XXXIV 20

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

HETILAP A JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL

XIII 82.

NÉPKÖZTÁRSASÁGI KÖZPONTI TANÁRI KÖNYVTÁR NEM ADHATÓ KI

1889

HUSZONNEGYEDIK ÉVFOLYAM.

MAGYAR KIRÁLYI

FELELŐS SZERKESZTŐ

Dr DÁRDAI SÁNDOR

FŐMUNKATÁRS

Dr FAYER LÁSZLÓ

KIADÓ-TULAJDONOS

FRANKLIN-TÁRSULAT

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IRODALMI INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA

1889.

Franklin-Társulat nyomdája

Nevek szerinti mutató a Jogtudományi Közlöny 1889. évfolyamához.

(A számok az évfolyam azon lapját jelentik, melyen az illető szerző czikke található; a zárjelben levő számok a dolgozat folytatását jelzik. — m = Melléklet.)

Arany Sándor, kir. itélő táblai segéd-fogalmazó. 309 (365, 381), 323, m. 261, 277, 289, 313, 321.
Dr. Balogh Jenő egyetemi m.-tanár. m. 167.
Dr. Barna Ignácz, budapesti ügyvéd, keresk. akadémiai tanár. 289.
Dr. Báttaszéky Lajos, budapesti ügyvéd 214.
Dr. Berczeli Antal, budapesti ügyvéd. 274, 319.
Dr. Bichler Simon, budapesti ügyvéd. 108, 114.
Biró Vilmos, mármaros-szigeti kir. törvényszéki biró. 264.
Dr. Blum János, kir. közjegyzői helyettes. 174 (206, 225).
Bodor László, kolozsvári kir. törvényszéki biró. 46, 288, 293 (322, 363, 397).
Dr. Bozóky Alajos, n.-váradi jogakadémiai igazgató. 4, 10, 135, 269.
Dr. Brachfeld Manó, budapesti ügyvéd. Külön melléklet a 8. számhoz.
Csizsinszky Ágost, beregszászi királyi alügyész. 129.
Dr. Dárday Sándor, országgyűlési képviselő. 96, 165, 318.
Dr. Dolleschall Alfréd, kir. táblai joggyakornok 427.
Farkas Lajos, komáromi kir. törvényszéki biró. 65 (74).
Dr. Fayer László, egyetemi rk. tanár. 7, 10, 25, 109, 125, 139, 141, 164, 173, 198, 218, 243, 245, 261, 282.
Dr. Fodor Ármin, budapesti ügyvéd. 222 (240, 278), 327, 421.
Fövenyessy Lajos, nagykátai kir. aljárásbiró. 66, 81, 105, 331, 356, 425.
Dr. Fraenkel Sándor, budapesti ügyvéd. 42, 227, 357.
Dr. Gold Simon, budapesti ügyvéd. 50, 90, 122, 170, 272, 282, 334 (291, 319, 343, 351, 358, 383, 391, 400, 418).
Dr. Gruber Lajos, budapesti ügyvéd. 154, 205 (232, 263, 271, 286), 370.
Dr. Günther Antal, budapesti ügyvéd. 18, 149.
Gyukits Viktor, békési királyi ajárásbiró. 123, 147, 249.
Dr. Hajnik Imre, egyetemi tanár. Külön melléklet a 39. számhoz.
Dr. Heil Fausztin, fiumei kir. ügyész. 119, 168, 324, 346, 374, 404, 417.
Dr. Herczegh Mihály, egyetemi tanár. m. 382.
Dr. Hérich Károly, egyetemi magán-tanár. 401.
Dr. Hexner Gyula, liptó-szt.-miklósi ügyvéd. 6, 34, 90, 209.
Dr. Hofmann Ferencz, bécsi egyetemi tanár. 20 (38, 62, 102, 200, 248, 262, 306, 371).
Huf József, soproni ügyvéd. 130, 161.
Dr. Jancsó György, pestvidéki kir. törvényszéki biró. 69, 152, 160, 189 (207, 216, 226), 242, 299. m. 57, 217.
Dr. Jeszenszky Sándor, m.-vásárhelyi kir. főügyészi helyettes 385.
Dr. Illés Károly, nyug. kir. ügyész, budapesti ügyvéd. 93 (110, 127, 151, 159), 183 (190), 211, 313, m. 167.
Dr. Imling Konrád, kir. táblai biró. 45 (72, 78, 95), 112, 185 (203), 416.
Káplány Géza, kir. táblai biró. 136.
Dr. Kecskeméti Lajos, ügyvédjelölt. 40, 57, 162, 193, 215, 275, 312, 340, 356, 367, 399, 420.
Dr. Kemény Dezső, gálszécsi ügyvéd. 217.
Dr. Kenedi Géza, budapesti ügyvéd. 181, 285.
Dr. Kéri Miklós, szabadkai kir. alügyész. 166.
Dr. Kováts Gyula, budapesti egyetemi tanár. 377, 393.
Krajcsik Soma. 85 (118).
Dr. Kuncz Ignácz pozsonyi kir. jogakadémiai tanár. 133.
Lányi Bertalan, kir. táblai biró. 58, 157.
Lengyel Imre, h.-szoboszlói kir. járásbiró. 83, 425.
Magyar János, szegedi ügyvéd. 239.
Dr. Markó Sándor, rozsnyói kir. közjegyző. 396 (402).
Dr. Márkus Dezső, budapesti ügyvéd. 23, 35, 61 (72), 83, 103, 117, 213.
Melha Kálmán, budapesti ügyvéd. 335.
Dr. Móder Tibor, kir. itélő táblai fogalmazó. 177, 250.
Murányi Ernő, ügyvédjelölt. 229, 266.
Dr. Nagy Árpád, lőcsei ügyvéd. 22.
Dr. Nagy Dezső, budapesti ügyvéd. 17, 277, 320, 424.
Dr. Nagy Ernő, n.-váradi jogakadémiai tanár. 320, 361.
Dr. Nagy Ferencz, kolozsvári egyetemi tanár. 287 (308).
Dr. Plósz Sándor egyetemi tanár. m. 374.
Dr. Pfaff Lipót, bécsi egyetemi tanár. 20 (38, 62, 102, 200, 246, 262, 306, 371).
Dr. Pulszky Ágost, egyetemi tanár, orsz. képviselő. 2, 409.
Dr. Ráth Zoltán, egyetemi magán-tanár. 37, 221, (230, 254), 353, 406.
Dr. Reichard Zsigmond, budapesti ügyvéd. 184 (201), 250, 258.
Dr. Reiner János, budapesti ügyvéd. 21, 63, 298.
Dr. Rónai János, győri kir. közjegyző-helyettes. 23, 34, 55 (79), 211, 257.
Dr. Róth Ferencz, nagy-károlyi kir. aljárásbiró. 137, 333.
Dr. Salgó Jakab, a lipótmezei országos tébolyda főorvosa. 337.
Dr. Sántha Elemér, kir. táblai joggyakornok. 29, 106, 233, 382.
Dr. Schwarz Gusztáv, budapesti ügyvéd, egyetemi m.-tanár, 11 (87, 97, 271), 290, 294 (314). 418, Külön melléklet a 6. számhoz.
Schvarcz Gyula, orsz. képviselő. 410.
Dr. Schwartzer Ottó, közegészségügyi tanácsos, egyetemi m.-tanár. 31.
Serly Antal, budapesti kir. aljárásbiró. 273.
Dr. Sik Sándor, budapesti ügyvéd. 301.
Dr. Sipos Árpád, nagyváradi jogakadémiai tanár. 126 (134, 144, 176, 192).
Somogy János, zalaegerszegi kir. törvényszéki biró. 311.
Székely József, p. ü. közigazgatási biró. 29.
Dr. Székely Miksa, budapesti ügyvéd. 124.
Dr. Szirmai Rikhárd, budapesti ügyvéd, 194, 326.
Dr. Szokolay István. 15, 40, 53, 253.
Dr. Sztehlo János, eperjesi ügyvéd 380.
Sztehlo Kornél, budapesti ügyvéd. 49, 321 (330, 339, 354), 372, 389.
Dr. Telegdi Zsigmond, a lipótmezei tébolyda másodorvosa. 389.
Tóth Gáspár, selmeczi ügyvéd. 4, 59, 77 (96, 102), 197, 257 (265, 280), 308.
Vargha Ferencz, budapesti kir. alügyész. 158 (166), 237, 248, 379.
Dr. Vécsey Tamás, egyetemi tanár. m. 350.
Végh Ödön, p. ü. fogalmazó. 98.
Vén András, kir. táblai kisegitő biró. 113.
Dr. Visontai Soma, budapesti ügyvéd. 349.
Wildenauer János, sz.-fehérvári kir. törvényszéki biró. 367, 404.
Dr. Wlassics Gyula, kir. főügyészi helyettes. 9, 414.

Tartalommutató a Jogtudományi Közlöny 1889. évfolyamához.

Magánjog.

	Lap
A magyar öröklési jog javaslata. — Pfaff és Hofmann, bécsi egyetemi tanárok véleménye	20
Folytatása	38
Folytatása	62
Folytatása	102
Folytatása	200
Folytatása	246
Folytatása	262
Folytatása	306
Befejezése	371
Két curiai határozat. — Dr. Nagy Árpád lőcsei ügyvédtől	22
A talajviz jogi természete. — Dr. Dárday Sándor orsz. képviselőtől	96
A szerződés előtti állapot helyreállításának kérdéséhez, törvénytelen zálogjog esetében. — Vén András kir. táblai kisegitő birótól	113
Házassági vagyonjogunk átalakulása. — Dr. Sipos Árpád nagyváradi jogakadémiai tanártól	126
Folytatása	134
Folytatása	144
Folytatása	176
Befejezése	192
A köteles rész átöröklése. — Dr. Jancsó György pestvidéki kir. törvényszéki birótól	152
A hozomány biztositékai, különösen jelzálogos biztositása. — Dr. Jancsó György pestvidéki kir. törvényszéki birótól	189
Folytatása	207
Folytatása	216
Befejezése	226
A közös végrendeletek. — Dr. Bozóky Alajos n.-váradi jogakadémiai igazgatótól	269
A tulajdonátruházás kellékeül ingóknál az átadás megkivántassék-e? — Dr. Schwarz Gusztáv budapesti ügyvéd, egyetemi m.-tanártól	294
Befejezése	314
Az elszámolási szerződés tanához. — Dr. Staud Lajos dunaszerdahelyi járásbirótól	341
Befejezése	348

Magánjogi itéletek kritikai fejtegetése.

Dr. Schwarz Gusztáv ügyvéd, egyetemi m.-tanártól.

	Lap
XIV. A megtámadási kereset (Actio pauliana)	11
Folytatása	87
Folytatása	97
Folytatása	271
XV. Tulajdonzálog	290
XVI. Az engedményező szavatossága. Bizonyitási teher	418

Polgári törvénykezési rendtartás.

	Lap
A tanuk érdekeltségének kérdéséhez. — Dr. Szokolay István-tól	15
Két curiai határozat. — Dr. Nagy Árpád lőcsei ügyvédtől	22
Jegyzőkönyvi keresetek. — Dr. Rónai János győri közjegyzői helyettestől	23
Az 1881. LIX. tcz. 5. §-ához. — Dr. Sánta Elemér kir. táblai joggyakornoktól	29
Gondnoksági ügyek. — Dr. Rónai János győri közjegyzői helyettestől	34
A végrehajtási törvény revisiója. — Dr. Imling Konrád kir. táblai birótól	45
Folytatása	72
Folytatása	78
Befejezése	95
A kánonjog-ellenes kereseti kérelemről vegyes házassági válóperben. — Sztehlo Kornél budapesti ügyvédtől	49
A készpénzkövetelés fogalommeghatározásához. — Lányi Bertalan kir. táblai birótól	58
Törvénytervezet a fizetési meghagyásról. (Intő eljárás). — Szerkesztette Dr. Márkus Dezső budapesti ügyvéd	61
Indokolása	72
Befejezése a mellékleten	
Az illetékes birósághoz való áttételről. — Fövenyessy Lajos nagykátai kir. aljárásbirótól	66
Az örökösök perbehivása. — Dr. Jancsó György pestvidéki kir. törvényszéki birótól	69
A fizetési meghagyásokról (Intő eljárás). — Tóth Gáspár selmeczi ügyvédtől	77
Folytatása	96
Befejezése	102
A kérdezési jog. — Fövenyessy Lajos nagy-kátai kir. aljárásbirótól	81
Önkéntes árverés és a határozatlan arányu tulajdonjog. — Lengyel Imre h. szoboszlói kir. járásbirótól	83
A revisio. — Fövenyessy Lajos nagy-kátai kir. aljárásbirótól	105
Zsinagóga és temetőhely elárverezése. — Dr. Sánta Elemér kir. táblai joggyakornoktól	106
Felsőbirósági határozatok. — Dr. Gold Simon budapesti ügyvédtől	122
A megitélt eskü elengedéséről. — Gyukits Viktor békési kir. aljárásbirótól	123
Megjegyzések a végrehajtási törvényhez. — Huf József soproni ügyvédtől	130
Telekkönyvi csodabogár. — Káplány Géza kir. táblai birótól	136
A perbeli ügyvéd meghatalmazásának jogköre. — As-tól	145
Érvényesitheti-e tulajdonjogát az engedményes a foglaltató ellenében zálogjogilag bekebelezett olyan activ követelésre nézve, melyre tulajdonjogát telekkönyvileg bekebeleztetni elmulasztotta? — Gyukits Viktor békési kir. aljárásbirótól	147
A birósági végrehajtók díjai	153
A commodum temporis kiszámitása. — Huf József soproni ügyvédtől	161
A perujitás kérdéséhez. — Dr. Kecskeméti Lajos-tól	162
Terjeszszük és tegyük alaposokká a telekkönyvi ismereteket. — Dr. Imling Konrád kir. táblai birótól	185
Befejezése	203
A permentesités joghatálya. — Dr. Szirmai Rikárd budapesti ügyvédtől	194
A telekkönyvi rendtartás 74. §-a. — Dr. Kemény Dezső gálszécsi ügyvédtől	217
Perjogi reformok. — Dr. Fodor Ármin budapesti ügyvédtől	222
Folytatása	240
Befejezése	278
A fél tanuja által szolgáltatott félbizonyiték kiegészithető-e az ellenfél póteskűjével? — Dr. Jancsó György pestvidéki törvényszéki birótól	242
Roszhiszemüség a nyilvánkönyvi jog szerzésében. — Gyukits Viktor békési kir. aljárásbirótól	249
A felebbezési jog szabályozása. — Dr. Szokolay István-tól	253
Az egyes-birósági rendszer kérdéséhez. — Tóth Gáspár selmeczi ügyvédtől	257
Folytatása	265
Folytatása	280
Az igényperekben való gyakorlatunkról. F. A.-tól	258
Közigazgatási és birói hatóság közti illetékességi összeütközés. — Biró Vilmos m.-szigeti tszéki birótól	264
Hozzátartozók tanuzási kötelessége polgári perben. — Dr. Gold Simon budapesti ügyvédtől	272
Stylus curialis. — Dr. Berczeli Antal budapesti ügyvédtől	274
Telekkönyvi elsőbbség. — Dr. Jancsó György pestvidéki törvényszéki birótól	299
A zálogjog előjegyzése a gyakorlatban. — Tóth Gáspár selmeczi ügyvédtől	308
A kisajátitási törvény a gyakorlatban. — Arany Sándor kir. táblai s.-fogalmazótól	309
Folytatása	365
Folytatása	381
Mennyibe kerül nálunk egy ingókra vezetendő végrehajtás. — Dr. Berczeli Antal budapesti ügyvédtől	319
Unitárius egyházi törvény a házassági jogról. — Sztehlo Kornél budapesti ügyvédtől	321
Folytatása	330
Folytatása	339
Befejezése	354
A bizonyitási teher. — Fövenyessy Lajos nagykátai aljárásbirótól	331
A telekkönyvi betétek szerkesztése. — Ugyanattól	356
Katholikus-e vagy evangelikus? — Sztehlo Kornél budapesti ügyvédtől	372
Viszonkereset vegyesházassági válóperben. — Dr. Kováts Gyula egyetemi tanártól	377
Ugyanarról. — Sztehlo Kornél budapesti ügyvédtől	389
Ugyanarról. — Dr. Kováts Gyula egyetemi tanártól	393
Az 1881: LIX. tcz. 64. §-ához. — Dr. Sztehlo János eperjesi ügyvédtől	380
Észrevételek a hagyatéki eljárásról szóló törvényjavaslat tervezete felett. — Dr. Markó Sándor rozsnyói közjegyzőtől	396
Folytatása	402
Van-e községi biráskodás alá tartozó kisebb polgári peres ügyekben semmiségi panasznak helye? — Wildenauer János sz.-fehérvári törvényszéki birótól	404
Az igazságügyminiszternek egyik legujabb körrendelete. — Dr. Imling Konrád kir. táblai birótól	416
A sommás eljárás reformja. — Dr. Fodor Ármin budapesti ügyvédtől	421
A polgári szóbeli eljárás legujabb tervezete. — Dr. Nagy Dezső budapesti ügyvédtől	424
A bizonyitékok közössége. — Fövenyessy Lajos nagy-kátai járásbirótól	425
A végrehajtási törvényből. — Lengyel Imre h.-szoboszlói járásbirótól	425

Keresk., váltó-, csőd és bányajog.

	Lap
Váltójogi gyakorlatomból. — Dr. Hexner Gyula liptó-szt.-miklósi ügyvédtől	
IV. A bemutatás helye és ideje (vt. 102. §.)	6
V. A telepes és az annak való fizetés végetti bemutatás (v. t. 43„ 99. §§. 3. p.)	90
VI. Ügyvéd általi fizetés végetti bemutatás (v. t. 17., 20,. 36. §§.)	209
A közadós felfedező esküje. - Dr. Gold Simon budapesti ügyvédtől	90
A váltókezest terheli-e köztörvényi felelősség? — Dr. Jancsó György pestvidéki kir. törvényszéki birótól	160
Kilépés a szövetkezetből. — Dr. Gold Simon budapesti ügyvédtől	170
Egy telephonjogi kérdés. — Dr. Szirmai Rikhárd budapesti ügyvédtől	326
Nehány szó a kereskedelmi czégjegyzékek helyes vezetése tárgyában. — Wildenauer János sz.-fehérvári kir. tszéki birótól	367

Büntetőjog és eljárás.

	Lap
A fenyitő zárlatról. — Tóth Gáspár selmeczi ügyvédtől	4
A bűnvádi eljárás javaslata. — Dr. Fayer László egyet. rk. tanártól	7

Minden dolgozat, bár több rovat alá sorolható, csak egyszer fordul elő a tartalommutatóban.

Lap

Ugyanarról (Levél a szerkesztőhöz). — Dr. Wlassics Gyula kir. főügyészi helyettestől 9
Ugyanarról (Válasz a levélre). — Dr. Fayer László-tól 10
A terhelt és vádlott kihallgatása. (A bünvádi eljárás törvényjavaslatához). — Dr. Günther Antal budapesti ügyvédtől 18
A bünvádi eljárás javaslatának jogorvoslati rendszere. — Dr. Fayer László-tól 25
A Pribil-esethez. — Dr. Schwartzer Ottó egyetemi magántanártól 31
A «jogtalanul» határozó jelentősége zsarolásnál. — Dr. Hexner Gyula liptó-szt.-miklósi ügyvédtől 34
Illetékesség erdei lopás eseteiben. — Bodor László kolozsvári törvényszéki birótól 46
Védbeszéd gyilkosság kisérletével vádolt Gnädig Ottó bünperében. — Dr. Schwarz Gusztáv ügyvéd, egyet. m. tanártól. (Külön melléklet.)
Védbeszéd kettős gyilkossággal vádolt Pribil Ferenczné bünügyében. — Dr. Brachfeld Manó budapesti ügyvédtől. (Külön melléklet.)
Vádalához helyezés a bünvádi eljárás javaslatában. — Dr. Illés Károly ügyvéd, nyug. kir. ügyésztől 93
Folytatása 110
Folytatása 127
Folytatása 151
Befejezése 159
A büntető törvénykönyv revisiója és a halálbüntetés. — Végh Ödön-től 98
Föltételes itélet a budapesti rendőrségnél. — Dr. Bichler Simon budapesti ügyvédtől 114
Magánvádló felebbezési joga a kir. járásbiróságok hatáskörébe eső, magánvádra üldözendő cselekmények tekintetében, a büntetés kimérését illetőleg. — Csizsinszky Ágost beregszászi kir. alügyésztől 129
A közvetlenség a járásbirósági büntető eljárásban. — Dr. Róth Ferencz n.-károlyi kir. aljárásbirótól 137
A Pribil esethez. — Dr. Fayer László-tól 139
A büntetési és börtönrendszer reformjához. — Dr. Fayer László-tól 141
Ugyanarról. — Ugyanaz 173
Ugyanarról. — Dr. Illés Károly nyug. kir. ügyész, budapesti ügyvéd 183
Befejezése 190
Ugyanarról — Dr. Fayer László-tól 198
Börtönügyi viszonyaink kérdéséhez. — Dr. Kéri Miklós szabadkai kir. alügyésztől 166
Bevégzett testi sértés, vagy annak kisérlete? — Dr. Móder Tibor kir. táblai fogalmazótól 177
Nyilt levél Dr. Fayer László-hoz. — Dr. Illés Károly ny. kir. ügyész, budapesti ügyvédtől 211
Relativ-e a csalás? — Dr. Báttaszéky Lajos budapesti ügyvédtől 214
Ugyanerről. — Serly Antal kir. aljárásbirótól 273
Nyilt levél dr. Illés Károly úrhoz. — Dr. Fayer László-tól 218
Bünügyi statisztikánk s annak legujabb eredményei. — Dr. Ráth Zoltán egyetemi magántanártól 221
Folytatása 230
Befejezése 254
12 órai fogház. — Dr. Sánta Elemér kir. táblai joggyakornoktól 233
Az előzetes letartóztatás s a személyes szabadság megsértése. — Vargha Ferencz budapesti kir. alügyésztől 237
Egy német itélet. — Dr. Fayer László-tól 243
Büntetőjogi reformkérdések. — Ugyanattól 245
A jogászi fictiók kérdéséhez. — Dr. Reichard Zsigmond budapesti ügyvédtől 250
Két emberen elkövetett szándékos emberölés «több emberen» elkövetett emberölés-e?— Dr. Móder Tibor kir. táblai fogalmazótól 250
A tárgyalás vezetésének kérdéséhez. — Dr. Reichard Zsigmond budapesti ügyvédtől 258
A fiatalkoru egyének tüntethetőségének kérdése. — Dr. Fayer László-tól 261
Sulyos büncselekmény, enyhe büntetés, eszélyességből. — Murányi Ernő-től 266
A Btk. 48. §-ához. — Dr. Fayer László-tól 282
Esküdtszéki eljárásunk. — Bodor László kolozsvári törvényszéki birótól 288
A feltételes itéletek. — Ugyanattól 293
Folytatása 322
Folytatása 363
Befejezése 397
«Fenyitő zárlat». — Dr. Sik Sándor budapesti ügyvédtől 301
Egy kihágási eset. — Dr. Róth Ferencz nagykárolyi aljárásbirótól 333

Lap

Elmekórtani szakvélemények.—Dr. Salgó Jakab lipótmezei tébolydai főorvostól 337
A Btk. 54. §-ában megjelölt büntetések kiszabása összbüntetés esetében. — Dr. Sánta Elemér kir. táblai joggyakornoktól 382
Esküdtszék és nemzetiségek. — Dr. Jeszenszky Sándor m.-vásárhelyi kir. főügyészi helyettestől 385
Részletek bünügyi statisztikánkból. — Dr. Ráth Zoltán egyet. m.-tanártól 406
Kizárólag magánvádra üldözendő büncselekmények esetében idézhető-e magánvádló reggeli 7 órára. — Dr. Doleschall Alfréd kir. táblai joggyakornoktól 427

Bűnügyi itéletek kritikai fejtegetése.

Dr. Heil Fausztin fiumei kir. ügyésztől.

I. A Btk. 415. §-ához 119
II. A jogos védelem kérdéséhez 168
III. Az aberratio befolyása a beszámitást sulyositó vagy enyhitő körülményekre 324
IV. A Btk. 336. §. 3. pontjához 346
V. 374
VI. A Btk. 336. §. 4. pontjához 404
VII. A rablás fogalmához 417

Bíróság, ügyvédség, közjegyzőség.

A birói nyugdijazás rendszere 1
A budapesti királyi itélő tábla 1888-ban. — Dr. Szokolay István-tól 40
A pénzügyi közigazgatási bíróság 1888-ban. — Dr. Fraenkel Sándor budapesti ügyvédtől 42
A fővárosi törvényszékek. I. A budapesti kir. törvényszék polgári, telekkönyvi és büntető osztályának 1888. évi ügyforgalma. II. A budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék ügyforgalma 1888-ban. — Dr. Gold Simon budapesti ügyvédtől 50
A kir. Curia 1888-ban.— Dr. Szokolay István-tól 53
A birói felelősség egy neme. — Dr. Rónai János győri közjegyző helyettestől 55
Befejezése 79
Felebbviteli bíróságaink bünügyi hátralékairól.— Farkas Lajos komáromi törvényszéki birótól 65
Befejezése 74
A birói kar értelmi szinvonalának emelése. — Lányi Bertalan kir. táblai birótól 157
A kir. közjegyzőség reformja.— Dr. Blum János kir. közjegyzői helyettestől 174
Folytatása 206
Befejezése 225
Az informatio 178
Az egyes-birósági rendszer. — Tóth Gáspár selmeczi ügyvédtől 197
A pénzügyi közig. bíróság félévi munkássága. — Dr. Fraenkel Sándor budapesti ügyvédtől 227
Az ügyészségről. — Murányi Ernő-től 229
Ügyvédi helyettesités és kártéritési kötelezettség 234
Az ügyvédi dijjegyzék illetékes birája bünvádi ügyben. — Dr. Barna Ignácz ügyvéd, keresk. akadémiai tanártól 289
Birói szervezeti kérdések. — Wlassics Gyula kir. főügyészi helyettestől 414

Vegyes tárgyu czikkek.

Jog és nemzeti kultura. — Dr. Nagy Dezső budapesti ügyvédtől 17
Törvényszéki könyvtárak. — Dr. Márkus Dezső budapesti ügyvédtől 23
Statisztikai évkönyvünk s az igazságügyi statisztika. — Dr. Ráth Zoltán egyetemi magántanártól 37
Fabiny Teofil. — D.-től 101
Ugyanaz. — M.-től 101
Szilágyi Dezső. — Dr. Márkus Dezső-től 117
A képviselő a házon kivül. — Dr. Kuncz Ignácz pozsonyi jogakadémiai tanártól 133
Az igazságügyminiszter programmja. — Dr. Günther Antal budapesti ügyvédtől 149
A gyermekvédő-egyesület. — Dr. Gruber Lajos budapesti ügyvédtől 154
Igazságügyi reformok.— Dr. Dárday Sándor-tól 165
Szilágyi és reformjai. — Dr. Kenedi Géza budapesti ügyvédtől 181
A budapesti rabsegélyző-egylet. — B. A.-tól. 210
Jogászi közvélemény. — Dr. Márkus Dezső budapesti ügyvédtől 213
Ugyanarról. — Magyar János szegedi ügyvédtől 239

Lap

Királyi árvaszékek. — Dr. Kenedi Géza budapesti ügyvédtől 285
A tizedik magyar jogászgyülés. — Dr. Illés Károly budapesti ügyvédtől 313
A tizedik magyar jogászgyülés tárgyalásai.
I. szakosztály. — Dr. Fodor Ármin bupapesti ügyvédtől 327
II. szakosztály. — Dr. Gold Simon budapesti ügyvédtől 334
III. szakosztály. — Dr. Visontai Soma budapesti ügyvédtől 349
IV. szakosztály. — Dr. Nagy Dezső budapesti ügyvédtől 342
A jogászgyülés és a magyar közjog. — Dr. Nagy Ernő n.-váradi jogakadémiai tanártól 320
Jogtudomány az akadémiában 345
A jogászgyülés és a munkásbiztositás. — Dr. Ráth Zoltán egyetemi m.-tanártól 353
Közös jogalap — jogközösség. — Dr. Fraenkel Sándor budapesti ügyvédtől 354
A jogi oktatás reformja a jogászgyülésen. — Dr. Nagy Ernő n.-váradi jogakadémiai tanártól 361
A pénzügyi bíróság gyakorlatából. — Dr. Kecskeméti Lajos-tól 367
Az akadémia és a jogtudomány 369
Bélyegköteles bünügyi beadvány. — Dr. Kecskeméti Lajos-tól 399
Apáthy István. — Dr. Hérich Károly egyet. m.-tanártól 401
A jog- és államtudományi szakoktatás reformja.— Dr. Pulszky Ágost orsz. képviselő, egyetemi tanártól 409
Államjog, politika és rendjel-adományozás. — Schvarcz Gyula orsz. képviselőtől 410

Jogirodalom.

Ujkori alkotmányok II. kötet. Anglia alkotmánya. Irta dr. Concha Győző. — Dr. Pulszky Ágost egyetemi tanár, orsz. képviselőtől 2
Batbie A. Précis du cours de droit public et administratif professé à la faculté de droit de Paris. — Simonet J. B. Traité élémentaire de droit public et administratif. — Dr. Bozóky Alajos nagyváradi jogakad. igazgatótól 4
Weiss A. Traité élémentaire de droi international privé. — Despagné Fr. Précis de droit international privé. — Dr. Bozóky Alajos nagyváradi jogakad. igazgatótól 10
Egyházjogtan kézi könyve. Irta dr. Konek Sándor. Javitotta és a VI. kiadást sajtó alá rendezte dr. Antal Gyula. — Dr. R. J. 21
A bélyeg és illetékek iránti törvények és szabályok magyarázata. Irta Lasitz Pál. — Dr. Székely József p. ü. közigazgatási birótól 29
Die correctionelle Nachhaft. Von Dr. Robert v. Hippel. — Dr. Kecskeméti Lajos-tól 40
Das deutsche Konkursverfahren. Von Dr. N. Endemann. — Dr. Fodor Ármin budapesti ügyvédtől 56
Észrevételek a magyar bünvádi eljárási javaslat irányeszméi felett. Irta dr. Friedmann Bernát. — Dr. Kecskeméti Lajos-tól 57
Az egyházjogi irodalom köréből. — Dr. Reiner János budapesti ügyvédtől 63
Ueber irre Verbrecher. Von Dr. C. Moeli. — X.-től 86
A polgári törvénykezés rendje Magyarországon. Irta dr. Nagy Ferencz. — Dr. Márkus Dezső budapesti ügyvédtől 103
A telekkönyvi betétek szerkesztéséről intézkedő 1886. XXIX. tcz. és az annak végrehajtása tárgyában kiadott utasitás magyarázata. Irta Süteö Rudolf. — Dr. Imling Konrád kir. táblai birótól 112
Röpiratok és értekezések a jogi szakoktatás reformjáról külföldön. — Dr. Bozóky Alajos n.-váradi jogakadémiai igazgatótól 135
Folytatása 167
Unsere Rechtsphilosophie und Jurisprudenz. Von dr. Joseph Schein. — Dr. Reichard Zsigmond budapesti ügyvédtől 184
Befejezése 201
A bünügy statisztikája. Irta Földes Béla. — Dr. Kecskeméti Lajos tól 193
Der Kindsmord. Von Dr. Julius Wehrli. — Dr. Kecskeméti Lajos-tól 215
A büntettekről, vétségekről és kihágásokról szóló magyar büntető-törvénykönyvek magyarázata. Irta dr. Illés Károly. — Vargha Ferencz budapesti kir. alügyésztől 248
Die Juristenrecht. Von Dr. Alex. Franken. —

Lap

Dr. Rónai János győri közjegyzői helyettestől ... 257
A magyar váltójog kézikönyve. Irta dr. Plósz Sándor. — Dr. Nagy Ferencz kolozsvári egyetemi tanártól ... 287
Befejezés ... 308
Die sogenannten siebenbürgischen Ehen. Von Dr. Wilhelm Fuchs. — Dr. Reiner János budapesti ügyvédtől ... 298
A közigazgatás rendszere. Irta Grünwald Béla. — Dr. Dárday Sándor orsz. képviselőtől ... 318
A kisajátításról. Irta Melha Kálmán. — Arany Sándor kir. táblai s.-fogalmazótól ... 323
Ugyanarról. — Melha Kálmán budapesti ügyvédtől ... 335
Az egyetemi kérdések Magyarországon. Irta dr. Pulszky Ágost. — Dr. Kecskeméti Lajos-tól 340
A fizetésképtelen adós jogcselekményeinek megtámadása a csődön kivül. Irta dr. Fodor Ármin. — Dr. Kecskeméti Lajos-tól ... 356
A büntetőjog általános tanai. Irta dr. Schnierer Aladár. — Vargha Ferencz budapesti kir. alügyésztől ... 379
Törvényszéki orvosszakértői eljárás. Irta dr. Földváry Elek. — Dr. Telegdi Zsigmond téboly-dai másodorvostól ... 389

Külföldi jogélet.

Külföldi judikatura. — Dr. Márkus Dezső budapesti ügyvédtől ... 35
Külföldi judikatura. — Közli dr. Gold Simon budapesti ügyvéd ... 282
Folytatása ... 291
Folytatása ... 319
Folytatása ... 343
Folytatása ... 351
Folytatása ... 358
Folytatása ... 383
Folytatása ... 391
Folytatása ... 406
Folytatása ... 418
Anglia javító intézetei. — Krajcsik Somá-tól ... 85
Folytatása ... 118
A bécsi legfőbb törvényszék 1888-ban. — Dr. Fayer László egyet. rk. tanártól ... 109
Az osztrák büntető törvénykönyv javaslata. — Dr. Fayer László-tól ... 125
A jury a norvég bünvádi eljárásban. — Vargha Ferencz budapesti kir. alügyésztől ... 158
Befejezése ... 166
A büntetési és börtönrendszer az észak-amerikai Egyesült-Államokban. — Dr. Gruber Lajos budapesti ügyvédtől ... 205
Folytatása ... 232
Folytatása ... 263
Folytatása ... 271
Befejezés ... 286
A czivilizált államok törvényhozása az 1887. évben. — Dr. Nagy Dezső budapesti ügyvédtől ... 277
A gyermekek iránti kegyetlenség megakadályozására és a gyermekvédelemre vonatkozó uj angol törvény. — Dr. Gruber Lajos budapesti ügyvédtől ... 370

I. Belföldi szemle.

A Curia 1888. évi ügyforgalma. — Az expeditio a kir. táblánál. — Határidők a járásbíróságoknál. — A sajtóeljárás köréből. — A folytatólagos végtárgyalás birói tanácsának összeállitása. — Végtárgyalási szabálytalanságok. — A fegyházi élelmezés. — A Pester Lloyd a bünvádi eljárás javaslatáról. — Esküdtszéki magánankéte 1882-ben. 7
Ökröss Bálint.† — A Curia ülései. — Az 1881. LIX. tcz. 26. §-a. — Börtönállapotok. — A szeminariális rendszer előhaladása.
Melléklet ... 15
Intő eljárás a büntető jogszolgáltatásban. — A terhelt idézése. — A budapesti ügyvédi kamara tagjai. — Kir. táblai praxis. — Az ügyvédek birságolásához. — A budapesti V. ker. járásbiróság ügyforgalma ... 23
Biermann Mihály †. — Dr. Nagy Ferencz legujabb müve. — A rabélelmezés javitása. — Az ügyvédjelölt állandó lakásának kérdéséhez. — Ügyvédi panaszok a budapesti keresk. és váltótörvényszék ellen. — A budapesti ügyvédi kamara és a Btk. revisiója. — Ügyvédi körlevél. — Külföldi szaklapok magyar irókról 35

Lap

Pénzügyminiszteri rendelet. — Halálbüntetési statisztika 1880—1888. — A birói letétek kifizetése ... 43
A végrehajtási törvény revisiójának kérdése a budapesti ügyvédi kamarában. — A Gnädig-féle bünügy. — A váltóeljárás 17. §-a — Jogászegylet ... 51
Mért nincs az ügyvédeknek tekintélyük. — Gyermekvédő egyesület. — Felebbezések felterjesztése. — Dr. Nagy Ernő közjogi kézikönyve. — Dr. Timon Ákos művének forditása. — Az enyhitő körülmények tanához ... 59
A jogos védelem kérdése. — Holtzendorff a magyar büntetőjogi kodifikatióról. — Bünügyekben küldött meghivók. — Makacssági határidő. — A pestvidéki törvényszék ügyforgalma. — Illés Károly kommentárja. — Jogászegylet ... 67
A birói szervezet véglegesitése. — A parlament köréből. — A hivatalból való védelem. — A Curia teljes-ülése. — Illés Károly kommentárja. — Jogászegylet ... 76
Jogászegylet. — A Curia ügyforgalma. — A bíróságok munkájának felesleges szaporitása. — Az ügyvédjelölti inkompatibilitás kérdéséhez. — A kamarai tagdij le nemfizetése mint fegyelmi vétség. — A fehértemplomi törvényszék ügyforgalma ... 83
Teleszky István. — A birák kérvénye. — A Curia polgári szakosztályának teljes-ülése. — A n.-váradi jogakademia jubileuma. — Takarékpénztáraink. Irta Fenyvessy Adolf. — Jogászegylet. — Omissio általi commissiv deliktum 91
A «patronage» ügyéhez. — Bogisich Lajos véleménye a bagatell-törvény revisiója iránt. — A budapesti ügyvédi kamara évi jelentése. — Ügyészségi kimutatás. — A budapesti keresk. és váltótörvényszék ügyforgalma. — Az óvásközlés a váltóperben. — A sértett fél meg nem hallgatása. — Jogászgyülés. — Jogászegylet ... 99
Az igazságügyminiszteri állás. — Curiai teljes-ülés. — A budapesti ügyvédi kamara közgyülése. — Itéleti ellenmondások. — Ügyvéd kötelezése a végrehajtó költségeinek megfizetésére. — Zugirászat. — «A tőzsdejáték és a büntetőtörvény.» — A védői coordinatio kérdéséhez. — Birósági szakértők tulkapásai. — Pótbirák ... 107
A budapesti ügyvédi kamara közgyülése. — Curiai teljes-ülés. — A Curia ügyforgalma. — Az ügyvédi kamara jelentése és a keresk. és váltótörvényszék. — A kir. ügyészség jogköre. — Jogászgyülés. — Jogászegylet. — Csődtömeggondnokságok kiosztása ... 115
Jogászgyülés. — Az ügyvédi kamara jelentése és a pestvidéki törvényszék. — A keresk. és váltótörvényszék ügyforgalma. — Italmérési kártalanitási eljárási beadványok. — Egy kir. táblai itélet. — Az elsikkasztott óra tulajdonjoga ... 123
A Btk. 76. §-ának alkalmazásához. — A kir. ügyészségi intézmény egységének kérdéséhez. — Italmérési kártalanitási eljárási beadványok. — Táblai utasitás az alsóbíróságoknak. — A vádbeli büncselekmények felcserélése 131
Szilágyi Dezső nyilt levele. — Adalék a vád visszavonásához. — Perköltségek a vád visszavonása esetében. — Dr. Plósz Sándor váltójogi kézikönyve. — Az elitélt vádlott meg nem idézése. — Idéző végzés tárgyalási határidő nélkül. — Jogászegylet ... 139
Szilágyi Dezső nyilt levele. — A honossági törvény fonákságai. — A tanuk megidézése. — Sürgős intető kérvény. — Jogászegylet ... 147
Kodifikationális osztály az igazságügyminiszteriumban. — A Curia ügyforgalma. — Előadási cyklus a törvényszéki lélektanból. — Jogászegylet. — Közvetlen idézés indokolásának hiánya. — A községi elöljáróság által tett nyomozások. — A bünösség megállapitása a büntetés kiszabása nélkül. — A ravasz fondorlat fogalommeghatározásához. — A keresk. és váltótörvényszék ügyforgalma. — Az alibellnári járásbiróság ... 155
Az ügyiratok felterjesztése. — Szilágyi Dezső nyilt levele s az ügyvédség. — A budapesti kir. törvényszék könyvtára. — Az intő eljárás. — Vécsey Tamás akadémiai felolvasása. — Curiai teljes-ülés. — A házastárs általi sikkasztás. — Jogászegylet ... 163
A második igazságügyi államtitkári állás. — Nyilatkozat Szilágyi Dezsőről az osztrák képviselőházban. — Járásbirák panasza. — A kir. tábla kezelő személyzete. — Az alibunári járásbiróság. — Bogisich Lajos jubileuma. — Törvényszéki elmekórtani előadások. — A budapesti tud.-egyetem jog- és államtudományi karának jutalomtételei ... 171
Az igazságügyminiszteri programm. — Birák javadalmazása. — Sommás keresetek folytán hozott idéző végzések. — Törvényszéki elmekórtani előadások ... 179
Ügyvéd kinevezése főispánná. — Curiai teljes-ülés. — A Curia ügyforgalma. — Ártatlanul üldözöttek kárpótlása. — Ügyvédi munkaskála. — A keresk. és váltótörvényszék ügyforgalma. — A büntethetőség kizárásának okai. — Meg nem idézett s ki nem hallgatott egyén elitélése. — Nagyvárad kérvénye a jogakadémiák fentartása iránt ... 187
Czorda Bódog kineveztetése. — A kir. tábla restancziái. — A csődkiosztásról ... 196
A tolmácsdijak fizetése. — A keresk. és váltótörvényszék iktatókönyveinek lemásolása. — A n.-váradi jogakadémia jubiláris ünnepélye 204
Az örökjogi javaslat a külföldön. — Az aszódi javitó-intézet. — Czélszerütlen ügyvitel. — A «Budapesti Közlöny» a bíróságoknál. — Furcsa idézés. — Hány fogoly szökött meg 15 év alatt? ... 211
Kodifikatió pályázat utján. — Jogászgyülés. — Közvádlói makacsság. — A közegészségi tanács mellőzése a Curia részéről. — A Curia ügyforgalma. — A keresk. és váltótörvényszék ügyforgalma. — A pozsonyi kir. jogakadémiáról. — Az igazolási kérvény visszaadása ... 219
Curiai teljes-ülés. — A fővárosi járásbíróságok elhelyezése. — Dr. Baumgarten Izidor «A kisérlet tana» czimü művének külföldi kritikája. — Jogászgyülés ... 228
A bagatell-eljárás. — Igazságügyi administratio. — A javitó intézetben való tartásra itélt egyének. — A budapesti V. ker. járásbiróság ügyforgalma. — Az oraviczai járásbiróság ügyforgalma ... 235
Válasz dr. Fraenkel Sándor czikkére. — A pestvidéki járásbíróságok elhelyezése. — Igazságügyi admistratio. — Jogászgyülés ... 243
Két érdekes végtárgyalás. — Tárgyalási határnapok. — A Curia ügyforgalma ... 251
A kisegitő birák. — A bünvádi eljárás javaslatának revisiója. — Czorda Bódog hivatali hatásköre. — A ki vallása miatt szenved. — Egy jelentkező, ki mindenáron kérelmezi a fegyházban való elzáratását. — Fegyenczek a vizszabályozásnál. — Miniszteri igazságügyi igazgatás és birósági ügykör. — Zugirászat ... 259
Igazságügyi administratio. — Furcsa viszonosság. — Törvénykezésünk visszásságai. — Ügyvédjetöltek egylete. — Jogászgyülés. — A volt karczagi törvényszék irattára. — Végrehajtás késedelmessége. — Jogakadémiai évkönyvek 267
A kir. tábla tanácsbeosztása. — Az igazságügyi munkaprogramm. — Ügyvédjelöltek egylete. — Furcsa viszonosság. — Az aszódi javitóintézet növendékeinek statisztikája. — A kir. tábla kezelő-személyzete. — A végrehajtói dijak tárgyában kibocsátott fizetési meghagyásokról. — A perlaszi járásbiróságról. — Miért ne dohányozzanak a fegyenczek? — A védő ülve intézheti-e kérdéseit? ... 274
A kir. tábla IV. polg. tanácsának elvi megállapodásai. — A büntető kodex novellája. — A budapesti kir. tábla helyiségei. — Uj curiai birák. — A jogászgyülés elnöke. — Ügyészek panasza. — Tömeges zugirászat. — A kikampózás. — Jogászegylet. — Jogászgyülés. — Lelet-miseria ... 283
A Curia ügyforgalma. — Curiai teljes-ülés. — A keresk. és váltó-törvényszék elnökének figyelmébe. — Az 1881. LX. tcz. 92. §-a. — A magyar börtönügy német világitásban. — A végrehajtó mint negotiorum gestor. — A csődkiosztások ... 291
A kir. tábla V. polg. tanácsának elvi megállapodásai. — «Fizetést vagy halált!» — Igazságügyi administratio. — A felügyelő bizottságok. — Dr. Horinka Imre † ... 299
«Fizetést, vagy halált!» — Curiai teljes-ülés. — Százkét büntető per elintézése 15 óra alatt. — A feltételes szabadlábra helyezés reformja. — A m.-vásárhelyi gyakorlati birói vizsga. — Alapos tárgyalás. — Árverési miseria. — Ügyvédjelöltek közvetitője. — Az 1868. LIV. tcz. 251. §-a. — Jogászgyülés ... 311

Lap

A kir. tábla decentralisatiója. — Igazságügyi orvosi szaktanács. — Perrendtartási reform. — A törvényszéki elnökök és kir. ügyészek ügykezelésének egyszerüsitése. — Közvetlen felterjesztés a Curiához. — Jogászgyülés ... 320
A tizedik jogászgyülés. — A Curia ügyforgalma. — A Btk. 85. §-ához. — Didergő törvényszék. — Kinek «úr» az ügyvéd. — Pulszky Ágost «Jog és állambölcsészet»-e a külföldi szaksajtóban ... 327
Az egyetemi szorgalom figyelembe vétele a kinevezéseknél. — Az igazságügyi orvosi tanács. — Jogászegylet ... 336
A büntető-törvénykönyv revisiója. — Gyors eljárás. — A keresk. és váltó-törvényszék ügyforgalma. — Jogászegylet. — Biermann Mihály könyvtára ... 343
Az igazságügyi költségvetés. — A telekkönyvi betétek szerkesztése. — A fővárosi alügyészek létszámának emelése. — A kir. tábla kezelő személyzete létszámának emelése. — Épitkezések. — Szorgalmas egyetemi ifjak az igazságszolgáltatásban. — Hivatalos közlöny — boriték. — Jogászegylet. — Jogászgyülés ... 351
Esküdtek törzskönyve. — Rettenetes bünügy. — Gyujtogatás kisérlete vagy befejezése. — Feltételes szabadságra bocsátás. — Jogászgyülés. — Jogászegylet. — Gyors eljárás ... 359
Az igazságügyi tárcza költségvetése. — Jogtudomány az akadémiában. — A kir. tábla visszatetszése. — Az 1843-iki magyar javaslat átdolgozása 1867-ben ... 368
Az intési eljárás. — A regále megváltási rendelet. - Pfaff és Hofmann tanulmánya a magyar örökléi javaslatról. — Fenyvessy Ferencz: Felső-oktatásunk reformja. — A hagyatéki eljárás tervezete. — Uj állások a budapesti kir. törvényszéknél. — Rabsegélyző egyletek. — Árverés alá kerülő irattár. — A Curia uj tanácsbeosztása. — Védő hivatalból való kirendelése. — Unicum. — Dr. Lányi Bertalan: Az elidegenitési és terhelési tilalomról. — Jogászegylet ... 375
Csemegi Károly a jogi szakoktatásról. — Külföldi votum a magyar Btk.-ről. — A birói és ügyészi administratio egyszerüsitése. — Fegyelmi határozat. — Tőzsdebirósági visszásságok. — Közjegyzői felolvasások. — Jogászegylet ... 383
A kir. tábla VII. polgári tanácsának elvi jelentőségü határozatai. — A járásbirósági eljárás reformjának előkészitése. — Felesleges idézések. — A hosszu időn át való perben állás mint enyhitő körülmény. — Jogászegylet. — A pénzügyi bíróság egy határozata. — Az angol szaksajtó Pulszky Ágost «Jog- és állambölcsészetéről.» — Középkori itélkezés ... 391
Apáthy István †. — A budapesti kir. itélő tábla gyakorlata házassági ügyekben. — A kir. ügyészségi administratio egyszerüsitése. — A magyar büntetőügyi egyesület megalakulása. 399
A Curia ügyforgalma. — Vádelv. — Az ügyvéd jogköre. — Felhivás és kérelem az ügyvédi karhoz. — Postai kézbesités. — A sz.-fehérvári törvényszék ügymenete. — Jogászegylet. — Irodalmi hirek. — A keresk. és váltótörvényszék ügyforgalma. — Rózsa Sándor koponyája ... 407
Törvényjavaslat a felebbviteli sommás eljárásról. — Az igazságügyminiszteriumból. — A sajtótörvény revisiója. — Tóth Lőrincz emlékbeszéde Ókröss Bálint felett. — A jogi szakoktatás kérdése iránti vita. — A vádlott kitanitása. — Magyar tudós a külföld előtt ... 419

II. Nemzetközi szemle.

Ausztria.

Allg. österreichische Richterzeitung ... 76
A Hartleben-féle esetgyüjtemény. — Az ügyvédek czimezése ... 84
Hivatalból kirendelt védők helyettesitése ... 100
Sohm felolvasása a bécsi jogászegyletben ... 108
A büntetőtörvény javaslata ... 132
A legfőbb törvényszék judikaturájából ... 140
A büntetőtörvényjavaslat tárgyalása a képviselőházban ... 164
A büntetőtörvényjavaslat indokolása. — Törvény az iparvédjegyekről ... 172
A büntetőtörvényjavaslat tárgyalása. — A birói kar kiképzése. — Közjegyzők száma ... 180
A nyilvánosság megszoritása a büntetőtörvény-javaslat által. — A büntetőtörvényjavaslat tárgyalása ... 188
A büntetőtörvényjavaslat tárgyalása. — Az osztrák egyetemek és a tanpénzkérdés. — Zrodlovski perrendtartási javaslata ... 220
A feltételes itéletekről szóló javaslat. — Csődkiosztás. — Lengyel jogászgyülés ... 236
Nyelvi kérdések a prágai egyetemen ... 252
Neuda előadása a franczia ügyvédségről ... 312
A második lengyel jogászgyülés. — Bécsi Pribil-eset ... 336
Egy fegyelmi határozat ... 344
Küzdelem a vadházasság ellen. — Részletfizetés melletti eladásról szóló törvényjavaslat. — A börtönügy a csernovitzi egyetemen ... 359
Döntvénygyüjtemény. — «Ártatlanul elitélt.» 376
Gondnokság alá helyezések statisztikája ... 384
Birói egyenruha ... 392
A büntetőtörvényjavaslat tárgyalása. — Érvénytelen sógorsági viszony ... 388
A középbirtok feldarabolását megnehezitő törvény. (Melléklet) ... 388

Németország.

Endemann csődjogi kézikönyve ... 8
Poroszországi börtönügy. — Szabadalmi jog 44
Holtzendorff † ... 52
Bekker a polg. törvénykönyv tervezetéről ... 60
Uj magánjogi tankönyvek ... 68
A polg. törvénykönyv tervezete az irodalomban. — Hugo Meyer büntetőjogi tankönyve 76
A német büntetőtörvény revisiója. — Egy kriminalista a német polg. törvénykönyv javaslatáról 84
A német birodalmi legfőbb törvényszék ügyforgalma ... 100
A kézbesitési ügy a birodalmi gyülés előtt. — Német jogászgyülés ... 108
Az Olshausen-féle büntetőjogi kommentár ... 116
Ihering legujabb műve: *Der Besitzwille.* — A kereskedelmi törvény revisiója ... 140
A polgári törvénykönyv tervezetének irodalma 156
Hugo Meyer legujabb műve. — «A párbajról.» — Gierke felolvasása a bécsi jogászegyletben. — Goldschmidt a polg. törvénykönyv javaslatáról 172
A «Gerichtsaal» uj szerkesztője ... 188
A német büntetőbirósági gyakorlat ... 204
A huszadik jogászgyülés évkönyve ... 212
Seuffert az uj olasz büntetőtörvényről. — Merkel büntetőjogi tankönyve. — A német legfőbb bíróság és a polg. törvénykönyv javaslata. — A munkaszerződések megszegése. — Agrárpolitikai kérdések ... 220
Német igazságszolgáltatási statisztika. — Német jogászgyülés. — Az Olshausen-féle kommentár. — Bíróság és közigazgatási bíróság közti összeütközés ... 236
Az ügyvédek száma. — Érdekes kártérítési per 244
Német jogászgyülés. — Intő eljárás. — Csalás? Enyhe itélkezés. — Halálbüntetés, szabadságvesztés-büntetés és becsületbüntetés egymás mellett kiszabva. — A jogtudomány népszerütlensége ... 252
Reminiscentia Feuerbachról. — Érdekes szakértői szemle. — Minősitett lopásért négy hónap 260
Krohne börtönügyi kézikönyve. — Törvényjavaslat a részletüzletekről. — Zártörés? ... 268
Gierke a polg. törvénykönyv tervezetéről. — A német gyakorlatból. — Bar nemzetközi magánjogi kézikönyve ... 276
Olshausen előadásainak vázlata ... 284
Anglia polgári peres eljárásának ismertetése. — John † — Liszt a fegyházbüntetés fentartása mellett ... 292
Dernburg Pandektáinak második kiadása. — Német jogászgyülés. — Berlini rabsegélyzőegylet ... 312
A német legfőbb törvényszék döntvénygyüjteménye. — Koldulók és csavargók statisztikája. — Adatok az intő eljárást illetőleg ... 328
Szászország birói szervezete. — Schröder német jogtörténete. — A jegyzőkönyvvitelről ... 336
Müller műve a járásbirósági ügykezelésről. — Seidel bajor államjogi kézikönyve. — A járásbiróságoknál folyamatban levő bünügyi vizsgálatok. — A rabmunka. — Szivargyártás a fegyházban. — Kohler esetgyüjteménye ... 344
Csábitás ... 352
A nagy igazságügyi organisatio tiz évi fennállása. — A berlini egyetemről. — Ötvenszeres visszaesők ... 360
A berlini egyetemről. — Enyhe itélkezés. — Feltételes itéletek ... 374
Gondnokság alá helyezések statisztikája. — Hányféle magánjog van érvényben Németországban? — Rintelen műve a birói szervezetről. — De Jonge. — Az egyesülési szabadság korlátozásáról ... 384
A porosz elsőfoku bíróságok létszáma és javadalmazása. — Szeminárium fogházi hivatalnokok számára ... 392
Liszt a büntetőjog reformjáról ... 400
Liszt büntetőjogi szemináriuma. — A német ügyvédek segélypénztára. — A Wilmovszki-féle csődrendtartási kommentár ... 408

Franczia ország.

A jogi oktatás reformja. — Franczia törvényvényhozás. — Irodalmi tulajdonjog ... 36
Furcsa csalási eset ... 44
Irodalmi tulajdonjog ... 52
Franczia törvényhozás ... 60
A vizsgálati fogság beszámitása a büntetésbe ... 84
Érdekes biztositási kérdés. — Irodalmi tulajdonjog. — Részvénytársaságok congressusa ... 108
A franczia senatus birói illetősége (Boulangerügy) 124
A telephon jogi szempontból. — Érdekes esküdtszéki tárgyalás. — Kongressusok. — «Kézikönyv betörők számára» ... 132
Bünvádi eljárás a senatus számára ... 140
Hadat a perköltségeknek. — Az enquête parlamentaire szabályozása ... 156
Esküdtszék és helyesirás ... 180
Annuaire de législation comparée. — Igazságszolgáltatási tévedések ... 212
Törvény a nők törvényes zálogjogáról. — A kriminális anthropologia kongressusa ... 220
A patronage ... 228
A jelenlegi franczia alkotmány leirása ... 236
A parlamenti kormányzatról. — Jelentés az igazságszolgáltatás menetéről. — Csalás? ... 252
Tisztelet a hatóság előtt. — Mely időpont állapitja meg a halál beálltát? ... 260
A közjegyzőség reformja ... 268
Két előadás a prostitutio szabályozásáról ... 276
A Faculté de droit pályázata. — A magánelzárás egy uj apostola. — Törvény a szülői hatalom megszüntetésének eseteiről. — A franczia csődjog reformja ... 284
Az atyai hatalom megszüntetéséről szóló törvény. — Népszámlálási statisztika. — Törvényjavaslat a feltételes itéletekről ... 292
Népszámlálási statisztika ... 300
Avoués, notaires, agrèés, huissiers, avocats statisztikája ... 360
Az elsőfoku franczia bíróságok létszáma és javadalmazása ... 384
Csalás? ... 392
Comité de législation étrangère ... 408
Végrendelet érvénytelenitési ok. (Melléklet) 296

Spanyolország.

Esküdtszék ... 76
Spanyol polgári kodex ... 276

Angolország.

Az angol biró hatalmi köre ... 8
Érdekes esküdtszéki tárgyalás ... 52
A vizsgálati foglyok helyzete ... 100
Az angol rendőrség ... 132
Praeventio ... 172
A feltételes itéletekről szóló törvény. — Ártatlanul elitélteknek kárpótlás ... 212
Uj jogi folyóirat ... 244
A büntettesek királynéja ... 344
Solicitor barister statisztikája. — Angol ügyvédek özvegyi alapja. — Feltételes elitélés intézménye. — Egy angol itélet. — Törvénykezési szünidő. — Mibe kerül egy rab az államnak? 360
Fegyenczek kivándorlásának előmozditása ... 384
«Incorporated Law Society» ... 392

Belgium.

Büntettes viaszalakjának kiállitása ... 8
Nőügyvéd ... 52
A nemzetközi büntetőjogi egyesület programmja 84
A bünügyi igazságszolgáltatás nyelvi kérdései 180
A nemzetközi büntetőjogi egyesület kérdései ... 204
Socialista törvény ... 236
Belga ügyvédek egylete ... 244
«Casier civile» ... 252
Nemzetközi büntetőjogi egyesület ... 276
Külföldi jogi személyek magánjogi képességének szabályozása ... 284
Nőügyvéd ... 408
Uj büntetési intézmény az iszákosok ellen. (Melléklet) 388

Lap

Hollandia.

Reformok a büntetési s börtönrendszer terén 68

Olaszország.

Esküdtszéki bíróságok megszüntetése 100
Az enquête parlamentaire-ről szóló törvény. 172
A halálbüntetés eltörlésének kérdése. — Az olasz anthropologiai iskola irodalma 188
Igazságszolgáltatási tévedések 212
Genuai folyóiratok 236
Érdekes katonai törvényszéki itélet 244
A birói fizetések javitása 244
Crivellari kommentárja az uj büntetőtörvényhez (Melléklet) 388

Schweiz.

Meili nemzetközjogi műve 100
Gyári munkások védelme 108
A schweizi szövetség törvényeinek gyüjteménye 276
Közös katonai büntetőtörvény 336
Schweiz kisajátitási joga 384

Lap

Uj jog- és államtudományi főiskola 392
A schweizi jog egységesitése 408

Dánország.

Ártatlanul elitéltek kárpótlása 68

Norvégia.

Bünügyi statisztika. — Az uj bünvádi eljárás 76

Svédország.

A büntetőtörvény módositása 284

Oroszország

Az orosz börtönök administratiója 1886-ban 8
Oroszország politikai börtönei 44

Finnország.

Büntetőtörvényjavaslat 276
Büntetőtörvényjavaslat 344

Románia.

A kereskedelmi törvény fordítása. (Melléklet) 388

Lap

Montenegro.

Törvényalkotási mozzanatok 24

Portugallia.

Törvényalkotási mozzanatok 24
A lissaboni első jogászgyülés 408
Az egyetemi hallgatók privilegiumainak megszünése (Melléklet) 388

Amerika.

A halálbüntetés végrehajtása New-York államban 84
A polgári peres eljárás Argentinában 252
Törvény a csábitásról Canadában. — Nők mint rendőrök. — A mulatás korlátozása 300
Udvarias törvényhozás. — Fajtalan iratok és képekről szóló törvény 360
A szeméremérzet védelme. (Melléklet) 296

Irtások 89—123.

MELLÉKLAP.

A melléklapban megjelent az 1889. évfolyamban 1002 curiai és egyéb felsőbb birósági határozat.

Lap

A nemzetközi bűnügyi egyesület szabályzata 15
Igazságügyminiszteri körrendelet a törvényszéki könyvtárak felállitása tárgyában 23
A fenyitő zárlat kérdéséhez (A budapesti kir. törvényszék egy itélete) 23
Igazságügyminiszteri körrendelet a hibás ügyvitel megszüntetése tárgyában 31
Igazságügyminiszteri körrendelet az állami adóvégrehajtás és a birói végrehajtás közti összeütközések tárgyában 47
Orvosszakértői vélemények a Pribil-ügyben 55
A magyar Jogászegylet évi rendes közgyülése 79
Birói kérvény a javadalmazás emelése iránt 79
Részletes megokolás a fizetési meghagyásokról szóló törvénytervezethez. — Kidolgozta dr. Márkus Dezső budapesti ügyvéd 85
Törvényjavaslat az 1885. III. t. cz. módositásáról és annak indokolása 92
A budapesti ügyvédi kamara évi jelentése 93
A bünvádi eljárás javaslatának határozmányai a zárlatot illetőleg 102
A budapesti ügyvédi kamara évi rendes közgyülése 110

Lap

A Btk. revisiójának kérdése a budapesti ügyvédi kamarában 125
Befejezése 134
A képviselőház mentelmi bizottságának jelentése Svastics Gyula orsz. képviselő mentelmi jogának megsértése s a képviselői mentelmi jognak tanuzási kényszer esetén történendő alkalmazása tárgyában 149
Igazságügyminiszteri körrendelet a tanukként beidézett országgyülési képviselők mentelmi joga tárgyában 160
Igazságügyminiszteri körrendelet az 1874. XXXV. t. cz. módositásáról és kiegészitéséről szóló 1886. évi VII. t. cz. 32. és 33. §-ainak egyöntetü alkalmazása iránt 194
Belügyminiszteri körrendelet ugyanazon tárgyban 195
A soproni ügyvédi kamara jelentéséből 198
Igazságügyminiszteri körrendelet az ügyvédi meghatalmazások csatolása tárgyában 208
A tizedik magyar jogászgyülés napirendje 224
Igazságügyminiszteri határozat bíróság és közigazgatási hatóság közti illetőségi összeütközés esetén 251

Lap

Értesitvény a tizedik jogászgyülés tárgyában 295
A magyar jogászgyülés állandó bizottságának jelentése a jogreform terén felmerült jelenségekről 1885—1889. 302
Az aradi közjegyzői kamara évi felterjesztése 311
A budapesti közjegyzői kamara évi felterjesztése 328
Befejezése 334
Dr. Vécsey Tamás a jogi oktatás gyakorlativá tételéről 350
Dr. Plósz Sándor a jogi szakoktatásról 374
Dr. Herczegh Mihály a jogi szakoktatásról 382

Külön mellékletek.

Dr. Schwarcz Gusztáv védbeszéde Gnädig Otto bűnügyében. Külön melléklet a 6. számhoz.
Dr. Brachfeld Manó védbeszéde Pribill Ferenczné bűnügyében. Külön melléklet a 8. számhoz.
Dr. Márkus Dezső védbeszéde Herczegh Mária bűnügyében. Külön melléklet a 3. számhoz.
Dr. Hajnik Imre rektori megnyitó beszéde. Külön melléklet a 39. számhoz.
Törvényjavaslat a felebbvitelről a sommás eljárásban. Külön melléklet az 52. számhoz.

TARTALOMMUTATÓ

a Jogtudományi Közlöny 1889. évi folyamának I. felében közölt Curiai Határozatokhoz.

Lap

Magánjog.

a) Dologi jog.

19. A nyilvánkönyvi tulajdonos a nevén álló ingatlanra vonatkozólag jogczímének kimutatására rendszerint nem kötelezhető. — A birtoklás hosszu időn át való gyakorlásából következtetés a meg nem vásárlásra --- 9
41. A puszta tulajdonjog a birtoklás átengedésének követelésére nem elégséges egymagában akkor, a midőn a birlaló épen a tulajdonos jogcselekvénye alapján van birtokban --- 17
124. Ingatlan mint a postaállomás tartozéka. — A postaföldek jogi természetéhez --- 58
153. Sommás visszahelyezési perben a tulajdonjog kérdése elbirálás tárgyát nem képezi, hanem egyedül irányadó a használat és birtoklás 76
160. Esőviznek más telekre eresztése iránti szolgalmi jog gyakorlásának bebizonyitására nem szolgálhat a viznek egyes esetekben megtörtént odafolyása, hanem csak az, hogy a jog gyakorlatát feltételező csatornák és készületek, melyek a vizet levezetik, tényleg léteznek, vagy léteztek és elpusztittattak. — Azon kérdés, hogy árviz idején a szomszéd telek tulajdonosa tartozik-e, és pedig hol s mennyiben a valamely telekre tóduló viznek lefolyást engedni, nem birói, hanem vizrendészeti utra tartozik --- 83
169. A jogczimek egyenlősége esetében a birtokos mellett az érvényes jogczim vélelme harczol --- 89
362. A bérbeadó törvényes zálogjoga s ebből folyólag a foglaltató hitelezőket megelőző elsőbbsége bérkövetelésének tőkéjére szoritkozik, és nem terjed ki sem a kamatokra sem a behajtással felmerült költségekre --- 178

b) Kötelmi jog.

2. Szerződés teljesitésének megtagadása képezhet-e kérkedést --- 2
8. Az egyik szerződő fél által elvállalt ellenszolgáltatásnak nem teljesitése a másik felet nem teszi jogosulttá a szerződés érvénytelenitésére, hanem csak arra, hogy annak teljesitését követelje. — Szerződés érvénytelenitése öntudat hiánya miatt --- 25
69. Ha az, a kit készpénzbeli vásárlásra hatalmazok fel, nevemben hitelben vásárol, felelős vagyok-e a vételárért --- 42
70. A hitelező a késedelmes adóstól a lejárat napjától kezdve követelhet kamatot azon esetben is, ha a hitelezési ügyletben kamat kikötve nem volt --- 43
71. Az üzlet tulajdonosa üzleti személyzetének az üzlet körében elkövetett mulasztásaiból eredett kárért a károsult harmadik személylyel szemben felelős. Ennélfogva ha a kávéházi pinczérnek megőrzés végett egy ruhadarab adatik át és a pinczér a megőrzésre vállalkozik, de utóbb még sem képes visszaadni, a kávéháztulajdonos felelőssége megállapitandó. A ruhadarab puszta átadása azonban a megőrzés iránt kifejezett megbizás nélkül, a megőrzési kötelezettséget maga után nem vonja, hanem csak arra irányuló megbizásnak tekinthető, hogy az átvevő a ruhadarabot elhelyezze 44
144. Kiskoruságával nem védekezhetik az, a ki szükséges tárgyakat vett és azokkal vagyonilag gyarapodott --- 65
150. A kiküldött tényeiért és mulasztásaiért a saját teendőit átruházó kiküldő felelős --- 73
152. Ajándékozás megdöntése rosszhiszemü szerző ellenében --- 75
170. A község a közegeit terhelő minden kiadást az évi költség-előirányzatban felvenni nem csupán azért tartozik, mert az a felettes hatósághoz felterjesztendő, hanem azért is, hogy az előirányzat egyes tételei ellen azon lakosok vagy községi birtokosok, a kik magukat általa terhelve érzik, felebbviteli jogorvoslattal élhessenek 90
172. A helyi lakbérszabályzat rendelkezéseitől csak az esetre lehet eltérni, ha a bérszerződés határozott ellenkező intézkedést tartalmaz 97
174. A vizsgálati fogoly szabad lábra helyezése érdekében vállalt kezesség hatálya --- 98
187. A kamatelévülést csak a beadott kereset szakitja félbe, a megintés és felmondás pedig csak akkor, ha az adós a hitelezőnek kamatkövetelési jogát beismerte --- 105
198. Vadászati kihágás által okozott kár megtéritése --- 113
201. A pontos fizetés feltétele mellett történt elengedés hatályos nem pontos fizetés esetén is akkor, ha a hitelező az ily fizetést jogfentartás nélkül elfogadta --- 115

Lap

271. Nyugdij kötelezése csak a szolgálati szerződés folyományát képezvén, ajándékozásnak nem tekinthető --- 131
282. Eredeti érvénytelenség kihatása a jogutódra. — A lelkész felsőbb engedély vagy jóváhagyás nélkül nincs jogositva oly nyilatkozat adására, mely az egyház tulajdonát képező ingatlan tekintetében joglemondást tartalmaz és a telekkönyvi állapotnak megváltoztatására vonatkozik --- 137
290. Iratok kiadásából folyó kötelezettség --- 145
301. A közönséges kötelezvény elveszése esetében a hitelező annak megsemmisitése előtt sincs gátolva abban, hogy adósát a fizetésre peruton más bizonyitékok alkalmazásával is köteleztethesse, és az adós csak azt kivánhatja, hogy a kötelezvény megsemmisitéseig a tartozási összeg birói letétbe helyeztessék --- 153
322. Az 1874: XVIII. tcz. határozatai a vasuti baleset által okozott halál, vagy testi sértés iránti kártéritésre nézve a vasuti személyzetre is alkalmazandók --- 161
347. A kötelező jegy (bon) ha nem is szól rendeletre, már magában kötelezettségi jogalapot képezvén, a hitelező követelése jogczíme és az érték leolvasását bizonyitani nem tartozik --- 169
360. A hitelező a nem készfizető kezest akár a főadóssal együtt, akár külön megperelheti és azon körülmény, hogy az egyenes adóstól a követelés behajtásának eredménytelensége még kimutatva nincsen, a hitelező jogainak a kezes irányában való érvényesitésére akadályul nem szolgálhat. A főadós fizetésképtelenségének bizonyitásától csak a végrehajtás teendő függővé --- 177
365. Az azon esetre kikötött kötbér, ha az alkalmazott a szolgálati szerződés megszünte utáni időben bizonyos üzlettel foglalkozik, követelhető-e akkor is, ha ezen eset már a szolgálati szerződés tartama alatt beáll? --- 185
366. Köteles-e az elővásárlásra jogositott az alkuszdijt is megfizetni --- 186
390. A megbizó a megbizottnak a megbizás körüli cselekményeiért és mulasztásaiért felelős --- 202

c) Családi jog.

21 Törvényes hitbér követelhető-e házassági válóperben --- 10
44. Törvényes gyakorlat szerint a menyasszony által ellenhitbér (contrados) a vőlegény részére kötelezhető és ennek megfizetését az esetre, ha a házasság létrejöttével a nő gyermek hátrahagyása nélkül hal el, a férj a nő hagyatékából az örökösöktől követelheti. — A hitbér csak az azt kötelező házaspár halálával válik folyóvá 18
59. A házasság tartama alatt született gyermek mindaddig törvényesnek vélelmezendő, mig annak törvénytelen születése rendes peruton ki nem mondatik. — A gyermektartás kérdése a házassági válóperben hivatalból rendezendő --- 27
156. Azon törvényes rendelkezés, mely szerint törvényes elválás esetében a birróságok határoznak a felett, hogy a gyermeket melyik szülő tartsa magánál és a tartás nevelés költségeit melyik viselje, nem zárja ki az ellenkező megállapodás hatályát --- 81
159. A nő hozományát és özvegységére biztositott haszonélvezetének kielégitését mindaddig, mig a házasság fenáll, követelni jogositva nincsen. — Külön tartást a nő, ha a válóper még folyamatban nincsen, csak akkor követelhet, ha az elhagyást a férj eszközölte, vagy az elhagyásra a férj szolgáltatott okot --- 83
210. (41. számu teljes ülési döntvény polgári ügyekben) A házasság tartama alatt egyik házastársnak sincs joga a másik házastárs ellenében a közszerzemény megosztását avagy biztositását követelni 121
284. A férjével közös háztartásban élő nő bir kereshetőségi joggal oly követelés tekintetében, mely a nyujtott szállás és élelmezésből ered --- 140

d) Öröklési jog.

1. Nem felel meg az 1876: XVI. tcz. 5. §-ának és azért érvénytelen az oly irásbeli, a tanuk előtt fel nem olvasott magánvégrendelet, a melynek záradékában a tanuk bizonyitják, hogy «a végrendelkező épen ugy végrendelkezett, mint fentebb irva vagyon», de azt nem bizonyitják, hogy a végrendelkező az okiratot saját végrendeletének jelentette ki. — Az érvénytelenitett végrendeletnek is hagyományokat tárgyazó intézkedései hatályosak, ha a perlekedő felek azokat elfogadták s a hagyományosokat a hagyatékból kielégitendőknek nyilvánitották. — A végrendelet érvénytelenitéséből még nem következik a törvényes örökösök igényének elismerése,

A több rovat alá tartozó határozatok többször fordulnak elő a tárgymutatóban.

Lap

ha van az örökhagyónak korábbi végrendelete, a melynek érvényessége vagy érvénytelensége a per folyamán tisztába nem hozatott. Ily esetben az öröklési igényekre nézve feloldásnak és kiegészitő eljárásnak van helye --- --- --- --- --- --- --- --- 1

20. A szóbeli végrendelet érvényéhez a végrendelkezőnek abbeli határozott kijelentése szükséges, hogy az általa tett nyilatkozatot szóbeli végrendeletnek akarja tekinteni (1876: XVI. tcz. 19. §.). — Midőn az 1876: XVI. tcz. 8. §-a azt rendeli, hogy ott, a hol a végrendelet több ivből áll, ezek zsinorral összefüzendők s a zsinor két vége a végrendelkező vagy a hol tanuk alkalmazása szükséges, legalább is egy tanu által pecséttel megerősitendő, önként értetik, hogy ez utolsó esetben a tanu pecsétjével akkor látandó el a zsinor két vége, a mikor a végrendelet aláirása eszközöltetik, különben meg volna hiusitható ezen intézkedésnek célja, mely abban áll, hogy az ivek ki ne cseréltessenek --- --- --- --- 9

22. Öröklési képességgel bir mindenki, a kinek szerzési képessége van és mivel az ősiségi patensnek az id. törv. szabályok által fentartott 14. §-a szerzési képességgel ruházza fel a külföldieket is: öröklési képességgel birnak Magyarországon a külföldiek is, a viszonosság feltétele alatt. Különösen a szerbiai alattvalók öröklési képessége a viszonosság feltétele alatt el volt ismerve az 1882: XXXIII. tcz. előtt is, valamint a romániai alattvalóké is, a mióta a török uralom alól felszabadultak. Viszonosság hiányában retorsiónak van helye, de e tekintetben a bizonyitás azt terheli, a ki az öröklési képességet tagadja. — Az öröklött ingatlanok után beszedett bérösszegek nem növedékét, hanem polgári gyümölcsét képezik amaz ingatlanoknak és azért, ha a megtakaritott bérösszegeken ujabb ingatlanok vásároltattak: ezek nem öröklött, hanem szerzeményi javaknak tekintendők. — Az örökbe fogadás az örökbe fogadott és az ő vérrokonai közötti törvényes örökösödési kapcsolaton változást nem tesz. — Az örökösödési perhez hivatalból csatolandók a hagyatéki eljárás iratai --- --- --- --- --- --- 10

125. Bárgyu által alkotott végrendelet érvénytelenitése --- --- 61

211. (42. sz. teljes-ülési döntvény polgári ügyekben.) Ha az örökhagyó az örökség birtokbavétele, avagy birói átadása előtt kivánja követelését a törvény utján érvényesiteni, tartozik a meghalt adósnak valamennyi örököseit és az ismeretlen örökösöket is ügygondnok által perbe idéztetni --- --- --- --- --- --- 121

213. A ki valamely végrendeletet eltitkol vagy elsikkaszt, az az öröklésből mint érdemetlen ki van zárva --- --- --- --- --- 122

268. Azon oldalrokonoknak, kik az örökhagyóval kötött szerződésben minden utána várható öröklési jogról lemondtak, a leszármazók nélkül elhalt örökhagyó hitvestársával szemben nincs kereseti joguk az örökhagyó végrendeletének érvénytelenitésére, ha nem igazolják azt, hogy a hagyatéki javak közös törzsről hárultak az örökhagyóra --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- 129

269. Midőn az apa serdületlen koru gyermekét végrendeletében örökösének nevezi ki s annak elhalálozása esetére utóörököst rendel, azt kell vélelmezni, hogy az apa ezen helyettesitésnek nem akart a Htk. III. R. 30. cz. rendelkezésénél messzebbre terjedő hatályt tulajdonitani. Ily esetben tehát, ha az ellenkezőnek feltevésére sem a végrendelet, sem egyéb körülmény támpontot nem nyujt, a végrendeletben foglalt helyettesités hatálya megszünik, mihelyt az örökös életkora 12. évét elérte, és ekkor ő tehet közvégrendeletet --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- 130

283. A ki a végrendelet kedvező intézkedéseit elfogadja és annak alapján jogokat szerez, nem mellőzheti a kedvezőtlenebb részt még akkor sem, ha a végrendelet alaki vagy anyagi tekintetben kifogás tárgyát képezhetné. — Az utóörökösödési vagyon jogi természete kizárja azt, hogy az valamely teher vagy követeléssel csorbittassék, vagy özvegyi haszonélvezeti joggal korlátoztassék és terheltessék. — Az utóöröklési jog személyhez van-e kötve? — A régibb magyar jog szerint a város által végrendelet felvételére kiküldött tanácsbeliek által felvett ama nyilatkozatok, melyeket ezek a végrendelkező végrendelkezési intézkedésének jelöltek meg, a végrendelkező aláirása nélkül is a végrendelethez tartozó nyilatkozatoknak veendők --- --- --- — --- --- --- --- --- 138

349. Utóörökösnek halál esetére történt rendelése ellenkező rendelkezés hiányában hatályát veszti, ha az egyenes örökös 12-ik életévét betölti --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- 170

389. Azon teendők és nyilatkozatok megtörténtének bizonyitása, melyeket a törvény a végrendelet érvényes létrejöttének kellékeivé állapit meg, a tanuk által a végrendeletre vezetett tanusitványban oly kifejezésekkel teljesitendő, melyek ha a törvényben használt kifejezésektől eltérők is, de félre nem ismerhetőleg a törvényben előszabott nyilatkozat értelmét adják vissza és a törvényben előszabott cselekmények megtörténtéről kétséget nem hagynak --- 201

Polgári törvénykezési rendtartás és novella (1868: LIV. és 1881: LIX. tcz.)

I. CZIM. Birói hatáskör és illetőség.

42. A vizimalmok helyének megállapitása, valamint a helyváltoztatás által okozott sérelmek orvoslása a közigazgatási utra tartozik --- 17

66. Községi legelő birtoklása és mikénti használata tekintetében a község nem mint hatóság, hanem mint a magánjogból folyó jogkörben eljáró tulajdonos hozván határozatot, az ez által magánjogaiban sértett fél attól, hogy jogait a hozott határozat ellenében birói uton érvényesitse, elzárva nincsen --- --- --- --- --- --- --- 41

68. A bagatell-törvény 11. §-ának 9. pontja a belsőségben gyakorolt birtok és használati jogokból egyedül a lakást és annak tartozmányait sorolván fel mint a kisebb polgári perutra tartozókat, kétségtelen, hogy a belsőségben gyakorolt egyéb birtok és használati jog, ha az a lakás tartozmányát nem képezi és nem azzal egyidejüleg érvényesittetik, a kisebb polgári peres utra nem tartozik --- --- 42

86. A testi sértés által okozott kár megtérítése iránti kereset egyenesen a polgári bíróság előtt érvényesithető, a nélkül, hogy a sértett fél tartoznék kártalanitási jogát a büntető bíróság által megállapittatni --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- 49

143. 50 frtot meg nem haladó követelés sommás eljárás utján csak akkor érvényesithető, ha az valamely 50 frtot meghaladó értékben még fenálló követelésnek képezi részösszegét --- --- --- --- --- 65

146. Ügyvédi költségperek birói illetősége --- --- --- --- --- --- 65

151. A fa-usztatás által okozott károk megtérítésére irányzott kereset birói uton a közigazgatási hatóság előleges eljárása nélkül is elbirálandó 75

157. Ha a cseléd bérét kötelezvény alapján követeli, ügye a közigazgatási hatóság vagy a bíróság elé tartozik-e? --- --- --- --- --- --- 81

199. Hozhat-e a felsőbíróság érdemleges itéletet oly esetben, a midőn az alsóbíróság a keresetet csakis időelőttiség okából utasitotta el, a felsőbíróság azonban időelőttiséget fenforogni nem lát? --- --- 114

200. Hozhat-e a felsőbíróság érdemleges itéletet oly esetben, a midőn az alsóbíróság a keresetet csakis elévülés okából utasitotta el, a felsőbíróság azonban az elévülést fenforogni nem látja? --- --- 114

212. Jelzálogi követelés bagatell utra nem tartozhatik --- --- --- 122

214. Ha az örökösök közti vita csak az özvegy haszonélvezeti jogára vonatkozik, ugy az örökség átadására illetékes a járásbíróság mint hagyatéki bíróság --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- 123

270. A prts. 9. §-ához --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- 130

286. Az 1881: LIX. tcz. 6. §-ához --- --- --- --- --- --- --- 140

289. Meg nem állapitott ügyvédi munkadij megállapitása, illetőleg megitélése iránt támasztott kereset a bagatellbíróság elé nem tartozik még akkor sem, ha nem az ügyvéd és fél, hanem az ügyvéd és helyettese közt felmerült ügyvédi dij megállapitásáról van szó --- 145

346. A gyermektartási igény érvényesitése mely esetben tartozik a a gyámhatóság, és mely esetben a bíróság elé? --- --- --- --- 169

348. Örökség kiadatása iránt inditott kereset a járásbíróság hatásköréhez nem tartozhatik --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- 170

350. Az örökösödési jogból folyólag igényelt közszerzemény kiadása iránt inditott kereset a járásbíróság hatásköréhez nem tartozhatik 171

367. Ha a folyamatban levő haszonbérlet évi bérösszege 50 frtot meghalad, az 50 frtnál kisebb bérrészlet iránt inditott kereset is nem a bagatell-, hanem a sommás bíróság hatásköréhez tartozik --- 187

387. Közjegyzőnek dijkövetelése, mely magánmegbizásból teljesitett munkálatokért jár, összegére való tekintet nélkül nem a kisebb polg. peres eljárásra, hanem a sommás bíróság hatáskörébe tartozik 193

II. CZIM. Az ügyfelekről.

359. Sommás ügyben hozott végrehajtási végzés telekkönyvi foganatositása iránti ügyre vonatkozó felfolyamodás tekintetében az ügyvédi kényszer az esetben sem áll fen, ha törvényszék jár el mint telekkönyvi hatóság --- --- --- --- --- --- --- --- --- 177

368. A tengerészeti hatóságok nevében ki indithat keresetet? --- --- 187

III. CZIM. Az eljárásról.

153. Sommás visszahelyezési perben a tulajdonjog kérdése elbirálás tárgyát nem képezi, hanem egyedül irányadó a használat és birtoklás --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- 76

IV. CZIM. A bizonyitásról.

3. Sommás perben a bíróság tartozik a tényállást a felekhez intézett kérdések által is felderiteni. — A kereskedői könyv csak a jogczim és mennyiségre, de nem a megrendelésre és átadásra szolgáltat részbizonyitékot --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- 3

145. A bizonyitó fél ellenfelével perben állónak nem tekinthető és ennélfogva tanuságtételre bocsátható azon tanu, a kinek a kihallgatást megelőzőleg benyujtott kereset még nem kézbesittetett --- 65

175. Mely esetben tartozik a hitelező a kötelezvény tartalmát bizonyitani, annak daczára, hogy az az adós és két tanu aláirásával van ellátva --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- 98

176. Aláirás valódisága tekintetében az egybehangzó szakértői vélemény mellett eskü alkalmazandó-e --- --- --- --- --- --- --- 98

361. Felfedező eskünek csak okiratok, adósságok és értékek felfedezése czéljából lévén helye, egyéb tény- és jogkérdések a perrendtartás 238. §-a szerinti eljárás keretében meg nem oldhatók --- --- --- 177

V. CZIM. A birói határozatokról.

126. A prts. 249. §-ához --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- 61

161. Az itélet végrehajthatóságának kérdéséhez --- --- --- --- --- 84

203. Ha az alsóbíróság a keresetet jogalapváltoztatás miatt utasitotta el, de a felsőbíróság ily változtatást fenforogni nem lát, hoz-e érdemleges határozatot, vagy visszaterjeszti-e az ügyet ujabb határozat hozatala végett az alsóbírósághoz --- --- --- --- --- --- 115

Lap

268. A másodbiróságnak örökösödési perben hozott olyan itélete, melylyel az elsőbiróság a per érdemleges elbirálására utasittatott, végitéletet nem képezvén, res judicatát ama kérdésre nézve sem tartalmazhat, hogy van-e a felperesnek kereseti joga az örökhagyó végrendeletének érvénytelenitésére --- --- --- --- --- --- --- 129
323. A pert vesztő fél a nyertes ellenfélnek s nem ennek ügyvédének javára lévén perköltségekben elmarasztalandó, a perbeli képviselt és képviselője közötti viszony a perköltség elbirálásánál figyelembe nem jöhet --- --- -- --- --- --- --- --- --- --- --- --- 161

VI. CZIM. A perorvoslatokról.

157. A másodbiróságnak az illetőséget leszállitó végzése ellen van-e felfolyamodásnak helye? --- --- --- --- --- --- --- --- --- 81
197. Zárlati ügyben hozott kir. táblai végzés ellen felfolyamodásnak nincs helye --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- 113
304. A kir. tábla azon végzése ellen, melylyel a tőzsdebiróság határozatának megváltoztatásával ennek illetékességét megállapitotta, van felfolyamodásnak helye --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- 155

IX. CZIM. Az eljárás némely eltérő módjairól.

202. Számadás előterjesztése iránti felhivási kereset, tekintet nélkül az összegre, mely az esetleges marasztalási kérelem tárgyát képezi, a járásbiróság hatáskörébe sohasem tartozik. A járásbiróság hivatalból észlelendő semmiséget követ el, ha ily kereset érdemleges elintézésébe bocsátkozik --- --- --- --- --- --- --- --- --- 115
285. Számadási viszony fenforgása esetében a számadás követelhetésére jogositott fél nem kötelezve, hanem jogositva van arra, hogy igényét felhivási keresettel érvényesitse, a miből az következik, hogy az, ha követelését számszerüleg megállapithatónak tartja, azt felhivási kereset mellőzésével más uton is érvényesitheti --- --- 140

Végrehajtási törvény.

43. Tehető-e a közjegyzői okirat alapján elrendelt végrehajtás megszüntetésére irányuló keresetnek alapjául oly körülmény, mely a végrehajtást rendelő végzés meghozatala előtt következett be --- 18
173. A bekebelezett haszonélvezetből folyó haszonbérkövetelés bir-e elsőbbséggel az ingatlant terhelő adókövetelés felett --- --- --- 97
385. Bekebelezett zálogjognak törlése fizetés folytán való megszünés alapján törlési keresettel kérhető arra való tekintet nélkül, hogy a bekebelezés végrehajtásilag eszközöltetett --- --- --- --- --- 193
386. Ha a végrehajtató csupán oly pénzösszegre kivánja a végrehajtást vezettetni, mely adósa javára valamely közpénztárnál van elhelyezve, maga a végrehajtás elrendelésére hivatott perbiró tartozik a foglalásról a végrehajtást elrendelő végzésbe foglalandó meghagyás által a közpénztárt értesiteni. A végrehajtás foganatositására különben illetékes biróság csak a lefoglalt pénzösszeg kiutalványozására van a perbiró megkeresése folytán hivatva--- --- --- --- 193

Kereskedelmi törvény és eljárás.

45. Alkalmi egyesület tagjai a közös üzletből egyetemlegesen jogositvák és ebből folyólag mindegyik a szerződő harmadik ellen önálló kereseti joggal bir. Mihelyt tehát az alkalmi egyesület adósa fenálló tartozását az egyik társtagnak kifizette, ezzel elenyésztette a többi társ ellenében is tartozását, és abban egyik társtag sem gátolható, hogy a többi társtag közönyössége miatt követelését ne érvényesithesse --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- 19
23. Azon kikötésnek, hogy a vételügylet érvénye attól legyen függővé téve, hogy a küldendő áruk a vevőnek tetszenek-e vagy nem, csakis oly értelem tulajdonitható, hogy a vevő haladéktalanul nyilatkozni tartozik az iránt, ha az áruk nem tetszenek neki, ha pedig ezt elmulasztja, akkor az áru nem kifogásoltnak és a vétel érvényesen megkötöttnek tekintendő--- --- --- --- --- --- --- --- 12
24. Követelhető-e a még át nem adott áru vételára? — A kt. 352. §-ához 12
67. Azon körülmény, hogy a szerződés teljesitésére bizonyos időszak határoztatott meg, az ügyletet fix ügyletté csak akkor teszi, ha a zárhatáridő meghatározása oly kikötéssel történik, hogy annak letelte után a szerződés már többé nem teljesithető --- --- --- 41
87. A kit valamely vételügylet megkötésére felhatalmaztak, az a megvett dolog átvételére is feljogositottnak tekintendő. — A meghatalmazott jogkörének valamely csupán vele közölt utasitással való megszoritása harmadik személyre nem kötelező. — Mustra szerinti vétel akkor forog fen, ha az eladó az ügylet megkötésekor a vevőnek mustrát ad át, és a vétel a mustra alapján köttetik meg. — A k. t. 43. §-ának azon intézkedése, mely szerint a meghatalmazott jogköre mindazon jogcselekvényekre kiterjed, melyeket azon ügylet szükségessé tesz, a melyre a meghatalmazás adatott, alkalmazandó minden kereskedelmi ügyletre vonatkozó meghatalmazásnál akkor is, ha a meghatalmazott és meghatalmazó közt függési viszony fen nem áll --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- 49
147. A biztositási feltételek oly intézkedése, hogy az életbiztositási szerződés a biztositott iszákossága következtében érvényét veszti, mint a keresk. törvény 505. §-ával ellentétben álló intézkedés, hatályal nem bir--- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- 66
154. Fix ügylet fen nem forogván, a késedelmes szerződő fél mindaddig pótolhatja késedelmét, a mig a másik fél a szerződéstől való elállásról őt nem értesitette --- --- --- --- --- --- --- --- --- 77
203. Habár felperes keresetében áruk vételárának megfizetését kéri, válasziratilag tett azon kijelentése, hogy a kereseti követelés az árunak alperes veszélyére történt eladása következtében felmerült árkülönbözet — jogalapváltoztatást nem képez akkor, ha magából a keresethez csatolt könyvkivonatból kitünik, hogy a kereset alapját nem vételárhátralék, hanem árkülönbözet képezi. — Az árkülönbözet kártéritési jelleggel birván, a vételárral egy tekintet alá nem esik. — Ha az alsóbiróság a keresetet jogalapváltoztatás miatt utasitotta el, de a felsőbiróság ily változtatást fenforogni nem lát, hoz-e érdemleges határozatot, vagy visszaterjeszti-e az ügyet ujabb határozat hozatala végett az alsóbirósághoz?--- --- --- --- --- 115
204. A közkereseti társaság a versenytilalmat megszegő tagjával szemben nem követelheti azt, hogy a társaság üzletkörébe eső ügyleteknek jövőre való folytatásától itéletileg eltiltassék és a külön üzlet beszüntettessék, hanem csak arra jogosult, hogy az ügyletet a maga részére kötöttnek tekintse és kártéritést igényeljen--- --- 116
272. Társas viszony vagy szolgálati? --- --- --- --- --- --- --- 131
291. Az alaptőke tizedrészét képviselő részvényesek kérelmére a kereskedelmi törvény 175. §-a alapján meginditott perenkivüli eljárás az által, hogy a társasági üzletkezelés szakértők által megvizsgáltatott és a vizsgálat eredménye a kérvényezőkkel közöltetett, az idézett törvénytétel határozott rendelkezése szerint végbefejezést nyert; s miután a kereskedelmi törvény arra nézve. ki viselje az ily vizsgálat alkalmából felmerült költségeket véglegesen, vagyis arra nézve: tartozik-e a törvény rendeleténél fogva a kérvényező részvényesek által előlegezni kellett eme költségeket nekik valaki megtéritени? intézkedést nem tartalmaz; a miből önként következik, hogy a költség kérdése egymagában a kereskedelmi eljárási rendelet 30. §-a értelmében sem hivatalból, sem kérelemre meginditandó ujabb perenkivüli eljárás tárgyát nem képezheti; miután a 44. §. rendelkezése a már előbb végbefejezést nyert p. k. eljárás alkalmából felmerült költségek feletti intézkedésre ki nem terjeszthető --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- 146
303. A vevő árleszállitást és kármegtéritést nem követelhet az eladótól, ha az árut rendes időben nem kifogásolta. — A törvény azon határozott rendelkezésével szemben, hogy a vevő az árut, a mennyiben az a rendes üzleti kezelés szerint lehetséges, azonnal megvizsgálni köteles, nem vehető figyelembe valamely ezzel ellenkező üzleti szokás --- --- --- --- --- --- --- --- --- 154
304. Vasutépités elvállalása nem képez kereskedelmi ügyletet --- --- 155
388. A kereskedelmi ügynök utján megrendelt áruk kifogásolása és rendelkezésre bocsátása csak magánál az eladónál, illetve ennek e részbeli megbizottjánál történhetik --- --- --- --- --- --- 194
391. Ha a vevő a k. t. 348. §-a alapján a vételár aránylagos leszállitását követeli, ehhez csak a kifogásolás és nem a rendelkezésre bocsátás is szükséges. Ily esetben azonban nem az eladó tartozik bizonyitani, hogy az áru a kikötött vagy törvényes kellékeknek megfelel, hanem a vevő köteles az áru ellen érvényesitett kifogásait bizonyitani --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- 203
392. Ha az eladó a vevő által át nem vett árut visszahozatta, a fuvarköltség megtéritését nem követelheti, mert a k. t. 352. §-a értelmében az eladónak abban az esetben, ha a szerződéstől elállott, kártéritést is követelni joga nincsen--- --- --- --- --- --- --- 203

Váltótörvény és eljárás.

4. A váltóhitelező a váltókötelezettek beleegyezése nélkül a fizetés idejét meg nem változtathatja, minélfogva tekintettel a váltó alaki természetére, az ily változtatáson átment váltónak érvénye megszünt akkor is, ha a változás csak egy napi időre terjed--- --- 3
46. A váltótörvényben szabályozott gazdagodási kereset a váltókezes ellen nem, hanem csupán az elfogadó és kibocsátó ellen érvényesithető 20
72. «Fizessen ön holnapután» határozott fizetési határnap-e a váltón? 44
205. Telepitett-e azon váltó, melyben fizetési helyül az intézvényezettnek a váltón megnevezett lakhelyét képező községgel teljesen összeépitett község van megjelölve? --- --- --- --- --- --- 117
273. Azon körülmény, hogy a váltó a forgató birtokában van, vélelmet állapit meg az iránt, hogy a forgatmányos által a váltón nyugtatott összeget a forgató fizette. — A váltón lévő nyugtának bizonyitó erejét annak törlése meg nem szünteti --- --- --- --- 132
287. Az óvási határidő eltelte előtt, de az óvás felvétele után történt forgatás minő hatálylyal bir? --- --- --- --- --- --- --- --- 141
351. A váltótörvény 92. §-ához --- --- --- --- --- --- --- --- 171
363. A váltótörvény az intézvényezett váltó egyik lényeges kellékeül a kibocsátó névaláirását irván elő, világos, hogy nem egyszerü névirást, hanem névaláirást, vagyis azt kivánja, hogy azon személy névirása, ki az intézvényezetthez a fizetés iránti felszólitást intézi, a váltó előlapjának olyan helyére legyen irva, mely a fizetés iránti felszólitás aláirásaként legyen minden kétséget kizárólag megállapitható --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- 178
369. Ha a váltókifogások tárgyalásán a felek meg nem jelenése folytán a per megszünt, a megszakitott elévülés ujból megkezdődik és a váltótörvényben meghatározott elévülési idő elteltével befejeztetik --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- 187
393. Az elévülés megszakitása csak azon jogositott javára szolgálván a ki a keresetet meginditotta, a váltónak lejáratkori birtokosa által

*

Lap

valamennyi váltókötelezett ellen inditott kereset nem alkalmas a váltótörvény 86. §-ában meghatározott elévülési időnek megszakitására az oly viszkeresetre nézve, melyet a váltót kifizető forgató előzői ellen indit --- 204

Csődtörvény.

305. A közadós által harmadik személy tartozásaiért ennek hitelezőjének adott biztositási nyilatkozat és abban foglalt bekebelezési engedély nem tekinthető oly viszteher nélküli jogügyletnek, mely a csődtörvény 28. §-ának 1. pontja alapján megtámadható --- --- 155
306. Ha a közadós által kötött adásvételi szerződés folytán az ő tulajdonát képezett ingatlanra a tulajdonjog a vevő javára már bekebeleztetett, utóbb azonban megtámadási per folytán ezen szerződés a csődhitelezőkkel szemben hatálytalannnak mondatik ki, az esetben az itélet nem rendelheti el a vevő tulajdonjogának törlését, hanem a vevőt csak annak türésére kötelezheti, hogy az ingatlan a csődtömeg javára értékesittessék --- --- --- --- --- 156
352. A csődtörvény 27. §-a 3. pontjának rendelkezése a követelés keletkezésével egyidejüleg adott biztositékra nem vonatkozik, mert ezen törvénytétel czélja nyilván az, hogy a közadós ne részesitse egyik hitelezőjét a többi megkárositásával oly kedvezményben, melyhez annak a cselekmény idejében joga nem volt. Ily jogtalan kedvezményről nem lehet azonban szó akkor, midőn a hitelező az egyidejüleg adott kölcsönért zálogot köt ki, s ezt a ktkötéshez képest nyomban meg is kapja, mert a közadósnak azon cselekménye, hogy kölcsönt vesz fel, habár ez a válságos időben történt is, egymagában a többi hitelezőre nézve kárositást még szükségképen nem képez. — Ha a jogügylet, melylyel a közadós követeléseket elzálogositott, hatálytalannak mondatik ki, ennek következménye első sorban csak az lehet, hogy a követelések feletti rendelkezési jog a csődtömeget illette épugy, mintha az elzálogositás meg sem történt volna, a követelések névértékének megfizetésére pedig a hitelező csak akkor és annyiban kötelezhető, ha és a mennyiben azokat behajtotta --- --- --- --- --- 172
370. Ha az adósnak vagyona nincsen, és a csődöt kérő még valószinüvé sem teszi oly igény létezését, mely a csőd elrendelése folytán érvényesithető és ezzel a tömegbe bevonható vagyon előállitható volna, a csőd akkor sem nyitható meg, ha a hitelező a költségeket előlegezi --- --- --- --- --- --- --- --- 188
371. Megnyitandó a csőd akkor is, ha panaszlottnak a csődöt kérelmezőn kivül csak oly hitelezői vannak, a kik zálogjogi bekebelezés folytán külön kielégitésre jogositvák --- --- --- --- --- 189

Telekkönyvi rendtartás.

158. Telekkönyvi bekebelezés pótolja-e a tényleges átadást? --- --- 82
177. Névváltoztatásnak feltüntetése a telekkönyvben --- --- 99
186. A telekkönyvi rendtartás 168. §-ához. — Ezen szakaszban felsorolt eseteket kivéve a telekkönyvi hatóság a saját végzésének megváltoztatására vagy kiigazitására perenkivüli eljárás utján nem jogosult 105

Ügyvédi rendtartás.

292. Az 1874: XXXIV. tcz. 79. §. értelmében a fegyelmi eljárás csak a vádlott és a kamarai ügyész meghallgatása után rendelhető el, ez pedig akkor sem mellőzhető, ha a panaszlott ügyvéd a fegyelmi eljárás tárgyát tevő eset iránt más bíróság előtt nyilatkozott --- 146

A büntettekről és vétségekről szóló büntető-törvénykönyv.

I. RÉSZ.

V. FEJEZET. A részesség.

76. Személy elleni erőszakkal véghezvitt büntetendő cselekményt, illetőleg véghezviteli cselekményt képez mindazon, a megtámadott személy közvetlen közelében, illetőleg az annak látkörébe eső, az ő reá való hatásra számitott physicai cselekedet, vagy habár passiv ellenséges magatartás is, mely az az ellen alkalmazott egyenesen támadó erőt fokozza, esetleg a megtámadottnak ellentálló erejét gyengiti, megfélemliti; vagy pedig a megtámadott személyben e fokozás, illetőleg a gyöngités érzelmének felköltésére alkalmas. — A tettestársaság fogalmának körülirásához --- --- --- --- 46
171. Azon őr, a kivel szövetkezve és a kinek jelenlétében az őrzésére bizott tárgyakat más ellopja: ezen lopásban nem segéd, hanem tettestárs --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- 91

VI. FEJEZET. A szándék és gondatlanság.

164. Azon körülmény, hogy a bünös gondatlanság következménye másnak különös gondossága vagy valamely véletlen szerencse által ki lett volna kerülhető vagy elháritható: nem szakitja meg e cselekedet illetőleg mulasztás és ennek eredménye között az oki összefüggést; nem teszi gondossággá a gondatlanságot: következőleg nem is szünteti meg a gondatlanság által okozott eredményért a felelősséget --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- 84
179. A gondatlanság által okozott testi sértés meghatározásához--- --- 100

VII. FEJEZET. A beszámitást kizáró vagy enyhitő okok.

48. Enyhitő körülmények--- --- --- --- --- --- --- --- --- --- 21
62. A Btk. 76. §-a alapján felmentés ölés esetében. — Teljes részegség. — Szakértői vélemény és felülvélemény a beszámithatlanság iránt --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- 29
74. Habár azon esetben, melyben a támadni akaró elébb, mintsem ebbeli szándékát végrehajtja, a végrehajtásra szolgáló eszközt keresi, előkésziti, alkalmas állapotba helyezi és csak azután fog a véghezvitelhez, miután az erre szolgáló eszközt megtalálta és megszerezte, illetőleg azt czéljaira alkalmassá tette, mint a perseverantiát megállapitó körülmény sulyositóul hat a beszámitás mérlegébe; és ámbár ezzel szemközt logicailag igazolt, hogy azon személy cselekményének megitélése, a kinél a fentebb megjelölt kitartás hiányzik, viszonyitva az előbbi esethez, mindenesetre enyhébb szempont alá esik: mindazonáltal a sulyositó körülmény hiánya magában véve még enyhitő körülményt nem állapit meg --- 45
288. Igaz ugyan, hogy a Btk. 79. §-a általában nem zárja ki a jogos védelmet az által, hogy a megtámadott képes volt az őt fenyegető veszélytől megfutamodás által menekülni és kétségtelenül helyes a Btk. 79. §-ának megfelelő azon elv, mely szerint a jogos téren levő békés polgárt azon helyzetben védi a törvény, a melyben az van, valamint hogy e törvény nem kényszeriti a polgárt az erőszak előli megszaladásra azon czélból, hogy ő a büntetés kikerülése mellett oltalmazva legyen az őt közvetlenül fenyegető tettleges megtámadtatás veszedelme és következményei ellen: de ezen, a törvénynek és a jogos védelem helyes fogalmának megfelelő értelmezés a polgár és polgár közötti egyenlő viszonyt tételez fel és a megállapitás azonnal megszünik jogos, a törvénynek megfelelő lenni, mihelyt annak alaptétele, a megtámadó és a megtámadott közötti viszony megváltozván: egy különös, magasabb kötelesség követelménye — pl. a fiui tisztelet követelménye — áll elő --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- 142
326. Kizárja-e a jogos védelmet az, hogy a megtámadott egyén a támadás elől futás által menekülhetett volna? --- --- --- --- --- 163

IX. FEJEZET. A bünvádi eljárás megindítását és a büntetés végrehajtását kizáró okok.

25. Inditvány.. --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- 13
162. A Btk. 379. és 390. §-ai értelmében a csalás magáninditványra üldözhető s az inditvány a Btk. 116. §-a értelmében az itélet hozataláig visszavonható lévén: a csalás miatti vád a sértett félnek a tárgyaláson meg nem jelenése esetében csak akkor intézhető el, ha a sértett fél a tárgyalásra azzal a kikötéssel idéztetett, hogy meg nem jelenése esetében vádja visszavontnak fog tekintetni --- 84

II. RÉSZ.

V. FEJEZET. A hatóságok, országgyülési tagok vagy hatósági közegek elleni erőszak.

163. A Btk. 165. illetőleg 168. §§. fenforgására nem szükséges, hogy a fenyegető hatósági közeg hivatásának foganatositása tényleg megakadályoztatott légyen; a cselekmény létrejöttére elég, ha a fenyegetés vagy erőszak a hivatalos feladat teljesitését komolyan «akadályozza», habár a tényleges «megakadályozás» nem sikerült 84
215. Btk. 165. §. — Kbtk. 46. §. — A «non bis in idem» kérdéséhez. 123
324. Hatóság elleni erőszak. — Btk. 165. §. --- --- --- --- --- --- 162
398. Fegyenczek is elkövetik a hatóság elleni erőszakot, ha a fegyőröknek tettleg ellenszegülnek. — Btk. 165. és 279. §§. --- --- ---206

X. FEJEZET. A személyes szabadságnak, a házjognak, továbbá a levél és távirdai titoknak közhivatalnok általi megsértése.

207. «Ellenszegülés» vagy «engedetlenség»? — Személyes szabadság megsértése --- --- --- --- --- --- --- 119
327. A közigazgatási és igazságszolgáltatási közeg közti hatósági összeütközés kérdéséhez. — Személyes szabadság megsértése közhivatalnok részéről. — A közigazgatási közeg «jóhiszemüségének» hatálya. — A közigazgatási közeg intézkedésének helybenhagyása a közigazgatási felső forum részéről--- --- --- --- --- --- --- 163

XII. FEJEZET. A hamis tanuzás és hamis eskü.

6. A csendőrök előtt tett hamis feljelentés nem hamis vádat, hanem rágalmazást képez --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- 6

XIV. FEJEZET. A szemérem elleni büntettek és vétségek.

395. Erőszakos nemi közösülés kisérlete vagy testi sértés? --- --- 205

Lap

XVII. FEJEZET. A rágalmazás és becsületsértés.

190. A törvény a hamis vád és a rágalmazás mellőzhetetlen alapjául, valakinek mint egy bizonyos büntetendő cselekmény elkövetőjének egyenes és határozott megjelölését és bevádolását tételezi fel; bizonyos ténybeli adatok mint egy bizonyos személyre mutató gyanuokok elősorolása, habár az azokból azon személyre vonatkozólag vont következtetés később a hatósági eljárás folytán tévesnek bizonyult: nem állapitja meg az akként feljelentőnek más ellenében a büntetendő cselekmény elkövetésével való egyenes és határozott vádolását. — A Btk. 264. §-ának 3. pontjához. — Felmentő itélettel vagy megszüntető határozattal szemben az állitás valódiságának birói határozatban való feltevése teljesen ki van zárva--- --- --- 107
206. Egy és ugyanazon személy elleni, több izben, külön alkalmakkor, habár külön személyek előtt, külön módon vagyis majd irásban, majd szóval kijelentett és bünhödés által még el nem törlött ugyanazon sértő és hamis állitás mind megannyi külön-külön büntetendő cselekményt nem képez; hanem mint objectiv egység egy és ugyanazon valótlan ténynek több izben tett kijelentése, a menynyiben sajtó utján való közzététel esete nem forog fen, csakis egy büntetendő cselekményt állapit meg. — A rágalmazó állitás többszöri ismétlése azonban sulyositó körülményt képez. — Az, a ki a közzétételre szánt czikket, iráshibáit kijavitja, a czikket letisztáztatja, a szerkesztőségnek megküldi, büntetőjogilag nem felelős a czikk tartalmáért--- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- 118
372. A nyilvános helyiség fogalommeghatározásához. — A rágalmazás tényálladékának kérdése --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- 189
396. A helyiség nyilvános, vagy nem nyilvános volta nem annak térfogatától, hanem attól függ, hogy az közhivatali helyiséget képez-e, vagy pedig hogy az rendeltetéséhez képest a közönség mindenkori szabad használatára rendszerint nyitva áll-e vagy nem. — A községháza nyilvános helyiség. — Btk. 262. §. --- --- --- --- --- 205

XVIII. FEJEZET. Az ember élete elleni büntettek és vétségek.

60. Szándékos emberölés. — Büntetőtörvénykönyv 279. és 281. §. — Beismerés. --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- 27
62. A Btk. 76. §-a alapján felmentés ölés esetében. — Teljes részegség. — Szakértői vélemény és felülvélemény a beszámithatlanság iránt 29
75. Gyilkosság vagy szándékos emberölés? — Ingerlés folytán erős felindulásban elkövetett ölés. --- --- --- --- --- --- --- --- 46
148. Nem zárja ki a szándékos emberölést azon körülmény, hogy a halált okozó cselekedetnek tettese nem állott ellenséges lábon azzal, a ki az általa intézett késszurások következtében veszitette el életét. Az erős felindulásban keletkezett és rögtön végrehajtott szándékkal, tehát az ellenséges lábon állás nélkül, az impetus rohama alatt elhatározott és véghezvitt emberölés is megállapitja a Btk. 281. §-a szerint a szándékos emberölést. — A szándékos emberöléshez nem szükséges, hogy a tettes egyenesen kiválasztotta légyen a testnek azon részét, a melybe kését döfte, sőt ellenkezőleg meg van állapitva a halálos eredményért a felelősség, ha a tettes — habár egyenesen az élet kioltására irányzott czél nélkül — más személy testének az emberi élet nemesebb szerveit tartalmazó törzsébe, a hely, a rész vagy a tag különös megválasztása nélkül, nagyobb késsel, nagyobb erővel beszur, vagy bevág; föltéve, hogy az ekként cselekvőnek különös szakképzettsége (a mütő sebész), előzetes intézkedései és a behatás módozatai nem igazolják: hogy a halál okozásának veszélyével járó behatást a a végzetes eredmény kikerülése lehetőségének tudtával és ezen eredmény kikerülésének szándékával foganatositotta. Az életveszélyes cselekedetből tapasztalatilag származható több valószinü eredmény mindegyike reflectálva a tettesnek a cselekmény elkövetése előtti tudatában: az abból bekövetkezett sulyosabb eredmény is előrelátott, tehát «in eventum» szándékolt eredményt képez. --- 66
375. Késsel hasba szurás. — Az ölési szándék kérdése. — Ölési kisérlet vagy sulyos testi sértés--- --- --- --- --- --- --- --- --- 190
398. Fegyenczek által elkövetett szándékos emberölés. — Btk. 165. és 279. §§. --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- 206

XIX. FEJEZET. A párviadal.

48. Párbaj halálos kimenetellel. — Enyhitő körülmények. — A tánczmulatság rendezői mennyiben kötelesek a résztvevő nők egyike ellen elkövetett sértésért ennek elégtételt szerezni?. --- --- --- 21

XX. FEJEZET. A testi sértés.

74. Habár azon esetben, melyben a támadni akaró elébb, mintsem ebbeli szándékát végrehajtja, a végrehajtásra szolgáló eszközt keresi, előkészíti, alkalmas állapotba helyezi és csak azután fog a véghezvitelhez, miután az erre szolgáló eszközt megtalálta és megszerezte, illetőleg azt czéljaira alkalmassá tette, mint a perseverantiát megállapitó körülmény sulyositóul hat a beszámitás mérlegébe; és ámbár ezzel szemközt logicailag igazolt, hogy azon személy cselekményének megitélése, a kinél a fentebb megjelölt kitartás hiányzik, viszonyitva az előbbi esethez, mindenesetre enyhébb szempont alá esik: mindazonáltal a sulyositó körülmény hiánya magában véve még enyhitő körülményt nem állapit meg. — Sulyos testi sértés. --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- 45
77. Büntetőtörvénykönyv 301. §. --- --- --- --- --- --- --- --- --- 46
90. Sulyos testi sértés büntettének eseteiben a kisérlet rendszerint kizárva van. Habár tehát a cselekmény felmenő rokon ellen volt irányozva, aberratio ictus esetében ezen rokonsági viszony figyelembe nem vehető. — A Btkönyv 307. §. első bekezdésének nem tulajdonitható azon értelem, hogy az ott emlitett erős felindulásnak a sértett fél jogtalan cselekményéből kell erednie, minthogy utóbbi esetről a felhivott §. második bekezdése tartalmaz külön rendelkezést --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- 54
164. Azon körülmény, hogy a bünös gondatlanság következménye másnak különös gondossága vagy valamely véletlen szerencse által ki lett volna kerülhető vagy elháritható; nem szakitja meg e cselekedet illetőleg a mulasztás és ennek eredménye között az oki összefüggést; nem teszi gondossággá a gondatlanságot: következőleg nem is szünteti meg a gondatlanság által okozott eredményért a felelősséget--- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- 84
165. Ha valaki azon czélból hatol be másnak lakásába, hogy ott azt megverje és ha e szándékát végre is hajtja: a magánlaksértés és a testi sértés közti eszmei halmazat jön létre--- --- --- --- --- 84
179. A gondatlanság által okozott testi sértés meghatározásához. — Sebes hajtás által okozott sulyos testi sértés vétsége. — A causalitás tanához. — Az előhaladott korban levő egyén nehezebb gyógyulása mily befolyással van a testi sértés minősitésére?--- --- 100
288. Btk. 306. §. --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- 142
374. A gondatlanság fogalommeghatározásához. A 14—16 éves gyermekek felismerési képessége tekintetében különbség teendő az egyes büncselekmények tekintetében. --- --- --- --- --- --- 189
374. Mindazon szuró, vágó, ütő, robbanó eszköz, mely ember ellenében erőszakkal használva, életveszélyt okozhat, fegyvernek tekintendő; a fejsze, a fegyvernek ezen fogalommeghatározása alá esik. --- --- 190
395. Erőszakos nemi közösülés kisérlete vagy testi sértés --- --- --- 205

XXII. FEJEZET. A személyes szabadságnak megsértése magánszemélyek által

189. Személyes szabadság megsértése (Btk. 323. §.) --- --- --- 106
191. Habár a közigazgatási hatóság a kiskoru gyermek testi épségének, erkölcsi és szellemi érdekeinek veszélyben forgása esetén rendészeti szempontból ideiglenesen tehet is oly intézkedéseket, sőt ezt tennie kötelessége, melyeknél fogva a gyermek életét vagy testi épségét veszélyeztető szülőnek hatalma alól a gyermek elvonattassék; de ily intézkedés csak rövid idő tartamára hozathatván hatályval: erre azonnal kell következnie az illetékes gyámhatóság törvényszerü intézkedésének. — Gyermekrablás. --- --- 107
364. A Btk. 324. és 325. §§-ai csakis az elkövetés módjában különbözvén a testi sértés, illetőleg az élet elleni büntetteknek más eseteitől: ezen szakaszok alkalmazhatósága kizárvavan mindazon esetekben, melyekben az eredmény más módon — nem a letartóztatás, és a letartóztatottal való különös bánásmód által — jött létre. — A Btk. 163—195. §§-ainak viszonya a 324. és 325. §§-hoz. — Az ugynevezett «községi őrök», a közhatósági közegeket illető eljárásukban elkövetett büntetendő cselekményeikért ez utóbbiakra megállapitott büntetőjogi felelősségnek vannak alávetve. --- --- 179

XXV. FEJEZET. A magánlak megsértése magánegyének által.

5. A cselekmény a Btk. 330. §-ába ütközik, de az enyhitő körülmények tulnyomó számban forognak fen. — Minthogy a Btk. ugyanazon fejezetében ugyanazon elnevezés alatt van oly további szakasz, mely a kérdéses büntettnek a laksértést magállapitó, tehát typicus ismérvét illetőleg azonos cselekménynek enyhébb esetéről rendelkezik, s illetőleg a laksértés ezen és enyhébb esetét vétségnek minősiti: kétségtelen, hogy az objective a magánlaksértés büntettét képező cselekmény, ha az a Btk. 92. §-a alapján magánlaksértés vétségére változtatik, csakis azon magánlaksértés vétségét képezi, melyet a törvény már eleve a Btk. 332. §-ában előre látott, s melynek mint vétségnek büntetését előre meg is határozta 4
88. Ha sulyos testi sértés fenforgása esetében magánlaksértési cselekmény is követtetett el, az utóbbi nem azért esik el a beszámitásnál, mivel a cselekmény nem ezen vétség elkövetésére volt irányozva, hanem mivel a törvényhozás bizonyos igen csekély nyomatéku büntetendő eselekményeket, melyek rendszerinti előzményeit, kiséretét vagy következményét képezik más, sokkal sulyosabb büntetendő cselekményeknek, már az utóbbiak, természetesen a sulyosabbak, büntetésének meghatározásánál annyira figyelembe vette, hogy azok emezekkel, a sulyosabbakkal, egy jogi egységbe foglaltaknak tekintendők, s azoknak büntetésével mint hallgatólag értett alkatelemei büntettetnek --- --- --- --- 52
165. Ha valaki azon czélból hatol be másnak lakásába, hogy ott azt megverje és ha e szándékát végre is hajtja: a magánlaksértés és a testi sértés közti eszmei halmazat jön létre--- --- --- --- --- 84

XXVI. FEJEZET. A lopás.

47. A birtoklás az ingó dologra való testi (physicai) behatás lehetőségétől, illetőleg a behatás mindenkori ismétlését lehetővé tevő

Lap

helyzettől, az akaratot illetőleg pedig az azon dolog feletti uralom fentartásának tudatától lévén feltételezve: a birtoklás nem szünik meg az által, hogy a birtokos az általa birtokolt dolgot rövid időre elveszti, azonban ugy a dolog, melyet elvesztett, valamint a hely is, a hol azt elvesztette, azonnal, a mint reá gondol, emlékezetébe jut. — Lopás 20

127. A nyomdatulajdonos szolgálatában álló nyomdászok és betüszedők, a munkaadó nyomdatulajdonos házához tartozó személyeknek nem vehetők. — Btk. 336. §. 7. pont. 61

128. Ha ugyanazon egy akaratelhatározáson alapuló két lopási cselekmény közül az egyik befejeztetett, a másik csak a kisérleti stadiumig jutott: az egész cselekmény bevégzett lopás lesz, ha a concret esetben az a cselekvőség a sulyosabb, mely ennek ismérveit meriti ki; ellenben kisérletet fog képezni az egész egyesitett cselekmény, ha sulyosabb büntető szempont alá esik az a része, mely nem meritette ki a bevégzett lopás ismérveit 62

149. A lopás büntetésében a magánlaksértés büntetése is benfoglaltatik 71

155. Ha azon munkás, a kit bizonyos gabonanemüből quotális rész illet, betör azon idegen házba, hol az illető gabona tartatik s elvisz annyit, a mennyi őt megilleti: nem magánlaksértést, hanem betöréses lopást követ el, mivel azon gabona nem képezte az ő tulajdonát, hanem arra csak jogczime, követelési joga volt. — Nyomatékos enyhitő körülményül szolgál azon hiedelem, hogy ő a gabona önhatalmu elvitelére fel van jogositva 78

171. Omissio általi commissiv delictum. — Azon őr, a kivel szövetkezve és a kinek jelenlétében az őrzésére biró tárgyakat más ellopja: ezen lopásban nem segéd, hanem tettestárs. — Minősitett lopás 91

216. A bemászó tolvaj cselekménye a Btk. 336. §. 3. pontja alá esik, habár az esetben, ha a helyiség viszonyaival jobban ismeretes lett volna, például egy rejtett vagy nyitva feledett ajtón is bejuthatott s e szerint a betörést vagy bemászást kikerülhette. — A törvény világos rendelkezése mellett azon indokok kutatásának, melyek a törvényhozót az illető szakasz megállapitásánál vezették, a törvény alkalmazásánál már annálfogva sincs helye, mert a törvény értelmezése iránt fenálló helyes elv szerint nem a törvényhozó akarata, hanem a törvény akarata az irányadó 123

394. A házassági viszonyban együtt élő személyek közös használatában levő ingó dolgoknak a férj általi elidegenitése által a büntetendő lopás meg nem állapitható 204

XXVII. FEJEZET. A rablás és zsarolás.

189. Vélt követelés biztositása fejében «megzálogolás» a zsarolás tényálladékát képezi-e? — Személyes szabadság megsértése. (Btk. 323. §.) 106

307. A rablás tényálladékát főkép az erőszak által való elvétel állapitja meg, a mi egyrészről ellentállást, másrészről pedig az ellentálló erőnek teljes lenyügözését, a megtámadottnak a megtámadó hatalma alá helyezését jelenti. — Tiltott szerencsejátékban elvesztett pénz visszavétele. — Zsarolás. 157

310. A Btk. 350. §-ban meghatározott zsarolás — tekintet nélkül a czélba vett vagyoni haszon bekövetkezésére — az erőszakkal vagy fenyegetéssel eszközölt kényszeritès által végeztetik be. — A bevégzett zsarolás tényálladékának egyik lételeme tehát az, hogy az erőszak vagy fenyegetéssel megtámadott személy a támadó egyén akaratának megfelelőleg cselekedjék, vagy pedig kényszerülten türjön. — A mig ez meg nem történt, a midőn t. i. a megtámadónak nem sikerült a megtámadottat a kierőszakolni akart cselekvés vagy türésre reá venni vagyis kényszeriteni: ezen határig a cselekmény kisérletet képez 158

XXVIII. FEJEZET. A sikkasztás, zártörés és hütlen kezelés.

73. A ki a nála lefoglalt és reá bizott dolgokat nem saját czéljaira, hanem a végre idegenitette el, hogy foglaltató hitelezőit kielégithesse, nem követ el sikasztást. — A kárositás eleme a Btk. 359. §-ában 45

353. Ha a biztositási ügynök a dijváltókból behajtott összeget provisiója fejében megtartja, ez nem képz szüksgkéép sikkasztást; a dij nagysága iránt felmerülő kérdések polgári utra tartoznak. (Btk. 355. §.) 174

354. Rendőrileg lefoglalt dolgokra nézve is elkövethető a Btk. 359. §-ába ütköző büncselekmény, ha kellő alakszerüséggel foganatositatott a letiltás. — Csalárd bukásban való részesség 174

XXXI. FEJEZET. A csalás.

25. Csalás. — Inditvány 13

162. A Btk. 379., 390. §-ai értelmében a csalás magáninditványra üldözhető s az inditvány a Btk. 116. §-a értelmében az itélet hozataláig visszavonható lévén: a csalás miatti vád a sértett félnek a tárgyaláson meg nem jelenése esetében csak akkor intézhető el, ha a sértett fél a tárgyalásra azzal a kikötéssel idéztetett, hogy meg nem jelenése esetében vádja visszavontnak fog tekintetni . . . 84

309. A Btk. 401. §. szerinti magánokirathamisitás és csalás eszmei halmazata 158

329. A külföldön elkövetett csalás is beszámittatik a visszaesés megállapitásánál 164

Lap

XXXIV. FEJEZET. Bélyeghamisitás.

61. Iparvédjegyhamisitás. — A speciális dolus kérdése. — Megvan-e a tévedésbe ejtés szándéka, ha valaki a másnak czégjegyével ellátott üvegeken a maga czégjegyével ellátott ólomburkolatot használ . . . 28

XLII. FEJEZET. A hivatali és ügyvédi büntettek és vétségek.

325. A felesküdött községi rendőröknek nemcsak hatáskörükben, de kötelességükben is áll az általuk letartóztatottaknak személyazonosságra s a cselekmény, valamint a bünösségre vonatkozó általános felvilágositásoknak beszerzése s e czélból joguk, sőt kötelességük a megfelelő kérdéseknek a gyanusitotthoz való intézése is. — Hivatalos hatalommal való visszaélés 162

376. Ha a jegyzőkönyv tartalma hivatali titkot képez s ez az illetőnek hivatali minőségében jutott birtokába vagy tudomására és ha ez a tudva hivatali titkot képező tényt vagy körülményt, habár hivatali minőségének megszünte után teszi közzé: ezzel egyenesen megszegi azon kötelességet, melyet hivatalba léptével vagy abban léte alatt a hivatali titkok megőrzésére vonatkozólag feltétlenül, tehát időhez, helyhez és álláshoz kötött korlátolás nélkül magára vállalt. — Btk. 479. §. 191

Bűnvádi eljárás.*

II. FEJEZET. Illetőség és hatáskör.

149. Elrendelheti-e a bíróság a vádlottnak a büntetés kiállása utáni eltolonczoztatását 71

274. A vétség büntetésével büntetett büntett a Btk. rendszerével szemben jogi ellentétet, jogi lehetetlenséget képez. — Ha tehát az alsó fok szemlátomást tévesen a sulyos testi sértés büntettét sulyos testi sértés vétségévé minősiti s a kir. ügyész nem felebbez: a felsőbiróság a minősitést sem alakithatja át 133

293. Azon kihágások, a melyek iránt a «birói eljárás és itélethozatal» az 1880: XXXVII. tcz. kivételes külön rendelkezése által a közigazgatási tisztviselők hatósági körébe utasittatott, a törvénynek ezen kivételes intézkedése által nem változtatták meg jogi természetüket és objective nem változván «közigazgatási ügygyé», nem szüntek meg a törvénykezés tárgyát képező cselekmények lenni. — Ily cselekményekre vonatkozólag a biróság hatósági köre nincs és nem is lehet föltétlenül kizárva, valamint nem képez a hatósági kör tullépését tartalmazó semmiségi esetet, ha a biróság ezen kihágásokat tárgyazó ügyekben eljár s itélt 146

327. A közigazgatási és igazságszolgáltatási közeg közti hatósági összeütközés kérdéséhez 163

X. FEJEZET. A végtárgyalás.

77. Végtárgyalás hiányossága miatt megsemmisités 46

178. A bünvádi itéletekben nem választható külön a büntetendő cselekmény fenforgását s a vádlott bünösségét kimondó rendelkezés a büntetésnek azon cselekmény miatti megállapitásától. Mit sem változtat ezen az, hogy a vádlott ellen egy más befejezett bünügy is fenforog. Mert hasonló esetben is a Btk. VIII. fejezetében foglalt intézkedések előirva levő alkalmazásának semmi sem áll utjában 99

215. A «non bis in idem» kérdéséhez 123

328. A folytatólagos tárgyalások birói tanácsának hibás összeállitása mint semmiségi ok 164

375. A biróság csak az ügyészi inditvány keretében szabhatja ki a büntetést 190

397. Kizárólag a sértett fél inditványára üldözendő büntettek és vétségek miatt folyamatba tett eljárásnál, ha a vád az itélethozatalig vissza nem vonatott, a kir. ügyész befolyását épen ugy érvényesitheti, mintha hivatalból üldözendő büntett vagy vétség forogna fen 206

Jogorvoslat.

25. A kir. táblának a vizsgálat folytatását elrendelő végzése ellen vádlottnak felebbezési joga nincsen. — Ha a felsőbiróság a vizsgálat kiegészitését rendeli el, tartozik egyszersmind megjelölni, hogy ez mely irányban történjék 13

294. Az iratoknak a kir. ügyészséggel való közlése a birói határozat közlésével egyenlő hatályu; e szerint a közléstől számitott felebbezési határidő letelte után a birósági határozat jogerejüvé válik 147

308. Az eljárás megindását inditványozott sértett félnek joga van az ezen inditványával ellenkező megszüntető határozat, illetőleg vádlottat felmentő itélet ellen, a mennyiben külön törvény az ellenkezőt nem rendeli (1880: XXXVII. tcz. 45. §., 1883: VI. tczikk 7. §.), felebbezést annál inkább használni, minthogy nem birna értelemmel oly jognak megadása, melynek netaláni megsértése esetére a rendszeres orvoslat megtagadtatnék 157

* A felosztásnál alapul vétetett az Ideigl. Bünv. Eljr. Szab

Lap

Perujitás.

26. Ha az ujrafelvételi kérvény nyomatékos és az alapperben nem használt bizonyitékot hoz fel, a kérelemnek hely adandó, tekintet nélkül arra, hogy mennyiben képes az uj bizonyiték megingatni az alapper bizonyitékait ... 13
89. A perujitási felmentés nem mondható ki az alapperbeli bizonyitékok minőségének, azok concludens vagy nem concludens voltának, illetőleg az előbb itélt bíróság érvelése helyességének vagy téves voltának ujabbi megitélése alapján, a mi egyébiránt mint res judicata az ujitott perben itélő bíróság cognitiója alól el van vonva 53
129. Az alapperben elrendelt és a felmentéssel tárgytalanná lett fenyitő zárlat, a vádlott hátrányára meginditott perujitás esetében ipso facto nem éled fel; szükség esetén annak ujolagos elrendelése foglalhat helyt. — A perujitás elrendelésének csupán az a hatálya van, hogy ezzel a jogérvényesen eldöntött ügy ujból a vizsgálat stadiumába helyeztetik ... 63

Sajtó-ügyek.

49. A visszavetési nyilatkozatra nézve az elsőbbségnek vádlott és vádló közt minden kihuzott esküdt nevénél váltakozni kell ... 21
49/a Az esküdtekhez intézett kérdések szövegezéséhez. — A kérdések elkülönitése. — A hirlapi közlemények részletes körülirása ... 22
50. Sajtóügyi vizsgálóbiró határozatának felebbezése a Curiához. — Sajtóügyben curiai hivatkozás az általános bünvádi eljárás szabályainak analogiájára ... 22
295. A felekezeti tanártestület nem tartozik ama hatóságok közé, melyekre a Btk. 270. §-át alkalmazni kell ... 145
311. Mindenik fél maga tartozik az állitásának bizonyitására szolgáló iratokat is bemutatni s az egyik fél által ily czélra használni kivánt iratok vagy nzomtatványok visszautasitásával a másik fél bizonyitási jogosultsága ellen sérelem nem követtetik el. — Az esküdti képesség kérdéséhez ... 158
355. A költségek kérdéséhez sajtó-ügyekben ... 175
356. Vizsgálati iratok átadása az esküdteknek ... 175
357. A képviselői mentelmi jog kérdéséhez ... 175

A MAGYAR KIR. CURIA ELSŐ POLGÁRI TANÁCSÁNAK ELVI JELENTŐSÉGÜ HATÁROZATAI.

Közli dr. Jancsó György.

I. Magánjog.
a) Dologi jog ... 105. sz.
b) Kötelmi jog ... 106—108. sz.
c) Családi jog ... 109—112. sz.
d) Öröklési jog ... 113—116. sz.
II. Perrend ... 117—119. sz.
III. Telekkönyv ... 120—123. sz.

A BUDAPESTI KIR. ITÉLŐ TÁBLA ELVI JELENTŐSÉGU

HATÁROZATAI.

7. A bagatell-bíróság valamely ügyet sommás perutra utasitván: a rendes bíróság többé azt el nem utasithatja azon okból, hogy az a kisebb polgári peres eljárás alá tartozik ... 6
8. A sommás bíróság semmiséget követ el, ha oly kereset felett inditja meg az eljárást s hoz itéletet, melynek tárgya a lakási s használati szolgalmi jog háboritlan átengedése ... 6
9. Semmiségi okul szolgál, ha a sommás bíróság a szemle megtartása s ilsetőségi határozat hozatala után az ügy érdemének tárgyalása nélkül itélkezik ... 7
51. Kielégités a biztositásilag le nem foglalt ingókból ... 22
130. Lefoglalt termény zárgondnoki eladhatása ... 63
166. A birói végrehajtó kirendelését tartalmazó végzés ellen felfolyamodásnak helye nincsen ... 85
167. Vétlen mulasztást képez, ha felperes maga mondotta alperesnek, hogy a kitüzött tárgyalásra nem kell megjelennie ... 85
180. A haszonbérlőt, ki a gazdasági év lefolyta előtt az árverési vevő által a birtokból önhatalmilag kivettetett: peren kivül visszahelyezési jog nem illeti meg ... 100
181. Zsinagóga és temetőhely elárverezése. — Végrehajtatók az ingatlanoknak elárverezését — a mennyiben azokra a végrehajtási jog javukra már előzőleg fel van jegyezve, — a végr. törv. 144. §-a alapján jogosultak kérelmezni, tekintet nélkül arra, hogy azok időközben mily czélra használtattak vagy használtatnak ... 101
182. A végrehajtási jogot megszüntethető beszámitás külön kereset nélkül kérvényi uton nem érvényesithető ... 101
183. A hónap egymásutáni napjain teljesitett végrehajtási cselekmények fuvardij tekintetében egy időben történteknek nem tekinthetők ... 102

Lap

208. A phylloxera pusztitásai zárlat elrendelésénél a veszélyeztetés kimutatására alapul fel nem hozhatók. — A végrehajtási törvény zárlat elrendelésénél a szőlők tekintetében kivételes intézkedést nem tartalmaz ... 119
209. Budapesti bejegyzett kereskedő perelhet-e bármely budapesti járásbíróság előtt akkor is, ha a per a polgári bíróság előtt folyik ... 120
296. Habár a kiskoruak érdekében gyámhatóságilag tiszti ügyész rendeltetett is ki, a végrehajtás mégis a t. s. t. gyámanya szorgalmazására, külön megbizott ügyvéd közbenjöttével érvényesen foganatositható ... 148
297. Végrehajtató zálogjogáról csak a lefoglalt követelésre s nem a lefoglalt vetésre nézve is gyakorolhatja a lemondást ... 148
298. A végrehajtó azon eljárása, miszerint a tisztviselő fizetését a törvényes mértéken alól foglalta le, előterjesztés nélkül is hivatalból megsemmisitendő ... 148
312. A községek ellen inditott perekről az alispáni hivatal előlegesen értesitendő ... 159
330. Hivatalból észlelendő semmiségi esetet képez, ha a kir. bíróság intő kérelmet tartalmazó kérvény elintézésébe bocsátkozik ... 164
358. A letárgyalt ügynek, mint tárgynélkülinek irattárba helyezése — mint semmiségi eset ... 176
365. Valamely bejegyzett ingatlanra vonatkozó adásvevési szerződés kiállitására irányzott kereset a birtokbiróság hatásköréhez tartozik ... 184
366. Magában véve azon körülmény, hogy az igénylő nő czége a törvényszéknél bejegyezve volt, a lefoglalt ingókhozi tulajdonjogát nyilvánvalóvá nem teszi ... 184

Bünügyekben.

10. Egyedül magában az, hogy a megbizott a végrendelkező által hátrahagyott vagyona kezelésére rendelt módot nem alkalmazta, büntetendő cselekményt nem képez, nem különösen sikkasztást, midőn a vagyon a megbizott birtokában megtaláltatott ... 7
27. A hivatali sikkasztás vádja megállapitandó, midőn a községi biró az átvett s fel nem számolt pénzeket saját czéljaira nem forditotta ugyan, hanem azokkal a saját mulasztásával önmagának okozandott károsodást háritotta el magától ... 14
28. Az erdei élőfák kivágása mikor képezheti a lopás vétségét ... 14
29. Csalás büntettének ismérvei. — Ravasz fondorlattal tévedésbe ejtés a szállitási képesség iránt ... 14
30. Felmenő ágbeli rokonok sulyos testi sértéseinek illetősége ... 14
31. Templombani czivakodás. — Felmentés, ha a czivakodás egészen csendben történt ... 14
192. (1. számu teljes-ülési döntvény.) A kir. járásbiróság által Btk. 261. §-a alá eső becsületsértés vétségében bünösnek itélt, de a Btk. 275. §-a alapján a büntetés alól felmentett, azonban a kir. A törvényszék mint másodbiróság által 200 frton alóli pénzbüntetésre itélt vádlottnak e másodbirósági itélet ellen az 1883: VI. tcz. 2. §-ának 1. pontja szerint felebbezési joga nincs ... 108
193. (2. számu teljes-ülési döntvény.) A kizárólagosan sértett fél inditványa folytán üldözendő vétségek és kihágások miatt a kir. járásbiróságok előtt folyamatba tett ama bünvádi ügyekben, melyekben az 1883: VI. tcz. 1. szakasza szerint a másodfoku biráskodást a kir. törvényszékek gyakorolják, a kir. ügyésznek felebbezési joga nincs ... 108
194. (3. számu teljes-ülési döntvény.) A meghatározott órára megidézett, de ezen órára meg nem jelent magánvádló elmaradása esetén a kir. járásbiró magánvádló meg nem jelenése alapján azonnal nem hozhat határozatot, hanem tartozik a magánvádló esetleges jelentkezését a kitüzött órán tul még két óráig bevárni ... 109
195. (4. számu teljes-ülési döntvény.) Ha a kellően megidézett magánvádló a tárgyaláshoz meg nem jelent, a vádlott a vád alól itéletileg mentendő fel ... 109
275. Illetőségi összeütközés ... 133
276. Mikor van helye közvetlen idézésnek? ... 133
277. Időelőtti megszüntető határozat ... 134
299. Ismeretlen tettes elleni megszüntető végzésnek felül nem vizsgálhatása ... 149
300. Szakértői dijak előlegezése ... 149
314. A kir. ügyész inditványozási joga ... 159
331. A törvény §-ainak hibás kijelölése az itéletben. — A jegyzőkönyvi aláirások hiányossága ... 164

A BUDAPESTI KIR. TÁBLA GYAKORLATÁBÓL BÜNTETŐ ÜGYEKBEN.

Közli dr. Móder Tibor.

I. A bünvádi eljárás köréből ... 217—233. sz.
II. A büntetőjog köréből ... 234—259. sz.

Országgyülési képviselőválasztási jogosultság tárgyában hozott curiai döntvények lásd 57. sorszám alatt.

A PÉNZÜGYI KÖZIGAZGATÁSI BIRÓSÁG DÖNTVÉNYEI.

Lap

168. (44. számu teljes-ülési döntvény.) A kisajátitásról szóló 1881. XLI. tcz. 63. §-ának első bekezdésében megállapitott bélyegmentesség kiterjed azokra a vétbizonyitványokra (nyugtatványokra) is, melyek az idézett tcz. 45. §. *a)* pontja értelmében birtokbavezetés biztositékául, kamatozás mellett, birói letétbe helyezett értékek felvételéről a letevő fél által állittatnak ki --- --- --- --- --- --- --- 85

184. (45. számu teljes-ülési döntvény.) Abban az esetben, ha a haszonbérleti szerződés, az abban meghatározott haszonlérleti idő lejárta előtt érvényen kivül helyeztetik s ez a körülmény csak a jogügylet megszüntétől számitott 30 nap letelte után igazoltatik, a fél az ily haszonbérleti szerződés után az összes bérérték alapján felrótt fokozatos illetéknek arányos visszatérítését, az 1881. évi XXVI. tcz. 12. §-ának határozmányaihoz képest nem igényelheti --- --- --- 101

185. (46. számu teljes-ülési döntvény.) A közjegyzői dijak megállapitása iránt birságokhoz intézett beadványokra vonatkozólag az ill. dijj. 65. tételének *l)* pontjában biztositott illetékmentesség, a közjegyzői dijak megállapitása tárgyában hozott elsőfoku határozatok ellen a kir. közjegyzők részéről igénybe vett felebbezésekre nem terjeszthető ki --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- 102

196. (47. számu teljes-ülési döntvény.) Abban az esetben, ha a bíróság az ill. dijj. 13. tétel IV. 16. *a)* pontjában meghatározott 10 frt állandó bélyeggel ellátott czégbejegyzési kérvényt visszautasitja, a fél e kérvényre felragasztott bélyegjegy értékének visszatérítését nem igényelheti --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- 109

315. (48. számu teljes-ülési döntvény.) A lelkészek, tanitók azok özvegyei és árvái gyámolitására rendelt, egyházi hatóságok felügyelete alatt levő nyugdijalapok oly jótékonysági intézeteknek tekintetnek, a melyek tőkéinek kamatjövedelmei az 1875: XXII. tczikk 2. §-ának 7. pontjában foglalt rendelkezések szerint tőkekamatadó alá nem tartoznak --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- 159

332 (49. számu teljes-ülési döntvény.) A zálogjogi bejegyzés után kirótt, illetve befizetett $^{7}/_{10}$% illeték akkor, ha a zálogjog előjegyzésének törlése, a zálogjog alapját képező követelésnek megfelelő összeg letéteményezése által történt biztositása folytán, a bíróság részéről 1881: LX. tcz. 231. §-a alapján hivatalból lett elrendelve: nem törülhető, illetőleg vissza nem téritheti --- --- --- --- 165

A pénzügyi közigazgatási bíróság határozatait lásd 11—18, 32—40, 52—56, 63—65, 78—85, 91—104, 131—142, 260—267, 278—281, 316—321, 333—345, 377—384, 390—404. sorszámok alatt.

Huszonnegyedik évfolyam. 1. SZ. Budapest, 1889. január 4.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Sándor-utcza 9. sz., I. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A birói nyugdijazás rendszere. — Jogirodalom: Ujkori alkotmányok. II. kötet. Anglia alkotmánya. Irta dr. Concha Győző, Budapest, 1888. A m. tud. Akadémia kiadványa. PULSZKY ÁGOST egyetemi tanártól. — Batbie A. Précis du cours de droit public et administratif professé à la faculté de droit de Paris, 5. kiad. Simonet J. B. Traité élémentaire de droit public et administratif. Dr. BOZÓKY ALAJOS nagyváradi jogakad. igazgatótól. — Törvénykezési Szemle: A fenyitő zárlatról. TÓTH GÁSPÁR selmeczi ügyvédtől. — Váltójogi gyakorlatomból. Dr. HEXNER GYULA liptó-szt.-miklósi ügyvédtől. — A bünvádi eljárás javaslata. Dr. FAYER LÁSZLÓ egyetemi rk. tanártól. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A budapesti kir. tábla határozatai. — A magy. kir. pénzügyi bíróság határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A birói nyugdijazás rendszere.[1]

Tekintélyes oldalról vettük a következő sorokat:

A felelősségi törvényjavaslat az e tárgyban hozott 1871: VIII. t.-czikket eltörli, de a *nyugdijazásról szóló* 1871: IX. t.-czikket, az 1885. évi módositásokkal hatályában fentartatni kivánja, s különösen ennek 6—7. §§-aira hivatkozik is a kényszer-nyugdijazást illetőleg (1888). Az emlitett IX. t.-cz. 6. §-a a nyugdijazandók korát 70 évben állapitotta meg, de ezt az 1885-iki törvényhozás, mely az összes állami tisztviselők s ezek közt a birák nyugdijazásáról is egészen uj törvényt (XI. cz.) alkotott, azt nagy életkornak tartván s az elaggottságot már előbb bekövetkezőnek vélvén, 65 évre leszállitotta. (20. §. 6. p.)

Az 1871-iki törvényhozás a kényszer alkalmazására egyenes, határozott intézkedést még nem alkotott; de közvetve alkalmat szolgáltatott reá. A IX. t.-cz. 6. §-ában ugyanis azt rendelte: hogy «a biró *70-ik évének betöltése előtt* hivatalból csak azon esetben helyezhető nyugalomba, ha testi vagy szellemi fogyatkozás miatt hivatalos kötelességei teljesitésére végképen képtelenné vált.»

Ebből természetesen azon következtetés vonatott le, hogy azok, kik 70-ik évüket betöltötték, már ennélfogva azon fogyatkozás és képtelenség fenforgása nélkül is kényszerithetők a nyugalomba lépésre.

Ezen szabály tehát ekkor még nem volt a törvény által egyenesen s határozottan felállitva és kimondva, hanem csak következtetés utján állapittatott meg.

Az 1885. évi törvényhozás azonban — mely a 70 évet 65 évre szállitotta le — ezen veszélyes szabályt már egyenesen kimondotta, rendelvén, «a kik 65-ik évüket betöltötték, akár saját kérelmükre, akár felettes hatóságuk kivánságára — a szolgálatképtelenségük külön megállapitása nélkül is — nyugdijazhatók, s ez esetben végleges nyugalomba helyezendők. (XI. t.-cz. 21. §. 4. pont.)

És ennek pronunciálása által törvényhozásunk nemcsak nagy sebet ejtett a birói függetlenség, a tántorithatlan önállóság jellemén, hanem sulyos és számos *ellenmondásba* is keveredett önmagával.

Igy az idézett 21. §. első pontjában az mondatik: hogy a 20. §-ban felsorolt eseteket kivéve, tehát ha a biró 65-ik évét a *b)* pont szerint még be nem töltötte, maga az igényjogosult sem kérelmezheti a nyugdijaztatást. E szerint a biró azt 65 éve betöltéseig nem kérelmezheti, hanem csak 65-ik éve után. Ha pedig a törvényhozás azt kérelmezéstől, s igy az illető biró saját akaratától tette függővé, akkor arra a felsőbbség által nem lehet kényszerithető; a saját akaratu elhatározás s az erkölcsi kényszer összeférhető nem lévén, a mely kényszer pedig az 1885: XI. t.-cz. 21. §. 4-ik pontjában szentesittetett.

Továbbá a nyugdijazás az illető törvényeinkben *büntetésül* sehol sem jelöltetett ki. A hivatalvesztés a fegyelmi vétségek büntetései között megjelenik, de nem a nyugdijazás is. Az 1871: VIII. t.-cz., mely a 22. §-ban felsorolta ezen büntetéseket — ezek közt a nyugdijaztatásról nem tesz említést — nem az azon czikket hatályon kivül helyezendő jelenlegi törvényjavaslat sem, mely a 11. §-ban csak az áthelyezést, kényszer-végellátást és hivatalvesztést állitja a fegyelmi büntetések sorába; a hivatalvesztés a nyugdij elvesztését vonván maga után. És az 1885: XI. törvényczikk 21. §-ban világosan is kimondatott: «*A nyugdijazás büntetésből nem történhetik.*» Már pedig nem tagadhatni, mikép pusztán az előhaladott kor miatt nyugdijba lépésre való kényszerités tényleg *büntetést* foglal magában, annak jellegével bir, mert annak hátrányaival jár arra nézve, ki magát önként nyugdijaztatni nem akarta, a ki tehát abban saját előnyeit, vagyoni hasznát fel nem találhatta. És ezen *malum* mindenesetre sulyosabb mint az, mely az áthelyezésben rejlik, a melyet pedig a jelen törvényjavaslat (115) a főbb fegyelmi büntetések közé állitott.

Tehát a nyugdijazás általában kivétetik a büntetések közül, és az aggkor miatt mégis valódi *büntetésül* alkalmaztatik. Ez mindenesetre ellenmondás.

És a midőn az eddigi törvény s a most szőnyegen forgó törvényjavaslat is azon nyugdijazást, mely a szellemi s testi fogyatkozás miatt rendeltetik, kényszernyugdijazásnak nevezi, és mégis kényszeritő nyugdijazást enged meg a szellemi s testi fogyatkozás nélkül is: valóban szintén nagy ellenmondásba keveredik.

Nem csekély ellenmondás az is, mikép a 65 éven alóliak nyugdijazása rendeltetik testi vagy lelki fogyatkozás miatt; a midőn tehát ily fogyatkozás nélkül a 65 évet betöltött birák szintén nyugdijaztatnak, ezek párvonalba állittatnak a szellemi fogyatékosokkal. Még azon korban is kitünő szellemi képességüek lehetnek; és mégis róluk az feltételeztetik, hogy ők is szellemi fogyatkozásban szenvednek.

Végre tüzetesen is ki kell emelnem azon ellenmondást, miszerint törvényhozásunknak egyik irányelve az, hogy a nyugdijaztatás «a szellemi s testi fogyatkozásnak, a hivatalos kötelességek teljesitésére való képtelenségnek» constatálásával hozatott kapcsolatba (1871: IX. t.-cz. 67. §-a, és 1885: XI. t.-cz. 20. §.) és mégis a nyugdijazás, minden szellemi s testi fogyatkozás nélkül is használtatik.

És ezen nyugdijazási szabály s gyakorlat, mely alapul a kényszerkort állitotta fel, az uj felelősségi törvényjavaslat által is fentartatik — kétségtelenül az igazságügy legfontosb érdekeinek rovására. Egyrészt, mivel az igazságügy, különösen a jogszolgáltatás tökéletesb fejlődését gátolja; másrészt, minthogy a birói függetlenség megingatására, koczkáztatására

[1] V. ö. 1888. évi 50. sz.

vezet. Mert bármily elismeréssel viseltessünk is az ujabb jogászgeneratio képzettsége, az u. n. fiatal erők munkaképessége iránt — a felsőbb forumon is —, eltagadhatlan mégis az élemedettebb korral járó szellemi képzettség kiváló fontossága. Nevezetesen nagy jelentőségü a judicaturában s általában a jogfejlődés tekintetében azon szellemi érettség, azon alapos, mély judicium, mely az élemedettebb kor ajándéka; valamint a nagyobb jogi tapasztalat, mely csakis hosszabb idő folyamán szerezhető. Utóbbira pedig különösen a mi felsőbb forumunkon mily nagy szükség van azon többszöri átalakulások folytán, melyeken jogéletünk átment és azon jogrendszer közepette, melyben az ősi, félig-meddig feudalis jogszervezet még mindig karöltve jár a modern jogalkotásokkal s jogintézményekkel.

Hazánkban tehát nemcsak a birói hivatásban eldöntő szerepü alapos, mély judicium, hanem a tényleges jogviszonyainknak megfelelő ismeretek s tapasztalatok birása is nélkülözhetlenekké teszi az élemedett korban levő birákat.

Ehhez járul, mikép a birói függetlenség is kevés biztositékra találhat, ha a birónak attól kell tartani, hogy mihelyt bizonyos életkort elért, pusztán a hatalom tetszésére nyugalomba helyezhető; ha a legtehetségesb biráknak is, kik már élemedettebb korban neveztetnek ki rendszerint a Curiára, alig foglalván el e diszes állomást, már aggódniok kell, hogy néhány év mulva nem fognak-e nyugdijaztatni.

Erre az előhaladottabb nemzeteknél, a valódi jogállamokban nincsen is példa. Belgiumban (Loi sur l'organisation judiciaire) meg van határozva azon életkor, melyen alól senki sem lehet a semmitőszék tanácsosa; de nem azon kor is, melyen tul megszünik az lenni; Francziaországban alapelvül szolgál, hogy az elmozdithatlanság elvében a nem-nyugdijazhatás is benfoglaltatik; Angliában e részben semmi tekintet nincs az élemedett korra, a birák meghagyatnak állomásaikon: donec se bene gesserint; a porosz államjogban (art. 87) a nyugdijaztatás — a törvény által kijelölt esetekben — csak birói határozatra alkalmazható.

Nagyon kivánatos tehát, hogy törvényhozásunk a jelenleg gyakorlatban levő s az uj miniszteri javaslatban is fentartott nyugdijazási rendszert megváltoztassa s más elvekre fektesse. Lehetséges ez annál inkább, minthogy a szellemi s testi fogyatkozás s kötelességteljesitési képtelenség miatti kényszereltávolitás igy is teljesen elégséges ezen oldalról az igazságügy érdekeinek megóvására s biztositására. Más czélt s érdekeket pedig a jog terén nem kell, nem is szabad keresnünk.

Jogirodalom.

Ujkori alkotmányok. II. kötet. *Anglia alkotmánya.* Irta dr. Concha Győző, Budapest, 1888. A magyar tud. Akadémia kiadványa.

A magyar tud. Akadémia kiadványait illetőleg hetek óta tollharcz folyt a lapokban, mivel állitólag azok a közönség körében népszerüekké nem igen válnak. Nem akarjuk e kérdés érdemét ezuttal vitatni, ámbár egy pillantás a magyar tud. Akadémia könyvkiadó vállalata által kibocsátott müvek sorára elég tanulságosan czáfolja meg e vádakat; de csak az előttünk fekvő kötetre hivatkozva, bátran állithatjuk, hogy ha az népszerüvé nem válik, ez bizonyára nem a műnek, hanem a közönségnek lenne felrovandó. Mert ha összehasonlitjuk az ugyanily czélu termékekkel egyrészt, másrészt pedig ha gondosan áttekintjük a nehézségeket, melyek tárgyában rejlenek, lehetetlen azon meggyőződésnek kifejezést nem adni, hogy ezuttal a szó teljes értelmében jó könyvvel van dolgunk; jóval nemcsak azért, mivel szerző az anyag felett tökéletes ismerettel uralkodik, hanem azért is, hogy a mit tud, világosan, rendszeresen és érdekesen adja elő, és a helyesen ismertetett tényekből önállóan meggondolt következtetéseket von le.

Pedig ez Anglia alkotmányát illetőleg nem csekély dolog. A belga és amerikai alkotmányok vázlata, melyet e mü első kötetében nyujtott a szerző, sokkal könnyebb feladatot képezett. Belgiumban is, Amerikában is, irott, szabatosan szerkesztett alkotmányok léteznek, melyeket az életben lehetőleg betü szerint iparkodtak alkalmazni, s e két nemzet egyikének története sem nyulik vissza oly időre, a melynek válságait nehéz volna egységes szempontból felölelni. Mind a két állam aránylag uj, s legfeljebb két-három kérdés tette eddig próbára intézményeiket, melyeknek eddigi politikai horderejét és hatását nem nehéz részrehajlatlanul megitélni. Leginkább csak az a kérdéses, a jövőben mennyire lesznek képesek jellegüket megtartani és czéljaiknak megfelelni. S ez inkább a politikai speculatióknak, mint ismertető közjogi könyvnek lehet tárgya.

De Anglia alkotmánya évezredes történettel bir, a melynek majdnem minden egyes szakában folyton változott; óriási irodalom keletkezett felőle, melynek még vitakérdéseit is nehéz egybefoglalni s áttekinteni, annál inkább, minthogy a legnagyobb tekintélyek véleményei gyakran homlokegyenest ellenkeznek egymással.

Csaknem valamennyi többi alkotmány közvetlenül vagy közvetve az angolnak magyarázatából, vagy legalább az abból levezetett elvek alkalmazásából keletkezett; és ezen alkotmányok szétágazó vonásai mindazon korok és egyének váltakozó, gyakran egymással ellenkező felfogásait tükröztetik vissza, a melyek az angol alkotmány szemléletéből indultak ki, ugy hogy valóban annyiféle magyarázata létezik az angol alkotmánynak, a hány más alkotmány lett életbe léptetve a polgárosult világ különböző népeinél. E mellett megjegyzendő, hogy az irodalom azon nagy tömkelegében, a melyre hivatkoztunk, igen kevés oly munkát találhatni, a mely eléggé összefoglaló és eléggé rendszeres volna, hogy példányképül felhasználtassék.

Továbbá korunk bonyodalmas politikai életében azon merőben formai elemek s biztositékok, a melyeknek az eddigi irodalom tulnyomó sulyt tulajdonitott, mindinkább vesztik jelentőségüket; s előtérbe nyomulnak a sokkal nehezebben felfogható s feltüntethető ugyszólván dynamikai mozzanatok.

Ennélfogva kétségen kivül dr. Concha csakugyan nagy bátorságról tett tanuságot, midőn vállalkozott az angol alkotmányt egy nem épen nagy terjedelmü kötetben vázolni. Az eredmény azonban teljesen igazolta kezdeményét s müve politikai tudományos irodalmunknak mindig diszét fogja képezni.

Az előszóban, igen helyesen, kiemeli szerző a szempontokat, a melyek vezérelték. Megemliti, hogy «az angol közjog már egy század óta oly functiót kezd az emberiség életében teljesiteni, a minőt a magánjogban a római jog végez évezredek óta». Kimutatni törekszik azután, hogy «az angol közjog egyes határozmányai elemi fogalmaink közé tartoznak ugyan, s ezen elemi dogmatikus formájukban forognak közkézen», de hogy «ezen vélt elemi általános igazságok különös történelmi előzmények következései, különös angol társadalmi erőktől, az angol államszerkezet egészétől függnek», s megtalálni igyekszik az angol alkotmány elemi igazságainak előfeltételeit és összefüggését. Igen helyesen érinti, hogy «az angol alkotmányban a jogi és politikai elemeknek sajátos szövevényét, a jogi és erkölcsi tekinteteknek a maga nemében egyedül álló vegyületét látjuk», hogy «a jogi itt az emberi viszonyokban azon erőt jelenti, a melyet pontosan megmérni, külsőleg körvonalozni lehet, a politikai ellenben azt, melyet exact formulákra visszavezetni, apróra megmérni nem lehet; a jogi az erőknek conventionális, a politikai természetes sulyát, értékét fejezi ki». Felmelegedve azután tárgya iránt, kifejezi meggyőződését, hogy «az állandó, sok százados szabadság, melyet Anglia az emberi müvelődés szolgálatára teremtő eredetiséggel létrehozott, egészben véve a legmagasabb fok, a melyre erkölcsi életében eljuthat», de egyszer-

smind világos tudatával bir annak, «hogy bár általában ily magasan állónak látja is anyagát, nem tarthatjuk alkotmányát akár formájának, akár tartalmának részleteire nézve bevégzett remekmünek; hiszen ez az angol nép megállapodását, hivatása befejezését jelentené», a melynek pedig hogy jövője van, maga sem kételkedik.

A gondos előadó, de egyszersmind részrehajlatlan biráló álláspontjára helyezkedik tehát, a ki azonban itéletét inkább az összbenyomás által akarja előidézni, a melyet előadása teremt, mint subjectivismusának előtérbe állitása által az olvasóra erőszakolni.

Nem enged az angol-magyar analogiák közel fekvő csábjainak sem, hanem az olvasóra bizza a hasonlatosságokat s a különbségeket megállapitani, valamint általában a tanulságokat levonni.

S a mit az előszóban szerző igér, azt könyvében meg is tartja. Általában a ki a tárgyban némileg jártas, nagy elismeréssel lesz okvetlen azon önmérséklés iránt, melyet szerző kezelésében tanusit. Közel feküdt a veszély, hogy a történeti előzmények részletes előadása által a kellő határokon tul fog terjeszkedni. Közel másrészt azon még károsabb kisértés, a melynek számos, különben alapos német iró, közöttük az angol alkotmány legtüzetesebb ismerője s legszellemdusabb előadója Gneist sem volt képes ellenállni, hogy politikai iránylatok, kedvencz nézetek bizonyitgatására és erősitgetésére fogja az alkalmat felhasználni. Mind a kettőt szerencsésen kikerülte; de vázlatos, üres sem maradt e mellett; hanem tömör, átgondolt szerkezetben lehetőleg teljes anyagot nyujt, a melyet a ki áttanulmányoz, az angol alkotmánynak nemcsak formális határozmányairól, hanem müködéséről is képet fog magának alkothatni.

Maga a felosztás is szerencsés. Az angol souverainitás területi megoszlásának ismertetésével kezdi, áttér azután a souverainitás részeseire, illetőleg alattvalóira és innen kiindulólag a souverainitás korlátozásának s az angol alattvalók ebből folyó szabadságának természetét fejtegeti; majd az angol alattvalók alapjogait — a biztosságét, a szabadságét — tárgyalja, ismertetve ezzel összeköttetésben a habeas corpus törvényt, a rendőrség hatalmát és a bünvádi eljárást. Erre a tulajdonjogot, a kérvényezési jogot, az egyletek és népgyülések jogát, a sajtószabadságot, a jogegyenlőséget, a költözködési szabadságot, a levéltitok szabadságát és egyéb szabadságokat tárgyalja szerző.

Igy eljut a vallási kérdésekhez, a melyekre nézve helyesen emeli ki a souverainitás elméleti korlátlanságát, történelmi keletkezésére, az egyházi szervezetre, az egyházi vagyonra s a házassági jogra való tekintettel, majd a souverainitásnak e részbeni gyakorlati korlátozását a vallást illetőleg magyarázza.

Következik az alapjogok felfüggesztése elméleteinek és eseteinek elősorolása. Ezzel eljut a souverainitás főszerveinek tanához. Itt mindenekelőtt a királylyal foglalkozik, a fejedelmi hatalom örökletességét kiemelve s kiterjeszkedve a regensség kérdésére. Majd ismerteti a király személyes jogállását, családjának állását, udvartartását s functióit. Ezután a parlament eredetét fejti ki, tárgyalva hatáskörét és kiváltságait s utóbb a főrendiház elemeivel s hatáskörével foglalkozik. Erre áttér a közrendiházra, előadja alkotása módját, a választókat, választási eljárást, szól a képviselőkről s az alsóház hatásköréről; taglalja a parlament mindkét házának beléletét. Ezután kiterjeszkedik a végrehajtó hatalomra, a hadsereg s a hivatalnoki kar állását tárgyalva s ismertetve az önkormányzatot a megyében, a községi körökben, az egyházi községekben s a városokban. A biróságok czime alatt a jogszolgáltatás szervezetét adja elő, foglalkozik a birói személyzet állásával, a biróságok hatáskörével s a jogvédelem szervezetével. Végül taglalja a souverainitás főszerveinek egymáshoz való viszonyát, a miniszterek ugy jogi, mint politikai felelősségét, megemlékezik a számszék müködéséről. Tüzetesen kifejti a biróság és önkormányzat viszonyát az állami hatalmakhoz, nem feledkezve meg az esküdtszéki intézménynek Angliában a continensitől egészen elütő szerepéről és jelentőségéről, s müvét a parlamentarismusról való általános áttekintéssel fejezi be, a melyben a pártok politikai fontosságát is jellemzi s egyszersmind egy pillantást vet azon kérdésre, vajon jövőben az angol eszmény összetességében és egyetemességében tovább fejlődhetik-e, és vajon az egész állam természetessége és történelmisége, mely az angol alkotmányt kitünteti, az ujkori demokratikus áramlatokkal szemben meg fog-e maradhatni. Mintegy függelékét képezi a münek a megyék reformjának ismertetése, a mely a nyáron következett be, mialatt a könyv nagyobb része már sajtó alatt állott.

Örömmel idéznénk bővebben egyes helyeket, a melyekben szerző önálló nézeteinek helyessége s felfogásának szemlátomást egészséges alapjai kidomborodnak, de azt hiszszük, a már közlöttek is elegendő ösztönzésül szolgálhatnak a könyv olvasására.

Természetesen lehetetlen, hogy oly terjedelmü s ennyi vitás kérdést felölelő müre nézve, mint a minő előttünk fekszik, némi részben véleményeltérés ne forogjon fen. Nem akarunk aprólékos kifogásokat emelni, de egészben talán nem elég sulyt látunk az önálló egyéni kezdeményezés azon szerepének jelentőségére helyezve, mely az angol életet annyira jellemzi, s ezért látszik előttünk azon fejezet, mely a vallásszabadság kérdéseit érinti, viszonylag a leggyengébbnek, bár nem tagadhatni, hogy a formai jog álláspontját e részben is helyesen fogta fel szerző.

Igen szerencsés a parlamentarismusról szóló fejezetben annak kiemelése, hogy «Angolországban az állami főszervek viszonya elvesztette egyoldalu jogi szellemét és teljesen ethikai alapokon nyugszik, hogy a főszervek a való életben folyó cselekvéseinek legfőbb zsinórmértékeül többé nem a hatalmi köröket kijelölő jogi szabványok, hanem egy részleteiben körül nem irt állami morálnak parancsai vannak elismerve, s hogy másrészt a jog és morál ez összeolvadása csak az állam souverain életének magaslatán, a törvenyhozás irányzása, a külügyek vezetése tekintetében áll fenn, de hogy mihelyt a souverain akarat akár a belügyek, akár a külügyek tekintetében megszületett, az állam teljes mértékben felveszi jogi jellegét s akarata megvalósitására hivatott alsóbb organumait, a biróságokat s a közigazgatást kivül hagyja a király, a parlament, a kormány s a választók közt esetleg folyó erkölcsi természetü pártküzdelmeken, jogi határvonalat huz a meghozott törvény birói vagy közigazgatási végrehajtása s a hozandó törvény vagy követendő külpolitika tekintetében; s hogy mig az első téren a czélszerüség, az érdemesültség ethikus, addig az igazságszolgáltatásban és közigazgatásban a meglevő souverain akarattal való megegyezés jogi szempontja a döntő».

Általán nehézkesnek látszik igy elvontan e tétel; de szerző tisztán megmagyarázza s az alkotmányos életen végig átvonuló példákkal világositja fel. Igy szerencsésen megoldja az ily fajta munkára nézve felmerülő legnagyobb nehézséget, az általánositást, mely a fő tanulságokat kiemeli, mely azonban a concret alkalmazás hiján kétes értékünek látszanék.

Irodalmi viszonyaink közepette vajmi kevéssé várhatjuk, hogy egy tudományos tárgyról több munka jelenjen meg. A fenforgó esetben azonban Concha müve valóban feleslegessé is teszi egyelőre az e tárgyra vonatkozó további kisérleteket s biztositékul szolgál egyszersmind arra, hogy a remélhetőleg nem sokára megjelenendő későbbi kötetekben a többi ujkori alkotmányok is megfelelő módon lesznek tárgyalva.

PULSZKY ÁGOST.

*

Batbie A. *Précis du cours de droit public et administratif profeéss à la faculté de droit de Paris 5. kiad. 12 fr.* — Simonet J. B. *Traité élémentaire de droit public et administratif.* Paris 933 l. 12 fr. 50 c.

A közigazgatási jog napjainkban tulnyomó fontosságra emelkedő tudomány. Még a közjog is háttérbe szorul mellette. Hiszen naponként látjuk, hogy mennyire veszi igénybe az állam a maga polgárait száz meg száz oldalról, nagyon szükséges tehát, hogy a jog erre a térre is behatoljon és lehetőleg kielégitő szabályokat alkosson az állam és alattvalói közötti ezen sokszoros érintkezésre vonatkozólag. A «jó, gyors és olcsó igazságszolgáltatás» mellett «jó, gyors és olcsó közigazgatást» is követelünk, és ennek a két követelménynek mily módon és terjedelemben észlelhető megvalósitásából vonunk következtetést az állam jólétére, polgárainak anyagi és szellemi előhaladására, megelégedésére, boldogságára.

Igen helyes tehát, ha a közigazgatási jog müvelésére nagyobb sulyt fektetünk, mint a hogy eddigelé történt s igen hasznos dolog a külföldnek hasonló törekvéseit is behatóan tanulmányozni.

Batbie fentebbi müve se nem kimeritő tan- vagy kézikönyv, ɔs nem puszta ismétlőkönyv, mert itt-ott jogi vitás kérdéseket vizsgál meg közelebbről és birálgat egyes birói döntvényeket. Első sorban a franczia jogi szakoktatás szükségleteinek felel meg, de mindenesetre sok tanulságost találhatnak benne más nemzetnek jogászai is. Alapját képezi a droit public et constitutionnel, mely mindenekelőtt az u. n. szabadságjogokat és az államhatalom egyes nyilvánulásait («grands pouvoirs de l'État») fejtegeti (1—46. l.). A tulajdonképeni droit administratif két részre oszlik: a közigazgatási szervezet s ennek közegei (ideértve a hadügyet is) és egy egész sora bizonyos általános természetü fejtegetéseknek (personnes morales division de choses-domaine public, bányajog stb., manières d'acquérir), pénzügyi jog, közigazgatási biráskodás. A különös rész 9 szakaszban mindazt tartalmazza, mit a vizsgálaton, «notions approfondies» gyanánt követelnek, a következő sorrendben: uti jog, kisajátitás, közmunka, marchés de fourniture, a tisztviselők szavatossága, appel comme d'abus, illetékességi összeütközések.

A tanuló munkájának megkönnyebbitése végett esquisse van a mühöz csatolva, une reduction du précis, apró betüs jegyzetek s részletek nélküli ismétlése az 1—641. lapokon mondottaknak, végül a 642—655. lapokon különféle vizsgálati utasitások vannak lenyomtatva.

Simonet müve teljes és rendszeres kézikönyve az alkotmánynak és közigazgatásnak. Habár egyes jogi vitás kérdések nem fejtegettetnek is részletesen, 1723 §-ban kimeritő fejtegetését találjuk a franczia köztársaság közjogának. Szerző kiindulva a népfenség és a hatalmak fölosztásának elvéből, a «souveraineté nationale» és a «pouvoirs public» fejtegetésével kezdi müvét; 6 szakaszban tárgyalja (1—183. l.) az alkotmányjogot (beleértve a közigazgatási igazságszolgáltatást s a törvényhozó testület jogát is). A második rész első könyve egy általános bevezetés után szól az állam, a megye, a járás, a község és az «établissements public»-ről. A második könyv tartalmazza az anyagi közigazgatási jogot, melyet (a 183. lapon) ekkép definiál: «L'ensemble des services publics organisés en vue de satisfaire aux besoins collectifs, auxquel l'initiative individuelle, même par voie d'association ne pourrait donner qu'une satisfaction insuffisante.» Az egész anyag 5 alszakaszra van fölosztva: 1. l'ordre matériel (kisajátitás, közmunka, uti, vizi, bánya- és erdőjog, közegészség). 2. A közigazgatás szemben a szellemi élettel (vallás- és közoktatásügy). 3. A segélyezési és szegényügy (institutions de prévoyance et bienfaisance). 4. A közbiztonság (katonai jog). 5. Pénzügy. Végül néhány szóval érinti Páris, Lyon, Algier és a gyarmatok különös közigazgatási jogát.

A mü világos képét nyujtja az annyifelé elágazó franczia alkotmány és közigazgatásnak. A nélkül, hogy minutiosus részletekbe bocsátkoznék, mégis ráutal legalább a kétes esetekre. Practikusok és tanulók egyaránt gazdag áttekintést találnak benne. Bár legközelebbről csak segédkönyv, azért még sem tudománytalan, sőt ellenkezőleg minden tárgynál bevezetéskép nemcsak az általános szempontok vannak kiemelve, hanem a történeti fejlődés is röviden érintve. Mindenekelőtt pedig arra törekedett a szerző, hogy mindenütt a legfontosabb törvényhelyeket közbeszője s igy az egész szöveget a megfelelő forrásidézetekkel támogassa és élénkitse.

Mindkét szerző fölhasználta az 1884. évi községi törvényt, mely a franczia önkormányzatot mintegy uj formába öntötte.

Dr. Bozóky Alajos.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE

A fenyitő zárlatról.

Hogy a birósági gyakorlat a bünvádi eljárás terén egyes kérdések eldöntésénél még mindig ingadozó, az nem lephet meg senkit, ha figyelembe veszi ama körülményt, miszerint a bünvádi eljárásnak törvény alapul nem szolgálván, nincs oly biztos támpont, melyre a biróságok mint szilárd alapra támaszkodhatnának. Ily körülmények között a birósági gyakorlat egyrészt a büntetőjog alapelveire, másrészt ama eljárási alapelvekre támaszkodik, melyeket a következetes birói gyakorlat ilyenekül megállapitott, illetőleg követendőknek elfogadott. Ámde számos kérdésnél támadhat kétség arra nézve, miként alkalmazandók a büntetőjogi alapelvek és a követendőnek elfogadott eljárási elvek bizonyos meghatározott concret esetben? miként döntessék el egy-egy kérdés, hogy a hozandó határozat az irányadókul elfogadott alapelvekkel összhangzásban legyen? Mindaddig tehát, mig a birósági gyakorlat meg nem találta ama módot, mely az imént emlitett összhangzatosság megalkotására alkalmas, mindaddig ingadozni fog a gyakorlat, mely egymásnak ellentmondó birósági határozatokban fog kifejezést nyerni. Igy vagyunk eddigelé a fenyitő zárlat kérdésével is.

A kir. Curia 1884. évi 4915. sz., majd meg 1886. évi 2323. és 8294. sz. a. hozott határozataiban kimondta, hogy a *büntetőjog alapelvei szerint* a sértett félnek jogában áll az elkövetett bünesettel kapcsolatban álló kártéritési követelését s általában magánjogi igényeit fenyitő uton érvényesiteni és ezek biztositása végett a büntető birósághoz folyamodni.

Ha a sértett félnek kártéritési igényei biztositása végett a büntető birósághoz folyamodni joga van, nagyon természetes, hogy a biróság a felet jogaiban megvédeni és a biztositás hatályos folyamatba vétele által az anyagi kár ellen megoltalmazni tartozik.

A jogkereső felek a kir. Curia ama határozatainak más jelentményt nem tulajdonithattak s csak természetes, hogy ama határozatokra támaszkodva a büntető biróságnál a bünesettel kapcsolatban álló magánjogi igényeik biztositása iránt lépéseket tettek.

Csakhogy a kir. Curia ama határozatokból s illetőleg az azokban kimondott elvekből a következtetést levonni elmulasztotta, sőt azokkal csakhamar ellentétbe is jött, mert már 1887. évi 937. sz. a. akként határozott, hogy:

a) a fenyitő uton elrendelt zárlatnak csak az a czélja, hogy a vádlott az érdekeltek hátrányára vagyonával ne rendelkezhessék,

b) hogy a fenyitő uton elrendelt zárlat zálogjogot nem adhat s igy

c) a zárlatot kérő, a zárlat foganatositása alkalmával összeirt dolgokból nem bir külön kielégitésre való jogosultsággal.

Ha a fenyitő zárlatnak csak az a czélja, hogy a vádlott vagyonával rendelkezhessék s ha az sem zálogjogot, sem külön kielégitési jogosultságot meg nem állapit, akkor az ily zárlat a magánjogi igények biztositására épen nem alkalmas. Vagyis más szavakkal: a kir. Curia kimondja, hogy a károsultnak joga van fenyitő uton magánjogi igényei biztositása végett folyamodni, a fenyitő bíróságok ily igények biztositása iránt benyujtott folyamodványokra el is rendelhetik a zárlatot; csakhogy az ily zárlatnak a magánjogi igények tekintetében a kir. Curia a károsodott fél javára absolute semmiféle joghatályt sem tulajdonit.

Az ellenmondás szembeszökő s bizonyára érezték ezt a kir. Curia büntető tanácsai is, mert 1888. évi 5679. sz. a. már azt mondotta ki a kir. Curia, hogy: kár biztositása végett fenyitő zárlat el nem rendelhető, és hogy bünügyi bíróság biztositási végrehajtást el nem rendelhet s végül mindezek betetőzéseül 1888. évi 8577. sz. a. akként határozott, hogy fenyitő zárlatnak csak bünjelek lefoglalása czéljából van helye.

1886. évi augusztus 7-én kelt 8294. szám alatt ama határozat, mely a bünesettel kapcsolatban álló magánjogi igényeknek bünvádi uton való biztositását a büntetőjog alapelveivel okolta meg s alig másfél évvel ezután 1888. évi ápril 6-án 5679. sz. a. az ezzel ellenkező nézetet mondja ki ugyanaz a legfelsőbb forum.

Ha a fenyitő uton való biztositásnak jogi hatálya nincs, akkor csak természetes, hogy az ily uton el se rendeltessék s azt be kell ismernünk, hogy a kir. Curia legutóbbi határozatai ebben az irányban következetesek. Ugy látszik, hogy ez idő szerint amaz elv emelkedett érvényre, hogy a büntető biró magánjogi igények fölött ne határozzon.

Szabadjon már most ezek után ama kérdésre is kiterjeszkednünk, melyik álláspont felel meg jobban az igazság követelményeinek? az-e, melyet a kir. Curia 1886-ban hozott határozataival elfoglalt vagy pedig az, mely 1888-ban hozott határozataiból tükröződik vissza?

Tegyük fel, hogy valamely pénztáros sikkaszt; a mint ezt följelentik, azonnal föllép a büntető bíróság. Ha a károsult erkölcsi vagy magánszemély a kir. Curia által sanctionált bünvádi gyakorlat értelmében magánjogi igényei biztositására sikeres intézkedéseket bünvádi uton nem tehet s követelését biztositani módjában nem áll, igen könnyen megtörténhetik az, hogy a vádlott más hitelezői követeléseiket polgári uton biztositják s mire a kár bünvádi uton megállapittatik, akkor már nincs alap, mely a károsult fél kielégitésére szolgálhatna s ugyanez előfordulhat minden oly büntetendő cselekménynél, melynek rugója az anyagi haszonra vezethető vissza. Vajon eleget tesz-e a büntető igazságszolgáltatás a rá bizott magasztos feladatnak, ha csupán a bünös megbüntetéséről gondoskodik, azonban az elkövetett büncselekmény okozta kár hátrányos következményeitől a sértett felet a lehetőségig meg nem óvja? Minden ily büncselekménynél a büntett és kár okozatos összefüggésben áll egymással s ha büntetendő a büntett mint ok, nem hagyható figyelmen kivül a büntett okozta kár sem s szerény nézetem szerint a büntetőjog alapelveivel inkább volt összeegyeztethető a kir. Curiának 1886. évi, mint 1888. évi gyakorlata.

De nemcsak a büntetőjog alapelveire, hanem törvényerővel biró positiv rendelkezésre is hivatkozhatunk, midőn a fenyitő zárlatot vagy biztositást bünvádi uton elrendelhetőnek s a magánjogi zárlattal és biztositással egyenlő jogi hatálylyal birónak állitjuk.

A telekkönyvi rendelet 152., 153. és 154. §§-ai értelmében ugyanis *a büntető bíróság* mindazon esetekben, midőn jogos gyanuokok merülnek fel arra nézve, hogy valamely bekebelezés tiltott cselekvényen alapul: hivatalból köteles annak följegyzését elrendelni, hogy eme bekebelezés per alatt van s ezen §§-ok nemcsak a följegyzést rendelik el, hanem meghatározzák még a feljegyzés jogi hatályát is, mely abból áll, hogy ha a büntető bíróság azt határozta, hogy a bekebelezés érvénytelen, akkor a telekkönyvi hatóság annak törlését tartozik elrendelni.

Ha már most a kir. Curia álláspontjára helyezkednők, mely szerint a bünügyi bíróság magánjogi igények biztositására intézkedéseket nem tehet: akkor a tiltott cselekményen alapuló bekebelezések megtámadása miatt sem lehetne a büntető bíróságnak a per függőségét feljegyeztetni, holott pedig ez törvényerővel biró rendeleten alapul.

Vagy más oly eljárás követtessék a telekkönyvileg biztositott s ismét más az ekként fel nem jegyzett jogok és igények tekintetében? Miért? Nem jogos-e, hogy az állampolgárok mindennemü jogai lehetőleg egyenlően részesüljenek jogvédelemben? s ha az ingatlanok tekintetében a telekkönyvi rendelet a büntető bíróságnak hatáskörét a magánjogi igények biztositására is kiterjeszti, miért ne tartozzék ily biztositás a büntető bíróság hatáskörébe a telekkönyvileg nem biztositott jogokra nézve is? A jogi analogia ezen kiterjesztés mellett szól, miért is azon nézetemnek adok ki fejezést, hogy a fenyitő zárlat és biztositás tekintetében az 1886-ban követett curiai gyakorlat a jogérzetnek megfelelőbb volt s a jogkereső közönség megnyugvással, sőt örömmel fogadná, ha a kir. Curia ama gyakorlathoz térne vissza s az 1887. évi 937. számu határozattal ellentétben kimondaná:

a) hogy a vádlottal szemben a büntettel kapcsolatos magánjogi igények biztositása a sértett fél javára bünvádi uton is megengedendő,

b) hogy a fenyitő zárlat vagy biztositás annak javára, kinek érdekében foganatosittatott, zálogjogot biztosit és

c) hogy a fenyitő zárlat vagy biztositás alkalmával lefoglalt vagy összeirt tárgyakra az, kinek javára a foganatositás eszközöltetett, külön kielégitési jogosultsággal bir.

TÓTH GÁSPÁR.

Váltójogi gyakorlatomból.

IV.[1]

A bemutatás helye és ideje. (vtv. 102. §-a.)

Az ovatoló közeg a fizetés végetti bemutatást az óvásban következőleg documentálta: «ezen megbizás folytán alólirott április .. napján *délelőtti 9 órakor* a váltót nevezett elfogadónak bemutatandó *őt lakásán kerestem* és ott értesültem, hogy az elfogadó tegnap meghalt, különben a váltó fedezetőt nem találtam.»

A visszkeresett kibocsátó és forgató azon kifogással élt, hogy a váltótörvény 102. §-a értelmében a fizetés végetti bemutatás és az óvás, nem a lakásban, hanem az elfogadó üzleti helyiségeiben, és nem 9 órakor, hanem 9 óra után lett volna eszközlendő, mivel a törvény azt «9—12 óra közt» rendeli eszközöltetni.

A törvényszék a sommás végzés fentartását következőképen indokolta:

«Alperes tagadásba nem veszi azt, hogy ő a beperesitett két rendbeli váltót mint kibocsátó aláirta, azonban felperes kereshetőségi jogát azzal megtámadni igyekszik, mikép az óvás helytelenül vétetett fel, még pedig azért, mert a váltótörvény 102. §-a rendeli, hogy az óvás az elfogadó üzleti helyiségében vétessék fel, holott a bemutatás az óváslevél tanusága szerint az elfogadó lakásán eszközöltetett, szerinte tehát miután az óvás felvétele a törvény rendelte módon nem eszközöltetett, ellenében visszkereset nem érvényesithető, előadja továbbá, hogy az óvás idő előtt vétetett fel, mint azt az óváslevél tanusitja, holott a hivatkozott törvény 102. §-a

[1] Az előbbi közl. lásd a mult évi 33. és 47. számban.

értelmében az óvás nem 9 órakor, hanem 9 óra után lett volna felveendő.

«Ezen alperesi kifogások azonban felperes visszkereseti jogán mit sem változtatnak és birói figyelembe nem vehetők annál kevésbé, mert a váltótörvény 102. §-a határozottan kimondja, hogy az óvás, a mely valamely személynél teljesitendő, ez utóbbinak üzleti helyiségében, ilyennek hiányában annak lakásán eszközlendő; már pedig *alperes azon körülményt, hogy a váltók elfogadójának, a ki ellen az óvás vétetett fel, külön üzleti helyisége lett volna, felperes tagadásával szemben mivel sem bizonyitotta*, épen ugy figyelmet nem érdemel alperesnek az óvás időelőttiségére fektetett kifogása, a mennyiben a C és D óvás tanusága szerint a fizetés végetti bemutatás 9 órakor eszközöltetvén az a váltótörvény 102. §-ának *helyes értelmezése szerint* időelőttinek nem vehető.»

Az ezen itélet ellen benyujtott felebbezésében a visszkereset kifejtette volt, miszerint azon indok, hogy «alperes azon körülményt, hogy a váltók elfogadójának, ki ellen az óvás vétetett fel, külön üzleti helyisége lett volna, felperes tagadásával szemben mivel sem bizonyitotta», a váltótörvény 102. §-ának második kikezdése értelmében nem törvényszerü; a mennyiben e törvényhely szerint az, hogy az üzleti helyiség vagy lakás kipuhatolható sem volt, igazoltnak csak akkor tekinthető, ha az ovatoló személy e részbeni tudakozódása a helybeli rendőri hivatalnál, illetőleg a községi előljáróságnál siker nélkül maradt, *és e körülmény az óvásban ki emeltetik*. Hangsulyozta továbbá, hogy az óvásban foglalt eme körülmény, általában más eszközzel nem bizonyitható, és hogy nem létezik jogforrás, mely a forgatót annak bizonyitására kötelezné, van-e az ovatolt személynek üzleti helyisége vagy nincsen. Ha erre nézve a bizonyitás lehetséges lenne, erre inkább felperes lett volna kötelezendő.

Hogy pedig pont 9 óra nem a törvényes időpont, ez kitünik a törvény azon szavaiból «9—12 óra közt». A «közt» szó fogalma kizárja ugy a pont 9, mint a pont 12 órát, mivel ezek az üzleti órák kezdő- és végpontjai.

A kir. itélő tábla 1888 május hó 5-én 3346/V.887. sz. alatt az elsőbiróság itéletét helybenhagyta következő okokból:

«A váltótörvény 102. §. azon intézkedésének, hogy a váltó fizetés végett a fizetés teljesitésére hivatott személynek üzleti helyiségében, ilyennek hiányában pedig annak lakásán mutatandó be, *kétségtelenül az a czélja*, hogy a bemutatás ott történjék, hol az illető személy, kinél a bemutatásnak történni kell, a bemutatás idejében rendszerint tartózkodik, hol tehát a valószinüség szerint feltalálható. *Miből okszerüleg következik*, hogy a váltó azon személynek, kinek a váltó bemutatandó, üzleti helyiségében csak akkor kell hogy bemutattassék, ha ennek külön üzlethelyisége van. *De alperes azt, hogy az elfogadónak lakásától külön fekvő üzleti helyisége volt, nem is állitotta, felperesnek válasziratában felhozott azt az állitását pedig, hogy elfogadónak lakása és üzleti helyisége együtt volt, viszonválaszában nem tagadván, a ptr. 159. §-a értelmében beismerte*. Alperesnek az ovatolás helyére vonatkozó kifogása tehát alappal nem bir.

«Minélfogva az első bióság itéletét az abban felhozott és a fent elősorolt indokok alapján helyben kellett hagyni.»

Az ovatolás ideje tárgyában emelt kifogást a kir. itélő tábla birói judiciumának tárgyává sem tette.

Az ezen itélet ellen benyujtott felebbezésében hangsulyozta alperes, hogy a bióság a váltótörvény terén az egyes intézkedések *czélját* sem kutatni, sem pedig megállapitani hivatva nem lehet, hogy tehát az ilykép megállapitott czélból okszerü következtetéseket sem vonhat, a mint ezt a m. kir. miniszteri tanács az 1887. évi deczember 22-én 12. jkvi szám alatt hozott határozat indokolásában hirdeté: «a törvény szószerinti rendelkezésétől eltérő határozat indokolására nem lehet hivatkozni általános jogelvekre vagy a törvény szószerinti értelmétől eltérő czélzatára.»

A bizonyitási teher tárgyában sem helyes az indokolás, mert a váltótörvény 41. §-a értelmében a törvényes helyen és időben felvett óvás, a visszkereset törvényes alapfeltétele, minek következtében az a biró által önállólag elbirálandó.

A nagyméltóságu m. kir. Curia 760/V.888. számu itéletében f. é. szeptember hó 27-én a másodbirósági itéletet indokaiból helybenhagyta.

A tudomány szempontjából a közölt felsőbb birósági határozatok felette fontosak.

A tudományos felfogás szerint a váltó-diligentia bizonyitásának kizárólagos valtójogi alakja — az óvás.

A mennyiben a váltóbirtokos azt törvényes hely (helyiség), idő és alakban fel nem vétette, visszkeresetének feltételét sem teljesitette.

Az óvás a visszkereset oly jogi alapja, melynek törvényszerü volta körül még maguk a felek akarata is, és pedig annyira megszorittatott, hogy a biró a fél által szabályszerünek elismert óvást is — még megbirálni köteles, — egy szóval az óvás nemcsak bizonyitási eszköznek, de egyuttal a visszkereset törvényes alapjának tekintetett.

A tudomány azon személyeket, kiknél váltócselekvények teljesitendők egyedül és kizárólag három csoportra osztja, és pedig:

a) olyanok, kiknek üzleti helyiségök van,

b) kiknek üzleti helyiségök nincs, de lakásuk van, és

c) olyanokra, kiknek se üzleti helyiségök, se lakásuk nincsen.

Az *a)* csoporthoz tartozóknál eszközlendő váltócselekmények feltétlenül az üzleti helyiségben eszközlendők.

A *b)* alá sorolandóknál e cselekmények, miután az üzleti helyiség kipuhatolandó nem volt, mit az óvásnak (a magyar váltótörvény 102. §-a határozott rendelkezése szerint, eltérőleg a német judicaturától) — tartalmaznia kell — a lakásban teljesitendők.

A *c)* csoporthoz tartozó személyeknél a helyiség semmiféle váltójogi lényeggel sem bir (Protest in den Wind), ugy hogy a cselekmények bárhol eszközölhetők.

A tudomány és a törvény e három csoportjához a felsőbb birósági gyakorlat még egy negyedik csoportot creal tudniillik olyan váltójogi kapcsolatban álló személyek, kiknek, a mint a kir. itélő tábla magát kifejezi, «lakása és üzleti helyisége együtt van»; ezeknél a váltócselekményeket a lakásban és nem az üzleti helyiségben teljesitendőnek declarálja.

A logika szempontjából e tételt nem is biráljuk, a váltójog és törvény szempontjából pedig — szemben a határozott és præcis rendelkezésekkel — nem érthető.

A váltó, mint a kereskedelmi forgalom teremtménye, ugyancsak természetszerüleg nem az azon szereplő személyek családi, de üzleti viszonyainak központját képező helyiségekben fordul meg, ez okból a törvény és a tudomány odautasitja a váltóbirtokost, hogy a váltócselekményeket első sorban ott teljesitse.

A kereskedelmi forgalomban üzleti helyiségeknek azok tekintetnek, a hol a kereskedőnek könyvei és levelezései léteznek, a hol a külvilággal üzletbeli dolgokban érintkeznek.

Vajon ezen helyiségek ezen rendeltetésük mellett még akármily képzelhető czélnak szolgálnak-e vagy sem, ez eddig a váltójogtudományban közömbös vala, általa csak az hirdettetvén első sorban, van-e üzleti helyiség vagy nincs.

Azon harmadik expediens, mely felsőbb bióságaink fentközlött itéletében érvényre jut, eddig ismeretlen vala.

A másik kérdést, vajon a magyar váltótörvény értelmében délelőtt pont 9 vagy pont 12 órakor és délután pont 2 és pont 5 órakor eszközlött váltócselekmény joghatályosnak tekintendő-e vagy sem, felsőbb bióságaink megoldani meg sem kisérelték.

A nyelvtani magyarázat, a törvény azon rendelkezéséből, hogy a törvény e cselekményeket nem 9-től 12-ig, de 9—12 óra «közt» rendeli eszközöltetni, azon eredményre vezet, hogy pont 9 órakor vagy pont 12 órakor váltócselekmények nem eszközölhetők, de csakis az azok közé eső időszak alatt.

Dr. HEXNER GYULA,
liptó-szt.-miklósi ügyvéd.

A bünvádi eljárás javaslata.

A bünvádi eljárás javaslatának több pontja iránt kételyek merülhetnek fel, melyekre nézve kivánatos volna a javaslat szerkesztői részéről felvilágositást nyerni.

1. A javaslat 259. §-a kimondja, hogy a terheltet és a helyette perorvoslatra jogosultakat a vádaláhelyező végzés ellen megilleti a felebbezés. Az Indokolás pedig a 348. lapon kifejti, mily szempontok vezérelték a szerkesztőket, midőn a vádaláhelyező végzés ellen a terheltnek *nem* adnak felebbezési jogot.

Hogy a két versio közül melyik az irányadó, a javaslaté-e vagy az Indokolásé: fontos kérdés a kritika szempontjából.

2. Nincs kimondva a javaslatban, hogy a vádaláhelyezési tanácsnak nem lehet tagja a vizsgálóbiró. A felügyelő tanácsban való szavazásból kizárja őt ugyan bizonyos esetekben a 105. §., de a vádaláhelyezésre ez a határozmány nincs kiterjesztve. Már pedig ha a vizsgálóbiró beviszi a maga álláspontját a vádaláhelyezési tanácsba és azzal ott keresztülhatol, meg van vetve annak alapja, hogy e tanács tagjai eo ipso ugyanezt, vagyis a vizsgálóbiró nézetét érvényesitsék az itélő tanácsban. Igy a vizsgálóbirónak az itélő tanácsból való kizárása is illusoriussá volna téve.

3. Az sincs kimondva a javaslatban, hogy azon jegyző, aljegyző vagy joggyakornok, a ki mint vizsgálóbiró a vizsgálatot vitte, semmi körülmények közt nem lehet a főtárgyalás jegyzője, — mint ezen abusus a vidéken számos törvényszéknél hosszu ideig gyakoroltatott s a mint talán itt-ott még ma is fenáll.

Következtetni lehetne ugyan, hogy a vizsgálóbiró a majdan alkotandó szervezeti törvény szerint minden esetre birói qualificatióval fog birni, tehát a jegyző-vizsgálóbiró kizárása iránt nem szükséges külön intézkedés. Az Indokolás azonban megnyugtatást erre nézve nem tartalmaz. Csak annyit mond a 165. lapon, hogy a vizsgálóbiró nem fog alárendeltetni sem a kir. ügyészségnek, sem a végrehajtó hatalomnak, de egy szóval sem emliti, hogy a vizsgálóbiró qualifikatiója magasabbnak van tervezve, mint a milyen a mostani.

Nem tölti be e hézagot a javaslat 70. §-a sem, mely szerint a vádló vagy a terhelt kérelmére mellőzendő azon biró vagy *jegyzőkönyvvezető*, kire nézve valamely törvényes kizárási ok fenforog. A vádló rendszerint nem talál okot a kifogást megtenni; védő a legtöbb esetben nincs; a vádlott pedig nem tudja, hogy ő élhet kifogási joggal a jegyzőkönyvvezető ellen. (Ez a szabvány is mutatja azt, a mire a mult számban utaltam, hogy a mig a vádlott annyira magára lesz hagyatva, mint ez most történik, addig a vádlottnak adott fakultativ jogosultságok csekély értéküek; addig csak a törvény absolut rendelkezései idézik elő a kellő hatást.)

4. Arra sem találtam eddig határozmányt a javaslatban, hogy a főtárgyalás megsemmisitése esetében minden körülmények közt uj tanács határozzon az ügyben. A 336. §. abbeli intézkedése, hogy a kir. tábla, ha szükséges, más törvényszéket bizhat meg az uj tárgyalással, elégtelen, mivel nem tudhatni, vajon a kir. táblában meglesz-e folyton a kellő érzék az összeférhetlenségi elv követelményei iránt. Már pedig bizonyos, hogy a megsemmisitett vagy feloldott itélet tanácsa görcsösen szokott ragaszkodni első itéletéhez. *S minél fontosabb az ügy, annál inkább.*

5. Végül egy sajátszerü ellenmondásra kivánok ezuttal figyelmeztetni, mely, az igaz, csak az esküdtszék azon «egyket» szószólóját fogja közelebbről érdekelni, kik az országban egyik szaklapunk állitása szerint még feltalálhatók.

A bevezetésben a kicsinylés bizonyos nemével beszél az Indokolás az esküdtszékről, s a ki a 33—39. lapokat elolvassa, hajlandó hinni, hogy ez intézmény elvesztette hitelét a külföldön s hogy az idők folyamán belátták teljes értéktelenségét. Az Indokolás ezen bevezető részével ellentétben, ugyancsak az Indokolás különös részében, a 445. lapon, az esküdtszék már mint ideális tökéletességü intézmény van feltüntetve. «Ez — tudniillik az esküdtszék — tagjainak nagy számánál és teljes függetlenségénél, a felek érdekeit biztositó visszavetési jognál, az elővizsgálat kötelező voltánál, az egész eljárás körülményesebb, a vád és védelem előkészitését könnyitő természeténél fogva az állami bíróságokkal párhuzamba nem helyezhető» — mondja az Indokolás szóról-szóra.

Itt tehát ismét az a kérdés merül fel: az Indokolás két álláspontja közül melyik az igazi?

Dr. FAYER LÁSZLÓ.

Különfélék.

— **A Curiához** a mult évben beérkezett 10,490 polgári, 1364 váltó, 150 urbéri 11,400 büntető, 620 fegyelmi és 161 felszólamlási, összesen 24,185 ügy; 2722-vel több, mint 1887-ben. Az 1887. évi hátralékkal együtt elintézendő volt 30,554 ügy. Elintéztetett ebből 23,155, tehát 3073-al *több*, mint 1887-ben. Hátralék maradt 7399, vagyis 1030-al *több*, mint 1887 végén s 2411-el *több*, mint 1886 végén volt.

— **A budapesti kir. itélő táblánál** néhány hónap óta örvendetes gyorsasággal történik az elintézett ügydarabok expeditiója, a mely eddigelé sok jogosult panaszra adott okot. Most alig telik el (a fővárosban) 8—14 nap az itélethozatal és az elsőbiróság által való kézbesités ideje közt, a mi a legszigorubb igényeket is kielégitheti.

— **A fővárosi járásbiróságoknál**, kevés kivétellel, az első tárgyalásokra immár kielégitően rövid határnapokat tüznek ki. A tárgyalások *folytatására* már kevésbé alkalmazható ez elismerés, mert a második vagy harmadik határnapot az előzőtől gyakran két havi időköz is választja el, a mi sokszor veszélyezteti a hitelező érdekét. A IV. ker. kir. járásbiróság e tekintetben dicséretre méltó kivétel, mert itt, különösen a járásbiró által vezetett ügyekben, a tárgyalások folytatására is alig két heti határidőket tüznek ki, a mit követendő példának ajánlunk a többi járásbiróságoknak is.

— **A sajtóeljárás köréből.** 1. *Hogyan kell gyakorolni a visszavetési jogot az esküdtszéki eljárásban?* E kérdéssel foglalkozott legutóbb a kir. Curia I. büntető tanácsa mint sajtótanács. A szombathelyi sajtóbiróság előtt Bárdossy Istvánnak Takács Szylveszter elleni sajtóperében megtartott esküdtszéki tárgyalás alkalmával az elnök az esküdtek kisorsolását megkezdvén, kihuzta az urnából az esküdt nevét tartalmazó czédulát és oda fordulva a védőhöz, mondá, hogy a visszavetés felváltva gyakorlandó és a nyilatkozás elsőbbségét a védelemnek engedi át, utána pedig nyilatkozzék a vádló. A második czédulánál ismét oda fordult a védőhöz, nyilatkozzék, hogy aztán, ha a visszavetéssel nem élne, ismét a vádlóhoz fordulhasson. Ekkor azonban a védő (dr. Visontai Soma budapesti ügyvéd) kijelentette, hogy ő épen abban, a miben az elnök a védelemre nézve kedvezést lát, sulyos sérelmet talál és a nyilatkozásra csak ugy hajlandó, ha erre határozatilag szorittatik, kérvén egyszersmind, hogy ne csak a nyilatkozatok történjenek felváltva a vádló és a védő között, hanem a nyilatkozás *elsősége* is váltakozzék a vád és védelem között, és hogy a védelem csak minden harmadik esküdtnél nyilatkozzék a vádlót megelőzőleg. A sajtóbiróság a védő eme kérelmét megtagadta, minélfogva általa e miatt semmiségi panasz emeltetvén, a kir. Curia (Sélley kuriai biró referálása mellett) a sajtóbiróság itéletét megsemmisitette és kimondotta, hogy a védő előter-

jesztése jogos volt és hogy visszavetési jog a vádló és védő között akként váltandó fel, hogy nemcsak felváltva nyilatkozzanak, hanem hogy a kisorsolt egyes esküdtekre nézve a nyilatkozás elsősége is váltakozzék, mert emez elsőségben tényleg nem előny, hanem hátrány van. 2. Ha akár a vád akár a védelem a tárgyalás során átnyujtott okmányok, iratok vagy nyomtatványoknak az esküdtek előtti felolvasását kéri és a sajtóbiróság a felolvasást megtagadja, azok nem adhatók vissza, hanem ez esetben is az iratokhoz csatolandók. Ugyancsak a fenti ügyben mondta ki a m. kir. Curia megsemmisitő határozatában 3. a rágalmazási és becsületsértési viszonvádat a sajtóeljárás során is akként lehet emelni, hogy a viszonvád — minden sajtópanasz mellőzésével — az alapvád folytán felvett kihallgatási jegyzőkönyvbe vétetik fel. E határozatot hozta a kir. Curia Hofmeister Judának — Korda Imre elleni sajtóügyéből kifolyólag — azzal az indokolással, hogy a viszonvád is a védelem köréhez tartozik.

— **A folytatólagos végtárgyalás birói tanácsának** miként történt összeállitására a Curia — mint utóbbi számunkban röviden emlitettük — ismét nagyobb figyelmet kezd forditani. Az ujabb határozatok közül itt közlünk egyet. *Kir. Curia* (szándékos emberölés büntettével vádolt B. Markó elleni bünügyben): tekintve, hogy az 1887. évi márczius 17-ik napjára folytatólag kitüzött végtárgyalás egy oly törvényszéki biró közbenjöttével, ki az 1884. évi október 18-án és 1885. évi február 13-ik napján megtartott végtárgyalásokban részt nem vett, a nélkül tartatott meg, hogy a bünügy bizonyitási anyaga ujból felvétetett és ismételtetett volna; tekintve továbbá, hogy a legutóbb megtartott végtárgyalás menete egyébként sem volt szabályos, a mennyiben több lényeges bünügyi irat a vádlott távollétében olvastatott fel; tekintve, hogy a kiemelteknél fogva a jelen ügyben hozott alsóbbfoku birósági itéletek érdemileg felül nem vizsgálhatók: mindkét alsófoku birósági itéletnek feloldásával s az 1884. évi október 18-án és az 1885. évi február 13-án megtartott végtárgyalások megsemmisitésével az első fokban eljárt kir. törvényszéknek meghagyatik, hogy ujabb végtárgyalást tartson és a kifejlendőkhöz képest ujból határozzon. (1888 decz. 19. 2588. sz. a.)

— **Végtárgyalási szabálytalanságok.** Az *ujvidéki törvenyszék* a sulyos testi sértéssel vádolt Lukács Gavrát bünösnek kimondván, 3 évi börtönre itélte. A *kir. tábla* ezen itéletet 12706. sz. a hivatalból megsemmisitette, az előfordult többrendbeli szabálytalanságok miatt. Ilyen volt nevezetesen, hogy végtárgyalás alkalmával a felek s tanuk körülményesen ki nem hallgattattak, sőt ezek vallomásai a végtárgyalási jegyzőkönyvbe fel sem vétettek; továbbá a tagadásban levő vádlott a sértett féllel s a tanukkal nem szembesittetett, hanem a vallomások egyszerü hitelesitése után, az előzetesen teljesitett irásbeli vizsgálat alapján hozatott itélet a törvényszék által.

— **A szegedi kerületi börtönben** az élelmezés iránt tett kisérletekről szóló jelentés már beérkezett az igazságügyminiszteriumhoz s az ott elért tapasztalatok felhasználásával uj étlap fog hallomás szerint az összes magyarországi országos fegyházakban életbe léptettetni.

— **A Pester Lloyd** csütörtöki számában érdekes czikk jelent meg a bünvádi eljárás javaslatáról. Lényegileg ugyanaz az álláspontja, mely a mi mult heti czikkünké volt. Czikkiró is hangsulyozza, hogy a szervezeti garantiák megbizhatóbbak mint az eljárásiak. A czikk azonban némi ingadozást mutat az esküdtszék és a Schöffengericht között.

— **A bünvádi eljárás javaslata** körüli viták megindulása alkalmából érdekes lesz felujitani azon magán-enquête emlékét, mely 1882-ban az esküdtszék kérdése iránt tartatott. A szétküldött kérdő-ivekre a válaszok legnagyobb részt, még a birói köröktől érkezettek is, az esküdtszék behozatala mellett szóltak. Kiváló jelentőségü Dr. Wavrik Béla, akkor egri törvényszéki elnök, most marosvásárhelyi kir. táblai tanácselnök nyilatkozata, mely a *Jogtudományi Közlöny* 1882. 22. számában van lenyomatva. Végpontját idézzük: «Két körülmény költhetne talán élénkebb aggodalmat az esküdtszékek általános behozatala iránt s ezek: közerkölcsiségünk lazuló iránya s a közügyek iránti érdekeltség hanyatlása . . . . Én ezen mutatkozó bajok egyik hatályos gyógyszeréül épen az esküdtszékeket tekintem, mert azt hiszem, hogy az emberekben a felelősség érzetét egy nyilvános functio sem ébreszti fel és tartja fen oly élénken, mint a polgártársainak s vele az összes polgárzatnak legszentebb érdekei felett gyakorolt biráskodás; és hogy mi sem alkalmasabb a közügyek iránti érdekeltséget oly mértékben felkölteni, mint ezen biráskodásban való részvét.»

Nemzetközi szemle.

— **Endemann,** a bonni egyetem nagyhirü tanára, rendszeres kézikönyvet adott ki a csődeljárásról. A mü leginkább a gyakorlat körei számára van irva. Terjedelme 700 l.

— **A brüsseli másodfoku bíróság** kimondotta a Peltzer-ügyben, melyet a mult évi 276. lapon emlitettünk, hogy a büntettes viasz-alakjának panoptikumban való kiállitása tilos, ha a büntettes családja ez ellen tiltakozik. E szerint a büntettesek arczképének a képes lapokban való közlése is üldözhető volna?

— **Angolországban** a biró igen széles hatalmi körrel bir. Nemcsak azon esetekben napolhatja el a döntést, «hogy testvéreivel tanácskozzék», midőn esküdtszék nélkül tárgyal, de azon esetekben is, midőn «a népből vett tizenkét férfiu» kimondotta véleményét, az itélet végrehajtását felfüggesztheti és az esetet a *Queens Bench* collegiuma elé terjesztheti; tehát a nélkül, hogy a felek jogorvoslattal élnének, a biró érvényesitheti aggályait. E tárgyalásokon, melyek a produkált bizonyitási anyag alapján folynak, a felek képviselői részt vesznek és plaidiroznak. Határozat csak egyhangulag hozathatik ezen tanácsban is, mivel az angol felfogás az igazságos itélethez nemcsak az esküdteknél, de a szakbirói tanácsban is megköveteli az egyhanguságot. — Nemrég tárgyaltatott ily módon a következő eset. Egy leány azt hirdette egy lapban, hogy mint nevelőnő alkalmazást keres. Egy fiatal ember erre levelet irt neki s e levélben leplezetlenül tisztességtelen ajánlatokat hozott fel s meg is határozta a pénzösszeget, melyet hajlandó a leánynak adni. A levél a leány anyjának kezébe jutott, ez átadta férjének, ez pedig a rendőrségnek. A leány a levélről tudomást sem szerzett. Az volt a kérdés, mennyiben foglaltatik e levélben «*Libell*». Az esküdtszék bünösnek itélte vádlottat; a felső birói kollegium hosszas tanácskozás után hozzájárult e felfogáshoz.

— **Az orosz börtönök administrátiójának 1886-iki kimutatásából.** A *Journal de St.-Petersbourg* a börtönök administratiojának 1886-iki kimutatásából következő érdekes részleteket közli a sakhalin-i büntető coloniákra vonatkozólag. Azon komoly nehézségek következtében, melyeket a gonosztevőknek Szibériában való internálása nyujt, Galkine-Vrasky javaslatára 1879-ben elhatároztatott, hogy a fegyenczek lassankint Sakhalin szigetén összpontositassanak. A szigetet most három kerületre oszlik, melyek legfontosbika az Alexandrovsky-i; itt van a helyi közigazgatásnak székhelye. E kerületben öt büntető colonia van; ehhez tartoznak még a Legacs-i falvak, (10 háztartás), a Tatár tengerszoros hosszában; Alexandrovskaia (10 háztartás), az ugyanily nevü sikságban; Korsakovskaia Hobodka (55 háztartás), három versztnyire az előbbitől; Novo-Mikhailovskaia (115 háztartás) és még három a közös Arkovo név alatt összefoglalt, a hasonnevü sikságban fekvő kis város. Az első falu lakosainak kivételével, kik halászattal foglalkoznak, valamennyi gyarmatos földmivelő. A gyarmatoknak észszerü elhelyezése, minthogy mindig gond van forditva arra, hogy vagy folyók torkolatánál vagy müvelhető sikságokban állittassanak fel, lényegesen megkönnyiti az utak s országutak épitését, melyeknek hálózata kétségkivül nemsokára egyik végétől a másikig fogja a szigetet elboritani.

—

— **Társas-vacsora.** A Mayer-banketten az határoztatott, hogy ezentul minden héten találkozzék legalább egyszer a fővárosi jogászság. A kiküldött bizottság megállapodása folytán e szerint ezentul minden szombaton lesz társas-vacsora a *Hungária* szálloda külön termében.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (VIII., Sándor u. 9. sz.)
Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (IV. gr. Károlyi u. 24 sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (IV. Egyetem u. 4. sz.)

Franklin-Társulat nyomdája

Huszonnegyedik évfolyam. 2. SZ. Budapest, 1889. január 11.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Sándor-utcza 9. sz., I. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre ... ... 6 frt, negyedévre 3 ». A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A bünvádi eljárás javaslata. Levél a szerkesztőhöz.) Dr. WLASSICS GYULA királyi főügyészi helyettestől. — Jogirodalom: Weiss A. Traité élémentaire de droit international privé. Paris, Despagnet Fr. Précis de droit international privé. Paris, 1886. Dr. BOZÓKY ALAJOS nagyváradi jogakad. igazgatótól. — Törvénykezési Szemle: Magánjogi itéletek kritikai fejtegetése. XVI. A megtámadási keresethez. (Actio Pauliana.) Dr. SCHWARZ GUSZTÁV ügyvéd, egy. magántanártól. — A tanuk érdekeltségének kérdéséhez.. Dr. SZOKOLAY ISTVÁN-tól.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A budapesti kir. tábla határozatai. — A magy. kir. pénzügyi bíróság határozatai. — A nemzetközi bünügyi egyesület. — Különfélék. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A bünvádi eljárás javaslata.

— Levél a szerkesztőhöz. —

T. szerkesztő ur!

Becses lapjának legutóbbi számában Fayer László ur annak az óhajának adott kifejezést, hogy a bünvádi eljárási javaslat néhány pontjára vonatkozólag a javaslat szerkesztői felvilágositással szolgáljanak.

Minthogy a szerkesztő bizottság már feloszlott, nem lehet ama helyzetben, hogy a hozzá intézett kérdésekre együttes választ adjon, de én, mint e lapok munkatársa, teljes készséggel válaszolok t. Fayer barátom kérdéseire.

1. Az első aggálya t. barátomnak az, hogy a javaslat 259. §-a kimondja, hogy a terheltet és a helyette perorvoslatra jogosultakat a vádaláhelyező végzés ellen megilleti a felebbezés; az indokolás pedig a 348. lapon kifejti a szempontokat, melyeknél fogva a vádaláhelyező végzés ellen nincs helye felebbezésnek (helyesebben felfolyamodásnak, mert a javaslat rendszere szerint a per e szakában felebbezésről nem lehet szó). Bocsánatot kérek, de a 259. §-ban nem az van mondva, hogy a vádaláhelyező végzés ellen a terheltet *általában* megilleti a felfolyamodás, hanem az van kimondva, hogy a vádaláhelyező végzés ellen *csak az előzetes letartóztatás és vizsgálati fogság tárgyában* van helye felfolyamodásnak.

A 259. §. szövege, melyben idézve vannak a 252—257. §§-ok, azaz a vádtanács által hozható végzések, alig hagyhat fen kétséget annak kiemelt jelentősége felől. Az indokolás tehát teljesen összhangban áll a szöveggel és még különösen kiemeli ama szempontokat, melyek a felfolyamodást csakis az előzetes letartóztatás és vizsgálati fogság tekintetében indokolják.

Legyen szabad az indokolásnak vonatkozó részét ide igtatnom:

«A perorvoslatok megszoritása a vádaláhelyezési határozat ellen, általános jellege a modern perrendtartásoknak. A franczia és osztrák jog mind a vádlónak, mind a terheltnek nagyon szük körre szoritott semmiségi panaszt ad perorvoslatul; a német perrendtartás a főtárgyalást elrendelő határozat ellen a terheltnek egyáltalában nem ad jogorvoslatot. Hazai jogunkban a gyakorlat oda fejlődött, hogy a perbefogási határozat ellen mind a vádló, mind a terhelt a kir. Curiáig felebbezéssel élhettek; az 1880 : XXXVII. tcz. 45. §-a e gyakorlatot annyiban megváltoztatta, hogy ha a törvényszéknek vádaláhelyezést elrendelő határozatát a kir. tábla helybenhagyja, felebbvitelnek helye nincs. Ha a javaslat a törvény eddigi álláspontjától eltérőleg sem a terheltnek, sem a vádlónak nem ád felebbezési jogot a vádaláhelyezés ellen, ez — tekintettel arra a nagy előnyre, melylyel a contradictorius rendszer a mai irásbeli és a felek meghallgatását mellőző eljárás fölött bir, jogmegszoritásnak valóban nem tekinthető. *Egy ponton azonban szükséges volt a terhelt számára a felfolyamodás jogát biztositani. A vádaláhelyezés ténye könnyen jóvátehető a főtárgyaláson, de ha valaki egyéni szabadságától megfosztatik, ugy az ekként szenvedett sérelem még felmentés esetén is helyrehozhatlan. Ha tehát a vádaláhelyezési határozatban a terheltnek előzetes letartóztatása illetve vizsgálati fogsága rendeltetik el vagy tartatik fen: ugy meg kell engedni, hogy az ellen a királyi táblára lehessen felfolyamodással élnie.* E felfolyamodás azonban nem függeszti fel a további eljárást, hanem a főtárgyalás határnapja kitüzhető és a főtárgyalás a kir. tábla végzésének leérkezte előtt is megtartható. A javaslat tehát a nélkül, hogy az eljárás menetét megakasztaná, gondoskodott az egyéni szabadság minél hatályosabb védelméről.»

2. A második kifogás, mely felhozatott, az: nincs kimondva a javaslatban, hogy a vádaláhelyezési tanácsnak nem lehet tagja a vizsgálóbiró.

A javaslat a felügyelő-tanács (chambre du conseil, Rathskammer) hatáskörét és a vádaláhelyezési eljárást a vádtanácsra bizván, általában a *vádtanács* kifejezést használja mint müszavat és igy épen a Fayer barátom által hivatkozott 105. §-ból is világosan következik, hogy a javaslat távol áll attól, mint ha compatibilisnak tekintené a vizsgálóbirónak közremüködését a vádaláhelyezés tárgyában hozandó határozatnál. Egyébiránt a javaslat a 68. §. rendelkezésével zárja ki a vizsgálóbirót a vádtanácsból, mely a vizsgálóbiróval szemben mindig mint fölöttes hatóság jár el. Határozottan ki is emeli ezt az indokolás (131. lap): «A felsőbb foku ellátás alatt nemcsak azt érti a javaslat, midőn az ügy felfolyamodás, felebbezés vagy semmiségi panasz következtében vizsgáltatik felül, hanem kiterjed *minden a vádtanács hatásköréhez tartozó eljárásra* is, mert nem szorul indokolásra, hogy az *elővizsgálati cselekményeket teljesitett biró saját tényének nem lehet felülvizsgálója.*»

3. A harmadik észrevétel az, hogy nincs kimondva a javaslatban, hogy azon jegyző, aljegyző vagy joggyakornok, a ki mint vizsgálóbiró a vizsgálatot vitte, semmi körülmények között nem lehet a főtárgyalás jegyzője.

Tökéletesen igaz, hogy ez nincs kimondva, de midőn a javaslat a scrutinialis eljárásnak tág teret adott és a fontos személyes szabadsági és alkosmányos jogok védelmét itt is független biró határozatának biztositékával vette körül, egy perczig sem gondolhatta, hogy a kir. ügyész eljárását a joggyakornok, az aljegyző vagy jegyző fogja ellenőrizni és felülvizsgálni. A javaslat a birói szervezeti törvény számára tartotta fen a vizsgálóbiróság szervezetét és egész rendszeréből következik, hogy vizsgálóbiró csak biró lehet.

4. A negyedik megjegyzés az, hogy nem intézkedik a javaslat arról, hogy a főtárgyalás megsemmisitése esetében minden körülmények között uj tanács határozzon az ügyben. Teljesen igaz, hogy erről a javaslat nem intézkedik, de kénytelen a világ minden törvényhozása a leghelyesebb követelményeket is a fenforgó hazai viszonyok mérlékével

mérni. Hiába mond ki a törvény végrehajthatlan dolgokat. A papiron maradt törvények számát szaporitani nem valami nagy dicsőség. Én nem látok abban sem sok hasznot, hogy büntető törvényünk oly szépen oldja meg a büntetések végrehajtását — a *papiron.*

Fayer t. barátom bizonyára fölteszi a jelenlegi igazságügyi kormányról is, hogy az összeférhetlenségi elvet csak ugy szeretné érvényesiteni, mint bárki más. De méltóztassék figyelembe venni, hogy ha az összeférhetlenségi elvet a javaslat ugy valósitaná meg, a mint azt a mai elméleti követelmények kivánják, teljes lehetetlenséget foglalna törvénybe. Igen szép volna, hogy külön felügyelő, külön vádalálhelyezési, külön itélő tanács volna alakitható. Nagyon kivánatos volna ezt még azzal is kiegésziteni, hogy a megsemmisités vagy feloldás esetén ismét más tanács járjon el, azután perujitás esetén ismét más tanács. Igy épen tizenöt biróra lenne szükség. A tizenhatodik volna a vizsgálóbiró. Erre azonban csak az a válasz, hogy «non possumus». De nincs okuk az összeférhetetlenségi elv hiveinek nyugtalanságra, mert hisz az ügyviteli szabály bizonyára gondoskodni fog arról, hogy oly törvényszéknél, hol a személyzeti létszám megengedi, az összeférhetlenségi elv követelményei, a mennyire csak lehet, érvényesüljenek. És bizonyára a törvényszékek végleges szervezésénél is irányadó elv lesz a nagy törvényszékek alakitása.

5. Az ötödik megjegyzés nem áll egyébből, mint abból, hogy az általános résznek indokolása a felebbezés indokolásával annyiban ellentétben levőnek van feltüntetve, mert mig állitólag az utóbbi helyütt az esküdtszék mint idealis tökéletességü intézmény van odaállitva, addig a bevezetés arról a kicsinylés bizonyos nemével beszél.

Azt hiszem, az esküdtszék kérdésében a javaslat állás pontja elég világos és tisztelt Fayer barátom nincs is kétségben erre az álláspontra nézve, mert hisz minapi czikkében még a különbségre is rámutatott, mi a jelen javaslat és az ezt megelőző szervezetek között az esküdtszék mellőzésének okaira nézve véleménye szerint fenáll. De jól esett az esküdtszék mellett táplált tiszteletre méltó buzgóságának egy mondatra bukkanni, mely az elismerés hangján szól az esküdtszékről és ezt azonnal ki is emelte. De bocsásson meg, ugy emelte ki, hogy az összefüggést, melyben az állittatik, nem vette kellő figyelembe. A 445. lapon foglaltak — igy tehát a hivatkozott mondat is — a felebbezés indokolásának abban a részében foglal helyet, hol a felebbezés mellett és ellen felhozatni szokott érvek vannak tárgyilagosan csoportositva, és csakis a 446. lap negyedik bekezdésében *kezdődik az indokolás állásfoglalása.* Igy állván a dolog, az indokolásnak nincs ellentétes álláspontja az esküdtszék kérdésében. Elismerem, hogy talán abban élesebben vannak az esküdtszéki intézmény hiányai föltárva, de most is csak ugy, mint a Csemegi-tervezetek indokolásában a sulypont az eléggé ismert és annak idejében bőven megbeszélt opportunitási okokra van helyezve. Dr. WLASSICS GYULA.

—

A fenti felvilágositásokat midőn köszönettel veszem, nem mulaszthatom el azokra egész röviden a következőket válaszolni.

Ad 1. Ide igtatom a szöveget s az olvasóra bizom annak eldöntését, vajon a §-nak az-e értelme, melyet a válasz annak tulajdonit, s vajon nincs e kimondva, hogy a vád alá helyező végzés ellen a terheltnek van jogorvoslata. A 259. §. igy hangzik: «A terheltet és a helyette perorvoslatra jogosultakat a 252—257. §§. szerint hozott végzések közül, csak a vád alá helyező ellen, és csak az előzetes letartóztatás, illetőleg vizsgálati fogság elrendelése vagy fentartása tárgyában illeti felfolyamodás, mely azonban a további eljárást meg nem akasztja.»

Ad 2. Hogy az elsőfoku védaláhelyezési tanács functiója a «felsőfoku ellátás» fogalma alá tartoznék, nehéz lesz megértetni az illetőkkel. Mindenesetre kivánatos lett volna magában a javaslatban oly szöveget használni, mely félre nem magyarázható.

Ad 3. Örvendetes tudomásul veszem, hogy a javaslat szerkesztői szerint vizsgálóbirói functióval csak *biró* ruházható fel. Meglátjuk, hogy a szervezeti törvény *kivételt nem türőleg* fel fogja-e ezen szabályt állitani és lesz-e gondoskodva arról, hogy a biró ne hárithassa át a vizsgálóbirói munkát joggyakornokokra és dijnokokra, mint sok esetben ma történik.

A 4. pontra adott választ sajnálattal kell tudomásul vennem. (Bizonyos egyébiránt, hogy esküdtszéki szervezet nélkül az összeférhetlenségi követelményeknek nehéz megfelelni; ellenben az esküdtszék e tekintetben minden nehézséget eloszlat és mé költséget is kimél.)

Az 5. pontban arra kivántam utalni, hogy a szerkesztők az esküdtszék kérdése iránti álláspontjukra nézve nem igen állapodhattak meg. A válasz ezen feltevésem megerősitésére uj adatot szolgáltat. Az ugyanis, hogy az indokolás bevezető része az esküdtszéki intézmény tekintetében a Csemegi-féle opportunitási álláspontot foglalja el, uj versio. Eddig valamennyi szaklap az ellenkezőt olvasta ki belőle.

Dr. FAYER LÁSZLÓ.

Jogirodalom.

Weiss A., *Traité élémentaire de droit international privé.* Paris, 996 lap. Ára 12 franc. — Despagnet Fr. *Précis de droit international privé.* Paris, 629 lap. Ára 10 franc.

A m. k. t. egyetemek és kir. jogakadémiák tanulmányi és vizsgálati szabályzata a köteles tantárgyakon kivül többek között a nemzetközi magánjogot is vette föl a special collegiumok közé. (1883. évi szabályat 31. §-a.)

Alkalomszerünek tartjuk ennélfogva a fentebbi két munka ismertetését.

A nemzetközi magánjog aránylag a legifjabb hajtása a jogtudománynak s Francziaországé a dicsőség, hogy ezt az ágat az utóbbi években legmelegebben karolta föl s a legalaposabban müvelte. Laurent és Brochernak kötetekre menő müvein kivül számos kisebb monographia jelent meg a személy-, házasság-, házassági vagyon- és zálogjogról, melyek mind élénken tanuskodnak arról, mily nagy érdeklődéssel fogadta a franczia müvelt közönség ezt a tudományt. S most a fent emlitett két tankönyv a nemzetközi magánjog alapelveit tudományos alapon fejtegetve nyujtja a kezdő jogásznak, de bizonyára a gyakorlati jogász is haszonnal forgathatja azokat.

Weiss müve, hosszu éveken át folytatott tanulmányok gyümölcse. Szerző nem akar uj irányokat keresni, de igenis áttekintést nyujtani a létező jog fölött, melyet lehető rövidséggel, de világoson és szabatosan reproducál; minden lépten-nyomon elárulja, hogy teljesen otthonos a nemzetközi jog irodalmában és hogy alaposan ismeri annak forrásait.

Hosszabb bevezetés után a nemzetközi magánjog fogalmáról, terjedelméről, hasznáról és forrásairól, az első könyvben a honosság kérdését tárgyalja, még pedig mindenekelőtt annak megszerzését születés által bizonyos országban, vagy l származás által. Francziaországban annak előtte ama territorialis elv volt érvényben, melynek értelmében minden Francziaországban született gyermek franczia honosnak tartatott; később a franczia nőktől Francziaországon kivül született gyermekek is franczia honosoknak tekintettek, mig a code civil a leszármazást fogadta el a honosság alapjául, mindazáltal oly korlátozásokkal, melyek magán- vagy közjogi természetü nemzetközi conflictusokra szolgáltathatnak alkalmat. Erre következik egy igen alapos fejtegetés

a honosság változásáról, a franczia honosság megszerzéséről és elvesztéséről, annexiók és terület-átengedéseknek arra való befolyásáról s az elvesztett honosság ujból való megszerzésének lehetőségéről. És itt nem elégszik meg szerző a Franciaországban vagy franciákkal szemben érvényes jog fejtegetésével, hanem figyelemmel van a külállamok törvényhozására is, és ha szabad abból, a mit Schweizra vonatkozólag mond, más államokra következtetést vonni, lehetetlen a legnagyobb pontosság bizonyitványát tőle megtagadni.

A második könyv a külföldiek jogállását tárgyalja, ennek történetét s a jelenleg Franciaországban érvényes jogot. Szerző különbséget tesz a külföldiek köz-, politikai s magánjogai s a külföldi társaságok jogviszonyai között Franciaországban. Egy függelékben futó pillantást vet az angol-amerikai, az európai szárazföldi s a muzulman jogra.

A harmadik könyv fejtegeti a conflictusokat, melyek a polgári és kereskedelmi törvények különféleségéből származnak, a statutumok u. n. összeütközésének tanát. Legelőször elmondja szerző a statutumok tanát, a mint a századok folyamában, de különösen az utolsó században Franciaországban kifejlődött; azután a németek (Wächter, Schäffner Savigny) elméleteit, melyeket röviden megbirál, hogy az eddigi rendszerek elvetését megokolja. Ő maga az ujabb olasz iskola elméletét pártolja, melyet legelőször Mancini fejtett ki, t. i. a jognak személyszerüségét, a mennyiben az illető ország joga korlátozásokat nem követel. Ennek az elméletnek az utóbbi években igen sok hive akadt, főleg az olasz és belga jogtudósok között, Laurent épenséggel előharczosa gyanánt lépett föl.

A német jogászok nem hajlanak feléje. Aztán van még szó ama conflictusokról, melyek a törvényhozás különféleségéből származhatnak, tekintettel a külföldinek személyiségére, házassági, családi, vagyoni és örökjogi viszonyaira.

A negyedik könyv végre tárgyalja a franczia biróságok illetőségét s a pereljárást, tekintettel a külföldiekre, valamint a külföldön hozott birói itéletek végrehajtását.

Általában véve el kell ismerni, hogy Weissnak tankönyve kitünő helyet foglal el a nemzetközi magánjog irodalmában.

Despagnet müve is tankönyv. A bevezetésben «theories préliminaires» czime alatt szerző mindenekelőtt a nemzetközi magánjognak általános alaptételeit fejtegeti; névszerint tárgyalja a külföldiek jogállását általában, a nemzetközi magánjognak történeti fejlődését, a honosság, lakhely, pereljárás kérdéseit, a külföldi biróságoktól hozott itéletek jogerejét és végrehajthatóságát s ezen szabálynak «locus regit actum» alkalmazhatóságát.

Szerző a «statut personnel» és «status réel»-féle kifejezéseket a szokottnál jóval szorosabb értelemben veszi. Az előbbi alatt a személyekre, az utóbbi alatt a tulajdonra vonatkozó jogot érti; ide számitja az irodalmi, müvészi és ipari tulajdont is, melyet együttesen tárgyal a birtokkal és a zálogjoggal.

E két statut mellett az azoktól elszakitott tárgyakat «obligations» és «successions et donations» czime alatt külön könyvekben fejtegeti. Aztán egy függelékben a nemzetközi csődjogról beszél.

Szerző természetesen a franczia jog álláspontjára helyezkedik, de összehasonlitás kedvéért az idegen törvényhozásokat is idézi, csak hogy nem olyan pontosan, mint Weiss, mit a Schweizról mondottakból lehet következtetni.

Annál szorgalmasabban használta föl a franczia forrásokat, igy a törvényhozást, a szerződéseket, a judicaturát, az irodalmat.

Kivánatos lenne, hogy az ily derék előmunkálatok után a nemzetközi magánjognak magyar müvelője is akadna.

Dr. BOZÓKY ALAJOS,
n.-váradi jogakad. igazgató.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE

Magánjogi itéletek kritikai fejtegetése.

XIV.

A megtámadási kereset. (Actio Pauliana.)

Tényállás. Az 1884. évi márczius 12-én (márczius 10-én benyujtott csődkérvény folytán) csődbe jutott B. P. lugosi bejegyzett kereskedőczég 1884 február 28-án N. K. alperes részére (ki a czég egyik tagjának rokona) közjegyzői okmányt állitott ki, melyben elismeri, hogy alperesnek 3000 frt lejárt váltótőkével és kamataival tartozik, és ennek jelzálogi biztositására zálogjogbekeblezési engedélyt adott a czégnek a lugosi 45. sz. tjkvben foglalt ingatlanára, mely okirat alapján alperes a zálogjogot még ugyanaz nap be is kebleztette. A csődtömeg megtámadja a fenti közjegyzői okmányba foglalt jogügyletet, valamint az annak alapján nyert zálogjogbekeblezést, és pedig: 1. a csődt. 28. §. 1 pontja alapján, mint szinlelt visszteher mellett, valóságban ingyen történt, liberalis ügyletet; 2. a 27. §. 3. p. alapján, mint olyan, a fizetésbeszüntetés után, illetve a csődkérvény beadását megelőző 15 napon belül adott biztositást, melyhez alperesnek joga nem volt; 3. a 27. §. 2. p. alapján, mint a fizetésmegszüntetés után az erről tudomással biró alperesnek adott biztositást; 4. a 29. §. alapján, mint az alperes tudtával a hitelezők megkárositására irányuló szándékkal történt jogcselekvényt.

Kivonat az itéletekből. A lugosi kir. törvényszék: A jelzálogengedélyezési jogügyletet és az annak alapján bekeblezett zálogjogot a csődt. 27. §. 2. pontja alapján «hatályon kivül helyezi, és feljogositja felperes csődtömeget, hogy a kérdéses zálogjognak törlését ezen itélet alapján kieszközölhesse. — — A keresetet annyiban, a mennyiben alperes kölcsönkövetelésének valódisága és fenállása ellen is irányult, elutasitja. Annak kimondását, hogy alperes a törlést végrehajtás terhe mellett legyen köteles türni, a törvényszék mellőzi».

Indokok: A megtámadásnak a 28. §. 1. pontja alapján nem lehetett helyt adni, mert azt, hogy az alperessel kötött és a közjegyzői okmányban 3000 frt és jár. ir. elismert kölcsönügylet szinlelt volna, felperes nem bizonyitotta, az e részben kinált főesküt, szemben alperes ellenbizonyitékaival, megitélni nem lehetett; nem lehetett a 29. §. alapján sem, mert «igazolva levén, hogy alperesnek B. P. czég ellen való és lejárt követelése volt: ennek uj okmányban való elismerésével a közadós nem kárositotta meg hitelezőit, és igy e részben a kárositási szándék is ki van zárva»; nem lehetett végre a 27. §. 3. p. alapján sem, mert «ha alperesnek volt lejárt váltója, nem lehet állitani, hogy nem volt joga biztositást követelni, a menynyiben a zálogjogot, a váltó alapján nyerhető előjegyzéssel, törvény erejénél fogva is megszerezhette volna feltételesen és igazolástól függően, de a végeredményre és a rangsorozatra nézve végre is ugyan azonos hatálylyal». De helyt kellett adni a megtámadásnak a 27. §. 2. p. alapján. Mert: a közadós beigazoltan már február 25-én nem váltott be egy akkor esedékessé vált üzleti váltót, mely február 27-én ellene beperesittetett, és melynek alapján márczius 4-én már részben eredménytelen végrehajtás is vezettetett, mihez képest «nála a materialis csőd, a fizetések megszüntetése már akkor beállott». Hogy pedig alperes ezen körülményt a kérdéses jelzálogokmány kiállitásakor tudta, az indokokban részletesen kifejtett számos peradatnál fogva igazoltnak volt veendő. «Felperesnek azon kérelme, hogy alperes a törlés bekeblezésének türésére végrehajtás terhe alatt legyen utasitandó, nem teljesithető; mert a végrehajtás rendszerint csak cselekvés kényszeritésére rendelhető el, és ha ezt akarta volna felperes, ugy kérnie kellett volna, hogy ellenfelét a biróság az általa jogellenesen kieszközölt bekebelezés törlésének keresztülvitelére szoritsa. Igy azonban, midőn alperes felperes kérelmének megfelelően csak türésre lehetett kötelezhető, végrehajtásnak azért nem lehet helye, mert alperes sikeres ellentállása az itélet foganatositása ellen képzelhetetlen; s mert alperes, ki cselekvésre nem lett kötelezve, hibája nélkül még akkor is terhelhető lenne végrehajtási költséggel, ha az itéletnek meghódol és a törlést türni kész.» (1886 január 15. 4147. sz.)

A budapesti kir. tábla az elsőbiróság itéletét, a mennyiben felperes keresetének a követelés valódisága és fenállása ellen irányuló részével el lett utasitva, mint nem felebbezettet érintetlenül hagyja, egyéb részében pedig megváltoztatja, felperest keresetével elutasitja.

Indokok: «... Magából azon puszta tényből pedig, hogy közadós egy február 25-én lejárt, 1500 frtról szóló váltót ki nem fize-

*

tett, a fizetések megszüntetésének tényét megállapitani nem lehet, mert a fizetések megszüntetése a lejárt követelés kifizetésének elmulasztásakor még nem, hanem csak akkor áll be, midőn az adós kereskedő a követelést birói kényszer alkalmazásakor sem fizeti ki vagy a fizetések megszüntetése az adós kereskedő egyéb tényeiből nyilvánvalóvá lesz. De azt, hogy közadós a közjegyzői okirat kiállításakor fizetéseit már megszüntette, nem lehet megállapitani az első bíróság itéletében felhozott körülményből sem, hogy ellene 13 nap mulva a csőd megnyittatott; mert a fizetések megszüntetése, mint megtámadási alap, nem a közadós belső viszonyából, hanem csak oly jelekből állapitható meg, melyek a fizetések megszüntetésének tényét általában mindenki előtt felismerhetővé teszik. A közadós romlott anyagi viszonya tehát, hacsak ez egyszersmind külső jelek által felismerhetővé nem lesz, a fizetések megszüntetésének tényét meg nem állapitja... De nem lehetett helyt adni felperes keresetének a csődt. 27. §. 3. p. alapján sem, mert... alperesnek a közjegyzői okirat kiállításakor beigazolt követelése volt a közadós czég irányában, ezen követelés jelzálogi bekebelezéssel való biztositásához tehát alperesnek kétségtelen joga volt...»

A kir. Curia a másodbirósági itéletet indokaiból helybenhagyta.[1]

Mióta uj csődtörvényünk fenáll, a fenti eset tudtommal az első, a melyben bíróságaink a megtámadási jog elvi alapjairól behatóbban nyilatkoztak. Eddig jóformán csak egyetlenegy megtámadási kérdés képezte nálunk a birói s irodalmi vizsgálat tárgyát: a végrehajtási cselekményeknek a csődt. 27. §. 2. p. szerinti megtámadhatósága. A fenti itéletek az elsők, melyek szélesebb körben kutatják a megtámadhatóságot: kiterjeszkednek a 27. §. 3., a 28. §. 1. p. és a voltaképi actio Pauliana szakaszára: a 29. §-ra. Ezen megtámadási *tényalapok* mellett az elsőbirósági itélet élesen formulázza a *támadási igény tartalmának* kérdését is. E kettőben pedig: a támadási jog tartalmának és tényalapjainak kérdéseiben ki van meritve az egész actio Pauliana tana. Ezért, noha magát a döntést mindkét kérdésben aggályosnak tartom, sőt épen ezért: szemben a fölvetett kérdések fontosságával és az indokolásnak nem mindennapi alaposságával tanulságosnak vélem, hogy a fenti eset alkalmából a fölvetett két kérdést ujból megrostáljuk.

1. A támadási igény jogi tartalma.

A törvényhozónak, ki bizonyos jogcselekmény eredményét meg akarja hiusitani, két ut áll rendelkezésére. Az egyik — legrövidebb és legegyenesebb — az, hogy a jogcselekményt egyszerüen *hatálytalannak* jelentse ki. Hiszen a törvény az, mely minden joghatásnak kutforrása. Ő füzi hozzá a jogcselekményhez a neki tetsző joghatást; ő lehet hát az is, a ki a neki visszatetsző hatást megtagadja. A jogcselekmény ilyenkor *hatálytalan* lesz: még pedig — és ez ismét a törvényhozó tetszésétől függ — akár *feltétlenül* hatálytalan, ugy hogy a jogügyletnek hatása minden körülmény között és kezdettől fogva kimarad; vagy pedig *feltételesen* hatálytalan, ugy hogy a joghatás csak akkor dől meg, hogy ha bizonyos további tények is beállanak, mely feltételek közül legfontosabb a jogügyletben érdekelt bizonyos felek idevágó *akaratnyilvánitása:* ilyenkor a hatálytalanság az illető érdekelt fél akaratától van feltételezve — a jogcselekmény csak akkor hatálytalan, ha az illető érdekelt fél ezt igy *kivánja*. A feltétlen hatálytalanság: semmisség; az érdekelt fél akaratától feltételezett hatálytalanság: megtámadhatóság.[2]

De van a törvényhozónak más utja is. Tehet ugy is, hogy a jogügylettől a vele járó rendes joghatást, bár a concret esetben visszatetsző is, meg nem tagadja — a jogügylet *hatályos* és az marad. Ám a sérelmet, a melylyel e joghatás egyik-másik személyre nézve jár, az által pótolja ki, hogy ezen sértett személy javára bizonyos *kártalanitási igényt* állapit meg. A károsító jogügylet hatása beáll, és e hatása nem is támadható meg; de ezen jogügyleti hatás *mellett* és vele együtt egy csapással előáll egy másik hatás is, a melyet a jogügyletet végző fél *nem* vett czélba, mely egymagán a törvényen sarkal, és melynek czélja az, hogy a jogügylet által létrehozott hatást a sértett fél javára *egyensulyozza*. Ily uton is meghiusitja a törvényhozó a jogügylet eredményét; nem közvetlenül ugyan (mint a hatálytalanság esetén), mert az ügylet közvetlen hatása beáll, de közvetve, mert e primär hatás ama a törvényen sarkaló másodhatás által ellensulyoztatik; meghiusitja nem ugyan az ügylet *jogi* hatását, mert az épen marad, de igenis *gazdasági* hatását, mivelhogy a mit (amaz ügyleti primär hatás formájában) egyik kezével adott, azt (ama kártalanitási másodhatás formájában) másik kezével

[1] A tartalmasan indokolt itéletek egész terjedelmükben Döntvénytár uj folyam XX. k. 137. s köv. ll. olvashatók. Nagy terjedelmük miatt itt csak kivonatosan közöltem.

[2] Az ujabban sokat vitatott azon kérdésre: van-e és miben áll a különbség a semmis meg a megtámadható jogcselekmény között? (lásd Schlossmann: *Zur Lehre vom Zwang* 7—31. l., Leonhard: *Der Irrthum bei nichtigen Verträgen* 294. l., Lenel: *Ueber Ursprung und Wirkung der Exceptionen* 137. l.) — szerintem az a felet, a mit a szövegben kifejtettem. A semmisség *feltétlen* hatálytalanság, s ezért hivatalból észlelendő, a megtámadhatóság az érdekelt *fél akaratától feltételezett* hatálytalanság, s ezért csak akkor vehető tekintetbe, ha a feltétel beállott, azaz, ha az illető megtámadásra jogositott fél ezt kivánja. Egyéb elvi különbség a semmisség és megtámadhatóság között fel nem állitható. Mert a mit sokan ezenfelül még mint a kettővel velejáró sajátságot szoktak emlegetni: hogy a semmis ügylet ex tunc, a megtámadható ügylet ex nunc hatálytalan (igy pl. Unger II. k. 161. l. Burckhard II. köt. 102. §.) — önkényes, és a positiv jogokban az ellenkezőre annyi a példa, hogy ama szabály semmivel sem igazabb, mint annak ellenkezője. (Windscheid II. köt. 82. §. 7. jegyz.) Nem kevésbé tarthatatlan a szabály, hogy a semmisségre mindenki hivatkozhatik, a megtámadhatóságra csak bizonyos a megtámadásra jogositott felek. (Windscheid I. 82. §.) Mert a megtámadás megtörténte *előtti* időre vonatkoztatva e szabály tartalom nélküli valami, a mennyiben csak azon tautologiát mondja, hogy «a jogügyletet más meg nem támadhatja, mint az, a ki arra jogositva van»; a megtámadás *utáni* időre pedig a mondott szabály nem is igaz, mert ekkor a hatálytalanság bizony sokszor, sőt legtöbbször, harmadik személyek által is allegálható. Egyébiránt a megtámadhatóság fogalmában csak az van benne, hogy a hatálytalanság csak valakinek akaratától feltételezetten áll be, de hogy ez a valaki csak *bizonyos egyes* személyek legyenek, nincsen benne, sőt fogalmilag képzelhető oly megtámadhatóság is, mely *bárki* által érvényesithető: gondoljuk például, hogy a törvényhozó bizonyos házasságok vagy uzsorás ügyletek megdöntésére popularis actiót hozna be! Példát az ilyen popularis actióra l. Jhering: *Geist des röm. R.* III. köt. 108. l. és 139—141. jegyz. Végre teljes meggyőződéssel állok azoknak a részére, a kik az u. n. *relativ semmisség* és *megtámadhatóság* közti különbségtételt ellenzik. (Brandis: *Ueber absolute und relative Nichtigkeit, Zeitschrift f. Civilr. u. Prozess* 7. köt.) A mit Windscheid e megkülönböztetés igazolására felhoz (I. köt. 82. §. «(Die relative Nichtigkeit) unterscheidet sich von der Anfechtbarkeit dadurch, dass in ihr das von dem Willen der betreffenden Person Abhängige ist, ob von einer *irgend welchen Wirksamkeit des Rechtsgeschäfts* überhaupt soll geredet werden können, bei der Anfechtbarkeit hingegen, ob die von dem Rechtsgeschäfte zweifellos *an und für sich* (?) *hervorgebrachte rechtliche Wirkung zur thatsächlichen Geltung* (?) gelangen soll oder nicht») szerintem jogi metaphysika, gyakorlati értelem nélkül: «Rechtsgeschäft *ohne Wirksamkeit*» és «Rechtsgeschäft mit Wirkung *an und für sich, ohne thatsächliche Geltung*» — hol van itt a különbség? Mily homályos a fogalom, a melyet e tan követői a fenti megkülönböztetéssel összekötnek, mutatja pl. az, hogy a csődtörvény 6. §-ában kimondott hatálytalanságot Windscheid «megtámadhatóságnak» (I. 82. §. 8. jegyz.), Dernburg pedig, ki ugyancsak a «relativ semmisségnek» szószólója, ez utóbbinak nézi (*Pand.* I. köt. 102. §. «Ein *zweifelloses* Beispiel solcher relativer Nichtigkeit gibt K. O. § 6.»). A semmisséget és megtámadhatóságot a szövegbeli felfogás szerint construálja a német birod. törvénykönyv tervezete is, mely ugyancsak elejti a relativ semmisség fogalmát. V. ö. 108. §. «Ein nichtiges Rechtsgeschäft wird in Ansehung der gewollten rechtlichen Wirkungen so angesehen. als ob es nicht vorgenommen wäre» — és 112. §.: «Ein anfechtbares Rechtsgeschäft wird *im Falle der Anfechtung* in Ansehung der gewollten rechtlichen Wirkungen so angesehen, als ob es nicht vorgenommen wäre (es sei denn, dass durch das Gesetz geringere Wirkungen der Anfechtung vorgeschrieben sind»). A megtámadható ügyletekkel egy zsákba szokták dobni legtöbben azon ügyleteket is, a melyek ellensulyozására a károsított javára obligatio ad restituendum adatik, mely esetről a fenti szöveg folytatása szól. E két, merőben különböző esetnek összezavarása (a mint azt pl. Unger is II. köt. 91. §. 76. §-ban miveli: szerinte az indebiti solutio is «megtámadható» jogügylet!) nem utolsó oka annak a zavarnak, mely eddig a dogmatica e fejezetében uralkodik.

ismét elveszi. Röviden: az ilyen ügylet jogilag *hatályos* ugyan, de gyakorlatilag *értéktelen*.

Példázzuk meg a fentieket; teszem a csalárd jogügylet esetével. A csalárd jogügylet némely törvényhozás szerint *hatálytalan*:[1] a jogügylet felmondja a szolgálatot, a csaló által szembe vett joghatás be nem áll. Tehát pl. a kicsalt tulajdonátruházás folytán a tulajdon át nem száll, hanem a megcsalt az átadott dolgot *tulajdon czimén* visszakövetelheti.[2] A *római* jog[3] a más k utat követi: a csalárd jogügylet *hatályos*, csakhogy a csaló az általa okozott kár *megtérítésére köteles*; köteles mindent lehetőleg az előbbi állapotba visszahelyezni, esetleg az érdeket megtéríteni. A ki tehát az ilyen csalárd ügylet folytán a maga tulajdonát átruházta, az — ha a csalást be is győzi — nem fogja a dolgot tulajdonkeresettel visszanyerni; ő csak azt követelheti, hogy a csaló (a mennyiben a dolog ő nála van) *visszaruházza* az elvesztett tulajdont, retraditiót vigyen végbe, illetve a szenvedett kárt térítse meg.[4] A különbség a két mód között felette gyakorlativá lesz, ha a csaló csődbe jut, vagy ha a dolgot harmadik személynek adta tovább. Ez esetekben a dolog pl. osztrák jog szerint a tömegtől, illetve a harmadik személytől is[5] vissza lesz követelhető, római jog szerint a megcsalt fél csakis a csaló ellen fordulhat, s ha ez csődbe jut, közönséges csődhitelező.[6]

A különbség a *hatálytalan* ügyletek és azon ügyletek között, a melyek eredménye a kifejtett *közvetett* módon *helyrepótolható*, akkora, hogy sehogysem igazolható, hogy mindkettőt egy kalap alá hozzuk és közös névvel illessük. Legtöbben mégis igy tesznek: az egyikre is, a másikra is azt mondják, hogy «megtámadható ügylet».[7] Egynémelyik legalább valami jellemző névtoldalékkal tartja széllyel a mi második csoportunkat az elsőtől, és az amabba tartozó jogügyleteket, szemben a voltaképeni (közvetlenül, a maguk jogi hatásában, harmadik személyekre is kihatólag, más szóval *dologilag*) *megtámadható* ügyletekkel, *közvetetten* (azaz csak a maguk gazdasági hatásában, harmadik személyekre nem kihatólag, más szóval *kötelmileg*) megtámadható ügyleteknek nevezi.[8] Ez elnevezéssel jobbnak hián, a következőben mi is élni fogunk.

Ezen *közvetett megtámadhatóság* fejezete alá tartoznak pl. a római jogi actio doli, actio quod metus causa, actio redhibitoria, a condictio sine causa esetei; és ide tartozik ugy a római jogi actio Pauliana, valamint a modern *megtámadási kereset* is.

Hogy ez utóbbinak ezen jogi természetét világosan lássuk, állitsuk szembe a megtámadási kereset eseteit a csődt. 6. §-a esetével.

A csődt. 6. §-a szerint: «A közadósnak azon jogcselekvényei, melyeket a csődtömeghez tartozó vagyon tekintetében a csődnyitás hatályának kezdete után tesz, a hitelezők irányában semmisek.»

Az ezen szakaszban jelölt ügyletek *hatálytalanok*;[1] a 27–30. §§-okban körülirt ügyletek pedig *hatályosak*, de (hogy a fenti kifejezéssel éljek) *közvetetten megtámadhatók*.

A közadós által a 6. §. ellenére tett vagyonelidegenitések a tömeggel szemben olyanok, *mintha meg sem történtek volna*: ha a közadós a tömeghez tartozó dolgot másra ruház át, azt a tömeggondnok egyszerüen vindicálhatja; ha a közadós valamely tömegbeli dologra dologi jogot enged, a tömeggondnok ennek daczára negatoria actióval élhet; ha a közadós fizetést enged el, a tömeggondnok ujból fogja követelhetni a teljesitést stb.

Mindez másképen áll a 27—30. §§-ok ellenére tett jogcselekmények tekintetében: a mit a közadós ezen szakaszok ellenére tulajdonilag átruházott, az a tömeg részéről nem vindicálható; a mit másnak haszonélvezetbe, zálogba stb. adott, az arra való dologi jog a tömeg ellenében is érvényesithető; a hitelező, a kinek a tartozását elengedte, felszabadul a kötelme alól stb. A közadósnak mind e cselekményei *hatályosak*. Csakhogy az, a ki e cselekmények folytán a tömegből valamit elvont, azt *visszatériteni köteles*.

Hogy ez igy van; hogy a csődt. 26. §-a szerint «akár kereset, akár kifogás alakjában megtámadható» és «a csődhitelezőkkel szemben hatálytalan» cselekmények ezen szerencsétlenül szövegezett törvénykijelentés daczára nem a szó technicai értelmében vett «megtámadható», azaz jogilag «hatálytalan», hanem igazában «hatályos» és csak gazdasági eredményökben *közvetetten* (visszatéritési kereset által) *egyensulyozható* cselekmények; hogy a csődbeli «megtámadási kereset» jogi tartalma e névnek meg nem felel, hanem hogy az voltaképen csak *kötelmi kereset:* mindez, a milyen idegenszerü első tekintetre, szemben a törvény anyagi intézkedéseivel, kétséget nem szenvedhet, és a német s osztrák irodalomban és judicaturában is (melyek pedig, mivelhogy a mi csődtörvényünk a német alapján készült, reánk is fölötte fontosak) majdnem általánosan van elismerve. Nem lehet feladatom, hogy a mit e kérdésben mások kifejtettek, itt ujból leirjam. Csak magvát foglalom röviden össze ez érvelésnek.[2]

Kétségtelen, hogy a csődt. 26. §-ának szóhangzata első tekintetre a voltaképi közvetlen (dologi) megtámadhatóság mellett szól.

A törvény szövege tehát kétséges — és ez elég baj —, sőt a német és osztrák törvények hivatalos indokai[3] inkább a közvetlen megtámadhatóság mellett döntenek.

[1] Osztr. polg. törvk. 869—871., 875. §§.; porosz LR. I, 4: 31—51., 14—93. §§.; code civil 1109. §., 1111—1117. §§.; svajczi kötelmi törvény 24., 26., 28. §§. Az osztrák irodalomban e tekintetben is megujul a vita, vajon e hatálytalanság «megtámadhatóság»-e vagy «relativ semmisség»? L. Burckhard II. 85. §. i. f.

[2] Exner: *Tradition* 262. l. Unger 81. §. 22. jegyz.

[3] És utána a szász polg. törvk. 93., 831., 833. §§.; a drezdai jav. 67., 69., 71., 74. §§.; bajor jav. I. 20., 29. §§.

[4] Windscheid I. 78. §. 7. jegyz.

[5] Feltéve, hogy a harmadik jóhiszemü szerzőt védő 367. §. (osztr. polg. törvk.) nem állja utját.

[6] Nem szólok azon esetről, a midőn a kicsalt tulajdonátruházás a furtum fogalma alá esik; az ilyen traditio furtiva római jog szerint is semmis: L. 4, pr. D. de aquir. rer. dom. (47, 2): Falsus creditor (hoc est is, qui se simulat creditorem), si quid acceperit, furtum facit, nec nummi fiunt ejus. L. ehhez Exner: *Tradition* 334. l.

[7] L. sok más helyett Windscheid: *Pand.* I. 82. §., ki ugyanegy «megtámadhatóság» névvel illet oly különböző eseteket, mint például az exceptio SCi Macedoniani — in integrum restitutio — actio doli!

[8] «Mittelbare Anfechtbarkeit»: Brinz: *Pand.* 1. kiad. 1635—1645. l. Wendt Ottó: *Pand.* 61 §.: «Uneigentliche Anfechtbarkeit.» A német polg. törvk. indokai: «Obligatorische Anfechtbarkeit» I. k. 220. l.

[1] Hogy relative semmisek-e vagy megtámadhatók? — e controversiába e helyütt nincs okom belemenni. A ki, mint én, a megtámadhatóság és relativ semmisség közti különbséget el nem ismeri, arra nézve e vita tárgytalan. L. az idevágó irodalmat: Mandry: *Der civilrechtliche Inhalt der Reichsgesetze* § 10.

[2] V. ö. a következőhöz: Windscheid II. 463. §. 14—24. jegyzet. Dernburg: *Pand.* II. k. 145. §.: «Die fraudatorische Klage ist persönlich nicht dinglich.» Wendt: *Pand.* 184. §.: «... eine reine actio in personam.» Mandry: *Civilr. Inhalt d. Reichsges.* 50. §.: «vor allem zweifellos, das es sich um *forderungsrechtliche* Ansprüche handelt.» Cosack: *Anfechtungsrecht der Gläubiger* (1884) 240. sk. l. Menzel: *Anfechtungsr. d. Gläubiger* (1886) 10. és köv. 236. és köv. l. 241—249. l. Ez utóbbinál, valamint Mandrynál l. az irodalmat is.

[3] L. Kaserer: *Die Gesetze vom 16. März 1884 betreffend die Anfechtung von Rechtshandlungen zahlungsfähiger Schuldner mit Materialien* (1884) 46—47. l. Hahn: *Die gesammten Materialien zu den Reichsgesetzen* IV. köt. 123. l. Csodálatos, mily ingadozók és elvnélküliek ezen mindkét rendbeli indokolás azon részei, melyek a megtámadási jog elvi alapjaira vonatkoznak: mintha a szerzők minden lehető álláspontot akarnának elfoglalni egyszerre, ugy egymás mellett szoronganak az ellentétes indokok. Ha az ember áthalad rajta, az a kellemetlen kevercs szag üti meg, mint mikor egy korcsma konyhája mellett megy el: a mit huszféle tálban sütnek-főznek, gyanus egységgé vegyül. Ily körülmények között a törvény igaz elvi alapja csakis magából a törvény anyagi rendelkezéseiből merithető.

Mindamellett a megtámadási igény tisztán *kötelmi* tartalmu, mit a következő igazol:

1. A német megtámadási jog (a mely után a mienk s az osztrák indult) a közönséges jogi actio Pauliana-ból keletkezett, a melynek elvi alapjait megtartotta; az actio Pauliana joga pedig tisztán kötelmi jog; az actio Pauliana nem más mint minősitett actio doli; maga az igény nem más, mint kártéritési igény ex capite doli. A modern megtámadási jog a dolus megkivántatóságától jórészben eltekintett, és a megtámadás *tényalapjait* messze a dolus, sőt a culpa körén tul is kiterjesztette; de az igény *tartalma* megmaradt, a mi volt: obligatio ad restituendum, kötelmi igény.[1]

2. A törvény határozott különbséget tett a közadósnak a csőd kiütése *utáni* és *előtti* vagyonrendelkezései között: amazokat «a hitelezők irányában *semmiseknek*» jelentette ki (6. §,) ez által a contrario azok számára, kik, mint én, a relativ semmiség és megtámadhatóság közti különbséget el nem ismerik, ki van mondva, hogy a csőd kiütése *előtti* vagyonrendelkezései *érvényesek*.

3. Ha a megtámadás eredménye a megtámadott jogcselekmény hatálytalanitása volna, akkor az, hogy a hatálytalanul átruházott vagyonalkatrész visszaadandó, magától értetődnék. De a törvény ezen kötelezettséget külön és önállóan rovja a megtámadott félre (39. §.): ez tehát nem magától értetődő következménye az ügylet hatálytalanságának, hanem önálló kötelem (obligatio ad restituendum).[2]

4. A törvény szabály szerint kizárja a megtámadásnak *harmadik személyek elleni kihatását*, ez utóbbit csak kivételes esetekben (35. §.) engedi, holott, ha hatálytalan volna a megtámadott ügylet, ugy annak alapján harmadik személyek sem szerezhetnének jogot: a tulajdon, zálog stb. a mit a közadós a maga dolga tekintetében alapitott, meg kellene hogy dőljön harmadik kézben is stb. A csődtörvény szerint ez nincs igy. Ha a megtámadott fél a megtámadható ügylet folytán nyert dolgot harmadik kézbe tovább adja, e harmadik személy jogai sérthetetlenek: egyszerüen azért, mert a megtámadott fél csak *kötelmileg* felelős a tömeggel szemben, de ez nem változtat azon, hogy ő a közadóstól nyert dologról érvényesen ne rendelkezhessék.

Még világosabb lesz a dolog az olyan esetben, a midőn a peres dolog esetleg magának a tömegnek van birtokában, és onnan elvész harmadik kézbe oly időben, a mikor a megtámadási per már folyamatban van, sőt az ügyletnek «a hitelezőkkel szemben való hatálytalansága» talán präjudicialis határozattal már ki is van mondva: ez esetben sem a tömeg követelheti a harmadiktól a dolgot, hanem a megtámadott tulajdonos; a megtámadási itélet őt a maga tulajdonától meg nem fosztja, csak annak visszaruházására *kötelezi*; mig az itéletnek eleget nem tesz, ő tulajdonos.[1]

5. A megtámadásnak sok esetben helye van, a mikor azon ügylet, a mely miatt az alperes megtámadtatik, *nem is a közadóssal, hanem harmadik személylyel történt*, a mikor tehát ezen ügylet a tömeg nevében *nem is hatálytalanitható*. Ilyen az eset minden u. n. «közvetett gazdagodás» esetében. Pl. *A* közadós *utalványozta B*-t hogy *C*-nek egy bizonyos összeget fizessen; *B* eleget tesz az utalványnak, és visszigényét bejelenti az időközben csődbe jutott utalványozó tömege ellen. A megtámadási keresetnek itt esetleg *C* ellen helye lehet.[2]

Mi mondassék itt ki «hatálytalannak»? A megbizási ügylet *A* és *B* közt? — erre a megtámadás előföltételei sem tárgyilag, sem anyagilag nem találnak. A fizetési ügylet *B* és *C* közt? — ez valóságos actio ex jure tertii volna. Valójában itt mindkét ügylet megáll és hatályos marad, csakhogy *C* kötelmileg szavatol azért, hogy a tömeget a *B*-nek járó viszkövetelési quotáért kártalanitsa. Hasonlóan áll a dolog, ha a megtámadható fizetés nem a hitelező *B* kezeihez, hanem annak utalványozására a hitelező hitelezőjének *(C)* kezeihez történt: a megtámadási alperes a közadós hitelezője *(B)* lesz, nem a harmadhitelező *(C)*. Pedig milyen ügylet váljék itt «hatálytalanná»? A közvetett gazdagodásnak egy jellemző esetét maga a csődtörvény is sorolja fel a 30. §-ban: a váltóbirtokos *(B)*, ki az adós *(A)* anyagi csődjéről tudomással bir, továbbforgatja a váltót *C*-re, kitől azt *A* be is váltja. Mi mondassék itt «hatálytalannak»? A forgatás? a fizetés? — mindkettő által az ártatlan *C* sujtatnék, holott *B* az, ki ellen a megtámadásnak fordulnia kell. Ezen közvetett vagyonelidegenitések eseteiben[3] világos, hogy valójában a megtámadási keresettel *semmi sem «hatálytalanittatik»*, hanem az alperesnek csakis restitutorius *kötelmi* kötelezettsége állapittatik meg.

6. Csakis kötelmi alapon magyarázható az u. n. «abbanhagyásoknak» vagyis «negativ cselekményeknek» megtámadása. Teszem pl. a közadós, összejátszva a hitelezővel, egy valótlan követelés czimén elmakacsoltatta magát. Ha a megtámadás czélja az ügylet «hatálytalanitása», akkor az itélet ez esetben legfelebb ugy szólhatna, hogy a tárgyaláson meg nem jelenés pro infecto habetur, és a tömeggondnok a hitelező követelése ellen ujból védekezhetik, szóval olyan volna a megtámadási keresetnek a hatása, mint az igazolásnak. Pedig nem igy van. Az itélet itélet marad, csakhogy alperes az itélettel nyert összes jogok visszatéritésére (tehát például ha a közadós az itéletnek eleget tett, a fizetett összeg visszafizetésére; ha végrehajtás foganatosittatott, a zálogjog feloldására stb.) marasztaltatik.

Ezen és más, csakis a megtámadható jogcselekmények casuisticájában kimerithető, okok kétségtelenné teszik, hogy a támadási keresettel valójában semmisem «hatálytalanittatik», hogy az sem az u. n. querela nullitatis, sem a technicus értelemben volt «megtámadási» kereset (judicium rescindens), sem az in integrum restitutio osztályába nem tartozik. A megtámadási kereset nem az, a mit a neve mond, hanem *kötelmi jogi kereset:* actio in personam restitutioria.[4]

Mi következik ebből a mi fenti itéletünkre? Erről jövőre.

Dr. SCHWARZ GUSZTÁV,
ügyvéd, egyet. m. tanár.

[1] «Die römischen Quellen gewähren unter dem Namen actio Pauliana eine restitutorische, auf Revocation gerichtete Klage: de revocandis his quæ alienata sunt, ut restituentur. Die formelle Autorität der römischen Vorschriften besteht jetzt nicht mehr, weil die Reichsgesetzgebung diese Materie allseitig geregelt hat. Sachlich (hat dieselbe) jedoch die römischen Grundlagen keineswegs verlassen. . . . Ihrer juristischen Natur nach ist die Anfechtungsklage, welche auch heute noch mit dem üblich gewordenen Namen der actio Pauliana bezeichnet werden darf, eine reine actio in personam, welche Anfechtung nur im uneigentlichen, wirtschaftlichen Sinne zum Ziel hat.» Wendt: *Pand.* 184. §.

[2] A csődt. 31. §-a («Az, a mi a megtámadható jogcselekvény által a közadós vagyonából elidegenittetett, a csődtömegnek visszatéritendő») teljes párdarabja a római prætori tételnek: l. 38 § 4 D. de usuris (22, 1) Nam prætor id agit, ut perinde sint omnia atque si nihil alienatum esset — és l. 10 § 22 D. h. t. (42, 8) sciendum est, ex hac actione *restitutionem fieri opportere* in pristinum statum . . . V. ö. l. 17 pr. l. 6 § 12, l. 10 § 23 h. t., mely helyek az actio Pauliana kötelmi jelleme felől kétséget nem engednek. Volt-e ezen kötelmi jogi kereset mellett egy külön actio rescissoria in rem is, a melyről a § 6 J de act. 4, 6 szólana, mint ezt Huschke, Brinz (*Pand.* 2. kiad. II. 345. §. 12., 15. j.) és mások állitják — ez a jogtörténet kérdése, mely a mai római jogi actio Pauliana kötelmi jellemét nem érinti. L. Windscheid II. 463. §. 15. jegyz.

[1] Cosack i. m. 241. l.

[2] Menzel i. m. 66. l.

[3] A közvetett elidegenitések dús casuisticáját adják a római források főleg a condictiók és a nők intercessiója tanában. L. Windscheid II. 485. §. és főleg Brinz II. 300. §. 32. jegyz.

[4] Ezen, az elméletben majdnem egyhangulag elismert eredményt magáévá tette a német Reichsgericht is: l. *Entscheidungen* 13. kötet 5. lap.

A tanuk érdekeltségének kérdéséhez.

Helyesen mondja korunk egyik kitünő jogtudósa, az angol *W. M. Best*, mikép «kétségtelenül a jognak egy része sincsen, melynek alapelveivel annyi visszaélés üzetett, s a melyek kellő határaikon tul annyira kiterjesztettek volna, mint a bizonyitéki jog, főkép kizárási szabályai tekintetében. Érti a büntetőjogi bizonyitás gyakorlatát. És azon nézet legnagyobb mérvben a *tanuzásra* nyerhet alkalmazást, mely mindennapi szükségességénél s nélkülözhetlenségénél fogva hasonlithatlanul nagyobb sulylyal bir a bünvádi eljárásban, mint a magánjogban.

Ezen bizonyitéki eszköz volt mindig a legtöbb visszaélésnek kitéve, a kiirthatlan emberi gyöngeségek, romlott erkölcsök, egyszersmind a társadalmi balitéletek, elfogultság s osztálykülönbségek következtében.

A visszaélések, melyek a büntetőjog terén annyiszor lehetetleniték az igazság kideritését, s oly sok ártatlannak okoztak helyrehozhatlan jogsérelmeket, nem voltak egyedül az emberi tévedések s hibák kifolyásai, hanem a társadalmi észjárást, uralkodó vezéreket visszatükröző törvényhozási intézkedéseknek is tulajdonitandók; különösen az emlitett kizárási jog tulterjeszkedése folytán, szemben a tanuzás alkalmazásával.

A törvényhozásoknak a legvastagabb balitéleteken alapuló ebbeli irányzata a római jogtól kezdve a jelen század elejéig, lehet mondanunk, uralkodó volt, de némely nyomai még ma is feltalálhatók az egyes jogrendszerekben, pl. a vallás tekintetében.

Rómában egész néposztályok kizárattak a tanuskodásból, a paganusok, manichäusok, zsidók, eretnekek stb., s habár némely tudósok szerint a tiszta eredeti római jogban a mai korbeliek által a szorosan vett kizárási szabályok összekeverve lettek idevonatkozó utasitásokkal s józan tanácsokkal: mindamellett való azon megjegyzés, mikép oly hosszu volt a tanuzásból kizártak jegyzéke, hogy alig érthető, hogyan volt a jogszolgáltatás gyakorolható, hacsak kijátszásokhoz nem folyamodtak.[1]

Ezen irányzat szabályai fenmaradtak a későbbi korra is, en különösen azon nevetséges törvényekben, melyek Angliában s főkép a continens államaiban a nőket képteleneknek nyilvániták a tanuzásra; egy régi jogtudós szerint mert «Feminæ plerumque omnino non creditur, ob id dumtaxat quod sunt feminæ, quæ utplurimum solent esse fraudulentæ, fallaces et dolosæ; és: varium et mutabile semper femina».[2] És később is, midőn tanuzásra bocsáttattak, nem váltak a férfiakkal egyenjoguakká. Francziaországban a XVII. században is csak 3 nő tanuzása volt egyenlő 2 férfiéval! És elvül szolgált az is, hogy «magis creditur virgini quam viduæ».[3] Tartott ez Svájczban a legujabb időkig. Bernben s még más kantonokban 1821—1824-ig szabály volt, mikép egy férfiu tanubizonyitásának ellensulyozására két nő tanuzása szükségeltetett.

Ezen válaszfalak, melyek a vakbuzgóság s balitéletek által emeltettek az emberek közé s a társadalmi osztályok között, a felvilágosodás, az emberiség előhaladottsága folytán lehullottak s a tanuzási képtelenség maradványa már jóformán csak a vallás tekintetében, az istentagadás szempontjából maradt fel, mi egyik legfőbb kizárási okot képez Angliában is, habár kiváló tekintélyek ellenmondásával, melyek méltán kérdezik: vajon bölcs dolog-e, hogy bárkinek, a kinek keblében a legfontosabb bizonyitás, a való kivilágitása rejlik, a melytől a polgártársak élete s jóléte függ, hatalom adassék azon bizonyitékok elnyomására, azon ürügy alatt, hogy a vallás dolgában ellenkező nézeteknek hódol?[1] Egyszersmind a tanukizárási okok az ujabb törvényhozások által lehetőségig legcsekélyebb számra szorittattak, csak azon esetekre, melyekben az igazság kideritésére valódi tanuzási képtelenség forog fen, akár physikai, akár szellemi tekintetből; a mily kizárási ok az angol jogban most csak három van, t. i. a szellemi *éretlenség* vagy hiány (gyermekeknél, elmebetegeknél), *vallás* hiánya és az *érdekeltség*.

A mai tudomány legnemesebb vivmányai közé tartozik annak határozott tisztába hozatala, hogy a bünvádi jogszolgáltatásban legfőbb tekintet, legelső kiindulási pont, kell, hogy legyen, miszerint a való igazság legyen kideritve s az anyagi jog érvényre, uralomra emelve.

Ennek kapcsában napjainkban *elvül szolgál*, hogy e téren minden kideritési eszköz, tanuzásnál is, felhasználandó, a mi a bizonyitásra alkalmas s az igazság kideritésére vezethet.

A kizárási okok, a gyanus, hitelt nem érdemlő tanuk vallomására vonatkozó jogi tanok, mind csak ily szellem, s irányban érvényesitendők.

És e részben a vádrendszer rideg alkalmazása, mely Angliában a tökély legmagasb fokára emeltetett — többé nem érvényesülhet — kapcsolatba hozatván az inquisitorius rendszer jó oldalával, az igazság kinyomozásának, kideritésének eszközlésével, — kiemelkedvén itten is a jury üdvös jótékonysága a tanuzás értékének mérlegelésénél.

Ezen irányzat mellett a tanubizonyitás rendszere, a tanukizárás s gyanusitás tanai napjainkban gyökeres átalakulást nyertek.

Miután a tanukizárás terjedtségének veszélyei elismertek lettek, a jogfejlődés odáig ment, mikép a physikai képtelenségen kivül nincsen többé absolut értékü képtelenségi ok.[2] És a kizárási okok összeolvadtak a subjectiv, elvont felfogásu gyanuokokkal. Mindazon képtelenségi esetek, melyek a tankönyvekben s codexekben mint kizárási okok szerepelnek, mint a gyermekkor, az észlelési s kifejezési gyengeség, elmebetegség, az infamans büntetések kiszenvedői stb., nem vétetnek többé a joggyakorlatban olyanoknak, melyek mellett a tanuzás soha, semmi körülmények közt sem lenne elfogadható.[3]

A mi tüzetesen a *gyanus tanukat* s tanuzást illeti, ki kell emelnünk, mikép itt az *érdekeltség* minden törvényhozásnál előfordul, Angliában pedig — mint fentebb érintettük — magok a képtelenségi okok között jelenik meg.

Ennek esetei különböző alakokban jelennek meg. A legrégibb korból maradt fen a *barátság* s ellenségeskedés érdekeltsége. Igy a *testis in propria causa* elfogultsága, mi minden esetre legelőször is magokra a felekre, a panaszosra s panaszlottra alkalmazandó; továbbá a mennyiben az illetőnek magánjogi kármentesitése forog fen. Ehhez legközelebb áll azon *érdekeltség*, mely bizonyos személy javára a bünvádi *per kimeneteléhez* füződik. «Am meisten wird der Verdacht begründet — mond *Mittermaier*[4] — durch das Dasein von Verhältnissen, nach welchen der Zeuge bei einem gewissen *Ausgange des Processes* interessirt ist und daher besorgen lässt, dass er sich durch dieses Interesse zu einer unwahren Aussage werde verleiten lassen.» A commentatorok ezt ugyan leginkább a per kimeneteléhez kötött *polgárjogi érdekekre* alkalmazzák; de tévedés lenne feltételezni, hogy *más érdekek is* fen nem foroghatnának, melyek a pernek bizonyos kimenetelét kivánatossá teszik az illetőre nézve.

Ezen nézetünket erősiti meg az is, mikép a *denuncianssok* a legerősebben gyanus tanuk közé soroltatnak, csak azért, mivel leggyakoribb, hogy ezeket nem nemesebb, a

[1] *M. W. Best:* H. Marquardsen. Grundzüge des engl. Beweisrechts, pag. 56.
[2] *Lancelotus:* Instit. juris Canonici.
[3] *Bonnier:* Traité des Preuves. 1843.

[1] *Bentham:* Rationale of judicial evidence. *Best:* Treatise of the principles of evidence and practice. London 1849 §. 145.
[2] *Mittermaier:* Die Lehre vom Beweise. pag. 298. és 315.
[3] Azért Angliában oly kitünőségek, mint Bentham, Taylor, azon tant állitották fel, hogy a tanukizárás, képtelenség szabálya teljesen megszüntetendő.
[4] Die Lehre v. Beweise. pag. 325.

jog s igazság érvényesitésére irányuló érzelmek, hanem más, a gyülölségből vagy haszonlesésből származó érdekek is szokták vezérelni. És ettől nem ment a *hivatalbóli feljelentés* sem — mi kötelesség ugyan s ennek érzetéből is származhatik —, de kétségtelen, mikép ennél is fenforoghatnak nemtelen érzelmek és czélok; miért több német régibb codex a hivatali feljelentő tanuzás elfogadhatásához világosan azt kötötte, «wenn ihm nicht besondere Gründe der Parteilichkeit oder eines persönlichen Interesses an dem Ausgange der Sache entgegenstehen.» [1]

Mindezen érdekeltségi tények olyanok, melyek fenforgásánál ily tanuzásra igazságosan marasztaló itéletet hozni nem lehet.

Ezen jogi vizsgálódásunk főczélja volt, hogy birálat tárgyává tegyünk egy, a Curián mult évben előfordult esetet, melyben alkalmazott bizonyitási eljárás meglepőnek mondható. Története következő:

Tolnamegye egyik városkájában 1886. évben éjjel tüz ütött ki, mi már magaban is nagy ijedelmet okozott. Ehhez azonban még nagyobb izgatottság járult, midőn a községi vizipuska, melyet az előljáróság néhány hó előtt 500 frtért vásárolt, előhuzatván, a szolgálatot megtagadta, a tüzoltásra hasznavehetetlen lévén, minthogy a községházánál kellő gondozásban nem részesült. Nem csoda tehát, hogy ezen izgatottságban K. László kereskedő, ki egy közeli ház által szintén érdekelve volt, az előljáróknak szemrehányást tett a drága vizfecskendő elhanyagolása miatt. Cs. Ferencz másodbiró pedig annyira megfeledkezett magáról, hogy egy beteges nőt, K. Lászlónét, mivel nem akart vizet hordani, botjával megverte. Az előljárók, kik azt vélték hallani, hogy K. László kereskedő személyes sértegetések mellett az embereket a tüzoltás abbanhagyására izgatta, ellene izgatás, becsületsértés és rágalmazás miatt bünvádi feljelentést tettek. Bepanaszoltatott Cs. másodbiró is, hivatali hatalommal való visszaélésért. A szegszárdi törvényszék utóbbit vétkesnek kimondotta s pénzbüntetésre s kárteritésre itélte; ellenben K. Lászlót felmentette: «mert tagadásával szemben 5 tanu terhelőleg vallott ugyan, de egymástól eltérő vallomásaik marasztaló itélet alapjául elfogadhatók nem voltak és mert ezek mint sértett felek szerepeltek s igy érdekeltségi kifogás alá esnek; továbbá mert ezen érdekelt tanukon kivül nem volt egy érdekeltség nélküli tanu sem előállitható arra nézve, hogy K. László a hatóság elleni izgatás, avagy a hatósági személyek elleni nyilvános rágalmazás s becsületsértés vétségét elkövette volna. Már pedig ha ezen vétségek a tüzoltás alkalmával jelenvolt nagy néptömeg előtt elkövetettek volna, ezen esetre fel nem tehető, hogy a tüznél szintén jelenvolt H. s K. előljárók is azt ne hallották légyen; és hogy ne lehetne a nép közül oly egyéneket előállitani, kik a kérdéses vétségek tényálladékát megállapitó szavakat szintén hallották volna.» A *kir. tábla* ez itéletet *helybenhagyta*, Cs. másodbiróra azonban hivatalos állása elvesztését is kimondotta.

A *Curia* Cs. másodbiró sulyosbitott marasztalását helybenhagyta, de K. Lászlóra nézve az alsóbirósági itéleteket megváltoztatta s azt a *hatósági közegek elleni izgatás vétségében vétkesnek kimondotta* s 6 hónapi államfogházra itélte. És ezt a Curia következőleg indokolta: «tekintve, hogy az *előljáróságnak, mint a községi hatóság közegeinek, ugy a vizsgálat, mint a végyárgyalás során tett s hittel is erősitett, és igy kifogás alá nem eső* tanuknak vallomása szerint vádlott a tüz köré összegyült népség előtt nyiván azt hangoztatta, hogy az előljáróság a községet a fecskendő vásárlása által megcsalta, és továbbá a népet arra izgatta, hogy a tüz oltásában részt ne vegyen; mely cselekmény a hatósági közegek elleni izgatás vétségét képezi (172. §.)»

A Curia tehát K. Lászlót a *hatósági közegek elleni izgatás* vétsége miatt egyedül s kizárólag *ugyanazon községi hatóság közegeinek* tanuvallomására itélte el; azokat kifogás alá nem eső tanuknak nyilvánitván.

Szerintünk azonban nagyon is kifogás alá esnek, mert a tanuérdekeltség legsötétebb jellegével birnak.

Ha valahol, ugy itt nagyon is alkalmazást nyerhet a községi előljárókra azon római jogszabály: Nullus idoneus testis *in sua re* intelligitur.

Mert szerintünk nem szenvedhet kétséget, hogy itt a községi előljárók részéről valóban a *sua causa*, saját dolguk forog fen, s nem a közrend, a közbiztonság érdeke.

Már maga az is azzá tette ezen ügyet, miszerint az általános felzudulás és megtámadás forrásául a községi vizfecskendő szolgált, a mely körül bebizonyitottan az előljárók hibája forgott fen; vagy azért, mert azt hanyagul gondozták vagy tán azért is, mivel roszul vásárolták; de mindenesetre felelősek voltak azért, hogy az a tüzvész esetén nem volt az oltásra használható.

Ennek folytán ők közvetlenül is legnagyobb mérvben érdekeltek volnak. Mert ők voltak a tüz szinhelyén megtámadva; ő ellenük irányult a közingerültség, ők voltak a nép keserü panaszainak tárgyai, hanyagságuk miatt. Hogyan ne lett volna tehát érdekükben az *odiumot* magukról elháritani s magukat a főbb szereplő beperlése által tisztára mosni?

És hogyan ne lettek volna in *sua re*, in *propria causa*, midőn ők mint községi előljárók tették a bünvádi feljelentést, ők voltak a panaszosak a biróság előtt s tették a törvény utján, mely a panaszlottjaik felett itélendett, magokévá K. László ellen az izgatási vád inditványát. És az előljáróságnak egyik tagja, a másodbiró be is panaszoltatott visszaélése miatt s ezért el is itéltetett. Már pedig a községi előljáróság tagjai *solidaritásban* állnak egymással, legalább erkölcsileg.

Ki tagadhatná tehát, hogy ezen előljárók, kiknek tanuskodására a Curia döntő sulyt fektetett, saját ügyükben érdekeltek voltak?

Ezen érdekeltség annyiban is fenforgott, a mennyiben nagy mérvben érdekelve voltak ezen *bünper kimenetele* iránt, mert érdekükben feküdt, hogy panaszuk alaposnak találtassék. Ha e per vádlott felmentésével jogerősen végződik, valószinü, hogy felelősségre is vonathattak, hanyag gazdálkodásuk miatt fegyelmi vizsgálat alá vétethettek volna.

Hivatkozunk azokra is, miket fent a tudomány s törvényhozás szempontjából, a *denunciansok* s különösen a *hivatalbeli feljelentők* kifogásolására nézve is felhoztunk. Ezek reájok is alkalmazhatók. Mert állitólagos kötelesség-érzésükhöz, mely a feljelentésre netán rábirhatta, kétségtelenül személyes érdekek is füződtek; t. i. hogy megtámadtatásukért, hibásságuk feltárásáért, az őket oly közelről érintett igazság kimondásáért bosszut álljanak; s hogy elégtételt vegyenek azért, a mit ők rágalmazásnak, becsületsértésnek nyilvánitottak.

Ezekhez járul az is, mikép nagyon természetes, hogy a kérdéses tüzeset fenforgott körülményei közt az általános izgatottság az előljárókra is kiterjedt, mi köztapasztalat szerint kizárja a higgadtságot, azon lelki nyugalmat, mely a tények valódi állásának felismerésére okvetlenül szükséges; s a minek hiánya a való s igazság kideritését, bizonyitását, ha nem is lehetetlenné, de legalább is kétessé teszi.

Ily nagymérvü érdekeltség *sulyos kifogásai* alá estek ezen előljáróságnak, mint a községi hatóságnak közegei, kiket a *Curia kifogás alá nem esőknek* nyilvánitott, és a kiknek egyedüli tanuskodására alapitotta marasztaló itéletét.

Dr. SZOKOLAY ISTVÁN.

[1] Igy a porosz, bajor stb. bünvádi törvények.

Különféléket lásd a mellékleten.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (VIII., Sándor u. 9. sz.)
Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (IV. gr. Károlyi u. 21 sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (IV. Egyetem u. 4. sz.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Huszonnegyedik évfolyam. 3. sz. Budapest, 1889. január 18.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Sándor-utcza 9. sz., I. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Jog és nemzeti kultura. Dr. NAGY DEZSŐ budapesti ügyvédtől. — A terhelt és vádlott kihallgatása. Dr. GÜNTHER ANTAL budapesti ügyvédtől. — A magyar öröklési jog javaslata. Pfaff és Hofmann, bécsi egyetemi tanárok véleménye. — Jogirodalom: Egyházjogtan kézikönyve. Különös tekintettel a magyar állam egyházi viszonyaira. Irta Dr. Konek Sándor. Javitotta és a VI. kiadást sajtó alá rendezte Dr. Antal Gyula. Dr. *R. J.*-től. — Törvénykezési Szemle: Két curiai határozat. Dr. NAGY ARPÁD lőcsei ügyvédtől. — Törvényszéki könyvtárak. Dr. MÁRKUS DEZSŐ budapesti ügyvédtől. — Jegyzőkönyvi keresetek. Dr. RÓNAI JÁNOS hosszu-aszói ügyvédtől. — Különfélék. — Nemzetközi szemle. — Irtások.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A budapesti kir. tábla határozatai. — A m. kir. pénzügyi közig. biróság határozatai. — Országgyülési képviselőválasztási jogosultság tárgyában hozott curiai döntvények. — Körrendelet valamennyi királyi törvényszék elnökéhez a törvényszéki könyvtárak iránt. — A fenyitő zárlat kérdéséhez. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből. — Hirdetések.

Jog és nemzeti kultura.

A véderő-törvényjavaslat tárgyalása és a vallás- és közoktatási miniszternek a német nyelv tanitására vonatkozó rendelete a magyar nemzeti kultura fejlesztését fő napi kérdéssé tette. Mintha csak a nemzet lelkiismerete szólalt volna meg. Az önvádnak alapja van, mondjuk el önmagunkba szállólag a mea culpát; kötelességmulasztást követtünk el. Az igazi magyar nemzeti kulturát minden téren elhanyagoltuk, mintha csak nem is volnánk képesek önálló alkotásokra; beállottunk egy hatalmas nagy nemzet bolygójának, az ő napjától kapjuk a meleget, a fényt.

Mi jogászok épen nem képezünk kivételt, de sőt a mi bününk a magyar nemzeti kultura körül nagyobb, mint a tudományok bármely más ágában. Ha van tudomány, mely a nemzeti sajátságokat megbirja, de sőt megköveteli, hogy azoknak hü tükre és kifejezésre juttatója legyen, ugy első sorban a jogtudomány ez. A jog nem egyéb, mint a nemzet alkotmányos és társadalmi életének szelleme, kivonata. Minden nemzetnek, mely nemcsak formailag önálló, hanem a valóságban is az, önmagából, saját társadalmi életéből fejleszti ki jogrendszerét. Az a nemzet, mely ilyent képes létrehozni, bir saját individualitással, az ilyen nemzet tényező az emberiség kulturalis haladásában.

Sok állam van abban a szerencsétlen helyzetben, hogy ezt a szerepet és jelentőséget nem képes kiküzdeni a népek családjában; souverain, de a müvelődés történetében a szolga szerepére van kárhoztatva, majmolja a nagyokat és ezeknek asztaláról lehullott morzsákkal kénytelen beérni.

A javulás és haladás legelső lépése az, hogy ismerjük be hibánkat, ne takargassuk. Ismerjük be, hogy mi is a szolgai szerepet viszszük. Sok apró status a francziát szolgálja, mi a németet szolgáljuk.

Jogunk a német jog gyenge visszfénye. Ugyszólván egyetlenegy önálló jogi alkotásunk nincsen. 1848 a régi magyar jog intézményeit elseperte s vele megindult a német jog importja; az első nagy transportot az osztrák csatornán keresztül kaptuk, nagy tömegekben szállitva; 1861-ben ezek jó részét kiküszöböltük s azóta — csakhogy mostan már apránként — ujból behozzuk őket.

Ez az import azután már sokkal veszedelmesebb, mert általatjuk magunkat, hogy az nem idegen, nem német, mert szállitói magyarok. Addig csak türtük őket, de féltékenyen őriztük tőlük a nemzeti irányt, nem engedtük, hogy átmenjen a nemzet vérébe; ma mi magunk oltjuk be oda, nem veszszük észre, hogy az lassankint meghamisitja a nemzeti kultura legfontosabb tényezőjét, a jogot; nem veszszük észre, hogy hasonulunk át németté és veszélyeztetjük kulturalis önállóságunkat s vele állami önállóságunk létjogosultságát.

Ma a jogtudomány az összehasonlitó jogtudományon sarkal; e nélkül jót, helyeset, nagyot teremteni nem lehet. A ki a tudományos jogász névre igényt tart, annak a megfelelő szakból az összes müvelt nemzetek törvényhozását ismernie kell. Nem lehetünk el tehát a német jogtudomány és törvényhozás ismerete nélkül, de épen ugy kell ismernünk a franczia, angol, olasz jogfejlődést és a többit. Ezt a módszert követi a német, franczia és olasz is. De ezek előtt az idegen nemzetek joga csak anyag, a melyet bevesz ugyan, de azt egyszersmind megemészti, áthasonitja, saját nemzeti bélyegét és szellemét nyomja reá, teremt belőle egy önálló individuumot, melynek szerepe van a népek kulturájában; a saját jogát fejleszti vele, de azt el nem árulja, fel nem adja.

Mi saját nemzeti jogunkat feladtuk, a mi kulturánk — ma még legalább — nem képes az áthasonitás ama munkáját elvégezni, mert ehhez nincsen önmüködésre képes önálló szervezetünk. A mi kulturánknak és jogunknak szive a németeknél ver, a melyből mi mint egy végtag az éltető vért készen kapjuk. Ha a kultura a nemzet vére, ugy a mi vérünk a németeknél készül.

Egyetemeinken és jogakadémiáinkon a tanárok egynémelyike nemcsak hogy a német jogtudományt adja elő, hanem egyenesen német professorok müveit és gyakran litographirozott előadásait olvassa hallgatóinak egy szó változtatása nélkül. Az előadás nyelve német—magyar szavakkal, de német szókötéssel és a műszavaknak szolgai fordításával. Ezt a szellemet szivja magába a magyar jogtanuló ifjuság.

A magyar jog saját hazánkban tökéletesen el van hanyagolva. A magyar jogtörténet a magyar jogászság előtt maholnap teljesen terra incognita lesz; régibb jogászaink még tudnak belőle annyit, a mennyit el nem felejtettek, de az ujabb jogász nemzedéknek a magyar jog intézményeiről ideája sincsen. Fogalmunk sincsen, mekkora a hanyatlás nálunk e téren, mintha csak önmagunkat feledtük volna el.

Az összehasonlitó jogtudomány mellett a jogtörténeti módszer a másik főtényezője a modern jogfejlesztésnek. Nekünk is volt jogtörténetünk, önálló jogtörténeti fejlődésünk. De ha a jogtörténetet bevonjuk is értekezéseink körébe, ez a német jogtörténet, a mely könnyebben hozzáférhető, a hol a német tudósok által német szellemben feldolgozott anyagot készen kapjuk. A magyar jogtörténet anyaga nehezebben hozzáférhető, itt már nem segit rajtunk a német tudós, s igy alig is történt még egy-két kisérlet a modern jog intézményeit régibb jogunkkal kapcsolatba hozni. S ez épen legnagyobb szegénységi bizonyitványunk.

Szinte fájdalmas skepsis fog el bennünket, hogy ily jelenségek után bizhatunk-e a jog terén egy önálló, a müvelt népek családjában számot tevő tényezőként szereplő nemzeti kultura fejlődésében?

Dr. NAGY DEZSŐ.

A terhelt és vádlott kihallgatása.

(A bünvádi eljárás törvényjavaslatához.)

Az accusatorius bünpernek elvei a continens legkiválóbb államaiban sem tudták teljesen megszüntetni az inquisitio hagyományait, legkevésbé ott, hol azok legvisszautasitóbb alakjokban jelentkeznek: a terhelt és vádlott kihallgatásának tényleges gyakorlása terén.

A büntető eljárás törvényjavaslata, az igaz, sok tekintetben kétségtelen haladást mutat szemben az osztrák büntető eljárással is, mely pedig bátor kézzel és nem egy irányban nagy sikerrel nyitott utat a modern bünper legértékesebb vivmányainak. De nem mert tovább menni, mint a meddig ez az eljárás ment, a terheltet és vádlottat az accusatorius bünperben alapelvileg megillető jogoknak megvalósitásában akkor, mikor ezek kihallgatását szabályozza s ebben a keretben az osztrák eljárás nyomán, szemet hunyva ugy az osztrák tapasztalatok, mint hazai viszonyaink előtt, az inquisitiorius bünper egyik legszomorubb és legveszedelmesebb elvének hozott áldozatot.

Mély lehangoltsággal olvastam az indokolásnak azon részét, mely a terhelt és vádlott kihallgatására vonatkozik. Mert megtaláltam ott a vádlott ugynevezett *védelme* érdekében mindazon hangzatos elveket, melyeket az *inquisitorius bünper* régi momentumai, a Carolina és a Theresiana sem mulasztottak el codificálni, de melyek a *vádlott kötelességévé tett beismerésnek principiuma* mellett máshova nem is vezethettek mint oda, hogy a bünper szerencsétlen objectuma *megfosztatott az önvédelemnek* jogától is, melynek helyébe az *önvádlásnak* természetellenes kötelességét léptette ez a szörnyü, de a felállitott elvhez és kitüzött czélhoz legborzalmasabb vérengzéseiben is mindig hü maradt theoria. Megtaláltam mindazon illusiókat, melyekben azok ringatták magukat, kik azt hitték, hogy a beismerés physikai vagy erkölcsi kicsikarásának puszta tilalma nem marad üres malaszt, ha másfelől maga a törvény érteti meg a biróval azt, hogy a terheltnek és vádlottnak a hozzá intézett kérdésekre *felelnie kell*, a mihez a gyengébbek kedveért, kik ezt a birói széken meg nem értenék, még külön hozzátétetik, hogy e feleletnek *a valóságtól eltérnie nem szabad.*

Az inquisitio borzalmas emlékei s az ujabb kori törvényhozási fictiók végzetes csalódásai intenek felém ezen indokokból. Megtaláltam ezen emlékeket és ezen csalódásokat mind. De nem találtam meg a javaslatban azt a gyökeres orvosszert, mely nélkül az inquisitio kisebb vagy nagyobb, barbár vagy modern, leplezett vagy leplezetlen botrányait kiirtani nem lehet.

A javaslat nemcsak azt perhorrescálja, hogy a terheltet és vádlottat a biró *köteles* legyen felvilágositani arról, hogy a hozzá intézett kérdésekre felelni vagy nem felelni *joga van;* hanem az indokolás még attól is visszariad, hogy az accusatorius bünpernek ez a sarkelve egyszerüen magában a törvényben, mint pusztán a birónak adott utasitás, nyerjen kifejezést. Sőt átvette az osztrák bünvádi eljárásnak azt a rendelkezését, hogy a terhelthez kihallgatása kezdetén az a figyelmeztetés intézendő, hogy a kérdésekre határozottan és a valósághoz hiven kell felelnie.

A javaslat indokolása, hogy az utóbb emlitett rendelkezéssel kezdjük, valóban csodálatra méltó nyugalommal bánik el azon aggodalmakkal, melyeket e szabály méltán felidéz. «Ha a birónak, ugy mond, *nem szabad* az egyszerü figyelmeztetés keretét átlépni; sőt a figyelmeztetés más alakban, mint azt a törvény szóról-szóra előirja, *nem tehető*; ha a törvény parancsolja, hogy a kényszernek legcsekélyebb árnyalata is kerülendő; ha a törvény *nem engedi*, hogy a hallgatás a terhelt hátrányára magyaráztassék: akkor valóban csak az álphilantropia tulzói láthatják veszélyeztetve a terheltnek *ügyfél-jelentőségét* és vallomástételének szabadságát az által, ha a biró arra figyelmezteti, hogy «a valósághoz hiven feleljen». Ezt mondja szó szerint az indokolás.

Álphilanthropiáról beszél tehát az indokolás. De kérdem, szabad-e e szót alkalmazni azokra, kik azért aggódnak, mert nem egy-két izolált eset, hanem a megszégyenitő példáknak rengeteg sora igazolja azt, *hogy az inquisitio kegyetlen traditiói mindig sokkal erősebbek voltak*, mint a törvény *tiltó* szava, melyben az indokolás annyi kézzelfogható ellenkező tanulság daczára oly könnyü lelkiismerettel nyugszik meg? Sőt erősebbek voltak még azon *büntetésnél* is, melylyel rendelet és törvény e traditiókat sujtotta.

Hány törvény hozatott, hány szigoru rendelet adatott ki Európa valamennyi államában, nem véve ki Oroszországot sem, több mint egy százada, melyek eltiltották a torturát! És a tortura mindennek daczára nemcsak nem szünt meg, hanem bámulatot gerjesztő raffinirozottsággal folytattatott szakadatlanul tovább. Hazánkban az 1790/91 : LXII. törvényczikk meghozatala folytán, mely a torturát büntetés terhe alatt tiltotta meg, egész sora adatott ki a felsőbb rendeleteknek és parancsoknak, melyek hivatalvesztéssel fenyegették a kinvallatókat. A törvényhozás egyre fokozta a fenyegetést és szigort. Megfélemlitette ez a hivatalos közegeket? Ennek az országnak legfőbb birósága csak alig néhány éve a saját tekintélyét volt kénytelen az igazságügyminiszternél latba vetni a legembertelenebb kegyetlenkedések meggátlása czéljából s alig két év előtt maga az igazságügyminiszterium adott ki utasitást, mely a letartóztatottak testén a kinzásoktól származó *sebhelyek* iránt rendel el nyomozást. És kivált a vidéken, az elzárt szobákban: nem-e derüre-borura folyik, ha nem a testi, *annál jobban az erkölcsi kinvallatás, daczára annak, hogy ez is tiltva van?*

Ime egy visszataszitó példa máshonnan. Csak a napokban történt a müvelt Franciaország egyik városában, hol az államügyész egy gyilkossági bünügyben a *nyilvános végtárgyaláson* a halálbüntetés elengedését igérte meg a vallani nem akaró vádlottnak, ki erre beismerő vallomást tett s a mult héten nyaktiló vetett véget életének. Ez az államügyész, ki igy bélyegezte meg a hivatalt, melyet visel, még attól sem tart, hogy elmozdittatik állásától e rut tett miatt, mely azért oly megbotránkoztató, mert senki sem tudhatja, vajon még mire képes az a hivatalos közeg, ki ily visszaélést tud elkövetni.

Mit mutatnak e példák? Mutatják azt, mit nem fog kétségbe vonni senki, a ki a lélektani rugókat keresi az emberek cselekvésében és az események egymásutánjában, hogy az a hivatalos képmutatás, melyet az inquisitorius rendszer csempészett be a törvényben kimondott tilalom megengedettnek vélt kijátszásának ingere alatt a vizsgáló közegek lelkébe, egész hatalmában él és uralkodik ma is. Ez az élet és ez az uralom pedig abból az erős tudatból táplálkozik, hogy kinozni emberiesen vagy embertelenül szabad, ha a kinzás sikerre vezet; hogy a visszaéléseket el kell temetni az áldozattal, mert a sikertelenség botrányát kerülni kell; hogy *a törvényhozás tiltó szava nem komoly fenyegetés, hanem kényszerü és tettetett meghódolás a humanismus előtt, melyet az ugynevezett álphilanthropia tulzói erőszakolnak a törvényhozásra s melyet épen ezért kijátszani több vagy kevesebb mesterkedéssel, nagyobb vagy kisebb fondorlattal nemcsak meg van engedve, de egyenesen kötelességszámba megy* s az érdem azé, ki ezt minél ügyesebben cselekszi meg.

És mi az a lélektani processus, mely nem esetleg, *hanem egy természettörvénynek elementaris erővel müködő hatása folytán* teremti meg ezt az állapotot minden oly törvény uralma alatt, mely a javaslatban foglalt utasitást tartalmazza?

E processus a mily egyszerü, ép oly szükségképeni.

A törvény kimondja, hogy a terheltnek és vádlottnak *kötelessége* a válaszadás és a valónak megmondása. A reflex a biró lelkében, kinek hivatása épen az, hogy a törvényt alkal-

mazza, rögtön létrejön. Megszületik benne ép oly feltétlenül, mint létrejön az árnyék a fény hatása alatt, az a tudat, hogy neki meg az a kötelessége, hogy a terheltből és vádlottból *kivegye* az igazságot. Igaz, hogy az indokolás azt tartalmazza, hogy a *vádlott* beismerési kötelessége *pusztán erkölcsi* kötelesség, tehát bajokkal nem fog járni. De arról azután teljesen megfeledkezik, hogy a *biró is erkölcsi kötelességnek tekinti a magáét*, mi pedig következéseiben már nagyon komoly dolog s épen az ellenkező eredményre vezet. Mert a mint annak a kötelességnek tudata, hogy neki a terheltből és vádlottból ki *kell* vennie az igazságot, egyszer befészkeli magát a biró keblébe, *a psychicus folyamat ellenállhatatlan hatalma viszi őt oda*, hogy a törvénynek minden más parancsa, mely őt kitüzött czélja elérésében gátolja, *megszünik előtte és pedig az ugyanazon törvény által lelkében keltett reflex erkölcsi kényszere alatt szünik meg komoly parancs lenni* s hivatalos testet ölt, a miről szóltunk, az az utólagos hypocrisis, mely annyi szenvedést és annyi becsületet követelt áldozatul.

Ám tegyék azok, kik ellenkezőt hirdetnek, szivükre kezüket s e szivnek dobbanása meg fogja nekik mondani, hogy annak a jelenségnek, mely azt mutatja, hogy a hol a birónak a jelzett utasitás adatott, a törvényhozásnak legüdvösebb és legszigorubb rendelkezései sem voltak képesek még a legmüveltebb államokban sem meggátolni a visszaéléseket, más magyarázata — hacsak elvetemedett gonoszságot nem akarunk feltételezni — nincs.

De akkor, és itt a logika vas következetességgel érvényesiti a maga törvényeit, szabad-e, meg van-e engedve fölvenni a törvénybe épen azt a rendelkezést, mely nemcsak felkelti a biróban és minden vizsgáló közegben, de beleveri annak egész gondolkozási rendszerébe s átviszi lelkiismeretébe azt a tudatot, melynek *szükségszerü következését és válhatlan logikai folyományát képezik* mindazon bajok és visszaélések, melyeket közös erővel és közös elhatározással akarunk kiirtani? *A javaslat eltiltja a birót a suggestiótól a vádlottal szemben és maga nem riad vissza a suggestiótól a biróval szemben*, kinek öntudatlanul, nem akarva, de tényleg meghamisitja lelkiismeretét, s erkölcsileg teszi képtelenné őt arra, hogy becsületesen tudja kötelességét teljesiteni s őszintén és utógondolat nélkül respectálni azt, a mire a törvény azt mondja, hogy nem szabad.

Épen az ellenkező ut az, melyen haladnunk kell, ha komolyan és gyökeresen akarjuk orvosolni a bajt.

A legkevesebb, a mit ma már másfél század keserü tanulságai után végre talán követelni is lehet, abban áll, hogy a megalkotandó eljárási törvény nyiltan és félreértést nem türő határozottsággal mondja ki azt, *hogy a vádlottnak nem kötelessége az önbeismerés s hogy a hozzá intézett kérdésekre, ha felelni nem akar, felelni nem tartozik.* Hogy pedig az az utasitásul adott figyelmeztetés, hogy a terhelt határozottan és igazán feleljen a hozzá intézett kérdésekre, mily megitélés alá esik, az előadottakban már megtalálta a kellő méltatást.

Egészen más térre játsza át e kérdést az indokolás, midőn az «igazmondás erkölcsi kötelességével» támogatja a biró által a vádlotthoz intézendő figyelmeztetést s azt mondja, hogy «a magyar nép *őszinte, egyenes jelleme ütköznék meg* leginkább azon, ha oly kevés sulyt helyezne az igazságszolgáltatás a beismerésre, hogy még az igazmondás erkölcsi kötelességére való figyelmeztetéssel se kivánna a terheltre hatni». Ez az indok azonban e mellett magában véve sem szerencsés. Mert ennek a felfogásnak, mely elég sajátszerüen attól tart, hogy a nép megütköznék egy oly figyelmeztetésen, *mely nem történik meg*, volna helyes értelme akkor, ha a figyelmeztetés az iránt követeltetnék, hogy valaki ne mondjon igazat. A megütközés ezen méltó és jogosult lenne, ez természetes. De a ki a magyar nép őszinte és egyenes jellemét *komolyan* veszi, az e népnek az igazmondás erkölcsi kötelessége iránti érzékét is ipso facto kell hogy elismerje a miből az következik, hogy nem az erre való figyelmeztetésnek *elmaradása*, hanem épen ellenkezőleg annak *megtétele* fejezi ki azt a bizalmatlanságot, melytől az indokolás annyira mutatja, hogy óvakodik. Mert hogy ez a figyelmeztetés történelmi előzményeinél fogva is az inquisitio rendszerében szervezetileg kiforrott *bizalmatlanságnak* kifolyása, azt el fogja ismerni mindenki, a ki tudja, hogy pl. a német inquisitorius bünper a vádlott *esküjét is követelte arra, hogy igazat mond*, a mi édes testvére annak a figyelmeztetésnek, melyet a javaslat indokolása elég különösen a *bizalom* nyilvánulásának kiván feltüntetni.

Az osztrák bünvádi perrendtartásban benfoglaltatik e figyelmeztetés s benfoglaltatik az is, hogy az eljárást a terhelt beismerésének megnyerése czéljából késleltetni nem szabad.

De a kik ezen utóbbi tilalomban természetes ellensulyát látták annak, hogy az igazmondásra irányzott figyelmeztetés nem fogja a vizsgáló birót arra inditani, hogy a vádlott beismerésének kieszközlésére hasson, alaposan csalódtak ezen ellensuly értékében. Ám tessék megnézni azon rendeletek egész tömegét, melyek időről-időre és mindig fokozottabb erélylyel azt hagyják meg az osztrák bíróságoknak, hogy az elővizsgálatnak egész rendszerré vált hosszura nyujtásától tartózkodjanak, mert ez homlokegyenest ellenkezik az 1873-iki büntető perrendtartás accusatorius elveivel, melyek hogy gyorsabban át nem alakitották Ausztriában a büntető bíróságok megszokott traditióit, annak oka első sorban az, hogy e perrendtartásban az inquisitio megmaradt gyér foszlányait egész édelgéssel tudta a gyakorlat régi emlékek érdekében az uj bünper uralma alatt is lehetőleg hosszu időn át és minél kiterjedtebb körben hasznositani.

Ha tehát egyrészről e kézzel fogható tanulságok, másrészről ama komoly veszélyek és visszaélések állanak szemünk előtt, melyeken nem segitett sem tilalom, sem fenyegetés, sem tényleg alkalmazott büntetés: valóban nem lehet érteni, miért nem nyulunk ahhoz az egyedüli eszközhöz, mely gyökerükben és örökre kiirtaná a vizsgálat és a terhelt perjogi állása tekintetében törvényhozás és bíróság részéről annyi kölcsönös önámitással dédelgetett félreértéseket s az ezekből szükségszerüleg resultáló visszaéléseket; miért nem vonjuk le utógondolat nélkül és loyalisan annak az elvnek meg nem tagadható conclusióját, melyet accusatorius alapon álló bünvádi pernek el *kell* fogadnia: hogy a vádlott sem általában felelni, sem maga ellen bizonyitékot szolgáltatni *jogilag kötelezve nincs*. Mert én veszedelmesebb játékot az igazsággal az accusatorius alapon álló bünperben nem ismerek, mint azt, mely ezt az elvet hirdeti s mellét verve bizonygatja, hogy azt elfogadta, de azután attól, hogy a biró a vádlottat e kétségtelen s elismertnek mondott jogára figyelmeztetvén, ezen elvet realizálja is, szent borzalommal és nagy megrettenéssel visszariad.

A ki a magyar nép egyenes és őszinte jellemére oly nagy sulyt fektet, mint az indokolás teszi, annak ebben a figyelmeztetésben nem szabad látnia egyebet, mint nyilt és utógondolat nélküli szentesitését annak az elvnek, hogy Magyarországon az uj bünvádi eljárás ærája alatt a terheltet és vádlottat a bünper objectumává tenni nem szabad.

Csak igy, ily nagy és erkölcsi vonatkozásaiban megmérhetlenül jótékony hatásu elvnek becsületes megértetésében nyilvánuló proclamálása által lehetséges megnyerni egyenes és őszinte jellemü népet annak, hogy a *maga egész moralis erejével közremüködjék a büntető igazságszolgáltatás magas állami czéljainak elérésében.*

A javaslat az inquirens aggodalmainak kicsinyes álláspontját foglalja el s ezen alacsony niveau szük látkörében egyedül és kizárólag a terhelt és vádlott áll szeme előtt, kire ebben az irányban hatni fél. De azt nem látja, a mit egy kissé magasabbra emelkedve látnia kellene, hogy a

*

criminalis justitia elsőrendü *állami feladatának* sikere érdekében, melyre e kérdésnél oly igen szeretnek sokan hivatkozni, csak ugy lehet egy egészséges, a bünöst és a bünteényt nem palástoló, annak kideritésében nem tétlenül közönyös s az igazság érvényesülésében nemcsak a köznyugalmat felkorbácsoló delictumok elkövetése esetében érdeklődő hatalmas közérzületet teremteni, ha napról-napra megtanitja a nemzetet a bünper menete arra, *hogy a büntető judicaturát sikerre vezetni nem a terheltnek és vádlottnak, mint azt ma társadalom és justitia nagy kényelmesen hiszi, hanem a terhelt és vádlott hozzájárulásának esetleg teljes kizárásával első sorban annak a közállománynak feladata, mely ebben a társadalom erkölcsi és physikai támogatását nem nélkülözheti.* Ezerszer és ezerszer hatalmasabb tényezőt teremtünk ez által ezen állami feladat sikeres megoldásának czéljaira, a mely tényező imponáló ereje hatványozottan compensálni képes azon kicsinyes eszközöket, melyeket a rövidlátó és félénk inquirens tactika szokott felhasználni, azzal a szomoru eredménynyel, hogy a társadalom megtanulja ettől a rendszertől a legutálatosabb képmutatást és a helyett, hogy becsületes embernek tartaná a vádlottat mindaddig, mig elitéltetik s elfordulna tőle akkor, ha bünösnek bizonyul: épen megforditva, kegyetlen kárörömmel kéjeleg az el nem itélt vádlott gyötrelmein, a ki ártatlan is lehet, de sajnálkozik az akasztófa virágai fölött. Az eredmény nagyon jellemző, de hogy más nem is lehet, az bizonyos.

És *ennek* a társadalomnak, melyben *ily* lelki dispositiókat keltett az inquisitio, két tanuja lesz a garantia, mely a vizsgálóbiróval szemben ellenőrzésül felállittatik!

De a javaslat a maga álláspontjának támogatására Angliára is hivatkozik, azt mondván, hogy «mindinkább általános lesz Angliában is az óhaj, ugy reformálni a büntető pert, hogy a vádlott elbeszélhesse a tényállást». Ez az érv, engedelmet kérek, nem quadrál. Egy kis figyelemmel kisérem magam is az angol törvényhozást s én ugy tudom, hogy a Criminal Evidence Bill, melyet az angol alsóház a mult évben tárgyalt második olvasásban, *tisztán és kizárólag a védelem érdekében* engedi meg, hogy a vádlott és házastársa kihallgathatók legyenek, mint tanuk, *de csak akkor, ha ebbe maguk is beleegyeznek.* «Prisoners and their wives should be *competent*, but *not compellable* vitnesses.» A mi különben több delictumra nézve az utóbbi évek alatt hozott specialis törvények által (Law of conspiracy, Food and Drug Act, Merchant Shipping Act, Criminal Amendement Act 1885) *már jóval korábban* elvül kimondatott.

A társadalom komoly és méltó közremüködésének folyton ébren tartása a büntető judicatura terén: ez az a titok, mely az angol bünpert oly sikeressé teszi. *E közremüködés szükségének tudatát* pedig a jury mellett az keltette az angol népben fel, hogy a vádlott tagadása esetén lezárt ajakkal áll birái előtt, *élő tanuságául annak, hogy a vádat ellene, mielőtt követ lenne szabad dobni reá, előbb igazolni kell, ez pedig nem a vádlott, hanem a társadalomnak és e társadalom mandatariusainak feladata*, melyet azoknak meg kell oldaniok s melyet meg is oldanak, de sikerrel és a czélhoz méltón *csak ily rendszer keretében* oldhatnak meg.

Kell-e ennél meggyőzőbb példa annak az álláspontnak igazolására, melyet elfoglalok s azon érvekkel, melyeket az általam felvetett szempontokból vontam le, æquiparalhatók-e azok, melyek a javaslat álláspontja mellett szükebb körben és teljesen egyoldalulag contemplált, valósággal rendőrállami érdekekre hivatkoznak?

Az a felemelő példa, melyre rámutattam, lebegjen szemünk előtt s akkor el fogjuk érni azt a mit elértek Angliában, hol a legkevesebb bünös szabadul a büntetés alól, mig a continensen az inquisitio hagyományos practicái annyi ártatlant sujtanak és oly sok esetben nem képesek büntetni épen ott, a hol helyén volna a büntetés.

A közjó és az egyéni jogok között a bünperben megalkotandó *összhang* uralma az, mit e sorokban sürgetek. Megnyerni a nemzet társadalmát s értékesiteni annak erkölcsi közremüködését a justitia czéljaira, ez az a czél, mely előttem lebeg. E nélkül nincs megnyugtató biráskodás. De ezt azzal a rendszerrel, melyet a bünvádi eljárás javaslata a terhelt és vádlott kihallgatásában juttat érvényre, elérni az én meggyőződésem szerint nem lehet.

GÜNTHER ANTAL.

A magyar öröklési jog javaslata.[1]

PFAFF és HOFMANN, bécsi egyetemi tanárok véleménye.

IV. RÉSZ. Az örökhagyó rendelkezésén alapuló öröklés.

(1—3. Fejezet).

A javaslat ezen kifejezéseket: «végakaratu rendelkezés» és «végrendelet» mint synonimokat használja, minthogy a végrendelet és fiókvégrendelet közti különbséget elveti s az örökösnevezés és a hagyomány számára ugyanazon általános rendelkezéseket tartalmazza (az alak, a személyi képesség, a semmisség és a megdönthetőség stb. tekintetében). Ily értelemben nyilatkoztunk már 1877-ben, commentárunk II. kötetében (63. és köv. l.).

A 109. és 110. §§. feleslegesek. A 111. §. elvileg helyes, de arra a félreértésre szolgálhatna okul, mintha a szerződésszerü lemondásnak az érvénytelenség okairól, semmi hatálya nem volna, a mely vélemény mellett a L. 5 pr. D. de his, quæ ut indignis 34, 9-re is lehetne hivatkozni. Ha a törvényjavaslat szerzőinek is ez volna véleménye, ehhez nem járulhatnánk hozzá. «So wenig die Erbinteressenten am Recht des Testamentes ändern können, so gewiss können sie über ihre aus dem Testamente oder gegen das Testament bestehenden Rechte verfügen» (Brinz). Hogy mily hatálya van az elismerésnek, azt nem lehet általánosságban és kevés szóval megmondani; az a kérdés, quid actum sit inter partes. Ha pl. a törvényes öröklésre legközelebb jogosult fizetés fejében elismeri a semmis végrendeletet, ez nem, a mint gondolni lehetne, az örökség el nem fogadása; az, a ki az elismerést teszi, nem mond le öröklési jogáról, mert különben a távolabbi törvényes örökösök következnének utána és a kinevezett örökösök semmit sem nyertek volna. Szerintünk a 111. §-hoz ezt kellene hozzá tenni: «A mennyiben ily lemondás elismerési szerződést tartalmaz, az mint ilyen itélendő meg.»[2]

A 114. és 115. §§-at rövidebben igy lehetne szövegezni: «Végrendelkezési képességgel nem birnak: 1. elmebetegek, 2. 14 éven aluli személyek, 3. siketnémák, ha . . . ., 4. azon szerzetesek, a kik . . . .» Azután következnék a jelenlegi 116. §., ámbár ezt is össze lehetne olvasztani az előbbiekkel.

A 114. §. 2. tulajdonképen egészen felesleges, minthogy magától értetik, hogy a végrendelkezéshez szükséges, hogy az illető érthetően ki tudja fejezni gondolatait. Nagyon veszélyes a 115. §. második része. Oly rokonok, kiknek érdekében áll, hogy a gondnokolt ne végrendelkezzék, bünös üzelmekre csábittatnának. Nem akarunk az ebből eredhető botrányokkal behatóbban foglalkozni; még jó kormányzattal biró államokban is elég sok visszaélés történt a nyilvános és még inkább a magán-tébolydákba való elzáratással. A gondnokság elrendelésének vagy megszüntetésének időpontja még abban az esetben is, ha dolus nem forog fen, a véletlentől függ; az illető többnyire már jóval előbb elmebeteg vagy meggyógyult, mielőtt a kérdéses rendelkezés jogerős lenne.

[1] Az előbbi közleményeket lásd a m. évi 4., 8., 14., 19., 23., 29., 33., 44. és 49. számokban.

[2] V. ö. a végrendeletek elismerését illetőleg *Windscheid:* Lehrbuch des Pandektenrechtes, III. kötet, 566. §. *Brinz:* Lehrb. d. Pandekten, 2. kiadás, III. köt. 379*a*. §.

Helyes volna az, hogy: gondnokság alatt nem állónak végrendelete érvényes (természetesen feltéve, hogy a többi kellék megvan), ha nem bizonyittatik be, hogy a végrendelkezés idejében beszámithatatlan volt; a gondnokság alatt állóé nem érvényes, hacsak be nem bizonyittatik, hogy ő .... beszámitható állapotban volt.

«Azok, a kik eszök használatától megfosztva vannak» — ez alatt valószinüleg a részegség, a narkotikus vagy magnetikus kábultság, a lázas delirium állapota stb. értetik. Az ily *állapotokat* azonban ama *tulajdonságoktól*, melyek valakit végrendelkezésre képtelenné tesznek, meg kell különböztetni s ezek ugyanazon szempont alá tartoznak, mint a félelem, a kényszer. Ezen rendszeri kérdésnek azonban gyakorlati jelentősége nincs.

A 119. §-t igen szerencsésnek tartjuk; ez által eleje vétetik oly pereknek, minő a hirhedt Städel-féle Frankfurtban és néhány év előtt egy hasonló Bécsben és Brünnben; az ily perek mindig nagyon ártottak a törvények és a jogászok tekintélyének az egészséges érzékü közönség szemében.

A 126. §. első bekezdése szükségtelen. Helyesebb volna azt mondani: «A végrendeleti intézkedés, akár végrendeletnek, akár fiókvégrendeletnek nevezte az örökhagyó, érvényes akkor is, ha csupán», stb.

127. §. Rövidebb és jobb volna igy: «Az örökhagyó a részesitett személyt és a rendelkezés tárgyát névszerint vagy legalább érthető módon tartozik *maga* megjelölni és a megjelölést vagy kiválasztást nem bizhatja harmadik személyre.»[1] A 129. §. első bek. ez esetben törlendő volna, a második bekezdés közvetlenül a 127. §-hoz volna csatolandó, a 128. §. pedig a tévedésről szóló szakaszokhoz volna teendő.[2] — A 129. §. második bekezdéséhez: Természetesen egy 300 frtnyi hagyománynál ez alatt: «*A*-nak vagy *B*-nek vagy *C*-nek N választása szerint» az értetik, hogy *A* 100-at, *B* 100-at, *C* 100-at kap, nem pedig hogy mindegyik külön 300 frtot. Ez ugyan meglehetősen magától értetik, mégis kivánatos volna az óvatos formulázás; talán igy: «a részesitett személyek a hagyományt, illetőleg az örökrészt vagy az örökséget egyenlő részekben kapják.» Nem óvatos ezen kifejezés sem: «ha az örökrésznek»; azt kellene mondani: «örökrészeknek», a mennyiben az egész vagy a fél örökség vagy az örökhagyó által meghatározott valamely más vagyonrész többek közt elosztandó. Azonfelül a 129. §. a 281. §-sal sem egyezik meg egészen; igaz, hogy az utóbbi szakaszban «bizonyos osztálybeli vagy bizonyos állásu» egyének közül való választásról van szó; de mily nagy lehet a személyeknek ez a köre.

A 131. §. azt akarja mondani: «Végrendeleti tanuk nem lehetnek: azok, a kik tizennyolczadik életévöket be nem töltötték, továbbá a vakok, ... végre .... még el nem telt.» A törvényjavaslat szövegének értelme sem lehet ugyan kétes, de a *grammatikai* vonatkozását is ezen szavaknak: «ha büntetésök kiállása vagy elévülése óta tiz év még el nem telt» csupán az elitéltekre kell szoritani.

A 133. és 134. §§-ban el vannak kerülve azok a hibák, melyeket a mi törvényünkön (594., 595. §§.) és gyakorlatunkban kifogásoltunk, a mit talán épen ide vonatkozó fejtegetéseinknek tulajdonithatunk. (Comm. II. 193. és köv. l.)

A többször (pl. a 134., a 138—140. §§-ban) emlitett «végrendelet záradéka» valószinüleg a végrendelet megerősitő formulája (annak elismerése, hogy ez az ő utolsó akarata)? A fogalommeghatározás nincs adva; de talán ez a kifejezés Magyarországban oly általánosan használatos, hogy ez szükségtelen.

136. §. «Az *irásbeli* magánvégrendelet .... ha az örökhagyó önkezüleg irta ....» Hogy irásbeli, az már ugy is meg van mondva. Helyesebb volna igy: «Az irásbeli magánvégrendelethez három tanu kivántatik; csupán akkor, ha az örökhagyó a végrendeletet egész terjedelmében önkezüleg irta és aláirta, elég két tanu.»

A 138. §. kezdete egyszerüen igy szólhatna: «Szükséges, hogy a végrendelkezőnek az együtt jelen levő tanuknak» stb. Hogy olvasni és irni tud, az a 138. §. további szövegéből és a contrario a 139. §-ból magától kitünik. És miért kellene a holograph és az allograph végrendeletet külön kiemelni, midőn itt a kettő közt nincs különbség? Már a czim mutatja, hogy a 136. és köv. §§. minden irásbeli magánvégrendeletre szólnak, a mennyiben valamely kifejezett megszoritást nem tartalmaznak.

A 140. §-t jobbnak tartanók igy: «vagy a szövegben vagy a .... záradékban.» (Folyt. köv.)

[2] «A megjelölés oly körülirásokban is tehető ....» csak a nagyobb világosság kedvéért mondatik és tulajdonképen felesleges, ha a «maga» szó hangsulyozva van.

[3] A 127. §-ban a 135. §-ra történik hivatkozás; jobb volna megforditva a 135. §. első bekezdésében mondani: «(v. ö. a 127. §-sal)».

Jogirodalom.

Egyházjogtan kézikönyve. Különös tekintettel a magyar állam egyházi viszonyaira. (Irta Dr. Konek Sándor. Javitotta és a VI. kiadást sajtó alá rendezte Dr. Antal Gyula, egyetemi tanár. Budapest, Franklin-társulat kiadványa 1889. Ára 5 frt.)

Konek könyve egyike azoknak, a melyek minden hibáik daczára soká lesznek szükségesek. Magyar munka, a melyhez már öt kiadás traditiói füződnek. Több nemzedék ezen munkából meritette összes egyházjogi ismereteit.

Antal Gyula egyetemi tanár kegyeletes munkát végzett, a midőn Konek egyházjogi munkájának hatodik kiadását sajtó alá rendezte.

A hatodik kiadás is a könnyen kezelhető, mindenre kiterjeszkedő tankönyv, a mely azonban több irányban tér el előnyösen előzőitől.

Irálya magyarosabb, s mint ilyen átlátszóbbá s könnyebben érthetővé lett Antal Gyula keze alatt. E mellett számos oly kiegészitést tartalmaz, mely a müvet az ujabb fejleményekhez alkalmazza, s nem egy ponton valóban érzett hiányt pótol.

A papi rend jogainak és kiváltságainak szakasza a hazai jogfejlemények fölvétele által eszközölt kiegészitéseket tartalmaz a beneficium competentiæ-, a beneficium fori-ra, valamint a katonai szolgálat alóli mentességre vonatkozólag; föl van emlitve azon megszoritás, a melyet az uj községi törvény az egyházi személyekre nézve megállapit. (60. §.) A 79-ik §-ban azon fontos és érdekes esetek vannak közölve, a melyek szerint a kegyuri jog-, helyesebben a præsentativ jogositvány zsidó részére is engedélyeztetik; ezen esetekben kegyurként az uradalom szerepel, a jog tényleges gyakorlása pedig csak a püspöknek tetsző katholikus egyén által eszközölhető.

Controvers kérdésekben foglalnak állást a 82. és 90. §§. Előbbinek értelmében a városi kegyuri jog esetében a kijelölést csak a kath. bizottsági tagok gyakorolhatják. Ezen nézet Sopron és Győr városok példáival illustráltatik. Ugyanezen álláspontot foglalja el Timon a városi kegyuri jogról irt tanulmányában. A 90. §. pedig a birtokszerzést tiltó törvények, leges amortisationis-ra vonatkozólag azt tanitja, hogy azok joghatálya megszüntnek tekintendő. Ezen kérdést ily értelemben eldöntöttnek nem tekinthetjük. Az ellenkező nézet kifejtése helyett csak utalok Herczegh Mihálynak ezen lapok 1883-ik évi folyamában (16. sz.) Hinka Lászlóval folytatott vitájára. Ezen 90. §. különben egyike azon helyeknek, a melyek mutatják, hogy Antal Gyula a judicatura nyilatkozataira is figyelemmel volt. Az anyakönyvvezetés kötelességének előadásánál azon ujabb kormányrendeletek vannak közölve, a melyek a születések bevezetésére vonatkozólag, valamint a nazarenusok születési, házassági s halálozási eseteinek anyakönyvezését érdeklőleg kibocsátva lettek. A káp-

talanok, mint hiteles helyekre vonatkozólag már két kiadásban találkoztunk azon tétellel, hogy a káptalanok mint hiteles helyek müködnek, a mi természetesen tévedésekre is szolgáltathatott alapot; ezen helyet felvilágositva találjuk a hiteles helyeknek a közjegyzői törvény 214. §-ában fentartott jogainak közlése által. Közölve van azon legfelsőbb elhatározás is, a melylyel a csehországi veres csillagos keresztes rend, a budai kir. várlakbeli lelkészet ellátási kötelezettsége alól, valamint a szent Zsigmondról nevezett prépostságtól és a szt. István király jobbjának őrizésétől fölmentetett, s elrendeltetett, hogy a nevezett plébániára és vele együtt szt. István jobbjának őreivé ezentul csak magyar honpolgárok, kik a magyar királyi clerus tagjai, hozassanak javaslatba a mindenkori helyi ordinarius által.

A könyvhöz csatolt teljes tárgymutató nagyban elősegiti a könnyebb kezelhetőséget és áttekintést. Dr. *R. J.*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE

Két curiai határozat.

Lapunk 1888. évi folyamának átlapozgatása alkalmával ujból szemembe ötlik két, általam tévesnek tartott curiai határozat, melyet talán nem felesleges megbeszélés tárgyává tenni; nem foglaltatnak ugyan bennök jogrendszereket felforgatható kijelentések, de kisebb jelentőségü hamis hang is megzavarja a harmoniát s helytelenségek könnyen válhatnak szokássá.

I.

A *Jogt. Közl.* 1888. évi 29. száma mellékletén olvasható a kir. Curia u. a. évi május 17-én 2260. sz. a. kelt következő itélete:

«Tekintve, hogy a törvényes családi jogviszonyból, mely által a szülők jogai és kötelezettségei megállapittatnak, következik azon viszonos kötelezettség is, hogy a gyermek nyomoruságra jutott szülőjét eltartsa;

tekintve, hogy az 1877. évi XXII. t.-cz. 11. §-a szerint is a szülők és nagyszülők azon jogára nézve, hogy gyermekeiktől tartást követelhessenek, a fenálló jogszabályok érintetlenül maradtak, azonban ugyane szakasz intézkedésénél fogva a kiskoru gyermek vagy unoka részéről a szülő vagy esetleg nagyszülő részére és viszont fizetendő tartási összeget a gyámhatóság állapitja meg: mindkét alsóbirósági itélet akként változtatik meg, hogy alperes felperes eltartására köteleztetik, azonban a tartásdij megállapitása végett felpereres igényével az illetékes gyámhatósághoz utasittatik.»

A gyámsági törvény ezen határozatban idézett 2. §-ának idevágó pontja következőleg hangzik:

«A kiskoru gyermek vagy unoka részéről a szülő, vagy a mennyiben ennek a fenálló jogszabályok szerint helye van, nagyszülő részére és viszont fizetendő tartási összeget a gyámhatóság állapitja meg.»

A törvény ezen intézkedésének a legfőbb itélőszék most közölt határozatából kitetszőleg azon értelmet tulajdonitja, hogy annak megállapitása, fenáll-e a concret esetben a gyermekeknek szüleik vagy nagyszüleik eltartására vonatkozó kötelezettsége, birói functiót képez, a gyámhatóság teendője a tartási összeg számszerü meghatározására szoritkozván. Ezen fölfogás nézetem szerint téves; mindenekelőtt általános jogpolitikai követelmény, hogy valamely vitássá vált egységes kérdés egy s ugyanazon hatóság által derittessék ki s döntessék el; hogy ez alól kivételt engedjünk, még arra először is fontos ok, másodszor kifejezett intézkedés kivántatnék meg.

Fontos ok arra, hogy a tartási dijak iránti intézkedés bíróság és gyámhatóság között osztassék meg, egyáltalában nincs, sőt ellenkezőleg, miután a kötelezettséget in abstracto ugyis a törvény állapitja meg, ismerős esetben való fenállásának megállapitásánál pedig mindazon körülmények vizsgálása és fontolóra vétele szükséges, melyek a tartási összeg megállapitásánál is döntők, ugy nevezetesen az, hogy menynyire van szüksége az eltartandónak s mennyit bir el az eltartó vagyona s nagyon is munkaerőt s időt pazarló intézkedés volna, ugyanegy kérdést ugyanazon bíróság és gyámhatóság által is megvizsgáltatni és eldönteni.

Lehetetlen továbbá feltételeznünk, hogy azon esetben ha a törvény ily complicált eljárást tartott volna szem előtt, azt kifejezetten nem rendelte volna el; sőt ezt annál inkább megtette volna, mivel mindenütt határozottan meg van mondva, hogy a gyámsági törvény által rendezett viszonyok közül melyek tartoznak birói elintézés alá; igy pl. magában a 11. szakaszban a törvénytelen gyermekek tartása tekintetében támadt viták birói elintézés alá vonatnak stb.

Még más szempontból is kifogás alá esik a kir. Curia intézkedése. A prdts 256. §-a szerint minden itélet ugy szerkesztendő, hogy az végrehajtható legyen. Vajon miképen hajtatnék végre a Curia fent közölt itélete? Az árvaszék, melyhez az ügy kerül, természetesen fontolóra veszi az összes körülményeket, s ha azt találja, hogy a kiskoru saját szükségleteire sem bir elegendő vagyonnal, elutasitja a tartást követelőt a curiai itélet daczára is. És, kérdem, emeli-e az a legfőbb itélőszék tekintélyét, ha minden kisvárosi árvaszék tulhelyezkedhetik itéletén.

II.

A 48. szám mellékletében olvassuk a kir. Curiának 1888. évi október 17-én kelt 1299. számu, következőleg hangzó végzését: «Tekintve, hogy a polgármesteri hivatal mint egyezségek felvételére jogositott közhatóság által felvett jegyzőkönyvnek ugyanazon hatóság által kézbesitett másolata az eredetit pótolja;

tekintve, hogy K. János ezen közokiratnak tekintendő jegyzőkönyvben neje hozományi követelésének fenállását elismerte, sőt annak biztositását is ajánlotta és ugy a telekk. rdts. 87. és 88. §. *a)* pontja alapján ellene a zálogjog előjegyzése elrendelhető: a másodbiróság itéletének megváltoztatásával az elsőbiróság itélete hagyatik helyben.»

Annak előrebocsátása után, hogy telekkönyvi bekeblezési ügyről lévén szó, s hogy ugy az első, mint a másodbiróság végzéssel határozván, a harmadbirósági végzésben előforduló «itélet» szót csak a közlő által elkövetett irás-hibának tekintem, a fent közölt végzés ellen következő aggályaim vannak:

A Curia a csatolva volt okiratot közokiratnak minősiti, mindamellett határozata indokolásául az 87. és 88. §§-okra hivatkozik, melyek a magánokiratok alapján kért előjegyzésről intézkednek. Ennél azonban nagyobb hiba, hogy a polgármester által vagyonjogi vitáról felvett jegyzőkönyvet közokmánynak minősiti.

Igaz, hogy a tkönyvi rendts 84. §. *a)* pontja bekeblezések alapjául szolgálható közokiratoknak «a közhatóságok és jogositott jegyzők által jogügyletekről fölvett hivatalos iratok»-at mondja, mindamellett tudtunkkal sehol sem részesült e §. oly értelmezésben, mintha bármely közhatóság által bármily jogügyletről felvett irat közokmányt képezne, mert hiszen különben a megyei tiszti orvos által felvett váltóóvásokat az alispán által kibocsátott sommás váltóvégzést, az illeték-kiszabási hivatal által felvett végrendeletet mind közokmányoknak kellene tekintenünk.

A közokmányok ezen kissé pongyola definitiójának azon föltételezés képezhette okát, hogy minden közhatóság ismeri illetékességét és hatáskörét, s azon kivül eső okmányok felvételére nem adja magát, és azonfelül a «hivatalos irat» is azt akarhatta kifejezni, hogy «hivatalhoz tartozó ügyet tárgyazó irat».

A gyakorlat közokiratoknak mindenkor csak azokat tekintette, melyeket a polg. tk. rendts 165. §-a is azoknak

nyilvánit s ugy határoz meg: «melyek a kiállitók által *törvényes illetőségük köréhez tartozó* tényekről adatnak ki.» Ennek szem előtt tartása mellett pedig a polgármester («polgármesteri hivatal» ép olyan nem szabatos kifejezés, mint pl. «legfőbb itélőszéki hivatal») házastársak közti vagyonjogi viszonyokról felvett jegyzőkönyve teljességgel nem felel meg a közokmány fogalmának.

A polgármester «törvényes illetősége körét» ha az városi törvényhatóságnak polgármestere, az 1886. évi XXI. tcz. 73. §., ha rendezett tanácsu város polgármestere, az 1886. évi XXII. tcz. szabályozza; de sem az egyik, sem a másik nem utalja a polgármester elé a viszálkodó házasfelek vagyoni viszonyainak rendezését; sőt nem csak hogy nincs törvény, mely a polgármestereket ily viszonyok rendezésére felhatalmazná, hanem ellenkezőleg még oly törvényünk is van, mely őket ilyen okmányok felvételétől legalább implicite eltiltja, a mennyiben, miként azt a fenforgó ügyben a kir. itélő tábla is kiemelte, a közjegyzői törvény értelmében a hozomány átvételéről kiállitott elismervényeknél mulhatlanul csak közjegyzői okirat kivántatik; s a kir. itélő tábla ezen helyes érvelésének czáfolatára elegendőnek tartja a Curia minden indokolás nélkül kijelenteni, hogy «a polgármesteri hivatal egyezségek felvételére jogositott közhatóság».

Jó lesz e határozatokat mielőbb a feledés jótékony fátyolával befedni.

Dr. NAGY ÁRPÁD,
lőcsei ügyvéd.

Törvényszéki könyvtárak.[1]

A mióta Fabiny Teofil vezeti a magyar igazságügyet, élénkebb élet honol az igazságügyminiszteriumban. Nem elégednek meg a miniszterium ügyeinek pontos, bureaukratikus elintézésével, nemcsak arra törekednek, hogy a rend váljék uralkodóvá az igazság szolgáltatására hivatott hatóságoknál és közegeknél, hanem ujitanak s javitanak. És ha nem is helyeselhető minden javaslat és minden intézkedés, melyet igazságügyi kormányunk 1886 óta létesitett: örömmel constatálhatni mégis, hogy van benne akarat és törekvés ama bajoknak fokozatos orvoslására, melyekért évek óta panaszkodunk.

A törvényszékek könyvtárainak alakitását elrendelő igazságügyminiszteri intézkedés ujabb jele annak, hogy az igazságügyi kormány a maga hatáskörében mindent elkövet a birák képzettségének fokozása végett is.

Hogy a bíróságoknak szükségük van szakbeli könyvtárra: ez olyan tétel, melyet bizonyitani fölösleges, különösen nálunk, hol a birák csekély fizetésükből alig fordithatnak valamit könyvek vásárlására, ugy hogy legjobb akarattal sem fejleszthetik tanulmányaikat, nem bővithetik kellőleg ismereteiket. És ha a miniszter rendeletében a szaklapok járatására különös sulyt helyez: ez ismét gyakorlati érzékre és annak helyes fölismerésére vall, hogy a birónak a bel- és külföldi jogi élet minden mozzanatát kell mindenekelőtt ismernie, mert csak igy létesithető a szükséges összekötő kapocs, hivatása és a mindennapi élet közt.

Az összeg, melyet a kormány e könyvtárak megteremtésére fordit (10,000 forint), persze fölötte csekély. De ha tekintetbe veszszük, hogy ez összeget is csak a legaprólékosabb természetü megtakaritásokból volt lehetséges előteremteni és ha méltányoljuk azt, hogy e megtakaritott összegeket épen ily czélra fordítják: be kell érnünk a szerény kezdettel, annak reményében, hogy idővel jut majd pénz nemcsak a törvényszékek könyvtárainak jobb dotatiójára, hanem arra is, nogy a járásbiróságoknál is állitsanak majd könyvtárakat, mert ezekre talán még nagyobb a szükség, mint a törvényszékiekre.

Még csak egyet.

Mikor Rökk Szilárd az igazságügyminiszteriumnak egy nagyobb összeget hagyományozott egy annak tetszése szerint választandó czél megvalósitására, amaz eszmét vetettem föl e közlönyben, nem volna-e leghelyesebb, e hagyományt birósági könyvtárak létesitésére forditani? Időszerünek tartom e kérdést ismételni, oly módositással, hogy most már főleg ama járásbiróságokról való gondoskodást tartanám szükségesnek, melyek nincsenek a törvényszék székhelyén.

Dr. MÁRKUS DEZSŐ.

Jegyzőkönyvi keresetek.

Az 1868: LIV. tcz. 114. §-a alapján szóval előadható keresetek fölvétele sok helyütt a járásbirósági segédszemélyzetre, rendesen az igtató közegre bizatik.

Hogy ezen eljárás a törvény intentiójának megfelelne, bajos föltenni; hogy gyakorlati eredménye káros, az kétségtelen. Ugyanis az, vajon a követelő fél részéről előadott vagy hozzá intézett kérdések által kiegészitésképen tőle ki tudott tények jogigényt megalapitanak-e, továbbá hogy milyen és mekkora igényt alapitanak meg és hogy annak elbirálása mely biróság hatásköre és helyi illetősége alá tartozik: mindennek megitélése tág és tiszta elméleti jogismeretet és kipróbált gyakorlottságot tételez föl, mely minősitvény pedig az emlitett segédszemélyzettől nem követelhető s azzal nem is bir. Számtalan eset fordul elő, melyben a jegyzőkönyvre adott kereset csak azon állitást tartalmazza, mely szerint alperes a felperesnek 100 frttal tartozik, de hogy mi czimen? mely jogalapitó tényeknél fogva? — annak előadására felperes csak a tárgyaláskor szólittatott fel, a mikor pedig már az alperes ellenbeszédét megelőzőleg a kereset alaptalannak bizonyult. Még boszantóbb az, midőn a jegyzőkönyvre adott kereset megokolására egyidejüleg fölvett körülmények a tényállást összezavarják, sőt a kereseti igényt megdöntik.

S ennek daczára a szóbeli kereset intézménye a legujabb időben — persze csak extensive — még előmozdittatott az által, hogy a szóbeli keresetre, tekintet nélkül az alperesek számára, csak egyszeri 50 krajczár bélyeg kivántatik, ugy hogy az ellenfélnek jutó példány, illetve példányok *bélyegmentesek*.

Annyit joggal követelhetni, hogy szóbeli keresetek fölvételére *kizárólag* az annak tárgyalására hivatott járás- vagy albiró legyen jogositva és kötelezve, illetve hogy a törvénynek megfelelőbb gyakorlat esetleg rendeleti uton is általánositassék.

Dr. RÓNAI JÁNOS,
hosszu-aszói ügyvéd.

Különfélék.

— **Intő eljárás a büntető jogszolgáltatásban.** A bünvádi eljárás javaslatának 453. §-a a büntető rendelvény intézményét (Strafbefehl) akarja nálunk meghonositani, a mit mindenki helyeselni fog. Annál föltünőbb, hogy a polgári eljárásban még mindig nem hozzák be az intő eljárást, mely azonos a büntető rendelvény fogalmával és melyet költség-, idő- és munkakimélés egyaránt sürgősen javasolnak. Ha pénzbüntetést lehet kimondani a terhelt ellen annak meghallgatása nélkül: miért kelljen egy kétségtelenül önálló követelést perelni, arról tárgyalni, itéletet hozni stb. stb., mi a hitetezőnek idejébe, a birónak munkájába, az adósnak sok költségébe kerül, a nélkül, hogy *vitás* kérdés elintézéséről lehetne szó.

— **A terhelt idézése** a bünvádi eljárás javaslatának 211. §-a szerint *zárt idéző levéllel* történik. Tekintve, hogy a terhelt nem vádlott, ugy hogy büntető ügyben nyilt idézés vétele, mely előbb sok hivatlan kézen megy keresztül, reá nézve fölötte káros és sértő lehet: a javaslat ez ujitását örömmel üdvözöljük és óhajtanók, ha bíróságaink e gyakorlatot már most is meghonositanák.

[1] Az illető körrendeletet l. a Melléklapban.

— **A budapesti ügyvédi kamarának** 1888. évi deczember 31-én volt 744 helybeli, 186 vidéki, összesen 830 tagja. A mult évi létszámhoz képest a szaporulat a helybelieknél 24-et, a vidékieknél pedig az apadás 3-at, igy összesen a szaporulat 21-et tesz ki. Az előző években a tagok aránya a következő volt: 1885-ben 767; 1886-ban 790; 1887-ben 809; 1888-ban 830.

— **A kir. táblánál** mindinkább szokásossá válik azon kifejezés: az elsőbiróság itélete helybenhagyatik azon változtatással . . . . s most következik egy egész sora a változtatásoknak, melyek homlokegyenest ellenkezőjét rendelik mindannak, a mi az elsőbirósági itéletben foglaltatott, ugy hogy ámulva kérdi magától az ember, hogy mi is hagyatott tulajdonképen helyben s hogy mi czélra jó tulajdonképen az ily «változtatott helybenhagyás»? Hogy a harmadbiróság elé ne lehessen vinni az ügyet, vagy hogy netaláni felebbezés esetére kettős bélyeget követelhessenek, mivel «helyben hagyós itélet» elleni felebbezésről van szó?

— **Az ügyvédek birságolásához.** A rágalmazással vádolt H. Gy. bünügyében hozott itélettel a r—i jbiróság vádlott képviselőjét, P—y G—v ügyvédet rendbüntetésül 30 forint birságban marasztalta, mert felebbezésében következő állitólag sértő kifejezéseket használt, «*mindenek előtt, bár egész tisztelettel kénytelen vagyok kiemelni az eljáró biróság ezuttal tanusitott ügybuzgalmát;* és arra czélzatosan felhivom a felsőbb biróságok figyelmét, hogy miként történhetett az, hogy ilyen jelentéktelen, minden komoly irányt s alapot nélkülöző indokolatlan zaklatásból és utól nem érhető mellékes czélok birvágyából *1887 deczember 28-án beadott feljelentés már 1888 január 12-én tehát 14 napra nyert — itélettel — megoldást, akkor midőn köztudomás szerint nyaláb számra hevernek a restantiák* és mint documentálni is tudnám, ezen feljelentésnél sokkal fontosabbak és sok szegény embernek életkérdését képező ügyekben. Ezeket csak azért voltam kénytelen kiemelni, hogy constatáljam, mikép jelen eljárás már ezen okból sem mondható sértetlennek, és hogy minden rut gyanusitástól távol állva, az ily eljárás magán hordja, ha nem is részrehajlás, de bizonyos kiváltságos kedvezmény bélyegét.» A *kir. tábla* azonban 1888 szeptember 4. 22031. sz. a. az *ügyvédet a pénzbirság alól fölmentette;* mert az idézett kitételek oly sértőknek, melyek rendbüntetést vonhatnának maguk után, nem tekinthetők.

— **A budapesti V. kerületi kir. járásbiróság 1888. évi kimutatása**. Beérkezett összesen 126,114 *beadvány*, a mi a tavalyi 105,861 ügyszámmal szemben igen jelentékeny gyarapodást jelez. A beadványok 51-nek kivételével mind elintézést nyertek. Hátralék tehát nincs, noha a változatlan munkaerő mellett a szaporodás annyi, mint nehány budapesti járásbiróságnak egész ügyforgalma. *Sommás per* 14,868 érkezett be; a mult évről maradt 1684, folyamatba tétetett 1 semmiségi per, s igy lett összesen 16553 per. Ezek közül befejezetlen 1985, elintéztetett itélettel 8008, végzéssel 5281 és egyezséggel 1279. *Folyó ügyek* közül volt megkeresés folytán 234 eskükivétel és 994 tanukihallgatás. Birói szemle volt 27, árverési kérvény a k. t. 305. 306. §§-ai alapján 43, egyéb megkeresés 1511. Ezen folyó ügyek közül 2782 elintézést nyert, 27 folyamatban maradt. A kir. táblához felterjesztetett 1482 ügy, a Curiához 180, a minek folytán leérkezett a kir. táblától 38 megsemmisitő, 65 a felfolyamodást el- vagy visszautasitó, 1031 helybenhagyó, 271 megmásitó, 81 feloldó, a Curiától 15 megsemmisitő, 17 a felfolyamodást el- vagy visszautasitó, 113 helybenhagyó, 62 megmásitó és 8 feloldó határozat. *A tárgyalások* száma 3156-al meghaladja a mult évit, lévén tavaly 21128, a f. évben 24284 tárgyalás. *Kereset* 14,869 tétetett folyamatba, mig 1887-ben csak 11711, a keresetek száma tehát gyarapodott 3158-al. Ezen körülmény a mai joggyakorlat mellett, melynek értelmében a bejegyzett kereskedő könyvkivonat vagy számla alapján az összes budapesti járásbiróságok közt szabadon választhat, azon következtetésre nyujt támaszpontot, hogy a jogkereső közönség igényeit e biróság kielégiti. *Előterjesztés* összesen 303 adatott be, 69-el kevesebb, mint mult évben. Hozzátéve ezekhez, hogy a segédhivatalokban ezen évben is gyors és pontos volt az ügykezelés, azon eredményre kell jutnunk, hogy ezen járásbiróság vezetése, ismert buzgósága és czélirányosságából mit sem veszitett.

— **A Magyar Jogászegylet** börtönügyi bizottságában legközelebb dr. Székely Ferencz főügyészi helyettes tart előadást. — Az esedékes tagilletményi füzetek már postára vannak adva. — A sajtó alól kikerül legközelebb dr. Székely Miksának a felelősségi javaslatról tartott előadása. Az ezen javaslatról szóló vita folytattatni fog, mihelyt megfelelő számu szónokok jelentkeznek.

— **A budapesti kir. törvényszék** bünügyi osztályának egy igen érdekes határozatát közöljük a melléklapban a fenyitő zárlat iránt. E határozat méltatására közelebb visszatérünk.

Nemzetközi szemle.

Törvényalkotási mozzanatok.

A jogi codificatió Európaszerte folytonos müködésben van, ott is hol a népek már kész s jó codexekkel birnak; s még inkább ott, hol a codificatió, szemben az ősi nemzeti szokásokkal, még kezdetleges korszakát éli. Különösen a *magánjog* terén ez év folyamán számos s jelentékeny mozzanatokkal találkozunk. Igy egy délkeleti államocskában is, a vadregényes *Montenegróban*, hol legujabb időkig irott törvények legföljebb csak a büntetőjogban léteztek. Azonban független álammá alakulván, csakhamar érezte szükségét a magánjogi codificatiónak. Egy dalmata jogtudós, Bogisic bizatott meg a polgári codex kidolgozásával, mi elkészülvén f. évi juliusban életbe is lépett, a tisztán jogi intézkedései 766 czikket képezvén. Ezen jogi alkotás a franczia akadémiában is felemlittetett s ismertettetett — *Dareste* által — ki azt következő nyilatkozattal tüntette ki: «On peut caractériser cette œuvre en disant, qu' elle fait honneur au prince qui l'a inspirée, au jurisconsulte, qui l'a rédigée.» *(Revue du Droit.* 1888. IV. Livr.)

Keletről menjünk át nyugotra szintén egy kis államba, *Portugáliába*, melynek codificatiója azonban már e század első évtizedeiben nagy hirt s nevet vivott ki magának. Igy már 1803. évben birt jeles kereskedelmi codexet, mely azonban időhaladtával a legujabb kereskedelmi jog viszonyainak fejlődésével hézagossá, hiányossá vált. Azért 1859-ben hozzá fogtak egy uj codex alkotásához; 1868-ban egy más bizottság küldetett ki, 1880-ban ismét másik, melynek rendszere szerint eliminálttattak volna mindazon intézkedések, melyek a polgári codexbe, törvénykezési jogba s birósági szervezetbe tartoztak. De ez sem sikerülvén, 1886-ban maga Beirao az igazságügyi miniszter vette kezébe a munkálatot, annak egyes részeit felosztotta a legkitünőbb szakférfiak közt, azután kikérte a kereskedelmi kamarák, ügyvédi testületek, biróságok s tanárok véleményét s végre ezek alapján tanácskozásra egybehiván dolgozó társait, 1887-ben megállapitotta a codex végleges szövegét, mely 1888-ban a parlament tárgyalása alá vétetett. Egy kitünő franczia jogász: *E. Lehr*, a franczia követség tanácsosa Schweizban azt irja ezen codex tervről: «Rarement, projet à été plus mûrement élaboré et se recommande par une plus longue et plus soigneuse incubation à l' attention des jurisconsultes du reste de l'Europe.» *(Revue generale du Droit.* 1888. pag. 291.)

Irások.

A lelet. Ügyvédi körökből vettük a következő sorokat: «Egy vidéki csődnél követelést jelentek be. Minthogy követelésem kétségtelen és kifogásolástól nincs okom tartani, merőben szükségtelen, hogy a felszámolási tárgyaláson megjelenjek vagy magamat képviseltessem. Csődügyek különben sem türik meg a felesleges költséget. De egy fontos kötelesség még is vár az ügyvédre: az 50 kros bélyeget rá kell tennie a felszámolási jegyzőkönyvre. Minthogy ezért külön le nem utazhatom, nem marad más hátra, mint hogy vagy egy ottani kollega által kizárólag az 50 kros bélyeg felragasztása czéljából helyettesitsem magamat, vagy a tömeggondnokot kérjem fel e czélra, a ki ha kapzsi, ezért ismét helyettesitési költséget számit, vagy ha indolens, azt felrakni elfeledi. A kérdés az: nem lehetne-e ezen segiteni az által, hogy a felszámolási bélyeg a bejelentési kérvényen volna előlegezhető?» (V. ö. a m. évi 44. és 45. számokban felszólalásokat. *Szerk.)*

Megjelentek: Az Eggenberger-féle könyvkereskedés (Hoffmann és Molnár) kiadásában a következő müvek jelentek meg legujabban:

A magyar csődjog rendszere. Irta dr. *Apáthy István*. Második rész. Alaki csődjog. Ára 2 frt 40 kr.

A telekkönyvi betétek szerkesztéséről intézkedő 1886. XXII. tcz. és az annak végrehajtása tárgyában kiadott utasitás magyarázata. Irta *Süteő Rudolf*. Ára 3 frt.

Az állategészségügy rendezéséről szóló 1888. VII. tcz. végrehajtására vonatkozó rendeletek gyüjteménye, kiegészitve a kapcsolatos törvényekkel és rendeletekkel. Ára 1 frt 20 kr.

Az uj szeszadó-törvények. Ára 50 kr.

Az uj czukoradó-törvény. Ára 40 kr.

Az uj italmérési törvények. Ára 40 kr.

Felelős szerkesztő **Dr. Dárday Sándor** (VIII., Sándor u. 9. sz.)
Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (IV. gr. Károlyi u. 24 sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (IV. Egyetem u. 4. sz.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Huszonnegyedik évfolyam. 4. SZ. Budapest, 1889. január 25.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Sándor-utcza 9. sz., I. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre ... 6 frt, negyedévre 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A bünvádi eljárás javaslatának jogorvoslati rendszere. Dr. FAYER LÁSZLÓ egyetemi rk. tanártól. — Jogirodalom: A bélyeg és illetékek iránti törvények és szabályok magyarázata. A hivatalos összeállitás szakaszaihoz és tételeihez. Irta Lasitz Pál, pénzügyminiszteri fogalmazó a m. kir. pénzügyi közig. bíróságnál. Dr. SZÉKELY JÓZSEF m. kir. p. ü. közig. birótól. — Törvénykezési Szemle: Az 1881. LIX. tcz. 5. §-ához. Dr. SÁNTA ELEMÉR kir. táblai tanácsjegyzőtől. — A Pribil-eset. Dr. SCHWARTZER OTTÓ közegészségügyi tanácsostól. — Gondnoksági ügyek. Dr. RÓNAI JÁNOS hosszu-aszói ügyvédtől. — A «jogtalanul» határozó jelentősége zsarolásnál. Dr. HEXNER GYULA liptó-szt.-miklósi ügyvédtől. — Külföldi judicatura. Közli: Dr. MÁRKUS DEZSŐ budapesti ügyvéd. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A budapesti kir. tábla határozatai. — A m. kir. pénzügyi közig. bíróság határozatai. — Igazságügyminiszteri körrendelet a hibás ügyvitel megszüntetése tárgyában. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A bünvádi eljárás javaslatának jogorvoslati rendszere.

A javaslat lemondott arról, hogy a jelenlegi gyakorlatlathoz képest az első fokon a garantiákat fokozza. Az itéletet ezentul is hármas birósági tanács fogná hozni. A legsulyosabb büneseteknél az első fokon nem vesz czélba a javaslat még annyi garantiát sem, a mennyi megvan a küföldön a középsulyosságu büncselekményeknél.

Azonban a javaslat ezen szegényes szervezetért kárpótlást kiván nyujtani a felső fokban. Felállit egy másodbiróságot, melynek joghatósága kiterjed az eset ugy anyagi, mint alaki oldalának tárgyalására, a tények ujolagos megállapitására és az itélet reformátiójára a szükséghez képest akár sulyositólag akár enyhitőleg. A helyett tehát, hogy a két tanácsot, mint az esküdtszéki eljárásban történik, egymás mellé ültetné s mindkettővel meghallgattatná a szóbeli tárgyalást, ketté osztja a functiót időbelileg és helyileg is.

Vizsgáljuk meg, hogy a kárpótlás mennyiben kárpótlás az anyagi igazságnak.

I.

Minthogy a javaslat lényegileg ugyanazon uton halad mint az 1882-diki javaslat, nem lesz felesleges emlékezetbe idézni összehasonlithatás czéljából az 1882-diki javaslat jogorvoslati szerkezetét.

A jogorvoslatok főnemei: a semmiségi panasz és a felebbezés. A jogorvoslatok foruma, ha semmiségi panasz és felebbezés használtatik, a kir. tábla; ha pedig csak semmiségi használtatik, a kir. Curia. Ha a kir. tábla a semmiségi panaszt alaposnak találja, ezen határozata ellen ujolag semmiségi panasznak van helye.

Mindkét jogorvoslattal élhetnek a vádlott, a kir. ügyész és a magánvádló.

A jogorvoslat bejelentésének határideje 5 nap; a főügyészség azonban jogositva van 30 nap alatt bármely jogorvoslatot bejelenteni. A bejelentésre szánt 5 nap eltelte után 15 nap alatt a perorvoslatot használó fél benyujthatja az irásbeli panaszpontokat. Ezen 15 nap letelte után a panaszpontok kiadatnak az ellenfeleknek ellenvetéseiknek 15 nap alatti megtétele végett.

A kir. tábla először is zárt ülésben azt dönti el, vajon a jogorvoslat megengedhető-e vagy a limine visszautasitandó.

Ha nem utasitja vissza, a kir. tábla arról határoz, hogy főtárgyalás rendelendő-e.

A bizonyitási anyag minden reproductiója nélkül elvethető a felebbezés. A kir. táblai tárgyalás ezen szakánál a két fél plaidirozhat.

Ha szükségesnek mutatkozik, a kir. tábla elrendeli a teljes vagy részleges reproductiót.

A kir. táblai itélet ellen a kir. curiához semmiségi panasz használható.

Ugy a kir. táblai mint a curiai tárgyalásnál a kir. ügyészség képviselete kötelező.

A kir. táblánál a védő hivatalból neveztetik ki.

A curiai tárgyaláshoz védőnek hivatalból való kirendelése elmarad.

Az 1882-diki javaslatnak ezen jogorvoslati rendszere ellen az hozatott fel joggal, hogy mivel a bizonyitási anyag minden reproductiója nélkül elvethető a felebbezés, a sérelemnek felismerésére sem jut a felső biróság; hogy a másodfokon az iratok alapján még sulyositható is az itélet; hogy a hivatalból való lanyha védelem köztudomásulag nem ellensuly a vádló üldözései ellen; hogy az eljárás mindennek daczára formalistikus és nehézkes s a vizsgálati fogságban levő vádlottat kiszámithatlan ideig itélet nélkül megfosztja személyes szabadságától.

II.

Szükségesnek mutatkozik az 1888-iki javaslat illető határozmányainak vázolását is előrebocsátani, mivel a *Budapesti Szemle* közleménye, mely a többi lapokba és a *Jogtudományi Közlönybe* is átment, apai gyengédséggel volt megirva.

Az 1888-iki javaslatnak a másodfoku jogorvoslatokra vonatkozó határozmányai lehetőleg rövidre összevonva a következők.

Törvényszék itélete ellen csak felebbezésnek van helye a kir. táblához. Ezen perorvoslat az itéletnek határozati része és indokolása, továbbá a főtárgyaláson és az itélethozatalnál fölmerült semmiségi okok miatt is használható. A jogorvoslatot tehát, eltérőleg az 1882-iki javaslattól, *egységesiti*.

A felebbezés kétoldaluságát azonban megtartja. Felebbezést ugyanis használhatnak: 1. a vádlott vagy helyette hozzátartozói, 2. a védő, képviseltje akarata ellen is, 3. a kir. ügyészség ugy a vádlott előnyére mint hátrányára, 4. a magánvádló, 5. a sértett fél és a kárositott.

A felebbezés az itélet kihirdetésekor vagy azt vagy a kártéritést követő nyolcz nap alatt jelenthető be. A kir. ügyészség által bejelentett felebbezést csak a kir. főügyészség vonhatja vissza. A felebbezési beadvány egyik példánya az ellenfélnek kézbesittetik, kinek jogában áll ellenészrevételeit benyujtani. A felebbezés beadása és a határidőkérdés kétségkivül hasonlithatlanul egyszerübben van szabályozva, mint az 1882-iki javaslatban.

A kir. táblán a felebbezett ügyek vagy tanácsülésben, vagy tárgyaláson vagy főtárgyaláson intéztetnek el.

A *tanácsülés* nyilvános; az ügyfelek azonban fel nem szólalhatnak. A határozat az előadó meghallgatása, a felülvizsgálandó itéletnek, és ha szükséges, más iratok felolvasása után hozatik. Tanácsülésbe tartozik az elintézés, ha illetőségi

kérdés, hiányos felterjesztés, felebbezés elkésése, határozatlansága, költségkérdés forog fen; ide tartoznak továbbá mindazon semmiségi okok, melyek az eljárás szabályainak megsértésére alapittatnak. A kir. táblán tehát az eljárás szabályainak megsértésére alapitott semmiségi okok tárgyalásánál a feleknek felszólalási joguk *nincs*. Ezen sérelmek teljesen ugyanazon rendszer szerint tárgyaltatnának, mely a felső fokokon nálunk ma is fenáll.

Ha a tényállás kideritése vagy uj bizonyitékok megszerzése végett az előzetes eljárás kiegészitésének szüksége merül fel, a tanácsülés erre az eljárt törvényszék vizsgálóbiráját utasitja, esetleg saját kebeléből birói tagot küld ki. Ha a póteljárással kideritett bizonyiték az első foku bíróság itéletének alapjául szolgált bizonyitékokat annyira megczáfolja vagy meggyengiti, hogy ennek következtében az első foku bíróság itélete megváltoztatandónak vagy megsemmisitendőnek mutatkozik, ennek a főtárgyalás megtartása utján van helye.

A *főtárgyalás* a törvényszéki főtárgyalásra megállapitott szabályok szerint megy végbe. Főtárgyalást tart a kir. tábla 1. ha a törvényszék által használt bizonyitási alapot megbizhatlannak és kételyeit csak a vádlott, a tanuk és szakértők személyes nyilatkozatai alapján találja eloszlathatóknak; 2. ha halálbüntetést kimondó itélet nem egyedül semmiségi ok miatt használt felebbezés következtében vizsgáltatik felül; 3. ha felmentő itélet megváltoztatásával bünösnek kimondó itélet hozandó; 4. ha a kir. tábla az elsőfoku itélet megváltoztatásával sulyosabb minősitést vagy büntetést kiván megállapitani, mint a melyre az első foku bíróság előtt emelt vád irányult. A főtárgyalást elrendelő határozatban meg kell állapitani, hogy a bizonyitás az egész tényállásra vagy csak egyes vitás pontokra terjedjen-e ki. A főügyészség képviselőjének jelenléte elengedhetlen. Minden egyes eset számára külön védő rendelendő. Az igazságügyminiszter kivételesen megengedheti, hogy a főtárgyalás az első foku törvényszék székhelyén tartassék meg.

A *tárgyaláson* intéztetnek el mindazon ügyek, melyek sem tanácsülésbe sem főtárgyalásra nem tartoznak. A tárgyalás nyilvánosan a felek meghallgatása mellett, de bizonyitékok felvétele nélkül tartatik. A főügyészség képviselőjének jelenléte elengedhetlen. Mindenik kir. táblai büntető tanács heti ülésszakára közvédőt az ügyvédi kamara havonkint előre rendel ki. A közvédő megbizása kiterjed az ugyanazon táblai tanács előtt a heti ülésszakban nyilvánosan tárgyalandó összes bünvádi ügyekre és azokban érdekelt mindenik vádlottra, kivéve azon vádlottat, kinek megbizásából külön védő jelent meg. A közvédők dijazásáról az igazságügyminiszter szabályrendeletben intézkedik. Az elnök felhivására az előadó a felebbezés által vont keretben az érvényesitett sérelmeknek s az ezekből keletkezett vitapontoknak kiemelése és az első foku bíróság itéletének felolvasása mellett előadja az ügy állását. A tanács tagjai és a felek egyes pontok felvilágositását és egyes iratok felolvasását kivánhatják. A feleknek erre vonatkozó inditványai tárgyában a tanács határoz. Ezen határozatra valamint az előadásra megjegyzések nem tehetők. Az előadás befejeztével a felek szólhatnak. — —

A három tárgyalási forma ezen vázlatából látható, hogy legszélesebb tere van az u. n. *tárgyalásnak*, utána következik a *tanácsülés*, s legvégül igen csekély körre szoritva, a *főtárgyalás*. A taxative felsorolt nehány főtárgyalási eset oly ritka, hogy egy-egy decentralisált kir. táblára alig fogna esni ezekből 4—5; a mi pedig azt illeti, hogy főtárgyalás tartathatik, ha a kir. tábla az elsőfoku bizonyitási anyagot megbizhatlannak találja, ez szintén nem fog igen gyakran bekövetkezni, mert a bíróság a természetes gravitatiónál fogva mindazon esetekben, midőn kétféle eljárás teljesen szabad választására van bizva, rendesen a kevésbé nehézkest választja. Igy volt ez mindazon országokban, hol a másodfokon a fakultativ reproductiót behozni megkisérelték. Ezer eset közül legfölebb *egy* esetben reprodukáltak.[1] Az uj javaslat tehát épugy mint az 1882-iki a másodfokban rendszerint az iratokra támaszkodik, vagyis a jól informált elsőfoku birótól a felebbezés megy a hézagosan informált, és nem egyszer az előnyomozati jegyzőkönyvek által félrevezetett másodfoku bíróhoz.

Hozzájárul, hogy a semmiségi okok tárgyalása tekintetében a kir. táblai eljárás minden inkább, mint egyöntetü. Ha az eljárás szabályainak megsértését tárgyazó semmiségi ok egyedül hozatik fel, a fél nem vehet részt a tárgyalásban, mivel ez esetben az ügy tanácsülésbe tartozik; ha azonban egyszersmind az anyagi törvény megsértéséből származó semmiségi ok vagy tények megállapitását illető sérelem is hozatik fel, ugy az előbbi semmiségi okok is vitázat utján tárgyaltatnak. Miből következni fog, hogy a fél vagy az ügyészség, ha plaidirozni akar, felhoz ilyet is, amolyat is; erőszakolja a jogorvoslat kiterjesztését, szaporitja a biró munkáját tárgyi ok nélkül — csakis processuális taktikából.

Felvethető volna itt azon kérdés is, mily kapcsolatban van a jogorvoslatoknak a javaslat által czélba vett szerkezete a kir. tábla decentralisatiójával. Nem kivánom a decentralisatio kérdését tárgyalni. Szóltam arról bővebben néhány év előtt[2] s talán még visszatérek a kérdésre. Ezuttal ujolag csak azon véleményemnek kivánok kifejezést adni, hogy a bünvádi eljárás codificálása épen nem teszi szükségessé a decentralisatiót. Mert ha a reformált bünvádi eljárást kivánnák behozni, akkor középfoku bíróságra az érdemleges határozatoknál nincs szükség; ha pedig a javaslatnak jogorvoslati rendszerét vagy ilyesmit léptetnének életbe, az a néhány másodfoku tárgyalás, mely évenkint tartatnék, hasonlithatlanul kevesebbe kerülne ugy, hogy a vádlott és a tanuk Budapestre felhozatnának, vagy pedig hogy a birói tanács menne a helyszinére, mint ez a külföldön gyakran megtörténik.

III.

Áttérek a curiai jogorvoslatra.

A curiához menő jogorvoslat neve: semmiségi panasz. Helye van 1. a törvényszék azon itélete ellen, melyre nézve a felebbezés kizáratik (pénzbüntetés, stb.); 2. a kir. táblának mint másodfoku bíróságnak itélete ellen: ha a kir. tábla a törvényszék itéletét *helybenhagyta*, a kir. tábla eljárásában vagy itéletében felmerült semmiségi ok miatt, és az anyagi törvény helytelen alkalmazásának némely esetei miatt, de utóbbi esetben csak a vádlott előnyére; *b)* ha pedig a kir. tábla a törvényszék itéletét *megváltoztatta*, a semmiségi panasz felöleli ugy az alaki mint az anyagi jogi sérelmeket, a vádlottnak ugy előnyére mint hátrányára; mindazonáltal a törvényszék eljárásában felmerült szabálytalanság nem tehető semmiségi panasz tárgyává akkor, ha az már a felebbezésben érvényesittetett, de a kir. tábla által semmiségi okul el nem fogadtatott.

A mi a curiai tárgyalás alakját illeti, az kétféle: vagy tanácsülés vagy tárgyalás. A tanácsülésbe csekély számu ügyek tartoznak. (Pótlások, stb.) A tárgyalásra a koronaügyészség meghivatik; jelenléte nélkül a tárgyalás nem tartható meg. Hivatalból védő rendelésének helye nincs. Plaidoyer meg van engedve. A kir. curia köteles határozatát a kir. tábla által valóknak elfogadott tényekre alapitani. Ha a semmiségi panasz az anyagi törvény megsértése miatt használtatott és a BTK. megfelelő rendelkezésének alkalmazhatása az eljárt bíróság által fel nem ismert vagy mellőzött lényeges körülménynek megállapitását teszi szükségessé, a curia az itélet megsemmisitésével uj eljárást rendel el és ezt

[1] L. erről bővebben Fayer: *Bünvádi eljárásunk reformjához.* 1884. 21. és köv. ll.

[2] *Bünvádi eljárásunk reformjához. 98. és köv. ll.*

az eljárt vagy más törvényszékre illetve a kir. táblára bizza.

Mindezekből a következők tünnek ki:

1. Előreláthatólag a curiai jogorvoslat még inkább az anyagi jog terén fog mozogni, mint a táblai, mivel a kir. táblán az eljárás szabványainak megsértése aránylag ritkán fog előfordulni. Aligha egészen indokolt tehát, hogy a curiai jogorvoslat neve: semmiségi panasz, a táblai jogorvoslaté pedig: felebbezés.

Annál inkább áll ez, mivel az eljárás szabályainak betartására, különösen ha a kir. tábláról van szó, igen csekély sulyt helyez a javaslat. Nincs helye ugyanis semmiségi panasznak a kir. tábla határozata ellen, többek közt ha a törvény szerint kizárt biró vett részt az itélethozatalban; ha a nyilvánosság törvényes ok nélkül kizáratott;[1] ha a fél ellenzése daczára a tárgyalás alatt valamely semmis elővizsgálati cselekményekről felvett, vagy oly irat olvastatott fel, melyet a törvény szerint felolvasni nem lett volna szabad; ha a félnek inditványa tárgyában határozat nem hozatott; ha az itélet határozati része érthetetlen; ha a félbeszakitás vagy elnapolás iránti jogos inditvány figyelembe nem vétetett; ha bizonyos esetben nem tartatott főtárgyalás, habár a törvény ezt megrendeli.

2. A kir. curia a maga itéletének meghozatalánál nem az első fok által szóbelileg kideritett tényeket fogadja el alapul, hanem a kir. tábla által rendszerint irásbeli alapon elfogadottakat. A kir. curia itélete tehát nem a szóbeli tárgyaláson, hanem előnyomozati (értsd: ügyészi), elővizsgálati és főtárgyalási jegyzőkönyveken fog alapulni. Ily körülmények közt az első foku szóbeli tárgyalás meglehetősen aláhanyatlik jelentőségében. Midőn a két felső fok itélete irásbeli alapon nyugszik, ez nem szóbeli, hanem irásbeli bünvádi eljárás. A bizonyitékok szabad mérlegeléséről pedig szólni sem lehet, legfölebb a bizonyitékok közti tapogatódzásról. Azzal tehát, hogy a javaslat nem fogadja el a revisionális jogorvoslatot, odajut, hogy megsemmisiti az eljárás többi garantiáit is.

Klassikus igazság rejlik abban, mit erre nézve az 1843. javaslat elleni kisebbségi vélemény (Deák, Eötvös, Klauzál, stb.) mond, s melyet nem lehet elégszer idézni.

«Nem fog-e — mondja a kisebbségi vélemény — a legtöbb esetben a jegyzőtől és annak ügyességétől függni, hogy a felebbviteli bíróság eleibe minő alakban kerüljön az elsőbiróság előtti eljárás? Miképen fogja a felebbviteli bíróság elhatározhatni, hogy igazságos volt-e az elsőbiróságnak itélete? ha tudva nincsenek előtte mindazon körülmények, melyeket az elsőbiróság tekintetbe vett, ez a törvény értelmében tekintetbe vehetett, s mindazon okok, melyekből az, különösen a vádlottnak felmentésére nézve, kiindult, de itéletében épen azért, mert egyéni meggyőződés volt az itéletnek alapja, el nem sorolhatott. Midőn az országos választmány a szóbeli eljárásnak eszméjét javaslatába felvette, midőn bizonyitási szabályait csak az elmarasztalás eseteire szoritva, hatalmat adott a bíróságnak, hogy az a vádlottnak felmentésében egyéni meggyőződését is követhesse: czélja más nem lehetett, mint hogy ez által is az ártatlanságot a lehetőségig biztositsa; de végre el fognak enyészni a szóbeli eljárásnak jó következései, ha végre mégis a felebbvitel utján oly bíróságtól függ a vádlottnak elmarasztalása, mely előtt az eljárás épen nem szóbeli, mely a vádlottat és a tanukat nem is látja, mely a szóbeli eljárásnak csak töredékei után itél.»

3. Emlitettem, hogy a javaslat szerint két egybehangzó alsó foku itélettel szemben a kir. curia nem sulyosithat. Ha azonban a kir. tábla az elsőfokulag kiszabott büntetést tulszigorunak találta s enyhébb büntetést mondott ki, vagy ha a kir. tábla a bünösséget nem is látta fenforogni s vádlottat felmentette: ez jogczimül szolgál a kir. curiának, hogy a vádlottra még sulyosabb büntetést szabhasson, mint a milyent az első fok szabott ki. Ha tehát a javaslat törvénynyé válnék, tanui lehetnénk továbbra is annak, mi megtörténik jelenleg nem egyszer, hogy az első fok elitél egy évre, a kir. tábla felment, a kir. Curia pedig — a vádló egyoldalu előterjesztésére, a védelem meghallgatása nélkül — elitél 5—10 évre vagy többre is. És a mi ezzel körülbelül azonos — csak a symmetria tekintetében eltérő: a szóbelileg tárgyaló első fok felment; az irásbeli alapon tárgyaló másodfok elitél és a harmadik fok még sulyosabbra itél.

S igy *négy* biró, azaz a curiai hetes tanács többsége, leszavazza a három curiai, öt táblai és három törvényszéki birót, összesen *tizenegy* birót.

A reformált bünvádi eljárásban az elenyésző kisebbség, mely a vádlott mellett van, legyőzi a nagy többséget; a javaslat szerint ugyanaz történik a vádlott hátrányára.

4. A mi a tárgyalás alakját illeti, az eljárás megsértésére alapitott jogorvoslat a kir. táblán tanácsülésben, tehát contradictorius tárgyalás kizárásával, a curián az u. n. tárgyaláson, tehát contradictorius vitázat mellett intéztetik el. Hogy ugyanazon egy dolog két ily eltérő módon tárgyaltassék, annak nincs értelme. Vagy megköveteli ezen semmiségi okok megvizsgálása a vitázatot vagy nem. Ha igen, akkor mindkét fokon contradictorius módon tárgyalandó; ha nem, nem. Hozzájárul az, mit már emlitettem, hogy a kir. táblán is kétfélekép tárgyaltatnak ezen sérelmek a szerint, a mint isolálva vagy egyéb sérelmekkel együtt érvényesittetnek.

5. A törvényjavaslat a 296. §-ban fentartja azon gyakorlatot, hogy a kir. ügyészség concret büntetési inditványt nem tesz. Az a főügyészi körrendelet, mely ezen gyakorlatot 1882-ben létesitette, több szempontból befolyásolta hátrányosan a bünpert. *Először* is nehezitette a védelem állását. Hatályos védelem csak concret váddal szemben lehetséges

*

[1] A nyilvánosság iránt a javaslat egyáltalán kevés hajlamot mutat. A német legujabb novellát, mely tudvalevőleg nem épen jó hirnévnek örvend, és a német szervezeti törvényt veszi alapul s részben még tovább is megy a nyilvánosság megszoritásában, mint ezek. A novellát követi abban, hogy a tárgyalás közzététele elzárással s pénzbüntetéssel büntetendő; a német szervezeti törvényben pedig megnyerte a szerkesztők rokonszenvét azon mondat, hogy «der Zutritt zu öffentlichen Verhandlungen kann . . . . solchen Personen versagt werden, ... welche in einer der Würde des Gerichts nicht entsprechenden Weise erscheinen.» Mig azonban a német törvény csak megengedi, hogy az elnök ezeket és a fel nem nőtt egyéneket kizárhassa, a mi javaslatunk egyenesen kimondja, hogy a «fel nem nőtt és oly személyek, kik nem a hely méltóságának megfelelően jelennek meg, a hallgatók közül *kizárandók*. Kérdéses, hogy «teremőrök» és másodfokban az elnökök bizonyos esetekben nem fogják-e a hely méltóságának örve alatt még a ruházat minemüségét is kizáró oknak tekinteni. Kopott vagy világos kabát, sáros csizma még kizárási okká nőheti ki magát. — Egészen más szellemben van tartva a franczia igazságügyminiszternek 1887-ben kiadott rendelete, mely lényeges pontjaiban igy hangzik:

Mindazon termekben, hol az esküdtszékek üléseznek, szokásos külön tért fentartani azon személyek számára, a kiknek állásuknál fogva (birósági személyek, kisorsolt esküdtek, az ügyvédi kar tagjai, hirlapirók) érdekökben áll a törvényszéki tárgyalásoknál jelen lenni. Ezen fentartott helynek nem szabad a terem felénél többet igénybe vennie. A terem másik felébe a közönséget szabadon be kell bocsátani. Némely elnökök azonban bizonyos sensátiós pereknél oly nagy számban osztottak szét jegyeket, hogy midőn az ajtók a közönség számára megnyittattak, a terem már csaknem telve volt. Ezen eljárás abban hagyandó, mert ez alkalmas igen nagy inconvenientiákat előidézni. Befolyásolhatja ugyanis a tárgyalások nyilvánosságát és árthat az igazságszolgáltatás tekintélyének; ezenkivül a bíróságokat kiteheti igazságtalan kritikának; végül ellenkezik ezen eljárás a bünvádi eljárás azon alapelvével, miszerint a tárgyalások annyira nyilvánosak legyenek, *a mint csak lehetséges*. Ezentul tehát csakis a fentartott helyek számára adandók belépti jegyek és csakis azon egyének számára, a kiknek állása ezt szükségessé teszi. Utal a miniszter arra is, hogy a titkosoknak kijelentett tárgyalások számára az elnökök senkinek se adjanak engedélyt a bemenetelre. Vagy legyen a tárgyalás nyilvános vagy titkos; egy vegyes állapot teremtése ellenkezik ugy a nyilvánosság, mint a titkosság fogalmával. (L. *Jogt. Közlöny* 1887 44. sz.)

A védőnek tudnia kell, hogy ellenfele mit akar és mit képes elérni. Mihelyt ezt nem tudja, nincs fogantyuja a maga erejének kifejtésére. Ha a védő biztos, hogy a kir. ügyész csak egy évet akar, egés en máskép beszél, mint ha az ügyész pl. 4 évre gondol. *Másodszor:* a concret büntetési inditvány hiánya szaporitja a felebbezéseket. Ha pl. a kir. ügyész kimondta, hogy 3 évet akar s a bíróság kiszab 2 évet vagy $2^1/_2$ évet, alig lesz képes komolyan megindokolni a maga felebbezését; holott ha az ügyész előre nem nyilatkozik, bármily kiszabott büntetés ellen felebbezhet, s ezen latitude-t ki is használja rendszerint. Ugy állitja fel a vádlottal szemben a kérdést: ha te felebbezesz, én is felebbezek. *Büntet a felebbezésért.* S gyakorlatunkban annyira elfajult ez a jelenség, hogy a kir. curia kénytelen volt a 31. sz. teljes-ülési és több tanács-ülési határozatban szembeszállni a tulkapásokkal s az igazságügyminiszterium is alkalmat vett ugyanily tárgyu rendelet kibocsátására. (1884 május 5.) *Harmadszor:* az 1882-iki főügyészi körrendelet tette lehetővé azt is, hogy a «hetes» alügyészek intézménye meghonosodjék, t. i. hogy az alügyészek, kik az előkészitő eljárás alatt bizonyos ügyben dolgoztak, ne maguk képviseljék az ügyet a főtárgyaláson, hanem képviselje azon alügyész, a ki épen «hetes». Igy a tárgyaló alügyész rendszerint nem ismeri a pert s óvatosságból felebbez. Ha concret büntetési inditványt volna kénytelen az ügyészség tenni, nem lehetne a képviseletet oly ügyészre bizni, a ki nem ismeri tüzetesen az ügyet.

Bővebben tárgyaltam e kérdést eljárási kézikönyvemben;[1] itt csak arra kivánok utalni, hogy a javaslat a 296. §. határozmányával lerakta a felületes főtárgyalások és a tömeges ügyészi felebbezések és semmiségi panaszok melegágyát.

És ha kilátásba helyezi az indokolás az ügyészi felebbezésekre a rendeleti uton való korlátozást, erre megjegyzésem, hogy az ugyanily irányu intézkedések eddig sem használtak, mivel nehéz a közegeket rávenni, hogy lemondjanak egy önként kinálkozó processualis helyzet előnyeiről. Egyébiránt az igazságügyminiszterium által czélba vett talán erélyesebb intézkedés létesittethetnék *már is*, és igy meg volna téve jó előre a kisérlet s a felső bíróságokon a bünügyi hátralékok is azonnal tetemesen fogynának.[2]

6. S végül még egy megjegyzést a védelemre. Az első fokon a főtárgyalás számára a bíróság elnöke illetőleg a kamara nevezi ki hivatalból a védőt bizonyos sulyosabb esetekben; a kir. táblán az u. n. tárgyalás számára heti közvédő rendeltetik ki, a főtárgyalás számára külön védő minden egyes esetben; a curián védő hivatalból nem rendeltetik ki egyátalában. Eltekintek itt a védőkirendelés kérdésének változatos megoldásától. De utalnom kell azon sajátszerüségre, hogy a mi az eljárás megsértését tárgyazó semmiségi okokat illeti, a kir. táblán van közvédő, de ez a vitában nem vehet részt, a curián részt vehetne, de alig lesz védő egyátalán. Igy az alaki semmiségi okok a két szék közt a padozatra esnek. Jellemző mindenesetre, hogy minél magasabb birói fokozathoz jut a per, annál elmaradhatatlanabb az ügyész, és annál nélkülözhetőbbnek tekintetik a védelem.

—

Ezek után felállitható a bevezetésileg jelzett kérdés: megkapta-e az anyagi igazság a felső fokon a kárpótlást azért, a mit az első fokon elvesztett?

Láttuk, hogy a mily gyenge alapon nyugszik az elsőfoku tárgyalás, ép ugy a felülvizsgálat sem egyenletes, nem egyöntetü, nem komoly. Az ügyészi hatalom sok tért nyer a felső fokon; az anyagi igazság vajmi keveset.

Már pedig ma minden szakember azt a meggyőződést vallja, hogy a felső fok az anyagi igazságnak csak ugy tehet szolgálatot, ha azt kutatja: nem ment-e az első fok, midőn a vádlottat bünteti, a kellő határokon tul. Nem attól félnek első sorban, hogy az első fok talán egy bünöst felmentett. Ez az aggály ritkán bir alappal, mert a bünvádi eljárásnak, a mint egész Európában szervezve van, az a sajátsága, hogy az előkészitő eljárás alatt s részben még a főtárgyalás alatt is, tulsulyban van a vád. Közelebb a veszély, hogy az első fok többször és sulyosabban büntet, mint a hogy az anyagi igazság követeli. Ez a gyengéje még az esküdtszéki rendszeren alapuló bünvádi eljárásnak is megvan. A netalán megzavart egyensulyt helyreállitani a felső fok feladata, s ennek következtében az elsőbirósági itélet kimondásától kezdve minden államban a védelemé a vezetés; a jogorvoslat főleg a védelem számára áll fen; a revisio és a perujitás alig egyéb, mint további védekezés. És ha azt látjuk a külföldön, hogy a koronaügyészség a legfelső fokon előterjesztéssel él, ez épen nem azt jelenti, a mit a mi javaslatunkban jelent. A külföldi eljárásokban a koronaügyészség védi rendszerint az elsőfoku itéletet. Azon czélból kell jelen lennie, hogy valaki a status quo mellett szóljon az ostromló védő ellenében. Holott a magyar javaslat szerint a főügyészség és a koronaügyészség képviselői lesznek rendszerint a támadók in pejus, s nincs senki, a ki velök szemben védje a szóbeliség utján létrejött elsőfoku itéletet.

Midőn tehát a javaslat a felsőfoku eljárást ugy szervezte, hogy ott a különben is egyoldalu irásbeli feljegyzések alapján kiválólag a vád szempontjai érvényesüljenek, nem az anyagi igazság felismerését segiti elő, hanem az egyensulynak már az első fokon beállott megzavarását fokozza. A mérlegnek nem azon serpenyőjét teszi nehezebbé, mely felbillent, hanem azt, mely már is huzza a másikat.

És ettől a mérlegtől várjuk, hogy mutassa az igazságot!

Dr. FAYER LÁSZLÓ.

[1] *A Magyar Bünvádi Eljárás mai érvényében.* 1887. 210. és köv. ll., 263. és köv. ll.

[2] Hogy egy észszerüen szervezett elsőfoku eljárás és ugyanily jogorvoslati rendszer mellett a birói munka hasonlithatlanul kevesebb, arra volt alkalmam többször utalni. Ideigtatok erre nézve ezuttal is néhány adatot. A magyar kir. curia elintézett 1888-ban összesen 11,157 bünügyet; a két kir. tábla szintén körülbelül 60,000 bünügyet. A bécsi legfőbb törvényszék elintéz évenkint 1000—1500 bünügyet. A német legfőbb bíróság évenkint 3000—4000 bünügyet. (S megjegyzendő, hogy mindkét államban meg van szüntetve a másodfoknak érdemleges biráskodása; az első foktól közvetlenül a legfelső fokhoz mennek a bünügyek.) Franciaországban a semmitőszékhez még ennél is kevesebb ügy kerül. Biztosnak tekinthető, hogy nálunk is a bünvádi eljárás *valódi* reformjának keresztülvitele esetében a jogorvoslatok igénybevétele elenyésző csekély számra olvadna le. A felsőbirósági hátralékok kérdését a kisegitő birák berendelése s a kir. tábla decentralisatiója nem oldja meg. Itt csak a biráskodás belső szervezetének átalakitása segit.

Irodalom.

A bélyeg és illetékek iránti törvények és szabályok magyarázata. A hivatalos összeállitás szakaszaihoz és tételeihez irta Lasitz Pál, pénzügyminiszteri fogalmazó a m. kir. pénzügyi közig. bíróságnál. Budapest 1889. A szerző sajátja. Ára 3 frt.

Ez alatt a czim alatt hagyta el a sajtót egy 32 nyomtatott ivnyi terjedelmes kézikönyv, melynek már czime, de különösen tartalma nagyon is megérdemli, hogy azzal behatóan foglalkozzunk.

Tudjuk, hogy uj törvények és intézmények keletkezése alkalmával rendszerint egész sorozata szokott megjelenni az azokkal foglalkozó irodalmi müveknek az avatottak s gyakran még a kevéssé avatottak részéről is. Az pedig jól van igy, mert minél többen foglalkoznak valamely szakirodalommal vagy annak egyik ágával, annál több jogosultsággal lehet következtetést vonni az anyagul szolgáló törvény és intézmény életrevalóságára és következetes fejlődésére.

Nem ok nélkül volt nagyobb foku várakozással eltelve az ország lakossága a m. kir. pénzügyi közigazgatási bíróságról szóló 1883 : XLIII. törvényczikk életbeléptetésének eredménye és a bíróság müködésének következménye iránt.

Ez a törvény 1884 január 1-én lépett életbe, a bíróság tehát több mint öt éve müködik.

A lefolyt idő alatt többen különböző nézpontból foglalkoztak az uj intézménynyel rapsodikus elmefuttatások alakjában, de a megjelent czikkek között alig találhatni olyat, a mely a bíróság müködése egészének s eljárásának határozott tárgyilagos tájékozására s megismertetésére alkalmasnak tekinthető volna.

Nem kevésbé fontos ugyan a bíróság müködése az illetékességi körébe utalt adóügyekben is, mert az adóügyek elbirálásánál a törvények és rendeletek nagy tömegét kell szintén tanulmányozni, de a bélyeg- és illetékügyek száma tulnyomóan meghaladja amazokét, s épen azért az ezeket tárgyazó határozatok rendszeres feldolgozása és ismertetése a pénzügyi közigazgatási igazságszolgáltatás és az azt eszközlő bíróság müködése mérlegelésével szoros és elválaszthatatlan kapcsolatban van.

Nálunk, a hol a sajtó nem mindig a higgadt, komoly, tárgyilagos közvélemény tolmácsa, s ugy az intézmények, mint az irodalmi munkák fölött is a pillanatnyi fölhevülés szülte szeszély avagy szenvedély befolyásolásától nem egészen mentes, a sajtó terén megjelent egyes subjectiv felszólalásokból aligha lehet tiszta képet alkotni valamely intézmény müködéséről.

Ebből legkevésbé sem képezhet kivételt a p. ü. közig. bíróság már illetékességi és müködési körénél fogva sem; minthogy az egyes ügyekben érdekelt magánosok egy folytonos és ellenszenves küzdelem folytatására képzelik magukat hivatva a kincstár érdekével szemben.

A müködési kör terjedelménél fogva a jogi és pénzügyi közigazgatási ismeretek egész halmaza szükséges ahhoz, hogy a feladat csak megközelitőleg megoldva legyen; s a kik azt el nem ismerik, azoknak még csak fogalmuk sincs ennek a nagyfontosságu intézménynek természetéről.

Már előlegesen is ezeket a gondolatokat keltette fel bennünk szerző müvének áttekintése, s minél jobban belehatolunk a mü részleteibe, annál inkább meg kell győződnünk arról, hogy a ki vállalkozni akar a bélyeg- és illetékszabályoknak és az azokkal kapcsolatos dijjegyzéknek szakaszok- és tételenkénti magyarázatára és commentálására, hálás, de nagy felelősséggel járó munkára vállalkozott.

Az igazságszolgáltatásnak, a közigazgatásnak, társadalmi intézményeink müködésének, a köz- és magántevékenységnek, az ipar- és forgalomnak, egy szóval a társadalmi létnek alig van valamely momentuma, a mely a bélyeg- és illetékszabályokban foglalt intézkedések egyikével vagy másikával érintve nincs, s ugy a személyek születésüktől halálukig, mint a jogügyletek és dolgok keletkezésüktől megsemmisülésükig folytonosan alapul és anyagul szolgálnak a pénzügyi közigazgatási eljárás és igazságszolgáltatás emez ágának.

A gyakorlati élet roppant nagy terjedelmü jelenségei már a maguk különlegességüknél fogva ilyen természetü törvényben avagy szabályban mind fel nem dolgozhatók, ki nem merithetők. A csoportok, nemek és fajok szerinti elvszerü kijelentések kell hogy alapul szolgáljanak a specialis esetek elbirálásánál.

Arra nézve azonban, hogy a bélyeg- és illetékszabályok és az illetéki dijjegyzék tételei alapján a felmerülhető gyakorlati esetek kellő szakszerüséggel s lehető szabatossággal biráltassanak meg, azokon kivül a polgári törvénykönyv vagyis magánjog, a polgári perrendtartás, telekkönyvi eljárás, végrehajtási törvény, váltó-, kereskedelmi, csődtörvény, a kisebb polgári peres és a peren kivüli eljárás, a közjegyzői törvény, ügyvédi rendtartás, fegyelmi eljárás, a válóperek iránti eljárás, valamint a közigazgatás köréből az ismereteknek egész halmaza szükséges.

Ezeknek az ismereteknek tárházát képezi az ismertetésünk tárgyául szolgáló kézikönyv. Annak egésze és részletei élénk tanuságot tesznek arról, hogy a szerző tisztában volt ugy feladata nehézségeivel, mint czélja eszközeivel.

Könyvének könnyebb áttekinthetése és gyakorlatiasabb használhatósága miatt tartotta meg a hivatalos összeállitás sorrendjét, az egyes kevésbé ismert vagy gyérebben alkalmaztatni szokott szakaszok- és dijtételeknél gyakorlati példákkal világitja meg az intézkedések lényegét, és ugyancsak minden egyes szakasznál és dijtételnél a m. kir. pénzügyi közigazgatási bíróság öt évi gyakorlatából nemcsak a hivatalos gyüjteményben közzé tett összes döntvényeket és különleges elvi jelentőségü határozatokat, hanem annak a bíróságnak egyes esetekben létrejött oly elvi megállapodásait és kijelentéseit is, a melyek a hivatalos gyüjteményben közzé s a nagy közönségnek hozzáférhetővé téve nem voltak, szakszerüen beosztva, s a mennyiben azok némelyikére nézve eltérő nézetben van, annak kifejtésével állitotta össze a bélyeg- és illetékszabályok alkalmazására segédeszközül szánt kézi könyvét; tételenként beosztva az 1887 : XLV. tcz.-ben foglalt és a régiektől eltérő intézkedéseket és a könyv megjelenése idejéig közzé tett pénzügyminiszteri rendeleteket. Egy rövid, de tájékozó kivonatban magában foglalja a könyv a jövedéki büntető eljárást is.

Egy ilyen szakszerü egybeállitást pedig természetesen csak olyan szakember volt képes szerkeszteni, a ki maga is egyik tevékeny munkása volt ezen a téren is a pénzügyi igazságszolgáltatásnak, még pedig a m. kir. pénzügyi közigazgatási bíróságnál annak létrejöttétől a mai napig, ismerve ennek az uj intézménynek keletkezését, fokonkénti fejlődését, ügymenete részleteit, a pénzügyi közigazgatásra és igazságszolgáltatásra gyakorolt hatását.

Lelkiismeretes, tárgyilagos, részletesen kimeritő munkát végzett szerző ennek a könyvnek megirásával. Egyaránt s eredménynyel használhatja azt ügyvéd, biró, pénzügyi tisztviselő s bármely magán ember, a kinek ilyesmiben utbaigazitásra van szüksége. Minduntalan hangoztatva van a pénzügyi közigazgatásnak és igazságszolgáltatásnak a bélyeg- és illetékügyekben való zavarossága, ellentétessége, azokban a tájékozottság megszerzésének roppant nehézsége, ennek a könyvnek az a czélja és feladata, hogy a bélyeg- és illetékszabályoknak áttekintése, megtanulása és alkalmazása könnyüvé váljék. Azért teljes meggyőződésből ajánljuk azt, mint igen czélszerüen használható könyvet.

Ebből az alkalomból még meg kell jegyeznünk, hogy az ujabb nemzedéknek a hivatalnoki kar eruditiója tekintetében az irodalmi téren való müködése igen kedvező jelenség.

Erre inkább buzditni, bátoritni kell az illetőket, nem pedig attól elidegenitni.

Ha rendes hivatali munkájuk pontos elvégzése mellett hivatalnokaink közül minél többen foglalkoznak szakmájuk irodalmának tanulmányozásával s annak müvelésével és gyarapitásával, annál több reménynyel lehetünk eltelve hivatalnoki karunk szellemi és erkölcsi niveaujának emelkedéséről s erősbödéséről.

Peldányképül előttünk állanak a mivelteb államok, kövessük azokat ebben a tekintetben is, és legyünk férfias, komoly elismeréssel azok iránt, a kik szabad idejüket hasznos irodalmi müvek megirásával töltik el.

Dr. SZÉKELY JÓZSEF,
m. kir. p. ü. közig. biró.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE

Az 1881: LIX. tcz. 5. §-ához.

X. felperes Y. alperes ellen a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék mint kereskedelmi bíróság előtt 500 frtot meghaladó számlakövetelés iránt rendes kereskedelmi pert tett folyamatba. — Alperes, ki a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék birói hatósági területén

kivül lakik, az 1881. évi LIX. törv.-czikk 107. §-ában nyert fölhatalmazás alapján 1881. évi november 1-én 3269. sz. alatt a kereskedelmi ügyekben követendő eljárást szabályozó igazságügyi miniszteri rendelet 13. §-a szerint meghatározott időben és módon megtette az illetékesség elleni kifogást és pedig egyebek közt a helyi illetéktelenség miatt is. — Az első foku bíróság az iletékesség elleni kifogást elvetvén és az illetékességet megállapitván, a hivatkozott igazságügyminiszteri rendelet 13. §-a harmadik tétele értelmében az ügy érdemleges tárgyalására kitüzte a határnapot s annak folytán a per érdemileg is letárgyaltatott. Ezt megelőzőleg azonban alperes törvényes idő alatt az 1881. évi LIX. törv.-czikk 16. §-a végső tétele szerint a rendes eljárásnál az illetékességi kifogás tárgyában hozott végzés ellen külön megengedett felfolyamodással élt, mely az 1881. évi LIX. törv.-czikk 56. §-a szerint az ügy érdemének itélet által eldöntésére nézve halasztó hatálylyal birt.

A másodfoku bíróság az elsőfoku bíróságnak az illetékességi kifogás tárgyában hozott végzését megváltoztatta, az eljárt kir. törvényszéket a kérdéses kereset fölött birás kodásra helyileg illetéktelennek kimondotta s ugyanazt utasitotta, hogy a keresetet fölperesnek adja vissza; egyszersmind az illetékesség kérdésének tárgyalási, — valamint az arra vonatkozó felfolyamodási költségek megfizetésében felperest elmarasztalta és még alperesi ügyvédnek díját és költségét saját fele irányában is megállapitotta, nyomatékosan indokolván ezt lényegileg azzal, hogy alperes a trencséni kir. törvényszék területén lakván, az ellene inditott személyes keresetre nézve a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék az 1868. évi LIV. törv.-czikk 30. §-a szerint általában illetékességgel nem bir; továbbá: hogy a kereseti számla szabályszerüen vezetett kereskedői könyvkivonatnak tekinthető nem lévén, az 1868. évi LIV. t.-cz. 35. §-a második tétele alapján, mint a könyvek vezetése helyének birósága sem lehetett illetékesnek kimondható; és hogy az illetékesség a fizetési hely szempontjából sem volt megállapitható, mert fölperes maga sem állitotta azt, hogy a követelésnek fölperes lakhelyén Budapesten kifizetése iránt megállapodás jött volna létre, a kereskedelmi törvény 324. §-a pedig csak pénzbeli, — vagyis kölcsön és hasontermészetü szerződésekből eredő tartozásokra vonatkozik, melyek közé az áruvételből származtatott fölperesi követelés nem tartozik.

Ez a végzés jogérvényes, — de nem is lett volna további felfolyamodással megtámadható, mert nem vonatkozik oly esetre, mely az 1881. évi LIX. törv.-czikk 59. §-ának 4. pontja alá vonható lenne; — ebben a végzésben a föntebb emlitetteken kivül egyéb rendelkezés, jelesen az 1881. évi LIX. t.-cz. 5. §-a második bekezdése alapján a periratoknak további eljárás végett az illetékes birósághoz áttétele iránt nem tétetett; ennek következtében az első foku bíróság az időközben érdemileg is letárgyalt per iratait irattárba helyeztette.

Ily előzmények után az illetékességi kérdésben jogérvényesen nyertessé lett alperes kérvényt adott be a per érdemének letárgyalása alkalmából fölmerült költségei megállapitása s fölperesnek azok megfizetésére kötelezése iránt, mely kérelmével alperest az elsőfoku bíróság elutasitotta azért, mert a fölperesi kereset fölötti biráskodásra illetéktelennek mondatván ki, nem illetékes a kérdéses költségek iránt intézkedésre sem.

A másodfoku bíróság ezt a végzést helybenhagyta nyomatékos indokolással azért, mert a per érdemére vonatkozó tárgyalás költségeinek ki által és mily mérvben való viselése az 1868. évi LIV. t.-cz. 251. §-a szerint a per érdemében hozandó itéletben birálandó el, ily költségek megállapitása tehát a perbeli bíróság hatáskörébe tartozik, ennélfogva oly esetben, ha ily költségek egy később hozott birói határozat szerint illetéktelen bíróság előtt merültek föl, azok fölött csak az a bíróság van hivatva határozni, melyhez a periratok az 1868. évi LIV. törvényczikk 5. §-a értelmében átteendők.

Ezt, azt hiszem, bárki is helyesnek találja, és én annál inkább annak tartom, mert ebben a fenforgó esetben, hacsak a további eljárás folyamán az érdemileg is letárgyalt kérdéses pert fölperes le nem teszi és igy az 1868. évi LIV. törv.-czikk 70. §-a szerint fölperesnek a perköltség megfizetésében elmarasztalása ily módon föl nem merül, akkor az 1881. évi LIX. t.-cz. 5. §-a második tétele alapján teendő intézkedés következtében a majdan illetékes bíróságnak a per érdemében hozandó itéletével fog meghatároztatni, hogy melyik fél a pervesztes? és az lehet az 1868. évi LIV. t.-cz. 251. §-ánál fogva a perköltségek megfizetésében elmarasztalható, pedig hát az illetékességi kérdésben nyertessé lett alperes válhatik netán a per érdemében vesztessé, a ki a fentebbiek szerint még most a per érdemének eldöntése előtt és a felsőbb bíróság határozata szerint illetéktelennek nyilvánitott bíróság által óhajtotta volna köteleztetni fölperest a per érdemleges letárgyalásánál fölmerült költségek megfizetésére, — ez a körülmény is kétségtelenné teszi azt, hogy a per érdemének elbirálására a felsőbb bíróság által jogérvényesen illetéktelennek nyilvánitott kir. törvényszék ily körülmények között nem lehet hivatva az érdemleges tárgyalás költségeire nézve marasztaló határozatot hozni.

Ha a fenforgó — és egyéb más hasonló oly — esetben, midőn a maga illetékességét megállapitó elsőfoku bíróságot a felsőbb bíróság nyilvánitotta illetéktelennek, a fentebbiek szerint ugy áll az, hogy a keresk. eljárás 13. §.-ához képest időközben megtartott érdemleges tárgyalás költségei iránt a kereset elbirálására illetékes bíróság van hivatva, — és pedig, ha perletétel következtében az 1868. évi LIV. törv.-czikk 70. §-ának esete föl nem merül — az ügy érdemében hozandó itélettel határozni, akkor fölmerül az a kérdés:

vajon melyik tehát az az illetékes bíróság, melyhez az 1881. évi LIX. t. cz. 5. §-a értelmében a periratok további eljárás végett átteendők? — továbbá: vajon oly esetben, midőn az első foku bíróság magát illetékesnek mondta ki, de azt a felsőbb bíróság illetéktelennek nyilvánitotta, melyik bíróságnak kell azt elhatározni, hogy a periratok hová tétessenek át?

Ide vonatkozólag még egyéb kérdések is fölmerülhetnek s azok tekintetében a vélemények több irányban eltérők lehetnek, jelenleg azonban figyelemmel a concret esetre, csak az emlitett két irányban fölvetett kérdésre terjeszkedem ki.

Jogi iróink egyik jelese, dr. Herczegh Mihály, a magy. polgári törvénykezési rendtartásról irott müvében* az 1881. évi LIX. t. cz. 5. §-áról szólva, ennek a szakasznak ama rendelkezésére, mely szerint az ott meghatározott esetekben a periratok az illetékes birósághoz átteendők, emlitett munkájának 49-ik lapján azt a megjegyzést teszi, hogy a törvény a birót utasitja, miszerint a felek részére keressen illetékes bíróságot, — és ezután azt a véleményt fejezi ki, hogy helyesebb volna, ha az eljáró biró az okok közlése mellett a felekre bizná a további lépések megtételét.

Ez az általánosságban tartott vélemény, ha jól fogtam föl, nem is az 1881. évi LIX. t. cz. 5. §-a második tételének mi módon alkalmazására, hanem attól eltérő jogszabály alkotására vonatkozik. Ha azonban az emlitett véleményt igy nem helyesen fogtam volna föl és nevezett jogtudósunk azt az emlitett 5. §. második tételének mily módon alkalmazására, gyakorlati foganatba vételére kivánná értetni, ugy én nem tartanám czélszerünek azt, hogy a kérdéses 5. §-nak első tételében fölsorolt esetekben az ugyanazon szakasz második tételének foganatba helyezése iránt ne a bíróság intézkedjék; mert legyen bár az emlitett vélemény értendő akár ugy, hogy az 1881. évi LIX. törv. czikk 5. §-ában emlitett

* Dr. Herczegh Mihály: Magyar polgári törvénykezési rendtartás. III-ik átalakitott kiadás. Budapest, 1885. Franklin-társulat.

esetek valamelyikének fölmerülése alkalmából a felek által kijelölendő bírósághoz a periratok áttétetnének, akár pedig ugy, hogy a periratok áttétele nélkül a felek tennének, vagy talán inkább az a fél, a kinek érdekében állana, tenne további lépést, — a véleménynek ellene szól és pedig az első esetben az, hogy valamely ügyben, melyben a rendszerinti birói illetékességtől eltérésnek helye nincs, előfordulhatna, hogy a felek oly bíróságot jelölnének ki, melynek hatásköréhez az ügy nem tartozik, olyanhoz tehát a periratok át nem tehetők, mert az ily szabálytalanság az 1881. évi LIX. törvényczikk 39. §-ának *c)* pontjánál fogva a per bármely stadiumában hivatalból figyelembe veendő; — a második esetben pedig ellene szól az, hogy ha a periratok át nem tétetnének, akkor az érdemleges tárgyalással fölmerült fáradság és költség kárba veszett, ilyent elháritani pedig a törvényhozás feladatai közé tartozik, el is van az háritva az 1881. évi LIX. törv. czikk 5. §-ának második bekezdésében foglalt jogszabály által, mely összefüggésben áll az 1881. évi LIX. t. cz. 16. §-ával és a keresk. elj. 13. §-ával, a melyben foglalt és az id. törv. 16. §-ával is összhangzásban levő ama rendelkezés, mely szerint rendes eljárásnál, ha az eljáró bíróság az illetékesség ellen tett kifogást elveti, az ügy érdemleges tárgyalása folytattatik, — az igazságszolgáltatás lehető gyorsitását czélzó azon a jelentős indokon nyugszik, hogy az illetékesség ellen tett kifogásnak az első foku bíróság által elvetése esetén az arra vonatkozó végzés ellen használt felfolyamodásnak a felsőbb bíróság által elintézéseig a pere érdmleges tárgyalása ne késleltessék, sőt addig esetleg be is fejeztethessék, melynek alapján az első foku bíróság, ha illetékessége a felsőbb bíróság határozata következtében jogérvényesen megállapitva lesz, az 1881. évi LIX. t. cz. 56. §-ához képest mindjárt érdemileg itélhessen; ha pedig a felsőbb bíróság által az eljárt első foku bíróság illetéktelennek nyilvánittatott, arra az esetre — amaz indokon nyugvólag, hogy az időközben eszközölt érdemleges tárgyalás kárba ne veszszen, vagyis hogy annak anyagát az illetékes bíróság az itélet hozatalnál fölhasználhassa, — a többször idézett 1881. évi LIX. törvczikk 5. §-ának második bekezdése intézkedett arról, hogy ily esetben az érdemleg letárgyalt per iratai az illetékes bírósághoz átteendők.

Ha oly esetben, midőn az első foku bíróság az illetékesség ellen tett kifogást elvetve, magát illetékesnek határozta, a felsőbb bíróság pedig azt illetéktelennek nyilvánitotta, egyszersmind nem határozott az iránt, hogy melyik hát az illetékes bíróság, és hogy az 1881. évi LIX. tcz. 5. §-ának második bekezdése alapján az iratok ahhoz áttétessenek, és ha e részben az első foku bíróság akár önmagától, akár a felek vagy azok valamelyikének kérelmére netán intézkedik, és a periratokat egy más bírósághoz az idézett 5. §. alapján átteszi, akkor véleményem szerint oly körülmények merülhetnek föl, melyek akkor nem állhattak volna elő, ha a felsőbb bíróság az illetéktelenséget elhatározó végzésében egyszersmind az illetékes bíróságot kijelölte és a periratoknak ahhoz áttétele iránt is rendelkezett volna; jelesen fölmerülhet az, hogy ha a mondott esetben és körülmények között a felsőbb bíróság nem rendelkezett és az első foku bíróság intézkedik a periratoknak más bírósághoz áttétele iránt, s esetleg ama másik bíróság nem tartván magát illetékesnek, illetékességi összeütközést idézhet elő, mi fölött aztán az 1881.: LIX. t.-cz. 7. §-a értelmében a kir. Curiának kell határozni, mely utóbbi kikerülhető lett volna akkor, ha a másodfoku bíróság az illetéktelenséget kimondó végzésében egyszersmind kijelölte volna az illetékes bíróságot, mely esetben az a bíróság a felsőbb bíróságnak e részbeni határozata szerint eljárni az 1874. évi október 15-én kelt ügyviteli szabályok 67. §-a értelmében tartozván, abból illetékességi összeütközést elő nem idézhetett volna; de fölmerülhet az is, hogy az első foku bíróságnak az áttétel iránt intézkedő végzése ellen netán a felek felfolyamodással élnek, mely esetben azután a másodfokú bíróságnak már a második felfolyamodás következtében kell az id. 5. §-nak második bekezdése alapján arra nézve határozni, a mi iránt az illetékességet megállapitó első fokú birósági végzés ellen használt előbbi felfolyamodás elintézése alkalmával hozott végzésében határozhatott volna.

Ez ellen — erről a kérdésről folyt eszmecsere közben — oly vélemény nyilvánult, hogy az 1881. évi LIX. t.-cz. 5. §-a második bekezdésének alkalmazása nehézséggel jár azért, mert megtörténhetnék, hogy az eljárni hivatott bíróság helyett a felsőbb bíróság oly más bíróságot találna illetékesnek kijelölni, a mely szintén illetéktelen, a minek a következményei azután hátrányosabbak, mint annak, ha az említett irányban nem intézkedik.

Ezzel szemben áll az, hogy az id. törvény 5. §-beli rendelkezése létezik, az tehát a fölmerülő esetekben nem mellőzhető, hanem alkalmazandó; egyébiránt arra nézve, hogy a concret esetben és az ahhoz hasonló esetekben a felsőbb bíróság az illetékes bíróságot tévedés nélkül kijelölhesse, illetőleg meghatározhassa, nem is foroghat fön nehézség, mivel a keresetből a jogalapnak, a kereset tárgyának s mindazoknak a ténykörülményeknek, melyből a kereset származtattatik, — továbbá még alperes lakásának, stb., szóval: mindazon kellékeknek, melyeket az 1868. évi LIV. t.-cz. 64. és 65. §§. előszabnak, ki kell tünni, és azokból, valamint az illetékesség ellen tett kifogásokból s az annak következtében tartott tárgyaláson előadottakból ki kell tünni, ha vajon olyan-e a kereset, mely az alperes személyes bíróságánál, vagy netán törvénynél fogva más bíróságnál avagy netalán szerződésileg meghatározott és kijelölt bíróságnál inditandó? és esetleg nem forog-e fön oly bíróság illetékessége, melynek hatásköri illetőleg ügybirósági illetékességétől az eltérés meg nem engedhető? az ekként kideritettekhez képest aztán a birói illetékességet, illetőleg hatáskört szabályozó 1868: LIV. t.-cz. I. czime III. fejezete, az 1881. évi LIX. t.-cz. 6. §-a, a kereskedelmi ügyekben követendő eljárást szabályozó igazságügyi miniszteri rendelet I. fejezete, valamint a birói illetékességet illetőleg hatáskört szabályozó egyéb törvények és rendeletek, jelesül: az 1871. évi LIII. t.-cz.; az 1871. évi LIV. t.-cz. 15. §-a; az 1873. évi XXII. t.-cz. 18. §-a; 1876: XIII. t.-cz. 119. §-a; 1877. évi XXII. t.-cz. 1881. évi XLI. t.-cz. IV. fejezete, az 1881. évi LIX. t.-cz. 107. §-a alapján 1881 november hó 1-én 3263. sz. a. kiadott kir. igazságügyi miniszteri rendelet, az 1885. évi XXVI. t.-cz. 37. §-a, és mindezeken kivül még a birói illetékességre és hatáskörre vonatkozólag hatályban fönálló egyéb jogszabályok alapján nem lehet semmi nehézség a részben, hogy a kereset elbirálására illetékes bíróság helyesen kijelöltethessék.

Ezek után most már a föntebb előadott tényállás és kifejtett nézpontok alapján az általam fölállitott kérdésekre felelek oly értelemben, hogy:

véleményem szerint az ismertetett concret esetben a trencséni kir. törvényszék mint kereskedelmi bíróság az illetékes, mint a melynek területén a másodfoku bíróságnak föntebb közölt végzésében foglaltak szerint alperes lakik;

továbbá: hogy oly esetben, midőn az elsőfoku bíróság magát illetékesnek mondja ki és azt a felsőbb bíróság nyilvánitja illetéktelennek, azzal az alkalommal a felsőbb bíróságnak kell az 1881. évi LIX. t.-cz. 5. §-a alapján egyszersmind kijelölni az illetékes bíróságot és ahhoz a periratoknak további eljárás végett áttételét elrendelni.

Dr. SÁNTA ELEMÉR.

A Pribil-esethez.

Lapunk főmunkatársa felkérte dr. Schwartzert, a törvényszéki elmekórtan jogkari tanárát, adna véleményt a Pribil-esetben felmerülő elmekórtani kérdésekre nézve. A követ-

kezőkben közöljük a véleményt, mely lényegileg ugyanazon eredményre jut, mint a közegészségi tanács votuma:

Igen tisztelt Tanár úr!

Megkeresésének megfelelve a puerperális állapotnak, nevezetesen pedig a terhességnek befolyásáról a beszámithatósági képességre, — és Pribilné esetéről általánosságban, — nézetemet a következőkben van szerencsém előadni.

Mindazon phyisologikus, azaz élettani folyamatok, melyek a nő szervezetében véghez mennek, hogy a nőt hivatására képesitsék, az esetek többségében a normalis idegrendszerbeli életet és a központi idegrendszer psychikus nyilvánulásait alterálják és működésükben megzavarják — megakaszthatják, a szellemi élet világába homályt vethetnek és nem ritkán ágról tépik a fejlődő rózsát. Már a pubertas minden egyes esetben észlelhető, nem ritkán azonban a psychikai és motórikus sphærában egyaránt hatalmas aberratiókat külöl. A hullámzó kedély, depressiók, félelmi érzetek, kishitüség, elhagyatvaérzés, élénk álomképek, részben álmatlanság, étvágytalanság, majd a legkülönbözőbb jellegü görcsök tünetei között fejlődik a nemi élet, melynek érettségi jele: a menstruatio és a szellemi élet közötti csereviszony félreismerhetlen. Azon komplikált physiologikus folyamat, mely a menstruatiókat létesiti, határozottan befolyásolja az idegrendszerbeli életet, s ily módon szellemi életünk physiologikus állapotát is. A menstruationalis szak fejlődésével egyaránt megváltozik a nő psychikai és idegrendszerbeli élete. A könnyen ingerlékeny, fellobbanásra hajlandó, kedélyében változékony, kivánságaiban tétovázó nő egy felfoghatatlan félelem, aggodalmat gerjesztő sejtelem befolyása alatt áll, a mitől nem tud menekülni, a minek magyarázatot adni képtelen, s a mi mégis teljes erővel uralkodik én-jén. Majd depressió helyezkedik a különben vig kedélyre, szófukar lesz a bőbeszédü, a magányt keresi, — mert átérzi, hogy lénye átváltozott.

Ezen psychikai abberrátiókkal karöltve jár a physikumban észlelhető elváltozás is. Az összehuzott szemrések fájdalmas külsőt kölcsönöznek az elhalaványult arcznak. A test pihenni vágy. Az étvágy lanyha. Fájdalmas érzetek a fejben, majd kisebb foku szédülés, nem ritkán látási zavarok bántják a közérzetet.

De nemcsak a physiologikus szellemi életet alterálhatja a menstruatió folyamata, hanem az összszervezetre mélyen ható elváltozásokat létesit a kóros szellemi életben is. *Schlager* szerint a menstruatió száz esetben 67-szer könnyen észlelhető psychikus alteratiókat, 33-szor pedig jelentékeny zavarokat idézett elő. A dühöngésnél az epilepsziánál, a melancholiánál a menstruatio tartama alatt a tünetcsoport jelentékeny emelkedést mutatott, mig 22 öngyilkosságra hajlandó elmebeteg nőnél az öngyilkosság hét (7) esetben a menstruatio idejére esik. Ezen statistikai tényeket támogatja Kétly Károlynak azon tapasztalata, hogy a Rókus-kórházba felvett és öngyilkossági kisérletet elkövetett nők majdnem kivétel nélkül az öngyilkossági kisérlet idején menstruáltak. (L. különben i. t. barátomnak Konrád Jenő n.-szebeni orsz. tébolydai igazgatónak «A női ivarszervi bántalmaknak az elmekórhoz viszonyáról» irt rendkivül érdekes és alapos tanulmányát.)

A statistika ezen megdönthetlen tényeivel szemben ugyan ki merné állitani, hogy mindez csak a véletlen szüleménye?

És a terhesség, a szülés, a szoptatás, szóval: a puerperális állapotok causalis értékét lehet-e tagadásba venni?

A kik a puerperális állapotokat, mint physiologikus processusokat mibe sem veszik, azaz a beszámitás kérdésénél reá semmi sulyt nem helyeznek, azokat, ha férjek és apák, emlékeztetem azokra az aggodalomteljes órákra, melyeket terhes vagy szülési fájdalmak közt vergődő hitvesük ágyánál töltöttek — és azokra az örömkönyekre, melyek aggódó arczuk barázdáit elsimiták, midőn az anya legnagyobb szenvedésének végét, midőn az anya életben maradását hirdeté a kisded szózata. A ki nem észlelte a terhes nő feldult lelki állapotát, a ki ezerszer nem olvasta le arczáról a halál félelmeit, a ki közvetlenül nem látta a szülés aktusát, mely nem ritkán feldulja az egyiknek szervezetét, hogy a másiknak életet adhasson, az képtelen megitélni a modern törvényszéki elmekórtan egyik alaptörvényét, hogy *a puerperális állapotok kivétel nélkül nagy mértékben alterálják a beszámitási képességet, bizonyos complicatiók esetében pedig azt teljesen kizárják.*

Minthogy az igen tisztelt tanár urat főleg az a kérdés érdekli, hogy a *terhesség mily mértékben befolyásolja a beszámithatóságot, erre általánosságban* a következőkben válaszolok.

A terhesség folyamán beálló psychosisok, *bármily fokuak* és *jellegüek* legyenek is, kifejlődési momentumukat *az összszervezet mélyreható átváltozásában lelik.* Az anyaméh növekedése és a beékelt méhlepény-keringés az összszervezetben lényeges vérkeringési változásokat, zavarokat idéznek elő, melyek ha a terhesség folyamán absolute növekedő vérmennyiség által *részben* ki is egyenlitődnek, mégis *különösen az agyban keringési zavarokat fognak előidézni, még pedig főleg anaemiát (vérszegénységet).*

Ha már most tekintetbe veszszük *Nasse* kisérleti vizsgálatait is, melyek szerint *a terhességnél a vér vegyi összetételére nézve is megváltozik,* a mennyiben a vértestecsek számának apadása mellett a vér-sók is csökkennek, ugy a dolog természetében rejlik, hogy *mindezen elváltozások functionális zavarokat kell hogy előidézzenek.* Ilyenekül tekintendők a kedélyi zavarok, a depressio, a félelmi érzetek, a könnyen izgékonyság, ájulási érzetek, reflex-ingerlékenység, stb. stb.

Mindaddig, mig a terhesség rendes viszonyok közt és relativ normális szervezetben folyik, ezen emlitett functionális zavarok minimális ingadozás mellett az élettani határt nem lépik tul. *Ha azonbau a szervezet satnya, az idegrendszer elgyöngült, kellő működési képességében gátolva van, ha az általános táplálkozási viszonyokat bénitó kedélyhullámzások létesülnek (bú, gond), és az összes psychikai és physikai aetiologikus momentumok mintegy hosszabb időn keresztül fejlődve fennállnak, akkor csakhamar fognak fokozódni a functionális zavarok és stationaer alakot ölteni, szóval: kifejlődni látjuk szemeink előtt az elmekórt.*

Bizonyitó körülmény ezen feltevés mellett az a statistikai tény, hggy a terhesség *három utolsó hónapjában fellépő psychikai megbetegedések a gyermekágyi psychosisok 50 százalékát teszik.*

A puerperális psychosisok, az epileptikus és hüdéses elmezavar kivételével, az elmekórok bármely alakjában jelentkezhetnek, leginkább mégis *a melanchólia* észlelhető, mely *az összes puerperalis psychosisok 36 százalékát teszi.*

Mint nagyfontosságu momentumot kiemelendőnek tartom a *puerperális melancholiáknál a sajátságos álomszerü tévengést, melynek keretén belül az emlékezet legalább is elhomályosult.* Ezen fázisban, a rövidebb-hosszabb ideig tartó *tévengés alatt* az impulsiv cselekedetekhez hasonlóak vitetnek véghez, azaz oly cselekmények, melyeknek indokait nem tisztán öntudatos képzetek alkotják, melyek nem az akarás különböző lehetősége fölötti elmélkedés szabványai szerint folynak le, az indokok kellő mérlegelésével és a leghelyesebbnek tartottra vonatkozó eldöntéssel, hanem a melyeknél a cselekvésre ösztönző képzet *még mielőtt az öntudat küszöbét átlépte* és ez által mintegy purifikálva lett volna, azaz *még mielőtt a korrigáló ellenőrző képzetet szülte volna, már is cselekvésbe megy át.* Ezen cselekvés, mely legközelebb áll az indulati cselekményekhez, a psycho-motorikus készülékek rendellenes izgékonyságára mutat; a mennyiben itt a jelentkező félben levő képzet elégséges arra, *hogy az akarat és öntudat kizárásával közvetlenül cselekvésbe menjen át.*

És ha ily jellegü cselekményeknél bizonyos logikai sorrendet tapasztalunk is, ez a körülmény előbb vázolt felfogásunkat semmi tekintetben nem alterálhatja. Hiszen közismeretes tény, hogy az elmekóros épugy, mint a delirans és

somnambul *automatikus cselekedeteiben is megvan a logikai sorrend*, a minek magyarázatául szolgál azon pszicho-fiziologikus törvény: *hogy a cselekvés alapja, a képzet, lehet helytelen*, kóros alapon termelt, mert az öntudatba betódul a nélkül, hogy az ellenőrző képzetet létesitette volna, *az eredeti képzetből kifolyó, mintegy kiviteli képzetek azonban physiologikus jellegükből nem kell hogy veszitsenek.*

Ezen általánosságban előadott reflexiók után térjünk át a Pribilné esetére.

Azon kezdem, hogy azt mondják: «*Pribilné tettének psychologiája nagyon egyszerü.*» Nézetem szerint *ezen kijelentésben* fekszik a főhiba; mert sulyt helyez a *tettre*, mielőtt még psycho-pathologikus szempontból ismerné magát a *tettest.*

Nézzük tehát a tettest. Egy degenerativ tünetekkel telt idegrendszerrel biró nőt családi boldogságából tépi ki a ledér udvarló. Szerelmük zálogát szive alatt hordja az elzüllött nő. Mit törődik ő férje boldogtalanságával, mit családja kétségbeesésével, mit a becsülettel és női erénnyel, csak *ő* szeresse. És ezt a szerelmet bírja mindaddig, mig a ledér udvarló ábrándképét szét nem tépi, mig magától el nem taszitja az ő kedveért elzüllött nőt, míg a szerelmeért könyörgő, esdeklő szavaira gunykaczajjal nem válaszol: hisz sohsem szerettelek, ocsmány játék voltál kezeim közt . . ., meguntalak . . ., térj vissza férjed karjai közé, vélt szerelmünk záloga legyen nászajándékod. A derült égből lecsapó villám fényénél láthatjuk az eltévelyedett nő kétségbeejtő helyzetét. Férjéhez, kinek családi boldogságát rabolta el, kinek nevét beszennyezte, visszatérni nem akar. Kedvese ajtót mutat a lebetegedőnek. Gyermekeit a nyomor öleli. Szive alatt egy apátlan lény, kire a társadalom már jó eleve reásüti *az átok bélyegét.* Ő maga a női hivatás *legveszedelmesebb momentuma előtt áll*, az élet és halál között alig van ür, szenved testileg és szenved lelkileg és senkije, a ki bátoritó szót intézne hozzá.

A nő ezen kedélyállapotára vonatkozólag egy valaki azt mondá: *ez minden esetre baj volt reá nézve; de mindezen körülmények nem zárhatják ki a* tett *beszámithatóságát.*

Tehát ismét a *tettre* helyezzük a fősulyt? A természettudományi alapra fektetett positiv iskola hivei nem igy gondolkodnak. Ők első sorban *nem a tettet* veszik reflexióik kiindulási alapjául, hanem *a tettest. Az embert fürkészik*, bonczolgatják szervezetét, az idegrendszer és szellemi élet nyilvánulásait, az egyensulyt, a causalis értéket és mindezekből meritenek *következtetést a tettre.*

És hogy a természettudományi iskola ezen tétele helyes, arra fényes bizonyiték ugyancsak *Pribilné esete. Pribilné esetében ugyanis az állitólagos gyilkosság* **tettével** *kombinatióban szerepel az öngyilkossági kisérlet* **tette.**

Az öngyilkosságra vonatkozólag a törvényhozó bölcsesége *megközeliti* a természettudományi álláspontot; mert feltételezi azt, *hogy az élettől megválni akarás mozzanata mint alapképzet nem lehet physiologikus, nem lehet normalis és azért az öngyilkossági kisérletet a büntetendő cselekmények sorából kizárja.* Ezt mi mindnyájan természetesnek tartjuk. *Jogász és orvos közt e tekintetben nincsen nézetkülönbség. De nem a tiszta logika consequentiája-e az, hogy ha egy egyén egy és ugyanazon időben oly tetteket követ el, a mely tettek egyikére a törvényhozó már eleve is kimondja azt, hogy az csak be nem számitható állapotban követhető el, hogy ugyanakkor ezen egyénnek ugyanazon időben elkövetett másik tettére is kell hogy a büntető törvénykönyv 76. §-a alkalmaztassék?* Hová jutnánk, ha a beszámithatósági kérdés eldöntésénél *az imputatio facti-t az imputatio juris fölé helyeznők?* A tévedések labyrinthusában oda jutnánk, *hogy a büntető törvénykönyv 76. §-a fölöslegessé válnék;* mert hiszen ha az elmekórosnak *akár praemeditált, akár impulsiv tettét kitépjük* és ezzel mintegy *elkülönitjük* a szervezet psychikai és physikai nyilvánulásainak *köréből*, akkor összehasonlitás hiányában *az ily módon elszigetelt tettből* az előttünk ismeretlen és ennek következtében *meg nem vizsgált individuum psychikai anomáliáira következtetést vonni képtelenek volnánk; a tett csak mint olyan volna megitélendő, a minek consequentiája már most az lenne, hogy minden egyes tett physiologikus jellegü és ennek következtében beszámitható.* Már pedig ennek a felfogásnak ellent mond a gyakorlati törvényszéki lélektan, mely az individuumon megejtett kutatás és tanulmányok eredményéből minden kétséget kizárólag megállapitotta azt, hogy az elmekórok egyes alakjaiban véghez vitt tett *ugyan azon egyes elmekórnak jellegét viseli magán.* Más az epileptikus és más a melancholikus tette és ha *mindkettő gyilkol*, az *epileptikus czélnélküli kegyetlensége* minden egyes esetben éles ellentétet fog képezni *a melancholikus tettével*, mert mig az *előbbinél* a gyilkosság *a motorikus izgalomnak tartamától* függ, s épen azért az epileptikus gyilkos nem ritkán a meggyilkoltnak testén a legiszonyúbb kegyetlenségeket is elköveti, addig a *melancholikus a büntett elkövetése által czélját elérvén, lelkületét megkönyebbültnek érezvén*, további kegyetlenség felé nem tör.

De ezen kutatási eredményeket a törvényszéki elmekórtanban megdönthetlen tétellé *csak az a körülmény* emelhette, hogy a tudományos buvár *soha sem elégedett meg csak a tettnek vizsgálatával, hanem* **első sorban is** *magát az individuumot fürkészte.*

Ezen irányt követve vizsgáljuk az individuumot. Vádlott nőnél — mint ezt a közegészségügyi tanácsnak tudományos szempontból kifogástalan, mert a törvényszéki elmekórtannak *modern tételeire fektetetl* felülvéleménye kiemeli — már leánykorában *a menstruatiókat a legsulyosabb kedélyhullámzások kisérték.* A nervozitás *nem lényegtelen foku tünetei egész életén keresztül* vörös fonalként huzódnak. *Degenerativ tünetek nagy mennyiségben feltalálhatók nála.* Mindezekhez járult a *terhesség* (vádlott nő a 9-ik hónapban volt terhes), mely körülmény *psycho-pathikus értékével* előbb már megismerkedtünk. A terhesség folyamán a satnya, helytelenül működő idegrendszer *a legsulyosabb kedélyhullámzások által* létesitett *általános táplálkozási zavarok folytán még inkább meg lett ingatva.* Mind e körülmények **együtt véve** minden kétséget kizárólag eredményezték a *melancholiát, mely megtörte vádlott nőnek aktiv ellentállási képességét és kifejlesztette nála a melancholiát jellegző elpusztulási vágyakat.*

Vádlottnőnél, *ha ugyan tényleg elkövette a gyilkosságot, ez csak eszköz lehetett arra, hogy magát elpusztithassa.* S a viszonyoknak *ily kóros* megitélésével a *melancholikus tetteseknél általában véve* **mindig** *találkozunk.* Az elpusztulási vágyak fejlődését már rég megelőzte a külvilág iránti leküzdhetetlen bizodalmatlanság. Tulajdonképen *ezen érzetekből* fejlődnek *az elpusztulni vágyás képzetei, s ez érzések eredményezik azt is*, hogy szeretteit *senkire sem bizza, hanem inkább elpusztitja őket, hogy maga is nyugodtan meghalhasson.*

Készakarva használtam ezt a kitételt: ha ugyan elkövette a gyilkosságot; mert e tekintetben *teljesen osztozom* az igen tisztelt tanár urnak abbeli felfogásában, hogy gyilkosságról *mindaddig nem beszélhetünk*, mig a corpus delicti szemünk előtt nincsen, vagy mig a gyilkosság *ténye classicus tanuk által minden kétséget kizárólag be nem igazoltatott.* A melancholikus tettesnél ugyanis *nincsen kizárva* az az eshetőség, *sőt ellenkezőleg a casuistica igazolja azt*, hogy a melancholikus halni vágyó öngyilkosságra képtelen; *bűntényt színlel abban a reményben*, hogy *idegen kéz által végeztessék ki.* Lehetséges, hogy Pribilnénél *az akaraterő hiányában* ugyancsak ily nemü terv érlelődött meg, *s hogy czélja eléréséhez közel állott, bizonyitja ezt az a sulyos itélet*, mely itéletnek jogi szempontból is megtámadásával az igen tisztelt tanár ur oly sikeresen megküzdött.

De bármiként legyen is a dolog, tekintve mindazon körülményeket, melyeket a *terhességre vonatkozólag* elmondottam, nevezetesen pedig *a terhesség által létrejött vérkeringési zavarokat, a vér vegyi összetételének megváltozását, a vértestecsek*

számának apadása mellett a vér-sók csökkenését és ez által feltételezett functionális zavarokat; tekintve a vádlottnőnél *gyermekkora óta észlelhető* nagyobb foku *nervozitást*, a jelenleg is konstatált *degeneratív tüneteket*, továbbá a *pupillák változó nagyságát és egyenlőtlenségét, az edényrendszer könnyü ingerlékenységét, a térdreflexek fokozódottságát*, s tekintve mindezeken felül *azon súlyos kedélyizgalmakat, melyek visszahatásukban a központi idegrendszernek ugy is lanyha táplálkozási viszonyait még inkább alterálták;* tekintve végre *vádlottnőnek öngyilkossági kisérletét* és ennek megakadályozása után külölt *szenvtelen, mivel sem törődő magaviseletét, minden kétséget kizárólag konstatálható, hogy a gyilkosság büntettével vádolt és öngyilkossági kisérletet tett Pribilné állitólagos büntettének és öngyilkossági kisérletének elkövetése idején melancholiában szenvedt, mely elmekór valószinüleg acute lefolyt.*

Ki is egyébiránt kitünő tisztelettel maradtam
igen tisztelt tanár ur hive,

Dr. SCHWARTZER OTTÓ
kir tud. egyetemi j. k. m. tanár,
az orsz közegészségügyi tanács tagja.

Gondnoksági ügyek.

Mig a főváros és a vidéki központok ügyvédei a tömeggondnokságok méltánytalan kiosztása felett panaszkodnak, addig más vidékek ügyvédei igy fohászkodnak: «Uram, ne zuditsd ránk az ügygondnokságok bő áldását!» Ugyanis néha szükséges, de legtöbbnyire merőben fölösleges gondnoki kirendeléseket is rakás számra kap a vidéki ügyvéd, különösen telekkönyvi ügyekben, mely kirendelések evidentiában tartása sok alkalmatlanságot és felelősséget ró az igy megtisztelt ügyvédre. Midőn például a kir. adófelügyelő adóvagy illetékkövetelés biztositására zálogjogot kebeleztet be valami kivándorolt s eladósodott fél ellen, akkor a bekeblező végzés ügygondnokul kinevezett ügyvédnek kézbesittetik. Kérdem, mire való ilyen és ehhez hasonló esetekben az ügygondnok? mit védjen? mit tegyen? és vajon kell-e *ilyen* esetben *okvetlenül ügyvédet* kirendelni ügygondnokul?

Azon esetekben pedig, melyekben az ügygondnok fele érdekét az őt kirendelő bíróság eljárása ellenében *komolyan* megvédeni akarja, egyfelől visszatetszést idéz elő (mire nézve nem egy kirivó példával szolgálhatok), másfelől hiába várja fáradsága dijainak vagy irodai regiejének megfizetését.

A mi az ügygondnok dijait illeti, sajnos, a végrehajtási törvény nem egy intézkedést tartalmaz, mely a kiérdemelt dijak behajtását illusoriussá teszi. De azt kivánni, hogy a gondnok ingyen tartozzék dolgozni akkor is, midőn a törvény ez igazságtalanságot *nem* rendeli, az már csakugyan, ha nem is tervszerü roszakaratra, de legalább is eszmezavarra mutat. Nézetünk szerint ugyanis ott, hol a törvény nem intézkedik, azon fő jogelvnek kell irányadónak lenni, mely szerint «*ki-ki érdeme szerint* jutalmaztassék» jóban és roszban egyaránt. Továbbá *nem* áll az, mintha az ügygondnok perbeli szerepe *minden tekintetben* a magán képviselővel egyforma elbirálás alá eshetnék. Mert ha igaz is az, hogy az ügygondnok nem a kirendelést kérő felperesnek, hanem a gondnokolt alperesnek van hivatva jogi érdekét védeni és ha igaz is az, hogy előnyösebb a gondnokoltra nézve a védelemben való részesülés, mint ennek elhanyagolása, másfelől kétségtelen az is, hogy *sokkal előnyösebb* a távollevő vagy elmebeteg félnek vagyoni érdekére, *ha perrel meg sem támadható* és igy védelemre nem is szorul, illetve nem szorittatik. Ezzel azt akarjuk mondani, hogy *a gondnokolt fél eléggé meg van óva a pereltetéstől már hozzáférhetetlensége által*, jelesül távolléte vagy beszámithatlan állapota, sőt néha saját nemlétezése által (ismeretlen, helyesebben nem is létező örökösök), minél fogva végelemzésben a gondnokoltnak *épen ellenfele érdekében rendeltetik ki a gondnok, hogy legyen, kit támadni*, kit a per fegyverével esetleg leverni. Minthogy e szerint a gondnoki kirendelés egyike a perbeli instrumentumoknak, nemcsak a méltányosság, de egyenesen a szigoru igazság követelménye, hogy az ezen pereszközre szoruló felperes azt meg is fizesse, épen ugy, mint hordozza ő a többi perköltségeket is. Igazságtalan tehát az, hogy a gondnok dijai csupán a gondnokolttal szemben állapittatnak meg, mely gondnokolt néha physikailag nem is létezik vagy vagyonnal nem bir vagy csupán annyival, a mennyi a hitelezők követeléseit sem egészen fedezi. (Szerencse, ha a gondnok — nem *marasztaltatik* az esetleges felebbezési költség megfizetésében.)

A dolog természetének megfelelőbb volna ezek szerint: *első sorban* azon peres fél ellenében, ki a gondnok-kirendelés nélkül perbeli czélját el nem érheti, megállapitani a gondnoki dijakat, és csak másodsorban a gondnokolt fél ellenében az esetre, ha ellenfelétől be nem hajtható.

Végre ajánlatos, a gondnoki kirendelésekkel takarékosabban bánni. és ott, hol a kirendelés üres formalismus, ott, hol a gondnokolt jogi védelemre nem szorul, *nem* ügyvédet, minden más megfelelő hivatalos állásu személyt, tiszti ügyészt vagy (az adó- és illetékügyeket szemmel tartani hivatott) községi jegyzőt kirendelni gondnokul, elég tere maradván még az ügyvédnek, *dijtalan* munkát végezni.

Dr. RÓNAI JÁNOS,
hosszu-aszói ügyvéd.

A «jogtalanul» határozó jelentősége zsarolásnál.

Az e czim alatt e lapok mult évi 48. számában Vargha Ferencz kir. alügyész urtól megjelent czikkre csak néhány rövid megjegyzést koczkáztatok, épen mert a BTK. revisiója emlegettetik.

A német bttőtörvény — mint tudva van — a személyes szabadság elleni büntettek és vétségek fejezete alatt 240. §-ában rendelkezik, hogy a ki valakit *jogtalanul* erőszakkal, vagy valami büntett vagy vétséggel való fenyegetéssel valaminek cselekvésére, eltürésére vagy elhagyására *kényszerit*, egy évig terjedhető fogházzal vagy 600 márkáig terjedhető büntetéssel büntetendő.

E kényszerités constitutiv eleme, hogy a jogtalan vagyoni haszon iránti czélzat ki van zárva, evvel a zsarolás tényálladékát megállapitván.

«Die Nöthigung — ugymond Schwarze — geht, wenn sie aus *gewinnsüchtiger Absicht* zur Erreichung eines Vermögensvortheils verübt wird, in das Verbrechen der Erpressung über.»

Az idézett §-ban előforduló «jogtalanul» «widerrechtlich» szó — természetes, hogy a «kényszerit»-tel correspondeál — arra vonatkozik, és igy vagy a kényszerités a hatalom önmagában és általában a kényszeritőt nem illeti, vagy általában illeti — de nem ily jogtalan czélra; — a czél itt az eszközt szentségtelenitvén.

Sobald entweder der Nöthigungszweck oder das angewendete Nöthigungsmittel widerrechtlich wird, erscheint die Nöthigung selbst als rechtswidrig, mithin strafbar — mondja Liszt Lehrbuch 1884 428. l.

A *zsarolást* az idézett törvénykönyv a vagyon elleni büntettek közt 253. §-ában tárgyalván *szóról-szóra ugy rendelkezik, mint büntető törvénykönyvünk 350. §-a* — pusztán azon eltéréssel, hogy a talán nem is okvetlenül szükséges, mert önmagától értetődő szavak — «a mennyiben cselekménye sulyosabb büntetendő cselekményt nem képez» — egészen hiányzanak. E §-nál ismét a «jogtalanul» szó nem ugy mint fentebb a «kényszerit» szóval — de a «vagyoni hasznot» szavakkal correspondeál. Ennek kell, hogy jogtalan legyen.

»Erpressung setzt hierbei ebenso wie der Raub einen Vermögensvortheil voraus, *auf welchen der Thäter kein Recht*

hat, und unterscheidet sich dadurch insbesondere aus von der Selbsthilfe — (mely, ha erőszakkal vagy büntett, vétség elkövetésével való fenyegetéssel gyakoroltatik, büntetendő) — und insbesondere auch von der Nöthigung.» Motive des Rew. Entw. 126. l. Hasonló értelemben rendelkezik a képviselőház igazságügyi bizottságának jelentése. (Anyaggyüjt. II. 685. l.) A zsarolás vagyoni jogok ellen irányzott büncselekmény; természeténél fogva tehát megkivántatik «hogy a czél, mely miatt használtatott, a «jogtalan vagyon, haszon szerzése» legyen stb.

Az exact törvénymagyarázat szempontjából semmi kétség sem férhet Vargha Ferencz ur azon thesiséhez, hogy a törvényben olvasható «jogtalan» határozó kizárólag a vagyoni haszon minőségére vonatkozik.

Ámde Vargha ur figyelmét bizonyára ki nem kerülte, hogy judicaturánk a fentjelzett «Nöthigung» és az «Erpressung» tényálladékát a BTK. 350. §-a alá, nézetem szerint is tévesen subsummálja.

Igy például kimondta a budapesti kir. itélő tábla 60232/883. sz. alatt, hogy a BTK. 350. §-a szerint a zsarolás tényálladékához nem az kivántatik, hogy a vagyoni haszon legyen jogtalan, hanem az, hogy a vagyoni haszon *jogtalanul szereztessék.*

A kir. Curia 1884. évi 7507. sz. a. ezen itéletet helybenhagyta.

A német BTK. szerint az nem az Erpressung, de a Nöthigung tényálladéka, de csakis akkor — ha a szerzés — erőszakkal vagy büntett vagy vétség elkövetésével való fenyegetése által eszközöltetett, különben önsegély.

A zsarolás tekintetében még egy sajátságos jelenség észlelhető judicaturánkban, a hatóságnál leendő feljelentéssel való fenyegetés tekintetében, a mennyiben az, ha jogtalan vagyoni haszon szerzése czéljából is alkalmaztatik, nálunk zsarolást nem képez, (Curia 5354/884. 4200/881.), holott Németországban igenis.

Dr. HEXNER GYULA,
liptó-szt.-miklósi ügyvéd.

Külföldi judicatura.

89. *A bérbeadó joga.* Valamely gyárhelyiség bérbeadójának nincs joga ellenmondani egy a bérlő által a helyiségbe hozott, ámbár befalazott gőzgép lefoglalásának vagy árverésének, mert a gőzgép nem képezi az ingatlan növedékét, hanem tartozékát, mely megtartja önállóságát és megjelölését. Nincsen tehát jogositva arra sem, hogy az elárverezett gépet bérkövetelése fejében lefoglalja avagy az árverésen vevőtől visszatartsa. (A Kölni OLG. 1886 nov. 10.)

90. *A megbizó kötelessége.* A megbizó megbizását a megbizottól jogos ok nélkül idő előtt meg nem vonhatja és ha megteszi, kártéritéssel tartozik. (A párisi semmitőszék, 1886 nov. 17.)

91. *Bizonyitási kötelesség a vindicationál.* Az ingatlannak animo domini birtokosa mellett a tulajdonosi minőség vélelme szólván, a tulajdont bizonyitani nem tartozik; azért oly okból, hogy tulajdonát be nem bizonyitotta, nem evincálható, hacsak ellenfele a szerzés czimével vagy elévüléssel nem igazolja, hogy ő a vitás ingatlannak tulajdonosa. (A párisi semmitőszék, 1886 nov. 9.)

92. *Bérszerződés eladási igérettel.* Ama szerződés, melylyel valaki egy gőzgépet oly feltétellel kölcsönöz egy másiknak, hogy ha ez utóbbi a bérösszeget bizonyos időn át fizette, a gépet pótfizetéssel tulajdonul megszerezheti, nem időhatározattal (dies) kötött eladás, hanem bérszerződés eladási igérettel. Ez okból a bérlő hitelezői nem foglalhatják le a gépet követeléseik kielégitése végett. (Párisi semmitőszék, 1887 április 19.)

Közli: Dr. MÁRKUS DEZSŐ.

Különfélék.

— **Biermann Mihály** †. Szomorodott szivvel veszünk tudomást Biermann Mihály igazságügyminiszteri titkár, volt jogakadémiai tanárnak e napokban élete delén, 40-ik évében történt elhunytáról. Több évi betegeskedése mély aggodalommal töltötte el számos barátját, mindazonáltal kimulásának megdöbbentő hatása szinte váratlanul talált.

Biermann, miután tanulmányait hazai iskolákban bevégezte, mint kész doctor juris előbb Bécsbe, később Göttingába ment, hogy ismereteit gyarapitsa és bővitse. Bécsben csakhamar kedvencz tanitványává lett az akkor ott tanárkodó Ihering Rudolfnak, kit Biermann később Göttingába követett. E lángelméjü tudós személyes vezetése alatt Biermann elsajátitotta azon széles látkört, azon mélységet s egészséges reális itélő képességet, a melyek Ihering tudományos munkásságát jellemzik; majd haza jövén, a n.-szebeni jogakadémián szerény, de tevékeny tanári müködést folytatott s egyuttal irodalmi munkálkodást is kezdett, a melyet a legutóbbi ideig majdnem szüntelenül folytatott. Értekezései, melyek közöl «A harmadik előnyére kötött szerződések», a «Lakhely és honosság», «Döntvények kritikai fejtegetése» czimüeket emeljük ki, valamint a jogászgyülések számára kidolgozott véleményei egyaránt becses gazdagitását képezik hazai magánjogi irodalmunknak. Ujabban «A szomszédjogi oltalom» czim alatt egy nagyobb monographiát terjesztett be az akadémiához, a mely munka könyvalakban meg is jelent. Ezen nagybecsü monographiában ő ujból Ihering hü tanitványának bizonyult, mint ki már az 1862-ben megjelent *Zur Lehre von den Beschränkungen des Grundeigenthümers im Interesse des Nachbaren* cz. értekezésében az ilyen szomszédjogi tanulmány kidolgozását sürgette, épen azon irányban, melyet Biermann a nevezett monographiában keresztülvitt. Számos kisebb dolgozatában, könyvismertetésében, melyek nagyrészt a Magyar Igazságügyben jelentek meg, ő ugyancsak az Ihering által megalapitott legujabb németországi civilistika hivének s hazai földön munkásának bizonyult. Mestere iránti hálája jelének vehető «A jogtudomány a mindennapi életben» czimü könyvecskéje is, mely Ihering *Die Jurisprudenz des täglichen Lebens* czimü ismeretes müvének forditása. Könyvecskéje előszavában, valamint számos egyéb alkalommal is lelkes pártolójának vallotta magát az egyetemi praktikumoknak. — Midőn néhány évvel ezelőtt betegségének első jelei tanárkodása folytatását lehetetlenné tették, az igazságügyminiszteriumba titkári állásra hivatott meg, mely minőségben sok s nagy szolgálatot tett mélyreható tudományával az igazságügyi kormánynak. Mindenütt, a hol a hazai civilistika terén munkásra volt szükség, az elsők sorában ott volt Biermann neve is. . .

— **Dr. Nagy Ferencz** kolozsvári egyetemi ny. r. tanár *A polgári törvénykezés rendje Magyarországon* czimü, három kötetre tervezett müvének első kötetét kaptuk e héten. A tudós szerző a szó igaz értelmében hézagot pótolt, midőn a magyar polgári perrendtartásnak — csak szokásból használjuk e szót — tudományos alapra fektetett, rendszeres kézikönyvét irta meg és már csak ezért is örömmel üdvözöljük megjelenését. Kiváló jogásznak nagyfontosságu müvéről lévén szó, természetes, hogy azt behatóan fogjuk megbeszélni, és ma, futólagos lapozgatás után, csak tartalmáról akarunk számot adni. A 430 oldalas kötet az általános bevezetésen kivül a polgári törvénykezés szervezetét tárgyalja; szól a bíróságokról és birákról, a birói illetékességről (ideértve a hatáskört is), a bíróságok «segédszerveiről», azaz: végrehajtókról, kézbesitőkről, szakértőkről és tolmácsokról, továbbá a képviselet közegeiről (tiszti ügyészek és ügyvédek), végre a közjegyzői intézményről. A tárgyalás módja megegyezik szerzőnek a kereskedelmi jogról irt munkájával, mely előkelő helyet foglal el jogi irodalmunk csekély számu jó termékei között. A birói gyakorlatra szerző külö-

nös tekintettel volt; a hazai irodalomra, mint elismeréssel látjuk, nagy sulyt helyezett, mellőzve sok irónk ama szokását, hogy csak a külföldi irodalmat vélik említésre vagy tanulmányozásra méltónak.

— **A rabélelmezés** tekintetében arról értesülünk, hogy az igazságügyminiszterium rendeletileg felhatalmazta a magyarországi fegyházigazgatóságokat, hogy a fegyház költségvetésének keretén belül létesitendő megtakaritások utján lehetőleg vacsorát is kapjanak a fegyenczek. Ugy szintén — ha csak lehetséges — a változatosság igényeinek is megfeleljen az étrend és az illető vidék étkezési szokásainak megfelelőleg módositassék az; mindezen intézkedések azonban nem eredményezhetik a kiadások szaporulatát. Kapcsolatosan ezzel megemlitjük azt is, hogy Lipótvárott a fegyenczek f. é. január hó 1-je óta vacsorában is részesülnek már és hogy az tej vagy szalonnából áll. Még nem történt megállapodás arra vonatkozólag, hogy mikor fog az igazságügyminiszterium kebelén belül a rabélelmezés tárgyában az annyi oldalról és ismételve sürgetett enquête a rabélelmezés tárgyában egybehivatni.

— **Az ügyvédjelölt állandó lakásának kérdéséhez.** *A pozsonyi ügyvédi kamara:* — — ügyvédjelölt felvételi ügyében határozott: Folyamodó ezen kamara 953/1888. sz. a. kiadott határozatában megjelölt hiányokat pótjelentése által nem pótolta, mert önmaga állitja s községi bizonyitványnyal is támogatja, hogy V—én, hol — — ügyvéd irodáját tartja, nem lakik, holott feltétlen kellék, hogy az ügyvédjelölt állandó tartózkodása ugyanott legyen, hol joggyakorlatát folytatni szándékozik, azért az ügyvédjelöltek névjegyzékébe kérelmezett bejegyzése megtagadtatik. (1888 aug. 22. 1144.)

Kir. Curia: Tekintve, hogy az ügyvédi kamara választmánya kétségbe nem vonta kérvényező ügyvédjelöltnek azon állitását, hogy jelenlegi lakhelye azon helytől, a hol — — ügyvédi irodáját tartja 12 percznyi távolságra fekszik, teendőinek teljesitésében a lakhely távolsága miatt gátoltnak nem tekinthető: az ügyvédi kamara választmányának határozata megváltoztatik és — — ügyvédjelölt a jelöltek névjegyzékébe felvétetni rendeltetik. (1888 okt. 18. 865.)

— **Ügyvédi körökből** vettük a következő sorokat:

Váltón alapuló követelés a bírósághoz befolyik; a kiutaló végzés a váltóra való feljegyzést kötelezőleg előirja. A váltótörvényszéknél azonban ritka következetességgel elfelejtik a felperesi ügyvédnek a váltót kiadatni, ha az a törvényszéknél van, a mi per esetén vagy külföldi adós létében mindig megtörténik. Ennek következménye mindig csak az, hogy telik az idő, szaporodik az ügyszám és a költség.

— **A budapesti kir. törvényszék** polgári osztályának két végzése fekszik előttünk; mindkettőben kielégitési végrehajtás lett elrendelve. Feltünővé teszi ezen végzéseket azon sajátságos körülmény, hogy az egyikben 382 forint és 88 krnyi substratum mellett 20 frt 15 kr lett a kérvény költsége fejében megállapitva, holott a másikban 722 frt 38 krnyi substratum mellett csak 18 frt 15 kr. lett költség fejében megállapitva. Ezen eset is élénken illustrálja annak szükségét, hogy az ügyvédi chablone-szerü blanquette-munka részére az általánosan alkalmazandó tarifa minél előbb életbe léptettessék.

— **A budapesti ügyvédi kamara** legközelebb megtartandó egyik közgyülése tudvalevőleg szintén foglalkozni fog a BTK. revisiójának kérdésével. Erre vonatkozólag több izben és sok oldalról azon óhaj nyilvánittatott előttünk, hogy a választmánynak erre vonatkozó operatuma minél előbb nyomtatásban közzététessék és hogy az — jóval a közgyülés megtartása előtt — a kamara tagjainak megküldessék.

— **Ügyvédi körlevél** küldetett hozzánk ujolag, mely a multkor közlöttel csaknem szóról szóra azonos, — csak a város és a név különbözik. Ugy látszik, ezek a jó urak egy közös levelezési könyvből meritenek s megelégednek azzal, hogy a formulárét a helyi viszonyokhoz idomitsák.

— **Az «Archiv für Strafrecht»**, a Berlinben megjelenő *Goltdammer*-féle büntetőjogi folyóirat legutóbbi füzetében (XXXVI. kötet, negyedik füzet) Dr. *Mayer* Salamon, bécsi egyetemi tanár megbeszéli Dr. *Gruber* Lajos, budapesti ügyvédnek «a kóros nemi ösztön befolyása a büntetendő cselekmények elkövetésére» czim alatt megjelent dolgozatát és *Heil* Fausztin fiumei kir. ügyésznek a «Rivista Penale» folyóiratban «egy pillantás a magyar büntetőjog tudományra» felirat alatt megjelent czikk-sorozatát. Ugyanezen füzetben Dr. *Baumgarten* Izidornak német nyelven megjelent müvét «Die Lehre von dem Versuche der Verbrechen» szintén megbeszéli egy névtelen itész. Az emlitett megbeszélések valamennyien igen kedvezően szólnak az azokban ismertetett müvekről.

— **A Magyar Jogászegylet börtönügyi bizottságában** dr. Székely Ferencz főügyészi helyettes f. hó 26-án (szombaton) tartja előadását. A bizottság ülésein az egylet minden tagjának jogában áll résztvenni. Vendégek is szivesen láttatnak.

— **Lapunk mellékletén** közöljük az Eisdorfer-féle bünügyet, a melyben hozott egybehangzó felmentő itéletek jogászkörökben élénk megbeszélés tárgyát képezik.

Nemzetközi szemle.

— **A franczia közoktatási miniszter** leiratot inézezett a jogi facultásokhoz, melyben a jogi oktatás reformját hozza napirendre. A miniszter terve az, hogy a bifurcatio alapján osztassanak el a tantárgyak. Csakis az első volna közös; a többi években a jogi és az államtudományi szakmák szerint oszolnának meg a hallgatók.

— **Franczia törvényhozás.** A codificatió, daczára a heves politikai küzdelmeknek s majdnem állandó kormányválságoknak, Franciaországban nem nyugszik; az ebbeli tevékenységnek jeleivel találkozunk napról-napra, a parlamentben, kormány körében, s a tudósok gyülekezeteiben. Az év közepén nyujtott be a földmivelési miniszter a senatusban egy reform-törvényjavaslatot az 1869. évi erdészeti codexre vonatkozólag, mely a szabályszerü erdészeti rend megszilárditása és az erdők fentartására vonatkozó közérdekek biztositása tekintetéből számos üdvös ujitásokat foglal magában. És nem kevéssé érdekes, különösen reánk nézve, mikép alig jelent meg ezen codificationalis reform-javaslat, azt a franczia tudósok már is felkarolták. A «Congrès des sociétés savantes» közgazdászati s társalmi osztályában egyik nyári ülésben Joret azt szóba hozta, érdekes történelmi rajzot adván a franczia erdészeti codificatio fejlődéséről, melynek alapját már a XVII. század közepén a hires Colbert vetette meg; felismervén ezen kitünő államférfiu már ekkor szükségességét annak, hogy az erdők fentartása tekintetében a magántulajdonjog kizárólagos igényei az állami közérdekeknek alárendeltessenek. Az innen kifejlődött érdekes eszmecserében, mely az 1859-iki erdészeti codificatió jelentőségének vizsgálatára is kiterjed, résztvettek még: Lewasseur, Ducrocg stb. *(Revue de Droit Sept., October 1888.)*

— **Igen érdekes perben** van most hivatva a párisi polgári törvényszék határozatot hozni. Arthur de Beissien a franczia Figaroban a Colombine álnevet alapitotta. Később e név a Gil Blas tulajdonába került, hol Henry de Fouquier oly hirnevet szerzett neki, hogy nem csak egész Franciaországban, hanem határain messze tul is ismerik. Henry de Fouquier azonban a Gil Blastól megválván: az a kérdés merült fel, hogy az álnév kinek tulajdonát képezi? A lap tulajdonát-e, melynél az iró belépése alkalmával már találta, vagy az iróé-e, ki oly hiressé tette, hogy nevétől most már elválaszthatatlan. A kérdés actualissá lett, mert Fouquier kilépése óta a Gil Blas Colombine signaturája alatt oly czikkeket közöl, melyek Fouquier legjobb barátait megtámadják, czikkeket, melyek ellen Fouquier egész irodalmi multja protestál. Ezt hangsulyozta Fouquier képviselője, valamint azt az általánosan ismert tényt, hogy a nevet Fouquier tette oly általánosan ismertté, hogy saját nevével egy fogalmat képez. A Gil Blas védelme ezzel szemben abban áll, hogy ő e név birtokába jutván, egymás után több irót hivott meg, kik e signatura alatt irtak is. Több más után következett csak Fouquier. Ő tehát köteles a lapnak hagyni e nevet, melyet ott talált, bármily hiressé tette is az alatt az idő alatt, mig ő rejtőzött alatta. Érdeklődéssel tekint a franczia jogászság a bíróság határozata elé, melyet annak idején mi sem mulasztunk el olvasóinkkal közölni. *bs.*

Lapunk jelen számának terjedelme félivvel bővitve van.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (VIII., Sándor u. 9. sz.)
Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (IV. gr. Károlyi u. 24 sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (IV. Egyetem u. 4. sz.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Huszonnegyedik évfolyam. 5. SZ. Budapest, 1889. február 1.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Sándor-utcza 9. sz., I. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .... 6 frt, negyedévre . 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Statisztikai évkönyvünk s az igazságügyi statisztika. Dr. RÁTH ZOLTÁN egyetemi magántanártól. — A magyar öröklési jog javaslata. Pfaff és Hofmann, bécsi egyetemi tanárok véleménye. — Jogirodalom: Die correctionelle Nachhaft von Dr. Robert von Hippel. Dr. KECSKEMÉTI LAJOS-tól. — Törvénykezési Szemle: A budapesti kir. tábla 1888-ban. SZOKOLAY ISTVÁN-tól. — A pénzügyi közigazgatási bíróság 1888-ban. Dr. FRAENKEL SÁNDOR bpesti ügyvédtől. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Melléklet: Tartalommutató a Jogtudományi Közlöny 1888. évi folyamának II. felében közölt Curiai Határozatokhoz.

Statisztikai évkönyvünk s az igazságügyi statisztika.

Igazságügyünk statisztikáját ismét uj adatokkal gazdagitja a legujabb stat. évkönyv, mely ezuttal is, mint tavaly, az országos statisztikai hivatal kiadásában látott napvilágot. Huszonkét lapon foglalkozik az uj évfolyam igazságszolgáltatásunk ügyével, a mi — tekintve az évkönyv által felölelt tárgyak roppant halmazát, de tán hozzá tehetjük: tekintve épen igazságügyi statisztikánk fejletlenségét is — elég figyelemről tanuskodik közéletünk ez ága iránt.

Midőn felhozni szándékozunk egyes jelenségeket, melyek érdeklődésünket az uj évfolyam adatai kapcsán leginkább felköltik, nem fogjuk elkerülhetni itt-ott azt, hogy ki ne térjünk azokra a feladatokra, melyeknek megoldását igazságügyi statisztikánk s vele együtt aztán, bár távolabb vonalban, igazságügyünk fejlesztésének érdekében is mellőzhetlennek tartjuk.

Mindjárt az ügyvédek számának összeállitásánál sajnálattal nélkülözzük az adatokat, melyek a beállott változások okát kideritenék. Mi sem volna érdekesebb s egyuttal mi sem volna könnyebb, mint az ügyvédi kamrák jegyzékeiből összeállitani, hány tag vétetik föl azokba évente s hányan töröltetnek halál, más pályára lépés (lemondás) vagy büntetőbirósági, illetve fegyelmi itélet következtében. Mig a halálozások inkább általános statisztikai szempontból volnának érdekes adat, addig a más pályára lépés az ügyvédi kar társadalmi és gazdasági helyzetére vetne némi világot — az utolsó sorban érintett törlési ok pedig végtelenül fontos részét képezné ugy is a kezdet nehézségeivel küzdő moralstatisztikánknak és tán nemzetközi összehasonlitásra engedne tért. Természetesen ezt az utóbbi szomoru statisztikát bíróságainkra s általában az igazságügyi hivatalnoki karra is ki kellene terjeszteni, a hivatalvesztések s a fegyelmi hatóságok itéleteinek ugy itt, mint ott, kellő, részletekbe menő kimutatása által. Ugyancsak nem lenne érdektelen, ha az ügyvédi kamarák uj tagjainak számát az ügyvédi vizsgát sikeresen letettekével hasonlithatnók össze, hogy lássuk, mennyire maradt hü a táblabirák nemzete régi hagyományaihoz és mily arányban volt kénytelen engedni a kor szavának, kenyérpályául választva az ügyvédi pályát vagy legalább biztos lépcsőül más, jobbnak tartott hivatáshoz.

Az adatok, melyeket az évkönyv közöl, az ügyvédi kar tagjai számának, ugyan a legutolsó 1887. év némi kivételével, fokozatos csökkenéséről tesznek tanuságot. Kiszámithatjuk belőlök, hogy — ha a népesség időközi szaporodását is tekintetbe veszszük — ugy, mig 1882-ben minden 3025 lélekre esett egy bejegyzett ügyvéd, addig 1887-ben csak minden 3367 lélekre jut egy. Természetesen itt a területi megoszlás különböző combinatiói is tekintetbe jönnének.

Ha tán sokat kivántunk az ügyvédek statisztikájától: törekedni fogunk kevesebbel beérni igazságszolgáltatásunk azon nagy osztályánál, melyet — ellentétben a büntető igazságszolgáltatással — polgárinak szoktunk nevezni, e szó legtágabb értelmében. Az igazságügy ezen ága, sajnos, még mindig nagyon mostoha sorsban részesül statisztikánk részéről. Ismerve e részben országos hivatalunk nagyérdemü igazgatójának, dr. Keleti Károlynak nézeteit, melyeket ő még a mult évtized közepén tett papirra, fényes jeléül annak, hogy az ő mindent felölelő tudományos lelkesültsége kiterjed a statisztika ez ágára is: sajnosan tapasztaljuk, hogy eredményeink, mint az évkönyv maga is bevallja, nagyon szegényesek s bünügyi statisztikánk vivmányai mellett egészen háttérbe szorulnak. Pedig e mellőzés legkevésbé sem indokolható. Sőt azt hiszszük, hogy morálstatisztikánk, mely eddig kizárólag a bünügyi statisztikára volt utalva, sok, nagyon sok érdekes tanulságot fog polgári igazságszolgáltatásunk statisztikájából merithetni. Hogy tovább ne menjünk, csak az ugynevezett apasági kereseteket hozzuk fel. Tudjuk, hogy ezek vannak hivatva dönteni az ártatlan kisdedek egész seregének sorsa — akárhányszor bizonnyal élete felett is. És van-e valami elkomoritóbb morális jelenség, mint mikor látjuk, hogy a szerencsétlen, szégyenbe és sokszor nyomorba taszitott anya kénytelen a birósághoz fordulni szivtelen csábitója ellenében? S mennyi tanulság rejlik e perek mindegyikében, mondhatjuk bátran, mindegyik fázisában! A perek számának összehasonlitása a törvénytelen gyermekek más uton megállapitott számával, aztán az itéletek döntése, esetleg a felebbezések sorsa is, továbbá a döntés alapja, nevezetesen az: hányszor történik beismerés és viszont hányszor dönti el a pert alperes tagadó főesküje: mindmegannyi végtelenül jellemző vonással járulnának népünk erkölcsi életének ismeretéhez. S ha még hozzáteszszük azt, hogy a követelt és megitélt havi tartásdij nagysága az ország különböző vidékeinek gazdasági és társadalmi állapotaira vetne egy világsugárt, azt hiszszük, igazoltuk azt, miszerint joggal várhatunk valamit igazságszolgáltatásunk ez ágának statisztikájától. Pedig még nem is emlitettük a sommás visszahelyezési, birtokháboritási pereket, melyek bizonyos fokig népünk izgékony, összeveszésre hajlandó természetének hőmérői s nem egyszer a büntető statisztikához is szolgáltathatnak anyagot a nélkül, hogy ez az összefüggést tudomásul vehetné; nem emlitettük még a csődök statisztikáját, a beperelt váltók mennyiségéből és értékéből s különösen a bepereltek foglalkozásából levonható következtetéseket. Alig pár morzsa polgári igazságszolgáltatásunk gazdagon teritett asztaláról s mégis mennyi tanulság a morálstatisztika s a közgazdaság javára!

Hogy a meglevő ügyforgalmi adatokból valamit felhozzunk, az 1886. év számai, — a legujabbak, melyek adva vannak — a beadványok tárgyai tekintetében nem mutatnak valami feltünő jelenséget. A büntető ügyek száma és számaránya a többi beadványok mellett ismét emelkedett, és méltán kérdezhetjük, mi adott okot a jogügyek osztályai közt mutatkozó óriási változásra, melyben legszembeötlőbb az, hogy a bünügyek absolut számban kétszer oly nagy mennyiségben, viszonylag véve több mint kétszer akkorában

14 százalék helyett 29 százalékkal szerepelnek a beadványok közt az 1886. évben, szemben a bíróságok rendezését követő 1873. évvel? Bizonyos, hogy itt közbejátszik igazságügyünknek a 70-es évek óta bekövetkezett nem egy reformja, — elég csak a becsületsértési ügyeknek a polgári utról a büntető utra történt áttételét emlitenünk. A bünügyek száma 1879-ben még csak 1.150,000 darab volt, 1881-ben már 1.294,000 ily beadványt látunk. De ez a különbség nem magyarázza meg az egész növekedést, mert hisz 1886-ban 1.607,000 már a számuk. Ellenben, ha tekintetbe veszszük, hogy 1881-ben csak 197,256 feljelentés történt, mig 1886-ban már 243,467, nem nehéz kiszámitani, hogy — változatlannak véve az egy-egy feljelentésre eső beadványok számát — a beadványok számának emelkedése csaknem bámulatos pontossággal megfelel a feljelentések szaporodásának az utóbbi időkben.

Nagyon érdekes természetesen jogászi szempontból a felebbezések statisztikája. Sajnos azonban, hogy itt az esetek egy érdekes kategoriájáról nem nyerünk felvilágositást: azon esetekről t. i., melyekben a harmadbiróság a másodbiróság határozatát olykép változtatja meg, hogy az első biróságét hagyja helyben. Különben látjuk, hogy a helyben nem hagyó (megmásitó vagy feloldó) határozatok aránya nagyon tekintélyes, a mi, ha veszszük, hogy pl. polgári ügyekben alig 2 százalékot tesznek ki a megfelebbezett ügyek (telekkönyvi ügyekben épen csak fél százalékot), arra a gondolatra vezet, hogy talán még sem lehet népünket és ügyvédeinket felebbezési viszketeggel vádolni? Kár, miszerint a felebbezések arányát az itéleteknél különvéve s aztán az egyes keresetnemek szerint nem ismerjük.

A hátralékok statisztikájáról — bármily eclatáns bizonyitékot képeznének azok — különösen a most lezárt 1888 iki adatok — felső biróságaink reformjának sürgősségére — ezuttal nem szólva, hátra volna még a bünügyi adatokra áttérni. De igazságszolgáltatásunk ezen különben is ismertebb és jobb statisztikával biró tárgyát ezuttal csak futólag akarjuk érinteni, annyival inkább, mert, mint halljuk, legközelebb egy jeles szakemberünk nagyobb szabásu tanulmányban fog vele foglalkozni. Itt csak két körülményre kivánunk kissé kitérni. Az egyik az, hogy a nők számaránya az elitéltek közt évről-évre emelkedőben van. Mig az 1873—80-as évek átlagában csak 12·3 százalék esett az elitéltekből a gyengébb nemre, addig 1882-ben már 20 százalék és 1886-ban csakhogy nem épen 22 százalék. A változás okát az egyes büncselekmények körében egyenként kellene kutatni, ámbár azt hiszszük, nem tévedünk, ha e sajátságos jelenséget egyenesen a becsületsértési cselekmények helyváltoztatásának rójuk fel. Köztudomásu, hogy az e fajta dolgoknál nagyon gyakori a nővádló és ilyenkor egyuttal a nővádlott is. A falusi pletykák, a nénémasszonyék rosz szája itt belekerül a statisztikába és látszólag zavart idéz elő benne. S hogy ezen nézetünk megerősitésére valamit hozzunk fel: hivatkozunk a becsületsértés és rágalom miatt elitéltek tekintélyes — átlagban 20 ezeret, vagyis az elitéltek 25 százalékát meghaladó — számára s arra, hogy e szám 1881 óta, mikor e cselekmények először jelennek meg teljes sulylyal a bünügyi statisztikában, 16,823-ról 23,762-re emelkedett már 1886-ban. Ez az emelkedés magában elég magyarázat volna arra, hogy a nők aránya az uj büntető törvénykönyv behozatala óta is folytonosan roszabbodott. Mindenesetre rendkivül érdekes lélektani problema marad itt az, vajon a becsületsértés gyakrabbi-e most s igy társadalmunk érzéke az idegen becsület iránt lazult-e vagy ellenkezőleg, csak a feljelentések váltak-e sürüebbekké a sértések változatlan mennyisége mellett, mi viszont az erkölcsi önérzet finomabbá válását jelentené?

A másik, szintén szomoruan feltünő jelenség a magyar nemzetiség számarányának roszabbra fordulása. Mig 1881-ben egészen pontosan ugyanazon aránynyal szerepelünk az elitéltek közt, mint a megelőző év utolsó napján foganatositott népszámlálás tanusága szerint az összes népességben, t. i. közel 47 százalékkal, addig 1886-ban már több mint 5 százalék esik reánk. Ennek a jelenségnek magyarázatát csak az egyes büncselekmények tetteseinek nemzetiségi részletezése adhatná meg, mert nem lehetünk oly chauvinisták, hogy higyjük, miszerint számunk az összes népességben is ennyire erősödött volna rövid 6 év alatt. Kár, hogy a kihágások tetteseinek nemzetiségét nem ismerjük, tán ez is nyujthatna némi alapot az ok megközelitéséhez.

Bármily csábitó volna is az évkönyvben közölt gazdag adatok kapcsán az egyes büncselekmények tettesei számában mutatkozó változásokból következtetéseket levonni: nem akarunk e tárgynál tovább időzni. Csak azt jegyezzük meg, hogy az uzsora-vétség miatt az 1883 : XXV. t. cz. alapján elitéltek kimutatását hiába kerestük s még csak a csalás rovatába tartozó elitéltek számának rohamos apadására hivjuk fel a figyelmet. Ezek száma 1881-ben még 541 volt, mig 1886-ban fokozatos, évről-évre tartó apadással egy harmadára, 186-ra szállott le. A kérdés az, vajon a feljelentések fogytak-e meg, vagy az inditvány visszavonása jött-e annyira divatba?

Azon remény biztat bennünket, hogy igazságügyünk statisztikája nem fog soká késni, elfoglalni az őt illető helyet szép multtal s nem kevésbé szép jelennel biró hazai statisztikánk egyéb ágai között. Bizton hiszszük, hogy országos statisztikai hivatalunk, melynek egyik vezérférfia a közelmultban lehetővé tette a börtönügyi jelentés közzétételét, beváltandja az évkönyvben tett igéretét e statisztikánk reformja iránt. De óhajtjuk és reméljük azt is, hogy jogászi köreinkben is növekedni fog az érdeklődés a statisztika és eredményeivel szemben. Épen most, mikor annyi revisio és oly nagyszabásu codificatiók előtt állunk, volna a legjobb ideje, hogy levonjuk a tanulságot abból is, a mit eddigi intézményeinkről a számok beszélnek.

Dr. RÁTH ZOLTÁN.

A magyar öröklési jog javaslata.[1]

PFAFF és HOFMANN, bécsi egyetemi tanárok véleménye.

A 142. §-hoz. Természetesebb volna, ezen rendelkezést mint bizonyitási formát, nem pedig mint ünnepélyességi formát előirni. Vajon a végrendelet egy ilyen, könnyen elteveszthető külsőség miatt érvénytelen legyen-e akkor is, ha senki sem állitja, hogy valamely beszurás vagy kihagyás történt? Egyébiránt utalunk commentárunkra, II. 148. és köv. ll. VIII.

Hogy a szóbeli végrendeletnek, mely a félrevezetéseket és a nem szándékolt tévedéseket megkönnyiti, csak mint szükségbeli végrendeletnek van hely adva (145. §.), az nagyon helyeslendő; ép ugy az a *czélzat*, a melylyel a 147. §. készült; de attól tartunk, hogy a szakasz végén levő megszoritáson («csak azon esetben,... ha... a végrendelkező kijelentette,» stb.) igen gyakran hazugságok segélyével tul fogják magukat tenni, és oly gyakorlat fog elharapózni, mint az, melyet commentárunkban II. 139. l. IV. (4. jegyzet) és 171. és köv. l. II. (11. jegyzet) kifogásoltunk.

A 152. §. kételyeket hagy fen; pl. mi értetik «község» (a német forditásban «Ort») alatt? pl. Budapest? vagy egy városrész, egy utcza, egy ház?[2] A «ragályos» jelző nem szerencsés; hiszen az orvosok közt vitás, vajon pl. a cholera ragályos-e vagy nem, minthogy gyakran oly félelmetes elterjedése minden fertőző anyag nélkül is megmagyarázható. A kérdés az, hogy mi a közönség felfogása, nem pedig az orvo-

[1] Az előbbi közleményeket lásd a m. évi 4., 8., 14., 19., 23., 29., 33., 44., 49. és az 1889. évi 3. számokban.

[2] Bécsben néhány évvel ezelőtt egy bérház igen veszélyesnek bizonyult, mig környéke a járványtól mentes volt.

soké. Ép ugy ki nem elégitőnek tartjuk a «rohamos (rapid) lefolyásu» kifejezést; a diphteritis gyakran nagyon gyorsan, gyakran pedig heteken át huzódó szenvedések után öli meg a beteget. Talán igy lehetne mondani: «Oly járvány idején, mely a társadalmi érintkezést általában vagy legalább a végrendelkező irányában korlátolja,[1] kiváltságos végrendeletet lehet tenni.»

153. §. «Nyilt tengeren.» Megtörténhetik, hogy midőn egy hajó csak alig hagyta el Fiumét, az utasok közül valaki hirtelen közel halálveszélybe esik és a hajó az ő kedvéért nem fog visszafordulni; a Dunán is veszélybe juthat egy hajó és el is sülyedhet, s talán nehányan odavesznek, nagyobb részük pedig megmenekül; ily esetre is képzelhető a kiváltságos végrendelet szükségessége.[2]

Az iránt, hogy a tanuk nélküli holograph végrendeletnek csak mint kiváltságos végrendeletnek adatik hely, nem merünk véleményt mondani. Ezen formának egyrészt tagadhatatlan előnyei, másrészt oly nagy veszélyei vannak,[3] hogy csakis valamely ország uralkodó viszonyainak alapos ismerője foglalhat állást mellette vagy ellene.

A *harmadik fejezetben* (160—181. §§: A végrendeleti feltételek, 182—185. időmeghatározások, 186., 187. meghagyások) sokat lehetne röviditeni; vannak dolgok, miket nem szükséges, hogy a törvényhozó a *jogásznak* elmondjon, minthogy azok az ő tudományának alapelveihez tartoznak, és a miket a *nem* jogásznak még sem tehet érthetővé. Már Mária Terézia figyelmeztetett rá, hogy tankönyvet és törvénykönyvet nem szabad összevegyiteni. Ezért felesleges pl. a 161. §-ban foglalt meghatározás, eltekintve attól, hogy helytelen; mert a felbontó feltételtől nem a rendelkezés megszünése, hanem az örökösül nevezettnek öröklés-jogi helyzete van függővé téve; ez annál világosabb, mert a magyar javaslat, ugy mint az osztrák törvkv., kétség esetében a hatályt ex nunc, nem pedig ex tunc veszi. (165. §.) A rendelkezés nem szünik meg; épen azért, mert még fenáll, veszti el — a rendelkezés következtében — az örökös a maga örökrészét.

Mi egyszerüen a 160—163. §§. törlését javasoljuk; ez tárgyilag semmi következménynyel nem fog járni.

A 164. §. középső mondata nem szabatos; azt akarja mondani: «Ha a rendelkezés valamely . . . . felfüggesztő, *az örökhagyó halálakor még el nem döntött* feltételtől» stb. V. ö. 175. §. — Hogy a javaslat itt is kizárja a teljesitett feltétel visszafizetését (a hatályt ex tunc), hogy tehát az osztrák, nem pedig a római jogot követi, az helyeslendő, minthogy a római jog alapelvének, semel heres semper heres, a mely a viszonyok azon rendjét, mint az az o. ptvkv 707. és 708. §-aiban van megállapitva, lehetetlenné teszi, manapság reánk nézve nincs értelme. Az örökhagyó a felfüggesztő feltétel számos esetében (ritkábban a felbontó feltételeknél) mindenesetre kivánni fogja a hatályt ex tunc, de akkor ez az akarat felismerhető is lesz; igy pl. ha a feltételnek már csak hetekkel halála után (körülbelül két hét mulva) el kell dőlni, nem fogja akarni, hogy az örökség a törvényes örökösök kezén menjen keresztül, vagy hogy a jövedelem egy része az övéké legyen.

Az 167. §. is megfelel az osztrák jognak. Az első bek. lehetetlen és erkölcstelen felfüggesztő feltételekről szól. A mi az erkölcsteleneket illeti, kételkedni lehet, vajon nem kellene-e törölni, ez enyhébb volna; de a másik a jogi logikának megfelelőbb:[4] magától értetően ezen szigorubb rendelkezés a *lehetetlen* feltételnél az egyedül helyes; az ellenkező sabiniániusi, rendkivül önkényes rendelkezés csupán történeti alappal bir;[1] modern törvénykönyvbe egyáltalán nem volna beleillő, habár igazolására gyermekes kisérletekben nem volt hiány.

A második bekezdés ugyanazt akarja mondani, mint a mit a mi 698. §-unk, de nagyon szerencsétlenül van formulázva. «*A* örökösöm legyen $^1/_3$-ra; de az örökrészt veszitse el, ha valamely büntény elkövetésében bünös lesz», stb. Vajon ezen felbontó feltétel nem létezőnek lesz-e tekintendő? Más szóval, az örökrészt a büntény daczára is megtartsa? Már 1832-ben Nippel az «Erklärung des allg. bürgerl. G.-B.»-ban (IV. köt. 400 és köv. ll.) figyelmeztetett a 698. § ban foglalt megtévesztő parallelismusra és arra, hogy a meg nem engedett felbontó feltételnél valamely cselekvésre vagy abbanhagyásra kell gondolni, «die sich von einem positiven oder Sittengesetze als *geboten* darstellet, von welcher der Verlust eines Rechtes abhängig gemacht wird»; commentárunkban (II. 570. l.) erre vonatkozólag bővebben szóltunk. Ezen sulyos szerkesztési tévedés a különben gondos munka mellett meglepő. A harmadik bekezdést sem tertjuk helyesnek; l. Comm. II. 559. és köv. ll.

168. §. E szerint a részesitett nem kap semmit, ha a feltétel felfüggesztő. Arra az esetre, ha a végrendelkező nevetségessé *akarta* őt tenni, még lehet ezt a rendelkezést védelmezni; de a végrendelkezőnek nem mindig van az a szándéka, néha ő maga sem veszi észre, hogy nevetség tárgyává lesz a részesitett. Talán helyesebb volna az ilyen feltételeket törölni: ép ugy azt is, mely a 169. §-ban foglaltatik (v. ö. o. ptv. 700. §.). Inkább a 170. §. első bekezdésében lehetne mondani: az ily feltétel «az erkölcsiségbe ütköző feltétellel egyenlő hatályunak tekintendő»; és éppen itt mondatik ki a feltétel nem létezőnek. A 173. §. tulajdonképen magától értetik; de talán némely jogásznak nem helyes kifejezésmódja miatt, a mennyiben a *feltétel* meghiusitását (illetőleg teljesitését) a végakarat meghiusitásával (illetőleg teljesitésével) tévesztik össze, mégis fentartandó; l. Comm. II. 379. l. VIII.

176. §. Helyesebb volna igy: «..... a feltétel részben teljesithető....» A második bekezdést igy lehetne: «Minden más esetben a feltétel egészen teljesitendő.»

A 177. §-ban azt kell mondani «.... teljesülését szándékosus és roszakaratulag (dolosus módon) megakadályozza», mert nem minden megakadályozás képez dolust; némelyik megfelel az örökhagyó kivánságának. Az örökhagyó fiát valamely cselekménytől vissza akarja tartóztatni és azt rendeli, hogy «ha azt teszi, tartozik 2000 frtot a szegények javára fizetni». A fiu abbahagyja az illető cselekményt, tehát megakadályozza ezen büntetési hagyomány feltételét (pœnæ nomine relictum) s ezzel apja kivánságának felel meg. Egyébként azonban a 177. §. nagyon dicsérendő és helyes; lásd Comm. II. 576. és köv. ll., különösen 21. jegyzet. — A 178. §. is magában véve helyes; de közel fekvő az a veszély, hogy vissza lehet vele élni. A 180. §-ban a végső mondat aggályos; a helyes ut valószinüleg a középen található ezen engedékenység és a cautio Muciana közt; a végére hozzá tennők: «vagy ha valamely érdekelt a veszélyt (t. i. hogy az örökös a vagyont elpalástolja vagy elpazarolja) valószinüvé teszi». — A 181. §. nagyon is messzire megy; az o. ptkv. 720., 803., 804. §-ait kielégitőknek tartjuk.

A 182—187. §§-kal lényegileg egyetértünk; az általunk (II. 608—610. ll.) felvetett kérdés, hogy vajon bizonyos körülmények közt a (különben) növedékre jogosultak utóörökösöknek tekintendők-e, részben elveszti jogosultságát a 182. és 183. §§-hoz való azon toldás által: «a mennyiben a végrendelet máskép nem rendelkezik».

[1] Cholerában, valódi himlőben, diphteritisben stb. megbetegedett embert a legtöbben kerülnek akkor is, ha azon községben csak igen kevés ilyen esetről van tudomásuk. Másrészt a végrendelkező egészséges lehet, de a társadalmi érintkezés a járvány által előidézett ijedtség következtében általában korlátolva lehet.

[2] V. ö. Commentar II. 202—204. l.

[3] V. ö. Commentar II. 151. l.

[4] Commentar II. 568. és köv. ll. (szöveg és 39 *a)* jegyzet).

[1] Hofmann: *Kritische Studien im röm. Rechte,* 144. és köv. ll.

*

Jogirodalom.

Die correctionelle Nachhaft. Von dr. Robert von Hippel. Freiburg i. B. 1889.

Az elitéltnek büntetése kiállása után javitó intézetbe, illetve dologházba való vitele egyike a legsajátszerübb büntetőjogi intézménynek. Ujabban mind többen szólnak a kérdéshez s iparkodnak ez intézmény jellegét meghatározni s eldönteni, vajon büntetés-e vagy csak egyszerü rendőri intézkedés a «correctionelle Nachhaft»?

Binding és Berner, a kik a legtöbb esetben ellenlábasai egymásnak, e kérdést illetőleg egy véleményen vannak és a Nachhaftot nem tartják büntetésnek, hanem javitási és rendőri óvintézkedésnek. Binding szerint ugyanis a német BTK. a szabadságvesztés-büntetést csak mint fő- és nem mint mellék-büntetést ismeri és a törvény csak felhatalmazza a rendőrséget, hogy bizonyos, büntetésüket már kiállott egyéneknek szabadságát megszoritsa. Ezen óvintézkedésnek megtétele azonban teljesen a rendőrség discretiójára van bizva, mely azt tetszése szerint alkalmazhatja vagy mellőzheti, minél fogva is a Nachhaft mellékbüntetésnek nem tekinthető.

Binding ezen nézetével szemben Hugo Meyer, Schütze és Liszt határozott mellékbüntetésnek tartják a Nachhaftot. «Das wir es hier — mondja Liszt — mit wirklichen Nebenstrafen, nicht aber mit polizeilichen Massregeln zu thun haben, ergiebt sich aus dem oben besprochenen Begriffe der Strafe. Die richtige Auffassung der Strafe, nach welcher sie Rechtsgüterschutz durch Rechtsgüterverletzung ist, nach welcher Art und Mass der Srafe lediglich bestimmt wird durch das Bedürfniss nach Schutz der Rechtsgüter, hat gerade in diesen Nebenstrafen an der Freiheit — — prägnanten, gesetzlichen Ausdruck gefunden.»

E két egymással diametralisan ellenkező nézetet Hälschner egyesiti az ő theoriájával. Szerinte a dologházba való elzárás administrativ intézkedés is, mert a rendőrség által rendeltetik el, de miután ez intézkedés birói itéletet tételez fel, és csak következménye egy már kiszabott főbüntetésnek, ennyiben mellékbüntetés.

A fenti kis füzet szerzője, követve Lisztet (a kit különben minden kérdésben feltétlen tekintélynek tart s a kinek seminariumában lett a munka készitve) a Nachhaftot szintén mellékbüntetésnek tartja, mert az mint megtorlása egy elkövetett vétségnek jelentkezik s mert végrehajtása is teljesen magán viseli a büntetés jellegét.

A mily elágazók a nézetek a theoriában, époly sokféleképen hajtatik végre az intézmény az egyes particularis német államokban. Egyik államban több, másikban kevesebb intézkedési joga van a rendőrségnek; egyikben szükebb, másikban szélesebb körökre terjesztetik ki. Igy pl. Szászországban csak azon egyének vitetnek dologházba, kiknél nincs kizárva a javulás. Ez intézkedés természetesen példátlan igazságtalanságokra vezet, mert mig a javithatlan bünösök büntetésük kiállása után azonnal szabadlábra helyeztetnek, addig azok, kiknél a javulás lehetősége nincs kizárva, büntetésük kiállása után egy pár évre dologházba vitetnek.

De ép ez a tény maga is mutatja, hogy mily alapon áll ugy szerző, mint társai, midőn a «correctionelle Nachhaftot» büntetésnek tartják. Nézetünk szerint a Binding okoskodásán kivül leginkább az mutatja, hogy nem büntetés, hogy végrehajtásánál a javitáson kivül minden egyéb szempont, mely a büntetésnél figyelembe vétetik, pl. megtorlás, præventio, stb. mellőztetik. Egyedüli czélja ez intézménynek a bünösök javitása; elzüllött dologkerülő koldusoknak és kóborlóknak a társadalom hasznos tagjaivá nevelése.

Iskola ez s nem börtön.

Szerző a kérdésnek tisztán theoretikus s jogi részével foglalkozik s nem terjeszkedik ki a dologházak szervezetére, azok czélszerü berendezésére s vezetésére, mellőzi az ezzel oly szorosan összefüggő s felette fontos kérdést, mely intézkedések lennének legalkalmasabbak a mindinkább terjedő kóborlás és koldulás elnyomására. Pedig azt hiszszük, sokkal hasznosabb és fontosabb munkát végzett volna szerző, ha a kérdést ezen oldaláról veszi vizsgálat alá és tanulmányozza, mintha azon meddő kérdéssel foglalkozik, vajon büntetés-e, vagy csak rendőri óvintézkedés a Nachhaft.

Dr. KECSKEMÉTI LAJOS.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE

A budapesti kir. tábla 1888-ban.

El kell ismernünk, mikép a felebbviteli jogszolgáltatásban ez idő szerint nálunk a legnagyobb teher nehezedik a budapesti kir. itélő táblára a semmitőszék eltöröltetése következtében s a felebbezési joggyakorlatnak csak részleges reformja folytán.

Ezen helyzet kifolyása az, hogy ezen kitünő birói testület jogéletünkben a legnagyobb fontossággal bir müködése tevékenysége tekintetében. De egyszersmind itt pontosul össze a legszámosabb panasz is a felebbviteli elintézések késedelmessége miatt.

E tekintetek vezettek arra, hogy a felsőbb birószágok müködésének évi szemléjében ismét elsőbbséget adjunk a kir. táblának. Lássuk mindenek előtt, hogy ezen bíróság lefolyt évi ügyforgalmának adatai mily jogállapotot tüntetnek fel, mily jogi betegségeket s hiányokat árulnak el; s kutassuk, a kitüntetett bajok forrásai hol, miben rejlenek, magában ezen testületben-e, vagy az azon kivül létező igazságügyi szervezetekben s tényezőkben.

Azt hiszszük, ily kritikai vizsgálódás szerezheti meg a statisztikai kimutatásnak a valódi s legnagyobb becsü értéket; az vezethet el legbiztosabban azon utra, melyen a netalán létező jogi bajok orvoslásának módját s eszközeit feltalálhatni.

Ezen bíróság 1888. évi ügyforgalma adatainak tanulmányozása mindenekelőtt azon eredményt tünteti fel: miszerint a lefolyt évben is a legnagyobb tevékenységet fejtettte ki, a physikai erőfeszitésnek — ugy szólván — non plus ultráját állitotta elő.

Szükség is volt erre, hogy itt felebbviteli jogszolgáltatásunk a legnagyobb zavarba ne jőjjön, vagy jóformán teljes fenakadást ne szenvedjen.

Mert példátlan dolog az, hogy ezen forumon a lefolyt évben az elintézendő ügyek száma 155,833 volt, nem kevesebb, mint $16^1/_2$ ezerrel több, mint az előbbi évben. Nincsen európai ország, melynek felső birószágai összesen, viszonyitva államunk területéhez, népességéhez s nemzetgazdászati tényezőihez, ennyi munkával, illetőleg végzendőkkel lennének terhelve.

És az elintézendők nagy tömegéből a budapesti kir. tábla derék birái mig 1884-ben 103 ezer körüli darabot, 1886. évben 102,786-ot, 1887-ben 107,966 ügyet intéztek el, addig 1888-ban 121,842-tőt végeztek, tehát 13 ezret meghaladólag többet az előbbi évinél.

Ez természetesen, mint mondottuk csakis a legnagyobb erőfeszités mellett történhetett. Világosan kitüntetik ezt azon számadatok, melyekben a birák munkásságának mozzanatai nyertek kifejezést.

Ezekből látjuk, mikép voltak birák és pedig a jelesebbek, a kik nem szoktak a könnyebb elintézésü ügyekkel elláttatni, kik 1000-nél többet referáltak.

Olyanok, kik a lefolyt évben 800—900 ügyek referáltak, már épen számosan voltak mind a büntető, mind a polgári osztályban. Még számosabban voltak a 600—700-asak; s különben is minden táblai biró rendesen 500 s azon tuli ügyszámot mutat fel előadói müködésében. Azok, kik jóval

kevesebbet, 400 körül referáltak, egy-egy osztályban alig volt 10—12 és ezek csekély kivétellel betegeskedés, elnökösködés s más körülmények által voltak akadályozva a nagyobb tevékenység kifejtésében.

És ha ezekből körülbelül felét az ülésen kivüli elintézésekre juttatunk is, melyek azonban szintén járnak némi munkával: még mindig nagy mérvü a tábla birái által kifejtett munkásság, ugy hogy aggodalomra nyujthat okot, vajon az egyszerü erőnek ily tulfeszitése nem koczkáztatja-e a judicatura alaposságát? vajon marad-e elégséges idő az ügyek beható tanulmányozására s vajon nem történik-e az nagyobb s bonyolultabb pereinknek rovására? E felett azonban a Curia mond véleményt, mely utolsó jogi menedékünket képezi; csakhogy nyilvános dolog, mikép ezen forum is tul van halmozva birói teendőkkel.

De akár hogy áll a dolog, kétségtelen, mikép azon nagy teher, mely olyan tulságosnak mondható munka teljesitésével a tábla biráinak vállaira nehezedett, szükségképi kifolyása volt azon sulyos jogi, azon szokatlan törvénykezési helyzetnek, mely a felebbezések tulságos nagy számában, azok folytonos emelkedésében s különösen az 1888. évi ügybejövetel nagy szaporodásában nyilvánul.

Tiz év előtt azt hittük, hogy a 122 ezer ügybejövetel, melyet a kir. tábla 1877-ben mutatott fel, az ügyszámnak netovábbja; azonban ez a lefolyt 1888. évben már tulhaladva lett a beérkezési: 124,609 ügyszámmal. Akkor mint rendkivüli esemény tünt fel az, hogy a beérkezett ügyek száma négy év alatt, az 1874—1877. évi időszakban nem kevesebbel mint 21 ezerrel szaporodott; és most ismét ide jutottunk; 1884—1888. évek alatt szintén közel 21 ezernyi az ügyszaporulat.

Az ügybejövetel emelkedése legujabb években következő arányokban mutatkozott:

1884-ben volt 104 ezer, 1886-ban volt 107 ezer, 1887-ben 115 ezer, 1888-ban 124,609.

És mivel az ügybejövetel nagy mérvbeni emelkedésével az egy évről a másikra fenmaradt elintézetlen ügyek számának is szaporodni kellett: természetes, hogy az évi elintézendők összege is nőttön-nőtt és pedig következőleg:

1884-ben volt elintézendő 116 ezer, 1886. évben volt 126 ezer, 1887-ben volt 139 ezer, 1888-ben 155 ezer.

A mi az *ügybejövetel* alakulását illeti, ez következő adatokat tünteti fel:

Összes polgári ügy 1884. évben 61 ezer, büntető 42 ezer, 1886-ban polgári 65 ezer, büntető $42^3/_4$ ezer, 1887. évben polgári 69 ezer, büntető 46 ezer, 1888-ban polgári 73 ezer, büntető $50^3/_4$ ezer jött fel a kir. táblára.

Ezekből láthatólag nemcsak a polgárjogiak, hanem a *bünvádi ügyek is folytonos emelkedésben vannak* a bejövetelnél. A bünvádiak négy év alatt közel tiz ezerrel szaporodtak. És valamint a polgáriaknál, ugy a bünvádiaknál is az ügyszaporulat egy évről a másikra körülbelül mindig 4 ezeret tett ki. Ezen bünvádi ügyszaporulat, mely az alsó birósági intézkedéseknek a felebbezésekben nyilvánuló megtámadásai növekedését fejezi ki, szemben a büntetőjogi codificatióval mindenesetre kiválóbb figyelmet igényelhet. Valószinü, mikép erre nem csekély befolyással lehet büntetőjogi intézményeink és szervezetünknek teljesen be nem fejezett állapota, s némileg a codexben foglalt idegenszerü eszmék s jogszabályok meg nem honosulása, el nem sajátitása, mi természetesen legnehezebben megy s halad előre az első foku bíróságoknál s különösen az egyes bíróságoknál, ezek gyönge szervezetének következtében.

A bünvádi ügyforgalom mellett nem kevéssé meglepő a *váltó-kereskedelmi ügybejövetel* is. Daczára annak, hogy e téren minden kételyt kizárólag igen kitünő codexekkel birunk, a kereskedelmi jogviszályok s kételyek, melyek a forum elébe vitt peres ügyekben nyilvánulnak, mégis nem fogytak, hanem ellenkezőleg szaporodtak. Azért is a kir. táblára tett felebbezések, mint mult évi szemlénkben kiemeltük, szintén szaporodnak és pedig folytonosan.

Mig utóbbiak 1875. évben csak 5 ezer körül voltak, 1884-ben már 6 ezerre emelkedtek, 1886-ban 8 ezerre, 1887. évben közel 9 ezerre (8600), és a lefolyt évben már 9 ezret is tulhaladták a 9424 felebbezési ügyszámmal.

Ezen szaporulattal természetesen karöltve kellett járni az *évi hátralékok* növekedésének is. Ezek a *kereskedelmi ügyekben* következőleg emelkedtek:

1877-ben 257, 1884-ben 637, 1886-ban 1938, 1887-ben 3 ezer, 1888. évben 3140.

Hol keresendők forrásai ezen szomoru állapotoknak, melyek a kereskedelmi törvénykezés terén léteznek s a melyek annál türhetetlenebbek, minthogy épen ezen ügyek jogi s közgazdászati természete igényelné a jogszolgáltatás lehető legnagyobb biztosságát s gyorsaságát. Az ujabb évtizedekben tapasztalt nemzetgazdászati nagyobb mérvü kifejlődés a jogügyletek szaporodására, kellett, hogy érezhetőbb befolyást gyakoroljon, mi természetesen a jogi összeütközések s viszályok szaporodását is okozza. A baj azonban nem ebben áll, hanem a fentebb érintett hiányokban. És e bajok forrását, az oly jeles kereskedelmi codexek mellett, mi abban véljük feltalálhatni, hogy nincsenek ily ügyekre külön, önálló szakbirósságaink; és azonfelül egyes birósságaink hatásköre olyan, melynek qualificatiója teljességgel nem felel meg.

A *hátralékok* hasonló sulyos helyzetet teremtettek mind a szorosan vett polgárjogi, mind a bünvádi ügyekben a következő folytonos emelkedési adatok szerint:

1883. évben 8801 polgári, 2599 büntető, 1884. évben 9379 polgári, $3^1/_2$ ezer büntető, 1885. évben 13 ezer polgári, 4416 büntető, 1886. évben 17 ezer polgári, 4360 büntető, 1887. évben 20,497 polgári, $7^1/_2$ ezer büntető, 1888. évben 23157 polgári, 7632 büntető.

A hátralékok összege tehát *6 év alatt a bünvádi ügyekben megháromszorosodott* és a polgári ügyeké is megközelitette ezen emelkedést.

Csupán az *urbéri ügyeknél* tapasztalható legujabb időben megállapodás s mind a bejöveteleknek, mind a hátralékoknak tetemes csökkenése. A felebbezési bejövetel, mely egy évtized előtt 7—800 ügyszámra ment, 1882 óta felére szállt le s következőleg alakult:

1883. évben volt 429, 16 hátralékkal, 1884. évben volt 425, 33 hátralékkal, 1886. évben 393, 30 hátralékkal, 1887. évben volt 435, 15 hátralékkal, 1888. évben 433, 62 hátralékkal.

Az összes táblai ügyek hátralékai kifejlődésükben s folytonos növekedésükben ugyanazon arányt közelitik meg, melyet imént a bünvádi s kereskedelmi ügyeknél kitüntettünk, következő számadatokban:

Összes hátralék 1883-ban 12,000, 1884-ben 13,000, 1885-ben 18,000, 1886-ban 23,000, 1887-ben 31,000, 1888-ban 33,991.

A lefolyt év hátraléka tehát az 1887. évi ugyis már felette nagy számot még 2 és $^2/_3$ ezerrel haladta meg. És a felsorolt hat év alatt a hátralék két ezer hiányával megháromszorosodott.

Mondhatjuk tehát, hogy daczára a birák fent kitüntetett rendkivüli munkásságának és erőfeszitésének, a táblai ügyek terét *még mindig a szerencsétlen hátralékok uralják.* Ezek uralják itt az elintézések menetét, a jogkiszolgáltatás gyorsaságát s közvetve a judicatura jellegét is.

A legfontosabb kérdés tehát jogéletünkben ez idő szerint az, hogy mikép kell mérlegelnünk a hátralékok jelentőségét s megállapitani keletkezését s kórtüneteit?

A hátralékok, kissé nagyobb müködési körben is, el nem maradhatnak. Előjönnek ezek a német államokban is s még nagyobb mérvben Francziaországban, hol a 2—3 éves perek

nem épen ritkaságok. (1886. évben 366 volt.) Ezen államban az ujabban közzé tett kimutatások szerint,[1] a polgárjogi felebbezések az első birósági itéleteknek egy tizedrészét képezték; a feltörvényszékek 1886. évben 12,364 felebbezést intéztek el és fenmaradt hátralékul: 8292; az előbbi évé 8 ezer volt.

Az igazságügy valódi baját a hátralékok tulságos nagy tömege idézi elő, a mi képes a felsőbb jogszolgáltatás gyorsaságát elérhetlenné tenni; midőn p. o. azok az évi beérkezéseknek már egy negyedét is jóval felülhaladják, mint ez nálunk történik s történt különösen a lefolyt évben.

Ennek mélyebben fekvő okait s ezeknek megfelelő gyógyszereket kell tehát kutatnunk. Ezen kutatás arra vezet, miképp a kir. táblánál a baj forrása sem a birák számában, sem azok munkásságában nem rejlhet.

Ezt a birák kiváló tevékenységéről fent közlött adatokon kivül tanusitja az is, mikép a tábla müködése 1888. évben a hátralékok nagy felszaporodása nélkül igen dicséretes eredményt állitott volna elő. Ez kitünik a következőkből:

A lefolyt évben 9 ezerrel több érkezett be mint 1887-ben (124—115 ezer) és 1887-ben csak 8 ezerrel több mint 1886-ban.

És 1888. évben 13 ezerrel több lett elintézve mint 1887-ben (121 ezer — 107,966).

A hátralék pedig, daczára annak, hogy 9 ezerrel több jött be mint 1887-ben, mégis csak $2^2/_3$-dal lett nagyobb az előbbi évinél; mig 1887-ben 8 ezer hátralékkal volt több mint 1886-ban.

Ez világos bizonyiték a tábla fokozottabb erőfeszitéséről. 1888. évben a bejöveteli 124 ezerből: 121 ezer intéztetvén el, abból csak 3 ezer maradt, mi az év utolsó napjainak bejövetelére esvén, számbavehető hátraléknak nem tekintethetnék.

Az a reform-irány tehát, mely a baj sanalását a birói szám szaporitásában véli feltalálhatni, teljesen téves, s ennek is bizonyult be. Ez az ujabb két évtized alatt többször lett megkisérelve, de mindig gyökeres javulás nélkül. A hátralékok feldolgozásával kis időre a baj megszüntettetett; de csakhamar ismét, sőt még nagyobb fokon megujult. Legujabban már az sem sikerült; a hátraléki baj permanens.

Kimondottuk ezen véleményünket már régebben s több izben is, ki mult évi szemlénkben is (*Jogt. Közl.* 1888. 43. l.).

Elégtételül szolgál az, mikép legujabban a felsőbb forumon is ily meggyőződésre jutottak s ez ki is fejeztetett. Csak az igazságügyi kormányzat is szintén elismerné annak helyességét s reformintézkedéseit mielőbb ahhoz alkalmazná.

A baj ugyanis nem közvetlenül a hátralékokban, hanem természetesen a felebbezések nagy elterjedésében gyökeredzik. Ennek forrásait kell tehát észlelni s azután elfojtani. Mi ezuttal csak röviden jelezünk egy pár köztapasztalati tényt.

Ujabb időben hazánkban is megkezdetett a codificatio; több jeles codexünk van. A codexek azonban nálunk üdvös befolyást még nem gyakoroltak, legalább érezhetőleg nem. Vagy azért, mivel aviticus tanulmányozási kedvtelenségünk folytán biráink egy része azokat valódi szellemükben s összes részletes szabályaiban még ma sem ismeri, vagy azért hogy codexeink, mint nagyrészt *receptiók*, nem szabatos szerkezetüek, nem eléggé világosak, sőt sokszor hézagosak s az alap kiindulási szempontokkal ellentétesek, mi a jogigénylők helyzetét neheziti, homályt, félreértéseket teremt; a jogviszonyok megállapitása körül tévedéseket s ezekből kifolyólag jogi viszályokat idéz elő. Innen egyrészt a felebbezések szükségessége s nagy elterjedése.

Másrészt a baj főforrása itt az alsóbirósági szervezet, különösen a qualificatio tekintetében.

[1] *Statistique de la justice civile en 1886. — Revue generale du Droit*, de la Législation et de la Jurisprudence. 1888 szept.—okt.

Ehhez járul még magának a birósági organismusnak tökéletlensége; és a felebbezési jog mai gyakorlatát a törvényesitett visszaélések tárházának tekinthetjük.

Az itt röviden érintett körülmények képezik főforrásait a felebbezések tulszaporodásának, a táblai elintézendő ügyek legyürhetlen nagy halmozottságának s ezekkel a hátralékok folytonos s tulságig menő emelkedésének.

Dr. Szokolay István.

A pénzügyi közigazgatási bíróság 1888-ban.

(Ügyforgalmi kimutatás.)

Pénzügyi igazgatásunk félszegségeihez már-már hozzászokni kezdünk.

Az adókivetés körül hiányzik a törvény szellemének felismerése és alkalmazása; tulteng a vakbuzgóság, melyet még tulbuzgalomnak sem nevezhetni. E mellett a jogorvoslatok folyama alatt is meg kell fizetni az elsőfokulag kiszabott adóösszeget s mire a bíróság dönt, a fél, hacsak adója fel nem emeltetett, többnyire csak a második esztendő adójának nem fizetésében lelheti örömét, mert a leszállitás folytán visszatéritendő adót betudják neki folyó adótartozásába. Csakhogy ez az öröm nem érhet fel azzal a zaklatással és keserüséggel, melyet az elsőfokulag kivetett s még jogerőre sem emelkedett adókivetés kényszerbehajtása szerez neki.

A jogilletékek kiszabásánál pedig mindennapos dolog az, hogy a jogügyletek jogi alkatelemeit félreismerik s olyan illetékeket állapitanak meg, melyeknek helyes megokolása a legtöbb esetben lehetetlen, miután még az illetékügyi szabályok sem türnek el egyenes elferditést.

S a pénzügyi közigazgatási bíróság, melyhez például a kereseti adó tárgyában két egybehangzó határozat ellen csak ritkán fordulhatni s a melyhez való felebbezés illetéki ügyekben sem zárja ki a fizetési kötelezettséget, mert a pénzügyi igazgatóságok feltünő módon szeretik helybenhagyni az illetékkiszabási hivatalok határozatait — mondjuk a pénzügyi bíróság még mindig sok olyan munkát végez, a mely könnyen volna elkerülhető.

Nem állitjuk ugyan, hogy az alsóbb közegek sohasem véthetnek a törvény alkalmazásában annak világos értelme vagy szelleme ellen, de ha azt látjuk, hogy például a jog- és bélyegilletékek tárgyában még mindig felette sok teendője akad a bíróságnak, még pedig nem is viszonylagosan csak, hanem általában véve, akkor mégis komolyabban kellene fontolóra venni az anyagi pénzügyi jog reformját.

Mikor fog ez létesülni? Ez a jövő titka. Egyelőre megelégesznek a pénzügyi közigazgatás *szervezetének* változtatásával, a melyről legujabban törvényjavaslatot is terjesztettek a képviselőház elé. Erről alkalmilag mondjuk el nézetünket, de annyit minden komoly figyelő el fog ismerni, hogy a szervezet változtatása nem javithatja meg anyagi pénzügyi jogunkat. Az uj pénzügyi igazgatóságok valóságos kir. pénzügyminiszteriumok lesznek, ügyosztályokkal és nem láthatjuk be, mit fog változtatni az adókivetésen, a bélyeg- és jogi illetékek kiszabásán az, hogy mindez egy hivatal által fog eszközöltetni?!

Az anyagi jog pedig tovább éli napjait, melyeket, fájdalom, még nem számlált meg senki. A pénzügyi közigazgatási bíróság nagytudományu elnökének törvényjavaslatait (*Jogt. Közl.* 1888. évi 47. és 50. sz.) még mindig a hivatali titok leple födi. Nem tudni, megfelelő-e azok tartalma és nyujtanak-e alapos reményt az állapotok javulása tekintetében?

Állapotaink azonban valósággal tarthatatlanokká váltak s igy nem csoda, hogy minden reformot már a jó szándék kedveért is örömmel üdvözölnek, a mi mellett Madarassy neve és az e lapokban közölt általános indokolás majdnem minden kétséget kizár a javasolt reformok üdvös volta tekintetében.

Ily állapotok mellett a pénzügyi közigazgatási bíróság müködését igazságtalanság nélkül alig lehet érdemleges birálat tárgyává tenni. A bíróság dolgozik és orvosolja azokat a sérelmeket, melyeket az alsóbb hatóságok ejtettek a feleken, azok az alsóbb hatóságok, a melyek itélkezésében bizni nem igen lehet.

A számokat illetőleg pedig csak dicsérni lehet a bíróság müködését. Hiszen szép dolog is az, ha a most megmaradt hátralék a mult évinél 2544 darabbal kisebb s az is szép nagyon, hogy 1888-ban 16717 ügydarab lett elintézve, holott 1887-ban csak 15845 darab

Ámde ha azt látjuk, hogy az érdemleges ha ározatoknak csak 56·6 százaléka, helybenhagyó mig, 34·5 százaléka, tehát egy harmadnál több megváltoztató és megsemmisitő; ha azt látjuk, hogy az elintézett ügydaraboknak több mint egy ötödrésze (21 százalék) rendelvényileg adatott ki, ugy hogy ennek a 3502 darabnak nagyobb része ismét csak az 1889-ik évi munkát fogja szaporitani; ha azt látjuk, hogy az itélettel elintézett 9782 ügy közül 1758 (18·3 százalék) a III. oszt. kereseti adóra vonatkozik, 3873 (39·6 százalék) pedig jogilletékre és 3598 (36·8 százalék) bélyegilletékre s igy összesen 76·4 százalék ezekre a fontos szolgáltatásokra, akkor csak azt mondhatjuk, a mit már oly sokszor hangoztattunk, hogy t. i. e derék bíróság igazán sisyphusi munkát végez!

A számkedvelőknek pedig szolgáljon örvendetes tudomásul az, hogy mig 1887-ről az elintézendő ügydarabok 29 százaléka maradt meg hátraléknak, 1888-ban csak 19 százalékot hoztak át az uj esztendőbe, természetesen a rendelvényileg visszaküldött ügydarabokat is az elintézettek közé sorozva, mert ezekkel együtt a hátralék tulajdonképen 40 százalékra rug.

Látni való ezekből, hogy a pénzügyi közigazgatási bírósággal is csak ugy vagyunk, mint sok más intézményünkkel, mely betetőzését jelenti egy egész rendszernek, a mely rendszer alapelemei hiányoznak.

A köztisztviselők minősitéséről szóló 1883: I. t.-cz., az adok és illetékek kiszabásáról stb. szóló számos törvény, a miniszteri rendeletek óriási halmaza, a szervezetnek módositása és kiépitése: mindez nem létesitett szabatos, világos és érthető *pénzügyi anyagi jogot. Pedig ez kell* s e nélkül a pénzügyi közigazgatási bíróság haszon nélkül dolgozik, még ha akárhányszor fogja a felebbezett másfél millió forintnyi összeget majd 220,000 frttal leszállitani.

A birósági határozatok tartalmát illetőleg nem sokat mondhatni. A mit fenálló pénzügyi jogunk alapján várhatni, annak a bíróság megfelelt, habár a határozatok gyüjtemé nyének szerkesztésére is volna megjegyzésünk és a jog alkalmazása sem mindig olyan, hogy szó nem férne hozzá, mert például a csődtömeg ellenében érvényesitett visszakövetelési igényt «önálló igényper»-nek nevezni és a közönséges végrehajtási foglalás ellen inditott igénypert nem önállónak és ez alapon különböző illetékeket kiszabni, nézetünk szerint helytelen.

Végül csak ismét reményünknek akarunk kifejezést adni abban az irányban, hogy a jövő évben végre valahára az *uj pénzügyi jog* hatásáról tehessünk jelentést.

Dr. FRAENKEL SÁNDOR.

Különfélék.

— **A m. kir. pénzügyminiszternek** valamennyi kir. adófelügyelőhöz 1889. évi január hó 10 én 68988 ex sz. a. intézett körrendelete:

Ujabb időben ismételve oly esetek fordultak elő, hogy a végrehajtást szenvedőnek birói végrehajtás utján lefoglalt ingóságai, adóilleték és egyéb kincstári tartozások fejében, az állami adóvégrehajtók vagy az 1883. évi XLIV. t.-cz. 52. §-ában jelzett közigazgatási közegek által lefoglaltatván, az ugyanazon ingóságokra közigazgatási közegek által teljesitett foglalás folytán az árverés oly módon foganatositttatik, hogy ez által az előbb teljesitett birói foglalás által szerzett jogok teljesen meghiusittatnak.

Emez eljárás megszüntetése céljából meghagyom adófelügyelő urnak, utasitsa

a) az állami végrehajtókat és az 1883. évi XLIV. t.-cz. 52. §-ában megjelölt közigazgatási közegeket, hogy minden egyes árverési határnapról, a végrehajtást szenvedő nevének és lakásának pontos megjelölése mellett az illetékes helyi járásbiróságot azonnal értesitsék; (Budapest fővárosban a Duna balpartján foganatositott végrehajtások eseteiben, a budapesti V. kerületi kir. járásbiróság, a Duna jobb partján foganatositott végrehajtások eseteiben pedig a budapesti I—III. kerületi kir. járásbiróság értesitendő.)

b) oly esetben, midőn a zálogolás és árverés közt lefolyt időközben ugyanazon ingóságokra birói foglalás foganatosittatott és a birói foglalás megtörténte az adóárverést megelőzőleg, vagy ennek alkalmával, az adóvégrehajtással megbizott közeg előtt igazoltatik, a netáni többletet az adóvégrehajtást szenvedőnek ki ne adják, hanem a kincstári követelést meghaladó ezen összeget, a birói foglalás hivatalához tegyék át és erről ugyanezen járásbiróságot is átiratilag értesitsék.

Utasitom adófelügyelő urat, hogy ezen rendeletem pontos betartását szigoruan ellenőrizze. (Az igazságügyminiszter is megfelelőleg utasitotta a bíróságokat.)

— **Halálbüntetési statisztika 1880—1888.** Dr. Székely Ferencznek a Jogászegylet börtönügyi bizottságában tartott előadásából, mely a büntetés végrehajtásának kérdését és a büntetési rendszer reformját ritka tüzetességgel tárgyalja, veszszük át a következő nagyérdekü adatokat:

A halálbüntetés végrehajtatott:

1880. évben 0 esetben.

1881. évben 3 esetben, névszerint: Thujvel János, Pondzili Fedor, Bazuk Danila.

1882. évben 3 esetben, névszerint: Pánczél Gábor, Horváth Istvánné, Onucz Petricza Toma.

1883. évben 6 esetben, névszerint: ifj. Ruszt György, Padurán Vaszi, Lajos Ferencz, Bendics Vendel, ifj. Bajka Sándor s Dányi István.

1884. évben 7 esetben, névszerint: Spanga Pál, Pitéli Mihály, Berecz János, Spingler János, özv. Barát Pálné, Semperger Ilus Mihály, ifj. Tánczos András.

1885. évben 6 esetben, névszerint: Románov József, Románov Józsefné, Dakos Sándor, ifj. Kleeberg Antal, Marlin Róbert s Szivós Lajos.

1886. évben 1 esetben, névszerint: Moldován Tódor.

1887. évben 0 esetben.

1888. évben 1 esetben, névszerint: Szimits János.

Összesen 27 esetben.

Halálbüntetést állapitott meg a Curia 74 személy ellen. Ezek közül át lett változtatva: 1. életfogytiglani fegyházra 34 személynél, 2. időleges fegyházra *a)* 15 évire 12, *b)* 10 évire 1, összesen 47 személynél.

— **A birói letétek kifizetése** körül most divó eljárást, ugy látszik, csak azért alkották, hogy az ügyvédeket — a fővárosiakról beszélünk — egygyel több dologgal boszantsák. Mikor az ember végre a vámházba jutott, hogy fölvegye a hónapokkal előbb kiutalványozott, de csak hónapok multán jogerősitett összeget (mert ezt addig tartják nyilván, mig megfeledkeznek róla): akkor a letéthivatali főnök előáll a letéti rendelet 18. §-ával, mely szerint «ha a jelentkező a letéthivatalnál ismeretlen, személye azonosságát teljesen hitelt érdemlő oly két tanu által tartozik igazolni, a kik a letéthivatali főnök vagy ellenőr előtt ismeretesek.» Hát ez bizony igen nehéz igen gyakran, mert — hogy egyebekről ne is szóljunk — a letéthivati főnök vagy ellenőr nem közli az ügyvédekkel teljesen hitelt érdemlő ismerőseinek névsorát. Igaz, hogy van az azonosság bizonyitásának még egy igen egyszerü módja, melyet különös előszeretettel ajánlanak a vámházban: az előljáróság bizonyitványa, melyet kellően bélyegzett folyamodás után 14—30 nap alatt könnyen megszerezhetni (persze, azzal azután mást is kiküldhetni, mint az azonos személyt), de csodálatos módon még nem akadt ügyvéd, a ki ez egyszerü expedienst alkalmazta volna. Mert az ügyvéd, a ki méltányolja az óvatosságot és szereti a rendet, ugy tartja, hogy az ő igazolására teljesen elégséges az illető végzés birtokán kivül *ügyvédi igazolványa*, melyet minden hatóságnak el kellene ismernie, mert ezt nem szokás másnak kezébe adni. Miután azonban nem valószinü, hogy a letét-

hivatalban megváltoztatják majd egyhamar fölfogásukat — hiszen ott közjegyzőileg hitelesitett meghatalmazást követelnek az ügyvéd által helyettesitett ügyvédtől is — azt inditványoznók, hogy a fővárosi ügyvédek lepjék meg a letéthivatal főnökét és ellenőrét egy arczképeiket tartalmazó albummal, hogy esetről-esetre meggyőződhessenek a személyazonosságról. *(Ügyvédi körökből.)*

— **Az intő eljárásról** dr. Márkus Dezső budapesti ügyvéd terjedelmes indokolással törvényjavaslatot dolgozott ki és azt át nyujtotta az igazságügyminiszternek. A javaslatot közelebbi számaink egyikében fogjuk közölni.

— **Az aradi ügyvédi kamara** évi jelentését megkaptuk. A kamara területén levő bíróságok munkálkodásáról nagy elismeréssel szól a jelentés. De hangsulyozza, hogy az eddigi eredmény csakis a birák önfeláldozása árán volt elérhető s személyzet szaporitása kikerülhetlen.

— **A Magyar Jogászegylet** legközelebb megtartja évi rendes közgyülését. — Dr. Székely Miksának a birói felelősségről szóló előadása a tagoknak megküldetett.

— **A szegedi jogászegyletben** Kőrösy Lajos pénzügyi fogalmazó tartott a napokban előadást *hazai kamatvételünk történetéről.*

— **Ügyvédi körökből** vettük következő sorokat:

A budapesti kir. törvényszék büntető osztályának vezetője igen lekötelezné a fővárosi ügyvédeket, ha a tárgyalási termeknek legalább első padját részükre tartaná fön.

— **A Pribil-ügyben** hozott elsőfoku felmentő itélet szövegét közelebb hozza lapunk.

Nemzetközi szemle.

— **A poroszországi börtönügyre** vonatkozó minden törvényeket és rendeleteket összegyüjtötte Kurtz járásbiró és egy kötetben kiadta ezen czim alatt: *Der Gefängnissvorsteher. Handbuch der Gefängnissverwaltung in Preussen.*

— **A szabadalmi oltalmat** illető érdekes füzet jelent meg a napokban Bécsben *Paget és Moeller* mérnököktől. *(Der Erfindungsschutz.)* A füzet magában foglalja az osztrák-magyar, a német, az angol és a franczia szabadalmi törvényeket, magyarázatokkal és utmutatásokkal.

— **A Figaro** a gandi törvényszék egy különös esetét hozza, mely szinte tréfásan hangzik. New-Orleans Steagert nevü lakosa számos évekkel ezelőtt Gand-ban elkövetett rejtélyes gonosztett elkövetőjeként jelenti fel magát. Midőn azonban a belga kormány Steagert-et 4000 frtnyi költségen Gandba szállitotta, vádlott kétségbevonhatlan alibival bizonyitva ártatlanságát, elmondja, hogy feljelentésével csak azt akarta elérni, miszerint olcsó szerével visszakerüljön Amerikából. Erre a törvényszék csalás miatt helyezte vád alá, mint a ki az államot 4000 frt erejéig megkárositotta.

— **Oroszország politikai börtönei.** Legujabb adatok ezek e szomoru, zord életből, melyeket egy angol: George Kennan a Century Magazine folyóirat 1888. évi füzetében közölt. Az köztudomásu, mikép Oroszországban a fővároson kivül sehol sincsenek külön fogházak a politikai letartóztatottak számára. Innen rendkivüli tultömöttségük. A Sedless tartomány börtönében, mely 207 fogoly számára volt berendezve, 1883. évben 484 fogoly volt összezsufolva; a Szwalki tartományában 165 helyett majd háromszor annyi, 433; sőt a Petroviban több mint ötször annyi: 125 helyett 652. A tultömöttség onnan ered, mert a letartóztatottak egy harmadrésze csavargókból áll. Utóbbi években 792,933 börtöni lakos volt az egész birodalomban s ezek közül uj évkor már 698,418 szabadon bocsáttatott. A nők együtt vannak a férfiakkal, s az előbbiek is őrök felügyelete alatt vannak, kik jogosultak a nőket bármikor átkutatni. Az ellenőrzés s vizsgálat pedig a leghanyagabb; az ügyész, kinek hetenkint kellene a börtön helyiségeket meglátogatni, alig jön oda évenkint egyszer-kétszer. Nem csoda azután, hogy mindenféle sulyos visszaélések mellett, az egészségi állapot is a legszomorubb. 1884-ben 144 börtönben 100 fogolyra 20 beteg esett, 52 börtönben $^1/_3$ volt beteg; és 25 börtönben 40 jutott 100-ra. A scorbut 223 börtönben dühöngött, a typhus pedig nem kevesebb, mint 336-ban (az egész birodalomban 884 börtön létezik). Az utóbbi ragály egyikében 100 közül 94-et ragadott el az élők közül egy évben. Átlag véve minden börtön 141 sulyos beteget számit. A fogház tisztviselőinek fizetése igen nyomorult; magában a fővárosban a nagy fegyházon kivül a többi börtönökben az igazgatók fizetése csak 200—300 rubel; a tartományokban még csekélyebb; az alárendelt személyzeté természetesen épen igen silány. Ez okból mellékkeresetekkel igyekeznek magukon segiteni — nem ritkán az által is, hogy kibocsátják foglyaikat — koldulásra vagy munkakeresetre, melynek jövedelmét azután megosztják azokkal. Az alaptalan, jogtalan letartóztatások, bebörtönözések visszaélései hajmeresztők. A főváros egyik legelőkelőbb ügyvéde felfedezte, mikép az utóbbi 3 év alatt több mint ezer egyén közül, kik forradalmi propaganda miatt elfogattak és magán börtön-zárkákban 1—4 évig tartottak, csak 193 jött birói itélet alá és ezek közül a kormány közegei által 90 lett felmentve; ugy hogy a vizsgálat megtartása után az igazságügyér maga beismerte 900 fogolynak ártatlanságát, kik közül 10 százalék öngyilkos lett vagy megőrült. És mindez történik, daczára a nagy apparatusnak, mely a felügyeletet, ellenőrzést képezi. Erre vannak hivatva először is a börtönigazgatók, azután a börtönbizottság, a hatósági rendőrség, a kerületi rendőrség, a javitó intézet hivatala, a rendőrfőnökök, az ispravnikok és a kormányzó, a kikhez járul még a községi tanács, a cs. procurator, a tábornok kormányzó, a központi börtönigazgatóság és végre a belügyi miniszter.

Legközelebbi csődbejelentési határidők: (Febr. 8-tól febr. 15-ig.) Johann **Krivoss** e. a rózsahegyi tsz. febr. 9. (275). — **Krivoss** Jánosné e. a rózsahegyi tsz. febr. 9. (275). — **Vigh** Ignácz e. a zombori tsz. febr. 10. (294). — **Braun** Mór és neje e. a miskolczi tsz. febr. 11. (273). — I. **Bonk** e. a temesvári tsz. febr. 11. (15). — **Schreiber** Mór e. a bpesti keresk. és vtsz. febr. 12. (4). — **Lebovits** Jakabné e. a beregszászi tsz. febr. 12. (14). — **Helfer** Adolf e. a bpesti keresk. és vtsz. febr. 13. (290). — **Simon** Dezső e. a miskolczi tsz. febr. 13. (301). — **Swágel** Ferencz e. a vukovári tsz. febr. 14. (5).

Kivonat a „Budapesti Közlöny“-ből.

Csődök: Samuel I. **Kohn** dettai keresk. e. a fehértemplomi tsz.; csb. dr. Lallosewits János, t. Osztoics Iván; bh. febr. 23., felsz. t. márcz. 21., csődv. vál. márcz. 23. (21). — **Lehr** Mór b.-mágocsi lakos e. a pécsi tsz.; csb. dr. Porges Miksa, t. Kiss József, ht. Rosinger Vilmos; bh. márcz. 4., felsz. t. márcz. 11., csődv. vál. márcz. 15. (22). — **Rosenthal** Lajos sz.-fehérvári keresk. e. e tsz.; csb. Waldenauer János, t. Molnár Béla, ht. dr. Vermes Mihály; bh. márcz. 5., felsz. t ápr. 5., csődv. vál. ápr. 8. (22). — **Tomits** M. e. a bpesti keresk. és vtsz.; csb. Antos Károly, t. dr. Preyer Hugo, ht. Markoth Aladár; bh. márcz. 1., felsz. t. márcz. 26., csődv. vál. márcz. 29. (22). — **Gál** János csik-szeredai lakos e. e tsz.; csb. Geczö Béla, t. dr. Betegh Antal, ht. dr. Bocskor Béla; bh. márcz. 30., felsz. t. ápr. 29., csődv. vál. máj. 2. (23). — **Kiss** Dezső n.-károlyi lakos e. a sz.-németii tsz.; csb. Kölcsey Sándor, t. dr. Krasznay Gábor; bh. febr. 16., felsz. t. márcz. 12., csődv. vál. márcz. 16. (23). — Gustav E. **Krauss** szászsebesi keresk. e. a n.-szebeni tsz.; csb. Jáhn József, t. Frühbeck Ferencz, ht. Roth József; bh. márcz. 15., felsz. t. ápr. 5., csődv. vál. ápr. 8. (23). — **Steiner** Simon szerb párdányi lakos e. a n.-becskereki tsz.; csb. Kiss Sándor, t. Szőke Károly, ht. Vadász Zsigmond; bh. febr. 18., felsz. t. márcz. 12., csődv. vál. márcz. 15. (24). — **Josefert** Mátyás szegedi keresk. e. e tsz.; csb. Zecheri Lajos, t. dr. Szivessy László, ht. dr. Tary József; bh. márcz. 8., felsz. t. ápr. 6., csődv. vál. ápr. 8. (24).

Csődmegszüntetések: Burger Ignáczné e. a debreczeni tsz. vagyon hiányából (20). — **Bergmann** Ernő e. a szegszárdi tsz. a tömeg felosztása folytán (21).

Pályázatok: A fehértemplomi jbságnál **aljegyző**; bh. febr. 8., e tsz. elnökéhez (19). — A rimaszombati tsznél **II. oszt. jegyző**; bh. febr. 8., e tsz. elnökéhez (19). — A komáromi tsznél **II. oszt. jegyző**; bh. febr. 8., e tsz. elnökéhez (19.) — A n.-szebeni tsznél **II. oszt. jegyző**; bh. febr. 8., e tsz. elnökéhez (19). — A debreczeni tsznél **joggyakornok**; bh. febr. 8., e tsz. elnökéhez (19). — A brassói tsznél **aljegyző**; bh. febr. 8., e tsz. elnökéhez (19). — A pozsonyi tsznél **joggyakornok**; bh. febr. 21., e tsz. elnökéhez (21). — Az ócsai jbságnál **joggyakornok**; bh. febr. 21. a pestvidéki tsz. elnökéhez (21). — A dévai tsznél **aljegyző**; bh. febr. 14. e tsz. elnökéhez (21). — A győri tsznél ideigl. **biró**; bh. febr. 15. e tsz. elnökéhez (25).

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (VIII., Sándor u. 9. sz.)
Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (IV. gr. Károlyi u. 24 sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (IV. Egyetem u. 4. sz.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Huszonnegyedik évfolyam. 6. SZ. Budapest, 1889. február 8.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Sándor-utcza 9. sz., I. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A végrehajtási törvény revisiója. Dr. IMLING KONRÁD budapesti kir. táblai birótól. — Törvénykezési Szemle: Illetékesség erdei lopás eseteiben. BODOR LÁSZLÓ kolozsvári törvényszéki birótól. — A kánonjogellenes kereseti kérelemről, vegyes házassági válóperben. SZTEHLO KORNÉL budapesti ügyvédtől. — A fővárosi törvényszékek. Dr. G—D S—N budapesti ügyvédtől. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A m. kir. pénzügyi közig. bíróság határozatai. — Igazságügyminiszteri körrendelet valamennyi kir. járásbirósághoz. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Rendkivüli melléklet: Dr. Schwarz Gusztáv védbeszéde a Gnädig-féle bünügyben.

A végrehajtási törvény revisiója.

A mult év első felében a kir. igazságügyminiszter hivatalosan felkért több kir. táblai tanácselnököt és több kir. törvényszéki elnököt, hogy az 1881 : LX. t. cz. tervezett novellaris módositásának tekintetéből közöljék vele a törvény alkalmazása közben szerzett tapasztalataikat, és ezek alapján jelöljék meg a törvény ama rendelkezéseit, melyek véleményök szerint módositást igényelnének, valamint az irányt, melyet a módositásnak követnie kellene.

A legtöbben, kikhez a felhivás intéztetett, véleményes jelentéseiket tudtomra beadták már; és e szerint feltehető, hogy az e jelentésekben nyujtott anyag felhasználásával a revisionalis munka a közel jövőben meg fog indulni vagy legalább erre vonatkozólag a közvetlenebb előmunkálatok meg fognak tétetni.

Szemben a dolgok ily állásával, és mikor az abstract jogtudomány tekintetéből tán kevésbé fontos, intézkedéseiben és rendelkezéseiben inkább a czélszerüség szabályai által vezérelt, mint tudományos elvekre alapitott, de a gyakorlati életet legközelebb érintő, a vagyonjogi és nemzetgazdasági érdekekbe mélyen bevágó, a vagyoni jogok érvényesithetésének biztositását és a bíróilag megállapitott jogok tényleges érvényesitését megalapitó s szabályozó törvény módositásáról van szó: a szaksajtónak is feladatában áll a tervbe vett törvényhozási müre vonatkozólag észrevételeit megtenni s ez által a törvényhozás munkáját részint megkönnyiteni, részint a munka sikerének biztositása körül közremüködni.

Ne fogadjuk el a priori mint meg nem vitatható tételt, hogy a végrehajtási törvény hét évvel életbeléptetése után okvetlenül módositandó s változtatandó, és ne kezdjük mindjárt annak fejtegetésén, hogy melyek a módositandó rendelkezések, hanem legyünk mindenekelőtt tisztában magunkkal arra nézve, hogy *a törvény revisiója ez idő szerint egyáltalában szükséges-e?*

És erre a kérdésre én *nemmel* felelek.

Az egy anyagra vonatkozó jogszabályok gyakori s rövid időközönkinti változtatása a jogéletre fölötte káros hatást gyakorol. Megakadályozza azt, hogy a törvénynyel a szakemberek alaposan megismerkedjenek, s hogy annak legalább irányadó elvei s fontosabb szabályai a nagy közönség tudatába átmenvén, köztulajdonná váljanak; neheziti a birói gyakorlat megszilárdulását; megrenditi a jog állandóságában való hitet s a törvény szentségébe vetett bizalmat; ennek helyét átengedi annak a meggyőződésnek, hogy a jog olyasvalami, a minek alakitása, megszüntetése, mással való helyettesitése a véletlennek játéka, vagy tisztán a czélszerüségi tekintetek által vezérelt hatalomtól függ; szóval aláássa s gyengiti a jogérzetet és tönkre teszi a jogbiztonságot, az állami s társadalmi jólét és a nemzetgazdasági fejlődés alapját.

Ezért igazságügyi törvény megváltoztatásához csak abban az esetben kellene fogni, mikor annak helytelensége, hézagossága, hiányossága minden kétségen felül áll; mikor a törvény e hibái lényegesek; vagy mikor az eredetileg helyes törvény a megváltozott állami, társadalmi, müveltségi s közgazdasági viszonyoknak többé meg nem felel; és mikor az iránt sem foroghat fen a legkisebb kétely, hogy a törvény alkalmazása közben fölmerülő visszásságok oka határozottan a törvényben és nem a törvény alkalmazása módjában avagy a kérdéses törvényen teljesen kivül eső intézményekben, viszonyokban és körülményekben keresendő. Jobban szeretem a bár hiányos és kifogás alá vonható törvényt, de melynek hiányain és gyengeségein az élet és a megállapodott gyakorlat átsegitett már, mint az elhamarkodva revideált törvényt, melynek javitmányait a gyakorlat legközelebb talán szintén revideálandónak fogja feltüntetni.

Ily szempontból tekintve a dolgot: tény az, hogy az 1881 : LX. t. cz. életbeléptetése óta a végrehajtási ügyek sem az egy- és másfelőli érdekek megóvása s előmozditása, sem az eljárás egyöntetüsége, sem gyorsasága tekintetében nem vettek oly lendületet, a minőt rendszeres, kimeritő törvény alkalmazása folytán várni lehetett.

De ennek okát szerintem *nem a törvényben, legalább első sorban nem, és nem főképen a törvényben kell keresnünk.* Ezt a törvényen kivül fekvő körülmények idézték elő; és a mig ezek nem változnak, a végrehajtási eljárásban jelenleg mutatkozó bajok is ugyanazok fognak maradni, habár a végrehajtási törvény nem egyszer, de háromszor revideált alakban fogna napvilágot látni.

Ily körülmény először is az, hogy *az eljáró birósági nagy része a törvény rendelkezéseinek világos vagy a felsőbb birósági által számtalan határozatban megállapitott értelme elől makacsul elzárkozik*, más rendelkezéseit meg egyszerüen ignorálja.

Ennek bizonyitásául a törvény szakaszainak egész sorozatát tudnám felhozni; de csak néhány feltünő példa idézésére fogok szoritkozni:

A 37. §. szerint a birósági végzés elleni felfolyamodás az ingatlanra rendelt árverésnek csupán *foganatositására* bir halasztó hatálylyal. E szerint világos, és a másodbiróság száz meg száz határozatban kijelentette, hogy a végrehajtást vagy végrehajtási zálogjog bekebelezését rendelő végzés ellen használt felfolyamodás daczára az árverést el lehet rendelni s az árverés megtartására határnapot ki lehet tüzni; hogy az árverési végzés elleni felfolyamodás önmagában nem vonja maga után az árverés felfüggesztésének szükségét, a mennyiben az árverést a kitüzött határnapon csak az esetben nem lehet foganatositani, ha addig a másodbiróság határozata le nem érkezik. És a telekkönyvi hatóságok a végrehajtást rendelő s a végrehajtási zálogjog bekebelezése tárgyában hozott végzések elleni felfolyamodások felterjesztésekor felfüggesztik mégis az egész további végrehajtási eljárást, és az árverési végzések elleni felfolyamodások elintézéseül feltétlenül felfüggesztik az árverés megtartását, és ezzel lehetlenitik az árverésnek a kitüzött határnapon való foganatositását és a

végrehajtási ügy befejezését hónapokkal késleltetik még az esetre is, ha a másodbiróság elutasitólag, illetve helybenhagyólag határoz s ez a határozat a kitüzött árverési nap előtt leérkezik.

A törvényből kétségtelen, és a kir. Curia százszor meg százszor kijelentette, hogy végrehajtási ügyben a másodbiróság rendszerint végérvényesen határoz, és hogy másodbirósági akár helybenhagyó, akár megváltoztató végzések ellen további felfolyamodásnak a harmadbirósághoz csupán a törvényben tüzetesen meghatározott esetekben, nevezetesen a 119., 140., 199., 217. és 222. §§. eseteiben van helye. Az eljáró birságok mindamellett széltiben elfogadják és felterjesztik mind a másodbirósági végzések ellen intézett felfolyamodásokat, a helyett, hogy azokat az 1881: LIX. t.-cz. 27. §-a értelmévisszautasitanák; de nemcsak ezt teszik, hanem a másodbirósági végzés elintézéseül kijelentik, hogy annak jogerőre emelkedéséről hivatalos jelentés teendő, s ez által már előre kijelentik és a feleket figyelmesekké teszik arra, hogy a végzés ellen további felebbvitelnek helye van, s hogy ezt el fogják fogadni s fel fogják terjeszteni. És mindezt teszik a helyett, hogy a másodbirósági határozat leérkezte után hivatalból azonnal és közvetlenül megtennék azokat az intézkedéseket, melyek a határozat foganatositására szükségesek.

A 37. §. utolsó bekezdése félreérthetlenül kimondja, hogy ha a másodbiróság helybenhagyó vagy megváltoztató határozat által árverést, lefoglalt követelésnek a végrehajtatóra átruházását, készpénz utalványozását, a marasztalás tárgyának átadását rendeli meg: a másodbirósági határozat foganatba vétele tárgyában hozott *elsőbirósági* végzés ellen jogorvoslatnak helye nincs. És az eljáró birságok mégis — a mint már emlitettem — nemcsak a másodbirósági határozat azonnal beálló jogerejének külön bejelentése iránt intéznek, hanem mikor a jelentés néha hónapok mulva, néha csak az érdekelt fél kérelmére végre megtétetik, az ennek folytán hozott elsőbirósági végzés elleni felfolyamodást ismét elfogadják és felterjesztik.

Az 1881: LIX. t.-cz. 28. §-a szerint, mely a LX. t.-cz. 34. §-ához képest végrehajtási ügyekben is alkalmazandó, a felfolyamodás felterjesztése a felebbviteli határidő lejártától számitott 8 nap alatt eszközlendő. Ha a törvényben napok helyett hetek emlittetnének, még akkor is a tényleges állapotok szerint arról lehetne panaszkodni, hogy a birságok a törvényes határidőt sok, de igen sok esetben meg nem tartják.

A biróság a felfolyamodást néha 8 nap alatt is, néha pár hét mulva még csak elintézi; de ezután az ügy hetekig, gyakran hónapokig az irodában hever, és az ügyfeleknek idejök van a meghozott, de ki nem adott birói határozat gyakorlati haszna fölött elmélkedni. Igaz, hogy a gyors felterjesztést sokszor neheziti, máskor meg épen lehetetleniti az, hogy a felfolyamodást fel kell szerelni a vonatkozó telekjkönyvek hiteles másolataival, ezeknek leirása pedig hosszabb időt igényel, néha egy embernek több heti munkáját veszi igénybe. De ezen is könnyiteni lehetne, ha a telekkönyvi biró a felfolyamodást nemcsak a törvényes időben és alakban történt beadásra és a megengedhetőségre, hanem a tartalomra nézve is kötelességéhez képest (1881: LIX. t.-cz. 30. §.) megvizsgálná, és a hol szükségesnek nem mutatkozik, a felfolyamodást a jelentésbe foglalt indokolással telekkönyvi másolat nélkül, vagy legalább megfelelő kivonatos másolatokkal terjesztené fel. A kir. táblák irattárai tanuságot tehetnek a mellett, hogy évenkint ezerekre meg ezerekre menő munkanapok pazaroltatnak oly telekkönyvi másolatok készitésére, melyeknek a másodbiróság a felebbvitelek elintézésénél legkisebb hasznát sem vette.

Másrészt az 1881: LIX. t.-cz. 57. §-a világosan rendeli, hogy felfolyamodás esetében az ügyiratok, melyek a főügy tovább folytatására szükségesek, hivatalból hitelesitett másolatban terjesztetnek fel. Az eseteket, melyekben a törvény e szabálya egy éven át követtetik, tán két kéznek ujjain lehetne elszámlálni. Ha mindjárt semmi egyéb sem képezi a felfolyamodásbeli panasz tárgyát, mint hogy a biróság a végrehajtás foganatositásánál közbenjáró által felszámitott fuvarbérből két forintot levont, vagy hogy a kiküldött birósági végrehajtónak eljárási diját egy forintban, nem pedig kettőben állapitotta meg: a birságok — mert kényelmesebb igy — a felterjesztéshez az egész iratcsomót csatolják, s ez által az ügy lebonyolitását az ügyfelek kiszámithatlan kárára hónapokkal késleltetik.

A 196. §. szerint ingatlanok végrehajtási elárverezése esetén a telekkönyvi hatóság a kielégitési sorrendet akként köteles megállapitani, hogy az legkésőbb a sorrendi tárgyalás napjától számitott 15 nap alatt elkészitve, az érdeklett felek által leendő megszemlelésre kitétessék; a 199. §. szerint pedig a sorrendi végzés ellen a sorrendi tárgyalás napjától számitott 15 nap elteltétől 8 nap alatt adható be a felfolyamodás. És alig hihető, hogy az eljárás könnyitésére s gyorsitására czélzó eme rendelkezést hogyan és hányféleképen tudják az egyes telekkönyvi hatóságok világos értelméből kiforgatni, annak daczára, hogy a rendelkezés épen nem uj, és az 1868: LIV. t.-cz. 450. §-ának lényegileg megfelel. Némelyek arra, hogy a kielégitési sorrend a tárgyalás után legfeljebb 15 nap alatt elkészitendő, mitsem adnak, a sorrendi végzés meghozatalára tetszés szerinti időt engednek magoknak és a végzést az érdeklettekkel kézbesités által közlik. Mások csak a megszemlélésre kitétel iránti intézkedést szakitják ki s a közlés e módját használják az esetben is, mikor a sorrendi végzés a tárgyalás utáni 15 napon tul hozatott. Ismét mások közszemlére is kiteszik a végzést, meg kézbesitik is majd valamennyi érdekelt félnek, majd csak azoknak, kik a sorrendi tárgyaláshoz meg nem jelentek; és még mások a kézbesités elrendelése mellett magában a végzésben kitüzik a határnapot, a meddig a végzés elleni felfolyamodás be lesz adható. Mily késedelmet és mennyi meddő munkát okoznak az ilyszerü eljárások, és mennyi, alig megoldható bonyodalmat idéznek elő a felfolyamodások törvényes időben vagy ezen tul történt beadásának kérdésére nézve — ezt könnyen el lehet képzelni.

A 3. és 4. §§. oly világosan, mint csak lehet, kimondják, hogy külföldi birságok, illetve az osztrák-magyar monarchia másik állama birságainak *megkeresésére* a végrehajtás *elrendelésének* van helye: És mégis majdnem általános (törvénytelen) gyakorlattá vált, az ausztriai birságoknak végrehajtást *rendelő* végzései folytán, kiküldöttnek kirendelése vagy a végrehajtási zálogjog bekeblezése által egyenesen a végrehajtás *foganatositása* iránt intézkedni; a miből aztán a végrehajtás elrendelése elleni felfolyamodás másodbirósági elintézése, valamint a végrehajtás megszüntetése vagy korlátozása iránti per birságának illetékessége tekintetéből végtelen zavarok támadnak. A kir. itélő tábla e törvénytelen gyakorlat irányában szemet huny és a végrehajtás foganatositása iránt intézkedő végzést végrehajtást rendelő végzésnek, a foganatositó birságot elrendelő birságnak «*tekinti*», a mi természetesen a törvénytelen, de kényelmes gyakorlatnak nem kiirtására, hanem inkább terjedésére vezet.

A 144. §. szerint ingatlanra az árverés elrendelését a telekkönyvi hatóságnál beadott és a következő §§. értelmében felszerelt kérvénynyel lehet csak kieszközölni. És a törvény e félreérthetlen rendelkezésével szemben nem egy árverési hirdetményt láttam már, melyet a telekkönyvi hatóság ausztriai biróság árverést elrendelő végzése és ebben a foganatositás iránt foglalt megkeresés alapján bocsátott ki.

Sokáig folytathatnám az ily és hasonló példák felsorolását, de elég lesz azokból ennyi; és áttérhetek azoknak a bajoknak megjelölésére, melyek a *másodbirságnak*, különösen a budapesti kir. itélő táblának szervezetében, judicatura-

jában és ügyvitelében birják alapjukat, és melyeket tévesen szintén a végrehajtási törvény rovására szokás irni.

Az 1881: LX. t.-cz. minden sarkalatos intézkedéseiben abból indult ki s rendelkezéseiben mindenütt feltételezte, hogy a végrehajtási eljárás során használt jogorvoslatok a másodbiróság által gyorsan, mindenesetre *soron kivül* intéztetnek el. Hogy többet ne emlitsek, miután a 37. §. értelmében a birósági végzések elleni felfolyamodásnak az ingatlanokra rendelt árverésnek csak foganatositására van halasztó hatálya, nyilvánvaló a törvénynek az a feltevése, hogy a végrehajtási zálogjog bekeblezését rendelő végzés elleni felfolyamodás másodbirósági elintézése az árverési határnapig leérkezik, és hogy az esetre, ha a határozat helybenhagyólag, illetve elutasitólag szól, az árverést a kitüzött határnapon még meg lehet tartani. Másként miért engedné meg a törvény (144. §.), hogy a végrehajtási zálogjog bekeblezése tárgyában hozott végzés elleni felfolyamodás daczára az árverést el lehet rendelni, erre határnapot lehet kitüzni s a vonatkozó hirdetményt közzé lehet tenni; másként ez a siettetés teljesen czéltalan volna és csak kárbaveszett munkát és költséget okozna, a mint ez a gyakorlatban tényleg ugy is van, de nem a törvény intézkedésének ferdeségénél, hanem a mostoha viszonyoknál, a másodbiróság teendőinek összetorlódásánál fogva, melyek lehetetlenné teszik, hogy a felebbvitelek a törvény által contemplált gyorsasággal elintéztessenek. Némi szemrehányás e tekintetben tán az 1887: XXX. t.-cz. 4. §-át is érheti, a mennyiben ez a szünidő hatálya alól kivett ügyek felsorolásánál a végrehajtási törvény rendelkezéseire elég figyelemmel nem volt, a birói ügyvitelben pedig már az 1883: XXXIII. t.-cz. életbeléptetése óta — és helyesen — az a gyakorlat honosodott meg, hogy csak azok az ügyek tekintetnek soron kivül elintézendőknek, melyekre a törvény szerint a törvénykezési szünet hatálya ki nem terjed.

Ugy a mint a dolgok most tényleg állanak, fájdalom igaz, hogy a legalaptalanabb felfolyamodások beadása által a végrehajtási ügy véglebonyolitását szerfölött halogatni lehet; és igaz, hogy azok, kiknek nincs veszteni valójuk, és kik ily halogatás által csak nyerhetnek, a rendelkezésökre álló eszközt és alkalmat sürüen fel is használják. De ennek oka nem a végrehajtási törvényben, hanem egészen másutt fekszik.

Utalással a másodbiróság judicaturájára, továbbá a határozatlanság, az önmagának való ellentmondás vádjával szokás a végrehajtási törvényt illetni.

E tekintetben pedig ugy áll dolog, hogy a végrehajtási eljárásban fölmerült számos elvi kérdést a kir. tábla tagadhatlanul ellentétesen döntött már el és ily eldöntések jelenleg sem tartoznak a ritkaságok közé; de ennek a jelenségnek az okát is nem annyira a végrehajtási törvényben, mint a másodbiróságoknak, nevezetesen a budapesti kir. itélő táblának szervezetében és az általa teljesitendő feladatok s az e végből rendelkezésre álló munkaerő közötti aránytalanságban találom.

Mind a végrehajtási ügyeket egy tanácsban ellátni merő lehetetlenség lévén, ily ügyek kisebb-nagyobb számmal elintéztetnek a polgári tanácsok mindenikében, tehát előbb nyolcz, a folyó év eleje óta pedig épen kilencz tanácsban, melyek egymással összefüggésben nem állanak, az előttük fölmerült kérdések megbeszélésére, megvitatására s ennek alapján közös megállapodás létesitésére alkalommal nem birnak. Megvan ugyan a teljes ülések intézménye, és ily ülésekben kellene az ellentétes elvi határozatok keletkezhetésének elejét venni; de ily ülések tartásától nagy az idegenkedés, és ez indokolva van szemben egyrészt a hátralékos ügyek tömegével, és másrészt azzal, hogy a polgári ügyek elintézésével foglalkozók a százat meghaladó nagy száma mellett, egy ily ülésnek tartása is roppant idő- és munkaveszteséggel jár.

Korántsem akarom állitani, hogy az 1881 : LX. t. cz. világosan, szabatosan szerkesztett törvénynek mintájaképszolgálhatna; sőt ellenkezőleg nagyon jól ismerem a végrehajtási törvénynek épen e tekintetben számos hibáit, és nem egy alkalommal utaltam már azokra; de azt tartom, hogy e hibákon a birói gyakorlatnak főleg *a másodbiróság gyakrabban tartott teljes ülései* által közvetitett megállapodása átsegithetne; ha pedig a végrehajtási törvénynek lehetőleg minden szerkesztési hibáját, a csekély jelentőségüeket is helyre akarjuk igazitani, akkor nem a törvénynek novellaris uton való módositására van szükségünk, akkor jobb az egész törvényt ujabban szerkeszteni, mert aligha nem több volna a módositott, mint a megmaradt szakasz.

A mondottaknál fogva szerintem egyelőre nem a végrehajtási törvény revisiójára, hanem arra van szükségünk, *hogy a biróságok a meglévő törvény szellemében és rendeleteihez képest járjanak el, és hogy a másodbiróságnál a törvény megfelelő foganatositását és az egyöntetü birói gyakorlat keletkezését gátló akadályok eltávolittassanak.*

Ha mindamellett meg kell lennie a revisiónak, ha a novellaris módositás el van határozva, és ha többé nem maga a módositás, hanem csupán ennek *mily irányban és miként* leendő foganatositása képezheti a kérdés tárgyát: az esetre véleményem szerint az ebbeli munkálatnál a következő elvek tartandók szem előtt:

Tekintsünk el teljesen a törvény *szerkesztési* hibáitól és hagyjuk az e tekintetben szükséges correctiót a birói gyakorlatra; mert másként — mint mondottam — nem novellának, hanem egészen uj törvénynek szüksége áll be; és mert minden kételynek és különböző értelmezéseknek a leggondosabb szerkesztés mellett sem lehet elejét venni, a minél fogva az e részben kifejtett tulbuzgóság a judicatura ujabb ingadozásának képezné okát, tehát az elérni kivánt eredménynek épen ellenkezőjét idézné elő:

szoritkozzunk ennélfogva a törvény ama rendelkezéseinek módositására, illetve megváltoztatására, melyek ugyanennek vagy más törvénynek szabályaival nyilvánvalóan *össze nem férnek* vagy melyek minden kétségen felül *czélszerütleneknek bizonyultak;* és oly rendelkezések pótlására, melyek szükségesek arra, hogy a végrehajtási eljárás minden tekintetben szabályozva legyen, melyek a törvényben teljesen *hiányzanak*, és melyeket a törvényben meglévő szabályokból a helyes és megengedett törvénymagyarázat elvei szerint sem lehet construálni;

főleg pedig *ovakodjunk a most érvényes törvényből nem folyó, uj intézményeknek a novellába való fetvételétől;* mert az 1881 : LX. t.-cz. helyesen értelmezve s alkalmazva, a mig egyrészt elég módot nyujt a végrehajtatónak arra, hogy a részére megitélt követelést lehetetőleg gyorsan és biztosan érvényesithesse, ugy másrészt a végrehajtást szenvedőnek is elég biztositékokkal szolgál arra nézve, hogy a végrehajtás ellene az ő megkárositásával, létföltételeinek lerontásával ne foganatositassék, uj intézmények fölvétele tehát szükségtelen; és mert ilyeneknek fölvétele a különben is eléggé complicált törvénynek helyes alkalmazását még inkább nehezitené, a most is uralkodó zavarokat még inkább fokozná.

(Bef. köv.) Dr. IMLING KONRÁD.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE

Illetékesség, erdei lopás eseteiben.

Erdei lopások és kártételek eseteiben a birósági és a közigazgatási hatóságok között felmerült hatásköri összeütközések kérdésében a miniszterium akképen döntött, hogy a birósági hatáskörébe utalta az erdei lopások és kártételek fölötti biráskodást, abban az esetben is, ha a feljelentés

*

szerint meghaladja ugyan a 30 frtot a lopott tárgy értéke, de az eljárás során kiderül, hogy *a valódi kár 30 frtnál kevesebb*, vagy ha a *panaszlottak egyikére nem esik 30 frtnál nagyobb kár;* végül ha a legeltetési kihágás esetében kiderül, hogy tényleges kár nem okoztatott, de a *követelhető kártérítési összeg* 30 frtot meghalad.

A miniszterium fenebbi megállapodásában világosan ki van mondva tehát, hogy a bíróságok, melyeknél az első bejelentés történt, nincsenek hivatva többé annak a kérdésnek a birálatába bocsátkozni, ha vajon nem minősül-e a cselekmény csak *kihágássá ?* hanem, ha a panaszt *büntény* vagy *vétség* miatt kell emelni: a bíróság köteles lejártatni a vizsgálatot.

A miniszterium első sorban azzal indokolja fenebbi rendelkezését, hogy ha 30 frtot meghaladó értékü tárgy ellopása, avagy erdei kártétel miatt emeltetett panasz: büntető-törvénykönyvbe ütköző büncselekmény jelenségei mutatkoznak s már azért is a bíróság illetékességét kell megállapitani, mert az illetékesség kérdésének eldöntésére hivatott miniszterium *nincs hivatva az ügy érdemére tartozó, azon ténykérdés megállapitására: vajon a följelentés tartalmával ellentétben, biztositva van-e, hogy a lopott tárgy értéke vagy az okozott kár összege 30 frtot nem halad-e tul, avagy hogy a panaszlott felek terhére, egyenkint, nem esik-e 30 frtnál nagyobb összeg ?*

Elvi jelentőségü kérdést kell vala megoldani eme rendeletnek, de nem találjuk helyesnek eme megoldást. Véleményünk szerint, mindazon esetekben, midőn az illetékesség kérdésében vitázó, alsóbb foku hatóságok valamelyike a végérvényes döntésre hivatott hatóság elhatározása iránt folyamodik: ez a hatóság *egyoldalulag jár el*, ha pusztán magát a *feljelentést* tekinti elhatározása iránytüje gyanánt. A hatásköri összeütközések mindazon eseteiben, midőn az illetékesség kérdésében a hatóságok között keletkezett eltérő vélemények abból származnak, hogy a meginditott vizsgálat adatai a *feljelentés tartalmával ellentétben állanak*, mely ellentét egyszersmind oly minősitő körülmény, mely az illetékesség kérdésében is *válaszfalat* képez a két hatóság között: köteles az eldöntésre hivatott hatóság a *minősités* kérdésében is határozni és ahhoz képest megjelölni az illetékesség határvonalát. Magában a dolog természetében rejlik, hogy az illetékesség kérdésében *lehetetlen* másként dönteni, mint ugy, ha a rendelkezés alatt álló *összes* adatok egybevetése után megállapittatott egyszersmind a *ténykérdés is*. Ha a panasz csak kihágás miatt emeltetett, de a közigazgatási hatóság által *megkezdett* nyomozás során, (akár a tanuk vallomása, akár a szakértők nyilatkozatából) az tünik ki, hogy *büntény* avagy *vétség* esete van jelen: hatásköri összeütközés esetén nem mondhatja azt a felsőbb hatóság, hogy nincs hivatva vizsgálni, hogy a ténykérdés *minő változást szenvedett a megkezdett tárgyalás* során? Ép ugy áll a kérdés megforditva is. Ha a följelentés *büntett* vagy *vétség* miatt történt, de a vizsgálat adataiból kitünik, hogy csak *kihágás* esete forog fen: az illetékesség kérdésében döntő hatóság *egyoldaluan* és igy *helytelenül* fog eljárni, ha mellőzi a vizsgálat adatait s a minősités kérdésében *pusztán a feljelentéshez* ragaszkodik.

A miniszterium, mely az 1869. évi IV. t. cz. értelmében illetékességi kérdésekben ép oly hatáskörrel van felruházva, mint más államokban az e czélból szervezett külön bíróság: nem tarthatja feladatának, hogy eldöntésénél az adatoknak csak egy részét vegye számba, hanem meg kell hogy vizsgálja egyszersmind mindazon körülményeket, melyek a véleményeltérésben levő alsóbb foku hatóságok elhatározásai *indokául* szolgáltak.

Másodsorban avval indokolja a miniszterium megállapodását, hogy a bíróságok amugy is *szélesebb büntető hatáskörrel birnak*, mint a közigazgatási hatóságok; tehát semmi sem áll utjokba, hogy el ne birálhassák az erdei lopás és kártételek eseteit, habár csak *vétség* avagy *kihágássá* minősülne is.

A hatóságok szélesebb büntető hatáskörében nem találhatunk *helyes indokot* arra, hogy az erdei lopások mint kihágások *bíróságok által* biráltassanak el. Ha ez a bíróságokra nézve *irányadó rendelkezés:* nem következhetik abból egyéb, mint az, hogy a bíróságok kötelesek erdei lopások és kártételek esetein kivül *más esetekben is* lejártatni a vizsgálatot, ha vétség vagy büntett miatt emeltetett panasz, habár az első vizsgálati lépés alkalmával már kiderült is, hogy a *közigazgatási hatóság* illetőségi körébe tartozó kihágás esete forog fen. A bíróságok illetékességi körének az 1879. évi XXXI. és az 1880. évi XXXVII. t. cz. rendelkezésével ellentétben álló eme kiterjesztése hogy minő *hátrányos következményeket* fog maga után vonni: igen rövid idő alatt megmutatja a gyakorlat.

Első sorban tapasztalni fogjuk, hogy jelentékeny *munkaszaporulatot* eredményez a bíróságoknál. Mert igen sok az erdei lopásért és kártétel miatt tett olyan bünvádi jelentések száma, melyek a káros vagy károsok kihallgatása után (nem lévén megállapitható a büntény vagy vétség tényálladéka) eddigi gyakorlat szerint áttétettek az illetékes *közigazgatási hatóságokhoz*. Már magában az, hogy jövőre a hasonló esetek elbirálása a bíróságok hatáskörébe utaltatott, jelentékeny munkatöbbletet fog eredményezni. De ha tekintetbe veszszük, hogy rendesen több erdei lopási esetet egyszerre jelentenek be a becsü könnyebbitése czéljából; hogy legtöbb esetben a bejelentett kár meghaladja a 30 frtot s az első feljelentésből nem is tudható, hogy a feljelentett egyének közül *kit mekkora* összegig elkövetett lopás terhel; ha tekintjük, hogy eddig a közigazgatási hatóságok legtöbb ilyen esetben *illetékesnek tartották magukat* a ténykérdés tisztázására s hatáskörükből kifolyólag *el is intézték* az ügyet; ha tekintjük, hogy jövőre a közigazgatási hatóságok, a miniszterium fenebbi rendeletére hivatkozva, *tartózkodni fognak* az ilyen esetekben való minden eljárástól; ha végül tekintjük, hogy igen sok lesz azok száma, kik bizonyos tekintetből közvetlenül a *bíróság előtt emelnek panaszt:* senki sem kétkedhetik abban, hogy a miniszteriumnak eme ujabb rendelete *teendőket von el* a közigazgatási hatóságoktól, melyeknek kezei között az 1880. évi XXXVII. t.-cz. már amugy is *alig hagyott valami teendőt*, más felől terheli a bíróságokat, melyeknek teendője most sem áll arányban a munkaerőkkel.

Mert hát nem lesz ritka az az eset, midőn erdei lopás által elkövetett kihágások nyomozásában fogja eltölteni idejét a biró, ki *fontosabb* ügyek vizsgálatára van hivatva. És mert tudvalevő, hogy az erdei lopás-esetek egyátalában igen sok munkát igényelnek, már annálfogva is, mert leggyakrabban több, néha számos gyanusitott és tanuk állitandók bíróság elé; ha nem is épen a vizsgálatok száma, de azok minősége bizonyára a többi, fontosabb ügyek rovására, felette érezhetővé fogja tenni a munkaszaporulatot, s ha tekintjük még, hogy a társas-bírósághoz utalt kihágási esetek nem biráltathatnak el kivételes módon, hogy minden kihágási esetnél két biró s egy elnökből álló senatus kell, hogy végtárgyaljon s ha tekintjük még, hogy a felsőbb bíróságokhoz is feljutnak a felebbezések folytán: az is bizonyos, hogy ama intézkedés káros befolyása nemcsak az alsó-, hanem a felsőbbíróságoknál is nyomokat fog hagyni.

De a *felekre nézve* is felette hátrányos, hogy önálló kihágási és vétségi esetek bíróság előtt tárgyaltassanak. Nemcsak *késedelmesebb* az, mint a közigazgatási uton való elintézés, hanem *sokkal drágább*, és a felekkel szemben alkalmatlanságot, mondhatjuk, kárt okozó. A panaszos vagy panaszosoknak a törvényszék székhelyére beidézése olyan *megterheltetés*, melyért csak *feltételesen* és mondhatjuk *kivételesen* nyerhet kárpótlást a megkárositott, mig a *tanuk* beidézése a bíróságok által fizetendő *tanudijakban* magára az *államkincstárra* nehezedő ujabb teher lesz. De még érzékenyebben fogja terhelni az államkincstárt a *kiszállások költsége*. Mert a bíróság

illetőségi körébe utalt erdei lopások és kártételek eseteiben az eljárásra nézve ugyanazon szabályok kell hogy irányadók legyenek, melyek a bíróság illetékessége alá tartozó, *más* büntetés rendelte cselekményekre fenállanak. E szerint a szükséges *szemle* és *becsü* eszközöltetésére is ugyanaz a bíróság illetékes, mely a nyomozást folytatja. A fenálló szabályok értelmében pedig a birói *becslés* vagy *szemle* alkalmával köteles a bíróság részéről egy *biró* és *tollnok* a helyszinén megjelenni. Az eredmény fogja megmutatni azt is, hogy az országszerte amugy is *szükösen* megszabott bünvádi eljárási átalányt minő mértékben fogják igénybe venni olyan kiszállások, melyek a közigazgatási hatóságok által lettek volna foganatositandók a nélkül, hogy az államkincstárt bármi kiadás terhelné. Tekintve pedig a jelenlegi anyagi viszonyokat, melyeknek ugyszólva kényszerhatása alatt a miniszter minden törvényszéknél nemcsak redukálta a bünvádi eljárási átalányokat, de redukálta a mérsékelt napdijakat is (annyira, hogy az egész napot kiküldetésben töltött birónak — ha nem volt kénytelen az éjet is kiküldetésben tölteni — a mérsékelt napdijnak is csak *felére* lehet igénye), alig hihetjük, hogy a miniszteriumnak eme megállapodása alkalmával, a kivételnek eme sokszoros és igen fontos akadályai kellőképen megfontoltattak volna.

A főszolgabirák hivatvák arra, hogy az erdei lopások és kártételek eseteiben olyképen végezzék teendőiket, hogy a *magánérdek* legkevésbé legyen érintve. A fenálló szabályzat értelmében amugy is kötelessége a főszolgabiráknak a járás minden községét évente többször meglátogatni, tehát a helyszini tárgyalásokat, ha az ügy nem épen sürgős, végezheti a *felek minden megterheltetése nélkül*, s a mellett *gyorsabban* intézkedhetik, mint a nehezebb mozgásu bíróságok; ezért tehát felette kivánatos volna, ha a miniszteriumnak ama megállapodása oda módosittatnék, hogy a közigazgatási hatóság legyen illetékes jövőre is eljárni mindazon esetekben, midőn a *vizsgálat adataiból kitünik, hogy az erdei lopás vagy kártétel csak kihágássá minősül*, a mint ezt ezelőtt az összminiszterium már nem egy esetben kimondotta.

BODOR LÁSZLÓ.

A kánonjogellenes kereseti kérelemről vegyes házassági válóperben.

Az 1868: XLVIII. törv.-cz. 1. §-a azt rendeli, hogy a vegyes házassági válóperek az alperes illetékes birósága előtt inditandók meg, és miután az alperes felett kimondott itélet jogerőre emelkedett, a per hivatalból átteendő a felperes illetékes biróságához, mely viszont a felperes felett hoz itéletet.

A szentszékek a kánoni perjog azon elve által kötve lévén, hogy a kereset ha kánonjogellenes kérelmet tartalmaz, leszállitandó és tárgyalásra el nem fogadandó, saját szempontjukból igen helyesen a kereseti kérelem kiigazitása végett visszaadták azon keresetet, mely a katholikus alperesre nézve is nem ágy- és asztaltóli elválasztásra, hanem a házasság felbontására irányult. Az igy visszautasitott felperes persze kapott az alkalmon, ujból bemutatta a keresetet azzal a kijelentéssel, hogy ő a kereseti kérelmet kiigazitani nem szándékozik, hanem a házasság felbontásához ragaszkodik. Már most mit tehet mást a szentszék, mint azt, hogy az ily keresetet tárgyalás nélkül visszautasitja és a keresetet felperesnek egyszerüen visszaadja.

Lássuk már most, mily állást foglalnak el az ily visszautasitott keresetekkel szemben a világi birósógok és az erdélyi egyházi birósógok.

A m. kir. Curia (semmitőszék) 1877. évi február 1-én 18538. sz. a. kelt határozatával kimondván azt, hogy az ily visszautasitás folytán a kereset a katholikus alperes birósága által végleg elintézettnek tekintendő, a válóperekben most irányadó kir. táblának legujabb időben is követett állandó gyakorlata szerint az ily szentszékileg elutasitott kereset a polgári törvényszék által tárgyalásra elfogadandó és felperes személyére nézve itélet hozandó.

Az erdélyi házassági birósógok ugyanezt az eljárást követték eddig és az ily szentszékileg nem tárgyalt perekre nézve csak azt a kivételt tették, hogy ezekben a katholikus felet is megidézték és vele az ügyet letárgyalták, mig az olyan vegyes házassági perekben, melyekben az ügy a szentszéknél már tárgyaltatott, a katholikus fél megidézése nélkül hoztak itéletet.

Az unitáriusok egyházi birósógai ezen egyoldalu eljárás miatt sok oldalról, különösen általam is megtámadtatván, legujabban biráskodásukat komolyabb alapokra kezdik fektetni. Egy házassági codex (anyagi és alaki jog) van náluk most készülőben, mely sok jó szándékról tanuskodik és türhetőbb állapotokat fog teremthetni és különösen ha egynémely még igen szabadelvü intézkedése kiküszöböltetik és ha a gyakorlatban annak rendelkezéseit azután lelkiismeretesen követni is fogják, a mire nézve, miután a birák maguk egyuttal a törvényhozási és fegyelmi hatóság legfőbb vezérei, az emberi természet gyarlóságánál fogva kevés a garantia.

Hogy azonban az unitárius egyházi birósógoknál a jó szándék megvan arra nézve, hogy részrehajlatlanságukról a világot meggyőzzék, arról tanuskodik a következő főpapi törvényszéki végzés, mely a fentebb felvetett kérdést, vajon elfogadható-e tárgyalásra a szentszék által szabályellenes kérelem miatt elutasitott kereset, nemmel felel és ezzel részrehajlatlanság és méltányosság tekintetében tultesz a kir. Curián. A végzés a következő:

«*Unitárius egyház.* Sz. 125—1888. Főpapi tvszék. Az unitárius vallásközönség egyházi képviselő tanácsa, mint főpapi törvényszék, Kolozsvártt 1888. évi deczember hó 5-ik napján tartott ülésében felülvizsgálat alá vevén budapesti lakos s N.-Győrben 1845-ben márczius 30-án született dr. V. unitárius vallásu felperesnek, budapesti lakos s Budán 1849-ben aug. 4-én született P. M. K. róm. kath. vallásu alperestől való végleges elválasztása és ujabb házasságra leendő felszabaditása tárgyában a kolozsdobokaközi alpapi törvényszékről hivatalból felebbezett válóügyét, hozta ezt a végzést:

A főpapi törvényszék a kolozsdobokaközi unitárius alpapi törvényszéknek Kolozsvártt 1888-ban okt. hó 31-én 180—1888. sz. a. unitárius felperesre nézve hozott elválasztó s más házasság köthetésére felszabaditó itéletét megsemmisiti az azt megelőző összes eljárással együtt a következő indokokból:

Felperes keresetét az alperes egyházi birósága, az esztergomi róm. kath. érseki szentszék 111—1888. sz. végzésével csak kiigazitásra adta vissza azon az okon, mert felperes benne a róm. kath. vallásu alperes félre nézve is végleges elválasztást kérte; s csak miután felperes által a keresetkiigazitás — illetve módositás — megtagadtatott, akkor mondotta ki az érseki szentszék 167—1888. sz. végzésével a kereset nem tárgyalhatását s ennélfogva annak egyszerü visszaadását, a mi pedig nem tekinthető olyan visszautasitó ellátásnak, mint a milyent az 1885. évi szept. 1-én tartott egyházi főtanács 60. számu határozata megkiván.

A minélfogva még nem nyilt meg az eljárt alpapi törvényszéknek hatásköre s mivel ennek ellenére az alpapi törvényszék a keresetet tárgyalásra elfogadta, az alaki szabályt sértette meg s ennek következtében a Hprdts 16. és 68. §-ai alapján a hivatott itéletet az azt megelőző eljárással együtt meg kellett semmisitenie a főpapi törvényszéknek. A főpapi törvényszéknek Kolozsvártt 1888-ban deczember hó 5-én tartott rendkivüli ülése jegyzőkönyvéből. Kiadta Mózes András m. p. rendes biró s t. jegyző. Kolozsvártt, 1888 decz. 12-én.»

Két héttel később egy másik ügyben, melyben az uni-

tárius egyházi bíróság ellen panasz tétetett, hogy törvényellenesen jár el, midőn a szentszék előtt nem tárgyalt válókeresetet elfogadja, a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter, a nélkül persze, hogy neki a fenti végzésről tudomása lett volna, egészen az ellenkező álláspontra helyezkedett, az unitárius egyházi bíróság panaszolt eljárását helyeselte és a szentszéket optima forma rendreutasitotta. A leirat, mely Csáky gróf neve alatt adatott ki, de mely az igazságügyi miniszterium hozzájárulásával készült, 1888. évi deczember 23-án 50428. sz. a. kelt és a bibornok herczegprimáshoz van intézve, tartalma a következő:

«Mult évi deczember hó 28-án 6477. sz. a. az U. Á. budapesti lakos és neje szül. M. M. közti elválási ügyben kelt nagybecsü átiratára vonatkozólag van szerencsém czimedet a következőkről tisztelettel teljesen értesiteni: A bemutatott iratok szerint az esztergomi főszentszék M. M.-nak férje U. Á. elleni 1885. évi 325. sz. a. beadott válókeresetét az azon évi 783. sz. végzéssel azon indokból, hogy felperesnő a házassági kötelék felbontására irányzott s igy a róm. kath. hitelvekbe ütköző keresetét kiigazitani nem akarta, egyszerüen visszaadta; és ekként az emlitett válókereset, miután a nevezett főszentszék nézete szerint nem tárgyalható, még az alperes megidézése előtt felperesnek visszaadatott s ez utóbbi részéről ugyanott többé folyamatba nem hozatott, az a nevezett bíróság előtt megszüntetettnek volt tekintendő s ez utóbbi a törvénykezés elvei, szabályai szerint abba sem hivatalból, sem a perbe még bevonva sem volt, tehát alperesi minőséggel nem biró ellenfél előterjesztése vagy kérelme folytán ujból intézkedni, különösen a per felvételét és tárgyalását utólag elrendelni többé hivatva nem lehetett. E szerint U. Á. a kereset visszaadása által egyszerüen megszüntetett perben még alperesi minőséget nyervén, a keresetet visszautasitó végzés ellen akár előterjesztésel élni, akár más jogorvoslatot igénybe venni jogositva nem volt és e szempontból az unitárius egyházi bíróság eljárását sérelmesnek nem panaszolhatja. De egyáltalán nem lehet a bíróságoknak feladata a peres feleket kereseti kérelmük mérve s terjedelme tekintetében korlátozni, s a törvénykezési gyakorlattal ellenkezik, hogy valamely peres kereset csupán azért, mert kérelmi részében e kellő határokon tulment, minden tárgyalás és érdemleges intézkedés nélkül a kereső félnek visszaadassék, hanem feladatában és jogában áll az illető bíróságnak az ily keresetet elutasitani, vagy pedig a szabályszerü tárgyalás megejtése után a kereseti kérelmet a tényleges törvénynek megfelelő mértékben megállapitani. Ehhez járul, hogy midőn az esztergomi főszentszék M. M.-nak kath. férje ellen ugyanott illetékesen beadott válókeresetét minden tárgyalás előrebocsátása nélkül visszaadta, tehát az iránti szándékát, hogy azon keresetet perrendszerüen tárgyalni s érdemleges határozattal ellátni nem fogja, felismerhetlenül kijelentette, akkor M. M., ki viszonyát férjéhez türhetetlennek tekintette s az annak felbontására irányzott kisérletével a férj illetékes egyházbíróságánál meghallgatást sem tudott szerezni, jogot nyert válókeresetének a saját személyére nézve illetékes egyházi bíróság előtti megindítására; az utóbbi pedig az idézett végzés által felperesnő keresetét visszautasitottnak tekintvén, ebben alapos indokot találhatott arra nézve, hogy most már ez az 1868: XLVIII. t.-cz. 1. §-a értelmében a saját felekezetéhez tartozó felperesre nézve az elválás kérdésében intézkedjék s midőn a per tárgyalását már majdnem befejezte, többé azon körülményt, hogy az esztergomi főszentszék a fentidézett visszautasitó végzését U. Á. kérelmére, de a felperes M. M. közbejövetele s ez iránti kérelme nélkül hatályon kivül helyezte s a pert ismét folyamatba tette, figyelmébe venni többé köteles nem volt. Ezen válóper időközben a kolozs-dobokaközi unitárius alpapszéknek az 1887. évi 73. szám alatt elsőfokon hozott és az unitárius vallásközönség egyházi képviselő-tanácsa, mint főpapi törvényszék által azon évi 64. sz. a. másod fokozatban helybenhagyott s annak folytán jogerőre emelkedett itélete által, melylyel felperesnek U. Á.-val kötött házasságát előbbire nézve feloldotta, végérvényesen elintéztetett. Ha már most a szőnyegen levő ügyben mindkét fentnevezett egyházi bíróság eljárása a szoros szabályszerüség tekintetében kifogásolható is, mégis nagyobb mérvü kifogás alá esik az esztergomi főszentszéké, melynek az emlitett válókeresetnek minden tárgyalás nélkül való visszautasitása után tett intézkedése a szabályszerüség kellékét teljesen nélkülözi s beleütközik az 1868: XLVIII. t.-cz. abbeli rendelkezésébe is, mely szerint ugyanazon házasfelek válópere egyszerre két bíróság előtt nem tárgyalható. Mindezen körülmények és indokok alapján van szerencsém czimedet tisztelettel felkérni, hogy főszentszékét utasitani méltóztassék, miszerint a fentnevezett M. M. által 1885. évi 325. sz. a. benyujtott, de annak ismét visszaadott keresettel inditott válóper további tárgyalásába ne bocsátkozzék, hanem azt maga részéről befejezettnek tekintse.»

Eddig a leirat. Sajátszerü jelenség mindenesetre, hogy az utóbbiban a miniszterium azon álláspontra helyezkedik, melyet az unitárius főpapi törvényszék mint a kath. félre nézve sérelmest elhagyott, és ime most a miniszterium unitáriusabb az unitáriusnál.

Szerintem az unitárius főpapi szék végzése felel meg az igazságosságnak és a törvény szellemének. A törvény világosan *itéletet* kiván az alperesi bíróság részéről és csak itéletének jogerőre emelkedése után veheti fel az ügyet felperes bírósága. *Tessék felperesnek az alperesi bíróság törvényeihez alkalmazkodni és azokhoz képest a kereseti kérelmet szerkeszteni*, ha a katholikus félre nézve itéletet kiván. Nem a kath. bíróság jár el hibásan, midőn a szabályellenes keresetet tárgyalásra el nem fogadja, hanem a fél, ki szándékosan csak azért terjeszt elő szabályellenes kérelmet, hogy ezzel a katholikus fél bírósága előtt végezve, a szentszéki pertől megszabaduljon. Azon a félen nem történik igazságtalanság, mert hiszen kérhetett és kérhet alperesre nézve ágy- és asztaltóli elválást, ez az ő jogát saját bírósága előtt a házasság felbontását kérelmezni, nem alterálja.

Miután azonban az unitárius főpapszék fenti végzése aligha nem azon fecskék közé tartozik, a melyek nyarat nem csinálnak s miután a polgári bíróságok most is az ellenkező álláspontot foglalják el, kérdéses az, ha vajon a szentszék részéről opportunus-e, a kánonjogellenes kérelmet tartalmazó kereset rideg visszautasitása által a katholikus alperest a védelemtől megfosztani és az unitárius vagy protestáns félnek a felbontáshoz aranyhidat épiteni? Szerintem a szentszékek nem jól teszik és a katholikus fél érdeke ellen cselekszenek, ha igy járnak el, de elvégre ez az ő dolguk, joguk van hozzá. SZTEHLO KORNÉL.

A fővárosi törvényszékek.

I.

A budapesti kir. törvényszék polgári, telekkönyvi és büntető osztályának 1888-ik évi ügyforgalma.

Ezen bíróság az erélyes vezetés alatt nagyot haladt az utolsó években és legjobb méltatásul azt hozzuk fel, hogy lankadás nem észlelhető.

I. *Polgári, telekkönyvi, büntető és fegyelmi ügydarab* 105,801 érkezett be, a mult évről maradt 550, a folyó évi hátralék 369, apadt tehát 181-el. II. *Elnöki ügydarab* hátralék volt 46, beérkezett 4800, elintézést nyert mind. III. *Közpolgári per* hátralékban volt 386, érkezett 1038, elintézetlen maradt 434, tehát 48 al, több mint tavaly. A perek száma a mult évhez kepest 64-el szaporodott. IV. *Csődügy* hátralék volt 43, érkezett 17, hátralékban maradt 44. Ez idén 6-al több csőd nyittatott, mint a mult évben. V. *Örökösödési ügy* maradt tavaly-

ról 318, érkezett 844, elintézetlen 307. VI. *Hitbizományi ügy* érkezett 4, elintézést nyert mind. VII. *Telekkönyvi folyó ügy* érkezett 7384, elintézetlen 23. VIII. *Bünügyi vizsgálat* maradt tavalyról 643, érkezett 3719, elintézetlen 609. IX. *Bünvádi per* maradt a mult évről 480, érkezett 6861, elintézetlen 403, csökkent a hátralék 77-el. Itt és az előző pontnál még sokat kellene a gyorsitás érdekében tenni. X. *Sajtóper* maradt 4, érkezett 25, elintézetlen 2. XI. *Pénzügyi kihágási ügy* maradt 5, érkezett 132, elintézetlen 6. XII. *Bünvádi folyó ügy* maradt 6, érkezett 1895, elintéztetett mind. XIII. *Fegyelmi ügy* érkezett 9, elintézetlen 2. XIV. *Fegyelmi folyó ügy* 8 volt; elintéztettek. XV. *Közjegyzői fegyelmi ügy* 3 volt, mely mind elintézést nyert. XVI. *Ügyvéd elleni panasz* felett 51 vizsgálat volt, melyekből 3 maradt elintézetlen. XVII. *Másodfoku elbirálás alá eső vétség és kihágási ügy* maradt 73, érkezett 453, elintézetlen 7. XVIII. *Másodfoku elbirálás alá eső kisebb polgári peres ügy* érkezett 102, elintéztetett mind.

Válóperekben volt 127 *békéltető tárgyalás* és 387 biró által vezetett tárgyalás. Csődügyekben volt 594 *felszámolási* és egyéb tárgyalás. *Gondnokság alá helyezési ügyekben* 593 tárgyalás tartatott. *Végrendelet* 395 hirdettetett ki.

A felsőbirósságokhoz felterjesztetett I. 947 *polgári* ügy, 165 felfolyamodás, 782 felebbezés folytán. Leérkezett a kir. táblától 444 helybenhagyó, 112 megváltoztató és 38 feloldó, a Curiától 285 helybenhagyó, 37 megváltoztató és 7 feloldó határozat. II. *Telekkönyvi ügy* felterjesztetett 79, leérkezett 62 helybenhagyó, 15 megváltoztató és 1 feloldó határozattal. III. *Bünügy* 1969 terjesztetett fel, leérkezett 1333 helybenhagyó, 285 megváltoztató és 83 feloldó határozattal.

A törvényszékhez és a hozzá tartozó hét járásbirósághoz befolyt összesen 405,007 *ügydarab*, melyek közül 404,553 elintézést nyert. A *polgári* törvényszék és a hat polgári járásbirósághoz érkezett 44,362 *ügy*, elintézést nyert 39,567. *Kisebb polgári peres ügy* összesen 14,167 érkezett, melyek közül 876 maradt elintézetlen.

II.

A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék ügyforgalma 1888-ban.

Ha az alelnöki állás megszüntetéséhez füzött aggodalmak nem valósultak, ugy ezen eredmény csupán az elnök eléggé nem méltányolható buzgalmának köszönhető. Ily nagy bíróság vezetése, az ügymenet alapos ellenőrzése és a heti öt ülésnapon való folytonos elnöklés oly óriási munkát rónak reá, hogy a megküzdés a leglelkesebb igyekezet nélkül lehetetlen volna.

Beérkezett 72958 *beadvány*, 5089-el több, mint az előző évben. A hátralékos 553-al együtt az elintézendő beadványok száma 73511-re rugott, melyek közül 73,060 elintézést nyert. *Váltóper* 14,605 érkezett, hátralék volt 92, váltókifogás 891 nyujtatott be. Elintéztetett 15,435, még pedig hivatalból visszautasitó végzéssel 122, sommás végzéssel 13,807, megszüntető végzéssel 200, makacssági itélettel 374, egyezséggel 39, ügydöntő végzéssel 52 és érdemleges itélettel 841.

Sok tekintetben érdekes annak kimutatása, hogy a váltóügyekben az alperesek minő polgári állásuak. A kimutatás szerint 1117 váltókereset, állami hivatalnokok, törvényhatósági és társulati tisztviselők, 57 katonák, 6861 kereskedők, 2246 földbirtokosok, 2275 iparosok, a többi 2049 egyéb polgári állásu egyének ellen volt inditva. A hivatalnokok a mult évben 205-el kisebb számban voltak képviselve, mely körülmény azon szomoru következtetésre ad okot, hogy ezen kar eladósodott állapota mind nagyobb mérveket ölt. A földbirtokosok a két év előtti kimutatásban 1302, a tavalyiban 2164, a mostaniban 2246 számmal van képviselve. A szám e szerint folyton emelkedik, noha jól tudjuk, hogy a váltó — az üzleti forgalom ezen kincse — méreg a földbirtokos kezében.

Váltójogi eljárás alá tartozó egyéb per és perenkivüli váltóügy érkezett 511, hátralék volt 19, elintézetlen 14.

Kereskedelmi per érkezett 1112, hátralék volt 206. Elintézést nyert 1013, még pedig illetékességet leszállitott végzéssel 4, megszüntető végzéssel 298, makacssági itélettel 229, egyezséggel 22, érdemleges itélettel 460.

Perenkivüli kereskedelmi ügy 28 volt, mind elintézést nyert.

Csőd 40 nyittatott, folyamatban volt 89. Befejeztetett 45, tavaly 27, és pedig vagyonfelosztással 22, egyezséggel 14, vagyonhiány miatt 9. Valódisági itélet 1 hozatott.

Czégbejegyzés volt 195 egyéni, 137 társas czégre vonatkozó és pedig 196 pótbejegyzés. *Töröltetett* 83 egyéni és 53 társas czég. Póttörlés volt 42.

Közhitelpapirok megsemmisitése 125 esetben volt. *A m. földhitelintézetnek* volt 360 ügye. *Fegyelmi ügy* 1, *elnökségi ügy* 1096 fordult elő.

Felebbezést 1108-at terjesztett fel a törvényszék. Leérkezett 780 helybenhagyó, 235 megváltoztató és 61 feloldó határozat.

Dr. G—D S—N.

Különfélék.

— **A budapesti ügyvédi kamara** választmánya rendkivüli ülésében részvétét fejezte ki a koronaherczeg halála felett és részvét-feliratot intézett Ő Felségéhez.

— **A budapesti ügyvédi kamara** választmánya a napokban kezdte meg tárgyalását azon albizottsági jelentésnek, mely a végrehajtási törvény revisiója tárgyában készült. A választmány elfogadta azon inditványt, hogy a közigazgatási végrehajtások egészen megszüntettessenek és a kincstári követelések behajtása is birósági végrehajtók által eszközöltessék. Elfogadta továbbá a választmány azon javaslatot is, hogy a birósági végrehajtói intézmény uj alapra fektettessék, és rendes fizetéssel és nyugdijképességgel ellátott tisztviselők neveztessenek ki végrehajtókul. A végrehajtási cselekményekért járó dijak bélyegekben rovassanak le, a miből az állam a végrehajtók fizetésére elegendő fedezetet nyerne. A tárgyalás a legközelebbi ülésben folytattatik. — A kamara közgyülése által elfogadott ügyvédrendtartási javaslat szövege az elnökség által megállapittatván és az indokolás a közgyülésen felhozottakhoz képest bővittetvén és módosittatván, már az igazságügyminiszterhez felterjesztetett.

— **Ritka érdekességü bünper** foglalkoztatta a mult hetekben a budapesti kir. törvényszéket. Gnädignek az ólomöntő szabónak pere hónapokig vonta magára a közfigyelmet. Különösen az a körülmény, hogy a védelem nem a vádlott részén, hanem a panaszos Gnädigné részén állitotta hysteria alapján a beszámithatlanságot, kölcsönzött ezen pernek különös vonzerőt. Minthogy Gnädigné volt ugyszólván az egyetlen terhelő tanu, a védelem ezen nőnek teljes szava hihetetlenségét iparkodott kimutatni s e czélból a bizonyitási eljárást főleg Gnädignének azon panaszára alapitotta, hogy férje, mielőtt az izzó ólmot a fülébe öntötte, heteken keresztül varrótüket nyeletett vele. Orvosilag valóban constatálva lett, hogy Gnädigné testéből tük váltak ki. A védelem már most arra törekedett, hogy e tü-beadás vádjának lehetetlenségét orvosi alapon beigazolja; constatáltatta továbbá orvosilag azt is, hogy az önkénytes tü-nyelés, valamint az alaptalan vádakkal való üldözés a hysterikus nőknél gyakori jelenség. A három napig tartott végtárgyalás igen nagyszámu közönség előtt folyt le s ugy a bíróság, valamint a vád és a védelem részéről a bizonyitási anyag az utolsó szálig kimerittetett. Lapunk rendkivüli mellékleteként közöljük dr. Schwarz Gusztáv védő által ez alkalomból tartott védbeszédet.

— **A kir. Curiához** január hóban beérkezett 905 polgári, 134 váltó, 34 urbéri, 940 bünvádi és 48 fegyelmi, összesen 2062 ügy. A mult évi 7399 hátralékkal, igy az elintézendők

összesen 9461. Elintéztetett 2089 ügy. A hátralék 7372, tehát 906-al több mint a mult év hason időszakában.

—**A halálbüntetési statisztika,** melyet mult számunkban közöltünk, annyiban kiegészitendő, hogy 1887-ben a zalaegerszegi rögtönbiróság itélete alapján kivégeztetett Balinkics József, s igy a kivégzettek száma egygyel több.

— **A váltóügyekben követendő eljárás 17. §-a szerint,** ha a biróság a sommás eljárásnak helyét nem találja és a pernek rendes váltóeljárás szerinti tárgyalására tüz ki határnapot, az esetben a sommás végzés megtagadásának indokairól csupán felperes értesitendő. Ezen intézkedés ellenére a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék a megtagadás indokairól alperest is értesiti, hogy oly kifogásokkal is élhessen, melyeket a váltótörvényszék jóakaratának köszönhet. *(Ügyvédi körökből.)*

— **A Magyar Jogászegylet** évi rendes közgyülése az országos gyász miatt elhalasztatott. — Az egylet legujabb tagnévsora legközelebb megküldetik a tagoknak. — Dr. Székely Ferencz főügyészi helyettes előadása pár nap mulva elhagyja a sajtót. — Az egyletben legközelebb a bünvádi eljárás javaslata fogja tüzetes megvitatás tárgyát képezni.

Nemzetközi szemle.

— **Holtzendorff** halálát jelentik Münchenből. Holzendorff Ferencz 1829 október 14-én született, tanulmányait Berlinben, Bonnban és Heidelbergben fejezte be. A tudori fokozat elnyerése után négy évig a gyakorlatban müködött, majd a müncheni egyetemre hivták meg magántanárnak. Ezóta különösen a börtönügy reformjával foglalkozott, majd tudománya egész nagy apparatusával megkezdte a küzdelmet a halálbüntetés ellen. Hogy gyakorlati ismereteit gyarapitsa, európai körutra indult, különösen a börtönrendszereket vette alapos tanulmány tárgyául. Első nagy munkája a franczia jogállapotokról 1859-ben jelent meg s ezóta a legtermékenyebb tudományos irók közé tartozott. 1861-től 1874-ig szerkesztette s kiadta az *Allg. Deutsche Strafgerichtszeitung*-ot, később Virchow társaságában, a *Sammlung gemeinverständlicher wiss. Vorträge* czimü gyüjteményt szerkesztette. Másik vállalata, melyben társa Oecken volt, *Die deutschen Zeit und Streitfragen*, csakhamar a legszélesebb körben terjedt el. Büntetőjogi s bünvádi eljárási kézikönyve, melyet több szaktudós közremüködésével adott ki, a szakirodalomban az elsők közt foglal helyet. 1872-ben elnöke volt a londoni börtönügyi kongressusnak, s a nemzetközjogi egyesületnek müncheni gyülésén is ő elnökölt; 1874 deczemberében gróf Arnimot védte a törvényszék előtt. (Irodalmi munkásságára visszatérünk.)

— **Colombine.** Az e lap 4. számában a *Nemzetközi Szemle* rovatban közölt perben a párisi polgári törvényszék első kamarája következőleg határozott:

Tekintve, hogy tulajdonjog keletkezhetik kizárólagos használat folytán egy álnévre vonatkozólag is akár az iró érdekében, a ki tényleg használja személyiségének jegyeként, akár a lap érdekében, mely azt a nevet bizonyos nemü czikkek takarójaként használja; tekintve, hogy a «Colombine» legelső alkalommal 1875 körül a «Figaro»-ban alkalmaztatott, hogy több iró használta egymásután részint ezen, részint más lapokban; tekintve, hogy 1880-ban a «Gil Blas» vette át az akkor a többi lapoktól már elhagyot nevet és használta egy bizonyos czikksorozat jelzőjeként, mely sorozatnak humoros jellege volt és melyet a szerkesztőség több személyre bizott; tekintve, hogy 1882-ben a «Colombine» signatura a «Gil Blas»-ban Fouqier Henri-nak tartatott fön, a ki azt hiressé tette, ugy hogy valóban a a pseudonymok bizonyos szótáraiban található az, hogy «Colombine» alatt Fouqier személyisége rejlik; de tekintve, hogy maga Fouqier elismerte, hogy akkor, mikor már megszünt a többi lapokban ez álnév szerepelni, a «Gil Blas» egyedül használta több éven át; hogy tehát ez álnév a lap érdekében és javára megállapitotnak találtatik; tekintve, hogy az a tény, hogy Fouquier egyedül irt öt éven át a nevezett álnév alatt — egy tény, melyet egyébként az ellenfél el nem ismert, — nem állapitja meg Fouquier személyes tulajdonát, mivel az álnév ekkénti használata a pseudonym rendeltetésének felelt meg, melyet eredetileg a lapnál nyert: ezeknél az okoknál fogva odaitéli a törvényszék a «Colombine» álnév magántulajdonát, Fouquier Henri kizárásával, a «Gil Blas»-nak és elmarasztalja Fouquiert a költségekben.

A törvényszéknek tehát ugy látszik az a felfogása, hogy az álnév az irót illeti, ha ő vitte a laphoz és csak ő használta.

bs.

— **A brüsseli Cour** mult év deczember 12-én azon határozatot hozta, hogy Popelin Mária kisasszony, ki az ügyvédi qualificatiót «kitüntetéssel» megszerezte, nem gyakorolhatja az ügyvédséget. Előttünk fekszik az ez iránti birósági tárgyalás; ezuttal — térszüke miatt — csak két pontot kivánunk kiemelni belőle. Az államügyész ellenezte a bejegyzést, s miután gratulatióit fejezte ki a jelenlevő hölgynek a fényes sikerü vizsgákhoz, e szavakkal zárta be előadását: Vous avez perdu, mademoiselle, votre temps et votre peine. A birósági határozat első pontja igy hangzik:

Attendu que la nature particulière de la femme, la faiblesse relative de sa constitution, la réserve inhérente à son sexe, la protection qui lui est necessaire, sa mission spéciale dans l'humanité, les exigences et les sujétions de la maternité, l'éducation qu'elle doit à ses enfants, la direction du ménage et du foyer domestique confiée à ses soins, la placent dans des conditions peu conciliables avec les devoirs de la profession d'avocat et ne lui donnent ni les loisirs, ni la force, ni les aptitudes nécessaires aux luttes et aux fatigues du barreau. . .

A *Revue de la Réforme Judiciaire* roszalja a határozatot s kifejezi reményét, hogy a Cour de Cassation megváltoztatólag fog dönteni.

— **Angolországban** a következő bünügy került az esküdtszék elé. Mary Onnig 45 éves, igen intelligens családból származó s nem közönséges müveltségü nő, özvegységre jutván, 13 éves mostoha fiával s saját 4 éves fiával a legnagyobb nyomorban tengődött s balsorsa feletti bánatában, hogy legalább ideig-óráig elfeledje a bút s gondot és ne lássa gyermekeinek éhségét, a szeszes italok élvezetére adta magát. Ez azután komorrá, lehangolttá tette s kétségbeesését csak fokozta. Egy érzelem élt még szivében, a gyermekei s különösen a saját kis fia iránti rajongó szeretet. Egy reggel karjára vevé a kis fiut s megparancsolva az idősebb Péternek, hogy maradjon otthon, elindult a tengerpart mentén. Péter azonban rosszat sejtve, anyja után lopódzott s általa észre nem véve követte őt. Egyszerre az anya a tengerparton megállott, kis fiát csókokkal halmozá el, majd térdre ereszkedve imádkozott, s hirtelen karjára kapva a fiut, a tengerbe veté magát. Péter, a mostoha fiu, gyors elhatározással utánuk ugrott s már-már elmerülő anyját testvérével együtt kimenté a vizből. Az anya gyilkossági kisérlet miatt esküdtszék elé állittatván, az esküdtek könnyezve mondották ki bünösségét, de melegen ajánlották a szerencsétlen asszonyt az elnöklő biró (lord chief justice) kegyelmébe. Ez erre a következőket mondá:

«Vádlottnő, önt az esküdtek bünösnek találták. De nem is mondhatott volna az ő lelkiismeretök más verdiktet. Minden kétséget kizárólag igaz, hogy ön gyermekének, valamint saját magának megölését megkisérelte. Kettős bün ez: Isten és földi törvényeink ellen. Én csak az utóbbiaknak alkalmazására vagyok hivatva. S ha mérlegelem a bün iszonyát és nagyságát, ugy másrészt be kell ismernem, hogy hosszu birói pályámon alig fordult elő ily megrendítő eset. Nem restellem bevallani, hogy mélyen meg vagyok hatva a balsorstól, nyomortól s azon számtalan csapástól, melyek önt e cselekmény elkövetésére inditották. Az esküdtek kegyelemre ajánlották önt. Mint érző emberek nem is tehettek másként; és én velök érezek. Az angol birónak a törvény szinte széditő hatalmat adott kezébe, mely csak saját lelkiismerete és kötelességérzete által szabályoztatik s korlátoltatik. De ha én önt ez esküdtszék verdictje alapjan megbüntetném, e büntetés az esethez s a fenforgó körülményekhez képest csak rendkivül enyhe lehetne, — alig egyéb mint formális büntetés. Azonban a büntetésnek, a rovott előéletnek bélyege önön maradna örökre. Ilyen körülmények közt nem vélek kötelességérzetemmel s az ország törvényeivel ellenkezésbe jönni, ha én önt minden büntetés alól felmentem, az itéletet felfüggesztem és önt saját magát kezességre kötelezem (to enter inter her own recognizances) a tekintetben, hogy ujabb büncselekményt elkövetni nem fog.»

(Ezen eset két szempontból tanulságos különösen reánk nézve. Először, hogy öngyilkossággal kapcsolatos ölési kisérletnél a fenforgó körülmények közt az angol birónak repudeált még a legcsekélyebb büntetést is kiszabni. Másodszor figyelemre méltó az, hogy nem annyira az esküdtek hajlottak a teljes felmentéshez, mint inkább a szakbiró.)

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (VIII., Sándor u. 9. sz.)
Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (IV. gr. Károlyi u. 24 sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (IV. Egyetem u. 4. sz.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Huszonnegyedik évfolyam. 7. SZ. Budapest, 1889. február 15.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Sándor-utcza 9. sz., I. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A kir. Curia 1888-ban. Dr. SZOKOLAY ISTVÁN-tól. — A birói felelősség egy neme. Dr. RÓNAI JÁNOS hosszu-aszói ügyvédtől. — Jogirodalom: Das deutsche Concursverfahren. Systematisch dargestellt von Dr. W. Endemann. Dr. FODOR ÁRMIN budapesti ügyvédtől. — Észrevételek a magyar bünvádi eljárási javaslat irányeszméi felett. Irta dr. Friedmann Bernát. Dr. KECSKEMÉTI LAJOS-tól. — Törvénykezési Szemle: A készpénzkövetelés fogalommeghatározásához. LÁNYI BERTALAN rimaszombati kir. törvényszéki birótól. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle. — Irtások.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A m. kir. pénzügyi közig. bíróság határozatai. — Orvosszakértői vélemények a Pribil-ügyben. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A kir. Curia 1888. évben.

Azt, hogy a jogintézményeknek mily nagy befolyásuk van minden államban a jogélet mozzanatainak alakulására; hogy általában a jogszervezet s a jogszolgáltatás tökéletesbülése közt mily szoros kapcsolat létezik; s azt, hogy a jogintézményekben rejlő reformok mily hatást gyakorolnak a jogérvényesités magasztos czéljainak valósitására: alig tüntetheti ki valami jobban azon adatoknál, melyeket a felsőbb biróságok, s különösen a legfelsőbb forum müködéséről s ebben rejlő törvénykezési tényekről évenkint nyerhetünk.

Az ezekből okszerüen levont következtetések felvilágositást adhatnak mind azon tényezők jogi jelentőségéről s jellegéről, melyek az államban a jogrendszer alkatelemeit képezik.

Ezek közül mennyire lebilincselhetik figyelmünket azon tények, melyek a felebbezési jog gyakorlatában kerülnek felszinre, ha azok tekintetében hazánkat az európai continens legelőhaladottabb s vagyonilag legvirágzóbb államaival hasonlitjuk össze.

Minden jogász bámulatra ragadtathatik ezen összehasonlitás eredményei által.

A mi legfelsőbb forumunk ügybejövetelét a lefolyt évben 25431 ügyszám képezte, mi az 1887. évi hátralékkal az elintézendők számát 31,800-ra emelte; mely tömegnek nagy részbeni elintézésére nem kevesebb mint 1861 nyilvános ülést kellett tartani; ezen munkásság érdemleges mérlegelésére nézve megjegyezvén, miszerint abban az ülésen kivüli elintézések csak 1661, és az elnöki ügyek, melyek hátralékot nem ismernek, 1175 ügyszámot képviselnek. Ezekkel összesen a *Curia elnökei, s birái 1888. évben nem kevesebb mint 24,401 ügydarabot intéztek el.*

Ezen müködés jelentőségét s az arra szükséges erőfeszités terjedelmét különösen akkor fogjuk kellően méltányolni, ha a külállamok ebbeli mozzanatait veszszük figyelembe.

A német birodalmi legf. törvényszék ügyforgalma mintegy 5—6 ezer számot képvisel; a bécsi legfőbb itélőszéké pedig 3—4 ezret.

Francziaországban 1886. évben a hivatalos kimutatás szerint, a semmitőszék mint egyedüli legfelsőbb forumon az *összes elintézendők ügyszáma: 4045 volt.* És ebből azon év folyamán: *2966 ügy lett elintézve.*

Ha szem előtt tartjuk azon roppant nagy, az összehasonlitást alig megengedhető különbséget, mely a bel- és külkereskedés terjedelmében, az iparüzlet nagyságában, a vagyonosodásban, vállalatokban, müvészetben s összes társadalmi forgalomban hazánk s Francziaország között létezik: akkor fogjuk csak kellően megitélhetni: mit jelent az, hogy államunk legfelsőbb törvénykezési forgalmában nyolczszor annyi teendő volt (31,800 : 4045), mint a nagy s gazdag Francziaországban, és hogy több mint nyolczszor annyi (25,431 : 2966) kellett itt biráinknak végezniök, mint a franczia semmitőszék tagjainak.

Még feltünőbb a felebbezések tömegében nyilvánuló különbség, ha a jogszolgáltatás egyes ágait vizsgáljuk. Igy kitünik, hogy polgárjogi ügyekben biráink a Curián tizszerte többet dolgoztak — 10490 darabot —, mint a franczia semmitőszék birái, kik 1035 polgári jogesetet intéztek el.

Ily nagy különbség nyilvánul a kereskedelmi ügyekben is. És ezt eléggé kitünteti maga azon tény is, mikép a kereskedelmi felebbezések az összes franczia törvényszékeknél (26-nál) alig haladják meg évenkint a 3 ezret, mig nálunk magánál a Curiánál majd másfél ezer (1491) volt 1888. évben az elintézendők ügyszáma.

A bünvádi jogorvoslatok használatában nyilvánuló különbség sem csekély. A franczia semmitőszék 1886-ben csak 2143 bünügyi panaszszal volt kénytelen foglalkozni, mig a mi Curiánkhoz mult évben 11,400 bünvádi felebbezés érkezett; és ily tömeg leküzdhetésére 825 ülést kénytelenittettek tartani, melyekben 11,152 darabot intéztek el, tehát csak egy pár százzal kevesebbet az évi bejövetelnél.

Nézetünk szerint nagyobb figyelmet igényelhet azon nagy *fluctuatio* is, mely a curiai felebbezési ügyforgalomban nyilvánul s az ügybejövetelben igen gyors és nagymérvü emelkedéssel van kapcsolatban, szemben más államok felebbezési joggyakorlatával s változataival.

Igy a curiai felebbezési ügyszám 1873—1879 időszakban, tehát *csak hat év alatt 10 ezerrel szaporodott*, 18 ezerről 28 ezerre növekedvén; majd ismét 4 év alatt 6 ezerrel fogyott (1883-ban 22 ezret tevén) és további két év alatt ujabb 3 ezerrel csökkent (1885-ben volt 19 ezer). Ezután ismét megfordult, és 3 év alatt a felebbezési ügyek száma hat ezerrel szaporodott, az 1885. évi 19 ezer ügyszám 1888. évben 25 ezer bejöveteli számra emelkedvén.

Tehát 15 évi rövid időszak alatt a felebbezések száma majd 10 ezerrel növekedett, majd ismét 10 ezerrel megfogyott, s azután ujra emelkedik hat ezerrel.

Francziaország jogélete 70 év alatt sem mutat fel ily fluctuatiót.

A nagy európai háboruk befejeztével, a szomoru emlékü restauratio korszakának kezdetén, a franczia semmitőszék összes ügyszáma: 2200 volt; mintegy 35 év mulva — 1851-ben — az összes elintézendők száma: 3225 ügyszámot képviselt; és további 35 év alatt alig szaporodott 8 százzal, lévén 1886. évben összes elintézendőinek száma: 4045.

Francziaországban tehát e század elejétől, midőn a napoleoni nagy szervezési munkálatok bevégeztettek, és müködésbe jöttek, a mai napig, a semmitőszék munkakörébeni változat alig 2000 ügyszámot képvisel. És ez fokozatos, egymásutáni, mintegy rendszeres emelkedésben nyilvánult.

Ily gyors változásokat, mondhatni ugrásokat tüntet fel legfelsőbb törvénykezésünk minden egyéb ágazatában, igy a *hátralékokban* is.

Az 1873—1876. években a hátralék csak 3—500-ig terjedett.

Három év mulva, 1879-ben már felülhaladta a 3 ezret.

További 3 év alatt — 1882-ben — kevés hijával háromszorozva lett a hátralék, 8909 ügyszámban.

Egy pár évre reá pedig — 1884-ben — már több mint felével kevesbedett, 3782-re.

1887. évben ismét 6 ezerre (6369-re) szállt fel; és

1888-ban a négy év előtti hátralékösszeg már megint megkétszereződött, lévén az év végével: 7399.

Más, rendes jogállapotban levő államok nem ismernek ily törvénykezési viszásságokat. A német birodalomban az, mi a legf. forumon az év végével megmarad, alig nevezhető hátraléknak. Francziaországban ujabb időkben tetemesen szaporodtak a hátralékok — főkép a választási ügyek tömeges felvitelével —, melyek majdnem feléig emelkedtek az összes polgárügyi semm. panaszoknak. De a szaporodás sem nem volt rohamos, sem oly változékony, mint hazánkban.

E század második tizedében a franczia semmitőszéknek körülbelül csak 300 ügyhátraléka volt; pedig — jegyzé meg egy hires német jogtudós — nem volt több birája, mint egy német állam feltörvényszékének.

Harmincz év után — 1851-ben — a hátralék 700-ra szállt fel; tehát 30 év kellett arra, hogy megkétszereztessék. S ennél megjegyezzük, hogy bünvádi hátralék alig volt.

További, több mint 30 év mulva — 1886. évben — ismét emelkedett ugyan és pedig 1100-ra, de kétszeressé nem vált. Ebben a bünvádi ügyek, mivel az elintézendők összege 2143 volt, és 1931 bünügyi panasz intéztetett el, csak 200 hátralékkal képviseltettek.

Utóbbi tekintetben is felebbviteli joggyakorlatunk a Curián mennyivel szomorubb helyzetet tüntet fel.

A polgárjogi hátralék itten az utolsó öt év alatt csak 1000 darabbal szaporodott, mig a büntetőjogi ugyanazon idő alatt megháromszorosodott, természetesen azon nagy ügyszaporulat befolyása alatt, mely átalában a bünvádi ügyekben mutatkozik. Ezen *hátraléki arányt* a következő adatok világossá teszik:

1884. évben 2282 polgári, 1117 bünvádi, 1885. évben 2099 polgári, 2221 bünvádi, 1886. évben 2005 polgári, 2983 bünvádi, 1887. évben 2764 polgári, 3440 bünvádi, 1888. évben 3420 polgári, 3683 bünvádi.

Ezen hátraléki alakulásokkal szemben a polgári s bünvádi *felebbezési bejövetelek* közti arány az utolsó öt év alatt következő volt:

1884. évben 9899 polgári, 9606 büntetőjogi, 1885. évben 9641 polgári, 9564 büntetőjogi, 1886. évben 9065 polgári, 10,491 büntetőjogi, 1887. évben 9359 polgári, 9900 büntetőjogi, 1888. évben 10,490 polgári, 11,400 büntetőjogi.

Az összes polgári s büntetőjogi bejövetelek és elintézések közti arány pedig következőleg fejlődött ki:

1884. évben 20,797 bejövetel, 21,592 elintézés, 1885. évben 19,288 bejövetel, 18,470 elintézés, 1886. évben 20,341 bejövetel, 19,893 elintézés, 1887. évben 21,463 bejövetel, 20,082 elintézés, 1888. évben 25,431 bejövetel, 24,401 elintézés.

Ezen öt évi időszak alatt az összes bejövetel 5 ezerrel, az elintézések pedig 3 ezerrel szaporodtak.

1881. évben birságolás 3760 forintig 80 esetben; 1882. évben polg. bejövetel 10,946; 1884. évben birságolás 965 frtig 22 esetben, polg. bejövetel 9899; 1885. évben birságolás 725 frtig 14 esetben, polg. bejövetel 9641; 1886. évben birságolás 740 frtig 12 esetben, polg. bejövetel 9065; 1887. évben birságolás 1020 frtig 15 esetben, polg. bejövetel 9359; 1888. évben birságolás 690 frtig 12 esetben, polg. bejövetel 10,490.

A *kereskedelmi* ügyek *bejövetele* a Curián szintén nagy változásokon ment keresztül. Mig 1880 előtt az jóval kevesebb volt 1000-nél, 1881. év után már meg kezdé haladni az 1000 számot és ezen növekedés folyvást tart és pedig következőleg:

1883. évben 1136 bejövetel, 240 hátralék, 1884. évben 1131 bejövetel, 326 hátralék, 1885. évben 1100 bejövetel, 213 hátralék, 1886. évben 1200 bejövetel, 305 hátralék, 1887. évben 1199 bejövetel, 125 hátralék, 1888. évben 1364 bejövetel, 243 hátralék.

Azt hiszszük, a kereskedelmi felebbezések ezen emelkedése sem nem szolgál tanuságául a törvénykezés s biráskodás nagyobb tökélyének, sem nem szolgál a közforgalom s hitelviszonyok előnyére.

Az *urbéri ügyek* képeznek a Curián is kedvező kivételt; ezek összhangzásban a hübéri vagyonviszonyok átalakulásával — folytonos apadásban vannak — a mint a következő adatokból látható:

1875. évben 350 urbéri bejövetel, 1876. évben 319 urbéri bejövetel, 1883. évben 175 urbéri bejövetel, 5 hátralék, 1884. évben 193 urbéri bejövetel, 17 hátralék, 1885. évben 193 urbéri bejövetel, 7 hátralék, 1886. évben 193 urbéri bejövetel, 29 hátralék, 1887. évben 189 urbéri bejövetel, 25 hátralék, 1888. évben 150 urbéri bejövetel, 16 hátralék.

A *fegyelmi* ügyek szemben a 70-es évekkel tetemesen felszaporodtak ugyan, de legujabban már fogyni kezdenek. Ezek 1873—1875 időszakban csak 200 körül voltak, és 1880 után 600—700-ig emelkedett bejövetelük. 1883-ban 423, 1884-ben 626, 1885-ben 624 és 1886-ban már 760 volt. Ezután csökkent 1887. évben 695-re és 1888-ban 620-ra.

Az ülésezések számában is nem csekély változások fordulnak elő.

1881. évben 1755 ülés tartatott s ezek közt 11 teljes, 1884. évben 2010 ülés s ezek közt 29 teljes, 1885. évben 1900 ülés s ezek közt 24 teljes, 1886. évben 1817 ülés s ezek közt 25 teljes, 1887. évben 1845 ülés s ezek közt 17 teljes, 1888. évben 1868 ülés s ezek közt 23 teljes.

És a bejövetel összegének megfelelőleg a bünvádi ülésezések folyvást nagy többségben vannak. Nevezetesen 1885. évben volt 698 polgári s 936 bünvádi, 1886. évben 723 polgári s 843 büntető, 1887. évben 758 polgári, 814 bünvádi s 1888. évben 785 polgári s 825 bünvádi.

A képviselőválasztási joggyakorlatra vonatkozó felszólalások és az alapitványi ügyek évi bejövetelei következőleg alakultak.

1884. évben volt 107 felszólalás, 73 alapitvány, 1885. évben 63 felszólalás, 67 alapitvány, 1886. évben 896 felszólalás, 67 alapitvány, 1887. évben 121 felszólalás, 76 alapitvány, 1888. évben 161 felszólalás, 71 alapitvány.

Az *elnökileg elintézendő* ügyek száma rendesen meghaladja az ezret. 1884-ben volt 1112, 1885-ben 1036, 1886-ban 965, 1887-ben 1050 és 1888-ban 1175.

Azon viszásság enyhitésére, mely nálunk a felebbezési jog gyakorlatában, a magánjogi ügyekre vonatkozólag, évtizedek óta uralkodik, egy időben, a 68-iki perrend behozatala után, nagy suly fektettetett az u. n. birságolási intézményre. A jogélet adatai az ahhoz kötött reményeket hiu ábrándoknak tüntették ki, mint többnyire mindazt, mit oly sokan vártak az 1868-iki törvényhozás reformjaitól.

Nevezetes volt e részben az 1875-iki év, miután folyamán 627 esetben alkalmaztatott a birságolás, melynek összegei 15,000 frtot tettek ki s a reá következett években mégis inkább szaporodtak, mint kevesbedtek a felebbezések. 1876-ban 13 ezer volt a polgári felebbezések összege. 1877-ben 14 ezer, 1879-ben $14^1/_2$ ezer. Ujabban leginkább kitünt az 1881. év, melyben 3760 frt birság (két esetben 500 s két esetben 300 frtnyi) vettetett ki és 80 esetben használtatott. Ezen év után ellenkező irány fejlődött ki, sokkal kisebb birságolási összegekben. Daczára ennek, a polgárjogi felebbezések a Curiára észrevehetőleg nem szaporodtak.

Talán érdekesek lesznek e tekintetben a következő adatok:

Azon *fluctuatio*, melyet a fentebbi felebbezési adatok előtüntetnek, s általában felsőbb bíróságaink körében észlelhetünk, de a mi a rendezettebb jogállamokban ismeretlen: nézetünk szerint komoly megfontolásra elégséges okot szolgáltathat. Az ugyanis a jogérvényesitésben s eszközei használatában oly ingadozást s változékonyságot tüntet fel, a melyet a consolidált jogállapotokkal össze nem egyeztethetünk. Az a joggyakorlat terén a biztosság hiányának kifejezése, mely a magánjogokra nézve veszélyekkel jár. És oly jelenség, mely a jogi organismusban jelentékeny hiányokra s tökéletlenségekre mutat, melyeket mielőbb orvosolni, feladata lenne az igazságügy érdekeit sziven hordó törvényhozásnak. És pedig annyival inkább, mert előttünk majdnem lehetetlennek tünik fel, hogy ezen ingadozás s tömeges változékonyság, melylyel kapcsolatosan jár a birói müveletek tulhalmozottsága s ezzel a jogszolgáltatási munkásság gyorsitása s tulfeszitése, magára a legfelsőbb judicatura alakulására is hátrányos befolyást ne gyakorolna, mi ismét a jogbiztosságot veszélyeztetheti.

Nem lehet tehát nagy fontosságunak és napi szükségünek nem tekinteni annak vizsgálatát, hogy minek köszönhető az, miszerint más előhaladottabb államokban nem ismeretes ezen szerencsétlen fluctuatio a felebbezési jog gyakorlatában.

Ezzel a jelen — már ugyis hosszura nyult értekezésünkben — tüzetesen nem foglalkozhatunk s csak röviden jelezzük a leglényegesb jogintézményeket, melyeknek kell hogy nagy befolyásuk legyen a felsőbb jogszolgáltatás s különösen a felebbezési joggyakorlat tökéletesb alakulására.

Németországban szembetünő a judicatura nagy alapossága s azzal kapcsolatosan a bíróságok részrehajlatlansága s függetlensége, mi az alsó bíróságok müködése irányában is nagy bizalmat szül, — a minek fényes példája a legujabb Geffcken-ügy is.

Franczíaországban a jogi szervezet intézményeit kell bámulnunk jótékony s üdvös kifolyásaikban. Nem lehet szemet hunyni azon nagyszerü igazságügyi eredmények felett, melyeket a közvetlenség rendszere s az esküdtszékek Franczíaországban, mint Angliában is teremtenek, nagy hatással a felebbezések alakulására is. Nem lehet e részben eltagadni a jótékony hatást a semmitőszéki rendszertől sem.

A felebbezési jog tulságos gyakorlatának s a fent érintett káros fluctuatiónak korlátozására a franczia államban bizonyosan nagy befolyással vannak, a felebbezés határainak észszerü összébbszoritásán kivül, azon intézmények is, melyek a bíróságok teendőit apasztják. Ilyenek a békebirák békéltetési hatásköre, mi nagy eredményeket mutat fel; az elnökök intézkedési hivatása, mit az *Ordonnances des présidents* által gyakorolnak; a *bureaux d'assistance judiciaire;* a *Conseils* des *Prud'hommes* intézményei, stb. stb.

Ily intézmények hatályának tulajdonitandó, hogy Franczíaországban 1888. évben törvényjavaslat adatott be a semmitőszék tagjai számának leszállitására, és pedig 49-ről 36-ra; ugy arra is, hogy a feltörvényszékeknél minden tanács öt bíróból alakittassék. Dr. SZOKOLAY ISTVÁN.

A birói felelősség egy neme.

I.

Mielőtt ezen tárgyhoz szólanék, czélszerünek tartom, a birói és ügyvédi kar közötti viszonyra nézve egyetmást megjegyezni.

Hogy a kettő között némi versengés nemcsak fenforog, de elkerülhetetlen is, az kétségtelen. Azonban kétségtelen az is, hogy egészséges közviszonyok között ezen versengés csak olyan természetü lehet, a milyen körülbelül ugyanazon jól szervezett egységes hadsereg különböző fegyvernemü katonái vagy tisztjei között fenforogni vagy ugyanazon hadseregnek hadgyakorlat czéljából, tehát csak magasabb *közös* érdekből két *ellenségesnek látszó* táborra osztott felei között kifejtetni szokott. Végelemzésben tehát meddő dolog, arról vitatkozni: melyik kar szükségesebb vagy üdvösebb az igazságszolgáltatás sikeréhez, a birói-e avagy az ügyvédi? Ugy vélem, a magasztos hivatása érzetétől áthatott és arra igazán képesitett biró mindig barátja ugy általában az ügyvédi karnak, mint az egyes ügyvédnek is, ki védencze ügyét szivén hordja és buzgón védelmezi. Hogy viszont az ügyvédi kar a biráknak függetlensége, sőt anyagi jólléte érdekében is mindenkor küzdött hősies elszántsággal, azt a közelmult fényesen bizonyitja.

Ha ennek daczára némely birák az ügyvéddel szemben uralomvágyat, viszont némely ügyvédek a biró iránt ellenszenvet tanusitottak, az két körülménynek a mérges gyümölcse: egyik az, hogy mind a két karban találtatik selejtes; másik az, hogy néha jóravaló biró és jóravaló ügyvéd között is bizonyos abnormitások félreértést és zavart idézhetnek elő. És itt közbevetőleg még két dologra kell utalni: egyik az, hogy nem ritkán az erkölcsileg jobb és képzettebb ügyvédek a kenyérkereseti verseny terén elbuknak, mig nem egy silány társuk vagyon és befolyás tekintetében föléjök kerekedik; másik az, hogy némely biró *épen azon* ügyvédet érdemesiti rokonszenvére, sőt barátságára, ki vagy férfiatlan kegyleső vagy — szerinte — «fenegyerek», ugynevezett ügyes ember. Ehhez hasonló jelenséget az ügyvédséggel szemben néha más hatóságok némely tagjai részéről is tapasztalhatni.

Az előrebocsátottak szempontjából tartom megitélendőnek azon álláspontot, melyet az ügyvédi kar és különböző egyes tagjai a birói felelősségről szóló törvényjavaslattal szemben elfoglalnak.

Részemről a birónak akaratja ellenére való áthelyeztetését általában veszélyesnek, eladósodás miatti elmozdittatását pedig merőben kárhozatosnak és föltétlenül elvetendőnek, egyebekben azonban a javaslatot a részletes megvitatás és esetleges helyesbités alapjául elfogadandónak tartom. És ha birói körökből egyesek *az egész* javaslat elvetését követelik, ezt tulérzékenységnek tulajdonitom, mely elfelejti, hogy a *magasabb* minősitvényü társadalmi osztályok felett minden időben *szigorubb* büntető, illetve fegyelmi szabályok is őrködtek, igy minden idők katonatisztjei és minden felekezet papjai felett, sőt az ügyvédi kar saját tagjaira nézve maga követelt mind drákóibb intézkedéseket. Továbbá valamint a katonatiszt felfogása szerint az ő egyszerü szava szentebb bármely polgári egyén esküjénél és ezen önérzet daczára akadtak katonatisztek, kik becstelen tetteket követtek el, épen ugy lehetnek a birói karban is olyanok, kiknek egész eljárása vagy egyes tettei a legszigorubb megtorlást provokálják.

Csak *kivételek* ugyan, *ámde* ezek ellen is szükség a társadalmat megvédelmezni, mert *egy* rosz biró is egy egész vidék jogérzetét képes megrenditeni és megmételyezni.

Ezek után áttérve a biró által saját hivatása ellen elkövethető hibákra, ezek köztudomás szerint sokfélék lehetnek, melyek közé azonban — egy tekintélyes felszólalás kivételével — a «*birói meggyőződés szabadságával*» *üzhető és üzött visszaélések* eddigelé *nem* soroztatnak.

Nézzük közelebbről: mi az a birói, illetve jogi meggyőződés? El kellene törölni a «*justitia*» és «*veritas*» elnevezéseit és fogalmait, ha csakugyan «*minden* csak alanyi felfogás» dolga lenne, mint az egyszeri biró cynikus álláspontját declarálta volt. Én azonban azt tartom, hogy — bizonyos bonyolult esetek és nehezebb kérdések kivételével — a legtöbb peres kérdést ugyanazon ország összes birái, sőt összes jogászai *csak egyféleképen* döntenék el. Szerintem a

*

jogtudomány nem fogalmak (Cartesius), hanem *társadalmi hatalmi* elemek (anyagiak és szellemiek) *arithmetikája*, melynek két alapelve: egyfelől a társadalom fenállhatása és gyarapodása, másfelől ennek keretén belől azon postulatum, hogy minden egyénnek az jusson, illetve meghagyassék, a mit természeti adomány (esetleg átöröklés) neki kijelölt vagy saját tevékenysége részére kivivott, ugy positiv, mint negativ irányban. A társadalmi törvényhozás két irányban müködik, egyfelől hatalmi elemeket csoportosit, másfelől az általa teremtett vagy egyébkép fejlődött hatalmi helyzet logikai következményeit levonja és formulázza. A bíróság müködése *ellenben kizárólag* az *utóbbi* irányban mozog, eljárása tisztán arithmetikai természetü, vagyis levonja az adott concret helyzetekből a logikai consequentiát a fenti két alapelv, még pedig polgárosult államban legtöbbnyire codifikált *részletes* szabályok szerint. A biró tehát lényegileg *nem oszt* igazságot, hanem *csak keresi*, és megtalálván, *kijelenti*: hol, kinél, miben és mennyiben találta azt meg. A biró, midőn valakit halálra vagy börtönre itél, csak constatálja, hogy a bünös *saját ténye által magamagát itélte el* halálra, illetve börtönre; midőn a biró alperest száz forintban marasztalja, csak azt constatálja mint jogi *szakértő*, hogy alperes oly ügyletet kötött, illetve oly tiltott cselekvényt követett el vagy oly helyzetbe lépett be, melynél fogva felperesnek száz forinttal adósává lett; és az atyasági perben bizonyára *nem* a biró teszi az alperest apává, hanem tette magát az utóbbi atyává saját nemző ténye által, mit a biró csak constatál. Ezek szerint a biró itélkezése ép oly kevéssé mondható *önkényszerünek*, mint *nem az* bármely *más* szakértőnek, orvosnak, vegyésznek vagy mérnöknek a repertuma. Igy midőn az orvos valakit tüdővészesnek, menthetetlennek vagy midőn az épitész egy házat összeomlandónak kijelent, nem az orvos itéli halálra a beteget és nem az épitész itéli el a háztulajdonost kárvallásra. Nem becsületes volna mind a két szakértő, ha tudományuk ellenére más véleményt mondana. A biró tehát *nem* önmagából meriti az itéletet, hanem a concret helyzetből, mely a folyományt ugyszólván *rákényszeriti* a bíróra. Igaz ugyan, hogy ugyanazon helyzetet különböző egyének különbözően itélhetik meg. De ez a *kivételek* közé tartozik és époly kevéssé rontja le a szabályt, mint az, hogy a mérnök és épitész is csalódhatik számításaiban és mint azért senki sem fogja az arithmetikai müveletet puszta alanyi felfogássá degradálni.

A *teljes* igazság érdekében meg kell adni, hogy lehet nek kivételes esetek, midőn a biró jogot nem «talál», hanem «megalapit», midőn péld. vagyonközösség megszüntetésénél valamelyik félnek szolgalmat (servitus) ád; azonban eltekintve attól, hogy ez esetben is csak az adott helyzetből meriti a biró az igazságot és igy önállósága csak látszólagos, nem szabad felejteni azt, miszerint egy *létesitendő* müépitésnél is különböző szakértői számitások és tervek versenyezhetnek az iránt, hogy melyikök felel meg leginkább a concrét helyzet feladatának.

A birói meggyőződés szabadsága tehát természet szerint csak abban állhat, hogy az adott helyzet természeti és erkölcsi consequentiáinak *levezetésében külső* kényszer által *ne* zavartassék, hogy politikai, udvari vagy más hatalmasokkal szemben büszkén hirdethesse: «Eppur si muove!» De *nem* állhat a birói függetlenség abban, hogy a természet, erkölcs és józan ész törvényeit, meg a fenálló jogszabályok logikai következményeit megvető itéleteket hozhasson!

Ámde a megfontolás és következtetés *belső* (lelki) müvelet lévén, azon kérdés merül fel: lehet-e másnak ezt ellenőriznie? A kérdés nehéz, de azért még sem megoldhatatlan, mert valamint a büntető jogban bizonyos *concludens* cselekvényekből a tettesnek jó vagy rosz szándékára következtetés vonható, épen ugy lehet a bíróval szemben — ha nem is minden, de — a legtöbb esetben tárgyilagosan megállapitani, hogy a fenforgott peres kérdésben milyen végzést vagy itéletet kellett volna hoznia; sőt igen sok esetben az is következtethető, hogy a biró eleve tisztában volt végzése vagy itélete érdembeni helytelenségéről, igazságtalanságáról.

De most egy ennél is nehezebb kérdés merül fel: a gyakorlatban hogyan vihető keresztül ezen ellenőrzés? és minő legyen az esetleges megtorlás?

Erről egy befejező czikkben.

Dr. RÓNAI JÁNOS,
hosszu-aszói ügyvéd.

Jogirodalom.

Das deutsche Konkursverfahren. Systematisch dargestellt von Dr. W. Endemann. Leipzig 1889.

Stein Lőrincz a társadalmi tudományok rendszeréről irt munkájának egy helyén a nemzetek müködését a müvelődés terén következőleg osztályozza: az angolok feltalálják az igazságokat, a francziák terjesztik, a németek pedig rendszerbe szedik azokat. Ez utolsó adná meg a német tudománynak fontosságát és jelölné meg feladatát.

Tényleg a német tudomány a rendszeralkotást és rendszerbe szedést egész a betegségig viszi. Annál csodálatosabb tehát, hogy ama tizenkét éven át, mióta Németországban az uj csődtörvényt megalkották, Fittingnek iskolai használatra szánt kis kézikönyvén kivül a jelen munkáig nem jelent meg könyv, mely a csődjog teljes rendszerét adná.

Igaz ugyan, hogy e hiányt némileg pótolták Sarwey, Volderndorf s Wilmowski kitünő commentárjai és a csődjog egyes részeit és kérdéseit tárgyazó tanulmányok egész halmaza. Maga a csődtörvény indokolása is, mely rendkivüli részletessége és terjedelme által kitünik, kitünő forrásul szolgál. Mindez azonban nem elégiti ki sem az elmélet, sem a gyakorlat igényeit. A commentárok nem adják az egész eljárás átnézetét, nem ismertetnek meg a vezérelvekkel, nem tüntetik fel az épitmény vázát; minden egyes szakasz a rendszerből kiszakitva jelenik meg bennök. Az egyes specialis tanulmányok elszórva vannak, nem könnyen hozzáférhetők és keveset használnak a gyakorlat emberének, a ki nem ér rá minden egyes kérdésről egy tanulmányt kikutatni és elolvasni. A hivatalos indokolás pedig törvényhozási czélra levén alkotva, egyrészről kevés sulyt fektet az átnézhetőségre, másrészről pedig nem megy bele a casuistikába.

A rendszeres munkáknak ezen hiánya annál feltünőbb, mert a csődjog az utolsó évtizedek alatt nagy átalakulásokon ment át és a német csődtörvény sok tekintetben uj irányelveknek tört utat.

A csődeljárás a végrehajtási eljárásból fejlődött ki. Eredetileg csakis a kereskedőkre alkalmaztatott és ez álláspontot foglalják el a franczia, angol és olasz törvények ma is; a csődeljárás szabályozása a franczia és az azt követő törvénykönyvekben külsőleg is a kereskedelmi jognak alkatrészét képezi.

A német közönséges jog már szakitott volt ez iránynyal és helyt adott a csődnek nem kereskedők ellen is. Midőn azonban kivonta a csődeljárást a kereskedelmi jog köréből, azon hibába esett, hogy belevonta azt a polgári peres eljárásba.

Igy történt, hogy a csődeljárás nem mint a vagyonfelosztás egy különös módja, hanem mint a polgári peres eljárás egy része, mint csődper lett felfogva. Innen eredt az, hogy egyrészt a bíróságnak a követelések liquidálására és a csődvagyon értékesitésére tulságos befolyást adtak, mivel a birónak a per minden mozzanata felett őrködnie kell, másrészt a legegyszerübb kérdések megoldását csakis a peres eljárás nehézkes formájában engedték meg.

Hogy az ezen elvekre alapitott eljárás mily rosz és észszerütlen, azt mi is eléggé tapasztalhattuk az 1840. évi csődtörvény uralma alatt. A német csődtörvénynek tehát, mely

a reformtörekvéseknek eleget tenni akart, következő elvekből kellett kiindulni: a csődeljárást a kereskedelmi osztály jogából általános joggá kellett átalakitani, kiszakitani kellett azt a peres eljárásból és a jogrendszernek önálló részévé tenni; egyszerüsiteni és megtisztitani kellett azt mindattól, a mi nem tartozik köréhez; és végre korlátozni kellett a bíróság hatáskörét és nagyobb befolyást engedni a hitelezőknek ugy a követelések felszámolásába, mint különösen a csődvagyon értékesitésére és felosztására.

Már az előző porosz és osztrák csődtörvények is megkezdték ez irányban a reformot; a német csődtörvény tovább fejlesztette azt és a csődeljárás egész rendszerét épitette amaz elvekre. Ez azon rendszer, melyet mi is az 1881. évi csődtörvényünkben elfogadtunk.

Endemann könyve az első nagyobb munka, mely ezen uj rendszert teljesen feldolgozza.

Oly tankönyvet akart a hirneves iró e munkában adni és adott is, a melynek «nemcsak tanulók, hanem tapasztaltabbak is, különösen pedig azok, a kik a csődeljárásban gyakorlatilag müködnek, hasznát vehessék». Jellemvonása: a szabatos rövidség. Minden kérdésnek történelmi fejlődése és elméleti része érintve van; nagyobb tér van szentelve a törvény gyakorlati magyarázatának, a nélkül azonban, hogy a szerző itt is az aprólékosabb vitakérdések megoldásába belemenne, a melyek már a tankönyv keretét meghaladják. Hogy a munka e rövidség mellett mégis 657 oldalt betölt (melyhez még egy 24 oldalnyi betüsoros tárgymutató hozzájárul), az mutatja a foldolgozott tárgy nagy gazdagságát.

A munka egy bevezetés és 7 fejezetben végig vezet minket a csőd minden stadiumán. A bevezetés a csődeljárás fogalmát, történelmi fejlődését, a német csődtörvény keletkezését s tartalmát, az arra vonatkozó más törvényeket és az irodalmat ismerteti. Az első fejezet a csődeljárás általános vonásait, annak feltételeit, a csődbiróságot, az eljárásban részt vevő személyeket, valamint az eljárás főbb elveit és felosztását tárgyazza. A második és harmadik fejezet a csődnyitást és annak hatásait irja le. A harmadik szakaszban megszakad a lánczolat; ennek tárgya: a megtámadási jog, a mely egészen különleges helyet foglal el a csődjogban és legközelebbi áll az anyagi magánjoghoz. Ki van e fejezet egészitve a jogcselekvények megtámadásával a csődön kivül, a mely ugyan szorosan véve nem tartozik a csődjoggal foglalkozó munkába, de azon szoros kapcsolatnál fogva, melyben az erre vonatkozó német törvény a csődtörvénynyel áll, és azon okból is, mert egyes intézkedései a csődeljárásra is kihatnak, nem volt mellőzhető.

A legterjedelmesebb és legfontosabb azonban az ötödik fejezet, mely a szoros értelemben vett csődeljárást, az alaki csődjogot tartalmazza. Ezen fejezet rendszeres feldolgozása talán a legnagyobb nehézségeket okozta, mert itt a szabályokat magának a szerzőnek kellett csoportositani és osztályozni.

A régi csődjog szerint az eljárás a valódiság, elsőbbség és felosztás tárgyábani eljárásra (Liquidations-, Prioritäts- und Distributionsverfahren) oszlott fel; mindegyike ez eljárásoknak önmagában befejezett egész volt. Ezen felosztás az ujabb csődjogokban mindinkább vesztett merevségéből, a határvonalak elmosódtak, a csődeljárás ezen egyes részei időbelileg sem voltak elkülönithetők. A német csődeljárás ép ugy mint a mienk, teljesen mellőzte e felosztást, mivel a valódiság és az osztályozás megállapitása csak annyiban tartozik a csődeljárásba, a mennyiben az per nélkül elintézhető; és a csődvagyon felosztása sem képezi a csődeljárás egy elkülönitett szakát, hanem a felszámolás után bármikor megejthető, midőn arra pénz áll rendelkezésre.

A tulajdonképeni csődeljárás tehát külsőleg mint tagolatlan egész jelenik meg a mai jog szerint. Az átnézhetőség kedveért azonban az alosztályokat fel kell állitani; ép az a rendszer feladata, hogy az egymáshoz tartozó szabályokat csoportositsa és osztályozza.

Nem indulhatván ki a törvényből, a felosztás alapját a tárgyból kell e tekintetben meriteni. Endemann három csoportot alkot a csődeljárás szabályaiból és az ötödik fejezetet három részre osztja; ezek: a cselekvő tömeg (a csődvagyon), a szenvedő tömeg (hitelezők) és a csődvagyon felosztása. Ezen három csoportba bele foglalja az eljárás összes szabályait. Ezen osztályozás tényleg megfelel a csődeljárás fogalmának, mely nem egyéb osztási számmüveletnél: a csődvagyon képezi az osztandót, a hitelezők az osztót. A feladat tehát ezen két tényezőnek és az osztási müveletnek megállapitása.

A munka hatodik fejezete a csődeljárás befejezéséről szól, s különösen a kényszeregyezséget tárgyalja behatóbban. Hetedik fejezetében pedig ama különös intézkedésekkel foglalkozik, melyek a kereskedelmi társaságok, továbbá a német törvény szerint nem azokhoz tartozó szövetkezetek s a hagyaték csődjét szabályozzák és a külföldi közadósnak belföldön levő, valamint a belföldi közadósnak külföldön levő vagyonára vonatkoznak.

Végre egy függelék a csődeljárás költségeivel foglalkozik.

A munka tartalmának ezen rövid ismertetéséből is kivehető annak iránya és czélja. Uj eszméket, vitás kérdéseknek végleges megoldását hiába keresnők benne. Nem is az a rendeltetése. A szerző a már meglevő anyagot, mely a commentárokban, az egyes tanulmányokban és a birói gyakorlatban szétszórva volt, rendszeres és könnyen átnézhető munkában kivánta egyesiteni. Ez neki kétségkivül sikerült is, és ezzel ugy az elméletnek mint a gyakorlatnak fontos szolgálatot tett. Azon rokonságnál fogva, mely a német csődtörvény és a mienk között van, ezen munkának mi is nagy hasznát vehetjük.

Dr. FODOR ÁRMIN.

—

Észrevételek a magyar bünvádi eljárási javaslat irányeszméi felett.
Irta dr. Friedmann Bernát h. ügyvéd.

Szerző az első sorokban tájékozásul kijelenti, hogy nem kivánja a javaslatot a «büntetőjog vezéreszméinek magaslatáról» birálni; ezen kijelentéséhez meg kell vallanunk, az egész tanulmányon át hü is marad. Mi e kis füzet ismertetésénél szintén nem kivánunk ily «magaslatra» emelkedni, mert hisz tudjuk, hogy nem egy rendszeres kritikával, avagy nagyobb tanulmánynyal van dolgunk, ezt már csak az idő rövidsége miatt sem lehetett volna megirni, hanem inkább egy olyan könyvvel, melynek czélja az uj javaslatot a nagy közönséggel megismertetni. Azt azonban mindenesetre megvártuk volna oly kiváló gyakorlati embertől, mint szerző, hogy gyakorlati szempontból fog olyan megjegyzéseket, észrevételeket tenni, sőt reformokat ajánlani, a melyek a javaslatban annak törvénynyé válta előtt érvényesithetők lesznek. Szerző azonban e helyett csak általánosságban beszél nem is annyira a javaslatról, mint inkább a bünvádi eljárás egyes főbb kérdéseiről.

Mindenekelőtt röviden elbánik az esküdtszékkel. Ő ugyan hive ezen intézménynek, de csak theoriában. A nemzetiségek miatt azt nálunk meghonosithatónak nem tartja. Annyit azonban mindenesetre megtehetett volna, hogy ne egy odavetett, és már nagyon is elkopott frázissal indokolja meg ebbeli nézetét, hanem nyomós érvekkel. Többször lett már — különösen e lapok hasábjain — kimutatva, hogy az annyira emlegetett «nyelvi nehézségek» nagyon kevés alappal birnak. Ha tehát szerző daczára ennek ragaszkodik álláspontjához, szintén adatokkal s érvekkel kellett volna kimutatni amaz adatok helytelenségét és megbizhatlanságát.

Jellemző különben szerző felfogására azon nézete, hogy 10 év mulva be lehet hozni nálunk is az esküdtszéket. Akár milyen chauvinisták vagyunk is, már azt sehogysem tudjuk elhinni, hogy 10 év mulva Magyarországon nem lesz nemzetiségi kérdés.

Hasonló sorsban részesiti szerző a «Schöffe» intézményt is. Mert miként «tüz és viz összeolvadva sohasem képesek valami használható vegyüléket képezni», akként polgárok és hivatásos birák együtt nem biráskodhatnak.

Engedelmet kérünk, de ezzel a hasonlattal egy ily nagy kérdést megoldani nem jehet. Abból, hogy Németországban csak csekélyebb jelentőségü ügyekben itélnek Schöffék s az intézmény csak mintegy kisérletképen van behozva, még nem következik annak roszasága. S ha ujabb időben sok megtámadtatásnak vannak is kitéve a Schöffék épugy, mint az esküdtek, az egyedül azon reactionárius iránynak tudható be, mely jelenleg Németországban annyira dominál, s mely a polgárokat az igazságszolgáltatásból is mindenkép ki akarja szoritani. De hogy sok s tekintélyes jogász nyilatkozik ez intézmény mellett, az köztudomásu.

Szerző ezek után röviden a javaslat egyes intézményeiről beszél, de természetesen a részletekre nem igen terjeszkedik ki.

Mindenekelőtt a vádrendszert tárgyalja. De nem emeli ki, hogy a vád és védelem közti paritás nincs meg a javaslatban; mert a vádközeg hatalma annyira ki van terjesztve, hogy az ügyész ezentul mindenütt ott lesz, nemcsak az elővizsgálatnál és a főtárgyaláson, hanem a kir. táblán és a Curián is, a honnét pedig a védő előreláthatólag a legtöbb esetben hiányozni fog.

A védelem jogköréről szólva, néhány talpraesett megjegyzést tesz szerző, s a védelmet illetőleg ő sem tartja valami liberálisnak a javaslatot, ámbár a hivatalbóli védelem kirendelésének gyakoribb eseteit helyesli. Nem vagyunk oly optimisták, mint szerző s valami nagyon üdvöset nem igen várunk ez intézkedéstől.

Azon «tagadhatatlan buzgóságról és lelkiismereteségről», melylyel a hivatalból kirendelt védőt kötelességüket teljesitették, nincs tudomásunk. Hanem igenis sok oldalról hallottunk panaszokat a felületességről, melylyel némely hivatalból kirendelt védő eljár. Hogy daczára ennek fegyelmi eljárást nem igen inditottak ügyvéd ellen, ez nem szerző állitása mellett bizonyit, hanem csak a mellett, hogy az illetékes helyeken sem tulajdonitottak fontosságot ezen intézménynek.

A javaslatnak kétségkivül egyik legszebb alkotása az, a mely elrendeli, hogy a terhelt ugy a nyomozás, mint az elővizsgálat folyamán két tanu jelenlétében hallgatandó ki. S mégis szerző ezt az intézkedést helyteleniti, mert szerinte e két tanunak kisebb gondja is nagyobb lesz, mint hogy mit kérdez terhelttől a vizsgáló biró; de még a polgárságra nézve is egy ujabb állami terhet fog ez intézmény róni. Azt hiszszük, a ki a nyilvánosságnak és az esküdtszéknek oly nagy barátja, mint szerző, annak ily érveket nem volna szabad használnia. A legtöbb és legnagyobb visszaélések eddig nálunk az elővizsgálat folyamán követtettek el, s hogy ez intézmény jó részt meg fogja ezt akadályozni, az bizonyos.

A javaslat felebbviteli részéről nagyon keveset szól szerző; inkább a mai felebbezési rendszer félszegségeit emeli ki, holott a javaslat e része nagyon kihivja a kritikát.

Dr. KECSKEMÉTI LAJOS.

felebbviteli jogorvoslatok nagyobb mérvü igénybevételére van utalva.

A ki a vidéki bíróságok személyzeti és ügyforgalmi viszonyait, valamint kifejtett tevékenységök eredményét közelebbről ismeri, bizonyára nem vonhatja kétségbe, hogy daczára az utolsó években észlelhető haladásnak, még mindig sok kivánni való marad hátra, hogy az elsőfolyamodásu bíróságok itélkezését a behatóbb tanulmányt feltételező mélyebb jogászi felfogás dominálja. Mindamellett tagadhatatlan, hogy az a jelenség, mely szerint a felek az elsőbiróság határozataiban aránylag ritkán nyugszanak meg, nem kis mértékben a felsőbirósági ingadozó gyakorlatra, valamint arra is vezethető vissza, hogy a felsőbíróságoknak gyakran nem eléggé szabatosan formulázott elvi kijelentései félreértésekre adnak alkalmat s igen sok esetben a positiv törvény valódi értelmét is elhomályositják.

Állitásom igazolása végett a következő concret esetre hivatkozom:

Sz. B. felperes V. A. alperes ellen inditott keresetében arra kérte alperest kötelezteteni, hogy ez utóbbi mint vevő a felek közt létrejött adásvételi szerződésben kikötött 19532 frtot tevő vételári összeget — a szerződési megállapodáshoz képest — a magyar földhitelintézetnél fizesse le, az utóbbitól a felperes tulajdonában maradt ingatlannak tehermentesitésére alkalmas nyugtát szerezzen, esetleg a vételári összeget birói letétbe helyezze. Az elsőbiróság a keresetnek helyt adott annyiban, a mennyiben alperest a kereseti 19532 frt és járulékainak 15 nap alatt kölönbeni végrehajtás terhe mellett birói letétbe leendő lefizetésében marasztalta; miután pedig ezen feltétlenül marasztaló itélet alperes által a másodbirósághoz felebbeztetett, a fenti marasztalási összeg erejéig alperes ellen a végrehajtási törvény 224. §-a értelmében a biztositási végrehajtást is elrendelte.

Alperes felfolyamodása folytán a budapesti kir. itélő tábla az 1888. évi október 29-én 46549. sz. a. kelt végzésével az elsőbiróság végzését megváltoztatta s a biztositási végrehajtás iránti kérelmet elutasitotta, *mert:* «az 1627/1888. számu jelentéssel felterjesztett iratok közt fekvő keresetlevél szerint a biztositási kérelem alapját képező itélettel befejezett pernek tárgyát *szerződés teljesitése képezvén, ily perben hozott, bár feltétlenül marasztaló itélet alapján az 1881. évi LX. t. cz. 224. §-ában megengedett biztositási végrehajtásnak helye nincs.*»

A kir. táblának most idézett végzése nem tartozik azon másodbirósági határozatok közé, melyek a harmadbirósághoz felebbvihetők s igy az abban foglalt elvi enuntiatio félreismerhetlen gyakorlati jelentőséggel bir; — minélfogva indokoltnak mutatkozik, hogy azt a törvény rendelkezésével szembeállitsuk.

A végrehajtási törvény a biztositási intézkedések két nemét ismeri: a biztositási végrehajtást és a zárlatot (IV. czim). Mindkettőnek czélja: hogy bizonyos előföltételek fenforgása esetében előleges oltalmat nyujtson a perbeli ellenfélnek a kereseti igény érvényesitését meghiusitó per alatti cselekményeivel szemben. Az előbbi teszi ezt az által, hogy birói zálogjog szerzésére szolgáltat alkalmat, az utóbbi pedig az által, hogy a per tárgyára nézve a további szabad forgalmat megállitja. Arra nézve, vajon valamely concret esetben biztositási végrehajtásnak vagy zárlatnak van-e helye? a kereseti követelés *alakja* az irányadó. Az e tekintetbeni eltérés szorosan összefügg a törvény általános rendszerével, mely szerint a végrehajtás különféle nemei két főcsoportra osztatnak.

Ott, a hol a végrehajtás a készpénzbeli követelés behajtására vonatkozólag megállapitott módon lesz eszközlendő (II. czim): előzetes biztositási intézkedésül a *biztositási végrehajtás* szolgál; ott pedig, a hol a per tárgyát valamely egyedileg meghatározott dolog vagy jog képezi, a hol tehát a

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE

A készpénzkövetelés fogalommeghatározásához.

Ujabb időben — ugyszólván — divattá vált az igazságszolgáltatás terén felmerülő bajok kutforrását az első folyamodásu bíróságok müködésében keresni. Különösen azt szokás hangoztatni, miszerint a budapesti kir. táblai hátralékok óriási felszaporodásának oka abban rejlik, hogy a jogkereső közönség az elsőfoku birói határozatokkal szemben a

jogerős itéletnek végrehajtása — kevés kivétellel[1] — a végrehajtás egyéb nemeire nézve alkotott szabályok szerint történend (III. czim): az előzetes biztositás eszközét a *zárlat* képezi. És a mint a készpénzbeli követelés behajtására irányzott végrehajtás mikénti keresztülvitelénél teljesen közömbös, vajon a készpénzbeli követelés *jogalapját* szerződés, tiltott cselekvény, gazdagodás vagy más törvényes jogczim képezi-e? épugy kétségtelen, hogy a törvény ama rendelkezése, mely szerint a biztositási végrehajtásnak általában *készpénzbeli követelésre* vonatkozólag van helye, minden további megkülönböztetés nélkül alkalmazandó mindazon esetekben, a midőn a kereseti igény készpénzbeli követelés alakjában nyilvánul.

A tárgyalt kérdés szempontjából e szerint csak az képezheti a vizsgálat tárgyát a végrehajtási törvény 224. §-ára alapitott biztositási végrehajtási kérvény elintézése alkalmával: vajon a kereseti követelés pénzértékben van-e felszámitva? s vajon az elsőbirósági marasztalás olyan-e, hogy annak alapján a végrehajtás — az itéletnek felsőbirósági helybenhagyása vagy egyébkénti jogerőre emelkedése esetére — a készpénzbeli követelés behajtására nézve szabályozott eljárás szerint lesz-e elrendelhető és foganatositható?

És mit mond erre nézve a kir. tábla? Azt, hogy *szerződés teljesitésére irányzott perekben* hozott — bár feltétlenül marasztaló — elsőbirósági itélet alapján a végr. törv. 224. §-a értelmében biztositási végrehajtásnak helye nincs.

Nem tételezhető fel, hogy a kir. tábla a fenti határozat hozatalánál nem gondolt volna arra, hogy a szerződési kötelmek teljesitésénél *a készpénzzeli fizetés* jelentékeny szerepet játszik s hogy akkor is, ha a szolgáltatás más alakban köttetett ki, a hitelező jogositva van a kötelem teljesitésére vonatkozó követelését vagyoni, jelesül készpénzértékre visszavezetni s annak ily alakbani megitélését kérni; s épen azért nem foghatjuk fel — a minthogy e tekintetben a másodbiróság laconicus határozata közelebbi felvilágositást nem is nyujt — mi indithatta a kir. táblát arra, hogy oly elvet statuáljon, melynek következetes alkalmazása azt eredményezné, hogy a készpénzbeli követelés fogalmából a követelések egy tulnyomó csoportja választatnék ki, a mely pedig a szónak ugy etimologiai mint jogászi értelme szerint oda tartozik?

Ha a kir. tábla azt találta volna, hogy a kereseti kárkérelem a fenforgó esetben az adásvételi szerződésnek *készpénzbeli fizetés általi* teljesitésére irányzottnak nem tekinthető s hogy a kereset tárgyát a szerződés *másnemü* teljesitése képezi (végr. törvény 222. §-a), akkor az elvégre is nem volna egyéb, mint az összerü esetnek az elsőbiróságétól eltérő felfogása s mint ilyen — még ha kifogás alá esnék is — nem szolgálhatna indokul arra, hogy nyilvános megbeszélés tárgyává tétessék; itt azonban egy általános elvi kijelentésről van szó, mely a törvényben fixirozott fogalmat vagyis a *követelés alakját* összetéveszti egy másik fogalommal: *a követelés keletkezési alapjával*, s mely ugy, a hogy szövegezve van, teljesen alkalmas arra, hogy a törvénymagyarázatot helytelen irányba terelje, a felebbviteli esetek számát szaporitsa és a jogbizonytalanságot előmozditsa.

Nem szabad tehát szem elől tévesztenünk, hogy a birói határozatok belső tekintélyét csak az által óvhatjuk meg, ha — ugy lent, mint különösen fent — gondot forditunk a fogalmi distinctiók szabatosságára és a kifejezésmód correctségére.

LÁNYI BERTALAN,
rimaszombati kir. törvényszéki biró.

[1] A kivételek közé sorozhatók a határozott nemü vagy faju ingóságok bizonyos mennyiségének átadására (214. §.) és valamely munka vagy másnemü teljesitésre (222. §.) irányzott követelések, melyekre nézve végrehajtási törvényünk a pernek jogerős eldöntése előtt biztositási intézkedés igénybevételére módot nem nyujt. *Herczegh* (Magyar polgári törvénykezési rendtartás II. k. 508. l. 3. jegyz.) ugyan azt tartja, hogy határozott nemü vagy faju ingóságok bizonyos mennyiségének átadására vonatkozó követelésre nézve a meghatározandó pénzbeli egyenérték erejéig biztositási végrehajtásnak van helye, ezt azonban csak a forgalom igényeire való hivatkozással indokolja.

Különfélék.

— **Miért nincs tekintélyünk?** A következő sorokat vettük Tóth Gáspár selmeczi ügyvéd urtól:

Napról-napra megujul a panasz az ügyvédi tekintély hanyatlásáról, a jogász elem befolyásának csökkenéséről, a pálya tultömöttségéről, mely pauperismust és proletariátust teremt ott, hol eddigelé ilyest nem ismertünk.

Keresik is ennek okát s ezt majd az ügyvédi rendtartás hiányaiban, majd a tisztességtelen cliensvadászatban és reclamhajszában, majd meg a birói kar elzárkózottságában és részben a birói karnak az ügyvédi karral való ellenkezésében találják föl. Pedig mindezek csak symptomák, melyeknek oka és alapja a solidaritás érzületének hiánya.

Mindama esetekben, midőn a jogászság egyeteme nyilatkozott, nyilatkozatának megvolt nemcsak erkölcsi, hanem gyakorlati hatása is.

A jogászgyülések, mint a jogászok egyetemének alkalmi egyesülései, nem panaszkodhatnak, hogy nyilatkozataik még irányadó helyen is figyelembe nem vétettek volna; sőt midőn nem a jogászok összessége, hanem csupán az ügyvédek inditottak harczot a birói függetlenség megcsorbitásának szándéka ellen, még ezen actio is sikerre vezetett.

Szóval mindenütt megvolt a jogászság szavának sulya és tekintélye, a hol az egyesült erővel lépett föl.

Hogy a hatás és az eredmény csak időszakonkint érvényesül, ennek egyszerü oka az, hogy a jogászok egyeteme is csak időszakonkint, csak alkalmilag lép föl, hogy bizonyos irányban actiót fejtsen ki; hiányzik oly állandó közege, mely őt mint solidáris testületet állandóan képviselné.

Innen van aztán, hogy pl. a tudományos akadémián a hadi tudományoknak külön osztálya van, mig a jogi és államtudományok, melyeknek fontosságát pedig kétségbe bizonyára senki se vonja, máig nem tudták azt kivivni, hogy képviselői önálló külön osztálylyá alakuljanak.

Innen van, hogy nem rendelkezünk oly eszközökkel, melyek anyagilag is alkalmasak lennének egyik vagy másik oly czél előmozditására, melyek a jogászok összeségének, vagy egyik részüknek hasznára lehetnének.

A solidaritás érzülete nagyon könnyen teremthetne ily állandó közeget egy állandó, egyetemes jogászegyletben.

Nem akarok az egyesületi eszme mellett elméleti érvekkel küzdeni, hanem rámutatok e helyett a «magyar erdészeti egyesületre», mely 1866-ban megalakulván, ma már az erdészet terén mérvadó szerepet és döntő befolyást gyakorol. 1867-ben vagyona 17,000 frtot, 1875-ben 54,000 frtot, 1881-ben 140,000 frtot tett ki s ma már vagyonilag következőleg áll:

1. Budapesten levő ház értéke 202,000 frt. 2. Értékpapir és kötvény 69,876 frt. Összesen 271,876 frt, mihez járul az egyesületi könyvtár és az erdészeti gyüjtemények.

Megalakitotta:

a) a Deák Ferencz-alapitványt 10,000 frttal, melynek kamataiból évenkint egy-egy erdészeti szakmunkát jutalmaz 100 darab aranynyal;

b) a gróf Tisza-Lajos alapitványt 19,157 frt 62 krral, melynek kamataiból szorult helyzetben levő magyar erdőtiszteket és altiszteket segélyez;

c) a Bedő Albert-alapitványt 12,544 frt 30 krral, melynek kamataiból szegénysorsu magyar erdőtisztek és altisztek erdészeti pályára készülő fiainak a selmeczi erdészeti akadémián két 300 frtos ösztöndijat adományoz;

d) a Wagner alapitványt 9544 frttal, melynek kamataiból erdőtisztek és altisztek szegénysorsu özvegyeit és árváit segélyezi.

E mellett a tagoknak csupán az Erdészeti Lapokat adja ingyenesen, megengedi az egyesületi könyvtár használatát és kedvezményes áron adja nekik az egyesület kiadványait.

Tagjainak száma ma már 843 alapitó és 940 rendes tag.

Az alapitói dij egyszer mindenkorra 150 frt, a rendes tagsági évi dij 8 frt.

Rövid husz év alatt ily óriási eredményt mutat fel a testületi szellem oly kis számu testületnél, mint a milyen az erdészeké.

De ott a mint egy-egy erdész az erdészeti államvizsgálatot letette, első kötelességének tekinti az erdészeti egyesületbe való belépést; mert tudja azt, hogy az egyesületben erkölcsi támasza lesz mindig, sőt ha baj találná érni, vagy ő vagy övéi még anyagi támogatást is nyerhetnek tőle.

Mit állithatunk ezzel szembe mi büszke jogászok?

Bureaukratikusan berendezett hivatalos ügyvédi kamarákat.

Az időszakonkint ülésező, de évek óta alvó jogászgyülést és a szerényen müködő jogászegyletet 5, illetőleg 3 frt évi tagdijat fizető 350 taggal, mely 1500 frt csekély évi jövedelméből nem bir meg mást, mint az egyletben tartott értekezések és felolvasások nyomtatási költségeit.

Pedig volnánk vagy 12,000-en magyar jogászok, kiknek ugy erkölcsi, mint pedig anyagi érdeke megkövetelné, hogy mint testület vessük latba azt a sulyt, mely szellemi magasabb álláspontunk alapján bennünket megillet; vessük latba mindannyiszor, midőn a közjó érdeke, midőn egyeseknek erkölcsi vagy anyagi támogatása ezt igényelné.

Kövessük «a segits magadon és az isten is megsegit» alapigazságot s ha ezt követendők, mindannyian egy jogászegyesületbe egyesülünk, kivivhatjuk egyesült erővel mindazt, a mire jogos igényünk lehet és nem lesz okunk jajgatni a sülyedő tekintély és a csökkenő befolyás fölött.

Vegyék az ügyet kezükbe első rangu jogászaink és meg vagyok győződve, hogy a hivatott vezérek zászlója alatt nem magam leszek a közkatona. Egyesek nem vivhatják ki azt, a mi csak egyesült erővel küzdhető ki.

— **Az elzüllésnek kitett gyermekek megmentésére** társadalmi actio indult meg s a humanus mozgalom vezetői már értekezletet is tartottak a teendők iránt. Részünkről a legnagyobb örömmel csatlakozunk e mozgalomhoz, mely hivatva lesz a közhatóságokat és a társadalmat azon páratlan indolentiájából felrázni, melyet eddig e fontos kérdés iránt tanusitottak. Külföldön már rég tisztában vannak az iránt, hogy csak az ily irányu præventio képes a bünt már csirájában elfojtani s a csavargó elzüllött gyermekekből hasznos állampolgárokat nevelni.

— **Felebbezések felterjesztése körüli eljárás.** Az igazságügyminiszter ur körrendeletileg utasitotta az elsőfolyamodásu bíróságok vezetőit,hogy intézkedjenek, hogy a felebbvitt ügyek kellően felszerelve terjesztessenek fel. Meglehet, hogy ezen körrendeletnek egy rövid időre, talán egy évnegyedre, meg lesz a kivánt hatása, mig tudnillik az illető hivatali közegek ezen rendelkezés hatása alatt lesznek, de ennek elenyésztével ismét visszatér minden a régi kerékvágásba; mert ha nem respectálták eddig is a szabályokat, melyekben a felterjesztés mikéntje meghatározva van: akkor nem lehet reményleni, hogy a miniszteri körrendeletnek tartós hatása legyen. Más módot kell tehát választania a miniszter urnak, ha azt akarja, hogy a felterjesztések körüli szabálytalanságok egyszer s mindenkorra megszünjenek. Csak ki kell mondani, hogy minden egyes esetben 5 vagy 10 frt pénzbüntetéssel büntettetik a felterjesztéseket eszközlő kezelő közeg, ha a felebbvitt ügyet nem az előirt módon terjeszti fel, és tapasztalni fogják a felsőbb bíróságok, hogy megszünnek a felterjesztési hiányok. Kisérelje csak meg a t. igazságügyminiszter ur és meglátja, nem fog csalódni.

M.

— **Dr. Nagy Ernő** nagyváradi jogakadémiai tanárnak közjogi kézi könyve, mint halljuk, legközelebb második kiadásban kerül sajtó alá. A munka körülbelül 100 oldalnyi terjedelemmel bővebb lesz és teljesen átdolgoztatott. A könyv őszkor jelen meg. Örvendünk ezen szép sikernek. A jeles munka teljesen meg is érdemli azt.

— **Dr. Timon Ákos** győri jogakadémiai tanárnak *Városi kegyuraság* czimü dolgozata, mint értesülünk, legközelebb egész terjedelmében megjelen az *Archiv f. katholisches Kirchenrecht* czimü folyóiratban.

— **Az enyhitő körülmények tanához.** *A kir. Curia:* (gondatlanság által okozott sulyos testi sértés vétségével vádolt S. M. elleni bünügyben) stb. . . a törvény előtt mindenki egyenlő lévén, a büntetés kiszabásánál a társadalmi állás enyhitő körülményt nem képez. . . (1889 jan. 3. 4793/88.)

— **A Pribil-ügyben** a bírósághoz benyujtott orvosszakértői véleményeket közöljük a mellékleten.

Nemzetközi szemle.

— **Bekker** nagyhirü heidelbergi tanár hosszabb dolgozatban birálja a német polgári törvénykönyv javaslatát. Szerző a javaslatnak már igen nagyszámu antoganistáihoz csatlakozik. Közelebb visszatérünk dolgozatára.

— **A franczia senatusban** élénk vita tárgyául szolgált *Le projèt de Loi sur les Marques de Fabrique*, melynek alapeszméje, Bozérian senatornak néhány év előtti javaslata szerint abban összpontosul, hogy meggátoltassanak a csalárd müveletek, melyek a külföldi gyártmányokat franczia müvek gyanánt hozzák a piaczra. A senatus bizottsága nagy terjedelmet adott ezen törvényalkotásnak, egy egész kis codexet állitván elő a jeles Dietz-Monin szerkezete mellett az ipari tulajdonjogról, mely 9 czimből és számos §§-ból áll. (*Réforme Judiciaire* 1888 No. 4. pag. 353.)

A franczia képviselőházban is több rendbeli közgazdászati javaslattal foglalkoztak. Nevezetesen a csődtörvény reformjával, mely arra is kiterjesztetik, hogy minden kereskedő köteles a fizetési beszüntetést 10 nap alatt a kereskedelmi törvényszéknek bejelenteni, melynek következtében a törvényszék kimondja a csődöt ellene; de ha elmulasztatnék is azon bejelentési határidő, vagy a hitelezőkkeli kiegyezés nem sikerülne is, a törvényszék elengedheti a csőd kimondását s a kereskedő felmentheti annak jogi hátrányaitól, ha azt a fenforgó körülmények folytán kimenthetőnek találja. (*Droit, 1888. Juillet-Aout*, pag. 350.) A kormány is nyujtott be egy törvényjavaslatot *Sur les sociétés coopératives*, melyben meghatároztatik, hogy a tőkeszaporitás csak évről-évre történhetik és egyszerre 200 ezer frankot meg nem haladhat; és az áltőke-szaporitások meggátlására, ezen miveletek meg nem engedtetnek, mig az előző kölcsönök teljesen nem tisztáztattak.

A képviselőház e nyár folyamán még egy nagyfontosságu közgazdászati s társalmi kérdéssel foglalkozott: a munkások kármentesitési jogával vétlen szerencsétlenségeikért. E jog kiterjesztetik mindazon sérelmekre, balesetekre, melyek a munkásokat s üzleti alkalmazottakat munka közben érik, kivévén ha azok általuk idéztettek volna elő. Különben a kármentesitést nemcsak a sérült munkások, hanem hozzátartozóik is igényelhetik. A kamara elfogadta bizottságának ily értelemben szerkesztett javaslatát és az m. é. junius 21. már a második felolvasás alá került. Ezután a kamara a nők s gyermekek gyári munkarendjének javaslatát tárgyalta, mi már oly sokszor képezte a franczia parlament gondoskodásának feladatát.

Irtások.

91.

Egész értekezést lehetne irni az ügyvédi meghatalmazások szokásos értelmezéséről. Az értelmezésnek uralkodó tendentiája az, hogy a mi a nyomatott ügyvédi meghatalmazásban az ügyvéd előnyére szól, az nem érvényes, a mi pedig az ügyvéd hátrányára szól, az nagyon is érvényes. Ime két példa. Benne van, hogy az ügyvéd a behajtott pénzeket költségei kiegyenlitésére fordithatja. Nem érvényes, mert csak nyomatva van. Benne van, hogy a fél kötelezi magát a költségek fizetésére. Ez ha másra nem is, de legalább arra jó, hogy az ilyen meghatalmazás, ha bünügyben bélyeg nélkül használtatik, nyomban megleletezzék. Mert a nevezett passus, habár csak blankettára van nyomatva, de a financz szempontjából költség-kötelezésnek vétetik. (*Ügyvédi körökből.*)

Felelős szerkesztő **Dr. Dárday Sándor** (VIII., Sándor u. 9. sz.)
Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (IV. gr. Károlyi u. 24 sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (IV. Egyetem u. 4. sz.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Huszonnegyedik évfolyam. 8. SZ. Budapest, 1889. február 22.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Sándor-utcza 9. sz., I. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Törvénytervezet a fizetési meghagyásokról. Szerkesztette dr. MÁRKUS DEZSŐ budapesti ügyvéd. — A magyar öröklési jog javaslata. PFAFF és HOFMANN bécsi egyetemi tanárok véleménye. — Jogirodalom: Az egyházjogi irodalom köréből. Dr. REINER JÁNOS-tól. — Törvénykezési Szemle: Felebbviteli bíróságaink bünügyi hátralékairól. FARKAS LAJOS komáromi kir. törvényszéki birótól. — Az illetékes bírósághoz való áttételről. FÖVENYESSY LAJOS nagykátai kir. aljárásbirótól.— Különfélék. — Nemzetközi Szemle. — Irtások.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A magyar kir. Curia első polgári tanácsának elvi jelentőségü határozatai. Közli: Dr. JANCSÓ GYÖRGY. — A m. kir. pénzügyi közig. bíróság határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Rendkivüli Melléklet: Védbeszéd kettős gyilkosság büntettével terhelt Pribil Ferenczné bünügyében elrendelt folytatólagos végtárgyaláson. Tartotta dr. Brachfeld Manó budapesti ügyvéd. Itélet ugyanazon ügyben.

Törvénytervezet a fizetési meghagyásokról.

(Intő eljárás.)

Szerkesztette dr. MÁRKUS DEZSŐ budapesti ügyvéd.

1. §. Oly esetben, midőn a hitelezőnek határozott pénzösszeg megfizetésére vagy más, helyettesithető dolog vagy értékpapirok határozott mennyiségének szolgáltatására irányuló esedékes követelése van: a biróság a hitelezőnek kérelmére az adós ellen fizetési meghagyást bocsát ki.

A tartozás alapja figyelembe nem jő. Váltókon alapuló követeléseknél azonban fizetési meghagyás kibocsátása nem kérhető.

Ez eljárásnak nincsen helye akkor sem, ha a kérelemből kitünik, hogy a követelés érvényesithetése ellenszolgáltatástól függ, valamint akkor sem, midőn az adós külföldön lakik vagy a kézbesitésnek ügygondnok kezéhez kellene történnie.

2. §. A fizetési meghagyást, a követelés összegére tekintet nélkül, a kir. járásbiróság bocsátja ki.

Illetékes ama kir. járásbiróság, mely — hatáskörre tekintet nélkül — peres eljárás esetében a hitelező követelésének elbirálására a polgári törvénykezési rendtartás szerint illetékes volna.

A mennyiben azonban a hitelező a fizetési meghagyás kibocsátását nem az adós személyes bíróságánál kérné, a kivételes illetőséget megokoló körülményeket kérelmében igazolnia kell.

A biróság illetőségét hivatalból vizsgálja.

3. §. A fizetési meghagyás kibocsátása szóval vagy irással kérhető.

Az irásbeli kérelemnek, mely egy példányban nyujtandó be és az adós meghallgatása nélkül intézendő el, tartalmaznia kell:

1. A felek neveit, foglalkozását és lakását.

2. A követelés alapjának, összegének vagy tárgyának járulékaival együtt pontos megjelölését.

3. A biróság megnevezését és a fizetési meghagyás kibocsátásáért való kérelmet.

Ha a hitelező igénye nem pénzösszeg megfizetésére irányul, kérelmében meg kell jelölnie amaz összeget, melyet követelésének tárgya helyett elfogadni kész.

A hitelező ugyanamaz adósa ellen fenálló több követelése tekintetében egy fizetési meghagyás kibocsátását kérheti.

Több adós ellen egy fizetési meghagyás csak akkor kérhető és bocsátható ki, ha a hitelező követelése az adósokat közösen kötelezi és a biróság mindegyikükre nézve a 2. §. értelmében illetékes. Ez esetben ki kell tüntetni azt is, hogy a követelés mily arányban kötelezi az adóstársakat.

4. §. Ha a kérelem az előző és az 1. §. követeléseinek meg nem felel vagy ha tartalmából kitünik, hogy a hitelezőnek követelése egyáltalában vagy részben vagy a kérelem előterjesztésekor nincsen; avagy ha a biróság magát illetékesnek nem tartja: a kérelem hivatalból visszautasitandó.

A visszautasító végzés ellen nincs jogorvoslat. De jogában áll a hitelezőnek kérelmét megujitani vagy a peres utra lépni.

5. §. A fizetési meghagyásnak, mely föliratában ilyennek nevezendő, tartalmaznia kell a hitelező kérelmének kellékeit, továbbá az adósnak szóló ama meghagyást, hogy a hitelező követelését kamataival és a fizetési meghagyásért megállapitott költségekkel együtt a meghagyás kézbesitésétől számitandó 15 nap alatt különbeni végrehajtás terhe mellett fizesse meg vagy ha a követelést alaptalannak tartja, kifogásait ugyanennyi idő alatt adja be, annyival is inkább, mivel a fizetési meghagyást csakis a kellő időben beadott kifogásokkal helyezheti hatályon kivül.

6. §. A fizetési meghagyás a hitelezőnek és az adósnak kézbesitendő.

A kézbesitésre nézve a polgári törvénykezési rendtartás intézkedései alkalmazandók, az e törvény 1. §-ának 3. bekezdésében foglalt megszoritásokkal.

A fizetési meghagyásnak az adós kezéhez történt kézbesitése egyenlő hatályu a kereset megindításának következményeivel.

7. §. Az adós a fizetési meghagyást vagy annak önálló részét kifogással, melyet megokolni nem szükséges, hatályon kivül helyezheti. A kifogás szóval vagy irással történhetik.

Az irásbeli kifogás egy példányban nyujtandó be.

A hitelező a kellő időben beadott kifogásról értesitendő. Elkésett kifogás hivatalból utasittatik vissza.

Az adóstársak egyike által ugyanama fizetési meghagyás ellen beadott kifogás a többi adóstársnak is javára szolgál.

8. §. A kifogással hatályon kivül helyezett fizetési meghagyás, ugyszintén a kifogás költségeit a hitelező viseli. A költségek összegét a biróság állapitja meg.

Ha a kifogás következtében a per megindul, ennek bírósága egyuttal a fizetési meghagyás kéréséből származott költségek megtéritéséről is határoz.

Ha a per folyamán kiderül, hogy a kifogás teljesen alaptalan volt, az adós a fenti költségekben való marasztaláson kivül, mint konok perlekedő, 25 frttól 1000 frtig terjedhető pénzbirsággal büntethető.

9. §. A kifogás beadhatására megszabott határidő elmulasztása miatt az adós igazolással élhet, ha kimutatja, hogy mulasztása vétlen volt.

Az igazolási kérelem az elmulasztott határidőt követő naptól számitandó tizenöt nap alatt nyujtandó be.

Ha a biróság, a megtartott tárgyalás után, az igazolási kérelemnek helyt ad: ez egyenlő lesz a kifogás hatályával

A kellő időben beadott igazolási kérelem a fizetési meghagyás végrehajthatóságát felfüggeszti. A hitelező kérelmére azonban az igazoló fél ellen biztositási végrehajtás rendelendő el.

10. §. Ez eljárásnál a képviseletre nézve a polgári törvénykezési rendtartásnak a sommás eljárásra fenálló szabályai megfelelően alkalmazandók.

A megbizott meghatalmazásának érvényességéhez ennek hitelesitése nem szükséges.

A házastárs házastársa, a teljeskoru gyermek szülője helyett vagy viszont, az alkalmazott főnöke helyett különös meghatalmazás nélkül is adhatnak be kifogást a fizetési meghagyás ellen.

Az ügyvéd által való képviselet költségeit is a marasztalt fél tartozik megtériteni.

11. §. A hitelező a megfelelő számu példányban beadott keresettel is kérheti a fizetési meghagyás kibocsátását, ha erre és a kereset elbirálására ugyanegy bíróság illetékes.

Ez esetben a bíróság a fizetési meghagyást a kereset folytán hozott végzésképen bocsátja ki, annak hozzáadásával, hogy kifogás esetében a kereset tárgyalására a hitelező ujabb kérelme nélkül határnapot fog kitüzni.

Ha azonban a bíróság ily esetben fizetési meghagyásnak helyét nem látja: azonnal a kereset tárgyalására tüz ki határnapot.

12. §. A fizetési meghagyásban a teljesitésre, illetőleg a kifogás beadására rendelt határidő leteltét követő napon, ha az adós nem élt kifogással, a fizetési meghagyás alapján kielégitési végrehajtásnak van helye.

A végrehajtás a teljesitésre megszabott határidőnek utolsó napját követő hat hónapon belül kérhető. E határidő elteltével a fizetési meghagyás hatálya és végrehajthatósága megszünik.

A végrehajtási eljárásra, fenti megszoritással, az 1881: LX. t.-cz. rendelkezései alkalmazandók.

13. §. Ez eljárásnál a polgári törvénykezési rendtartásnak általános rendelkezései megfelelően alkalmazandók.

14. §. E törvény életbeléptetésével és végrehajtásával az igazságügyminiszter bizatik meg.[1]

A magyar öröklési jog javaslata.[2]

PFAFF és HOFMANN, bécsi egyetemi tanárok véleménye.

IV—VII. FEJEZET.

188. §. A harmadik bekezdést ilyen általánosságban nem tartjuk helyesnek, mert a szerint a hagyományt kétség esetében lehetőleg nagyra kellene venni, mig egy régi, igen helyes magyarázati szabály (melyen a 285. és köv. §§. is alapulnak) *a csekélyebb megterhelés* mellett szól. Ez következik már az általános bizonyitási szabályokból is; azon hagyományos, ki az őt elvitázatlanul megillető kisebb szolgáltatással nem elégszik meg, tartozik *bizonyitani*, hogy őt több illeti meg.

A 191—193. §§. megegyeznek az osztr. törvk. 691—683. §-aival, egy eltérés kivételével, a mások «gyermekei» tekintetében, a mit helyesnek tartunk. A 196. §. 4. bekezdésénél a 119. §-hoz való viszonyt figyelembe veendőnek tartjuk.

Mig a 198. és 200. §§. Mommsen 137. és 138. §-aival egyeznek meg, a 199. §. uj, de nem szerencsés ujitás. Nyomatékosan ajánljuk ezen szakasz törlését. Hosszas volna annak kimutatása, hogy ezen szakaszt elméletileg nem lehet igazolni, hogy csak *látszólag* is a 198. §-nak folyománya. De az könnyen belátható, hogy gyakorlati tekintetben mily aggályos ezen szakasz, hogy mily sok pert okozna; mily nehezen volna meghatározható az a határ, hogy hol kezdődik «a hagyaték nagyobb része»; mennyire eltérően becsültetnek meg gazdaságok, gyárak, iparvállalatok részvényei és még inkább szabadalmi jogok, szerzői jogok, stb. További okot a perlekedésekre ezen szavak nyujtanának: «a mennyiben a végrendeletből az ellenkező szándék ki nem tünik.»

A 201. és köv. §§., melyek részint az osztrák joggal, részint Mommsen javaslatával (vagy mindkettővel) megegyeznek, tárgyszerüek.[1]

A 206. §. második bekezdése nem világos és ez áll Mommsen 146. §-ára nézve is; a gondolat, az ő indokolásának 236. lapján sokkal világosabban van kifejezve. Minthogy t. i. az a gondolat van kifejezve, hogy a határozott hányadban örökösnek nevezett mindig ezt kapja, könnyen az a félreértés támadhatna, hogy ezen szavak: «ugyanezen szabály» csakis az előbbi részesitéseknek aránylagos leszállitására vonatkoznak, jóllehet nem csupán ezekre vonatkoznak. Ha egy egyszerü, közelfekvő gondolatról volna szó, akkor egészen helyén lenne a kevés szavu szövegezés, de mivel a gondolat értelme nem annyira világos, több körülirással kellene kifejezni. Talán igy: «Ugyanezen szabály ... örökösöknek nevezve; ha azonban ezen számitás a meghatározottnál nagyobb örökrészt eredményezne, akkor mégis csak ez lenne követelhető.» Vagy talán igy: «Ugyanezen számitási mód alkalmazandó, ha az utóbbiak határozott örökrészekre vannak kinevezve; ha akár az ezen módon kiszámitott rész, akár pedig a végrendeletben meghatározott rész volna a kisebb, mindig csak a kisebb rész igényelhető.» Hogy ezen 206. §. érdemileg helyes-e, arról nem szólunk; maga Mommsen is az ő megfelelő 145. és 146. §-ai tekintetében egyszerüen hivatkozik a szász törvénykönyv mintájára és azzal nyugtatja meg magát, hogy e szakaszoknak csekély gyakorlati jelentőségük van.[2]

Hogy a 208. §-ban foglalt értelmezési szabály helyesebb, mint a ptkv 605. §-ában foglalt ellenkező szabály, azt már commentárunkban (II. 218. s köv. ll.) kimeritően kimutattuk. A 209—214. §§-al (Mommsen 150—155. §-ai) szintén egyetértünk. A jog szerencsés továbbfejlesztésének tartjuk a 215. §-t. De helyesebbnek tartanók ezt a szövegezést: «... az örökhagyó megelőzőleg hal el: az utána öröklő leszármazók az ő helyébe lépnek, hacsak a végrendelet ellenkező intézkedést nem tartalmaz.» Nem szükséges azt mondani: «hallgatag helyettesitett örökösöknek tekintendők», mert a törvénynek nem kell a tudományos constructiót megmondani. Fontos az a megszoritás, hogy: «az utána öröklő leszármazók», mert az örökhagyó a törvény által itt helyettesitett rokonokat kevésbé önmagukért, mint inkább szülőjükért szereti; ha már most a szülő kitagadta őket vagy ha szülőjük irányában az öröklésre érdemetlenek volnának, akkor az örökhagyó szándékával ellentétben állna az, hogy az ő örökösül nevezett szülőjük helyébe lépjenek. Tehát egyrészről az örökösül nevezett rokonnak nem minden *örököse* helyettesittetik, hanem csak a leszármazók; másrészről nem minden leszármazó, hanem csak azok, a kik a kinevezett örökös után örökölnek.

Az utóörökösödés iránti rendelkezésekben (VII. fejezet) a javaslat igen helyesen az osztrák jog álláspontjára helyezkedik, és nem (mint Mommsen) a római jog álláspontjára, a mely *B*-nek *A* után való öröklését hagyománynak (fideicommissum hereditatis) tekinti és az egész hitbizományi öröklést az öröklés és a hagyomány közt álló fogalomnak veszi.

[1] Az indokolást legközelebb közöljük.

[2] Az előbbi közleményeket l. a mult évi 4., 8., 14., 19., 23., 29., 33., 44., 49. és az 1889. évi 3. és 5. számokban.

[1] A 204. §-ban ezt a csekély szövegmódositást ajánljuk: «*összes* hányada.» (V. ö. Mommsen 142. §.)

[2] A szász polg. törvénykönyv a 2185. és 2186. §§-ban tárgyilag megegyező rendelkezéseket tartalmaz. Azt gondolná az ember, hogy ezek indokolását Siebenhaar könyveiben találhatni; de sem commentárjában (III. k. 268. és köv. ll.), sem tankönyvében (495. §. 784. l.) nem fordul elő egy felvilágositó szó, a mint egyátalában mindkét müvet értéktelennek tartjuk.

A javaslat mégis egy fontos kérdésnél nem ragaszkodott következetesen a maga álláspontjához (l. alanta 229. §-nál).

A 217. §-nál egy pótlás volna kivánatos. Ha pl. valaki nővérének gyermekeit örökösökül nevezi, és nővérének az örökhagyó halálakor két gyermeke van és később születik, tegyük fel, még három, ez esetben ezen utóörökösök születéséig nem áll be a törvényes öröklés, hanem az első gyermekek az örökhagyó halála után az egész hagyatékot kapják meg (mindegyik a felét); a harmadik gyermek születésénél egy harmadot tartoznak neki kiadni, a negyediknek születésénél mind a hárman egy negyedet, az ötödiknek születésénél mind a négyen egy ötödöt. Ily esetekben a 232. §. 2. bekezdésében foglalt szabály alól is kivételt kellene tenni, nehogy olyféle kételyek és nehézségek keletkezzenek, milyenekről az osztrák jogra nézve szóltunk. (Excurse, II. 153. köv. ll.)[1]

A 218. és köv. §§-kal egyetértünk; csakhogy a 221. §. nem óvatosan van szövegezve. Ha az örökös az örökhagyó életében eszének használatát visszanyeri, halálakor azonban visszaesővé (tehát elmebeteg) lesz, akkor a rendelkezésnek még sem kell hatályát veszteni. Tehát talán igy lehetne mondani: «ha az örökös az örökségbe lépéskor vagy később egészséges».[2]

A 222. §-ban foglalt «terhelik» kifejezés kétértelmü. Az œkonomiai eredmény tekintetében a hagyományok nyilvánvalóan az utóörököst is terhelik, a mint a szakasz maga bizonyitja; a szakasz bevezetése azt akarja mondani, hogy a hagyományosoknak mindenekelőtt az örökösök irányában van követelésük, azután szavatol értük az utóörökös is, a mint a 230. §. bizonyitja.

A 223. §. első két bekezdése valószinüleg azt akarja mondani, a mi az osztr. tvkv. 613. §-ában egészen másképfoglaltatik; a magyar javaslat szövegezése szabatosabbnak mondható, mert kimondja, hogy az örökös tulajdonának korlátozása csak visszonylagos. Hogy az itt megállapitott általános biztositás-nyujtási kötelezettség nem megy-e nagyon is messze, annak vitatásába nem bocsátkozunk.

Vajon nem kellene-e a 224. §-ban — nem-jogászok felvilágositására és megnyugtatására — az elidegenitővelszemben a kártalanitási igényt megemliteni, hogy a részleges ellenmondás látszata a tilalom (az 1. bek. szerint) és az elidegenités megtámadhatatlansága közt (a 2. bekezdés szerint) elkerültessék? A 225. és 226. §§-kal egyetértünk; a 226. §. szövegezése talán jobb volna, ha a «rendelkezési jog» után az «is» szócska beszuratnék. A mi a 227. §-t illeti, szerintünk a növedéki örökrész az utóörököst illetné, mert «portio portioni accrescit, non homini».[3]

A 3. bekezdés kapcsán azt a kérdést kell felvetni: mikor kezdődik a késedelem? Csak a megintéssel? vagy (216. §. 1. 2. bek.; 227. §. 1. bek.; 229. §.) azon időponttal, midőn a kiadásnak meg kellett volna történni? Ezen kérdés gyakorlati jelentőséggel bir.

Az utóörökös ipso iure vagy pedig az örökségbe lépés által szerzi-e meg öröklési jogát? A 229. és 399. §§. az előbbire látszanak mutatni, de ez meglepő és következetlen volna. Római jog szerint (melyet pl. Mommsen javaslata követ) persze hogy igy van; de: si duo faciunt idem, non est idem. A római jogban nem is lehet másképen. Az örökösnek, mint az örökhagyó közvetlen jogutódjának, a római jogban létező fogalma szerint, a hitbizományi örökös nem tekinthető valódi örökösnek;[4] innen van a fideicommissum hereditatis mesterséges felfogása; mint «fideicommissum» hagyomány, római jog szerint pedig *minden* hagyomány ipso iure szereztetik meg. A magyar javaslat azonban az osztrák joggal egy álláspontonvan; az utóörökösödés nem hagyomány, az utóörökös valóságos örökös. Már pedig az örökös osztrák jog szerint és a magyar javaslat szerint is soha sem szerez ipso iure, hanem mindig voluntate (elfogadás, az örökségbe lépés által); v. ö. 374. §. Egészen tudatosan adták fel a korábbi magyar jog álláspontját, mely az ó-német joggal egyezett meg, és fogadták el az osztrák alapelvet; más szavakkal: az ipso iure való megszerzés helyébe a (kifejezett vagy hallgatólagos) öröklési nyilatkozatot, az örökségnek az örökségbe lépés által való megszerzését tették. A hagyományok ellenben a (400. §. szerint) ipso iure szereztetnek meg, ugy mint a római jog szerint. Ha tehát az mondatnék, hogy az utóörökösök is ipso iure örökölnek, akkor a római jogból való jogi tételt felvennék egy más rendszerbe, a melybe nem illik s ezzel ismét visszatérnének az örökségi hagyományra, a mi pedig elvettetett.

De mikor történjék meg az örökségi nyilatkozat, ha ez elfogadtatnék? Véleményünk szerint szabad választásra kellene hagyni: vagy mindjárt az öröklés megnyiltakor, vagy a 229. §-ban meghatározott időben, vagy bármikor azon idő folyama alatt, midőn az örökség az előző örökösé.

De egész határozottan kellene azt a kérdést szabályozni, vajon az utóörökös-nevezés kétség esetében feltételesnek vagy pedig csak időlegesnek tekintendő-e. Gyakorlatilag kifejezve: ha az utóörökös nem marad életben azon időpontra, midőn az örökség kiadandó, — tehát szabály szerint az előző örökös halálának időpontjára — kapnak-e valamit az ő örökösei vagy nem? az örökség talán az előző örökös örököseire száll? A 229. §. azon következtetésre nyujt alapot, hogy az utóörökös az ott megjelölt időpont előtt egyátalán nem bir joggal, tehát örököseire sem hagyhat jogot. És mégis ez helytelen és az örökhagyó akaratával ellenkezésben volna. A hasonló rendelkezések között talán a leggyakoribb «entspringt dem Wunsche des Ehegatten,[1] mit dem er in kinderloser Ehe lebt, den Genuss seines Vermögens zuzuwenden, aber doch zu verhindern, dass es nach dessen Tode durch die verschwägerte Familie der eigenen (d. h. der Familie des Testators) entzogen werde. Denn der Gatte steht Vielen, die Schwäger stehen Wenigen näher als die Geschwister.» Egyébiránt ezen, a részletekben nehéz kérdés tekintetében commentárunkra (II. kötet, 233. és köv. ll.) kell utalnunk; a fentebbi idézet is abból van véve.

A 230—234. §§-kal érdemileg egyetértünk. A 232. §-ban a középső mondat magában véve, tekintettel a 217. §-ra, felesleges. De valószinüleg azt akarták vele mondani, hogy nem tesz különbséget az, hogy az utóörökösökül nevezettek egykoruak vagy nem egykoruak az örökhagyóval — eltérően az osztrák jogtól; a mint különben is a 232. és 233. §§. az osztrák jogtól eltérnek, a mennyiben nem a tárgyak különbözőségére (ingó, ingatlan vagyon), hanem az alanyok különbözőségére (hogy vajon az utóörökösök idegenek vagy az örökhagyó hozzátartozói-e), van suly fektetve.[1] (Folyt. köv.)

[1] És ezek nem valami elméleti képzelgések, hanem oly eredmények, melyekre a gyakorlat birálata alapján jutottunk.

[2] V. ö. Commentar II. 261. és köv. ll.

[3] Hosszadalmas volna, ha nézetünket a növedékjog tekintetében kifejtenék, azért utalunk: Hofmann *Kritische Studien im röm. Recht*, 57. és köv. ll., különösen 76., 77. ll.

[4] L. Excurse II. 187. és köv. ll.

[1] Mellesleg megjegyezve, nem kellene mondani: «házastársa . . . köréből.» Helyesebb volna a 233. §-t igy szövegezni: « . . . Hozzátartozói köréből (a mi alatt rokonai, házastársa, testvérei és testvéreinek leszármazói értetnek) nevezett örökösöket. . . .»

*

Jogirodalom.

Az egyházjogi irodalom köréből.

Az, a mi a különös magyar egyházjogban a specialis magyar elem, nem egy intézménynél háttérbe szoritja annak közönséges egyházjogi alapját. A külföld mutat is föl oly irányzatot, mely a tulajdonképi egyházjogot az államjognak, közjognak az egyházat érintő szabályozásai által hiszi helyet-

tesithetni. Nálunk is az egyházjog nem egy intézménye ugy szerepel, mint közjogi fogalom, a specialis magyar egyházjog nem egyszer merit a közjogból és függetleniti magát egyházjogi alapjától. Pedig alig van intézmény, melyet közönséges egyházjogi alapjára visszavezetni nem lehetne.

A különös magyar egyházjog megállapitása érdekében még *mindent* kell tenni. *Egyes tételek tisztázása kitünő kezekre talált.* Azonban csak ez lehet termékenyitő az elméletre, ugy mint a gyakorlatra: fentartani a kapcsolatot a közönséges egyházjogi alappal, és ezen alapon épiteni föl előbbit. És ez mellőzhetlen is.

Szemlénk czélja: járulni ezen kapcsolat közvetitéséhez és ez által az egyházjog tudományának népszerüsitéséhez.

Az egyházjog tudománya szükségének, termékenyitő s nevelő erejének, valamint gyakorlati jelentőségének előadása alól fölment az első értekezés, a melyről szólunk.

Vering Frigyes prágai egyetemi tanár az általa szerkesztett Archiv für kath. Kirchenrecht 1888. évi I. füzetében (181—193. l.) «Kann das blosse Studium des Staatskirchenrechtes als Ersatz für das des Kirchenrechtes genügen?» czim alatt (Burckhard: Zur Reform der juristischen Studien, Wien 1887. ellenében) vitatja az egyházjognak, mint disciplinának szükségét mai alakjában.

Kiindul a jogi müvelés helyes feladatából, melyet Savigny a fogalmak számtanának, a felsőbb mathematika egy nemének nevez. Rámutat azon nevelő erőre, a melyet az egyházjog kifejlésének és időnkénti alakulásának tanulmányozása nyujt.

Miként juttatja érvényre az egyház a változó idők, viszonyok és népek között a meg nem változtatható jus divinumot, s miként idomitja ezen változó viszonyokhoz a jus humanum, mere positivumot: mindez a jogászi gondolkozás és értelem, valamint a felsőbb politika kiképzésére a legkitünőbb képzési eszköz. Találó példákkal illustrálja azon bámulatos müködést, a melyben az egyház a jus divinum érintése nélkül mindig megtalálja a modus vivendit. Az államjogi tudományok nem egy köre egészében az egyházjogon épült föl. S igy történelmi szempontra alapitott tárgyalásnak is megvan a jogosultsága. Azonban a pusztán történelmi tárgyalás s a gyakorlati jelentőségü tételek figyelmen kivül hagyása, az egyházjog tudományának félreismerése lenne. Oly államegyházjog — Staatskirchenrecht —, mely függetlenitené magát közönséges egyházjogi alapjától, meg nem érthető s fogalmi képtelenség. Ily államegyházjognak — gyakorlatilag tekintve azon államjogi, közjogi s közigazgatási tételekre és szabályokra kell kiterjeszkednie: 1. a melyek által az állam az egyházat támogatja; 2. a melyek által az egyházi fegyelemmel gátlólag szembenáll; és végül 3. arra, a mit az egyház forum internumába tartozónak s olyannak tekint, a mi teljesen az egyházi törvényhozás alá és joghatóságába esik. Ezen körben pedig már benn van foglalva az, a mit közönséges egyházjognak, az egyház által kifejtett egyházjognak nevezünk. Az egyház egyik vagy másik intézményének szabályozása föltételezi azon intézmény ismeretét. Az u. n. állami egyházjog szabályozza pl. az incorporatiót, az egyszerü és ünnepélyes fogadalmat, intézkedéseket tartalmaz az egyházhatalom különböző közegeire nézve: mindez teljesen érthetetlen lenne a szabályozás tárgyát képező intézmény egyházjogi fogalmának ismerete nélkül.

Egészben véve igen helyesen mutat az értekezés arra, hogy bármely u. n. állami egyházjognak ugy az elmélet, mint gyakorlat szempontjából a közönséges egyházjogi alapra kell fektetve lennie, abból kiindulnia és tanulását a közönséges egyházjognak — mint szükségképi előzménynek — megelőznie.

Das Stifterrecht in der morgenländischen Kirche. Dr. *Jos. von Zhishman.* Wien. 1888.

A keleti egyház kegyuri jogának önálló monographia alakjában legelső feldolgozása. A források és az azokon álló intézmények alapos ismerője bevezet a keleti egyház életébe. A részleteiben alig ismert intézmény azonnal áttekinthető lesz. A nyugati egyház kegyuri joga tárgyalási módjának alkalmazása teljesen ismerőssé teszi a keleti egyház alapitói jogát. Zhishman általános alapon áll, s az egyes részleteknél tett utalásoktól eltekintve, nem mutatja be az egyes országok specialis fejleményeit, a mi pedig főleg reánk nézve birna nagy érdekkel. Egyes részleteknél azonban utal ily specialis fejleményekre is. Igy utal az 1779 jul. 19-iki Rescriptum Declaratorium Illiricum 7-ik Artic.; az 1868 aug. 10-én a szerb metropolia, s 1869 május 28-án a román metropolia részére kiadott szabályzatokra, előbbinek C. 41. 42. utóbbinak 17. s köv. §§-aira, mint olyanokra, a melyek az epitropokról rendelkeznek, a kik — szerinte — az egyházközségek nevében gyakorolják az alapitói jogot. Az egyházközségek pedig rendszerint ugy léptek ily alapitói jogok birtokába, hogy magokra vették a templomok fentartásának kötelességét az alapitó családjának kihalta, elszegényesedése és azon esetben, ha azok nem gondolnak a templom fentartásának kötelességével. Lényegében több ponton találkozik a keleti egyház alapitói joga a nyugati egyház kegyuri jogával; keletkezése a kettőnek közös, s csak később válik el a nyugati egyház kegyuri jogának fejlődése. A keleti egyház alapitói jogának fejlődése a zsinathatározatokon, a kelet-római jogon, a konstantinápolyi patriarchazsinatok döntésein és a canonok magyarázói által tanusitott egyházi gyakorlaton nyugszik. Zhishman mindezt felhasználja — s gyakran eredeti szövegükben idézi —, valamint tekintettel van az alapitási okmányokra is, melyek főleg a gyakorlatban fenforgó viszonyokra vetnek világot. Nézete szerint az alapitó a kegyuri templom tulajdonosa maradna (35. l.), az alapitói jogban az alapitó tulajdonjogát benrejlőnek látja. Ennek különben az alapitás fogalma áll ellene. Ezen felfogás következményeként csak dologi kegyuri jogot ismer. Érdekes elv az (22. l.), hogy az alapitás érvénye még attól is függ, vajon nem támadtatik-e meg jelentékenyen az alapitás által az alapitó családjának vagyona, sőt Oláhországban nem fordithatott többet az alapitó valamely kolostor javára, minden fiát megillető vagyonrésznél. A keleti egyház alapitói joga nem ismer bemutatási határidőt (56. l.); azonban a püspök állapithat meg ily határidőt. Alkalmatlan s méltatlan mellőzése esetében utóbemutatásnak nincs helye. (58. l.) Széles jogkörre mutat az alapitó azon joga, a melynek alapján a javadalom birtokosát — kártalanitásra való igény nélkül — eltávolithatja (59. l.). Zhishman érinti még az egyházi dolgok elidegenitésére és igazgatására vonatkozó szabályokat. Egészében a keleti egyház alapitói joga kevésbé fejlett, mint a nyugati egyház kegyuri joga.

Chr. Meurer. Die rechtliche Natur des Tridentiner Matrimonial-Decrets. (Zeitschrift für Kirchenrecht XXII. Neue Folge VII. B. I. Heft. 97—126. l.) Értekező azon gyakorlatilag fontos kérdést akarja megoldani, vajon megszüntetheti-e az egyház a házasságkötés tridenti formáját? Előrebocsátja — Pallavicini s Sarpi alapján — a tridenti zsinaton ezen kérdésben elfoglalt ellentétes álláspontokat; főbb képviselőik nyilatkozataiban mutatja be azok álláspontját, kik a javaslatot olyannak tekinték, mely dogmát érint, és szembe állitja ezzel a többség nézetét. Felállitja a tételt: dogma jellemével bir-e a házassági decretum? Válasza tagadó. A dogma az isteni kinyilatkoztatáson, a szentiráson és hagyományon alapszik; nem állhat ellentétben az egyház által lefoglalt állásponttal. Mindez hiányzik itt. Az alattomosság, clandestinitas a tridenti zsinatig — egyházjogilag — nem érintette a házasság érvényét. A tridenti zsinaton is mint decretum reformationis lett kihirdetve; kötelező ereje az egyes plébániákban kihirdetéstől van függővé téve; ujabban egyes helyeken in particulari et speciali felfüggesztetik, sőt

dispensatio utján hatályon kivül is helyeztetik. Ez azonban még csak a zsinat álláspontjának természetes következménye, mely ily uton is kénytelen volt kifejezésre juttatni, hogy szabályozásának tárgya nem dogma. Ezért tulajdonképi érdekkel az értekezés azon része bir, mely a házasságkötési decretum jogi természetét vizsgálja. A házasságnak szentségi formája, forma sacramenti: a megegyezés, a consensus kijelentése. Ezen nem változtathatott a zsinat. A házasságkötési decretum ezt nem is érinti, csupán azt rendeli el — különbeni érvénytelenség, mint sanctio megállapitása mellett —, hogy ezen consensus mily alakban jusson kifejezésre, miszerint az iránt ne foroghasson fen kétség. A raptus feletti rendelkezések is mutatnak analogiát arra nézve, hogy a consensus esetleges nyilvánulása daczára nem létesülhet érvényes házasság, mivel a törvényhozó a rabló hatalmában levő személy akaratának szabadságát kizártnak tekinti mindaddig, a mig az a rabló hatalmában van. A szentség formája, a consensus nincs érintve, csupán a forma sacramenti, a consensus mikénti külkifejezésre jutása van szabályozva mindkét esetben. A tridenti decretum jogi méltatásában emliti még szerző azon tényt, hogy a tridenti forma — az egyház szempontjából — a protestánsokat is kötelezte, a midőn és a hol még önálló protestáns egyházközségek még ki nem váltak; hogy a gyakorlat azon tételt fejtette ki, hogy a tridenti forma a kihirdetés daczára csak ott kötelez, a hol követése nincs akadályozva, s igy nem kötelez oly helyen, a hol katholikus plébános vagy pap nem található (Congr. Con. 1669.); s hogy ily uton a házassági decretum declaratiók s instructiók által egész országok s egyházmegyékben föl lett függesztve a nem katholikus és vegyes házasságokra nézve, (L. erre nézve Kováts Gyula kitünő müvét: A házasságkötés Magyarországon, s főleg 91. s köv. l.) Végeredménye az: hogy a tridentinum előtt a formátlan consensus elegendő volt; a tridenti forma csupán az alattomosság káros következményei ellen, s első sorban a bizonyitás biztositására irányult; a mai világi törvényhozások eléggé gondoskodnak a nyilvánosság biztositásáról. A házasság szentségi jellege nem volna érintve, ha a tridenti forma megszüntetésével köttetnék a házasság: a katholikus félre nézve az intentio szentséggé változtatná azt, s e mellett az egyház büntetés sanctiója alatt kötelezhetné hiveit frigyöknek egyházi megáldatására.

Dr. REINER JÁNOS.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE

Felebbviteli bíróságaink bünügyi hátralékairól.

A ki figyelemmel kiséri felsőbb bíróságainknak évről-évre közzétett ügyforgalmi kimutatásait, lehetetlen, hogy a csodálkozásnak egy nemével ne tekintse bünügyi statisztikánknak azon eredményét, hogy felsőbb bíróságainknál daczára az 1883: VI. tczikk alkotásának, a bünügyek felebbezett számának folytonos növekedése észlelhető.[1]

A miniszteri indokolás ezen már ugy látszik elévithetlen bajnak kutforrását első sorban is az alsóbb bíróságok fokozott ügybuzgó tevékenységében találja fel. S a mennyiben alsóbb bíróságaink az administrationalis legfőbb hatalom ezen kitüntető elismerésének *kivétel nélküli* osztályosaivá sorozhatók be, legtávolabbról sem állhat szándékomban ezen a birói kart egyaránt megtisztelő érvet hatályában gyengiteni, valódi értékében alábbszállitani.

S mégis nem csupán az igazság leplezetlen feltárásának czélzata adja kezembe a tollat, hogy jelen czikkem által az alsóbb bíróságok elismert ügybuzgóbb müködésének érdemlapját talán egyes *helyi*, tehát kivételesen észlelhető abnormitások nyilvánosságra hozásával halványitani akarnám. Hanem, mert ugy vagyok meggyőződve, hogy a mi hiba és mulasztás a felvetett kérdés tekintetében alsó bíróságaink terhére lenne róható, mindaz valódi kulcsát nagyrészt az alsóbíróságok ellensulyozható beavatkozásától független, s alapokait inkább egyéb irányban képező factorok közrehatásában találja, tehát már ez okból sem lehet idegenkednem, hogy a méltán actualis sulylyal biró kérdést ne vegyem tárgyalás alá.

Dr. Fayer László: «A bünvádi eljárás javaslatának jogorvoslati rendszere» czimü értekezésében[1] a felső bíróságoknál tapasztalható bünügyi hátralékok tetemes apasztása czéljából szintén felhivja igazságügyi kormányunknak figyelmét abban az irányban, hogy addig is, mig a legujabb eljárási javaslatból törvény válik, valamelyes remedium életbeléptetése által tegyen ujabb kisérletet.

S a mennyiben erre vezető eszköznek sem a kisegitő birák ujabb berendelését, sem a kir. tábla decentralisatióját nem tartja számot tevő kisérletnek, sőt csupán a bünvádi eljárás valódi reformjának keresztülvitele esetén hiszi, hogy jóval csekélyebb számra fog a jogorvoslatok igénybevétele leolvadni, addig is azon véleményének adva kifejezést, mely szerint a bajon csak a biráskodás belső szervezetének átalakitása segit: lássuk, vajon az általa ajánlott irányban csakugyan található lenne-e oly expediens, mely az igazságügyi tárcza ujabb megterheltetése nélkül gyorsan hatékony szernek bizonyulna.

Eleve is kijelentem, hogy felebbviteli bíróságainknak átalánosan elismert tevékenysége felül áll minden oly insinuatión, mintha az elintézésre váró ügyek számának emelkedése legtávolabbról is összeköttetésbe lenne hozható felebbviteli bíróságaink lanyhább müködésével.

A kérdés bibéje egészen más okokban keresendő.

Jelen birósági szervezetünk határai között is képzelhető oly modus procedendi, mely bizonyos tekintetben a felebbezett ügyek számának apasztását lenne hivatva elősegiteni.

A bajt orvosló gyógyszer megjelölése előtt első sorban is fel kell sorolnunk felsőbb bíróságainknak mindazon jogorvoslati intézkedését, mikben felismerhető ugyan a modern criminalistikával lépést tartani akaró törekvés, de a rendezésre felölelt s szabályozást váró jogelvi kérdéseknek esetszerüleg s nem ritkán különböző irányban gyakorolt eldöntése nemcsak hogy alsóbiróságaink intézkedéseiben is eltérő, néhol kapkodó módon nyilvánuló hatásában vált szembeötlővé, hanem mint res judicata jelenvén meg, egész jogorvoslati rendszerünket előbbi kereteiből kiforgatta, itt-ott a jogegység rovására.

Másodsorban tárgyalnunk kell mai eljárásunknak azon kinövéseit, miknek kiküszöbölése mig egyrészről megtisztitná justitiánkat a mai rendszeres rendszertelenségtől, másrészről a felebbezett ügyek egy jelentékeny számának, az alsó bíróságok levéltárainak csendes nyugalmát biztositaná.

Ezek után nem tartózkodom annak kijelentésétől, hogy a felebbezett ügyek egy jelentékeny contingensét csupán időhaladéknyerés czéljából bejelentett felebbezések szolgáltatják. S a mit leginkább kiemelendőnek tartok: felsőbb bíróságaink nagy részben maguk szolgáltak rá, hogy a felebbezéseknek ugyszólván korlátlanná vált elfogadása körül a mai chaos uralkodjék.

Vegyük a törvényszékek által alapul elfogadott Sárgakönyv 89. §-ának azon rendelkezését, mely kellő határozottsággal jelenti ki, hogy a közvetlen megidézés iránti inditványra hozott határozat ellen nincs helye felebbezésnek. S ime felsőbb bíróságunk az oly számos éven át követett gyakorlaton egy fölmerült incidens alkalmából rést üt, az ily

[1] Dr. Szokolay István: «A kir. Curia 1888. évben» czim alatt a *Jogt. Közl.* f. é. 7. számában közölt czikkében a kir. Curiának ügyforgalmát akként mutatja ki, hogy az 1885. évi 19 ezer ügyszám 1888-ban 25 ezer számra emelkedett.

[1] L. *Jogt. Közl.* f. é. 4. számban.

végzések ellen bejelentett felebbezésnek helyt ád s az ügyet érdemben vizsgálja felül.

Felsőbb bíróságainknak ily jelentőségü határozatai szükségszerüen maguk után vonták alsóbb bíróságainknál lábrakapott azon gyakorlatot, hogy közvetlen idézés mellett végtárgyalást kitüző végzések ellen még oly esetekben is, midőn a Sárgakönyv 87. §-án alapuló közvetlen idézhetésnek előfeltételei a legteljesb mérvben fenforogtak, a bejelentett felebbezéseket minden visszautasitás nélkül elfogadták s felülvizsgálatra a kir. itélő táblához terjesztették fel, szem elől tévesztve, hogy ezen a törvényszékeknél hosszas évek után meggyökerezett gyakorlattal szemben csupán felsőbb bíróságaink egy-egy eltérően határozó tanácsának s nem legfőbb bíróságunk elvi jelentőségü határozatának mérlegeléséről van szó, s hogy felsőbb bíróságaink is nem feltétlenül mondták ki elfogadhatónak a felebbezést, hanem csak oly esetekben, midőn a közvetlen idézhetés szabályai sértettek meg.

A felebbezett ügyeknek ennél sokkal nagyobb számát vonta maga után felsőbb bíróságaink hallgatag hozzájárulásával türt, alsóbb bíróságainknál pedig immár általánossá vált azon gyakorlat is, hogy mind azon esetekben, midőn törvényünk vagy eljárási gyakorlatunk kellő határozottsággal zárja ki a további felebbezést, alsó bíróságaink a helyett, hogy a felebbezést bejelentő félnek felebbezését visszautasitanák s *csak az ezen visszautasitó végzés ellen esetleg* bejelentendő felebbezés esetén terjesztenék fel az ügyet felsőbb elbirálás alá: a bejelentett felebbezéseket ily esetekben is következetesen elfogadják. S minden ily esetben az illető felsőbb bíróságnak azon közbevető határozatára van szükség.

Kérdem, mily justitialis elv sértetik meg az által, ha alsóbb bíróságaink, midőn a felebbezés nyilván kizártnak tekinthető, a felebbezést mindjárt a saját hatáskörükben utasitják vissza? Legáltalánosabb és kirivóbb ez intézkedésnek helytelensége az 1883: VI. tcz. alapján felebbezett ügyek tekintetében, mely törvényczikk félreérthetlen határozottsággal jelenti ki, hogy a járásbiróságtól a törvényszékhez vagy kir. táblához s ezektől ismét tovább felebbezett ügyekben csak mily esetekben van helye felebbvitelnek, s ennek daczára a másodfokban itélő törvényszéki vagy kir. táblai itéletek ellen a gyakorlatban korlátlanul fogadtatik el a felebbezés. Minek következése ismét, hogy a harmad fokban itélő kir. tábla vagy Curia tarthatja magát egyedül jogosultnak a törvény által kizárt felebbezés visszautasitására.

Kérdeni lehet, mi szükség volt a törvény 4. §-ának olynemü rendelkezésére, hogy a másodfokban biráskodó kir. törvényszékek határozatai ellen meg nem engedett felebbvitel eseteiben is a felebbezést csak a kir. tábla utasitja vissza s per analogiam az ezen törvény alapján másodfokban biráskodó kir. táblai itéletek ellen bejelentett és meg nem engedett felebbvitelt a kir. Curia utasitja el?

Holott az a sértett vagy marasztalt fél, ha felebbezése minden adott esetben a kir. járásbiróság vagy kir. törvényszék által visszautasitva lesz, csak igen elvételt esetekben élne a felebbezését visszautasitó, különben a felsőbb bíróságnál is feltétlenül visszautasitásra számitható határozat ellen további felebbvitellel.

Szerencsésen oldja meg e kérdést legujabb eljárási javaslatunk. Ennek 325. §-a szerint a törvény által kizárt felebbezést a törvényszék utasitja vissza.

Egészen más categoriába esik Curiánknak a 31. számu döntvényben kimondott jogelve. Nem férhet kétség Dr. Fayer László fentebb megjelölt czikkének azon állitásához, hogy ezen döntvény előtt fenállott bünvádi gyakorlatunkban, ha a kir. ügyész előtt több vádlott-társ ellen hozott marasztaló itélet különböző időközökben hirdettetett ki, ezen körülmény ugyanannak alkalmul szolgált, hogy az inye ellen felebbező vádlott ellen ő is felebbezést jelenthessen be. Szóval, hogy büntessen a felebbezésért.

Ugyde ezen feltevésnek ellenkező lehetőségét sem szabad figyelmen kivül hagynunk. Mert a most hivatkozott döntvény alapján kifejlődött mai eljárásunkban viszont a kir. ügyész van kényszeritve, hogy az itélet kihirdetésére kitüzött első határnapon, midőn a számosabb vádlott-társak közül csupán egy vagy két vádlott jelent meg, ugyanő a meg nem jelent vádlottak ellenében is nyilatkozni tartozik. Mely esetben, miután a meg nem jelent vádlottak által teendő nyilatkozatról magának előzetes fogalmat nem alkothat, legtöbbnyire csak ugy *pro forma* lesz kénytelen bejelenteni felebbezését. S midőn a meg nem jelent vádlottak részére utóbb az itélethirdetésre egy ujabb határnap tüzetik ki, az ekkor megjelenő vádlottak már tudomást szerezvén a kir. ügyész által ellenükben már előbbi alkalommal bejelentett felebbezésről, vagy csupán ezen körülmény kényszeritő behatása alatt jelentenek be ők is felebbezést, vagy ha ennek daczára az itéletben mégis megnyugosznak, a minek értelmét egyébként nehéz lenne megmagyarázhatóvá tenni, ugy viszont a kir. ügyész nem lesz hajlandó a már bejelentett felebbezési nyilatkozatát visszavonni.

Ezen döntvény alapján se látom tehát teljesen megóva azon justitialis kivánalmat, hogy kir. ügyészségeinket minden esetben csakis *nézeteltérés* vezesse kizárólag felebbezéseiknek bejelentésénél. Mely ujabb gyakorlat szintén lényegesen hozzájárul a pro forma bejelentett felebbezések számának emeléséhez.

(Bef. köv.)

FARKAS LAJOS,
komáromi tszéki biró.

Az illetékes bírósághoz való áttételről.

A *Jogtudományi Közlöny* 1888. évi 10 számában 92. szám alatt közölt birói határozatban azon elv állittatott fel, hogy ha valamely biróság magát illetéktelennek mondotta ki, az 1881 : LIX. t. cz. 5. §-a értelmében az iratokat mindjárt tegye is át az illetékes bírósághoz.

Első tekintetre ezen elv nagyon helyes, czélszerü és nagyon egyszerünek tünik fel. Azonban mélyebben vizsgálva az esetet, némi kételyek is merülhetnek föl.

Ha ugyanis felperes meginditja keresetét valamely bíróságnál és alperes az illetékesség ellen kifogást tesz, feltéve, hogy kifogása nem alaptalan és nem huzavonára irányul, az illetékesség vagyis azon kérdés, hogy melyik biróság járjon el — minden esetre kétséges.

Az 1881 : LIX. tcz. 15. és 16. §-ai értelmében kellő időben előterjesztett kifogás fölött tárgyalás tartatik, és ezen tárgyalás — tehát contradictorius eljárás — alapján a biróság határoz. Ugyde a tárgyalás nem terjed és nem is terjedhet ki másra, mint arra, hogy azon biróság, a mely a per felvételére határidőt tüzött, bir-e illetékességgel a kereset elbirálására vagy sem?

Hogy azonban azon esetre, ha a határidőt tüző biróság illetékes nem lenne, melyik legyen illetékes, erre a tárgyalás ki nem terjed. Ennél fogva a biróság határozata is csak azon kérdésre terjedhet ki, hogy ő maga azon ügyben illetékes-e vagy nem?

És a mennyiben magát illetéktelennek mondaná ki, azon általánosan elfogadott és a polg. prdts. 51 §-ában is kifejezést nyerő elvnél fogva, hogy: illetékességét hatáskörének korlátai között minden biróság maga állapitja meg — határozata egyébre ki nem terjedhet.

Különösen nem terjedhet ki a magát illetéktelennek kimondó biróság határozata arra, hogy azon ügyben illetékesen melyik biróság járjon el.

De feltéve, ha ez irányban határozna is, határozata ezen második bíróságra kötelező nem lehet, mivel a polg. prdts. 51. §-a értelmében illetékességét minden biróság maga állapitja meg. Igaz ugyan, hogy az 1881 : LIX. t.-cz. 5. §-ának második bekezdése azt rendeli, hogy ha a per folyama alatt tünnék

ki valamely biró illetéktelen volta, a periratok további eljárás végett az illetékes birósághoz teendők át.

Ugyde ezen törvényszakasz nem mondja ki határozottan, hogy az iratok mely időben teendők át. Akkor-e, midőn még illetékes bíróság tulajdonképen nincs is, vagy pedig akkor, midőn valamely bíróság illetékes volta végleg megállapitatott.

Ezen szakasz nem eléggé világos és határozott szövegezése eredményezi a szerény véleményem szerint visszás gyakorlatot. Ezen törvényszakaszból ugyanis azt is lehet következtetni, hogy a magát illetéktelennek nyilvánitó bíróság az illetékes bíróságot a felek számára mindjárt keresse is ki.

Ezt azonban a törvényhozó nem akarhatta; és szerény véleményem szerint ezen törvényszakasz nem akar egyebet rendelni, mint hogy a periratok az illetékesnek jogérvényesen megállapitott birósághoz, csak ennek megkeresése folytán teendők át.

Ha ugyanis valamely bíróság magát illetéktelennek mondja ki, felperesnek a keresetet visszaadja, ha aztán akarja, neki áll érdekében és feladatában más birósághoz fordulni keresetével.

Ha ezen ujólag felhivott bíróság illetékessége megállapittatott, ezen bíróság a felek előadásai nyomán tudomást fog nyerni arról, hogy az ügy korábban már más bíróság előtt is folyamatban volt, s az 1881 : LIX. t. cz. 5. §-a értelmében az iratokat hivatalból vagy a felek kérelme folytán beszerezheti. Ezen esetben köteles tehát az illetéktelen biró az 1881 : LIX. tcz. 5. §-a értelmében az iratokat további eljárás végett az illetékes birósághoz áttenni.

De szerény nézetem szerint helytelen, ha a per illetéktelen birája egy más bíróság illetékességét — sokszor a felek ez iránybeli nyilatkozata és kérelme nélkül, akarata ellenére és talán ezen más bíróság véleménye vagy a törvény rendelete ellenére is — helytelenül állapitaná meg.

Mert feltéve, a mi könnyen és gyakran is előfordulhat, hogy valamely bíróságnak a saját illetéktelenségét és egy más bíróság illetékességét — talán helytelenül — megállapitó határozata jogerőre emelkedik, akkor a következetesség kedveért ezen — helytelenül — illetékesnek kimondott bíróság köteles lenne az ügyben eljárni. Sokkal czélszerübb tehát, ha az illetéktelen biró az illetékes bíróság kikeresését a felperesre bizza. FÖVENYESSY LAJOS.

Különfélék.

— **Kizárja-e a jogos védelmet az, hogy a jogellenesen megtámadott egyén a támadás elől futás által menekülhetett volna?** Ezen kérdést illetőleg a Curia egyik legujabb itéletének indokolásában a következő fejtegetést találjuk:

. . . . Továbbá a jogos védelem nagy horderejü kérdésének, illetőleg az ez iránt irányt adó szabály helyes megállapitásának szempontjából nem látszott mellőzhetőnek az elsőfoku bíróság itélete indokaiban kifejezett, s az ezt indokainál fogva helybenhagyó kir. itélő tábla itéletében, illetőleg ennek indokaiban figyelmen kivül hagyott azon téves tétel, mely szerint vádlott felmentésének indokai között a 2. pontban az hozatik fel, «hogy vádlott nyomorék létével nem tudván gyorsan haladni, részint ez okból, részint pedig azért, mivel mint ezt Sz. Józsefné és ifj. Sz. Ferencz is mondja, lakásának ajtaja be volt zárva, sértett támadása elől nem menekülhetett.» Ezen indokokból ugyanis a contrario egyenesen az következik: hogy azon esetben, ha vádlott a baltával feléje haladó támadónak támadásai elől futás által menekülhetett volna, azonban nem menekülvén, az őt jogtalanul megtámadónak merényletét szándékosan bevárta, s az ez által ellene intézett baltacsapás végzetes következményét a merénylő elleni vágással elháritotta — ezen cselekményének következményei szerint — bünösnek lenne kimondandó. Ezen tétel — a jogos védelem fogalmának ezen megszoritása — ellenkezik a kérdéses intézménynek természetével, valamint az ezt kifejező, a BTK.-ben használt szavak tartalmával és jelentésével. A védelem jogos: «*ha a jogos téren lévő*» a jogát használó személy, más által jogtalanul megtámadtatik, és a megtámadottnak — habár a megtámadó testi épségét sértő cselekedete — a jogtalan megtámadásnak, illetőleg az ebből őt fenyegető közvetlen veszély elháritásának czéljából szükséges. A megtámadás «elháritását», nem pedig a megtámadásnak menekülés által való «megelőzését» vagy «kikerülését» védelmezi, tehát a jogos védelem beszámithatlansága által a törvény, mely utóbbi esetben egyébiránt — a 79. §-ban kimondott büntelenség — legtöbbnyire fölösleges volna. Nem követeli a törvény, hogy a megtámadott — megfutamodás, elrejtőzés, elzárkózás vagy a rendőrség előhivása által iparkodott légyen megelőzni az ellene intéztetni czélzott erőszakos és jogtalan megtámadást. A törvény a jogos védelem feltételéül csupán azt követeli: hogy a megtámadás legyen jogtalan, s hogy a védelmező cselekedet ne menjen a szükségnél tovább; illetőleg, hogy a megtámadott, tudatosan ne lépje tul a védelmi szükséget. A törvény azon helyzetben védelmezi a megtámadottat, a melyben az — a jognak megfelelően — van akkor, a midőn a jogtalan erőszak által tettleg megtámadtatik. A törvény: a törvényes állapotot tartja szem előtt és ezt veszi alapul, midőn az erőszakoskodó személy ellen alkalmazott magánerő által, a szükséges védelemben okozott bármely foku sérülés beszámithatlanságát, tehát büntelenségét és büntetlenségét határozott rendelkezésével nyiltan biztositja. A BTK.-nek ezt kijelentő rendelkezése: szükséges és mellőzhetlen corollariuma a közjog által biztositott személyi jognak, garantiája és folyománya a polgár abbeli jogosultságának, hogy az erőszakkal megtámadott az ő jogállapotát — a közerő távollétében, s a jogtalan megtámadás elleni erővel, annak tettleges megsértésével is fentarthassa, megoltalmazhassa. Ezen sarkalatos jognak az alsóbb foku bíróságok által elfogadott magyarázata, a jogos védelemnek fentebb kiemelt megszoritó értelmezése nem felelvén meg a törvény értelmének, s a törvény valódi értelménél fogva — vádlott felmentésének szempontjából teljesen közömbös lévén az: vajon az elébb érhette volna el lakását, mintsem a baltával felfegyverkezett és őt fenyegető K. I. oda eljutott? és vajon bemehetett, illetőleg menekülhetett volna-e abba vádlott, mielőtt még támadója a fenyegetett támadást tettleg intézte volna ellene? sőt épen ellenkezőleg, a fenforgó esetben és körülmények között, vádlott még az esetben is felmentendő lévén, ha a fenyegetések között közeledő K. I. megláttára egyenesen azon szándékkal és elhatározással megállt volna, hogy megtámadtatása esetére, az őt fenyegető veszélyt, megtámadójának leverésével előzi meg: — az itéletnek, a törvény téves magyarázatát involváló kiemelt indokát mellőzni s a jogos védelemnek a BTK. 79. §. alapjául elfogadott, ezen szakaszban kifejezésre jutott valódi értelmét helyreállitani kellett. (5493/88. jan. 5. 1889.)

— **Holtzendorff a magyar büntetőjogi kodifikátióról.** A *Gerichtssaal* legutóbbi füzetében, melyet még Holtzendorff állitott össze, a szerkesztő az irodalmi szemlében Mayer bécsi tanár füzetének megjelenése alkalmából tüzetesen nyilatkozik a magyar büntetőjog kodifikátiójáról is. «Für alle diejenigen — mondja Holtzendorff — welche wegen ihrer Unkenntniss der ungarischen Sprache ausser Stande sind, aus der Urquelle sich zu belehren, wird die Schrift des Wiener Professors sehr nützlich sein. Dass in Ungarn ein sehr reges Interesse für Strafrechtsreformen besteht, erweisen die überraschend zahlreichen Literaturnachweise. So scheint es beispielsweise, als ob auf dem magyarischen Sprachgebiete in Hinsicht des Straf- und Gefängnisswesens die litterarische Production nahezu ebenso umfassend ist, wie in Ländern, die über die vierfache Einwohnerzahl gebieten. Unaufgeklärt in seinen Gründen bleibt immerhin der Dualismus in der Fragestellung, warum Oesterreich eine treffliche St. P. O. erlangte, ohne das materielle Strafrecht bisher codificiren zu können, während umgekehrt in Ungarn die Codification des materiellen Strafrechts zum Abschluss gedieh, während eine St. P. O. bisher nicht zu erreichen war. Man sollte denken, dass in der Hauptsache die gegenwärtige österreichische St. P. O., wohl die beste in Europa, das berufene Muster auch für Ungarn abgeben sollte.»

— **A bünügyekben küldött meghivóknál** birósági közegeink még mindig nem veszik maguknak a fáradságot, hogy

ráirnák, mily ügyben hivják meg az illetőt. Csak annyi van a meghivón, hogy X ügyvéd ur meghivatik, hogy ekkor és ekkor okvetlenül megjelenjen. Az ügyvéd, minthogy nem tudja, melyik ügyben hivatik meg, megjelen és kellő idejü várakozás után megtudja, hogy csak itélethirdetésről van szó, — melyre ha előre tudja, segédjét küldi. A bíróságnak csak egy szó irásába kerül, az ügyvéd pedig fél napot veszit.

— **A budapesti IV—X. kerületi járásbiróságnál**, daczára a közelebb hozott kir. táblai elvi határozatnak, még mindig nincs rendszeres makacssági határidő. Mindenik biró akkor kiáltatja ki a feleket, mikor neki tetszik. Igaz, hogy a járásbirósági eljárást szabályozó miniszteri rendelet makacssági határidőről nem szól, de ha valahol, ugy itt áll az, hogy a birónak nemcsak a ratio legis, hanem a ratio juris szerint is kell eljárni, s ha a codificált polgári perjogban van makacssági határidő, lehetetlen feltennünk, hogy a törvényhozó ezen határidő intézményét a polgári perre akarta volna szoritani.

— **A pestvidéki kir. törvényszék** általános ügyforgalmi kimutatása 1888. évről.

1887. évről elintézetlenül maradt beadványok száma (polg., telekk., büntető, fegyelmi)	168
1888. évben érkezett	53,112
lett összesen	53,283
1888-ban elintéztetett	52,566
1888. év végén elintézetlen maradt	717
Polgári ügyek.	
1887. évi elintézetlen beadványok	53
1888-ban érkezett beadvány	8,135
lett összesen	8,188
1888-ban elintéztetett	8,141
elintézetlen maradt	47
Telekkönyvi ügyek.	
1887. évi hátralék	79
1888-ban érkezett	32,065
lett összesen	32,144
1888-ban elintéztetett	31,527
hátralékban maradt	617
Büntető ügyek.	
1887. évi hátralék	35
1888-ban érkezett	12,897
lett összesen	12,932
1888-ban elintéztetett	12,879
hátralékban maradt	53
Fegyelmi ügyek.	
1887. évi hátralék	1
1888-ban beérkezett	18
lett összesen	19
elintéztetett	19
hátralék	0

Elnökségi ügy volt 2702, mely mind elintéztetett.

— **Dr. Illés Károly büntetőjogi kommentárjának** ujabb 15 ivnyi füzete jelent meg, mely az okirathamisitásig terjed bezárólag. Remélni lehet ilykép, hogy a nagybecsü munka nemsokára befejeződik. Az uj füzet tartalmáról ezuttal nem szólhatunk, mivel lapunk zártával vettük a példányt.

— **A Magyar Jogászegylet választmányának** 15 tagra emelése van tervben. Eddig a választmányi tagok száma 12. Ha a közgyülés a javaslatot elfogadja, a választmány azonnal a módositás értelmében lesz megalakitható.

— **A Magyar Jogászegylet börtönügyi bizottsága** f. évi január 26-án tartott ülésében dr. *László Zsigmond* igazságügyminiszteri tanácsos bizottsági tagnak a bizottsági elnökhöz intézett levele alapján hozott határozatához képest mindegyik tagját felkérte arra, hogy vállalkozzék az 1890. év junius havában tartandó negyedik nemzetközi börtönügyi congressus napirendjére kitüzött egyik-másik kérdés kidolgozására. E congressusokon eddig a magyar szakférfiak dolgozataikkal is alig képviseltették magukat s a hazai szaktudomány érdekében is felette kivánatos volna e mulasztás mielőbbi pótlása. A magyar nyelven beküldött értekezések francziára forditásáról a bizottság fog gondoskodni. A dolgozatok kidolgozására vonatkozó elhatározásról a bizottság elnöke, Manoilovich Emil kir. curiai tanácselnök legkésőbb f. évi márczius hó 15-ig értesitendő.

Nemzetközi szemle.

— **Uj magánjogi tankönyvek Németországban.** Legujabban ismét két magánjogi tankönyv jelenik meg. Egyik Prager-tól, mely széles alapra van fektetve, másik Franken-től, mely az első füzet után itélve rövidebbnek igérkezik.

— **Hollandiában** a börtön- s büntetési rendszer körül jelentékeny reformok létesittettek s vannak készülőben. Ezek közé tartozik, hogy az eltörölt halálbüntetést pótló örökös fogság is — a portugali codex mintájára — eltöröltessék s 20—25 évi börtönnel pótoltassék. Attól, hogy igy a szabadulás reménye örökre ki nem záratik, igen üdvös hatást várnak. Mert az, hogy munkásság s jó viselet mellett reményleni lehet a kiszabadulást, jótékonyabb befolyásu lehet a javulásra, mint a kétségbe esés, mint a teljes reménytelenség. A magánzárkának hosszabb időre való alkalmazása is nagyban foglalkoztatja a szakértőket. Káros következményeitől nem tartanak. Szigorának enyhitésére nem kevéssé szolgálnak a hollandi patronatusi s látogatási bizottságok, melyeknek közremüködése által a hollandi pénitentiaire-rendszer lényegesen különbözik a belgától, mely pur et simple ragaszkodik az elkülönités elvéhez, az erkölcsi befolyás érvényesithetése nélkül. Ettől eltérőleg Hollandiában azon irányelv uralkodik, miszerint a fegyenczek elkülönitésénél csak a veszélyes érintkezés tekintendő károsnak; ellenben igenis üdvös az a befolyás, melyet a tekintélyes polgárokból alakult s fent emlitett bizottságok gyakorolnak; és pedig teszik ezt tervszerüleg, megállapitott programm szerint. «*Cet enseignement moral — mondja egy franczia jogász — n'est pas livré à l'arbitraire, et fait l'objet d'un veritable cours systematique, avec ses programmes et ses manuels.*» (Le system pénitentiaire de la Hollande. *Revue de la Reforme judiciaire.* No. 4.) De kiszabadulások után is gondos figyelemmel kisérik a fegyenczeket; munkát, foglalkozást szereznek nekik; s minden eszközt felhasználnak, hogy őket a törvényesség s becsület utján fentartsák. Az elkülönités szigorának enyhitésére szolgál az is, mikép a miniszter felhatalmazással bir kivételeket tehetni, nevezetesen az együttlételt megengedni azoknak, kik a fegyház igazgatató s orvos véleménye szerint képteleneknek bizonyultak a zárkaelkülönités türésére.

— **Dánországban** legujabban törvény hozatott az ártatlanul elitéltek kártalanitásáról. A törvény teljes szövegét közli német nyelven a *Gerichtssaal* legujabb száma. (41. k. 3. f.)

—

Rendkivüli mellékletünkben közöljük a Pribil-ügy ujabb végtárgyalásán tartott védbeszédet és az elsőfok felmentő itéletét.

—

— **A Magyar Jogászegylet** márczius 3-án (vasárnap) d. e. 10 órakor évi rendes közgyülést tart a budapesti ügyvédi kamara helyiségében. A közgyülés tárgyai: 1. Elnöki jelentés. 2. A számvizsgálók jelentése a lefolyt egyleti év számadásairól és az egylet vagyonáról. 3. Három számvizsgáló választása a legközelebbi rendes közgyülés elé terjesztendő számadások megvizsgálása végett. 4. A tagsági dij megállapitása. 5. A legközelebbi év költségvetésének megállapitása. 6. Az alapszabályok 8. §-ának módositása. 7. Az igazgató-választmány választása. 8. Egyéb inditványok. (Az alapszabályok 15. §-a: A rendes közgyülés elé hozandó minden önálló inditvány legalább 8 nappal a közgyülés előtt benyujtandó az elnöknek.)

Felkéretnek a t. tagok, hogy a közgyülésen minél nagyobb számban jelenjenek meg, mivel az alapszabályok módositásához a tagok legalább fele számának jelenléte szükséges.

Irtások.

92.

B. G. gyulai lakos, Sch. S. ladányi lakos ellen 200 frt foglaló visszaadása és 75 frt árkülönbözet iránt keresetet tett folyamatba a b.-gyulai járásbiróság mint keresk. biróság előtt.

Alperes az illetékesség ellen kifogást tesz, mert a peres követelés sem számla, sem könyvkivonatra nem alapittatik, mert a kir. itélő tábla 3685/83. sz. a. teljes tanácsülésében kimondotta, hogy a vételár és árkülönbözet követelés nem tartozik a ker. törv. 324. §-ában idézett pénzbeli tartozások közé, mert az ügylet Szeghalmon a szeghalmi járásbiróság területén jött jétre, Gyomán (a csabai jbiróság területén) volt teljesitendő, ugyanazért a K.-Ladányban lakó (szeghalmi járásbiróság) és üzlettel biró alperesre nézve a gyulai járásbiróság helyi illetékességgel nem birhat.

1980/87. szám a. az illetékesség megállapittatik: (szóról-szóra az egész indokolás) *mert felperes gyulai lakos lévén, kereskedői telepe is Gyulán van.* Punktum. Aláirás. Pecsét.

Felelős szerkesztő **Dr. Dárday Sándor** (VIII., Sándor u. 9. sz.)
Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (IV. gr. Károlyi u. 24 sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (IV. Egyetem u. 4. sz.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Huszonnegyedik évfolyam. 9. SZ. Budapest, 1889. márczius 1.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Sándor-utcza 9. sz., I. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre . . . . 6 frt, negyedévre . 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az örökösök perbebivása. Dr. JANCSÓ GYÖRGY curiai segédtanácsjegyzőtől. — A végrehajtási törvény revisiója. Dr. IMLING KONRÁD budapesti kir. táblai birótól. — Megokolás a fizetési meghagyásokról szóló törvénytervezethez. Dr. MÁRKUS DEZSŐ budapesti ügyvédtől. Törvénykezési Szemle: Felebbviteli bíróságaink bünügyi hátralékairól. FARKAS LAJOS komáromi kir. törvényszéki birótól. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az örökösök perbehivása.

E kérdés is a joggyakorlat szülöttje, kizárólag a joggyakorlaté.

Tudományos felkarolója és megállapitója, miként oly sok más, főleg a mindennapi gyakorlatban felmerült kérdésnek, a magyar jogtudomány nagy kárára eléggé nem fájlalható korán elhunyt Zlinszky Imre.[1]

A kérdés általánosan feltéve az: *Ha örökösök ellen indittatik a per, beidézendő-e a perbe valamennyi örökös, avagy elég-e egy vagy több, de nem valamennyi örökösnek perbehivása?*

A kérdést ily általánosságban nem lehet helyesen megoldani.

Több megkülönböztetést kell tenni, minthogy e szerint a kérdés megfejtése is különféle lesz.

A szemügyre veendő első tényköriilményt az képezi, hogy *ki inditja a pert?* Vajon a *hitelező*, avagy valamelyik *örököstárs?*

A különféle eredményt szülő másik tényköriilmény pedig az: vajon *a hagyaték a per megindításakor megosztatott-e már az örökösök között, avagy nem?*

E vezérszempontok combinatiója mellett, a feltett általános kérdésből a joggyakorlatban előjövő következő részletkérdések emelendők ki és oldandók meg:

1. *Ha valamely hitelező az örökhagyó tartozásaiért indit pert az örökösök ellen és a hagyaték még fel nem osztatott, tartozik-e az elhalt adós valamennyi örökösét perbe idéztetni, avagy elegendő-e, ha azok közül csak egyet vagy többeket perel be?*

Igénytelen nézetünk szerint a kérdés megfejtése öröklési jogunk alapelvei és joggyakorlatunk mai állása mellett, alig lehet kétséges. És pedig alig kétséges az a megoldás, hogy a *felperesként fellépő hitelező köteles valamennyi örököst alperesként perbe idéztetni.*

Oka ennek az, hogy joggyakorlatunk, és pedig mondhatni, hogy e tekintetben eléggé állandó joggyakorlatunk értelmében, akkor, a midőn az örökhagyó hitelezője az örökösöket perli, köteles felperes már a keresetben kimutatni, hogy alperesek tényleg örököltek az után az örökhagyó után, a kinek adósságai miatt megpereltettek. És pedig oly annyira köteles felperes már a keresetben kimutatni, hogy alperesek valóban örököltek-e és *mit* és *mennyit*, vagy a stylus curialis kitétele szerint köteles kimutatni az alperesek örökségének «miségét és mennyiségét», hogy ennek hiányában a kereset hivatalból, a limine, vagyis a kereset érdemébe való bocsátkozás nélkül elutasittatik.

Teszi pedig ezt joggyakorlatunk egyfelől abból az okból, hogy vitás kérdések megoldása a végrehajtási eljárásra fen ne tartassék, miután a végrehajtás nem egyéb, mint a szabatos itélet puszta foganatositása; másfelől pedig azért, mert nincs értelme, elmarasztalni azt, a ki ellen végrehajtást vezetni nem lehet, mi fenforog oly várományosnál, a ki örökségéről lemondott.

Ámde ha az «örökség misége és mennyisége» már a perben meg nem vitattatnék és határozottan el nem döntetnék, akkor eme, a contradictorius eljárás során is gyakran csak nagy nehezen tisztázható kérdések eldöntésének a végrehajtási eljárásban kellene történni abból az okból, mivel a magyar jogban ipso jure öröklés van és az örökösök, bár egyetemleg, mindazáltal csak valósággal kapott örökségük erejéig felelősek örökhagyó tartozásaiért s következőleg ellenük, vagy helyesebben szólva, személyenként mindegyik ellen, csak a kapott örökség erejéig lehet végrehajtást vezetni. Ha a végrehajtás foganatosithatásának eme alapfeltétele: hogy a végrehajtást szenvedendő örökös tettleg kapott is örökséget, be nincs bizonyitva, akkor nem szenvedhet végrehajtást sem; daczára, hogy örökös, de öröklési joga nem egyéb tartalomnélküli jogosultságnál, például az esetben, midőn cselekvő hagyaték egyátalán nem maradt, vagy midőn a jog szerint várományos még csak nem is névleges örökös, p. o. az örökségről való lemondás esetében.

Eme kitérés után visszatérhetünk kérdésünk megfejtésére.

Ha joggyakorlatunk az örökös marasztalhatásának feltételét valóságos öröklésének már a perben kimutatásához köti és pedig hazai jogunk alapelveinek teljesen megfelelően, akkor nem szenvedhet kétséget, hogy a *hagyaték megosztása előtt* minden örököst perbe kell fogni, minthogy a hagyaték megosztása előtt egy örökösről sem lehet tudni, hogy fog-e valóban kapni örökséget és főleg, hogy mennyit;[1] ennek hiányában pedig, mint fentebb mondatott, nemcsak végrehajtásnak, de itéletben való marasztalásnak sem lehet helye.

Fel lehet ugyan hozni, hogy akkor, midőn a hagyaték még meg nem osztatott, azt, hogy valóban kap-e és mit és mennyit egy-egy örökös, tudni akkor sem lehet, ha valamennyi örökös perbe vonatott is, minthogy az örökségről való lemondás az itélet meghozatala után is történhetik, és ebből szigoru következetességgel az folynék, hogy az örökösök marasztalhatásának alapfeltétele akkor is hiányzik, ha valamennyi örökös bepereltetett is s következve a hagyaték megosztása előtt az örökösök egyátalán be nem perelhetők.

Ez az ellenvetés nem bir döntő sulylyal; mert helyesen lehet marasztaló itéletet hozni és azt végre is hajtani, mihelyest valamennyi örökös perbe vonatott, daczára hogy a hagyaték megosztva még nincs, minthogy ily esetben — feltéve természetesen mindig, hogy az örökség «misége és mennyisége» kimutattatott, — a marasztalás akként szól, hogy valamennyi örökös egyetemleg köteles örökhagyó tartozását megfizetni, a kimutatott hagyaték erejéig.

[1] L. Zlinszky Imre: *A magyar magánjog mai érvényében.* Budapest 1888. III-ik javitott kiadás cz. m. 755. s köv. lap.

[1] Másként van ez ott, hol törvény szerint a hagyaték elfogadása a *leltár jogkedvezményének fentartása mellett,* vagy e nélkül történik; miután a feltétlen elfogadás esetén az örökös akkor is felel s következőleg marasztalható az örökhagyó tartozásaiért, ha semmi örökséget nem kapott is.

Ekkor tehát a helyes marasztalhatás főkelléke: a valóságos örökös biztos tudása többé nem kétséges, mivel ha egy vagy több lemond is, ott van a többi le nem mondó örököstárs, a ki ellen a végrehajtás vezethető; holott ha csak egy örökös perbe vonása mellett is lehetne marasztaló itéletet hozni, megeshetnék, hogy ép azt az örököst vonná a hitelező perbe, a ki örökségéről tudtán kivül lemondott s következőleg a marasztaló itélet végrehajthatlan lenne.

A *valamennyi* és a *nem valamennyi* örökös perbehivása között fenforgó nagy és joggyakorlatunk eljárását teljesen igazoló különbség mellett nem lehet azonban észre nem venni, hogy akkor, midőn valamennyi örökös perbehivása esetén és az örökség kimutatásának feltétele mellett, megengedi a marasztaló itélet hozhatását, azt a czélt, hogy a végrehajtási eljárásra vitás kérdések fel ne tartassanak, el nem éri.

Mert ha valamennyi örökös perbe vonatott és marasztaltatott is, mégis megeshetik, hogy egyik vagy másik marasztalt örökös ellen nem lesz az itélet végrehajtható az okból, mivel örökségi jutalékáról lemondott. S e tényt oly esetben, midőn a lemondás a per befejezése vagy ép az itélet meghozatala után történt, csak a végrehajtási eljárásban fogja az érdekelt fél kimutathatni.

Sőt nemcsak az egyátalán *nem öröklés*, de az öröklés *mérvének* kimutatása is a végrehajtási eljárásba fog esni akkor, a midőn a hagyaték még meg nem osztatott, mert a de jure egyenlő mérvben öröklő örökösök között is lehetséges, hogy de facto nem egyforma nagyságu örökséget kapnak, s következőleg a végrehajtást sem lehet ellenük az egész megitélt örökségi rész erejéig vezetni, nevezetesen akkor, a midőn valamelyik örökös csak öröksége egy részéről pl. 400 frt örökségi részéből 200 frtról mondott le örököstársai javára.

Ezekből látszik, hogy az itéletben meg nem oldható kérdések az esetben is fognak létezhetni, ha valamennyi örökös perbe vonatik is. De mig itt az itélet feltétlen joghatályossága, végrehajthatósága bizonyos, addig az *egy* örökös perlése esetén e döntő körülmény teljesen bizonytalan lehet. Ez a különbség a két perbeidézés között és ez eléggé indokolja joggyakorlatunkat, midőn valamennyi örökös megperlése esetén a pert helyesen inditottnak tartja.

És indokolja a perinditás e módjának megengedhetőségét főleg az a körülmény, hogy az ellenkező eljárás, vagyis az, hogy az örökösök a hagyaték megosztása előtt be nem pereltethetnek, oda vezetne, hogy a hitelező jogainak érvényesithetése a hagyaték több vagy kevesebb — sajnos, rendszerint nagyon hosszu — időbe kerülő elintézésétől függene.

Sőt, miután jogunk kötelező hagyatéki eljárást a nagykoru örökösök között nem ismer, és ennélfogva teljesen az örökösök akaratától függ, hogy mikor oszszák meg, de sőt, hogy egyáltalán megoszszák-e egymás közt az örökséget, a fentebbi tétel, ha az elfogadtatnék, oda vezetne, hogy a hitelező egyáltalán nem perelhetné be az örökösöket, ha ezek ezt nem akarnák vagyis az örökséget meg nem osztanák. Ez természetesen a legegyszerübb módja volna a hitelezők kijátszásának.

2. *Ha a hitelező az örökhagyó tartozásaiért, már ennek hagyatéka megosztása után, indit pert az örökösök ellen, köteles-e valamennyi örököst perbe idézni, avagy tetszése szerint perelhet-e be pusztán egyet, vagy többeket az örökösök közül?*

Jogunk értelmében nem lehet kétséges, hogy a kérdéses esetben *megperelhet a hitelező csupán egy örököst is, vagy tetszés szerint többeket.*[1]

Magától értetik, hogy az ily perinditásnak szintén előfeltételét képezi annak kimutatása, hogy a beperelt örökös tényleg örökölt és mit és mennyit. Továbbá az is önként értetik, hogy a hitelező követelése ne legyen több, mint a beperelt örökös örökségének értéke; mivel ellenkező esetben a hitelező nem fogja a megperelt örököstől *egész* követelését behajthatni, hanem csak annyit, a mennyiben az alperes örökségi jutalékának értékében fedezetet talál; mert jogunk értelmében az örökös csak öröksége erejéig felel az örökhagyó bármily nagy tartozásaiért.

Hogy pedig az örökös tetszés szerint perelhet be bármelyik örököst és közülök annyit, a mennyit akar, ennek oka jogunk ama másik tételében találja alapját, hogy az ipso jure örökösöket egyetemleges kötelezettség terheli.

A mi végül a perjogi szempontot illeti, a feltett esetben, a hagyaték megosztása folytán, már tudva van, vagy legalább tudva lehet, hogy melyik örökös mit és mennyit örökölt s következőleg már a per megindításakor tudva van a biztosan marasztalható alperes és ezen felül már a per folyama alatt minden kérdés annyira tisztázható, hogy alperest egész nyugodtan lehet kimutatott öröksége értékének erejéig marasztalni, a nélkül, hogy a végrehajtási eljárásra bármely kérdés eldöntése fenmaradt volna.

Az, hogy a megperelt örökös mely javakat örökölte, a hitelezőre teljesen közönyös, mivel az ő érdeke csak az, hogy követelése kielégittessék; történjék ez aztán akár az örökölt javakból, akár az örökös egyéb vagyonából. Kivételt képez az az eset, midőn a hitelezőnek egyedi tárgy itéltetett meg; mert ekkor kell, hogy azt a tárgyat a megperelt örökös kapta legyen. Továbbá akkor is érdekében áll felperesnek, hogy alperes ellen az örökölt tárgyakra rendeltessék el a végrehajtás, a mikor alperes egyéb vagyonnal nem bir. Ugyanis az örökölt tárgyaknak egész értéke szolgál a hitelező kielégitésére; már pedig azt, hogy mi az örökölt javak igazi, valódi értéke, csak az árverés mutatja meg; lévén a leltári vagy bármely egyéb még oly gondos becslés is többékevésbé mindig csak megközelitése vagy véletlen eltalálása az igazi értéknek.

A hitelező tehát egyéb fedezet hiányában nem elégedhetik meg azzal, hogy az örökölt tárgyak helyett más hasonfajuak bocsáttassanak árverés alá.

Az eddigiekből látszik, hogy a kérdés fentebb fejtegetett két (1. 2.) árnyalatának eldöntése iránt alig foroghat fen kétség.

Ám már vitás lehet a kérdésnek az a további alakulata, a mely a gyakorlatban legtöbbször jön elő és mely oly gyakran végződik nem ritkán évek hosszu során át folytatott pereknél is azzal, hogy a kereset a per anyagának érdemleges elbirálása nélkül, idevonatkozó alperesi kifogás hiányában is, hivatalból elutasittatik. Ez az eset, és megfejtendő kérdés az, hogy

3. *ha nem hitelező, hanem egy vagy több örökös és pedig akár valódi, akár pedig csak magukat annak vélő örökösök lépnek fel felperesként örököstársaik ellen, tartoznak-e valamennyi örököst perbe idézni, és pedig tekintet nélkül*[1] *arra, hogy a hagyaték megosztatott-e már, vagy sem?*

[1] Curia 10215/1888. sz. Felperesnek perelhetési joga alperes ellenében meg volt állapitandó; mert a hagyatéki iratok szerint örökhagyó hagyatéka iránti eljárás már végleg befejeztetett s a perbe vont alpereseknek az örökség már át is adatott. Ebből kifolyólag az a körülmény, hogy örökhagyó valamennyi egyenes leszármazó jogutóda nem áll perben, a felperes és alperesek, mint a végrendeleti örökös jogutódai között fenforgó kérdés elbirálására akadályul nem szolgálhat. Ellenben nem szabatos, mert a hagyaték meg- vagy meg nem osztásának döntő tényére nincs figyelemmel, a következő határozat:

Curia 3608/1888. sz.: A hitelező nem köteles valamennyi örököst perbe vonni; mert az örökösök az örökhagyó adósságaiért, a hitelezővel szemben, egyetemlegesen felelősek. L. *Jogtudományi Közlöny* 1889. évi 8. szám 115.

[1] Eme kiválólag u. n. öröklési pereknél, melyek rendszerint az öröklési jog elismerése, végrendelet érvénytelenitése, köteles rész megállapitása, kiegészitése vagy kiadása stb. iránt indittatnak, nem játszik a hagyaték meg- vagy meg nem osztásának ténye oly fontos szerepet, mint a fentebb fejtegetett (1. 2.) esetekben.

Öröklési jogunk ama alaptételéből, hogy az örökösöket örökségük erejéig egyetemleges kötelezettség terheli minden, a hagyaték ellen támasztható igényekért s következőleg az örökös igényeiért is, folyik, hogy a jogaihoz nem jutott örököst sem korlátolhatja semmi abban, hogy a vele szemben egyetemleg kötelezett tettleges örökösök közül *bármelyiket beperelhesse.*

Forduljon aztán a marasztalt örökös a többi örököstársa ellen, a szenvedett hátrány aránylagos megtéritése végett.

E jogi álláspont mellett szól az is, hogy nem lehet a felperes örököst azzal terhelni, miszerint valamennyi tudva lévő vagy sokszor épen ismeretlen örökösöket s ezek lakását nyomozza és ez által jogai érvényesitésében gyakran huzamos ideig gátoltassék, holott az örökösök közül néhányat ismer, a kik ellen jogait érvényesithetné.

S aztán annak, hogy nem valamennyi, hanem csak néhány örökösnek is beperlése megengedtetik, semmi hátrányos következménye sincsen.

A perben nem állókra nincs, mert reájuk az esetleg marasztaló itélet ki nem terjed. Az pedig, hogy a megperelt örökösök, tudomás hiányából, talán nem érvényesitettek oly kifogásokat, melyek esetleg felperes keresetének elutasitását vonták volna maguk után, szintén nem jár veszélylyel, mert a tudomásukra jutó uj bizonyitékok alapján pert ujithatnak a pernyertes felperes ellen. A perbe nem vont örököstársakra pedig sem a használt, sem a használhatott, de tényleg nem használt kifogások és bizonyitékok elmulasztásából nem hárult semmi hátrány, mivel a többi örökös ellen folytatott perben hozott itélet reájuk nézve itélt dologgá semmi tekintetben sem válik.

Joggyakorlatunk, legalább tudtunkkal, nem annyira a most fejtegetett felfogás felé hajlik, hanem inkább azt a tételt követi, hogy *az öröklési perekben valamennyi igényt tartó vagy tartható félnek perben kell állani s következve mind azok az örökösök perbe idézendők alperesként, a kik felperes gyanánt nem szerepelnek.*[1]

Ezt a tételt követi joggyakorlatunk rendszerint; és ugy látszik, hogy helyesen.

Midőn egy örökös indit pert valódi vagy vélt örökösi joga alapján a többi örökös ellen, akkor egész más jellegü igény érvényesitése forog szóban, mint midőn a hitelező lép fel. Utóbbi esetben kötelmi jogviszony érvényesittetik, mely alapjára nézve is határozott és biztos szokott lenni s ezen felül tartalma: a követelés összege bizonyos. Előbbi esetben ellenben öröklési jog érvényesitése céloztatik, vagyis egy oly igény, mely már jogalapjára nézve is, vagyis a tekintetben, vajon valóban örökös-e az illető, legtöbbször vitás, vagy legalább vitássá tétetik a megszerzett alperesek által. Aztán az öröklési jog tartalma sem határozható meg mindig pénzértékben, az öröklési perek nem tárgyaznak mindig határozott összegü vagy értékü követelést, pl. akkor, midőn felperes csak annak kimondását kéri, hogy ő az örökhagyónak jogosult örököse, vagy midőn pusztán a végrendelet érvénytelenitése kéretik.

Már az érvényesiteni czélzott igények e különféle természete s az öröklési keresetek tárgyának gyakran alig megbecsülhető mivolta is elég indok arra, hogy az örökös keresete ne biráltassék el teljesen azonos szempontokból a hitelező keresetével.

De ettől eltekintve, akkor, a midőn valamely örökös indit pert, mind azoknak joga szóban forog, a kik csak bármi czimen és alapon a hagyatékhoz igényt formálnak s következőleg helyes és szükséges, hogy valamennyi örökös perben álljon, mivel különben az őt érdeklő jog felett is hozathatnék határozat, a nélkül, hogy ahhoz ő csak hozzá is szólt volna.

Hogy ez a de me, sine me teljesen perrendellenes elv érvényre juthatása teljesen ki legyen zárva, már ez okból is szükséges valamennyi örökös perben állása ép ugy, mint midőn a telekkönyvezett ingatlan iránt folytatott perben valamennyi telekkönyvileg érdekelt fél perben állása megkivántatik.

De továbbá az esetleges kijátszások meggátlása is indokolja valamennyi örökös perbehivását, mert lehetséges, hogy a felperesként fellépő örökös ellen csak egyik vagy másik örököstársnak lehet akár betudási, akár más oly kifogása és ellenvetése, mely alkalmas arra, hogy felperes igényét egészen vagy részben megdöntse és ép ez az oka annak, hogy felperes az ily örököstársat kihagyta a perből a végből, hogy a kifogások ne érvényesittethessenek.[1]

A mi a nem használt vagy nem használhatott kifogásoknak perujitás által való érvényesithetését illeti, ez mind abban az esetben használhatlan, a midőn a marasztalt örökös már későn, a perujitási határidő letelte után nyer tudomást azokról, pl. egy távol volt örökös hazajöttekor. De ha kellő időben ujit is pert, sok esetben nagyon platonikus lehet e remedium, nevezetesen akkor, ha a nyertes fél tuladott örökségén. Semmi esetben sem kerülheti el pedig az ujító fél a lefolytatott pernek gyakran nem csekély költségeit.

S elvégre a perek keletkezésének lehető megakadályozása is javalja, hogy minden örökös perben álljon, mert csak igy lehet az összes örökösök között felmerülhető mindennemü igényt egységesen és egyszerre elintézni.

A mondottakból látszik, hogy kérdésünk most fejtegetett (3.) árnyalata pro és contra vitatható.

Óhajtandó, hogy joggyakorlatunk egyiket a két felfogás közül állandóan kövesse.

Dr. JANCSÓ GYÖRGY.

[1] Legfőbb itélőszék 12028/1876. sz. Örökösödési perek csak az öröklésre igényt tartó mindannyi fél meghallgatása mellett lévén elintézhetők, azok, kik ezek közül felpereshez csatlakozni s vele közösen a pert meginditani nem kivánnák, alperesként idézendők perbe. Döntvénytár 17. k. 39. szám.

Legfőbb itélőszék 3017/1877. sz.: Az örökösödési jog s az annak folytán felmerülhető peres kérdések csak minden örökös perbevonása mellett intézhetők el s ha az örökösök egyike elhalt, örökösei nem tudatnak vagy az ismert örökösök kizárólagos örökségi joga perrendszerüleg nem igazolható, az ismeretlen örökösök részére ügygondnok kirendelése kérelmezendő. Dtr. 18. k. 21. sz.

Legfőbb itélőszék: Az öröklés arányának megállapitása kéressék az akár törvény, akár végrendelet alapján, csak minden örököstárs perbevonása mellett eszközölhető. Dtr. 18. k. 62. sz.

Kir. tábla: 20104/1884. Öröklési perekben csak akkor hozhatni jogszerü határozatot, ha az öröklésre igényt tartó mindenik örökös, végrendelet érvénytelenitése iránt támasztott perekben pedig, ha mind azon örököstársak, kik a vitás végrendelet által jogokat nyertek, fél- vagy alperesként perben állanak. Ennek hiányában felperes keresetével elutasitandó.

Kir. Curia 3636/1885. sz. a. helybenhagyta. (Döntvénytár Uj folyam 14. k. 205. sz.)

Curia 4900/1887. sz.: A pert, örökösödési joga megállapitása végett, egyedül felperes inditotta meg és a többi igénylők sem felperessel együtt fel nem léptek, sem azokat alperes perbe nem idézte. Minthogy pedig a végrendeletnek érvényessége és illetve az örökösödési jog az örökhagyó összes jogutódainak perben állása mellett birálható csak el: felperes helyesen utasittatott el keresetével. V. ö. Zlinszky id. m. 756. l.

[1] Zlinszky, a ki az egész kérdésnek ép csak eme árnyalatát vetette fel és fejtegeti (id. m. 756. l. 3. jegyz.), következőleg indokolja minden örökös perben állásának szükségét: «Ennek indoka az, hogy a hagyatéki vagyonhoz minden igényt tartónak van vagy lehet igénye, de hogy az mily mérvü, csak minden örökös meghallgatása mellett dönthető el, ellen esetben a perbe nem idézett igen nagy hátrányt vallhatna, mely az által, hogy a törvény szerint járó örökségi része fentartatott (pl. négy örökös közül kettő perel egy ellen s csak a hagyaték felét kéri magának megitéltetni), el nem háritthatik, mert ép annak a perbe nem idézett örökösnek tetemes beszámitásai lehetnek, s perbe hivása ép ez oknál fogva mellőztetett a többi által. Ezek s más számos okok harczolnak ez elv helyessége mellett, melyet a biróság hivatalból is megóvni tartozik, mert az, kinek érdeke sértethetnék, perben nem áll.»

A végrehajtási törvény revisiója.[1]

A *18. §*-t ekként kellene megváltoztatni:

«A végrehajtás foganatosítására az esetben, mikor a végrehajtás ingatlanra vezettetik, az illető bíróság mint telekkönyvi hatóság illetékes; kivéve azt az esetet, midőn ingatlannak vagy dologi jognak csupán birtoka és használata képezi a végrehajtás tárgyát (221. §.). Minden más esetben az a járásbíróság illetékes a végrehajtás foganatosítására, melynek területén a foganatositás történni fog» stb. Második bekezdés:

«Budapest főváros hatóságának területén mindazok a végrehajtások, melyek másutt a járásbíróságok hatáskörébe utalvák, az igazságügyminiszter által e végből megbizott egy vagy két járásbíróság által foganatosittatnak»;

mert a mostani 18. §. első bekezdésének kivétel nélküli szabályával össze nem egyeztethető ellentmondásban van a 221. §. második bekezdése; a 18. §. második bekezdésével pedig ellenkezik a 203. §. rendelkezése.[2]

A *24. §*. a következő kiegészitést igényli:

«A végrehajtást elrendelő végzés kézbesitése külön vétbizonyitvány mellett történik, melyet a kiküldött a végrehajtást rendelő bírósághoz haladéktalanul átküldeni köteles.»

Szükséges ez a rendelkezés a végrehajtást rendelő végzés elleni felfolyamodás beadhatása tekintetéből.

Most ugyanis a végrehajtást rendelő végzés kézbesitéséről csak a végrehajtásról felvett jegyzőkönyvben tétetik említés. Az elrendelő bíróság tehát — a mennyiben a végrehajtás megkeresés folytán foganatosittatott — végzésének mikor történt kézbesitéséről tudomással nem birván, ha a felfolyamodás ő nála adatik be — a mi helyes —, átkivánja a végrehajtási jegyzőkönyvet és az elfogadás és felterjesztés iránt csak ezután intézkedik. Ennélfogva szokássá vált a felfolyamodást a foganatositó bíróságnál beadni, a mi merően szabálytalan, de a mit a kir tábla is elnéz épen azért, mert az elrendelő bíróság különben sem állapithatja meg azt, vajon e felfolyamodás törvényes időben beadatott-e vagy sem. A foganatositó bíróság a felterjesztés iránt szintén nem intézkedhetvén, az összes iratokat azután az elrendelő bírósághoz teszi át.

Ez az eljárás tehát, akár igy, akár amugy, sok kárbaveszett munkával jár, a végrehajtási ügy folyamát késlelteti s ezen felül különféle bonyodalmakat is idéz elő, melyek közül egyet emlitek:

Ha a végrehajtást törvényszék rendelte el s ebbeli végzése ellen a felfolyamodás a foganatositó járásbíróságnál adatik be, a beadvány alakjára nézve az 1881: LIX. t.-cz. 11. vagy 12. §-a az irányadó? mert hiszen a 11. §-ban oly irásbeli beadványokról van szó, melyek a kir. járásbíróságokhoz «benyujtandók». E szerint tehát törvényszéki határozat elleni felebbvitelt be lehetne adni a járásbíróságnál, s ennélfogva ügyvédi ellenjegyzés nélkül?

Mindezeknek eleje volna véve a 24. §-nak emlitett kiegészitése által; mert ekkor teljesen elesnék annak szüksége, hogy elnézésből elfogadtassanak a végrehajtást rendelő végzés ellen a foganatositó bíróságnál benyujtott felfolyamodások.

Egyébiránt a végrehajtást rendelő végzésnek külön vevény mellett kézbesitése a mostani törvénynyel sem ellenkezik; és kérdés, vajon nem lehetne-e azt a törvény módositása nélkül rendeleti uton is kötelezővé tenni?

A *30. §*. utolsóelőtti bekezdése helyesebben igy szólna:

«A kereset a végrehajtást elrendelő, a mennyiben pedig folytatólagos végrehajtásra vonatkozólag indittatik (116. §.), az alapvégrehajtást elrendelő bíróságnál adandó be», stb.; mert «végrehajtást rendelő» bíróság alatt az a bíróság is értendő, mely a végrehajtás foganatositáss iránt megkerestetett, és mely a 116. §. szerint a folytatólagos végrehajtást esetleg elrendeli; már pedig a végrehajtás megszüntetése, korlátozása vagy felfüggesztése iránti kereset elbirálására ilyenkor is csak az a bíróság lehet hivatva, mely a végrehajtást első izben rendelte, csak ez itélhetvén a nála lévő iratok alapján a fölött, vajon a 30. §. *a)*, *b)* vagy *c)* pontjainak valamely esete fenforog-e vagy sem.

A 37. §. harmadik bekezdése szerint, ha a másodbíróság helybenhagyó vagy megváltoztató határozat által olyasmit rendelt, a mire az első és második bekezdések szerint a birósági végzés elleni felfolyamodásnak halasztó hatálya van, az e másodbirósági határozat foganatba vétele tárgyában hozott elsőbirósági végzés ellen jogorvoslatnak helye nincs.

A 36. §. a 37. §. első és második bekezdéseivel párhuzamosan az előterjesztésnek halasztó hatályát szabályozza; és ennélfogva a *36. §*. a 37. §. utolsó bekezdésének analogiájára a következő rendelkezéssel volna kiegészitendő:

«Ha a bíróság előterjesztése folytán a kiküldöttnek eljárását, végzését vagy intézkedését helybenhagyja, avagy a kiküldöttet valamely intézkedésre vagy eljárásra utasitja, és ha ebbeli végzése jogerőre emelkedett, az annak foganatba vétele tárgyában tett intézkedés ellen további előterjesztésnek helye nincs.»

Az 58. §-t egyrészt tulszigorunak tartom, midőn a feleséget, a törvényes leszármazókat vagy a szülőket illető tartás miatt a végrehajtást szenvedőnek 300 frtot meghaladó szolgálati illetményeit, illetve egész nyugdiját és személyes pótdiját lefoglaltatni engedi. Másrészt nem látom be annak okát, hogy az 54. §-ban emlitett személyek özvegyei a leszármazóikat és szülőiket illető tartás irányában kedvezményes állásban részesittessenek. Ezért az *58. §*. első bekezdését a következővel helyettesiteném:

«Az 54. és 55. §§. rendeletei alól kivételnek van helye az esetben, ha a végrehajtás az adós ellen feleségét, törvényes leszármazóit vagy szülőit illető tartás miatt intéztetik. Ez esetben a végrehajtást szenvedő tényleges szolgálati illetményeinek fele vehető végrehajtás alá, de ez is csak ugy, hogy részére évi 300 forint a foglaláson tul is érintetlenül fenmaradjon. Az 54. §-ban emlitett és szolgálaton kivüli személyeknek, ugyszintén ezek özvegyeinek (55. §.) nyugdija, kegydija s személyes pótdija ily esetben kétharmadrész erejéig feltétlenül lefoglalható.»

(Folyt. köv.) Dr. IMLING KONRÁD.

[1] Az előbbi közleményt l. a 6. számban.

[2] Erről és az ellentmondások keletkezésének okairól lásd: *A végr. törv. magyarázata* cz. munkám 28. és 29. l.

Megokolás a fizetési meghagyásokról szóló törvénytervezethez.[1]

Ama jelentés, melyet a m. k. igazságügyminiszterium a hazai jogszolgáltatásnak az 1875—1887. években való állapotáról a mult évben a törvényhozás elé terjesztett, számbeli adatokkal kimutatta, hogy Magyarországon párhuzamosan a forgalom emelkedésével a pörök száma évről-évre növekedik és hogy ezen jogviták elintézésére rendelt, ámbár az utolsó években folyton szaporitott munkaerők képtelenek a nekik jutó anyagot a jogbiztonság érdekében óhajtott gyorsasággal elintézni. És mivel az igazságszolgáltatás érdeke tiltja, hogy a gyorsaság kedvéért az elintézés alapossága áldoztassék föl: minden bíróságnál, de különösen az összpontositott felsőbíróságoknál, évről-évre növekedik a hátralékok száma, elannyira, hogy az igazságügyi kormány, különösen a budapesti kir. itélő táblánál kisegitő birák alkalmazásával, kivételes intézkedésekről is volt már kénytelen gondoskodni, melyek azonban a létező bajokat, ha enyhitették is, de meg nem szüntették.

[1] Az előbbi közleményt l. a mult heti számban.

Az igazságügyi kormány által oly irányban gyüjtött adatok, hogy mi okozhatja a felsőbiróságoknak munkával oly rendkivüli mértékben elhalmozását, azon meggyőződést szerezték, hogy a baj főforrása az elsőbiróságoknak fölötte nagy ügyforgalmában keresendő, mely gyakran kényszeriti a bíróságot a gyorsaságra az alaposság rovására, a mi természetesen az elintézés felebbvitelét eredményezi.

Kétségtelen, hogy törvénykezésünk e bajain csakis annak gyökeres orvoslásával, a közvetlen szóbeliség behozatalával fogunk segithetni. És ámbár folynak már ez irányban a munkálatok, mégis, eltekintve az azok keresztülvitelébe ütköző sok és különféle akadályoktól, a törvényhozás sincs ez idő szerint oly helyzetben, hogy a törvényesen szabályozott polgári törvénykezés *módositásával* foglalkozzék, midőn a magánjogi törvénykönyv és a bünvádi eljárás *megteremtésének* immár el nem odázható teendői várnak reá.

Az igazságügyi kormánynak tehát oly eszközökről kell gondoskodnia, melyek, mig egyrészől alkalmasoknak látszanak sok panaszolt baj megszüntetésére, másrészről megvalósithatók a nélkül, hogy bármely irányban rendszerváltoztatást avagy pénzbeli áldozatot igényelnének.

Ilyen eszköz az ugynevezett *intő eljárás*, mely alkalmasnak látszik a munkahalom csökkentésére és a hátralékoknak csirájukban megfojtására. Egyuttal azonban olyan jellegü, hogy nemcsak a mostani birósági szervezet és az érvényes polgári törvénykezési eljárás keretében könnyen elfér, hanem a jövőben alkotandó polgári perrendtartás mellett is hatályban fog maradhatni.

Az intő eljárás, melynek nevét a javaslat czimképen el nem fogadta az alább elmondandó okokból, a birósági gyakorlat által igazolt ama tapasztalaton alapszik, hogy számos igény létezik, melynek tényleges és jogi alapja kétségtelen és nem is vitás, melyeknél tulajdonképen nincs is szükség a jogosultságnak birói megállapitására, hanem csak arra, hogy az igény a bíróság közbelépése folytán végrehajthatóvá váljék. Ilyen esetekben, melyeknek gyakorisága kitünik a makacsságból és beismerés alapján hozott itéletek, továbbá a birói egyezségek nagy számából, mellőzhetőnek látszik a rendes peres eljárás és elégségesnek, ha az adós tárgyalás nélkül, a kifogásokról való hallgatag lemondásával elismeri a hitelező jogi igényét és lehetővé teszi, hogy a jogosult ezen elismerés következtében végrehajtáshoz nyerjen jogot.

Ez eljárás abban áll, hogy a hitelező a bíróságnak bejelenti követelését és kéri, hogy adósának hagyja meg a fizetést; ha az adós nem tesz kifogást a fizetési meghagyás ellen, ez a jogerős és végrehajtható itélet jellegét nyeri.

Szembeötlő, hogy a hitelezőre nézve alig képzelhetni gyorsabb módot követelésének birói uton behajtására.

Nem kell alakszerü keresetet inditania, nem szorul a hosszadalmas bizonyitási eljárásra és a bizonyitékok fárasztó gyüjtésére, nem kénytelen tárgyaláson megjelenni — a mi különösen ott jő számba, a hol a bíróság nincs a hitelező lakhelyén — és nincs kitéve igénye érvényesitése körül annyi halogatásnak, a mint az a rendes peres eljárásban kénytelenkelletlenül előfordulni szokott. Elégséges az egyszerü kérelem, mely követelésének alapját és összegét tartalmazza, hogy az adós ellen fizetési meghagyást nyerjen, a mely — ha az adós a megszabott határidőben nem tesz kifogást — kielégitési végrehajtásra ad jogot.

Hogy a bíróságok is mennyit nyernek ezen eljárással, kézzelfogható. Mert bármennyire egyszerü és gyors is a peres eljárás bizonyos ügyekben, legyen bár szó makacssági itéletről vagy egyezségről, mindez különösen a tárgyalás folytán, az irásos eljárásnál aránytalanul sok időt vesz igénybe, a mely az intő eljárás mellett érdemleges munkára lesz fordítható.

Az adósra nézve ez eljárás semmi veszélylyel nem jár. Egyszerü, ok nélkül való kifogása elégséges a fizetési meghagyás hatályának megszüntetésére és arra, hogy a hitelezőt a rendes peres utra terelje, ha tényleg nem adósa neki. Mig ellenben az esetben, ha a hitelező követelése valódi, ugy, hogy per esetében sem czáfolhatná meg, a fizetési meghagyás intézménye sok költségtől kiméli meg.

Tagadhatatlan, hogy a fizetesi meghagyás intézménye ellenkezni látszik a polgári törvénykezési eljárás alapelvével, az audiatur et altera pars követelésével, sőt a biró fogalmi hivatásával is. Ez azonban csak látszólagos ellentét. Mert eltekintve attól, hogy ez intézmény használása nem kötelezi a hitelezőt, a ki szabadon választhat közte és a peres eljárás közt, mely utóbbit megkezdheti akkor, ha a fizetési megmeghagyással való kisérlete az adós kifogása folytán meghiusult, — a fizetési meghagyás intézménye kivül esik a peres eljárás körén; az a birói határozatnak csak megkisérlése, mely meghiusul, mihelyt az ellenfél nem akarja magát annak alávetni. És épen azért, mivel a fizetési meghagyásnak nincs olyan előző jogi alapja, mint a váltóeljárásbeli sommás végzésnek, nincsenek meg annak jogi következményei sem. A sommás végzés még kifogások esetében is biztositási végrehajtásra ad jogot; a kifogásolás fölötte meg van nehezitve és mindaddig, mig a kifogások fölött birói határozatot nem hoznak, a pör függőben marad. A fizetési meghagyás ellen beadott kifogás ellenben véget vet ez eljárásnak, mintha soha sem létezett volna és felperes, kinek semminemü végrehajtási joga nem támadt, csak a szabályszerü peres uton követelheti jogát.

Önkénytelenül fölmerül azonban ama kérdés, vajon nem könnyit-e a fizetési meghagyás intézménye egyrészről a hitelezőn az adós rovására, a ki záros határidőben kénytelen védelmét előadni, mert különben elesik attól, — a mi a rendesnél nagyobb éberséget követel tőle; és vajjon másrészről nem fog-e az egész intézmény czélja épen azért meghiusulni, mert az adósra nézve annyira könnyüvé lesz a kifogásolás és ezzel az egész eljárás megszüntetése?

Az első aggodalom eloszlik, ha meggondoljuk, hogy fizetési meghagyásnak csak valódi, lejárt és határozott követelés mellett van helye, a melyre nézve tulajdonképen — a legtöbb esetben — nincs véleményeltérés a felek közt, a mely csak a kötelezett félnek hanyagsága, késedelmessége vagy fizetni képtelensége folytán jut bíróság elébe. Ha a követelés teljesen alaptalan, ugy alig számithatni az adós közönyösségére, mert ha jogtalanság fenyegeti: még a legtunyább is felocsudik tétlenségéből, különösen, midőn a bajt egyszerü, meg nem okolt kifogással elhárithatja, mihez ügyvéd közbenjárása sem szükséges.

Az ebből támadható másik aggodalom megokoltabbnak látszik, mert — ez ellenvetést hozzák föl — alig lesz adós, a ki nem akar majd e kényelmes módon haladékhoz jutni, mi ismét a hitelezőt fogja visszatartani attól, hogy e meddőnek igérkező eljárást vegye igénybe.

A külföldön, különösen az egyes német államokban szerzett tapasztalatok, Würtemberg, Baden, Hannover, Poroszország példái, hol ez eljárást 40—60 év óta alkalmazzák, megczáfolják ez aggodalom alaposságát, mert ott átlagosan minden tizedik fizetési meghagyás ellen történik kifogás, daczára annak, hogy ott az eljárás, a követelés értékére való tekintet nélkül alkalmazható. De nálunk is csak pillantást kell vetnünk a makacsságból vagy beismerés alapján hozott itéletek számára és következtetést vonhatni arra, hogy hány fizetési meghagyás lesz kifogás hiján végrehajthatóvá. És különösen visszatartják majd az adóst a kifogástól a javaslat megtorló intézkedései. Mert azonfelül, hogy a hitelező által inditott per esetében, ha a kifogás alaptalannak bizonyul, ennek költségei az adóst terhelik, konok perlekedésért pénzbirsággal is sujtható, melynek a per tárgyának értékével arányban kell lennie. Oly szempontból is volna

kifogás felhozható ez eljárás ellen, hogy a müveletlen, különösen analphabeta ember nem tud majd kellően eligazodni a fizetési meghagyás uj intézményén. Ez ellenvetés azonban elesik, ha meggondoljuk, hogy a tárgyalásra idéző végzés meg nem értése vagy figyelmen kivül hagyása következtében ugyanoly baj érheti, mint a kifogás elmulasztásával, ámbár ez nincs is ugy határozott naphoz, sőt órához kötve, mint a tárgyaláson való megjelenés. Különben a javaslat a kifogások beadásának vétlen elmulasztása esetében ép ugy helyt ad az igazolás lehetőségének, mint a tárgyalási határnap elmulasztásakor a perrendtartás.

Látni való mindezekből, hogy a fizetési meghagyás intézményének nálunk is behozatala a forgalomnak és az igazságszolgáltatásnak egyaránt érdekében van. És ámbár lehetetlen azt állitani, hogy ez intézmény gyökeresen orvosolandja jogszolgáltatásunk minden baját, melyeket az igazságügi kormány bizonyára ismer, de eszközeinek hiányossága folytán nem képes egyszerre megszüntetni, mégis, mint a javulás egyik módját melegen ajánlhatni elfogadás végett a törvényhozásnak.

Ezen eljárással végül még az 1877: XXII. tcz. hiányai is pótolhatók, hibái javithatók, a nélkül, hogy e törvény ez időszerint módositandó volna. Mert mivel a fizetési meghagyás — sohasem kötelezően, mindig csak a hitelező tetszésétől függően — bármely értékü követelés esetében kérhető, tehát amazok erejéig is, melyek jelenleg a bagatellbiráskodás alá tartoznak, és mivel ezen javaslat az adós által téritteti meg a képviselettel járó költségeket is, az 1877. évi XXII. tcz. ellen emelt panaszok legnagyobbika, mely különösen az ügyvédi kar körében merült fel, meg fog szünni. És már ezen intézkedés egymaga biztositékot nyujt oly irányban, hogy a mostan az 1877: XXII. tcz. hatáskörébe tartozó legtöbb ügyben a fizetési meghagyást fogják igénybe venni, miáltal igen sok haszontalan pör már csirájában fog megszünni, de csökkenni fognak ama panaszok is, melyek e törvény intézkedései folytán joggal fölmerültek.

A javaslat, ámbár az osztrák és német «intő eljárást» vette alapul, nem fogadta el ezt czimnek azért, mert ez lényegében nem felel meg magának az eljárásnak, nem lévén szó az adós megintéséről, hanem egyenesen a fizetés meghagyásáról. Épen azért czélszerübbnek látszott fizetési meghagyásról szólni, a mi alakilag is kizárólag megfelel az eljárás lényegének.

(Bef. köv.) Dr. MÁRKUS DEZSŐ.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE

Felebbviteli bíróságaink bünügyi hátralékairól.[1]

Ugyanazon tekintet alá esik a kir. Curia 27. számu döntvényében lefektetett azon jogelvnek alkalmazása, hogy a védőnek akkor is van felebbezési joga, ha védencze az itéletbe kifejezetten belenyugodott.

A védelem jogkörének ezen tágitása összhangban áll ugyan a védelmi jogkör tágitására irányzott általános törekvéssel s 315. §-ában legujabb eljárási javaslatunk is hasonló alapra helyezkedik, de a mi vádlottnak par excellence szigoruan szem előtt tartandó érdekét illeti, ennek megőrzése helyett a gyakorlati esetek nem egy példáját nyujtják, midőn a védelem által vádlott megnyugvási nyilatkozatával szemben az ennek javára czélzó felebbezés a vádlott érdekében teljesitettnek nem tekinthető.

Természetellenes következése, hogy ily esetekben a kizárólag vádlott érdekében helyt fogandó felebbezés vádlottat azon hátrányos helyzetbe hozza, mely szerint a felebbviteli biróság, a mint nem egy esetben tapasztalható, vádlottnak büntetését sulyosabb büntetési nemben és tartamban szabja ki, miután a védelem részéről bejelentett felebbezés folytán rendszerint a kir. ügyészség is felebbvitellel él.

Üdvösnek csak ugy bizonyulna ez intézkedés, ha a jognézetek oly uralma gyökerezne meg, hogy a védő ügyvédnek ezen független jogköre csak a sulyosabb természetü büncselekmények eseteiben nyerhetne önálló érvényesitést, avagy felebbviteli birósáigaink mintegy kötelezve éreznék magukat, hogy a vádlott megnyugvási nyilatkozata ellen felebbező védő ügyvéd felebbezése következtében vádlott hátrányára az itélet nem sulyosbitható a főbenjáró, tehát hivatalból felebbezendő bünperek eseteiben sem.

Nem mellőzhető itt a kir. Curia 15. számu döntvényének felemlitése sem, minek alapján az itéletbe annak kihirdetésekor nyiltan belenyugodó vádlott ugyanazon itéletet 24 órai határidőn belül előbbi megnyugvási nyilatkozata daczára ismét érvényesen felebbezheti.

A ki figyelemmel kiséri a törvényszék sorompói elől távozó s az itéletben megnyugodott vádlott helyzetét, hogy annak hány jóakaratot mutató tanácsadója akad, az a 24 órai határidőn belül ismét felebbezést bejelentő vádlott ujabbi nyilatkozatában nem az ártatlanságának vagy sulyos elitéltetésének tudatára ébredő lelkiismeret tiltakozó szavát fogja felismerhetni. Hasonlóként a vizsgálati fogságba visszatérő vádlottnak megnyugvását visszavonó s felebbezést bejelentő ujabbi nyilatkozata is legtöbbnyire a magukat kitanultabbnak mutató fogolytársnak kaján tanácsadását tünteti elő.

A gyakorlat nem egy példáját nyujtván oly eseteknek, midőn a marasztaló itélet iránt elsőbben megkérdezett s jártasabb vádlott azon nyilatkozattal áll elő, hogy az itéletben csak azon esetben nyugszik meg, ha a kir. ügyész is megnyugvását jelenti ki. S a mennyiben az illető kir. ügyész az általa teendő nyilatkozatról vádlottat előzetesen tájékoztatni nem hajlandó, utóbbi felebbezését jelenti be, minek alapján viszont a kir. ügyész is felebbvitellel él. Sőt nem hiányoznak oly esetek sem, midőn vádlott az itéletet megnyugvással veszi tudomásul, s midőn ezután a kir. ügyész is megnyugvását jelenti ki, vádlott felebbezést jelent be. S ez által a kir. ügyészt sikerült kijátszania, jól tudván, hogy a kir. ügyész megnyugvása folytán a felsőbb biróság az itéletet többé az ő hátrányára nem változtatja meg.

Ha ezenkivül még felemlitem, hogy a magánjogi elégtételre jogositott sértett fél jogkörének kiterjesztésével szemben (9. számu döntvény) ezen jogkörnek még jóval szélesebb alapra helyezkedését kell a kir. Curiának 4267/1884. szám alatti határozatával helybenhagyott 5135/1883. szám alatti kir. itélő táblai határozat azon kijelentésében keresnünk, hogy a megszüntető végzés *egyedül* a magánjogi elégtételre nem is jogositott panaszló felebbezésére is felülvizsgálat alá vonatott, továbbá, hogy kir. Curiánk által kimondva lett (4982/1886.), miszerint vizsgálati fogság elrendelésének kérdésében felebbezésnek a kir. Curiához is helye van, ugy azt hiszem, legnagyobb részben kimeritettem a jogorvoslati módoknak azon mind tágabb irányu processusát, mely büntetőtörvénykönyvünk életbeléptetési idejéből felebbviteli biróságaink körében kifejlődött.

De mert ezek nem egy szerves törvénynek alkotásai, visszahatásukban az alsóbb biróságok müködésének előbbi egyöntetübb rendjére a mellett, hogy sok tekintetben zavarólag hatottak, s alsóbb biróságainknak ezen felsőbb birói enuntiatiókról csak felületesen tájékozott tagjait az azokban kifejezésre jutott elvek egységes alkalmazásától elvonták: a felebbezésre került ügyek számának nagyobb mérvü emelését is előmozditották.

Itt van helyén tüzetesebb bonczolás alá vennünk a jogorvoslati nyilatkozatok kivétele körül alsó biróságainknál nem egy alkalommal tapasztalható azon visszásságokat, mik nem

[1] Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a multheti számban.

kicsinylendő mérvben segitik szintén elő a minden jogos indok hiányában felebbezett ügyek számának növelését.

Ha közelebbről veszszük szemügyre azon indokokat, mik legtöbb esetben vádlottat felebbezésre inditják, ugy azt keltapasztalnunk, hogy ezen indok leginkább a büntetés végrehajtását érintő kérdések körébe utalható.

A vádlottak padját leginkább megnépesitő földmives osztályunk tagjai előtt kihirdetett marasztaló itéletnek *hatása* ugyanis a mellékbüntetésként megszabott pénzbüntetés irányában szokott legérzékenyebb módon nyilatkozni. Vádlott bünösségének tudatában rövidebb tartamu szabadsávesztésbüntetéseknél alig számbavehető esetekben fog kifogással élni azon büntetésnek mértéke iránt, hanem resignatióval veti föl azon kérdést: miből fizessek?!

A pénzbüntetés és a költségek mikénti megfizetése tölti be egész gondolatkörét.

S ha minden ily esetben azon jóakaratu figyelmeztetést veszi, hogy fizetnie csak akkor kell, mikor lesz miből s ennek teljesithetésére hosszabb időhaladékot is vehet igénybe, ugy vádlott legtöbbször megnyugvással veti alá magát büntetésének.

A felebbvitel okai között bizonyára mint legáltalánosabb ok szerepel a szabadságvesztés-büntetés végrehajtásának elhalasztását czélzó kérelemnek merev visszautasitása is.

A méltatlankodásnak érzetével kell tudomást vennünk alsóbb bíróságaink oly itéleteiről, melyek csak azon egyedüli okból kerülnek felebbvitel alá, mert vádlott által büntetése végrehajtásának halasztását czélzólag előterjesztett kérelme az e tárgyban kibocsátott 12054/1885. számu igazságügyminiszteri körrendelet rideg paragraphusaihoz alkalmazkodva tárgyaltatik és döntetik el, vagy annak eldöntésénél nem a megkivántató tárgyilagosság szempontjai lesznek irányadókká.

Ezen tételünk azon esetre kiván szoritkozni, midőn vádlott s a kir. ügyész is az itéletben megnyugvásukat jelentik ki, de előbbi egyuttal azon kérelmet terjeszti elő, hogy mert a szorgossá vált gazdasági munkálatokat kivánja teljesiteni, büntetésnek megkezdhetésére négy esetleg öt havi halasztás engedélyeztessék.

Az aratás előtti időben terjesztetnek elő leginkább ily természetü kérelmek.

Tudjuk, hogy a kir. ügyész a fent hivatkozott miniszteri rendelet értelmében egy évnél nem hosszabb tartamu szabadságvesztés-büntetések eseteiben mindössze két havi halasztási idő engedélyezésére jogosittatik fel. S ugyanő ha ily értelemben adja ezt vádlottnak tudtára, s vádlott annak felismerésére jő, hogy ezen két havi halasztással legkevésbé sincs rajta segitve, csak természetesnek található, ha felebbezéssel él.

Segitene e bajon, ha kir. ügyészségeink megmagyaráznák a két havi halasztásnál több halasztási időt kivánó vádlottaknak, hogy megtagadó határozataik ellenében a kir. főügyészséghez fordulhatnak négy havi halasztás iránt, hová ebbeli kérelmüket pártolólag terjesztik majd fel. Vagy pedig ha kir. ügyészségeink a meghatározott két havi halasztás helyett négy havi halasztás engedélyezésére lennének feljogositva s viszont a kir. főügyészség határozna az ezen tul terjeszkedő kérelmek felett. Mert, hogy kir. főügyészségünkhöz nagyon is csekély számu esetben kerülnek fel a kir. ügyészségek halasztási intézkedéseit felebbező kérelmek, már ez egymagában is tanusitja az elitéltek kérelmének oly alaku visszautasitását, hogy ezek rendszerint nem lesznek kitanitva a kir. főügyészségtől nyerhető négy havi halasztás előnye iránt.

Birói körökben már nem egyszer hangoztatott reformot képezne továbbá, hogy a kir. ügyész kötelezve legyen minden esetben bizonyos záros határidő alatt felebbezését irásbeli indokolással is beterjeszteni.

Legujabb eljárási javaslatunk érintetlenül hagyja e kérdést. Holott felebbviteli bíróságaink a kir. ügyészség felebbezésének alapjául szolgáló sérelem tekintetében csak azon esetben vonhatnák le az annak netáni orvoslását igénylő alapos tájékozást, ha közvetlenül a kir. ügyészség irásbeli s kellően indokolt előterjesztéséből merithetnék a felebbezéssel megtámadott birói határozatnak panaszolt hiányait.

Kir. ügyészségeinkre ujabb terheket róna ez ugyan, de ha azon czélt elérni akarjuk, hogy kir. ügyészeink felebbezéseik érvényesitését csakis az ellentétesnek mutatkozó jogi meggyőződésük alapján szorgalmazzák, ugy ez intézkedésre hova-elébb odázhatlan szükség leend.

Kir. ügyészségeink nem hárithatják el magukról az igazságnak azon bevallását, hogy az előttük kihirdetésre kerülő birói határozattal szemben vajmi könnyedén vetik oda a «felebbezek» szócskát. Teszik ezt gyakran oly alakban, miként — bizonyára akaratlanul — annak látszatát nyujtják, mintha azért élnének felebbvitellel, mert vádlott is felebbezést merészkedett bejelenteni, a mint ezt dr. Fayer László már többször hivatkozott czikkében is kiemeli. Mely feltevést nem egy concret eset támogatja, hogy a mint ismét vádlott felebbezését visszavonja, a szintén felebbezést bejelentett közvádló is rögtön készségét árulja el felebbezésének visszavonására.

Ha az irásbeli indokolás kötelezettsége mondatnék ki, közvádlóink bizonyára sokkal körültekintőbb meggondolás után élnének jogorvoslattal. Számot vetve minden alkalommal az *elérendő czélnak kivihetősége* s az ennek érdekében reájuk háruló uj munkateherrel.

Ám emlitsem-e az annyira hangoztatott állandó szaktanácsok szervezésének szükségét? Legtöbb törvényszéknél már is gondoskodva van, hogy bünvádi pereink lehetőleg egy és ugyanazon tanácsban pertractáltassanak. Minek jó hatását tagadni nem lehet, ha figyelembe veszszük, hogy büntető jogtudományunknak mai fejlettsége nem éri be pusztán a törvénykönyv vonatkozó paragraphusainak betekintésével, hanem nagyon is megköveteli a folytonos munkálódást. Fel kell kutatni mindazt, a mi felismeréséhez vezet a törvényhozó intentióinak s ezután a felsőbb bíróságaink által összerü esetben adott törvénymagyarázatnak. Sőt mindezen kivül még lépést kell tartanunk a bámulatos lendületet nyerő hazai szakirodalommal és tanulmányozni a fontosabb külföldi szakmunkákat.

A felebbezések aránytalan emelkedésének meggátlására irányuló czél továbbá még azt teszi szükségessé, hogy igazságügyi közegeink kinevezési, illetve előléptetési rendszere modifikáltassék.

Kipróbált szakértők rendszerint a törvénykezésnek azon ágában lennének hagyandók, melyben a jogszolgáltatási gyakorlat bő ismeretforrásait sajátitották el.

Magától érthető, hogy ily, a birói szervezetet ugy szólván gyökerében átidomitó rendszernek inarticulálása viszont a hivatalból való előléptetésnek a maitól elütő oly rendjét feltételezné, mely szerint az illető biró vagy ügyész javadalmazása fokozatos emelkedésének reményével lenne biztositva annak fejében, ha tehetsége és szolgálati évei után őt megillető előléptetéséről lemondani lenne kényszeritve.

Ez esetben kizárva lenne az illető müködési körnek sok esetben kezdetleges ellátása, mi a hivatali állások kényszerült ujabb és ujabb betöltésének csak természetes corollariuma. S minek további következménye ismét, hogy a számos esetben sérelmesnek talált birói intézkedések ujabb eljárásnak szükségszerüségét vonják maguk után.

Kormányunkon áll a feladat, hogy addig is, mig legujabb eljárási javaslatunk törvénynyé lesz, a bajnak legalább enyhitésére tegyen meg a maga hatáskörében minden lehetőt.

A megjelelt ideig legislativ intézkedésre novellaris uton alig van már idő és alkalom.

De a mi a felebbezési nyilatkozatok kivételét, azok elfogadását s szigoruan mérlegelendő visszautasitásukat, valamint a kir. ügyészségeknek feladatául eső ellenőrzési s

csupán a törvény helytelen alkalmazásából kiinduló felebbezési jogkörüket illeti, ugy szintén a szabadságvesztés-büntetések végrehajtásának hosszabb elodázhatása, ezen kérdésnek méltányos tárgyalása iránt *rendeleti* uton teendő intézkedésnek is kell, hogy rövid idő alatt szembeszökő foganatja legyen.

FARKAS LAJOS,
kir. törvényszéki biró.

Különfélék.

— **A birói szervezet véglegesitésére** törvényileg kitüzött határidő legközelebb lejárván, az igazságügyminiszter e napokban fog ez iránt ujabb törvényjavaslatot a képviselőház elé terjeszteni, melyben értesülésünk szerint a kir. itélő táblák deczentrálizálása fog a birósági szervezés véglegesitésének alapjául kitüzetni olyként, hogy a kir. táblák deczentralisatiójától számitott két évre halasztatik a véglegesités határideje. Ugyanezen törvényjavaslatban azonban értesülésünk szerint a kir. itélő táblák deczentralisatiója iránti törvényjavaslat előterjesztésének ideje is meg lesz határozva. Ez eljárás megfelel az igazságügyminiszter által annak idejében kifejtett müködési programmnak és kétségtelenül helyes alapot jelöl ki a birósági szervezet véglegesitésére; mert a hivatott igazságügyi factorok közremüködése nélkül az ujabb szervezési munkálat ismét a sötétbe való ugrást jelentene.

— **A parlament köréből.** A birói felelősségről szóló törvényjavaslatot a képviselőház jogügyi bizottsága, mint értesülünk, egyelőre nem veszi tárgyalás alá. — Az örökjogi javaslat a ház jelen ülésszakában már aligha lesz felvehető; előreláthatólag őszre halasztatik.

— **A hivatalból való védelem.** Körülbelül két évvel ezelőtt a budapesti kir. törvényszék érdemes alelnökének kezdeményezése folytán a budapesti ügyvédi kamara jelentkezésre szólitotta föl amaz ügyvédeket, a kik bünügyekben hivatalból védelmet elfogadni hajlandók. E fölhivásnak kedvező hatása is volt, mert körülbelül 50 fiatal ügyvéd ajánlkozott. A tapasztalat azonban azt mutatja, hogy a budapesti kir. törvényszék nem valósitotta meg a saját tervét, mert védőkül mindig csak ugyanazon pár ügyvédet jelöli ki, a kikre nézve e figyelem néha igen terhes, mert egyéb elfoglaltságuk mellett nem jut idejük védelmi tisztük oly lelkiismeretes vitelére, mint azt maguk szeretnék. Helyén való volna tehát a védelmi functio méltányosabb megosztása, a mi azonban csak ugy lesz lehetséges, ha a védő kirendelése mindig a törvényszék vezetője által történnék, a ki igy bizonyos sorrendet tarthatna a kinevezésekben. Az is figyelemreméltó eszme, mely jogászkörökben fölmerült, hogy kisebb fontosságu vagy kevésbé bonyolult ügyekben jogtudor ügyvédjelölteket is bizzanak meg a védelemmel, a mi egyrészt igen becses képző hatással volna azon ügyvédjelöltekre, kiknek főnöke nem foglalkozik bünügyi gyakorlattal, másrészt a hivatalból való védelemre nézve a munka megosztását fokozottabb mérvben létesitené. Alig tehető fel, hogy a főnökök kifogást tennének az ellen, hogy az ügyvédjelölt pl. egy hónapban egyszer védelmet lásson el.

— **A kir. Curia** polgári szakosztálya márczius 1-én teles-ülést tart, melynek tárgyát a következő vitás elvi kérdés eldöntése képezi: Ha a hitelező az adósnak elhalálozása folytán ez utóbbi hagyatékából a hagyatéknak felosztása előtt kiván kielégitést, tartozik-e az elhalt adós valamennyi örököseit és az ismeretlen örökösöket is ügygondnok által perbe idéztetni, vagy elegendő, ha csak némely, esetleg egy örököst idéz perbe? Előadó *Lehoczky Kálmán* curiai biró. — Ugyanezen kérdést tárgyalja jelen számunk első czikke.

— **Büntető törvényünknek egyik kommentárja** közeledett ismét egy jelentékeny lépéssel befejezéséhez, dr. *Illés Károly* jeles müve legujabb füzetének megjelenésével. A sajtó alól most kikerült rész, mely az egész munka *harmadik kötetének első füzete*, de terjedelménél fogva (240 lap) valóban kötetszámba megy, büntető törvényünknek 333—373. §§-ait tárgyalja s igy — az orgazdaságra vonatkozó néhány intézkedést, valamint a csalás fejezetét leszámitva, a *vagyon ellen irányuló büncselekmények* széleskörü és valóban elsőrendü gyakorlati jelentőséggel biró themáját öleli fel. A legujabb részlet is élénk bizonyságot tesz a szerző teljes tájékozottságáról, melylyel az anyagot kezeli, szerencsés iudiciumáról és arról a csodálatra méltó szorgalomról, melylyel hazai jogirodalmunknak a tárgyalt materiára vonatkozó minden termékét, a monografiáktól kezdve a legkisebb értekezésig feldolgozta. A külföldi irodalomból a német irókat és ezek közt különösen *Olshausen* commentárját használja a szerző. A tárgyalási módszer ugyanaz, mint a münek a BTK. *különös részére* vonatkozó korábbi részeiben; kiváló dicsérettel kell azonban megemlitenünk azt, hogy a szerző némely helyen kritikai álláspontot foglal el a törvénynyel szemben. Monografiáinkat kivéve ez az eljárás hazai irodalmunkban oly ritka, hogy örvendetes meglepetésünkre szolgál, ha valamely kommentárunkban is több helyen találkozunk vele. Addig is, mig e lapokban a dolgozat behatóbb tárgyalását közölhetjük, ki kell fejeznünk azt az óhajunkat, hogy a szerző e müvét jogirodalmunk részére mielőbb befejezhesse; büntető igazságszolgáltatásunk niveau-jának emelése végett pedig melegen kivánjuk, hogy e kommentár minél szélesebb elterjedést nyerjen.

— **A Magyar Jogászegyletben** a közgyülés utáni szombaton meg fog tartatni dr. Wittmann Mór előadása a kereskedelmi codex revisiójáról.

Nemzetközi szemle.

— **Ausztriában** 1887 óta uj jogi folyóirat jelen meg. Czime: *Allgemeine österreichische Richterzeitung.* Hivatásának tekinti a theoria és a praxis közötti kapcsolat ápolását. A folyóirat közöl értekezéseket és igen bő judicaturát.

— **A német polgári törvénykönyv** javaslatáról Schilling S. tollából kritikai füzet jelent meg. (Aphorismen zu dem Entwurf, stb.) Az ultramontán szerző a házassági jogot és az általános részt elhibázottnak, a kötelmi részt önállótlannak, a dologi és örökjogot meglehetősen sikerültnek mondja.

— **A német polgári törvénykönyv javaslata a bankforgalom szempontjából megitélve.** A német birodalmi bank alelnöke dr. Koch a *Beiträge* czimü füzetes folyóirat keretében megbeszéli a javaslatnak a. bankforgalomra vonatkozó határozmányait. *(Geld und Werthpapiere. Eine Besprechung der für den Bankverkehr erheblichen Bestimmungen des Entwurfes.)* Nagyban és egészben kedvezően nyilatkozik. Hangsulyozza, hogy a bankforgalom a jogegységet igényli, és már ezen szempontnál fogva is kivánatos reá nézve, hogy a javaslat minél elébb törvényerőre emeltessék.

— **A Hugo Meyer-féle** büntetőjogi tankönyv negyedik átdolgozott kiadásban jelent meg.

— **Norvégiában** a büntettek és vétségek száma évenkint összesen alig tesz többet 3000-nél; a kihágások száma körülbelül 25,000. Boldog ország!

— **A norvégiai uj bünvádi eljárás,** melyről többször megemlékeztünk, azon határozmányt is tartalmazza, hogy az alaptalanul letartóztatottak és az ártatlanul elitéltek az állampénztárból kárpótlást kapjanak. A kárpótlás kérdésében a bíróság dönt. Svédországban is fenáll ezen intézmény; ott azonban a kárpótlási ügy a király kezébe van letéve.

— **Spanyolországban** a mult évben ujra behozták közönséges és politikai büncselekmények számára az esküdtszéket. (Gaceta de Madrid, 116. sz. 1888 apr. 25.) E szerint legujabban Norvégiával és Spanyolországgal nagyobbodott az esküdtszéki intézmény uralmi területe.

—

A Magyar Jogászegylet tagjai felkéretnek, hogy a márczius 3. d. e. 10 órakor tartandó évi rendes közgyülésre lehetőleg nagy számban sziveskedjenek megjelenni.

Felelős szerkesztő Dr. Dárday Sándor (VIII., Sándor u. 9. sz.)
Főmunkatárs: Dr. Fayer László (IV. gr. Károlyi u. 21 sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (IV. Egyetem u. 4. sz.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Huszonnegyedik évfolyam. 10. SZ. Budapest, 1889. márczius 8.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Sándor-utcza 9. sz., I. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A fizetési meghagyásokról. TÓTH GÁSPÁR selmeczi ügyvédtől. — A végrehajtási törvény revisiója. Dr. IMLING KONRÁD budapesti kir. táblai birótól. — A birói felelősség egy neme. Dr. RÓNAI JÁNOS hosszu-aszói ügyvédtől. — Törvénykezési Szemle: A kérdezési jog. FÖVENYESSY LAJOS nagykátai kir. aljárásbirótól. — Önkéntes árverés és a határozatlan arányu tulajdonjog. LENGYEL IMRE h.-szoboszlói kir. járásbirótól. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle. — Irtások.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A magyar Jogászegylet évi rendes közgyülése. — Birói kérvény a javadalmazás emelése iránt. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A fizetési meghagyásokról.[1]

(Intő eljárás.)

I.

Az igazságügyi kormány munkaprogrammjával foglalkoztak a lapok az elmult év őszén s a *Jogt. Közl.* m. é. 40. számában a képviselőház elé terjesztendő javaslatok közt az intő eljárási javaslatot is fölemlitette.

A reformjavaslatokhoz gyakorlati szempontból legczélszerübb akkor hozzászólni, midőn azok már concret alakot öltve lépnek a közönség elé s igy csak elismerés illeti dr. Márkus Dezsőt azért, hogy a fizetési meghagyásokról megokolt javaslatot készitett és ezt közzétette.

Az intő eljárás azok közé a reformok közé tartozik, melyektől igazságszolgáltatási viszonyaink javulását, nevezetesen a restanciák csökkentését várják.

Kétségtelen azonban, hogy a restanciák csökkenése magában véve még nem jelentheti az igazságszolgáltatás javulását, mert ha azt jelentené, akkor nagyon könnyen elő lehetne idézni: el kellene tiltani minden felebbezést és vége lenne minden restanciának.

Téves volna tehát kiinduló pontunk, ha az intő eljárásnál kizárólag és egyedül a restanciák apasztása lebegne czél gyanánt szemeink előtt. A restanciák apadása csak következmény gyanánt jelentkezhetik; következménye gyanánt a helyes alapokon nyugvó perrendtartási institutióknak, melyek között az intő eljárás is méltán helyet foglalhat, de tért csak annyiban és addig nyerhet, a mennyiben és meddig rendelkezései az anyagi igazság érvényesülése elé akadályokat nem gördítenek.

Ily szempontból kivánok dr. Márkus Dezső javaslatáról és a egyáltalán a fizetési meghagyásokról vagyis intő eljárásról néhény megjegyzést koczkáztatni.

A fizetési meghagyásoknál főkérdés gyanánt azt kell felvetnünk: Mikor bocsásson ki a biró egyoldalu kérelemre fizetési meghagyást?

A perjog egyik alapelve, hogy a biró mindkét ügyfelet meghallgassa és csak ez után határozzon. Ha tehát mellőzni akarjuk a perjog ezen alapelvét és fölhatalmazni akarjuk a birót, hogy egyoldalu kérelem alapján hozzon perdöntő, végrehajtható határozatot: akkor biztositékról kell gondoskodnunk egyrészt a birónak, másrészt a meg nem hallgatott ügyfélnek szempontjából. A biró szempontjából, hogy az lelkiismeretében megnyugvást találhasson arra nézve, miszerint határozata igazságos; a meg nem hallgatott ügyfél szempontjából pedig, hogy ez az egyoldalu eljárás által netalán elkövetett jogsérelmet sikeresen orvosolhassa.

Az első álláspont követelménye, hogy az egyoldalu meghallgatást követelő fél legalább valószinüvé tegye a biró előtt azt, hogy követelése van. Mindazon intő eljárások tehát, és ezek közé tartozik dr. Márkus Dezső uré is, melyek az egyoldalulag fellépő félnek puszta kérelmére, egyszerü állitására megengedik a fizetési meghagyás kibocsátását, szerény nézetem szerint, téves alapon nyugszanak, mert a birót nem nyugtathatják meg arra nézve, hogy midőn fizetési meghagyását kibocsátotta, igazságosan határozott; sőt lehetnek oly esetek is, midőn a biró a viszonyok ismeretéből következtetve tudhatja vagy talán tudja is, hogy a fizetési meghagyást kérő fél követelése alaptalan és még ez esetben is, tehát még jobb tudomása ellen is köteles a biró a fizetési meghagyást kibocsátani, puszta szóra! Már pedig a birót, a ki arra tesz esküt, hogy igazságosan fog határozni, nem szabad oly helyzetbe hozni, hogy határozzon, holott nem tudhatja: igazságos-e határozata vagy nem?

Igaz, a határozat alakilag igazságos lesz, mert hisz a törvény világos rendelkezésével lesz megokolható; de nem az alaki igazság a czél, melyet minden perrendtartási institutiónál szem előtt kell tartani, hanem maga az igazság, az ugynevezett anyagi igazság. A biró ily határozata tehát lehet majd törvényes, de nem igazságos.

A második szempont az ügyfélnek a jogsérelmek elleni megvédése.

Illusio azt hinni, hogy a fizetési meghagyás veszélytelen, mert hisz puszta szóbeli kifogás folytán hatályát veszti. Ha a kifogásnak ily megsemmisitő hatálya lenne az egész végrehajtási eljárás folyamán, akkor a fizetési meghagyás csakugyan veszélytelen lenne; de midőn annak benyujtása záros határidőhöz van kötve, az nem kevesebbet jelent, mint irni olvasni nem tudó parasztjainknak a roszhiszemü emberek kezeibe való védtelen kiszolgáltatását; nem kevesebbet jelent az, mint földmüvelő népünk teljes tönkretételét. Elözönlik majd a falukat a fizetési meghagyások; a körjegyzők átadják a fizetési meghagyásokat a községi kézbesitőknek, a kik bizony a betükkel mindig, a nyelvvel sokszor hadilábon állanak s aztán majd ha a végrehajtó összeirja az ingóságokat, vagy pedig megütik a dobot a ház előtt, akkor fogja megtudni az a szegény irni olvasni nem tudó ügyfél, hogy ő ekkor meg ekkor fizetési meghagyást kapott és hiába lesz rimánkodása és bizonykodása, hogy hiszen ő nem tartozik. Tönkre teszik törvényes módon és törvényes alapon.

Köztudomásu dolog az is, hogy Árva, Liptó, Turócz, Trencsén megyék földmivelő lakossága, sőt még Nyitra, Bars és Hont felső (északi) részének lakossága is otthon tavaszi munkáját elvégezvén, juniusban megy az áldott alföldi vidékre mezei munkát végezni, honnan augusztus vége felé megy haza, mikor már az ő otthonában is megkezdődik az aratás; 2—3 hónapig távol van az egész háznép, már most ez alatt az idő alatt kiadják a fizetési meghagyást s mire a szegény atyafi visszzakerül, arról értesitik, hogy házára és sovány földecskéjére ki van irva az árverés; a törvényes eljárást tanusitó határozatok foszlányai ott függnek viskója ajtajára szegezve és ez ellen nincs semmiféle jogorvoslat; a birói

[1] A mult számokban közölt tervezet részletes indokolását legközelebb. *Szerk.*

határozat az otthon nem levő félnek ajtajára szabályszerü módon két tanu jelenlétében kiszegeztetett, tehát a kézbesités megtörtént, a határidő lejárt s igy a végrehajtás jogerős.

Még nagyobb illusio azt hinni, hogy a fizetési meghagyás veszélytelenné tehető az által, ha a kézbesités nagyobb garantiák közt megy végbe, ha a községi biró tanusitja, miszerint a kézbesités megtörtént s ha a jegyző tanusitja, hogy a tolmácsolás megtörtént. Illusio ez azért, mert községeink birái rendszerint az értelmi szinvonal oly alacsony fokán állanak — különösen a nem magyar ajku vidékekről szólok —, hogy ezek tanusitására mint biztositékra számolnunk nem lehet, mert hisz a birák majdnem mindig a jegyzők vak eszközei, a mi a jegyzők szellemi superioritásának természetes folyománya, de azért a jegyzők tanusitása sem garantia kézbesitéseknél azért, mert a jegyzők nem kézbesitenek sehol, hanem mindenütt a községi kézbesitők. A jegyző az ügydarabot nem is látta, de azért mégis ott van a stampigliája a vétjegyen: «kézbesitette és megmagyarázta N. N. körjegyző». És ezt a körjegyzőknek rosz néven venni nem is lehet; legalsó fokon náluk folynak össze az egész administratio összes szálai, a mit kilencz miniszter a községekre nézve végrehajtatni szükségesnek tart, annak a végrehajtója a községekben a jegyző s a «Magyar Közigazgatás» mult évi 16. számából meggyőződhetik bárki, hogy nincs a világon tisztviselő, a kinek annyi és annyiféle teendője lenne, mint a mennyi a körjegyzőnek van . . . a papiroson; mert tényleg aztán egyetmást ugy végez, miként a kézbesitéseket.

Itt tehát garantiákat a fizetési meghagyások veszélye ellen hiába keresünk.

TÓTH GÁSPÁR.

A végrehajtási törvény revisiója.[1]

A *113. §.* második bekezdése szerint a részfizetés «a végrehajtató» által jegyzendő fel az eredeti okiratra. Ezt a feljegyzést helyesen csak a birói kiküldött, a «végrehajtó» eszközölheti; a mint a 201. §. esetében is az utalványozás által történt fizetést nem a hitelező, hanem az utalványozó telekkönyvi hatóság jegyzi föl. Valószinü, hogy a 113. §-ban is a törvény nem a végrehajtatót, hanem a kiküldöttet akarta megjelölni annak, kinek feladata a fizetés feljegyzése; mert máskép alig van értelme annak, hogy a feljegyzés megtörténte után az okirat a végrehajtatónak elismervény mellett «visszaadatik» (mikor tőle el sem vétetett volna). De szószerint a 113. §. mást mond, és ezért a törvényhozás nyilvánvaló szándékának értelmében át volna idomitandó.

A *119. §.* midőn a biró kötelességévé teszi, hogy a kielégitési sorrendet a tárgyalás után megállapitsa és e tárgyban hozott végzését a feleknek «azonnal» kihirdesse, lehetetlenséget követel, mivel a gyakran igen bonyolódott sorrendet a biró azonnal a tárgyalás után megállapitani s a még jelenlévő feleknek kihirdetni képtelen. A mikor pedig azt rendeli ez a szakasz, hogy a végzés ellen a kihirdetéskor bejelentett felfolyamodás irásban csak 3 napon belül indokolható, szemben a sorrendi végzés ama fontosságával, mely szerint az általános szabály alóli kivitelként felfolyamodás az ellen esetleg a harmadbirósághoz is engedtetik, tulságosan rövid határidőre korlátozza a felfolyamodás indokolhatását.

Ennélfogva a 119. §. első és harmadik bekezdéseinek a végzés meghozatalára, kihirdetésére s az az elleni felebbvitelre vonatkozó rendelkezéseit következőleg változtatnám:

«A kielégitési sorrend az érdeklettek meghallgatása után a biró által lehetőleg azonnal megállapittatik és az ebbeli végzés a jelenlevő felek előtt kihirdettetik; a mennyiben pedig ez lehetséges nem volna, a végzés kihirdetésére 8 napon tul nem terjedő határnap kitüzetik és erre a megjelent felek a meghallgatásról felvett jegyzőkönyvben további idézés nélkül meghivatnak.»

«A végzés elleni felfolyamodás a kihirdetéskor bejelentendő és 8 nap alatt irásban indokolható.»

A *132. §.* szerint oly esetben, midőn a végrehajtást szenvedőnek ingatlanra vonatkozólag élők közötti jogügylet által szerzett joga foglaltatott le, az ez után a végrehajtató által annak utján és módján érvényesitett tulajdon vagy más dologi jogra «a további végrehajtási lépések a megfelelő szabályok szerint érvényesitendők». Hézagos itt a törvény annyiban, hogy nincs abban gondoskodva arról, mily módon biztosittassék a foglaltatónak zálogjogi elsőbbsége addig, mig a dologi jogot a végrehajtást szenvedő javára érvényesiti s végrehajtási jogát az ekként érvényesitett dologi jogra vonatkozólag bekeblezteti. Ily gondoskodás nélkül a végrehajtató mindig annak a veszélynek van kitéve, hogy a lefoglalt jog érvényesitése által másnak javára fáradozik és költekezik.[1]

Többféle módon lehetne a végrehajtató jogát megóvni. E módok külön kifejtése azonban messze vezetne és azért itt be kell érnem annak kijelentésével, hogy a 132. §. kiegészitést egyik vagy másik irányban okvetlenül igényel.

A 141. §. értelmében a végrehajtási zálogjog bekebelezése, illetőleg az előjegyzés igazolása vagy a végrehajtási jog feljegyzése hivatalból törlendő akkor is, mikor a másodbiróság a végrehajtást elrendelő végzést *feloldotta*. Ez az intézkedés ellenkezik a 39. §. *b)* pontjával, mely szerint a felsőbb biróságnak az a határozata, mely a végrehajtás alapjául szolgáló határozatot feloldotta, a 36. §-ban körülirt halasztó hatálylyal bir ugyan, de a foganatositott végrehajtási cselekmény hatályát nem veszti és a végrehajtás folytatandó, mihelyt ujabb végrehajtható határozat hozatott.

Ezért, de mert különben is valamely határozat jogerejü megváltoztatását vagy megsemmisitését a joghatály tekintetében nem lehet a határozat feloldásával azonositani: a *141. §.* második bekezdéséből ezt a szót «feloldotta» egyszerüen kihagyandónak tartom.

A *143. §*-ban hiányzik az intézkedés arra nézve, hogy ki viseli a tulajdonjog arányának megállapitása iránti eljárás költségeit; és hiányzik az e tárgyban hozott itélet végrehajtása módjának megállapitása. Ennélfogva szem előtt tartva a 137. és 138. §§. hasonlatos rendelkezését, a 143. §. utolsó bekezdését a következőkkel vélem helyettesitendőnek:

«A végrehajtatónak és a többi jelzálogos hitelezőknek ebben az eljárásban felmerült költségei a jelzálogilag biztositott követelések járulékát képezik. A jogerőre emelkedett itélet végrehajtása az árverési kérvény folytán, az árverés elrendelésével egyidejüleg történik.»

A *153. §.* utolsó bekezdése elhagyandó; mert képtelenség az, hogy a telekkönyvi hatóság a felekkel ajánlott levelek utján érintkezzék. A kérdéses rendelkezés beillett a törvényjavaslatba, mely szerint az árverési hirdetmény a birói kiküldött teendőihez tartozott volna. A törvényhozás ezt a teendőt a telekkönyvi hatóságra ruházta, de bennfeledte a 153. §-nak a telekkönyvi hatóság ügyvitelébe sehogy sem illő utolsó bekezdését.

A *155. §.* utolsó bekezdése hiányos annyiban, hogy csak a végrehajtatónak adja meg azt a jogot, hogy az azonos telekkönyvi bejegyzésekkel terhelt ingatlanok bizonyos feltételek alatt együttesen bocsáttassanak árverés alá. Miután az együttes árverés a végrehajtást szenvedőnek épen ugy lehet érdekében, mint a végrehajtatónak, és miután a 144. §. szerint az árverés elrendelését a végrehajtást szenvedő is kérheti: a 155. §-ban körülirt joggal a végrehajtást szenvedőt is kellene felruházni.

A *156. §. a) b) c) d)* pontjainak eseteiben az egész

[1] Az előbbi közleményt l. a 6. és 7. számban.

[1] L. erről többet i. m. 240. l.

ingatlanra rendeltetik el az árverés, habár több tulajdonostárs közül nem valamennyinek adóssága miatt tétetett a végrehajtás folyamatba. A vételár ilyenkor a tulajdonostársak, illetve ezek hitelezői között természetesen a tulajdonjognak telekkönyvileg kitüntetett arányához képest osztatik fel. De ez a felosztás az ahhoz szükséges alap hiányában merő lehetetlenség akkor, mikor a tulajdonostársak egyikének, vagy legalább nem valamennyinek jutalékára első helyen szolgalmi jog van telekkönyvileg bejegyezve, a mikor tehát a 163. §-hoz képest az árverés által a szolgalmi jog nem érintetik. Lehetetlen ilyenkor a felosztás azért, mert önként értetik, hogy a szolgalmi jog fentartásával eladott jutalék vételára fejében nem lehet ugyanannyit számitani, mint azért, mely szolgalmi joggal terhelve, legalább első helyen terhelve nincs. De hogy mennyi számitandó az egyik, és mennyi a másik jutalék vételára fejében az egész ingatlanért igért vételárból, ezt meghatározni csakugyan nem lehet. Ez okból szükséges volna a 156. §-t a következőleg megtoldani:

«Az *a)—d)* pontok alkalmazásának nincs helye oly esetben, mikor a tulajdonostársak egyikének, vagy többnek, de nem valamennyinek hányadára csupán szolgalmi jog, vagy ily jog a hányadot terhelő követeléseket megelőzőleg van bejegyezve, és mikor ehez képest az árverés azzal a feltétellel rendelendő el, hogy az árverés által a bejegyzett szolgalmi jog nem érintetik (163. §.).»

Mióta a kir. Curia 11. számu teljes-ülési döntvényében kimondotta, hogy perfeljegyzés csak kitörlési keresetek alapján rendelhető el, a tulajdon iránt inditott per feljegyzésének nincs többé helye. A *161. §.* utolsó bekezdése tehát elmaradhatna annál inkább, mivel azt a látszatot ébreszti, hogy a curiai döntvény olyasmit tagad meg, a mit a törvény mint törvényszerüen létezőt feltételez. Hi pedig meg kell maradnia az emlitett bekezdésnek, a curiai döntvényt megelőzőleg történt perfeljegyzések tekintetéből: akkor talán nem ártana, ennek a megszoritásnak alkalmas módon kifejezést adni.

A *165. §.* szerint az árverési hirdetmény, mint egyszersmind árverést rendelő végzés ellen felfolyamodásnak, de e mellett a telekkönyvi hatóságnak az árverés elrendelésére vonatkozó intézkedései által okozott alaki sérelmek orvoslása végett, tehát szintén az árverési végzés ellen előterjesztésnek is van helye.

Ez a kettős jogorvoslat, melynek alapja is, czélja is azonos, végtelen bonyodalmakat idéz elő, és magából a törvényből alig lehet meghatározni az árverési végzés által szenvedett azokat a jogsérelmeket, melyek felfolyamodás utján, és melyek előterjesztés utján orvosolandók.[1] Ezeken felül a kétféle, párhuzamos jogorvoslat egyike teljesen felesleges is lévén, a 165. §. harmadik bekezdéséből kihagyandóknak vélem a következő szavakat: «valamint a telekkönyvi hatóságnak az árverés elrendelésére vonatkozó intézkedései által okozott alaki sérelmek orvoslása»; az utolsó bekezdésből pedig ezeket «és csak azon esetben . . . ., midőn a panaszolt sérelem az előterjesztés folytán nem orvosoltatott.»

A *187. §*-nak azt a rendelkezését, mely szerint utóajánlatot az árverés napjától számitott *15 nap* alatt lehet tenni, össze nem lehet egyeztetni a 178. §-al, mely szerint az árverés foganatositásánál felmerült alaki sérelmek miatt előterjesztésnek csak 8 napon belül van helye; a 180. §-al, melynek értelmében ha 8 nap alatt előterjesztés nem adatik be, a vevő vételi bizonyitványt kap; de főleg a 182. §. ama rendelkezésével, mely szerint ha az árverés jogerőre emelkedett (tehát 8 nappal az árverés után) és a vevő az árverési feltételeknek eleget tett, az ingatlan tulajdonjogának nevére való bekeblezése hivatalból elrendeltetik.[1]

Ezért szükséges lesz vagy az utóajánlat tételét az árverés utáni 8 napra szoritani, vagy — a mi az utóajánlat intézménye által elérendő üdvös czél tekintetéből előnyösebb — az árverés foganatositása elleni előterjesztés beadásának határidejét is 15 napra kiterjeszteni s a *178.* és *180.* §§-t ehhez képest módositani.

Hibája a *187.* §-nak az is, és utóajánlat tételétől sokakat visszariaszt, hogy az ujabb árverés költségei feltétlenül az utóajánlattevő által viselendőknek vannak megjelölve, még arra az esetre is, mikor az ujabb árverés alkalmával nem az, ki az utóajánlatot tette, hanem más valaki lesz a vevő. Az ujabb árverés költségeit a megigért vételáron felül a vevőnek kellene viselnie, és a 187. §. ennek megfelelően volna átalakitandó.[2]

(Folyt. köv.) Dr. IMLING KONRÁD.

A birói felelősség egy neme.[3]

II.

A birák felelősségéről szóló törvényjavaslat 2. §-a vagyonilag is felelőssé teszi a birót a hivatalos eljárásban okozott kárért, ha ez a törvényben meghatározott *jogorvoslatok* igénybevételével nem volt elháritható.

Ebből következik:

1. annak elismerése, hogy a biró positiv vagy negativ ténykedése oly kárt okozhat a félnek, melyet ez semmi jogorvoslattal el *nem* háritható;

2. de felmerül azon kérdés is, vajon a «hivatalos eljárás» alatt *csupán* alakszerü tevés vagy mulasztás értendő-e avagy bárminő, tehát *meritorius* intézkedés is?

Hogy a biró által okozható kár igen sokszor jogorvoslattal helyre *nem* pótolható, az köztudomásu, *de életbevágó következményeiben mégsem eléggé méltatott* dolog, mely annál érzékenyebb csapást képez, mennél inkább jut érvényre azon tendentia, hogy — pénzügyi tekintetekből — a jogorvoslattal való élhetés minden téren mind szükebb és szükebb körre szorittatik. E mellett azt sem szabad figyelmen kivül hagyni, hogy *azon esetekben is, hol a jogorvoslat meg van engedve*, már azon körülmény, hogy a jogorvoslatra *kényszerittetik* valamelyik fél, ez utóbbinak sokszor *helyrepótolhatatlan* kárt okoz, nem csak az időveszteség, hanem az ezen idő alatt beállható *fizetésképtelennévválás*, *bizonyitékmeghiusulás* s egyéb bajoknál fogva. Igy csak a polgári eljárásban is futólagos szemlét tartva, ott látjuk az *illetékességi* kérdésben hozott végzést, ott az 1881. évi LIX. tcz. 32. §-ában felsorolt itéleteket és végzéseket, továbbá a *37. §-ban* felsorolt eseteket, melyekben a felebbezés a *végrehajthatóságot ki nem* zárja, a mi többek között olyan helyzetet teremthet, melynél fogva vagy az illető félnek *hitele tönkre tétetik* és pillanatnyi pénzzavara esetében *egész* vagyona dobra kerül vagy az elsőfoku itélettel nyertes fél a másod- és harmadfokon perét veszitvén, a *visszvégrehajtás kérhetéseig* szerencsétlen eset vagy saját csalása következtében fizetésképtelenné válhatik; — midőn *feltétlenül* marasztaló *helyett* eskütől föltételezett itélet hozatik és e miatt a fenti esetéhez hasonló következményekkel az egyik peres fél felebbezésre kényszerittetik; — folytatom a *39. és 47. §§.* eseteivel és ráutalok még az *igazolás*, az *igényper*, végrehajtás *megszüntetése*, a *perujitás*, *perreutasitás*, tudatlan feleknek peregyezségre ugyszólván kényszeritése, *biztositó* végrehajtás és *zárlat* nagy horderejü chanceaira, melyeknél tág tere nyilik s biró bölcs belátásának és hatalma veszélyessé váltának.

Hát még a *bagatellügyi* biráskodás rengeteg mezején

[1] Erről, hogy miképen került a törvénybe a felfolyamodás és az előterjesztés mint párhuzamos jogorvoslat, lásd id. m. 301. s köv. ll.

[1] L. erről többet i. m. 331. l.
[2] Bövebben kifejtve id. m. 340. s köv. ll.
[3] Az előbbi közl. l. a 7. számban.

*

hány sirdomb jelzi a nyilvánvaló igazság legyilkoltatását! Pedig a bagatell-perekben ép oly fontos, ép oly minőségü és ép oly számos bonyolult nehéz kérdés kerül eldöntés alá, mint a sommás eljárásban. Kinek ne jutnának eszébe többek között az egyszerünek látszó, de sokszor nehezebb és mindig nagy horderejü mesgyeigazitási és sommás visszahelyezési perek Emlékszem oly esetre, hogy felperes az 1877. évi XXII. tcz. 11. §. 9. pontja alapján szomszédját arra kérte kötelezni, hogy ujonan épitett *emeletes* háza drága tüzfalát (és evvel az egész épületet!), mivel állitólag a felperesi csepegési vonalba épült, bontsa le. (Magánuton *csak ezer* forint lefizetése fejében késznek nyilatkozott felperes a bagatellperét visszavonni!) És ezen katastróphától alperest semmiségi panasza folytán csak a törvényszéknek *erőszakolt* törvénymagyarázó végzése mentette meg.

De hány esetben segit a semmiségi panasz? Tizezer eset közül alig egyben, akkor is csak illetékességi kérdésben. Mert a terv nélküli törvény nem csak az önként kinálkozott egyfoku *érdemleges* felebbezést tagadta meg, hanem az *ugyanazon* törvényben foglalt lényeges *alaki* sérelmekre *sem* engedett orvoslást, ugy hogy a semmitő forumot képező törvényszéktől rendesen *ürlapon* kitöltött azon stereotyp végzés várható csak, mely szerint «a semmiségi panasz elvettetik».

Ezen helyzetben sphynxként áll a bagatell-törvény 60. §-ának a következő kitétele: «A törvényszék az eljáró birótól felvilágositásokat kérhet, sőt *megrendelheti azt is*, hogy a felek *az általa kijelölt körülményekre ujolag* kihallgattassanak.» Kérdem, mire való ezen apparatus? És a törvény nem csak végrehajtást enged a (sokszor hetekig fölterjesztetlen hevertetett) semmiségi panasz daczára, de ezt még esetleges büntetéssel is fenyegeti. A *perujitás* pedig oly helyeken is, hol az *nem* ismét az alapperben eljárt biró kezébe kerül (pedig sok helyt az utóbbi módozat uralkodik), vajmi ritkán eredményez jobb itéletet, mivel a biró collegialitásból lehetőleg tartózkodik attól, hogy a vele egy hivatalban szolgáló birótársát desavouálja.

És ezen rendkivüli hatalom sok helyt aljegyzőből ujonnan lett albiró kezébe adatik, ki előző gyakorlatában talán kizárólag bünügyekkel foglalkozott.

A hatalom különösen, ha — mint a fenti esetekben — korlátlan és infallibilis, még a jólelkü és képzett birónál is már természeténél fogva magában hordja a *visszaélésnek lehetőségét*. Hát még akkor, midőn akad gyenge képzettségü vagy — ha egyéb nem is — hát munkával nagyon *tulterhelt* biró!

És vághat a biró sebet, sőt mérhet halálos csapást a fél igazságos ügyén akkor is, ha eljárása *alakszerüség* tekintetében *teljesen correct*.

Midőn kirivó és szemetszuró concret eseteket az ember tehetetlenül eltürni kénytelen, önkénytelenül azon gondolatra kell jutnia, hogy mégsem kellene a biró állitólagos meggyőződése szabadságának annyira érinthetlennek és korlátlannak lenni, hogy magát a logika és positiv törvény kényszere alól is emancipálja! Ezen meggyőződésének laikus és jogász — tartva az eretnekség vádjától — nem mert kifejezést adni, mig nem ezen tant oly tekintély, kihez nem férhet az elfogultság gyanuja, bátran kezdette hirdetni. Ugyanis *Dr. Imling Konrád kir. táblai biró ur a Jogt. Közl. 1888. évi 48. számában* a következőket mondja: «Azt a birót, ki valamely törvény vagy okirat értelmezésében téved, bizonyára nem akarjuk vagyoni felelősséggel terhelni; de *igenis* azt, ki a törvény világos rendelkezését valamely ügy elintézésénél teljesen ignorálja vagy ki valamely periratról, a becsatolt okiratról, az előállitott bizonyitékról *tudomást egyáltalában nem vesz*. Nos, és az ilyen és *ehhez hasonló tévedés* mellett nem terhelné a birót *vétkes gondatlanság?*»

Ez idézett felszólalás egyfelől bővebb magyarázatra, másfelől kiegészitésre szorul.

Ugyanis mindenekelőtt az a kérdés, kiterjeszti-e dr. Imling ur a «tévedést» a birák *érdemleges* intézkedéseire is vagy sem? Én igenlő választ tételezek fel, mivel nem csak *nem* distinguál az eljárás érdemleges tartalma és alakszerüsége között, de sőt világosan is utal az ügy érdemleges elintézésére.

Magyarázatra szorul továbbá az, hogy a biró vétkes gondatlanságából eredő tévedés által okozott kár megtéritése iránti eljárás a gyakorlatban miképen legyen keresztülvihető a Scylla és Charybdis kikerülésével vagyis ugy, hogy *se* a biró oknélküli zaklatásoknak, *se* pedig a fél pótolhatlan anyagi és erkölcsi kárnak kitéve ne legyen? Ezen és ide vonatkozó egyéb kérdésekre megnyugtató feleletet méltán várhat a jogászközönség dr. Imling Konrád táblai biró urtól. Részemről azt hiszem, hogy a fegyelmi felsőbiróságok igazságszeretete és tapintata — *már a testületi szellemnél fogva is* — minden egyes esetben a szeget fején találandja és nem fogja türni, hogy a biró józan meggyőződésének szabadsága csorbittassék, de kárhoztatni is fogja azon biró intézkedését, kinek lelkében meggyőződés helyett vastag tudatlanság vagy feltünő roszakarat honol.

Kiterjesztendőnek pedig tartom dr. Imling Konrád ur formulázott szabályát azon esetekre is, a melyeket (talán visszariadva a kezdeményezés merészségétől) világosan kizárt. Azt kivánja ugyanis, hogy a törvény vagy okirat helytelen *értelmezése* miatt a biró ne legyen felelős (vagy csak *vagyonilag* ne?), hanem csupán a törvény *világos* rendelkezéseinek stb. teljes ignorálása miatt. Ámde a mi az egyik biró előtt világos, az egy másik biró előtt talán nagyon is homályos lehet vagy legalább *állithatja* az illető biró, hogy ő a törvény világos intézkedését máskép fogta fel; sőt teheti azt is, hogy *maga egyenesen idézi is* a törvény §-át avagy a fél becsatolt okiratát, de — levonja belőle az ellenkező consebuentiát. E szerint a törvény értelmezését és a bizonyitékok mérlegelését sem lehet egészen és föltétlenül a birói felelősség köréből kizárni.

Továbbá emliti csak a *vagyoni* felelősséget; pedig szükséges, cumulative vagy alternative az *erkölcsi* felelősséget is, néha tulnyomóan az utóbbit, alkalmazni.

Kiegészitendőnek tartom végre dr. Imling ur formuláját azzal, hogy ne csak egy becsatolt okiratnak vagy előállitott bizonyitéknak, hanem valamely *ténykörülménynek is* teljes ignorálása tekintessék vétkes gondatlanságnak. Különben ugy látszik, hogy a «ténykörülmény» is benn akart értetni az «előállitott bizonyiték» kitételben.

Visszatérve a *törvényjavaslat* 2. §-ára, alapos megfontolást érdemel ezen kitétel: «ha .... *jogorvoslat* igénybevételével *nem volt elháritható*.» Vajon a jogorvoslat általi elháritás az illető *egész ügyre* vonatkozik-e? és vajon csak azon esetre, ha a törvény a jogorvoslatot *egyátalában* kizárta, avagy olyan esetre is, midőn a jogorvoslatot a törvény ki nem zárta *ugyan* és jogorvoslat érvényesittetett is, de annak *kedvező* elintézéseig valamelyik fél részén fizetésképtelenség, bizonyiték-meghiusulás vagy hasonló baj (eső után köpenyeg) beállott? Azt vélem, a törvényjavaslat intentiója az *utóbbi* esetekre *is* kiterjed; legalább arra mutat ezen kifejezés «a jogorvoslat *igénybevételével* nem volt elháritható», vagyis hogy *tényleg igénybe vétetett* a jogorvoslat, de a bajt a felebbviteli hatóság *kedvező* döntése el nem hárithatta. Hogy a felső forum döntésének *kedvezőnek* kell lenni a folyamadóra nézve a feltételezett utóbbi esetben, az onnan magyarázandó, hogy ha *minden* forumon veszit a fél (a perujitást és más ügybirósság előtti más czimen inditott pert is beleértve), akkor már *földi* birósághál igényét örökre elvesztette.

A törvényjavaslatban felhozott és a dr. Imling Konrád ur czikkéből következtethető remediumokon kivül részemről még a következő óvatossági *mellékintézkedéseket* tartanám czélszerüeknek.

Először is *teljesen kimerítő indokolás kötelezővé* tételét,

vagyis legyen köteles a biró a vesztes fél által felhozott *minden* érvet és bizonyitékot *egyenként* megczáfolni és az átalános phrásisokat — milyen a «per körülményeinél fogva» — szorgosan kerülni. Ez *ugyan* a perrendtartás (esetleg ügyviteli szabályok) keretébe való, de ebben jelenleg elő nem fordulván, az ügy érdekében a felelősségi törvénybe is felvehető.

Másodikul kinálkozik oly óvintézkedés, mely középhelyet foglal el a rendbüntetés és a kártérités között. Ugyanis oly esetekben, hol a biró feltünő hibája adott okot a felebbvitelre, különösen hol az *ellenfelet* a felebbviteli költségben marasztalni méltánytalan vagy merőben igazságtalan volna, legyen jogositva a felsőbiróság, *a károsult fél kérése nélkül is*, a hibás birót a felebbviteli költség megtérítésében marasztalni, mely a fizetéséből szintén közigazgatási uton levonandó lenne és ha ez összeget a károsult fél elfogadni vonakodnék, legyen az valamely igazságszolgáltatási czélra, teszem az illető biróságnál létesitendő könyvtár alapjára fordítandó.

Sietek hozzátenni azt, hogy — önmagamból kiindulva — fölteszem, hogy *soha* ügyvéd *ilyen* kártéritési összeget el *nem* fogadna, de talán más fél sem, azonban szolgálna ilyen anyagiból erkölcsivé lett elégtétel *villámháritóul* az esetleges fegyelmi följelentések ellenében és megmentené a károsult feleket egyik-másik biróval megeshető surlódás odiumától.

A törvényjavaslat 29. §-át illetőleg, nem látom be, miért kelljen az esetleg csak egy forintot tevő rendbüntetés alkalmazását *kétszeri* sürgetésnek megelőznie? Hiszen ha az illető biró vagy b. hivatalnok a kiadott utasitásnak *egyidejüleg* megszabott határidő alatt eleget nem tesz, az *egyszeri sürgetést sem* érdemli meg. És épen a rendbüntetés szigoru alkalmazása kimélné meg a hibás hivatalnokot a nagyobb bajtól, a fegyelmi vizsgálattól, *főképen akkor, ha a rendbüntetés minden más káros következménytől mentesittetnék*, a mi a törvényben *világosan* kimondandó lenne.

Midőn végre ismételve hangsulyoznám, hogy a megrovandó birói ténykedéseket *a kivételek* közé sorozom és hogy számos biróságnak figyeltem meg gyakorlatát, kérem *közelebbi ismerőseimet*, hogy a mondottakat magukra *ne* vegyék és ha magamat netalán teljes præcisióval ki nem fejeztem volna, mégsem vezérelt roszakarat, hanem az igazságügy közös érdeke.

Dr. RÓNAI JÁNOS,
hosszu-aszói ügyvéd.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE

A kérdezési jog.

1868: LIV. tcz. 117. §. «.... a biró igyekezzék a tényállást tisztába hozni; e czélból a felekhez annyi kérdést intézhet, a mennyit szükségesnek vél.»

1881: LIX. tcz. 17. §. «Az első folyamodásu bióságok szintén jogositva vannak itélethozatal előtt a tárgyalás kiegészitését és ennek folytán további bizonyitási eljárást elrendelni.»

1868: LIV. tcz. 108. §. «Ha a felebbviteli biróság nem látja annyira kifejtve a ténykörülményeket, hogy alaposan itélhessen, ... ujabb tárgyalást és további bizonyitási eljárást rendelhet.»

1877: XXII. tcz. 38. §. «A biró .... az ügy felderitése végett a felekhez kérdést intézni köteles a végből, hogy a döntő körülmények tisztába hozassanak s a valódi tényállás kipuhatoltassék.»

1868: LIV. tcz. 83. §. «Sommás eljárásnál a biró jogositva van a feleket vagy azok bármelyikét személyes megjelenésre idézni, ha azt a tárgyalás czéljából mulhatatlanul szükségesnek látja.»

1877: XXII. tcz. 39. §. «A biró .... a felet, a mennyiben szükségesnek látja, személyes megjelenésre idézheti.»

Az alaki törvények ezen és az ezekkel összefüggésben álló szakaszaiban, világosan és határozottan van lerakva a biró kérdezési joga. (Das Fragrecht.)

Ha ezen kérdezési jog jogi alapját meg akarjuk állapitani; akkor előbb a polgári perjogok alapelveire kell egy pillantást vetnünk.

A tárgyalási elv (Verhandlungs-Maxime) főbb tételei:

a) non procedat judex ex officio,

b) non eat ultra petita partium,

c) quod non in actis non est in mundo.[1]

«A nyomozási rendszer (Inquisitions-Maxime) pedig abban áll, hogy a biró a kereset előterjesztése után önállóan és a felektől függetlenül mindent hivatalból tesz, a mit az igazság kideritése végett szükségesnek, jónak és czélszerünek gondol.»[2]

Összevetve ezen két alapelvet a kérdezési joggal kétségtelen, hogy a kérdezési jog: habár azzal nem ugyanazonos is, még inkább a nyomozási rendszerhez áll közelebb, sőt mondhatjuk, hogy annak egy — a tárgyalási elvvel összeegyeztetett — alkatrészét képezi.

A kérdezési jog fogalmának meghatározhatása végett pedig előbb a bizonyitási eljárást és a bizonyitandó tényköriilményeket kell szemügyre vennünk:

A jog láthatatlan, eszményi, idealis dolog. A jogában sértett fél tehát ezen eszményi dolgát és az ezen ejtett sérelmet a biró előtt fel nem mutathatja.

Hogy azonban a birót jogának létezéséről és ennek megsértéséről meggyőzze, kénytelen egyes érzékileg észlelhető és szükség esetén bebizonyitható tényeket felhozni; és pedig a követeléssel fellépő fél vagyis a felperes oly tényeket, melyeken joga alapszik, azaz a jogalapitó tényeket.

A megtámadott fél jogositva van magát a biró előtt védelmezni, és pedig vagy egyszerü tagadás által, vagy pedig az által, hogy oly tényeket hoz fel, melyek a felperes által felhozott jogalapitó tények valódiságát kétségbe nem vonják ugyan, de a követelt jogot korlátozzák, annak érvényesitését hátráltatják, esetleg egészen és teljesen megszüntetik, azaz:

a) jogérvényesitését korlátoló;

b) jogsemmisitő tényeket.

Tagadás esetében pedig mindenik fél köteles ezen általa felhozott jogalapitó, jogérvényesitését hátráltató és jogsemmisitő tényeket perrendszerüleg be is bizonyitani.

A biró pedig az élő jogszabályok és a felhozott s bizonyitott tények összevetéséből logikai következtetést von, és logikai következtetésének eredménye: az itélet.

Az itélet meghozatala után leirja müködését és ez által kész a megokolás.

Ennélfogva, miután a pervezetés joga és kötelezettsége a birót illeti, miután neki kell itéletet mondani, őt attól elzárni, hogy a felek által felhozott: jogalapitó, jogkorlátoló és jogsemmisitő tények tekintetében magának a kellő tájékozottságot megszerezhesse: ellenkeznék a czéllal, az igazságszolgáltatás magasztos eszméjével. Mert azt eredményezné, hogy a biró sok esetben a valóságnak meg nem felelő tényállásra lenne kénytelen — talán meggyőződése ellenére is — alkalmazni a jog szabályait.

«A felek a végett fordulnak a bióhoz, hogy a közöttük felmerült differentiákat itélő hatalmával egyenlitse ki. Erre teljes tájékozottság kivántatik. Ha ezt a tett előterjesztések megadják: nincs helye további kérdéseknek. De ha az előadás hiányos, ha ellenmondásokat foglal magában, ha a birót egyes pontokra nézve bizonytalanságban hagyja, vagy tévedésbe vinni igyekszik, ha a felek előadása közt nincs meg a tárgyszerü összefüggés; ha tehát a biró nem nyerhet

[1] Zlinszky: *A bizonyitás elmélete.*

[2] Dr. Herczeg Mihály: *Magyar polgári törvénykezési rendtartás*

oly világos áttekintést az ügyről, a mint az itélethozatalra megkivántatnék: lehetővé kell tenni mind az egyes felek, mind általában az igazságszolgáltatás érdekében, hogy helyesen alkalmazott kérdések által a szükséges tájékozottságot megszerezhesse.»[1]

A kérdezési jog ezekből folyólag a birónak azon joga és kötelessége, hogy a perlekedő felektől mind azt, a mit a per ténykörülményeinek, vagyis a kereset és védelem tényalapjának tisztába hozatala tekintetéből szükségesnek vél, megkérdezheti és e végből mindazon intézkedéseket, melyeket a törvény megenged, hivatalból megteheti; a perlekedő feleknek pedig azon joga és kötelezettsége, hogy a tényállás tisztába hozatala iránti müködésében a birót felvágosilitások- és bizonyitékokkal támogassák.

Tartalmát tekintve a kérdezési jog: ugy a biró mint a felek részéről is nemcsak jog, hanem kötelesség is.

A biró nemcsak jogositva, de kötelezve is van a felekhez kérdéseket intézni; s hogy pedig az, igy van, kitünik az 1868: LIV. t.-cz. 117. és 1877: XXII. t.-cz. 38. §§-aiból, mely törvényszakaszok imperative rendelik, hogy a biró köteles a felekhez kérdéseket intézni.

Az esetre, ha ezen kötelezettségét elmulasztaná, nincs ugyan a törvényben sanctio szabva és nem lehet ugyan a birót az actio male judiciummal megtámadni, de a felsőbiróságok az első biró itéletét ily esetben rendszerint feloldják, a fél pedig az 1881: LIX. t.-cz. 69. §-a alapján perujitást kérhet.

A birónak azonban az 1868: LIV. t.-cz. 117. §-a szerint nem csupán a kérdezés áll kötelezettségében, hanem köteles: « . . . . alperest a kifogások s a védelmére szolgáló tényköriilmények és bizonyitékok előterjesztésére is felszólitani.»

Az 1877: XXII. tcz. 38. §-a pedig még tovább megy és azt rendeli, hogy: «a biró köteles figyelmeztetni a feleket azon következményekre, melyek az ügyállás felderitésének vagy bizonyitékaik megjelölésének elmulasztásából származnak.»

Az irásbeliséggel összekötött tárgyalási rendszer szellemében felnevekedett jogász előtt visszásnak tünik ugyan fel, midőn a birót az 1877: XXII. tcz. 38. §-a értelmében eljárni látja és akad, ki a birót ily esetben részrehajlással és azzal vádolja, hogy a felet kitanitja.

Pedig ez a lehető legnagyobb tévedés; először is azért, mert ha a biró a törvényt alkalmazásba veszi, visszaélést nem követhet el; másodszor pedig azért: mert ha a fél figyelmeztetés után zsebébe nyul és előveszi a konokul tagadott követelése valódiságának bizonyitékául szolgáló eredeti kötelezvényt, vagy pedig tanukra hivatkozik és ez által jogát bebizonyitja: nem történik más, mint hogy az igazság, a valódi tényállás kiderül. A biró eljárásának pedig épen ez a czélja.

Ha az itélet a valódi tényállásra helyesen alkalmazott jogszabályokon alapszik, az esetben jogsérelem senki részére nem okoztatik, nem még akkor sem, ha ezen itélet valamelyik félre kötelezettséget mérne és igy (nem ugyan jogtalan, de) hátrányos lenne is.

A biró kérdezési jogával szemben áll a felek felvilágositásadási joga és kötelezettsége is.

Hogy a felek a hozzájuk intézett kérdésekre felelni kötelesek; hogy személyes idéztetés esetén, személyesen megjelenni még azon esetben is kötelesek, ha esetleg ügyvéd által képviseltetnék magukat: az a fenthivatkozott törvényszakaszok alapján kétséget nem szenved.

Kérdés tárgyát képezheti azonban, hogy ha a személyesen megidézett fél meg nem jelenne, mi történjék?

A törvénykezési rdts 83. §-a kimondja ugyan, hogy a személyes megjelenés elmulasztása a 111. §. jogkövetkezményeit vonja maga után.

Ezen eset azonban a 111. §-al nem ugyanazonos; mert ott a fél helyett senki sem jelent meg, mig itt képviselője megjelent, s helyette védelmet, esetleg talán bizonyitékot is terjesztett elő.

Ennélfogva ily esetben nem lehet a 111. §. rendeleteit szorosan, hanem csak annyiban alkalmazni, hogy a biró a személyes megjelenésre idézett fél kimaradása esetében, az eddig, vagy esetleg később is, de a fél személyes meghallgatása nélkül kideritett tényállás alapján hozza meg itéletét.

Ha ezen itélet aztán a személyesen meg nem jelent félre hátrányos, a mennyiben a sérelem nem valamely más okból, hanem az ő kimaradásából származik, jogsérelem miatt nem panaszkodhatik.

Ugyan ily eljárásnak lehet helye akkor is, ha a személyesen megjelent fél a biró kérdésére nem felel, avagy valamely tényköriilmény tekintetében a felvilágositásadást megtagadja.

A kimaradt felet azonban sem elővezettetni, sem pedig — véleményünk szerint — pénzbirság terhe mellett idézni nem lehet.

Mert a peres felek a polgári pernek folyton és mindvégig urai maradnak; azzal szabadon rendelkeznek, az ellenfél követelését nyiltan vagy hallgatag, beismerni jogukban áll: még az esetben is, ha az talán alaptalan lenne.

Továbbá, mert ha a félnek a tárgyalásról teljesen kimaradni jogában áll, ez pedig több, mintha maga ugyan nem, de képviselővel megjelenik; akkor joga van a kevesebbhez is, vagyis ahhoz, hogy személyesen meg nem jelen, hanem magát képviselteti; mivel a kinek a több szabad, szabad a kevesebb is.

Természetes következménye lesz azonban a kimaradásnak, hogy a biró a pprdts. 111. §-ának fent megjelölt értelembeni alkalmazása mellett hozza meg határozatát.

Az 1877: XXII. tcz. 39. §-a rendeli ugyan — és e szerint kisebb polgári perekben követendő —, hogy a személyes megjelenésre idézett, de kimaradó fél pénzbirság terhe mellett idézendő; ezen intézkedés azonban inkább a törvény iránti tisztelet megszilárditására, mint a polgári per természetére vezethető vissza.

Végül még csak arról kivánunk szólani, hogy: meddig és mire terjed ki a biró kérdezési joga?

Mert kétségtelen, hogy miután perjogunk nem az inquisitorius eljárás alapelvén nyugszik, az inquisitio kérdezési jog alakjában nem gyakorolható.

Zlinszky[1] a kérdezési jog határvonalát akként állapitja meg, hogy: «a tények felhozása a feleket illeti, s a birót a felhozott tények szabályozzák, de viszont ha e tényeket a biró bebizonyitottaknak nem tekinti, ezek tisztába hozatala, a kérdezési jog alkalmazása, ugy az által, hogy a kétséges tényekre a feleket bizonyitékaik felhozására felszólitja, a biró jogához és kötelességéhez tartozik».

Ökröss,[2] a határvonalat akként vonja meg, hogy a felek közt fölmerült differentiák kiegyenlitéséhez teljes tájékozottság kivántatik. Ha ezt a tett előterjesztések megadják: nincs helye további kérdéseknek. De ha az előadás hiányos, kérdések által oly tájékozottságot kell szerezni a birónak, mint az itélethozatalra megkivántatik.

A német birodalmi perrend javaslatának indokolása szerint pedig: «. . . . nur zur Erläuterung unklarer Anträge und zur Ergänzung und Feststellung des von den Parteien vorgetragenen Sachverhältnisses dienen und nicht zu Inquisitionen von Amtswegen missbraucht werden.»

A birónak joga és kötelessége tehát mindazt megkér-

[1] Ökröss: *A törvénykezés reformja.*

[1] A bizonyitás elmélete.
[2] A törvénykezés reformja.

dezni a felektől, a mit a kereset tényalapjának tisztába hozatalára és bebizonyitására, továbbá a védelem részéről felhozott tények tisztába hozatalára és bebizonyitására, és igy az alapos itélet hozatalára szükségesnek vél.

FÖVENYESSY LAJOS.

Önkéntes árverés és a határozatlan arányu tulajdonjog.

A végrehajtási törvény 143. §-a szerint, ha a közös vagyon tulajdonjoga határozatlan részekben van a tulajdonostársak nevére bejegyezve, a végrehajtás pedig nem az összes tulajdonostársakat terhelő tartozás behajtására van irányozva: a telekkönyvi hatóság azon végzésben, melyben a végrehajtási zálogjog bekebelezése, vagy a végrehajtási jog feljegyzése elrendeltetik, jegyzőkönyvi tárgyalást rendel és a tulajdonjog aránya felett itélet által határoz.

Gyakorlatunk szerint — mert a törvényben ide vonatkozó intézkedést nem találunk — az arány megállapitása iránti eljárás megindittatik, nem csak akkor, ha a végrehajtatónak követelése, hanem akkor is, ha bármely más jelzálogos követelés az összes tulajdonostársakat egyetemlegesen nem terheli is.

Azonban ha a közös vagyon tulajdonjoga határozatlan részekben van a tulajdonostársak nevére bejegyezve és egyik tulajdonostárs önkéntes árverés elrendelését kéri, sem törvényben, sem a gyakorlatban nem találunk támpontot arra nézve, hogy ilyen esetben, az önkéntes árverés elrendelésével egyidejüleg, szükséges-e jegyzőkönyvi tárgyalást rendelni, vagyis alkalmazandó-e a végrehajtási törvény 143. §-a? S vajon ha alkalmaztatik e most emlitett §., a 156. §. *a)—d)* pontjaiban foglalt kivételes intézkedés helyt foghat-e?

Minthogy az önkéntes árverés feljegyzésének olyan joghatálya van, mint a végrehajtási zálogjog bekeblezésének, vagy a végrehajtási jog feljegyzésének: véleményem szerint a 143. §. értelmében a jegyzőkönyvi tárgyalás elrendelendő és a tárgyalás megtartása, illetőleg a tulajdonjog arányának megállapitása után és pedig a 156. §. *a)—d)* pontjaiban jelzett kivételes esetekben az egész ingatlanra rendelendő el az önkéntes árverés.

Különben e kérdést csak azért vetettem fel, mert az idevonatkozó gyakorlat a jogi szaklapok által közlött felső birósági döntvényekből meg nem állapitható és igy ha nézetem téves: döntsenek a bölcsek.

LENGYEL IMRE,
kir. járásbiró.

Különfélék.

— **A Magyar Jogászegylet.** Dr. Márkus Dezső urtól a következő sorokat vettük:

Néhány héttel ezelőtt Tóth Gáspár ur, az én tiszteletre méltó selmeczbányai kartársam, rámutatott ama sajnálni való, de egyuttal aggasztó jelenségre, hogy a magyar jogászság a jogtudománynak müvelésére és a maga érdekeinek megvalósitására mily kis tevékenységet tud csak kifejteni, oly kicsinyt, hogy az a más pályákon levőknek törekvéseivel szemben csaknem szégyenletes, különösen, ha szemmel tartjuk, hogy Magyarországon tizezernél több azoknak száma, a kik mint birák, ügyvédek és közjegyzők müködnek. Hogy milyen hatalmat képviselhetne ennyi értelmiségnek tömörülése, hogy mily könnyüvé válnék az ilyen egyesüléssel mindent megvalósitani, a mit a nemzet jogi élete és a jogászság minden érdeke követel: azt könnyebb elképzelni, semhogy élénk ecsetelésre szorulna.

E hét jogászi eseménye: a Magyar Jogászegylet közgyülése juttatta eszembe ez elmefuttatást.

Ez egyesület, melynek czélja a jogtudomány müvelése és a hazai jogélet fejlesztése, arra van hivatva, hogy e nélkülözhetetlen és halaszthatatlan tömörülésnek csirájává és középpontjává legyen. Ez egyesület élén jogi életünk legkiválóbb képviselői állanak: azok, a kik mint szakbeli tudósok, mint kitünő birák és ügyvédek közbecsülést vivtak ki maguknak és a kiknek vezetése nélkül jogi egyesület nálunk alig képzelhető. És ne felejtsük el, hogy ez egyesület az egyetlen e hazában, mely a jogtudomány fejlesztésével foglalkozik, mert a jogászgyülés ugy látszik, már nincs az élők közt, a M. T. Akadémia pedig a magyar jogtudománynál fontosabbaknak tartja az osztyák és szamojéd népmeséket is.

Tudva mindezeket, azt hinné az ember, hogy a Jogászegylet virágzik és hogy a jogászvilág tömeges részvéttel iparkodik czéljainak elérését lehetővé tenni. E helyett azt tapasztaljuk, hogy ez egyesület tagjainak száma tiz év alatt nem szaporodott négyszázra, hogy ezeknek alig tizedrésze jár el a felolvasó estékre és hogy az egyesület még helyiséget sem bérelhetett magának.

Megkiséreltem a jelenségek okait keresni. Elmondom, miket véltem ilyeneknek megtalálni.

A baj egyik nagy oka: *alkalmas helyiség hiánya.* Gyakrabban lehetne felolvasásokat és vitatkozó estéket rendezni, ha az egyesület nem kényszerülne az ügyvédi kamara vendégszeretetére, mely bár a leglekötelezőbb szivességü, mégis lehetetlenné teszi, hogy a tagok az otthon kellemességeit élvezzék, nem is szólva arról, hogy a nagyon gyakori vendég bármennyire szivesen látott volt jó ideig, lassanként csak illemből türt egyéniséggé válik. De mivel a Jogászegylet pénzviszonyai nem engedik még meg, hogy megfelelő helyiseget béreljen, iparkodjék *a fővárosi jogászság egy másik egyesületével együtt közös lakást bérelni*, szükségletéhez arányban járulván annak árához.

A *fölolvasó esték* néhány év óta vesztettek érdekességükből, főleg azért, mert nem vitatják meg a fölolvasás alapjául szolgáló kérdést. Czélszerü volna szombatonként összejöveteleket rendezni, melyeken fölolvasás és szabad vita egyaránt lehetséges, *előző bejelentés nélkül is*, a mi a találkozásokat érdekesebbekké, fesztelenebbekké s azért vonzóbbakká és látogatottabbakká tenné.

A vitatkozásokból azonban nemcsak az abban résztvevőknek és a többi jelenlevőknek legyen hasznuk. Arra kell törekedni, hogy *a Magyar Jogászegylet nyilatkozatai irányadókká váljanak* és hogy hozzászokjanak, ez egyesületet a *magyar jogtudomány legfőbb müvelőjének és legavatottabb birálójának* tekinteni. Hogy pedig a czél, melyet valóban «óhajthat a nemes», elérhetővé legyen, szükséges, hogy a *választmány tagjai ezentul lehetőleg minden összejövetelben és vitában résztvegyenek*, minek következtében az egyesület nyilatkozatai nem csak tárgyuknál és tartalmuknál, de a fölszólalók személyiségének sulyánál fogva is meg fogják tenni a közérdekben levő hatást.

A fönn javasolt eszközökkel talán sikerülne részben lekűzdeni ama páratlan *közönyt*, melylyel jogászaink többsége viseltetik mindennek irányában, a mi letér a mindennapiasság utjáról és a mely közöny egyaránt oka és okozata a mi tespedő jogi életünknek. A Jogászegylet közgyülése, mely fölfrisitette a választmányt — valószinüen pótolni óhajtva ezzel az alapszabályok ama hiányát, hogy a választmány néhány tagja időnként nem köteles sorsolás utján kiválni, — ezzel kifejezést adott annak is, hogy nem tartja elégségesnek az eddig elért eredményeket, sem az egyesület, sem ennek czéljai érdekében, és talán nem hiu ama reménykedés, hogy az uj választmány a réginek bölcseségével és körültekintésével, de fiatalosabb hévvel és ujabb eszközökkel fogja az egyesületet nemes hivatásának egész betöltésére serkenteni.

— **A kir. Curiához** február hóban beérkezett 945 polgári, 112 váltó, 15 urbéri, 900 büntető, 32 fegyelmi, összesen 2004 ügy. Ez évben beérkezett mindössze 4066 ügy (551-el

több, mint a mult év hason szakában s igy a mult évi hátralékkal az elintézendők száma 11,465 volt. Elintéztetett 4187 ügydarab, hátralék 7278 van, tehát 975-el több, mint a mult év hason időszakában.

— **A bíróságok munkáját** szaporitja, hogy a felperesi ügyvédek kereseteikhez nem csatolják mindjárt a részletes számlát. Ennek hiánya miatt elhalasztanak a felek egy tárgyalást; a részletes számláról való informatio végett a második tárgyalás is elmarad; a harmadikban megkezdődik az érdemben való tárgyalás, de félbeszakad, hogy ujabban elhalasztassék, mert most felperesnek kell magát alperesnek a részletes számla ellen tett kifogásairól informálni. Igy három tárgyalás — idő, pénz, és munka — kárba vész, pedig mindezt könnyen kikerülhetni, ha a felperes ügyvédje a részletes számlát a keresethez csatolja és magát felénél előre informálja és viszont ha ekkor alperesek ügyvédjei is eleve informálnák magukat, végre, ha a bíróságok nem volnának annyira előzékenyek a halasztások tekintetében.

— **Az ügyvédjelölti incompatibilitas kérdéséhez.** *A kecskeméti ügyvédi kamara:* Dr. — — ügyvédjelölt felvételre vonatkozó ügyben határozott: Felfolyamodó kérelmével elutasittatik. Mert folyamodó kérvényéhez 2·/. a. csatolt, gr. Sz. István Kecskemét város főispánja által kiadott kinevezési okmánynyal önmaga igazolja, hogy Kecskemét városnál rendszeresitett segédlevéltárnoki állásra kineveztetvén, a városi tiszti kötelékben jelenleg is bent van; mely tisztviselő állásánál fogva az 1886. évi XXI. t.-cz. 51. §-a alapján a városi közgyülésnek is üléssel és szavazattal biró tagja; mely állásán és tisztviselői minőségén s a hivatkozott törvényen alapuló jogain a 9·/. a. csatolt végzésben foglalt azon intézkedés, hogy a városi tanács folyamodóval a szolgálattétel tekintetében rendelkezik, mit sem változtat; minthogy pedig a városi segédlevéltárnoki tisztviselői állás a joggyakornoksággal összeférhetőnek nem tekinthető, annálfogva folyamodót a ügyvédjelöltek lajstromába leendő bejegyeztetése iránti kérelmével elutasitani kellett. *Kir. Curia:* Az ügyvédi kamara határozata megváltoztatik s nevezett ügyvédjelölt a jelöltek lajstromába felvétetni rendeltetik. Mert folyamodó a 9·/. a. okirattal bizonyitotta, hogy tényleg a tiszti ügyészségnél van alkalmazva, sőt 10·/. szerint J. László ügyvéd irodájában is müködik, ily körülmények között a jelöltek közé való felvételét elrendelni kellett. (1889. február 19. 575.)

— **A kamarai tagdij le nem fizetése mint fegyelmi vétség.** *A zala-egerszegi ügyvédi kamara:* — — ügyvéd elleni fegyelmi ügyben határozott: Miután — — ügyvédtől a hátralékos kamarai tagilletékek és pénzbirságok a megkisérlett végrehajtás szerint vagyontalanság miatt be nem hajthatók és mert azokat nevezett ügyvéd nyilatkozata szerint megfizetni nem is akarja, annálfogva tekintve, hogy az oly ügyvéd, ki a kamara irányábani kötelességét teljesiteni nem tudja, a felek ügyei s vagyonai kezelésére alkalmatlannak tekintethetik, s mint ilyen a tiszteletre s bizalomra méltatlanná vált, annálfogva nevezett ügyvéd ellen a kamara irányábani kötelesség nem teljesitése miatt a fegyelmi eljárás ezennel elrendeltetvén, nevezett ügyvéd vád alá helyeztetik. *Kir. Curia:* Tekintve, hogy a nevezett ügyvéd nyilatkozatából világosan kitünik, hogy ő a kamara irányábani hivatása szerinti kötelességét nem teljesiti, ebben pedig a fegyelmi vétség elkövetését illetőleg elegendő jelenség foglaltatik, ennélfogva az ügyvédi kamara fegyelmi biróságának határozata helybenhagyatik (február 23.)

— **A fehértemplomi kir. törvényszék ügyforgalmi kimutatása** beküldetett hozzánk. Átveszszük a következő főbb adatokat: 1887. évben elintézetlen maradt beadványok száma (polgári, telekkönyvi, büntető, fegyelmi) 257, 1888. évben érkezett 29,446, lett összesen 29,703; 1888. évben elintéztetett 29,634; 1888. évben hátralék 69.

— **Bünügyi védbeszédek.** Mondotta és kiadja bagotai Lengyel János dévai ügyvéd. A füzet szerzőnek 10 ügyben mondott beszédeit s periratait tartalmazza. Legérdekesebb s a füzetnek mintegy harmadát foglalja el a gyermekgyilkossággal vádolt Duka Mária elleni bünper, mely még a régi irásbeli eljárás szerint folyt le. Ára a füzetnek 1 forint.

— **Dezső Mihály, a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék pertárnoka** e hó 14-én ünnepli hivataloskodásának 25. évfordulóját. A budapesti ügyvédek tiszta szivből vesznek részt e derék és szeretetreméltó tisztviselő örömében, a ki nemcsak fáradhatatlan buzgósággal teljesiti kötelességét, (a mi a váltótörvényszék ügyforgalmánál nem mindig könnyü feladat), de a mellett hatáskörében mindent elkövet, hogy az ügyvédeknek a pertárban munkálkodását kellemessé tegye. Előzékenység tekintetében a fővárosi bíróságoknál alig vételkedhetik vele valaki. Azt halljuk, hogy a budapesti Ügyvédi Körben fölmerült egy ovatio eszméje az érdemes öreg ur irányában.

Nemzetközi szemle.

— **A Hartleben-féle esetgyüjtemény,** mely füzetekben indult meg, legujabban egy kötetté összesitve adatott ki. Számos igen érdekes bünesetet tartalmaz, a Pitaval mintájára előadva. Megvan benne többek közt a Berecz-Pitéli-Spanga eset, a melyben hozott curiai itéletet a szerkesztő magasztalólag emeli ki, és a Szimits-eset is. A gyüjtemény czime: *Hartlebens Gerichtsbibliothek.*

— **Az osztrák bíróságok** és hatóságok az ügyvédeknek szóló határozatokban az «Euer Wohlgeboren» megszólitást használják. Nálunk még az «ur»-nak czimezés sem mindenütt foglal helyt.

— **A nemzetközi büntetőjogi egyesület** programmját vázolja Liszt a *Zeitschr. f. d. ges. Strafr. Wissenschaft* utóbbi füzetében. Az egylet nem csatlakozik egyik theoriához sem. Csak annyiban bir agressiv jelleggel, hogy a büntetőjognak jelenleg uralkodó formalistikus müvelését perhorreskálja. «Die Vereinigung — mondja Liszt — verwirft jene Richtung der Strafrechtswissenschaft, welche den theoretischen und praktischen Kriminalisten grundsätzlich auf die formaljuristische Begriffsbildung beschränken will. Die Vereinigung geht davon aus, das wer das Verbrecherthum bekämpfen will, das *Verbrecherthum kennen muss.*»

— **A német büntetőtörvénykönyvet** alapos revisio alá venni készülnek. A revideált kodexet a polgári törvénykönyvvel együtt szándékolják életbeléptetni.

— **Egy kriminalista véleménye a német polgári törvénykönyv javaslatáról.** Liszt marburgi tanár a *Beiträge* czimü folyóiratban dolgozatot tesz közzé ezen czim alatt: *Die Grenzgebiete zwischen Privatrecht und Strafrecht. Kriminalistische Bedenken gegen den Entwurf.* Szerző először is általánosságban szól. A javaslatot határozottan elitéli, mivel nem *német*, hanem római. Egyébiránt a jelen generatiótól nem is várhatni helyes alapon készült munkát, mivel nincs *német* magánjogi kiképeztetése. Csatlakozik Gierke véleményéhez; de conclusióját, hogy t. i. a javaslat elvetendő, nem fogadja el. Szerinte a javaslat, némi módositásokkal törvényerőre volna emelendő s ez alapon készülhetne aztán az igazi német polgári tötvénykönyv. Szerző részleges javaslatai igen érdekesek. Kimutatja, hogy a szerkesztők nélkülözték a büntető jogászok tanácsát s e miatt egyenes ellenkezésbe jöttek a fenálló büntetőjoggal.

— **A franczia kamarában** több képviselő javaslatot nyujtott be az iránt, hogy a vizsgálati fogság minden esetben teljesen betudassék a büntetésbe.

— **A «Bulletin de la Société de Legislation Comparée»** legutóbbi füzetében igen érdekes dolgozat foglaltatik *Drioux*-tól a német polgári törvénykönyv javaslatáról.

— **New-York** államban 1888 junius 4-én szentesittetett a törvény, mely részletes intézkedéseket tartalmaz a halálbüntetés végrehajtása iránt. A vádlott halála villanyosság által idéztetik elő. A kivégzés zárt helyen történik. Csak bizonyos, a törvény által megjelölt egyének bocsáttatnak be.

A Magyar Jogászegylet évi rendes közgyüléséről szóló jelentést és a képviselőházhoz benyujtott birói kérvényt a mellékleten közöljük.

Az 1887. és 1888. évi Igazságügyi Rendeletek Tárát mint a Jogtudományi Közlöny rendes mellékletét a jövő hónap folyamán szétküldjük előfizetőinknek.

Irtások.

93.

A budapesti VI. ker. kir. járásbirósságnál a folytatólagos tárgyalásokra még mindig két hónapnál hosszabb határnapokat tüznek ki. *(Ügyvédi körökből.)*

Felelős szerkesztő Dr. Dárday Sándor (VIII., Sándor u. 9. sz.)
Főmunkatárs: Dr. Fayer László (IV. gr. Károlyi u. 24 sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (IV. Egyetem u. 4. sz.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Huszonnegyedik évfolyam. 11. sz. Budapest, 1889. márczius 15.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Sándor-utcza 9. sz., I. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Anglia javító-intézetei. 'KRAJCSIK SOMÁ-tól. — Jogirodalom: Ueber irre Verbrecher. Von Dr C. Moeli, dirig. Arzte der Irren-Siechen-Anstalt. *x.* — Törvénykezési Szemle: Magánjogi itéletek kritikai fejtegetése. XVI. A megtámadási kereset. (Actio Pauliana.) Dr. SCHWARZ GUSZTÁV ügyvéd, egyetemi magántanártól. — A közadós felfedező esküje. Dr. *G. S.*-től. — Váltójogi gyakorlatomból. Dr. HEXNER GYULA liptó-sz.-miklósi ügyvédtől — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A budapesti kir. tábla határozatai. A magyar kir. pénzügyi közigazgatási bíróság határozatai. — Indokolás a a fizetési meghagyásokról szóló törvénytervezethez. Kidolgozta dr. Márkus Dezső bpesti ügyvéd. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Anglia javító-intézetei.

— A budapesti gyermekvédő egyesület alapitása alkalmából.[1] —

Az elhanyagolt nevelésü és erkölcsileg sülyedt ifjuság számára rendelt javító-intézeteknek nagy jelentőséget tulajdonitanak Angolországban. Bizonyitja ezt azon körülmény, hogy számuk rövid idő alatt roppant felszaporodott. Hosszu időkön át, csaknem e század közepéig, az elhagyott és erkölcsileg elesett gyermekek a felnőtt csavargók és koldusok számára rendelt dologházakban (workhous) ápoltattak. A mult században e szerencsétlen gyermekekkel ép ugy bántak, mint közönséges gonosztevőkkel. Hiszen még II. György uralkodása alatt (1727—1760) is megtörtént, hogy két gyermek — egy 12 éves fiu és egy 11 éves leány — echafaud-ra hurczoltatott és felakasztatott. Igaz, hogy Londonban épen egy évszázaddal ezelőtt 1788-ban Young Róbert által alapitott philanthropiai társaság létesitett egy az elaljasodott ifjuságnak, leginkább szabadságvesztés- vagy halál-büntetéssel sujtott szülők gyermekeinek szánt javító-iskolát, melynek lakói három külön házban voltak elhelyezve, csakhogy ez intézet, a menynyiben müködése csak rövid ideig tartott, történelmi nevezetességétől eltekintve, számba sem jöhet. Emlitettem «workhous»-ok büzhödt levegőjében a zsenge ifjuság erkölcsi állapota nem hogy javult volna, sőt még mélyebbre sülyedt, s igy könnyen átlátható, hogy Angliában a javító-iskolák szüksége nem csak hogy korán jelentkezett, hanem oly égetővé vált, hogy maga az állam is hozzá fogott a már-már tarthatatlan állapotok gyökeres javitásához. A «workhous»-ok rosz következményeit, melyek a csavargók nagy számában s az ifjuság fokozódó erkölcsi sülyedésében nyilvánultak, egész Anglia érezte. A kérdés napirendre került. A sajtóban ugy, mint nyilvános gyüléseken is, egyaránt ezen égető kérdést tárgyalták. A közvélemény fölébredt; szava napról-napra hangosabb, követelőbb lett; tiltakozott mindenekelőtt a romlott erkölcsü és csavargó gyermekeknek a dologházakban való elhelyezése ellen, melyekben, mellesleg legyen megjegyezve, még 1867-ben is 39,939 gyermek tengett, — s aztán pedig reformot követelt.

Bizonyára felette jellemző az, hogy épen abban az országban, melyben az iskolák és jótékony intézetek szervezése és fentartása nagyobb mértékben, mint bárhol másutt, a magánosok kezében volt és még ma is van, a kormány megelőzte a többi európai államokat abban, hogy évek hosszu sora óta nagy mérvü állami segélyben részesiti a magán jellegü javító-házakat.

A kezdeményezés e téren is a magán jótékonyságtól eredt, mely még mai nap is legtöbb javító-intézetet tart fen. Ama nagy számu javító-intézetekben, melyeket angol emberbarátok e század első felében létesitettek, a növendékek osztályozására nem fektettek sulyt; felvettek nemcsak csavargó s elhanyagolt nevelésü gyermekeket, hanem bünösnek itélt ifju egyéneket is. Kivételt e tekintetben csak két leányjavitóintézet tett, nevezetesen a «Schools of Discipline», mely 1825 óta első sorban elhanyagolt nevelésü és az erkölcsi romlás veszélyének leginkább kitett leányokat vesz föl, és az 1835. évben keletkezett «Princess Louise Home» nevü javító-ház, melyben ugyancsak az ezen kategoriába tartozó 11—15 életévben levő leányokat helyeztek el.

Az elhanyagolt ifjuság érdekében felette áldásos müködést fejtenek ki jelenleg is az ugynevezett «rongyos iskolák» — «Ragged schools», melyeket Edinburgban Guttrie T., Bristolban Miss Mary Carpenter, Londonban pedig Shaftesbury és Miss Takerson létesitettek. 1848-ban jött létre Londonban a «Ragged School Union», mely az elhanyagolt nevelésü ifjuság gondozását tüzte ki feladatául. Ezen egyesület mai nap is virágzik; 168 iskola áll gondozása alatt s évi bevétele 5000 font sterlingre tehető. Már az 1862. évben Londonban tartott philanthropiai congressuson tétetett jelentés ez iskolák áldásos müködéséről. Ezen jelentés szerint a «rongyos egyesület» keletkezése óta 200 iskolába 200,000 elzüllött gyermeket vett föl, kik közül 12,000—15,000-en egyes családoknál helyeztettek el. Az elaljasodott gyermekek megmentése czéljából 1867 óta nagy tevékenységet fejt ki dr. Bernardo is; e nagy gyermek-barát müködéséről s az általa alapitott javító-intézetekről a «Magyar Igazságügy» XXIX. k. IV. füzetében emlékeztem meg.

A «Ragged School»-féle intézményhez még egy más igen érdekes intézmény, a fiatal csizmatisztitók «brigade»-jai és az ezeket védő egyesületek intézménye füződik. Az első ily egyesület, mely a fiatal csizmatisztitókat gondozta, 1844-ben jött létre; erre csakhamar 1851-ben életre kelt a «Ragged School Shoeblack Society», mely érintkezésbe lépve a rongyos iskolákkal, ezek növendékeiből választotta ki magának az általa gondozandókat. Ezen egyesület gondoskodása abban áll, hogy a 16 éven aluli elhagyatott figyermekeknek szállást és ellátást nyujt. Nappal a fiuk London utczáin csizmatisztitással foglalkoznak; keresményök három részre osztatik: egy harmadot a fiu kap, egy harmad a fiu nevére takarékpénztárba helyeztetik és egy harmad az egyesületi pénztár javára esik. Jelenleg Londonban 12 ily egyesület létezik, melyek összesen 700 csizmatisztitó gyereket gondoznak.

A tulajdonképeni első angol javitó-iskolát — Reformatory School — a londoni pihlanthropiai társaság létesitette 1849-ben Redhill-ben. Ezen javitó-ház a mettray-i «colonie agricole» mintájára lett szervezve. Néhány év lefolyása alatt Angolország más részeiben is több ily szervezettel biró ja-

[1] Részünkről a legnagyobb örömmel csatlakozunk az egylet által megindított mozgalomhoz, mely hivatva lesz a közhatóságokat és a társadalmat felrázni azon indolentiából, melyet eddig ezen égető kérdés iránt tanusitott. A büntetőjog és a börtönügy reformja is szoros kapcsolatban van ily egylet fenállásával. Præventio nélkül börtöneink mindinkább zsufoltabbakká fognak lenni. *Szerk.*

vitó-intézet keletkezett, melyekbe főleg bünösnek itélt gyermekek avagy fogságból kiszabadult fiatal egyének vétettek fel. Ez által változást szenvedett a reformiskolák eredeti jellege, a mennyiben a magán javitó házak ekként állami jellegüekké váltak. Számuk főleg 1854 óta kezdett gyarapodni, a mikor tudvalevőleg életbe lépett a «Reformatory School Act», mely állami segélyt biztositott a magán javitó-intézeteknek s bele vonta ez intézményt az állami igazgatás keretébe.

Az ötvenes évek után egész Angliában rendkivül élénk mozgalom támadt az elhanyagolt s erkölcsileg veszendőnek indult gyermekek megmentése ügyében. Évről-évre uj meg uj egyesületek keletkeztek, melyek mintegy versenyezve egymással főleg nagyszerü javitó-házak létesitése által igyekeztek apasztani a földönfutó és a bün ösvényére lépett gyermekek nagy számát. Az e körbe tartozó emberbaráti törekvések előmozditásában kiváló érdemet szerzett magának a «Reformatory and Refuge Union» nevü egyesület, mely 1856-ban keletkezett Shaftesbury elnöklete és a walesi herczeg védnöksége mellett.

Az «Union» jelszava: «Keresni és boldogitani, a mi elveszett, megmenteni és fölnevelni a földönfutó és bünös ifjuságot.» Kezdetben főleg arra törekedett, a mit elérnie is sikerült, hogy központja, összekötő kapcsa legyen az e körbe tartozó különböző jótékony törekvéseknek, hogy a philanthropok müködése kölcsönös, egyöntetü legyen. Ezen egyesület áldásos tevékenysége három irányban terjed: először szervez és segélyez emberbaráti egyesületeket, másodszor gondozza az elhanyagolt és erkölcsileg sülyedt ifjuságot, harmadszor pedig fáradozik a bukott nők megmentésén. E három kör mindenike saját alaptőkével bir. Az egyesületnek ügynökei is vannak, kik London zugutczáiban az erkölcsileg veszőfélben levő gyermekek felkeresésével foglalkoznak. Ezen ügynökök segélyével 1883-ig 3598 gyermek lett megmentve.

Az elhanyagolt gyermekek segélyezésére szánt alapból oly magán javitó-intézetek támogattatnak, melyekben az egylet által felkarolt gyermekek helyeztetnek el. Az egyesület keletkezése óta az ily javitó-iskolák segélyezésére több mint 30,000 font sterling adatott ki.

A közalapból különféle módon támogatja továbbá az egyesület az emberbaráti törekvések fejlődését, jelentéseket bocsát nyilvánosságra eddigi müködéséről, szerzett tapasztalatairól és az elért eredményről; igyekszik hatni a közvéleményre s törekvéseinek a parlament tagjai között keres hiveket. Ezen nagy egyesület oly központot képez, melyben találkozót adnak maguknak azok, a kik emberbaráti törekvések szolgálatában állanak, felvilágositást, utbaigazitást, tanácsot ad egyeseknek, időközönként pedig gyüléseket rendez, melyekre ugy a tagokat, valamint a jótékony intézetekben müködőket is meghivja, hogy szerzett tapasztalataikat, véleményeiket kölcsönösen kicserélve egyes fontos és vitás kérdésekről tanácskozzanak. Az «Union» alá 486 intézet és egyesület tartozik, melyekben összesen 40,000-nél több személyt gondoznak.

Láthatjuk ebből, hogy a «Reformatory and Refuge Union» mily nagy fontosságu egyesület nemcsak azért, mert müködése valóban párját ritkitó, hanem azért is, mert ez egyesület volt az első, mely megkisérlette s sikerrel keresztül is vitte az emberbaráti törekvéseknek egy kalap alá hozását; ez egyesületet illeti az érdem, hogy a társadalom ágról szakadt ifjusága megmentését czélzó egyesületeket központositotta, s müködésüknek egyöntetüséget adott. Utóbbi időben más európai országok is megkisérlették Anglia ezen példáját utánozni, nevezetesen Orosz- és Francziaország. Hogy Oroszországban miért sikerült ez s miért nem Francziaországban, kifejtettem más helyen, midőn a francziaországi javitó-intézeteket ismertettem.

KRAJCSIK SOMA.

Jogirodalom.

Ueber irre Verbrecher von Dr. C. Moeli dirig. Artze der Irren-Siechen-Anstalt. Dalldorf-Berlin. 1888. Berlin.

Szerző, kinek jelen müve igen tanulságos olvasmányt nyujthat, nem akart abban rendszeres dolgozatot nyujtani, mint a hires Maschka, Liman, stb. az ő tankönyveikben a törvényszéki psychopathologiáról, hanem csak egyes fontosabb kérdések fejtegetését tüzte czéljául, melyek az elmebetegek által elkövetett s igen gyakoriakká vált törvényellenes cselekmények folytán hozatnak szőnyegre. És pedig különösen azon szellemi kapcsolat s benső viszonyok tisztázására, melyek az elmeháborodottság s a büntettek között forognak fen.

Érdekessé teszi e munkát főleg az, hogy szerzője, mint tébolydai igazgató orvos, adatait saját tapasztalatából meritette, kisérve s felvilágositva azokat a tébolyban szenvedők által elkövetett számos törvényellenes tettek történelmével, melyek a rablás s rablógyilkosság, csalás, nagyobb s ismételt tolvajlás, gyujtogatás, sikkasztás, istenkáromlás, felségsértés, szemérem elleni kihágások, gyilkosság, emberölés, testi sértés, stb. büntetteire vonatkoznak. Azért e mü mint tulnyomólag gyakorlati s közvetlen észleleteken alapuló, nagy hasznára lehet a törvényszéki orvosoknak, kik ritkán vagy nehezen juthatnak a téboly ily közvetlen megfigyeléséhez, de a jogászoknak is, a biráknak és ügyvédeknek, kiknek a forumon sokszor kell ily esetekkel foglalkozniok.

Mi különösen gyakorlati jogászaink figyelmébe ajánlanók, azon nagyfontosságu kérdések tisztázása folytán, melyek a büntetőjogi beszámithatás elveire s jogszabályaira vonatkoznak, s a melyeknek alaposabb, lelkiismeretesb alkalmazása nagyon is szükségeltetnék.

Mert nemcsak Németországot, hanem, és még talán nagyobb mérvben, hazánkat is illeti szerzőnek következő panasza: «Seit längerer Zeit ist eine stehende Klage, dass geisteskranke Personen, dem Sinne des Gesetzes zuwider, in nicht geringer Anzahl als Verbrecher verurtheilt würden. Den früheren diesbezüglichen Mittheilungen von Simon, Delbrück, reihen sich aus jüngerer Vergangenheit die Beobachtungen von Gutsch an, der nach seiner Erfahrung im Wesentlichen mit Delbrück übereinstimmend, etwa 5% der Strafanstaltsbevölkerung für im weitesten Sinne seelengestört hält. Nach Knecht (*Allg. Zeitschrift f. Psychiatrie.* B. 37.) die Gesammtzahl der Individuen, welche mit psychischen Defecten überhaupt behaftet waren, oder eine solche Disposition zur Psychose besassen, dass vor oder während der Haft eine Geistesstörung bei ihnen ausbrach — a waldheimi fegyházban — betrug reichlich 7% seines Beobachtungsmateriales. Sommer (u. o. 40. kötet) bemerkt, dass ein nicht geringer Theil der in die Irrenanstalt Allenberg aufgenommenen Zuchthäusler schon geistesgestört in die Strafanstalt eingetreten sei. Sander (u. o.) findet, dass unter 144 gerichtlichen Verhandlungen gegen Personen, die später in die Berliner Irren-Anstalt kamen, nur in 38 Fällen der bereits damals bestehende Krankheits-Zustand richtig erkannt worden sei.»

Szerző elismeri ugyan, hogy ámbár a törvényszék ebbeli elnézésének gyakorisága bizton meg nem állapitható: de határozottan állitja: «Die Annahme jedoch, dass Geistesstörung recht oft vor Gericht nicht erkannt werde, kann wohl nicht bestritten werden.»

Épen igy van ez Francziaországban is, hol ezen szomoru állapot «un fait reconnu par tout les publicistes, qui se sont occupés de cette matière.»

Hogy nálunk mily szomoruak ezen állapotok, nem szükséges bővebben ecsetelni, midőn tudjuk, mikép vidéken a törvényszéki psychopathologia alaposb ismeretei még teljesen hiányoznak s a midőn naponta látunk a forumon előfordulni eseteket, melyekben az elme- s kedélyállapot beszámit-

hatási vizsgálata egészen mellőztetik, a jogbiztosságnak legnagyobb veszélyeztetésére.

Jelen munkának különös becset szerez azon fontos kérdésnek fejtegetése, illetőleg gyakorlati megvilágitása: hogy a büntető törvény sérelmei nagyobb számban fordulnak-e elő az elmebetegek részéről mint az egészségesekéről, — kifolyásául szerző azon egyik legfontosb feladata tárgyalásának, mely az elmezavartság és büntettek elkövetése közötti összefüggésre vonatkozik.

Saját s oly kitünőségeknek mint Sommer, Sander tapasztalatai alapján jön azon következtetésekre, mikép elmebetegek sokkal gyakrabban ütköznek a büntetőjogi tilalmakba, mint az épelméjüek. Igy pl. Poroszországban 25 évi tapasztalatok szerint, a berlini tébolyda-lakók közül *hatszor* több volt bünvádi vizsgálatnak alávetve, mint az ó-porosz tartományok szabad, egészséges lakosságából. Összhangzók ezzel a franczia életadatok is, a hires Motet bizonyitván, mikép a Szajna-kerületben 1000 rabra 4·5% elmebeteg esett, mig a szabad népségre csak 1·38%. És szerzőnek közvetlen észleletei szerint a tébolydai kezelés alá került büntetteseknek rendkivül tulnyomó része olyanokból állt, kikről bizonyosnak vehető, mikép a büntett elkövetésének idején már elmebetegek voltak. Nevezetesen a vagyoni büntetteknél, 67 férfi közül 27-ről bebizonyitott volt, hogy a tett elkövetésekor beteg volt, azonfelül 15-nél nem volt ezen eshetőség kizártnak tekinthető, 9-nél pedig az valószinünek vétethetett, ugy hogy csak 16-ról nem lehetett feltételezni az akkori elmebajt.

És sajátságos kifolyása azon szellemi kapcsolatnak az, hogy a szerző által idézett számban legtöbb helyet a szokásos tolvajok foglalják el.

E részben igen fontos azon tapasztalat, miszerint ezen elmebajok keletkezésére, kifejlődésére erős tényezőül szolgál az öröklési átszármazás, minél az elme- s idegbajokon kivül az italdüh s büntettek a felmenő ágban szintén tekintetbe jönnek.

Szerző tapasztalata szerint 79 megbüntetett vagyoni büntettes közül 49-ről bizonyult be, hogy családjaik tagjai szintén elmebajban vagy nehézkórban szenvedtek. *x.*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE

Magánjogi itéletek kritikai fejtegetése.[1]

XVI.

A megtámadási kereset. (Actio Pauliana.)

2. *Praejudicialis vagy condemnationalis kereset? A telekkönyvi törlési kereset mint megtámadási kereset.*

Összefoglalom eddigi fejtegetéseim eredményét. A megtámadási igény *kötelmi igény*; ez igény tartalma a csődt. 33. §-ában van körülirva: alperes azt, a mit a megtámadható jogcselekmény folytán a közadós vagyonából kapott, *visszatériteni köteles;* a támadási kereset petituma ehhez képest az: hogy alperes *ezen visszatérítésre marasztaltassék.* A megtámadott jogügylet nem érvénytelen, sem nem érvénytelenithető, sem ex tunc, sem ex nunc; a megtámadási kereset sem nem *querela nullitatis*, sem nem *in integrum restitutio;* a megtámadott jogügylet érvényes és az marad; csakhogy a csődtömeg javára egy *visszatérítési kötelmi igény* — obligatio ex lege, esetleg (a 29. §. esetében) ex delicto — is adva van; ezen kötelmi igényt érvényesiti a megtámadási kereset, ama jogügylet érvényességét nem bolygatja. A megtámadási kereset egyszóval: *comdemnationalis kereset*, nem pedig *praejudicialis.*

[1] Az előbbi közl. l. a 1. számban.

Kétségtelen ugyan, hogy ott, a hol, mint pl. Németországban, bármely jogviszony fen- vagy fen nem forgása præjudicialis per tárgyává tehető,[1] ott præjudicialis kereset inditható az iránt is, fenforog-e a concret esetben a megtámadási jog szerinti visszatéritési kötelezettség tényalapja, vagyis — hogy a közönséges szójárással éljek — megtámadható-e a concret jogcselekmény vagy sem? De mellőzve azt, hogy a præjudicialis kereset hazai gyakorlatunkban ily korlátlanul elfogadva nincsen: még ha el is volna fogadva,[2] ebből csak az következik, hogy a megtámadási kereset *lehet* præjudicialis, de nem az, a mit amaz érvénytelenségi elmélet szempontjából mondanunk kellene: hogy t. i. *mindig* és *szükségképen* az.[3]

A megtámadási kereset — mint mondám — egy alperes ellenében fenálló kötelmi *visszatérítési* igényt érvényesit (actio in personam restitutoria v. rescissoria). E visszatérités tárgya annyiféle lehet, a hányféle magának a megtámadott jogügyletnek tárgya volt: az alperes mindenkor azt köteles visszatériteni, a mi a közadós vagyonából megtámadható

[1] Németbirod. prrts. 231. §. «Auf Feststellung des Bestehens oder Nichtbestehens eines Rechtsverhältnisses . . . kann Klage erhoben werden, wenn der Kläger ein rechtliches Interesse daran hat, dass das Rechtsverhältniss . . . durch richterliche Entscheidung alsbald festgestellt werde.»

[2] Mennyiben van helye hazai jogunk szerint præjudicialis keresetnek? erről más eset alkalmából fogok értekezni. Az osztrák megtámadási törvény szerint, melybe az «érvénytelenségi elmélet» nyomai még erősebben vannak meg, mint a németbirodalmi — és utána a magyar — csődtörvényben, minden megtámadási kereset csakugyan első sorban arra irányitandó, hogy az illető megtámadott jogcselekmény a csődtömeggel szemben (illetve a csődön kivüli megtámadás esetében: a támadó hitelezővel szemben) «hatálytalannak mondassék ki». V. ö. osztr. megtámadási törvény 1., 28., 35. §§-ait, különösen utóbbit: «Erfolgt die Anfechtung mittelst Klage, so ist mit dem Begehren, dass die angefochtene Rechtshandlung den Gläubigern gegenüber *als unwirksam erklärt werde*, das weitere Begehren zu verbinden, was der Geklagte zum Zwecke der Befriedigung des Gläubigers *zu leisten oder zu dulden für schuldig erkannt werden soll.*» A németbirodalmi valamint a mi csődtörvényünk alapján ily præjudicialis petitumra — mely a fenti kifejtések szerint elméletileg egészen hibás is — szükség nincsen. V. ö. Menzel id. m. 297. l.

[3] A megtámadási kereset tartalmának téves felfogására vezethető vissza a budapesti kir. táblának e perekben ujabban állandóan követett *illetőségi gyakorlata* is. Kimondotta ugyanis e felsőbiróság — ellentétben az eladdig követett azon praxisával, mely szerint megtámadási perekben az illetőség a per tárgyának értéke szerint határozódott — hogy a megtámadási per, tekintet nélkül a pertárgy értékére, mindenkor a kir. törvényszékek hatáskörébe tartozik. «Mert — ugymond az indokolás — a kereset tárgyát *nem* (?) készpénz vagy pénzértékben meghatározott dolog, sem pedig az 1881: LIX. tcz. 13. §-ának 2. pontjában felsorolt ügyek valamelyike, hanem az alperes javára foganatositott (jogcselekménynek) a csődhitelezők irányában való *hatályon kivül helyezése képezvén*, jelen per a kir. járásbiróság hatáskörébe nem tartozik.» (1888 márczius 12. 8027. sz. *B. J. Tára* XVII. köt. mellékl. 55. l.) Ez helytelen. A megtámadási perben hozott itélet nem «helyez hatályon kivül» semmit, még kevésbé enunciálja a megtámadott jogcselekménynek különben is — itélet nélkül is — meglevő hatálytalanságát; hanem alperest bizonyos, pénzben kifejezhető értékü dolog, vagy szolgáltatás visszatérítésére *kötelezi*. Tárgya tehát csakugyan «készpénz vagy pénzértékben meghatározott dolog vagy szolgáltatás» és ezért ha ez érték összege 500 frtot meg nem halad, a megtámadási perek csakugyan a járásbiróság, illetve még a kisebb polgári peres ügyekben eljáró biróságok hatáskörébe is tartoznak. És e következmény czélszerüség szempontjából is megáll; a mint e perek, tárgyuk értéke szerint a járásbirósági egyesbiró, illetve bagatell-biró illetősége alá tartoznak Németországban (Cosack id. m. 226 l.) és Ausztriában is, sőt az osztrák megtámadási törvény a sommás eljárást irja elő még az 500 frt értéket meghaladó tárgyu perekben is (id. törvény 47. és 49. §§-ai), mit az indokok a gyorsabb lebonyolitás és szabadabb bizonyitás érdekeivel indokolnak (Kaserer i. m. 116. l.), s ez indokok bizonyára mi reánk is állanak. Vagy igazolható-e csakugyan, hogy holmi 20—30 frtos megtámadás végett a törvényszéki eljárás apparatusát hozzuk mozgásba? A táblai gyakorlat, mely ugy a tudományos következetességgel, mint a külföldi gyakorlattal áll ellentétben, nem egyéb, mint a fent czáfolt elméleti tévedés következménye; és kivánatos volna, hogy a megtámadási igény jogi természetének fölismerésével e fonák gyakorlat is megszünjék.

*

don az alperes vagyonába jutott (id, quod ad eum pervenit).[1] E visszatérités mikéntjéről általában csak annyit lehet mondani, hogy alperes köteles mindazt tenni, illetve türni, a mi szükséges arra, hogy a közadósnak a megtámadott módon alterált vagyonállapota ismét helyre legyen állitva, ugy, mintha a megtámadott jogcselekmény meg sem történt volna. Ha tehát az alperes megtámadható módon tulajdont szerzett a közadóstól, e tulajdont vissza kell ruháznia; a közadós dolgait terhelő dologbeli jogokról vagy követelésekről le kell mondania; harmadik személyek ellenében átruházott jogokat vissza kell ruházni; alperes javára elengedett dologbeli jogokat vagy követeléseket helyre kell ismét állitania, illetve ujból kell magát kötelezniе stb.[2] A mennyiben az előbbi állapot visszahelyezésére az alperes által végzendő valamely jogügyletre van szükség, alperes erre köteles. Tehát pl. ha a közadós az alperesnek valamely még le nem járt váltóját megtámadható módon visszaadta, alperes annak kiadására, esetleg ugyanily váltónak ujból való kiállitására kötelezhető. Telekkönyvi jogok megtámadható módon történt megváltoztatása esetén alperes arra kötelezendő, hogy a régi telekkönyvi állapotot helyreállitsa, esetleg az ily czélra kellő irásbeli nyilatkozatokat (bekeblezési, törlési stb. nyilatkozat) kiadja.

Ez utóbbi esetről szól a mi itéletünk is. Telekkönyvileg bekeblezett zálogjog megtámadásáról van szó. A kereseti petitum csak annyit kérhet és az itélet csak annyit mondhat: hogy alperes *köteles* e zálogjogot töröltetni, illetve annak törlését türni. A megtámadási kereset kötelmi természetének tehát itt is ki kell válnia.

De a mi itéletünk mintha nem volna ilyen természetü. Nem *kötelezi* az alperest sem tevésre, sem türésre; nem tesz mást, mint «hatálytalannak mond ki» bizonyos jogcselekményt: «megállapit», a helyett, hogy marasztalna. Ez itélet látszat szerint nem condemnationalis, hanem præjudicialis.

Ez azonban csak látszat. Valóságban a fenti itéletben is benne van a marasztalás, bár elrejtve. Oly esetekben ugyanis, a midőn a biró a felet bizonyos akaratnyilvánitásra mondja kötelesnek, az itélet végrehajtása igen bajos. Az executio ad faciendum mindenkor csak *közvetett kényszer* (pénzbirság, személyfogság, pénzbeli érdekmegtérités) utján lehetséges: a marasztaltat arra, hogy a marasztalási cselekményt csakugyan végbe is vigye, egyenes kényszer utján birni nem lehet.[1] De a mikor ezen factum præstandum a félnek puszta akaratnyilvánitásában áll, az executio ad faciendum fölösleges is: a félnek akaratnyilvánitását a birói itélet pótolhatja. Ezen tétel, melyet a mi perrendtartásunk vagy végrehajtási törvényünk ki nem mond ugyan,[2] a gyakorlatban mi nálunk is kimutatható, egyszerüen azért, mert nélkülözni nem lehet, és mert az ellenkező gyakorlat türhetetlen formalismusra és eredménytelen végrehajtási vargabetükre vezetne. Például erre nézzük a birósági beszámitás esetét.[3]

Ha az alperes a felperes keresetével szemben a beszámitás kérelmét — akár kifogás, akár viszonkereset alakjában — előadja és annak alaposságát igazolja, a biró az itéletben szorosan véve csak azt mondhatná ki, hogy «alperes köteles a kereseti követelést a beigazolt alperesi ellenkövetelés beszámitása *ellenében* megfizetni» — azaz viszonszolgáltabásból függő marasztalást kellene kimondania, akár pl. az exceptio non adimpleti contractus esetében. De a biró tovább megy. A beszámitást, melyre a felperes köteles, helyette *maga a biró végzi*, vagyis jobban mondva: a felperes idevágó akaratnyilvánitását *feleslegesnek* mondta ki,[4] és itéletileg kimondja mindjárt azon joghatást, mely különben csak a compensationalis jogügylet végezte után állhatna elő: azaz hogy felperes quoad concurrentes quantitates elutasittatik. A biró tehát nemcsak marasztalja a felperest a beszámitásra, hanem a beszámitás ügyletét mindjárt mintegy helyette végzi: az itélet nemcsak végrehajtási czim a beszámitás kikényszeritésére, hanem az *itélet magában foglalja mindjárt a végrehajtás eredményét is.*

Igy áll a dolog a telekkönyvi törlési keresetek, valamint általában az akaratnyilatkozatok ellen forduló megtámadási keresetek esetében is. Az itéletnek — mint alább látni fogjuk — ugy kellene hangzania, hogy «alperes *köteles*» a telekkönyvi bejegyzést töröltetni, a megtámadott jogügylet hatályát ujabb jogügylet által megszüntetni. A biró azonban rövidség okából ezen præstatio facti-t fölöslegessé teszi: «hatálytalannak», «érvénytelennek» mondja ki amaz első joghatást, és ezzel már az itéletben eléri azt, a mit különben csak a marasztalási akaratnyilvánitás végrehajtásával lehetett volna elérni. Az itélet ilyenkor látszólag præjudicialis, de csak azért, mert a benne rejlő marasztalás végrehajtását anticipálja. Az itéletnek ezen látszólagos præjudicialis jellege tehát nem dönti meg a kereset *kötelmi* természeté.

A megtámadási kereset a mi esetünkben egy bekeblezett zálogjog *törlésére* irányul. Három érdekes kérdés merül fel e helyütt, melyekkel szóba kell állanunk: egy csődjogi, egy telekkönyvi és egy végrehajtási kérdés.

A csődjogi kérdés a következő. Kiindulva abból, hogy a csődtörvény a megtámadott jogcselekményt csak a *csődhitelezőkkel* szemben hatálytalannak (tehát másokkal szemben hatályosnak) jelenti ki, vannak, kik a telekkönyvi bejegyzések megtámadásának nem adják meg azon hatást, hogy a bejegyzett jog töröltessék (mi által az nemcsak a csődhitelezőkkel, hanem mindenkivel szemben létezni megszünnék), hanem csakis annak telekkönyvi *feljegyzését* kivánják megengedni, hogy az illető bejegyzés «a csődhitelezők-

[1] Nem «ami a közadós vagyonából *elidegenittetett*» a nélkül, hogy az alperes vagyonába jutott volna. A törvény szövegezése itt hézagos, de a fent adott magyarázathoz nem hiszem, hogy kétség férhetne. A megtámadási kereset nem a szó technikus értelmében vett *kártérítési* hanem *visszatérítési* kereset: nem mind az téritendő meg, a mi a közadós vagyonából *kiesett*, hanem ennek csak azon része, mely az alperes vagyonába *belejutott*. Ennyiben a modern megtámadási igény tartalma szükebb, mint a római actio Paulianaé, mely nemcsak visszatérítést, hanem teljes kártéritést követelt a fraudis consciustól, akkor is, ha ő a megtámadott cselekmény folytán mitsem nyert: l. 25. §. 3. quæ in fraudem (42, 8): Si procurator ignorante domino, quum sciret, debitorem ejus fraudandi cepisse consilium, jussit servo ab eo accipere, hac actione ipse tenebitur, non dominus (azaz: a kártérités a procuratortól követelhető, daczára annak, hogy az alienatio a dominus javára történt). Másfelől a megtámadási igény — a 33. §-ban a jóhiszemü ajándékvételre tett kivétellel — szélesebb tartalmu mint a gazdagodási igény: mert mig ez utóbbi alapján csak a *jelen* gazdagodást követelhetem vissza, addig a megtámadási igény az ellen is irányul, mit alperes a közadós vagyonából *kapott*, ha azt mindjárt időközben el is veszitette; mert továbbá a restitutorius igény terjedelmének meghatározásánál a viszonteljesités, a mit alperes a megtámadott jogcselekményért adott, nem jő levonásba, a gazdagodási igénynél pedig igen. A megtámadási igény tehát restitutorius természeténél fogva középállást foglal el a kártéritési és gazdagodási igény között. V. o. Cosack §. 18, 44. Menzel §. 34—39.

[2] A részletekről l. Cosack 254. s köv. ll. Menzel 245. és köv. ll. Ezen egész materia a római jogi condictiók tanán épül. A mit a római doctrina a condictio rei, possessionis, indebiti promissi, liberationis stb. kifejtett, mind alkalmazható a megtámadás folytán beálló restitutio kérdésében is. Az elidegenités, gazdagodás, visszatérités fogalmai — a menynyiben a törvény egyes részletekben módositólag közbe nem vág — merőben condictitius elvek szerint fejtendők meg.

[1] V. ö. 1881: LX. tcz. 222. §. és a német birod. perrendt. 774—779. §§-ait.

[2] De kimondja a német birod. perrendt. 779. §-a: «Ist der Schuldner zur Abgabe einer Willenserklärung verurtheilt, *so gilt die Erklärung als abgegeben*, sobald das Urtheil die Rechtskraft erlangt hat.»

[3] V. ö. a következőhöz: Eisele *Compensation* (1876) 380. és köv. l. Thon *Rechtsnorm u. subj. Recht* 271. l. *Schrutke-Rechtenstam. Die Compensation im Concurse* 29—31. l.

[4] A fictio, hogy a fél akaratnyilvánitását a birónak itélete *pótolja*, voltakép azt jelenti, hogy a fél akaratnyilvánitása, ha a birói itélet meghozatott, többé *szükségtelen*: a materiális joghatást, melyet különben a fél jogügylete vont volna maga után, a birói actus kelti elő. Plósz *Beiträge* 151—153. l.

kel szemben hatálytalan».[1] Ebből annyi igaz, hogy a megtámadási kereset eredménye minden esetben, midőn absolut jogok megtámadásáról van szó, voltakép tullő a czélon. A megtámadás csak a csődhitelezők érdekében foglal helyet; eredményében azonban kihat harmadik személyekre is, kiknek érdekében a megtámadás fen sem áll. Ha pl. a közadós megtámadható módon tulajdont ruházott át X-re, és ez ügylet megtámadtatik: X. köteles lesz a kérdéses tulajdont a közadós vagyonába visszaruházni — ez által pedig nemcsak a csődhitelezőkkel, hanem *mindenkivel szemben* történt meg a restitutionalis jogváltozás: X. a retraditio folytán nemcsak a csődhitelezőkkel, hanem mindenkivel szemben szünik meg tulajdonosnak lenni. Hasonlóan van a dolog a zálog, szolgalom stb. megtámadása esetén. Csak ott, hol a megtámadott jogviszony különben is csak a megtámadott személy és a közadós között állott fen (tehát a kötelmi jogok esetén), ott van a megtámadásnak is csak a megtámadott és a csődhitelezők között kihatása, csak ott mondhatni igazán, hogy a megtámadás csakis «a csődhitelezőkkel szemben» fosztotta meg a jogcselekményt a maga hatásától. Erre az eredményre törekszenek a telekkönyvi bejegyzések megtámadása esetén is a fentidézett Steinbach, Burckhard és követőik. A bejegyzett jog — ugy akarják — érvényes marad mindenkivel szemben és ezért nem is törlendő; csak a csődhitelezőkkel szemben veszíti el hatását — ez pedig a mondott telekkönyvi clausula feljegyzésével érhető el. Nem helyeslem e nézetet. Mert először az ilynemü följegyzéséről a mi telekkönyvi rendtartásunk nem tud, csak ugy nem, mint az osztrák. Másodszor nincs ok, miért bánjunk el ingatlan esetében máskép a restitutionalis igénynyel, mint az ingó esetében. Ha az ingó tulajdonátruházás megtámadásának következménye a retraditio, akkor nincs ok, miért maradjon a tulajdon a megtámadottnál akkor, a mikor a megtámadás ingatlan átruházása ellen fordul. A csődtörv. 33. §-a szerint az elidegenitett vagyon «a csődtömegnek visszatéritendő», különbség nélkül annak ingó vagy ingatlan voltára. A megtámadható módon átruházott ingatlan tulajdon tehát a közadósra visszaruházandó; a megtámadható módon szerzett zálogjog és egyéb partialis dologi jogok törlendők; megtámadható módon törölt jogok ismét bejegyzendők.[2]

A telekkönyvi kérdés, melyre fent utaltunk, az: vajon mily viszonyban áll a bejegyzett jog törlésére irányuló *megtámadási kereset* a telekkönyvi rendelet 148—155. §§-ai szerinti *törlési keresethez?*

Nézetem szerint a megtámadási kereset olyankor, a mikor az valamely telekkönyvi jog törlésére irányul, nem más, mint a telekk. rendelet szerinti törlési kereset. Mindkét keresetbe való mélyebb betekintésre fog vezetni, ha ez állitást rövidesen megokoljuk.[3]

Valamint a megtámadási kereset mindenkor kötelmi kereset, ugy, helyes nézet szerint, a telekkönyvi törlési keresetnek egyik — mindjárt kifejtendő — neme is az. A törlési keresetnek ugyanis, bár a telekkönyvi rendelet e megkülönböztetést ki nem fejezi, két neme van, melyeket távol kell egymástól tartani: az egyik a formai semmiség czimén, a másik a materialis jogalap hiányossága czimén épül; az egyik — hogy a közönséges jog kifejezéseivel éljek — valóságos querela nullitatis, a másik condictio sine causa.[4]

A formai semmiség czimén alapuló törlési kereset nem szorul magyarázatra. A telekkönyvi rendelet szabályai ellenére elrendelt vagy foganatositott telekkönyvi bejegyzés, mint formailag elhibázott actus, ipso jure semmis. Ezen formahiba helyreigazitására, a téves bejegyzés kiigazitására szolgál — a felfolyamodáson felül, mely azonban a dolog természeténél fogva csakis az elrendelő végzésben, nem pedig az irodai foganatositásban történt hibák ellen fordulhat — a törlési kereset, a melynek alapja és bizonyitási themája semmi egyéb, mint a megtámadott bejegyzés *formai* hibássága: azaz, hogy az elrendelő végzés nem birt az előirt törvényes alakkal, vagy nem egyezett meg a kérvény avagy a telekkönyv tartalmával, vagy hogy a bejegyzés foganatositása nem felelt meg az elrendelő végzésnek. Mindez esetekben a törlési kereset alapja nem alperesnek valamely kötelezettsége, hanem magának a bejegyzési actusnak semmissége, melynek az, hogy alperes ezen semmis bejegyzés helyreigazitását türni köteles, csak folyománya.

Egészen különböző a jogalapja és tartalma a törlési kereset másik nemének, a melyet a telekk. rendelet, mint mondám, amaz előbbitől el nem választ ugyan, de a melyet amazzal elméletileg össze nem szabad tévesztenünk: a kötelmi jogi törlési kereset, a telekkönyvi condictio sine causa.

Mint minden formalis jogügyletnek, ugy a telekkönyvi jogügyletnek is hatása tisztán az előirt *forma* teljesitésével áll be, tekintet nélkül az alapul fekvő materialis causa fen vagy fen nem állására. De ezen causa hiányossága a formalis jogügylet ellenében *önálló kötelmi támadási alapul* szolgálhat, melyből kereset vagy kifogás alakjában azon joghatás, melyet ama formális jogügylet előállitott, kötelmi uton ismét lerontható, vagy legalább megbénitható. E czélra szolgál a condictio sine causa, illetve az exceptio doli generalis. A jogos causa nélkül kiadott váltó e keresettel visszakövetelhető, illetve e kifogással hatásától fosztható;[1] a jogos causa nélkül tulajdonilag átruházott dolog ezen keresettel visszaszerezhető;[2] és a jogos causa nélkül vesztett telekkönyvi jog e keresettel ismét helyreállitható, oly módon, hogy alperes a sine causa — bár formai szempontból kifogástalanul — fenálló telekkönyvi bejegyzésnek töröltetésére marasztaltatik.

Hogy mely esetekben lehet mondani, hogy a telekkönyvi bejegyzés sine causa áll fen? — erre az anyagi magánjog felel meg. Minden az anyagi magánjoggal ellenkező — bár telekkönyvi szabályoknak megfelelő — jogszerzés vagy jogvesztés a telekk. rendt. 148—155. §§-ai értelmében (értsd az ott[3] jelölt személyi és időbeli korlátok között) mint sine causa fenálló, megtámadható. A causa hiányossága magát a bejegyzést nem teszi hatálytalanná; de kötelmet létesit annak terhére, ki ama bejegyzés által jogot szerzett, vagy teher alól mentesült, hogy ama bejegyzést, mely által jogos alap nélkül gazdagodott, töröltesse. A causa hiányosságának okait kimeritően elősorolni nem lehet; ide csak annyi tartozik, hogy a bejegyzési czim (szerződés, egyezség, végrendelet, itélet stb.) semmissége vagy megtámadhatósága mindenkor megtámadhatóvá teszi az azon épülő bejegyzést is. Ily hiányos bejegyzési czimet képez a csődtörvény szerint megtámadható ügylet is. A telekkönyvi bejegyzés, mely az actio Paulianába ütköző jogcselekmény czimén épül, bár magában hatályos, de a kötelmi törlési keresettel — condictio sine causa — megtámadható. A megtámadási kereset ez esetben nem más, mint a telekkönyvi törlési kereset ex capite Paulianæ.

Egy végrehajtási kérdésre is ad alkalmat a fenti itélet. Az itélet elutasitja felperest azon kérelmével, hogy alperes a zálogjog törlésének türésébe marasztaltassék; és pedig azon

[1] Igy Steinbach *Commentar zum Gesetze vom 16. März 1884.* 101. és 155. l. Burckhard *System* III. köt. 309. l.

[2] Igy Krasnopolski Grünhut *Zeitschrift* XV. köt. 138—140 l. Ugyanaz *Anfechtungsrecht der Gläubiger nach österr. R.* 1889. 85. l. Menzel 427. lap.

[3] Eltérő véleményben van Burckhard id. h.

[4] A szövegben kifejtett álláspontot meggyőzően kifejtette a mienkkel egyező osztrák telekkönyvi jog tekintetében Exner *Das österr. Hypothekenrecht* (1876. 1881.) czimü munkájában 83—120. l. és már előbb *Das Publicitätsprincip* (1870) czimü könyvében 81—118. l.

[1] Plósz *Váltójog* 84. §. 19. jegyz.

[2] Lásd ezen esetek gazdag casuitikáját. Dig. 12. könyv 4—7. tét.

[3] Illetve az 1886 : XXIX. tcz. 76. §. 8. pontjában.

okból, mert ha az ily értelmü itélet alapján végrehajtás kéretnék, alperesre méltánytalan végrehajtási költség hárulna. Ezért az itélet csak «feljogositja« felperest, hogy az itélet alapján a «telekkönyvi hatóságnál» eszközölje ki a törlést.

E rendelkezést helytelennek tartom. Mert alperes, ki bizonyos telekkönyvi törlés «türésébe» marasztaltatik, mindig elejét veheti a végrehajtásnak az által, hogy a teljesitési határidő alatt maga folyamodik a telekkönyvi hatósághoz a törlésért; ha ezt nem teszi, méltán viseli a felperesi végrehajtással járó költséget. Az itélet mostani szövegezése mellett pedig mindenképen felperes viseli a telekkönyvi törlés költségeit, a mi meg épen méltatlan; a perves ztes fél valamint a perrel, ugy a végrehajtással járó költségeket is köteles viselni. A dolog csak olyan, mint a jelzálogper esetében, melyben a kereseti kérelem és a marasztalás mindig «türésre» irányul,[1] és melyben a jelzálog tulajdonosa, ha a hitelezők követelését ki nem elégiti, ugyancsak köteles a végrehajtás költségeivel is. A jelzálogtulajdonos nem marasztaltatik a hitelező kifizetésére, csak ugy nem, mint a mi fenti esetünkben az alperes nem marasztaltatott a zálogjog töröltetésére: de amaz kielégit*heti* a hitelezőt, emez töröltet*heti* a zálogjogot, ha a végrehajtás költségeit viselni nem akarja. De ha az itélet már meg akarta kimélni az alperest a végrehajtási költségtől, tehette azt bátran a «türésre» való marasztalás alakjában is: valamint ugyanis mostani alakjában «feljogositotta» a felperest, hogy a törlést a «telekkönyvi hatóságnál» kieszközölje, azonképen «marasztalhatta» volna alperest annak «türésében», hogy a felperes a törlést a «telekkönyvi hatóságnál» kieszközölje. Az igazi különbség a keresetti kérelem és az itélet rendelkezése közt ugyanis nem abban van, hogy a kereset «türésre» marasztalást» kér, az itélet pedig csak «feljogosit» (mert felperest valaminek «tevésére feljogositani» és alperest valaminek «türésére kötelezni» ugyanaz), hanem, hogy a kereset alperest a végrehajtás utján való törlésnek türésére kivánta marasztaltatni, az itélet pedig alperest csakis a telekkönyvi eljárás utján való törlés türésébe marasztalta. A «türést» tehát meg lehetett volna itélni, ha a végrehajtási jogot nem is kivánta megadni. Szerintem azonban meg kellett volna adni a végrehajtási jogot is, minthogy arra, hogy felperes itéletileg elismert jogát perenkivüli uton és saját költségén foganatositsa, ok fen nem forog.

Dr. SCHWARZ GUSZTÁV,
ügyvéd, egyetemi magántanár.

[1] Exner *Oest. Hypoth. R.* §. 34.

A közadós felfedező esküje.

Csődtörvényünk 118. §-a értelmében a közadós az általa előterjesztett kimutatást azon kijelentéssel tartozik sajátkezüleg aláirni, hogy kész esküt tenni arra, miszerint vagyonából semmit el nem titkolt és kimutatásába koholt tartozásokat nem vett fel. A kitüzött határnapon a közadós az esküt letenni tartozik.

Ezen eskünek czélja minden más felfedező eskü czéljával azonos és arra szolgál, hogy lehetőleg biztos alap nyujtassék a bukott vagyonának leltározására és vagyonállapotának meghatározására.

Csodálom, hogy a csődtörvény alkotásakor ily examen authenticatum liberalisabb jogászi körök részéről megtámadva nem lett, mert ezen intézkedés a retrograd jogi felfogás szüleménye.

A közadós esküvel megerősitendő vallomása lényegében azonos a vádlott eskü alatti kihallgatásával a büntető perben. Régen volt, hogy eltörölték a legkegyetlenebb inquisitorius eljárásnak ezen maradványát, mely magában is merő barbarismus volt, mert a terheltet veszélye és lelkiismerete közötti harczra késztette. Már a rómaiak hatalmas philosophiája is tiltakozott ily eskü ellen (Inhumanum est per leges qui perjuriam puniunt viam perjuriæ aperire), de még csak szerényebb formában, mignem a renaissance a római tanok ujjáébredésével és a büntető jogtudomány fellendülésével a terhelt eskü alatti vallomását eltörölte.

Franciaországban ez csak a mult század végén történt, nálunk, kiknél Szlemenics még a 40-es években a kisebb torturát tanitotta, az eskü csak a legujabb időben mellőztetett és végre megvolt nálunk is a védekezés szabadsága menten minden testi és lelki kényszertől.

És ime a csődtörvény hivatkozott szakasza felébresztette a mult szellemét és a szellemi kényszert alkalmazandónak rendeli a közadóssal szemben: vagy ismerje be esetleges csalárdságait, vagy jöjjön lelkiismeretével összeütközésbe, hivatkozzék valótlanságainak bizonyitására Istenre, hogy kikerülje a veszélyt, melyet a beismerés maga után von.

Ezen intézkedés mindenben épen ugy «inhumanum», mint a terhelt eskü alatti kihallgatása. Csakhogy szerencsére ez az eskü üres formalitás, üres ijesztgetés, melynek semmi foganatja nincsen.

A büntetőtörvény 224. §. *a)* pontja értelmében ugyanis a közadós hamis felfedező esküje nem büntethető.

A mondás merész, de nem szorul bizonyitásra s hivatkozott szakasz szerint nem büntethetik hamis eskü miatt az, a ki a valónak megvallása által önmagát büntetendő cselekménynyel vádolná.

Ezen intézkedés inditó okai a fent előadottak; a büntető-törvény nem kiván heroismust senkitől, ha saját veszélyéről van szó.

Miután pedig az, a ki árukat elrejtett vagy koholt tartozásokat vett fel vagyonkimutatásába, ezen tettének a csődbiróság előtti beismerésével önmagát a btkv 414. §-ába ütköző csalárd bukás büntettével vádolná: azon eskü, melyet ártatlanságának bizonyitására és a veszély kikerülésére tesz, a büntetlenség jellegével bir.

Ezen lapsust a csődtörvény alkotásakor nem vették észre, mert különben a csődtörvény büntető intézkedéseiben a közadós felfedező esküjét az immunis eskük alól kivették volna.

Mi őszintén örvendünk annak, ha minden retrograd törekvés önmagát dönti meg és csak abbeli óhajunknak adtunk volna kifejezést a törvényhozás egyöntetüsége szempontjából, hogy ha már nem vezette liberalismus a törvényhozót a csődtörvény 118. §-ának megalkotásánál, ha mintaképül e tekintetben egyetlen modern csődrendtartás sem szolgált, és ha az eskü intézményét az elavult 1840: XXII. t.-cz.-ből egyszerüen átveendőnek tartotta, azt az egyet mégis meg lehetett volna kivánni, hogy ismerje büntető-törvénykönyvünk azon intézkedéseit, melyeknek sanctióját egyikmásik tekintetben alkalmaztatni akarja. Dr. G. S.

Váltójogi gyakorlatomból.[1]

V.

A telepes és az annak való, fizetés végetti bemutatás. (V. t. 43. 99 §. 3. p.)

A tudomány már tisztában van az iránt, hogy a telepitett váltó elfogadója, csakis épugy mint annak kibocsátója vagy forgatója azaz in eventu, vagyis csak az esetre felelős a váltó kifizetéseért, ha azt a telepes ki nem fizetné, és ezen körülmény szabályszerü óvással igazoltatik.

Ez a váltótörvény 43. §-ának intentiója is, mikor határozottan rendelkezik, hogy a telepitett váltó a telepesnél a telep helyén fizetés végett bemutatandó, hol ugyancsak az óvás felveendő. Ha a váltó a telepesnél kellő időben nem

[1] Az előbbi közl. l. az 1888. évi 33. és 47. számban és az 1889. évi 1. számban.

ovatoltatik, a váltóbirtokos nemcsak a kibocsátó és forgatók elleni visszkeresetét, hanem az elfogadó elleni váltókeresetét is elveszti.

Bár a törvény tehát semmi kétséget sem hagy fen az iránt, hogy a váltó a telepesnél, vagyis a váltón kijelölt személynél bemutatandó, ki által első sorban a fizetés teljesitendő, hazai gyakorlatunkban mégis naponkint akadunk esetekre, melyekben judicaturánk, a telepes helyett ennek könyvelőjének, pénztárnokának vagy tetszés szerint más hivatalnokának történt bemutatást jogszerünek tart, ily óvást törvényesnek declarál; daczára annak, hogy a váltótörvény 99. §-ának 3. pontja értelmében, az óvásnak magában kell foglalni *az óvatolt személyhez*, tehát a fenforgó esetben a *telepes*-hez intézett felszólitást és *ennek* válaszát. A fenforgó esetben a váltó Budapesten egy banknál fizetendő, *melynek czégét «collectiv» vagy két igazgató, vagy pedig egy igazgató és egy czégvezető jegyzi.*

A lejárat utáni napon a váltó az óvás tartalma szerint csakis *az egyik czégvezetőnek* lett bemutatva, ki azt természetesen ki nem fizette, mert erre jogositva sem volt.

A váltóperben e tárgyban tett azon kifogás, hogy a váltó a telepesnek be nem mutattatott, és igy felperesnek a váltótörvény 43. §-a értelmében felperes váltókeresetét elvesztette, következőképen döntetett el:

A *törvényszék:* Felperes keresetével elutasittatik. Indokok: . . . . alperesek váltói uton még sem voltak elmarasztalhatók, mert alperesek az ellenirathoz csatolt 2·/. alatti hiteles bizonyitványnyal kimutatták, hogy a fizetés végetti bemutatás a banknál mint telepesnél szabályszerüen nem eszközöltetett, minthogy ezen bizonyitvány tanuságához a nevezett bankot a nevezett tagok közül nem egy, hanem csak két egyén *együttesen* jogérvényesen képviselheti, együttes czégvezetésnél pedig a kt. 57. §-ának 2. bekezdése szerint együttes közremüködés szükséges, holott a váltóóvás szerint a váltó csakis Sz. O.-nak, a ki a bankot külön nem képviselheti, lőn bemutatva, minthogy ezek szerint a fizetésre felszólitás *a bank képviselőségéhez* nem intéztetett, a felvett óvás jogérvényesnek nem tekinthető, minek folytán, minthogy a váltói jogok fentartásához megkivántató cselekmények elmulasztattak, felperes ezen telepitett váltóból eredő jogait váltói uton a váltó elfogadója ellen, a váltótörvény 43. §-a rendelkezéséhez képest, nem érvényesitheti.

A *budapesti kir. itélő tábla:* A kir. itélő tábla az elsőbirósági itéletet helybenhagyta. Indokok: A részvénytársaságot hatóságok és harmadik személyek irányában a keresk. törv. 186. §-a szerint az igazgatóság képviseli, miből következik, *hogy valamely részvénytársaságra intézett vagy telepitett váltót a társaság képviseletére hivatott physikai személynél kell bemutatni.*

Tekintve, hogy a kereseti váltó a *B.* alatti óvás tanusága szerint fizetés végett a telepes bank részvénytársaság képviseletében Sz. O.-nak, ki a csatolt czégjegyzés szerint emlitett részvénytársaságnak nem igazgatója, hanem csak az együttes czégjegyzésre felhatalmazott hivatalnoka, lett bemutatva;

tekintve, hogy valamely részvénytársaság ily alkalmazottja törvénynél fogva a társaság képviseletére és a társaság nevében harmadik személyek irányában kötelező nyilatkozat tételére jogkörrel nem bir, nevezett Sz. O. ennélfogva a telepes részvénytársaság olyan alkalmazottjának, kinek a kereseti váltó fizetés végett bemutatható lett volna, nem tartható és igy a *B)* alatti, óvás és váltói jogok fentartására alkalmas jogcselekményt nem képez.

A *magyar kir. Curia:* Mindkét alsóbirósági itélet megváltoztatásával, tartoznak alperesek, mint az *A)* alatt eredetiben bemutatott Liptó-Szt.-Miklóson 1885. évi deczember 6-án 4500 frtról kiállitott váltó elfogadójának néhai T. J.-nek örökösei, 4500 frt tőkét, ennek a váltó lejárata, vagyis 1886. évi junius 6-ik napjától járó 6% kamatját, 3 frt 10 kr óvási, $^1/_3$% váltódijat és a kiszabandó itéleti illetéken felül 35 frt per-, valamint a két rendbeli felebbezésért megállapitott 73 frt 30 kr költséget 3 nap alatt, végrehajtás terhe mellett, néhai T. J.-nak a keresetben kimutatott hagyatékából és ennek erejéig felperesnek egyetemlegesen megfizetni.

Indokok: Felperes váltótulajdonosi minősége magával a váltóval lévén a váltótörvény 36. §-a értelmében igazolva, az ez irányban emelt kifogás az e.-b. által e részben helyes indokból mellőztetett.

A kereseti váltón az intézvényezett lakhelyétől (Liptó-Szt.-Miklós) különböző fizetési hely (Budapest) lévén kijelölve s telepesül a bank megnevezve, az a váltókereseti jog fentartása végett a telepes czégnek a telep helyén bemutatandó s a mennyiben a fizetés nem teljesittetett, ugyanott az óvás is felveendő volt ugyan, azonban felperes eme törvényes kötelezettségének az adott esetben a *B.* alatti óvással megfelelt, *mert ezen óvás tartalma szerint a kereseti váltó a lejárat napját követő napon a telepesként megnevezett részvénytársaság üzletében fizetés végett bemutattatván, annak egyik czégvezetője tette a fedezet be nem érkezésére vonatkozó nyilatkozatot.*

Tekintve, hogy a telepes intézet czégvezetője a társaság oly alkalmazottjának tartandó, kinek e minőségében valamely fizetés megtörténtéről vagy elmaradásáról tudomással birnia kell, ő ily nyilatkozat adására hivatva van: az óvás szabályossága ellen e szempontból emelt alperesi kifogás tehát figyelembe nem jöhet. (1889 jan. 16-án 1145/88. v.)

A váltó a helyett, hogy a törvény szerint a telepesnek bemutattatnék, bemutattatik egy egyénnek, ki önmaga a telepest képviselni hivatni nincsen, sőt a ki önmagában a képviselettől ki van zárva, — erre azt mondja a kir. Curia, hogy ezen egyén — «a telepes intézet czégvezetője a társaság oly alkalmazottjának tartandó, kinek e minőségében *valamely fizetés megtörténtéről vagy elmaradásáról tudomással birnia kell, ő ily nyilatkozat adására hivatva van.*» *(?)*

Nem érthető, miféle «fizetés megtörténtéről vagy elmaradásáról» tesz a kir. Curia emlitést. S nem tudni miféle «nyilatkozat adására» gondol.

Itt a telepes fogalma körül feltünő tévedésre bukkanunk.

A telepesnek nem az a váltójogi rendeltetése, hogy nyilatkozzék, vajon a váltófedezet érkezett-e vagy sem, hanem kizárólag, *hogy a váltót kifizesse*, lévén épen az előbbi körülmény a bemutató váltóbirtokosnak közömbös.

A telepes, habár maga a váltókötelékben sem áll, már a váltó külalakjánál fogva az elfogadó meghatalmazottja, *oly helyettes fizető, kitől a váltóbirtokos jogvesztés terhe alatt fizetést követelni köteles.* Azon viszony, mely az elfogadó és a telepes között fenforog, a váltókötelékben álló személyekre nagyon is közömbös és igy azon nyilatkozat, vajon az elfogadó a telepesnek a fizetésre szükséges eszközöket rendelkezésére bocsátotta-e vagy sem, nagyon is lényegtelen.

Lényeges az, vajon a telepes eszközli-e a fizetést vagy sem; már pedig együttes képviselettel biró czégnél a czég helyett jogerejüleg csak az teljesitheti a fizetést, ki a czéget harmadik személyekkel szemben képviselni hivatva van, mi okból észszerüleg a fizetés csak ettől követelhető, a váltó csak neki mutatható be.

Dr. HEXNER GYULA,
liptó-szt.-miklósi ügyvéd.

Különfélék.

— **Teleszky István** igazságügyi államtitkár egészsége, mint örömmel értesülünk, állandó javulásnak indult és tartózkodását Arco-ban f. hó végéig meghosszabbitotta. A parlamenti viszonyok mostani állapota mellett tehát biztos reménynünk lehet, hogy Teleszky az igazságügyi tárcza költségvetésének tárgyalásában már részt vehet.

— **A birák kérvényére** vonatkozó körözvényből kiemeljük a következőket:

«Az ország elsőfolyamodásu birói karának legnagyobb részben kizárólag fizetésére utalt családos tagjait, a midőn javadalmazásuk felemelésének szorgalmazása iránti kérvényüket a képviselőházhoz benyujtották, erre nem a kényelmes és fényüző életmód utáni sóvárgás késztette; hanem első sorban az anyagi tönk s evvel rendszerint kapcsolatos erkölcsi bukás bekövetkeztétől való félelem és gyermekeiknek a terjedő proletárismustól való megmentését czélzó családapai gondoskodás; másodsorban pedig a birák anyagi függetlenségének biztositására s tekintélyének ez alapon való emelésére, a birák munkakedvének fokozására és közvetve

ez által jogszolgáltatásunk alaposabbá és gyorsabbá tételére irányuló közös óhaj. . . .

— **A kir. Curia polgári szakosztályának teljes ülése** ujabban két elvi jelentőségü határozatot hozott:

1. A hitelező tartozik az elhalt örökhagyó valamennyi örökösét perbe idézni, ha az örökség azok közt még meg nem osztatott.

2. A házasság tartama alatt nincs jogositva egyik házastárs a másik ellenében a közszerzemény megosztását és biztositását követelni.

— **A kir. Curia** köreiben hirlik, hogy legközelebb a fenyitő zárlatnak oly sok oldalról hányt-vetett kérdése fog teljes-ülési határozat tárgyává tétetni.

— **A nagyváradi jogakadémia száz éves jubileuma** nagy fénynyel fog megünnepeltetni. Jelen lesznek a közoktatási és az igazságügyi miniszterek képviselői, tanári notabilitások és igen nagy számban a jogakadémia volt hallgatói. Szó van róla, hogy a Jogászegylet is egyik tagja által képviseltesi magát ezen kiváló kulturális intézetünk emlékünnepén. A jogakadémia igazgatója, dr. Bozóky Alajos, egy a napokban megjelent vaskos kötetben vázolja az intézet történetét és tanrendszerét. Ezen kötetre visszatérünk.

— **A budapesti ügyvédi kamara** évi rendes közgyülése ezuttal igen érdekesnek igérkezik. A választmány évi jelentése, mint értesülünk, tüzetes munkálat. Ventilálja többek közt a birói felelősségi javaslatot, és a felsőbirósági hátralékok kérdését is. A választmány állásfoglalása kétségtelenül a közgyülésen is provocálni fog felszólalásokat. Ugyanezen közgyülés napirendjére vannak kitüzve a végrehajtási és a büntető-törvényeket tárgyazó felterjesztések. (A közgyülési hirdetmény tudatja, hogy f. hó 18-ától kezdve a választmány jelentése a tagok rendelkezésére áll a kamara helyiségében. Mi részünkről kivánatosnak tartanók, hogy ez a jelentés, mint utóbbi időben egyéb jelentésekkel is történt, a kamarai tagoknak *megküldessék.)*

— **Takarékpénztáraink.** E czimen jelent meg Fenyvessy Adolf tollából egy igen érdekes tanulmány, mint különlenyomat a «Budapesti Szemle» márcziusi füzetéből. Szerző vázolja a reformtörekvéseket, melyek az utóbbi két évtized alatt felmerültek, kiterjeszkedve a Magyar Jogászgyülés tárgyalásaira is, foglalkozik a betétek jogi természetének kérdésével, részletezi és bonczkés alá veszi a javasolt reformterveket, s végül azon conclusióra jut, hogy takarékpénztáraink eddig sem fejlődtek helytelen irányban s igy gyökeres reformokra szükség nincs is. «Jól meg kell választani — ugymond — az intéző férfiakat s reájuk kell bizni, a törvényben megszabott ellenőrzés mellett, minden egyebet: a betétek maximumát, az egyes üzletágaknak mily arányban való ápolását, ugy a mint azt a hely és idő szerinti viszonyok követelik. Nem kell nyugtalanitani a közönséget, nem kell rendszabályozni a takarékpénztárakat; a præventiv rendszabályokat megadta a kereskedelmi, a reperessiv rendszabályokat a büntető-törvény.»

— **Dr. Jancsó György** a napokban tartotta az egyetemen magántanári próbaelőadását a *közbirtokosságról.* A tanárokon és az egyetemi polgárokon kivül a birói és ügyvédi kar számos tagja hallgatta az élvezetes előadást, mely a közbirtokosság kérdését számos uj adattal világitotta meg.

— **A Magyar Jogászegylet** az igazgató-választmány tagjainak számát nyolczczal felemelte. A választmány a tisztviselőkkel együtt most 28 tagból áll. A pótlólag megválasztatott választmányi tagok a következők: Beck Hugo, Chorin Ferencz, Dárday Sándor, Herczegh Mihály, Hérich Károly, Szentgyörgyi Imre, Székács Ferencz, Tóth Lőrincz. — A választmány folyó hó 16-án (szombaton) ülést tart az ügyvédi kamara helyiségében. Ezen ülésben fog tárgyaltatni az egylet további müködési rendje és munkaprogrammja és az ujabban több oldalról ventilált *helyiség-kérdés.* — Az egylet, mint a mult években is tette, most ismét aláirási iveket küldött a törvényszéki elnökökhöz és az ügyvédi kamarákhoz, terjesztés végett. Több törvényszéki elnök a törvényszéki könyvtárt bejentette tagként. Ily módon a törvényszéki könyvtárak a Jogászegylet füzetes kiadványainak birtokába jutnak.

— **Omissio általi commissiv delictum.** A Curia legujabban egy igen érdekes bünügyben határozott. Egy gyár éjjeli őrének felesége a férjjel egyetértve és férje jelenlétében a raktárból különböző tárgyakat lopott. A kir. tábla a férjet segédnek mondotta, a Curia tettestársnak, mivel omissio általi commissiv delictumot lát fenforogni. A Curia álláspontja és indokolása ugyanaz, a mit mi a Berecz-Spanga-Pitély-ügyben Berecz cselekményének minősitését illetőleg kifejtettünk. (*Jogt. Közl.* 1884. 9. sz.) A kir. tábla ugyanis Bereczet segédnek, a Curia — erőszakolt indokolással — felbujtónak mondotta, s mi ezzel szemben felvetettük kérdést, vajon Berecz nem-e mulasztási büncselekményt fejtett ki, mely esetben tettestársnak lett volna minősitendő.

Mi ezeket mondottuk:

«Berecz kötelessége volt urát nemcsak kiszolgálni, de urának személyes biztonsága felett is őrködni; nála voltak az uraság lakosztályába vezető kulcsok; ő zárta be minden éjjel az ajtót, hogy idegen ember be ne mehessen; ő volt kötelezve egy eshetőleges betörés vagy megtámadtatás esetére urát megvédeni. Midőn tehát Berecz, tudva hogy ha ura azon éjjel bemegy hálószobájába, ott ellene támadás fog intéztetni, őt ezen veszélyre nemcsak hogy nem figyelmeztette, de egyenesen a kelepczébe csalta és biztonságba ringatta; midőn a szalon-ajtót Spanga és Pitéli számára kinyitotta és őket bevezette, eszközökkel és utmutatásokkal ellátta: akkor ő az akadályt, melyet ily támadásokkal szemben képezni hivatva volt, egyenesen elháritotta és ezzel oly cselekményt követett el szándékosan, mely okozója volt ura halálának. Az egy személyben szolga és őr, a ki kötelezve volt tehetsége szerint a támadás sikerének bekövetkezésére törekvő és a siker bekövetkezése *ellen* müködő feltételek és tényezők közti egyensulyt fentartani, az ellenkezőt tette: az egyensulyt megzavarta. A támadás eredménye ez által az ő cselekményével causalis kapcsolatba jutott.»

A Curia érvelése pedig a jelenleg felmerült esetben ez:

«Tekintve különösen azon lopásoknál, melyek a gyárépületnek hamis kulcs használatával való kinyitása mellett ezen vádlott jelenlétében és beleegyezésével II. r. vádlott elvételi cselekedetével hajtattak végre — I. r. vádlottnak személyes minőségét, a ki mint épen azon gyárban elhelyezett tárgyak és értékeknek az eltulajdonitástól való megőrzésére alkalmazott őr, ezen állásánál fogva egyenes kötelességet vállalt a kérdéses tárgyaknak lopások elleni megőrzésére s a ki ezen egyenesen elvállalt kötelességének ellenére szövetkezett nejével az őrzésére bizott dolgok ellopására és nemcsak nem akadályozta a kamrának hamis kulcscsal való felnyitását és az abban volt olajnak a vele szövetkezett neje által való ellopását: hanem közvetlen jelenlétével és a büncselekmény akadálytalan végrehajtásának biztositása által tettleg is tevékenységet fejtett ki ezen büntett végrehajtásánál; tekintve, hogy ámbár az I. r. vádlott kiemelt eszmei és physicai cselekvősége magában véve a btk. 69. §. 2. pontja alá eső közremüködést, a bünsegélyt, állapitaná meg; de az a jelen esetben — minthogy a nevezett vádlott a lopások lehetővé tételénél egyenesen elvállalt kötelességének megszegését követte el és igy nem csupán mulasztással, hanem elvállalt kötelességének megszegése által egyenesen activ cselekvősége által volt tevékeny ezen lopások foganatositásánál, sőt azokat egyedül az ő kötelességének megszegésében nyilvánuló cselekvősége tette lehetővé, ezen szempontból I. r. vádlott tevékenysége nem a bünsegélyt, hanem a mulasztás általi elkövetést, omissio általi commisiv delictumot, tehát a tettességet állapitja meg, a minél fogva I. r. vádlottat a kamrának hamis kulcscsal való felnyitásával végbezvitt lopásokat illetőleg a BTK. 70. §. alá eső tettestársaság terheli.»

Legközelebb közöljük ez esetet egész terjedelmében.

—

A mellékleten közöljük Dr. Márkus Dezsőnek az intő eljárásról szóló törvénytervezethez szerkesztett részletes indokolását.

Felelős szerkesztő **Dr. Dárday Sándor** (VIII., Sándor u. 9. sz.)
Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (IV. gr. Károlyi u. 24 sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (IV. Egyetem u. 4. sz.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Huszonnegyedik évfolyam. 12. SZ. Budapest, 1889. márczius 22.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Sándor-utcza 9. sz., I. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Vádaláhelyezés. Dr. ILLÉS KÁROLY budapesti ügyvédtől. — A végrehajtási törvény revisiója. Dr. IMLING KONRÁD budapesti kir. táblai birótól. — A fizetési meghagyásokról. TÓTH GÁSPÁR selmeczi ügyvédtől. — Törvénykezési Szemle: A talajviz jogi természete. Dr. DÁRDAI SÁNDOR-tól. — Magánjogi itéletek kritikai fejtegetése. XVI. A megtámadási kereset. (Actio Pauliana.) Dr. SCHWARZ GUSZTÁV ügyvéd, egyetemi magántanártól. — A büntető törvénykönyv revisiója és a halálbünetés. VÉGH ÖDÖN-től. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle. — Irtások.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A budapesti ügyvédi kamara évi jelentése. — Törvényjavaslat, az 1885 : III. tcz. módositásáról. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Vádaláhelyezés

a bünvádi eljárás javaslatában.

I.

«A bünvádi perjog egyik legszebb intézménye az, mely a polgári szabadság biztositékául az előzetes eljárás és a főtárgyalás közé illesztve, annak megakadályozására van hivatva, hogy az állampolgár ok nélkül a nyilvános főtárgyalással járó zaklatásoknak, erkölcsi és anyagi hátrányoknak kitéve ne legyen. Ezért a legrégibb időktől fogva a törvényhozásoknak és tudományos törekvéseknek egyik első rendü gondját képezte a vádaláhelyezés intézményének oly irányu tökéletesitése, hogy ez a per utjában, mint határvonal álljon, melyen az alaptalan gyanunak személyes szabadságot, becsületet, vagyont veszélyeztető üldözése át ne léphessen.»

A magyar bünvádi eljárás javaslatának szerzői e szavakkal nyitották meg «A vádirat és kifogások» czimü fejezet indokolását (327. l.). A javaslat tudvalevőleg a facultativ vádhatározat rendszerét fogadta el a vádaláhelyezés szabályozásának alapjául, s minthogy az idézett szavakkal az intézményre vonatkozó elvi álláspontját jelezte: ezzel egyszersmind azt is kimondá, hogy a facultativ rendszer a vádaláhelyezés intézményének oly irányu tökéletesitését képezi, mely a bünvádi perjog nagy reformtörekvéseinek leginkább megfelel.

Helyes-e ez a felfogás, melyet első sorban Glaser nymbusa s az ausztr. bünv. elj. tekintélye támogatnak: ennek vizsgálata képezendi alábbi fejtegetéseim tárgyát.

Kiindulási alapul elfogadhatjuk a javaslat fenn idézett kijelentését, melylyel a vádaláhelyezést a bünvádi perjog egyik legszebb intézményének nyilvánitá, — mert ezzel közösen hadat üzentünk azoknak, kik ezt az intézményt elvi okokból ellenzik.

Ezek nézete szerint meg kell tisztitani a főtárgyalás előkészitését ama közbeszóló határozatoktól, melyek a váddal üldözött egyént megterhelik, mielőtt itélő birája elé kerülne. Kiküszöbölendő tehát a bünvádi eljárás keretéből a vádaláhelyezés intézménye is. Mert ha a vádtanács alaposnak látja s magáévá teszi a vádat, s bíróilag is vád alá helyezi az eddig csak egyoldaluan, mert csak a köz- vagy magánvádló által gyanusitott terheltet: ekkor az illető már a bünösség látszatával, tehát sulyosabb körülmények között lép az itélő bíróság elé, mint a hogy ilyen vádhatározat nélkül léphetne.

Ámde ez a felfogás hibás feltevésekből indul ki. Egyfelől ugyanis szem elől téveszti, hogy a vádaláhelyezés intézményének sulypontja nem a vád megerősitésében, hanem az alaptalan bünvádi eljárás megszüntetésében keresendő, s másfelől tulnyomóan ama félszegségeket vette kárhoztató itéletének alapjául, melyek a vádaláhelyezésnél egy ideig csaknem mindenütt szokásban voltak s még ma is gyakorlatban vannak. Mert ha pl. azt látjuk, hogy az angol nagy jury csak a vádlót és a terhelő tanukat hallgatja meg, s hogy a franczia, belga, olasz és osztrák vádtanácsok csupán a közvádló egyoldalu előadása nyomán s a vizsgálati iratok alapján határoznak, a német birod. bünvádi eljárás szerint pedig csakis az iratok alapján hozza meg a bíróság a vádaláhelyezéssel egyenértékü határozatát, s ha eme félszegségek mellett, illetve ezek folyományaként latba vetjük még azt a jelenséget, hogy a statisztikai feljegyzések szerint aránylag nagyon csekély a vádtanács által megszüntetett ügyek száma, s hogy pl. Angliában a nagy jury a vádaknak átlag csak 6%-át utasitja vissza, mig az itélő jury a vádlottaknak mintegy 30%-át menti fel: ezekkel szemben méltán sikra lehet szállni a vádaláhelyezés intézménye ellen. De ha a kérdés megitélésénél abból indulunk ki, hogy ez az intézmény a polgári szabadság legfőbb biztositékát képezi s hogy e szerint jelen szervezetének félszegségei folytán nem annak eltörlésére, hanem tökéletesbitésére kell törekednünk s ha feltételezzük, hogy a szükséges javitások eredménye az leend, hogy a vádtanács müködése lehetőleg apasztani fogja a sikertelen végtárgyalások számát, hogy e szerint valóban az eljárás megszüntetésére fog áthelyeztetni a sulypont: ekkor a felhozott érvek és aggodalmak legnagyobb része elesik s a vádaláhelyezés intézményének ellenségei is leteszik a fegyvert.

Voltaképen már le is tették. Mert a midőn pl. Hugo Meyer azt mondja, hogy a vádemelés jogát a vádlónak akarja fentartani, de e mellett nem adja fel az elhamarkodott vádaskodás ellen szükséges biztositékokat sem, hanem kivánatosnak tartja legalább a sulyosabb esetekben a vádnak a bíróság által leendő előzetes megvizsgálását (eine Vorprüfung der Anklage seitens des Gerichtes), mely azonban szerinte a vádhatározattal össze nem tévesztendő (Die Mitwirkung der Parteien: 28. l.): ezzel lényegileg ugyanazt fogadta el, a mit a vádaláhelyezés intézményének hivei kivánnak. Szerintünk is az képezi a biztositékot a vád tulkapásai ellen, hogy a bíróság előzetesen megbirálja a vizsgálat anyagát s az erre alapitott vádat; s minthogy ennek csak akkor lesz gyakorlati eredménye, ha a bíróság az alaptalan vagy tulterjeszkedő vádat visszautasithatja, illetve megszorithatja, vagy ha a hiányos vizsgálat kiegészitését elrendelheti: ebből következik, hogy midőn ezen esetek egyike sem forog fen, a bíróság kénytelen helyt adni a vádnak, s ebbeli megállapodását kénytelen lesz valamely határozatban kimondani. Már most akár vádhatározatnak nevezzük ezt, akár azt mondjuk, hogy a bíróság helyt áll a főtárgyalás megtartásának: ez teljesen közömbös. Mindegyik határozat szükségkép magában foglalja a vád előleges megerősitését, tehát azt az eredményt, mely miatt sokan a vádaláhelyezés intézményét elvetendőnek tartják.

Határozottabb állást foglaltak el a vádaláhelyezés intézményével szemben pl. Cesarini és Casorati. Az előbbinek nézete szerint a vádaláhelyezés intézménye «természeténél fogva a birói hatalom helytelen, beavatkozását képezi a

vádló hatóságába, a mennyiben, ellentétben a hatalmak elkülönitésének és szétválasztásának a modern bünvádi eljárás leglényegesebb részét átható elvével, a birói hatalmat helyettesiti az ügyészi hatóság helyébe; avagy legalább is — egy a közvádlói hivatásnak saját körében való függetlenségével meg nem egyeztethető biráló hatóságot állit fel a vád jogának gyakorlására» (Riv. pen. 10. köt. 300. l.), mig Casorati arra helyezi a kérdés sulypontját, hogy «egészen más az, ha a terhelt az itélő biró előtt a köz- vagy magánvádló által emelt egyszerü vád folytán és más, ha birói határozattal megerősitett vád sulya alatt jelenik meg». (Il processo penale e le riforme 1881.) Ezek világos és határozott elvi kijelentések, melyek megalkuvást nem türnek; s ha az alábbiakban mégis azt látandjuk, hogy ez a két jeles criminalista később elfogadta a Glaser-féle facultativ vádaláhelyezés rendszerét: ez vagy azt bizonyitja, hogy ők korábban hirdetett elveiket feladták, tehát szintén letették a fegyvert, vagy azt mutatja, hogy a facultativ vádaláhelyezés sokkal közelebb áll az intézmény ellenzőinek, mint pártolóinak nézetéhez. Egyelőre nem foglalunk állást ezzel az alternativával szemben, hanem vizsgálni fogjuk a facultativ és kötelező vádaláhelyezés közötti különbséget, s ennek megtörténte után az eredményhez képest válaszolunk.

II.

A kötelező vádaláhelyezés alapeszméje azonos magának a vádaláhelyezés intézményének alapelvével, mely azt követeli, hogy mielőtt az ügy nyilvános főtárgyalásra kerül, bíróság határozzon a felett, hogy van-e a vádnak alapja. Ugyanezt az eszmét tüzték zászlójukra a facultativ vádaláhelyezés rendszerének hivei is, csakhogy az utóbbiak kizárólag a terhelt szempontjából itélik meg a dolgot; mig a kötelező vádhatározat pártolói közérdekből tartják azt szükségesnek. Ebből következik a kettő között létező különbség. A kötelező vádhatározat rendszere azt hozza magával, hogy törvény jelölje meg az eseteket, melyekben a terhelt birói határozat nélkül közvetlenül a főtárgyalásra idézhető, valamint másfelől azokat, a melyekben ez csak birói határozat alapján történhetik meg, — ellenben a facultativ rendszer a legsulyosabb esetekben is a terheltre bizza annak elhatározását, hogy igénybe akarja-e venni a bíróság védelmét, s a mennyiben ezt bármily okból nem kivánja, ügye a vizsgálóbiró elől egyenesen a főtárgyalásra, itélő birája elé, kerül. Az előbbi rendszert fogadták el Európa és Amerika müvelt államai kivétel nélkül, az utóbbit Glaser állitotta fel, s az 1873. évi osztr. bünv. eljárás tette először magáévá.

A magyar bünvádi eljárás tervezői azzal a kijelentéssel fogadták el az osztrák rendszert, hogy az teljes erejében fentartja a vádaláhelyezés intézményét, s hogy «a mi biztositék van a kötelező birói vádhatározatban: az a biztositék sértetlenül fenáll itt is; mi pedig a teher s az eljárás menetének akadálya a kötelező birói vádhatározatban: ez itt mellőzve van». (Indokolás: 336. l.)

Annyira kecsegtető s első pillanatra annyira megnyerő ez az állitás, hogy szinte megdöbbenve kérdezzük magunktól, vajjon miért van mégis Ausztrián kivül minden más államban a kötelező vádhatározat rendszere elfogadva. Hiszen ha való az, hogy ennek minden előnyeit a hátrányok nélkül magában egyesiti az osztrák rendszer: ugy sietni kellene Európának az utóbbit elfogadni, vagy legalább azon államokban, hol 1873 óta alkottak bünvádi eljárást, tért kellett volna annak foglalnia. Ámde sem az egyik, sem a másik nem történt meg. Az ellenkező rendszer alapján keletkezett törvények maig is fenállanak, s az ujabban alkotott törvények és javaslatok közül sem csatlakozott egyik sem az osztrákhoz. Pedig a német birod. bünv. eljár. 1873 után lett elkészitve, s a franczia és olasz javaslatok is csak az utóbbi évtizedben kerültek előkészités és megvitatás alá. És mégis sem itt, sem ott tetszésre nem talált az a rendszer, mely a másiknak előnyeit, a hátrányok nélkül, foglalja magában, hanem megmaradtak mindenütt a kötelező vádhatározat rendszere mellett, csakhogy természetesen nagyrészt megtisztitva azoktól a hibáktól, melyek azt eddig lenyügözve tartották.

Ez a jelenség valóban meggondolást igényel. Mert a dolog ugy áll, hogy Európa müvelt törvényhozói eddigelé vagy nem voltak képesek megérteni az osztrák rendszer előnyeit, s csupán megszokásból ragaszkodtak a régihez, avagy öntudatosan választottak a kettő között, mindegyiknek előnyeit és hátrányait jól megfontolva. Az utóbbi esetben nem áll elég szilárd alapon az a magasztalás, melylyel a magyar bünv. eljárás tervezői az osztrák rendszert a kötelező vádhatározat intézménye fölé helyezték, mig az előbbi esetben Európa törvényhozóinak belátása áll gyönge lábon.

A mi javaslatunk tervezői az utóbbi hitben látszanak lenni, mert pl. a német birodalom törvényhozóiról is azt állitják, hogy ámbár Németországban: «a facultativ rendszernek is voltak szószólói, de a hagyományos kötelező birói vádhatározat rendszerének nemzedékről nemzedékre szálló dicsőitése oly mély gyökeret vert náluk, hogy Ausztria kezdeményezését, mint tulmerész ujitást, *nem merték elfogadni*». (Indokolás: 333. l.)

Tehát javaslatunk indokolása szerint Németország törvényhozói mintegy szolgailag ragaszkodtak a megszokotthoz, s nem voltak elég bátrak a tulmerész ujitást elfogadni. A dolog azonban nem igy áll. A német bünv. eljárás egészben véve merész ujitás, s ha abba még sem vették fel a «tulmerész» osztrák rendszert: ebben legutolsó szerepe volt annak, hogy Németország törvényhozói a traditiókkal szakitani ne mertek volna. Igenis, szóban volt ez a kérdés Németországban is, s habár a birodalmi gyülés bizottságában már senki sem emelt szót a facultativ rendszer mellett: a bizottság jelentése mégis előadta az okokat, melyek a jelzett ujitás mellőzését maguk után vonták. «Ujabban — mondja a bizottság jelentése — többen vitatták azt a nézetet, hogy inkább megfelel a vádelv követelményeinek, ha a vád alapjául az ügyész inditványa tekintetik, s ezzel szemben a bíróság határozata csak akkor vétetik igénybe, ha a terhelt kifogást tesz a vád ellen. A bizottság nem ismerte félre, hogy a vádelv következetes keresztülvitele ide vezethet, s hogy a bíróság sok esetben nem változtatja meg az ügyészség inditványát, és igy a látszat a mellett szól, hogy ama birói határozatok feleslegesek, mindazonáltal nem csatlakozhatott a fenebbi nézethez. Nem áll az, hogy a bíróság a főtárgyalás megtartásának elrendelése által a vádló szerepét veszi át, mert midőn a vádhatóság vádat emel a terhelt ellen: ekkor már inkább a közérdek, mint a terhelt magánérdeke követeli, hogy a vád fentartása iránt ne az ügyészség önkénye, hanem független bíróság határozzon. Az ügyészség ez esetben sem birói határozat alapján emel vádat, mert a bíróság csak az iránt határoz, hogy mellőztessék vagy fentartassék-e a tényleg már létező vád. Annak eldöntését, hogy minden további vizsgálat nélkül hely adassék-e az ügyészség inditványának, vagy csak birói határozat alapján legyen-e helye a főtárgyalásnak, annál kevésbé lehet csupán a terhelt belátására bizni, mert az illető sok esetben nem bir azzal a müveltséggel, hogy a vádinditvány jelentőségét egész teljességében megitélhesse.» (E. Hahn: Die gesammten Materialien zur Str. P. O. II. 1553. l.)

A közérdeknek a terhelt egyéni felfogása fölé helyezése volt tehát a főindok, mely a német birodalom törvényhozóit a facultativ vádhatározat rendszerének mellőzésére reá birta. És vajjon hogy áll a dolog Franczia- és Olaszországban? Az 1879. évi franczia javaslatról senki sem mondhatja, hogy nem elég merész az ujitásokban, s az olasz törvényhozót is legkevésbé érheti az a vád, kivált mióta az eddigi rendszer-

rel szemben valóságos forradalmat képező törvénykönyvet megalkotta, hogy a reform terén előrehaladni ne merne. És mégis Francziaországban szóba is alig jött, Olaszországban pedig mindannyiszor meghukott az osztrák rendszer, valahányszor azt némely hivei a bünvádi eljárás javaslatába felvétetni akarták.

Ezek a jelenségek elég nyomatékosak arra nézve, hogy velük számoljunk, s hogy kissé közelebbről szeme közé nézzünk annak a rendszernek, mely a mi javaslatunk tervezői szerint annyira felette áll a másiknak, hogy a kettőről alig is lehet egy napon beszélni. Vizsgálódásunk alapjául leghelyesebb lesz azon érveket elfogadni, melyek a javaslat indokolásában foglaltatnak.

Ezek az érvek lényegileg a következők:

1. A kötelező vádhatározat nem biztositék, hanem felesleges alakszerüség oly esetben, midőn a terhelt maga alapos-nak ismeri el a vádirat tartalmát, s nincs más kivánsága, mint hogy ügyét az itélő biró döntse el;

2. minthogy az osztrák rendszer szerint a terhelt megjelenhet itélő birája előtt a nélkül, hogy birói határozatba legyen foglalva ellene a vád: ennélfogva a facultativ vádaláhelyezés a terhelt érdekeinek és polgári szabadságának szempontjából is magasabban áll, mint a kötelező vádrendszer, mely utóbbi mellett mindannyiszor vádlott feje fölött lebeg a birói vádhatározat præjudiciuma;

3. a kötelező birói vádhatározat nem csekély sérelmet okozhat az egyéni szabadságnak is az által, hogy a közbeeső eljárás lassitása folytán a letartóztatás és vizsgálati fogság tartama is hosszabbittatik;

4. sok felesleges munkaszaporitással jár a kötelező vádhatározat rendszere: mert a hol az ügyészség feladata szinvonalán áll, ott alig számbavehető az a néhány eset, melyben a bíróság a vádinditványtól eltér;

5. a facultativ rendszer ma már nem experimentum, hanem Ausztriában tizenöt év óta fenálló gyakorlat, mely azóta a tudomány legelőkelőbb müvelőinek s különösen az olasz jogtudósoknak magasztalását is kivivta;

6. a mi irányadó szakköreink is kiemelik az osztrák rendszert a kötelező vádhatározat felett, s az irodalomban és szakgyülekezeteken is a legkiválóbb férfiak nyilatkoztak az előbbi mellett. (Indokolás 336. és 337. l.) A következőkben eme sorrend szerint fogom birálat tárgyává tenni a javaslat álláspontját.

Dr. ILLÉS KÁROLY.

A végrehajtási törvény revisiója.[1]

A judicatura nem tud megállapodni arra nézve, hogy végrehajtás alá vont ingatlanra meddig van zálogjog bekeblezésének helye; s illetőleg mily módon lehet zálogjogot szerezni arra a vételármaradékra, mely a végrehajtásilag eladott ingatlanért befolyt összegből a végrehajtást szenvedőnek esetleg jutni fog. A magam részéről a zálogjog bekeblezését megengedendőnek tartom mindaddig, mig az ingatlannak tulajdona a 182. §-hoz képest az árverési vevő tulajdonául be nem kebleztetett; mert kell, hogy az ingatlan mindenkor valakinek tulajdona legyen, melyre zálogjog szereztethessék, mindaddig tehát, a mig az ingatlan nem a vevőnek tulajdona s mig arra az ellen nem lehet zálogjogot szerezni, ilyennek szerzését meg kell engedni a végrehajtást szenvedő mint még nyilvánkönyvi tulajdonos ellen; mert a mikor a tulajdonjog a vevő nevére bekebleztetik, valamennyi zálogjog különben is törültetik, tekintet nélkül arra, hogy az árverés előtt vagy után jegyeztetett be, a vevő tehát a zálogjognak az árverés után történt bekeblezése által jogsérelmet nem szenved; mert a czélszerüség is a mellett szól, hogy a végrehajtást szenvedő elleni zálogjog a mig csak lehet, telekkönyvi bejegyzés által szereztessék és ez által a kielégitési sorrend megállapitása egységessé s könnyebbé tétessék; és mert a végrehajtási árverés foganatositása telekkönyvi feljegyzés tárgyát nem képezvén, a telekkönyvből az, hogy az árverés foganatosittatott, ki nem tünik, és azért ez a végrehajtási cselekmény nem is képezhet oly tényt, mely az addig megengedhető zálogjogi bejegyzések folyamát rögtön megszakitaná. E tekintetben pedig minden kételynek könnyen elejét lehetne venni, ha a *188.* §-ban kijelentetnék, hogy a sorrendi tárgyalásra mindazok idézendők, kik a telekkönyv szerint «az idéző végzés hozataláig történt bejegyzéseknél fogva érdekelve vannak» és hogy a sorrendi tárgyaláson részt vehetnek, kik az elárverezett ingatlanra a sorrendi tárgyalás napjáig nyilvánkönyvi jogot szereztek, habár a tárgyalásra nem is idéztettek.

A 209., ugyszintén a 127. §§. és másrészt a 248. §. egészen hasonló tárgyról rendelkeznek, nem készpénzbeli követelés, illetőleg jövedelem értékesitésének módjáról. És mégis, mig a 248. §. szerint az értékesitést árverés utján rendelő végzés ellen felfolyamodásnak, az árverési hirdetmény ellen pedig előterjesztésnek helye nincs: addig a jogorvoslatok eme kizárása a többi szakaszokban nem emlittetik. A *209.* és *127.* §§-ban tehát azt, hogy a felfolyamodás és az előterjesztés ki van zárva, szintén szükséges volna tüzetesen felemliteni.

A *217.* §. elején az az eset emlittetik, mikor a végrehajtás tárgyát képező ingóság «*a végrehajtató* birlalásában nincs», holott ez alatt nyilván az az eset értendő, mikor az ingóság *a végrehajtást szenvedő* birlalásában nem találtatik. Igaz, hogy ez csak szerkesztési hiba, de oly vastag, hogy azt a törvény revisiója alkalmával kijavitatlanul alig lehetne hagyni.

Ugyanily hiba előfordul a *220.* §. második bekezdésében. Itt viszont oly esetről van szó, mikor a tulajdonjog *a végrehajtást szenvedő* javára van előjegyezve, holott *a végrehajtató* javára történt előjegyzés esetét kell az alatt érteni.

A 11. számu curiai teljes-ülési döntvény megszüntette azt a gyakorlatot, mely szerint az ingatlannak tulajdonjoga iránti per telekkönyvileg szintén feljegyeztetett. E szerint jelenleg ily per indittatván, a felperes csak a zárlatban talál biztositási módot az ellen, hogy a per folyama alatt az alperes a tulajdonjogot az ő jogsérelmével harmadik személyre ne ruházza s ennélfogva az annak idejében hozandó itélet végrehajthatlanná ne váljék. De ilyenkor a 237. §. *a)* pontjához képest ki kell mutatni azt is, hogy zárlat alkalmazása nélkül az igénynek érvényesitése veszélyeztetve van. Ennek tüzetes kimutatása ott, hol csupán oly zárlatról van szó, mely az ingatlan tulajdonjogának biztositására rendeltetik és telekkönyvi feljegyzés által foganatosittatik, egyrészt alig lehetséges, másrészt pedig felesleges; mert miután a nyilvánkönyvi tulajdonos az ingatlant bármikor elidegenitheti, a per utján érvényesitendő igény veszélyeztetése eo ipso fenforog. És mikor oly okirat alapján, «mely a polgári rendtartás szabályai szerint bizonyitékul szolgálhat», a telekk. rend. 87. §-a szerint a tulajdonjog előjegyzésének van helye, valóban be nem látom, miért nem lehetne «közokirat vagy teljes bizonyerejü magánokirat» alapján a tulajdonjogi igény biztositása végett a zárlat telekkönyvi feljegyzését kieszközölni a nélkül, hogy az igény érvényesitésének veszélyeztetése tüzetesen kimutattatnék.

Ezért a *237.* §. *a)* pontját tehát alkalmas módon azzal vélem pótlandónak, hogy abban az esetben, mikor csupán valamely ingatlan tulajdonjogának biztositására a zárlatnak telekkönyvi feljegyzése által és zárgondnok alkalmazása nélkül kéretik: az igény érvényesitésének veszélyeztetését kimutatni nem szükséges.

A *237.* § *b)* pontját pedig a 223. §. második bekezdé-

*

[1] Az előbbi közl. l. a 6., 7. és 10. számban.

sének megfelelően azzal kellene kiegésziteni: hogy az abban emlitett itélet alapján a felebbezési határidő eltelte előtt szintén helye van a zárlatnak, ha az igény érvényesitésének veszélyeztetése kimutattatik.

Végre egészen hiányzik a törvényben a *nem telekkönyvezett ingatlanokra irányzott zárlat* elrendelésének és foganatositásának szabályozása; mely hiányon a *203.* §-nak megfelelő intézkedések felvétele által kellene segiteni.

Dr. IMLING KONRÁD.

A fizetési meghagyásokról.[1]

II.

Biztositékokat kell keresnünk más irányban s ezt keresve ugyanazon eredményhez, illetőleg követelményhez jutunk, mint a melyet a bíróságok szempontjából fölvetett kifogásnál kiemeltünk és ez az, hogy a fizetési meghagyás kibocsátása megszorittassék először az által, hogy oly bizonyitékoktól tétessék függővé, melyek legalább valószinüvé teszik, hogy az egyoldalu meghallgatás után határozatot kérő fél föllépése jogos s másodszor az által, hogy bizonyos körülmények között csupán egyes müveltebb osztályok ellen legyen helye ily eljárásnak.

A fizetési meghagyás ekként korlátozva megengedhető lenne:

1-ször: közjegyzői okiratok alapján, melyekre nézve jelenleg a végrehajthatóság van megengedve; ily okiratok alapján azonban a fizetési meghagyás akkor is kibocsátható lenne, ha csupán a követelés fenállása igazoltnak látszik, illetőleg ha magából az okiratból ki nem tünik, hogy a követelés még le nem járt, vagy fen nem áll;

2-szor: jelzáloggal biztositott követelésre nézve, midőn a fizetési meghagyás a zálogtárgyból való kielégités iránti kérelem folytán lenne meghozható;

3-szor: kereskedőknek könyvkivonati számlái alapján, midőn a követelés bejegyzett kereskedő ellen támasztatik;

4-szer: irni-olvasni tudó felek által kiállitott oly okiratok alapján, melyekből a kötelezett félnek irástudása és azon körülmény, hogy az okirat nyelvét érti, minden kétséget kizárólag kitünik, maga az okirat pedig a perrendszerü kellékekkel bir.

Mindezen esetekben a bíróság előtt fellépő fél mellett a követelés fönállásának vélelme harczol s ha aztán a fél kifogást nem emel, megközelitőleg teljes biztossággal lehet a követelés fönállására következtetést vonni és lehető legkevesebbszer fog megtörténhetni, hogy a fizetési meghagyással sujtott fél jogsérelmet szenved.

A jelzáloggal biztositott követelésekre nézve főleg indicált az intő eljárás behozatala, mert habár áll is az, hogy a jogalap tekintetében jelzáloggal biztositott és nem biztositott követelés között különbség nincs: mindazáltal már a zálog fogalmából következik, hogy az a hitelezőnek azért adatott, hogy lejárat és nem fizetés esetén a zálogtárgyból kielégitést nyerhessen. Ha tehát a hitelező záloggal bir, csak természetes az, hogy per nélkül szerezhessen jogot követelésének a zálogtárgyból való kielégitésére, midőn telekjegyzőkönyvi följegyzéssel igazolhatja minden kétséget kizárólag, hogy zálogjoga fönáll.

Ép igy a kereskedőknek kereskedők ellen fenálló, könyvkivonaton alapuló követeléseinél a vélelem a hitelesitett könyvkivonattal igazolt követelés fenállása mellett harczol s habár e vélelmet ily esetben más adósokkal szemben is fönállónak kell tekinteni, mindazáltal oly felekkel szemben, kik maguk részére hasonló jogot, t. i. egyoldalu feljegyzéseiknek másokkal szemben való bizonyitó erejét nem vindicálhatják, ezt a bizonyitékot fizetési meghagyás kibocsátására alkalmasnak nem tartom; hiányozván a reciprocitás lehetősége, a peres felek egyike nagyobb joggal birna, mint a másik fél, a mit pedig a perjog meg nem enged.

Oly kötelezvényeknél azonban, melyek kiállitására az állam minden polgára egyenlően jogosult, tehát a peres felek perbeli állásánál az egyenlőség elve nem alteráltatik, a fizetési meghagyás kibocsátható; de cautela gyanánt figyelembe veendő itt is azon körülmény, hogy a kötelezett fél müveltségi fokánál és nyelvi ismereteinél fogva az okirat kiállitása alkalmával oly helyzetben volt, hogy az okirat tartalmát megérthette; mert a követelés fenállására csakis ily körülmények között lehet következtetést vonni.

Ily korlátok között az intő eljárást megengedhetőnek és behozandónak tartanám; azonban ily esetekben a kifogásnak megsemmisitő hatály nem lenne tulajdonitandó, hanem csupán oly következmény, hogy közbevetett kifogás folytán az ügy contradictatorie tárgyalandó és a tárgyalás során kifejlendőkhöz képest eldöntendő lenne.

De még az ily cautelák és garantiák mellett életbeléptetendő intő eljárásnál is megengedendőnek tartanám ugy az igazolást, mint pedig az ügy tárgyalása iránti kérelmet még akkor is, ha kifogások idején nem érvényesittettek. Hogy aztán az igazolásnak és az ügy tárgyalása iránt elkésetten, t. i. a kifogási határidő után, előterjesztett kérelemnek tulajdonittassék-e halasztó hatály vagy nem? ez külön lenne szabályozandó, kivált arra való tekintettel, vajon a meghagyással sujtott fél valószinüvé tette-e azt, hogy az ellene támasztott követelés fen nem áll?

Nagy hibája dr. Márkus Dezső javaslatának, hogy az ügy tárgyalása iránti kérelem előterjesztésére, a kifogás előterjesztésére kitüzött határidő után alkalmat nem nyujt és igy a jogsérelem orvoslására, holott ily sérelem számtalanszor előfordulhat, módot nem ad. Már pedig egyszerü mulasztásnak jogfosztó hatálya nem lehet, minek bebizonyitása végett bizvást hivatkozhatom birósági gyakorlatunkra, mely a makacssági itélet ellenében a perujitást — nagyon helyesen — megengedi.

A mulasztásnak jogkövetkezményekkel való sujtása indokolt; mihelyt azonban a mulasztó fél cselekvőleg föllép, az anyagi igazság követelménye, hogy a mulasztás következtében előállott jogsérelem orvosoltassék s egyelőre most már az a kérdés lép előtérbe: vajon a mulasztás következtében jogerőssé vált határozat végrehajtása megakasztassék-e vagy ne?

TÓTH GÁSPÁR.

[1] Az előbbi közleményt l. a 10. számban.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A talajviz jogi természete.

A bécsi földmivelési miniszternek f. é. február 1-én kelt döntő határozatával egy több évig tárgyalt érdekes vizjogi per nyert megoldást, melynek lényege a talajviz jogi természetének meghatározására vonatkozik és érdekes illustratiójául szolgálhat a mi vizjogi törvényünk sokkal helyesebb rendelkezéseinek.

A vitás kérdésnek tényálladéka röviden abból áll, hogy a Bécsujhely melletti kavicsos mezőségnek (Steinfeld) talajvizét egy létesülő nagy vállalat, vizgyüjtő tartályokba felfogni és mint kitünő ivóvizet «Tiefquellen-Wasserleitung» czimén a bécsi «Hochquellenleitung» kiegészitésére kivánta forditani s Bécs város egész környezetét ekként a legpompásabb ivóvizzel ellátni. A helytartótanács az előmunkálatok és óriási tárgyalások befejezte után hozott határozatában azon álláspontra helyezkedett, hogy mindenekelőtt a felfogni s levezetni szándékolt talajviznek jogi természete határozandó meg. A helytartótanács szerint a forrás «*és*» talajviz a földbirtokos tulajdonát képezi; mert a vizjogi törvényben ezen «és» kötszócska felsorolását jelenti a talajban foglalt

földalatti viznek vagyis talajviznek és a talajon felszinre jutó forrásviznek, mely két fogalomnak egymás mellé állitása nem jelentheti a két fogalomnak egyesitését egy összfogalommá. Helytelennek tartja tehát azon nézetet, hogy csak a felszinre jutott forrás képezi azon birtokos tulajdonát, kinek földjén a forrás fakad, mig a talajban foglalt, de felszinre nem jutott egyéb vizek köztulajdont képeznének; mert ha a törvény csupán a felszinre jutott forrásvizet akarta volna magánviznek nyilvánitani, akkor fölösleges volt a talajban foglalt viznek felemlitése; minthogy azonban a törvény fölöslegest nem tartalmazhat, azért kell a forrást *és* talajvizet is szoros értelemben vett magánviznek tekinteni. Valamely felbugyogó forrás nem szükségképen azonos ugyanazon talajban foglalt vizzel, hanem az egyik fejlődik a másikból. Azon talajviz, mely forrássá vagyis állandóan folyó vizzé lesz, természetszerüen csak folyton kiegészülő vagyis folyó talajviz lehet s ezért a talajban foglalt földalatti talajviz alatt nem lehet csupán álló vizet érteni, mert abból forrás nem fejlődhetik! Különben is a vizjogi törvény a kutak, tavak s egyéb tartályokba zárt vizet határozottan magánvizeknek nyilvánitja; nem lehet tehát a talajban foglalt földalatti talajvizet köztulajdonnak tekinteni, mert ezen tulajdonságát elzárása által rögtön elvesztené. E szempontból tehát a földbirtokos joga a talajban foglalt vizre az ő tulajdonának kifolyása és a polg. törvénykönyv 354. §-a szerint a tulajdonost illetvén a fölött a korlátlan rendelkezés, másokat annak használatából kizárhat. Ezzel nem állanak ellentétben a polg. törvénykönyv egyéb rendelkezései sem, mert a talajviz az ingatlan tartozékát képezvén, mint a föld szine alatt létező oly tárgy annak állagához tartozik!

Ezzel szemben az osztr. földmivelési miniszter teljesen ellentétes álláspontot foglalt el, emlitett döntő határozatának indokolásában azt mondva: az összes felfolyamodások a helytartótanácsnak azon határozata ellen vannak irányozva, mely a felszinre nem jutott talajviznek a magánviz jellegét tulajdonitja s ezen felfolyamodásokat indokoltnak kellett elismerni, mert a viz jogi természetét első sorban a vizjogi törvény rendelkezései szerint kell megállapitani és csak az esetben, ha különleges rendelkezések nem léteznének, alkalmazhatók az ált. polg. törvénykönyv szabványai. Az osztrák vizjogi törvény 2. és 3. §§-ai szerint azonban nemcsak a hajózható folyók, hanem a patakok, tavak és más, tehát az összes folyó vagy álló vizek közvagyont képeznek, vagyis közvizek, ha a törvény rendelkezése avagy magánjogi czimek folytán nem képeznek magántulajdont. Ezen felfogás szerint tehát a viz akár felszinre jutott, akár föld alatt folyik, közvagyon, a mig egyike a kivételeknek, t. i. a magántulajdonnak léte akár a törvény rendelkezése alapján, akár külön magánjogi czim alapján nem igazoltatik és pedig annak részéről, ki valamely viznek magántulajdoni jellegét vitatja. Az érdekelteknek azonban egyike sem állitja és még kevésbé igazolta azt, hogy a bécs-ujhelyi mezőség (Steinfeld) talajvizére, mely kétségbe vonhatlanul lefolyó viz, akár a törvény rendelkezése alapján, akár magánjogi czim folytán magántulajdont igényelhetne.

A vizjogi törvény szerint a földbirtokos tulajdonát képezi a földbirtokának talajában foglalt földalatti *és* abból felszinre jutott forrásviz. A helytartó-tanácsnak az ezen «*és*» kötszócskára fektetett törvénymagyarázata téves, mert ezen «és» kötszócskának szétválasztó (disjunctiv) jelentősége elenyésztetné a talajviz és forrásviz közti azon egybefüggést, melyet a helytartótanács is elismert. Azon nézet, hogy az «és» szó disjunctiv jelentőséggel bir, csak az esetben lenne elvitázhatlan, ha az «és» szó után a meghatározó articulus ismételtetnék, mely esetben a mondat ekkép hangzanék: «a talajban foglalt földalatti és *az* abból felszinre jutott forrásviz»; minthogy azonban a törvény a meghatározó articulus ismétlését nem tartalmazza, azt nem is szabad hozzá gondolni; mert az ily törvénymagyarázat által a törvény illető rendelkezése kibővittetnék; a törvény ezen rendelkezése pedig az általános jogszabály ellenében kivételt állapitván meg, az ily kivétel mindig szoros törvénymagyarázatot igényel.

A helytartótanács törvénymagyarázata szerint továbbá a vizjogi törvény fölösleges rendelkezéseket tartalmazna. A vizjogi törvény szerint ugyanis a kutak, csatornák, csövek vagy egyéb tartályokba zárt s magánhasználatra szánt vizek a földbirtokos magántulajdonát képezik. Ha tehát a talajviz a maga egészében magánviz jellegével birna, akkor a törvény azon rendelkezése, mely szerint a földbirtok területén tartályokba zárt, — tehát az egész talajviznek egy bizonyos meghatározott része ruháztatik fel magánviz jellegével, — teljesen fölösleges volna.

Ellenben semmikép sem fölösleges az «és» kötszónak conjunctiv jelentősége, mint ezt a helytartótanács állitja; mert ép annak összekötő jelentősége által fejeztetik ki az, hogy a törvény magánviznek csak azt tekinti, melyet a talaj magában foglal és azon talajon felszinre is jutott. Ezen törvénymagyarázattal nem áll ellentétben a helytartótanács által felhozott azon körülmény, hogy a talajviz köztulajdoni jellegét elzárása avagy felfogása által rögtön elvesztené; mert a közvizek részei bizonyos feltételek alatt mindenkor magántulajdonba mehetnek át, igy például a tavakba zárt vizek a földbirtokos tulajdonát képezik még az esetben is, ha a tó közviz által tápláltatik, valamint a közhasználatra valamely közvizből meritett viz is kétségtelenül magántulajdonba megy át.

Mindezeknél fogva tehát ha az «és» szónak összekötő jelentőség tulajdonittatik, mint ez a kötszó természetében is rejlik, akkor a steinfeldi mezőségben foglalt talajviz közviznek tekintendő, mely jellegénél fogva a kért vizhasználat engedélyezés alá esik, stb.

A részletekben még sok érdekes kérdés merült fel a talajviz fölöslegének meghatározása körül; de ezek inkább müszaki jelentőséggel birván, azoknak közlésére nem terjeszkedünk ki, egyedüli czélunk lévén arra utalni, hogy a mi vizjogi törvényünk (lásd az 1885: XXII. t.-cz. 10. §-át) helyes álláspontot foglalt el, midőn a közviz és magánviz megkülönböztetésének mellőzésével, az ily meddő kérdések vitatásának elejét vette s csupán a vizhasználatok rendezésére szoritkozott.

DÁRDAI SÁNDOR.

Magánjogi itéletek kritikai fejtegetése.[1]

XVI.

A megtámadási kereset. (Actio Pauliana.)

3. *Intermezzo.*

Mult fejtegetésem óta egy érdekes curiai itélet látott napvilágot, mely egyfelől a jelen fejtegetés alapjául szolgáló itélettel, másfelől mult fejtegetésem eredményével ellenkezik, és a mely mellett ez okból jó lesz egy pillanatra megállapodnunk.

A tömeggondnok — ez az eset magva — egy ingatlanra vonatkozó adásvevési szerződést és az annak alapján a vevő javára történt tulajdonjog-bekeblezést támadta meg. A keresetnek mindhárom bíróság helyt adott; mig azonban a kir. tábla alperes tulajdonjogának törlését rendelte el, addig a Curia egyetértve az elsöbirósággal, alperest csakis annak türésébe marasztalta, hogy az ingatlan «a csődtömeg javára értékesittessék». Ide iktatom mindhárom itélet idevágó részét.

A szegedi kir. törvényszék: M. M. közadós között egyrészről, M. F. alperes között másrészről Szegeden 1886 febr. 8-án a szegedi 2181. sz. tjkvben 59 és 3734. hrsz. a. ingatlanok felett kötött örök-

[1] Az előbbi közl. l. az 1. és 11. számban.

adás-vevési szerződést a kir. törvényszék M. M. csődhitelezői irányában érvénytelennek kimondja, és ehhez képest türni tartozik alperes, hogy nevezett ingatlanokból M. M. közadóst illetett rész *M. M. csődhitelezői javára értékesittessék. Indokok:* . . . . Ezek szerint a csődt. 28. §-ának 2. pontja értelmében a csődhitelezőkre káros szerződést azok ellenében érvénytelenné kellett kimondani és alperest csak annak türésére lehetett kötelezni, hogy a megvett vagyon a csődhitelezők kielégitésére szolgáljon fedezetül, a tulajdonjog telekkönyvi törlését elrendelni nem lehetett, mert a tulajdonjognak alperes nevére lett bekeblezése ellenében felperes oly okot, mely a törlésre alkalmas lenne, fel nem hozott. (1887 jun. 33. 11910. sz.)

A budapesti kir. tábla: az elsőbirósági itéletet oly módositással, hogy alperest nem annak türésére kötelezi, hogy a szegedi 2181. sz. tjkvben felvett ingatlan M. M. csődhitelezői javára értékesittessék, hanem türésére annak kötelezi, hogy a szegedi 2181. sz tjkvben *B.* 3. alatt alperes javára bekeblezett tulajdonjog törlése bekebleztessék és az előtti állapot visszaállittassék, helybenhagyja. *Indokok:* . . . . Minthogy azonban a megtámadott szerződés a csődhitelezők irányában való hatályon kivül helyezésének a csődt. 33. §-a értelmében az a következménye, hogy az előbbeni állapot visszaállittassék, az elsőbiróságnak itéletét ez irányban kellett módositani. (1888 junius 18-án, 1887. évi 40277. sz.)

A kir. Curia: a másodbirósági itélet megváltoztatása mellett az elsőbiróság itéletét hagyja helyben. *Indokok:* Mert az *A.* a. szerződés a M. M. csődhitelezői irányában jelentetvén ki érvénytelennek, és igy, a mennyiben a csődhitelezők bejelentett és elsőbiróságilag megállapitott követeléseiket illetőleg kielégitést nyernének, az emlitett szerződés hatályos, következve a csődtörv. 33. §-ában jelzett előbbi állapotba visszaállitást nem a tulajdonjog törlésének bekeblezése, hanem az képezi, hogy a csődhitelezők, illetve a csődtömeg javára ezen ingatlan is értékesittessék. (1888 deczember 22-én 8674. sz.)

A Curia itélete helytelen, a mult fejtegetésemben mondott okoknál fogva. A megtámadási kötelem tartalmá a csődtörv. 33. §-ában van kimondva: a mi a közadós vagyonából elidegenittetett, *a csődtömegnek visszatéritendő.* A csődvagyon alanya azonban — ez iránt ma már nincs nézeteltérés — a csőd tartama alatt is: a *közadós;*[1] ez iránt csődtörvényünk 3. §-a kétséget fen nem hagy. Ezért a mi a 33. §. szerint a «csődtömegnek» visszatéritendő, az jogilag a «közadósnak» visszatéritendő. Ha tehát — mint a fenti esetben — tulajdonátruházás támadtatik meg, a tulajdon ismét a *közadósra* ruházandó vissza, vagyis a megtámadott tulajdonbejegyzés *törlendő.* Ezt igy ismeri el majdnem az összes német és osztrák irodalom,[2] igy a német és osztrák törvény hivatalos indokolása is.[3] Igaz, hogy a törvény a restitutiót nem a közadós, hanem a csődhitelelezők *érdekében* parancsolja, a törvény gyakorlati czélja a *hitelezők* kielégitése. Ám a hitelezők érdeke csak kerülő uton elégithető ki. Érdekük megkivánja, hogy az elidegenitett vagyonrész *teljesen* szabad rendelkezésére bocsáttassék a tömeggondnoknak, hogy ő teljesen ugy bánhassék el vele, mintha a megtámadott elidegenités meg se történt volna. Ezt azonban a törvény csak ugy érheti el, ha az illető vagyonrészt ismét a közadós vagyonába ruháztatja vissza. Ez által, igaz, első sorban a közadós vagyona szaporodik: de ez csak egyik esete az u. n. jogi «reflex-hatásoknak», melyeknek elméletét Ihering megalapitotta,[4] és melyek a jog összes terén számtalanszor ismétlődnek. Minden más constructio, mely a megtámadottnál kivánja hagyni az elidegenitett vagyonrészt, és holmi részjogok által kivánja segiteni a csődhitelezőket, czélt téveszt. Ilyen mindenekelőtt a Grützman[5] nézete, mely szerint az elidegenitett vagyonrész a megtámadottnál maradna és a csődhitelezők csakis *zálogjogot* nyernének rajta. E nézet azon tévedésből indul ki, hogy a hitelezők a csődvagyonon általában s mindenkor zálogjogot szereznek; s e tévedéssel[1] el is esik. De e nézet a gyakorlati igényeknek sem tesz eleget. A zálogjog csakis a vételárból való kielégitésre vezet. A csődhitelezők érdeke pedig megkivánja, hogy a csődvagyon bármi nekik tetsző uton-módon — természeti felhasználás, bérbeadás stb. — értékesittethessék, azaz teljes és mindenoldalu rendelkezésére bocsáttassék a csődtömegnek; ezen czél pedig a megtámadási perben csak ugy érhető el, ha a pertárgy ismét a közadós vagyonába ruháztatik. Magától értetődik, hogy a csődeljárás befejeztével a közadós azt, a mi a megtámadottól elperelt vagyonrészből netán még kezében maradna, ismét a megtámadottra visszaruházni köteles.[2]

De a fenti itélet gyakorlatilag is keresztülvihetetlen. Az itélet annak türésébe marasztalja alperest, hogy az ingatlan «a csődhitelezők javára értékesittessék». Mit tesz ez? A telekkönyvi rendelkezésre a tömeggondnok ezen itélet alapján sincs jogositva, mert ő, illetve a közadós nincs a telekkönyvben mint jogosult bejegyezve; ő az ingatlant tehát telekkönyvi hatálylyal el nem adhatja, illetve a vevőnek bekeblezési engedélyt nem adhat stb. Minthogy a telekkönyvi dispositióra való formai legitimatio föltételeit a telekkönyvi rendelet irja elő, a tömeggondnok a kérdéses ingatlanra vonatkozólag még a fenti itélet alapján sem fog telekkönyvi foganattal rendelkezhetni és igy a marasztalt alperesnek nem is lesz mit «türnie». Igaz értelme az itéletnek kettős lehet: vagy az, hogy a marasztalt, ki ezentul is tulajdonosa marad a kérdéses ingatlannak, *kötelmileg* köteles arra, hogy az ingatlanra vonatkozó mindennemü rendelkezéstől tartózkodjék és jövőben csakis a tömeggondnok utasitása szerint rendelkezzék — ez egy rendkivül mesterkélt, hosszadalmas és bizonytalan ut a megtámadási czél elérésére. Gondoljuk csak meg: a tömeggondnok nem disponálhatna, hanem minden lépésre a megtámadott alperes akaratnyilvánitását kellene kieszközölni; a megtámadott pedig nem disponálhatna, mert ő mindenben a tömeggondnok parancsát tartoznék követni. Vagy pedig *dologi kötöttséget* akar kifejezni az itélet: hogy t. i. a megtámadott elveszti az ingatlanra vonatkozó kezelési és rendelkezési jogot, és ez a tömeggondnokra száll át (ez értelmezésre utal a «türésre» marasztalás is) — de ez a zárlatnak volna egy módja, melyre sem csőd-, sem telekkönyvi, sem végrehajtási törvényünk semmi támpontot sem szolgáltat, mely telekkönyvileg nem is volna foganatositható és mely végül a megtámadási igény *kötelmi* természetével homlokegyenest ellenkeznék.

Nézetem szerint tehát ez esetben a kir. tábla itélete áll meg, és sajnos volna, ha a curiai itélet «értékesitési elmélete», ellentétben a törvény 33. §-ának helyes értelmezésével, valamint a megtámadási irodalomnak majdnem egyhangulag vallott uralkodó nézetével, gyökeret verne a gyakorlatban.

Dr. SCHWARZ GUSZTÁV,
ügyvéd, egyetemi magántanár.

[1] Králik *Csődtörv. magyarázata* 13. l.

[2] Cosack 254. l. Menzel 243. l. és az ott idézettek.

[3] Német megtámadási törv. indokolása. Hahn *Materialien* IV. k. 744. és 747. ll. Kaserer 90. l.

[4] Die Reflexwirkungen oder die Rückwirkung rechtlicher Thatsachen auf dritte Personen. *Jahrb. f. Dogm.* X. évf. 245. és köv. ll.

[5] *Das Anfechtunsgrecht der Concursgläubiger* (1882) 223. l.

A büntető törvénykönyv revisiója és a halálbüntetés.

Revideálni készülnek büntető törvénykönyvünket; az igazságügyminiszter több biróságot és ügyvédi kamarát felszólitott annak megvitatására és előterjesztésére, hogy a büntető-törvénykönyv mely hiányai volnának pótlandók? s mely intézkedései volnának megváltoztatandók?

Köztudomásra jutott is már több, e részben tartott tanácskozmány és elkészült javaslat; de azokban épen azt, mit leginkább óhajtottam, nem találtam felemlitve.

Leginkább óhajtottam, hogy a javaslatok a halálbüntetés eltörlését sürgessék.

[1] Králik id. m. 10—11. l.

[2] Menzel 244—245. l.

Tehát a mit egy század óta a büntetőjog legjobb müvelői folyton-folyvást hangoztattak, az ma már felemlitésre nem érdemes? s ma már nincs magyar ember, ki méltó utóda lenni szeretne a negyvenes évek azon magyar jogtudósai és publicistáinak, kik a halálbüntetés eltörléséért hatalmasan emelték fel szavukat?

Kitünő szaktudósok, hires szónokok sokszor elmondták már azon okokat, melyek a halálbüntetés eltörlését követelik; s ma már minden joghallgatónak is ismernie kell ezen érveket; nevetségessé válnék tehát a *Jogt. Közl.* szakértő közönsége előtt, ha itt akarnám azokat fejtegetni.

Nem. Célom nem az. Csak azért szólok e tárgyhoz, hogy ha még nem késő, azoknak, kik javaslatok tételére és azok megvitatására hivatvák, eszükbe juttassam, mikép büntető-törvénykönyvünknek a halálbüntetést fentartó intézkedései eltörlésre várnak.

Igaz, fel lehetne hozni ellenem, hogy alig tiz éve döntött a törvényhozás ezen kérdésben, és igy még korai volna a törvényhozás más döntését remélleni; továbbá, hogy ugy egész Európában mint nálunk is a reactio szelét érezhetni s igy a mostani idők nem igen alkalmasak a liberalisabb irány szárnypróbálgatásaihoz.

Nagyon könnyü ezen ellenvetéseket megczáfolnom.

Ha szükség van a büntető törvénykönyv revisiójára, akkor nemcsak lehet, de épen kell is, hogy habár nem is minden intézkedése, de legalább főbb elvei ujra megvitatás alá vétessenek.

Tehát nem korai azon kérdés felvetése sem, hogy eltöröljük-e a halálbüntetést.

A reactio kisértő szelleme sem rettenthet el ezen kérdés felvetésétől.

Nem hiszem, elhinni sem akarom, hogy jogtudósaink között jelentékeny számmal ne lennének, kik elvi ellenségei a halálbüntetésnek; ellenségei, mert azt igazságtalannak, embertelennek, és az általa eléretni vélt czél elérésére alkalmatlannak tudják.

Azokról pedig, kik ily tisztult felfogással birnak, nem tudom feltenni, hogy csak a siker hajhászása kecsegtetné elvük, véleményük nyilvánitására?

Nem tudom feltenni azokról, hogy mikor — habár gonosztevőkről, — de mégis az ember legfőbb javáról, az emberi életről van szó, hallgatnának csupán csak azért, mert a nagy tömeg nem akarja megérteni azt, a mit ők nemcsak az emberszeretet és jószivüség, hanem a jog és igazság követelményeinek is ismernek.

De hisz még talán korai is reactióról beszélni; több jel mutat ugyan oda, hogy korunk hajlandó a visszaesésre; ámde — legalább nálunk — még eddig sehol sem győzedelmeskedett s még csak kisértet a reactio szelleme.

És ha már való volna is, ha már indulnánk is vissza az elmult sötét századok felé, nem volna-e kötelességük a jobbaknak, az igazi felvilágosultsággal bíróknak megmutatni, hogy még a hanyatlás korszakában is voltak, kik a haladás ellenségeivel szembe szállani nem féltek?

Beccaria Cæsar egymaga állott egy egész világgal szemben, mikor legelőször hirdette a halálbüntetés jogtalanságát! . . .

Ismétlem, nem hozok fel itt egyetlen érvet sem azok közül, melyek a halálbüntetés eltörlését kivánatossá, szükségessé teszik, pedig épen a legujabb idők tanuságai adnának erős érveket felszólalásom igazolására; de kérve kérem a *Jogt. Közl.* nagytehetségü munkatársait és olvasóit, hogy addig, mig nem késő, mig a miniszterium felhivása folytán adandó válaszok be nem terjesztetnek, szólaljanak fel a halálbüntetés eltörlése mellett, s legalább bizonyitsák be azt, hogy a jogtudomány magyar müvelői nem visszafelé, hanem mindig előre, a felvilágosodás eszményei felé haladnak.

VÉGH ÖDÖN.

Különfélék.

— **A «patronage» ügyéhez.** Belgium három városában, Brüsselben, Antwerpenben és Lüttichben egyletek alakultak az elbocsátott fegyenczek segélyezésére, s folyamatban van egyéb városokban is ily egyletek alakitása. Ezen egyleteknek nemcsak száma, de az igazságügyminiszternek erélyes támogatása is biztositja, hogy a nyujtott segély hathatós lesz. Az illető városi egyletek czime: *Société pour le patronage des condamnés libérés.* A segélyezésen kivül az egylet különösen azzal is foglalkozik, hogy a kiszabadult fegyenczek *kivándorlását* lehetőleg előmozditsa. A bizottság tagjai kötelesek időről-időre meglátogatni azon fegyenczeket, kiket az igazgató a feltételes szabadlábra helyezésre méltóknak jelez. A nő-fegyenczeket nők látogatják meg. Az igazságügyminiszter köriratot bocsátott ki, melyben ezen egyletek támogatását ajánlja. Többek közt ezeket mondja az igazságügyminiszter: A criminalitás és a visszaesés emelkedőben van. Ezen egyletek képesek lesznek a zárkarendszer szervezetét kiegésziteni. Még szélesebb tér nyilik az egyleteknek a kiszabadult fegyenczek és a *visszaesésnek kitett gyermekek* felkarolásában. A magistratura hivatva van az egyleteket tekintélyével és tanácsaival támogatni. Különösen áll ez az államügyészség tagjairól. Az államügyészek itt tanulmányozhatják az erkölcsi és anyagi nyomort, melyben a büntettek forrása rejlik, és az ellenhatást, melyet a büntetés az illetők kedélyére gyakorol. A szellem azon sajátságai, azon tapasztalat és azon tapintat — mondja a miniszter — mely szükséges arra, hogy a büntetőtörvény alkalmazásánál a kellő mérték megtartassék, az ily tanulmányozásnál nem sokára megszerezhetők lesznek, ugy hogy különösen az államügyészség fiatalabb tagjainak nem lehetne ennél jobb előkészitést ajánlani hivataluk nehéz functiói számára. A miniszter azzal zárja sorait, hogy a magistratura szükség esetén maga *kezdeményezze* az ily egylet alakitását.

— **A budapesti kir. törvényszék elnöke** Bogisich Lajos e napokban terjesztette be az igazságügyminiszteriumhoz a bagatell-törvény revisiójáról kikért véleményét. A felterjesztés több módositás mellett a községi biróság megszüntetését javasolja, továbbá az egyfoku felebbvitelt a jogkérdésben, — két oly javaslat, mely jogászainknál teljes elismeréssel fog találkozni. Remélhető, hogy e törvény, mely már annyi és oly jogosult megtámadásnak volt kitéve 12 éves hatályban léte óta, most már mihamarabb gyökeresen reformáltatni fog.

— **A budapesti ügyvédi kamara általános jelentését** a mellékleten közöljük. Az ügyforgalmi kimutatást ide igtatjuk: A kamarához 1888-ban összesen 2989 beadvány érkezett, ehhez számitván az 1887-ben elintézetlenül maradt 30 beadványt, elintézésre várt 3019 ügydarab, tehát 51-el több, mint a mult évben; ebből ülésben elintéztetett 1574, ülésen kivül pedig 1392, elintézetlenül maradt 53 beadvány.

1888. év végével az ügyvédek létszáma 829, az ügyvédjelölteké pedig 478 volt; a kamara lajstromába bejegyzettek együttes száma e szerint 1307-re rugott, tehát 47-el több maradt bejegyezve, mint a mult év végén.

Fegyelmi panasz 136 emeltetett ügyvédek, 3 pedig ügyvédjelöltek ellen, ehhez számitván az 1887-ben érdemileg még el nem intézett ügyvéd elleni 25 és ügyvédjelölt elleni 2 panaszt, elintézésre várt 166 panasz, tehát 10-el kevesebb, mint a mult évben; érdemileg elintéztetett 135, végleges elintézés nélkül maradt 31 panasz.

Vizsgálat 1888-ban 45 volt folyamatban; ebből befejeztetett 28, folyamatban maradt 17.

Végtárgyalás 8 tartatott, 6 esetben vétkesnek és 2 esetben nem vétkesnek találtatott a vádlott ügyvéd.

Felfüggesztve az 1888. év folyamán 3 ügyvéd volt.

— **Ügyvédi körökből** a következő sorokat vettük:

A budapesti ügyvédi kamara tagjainál visszatetszést szült, hogy ama felterjesztések, melyeket a jövő heti közgyülés a büntető- és végrehajtási törvények revisióját illetőleg tárgyalni lesz hivatva, nem küldettek meg a tagoknak tanulmányozás végett, mivel igy készületlenül kénytelenek hozzászólni e nagyfontosságu szakbeli kérdésekhez. Megemlitjük itt azt is,

hogy az évi jelentés, melynek szétküldését a mult héten a *Jogt. Közl.* javasolta, szintén nem küldetett szét a tagoknak. Igaz, hogy az ügyrend erre nem is kötelezi a választmányt, de kétségtelen, hogy annak ily értelmü magyarázata nem talált volna ellenzésre, mert az nem volna egyéb, mint egy kis előzékenység a kamara tagjai irányában.

— **Ügyészségi ügyforgalmi és tevékenységi kimutatások.** A büntető igazságszolgáltatás egyik legfontosabb factorának: a közvádló hatóságoknak ügyforgalmáról és tevékenységéről eddig nem kerültek adatok a nyilvánosság elé. A budapesti kir. főügyészségnek és a felügyelete alá tartozó (Királyhágón innen székelő) kir. ügyészségeknek 1888. évi ügyforgalmáról és tevékenységéről most a következő nagyérdekü, hivatalos adatok jutottak kezünkhöz: *A budapesti kir. főügyészséghez* az 1888. év folyamán érkezett 13,947 ügydarab, az 1887. évről maradt (86 darab) hátralékkal együtt elintéztetett 14,019 ügydarab és csak 14 (tehát az elintézendő ügydaraboknak egy ezredrésze, az átlagos egynapi beérkezésnek mintegy negyed része) maradt elintézetlenül. A budapesti kir. főügyész felügyelete alatt levő *ötvenkét kir. ügyészségnél* az 1887. év végén elintézetlen volt 10,160; az 1888. évben érkezett 529,922 ügydarab; elintéztetett 536,410; hátralékban maradt 3672, vagyis 6488 ügydarabbal *kevesebb*, mint az 1887. év végén. Az emlitett ügyészségek jelenlegi hátraléka átlag 2—3 napi bejövetelnek felel meg; tizenhárom ügyészségnél egyáltalán nincs elintézetlen ügydarab; tizennégynél pedig a hátralék egészen jelentéktelen. Ez adatokból kitünik, hogy közvádló hatóságaink legnagyobb része mindent elkövet a büntető igazságszolgáltatás gyorsitására is.

— **A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszékhez** f. é. *február* hóban 5823 beadvány érkezett és a mult hóról 630 beadvány maradt hátralékban. A tartott 35 ülésben 4719 ügydarab nyert elintézést, ülésen kivül 1063. Az ülésen előadott darabok közt volt 209 per, 1177 sürgős ügy, 3333 rendes ügy. A perek közt volt 85 kereskedelmi, 120 váltó és 4 csődper. Érdemleges itélettel 123, ügydöntő és közbeszóló végzéssel 52, meg nem jelenés indokából 34 per intéztetett el. Felső bíróságtól leérkezett 76 helybenhagyó, 18 megváltoztató, 15 feloldó határozat.

— **Mi szerepe van az óvásközlésnek a váltóperben?** Erre a kérdésre a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék háromféle feleletet ad. *Első felelet:* Semmi. Az óvásközlést nem kell a keresetben kimutatni, a sommás végzést mégis kibocsátják. *Második felelet:* Óvásközlés nélkül költséget nem állapitanak meg. De azért a tőkére kibocsátják a sommás végzést. *Harmadik felelet:* Óvásközlés nélkül megtagadják a sommás végzést és tárgyalást tüznek ki. — Azt hinné az ember, hogy a váltótörvény 13 éves fenállása óta ezen legprimitivebb kérdés iránt a kereskedelmi és váltótörvényszéknél talán mégis egyöntetüség jöhetett volna létre.

— **A sértett fél meg nem idézése s ki nem hallgattatása.** *A nagybuttyini járásbiróság* S. Ádámot, ki lopás miatt lett bevádolva, a jogtalan elsajátitás vétségében mondotta ki vétkesnek, mely itéletet a kir. tábla 1888 deczember hó 6. 34,327. sz. a. megsemmisitette; mert a felterjesztett iratok közt nincsen nyoma annak, hogy a sértett fél a tárgyaláshoz szabályszerü végzéssel, az Elj. Rend. 68. §-ában meghatározott módon idézve lett volna, holott a sértett félnek a tárgyaláshoz megidézése s a netáni meg nem jelenés esetében, irányában a megfelelő kényszereszközök alkalmazása jelen esetben mellőzhetlen, minthogy az ügy alaposan el nem birálható, jelesen pedig a vádbeli cselekmény helyesen nem minősithető a sértett fél körülményes kihallgatása nélkül.

— **Ügyvédi körökből** vettük a következő sorokat:

Némely budapesti járásbiróságnál a végzés igy szokott kezdődni: «erről felek azzal értesittetnek, stb.» Hogy miről, azt a végzés el nem árulja, nézze meg az ügyvéd az irattárban.

— **A Magyar Jogászgyülés állandó bizottsága** april 4-én ülést tart, melyen határozni fog a jogászgyülés ideje tárgyában. Előreláthatólag *őszre* lesz a jogászgyülés megtartva. Több kitüzött kérdés iránt eddig még egyetlen egy vélemény sem érkezett.

— **A Magyar Jogászegyletnek** ujonnan megválasztott igazgató választmánya megalakult. A folyó hó 16-án tartott ülésen az egylet müködési rendjét és munkaprogrammját állapitotta meg. Lehetőleg hetenkint fognak ezentul felolvasó ülések tartatni.

— **Omissio általi delictum commissivum.** A mellékleten közöljük azon bünesetet, melyet mult számunkban jeleztünk és melylyel a kir. Curia (remélhetőleg véglegesen) feladta a felbujtás tekintetében eddig elfoglalt *subjectiv elvü* álláspontját.

Nemzetközi szemle.

— **A brünni törvényszék elnöke** és a morvaországi ügyvédi kamara közt conflictus támadt a hivatalból kinevezett védők helyettesitése ügyében. Az elnök ugyanis vonakodik helyettest elfogadni. A kamara pedig ragaszkodik a gyakorlathoz, mely szerint a kinevezett ügyvéd jogositva van maga helyett más ügyvédet vagy a védők listájába igtatott ügyvédjelöltet kirendelni. Az osztrák jogászvilág feszültséggel várja a conflictus mikénti megoldását, mivel másutt is merültek fel ezen kritikus kérdésben surlódások a birák és ügyvédek közt.

— **A német birodalmi legfőbb törvényszék** ügykimutatásából kiemeljük: a mult évben polgári ügy volt 1967; (ezek közül 1405 ügyben a jogorvoslat visszautasittatott.) Bünügy elintéztetett 3280. A hátralék 400.

— **Meili,** zürichi egyetemi tanár füzetet bocsátott közre a világforgalmi intézetek és a szellemi tulajdon iránt kötött nemzetközi szövetségek jogáról. (Die internationalen Unionen über das Recht der Weltverkehrsanstalten und des geistigen Eigenthums.)

— **Olaszországban** királyi rendelettel 23 rendkivüli esküdtszéki biróság meg lett szüntetve.

— **A Home Office** által kirendelt bizottság jelentése, mely bizottság a vizsgálati foglyok helyzetét volt hivatva megvizsgálni, hallatlan állapotokat leplez le. Angolország 189 birósági épületeiben sem világosságot, sem levegőt nem kapnak a foglyok. Ezen fogházak kezelésére azonban a kormánynak nincs semmi befolyása; az önkormányzati közegek alatt állanak.

A mellékleten közöljük a birói szervezet véglegesitésének elhalasztásáról szóló törvényjavaslatot és annak indokolását.

Irtások.

94.

Kétszer esett meg egymás után a következő dolog. Egy budapesti járásbiróság egy ügyben, a melyben az egyik fél bizonyos körülményt illetőleg tanukra hivatkozott, a tanuk mellőzésével érdemben határozott oly indokolással, hogy a tanukkal bizonyittatni kivánt körülmény a jelen ügyben közömbös lévén, azok kihallgatása elrendelhető nem volt. A kir. tábla az itéletet feloldja és elrendeli a tanuk kihallgatását. A tanukihallgatási eljárás erre hónapokon át huzódik. Befejeztével a járásbiróság ugyancsak ismétli az első itéletet. Az ügyiratok most már a kir. táblához feljövén, *ez az itéletet indokaiból helybenhagyja!*

95.

De aztán van is az ilyen feloldásoknak hatása. Tessék bármely ügyben bármely körülményre s bármely tanura hivatkozni, lássa be a biró akármily tisztán, hogy a vallomás a dologra nem tartozhatik, elrendeli a tanukihallgatást, mivel tart a feloldástól. Mert hiába: az első biró nem a félnek, nem is igazságnak, hanem a felsőbirónak dolgozik.

96.

Egyebekben pedig a Budapest V. kerületi járásbiróságnál a tinta és a toll még mindig a *szóbeliségre* vannak berendezve. Irni nem lehet velük.

Lapunk azon t. előfizetőit, kiknek előfizetési ideje e hó végével lejár, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn szíveskedjenek megtenni, nehogy a lap küldésében fenakadás történjék. *A kiadó-hivatal.*

Lapunk mai számához **postai utalvány** is van mellékelve, az előfizetés könnyebb teljesitése végett. Az előfizetés megujitásánál szíveskedjenek olvasóink *czímszalagjukból*, melyek alatt lapjaikat kapják, egyet a *postautalvány-szelvény hátulsó lapjára* fölragasztani s ugy küldeni be kiadóhivatalunknak.

Felelős szerkesztő **Dr. Dárday Sándor** (VIII., Sándor u. 9. sz.)
Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (IV. gr. Károlyi u. 24 sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (IV. Egyetem u. 4. sz.)

Franklin-Társulat nyomdája

Huszonnegyedik évfolyam. 13. SZ. Budapest, 1889. márczius 29.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Sándor-utcza 9. sz., I. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Fabiny Teofil. — A fizetési meghagyásokról. TÓTH GÁSPÁR selmeczi ügyvédtől. — A magyar öröklési jog javaslata. PFAFF és HOFMANN bécsi egyetemi tanárok véleménye. — Jogirodalom: A polgári törvénykezés rendje Magyarországon Különös tekintettel a birói gyakorlatra. Irta dr. Nagy Ferencz kolozsvári egyetemi ny. r. tanár. Dr. MÁRKUS DEZSŐ budapesti ügyvédtől. — Törvénykezési Szemle: A revisio. FÖVENYESSY LAJOS nagykátai kir aljárásbirótól. — Zsinagóga és temetőhely elárverezése. Dr. SÁNTA ELEMÉR kir. táblai joggyakornoktól. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle. — Irtások.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A budapesti kir. tábla határozatai. — A pénzügyi közigazgatási bíróság határozatai. — A bünvádi eljárás javaslatának határozmányai a zárlatot illetőleg. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Fabiny Teofil.

Fabiny Teofil igazságügyminiszter lemondása, habár az kétségtelenül egészségi állapotára vezethető vissza, mégis bizonyos, hogy a parlamenti izgalmak azzal okozatos összefüggésben állanak; mert a testi és lelki erőt egyaránt felemészti a szellemi küzdelemmel párosult szenvedélyek harcza. Nagy a különbség ezért a nyugalmas birói hivatás és a küzdelmes kormányzati feladat betöltése közt. Nyilvános életünk forrongása oly gyorsan megőrli az embereket, hogy ma-holnap aggódnunk kellend a gyorsan elhasznált férfiak pótolhatásán, kivált ha meggondoljuk, hogy nemzetünk kicsinysége ép megforditott arányban áll a megoldandó feladatok nagyságához. Mi jóakaratu támogatással kisértük Fabiny Teofil müködését, kiben mi nem nagyratörő reformátort, hanem a törvénykezési szaknak egy tapasztalt s kipróbált administratorát láttuk, a mire közvetlen elődjeinek e részbeni tehetetlensége után a legnagyobb szükség volt. Elvitázhatatlan tény minden elfogulatlan itélő előtt, hogy Fabiny Teofil az általa gyakorolt szorosabb ellenőrzés által a biróságok tevékenységét fokozni tudta és a törvénykezési szolgálat valódi szükségleteinek kielégitése iránt gyakorlati érzékkel birt. Ugyanazon eszközökkel ő nagyobb eredményt tudott elérni s e mellett a codificatio nagy feladatai sem stagnáltak. A bünvádi eljárásról szóló törvényjavaslatot közvetlen vezetése mellett gyors megoldással juttatta azon stadiumba, hogy azt a törvényhozás elé terjeszthesse; mig az örökösödési jog törvényjavaslatának végleges megállapitásában nagy érdemü államtitkárjának, mint különben is a javaslat szerzőjének teljesen szabadkezet engedett. Ép oly szerencsés módját találta a productiv tevékenység kifejtésének a telekkönyvi betétek, bányatelekkönyvek s több ezzel rokon kérdés rendezésénél és végre a végleges birósági szervezet előkészitésére a czélirányos ut megjelölésével igazolta, hogy gyakorlati felfogással öntudatos czélra törekszik. Méltán fájlaljuk ezért azon igazságtalan ellenszenvet, melyet a közvéleményben a politikai izgalmak szitottak ezen férfiu ellen, ki hivatásának áldozatul esett s a kit az eddigi igazságügyminiszterek sorában Horváth Boldizsár után a legméltóbb hely illet meg.

Kormányzati hatalmának gyakorlásában a kinevezések eszközlése terén, minden jogosulatlan befolyást távol tudott tartani. Nem hallgatjuk azonban el, miszerint kivánatos lett volna, hogy a tehetségek nagyobb mérvü felkarolásával igyekezett volna különösen a felsőbb biróságok minőségére kiválóbb sulyt fektetni. Készséggel elismerjük ugyan mindenkor a szolgálati évek tekintetbevételének sulyát és jogosultságát, melylyel az igazságügyminiszter elérhette azon czélt, hogy kinevezései mindig igazságosak voltak, de azt nem érhette el, hogy kinevezései mindig jók is legyenek; mely czél különben a szervezet hiányossága s a kizárólag egyéni mérlegelés folytán vajmi nehezen lehet elérhető. Mindezeknél fogva nem kételkedünk, hogy az elfogulatlan szakközönség elismerésében fogja a távozó miniszter a kiérdemelt elégtételt feltalálni, melynek részünkről is őszinte kifejezést adunk. *D.*

—

Lapunk egyik belmunkatársától ugyancsak a lemondott miniszter müködésére vonatkozólag a következő sorokat vettük:

Fabiny alkotásai nem sorolhatók a gyökeres reformok közé. De el kell ismernünk, hogy a volt igazságügyminiszterben megvolt az akarat és a törekvés igazságügyünknek fokozatos előbbrevitelére. Neki köszönhetjük, hogy valahára — gyökeres átdolgozásban — a törvényhozás elé került a magánjogi törvénykönyv egyik nagyfontosságu része, valamint a két évtized óta sürgetett bünvádi eljárás javaslata. Előkészitette az ügyvédi rendtartás, a végrehajtási, a büntető és a bagatell-törvény revisióját is; hivataloskodásának idejében lett törvénynyé a telekkönyvi betétek szerkesztéséről szóló 1886: XXIX. t.-cz., a mely telekkönyveink ujjáalkotását czélozza; ő szüntette meg a pótbirói intézményt, mely husz évi fenállása alatt egyetlen pártolóra sem talált; a börtönügy fejlesztését tartotta szemmel az 1887: VIII. t.-cz. alkotásakor; a kisegitő biráknak nagy számban berendelésével a budapesti kir. itélő tábla, a telekkönyvi ügyeknek egyes-birákkal való elintéztetése által a kir. törvényszékek ügymenetét kivánta gyorsitani; a törvénykezési szünidő megröviditésével és megváltoztatásával pedig ugyancsak az elsőfolyamodásu biróságok előtt folyó ügyek gyorsabb elintézését czélozta. Gyakori utazásaival személyesen iparkodott meggyőződni a bajokról és hiányokról s minden törekvése oda irányult, hogy biróságainkat rendhez, pontossághoz és — a nagymennyiségü hátralékokra való tekintettel — gyors munkához szoktassa. E czél kedvéért sokat meg kell neki bocsátanunk, a mit magában véve nem helyeselnénk. A kinevezések körül — melyek mindig nagy gyorsasággal történtek — csak hivataloskodása első felében volt szerencsés; utóbb inkább nézett az anciennitásra, mint a tehetségre és az ügyvédi karból való kinevezéseknél ő sem tudott mindig szabadulni elődjének káros és igazságtalan előitéleteitől. Az igazságügyi palota épitéseért a fővárosi jogászság tartozik neki hálával; a birósági könyvtárak létesitésének kezdeményezése pedig szintén Fabiny érdeme. Az elsőfolyamodásu birák javadalmazásának növelése egyik kedvencz eszméje volt és bizton reméljük, hogy utódjának első teendője ezen eszme megvalósitása lesz. Mindezt összefoglalva: Fabiny kormányzásának rövid ideje alatt kimutatta, hogy van érzéke igazságügyünk követelményei iránt és hogy megvan benne a jó akarat ezeknek meg is felelni. Miniszterségének ideje ezért mindenkor jó emlékben fog maradni és Fabiny Teofil, a ki a kötelességtudás és szorgalom mintaképe, mindig megelégedéssel fog visszatekinthetni az általa elért eredményekre.

A fizetési meghagyásokról.[1]

III.

Minden megjegyzéseim tanusitják, hogy az intő eljárás behozatalát illetőleg én is helyeslem, meghonositandónak tartom; oly terjedelemben azonban, miként ezt dr. Plósz Sándor perrendtartási javaslata és dr. Márkus Dezső specialis javaslata tervezi, perhorrescálom.

Hogy elvileg helyeslem azt, bizonyitom perrendtartási javaslatommal is, melyet a mult évben az igazságügyminiszter urnak átnyujtottam és melynek a «rendhagyó eljárást» tárgyazó V. részében, a VIII. fejezetben «Birósági rendeletek» czim alatt következőleg szövegezve adok kifejezést:

612. §. Birósági rendelet kibocsátását kérheti a fél:

1. ha valamely követelés lejártát és a föltétlen fizetési kötelezettséget közokirattal vagy oly magánokirattal igazolja, melynek alapján ingatlanokra bekebelezett zálogjogot szerzett;

2. törvényes kellékekkel ellátott lejárt váltó alapján, ha a váltótörvény által előirt föltételek teljesittettek;

3. telekkönyvileg bekebelezett jogok érvényesitése végett a telekkönyvi bejegyzés és ama okirat alapján, mely a telekkönyvi bekebelezés alapjául szolgált.

613. §. A birósági rendelet kibocsátására irányzott kereset ügyvédi ellenjegyzés mellett irásban nyujtandó be a bírósághoz és az ellenfél meghallgatása nélkül intézendő el.

614. §. Az okiratok, melyek alapján a birói rendelet kéretik, a keresethez eredetben vagy hiteles kiadványban csatolandók.

615. §. Telekkönyvbe jegyzett jogok érvényesitésére irányzott keresethez a vonatkozó telekkönyvi iv hiteles másolatban csatolandó.

616. §. A kereset visszautasitandó:

1. ha a 612. §. értelmében birói rendelet kibocsátására nem alkalmas;

2. ha illetéktelen bírósághoz nyujtatott be;

3. ha az okiratok eredetben, illetőleg hiteles kiadványban be nem mutattattak.

617. §. Elutasitás esetén a felperes perorvoslattal élhet, vagy pedig igényeit a rendes eljárás utján érvényesitheti.

618. §. A felsőbb biróságok a felebbezést a felek meghallgatása nélkül döntik el.

619. §. A kir. törvényszék helybenhagyó határozata ellen további felebbezésnek helye nincs.

620. §. A rendes per utja a törvényszéki elutasitás után is nyitva áll.

621. §. Ha a biróság a kérelmet teljesithetőnek találja, közokirat vagy váltó alapján előterjesztett kérelemre oly rendeletet bocsát ki, melyben alperest kötelezi, hogy a közokiraton vagy váltón alapuló követelést és ennek biróilag meghatározott járulékait 3 nap alatt különbeni végrehajtás terhe mellett elégitse ki.

622. §. Zálogjoggal biztositott követelés tekintetében a birósági rendelet kötelezze alperest, hogy a lekötött jelzálogból, ennek értéke erejéig felperes követelését és ennek járulékait elégitse ki és jogot adjon felperesnek a lekötött jelzálog ellen a kielégitést czélzó végrehajtási lépéseknek 3 nap multán való megtételére.

623. §. Telekkönyvileg biztositott jogok tekintetében a birósági rendelet kötelezze alperest, hogy felperesnek telekkönyvileg bekebelezett jogát elismerni és 15 nap alatt az ingatlanok birtoklását, használatát vagy haszonélvezetét különbeni végrehajtás terhe mellett tényleg átadni, illetőleg a szolgalmi jog gyakorlását megengedni tartozzék.

624. §. A 621—623. §§. értelmében kibocsátandó birósági rendelet Ő Felsége a király nevében adandó ki.

625. §. Ha a kereset a 616. §. rendelkezései daczára vissza nem utasittatott, alperes a birósági rendelet ellen perorvoslattal élhet, minden más esetben kifogást érvényesithet.

626. §. Alperes által használt perorvoslat esetén is a 618. és 619. §§. rendelkezései alkalmazandók.

627. §. Kifogások a felsőbb birósági rendelet ellen is, és pedig az első folyamodásu bíróság előtt érvényesithetők.

628. §. Kifogások folytán a biróság az ügyet az eljárás általános szabályai szerint tárgyalja és dönti el.

629. §. Ha a kifogások a teljesitésre kitüzött határidő lejárta előtt nyujtattak be, valamint perorvoslat esetén is, a birósági rendelet alapján csupán biztositási intézkedések foganatosithatók; később benyujtott kifogások a végrehajtás folyamát és a kielégitést nem gátolják.

630. §. Midőn a birósági rendelet több alperest kötelez és kifogásokat, vagy perorvoslatot nem az összes alperesek érvényesitenek, a kifogások vagy a perorvoslat hatálya csupán az azokat benyujtó alperesekre terjed ki.

631. §. Az előző §. esetén csupán a felperes és a kifogásokat vagy perorvoslatot érvényesitő alperesek közötti jogvita döntendő el, a többi alperesekkel szemben a birósági rendelet érintetlenül hagyandó.

632. §. Alperes a birósági rendeletben az eljárási költségek megfizetésére is kötelezendő.

633. §. Kifogások benyujtása esetén a költségek kérdése is a per rendes utján döntendő el.

Perrendtartási javaslatom eddigelé még kéziratban lévén, ezen itt közölt töredékéhez commentárként meg kell jegyeznem, hogy javaslatom az egyes birósági eljárást fogadván el alapul, a birósági rendeletek kibocsátására is az egyes bíróságokat jelöli ki; továbbá a birósági rendelet kibocsátására irányuló kereset példányszámaira nézve megjegyzem, hogy ez javaslatom általános rendelkezései szerint annyi példányban adandó be, hogy a felek mindegyike egy-egy teljes példányt kapjon, még pedig felperes az eredetiekkel, alperes másolatokkal fölszerelten.

Megjegyzem végül, hogy a könyvkivonatokat és magánokiratokat birósági rendelet alapjául most már elfogadván, ezekkel javaslatom kibővitendő lenne.

Ilyképen szervezett intő eljárás behozatala által igazságszolgáltatási viszonyaink javulnának, még pedig a nélkül, hogy az igazság csorbát szenvedne. Kevesbednék a perek száma, másrészt pedig az ily garantiákkal körülvett intő eljárás mellett nem lehetne tartani attól, hogy a bíróságok a roszhiszemü felek fictiv követeléseinek sanctiója által számos állampolgár romlását idézhetnék elő.

TÓTH GÁSPÁR.

[1] Bef. közl. — Az előbbi közleményt l. a 10. és 11. számban.

A magyar öröklési jog javaslata.[1]

PFAFF és HOFMANN, bécsi egyetemi tanárok véleménye.

VIII. FEJEZET. A közös végrendeletek.

A 235—237. §§-ok Mommsen javaslata 156—158. §§-ainak felelnek meg és szerintünk helyesek is. A 237. §. második bekezdése is az előző bekezdés helyes alapjára vezethető vissza, s *ezért* hozzájárulunk, jóllehet a szerzője (Mommsen 245. lap) által nyujtott indokolás nem elégit ki bennünket.

Aggályosabbnak tartjuk a 238. §-t. Már volt alkalmunk megjegyezni, hogy nehéz az öröklési jog szabványait helyesen méltányolni, ha nem tudjuk, hogy a családi jog miképen fog szabályoztatni. És ezért nem is engedhető meg, hogy az öröklési jog némely határozmánya egy másik törvényből (illetőleg javaslatból[2]) vétessék át. Hogy a 238. §-ról biztos itéletet mondhassunk, ismernünk kellene a házassági vagyon-

[1] Az előbbi közl. l. a m. évi 4., 8., 14., 19., 23., 29., 33., 44., 49. és a f. évi 3., 5. és 8. számokban.

[2] V. ö. *Mommsen* javaslat 160. §.

jogot, mely rá tartozik, nevezetesen a törvényes és a házassági szerződésekben kikötött vagyonközösségről szóló tant. Ugy látszik, hogy ez nincs feltételezve. Akkor ilyen közös végrendeleti intézkedés elég volna arra, hogy ugynevezett «halál esetére való vagyonközösséget» (v. ö. osztr. ptkv. 1234. §.) állapitson meg.[1] Igy könnyedén vagyonközösségnek vétetnék, mig az előbbi §. szerint az öröklési szerződésnek kifejezettnek kellene lenni.[2]

Ha az egyik házastárs a másikat számos évvel tuléli, akkor az ő hagyatéka talán sok, ujabban hozzákerült tárgygyal gyarapodott; vajon nem volna-e ezért helyesebb azt mondani: «másik fele az utóbb elhalt házastárs hagyatékához tartozik?» Másrészt pedig nagyon megtörténik, hogy oly tárgyak, melyek az előbb elhalt házastárs halálakor megvoltak, később elvesznek, vagy elértéktelenednek. Már most mily mérvü diligentiával szavatoljon a tulélő házastárs (illetőleg az őt képviselő örökösök) az előbb elhalt házastárs utóörököseinek? Hiszen nyilvánvaló, hogy itt hitbizományi helyettesités forog fen.[3] Vajon az általános alapelvek, avagy a 225. §. szerint (fideicommissum eius, quod supererit) itéltessék-e meg?

Csakis a második házastárs halálakor tünik ki, hogy az első házastárs mely rokonainak kell az ő felerészét megkapniok («ex nunc»). Jóllehet lehetne elméletileg érveket felhozni a mellett, hogy ennek meghatározása «ex tunc» történjék, mégis tulnyomó gyakorlati okok a 238. §. végső mondatában foglalt álláspont mellett szólnak, a mint Mommsen is azt fogadta el (160. §.); nála azonban ez a 128. §. folyománya, mig ugy látszik, a magyar javaslatban ez a kapcsolat hiányzik. Vajon nem lehetne-e ezt utólag a 191. §-ban pótolni?

IX. FEJEZET. A végrendeletek megszüntetése.

241. §. Hogy szóbeli visszavonás nem elég, ha közokirattal bizonyitva nincs, azt helyeseljük; mert különben egy elhamarkodott indulatos nyilatkozatnak nagyon is könnyen a legroszabb következményei lehetnének; ilyen visszavonást könnyen fingálni is lehetne.

A 242. §-t jobbnak tartjuk az osztrák ptkv. 721. §-ánál. A határozmányok tulajdonképen itt is, ott is maguktól értetnek. És mégis Ausztriában azt a szomoru tapasztalást tettük, hogy a gyakorlatban sokszor azt mondták és mondják: valamely rendelkezés kitörlése (a végrendelkező által) nem elegendő visszavonás; a mig az irást valamiképen olvasni lehet, addig érvényesnek kell lennie. De abban csak nem fog senki sem kételkedni, hogy a végrendelkező azt, a mit kitöröl, vissza akarja vonni. Hogy mégis ellenkező értelemben történt ily kérdés eldöntése, annak oka abban van, hogy a biróságok concret esetben kételkednek, vajon a végrendelkező tette-e a törlést, vagy pl. az örökös, a ki szabadulni akart egy terhére levő hagyománytól. A helyett, hogy az örököst büntény gyanuja alá vették volna, jobbnak tartották a 721. §-nak a józan emberi észszel ellenkező értelmezését fogadni el. Ennek másik oka pedig abban van, hogy a gyakorlat emberei kitérnek azon nehéz kérdés elől: kinek kell itt bizonyitani, illetőleg mit kell bizonyitani: azt-e, hogy a végrendelkező tette a törlést, vagy pedig hogy nem ő, hanem más tette. Az o. ptkv. 722. §-a nem kielégitő minden eset számára; casuistikus megkülönböztetéseket kell itt tenni. Nagyon is messze vezetne, ha az egyes esetekre kiterjeszkednénk; utalunk Commentárunkra, II. k. 655—659. ll.[4]

Mindenesetre azonban nyomatékosan ajánljuk, hogy a 242. §. után a bizonyitási terhet szabályozó szakasz vétessék fel.

A 246. §. bevezető szavai feleslegesek, ha a szakaszt az előbbiekkel egyesitve hagyták volna, a mint Mommsennál van (169. §.)[1]

A 248. §-sal nem értünk egyet. Ha *A.* megöli *B.*-t, és azután őt ölik meg, ez által *A.* nem éled fel.[2] Ha már a logikai törvényektől utilitatis causa el akarnak térni, nem kellene mégsem az o. ptkv. 723. §-án tulmenni. A 249. §-t se helyeselhetjük;[3] mert egy végakaratu rendelkezés megsemmisitő hatása semmiképen sincs logikailag feltételezve annak alkotó hatásától, vagy éppen a megalkotottnak tovább fenállásától. Hogy hosszadalmasak ne legyünk, utalunk a translatio legatorum római tanára.[4]

A 251. és 253. §§. közt nincs ugyan egyenes *logikai* ellenmondás; mert az előbbi szakasz általában a végrendelet tartalmáról szól, az utóbbi pedig a kölcsönös részesitésekről különösen. Mégis hiányzik az összhang a két szakasz között. A 251. §. szerint: közös végrendeletek kétség esetében nincsenek egymásra befolyással; a 253. §. szerint a kölcsönös részesitések kétség esetében befolyással vannak egymásra. Már most a kölcsönös részesitések a közös végrendeleteknek leggyakoribb és legfontosabb tartalmát képezik, és azoknak egyéb tartalma is gyakran a legszorosabb összefüggésben van ezzel. Egyébként lehetséges, hogy az előttünk ismeretlen indokolás e látszólagos ellenmondást igazolja.

A 252. §. szövege nagyon is magától értődő dolgot látszik mondani; inkább lehetne igy szövegezni: Ki lehet kötni hatályosan, hogy a visszavonás vagy . . . . visszavonását vonja maga után. De lehetne, a nélkül, hogy ez érdemileg valamit változtatna a dolgon, a 252. §-t törülni és a 251. §. végére ezt tenni: «ha az ellenkező ki nem köttetett.»

A 254. §. teljes méltánylást érdemel. (Folyt. köv.)

Jogirodalom.

A polgári törvénykezés rendje Magyarországon. Különös tekintettel a birói gyakorlatra. Irta dr. Nagy Ferencz kolozsvári egyetemi ny. r. tanár. I. kötet. Bevezetés. I. rész. A polgári törvénykezés szervezete.

Igaz örömmel vettem hirt e könyv megjelenéséről és mint irodalmi eseményt üdvözöltem. És midőn most alapos tanulmányozása után véleményt készülök mondani felőle, örvendek, hogy nem kell csalódásról beszámolnom, hanem beszámolhatok oly müről, mely ha nem is elégitette ki minden kivánságomat, derekasan iparkodott megfelelni a maga elé kitüzött czélnak.

Ez az első mü, mely rendszeresen tárgyalja a magyar perjogot, mert az erre vonatkozó eddig megjelent müvek inkább a létezőnek megismertetését czélozták, (a mire különben a commentár alakja is utalt), mint a perjognak elméleti szempontból is kifejtését. És innen van, hogy nálunk még mindig nem tudják, a polgári törvénykezésnek milyen nagy a fontossága; hogy e nélkül az egész magánjog holt betü marad, melynek érvény és hatás nem szerezhető; hogy az 1868. évi LIV. törvényczikk számos intézkedése káros és rossz és elavult; hogy az 1881: LIX. törvényczikk sem javitott minden bajon, melyet orvosolni volt hivatva; hogy széles e világon vannak sokkal jobb perjogi szabályok, melye-

[1] És vajon akkor nem volna-e itt helyén egy határozmány az adósságokra nézve? v. ö. o. ptkv. 1235. §.

[2] Ezt csupán megfontolásra ajánljuk; mint már emlitettük, határozott véleményt nem mondhatunk az érvényben levő magyar házassági vagyonjog ismerete nélkül.

[3] L. *Mommsen*, 246. l.

[4] És *Dworzak* ott idézett müvére.

[1] Ezen 169. §. utolsó bekezdését helyesen hagyták el; l. magy. jav. 140. §.

[2] Ha a második végrendeletben az első kifejezetten vissza van vonva, akkor a 248. §. szerint is az első véglegesen hatálytalan; de miért nem az akkor is, ha a második végrendelet az elsővel egyátalán összeegyeztethetlen? Vajon a visszavonási akarat itt nem épen oly bizonyos, mint most?

[3] Ép ugy nem, mint Mommsen 170. §. 3. bek., mely itt mintául szolgált.

[4] V. ö. L. 34. pr. D. de leg. I.; L. 20. D. de adimentis leg. 34. 4.; Arndts *Pandekten* 551. §. (vége felé); Windscheid III. 640. §. (utolsó mondat).

*

ket nagyobb megerőltetés nélkül nálunk is megvalósithattak volna már, stb. Innen van, hogy nálunk a perjogot alig ismerik; az ügyvéd és a biró alkalmazzák a törvényt, duzzognak néha-néha egyik intézkedés miatt, mely megzavarja tervüket vagy késlelteti ennek kivitelét, de a peres és perenkivüli eljárás igazi jelentőségétől és lényegétől, annak általánosan elfogadott és külföldön nagy részben már codificált alapelveitől még mindig nincsen áthatva jogászaink nagy része.

E megjegyzéseimből következtethetni arra, hogy miket tartok szükségeseknek a magyar perjogot tárgyazó nagyobb müben és e felfogásom szerint birálom meg a Nagy Ferencz ur könyvét is.

De az ilyen nagyszabásu mütől és oly kitünő jogásztól, mint a milyen annak megirója, nemcsak a létezőnek birálatát várhatni, hanem a tárgyról való egyéni nézetnek kifejtését is, két oly követelés, melyet szükebb keretü tankönyvnél nem támaszthatni. És kifogásaim legnagyobbika épen az, hogy Nagy urnak a perjogi kérdésekről való nézeteit, melyeket másutt már előbb nyilvánitott, a megfelelő alakban nem találtam meg e könyvben is. Pedig, hogy csak egy-két kérdést emlitsek, e munka olvasóját, a kinek talán nincsen módjában az illető folyóiratokat fölkeresni, igenis érdekelné, hogy miképen vélekedik Nagy Ferencz ur a bíróságok szervezéséről, az egyes- vagy társasbiróság, az összpontositott vagy decentralisált másodbiróság előnyeiről, avagy a külföldiek részéről való biztositékadásról stb. Nem arról van szó, hogy jogpolitikai polemiák vagy vezérczikkek jussanak egy, első sorban a fenálló jogrendszernek előadására szánt könyvbe, hanem arról, hogy egy jeles szakember nagyobb munkáját az ő egyéniségének bélyegével lássa el.

Egy másik kifogásom a tárgyalás módját illeti. E könyvben a sulypont a jegyzetekben van. A mi tény, a mi concret, a mit tudni és nemcsak olvasni kell, azt a jegyzetekbe szoritotta a szerző ur, melyek a könyvnek nagyobb és sürübb felét teszik ki. Itt találjuk a joggyakorlatot, itt találjuk a történelmi részt, itt a külföldre való hivatkozást — mindmegannyi oly fontos részletek, melyeket csakis a szövegben jól feldolgozva szabad előadni, ha azt akarjuk, hogy elolvassák és megtanulják. De még szerző ur rendszeréből indulva is ki: a judicaturát még sem lett volna szabad mellőzni, mert az a tételes perjogban elsőrendü tényező, mely mint jogforrás a törvény mellé sorakozik.

Hogy szerző ur a történelmi résznek kevés helyet akart juttatni, helyeslem; de azért nem lett volna szabad a történelmi előzményeket majdnem egészen mellőzni és csak itt-ott, két-három soros jegyzetben utalni a multra. Hasonlóan bánt el szerző ur a külföldi intézményekkel, melyeket illő helyen kellő rövidséggel megemliteni, nemcsak az összehasonlitás kedvéért, igen tanulságos lett volna. Ellenben csak dicsérni való, hogy a könyvben alig található idézet és különösen idegen nyelvü nem, melyek nálunk oly bőségesek szoktak lenni, s élvezhetetlenné teszik még jobb könyveink olvasását is.

Az anyag beosztása hasonló ahhoz, melyet Garsonnet nyomán a franczia irók többsége alkalmaz és melyet a Binding gyüjteményes munkájában Wach Adolf is elfogadott. A bevezetést és az általános alapfogalmakat követi a birósági szervezet ismertetése, ezt követik a birósági személyekről, ezek illetőségéről és hatásköréről szóló fejezetek és befejezést nyer az első rész a polgári törvénykezés «segédszervei»-nek (azaz végrehajtók, kézbesitők, szakértők és tolmácsok, mint alárendelt segédszervek s ügyvédség és közjegyzőség mint képviseleti közegek) ismertetésével. Csak ezután — a II. kötetben — következik majd a tulajdonképeni peres eljárás tárgyalása.

A miket szerző ur mindezekről elmond, azokat néhány kisebb jelentőségü kivétellel elfogadom. Az előadás folyékony, jó magyaros és mindenütt az eredetiség, az önálló gondolkodás benyomását gyakorolja az olvasóra, a ki e könyvből arról is meggyőződhetik, hogy Nagy ur tárgyát a legapróbb részletekig behatóan tanulmányozta. Csak egyes helyeken lép előtérbe a professor, a kinek előadásához nagyobb bőségre van szüksége, sok mellékes körülményre, melyek a hallgatókkal való megértetésnél nélkülözhetetlenek, de a nemtanuló jogász olvasóra feleslegesek. De ezek csak kivételek, melyek mit sem vonnak le a könyvnek értékéből.

Ezen most emlitettem, általam nem helyeselt kisebb jelentőségü kivételek közül akarok néhányat fölhozni. A nemzetközi jogsegély kérdését szerző nagy általánosságban tárgyalja, a nélkül, hogy akár az e körül követett alapelveket, akár a fönálló szerződéseket vagy a viszonosság hiányának okait behatóbban vizsgálná. A Curia teljesülési döntvényeinek a törvénytől való főkülönbségét szerző nem egészen helyesen abban találja, hogy azok ujabb teljesülési határozatai az előzőtől ismét elérhetnek — hiszen ujabbal a régi törvényt is megváltoztathatni. A teljes-ülési döntvények emlitésénél szerző nincs tekintettel ama különbségre, mely a büntető és polgári döntvények közt létezik és mely igen nagy fontosságu. Általánosságánál fogva épen oly furcsa, mint merész amaz állitás, hogy «a jó birák ritkák» (113. l. 1. jegyz.). A pénzügyi közigazgatási bíróságot nem soroznám a kivételes bíróságok közé, époly kevéssé, mint a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéket, mely utóbbira nézve a szerző nem is következetes, mert két helyen (a 115. lapon 13. jegyz. s a 135. l. 11. j.) e törvényszék felállitását kizárólag a munkafölosztásnak tulajdonitja és csak a 133. lapon mondja kivételesnek. A központi telekhivatal különös szervezetét érdemes lett volna ismertetni, mert kevesen ismerik és talán azt sem tudják pl., hogy főnökének osztálytanácsosi rangja és fizetése van stb. Helyes annak kiemelése, hogy a törvény (1881: LIX. 94. §.) a tőzsdebiróságot kivételes és nem választott bíróságnak tekinti; nem helyes azonban ama tan, hogy a választott birónak is magyar állampolgárnak kell lennie, mert erre törvényeink nem nyujtanak támpontot és az 1868: LIV. t.-cz. 497. §-a csak az érdekeltségnek az e törvény 56. §-ában fölsorolt esetét emliti föl mint a választott bíróság tagja elleni személyes kifogásokat. Kissé tulzott a biró érdekeltségét mondani ki minden esetre, midőn oly részvénytársaság ügyét intézi, melynek részvényese. Az illetőség kérdésében helyén lett volna a bő casuistika. A bíróságok hatáskörének különbsége az ügyek különféleségében leli okát és nem *abban*, hogy a biró ismeretei csak egyoldaluak (247. l.). A statust illető vagy az örökjogból eredő keresetek *nem* dologi keresetek (248. l.). Kereskedelmi ügyekben a bagatell-bíróságok *nem* járhatnak el (261. l.). Országgyülési képviselőt legalább az ülésszak idejében lehet Budapesten is pörölni, ha nem is állandó fővárosi lakós; a semmitőszék joggyakorlata e kérdésben ingadozó volt ugyan, de határozatainak többsége a méltányos és természetesebb fölfogást követte. Téves a 329. l. 9. jegyzetének amaz észrevétele, hogy ugyanama hely bíróságai közt megkeresés utján való érintkezés nem lehetséges; ezt a mindennapi gyakorlat czáfolja meg, törvényről nem is szólva. Nagyon fölszines ama kérdés tárgyalása, hogy miért különbözik a bíróságok hatásköre a per tárgyának értéke szerint. Az ügyvédi dijak perelését illetőleg, szerző nem mond véleményt arról, hogy erre melyik bíróság illetékes? stb.

Ezek azok, miket Nagy Ferencz ur könyvéről, annak hiányairól, hibáiról és előnyeiről elmondhatok. Könnyü belátni, hogy az utóbbiak tulnyomóak és hogy igazolt a bevezetésben kifejezett ama nézetem, miszerint e könyv nyereség jogi irodalmunkra, sőt az volna akkor is, ha ez irodalom virágzó volna és kitünő müvekkel bővelkednék. Óhajthatni, hogy e könyv minél jobban terjedjen jogászaink közt és hogy minél előbb befejezett egésszé váljék.

Dr. MÁRKUS DEZSŐ.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A revisio.

Igazsügügyi kormányunk két nevezetes s még nem is oly régi codex revideálásának kérdését vetette fel. És bevallhatjuk, hogy a revideálás szükséges volta ugy a büntető, mint a végrehajtási törvénynél gyakran érezhető szükséggé vált.

A kik a végrehajtási törvénynyel gyakorlatilag és naponta foglalkoznak, tapasztalják, hogy a törvény némely helyeinek kiegészitése felette kivánatos lenne.

Az ingatlanokra vezetett végrehajtási ügyek elintézése körül általam tapasztalt hiányokat szerény erőmhöz mérten felsorolni én is megkisérlem, azon reményben, hogy a törvény átvizsgálásával megbizott vagy esetleg megbizandó szakerők müködését, hacsak némi részben is megkönnyithetem, ez által nem végzek fölösleges munkát.

Azon törvénynek, a mely az ingatlanokra vezetendő végrehajtás szabályait meghatározza, a telekkönyvi törvénynyel a legszorosabb kapcsolatban kell lennie, és én épen itt találtam a szoros kapcsolat hiányát több jelentékenynek látszó esetben fenforogni, u. m.

1. Ha a jogositott követelésének kielégitése végett ingatlanra vezetendő végrehajtásért folyamodik, kérvényét a per biróságához köteles beadni. Mig azonban a per birósága a végrehajtást elrendeli, gyakran megtörténhet, hogy a telekkönyvi hatóságnál őt, egy talán későbben beadott kérvénynyel harmadik személy rangsorozatban megelőzi.

Véleményem szerint tehát a jogbiztonsággal nem ellenkeznék, ha a jogositott az ingatlanokra vezetendő végrehajtási kérvényét a telekkönyvi hatóságnál is jogosult lehetne beterjeszteni; s ez azt rangsorozat végett feljegyezve elintézés céljából áttenné a per biróságához.

A rangsorozat és igy a jogosult követelése veszélyeztetve van azon esetben is, ha a per birája a végrehajtási kérelemnek helyt nem ad. Módjában áll ugyan folyamodónak a sérelmes határozat ellen felebbvitellel élni; de mig a másodbiróság határozata leérkezik, addig a telekkönyv *C* lapja kényelmesen megterhelhető.

A telekkönyvi rendelet 134. §-a kimondja ugyan, hogy: «Ha valamely bekeblezési vagy előjegyzési kérvény, mely a polgári perrendtartás szabályai szerint az itélő birónál nyujtatott be, ez által elutasittatik: az elutasitó végzés a telekkönyvi hatóságnak nyilvánkönyvi feljegyzés végett hivatalból átküldendő.»

Ezen törvényszakasz azonban tudtommal felette ritkán jő alkalmazásba. A polgári per birája a végrehajtást a végrehajtási törvény szerint rendeli el, és habár ezen törvényszakasz felette üdvös jogbiztonsági intézkedést tartalmaz is, a polgári birák által nem mindig alkalmaztatik.

Nem volna tehát felesleges ezen, inkább a végrehajtás törvénybe illő intézkedést abba is felvenni.

2. A végrehajtási törvény 185. §-a szerint: «Ha a vevő az árverési feltételeknek eleget nem tett, az érdekelt felek bármelyikének kérelmére a telekkönyvi hatóság ujabb árverést rendel.»

Tehát e szakasz szerint a telekkönyvi hatóság a visszárverést nem hivatalból, hanem csak kérelem folytán rendelheti el.

Véleményem szerint a visszárverés épen ugy mint az árverés teljesitése utáni többi birói cselekmények, szintén hivatalból lenne elrendelendő.

Mert ugyanis: ha a vevő a vételárt teljesen le nem fizeti, a telekkönyvi hatóság a tulajdonjogot a vevő javára be nem kebelezheti.

Már most ha előfordul — és pedig tudjuk, hogy gyakran elő is fordul — oly eset, hogy a vevő a vételárból fizet ugyan, de vagy a vételár, vagy az esedékes kamatok kiszámitásánál tévedésben van és egy-két frttal kevesebbet fizet be, tulajdonjogot a vételár és kamatainak teljes és hiánytalan befizetéseig nem nyerhet, a befizetett vételár azonban a sorrendi végzés értelmében esetről esetre hivatalból utalványozandó.

A jelzálogos hitelező tudja, hogy a vételárból még pl. 1 frt be nem fizettetett; ugy de ezen csekély összegért nem akar visszárverést kérni. A végrehajtást szenvedett szintén tudja, de ennek a legtöbb esetben már nincs az ingatlanhoz kötött vagyoni érdeke, s igy a telekkönyvi állás marad — törvény alapján — régi rendezetlen állapotában. A telekkönyvi állás bonyolódik, a biró látja, nézi, de hivatalból semmit nem tehet, mert a visszárverés csak kérelem folytán rendelhető el.

Ilyen és hasonló okokból az ország telekkönyvi hatóságainál felette számtalan ingatlan van a tényleges állapotnak meg nem felelő módon telekkönyvezve; mert az árverési vevő, ha egyszer birtokban van, a legtöbb esetben nem törődik a telekkönyvi állás tisztába hozatalával.

Kimondandó lenne tehát véleményem szerint, hogy a visszárverés hivatalból rendelendő el.

3. Az 1880 : XLVI. tcz. 5. §-a rendeli: hogy «ingatlanok birói árverésen való eladatása esetében, a vevő a tulajdonjog bekebelezését elrendelő végzésnek jogerőre emelkedése után, a telekkönyvi hatóságtól kérheti, hogy a megvett ingatlanról a megszünt tételek kihagyásával uj telekjegyzőkönyv szerkesztessék.»

Ezen esetben tehát a telekkönyvi hatóság ismételten csak a fél kérelmére és nem hivatalból intézkedhetik. Pedig a törvénynek ezen valóban czélszerü intézkedése a felek kérelme nélkül is és minden esetben hivatalból lenne keresztül viendő.

Tudjuk ugyanis, hogy az elárverezett ingatlanokon nem ritkán 500—800 bejegyzés is van; már most ha a vevő tulajdonjoga itt kebeleztetik be, lesz 500—800 érvénytelen, törölt, már fen nem álló bejegyzés és egyetlenegy érvényes, fenálló bejegyzés.

Ennek pedig számos hátrányos következménye van, u. m. ha a tulajdonos kölcsönt akar felvenni, kénytelen a telekkönyvi kivonatot a pénzintézeteknél bemutatni. A legtöbb pénzintézet azonban kivonattal — értve a fenálló tételek lemásolását — nem elégszik meg, hanem teljes másolatot követel.

Kénytelen tehát a telekkönyvi hatóság sokszor 8—10 iv megszünt tételt lemásoltatni, a mi pedig mind felesleges, kárba veszett munka és időpazarlás.

És ez előfordul minden oly esetben is, midőn pl. hagyatéki eljárás, vagy más czélból hivatalosan teljes másolat adandó ki. Ezenfelül az áttekinthetőséget nagyban neheziti; mert a telekkönyvi hivatal nehogy tévedést kövessen el, minden előforduló esetben kénytelen az összes bejegyzéseket átvizsgálni.

Itt is kimondandó volna tehát, hogy az uj betét minden árverési vételnél hivatalból készitendő el. Mert a gyakorlatból tudjuk, hogy a felek ez irányu kérelmére alig fordul elő egy évben két eset az ország összes telekkönyvi hatóságainál is.

4. Az 1881: LX. tcz. 182. §-a szerint, ha az árverés jogerőre emelkedett, s vevő a vételárt lefizette, a telekkönyvi hatóság a tulajdonjog bekebelezését hivatalból rendeli el.

Ez ugyan egészen helyes és czélszerü intézkedés; de a gyakorlatban mégis visszás eredményeket idézhet elő.

Ugyanis 15 nap multán az árverés jogerőre emelkedett, s vevő a vételárt 15 nap alatt teljesen lefizette. A telekkönyvi hatóság kénytelen a tulajdonjogot bekebelezni és ezzel egyidejüleg a terheket azonnal törölni. Azonban a sorrendi és

utalványozó végzés még a legnagyobb currentia mellett és felebbvitel hiányában is körülbelül csak 60—80 nap multán lesz jogerős.

Már most az árverés utáni 15-ik napon lehet ugyan a tulajdonjogot bekebelezni, és lehet ezen telekkönyvben a terheket is törölni, de mivel akkor még nem tudható, hogy mily követelések lesznek egészen és melyek csak részben kielégitve, az esetleg fenforgó egyetemleges zálogjogok törlése iránt a telekkönyvi hatóság ekkor még nem intézkedhetik.

Később pedig bejegyzési intézkedést már nem tesz, s igy az esetleges egyetemleges zálogjogok, ha azok egészben vagy részben kielégitve lettek is — törölve a többi betétekben nem lesznek.

Sokkal helyesebb lenne tehát a tulajdonjog bekebelezését és ezzel egyidejüleg a terhek törlését is akkor teljesitendőként kimondani, midőn már a vételár fel van osztva és a telekkönyvi biró tudja, hogy mely követelések lesznek egészen és melyek csak részben kielégitve. Ekkor aztán tehet intézkedést az el nem árverezett egyetemleges zálogjogok egészben vagy részben törlése iránt is.

Végül még csak azt kivánom megjegyezni, hogy az iránt, ha vajon az árverés ténye telekkönyvileg feljegyzendő-e, hogy azonnal avagy az az árverés jogerőre emelkedése után jegyzendő-e fel, továbbá hogy az árverés megtartása után a végrehajtást szenvedett ellen tulajdoni és zálogjog szerezhető-e, és hogy az árverési vevő ellen tulajdonjogának bekebelezése előtt telekkönyvi jogok szerezhetők-e, a törvény felvilágositást és rendelkezést szintén nem tartalmaz, pedig ily irányu rendelkezések a gyakorlati jogéletre felette kivánatosak és üdvösek lennének.

FÖVENYESSY LAJOS.

Zsinagóga és temetőhely elárverezése.

A mai szám mellékletén 181. szám alatt egy érdekes esetre vonatkozólag közölt kir. itélő táblai határozat kapcsán közlöm a következő tényállást:

Az ujvidéki izraelita hitközség tulajdonául van telekkönyvezve házból és részben üres telekből álló ingatlan azzal a megjelöléssel: «Städtisches Haus», de bármely egyéb megjelölés avagy oly bejegyzés nélkül, a mi kételyt támaszthatna a részben, hogy az a nevezett hitközség szabad tulajdonát képezi. Arra az ingatlanra a telekkönyvi tulajdonos ellen egy hitelező javára még 1858. évben jogérvényes itélet alapján 2024 frt és meghatározott járulékok erejéig a végrehajtási zálogjog bekebleztetett (a mint a telekjegyzőkönyvből olvasható: executive einverleibt). A végrehajtási zálogjog alapján a hitelező árverés elrendelését kérelmezvén, az elsőfoku biróság az árverési hirdetményt kibocsátotta és a törvényszerü egyéb intézkedéseket megtette. Ez ellen a végrehajtást szenvedő felfolyamodással élt, melyben többi közt legfőképen azt nehezteli, hogy az árverés zsinagógául és temetkezési helyül használt szent és sérthetetlen, tehát végrehajtás tárgyát nem képező ingatlanra rendeltetett el.

A kir. itélő tábla az elsőbiróság végzését helybenhagyta, illetőleg a felfolyamodásnak helyt nem adott a mellékleten egész terjedelemben olvasható indokoknál fogva, a mely indokolásban a másodbiróság törvényre alapitva kiterjeszkedett mindarra, a mi a fenforgó kérdés eldöntésénél indokolásának keretébe vonható volt és szerintem nem volt szükséges, de sőt teljesen fölösleges volt volna kiterjeszkedni oly indokolásra, a mely által a felfolyamodó fél kitanittatik az iránt, hogy mily tévedésben ringatja magát akkor, midőn azt véli elérhetni, hogy a végrehajtási zálogjoggal terhelt ingatlanról, még ha a ház zsinagóga — és a telek temető hely gyanánt használtatnék is jelenleg, az árverést elháríthatja.

Ezeket előrebocsátva, a felebbvitellel élt fél irányában talán nem lesznek teljesen érdektelenek alábbi soraim.

A végrehajtás alá nem eshető dolgokról az 1881: LX. t.-cz. 51. §-a rendelkezik és a szerint az isteni tiszteletre közvetlenül szánt tárgyak a végrehajtás alól kivétetnek ugyan, ámde az emlitett szakasz az ingó tárgyakra vonatkozik, és az a kérdésben forgó esetre ki nem terjeszthető azért, mert kiterjesztő magyarázatnak, illetve joghasonlatosság alkalmazásának csak akkor van helye, ha a létező törvény a fenforgó esetre vonatkozólag intézkedést nem tartalmaz; azonban az 1881: LX. t.-cz. II. czime II. alatt a 135—207. §§-aiban tüzetesen rendelkezik a telekkönyvezett és nem telekkönyvezett ingatlanokra intézendő végrehajtásról és árverésről.

Ha a kérdéses ház eredetileg zsinagóga — és a kérdéses telek temető volt s mint ilyen telekkönyveztetett volna — akkor azokra, mint forgalomban nem levőkre, a hitelező zálogjogot, illetőleg végrehajtási zálogjogot nem szerezhetett volna (l. auszt. polgári törvénykönyv 448. §.), mert a templomok és azokhoz tartozó dolgok s a temetők forgalom tárgyává nem tétethetnek. (L. Wenzel G. Magy. magánjog II. 268. lap.)

Azonban a kérdéses ingatlanra vonatkozó telekjegyzőkönyvben nemcsak hogy a telek temetőnek és a ház zsinagógának megjelölve nincs, de sőt ellenkezőleg városi háznak (Städtisches Haus) van föltüntetve; e szerint tehát kétség sem férhet ahhoz, hogy a kérdéses ingatlanok a telekkönyvi tulajdonosnak oly szabad tulajdonát képezik most és képezték akkor is, midőn arra a hitelező javára a végrehajtási zálogjog bekebleztetett, a mely a forgalomnak tárgya, tehát mint ilyenre a telekkönyvi szabályok értelmében jogok szerezhetők.

Miután a telekjegyzőkönyv szerint a kérdéses ingatlanra a telekkönyvi tulajdonos ellen a hitelező javára annak követelése erejéig jogérvényes itélet, mint közokirat alapján a telekk. rendt. 71. és 84. §-aihoz képest a végrehajtási zálogjog még 1858. évben bekebleztetett, ez által a hitelező az ingatlanra oly dologi jogot szerzett, hogy annak alapján a tartozás kifizetésének elmulasztása esetén abból az ingatlanból kielégitést szerezni jogositva van, és ezen jogának árverés utján érvényre juttatásában akadályt nem képezhet az, ha a jelzálogot képező ingatlan a tulajdonos által az eredeti rendeltetésétől eltérőleg utóbb más czélra használtatik, és pedig bármi más czélra, akár zsinagógául és temetkezési helyül is, mert erre nézve az 1881: LX. tczikknek az ingatlanokra intézendő végrehajtást és árverést szabályozó részletes és tüzetes intézkedéseket tartalmazó 135—207. §-aiban semmi megszoritó rendelkezések nem foglaltatnak, de azokból ily megszoritás joghasonlatosság utján sem vonható le; csak a 143. és 161. §-ok intézkednek az árverés elrendelését ideiglenesen akadályozó esetekről, de a 143. §. a közös vagyonra határozatlan részekben bejegyzett tulajdon arány megállapitására, a 161. §. pedig a följegyzett s még jogerejüleg el nem döntött tulajdonjog-igényre vonatkozván, eme szakaszok a fenforgó kérdéses esettel összefüggésbe sem hozhatók.

Miután a jelzálogból birói uton kielégités az ingatlannak elárverelése által eszközöltetik, és az 1881: LX. tcz. 144. §-a értelmében az árverés elrendelése a végrehajtási zálogjog bekeblezését vagy a végrehajtási jog följegyzését rendelő végzésnek a végrehajtást rendelő végzésnek a végrehajtást szenvedő részére kézbesitésétől 15 nap eltelte után kérelmezhető, a mely kézbesités nemcsak megtörtént, de sőt a végrehajtási zálogjogi bekeblezés jogerőre is emelkedett, és a kikiáltási ár megállapitására szolgáló adatok is bemutattattak, ezeknél fogva semmi akadály sem forgott fen a részben, hogy a kérelmezett árverés elrendeltessék.

Dr. SÁNTA ELEMÉR

Különfélék.

— **Az igazságügyminiszteri állás** megüresedvén, annak betöltése felől legerősebben az a hir tartja magát, hogy az igazságügyminiszter Szilágyi Dezső lesz. Mi e hir megvalósulását a legnagyobb örömmel üdvözölnők, mert Szilágyi egyéniségében biztositékát látjuk annak, hogy minisztersége alatt a valódi mélyreható reform-alkotások korszaka következnék be. Itt az ideje, hogy a Horváth Boldizsár által nagy arányokban megkezdett és az azóta müködött igazságügyminiszterek által több-kevesebb gonddal tatarozott szervezet végre-valahára kiépittessék.

— **Curiai teljes-ülés**. April 2-án a kir. Curia polgári szakosztálya teljes-ülést tart, melyen először is hitelesittetni fog a mult alkalommal általunk emlitett két határozat, s utána tárgyalás alá vétetik a következő vitás elvi kérdés, melyre nézve a Curia tanácsai ellentétesen döntöttek:

A büntető bíróság által a károsult fél kértére határozott károsszeg erejéig vádlott vagyonára elrendelt és az 1881. évi LX. tcz. határozatai szerint foganatositott biztositás vagy zárlat bir-e végrehajtási zálogjog hatályával?

Előadók: Halmosy Endre és Lehoczky Kálmán curiai birák.

Jogászkörök nagy érdeklődéssel néznek a kir. Curia teljes-ülésének ezen határozata elé. Megjegyzendő, hogy a semmitőszék 1879 julius 8-án 7374. sz. a. a bünvádi biztositásnak végrehajtási zálogjogi hatályt tulajdonit. (A bünvádi eljárás javaslatának a zárlatra vonatkozó határozmányait és az indokolást a mellékleten közöljük.)

— **A budapesti ügyvédi kamara** ez idei közgyülése a tagok nagy részvéte és kiváló érdekü felszólalások mellett folyt le. Örömmel regisztráljuk e hirt, mert eddig érdeklődésnek csak választás alkalmával, vitának pedig még ritkább esetben lehettünk tanui. A közgyülésről szóló részletes jelentést tér szüke miatt a jövő heti számra kell halasztanunk.

— **Itéleti ellenmondások.** A kir. tábla 1888 decz. 18. 14088. sz. a. a Gr. József s Gr. Emanuel között 126 frt 50 kr. iránt folytatott perben, az eljárt malaczkai járásbiróságnak itéletét *hivatalból megsemmisitette* következő *ellenmondások* s érthetetlenségek következtében: «A járásbiróság a keresetből 26 frt 50 kr. tőke s kamataiban alperest az itélet első része szerint feltétlenül marasztalta, utóbb pedig ezt a marasztalást az alperesnek megitélt főeskü le nem tételétől tette függővé. A 100 frtra nézve pedig a felperesnek megitélt főeskü letétele esetére a felperest a 100 frt tőke s ennek kamatai s perköltség megfizetésében marasztalta, és egyszersmind keresetével is elutasitotta; és az alperest ismét az egész 126 frt 50 kr. tőkének, kamatainak s perköltségnek megfizetésében csak az esetre marasztalta, ha az alperes a neki megitélt főesküt le nem teszi, azonban az eskü letételének esetére nézve rendelkezett. Igy a járásbiróság itéletének rendelkező része annyira ellentmondó, hogy az itélet alaposan felül nem vizsgálható.»

— **A megbizott ügyvéd nem mindig kötelezhető a birósági végrehajtó költségei s dijai előlegezésére, illetve megfizetésére első sorban.** A pancsovai járásbiróság, R. M. budapesti ügyvéd által képviselt B. F. W. felperesnek, M. Flórián elleni végrehajtási ügyében a *végrehajtási eljárást* helybenhagyta s 8 frt 9 kr költséget állapitott meg, *ennek fizetésére felperes ügyvédét kötelezvén.* Ez ellen felperesi ügyvéd felfolyamodást nyujtott be. A *kir. tábla* a végzés neheztelt részét megváltoztatván, a 8 frt 9 kr megállapitott költségnek végrehajtás terhe alatti megfizetésére végrehajtató felperest kötelezte; «mert habár a végrehajtás foganatositásával megbizott bir. kiküldött költségének s dijának előlegezéseért, illetve megfizetéséért első sorban rendszerint a megbizott ügyvéd felelős; tekintve azonban, hogy a végrehajtás a megbizott ügyvéd vagy helyettesének közbejövetelével volt volna foganatositandó; tekintve továbbá, hogy az iratokhoz csatolt levél szerint a végrehajtás a végrehajtatónak határozott kivánságára foganatosittatott hivatalból: ennélfogva a megbizott ügyvéd mellőzésével foganatositott végrehajtás alkalmával felmerült s megállapitott költség megfizetésére nem a megbizott ügyvéd, hanem maga a végrehajtató volt kötelezendő». (1889. febr. 20. 41167 sz. a.)

— **Zugirászati kalamitások.** J. János városi birtoknyilvántartó, ki már egy izben zugirászat miatt elitéltetett, ujabban a miatt ismét bevádoltatott s a szentesi jbiróság által 1 havi elzárásra itéltetett. A kir. tábla 1889 márczius 6 án 44931. sz. a. következőleg határozott: «Tekintve, hogy vádlott azzal védekezik, miszerint ő hivatalánál fogva jogositott dijazásért szerződéseket s beadványokat készitени; tekintve, hogy vádlott hivatali hatásköre s teendőinek kérdése a tárgyalásnál tisztába nem hozatott és ezen kérdés ügydöntő fontossággal bir: a kir. tábla elrendeli *ezen kérdésnek vádlott felsőbbségével, esetleg a megyei alispánnak megkeresése mellett leendő tisztába hozatalát;* ezután pedig hozzon a járásbiróság a kifejlendőkhöz képest ujabb határozatot.

— **Dr. Gruber Lajos** a «Pester Lloyd» szerdai számában egy «a tőzsdejáték és a büntető törvény» feliratu czikksorozat közzétételét kezdte meg, mely a magyar btk. 416. §-ának 1. pontjában körülirt tőzsdejáték büntethetőségének kérdésével foglalkozik. Az első czikkben behatóan s minden oldalról, az elmélet szempotjából is alaposan megvilágitva tárgyaltatik ezen kérdés. Különös érdekkel bir reánk szerzőnek következő actualis megjegyzése: «Első pillanatra feltünik az olvasónak, hogy a német btő törvény abban különbözik előnyösen a mienktől, hogy a német birodalomban már oly adósok is, kik csakis fizetéseiket megszüntették a nélkül, hogy vagyonuk felett a csőd megnyittatott volna, büntethetők, a midőn költekezés, játék stb. folytán tulságos összegekkel lettek adósokká. Csupán maga a fizetésképtelenség a fizetés beszüntetése nélkül azonban nem büntettetik. Ha nálunk egy tékozló vagy játékos felett azért nem mondatik ki a csőd, mert vagy csak egyetlen egy hitelezője létezik annak, vagy — több hitelezőnél — mivel vagyona a csőd költségeinek fedezésére nem elegendő és a hitelezők nem akarják a csődeljárás költségeit viselni és az annak fedezésére biróilag megállapitott összeget letenni, akkor az illető nálunk mindennemü büntetéstől teljesen ment, habár még oly tulságos összegekkel tartozzék is. Ez a különben kitünő btő törvényünknek határozott hiányát képezi, melyen annak revisiója alkalmával az oltalomra szoruló hitelezők érdekében mindenesetre segiteni kellene és ily esetben az eljárásnak megindítását a nem vagyonbukott adós ellen, ki fizetéseit azonban megszüntette, mindenesetre, habár csak egy hitelezőnek inditványától is, függővé kellene tenni.»

A BTK. 416. §-ának 4. pontjának szövegezését, mely szerint az uj adósságcsinálás, «miután az adós fizetési képtelenségét tudta», büntetni nem rendeltetik, — szerző nem tekinti szerencsésnek, mivel fel kell tételezni, hogy a törvényhozó szándéka arra irányult, hogy csak akkor büntesse az adósságcsinálást, a midőn az adós *fizetéseit már megszüntette.* Mert valaki fizetésképtelen lehet a nélkül, hogy e miatt fizetéseit megszüntetnie kellene és a pillanatnyira fizetésképtelen kereskedő arra is tekintendő jogositottnak, hogy szükség esetére uj adósságokat is csináljon, ha ez által képes magán egy nehéz helyzetben segiteni, ha csak különben utóbb azon helyzetben van, hogy elvállalt fizetési kötelezettségeinek teljesen meg is feleljen.

A tőzsdejáték büntethetősége tekintetében dr. *Gruber* az európai törvényhozásnak összehasonlitó vizsgálata után igy nyilatkozik: «A magyar törvény rendkivül előnyösen különbözik ezen (t. i. az ismertetett főbb európai) törvényektől, a mennyiben az csakis azon kérdés vizsgálatával foglalkozik, vajon a vagyonbukott üzletköréhez tartozik-e a tőzsdejáték, avagy sem? A törvény azonban legkevésbé sem törődik azzal, vajon tulságosak-e a vagyonbukott adósságai, vajon megfelelnek-e ezek vagyonának, vagy pedig vajon helyes arányban áll-e a tőzsdejáték annak vagyonához?»

— **A pestvidéki kir. törvényszéknél** a védő a korláton belül a bírósággal együtt ül, szemben a vád képviselőjével — a mint azt a bünvádi eljárás követeli. A budapesti kir. törvényszéknél e reform még mindig nincs keresztülvive. A helyszüke nem lehet kifogás, mert a korlát előretolásával segithetni e bajon is. Miért késik tehát e jogos óhaj megvalósulása?

— **A birósági szakértők** nem átallanak néha vizsgáló birónak felcsapni. Ime egy eset. Egy bünügyben a kereskedői könyvek kiadattak a szakértőknek véleményadás vé-

gett. A szakértők véleményökben előadják: hogy a könyveket ezen és ezen irányban megvizsgálták; minthogy azonban bizonyos irányban magukból a könyvekből kellő eredményre jutni nem tudtak, jónak látták saját jó szántukból és *a bíróságnak ide vonatkozó utasitása vagy felhatalmazása nélkül* a budapesti pénzintézeteket bejárni és kutatni, hogy a vádlott náluk milyen váltókat escomptirozott és velük milyen üzleti összeköttetést folytatott. Az ezen uton nyert adatokat aztán szakértői véleményök alapjául vették.

— **Bíróságaink** több napra terjedő végtárgyalásoknál sem alkalmaznak pótbirót, ugy hogy több napos tárgyalás után az egyik biró megbetegedése a végtárgyalás ismétlését teszi szükségessé.

Nemzetközi szemle.

— **A bécsi jogászegyletben** e napokban *Sohm* lipcsei tanár tartott következő czimü előadást: *Parlament und Beamtenthum in der deutschen Rechtsgeschichte.* Legközelebb pedig *Endemann* bonni tanár olvassa fel ugyanott ily czimü értekezését: *Ueber Praxis und Theorie des Civilprocessrechtes.* Az utóbbira annak idején bővebben visszatérünk.

— **A német birodalmi gyülés** legközelebb ismét a kézbesitési ügygyel foglalkozott. *Kullmann* képviselő és társai nyujtottak be ez iránt inditványt. A végrehajtók volnának a kézbesitésekkel megbizandók és egyszersmind fix állami fizetés volna számukra megállapitandó. A dijak az állampénztárba folynának. Másrészt *Buol* képviselő inditványt nyujtott be, mely szerint 1. a kézbesitések hivatalból teljesittetnének, 2. a kézbesités formája egyszerüsittetnék, 3. dijak ne szedessenek. Mindkét inditvány bizottsághoz utasittatott.

— **A német jogászgyülés** évkönyvének utolsó kötetében foglaltatnak a mult évi jogászgyülés tárgyalásai. A tagnévsorban a magyarországi tagok még mindig az osztrákok közé vannak beosztva, és pedig a következő érdekes czimfelirat alatt: *Kaiserreich Österreich.*

— **Bernből** fontos hir érkezik. A schweizi szövetségtanács az európai ipar-államokhoz kérdést készül intézni az iránt, vajon hajlandók volnának-e résztvenni egy conferentiában, melynek tárgyává tétetnék a gyári munkások védelmére irányuló törvényhozási intézkedések megbeszélése; egyszersmind megállapittatnának azon pontok, melyeknek keresztülvitele kivánatos. Czélba van véve különösen a vasárnapi munka megtiltása, a gyári munkához bocsátott gyermekek minimális korának megállapitása, az éjjeli munka megszoritása, stb. A conferentia megtartása f. év szeptember havára van kilátásba véve. Mindeddig az hozatott fel ezen kérdések radikalis megoldása ellen, hogy a humanus intézkedések hátrányba helyeznék az illető ország iparát a többi államok versenyző iparával. Ha létrejön a nemzetközi megállapodás, ezen fő-nehézség megszünik.

— **Érdekes biztositási eset** fordult elő nemrég a párisi törvényszék előtt. Fitz-James grófnő biztositotta palotáját és az abban levő ingóságokat 500,000 francra az «Union» biztositó társulatnál. A biztositott tárgyak között felsoroltattak a grófnő ékszerei is. A mult évben egy alkalommal a grófnő a kandalló szélére helyezte fülbevalóit; majd öltözködéskor egy hirtelen mozdulattal onnan ledobta és egyik fülbeváló a tüzbe esett. A gyöngy, mely a fülbevalóban volt, megsemmisült. Értéke a szakértők által 9000 francra becsültetett. A grófnő a biztositó társaságtól követelte az összeg megtérítését. A társaság megtagadta, mivel tüzkár csak oly esetben forog fen, ha a tüz abnormis módon támadt. A rendes tüzelő helyen gyujtott és szokásos czélokra szolgáló tüz nem állapitja meg a felelősséget azon tárgyak tekintetében, melyek esetleg ezen tüzbe jutnak és ott megsemmisülnek. A törvényszék *elutasitotta* ezen kifogást és kimondta a kártérítési kötelezettséget. Alapitá határozatát arra, hogy a biztositási szerződésben levő «incendie» szó a tüz által esetleg okozott minden kárt ide von. A társaságot 8940 frt megtérítésére itélte.

— **Irodalmi tulajdonjog.** A párisi polgári tribunal I. kamarája előtt elintézést nyert egy érdekes irodalomjogi kérdés. 1886-ban megjelent Garnier testvérek könyvkereskedésében Dick de Lonlay munkája: «Francziák és németek.» Duquet Alfred párisi ügyvéd, ki terjedelmes tanulmányokat tett az 1870-iki háborura vonatkozólag, és a ki a Froeschwiller-Châlons-Sedan czimü münek szerzője, azzal vádolta Dick de Lonlay-t, hogy bőven megsarczolta e munkát, hogy a saját könyvét összeállithassa. Le Senne, ki fentartotta a tribunal előtt Duquet vádját, egész paragrafusokat idézett, melyeket Dick védencze könyvéből lemásolt. Pouillet a kiadók nevében és Cléry, Dick érdekében figyelmeztették, hogy a történetirást illetőleg bizonyos összetalálkozások kikerülhetetlenek és hogy Dick a mi a szöveg szerinti kölcsönvett helyeket illeti, könyvének 1. lapján gondosan elősorolta a könyveket és azokat a katonai irókat, kiket gyümölcsözőleg felhasznált. A tribunal ugy határozott, hogy e megemlékezés nem volt elegendő, és hogy Dicknek nem volt joga a szöveget könyvébe fölvenni, a nélkül, hogy minden lapon ne jelezze a kölcsönvétel eredetét. Az itélet indokainak főbb helyei, melyek a jogászt, de különösen az irókat érdekelni fogják, a következők:

Arra való tekintettel, hogy Dick gyakran kölcsönzött Duquet könyvéből, hogy ez átvételek, ha csak 500 sorra szoritkoznának is, a mint Dick állitja, nem kevésbé állapitják meg az irodalmi tulajdonjog megtámadását; hogy az iró tényleg *a formának is tulajdonosa lesz, melybe valamely gondolatát öltöztette;* hogy e forma talán fáradságos munka és genialis inspiráczió eredménye, melyek az irodalmi tulajdonjogra vonatkozó törvény szavai szerint e tulajdon alkatrészei; arra való tekintettel továbbá, hogy Dick nem elégedett meg azzal, hogy Duquet könyvéből számos helyet szolgailag lemásolt, hanem ugyanezt tette más irókkal, kik az 1870-iki háboruról irtak; hogy hasonló eljárás valósággal utánzat: a tribunal a Dick könyvében foglalt inkriminált helyeknek elnyomását rendeli el és elitéli a szerzőt a Duquetnek okozott kár megtéritése czimén 1000 frankra Duquet és kiadója Charpentier javára. Ez összeg megfizetésére kötelezteteti Dickkel egyetemleg az ő kiadója is. Azonfelül elrendelte a bíróság az itéletnek Dick és Garnier költségére hat hirlapban való közzétételét. *bs.*

— **A párisi világkiállitás** alkalmából a részvénytársaságoknak nemzetközi congressusa fog összeülni Párisban, mely hivatva lesz a részvénytársaságokat érdeklő fontosabb kérdéseket megvitatni. A congressus 1889 augusztus 12-én ül össze s 8 napig fog tartani; tagsági dij 20 franc. Részt vesznek benne a kereskedelmi kamarák, törvényszékek, akadémiák, valamint a különféle kereskedelmi és ipartestületek küldöttjei és a legkiválóbb franczia jogászok.

Irtások.

97.

Mindennapi panaszát képezi a budapesti ügyvédeknek a sokfelé elhelyezett bíróságok, minélfogva három-négy tárgyalást egy délelőtt ellátni majdnem lehetetlen. S mégis akadnak ügyvédek — igaz hogy csekély számban — kik e viszás helyzetet saját javukra kizsákmányolják, s ha ellenfelük pontosan meg nem jelenik a tárgyaláson, irgalmatlanul elmakacsolják. És épen ezek azok, kik leghangosabban beszélnek kollegialitásról, mikor hasznukra van. *(Ügyvédi körökből.)*

A Révai testvérek czég kiadásában megjelentek:

A franczia pairkamara vitái az elsőszülöttségi jogról és helyettesitésről 1826-ban. A franczia parlament hivatalos irataiból forditotta és bevezetéssel ellátta *dr. Neumann Károly.*

Az uj socialismus és annak birálata. Irta Leroy-Beaulieu Pál. Bevezető előszóval ellátta Kautz Gyula. Forditotta *Sasvári Ármin.* A Magy. Tud. Akadémia könyvkiadó vállalatának kiadása. Ára 3 frt.

Ujkori alkotmányok. Második kötet; harmadik rész: Anglia alkotmánya. Irta *Concha Győző.* A Magy. Tud. Akadémia könyvkiadó vállalatának kiadása. Ára 3 frt.

Jogász könyvtár. A jelesebb ujkori jogtudományi müvek füzetes kiadása. Egy-egy füzet ára 35 kr.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (VIII., Sándor u. 9. sz.)
Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (IV. gr. Károlyi u. 24 sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (IV. Egyetem u. 4. sz.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Huszonnegyedik évfolyam. 14. SZ. Budapest, 1889. április 5.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Sándor-utcza 9. sz., I. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési díj: félévre ... 6 frt, negyedévre 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A bécsi legfőbb törvényszék 1888-ban. Dr. FAYER LÁSZLÓ egyetemi rk. tanártól. — Vádalához helyezés a bünvádi eljárás javaslatában. Dr. ILLÉS KÁROLY budapesti ügyvédtől. — Jogirodalom: A telekkönyvi betétek szerkesztéséről intézkedő 1886: XXIX. tcz. Irta Sütő Rudolf kir. curiai biró. Dr. IMLING KONRÁD budapesti kir. táblai birótól. — Törvénykezési Szemle: A szerződés előtti állapot helyreállitásának kérdéséhez, törvénytelen zálogszerződés esetében. *V. A.* törvényszéki birótól. — Föltételes itélet büntető ügyekben. Dr. BICHLER SIMON budapesti ügyvédtől. — Különfélék. — Irtások. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — A budapesti kir. tábla határozatai. — A pénzügyi közigazgatási bíróság határozatai. — A budapesti ügyvédi kamara közgyülése. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A bécsi legfőbb törvényszék 1888-ban.

Előttünk fekszik a bécsi legfőbb törvényszéknek 1888-iki ügykimutatása és concretal-statusa. Az érdekes adatok tömege tárul itt fel, melyek a mi igazságügyi napi kérdéseink megvilágitására kiválóan alkalmasak.

Először is: a feldolgozandó anyag sokkal kevesebb volt mint a m. kir. Curián. Mig a kir. Curián elintézendő volt ugyanazon évben 21,208 ügydarab, a bécsi legfőbb törvényszéken csak 16,103. Ebből elintéztetett 15,098. Hátralék 1005, — a mi alig egy hatodát teszi a kir. Curia hátralékainak.

Polgári per elintéztetett 3624. Ezek közül érkezett rendes revisio utján kétharmad, rendkivüli revisio utján egyharmad.

Rekursus polgári ügyben elintéztetett 7004.

Tudvalevőleg Ausztriában a polgári eljárás még mindig az irásbeliségen alapszik, s ezen körülmény magyarázza meg, hogy a polgári ügyekben miért érkeznek aránylag ily nagy számban a jogorvoslatok, holott pl. a lipcsei német birodalmi legfőbb törvényszékhez polgári ügyekben, mint ezt e lapok f. é. 12. számában feltüntettük, csak 1967 jogorvoslat érkezett.

A bünvádi eljárás már Ausztriában is reformálva van s ezen ág statisztikai adatai, szembe állitva a polgáriakkal és a kir. Curia adataival, megkapó képet nyujtanak.

Bünügyekben a bécsi legfőbb törvényszéken összesen 102 tárgyaló ülés tartatott, melyekben **398** semmiségi panasz felett folyt a tárgyalás. Egy ülésre esik nem egészen *négy* ügy. A kir. Curián bünvádi ügyekben tartatott 1888-ban 819 ülés és tárgyaltatott ezekben 9260 ügy. Egy ülésre tehát esett több mint *tizenegy*. A mi pedig az ugyanezen évben a Curián tárgyalt ügyek összes mennyiségét illeti, az *harminczszor* annyit tesz, mint az Ausztriában tárgyaltak, — *a mi minden kétséget kizárólag csakis annak tulajdonitható, hogy nálunk nincs behozva a reformált bünvádi eljárás.* Bizonyos, hogy nálunk a birói munkát legnagyobb részt nem az élet, hanem az eljárásnak bureaukratikus és egyoldaluan ügyészies berendezése idézi elő. Ez az, a mit, sajnos, kodificatoraink még mindig szem elől tévesztenek.

A fenebb emlitett 398 semmiségi panasz közül 272 volt intézve a törvényszékek itéletei ellen, 106 az esküdtszéki itéletek ellen, 20 a törvény megóvása czéljából (zur Wahrung des Gesetzes.)

Az 1877-iki novella alapján visszautasittatott 589 semmiségi panasz; 55 semmiségi panasz folytán pedig érdemleges legfőbb törvényszéki tárgyalás nélkül uj első foku eljárás rendeltetett el.

Megjegyzendő, hogy Ausztriában a másodfoku birósági tagokhoz bünügyekben érdemleges határozat hozatala csak igen csekély mérvben van utalva s a legfőbb törvényszék ügyforgalma feltünteti az első foktól felebbvitt csaknem egész ügymennyiséget; megfelel tehát tulajdonkép azon ügytömegnek, mely nálunk a kir. Curián és ezen kivül *a két kir. táblán* megfordul.

Halálos itélet a bünvádi eljárás 341. §-a alapján felterjesztetett a legfőbb törvényszékhez 71, mely szám nagysága abban leli magyarázatát, hogy az osztrák büntető törvénykönyv a gyilkosság fogalmát igen széles területre terjeszti ki. Végrehejtatott öt halálitélet. Nálunk végrehajtatott *egy;* s tulajdonkép ez is az osztrák halálbüntetési statisztika terhére volna irandó, a mennyiben Szimits János, ki mult év deczember havában Budapesten kivégeztetett, a cselekményt osztrák területen követte el.

A mi az osztrák legfőbb törvényszék személyzeti viszonyait illeti, a birósági tagok száma feltünően kicsiny. A legfőbb törvényszék élén áll egy elnök és egy másodelnök. Ezen kivül van három tanácselnök és 43 legfőbb törvényszéki biró. Be van osztva kisegitőül négy másodfoku biró. Az összes birói személyzet létszáma tehát 48.[1]

Ehhez képest a kir. Curia személyzete igen nagy. Itt ugyanis van elnök, másodelnök, 7 tanácselnök, 62 curiai biró és 6 beosztott kir. táblai biró. Összesen 77 birói tagja van a kir. Curiának.

A mi ellenben a fizetéseket illeti, az osztrák legfőbb törvényszék személyzete hasonlithatlanul jobban van dotálva, mint a kir. Curiáé.

Az elnök (Schmerling) huz 10,000 frt fizetést és 10,000 frt müködési pótlékot; a kir. Curia elnöke összesen 14,000 frot.

A másodelnök (Stremayr) 10,000 frt fizetést és 3000 frt müködési pótlékot. A kir. Curia másodelnöke összesen 12,000 forintot.

A tanácselnökök (Habietinek, Lapenna, Rakwitz) 7000 frt fizetést és 3000 frt müködési pótlékot. A kir. Curia egy-egy tanácselnöke összesen 7000 frtot.

A legfőbb törvényszéki birák amott 6000 frt fizetést és 1000 frt müködési pótlékot. (Vannak azonban a birák közt, a kik 5500 és a kik 4500 frt fizetést kapnak. Az 1000 frt pótlék mindegyiknek megvan.) Nálunk 31 curiai biró 5600 és ugyanannyian 4600 frtot huznak mint fizetést és lakbért.

A kisegitésül berendelt másodfoku biráknak havonkint 100 frt pótlék van utalványozva; nálunk semmi.[2]

A koronaügyész fizetése 7000 frt, müködési pótléka 3000 frt. A helyetteseké ugyanaz, mint a legfőbb törvényszéki biráké.

Nem lesz érdek nélküli végül megemliteni, hogy az elnök és a másodelnök az urak házának tagjai; nem különben a legidősebb tanácselnök. A második tanácselnök pedig és egyik biró a birodalmi tanácsba vannak megválasztva mint képviselők. Az osztrákok ugyanis az incompatibilitás azon tulhajtását, mely nálunk a birói karra nézve honos, nem ismerik.

Dr. FAYER LÁSZLÓ.

[1] A legfőbb törvényszék mellett müködik a koronaügyészség, mely áll a koronaügyészből (Generalprokurator) és három helyettesből. (Generaladvokat.)

[2] Az elnöki titkár Oberlandesgerichtsrath czimmel van felruházva. Fizetése összesen 3400 frt. (Nálunk 2200 frt.) A tanácsjegyzők (Hofsecretäre) száma 8; fizetésök 3100 és 2700 frt közt. (Nálunk az összfietés 1900 és 1500 frt közt.)

Vádaláhelyezés

a bünvádi eljárás javaslatában.

III.[1]

Az *1-sö pont* azt a kérdést állitja elénk, hogy mire való a vádtanács, s vajon feleslegessé válik-e az mindannyiszor, mikor a terhelt a vádbeli tett elkövetését elismeri? A vádtanács rendeltetése általában a vizsgálat anyagának pártatlan felülbirálata s teendőihez mindaz tartozik, a mi ezzel összefüggésben van. Ha az elővizsgálatot valamely lényeges körülményre nézve hiányosnak látja: annak kiegészitését rendeli el, ha a vád tárgyává tett cselekmény nem képez büntetendő cselekményt, ha a bünvádi eljárás megindítását kizáró valamely ok forog fen, illetve ha a cselekmény megszünt büntethető lenni vagy ha a felhozott bizonyitékok nem elegendők arra, hogy a terhelt bünösségére vonatkozólag alapos gyanut megállapithassanak: elutasitja a vádat, ha a terheltnek elmetehetsége ideiglenesen meg van zavarva: felfüggeszti az eljárást és végre ha a felsorolt esetek egyike sem forog fen: helyt ád a vádnak s az ügyet főtárgyalásra utasitja.

Ily különböző eredményekre juthat a vádtanács az elővizsgálat felülbirálása nyomán; s ha ebben a müködésében a vádló és védő közrehatása támogatja: ki tagadhatná, hogy ez esetben a büntetőper előkészitése csakis ebben a stadiumban lesz teljesen betetőzve, s hogy az előkészitésnek épen ez a része nyujt legtöbb biztositékot a sikertelen végtárgyalások lehető kevesbitésére. Hisz az elővizsgálat inquisitorius volta többé-kevésbé egyoldalu eredményre vezet s kivált az esetben, ha abból az ügyfélnyilvánosság is ki van zárva, tulnyomóan a vád érdekében folyik le. Ez természetesen különböző félszegségekre vezethet és szokott vezetni, melyek azonban rendszerint csak a végtárgyaláson sülnek ki, s gyakran már helyre sem hozhatók. A vádtanács előtt nyilik először alkalom azok jóvátételére s a hiányok pótlására, s hogy ez valóban megtörténjék, s hogy a főtárgyalás alkalmával egy kellően előkészitett ügy feküdjék a biróság előtt: ezt nem csupán a terhelt érdeke, hanem első sorban a közérdek követeli.

A kérdés tehát az, hogy szabad-e ezt a közérdeket a terhelt kezébe letenni, s nyujt-e elég biztositékot ennek helyzete és esetleges belátása az iránt, hogy a vád felülbirálata mindannyiszor meg fog történni, mikor ezt az ügy érdeke követeli. A válasz kézen fekszik, ha meggondoljuk, hogy minő kétes helyzetbe jut a terhelt az által, hogy az ellene irányzott vádirat vétele után tetszésére bizatik azzal egyenesen az itélő biró elé menni vagy kifogásaival előbb a vádtanács határozatát kikérni. Az előbbi lépést az a természetes törekvés támogatja, hogy a bizonytalan helyzetből mielőbb szabaduljon, mig az utóbbi mellett az a biztató remény szólal fel, hogy talán már a vádtanács is megszünteti ezt a helyzetet. De épen ez a «talán» a bökkenő. Hátha a vádtanács megerősiti a vádat? Ez valószinübbnek látszik, mint az ellenkező, mert hisz az esetek többségében mégis csak bir annyi alappal a vád, hogy azt a biróság föltétlenül vissza nem utasitja. S ha már a kötelező vádhatározat rendszere mellett is köztapasztalat ez, holott ennél a törvény kötelező ereje alapján foglalkozik a vádtanács minden egyes ügygyel: miként remélhetne a terhelt kedvezőbb eredményt az oly biróságnál, melyet egyedül az ő kivánsága kényszerit az ő specialis ügyének különleges elintézésére. Az emberi természetben fekszik, hogy az oly munkát, melyet csak valamely egyes egyén provokál, már ennélfogva kelletlenül végzi, s könnyen hajlandó az illetőről feltételezni, hogy csak szeszélyből vagy időnyerésből veszi igénybe a törvény különös kedvezményét; s a mely biróságnál az ily eszmék és feltevések lábra kapnak: az legtöbb esetben már csak azért is hajlandó lesz a kifogásokat elvetni, nehogy mások is hasonló alkalmatlanságot okozzanak neki. Nyilván való tehát, hogy a terhelt ebben a kétes helyzetben inkább eláll a kifogástól, semhogy esetleg önmaga sulyosbitsa sorsát az által, hogy a vádirat mellé még egy vádhatározatot is szerezzen nyomtatékul.

Ilyen helyzetbe jut a terhelt általában, ehhez azonban gyakran még más körülmények is járulnak. Igy pl. a vizsgálati fogságban levő vádlott, már azon ténynél fogva, hogy le van tartóztatva, mintegy beletörődik abba az eszmébe, hogy rajta csak az itélő biró segithet; mert ha a vizsgáló biró és királyi ügyész s netáni felebbezés esetén a felső biróság is helybenhagyta a letartóztatást: ugyancsak nem képzelheti, hogy felmentő itélet nélkül a vádtanács megszüntető határozata alapján szabadulni fog. Iparkodik tehát az itélő biró elé. Hisz reá nézve a nyilvános főtárgyalás már különben is legfeljebb rehabilitatio lehet, ha ártatlan, s nem sulyosbitja helyzetét, ha bünös. Pedig ki tagadhatná, hogy a vizsgálati fogságból is van még végleges szabadulás, a nélkül, hogy ehhez a főtárgyalásra szükség volna. A kétkedőket felvilágosithatta a Geffcken-ügy. A nevezett, hazaárulás vádja miatt lett vizsgálati fogságba helyezve, a vizsgálat legnagyobb szigoruséggal folyt le ellene, s fogságában a legkeményebb bánásmódban részesült. Érezte a vaskezet, mely reá nehezedik s e mellett nem is tagadta a tényt, melylyel vádoltatott, csak annak hazája ellen irányzott jellegét vonta kétségbe. De hát hihette-e, hogy csupán intentiójának tisztasága alapján már a főtárgyalás előtt egy nem várt pillanatban kiszabaduljon nehéz helyzetéből. Szabadulása után maga állitá, hogy ezt nem reménylette, s hogy a vádtanács őt ép ugy meglepte, mint az egész világot. Vajon feltehető-e, hogy ez a Geffcken, ha csak tőle függött volna, vádhatározatot provokáljon maga ellen s ez által azt koczkáztassa, hogy nehéz vizsgálati fogsága még tovább fog tartani? Ezt alig képzelhetjük. Geffckent a facultativ rendszer még hosszabb ideig vizsgálati fogságban tartotta volna, holott igy a vizsgálat befejezése után, nemcsak a fogságtól, hanem a vádtól is nyomban megszabadult. Megszabaditá egy független biróság: a kötelező törvény alapján hivatalból eljáró vádtanács.

A szabadon lévő terhelt helyzete egészen más. Ennek már van ideje a vádtanács közbeszóló határozatának kikérésére, csak az a kérdés, hogy van-e ehhez elég belátása is. Ha igen: ugy bizonyosan az veszi igénybe első sorban a törvény kedvezményét, a ki biztosan számit elitéltetésére, mert hisz az ily egyénre nézve annál jobb, minél később éri a büntetés. Ha valahol, ugy épen ily esetben áll az ismeretes szabály: «qui habet tempus, habet vitam», s erre a facultativ vádaláhelyezés nagyon jó alkalmat nyujt. Viszont az oly egyént, ki bizonytalanságban van elitéltetése iránt, vagy épen ártatlan, de gyanujelekkel terheltetik, a józan belátás inkább arra fogja ösztönözni, hogy itélő birája elé siessen, sem mint a kifogások által maga szolgáltasson okot a kinos bizonytalanság meghosszabbitására. Azok közül tehát, kik helyes számitással és belátással járnak el, tulnyomóan azok fogják a vádtanácsot foglalkoztatni, a kik a vádirat tartalmát alaposnak ismerik el, nem pedig azok, kik e tekintetben kétség és bizonytalanság előtt állanak.

A másik csoportban azokat találjuk, kik a vádirattal kellő belátás hiánya miatt szembe szállani nem mernek. Ide tartozik különösen nálunk a terheltek többsége, — müveletlen nép — a parasztság. Ezek nagy része vagyoni hiány miatt nem megy védőhöz, ilyen nélkül pedig teljesen gyámoltalan, mig más részök népünk ismeretes indolentiájánál fogva csak kevéssel a főtárgyalás előtt, a kifogásokra megszabott határidő letelte után keresi fel az ügyvédet. Kifogás természetetesen ezek egyike által sem tétetik, a fenmaradó csekély rész pedig, kik véletlenül még jókor veszik igénybe az ügyvéd tanácsát, oly jelentéktelen, hogy alig jöhet számitásba. Nem akarjuk discreditálni a védelmet azzal a feltevéssel,

[1] Az előbbi közl. l. a 12. számban.

hogy az utóbbi esetekben épen az ügyvéd lesz az, a ki önzésből vagy ambitióból azon lesz, hogy az ügy főtárgyaláson oldassék meg, hol ő, mint ügyes jogvédő a nyilvánosság előtt szerepelhet: de a lehetőség elől mégis alig zárkózhatunk el, hogy helylyel-közzel ez is meg fog történni. Mindazon esetekben tehát csupán a véletlenség határoz a felett, hogy melyik ügy kerül a vádtanács elé, a mennyiben pedig e tekintetben a terhelt számitása döntő tényezőként szerepel: ez szükségkép azt eredményezi, hogy épen azok az ügyek jutnak oda, a melyekben erre legkevesebb szükség van. Ha tehát igaz, mit bizonyos mértékig nem is lehet tagadni, hogy a vádhatározat «felesleges alakszerüség oly esetben, midőn a terhelt maga alaposnak ismeri el a vádirat tartalmát» (Indokolás 336. l.), s ha ezt hátrányul lehet felhozni a vádhatározat ellen: ugy ez a hátrány egyenesen a facultativ rendszerre esik vissza, mert e mellett épen azok az esetek kerülnek tulnyomó többségben vádhatározat alá, a melyekben ez a határozat a jelzett okból «felesleges alakszerüség», sőt negativ értelemben még ennél is több, t. i. időnyerés a valódi bünösök részére. Ebből azután az is következik, hogy eme rendszer szerint még sokkal kevesebb százalékban fognak előfordulni az oly esetek, melyekben a vádtanács elutasitja a vádat, mint a kötelező vádhatározat rendszere mellett.

Nyilvánvaló, hogy eme rendszer a közérdeket egyenesen háttérbe szoritja, mert implicite kizárja a vádtanács müködését oly esetekben, midőn azt az ügy érdeke leginkább megkövetelné, de nem kedvező az másfelől a terhelt jól felfogott érdekeinek sem, mert oly jogot ád kedvezmény gyanánt az illetőnek, melyet az kétes értékénél fogva s mint kétélü fegyvert csak ritkán, s leginkább akkor fog igénybe venni, mikor a vádtanács kedvezőtlen határozatával s az ebben rejlő præjudiciummal különben sem törődik.

IV.

De lássuk közelebbről ezt a præjudiciumot, melyre a *2-ik pont* vonatkozik.. «A kötelező vádhatározat mellett ott lebeg a terhelt feje fölött folyton a birói vádhatározat præjudiciuma» — mondja az «Indokolás» (336. l.), s ellentét gyanánt kiemeli, hogy a facultativ rendszer mellett «a terhelt megjelenhet itélő birája előtt a nélkül, hogy birói határozatba legyen foglalva ellene a vád.» Ez a hangzatos phrasis azonban két dolgot téveszt szem elől. Egyik az, hogy a mennyiben van præjudicium a birói vádhatározatban: ez legtöbb esetben jogosan terheli azokat, kik az itélő bíróság elé állanak; a másik az, hogy a felhozott érv nemcsak a kötelező, hanem a facultativ vádhatározat rendszere ellen is szól.

Fogadjuk el egyelőre kritika nélkül, hogy a vádhatározat nyomatékos præsumtiót állit fel azok ellen, a kikre vonatkozólag a főtárgyalás elrendeltetik. De vajon jogtalan-e ez a præsumtio? Erre a kérdésre egy kis számitással felelhetünk. Alapos vádaláhelyezési eljárás mellett körülbelül negyven százaléka azoknak, kik ellen a vizsgálat elrendeltetett: a vádtanács által felmentetik. A hátralévő hatvan százalék közül átlag tiz százalék a főtárgyalás után mentetik fel, ötven százalék tehát bünös. Ezek ellen a præjudicium nem jogtalan. Tehát csak tiz százalék az, a kiknek ártatlansága csak később derült ki, s a kiknek a vádtanács nem nyujtott elég oltalmat, mig ötven százalékra nézve a terhelő határozat valódi bünösségük következménye volt. Az ellenfél tehát vagyis a vádhatározat elvi ellenzői azt akarják, hogy mivel ama tiz százalék nem menekült meg a vádaláhelyezés stadiumában, jövőre a negyven százalék se menekülhessen. A facultativ rendszer hivei ugyan megengedik, hogy a menekülést bárki megkisérelhesse, de nem nyujtanak garantiát az iránt, hogy mindazok megszabadulnak a vád stadiumában, a kik a kötelező vádhatározat rendszere szerint okvetlenül megszabadulnának, és igy a facultativ rendszer mellett az arány szükségkép kedvezőtlenebb leend.

De legyen az arány bárminő, a kérdés első sorban az, hogy valóban præjudiciumot képez-e a vádhatározat azok ellen, kik azzal lépnek itélő birájuk elé. A válasz nem lehet apodicticus igen vagy nem, hanem különböző tényezők számbavételétől függ. Igy pl. ha az itélő bíróság és a vádtanács tagjai ugyanazok: ekkor igenis befolyással lehet a bünösség megállapitására az, hogy ugyanazon birák a vádtanács ülésében már állást foglaltak el vádlott ellen, ha azonban a két bíróság tagjai mások, ez esetben a præjudicium jelentősége a minimumra száll alá. Egy másik tényező az, hogy a vádtanács a törvény által kijelölt esetekben kivétel nélkül felülvizsgálja-e az ügyeket, vagy csak a terhelt kifogása felett van hivatva határozni. Az előbbi esetben csak a vádtanács határozatával lehet az itélő biró elé állani, és igy a vádlottak között a vád alapja tekintetében különbség nem lévén: ez a körülmény egyesekkel szemben a vádhatározat præjudicialis jellegét teljesen megszünteti. Ellenben a facultativ rendszer különbséget tesz a terheltek között a szerint, a mint azok csupán vádirattal vagy ezen felül még vádhatározattal is jelennek meg az itélő biró előtt. Ez a különbség azt eredményezi, hogy a bíróság más szemmel nézi az előbbieket, mint az utóbbiakat, s minthogy ezek már bizonyos makacsságot árultak el az által, hogy alap nélkül provocálták a vádtanács határozatát: ennek folytán az itélő biró is már előzőleg hajlandó lesz őket szigorubb szemmel tekinteni.

Tehát két tényező növelheti a vádhatározat præjudicialis sulyát: a vádtanács és az itélő bíróság tagjainak azonossága, s a vádhatározat facultativ volta. Az uj bünvádi eljárás javaslata mind a két tényezőt hatályosan szerepelteti; mert egy felől megengedi, hogy az itélő bíróság tagjai ugyanazok lehetnek, a kik a vádtanácsban is részt vettek (67. §.) s más felől oly kijelentéssel adja meg terheltnek a vádirattal szemben teendő kifogás jogát, melylyel a kifogás sikertelenségének veszélyes következményeit is szeme elé tárja. Casorati szavait hivja fel annak igazolására, hogy «az a tény, mely szerint egy birói határozat már elegendő gyanujeleket talált a bünösségre, nem semmisittetik meg egészen a későbbi felmentő itélet ténye által sem, mert mindig marad a gyanunak némi árnyéka, mint az első határozat utóhangja s a felmentő itélet könnyen inkább az ügyes védelem, mint az ártatlanság valódi igazolása eredményének fog tekintetni». (Indokolás 336. l.) A ki tehát azt nem akarja, hogy itélő birája bünösnek tartsa már akkor, mikor előtte megjelenik, s a ki sulyt helyez arra, hogy netaláni felmentetése után örök időre rajta ne maradjon a bünösség gyanuja, melyet a vádhatározat sütött homlokára, az ovakodjék a vádirat ellen kifogásokat tenni, az ne vegye igénybe a törvény adta jogát, hanem nyugodjék meg bölcsen a vádiratban.

Ezt mondja maga a törvényhozó azoknak, a kiknek «polgári szabadsága biztositása érdekében» megengedte, hogy a legsulyosabb esetekben is vádhatározat nélkül lépjenek itélő birájuk elé, de megadta azt a jogot is, hogy a vádirat ellen kifogásokat tehessenek. Valóban ugy tünik fel ez az eljárás, mint mikor az éhezőt megkináljuk egy tál izletes étellel, de figyelmeztetjük őt, hogy ne egyék belőle, mert az az étel meg van mérgezve. Ezt a hasonlatot tán ellenünk is fordithatnák, azt mondván, hogy mi akaratuk ellenére is belé dictáljuk minden éhezőbe azt a megmérgezett ételt. Ámde ez a visszavágás nem talál, mert a szóban forgó tápszer egyáltalában nem mérges, s a mi ártalmas ingredientia abba belevegyült, azt a facultativ rendszer vegyitette belé, s ugyanennek hivei azok, kik annak mérgezett voltát hirdetik, csakhogy minél kevesebben nyuljanak hozzá.

Európa nem kér a törvényhozói bölcsesség eme főztéből. Mi sem kérünk belőle, és pedig annál kevésbé, mert a gyakorlati érvek is ellene szólnak a javasolt rendszernek.

Dr. ILLÉS KÁROLY.

*

Jogirodalom.

A telekkönyvi betétek szerkesztéséről intézkedő 1886: XXIX. törvényczikk és az annak végrehajtása tárgyában kiadott utasitás magyarázata, kiegészitve az idézett törvényczikk 76. §-ában foglalt felhatalmazások alapján kibocsátott kir. igazságügyminiszteri rendeletekkel. Irta Süteő Rudolf, kir. curiai biró. Budapest, 1888., az Eggenberger-féle könyvkereskedés kiadása. Ára 3 frt.

Az előszóban maga a szerző megokolandónak találta azt, hogy a telekkönyvi betétek szerkesztéséről szóló törvényhez és az ennek végrehajtása tárgyában kibocsátott miniszteri rendelethez kommentárt irt. És ezt helyesen tette szemben azzal a ténynyel, hogy a miniszteri rendelet kevés szakasz kivételével az egész törvényt részben szószerint, részben más szavakkal és körülirva recapitulálja, indokaira visszavezeti, magyarázza s kiegészíti; tehát hogy maga a rendelet máris a törvény kommentárja s hogy ekként a munka a kommentár kommentárjának tünik fel. Hogy helyes volt-e a rendeletnek ekként történt szerkesztése, erről most már késő volna vitatkozni. Mindenesetre kifogás alá eshetik az ily szerkesztés abból a szempontból, hogy a legnagyobb gondosság mellett sem lehet mindig más szavakkal, körülirással ugyanazt mondani, a mi a körülirt eredeti szövegben foglaltatik; és hogy aztán nem csekély zavarokra szolgáltat okot az oly eset, midőn más valamit lehet kiolvasni s kimagyarázni a törvényből, és mást a törvény végrehajtása tárgyában kiadott miniszteri utasításból. Ezt mellesleg emlitvén, a szóban forgó munka megirásával a miniszteri rendelet most emlitett minőségének daczára a szerző igen hasznos szolgálatot tett a jogi szakközönségnek s különösen mindazoknak, kik a telekkönyvi betétek szerkesztésére vonatkozó munkálatokat végzendik, a kik azokra befolyást gyakorolni hivatvák és a kik azok körül egyáltalában érdekelvék; hasznos szolgálatot nemcsak azért, mert a szerző mint a törvény alapját képező javaslat készitője s a miniszteri rendelet szövegezője leginkább van hivatva a törvény és a rendelet — nem mondom authentikus, de megbizható magyarázására, hanem még azért is: mert mig a törvényeknek intentióit, az azokban foglalt rendelkezések által elérendő czélokat, és ezek utján a nem eléggé világos rendelkezések valódi értelmét megtudhatjuk a törvény alapjául vett javaslat indokolásából, az arra nézve folytatott bizottsági s országgyülési tárgyalásokból — addig az alapos tanulmányozásnak mind e segédeszközei a miniszteri rendeletre vonatkozólag hiányzanak, a mennyiben a rendeletnek javaslata indokolás nélkül készült, és a szakértekezlet tárgyalásainak lefolyása nyilvánosságra nem hozatott. A szerző munkája tehát pótolni fogja a törvénynyel majdnem egyenlő fontosságu rendelet indokolásának hiányát. De hasznos munkát végzett a szerző főleg azért, mert az 1886: XXIX. t.-cz. és az erre vonatkozó miniszteri rendelet minden irányban helyes, a törvényhozás szándékainak megfelelő s egyöntetü végrehajtásától sok évtizeden át függni fog nagyrészt az ingatlan vagyonra vonatkozó jogok biztonsága, és a törvénynek és rendeletnek helytelen végrehajtása nemcsak rajtunk, de az utánunk következő nemzedékeken is meg fogná magát boszulni. Ha más igazságügyi törvény helytelenül értelmeztetik és alkalmaztatik, ebből végre is — habár ezt sem akarom kicsinyelni — csak egyes esetekben származik baj, és a judicatura előbb-utóbb megtalálván a helyes értelmet és ebben megállapodván, a baj végkép és nyom nélkül megszünik. Másként van ez ott, hol, mint a szóban forgó törvénynél, a törvény végrehajtása oly állandó intézmény létesitését vagy átalakitását jelenti, melynek feladata a dologi jogoknak, a mennyiben tárgyukat az ingatlanok képezik, és a realhitelnek biztos alapját hosszu időre kihatólag biztositani, hol a felsőbb biróságok hatásköre meglehetősen korlátozva van és a sulypont a közvetlenül eljáró közegek müködésében fekszik, és hol ezek helytelen, ferde, célttévesztett eljárása a rendkivüli munkát és rengeteg költséget okozó egész operatum sikerét a jogbiztonság s a hitel kiszámithatlan kárával veszélyezteti. Itt a homályos rendelkezések értelmének kideritését, ezek czéljainak kutatását, a látszólagos vagy netán tényleg létező ellentmondások kiegyenlitését nem lehet a judicaturára bizni; itt hiányzik erre az idő s az alkalom; itt mindezt, a mennyire csak lehet, *előre* kell elvégezni, és mint oly munkát, mely ennek a czélnak szolgál, örömmel veszi Süteő Rudolf ur könyvét mindenki, ki a telekkönyvi betétek szerkesztésének nagy munkáját a maga kiváló fontosságában felfogja.

Tán sokat is foglalkoztam már a munka szükségességével; de a könyv bizonyára nem tart igényt tudományos becsre, hanem már a benne tárgyalt anyag természeténél fogva is, kizárólag gyakorlati tekinteteknek köszöni keletkezését és gyakorlati czéloknak akar szolgálni — ily munka birálatánál pedig első sorban és főleg épen arra a kérdésre kell megfelelni, vajon a gyakorlati élet kivánta-e a könyv megirását és megjelenését.

A szerző a kommentár alakját választotta, mely alak sokszoros megtámadásoknak és gáncsolásoknak képezte már tárgyát, de melyet tisztán practicus czéloknak, az előforduló s a törvény, illetőleg a rendelet bizonyos rendelkezése szerint elintézendő s eldöntendő egyes esetekben utmutatónak szánt munkánál mindamellett helyesnek tartok.

Miután — a mint már emlitettem — a rendelet a törvénynek majdnem valamennyi szakaszait recapitulálja, ismétlések elkerülése, az anyag czélszerübb csoportositása s az áttekintés megkönnyitése végett maga a törvény magyarázó jegyzetekkel alig van ellátva, s a szerző a fősulyt a miniszteri rendelet magyarázatára fekteti; itt pedig kiváló figyelemben részesiti azokat a szakaszokat, melyek a törvény főczéljára, de egyuttal a legnehezebben elérhető czéljára irányuló eljárást szabályozzák, azt, «hogy a telekkönyvi állapot a tényleges birtoklási jogviszonyokkal összhangzásba hozassék».

A tárgyalt anyagot — a mint ez önként értetik — a szerző teljesen uralja; és a mi előadását illeti, ez minden theoretikus fejtegetések kikerülésével népszerü, a nélkül, hogy trivialissá válnék. A szerző nyilván a telekkönyvi szakembereket tartotta kiválólag szeme előtt, mint a kik a munkát használni fogják, és ezért e használatnál a telekkönyvi intézmény és a telekkönyvi szabályok alapos ismeretét feltételezi. És azok, kiknél megvan ez a feltétel, a könyv áttanulmányozása által csakugyan hü képét nyerendik a telekkönyvi betétek szerkesztésére vonatkozó munkálatoknak, ugy a mint ezeket a törvény és a miniszteri rendelet foganatositttatni kivánják.

A mint a czim is mutatja, mintegy függelékül tárgyalja a szerző a törvény 76. §-ában foglalt felhatalmazások alapján kibocsátott igazságügyminiszteri rendeleteket is. De mivel sem csökkent volna a munka értéke, ha ez a függelék elmarad; egyrészt azért, mert a 76. §. 2. pontjának és a 76. §-sal hasontárgyu 77. §-nak megfelelő miniszteri rendeletek nincsenek kibocsátva, azok iránt a tárgyalások még folyamatban vannak, és e szerint — el is tekintve a 79. §-hoz képest a bányatelekkönyvek átalakitása s vezetése iránt kiadandó rendelettől — a függelék nem teljes és ez idő szerint teljes nem is lehet; másrészt pedig és főleg azért, mert habár ezek a rendeletek az 1886: XXIX. t.-czikkben birják alapjukat, a telekkönyvi betétek szerkesztéséről szóló törvénynyel mégis csupán annyiban függnek össze, hogy a törvényhozás részéről azok kibocsátására az igazságügyminiszternek adott felhatalmazás történetesen ama törvénybe befoglaltatott. Azoknak a miniszteri rendeleteknek tárgyalása tehát nem a telekkönyvi betétek szerkesztéséről, hanem a telekkönyvi rendtartásról irt munka keretébe tartozik.

Dr. IMLING KONRÁD.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A szerződés előtti állapot helyreállitásának kérdéséhez, törvénytelen zálogszerződés esetében.

Ki a jogszolgáltatás terén müködik, bizonyára tapasztalta, hogy az ingatlanra vonatkozó tulajdonjogon alapuló keresetek között igen gyakoriak azok, melyekkel a tulajdonos az ingatlannak birtokába és használatába való bocsátását követeli attól, ki azt a köznépnél még most is felette szokásos, ugynevezett zálogszerződés (pactum antichreticum) folytán birlalatában tartja. Kétszeresen fontos tehát, hogy az ilyen keresetek folytán támadt perek elbirálásánál a birói gyakorlat határozott és egyöntetü megállapodást tüntessen fel, hogy a per ne legyen a jogkereső közönségre nézve utvesztő.

Azt hiszem, már ez által is kellőleg meg van okolva, ha emlékezetbe hozom a *Jogt. Közl.* mult évi mellékletének 229. lapján közölt, 1888 május 16-án 6738. sz. a. kelt curiai határozatot, mely elvi jelentőségénél fogva az ugy szólván naponkint felmerülő hasonló jogesetek elbirálásánál hivatva volna utmutatóul szolgálni.

A tényállás, mely ezen curiai határozatra alkalmat adott — a mint a közölt itéletekből kivehető — röviden a következő:

Felperes mint telekkönyvi tulajdonos, keresetében, alperestől mint birlalótól egy meghatározott ingatlannak birtokába és használatába leendő bocsátását követeli. Alperes elismeri a felperes tulajdonjogát; de ellenveti, hogy midőn felperes az ingatlant jogelődétől megszerezte, ő már akkor annak birlalatában volt s felperes határozottan megigérte, hogy alperest háborgatni nem fogja, mig 106 frt követelésére nézve ki nem elégiti. Ezt alperes a per során be is bizonyitja.

Az adott eset elbirálásánál mind a három bíróság itélete egybehangzó annyiban, hogy alperes köteleztetett az ingatlant felperes birtokába és használatába bocsátani; különböznek az itéletek egymástól annyiban, hogy az elsőbiróság erre alperest csak azon esetre kötelezte, ha felperes neki 106 frtnyi követelését megtériti, mig a felsőbb bíróságok itéletei szerint alperes az ingatlan birtokba bocsátására feltétlenül köteleztetett s viszont felperes is köteleztetett a 106 frt megfizetésére.

A felsőbb birósági itéletek helyességéhez azon esetben, ha alperes a 106 frt megfizetését viszonkeresetileg követelte s felperes annak tárgyalásába beleegyezett, kétség nem fér ugyan, de a curiai itélet indokolásában egyuttal oly általános elvi kijelentés is foglaltatik, melynek absolut helyessége iránt kételyeim vannak. Az indokolásban ugyanis ez foglaltatik:

A 106 frt visszafizetése tekintetében a másodbiróság itélete helybenhagyatik azért, mert törvénytelen zálogszerződés esetén a szerződés előtti állapot állitandó helyre s *ezt a biróság határozottan kifejezett viszonkereset hiányában is jogositva van kimondani* stb.

Tapasztalatból állitom, hogy a fenebb szószerint idézett indokolásban foglalt elvi kijelentés a jogszolgáltatásban a maros-vásárhelyi kir. itélő tábla területén is kezdi éreztetni hatását és pedig nézetem szerint nem helyes irányban. Azt vélem tehát, hogy nem végzek teljesen haszontalan munkát, midőn gyakorlati szempontból s az o. ptk. alapján, ezen elvi kijelentés taglalásába bocsátkozom, főkép miután a gyakorlati jogéletbe mélyen belenyuló ezen curiai határozat, legalább ezen szaklapban, még szellőztetve nem volt. Előre kell bocsátanom azonban, hogy nem áll szándékomban kritikát gyakorolni, mert erre magamat hivatottnak nem érzem; hanem csakis néhány szerény megjegyzést koczkáztatok s köszönettel fogadom, ha valaki nézetem helytelenségéről meggyőz.

Ahhoz, hogy ingatlanokra vonatkozó törvénytelen zálogszerződés esetén a szerződés előtti állapot állitandó helyre szó nem fér. De én ezt ugy értem, hogy csakis azon mellékszerződés törvénytelen, mely szerint a hitelezőnek a zálogul lekötött ingatlan használata megengedtetik, a tulajdonos az ingatlant, melynek birtokától a hitelező használatába való bocsátása által elesett, a hitelezőtől mint birlalótól feltétlenül visszakapja; nem pedig ugy, hogy a tulajdonos is feltétlenül köteles legyen megfizetni a kölcsönösszeget. Nézetem szerint a tulajdonosnak a kölcsönösszeg megfizetésében való elmarasztalása nem tartozik az előbbi állapot helyreállitásához.

Nem tartozik pedig azért, mert a kérdés tárgyát képező esetekben voltaképen kétféle szerződésről van szó. Az egyik: a kölcsönszerződés (osztr. polg. törvénykönyv 983. §.); a másik: a zálogszerződés (osztr. polg. törvénykönyv 1368. §.), melynél még azon mellékszerződés (pactum antichreticum) létesül, hogy a hitelezőt egyuttal az ingatlan haszonélvezete is illesse. Alig szükséges itt hangsulyozni, miszerint azon körülmény, hogy a szerződő felek mindezeket rendesen egy okiratba foglalják, a kérdés elbirálásánál nem mérvadó; mert ezen körülmény a törvény szerint két külön szerződést nem forrasztja össze, hanem azok jogi természetöket megtartják külön-külön. Már most kétségtelen, hogy ezen szerződéseket tekintve, azok közül az osztr. polg. törvénykönyv 1372. §-a szerint csakis azon mellékszerződésnek nincs joghatálya, a melylyel a dolog használata a hitelezőnek megengedtetett; de a kérdéses szerződések joghatálya — a mennyiben azok a törvény kivánalmainak megfelelnek — egyéb tekintetben fenáll.

Minthogy a fentérintett elvi kijelentés, általánosságánál fogva minden hasonló esetre alkalmazható, felhozok egy gyakorlati esetet. Tegyük fel: *A.* kölcsön veszen *B.*-től 50 frtot, melynek jelzálogi biztositásául egy ingatlanát telekkönyvileg leköti, minek folytán *B.* a zálogjogot be is kebelezteti; de ezenkivül *A.* a tulajdonos *B.*-nek a hitelezőnek az elzálogositott ingatlan használatát is megengedi s *B.* az ingatlant tényleg használja is. Ezen tényállás mellett, ha *A.* az ingatlan birtokba bocsatását *B.*-től keresetileg követeli: azt neki feltétlenül meg is kellend itélni, mert az osztr. polg. törvénykönyv 366. §-a szerint neki ehez feltétlen joga van s mert *B.*-nek a joghatálylyal nem biró mellékszerződés a használatra jogczimet nem ad. De az ezen kereset feletti itéletben, ha viszonkereset nem támasztatott, ennél tovább menni nem lehet s különösen nem lehet az előbbi állapot helyreállitását odáig vinni, hogy felperest a kölcsöntőke visszafizetésére viszonkereset nélkül, vagy a mi ezzel egyértelmü, *hivatalból* kötelezzük. Nem lehet pedig egyfelől azért, mert a kölcsönszerződés joghatálylyal bir, erre nézve tehát az előbbi állapot visszaállitásának helye nincs, hanem *B* jogositva van követelni épen ezen kölcsönszerződés alapján a kölcsönösszeg megfizetését s viszont *A.*, ha ennek eleget tett, az osztr. polg. törvénykönyv 1369. §-a alapján jogositva lesz követelni a zálogjog kitörlésére alkalmas okirat kiállitását; másfelől nem lehet azért, mert az 1868: LIV. tcz. 248. §-a szerint az itélet a felek kérelmén tul nem terjedhet, azaz a mit egyik fél sem kér, az semmiképen sem itélhető meg.

Már ezen utóbbi ok egymagában is teljesen kizárja, hogy felperes még azon esetben is köteleztessék a kölcsönösszeg megfizetésére, ha alperes azt viszonkeresetileg nem követelte. Hiszen a gyakorlatban akárhányszor fordulhat elő olyan eset, hogy miután a hitelező (birlaló) a birtokba bocsátás végett bepereltetett, ő is beperli az ingatlan tulajdonosát, esetleg annak jogelődét külön keresettel azon bíróság előtt, melynek hatásköréhez a kereset az összeg tekintetéből

tartozik. Megtörténhetik már most, hogy a birtokba bocsátás iránt folyó rendes perben a hitelező saját követelését fel sem emliti vagy legalább a kölcsönösszeg megfizetését nem követeli; hanem a vita csak az elvont hasznok felett foly. Ha tehát a birtokbiróság az előbbi állapot helyreállitásával ennek daczára odáig megy, hogy felperest a kölcsönösszeg megfizetésére kötelezi, azon visszás eredményre jutunk: hogy a hitelező követelése felett itél egyfelől a birtokbiróság, mely előtt ez iránt kereset nem támasztatott s másfelől itél azon biróság, mely előtt a hitelező ez iránt keresettel lépett fel.

Azt hiszem, a felhozottak által eléggé ki van mutatva, hogy a legfelsőbb biróság a kellő határon tul ment, midőn az itélet indokolásában kimondotta, hogy a biróság határozottan kifejezett viszonkereset *hiányában is* jogositva van a szerződés előtti állapot helyreállitását olykép kimondani, hogy felperest is kötelezi a kölcsönösszeg kifizetésére. Sőt épen ennek ellenkezője áll. Hiszen ilyen ügyekben azon eset is előfordul, hogy a tulajdonos, ki rendes keresettel fellép, nem maga szerződött a hitelezővel, nem ő vette fel a kölcsönösszeget, hanem a jogelőde, kinek ingatlanát megvásárolta, a nélkül, hogy a törvénytelen zálogszerződésről (pactum antichreticum) sejtelme lett volna, vagy magát a kölcsönösszeg megfizetésére utólagosan kötelezte volna. Nem fogható fel, minő jogalapon dictálhatja reá ez esetben a birtokbiróság, hogy ő a kölcsönösszeget a hitelezőnek megfizesse.

Lássuk már most, hogy áll a kérdés akkor, ha alperes (hitelező) az ellenirat rendén a kölcsönösszeg megfizetése iránt határozottan viszonkeresetet támaszt.

Hogy felperes (tulajdonos), ha a hitelezővel saját személyében nem szerződött, nem is örökösödési jogczimen nyerte meg az elzálogositott ingatlan tulajdonát s ha magát a kölcsönösszeg megfizetésére utólagosan sem kötelezte, viszonkereset esetében sem marasztalható el, világos, mert vele szemben alperes kereseti jogczimmel nem bir. Ezen esetet tehát figyelmen kivül hagyva, felvetem azon további kérdést, hogy ha alperesnek kereseti jogczime felperessel szemben megvan: érvényesitheti-e követelését a rendes perben viszonkereset utján?

Az 1881: LIX. t.-cz. 8. §-a határozottan megszabja, hogy alperes mely esetekben élhet viszonkeresettel. Ezen §. szerint helye van annak: *a)* ha alperes követelése a felperesi keresettel ugyanazon egy *jogalapból* származik; *b)* ha követelése más jogalapból származik ugyan, de valódi lejárt, a felperesi követeléssel *hasonnemü* és határozott stb. Ezen szorosan meghatározott eseteken kivül pedig «viszonkeresetnek csak akkor van helye, ha felperes a viszonkereset együttleges tárgyalásába beleegyezett».

Azonban a viszonkereset az érintett kellékeknek egyikével sem bir. Nevezetesen nem bir az *a)* pont alatt megszabott kellékkel; mert alperes a joghatálylyal biró kölcsönszerződés teljesitését követeli s keresetének jogalapját az o. ptk. 983. §-a képezi; mig felperes pusztán azon ténynél fogva, mert ő telekkönyvi tulajdonos, az o. ptk. 354. és 366. §§-ai alapján követeli alperestől mint birlalótól az ingatlan birtokba és használatba bocsátását s nincs szüksége felperesnek a zálogszerződés (pactum antichreticum) érvénytelenitését követelni, minthogy az már a törvénynél fogva érvénytelen. Ezek szerint a kereset és viszonkereset *jogalapja* merőben *különböző*. De nem bir a viszonkereset a *b)* pont alatt megszabott kellékkel sem; mert mig felperes ingatlan *birtokba bocsátását* követeli, addig alperes viszonkeresete *kölcsönpénz* megfizetésére irányul. Nem szorul tehát további bizonyitásra, hogy a két követelés határozottan *különnemü* és be nem számitható.

A fentiekből következik, hogy miután alperes viszonkeresete az 1881: LIX. t.-cz. 8. §-ának *a)—b)* pontjaiban megszabott kellékeknek egyikével sem bir: a birtokbiróság törvény szerint nincs jogositva a viszonkereset érdemében itélni s esetleg felperest a kölcsönösszeg megfizetésében elmarasztalni, hacsak felperes a viszonkereset együttleges tárgyalásába *bele nem egyezett*.

Miután az ezzel ellenkező eljárás határozottan törvénybe ütköző volna, a czélszerüség tekintete szóba nem jöhet ugyan; de mégis felemlitem, hogy a viszonkereset elfogadása még czélszerüség szempontjából sem indokolható.

A tulajdoni kereset ugyanis ilyen esetekben annyira tiszta, hogy alperes a felperes birtokba bocsátásra irányuló követelésével szemben rendesen lerakja fegyvereit s periratváltások csak az esetleg követelt elvont haszonra nézve történnek. A rendes per tehát, eljárásunk nehézkessége daczára, aránylag elég hamar és kevés költséggel érne véget. Ellenben ha alperes viszonkeresetével mint deus ex machina a perbe belecsap s felperes a kölcsönkövetelésre vonatkozó állitásait tagadni találja: folynak a perbeszédek a felek költségére véges végig, tagadtatik minden, a mi csak tagadható s bizonyittatik minden, a mi csak bizonyitható. A mig mindez végét éri, elég ideje lesz felperesnek a képviselője háta megett a felett gondolkozni, hogy voltakép mi is az oka annak, hogy tiszta tulajdoni keresete daczára a dolog állagához csak két-három év mulva juthat s ha az ügy végre valahára véget ér és mindkét fél megnyeri, a mit követelt: szörnyüködhetnek a perköltségek felett, melyek a legtöbb esetben a per tárgyával nem fognak arányban állani, ha a kölcsönösszeg megfizetése iránti kereset sommás, vagy épen bagatell-utra tartozott volna. Ezek szerint egyáltalában nem indokolható, hogy a két teljesen különböző követelés iránti igények, felperes ellenzése daczára s ennek határozott időbeli veszteségére és hátrányára, egy csapással nyerjenek megoldást.

Az előadottakból — legalább előttem — világos:

1. hogy érvénytelen zálogszerződés (pactum antichreticum) esetében a szerződés előtti állapot helyreállitásához az ingatlan tulajdonosának a kölcsönösszeg megfizetésében való elmarasztalása egyáltalában nem tartozik s ennélfogva határozott viszonkereset hiányában ilyen marasztalásnak helye nincs;

2. a viszonkereset érdeme felett a biróság csak akkor van jogositva itéletet hozni, ha felperes a viszonkereset együttleges tárgyalásába beleegyezett. *V. A.*

Föltételes itélet büntető ügyekben.

Egyik felem azzal a panaszszal fordult hozzám, hogy a IV. ker. alkapitányság őt a képzelhető legsommásabb eljárás után két napi elzárásra és ötven forint pénzbüntetésre itélte a magánpanaszos azon vádja folytán, hogy őt állitólag megütötte. Ő nem érti, hogyan itélhették el, mivel csak a saját feleségétől lökte el a panaszost, a kit ez megtámadott és kinek ruháját letépte. Erre nézve tanukra is hivatkozott. — — Én sem értettem és kiváncsi voltam különösen a minősitésre, mert a dologban egyebet mint legfölebb becsületsértést nem fedezhettem fel.

Ezt kijelentettem a tárgyaló hatósági közegnek és kértem, engedje meg, hogy az iratokat áttanulmányozhassam. Erre a következő felvilágositásokat kaptam: ő azért járt el az ügyben, mert panaszos a becsületsértés miatt nem akar tizszer a birósághoz futni, ügyfelemet tehát verekedés miatt itélte el. Az iratokat megtagadja, mert az ügy még nincsen végleg befejezve. Ellenvetésemre az volt a válasz: igaz, hogy van itélet, de csak «olyan — föltételes itélet». Kiváncsiságom egyre fokozódott és abban talált némi kielégitést: az itélet meghozatott, de mivel vádlott arra kötelezte magát, hogy mentő tanuit fogja előállitani, az itélet végrehajtása egyelőre függőben marad. A tanuk előállitásával sokáig késni nem lehet. Hogy nem lehet-e őket irásban bejelenteni, hogy

mennyi idő alatt eszközlendő ez, hogy uj tárgyalás lesz-e, meg lesz-e idézve panaszos és a vádlott, kapok-e én is meghivást? mindezekre csak azt a választ nyerhettem: a tanuk elhozandók; a panaszos megidézése fölösleges, a vádlotté is, ugyis ő hozza el a tanukat.

A föltételes eljárásban e szerint, ha vádlott tagad, tanuk nem hallgatandók ki. A vád beigazoltnak vétetik, ha a panaszos megerősiti. Ekkor nyomban meghozzák az itéletet. A tárgyalás elhalasztásának helye nincsen, vagy helyesebben az itélet minden körülmények között, ha a panaszos és a terhelt együtt vannak meghozandó. Ha azonban az elitélt mentő tanukra hivatkozik, az itélet végrehajtása felfüggesztetik. A tanukat rövid időre el kell hozni és ha csakugyan mentőleg vallanak, a hozott itélet többé nem létezik. Ha a tanukkal az elitélt nem jelen meg (nem tudom mennyi idő alatt) és felebbezést sem ad be, az itélet végrehajtatik. Hogy a föltételes itélet kihirdetésétől számitott 3 nap alatt, vagy pedig attól az időponttól számitott 3 nap alatt, a midőn a tanuk el nem hozatala folytán föltétlenné vált: válik-e jogerőssé, hogy mikor lesz a föltételes itéletből föltétlen, stb. — mindezekre fájdalom egyelőre határozottat nem mondhatok. A föltételes eljárás kellékeihez tartozik még — ugy látszik — az is, hogy az iratokat az érdekelt feleknek, de különösen a védőnek, nem mutatják, legalább addig nem, mig az itélet csak föltételes.

Dr. BICHLER SIMON.

Különfélék.

— **A budapesti ügyvédi kamara** mult heti közgyülésén fölmerült amaz elvi fontosságu kérdés, vajon a közgyülés jogosult-e a választmány által elébe terjesztett évi jelentést módositani vagy sem, avagy csak arra szoritkozhatik-e, hogy a jelentést tudomásul veszi vagy elveti? Ugy hiszszük, hogy ez utóbbi fölfogás, melyet a választmány követni látszik, nem alapitható az ügyvédi rendtartásra. E törvény csak a jelentés *megállapitását* utalja a választmány hatáskörébe; a jelentés ama részének végleges megállapitása azonban, mely a jogszolgáltatásra vonatkozó megjegyzéseket tartalmazza és mint az *ügyvédi kamara összesége* s nem mint választmány fölterjesztésére jut a miniszter kezéhez, csakis a közgyülés által történhetik — a törvény 32. §-a értelmében is. A közgyülés esetleg a jelentésnek, helyesebben fölterjesztésnek csak egyik-másik pontjára nézve nem érthet egyet a választmánynyal, mely teljes bizalmát birja, vagy szükségesnek látná bizonyos dolgoknak a fölterjesztésbe vételét, szóval a választmányi jelentés módositását. Ha az ellenkező fölfogás volna a helyes, fölösleges volna a jelentést a közgyülés napirendjére tüzni és elégséges volna annak közlése, hogy *ezen* jelentés terjesztetett fel az igazságügyminiszterhez.

— **A kir. Curia polgári szakosztályának teljes-ülése** a fenyitő zárlat és biztositás kérdését egyelőre a napirendről levette, s intézkedést történt, hogy előzetesen a bünügyi osztály foglalkozzék az ügygyel s ha ez az intézmény részleteit megállapitotta, a polgári osztály fog a magánjogi hatály kérdésében határozni.

— **A kir. Curiához** beérkezett márczius hóban 2261, ez évben összesen 6327 ügy, s igy a tavalyi hátralékkal az az elintézendők száma 13,726 volt. Több érkezett be 378-al, több intéztetett el 802-vel és több volt az elintézendők száma 1408-al mint a mult év hason időszakában. A hátralék márczius 31-én 7303 volt, 606-al több mint a mult év márczius végén. Az 1888-iki végeredményhez képest fogyott a hátralék 96-al.

— **Ügyvédi körökből** veszszük a következő felszólalást: *A budapesti kir. keresk. és váltótörvényszék* az ügyvédi kamara választmányának ez évi jelentésében igen kemény elbánásban részesül. Azzal van vádolva, hogy nélkülözi az ügymenet szakadatlan szabályos menetét; hogy a belső ügykezelés hibás lehet; hogy a perek elintézésének ideje attól függ, mely előadónál vannak, és mindez okokból felhivja e hibákra az igazságügyi kormány figyelmét.

Lehet egy hirlapi czikkben nagyhangu általános vádakat megokolás nélkül odadobni. Ez ugyan nem szép, de már megszoktuk. Nem szabad azonban oly tekintélyes testületnek, mint a minő a budapesti ügyvédi kamara, ily panaszt a valóságnak legpontosabb kimutatása nélkül tennie már csak azért sem, mert a panaszlott bíróságnak nem áll teljesen módjában a vád alaptalanságát kimutathatni. Bármennyire tisztázza ugyanis magát az ellenőrzést gyakorló igazságügyi miniszterium előtt, a közvélemény — mely az ügy lényegébe kevésbé bir tekinteni — könnyen fog csorbát rajta észlelni. Ez okból ily testületi enunciatióknak a legnagyobb óvatossággal és tapintattal kell történniök, igazságukhoz pedig kételynek sem szabad férnie.

A kamarai jelentés hivatkozott része e szükséges tulajdonok egyikével sem rendelkezik. Odadob általános szólásmódokat, melyeknek még szabatos értelmük sincsen. Mert mit jelent az, hogy a bíróság «nélkülözi az ügymenet szakadatlan szabályos menetét»? Megokolásról a jelentésben szó sem lévén, ezen panasznak még értelméig sem tudtunk eljutni.

Kifejezést ad a jelentés azon gyanujának is, hogy «a belső ügykezelés lehet hibás». Ennél a bíróságnál tán titkos rendszer uralkodik és talán elvonja magát a szemlélés, az ellenőrzés, a felvilágositás megadása alól? De tán addig vádaskodnunk sem kellene, a mig valamely állitólag észlelt szabálytalanság okát nem tudjuk? Könnyen odafér a gyanu, hogy a ki az okot nem kutatta, annak a vádja is csak felszines.

Az utolsó panasz az, hogy a perek elintézésének ideje attól függ, mely előadónál vannak. Ezen vádnak sincsen alapja. Habár az nem tagadható, hogy az előadó biró képzettségi foka, szorgalma e tekintetben fontos tényezőt alkot, mégis csak ott lehetne a bíróság vezetését kifogásolni és csak ott kezdődik a hiba, ha a késedelmes előadó késedelmeskedhetnék a nélkül, hogy az elnök intelme őt buzgóságra késztetné, vagy ha az ügyek kiosztása volna hibás, a minek azonban épen az ellenkezője áll. Az érdemleges elintézés és az expeditio az előbbi állapotnál lassubbá és kevésbé jóvá semmivel sem lett; ellenkezőleg, eddig heti 3 ülés helyett 5-töt tartottak, a mi az ügymenet tetemes gyorsitását eredményezte. A kamarai jelentésnél sokkal helyesebben adtak kifejezést a törvényszék évi jelentéséről közölt ismertetések azon méltatásnak, melyet a bíróság vezetése megérdemel az előbbi magaslat fentartásáért akkor, a midőn az alelnöki állás megszünt és ezzel az elnöki teendők jóval gyarapodtak.

A jelenlegi vezetésnek nagy érdeméül kivánjuk betudni, hogy tökélesbitett előadmányi rendszert honositott meg, a mi főleg a fontos kereskedelmi perekre hat ki kedvezően. Annak az árán, hogy a kereskedelmi pert kitünő szakember adja elő, még a csekély késedelmet is eltürhetnők, habár e tekintetben sem tapasztaltunk visszaesést.

Mi is óhajtjuk az alelnöki állásnak ujból való szervezését; de nem azért, mert most visszaéléseket és bajokat észlelünk, hanem abból az okból, mert egy ember — hacsak óriási physicuma nincsen — a sok és fontos elnöki teendőt nem győzi; helyettes elnökre az üléseken a dolog természeténél fogva mindig szükség lesz, és a garasoskodásnak e helyütt a legkisebb értelmét látjuk.

G. S.

— **A kir. ügyészség jogkörének kérdéséhez «a kizáróan csak magánvádra üldözhető büncselekményeknél.»** *Kir. Curia* (a nagyváradi kir. törvényszék előtt idegen ingó vagyon szándékos megrongálásának vétségével vádolt Cs. Vaszuli elleni bünügyben): .. Tekintve, hogy a budapesti kir. tábla területén nincs hatályban oly törvény vagy törvényerejü szokás, mely a kir. ügyészt — az államnak minden bünvádi ügyben, tehát a sértett fél inditványa folytán folyamatba tettben is — a vád képviseletére első rendben jogositott ezen közegét az első foku bíróság itélete elleni felebbezéstől eltiltaná; tekintve, hogy a járásbíróságok hatáskörébe tartozó ügyekben hozott itéletekre vonatkozólag a felebbezésnek csupán korlátozása, nem pedig annak kizárása van a külön törvény által megállapitva; tekintve, hogy az előrebocsátottaknál fogva a másodfoku bíróság semmiséget követett el, midőn a jelen bünvádi ügyben a kir. ügyésznek az elsőfoku bíróság itélete ellen szabályszerüen bejelentett felebbezését visszautasitván, az ügyet csak a vádlott felebbezése folytán vette felülvizs-

gálat alá; tekintve, hogy az emlitett tételnek kimondása által a kir. itélő tábla a vád hivatali képviseletének a közérdekben biztositott jogkörét s ezzel a bünvádi eljárás egyik leglényegesebb sarkpontját megsértette: a kir. itélő tábla itélete megsemmisittetik s a kir. itélő tábla utasittatik, hogy az I. foku bíróság itéletét a kir. ügyész felebbezése folytán felülvizsgálat alá vevén, uj itéletet hozzon. (1889. márczius 20. 1851. szám alatt.)

A *budapesti kir. táblának* idevonatkozó határozata igy hangzik: A vád tárgyát oly vétség képezi, mely kizáróan csak magánvádra üldözhető; a magánvádra üldözendő cselekmények eseteiben pedig a kir. ügyészt a megállapodott bünvádi eljárási gyakorlat alapján oly esetben, a midőn a magánvádló az itélet ellen felebbezéssel nem él, felebbezési jog meg nem illeti; ebből folyóan a kir. itélő tábla a kir. ügyésznek bejelentett felebbezését hivatalból visszautasitja, az elsőbirósági itéletet csakis a vádlott felebbezése folytán veszi vizsgálat alá s tekintettel egyrészről arra, hogy a jogosult fél felebbezésének hiányából a büntetés mértéke nem szigoritható, stb. (42076/88. nov. 10.)

— **A Magyar Jogászgyülés állandó bizottsága** f. hó 6-án ülést tart. Azon kérdések, melyekre eddig nem érkeztek vélemények, ujabban ki fognak adatni véleményezés végett. Mint értesülünk, ez uttal nagyobb számban fognak szakférfiak felszólittatni véleményadásra.

— **A Magyar Jogászegyletben** legközelebb Dr. Fodor Ármin budapesti ügyvéd tart előadást *a jogcselekmények megtámadásáról a csődön kivül.*

— **A Magyar Jogászegylet börtönügyi bizottságának** tagjai közül a IV. nemzetközi congressus előmunkálataiban való részvételre a bizottság elnökének felhivása folytán eddig a következők jelentkeztek:

Atzél Béla n.-enyedi fegyházigazgató; Dr. *Baumgarten Izidor* budapesti kir. alügyész; Dr. *Fekete Gyula* ar.-maróthi k. tvszéki biró; *Gaál Manó Pál* aszódi javitó intézeti igazgató; Dr. *Kautz Gusztáv* győri jogakad. igazgató; *Laczkovszky Lajos* kolozsvári javitó int. igazgató; *Pauer Gyula* kis-hartai közvetitő intézeti igazgató és *Tóth Mór* szolnoki kir. ügyész.

A bizottság a f. évi márczius hó 30-án *Manoilovich Emil* kir. curiai tanácselnök elnöklete alatt tartott ülésében megkezdte a vitát a büntető törvényünk büntetési és börtönrendszerének jelenlegi végrehajtására és ennek eddigi eredményeire vonatkozó első kérdés felett. A kérdés tekintetében véleményadásra felkért tagok elseje: dr. *Kelemen Mór* kir. curiai biró kiemelte, hogy börtönügyi szempontból maga is czélszerünek ismeri el a börtönbüntetés elkülönitését a fegyháztól, de mégis kivánja az előbbi büntetési nem kihagyását, mert ez által elérhető volna ama felette óhajtandó czél, hogy büntetési rendszerünk *egyéb részei* annál könnyebben és rövidebb idő alatt legyenek keresztülvihetők. E végből a börtönbüntetést beolvasztaná *a fogházba*; a rabokat elhelyezné a mostani fogházakban, mi által nagyobb számu magánzárkáknak és uj közvetitő intézeteknek épitése feleslegessé válnék. A fegyházbüntetés hatályosságának emelése és a visszaesések csökkentése érdekében az ir rendszer helyett a *mérsékelt* magánrendszer behozatalát kivánja. — A másik véleményező: dr. *Székely Ferencz* kir. főügyészi helyettes részletesen czáfolta Kelemennek korábbi véleményét és felszólalását is. A magánrendszer tekintetében utalt arra, hogy a szabadságvesztésbüntetésnek ez a végrehajtási módja épen azon államokban, a melyekre *Kelemen* minta gyanánt hivatkozott, t. i. Belgiumban és Olaszországban — *Prins* és *Beltrani-Scalia* tanusága szerint — nem elégitett ki minden várakozást. Kimutatta, hogy a magánrendszer keresztülvitele, — nem mint *Kelemen* számitja, — tiz, de legalább tizenhat millió frtba kerülne, holott hat millió frtból felállithatók azon épületek, a melyek mellett tételes büntetési rendszerünk teljesen végrehajthatóvá válik. Részletes statisztikai adatokkal kimutatja, hogy a visszaesés, a melynek állitólagos növekedését *Kelemen* a feltételes szabadlábrahelyezés behozatalával hozza kapcsolatba, az utóbbi években nálunk *csökkenést* mutat fei. Hangsulyozza, hogy a börtönbüntetés beolvasztása a *fogházba* halomra döntené törvényünk büntetési rendszerét és felforgatná a hármas felosztást, melyet a codex alapul vett, mert a büntettek számát rendkivül reducálván, a vétségekét pedig mértéken felül megnövelvén, e különböztetés jellegét és természetét teljesen lerontaná. Miután még *Szekely* czáfolta Kelemen véleményének és felszólalásának további részleteit is, *Csemegi Károly* emelt szót, hogy nehány megjegyzést tegyen a *Kelemen* részéről felhozottakra. Kiemelte, hogy még ha bebizonyitható volna is az, hogy a börtönbüntetés mellőzésével a törvény büntetési rendszere könnyebben lenne keresztülvihető, akkor sem lehetne *pusztán ez okból* a fegyháznak és börtönnek egyébként *Kelemen* beismerése szerint is czélszerü elkülönitését mellőzni, mert valamely büntetési rendszer helyessége nem abból a szempontból itélendő meg, hogy végrehajtása mennyibe kerül, hanem hogy mennyiben hatályos, mennyiben felel meg tulajdonképeni rendeltetésének, czéljának. Határozottan perhorrescálja, hogy *Kelemen* takarékossági szempontból a közvetitő intézetek mellőzését óhajtotta, holott ez intézmény annyira bevált, hogy az ujabb irány a külföldön *a magánelzárási rendszerhez füzve is* kivánja ez intézetek szervezését. Utal arra, hogy *Kelemen* önmagával jön ellenmondásba, midőn a *magánrendszer* behozatalát és egyuttal a börtönbüntetésnek a fogházba való beolvasztását kivánja, ez utóbbit *azért, mert törvényünk* az egy éven aluli *fogházbüntetesnél nem ismeri a magánelzárást* s igy nem kellene magánzárkákat épiteni. — Remélhető, hogy a nagyérdekü vita a bi ottság legközelebbi ülésén folytattatni fog. *bj.*

— **Dr. Gruber Lajos** a «Pester Lloyd» pénteki számában befejezi «a tőzsdejáték és a büntető-törvény» feliratu értekezését, melyben a legilletékesebb testületek szakértői nyilatkozatainak közlésével bebizonyitja, hogy a határidőüzlet nem tekinthető puszta játéknak, hanem hogy az ellenkezőleg oly fontos intézményt képez, melyet a kereskedelem manap már épenséggel nem is nélkülözhet. Ezek után szerző a hazai judicaturát ismerteti e tárgyban, melyből kiemelendőnek tartjuk a budapesti büntető bíróságnak egy legközelebb hozott itéletét, melyben egy gabonakereskedőt azon érdekes indokolással mentette fel, mert a teéménykereskedők által a tőzsdén kötött differentiális üzletek ezeknek üzletköréhez tartoznak és mert az abból származható fizetésképtelenség nem vonatkozik a Btk. 416. §-ának 1. pontja szerinti tőzsdejátékra.

— **A budapesti ügyvédi kamara** kinyomatta és a tagoknak megküldötte a Btk. és a végrehajtási törvény novelláris módositására vonatkozó választmányi munkálatokat. Ezek a f. h. 14-én tartandó rendkivüli közgyülésen fognak tárgyalás alá vétetni. — A kamara évi rendes közgyüléséről szóló jelentést a mellékletén közöljük.

— **A csődtömeggondnokságok kiosztásának módja** sok panaszra adott már okot az ügyvédség körében. A budapesti ügyvédi kamara e panaszok alaposságának megvizsgálása és esetleges javaslatok előterjesztése végett e napokban bizottságot küldött ki. A bizottság már megkezdte munkásságát ezen igen kényes kérdésnek megoldására.

— **Az Olshausen-féle büntetőjogi kommentár** legujabban harmadik átdolgozott kiadásban jelen meg. A második kiadás alig két évvel ezelőtt fejeződött be. Ugy látszik, hogy ezen kommentár, mely sokkal tüzetesebb és bővebb mint a többi, tul fogja szárnyalni elterjedés tekintetében is valamennyit. A harmadik kiadásnak ára 16 frt lesz.

Irtások.

98.

A következő sorokat vettük egy s.-a.-ujhelyi ügyvédtől:

A bagatell-törvény immár 11-ik évében, érdekességénél fogva az «Irtás» rovatban kérem közzé tenni egyik itteni községi bíróságnak alább szó szerint közlött itéletét:

«Köteleztetik M. M. alperes, felperes által követelésbe vett 6 frtot, ellenesetben eskü letétel terhe alatt 8 nap alatt különbeni végrehajtás terhe alatt kifizetni.

Indok: . . . . mert, hogy alperes az esküt semmi szin alatt nem akarván elvállalni, és csak felperesre tolta az eskületételt, holott be sem akarta várni ezen jegyzőkönyvnek befejezését sem és az aláirást is megtagadta. tehát az esküt M. M. alperesnek kellett megitélni, illetve, hogy ha alperes meg nem esküszik arra, hogy azon tartozását már kifizette az előbbről váltói tartozásával, köteles azt kifizetni.»

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (VIII., Sándor u. 9. sz.)
Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (IV. gr. Károlyi u. 24 sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (IV. Egyetem u. 4. sz.)

Franklin-Társulat nyom ája.

Huszonnegyedik évfolyam. 15. SZ. Budapest, 1889. április 12.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Sándor-utcza 9. sz., I. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Szilágyi Dezső. Dr. MÁRKUS DEZSŐ budapesti ügyvédtől. — Anglia javitó-intézetei. KRAJCSIK SOMÁ-tól. — Törvénykezési Szemle: Döntvények kritikai fejtegetése. Dr. HEIL FAUSZTIN fiumei kir. ügyésztől. — Magánjogi itéletek kritikai fejtegetése. XIV. A megtámadási kereset. (Actio Pauliana.) Dr. SCHWARZ GUSZTÁV ügyvéd, egyetemi m.-tanártól. — Felsőbirósági határozatok Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvédtől. — A megitélt eskü. GYUKICS VIKTOR békési kir. aljárásbirótól. — Különfélék. — «Irodalmi reputatio.» Dr. SZÉKELY MIKSÁtól. — Irtások.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A budapesti kir. tábla határozatai. — A pénzügyi közigazgatási bíróság határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Szilágyi Dezső.

A magyar igazságügyminiszter széke nem üres többé. Betölti azt Szilágyi Dezső hatalmas egyénisége.

Hogy az uj miniszter mennyire fogja megerősiteni a kormány helyzetét; hogy mily nagy nyereség az országra nézve, ha az olyan államférfiu, mint a milyen Szilágyi Dezső, nem pazarolja tehetségét szép szónoklatokra vagy a meddő negatióra; hogy mit nyer Szilágyival, a politikussal, egy párt vagy az országgyülés — minderről itt nem beszélhetünk. Előttünk csak egy kérdés lebeg, és ez az: mit várhat Szilágyitól a magyar igazságügy?

Ha e kérdésre csak azokkal válaszolhatnánk, a miket az uj miniszter eddigelé kinyilatkoztatott, feleletünk aligha lenne kielégitő. Szilágyi Dezső terveit senki sem ismeri. De ha kérdésünkkel szembe állitjuk a Szilágyi nagy tehetségét, államférfiui belátását és, a minek a tehetséggel együtt kell járnia, becsvágyát: akkor a válasz csak az lehet, hogy igazságügyünk uj vezetőjétől *mindent* várhatunk, a mi annak consolidatióját lehetővé teendi.

A munka, mely reá vár, óriási. De Szilágyi megbirkózhatik vele. És ha legyőzi: az ércnél maradandóbb emléket biztosit magának Magyarország történelmében.

Elmondjuk, hogy mit remél tőle a magyar jogászvilág.

Reméli mindenekelőtt a *birák fizetésének javitását.* Szegény, nyomorgó biró nem itélhet lelkiismeretesen, függetlenül. És mit ér a birónak törvény biztositotta függetlensége, ha az állam nem ad neki módot annak megóvására? A birák javadalmazásának emelése nemcsak az ő személyes érdekük; ez elsőrangu érdeke a jogszolgáltatásnak. A pénzügyi tekinteteknek itt háttérbe kell vonulniok. Sulyosan betegről van szó, a kinek ha életét akarjuk megmenteni, a legnagyobb áldozattól sem szabad visszariadnunk.

Elvárjuk Szilágyitól a *végleges birói szervezet* megalkotását. És elvárjuk tőle a *birák kiképzésének* reformját és a birói minősitésnek legalább is az ügyvédével való azonositását. A *birák kinevezésénél* pedig, az anciennitás, az előrelépés jogos igényeinek lehető tiszteletben tartásával, ne idegenkedjék a bíróságokon kivül álló tehetségektől sem, hanem juttassa őket a birói állás ama fokára, mely megfelel egyéniségüknek és melyen hasznára és diszére válhatnak a jogszolgáltatásnak. És végül törekedjék oda, hogy a javadalmazás és a rang fokozása mellett, a kiváló erők állandóan megmaradhassanak ama helyükön, — akár az első fokon is —, melyet mindenkinek megelégedésére töltenek be és melyet maguk is csak természetes kényszerüségből hagynak el mai viszonyaink közepette.

A *törvényalkotás* terén számtalan a tennivaló és hozzátehetjük: a nagyon sürgős tennivaló. Elvárjuk, hogy az *örökjognak* annyiszor és oly gondosan átdolgozott javaslata, mely az országgyülés tárgyalását igényli már csak, mihamarább törvénynyé fog válni, hogy valahára testet öltsön a magánjogi törvénykönyv alkotásának negyven év óta hirdetett igéje. Reméljük, hogy a polgári törvénykönyv többi része is lehető gyors egymásutánban fog törvényerőt nyerni. S talán nem hiu ama reményünk sem, hogy Szilágyinak sikerülni fog lerontani amaz akadályt is, mely eddig a családjog törvényes rendezésébe ütközött. A polgári törvénykönyv részleges életbeléptetésétől pedig nem kell visszariadni, nemcsak azért, mert jobb a kevés, mint a semmi, de azért is, mert a jogászság igy könnyebben és alaposabban lesz képes megtanulni és gyakorlatilag is alkalmazni a törvénykönyv rengeteg tartalmát. És hogy ama rendszer, melyet nálunk kezdeményeztek, nem a legrosszabb, azt igazolják ama tekintélyes szakemberek, a kik a német polgári törvénykönyvnek is részenkénti életbeléptetését óhajtják.

E reformmal egyidejüleg és párhuzamosan megvalósitandó a *bünvádi és polgári peres eljárás* megteremtése az igazi közvetlenség és szóbeliség alapján. E két reform, és ezek közt ismét az első, már nem tür halasztást. És fogadtassék bár el a bünvádi eljárásban a jogorvoslat bármely neme, a legfőbb sulyt mindenesetre az elsőfoku bíróságra kellend helyezni, mert ennek eljárása képezi alapját a felsőbiróság minden cselekvésének.

Az igazságügyi kormány egy további igen fontos föladata: *megvalósitani a büntető törvénykönyv büntetési rendszerét.* Ma a fegyencz a legtöbb esetben egyenlő bánásmódban részesül a fogházra elitélttel; a magánelzárás pedig csak a legritkább esetekben hajtható végre ugy, a mint azt a büntetőtörvény czélozta.

A *nemzetközi jogsegély* kérdését is ajánljuk az uj miniszter figyelmébe. Ha azt akarjuk, hogy kereskedelmünk külföldön is terjeszkedjék, lehetővé kell tenni, hogy a magyar iparos és kereskedő külföldi adósa ellenében is érvényesithesse jogait és meg kell szüntetni amaz anomáliát, hogy végrehajthatatlan vagy csak aránytalan áldozattal végrehajtható itéletet kapjunk a külföldiek ellen.

E nagy föladatok mellett, melyek mindannyian alkotásra irányulnak, nem szabad elhanyagolni az *administratiót*, a *fölügyeletet* sem. Természetesen, nem kivánjuk a bureaukratismust addig vinni, hogy valamely járásbiróság pecsétnyomójának kijavitása is a minisztertől függjön és a téntakészitést sem szeretnők meghagyni a miniszter prärogativái közt. De óhajtjuk, hogy a miniszter folytonosan ellenőrizze különösen a vidéki bíróságokat és fejleszsze ama fegyelmet, melyet elődje iparkodott életbeléptetni. Rend, pontosság és kötelességérzet — e három tulajdonság még mindig nem tudott teljesen gyökeret verni összes biráinknál, a kik közül még némelyek fájlalva emlékeznek vissza a régi jó patriarchális táblabiró-világra.

Szólhatnánk még a *jogi oktatás reformjáról*, melynek keresztülvitele első sorban az igazságügyminiszter érdekében

van; szólhatnánk az *ügyvédi rendtartás* sürgősen szükséges módositásáról; szólhatnánk arról, hogy *Fiume* igszságszolgáltatásának magyarositása még mindig nagyon késik; szólhatnánk igazságügyünk még számtalan kérdéséről, melyek megoldása egyaránt fontos, egyaránt sürgős, de azt hiszszük, hogy *minden* baj orvoslása amugy sem történhetik egyszerre.

Szilágyi Dezső miniszterségét mi ugy fogjuk föl, mint hogy a magyar igazságügy terén véget ért a tervezgetés korszaka és hogy valahára a *tettek* mezejére lépünk, a mi valóban nem is volt már elodázható. Ama reformok, nem, ujjáalkotások, melyek szükségére fön utaltunk, elégséges bizonyitékul szolgálnak arra, hogy mennyi még a teendő a jogszolgáltatás körül és hogy husz év óta épen e téren haladtunk legkevésbé előre. Ez elmaradást legtöbbször pénzügyi helyzetünkre utalással okolták meg. Méltányoljuk ez okokat, de azt hiszszük, hogy e tekintetet valahára már félre kell tenni. Ha közlekedésünk és közvetve kereskedésünk érdekében képesek voltunk a közlekedésügyi tárcza évi kiadását 35 millióval fokozni 1870 óta, ugy ugyancsak a forgalom és az igazságszolgáltatás érdekében más beruházások mellőzésével kötelesek vagyunk igazságügyünk legsürgősebb igényeit is kielégiteni. Ez nemcsak culturális, hanem egyuttal első rangu gazdasági érdek is, és kétségtelen, hogy a kormánynak hivatása csakis ez érdekeknek ápolása lehet.

Reménynyel és várakozással telve üdvözöljük az uj igazságügyminisztert; vajha mindenkor dicsérettel emlékezhetnénk meg müködéséről.

Dr. MÁRKUS DEZSŐ.

Anglia javitó-intézetei.

— A budapesti gyermekvédő egyesület alapitása alkalmából.[1] —

Angolországban az elhanyagolt nevelésü gyermekek számára rendelt azon intézeteket, melyeknek törekvése oda irányul, hogy a befogadott növendékek első sorban a kézmüiparban nyerjenek kiképzést, «Industrial School»-oknak nevezték el. Az industrial iskolák amerikai eredetüek, melyeket ott egyes jótékony egyletek léptettek életbe a negyvenes évek elején. Amerikában, hol az általános tankötelezettség behozva nincsen, ez intézetek igen szép eredménynyel müködnek. Ép ez okból ez intézményt csakhamar — 1867-ben — Angliában is meghonositották. Az «Industrial School»-ok szervezetét az 1866. évi augusztus 10-én kelt törvény szabályozza. Kezdetben ez intézetek csak nappal nyujtottak szállást a növendékeknek, reggel bejöttek, este pedig távoztak, internatussal csak később látták el őket. A legrégibb és legismertebb e nemü intézetek egyike a new-yorki «Juvenile Asylum». Az ötvenes évek folyamán az industrial iskolák száma szemlátomást gyarapodni kezdett Angliában.

Midőn a javitó-iskolák («Reformatory School») nem vezettek oly nagy eredményre, mint a milyet tőlük sokan vártak, s midőn a magánjótékonyságnak sem sikerült a fiatal bünösök növekedő számát lejebb szállitani, az angol kormány 1857-ben és 1866-ban ujabb törvények életbeléptetésével igyekezett a bajon segiteni. Igy jött létre az ugynevezett «Industrial School Act», mely elrendeli, hogy nyilvános intézetekbe javitó-nevelésre nemcsak kiskoru törvénysértők, hanem az elhanyagolt nevelésü, csavargó és iskolakerülő gyermekek is veendők fel, tehát azok is, a kik vagy elhagyatottságuk vagy pedig mostoha családi körülményeik folytán leginkább ki vannak téve az erkölcsi romlás veszélyének. Az industrial iskolák életbeléptetésével kimondatott egyszersmind az is, hogy a biróságilag elitélt kiskoruak a csavargó és elhanyagolt nevelésü gyermekektől elkülönitve nevelendők, a mennyiben az elsők a reformiskolákban, ez utóbbiak pedig az industrial iskolákban helyezendők el.

A következményeiben oly áldásos törvény kibocsátása után nemcsak hogy számos uj javitó-iskola keletkezett, hanem igen számos magán javitó intézet, elfogadva az államsegélyt, állami jelleggel ruháztatott fel.

Az állam által elismert «Industrial School»-ok nagy részben a kormány által tartatnak fen, s felvesznek csavargó, elhanyagolt nevelésü s javitó-nevelésre itélt gyermekeket, holott a «Reformatory School»-okban azon gyermekek helyeztetnek el, a kik már a törvénynyel jöttek összeütközésbe.

Angliában a jótékonyság, nevezetesen a javitó-nevelés terén nemcsak az intézetek minél nagyobb számára, hanem főleg azok berendezésére fektetnek sulyt. A javitó-intézetekben meghonositandó rendszer főképen foglalkoztatta az angol emberbarátokat. Kiragadván a gyermekeket a reájok nézve minden tekintetben hátrányos hatással biró «Workhous»-okból, nem elégedtek meg ezzel, hanem igyekeztek javitó-intézeteiket minél nagyobb tökélyre emelni. Az emberi lények nem növények, melyek chablonszerüleg tenyészthetők, mint a buza vagy a rét füve, azok megkivánják, hogy különleges természetük szerint ápoltassanak, neveltessenek. S vajon lehetséges-e minden egyes növendék individualitására kellő figyelmet forditani abban a nagy szervezetben, a hol száz meg száz gyermek egy fedél alatt él?

A növények érett magvait a szellő szárnyai viszik át távol vidékekre, a szellem áramlata, mely a szellő lengésénél sokkal hatalmasabb, uj meg uj intézmények csiráit telepiti egyik országból a másikba. A javitó-nevelés terén ismert családi rendszer, melynek bölcsője a dr. Wichern által Hornban (Hamburg mellett) alapitott, «Rauhes Haus» nevü javitó-házban ringott, kisebb-nagyobb módositással csakhamar elterjedt egész Németországban, átültettetett Schweizba s más európai és amerikai államokba, valamint legujabban a magyar javitó-házakba is, legnagyobb elterjedésnek és lehető legtökéletesebb formának azonban a müvelt Angliában örvend.

Angolország javitó-intézetei ugyanis legnagyobbrészt a családi rendszer szellemében vannak berendezve, a collectiv rendszer elvein nyugvó intézetek ott ma már igen ritkák. A családi rendszer formáin alapuló intézetek közül kiemelkedik főleg a Londonban 1870-ben alapitott leányjavitó-intézet. Az oly pontossággal keresztül vitt családi rendszer, mint a milyennel itt találkozunk, ugyancsak mintaszerünek mondható. Minden 10—10 leány családot alkot s egészen önálló háztartást visz udvarral és kerttel ellátott saját házában egy nevelő-anya felügyelete alatt. Ismerek a helyszinén tett tanulmányok után nem egy a családi rendszer szellemében berendezett javitó-intézetet, de az áll, hogy Németország első javitó-intézete, a hamburgi «Rauhes Haus» is mögötte marad a londoni intézeteknek.

Hogy mily üdvös hatása van ezen rendszernek a gyermekek testi és erkölcsi fejlődésére, arra nézve eclatáns példával szolgál az általam a «Magyar Igazságügy» 1888. évfolyamának április havi füzetében ismertetett ilford-i javitó-intézet. Ez intézet első lakói, mielőtt Ilfordban az uj intézet helyiségei elkészültek volna, egy közös házban voltak elhelyezve, mihelyt azonban a növendékek 20—20 tagból álló családokra osztva átköltöztek a 30 villaszerü családházba s egy képzett nevelőanya vezetésére bizattak, már néhány hónap lefolyása után is biztos jelét adták javulásuknak. Gyarapodtak nemcsak egészség tekintetében, testi fejlődésben, de erkölcsi tekintetben is. S vajon miért? Mert a hibák, gyengeségek és fogyatkozások ezen szükebb körben könnyebben voltak megfigyelhetők és elnyomhatók.

(Bef. köv.)

KRAJCSIK SOMA.

[1] Az előbbi közl. l. a 11. számban.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Döntvények kritikai fejtegetése.

I.

A btkv 415. §-ához.

A btkv 415. §-a szerint:

«a családd bukás büntette öt évig terjedhető fegyházzal, ha azonban az okozott kár 2000 frtot tul nem halad: három évig terjedhető börtönnel büntetendő.»

Kérdés támad, vajon a sulyosabb büntetési tétel (öt évig terjedhető fegyház) már akkor alkalmazandó, midőn a csődhitelezők kielégitlenül maradt követelései a 2000 frtot meghaladják vagy pedig csak akkor, ha a bukott által elkövetett s a bukást csalárddá minősitő cselekménye az, mely a 2000 frtot meghaladó kárt okozta. Alkalmazandó-e tehát a sulyosabb büntetési tétel akkor is, midőn pl. a bukott ellen csak 2000 frt értéken aluli vagyon elvonása bizonyittatott, dē a csődhitelezők a csődvagyon elégtelensége miatt 2000 frton felül károsodnak.

A külföldi judicatura e tekintetben felvilágositást nem nyujt, mert az osztrák btkv 203. §-ának szövegezése a kételyt a priori kizárja, miután e §-ban a sulyosabb büntetési tétel a tettes által elért vagy elérni szándékolt haszon nagyságától van függővé téve. Az ujabb btkvek pedig a magyar btk. 415. §-ához hasonló rendelkezést nem tartalmaznak.

Felvilágositást a magyar btkv indokolása sem nyujt, mert a kormányjavaslat (389. §.) a családd bukás büntettére csak egy büntetési tételt — öt évig terjedhető fegyházat — tartalmazott; a kettős büntetési tételt a képviselőház igazságügyi bizottsága állitotta fel, azon rövid s kérdésünkre nézve kétségtelen felvilágositást nem nyujtó indokolással: «hogy vagyoni büntetteknél az okozott kár nagysága a büntetés mértékének megállapitásánál figyelembe veendő, minthogy ez esetre is alkalmazhatók a miniszteri indokok szavai: «a veszély, a kár nagysága, minden számbavehető jogtudós szerint, helyes eleme a büntetés arányositásának».

Az igazságügyi bizottság szövegezésétől a törvény szövege csak annyiban tér el, a mennyiben amaz a sulyosabb büntetési tételt már az esetre javasolta, ha az okozott kár 500 frtot tulhalad. A képviselőház ezen intézkedést Teleszky István inditványára a törvény értelmében enyhitette.

Nem lehet tagadni, hogy a törvény szövegezése nélkülözi azon kivánatos határozottságot, mely minden kétértelmüséget kizárna s minden kételynek elejét venné; a miért a szakasz értelmezésénél csak az általános büntetőjogi elvekre vagyunk utalva.

De már itt is megemlitendőnek tartjuk, hogy a mennyiben az általános büntetőjogi elvek a szigorubb felfogást minden kétséget kizáró módon nem igazolnák, az «in dubio pro reo», «in dubiis mitius» elv itt is alkalmazandó.

A törvény némi, habár nézetünk szerint csak látszólagos határozatlansága mellett nem csoda, ha a judicatura a a kérdésben ingadozást tanusit.

Meg lehet engedni, hogy eddig a judicatura tulnyomóan a szigorubb felfogást követte; hanem azt hiszszük, hogy alig csalódunk, ha azt mondjuk, hogy ez inkább öntudatlanul történt, s azért történt igy, mert a hol a fegyházbüntetés tulszigorunak mutatkozott, a 92. §-nak közel fekvő s a concret czélnak megfelelő alkalmazása a gyakorlati igazság igényeit kielégitvén, az elvi kérdés taglalására nem volt szükség.

Az első itélet tudtunkkal, mely ezen felfogással szakitott, a m. kir. Curiának 1888 junius hó 13-án 1397 sz. alatt kelt itélete (Bünt. Jog Tára XVII. k. 316. l.). A kir. tábla vádlottat a 415. §. első tétele alapján de a 92. §. alkalmazásával börtönbüntetésre itélvén, a m. kir. Curia:

«Tekintve, hogy annak a vagyonnak értéke, mely a kedvezményben részesitett hitelező követelésének kielégitésére fordittatott, s igy annak a kárnak összege, mely e kedvezmény által okoztatott, 2000 frtot tul nem halad, vádlott büntetése a btkv 92. §-nak mellőzésével a 415. §. 2. tétel alapján állapittatik meg.»

Ugyanigy a m. kir. Curia f. évi január hó 8. 6707/88. sz. a. (U. o. 318. lap.)

«Tekintve, hogy W. Miksának kielégitése által a többi hitelezőknek okozott kár 2000 frtot tul nem halad... a büntetés kiszabásánál a btkv 92. §-ának mellőzésével a btkv 415. §-a 1. bekezdésének második tétele alkalmaztatik.» Alig egy néhány nap mulva azonban a m. k. Curia f. évi jan. hó 30-án 11210/88. sz. a. (Id. h. 382. l.) helybenhagyta a kir. itélő táblának szigorubb felfogásra alapitott itéletét.

Sajnálni lehet, hogy szaklapjaink a felsőbb birósági itéleteknél nem jelölik meg a tanácsot, a melyben az illető itélet hozatott; ugy mint ez pl. Némethonban általános szokás. Ezért nem is lehet tudni, vajon a legutóbb emlitett itélet visszatérést jelent-e az előbbi két itélet szerint elhagyott szigorubb felfogáshoz vagy pedig a különböző itéletek az egyes tanácsok különböző álláspontjának képezik-e kifejezését.

De bármiként álljon is a dolog s az egyik esetben ép ugy mint a másik esetben az itéletekben nyilvánuló elvi eltérés a judicatura ingadozó volta mellett bizonyit. A mi a kérdésnek gyakorlati fontosságát tekintve, elég ok arra, hogy a törvény valódi értelme megbeszélés, a judicaturában nyilvánuló ellentétes felfogás birálat tárgyává tétessék.

Hogy a kérdés nem csekély gyakorlati fontossággal bir, annak bizonyitására elegendő utalni arra, hogy rendes körülmények között az egyik felfogás szerint legalább két évi fegyház alkalmazandó, a másik felfogás szerint alkalmazható hat havi börtön helyett, s hogy a rendkivüli enyhitő körülmények mellett is az egyik felfogás szerint a biró soha sem alkalmazhat börtönnél enyhébb büntetést, mig a másik felfogás szerint rövid tartamu fogházra szállhat le.

Részünkről azt hiszszük, hogy csak az enyhébb felfogás az, mely egyedül megfelel ugy az osztó igazságnak s a büntető beszámitás alapelveinek, mint a tételes törvény valódi értelmének

A btkv 415. §-a a sulyosabb büntetési tételt «az okozott kár» nagyságától teszi függővé, minden közelebbi meghatározás nélkül. Innen a kétely, vajon az «okozott kár» alatt értendő-e általában a bukás, a «vagyoni tönk» vagy pedig csak a «családd bukás» által okozott kár. A kételyt csak előmozditja azon körülmény, hogy nyelvünkben a «bukás» szó ugy a csak civiljogi jelentőséggel biró «vagyoni tönk», a «fizetésképtelenség», mint a büntetendő bukás megjelölésénél használtatik.

Más nyelvekben ez másként van. Az olasz pl. szorosan megkülönbözteti 1. a fallimento és 2. a bancarotta; a franczia 1. a faillite és 2. a banqueroute; az angol 1. az insolvency vagy failure és 2. a bankruptcy közt. Az utóbbi kifejezések (bancarotta, banqueroute, bankruptcy) alatt inkább csak a criminalis, a büntetendő bukás értetik, illetve ez utóbbi megjelölésére ezen szavak mint termini technici használtatnak.

Az angol jog szerint pl. «bankrupt» lehet csak: «a debtor, who does certain acts tending to defeat his creditors» azon adós, a ki hitelezőinek megcsalását czélzó bizonyos cselekményeket elkövet. (Wharton's Law Lexicon 105. lap.)

Ámde nézetünk szerint az elnevezés nem dönthet büntetőjogi elvek fölött. A kétely különben a magyar terminologia mellett is csak látszólagos.

Más a «bukás» és más a «családd bukás». Amaz genus, emez species. Minden családd bukás bukás; de nem minden bukás családd bukás is egyszersmind. Ezek bizonyitást nem igénylő tételek.

De a btkv 415.§-a a családd bukásról szól s egyene-

*

sen a csalárd bukást emliti. A nyelvtani magyarázat szerint is tehát már az okozott kár alatt nem a bukás, hanem csakis a csalárd bukás által okozott kár értendő.

De mi az a «csalárd bukás»? Nézetünk szerint tévedés azt mondani, hogy a vagyoni bukás, mint ilyen csalárd bukást képez; ezen magyarázat ellenkeznék a törvény 414. §-ának határozott szövegével, a melyből kétségtelen, hogy az azon §. 1—4 pontjaiban részletezett cselekmények, illetve azoknak valamelyike vagyonbukás esetében vagyis ha azokhoz a vagyonbukás ténye járul, a btkv által elfogadott terminologia szerint «csalárd bukásnak» nevezett büntett tényálladékát állapitják meg. A «csalárd bukás» terminus technicus, mely alatt a törvény egyéb föltételeinek, jelesül a vagyonbukásnak megvalósitása mellett a 414. §-ban meghatározott cselekmények értendők. A 415. §. értelme ennélfogva nem lehet más, mint az, hogy nem a bukás, hanem a 414. §-ban részletezett s meghatározott cselekmény büntettetik az ugyanazon §-ban megállapitott büntetéssel, és pedig a szerint, a mint az ezen cselekmény által okozott kár 2000 frtot meghalad, vagy meg nem halad. Ezen nem változtat az, hogy az itt szóban forgó cselekmény vagy cselekmények a 414. §. szerinti minősitése s a 415. §. szerinti büntetendősége a cselekmény tényálladékához nem tartozó föltételtől, a vagyoni bukástól függ.

A kérdés s annak mikénti eldöntése azonban akkor sem változik, ha ellentétben az itt képviselt felfogással, a vagyonbukás a csalárd bukásnak nevezett büntett tényálladéki elemének tekintetnék.

Lényeges mindig az, hogy nem azért büntettetik valaki, mert megbukott, csődbe jutott, hanem mert mint vagyonbukott bizonyos cselekményeket elkövetett. Ha tehát a büntetési tétel az okozott kár szerint változik, ezen kár alatt nem érthető a bukás, a csődbejutás, mint önmagában büntetőjogilag közömbös körülmény által, hanem csakis a büntetendő cselekmény által okozott kár. Mely büntetendő cselekményt nem a bukás, hanem a törvényhozó taxative meghatározott cselekmények állapitják meg.

Álljon itt egy példa.

A. különböző csapások s veszteségek folytán, a melyek tekintetében még culpával sem terhelhető, vagyonbukottá lesz; s ily körülmények között egy 500 frt értékü értéktárgyat, pl. egy családi ékszert elrejt, vagy egy hitelezőjét ugyanily összeg erejéig kielégiti. Minthogy A.-nak okvetlenül tudnia kell, hogy ezen értéket hitelezőitől elvonja, a kiknek joguk van arra, hogy az valamennyiök kielégitésére fordittassék, s igy okvetlenül tudnia kell, hogy ezen cselekménye által az elvont érték erejéig hitelezőit kárositja, a btkv 414. §-ának tényálladéka kétségtelenül fenforog.

De hogyan lehetne azt mondani, s mivel lehetne azt indokolni, hogy a hitelezőknek talán tizezrekre rugó vesztesége ezen 500 frtnyi érték elvonása által okoztatott? Holott bizonyos s magyarázatot sem, igényel, hogy vádlott cselekménye csak 500 frttal emelte, nagyobbá tette a hitelezőknek vádlott ezen cselekményétől független s már előbb létezett veszteségét, károsodását. Ha vádlott ezen aránylag csekély értéket el nem vonja, büntetendő cselekmény egyáltalán nem is forgott volna fel, s vádlott büntelen marad, daczára a hitelezők nagymérvü károsodásának, s most ezen csekély érték elvonása miatt oly büntetéssel sujtassék, mintha a hitelezők károsodását egész terjedelmében dolose okozta volna? A felelet, azt hiszem, nem lehet kétséges. A szigorubb felfogás — s ezen egy példa is elegendő bizonyságot képez — jogi és logikai lehetetlenség. Jogi lehetetlenség, mert ha tény, hogy a hitelezők nagyobbmérvü károsodása már vádlott dolosus cselekménye előtt létezett s bekövetkezett, s hogy ezen károsodásnak, engedjük meg, vádlott az oka, de mindenesetre büntelen oka, akkor ezen büntelen causalitás, vádlottnak egy későbbi, a már bekövetkezett eredménynyel semmi oki összefüggésben nem álló cselekménye által nem válhatik büntetendő causalitássá. Logikai lehetetlenség, mert az ok időrendben feltétlenül kell hogy megelőzze az okozatot. Az ok és okozatnak a természeti világban észlelhető egyidejüsége is csak látszólagos kivétel ezen szabály alól, s abban leli magyarázatát, hogy az oknak nem kell szükségképen elenyésznie, a tüneményvilágból eltünnie, mihelyt a tünemény, mely annak okozatát képezi, lételt nyert; hanem az ok tovább is létezhetik. De hogy az okozat időrendben megelőzze az okot, ez logikai s természeti lehetetlenség.

Már pedig ez állittatnék, ha a btkv 415. §-ában az okozott kárnak más értelem tulajdonittatnék, mint az, mely az itt képviselt felfogás szerint annak tulajdonitandó.

Nem is lehet a szigorubb felfogást azon elvre való hivatkozással igazolni: «Quis in re illicita versatur, respondit etiam pro casu.»

Nem pedig először azért, mert ezen elv is oki összefüggést tételez fel az emberi magatartás és az eredmény között, a mely mint láttuk a jelen esetben fen nem forog.

Nem továbbá azért sem, mert ezen elv a büntetőjog alapelveibe ütközik, s mert a hazai btkvben elismerésre nem talált. Azon esetek, melyekben a btkv a præter intentionem bekövetkezett eredményért is büntetőjogi felelősséget állapit meg, mind olyanok, a melyekben a tettes legalább némi culpával terhelhető. Ilyenek pl. a 303., 306., 286., 315. §-beli esetek, s a közveszélyü cselekmények számos esetei.

A Büntető Jog Tára 20. számában a szigorubb felfogás támogatására felhozott érvek az eddigiekben is, azt hiszem, megerőtlenittettek.

Ezen érvek:

1-ször az, hogy a törvény a hitelezőknek okozott kárról általánosságban beszél. Evvel szemben, azt hiszem, sikerült kimutatnom, hogy a törvény a csalárd bukás által, tehát a csalárd bukásnak nevezett cselekmény által okozott kárról beszél, s a btkv 415. §-át másként értelmezni nem lehet.

2-szor, mert a hitelezők a bukás által, nem pedig csupán a 414. §-ba ütköző cselekmény által károsodnak. Ez tökéletesen igaz. De ép oly igaz, hogy a törvény nem a bukást, hanem épen a 414. §-ba ütköző cselekményt bünteti, mert ilyen cselekmény hiányában a bukás a 415. §. szerint nem büntethető, bár mily nagy legyen a hitelezők károsodása. S a mennyiben vétkesség fen nem forog, a bukás egyáltalán nem büntettetik.

3-szor, mert sok esetben nem is állapitható meg a kár, melyet a hitelezők a 414. §-ba ütköző cselekmény által szenvednek. Ezt is megengedjük. De a kár megállapitása mindig ténykérdés. A ténykérdés megállapitásának nehézsége a jogkérdést nem alterálhatja. S legkevésbé sem osztható azon nézet, a mely szerint, minthogy a bünt. cselekmény által okozett kár megállapitása nehézségbe ütközhetik, azért a bünt. cselekményre mint causalitásra vezetendő vissza azon kár is, melyről kétségtelen, hogy nem abból származott.

4-szer, mert előfordul azon eset is, hogy a hitelezők egyáltalán nem szenvednek kárt a 414. §-ba ütköző cselekmény által. Ez is előfordulhat, de ez meg épen nem lehet indok arra, hogy a sulyosabb büntetési tétel alkalmaztassék, Azon érvelést: «minthogy a cselekmény kárt nem okozott. ennélfogva az ugy büntetendő, mintha nagyobb kár okoz tatott volna» alig lehet elfogadásra ajánlani.

Megjegyzendő azonban, hogy midőn a hivatott tollból folyó czikk, a melyhez jelen reflexióim füződnek, azon esetek közé, midőn kár nem okoztatott, azon esetet is számitja, a melyben pl. a csalárd foglalás megtámadási keresettel érvénytelenittetett, vagy a koholt követelés elutasittatott, részemről ezen nézetet nem oszthatom, mert itt kár tényleg okoztatott, s a kárt nem zárja ki azon körülmény, hogy az polgári jogi uton jóvátétetett.

Dr. HEIL FAUSZTIN,
fiumei kir. ügyész.

Magánjogi itéletek kritikai fejtegetése.[1]

XIV.

A megtámadási kereset (Actio Pauliana.)

4. *A megtámadás tényalapjai.*

A megtámadási kötelemnek nincs egységes tényalapja. A római actio Pauliana egyetlen egy tényalapon sarkalt: az in fraudem creditorem gestio-n. A modern megtámadási jog, és példáján indulva a magyar csődtörvény, e római alappal be nem éri. Körébe vont jogcselekményeket, melyekre a római jogi «fraus» szempontja többé nem illett: jogos fizetéseket és biztositásokat (27. §. 2.), melyeket az ismeretes «gratificationalis elmélet» bukása óta[2] a római jogi elmélet megtámadhatlanoknak tekint; kedvezményeket, melyek, bár az összhitelelezők érdekét sértik, a «fraus» vezérszava alá nem hozhatók (27. §. 3.); káros jogügyleteket, melyeket a közadós nem kárositó szándékkal, ha mindjárt kritikus vagyoni helyzetben kötött (27. §. 3.); a házassági vagyonjognak a hitelezők kárára való megváltoztatását, tekintet nélkül a felek kárositó szándékára (28. §. 3.); a rokonok és sógorok közötti káros ügyleteket, a nélkül, hogy ezeknek kárositó szándéka beigazoltatnék (28. §. 2.); minden ingyenes vagyonelidegenitést, a szándékra való tekintet nélkül (28. §. 1.). Mindez nem római; mindez nem actio Pauliana. És mindez, valamint nem függ össze a római Pauliánával, ugy nagy részben nem függ össze egymás között sem: a Pauliana mellé nem *egy*, hanem *több*, egymástól független, más-más szempont alá eső, megtámadási alap lépett.

E casuisticus tényalapokat lehet-e *egy* elvi szempont alá fogni? Megkisérték, hasztalanul. Minden egységes constructio, melyet eddig próbáltak, vagy tág vagy szük volt, vagy határozatlan. Szük, fölötte szük különösen azon constructio, mely a megtámadási tényalapokat manap is a Paulus prætor szempontjára, a «fraus»-ra kivánja visszavezetni. E szempont — mely a Cosack könyve megjelenéseig uralkodónak volt mondható — nemcsak a jóhiszemü ajándékvétel (28. §. 1.), de az u. n. gratificationalis fizetések esetében is (27. §. 2.) teljesen cserben hágy.[3] Szük is, tág is a «jogtalan gazdagodás» szempontja, melyre pl. Menzel kivánja reducálni a megtámadás tényalapjait: mert valamint az «qui suum recepit» nem «csalárdul» cselekedett, ugy azt sem lehet reá mondani, hogy «gazdagodott», vagy épen, hogy «jogtalanul» gazdagodott. «Jogtalan gazdagodássá» a megtámadható szerzés csak az által lesz, ha a törvény azt megtámadhatónak nyilvánitja; de egy szempont, melyet a törvény teremt, nem szolgálhat magának a törvénynek magyarázatára. Az «idegen kötelemért való szavatolás» (actio adjecticiæ qualitatis) szempontja, mely alá mások — igy Wendt legujabb pandektakönyvében — a megtámadási törvényt fogják, nem a megtámadási tényalapokat, hanem a megtámadás joghatásait foglalja össze: a tényalapok közös jellemzésére e szempont mitsem mond. Az a formula végül, a melybe Cosack, kitünő könyvének berekesztő fejezetében az összes megtámadási tényalapokat összefoglalja, annyira határozatlan, hogy jogi constructióra hasznavehetetlen: szerinte megtámadhatók azon szerzések, melyeket «jóravaló ember az adós hitelezőire való tekintetből el nem fogadott vagy meg nem tartott volna.»[4]

[1] Az előbbi közl. l. az 1. és 11. számban.

[2] A gratificationalis elméletről és a vele jelölt hires római jogi vita részleteiről l. Vangerow *Pand.* III. 697. §. jegyz.

[3] Ezt mondja már a hires l. 6. §. 7. D. h. t. (42, 8): Qui debitam pecuniam recepit ante quam bona debitoris possideantur, quamvis sciens prudensque solvendo non esse recipiat, non timere hoc edictum: sibi enim vigilavit. És l. 129. pr. de R. I. (50, 17): Nihil dolo creditor facit, qui suum recipit. V. ö. *Dernburg* Pr. R. II. §. 128. «Wer in Kenntiss des Antrags auf Konkurseröffnung Zahlung einer fälligen Forderung vom eventuellen Kridar annimmt, ist nicht in Dolus, die Zurückweisung der Zahlung in solcher Lage *wäre vielmehr eine Thorheit.*»

[4] «Anfechtbar ist eine Zuwendung aus dem Vermögen eines zahlungsunfähigen Schulders, welche ein gewissenhafter Mensch — bonus pater familias — mit Rücksicht auf die Gläubiger dieses Schuldners nicht angenommen oder behalten haben würde.» Cosack id. m. 365. l.

Ez a formula még kevesebbet mond, mint a «jogtalan gazdagodásé». Jóravaló ember meg fogja tartani azon tekintetet mindenkinek hitelezői irányában, melyet a törvény parancsol; de mikor kell e tekintettel lenni, azt épen a megtámadási törvény mondja meg. A megtámadási tényalapokat ama hitelezők iránti köteles tekintettel magyarázni akarni: circulus vitiosus.

Igazában ugy áll a dolog, hogy a megtámadás tényalapjai többrétüek, és hogy azokat *egy* közös alapra fejteni nem lehet. Valamint története római és germán, régi és modern forrásokból bugyog, ugy a mai megtámadási jognak sem törvényhozási ratiója, sem ténybeli előfeltételei nem egységesek. Paulus prætor csak bizonyos törvénykerülő, csalárd összejátszásokat akart egyensulyozni. Ő voltaképen uj jogot nem alapitott. Ő megmaradt a régi tételnél, hogy a mit contra legem nem szabad tenni, azt nem szabad in fraudem legis sem;[1] és ezért, valamint törvénytelen dolog, a hitelezőt ki nem elégiteni, ugy törvénytelen minden ügylet, mely a hitelező kielégitését meg akarja akadályozni. A fraus az adós részén, a consicientia fraudis a megtámadott részén: ezek a római actio Pauliana tényalapjának jellemző vonásai. E tényalapnak azonban semmi köze pl. a csődtörv. 28. §. 3. pontja tényalapjához. A férj, ki másfél évvel a csődnyitás előtt nejének megengedi, hogy hozományát a férj ingatlanára biztositja, sőt ki talán épen e biztositási engedély ellenében nyerte meg a lehetőséget, hogy neje vagyonát a maga üzletébe beruházza — az ilyen ügyletre csaknem lehet mondani, hogy az in fraudem creditorum történt? Mégis meg lesz támadható, még pedig tekintet nélkül a felek jóhiszemére és igaz szándékára, azon germánjogi jogtételnél fogva, hogy a feleség a férje adósságaiért saját vagyonával is szavatol.[2] A ki ezen és más nem-paulianai tényalapokra is erővel a «fraus» vagy «dolus» bélyegét akarja sütni,[3] erőszakot tesz, csak ugy, mint az, ki az egyöntetüség kedveért a «fraus» elemétől el akarna tekinteni még a voltaképen Pauliana elvi megokolásában is.[4]

Valóságban nem egy, nem is két, de legalább is háromféle alapon áll a mai megtámadás, sőt kétséges, vajon e háromra való reductióval is nem ejtünk-e erőt a valóságon? A kik kettős megtámadási alapot különböztetnek meg, azok széjjel tartják a «dolus» alapját az ajándékozásoktól. Ez nagyjában talán az uralkodó schema; ebben azonban a 27. §. 3. pontja esetei (fizetések, kedvezményezések) nem találnak helyet. Hogy ezeknek is helyet teremtsenek, mások hármasával csoportositanak: *a)* dolosus átruházások; *b)* a materialis csőd idejében történt átruházások; *c)* liberalis átruházások.[5] Azonban e beosztás is szük. Hogy valamennyi megtámadási alapot illeszthessünk beléje, dolosusoknak kell minősitenünk a közel rokonnal kötött ügyleteket (mint ezt az uralkodó véleménynyel pl. Dernburg *Pr. Pr. R.* § 129 és *Pand.* II. 146. §. 10. jegyz. teszi) és liberalisnak a női vagyon megtámadható biztositását vagy kiadását (Dernburg *Pr. Pr. R.* 128. §., *Pand.* 146. §., Endemann § 44) — pedig mindkét minősités akárhányszor ellentmond a valóságnak. Hogy a csoportositás, melyet a törvény követ, systematicai

[1] L. 29, 30 D. de leg. (1, 3).

[2] Menzel id. m. 130. l.

[3] Ez volt a Cosack könyvének megjelenéseig az uralkodó irány, sőt annak mondható ez irány talán mai napig is. Persze, hogy «dolus» számba veszik ezen nézet képviselői a megtámadottnak bármi irányu mala fidesét, sőt a hol ez utóbbit nem lehet kimutatni, ott holmi præsumptio doli, sőt fictio doli-hoz nyulnak, hogy a maguk elvi alapját fentarthassák. Ezen ferde felfogás ellen elsőnek Dernburg szólalt fel: Preuss. Pr. R. II. köt. 128. §. 7. jegyz. és Cosack id. m. 15—20. l. ez irányt, mint remélhető, többé fel nem támadásra, ledöntötte. E hamis uton indulnak egyébként sokhelyütt a német törvény indokai (110. l.: «Unredlichkeit»), az osztrák törvény indokai (l. Kaserer 90. l.: «dass der Anfechtungsgegner immer mala fide gewesen sein muss») és ezek alapján hazai iróink közül pl. Apáthy *A magyar csődjog rendszere* 142. l.: «mert a törvény a támadási jogot általában a *szerző rosszhiszeműségétől* teszi függővé.»

[4] Cosack id. m. 20. l.

[5] Igy Dernburg *Pr. Pr. R.* II. 128. §. Endemann *Deutsch. Concursverfahren.* 42. és köv. §§.

tekintetben nem lehet mértékadó, szükségtelen mondanom. A német törvény és utána a mienk többféle tényalapot foglal össze egy-egy szakaszban. A német törvény a fenti hármas csoportositást követi, a mienk pedig, más törvények példáját követve,[1] a megtámadás időhatárai szerint (27. §.: hat hónap a csődnyitás előtt, 28. §.: két év a csődnyitás előtt, 29. §.: tekintet nélkül bizonyos időre) osztályozza a megtámadási tényalapokat. Hogy ez utóbbi osztályozásnak tudományos értéke nincsen, világos; a tudományos rendszeresitésnek fogalmi szempontok, nem pedig ily külsőleges ismérvek szerint kell történnie. Ezért, ki a magyar megtámadási jogot tudományosan akarja tárgyalni, nem fogja a törvény sorrendjét követhetni, hanem önálló systematikához lesz köteles folyamodni. Hogy mire vezet az ellenkező eljárás, mely a törvény szavának paraphrasisát tudományos feldolgozás számba kivánja vétetni — ennek példájaképen álljon itt egyik hazai tankönyvünk beosztása: «A megtámadható cselekmények három csoportra oszthatók. Az első csoportba azok tartoznak, a melyeknél (?) a másik (?) fél a hitelezők csődigényének (?) tetszéséről tudomással birt; a másodikba azok, melyek a csődnyitást megelőzőleg *két esztendőn belül keletkeztek* (!!); a harmadikba azok, melyeknél csalás (?) forog fen.»[2] Mit szólana e beosztás szerzője, ha valaki teszem a kereskedelmi ügyleteket igy különböztetné: *a)* csereszerződések, *b)* munkaszerződések, *c)* oly szerződések, *a melyekből való igény egy esztendő alatt elévül*, stb.? Pedig ez a «tudományos» beosztás tizenkilencz, a másik egy hián husz.

Dr. SCHWARZ GUSZVÁV,
ügyvéd, egyetemi m.-tanár.

Felsőbirósági határozatok.

(I.) A jelen szám mellékletén 199. szám alatt közölt jogesetben a Curia kimondja, hogy a kir. tábla semmiséget követett el akkor, a midőn az időelőttiség kérdésén és elbirálásán tulterjeszkedve, a per érdeme felett is itélt a nélkül, hogy e tekintetben az elsőbiróság határozott volna. Következik ebből az, hogy a felsőbiróság, ha az alsóbirósagtól eltérőleg az időelőttiséget fenforogni nem látja, tartozik az ügyet ujabb határozathozatal végett az alsóbiróságnak visszaküldeni.

Az ugyane mellékleten 200. szám alatt közölt esetben a törvényszék a keresetet csakis elévülés okából utasitotta el. A felsőbiróságok az elévülésnek helyét nem látták, de elbirálták az ügyet minden irányban és nem terjesztették vissza az elsőbirósághoz ujabb határozat hozatala végett.

A szóban forgó kérdés az, hogy ha az alsóbiróság időelőttiséget vagy elévülést látva fenforogni, elutasitó határozatot hozott, a felsőbiróság azonban ezen kifogásokat elfogadhatóknak nem tartja, belemehet-e az ügy végleges elbirálásába, vagy az ügyet ez alsóbirósághoz kell-e visszaterjesztenie.

A német törvénykezési rendtartás értelmében, mely e kérdést legbővebben szabályozza, a visszaterjesztésnek csak akkor van helye, ha az alsóbiróság csupán pertgátló kifogások (processhindernde Einreden) felett határozott (500. §.). Ily kifogások külön tárgyaltatnak, itéletileg döntetnek el (248. §.) és az itéletek jogorvoslattal megtámadhatók. A pertgátló kifogásokat a 247. §. taxative sorolja fel, első helyen az illetőségi kifogást emlitve. Ezen kifogások mindannyian a kereset processualis előfeltételeit támadják meg és azt czélozzák, hogy alperes ne tartozzék a felperesi igény ellen védekezni, vagyis érdemben tárgyalni. A legélesebb megkülönböztetést a római jogi formuláris per tette, a hol a pertgátló kifogásokat in jure kellett megtenni és a magistratus intézte el őket, vagy a constitutio judicii, vagy a denegatio actionis utján, mig az egyéb kifogások a formulával a judex elbirálása alá adattak.

Ezen pertgátló kifogásokkal ugy az elmélet, mint a gyakorlat gyakran összetévesztette a halasztó kifogásokat (exceptiones dilatoriæ), a minő az időelőttiségi is, mely annyiban hasonlit azokhoz, hogy nem a felperesi jog, a támadólag fellépő igény végleges elutasitását czélozza, hanem csak az ideiglenes ezuttali elmozditást. A lényeges különbség azonban az, hogy ezen kifogás mégis érdembeli, mégis a kereseti jogot támadja meg.

A mi törvénykezési rendtartásunk csak egy pertgátló kifogást ismer: az illetőségit. Csak ezt tárgyalja külön az érdemtől, dönti el külön határozattal és ezen határozat ellen alkalmaz külön jogorvoslatot.

Az érdemleges tárgyalásnál alperes tartozik összes kifogásait és bizonyitékait első nyilatkozatában előterjeszteni (117. és 133. §§.). Az ügynek teljes és minden irányban történt letárgyalása után a biróság a perben kifejtett tények és előadott bizonyitékok alapján határoz. Marasztal, ha a kifogások egyikével sem látja a felperesi igényt lerontva; elutasit, ha ezt elérnie bármelyik kifogásnak sikerült.

A midőn tehát a biróság elévülés vagy időelőttiség okából elutasit, teszi ezt a tényállás és bizonyitékok teljes ismeretével. Elbirálta az ügyet a maga egészében, nem pedig csupán az elutasitás oka gyanánt szereplő tényező tekintetéből. Ez okból a biróság az itéleti indokokban tartozik az egész anyagot felölelni, elbirálni az összes felhozott kifogásokat, kifejteni, hogy elvetendők voltak-e vagy helyt kellett-e nekik adni. Ez ellen igaz, hogy bíróságaink sokat vétenek, de néhány felsőbirósági utmutatás megtenné a kellő hatást.

Az itt röviden elmondottakat a megbeszélt jogesetekre alkalmazva helyesnek azt tartom, ha a felsőbiróság érdemben végleg elbirálja az ügyet olyankor, a midőn az alsóbiróság az időelőttiségi vagy elévülési kifogást elfogadta. Az elévülés esetében ez mi kétséget sem szenvedhet, mert ennek folytán a biróság a felperesi igény megszüntét anyagi okból kimondja, csak ugy, mint ha azon alperesi kifogás szolgáltatná az elutasitás okát, hogy a tartozás ki van fizetve, a 200. számu határozat tehát kétségtelenül helyes.

Az időelőttiség kérdéséhez könnyebben férhetne szó, mert itt nem forog fen igény megszünte, hanem csak ezuttali elutasitás. Tekintve azonban, hogy ez is érdemleges kifogás, hogy a biróság itt is az összes kifogások elbirálásával hozta meg az itéletet, ily esetben sem bir kellő alappal felsőbíróságaink által következetesen követett azon gyakorlat, hogy ha e kifogásnak helyét nem látják, végleges itéletet nem hoznak. Az ellenkező, helyes felfogás a jogkereső közönség érdekét is jobban megóvja, mert a visszaterjesztési gyakorlat mellett sok évig eltarthat, a mig jogérvényes itélethez jut.

—

(II.) A ptrtás 35. §-ának második bekezdése értelmében, hozzávéve még a keresk. törvény 16. és 31. §§-ait, bejegyzett kereskedő könyvkivonati és számlabeli követeléseit azon hely bírósága előtt perelheti, a hol könyvei vitetnek. A kir. táblának váltótanácsa arra való tekintettel, hogy a budapesti kereskedő a budapesti keresk. és váltótörvényszéknél van bejegyezve, melynek hatásköre egész Budapestre kiterjed, és hogy a «hely» bírósága alatt Budapest főváros összes bíróságai értendők, azon gyakorlatot honositotta meg, hogy a budapesti bejegyzett kereskedő a budapesti járásbíróságok közt szabadon választhat követelésének érvényesithetése végett.

A jelen szám mellékletén 209. szám alatt közölt jogesetben a kir. tábla, egyezően az eljárt járásbirósággal, azt vallja, hogy ezen felfogás csak a kereskedelmi bíróságot

[1] Igy a porosz 1855-ki törvény, igy a német 1873-iki csődtörvényjavaslat is.

[2] Id. m. I. köt. 118. l. A kérdőjelek más szempont alá eső helytelen végeket jeleznek.

köti, a polgárit nem. A kir tábla olykép érvel, hogy a kereskedő az idézett törvényszakasz értelmében követelését csak azon *járásbiróság* előtt érvényesitheti, a melynek területén könyveit vezeti. Az alsóbiróság hosszabban és a maga szempontjából eléggé okosan argumentál, de megokolását a kir. tábla elejtette. E szerint a jelenlegi állapot az volna, hogy budapesti bejegyzett kereskedő, ha keresetét kereskedelmi biróság előtt inditja meg, keresetével bármely budapesti járásbirósághoz fordulhat, mig ha követelését polgári biróság előtt érvényesiti, azon járásbiróságnál kell keresetét megindítania, a melynek területén könyveit viszi.

Ezen megkülönböztetésnek semmi ratiója sincsen. Nem abból a szempontból kell kiindulni, mint az elsőbiróság teszi, hogy a kereset a magánjog vagy a kereskedelmi jog szabályai szerint birálandó-e el, mert a hatáskör és illetőség kérdéseihez a magánjog és a kereskedelmi jog anyagi szabályainak kevés közük van. A jelen esetben tisztán a helyi illetőségről van szó, melyet a ptrtás szabályoz, még pedig csupán a 35. §. második bekezdésének az intézkedése lehet irányadó.

Ezen törvényszakaszból kiindulva lehetetlen a tett megkülönböztetést helyeselni. Ha igaz az, a mit a kir. tábla váltótanácsa elfogadott, hogy hely=helység alatt egész Budapest és nem annak egyik kerülete értendő, akkor ugy kereskedelmi, mint polgári ügyekben szabadon perelhet a budapesti bejegyzett kereskedő bármily budapesti járásbiróság előtt. Könyveit Budapest helység területén vivén, perelhet annak minden járásbiróságánál. Ha azon felfogás nem áll, hanem a most közölt táblai határozat értelmezése, hogy a kereskedő követelését csak azon járásbiróság előtt érvényesitheti, melynek területén könyveit vezeti, ugy ennek a kereskedelmi biróság előtt inditott perekre is állnia kell.

Habár szerintem az utóbbi felfogás a helyes, még sem látom szivesen, hogy az illetőségi viták egy ujjal szaporodtak meg, még pedig oly irányban, a melyben a megoldás nem kereshető. Dr. GOLD SIMON.

A megitélt eskü elengedéséről.

A *Jog* 1888. évi 52. számában fentebbi czimen közzétett érdekes tárgyhoz kivánok e néhány sorban szólani. A *Jog* ekként ismerteti a tényállást és az abból vont következtetést.

«Az a fél, kinek az itélet folytán esküt kell tennie a perrendtartás 239., 241. §-aihoz képest, a kitüzött határnapon a biróság előtt megjelenik, és a felolvasott minta szerint az eskületételre késznek nyilatkozik; az ellenfél azonban kijelenti, hogy az eskü letételét nem kivánja, hogy annak letételét elengedi; továbbá mit tegyen a biró, ha az ellenfél az eskü letételét elengedi és az esküre kötelezett fél ez ajánlat elfogadására nézve nem nyilatkozik? s végre ha pedig az esküre kötelezett fél az annak elengedésére vonatkozó ajánlatot elfogadja? Akkor köteles a biró a felek megállapodását jegyzőkönyvbe venni és egyezség módjára elintézni.»

Jőjjünk tisztába először azzal, hogy ki élhet elengedés (renunciatio) jogával. Elengedni vagy lemondani valamiről annak lehet, kinek rendelkezése alatt áll valamely jog, annak szabad elhatározásától függ azt a maga javára kihasználni vagy a jog gyakorlását abban hagyni.

A. felperes *B.* alperes elleni peres ügyében, hogy a felperes által állitott ténykörülmény bizonyitható legyen, *A.*-nak eskü itéltetik. *A.* rendelkezhetik szabadon a joggal, hogy az esküt leteszi-e vagy nem? *B.* alperes kinek eskü nem lett itélve, az eskületétel elengedéséről tulajdonképen nem is szólhat. *B.* alperesnek az ellenfele részére megitélt eskünél nem activ, de passiv szerepe van, akár tetszik, akár nem, türnie kell, hogy a jogosult *A.* megitélt jogával szabadon él.

Hogy az utolsó pontban emlitett esetben tájékozhassuk magunkat, arra nézve legjobb irányadó azon eszme, hogy a törvénykezési eljárásban a biró sanctióját ne adja oly cselekményekhez, melyek az irott perjog rendjével vagy az elfogadott törvénykezési gyakorlattal ellenkeznek. Helyesen mondja Suhajda (lásd 1869. év perrend. 153. lap), hogy csak a per birája és a per folyamában, de nem a peren kivül kötött egyességek is birnak végrehajtás joghatályával. Az 1868: LIV. tcz. 257. és 124. §§-ban nyilván meg van irva, «ha a felek az eljárás folyamában megegyeztek, az jegyzőkönyvbe vétetik s jogérvényes itélet erejével bir, különben a biró az eljárás berekesztése után itéletet mond.»

A *Jog* fentebb is érintett vitás ügyben, midőn a megitélt eskü letételére megidézett peres felek a biró előtt megjelentek s az eskületételre jogosult fél kijelenti, hogy eskületételi jogával élni nem akar, peres felével a per tárgyára nézve kiegyezett, hogy a törvényes formának a biró megfelelhessen, egyszerüen az eskületételtől elállás és annak megemlitése vehető jegyzőkönyvbe, hogy kiegyeztek, kiegyezés által a pert kölcsönösen megszüntették, a nélkül, hogy magát az egyezményt venné a biró jegyzőkönyvbe. Nemcsak az eskü megitélésével, de az eskü nélküli itélkezés esetében is igen gyakran, a hozott jogérvényes itélettől eltérőleg szabályozzák peres felek magánegyezmény által a köztök peressé vált s itéletileg már eldöntött ügyet a nélkül, hogy az ily egyezmények birói sanctióban részesülnének. Perjogilag véve nincs is a között különbség, ha a biróság jogérvényes itéletet hoz, hogy eskü itéltetett-e meg abban vagy eskü megitélése nélkül hozatott az, vajon az itéletben a keresett jog valamely feltétel vagy viszont kötelezettség teljesitésétől tétetett-e függővé, a biró a peres tárgyról itélkezett, döntött a vitás kérdésben s azzal a peres felek között megzavart egyensuly az állam törvényes hatalmával helyreállitva van, csupán az itélet végrehajthatóságának miként jére lehet a hozott itélet minősége befolyással. Az 1868: LIV. tcz. 374. és 1881: LX. tcz. 30., 31. §§. szerkesztésében épen az esetre kivánta a szabályozást megtenni a törvényhozó, midőn az itélet vagy egyezség kelte után, a felmerült s magára a megitélt jog hatályára befolyással levő cselekmények felett rendelkezett, a nélkül, hogy az ily s a már meghozott itélet módositását eszközlő, peren kivül eső magánegyezmények a közvetlen birói sanctiót kötelezővé tennék.

GYUKICS VIKTOR,
kir. aljárásbiró.

Különfélék.

— **A Magyar Jogászgyülés állandó bizottsága** f. hó 6-án ülést tartott s elhatározta, hogy a legközelebbi jogászgyülés f. é. *október 2-án* és a következő napokon tartassék. Vélemények beérkeztek eddig a következőktől: Beck Hugó, (munkások kényszerü biztositása), ifj. dr. Neumann Sándor, Weinek József (különbözeti ügyletek), Vargha Ferencz (nyilvánosság kérdése az elővizsgálatban), Bozóky Alajos, Daempf Sándor (jogi oktatás reformja), Kiss István, Nagy Ernő (a miniszternek rendelet megváltoztatási joga), Ökröss Bálint, Trux Hugó (társas- és egyes-birósagok hatásköre). A kitüzött magánjogi kérdésre (A tulajdonszerzés kellékéül ingóknál az átadás megkivántassék-e?) vélemény nem érkezvén be, a bizottság elhatározta, hogy felhivja véleményezésre Zsögöd Benő kolozsvári egyetemi tanárt, Katona Mór győri jogakadémiai tanárt, Hollerung Alfréd kir. táblai birót és Lányi Bertalan rimaszombati kir. törvényszéki birót.

— **A pestvidéki törvényszék köréből** a következő sorokat vettük:

A budapesti ügyvédi kamarának 1888. évben igazságügyi állapotaink iránt észleltekről a m. k. igazságügyi miniszteriumhoz intézett jelentése azt is tartalmazza: hogy a pestvidéki kir. törvényszék mint telekkönyvi hatóság a telekkönyvi ügyek elintézésében s kiadványozásában késlekedik. Helyreigazitásul szolgáljanak a következő adatok: Telekkönyvi ügy elintézetlen maradt 1888 decz. 31-én 617, érkezett 1889 jan., febr. és márczius hónapokban 9591, elintézendő volt márczius 31-ig 10208, elintéztetett 1889 márczius hó 31-ig 10194, marad elintézetlen 1889 évi márczius hó 31-én 14. Kitünik tehát, hogy 1888. év végén telekkönyvi elintézetlen ügydarab csak 617 volt; mely szám 3—4 napi iktatásnak felel meg és igy hátraléknak teljességgel nem mondható. Kiadó hivatalban egy hétnél tovább leirás és szétküldés végett egyetlen ügydarab sem maradhat.

— **A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék ügykimutatása 1889. évi márczius havában.** Érkezett 6294, mult havi hátralék 671, volt elintézendő 6965. Elintéztetett ülésben (ülés tartatott 43) 4855, ülésen kivül 1183, összesen 6038, maradt hátralék 927. Az ülésben előadott 4855 darab

közt volt: 1. per 193, 2. sürgős ügy (végr. bizt.) 1262, 3. rendes ügy 3400, összesen 4855. Az elintézett 193 drb per között volt: 1. kereskedelmi per 68, 2. váltóper 122, 3. csődper 3, összesen 193. A perek elintézésének minőségét tekintve elintéztetett: 1. érd. itélettel 106, 2. ügydöntő és közbeszóló végzéssel 44, 3. meg nem jelenés indokából 43, összesen 193. Csőd nyittatott 5, megszüntettetett 6. Felsőbb bíróságoktól érkezett 137. Ezek közt volt: 1. helybenhagyó 81, 2. megváltoztató 28, 3. feloldó 5, 4. rendelvény 12, 5. curiai határozat 11, összesen 137.

— **Rendelet a telekkönyvi hatósággal felruházott valamennyi bírósághoz.** Az igazságügyminiszterium 13,228/89. sz. alatt a következő rendeletet bocsátotta ki: Több oldalról hozzám intézett panasz folytán a kir. pénzügyminiszter urral egyetértőleg értesitem a királyi bíróságot, hogy az italmérési jövedékre vonatkozó kártalanitási eljáráshoz szükséges telekkönyvi másolatok az 1888: XXXVI. tcz. 27. §-a értelmében a telekkönyvi hatóságok részéről bélyegmentesen adandók ki. A telekkönyvi kivonatok hitelesitési záradékában a bélyegmentes kiállitás czélja mindenkor határozottan kiteendő. Budapesten, 1889. évi április 5-én. Az igazságügyminiszter helyett: Teleszky István államtitkár.

— **A kir. tábla** ujabban mind pontosabban ellenőrzi a bünvádi eljárás szabályainak betartását. Ime itt ismét egy eset: A zombori törvényszék E. János és Szila becsületsértési s hatóság elleni erőszak ügyében vádhatározat nélkül közvetlenül végtárgyalásra tüzött ki határidőt s idéztette meg bepanaszlottakat. A királyi tábla 1888. évi 21,728. szám alatt hivatalból megsemmisitette; mert vádlottak ellen a BTK. 165. §-ában körülirt hatóság elleni erőszak büntette miatt rendeltetett vizsgálat; mert a kir. ügyész vádlottak ellen a 262. §-bani nyilvános becsületsértés vétsége miatt emelt vádat; mig a hatóság elleni erőszak miatti eljárás megszüntetését inditványozta; mert a törvényszék fentebbi végzésében vádlottakat közvetlenül végtárgyalásra idézte a nélkül, hogy eme végzésben a vád tárgyát képező cselekményt megjelölte és a hatóság elleni erőszak büntette tárgyában tett inditványra vonatkozóan határozott volna; mert a jelzett végzésben foglalt intézkedést a törvényszék egyáltalában nem indokolta, holott minden birói határozat indokolandó, s közvetlen idéző végzésben pedig az is megokolandó, hogy a vádhatározat mellőzésével közvetlen idézés helye forog fen; mert hogy vádlottak a terhökre rótt büncselekmények elkövetését sem be nem ismerték, sem annak elkövetése két tanu egybehangzó vallomásával támogatva nincsen s igy a vádalahelyezési határozat hozatalának mellőzése indokoltnak nem mutatkozik: a kir. tábla abban, hogy a törvényszék a vádhatározat mellőzésével vádlottakat közvetlenül végtárgyalásra idézte s abban, hogy ezen idéző végzést nem indokolta s a hatóság elleni erőszak büntettére vonatkozva határozatot nem is hozott, alaki szabálytalanságot talált.

— **Az elsikkasztott óra tulajdonjogának problemája.** *Kir. Curia* (a pestvidéki kir. tszék előtt sikkasztás vétségével vádolt J. József elleni bünügyben): Tekintve, hogy az első birói itéletnek a kir. itélő tábla által jóváhagyott azon intézkedése, mely szerint a birói letétben levő és a sikkasztás tárgyát képező óra iránt a tulajdonos D. Pál ellen egy évre szóló hirdetmény kibocsátása s ha ez idő alatt nem jelentkeznék, a kir. kincstár javára elárvereztetése rendeltetett el: az eljárási szabályokba ütközik; mert egy részről ilynemü eljárást bünvádi gyakorlatunk nem ismer; másrészt pedig bünvádi ügyekben is a kártérités vagy a tulajdonjog kérdésének elbirálásánál a magánjog elvei az irányadók, ezek szerint pedig elévülés folytán a tulajdonos tulajdonjogát ingó dologra egy év alatt sem veszti el; tekintettel arra, hogy a káros tulajdonát képező óra ez idő szerint csak birói letétként kezelhető, erre nézve pedig a birói letétekre vonatkozó szabályrendeletek, jelesen az 1879. évi Rendeletek Tára 2. sz. a. megjelent 1878. évi junius 23-án 17898. sz. alatt s az utóbb megjelent igazságügyminiszteri rendeletek irányadók: mindkét alsóbbfoku bíróságok itéleteinek azon része, mely a kérdéses órának a kincstár javára leendő árverezését rendeli, megsemmisittetik s az elsőfoku bíróság utasittatik, hogy a kérdéses óra iránt a letétek kezeléséről kiadott miniszteri utasitás szerint járjon el. (7187/88. febr. 22.)

— **A Boulanger** ellen inditott bünvádi eljárás alkalmából időszerünek tartjuk az 1875 julius 16—18-diki franczia alkotmány-törvénynek 12. pontját reproducálni, melyen a franczia senatusnak illetékessége ezen ügyben alapszik. Ezen pont következőképen hangzik: «— — Le Sénat peut être constitué en cour de justice par un décret du Président de la République, rendu en conseil des ministres, pour juger *toute personne prévenue d'attentat commis contre la sureté de l'Etat.* — Si l'instruction est commencée par la justice ordinaire, le décret de convocation du Sénat peut être rendu jusque'à l'arrêt de renvoi. — *Une loi déterminera le mode de procéder* pour l'accusation, l'instruction et le jugement.» Az itt jelzett törvény, mely ez esetben a vád alá helyezést, a vizsgálati és a birói eljárást szabályozná, eddigelé már meg lett alkotva. *Lebon* tanár és a senatus elnökének irodafőnöke azt irja: «Das Staatsrecht der französischen Republik» czimü müvében (1886) (l. Marquardsen: «Handb. d. öffentl. Rechts» IV. I. 6. 73. lap), hogy azon esetben, midőn valakit az állam biztonsága ellen intézett merénylettel vádolnak és a midőn a rendes bíróság inditotta meg a vizsgálatot, akkor az ezen ügyet a senatusra ruházó decretum csakis a vádkamara azon határozatának meghozatala után bocsátható ki, melylyel ezen ügy az esküdtszéki bírósághoz áttétetik. Boulanger bünperében a büntetendő cselekmény minősitése és a büntetés neme, elitélése esetében, nem fog nehézséget okozni, mert az ellene emelt vád a Code pénal 87., 88. és 89. czikkein alapszik. *gl.*

«Irodalmi reputatio.»

E hangzatos felirattal jelent meg *Nemo* aláirással egy czikk a «Magyar Igazságügy» áprilisi számában a Magyar Jogászegyletben *a birák és birósági hivatalnokok felelősségéről szóló törvényjavaslat* czim alatt tartott felolvasásomról.

A «birálat» a lap élén, mintegy vezérczikknek szánva látott napvilágot, tehát ugy látszik, hogy a szerkesztőség nagyobb sulyt szándékolt neki adni.

Bármily erős volna a kritika, nem szólaltam volna fel, mert a szakszerü kritikát örömmel fogadja mindenki. De ha létezik «irodalmi reputatio», kell, hogy létezzék «kritikai reputatio» is, és ezért kell reá térnem *Nemo* közleményére.

Felolvasásomnak tárgya a magyar *birói fegyelmi törvényjavaslat* volt; ezzel foglalkoztam és kellett kötelességszerüen foglalkoznom. Összehasonlitottam néhány idegen nép fegyelmi törvényét a javaslattal, kimutattam vagy legalább megkiséreltem kimutatni, hogy a mai fejletlen szervezet mellett a birói függetlenség, mely, fájdalom, helytelen törvényhozói intézkedések folytán ugy sem áll erős alapon, e javaslat által még inkább leigáztatnék. Ez volt felolvasásom tárgya, és most előáll *Nemo*, és *azért*, mert egy 1883-iki franczia *birósági szervezeti törvényt* nem idéztem, más indok hiányában következőt decretálja: «Reámutathatnánk a füzet más tévedéseire is. Nem teszszük, mert nincs időnk és terünk egy teljesen értéktelen dolgozat czáfolgatására.»

Ámde mit mond ki az 1883-iki franczia törvény, melyet — *elismerem bünömet* — nem idéztem? Talán kimondja, hogy a birák akár az első folyamodáson akár a legfőbb törvényszéken 65 éves korukban a miniszter tetszése szerint nyugdijazhatók? Talán kimondja, hogy a «nyilvánvaló tévedésért» is felelős a biró? Talán megengedi az áthelyezést fegyelmi büntetésként? Nem. E törvény rendeli, hogy fegyelmi büntetés csakis a Cour de Cassation által alakitott Conseil Superieur által mondható ki, tehát még több garantiát statuál a birák számára, de egyébként fentartja az általam idézett X. év senatus consultumát, az 1810-iki törvényt és decretumot, és az 1852 márczius 1-ről kelt decretumot, vagyis a fegyelmi intézkedéseket egész terjedelmükben.

De azért, mert egy illetékes franczia fegyelmi hatóságot nem emlitettem, — egyéb indokot fel nem hoz, hacsak nem tekinti indoknak azt, hogy nincs sem ideje sem tere a felolvasással foglalkozni, — pálczát törni valamely munka felett, talán még *Nemo*-nak sem volna szabad. Mert mit jelent *Nemo* magyarul? *Senki-t!* Ily kijelentésekre pedig csak *Valaki* van hivatva — az, a kinek a tudományban, a jogirodalomban neve és elismert sulya van.

És még egyet.

Nemo-nak az sem tetszik, hogy a Jogászegylet nagyérdemü elnöke szerencsés inspiratiójunak mondta értekezésemet, mert a birói függetlenséggel kapcsolatban tárgyaltam a fegyelmi javaslatot. Megvallom, hogy az elnök e kijelentése büszkeségemet képezi. Pedig a mély tudományu elnöknek itélete mégis csak felér a *Senki-k* véleményével.

Dr. Székely Miksa.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (VIII., Sándor u. 9. sz.)
Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (IV. gr. Károlyi u. 24 sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (IV. Egyetem u. 4. sz.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Huszonnegyedik évfolyam. 16. SZ. Budapest, 1889. április 19.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Sándor-utcza 9. sz., I. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az osztrák büntető-törvénykönyv javaslata. Dr. FAYER LÁSZLÓ egyetemi rk. tanártól. — Házassági vagyonjogunk átalakulása. Dr. SIPOS ÁRPÁD nagyváradi jogakadémiai tanártól. — Vádalához helyezés a bünvádi eljárás javaslatában. Dr. ILLÉS KÁROLY budapesti ügyvédtől. — Törvénykezési Szemle: Magánvádló felebbezési joga a kir. járásbiróságok hatáskörébe eső, magánvádra üldözendő cselekmények tekintetében, büntetés kimérését illetőleg. CSIZSINSZKY AGOST beregszászi kir. alügyésztől. — Megjegyzések a végrehajtási törvényhez. HUF JÓZSEF soproni ügyvédtől. — Különfélék. — Nemzetközi szemle. — Irtások. *Melléklet:* Curiai Határozatok, stb.

Az osztrák büntető-törvénykönyv javaslata.

Az osztrák büntetőtörvénykönyv javaslata, mely a napokban terjesztetett a birodalmi tanács elé, 1867 óta a hatodik szövegben jelen meg. Az elsőt a dualistikus alkotmányos æra első igazságügyminisztere nyujtotta be 1867-ben; ezt 1870-ben átdolgozta egy parlamenti bizottság. Majd *Glaser* igazságügyminiszterré neveztetvén ki, az eklektikus jellegü javaslatot mellőzte s ujat szerkesztett a német büntető-törvénykönyv alapul vétele mellett. Főjellemvonása a Glaser-féle munkálatnak az alternativ büntetési tételek rendszerének továbbfejlesztése s ezzel a büntetéseknek a német törvényhez képest tetemes enyhitése. Glaser javaslatát a parlamenti bizottság átdolgozván, a leglényegesebb módositás az volt, hogy a javaslatból a bizottság a halálbüntetést kiküszöbölte. Már a Glaser javaslatában is csak a felségsértésre és bizonyos qualifikált gyilkosságokra (apa vagy anya meggyilkolására, több ember meggyikolására, kegyetlen gyilkosságra, visszaesésre) szorittatott a halálbüntetés, de a bizottság még ily terjedelemben is perhorreskálta e büntetésnemet. A javaslat törvénynyé válta leginkább azon hiusult meg, hogy nem volt lehetséges a halálbüntetés kérdése iránt megállapodást létesiteni a kormány és az alsóház között. Ugyanazon jelenség ez, mint nálunk történt 1844-ben, midőn a Karok és Rendek oly makacsul ragaszkodtak a halálbüntetés eltörléséhez, hogy e miatt az egész törvénymü létrejötte meghiusult.

Glaser utóda *Prazak* 1881-ben ujolag beterjesztette az eredeti kormányjavaslatot; de a halálbüntetés kérdésén a megegyezés ismét hajótörést szenvedett.

Az uj igazságügyminiszter *Schönborn gróf* fel akarja eleveniteni a kérdést s némely «conservativ» szellemü toldások után beterjesztette ismét a Glaser-féle javaslatot. Ugy látszik, számit arra, hogy a birodalmi tanács jogászi köreiben átalakultak a nézetek. Mert javaslata a birodalmi tanács bizottságának előbbi álláspontjához nemcsak hogy közeledést nem mutat, de az ür még sokkal nagyobbá lett az uj módositások által.

A szabadságvesztés-büntetések végrehajtását a kegyetlenségig szigoritja. A fegyház, a fogház és az elzárás — tehát az államfogház kivételével valamennyi szabadságvesztési büntetési nem — a biró által sulyosittathatik: 1. böjtöltetéssel, mely hetenkint kétszer alkalmazható; 2. kemény fekhelylyel (deszkákon), hetenkint szintén kétszer; 3. sötét magánzárkába helyezéssel, mely hetenkint egyszer 24 óráig tarthat. Ezen sulyositások öt évig tarthatnak.

S hozzájárul azon határozmány, hogy ha a térviszonyok megengedik, az egész időleges fegyház és fogházbüntetés magánelzárásban hajtatik végre. A Glaser és Prazak-féle javaslatok a magánelzárást legfölebb három évre állapitották meg; a legujabb javaslat e korlátozást egyszerüen kihagyta.

Ha pedig az életfogytig tartó fegyházra itélt fegyencz büntettet vagy legalább hat hónapig tartó fogházzal büntetett vétséget követ el, lánczra is vagy bizonyos esetekben szoros lánczra (feste Fesselung, Anhaltung am Ringe) itélhető.

A mi különösen a halálbüntetést illeti, e tekintetben az uj javaslat az előbbi kormányjavaslaton, sőt a ma már szintén tulszigorunak elismert német büntető-törvénykönyvön is tulmegy. A gyilkosság fogalmát kiszélesiti; hozzácsatol számos kategoriát, melyek a német és a magyar büntető-törvénykönyvekben — a præmeditatio meg nem állapithatása folytán — a szándékos emberölés büntettét állapitják meg, és meghatározza a gyilkosság büntetését feltétlenül halálban. Az enyhitő körülményeket a gyilkosság büntetésének kiszabásánál nem veszi figyelembe.

Ugyancsak a halálbüntetés kiterjesztéseként jelentkezik a dynamit-büntetteknek a codificatióba való bevonása. A javaslat e tekintetben az 1884-iki német specialis dynamittörvényt veszi mintául. A ki robbanó szereknek robbantó eszközül való alkalmazása által másnak tulajdonára, egészségére vagy életére veszélyt idéz elő, 15 évi fegyházzal büntettethetik; ha e cselekménynyel sulyos testi sértés okoztatik, szintén 15 évig terjedhető fegyház, ha emberhalál okoztatott, életfogytig tartó fegyház a büntetés. Ha azonban a tettes a halálos eredményt előre láthatta, halálbüntetés mondandó ki. Tehát nemcsak a felségsértés és a gyilkosság, de a robbanó szerrel *gondatlanságból* okozott emberölés is halállal büntettetik. (A magyar büntető-törvénykönyv a robbanó szerekről külön meg sem emlékezik, a mi szerintem kissé messzire megy a — gondatlanságban.)

Az osztrák igazságügyminiszter pártállására leginkább jellemző a vallás elleni vétségekről szóló fejezet ujjáalakitása. Kimondja a javaslat, hogy a ki nyilvánosan Istent káromolja vagy az Istenben vetett hitet lerombolni törekszik vagy a vallás iránt megvetést mutat, három évig terjedhető *fegyházzal* vagy fogházzal büntetendő.

Végül kiemelendőnek tartom a következő uj delictumot. A ki ingó dolognak hitelre való eladásánál a vevő könnyelmüségét, gyengeelméjüségét vagy tapasztalatlanságát kiaknázza az által, hogy őt rábeszéli oly beszerzésekre, melyek az ő *társadalmi és gazdasági viszonyainak* nyilvánvalóan meg nem felelnek, vagy hogy önmagának vagy másnak oly ellenszolgálatokat tétet vagy igértet, melyek az eladott tárgy értékét messze tulhaladják: ha ily ügyleteket üzletszerüleg vagy szokásszerüleg köt, egy évig terjedhető fogházzal és 2000 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntettetik. (E szerint az iparos és a kereskedő köteles, mielőtt valakinek valamit elad, ennek társadalmi és gazdasági viszonyait kipuhatolni.)

Egyebekben a javaslat megegyez Glaser munkálatával, a mely azonban ma már szintén elavultnak tekinthető. A mióta Glaser a javaslatot a hetvenes évek elején kidolgozta, nagyot haladt a büntető jogtudomány. Erről az uj javaslat mitsem akar tudni. — —

Mily ellentét az osztrák és a magyar viszonyok közt! A mi igazságügyünkre nézve szabadelvü reform-korszak van készülőben, Ausztriában a merev reactio.

Dr. FAYER LÁSZLÓ.

Házassági vagyonjogunk átalakulása.[1]

Az eszményi igazsággal nem mindig találkozunk a jogban; még annak legszélesebbre taposott ösvényén, a magánjog terén sem.

A méhmagzat — mihelyt jogairól van szó — már megszülöttnek tekintendő, noha még az anyaméhben van; szülessék azonban halva, olybá veendő, mintha nem is fogantatott volna, ámbár a hulla ellenkezőt bizonyit; ha pedig élve, de torzalakban jő világra, halva szülöttnek tekintendő.

Ezek, s a magánjognak ehhez hasonló számos rendelkezései azonban csak a fictiók, melyek arra kényszeritik az emberi elmét, hogy a valóság ellenkezőjét képzelje igaznak. De a jog más esetekben is eltér az eszményi, a szigoru jogi következetességen alapuló igazságtól, némelyekben pedig kénytelen bevallani, hogy annak megközelitésére csak törekszik.

Avagy:

a specificatio esetei, midőn valaki másnak ingóságait földolgozza, átalakitja, s ezen véletlen, néha önkényes tény által azokra tulajdonjogot szerez;

a tulajdonkeresetnek a forgalom érdekében felállitott korlátolásai;

a tényleges uralmat, birtokot alapos jogigényekkel szemben is védő rendelkezések, — megfelelnek-e az eszményi igazság azon fogalmának, mit magának a jogról az ideális fölfogás alkot? . . .

A jog gyakorlati feladatát tekinti. Mindezen s más hasonló esetekben az eszményi igazságot kergetők panaszaira egész őszintén azzal védheti magát: *mert nem lehet másképp, tehát igy van*, s aztán fejükre olvassa saját okoskodásukat, «a mi van, az szükséges és czélszerü, s a mi czélszerü, az észszerü is.»

Jóval kényesebb a jog helyzete, midőn a megoldás egyedüli lehetősége vagy a kézzelfogható czélszerüségi okok az eszményi igazságban esett kárt nem pótolják, midőn a jogélet oly feladatokat tüz eléje, melyeknek megoldása elől ki nem térhet, de megalkotott szabályainak gyakorlati alkalmazása után méltán támad kételye: vajon nem az eszményi igazságot, hanem csak a czélszerüségi kivánalmakat sikerült-e megközelitenie? ! . . .

Azon problemák között, melyek a jogalkotás képességét próbára teszik, a legnehezebbek egyike: a házasfelek közötti vagyonviszonyok kérdésének szabályozása.

A két házasfél közt, kik egyesültek, hogy az élet kevés örömét és sok baját egymással hüségesen megoszszák, s a küzdelmet a létért együttesen folytassák, hányszor merülnek fel az anyagi kérdésekben egyenetlenségek, s válnak a lelkiismeretes gondossággal alkotott jogszabályok értéktelenekké, midőn: az erős akarat gyönge hajlitható kedélylyel, az önzés jószivüséggel, a pazarlás, a fényüzési hajlam egyszerüség és takarékosságra hajló természettel, a számító munkásság könnyelmü renyheséggel áll szemben, és érvényesiti — legtöbb esetben mindkét — mindenesetre pedig az ártatlan fél hátrányára káros hatását!

A jog a legrégibb idők óta igyekszik a házasfelek közötti vagyoni kérdéseket szabályozni, legfőbb czélját s feladatát az képezvén, hogy mindegyik házasfél vagyonérdekét a másik fél visszaélései ellen lehetőleg védje.

Miután pedig ezen czél különböző utakon közelithető meg, azonfelül a házasfeleknek egymás iránti viszonya, különösen pedig a nőknek az eltérő társadalmi felfogásból eredő különböző jogállása szükségkép belejátszik a kérdésbe: természetes, hogy különböző házassági vagyonjogrendszerek keletkeztek.

Ezek közül a legrégibb és ismertebbek egyike a római jog rendszere, mely az érdekeket ugy véli legjobban és kölcsönösen megvédeni, hogy a házasfelek között törvényes vagyonközösséget nem állapit meg. Nemcsak a férj, hanem a nő is megtartotta azon vagyonát, a mivel a házasság megkötésekor birt, vagy a mit a házasság tartama alatt szerzett; ezek az ő magánvagyonai — paraphernái — voltak, miknek kezelésébe a férj csak annyiban folyhatott be, a mennyiben ezt a nő neki megengedte vagy épen szerződés által biztositotta.

Egyedüli kivételt a női hozomány, a dos képezett. Azon vagyon volt ez, mit a nő felmenői tartoztak adni, ámbár adhatta más is, és a mi a férjnek kezeibe — a házasélettel egybekötött terhek viselésének könnyitése végett — volt szolgáltatva. Ugy a férjnek: a hozomány használatára esetleg tulajdonára vonatkozó jogai, valamint: annak fentartására és visszatéritésére fenálló kötelezettségei, röviden: az egyedüli törvényes vagyonközösség jogviszonyai a házastársak között részletesen szabályozvák.[1]

Hivják ezt némelyek paraphernális rendszernek, általában azonban dotális rendszer elnevezése alatt ismeretes.

Külön vagyonjogrendszernek is nevezhető, s a most érvényben levő tételes törvények közül az osztrák polg törvénykönyv áll ez alapon. A házassági viszony magában véve e törvény szerint sem állapit meg vagyonközösséget vagy épen vagyonegységet. Mint a férj, azon módon a nő is megtartja azon javait, miket már akkor birt, midőn házasságra lépett, vagy később a házasélet alatt szerzett; a férj e vagyon kezeléséből — hacsak a házasfelek ellenkezőkép nem szerződtek — ki van zárva, mert a nő vagyoni viszonyaira nézve nem jut a férj gyámsága alá, sőt vagyonára férjével, ugy mint harmadik személyekkel szabadon szerződhet. Egyedül azon vélelmet állapitja meg a törvény, hogy ha a férj a nő vagyonát tényleg kezeli, azt kell föltenni, hogy a nő vagyona igazgatását férjére bizta; ez azonban csak vélelem, s e vélelemnek és azzal a férj intézkedési jogának a nő egyszerü ellenmondása véget vethet. Sőt igazolt kár vagy veszély esetén a férjtől vagyona igazgatását még akkor is visszaveheti, ha azt szerződés által ruházta férjére.

Csupán a női hozomány azon vagyon, a mire törvényes vagyonközösség van megállapitva. Ez az a vagyon, mely egészen olyan jogi természetü, mint a római dos; rendeltetése ennek is az, hogy a férjnek átadassék s a házasélet terheit könnyitse, épen ugy tartoznak a nő felmenői hozományt adni, föltéve, hogy erre elégséges vagyonnal birnak. A hozomány használata, esetleges tulajdonjoga, fentartása és visszatéritése csaknem egészen a római jog szerint van szabályozva.

A hozomány közösségét leszámitva: törvényes vagyonközösség nincs, s a házasság tartama alatt szerzett vagyonokra — ha csak az ellenkező be nem bizonyul — az a vélelem, hogy azokat a férj szerezte; általános vagyonközösséget csak a házasfelek világos szerződése állapithat meg, s a mennyiben annak tárgyait ingatlanok is képezik, a közös tulajdon — a korábban szerzett dologi jogok sérelme nélkül — a telekjegyzőkönyvben kitüntetendő.[2]

E rendszer értelmében: a házasfelek közt csak életközösség létezik, törvényes vagyonközösség pedig — a női hozományt leszámitva — nincs, hacsak a felek szerződésileg ilyet nem létesitenek; a házastársak érdekei tehát a vagyonkérdések elkülönitése által nyernek védelmet.

Ezzel szemben áll az ellenkező felfogás, mely az életközösséget vagy egységet a vagyoni viszonyokra is kiterjeszti, s ezt amannak szükségképi következményeül tekinti, két — alapeszméjében azonos — végeredményében mégis különböző rendszert produkálván.

[1] A nagyváradi kir. jogakadémia f. é. márczius hó 17-én végbement 100 éves ünnepi évfordulóján tartott értekezés.

[1] Müller «L. d. Institutionen» Lipcse 603. s köv. 597. s köv. l. Arndts «L. d. Pandecten» 412. s k. 395. s k. §§.

[2] Oszt. ptkv. 1233—1241. §§-ai, továbbá 1218—1229. §§.

Az egyik a vagyonközösség (Gütergemeinschaft) rendszere, melyben a házasfelek vagyona nem csupán külsőleg, a házasság tartamára egyesittetik, hanem a korábban fenállott tulajdonjog elenyészvén, a vagyonok összeolvadnak, közös tulajdon tárgyai lesznek, melyhez mindkét fél a házasság előtti egyéni tulajdonnak arányában, tehát eszmei részarányban bir joggal. Ennek következménye az, hogy a házassági viszony megszünte esetében a közös vagyon nem a közösség előtti állapotnak megfelelően természetben, hanem — mint a közkereseti társaságnál — az eszmei tulajdon szerint értékarányban osztatik meg.

A másik a vagyonegység (Gütereinheit) rendszere, melyben a nő vagyona a férj vagyonával a házasság tartamára külsőleg egyesül, s a nő tulajdonjoga a házasság alatt nyugszik, és annak felbontásával ujul meg, a mikor is az egyesitett vagyon elemeire bomlik, a nő vagy örökösei az egyesitett vagyonból — nem a közös tulajdonjog eszmei részarányában való osztály alakjában —, hanem természetben nyernek kielégitést.

Mindkét rendszer közös jellemvonása: hogy a férj lévén a család feje, a nő vagyonilag is a férj hatalma alá kerül, mivel mindkét rendszerben a férj részére: a vagyon kezelése, igazgatása, használata tekintetében terjedelmes jogok biztositvák. Épen azért közös ismérvük az is, hogy a férjnek kiszolgáltatott, vagyonilag is hatalmába adott nő érdekeinek védelmére alkotván szabályokat, teljes merevségében egyik sem volt fentartható, hanem — mint ezt a tételes törvények mutatják — a nő érdekében a férj hatalmának korlátolása által módosult.

A törvényes vagyonközösség olykép, hogy vagy bizonyos határozott javakra, vagy azok bizonyos fajára, pl. az ingóságokra, avagy a vagyonok minőségére való tekintet nélkül a házasság tartama alatt szerzett dolgokra korlátolt s ilykép a részleges vagyonközösség különböző válfajai keletkeztek. A vagyonegységi rendszer pedig az által enyhült, hogy a jog engedélye vagy külön szerződés folytán a nő bizonyos vagyonokat az egyesitett vagyonba nem szolgáltatott be (Sondergut), hanem azokat szabad rendelkezési joggal magának fentartotta (Vorbehaltenes Gut), az egyesitett javakra nézve pedig a férj elidegenitési jogai vagy teljesen megszüntek vagy pedig korlátolva lettek, s igy a férj jogai sajátkép a haszonélvezetre (usus fructus maritalis) szoritkoztak.[1] Mindezen módosulások közeledést jelentenek a különvagyonjogi, vagy a dotális rendszer alapeszméjéhez.

(Folyt. köv.) Dr. SIPOS ÁRPÁD.

Vádaláhelyezés

a bünvádi eljárás javaslatában.

V.[2]

Tisztán gyakorlati érvet foglal magában a *3-ik pont*, mely szerint a kötelező vádhatározat rendszere lassitja az eljárást, s ez által a vizsgálati fogság tartama is meghosszabbittatik (Indokolás 336. l.).

Ezzel szemben mindenekelőtt utalunk az elmondottakra. Ha csak azokat az eseteket tartjuk szem előtt, a melyekben a vizsgálati fogoly elitéltetése, s a főtárgyalás sikere bizonyos: ezekre nézve a közbeszóló vádhatározat mellőzése kétségkivül megröviditi a vizsgálati fogság tartamát; de minthogy itt a vizsgálati fogságot a bünösség megállapitása utólag sanctionálja, sőt a birónak módjában áll azt a büntetésbe is beszámitani: ennélfogva a vizsgálati fogság hosszabb tartama ily esetben legkisebb sérelmet sem ejt az egyéni szabadságon. Ha azonban vádlott a vizsgálati fogság daczára felmenthető, vagy felmentendő, s ha ez már a vádaláhelyezés stadiumában megtörténhetik: ekkor a vádtanács közbelépése nem hogy meghosszabbitaná, hanem egyenesen megröviditi a vizsgálati fogságot. Példa erre a Geffcken-ügy. S minthogy a vizsgálati fogoly, mint kimutattam, mindig sokkal inkább kivánkozik itélő birája elé, mint a szabadon lévő terhelt: ebből következik, hogy a facultativ vádhatározat rendszere mellett legtöbb esetben az is csak a főtárgyalás után szabadul meg, kinek szabadságát az obligatorius rendszer már a vád stadiumában visszaadta volna.

A kötelező vádhatározat rendszere tehát nem idézi elő az egyéni szabadságot sértő (vagyis az alaptalan) vizsgálati fogság meghosszabbitását. Hogy pedig egyébként sem válik az által hosszadalmasabbá az eljárás, mint a facultativ rendszer mellett: ezt a következőkből könnyen beláthatjuk.

A facultativ rendszer mellett a közvetlen megidézés keretébe nem tartozó ügyek a vád stádiumában két kategoriába oszolnak. Az egyikbe tartoznak azok, melyekben a terhelt elfogadja a vádiratot, s annak alapján megy a főtárgyalásra, a másikba viszont azok, melyekben a terhelt kifogást tesz a vádirat ellen, s a vádtanács határozatát kéri ki. Az előbbi esetekre nézve a fennebbiek nyomán biztosan mondhatjuk, hogy azok tetemes része sokkal hiányosabban kerül az itélő biró elé, mint a hogy oda kerülne akkor, ha előbb a vádtanács tisztitó tüzén keresztül ment volna. Ha tehát ezekben az esetekben gyorsabban bekövetkezik is a főtárgyalás napja: ezt a látszólagos előnyt sokszorosan lerontja a főtárgyalás meghiusulása s ujabb és ujabb főtárgyalások elrendelése. Nálunk ma alig van fontosabb ügy, melyben legalább két vagy három főtárgyalásra szükség ne volna, mielőtt az a Curia végeldöntésére megérnék, s az ily ügyek száma az uj eljárás szerint sem fog csökkenni, ha az ügyek nagy része a vizsgáló birótól egyenesen az itélő biró elé jut. A mit tehát megnyerünk a vámon, azt kétszeresen elveszt-jük a réven, az ily rövidségre teljesen rá illenek Baar nagy jelentőségü szavai: «Auf diesen Fall aber dürfen Institutionen nicht gegründet werden wenn wir nicht zu einer Justiz kommen wollen, die an Kürze freilich Nichts, an Garantien aber Alles zu wünschen über lässt.»

A második csoportba tartozó esetek a facultativ rendszer mellett sem kerülnek gyorsabban az itélő biró elé, mint az obligatorius mellett. Sőt ha e tekintetben egy kis párhuzamot vonunk az 1886. évi s a legujabb magyar javaslat közt: ugy a gyorsaság pálmáját az előbbinek kell oda itélnünk. Ama határidők, melyek a vizsgálat befejezése s a vádtanács által kitüzött tárgyalás közé esnek, az 1886. évi javaslat szerint a következők: *a)* a vádirat beterjesztése a vizsgáló biróhoz: az iratok vételétől számitott 8 nap (334. §.); *b)* a vádirat beterjesztése a vizsgáló biró által a vádtanácshoz: a terheltnek történt kézbesitéstől számitott 8 nap (339. §.); *c)* a tárgyalás kitüzése a vádtanács által: az iratok vételétől számitott 14 nap (340. §.), tehát összesen 30 nap, melyhez hozzáadva a vádirat kézbesitéséhez s az iratok áttételéhez szükséges 10—15 napot, ezek szerint a vádtanács tárgyalása a vizsgálat befejezésétől számitott 40—45 nap alatt következik be. A legujabb javaslatban csak a következő határidők vannak megállapitva: *a)* a vádirat beterjesztése a vizsgálóbiróhoz: az értesités vételétől számitott 15 nap (244. §.); *b)* a kifogások beadásának határideje: a vádirat kézbesitésétől számitott 8 nap (246. §.); *c)* az iratok veszteglése a vádtanács elnökénél: 3 nap (249. §.), ellenben a kifogások tárgyalására kitüzendő nap határideje nincs megállapitva a törvényben, hanem a vádtanács elnökének belátására van bizva, és igy azt legkevesebb 15 napra tehetjük. Az eredmény tehát 41 nap, mely az 1886. évi javaslat 30 napjának felel meg, s ha a kézbesitésre stb. szükséges időt itt is 10—15 napban veszszük fel: ugy a minimalis idő, mely alatt az uj tervezet szerint, a vádtanács határozatot hozhat, 51—56 nap, mely azonban a vádtanács elnökének adott jog folytán hóna-

*

[1] Gerber: *Deutsches Privatrecht* 5. kiad. 230. s k. §§-ai.
[2] Az előbbi közl. l. a 12. és 14. számban.

pokra is kiterjedhet. Nem tulajdonitok eme különbségnek nagyobb jelentőséget, mint minőt megérdemel, mert hisz az uj javaslatban is lehetne 15 nap helyett 8 napot megállapitani, s ekkor az egyensuly helyre volna állitva, de mindenesetre jellemző adat ez épen azokkal szemben, a kik a gyorsaságot saját javaslatukban annyira hangsulyozták, s a korábbi javaslatot hosszadalmas és nehézkes rendszere miatt hagyták el.

VI.

Hasonló megitélés alá esik a *4-ik pont*, mely szerint «a kötelező birói vádhatározat rendszere sok fölösleges munkaszaporitással jár» (Indokolás 336. l.). Ez a munkaszaporitás abban állana, hogy a kötelező rendszer vádtanácsa oly ügyekkel is kénytelen foglalkozni, melyek a facultativ rendszernél egyenesen az itélő biró elé jutnak s ez első pillanatra alaposnak is látszanék, ha már a fennebbiekben nem lelné czáfolatát.

Hogy mennyi munka volt szükséges bizonyos ügy elintézésére: ez mindig csak akkor tünik ki, mikor a kérdéses ügy már véglegesen elintéztetett. Tehát legtöbb tanulságot nyujtanak e tekintetben azok az ügyek, melyek a kir. Curiához jutnak fel. Ezekben pedig megdöbbentő adatokat találunk arra nézve, hogy mily könnyelmüen kitüzik az alsó birróságok a végtárgyalást, s hogy ettől kezdve mennyi felesleges idő és munka pazaroltatik el az ügy előkészitésének felületessége miatt becsuszott hibák vagy hézagok pótlására. Sok esetben már az elsőbiróság elrendeli a pótlást, más esetekben keresztül csuszik az ügyön s a kir. tábla oldja fel azt, de vannak oly esetek is, melyekben a kir. Curia semmisiti meg az eljárást. Igy azután némely ügy 3, 4 sőt 5 izben is tárgyalás alá kerül, s minél többször ismétlődik ez: annál nehezebb az elintézés, mert az itélő biró annál távolabb esik az első tárgyaláson felvett s a póttárgyalásokon már elő nem forduló közvetlen bizonyitékoktól.

Az ügy felületes előkészitése tehát a legnagyobb munkapazarlás, s valamint ezt ma naponkint tapasztalhatjuk: ép ugy fen fog maradni ez az állapot az uj bünvádi eljárás után is, ha ebben a per előkészitésének rendszerét gyökeresen meg nem változtatják. A javaslat készitői abban látják a biztositékot, hogy «a hol az ügyészség feladata szinvonalán áll, ott alig számbavehető az a néhány eset, melyben a a bíróság az ügyészség inditványától a vádhatározatban eltér». Ám ha ez biztositék volna, ugy nem is volna szükség rendszeres bünvádi eljárásra, mert hisz a magy. kir. ügyészségről általában el van ismerve, hogy feladata szinvonalán áll, arra pedig alig van eset, hogy az ügyészség vádinditványát a bíróság még csak el is olvasná, annál kevésbé pedig arra, hogy azt megváltoztatná. Az ismeretes macskakörmök közvetitik ma a gyors eljárást, s biztositják az ügyészség vádiratainak sikerét. S ha ennek daczára mégis számtalan végtárgyalás meghiusul és ujra ismétlendő, mig más esetekben az itélő biró csak azt constatálja, hogy büntetendő cselekmény nem forog fen: ezek a jelenségek ékesszólóan bizonyitják, hogy az ügyészség magas szinvonala magában véve még nem képezi garantiáját a bünügyek alapos előkészitésének, sem arra nézve nem nyujt biztositékot, hogy alaptalan vádak nem jutnak az itélő biró elé.

Ezekre nézve csak egy biztositék létezik, és ez a vizsgálattal befejezett bünügy pártatlan felülvizsgálata a vádtanács által. Ha ez a vádtanács hivatása szinvonalán áll, s ha az elébe került ügy felett a vádló és védő meghallgatása után határoz, ekkor müködésének meglesz az az eredménye, hogy senkisem állittatik az itélő biró elé, a kit büntetendő cselekmény alapos gyanuja nem terhel, s hogy a főtárgyalás az esetek tulnyomó többségében sikerrel lesz megtartható. Ez pedig nem munkapazarlás, hanem munkamegtakaritás, mert ha ekként az ügyek egy része nem is jut főtárgyalásra, holott különben oda kerülne, más része pedig egyetlen főtárgyaláson sikerrel elintézhető: ekkor átlag rövidebb idő alatt és kevesebb munkával aránylag több ügy és jobban fog elintéztetni, mint a mennyit ugyanannyi idő alatt, s ugyanannyi munkával a vádtanács közremüködése nélkül elintézni lehetne.

Egyébként az a tudat, hogy a vádirat a főtárgyalás előtt egy pártatlan bíróság határozata alá kerül, szükségkép nagyobb meggondolásra fogja ösztönözni az ügyészséget, s alkalmas eszközül kinálkozik arra nézve, hogy annak szinvanala még inkább emeltessék. Helyesen jegyezte meg e tekintetben a német bünvádi eljárás javaslatáról készitett jelentésében a birodalmi gyülés bizottsága: «Dass übrigens die Zahl der Entscheidungen, durch welche von dem Gerichte gegen den Antrag der Staatsanwaltschaft entschieden wird, verhältnissmässig nicht bedeutend ist, kann das Gewicht der obigen Gründe nicht abschwächen, abgesehen davon, dass die gesetzliche Vorschrift, dass eine gerichtliche Entscheidung eintreten muss, bisweilen wohl nicht ohne Einfluss auf die Richtung und Begründung des Antrags bleiben wird.» (Hahn: Materialien II. 1554.)

Teljesen elhibázott tehát a javaslat készitőinek az a feltevése, hogy a contradictorius eljárásra alapitott kötelező vádhatározat rendszere, miként ez a korábbi tervezetekben foglaltatik, «ok nélkül lassitaná az eljárás menetét», abban pedig már egyenesen a valóság ellen vétenek, hogy az emlitett javaslatok szerint annálfogva is hosszadalmasabb volna az eljárás, mert azokban a vádhatározat ellen a felebbezés is meg van engedve. (Indokolás 337. l.)

Az uj javaslat indokolása szép és irodalmi becscsel biró munkálat, de egy nagy hibája minden pártatlan biráló előtt első pillanatra feltünik. Ez abban áll, hogy a codificatorius előzmények ismertetésében következetesen mellőzi az 1882. s az 1886. évi javaslatokat, s mintha 1843 óta mi sem történt volna, a 43. évi javaslat ismertetéséről rendszerint egyenesen a legujabb tervezetre ugrik át, s ennek intézkedéseit csupán a külföldi törvényekkel és javaslatokkal hozza kapcsolatba. Ez a történeti igazság rovására van, s felette egyoldaluvá teszi azok birálatát, kik a korábbi javaslatokról csak a legujabb tervezet indokaiból nyernek tudomást.

A szóban forgó kérdésnél is csak annyi figyelemben részesültek a korábbi javaslatok, hogy az obligatorius rendszer lassuságának illustrálása végett visszaijesztő például hozattak fel, ebből a szempontból oly tulajdonság is imputáltatván azoknak, melylyel legalább az 1886. évi tervezet nem bir. Ennek 353. §-a ugyanis igy szól: «a vádaláhelyezést kimondó határozat a terhelt által csak az esetben felebbezhető, ha ellenében a vizsgálati fogságnak fentartása mondatott ki». Ez világos és félre nem magyarázható intézkedés, mely nem csak megczáfolja az uj javaslat indokolásának emlitett kifogását, hanem egyuttal meg is szégyeniti annak 259. §-át, mely igy hangzik: «a terheltet és a helyette perorvoslatra jogosultakat a 252—257. §§. szerint hozott végzések közül, csak a vádaláhelyező ellen, és csak az előzetes letartóztatás, illetőleg vizsgálati fogság elrendelése vagy fentartása tárgyában illeti felfolyamodás, mely azonban a további eljárást meg nem akasztja». Ezt nehéz ugyan megérteni a tekintetben, hogy az ily felfolyamodás a további eljárást meg nem akasztja, holott a 260. §. szerint «az iratok és csatolmányai a kir. táblához terjesztendők föl», de azt az egyet mindenki kétségtelenül megérti a 259. §. szövegéből, hogy a szerint a «vádaláhelyező végzés ellen» is helye van a felfolyamodásnak; s ha e tekintetben Dr. Wlassics Gyula ur a *Jogt. Közl.* ben fölvetett kérdésre az ellenkezőt állitotta is: ez nem változtatja meg ama §. szószerinti értelmét, s legfeljebb azt bizonyitja, hogy készitői mást fejeztek ki általa, mint a mit kifejezni akartak. Ilyen kétség nem fér az 1886. évi tervezet 353. §-ához, és igy annál feltünőbb, hogy az uj javaslat készitői épen azt rótták fel annak hibájául, a miben saját javas-

latuk szó szerinti szövege leledzik. Ám ha e részben Dr. Wlassics értelmezése helyes, akkor is legfeljebb egyenlőség létezik a két javaslat között, s ezt helyesebb lett volna bevallani, sem mint egy ráfogással a korábbi javaslatot discreditálni.

Nem abban különböznek az 1882. és 1886. évi javaslatok a legujabb tervezettől, a mit e tekintetben az utóbbinak indokolása felhozott, hanem különböznek abban, hogy mig az uj javaslat csak látszólagos biztositékot nyujt a terheltnek, tényleg azonban csupán egy kétélü fegyvert ád annak kezébe, mely könnyen ellene fordulhat, e mellett pedig egészen figyelmen kivül hagyja a közérdek követelményeit: addig a korábbi tervezetek valódi garantiát nyujtottak mindazon esetekben, melyekben arra a terheltnek szüksége van, s egyszersmind figyelemmel voltak a közérdekre is, midőn a vádtanács müködését az egyesek szeszélyétől, s a kiszámithatatlan véletlentől függővé nem tették. Igaz, hogy az uj javaslat által tervezett vádtanácsnak kevesebb lesz a teendője, s az ügyek aránylag gyorsabban jutnak a főtárgyalásra, — de Európa nem kér ebből a gyorsaságból. Mi sem kérünk belőle, mert tapasztalásból tudjuk, hogy a fösvény kétszer költ, s a felületes munkás kétszer dolgozik, s minthogy nálunk különben is hajlandók az emberek a felületességre: törvényhozásunk helyesen teszi, ha a kinálkozó két rendszer közül azt fogadja el, a melyik az ügyek alaposabb előkészitését s a főtárgyalások sikerét inkább biztositja.

(Bec. köv.) Dr. ILLÉS KÁROLY.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Magánvádló felebbezési joga a kir. járásbiróságok hatáskörébe eső, magánvádra üldözendő cselekmények tekintetében, a büntetés kimérését illetőleg.

A beregszászi kir. törvényszéknél ama gyakorlat honosodott meg, hogy az 1883: VI. tcz. 1. §-nak 3. és 4. pontjában jelzett, s a kir. törvényszékhez mint másodfoku bírósághoz utalt esetekben, az elsőfokban eljárt kir. járásbiróság büntető itéletét elbirálván, magánvádló felebbezésének, a büntetés kimérését illetőleg, hivatkozással az eljárási szabály 30. §-ra helyt nem ad, hanem az itéletet, oly indokolással, hogy magánvádló az elj. szab. 30. §. értelmében, a büntetés kimérése tekintetében felebbezési jogorvoslattal nem birván, helybenhagyja, illetve a legutóbbi esetekben magánvádlónak e tárgybani felebbezését visszautasitja.

A kir. itélő tábla mint harmadfoku biróság, a mint csupán néhány határozatából volt alkalmam meggyőződést szerezni, mert a törvényszék a kir. tábla itéleteit másolatban meg nem szerzi, következő gyakorlatot követ:

Az esetben, ha a törvényszék a járásbiróság itéletét fent emlitett indokolással helybenhagyta, magánvádlónak a törvényszék itélete ellen irányuló ujabbi felebbezését az 1883: VI. tcz. 3. §. értelmében visszautasitja, az esetben pedig, ha a törvényszék magánvádló felebbezését visszautasitja, a kir. tábla, mint az 45,117/88. számu határozatából kitünik, a törvényszék határozatát megsemmisiti.

Eme körülmény ismét arra inditotta a kir. törvényszéket, hogy magánvádló felebbezését elfogadta, sőt hogy provocálja a felsőbiróság érdemleges határozatát, s igy ne adjon alkalmat arra, hogy magánvádlónak felebbezése a kir. tábla által egyszerüen visszautasittassék, a büntetés mérvét is felemelte.

A kir. tábla eme itéleteket megsemmisitette ama indokolással, hogy a kir. törvényszék nem volt jogositva, magánvádló felebbezése folytán, a büntetés mérvét felemelni, mert magánvádlót a büntetés kimérése tekintetében felebbezési jog meg nem illeti.

Ebből folyólag ott vagyunk, a hol voltunk, a kir. törvényszék helybenhagyja az itéleteket a szokott indokolással, a kir. ügyész a másodfoku itéletet láttamozza a 427/85. sz. Ig. M. rendelet értelmében, mert az esetben az 1883 VI. tcz. 3. §-a értelmében a felebbezési jog meg nem illeti, mint ezt különben a kir. tábla 2. számu döntvényében ki is mondotta, a kir. tábla pedig, a másodbirósági itélet ellen, magánvádló részéről közbetett felebbezést visszautasitja.

Emez eljárás szabálytalan, mert véleményem szerint igenis megilleti magánvádlót a felebbezési jog a büntetés kimérése tekintetében is s ez iránti indokaimat bátor vagyok a következőkben előterjeszteni.

Az elj. szab. 23. §-a körülirja magánvádló jogkörét, mely szerint a magánvádló felebbezése nem csupán az eljárás megindításához, hanem annak folytatásához is szükséges, s a magánvádló mindazokat az inditványokat és nyilatkozatokat teheti, a melyekre a közvádló a hivatalból üldözendő vétségek és kihágások miatt inditott eljárásban jogositott, s hogy eme jogokban benfoglaltatik a felebbezési jog is, kitünik a kir. tábla 2. számu döntvényének ama indokolásából, hogy az elj. szab. 23. §-ában körülirt jogokat sem az eljárási szabályrendelet, sem az eddigi hazai bünvádi eljárási gyakorlat meg nem szoritja, ugy hogy ezek a jogok kétségtelenül a felebbezési jogot is magukban foglalják, már pedig a közvádlót, mint azt mindennapi gyakorlatunkból tapasztalhatjuk, az 1871: XXXIII. tcz. 17. §-a értelmében a hivatalból üldözendő cselekmények tekintetében, a büntetés kimérését illetőleg, a felebbezési jog megilletvén, kétségtelen, hogy az magánvádlót is megilleti.

Magánvádlót az elj. szab. 21. §-a értelmében az ezt megillető jogkörrel, a kir. ügyész helyettesitheti, ha sértett fél inditványa folytán, üldözendő vétség, vagy kihágás forog fen, és a magánvádló a helyettesitést kérelmezi, a kir. ügyész pedig a helyettesités iránti kérelmet meg nem tagadja.

A gyakorlat ugyancsak kimutatta, hogy ez esetben, a kir. ügyésztől a büntetés kimérése tekintetében sem vonatott meg a felebbezési jog, s igy a megbizott részére a felebbezési jogot megadja, mig a megbizótól azt megvonja, mely körülmény nemcsak hogy az elj. szab. 21. §-ában kifejtett intentióval ellenkezik, hanem ellenkezik a legrégibb római jogi alapelvvel, mely szerint «nemo plus juris transferre potest, quam ipse habuit», vagy pedig «non debeo melioris conditionis esse, quam auctor meus, a quo ius in me transit».

De vessük össze a büntetőtörvényt s az eljárási rendeletet, és irályi tekintetben következő eredményre jutunk.

A büntetőtörvény eme kifejezést «magánvádló» nem ismeri, hanem az inditványi büncselekményeknél, az inditványra jogositottal, «sértett félnek» nevezi.

Az elj. szab. már jogi különbséget tesz magánvádló és sértett fél között, s nevezetesen az elj. szab. vonatkozó szakaszainak egybevetéséből kitünik, a kir. Curia 63. számu döntvényének indokolásában foglalt ama megkülönböztetés, hogy magánvádlónak nevezi meg ama sértett felet, kinek inditványától van függővé téve a bünvádi eljárás megindítása, mig ellenben a hivatalból üldözendő cselekmény által sértett, illetve kárositott magán személyt «sértett fél» elnevezéssel jelöli meg s eme megkülönböztetést a kir. tábla i hangsulyozza 2. sz. döntvényében.

Tekintve, hogy e szerint magánvádlónak felebbezési jogát csupán az elj. szab. 31. § a korlátozza, mig a 30. §. nem magánvádló, hanem a fentiek szerint megkülönböztetett, s a kir. ügyész mellett szereplő, s ennek eljárásától függő sértett félre vonatkozik; tekintve, hogy magánvádló eme felebbezési joga kifejezést lel a kir. tábla 2. számu döntvényének ama kijelentésében is, mely szerint a magánvádló a felebbezési jogot, az idézett szabályrendelet alapján, kivéve a 31. §. esetét, teljes kiterjedésében gyakorolja, nyil-

ványaló, hogy az elj. szab. 30. §-a magánvádlóra nem vonatkozik, s annak felebbezési jogát nem korlátolja.

De egy gyakorlati esetből is önként kitünik a kir. törvényszék által kimondott elv tarthatatlansága.

A. becsületsértést követ el *B.* ellenében, oly körülmények között, hogy *A.* ellenében a BTK. 261. §-ában megjelölt büntetés maximuma nyerhetne alkalmazást.

Az eljáró első biró, talán *A.* iránti jó indulatból, avagy helytelenül fogván fel a sulyosabb beszámitás alá eső helyzetet, *A*-t 1 frt pénzbüntetésre itéli, emez itéletet *B.* a kir. törvényszék szerint nem felebbezheti, a büntetés kimérése tekintetében, a kir. ügyészt pedig a kir. tábla 2. sz. döntvénye szerint a felebbezési jog nem illeti, s miután csupán vádlott felebbezése folytán az itélet nem sulyosbitható, emez itélet egyfoku döntés utján nyomban jogérvényes, illetve a büntetés kimérése tekintetében nem sulyosbitható, a mi perorvoslataink rendszerével teljesen ellenkezik, s ekként magánvádló becsületbeli elégtétele tisztán az első foku néha talán elfogult biró eljárásának van kiszolgáltatva, mert magánvádló kénytelen azzal az elégtétellel beérni, melyet neki az első biró nyujtott.

Ezzel indokoltam álláspontomat, s szólaltam fel oly czélból, hogy kartársaim figyelmét is felhivjam eme körülményre s döntsenek a közigazságszolgáltatás érdekében, vajon magánvádlót, a királyi járásbiróságok hatáskörébe eső magánvádra üldözendő cselekmények tekintetében a büntetés kimérését illetőleg megilleti-e a felebbezés joga, vagy sem.

CSIZSINSZKY ÁGOST,
kir. alügyész.

Megjegyzések a végrehajtási törvényhez.

Miután a végrehajtási törvény revisiójának kérdése még mindig napirenden van, nem lesz felesleges az igazságügyi kormánynak figyelmét még[1] a következőkre felhivni.

1. Az első szakaszhoz volna még hozzáteendő: *a csődeljárásban felvett felszámolási jegyzőkönyvek hiteles kivonatai alapján* a csődtörv. 141., 152. és 238. §§-ai szerint.

2. Mivel a felfolyamodás és előterjesztés 8 nap alatt, az igénykereset pedig 15 nap alatt halasztó hatálylyal adható be, tulszigoru a 31. §-nak azon rendelkezése, hogy a végrehajtást szenvedő csak *három* nap alatt adhat be a végrehajtás folytatására halasztó hatálylyal biró keresetet a végrehajtás megszüntetése, korlátozása vagy felfüggesztése iránt.

Ezen intézkedés annál tulszigorubbnak mondandó, mert a határidő a végrehajtás foganatositásától, illetve a végrehajtási jognak telekkönyvi bejegyzését tudató végzés kézbesitésétől számittatik, a végrehajtás pedig a végrehajtást szenvedőnek távollétében is foganatositható és a végrehajtási jognak bejegyzését tudató végzés háznépének is kézbesithető, ugy hogy gyakran azon helyzetbe juthat a végrehajtást szenvedő, miként önhibáján kivül képtelen a keresetet kellő időben beadni.

3. Kihagyandó volna a 41. §., mert az tulságosan pártolja egyrészt a végrehajtást szenvedőt, másrészt pedig degradálja a biróságot pénzintézetté.

4. A le nem foglalható dolgok közé volna még felveendő: az 1000 frtot meg nem haladó postatakarékpénztári betét (1885: IX.) és a szerzői jog (1884: XVI.).

5. Az 55. §. annyiban ellentétben áll a 61. §-al, a menynyiben az 55. §. szerint az abban felsorolt személyek özvegyeinek nyugdijai lefoglalhatók, a 61. §-ban felsorolt személyek özvegyeinek nyugdijai pedig nem foglalhatók le.

6. A 83. §-ban volna még felveendő: hogy azon esetben, midőn az adós a jelzálogjogilag biztositott követelést a biróságnál lefizette, *a végrehajtás csak a 79. §-nak harmadik bekezdése értelmében foganatositandó;* mert ha a zálogjogilag biztositott követelés alzálogjoggal van terhelve, a legnagyobb bonyodalom keletkezik, midőn a foglalás olyformán foganatositttatik, hogy a végrehajtó a foglalást tudató rendelvényt a letéti hivatalnok és a fölötte álló letevő biróságnak megküldi.

Vegyük az esetet, hogy a még mindig zálogjogilag biztositott követelés alzálogjoggal, vagy annyi alzálogjoggal van terhelve, hogy a főkövetelés azok által felemésztetik.

Ha ily esetben a biróság az alzálogjogilag biztositott hitelezőknek a letéteményezett összeget kiutalványozza, a letéti hivatal kénytelen a kifizetést megtagadni, mivel nála a letéteményezett összegre nézve foglalás van feljegyezve.

Előfordult is tényleg ily eset, s mivel a végrehajtási törvény erre nézve intézkedést nem tartalmaz, mást nem lehetett tenni, mint a végrehajtatót rábirni, hogy a foglalás megszüntnek nyilvánitásába beleegyezett.

Azonkivül volna még a törvényben kimondandó, hogy a *letevő biróság ily esetben*, midőn a foglalást tudató rendelvényt megkapja, *köteles a foglalást hivatalból érvénytelennek nyilvánitani és arról a letéti hivatalt, valamint a végrehajtatót értesiteni.*

7. A 132. §-ban azon rendelkezés volna felveendő: *hogy az érvényesitett jog bekebelezésének elrendelésével egyuttal a végrehajtás tárgyát képező jognak bejegyzése is elrendelendő.*

Jelenleg a végrehajtató kénytelen a pernek befejezése után a végrehajtást elrendelő biróságnál a végrehajtásnak az érvényesitett jogra való folytatását külön kérelmezni és azon veszélynek van kitéve, hogy egy harmadik őt megelőzi, mit nem mindig akadályozhat.

8. A 152. §-nak harmadik bekezdése akkép volna szövegezendő: ha az *egyes* ingatlan kikiáltási ára 300 forintot meghalad.

Most a telekkönyvi hatóság akkor is rendeli el az árverésnek hirlap utjáni közzétételét, ha pl. hat különböző dülőben fekvő ingatlan, melyeknek kikiáltási ára egyenkint 51 frtot tesz, elárverezendő; a ki pedig ily csekély értékü ingatlanokat szándékozik megvenni, nem szokott ujságot olvasni.

9. Helytelen a 187. §-nak azon intézkedése, mely szerint utóajánlat beadása esetében a biróság köteles az előbbi árverést hatálytalannak nyilvánitani és ujabb árverést elrendelni.

Az árverés alatt semmi más nem értendő, mint a biróság közbenjárása mellett létesitendő vétel. A biróság ajánl az árverési hirdetményben valamely ingatlant megvétel végett, a venni szándékozók abbeli akaratukat bizonyos vételár igérése által kijelentik és ha magasabb vételár igérete a venni szándékozóktól már nem várható, a birói kiküldött az eladandó ingatlant a legtöbbet igérő által megvettnek nyilvánitja (171. §.), vagy a mint a közönséges életben szoktuk mondani: a birói kiküldött az eladandó ingatlant a legtöbbet igérőnek leüti.

A leütés tehát a vétel létrejövetelének elismeréseként jelentkezik.

A törvényhozó az ingatlanokra nézve a becslést és a második árverési határnapot a költségek kimélése végett megszüntetvén, kénytelen volt arról gondoskodni, nehogy e miatt az ingatlanok az érdekelt felek kárára elharácsoltassanak és ezen körülmény az utóajánlat behozatalának indoka.

Az utóajánlat behozatala által megengedte, illetve lehetségessé tette a törvényhozó, hogy a *megtörtént leütés daczára* kivételesen még érvényesen tétethessék igéret.

Az utóajánlatban az utóajánlattevő abbeli akaratát kijelenti, hogy az eladandó, illetve eladott ingatlant az árverésen elért legmagasabb árt meghaladó vételáron megvenni szándékozik.

A mondottakból önként folyik, hogy az utóajánlat ép olyan igéret, mint az árverésen tett igéret; ha pedig az utóajánlat ép olyan igéret, mint az árverésen tett igéret, akkor az utóajánlat az árverésen tett igéretek folytatásának tekin-

[1] L. erre vonatkozó értekezéseimet a *Jogt. Közl.* 1884. év 38., 39., 40., 1885. év 22. és 1887. év 36. számaiban.

tendő, csakhogy az árverésen tett igéret és az utóajánlat közti összefüggés a *közbeeső leütés által* van félbeszakitva.

Az igéretek összefüggésének kieszközlése czéljából tehát csak az akadály, azaz a leütés háritandó el.

Ezekből következik, hogy a törvényhozónak nem az árverés, hanem a leütés hatálytalannak nyilvánitását kellett volna elrendelni.

Ha azt tette volna, akkor kikerülte volna azon abnormitást, hogy a bíróság köteles a törvény által előirt szabályok megtartása mellett foganatositott, jogerős hivatalos cselekményt egy nem is érdekelt harmadiknak ténykedése miatt hatálytalannak nyilvánitani, másrészt pedig nem nyujtott volna módot mind a végrehajtatónak, mind a végrehajtást szenvedőnek, hogy az ujabban kiirt árverés foganatositását tetszésük szerint meghiusithassák.

Mert ha az árverés a bíróság által hatálytalannak nyilvánittatott, akkor az nem létezőnek tekintendő és a végrehajtás az árverés előtti állapotba állittatik vissza; a végrehajtás ezen visszaállitásának következménye pedig abban áll; hogy a végrehajtató és a végrehajtást szenvedő az árverés beszüntetését a 169. és 170. §§-ok szerint kérhetik; sőt az ujabbi árverés akkor sem foganatositható, ha sem a végrehajtató, sem a végrehajtást szenvedő arra személyesen vagy képviselve meg nem jelenik. (169. §.).

Az ujabbi árverés meg nem tartása esetében az utóajánlattevő a törvény által nem csak tévedésbe ejtetett, hanem vagyonában kárt is szenved, mivel olyan költségeket tett, melyek neki senki által meg nem térittetnek.

A 187. §. tehát aképen volna szövegezendő:

Ha . . .: *a telekkönyvi hatóság az utóajánlat elfogadása esetében az előbbi árverésen történt leütést hatálytalannak nyilvánitva, az árverés folytatására uj határnapot tüz ki*, stb.

Az ujabban kitüzött határnapon az árverés a megállapitott szabályok szerint folytattatik azon megjegyzéssel, hogy, stb.

A jelen szakasz értelmében folytatott árverés után további utóajánlatnak helye nincsen. (A többi mondat felesleges, mert az azokban foglalt rendelkezés az első mondat tartalmából szükségszerüleg következik.)

10. Végre még megjegyzendő volna, hogy az ingatlanokra elrendelendő végrehajtásra vonatkozó 140. §-ban foglalt azon intézkedés, mely szerint a másodbíróság a végrehajtást elrendelő végzésre nézve végérvényesen határoz, nem helyeslendő; mert — eltekintve attól, hogy ezen intézkedés az ingatlanokra elrendelendő végrehajtásról szóló II. fejezetben előfordul és azért kétséges, vajon alkalmazandó-e az ingóságokra elrendelendő végrehajtásnál is — a végrehajtást elrendelő végzés az érdemleg döntő végzések közé tartozik és semmivel sem kevésbé fontos, mint a végrehajtási jognak bejegyzése tárgyában hozott végzés, mely ellen pedig a harmadbírósághoz is lehet felfolyamodással élni.

Véleményem szerint tehát ezen intézkedés nemcsak megszüntetendő volna, hanem még azonfelül behozandó lenne — tekintettel igazságszolgáltatásunk jelenlegi állapotára — azon rendelkezés, hogy két egybehangzó végzés ellen is *a törvénynek nyilvánvaló helytelen alkalmazása esetében* rendkivüli felfolyamodással lehessen élni.

HUF JÓZSEF.

Különfélék.

— **A Btk. 76. §-ának alkalmazásához.** Egy ügyvéd, ki fegyelmi vétség miatt marasztalva lett, ezen ügy lefolyása után közcsend elleni kihágás miatt a budapesti IV. ker. járásbiróság előtt bepanaszoltatott, de a Btk. 76. §-a alapján felmentetett. A kir. *tábla* 1889 febr. 27. 50,127. sz. a. ez itéletet feloldotta és a járásbiróságot póttárgyalás tartására utasitotta; mert a tanuk azt vallották, hogy vádlott viselkedése a cselekmény elkövetésekor reájuk azt a benyomást tette, hogy ő a vád tárgyát képező fenyegetés használásánál, a természetében rejlő oly rendkivül izgatott állapotban volt, hogy nem tudta mit beszél. Ezen, csak saját egyéni véleményüknek tekinthető körülményre — hogy a Btk. 76. §. alkalmazást nyerhessen — birói itélet teljes megnyugvással csak akkor állapitható, ha orvos-szakértő véleményével is támogattatik az, hogy a 76. §-ban körülirt jelenségek fenforoghattak. Szükséges tehát orvosi szakvéleményt kivánni arra nézve, hogy a vádlott ellen lefolyt fegyelmi ügynek reá nézve kedvezőtlen eredménye s az események ezutáni fejleménye az ő véralkatához és testi szervezetéhez képest, lehettek-e reá oly befolyással, hogy akaratának szabad elhatározási, illetve tettének felismerési képessége, habár időközileg is, annyira korlátozva lehetett, hogy tette akaratának szabad elhatározására vissza nem vezethetőnek mutatkozik-e vagy sem? (A fenyegetés abban áll, hogy az ügyvédi kamarában egy havi felfüggesztést kimondó itélet kihirdetése után rendkivüli izgatottságában azt mondá, hogy most már nincs egyéb hátra, mint a golyó, és ő előbb a biráskodó elnököt s azután magát fogja főbe lőni, mit künn az utczán is ismételt.)

— **A kir. ügyészségi intézmény egységének kérdéséhez.** A *kir. Curia* (a budapesti kir. törvényszék előtt gondatlanság által okozott sulyos testi vétsége miatt vádolt H. János elleni bünügyben): A vádhatóságnak a kir. tábla itélete ellen vádlott javára bejelentett felebbezésének indokaiban felhozott azon körülmény, hogy a kir. ügyésznek a kir. törvényszék itélete ellen vádlott terhére bejelentett felebbezésének visszavonását a visszavonás érvényesitésének eszközlésével megbizott kir. alügyész elmulasztván, az ügy ez által jutott a felsőbb birói felülvizsgálat alá, mint a kir. ügyészségi intézmény «egységével» ellentétes s jogi jelentőséggel nem biró állitás, az illetékesen beadott és fenállott felebbezés a felülvizsgálatra felhitt és kötelezett másodfoku bíróság itéletét hatálytalanná nem tehetvén s ennek folytán a kiemelt állitás, a másodfoku bíróság helyesen hozott itéletének megsemmisitésére alapul egyáltalán nem szolgálhat, stb. (Ápr. 2. 7934/88.)

— **Rendelet valamennyi kir. bíróságnak és közjegyzői kamarának.** (14848/89.) Történt felszólalások következtében a kir. pénzügyminiszter urral egyetértőleg értesitem a kir. bíróságokat és közjegyzői kamarákat, hogy az italmérési jog kártalanitási eljárására vonatkozó beadványokhoz csatolandó okirat-másolatok az 1889: XXXVI. tcz. 27. §-a értelmében a kir. bíróságok és közjegyzők részéről bélyegmentesen hitelesitendők, a hitelesitési záradékban azonban mindenkor határozottan kiteendő a bélyegmentes hitelesités czélja és azon megjegyzés, hogy az okirat-másolat kizárólag csak a kártalanitási eljárásban használható. A közjegyzői kamarákat felhivom, hogy ezen rendeletem tartalmát a kir. közjegyzőkkel haladéktalanul közöljék. Budapest, 1889. évi április hó 11-én. A miniszter helyett: Teleszky I., államtitkár.

— **Táblai utasitások az alsóbíróságoknak.** A *kir. tábla* 1888 nov. 6. 22606. sz. a. az eljárt *halasi járásbiróság* itéletét, melynek indokolása végén több vádlott közül M. Pál, mint állitólag már elhalálozott irányában azt mondotta ki: hogy *reá nézve jelen fenyitő ügy ki nem terjesztetett — hivatalból megsemmisitette*, és a járásbiróságnak következő utasitásokat adta: «A bíróság a bünper tárgyát az itélet rendelkező részében tartozik elbirálni s az indokok csak a rendelkezés okadatolására szolgálnak; mig a járásbiróság az állitólag időközben elhalt M. Pálra vonatkozólag az itélet rendelkező részében nem intézkedik és azt csak az indokolásban érinti meg; és a nélkül, hogy M. ellenében a bünvádi eljárás megszüntetését kimondotta volna. Továbbá utasitotta a járásbiróságot, hogy M. halottlevelét szerezze be, mert azon körülmény, hogy az albiró annak bonczolásánál jelen volt, nem képez köztudomásu dolgot; egyszersmind figyelmeztette, «hogy az itéletben a vádlott személyazonosságának megállapitására szükséges adatok felsorolandók és vádlott előéleti adatai megállapitandók».

— **A vádbeli büncselekmények felcserélése.** A nagykikindai járásbiróságnál Sz. Velemér ellen idegen vagyon rongálása s becsületsértés miatt panasz emeltetett, mi jegyzőkönyvbe vétetett, azonban «vagyonrongálás» helyett «magánlak megsértése» iratott; de ez később «vagyon megrongálására» kiigazittatott. Mind a mellett a járásbiróság 1888 márczius 5. hozott itéletében panaszlottat «a magánlak megsértése s becsületsértés» vétségének vádja alól mentette fel. A kir. tábla nov. 6. 20,994. sz. a. ez itéletet hivatalból megsemmisitette; mert a panaszjegyzőkönyv kijavitása szerint a sértett fél nem a magánlak megsértés, hanem vagyonmegrongálás s becsületsértés vétségét panaszolja; a járás-

bíróság pedig a nélkül, hogy a kijavitás esetleges helytelenségét megérintené, a vagyonmegrongálás vétségét teljesen mellőzte s a helyett vádlottat a magánlak- és becsületsértés vétsége alól mentette fel s igy szabálytalanul itélkezett.

Nemzetközi szemle.

— **Az osztrák büntetőtörvénykönyv javaslata,** melyről első czikkünkben szólunk, azon határozmányt is tartalmazza, hogy ezentul a magánvádra üldözendő sajtóvétségek nem esküdtszék előtt lesznek tárgyalandók.

— **A telefon jogi szempontból.** Korunk egyik legnevezetesebb találmánya, *a telefon*, nemcsak a nagy közönség, hanem a jogászvilág körében is mindinkább emelkedik jelentőségében. Ez természetes és pedig már nagy elterjedése folytán is, midőn látjuk, mikép egymástól messze fekvő városok, sőt idegen országok is közlekednek ez uton: legujabban Budapest Bécscsel jövend távbeszélői összeköttetésbe, és Északamerikában 1883 óta 1600 km. hosszu ily huzal köti össze New-Yorkot Chikagóval. S különösen igen fontos jogviszonyok érintetnek általa és nem egy érdekes jogi kérdés elbirálására nyujtatik alkalom alkalmazásánál; azért a jogirodalomban is illő helyet kezd elfoglalni. Nevezetesen Franciaországban mind sürübben foglalkoznak vele a szakférfiak, vitatván szükségességét annak, hogy a telefonra vonatkozó összes köz- s magánjogi viszonyok tüzetes törvény által szabályoztassanak, miután eddigelé az a rendeleti utra volt hagyatva. *(Revue générale du Droit de la Législation et de la Jurisprudence.* 1888. 2. livr. pag. 165. Georges Vidal: *Du telephon au point de vue juridique.* Olaszországban is foglalkoznak vele pl. Norsa: *Il telefons e la lege.)*

A törvényt nem *egyedárusági*, hanem *engedélyezési* rendszerre kivánják fekteni; tehát az államot csak az engedélyezés illesse, mi teljesen indokolt azon köz- s magánérdekek fontossága miatt, melyek itt folytonosan érintve vannak; a kihasználás, az *exploitation* pedig a magánosok, egyesek s társulatok szabad vállalkozásának s versenyének hagyandó fel. Ez a rendszer uralkodik a legtöbb államban: Angliában, Belgiumban, Olasz- s Francziaországban, Hollandiában, Schweizban, Oroszországban, mig a német birodalomban a monopolium alkalmaztatik; Északamerikában pedig teljesen szabad verseny tárgya, a kormány befolyása nélkül. Az engedélyezésnél minden kiváltság kizárandó, de az állam fenhatósága s az ebből kifolyó jogok a közérdekben fentartandók: nevezetesen az engedélyezés feltételeinek meghatározása s a dijtarifa megállapitása. Legszükségesebbnek tartatik a törvényi intézkedés a telefon-hálózat létrehozatala, kiépitése tekintetében, mi különféle jogi érdekekbe ütközhetik. Az állam a feltételek által biztosithatja, hogy senki ne rongálja a távirdai huzalokat; de nincsen kizárva a lehetőség, hogy az illető ingatlanok tulajdonosai az áthuzást ellenzik, s nem engedik meg a házba való belépést. A franczia semmitőszék 1885 april 17. azon elvet mondotta ki: hogy a törvény nem engedi meg a ház zárt helyiségeibe való bemenetelt a telefoni készülék ottani felállitására, hacsak kisajátitás és kártérités nem eszközöltetik. Különben e tekintetben több érdekes kérdés merülhet fel jogilag is. Az egyenes, világos visszautasitás ritkán jön elő; de mily jogi értéke van a tulajdonos hallgatásának s milyen nyilt beegyezésének? Beleegyezhetik-e, hogy a telefon felállitása által dologi szolgalom jőjjön létre; és ezen huzalok létesitése a házakon alapithat-e szolgalmat? A telefon használatával is előfordulhatnak jogi ügyletek ugy, mint törvényellenes üzelmek is. Semmi kétség, miszerint különféle szerződések telefon utján is érvényesen köthetők; mert habár a felek távol vannak is egymástól, mi különben, minden nem személyesen közvetlenül létesült jogügyletnél előfordul, de a viszonos kérdezés s felelet mikben az egyezkedés ténye áll, itt is épen ugy valósittatik, mint a személyes conversatiónál. De kérdés, hogy a szerződés létrejötte, annak valósága mikép bizonyitható? A szerződő személyek azonossága mily módon igazolható? A franczia jogászok ezen kérdések megoldását tartják legnehezebbnek; és innen következtetik szükségességét annak, hogy a telefon által előidézett s előidézhető viszonyok tüzetesen a törvényhozás által szabályoztassanak. Visszaélések is történhetnek a telefon utján, melyek szintén tartalmazhatnak büncselekményeket. A szabad s titkos közlekedés joga s a korlátlan conversatio ez uton ép ugy biztositott s nem eshet kifogás alá, mint a személyes érintkezés müveletei. Azonban a levéltitok is biztositva van a törvény által és mégis a postai közlekedés körül szintén előfordulnak visszaélések s az is vezethet büntettek elkövetésére. Különben a franczia jognézetek szerint, a vétség elkövetésére intézett egyszerü sollicitatio nem esik büntetés alá. Más jogi tekintetek alá jön a távbeszélés titkának maga a telefon-hivatal általi megsértése. Mind a mellett ezen s hasonló kihágások tekintetében, a franczia jogászok a távirdára megállapitott szabályokat nem tartják kiterjeszthetőnek a telefon intézményére is, hanem külön törvényi intézkedéseket sürgetnek.

Azzal fejezzük be ezen szemlét, mikép a mi törvényhozásunk kapcsolatosan a távirdával már a telefonról is intézkedett az 1888: XXXI. tczikkben és pedig az engedélyezés rendszere s a fent kiemelt elvek alapján; de részletesen nem oldotta meg a kérdéseket, melyek felmerülhetnek. *Sz.*

— **Érdekes esküdtszéki tárgyalás** folyt le minap a cotes-du-nord-i esküdtszék előtt, melynek tényállása a következő volt. H. Margit, egy huszonöt éves leány, Dessailles-ben egy K. nevü férfival vadházasságban élt; utóbbi megigérte volt neki, hogy nőül fogja venni. Tényleg mult év szept. hó 23-án és 30-án a versailles-i polgármesteri hivatalban ki is lettek már hirdetve. November 8-án K. elhagyta kedvesét egy ürügy alatt; tényleg azonban Guingamp-ba utazott egy C. Lujza nevü nővel, kit el akart venni. Midőn ezt H. megtudta, boszut veendő K.-n, felkereste azt ezen városban november 14-én, K. szüleihez ment s felszólitotta ezt, hogy szakitson C. Lujzával. Midőn igyekezetének hiábavalóságát belátta, fenyegetésekkel távozott; este egy revolvert vett, melyet öt golyóval megtöltött és másnap reggel öt óra felé, a Guingamp-i pályaudvarba ment, a hol K.-t és C. Lujzát találni vélte. Azt állitja, hogy nem látta kedvesét. Vetélytársa ellen fordult és miután ennél ujból meggyőződött a házassági tervhez való ragaszkodásról, ennek fejének szegezte revolverét, a golyó talált és C. arczának bal oldalába hatolt. Két ujabb lövés dördült el. Mialatt egy ur C. segitségére sietett, látta, hogy H. ahhoz ujból közeledik fegyveres kézzel. Rá vetette magát és élénk ellentállása daczára sikerült neki azt fegyverétől megfosztani. A negyedik golyó elveszett a szabadban. A golyók egyike K. jobb czombját találta és ott egy jelentéktelen véralafutást okozott. A vizsgálat nem deritette ki, vajon vádlottnő látta-e szeretőjét, és a vád ezen sérülést véletlen eredményének tekintette. A C.-n ejtett sérülés sem birt sulyos következményekkel és gyógyitása tiz napi időtartamot igényelt. A vádlott nyiltan bevallotta, hogy midőn Guingampba jött, akkor tervezte volt, hogy nemcsak szeretőjét, hanem vetélytársát is megöli, és midőn erre czélzott, akkor tiszta szándéka arra irányult, hogy ezt megölje. A tanuk között volt K. és C. is, kik időközben már egybekeltek. Ezen tanuk kihallgatása csak növelte még az amugy is már létező rokonszenvet vádlott iránt. K. a párisi Alfons tökéletes typusát képezi. Cynikus módon előadta, hogy vádlott sogoránál szállásolta el magát, (ki Saint Ouen-ban lakik), és pedig negyven napon át. Különösen jellemzi ezen embert a következő körülmény: K. beismerte, hogy azon idő alatt, a midőn vádlott családjának költségén élősködött, irt C.-nak, hogy kezét megkérje és hogy vele november hó elején lopva utazott Guingamp-ba. Ehhez járult még K. gyávasága is; t. i. november 15-én, midőn az első revolver lövés eldördült és midőn jegyesét, C.-t, vérben látta, azonnal megszökött ez az egykori katona. Ily körülmények között a jury, igen rövid tanácskozás után, felmentő verdictet hozott. («Le Droit.») *gl.*

— **Párisban** a kiállitás alkalmából congressus tartatik az ingatlanok forgalmára, illetőleg a telekkönyvi intézményre vonatkozó kérdések megbeszélése iránt. — Ugyancsak Párisban congressus fog tartatni az elzüllésnek indult gyermekek felkarolásáról és a koldulási kérdésről.

— **Párisban** könyv jelent meg ily czim alatt: *Kézikönyv betörők számára.* Irta egy volt katonatiszt. A bíróság a szerzőt, a ki nemcsak elméletileg, de gyakorlatilag is foglalkozott ez ügygyel, 10 évi fegyházra itélte.

— **Az angol rendőrség** eddig 1389 egyént fogott e azon gyanu alatt, hogy ők követték el a «hasmetszéseket» melyek egy idő óta Londont izgalomban tartják. De az igazi tettes még mindig nincs kézre keritve.

A mellékleten közöljük a budapesti ügyvédi kamara rendkivüli közgyülésének tárgyalását a Btk. revisiója tárgyában. Továbbá közlünk egy összeállitást a királyi tábla bünügyi gyakorlatából.

Felelős szerkesztő **Dr. Dárday Sándor** (VIII., Sándor u. 9. sz.)
Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (IV. gr. Károlyi u. 24 sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (IV. Egyetem u. 4. sz.)

Franklin-Társulat nyom ája.

Huszonnegyedik évfolyam. 17. SZ. Budapest, 1889. április 26.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Sándor-utcza 9. sz., I. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre ... 6 frt, negyedévre 3 ,. A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A képviselő a házon kivül. Dr. KUNCZ IGNÁCZ pozsonyi jogtanártól. — Házassági vagyonjogunk átalakulása. Dr. SIPOS ÁRPÁD nagyváradi jogakadémiai tanártól. — Röpiratok és értekezések a jogi szakoktatás reformjáról. Dr. BOZÓKY ALAJOS nagyváradi jogakad. igazgatótól. — Törvénykezési Szemle: Telekkönyvi csodabogár. KÀPLÁNY GÉZA kir. itélő táblai birótól. — A közvetlenség a járásbirósági büntető eljárásban. Dr. RÓTH FERENCZ n.-károlyi kir. aljárásbirótól. — A Pribil-esethez. Dr. FAYER LÁSZLÓ-tól. — Különfélék. — Nemzetközi szemle. — Irtások.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A Btk. revisiójának kérdése a budapesti ügyvédi kamarában. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A képviselő a házon kivül.

Nem a positiv közjog, hanem *de lege ferenda*, nem a jogász, hanem a politikus álláspontjából irom e sorokat.

Vajon a törvény a házon kivül nagyobb szólásszabadságot adjon-e a képviselőnek, mint a mennyit ad a többi polgárnak; és vajon a képviselő azért, a mit a házon kivül mond, és pedig képviselői minőségben, a háznak, vagy a rendes birónak legyen-e felelős?

E kettős kérdésre «*nem*»-mel felelek.

A képviselő a választókkal érintkezik, hogy föntartsa az ethikai kapcsot a parlament és a polgárok közt. A parlamenti szervezethez nemcsak a parlament tagjai, hanem az összes polgárok tartoznak. E szervezet egy ethikai személyes nemzeti egység. Igen veszélyes nézet az, hogy a polgárok csak választanak, s aztán ujabb választásig politikailag alusznak. Ily theoria idegenné teszi a honfit a hazában, sokkal inkább, mint a despotismus, mert idegenné teszi őket a közügy iránt való közöny által. A polgárok tehát egyik választástól a másikig nem ugyan jogilag (vagyis nem a közjogi szervezet formáiban), de ethikailag, a közvélemény hatalma által folytonosan *activ* tagjai a nemzet parlamenti szervezetének. Angliában a törvények csak «megkeresztelés végett jutnak a parlamentbe»; mert valósággal a közvélemény hozza azokat világra.

A polgárok ezen activ részvétét a nemzet parlamenti szervezetében eszközli a sajtó, a politikai egyesület, a népgyülés, a kérvény. A törvényhozás folytonos nemzeti gondolkodási és akaratképződési processus az összes polgárokban. Lényegileg nem is képviselet, hanem a nemzetnek élő *közvetlensége* minden polgárban.

E szervezet a parlamentben nyeri betetőzését. A minden polgárban folyó nemzeti gondolat-processus a parlamentben határozza el magát. Ebből következik a parlamentben a legteljesebb szólásszabadság, olyan, a mekkora a többi polgárt nem illeti. De a *házon kivül* az egyes képviselőben sem határozza el magát a nemzeti gondolkodás; és viszont a többi polgárban is foly a nemzeti gondolkodás. Amabban a házon kivül nem emelkedik a nemzeti gondolat a souverain akarat niveaujára. Tehát mért illesse őt több szabadság? Emezek szintén a független nemzeti gondolkodás organumai. Tehát mért illesse őket kevesebb szabadság?

A képviselő a nemzeti gondolat- és akaratprocessus szervezetében magasabban áll, mint a többi polgár, de csak akkor, midőn a parlamentben szól. A parlament, illetőleg a két ház szólási szabadsága korlátlan. Az egyes parlamenti tagok szólásszabadságának korlátot a házban csak a ház szab; mert ha ezt külső tényező tenné, akkor a nemzeti akarat a maga souverain fejlődését be nem végezhetné.

De mi jogczime lehet a házon kivül a képviselő szélesb szólásszabadságának? Hogy a választókkal a közügyekről beszéljen. De hiszen e joggal bir minden polgár. A szabad discussio joga illet mindnyájunkat. Minden polgár birálhatja a kormány-politikát és sürgethet reformokat; teheti ezt élő szóval és és irásban. Mi czélból illesse a képviselőt a házon kivül *privilegium?*

A parlamentben, ennek mindkét házában a discussio fölötte áll a törvényes rendnek, mert hiszen ép itt állapittatik meg, mi legyen a törvényes rend. De a souverainetast nem lehet darabokra törni, és töredékeiben a választókerületekbe vinni. Az egyes képviselő alá van rendelve a *nemzet-souverainetás* által megállapitott korlátoknak ép ugy, mint a többi polgár.

Csodálatos anachronismusok fordulnak elő a mai politikai eszmekörben. Némely elvek igen jó fegyverül szolgáltak akkor, midőn a nemzetek nehéz harczokat vivtak az absolutismussal, pl. Angliában a Stuartok korában, de semmi értelemmel nem birnak a teljes nemzetszabadság rendszerében. Oly időben, midőn még gondolni sem lehetett arra, hogy a szólásszabadság az összes polgárokra kiterjesztessék, mert az absolut királyság bástyái még nagyon erősek valának, már az is nagy nyereség volt, ha legalább a képviselők privilegiuma gyanánt sikerült azt biztositani. De ma az összes polgárok közől minden egyesnek több szólásszabadsága van, mint a mennyit ama szomoru időben a képviselőnek privilegiuma tartalmazott.

Ne küzdjünk a muzeumok rozsdás fegyvereivel. Ne tanuljunk el Angliától oly dolgokat, melyek ott is rég elavultak. A parlamenti kormányrendszer harmadik évtizedében miként lehet attól rettegni, hogy a hatalom összefogdostatja a választó kerületekben szónokló képviselőket? Ugyan miféle hatalom? Parlamentaris országban a hatalom a nemzet. S a nemzet az önmaga által alkotott és föntartott kormány által fogja talán a maga szabadságát az egyes képviselőkben vasra verni? Különös gondolat a törvényhozó hatalomra szervezett nemzetet ijeszteni a kormányhatalomra szervezett nemzettel! Hisz mind a kettő ugyanazon államalany.

A parlamentet illető korlátlan szólásszabadság nem privilegium, hanem a legmagasb emberi hatalom attributuma. Minden egyes polgár, s igy a képviselő is a házon kivül ama hatalom alatt ne a privilegium lépcsőfokain, hanem a törvény előtti egyenlőség basisán álljon.

Hirlapjainkban megtaláljuk a politikai discussio szabadságának azon mérvét, mely minden magyar állampolgárt megillet. Alig fogja valaki kétségbe vonni, hogy a szabadság e mértéke elegendő arra, hogy a képviselő a választókat az országgyülés eszmekörébe emelje. Hisz a sajtó is ugyanezt teszi ugyanennyi szabadsággal és fényes sikerrel.

Végelemzésben minden politikai jognak alanya a nemzet; mert minden politikai jog az állameszméből ered; s az állam alanya épen a nemzet. Minden politikai jog a nemzetszabadság szervezete, a nemzet állami önrendelkezésének közvetitője. Ennélfogva nincs létjoga oly politikai jognak, mely által a nemzet nem lesz szabadabb, és mely a nemzet

állami önrendelkezésének szervezetéhez nem szükséges. És képtelenség az oly politikai jog, mely ha nem is in abstracto, de az adott körülmények közt a nemzet állameszméjének sebzésére fordítható.

Kérdem, vajon a magyar nemzet állami önrendelkezése fokoztatnék-e az által, ha a képviselő a házon kivül is csak a háznak lenne felelős azért, a mit képviselői minőségben mond; különösen ha tekintetbe veszszük a hazánkban minden polgárt és igy a képviselőt is szóban és irásban megillető igen jelentékeny és széles körü szabad discussiót? A hol minden polgárban ily szabad a nemzeti gondolat, mi szükség ott privilegiumra? Ki nem látja be, hogy ily privilegium kiknek és mi czélra szolgálhatna eszközül? Egynémely nemzetiségi mandatum eléggé megfelel erre. A képviselőt politikai zaklatás ellen védi a mentelem. De ha a ház nem lát politikai zaklatást, akkor a házon kivül mondottakért feleljen a képviselő ott, a hol a többi polgár.

Dr. KUNCZ IGNÁCZ,
pozsonyi jogtanár.

Házassági vagyonjogunk átalakulása.[1]

Valóban minden következményeivel együtt, teljes merevségében egyik rendszert sem látjuk érvényesülni azon tételes törvényekben, melyek különben ama felfogásnak hódolnak, hogy a házasfelek életközössége a vagyon közösségét vagy külső egységét szükségkép maga után vonja.

Hanem csak enyhitett, módositott formában.

A «Code civil» a házasfelek vagyonügyeit csak dispositiv módon szabályozza, a mennyiben t. a házasfelek szerződés utján ezt máskép nem rendezték.

Mert a feleknek szabad a vagyonközösség kizárásával is szerződniök, de ebből nem származik a nőnek azon joga, hogy vagyonát maga igazgassa, hanem azok ez esetben is a férj kezelése alá jönnek, a házasélet terheinek könnyitésére szolgálván, s a hozomány természetével birnak; a nőnek azonban lehet azok jövedelméből személyes szükségleteire (besoins personnels) bizonyos összegeket kikötni. A mely javak nem képezik ily értelemben véve hozomány tárgyát vagy a világosan megjelölt hozományi tárgyak közé a szerződésben nem sorolvák, azok a nő magánvagyonát — paraphernáit — képezik s ha összes vagyona ily en volna, akkor is köteles jövedelme $^1/_3$ részét a háztartás terheinek fedezésére szolgáltatni. Egyébként azonban az ily paraphernák kezelése és jövedelmének élvezete a nőt illeti.

Ily értelemben lehet a franczia jogban is női hozomány és parapherna, ha t. i. a házasfelek szerződésileg a vagyonközösség kizárásában egyeztek meg; de a mennyiben ilyen szerződést nem kötnek, vagyoni viszonyaik a törvényes vagyonközösség értelmében szabályozvák. Ezen vagyonközösség tárgyai: mindazon ingóságok, mik az egybekeléskor a felek tulajdonát képezték, továbbá a házasélet alatt szerzett ingók és ingatlanok, valamint ezek jövedelmei; ellenben a házasság előtt birt, vagy a házasság alatt örökölt, vagy ajándékba kapott ingatlanok nem lesznek közösek.

E közös vagyont a férj kezeli, s azt neje beleegyezése nélkül elidegenitheti, megterhelheti; a nő érdekének védelmére szolgál az, hogy: a férj a közös ingatlanokról és ingóságokról visszteher nélküli ügylet alakjában nem rendelkezhet, halál esetére szóló ajándékozást csak saját hányadára tehet, ha a nőnek aggálya van, hogy vagyona, követelése a férj gazdálkodása által fenyegetve van, kérheti a vagyonközösség megszüntetését, a mit különben csak válás, természetes vagy polgári halál eseteiben érhet el. Ez a javak elkülönitése (separations des biens).[2]

Ezen a nő érdekeinek védelmére szolgáló intézkedések kétes értékűek, s az, mely épen leginkább gyakorlati jelentőségü, t. i. a javak elkülönitése vagyis a közösség megszüntetése, csupán a vagyonosabb osztály javára szolgál; ellenben a szegényebb, u. n. munkás-osztály tagjai annak igen kevés hasznát veszik. Ezek ugyanis házassági szerződés megkötése nélkül, a törvényes vagyonközösség következményeivel együtt lépnek frigyre; a férj tehát nem csupán saját keresménye, hanem nejének munkabére felől is rendelkezik, s ha ezt saját bérével együtt tékozolja, a szegény nő — gyermekeivel együtt — védtelenül áll; mert a törvényes vagyonközösség birói megszüntetése oly hosszadalmas és költséges, hogy szegény sorsu nő abba nem foghat, miért is ujabb időben a törvény ezen részének megváltoztatását, s a munkabérekre nézve a törvényes közösség megszüntetését sürgetik. Ámde ezzel rés volna ütve az egész házassági vagyonjogrendszeren, a mit pedig nem akarnak, s ezért ellenvetik: hogy a munkás fogalmának meghatározása felette bajos, s ha a szintén munkájuk után élő, de ide nem sorolható számos foglalkozást kiveszszük, alig marad valami a szabályból, annyi lesz a kivétel;

de különben is: a munkás házasfelek vagy elválnak s akkor a vagyonelkülönités tényleg megvan, vagy folytatják az életközösséget, s akkor minden attól függ, hogy a férj durva, erőszakoskodó ember-e vagy nem? mert ha az, a keresmény közösségének birói megszüntetése után is módjában lesz nejétől a munkabért kicsikarni. Különben a vagyonelkülönitési eljárás egyszerüsitése nem árt, és a postatakarékpénztár igénybevétele ajánlatos, mint a melynek fölhasználásával a nő sokat elvonhat vagy rejthet tékozló férje elől.[1]

De nem folytatom e vázlatot tovább; eléggé látható, hogy e törvény szerződés esetén a dotális rendszer alapján, ennek nem létében pedig a — nem elég szerencsésen korlátolt — vagyonközösség alapján áll.

A vagyonegység rendszere ezzel szemben mint a germán család és jogélet tiszta, hamisitatlan terméke van föltüntetve, mely mellett a particularis jogokban előforduló vagyonközösség a német jogfejlődés elfajulásának eredménye volna.[2]

Ezen rendszer teljes merevségében egy ujabb törvényben sem érvényesül, hanem vagy a nő részére fentartott vagyon intézménye által van enyhitve, vagy pedig a férj haszonélvezetére szoritkozik; némely jogban pedig a vagyonközösségi rendszerrel kapcsolatban jelentkezik.

Eredeti alapeszméjéhez talán legközelebb áll a zürichi polgári törvénykönyv, mely a házasfelek vagyoni viszonyait csaknem absolut módon szabályozza, mert az attól eltérő szerződések érvényességét csak ugy ismeri el, ha ez egyezményeket a bíróság felülvizsgálja, a törvényben feltételül előirt, elfogadható indokokat bebizonyitva látja, s azt megerősiti; különben — birói jóváhagyás nélkül — csak a törvény értelmében lehet szerződni. A törvény pedig a vagyonegység eszméjéből indul ki: a férj a nő gyámja, nejének vagyonát nemcsak használja, a kamatokat, gyümölcsöket beszedi és neje munkabérét átveszi, hanem a nő ingóságait — annak beleegyezése nélkül is — elidegenitheti, elzálogosithatja,

Igy hát a nő vagyonilag férje hatalmában van, s ez ellen védelmére csak az szolgál: hogy az ingatlanokat a férj az ő beleegyezése nélkül el nem idegenitheti, a törvény, szokás vagy szerződés által a nő részére fentartott vagyonról csak ő rendelkezik. És ha a felek szerződés által többet nem kötöttek ki, a törvény ugyan szükmarkuan méri ki a nő rendelkezésére fentartott vagyont: a tüpénz, a szórakozásul vagy játékra adott összegek és ünnepi ajándékok képezik összevéve azon csekélységet, mit a nő magáénak

[1] Az előbbi közl. l. a mult heti számban.
[2] Code civil. Titre cinquième. 1387—1581.

[1] Desjardins «*Le code civil et les ouvriers*» Revue d. d. M. 1888. 86. k. 384. s köv. l.
[2] Gerber-rel szemben l. Beseler ellenkező nézetét «*G. d. Privatrecht*» 586. s köv. l. Melyik felfogás helyes? kérdésünkre közönyös.

mondhat. Azonban megvan a nőnek azon joga, hogy vagyonának leltározását és férje által leendő biztositását a házasság tartama alatt is kivánhatja, sőt a községtanács — ha veszélyt lát — e biztositás iránt az intézkedéseket hivatalból is megteheti; végül a férj, ha gyámsági joga elválás vagy csőd folytán megszünik, a nő egyesitett vagyonát csonkitatlanul természetben kiadni, vagy — ha ily alakban már nem volnának meg — teljes értékben megtériteni köteles.[1]

A porosz Landrecht lényegében szintén a vagyonegység elvét fogadja el alapul, de nem kizárólag s oly mereven, mint a zürichi törvény. Először is a feleknek a szabad s a törvénytől eltérő egyezkedést megengedi, és csak ilyennek hiányában kivánja alkalmazni, dispositiv természetü rendelkezéseit; másodszor a különböző tartományi jogokat érvényben hagyván, azok értelmében a vagyonközösségre is tartalmaz szabályokat.

Eltérő egyezmény vagy tartományi jogszabály hiányában: a nő által vitt vagyon a férj vagyonával jő kapcsolatba (eingebracht), ugy az is, a mit később örökölt vagy ajándékba kapott; ezeket a férj kezeli, használja s az ingókat elidegenitheti. Ide nem tartoznak a nő részére fentartott javak (vorbehaltene Vermögen), u. m. a nő használatára szánt dolgok, pl. ruhanemüek, a nászajándék (Morgengabe), valamint a férj által nejének a házasság tartama alatt ajándékozott tárgyak, mikről a nő szabadon disponál, s a férj részéről csak pazarlás esetén korlátolható; az ingatlanok elidegenitéséhez, tőkék behajtásához vagy átruházásához a nő beleegyezése szükséges. Ez a vagyonegység képe s ebben áll a nő érdekeinek védelme a porosz Landrecht szerint.

Hol vagyonközösség létezik a házasfelek közt, mert igy szerződtek vagy a lakhelyükön érvényben levő tartományi szabályok ezt állapitják meg, ott a házastársak között általános vagyonközösség létezik, mely — a nő szükséges ruházatán kivül — minden vagyonra kiterjed, tehát nemcsak arra, a mivel a nő a házasság megkötésekor birt, hanem arra is, a mit később örököl, szerez vagy ajándékba kap; ezek kezelése és használata a férjet illeti, s a nő, ha azt tapasztalja, hogy férje adósságai vagyonát meghaladják, a házasság két első évében a közös vagyon megosztását követelheti. Ugyanily joggal élhet a férj neje irányában. Különben a vagyonközösséget egyezményileg is meg lehet szüntetni, ha az szerződésen alapul; de ha kötelező jogszabály képezi alapját, akkor megszüntethető ugyan e közösség is egyezményileg, de ez harmadik személy iránt csak akkor bir hatálylyal, ha a házasság előtt kötötték.

(Folyt. köv.) Dr. SIPOS ÁRPÁD.

Röpiratok és értekezések a jogi szakoktatás reformjáról külföldön.[2]

A 10. magyar jogászgyülés ujból napirendre tüzte a jogi szakoktatás reformját.

Folytatjuk tehát szemlénket az e tárgyról külföldön megjelent legujabb röpiratok és értekezések fölött.

14. Blondel G. *La réforme des études juridiques en Allemagne. Extrait de la Revue internationale de l'enseignement du 15 Janvier* 1887. Paris. Colin. 16. lap.

15. *Società reale di Napoli. Accademia di scienze morali e politiche. Rendiconti della discussione intorno al riordinamento della Facoltà di Giurisprudenza. Tornate del 6. Febr., 3. Aprile, 1. Maggio 1886. Napoli, Tip. della Universita.* 1886. 27 lap.

16. Pollock F. *Oxford law studies. Law Quarterly Review.* 1886. II. 453. s köv. ll.

17. Olivecrona K. *Om en reform i afreende pa de juridiska studierna och examina vid universitetet i Upsala.* Stockholm, 1886. 48 l.

18. Gneist K. *Aphorismen zur Reform des Rechtstudiums in Preussen.* Berlin.

Némi vigasztalásul szolgálhat, hogy a jogi szakoktatás reformja nemcsak nálunk, hanem az egész müvelt külföldön is, Páristól Berlinig, Stockholmtól Nápolyig élénk eszmecsere tárgyát képezi, melyből azt a meggyőződést meritheti-jük, hogy másutt sem annyira rózsásak az állapotok, hogy többé semmiféle kivánni valót sem hagynak fen.

Blondel az idézett röpiratában a németek, névszerint Dernburg, Liszt és Holtzendorff javaslataival foglalkozik. A leczkelátogatás ellenőrzésére vonatkozó Schmoller-féle javaslatot elveti, a német professorok előadását s tanitásmódját birálva azt mondja róla, hogy «substantiel, mais il manque de relief, de vie, de chaleur; avec le mot «Gründlichkeit» il creuse si profondément qu'il en perd de vue l'objet de ses études et ses auditeurs; le nombre des heures consacrées à chacune des branches de la science juridique s'accroît outre mesure, sans parler des leçons supplémentaires à la fin du semestre», aztán fejtegeti Dernburg javaslatát a seminariumokra vonatkozólag, végül a négyévi cursus mellett nyilatkozik, közbeneső vizsgálatokkal.

A 15. sz. a. idézett olasz füzetke a nápolyi akadémiába vezet el bennünket, mely a szőnyegen forgó kérdés megvitatásának három ülést szentelt. Az itt összeállitott jelentésekből hires olasz jogtanárok véleményeit tudjuk meg. Az alapeszmék, melyek iránt mindnyájan egyetértenek, s melyeket az elölülő Miraglia összefoglal, a következők: a facultásnak jog- és államtudományinak kell lennie; a kötelező leczkék számát le kell szállitani, a tanulmányt behatóbbá tenni; az egységes facultás kebelén belül mind jog-, mind államtudományi tudorsági vizsgálat tartassék (tehát bifurcatio), ez utóbbinak persze csak akkor lenne értelme, ha az állam részéről magasabb közigazgatási hivatalok elnyerésének alapföltételévé tétetnék. Igen érdekesek a számos kérdésben kifejtett vélemények. A tárgyalásokban rész vettek Arabia, Bonghi (az ismert iró és volt közoktatási miniszter), Capuano, Ciccone, De Crescenzio, D'Ovidio, Miraglia, Pepere, Persico, Pessina (volt igazságügyi miniszter). A tárgyalások során, melyek alatt igen jelentékeny nézeteltérések jutottak fölszinre, főleg a következő kérdéseket érintették: ketté osztandó-e, avagy egyesitendő a jog- és államtudományi facultás? előadandó-e s mikép a római jogtörténet? szükséges-e az encyclopædia tanitása? (mellette Pepere, Pessina, Crescenzio, ellene Arabia, Bonghi, Persico); tisztán jogi tudomány-e a közigazgatási jog, avagy elválaszthatatlan-e a közigazgatástantól? tanitandó-e az ethika?

Pollock leirja a jogi szakoktatást, a mint Oxfordban divik. Az ottani jogtanoda nem kiván ügyes ügyvédeket és jogtudósokat képezni, mert erre nem képes. Azonban igenis közölni kivánja a tanulókkal az általános eszméket, melyek, hacsak korán be nem vésik azokat, később a mindennapi teendők halmaza mellett igen könnyen veszendőbe mennek. A jog nem tisztán bizonyos szabályok szerint folytatandó vita vagy pedig complicált gépezet a tulajdonnak biztositására és igazgatására, hanem a politikai tudományok legnagyobb, legfontosabb és leghumánusabbika. Megtanit, miként kell az esedékest és helyi érdeküt a lényegestől, maradandótól és általános érdekütől megkülönböztetni, mint kell az általános alapelveket, melyek a jogot uralják, megismerni és fölfogni, mert különben a részletek, melyekkel a jogásznak foglalkoznia kell, valóságos zürzavar gyanánt kóvályognak előtte. A tanulók kellőkép előkészülve és jól aczélozva kerülnek ki az oxfordi iskolából, melyről szerző bebizonyitja, hogy a mit igér, azt be is váltja. Azután összehasonlitja a Blackstonek, Austinek és Benthamek korát a mostanival és a korábbi tudományos tevékenységet a jogtudomány különböző ágaiban a most élő jogtudósok, u. m. egy Roby (Cambridge), egy Muirhead (Edinburgh), Aneon, Holland, Markby, Dicey és Bryce (Oxford) müködésével s az összehasonlitás épen nem üt ki az utóbbiak hátrányára, miért is P. méltán azt következteti, hogy a mostani Law School Oxfordban teljesiti, a mit igér s a mit teljesitenie kell.

Nagyon érdekes a svédországi jogi szakoktatás és vizs-

[1] «*Privatrechtliches Gesetzbuch für den Kanton Zürich.*» 138—174. §§-ai.

[2] Az előbbi közl. l. az 1887. évi 28. és 29. számban.

gálati rendszer reformjára vonatkozó könyvecske. Szerzője, *Olivecrona* tizenhat évig tanár volt az upsalai egyetemen, már hosszu idő óta tagja a svéd legfőbb törvényszéknek (Högsta Domstolen) és irodalmi munkássága által hazáján tul is általánosan tisztelt névre tett szert. Fejtegetései tehát bizonyára figyelemre méltók. Főtámadását a tulhosszu tanulmányi idő ellen intézi, mely Svédországban divatozik, s melyet a tanulás és tanitási mód különféle hiányai és fogyatkozásai okoznak, minek következtében a tanulók csak nagy későn léphetnek át a practikus életbe. Ime nálunk vannak, kik a jogtanulmány kiterjesztése mellett vannak, Svédországban pedig a tulságosan hosszura nyujtott jogtanulmányt károsnak mondják. Figyelemre méltó, hogy Olivecrona szintén a conservatoriumok és examinatoriumok mellett kardoskodik, azonban téved, midőn azt hiszi, hogy ez az eszmény a német egyetemeken már meg volna valósitva, ezt a németek magok sem hiszik, a leczkerendekben előforduló «Privatvorlesungen» nem azonosithatók a contemplált conservatoriumokkal, azok inkább «Einpaukungs»-órák, instructori leczkék egyetemi hallgatók részére, kik vizsgálatra készülnek, a kétszeres vagy háromszoros tandij lefizetésének kötelezettsége mellett. O. tehát a német egyetemeket ebben a részben jobbaknak látja, mint a minők valóban.

Gneist a most külön füzetben megjelent aphorismáit a berlini jogászegyletben mondotta el. Szerző arról panaszkodik, hogy az elmélet és gyakorlat közötti eszmecsere lényegileg a körül forog, hogy az emberek minél több kellemetlen dolgot vágjanak egymás fejéhez ; ez az ellentét a jogászkarnak kiváló sajátja, ez mulattatja legjobban a parlamentet a maga szőrszálhasogatásaival, melyeket más tudományágban alig ismernek. Kikel amaz előitélet ellen, mintha nyomtatott könyvekből és gyakorlatból eléggé meg lehetne szerezni a szükséges előképzettséget, élénken rajzolja a tanár nehéz feladatát, kinek valamely disciplinát 60—80 órán át egységes összképben kell bemutatni; hangsulyozza, mily alacsony az első jogi vizsgálat szinvonala s három csoportra osztja a német egyetemi joghallgatókat: igazi, fél- és nem-tanulókra. Az utolsó csoporthoz tartozók közül, kik hasonlók azokhoz, a kik Angliában 3 éven át folytatott ebédek által magokat az ügyvéd-czéhbe beleeszik (sajtba vagy tormába esett féreg!), a fele állja meg a vizsgálatot. De most mindegyik a maga methodusát tartja a leghelyesebbnek, annálfogva ezen harmadik kategoriabeli jogászokból sarjadzik ki azoknak a főtörzse, kik a «szürke theoriát» becsmérlik. Gneist leginkább a vizsgálati rendszert akarja megváltoztatni: neveztessék ki egy állandó vizsgálati bizottság a legkitünőbb szakemberekből, a vizsgálat tárgyai közé vétessék föl minden szakma, egyszerre legfeljebb négy jelölt bocsáttassék a vizsgálatra, mely két napig tartson (magán- és közjogi vizsgálat). Itt kell a dologhoz fogni, ez a reform, mely a tanszabadságot legkevésbé sem érinti, azonnal keresztülvihető.

Dr. BOZÓKY ALAJOS.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Telekkönyvi csodabogár.

A puszta-szent-lőrinczi 797. sz. tjkv. *A*. lapján + jegy alatt ilyesmit láthatunk:

3. sorsz. $\frac{(51—57.\ 66—68.)}{b/1/a/II/24/b/1}$ szántó 33. 944. □.

4. sorsz. $\frac{(51—57.\ 66—68.)}{b/1/a/II/24/b/2}$ szántó 47. 1440. □.

5. sorsz. $\frac{(51—57.\ 66—68.)}{b/1/a/II/24/b/4}$ szántó 268. 446. □.

B.

A puszta-szent-lőrinczi 851. sz. tjkvben *A* + alatt pedig ezt:

1. sorsz. $\frac{(51—57.\ 66—68.)}{b/1/a/II/24/b/3}$ szántó 35. 1145. □.

És e szörny helyrajzi szám mivé fejlődhetik még, ha további felosztások történnek! Hiszen még mindig oly nagyok e részletek, kivált a 268 holdas, hogy többszöri felosztásuk következhetik be. Akkor aztán a megkezdett uton haladva, még megérjük, hogy görög és zsidó s talán még chinai betükben is gyönyörködhetünk.

Az 1854. jul. 23-iki rendelet 48. §-a szerint mindazon esetekben, midőn valamely birtokrészlet négynél nem több részre daraboltatik el, azok az *a)*, *b)*, *c)*, *d)* betükkel jelölendők meg; de ha már 5 vagy ennél is több darabra szakad a felosztandó birtokrészlet: nem szabad többé azokat az abc betüivel, hanem csakis arabs számokkal megjelölni.

Az 1867. nov. 8-iki helyszinelési utasitás 30. §-a szerint azonban nem betük, hanem minden esetben arabs számok alkalmazandók.

Azt tehát, hogy római számokat vagy betüket használjunk, semmiféle szabály sem engedi meg.

De hát sok minden megtörténik a tkkvi hatóságoknál — nem rossz akarat, hanem járatlanságnál fogva —, a minek nem volna szabad megtörténnie.

És ez még oly kicsike baj, hogy szóra sem érdemes. Nem is ezért szólalok én fel.

De lege ferenda akarok a dologhoz szólni.

Mi módon lehetne elejét venni annak, hogy ily szörny helyrajzi számok ne keletkezzenek?

Eddig két eszmét tudok.

Az egyik az, hogy az első és minden további felosztásnál az arabs számokat *folytatólagosan* alkalmazzuk.

Például, ha 345. hrsz. részletet, mely 600 hold, felosztom három egyenlő részre: keletkeznék $^{345}/_{1}$, $^{345}/_{2}$, $^{345}/_{3}$ hrsz. alatt 200 holdas birtok, melyek mindenikét másnak adom el és pedig B., C. és D. uraknak. De ezek mindegyike csak nyereségre vette meg tőlem, s azért, mihelyt vevőkre találnak, tovább darabolják. Igy B. a maga $^{345}/_{1}$ hrsz. részletét két egyenlő, és pedig $^{345}/_{4}$ s $^{345}/_{5}$ hr.-számokkal megjelelt részre felosztva eladta E. és F. uraknak. A $^{345}/_{2}$ hrsz. részletet C. már 50 holdas darabokra osztotta fel és ezeket $^{345}/_{6}$, $^{345}/_{7}$, $^{345}/_{8}$, $^{345}/_{9}$ hr.-számokkal megjelölve G., H., I., K. uraknak adta el. D. pedig $^{345}/_{3}$ hrsz. részletét 20 holdas darabokban 10 egyénnek L.—V. uraknak adta el $^{345}/_{10}$—$^{345}/_{20}$ hrsz. részletekben. És ez igy megy tovább minden további felosztásnál.

Csakhogy ennél az a bökkenő, hogy B nem tudhatja, ha vajon C. és D. is nem osztják-e fel ugyanakkor a maguk részletét? s nem jelölik-e meg ők is $^{345}/_{4}$-el, $^{345}/_{5}$-el, stb. felosztott részleteiket? mi által több ugyanazon helyrajzi szám keletkeznék, a mi semmi szin alatt sem engedhető meg. És ez a baj a további felosztásoknál fokozottabb mérvben állana elő.

A második eszme az, hogy a felosztott részek a határbeli legutolsó helyrajzi szám után következő számokkal jelöltessenek meg. Ha például a község birtokrészletlajstromában 6800. hrsz. az utolsó: a fenebbi példában emlitett 345. hrszámu 600 hold birtoknak 3 egyenlő részre való felosztása esetében B., C. és D.-nek uj részletei 6801, 2802 és 6803. hrszámokkal jelöltetnének meg. A további felosztásoknál E. részlete 6804. hrszámot, F-é 6805. hrszámot, stb. kapnának.

Ennél meg már az a bökkenő, hogy mindig tudni kellnne, hogy melyik az az utolsó helyrajzi szám a birtokrész-

letlajstromban? És ha én a telekhivatalban ki is irtam magamnak az utolsó helyrajzi számot: kérdés, hogy akkorra, midőn én az adásvételi szerződést és vázrajzot kiállítottam, vagy addig, mig a kérvény az iktató hivatalba beérkezik, nem állott-e be változás? és igy nem szünt-e meg az általam kiirt helyrajzi szám utolsó lenni? Másrészről baj az is, hogy a térképen ezeket az uj helyrajzi számokat igen nehéz lesz megtalálni; mert a mig például a 6801. hrszámot a 300-as, addig például 6875 hrszámot az 5000-es, a 6905 hrszámot a 2000-es részletek között kellene keresni.

Összehasonlitva a két javaslatot: az első azzal az előnynyel bir az utóbbi fölött, hogy a térképen könnyen föllelhető, és hogy megtartván az anyaparcella számát, mindig tudhatjuk, hogy az alszámmal megjelölt részletek eredetileg melyik birtokból keletkeztek? Egyébként megvan mindkettőnek az a nagy hátránya, hogy az első az anyaparcella utolsó alszámának, a második pedig a birtokrészletlajstrom utolsó helyrajzi számának tudását föltételezik.

De talán azt mondhatná valaki, hogy a betétek szerkesztése után nem fognak többé szörny helyrajzi számok keletkezni.

Épen ugy. Mert az 1888 okt. 15-én 3834. sz. a. kelt rendelet e tekintetben a jelen állapoton csupán csak annyit változtatott, hogy azon időponttól kezdve, a midőn valamely község telekkönyvi betéteinek elkészültét a betétszerkesztő bizottság az 1886: XXIX. tcz. 58. §-a értelmében a tkkvi hatóságnak bejelentette: a kataszteri térkép léptéke (scala) alapján kiállitandó vázrajzon a szétdarabolás folytán első izben keletkezett részletek tört alaku helyrajzi számokkal akkép jelölendők meg, hogy azok számlálója mindig a megosztott birtokrészlet helyrajzi száma, nevezője pedig, lehetőleg a szomszédos kisebbszámu birtokrészlettől a nagyobbik szám felé haladva, 1, 2, 3, stb. arabs szám; a további felosztások folytán keletkezett további részletek megjelölésére nevezőül az *abc* betüi, szükség esetében annak többszörös betüi (*aa, bb, cc*, stb) alkalmazandók; a még ennél is további felosztásoknál pedig az ujabb részletek tört alaku helyrajzi számainak nevezőjeül az arabs számjegyek és az *abc* betüi felváltva használandók.

Nincs kizárva tehát azon eset, hogy a betétekben is láthatunk idővel például ilyen szörny-parcellát.

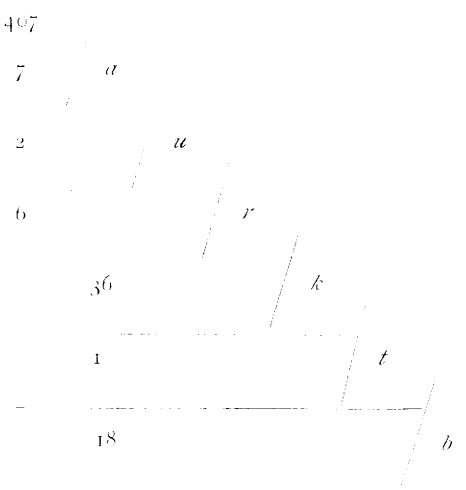

Megjegyezni kivánom még azt, hogy az 1888 október 15-iki rendelet értelmében (nem ugy, mint az 1854. évi jul. 23-iki rend. 48. §-ában meghatározva van, csupán az *a b c* és *d* betük), hanem az *abc*-nek bármely betüje és esetleg többszörös betüje alkalmazható. És itt ujra fölmerül azon aggodalom, mely az 1854 jul. 23-iki rend. 48. §-ában ki van fejezve. Ugyanis az *abc* némely betüi annyira hasonlók egymáshoz, hogy azokat, például a *c*-t az *e*-vel, az *n*-et az *u*-val igen könnyen összetéveszthetni; a mi az azonosság iránt kételyt és igy sok zavart támaszthat. Aztán ama rendelet nem zárja ki azt sem, hogy az ékezetlen magánhangzók mellett ékezetteket is (*á, é, í, ó, ú, ű*) nem lehetne használni; valamint az sem, hogy a kettős mássalhangzókat nem volna szabad alkalmazni. Milyen szép zavarok keletkezhetnek aztán ebből! Például a kettős *ii* és a *t* és *ú* betük után következő egyszerü *ü* közötti különbséget ki fogja felismerni?!

A *c* betüre nézve még könnyen elejét vehetjük az összetévesztésnek az által, ha azt mindig *z*-vel, tehát *cz*-nek irjuk.

De ha minden betüt biztosan és pontosan meg is lehetne egymástól különböztetni: mégsem akadályozhatjuk meg a betétekben sem szörny helyrajzi számok keletkezését.

Hát nem lehetne e bajon segiteni?

Igenis, lehet.

Ha a birtokrészletnek ugy első, mint minden további felosztásánál a szétdarabolás folytán keletkezett részleteket a szabályszerüen kiállitandó vázrajzban akként jelöljük meg, hogy a törtalaku helyrajzi számnak csupán számlálóját irjuk ki a felosztott birtokrészlet helyrajzi számának kitétele mellett, *nevezőjének az arabs számok folytatólagos sorrendjében hivatalból való kitöltését pedig a tkkvi hatóságra bizzuk;* mert csak ez tarthatja azokat nyilván.

E szerint a már felhozott példában B., C. és D. urak a $^{345}/_{1}$, $^{345}/_{2}$ és $^{345}/_{3}$ hrsz. részleteik további felosztásánál nem fogják a vázrajzban a keletkezett részleteket a törtalaku helyrajzi szám nevezőjének kiirásával is megjelölni, hanem csupán csak a számlálót teszik ki, a nevező helyére pedig egy pontot tesznek, a melynek helyére a tkkvi hatóság ama részlet törtalaku legutolsó helyrajzi számának már létező nevezője után sorban következő arabs számot piros tentával irja be. Nagyon természetes, hogy ebben az esetben az azonosság szabatos meghatározása végett magába a vázrajzba be kell irni a neveket és területeket, s ha ezt a részlet kicsiny volta miatt nem lehetne, a rajz szélén vagy alatt oly pontosan és szabatosan kell azt körülirni, hogy tévedés közbe ne jöhessen. Például C. az ő $^{345}/_{2}$ hrsz. részletének 4 darabra történt felosztásáról ilyen vázrajzot készit.

$^{345}/_{1}$

$^{345}/_{}$. Kerekes Péter és neje Fazekas Angyél 50 hold.
$^{345}/_{}$. Sándor János . . . 50 hold.
$^{345}/_{}$. Lobogó Imre, Lobogó Kálmán és Lobogó Sándor . . . 50 hold.
$^{345}/_{}$. Id. Derék János (Kerék neje Szög Éva) és ifj. Derék János nőtlen . . . 50 hold.

$^{345}/_{3}$.

Ha már most a tulajdonjog bekebelezése iránti kérelemnek hely adatik és a birtokrészletlajstromból és térképből az tünik ki, hogy a 345. hrsz. anyarészletnek eddig legnagyobb nevezőjü törtszáma az 5: akkor a tkkönyvi hatóság piros tentával a fenebbi vázrajzban a $^{345}/_{1}$ hrsz. szomszédrészletnél fekvő uj részlettől kezdve 6, 7, 8 és 9. számokat irja be ama törtszám alaku helyrajzi számok nevezőiül.

És ugyanez az eljárás ismétlődik a további felosztásoknál is.

Ime ezen eljárás mellett lehet egy birtokrészletet akár ezerszer és mindannyiszor száz meg száz darabra felosztani, és még sem fog soha szörny helyrajzi szám keletkezni, hanem csak egy törtalaku helyrajzi szám mindig nagyobbodó nevezővel. Az pedig nem baj, és semmi tekintetben sem okoz zavart vagy tévedést, ha valamikor a 345. hszr. anyarészletnek például ilyen törtalaku helyrajzi száma lesz: $^{345}/_{268,475}$.

KÁPLÁNY GÉZA,
kir. itélő táblai biró.

A közvetlenség a járásbirósági büntető eljárásban.

Bünügyi eljárásunknak jelenleg egyik főtétele a közvetlenseg, melynek minél szélesebb mérvben való meggyökereztetése czéljából szakitva a hazai jogtörténetünkben is nagy szerepet játszott közvetettség rendszerével, ugy a legislatio,

mint különösen a judicatura minden eszközt és alkalmat felhasználni igyekszik s helyesen, mert az arra irányuló törekvés a modern jogfelfogásnak megfelel és a haladásnak szakirodalmunkban is tüzetesen megvitatott s elengedhetetlennek elismert követelményét, a büntető igazságszolgáltatás alaposságának pedig egyik sarkkövét képezi.

Nagy kérdés azonban az, hogy vajon kivánatos-e ezen elv merev megvalósitása egészen jelentéktelen bünügyekben, hol tudniillik már nem annyira a közakaratnak, az ezt veszélyeztető módon ellenszegülő egyéni önkénynek fensőbb czél által követelt megtorlása, mint inkább a csekélyebb jelentőségü, igen sokszor csak magánérdeket érintő cselekmény fölötti biráskodás képezi a főmozzanatot, avagy tekintve a megvalósitását gyakran gátló nehézségeket és akadályokat, nincs-e a közvetlenségi elv ily ügyekben a büntető törvénykezés lényeges kellékét képező gyorsaság és különösen a minden eljárásban fontossággal biró czélszerüségi követelményeknek ártalmára s főleg arányban állnak-e azon elvnek törvényszerü alkalmazásában beállott nehézségek azon előnynyel, mely általa eléretni szándékoltatik?

Ily kérdések merülnek fel önkéntelenül a törvény gyakorlati alkalmazására hivatott biró előtt a járásbirósági büntető eljárásban is igen sok esetben, melyeknek egyikére legyen szabad nekem is ez alkalommal reámutatnom.

A járásbirósági bünügyi eljárást szabályozó 2265/1880. I. M. E. számu igazságügyminiszteri rendelet 79. §-a ugy rendelkezik, hogy ha a vádlott a vád tárgyát képező vétség vagy kihágás elkövetését tagadja, a biró a tanukat *a vádlott jelenlétében* kihallgatja.

Hogy ezen rendeletszakasz teljesen megfelel azon eljárás szellemének és az abból folyó közvetlenség elvének, melyre a járásbirósági bünügyi eljárás fektetve van, ahhoz semmi kétség nem fér; hogy azonban annak alkalmazása mennyire távol áll a gyakorlati élet követelményeitől, a czélszerüség elvétől, az kitünik onnan, hogy mai napság is, a rendeletben meghatározolt eljárás nyolczadik évében könnyen megszámlálható azon járásbiróságok száma, melyek nem megkeresések utján eszközöltetnék a tanuhallgatást oly esetekben, midőn a kihallgatandó tanu más bíróság területén lakik vagy tartózkodik, daczára annak, hogy főtörvényszékeink már jó idő óta és következetesen utóbbi eljárás mellett, hogy t. i. a tanuk nem a vádlott jelenlétében hallgattatnak ki, feloldó végzést hoznak s utasitják az eljáró bíróságot arra, hogy uj tárgyalást tartson, melyen a tanukat vádlott (sőt egy esetben a Curia szerint a panaszosnak is?) jelenlétében hallgassa ki s az eljárást befejezvén, a kifejlendőkhöz képest hozzon ujabb határozatot.

Nem méltattatik e felsőbirósági határozatokban kellő figyelemre a törvényszerüség merev keresztülvitelének kedvéért azon fontos mozzanat, melynek szem elől tévesztése az igazságszolgáltatás hitelének megrenditését eredményezheti s mely nem más, mint a polgárok tanuskodási kötelezettsége.

Ha ugyanis van joga az államnak arra, hogy a társadalmi együttélés és az államrend természetszerü kellékéből kifolyólag tagjait a törvénykezésben a vitatott igazság kideritése czéljából észleleteik előadására felhivja, sőt annak teljesitésére őket kényszereszközök alkalmazásával fenyegetheti és kötelezheti, de ezen jog — eltekintve bizonyos esetektől — sohasem terjedhet addig, midőn annak gyakorlása már a kötelezett polgárok anyagi hátrányával jár, sőt talán, bár természetesen ritka esetben, azoknak anyagi romlását idézheti elő.

De vegyünk egy esetet, melynél az érdekeltek az elj. szab. 61. §-ában meghatározott kedvezménynyel e szabály ismeretének hiánya vagy egyéb ok miatt nem élnek. — Egy suhancz a n.-károlyi piaczon czérnabeli szükségletének kielégitése czéljából egy két krajczár értékü kánya czérnát lop. A káros a most már lopás vétségének minősithető cselekményt a városi rendőrségnél följelenti s hivatkozik följelentésének begyőzése czéljából egy, akkor épen a n.-károlyi piaczon időzött pozsonyi lakosra, mint tanura. A rendőrség illetékes elbirálás végett az ügyet átteszi a kir. járásbirósághoz, mely tárgyalásra határnapot tüz, midőn is a hivatolt tanu Pozsonyból és a káros is megjelent, de a vádlott nem. Ujabb tárgyalási határnap tüzetik, melyre a vádlott elővezethető nem volt s igy tanunk ki nem hallgatható. Midőn pedig a tárgyalást vádlott hosszas nyomozása és kézrekeritése folytán, a dolgot már meg is unt káros részvétele mellet meg lehet tartani s annak során a talán mitsem tudó pozsonyi tanut kihallgatni, vádlott felmentetik. Ki fizeti most már a tanu járandóságait? Feljelentő panasza alaptalan nem lévén, sem az eljárási szabályok 108. §-ában meghatározott esetek fen nem forogván, ő ez okból, vádlott pedig felmentése folytán az eljárási költségek megtéritésére s igy a tanudij megfizetésére sem kötelezhető; a törvényszéki eljárásban ily esetben a költségek viselése az államkincstárt terheli, de a járásbirósági eljárásban tanudij a bünvádi átalányból az elj. szab. 106. §-a értelmében csak azon egyéneknek fizetendő, kik heti vagy napi bérből élnek s szerzeményükben csak néhány órai elmaradás által is érezhető hátrányt szenvednek.

Miután pedig tanunk ezen egyének közé nem tartozik, tanudiját *senki* ki nem fizeti és visszatérhet — ha költsége még van — Pozsonyba azon keserü vigasztalással, hogy a közvetlenség elvének megvalósitására 80—100 frt vagy talán több pénzét is ráköltötte a két krajczáros kánya-czérna elsajátitása folytán.

Ilymérvü áldozatokat az államlét nem igényelhet, mert az egyáltalán igazolható nem lenne.

Egy a priori magasztos eszmének, egy különben áldásos elvnek rideg keresztülvitele a gyakorlati életben, a jogélet egyéb feltételeinek és szükségleteinek megvalósitása nélkül a summum ius summa iniuria elvének érvényesülését eredményezhetné, mely a jogérzetet, a törvénybe vetett hitet és bizalmat alanyaiban megingatni képes.

De a hivatolt esetből tételes járásbirósági büntetőperrendünkben nem előnyös jelenségként szereplő s e miatt a jogászi gondolkodásra mélyen lehangolólag ható azon conclusio is levonható, hogy mig a terhelt nem eléggé indokolható kedvezmény élvezésére erőltettetik, addig a bünper másik lényeges személye, a közvád képviselője — mert hivatalból üldözendő vétségről van szó — az egész bünügyet csupán a papirfogyasztásra rendelt ugynevezett *A.* táblázatból ismeri s annak ide-oda küldése folytán vesz részt az eljárásban, senkit és semmit közvetlenül nem látva, nem hallva és nem észlelve, sőt a mennyiben az iratok az elj. szab. 17. §-a értelmében csak fontosabb és nyomban ugy sem elbirálható esetekben küldetnek be a kir. ügyészséghez, ez a tényállás kellő ismerete nélkül teszi meg rendszerint az eljárás megindítását (ennek már megtörténte után) tárgyazó inditványát.

Egyfelől tehát a járásbirósági ügy fontosnak lesz feltüntetve, másfelől pedig jelentősége kicsinyeltetik.

Ha továbbá szabadon választandó bíróság kikötése esetén szintén a közvetlen szóbeli eljárás alapjaira fektetett sommás eljárás szerint itélő járásbiróságok néha több százezer forint értékü polgári ügyekben megkeresések utján eszközölhetik a tanukihallgatást, ha végül a felső bíróságok nyugodtan itélnek végérvényesen az iratokból, akkor nem látom át azt, hogy a közvetlenség elvének a gyakorlati czélszerüség igényelte mérvbeni feáldozása a csekélyebb jelentőségü bünügyekben, melyeknek egy része előbb polgári per tárgyát képezte, miért esnék a materiális igazság rovására?

Ha azonban mindezen a gyakorlati élet tapasztalatai által támogatott érvek daczára de lege ferenda a jelenlegi eljárási szabályzat fenttartatnék, ezen esetben oly törvényes rendelkezések életbeléptetése jelentkezik elodázhatatlan köve-

telményként, melyek a járásbirósági büntető eljárásban a kihallgatott tanuk bíróilag megállapitott járandóságainak a kihallgatáskor a hivatkozó fél által *azonnal* leendő előlegezését, illetve a bünvádi átalány terhére leendő kifizetését biztositják, mert csakis igy lehet azt elkerülni, hogy a valódi bünös helyett egy harmadik ártatlan személy, a tanu érzékeny hátránynyal ne sujtassék.

Dr. RÓTH FERENCZ,
n.-károlyi kir. aljárásbiró.

A Pribil-esethez.

Dr. Gruber Lajos a *Jog*-ban azt irja: nem tartaná a jogrenddel összeegyeztethetőnek a Pribil-eset tárgyalása alkalmából kifejtett azon nézetemet, hogy «a ki minden áron meg akar válni az élettől, minden tekintet nélkül s más körülmények között különben büntetendő erőszakos módon is eltávolithatja mindazt utjából, mi terve kivitelében akadályozólag hat».

Ezt ily terjedelemben nem is állitottam. Tételem az volt, hogy conflictus állván elő élet és halál között, az előbbinek feláldozását, a szükség állapotának előzményei mellett, *feltétlenül* kizártnak mondani nem lehet; ha tehát valaki el van zárva fegyházban és csak ugy képes magát megölni, hogy azon másik egyénen, ki őt ebben akadályozni akarja, sérelmet okoz, őt ezen sérelemért minden esetben nem büntetném. A többi példa is, melyet felhoztam, ezen keretben mozog. Vagyis nem *mindenkinek*, ki az akadályt erőszakosan elháritotta, adom meg a büntetlenséget.

Hogy egyébiránt tételem a jogrendet nem veszélyezteti, azt legvilágosabban mutatja azon körülmény, hogy a Pribilné ügyével analog esetekben ugy a külföldön, mint a hazánkban meglehetős egyöntetüséggel felmentő itéletet mondanak. A jogrend eddig elbirta ezt a gyakorlatot s ugy hiszem, ezentulra sem lehet tartani, hogy belőle veszély fenyegetne.

S ha dr. Gruber Lajos ur is megengedi, hogy a jövő talán nekem fog igazat adni, ezzel implicite elismerte, hogy nem «a philanthrop győzedelmeskedett a jogász felett,» hanem a jogász nem irtotta ki magából a philanthropot. S ez talán helyes is a bünügyi igazságszolgáltatásban.

Dr. FAYER LÁSZLÓ.

Különfélék.

— **Szilágyi Dezső** nyilt levele pozsonyi választóihoz uj irányt jelez nemcsak az igazságügyi politikában, hanem az államkormányzat körében is. És mi jogászok kétszeres elégtétellel fogadhatjuk az uj igazságügyminiszter enuntiatióit. A jogeszmének uralma ebben a levélben elementaris erővel érvényesiti a maga jogait. Ha a tettek meg fognak felelni ama conceptiónak, mely a nyilt levelet átlengi, bátran mondhatjuk, uj æra nyilik meg a magyar államélet terén. A joguralom minden terén: nemcsak a törvénykezésben, hanem a közigazgatásban is. A mi eddig abstract fogalom volt, melyet épen azért nem respectáltak, vagy a lehető legszükebb körre szoritottak, az az állami organismus egyik élő tényezőjeként lép szemünk elé abban a képben, melyet Szilágyi Dezső rajzolt merész konturokban, a nyilvánosság elé. A magyar állam eszméje ez, mely közjogunk régi intézményeiben, sokszor elhomályositva, néha meghamisitva, de folyton élt, mert a jognak örök forrásából táplálkozott s ez biztositott neki majd ezer éves életet. A natale solum ősereje modern oltással megifjitva: állami közigazgatás a jogszolgáltatás alapján és magyar birói szervezet, mely a modern jogegység talaján nemzeti judikaturát teremt, ebben látjuk mi megtestesitve az eszményt, melyet Szilágyi Dezső állitott az ország szemei elé. Igy itéljük meg a nyilt levélnek tartalmát, mely méltó ahhoz a miniszterhez, a ki az igazságügyet képviseli a korona tanácsában s ki ott az általa képviselt nagy eszme inhærens erejénél fogva van hivatva döntő szerepet játszani. Rokonszenvvel és várakozással kisérjük müködését, mert mindnyájunk szivéhez nőtt a feladat, melyet maga elé tüzött. A magyar államszervezet csak a jognak alapján létezhetik mint igazán erőteljes nemzeti individualitás. Ez biztosithat neki egyedül sulyt, bent és künn imponáló erőt. — A nyilt levél részleteire legközelebb visszatérünk.

— **Adalék a vád visszavonásához.** A budapesti kir. törvényszék bünügyi osztálya vád alá helyezett valakit sikkasztás büntette miatt. Ezen bünügyben nem volt helye a vád visszavonásának. Ekkor panaszos egy kérvényt nyujtott be a törvényszékhez, melyben vádját visszavonja és melyben azt adja elő, hogy vádlott nemcsak hogy nem sikkasztott panaszosnál, hanem: «— — üzleti jártasságával és minden kifogáson felüli tevékenységével nemcsak, hogy üzletemet megalapitotta, hanem azt tisztességesen is kezelte és valóban életképessé is tette.» Ennek folytán a budapesti kir. ügyészség 27,363/888. sz. a. azt inditványozta, hogy panaszos a kir. törvényszék elé idéztessék és az Ideigl. Elj. Szab. 81. §-a[1] értelmében nyilatkozatának tartalmára nézve tanu gyanánt kihallgattassék és vallomására meghiteltessék. Mert: a hivatkozott, közjegyzőileg hitelesitett nyilatkozatban foglalt állitások valódisága esetében terhelt ellen nemcsak a sértett fél inditványára üldözendő sikkasztás büntette miatt meginditott eljárás is meg lenne szüntetendő. Miután azonban az ott előadottak valósága iránt, miután azok homlokegyenest ellenkeznek az ugyancsak . . által tett panasz tartalmával, alapos kétely fér: a tényállás tisztázására az Elj. Szab. 81. §. alkalmazása indokoltnak mutatkozik.» Erre a törvényszék panaszost tanu gyanánt kihallgatta és ezt nyilvános ülésben *arra hiteltette meg, hogy feljelentése téves alapokon nyugszik.* Ennek megtörténtével a kir. ügyész vádlott ellen bizonyitékok hiányában az eljárás megszüntetését inditványozta, mert panaszos egyedül álló terhelő vallomását visszavonta. A törvényszék ennek folytán 45204/1888. számu végzésével megszüntette ezen ügyben a további eljárást, mert: «panaszos . . eskü alatt azt adta elő, hogy vádlott ellen tett feljelentése tévedésen alapszik, a mennyiben a vádlott által megtartott összegeket nejének — mint panaszos üzlettársának — megbizásából ennek üzleti nyeresége czimén forditotta saját czéljaira; ugyanazért, mert panaszos egyedül álló terhelő vallomása is megváltozott, bizonyitékok hiányában a további eljárást vádlott ellen megszüntetni kellett.» *gl.*

— **Perköltségek a vád visszavonása esetében.** A budapesti törvényszék bünügyi osztályánál történt meg legutóbb, hogy egy bünügyben panaszos a végtárgyalás alkalmával vonta vissza a csalás miatt emelt vádat. Ennek folytán vádlott arra kérte a törvényszéket, hogy panaszost az általa számszerüleg megjelölt perköltség-összegben marasztalja; kérte pedig ezt azért, mert a bünvádi per meginditása folytán kénytelen volt szakszerü védelemről gondoskodni és a védőt dijazni; továbbá a vádlottként történt többszörös kihallgatások alkalmával kiadásai merültek fel és ezenkivül felszámitotta vádlott azon kárösszeget is, melyet iparában mulasztásai folytán szenvedett. A törvényszék azonban nem adott helyet vádlott kérelmének azon indokolással, mert ártatlansága nem lett bebizonyitva és ennek folytán nem felmentő, hanem csak megszüntetési határozat lett hozva. Vádlott ezen határozat ellen jogorvoslattal élt. *gl.*

— **Dr. Plósz Sándor** egyetemi tanárnak magyar váltójogi kézikönyve második kiadásban megjelent. Egyike ez ama, nálunk ritka számba menő későbbi kiadásoknak, melyekre igazában ráillik a czimlapon levő jelző, hogy: «átdolgozott.» A könyvnek alig van lapja is, mely az alakban és tartalomban való gondos átdolgozás jelét ne mutatná. Egyes fejezetek pedig töviről hegyire át vannak gyomlálva, s mennyire első futólagos átolvasásra meggyőződhettünk, minden egyes változ-

[1] Az idézett szakasz első bekezdése szószerint következőképen hangzik: «Ha a törvényszék arról győződik meg, hogy az esetben, ha a tanuk a vizsgálat alkalmával tett vallomásaikra megesküdnek, a vizsgálat megszüntetendő lenne, a tanukat a törvényszék elé idézteti s ha vallomásaikat esküvel erősitik meg — megszüntetési határozatot hoz.»

tatás egyszersmind javitást is jelent. A tudós szerénysége és lelkiismeretessége egyaránt nyilatkozik abban, hogy szerző könyve előbbi kiadásával egyes alapvető tételeit megváltoztatta, saját nézeteit hol módositotta, hol egészben visszavonta és másokkal helyettesitette, sőt nem egy helyütt könyvének első kiadásában foglalt nézetei ellen egyenesen polemizál is. Jele ez azon sohasem nyugvó szellemi éberségnek és az igaz után való azon tántorithatlan lelkes törekvésnek, a mely e könyv szerzőjét mint tudóst és tanárt egyaránt jellemzi. Fentartva magunknak, hogy a könyv megbeszélését lapunk egyik munkatársának tollából közelebb közöljük, ezuttal csak azt kivánjuk még kiemelni, hogy szerző lelkiismeretesen törekedett és el is jutott oda, hogy azon irmodorbeli nehézségeket, a melyeket az első kiadással szemben helylyel-közzel kifogásolni lehetett, ezuttal alaposan kiküszöbölje. A könyv, bárhol üssük is fel, sima, magvas és mégis átlátszó magyarsággal van irva, mely körülmény ugy a fiatalság, mint a praxis embereinek körében remélhetőleg emelni fogja a mü használatát. Örömmel üdvözöljük hazai jogirodalmunk ezen igazi gazdagodását.

— **Az elitélt vádlott meg nem idézése.** K. Vilmos, vasgyári tisztviselő ellen még 1884. évben sulyos testi sértés elkövetése miatt panasz emeltetett s a huszti járásbiróság által itélettel 1888 április 30. láttatott el, melyben vádlott 8 napi fogházra itéltetett. A kir. tábla 1888. évi november hó 14-én 28667. szám alatt a járásbiróság itéletét megsemmisitette, azon szabálytalanságok miatt, hogy a tárgyaláshoz nem a vádlott, hanem ügyvéde idéztetett meg s a bizonyitási eljárás a vádlott jelenléte nélkül tartatott meg; a tanuk távollétében hallgattattak ki; továbbá, hogy az itélet a vádlott részéről emelt viszonvádra is ki nem terjeszkedett, vádlott ebbeli bizonyitékai előterjesztésére fel nem hivatott; a viszonvádlotthoz e tekintetben kérdés nem intéztetett s az itéletben ezen viszonvád iránt intézkedés nem tétetett, holott az Elj. Rend. 83. §. szerint a viszonvádat a váddal együttesen kell tárgyalni s elbirálni; végre a vádcselekmény helyes minősitése s a kártéritési igények megitélése tekintetében a sértett betegségének időtartamát tanukkal is szükséges megállapitani, s ha ilyenek nincsenek, akkor sértettől az iránt eskü veendő ki. Ugyanezen biróságnak a P. Barilra vonatkozó sulyos testi sértési bünügyben hozott itéletét is 28,669. sz. a. a kir. tábla megsemmisitette; mert a vádlott a tárgyalásra meg nem idéztetett, és annak kihallgattatása megkeresés utján eszközöltetett; a később tartott végtárgyalást pedig csak a sértett féllel s vádlottal tartotta meg a járásbiróság a tanuk jelenléte nélkül.

— **Idéző végzés tárgyalási határidő nélkül.** A gyöngyösi járásbiróság tulajdon elleni kihágás és becsületsértés vétségével vádolt M. Józsefné ügyében még 1888 május 7-én tárgyalást rendelő végzést hozott; de az idéző végzésben sem az elrendelt tárgyalásra kitüzött határidőt nem jelölte ki, sem abban a magánvádlót nem figyelmeztette arra, hogy meg nem jelenése esetében ugy fog tekintetni, mintha vádját visszavonta volna. Ezen szabálytalanságok folytán a kir. tábla 1889 márczius 6. hivatalból megsemmisitette a járásbiróság itéletét s azt utasitotta, hogy a szabályoknak megfelelő ujabb végzéssel idéztesse meg a feleket.

— **A Magyar Jogászegylet börtönügyi bizottsága** szombaton e hó 27-én folytatja a vitát a szabadságvesztési büntetések végrehajtásáról és reformjáról. Szólásra fel van jelgyezve dr. Fayer László. A bizottság ez ülésén ezen kivüfolyó ügyek fognak elintéztetni és beérkezett dolgozatok bemutattatni.

Nemzetközi szemle.

— **Jhering Rudolf** tollából szenzáczionális munka jelent meg a napokban. Czime: *Der Besitzwille. Zugleich eine Kritik der herrschenden juristischen Methode.* (Jena, Gustav Fischer 1889.) A hirneves szerzőnek csak beavatott emberei tudták már hosszabb idő óta, hogy e könyv megjelenni készül. A nagy, tudományos világra nézve azonban e könyv váratlan, és mint hozzátehetjük, örömteljes meglepetés. Jhering az uralkodó birtokelméletnek a birtok fogalmára vonatkozó részét már évekkel ezelőtt egy külön munkában (Ueber den Grund des Besitzesschutzes) halomra döntötte. Most az uralkodó birtokelmélet másik felét, t. i. a birtokosi akaratra vonatkozót hasonlóan éles és meggyőző érvekkel veszi kritika alá, kimutatva, hogy a Savigny hires birtokelmélete, mely majdnem e század kezdete óta kizáró uralomnak örvend, alapjában is, minden következtetéseiben is hamis és fentarthatlan és a Savigny elmélete helyébe mostani 34 ives könyvében a saját uj elméletét állitja fel és okolja meg. Azonban e könyvnek, mint már kettős czime is jelzi, a birtokosi akaraton kivül van még egy másik tárgya is: az uralkodó jogi módszernek kritikája. Jhering, mint már *Scherz und Ernst* czimü könyvében is megkezdte, e könyvében ujból és fokozott élességgel kel ki a divó jogtudománynak merőben formalistikus, a jog praktikus czéljától elforduló iránya ellen. Kimutatja, hogy a birtok uralkodó tanában előforduló félszegségek is egytől egyig arra vezethetők vissza, hogy Savigny a maga elméletét mint 24 éves fiatal ember alapitotta meg, ki akkor a gyakorlati jogéletről még semmit sem tudott és hogy az utána következő jogi professorok a Savigny-féle tant merőben formalistiko-theoretikus irányban fejlesztették tovább, és megfeledkezve a gyakorlati *czélról* (Zweck im Recht), melynek a birtok védelme létét köszöni, oly elméletet sütöttek ki, mely a mindennapi gyakorlati szükséggel homlokegyenest ellenkezik s a melyet a praxis azért nem is alkalmaz soha. — Szükségtelen mondanunk, hogy ez irodalmi nagy eseményről még lesz alkalmunk bővebben értekezni.

— **Laband** strassburgi tanár a bécsi jogászegyletben előadást tartott a kereskedelmi törvény revisiójáról. — Ugyanott tartott a napokban előadást *Gierke* berlini tanár a magánjog socialis feladatáról.

— **Az osztrák legfőbb törvényszék judicaturájából.** A csalás által okozott kár kiszámitásánál az elmaradt haszon is számba veendő. (II. 18. 1889.) Az ellopandó tárgyhoz való sompolygás már megállapithatja a lopás kisérletét. (XII. 21. 1888.) A becslő eskü hamisnak tekintendő, a midőn az esküt tevő nem birhatott a hittel megerősitett meggyőződéssel. (XII. 24. 1888.)

— **Irodalmi hirek.** Nagyszabásu mü, t. i. *Handwörterbuch der Staatswissenschaften* kiadását tervezik Conrad, Elster, Lexis és Loening tanárok. Ezen munka Jenában, Fischer Gusztávnál fog megjelenni és terjedelme körülbelül 300—350 ivre terveztetik. A kiadók három év alatt remélik a müvet befejezhetni, mely lexikon-alaku 10 ivnyi füzetekben fog megjelenni. Egy füzet ára 3 márka. A munkatársak sorozata eddig még nem teljes s máris tulhosszu jegyzéke a legkiválóbb tudósokat soroltatik fel, kik között eddigelé Magyarországot egyedül *Földes Béla* egyetemi tanár képviseli. — *Rücktritt vom Versuch und thätige Reue.* Ily czim alatt jelent meg a napokban *Herzog*-tól egy nagyobb monografia. (Würzburg. Stubert.)

— **A «Gazette des tribunaux»** közzéteszi azon bünvádi eljárás szövegét, melyet a franczia törvényhozás a Boulanger-per alkalmából a senatusi biróság számára megállapitott. A munkálat sokkal jobb és tüzetesebb, mint a milyennek némely franczia lapok hiresztelték.

A mellékleten közöljük dr. Sik Sándornak az ügyvédi kamara közgyülésén a Btk. revisiója tárgyában tartott beszédét.

Irtások.

99.

Francziaországban az ügyvéd a szóbeli tárgyaláshoz nem visz meghatalmazást felétől. Szava elegendő arra, hogy fele nevében a legfontosabb ügyet végleg elintézhesse.

A budapesti törvényszéknél, ha az ügyvéd fele érdekében egy kihirdetett végrendeletet kiván megtekinteni, elküldik őt, ha meghatalmazást fel nem mutat. Szava semmi.

Felelős szerkesztő **Dr. Dárday Sándor** (VIII., Sándor u. 9. sz.)
Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (IV. gr. Károlyi u. 21 sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (IV. Egyetem u. 4. sz.)

Franklin-Társulat nyo- ája

Huszonnegyedik évfolyam. 18. SZ. Budapest, 1889. május 3.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Sándor-utcza 9. sz., I. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A büntetési és börtönrendszer reformjához. Dr. FAYER LÁSZLÓ egyetemi rk. tanártól. — Házassági vagyonjogunk átalakulása. Dr. SIPOS ÁRPÁD nagyváradi jogakadémiai tanártól. — Törvénykezési Szemle: A perbeli ügyvéd meghatalmazásának jogköre. *as.* — Érvényesitheti-e tulajdonjogát az engedményes a foglaltató ellenében zálogjogilag bekebelezett olyan activ követelésre nézve, melyre tulajdonjogát telekkönyvileg bekebeleztetni elmulasztotta? GYUKICS VIKTOR békési aljárásbirótól. — Különfélék. — Irtások.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A büntetési és börtönrendszer reformjához.[1]

A börtönügyi bizottság kitüzte ama kérdést, hogy a Btk. büntetési és börtönrendszere mennyire van keresztülvive s hogy szükségesnek és czélszerünek mutatkozik-e a szabadságvesztés-büntetés jelenlegi nemeit módositani.

I.

A mi a kérdés első részét illeti, azon szakférfiak, kik a vitában eddig részt vettek, kimutatták egész tüzetességgel, hogy a törvénykönyv büntetési elveinek keresztülvitele még alig kezdetett meg.

A Btk. progressiv rendszerének elemei közül egyetlen egy van komolyan végrehajtva, s ez a feltételes szabadlábra helyezés. Évenkint 600—700 egyén bocsáttatik feltételesen szabadlábra, s mint az administratión kivül állva megitélni lehet, ez a figyelembe jöhetők igen tekintélyes hányadát képezi.

A közvetitő intézet nincs végrehajtva. Az a 150 egyén, ki közvetitő intézetben tartatik, kétség kivül sokkal kevesebb, mint a mennyit oda vinni lehetne és kellene. S ezen institutiónak a büntetés-végrehajtás egész vonalán való létesitését én részemről nem csak a büntetési rendszer teljességének és a javitó elem fokozásának szempontjából tartom indokolva, de a miatt is, mivel mindazon egyének, kik a közvetitő intézetbe volnának szállitandók s oda a tér hiánya folytán nem szállithatók, szigorubban büntettetnek, mint a hogy ezt a törvény megengedi. Az az igen sulyos büntetés, mely a törvényben foglaltatik, ugy van megállapitva, hogy annak rendszerint csak két harmada hajtassék végre fegyházban illetőleg börtönben. Ha a két harmadtól a három negyedig terjedő részt nem mint a törvény rendeli, közvetitő intézetben, hanem fegyházban illetőleg börtönben tölti ki az illető, ezzel a végrehajtó hatalom szigorubb büntetést hajt végre, mint a milyet a biró megengedett. Igaz ugyan, hogy a Btk. 52. §-a intézkedik az átmenetről; de ezen átmenetet a törvényhozás nem képzelhette ugy, hogy eltart 10—20 évig, hanem ugy hogy eltart legfölebb 1—2 évig. A fenforgó viszonyok közt kimondandó volna, — ha más uton nem lehet, törvénynyel, — hogy a kik tér hiánya miatt közvetitő intézetben el nem helyezhetők, feltételesen szabadon bocsáttatnak. Az 52. §. ilyszerü pótlása közelebb fekszik, mint az, a mivé a gyakorlat fajult, hogy t. i. az illetők közvetitő intézet helyett fegyházban illetőleg börtönben tartatnak. Hogy pedig a büntetés két harmadának kiállása utáni feltételes szabadlábra helyezés ma már nem valami nagyon radikális eszme, mutatja az, hogy a belgiumi törvény még sokkal messzebb megy. Belgiumban a feltételes szabadlábra helyezés ideje törvény szerint a büntetés *egy* harmadának kiállásával kezdődik s megnyerik e kedvezményt mindazok, a kik három hónapot kiállottak, holott a mi törvényünk szerint a büntetés három negyedének kiállása után és csak az egy éven felüli szabadságvesztés-büntetésre itéltek részesülnek e kedvezményben. A visszaesők Belgiumban kibocsáttatnak a büntetés *két* harmadának kiállása után; a mi törvényünk szerint visszaesők épen nem bocsáttatnak feltételesen szabadon, (s ez kétségkivül igazságtalan, mivel a visszaeső már mint ilyen különösen a mi törvényünk szerint aránytalan magas büntetést kap; példa a visszaesési lopás, rablás, stb.). Az életfogytig elitéltek a belga törvény alapján 10 év kiállása után, a mi törvényünk szerint 15 év után bocsáttatnak feltételesen szabadon. A magyar Btk. tehát a belga törvényhez képest a feltételes szabadlábra helyezés időpontjának megállapitása tekintetében határozottan óvatosnak mondható.

Visszatérek büntetési rendszerünk végrehajtásának kérdésére.

A fegyházban és börtönben való közös munkáltatás végre van hajtva valamennyire, de a törvény által rendelt éjjeli magánelzárásról az illető intézetek helyi viszonyai miatt még sok időre le kell mondani.

S a mi az irlandi rendszer azon fő-alkatelemét illeti, hogy az első idő teljes magánelzárásban töltessék, arra magánzárkák hiányában szintén nem lehet még gondolni sem.

A javitó-intézet is csak csekély mérvben van végrehajtva. Női javitó-intézetünk nincs, s a két férfi-javitó-intézet is, mint ezt többek közt az itteni felolvasásokból láttuk, csak csekély hányadát képes felvenni azoknak, a kik a javitó-intézetbe volnának szükség szerint utasitandók.

Csatlakoznom kell tehát az előttem szólottak conclusiójához, hogy a törvénykönyv büntetési rendszerének végrehajtása még a jövő munkája. S osztom Dr. Székely Ferencz főügyészi helyettes urnak pontos statisztikai adatokra alapitott azon álláspontját is, hogy a mi a progressiv rendszerből végrehajtatott, az bevált és e tekintetben rendszerváltozásra ok nem forog fen. Tagadhatlan, hogy a feltételes szabadlábra helyezés és a közvetitő intézet azon csekély területen, melyen nálunk létesitve van, bámulatos szép eredményeket mutat.

II.

Annál több kifogásom van azonban a büntetési rendszer azon ága ellen, mely a büntetés kiszabására vonatkozik. Itt beható reformot, valóságos rendszerváltozást tartok szükségesnek.

A magyar büntető-törvénykönyv igen szigoru kodex. A birói gyakorlat pedig, mely annak alapján meghonosult, még a kodexnél is szigorubb.

Magyarország számára kétségkivül tulszigoru, mert az 1880. előtti igen egyhe, inkább patriarchális igazságszolgáltatást egyszerre és minden átmenet nélkül átvitte egy merev betü-szigorba.

S legyen szabad megjegyeznem, hogy jórészt innen ered börtönintézeteink tultömöttsége, mely oly kétségbeejtő szinekkel lett festve ezen bizottság tárgyalásain. S innen ered

[1] A Magyar Jogászegylet börtönügyi bizottságában tartott előadás.

részben az is, hogy nagy pénzáldozatok nélkül nem lehet sem a büntetési rendszert végrehajtani, sem a letartóztatottakkal szemben a törvény által czélba vett osztályozási és implicite javitási munkát véghezvinni.

A két kérdés tehát kapcsolatos egymással. A ki a börtönügyön akar segiteni, annak előbb a kodexen, a büntetési módszeren és a judikaturán kell segitenie.

Ismétlem azonban félreértés megelőzése végett: a börtönügyi reform szempontján kivül a kodex és a judikatura enyhitését magas igazságügyi, személyes szabadsági és erkölcsi tekintetek követelik.

Miben áll tehát a Btk. szigora?

Először: a fegyházbüntetés általános minimumának, és

másodszor: az egyes büntetési tételek specialis minimumának magasságában.

A hetvenes években, midőn a kodex még javaslat volt, élénk viták folytak e két kérdés felett. Én részemről az általam szerkesztett Magyar Themisben azt az álláspontot képviseltem, hogy ugy az általános, mint a speciális minimumok tetemesen leszállitandók. Támaszkodtam kiválólag arra, hogy Magyarországon évszázadok óta traditionális az enyhe büntető jogszolgáltatás; továbbá, hogy az 1843-iki magyar javaslat a minimumot egyáltalán nem ismerte; hogy épen a hetvenes évek folyamán készülőben volt hollandi büntető kodex a minimumok eltörlése tekintetében az 1843-iki magyar javaslat példáját követte, s végül arra, hogy a német büntetőtörvénykönyv és az osztrák javaslat szintén alacsonyabb minimumokat állitanak fel, mint a magyar javaslat, — alacsonyabbakat még ugy is ha figyelembe veszszük a magyar Btk.-nek kétségkivül igen értékes, de mégis az eseteknek aránylag csak kis részére szoritkozó 92. §-át.

A képviselőház jogügyi bizottsága tett is a büntetések tekintetében némely módositásokat a javaslaton, de egyrészt nagyon szükmarkuan és nem is rendszeresen.

A mi az *általános* minimumokat illeti: a fogház minimumát, mely a javaslatban három hónap volt, leszállitotta egy napra.[1] A börtönbüntetés minimumát leszállitotta egy évről fél évre. De már a fegyház minimumát meghagyta két éven. S ez szerintem végzetes mulasztás volt. Mert ha a fogházat leszállitotta egy napra, a börtönt félévre, a fegyház minimumát nem lehetett volna magasabbra tenni, mint *egy év*, a mint az egyébként a német büntető törvénykönyvben és az osztrák javaslatban is megvan. Ha a fegyház minimuma leszállittatott volna egy évre, ugy többek közt a minősitett lopási esetekben azok a kétségbeejtő büntetés-kiszabási anomaliák, melyek oly gyakran mutatkoznak, legnagyobbrészt elmaradtak volna.[2]

A mit elmulasztott a törvényhozás akkor, midőn a javaslatot tárgyalta, meg volna teendő most.

És ha ezen kivül a fegyházi minimum leszállitása folytán a fegyház és a börtön *egy* büntetés-nemmé lesz olvasztható, ezt igen nagy nyereségnek tartanám, mivel a 92. §-ban lefektetett gondolatnak, a corretionalisatiónak, csak ugy van értelme és kellő foganatja, ha a fegyház is átalakittathatik fogházzá, — a mint ezen átváltoztathatást még a legujabb láncz-csörtető osztrák javaslatban is feltaláljuk.

Az *egyes büntetési tételek* minimumai is tulmagasak.

Ezek az öt éves és tiz éves minimumok, melyeket a német kodexekben ily számmal hiába keresünk, onnan erednek, hogy a Btk. eredeti javaslata a büntetési tételek spatiumait — részben a franczia, belga és olasz minták után indulva — legfölebb öt évben állapitotta meg. Öt évnél nagyobb spatiumot az eredeti javaslat nem ismert. Ennek az a hátránya volt, hogy a maximum magával huzta felfelé a minimumot s nem lehet kellőleg figyelembe venni, hogy a cselekmény igen enyhe alakban is elő szokott fordulni. A rablásnál pl. a tiz évi maximum helyes, de az öt évi minimum tulmagas, mivel vannak igen csekély sulyu rablások, többek közt a bármily csekély mennyiségü élelmi szer elrablása, és a *vagyon* elleni erőszakkal elkövetett rablás, mely utóbbi a külföldi törvények legtöbbjében nem is rablást, de zsarolást képez.

A képviselőház jogügyi bizottsága csak három esetben törte át az öt éves büntetési tételeket. Ezek a 232., 281. és 306. §-ok, hol a spatium nyolcz év lett, vagyis a büntetési tétel 2—10 évig terjedhető fegyház.

Meghagyta az 5—10 évet a jogügyi bizottság 24 esetben; a 10—15 évet 17 esetben.

És sajátszerü, hogy a hol a jogügyi bizottság áttörte az öt éves spatiumot, vagyis a hol a minimumot leszállitotta, azok épen nem az enyhébb esetek. Mig t. i. az erőszakos nemi közösülésnél, az affectusban elkövetett szándékos emberölésnél és a halálos testi sértésnél két év a minimum: az egyszerü rablásnál öt év a minimum, az életveszélyes szer beadása által okozott sulyos testi sértésnél pedig (309. §.) tiz év a minimum; ugyanaz, a mi az affectusban elkövetett szándékos emberölésnél a maximum.

Részemről ha egyéb indokot nem látnék is fenforogni, már csak az egyöntetüség helyreállitása végett is a tiz és öt éves minimumokat nagyobbrészt leszállittatni javasolnám — természetesen alaposabb átvizsgálás és megválogatás mellett, mint a hogy akkoriban a jogügyi bizottság részéről történt. A magas minimum csak ott lehet helyén, a hol a cselekmény sulya egyenesen kizárná a leszállithatást. (Azon inkább symmetrikai szempontnak, miszerint 5 évnél nagyobb spatiumok egyáltalán kerülendők, nem vagyok képes jelentőséget tulajdonitani.)

Felhozatik, hogy nem a törvény a tulszigoru, de nem eléggé veszi figyelembe a birói gyakorlat a 92. §.-t, melynek hivatása a büntetési tételek szögletességén segiteni. Elismerem, hogy gyakran elmulasztja a bíróság az esetet individualizálni és ennek rendszerinti következménye az igazságtalanul sulyos büntetés kiszabása. De másrészt világos, hogy bíróságaink nem tudtak eddig megküzdeni a 92. §. jelenlegi rendszerének nehézkességével; s miután alig van kilátás arra, hogy bíróságaink a közel jövőben azt a bizonyos generalizáló felfogást, a mely többé-kevésbé minden birói testületben honos, feladják: ily körülmények közt a törvényt kell simulékonyabbá, könnyebben kezelhetővé tenni. A negativ bizonyitási tan is igen jól kigondolt rendszer; de mivel a bíróságok egy országban sem voltak képesek megküzdeni ellenmondásosnak látszó szabványaival, átalakitották szabad bizonyitási rendszerré mindenütt s nincs oka e miatt panaszkodnia sem a vádhatóságnak sem a vádlottnak.

Már a miatt is indokolva van a magas minimumok leszállitása, mivel a jelenlegi magas és alacsony büntetési tételeknél nagyon eltérő az arány a rendes büntetési spatium és a 92. §. szerinti spatium közt. Ha a büntetési tétel tiztől tizenöt évig terjedhető fegyház, a rendes büntetés spatiuma

[1] Az I. miniszteri javaslat a fogházon kivül az elzárást is felállitotta mint vétségbüntetést. Az elzárás maximuma egy év, minimuma egy nap volt. A II. miniszteri javaslat az elzárást kihagyta.

[2] Heil Fausztin *kir. ügyész* a 336. §. 3. pontjáról ezt irja: Hányszor megesett az, hogy egy a 336. §. 3. pontja szerint minősitett, különben csekély lopás feljelentője, midőn értesült arról, hogy mily büntetés vár a tettesre, feljelentését visszavonni szerette volna. Midőn pedig a közönség, sőt még a sértett fél is sajnálni kezdi a büntettest, ez a legbiztosabb kriterium, hogy a törvény tulszigoru . . . Összehasonlitottam a lopás büntetését számos külföldi büntető-törvénykönyvvel s azon meggyőződésre jutottam, hogy büntető-törvénykönyvünk ugy a tulszigoru, mint a tulságos enyheség tekintetében egyedül áll s okvetlenül módositandó. *(Magyar Igazságügy* 1889 februári füzet).

Egy másik kir. ügyész (Szegheő) a *Pester Lloyd* 1887. 13. számában kifejti, hogy a Btk. a vagyon elleni büncselekmények, kiváltkép a minősitett lopások eseteiben tulságos szigoru; hogy a fegyházra elitéltek kétharmada lopás miatt lesz elitélve s hogy a vidéken a bünesetek tulnyomó része a minősitett lopási esetek körében mozog.

Mikor már a közvádlók is tulszigorunak tartják a törvényt, akkor valóban itt az idő az intézkedésre.

öt év, a rendkivülié, minthogy a bíróság lemehet fél évi börtönig, kilencz és fél év. Ha pedig a büntetési tétel pl. öt évig terjedhető börtön, a rendes büntetési spatium négy és fél év, a rendkivüli fél év. *Az utóbbinál a rendkivüli hasonlithatlanul kisebb mint a rendes, az előbbinél épen megforditva, a rendes kisebb mint a rendkivüli.* Ebből legalább is azt kellene következtetni, hogy a magas minimummal ellátott büntetési tételeknél a 92. §. esetének alkalmazásához kevesebb számu és kevesebb nyomatéku enyhitő körülmény kivántatik meg, mint az alacsony minimummal ellátott büntetési tételnél. Ezen megkülönböztetés azonban a gyakorlat terén eddig, sajnos, nem volt észlelhető.

A mi a kir. Curia 49. számu teljes-ülési döntvényét illeti, az a büntetési tételek középmértékét a törvény alapján helyesen állapitotta ugyan meg, de tagadhatatlan, hogy a speciális minimum alatti résznek a középmérték megállapitásánál való mellőzése folytán a középmértékek igen magas pontra jutottak. Igy a tiztől tizenöt évig terjedhető fegyháznál a középmérték tizenkét és fél év. A büntetési tételnek a tiz évi minimum alatti kilencz és fél évét a kir. Curia teljes-ülése a törvénykönyv szerkezeténél fogva kénytelen volt teljesen figyelmen kivül hagyni. S ezen jelenség az eddig felsoroltaknál nem csekélyebb sulyu ok arra, hogy a kodex büntetési rendszere ujabban megfontolás tárgyává tétessék.

És még egyet. Azon laza igazságszolgáltatási állapotok közt, a melyek uralma alatt a kodex javaslata készült, (midőn a büntetés sokszor valóban nagyon is a kedélyesség jellegével birt), ha nem is igazolható, de érthető volt, hogy a kodifikátor és a törvényhozás tényezői fő-törekvésöket arra irányozták, hogy a magyar birót a büntetés kiszabása tekintetében bizonyos keretbe szoktassák; még azon sem lehetett csodálkozni, ha ezen helyes czélzatban talán meszszebb mentek, mint feltétlenül szükséges volt. De ma, midőn a birói kar könnyebben beleszokott a paragrafusos merevségbe mint hinni lehetett, sőt nagyon is beleszokott; midőn kézzelfoghatólag mutatkozik, hogy az oscillatio természeti törvényénél fogva a tulzott enyheségből belémentünk a tulszigorba: ma már azt hiszem, minden veszély nélkül lebonthatjuk a büntetési tételek magas sánczait s épen nem kell attól tartanunk, hogy a magyar birói kar el fogja hanyagolni az állami és a társadalmi összlét védelmét.

III.

Felsoroltam azon főpontokat, melyek a Btk. büntetési rendszerén belül szerintem módositandók lesznek.

E mellett szükségesnek vélem a kodex büntetési rendszerét ki is bőviteni.

A büntetőjogi törvényhozás messze tulhaladta már azon területet, melyet a hetvenes években elfoglalva tartott.

Midőn kodexünk készült, a progressiv büntetési rendszer behozatala egy bátor tett volt. Magyarország mint első merte megtenni e lépést a kontinentális államok közt.

Ma azonban a törvényhozások *uj* büntetési nemek behozatalán s a birói büntető itélet parancsolólag rendelkező szerkezetének átalakitásán dolgoznak. Másrészt az olasz anthropologiai iskola tanai is kezdenek érvényesülni itt-ott s a németek és a franciák akaratlanul hódolnak ezen iskola tanainak. Követelik a szakkörök a præventiv intézmények szervezését, különösen azon részben emberbaráti, részben kriminalistikus czélzatu institutiókat, melyek «patronage» elnevezés alatt ismeretesek.

Ha mi azt akarjuk, hogy bünügyi igazságszolgáltatásunk a felesleges repressio erőkifejtését és ennek hátrányait kikerülje, nekünk is hozzá kell látnunk ezen intézmények meghonositásához.

Örömmel üdvözöltem a gyermekvéd-egyletnek legujabban történt alapitását, mivel ebben egy igen szerencsés irányu kezdeményezést látok azon czélra, hogy a magyar biró munkája kevesbedjék s a börtönintézetekben eltartandó egyének felszaporodása korlátoltassék. Szükséges lesz hasonczélu egylet alakitása minden nagyobb vidéki városban. S e tekintetben a birói és ügyészi karnak kiváló hivatása van. Ha ezen oldalról jön a buzditás, vagy ha szükséges, a kezdeményezés, ez a sikert, azt tartom, az illető városban biztositani képes. A rabsegélyző egyleteknek is társadalmi és állami segélyforrásokkal erősitése, az egyleti hálózat kiegészitése első rendü feladat, mivel a visszaesések némi korlátozását csakis ily uton lehet elérni.

Jó példát mutatott a belga igazságügyminiszter, midőn a mult évben körrendeletileg ajánlotta a biráknak és ügyészeknek a gyermekvédő és rabsegélyző-egyesületek támogatását. A belga igazságügyminiszter többek közt ezeket mondá körrendeletében: «A magistratura hivatva ezen egyleteket tekintélyével és tanácsával támogatni. Különösen áll ez az államügyészség tagjairól. Az államügyészek itt tanulmányozhatják az erkölcsi és anyagi nyomort, melyben a büntettek forrása rejlik és az ellenhatást, melyet a büntett az illetők kedélyére gyakorol. A szellem azon sajátságai, azon tapasztalat és azon tapintat, mely szükséges arra, hogy a büntető-törvény alkalmazásánál a kellő mérték megtartassék, az ily tanulmányozásnál nem sokára megszerezhetők lesznek, ugy hogy az államügyészség fiatalabb tagjainak nem lehetne ennél jobb előkészitést ajánlani hivataluk nehéz functiói számára.» A miniszter azzal zárja sorait, hogy az illető városban a magistratura szükség esetén maga kezdeményezze az ily egylet alakitását. (Lásd *Jogtudományi Közlöny* 1889 12. számát.)

Igen sokat várhatni szerintem az állapotok javitására a kombinált birói itéletektől és az ugyanily büntetési nemektől.

Behozatott Belgiumban legujabb időben a feltételes szabadlábra helyezés mellett a feltételes itéletek rendszere. Ez uj törvény szerint azon egyéneken, a kik először követtek el büntetendő cselekményt, ha a reájuk kiszabott büntetés a hat havi fogházat meg nem haladja, a büntetésnek még első harmadát sem kell feltétlenül végrehajtani. A bíróság felfüggesztheti az egész itélet végrehajtását, s ha az illető egyén 3—5 évig nem követett el ujabban büntetendő cselekményt, olyannak vétetik, mintha soha sem itéltetett volna el s hivatalos erkölcsi bizonyitványban is mint büntetlen előéletü szerepel. *Thonissen*, a lőweni egyetem világhirü tanára, volt a javaslat előadója, a ki beszédében ékesen igazolta, hogy a condamnation conditionelle, a büntetéssel való fenyegetés, sok emberre nézve annyi, mint a büntetés maga. Legnagyobb szószólója azonban a javaslatnak *Le Jeune* igazságügyminiszter volt, ki tizszer szólott a vita folyamán. «A mióta igazságügyminiszterré lettem — mondá — halomszámra gyülnek nálam össze a kegyelmi kérvények, melyek elolvasása közben szemem előtt látom az aláirókat: gyermekeket, kik meg akarták menteni szerencsétlen apjuk nevét, családokat, melyeket megfosztottak volt eltartójuktól, és a melyeket kiszolgáltattak a nyomornak és a szégyennek. És miért? Mert az elitélt a saját gyermekei éhségétől indittatva, egy kenyeret lopott vagy a hidegtől üzetve, egy melegitő ruhadarabot tulajdonitott el, vagy eltagadott egy franc-ot, melylyel többet kapott vissza. És ha az ilyen emberek mögött, a kikből nem halt ki a becsület és a családi szeretet érzete, becsukódott a börtön ajtaja — mikké válnak odabenn ők és mikké válnak odakünn övéik!»

Figyelemre méltó a legujabb olasz törvényhozás is.

Behozatott Olaszországban a pénzbüntetéseknek közmunkában való lerovása. Nálunk százakra megy évenkint azok száma, kik pénzbüntetés le nem róhatása czimén bezáratnak. Felesleges bővebben festenem, mily beláthatlan nemzetgazdasági és erkölcsi előnyökkel járna, ha Magyarországon a parasztember a pénzbüntetést közmunkában le-

*

róhatná. Csak egyet emlitek. Igen sok ember ott romlik el a gonosztevők társaságában, mikor pénzbüntetését üli le.

Behozatott Olaszországban maga a közmunka is, mint külön büntetési nem.

Behozatott a házi fogság, mely igen kiváló eseteknél egy hónapig terjedhető tartamban kiszabható. Ha megsérti az illető ezen idő alatt a bíróság rendelkezését, közönséges fogházba zárják.

Behozatott mint önálló büntetési nem a birói megdorgálás, mely 1880. év előtt Magyarországon is honos volt s a melyet nem rég Heil Fausztin is mint visszahelyezendőt ajánlott. *(Magyar Igazságügy.* 1889 januári füzet.)

Behozatott Olaszországban, angol mintára, a kautio, mely szerint az elitélt bizonyos összeget lefizet vagy biztosit azon eshetőség számára, ha meghatározott idő alatt visszaesővé válik; fentartva természetesen a teljes felelősséget az ujonnan elkövetett cselekményért. Ha bizonyos idő alatt nem követ el büntetendő cselekményt, visszakapja pénzét, illetőleg felszabadul kötelezése alól. A ki pedig ily esetben nem fizeti le a kautiót vagy nem vállal felelősséget, kiállja a rendes büntetést.

Behozatott a rendőri felügyelet alá helyezés. Továbbá bizonyos helységbe való utasitás (confino) három évig terjedhető időre, vagy bizonyos helységből való kiutasitás (esilio locale) ugyancsak három évre terjedőleg.

Ezen irányban vélném én a mi intézményeinket is fejlesztendőknek.

S ha még keresztülvihetnők, hogy a legfelsőbb kegyelemre ajánlás tekintetében illetékes hatóságaink, a külföld példáját követve, ezentul kevésbé nehézkesen és itt-ott kezdeményezőleg is járnának el; ha különösen bíróságaink behoznák azt a gyakorlatot, hogy ugy mint a külföldön történik, bizonyos esetekben a törvény szögletességét azzal ellensulyozzák, hogy maguk kezdeményeznék, az igazságügyminiszter figyelmének az illető esetre való felhivása által, a legfelsőbb kegyelemre ajánlást; ha sikerülne a kir. ügyészség tagjait reábirni, hogy ne csak itt-ott az irodalmi véleménynyilvánitás alkalmával, de vádhatósági functiójuk gyakorlásában is, különösen a jogorvoslatok használatánál, a kellő mérsékletet és mértéket megtartsák; ha mindezeken felül — és ezt első helyen kellett volna emlitenem — a vizsgálati fogságba helyezés kérdésének eldöntését az illető közegek gondosabban és a tárgyi szükségnek megfelelőbben latolnák: merem állitani, hogy a kifejtettekben feltüntetett rendszeres átalakitás aránylag rövid idő alatt meghozná azt az eredményt, hogy a letartóztatottak száma Magyarországon a jelenlegi igen magas létszámról, *a huszonkétezerről*, erősen leolvadna, — talán leolvadna *felére*. Erős hitem, hogy ez megtörténhetnék az igazságszolgáltatási szempontok bárminemü hátránya nélkül, de sőt egyenesen azok megbecsülhetlen előnyére.

—

Összegezem a főbb pontokat, melyekben büntetési rendszerünk és börtönügyünk reformját keresztülvihetőnek látom:

1. a Btk.-ben foglalt irlandi progressiv rendszer teljes és őszinte végrehajtása,

2. a fegyház- és börtönbüntetés összeolvasztása s az uj büntetési nemre nézve lehetőleg alacsony általános minimum megállapitása,

3. a Btk. különös részében foglalt tulmagas büntetési minimumok lehető leszállitása,

4. a patronage erélyes továbbfejlesztése, (gyermekvédegyletek és rabsegélyző egyletek hálózata, hajléktalanok menhelyei, a koldus-ügy szabályozása, stb),

5. a pénzbüntetésnek közmunkában való leróvhatása,

6. a feltételes birósági itélet és az ezzel rokon intézmények behozatala, végül

7. a vizsgálati fogság eseteinek lehető megszoritása.

Dr. FAYER LÁSZLÓ.

Házassági vagyonjogunk átalakulása.[1]

Még távolabb áll a tiszta vagyonegységtől a szász polgári törvénykönyv, melynek az ususfructus maritalis rendszerén alapuló szabályai megengedik a feleknek, hogy a vagyoni kérdéseket a házasság előtt vagy alatt szerződés által rendezzék. Lehet a nőnek akár egész vagyonát önrendelkezésére fentartani, lehet vagyonközösséget is megállapitani, mely esetben minden létező vagy a házasság alatt szerzendő vagyon közös lesz; ez utóbbi esetben a kezelés a férj joga, de ha a nő rendetlen kezelést tapasztal, a kezelési, sőt képviseleti jognak az átruházását is követelheti. Ily külön vagyonkezelést vagy közösséget megállapitó egyezmény hiányában: a férj nejének mindazon vagyonára, mit ez a házasság megkötésekor bir vagy a házasság alatt önállóan szerez, örökül vagy ajándékba kap, haszonélvezeti és kezelési joggal bir. Ezen ususfructus maritalis oly mértékben van a férj részére biztositva, mi a kritikát kihivja. Ha a férj oly rendetlenül gazdálkodik, hogy neje vagyonát veszélybe dönti, a nő követelheti ugyan, hogy a vagyon kezelése neki adassék át, de a férj haszonvételi joga érintetlenül marad; sőt ha a férj csőd alá kerül, a nőnek a csődtömegből visszanyert vagyonára nézve — kellő biztositási intézkedések mellett — a kezelési és haszonélvezeti jog továbbra is a férjet illeti. A nemi gyámság, a német mundium eszméjének idétlen, a változott viszonyok közé nem illő átplántálása.

A nő érdekei az által védvék, hogy a férj a nőtől átvett javakat el nem idegenitheti, a haszonvétele alá eső követeléseket csak neje beleegyezésével hajthatja be s ha feleségének nem helyettesithető ingóságait beleegyezés nélkül eladja, a nő azokat visszakövetelheti.

Ezen két törvény[2] szabályainak vázlatos ismertetésével befejezem a vagyonközösség és vagyonegyeség rendszerén alapuló tételes jogok fölött a szemlét.

A két rendszer különböző válfajai abban egyeznek, hogy a nőt vagyonilag is férjének hatalma vagy épen gyámsága alá helyezik. Szükségképi következménye ez a vagyonösszekapcsolásnak, mert a mint az életközösségben a férjnek — mint a család fejének — jogai előtérben állanak, mihelyt ez a közösség vagy egység a vagyonra is érvényesül, a családfőnek jogai okvetetlen kiterjednek erre is. Ez csak következetes. De ebből azután folyik az is, hogy a férj esetleges visszaéléseiből eredhető veszélyek ellen a nőt védni kell.

Természetes összhangban igyekeznek ezért e jogok a nő javára: elidegenitési korlátok, fentartatott vagyon, leltározás, biztositás, megtéritési kötelezettség, vagyonelkülönités és több eféle, néha kétes értékü intézkedések segélyével megtalálni azon panacæát, melylyel a vagyonegyesitésből eredő bajokat orvosolni remélik.

A férjnek ezen szertelen kiterjesztett hatalmi köre, mely a házasfelek személyes és vagyoni viszonyaira egyaránt kiterjed, a férjet megillető nemi gyámságból, vagy pedig azon állásából eredt-e, melyet mint a jogközösségre szövetkezett házasfelek s a család feje elfoglalt: a felett hadd vitatkozzanak a germanisták. Az eredmény ugy is egy: a nő alárendelt helyzete, függése férjétől, még pedig nem csupán személyes, hanem vagyoni viszonyaiban is, melynek aztán a vázolt különböző jogfejlődések csak szükségképi következményei.

A mi családéletünkben a nő más állást foglalt el. A férj a család feje ugyan, de — a keresztény vallás *igaz* szellemében — különben egyenjogu társának tanácsadója, vezetője, s e hatalmat a magasabb életkor, a nagyobb élettapasztalat és családfentartás kötelmeinek jól kiérdemlett czi-

[1] Az előbbi közl. l. a 16. és 17. számokban.

[2] Preussisches Landrecht II. Th. 1. Bürgerliches Gesetzbuch f. d. Königreich Sachsen 1655—1706. §§. Siebenhaar «Commentar» III. k. 60. s. k. l.

mén gyakorolja. De csak a személyes jogviszonyokban; nem a vagyoniakban is, mert jogunk a férjet ez állásában soha sem ugy tekintette mint egy jogközösségi szövetkezet fejét sőt a nemi gyámságot sem ismerte. Ezt csak az atya gyakorolta nagykoru, de még férjhez nem ment leányai felett, a mi azonban szintén megszünt, de a hitvestárs irányában ez a nemi gyámság nem létezett, sőt a mint most, ugy hajdan is, a különben kiskoru leány a férjhez menetel által érte el az önjoguságot.[1]

A nő ez önállósága házassági vagyonjogunk irányára is befoly. Itt is azon jelenséggel találkozunk, melyet hazai jogunkban gyakran észlelhetünk, hogy — mert hasonló viszonyok rokontermészetü jogintézményeket szülnek, — magánjogunk a viszonyoknak leginkább megfelelő jogrendszer alapeszméjéhez közeledik ugyan, de azért önálló sajátságait megtartva fejlődik tovább.

A nők önálló helyzete a családéletben: ugy az általános vagyonközösségnek, mint a vagyonegység rendszerének utját állotta, s igy a házasfelek között általában a külön vagyonjogrendszer, e mellett pedig a részleges vagyonközösség fejlett ki, de ez utóbbi csak bizonyos társadalmi rendeknél.

Tévedés volna azonban ez általános vagyonelkülönzést dotális rendszernek nevezni; nemcsak azért, mivel hozományt adni a szülők nem tartoznak, hanem mivel jogunk a dos fogalma alatt a hitbért vagy kelengyét érti. Hasonlóan csak a legszükebb értelemben vehetjük a részszerü vagyonközösséget is, és ne is hasonlitsuk össze az ismert vagyonközösségek egyikével sem, mert csak a jobbágyoknál és városi polgároknál volt elismerve, s azoknál is csak a házasélet alatt szerzett javakra szoritkozott.

A házasfelek közötti vagyoni viszonyok tárgyai magánjogunkban: a hozomány, jegyajándék, hitbér, özvegyi jog és közkeresmény, részben törvény, tulnyomóan szokásjog és birói döntvények által vannak szabályozva.

Régibb törvényeink ugyan a magán-jogviszonyok iránt kevés figyelmet tanusitottak, de a családi vagyonjog szempontjából e szemrehányást nem érdemlik meg.

A fiági javaknak magszakadás czimén bekövetkezett háramlása esetén a fiscus vagy engedményese, a peres adományos, az özvegyet és leányokat az elhalt örökében addig nem háborithatták, mig «kellő igazság» szerint ki nem nyomoztatott, hogy a birtok csupán a fiágat illette-e? ez megállapittatván, az özvegy hitbérét és hozományát ki kellett adni. Ezt a kedvezményt a koronával szemben későbbi törvények is biztositják, sőt a javak fiági természetének nyomozása körüli eljárást részletezvén, a hitbér és hozomány iránti pereket — «bármikép lettek is azok inditva» — azon előnyben részesitik, hogy az ilyeneknek a nyolczados és rövid törvényszékeken soron kivül való fölvételét és elintézését rendelték el.[2]

A hozomány tehát régi törvényeink védelmében részesül, önálló kifejtése mégis a szokásjognak és birói gyakorlatnak érdeme. Értjük alatta azon ingó vagyont, mit a nőnek szülői és rokonai adnak a menyegző alkalmával, s a mit a nő a férj házához visz és férjének átad; ezek az ő hozományát (allatura uxorea) képezik *ingókban*, mert ha ugyanily ingóságokat kap a nő ajándékul hozzátartozóitól, de azokat hozomány gyanánt a férjnek át nem adják, azok a nő jegyajándékai (parapherna) lesznek. Különben lehet a nő hozománya ingatlan is, de ezt — megkülönböztetésül — bona uxorea név alatt ismerték; a megkülönböztetés okát könnyü lesz megérteni.[3]

Ezen hozomány egészen más mint a római dos. A különbségekre csak röviden utalok: először is ilyen hozományt adni sem a szülők, sem a nagyszülők nem tartoznak, az nem áll esetleg a kiházasitáson (Ausstattung) felül is törzsvagyonból, melynek hasznai a házasélet terheinek könnyitésére forditandók, sőt — vagyonos szülőknél is előfordul — hogy épen csak kiházasitási tárgyakból áll, és ha a férjnek mint hozományt át nem adják, egyszerüen a nő jegyajándékát (parapherna) képezi, — miről az asszony kizárólag rendelkezik. De ha átveszi is a férj mint hozományt — ingó, ingatlan dolgot egyaránt —, még ebből sem áll elő azon vagyonközösség, mit a dotalis rendszer megállapit; ellenkezőleg a vagyon-elkülönzés elve ekkor is érvényesül, mert bár a kezelés *ingókra* szükségkép a férj joga, de a hozományt el nem idegenitheti, adósságokkal nem terhelheti, mig a nő a férj kezelése alatt álló ingó hozománynyal is mindezt megteheti, mert a tulajdonjog az övé; közbevetve megjegyzem, hogy ujabb birói gyakorlatunkban a hozomány megtéritése iránt inditott perek során a férj rendelkezési jogának oly kiterjesztő magyarázatával találkozunk, mi e jogtétel első részével alig egyeztethető meg. A mi pedig a hozománybeli ingatlanokat — bona uxorea — illeti, azokat a nő az átadás után is visszaveheti és maga kezelheti.

Az átadott ingó hozománybeli tárgyakat azonban a nő csak férje halála után vagy törvényes elválás esetén követelheti; helyettesithető ingóknak pl. értékpapiroknak — ha ez utóbbiak korlátolás nélkül adattak át — csak értékük követelhető, kamat csak a kereseti jog érvényesitésétől jár.

Látható, hogy a férj joga mennyivel korlátozottabb, s — a házasélet terheinek könnyitésére szolgáló rendeltetését tekintve, — az egész hozomány jogunkban ugy, mint tényleg családéletünkben mennyivel csekélyebb jelentőségü, mint a dotális rendszerben; de egyuttal azt is be kell ismerni, hogy szabatosság, a házas felek közötti viszonynak világos, határozott részletezése nem képezik fényoldalát, a nem mindig azonos elveken alapuló döntvények pedig jogi természetének tisztázását csak kevéssé mozditják elő.[1]

(Folyt. köv.) Dr. SIPOS ÁRPÁD.

[1] 1874: XXIII. tcz. 1., 2. §§. Teleszky István előadói beszédje a 4-ik magyar jogászgyülés tárgyalásain. 4. évf. 2. k. 61. s köv. l.

[2] Mátyás VI. XXVI. t. cz. 8. §. 1500. IV. 16.

[3] Frank «Közigazság» stb. I. k. 683. s köv. l. Wenczel «Magánjog» II. k. 193. s köv. l.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A perbeli ügyvéd meghatalmazásának jogköre.

Az alább közölt határozattal a budapesti kir. tábla a perbeli ügyvédi meghatalmazványok hatályáról szóló 1874: XXXIV. tcz. 62. §-ának *a)* pontját értelmezi. A gyakorlatban ugyanis sok ellentétes felfogás uralkodott; mert mig az ellenféltől behajtott követelés nyugtázására a perbeli ügyvéd mindig jogositott, sok esetben vitássá tétetett az ügyvédnek az a joga, hogy a perbeli követelést egy harmadikra átruházhatja-e?

Az a nézet azonban, mely megtagadja az ügyvédtől a követelés átruházására való jogosultságot, ellenkezik a felhivott törvénynyel, de a felek érdekeivel is; ugyanis a felhivott 62. §. szerint az ügyvédet a meghatalmazvány feljogositja: mindazon intézkedések megtételére, a melyek a reá bizott ügy rendes vitelével és teljes befejezésével egybekötvék; az ügyvéd által irottak ugy tekintetnek, mintha a megbizó fél maga irta volna azokat és kiterjed a meghatalmazvány a beperelt összeg átvételére és nyugtatványozására is, stb.

E szerint nem fér kétség ahhoz, hogy a beperelt követelést az ügyvéd jogérvényesen nyugtázkatja; az volt volna tehát a vitás, hogy ha nem a marasztalt, hanem harmadik személy fizet, a fizető harmadikra az ügyvéd a peres követelést átruházhatja-e?

[1] Döntvénytár XXI. 41. sz. 7063/878. XXII. 81. sz. 11909/879.

E kérdés eldöntésénél az az irányadó, hogy a kifizetett összeg átruházása az ügy rendes vitelével és teljes befejezésével összeegyeztethető-e? E kérdésre is feltétlenül igennel kell felelni; mert az ügy rendes vitelének és teljes befejezésének a követelés folyóvá (liquid) tétele a czélja; tehát feltétlen kötelessége az ügyvédnek megbizója ebbeli érdekében a követelést attól, a ki azt kinálja, felvenni s ügyfelét nemcsak a további képviseleti költségektől megmenteni, hanem annak azt a czélzatát is előmozditani, hogy követelése fel- és elhasználhatására való korlátlan szabadságának teljes élvezetébe mielőbb juthasson; tehát kötelessége és joga az ügyvédnek a követelést attól felvenni, a ki azt kinálja s miután a beperelt összeget a felhivott törvényszakasz *a)* pontja szerint nyugtatványozhatja, kétségtelen, hogy ha egy harmadik személy részére állitja ki az ügyvéd, az utóbbi jogállása figyelembevételével, a nyugta helyett az átruházást, ez teljes érvénynyel birand. Ha a czél kötelessége és joga, az eszköz is ugyanazon tekintet alá esik; de mert a jelzáloggal biztositott követeléseket az osztr. polg. tkv. 1422. §-a szerint a hitelező, az adós beleegyezésével, különben is átengedni tartozik a fizető harmadiknak — mert továbbá a végrehajtásról szóló 1881. évi LX. tcz. 190. §-a szerint a jelzálogos hitelezőnek joga van az előtte bekeblezve lévő követelést — az adós beleegyezése nélkül is — magához váltani s ezzel a korábbi hitelező jogaiba lép, kétségtelen, ebből is, hogy a beperelt pénzösszeg felvételére jogosult ügyvéd a fizetést ép ugy tartozik és joga van elfogadni harmadik személytől, mint a marasztalttól s miután a fizető harmadik személy törvény szerint átruházást követelhet, ennek megtagadása esetében pedig a követelést birói kézbe teheti le, nem szorul bizonyitásra, hogy az ügy rendes vitelének ez esetben kizárólag az felel meg, ha az ügyvéd nyugtatvány helyett engedményt állit ki, mely az ügyvédi rendtartásból idézett 62. §. szerint ugy tekintetik, mintha azt maga a megbizó fél állitotta volna ki.

Nem tesz különbséget az, hogy a beperelt követelés jelzálogilag biztositva van-e vagy nincs; mert, ha a biztositott jogot átengedni tartozik megbizója nevében az ügyvéd, a nem biztosítottat még inkább köteles átruházni.

Az ügyvédnek a beperelt pénzösszeg felvételére és nyugtázására kiterjedő jogosultsága, harmadik személy ellen a teljes rendelkezési jogot már különben is magában foglalja, s akár átruházással, akár a nélkül vegye is fel az ügyvéd a beperelt pénzösszeget, ez a közte és ügyfele között levő, az ügyvédi rendt.-ban szabályozott jogviszonyokon mit sem változtat.

Nem is szólok a váltótörvény 62. §-áról, a mely szerint a váltóbirtokos a névbecsülésből ajánlott fizetést, a névbecsülés s fizetői elleni visszkeresetének elvesztése terhe alatt mindenkitől elfogadni tartozik s ez esetben a 63. §. szerint a fizető a váltóbirtokos jogaiba lép, tehát az ügy rendes vitelében az ügyvéd a vonatkozó okmányokat kiadni tartozik.

A követelés tettleges felvétele nélkül az ügyvéd részéről kiállitott átruházás jogérvényességét azonban az ügyvédi rendtartás 62. §-a nem támogatja; valamint a be nem perelt (v. nem végrehajtás alatti) követelések átruházását sem, még akkor sem, ha az tettleg kifizettetett is; utóbbi esetben tehát nem egyszerü, hanem különös és az 1868. évi LIV. t.-czikk 553. §-a szerint hitelesitett meghatalmazás alapján járhat el az ügyvéd is; e meghatalmazás hiánya azonban nem zárja ki — külön perben — annak bizonyitását, hogy a nem hitelesitett meghatalmazványt a hitelező állitotta ki és ha az egyszerü meghatalmazványban a pénzfelvételre való jogosultság benn nem foglaltatott, annak a további körülménynek a bizonyithatását, hogy a kifizetett követelés a hitelezőnek átadatott, illetve az ő javára jogszerüen felhasználtatott.

Az ügyvéd részéről perben és végrehajtási ügyben kiállitott s valódiságára nézve kifogás alá nem vett engedmény mindig teljesen és jogérvényesen bizonyitja az átruházást, ilyen okmány alapján tehát a végreh. törvény 17. §-a szerint kérendő folytatólagos végrehajtásnál u. e. törvény 12. §-a szerint — váltókövetelésekre — mindig elrendelendő a folytatólagos végrehajtás, ha hitelesitve nincs is; egyéb követelésekre azonban, ha a magánokirat hitelesitve nincs, ennek valódisága megállapitása végett, tekintettel az ügyv. rendt. 62. s a végrehajtási törv. 16. §-ára, elegendő, ha az ügyvéd idéztetik tárgyalásra; a mely alkalommal kizárólag a kifizetést igazoló engedmény valódiságának kérdése jöhet szóba. Csak abban az esetben lenne az ügyvéd megbizója idézendő, ha a per bíróságánál az ügyvéd a képviseletről lemondott, vagy megbizása visszavonatott volna, s illetőleg, ha a végrehajt. törv. 16. §-a szerint, a meghalt jogositott örökösei a követelés érvényesitése végett jelentkeztek, ezek idézendők; de ezek is csak akkor, ha már jelentkeztek; mert a most felhivott 16. §. szerint az ügyvéd a végrehajtási eljárában minden joglépést megtehet, tehát a kifizetőnek jogérvényes nyugtát és átruházást is adhat.

Az, hogy az ügyvéd csakugyan megbizatott, rendszerint kitünik a perből, vagy, ha csak a végrehajtásra nyert megbizást, a végrehajtási kérvényből s ha nem hivatalból foganatositandó végrehajtásról van szó, a végrehajtást elrendelő végzésből; e kérdés további igazolása nem szükséges; mert az ügyvéd egyszerü, csak az ügy vitelére szóló meghatalmazványa is elegendő a pénz felvételére és illetőleg átruházására; az ügy vitelére szóló megbizatást pedig maga a végrehajtási kérvény benyujtására való felhatalmazás teljesen bizonyitja.

Előfordulhat ugyan még az is, hogy az ügyvéd meghatalmazási jogköre korlátolva van, az ilyen meghatalmazás azonban, a mennyiben a beperelt pénzösszeg felvételére vonatkozik, már eo ipso nem jogositja fel az ügyvédet a végrehajtási kérvény benyujtására, mert a végrehajtás kérése egyenesen a pénz behajtására irányul; a mennyiben tehát az ügyvéd a végrehajtási kérvény benyujtására való jogosultságát igazolta, esetleg a végrehajtás is az ő közbejöttével rendeltetett foganatosittatni, tekintettel a végreh. törv. 113. §-ára, mely szerint az árverésen befolyt vételár a végrehajtó által a közbejáró ügyvédnek azonnal kifizettetik, tekintettel a végreh. törv. 118. és 119. §-aira, a melyek szerint, ha a bíróság osztja fel a vételárt, annak felosztására a közbejárt ügyvéd idézhető s a pénz — ha a megállapitott sorrend ellen felfolyamodás be nem jelentetett — a bíróság által is azonnal felosztatik, — nyilvánvaló, hogy a végrehajtásra felhatalmazott ügyvéd meghatalmazási jogkörének olyan korlátolását, mely szerint a végrehajtás alatti követelést fel nem vehetné, nem nyugtázhatná s illetőleg át nem ruházhatná, mint ellentmondást magával a megbizás lényegével és czéljával, maga a törvény is kizárja; ilyen korlátolás a végrehajtási eljárásban egyáltalán nem lehetséges.

Többször előfordult ilyen esetben, hogy egyik-másik elsőbiróság nem fogadta el azt az átruházást, melyet *váltókövetéseknél* az ügyvéd nem a váltóra irt; azonban a bpesti kir. itélő tábla mint e kérdésben utolsó fokban eljáró bíróság 4906/82, 5925/82, 1773/84 és 6109/87 v. számok alatt kimondta, hogy ha megitélt váltókövetelés a végrehajtás stadiumában engedmény utján átruháztatott, nem szükséges, hogy az engedmény magára a váltóra irassék.

Végre a helyettes ügyvédnek — az alábbi határozat szerint is — az átruházás kérdésében is ugyanazon jogositványai vannak, mint a közvetlenül megbizott ügyvédnek, miután végrehajtási ügyben a pénz felvételére a helyettes ügyvéd is korlátolhatlanul jogosult és illetőleg az ügy rendes vitelére kötelezett.[1] *as.*

[1] *A losonczi kir. járásbiróság:* R. Ignácz végrehajtatónak D. Vilmos végrehajtást szenvedett elleni árverési ügyében: . . Minthogy H. Albert végrehajtató és engedményező az 1818/88. sz. idéző végzés törvényszerü kézbesitése daczára a f. év junius hó 6. napjára e végett kitüzött tárgyaláson meg nem jelent, ugy tekintendő, mint a ki helyettes

Érvényesitheti-e tulajdonjogát az engedményes a foglaltató ellenében zálogjogilag bekebelezett olyan activ követelésre nézve, melyre tulajdonjogát telekkönyvileg bekebeleztetni elmulasztotta?

A. végrehajtató *B.* végrehajtást szenvedett elleni ügyében lefoglalja végrehajtást szenvedett jelzálogos követelését és végrehajtási alzálogjogát arra bekebelezteti. *C.* igénykeresetet ád be, állitván és bizonyitván abban, hogy végrehajtást szenvedett jelzálogos követelés tulajdonjogát a végrehajtási foglalást évekkel megelőzőleg szerezte meg, s állitásának igazolása folytán tulajdoni igénye megállapittatott, és a jelzálogos követelés foglalása ugy első- mint harmadbirósági határozattal törültetett. Az alább kifejtettek a *Jog*-ban közlött jogi eset ellenkező elbirálásának megvilágitását czélozzák.

Az országbirói értekezlet XII. fejezetének 156. §-ában az osztr. polg. törvénykönyvnek azon határozatai, melyek a telekkönyvi rendeletekkel összefüggésben állanak, s melyek valamely telekkönyvi jog megszerzése vagy elenyészésének alapul szolgálnak, az országgyülés intézkedéseig hatályukban fentartattak. Az osztr. polg. törvénykönyv 445. §-a pedig azt mondja: «az ingatlan dolgok tulajdonjogának szerzése és elenyészése módjára nézve ezen fejezetben foglalt rendszabályok az ingatlan dolgokra vonatkozó többi dologbani jogoknál is megtartandók.»

Az ingó dolgok tulajdonjoga megszerzéséhez jogos czimet és átadást kiván meg törvénykezési gyakorlatunk; a közlött esetben igénylő kereset-jogára, itt készpénzbeli követelésre vonatkozólag a szerzés czimét, a vételt és az átadást, a vonatkozó okiratra az engedmény reávezetése és az okiratnak igénylő kezéhez adásával tulajdonjogát megszerezvén, őt tulajdonosnak elismerni kellene. Az osztrák polg. törv.-könyvre tett hivatkozással mondhatná valaki azt is, hogy az osztrák polgári törvénykönyvnek ott van a 299. §-a is, mely azt mondja, hogy az ingatlanra vonatkozó bekeblezett jogok a a bekeblezés által ingatlan dolgokká nem válnak, s igy azoknál is a szerzés és elidegenités az ingó dolgok általános szabályai szerint itélendők meg, s mondhatná azt is, hogy az osztrák polg. törvénykönyv 445. és 299. §-ai között ellentmondás is látszik fenforogni. Valóban ez csak látszata az ellentmondásnak, sőt a 299. §-nak a törvénykönyből hiánya hagyná fen a kételyt a 445. §. kijelentésével szemben az abból vonható következtetésre, hogy az ingó vagy az ingatlan vagyonokhoz soroztassék-e a bekeblezett biztositott követelés.

A tulajdoni kereset a tulajdoni igénykeresettől különböző. A tulajdoni keresetben két személynek a jogtárgyra vonatkozó enyém tied kérdésébeni vitája döntetik el. A tulajdoni igénykeresetben három személy szerepel: a jognyertes végrehajtató, a végrehajtást szenvedett és az ez ellen lefolytatott végrehajtásból kifolyó harmadik igénylőnek kereseti joga, mely kereseti jog megvizsgálásában a tulajdoni igény elbirálásánál a közhitel érdeke is kifejezésre talál. Az 1868 : LIV. t. cz. 394 §. a végrehajtást szenvedett tulajdonát mondotta lefoglalhatónak. Az 1881 : LX. tcz. 48. §. pedig a végrehajtást szenvedő birlalásában levő ingóságokat feltétlenül lefoglalandónak jelentvén ki, itt tehát nyilván kiterjesztő, tágabb hatáskört nyert végrehajtató felperes, mint első végrehajtási törvénykönyvünkbe foglalva volt; még pedig a közhitel szempontjából. A pactum reservati dominii-re alapitott igénykeresetben, melyben az igénylő az alapon keresi tulajdonát s kéri annak birói foglalás alóli feloldását, mert az igényelt tárgy vételárát vevő (itt végrehajtást szenvedett) ki nem fizetvén, a vételár kifizetéseig, habár a tárgy végrehajtást szenvedett birtokában van is, annak tulajdonát nem képezi. Ösmeretes, hogy az ily czimen inditott keresetben a Curia több izben kimondotta az igénylőt elutasitó határozatát nyilván az 1881 : LX. t. cz. 48. §-ban foglalt, a közhitel igényének is megfelelően alkotott törvény alapján.

Az országbirói értekezlet XII. fejezetében, midőn a telekk. rendtartást s azzal együtt a nyilvánkönyvi jogok szerzése, és elvesztésére vonatkozó rendelkezéseit az osztrák polgári törvénykönyvnek, a törvényhozás további intézkedéseig a közhitel és vagyonbiztonság érdekéből elfogadta, nem kizárólag az ingatlan dolgok állagára, de az ingatlan dolgokra vonatkozó, a nyilvánkönyvi bejegyzéssel biztositott jogokat is ugyanazon hiteltelekkönyvi törvények oltalma alá vevén, minden nyilvánkönyvi bejegyzés tárgyává lett jogok szerzése vagy elenyészése a hiteltelekkönyvi törvények elbirálása alá helyeztetett. Az 1881 : LX. t. cz. 79. §. a zálogjogilag bejegyzett követelés lefoglalása esetében kimondja, hogy a foglalás joghatálya ez esetben a megkeresvény beigtatásának időpontjától számittatik. Ezen kijelentés által, mig egyrészt a törvény megóvni akarta azok jogát, kik bár a foglalás pillanatában, de a foglalási eljárásról hivatalos bejelentésnek a telekhatóság illető könyvébe lett érkezte előtt szereztek arra jogot, de másrészt kizárta azt, hogy a nyilvánkönyvi bejegyzéssel biztositott jogra vonatkozó bárminemü változás joghatálya ne a telekkönyvi beiktatás, hanem más időtől számittassék.

GYUKICS VIKTOR,
kir. aljárásbiró.

képviselője által a K. Adolf részére kiállitott NB. a. engedményt elfogadta, miért is a vételárból kielégittetni rendeltetik. *a)* K. Adolf losonczi lakos mint H. Albert végrehajtató engedményesének, *tőkében 245 frt; b) ennek kamata 28 frt; c) per- és végrehajtási költség 75 frt 70 kr.* (1888 deczember 13. 4239. sz. a.)

A budapesti kir. itélő tábla: Az első biróság végzését felfolyamodással megtámadott abban a részében, mely szerint az előnyös tételek és St. Lipót 10 frt 65 kros követelése után, nem a felfolyamodó R. Ignácznak 200 frt követelését, hanem K. Adolf mint H. Albert engedményesének 245 frt követelését és ennek járulékait sorozta és rendelte kifizettetni, helybenhagyja.

Indokok: A végrehajtató félnek a pénz behajtásával megbizott ügyvéde, illetve helyettese jogositva van megbizójának követelését egy harmadiktól, a ki a követelést kifizetni kész, akár nyugta, akár engedmény alapján felvenni.

Minthogy a jelen esetben H. Albert követelését Kalla Jenő ügyvéd, mint H. Albert ügyvédének helyettese vette fel, kétséget nem szenvedhet, hogy Kalla Jenő ügyvéd az engedmény kiállitására jogositva volt.

Az eljáró kir. járásbiróság az 1881: LX. tcz. 13. §. követelményeinek és az ez értelemben 20916/87. sz. a. hozott II. b. végzésnek *már azzal is eleget tett volna, ha az engedményező Kalla Jenő ügyvédet és az engedményes K. Adolfot az engedményi okirat valósága iránt meghallgatja;* mert az idézett §. csak az okirat valódiságát rendeli igazoltatni azzal, hogy közokiratot vagy hitelesitett magánokiratot követel, ilyen okirat nem létében pedig a felek meghallgatását rendeli.

Tekintve azonban, hogy az okirat valódiságát sem a felfolyamodó, sem egyéb érdekelt fél nem tagadta és a meghallgatni rendelt H. Albert (korábbi hitelező) azzal, hogy az e czélból kitüzött határnapon, törvényes idéztetése daczára, meg nem jelent, az engedmény valódiságát, illetve helyettes képviselőjének az engedmény kiállitására való jogosultságát elismerte; ilyen körülmények között pedig K. Adolf mint az egyik végrehajtató: H. Albert engedményesének fenállónak bizonyult követelése, a szintén végrehajtást vezetett R. Ignácz követelését — a végrehajtás időpontjára való tekintettel — a kielégitési sorrendben megelőzi: ezekhez képest az első biróság végzésének neheztelt részét helyben hagyni kellett. (1889 január 21. 61,655/888. p. sz.)

Különfélék.

— **Szilágyi Dezső** pozsonyi választóihoz intézett levelének azon része, melyben az igazságügyér a *közigazgatási bíráskodás* létesitésének immár elodázhatatlanná vált szükségességét hangsulyozza, egy igen nagy elv enuntiatiójaként értelmezendő. Mi ebben nagy örömmel azon nisust látjuk, hogy az igazságügyminiszter feladatául tekinti azt, hogy *állami élet minden terén* a jog uralma biztosittassék. És abban a körülményben, hogy épen az igazságügyér jelenti ki ezt, annak biztositékát látjuk, hogy a közigazgatási birószágok olyaténképen fognak szerveztetni, hogy eljárásukban

azon követelményeket lesznek képesek teljes mérvben kielégiteni, melyeket egy, a függetlenség minden biztositékaival ellátott bírósággal szemben méltán támaszthatunk. A miniszter kijelentésének mi tehát oly értelmet tulajdonitunk, hogy a létesitendő közigazgatási bíróságok nem annyira *közigazgatási* bíróságok, mind inkább közigazgatási *bíróságok* lesznek; továbbá, hogy a közjog terén szintén kielégitő *jog*oltalom fog létezni és végül, hogy a miniszteri felelősség helyett *birói részrehajlatlanság* fog létesittetni. Vajha minél előbb üdvözölhetnők az igazságügyminiszter aegise alatt létesitendő legbecsesebb szabadság- és alkotmány-biztositékot. *Dr. G. L.*

— **A törvény fonákságai.** A magyar állampolgárság megszerzéséről és elvesztéséről szóló 1879: L. tcz. 34. §-a értelmében «elveszti magyar állampolgárságát azon nő, a ki nem magyar állampolgárhoz megy férjhez.» Miként értesülünk, a magyar kir. belügyminiszterium azon esetre, ha az ilyképen állampolgárságát elvesztett nő osztrák állampolgárnál volt nőül s özvegységre jutása után visszhonositását követeli, megkivánja, hogy előzőleg az osztrák állampolgári kötelékből való elbocsátását eszközölje ki. Hogy mily furcsaságok merülhetnek fel ilyenkor, kitünik a következő esetből:

X. Ilona, kinek bebizonyithatólag, minden felmenő rokona Budapesten lakott s itteni illetőségü is volt, férjhez ment Y. Györgyhöz, ki Salzburgból régen bevándorolt Magyarországba, Budapesten megtelepedett s itt mintegy 15 esztendeig adót is fizetett, s mint sok más külföldi honos, de budapesti lakos, Y. György sem szerezte meg a magyar állampolgárságot. X. Ilona házassága kezdetétől fogva özvegységre jutása napjáig férjével együtt Budapesten lakott s miként már ősei megcselekedték, maga sem mozdult ki soha a fővárosból. Itt maradt özvegysége alatt is, hüségesen fizette adóját s szent meggyőződése volt, hogy ép olyan magyar állampolgárnő most is, mint hajadon korában volt. Megtörtént azonban, hogy egyik fia külföldi utat óhajtott volna megtenni, mi czélból annak külföldi utlevelet akart szerezni. S ekkor nagy ámulatára megtudja, a miről eddig még csak nem is álmodott, hogy ő tulajdonképen ép ugy mint fia, salzburgi honos. Elnyerheti azonban mégis az utlevelet fia számára, ha a salzburgi állampolgárok közül magát elbocsáttatja, Budapest község kötelékébe való felvételét kilátásba helyezteti, visszhonositását eszközölteti, a magyar állampolgári esküt leteszi, stb.

Reméljük, nem fog találkozni senki, ki ezek után kételkednék abban, hogy a törvények csakugyan a nép jogérzetének kifolyásai.

— **Nagy kiméletlenség** az, ami a tanuk megidézése körül történik. A tanuk mindig nyolcz órára, kilenczre idéztetnek. A lelkiismeretes tanu, a ki életében talán először lát birói idézést, meghódol a törvénynek és félretéve minden egyéb munkáját, megjelen a birósági épületben nyolczra-kilenczre: szepegve várakozva abban a bizonyos felindulásban, melyet minden laikus ember a birói kék papiros láttára érez. A birói szoba azonban, a melybe idézve van, be van zárva. Tudtára adják, hogy várjon mig a biró ur bejön, tehát 8 órától esetleg $^1/_{2}10$ óráig. Mire aztán 10 óra felé, vagy ha a makacsság sok, talán csak 11 felé, előveszi a biró a tanut. A tanu igy három órát veszitett, sokszor azért, hogy elmondja jegyzőkönyvbe azt, hogy a dologról nem tud semmit.

Az eskütől feltételezett itéletben szokásos az a fordulat, hogy: érdekében áll tehát a félnek, hogy a megitélt esküt letegye, mert különben, stb. Tehát a bíróság itt figyelmezteti a felet nemcsak hogy mihez van joga, de arra is, hogy mi áll érdekében. Nem lehetne-e a tanuk meghivására is rányomatni, hogy nincs ám nagy érdekében a tanunak a makacsági idő előtt megjelenni, mert hiszen ugy sem veszik elő. Tehát ugy hogy: a pts. 111. §-a közöltetik és figyelmeztettetik a tanu, hogy a 8 nyolcz óra a jogi műnyelven ugy ejtetik ki, hogy 10 óra.

— **Sürgős intető kérvény.** Ily felirattal az ügyvédi képviselettel biró Cs. M. f. évi 349. sz. a. egyik budapesti nagykereskedő czég ellen a nagy-buttyini kir. járásbirósághoz beadványt nyujtott be, melyben kérelmezi, hogy a budapesti czég biróilag intessék meg, miszerint a kérvényező által visszaszállitott 185 frt 12 kr. értékü portékát fogadja el s a kérvényezőt további jogtalan és erőszakos zaklatásától kimélje meg, mert ellenesetben kénytelen lesz nevezett czéget a budapesti kereskedelmi kamaránál bepanaszolni.» Ezen kérvény tényleg sürgősen, t. i. másodnapra a következő végzéssel nyert elintézést: «Jelen intő kérvény másod példánya .... budapesti czégnek kézbesittetni rendeltetik.»

— **A Magyar Jogászegylet börtönügyi bizottságában** mult hó 27-én élénk vita folyt a Btk. büntetési és börtönrendszeréről. Az előadó dolgozatát közöljük fenebb. Utána felszólalt *Kelemen Mór* curiai biró; a büntetések minimumait nem tartja tulmagasaknak, mert ha a fegyház minimumát 1 évre vagy fél évre szállitanók le, ugy nem lehetne a progressiv rendszert végrehajtani, melyre legalább 3 év szükséges. A pénzbüntetéseknek közmunkában való lerovása, valamint a feltételes büntetések behozatala szóló szerint gyakorlati nehézségekbe ütközik. — Ezután *Balogh Jenő* szólt. Szintén nem tartja magasaknak a büntető törvény minimumait. Elodázhatlan szükség közvetitő uj intézetek felállitása. A visszaesés büntetését a magyar törvényben nem tartja tulszigorunak s nem fogadja el előadó ez iránti véleményét. — *Székács Ferencz* a budapesti törvényszék bünügyi osztályának vezetője nem osztja az előadó abbeli nézetét, hogy a büntető gyakorlat tulszigoru lenne. A maximumot a biró csak a legritkább esetben alkalmazza. De igenis szigoru a törvény, melynek minimumai tulmagasak. Praxisából egy esetet emlit szóló, a mikor egy 15 kros virágcserép ellopásáért kénytelen volt — bármily vérző szivvel tette is ezt, — a többszörösen visszaeső vádlottnőre két évi fegyházat kimérni. És hány és hány esetben nem szabhat ki a biró igazságos itéletet, és sujt olyanokat a birói itélet börtönnel, fegyházzal, kik éhező családjuknak egy darab kenyeret loptak s a biró *kénytelen* kiszabni a sulyos büntetést, mert keze megvan kötve, hiszen visszaeső, hiszen minősitett módon követte el a cselekményt. Helyesli az előadó inditványait, melyeket ha most azonnal megvalósitani nem is lehet, de követendő irányeszmékül szolgáljanak azok jövendő büntetőjogi törvényhozásunknak. — *Illés Károly* nem tartja a büntető-törvényt tulszigorunak. Összehasonlitva a német büntető-törvénynyel, kimutatni igyekszik, hogy törvényünk a minősitett lopások eseteiben valamivel enyhébb. De nem is az objektum csekély voltára kell itt a sulyt helyeznünk, mint Székács az általa felhozott példában tette, hanem tekintetbe kell venni, hogy minősitett módon követtetett el (magánlaksértés által) és hogy visszaeső követte el cselekményt. — *Székely Ferencz* főügyészi helyettes védelmébe veszi az ugyészséget; az ügyészi kar lelkiismeretesen jár el kötelességének teljesitésében. Ami azt illeti, hogy tulságos sok esetben felebbeznek az ügyészek a vádlott hátrányára, szóló ezt annak tulajdonitja, hogy ha nem felebbeznének, akkor «orrot» kapnának a felső bíróságoktól. — A vita folytattatni fog. Már is több szónok van feljegyezve.

— **A birósági végrehajtók dijait** tárgyazó kir. táblai határozatokat legközelebb közöljük.

E lapok szerkesztőjének lakása május 1. óta: József-körut 44.
E lapok főmunkatársának lakása május 1. óta: Zöldfa-utcza 31.

Sajtóhibák: A 136. lapon, felülről számitva 24. sorban a *nagy* szó kimaradt a *betüket* előtt; a 39. sorban pedig kimaradt *200* előtt a *három* szó.

Irtások.

100.

A pestmegyei árvaszék, midőn a jóváhagyási záradékkal ellátott törlési engedélyeket a feleknek visszaadja, a kisérő végzést azon figyelmeztetéssel végzi, hogy a kitörlés kérelmezése iránt a felek a megyei árvaszéki tiszti ügyészhez forduljanak; e záradék még akkor sem marad el, ha a gyámhatósági jóváhagyás iránt beadott kérvény ügyvédi meghatalmazással van felszerelve és ügyvéd ellenjegyzésével ellátva.

101.

A pénzügyminiszterium szives figyelmébe. Ügyvédi körökből azon panaszt vettük, hogy már hetek óta nem kaphatók Budapesten 15 kros bélyegek és hogy hallomás szerint rövid idő alatt nem is várható ezen hiány orvoslása.

Felelős szerkesztő **Dr. Dárday Sándor** (VIII. József-körut 41. sz.)
Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (IV. Zöldfa-utcza 31. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (IV. Egyetem u. 4. sz.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

Huszonnegyedik évfolyam. 19. SZ. Budapest, 1889. május 10

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐI IRODA: *József-körut 44-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 « **A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.**

Tartalom: Az igazságügyminiszter programmja. Dr. GÜNTHER ANTAL budapesti ügyvédtől. — Vádalahelyezés a bünvádi eljárás javaslatában. Dr. ILLÉS KÁROLY budapesti ügyvédtől. — Törvénykezési Szemle: A kötelesrész átöröklése. Dr. JANCSÓ GYÖRGY curiai segédtanácsjegyzőtől. — A birósági végrehajtók dijai. — A gyermekvédő-egyesület. Dr. GRUBER LAJOS budapesti ügyvédtől. – Különfélék. — Nemzetközi Szemle. — Irtások.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A képviselőház mentelmi bizottságának véleményes jelentése, Svastics Gyula országgyülési képviselő mentelmi jogának megsértése, s a képviselő mentelmi jogának tanuzási kényszer esetén történendő alkalmazása tárgyában. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az igazságügyminiszter programmja.

A hosszu tengődést, mely ez ország igazságügyi politikájának terén rögtön az alkotmányos korszak alapvető alkotásai után beállott, csak ritkán szakitotta meg időközönként egy-egy örvendetes, de nagyon elvétve nyilatkozó életjel. Az igazságügy mostoha gyermeke lett az általános politikának s a kormány kebelében nem volt képes arra, hogy jelentőségéhez képest érvényesitse magát.

Az idő s tapasztalás szinte elidegenitették a közfelfogást attól a gondolattól, hogy az igazságügyminiszter politikai sulyában is elismert vagy épen vezérlő tagja lehessen a cabinetnek. Az eredmény pedig az volt, a mi ily körülmények között másként nem is lehetett, hogy az igazságügyminiszter politikai tekintélyével együtt háttérbe kellett vonulniok mindazon nagy érdekeknek, melyeket az ő ressortja felölel.

Ezen helyzet — s ebben látom én a legbiztatóbb jelenséget, — egy pillanat alatt megváltozott, a mint Szilágyi Dezső elfoglalta a kormány tagjai körében helyét. A nyilt levél, melyet választóihoz intézett, uj irányt szab az egész államkormányzat jövőjének s a markans politikai individualitás imponáló erejével a joguralom alapján épiti fel az államélet tág körére kiható programmját.

Rá akartam mutatni az uj helyzetnek szinte különösnek tetsző, bár természetes e jellegére, mert azt hiszem, hogy az a prædomináló erkölcsi suly, melyet a cabinet igazságügyminisztere collegái között képvisel, többet használhat alkotni kész munkakedv és kivitelre megérlelt magas conceptiók mellett a magyar justitia ügyének, mint a mennyit a multnak bünei és merni keveset is alig képes köznapiság azon eddig ronthattak.

És e conceptiók merész körvonalakban bontakoznak ki a nyilt levélnek soraiból.

A birói szervezet reformjáról abban a jelentőségben, a mint e kérdés a nyiltlevélben elénkbe lép, az igazságügyi alaptörvények megalkotásának rég letünt napjai óta nem beszélt még nálunk az egymást felváltott igazságügyminiszterek közül egyik sem. Jogintézményekről, mint a nemzeti élet organikus szerveiről, melyek lelket adnak és lelket kapnak a nemzeti individualitás termő talaján, a magyar igazságügyi törvényhozás terén édes keveset tudunk. Az organismusok vázait felállitotta az alkotmányos élet kezdetének hatalmas forrongása; de a szellemet, mely létrehozhatta volna a kölcsönhatásban nyilatkozó együttérzést az igazságügyi szervezet és a nemzet-test között, nem volt képes azokban senki felkelteni.

Igy jött létre az a szerencsétlen állapot, mely igazságügyi bajainknak legfőbb oka, hogy a nemzet társadalma idegenül áll szemben a judicaturával, melynek szava nem hangzik vissza lelkiismeretében. A judicatura a birákkal együtt kényszerülten visszavonult a nemzeti élet organikus hatása köréből; a magyar társadalom ép annyira távolittatott el a magistratualis functio közvetlen közeléből. A judicatura kezdte nem érteni ezt a társadalmat, melyből egyszerüen kidobatott; a társadalom még kevésbbé értette meg ezt a judicaturát, mely iránt még érzékét is elvesztette. Igy fejlődött azután ki az ellentét nap nap után az ekként hatásában erkölcsileg megbénitott biráskodás és az ennek folytán szükségszerüen összezavarodó jogfogalmaknak áldozatul eső társadalom között s ennek a folyton fokozódó ellentétnek szomoru gyümölcsei azok, melyeken a magyar birói forumok a legalsótól kezdve a legfelsőbbig keservesen, senki által nem méltányolva, a perek egyre növekedő óriási árjában valósággal evődni kénytelenek.

Ime csak egy példa a sok közül, mely eléggé mutatja, mint tudtak nálunk létező organismusokból üres gépezetet teremteni.

A magyar politikai társadalmat évszázados kapocs füzte össze biráival. A társadalom a maga saját repræsentansainak biról functiójában teremtett magának nemzeti magistraturát, mely hus volt az ő husából és vér volt az ő véréből. Mikor a birói szervezet reformja szükségessé vált, ezt a reformot keresztülvitték ugy, hogy egy metszéssel elvágták a magistraturát a nemzet testétől, de megfeledkeztek az uj szervezetben azon tényezőkről, melyek ismét, bár más alapon, megteremthették volna a kapcsolatot a nemzetnek egyeteme és a birói organismus müködése között. Azt hitték, hogy szabad kiszakitani egy institutiót az anyaföldből gyökerestül s egyáltalában nem kell gondoskodni compensatiókról, melyek a reformált intézményeknek a változott viszonyok közepette a nemzeti életbe visszafutó uj gyökereket biztositanak.

Valami sejtelme volt ennek szükségéről a törvényhozásnak, mely a reformmal egyidejüleg, mint az ily compensatio egyik eszközét látszott felfogni a közvetlenségnek akkor rögtön proclamált elvét, mely nélkül a nyilvánosság nagy fictiónál, vagy épen utálatos hypocrisisnél nem egyéb. Ez lett volna az egyik módja ismét visszaszállitani a contactust e nemzet társadalmának ez által folyton ébren tartott jogérzete és a biráskodás között.

Évek hosszu során át, több mint husz éven keresztül nélkülözte s nélkülözi ma is a birói szervezet ezt a compensatiót. Csoda-e tehát, hogy a magyar birói szervezet azzá lett, a mivé ily körülmények között szükségképen kellett lennie: életnélküli gép, bureaucraticus torz-organismus, mely sem magára, sem a nemzet egyetemére hatni nem képes; mely minden tényével egy csak félig elégedett és tiz egészen meg nem elégedett embert teremt, mely az uj perek ezreit öntudatlanul maga termeli és mely sysiphusi munkájában, bezárva négy fal közé, még rokonszenvet sem tud kelteni fáradságos judicaturája iránt.

Ez a sors annál kinosabb, mert a magyar bíróság meg

nem érdemelte azt. A birói szervezet reformjával kapcsolatban a közvetlenség elvére fektetett eljárási törvények behozatalával is már jó részben lehet e bajokon segiteni; de a feltétel az, hogy a birói szervezet reformja alatt ne az a chablon-munka értessék, melynél magasabbra eddig nálunk nem tudtak felemelkedni azok, kik jó hosszu idő óta e szervezeti reformot folyton kilátásba helyezték.

Hogy a felfogás e tekintetben az uj igazságügyminiszter levelében sokkal mélyrehatóbb, arra következtetni merek abból, hogy e levél az igazságügyminiszterium s az igazságügyi szervezet egyéb alkatelemeinek reorganisatióját érinti s e mellett sulyt helyez arra, a mi e reformnak is elengedhetlen feltétele, hogy jogintézményeinknek a nemzeti fejlődés támaszaiul kell szolgálniok.

Alig van oly intézmény az államszervezetben, melynek hatása, bár fokozatosan s majdnem észrevétlenül nyilatkozik, oly hatalmas politikai és socialis eredményekben nyilvánulna, mint a jól megalkotott birói szervezet erőteljes s a nemzeti élettel együtt fejlődő müködése.

Önmagát a maga erkölcsi erejével s az összes forumokon végig vonuló testületi öntudatával fegyelmezni képes magistratura, mely tagozataiban szerves és folytonos ellenőrzést gyakorol a saját maga müködése fölött; az ennek keretében megteremtett birói autonomia felsőbb birói ellenőrzés alatt, a mire a táblák decentralisatiójának keresztülvitele önkényt kinálkozó eszközt nyujt; *administrativ* ellenőrzéssel kiegészitett processualis control *a bíróságok kebelében*; a fegyelem szigoritása *az intézmény ereje* által, mely csak a legutolsó sorban teszi szükségessé a fegyelmi büntetést tartalmazó törvényeket; hatalmas birói közérzület kifejlesztése, mely hatni legyen képes e nemzet társadalmának s államéletének minden factorára és betetőzésül e szervezet fölött az igazságügyminiszterium, megszabaditva sok oda nem való administrativ teendőtől, mint valódi igazságügyi kormány, mely a cabinetben a joguralom élő megtestesülése, az egész codificatio regulatora, az összminiszterium megbecsült jogi tanácsadója és auctoritása, mely a birói szervezet müködésének menetében legutolsó vonalban a nivellirozó hatást gyakorolja: ily organismus az, mely élő szerve lehet az államéletnek és mely soha sem fog azzá az élettelen acta-morzsoló géppé átváltozni, melyet a mai értelemben vett birói szervezet képvisel.

Az igazságügyi reform e conceptióban magas szinvonalra emelkedik, mert abból az alapgondolatból indul ki, hogy *szervezeti* garantiák nélkül nem léteznek komoly *eljárási* garantiák s a legjobb alaki és anyagi törvények mellett ily erkölcsi biztositékok nélkül nincs jogszolgáltatás, mely mint a nemzeti élet egyik domináló tényezője a magyar államesmét a joguralom alapján tegye tiszteletet parancsoló s a nemzeti erőket folyton regenerálni és fejleszteni képes hatalommá.

Ebben a kapcsolatban s ezen alapon tulajdonitok én mélyreható jelentőséget a nyilt levél azon enunciatiójának, mely az állami *közigazgatásban* is a *jogi ellenőrzésnek* elvét állitja fel. A jog disciplináját érvényesiteni a közigazgatásban, hogy e közigazgatás a szó valódi értelmében *jurisdictio* legyen, annyit tesz nálunk, mint egy eddig alig ismert eszme termékenyitő erejével nevelni a közfelfogást s hozzászoktatni ahhoz, hogy szakitson egy veszedelmes traditióval, mely meghamisitotta ennek a népnek erkölcseit.

Csoda-e, hogy a közigazgatás terén teljesen ismeretlen levén a jogszolgáltatás eszméje, egy hatalmas áramlat támadt, mely a judicatura organismusába is be akarta vinni a közigazgatási hatalom suprematiáját s csak a mély álmából nehezen felrázott nemzeti közlelkiismeret volt képes nagy erőfeszités után ezt a kisérletet sikerrel meghiusitani?

Valóban jellemző lélektani processus volt az, melyet ebben a tekintetben tapasztaltunk. Kézzel fogható példában mutatta be ez azt, mily nagy veszedelem egy nemzetre nézve, ha birói szervezete és ebből organikusan kinőtt judicaturája nem képes a közérzületre állandó és folytonos hatást gyakorolni; ha nem tudja megteremteni, mert e hatás előfeltételei hiányoznak, azt a hatalmas állandó együttérzést, mely a nemzeti jogérzetet az államéletnek minden terén összhangzólag érvényesülő moralis factorává lenni képesiti.

Az 1869: IV. tcz. 1. § a kimondotta azt az elvet, hogy «az igazságszolgáltatás a közigazgatástól elkülönittetik; sem a közigazgatási, sem a birói hatóságok egymás hatáskörébe nem avatkozhatnak.»

És mint öltött testet ez az elv ki nem épitett és életre nem keltett birói szervezetünk és a tényleges hatalommal rendelkező államigazgatásunk keretében?

Az igazságszolgáltatás eszméje teljesen kiküszöböltetett a közigazgatásból, mely megszünt jogelvek által vezetett jurisdictio lenni. De a közigazgatás annál bátrabban és korlátlanabbul nyulhatott bele viszont az igazságszolgáltatásnak legkényesebb szerveibe. És megtörtént az, a mit Tainenek nagy elődje, Tocqueville, a «L'ancien régime et la révolution»-ban az állami intézményeket mély philosophiával bonczoló elméjével oly jellemzőleg mond, hogy elkülöniteni a hatalmakat egyoldalulag s nem biztositani azok között a teljes egyensulyt, még gonoszabb eredményt idéz elő, mint a hatalmak közös müködése, melyek egymástól elválasztva nincsenek; mert a közös müködés csak fenakadást idéz elő, mig az egyensuly és összhang garantiáját nélkülöző elkülönités mindig az erősebb hatalom alá rendeli a gyengébbet.

Ezt a harmoniát, ezt az egyensulyt fogja a közigazgatás jogi ellenőrzésének eszméje, melyet a nyilt levél felvetett, biztositani a közigazgatás és igazságszolgáltatás között s pótolni fogja állami szervezetünket oly regulatorral, melyet abban, az igazságszolgáltatási szervezet véghetetlen kárára és tekintélyének folytonos csorbitására, eddig, fájdalom, nélkülözni voltunk kénytelenek.

Nagy és elementaris hatást gyakorolnak ily elvek, ha egyszer hivatott helyről kimondattak. Crescit eundo az eszme attól a pillanattól kezdve, a mint megpendittetett; mert nő és uralomra tör a maga természetes sulyánál és termékenyitő erejénél fogva s nem tud nyugodni addig, mig testet és concrét alakot nem ölt, ha mélyen érzett szükségnek felel meg annak felvetése, a mi a jelen esetben tényleg fenforog.

Igy fogva fel a megoldandó feladatot, a jogreformoknak azon keretét szabta meg Szilágyi Dezső nyilt levele, melyet legelső sorban tartunk szükségesnek valósitani. Ha az organismus szervezeti és eljárási adminiculumokkal igy alkottatik meg, nemzeti alapon, összhangban a magyar államtestnek erkölcsi és hogy ugy mondjam physiologiai életnyilvánulásaival s ez a szervezet harmonicus együttmüködésre képesittetik az államélet minden ágában: akkor, de csakis akkor várható a már létező s még megalkotandó anyagi törvények alkalmazásától az a siker, mely a jog teljes egységének codificatorius megállapitásában csak puszta előfeltételekkel rendelkezik.

Mert ne feledjük el, hogy egyrészt az anyagi törvények hatása és kielégitő alkalmazása csak erős birói szervezet közrehatásával képzelhető s ezen anyagi törvények megalkotása már magában is hosszabb időt és munkát feltételez; másrészt pedig ne téveszszük szem elől soha, hogy a legnagyobb hibák egyike azt hinni, a mit e század elején még vakon vallottak, hogy minden jognak egyedüli, vagy akár csak egyik legkiválóbb forrása a törvényhozás souverain akarata. A jognak materiája a társadalom életében kell hogy formálódjék a nemzeti jogérzet és az ezzel kölcsönhatásba hozott birói szervezetnek segélyével, ugy hogy különösen a magánjognak sikeres codificatiója s a büntetőjognak érvényesülése ezen tényezők életre keltése és hatályos müködése nélkül nem is képzelhető. Ez az előföltétel, mely nélkül igazi jogképződés nem is létezhetik.

Ezek azok, miket a nyilt levélnek az igazságügyre vo-

natkozó tartalmáról elvi szempontból elmondani akartam. Az ut, mely ebben a levélben kijelölve van, a conceptio, mely abból kidomborul, egy nagy czél felé vezet: megteremteni a magyar jogállamot; nemzeti judicaturával modern jogegységet alkotni meg, s a jog eszméjének Magyarországon azt az uralmat biztositani, mely a magyar társadalom politikai és sociális sulyának, s ezzel együtt ez ország moralis erejének legfőbb tényezőjét képezi.

E czél méltó arra, hogy jogásznak és államférfiunak az ország igazságügyi kormánya élén legfőbb ambitiója legyen.

GÜNTHER ANTAL.

Vádaláhelyezés

a bünvádi eljárás javaslatában.

VII.[2]

Európa közvéleményével szemben az *Ausztriára való hivatkozás* (5. pont) mit sem bizonyit. Glaser tekintélye és szellemi tulsulya elég erős volt ahhoz, hogy az általa construált rendszert Ausztriában törvényerőre emelje, a törvény megszilárdulását pedig sokkal inkább igényli a jogbiztonság, semhogy annak megbolygatása másfél évtized alatt bárkinek is eszébe juthatott volna. Ha az a körülmény, hogy Ausztriában a facultativ vádaláhelyezés rendszere 15 év óta fenáll, elég ok volna arra, hogy azt mi is elfogadjuk, ugy legczélszerübb volna az 1873. évi osztr. bünvádi eljárást egész kiterjedésében elfogadni vagy legalább azokat az ujitásokat átvenni, melyek a codex fenállása óta életképességüket igazolták. Miért nem vették át javaslatunk szerzői pl. az esküdtszéki intézményt, s a felebbezés helyett a revisio jogorvoslatát, hiszen ezekről is ép ugy el lehet mondani, mint a facultativ vádaláhelyezés rendszeréről, hogy az «nem experimentálás, nem puszta elméleti abstractio, hanem Ausztriában tizenöt év óta fenálló és általánosan kielégitő gyakorlat». (Indokolás 337. l.) Nem ez a «tizenöt év óta fenálló gyakorlat» volt tehát annak az oka, hogy a legujabb javaslat készitői e pontban hátat forditottak Európa közvéleményének, s meghajoltak az osztrák rendszer előtt, hanem azért fogadták ezt el, mert ezzel kerülő uton s tényleg megsemmisittetik a vádaláhelyezés intézménye s ez által egyszersmind ujabb kiterjesztést nyer a közvádló ügyészség tulsulya. Ez a tulsuly jellemzi a legujabb javaslatot s ehhez csakugyan jobban illik a facultativ, mint a kötelező vádhatározat rendszere.

Más államokban is vita tárgyává tették az osztrák rendszert, de a mélyebb kutatás eredménye mindenütt annak elejtése lett. Igy pl. Hugo Mayer e tekintetben a következőket mondja: «Dem von Glaser vertretenen Gedanken, der auch in den österreichischen Strafprozessentwurf Aufnahme gefunden hat, es von dem Verlangen des Angeklagten abhängig zu machen, ob eine richterliche Vorprüfung der Anklage stattfinden solle, können auch wir, trotz der scharfsinnigen Befürwortung desselben durch seinen Urheber, uns nicht anschliessen, indem es uns scheinen will, als werde dadurch der Angeklakte doch in eine zu unsichere, ja bedenkliche Ueberlegung versetzt, der sehr oft schwanken wird zwischen dem Bestreben, sich wo möglich schon der Anklage selbst zu erwehren, und dem Wunsche, möglichst bald eine definitive Entscheidung über sein Schicksal herbeizuführen. Auch wird gerade dadurch in nicht wenigen Fällen eine nur noch grössere Verzögerung der einzelnen Sache veranlasst.» (Die Mitwirkung der Partein: 31. l.)

Csupán az olasz irók között akadtak olyanok, kik a facultativ rendszert elfogadták, de elég jellemző, hogy ezt csak azok tették, a kik máskülönben a vádaláhelyezés intézményének elvi ellenzői. A javaslat indokolásában Cesarini, Borsari, Casorati és Carrara tekintélyére történt hivatkozás, mint a kik az osztrák rendszert dicséretekkel halmozták el, holott épen ezek a tudósok nyilatkoztak leghatározottabban a vádaláhelyezés ellen általában. Cesarini nyilatkozatát, mely szerint a vádaláhelyezés intézménye «a birói hatalmat helyettesiti az ügyészi hatóság helyébe», illetve «a közvádlói hivatás függetlenségével meg nem egyeztethető biráló hatóságot állit fel a vád jogának gyakorlására», már fennebb láttuk, Casorati elvi kijelentését pedig a javaslat indokolásából ismerjük. Az utóbbi határozottan azt kivánja, hogy a terhelt az itélő biró előtt ne a birói vádhatározat által megerősitett vád sulya alatt, hanem a köz- vagy magánvádló által emelt egyszerü vád folytán jelenjék meg (Indokolás 336. lap.). Ha tehát ugyanő dicséri az osztrák rendszert: ezt csak azért teheti, mert az végelemzésében csakugyan oda vezet, hogy a terheltek tulnyomó többsége a vádtanács kikerülésével jut az itélő biró elé. Hogy miért, s jelesül hogy nem a terheltek jól felfogott érdekéből: ezt már fennebb kimutattam. Borsani társa volt Casoratinak a bünvádi eljárásra vonatkozó könyve megirásában, és igy a kettő e téren egynek veendő. Külön kell azonban leszámolnunk a méltán nagy nevü Carrara tekintélyével.

Carrara elvileg ellenezte a vádaláhelyezést, de fő ellenvetése abban összpontosul, hogy contradictorius eljárás nélkül, a tanuknak legtöbbnyire a vád szempontjából való kihallgatása után, szóval irásbeli per alapján hozatik a határozat. Ezt a hiányt ugyan nem corrigálta az osztrák bünvádi eljárás, de az olasz vádhatározati rendszerrel szemben legalább azzal az előnynyel birt, hogy a hibás eljárást lehető szük körre, t. i. ama elenyészően kevés esetre szoritotta, midőn a terhelt maga kivánja a vádirat előzetes megbirálására vonatkozó birói eljárást. Ebből a szempontból nagy haladást látott Carrara az osztrák rendszerben, s minthogy az leginkább megközelité az ő elvi álláspontját is, mely lényegileg a vádaláhelyezés intézménye ellen irányult: ez okból tuláradó dicséretekkel halmozta el ezt a rendszert, s az osztr. bünvádi eljárást általában a vádrendszer typusának nevezte (Weiszke munkájához irt előszavában, Florencz, 1874.). A mi javaslatunk készitői ezekből a dicséretekből meritik egyik fő érvüket s a tekintély, melyre itt hivatkozhattak, valóban oly nagy, hogy ezzel csak egyetlen jogtudós tekintélyét állithatjuk szembe s ez maga Carrara. Ez a tekintély pedig rendelkezésünkre áll, mert később jobban megfontolva a dolgot, tetemesen alá szállitotta korábbi nyilatkozatának értékét.

Carrara dicsőitése ellen ugyanis Forlani erélyesen felszólalt s annak nézetéhez Casorati is csatlakozván (Riv. Penale I. kötet): erre a nagynevü tudós egy ujabb értekezésében következőleg nyilatkozott: «Méltó volt a roszalás, melylyel Forlani engem illetett. Én tuloztam, ez tökéletesen igaz, mert nekem ugy tünt fel, hogy az ausztriai eljárás megközeliti a tiszta vádrendszert, de eltévedtem abban, a mit igen helyesen vet szememre collegám.»[1] A nagy Carrara tehát visszavonta ama dicséreteit, melyekkel az osztr. bünv. eljárást épen a vádelv helyes megvalósitása és a facultativ rendszer folytán «sarkcsillag gyanánt» tüntette fel az olaszok előtt, s azt hiszem, hazai codificatorainknak sem válnék hátrányára, ha ezt a példát követnék, s nem indulnának meg egy csalóka fényü sarkcsillag nyomán.

Egyébként Olaszországban a bünv. eljárás tudományos müvelése terén nem Casorati, sőt nem is Carrara az uralkodó planeta, hanem Saluto, kinek müvében s következőket olvashatjuk: «A modern codexek egyik legszebb intézménye kétségkivül az a biráskodás, melynek rendeltetése a vizsgá-

[2] Az előbbi közl. l. a 14., 16. és 18. számokban.

[1] «Ma giusta fu pure la censura che l'illustra Forlani fecedi me. Io aveva esagerato, e verissimo in quella assimilazione, perchè a me pareva, che il Codice Austriaco si fosse avvicinato al sistema accusatorio puro, e me appageva (per il momento) di quello che giustamento sembro poco almio piu speranzoso college.» (Opusculi VI. 429. l.)

lat által összegyüjtött gyanuokok és bizonyitékok értékét meghatározni, a cselekmény jogi minőségét megállapitani és a mennyiben szükséges, kijelölni az illetékes hatóságot, mely a felett itélni hivatva van. Ez az előzetes megbirálás azonkivül hogy megelőzi a lealázó itéleteket, melyek bizonyitékok elégtelensége vagy a terhelt ártatlansága következtében az igazságszolgáltatás hitelét lerontják vagy meggyöngitik, mindenek felett biztositja a polgárok egyéni szabadságát a vakmerő vádaskodással s a rendőrt hatóság tulkapásaival szemben, megmentvén őt a bizonytalan és szorongatott helyzetből, melyben kétségbeesetten várja a itéletet, nem különben a nyilvános végtárgyalás veszélyeitől, mely, bárminő eredményü legyen is, mindig árt jó hirnevének és vagyoni állapotának, de főleg egyéni szabadságának. («Commenti al codice di Procedura Penale» 1877. 574. l.)

(Bef. köv.) Dr. ILLÉS KÁROLY.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A kötelesrész átöröklése.

Ha a kötelesrészre jogositott egyén elhal, mielőtt a kötelesrészre való igényét érvényesitette, átöröklik-e az ő örökösei és pedig tekintet nélkül arra, hogy lemenő, felmenő, vagy oldalági örökösök-e azok, a kötelesrész követelhetésének jogát?

Hogy a feltett kérdésre megfelelhessünk, itt is, mint minden *elvileg* eldöntendő kérdésnél, a fejtegetett jogintézmény jogi természetéből kell kiindulni, mert ha ez meg van állapitva, akkor a kérdés, egyszerü logikai levezetés utján, önmagától nyer megoldást, feltéve, hogy a logikai deductióban ugrás vagy más hiba el nem követtetik.

Az ilyen eszmei műtét által nyert eredmény is téves lehet ugyan, de csak egy esetben, nevezetesen akkor, ha a kiindulási alap: a thesis, melyből a levezetés történik, maga is téves.

A mi kiindulási alapunkat a kötelesrész jogi természete képezi. Láttuk tehát, mi a kötelesrész átalánosan elfogadott elv szerint, és mi az tételes jogunk szempontjából?

Semmi kétely nem fér ahoz, hogy a kötelesrész nem egyéb, mint megszoritott örökrész és pedig végrendelet esetére megszoritott, de egyuttal biztositott törvényi örökrész ugy elvben, mint az ez elvet megtestesitő törvénykönyvek és tételes hazai jogunk szerint is. Idl. törv. szab. 7. §.: «E törvényes osztályrész (kötelesrész) felét teszi annak, a mit a leszármazó örökösök az örökhagyó után ennek végrendelet nélküli halála esetén örökölnének.» (V. ö. Zlinszky Imre: «Magyar magánjog.» Budapest 1888. III. kiad. 764. l., Herczegh Mihály: «Magyar családi és öröklési jog.» Budapest 1885. cz. m. II. kiad. 103. §., Jancsó György: «A betudás» czimü értekezése. «A magyar jogászgyülés évkönyve 1885. évre.» IX. évfolyam. I. kötet. 83. s köv. l., Dr. Baron I.: «Pandekten.» Lipcse 1872. cz. m. 415. §.)

A kötelesrész intézményének létalapját az örökhagyóval való vérkötelék és az örökhagyónak örököseivel szemben erre az alapra fektetett vagyonhátrahagyási kötelezettsége képezi, ép ugy, mint a törvényi öröklésnél.

Létoka pedig a kötelesrésznek a végrendelkezési szabadságban, vagy helyesebben szólva abban rejlik, hogy a végrendelkezési szabadsággal tulságos visszaélés el ne követtessék ép azok ellenében, kik közvetlenül vagy közvetve egymástól nemzetvén, egymás iránt a természeti ösztön szerint is kötelezettségeik vannak, melyek nem pusztán moralisak, de materialisak is. Ez okból a végrendelkezési szabadság, a kitagadás eseteit kivéve, elvonatik az örökhagyótól vagyonának egy bizonyos hányadára, a kötelesrészre nézve, azok (a kötelesrészre jogositottak) érdekében és javára, kiket az örökhagyóhoz a legközelebbi vérségi kötelék csatol. Azok az eltérések, a melyek következtében a kötelesrész a törvényi örökrésztől különbözik, az egyes tételes törvények szerint különbözők lehetnek ugyan, átlag véve azonban a kötelesrésznek — a törvényi örökrésznél kisebb — mennyiségére (idl. törv. szab. I. 7. §.), viszont azonban ennek minden megterheléstől való mentességére és biztositására (idl. törv. szab. 4. és 8. §§.) és a követelésre jogositott egyének körének, mely a törvényi örökösökénél sokkal szükebb, megállapitására vonatkoznak (idl. törv. szab. 7. §.).

Eme eltérések mellett is azonban a szükségöröklés esetében nyert kötelesrésznek és a végrendelet nélküli öröklés esetében kapott törvényi örökrésznek egy és ugyanaz a jogalapja, t. i. a védkötelék és az erre alapitott jogosultság s következve egy és ugyanaz a jogi természete is mind a két öröklési módnak, vagy helyesebben szólva, ugyanazon az öröklési mód két válfajának.

Már most azt nem vonja senki sem kétségbe, hogy végrendelet nélküli öröklés esetében a törvényes örökösre az örökhagyó halála perczében ipso jure megnyilt örökség erről az örökösről ismét átszáll ennek örököseire, habár örökségét át nem vette is, sőt törvényen alapuló jogának érvényesitésére lépéseket egyátalán nem is tett.

A végrendelet nélküli (törvényi) öröklésnél tehát a bár nem érvényesitett, de megnyilt öröklési jognak további átszállása (transmissio) ugy elvben, mint hazai jogunk értelmében is, vitán kivül állónak tekinthető.

Ámde ha a végrendelet nélküli öröklésnek és a szükségöröklésnek egy és ugyanaz a jogalapja, t. i. a törvény, és ebből kifolyólag egy és ugyanaz a jogi természete is és e kétféle öröklés csak ugyannak az öröklési módnak válfajait képezi, akkor kell, hogy a mi a megnyilt, de nem érvényesitett örökségre nézve a törvényi öröklésnél áll, ugyanaz álljon a szükségöröklésnél is, feltéve, hogy tételes szabvány mást nem rendel.

Minthogy pedig hazai jogunk oly tételes rendelkezést nem ismer, mely a megnyilt, de nem érvényesitett kötelesrészhez való jognak átszállását kizárná, avagy bizonyos feltételekhez kötné, mint volt ez a római jogban (l. Teleszky István: Az átalános magánjogi törvénykönyv tervezete. Öröklési jog. Indokolás. Budapest, 1883. I. füzet 71. l., Baron id. m. 831. l.), ennélfogva azt kell mondanunk, hogy *a magyar jog szerint, a dolog természetéből kifolyólag és kifolyólag a minden további lépés hiányában is örökösi minőséget szülő ipso jure öröklés elvéből, a kötelesrészhez való nem érvényesitett jog átszáll a kötelesrészre jogosultnak örököseire.*

(M. kir. Curia mint legfőbb itélőszék 10823/1874. sz.: «A kötelesrész iránti követelés — mint bármely vagyoni jog nemcsak a törvényes örökösökre átszáll, hanem végrendelet vagy engedmény utján másokra is átruházható.» Döntvénytár 13. k. 28. sz.)

Ez a feltett kérdés megoldása a szigoru jog szempontjából.

Ámde az mondatik, hogy a kötelesrészhez való jog *személyes jog*, mely csak a kötelesrészre közvetlenül jogosultat illeti meg.

(M. kir. Curia mint legfőbb itélőszék 7241/1880. sz.: «Felperes fivérének azon személyes joga, mely szerint kötelesrésze kiegészitését, illetve a kötelesrészét sértő helyettesitését követelhette volna, felperesre át nem szállott.»

Curia 6244/1883. sz.: «A kötelesrész, mely a törvény kivételes és illetve megszoritó intézkedésénél fogva csak a gyermekeket és ezektől leszármazottakat, továbbá a szülőket illeti meg, oly jogot nem képez, mely felperesekre örökség czimén K. Gy. után átszállott.»)

Ha ez állana, akkor a kötelesrészhez való igénynek semmi esetben sem lehetne a jogosultról ennek utódaira átszállani, tehát akkor sem, ha a közvetlenül jogosult már

lépéseket tett és kötelesrészének megszerzése iránt p. o. egyezkedésbe bocsátkozott, vagy ép keresetet inditott érette; mert hisz a személyes jog nem vesztheti el ebbeli jellegét az által, hogy érvényesitésére joglépések tétettek.

És viszont: oly jog, mely bármely joglépés következtében a jogosult utódaira is átszáll, nem válhatik személyes vagy helyesebben szólva, egy személyre korlátolt és senki másra át nem szálló és nem érvényesithető joggá. Igy pl. a haszonélvezet joga személyes jog, mely csak a jogosultat illeti meg és örököseire át nem száll, hanem megszünik abban a perczben, a melyben a jogosult meghalt. Senki sem fogja azonban állitani, hogy a már lejárt időre eső haszonélvezet pl. letett tőkének a haszonélvező haláláig esedékes, de fel nem vett kamatai csak akkor fognak az elhalt haszonélvező örökösei által követeltethetni, ha örökhagyó annak érvényesitésére lépéseket tett, pl. pert inditott. Ellenkezőleg mindenki azt fogja mondani, hogy a lejárt és be nem szedett haszonélvezeti részleteket feltétlenül követelhetik az örökösök, akár tett jogelődük azok beszedése iránt lépéseket, akár nem.

Ebből nyilvánvaló, hogy bár a haszonélvezet joga a maga egészében személyes jog, mégis csak abban a vonatkozásban személyes, hogy tartama a haszonélvező élettartamához van kötve; továbbá, hogy tartalma, a haszonélvezett dolog természetszerü használhatóságának korlátain belül, a haszonélvező kénye-kedvétől függ. Abban a vonatkozásban azonban, a melyben a haszonélvezet gyümölcse átöröklődik, és pedig átöröklődik minden különös joglépés nélkül is, tehát az örökhagyó halála napjáig esedékes haszonélvezeti részletekre nézve, megszünik a haszonélvezet személyes jog lenni, mert különben az átöröklésnek ki kellene zárva lenni.

Minthogy pedig a kötelesrész átöröklése a római jog szerint sem volt absolute kizárva, hanem az átszállás csak bizonyos feltételek és korlátozásokhoz volt kötve (l. Baron id. m. 831. l.), ebből következik, hogy a rómaiak sem tekintették a kötelesrészhez való igényt személyes jognak, egy törvénykönyv sem decretálja azt ilyennek, és épenséggel semmi szabvány sem teszi azt ilyenné hazai jogunkban. Azonban lássuk, hogy a szigoru jog álláspontján kivül miként szól a méltányosság? Vajon ennek nem annyira a rideg józan észhez, mint inkább a sziv érzelmeihez szóló s nálunk gyakran talán kelletén is tul figyelembe vett követelményei a kötelesrészhez való igény átszállása mellett avagy ellene szállanak-e sikra?

Maga az egész kötelesrész intézménye nem más, mint az emberiesség küzdelme a rendszerint legnemesebb érzelmeket megtagadni akaró szivtelenség ellen; gát, mely a kölcsönös szeretetnek a vérrokonság közelségében nyugvó természeti ösztönét megtagadni nem engedi akkor, a mikor erre vagy az emberi gyengeség vagy szenvedély késztet, vagy az értelem tul ridegsége, néha talán számitó belátása sarkal.

Az, ki csak felét kapja meg annak a vagyonnak, a melyet a törvény erejénél fogva kapna, ha örökhagyó végrendelet nélkül halt volna meg, már ez által eléggé sujtva van ugy saját személyében valamint gyermekeiében is. Miféle ok sugalmazhatja hát még, hogy a kötelesrészhez való igény még tovább is megszorittassék és e jogigény értéke kevesbittessék az által, hogy a közvetlenül jogosultról ennek legközelebbi jogutódaira való átszállása kizáratik?

A méltányosság követelményei bizonyára nem fognak e mellett szólani; mert ha a törvényen alapuló egész örökség átszáll és pedig ipso jure, minden további joglépés nélkül a jogositott örököseire, akkor nagyon is méltányos, hogy az ugyancsak törvényen nyugvó és hasonló jogi természetü, de végrendelet által felére leszállitott örökség (kötelesrész) is átmenjen az örökösökre.

Ezt az álláspontot foglalja el öröklési törvényjavaslatunk is, kimondván, hogy: «A kötelesrész követeléséhez való jog a jogositottnak örökösére is átszáll.» (85. §., eredeti tervezet 89. §.)

A törvénytervezetnek nem annyira a jogalapot, mint inkább az ellenkező felfogásból bekövetkezhető visszásságokat feltüntető indokolása következőleg hangzik: «Az, hogy a kötelesrész követeléséhez való jog a jogositottnak örököseire is átszáll, ugy az általános jogelvekből, mint az 1. §. azon kifejezett rendelkezéséből is következik, mely szerint vagyonjogi viszonyokat tárgyazó jogok a jogositott halála által, a mennyiben a törvény világos kivételt meg nem állapit, meg nem szünnek, hanem az örökösökre vagy a hagyományosokra szállanak át. Az ellenkező felfogás, mely szerint a kötelesrész érvényesitéséhez való jog oly személyes jognak tekintetnék, a mi a jogositott halálával megszünik, nyilvánvaló helytelenségekre vezethet, mert megtörténhetik, hogy a kötelesrészre jogositott csakhamar az örökhagyó halála után, talán akkor hal meg, a midőn még az örökhagyónak sérelmes végrendelkezéséről tudomást sem szerzett, vagy ha szerzett is, nem volt elegendő ideje arra, hogy igényének érvényesitése végett felléphessen. Ily esetekben nyilvánvaló igazságtalanság lenne, ha az ő örökösei megfosztva lennének azon jogtól, hogy a kötelesrészt, illetve annak kielégitését követelhessék», stb.

Ellenkező felfogást tanit Zlinszky és pedig nem másból, mint abból az okból, hogy joggyakorlatunk a törvényes osztályrészt (kötelesrészt) lényegéből — állitólag kiforgatta. Zlinszky (id. m. 765. l.) következőleg érvel: «Nézetünk szerint, ha a törvényes osztályrésznek az országbirói értekezlet által megállapitott jogi minősége a birósági gyakorlat által lényegéből ki nem forgattatott volna s e szerint a törvényes osztályrészre jogositott, e része tekintetében, valóságos örökös minőségével birna, az ő joga kétségkivül utódaira is átszálló jog lenne, de miután az e minőségéből kiforgattatván, csakis az örökösök elleni követelési jog minőségébe burkoltatott, az elv további folyományának kell lenni, hogy a szükségörökös, az örökössel azonosnak tekinthető nem lévén, joga tisztán személyes jog, mely örököseire át nem száll.»

És miből áll a kötelesrésznek jogi minőségéből való eme kiforgatása?

Abból, mint azt Zlinszky müve más helyén (767. l. és 4. jegyz.) kifejti, hogy «joggyakorlatunk szerint a törvényes osztályrész nem természetben, hanem csak az öröklött vagyon értékének megfelelő pénzértékben követelhető».

Nézetünk szerint a kötelesrésznek nem természetben, hanem megfelelő pénzértékben való kiszolgáltatása a kötelesrész jogi minőségén, vagyis azon, hogy az a jogositottnak az örökhagyóval való vérkötelékén nyugvó oly absolut igénye, melyet mindenkivel szemben, a ki az örökséget elvonja, érvényesitheti s ez alapon azt az osztrák polgári törvénykönyv — bár tévesen — a dologi jogok közé is sorozza (308. §.), semmit sem változtat.

Ellenkezőleg, a kötelesrésznek nem természetben, hanem készpénzben való kiadása számos más ok mellett, a melyeket a hasonlólag rendelkező törvénytervezet 76. §-ához adott indokolás (63. l.) részletesen kifejt, azon a jogpolitikai szemponton is sarkal, hogy ez által az ingatlan hagyaték feldarabolása lehetőleg megakadályoztassék.

Dr. JANCSÓ GYÖRGY.

A birósági végrehajtók dijai.

A birósági végrehajtók dijait törvény állapitja ugyan meg, mindazonáltal számos biróság az alapon, hogy a törvény nem fejezi ki azt, hogy a végrehajtási cselekményekkel járó egyéb teendőkért illeti-e dij a végrehajtót — külön dijakat is állapitott meg; ez az eljárás arra inditotta az igazságügyminiszteriumot, hogy a budapesti kir. itélő táblát mint e kérdésben utolsó fokban s igy jogérvényesen eljáró

bíróságot felhivta, hogy a vitás kérdéseket egyszer s mindenkorra döntse el. A kir. táblának I., II. és VIII. polgári tanácsaiból és váltótanácsából, mint végrehajtási ügyekkel foglalkozó tanácsok elnökei, illetőleg vezetőiből ez alkalomra alakitott szaktanácskozmánya az alább közölt határozatokban állapodott meg, a melyeket ezentul a budapesti kir. itélőtábla — saját területén — mint elvi megállapodásokat minden esetben követni fog; — ezzel tehát eleje vétetett annak, hogy az 1—3 frtos dijak helyett két- és háromszoros eljárási dijat számithasson fel a végrehajtó a maga részére.

Az emlitett elvi megállapodások a következők:

1. Kérdés. A birósági végrehajtó az 1871. LI. és 1875. IX. törvényczikkben kifejezetten felsorolt teendőiért igényelhet-e más vagy több dijat, mint a mit részére az idézett törvényczikkek az ott meghatározott mérvben állapitanak meg; különösen az általa kibocsátott árverési hirdetményért, ennek kézbesitéséért vagy követelések lefoglalása esetében egy vagy több betiltó rendelvény kibocsátásáért igényelhet-e még külön dijazást?

Elvi megállapodás. Minthogy 1871. LI. tcz. 24. és 25. §§-aiban, valamint 1875. IX. tcz. 5. §-ában tüzetesen fel vannak sorolva azok a dijak és költségek, a melyekre a birósági végrehajtó valamely végrehajtási cselekmény teljesitése alkalmából igényt tarthat, ekként a birósági végrehajtót a most idézett szakaszokban emlitett dij és költségen felül egyéb dij és költség egyáltalán nem illeti; miből folyólag — tekintettel az e tárgyban 1878 okt. 28-án 25152. sz. a. kiadott igazságügyminiszteri rendeletre is — azok a költségek és kiadások, a melyeket a birósági végrehajtó, a fentebbi törvényes dijain felül (árverési hirdetmények kibocsátása, cselekvő követelések lefoglalására vonatkozó letiltó rendelvények szerkesztése, valamint azok kiadványozása és kézbesitése stb. stb. czimén felszámit, a törvény világos rendelkezése ellenére, meg nem állapithatók.

2. Kérdés. Ha ugyanazon itélet alapján nyert kiküldetés folytán, egy helyen lakó több alperes ellen a foglalás külön-külön eszközöltetik ugyan, de egy végrehajtási jegyzőkönyv vétetik fel, a birósági végrehajtó részére egy eljárási dijnál több megállapitható-e?

Elvi megállapodás. Az 1875. IX. tcz. 4. §-ának második bekezdése csak abban az esetben engedi meg azt, hogy a birósági végrehajtó, a székhelyen kivül, ugyanazon időben és helyen teljesitett eljárásokért külön-külön eljárási dijt számitson, ha ily alkalommal több végrehajtást (tehát külön kiküldetésen alapuló s más-más végrehajtató érdekében eszközlendő végrehajtást) teljesit; e szakasz rendelkezéséből tehát okszerüen következik, hogy viszont oly esetben, midőn ugyanegy kiküldetés alapján, tehát egy végrehajtási ügyben, — habár több marasztalt fél ellen eszközöltetik is a végrehajtás — a birósági végrehajtó csak egy eljárási dijt számithat fel.

3. Kérdés. Ha a birósági végrehajtó ugyanazon napon két különböző helyen két külön eljárást teljesit, minő dijakra tarthat igényt?

Elvi megállapodás. A mennyiben ily esetben — habár a kiküldetés ugyanegy végzésen alapul s ugyanaz a végrehajtató ügyfél is — az eljárás két vagy több községben eszközlendő és igy sajátlag két vagy több eljárás teljesitendő, a birósági végrehajtó két vagy több eljárási dijra tarhat igényt.

Önként értetődik azonban, hogy ugy a most emlitett esetben, valamint a fentebbi 2-ik pont esetében is a birósági végrehajtó fuvar- és napidijára nézve az 1871. LI. t.-cz. 25. és 26., illetőleg az 1875. LIX. 4. és 5. §§-ai az irányadók.

4. Kérdés. Ha a birósági végrehajtó által kibocsátott árverési hirdetmény kézbesitési vevényei be nem érkeznek, ily esetben minő eljárás követendő; és ha e miatt az árverés elhalasztandó, a felmerült költséget ki tartozik viselni?

Elvi megállapodás. A mennyiben e kérdésre vonatkozólag az a körülmény, vajon a mulasztást ki követte el, illetőleg az árverési hirdetmény kézbesitésénél s a vonatkozó vétivek beérkezésénél a mulasztás a végrehajtót terheli, avagy a késedelem a postán történt-e? csak az illető végrehajtási ügyiratok nyomán állapitható meg, ez irányban a birói határozat esetről-esetre az ügy állásának megfelelőleg hozandó.

A gyermekvédő egyesület.

Őszinte örömmel üdvözöljük azon lelkes férfiakat, kik nálunk legközelebb egy egyletet létesitettek, melynek az képezi czélját, hogy az elzüllésnek kitett gyermekeket megmentsék. A buzgó és lelkes kezdeményezők nemcsak szivük nemes sugallatát követik, midőn a humanismus szolgálatába szegődnek, hanem egy oly ügyet is karolnak ezzel együtt fel, melynek kiváló igazságügypolitikai fontossága van, mert a præventio egyik leghatályosabb intézményét látjuk ebben megtestesitve. Ezen egyletre égető szükségünk van immár s most megalakulása után csak azt óhajtjuk, hogy minél szélesebb társadalmi rétegekben terjedjen el annak tudata és annak megértése, hogy minő eminens missióval bir az emlitettem társadalmi actio. Az egylet müködésének legszebb eredménye lesz, ha nálunk a bünösök száma apadni fog; és minél zsufoltabbak lesznek az egylet által létesitendő helyiségek, annál nagyobb mérvben fog idővel fegyházaink és fogházaink tultömöttsége apadni. Az egyesületre azért vár nagy müködési tér, mert azon egyéneknek gondozását is kell különösen feladatává tennie, kik gyakran ismételve is büntetendő cselekményeket követnek el, de kiknek a BTK. immunitást biztosit. Értjük a 12 éven alóli gyermekeket. Nálunk az emlitett koron alóliak is felmutatnak már visszaesőket; ezekkel szemben azonban minden néven nevezendő hatóság tehetetlenül áll. Ezen gyermekek a törvény értelmében semmi körülmények között javitó-intézetbe nem helyezhetők. Hogy pedig nyilvánosan és boszantó szivóssággal koldulnak, azt Budapest legélénkebb utczáiban is naponkint tapasztalhatjuk a nélkül, hogy ebben őket a hatóság akadályozná. A fiatalkori bünösökkel szemben törvényhozásunk hiányos. Nem volt elegendő a merev negatio terére lépni és ezeknek büntetlenségét statuálni, hanem ezen gyermekeknek javitásáról is kellett volna gondoskodni. Az egylet müködésének egyik feladatát tehát azon törekvés is fogja remélhetőleg képezni, hogy törvény alkottassék, melylyel nálunk kimondatnék, hogy a 12 éven alóli, nem büntethető gonosztevők kényszernevelőintézetbe helyezendők. Ha az egylet ily intézetet létesitett, akkor — mivel az állam által különben teljesitendő feladatokat old meg — az államtól követelheti is majd méltán, hogy az állam az ezen kényszerneveléssel egybekötött költségeket viselje, illetőleg az egyletnek téritse meg. Igy van ez *Angliában* is, a hol a bünös gyermekek számára a Reformatory Schools és az elhanyagolt gyermekek részére az Industrial Schools léteznek. Ott a kormány a belügyminiszterium alá tartozó felügyelők utján gyakorolja a felügyelet jogát, kik minden egyes intézetről évenkint a parliamentnek részletes jelentést kötelesek tenni. Itt az állam minden egyes gyermek után, ki birói vagy hatósági határozat folytán ezen intézetbe helyeztetik, meghatározott tarifa szerint fizet és a felügyelők hivatalának feladatát képezi azután már, hogy ezen összegeket — a mennyire lehetséges — a fizetésképes szülőktől, gyámoktól, stb. beszedjék.

A *német* birodalmi BTK. 55. §-a kimondja, hogy a 12 éven alóli bünösök nevelőintézetbe helyezhetők, ha a gyámhatóság határozatával a cselekmény elkövetése meg lett állapitva és ha az elhelyezés megengedhetőnek lett nyilvánitva. Az intézkedések mikéntjét különben az egyes országok törvényei állapitják meg. Ezen törvény alapján hoztak Poroszországban 1878-ban (márczius 3-án) egy törvényt «betref-

fend die Unterbringung verwahrloster Kinder». Érdekes a porosz belügyminiszterium statisztikai kimutatása, mely szerint 1878 október 1-je vagyis ezen törvény életbeléptetése óta 1886 márczius 31-ig, tehát $7^1/_2$ év alatt 11,101 tizenkét éven alóli gyermek lett a kényszernevelésnek átadva. Eddigelé a Németbirodalomhoz tartozó országok közül talán hétben lettek hasonló törvények alkotva. *Föhring* azt irja a Holtzendorff-Jagemann-féle «Handbuch des Gefängnisswesens» czimü munkában (II. köt. 283. s köv. l.), hogy 1878-ban Németországban körülbelül 400 ily nevelő- és javitó-intézet létezhetett, melyekbe körülbelül 12,000-en voltak elhelyezhetők. *Hollandban* a BTK. 38. articulusa szerint a civilbiró a vádhatóság kivánságára is elrendelheti, hogy a 10 éven alóli bünös vagy *nyilvánosan kolduló gyermekek* az országos nevelőintézetbe helyeztessenek, hol 18-dik életévükig tarthatók. Ugyanazon biró bármikor elrendelheti az elbocsátást is. *Bern*-ben a 12 éven alóli gonosztevők szintén cantonalis dologházba helyezhetők administrativ uton. A BTK. 47-dik pontja azt rendeli: «Dem Regierungsrathe steht die Befugniss zu, gegen Personen — — —, die ihrer Jugend wegen keiner Strafverfolgung unterliegen, wenn es die öffentliche Sicherheit erfordert, *geeignete Sicherheitsmassregeln* zu treffen» stb. 1884-ben (május 11-én) hozták ott a törvényt «betr. Errichtung kantonaler Arbeitsanstalten». Angliában egyenesen a kényszernevelés iránti törvényekre vezeti vissza a «Report of the Commissioners» a rendkivüli kedvező hatást a fiatalok criminalitása tekintetében. A felnőttek által elkövetett sulyos büntettek számának jelentékeny csökkenését is észlelik ott. (L. Föhring id. helyen 289. l.)

Igy 1854-ben 2589 esetben itéltek el penal servitude-re és 12,536-ban imprisonment-re, 1881-ben 1525 esetben itéltek el penale servitude-re és 9266-ban imprisonment-re. Mind ez történt daczára annak, hogy a lakosság $6^1/_2$ millió lélekkel nagyobbodott.

Az előadottak eléggé illustrálják a gyermekvédő-egyesületre váró feladat magasztos és hasznos voltát. Szükségesnek tartanám azonban a müködés sikerének biztositása tekintetéből, hogy az egylet egy hatalmas védnökre igyekezzék szert tenni. Angliában Gladstone rendkivül sokat fáradozott ezen ügyben és ott a 25 évvel ezelőtt alapitott «Reformatory and Refuge Union» is, mely a kényszernevelésre szoruló gyermekek elhelyezése körül kiváló érdemeket szerzett magának, a walesi herczeg védnöksége alatt áll.

Dr. GRUBER LAJOS,
budapesti ügyvéd.

Különfélék.

— **Az igazságügyminiszteriumban** — mint értesülünk — codifikationális osztály állittatik fel, melybe esetről-esetre a bíróságok és az ügyészség köréből is fognak egyes tagok behivatni. Az igazságügyminiszterium ujjászervezése őszre történik meg. Hirlik, hogy a bünvádi eljárás reformjával *párhuzamosan* a polgári eljárás reformja is komolyan munkába vétetik. Tárgyalások vannak folyamatban az iránt, mily ideiglenes intézkedések volnának teendők a felsőbirósági hátralékok lehető apasztására.

— **A kir. Curiához** április hóban érkezett 2281, ez évben mindössze 8608 ügy; a tavalyi hátralékkal elintézendő volt 16007. A mult év megfelelő szakához képest 316-al kevesebb érkezett be s 1018-al több intéztetett el. Az elintézett ügyek száma a beérkezettekét 172-vel haladja felül. Hátralék 7227, vagyis 294-el *kevesebb* mint a mult év hason időszakában.

— **A törvényszéki lélektan** nélkülözhetetlenségét a jogászokra nézve ismételten hangsulyoztuk e lapokban és ugyanazért örömmel üdvözöljük az országos tébolyda igazgató-orvosa által a gyakorló jogászok részére minap megkezdett előadási-cyclust. Ezen tanulságos előadásoknak látogatását legmelegebben ajánljuk fővárosi olvasóinknak s megjegyezzük, hogy ezek iránt már is szokatlanul nagy mérvü érdeklődés mutatkozik az illetők körében. Az eldőadások minden kedden délután 5 órakor tartatnak az országos tébolyda épületében. *g.*

— **A Magyar Jogászegyletben** Dr. Schwarz Gusztáv folyó hó 4-én az egyleti tagok élénk részvétele mellett előadást tartott Jhering Rudolfról és legujabb könyvéről. A felolvasó feltüntette a hirneves göttingai tanárnak eddigi összes irodalmi müködését és e czélból külön-külön fejezetekben irodalmi főmüveit: Geist des römischen Rechts, Zweck im Recht, a kisebb dogmatikai munkákat, valamint külön fejezetben Jheringet mint jogtanárt és gyakorlati jogászt behatóan jellemezte. Érdekes párhuzamban feltüntette a történeti és bölcsészeti iskolának azon ellentétét, mely e század első harmadában a német jogtudományban uralkodott; elemezte a tudományos áramlatot és ellenáramlatot, mely egymás ellen küzdött azon időben, mikor a Geist des römischen Rechts napvilágot látott. Kimutatta Jhering ezen első müvében az összefüggést a Puchta-Savigny iskolával egyfelől, másfelől pedig azon ellenáramlatnak első tüneteit, mely teljes kifejlését a Zweck im Recht-ben érte el igazán. Jhering bécsi tanárkodása idejéből különösen az általa meghonositott praktikumot emelte ki és ezen intézmény didactikai fontosságát, valamint azon irányt, melyben Jhering a jogi praktikumot vezeti. Majd áttért Jhering legujabb müvére: Der Besitzwille, mely munkáról a 17. számban már röviden megemlékeztünk. Éles vonásokban feltüntette azon állást, melyet Jhering birtoktana Savigny tanával és az ezt követett uralkodó tannal szemben elfoglal. Követte szerzőt a történeti, gyakorlati és logikai kritikában, melynek Jhering legujabb könyve a Savigny-féle birtokosi elméletet aláveti és körvonalozza a positiv tant, melyet ezen Savigny-féle tétellel szemben Jhering könyve felállit s dogmatikailag és gyakorlatilag megállapit. Felolvasó kimutatta az összefüggést, melyben Jhering ezen legujabb dogmatikai munkája a hirneves szerző által megalapitott reál-jurisprudentia egész irányával van s ezen legujabb könyvét a Zweck im Recht tudományos elveinek következetes positiv jogi keresztülvitelének mutatta fel. Az elevenen irt, tárgyát minden oldalról felkaroló és tanulságos nézpontokban gazdag előadást a nagy számmal összegyült egyleti közönség feszült figyelemmel hallgatta végig, s az előadás befejeztével a felolvasót valóságos tüntető ovatiókkal üdvözölték mindenünnen.

— **Közvetlen idézés indokolásának hiánya mint semmiségi ok.** A pozsonyi törvényszék a községi előljárók által rágalmazással vádolt B. Boldizsár ügyében következő végzést hozott: Jelen ügy főtárgyalására 1889 január hó 11-ike kitüzetik, ahhoz megnevezett előljárók s felhivott tanuk meghivatnak, vádlott pedig elővezetés terhe alatt megidéztetik s védő ügyvédével megjelenhet. A kir. *tábla* 1889 márczius 11. ezen mint minden indokolás nélkül hozott végzést mint szabályellenest hivatalból megsemmisitette; «mert a közvetlen idézést rendelő végzés különösen még abban az irányban is indokolandó: vajon a közvetlen idézésnek helye van-e vagy sem.»

— **A községi előljáróság által tett nyomozások az ügy eldöntésénél semmi sulylyal sem birnak.** A komáromi törvényszék a gazdájánál elkövetett lopással vádolt V. Mihály ellen tett panaszra, miután gazdája a panaszt visszavonta, az elővizsgálatot feleslegesnek tekintve, azt el nem rendelte. A kir. *tábla* 1889 febr. 25. 50,147. sz. a. e végzést feloldván, az előnyomozást elrendelte; mert csak a bíróság által felvett jegyzőkönyvekre fektethető a birói határozat s e szerint a községi előljáróság által történt nyomozások az ügy eldöniésénél sulylyal egyátalában nem birhatnak; s mert az eddig kideritett adatok nem is nyujtanak biztos támpontot, vajon V. vádlott panaszos szolgálatában állott, s igy utóbbi jogositva volt-e vádját visszavonni; s ily körülmények közt a kir. ügyész nem is lehet oly helyzetben, hogy jelen ügyben érdemleges inditványt tehessen.

— **A bünösség megállapitása a büntetés kiszabása nélkül.** A rozsnyói járásbiróság 1888 október 16. kelt itélete szerint, lopás, illetve orgazdasággal vádolt K. József s P. Már-

ton bünösöknek kimondattak s K. József 3 havi fogházra s a rabtartási költségek megtéritésére itéltetett, egyszersmind a két vádlott együttesen káros részére 20 frt kárösszeg fizetésében maraszta1tatott; a másodrendü vádlottra kiszabandó büntetés kimérése végett az iratok az ellene egy más ügyben folytatott nyomozás irataihoz áttétetni s összesittetni rendeltettek. A kir. *tábla* 1889. febr. 27. 50,221. sz. a. ez itélettet megsemmisitette; mert bünvádi itéletekben a bünösség megállapitása a büntetés kiszabásától külön nem választható.

— **A ravasz fondorlat fogalommeghatározásához.** A szatmár-németii törvényszék 1888 április 27-én S. czég panaszára P. J. és neje ellen csalás vétsége miatt inditott bünügyben végzett: «Azon panaszolt körülmény, hogy a panaszlottak, kik panaszos czégtől árukat hitelbe vásárolván s biztositékul váltót állitván ki, a vásárláskor azt, hogy ők gondnokság alatt lévő egyének, meg nem mondották; minthogy ez iránt meg nem kérdeztettek, büntetendő cselekményt s különösen a Btk. 379. §-a alá eső csalást nem képez, ez okból a bünvádi eljárás alapjául nem szolgálható panasz elutasittatik. A kir. *tábla* ez itéletet 1889 márczius 18. 43,833. sz. a. helybenhagyta, a btk. 1. §. felhivásával s különösen azért; mert a panaszolt cselekmény a ravasz fondorlat ismérveit magán nem hordja.»

— **A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék ügykimutatása** 1889. évi április havában. Érkezett 5688, mult havi hátralék 927, volt elintézendő 6615. Elintéztetett ülésben (ülés tartatott 32) 4699, ülésen kivül 1184, összesen 5883. Az ülésben előadott 4699 drb közt volt: 1. per 187, 2. sürgős ügy (végr. bizt.) 1050, 3. rendes ügy 3462, összesen 4699. Az elintézett 187 drb per között volt: 1. kereskedelmi per 72, 2. váltóper 110, 3. csődper 5, összesen 187. A perek elintézésének minőségét tekintve elintéztetett: 1. érd. itélettel 119, 2. ügydöntő és közbeszóló végzéssel 39, 3. meg nem jelenés indokából 29, összesen 187. Csőd nyittatott 3, csőd megszüntetett 3. Felsőbb bíróságoktól érkezett 81 darab, ezek közt volt: 1. helybenhagyó 46, 2. megváltoztató és fél m. v. 12, 3. feloldó 5, 4. rendelvény és elállás 6, 5. curiai határozat 12, összesen 81.

— **Ügyvédi körökből** vettük a következő sorokat: Az alibunári kir. járásbirósánál utánzásra méltó szokások divnak. A végrehajtó itt t. i. a végrehajtató ügyvédekkel a kiküldő végzések hátán levelez. Alibunárott hivatalból foganatositandó végrehajtásom volt. A kiküldő végzés hátán a következő aláhuzott sorokat találtam: «Tisztelettel felhivom ügyvéd urat, sziveskedjék posta fordultával 2 frt 70 krt költség fedezésére czimem alatt beküldeni, ellenesetben az ügy nem fog foganatba vétetni. R . . . A . . . birói kiküldött.» A járásbiróság maga pedig természetesnek találja, hogy a végrehajtó az 1881: LX. t. cz. 20. és 21. §§-aival nem törődik, mert előterjesztésemet, melyben kimutattam, hogy helyben, hivatalból teljesitendő végrehajtások esetében a kiküldött költségelelőleget nincs jogositva *követelni* — elvetette.

— **A Magyar Jogászegylet börtönügyi bizottságának** a Btk. büntetési és börtönrendszere iránti vitája a jövő hét valamelyik napján fog folytattatni.

Nemzetközi szemle.

— **A német polg. törvénykönyv** tervezetének irodalma, mind jobban s jobban fejlődik. Bekker és Fischer «Beiträge zur Erläuterung und Beurtheilung des Entwurfes eines bürgerlichen Gesetzbuches für das deutsche Reich» czimü vállalatából ujabban ismét 5 kötet jelent meg, melyekben a következő tanulmányok foglaltatnak: 1. *Recht und Rechtschutz.* Eine Erörterung zwischen Privatrecht und Civilprozess in Beziehung auf den Entwurf eines bürg. Gesetzbuches f. d. Deutsche Reich. Von dr. Otto *Fischer.* 2. *Die Rechtsgeschäfte* im Entwurf eines bürg. Gesetzbuches f. d. Deutsche Reich. Studien, Kritiken, Vorschläge. Von dr. Ernst *Zitelmann.* 3. Die allgemeinen Grundsätze des Obligationenrechtes in dem Entwurfe eines bürg. Gesetzbuches f. d. Deutsche Reich. Von dr. Lothar *Seuffert.* 4. Kauf, Miethe und verwandte Verträge in dem Entwurfe eines bürg. Gesetzbuches f. d. deutsche Reich. Von dr. Franz *Bernhöft.* 5. Das Sachenrecht mit Ausschluss des besonderen Rechts der unbeweglichen Sachen im Entwurf eines bürg. Gesetzbuches f. d. Deutsche Reich. Von dr. Konrad *Cosack.*

— **Hadat a perköltségeknek,** «Guerre aux frais de justice», ez a czime a franczia könyvpiacz legujabb jogi termékének. Szerzője, *Van Huffel,* egy Franciaországban rég megindított harcnak folytatója, mely azonban eddig kevés eredményre vezetett. Igazán megdöbbentő, ha olvassuk, mennyi pénzáldozatába kerül a félnek, hogy igazságot kapjon; — a kinek pedig pénze nincs, hát az ne is keresse az igazságot. A szerző ennek okát egyrészt az igazságszolgáltatás közegeinek czélszerütlen berendezésében találja. Ha összegezzük azon költségeket, melyeket a huissiers, avoués, notaires, commissaires-priseurs, greffiers, syndics de faillites, agréés, avocats s más az igazság terén müködő osztályok elnyelnek, akkor azon eredményre kell jutnunk, hogy sokkal olcsóbb áron különb igazságszolgáltatási szervezetet lehetne létrehozni. A másik ok a törvénykönyv hiányossága. — «A code» — igy szól a könyvhöz irt érdekes előszavában Georges Berry — «ama törvénykönyv, mely egy század óta növeszti igazságszolgáltatásunkban a kétértelmüséget és tisztességtelenséget.» A szerző azután érdekes reform-tervezeteket terjeszt elő e bajok orvoslására. Meg tudná-e valaki mondani, hogy hányadik e reformjavaslat a franczia forradalom óta és több eredményre fog-e az vezetni, mint az előbbiek?

— **Az enquête parlamentaire** szabályozása. A parliamenti rendszernek kifolyása számos intézmény, melyek közt nem utolsó helyet foglal el az: *enquête parlamentaire* «l'un des moyens d'action les plus énergiques, que les Etats modernes, repudiants en cela le gouvernement direct dont l'antiquité nous offre l'application parfois excessive, attribuent aux Assemblées contre l'omnipotence populaire». *(Revue de Droit* 1888. 2. Livr.)

Ezen intézmény Angliában nagy kifejlődést nyert s igen népszerü. Sokkal kevesebb sikert mutathat fel Franczia s Olaszországban, melynek a hirhedt brigantage, Nápoly, Romagna, Emilia politikai s közgazdászati állapotai, továbbá az agrar rendszer s a vasutak feletti parlamenti vizsgálatai nevezetesbek. Némelyek — igy az olasz Ferraris *(Saggi di Economia publica.* 1886.) e különbség, illetve sikertelenség okát a vizsgálat tárgyául szolgáló kérdések nagy terjedelmében, átalánossága s complicáltságában keresik; mig Angliában az előterjesztett kérdések mindig rövidek, világosak s határozottak.

Ebből azután azon következtetésre jutottak: hogy nem lenne-e czélszerü vagy szükséges ezen parlamenti intézményt törvény által tüzetesen szabályozni? És e körül legujabban Olasz- s Franciaországban hosszas vita fejlődött ki.

Ily törvény tárgya lenne: 1. képviselőházi enquête jogkörét szorosan meghatározni, különösen a közhatalom szervei irányában. 2. A bizottsági tagok kinevezését szabályozni, főkép a többség eshetőleges visszeélései ellenében. 3. Kijelölni jogkörét, nehogy egyesek rosz akarata meghiusithassa ezen parlamenti müködés czéljait.

De — mondják a törvény ellenesei — nem azért ellenzik a külön törvény hozatalát, mintha dogmává akarnák tenni a parliament omnipotentiáját. A nemzeti képviselet nem más, mint egyike az állam alkotó elemeinek, s igy nem annyira az anyagi, mint az erkölcsi rend bizonyos határaival találkozik. A parlament a kormányzatnak, melyet a kabinet vezet, felügyeletére s ellenőrzésére szoritkozik; és e jogát kérdéstételek, interpellátiók és enquêtek által gyakorolhatja. Tehát az enquête jogát is, minden esetben, ha a kormány politikai vagy jogi felelőssége valamely tény folytán igénybe vétetik, szabadon gyakorolhatja, a nélkül, hogy erre külön enquêt-törvény szükségeltetnék. *(Le inchieste parlamentari e la legge.* Archivio guiridico. V. 38.)

Lapunk jelen számához van mellékelve az 1887. és 1888. évi igazságügyi rendeletek gyüjteménye 13 ives füzetben.

A mellékleten közöljük a képviselőház mentelmi bizottságának jelentését Svastics Gyula országgyülési képviselő mentelmi jogának megsértése s a képviselői mentelmi jognak tanuzási kényszer esetén történendő alkalmazása tárgyában.

A szakközönség figyelmét felhivjuk a jelen szám mellékletén 293. és 294. sz. a. közölt curiai hvtározatokra.

Felelős szerkesztő **Dr. Dárday Sándor** (VIII. József-körut 41. sz.)
Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (IV. Zöldfa-utcza 31. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (IV. Egyetem u. 4. sz.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

Huszonnegyedik évfolyam. 20. sz. Budapest, 1889. május 17.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐI IRODA: *József-körut 44-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A birói kar értelmi szinvonalának emelése. *L. B.*-tól. — A «jury» a norvég bünvádi eljárásban. VARGHA FERENCZ b.-gyulai kir. alügyésztől. — Vádaláhelyezés a bünvádi eljárás javaslatában. Dr. ILLÉS KÁROLY budapesti ügyvédtől. — Törvénykezési Szemle: A váltókezest terheli-e a köztörvényi felelősség? Dr. JANCSÓ GYÖRGY curiai segédtanácsjegyzőtől. — A commodum temporis kiszámitása. HUF JÓZSEF soproni ügyvédtől. — A perujitás kérdéséhez. Dr. KECSKEMÉTI LAJOStól. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A budapesti kir. tábla elvi jelentőségü határozatai. — A pénzügyi közigazgatási bíróság határozatai. — Körrendelet az összes c. f. kir. bíróságokhoz a tanukként idézett országgyülési képviselők mentelmi joga tárgyában. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A birói kar értelmi szinvonalának emelése.

— Birói körökből. —

A törvénykezés minden ágában várható reformok sikere az igazságszolgáltatás összes tényezőinek céltudatos közremüködésétől függ.

A legüdvösebb törvény is holt betü marad, ha azt a gyakorlati alkalmazás életre nem serkenti, — s a legislatio legnemesebb intentiói hajótörést szenvedhetnek az emberek gyarlóságán, kik a jognak és a jogtalanságnak érzetét a nép köztudatába átplántálni vannak hivatva.

Ennek teljes tudatával bir az igazságügyi kormányzat vezetője, midőn a jogalkalmazás terén rendelkezésére álló anyaggal számot vet, midőn a czélba vett reform-alkotások tempóját igazságügyi szervezetünk erejéhez kivánja alkalmazni s midőn egyuttal a tervezett reform előkészitéséül oly intézkedéseket helyéz kilátásba, a melyektől az ügyészi és birói kar rendszeres kiképzésének fokozását reméli.

Az erre vonatkozó kormányintézkedéseknek elébe vágni nem szándékunk. Célunk nem terjed tovább, mint hogy feltárjuk a való helyzet képét s — évek során át szerzett közvetlen tapasztalatra támaszkodva — ráutaljunk ama tényezőkre, melyek a birói kar értelmi niveaujának emelkedésére lényegesen közrehatni alkalmasak.

Azt bizonyára senki sem fogja kétségbe vonni, hogy bíróságaink — nagyban és egészben — a mélyreható reformok akadálytalan életbeléptetéséhez megkivánt tudományos készültségnek a feladat nagyságával arányban álló fokát még el nem érték. Az utóbbi időben tagadhatatlanul sok történt az ügymenet gyorsitása és a szoros kötelességteljesités általánositása körül, azonban a minek *hiányát* a birói kar kebelében most is érezzük: *az a behatóbb tanulmány utáni vágy*, általában véve *a birói hivatás olyatén felfogása, mely be nem éri az ügydarabok gépies elintézésével, hanem — magasabb czél felé törekedve — az eljárás rideg formáit az elvi szempontok nemesebb tartalmával igyekszik megtölteni.*

Ezen jelenség — bizonyos tekintetben — az egyének qualitásában rejlik. Ezt az okot megszüntetheti az igazságügyi kormány az által, ha a birói állások betöltésénél és a magasabb állásokra való előléptetésnél a személyek és a helyi viszonyok alapos ismeretére alapitott oly kinevezési rendszert hoz alkalmazásba, mely — az anciennitás lehető figyelembe vétele mellett — a fősulyt a magasabb képzettségre fekteti s mely a kötelességteljesités és a folytonos tökélyesbülésre törekvő nemes ambitiót nem lelohasztani, hanem a jogszolgáltatás magasabb czéljai javára értékesiteni képes.

Kétségkivül emelni fogja a birói kar értelmi szinvonalát a jogi szakoktatásnak kilátásba helyezett reformja is, bár ennek üdvös hatása a közeli jövőben alig lesz érezhető.

A nemrég létesitett törvényszéki könyvtárak, melyeknek gyarapitását bizonyára a jelenlegi igazságügyi miniszter sem fogja elmulasztani, hathatós eszközül szolgálandnak arra nézve, hogy a bíróságok tagjai szabad idejöket a behatóbb szakirodalmi tanulmányra fordithassák.

Mindezen eszközök azonban csak részben háritathatják el az akadályokat, melyek ez időszerint az óhajtott nagyobb mérvü haladás utjában állanak; az ismeret bővités kinálkozó alkalmát csak egyesek, s legfeljebb egyes birói testületek fogják igénybe venni, a minek példái egyébiránt eddig sem hiányoznak.

Mi azt tartjuk, hogy *a közönyt*, mely a tudomány vivmányai iránt teljesen érzéketlen, *a megszokottság kényelmét*, mely minden ujitástól idegenkedik, *az u. n. praktikus észjárást*, mely az itélkezés körében az elméleti igazságok felszinre kerülését kicsinyléssel fogadja, *s a kötelességérzetnek azt az elhalványulását*, mely az elintézés minőségére sulyt nem fektet s a hibás intézkedések correcturáját egész egykedvüséggel a felsőbíróságoktól várja, — *csak egy szélesebb alapon megindúló mozgalom erkölcsileg kényszeritő hatása képes megtörni.*

Erre az impulsust — főleg a vidéken — egyedül a bíróságok vezetői, *a törvényszéki elnökök* adhatják meg, a kiknek — hogy hivatásuk követelményeinek megfelelhessenek — nagyobb mérvü szakképzettséggel kell birniok, a kiknek az igazságszolgáltatás életbevágó érdekeit lankadatlan ügybuzgósággal kell ápolniok, s a kik — ezenkivül — kimagasló hivatali és társadalmi állásuknál fogva fel vannak jogositva mindannak kezdeményezésére, a mi a szaktudomány intensivebb müvelése terén a serkentés jellegével bir, a mi a haladás erkölcsi rugóit mozgásba hozza, a mi szellemi correlatiót létesit a birói és ügyvédi kar tagjai közt s a mi a gyakorlati törvényalkalmazás valamennyi tényezőit nemes versenyre buzditja.

A szakférfiaknak időszakonkénti összehivására egyes szakkérdések megbeszélése végett, tudományos felolvasások rendezése, a tudományos eszmecserének más alakbani lehetővé tétele s a gyengébb elemeknek ilymódoni belevonása a tudomány cultusának szentelt eszmekörbe: mind megannyi eszközét képezhetik a tudományos haladás iránti érzék felkeltésének és a tisztultabb jogfelfogás térfoglalásának.

A hivatása magaslatán álló elnök azonban a bíróság belszervezetében is tért talál az igazságügyi reform talajának előkészitésére.

A gyakorlati előkészitő szolgálatnak czélirányos berendezése, mely Németországban egész irodalmat képes felmutatni, nálunk azonban még mindig másodrendü kérdésnek tekintetik, — *a bünvádi eljárás körében a szóbeliség és közvetlenség elvének minél teljesebb érvényesitése*, — *a jegyzői karnak bevezetése a szóbeli főtárgyalási jegyzőkönyveknek correct szerkesztésébe* s e tekintetben a már oly gyakran kifogásolt pongyolaság megszüntetése, — a *bünvádi ügyek lebonyolitását kés-*

leltető chablonmunkának lehető kevesbitése, e helyett azonban *a tanácskozásnak belterjesebbé tétele az érdemleges polgárjogi ügyekben:* mind oly intézkedések, melyeknek erőedző hatása el nem maradhat.

Mi tehát a helyzet kulcsát, a kormány által contemplált reformelőkészitő intézkedések pivot-ját a törvényszéki elnöki állások helyes betöltésében és az elnökök magasabb szinvonalon mozgó, szakavatott, ügybuzgó és következetes müködésében véljük feltalálni, s meg vagyunk győződve arról, hogy az e körül forgó rendszabályok eredményeként a biróságok körében csakhamar meg fog nyilatkozni a száraz biró functiót megtermékenyitő közszellem, melynek létezését eddig csak sporadice észlelhettük.

Ezzel azonban nem azt akarjuk mondani, mintha — addig is, mig a biróságok végleges szervezése ténynyé válik — másnemü intézkedés szüksége egyáltalán fenn nem forogna.

Az első folyamodásu biróságok eddigi organismusának főhibája az, hogy egyrészt a fogalmazási szakhoz tartozó segédszemélyzet és az itélőbirák, másrészt az utóbbiak és a törvényszéki elnökök állásai között az összekötő lánczszem hiányzik. A törvényszéki jegyzőnek vagy aljegyzőnek — előléptetés esetén — ki kell lépnie a törvényszék kebeléből, s a törvényszéki birói állomások rendszerint a járásbirósági albirák előléptetése által töltetnek be, a mi hátrányára szolgál a gyakorlat folytonosságának és rendszerességének.

A helyetteselnöki, illetve tanácselnöki teendőket pedig, — kevés kivétellel — a rangidősb birák végzik, a kik a legtöbb esetben nem is számitanak arra, hogy valamely törvényszék élére állittassanak. A fiatalabb erők — e szerint — alig jutnak hozzá, hogy ama nagyfontosságu feladatra, mely a közvetlenség elvére alapitott peres eljárásban az elnöki állásra hárul, még mint birák, előkészüljenek.

Az e tekintetben észlelt hiányt — szerintünk — törvényszéki segédelőadói és elnökhelyettesi, illetve tanácselnöki állások rendszeresitése által lehetne megszüntetni. A birák felszabadulnának a csekélyebb jelentőségü ügyek időtrabló elintézésétől s idejöket főleg a mélyebb jogtanulmányt feltételező ügyek ellátására fordithatnák, a képzettebb birák sorából kinevezendő elnökhelyetteseket pedig, a kik egyébiránt a törvényszék főnökének elnöklete alatt müködő tanácsokban mint birák is müködhetnének, egy oly státusba lehetne egyesiteni, a melyből az elnöki állásokban támadható hézagok betöltése minden fennakadás nélkül eszközöltethetnék.[1]

Sokat lenditene az itélkezés alaposságán az ügyviteli szabályok revisiója, egyebek közt a tanácsülésbe tartozó perelőkészitő intézkedések számának a minimumra redukálása is,[2] a mi — azonban ismét csak helyes vezetés mellett — lehetővé tenné, hogy a collegiális tanácskozás a jogkérdés meritumának oly részleteire is kiterjedjen, melyek a jelenleg divó eljárás mellett a tanácskozásra előkészitett s jobbára chablonszerü ellátást igénylő ügyek halmazában elvesznek.

Óhajtjuk, hogy az igazságügyi kormány megtalálja az utat, mely az igazságügyi reformelőkészités problemájának kielégitő megoldásához vezet s szerencsés kézzel válaszsza meg az eszközöket, melyek a birói kart a bekövetkezendő igazságügyi átalakulással szemben reá várakozó hivatás magaslatára emelni alkalmasak. *L. B.*

[1] A közelebbi részletekre kiterjeszkedni nem tartjuk helyén valónak; csak példakép hozzuk fel, hogy a törvényszéki elnökhelyettesi és segédbirói intézmény másutt is be van hozva. Igy *Ausztriában*, a hol a törvényszékeknél az elnök és a tanácsosokon kivül egy vagy több alelnök és megfelelő számu segédbiró is müködik, *Francziaországban*, a hol a kerületi törvényszékeknél alelnöki és pótbirói állások vannak rendszeresitve, és *Németországban*, a hol az elnöki teendők a törvényszék főnöke és az igazgatók (Direktoren) közt oszlanak meg s a birói functio körébe vágó ügyek ellátásával — bizonyos előfeltételek mellett — az u. n. Referendar-ok és a birósági ülnökök (Assessoren) is mint segédbirák megbizhatók. (1877. évi jan. 27-ki Ger.- Verf.- Gesetz 58. és köv. §§. 1878. évi ápr. 24-ki porosz Ausführungs-Gesetz I—II. §§.)

[2] Az 1874. évi okt. 15-én kiadott birói ügyv. szabályok 131. §-a nem felel meg az e tekintetbeni igényeknek. Sokkal helyesebb intézkedést tartalmaz az 1853 évi máj. 3-án kelt osztrák *Geschäfts-Ordnung* 146. §-a: «Geschäftsstücke, welche blos die Leitung des Verfahrens in einer bereits anhängigen Rechtsangelegenheit betreffen, und deren Erledigung keinen entscheidenden Einfluss auf die Rechte der Parteien nimmt und nach den Bestimmungen der Gesetze zweifellos ist ..... unterliegen keiner Berathung, sondern sind vom Referenten sammt den entworfenen Ausfertigungen ..... dem Gerichtsvorsteher zu übergeben. — Ist der Gerichtsvorsteher mit einem auf diese Art gestellten Antrage nicht einverstanden, oder hält er dafür, dass die Eingabe nach den Bestimmungen dieses Gesetzes oder ihrer Wichtigkeit wegen einer vorläufigen Berathung zu unterziehen ist, so hat er den Referenten anzuweisen, dieselbe in der Sitzung vorzutragen.»

A «jury» a norvég bünvádi eljárásban.[1]

I.

Norvégiában a bünvádi eljárást először V. Keresztély szabályozta az 1687-iki törvénykönyvével, melynek főbb elvei hatályban voltak egész az 1887 jul. 1 én kelt uj «jury-törvény» megalkotásáig. A *Keresztély*-féle törvénykönyv szerint a laikus elem csak az *élet* s a *becsület* elleni büncselekményeknél vonatott be a büntető eljárásba; egyéb esetekben szakbirák itéltek.

Az esküdtszékek behozatala mellett a mozgalmat 1793-ban két magán egyén inditotta meg, — de sikertelenül. S midőn 1821-ben Károly János király a *juryt* bizonyos büntettekre be akarta hozni, a «*storthing*» kijelentette, hogy az esküdtszék a nép meggyőződésével s a közérzülettel ellenkezik.

A komolyabb törekvések a jury mellett a negyvenes években kezdődnek, melyeknek koronáját képezi az 1887. jul. 1-én alkotott jury-törvény. Az akkori politikai hullámzások közepette az esküdtszékek kérdése mindenütt actualissá vált. A norvég liberálisok a jury kérdését politikai elveik zászlójára irták. S jóllehet Norvégiában népszerütlennek a szakbiróságok épen nem voltak mondhatók, — mindazonáltal az állampolgári jogoknak szélesebb alapokon való kiépitése magával hozta azon követelményt is, hogy a nép az igazságszolgáltatásban is részt vegyen.

1845-ben 19 képviselő (a «storthing» tagjai) erős mozgalmat inditott a jury behozatala érdekében. S csakugyan ezen mozgalom megtermette gyümölcsét. Két jogász — *Aubert* és *Munch-Rader* — külföldre küldetett, állami költségen az esküdtszéki intézmény tanulmányozása végett.

A *storthing* 1851-ben felhivta a kormányt, hogy a bünvádi eljárás reformálása végett sürgősen intézkedjék; ennek folytán 1853-ban egy bizottság küldetett ki, annak megvizsgálása végett, hogy a büntető eljárást mily irányban kellene megváltoztatni s hogy a «jury» behozatala nem ütköznék-e az alkotmányba.

A bizottság azonban nagyon lassan haladt. — S már 1854-ben a *storthing* kezébe vette az ügyet; és a javaslat elkészitése végett saját kebeléből egy bizottságot küldött ki. — A javaslat 1857-ben a ház elé terjesztetett, mely azt — jóllehet indokolás nélkül jelent meg — elfogadta. Ez azonban inkább a «*jury*» mellett rendezett tüntetés, mint komoly codificatorius minta volt. — Mindenki sejtette, hogy a király ezen elhamarkodott munkát sanctionálni nem fogja; a mi be is következett.

E közben a kormány által kiküldött bizottság is elkészült véleményével, — melynek conclusiója az volt, hogy a szakbiróság a *jury* fölé helyezendő. — Ezen bizottság megbizatott, hogy javaslatát az általa kifejtett elvek értelmében készitse el. De ugyanakkor megbizott a kormány egy másik bizottságot is, azon utasitással, hogy a bünvádi eljárás tervezetét esküdtszéki alapokon készitse el.

A *storthing* egyik osztálya az «*odelsthing*» el is fogadta

[1] V. ö. a norvég bünvádi eljárás történeti fejlődésének ismertetését: *Hagerug*-tól a «Zeitschrift für die ges. Strafrechtswissenschaft» IX. k. 1 f. ugyanott a mellékletben közölve van a törvény egész terjedelmében.

a jury-javaslatot. de a másik — a *lagthing* — azt elvetette. S igy, midőn 1866-ban a *storthing* az előbbi jogállapotot némi javitással fentartotta, — azon tapasztalati tény demonstráltatott, hogy a *jury* intézményének befogadására Norvégia talaja még nincs előkészitve.

A jury kérdése ekként másfél évtizedre el lőn intézve. Midőn azonban 1881-ben a kormány s a storthing közt a királyi «*veto*»-jog kérdése miatt heves politikai conflictus keletkezett; — az esküdtszék kérdése ismét napirendre tüzetett. — Ezen évben a parlamentnek 46 kiváló tagja az esküdtszék behozatalát erősen hangoztatta; — minek következtében egy törvényjavaslatot előkészitő bizottság küldetett ki. Az akkori igazságügyi miniszter — *Bachke* — *Getz* tanárral egy érdekes javaslatot készitett, mely: a szóbeliséget, a vádelvet s a laikus elemnek a schöffenbiróságok szervezetében való behozatalát tervezte. Ezen javaslat közzététetett ugyan, de a kormány 1884-ben megbukott s vele együtt megbukott a javaslat is. Ez után egy évre, — 1885-ben — megjelent a parlament bizottsága által előkészitett javaslat is, mely tervezet kidolgozásában az oroszlán rész *Ovam* parlamenti tagot illeti. Ezen javaslatra nagy befolyással volt: az osztrák s német birodalmi büntető eljárás; az 1875—77-iki dán javaslat; a Bachke-Getz féle tervezet; s végül az egésznek keretét, főbb szerkezeti vázát az «*odelthing*»-nek 1862-iki tervezete képezte. A javaslat rövid idő alatt átmenvén az igazságügyi bizottság retortáján, — 1887-ben a parlament által elfogadtatott; és «*1887 jul. 1-e*» kelettel mint törvény szentesitve lett s a 491. §. értelmében 1890 jan. 1-én lép életbe.

(Bef. köv.)

VARGHA FERENCZ,
b.-gyulai kir. alügyész.

Vádaláhelyezés

a bünvádi eljárás javaslatában.

VIII.[1]

Végül még azt is felemliti az indokolás, hogy a facultativ rendszert a mi «irányadó szakköreink» is kiemelik, és ez irodalomban és szakgyülekezeteken is «a legkiválóbb férfiak» nyilatkoztak e rendszer mellett. (Indokolás 337. l.) Erre általánosságban csak azt jegyzem meg, hogy bárkinek a véleménye és nyilatkozata csak annyit ér, a mennyit az azok alapjául szolgáló érvek nyomnak; s ha a mi irányadó szakköreink és kiváló iróink e részben tett nyilatkozataiban foglaltatnék olyas valami, a mit a bünvádi eljárás tervezetének indokolása a facultativ rendszer védelmére még fel nem hozott: ugy nem késném azokat vizsgálat és birálat tárgyává tenni. Ilyen érveket azonban a korábbi enuntiatiókban hiába keresnénk, mert a mi a kérdéses rendszer mellett felhozható volt, azt a javaslat indokolásának elismerésre méltó buzgalommal összegyüjtötték. Ha tehát az ebben összpontositott érveket a fennebbiekben sikerült kellő értékükre leszállitanom, s ha képes voltam megdönteni azt a merész állitást, hogy «a facultativ vádaláhelyezés rendszere a kötelező birói vádhatározat minden előnyét egyesiti annak hátrányai nélkül», ugy ezzel a korábban nyilatkozott szaktekintélyek érvelését is megczáfoltam; ha azonban az indokolás érveit meggyengitenem nem sikerült: ugy azok magukba véve is elég erősek arra nézve, hogy a törvényjavaslat rendszerét megvédjék.

Egyébként nem nehéz összeállitani ama kiváló férfiak névsorát, kik nálunk eddigelé az irodalomban és szakgyülekezeteken a facultativ rendszer mellett vagy ellene nyilatkoztak. Első alkalmul szolgált erre a «Jogászegylet» körében 1883. évi márczius 19-től junius 1-ig lefolyt vita, melynek eredménye az egylet által kiadott XII. füzetben olvasható meg. Tulajdonképen a büntető biróságok szervezete és hatósági köre képezte vita tárgyát, de a szónok k nagy része kiterjeszkedett a vádaláhelyezés intézményére is. Ezek közül *Dell'Adami Rezső*, *Sik Sándor*, *Friedmann Bernát* és *Barna Ignácz* a facultativ, ellenben *Tarnai János*, *Beksics Gusztáv*, *Halmágyi Sándor* és *Heil Fausztin* az 1882. évi javaslat rendszere s különösen a kötelező vádhatározatok mellett szólaltak fel, *Tarnai* alkotmányos szempontból nem járult az osztrák rendszer elfogadásához. Szerinte az itélő biró elé helyeztetés, a végtárgyalás minden viszontagságain való keresztül hajtás oly fontos esemény a polgár életében, hogy azt egyszerüen és kizárólagosan az ügyész inditványától függővé tenni nem lehet. Feltétlenül kivánja, hogy vádlott e pontot birói határozat nélkül át ne léphesse (36. l.). Heil Fausztin pedig igy állitotta szembe a két rendszert: «A kötelező vádhatározat alapeszméje az, hogy a végtárgyalásnál a vádlottak padjára ne állittassék valaki, ha elegendő okok nem forognak fen ellene, és hogy fenforognak: arra birói garantia legyen. A facultativ eljárás ennek ellenében azon alapszik, hogy ezen garantiának nem szabad annyira mennie, hogy jobban sujtsa vádlottat, mint a minő előnyt nyerhet abból. A vádhatározat felesleges voltát az esetben, ha vádlott a vádlevél ellen kifogást nem tesz, azzal szokás indokolni, hogy miután a vádlott belenyugodott, sérelemről nem panaszkodhatik: volenti non fit injuria. De ha szükséges garantia a vádhatározat: akkor egy ily érvvel elütni vádlottat attól nem lehet. Ez határos majdnem a frivolsággal. De nem is igy van az. Az az állitás ugyanis, hogy a kifogásokkal nem élt vádlott kedvezőtlen præjudicium nélkül jelenik meg birái előtt, nem áll azon két oknál fogva, mert először ott van a tény, hogy kifogásokkal élhetett volna, mely tényt mindenki ismer és tud másodszor ott van az önfentartási ösztön, a létért való küzdelem ténye, mely mondja, hogy minden ember az őt várható roszat minden áron és minden módon kikerülni törekszik. Ha a végtárgyalás rosz: mindenki igyekszik azt kikerülni; s ha nem teszi: hiába menti magát azzal, hogy azért nem tette, hogy a dolognak hamarabb vége legyen. Mindenki hajlandó lesz ezt inkább annak tulajdonitani, hogy érzi bünösségét, érzi, hogy elegendő gyanuok forog fenn ellene. Tehát saját beismerésének sulya fog nehezedni rá, s minél jobban állitja az ellenkezőt, annál inkább meg lesz győződve mindenki, hogy nem ugy van, a mint ő mondja, mert az emberek inkább a szabály, mint a kivétel szerint itélnek.» (174. és 175. l.)

Ezután következett az 1885-ben megtartott igazságügyminiszteri szaktanácskozmány, mely egyebek közt a vádaláhelyezés kérdésével is foglalkozott. A tanácskozás elé terterjesztett pontokat előzőleg dr. *Wlassics Gyula* is behatóan tárgyalta «A bünvádi eljárás alapelvei» czimü könyvében, s ugy ő, mint a szaktanácskozmány többsége a facultativ vádhatározat rendszere mellett nyilatkoztak. Ez kétségkivül fontos, de még sem döntő jelenség. A szaktanácskozmány tagjai tulnyomóan a birói karhoz tartoztak, s azt hiszem, nem tévedek abban a feltevésben, hogy ők — az osztrák codex tekintélye mellett — különösen a nálunk érvényben levő vádaláhelyezési intézmény haszontalan s az igazságszolgáltatást csak akadályozó voltából indultak ki. A ki ezt a vádaláhelyezési procedurát a gyakorlatban ismeri, s tudja, hogy ez csak egyik eszköze a per-huza-vonának; a ki ennek az okát magában az intézményben keresi: az valóban megcsömörlik a kötelező vádhatározat rendszerétől; s legkevésbé sem csodálkozhatunk azon, ha nálunk a gyakorlat férfiai tulnyomóan az általuk észlelt jelenségek hatása alatt oly rendszer pártolására adták szavazatukat, mely a mienktől legtávolabb áll. Dr. Wlassics Gyulát inkább elméleti szempontok vezérelték, de azok, a miket álláspontjának igazolására felhozott, csaknem szó szerint megegyeznek a legujabb bünv. eljárás tervezetének indokolásával, vagyis helye-

[1] Az előbbi közl. l. a 14., 16., 18. és 19. számokban.

sebben mondva: az utóbbi ugyanazt tartalmazza, a mit dr. Wlassics Gyula ur e részben már 1885-ben megirt. Az ő korábbi érvelése tehát ujabb megjegyzésre alkalmat nem nyujt.

A facultativ rendszer többi párthivei közül is csak *Dell' Adami Rezső* foglalt el oly álláspontot, mely némileg eltérő alapon oldotta meg a kérdést. Dell'Adami a vita kezdetén egyenesen a vádaláhelyezés eltörlését követelte, később azonban megkegyelmezett neki annyiban, hogy a facultativ rendszert ő is elfogadta, vezéreszméül mindvégig azt hangoztatván, hogy a vádaláhelyezés intézménye tulságos hatalmat ad az ügyészségnek. Tudjuk, hogy Dell'Adami minden követ megmozgatott az ügyészi hatalom ellensulyozása érdekében, s ebből a szempontból még az actio popularis behozatalát is sürgette. Annál csodálatosabb, hogy egyuttal a vádhatározatnak is hadat üzent. Ez az intézmény lehet jó vagy rosz; ártalmas vagy hasznos; oltalmazó vagy elnyomó; szükséges vagy fölösleges, de egy nem lehet: az államügyész hatalmának tulterjeszkedése, mert lényege ennek épen korlátozásában van.

A kiterjesztett vádjog ellen egyetlen védelme a szegény vádlottnak: a biró határozata a fölött, hogy van-e a vádnak alapja? A szenvedély, a gyülölködés, az irigység, az önzés ellen egyedüli garantia a szenvedély nélküli biró közbelépése. A biró higgadt, igazságos, törvényes hatalmával közbelép és feltartóztatja a bünös indulatok által hajtott vád romboló kerekeit; felszabaditja az alaptalanul üldözött vádlottat bőszült ellenfeleinek pusztitó hatalma alól. Még az ügyészség ellen is szükséges ez az oltalom; a szabad vádolással szemben pedig, ide számitva azt a rendszert is, mely a magánvádlónak az ügyész jogkörét megközelitő vádlási jogot biztosit, életfeltétele az oltalomnak, a pártatlan biró közbelépése.

Ha van szükség a büntető igazságszolgáltatás általános érdeke szempontjából az ily közbelépésre, akkor szükség van arra mindannyiszor, mikor a terhelt ügyében rendszeres elővizsgálat folyt, ha azonban a közérdek szempontjából erre nincs szükség: ebben az esetben bátran el lehet azt törölni. Az a középut, mely a vádaláhelyezés kérdésénél a közérdeket egészen kihagyja a számitásból, s a vádlott esetleges tetszésére bizza a bíróság közbelépésének igénybe vételét, csak félrendszabály, mely, miként kimutattam, még a terheltek jól felfogott érdekeit is veszélyezteti, s ezért sem szabadsági, sem jogintézmény gyanánt el nem fogadható.

Európa közvéleménye szükségesnek látja azt a garantiát, melyet a kötelező vádhatározat rendszere nyujt. Az alkalmazásban ma még sok eltérés van: de azért maga az elv sértetlenül fenáll s a bünvádi eljárás rendszerének tökéletesbitése által csak szilárdabb alapot fog nyerni. Részemről az intézmény javitása érdekében a következő elvek szerint vélem a vádaláhelyezés reformálását:

1. midőn a vádtanács a vádaláhelyezés kérdésében van hivatva határozni, a tárgyalásra nemcsak a vádló, hanem a terhelt és védője is, vagy legalább az utóbbi szükségkép jelen legyenek, s a mennyiben a terheltnek védője nem volna: hivatalból kell részére kinevezni;

2. a vádtanács határozata ellen jogorvoslatnak helye ne legyen;

3. a vádtanács és az itélő bíróság tagjai ugyanazon birák ne lehessenek;

4. a főtárgyaláson ne a vádhatározat, hanem csak a vádirat olvastassék fel.

Ezek a pontok eltérést foglalnak magukban az eddigi javaslatokkal szemben, de ez az eltérés, azt hiszem, indokolt. Ha garantiát látunk abban, hogy a vádtanács előtt is contradictorius legyen az eljárás: akkor gondoskodni kell arról, hogy ez minden esetben megtörténjék. Ezt czélozza az első pont. Ha nem akarjuk nehézkessé és akadályozóvá tenni a vádhatározat intézményét: ugy a vádtanács határozatánál meg kell állapodnunk, és pedig különösen akkor, ha az a főtárgyalás megtartására elégséges okot lát. Ezen alapul a 2-ik pont. Végre ha ki akarjuk kerülni azt, hogy a vádhatározat befolyásolja az itélő birót: ez esetben a vádtanács és az itélő bíróság tagjainak incompatibilitását törvényben kell kimondani (mint ez az 1886-ik évi javaslatban meg is történt), másfelől pedig nem szabad megengedni, hogy a vádhatározat a főtárgyaláson felolvastassék, hanem az ausztr. bünvádi eljárás 244. §-ának megfelelő intézkedést kell a törvénybe felvenni.

Az ekként regenerált vádaláhelyezési eljárás egyik organicus részét képezné a reformált bünvádi eljárásnak, melyben a sulypont, a szóbeliség és közvetlenség elvének szigoru fentartása mellett, az első fokra helyeztetnék át. Véleményem szerint ugyanis a ténykérdésre vonatkozó felebbezést semmikép sem lehet a közvetlenség elvének sérelme nélkül megoldani. A felebbezés tehát ebben az értelemben kiküszöbölendő, s az elsőfoku biráskodás garantiáinak szaporitása által helyettesitendő volna. Ezek közé tartoznak egyfelől az itélő bíróság megerősitése esküdtszék, vagy a jogtudó birák számának szaporitása által, másfelől pedig a főtárgyalás olyatén előkészitése, a minőt egy életerős vádtanács müködése nyujt. E szerint itt is minden fontosabb ügy két tárgyaláson menne keresztül, csakhogy a második és utolsó tárgyalás nem az iratcsomóra utalt felsőbiróságé, hanem a bizonyitás egész anyagát maga előtt közvetlenül kifejlődni látó elsőfoku itélő bíróságé volna. E mellett természetesen tágkörü revisionalis jogorvoslat nyujtana biztositékot az itélő bíróság jogi tévedései ellen.

Ebben a rendszerben a kötelező vádaláhelyezés intézménye olyan biztositék, a mely nélkül a bünvádi eljárás szabályozását el sem képzelhetjük; s minthogy a jövő rendszere csakugyan az, mely a felebbezés kizárásával, az első foku eljárás biztositékainak szaporitásával igyekszik megvalósitani a büntető igazságszolgáltatás magas czéljait: ebben szintén egy okot látok arra nézve, hogy a kötelező vádaláhelyezés intézménye a jövő bünvádi eljárásában is nemcsak megtartja helyét, hanem még fontosabb szerepre van hivatva, mint a minőt eddig betöltött.

Dr. ILLÉS KÁROLY.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A váltókezest terheli-e köztörvényi felelősség?

A kir. Curia több izben s nevezetesen 8714/1887. p. sz. a. szószerint következőleg itélt a feltett kérdésre nézve:

«A váltókezességi nyilatkozatból származó jog és kötelezettség megitélésénél köztörvényi uton is egyedül a váltótörvény irányadó.

E szerint tekintve, hogy a váltótörvénynek a váltói kezességi nyilatkozatból származó jogokat és kötelezettségeket szabályozó 66—69. §-ai szerint a váltókezességi nyilatkozat egyedül váltókötelezettség biztositására szolgál és abból csupán váltókötelezettség származik: és tekintve, hogy a váltójog elenyészte esetére a váltótörvényben a kezes ellen köztörvényi jogalapon kereseti jog fentartva nincs, a váltótörvény 90. §-ában kifejezetten és kizárólag csak az elfogadó és kibocsátó ellen fentartott gazdagodási kereseti jog pedig a kezes ellen ki nem terjeszthető: felperes keresetével elutasitandó.»

Ugyanigy itélt a kir. Curia 5782/1888. p. szám alatt.

A kérdés eléggé érdekes, főleg mivel az a törvényben kifejezett szavakkal eldöntve nincs és ennélfogva a Curia határozata valóságos hézagot pótol.

Az már most a kérdés, helyes-e a Curia határozata, vagy

helyesebben szólva gyakorlata? miután nemcsak az idézett két esetben, hanem tudtunkkal többször is hasonlólag határozott a kir. Curia.

Nem habozom kijelenteni, hogy teljesen helyesnek tartom a Curia gyakorlatát.

A mi ellenvetést a szószerint idézett határozat ellen tehetek, az nem a döntés helyességére, sem rövidre fogott, szabatos megokolására, hanem inkább az okoskodás sorrendjére vonatkozik.

Nézetem szerint nem az az okoskodási alap, melyből a következmények levonandók, hogy «a váltókezességi nyilatkozatból származó jog és kötelezettség megitélésénél köztörvényi uton is egyedül a váltótörvény irányadó», hanem megforditva, a váltótörvénynek azokból a rendelkezéseiből, melyek meghatározzák azt, hogy a váltóbeli obligatiónak vannak-e és miféle jogi kihatásai, kikre és mily feltételek alatt a közönséges magánjog terén? a váltótörvénynek eme rendelkezéseiből, ép azért, mert ilyenek vannak, döntendő el az: vajon a váltótörvénynek avagy a közönséges magánjognak szabványai szerint birálandó-e meg a kezes sorsa, ha a váltó nem mint ilyen a váltóbiróság előtt, hanem akár alaki kellékek hiányából, akár elévülés miatt a közönséges polgári biróság előtt pereltetik be. (1868: LIV. tcz. 170. §.)

E szerint nem a bizonyitási alapot, melyből, mint biztosan megállapitottból a következtetés levonandó, hanem a bebizonyitandó tételt képezi az a kérdés, hogy a váltókezes kötelezettsége köztörvényi uton is a váltótörvény szerint birálandó-e el? mert hisz ha ez bizonyitva van, ha mindenki előtt kétségtelenné tétetik, hogy a köztörvényi uton sem alkalmazhatók a váltóbeli kezesre a közönséges magánjog szabványai, akkor a kérdés megoldása semmiféle nehézséget nem okoz.

Ellenben a bizonyitási alapot ép az képezi, a mit a Curia határozata conclusiókép állit oda, nevezetesen a váltótörvény 90. § ának rendelkezése, melyben világosan meg van mondva, hogy a váltóbeli kötelezésnek köztörvényi uton is van jogi hatálya és pedig hogy kik ellen és minő feltételek alatt.

Váltótörvény 90. §.: «Ha a váltó kibocsátójának vagy elfogadójának váltói kötelezettsége elévülés által vagy az által, hogy a váltójogok fentartására szükséges cselekmények elmulasztattak, megszünik, ezek a váltóbirtokos irányában köztörvényi uton csak annyiban maradnak kötelezve, a mennyiben ennek kárával gazdagodnának.

A forgatók ellen, kiknek váltókötelezettsége megszünt, ily keresetnek helye nincsen.»

Ha a váltótörvény ezzel a rendelkezéssel nem birna: akkor a kérdés eldöntése felette vitás lehetne. Minthogy azonban a váltótörvény, mint egész speciális törvény, világosan meghatározza azt, és nem tartja fen a közönséges magánjog szerint eldöntendőnek, hogy a váltóbeli obligatiónak van közönséges magánjogi hatálya, ennélfogva e specialis rendelkezés mellett egyéb törvény figyelembe nem jöhet.

De a váltótörvény idézett 90. §-a azt is világosan kimondja, hogy ha a váltó ebbeli hatályát bármely okból elveszti, köztörvényi uton, a váltókötelezés alapján, csak a kibocsátó és elfogadó felelős a váltóbirtokosoknak, és pedig csak akkor, ha ezek, t. i. a kibocsátó és elfogadó, a váltóbirtokos felperesnek kárával gazdagodnának.

A gazdagodás tényét pedig *bizonyitani kell* és pedig *annak*, a *ki azt állitja* és abból jogokat származtat, t. i. a felperesként fellépő váltóbirtokosnak.

Curia 525/1888.: «A váltótörvény 90. §-a értelmében a váltó kibocsátója vagy elfogadója, kinek váltókötelezettsége megszünt, a váltóbirtokos irányában köztörvényi uton csak annyiban marad kötelezve, a mennyiben ennek kárával gazdagodik; miből folyólag a köztörvényi perben ezen utóbbi körülmény bizonyitandó.»

Igy áll a dolog törvényünk és judicaturánk értelmében a *kibocsátóra* és *elfogadóra* nézve. Világosan rendelkezik a váltótörvény 90. §-a a *forgatókra* nézve is, kimondván, hogy ezek ellen gazdagodási keresetnek helye nincsen.

Ellenben egy szót sem szól a váltótörvény a váltókezes kötelezettségére nézve. Sem azt nem mondja, hogy a kezes felelős köztörvényi uton is, sem azt, hogy nem felelős. A kérdés e szerint nyiltnak, törvény szempontjából eldöntetlennek volna tekinthető.

Már most igen könnyen akként lehetne okoskodni, hogy miután a kezesség nem egyéb, mint járulékos kötelem, mely egy főkötelezettséget feltételez (l. dr. Jancsó György «A kezesség fogalma és jogi természete» cz. értekezését *Jogtud. Közlöny* 1879. évi 18. s köv. sz.): ennélfogva a mi áll a főkötelemre, ugyanannak kell állni a mellék, a járulékos kötelemre is.

Minthogy pedig a váltókezes mellékkötelmének főkötelmét váltókibocsátó vagy váltóelfogadó kötelme képezi a szerint, a mint egyikért vagy másikért történik a kezeskedés: ezeknél fogva kell, hogy a kezes ellen is legyen helye a gazdagodási keresetnek és pedig olyan feltételek alatt, a minők alatt a kibocsátó és illetve elfogadó ellen van.

A jogászi érvelés szempontjából bármily alaposnak és találónak és ép ez okból megnyerőnek látszassék is a felhozott okoskodás, még sem vagyok hajlandó annak döntő sulyt tulajdonitani. És pedig azért nem, mert a váltótörvény egész speciális törvény és ritka szabatos rendelkezései, valamint megszoritó, ugy kiterjesztő magyarázatot sem türnek meg. És pedig annál kevésbé türik meg ez utóbbi vagyis a kiterjesztő magyarázatot, minthogy ily uton sokkal szigorubb szabályok alá vetnők az elbirálandó kérdéseket, mintha azok a közönséges magánjog terén maradnak.

Minthogy pedig a váltótörvény 90. §-a csak a váltó kibocsátójára és elfogadójára nézve irja elő a köztörvényi felelősséget és ennélfogva ha ez, a törvény hallgatása mellett, a kezesre is kiterjesztetnék, nem volna egyéb, mint a 90. §-nak *kiterjesztő* és pedig a kezesre nézve, ki csak rövid elévülésnek alávetett váltó-obligatióért akart kezeskedni, igen *sulyos* kiterjesztő magyarázata: ezeknél fogva azt hiszem, hogy ugy tételes törvény szempontjából, valamint elvileg is, helyes a kir. Curia gyakorlata.

Dr. JANCSÓ GYÖRGY.

A commodum temporis kiszámitása.

Általánosan elismert jogelv szerint a hitelező csak azt követelheti és csak akkor, a minek és a mikorra való szolgáltatására az adós magát kötelezte.

Ha tehát valamely követelés megfizetésére bizonyos idő van meghatározva a hitelező követelésének megfizetését a meghatározott idő eltelte előtt nem követelheti és viszont nem teljesithet az adós sem fizetést a meghatározott idő lejárta előtt a hitelezőnek beleegyezése nélkül.

Ezen jogelv alól a csődtörvény kivételt állapitott meg, a mennyiben annak 14. §-a azt rendeli, hogy a csődnyitással a közadós elleni követelések — a határozott időtartamhoz nem kötött évi járadékok, tartási és más bizonyos időszakokban visszatérőleg teljesitendő fizetések iránti követelések kivételével — a csődtömeg irányában lejártaknak tekintendők.

Szintugy lejártaknak tekintendők a végrehajtási törvény 192. §-ában foglalt intézkedés értelmében azon jelzálogjogilag biztositott követelések a vételár-felosztási határnapon, melyek különben csak később bizonyos meghatározott napon járnának le vagy melyeknek lejárta felmondástól függ.

Hogy a törvénynek eme intézkedése által a hitelező és az adós közti viszonyban változás idéztetik elő, az bizonyitásra nem szorul; ugy az is kétségtelen, hogy ezen változás sem a hitelező előnyére, sem az adós hátrányára nem szol-

gál, ha a törvény által lejártnak nyilvánitott követelés kamatozó.

Másképen áll azonban a dolog akkor, midőn a követelés nem kamatozó; mert ez esetben a hitelező egész követelésének a kikötött fizetési idő lejárta előtti kielégitése által olyan vagyoni előnyben részesülne, melyre igényt tartani jogositva nincs.

A hitelező ugyanis a neki kifizetett követelését azonnal gyümölcsözőleg elhelyezhetné és igy meggazdagodnék azon kamatok mennyiségével, melyeket az elhelyezett követelés a teljesitett fizetés és az eredetileg kikötött fizetési nap közti időszakban hozna.

Ezen méltatlanság elháritása végett rendeli a csődtörvény 14. §-a, hogy akkor, midőn a lejárat előtt kifizetendő követeléstől kamatok nem járnak, az (a követelés) csak azon összegben veendő számitásba, mely a fizetés napjától a kikötött lejáratig számitott törvényes kamatokkal együtt a követelés teljes összegének megfelel.

Ezen intézkedés értelmében tehát a korábbi fizetésből eredő commodum temporis — mely az 1877: VIII. t. cz. 7. §-a szerint 6%-ot tevő törvényes kamatokból áll — a követelésbe betudandó; csakhogy a csődtörvény 14. §-ában foglalt azon további intézkedés, hogy a törvényes kamatok a csődkövetelés tényleges kifizetésének napjától számitandók, alig alkalmazható, mert a tömeggondnok nem tudhatja előre, hogy melyik napon fizetheti ki a csődhitelezőket; mivel a kifizetést megelőzőleg formaszerü felosztási tervet köteles késziteni és azt a csődbiztosnak megvizsgálás végett átadni, ki annak jóváhagyása esetében a csődhitelezőket netaláni észrevételeiknek beadására felszólitja és csak azoknak elintézése után utasitja a tömeggondnokot a csődhitelezők kifizetésére.

A tömeggondnok tehát csak ugy tehet eleget a csődtörvény ezen intézkedésének, ha tekintettel a felosztási terv helybenhagyására megkivántató időre, a fizetési határnapot megközelitőleg maga határozza meg.

A csődtörvény 14. §-ában és a végrehajtási törvény 192. §-ában foglalt rendelkezés szerint a le nem járt, nem kamatozó követelés oly összegben elégitendő ki, mely a kifizetési — illetve árfelosztási — naptól a kikötött lejáratig számitott 6%-os kamatokkal együtt az eredeti követelés összegének megfelel.

Ezen intézkedés értelmében sem a hitelező nem gazdagodik, sem az adós (végrehajtási illetve csődtömeg) nem károsodik, mivel a hitelező a lejárati napon csak eredeti követelésének birtokában lesz, a tömeg pedig a pénznek elmaradt élvezeteért az időközi kamatok levonása által nyer kárpótlást.

A mi pedig a le nem járt, nem kamatozó követelésnek a fizetési, illetve árfelosztási napon való értékének kiszámitását illeti, arra nézve sem a csőd-, sem a végrehajtási törvény közelebbi intézkedést nem tartalmazván, az leginkább a feltalálók szerint elnevezett Carpzow-, Leibnitz-, úgy a Hoffmann-féle számitási rendszer szerint eszközölhető.[1]

A Carpzow-féle rendszer értelmében a követelésnek a fizetési, illetve árfelosztási naptól a kikötött lejáratig számitandó kamatai a követelésből levonandók. Ezen számitás nem helyes, mert a hitelező mindig kevesebbet kap, mint a mennyit kapnia kellene; pl. az eredeti követelés tesz 600 frtot, a lejárati idő pedig 5 évet; ha az 5 évi 6% kamatok (180 frt) a 600 frtnyi tőkéből levonatnak, kapna a hitelező tényleg 420 frtot; ezen tőke után tesznek az 5 évi 6% kamatok 126 frtot, ugy hogy a hitelező a lejárati napon csak 420 frt és 126 frt, azaz 546 frtnak volna birtokában.

Még szembetünőbb ezen számitási rendszernek helytelensége, ha a lejárati idő hosszabb, p. o. 15 év. Ez esetben a 600 frtból a 15 évi 6% kamatok volnának levonandók, melyek 540 frtot tesznek ki; a hitelező kapna tehát a fizetési napon 60 frtot; ennek 15 évi 6% kamatai tesznek 54 frtot; a lejárati napon tehát a hitelező 600 frt helyett csak 60 frt és 54 frt, azaz 114 frtnak volna birtokában.

A Leibnitz-féle rendszer szerint a kamatok kamatai is kiszámittatnak; de ezen rendszer sem helyes, mert eltekintve attól, hogy a gyakorlati életben nem szokásos a pénzbeli követelések mennyiségét logarok segélyével kiszámitani, — a hitelező nincs mindig azon helyzetben, hogy a kamatokat azonnal gyümölcsözőleg elhelyezhesse; pedig a számitás ezen rendszerének alkalmazása esetében a kamatok kamatai is jönnek számitásba a kifizetendő összeg mennyiségének megállapitásánál.

Marad még a Hoffmann-féle rendszer, mely a következő képletből áll: $x = \frac{100 \times C}{100 + AP}$; C = tőke, A = lejárati idő és P = kamatláb.

A fenti esetben a számitás a következő:

I. 5 évi lejárat mellett:

$x = \frac{100 \times 600}{100 + 5 \times 6} = 6000 : 130 = 461$ frt 53 kr; ezen összegnek 5 évi 6% kamatai 138 frt 45 krt tesznek ki; e szerint a hitelező a lejáratkor 461 frt 53 kr. és 138 frt 45 kr., azaz 599 frt 98 krnak van birtokában.[1]

II. 15 évi lejárat mellett:

$x = \frac{100 \times 600}{100 + 15 \times 6} = 6000 : 190 = 315$ frt 78 kr.; ezen összegnek 15 évi 6% kamatai 248 frt 10 krt tesznek ki; e szerint a hitelezőnek van a lejáratkor 315 frt 78 kr. és 284 frt 10 kr., azaz 599 frt 88 krja.

Megjegyzendő még, hogy csőd esetében ugyanezen eredmény mutatkozik, ha a commodum temporis akár a bejelentett követelésre nézve, akár a csődhitelezőnek járó hányadra nézve számittatik ki.

HUF JÓZSEF.

[1] V. ö. Kirchstetter, Commentar zum öst. allg. bürg. Gesetzbuch 458. oldal.

[1] A hitelező teljes követelésének birtokában lesz a lejáratkor akkor, ha a neki kifizetett összegnek egy évi kamatait csak egyetlen egyszer i s tőkésiti.

A perujitás kérdéséhez.

P. János vecsési lakos D. Józsefet a pestvidéki kir. törvényszéknél beperelvén, azt ravasz fondorlattal tévedésbe ejtve a tárgyaláson való megjelenésben megakadályozta s el makacsolta. D. József ennélfogva P. János ellen perujitási keresetet inditott s egyszersmind ellene csalás miatt bünvádi feljelentést tett.

Tekintettel már most az 1868 : LIV. tcz. 321. §-ára, mely szerint «a ki azt véli, hogy ellenfelének vagy másoknak a büntető törvényekben tilalmazott cselekménye miatt lett pervesztessé s hogy ennélfogva az alapperben hozott itéletet a bünös cselekmény bebizonyitása által érvénytelenitheti; *előlegesen bünvádi eljárás megindit ását kérelmezze, a perujitást pedig csak azután, a mikor a bünösség jogérvényes itélet által kimondatott*», kérdés, vajon D. József élhetett-e jelen esetben perujitással vagy be kellett volna-e várnia a bünvádi per befejezését?

Szerény nézetünk szerint a perujitásnak jelen esetben hely adandó.

A 321. szakasz ugyanis feltételezi azt, hogy az alapperben hozott itéletet a bünös cselekmény bebizonyitása által érvényteleniteni lehet, vagyis hogy az alapperbeli itélet tévedésen alapszik. *Ezen tévedésbe pedig maga az itéletet hozó bi róság ejtetett*, pl. döntő bizonyitéknak vett egy hamis esküt, hamis tanuvallomást, hamisitott közokiratot; vagy magánokiratot, és a fél ép ezen hamis bizonyiték miatt lett pervesztessé.

Ez esetben a büntető per ép arra való, hogy mód adassék a polgári perben vesztes félnek azt kimutatni, hogy ellen-

fele a polgári perben az itélő bíróságot meg nem engedett eszközökkel félrevezette.

A mi esetünkben azonban az itélő bíróság nem volt félre vezetve, hanem csak D. József, s a bíróság nem az ellenfél által szolgáltatott hamis bizonyitékok alapján marasztalta el D. Józsefet, hanem azért, mert az a tárgyaláson meg nem jelent.

Feltéve már most, hogy D. József bevárta volna a bünvádi per befejezését és P. János jogérvényes elitéltetését és aztán a büntető itélettel mint uj bizonyitékkal kezében kért volna perujitást, vajon megadatott volna-e az neki? Nem.

Mit bizonyithatott volna ez itélettel kezében?

Azt sem, hogy az alapperbeli bíróság félre volt vezetve s hogy valódinak vett egy nem valódi bizonyitékot.

Azt nem, hogy az az itélet igazságtalan, mert hisz lehetséges, hogy ha a tárgyaláson megjelent volna is, perveszt es lett volna.

Ezen büntető birósági itélettel kezében egyedül az első tárgyalásról való vétkes elmaradását igazolhatná s igy a prdts 63. §-a alapján csak igazolással élhetett volna.

Már pedig az igazolás reá nézve nem lett volna egyenlő hatályu a perujitással, mert ez esetben csak őt terhelték volna a már okozott tetemes per- és végrehajtási költségek, ennélfogva mi azt hiszszük, hogy D. József teljes joggal kereshetett magának párhuzamosan a büntető perrel polgári uton is igazságot.

Dr. KECSKEMÉTI LAJOS.

Különfélék.

— **Az ügyiratoknak a felsőbíróságokhoz fölterjesztésekor** a kir. törvényszékek gyakran hibás, sőt káros eljárást követnek. A következő eset ezt fényesen megvilágitja. A nyitrai kir. törvényszék H. M.-et gyilkosság kisérlete miatt 1888. évi szeptember 20. óta vizsgálati fogságban tartja. A tett elkövetésekor a tettesnél néhány száz forintra rugó pénzösszeget találtak, mely a tettesnek kétségbe nem vont tulajdonát képezte. Az ügyészség, melynél e pénzösszeg letétetett, vonakodott azt a tettes védőjének kiadni, oly megokolással, hogy azt az esetleges rabtartási költségek fedezésére kell visszatartani. A védő a biztositási végrehajtás ezen különös módja ellen a törvényszéknél keresett orvoslást, mely utasitotta is az ügyészséget ama pénzösszeg kiadására, miután az nem bünjel és az ügygyel semmi összefüggésben nincs. Az ügyész e végzést felebbezte és a törvényszék ezen, az ügy lényegével össze nem függő kérdés eldöntése végett az összes iratokat felterjesztette a kir. itélő táblához. A vizsgálat márczius óta be van fejezve — tulajdonképen már novemberben is be volt fejezve és csak az orvosi vizsgálatok késleltették az eljárást —, a tettes, a kit tetten kaptak és mindent bevallott, szeptember 20. óta vizsgálati fogságban van, vádhatározat máig sem hozatott és ha az ügy a fentérintett kérdésben esetleg a kir. Curiához kerül, könnyen megeshetik, hogy a vádhatározat majd csak a vizsgálatnak befejezése után egy évvel lesz meghozandó. Igen czélszerü volna, ha ily anomaliák megszüntetése végett mihamarabb illetékes helyről intézkedés történnék, mert ez eset mutatja, hogy a bureaucratismus mily káros következésekkel járhat.

m. d.

— **Az uj igazságügyminiszter** az ügyvédség reformját nem emlitette sem a pozsonyi választóihoz intézett levelében, sem a pozsonyi ügyvédi kamarának e héten fogadott küldöttsége előtt. Az igazságügyi költségvetés tárgyalása kétségtelenül fölvilágositást fog e tekintetben nyujtani, és pedig reméljük, a reform mellett, mert lehetetlennek tartjuk, hogy az ügyvédi karnak évek óta hangzó panaszai, melyek orvoslása végett már régóta törvényjavaslat is készült, az uj igazságügyminiszter által méltánylást ne nyernének.

— **A budapesti kir. törvényszék könyvtárát** most rendezik be. A könyvtár ama 300 forintos átalányból, melyet az igazságügyminiszterium ez évre engedélyezett, kitünően van összeállitva a jogtudomány legjelesebb munkáiból és remélhető, hogy az évenkint gyarapodni fog a kormány és magánosok adományaiból. A törvényszék elnöke, Bogisich Lajos ur, e tekintetben jó példát mutatott, *száz kötettel* szaporitván sajátjából a bíróság könyvtárát, mely — ezt érdekesnek tartjuk felemliteni — az első magyar miniszterelnök Batthyányi Lajos gr. könyvszekrényében van elhelyezve

— **Az intő eljárás** behozatala, mint értesülünk, ismét tervbe van véve. Dr. Márkus Dezső budapesti ügyvéd e tárgyban tudvalevőleg egy általunk közölt törvényjavaslatot dolgozott ki és nyujtott át a volt igazságügyminiszternek. Ha értesülésünk megvalósul, akkor az első lépés fog történni a biróságok munkahalmazának gyökeres csökkentésére és a hátralékoknak csirájukban elfojtására.

— **Vécsey Tamás** egyetemi tanár, mint tud. akadémiai rendes tag, már a nagygyülés után való második ülésen megtartotta székfoglaló értekezését «Sextus Caecilius Africanus jogtudós és néhány lex damnata» czimen, melyhez az exegetikus tanulmányokat már régen megkezdte. Történeti hátterül szolgál a keresztény időszámitás második százada, melynek uralkodó eszményei nem hagyták érintetlenül Africanust, de viszont neki is volt hatása azokra. Eddig Africanust nem méltányolták. A glossatorok óta ugynevezett értelmezhetetlen tizenegy nehéz töredék (leges damnatæ) közül három az Africanusé. A nehezen érthető törvényt Lex Africani szóval jelezték. Igaz, hogy Africanus stilusa tömött s világosabb lehetne, de a civilisticus tudomány, a szövegkritika mai eszközeivel földeritheti. Africanus sok jogi kérdéshez irányadólag járult. Az értekezés tüzetesen tárgyalja a római jogirodalom gyöngyeit, melyek Responsorum, Quæstionum, Definitionum Libri czim alatt jelentek meg. Africanus quæstioi általában az értekező keze alatt tartalom és rendszer tekintetében kellő megvilágitásra találtak. Africanusnak mint hü tanitványnak viszonya Julianushoz tisztázva van. Africanus művének elemezése kapcsán világos képet ad Vécsey az Aelianum, Mucianum és Sabinianum systemákról is. Africanus iratainak töredékeit nemcsak jogi tartalma kedvéért elemezi, hanem azért is, hogy Africanus személyére nézve kiegészitő adatokhoz jusson. Vospiscusnál fedezett föl egy adatot Africanusról, melyet Hadrianus császár irt a consulnak. Máskülönben Africanus jellemzése egyedül irataiból merithető. — Vécsey gyanitása szerint a két hires jogtudós Afrikából való. Görög és latin müveltsége, stoikus bölcsészete, Hadrianus és Antonius Pius fejedelmekhez való viszonya, véleményezési joga, stilusa, továbbá állása, szemben más tudósokkal, elképzelhető azokból az adatokból, melyek az értekezésben olvashatók. Africanus a Trajanus-Marcus Aurelius időszaknak jogtudósa. Vécsey eloszlatta Africanus töredékeiről a homályt, felsorolja államférfiui és jogtudományi sikereit az irodalomban, a gyakorlat és oktatás terén. A multak joga összefüzetik korunk jogi törekvéseivel. A civilisticus tudomány értékesittetik a hazai jogélet fejlesztése körül. A római jog *ilyen* irányu buvárlata solidáritásban tart bennünket a mivelt nyugoti jogtudósokkal.

— **A kir. Curia polgári szakosztálya** f. h. 17-én teljes-ülést tart, melynek tárgyai: Megvitatása és eldöntése következő elvi kérdéseknek: I. Kiterjed-e az 1881: LIV. tcz. 6. §. első bekezdésében foglalt intézkedés azon keresetekre is, melyek valamely bekeblezett követelés behajtása czéljából nem a személyes adós, hanem a telekkönyvileg terhelt birtok tulajdonosa ellen indittatnak a jelzálogból leendő kielégités végett? Előadó: Jamniczky Lipót, a kir. Curia birája. II. Átszáll-e a kötelesrész követeléséhez való nem érvényesitett jog a kötelesrészre jogosultnak örököseire?[1] Előadó: Szabó Ágoston a kir. Curia birája.

— **A házastárs általi sikkasztás.** Sz. Mária, férje K. Sándor ellen a kecskeméti törvényszéknél panaszt emelt, állitván, hogy az az ő ingóságait elsikkasztotta. A törvényszék eme panaszt bünvádi eljárásra alkalmatlannak találta, mivel a nő s férj között, mig házassági viszonyuk fenáll, az ingóságok közösöknek tekintendők, saját tulajdonán pedig sikkasztást senkisem követhet el. A kir. *tábla* ellenkező nézetből indult ki s 1888. évi november 13. 35,170. szám alatt elrendelte a bünvádi előnyomozást; mert habár általában

[1] V. ö. mult számunkban az ugyane tárgyról szóló czikket.

véve a férj s feleség ingóságainak használata közösnek tekintendő s egyelőre meg nem határozható az, hogy a feleség részéről férje által elsikkasztottaknak állitott ingóságok kit s mi részben illetnék; mindazáltal miután épen a vélelmezett közösség elvéből következik az, hogy az egészhez való jogot önkényileg egyik házastárs sem követelhetvén magának, az őt nem illető s az előnyomozás folyamán kideritendő részre nézve, *büntetendő* cselekmény esete fenforoghat.

— **A börtönügyi bizottság** f. hó 15-én tartott üléséből közöljük dr. Fayer László ujabb előadásának a minősitett lopásokra vonatkozó részét:[1]

Dr. Illés Károly hivatkozott arra, hogy a magyar törvény a minősitett lopások tekintetében, ugy a mi e lopások körét valamint büntetését illeti, határozottan enyhébb mint a német.

Bizonyos, hogy a német törvényben a minősitett lopások közé vannak sorozva az éjjel, a nyilvános uton, utczán, köztéren, vizi-uton, vasuton vagy postai épületben elkövetett némely lopások, melyek nálunk többnyire egyszerü lopásokat képeznek; de másrészt a magyar törvény is állit fel számos esetet mint minősitett lopást, mely viszont a németben hiányzik.

Ilyen a 336. §. 2. pontjában foglalt eset: midőn temetőben a holtak emlékére rendelt vagy holt testen levő tárgy lopatik el, s mely tétel azokat a kellemetlen emlékü virághlopási kérdéseket idézte fel.

Ilyen 336. §. 7. pontja: midőn szolgálatban álló személy azon, kinek szolgálatában áll, vagy annak házához tartozó személyen követi el a lopást. Ez a pont is tudvalevőleg igen sok esetben tul-sulyos elitélést hoz létre.

Ilyen a 336. §. 8. pontja: midőn a tolvajjal házközösségben vagy közös háztartásban élő személy ellen követtetik el a lopás. Ide tartoznak többnyire a családi lopások is, melyeket a német törvény nem csak hogy nem minősit in pejus, de e törvény még azon határozmányt is tartalmazza, hogy azon lopás és sikkasztás, melyet felmenő rokon lemenő rokonon vagy egyik hitvestárs a másik hitvestárson követ el, teljesen *büntetlen* marad.

Ilyenek a magyar törvényben a 336. §. 9. és 10. pontjai: midőn a lopás közhivatalnoki jellegnek felhasználásával követtetik el, vagy ha a tolvaj közhivatalnoki jelleget vagy hatósági megbizást szinlel.

Végül a fegyveres lopás szorosabban van a német törvényben körülirva; az 50 frton felüli lopás pedig végtelen összegig lopás *vétségét* képezi 5 évig terjedhető *fogház* büntetéssel.

Látható ebből, hogy a lopási eseteknek minősitetté illetőleg a legkisebb összegtől kezdve büntetté tétele tekintetében a magyar törvény nem csak hogy nem maradt a német törvény megett, de jóval tultett azon; söt némely olyan eseteket is felvett a minősitettek közé, melyeknél még az egyszerü lopásokhoz képest is inkább az enyhités mint a sulyositás volna indokolt.

A mi a büntetést illeti:

A magyar törvény a minősitett lopások két osztályát különbözteti meg. Az elsőbe tartoznak a 336. §. 1., 2., 7., 8., 9. és 10. pontjában és a 337. §-ban foglalt lopások, s a büntetés ezekre nézve tekintet nélkül az összegre, 5 évig terjedhető börtön; a másodikba tartoznak a 336. §. 3., 4., 5. és 6. pontjaiban foglalt lopások, s a büntetés 5 évig terjedhető fegyház.

Az első osztálybelieknél leküzdhetlen nehézségek nem mutatkoznak, mivel a rendes hat havi börtön minimumról lemehet a biróság, ha feltétlenül szükségesnek látja, egy napig. (Sajnos, hogy nem igen megy le.)

Az igazi nehézség a második osztályu cselekményeknél mutatkozik, hol a rendes minimum két évi fegyház, a rendkivüli minimum pedig hat havi börtön.

Ezzel szemben áll a német törvényben valamennyi minősitett lopások rendes minimuma egy évi fegyházban, rendkivüli minimuma pedig három havi fogházban megállapitva. A német törvény büntetési tételének enyhébb volta tehát abban rejlik, hogy *minden* minősitett lopásoknál lemehet a biró három havi fogházig, holott a magyar törvény alapján a második osztályba tartozó minősitett lopások esetében a végső minimum hat havi börtön.

Tagadhatlan, hogy a minősitett lopások büntetésének maximuma a német törvényben kétszer olyan magas, mint a magyar törvényben, t. i. 10 év. Azonban a maximum ott nem bir azon nagy jelentőséggel, mint a magyar törvényben. Mert a német törvény rendszere és a birósági gyakorlat nem fejlesztette ki az u. n. büntetési középmértéket, melyet a kir. Curia a 49. sz. döntvényben megrögzitett. A német biró a büntetés kiszabásánál rendszerint a minimumhoz közel jár s a középmértéket csak rendkivüli esetekben haladja tul.

Még sokkal inkább feltüntetik a magyar törvény szigorát az osztrák javaslat ide vágó határozmányai. E javaslat tudvalevőleg nem egyéb, mint a német büntető-törvénykönyv szerkezetének az időközben fölmerült tapasztalatok folytán történt továbbfejlesztése. Glaser, az osztrák javaslat szerkesztője, elfogadta alapul a német törvényt s csak ott változtatott, hol ez feltétlenül szükségés volt.

A javaslat, melyet némely módositásokkal pár hét előtt Schönborn gróf igazságügyminiszter ujabban a törvényhozás elé terjesztett, a minősitett lopások körét lényegileg ugyanoly terjedelemben állapitja meg, mint a német törvény; csak egy esettel szaporitja, az 50 frton felüli lopással. E pont tekintetében a magyar törvénynyel azonos álláspontón van.

Azonban a lopás vétségének büntetése és a lopás büntettének minimális büntetése tekintetében a leszállitást tovább viszi, mint a német törvény.

A lopás vétségét hat hónapig terjedhető fogházzal bünteti. (Az eredeti magyar javaslatban is hat hónap volt; egy évre a képviselőház jogügyi bizottsága emelte.) A lopás büntettének rendkivüli minimuma pedig az osztrák javaslatban valamennyi minősitett lopásnál is *egy nap*. Három hónap csak akkor, ha két minősitési körülmény esik össze.

S az átmenet a rendes büntetési tételről a rendkivülire itt is, a német törvényben is igen meg van könnyitve. A Glaser-féle javaslat a könnyebb esetekben (in leichteren Fällen) rendeli alkalmazni a rendkivüli büntetési tételeket; a német törvény azon esetre, ha enyhitő körülmények fenforognak (sind mildernde Umstände vorhanden). Holott a magyar törvény szerint a 92. §. alkalmazásához szükséges, hogy az enyhitő körülmények annyira és annyira nyomatékosak legyenek vagy nagyszámmal forogjanak fen.

A belga büntető-törvénykönyvben a minősitett lopás rendes minimuma öt év, a rendkivüli minimum pedig három hónap. A rendes büntetési tételből a rendkivülibe az átmenet itt is igen könnyü. (S' ils existe des circonstances atténuantes.) S a legujabb belga törvény szerint feltételes itéletet is mondhat ki a biró hat hónapig terjedhetőleg; tehát minősitett lopás esetében elengedtethetik a büntetés, ha a vádlott bizonyos ideig ujabb büncselekményt nem követ el. A hollandi büntető-törvénykönyv minimumot épen nem ismer.

Mind e törvénykönyvek közt tehát a minősitett lopás minimuma tekintetében a magyar törvény a legszigorubb.

Hogy pedig a magyar birót a minimum tekintetében jobban meg kellene kötni mint a külföldi birót, ennek nincs semmi alapja. Ma már nem megyei biráink vannak s a magyar biró a repressio gyakorlása tekintetében nem kevésbé megbizható, mint külföldi kollegája. . . .

— **Az osztrák képviselőház** a mult héten már tárgyalásába bocsátkozott az uj büntetőtörvényjavaslatnak, s igy nagyon valószinü, hogy a javaslatból a jövő ülésszak alatt törvény lesz. Különös érdeklődést keltett az igazságügyminiszter beszédén kivül dr. Bärnreither képviselő beszéde. Bärnreither a progressiv-rendszer behozatalát sürgette, a melyből a javaslat csak a feltételes szabadon bocsátást vette át. Hangsulyozta, hogy mig csak nehány évvel is ezelőtt a büntetés végrehajtásánál a magánzárka-rendszerben látták a panaceát, most már a kriminalisták között nagy nézetváltozás állott be, és e rendszer következetes keresztülvitelét inkább veszélyesnek, mint hasznosnak tartják. Különben is nem a megrögzött bünösök megbüntetése illetve megjavitása a főkérdés — ami ugyis a legtöbb esetben meddő törekvés marad —, hanem a fiatal bünösökkel való elbánás. Fájdalom, a javaslat e tekintetben nagyon hátramaradt a külföld ez irányu intézményeitől. A præventio a büntetőjognak ma már egyik sarktételét képezi és itt nagy és fontos szerepe jut a társadalomnak is, mely azonban Ausztriában még eddig nem tette meg a maga kötelességét.

[1] A vita további lefolyásának közlését a legközelebbi számra halasztjuk.

Felelős szerkesztő **Dr. Dárday Sándor** (VIII. József-körut 41. sz.)
Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (IV. Zöldfa-utcza 31. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (IV. Egyetem u. 4. sz.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

Huszonnegyedik évfolyam. 21. SZ. Budapest, 1889. május 24

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐI IRODA: *József-körut 44-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Igazságügyi reformok. *D.* — Börtönügyi viszonyaink kérdéséhez. Dr. KÉRI MIKLÓS zala-egerszegi királyi törvényszéki jegyzőtől. — A «jury» a norvég bünvádi eljárásban VARGHA FERENCZ komáromi kir. alügyésztől. — Jogirodalom: Röpiratok és értekezések a jogi szakoktatás reformjáról a külföldön. Dr. BOZÓKY ALAJOS nagyváradi jogakad. igazgatótól. — *Törvénykezési Szemle:* Döntvények kritikai fejtegetése. (A jogos védelem kérdéséhez.) Dr. HEIL FAUSZTIN fiumei kir. ügyésztől. — Kilépés a szövetkezetből. Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvédtől. – Különfélék. — Nemzetközi Szemle. — Irtások.
Melléklet: Curiai Határozatok. — A budapesti kir. tábla elvi jelentőségü határozatai. — A pénzügyi közigazgatási bir. határozatai. — A büntetési rendszer reformja. (A börtönügyi bizottság vitája.) — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Igazságügyi reformok.

Egy jó májusi eső a gazda-közönség reményeit szokta fokozni. Most az egyszer a jogászközönség reményeit is egy váratlan aranyeső élénkiti. Ezen aranyesőt *Szilágyi Dezső*nek köszönhetjük, ki a törvényhozás elé vitt legelső előterjesztésével kiragadta igazságszolgáltatásunkat az eddigelé annyiszor elpanaszolt mostohagyermeki sanyaruságából. Csak bátorság és a közvélemény által istápolt öntudatosság kellett ahhoz, hogy a képviselőház pénzügyi bizottsága rendelkezésre bocsássa neki a szükségesnek nyilvánitott eszközöket, habár nem is minden ellenvetés nélkül, mely ellenvetés azonban csak a jó reménység escomptirozásának hangsulyozásában állott. Volt már idő, melyben törvényhozásunk nem fukarkodott jogszolgáltatásunknak megfelelő dotatiójával s ez akkor volt, midőn az igazságügy vezetője szintén hivatottságának ihletével hatott ellenállhatlanul a törvényhozásra. Most *Szilágyi Dezső* az, kinek a törvényhozás meg nem tagadhat semmit; mert tőle vár mindent!

Igaz, hogy sokat is igér az uj igazságügyminiszter, talán többet is, mint a mennyit kellő ovatossággal egyszerre markolni lehet. Midőn a büntető törvénykönyv revisiója mellett a sajtótörvény és sajtórendtartás revisióját emliti a bünvádi eljárás egyidejü alkotásával, ezen feladatok megoldása szervi összefüggésük folytán kétségtelenül szoros kapcsolatban áll egymással. Ép oly természetes a polgári törvénykönyv alkotásának egységesitése, mely czélra még bizottsági előkészités mellett is törekedni kell; de még inkább kell arra ott figyelni, hol az előkészités egyes önálló részek compilatiójából áll. Hiszen egymagában házassági jogunk zürzavarában elkerülhetlenül szükséges az egyéni conceptio, mely nélkül még a kiindulási pont és az elvi irány meghatározásához sem juthatunk el. A peres eljárás kérdésében pedig az igazságügyminiszter oly határozott állást foglalt a szóbeliség behozatala mellett, hogy az összes azzal összefüggő kérdéseket, minő pl. a végleges birósági szervezetet, az ügyvédi rendtartás revisióját, stb. attól különvált emlitésre sem méltatá. Egy szóval, *Szilágyi Dezső* a rendszeres és gyökeres átalakitás programmját jelölte müködése köréül, melynek valósitására a szükséges eszközök megszavazását méltán követelhette s mint ilyeneket egy második államtitkári állás, törvény-előkészitési czélra pedig a szakok szerinti alkalmazhatás szempontjából egy 3-ik curiai birói állás költségeinek és a codificationalis költségeknek az eddigi 6000 frtról további 10,000 frttal leendő felemelését követelte. Egyelőre a pénzügyi bizottság és semmi kétség sincs abban, hogy a törvényhozás is örömmel meg fogja szavazni e költségeket; csak attól tartunk, hogy a közönség egy része azon csalódásban fog élni, mintha e költségen a jelzett reformokat, mint élelmi szereket lehetne a piaczon bevásárolni. Részünkről nem fogunk ily tévhit terjesztéséhez járulni, sőt ösmerve az óriási feladat nehézségét, mint eddig, ugy jövőre is teljes erőnkkel fogunk közreműködni.

De nemcsak a codificatiónak jelzett nagy arányban leendő megindítására, hanem az igazságügyi administratio égető bajainak radikális orvoslására is kiterjed az igazsügyminiszter hatályos kezdeményezése. A budapesti kir. itélő táblánál ugyanis f. é. május 1-én 31 ezret fölülmuló hátralékos ügydarab feldolgozására nem kevesebb, mint 30 kisegitő biró berendelésére kért felhatalmazást, kiknek állása azonban az első folyamodásu biróságoknál szintén betöltendő lesz, sőt tekintettel az erdélyi birtokrendezések felette lassu ügymenetére, még további 10 törvényszéki birói állás rendszeresithetésére kérte a megfelelő költségemelést.

Ime tehát nem homeopathikus szerekkel lát hozzá a bajok orvoslásához és mig ezelőtt minden költségemelés határozott ellenzésre talált az országos pénzügyi bizottságban, az uj igazságügyminiszter nevéhez kötött remények valósithatására megkivánt eszközöket megtagadnia nem lehetett. E költségeknek pedig még fokozását is helyezte kilátásba a közeli jövőben, a mennyiben a kir. itélő táblák decentralisióját már a jövő évi őszkor véli végrehajthatónak. Hogy ezzel egyuttal a felügyeleti szervezetnek gyökeres átalakulása fog bekövetkezni, az önmagától értetik és ezzel egy általunk régen hangoztatott reformnak nézhetünk elébe igaz örömmel, mert mi is azok közé tartoztunk, kik a birósági organisatio végzetes hibáját látták abban, hogy már a kir. biróságok szervezetével egyidejüleg nem lett a kir. itélő táblák decentralisatiója végrehajtva s a felsőbb birói felügyelet szervezve. Egyelőre nem birjuk a tervét sem a területi beosztásnak, sem a felügyeleti szervezetnek; de azon körülmény, hogy az igazságügyminiszter ezen feladatot legelső feladatául tüzte ki, biztositékot nyujt az iránt, hogy valahára a kormány annak *elodázhatlan* szükségéről nyert meggyőződést. Bizonyára még lesz alkalmunk e tárgygyal foglalkozni, mert Szilágyi Dezsőről alig tehetjük fel, hogy reformjainak előkészitését a nyilvánosság kizárásával eszközölje s igy a jogászi közvélemény nyilvánulása és közrehatása nélkül a törvényhozásnak meglepetéseket szerezzen előterjesztéseivel. Az igazságügyi kormányzatok ugyanis a Horváth Boldizsárt követő időben kizárólag bureaukratikus rendszert folytatva, — ekként elkerülték ugyan az előzetes birálatnak mint hivatlan beavatkozásnak kellemetlenségeit, de nélkülözték egyuttal a közvélemény azon hathatós támaszát, mely nélkül jogszolgáltatásunknak igaz érdekei kellő méltatásban nem részesülhettek s igy jutottak mindinkább mostohább sorsra.

Óhajtjuk ezért, hogy az uj igazságügyi kormányzat a jogászi közvéleménynek ismét hathatós támogatásában részesüljön, a minek első feltétele azonban a bureaukratikus elzárkózás lerontása s ugy az egyesületi, mint a szakirodalmi tevékenységnek kellő figyelem által uj életre való serkentése.

D.

Börtönügyi viszonyaink kérdéséhez.

A Magyar Jogászegylet kebelében megalakult börtönügyi bizottság a hazai jogászközönség figyelmét büntető igazságszolgáltatásunk oly pontjára irányozta, melyet az illető szakközegeknek legnemesebb intentiók által vezérelt lelkes müködése daczára, sötétnek kell jeleznünk. Ismerjük amaz okokat, melyek böntönügyünk fejlődését mind ez ideig megbénitották; hisz ez okok — pénzügyi viszonyaink — az állam életének minden ágát megsorvasztják, egészséges fejlődésében megakadályozzák. De ha a stagnatio más téren többékevésbé pótolható mulasztás, itt bizonyára helyrehozhatlan hiba. Mert midőn az állam az ő teljhatalmának gyakorlatában a bün örvényére lépett polgárát keményebb büntetéssel sujtja, mintsem ezt a törvényt alkalmazó biró itéletében kiszabta, ugy meghazudtolja önmagát, önalkotta törvényét és a törvényellenes egyéni akaratot igazságtalan állami akaratral viszonozza.

A Magyar Jogászegylet börtönügyi bizottságának rövid ideig tartó müködése is elegendő volt arra, hogy azon apathiát, mely jogászközönségünkön legutóbb erőt vett, ismét eloszlassa. Figyelemmel kiséri ujra a börtönügy jelen állapotát s a philantropiai érzelmek, melyeknek kifejezést adni egyenlő volt az «álhumanitás» vádjával, ismét szabadon és leplezetlenül nyilatkoznak. Ámde nézetem szerint a börtönügyi bizottság müködése csak akkor lehetne minden irányban üdvös, ha azok, kiknek leginkább van alkalmuk börtönügyünk hiányait szemügyre venni (ügyészek, ügyvédek, felügyelő-bizottsági tagok), tapasztalataikat teljes őszinteséggel bocsátanák a bizottság rendelkezésére. Mert végre is nem a büntető rendszerek *elméleti* fejtegetéséről van szó; részemről legalább azt hiszem, hogy mindnyájan a legujabb eszmék folytonos figyelemben tartása, esetleg receptiója mellett végrehajtandó ir rendszer alapján állunk. Hanem igenis a végrehajtás mikéntje az, mely kell, hogy az érdeklődést ébren tartsa. A miket dr. Fayer László ur a börtönügyi bizottságban «a büntetési és börtönrendszer reformjához» czim alatt tartott előadásában oly meggyőzően kimutatott, hogy t. i. a büntető törvény által creált némely intézet teljes vagy aránylagos hiánya folytán az elitéltek egyik része sulyosabb, a másik része enyhébb büntetésben részesül, mint a mely reá kiszabatott, ez a kérdésnek bár főfontosságu, de mégis csak egyik oldalát tünteti fel. Ezen állapotot legalább az illető institutiók hiányával lehet ugy a hogy, mentegetni. De mit szóljunk ahhoz, *ha a létező institutiókon belül is* ugyanezt tapasztaljuk? Mert tudjuk azt, hogy büntető intézeteink legnagyobb részében (az u. n. ügyészségi fogházakban) együtt tölti szabadságvesztés-büntetését az (1—2 évig terjedő) börtönre elitélt a fogházra elitélttel s hogy ugyanez épület falain belül őrzik a vizsgálati foglyot is. Egy munkateremben dolgoznak, egy kertben sétálnak, talán egy szobában hálnak is. S már most nem-e sokkal sulyosabb büntetést szenved ez a fogházra elitélt, mint a melyet a biró intentiója reá mért? S vajon nem-e aránytalanul enyhébb azon börtönre itélt sorsa, ki büntetését oly egyén társaságában töltheti, ki feltétlenül tisztességes ember létére gondatlanságból (a mi pedig humanum est) valamely vétséget követett el? Arról nem is szólok, hogy mily hatással lehet a vizsgálati fogolyra, ha végzete — talán ártatlanul — a polgári élet szabad légköréből egyszerre azon épületbe sodorja, mely tulajdonképen itélettel sujtottak internatusa.

Kétségtelen, hogy ügyészeink, kik ily «vegyes» intézet élén állnak, mindent megtesznek, hogy az elkülönités a lehetőséghez képest és a rendelkezésre álló helyiség korlátain belül keresztül vitessék. De hogy ez elkülönités teljesen sikerülne, — én alig hiszem. Egy és ugyanazon épület falain belül, ugyanazon személyzettel, ugyanazon berendezéssel stb. háromféle elbánási módot alkalmazni nem lehet.

Mielőtt tehát a nagy conceptiók megvalósittatnának, adjuk meg büntetési rendszerünknek a mindennapi kenyeret. A fogház ne legyen egy a börtön épületével. A vizsgálati fogság ne legyen egy tető alatt a fogházzal, annál kevésbé a börtönnel. Mert különben oda jutunk, hogy igenis lesz közvetitő intézetünk, de abba nagyobb biztonság és megnyugtatás okáért jó lesz azután a fogházra itélteket is bejuttatni; és felmerül majd annak szüksége, hogy a vizsgálati fogságból szabadlábra helyezendő felmentett egyén is előbb csak feltételes szabadságra bocsáttassék, nem lehetvén tudni, mi üdvös életnézeteket szitt magába vizsgálati fogságának tartama alatt.

S ezzel kapcsolatban emlitendő fel az is, hogy a járatosabb, tapasztaltabb delinquens mindig szivesebben tölti idejét jól berendezett fegyházaink egyikében (pl. Sopronban), mint ott, hol u. n. börtönbüntetését kell kitöltenie. Ennek nyiltan kifejezést is ad, s nem egy társában valóságos vágyat kelt — a fegyház után.

Hogy ily körülmények közt a büntettesek és a népesség mily fogalommal birhatnak a fogház, börtön és fegyház progressiv lépcsőzetéről, azt fejtegetni felesleges.

Ezen állapotokat megvitatni, azok javitására törekedni, szép és méltó feladata a Magyar Jogászegylet börtönügyi bizottságának. S ily értelemben a feladat nemcsak emberbaráti, de társadalmi jelentőségü is. A mi jót és üdvöst várhatunk büntetési rendszerünk correct végrehajtásától, oly sok rosztól kell félnünk, ha az csak papiron marad.

Midőn ez évi május elején az osztrák büntető törvény javaslatának külön bizottság elé utalása az osztrák képviselőházban napirenden volt, az előadó ezeket mondotta: «Ich wage den Ausspruch, dass jedes Strafgesetz, besonders nach der Seite seines Vollzuges ein Theil des socialpolitischen Programmes ist, das sich heute jede Regierung stecken muss.»

Való igaz. A ki látja azon közönyt, melylyel nálunk, az időtartam kivételével, az itélet többi rendelkezését fogadják, az előtt világos, hogy *a büntetési nemek különbözőségének tudata* népességünk zömében még teljesen hiányzik. S ez csökkenti a törvénytiszteletet, a közerkölcsiséget, valamint az igazságszolgáltatás iránti bizalmat.

Egyuttal pedig semmivé teszi a correctionalisatiótól várt hatást is. Ám tessék a vádlottnak megmagyarázni, hogy a 92. §. alkalmazásával nem fegyházra, hanem «csak» börtönre itéltetett! Egykedveün veszi, vállat vonit, üres beszédnek tekinti az egészet. S a biró, ki itéletében igaz meggyőződése szerint jó lélekkel a *törvényt* alkalmazza, — érzi és tudja azt, hogy maga az itélet intentiója végrehajtatni nem fog.

Reményünk az, hogy a közel jövő e téren is meghozza az oly szükséges kibontakozást, melyet előmozditani a börtönügyi bizottságnak egyik feladata.

Dr. KÉRI MIKLÓS.

A «jury» a norvég bünvádi eljárásban.[1]

II.

A törvény a büntető igazságszolgáltatást a *jury* alapelveire fektette. A sulyosabb büncselekmények az *esküdtszékek*, a csekélyebb jelentőségüek pedig a «*schöffen*» bíróságok hatáskörébe tartoznak.

Kivételes bíróság kettő van: egyik a hadi törvényszék, a másik pedig a *lagthing* s a *főtörvényszék* tagjaiból alakult bíróság; ez utóbbinak hatáskörébe kizárólag a *miniszterek s a «storthing» tagjai által elkövetett hivatali büntettek tartoznak.*

Az esküdtszék áll a szakbirákból s *tiz* esküdtből. Az eljá-

[1] Bef. közl. — Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

rásnál a törvényszék elnöke elnököl; e mellé *két évenként* két szakbirót rendel ki a király az ország biráiból.

Az esküdtek sajátságos módon, választás által jelöltetnek ki. Ugyanis az esküdtszéki képességgel biró polgárok jegyzékéből állittatik össze minden évben a szolgálati lajstrom.

A törvény 42. §-a szerint minden járásban szabály szerint *ötvenszer* annyi esküdtnek kell lenni, mint a hány esküdtszéki tárgyalás évenként — előreláthatólag — meg fog tartatni. A törvényszék elnöke a szükséges mennyiséget ekként meghatározván, az esküdtek megválasztása végett értesiti a községeket. Természetesen, a községek által választandó esküdtek száma a lakosok számával bizonyos arányban szintén növekedik. Szabály azonban, hogy minden község *legalább* egy esküdtet választ.

A «*schöffenek*» hasonló módon választatnak, azon különbséggel, hogy itt az eljárást az illető járásbiró vezeti saját kerületében.

Az esküdteket a községi *előljáróság választja*; tehát nem — mint ez általános jogi elv — a sors dönt, hanem a választóktól függ, jelesül az előljáróság tagjaitól, hogy a szolgálati lajstromba ki kerül be.

A törvény ezen intézkedése a parlamenti tárgyalás alkalmával erős megtámadásnak volt kitéve a conservativek részéről; attól tartottak ugyanis, hogy jogtalan politikai befolyások eszközévé lehet igy az esküdtszéket sülyeszteni. Az oppositio azonban eredményre nem vezetett.

A főtárgyalásnál az itélő esküdtek száma tiz; az esküdtszék megalakitásánál a törvény világosan kijelenti (317. §.), hogy a visszavetés jogát *első* sorban a vádlott gyakorolja s azután a közvádló.

Esküdtszéki eljárásunk ily világos rendelkezést nem tesz; s csak következtetés után lehet a sorrendet megállapitani, mennyiben a 32. és 33. §§. előbb emlitik a *vádlottat;* ámde az igy levezetett intentióját a rendeletnek ismét felforgatja a 34. §., mely két helyütt is a közvádlót emliti először.

Azon esetben, midőn az esküdtek páratlan számban vannak, a vádlott egygyel többet vethet vissza (318. §.).

Eljárási szabály, hogy csak a jelenlevő vádlott ellen lehet a főtárgyalást megtartani.

Kivételesen vádlott távollétében is el lehet azonban járni; de csak akkor, ha a vádbeli cselekmény fogházzal vagy enyhébb büntetéssel büntetendő s a vádlott jelenléte esetleges felvilágositások adása végett nem szükséges, s ha ebbe vádlott beleegyezik vagy ha törvényes indok nélkül nem jelent meg.

Minden esetben el lehet járni a távollevő ellen, ha az itélet előreláthatólag felmentésre fog szólani (311. §.). Hogy ezen rendelkezés tul merész s esetleg zavarokra adhat alkalmat: az kétségtelen. A szakbiróság a priori tán soha sem præsumálhatja a jury verdictjét; s ha mégis ezen mysticus eljárásba belebocsátkozik, mi történik akkor, ha az esküdtszék marasztaló itéletet hoz! Erről a törvény hallgat.

A *formalis* védelemről kiválólag gondoskodik a törvény, mennyiben a 100. §. 1. p. szerint a főtárgyaláson vádlott érdekeit a hivatalból kirendelt *közvédő* képviseli. Ezen felül hivatalból rendelendő ki a közvédő azon bizonyitékok felvételénél, melyek a főtárgyaláson nem reproducáltatnak.

A 278. §. szerint a védő s a többi ügyfél az elővizsgálatnál jelen lehet; sőt ha a vádlott az elővizsgálat nyilvánosságából kizáratik: részére a 100. §. 4. p. szerint *hivatalból* közvédő rendeltetik ki.

Ezzel szemben javaslatunk az ügyfél nyilvánossága tekintetében sokkal fukarabb; mennyiben a 122. §. a titkos kihallgatásokat teszi szabálylyá, s a hivatalból való védelmet csak a főtárgyaláson ismeri (59. §.).

A bizonyitási eljárásnál a keresztkérdezés rendszerét fogadta el a törvény (334. §.); mindazonáltal az elnök controllirozza a bizonyitás vezetésének jogát s kiváló discretionarius hatalma van akkor, ha azt találja, hogy az ügyfelek jogaikkal visszaélnek (334. §. 3. bekezdés). Ezen felül jogában áll mindegyik ügyfél tanuihoz kérdéseket intézni.

A törvény ezen felül 336. §-ában megengedi a bizonyitást arra nézve, hogy valamely tanu egyéniségéből kiindulva mily mértékben bir szavahihetőséggel. Erre nézve a bizonyitás megengedhetősége kérdésében a bíróság határoz.

Marasztaló itélet csak akkor hozható, ha a *tiz* esküdt közül *hét* a bünösség mellett szavaz (351. §.). Tehát mig nálunk egyszerü többség elégséges a marasztaló itélethez (i. v. rend. 69. §.), addig itt fokozott többséggel elérik azt, hogy az empirikus bizonyosság nagyobb foka mellett, az itélet ugyanoly mértékben közeledik az anyagi igazsághoz.

Rögtönbirósági szabályaink 20. §-a szerint a rögtönbiróság eljárása alá tartozó büncselekmények rendszerinti büntetése: a halálbüntetés, csak akkor állapitható meg, ha ö közül négy szavazat halálra szól. A norvég büntető eljárás a szavazatok ezen arányát nemcsak megközeliti, de azt csaknem eléri. Mathematikai formában kifejezve: Norvégiában az esküdtszékek elé tartozó ügyekben csak *egy tizeddel* kisebb az empiricus igazság bizonyossága, mint nálunk a rögtönbirósági eljárásban. Hogy ez mily nagy jelentőségü biztositék, azt kiemelni is felesleges.

Az anyagi igazság kiváló garantiájaként felemlitem végül a törvény 354., 358., 359. §§-ait.

Ezen szakaszok nagyjában megfelelnek esküdtszéki eljárásunk 71. és 72. §§-nak. A most emlitett szabályok szerint ugyanis, ha a törvényt alkalmazó bíróság arról van meggyőződve, hogy az esküdtek az «*ügy lényegére nézve hibáztak*», *a marasztaló határozatot* felfüggeszti, s az ügyet uj esküdtszék elé terjeszti.

Ebben culminál a laicus elemnek ellenőrzése a szakbiróság által.

A norvég eljárási törvény 554. §-a szerint szintén helye van a tévedés kiigazitásának; de ezen felül a 358. s 359. §§-ok az anyagi igazság érdekében kiváló biztositékot állitanak fel.

Ugyanis, ha a szakbiróság szemben a *jury* marasztaló itéletével arról van meggyőződve, hogy az elitéléshez szükséges bizonyiték nincs meg, az ügyet — a felek megkérdezése nélkül — uj bíróság s uj esküdtszék elé utasitja. S ha az ujabban megtartandó tárgyaláson hozott marasztaló *verdicttel* szemben a szakbiróság ismét ugy találja, hogy elegendő bizonyiték hiányzik, az esetben *végleg* felmentő itéletet hoz.

Ezen felül a norvég törvény sok érdekes s részben uj intézkedést tartalmaz az eljárás főbb alakulatairól. Minthogy azonban ezuttal csakis azon perjogi cselekmények főbb mozzanatairól kivántam szólani, hol a *laicus* elem az esküdtszék keretében közremüködik: ez okból a részletekre nézve utalom az olvasót a törvénynek emlitett német forditására.

VARGHA FERENCZ,
kir. alügyész.

Jogirodalom.[1]

Röpiratok és értekzések a jogi szakoktatás reformjáról külföldön.

19. *Nowack* olyan értelemben nyilatkozik, mely az utóbbi időben mind sürübben pendittetik meg. Nem fordul a theoretikusok, de igenis a német jogtörténet cultusa ellen. Ennek a disciplinának a tanulmányozása a szakférfiak előtt annyira kedves controversiáival — pl. a morganaticus házasság, vagy a dologi terhek tanánál — az akadémiai ifjuságnak a legcsekélyebb hasznot sem hajtotta. Legfőbb ideje, hogy fölhagyva a történelmi fejlődés fogalmának tulbecsülésével és ebből folyólag a történelemnek ki nem elégitő, üres, materialistikus cultusával, ismét az ész cultusához tér-

[1] Az előbbi közl. l. az 1887. évi 28. és 29. és az 1889. évi 17. sz.

jünk vissza. Forditsunk hátat a történelem asztalának s hivassuk meg magunkat ebédre az ész asztalához: a történelemnek van ugyan tiszteletre méltó, de koránt sem dominálo állása. Hadd állitsuk az osztrák jogi facultásokat a materialismus és nationalismus helyett a világbölcseség alapjára, és töröljük ki végkép a tanrendből a német jogtörténetet. A hosszas időzés a források történelménél czéltalan időpazarlás azoknak kikérdezése a vizsgálatnál valóságos absurdum.

20. *Goldschmidt* nem egyszerü röpiratban, hanem egy vaskos kötetben fejtegeti nézeteit. Szerző leginkább a porosz rendszert tartja szemei előtt s ennek reformjára törekszik. Minek utána az általunk eddig fölsorolt különféle röpiratokban foglalt javaslatokat enquêteszerü tárgyalás alakjába füzte volna, hosszasan fejtegeti a porosz jogi szakoktatást és vizsgálati rendszert különféle stadiumaikban a régibb időktől egész a mai napig, előadja saját személyes tapasztalatait s végül előterjeszti az állitólag s a valóban szükséges reformjavaslatokat. Függelékben ismerteti Franciaország, Belgium, Németalföld, Olaszország, Schweiz, Anglia és Oroszország jogi szakoktatását.

Szerző a porosz rendszert teljesen elitéli s annak mielőbbi teljes ujjászervezését sürgeti. Szerinte a porosz rendszer a lehető legroszabb s ha összehasonlitjuk azt a mi rendszerünkkel, az utóbbit kétségbevonhatlanul jobbnak is kell tartanunk. Eltekintve attól, hogy az államtudományok ugy szólván teljesen elhanyagoltatnak, az egyetemi tanulmány 3 évre terjed, melyek közül az első a lumpolásra («bummeln»), a második a katonai szolgálatra («dienen»), a harmadik a legjobb esetben (!) a magolásra («ochsen») fordittatik s aztán következik két államvizsgálat és 4 évi gyakorlat. Az egyetemen az ifjak semmit sem tanulnak, már azért sem, hogy a vizsgáig, mely csak az egyetemi cursus absolválása után tehető le, semmit el ne felejtsenek; a vizsga előtt pedig vesznek Berlinben vagy Potsdamban egy «Repetircursust» valami Einpaukernél, kinek ez a foglalkozás igen szép jövedelmet hajt. De persze hiába keresne valaki ezeknél a kitanitott fiatal embereknél igazi tudományos alapot. A fiatalság notorius hanyagsága daczára Goldschmidt még is ellene van az évi vizsgálatoknak, kötelező collegiumoknak, leczkelátogatási bizonyitványoknak és minden tanulási szabadság megszoritását czélzó javaslatnak. Ezek helyett a következőket javasolja, u. m. az egyetemi cursusnak négy évre kiterjesztését, (de kipróbált tudományos előkészület esetében egy félévet el lehetne engedni) az önkénytesi évnek az egyetemi tanulmányidőbe való be nem számitását, a gyakorlatnak 3, esetleg $2^1/_2$ évre leszállitását, az első államvizsgának (mely csak az egyetemi cursus végén tehető le) gyökeres reformálását, végre ezen ujitásoknak az egész birodalomra kiterjedő megállapitását, hogy valahára stabilis intézmények létesittessenek.

Az első államvizsgálatnak, mely szóbeli és irásbeli lenne, az összes magán- és közjogi disciplinákra kellene kiterjednie. A vizsgálati bizottság összeállitására nézve szerző legjobbnak tartja az osztrák rendszert, mely szerint a vizsgálati bizottság tulnyomólag egyetemi tanárokból áll.

A *tulságos centralisatio káros*. A német egyetemi rendszer egyik alapelve, hogy a kisebb, közép és nagy főtanodák lényegileg egyenértéküek, habár az utóbbiak önkényt értetőleg szélesebb terjedelmü és többféle képző eszközöket nyujtanak, de a jog- és államtudományi disciplinákra vonatkozólag (egyes tanszékeknek többszörös betöltésétől eltekintve) ezt nem állithatni. Bármely német egyetemen ez idő szerint csaknem minden szakban a gyakorlatba való átlépéshez teljesen elegendő tudományos ismeretek szerezhetők, sőt a kisebb és közép egyetemek többféle előnyt is nyujtanak, a mennyiben lehetővé teszik, hogy az exegetikai és practicus leczkékben, valamint a seminariumi gyakorlatokban az összes tanulók részt vegyenek. Ha ujabb időben Berlin, München, Lipcse részint a szokatlanul kitünő tanerők, részint azonban ama vonzerő következtében is, melyet a nagyvárosi élet, az élénkebb politikai és müvészeti mozgalmak, a társadalmi élvezetek sokfélesége stb. gyakorolnak, a kisebb és közép egyetemek rovására mindinkább gyarapodnak, ennek pædagogiai szempontból nem lehet örvendeni. Épen mint berlini jogtanár, ki azonban igen jól ismerem a kisebb egyetemeket is, ez utóbbiaknak gyarapodását és fölvirágzását nagyon óhajtandónak tartom, mert bármennyire kivánatos is legyen reánk berliniekre nézve a joghallgatók minél nagyobb száma, ennek szerfölötti növekedését *a kisebb és közép testvéregyetemek rovására roppant aggályosnak kell tekintenem.* Már pedig, ha csak Berlinben állittatik föl a vizsgálati bizottság, nagyon természetes, hogy a vidéki jogtanulók legalább az utolsó semesterekben ide fognak csődülni, hogy itten leendő censoraik szemei előtt megforduljanak s a vizsgálati bizottságnál divatozó szokásokkal és traditiókkal megismerkedjenek. (39. s k. l.)

A doctoratus, mint a birói s ügyvédi pálya egyedüli előföltétele, csak *látszólagos garantiát* nyujt arra nézve, hogy az állam derék birákat és tisztviselőket nyerjen. (298. l.)

Ha a tudori fok megszerzése, ugy miként a habilitatio, *tisztán facultative* van fölállitva, akkor nincs semmi ok, a miért ennek a kitüntetésnek az értékét az által csökkentsük, hogy a tehetségtelen nagy tömeget is minden válogatás nélkül oda bocsássuk! (272. l.)

A tudori fok nimbusának emelése szempontjából azt követeli szerző, hogy a jelölt a maga *dissertatióját censora nevének fölemlitésével nyomtatásban adja ki*, miként az már jelenleg is Strassburgban kötelezőleg van előirva. (271. l.)

Ezek valóban megszivlelendő eszmék és mutatis mutandis hazai viszonyainkra is alkalmazhatók.

Dr. Bozóky Alajos.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Döntvények kitikai fejtegetése.

II.[1]

A jogos védelem kérdéséhez.

A m. k. Curia 1889. évi april. 9-én 5274. sz. a. itéletében (l. e szaklap 18. sz. mellékletén) kimondotta, hogy a Btk. 79. §-a általában nem zárja ugyan ki a jogos védelme az által, hogy a megtámadott képes volt az őt fenyegető veszélytől megfutamodás által menekülni, de: «a törvénynek és a jogos védelem helyes fogalmának megfelelő ezen értelmezés a polgár és a polgár közötti egyenlő viszonyt tételez, fel, és a megállapitás azonnal megszünik jogos, a törvénynek megfelelő lenni, mihelyt annak alaptétele, a megtámadó és a megtámadott közötti viszony megváltozván: egy különös, magasabb kötelesség követelménye pl. a fiui tisztelet követelménye áll elő».

A concret esettől, attól, hogy a concret esetben két bíróság által a jogos védelem alapján vádlott felmentetett, mely felmentés az ország jelentékeny részében, a hol t. i. az 1853. évi osztrák bünv. eljárás hatályos, — végérvényes leendett — öt évi fegyházra elitéltetett, a dolog természeténél fogva itt el kell tekintenünk. Birálatunk tárgyát az elvi kijelentés képezi, mely szerint:

«a megfutamodás lehetősége általában ugyan nem, de a támadó és a megtámadott közötti bizonyos viszony fennforgása esetében, a jogos védelmet kizárja. Ilyen eset a megtámadott gyermeki viszonya a támadóhoz.»

Ezen kijelentést magunkévá nem tehetjük. Sem elméletileg, sem s annál kevésbé de lege lata szempontjából.

[1] Az előbbi czikk a 15-ik számban.

Elméletileg vannak ugyan hivei azon nézetnek, mely szerint a megfutamodás lehetősége a jogos védelmet kizárja.

E nézet egyik képviselőjének Carrarának tanitása szerint a jogos védelem kellékei:

először: a támadás jogtalansága;

másodszor: a veszély sulya Carmignani által tudományos határozottsággal vissza vezetve megtámadott jogi jav helyrehozhatlan, pótolhatlan voltára, irreparabilitására;

harmadszor: a veszély elkerülhetlensége, melyről csak akkor lehet szó,

a) ha a veszély (megtámadás) váratlan; véletlen; előre nem látott;

b) közvetlen;

c) absolut, vagyis ha az a veszély pillanatában más eszközökkel el nem hárithatő. Ezen eszközök: a könyörgés, a segélykiáltás, a megfutamodás.

Az ellenkező nézet azonban annyira tulnyomó, hogy Liszt joggal mondhatta:

«Die Ansicht, nach welcher die Möglichkeit einer unschimpflicher Flucht die Rechtmässigkeit der Nothwehr ausschliessen soll, kann als eine heute allgemein aufgegebene betrachtet werden.»

Irányadó nem annyira a becsület szempontja. Igy Holtzendorf kézi könyvében Schaper: «Die Verweisung auf Flucht enthält eine Anweisung zur Preisgebung der Ehre»; igy Schütze a ki szerint az állam a megfutamodás követelése által gyávaságra tanitaná a polgárokat: de irányadó «a jognak tartalma».

«A jognak a jogtalanság előtt hátrálnia nem kell» mondja hazai iróink közül helyesen Battlay. (Magyar Igazságügy 18. k. 325. l.)

És Löw Tóbiás:

«Korábban elitélték volna azon egyént, a ki az önvédelemhez folyamodott, mikor futásban kereshetett volna menedéket; mai felfogásunkkal az ellenkezik, mert az egyéni jog iránti tiszteletünk nem engedi meg, hogy ily esetben büntetéssel sujtsuk azt, a ki a megtámadást visszautasitotta.» (U. o. 1. k. 266. l.)

Különbözők a szavak, de a jogalap ugyanaz. A jogalap: «a jognak tartalma». A jognak, minthogy létjogához kétség nem fér s épen azért, mert létjoga van, az önvédelmi képesség lényeges attributumát, inhærens sajátságát képezi. A minek joga van létezni, annak joga van magát fentartani, lételét védeni. E jog föltétlen. A létjog föltétlensége maga után vonja a védelem föltétlenségét, mely azért további föltételtől függővé nem tehető.

Az, hogy rendezett társadalomban a jognak védelmét a társadalom veszi kezébe s az önvédelem helyét rendesen a társadalmi védelem foglalja el, ez irányban befolyást nem gyakorol.

Mert ennek egyedüli következménye az, hogy önvédelemnek helye nincs, a hol társadalmi védelem lehetséges. De mihelyt a társadalmi védelem lehetetlen, az önvédelem azonnal s nyomban feléled. Hézagnak helye nincs, és nem lehet, mert ez azt jelentené, hogy a jog bár csak pillanatnyilag, védelem nélkül áll, tehát bár csak pillanatnyilag, életföltételét nélkülözi; ez pedig biologiai lehetetlenség. Mert az életképességnek pillanatnyi megszünése is egyenlő a halállal. A jognak megtámadása társadalmi védelmet, hol ez helyt nem foghat, önvédelmet szül, nyomban, közvetlenül, minden közbeneső terminus vagy további feltétel nélkül.

Az ellenkező felfogás visszavetné a jogtudományt onnan, a hol már 2000 év előtt állott.

Cod. lib. IX. Tit. XVI.:

2. Is, qui aggressorem vel quemcunque alium in dubio vitæ discrimine constitutus occiderit, nullam ob id factum calumniam metuere debet.

3. Si quis percussorem ad se venientem gladio repulerit, non ut homicida tenetur, quia defensor propriæ salutis in nullo peccasse videtur.

4. Si ut allegas latrocinantem peremisti, dubium non est eum, qui inferendæ cædis voluntate præcesserat, iure cæsum videri.

A támadó és a megtámadott közti viszony befolyást gyakorolhat a támadás jogtalanságára, vagyis eszközölheti azt, hogy a támadás, mely különben jogtalan volna, nem lesz az. A különben jogtalan támadás pl. nem jogtalan, ha a támadót megillető házi fegyelem gyakorlásaként jelentkezik. Ezen szempontból tehát a viszony befolyása kétségtelen, sőt annyira megy, hogy egyenesen kizárja a jogos védelmet, mely ezen viszony nélkül a megtámadottat megillette volna. De világos, hogy a viszony ezen hatást nem közvetlenül, hanem közvetve gyakorolja, az által t. i., hogy a különben jogtalan támadást jogossá tevén, a jogos védelem alapfeltétele, a jogtalan támadás hiányzik.

De ha a támadás jogtalan, a viszony a jogos védelemre módositó befolyást nem gyakorolhat. Mert a jogtalan támadás mindig jogtalan; s a jogtalan támadás ellen mindig védelemnek van helye, mert a jog védtelenül nem maradhat.

A m. kir. Curia itéletében kiemelt ethikai szempontot el lehet ismerni; de az ethikai kötelesség pusztán ezen minősége miatt még nem jogi kötelesség.

A positiv törvény szempontjából:

összevetve a Btkv 79. §-ában adott fogalommeghatározást a jogos védelemnek Carrara által felállitott föltételeivel, nem nehéz meggyőződnünk, hogy törvényünk csakis az 1. és a 3. *b)* alatti feltételeket ismerte el: a támadás jogtalanságát s a veszély közvetlenségét. A többi feltételeket a törvény mellőzte. A fenyegetett jogi jav pótolhatlanságát ép ugy, mint a veszély véletlenségét s az utóbbit ép ugy, mint a veszély Carrara értelmezése szerinti absolut voltát. A támadás jogtalansága s a veszély közvetlenségének feltétele alatt az önvédelem joga feltétlen. A német Btkv 53. §-ának e tekintetben egyforma szövegezésénél fogva, a magyar Btkv szempontjából is áll Olshausen következő értelmezése:

«Eine strafbare Handlung ist nicht vorhanden, wenn die Handlung durch diejenige Vertheidigung, welche erforderlich ist, um einen gegenwärtigen, rechtswidrigen Angriff . . . abzuwehren, geboten war.»

A miből következik:

«dass nur das entscheidend ist, ob die Handlung durch die näher qualificirte Vertheidigung geboten war, während die Anwendung des § 53. nicht dadurch bedingt ist, dass die Vertheidigung selbst behufs Anwendung des Angriffs erforderlich war, und nicht etwa ein anderes Mittel, wie namentlich die Flucht, zur Erreichung des gleichen Zweckes frei stand.»

A törvény szavai kétséget nem engednek az iránt, hogy a védelem feltétlenül szabad. Nem a védelem, de csakis a védelem határainak tulhágása büntetendő, a mennyiben a 79. §. 3. bekezdésének esete fen nem forog.

Sőt, ha a törvény nem is volna annyira világos, minden képzelhető kételyt eloszlatná épen a 79. §. harmadik bekezdése, mely csakis a védelem határainak tulhágását részesiti bizonyos föltételek alatt, büntetlenségben. Pedig világos, hogy a mint a megtámadott félelemből stb. tulmehet védelmében a szükség határain, ép ugy, sőt még könnyebben, ugyanazon indokokból védelemhez nyulhat a helyett, hogy pl. futásban keresne menedéket. Azon szellemnek, mely törvényünk kérdésben forgó §-át átlengi, egyenes megtagadása volna, ha feltételeznők, hogy ez utóbbi, sokkal enyhébb esetben, a törvényhozó a védekezőt büntetni akarta. Pedig a magy. kir. Curiának felfogása, mindazon esetekben, melyekben a megtámadott kötelességévé tétetik a szökés, kérlelhetlenül ezen eredményre vezet.

Az itt képviselt felfogást a m. kir. Curia is ismételten magáévá tette.

Igy azon esetben, melyben a jogos védelmet megállapitotta, ellentétben a kir. táblával, mely marasztaló itéletét arra állapitotta, hogy «vádlott a támadás elől kitérhetett, s hogy a támadás többek jelenlétében történvén, esetleg azok segélyét is igénybe vehette volna.» (1881. évi 370. sz. Btk. 3. k. 90. l.)

Egy másik — 1882 november 8. 13,143. sz. a. kelt — itélet határozottan kimondja, hogy a megfutamodás lehetősége a jogos védelmet nem zárja ki: «tekintve, hogy vádlott nem volt köteles az őt jogtalanul fenyegetőnek támadása előtt szaladásban keresni menekülést.» (U. o. 5. k. 176. l.)

Igaz, hogy ezen esetekben az itt szóban levő viszony nem forgott fen.

De az már alig igényel bizonyitást, hogy a viszonyok szerinti distinctióra a Btkv 79. §-a semmiféle támpontot nem nyujt. Ubi lex non distinguit, nec nostrum est distinguere. Ha lehetséges — a mint nézetünk szerint nem lehetséges — a törvény azon értelmezése, hogy a megfutamodás lehetősége a jogos védelmet kizárja, akkor ez minden esetben s nemcsak bizonyos esetekben áll. A viszonyok szerinti distinctiót a törvényből kimagyarázni lehetetlen.

A magy. kir. Curia egyébiránt egy egészen analog esetben: «már magában véve figyelmet nem érdemlőnek» jelentette ki az alsó bíróságok azon érvelését, hogy vádlott futás által menekülhetett volna. (1888 máj. 8. 3023. *Jog* 1888. évi 33. sz. melléklete.)

A jelen itélet tehát a m. kir. Curia e kérdésben már elfoglalt álláspontjával is ellentétben áll.

Dr. HEIL FAUSZTIN,
fiumei kir. ügyész.

Kilépés a szövetkezetből.

A kereskedelmi törvény 236. §-a szerint a szövetkezeti tag előleges felmondás mellett kiléphet. Hozzáteszi a törvény, hogy «ha a felmondási határidő és a kilépés időpontja az alapszabályokban meg nem állapittatott, e kilépés csak az üzleti év befejeztével, előleges, legalább négy heti felmondás után történhetik».

Mit jelent ezen intézkedés? Azt-e, hogy a szövetkezeti alapszabályok a kilépést megszorithatják és a belépő tagot kötelezhetik arra, hogy több éven át a szövetkezetben maradjon? vagy pedig azt, hogy a kilépés meg nem szorithatható, a tag évenként mindenképen kiléphet és az alapszabályok hatályosan csak az egy éven belül követelhetnek bizonyos hosszabb felmondási időt és megengedhetik, hogy nem csupán az üzleti év befejeztével történhetik a kilépés, hanem előbb is?

Mindkét felfogásnak megvannak a hivei. Az utóbbinak pártolói azt vallják, hogy a szövetkezet a szabad társulási eszmének kell hogy megvalósitója legyen, a tagok szabad mozgása elengedhetetlen kelléke, minden megkötöttség, minden merevség ellenkezik a szövetkezeti intézmények szellemével. A törvény szövegét is a maguk felfogásának támogatására hozzák fel, mert a 235. §. 1-ső mondata szabálykép kimondja, hogy a szövetkezeti tag a társaságból kiléphet az esetben is, ha a társaság egy bizonyos időre alakult, az alapszabályoknak pedig csak a felmondási határidő és a kilépés-időpontja meghatározását engedik át. Ezek szerint tehát az üzleti éven belül az alapszabályok négy hétnél hosszabb felmondási időt is követelhetnek, és megengedhetik a kilépést az üzleti év befejezte előtt is, de — a megkövetelt felmondási idő szem előtt tartása esetén — hasztalanul akarná megtiltani az üzleti év végén való kilépést. Más szóval e nézet hivei szerint a 235. §. 1-ső, a kilépést megengedő mondata absolut, a 2-ik, a felmondási időt és a kilépés idő pontját szabályozó mondata pedig dispositiv intézkedést tartalmaz.

A kik a kilépést megszorithatónak tartják, azzal támogatják felfogásukat, hogy a kereskedelmi törvény szabály szerint külön kikötéssel megmásitható, tehát dispositiv rendelkezéseket tartalmaz, a mely általános szabálytól csak a törvény világos intézkedése esetén lehet eltérni. Szerintük az évenkénti szabad kiléphetés nem essentiale, hanem naturale negotii, mely ellenkező kikötéssel kizárható. Minthogy azon tagon sérelem nem esik a kilépés megszoritásával, a ki az alapszabályok ebbeli intézkedésének elfogadásával lép be a szövetkezetbe, minthogy továbbá maga a törvény mondja, hogy az alapszabályok a kilépés időpontját megállapithatják, bizonyosnak vélik azt, hogy az alapszabályok az évenkénti kilépést hatályosan megszorithatják.

A milyen gyakorlati fontosságu, és a minő eleminek látszik e kérdés, olyan nehéz a megfejtése. A tudósok sem jutottak communis opinióra és a mi iróink közül is Nagy Ferencz a megszoritás érvényessége mellett, Neumann Ármin ellene foglal állást, mig Apáthy véleménye nem világos. Joggyakorlat sem igen támadhatott e tekintetben, mert felsőbirósági határozat közzé téve nincsen. Csak a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszéknek idevágó gyakorlatát ismerem, a mely az, hogy mindeddig jóváhagyott oly alapszabályokat, melyek a kilépést megnehezitik, igy a budapesti általános hitelegyletből 15, a magyar iparosok általános hitelegyletéből 5, a budapest-józsefvárosi kereskedők és iparosok hitelintézetéből 5 év után lehet csak kilépni. — Legutóbb azonban az ellenkező álláspontra helyezkedett és a kilépést megszoritani akaró alapszabályok jóváhagyását megtagadta.

Kétes szerkezetü törvényszakaszoknál leghelyesebb a keletkezési történetre visszamenni. Az mutathatja meg egyedül a törvényhozó akaratát, a melynek fonalán a kibontakozás lehetséges.

A mi törvényünk ide vágó szabályainak «főkép Németország megfelelő törvényei szolgálván mintául» (Indokolás, Képviselőházi irományok 1872—5, XXV. kötet, 198. lap), a német törvény keletkezése bir itt főfontossággal.

A Németországban keletkezett szövetkezetek alapszabályai kezdetben a szabad kilépésnek nagyon kedveztek. Ezzel szemben az 1864. évi mainzi gyülés azt ajánlotta, hogy a kilépés csak az üzleti év végén és előleges 4—6 havi felmondás után engedtessék meg.

Schulze-Delitzsch és a porosz képviselőház 1863-diki javaslatai különbséget tettek a határozott és határozatlan időtartamra alakult szövetkezetek közt olykép, hogy a szabad kilépést csak az utóbbiaknál engedték meg. A miniszteri javaslat azonban a különböztetést kiküszöbölte a következő fontos megokolással (közölve Parisiusnál; Erwerbs-Wirthschaftsgenossenschaften stb. 1868. 107. l.): «Az egyes tagok kilépése általában meg van engedve, akár köttetett a társas szerződés határozott, akár határozatlan időtartamra. Az erre vonatkozó közelebbi határozmányokat az alapszabályoknak kell átengedni. *Ily határozmányok hiányában* ajánlatos a kilépést megfelelő felmondási idő megkövetelése mellett csak az üzleti év végén megengedni stb.»

A képviselőházi bizottság jelentésében hangsulyozza, hogy «ha a tag határozottan kötelezte magát arra, hogy bizonyos ideig a szövetkezetben bennmarad, *természetesen a szerződésszerü időtartam határoz*». — *A felsőház bizottsága* ellentétet látott fennforogni a miniszteri és a képviselőházi bizottsági kijelentések közt és felvetette a kérdést, hogy az évenkénti kiléphetés törvényileg megállapittassék-e. Erre elhatározta annak kimondását, hogy a szövetkezeti tag kiléphet akkor is, ha a társaság bizonyos időre alakult. Ezen javaslat a felsőházban sok vitára szolgáltatott okot. A kor-

mány képviselője feleslegesnek mondta, mert világosnak vélte a kormány azon akaratának kifejezésre juttatását, hogy az évenkénti kilépés megtörténhetik akkor is, ha a társas szerződés hosszabb időre alakult is meg.

A képviselőházi bizottság ezen kijelentés daczára megmaradt előbbi véleményénél. Lasker előadó határozottan kifejezést adott a bizottság abbeli meggyőződésének, hogy, ha a tag kötelezte magát bizonyos időn át a bennmaradásra, ennek eltelte előtt ki nem léphet.

Ezen szétágazó nézetek fenforgásával jött létre a porosz 1867-iki törvény 37-ik §-a, — melyből utóbb az 1871-iki német törvény 38-ik §-a lett — és melyet, az osztrák törvény 54 és 77., a magyar törvény 235. §-ai szóról szóra átvettek. Ezen törvényszakasz ezek szerint keletkezésénél fogva magán viseli a homály és kétség jellegét, mert hiszen az azt megalkotó minden egyes közeg már eleve is más értelmezést tulajdonitott neki és más akaratot helyezett belé. Hogy ily körülmények közt mily végtelenül nehéz a törvényhozó egységes akaratát kideriteni, az szembeötlő.

Megemlitem, hogy a porosz törvényen alapuló 1869. évi bajor törvény, valamint az 1867. évi franczia törvény a kilépés megszoritását kifejezetten megengedik.

A mienkkel teljesen egyező porosz törvény keletkezésének módjából azt látom, hogy nagyon gyakran összezavarták azon körülményt, hogy valamely szövetkezet határozott időre alakult, azzal az egészen mással, hogy az egyes tagok kilépése tekintetében mily szabályok állnak. Ezen két kérdés nem fedi egymást. Lehet a szövetkezet tartama husz év, és az egyes tag kiléphet évenként. Lehet továbbá — legalább fogalmilag, — hogy a szövetkezet tartama határozatlan és az alapszabályok a kilépést csak néhány év után engedik meg. Azzal tehát egyik felfogás sem nyert, hogy a törvények a kilépés lehetőségét az esetre is kimondják, ha a társaság bizonyos időre alakult. A tagok számának határozatlanságánál fogva a szövetkezet független egyes tagjaitól, ugyanazon szövetkezet fennáll akkor is még, ha összes volt tagjai kiléptek és helyükbe ujak jöttek. Ilykép a határozott vagy határozatlan időre történt megalakulás egyrészről, az évenkénti szabad kilépés meg- vagy meg nem engedése másrészről, egymással szoros összefüggésben nincsenek.

Ezen előzmények után nagyon nehéz szilárd véleményt megalkotni, mert az ellennézet mellett mindenképen sok fog szólni. Megyőződésem mégis az, hogy a kilépés megszoritható és ez eredményre a következő szempontok juttatnak.

A törvény mondja ugyan, hogy a szövetkezeti tag kiléphet, de nem azt, hogy a kilépés évenként történhetik. Nem tartalmaz továbbá a törvény támaszpontot azon felfogásra, hogy ezen intézkedését kivételesen absolutnak kivánja tekinteni, hanem ellenkezőleg maga intézkedik olykép, hogy a kilépés időpontját az alapszabályok hatályosan megállapithatják. Wolf göttingai tanár (Endemann Handbuch stb. I. 816. l.) ellenkező nézetét főleg azzal támogatja, hogy ezen felfogás esetén a szövetkezeti tag jobban kötve volna, mint a közkereseti társaság tagja, a ki a törvényben megállapitott esetekben a társaságból kiléphet, mig a szövetkezeti tagnak ez semmikép sem állna módjában. Ezen veszélyt enyhiti azonban azon körülmény, hogy az üzletrész átruházását az alapszabályok nem szokták megnehezíteni és igy meg van adva a kilépés lehetősége olykép, hogy a tag eladja a maga üzletrészét, a mi közkereseti társaságnál természetesen lehetetlen.

Dr. GOLD SIMON.

Különfélék.

— **A második igazságügyi államtitkári állás** az igazságügyminiszternek az országos pénzügyi bizottságban tett nyilatkozata szerint a parlamenti államtitkári állás mellett az administratio állandósága érdekében szerveztetik. Ezen állás hir szerint már legközelebb lesz betöltve a budapesti királyi itélő tábla egyik ifjabb tanácselnöke *Erdélyi Sándor* által.

— **Szilágyi Dezsőről** igen jellemző módon nyilatkozott minap dr. *Bärnreither* az osztrák képviselőházban a büntetőtörvény-javaslat első olvasása alkalmával. A szónok t. i. felhozta egyebek között azt is, hogy az osztrák igazságügyminiszter eddigi fejtegetései teljesen homályban hagyják az embereket az igazságügyi ressort magasb feladatai tekintetében és azután a következőképen nyilatkozott szószerint: «E tekintetben igen közel feküdnék az összehasonlitás a szintén legutóbb kinevezett magyar igazságügyér nyilatkozataival, melyek ressortja jelentőségének geniális felfogása által tünnek ki. A magyar igazságügyér az által, hogy valamennyi nagy kérdéssel szemben, melyek ressortjával összeköttetésben vannak, állást foglalt, elérte azt, mi nélkül reform el sem képzelhető: t. i. *bizalmat és bizonyos lelkesedést szült azok iránt, a miket követel.*»

— **Birói körökből** vettük a következő sorokat.

Kétségtelen, hogy a kir. itélő táblánál felhatalmazódott restantiák feldolgozására a jelenlegi személyzet elégtelen; az igazságügy minden igaz barátja örömmel üdvözli tehát az igazságügyminiszter azon kezdeményezését, melylyel a hátralékok apasztása szempontjából a kir. tábla munkaerejét szaporitja és ekként a decentralisálandó tábla üdvös müködését az átveendő hátralékok halmazával megbénitani nem akarja. Az országgyüléshez benyujtott miniszteri előterjesztés azon része azonban, mely az ujonnan alkalmazandó táblai birákat egyedül a törvényszéki birák sorából veszi, méltánytalan; mert hallgatag azon elv szentesitését foglalja magában, hogy táblai birói állásra jogosan csak törvényszéki birák aspirálhatnak. Hát a járásbirák, kiket 3341/874. sz. miniszteri rendelet a törvényszéki birákkal egy rangfokozatba sorozott, nem képesek egy felfolyamodásu biró állását betölteni? Hiszen ez állások mindketteje egyenlő jogi ismereteket, tanulmányt, jártasságot, önállóságot igényel; e részből tehát a miniszteri előterjesztés különösebb indokokat bajosan meríthet.

Miért fosztatnak meg tehát a járásbirák az előléptetés ezen reményétől? Hogy az ezelőtt két évvel behivott kisegitő birák egyedül a törvényszéki birák sorából vétettek, az azon időben indokolva volt, mert a behivott biró helye betöltetlen maradt s ezen szempontból nem lett volna helyes a különben is kevesebb személyzettel ellátott járásbiróságokat hosszabb időre épen vezetőjétől, ezen mindenesetre kipróbáltabb erőtől megfosztani. Ezen indok azonban a jelenlegi előterjesztés védelmére fel nem hozható, mert az ujabb kisegitő birák berendelésével, az ekként megürülő törvényszéki helyek egyidejüleg betöltetnek. *Egy járásbiró.*

— **Ügyvédi körökből** vettük a következő sorokat: A kir. tábla hátralékainak feldolgozására berendelendő 30 birótól 15,000 ügy elintézését várja a kormány. E munkahalmaznak nem felelhet meg a mostani kezelő személyzet, melyet az ügymenet gyorsitása végett legalább felével kellene szaporitani.

— **Az alibunári járásbiróság** ügykezelése ellen ügyvédi körökből ujabban ismét terjedelmes panaszos levelet vettünk. Áttettük a levelet az igazságügyminiszteriumhoz.

— **Zombori Bogisich Lajos**, a budapesti kir. törvényszék érdemes elnöke, e hó 28-án ünnepli huszadik évfordulóját annak, hogy szülővárosában mint birósági elnök müködik, mig néhány hónappal később *negyven* év mult majd el azóta, a mióta az igazságügy terén müködik. Bogisich, a ki e negyven éves időszakban a joggyakornokságtól kezdve mint jegyző, főjegyző, ügyész, ügyvéd, árvaszéki elnök, az igazságügy minden ágát szolgálta, ugy hogy bő alkalma nyilt leggazdagabb tapasztalatok szerzésére, 1869 május havának 28-án lett Pest sz. k. város alkotmányos főbirájává és törvényszéke elnökévé; a bíróságok ujjászervezésekor mint miniszteri albiztos müködött, majd a pesti királyi törvényszék alelnökévé, 1879-ben a pestvidéki, 1886-ban a budapesti kir. törvényszék elnökévé lett. Elnöki müködésének kitünő eredményeit az utolsó tiz évben már elég alkalmunk volt bőven felsorolni, miért is mellőzhetőnek tartjuk azoknak egyenként fölemlitését. De ismételnünk kell, hogy müködését mindenütt rend, pontosság és gyorsaság dicséri és hogy neki rövid idő alatt sikerült elhallgatni ama panaszok legnagyobb részét,

melyeket e tekintetekben a törvényszék és az annak alárendelt bíróságok ellen fölhoztak. És ha minden baj nem talált orvoslásra, annak okát bizonyára nem a buzgó és kizárólag elnöki teendőinek élő jubilansban szabad keresni, hanem a törvénykezés rendszerében épen ugy, mint bíróságaink szervezetében. És a mit nálunk különösen ki kell emelnünk: Bogisich mindenkor különös figyelemben részesitette az ügyvédi kart, mert közvetlen tapasztalatból ismeri e karnak a jogéletben kiváló fontosságát és tagjainak nagy értelmiségét. A fővárosi ügyvédség — annak hivatalos összesége épen ugy, mint társasköre —, mely nem szokta elhallgatni a gáncsot sem, elejétől fogva elismerte Bogisichnak e téren is érdemeit és több izben kifejezést is adott azok méltatásának. Szóval: a budapesti kir. törvényszék elnöke igazán méltó amaz ovatiókra, melyekben a fővárosi jogászkörök részesitik és mi tiszta szivből óhajtjuk, hogy Bogisich még számos éven át maradjon az általa oly jelesen vezetett bíróság élén.

— **A törvényszéki elmekórtani előadásokat** mindinkább növekedő érdeklődés mellett tartja dr. *Niedermann* igazgató az országos tébolyda épületében. Különösen jól esik látnunk, hogy a tudvágy egyaránt nagy ugy a birói pálya elején álló joggyakornokoknál, valamint a hierarchia legmagasb csucsát elérteknél. Dr. Niedermann utolsó előadásában az eskórról értekezett és előadását egyes betegek bemutatásával is illustrálta. Különösen kiemelendőnek tartjuk az előadó azon megjegyzését, hogy az eskórosok által elkövetett erőszakosságokat a psychiater megzavart elmetehetségre kénytelen visszavezetni, mert az eskór minden elmezavarral kapcsolatos, minek következtében az eskór a beszámitást kizáró ok gyanánt tekintendő. A legközelebbi előadás a dühöngőket fogja tárgyazni. A hypnotismus előadása szintén szándékoltatik, feltéve, hogy a suggestiókra alkalmas hystericusok ezt lehetővé fogják tenni.

— **A budapesti tud. egyetem** jog- és államtudományi karának jutalomtételei az 1889/90. tanévre: A római és hazai jogból. (Másodszor.) A litiscontestatio a római és hazai jogfejlődésben. Jutalma a Pasquich-féle alapból 75 frt. A jogbölcsészetből. A személyiségi jogok elméletének története. Jutalma a Pauler-alapból 100 frt. A magyar közjogból. Fejtessék ki a magyar állam közjogi viszonya a monarchia másik államához, a kapcsolat kezdetétől fogva napjainkig; összehasonlitva más államoknak az ujabb történetben előforduló ideiglenes és állandó kapcsolatával. Jutalma a Schwartner-alapból 400 frt. Az egyházjogból. Fejtessék ki a pápai jurisdictio jogi természete. Jutalma a Pasquich-alapból 75 frt. A nemzetgazdaságtanból. Adassanak elő a most ugynevezett «Kartellek és Ringek» szervezete, czéljai és közgazdasági hatásai. Jutalma a Pasquich-alapból 75 frt.

Nemzetközi szemle.

— **Az osztrák büntető-törvénykönyv** javaslatának indokolása megjelent a bécsi államnyomdában. A munkálat összesen 40 oldalt tesz. Szoritkozik az indokolás annak kifejtésére, hogy a jelenlegi igazságügyminiszter miért módositotta itt-ott az előbbi javaslat szövegét.

— **Az osztrák képviselőház** elfogadta a kormány által benyujtott s a képviselőházi bizottság által több pontban módositott törvényjavaslatot az iparvédjegyekről.

— **Die Partheien im Strafprozess** czime egy kis füzetnek, melyet Hugo Meyer, a hires tübingeni tanár, legujabban kiadott. Szerző erősen megtámadja az osztrák bünvádi eljárás vádelvi rendszerét.

— **A párbajról** vaskos kötetet irt *Levi* frankfurti referendárius. (Zur Lehre vom Zweikampfverbrechen.)

— **Gierke** berlini tanár, mint emlitettük, a bécsi jogászegyletben előadást tartott a magánjog sociális feladatáról. Ezen előadás most füzetben megjelent Springer berlini kiadónál.

— **Goldschmidt** külön füzetben birálja meg a német polgári törvénykönyv javaslatát. (*Kritische Erörterungen zum Entwurf eines bürg. Gesetzbuches.* Duncker és Humblott.) Szerző azon szempontból indul ki, hogy a javaslatnak a jelen alakban való életbeléptetése nemzeti szerencsétlenség volna. A javaslat nyelvét teljesen elhibázottnak tartja ugy a jogászi præcisio, valamint a megérthetőség tekintetében. A javaslatnak rengeteg mondatai vannak (Satzungethüme); egy mondatban gyakran hat mellékmondat és némelyikében nem kevesebb mint 100 szó van.

— **Az enquête parlamentaireről szóló törvény** Olaszországban is szőnyegre hozatott a bizottságok s polgárok közti viszonyok tekintetében. Főbb pontjai: 1. Mindenkit, ki felvilágositást adhat, beidézhetnek s kikérdezhetnek. 2. Jogosultak magánházakba bemenni, ott szemlét tartani, okiratok előmutatását követelni. 3. E jogot egyes tagjaikra ruházhatják. 4. A bizottsági tagok sértegetései, a tanuk és szakértők visszaélései a büntető törvény szerint fenyitendők a jury hatáskörében. 5. Ha valamely választásra nézve neveztetik bizottság, a birói eljárás a kamara alakulásái gfelfüggesztetik.

Igy megy át ezen ügy az alkotmányjogból a köztörvényekbe, melyek meghatározzák a polgárok jogait, s ezek határait szemben a parlamenti bizottsággal. A felsorolt jogokat az enquête-törvény ellenzői sem vélik a bizottságoktól megtagadhatni; de nem tartják megengedhetőnek, hogy a képviselőház többségének egyszerü határozata, szeszélye irányozhassa kényszerrel a polgárok cselekedeteit s a végrehajtással felruházott bizottság kezeibe tehesse le azok szabadságát s jólétét. Belgiumban mint Angliában is az alkotmány megadta azon jogokat, de az enquête-bizottságok ebbeli hatáskörének meghatározására külön törvény nem hozatott. hanem esetenkint a concrét körülményeknek megfelelő törvény alkottatik. Mások azonban e rendszert nem tartják utánozhatónak; mert a megbizás csak a kamarától eredhet, ennek kezdeményezése alapján; a parlamenti ellenőrzést pedig lehetetlen azon esélyek- s nehézségeknek kitenni, melyeknek a javaslat sorsa kitéve szokott lenni. Másrészt midőn csak törvény biztosithatja a polgárok jogait a parlamenti többség visszaélései lehetősége ellen: az esetenkint történő meghatalmazás azon biztositékot egyenesen a ház többségének önkényére bizná és ez vezetne a képviselőház valódi omnipotentiájára. (*Revue de Droit.* 1888. II. Livr.) —*sz.*—

— **A præventio Angliában.** Lapunk utóbbi számaiban Krajcsik Soma és Gruber Lajos megismertették olvasóinkkal azon intézetek szervezetét, melyek Angliában ugy a bünös, valamint az elhanyagolt gyermekek számára különkülön léteznek. E tekintetben most előttünk feküsznek az 1887-ki adatok, melyekből azt látjuk, hogy ez évben Angliában 56 kényszernevelő-intézet (fiatal bünösök számára) és *169 javitóiskola* (elzüllött gyermekek számára) létezett. Amazokban 6127, emezekben 20,940 gyermek volt elhelyezve. Ezen intézetek költségei az emlitett évben következők voltak: A kényszernevelő intézetekhez az állam hozzájárult 800,000 frttal aranyban, a többi a szülők hozzájárulásával, *községi pótlékokkal* és önkénytes adományokkal lett kiegészitve ugy, hogy a kényszernevelő-intézetek összes költségei *6.125,000 frtot* aranyban tettek ki. A javitó-intézetek költségeihez az állam 1.864,000 frttal aranyban járult és a szülők hozzájárulásával, adópótlékokkal és önkénytes adományokkal fedezték az összes költségeket, melyek számszerüleg kitettek 3.377,000 forintot aranyban. Az állam és a társadalom Angliában az igazságügynek ezen ágára tehát *tizedfél millió* frtot (aranyban) szentelt. Ebből az államra esik 2.664,000 frt aranyban. De a siker meg is felel a költségeknek. Mert az 1861—1887. esztendőig terjedő időközben az elitélések fokonkinti apadását észlelhetni, és mig Angliában az 1861-ben *8800* fiatal bünös lett elitélve, addig ezen elitélések száma az 1887. évben már csak *4800-at* tett ki. Ilyen bámulatos hatást érnek el a gyakorlati észjárásu angolok, kik a büntettek forrását erélyesen bedugják és kik a bünösök ujonczozását socialis alapon minél inkább apasztani képesek.

—

A mellékleten közöljük a Magyar Jogászegylet börtönügyi bizottságában a büntetési rendszer reformja iránt folytatott vitát.

Irtások.

102.

A pénzügyminiszteriumban meghagyhatnák a pénzügyi igazgatóságoknak, hogy a fizetési meghagyások elleni felebbezések elintézését tárgyazó végzésekben felemlitsék és tüzetesen körülirják az ügyet és az ügyfelek neveit, melyekben a lelet felvétetett. Mert jelenleg csak a fizetési meghagyásra történik hivatkozás, mi által mindig utánjárások származnak. A pénzügyminiszter ur e tekintetben hálára kötelezné az ügyvédi kart.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (VIII. József-körut 41. sz.)
Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (IV. Zöldfa-utcza 31. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (IV. Egyetem u. 4. sz.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

Huszonnegyedik évfolyam. 22. SZ. Budapest, 1889. május 31.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐI IRODA: *József-körut 44-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Büntetési rendszerünk reformjához. Dr. FAYER LÁSZLÓ egyetemi rk. tanártól. — A kir. közjegyzőség reformja. Dr. BLUM JÁNOS kir. közjegyzői helyettestől. — Házassági vagyonjogunk átalakulása. Dr. SIPOS ÁRPÁD nagyváradi jogakadémiai tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* Bevégzett testi sértés vagy annak kisérlete? Dr. MÓDER TIBOR kir. táblai fogalmazótól. — Az informatio. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle. — Irtások.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A budapesti kir. tábla elvi jelentőségü határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Azon előfizetőink, kik a két héttel ezelőtt szétküldött 1887. és 1888-iki igazságügyi rendeleteket nem kapták volna meg, sziveskedjenek azt a kiadóhivatalnál reklamálni.

Büntetési rendszerünk reformjához.

Tisztelt ellenfeleim a mult számban közölt beszédeikben oly erélyes és látszólag sikeres támadást intéztek javaslataim ellen, hogy észrevételeiket — a tárgy fontosságánál fogva — hallgatással nem mellőzhetem.

Dr. Illés Károly némi részben közeledik álláspontomhoz. Mig első felszólalása szerint a minősitett lopások tekintetében a magyar törvény enyhébb mint a német, addig most igy formulázza tételét: a magyar törvény e tekintetben legalább is *nem szigorubb* mint a német.

Ezt örvendetes tudomásul veszem. Ki tudja, nem áll-e be ujabb közeledés, ha t. ellenfelem az általam ezuttal mondandókra is kiterjeszti figyelmét.

Szemügyre kell vennem különösen Dr. Illés Károly ur azon tételét, hogy a német törvény magas maximumának tetemes befolyása van a minősitett lopás büntetésének sulyossá tételére.

Szerinte «a német bíróságot a tiz évi maximum arra utalja, hogy a lopás legsulyosabb eseteinek büntetését aránylag szigorubban szabja ki, s minthogy épen azok az esetek, melyek a mi törvényünk szerint fegyházzal büntetendők, a legsulyosabb beszámitásuak, ezek megbüntetésénél a német biró nemcsak hat hónapra le nem száll, hanem rendszerint több évi fegyházat alkalmaz; dr. Fayer László ellenkező feltevése egészen önkényszerü s a német judicaturából megczáfolható».

Minthogy e szerint Dr. Illés Károly ur azon állitásomat, hogy a német biró itéletei a minimum körül mozognak, egyenesen tagadja és önkényszerünek mondja, kénytelen vagyok a tüzetes bizonyitás terére lépni.

A hivatalos német bünügyi statisztika *(Kriminalstatistik. Bearbeitet im Reichsjustizamt und im Kaiserlichen Statistischen Amt)* adatai szerint 1882-ben a minősitett lopás (schwerer Diebstal) büntetései következőleg oszoltak meg:

három havi fogház	23·72%,
három hónaptól egy évig fogház	47·83 «
egy évtől két évig	5·08 «
két évnél magasabb fogház	0·86 «
egy évtől két évig fegyház	16·02 «
két évtől öt évig fegyház	5·39 «
öt évi fegyházon felül	0·99 «

Következik ebből, hogy:

1. egy évnél kevesebbet kapott 70·83%,

2. az eseteknek *több mint két harmadában* a rendkivüli büntetési tétel alkalmaztatott,

3. öt évnél hosszabb tartamu büntetés nem egész *egy százalékban* szabatott ki.

Vagyis a magas maximumnak és a magas «középmértéknek» befolyása ezen évben ugyszólván semmi volt.

A későbbi években szintén nem igen változott a büntetések arányszáma. Mint a Holtzendorff-Jagemann-féle börtönügyi kézikönyv irja, 1884-ben a *visszaesési* egyszerü lopásokra, mint a minősitett lopások egyik kategoriájára, kimondatott:

három hónaptól egy évig fogház	53·76%,
két évnél rövidebb fegyház	22·53 «
két évtől öt évig fegyház	12·01 «

ámbár a maximum itt is 10 év.

Legérdekesebb azonban, hogy a büntetés-kiszabások összeredményét ezen munka következőleg jellemzi:

«Das Gesammtbild von der Art und Hőhe der erkannten Strafen wird vom Reichs-Justizamte dahin characterisirt, dass die zur Anwendung gebrachten Strafmaasse in ihrer überwiegenden Mehrzahl sich von den geringsten, in dem gesetzlichen Strafrahmen zulässigen Strafmaassen nur wenig entfernen und dass sie der oberen Grenze dieses Rahmens sich nur sehr selten nähern.» (II. 522. l.)[1]

Azt hiszem, kimutattam, hogy a német judicatura, a minősitett lopásra nézve és egész általánosságban is, sokkal enyhébb mint Dr. Illés Károly ur és talán sokan mások nálunk eddig hitték.

S a ki a fentebbi adatokat összeveti a magyar judicaturával, ugyanazon eredményre fog jutni, mint midőn mult alkalommal a magyar és az osztrák közt párhuzamot vontam. A mi különösen a lopásokat illeti, (melyek a delictumok 55%-át képezik), a magyar gyakorlat 1884., 1885. és 1886-ban a Statistikai Évkönyv szerint a következő képet tünteti fel:

Büntett: vétség.

	1884.	1885.	1886.
Lopás büntette	4889	5004	4630
« vétsége (tvszék)	1904	1722	1862
« vétsége (jbság)	10966	11277	10851

Büntetések.

(Törvényszékek.)

10 évi fegyház	5	2	15
5—10 évi fegyház	134	124	145
5—10 évi börtön	14	7	17
2—5 évi fegyház	1619	1638	1503

[1] Ugyane munka következőket irja a franczia igazságszolgáltatásról: «Die gleiche Vorliebe für niedere Strafen, wie in Deutschland, hat auch bei den Tribunalen in Frankreich bis auf die jüngste Zeit vorgewaltet. Die Verhältnisszahl der von den Französischen Gerichtshöfen ausgesprochenen Verurtheilungen zu Gefängniss-strafen von mehr als 1 Jahr ist seit 1851/55—1874 von 60% auf 30% zurückgegangen. Im Jahre 1881 trafen auf 63,294 Individuen, welche schon Gefängnisstrafen erstanden hatten, nicht weniger als 59,090 Fälle (93%), in welchen *neuerlich* auf Strafen von 6 Tagen bis auf 10 Monate erkannt wurde, und im Jahre 1882 erfolgten nur 5754 Verurtheilungen zu mehr als 1 Jahr Gefängniss, während die Zahl der geringeren Strafen 115,149 betrug.» (E mellett a büntetés *felét* el is engedik, ha bent jól viseli magát az illető.)

	1884.	1885.	1886.
2—5 évi börtön	215	215	203
2—5 évi fogház	16	13	5
1—2 évi börtön	757	684	677
1—2 évi fogház	91	73	85
6 hó—1 évi börtön	1981	2000	1752
6 hó—1 évi fogház	244	274	308
1 hó—6 havi fogház	1175	1127	1156
14 napi—1 havi fogház	243	267	325
1 napi—14 napi fogház	289	295	286
Pénzbüntetés, mint főbüntetés	10	7	11

Büntetések.

(Járásbíróságok.)

1 hó—6 havi fogház	1708	1787	1627
14 napi—1 havi fogház	2819	3243	2907
1 napi—14 napi fogház	6358	6157	6247
Pénzbüntetés, mint főbüntetés	81	90	70

A százalékos összehasonlitás ugyan a német biráskodás eredményeivel nagyon meg van nehezitve az által, hogy a német statisztika a minősitett lopásnál a három hónapot veszi szétválasztó pontul, a magyar törvény pedig a hat hónapot, továbbá mivel a törvényszékeknél megállapitott vétségekre nézve nem tudni, vajon ezek mily hányadban eredeti lopási vétségek és mily hányadban lopás büntettéből correctionalizált vétségek. Annyi azonban bizonyos, hogy a magyar gyakorlatban igen erősen van képviselve a két éven felüli fegyház (ill. két éven felüli börtön), mely büntetési tétel a német itéletekben elenyésző csekély százalékkal jelentkezik.

S ez jellemző vonása a két judicaturának. A német, daczára annak, hogy maximuma magas, nem alkalmaz sulyos büntetéseket, mert a minimum alacsony; a magyar pedig, daczára annak, hogy a maximuma alacsony, sulyos büntetéseket alkalmaz, mert a minimuma magas. —

Szól dr. Illés Károly ur a belga büntető-törvénykönyvről is. Hangsulyozza, hogy ott a rendes minimum még magasabb, mint a magyar törvényben. Itt azonban szemelől téveszti, hogy a belga törvény alapján az enyhitő körülmények figyelembe vétele meg van könnyitve a birónak az által, hogy a 79. §. az enyhébb büntetési tétel alkalmazásához csak azt követeli meg, hogy enyhitő körülmények forogjanak fen (S'il existent des circonstances atténuantes); holott a mi 92. §-unk gátakat emel az alkalmazás ellen azzal, hogy nagyszámu vagy nyomatékos enyhitő körülményeket követel.

S itt felelhetek dr. Balogh Jenő azon feltevésére, mintha én a 92. §-t megtámadtam volna. Távol van tőlem, hogy a 92. §-ban foglalt rendszer ellen a fenálló körülmények közt bármit felhoznék. A mit tettem, az arra czélzott, hogy e rendszer a maga teljében hatályossá váljék. Ha Belgiumban, honnan a 92. §. eszméje vétetett, nem emeltek korlátokat az enyhités ellen, ugy az nálunk sem volt indokolt, — mint a következés meg is mutatta.

A mi pedig dr. Balogh urnak azon észleletét illeti, hogy a kodex ezen legerősebb része ellen intézett (állitólagos) támadásom nem volt sikeres: erre is röviden válaszolhatok.

Kivánatosnak tartottam volna, hogy büntetési rendszerünk reformja iránt a felszólalás nálamnál illetékesebb egyén által történjék; de miután azt láttam, hogy a revisionális vita oly mederben vergődik, mely bünügyi kodifikatiónk helyes irányu fejlődésének árt, kötelességemnek tartottam megkisérelni, nem tudnám-e megjelölni az utat a kibontakozásra. Felvetettem a minimumok leszállitásának kérdését, a belgiumi feltételes itéletek behozatalát, a pénzbüntetésnek kényszermunkában leróvhatását, stb. Hogy sikerült-e czélzatom, ma még nem itélhető meg.

De biztositom dr. Balogh urat, hogy engem előadásom megtartásánál a kodexben letett és általam nagyra tartott intézmények iránti őszinte rokonszenv vezérelt. Mert azt vallom elvemül, hogy nem a reform merev negatiója teszi az intézményeket állandókká, hanem az idők folyamán szerzett tapasztalatok gondos figyelembe vétele.

S a külföldi büntető kodexek példája e tekintetben határozottan mellettem szól.

A franczia és a belga büntető-törvénykönyvek a miatt oly hosszu életüek, mivel egyes fejezeteik többször keresztülmentek részleges módositásokon. A német büntető-törvénykönyv novellát kapott — igaz, hogy nem helyes irányut — életbe léptetésének hatodik évében. A hollandi büntető-kodexet pedig szerzőjének *Moddermann*-nak hozzájárulásával módositották mielőtt életbe lépett, a vacatio legis alatt...

Dr. FAYER LÁSZLÓ.

A kir. közjegyzőség reformja.

I.

A kir. közjegyzőség betöltése.

Uj igazságügyminiszterünk sokat és méltán emlegetett pozsonyi levelében jövendő müködésének programmját adván, a kir. közjegyzőség reformjáról tüzetesen nem emlékezett ugyan meg, de általában kimondotta azt, hogy ugy az igazságügyi administratio, mint a birósági szervezet és *az igazságszolgáltatás egyéb szerveinek reformja* keresztülviendő lesz.

Hogy a kir. közjegyzőség reformra szorul, az kétségtelen, mert alapjában már az 1874. XXXV. tcz. nem alkotta meg ugy, a hogy egy modern államban azt megalkotni kellett volna, a 1886. VII. tcz. pedig csak rontott ezen állapotokon. Ezen utóbbi törvény novella alakjában lévén tartva, a tényleges közjegyzői törvény is — sok más törvényeink mintájára — férczmü, s ha hirneves uj igazságügyminiszterünk nem csupán jogi codificatiónkat és igazságügyi szervezetünket, hanem még a méltán ázsiainak elnevezett közigazgatásunkat is modern szellemben hozott törvények által akarja ujra teremteni: — ugy a kir. közjegyzőségről is egységes, uj törvény alkotását bizonyára fölveendi teendői sorába.

A jelenleg egymást részben hatályon kivül helyezőleg, részben kiegészitőleg érvényben levő 1874. XXXV. és 1886. VII. tczikkek egyik főhiánya mindjárt az 1874. XXXV. tcz. 2. §-át módositó 1886. VII. tcz. 1. §-a. Ezen szakaszszal meg lett változtatva a régi törvény azon intézkedése, hogy az igazságügyminiszter a kir. közjegyzőket csupán a helyettesek közül nevezhette ki, s kimondatott a legnevetségesebb és legszomorubb igazságtalansággal az, hogy ezentul kinevezhető minden négy éves biró, ügyész vagy ügyvéd, ha bár egy napig sem volt közjegyzői gyakorlaton, — s ezzel egyszerre az is, hogy az előzőleg már két évig közjegyzői gyakorlaton lennie kellett helyettes csak további két évi közjegyzői gyakorlat által nyeri meg a kellő képességet a kir. közjegyzői állásra. A nagyon is nehezen, mert csakis huzamosb időn át tartó müködés által, szinte öntudatlanul, szokásszerüen megszerezhető föltétlen biztosság a számos közjegyzői formalitások betartására, mely egyedüli értelme és alapja a közjegyzői intézménynek — ezen szakasz által nemcsak teljesen félrelöketett, hanem egyuttal azon egyén, ki jogi tanulmányai befejezése után pályát választva, a csakugyan nagy fáradozásokat igénylő és lelkiismeretes egyénnél bizony nem igen fényes bevételeket nyujtó közjegyzői pályára lépett, jogtudor és ügyvéd lett, van 2—3 évi közjegyzői gyakorlata, mi által más jogi pályáról s ügyvédi önállósulhatásról lemondott, — ezen szakszerüen közjegyzőnek kiképzett, s főnökét a kir. közjegyzőt gyakran hónapokig tényleg helyettesitő s igy önállóan közjegyzőként müködő egyén, ez nem képes még a kir. közjegyzői hivatalra, mert ennek a jelenlegi törvény szerint még mint helyettesnek is további 2 évig kell *közjegyzői* joggyakorlaton lennie, — de azon négy éves biró vagy ügyész, kit hivatalában nem használhatnak, vagy azon négy éves gyakorló ügyvéd, ki ügyefogyottsága miatt e pályán megélni nem bir, de van protectiója, — az képes ezen szakszerü formai

begyakorlást kizárólag igénylő kir. közjegyzői hivatalra, bár talán nem is látott még életében közjegyzői okiratot!

Ezen hallatlanul absurd törvényszakasznak lett azután két gyászos következménye. Az egyik az volt, hogy mindjárt életbeléptetése után derüre-borura neveztek ki minden közjegyzői gyakorlatot nélkülözőket sub titulo négy éves ügyvéd, kir. közjegyzővé, — köztük olyant is, kinek kineveztetéséhez tömérdek szó fér. A másik következmény az volt, hogy a joggyakorló ifjuság nem megy többé közjegyzői jelöltnek, a mennyiben józan észszel csak nem teheti magát ki azon szégyenteljes és borzasztó állapotnak, hogy mindenféle máshonnét kikopott urak által prætereáltassék, — minek további káros folyománya az, hogy a kir. közjegyzők ma már kötéllel sem birnak begyakorlott szakembereket fogni.

De a legsajnosabb és legkárosabb következménye ezen szakasznak az, hogy mig a régi törvény épen azt célozta, hogy szakképzett generatio neveltessék a helyettesekben s ezért kimondotta, miszerint csak két évig lesznek ügyvédek és birák kinevezhetők, azontul pedig csak helyettesek; most már állandóvá van téve a semminemü közjegyzői gyakorlattal nem biró urak kineveztethetése, s igy állandóvá van téve a kapkodás, slendrián és dilettantismus, mely nem csupán a feleknek okoz gyakran tetemes károkat, hanem az igyen károsultak által a károsító kir. közjegyző ellen inditott perek és terjesztett elégületlenség által magát a kir. közjegyzői intézményt fogja hova-tovább a községi jegyzők niveaujára lesülyeszteni.

A novella ezen átkos szakaszát azon phariseusi mondással iparkodtak annak idejében a képviselőház igazságügyi bizottságának tárgyalási alkalmával megindokolni, hogy a jogi szakokat nem szabad oly ridegen egymástól elkülöniteni, s a jogászoknak az egyik szakból a másikba való átlépés nem nehezithető meg annyira, hogy p. o. egy már négy éves ügyvéd csak ugy lehessen kir. közjegyzővé kinevezhető, ha előbb egy vagy két évre beáll segédnek valamely kir. közjegyző irodájába, mert egy már négy év óta önálló uri embertől méltányosan nem kivánható, hogy magát ennyire lealázza. Sőt Rupp Zsigmond kir. közjegyző ur az első közjegyzői törvényről irt jeles commentárjában szintén előnyösnek tartaná ezen átléphetés engedélyezését, mert ugymond a kir. közjegyző is esetleges leköszönése után lehet biró, ügyész vagy ügyvéd, miért ne lehessenek jeles ily egyének kir. közjegyzők is! Ez igy theoretice nagyon szépen és liberálisan hangzik ugyan, de ha a kir. közjegyzői intézmény és a közönség követelményeit veszszük figyelembe, kell hogy mindez szétfoszoljék!

Eltekintve attól, hogy a valóban és talán egyedül mintaszerü osztrák közjegyzői törvény is kizárja ezen szabad átléphetést, — ez önmagában sem bir alappal. Lehet valaki a legügyesebb és jogilag legképzettebb biró, ügyész vagy ügyvéd, s ha kinevezik kir. közjegyzővé, nem lesz képes a legegyszerübb okiratot sem fölvenni, mert nem ismeri az egyedül huzamosb gyakorlat által mintegy csakis gépszerüleg elsajátitható közjegyzői szigoru formákat. Ha kineveztetéséig és hivatalba lépéséig pár héten át még ugy betanulja is a közjegyzői törvényt, még sem lesz képes erre. Ez ép oly állapot, mint midőn a debutáló szinész szerepét jól betanulta ugyan, de mert először lép a lámpák elé, lámpalázba esik, s fölsül. A ki ezt el nem ismeri, annak fogalma sincs a kir. közjegyző gyakorlati müködéséről.

De különben más jogi szakoknál sincs meg az a sokat hangoztatott ugrásszerü átléphetés! Vegyük csak az ezen átléphetést kierőszakolt s különben is a leginkább frequentált ügyvédi szakot. Ebbe sem léphet ám át bármilyen volt biró például, mert biráink nagy része nem bir ügyvédi oklevéllel, hanem a gyakorlati birói vizsga alapján neveztetett ki, s igy ügyvéddé ez is csak ugy lehetne, ha utólag 1[1]/ évig ügyvédi joggyakorlatra belépne s azután letenné az ügyvédi vizsgát! Hát ez nem lealázás?! — Még sokkal nagyobb — ha ugyan amaz is az, vagy joggal annak nevezhető lenne! Pedig sokkal észszerübb lenne a bizonyos ideig itélő biróként müködött egyénnek ez alapon utóbb az ügyvédkedést engedélyezni, mint a négy éves biró, ügyész vagy ügyvédnek a közjegyzőséget. Mert az itélő biró sok perben itélt, sok (gyakran az émelygésig sok) ügyvédi periratot volt kénytelen átolvasni, sommás perekben és bünügyi tárgyalásban kevés jó és sokkal több rosz perbeszédet hallott, ha ugyan oda figyelt stb. s igy inkább érthet esetleg a felek érdekeinek védelmezéséhez, mint a közokiratokat számtalan formalitásaikkal soha föl nem vett négy éves biró, ügyész vagy ügyvéd, — ezek fölvételéhez érthet! Ez ellen hallottam azon rosz indok fölhozását, hogy a biró gyakran jön azon helyzetbe, hogy a kir. közjegyző közokiratát fölülbirálja s az ügyvéd abba, hogy azt megtámadja, hiányait föltárja, mi sikerült is néha neki. A ki ezt indoknak tekinti, az ugyan tévutakon jár, mert az nem veszi tekintetbe azon óriási különbséget, mely fönforog azon két különböző feladat közt, midőn t. i. egy már eleve roszként a biró szemei elé állitott közokiratra kell az itéletet kimondani s okkal móddal meg is indokolni, vagy egy a fele érdekébe ütköző közokiratot jó vagy rossz indokok alapján hiányos vagy semmisként a biró szemei elé állitani; másrészt midőn a kir. közjegyzőnek az őt gyakran egymásután sürgetőleg megrohanó felekkel mégis a szigoru formák betartásával és a beltartalmára nézve is jogilag helyes közokiratokat kell gyorsan fölvennie. A különbség körülbelül olyan, mint a műbiráló és a szinmüvész közt, s azt hiszem, senki sem fog egy bármily jeles kritikust tragikai hősszerelmesként vagy egyáltalában szinészként alkalmazni akarni. A ki ezt föltétlenül el nem ismeri, az ismét csak fölületesen itél és nincs absolute semmi fogalma a kir. közjegyző gyakorlati müködéséről.

Ha tehát azt akarjuk, hogy kifogástalan legyen kir. közjegyzői intézményünk, ugy vissza kell térnünk az 1874. XXXV. tcz. 2. §-ára s ki kell mondanunk, hogy kir. közjegyzővé csak a helyettesek nevezhetők ki. Ha pedig — a mi a novella 1. §-a mellett szintén föl szokott hozatni — valamely szegény vidéken levő kir. közjegyzői állásra egy helyettes sem pályázik, ugy legyen az illetékes közjegyzői kamara egy második pályázat kiirására kötelezve s ha erre sem jelentkezik egy helyettes sem, akkor ez biztos jele annak, hogy ott csakugyan lehetetlen egy kir. közjegyző tisztességes megélhetése s ezen esetre bizonyos állami subventio biztositása mellett 3-ik pályázat volna kiirandó, melynek eredménytelensége esetén az igazságügyminiszter jogositva legyen az illető kamara területén müködő s a kamara által hivatalból fölterjesztendő helyettesek közül bármelyiket, s ha ott nincs helyettes, a szomszédos kamarák területéről is kinevezhetni.

Mindezen esetek azonban soha sem fognak bekövetkezni, mert hirhedt novellánk egyetlen üdvös intézkedése, t. i. a közjegyzői okirati kényszer kiterjesztése s a hagyatékoknak kötelezőleg a közjegyzőkhöz utalása, minden közjegyzői állásnak megadta a létezés lehetőségét. Alább pedig lesz alkalmam ezen intézkedések további szükségszerü kifejlesztését és más hason intézkedések behozatalát megbeszélni, s igy a tisztes megélhetés még a kir. közjegyzői állásoknak ezen kifejlesztések és uj intézkedések igényelte szaporitása esetére is biztositva lesz minden egyes kir. közjegyzőre.

A régi törvény 3. §-a is annyiban módositandó lenne, hogy legalább a fővárosi kir. közjegyzőkre s esetleg a vidékiek közül a kamarai elnökökre nem kellene a képviselői incompatibilitást föntartani. Eltekintve ugyanis attól, hogy a kir. közjegyzői kar a képviselőházban ezen szakasz folytán nem is lehet képviselve s igy érdekeit meg nem védheti, mit a novella megalkotásánál gyászosan tapasztaltunk, számos,

a mindennapi jogi forgalmat érdeklő törvényjavaslat tárgyalásánál a képviselőházban ülő kir. közjegyzők oly érveket vethetnének latba, melyeket az inkább egyoldalu ügyvédek vagy a theoretikus jogtanárok föl sem hozhatnak. A fővárosi kir. közjegyzők és a vidéki kamarai elnökök pedig amugy is mindig tartanak helyettest s igy megfelelhetnének képviselői hivatásuknak, még talán jobban mint akárhány szakhivatás nélküli honatya. Különben Ausztriában is bármely cs. kir. közjegyző lehet a birodalmi tanács képviselőházának tagja.

Egyebekben föntarthatók lennének a kir. közjegyzőség betöltéséről szóló fejezetben előirt jelenlegi intézkedések a kinevezést, biztositékot, irodamegnyitást, eskületételt stb. illetőleg. Csupán a régi 5. §. helyén ki kellene már a törvényben mondani, hogy minden kir. járásbiróság székhelyén okvetlenül állittassék kir. közjegyzőség is, s csak a mennyiben egy és ugyanazon járásbiróság területén két vagy több kir. közjegyzői állás lenne rendszeresitendő, ezt legyen jogositva az igazságügyminiszter az illetékes közjegyzői kamara, kir. járásbiróság, kir. törvényszék és gyámhatóság meghallgatása mellett meghatározni.

Dr. BLUM JÁNOS.

Házassági vagyonjogunk átalakulása.[1]

A hitbér vagy kelengye (dos) a második vagyoni kérdés a házasfelek között, s jelenti azon jutalmat, mit a nő házastársi hüsége fejében férje javaiból követelhet. A szerződési hitbérről (dos scripta) nem szólok, mert abban a felek egyezménye a törvény, csupán a törvényes kelengyéről.

Ennek mértéke attól függ, milyen társadalmi rendhez tartoznak a házasfelek s a nő részére biztositva volt a férj javaiból, ha az természetes halállal mult ki, párbajban vagy harczban elesett, sőt még akkor is, ha főbenjáró bünt követett el, a minek fej és jószágvesztés volt a büntetése; a vagyonelkobzás vagy háromlás a nő törvényes hitbérét nem érintette, s ezt csak házasságtörés által veszithette el. Egybekelés után a férjnek e tartozása — mint Frank mondja — «bizonyos és erőteljes, csakhogy, mivel hitszegés miatt el is veszhet», — ez pedig a házasság tartama alatt később is bekövetkezhetik, — «a házasság ideje alatt nincs oka az asszonynak, hogy kelengyéjét kérje». Igy hát ez a férj hagyatékából követelhető s ez esetre is szólanak az azt biztositó törvények.[2]

A harmadik az özvegyi jog (jus viduale), azon haszonélvezet, mely a nőt özvegysége alatt férje javaiból illeti. Legrégibb törvényünk által biztositott joga az özvegy nőnek, s jogunk lovagiasságáról nagyobb mértékben tanuskodik, sem mint igazságosságáról.

«Az özvegy a gyermekek gondozása fejében a férj javainak élvezetében marad, ha pedig gyermekek nincsenek, mig férjhez nem megy, a birtokot megtartja, azzal szabadon bánhat, s azok csak halála után szállanak a férj szülőire vagy a koronára»; igy legrégibb törvényünk.[3]

Ilyen, sőt ezen tulmenő szellemben fejlett ki az özvegyi jog intézménye. Tudjuk, hogy a nő e czimen minden férje hagyatékához tartozó javak haszonélvezetében marad; még leszármazó törvényes örökösökkel szemben is érvényes e jog, s ezek az özvegyi jog megszoritását kérhetik ugyan, de annak megállapitásáig az egész hagyaték haszonélvezete az özvegyé. Végrendeleti örökös vagy utóörökös kinevezése által a férj hiába próbálja megcsorbitani az özvegyi jogot, mert a végrendeleti közvetlen vagy utóörökössel csak ugy, mint a hagyományosokkal szemben is érvényesitheti az özvegy jogát; annak megállapitásáig szintén az egész hagyaték élvezetében marad s a jótékony vagy kegyes czélu hagyományok a pör kimeneteléig várhatnak. Az özvegyi jog teljes mértékének megállapitását nem akadályozza azon körülmény, hogy az özvegy nő a hagyatéki javak bizonyos részéből hitvestársi vagy özvegyi örökösödés, törvényes vagy épen szerződési kelengye czimén örököl.[1]

Ezek oly rendkivüli jogelőnyök, mik inkább csodálkozásunkat mint helyeslésünket érdemlik meg. Ha az ember tulzásokban lelné kedvét, azt lehetne mondani, hogy a nő, ki mit sem tartozik hozni férje házához, annak hagyatékából csaknem mindent elvihet!

Feltünő, hogy mig ezen házassági vagyoni kérdésekről régi és legrégibb törvényeink szólanak, addig a közkeresményről [2]— mintha nem léteznék — hallgatnak; mindössze a régi selmeczvárosi, tehát particularis jogban találunk egy ilyesmire emlékeztető helyet.[3] Pedig régi eredetét eléggé bizonyitja azon körülmény, hogy Werbőczy hármas könyvében, a hol az ő korát megelőző régi szokásjogok vannak feljegyezve, már meglehetős dogmatikai fejlettségben találkozunk azzal; mind a mellett országos törvényeink ügyet nem vetettek reá, a minek magyarázatához kevés szó kell.

A közkeresmény — mint törvényes vagyonközösség — csupán a házasság alatt szerzett javakat jelentette, és csak a jobbágyi s városi polgári rendhez tartozó házastársaknál volt érvényes; a földmüves és kézmüves felesége urának nehéz munkájában segithetett s a keresményben részesült.

Lehet-e rosz néven venni Werbőczy «populus» ától, a honvédelem terheit viselő, s ennek fejében — a kiváltságokon kivül — a törvényhozási joggal felruházott fő- és köznemesi rendtől, ha nem törődött oly kérdéssel, mely ugy hivatása, mint életviszonyaitól egyaránt távol állott? «Őseink — mondja Werbőczy — a birtokokat közönségesen katonai szolgálattal és vérontással keresték és szokták keresni most is»; az ily szolgálattal keresett birtokban a nők nem részesültek, mert «hisz nők és leányok fegyverrel katonáskodni s az ellenséggel verekedni nem szoktak».

Ez ugy hiszem világos. Megmagyarázza, hogy a nemesi rend tagjai mily szolgálattal keresték birtokaikat, érthetővé teszi, hogy a nők, kik e honvédelmi munkában nem segithettek, a keresményben sem részesültek; igy hát ez a munkás alsóbb rendek ügye volt, melyről — mint Werbőczy mondja — neki «nem feladata szólani». Pedig mégis szólott, mert a közkeresmény intézménye a törvényhozás közönye daczára ugy megerősödött és kifejlett, hogy a Tripartitum ugyancsak terjedelmesen kénytelen foglalkozni azzal; sőt behatol a nemesi rend jogéletébe is, persze csak kivételkép, alkalmazkodva és tekintettel a nemes nők helyzetére, de ez esetekben aztán a többi munkás osztályokéhoz hasonló jogi következményekkel. A mint — még Werbőczy idejében is — szabály szerint egy jó kardvágás s csak kivételkép volt munka vagy vállalkozás a birtokszerzés módja, ugy a szabály továbbá is az maradt, hogy a nő nem részesül férje bármikép keresett javaiban, s ilyesmi csak kivételkép fordult elő az ingatlanoknál, ha az adományi vagy az örökvalló oklevelekbe a nő neve is beiktattatott; ezen esetekhez aztán az analogia alapján döntvényeink még hozzácsatolták a házassági szerződés, továbbá a coaquisitio azon eseteit, midőn a nő vagyona képezte a közkeresmény alapját, stb. Ingókban a nemes neje is lehetett kereső társ, minthogy ezekről leveleket fölvenni nem volt szokás: de az ingó vagyon akkori

[1] Az előbbi közl. l. a 16., 17. és 18. számokban.

[2] II. András decr. 12. Werbőczy I. k. 105. Frank. 534—535. Wenczel 198.

[3] Szt. István II. k. 24. f. 1., 2. §§.

[1] L. Zlinszky *Magánjog* 554—5. k. l.

[2] A keresmény a vagyon gyüjtésére irányuló munkálkodás eredménye; nyelvtanilag is abból származik eredménye. Már pedig: az angol csinálja (make), a franczia nyeri (gagner), a német megszolgálja (verdient), a magyar azonban *keresi* a vagyont; különben e kifejezést használja nem csak a nép, hanem a törvény is a kereskedelmi törvény czimében és rendelkezéseiben.

[3] Árpádkori Uj okm. III. k. 1. f. Csak az intézkedés indoka lehet a nő társ kereső minősége, különben az özvegyi joghoz hasonlit.

csekély jelentőségénél fogva ez nem birt fontossággal.[1] A nemesi rend ezen kivételes, a volt jobbágyi és városi polgári rend közkeresményi viszonyaitól elterő helyzetét az ideiglenes törvénykezési szabályok fentartották (13. §.).

Mellőzöm a casuisticus részleteket, s csak azon tételeket emelem ki, melyek a közkeresmény jogi természetét feltüntetik.

Ez a vagyonközösség korlátolt, mert csupán a házasság alatt közösen szerzett dolgokra terjed ki, a mit a házasság előtt egyik vagy másik fél birt, az nem tartozik hozzá, sőt a házasság alatt valamelyik fél által örökölt vagy pedig csupán az egyik fél által keresett vagyon sem. A férj kezeli a közkeresményt, de a nő rendszerint vele egyenlő részben jogosult; csakhogy ezt a közös tulajdon többi eseteivel nem szabad azonositanunk, mert a nő a házasság alatt a közösség megszüntetését nem kivánhatja. E közösség csak a házasság felbomlása vagy halál esetében szünik meg, ámbár ezen elvnek fentartása közkeresményi ingatlanoknál, ha a tulajdonjog mindkét fél nevére van bekebelezve, a telekkönyvi intézménynyel nehezen egyeztethető össze.[2]

Házassági vagyonjogunk ezen intézményei közől csupán a hozomány és jegyajándék képezik a házasélet tartama alatt annak actuális vagyonjogi kérdését, mert a többiek u. m. a hitbér, közkeresmény és özvegyi jog csak az életközösségből eredő oly jogok, melyeknek érvényesitése — csekély kivétellel — a férj halála esetén következik be. Épen azért — mint tulnyomóan örökjogi kérdéseket — már Frank a «házastársak jutalmai» czim alatt az örökjogban tárgyalja.

Kétségtelen tehát, hogy a tárgyalandó örökösödési törvényjavaslat házassági vagyonjogunk sorsára is döntő hatással lesz.

A törvényes hitbér — a házastársak közötti törvényes örökösödés fejezetében — nincs felvéve, eltörléséről az indokolás nem szól, de miután a férj életében nem érvényesithető, annak hagyatékából nem mint örökség, hanem talán mint tartozás követelhető; sorsa mindenesetre bizonytalan,[3] függő.

Az özvegyi jog — bármilyen legyen is a végleges megállapodás annyi szövegváltozás után — eredeti lényegében nem marad meg.

Többé nem lesz kizárólag az özvegy nőnek előjoga, hanem — bár egyes esetben korlátoltabb mértékben — a tulélő férjet is megilleti, s igy a kölcsönösség alapján álló házastársi örökösödés természetét ölti magára; a haszonélvezet mértékének határozatlansága, mely annak megállapitásáig az egész hagyaték haszonélvezetet biztositotta az özvegy nőnek, szintén megszünik, s helyet ad a hányadra megszabott haszonélvezetnek. De nem csupán az özvegy nő részére, hanem bár korlátoltabban, a tulélő férj részére is. Ha a nő az elhunyt férj leszármazóival törvényes örökösödés esetén concurrál, ujabb férjhezmeneteléig a hagyaték felének, férjhezmenetele után pedig a hagyaték negyedének haszonélvezete illeti őt haláláig; az özvegy férj azonban minden esetben csak neje hagyatékának $^1/_4$ részére birna haszonélvezeti joggal. Igy a tervezet utolsó szövegének módositása csak emlékeztet az özvegyi jogra.

Ugyancsak lényeges a változás az esetben, ha az elhunyt férj felmenő vagy oldalági rokonaival versenyez a törvényes örökösödésben, mert ekkor a rokonsági iz közelségéhez képest meghatározott hányadot örökli teljes tulajdonjoggal; ez az öröklött és szerzeményi javak közötti különbség megszünésének következménye s az özvegy férjnek is biztositva lenne, tehát a kölcsönösség elvén alapul. Végül a tulélő nőt a férj méltánytalan végintézkedései ellen szintén nem az özvegyi jog, hanem a köteles rész védi meg, a mi ily formában eddig nem volt, de ugyancsak a tulélő férj javára is szolgál. Az özvegyi jog tehát szaporitani fogja jogtörténeti emlékeink számát, s a kölcsönös házastársi törvényes örökösödés és a köteles rész alakjában máskép nyer szabályozást.[1]

(Bef. köv.) Dr. SIPOS ÁRPÁD.

[1] Tripartitum I. 18. t. II. 4. t. I. 48. 102. 110. Dec. 5. 30. 39. 44.

[2] Herczegh e téves nézetével szemben l. Frank *Közigazság* 1. k. 158. l. («veszedelmes állitás, melyet sem régi levelekkel, sem szokással igazolni nem lehet»).

[3] «A házassági vagyonjog szabályozásának alapelveiről» szóló s a szaktanácskozmány elé terjesztett munkálat sem szól róla. L. Igm. szakt. jkve. 8. és köv. l. Győry-től.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Bevégzett testi sértés, vagy annak kisérlete?

A m. Btkv. 301. §-a alkalmazása körül fölmerülhet az a kérdés, hogy az e §-ban meghatározott sérülési időtartam a testi sértés büncselekményének fogalmi kellékét képezi-e, vagy pedig csak egyszerüen minősitési alapul szolgál?

Ha elfogadjuk azt, hogy az időtartam a testi sértés büncselekményének fogalmi kelléke, akkor ahhoz, hogy a 301. §. alá eső sulyos testi sértés bevégzett büntette létesüljön: nem csak az szükséges, hogy a tettes másnak testét szándékosan, de ölési szándék nélkül bántalmazta s ez által annak sérülést okozott, hanem az is, hogy az okozott sérülés időtartama 20 napnál (tényleg) tovább tartott legyen. — Az a vádlott, ki egy doronggal oly ütést mért sértettre, hogy ez által annak karját eltörte, kétségkivül a sulyos testi sértés büntettét követte el, minthogy ily sérülés 20 napnál tovább tart. De ha most a tényállás ugy alakul, hogy a sértett két nap mulva egy harmadik személy által megöletik: előáll a kartörés által okozott sérülés minősitésének kérdése.

Ha elfogadjuk azt, hogy a sérülési időtartam fogalmi kellék, ugy ennek az a consequentiája, hogy az utóbb érintett esetben a sulyos testi sértés bevégzett büntettét megállapitani nem lehet, minthogy a sérülésnek 20 napot meghaladó tartama be nem következett. Nem létesülvén tehát mindaz, mit a törvény a s. t. sértés büntettének fogalmához megkiván, ugy látszik, hogy csak annak kisérletéről lehet szó.

Nézetünk szerint azonban a sérülésnek hosszabb vagy rövidebb időtartama nem képezi alkotó elemét a testi sértés büncselekményének.

A testi sértésnek alkotó elemei a szándék, a bántalmazás, ennek jogellenessége, eredmény és a causalis nexus lévén:[2] ha e kellékek fenforognak, már fenforog a testi sértés büncselekménye és pedig a nélkül, hogy ahhoz a sérülés időtartamának megállapitása is szükséges volna.

A sérülési időtartam tehát nem fogalmi kellék, hanem az arra szolgál, hogy annak alapján az okozott sérülés minősitése megállapittathassék. Az tehát minősitési alap ép ugy, mint pl. a Btkv. 380. §-a szerinti csalás esetén minősitési alapul szolgál az okozott kárnak 50 frtot meg- vagy meg nem haladó volta.

Ez aztán kizárja azt is, hogy oly esetekben, melyekben nagyobb sérülés okaztatott ugyan, de a valószinü sérülési időtartam más okból be nem következett: — a kisérlet állapittassék meg az alapon, mert tárgyilag nem következett be mindaz, a mit a törvény a t. sértés büncselekményének fogalmához megkiván.

Az a vádlott, a ki valakin előre megfontolt szándékkal feltétlenül halálos késszurást ejtett, — ha a még élő sérültet rövid idő mulva más valaki agyonlőtte, — csak a gyilkosság büntettének kisérletében mondható ki bünösnek, mert megkezdette az ölést, de azt be nem végezte, minthogy az általa czélba vett eredményt (ölést) nem ő idézte elő. — De

[1] Tervezet 33—34. §§-ai. V. ö. 98. §-t.

[2] Dr. Illés Károly: A m. bünt. törvk. magy. 1887. 428. l.

arról a vádlottról, ki mást akként bántalmaz, hogy annak karját eltöri, nem lehet azt állitani, hogy csak megkezdette, de nem végezte be a testi sértést, mivel az eredmény (20 napot meghaladó sérülés) be nem állott, vádlott sérteni akart és tényleg sérülést is okozott, a harmadik személy véletlen közbelépése tehát nem akadályozta meg a vádlott ténykedésének eredményét; mert hisz tényleg kartörést idézett elő.

De eltekintve ettől, magának a Btk.-nek rendelkezései sem engedik meg, hogy (kivéve a 305. §-t) a testi sértésnek kisérlete construáltassék. A Btkv. a könnyü és a sulyos testi sértés vétségének kisérletét egyenesen kizárja azzal, hogy a 65. §-ban kimondja, miszerint a vétség kisérlete csak a különös részben meghatározott esetekben büntethető, a különös részben pedig a k. és a sulyos t. sértés vétségénél ily intézkedés nem foglaltatik. A mi pedig a sulyos testi sértés büntettét illeti, igaz ugyan, hogy a 65. §. szerint a büntett kisérlete mindig büntetendő, de ennél a kisérlet megállapitása helyt nem foghat azért, mert — mint ezt dr. Illés Károly idézett munkájában alaposan kifejti — a kisérlet csak a czélzott sérülés előidézésére vonatkozhatik, már pedig egyik tettesről sem lehet állitani, hogy 20 napon tul tartó sérülést akart volna előidézni; nem állithatni pedig azért, mert vádlott az általa, habár szándékosan, de egy specialis — pl. fül vagy orr levágására irányzott — szándék nélkül okozott testi sértés eredményének s különösen a bekövetkező sérülés időtartamának ura nem lévén, mindig a véletlentől függ az, hogy ez időtartam hány napig fog terjedni, és igy az ily eredmény már lehetetlenségénél fogva sem képezheti az előleges elhatározás tárgyát. De még ha ez lehetséges volna is, az a 301. §. szempontjából akkor sem jöhetne figyelembe, mert e szerint a szándéknak csak a sértő cselekményre s nem egyuttal az eredményre is kell irányulnia s az eredmény tekintet nélkül arra, hogy a tettes mennyiségileg minő jogsértést akart előidézni — kivéve a 305. §. esetét — mindig magában képezi alapját a minősitésnek. (135. l.)

Láttuk tehát ezekből azt, hogy 1. a sérülés időtartama a testi sértések nem fogalmi kelléke, és 2. hogy a testi sértésnek kisérlete (a 305. §. kivételével) nem létesülhet.

Hátra van még annak az eldöntése, hogy mi alapon qualificáltassék a felhozott esetben vádlottnak kártéritést eredményezett cselekménye, arra figyelemmel, hogy sértett 2 nap mulva más okból elhalt.

Oly irányu nézettel is találkozunk, hogy a felvetett esetben a megröviditett vagyis a *tényleges* időtartam (tehát 2 nap) vétessék a minősités alapjául s a vádbeli cselekmény a szerint minősittessék, a mint a sérülés tényleges időtartama a 8 és 20 napon alóli, illetve felüli volt. Igy a m. kir. Curia 1884. évi 3790. sz. a. kimondotta, hogy: «Ha a sértett egészen különálló ok miatt másnap meghal, sérelme (tényleges tartamánál fogva) akkor sem minősithető sulyosnak, ha feltehető, hogy életbemaradása esetén annak gyógyulása 20 napon tul következett volna be.» (B. J. T. IX. 135.) Ez esetben a Curia a sérülés 1 napi tartamát véve alapul, vádlottat felmentette, mert a sértett panaszt nem emelt. «A sértett ugyanily körülmények között 12 napra halt el; a bántalmazó a sulyos testi sértés vétsége miatt itéltetett el.» (1884. évi 5018. sz. a. B. J. T. IX. 285.)

Ez álláspont helyességéhez szó fér. Védelmezésére azt lehetne felhozni, hogy a törvény a sérülés vagy betegséggel járó szenvedést veszi alapul, vagyis a tettest a szerint akarja büntetni, a mint a sértettnek betegsége vagy szenvedése hosszabb vagy rövidebb ideig tartó volt. Ez álláspontnak aztán csak megfelelő az, hogy ha adott esetünkben a kartörés — 2 napi tényleges tartamánál fogva — könnyü testi sértés vétségének minősittetik. De hogy ez hová vezet, mutatja a fent idézett két curiai határozat.

A bántalmazás által okozott *eredmény sulyosságát* tartotta a törvényhozó szem előtt, midőn a 301. §-ban foglalt határidőkkel a testi sértéseket az okozott sérülés kisebb vagy nagyobb volta szerint osztályozta. Nem is azért képezi valamely sérelmezés a sulyos testi sértés büntettét, mert a sérülés (betegség) 20 napnál tovább «tartott», hanem azért, mert oly sulyosabb természetü sérelmezés okoztatott, hogy annak gyógyulásához 20 napnál hosszabb idő szükséges. Nem azért virrad, mert a kakas kiált, hanem azért kiált a kakas, mert virrad.

Szóval az adotthoz hasonló esetekben a testi sértéseknél a minősités alapjául nem a tényleg tartott, hanem a valószinü időtartam veendő.

Ez alapon aztán a kérdéses kartörés esetének eldöntése semmi nehézségbe sem ütközik. A kartörést okozott vádlott a *sulyos* testi sértés *bevégzett* büntettét követte el, habár a sérült 2 nap mulva más okból elhalt is, mert sulyosabb beszámitás alá kerülő oly sérelmezést okozott, melynek gyógyulása 20 napnál több időt vesz igénybe.

Dr. MÓDER TIBOR,
kir. táblai fogalmazó.

Az informatio.[1]

A jogszolgáltatás, különösen a judicatura emberileg lehető tökélye, a törvények ismerete mellett, mindenek felett a jogcselekmények s jogviszonyok ismérveinek előállitásában összpontosul.

A jellem tisztasága, a részrehajlatlanság, függetlenség a birói kellékek terén kétségtelenül első helyen állanak, de magokban épen nem elégségesek az igazságügy magas czéljainak valósitására. Azokhoz a kellő tudás tulajdonának is kell járulni; nem szoritkozva csupán a törvényekre, hanem kiterjeszkedve a legalaposabban az ügyek minden részleteikben való ismeretére is.

Nem feledhetjük a hires *Fénelon* bölcs mondását: *Erudimini qui judicatis.*

Ha vizsgáljuk a jogfejlődés különböző mozzanatait, látni fogjuk, miszerint a reformok, melyek a törvénykezés tökéletesb alakitását czélozzák, leginkább arra irányulnak, hogy ezen tudás, a jogügyek ismerésének megszerzése és birása minél tökéletesebbé tétessék.

Ebben találjuk fel a *közvetlenség* reformczélját, mind a polgárjogi, mind a bünvádi törvénykezésben.

Ezen rendszerben, a bíróság s perlekedők közti közvetlen érintkezés folytán a biró legbiztosabban hozathatik azon helyzetbe, hogy az ügy állásáról legkimeritőbb ismereteket nyerhessen. És ez az igazság kideritésének s megvalósitásának legegyenesebb utja.

«Le but — mond egy jeles franczia jogtudós — qu' on se propose est d'arriver à la vérité; rien ne droit être négligé pour l'atteindre. Il importe de réunir toutes les formes qui peuvent conduire le juge par la route la plus sûre à la juste appréciation des faits, et à la saine application de la loi.»[2]

E czélra kell irányulni a rendszer minden tényezőjének. Azért a szóbeliség mellett, mi a közvetlenség alapelve, az irásbeliségnek is bizonyos határig hely adandó. Ez az oka, a miért a tökéletesb törvényhozások is nemcsak irásbeli tárgyalásokat engednek, kivételesen, némely rendkivül nehéz s bonyolult ügyekben, milyenek pl. a számadásiak; hanem rendesen, minden polgári ügyben a közvetlen tárgyalás előtt előiratozás használatára is utat nyitottak.

Az imént hivatkozott franczia jogtudós — Regnard — nem vonakodik a franczia közvetlenség rendszeréről azt nyilvánitani, miszerint abban «L'instruction préalable *est une des*

[1] Tekintélyes oldalról vettük e czikket. Közöljük, bár meg kell vallanunk, hogy conclusiói iránt aggályaink vannak. *Szerk.*

[2] E Regnard: *De l'organisation judiciaire et de la procedure civile en France.* pag. 269.

prérogatives essentielles du droit de la legitime défense. Chacune des parties a le droit de présenter au tribunal, *verbalement* ou par écrit, toutes les observations qu'elle croit utiles à sa cause. Certes, les magitrats inspirent la plus grande confiance par leur sagesse et par leur impartialité; mais peuvent ils des la prémière audience apprécier les besoins de la défense sur la simple lecture de l'exploit d'ajournement?»[3]

Maga *Bellot*, az európai közvetlenségének ezen legelső alapitója, hires codificationalis müvében azt mondja: «Les causes portées devant les tribunaux sont de diverses espèces. Les unes, à raison de leur simplicité ou de leur urgence, exigent une décision prompte; la plaidoirie n'a besoin d'être précédée d'aucune instruction préalable. Les autres, au contraire, à raison de la complication des faits, de la difficulté des questions de droit, seraient mal plaidées, mal jugées, si elles n'étaient éclairées par une discussion preliminaire. Elles n'exigent point une décision aussi prompte. En pressant trop celle-ci, les juges s'exposeraient à de graves erreurs.»[1]

Ezen elvek kifolyásául, a közvetlenség államaiban, napirenden vannak az ügyvédek emlékiratai, melyek a birákkal alsó mint felsőbb forumon közöltetnek; és az ügy állásáról, a fenforgó jogi kérdésekről, azokra vonatkozó judicatura előzményeiről kimeritő felvilágositást, tájékozást nyujthatnak a bíróságoknak.

És ha ez a törvénykezés lényeges alkatrészéül tekintetik a közvetlenség rendszerében, a hol a szóbeli tárgyaláson a legtágabb tér, legkorlátlanabb jogi szabadság nyittatik, a feleknek jogaik kideritésére, az ügyállás tisztázására, a biró felvilágositására s igy a való igazság kitüntetésére: mit mondjunk akkor az irásbeliség rendszeréről, melynek, ha van is, minden nyilvánossága nem egyéb pseudo nyilvánosságnál; melynek titkai az actákban vannak elrejtve s elhomályositva.

E rendszerben, hol a birák az acták egyszeri felolvasására s az előadó tetszés szerinti idézésére s magyarázgatására vannak szoritva, a felvilágositó előiratoknak, melyek minálunk *informatióknak* neveztetnek, hasznosságát kétségbe vonni, sőt mint károsoknak eltiltását sürgetni, nem egyéb mint félreismerése azon kellékek s feltételeknek, melyektől az igazság kideritése s a judicatura alapossága, megbizhatósága függ.

Ily tilalom — szerény nézetem szerint — az irásbeliség rendszerében hatalmas lépés lenne, épen a biráskodás részrehajlatlanságának veszélyeztetésére, melyet nemcsak az érdekeltség és a pártatlanság hiánya, hanem, és talán még nagyobb mértékben a nem tudás, a szellemi sötétség is a koczka esélyeinek tesz ki.

Mert hogy a birák a periratok első s egyszeri hallatára az ügy állásáról alapos ismeretet szerezhessenek magoknak, oly tudást, mely az ügy minden részleteibe behatol; s hogy azonnal feltalálják a dicső jogi szempontot, melyben a jogi vita összpontosul és ugyszólván ex abrupto, mind a jogtudomány mind a tételes jog szempontjából tisztába jöhessenek a vitás kérdés biztos megoldása iránt: ez valóban alig lehetséges. Mig, főkép akkor, ha, mint különösen felsőbb forumunkon, a gyorsaságra tulsuly fektettetik, nagyobb mindenesetre mint az alaposságra; és azon rendszer nélküli előadás mellett, mely rendszerint a duplikák, replikák, apellátak gépies elolvasásában áll. Nagy tehetségek, a hosszas jogi tapasztalatokban megedzett, megőszült birák kivételt tehetnek; de ilyenekben valóban épen nem bővelkedünk.

E helyzetből keletkezik azután az *előadói omnipotentia*, az előadó tanulmányozván egyedül, ha és a mennyiben tanulmányozza, tüzetesen, részletesen az ügy állását, s igy ő uralja az egész tért, mely a jogi küzdelem talaját képezi. Hogy ezen *omnipotentia* mily önkénynyé fajulhat; hogy egy biró egyéni nézeteit s hajlamait mennyire emelheti uralomra s befolyásolhatja a collégium véleményét és szavazatát; és hogy ebből mily veszélyek háramolhatnak a jogszolgáltatás függetlenségére s a judicatura jogalapjára: nem szükséges — jogászok előtt — bővebben fejtegetnünk.

És ezen vélemény az előadói omnipotentia veszélyességéről, nem szoritkozik hazai viszonyainkra; az általános meggyőződéssé alakult.

Már *Bellot* idézett hires codificationalis müvében kimondotta: «Nous avons écarté les rapporteurs. — Nous avons estimé leurs functions, inutiles en audience publique, dès que leurs rapport ne pouvait être ni discuté, ni contrôlé, et dangereuses dans la chambre délibération, par l'influence qu'elles donnaient à un seul juge.»[1]

Ezen veszélyesség elismertetik a közvetlenség rendszerében is, habár ennek tökéletesb intézményei nagy biztositékot nyujtanak annak elháritására; s a melyek a franczia törvényhozást is rá birták, hogy az előadói intézményt megtartsák — azonban csak kivételes esetekben.

Az irásbeliségnél e veszélyesség alig legyőzhető. Mérséklésére jóformán egyedüli eszközül szolgálhatnak az *informatiók*. Ezeket tehát, melyek biztos tudomásunk szerint, tényleg az osztrák jog uralma alatt is gyakoroltattak, eltiltani, nézetem szerint, csak teljessé s korlátlanabbá tehetné az előadói omnipotentiát.

Nem szükséges kiemelnünk, mikép az informatiók alatt csakis a szellemi müveletet értjük — távol minden idegenszerü befolyásoktól, melyek hatalmi pressio, rokon- s barátsági kötelékek következményei lehetnek; de a melyek, ha őszinték akarunk lenni, minden tilalmazás mellett sem lehetetlenek.

[1] *De l'organisation judiciaire* pag. 271.

[2] *Loi sur la procédure civile du Canton de Genève* — suivie de l'exposé des Motifs, 2-de Edition, pag. 52.

[1] *Loi sur le Procedure Civile*, pag. 88.

Különfélék.

— **Az igazságügyi programm.** Lapunk zártakor hallottuk Szilágyi Dezső nagyfontosságu beszédét, melylyel tehát ma csak röviden foglalkozhatunk. A programm, melyet az igazságügyminiszter a képviselőházban kifejtett, kiterjed a jogi élet minden körére és magában foglalja mindama reformokat, melyeket lapunk évek óta sürget. Ha mindez ujitások meg fognak valósulni, akkor Szilágyi Dezső kiérdemelte a magyar nemzet őszinte, osztatlan hálaját. Az anyagi és alaki polgári jog és a büntető eljárás alkotása, a birói szervezet átalakitása, a birák jobb kiképzése, a börtönügy reformja, az intő eljárás behozatala, az ügyvédi kar fontos hivatásának különös hangsulyozása, a sajtóeljárás revisiója, egy codificationalis bizottság létesitése, a szigoru felügyelet, az érdem jutalmazása, a jeles erőknek — rangban és fizetésben előléptetése mellett — egy helyen megtartása, az elsőfolyamodásu bíróságoknak kiváló fontosságukhoz mért szabályozása, ime a nagy beszéd kimagasló pontjai. Hogy a birói fizetések fölemelését csak mellékesen érinté a miniszter, azt sajnáljuk, mert mi e kérdést olyannak tartjuk, mely fontosság tekintetében a tervbe vett nagy reformok bármelyikével egyenrangu. De, ismételjük, a programm beható méltatását a legközelebbi alkalomra hagyjuk; ma csak azt akarjuk még megjegyezni, hogy oly nyiltsággal és őszinteséggel, mint azt ma az uj igazságügyminiszter tette, senki sem jellemezte még Magyarország igazságügyének nyomoruságát, a miből csakis azt következtethetni, hogy fölismervén immár e bajokat, ezek végre valahára orvoslásra is fognak találni s hogy a körültekintő lassuság nem lesz többé egyértelmü az elodázással. Husz éven hallottunk már sok és szép igéreteket — ideje volna beváltásuknak.

A programmbeszéd a képviselőház összes tényezőire a

legjobb benyomást gyakorolt s habár a szakközönség ujabb eszméket nem is talál hangoztatva, sőt a kényesebb természetü problemákat részint elkerülve, részint csak nagy óvatossággal találja érintve, annyi mégis kétségbevonhatlan, hogy Szilágyi Dezsőben az igazságügyi törvényalkotás s a jogszolgáltatás érdekei oly hivatott vezetőre találtak, ki hatalmas erejével a tespedés korszakának véget vethet. Örvendünk különösen, hogy az uj igazságügyminiszter a közvélemény hathatós támogatásának szükségét oly nyiltan hangsulyozta, mert csakugyan mindenekelőtt «közvéleményt kell csinálni és megszilárditani a reformok számára.»

— **A zala-egerszegi kir. törvényszék** és a területén müködő járásbiróságok, melyek kezdeményezői a birák javadalmazás-fölemelésére irányuló mozgalomnak, köszönő iratot küldtek a budapesti Ügyvédi Körhöz, mely ugyane kérdésben tudvalevőleg szintén actiót inditott meg.

— **A sommás keresetek folytán hozott idéző végzések** a következő záradékot tartalmazzák: «a felek azzal idéztetnek meg, hogy bizonyitékaikkal személyesen vagy megbizottjaik által a kitüzött határidőben annál inkább megjelenjenek, mert különben az 1868: LIV. t. cz. 111. §., illetve 113. §-hoz képest fog határozat hozatni.» A megbizott ilyennek a hivatkozott törvényczikk 88. §-a értelmében — eltekintve azon esettől, mikor a fél megbizottat a biró előtt élő szóval vall — csak akkor minősithető, ha a 167. és 168. §§-okban megszabott kellékek szerint irásba foglalt meghatalmazással igazolja e minőségét. Daczára a törvény világos határozatának, a Budapesten müködő egyes birák legtöbbje felperes kérelmére nem hoz itéletet, ha az alperes férj vagy nő helyett meghatalmazás nélkül megjelent a nő vagy férj, mert ugymond, alperes nem tekinthető meg nem jelentnek s a tárgyalást elhalasztja. Ha alperes még kellő számu nagykoru családtagokkal rendelkezik, módjában áll ily elvek alkalmazása mellett tetszése szerint akárhányszor halasztást kieszközölni s felperes egészen az alperese jóindulatának lesz kiszolgáltatva. Legjobb esetben is, ha t. i. a bíróság a nem kellően igazolt megbizott által megjelent — recte meg nem jelent — alperest a legközelebbi tárgyalásra személyes megjelenésre idézi is, ekkor alperes a Budapesten divó tárgyalási határnapok mellett legalább 4—6 heti halasztást nyer. Ugy véljük, hogy legelső sorban magoknak a biróságoknak volna kötelességök határozataikat respectálni s fenyegetéseiket, ha akarják, hogy komoly számba vegyék a polgárok, tettnek kell követnie.

— **A törvényszéki elmekórtani előadásokat** tárgyazó s lapunk utolsó számában foglalt tudósitásban egyebek között az is mondatott, hogy: «— — az eskór *minden* elmezavarral kapcsolatos.» Ez sajtóhiba folytán történt és ezen mondatnak helyes értelme a következő: «az eskór *mindig* elmezavarral kapcsolatos.» — Erre vonatkozólag megjegyezzük, hogy a Fortunában legutóbb lett egy végtárgyalás megtartva, a melynek folyamában az orgazdasággal vádolt eskóros vádlott védője egy másik, évekkel ezelőtt védencze ellen beszüntetett bünper iratait kérte a tárgyalás alatt levő irataihoz csatolni, mert amazokban a lipótmezei országos tébolyda igazgatósága által vádlott megfigyelése után kiállitott bizonyitvány foglaltatik, melyben vádlottra vonatkozólag azon kijelentés tétetik, hogy az gyógyithatatlan elmekórban szenved. A közvádló azonban mindennek daczára kérte vádlott elmeállapotának a törvényszéki orvos által leendő ujabb megvizsgáltatását, mert — ugy mond — vádlott, ki már évek óta önállóan vezet egy szatócs-üzletet minden segéd nélkül, időközben mégis csak meggyógyultnak látszik. A törvényszéki orvosi vizsgálat, értesülésünk szerint, azt deritette ki, hogy vádlott eskórban szenved, hanem hogy ezen kór épen nem tekinthető olyannak, mely miatt vádlott elmetehetsége meg lenne zavarva és mely miatt azt nem lehetne oly egyénnek tekinteni, ki akaratának szabad elhatározási képességével birna. A szakférfiak eme ellentétes nézete az eskórnál — tekintettel a beszámitás kérdésére — minden esetre nagy figyelmet keltő körülmény.

— **A magyar bünvádi eljárás javaslatáról** hosszabb tanulmányt közöl Mayer a bécsi egyetem tanára a Goldtammer-féle Archiv f. Strafrecht utóbbi füzetében (37. k. 1. f.).

Nemzetközi szemle.

— **Az osztrák büntető-törvénykönyv javaslatát** vette tárgyalás alá az e czélra alakitott képviselőházi bizottság. Figyelemre méltó eddig két határozata. Bareuther képviselő inditványozta, hogy behozassék a feltételes itéletek intézménye, ugy a mint az Belgiumban egy év óta fenáll. Az igazságügyminiszter megigérte, hogy az ez iránti törvényjavaslatot legközelebb beterjeszti. Most talán már a mi szakköreink is kedvezőbben fogják fogadni ezen eszmét. A mult hónapban, midőn ugyanez a börtönügyi bizottságban megpendittetett, még telve voltak aggályokkal a bizottság tagjai. Másik inditvány, mely az osztrák bizottságban elfogadtatott, az, hogy a szabadságvesztés-büntetés nem három negyedének, de *két harmadának* kiállása után helyeztessék a fegyencz szabadlábra. Ugyanily irányu eszme a mi börtönügyi bizottságunkban néhány nappal ez előtt éles kritikában részesült s «tuláradozó humanismus» hangoztatása közt napi rendre tértek a kérdés felett.

— **A birói kar képzettségének** elégtelensége miatt mindinkább több felszólalás történik Ausztriában is. Leplezetlenül felhivják a kormány figyelmét arra, hogy manap, különösen a fiatalabb és a legfiatalabb nemzedék, nem bir azon szükséges *tudományos előképzéssel*, mely a birói és az ügyészi hivatal sikeres betöltéséhez megkivántatik.

— **Közjegyzők száma Ausztriában.** Az osztrák igazságügyminiszterium rendeleti lapjának közlése szerint Ausztriában jelenleg 1012 közjegyző müködik, kik közül 214-nek székhelye törvényszéki város. A közjegyzők közül *egy* még 1847-ben neveztetett ki.

— **Belgiumban** egy legujabban hozott törvény a bünügyi igazságszolgáltdtás *nyelvi* kérdéseit ujra szabályozza. Tudvalevőleg e téren igen sok a surlódás Belgiumban. Sokban hasonlitanak az uj törvény határozmányai az osztrák igazügyminiszternek 1880-ban Cseh- és Morvaország számára kiadott rendeletéhez.

— **Esküdtszék és helyesirás.** Szinhely: Oran város Algirban. Az esküdtszék a napokban összeült, hogy törvényt lásson El'Hadj-bel-Hacheim igazhitü arabs fölött, a ki a községi mezei csőszt lelőtte azért, a miért ez merészelte őt nehány kéve buza lopásában akadályozni. Az esküdtek szótöbbséggel a gyilkosságban bünösnek mondták ki, minden enyhitő körülmény nélkül. Az esküdtek főnöke, a ki nem a legjobb lábon áll a helyesirással, átadja az esküdtek határozatát az elnöknek; ez keresztülfut rajta és visszaadja. A határozatban hiba van: Oui, à la majorte (majorité helyett) hangzik az.

«Ez az egy betü az egész?» — szól az esküdtek főnöke. — «Ugyan kérem, elnök ur, javitsa ki, felhatalmazom rá.»

Nem használ semmit. Az esküdteknek vissza kell vonulniok és uj határozatot kiállitaniok. Megtörténik. Az esküdtek és főnökük megelégedetten jönnek vissza. Most már akár az akadémia is birálatot mondhat a határozat fölött.

De mely iszonyat! Az elnök ránczba szedi homlokát, szigoru tekintetet vet az esküdtek remegő főnökére. A határozatban a «majorité» helyett «magorité» áll.

Nem használ semmi könyörgés.

Az esküdtek ujra visszavonulnak. Elkészitik az uj határozatot, a melyben a «majorité» szó kifogástalan helyes irással ékeskedik.

De mely csoda. A helyesirással igy megkinzott esküdtekben emberies érzelmek támadnak; könyörületet éreznek És a határozat, mely előbb a helyesirási hiba mellett enyhitő körülményt nem látott, most kifogástalan helyesirással az enyhitő körülmények egész csoporját számitja fel.

Igy menekült meg a helyesirás segélyével az igazhitü El'Hadj-bel-Hacheim a halálbüntetéstől 20 évi kényszermunka árán. A franczia lapok ez alkalommal megemlékeznek egy néhány év előtt történt esetről, a mely nem Algirban, de Francziaország kellő közepén a Seine-kerület esküdtszéke előtt történt. Egy oise-i asszonyt, a ki férjét meggyilkolta, bünösnek találtak és halálra itéltek. Az esküdtek határozatában szintén a «majorité» helyett «magorité» állott. A semmitőszék ez alapon megsemmisitette az egész eljárást és uj esküdtszéki határozat hozatalát rendelte el. S mi történt? Az esküdtszék felmentette az asszonyt.

Ez óta a semmitőszék sem oly szigoru a helyesirással szemben és szemet huny a kisebb hibák előtt.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (VIII. József-körut 44. sz.)
Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (IV. Zöldfa-utcza 31. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (IV. Egyetem u. 4. sz.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

Huszonnegyedik évfolyam. 23. sz. Budapest, 1889. junius 7.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐI IRODA: *József-körut 44-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Szilágyi és reformjai. Dr. KENEDI GÉZA budapesti ügyvédtől. — Büntetési rendszerünk reformjához. Dr. ILLÉS KÁROLY budapesti ügyvédtől. — Jogirodalom: Unsere Rechtsphilosophie und Jurisprudenz. Eine kritische Studie von Dr. Josef Schein. Dr. REICHARD ZSIGMOND budapesti ügyvédtől. — *Törvénykezési Szemle:* Terjesszük és tegyük alaposokká a telekkönyvi ismereteket. Dr. IMLING KONRÁD kir. táblai birótól. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle. — Irtások.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A budapesti kir. tábla elvi jelentőségü határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Szilágyi és reformjai.

A nagy reformok tervrajzával rendesen ugy van a közvélemény, mint az az ember, a ki magas csucsról tekint egyszerre végig egy ismeretlen, vagy csak részleteiben és tökéletlenségeiben ismert tájékon. A szellemi világban ugyanaz a megszédülés követi a hatalmas logikai képeket, mint a physikai világban a látványosságokat. Idő kell hozzá itt is, ott is, mig az értelem fölfogni, hogy ugy mondjuk, «olvasni» képes a rengeteg jelenséget s még több idő arra, hogy a tagozatok és elvek fölfogásán kivül az egyes objectumokat is fölismerje, megértse s elhelyezze receptiv tehetségében.

Szilágyi Dezső igazságügyi miniszter május 29-iki nagy parlamenti reformbeszédjére mindenesetre nyomban kitört a képviselőház, a sajtó és a közvélemény helyeslése. Azonban tagadhatatlan, hogy ez az első föllelkesülés nem bir több értékkel, mint a mennyivel egyáltalán az impressiók birnak. Ennyiben maradva, alig is lehetne azok állandóságában nagyobb bizalmat helyezni, mint a mennyit egyáltalán a kedélyi mozzanatokba helyezni lehet.

A jogász-közvéleménynek kell tulmennie ezen a mozzanaton. Ennek, mint szakértőnek kell megvizsgálni a reformok széditő képét. Ennek kell föltagoznia a logikai láthatárt elvek szerint s ennek kell fokozatos vizsgálódásokkal kibontani és helyesen determinálni a nagy kép egyes objectumait, nemcsak saját magára, de az általános közvéleményre nézve is, mely jelszavak és érzelmi momentumok után indulva könnyen ingadozik, megtéved, vagy épen átcsap valamely ellenkező hitre.

Most, mikor már némi idő választ el bennünket az első benyomásoktól s módunkban áll megszabaditanunk itéletünket az elvek iránt érzett természetszerü lelkesülés zavaró hatásától, ugy hiszszük, hogy most nagyobb lelki megnyugvással állapithatjuk meg a Szilágyi-féle programm *kedvező* hatását a jogi közvélemény részéről is. E sokat követelő, dicséreteivel tartózkodó s a szakszerü kritikával mindenkor készen, szinte lesben álló közvélekedés — s ezt gondos megfigyelés után mondhatjuk — a reform-beszédet annak elmondása után némi hidegséggel és ovatossággal tekintette. De pár nap lefolyása után, mikor a beszéd belső tartalmával alaposabban megismerkedett s az egészen átvonuló politikai és jogászi gondolkozást: hogy ugy mondjuk, a reform legbensőbb motivumait megértette, immár őszinte melegséggel és erős bizalommal nyilatkozik minden ponton Szilágyi tervei mellett. S ennek legfőbb bizonysága épen az, hogy az e tárgyban biráink és ügyvédeink közt folytatott beszélgetések rendesen nem a tervek jóságában vetett kétkedéssel, hanem azzal az *aggodalmakkal* végződnek, hogy állami életünk pénzügyi fogyatékossága s a jogfejlődést régóta gátló társadalmi okok és tényezők miatt, mai culturális és gazdasági helyzetünk közepette, a gyökeres ujitások teljes körösztülvitele szertelen, itt-ott talán legyőzhetlen akadályokba fog ütközni.

Milyen sorsa lesz azon reformalkotásoknak a *kivitel* küzdelmei közben, azt már most találgatni vajmi fölösleges dolog volna. Egyébként ez a kérdés nem is annyira a jogélet, hogysem a gyakorlati politika terére tartozik. Azt mindenesetre látjuk, hogy a miniszter átható logikája ezzel is számolt s épen azért helyezte el beszédje keretében annyi ovatossággal, practicus sorrendben, a zökkenések vagy megütődések gondos kerülésével a kilátásba helyezett reformalkotások positivabbjait s ezeket is olyképen, hogy a politikai sociális életben vita és harcz tárgyát képező kérdésekkel közvetlenül ne érintkezzenek, a mi egyébként egymagában is a miniszter jogászi genialitását bizonyitja.

Nem lehet egyébként senkinek kétsége a miniszter által vázolt reformok roppant extensiv és intensiv *terjedelme* felől, sem azon elvek és motivumok igazi tendentiája felől, a melyek a körvonalozott intézmények lényegében s azoknak más államjogi intézményekhez való kapcsolódásában rejlenek, habár azoknak általános jogi és politikai következéseit a miniszter mellőzte is.

A miniszter tervei mindenesetre nem egyéni fölfedezések. A jogélet közel 20 év óta contemplálja, hirdeti, bonczolja, kéri, kivánja, sőt követeli azokat. Ezernyi ezer beszéd, czikk, röpirat és könyv előzte meg azon nagy reformbeszédet. De a miniszter érdeme és a beszéd értéke épen abban fekszik, hogy általa és benne törték át a rég kiforrott és megért eszmék először az ellenálló burkot, hogy elvégre positiv alakban bevonulhassanak az állami élet világába. Egész sor intézmény *megszületésének* momentuma volt Szilágyi miniszter május 29-iki beszédje s mint ilyen, ha csakugyan elérjük a megvalósulás nagy idejét, e nap mindig bizonyos ünnepnapja lesz a jövő jogéletének, a melyre ha talán nem is enthusiasmussal, de belső tisztelettel lehet visszatekinteni.

Az áttekintés és felfogás könnyebbitésére s talán mélyebbitésére szolgáljon különben, ha itt teljes képét vetjük Szilágyi Dezső egész reformtervének, ugy a mint az a terjedelmes beszédben, nem a mechanikai egymásután, de a belső logikai rend szerint el van helyezve.

A miniszter reformjai általában három kategoriába sorakoznak a megvalósitás időrendje szerint.

Első sorban állanak azon *átmeneti* természetü intézkedések, a melyeket a miniszter haladéktalanul foganatba akar venni, hogy a létező bajok legkinosbjaitól megszabaditsa törvénykezésünket és az egész jogéletet. Örömünkre szolgál, hogy ebben a tekintetben az a nélkül is elcsorbitott törvénykezési garantiák további csorbulást nem szenvednek s a felebbezési jog csábító korlátozását a miniszter egyenesen elvetette.

Meg fog történni azonban haladéktalanul az igazságügyi miniszterium dualizálása egy *második államtitkár* kinevezése által, a ki az administratio ressortját veszi át, mig Teleszky István egy állandólag szervezett *szaktanács* támogatása mellett a codificatio nehéz müvét fogja megkezdeni. Ezzel a szervezéssel, ugy hiszszük, meg van adva a miniszteriumnak fájdalmasan és régen nélkülözött actioképessége.

A hátralékok nyomasztó terhét a miniszter *30 kisegitő táblai biró* gyors kinevezése által akarja annyira könnyiteni, hogy a reform-müveleteket legalább ez ne akadályozza. E szám bevonulása után a kir. Curia a táblától fog kapni néhány kipróbált táblai biró személyében ujabb segitséget. Végül ehez kapcsolódik, de már állandó jelleggel, *10 uj birói állás* rendszeresitése az első fokon, a mi nem sok, de valami.

A tarthatatlan *börtönviszonyok* javitását a miniszter, ugy látszik, szintén azonnal elő akarja venni. E kérdés legalább is annyira ismeretes az országban, mint a Kohn név. Tudjuk felőle főképen azt, hogy sok pénzbe kerül s hogy erre még kevés pénzt is nehéz kapni, mivel egy szerencsétlen előitéletünk van a multból, a mely a kodex daczára sem tud azzal a gondolattal szakitani, hogy a raboknak nedves pinczebörtönben, büzhödt szalmán a helyük. Tehát már az is sok lesz, ha a szégyenletes börtönállapotok javitását a miniszter megkezdheti. A küzdelem és javitás igazi munkája e részben már tul esik az átmeneti stadiumon.

Második sorba helyezi a miniszter az egymással összefüggő, térben, időben, pénzben és gondolatban egymással sokféleképen összeszőtt nagymérvü correctiók és egészen uj alkotások egész sorozatát. És ez az igazi reformprogramm.

A beszédben megérintett, kifejtett, sőt itt-ott gyönyörüen indokolt intézkedések egész sora vonul itt föl előttünk, a melyek egyenkint is hosszu és szép irodalmi és publicistikai előzményekkel birnak közéletünkben. Képet adván róluk, alig mehetünk tul a jelszavakon.

A miniszter első sorba helyezi a *polgári törvénykönyv* befejezését. A kész és készülő munkát, — mint azt különösen hangsulyozta, — a liberális állami és jogi fölfogás szempontjából fogja revideálni. Ugy látszik, e végből veszi magához őszig az *öröklési jogról* szóló részt is.

Második helyre teszi a *büntető-törvény revisióját*, ami felől különben nagy ovatossággal szól. A pièces de résistances a reformok sorában mindenesetre a *két szóbeli és közvetlen eljárási törvény;* előbb a büntetőjogi, azután a polgárjogi s az ezekhez csatlakozó mellékeljárások. A miniszter a képviselőház előtt a szóbeliséget és közvetlenséget oly szépen, oly kimeritőleg s annyi melegséggel fejtegette, hogy e részben a két nagy perrendi elv barátjai — s ki ne lenne barátja — méltán várhatják tőle a legtisztább elveken nyugvó javaslatokat. Ezen eszmekörben igérte meg különben a miniszter az *intő eljárás* és az *okiratos pör* behozatalát, valamint a *bagatell-eljárás* átalakitását is, az in jure fölebbezéssel megtoldva, a mely reformok az előbbiekhez csatlakozva az apró igazságkeresők számára csaknem egészen uj, fölötte olcsó s könnyen igénybevehető törvénykezési rendszert fognak teremteni és kétségtelenül popularizálni fogják az igazságot.

A birói szervezet nagy kérdését a miniszter nem egymagában, hanem a reformmüvekkel kapcsolatban állitja mindenki szemei elé. Nem egyszerre akarja a szervezeti átalakitást körösztülvinni a többi reformokkal, hanem combinálva; *fokozatosan*. A rázkódtatásoktól, tulhalmozástól és meglepetésektől fázik. Valóban 20 év alatt annyit mulasztott a törvényhozás s a meglevő csonka intézmények is annyira visszaestek, hogy a reformokat csak a reconvalescentia szabályai szerint lehet végrehajtani.

A szervezeti reformokat a miniszter azzal óhajtja kezdeni, hogy a *járásbirósági ügyek fölebbezését* a ténykérdésekben a törvényszékig korlátozza s innen csak in jure revisiót enged, közvetlen a Curiáig. A következő lépés a *kir. táblák decentralisátiója* lesz, a minek azonban közelebbi adatai eddigelé adva nincsenek. Az utolsó lépés a *szóbeliség teljes életbeléptetése*, a mihez a biróságok számának megállapitása fog csatlakozni s ezt a magánjogi törvénykönyv életbeléptetése fogja követni.

Mindezekhez egész sorozata járul a contemplált s a jogélet első tényezőire nézve rendkivüli érdekkel biró, de ma csak megérintett reparatióknak. Ilyen az elavult s hézagokkal és visszásságokkal teljes *sajtóeljárás* kiigazitása; a *birói és ügyvédi kar* qualificationális és személyes viszonyainak javitása; a járásbiróságok szinvonalának emelése; a bünfenyitő vizsgálatnak az eddigi silány állapotból való kiemelése; a *birói succrescentia* helyesebb kiválasztása s még nehány megérintett kisebb jelentőségü javitó intézkedés.

Harmadik sorban állanak Szilágyi miniszter beszédében a jogi törvényhozás és igazságügyi politika amaz igazán nagy kérdései, a melyek a liberális jogfejlődés tetőpontját képezik.

Ezeket a kérdéseket valamennyien ismerjük s tudjuk, mennyire közel esnek azok az államjog és a követett kormányzási politika rendszeréhez. De észrevette Szilágyi miniszter beszédjében azt is mindenki, hogy ezek a kérdések a beszéd *hátterében* maradtak; tehát vagy csak homályos körvonalakban tüntek elő, vagy teljesen *kimaradtak* a programmból.

Az előbbiek közt még legtisztábban nyilatkozott a miniszter a *képviselőházbeli verificatio* ügyében, melynek megoldását még az együttlevő országgyülés befejezése előtt fogja egy törvényjavaslattal megpróbálni.

Nem igy az *esküdtszéki intézményről* a bünügyekben. A miniszter e részben platonikus kifejezéssel élt. Ő a jogalkotásokat az esküdtszék behozatala nélkül befejezetteknek nem tartja; azonban magát a reformot a pénzügyek és politikai élet exigentiáinak clausulái közé helyezve, meg nem igérte. Ugy látszik, a miniszter maga is óhajtja, hogy az esküdtszékek kérdésében az irodalom és közvélemény dolgozzék tovább, s a mi az irodalmat illeti, várakozásában nem is fog csalatkozni.

A katonai büntető kodexről és eljárásról csak annyit tudunk, hogy azok alkotmányos revisiója szük alapon és lassan készül. S ez alig több a semminél.

De egyáltalán nélkülözzük a programmban a nagy kérdések következő sorát: a *birósági fegyelmi törvény* kérdését, az *ügyvédrendtartás* reformját, a *birói és közigazgatási hatáskörök* elválasztásának s vele a birói függetlenség végleges rendezésének nagy és égető kérdését. Végül, — hogy a legnagyobb álljon utolsó helyen, — a házassági jogok rendezését, vagy röviden szólva: a *polgári házasságot.*

Mindezek hiánya vagy homályban maradása a jogászközvélemény előtt a jelentékeny hézagok érzésével jár s a programm értékéből tagadhatatlanul levon. Nem ismeretlenek azonban senki előtt a politikai élet állapotai. Még kevésbbé azon igazság, hogy a jogfejlődés — bármily nagy érdekek csatlakozzanak is ahoz, — kötve van az állam politikai, gazdasági, pénzügyi és müveltségi kifejlődéséhez. Az pedig közkeletü tapasztalat, hogy a visszaesés bizonyos korszakában élünk, mikor a liberális államrend némely nagy kérdéseiben nem szabad kellő erőtartalék nélkül harczot vagy elhamarkodott ütközetet kezdeni.

Főképen pedig igazságosnak kell lennünk egy oly miniszter iránt, a ki az állami életbe 20 év után először hozza vissza az alkotó szabadelvüség régi gondolatait, még pedig igen messzemenő positiv tervek alakjába foglalva. S ily előzmények után mindenki joggal élhet abban a reményben, hogy ha a contemplált reformok megvalósitása sikerül, azok, a melyekről a miniszter nem szólott, de a melyek hallgatag is alkatelemét képezik a jogállam programmjának, azok egy napon érett gyümölcs gyanánt fognak lehullani az idő fájáról.

Mikor tehát Szilágyi miniszter minden pártok és tényezők támogatására számit egy valóban hatalmas igazságügyi programm kivitelénél, abban az erős hitben élünk s abban a hitben élhet bizonnyal ő is, hogy támogatói közt első szövetségesét a magyar jogászvilág közvéleményében találja meg.

Dr. KENEDI GÉZA.

«Büntetési rendszerünk reformjához.»

I. Ily czim alatt folytatja Dr. Fayer László ur e lapok utóbbi számában a vitát, mely köztünk a Jogászegylet börtönügyi bizottságában megindult. Pedig e vita nem érdemli meg ezt a hangzatos czimet. Mert hiszen főleg a körül fejlett ki eszmecsere, vajon a minősitett s különösen a betöréses lopás büntetései a magyar vagy a külföldi codexekben s jelesül a német btk.-ben vannak-e enyhébben megállapitva. Érdemes-e e kérdést vitatni: ehhez sok szó fér, de tény, hogy a vita ebben az irányban lett meginditva dr. Fayer László ur által, midőn törvényünk tulszigorát épen a jelzett ponton, s épen a német btk. szembeállitásával igyekezett kimutatni. Hogy az ily eljárás mennyire egyoldalu: ezt nem kell bővebben bizonyitani. De épen ezért nem is vezethet az a Fayer ur által kitüzött czélhoz, mely az volna, hogy büntetőtörvényünk büntetéseinek tulszigora példákkal illustráltatván, ezekből a büntetések enyhitésének szükségessége jogosult reform gyanánt lépjen előtérbe.

Tegyük fel, hogy a német btk.-nek a lopásra vonatkozó büntetései csakugyan enyhébbek volnának, mint a magyar törvény: vajon mit bizonyitana ez? Csak azt, hogy a két törvény közt különbség létezik, de hogy e különbség folytán szükségkép a mienk volna a roszabb, a német pedig a jobb: ezt ugy hiszem tisztelt ellenfelem sem kivánta állitani. Mert hiszen csak nem képzelhetem, hogy szerinte a német btk. volna az a próbakő, melyen minden más kodex jóságát felismerni lehet. Vagy ha netalán igy gondolkozik: ekkor ne állapodjék meg a betöréses lopásnál, hanem vigye végig e csalhatatlan próbát kodexünk minden egyéb intézkedésén s egy füst alatt mondja ki helytelenitő itéletét ama külföldi törvények felett is, melyek egy vagy más tekintetben a német kodexnél szigorubbak. Nem hiszem, hogy Fayer László ur hajlandó volna ennyire menni. De hát ez esetben miért ragaszkodik annyira épen a mi törvényünkkel s ennek épen a lopásra vonatkozó büntetéseivel szemben a német btkönyv tekintélyéhez, s miért nem hivatkozik pl. a sokkal modernebb és legujabb keletü olasz büntetőtörvényre, melynek büntetései e részben sokkal szigorubbak, mint akár a német, akár a magyar codexé? Hisz Olaszország még mindig a büntetőjog classicus hazája, s az olasz btk. nem oly rögtönzött munka, mint a német, hanem évtizedeken át folytatott szakadatlan és beható tanácskozmányok eredménye.

Legkevésbbé állja ki a kritikát a német btk. enyhitési rendszere (System der mildernden Umstände), melyet maguk a német jogtudósok is elitélnek. Schwarze a német btkönyv életbe lépte után több év mulva igy irt e pontról a «Gerichtssaal»-ban (XXVI. k. 578. l.): «Noch immer herrscht darüber weder Einverständniss noch Klarheit, was unter den mildernden Umständen verstanden wird». Merkel pedig Holtzendorff kézi könyvének IV. kötetében szigoru kritika alá vette ezt a rendszert (209—236. l.), s különösen a német btk. tág büntetési kereteit s az enyhébb esetekre vonatkozó alternativ büntetések felállitását oly iránynak jelezte, mely a biró subjectiv megitélésének nagyon is tág tért nyit, a cselekményben rejlő objectiv mozzanatokkal szemben. «Es würde eine neue Einseitigkeit sein — mondja e tekintetben —, wenn wir schlechthin Alles auf den subjectiven Eindruck stellen wollten, welchen der einzelne Fall hervorbringt, und es erscheint als wohl berechtigt, sich nach Garantien gegen dieselbe umzusehen» (213. l.). Ugyanezért a legelső szaktekintélyek azt az óhajtásukat fejezték ki, hogy a bíróság szabályként a maximum és minimum közé eső középmértéket alkalmazza s ezen alul csak az enyhitő körülmények tulsulya esetén szálljon le. Különös nyomatékkal hangsulyozta ezt Hälschner a következőkben: «Wenn man die Strafzumessungsgründe, die eine Annäherung der zu erkennenden Strafe an das Maximum der gesetzlichen bedingen, als Strafmehrungsgründe, diejenigen, welche Annäherung an das Minimum fordern, als Strafmilderungsgründe bezeichnet: so kann diese Bezeichnung allerdings nur gerechtfertigt erscheinen, wenn vorausgesetzt wird, dass zwischen dem Maximum und Minimum ein fester Punkt gegeben sei, von dem aus nach der einen Seite Mehrung, nach der anderen Minderung der Strafe stattfindet. Als dieser feste Punkt, von dem auszugehen ist, muss das mittlere Srafmass betrachtet werden. Ob die zu erkennende Strafe in der Regel diesseits oder jenseits des mittleren Strafmasses liegt, oder ihm entsprechen wird, lässt das Gesetz unbestimmt, unzweifelhaft aber bezeichnet es durch Feststellung des Maximums und Minimums das mittlere Strafmass als das durchschnittliche, das zu verhängen ist, falls die Strafmehrungs- und Strafminderungs-Gründe sich das Gleichgewicht halten.» (Das gem. d. Strafr. I. k. 641. l.)

A törvényhozásnak egy helyes középutat kell választania a subjectiv és merőben objectiv irány között. Egyfelől ugyanis nem szabad önkényesen felállitott külső sorompókkal megakadályozni a cselekmény bünösségi beltartalmának megfelelő, tehát igazságos büntetés kiszabását, de másfelől az által sem szabad az igazságot mellőzni, hogy korlátlan vagy fölötte tág büntetési tétel folytán az objectiv szempont teljes elmosásával a biró subjectiv hangulata vagy érzülete legyen az elhatározó. A feladat az, hogy a törvényhozó a subjectiv benyomással szemben kellő befolyást biztositson a büntetés kimérésénél az objectiv mérvnek, mely a törvény alapjául szolgáló föltevésben találja kifejezését.

A német btk. nem oldotta meg szerencsésen ezt a feladatot, — mert nagyon is tág büntetési tételei s az enyhébb esetekre vonatkozó alternativ büntetései legkisebb támpontot sem nyujtanak a birónak arra nézve, hogy minő sulyt tulajdonitott a törvényhozó az egyes cselekményekben rejlő objectiv ismérveknek, — a mennyiben pedig ily alternativ büntetést fel nem állitott: a rendes büntetés minimumának áthághatatlan volta esetleg mégis tulszigoruságra vezethet. Innen van a német judicatura szétágazása és ingadozása a büntetések kimérése tekintetében, s innen magyarázható meg az a törekvés, hogy a birőságok önkényével szemben correctivum gyanánt bizonyos korlátok állittassanak fel. Igy pl. *Medem* is azt javasolta, hogy a minimumon és maximumon kivül állapittassék meg az átlagos tényálladéknak fix büntetése, vagyis az arithmetikai középmérték (Gerichtssaal XXVI. k. 590. l.), — *Häberlin* pedig hangsulyozta a német btk.-vel tett szomoru tapasztalatokat (trübe Erfahrungen), s szerinte ebben az irányban az által kellene a helyzeten javitani, hogy a birőságok, ama indokok részletesebb felsorolására köteleztessenek, melyek alapján a kiszabott büntetés mértékét megállapitották (Gerichtssaal XXVII. k. 610. l.).

A magyar törvényhozó ismerte és megfontolása tárgyává tette annak idején a német enyhitési rendszert, — de ismerte az imént kiemelt alapos kifogásokat is, s levonta azokból a tanulságot. Két eltérő megoldás között kellett választania. Az egyik az lett volna, hogy mindegyik büntetendő cselekménynél két külön büntetési tétel állapittassék meg, melyek közül az egyik a közönséges, a másik az enyhébb esetekre alkalmazandó, — a másik mód az volt, hogy egy általános intézkedésben határozza meg a rendkivüli enyhités határait, s ezek közt szabad tért engedjen a birónak arra, hogy a rendkivüli eset individualitásához alkalmazza a büntetést. Az előbbi a német, az utóbbi a belga rendszer. Törvényhozásunk az utóbbit választá, és pedig azzal az indokolással, hogy miután a rendkivüli esetekre biztos netovábbot meghatározni alig lehet: az a vélemény emelkedett tulsulyra, hogy a nélkül, hogy a közönséges esetekben veszélyeztessék a büntetés igazságos szigora, épen a rendkivüli esetekre lehet tágabb tért nyitni s egy általános szabály által megengedve a rendkivüli enyhitési jogot, a mérték meghatározásánál nagyobb befolyást engedni a biró belátásának (Anyaggy. I. k. 71. l.).

*

A magyar törvényhozás tehát már szakitott és pedig igen helyes indokból, a német btk. enyhitési rendszerével, s érvényre juttatott és tökéletesbitett egy oly rendszert, melyet a büntetőjogi törvényhozás terén európaszerte méltán haladásnak tekintenek. Ha tehát valaki ma a mi büntetörvényünk enyhitési rendszerével szemben a német btk.-re hivatkozik, s ebből utánzandó példa gyanánt egyes intézkedéseket kiszakit, különösen pedig a tág büntetési kereteket kiemeli: az szem elől téveszti, hogy épen ezek a büntetési keretek képezik a német btk.-nek elismert gyenge oldalát, s hogy a magyar törvényhozás valóságos visszalépést követne el, ha ebben az irányban utánozná a német törvényt. A ki ezt akarja: az gyökerében támadja meg a magyar Btk. büntetési rendszerét, és pedig olyan ponton, mely *Balogh Jenő* helyes megjegyzése szerint is kodexünk legerősebb oldalát képezi, s egy oly rendszer érdekében, a mely ma már nemcsak nálunk, hanem európaszerte, sőt Németországban is, a meghaladottak közé tartozik.

Arról tehát véleményem szerint szó sem lehet, hogy a magyar és német btk.-nek enyhitési rendszerét általánosságban párhuzamba hozhassuk, — és igy meddő dolognak tartom az a feletti vitát is, hogy valamely büntetendő cselekménynél a mi törvényünk enyhébb-e, vagy a német. Meglehet, hogy bizonyos ponton, pl. a betöréses lopás végső minimuma tekintetében, a mi törvényünk szigorubb, — de ennek megvan a maga helyes oka a cselekmény objectiv veszélyességében és sulyosabb büntethetőségi mérvében; más esetekben azonban épen a magyar törvény enyhébb, mert megengedi a legkisebb büntetés alkalmazását ott, a hol a német áthághatatlan minimumot állit fel. Ha tehát a törvényhozó bizonyos esetekben korlátot emelt a birói arbitrium elé, másfelől pedig lerontotta a korlátokat ott, a hol azok az igazságos büntetés kimérését akadályoznák: az ebből származó különbségek nemcsak hátrányára nem válnak kodexünknek, hanem határozottan előnyösen tüntetik fel azt.

Ilyen különbséget pedig akármennyit találhatunk a magyar és német btk.-ek között, — s minthogy épen a lopásnál is ez az eset forog fenn: ezért bocsátkoztam bele ama párhuzam vitatásába, mely a két törvényben a lopás büntetéseire vonatkozólag, a különböző rendszer daczára, felállitható. Azt hittem, hogy felszólalásom e részben eléggé felvilágositotta a dolgot s megdöntötte azt az állitást, mintha törvényünket általában, s különösen a némettel szemben, tulszigor jellemezné. Fayer László ur utóbbi czikke azonban arról győzött meg, hogy legalább ő még ma is ferde világitásban látja a dolgot. Bármily meddőnek tartsam is tehát a vitatkozást abban a mederben, melybe az belészorult: a következőkben mégis ujra belebocsátkozom a kérdés részleteibe. Ha közvetlen hasznot nem is huzhatunk belőle, — de közvetve tán származhat abból annyi eredmény, a mennyi az igazság felismeréséből mindenkor származni szokott.

(Bef. köv.) Dr. ILLÉS KÁROLY.

Jogirodalom.

Unsere Rechtsphilosophie und Jurisprudenz. Eine kritische Studie von Dr. Josef Schein. Berlin. Carl Heymanns Verlag 1889.

I.

Széltében ismeretes I. Napoleon azon nyilatkozata, hogy a legelső embert, a ki az ő törvénykönyvének jogászi fejtegetésébe belefog, halállal szeretné büntetni. E kijelentése Napoleonnak, ki előitéletektől ment ember és maga is geniális törvényalkotó volt, gondolkodóba ejthet minden jogászt a jogtudomány eddig követett módszerének helyessége tekintetében. És csak fokozódni kell e kételkedésnek, ha meggondoljuk, hogy a laikus közönség mennyire idegenkedik a jogászi okoskodásoktól, akár tudományos munkákban, akár birói itéletekben nyilvánuljanak azok.

A laikusoknak e magatartását, vagy hogy ugy mondjuk, a közvéleményt, mely a jogászi okoskodások értéke felől uralkodik, megérthetővé teszi azon tény, hogy a jogászi okoskodásokban követett módszerek *toto coelo* elütnek az egyéb tudományokban követni szokott módszerektől.

Ily észlelésekből indul ki az előttünk fekvő munka, mely a jogtudomány alapelveinek egész rendezerét és a jogi okoskodásokban követett módszereket alapjaikban vizsgálat alá veszi, és, mint mindjárt előszavában kijelenti, azon eredményre jut, hogy a jogi okoskodásoknak mind alapelvei, mind módszere hibásak.

A munka legnagyobb figyelmünket érdemli meg, mert oly tárgygyal foglalkozik, melyet eddig a jogászok általában elhanyagoltak. A jogtudomány alapelvei ugyanis, melyek e munkában birálat alá vétetnek, már nagyon régóta nem képezik vita tárgyát a jogászok közt, azt pedig, hogy maga a módszer, melylyel dolgoznak, helyes-e, még egyátalán nem kutatták. A munkán, mint már az eddig mondottakból is kitetszik, az ujkor szelleme vonul végig, azon szellem, mely tudásunk alapelveit veszi vizsgálat alá, és mely az érvelést nem a hagyományos igazságokból *kiindulva*, hanem a hagyományos igazságok *érvényét vizsgálva* kezdi.

A jog fogalmának meghatározása, melylyel a munka kezdődik, mindjárt elüt a közönségestől. A jog szerinte az állam eljárási szabályainak összessége, «állam» alatt a nép azon részét értve, mely a közhatalmat gyakorolja, «szabályok» alatt pedig nem valamely külső forrásból származó parancsokat, hanem az államnak önmaga által szabott eljárási «reglement»-ját, rendtartását értve.

Világos e meghatározás helyessége a közjog és közigazgatási jog tekintetében. A mi az anyagi büntetőjogot illeti, szintén könnyen belátható, hogy az nem egyéb, mint azon esetek meghatározása, mikor az állam büntet, és azon mérv meghatározása, hogy mekkora büntetést szab.

Kevésbbé szembeötlő ez állitás helyessége a magánjog tekintetében. Ennek egyik oka az, hogy a magánjogban az anyagi rész *(a magánjog* par excellence) az alaki résztől (a peres és végrehajtási eljárástól) igen élesen elvált studiumként tárgyaltatik. Ennek folytán megszoktuk az állam eljárási szabályait csak a peres és végrehajtási eljárásban keresni, és elfeledjük azt, hogy az anyagi magánjog szintén nem tartalmaz egyebet, mint szabályokat arra nézve, hogy mily tények fenforgása esetén fog az állam bizonyos itéleteket hozni és végrehajtani, azaz in ultima analysi nem tartalmaz egyebet, mint az állam eljárásának szabályzatát.

De egy sokkal hatalmasabb oka ezen igazság elhomályosulásának azon hibás felfogás, mely a magánjog lényegéről általában uralkodik, és melynek szembeállitása legjobban mutatja a fenti meghatározás fontos és uj voltát. E felfogás még a római jogból származott át reánk, és abban áll, hogy a jog és pedig különösen a magánjog nem egyéb, mint norma agendi, azaz az államban élő egyének eljárásának szabályzata.

E régi és majdnem általánosan elfogadott meghatározás alapjában hibás. Igaz, hogy a jog a polgároknak bizonyos eljárását feltételezi, és hogy bizonyos jogszabályok épen azon czélból léptettetnek életbe, hogy a polgárok bizonyos eljárása bekövetkezzék. De azért a jog mégsem a polgárok eljárásának szabályzata, hanem az állam eljárásáé. Azon jogszabályt pl., hogy a követelés 32 év alatt elévül, vagy hogy valamely delictumból kártéritési kötelezettség származik, semmiképen sem lehet az egyén eljárásának szabályául minősiteni. Ezek épen ugy szabályai az állam eljárásának, mikor itél, mint az, hogy a rendőrségnek szabad egy játékbankba behatolni, vagy hogy más vagyonának szándékos rongálása három évi fogházzal büntettetik. Még világosabb lesz e felfogás helyessége, ha meggondoljuk, hogy a «norma agendi»-féle felfogásból kiindulva a jogszabály megszünnék

az lenni, mihelyt az az egyének által nem követtetik, a mit pedig senki sem fog állitani.

A jog épugy szabályzata az állam eljárásának, mint pl. a vasuti rendtartás a vasuti személyzetnek, vagy a katonai szolgálati szabályzat a katonaságnak. Ugy ezek, mint az követelményekkel lépnek fel az egyénekkel szemben ; ugy egyik mint másik esetben az egyéni eljárás motivumai közt az is megvan hogy mi lesz az eljárásnak eredménye szemben a fenálló joggal vagy rendtartással ; de ugy az egyik, mint másik esetben a jog illetve rendtartás vagy szolgálati szabályzat nem az egyén, hanem az állam, illetve vasut vagy katonai hatóságok eljárásának szabályzata marad.

A jog természetének e felfogása első tekintetre tán csak elvi értékünek és gyakorlati corollariumokat nélkülözőnek látszhatnék. Ez azonban nem áll. Az alapelv hibás felfogása, mint ez különben minden tudományos fejtegetésben szükségkép bekövetkezik, az egész tudományszakon átszivárog, és a kifejtett tételeket majd itt, majd amott teszi hibásakká. Szerzőnk egész fejezeteket szentel azon hibás eredmények birálatának, melyeket a hibás alapelv a természetjogi és a Savigny-féle történeti iskola fejtegetéseiben a jog és különösen a magánjog czéljának felfogásában okozott. Ezeket azonban, bár a bennök felvetett alapkérdések szintén egészen uj szempontból vannak megvilágitva, ismertetni nem szándékozunk, mert e fejtegetések kivül esnek e lap körén.

Ugyanezen indokból, és még azért is, mert a fejtegetések sokkal bonyolultabbak, hogysem azok egy szükebb keretü czikkben kifejthetők lennének, sajnálattal kell mellőznünk azon felette érdekes fejezeteket, melyekben szerző a subjectiv jognak és a jogviszonyoknak Savigny és utána az egész német jogászvilág által kifejtett felfogását elemzi, és kimutatja, hogy azok a jog természetének hibás felfogásából kiindulva mily hibás eredményekre vezettek és hogy a subjectiv jognak és a jogviszonyoknak általános divó felfogása mily illogikus.

Ezen fejtegetésekkel befejezi szerző munkájának első részét, a *jogbölcsészetet* (Rechtsphilosophie) és áttér a második részre, a «Jurisprudenz» tárgyalására, melyet magyarul jogtudománynak nevezhetünk, bár e szó értelme a «Jurisprudenz»-énél tágabb.

A jogtudomány feladata, szerző szerint, 1. a jogszabályok gyüjtése, összeállitása, megmagyarázása és kifejtése, a mi a jogtudós feladata, 2. a kifejtett tételeknek concret esetekre való alkalmazása, a mi a biró feladata, és a minek a jogtudós ténykedése csak előkészitésül szolgál.

A biró szempontjából a jog, bármikép fogjuk is fel annak természetét, nem egyéb, mint egy magasb tekintély — az állam — által alkotott szabályzat, melyet ő eljárásában követni tartozik, épen ugy, mint a vasuti hivatalnok a vasuti rendtartást vagy más hivatalnok a szolgálati pragmatikát. A gyakorlati jogtudomány feladata a joggal szemben tehát épen olyan, mint egyéb practicus tané azon szabályzattal szemben, melynek kezelését tanitani akarja, azaz feladata annak szabályait megértetni, előadni, tanitani, ugy hogy minden esetre vonatkozólag megtalálható legyen azon eljárás, melyet a törvény megkövetel. A szabályzat, melynek kezelésére a jogtudomány tanitani akarja a birót, nem egyéb mint a törvény, értve ez alatt mind a szoros értelemben vett törvényt, mind a rendeleteket, szokásjogot és egyáltalán mindazt, a mi a tételes jog alkatrészét képezi. És mégis azt látjuk, hogy a jogtudós és a biró nem ugy járnak el a törvénynyel szemben, mint más emberek, kik valamely cselekvési szabályzat alapján eljárni hivatvák. A jogász és biró másképdiagnostizálja az esetet és másképgeneralizálja a szabályt, mint más practicus tanok követője, és ez az, a mi a laikus előtt a jogászi következtetéseket gyanusakká teszi.

Az első különösség a jogászi fejtegetésekben, hogy a czélszerüség kérdése azokban rendszerint elhanyagoltatik vagy csak csekély mérvben vétetik figyelembe. Pedig világos, hogy egy oly tannál, mely cselekvési szabályok kérdéseivel foglalkozik, folyton eminens kérdést kell, hogy képezzen, hogy az illető cselekvés czélja és eredményei milyenek. Lehetetlen egy törvényt helyesen megértenünk és alkalmaznunk a nélkül, hogy folyton figyelemmel ne lennénk arra, hogy mi annak czélja. És mégis, az ily irányu vizsgálatok majdnem teljesen hiányoznak a jogtudományból és a joggyakorlatból. A jogász annyira megszokta csak a törvényt venni fejtegetése alapjául, hogy a czélszerüség vizsgálatáról egészen megfeledkezik.

E megfeledkezés következménye a jogászi okoskodások második alaphibája, hogy t. i. a törvény értelmezésénél és alkalmazásánál annak csak szavai vétetnek figyelembe, és azon feltételezések, melyek mellett az illető rendelkezések megalkottattak, figyelmen kivül hagyatnak. Ennek következménye aztán, hogy a törvény nem fog ugy alkalmaztatni, a hogy azt annak szelleme kivánja.

A törvény minden rendelkezésének megalkotásánál van valamely feltételezett tényállás, melyre a törvény a szabályt alkalmazni kivánja. Ezen feltételezett tényállás a törvény szavaiban egyszer tökéletesebb, másszor tökéletlenebb kifejezésre lel, ugy hogy a törvényben *körülirt* tényállás majd többé, majd kevésbbé tér el a törvény által feltételezettől.

Ezt a feltételezett tényállást a jogászi fejtegetések egyátalában nem kutatják. A legmesszebb menő interpretationalis szabályul az szolgál, hogy a törvény *szavaiból* kiindulva kutatni kell a törvény rendelkezéseinek czélját. E szabály világos, hogy elégtelen akkor, mikor a törvény szavai a törvény által feltételezett tényállástól elütnek, mert akkor a feltételezett tényállás csak egyéb körülmények vizsgálata által puhatolható ki. Az egyes concret esetekben pedig még ez a szabály is csak nagy ritkán alkalmaztatik, és az eldöntésnél rendszerint csak a törvény szavai vétetnek tekintetbe. És e szabály még sokkal kevesebbet fejez ki azon egyedül helyes interpretationalis szabálynál, hogy *minden intézkedés nem a törvény által körülirt, hanem a törvény által feltételezett tényállásra alkalmazandó.*

Ezen eljárás teljesen hiányzik a practicus jogtudományban. Az esetek eldöntése egész mechanicus. Csak az vizsgáltatik, hogy egyezik-e a concret tényállás a törvény által körülirt tényállással. Ha igen, akkor a törvény alkalmaztatik, a nélkül, hogy bárkinek eszébe jutna vizsgálni, hogy a törvény által *körülirt* tényállás a törvény által *feltételezett* tényállással egyezik-e. Már pedig a törvény minden rendelkezése valamely tényállás feltételezése mellett hozatott. Ugy hogy valahányszor a biró a feltételezett tényállás figyelmen kivül hagyásával itél, a törvény ellenére járt el, még ha itélete a törvény szavaival megegyez is. Ezen, tán paradoxnak látszó elvet jövő czikkünkben fogjuk bővebben ismertetni és kifejteni.

Dr. REICHARD ZSIGMOND.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Terjeszszük és tegyük alaposokká a telekkönyvi ismereteket.

I.

Ha meggondolom, hogy ide s tova harmincznégy éve lesz annak, hogy a telekkönyvi intézmény nálunk meg van honositva, s hogy azóta a telekkönyvi rendelet elvein és alapszabályain semmi, mellékes és a kivitelre vonatkozó rendelkezésein pedig, a más törvényeken rövidebb idő alatt ejtett, néha többszörös módositásokkal és átalakitásokkal összehasonlitva igen csekély változtatások történtek; és ha másrészt elgondolkozom azokon a tapasztalatokon, melyeket

mint ügyvéd, mint biró, mint többféle vizsgáló bizottságok tagja, mint számosabb telekkönyvi hatóság ügyvitelének és ügykezelésének megvizsgálására kiküldött miniszteri biztos és mint ki a szakirodalomnak és az időszaki sajtónak nyilvánulásait is figyelemmel kisérem, szerezni alkalmam volt: akkor valóban nem vagyok képes reményt támasztani magamban arra nézve, hogy Magyarország egyhamar általános vagyonbiztonságnak, rendezett jogi életnek s a jogi élet, valamint a nemzetgazdasági jólét igényeit minden tekintetben kielégitő igazságszolgáltatásnak fog örvendeni.

A jogi ismeretek valamennyi egyéb külön ágaiban határozottan örvendetes haladást constatálhatunk. Mióta a büntetőjog codificáltatott, mióta a váltójog, a kereskedelmi jog, a csődjog és az eljárás némely része rendszeres és kimeritő törvények által uj szabályozást nyert, azóta mindezek iránt felébredett az érdeklődés, a jogászközönség kedvvel és hévvel fogott azok tanulmányozásához, a tanulmányok egyik és másik részben már eléggé tekintélyes irodalomnak adtak létet, és az ismeretek terjedése helyesebbé, alaposabbá, nagyobb belértéküvé tette a judicaturát, ez pedig viszont termékenyitőleg hatott az eszmék fejlődésére és az alapos ismeretek terjedésére.

Mindezt nem lehet mondani a telekkönyvi intézményre vonatkozólag; e tekintetben három évtized óta keveset, de nagyon keveset haladtunk, sőt nagyitás és pessimismus nélkül mondhatni, hogy a telekkönyvi ügyek most átlag roszabb ellátásban részesülnek, mint részesültek a telekkönyvi rendelet életbeléptetését és a telekkönyveknek az ország nagy részében történt szerkesztését közvetlenül követő időben; és határozottan állitom, hogy a jogi gyakorlat terén semmiféle intézmény sem tünik fel minden tekintetben annyira elhanyagoltnak, mint épen a telekkönyvi ügy.

Okiratokban, telekkönyvi beadványokban, telekkönyvi bevezetésekben, birói határozatokban, felfolyamodásokban és szaklapokban a telekkönyvi rendelet alapfogalmai s főszabályai iránti teljes tájékozatlanságot tanusitó kijelentésekkel és fejtegetésekkel találkozunk. A telekkönyv egyes lapjainak tartalmára, a telekkönyvi jószágtest jogi természetére, a bejegyzésre s hozzájegyzésre, a bekeblezés, előjegyzés és feljegyzés tárgyaira s az azok közötti különbségre, a bejegyzések alapjára s hatályosságára, az előjegyzés igazolására stb. stbire nézve helytelenebbnél helytelenebb fogalmak uralkodnak, és nem ritkán a diploma vagy a kinevezési okirat szerint szakemberek az ebbeli fogalmak teljes hiányában vannak. A telekkönyvi beadványok elintézése s a telekkönyvi ügyek ellátása sok helyütt olyan, hogy roszabb akkor sem lehetne, ha telekkönyvi törvénynyel egyáltalában nem birnánk; és a telekkönyvek kezelése s vezetése olyan, hogy a legszerényebb igényeket sem elégiti ki: a bevezetések nem ritkán oly selejtesek, felületesek, helytelenek s a szabatosságot ugy nélkülözik, mintha az, a ki a bevezetéseket eszközölte, sejtelemmel sem birna arról, hogy minden szavát annak, a mit ir, a törvény a közhitelesség jellegével ruházza fel, hogy minden hiba, melyet elkövet, a bonyodalmaknak, a pereknek egész sorát vonhatja maga után, egyeseknek és egész családoknak tönkrejutását okozhatja. Fokozzák még a bajt a telekkönyveknek az urbéri rendezéshez képest részint megtörtént, részint még folyamatban levő átalakitása alkalmával elkövetett és még folyton felmerülő hibák; mert az átalakitásoknak — tapasztalatom szerint — legalább háromnegyedrésze rosz, és nem csak azt a sok százezret nem éri meg, a mibe került, hanem jobban egyáltalán foganatositlan maradt volna. Mindezeknél fogva van azután, hogy legio a száma azoknak a telekjkönyveknek, melyeknek alapján a birtokállás, a tulajdonosnak kiléte, a megterhelés terjedelme, az egyes jelzálogjogok tárgya, a jelzálogos hitelezőknek egymáshoz való viszonya s a jelzálogos követelések rangsorozata vagy épen nem, vagy legalább per nélkül meg nem állapitható; és innen van, hogy nagy ritka a számosabb bejegyzést feltüntető oly telekjegyzőkönyv, mely ugy az abban teljesitett bejegyzések elrendelésének, mint a bejegyzések miként történt teljesitésének szempontjából kifogás alá nemesnék.

És miben rejlik mindezeknek a jelenségeknek az oka?

Szerintem több különböző körülménynek egy irányu hatására kell a telekkönyv ügyének elhanyagoltságát visszavezetni.

Tanintézeteinkben, az egyetemeken ugy mint a jogakadémiákon a telekkönyvi rendeletek és a telekkönyvi ügyre vonatkozó törvények nem részesülnek abban a müvelésben, melyre kiváló fontosságuknál és a telekkönyv jogszolgáltatási s nemzetgazdasági jelentőségénél fogva igényt tarthatnának. A budapesti egyetemen tudtomra félévi tantárgyként, hetenkinti két órával pertractálják az összes telekkönyvi jogot, a mi azt jelenti, hogy körülbelül harmincz, és a quadrans academikust leszámitva huszonkét óra alatt akarják a tanulóknak azt a részét, mely az előadásokon megjelen, a telekkönyv institutiójának — mint jó Karvassy mondotta volna — összes «csinjaival binjaival» megismertetni! Egyébiránt abban a sorsban, hogy távolról sem részesül a jogi tanulmányok között elég figyelemben, a telekkönyvi jog más eminensül gyakorlati disciplinákkal osztozkodik; és a baj együttesen a jogi szakoktatás általános, az igazságügyminiszter által kilátásba helyezett reformálásával lesz orvoslandó.

A «végzett jogász» aztán vagy ügyvédi, vagy közjegyzői vagy birói gyakorlatra megy.

Az ügyvédi s a közjegyzői irodában azt kellene hinni, hogy bő alkalom nyilik a telekkönyvi gyakorlati ismeretek elsajátitására. És ez ugy is volna, ha nem léteznék a zugirászat, a nem csak kellően s elég erélylyel nem üldözött, hanem némely helyütt magokban a telekkönyvi irodákban üzött, vagy legalább közvetitett, és a közigazgatási hatóságok által majdnem mindenütt protegált, sőt rendszeresitett zugirászat, mely a bejegyzés alapjául szolgáló okiratok és a telekkönyvi beadványok igen tekintélyes részének szerkesztését magához keritvén, eltekintve attól, hogy selejtes munkája által a nyilvánkönyvnek a tényleges birtok- és jogviszonyoknak megfelelő alakulását nagyban akadályozza, elvonja az ügyvédi s közjegyzői irodákban foglalkozó szakemberektől az alkalmat arra, hogy telekkönyvi ügyekkel gyakorlatilag sürübben foglalkozhassanak s ebből folyólag elöli bennök az ösztönt, hogy akár általában, akár a gyakorlatban előforduló egyes jogesetek alkalmából a telekkönyvi jogot alaposabban tanulmányozzák.

A jogvégzett fiatalság másik része valamely bíróságnál lesz gyakornokká, később jegyzővé, néha oly bíróságnál, mely telekkönyvi hatósággal nincs felruházva; és a mikor azután ily járásbirósági jegyző albiróvá neveztetik ki oly járásbirósághoz, mely telekkönyvi hatósággal van felruházva, ugyszintén a mikor ily felruházás azt a járásbiróságot éri, melynél a telekkönyvi ügyekben jártas birák alkalmazásban nincsenek: megesik, hogy telekkönyvi bíróként — igaz, hogy csak névleg — kénytelen-kelletlen oly biró müködik, ki mindeddig telekkönyvet az ő természetes valóságában nem látott.

De ha a joggyakornok telekkönyvi hatósággal felruházott bírósághoz is kerül, telekkönyvi ügyekkel bizony nagy ritkán foglalkozik és telekkönyvi elintézések tervezésére s előkészitésére nem igen alkalmaztatik; mert ott van a birói ügyviteli szabályok I. függelékének szerencsétlen 7. §-a, mely szerint a telekkönyvvezetőket és segédtelekkönyvvezetőket az elnök, illetőleg a járásbiró rendes teendőikön fölül telekkönyvi elintézések fogalmazásával is megbizhatja, melyeket az előadó utasitása szerint kell készitenök. A telekkönyvvezető a telekkönyvhöz átlag mégis csak többet ért, mint a joggyakornok vagy a jegyző, s ennél fogva mi sem természe-

tesebb, hogy ez utóbbiakat az elnök, illetőleg a járásbiró lehetőleg más teendőkkel foglalkoztatja, ellenben az ügyviteli szabályok emlitett szakaszán alapuló felhatalmazást minél tágasabb használatba veszi; és a tényleges gyakorlatban tulajdonkép ugy áll a dolog, hogy a telekkönyvvezető nem a biró utasitása szerint fogalmazza a telekkönyvi elintézéseket, hanem megforditva a telekkönyvvezető intézi el önállóan az ügyeket, és a biró csak sanctionálja azokat neve aláirásával.

Ily körülmények között nem csudálkozhatunk, hogy a legtöbb biró, ki a telekkönyvi jog megismerésének mélyére nem hatott, kire a közszolgálat igényei a telekkönyvi ügyekkel való foglalkozást csak rákényszeritették, ebben a foglalkozásban kedvét sem tudja találni, s attól, mihelyt szerét teheti, megszabadulni igyekszik.

De még más körülményhen is hajlandó vagyok okát látni annak az idegenkedésnek, mely nálunk a telekkönyvi ügyekkel való foglalkozás és a telekkönyvi jog tanulmányozása iránt félreismerhetlenül mutatkozik.

A telekkönyvi jog száraz tantárgy, melynek gyakorlati alkalmazására az élet sem igen szolgáltat «érdekes eseteket», és melynek tanulmányozásában, a melylyel való foglalkozásban csak az leli kedvét, ki annak mélyére hat, és ki egyuttal át van hatva attól a nagy fontosságtól, mely a telekkönyvi intézménynek a jogi életben tulajdonitandó. Ezen felül a telekkönyvi ügyek helyes ellátása megfeszitett figyelmet, nagymérvü körültekintést vesz igénybe, szigoru szabályokhoz kötött, következetes, egyöntetü eljárást feltételez, szabatos kifejezéseket követel, határozott alakiságokhoz van kötve és üres frázisokat, szabados elmefuttatásokat meg nem tür. Már pedig — habár tudom, hogy ezzel sok helyütt ellentmondásra találok és a hivatlan és sértő kritika vádját vonom magamra — meggyőződésemhez képest kijelentem mégis, hogy oly munkára, mely helyesen csak az emlitett feltételek alatt végezhető, általában kevés bennünk a hajlam; mi a fegyelmezettségnek semmi téren, a gondolkozás, a tanulmányozás és a munka terén sem vagyunk nagy barátjai.

Ezen a bajon nincs ugyan mód egyhamar segiteni; de a telekkönyvi ügy elhanyagoltságának többi okait lassankint meg lehetne szüntetni az által, hogy a telekkönyvi jog tanitására s tanulására nagyobb sulyt fektetünk; hogy a zugirászatot minden téren, de kivált ott, hol a legnagyobb pusztitásokat teszi, a telekkönyvi beadványokra nézve kiméletlenül kiirtjuk; hogy megszüntetjük a bir. ügyviteli szabályok ama rendelkezését, mely szerint a telekkönyvvezető telekkönyvi elintézésekkel foglalkozhassék s ekként egy személyben lehessen a beadványok elintézője, az elintézés foganatositója s az elintézés és foganatositás helyességének ellenőrzője; hogy e helyett gondot forditunk arra, hogy minden birósági joggyakornok és jegyző bizonyos időn át okvetlenül valamely biróságnál mint telekkönyvi hatóságnál is foglalkozzék; és hogy figyelemmel vagyunk, hogy akár mint kirendelt törvényszéki birák, akár mint járásbirák vagy albirák telekkönyvi ügyekkel csak olyanok foglalkozhassanak, kik a telekkönyvi jogban jártasságuknak kétségtelen bizonyságát adták.

Dr. IMLING KONRÁD.

Különfélék.

— **Az ügyvédi állás** társadalmi és politikai sulyának ujabb elismerését látjuk abban a tényben, hogy a kar egyik fiatalabb tagját: dr. *Flatt* Victor ujvidéki ügyvédet imént Ujvidék szab. kir. város főispánjává nevezték ki. Elődje, a nemrég elhunyt Parchetich Felix, szintén a gyakorlati jogi pályáról lépett elő a főispáni székre, a mennyiben megelőzőleg Óbecsén kir. közjegyzői állást töltött be. — A most kinevezett főispán különben egyike lesz a főispáni kar legfiatalabb tagjainak; kinevezésénél kétségkivül döntő nyomatékkal személyes érdemei, közkedveltségü tulajdonai s a közéletben teljesitett hasznos fáradozásai birtak; azonban ha figyelembe veszszük azt, hogy az ügyvédi állásból — legalább *közvetlenül* — eddigelé vajmi ritkán történtek hasonló kinevezések, lehetetlen föl nem ismernünk ebben a tényben is az elfogulatlan liberális államférfiui gondolkozás előnyomulásának határozott jelét.

— **A kir. Curia büntető szakosztálya** junius 12-én teljesülést tart.

Tárgy: I. Megvitatása és eldöntése a kir. Curia ellentétes alapokon nyugvó határozatainak az V. polg. tanács részéről egy concret eset tárgyalásánál észlelt fenforgása alkalmából a 337/889. sz. elnöki felhivás folytán szövegezett következő büntetőjogi *vitás elvi kérdésnek:*

1. «A fenálló gyakorlat szerint a bünvádi eljárás folyamán a büntető bíróság hatáskörébe tartozik-e a büntetendő cselekmény által vagyonában károsult fél kártéritési igényeinek biztositása iránt intézkedni?»

E kérdésnek igenlő megoldása esetére

2. «A biztositás ki által, mily alakban, minő feltételek mellett, és mily joghatálylyal rendelhető el?»

Előadó: *Sélley Sándor*, a kir. Curia birája, az illető határozatok számai: 122, 2323, 3294/1886., 1546, 5446, 8577/1877., 5031 és 6592/1888.

— **A kir. Curiához** május havában 2362 ügy érkezett. Elintéztetett 2491. A bünügyek még mindig nagyobb számban vannak, mint a polgáriak. A hátralék jelenleg 7098. A mult év ugyanezen időszakához képest a többlet 170.

— **Miként kárpótolják nálunk az ártatlanul üldözötteket?** R. A. bobrói lakos kereskedő ellen a kalocsai törvényszék még 1885-ben csalás és sikkasztás miatt az eljárást megindította és a vasuton hazafelé Bobróra szállitott áruit, mintegy 6000 frt értékben fenyitő zárlat alá vétette a rózsahegyi kir. járásbiróság által. Az ügy aztán elhuzódott egész 1887. év végéig; ekkor ugy az elsőfoku, mint a felsőbb biróságok vádlottat teljesen ártatlannak deklarálták és a birói zárlatot föloldani rendelték. A kalocsai kir. törvényszék ennélfogva utasitotta a rózsahegyi járásbiróságot, hogy a birói zár feloldását foganatositsa és az árukat adja ki. Az időközben elhalt vádlott jogutódja azonnal jelentkezett a rózsahegyi járásbiróságnál az áruk átvétele végett, akkor azonban kitünt, hogy a lefoglalt árukat a rózsahegyi vasuti állomás rakodó házában hagyták 2 éven át, a mig ugyanis a zárlat kérdése meg nem oldatott, miért is a kassa-oderbergi vasuti társaság az áruk fekbére fejében összesen 295 frt 80 krt követelt és annak kifizetése nélkül nem volt hajlandó az árukat kiadni. A megkeresett járásbiróság erre eleinte nagy zavarba jött. Azt belátta, hogy a fél nem viselheti azon költségeket, melyeket a bíróság neki alaptalan vádolásával és végtelen hosszadalmas proceduráival okozott, másrészt azonban hiányzott neki a pénz a fekbér kifizetésére. Ennélfogva azon élelmes gondolata támadt, hogy előlegezze a fél a 295 frt 80 kr fekbérköltséget és ő (a rózsahegyi járásbiróság) majd végzést hoz, melynek alapján az államkincstár a jóhiszemmel előlegezett összeget visszatéritendi. A végzést ily értelemben meg is hozta. A kalocsai törvényszék azonban ezen összegnek a bünvádi átalányból való kiutalványozását megtagadta és felebbezés folytán a tábla és a Curia is helybenhagyták ezen intézkedést azon indokból, hogy a bünvádi átalány kezeléséről szóló 1874. évi ig. min. rendelet a birói zárlat költségeiről nem tesz emlitést. Ily módon kártalanitják az ártatlanul üldözöttet.

— **A budapesti törvényszék elnökének** figyelmét felhivjuk azon körülményre, hogy addig, mig törvényileg a költségek kérdése szabályozást nyerni nem fog, legtanácsosabb volna az egyöntetüség elérése czéljából, ha az elnök a veze-

tése alatt álló törvényszék területén müködő járásbiróságok vezetőivel egyetemben az ugynevezett sablon-munkák munka-skáláját megállapitaná s ezen skálának szem előtt tartását a járásbiróságoknak ajánlaná. A törvényszéki elnök az őt jubileuma alkalmából méltán ovatiókban részesitő ügyvédeket ily intézkedés által hálára kötelezné.

— **A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék ügykimutatása** 1889. évi május havában. Érkezett 6272, mult havi hátralék 732, volt elintézendő 7004. Elintéztetett: ülésben (ülés tartatott 32) 5375, ülésen kivül 1141, összesen 6516. Az ülésben előadott 5375 drb közt volt: 1. per 292, 2. sürgős ügy (végr. bizt.) 1264, 3. rendes ügy 3819. Az elintézett 292 drb per között volt: 1. kereskedelmi per 146, 2. váltóper 140, 3. csődper 6. A perek elintézésének minőségét tekintve elintéztetett: 1. érd. itélettel 144, 2. ügydöntő és közbeszóló végzéssel 54, 3. meg nem jelenés indokából 94. Csőd nyittatott 2, csőd megszüntetett 2. Felsőbiróságoktól érkezett 95 drb. Ezek közt volt: 1. helybenhagyó 51, 2. megváltoztató és fél m. v. 14, 3. feloldó 3, 4. rendelvény és elállás 10, 5. curiai határozat 17, összesen 95.

— **A büntethetőség kizárására a testi fejletlenségen kivül az értelmi képesség fokának megállapitása is szükségeltetik.** A kir. tábla 1889 márczius hó 19. 40,238. sz. a. feloldotta a zilahi törvényszéknek azon itéletét, melyben a lopás büntettével vádolt T. Jánost s három társát elitélte, N. Sándor V. rendü vádlottat pedig, mint 13 éveset testi kifejletlenség folytán felmentette. A kir. tábla indokolása szerint N. Sándor a tett elkövetésekor csak 13 éves volt; és a végtárgyalási jegyzőkönyvben egyéniségét illetőleg csak az áll: hogy életkorához képest testileg fejletlennek tünt fel; de arra nézve, hogy ezen vádlott értelmi képességének foka is észlelés és meghatározás tárgyává tétetett volna — adat nincsen; ehhez képest a büntethetőség kizárását igazoló ok megállapitva nem lett. Azért is elrendelte, hogy ujabb végtárgyaláson a törvényszéki orvos is meghivatván, N. Sándor értelmi képességének foka alapos észlelés tárgyává tétessék és szabályszerüen megállapittassék.

— **Meg nem idézett s ki nem hallgatott egyén elitéltetése.** A lipótujvári járásbiróság Ch. Ádámot s társait, a közcsend elleni kihágásban vétkeseknek mondotta ki. A kir. tábla 1889 márczius 30. 50,052. sz. a. ezen itéletet Ch. vádlottra nézve hivatalból megsemmisitette; mert az elsőbiróság semmiséget maga után vonó szabálytalanságot követett el, a mikor Ch. Adám bünössége felett határozott a nélkül, hogy őt a vád körülményeire nézve kihallgatta volna; a járásbiróságnak tehát kötelességében állott, miután a vétjegyből meggyőződést szerzett arról, hogy nevezett meg nem idéztethetett, póttárgyalás kitüzésével annak szabályszerü megidéztetéséről intézkedni, nem pedig a törvényszéki eljárásban összegyüjtött vizsgálati anyag felhasználásával a tárgyalásra szabályszerüen meg nem idézett s arra meg nem jelent vádlottra nézve is érdemben határozni.

— **Nagyvárad** városa kérvényt nyujtott be a képviselőházhoz a jogakadémiák fentartása iránt. Kiemeljük belőle a következőket:

1. Hazánk mostoha viszonyai mellett okvetetlenül szükséges, hogy a jogtanárság tisztességes életpálya maradjon, mert különben a jog- és államtudományok nem fognak közöttünk elméleti müvelőkre találni, a mi az utóbbi évtizedek óta oly szép lendületnek indult jog- és államtudományi irodalmunkban, mely utóvégre szintén egy igen fontos ágát képezi a magyar nemzeti müvelődésnek, könnyen sajnos visszaesést idézhet elő. Már pedig üdvös versenyt e téren csak akkor várhatni, ha az egyetemen kivül az országnak egyéb nevezetesebb városaiban is akadnak avatott tollu iróink.

2. A jogakademiák nemcsak a jogi kiképeztetés szempontjából, hanem egyéb tekintetben is valóságos szellemi góczpontjai, tüzhelyei egy-egy nagyobb vidéknek, pezsdülő életet öntenek beléjök, fáklyavivői a tudomány és felvilágosodás terjesztésének, mérséklőleg és nemesitőleg hatnak az erkölcsökre s ekként nem csekély mértékben járulnak ama városok anyagi és szellemi felvirágoztatásához. E főtanintézetek egyszerü eltörlése tehát megfosztaná ama vidékeket eddigi természetes szellemi góczpontjaiktól.

3. A jogi szakoktatás sikerének biztositása szempontjából ujabban kontemplált jogi seminariumok sokkal könnyebben léptethetők életbe a kisebb népességü, de kellő ellenőrzés alatt álló vidéki jogakademiákon, mint a tulnépes egyetemen, mert az előbbieken megvan a folytonos érintkezés a tanár és tanuló között, mig az utóbbinál nem is lehet kivánni, hogy a tanár minden egyes tanitványát ismerje.

— **Jelen számunk jogirodalmi közleményére** vonatkozólag megjegyezzük, hogy Schein József, kinek jogbölcsészeti munkájáról ott szó van, a magyar ügyvédi generatio egyik fiatalabb tagja, ki ügyvédi gyakorlatot folytat — Trstinán.

— **A soproni ügyvédi kamara** felterjesztését vettük. Térhiány miatt közelebbre kell halasztanunk ismertetését.

Nemzetközi szemle.

— **A legujabb osztrák büntető törvényjavaslat** egyik legérdekesebb határozmánya az, hogy büntetés terhe alatt megtiltja a sajtónak, hogy a bünügyi főtárgyalásokról tudósitásokat hozzon, mielőtt a bizonyitási eljárás be van fejezve. Ezen a nyilvánosság lényeges megszoritását involváló határozmány csakis a következő egy mondattal van indokolva a javaslatban: «Dies geschah in Berücksichtigung des Umstandes, dass bei mehrtägigen Verhandlungen eine nähere Bekanntmachung sowohl die Aussagen noch nicht einvernommener Zeugen in einer die Wahrheitvermittelung gefährdenden Weise beeinflussen, als auch bei Schwurgerichts-Verhandlungen die Beurtheilung und Auffassung des Falles von Seite der Geschwornen beirren kann.»

— **Az osztrák képviselőház bizottsága,** mely a büntető törvényjavaslat megállapitásával van megbizva, hosszasan tárgyalta az u. n. Duchesne-paragrafus kérdését. A megállapodás abban történt, hogy a kérdés eltérőleg a német törvénytől, olykép oldandó meg, hogy az általános részből a tüzetes meghatározás elhagyassék és csak a különös részben mondassék ki, hogy bizonyos igen sulyos büncselekményeknél a sikertelen felbujtás és a büncselekmény elkövetésére való ajánlkozás büntetendő. Tudvalevőleg ugyanezen rendszert követi a magyar Btk.

— **A «Gerichtssaal»** czimü büntetőjogi folyóirat szerkesztését *Schwarze* halála után a kiadó hivatal pár éve átruházta *Holtzendorff*-ra. Most Holtzendorff halála folytán ismét uj kezekbe megy át a folyóirat. Az uj szerkesztő *Stenglein* lipcsei legfőbb törvényszéki biró lesz, ki több önálló munka és értekezés által vonta magára a szakkörök figyelmét.

— **Carnevale** tollából polemikus dolgozat került ki, mely a halálbüntetés eltörlésének kérdését tárgyalja. (La questione della pena di morte nella phylosophia scientifica. Torino. Fratelli Bocca.) A munka az olasz büntető törvénykönyv javaslatának tárgyalása alkalmából jelent meg.

— **Az olasz anthropologiai tanra** vonatkozó legujabb munkálatok a következők: *Marro* Caratteri di delinquenti. — *Lombroso* Palimpsesti del carcere. — *Ferri* L'omicidio. — *Garofalo* Criminalogia.

Irtások.

103.

A fővárosi ügyvédek kiváltságos osztályában, — a tömeggondnokságokra hivatottak szük körét értjük, — azon nem egészen előzékeny eljárás divik legujabban, hogy a tömeg ellen bejelentett váltóköveteléseket, miután csak a váltók másolatait csatolja rendszerint a nem kiváltságos osztálybeli ügyvéd a csődbejelentéshez, a felszámolási tárgyaláskor kifogásolják, «mert az eredeti váltók fel nem mutattattak.» Pedig a tömeggondnok uraknak módjukban áll vagy a vagyonbukottak könyveiből a váltók létezéséről meggyőződést szerezniök vagy pedig a szükséghez képest a bejelentő ügyvédeket az eredetiek felmutatására levélileg felhivni s igy a felesleges költekezést elkerülhetővé tennék.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (VIII. József-körut 44. sz.)
Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (IV. Zöldfa-utcza 31. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (IV. Egyetem u. 4. sz.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

Huszonnegyedik évfolyam. 24. SZ. Budapest, 1889. junius 14.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐI IRODA: *József-körut 44-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A hozomány biztositékai, különösen jelzálogos biztositása. Dr. JANCSÓ GYÖRGY curiai segédtanácsjegyzőtől. — Büntetési rendszerünk reformjához. Dr. ILLÉS KÁROLY budapesti ügyvédtől. — Házassági vagyonjogunk átalakulása. Dr. SIPOS ÁRPÁD nagyváradi jogakad. tanártól. — Jogirodalom: A bünügy statisztikája. Sociologiai tanulmányok. Irta dr. Földes Béla. Dr. KECSKEMÉTI LAJOS-tól. — *Törvénykezési Szemle:* A permentesités joghatálya. Dr. SZIRMAI RIKÁRD budapesti ügyvédtől. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle. Irtások.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A budapesti kir. tábla elvi jelentőségü határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A hozomány biztositékai,

különösen jelzálogos biztositása.

Köztudomásu, hogy a hogy a hozomány bölcsőjében és classicus talajában, a római jogban, a hozomány többféle biztositékokkal volt ellátva, melyek mind azt célozták, hogy a hozomány akkor, a mikor rendeltetését: a férj által viselt házassági kiadások (onera matrimonii) könnyitését a házasság felbontásával betölti, — sértetlenül kerüljön vissza az asszony kezeihez, vagy fentartott hozomány (dos receptitia) esetében azéhoz, a ki a dos-t adta, vagy a kinek javára a visszaadást fentartotta.

A római jognak a hozomány visszakerülését (restitutio) biztositó eszközei a következők voltak:

1. *Elidegenitési tilalom a hozományi ingatlanra* (fundus dotalis) nézve. Ennek értelmében a férj, neje beleegyezése nélkül, semmi módon nem idegenithette el a hozományul kapott ingatlant; az elzálogositást pedig még neje beleegyezésével sem eszközölhette. A lex Julia de fundo dotali eme rendelkezését, a melynek keletkezéséig a római férj tulajdonos gyanánt szabadon rendelkezhetett mindennemü hozományról, ezentul azonban csak az ingókból álló hozományról, — Justinian egységesitette és pedig a szigorubb rendelkezés értelmében, ugy hogy Justinian óta még neje beleegyezésével sem idegenithette el a férj a hozományul kapott ingatlant; minden ilyest czélzó jogcselekmény ipso jure semmis lévén.

2. *Elsőbbségi jog (privilegium exigendi)*, melynek erejénél fogva a nő, az ingókból álló hozományát, csődbe jutott férjének tömegéből a kiváltsággal nem biró hitelezőket *megelőzőleg* követelhette vissza. E kiváltság tehát az ingó hozomány biztositását czélozá, miután a hozományi ingókra nézve az elidegenitési tilalom a dolog természeténél fogva, ki nem terjedett.

3. Végül a férj összes vagyonát terhelő *törvényi zálogjog* a nő mindennemü hozománya javára. E rendkivüli horderejü általános törvényi zálogjog erejénél fogva a nő hozománya nemcsak a közönséges, hanem Justinian óta, mint különösen privilegizált, a zálogos hitelezők követelését is megelőzte. (V. ö. dr. Czyhlasz Károly: *Das römische Dotalrecht.* Giessen 1870. cz. m. 196., 427. s köv. l., Baron: *Pandekten.* Lipcse 1872. cz. m. 375—378., 475—477., 683—687. l., dr. Ogonowski Sándor: *Oesterreichisches Ehegüterrecht.* Lipcse 1880 cz. m. l. 284. l.)

A római jog eme rendelkezései, melyek oly rendkivüli eszközökkel igyekeztek a hozományt és illetve annak visszakerülését biztositani, a hozomány (dos) történetében találják magyarázatukat.

Ugyanis a római jogban ugy a hozománynak, mint általán a nő házassági vagyonjogainak sorsára döntő kihatással birt a kezdetben egyedül divott manusbeli házasság. A házasságkötésen nyugvó manus erejénél fogva pedig a nő minden vagyona a férj *tulajdonává* lett. Tulajdont kapott tehát a férj a nem jogi kötelezettségből, hanem *önkénytesen* nyujtott dos-ban is; adta légyen azt akár a nő, akár mások, nevezetesen pedig és rendszerint a szülők.

A manus azonban idővel megszünt s ennélfogva a nő vagyona nem lett többé a férj tulajdonává, hanem ellenkezőleg a házassági kapocs által semmi tekintetben sem érintett külön vagyont (paraphernum) képezett a nő részére s következőleg a dos-t férji tulajdonná változtató alapok: a manus elenyésztével, meg kellett volna szünni a dos jogi külalakzatának is, a férj ez iránti tulajdonjogának.

Ámde a dos tekintetében a jogfejlés nem tartott lépést a történeti fejlődéssel. Ellenkezőleg, a dos a római jogban mindvégig ugy jelentkezik jogi külalakjára nézve, mint a mely a férj tulajdonát képezi, holott lényegében véve nem volt egyéb, mint *haszonélvezet* (ususfructus) vagyis oly jog, a mely szerint a férj a dost a házassági tartama alatt tetszése szerint használhatta, a dos állaga azonban őt nem illette; mert a hozományul adott vagyonnak visszaadási kötelezettsége (restitutio) már a manusbeli házasság megszünésével *fogalmi kellékévé* kezdett válni a dosnak és teljesen azzá lett Justinian alatt: L. Ogonowski id. m. 285. l.

A dos tekintetében tehát az eredeti formához való szigoru ragaszkodás következtében, a római jog végkifejlésében éles ellentét állt fen a dos külalakja és jogi természete között; mert mig a tulajdonnak mindenre jogositó hatalmánál fogva a férj teljesen tetszése szerint bánhatott volna a dossal, azt elidegenithette, megsemmisithette volna, addig a restitutionalis kötelezettség ennek gátat vetett és nem engedett egyebet, mint hogy a férj a dost tetszés szerint használhassa, vett használat után azonban, mely a házasság megszünésekor áll be, szolgáltassa azt vissza. A restitutionalis kötelezettség tehát az eredetileg benső természete szerint is, külalakjára nézve pedig mind végig férji tulajdont képező dost lényegében véve a férj haszonélvezeti jogává változtatta át, a mely jognál fogva a férj a hozomány állaga felett *nem* rendelkezhetett, mert azt vissza kellett adnia.

És ép az a körülmény, hogy a restitutio a tulajdon fogalmában rejlő hatalommal szemben biztosittassék, ez adott okot arra, hogy a római jog a fentebb fejtegetett biztositási eszközöket: az elidegenitési tilalmat, az elsőbbségi és törvényi zálogjogot intézményei közé felvette. Az ellentmondás a dos külalakja és jogi természete között és a törekvés, hogy a lényeges: a hozomány jogi természete a mellékessel: a külalakkal szemben megóvassék, az volt szülőanyja a római jog cautéláinak.

Mindez felesleges leendett, ha a rómaiak nem ragaszkodnak oly erősen az eredeti külalakhoz és annak qualificálják a dos jogintézményét, a mi lényegénél fogva volt, nevezetesen ususfructusnak. Igy azonban megmaradtak a cautelák, melyek a jogi forgalom és hitel szempontjából felette károsak, sőt veszedelmesek; mert, hogy csak némelyet említsünk fel, kiveszi a forgalomból, legalább a házasság tar-

tamára, a hozományul adott ingatlant (elidegenitési tilalom) és képes megrenditeni a hitelt (törvényi zálogjog), mert a legjobb hiszemben levő hitelező is kijátszathatik az által, hogy a rendszerint egy és ugyanazon érdekü házastársak összebeszélnek és sohasem létezett hozományi követelést koholnak, mely aztán az elsőbbségi és törvényi zálogjog erejénél fogva a hitelező követelését teljesen illusoriussá teheti.

Ezeken felül pedig a római jog visszás végkifejlése okot és alkalmat szolgáltatott téves jogi nézetek keletkezésére; mert a dos római jogi külalakja gyakran átvitetik annak jogi természetére, és nem ritkán találkozni azzal a felfogással, hogy a hozomány a férj tulajdonát képezi.

E tévedés, vagy legalább terminologiai hiba benne van az osztrák polgári törvénykönyvben is, a melynek 1227. §-a szerint: «Ha a hozomány készpénzből, átengedett adósságkövetelésekből, vagy elhasználható dolgokból áll, ugy *őt (a férjet) a teljes tulajdon illeti.*»

Az osztr. polg. törvénykönyv e tétele nálunk gyakran ad okot a tévedésre, sőt a hozomány egész jogintézményének hibás felfogására, miután az, a mi az osztr. polgári törvénykönyvben az elhasználható dolgokról mondatik, hogy t. i. az a férj teljes tulajdona, nem ritkán átvitetik a hozomány *egész* jogintézményére és ennélfogva a hozományt a férj tulajdona gyanánt pertractálják.

E teljesen téves felfogás tételes szempontból figyelmen kivül hagyja az osztrák polgári törvénykönyvnek 1228. és 1229. §-ait, melyek a restitutiót és illetve a hozományra nézve a nő tulajdonát és az ez alapon történő átöröklést szabályozzák.

Elvi szempontból pedig szem elől téveszti a jelzett felfogás a dolog logikáját, nevezetesen azt, hogy vannak bizonyos minőségü dolgok, nevezetesen az *elhasználhatók*, melyeket csak állaguk megsemmisitése mellett lehet használni; és ismét egy más nagy csoportja a dolgoknak, nevezetesen a *helyettesithető* dolgok, a melyek tekintetében a tulajdonosnak semmi vagyonjogi érdeke nincs abban, hogy ugyanazokat a dolgokat kapja vissza, a melyeket ő másnak használatra adott; mert hisz azok könnyen felcserélhetők másokkal és ennélfogva a dolog tulajdonosára mindegy, akár az általa adott, akár ezekkel felcserélt dolgokat kap vissza, csak legyenek azok ugyanoly minőségüek és ugyanoly mennyiségben (tantumdem et in eadem qualitate).

A dolgoknak e természetéből következik, hogy az elhasználható és helyettesithető dolgok tekintetében a haszonélvező szükségkép teljes szabadsággal rendelkezik a haszonélvezet tárgyával, vagyis az ily minőségü hozomány tekintetében a pusztán szabad használati joggal biró férj ugy jelentkezik, mintha ő azoknak a dolgoknak tulajdonosa volna. És még sem tulajdonos, mert mig ez számadással és illetve az elhasznált dolog megtérítésével senkinek sem tartozik, addig a férj feltétlenül köteles a hozományt a nőnek visszaadni, e lényeges körülmény pedig a tulajdon fogalmát kizárja. (L. Jancsó György *Magyar házassági vagyonjog*, Budapest 1888 cz. m. 123—127. l.)

Nem csoda, ha a római jog visszás kifejlését, nevezetesen pedig a dosban férji tulajdont statuáló külalakzatot már a glossatorok megtámadák és azt a nőnek a hozományra vonatkozó tulajdonjogával összeegyeztetni igyekeztek. L.(Ogonowski id. m. 287. s köv. l.)

És csakugyan a modern törvénykönyvek közül azok, a melyek a hozomány jogintézményét ismerik, igy pl. a code 1549—1562. art., az osztr. polg. trkv. XXVIII. fej. 1., a hozományt ugy szabályozzák, mint a nő tulajdonát, melyet azonban a házasság tartama alatt a férj haszonélvezeti joga terhel. (L. Ogonowski id. m. 289—309. l.) Ezek a törvénykönyvek a hozománynak a házasság felbomlásakor való visszaadását feltétlen fogalmi kellékül állitják fel. A helyett azonban, hogy a visszaadás biztositéka gyanánt elfogadták volna az általuk szabályozott haszonélvezeti jog ellenében statuált garantiákat és a hozománynál egyszerüen ezekre utaltak volna, a hozományra vonatkozó rendelkezésekben önállóan szabályozzák a hozomány biztositékait és pedig a code egészen a római jog nyomán, az ingatlan hozomány elidegenitési tilalmában (1554—1556. §§.) és törvényi, habár nem privilegisált zálogjogban (1572); az osztr. polg. tkv. (1245. §.) pedig abban, hogy az «ki a hozományt átadja, jogositva van az átadásnál, vagy ha utóbb veszedelem áll be, attól, ki azt átveszi, kellő *biztositást* kivánni». Más szavakkal e biztositás követelésének joga *törvényi czimet* képez a hozomány biztositásául szolgáló *zálogjog* szerzésére. E zálogjog tárgyát ugy *ingó*, mint *ingatlan* dolog képezheti, vagyis a nő vagy a helyette jogositottak (1245. §.) egyaránt kivánhatják, hogy a hozomány vagy kézi zálogga, vagy jelzálogga vagy mindkettővel együtt biztosittassék és pedig nemcsak a férj *beleegyezésével*, hanem ennek *akarata ellenére* is. (L. Ogonowski id. m. 299—295. l.)

(Folyt. köv.) Dr. JANCSÓ GYÖRGY.

«Büntetési rendszerünk reformjához.»[1]

II. Az eddigiekben általános szempontból igyekeztem kimutatni, hogy az a különbség, mely a magyar és német btk. büntetési és enyhitési rendszere közt létezik, épen nem válik előnyére az utóbbinak, s hogy anachronismus volna ezt nálunk utánzandó példaként feltüntetni. A következőkben a lopás büntetéseinek összehasonlitásával fogom bebizonyitani, hogy a mennyiben a mi törvényünk szigorubb: ez a törvényhozó jól megfontolt öntudatos elhatározásának következménye, mely nem sérti az igazság érzetét, — mig megforditva: a hol a német btk. szigorubb, ez sok esetben a büntetés arányos kiszabásának legyőzhetetlen akadályát képezi.

A párhuzam szemlélhetőbbé tétele végett a következő csoportositás szerint fogom feltüntetni a két btk.-nek a lopásra vonatkozó fokozásait és büntetési tételeit.

A magyar btk. szerint a lopás fokozatai ezek:

a) kihágást képez a 2 frt értéket felül nem haladó élelmi vagy élvezeti czikk ellopása, a mennyiben a lopást büntetté minősitő körülmények egyike sem forog fen (kh. btk. 126. §.);

b) vétséget képez s 1 évig terjedhető fogházzal büntetendő, az 50 frt értéket felül nem haladó egyszerü lopás (btk. 334. §.);

c) büntett, mely 5 évig terjedhető börtönnel büntetendő, az 50 frtnál nagyobb értékü egyszerü, továbbá az u. n. szentségtörő, a temetőben, a szolgálati viszonyban, a házközösségben vagy közös háztartásban lévő személyen, a hivatalnoki jelleg felhasználásával vagy szinlelésével elkövetett s az u. n. fegyveres lopás (334. §., 336. §. 1., 2., 7—10. p. és 337. §.);

d) büntett, mely 5 évig terjedhető fegyházzal büntetendő, a betöréses és feltöréses, s a bemászással és hamis vagy lopott kulcscsal, a közveszély idején, a rabló- vagy tolvajszövetség által s a visszaesésben elkövetett lopás (336. §. 3—6. p. és 338. §.).

A német btk. szerint a lopás fokozatai ezek:

a) kihágás, ha valaki csekély értékü vagy kis mennyiségü élelmi vagy élvezeti szert, azonnal leendő felhasználás végett (zum alsbaldigen Verbrauche) ellop (370. §.);

b) vétség, mely 5 évig terjedhető fogházzal büntetendő, minden egyszerü lopás, tekintet nélkül a dolog értékére (242. §.);

c) büntett, mely 10 évig terjedhető fegyházzal vagy

[1] Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

3 hótól 5 évig terjedhető fogházzal büntetendő, a 243. §. 1—7. pontjai szerint minősülő, s jelesül: az u. n. szentségtörő (1.), — a betörés, a feltörés vagy bemászás által (2.), — a hamis kulcscsal vagy hasonló eszközzel (3.), — a nyilvános vagy országuton, nyilvános téren, vizi vagy vasuton, s a posta-épületben vagy ahoz tartozó udvarban lévő tárgyon (4.), — a fegyveresen (5.), — a rabló- vagy tolvajszövetség által (6.), — s az éjjel valamely épületben elkövetett lopás (7.);

d) visszaesésben elkövetett lopás, melynek büntetése: α) egyszerü lopás esetében 10 évig terjedhető fegyház vagy 3 hótól 5 évig terjedhető fogház, β) minősitett lopásnál 2—15 évi fegyház vagy 1—5 évi fogház (244. §.).

A párhuzam, melyet ez adatok folytán felállithatunk, a következő:

1. A kihágás köre nálunk annyiban szükebb, hogy mihelyt valamely minősitő körülmény (pl. betörés, vagy bemászás) forog fen, a cselekmény büntettet képez. De az ebből kifolyó különbséget csaknem teljesen elenyészteti az, hogy ily esetben a mennyiben a laksértés ismérvei is fenforognak, a lopás kihágása ezzel halmazatban állapitandó meg. Másfelől azonban a német btk. kihágása annyiban szükebb körü, hogy fogalma csak az ugynevezett «Mund»- vagy «Naschdiebstahl»-ra vagyis azon esetre terjed ki, midőn a tolvaj azonnal felhasználja a lopott élelmi vagy élvezeti szert, ellenben vétséggé vagy esetleg büntetté minősül a cselekmény, ha a tettes nem a jelzett czélból veszi el a kérdéses dolgot. Ha tehát valaki pl. egy tyukot nyilt helyről ellop, s azt magával viszi s eladja: ez a német btk. szerint vétséget, sőt a 243. §. 7.·pontja esetében büntettet képez, melynek minimalis büntetése 3 havi fogház, holott nálunk ez az eset a kh. btk. 126. §-a alapján legfeljebb 8 napi elzárással büntethető.

2. A lopás vétségének büntetése nálunk csak 1 évig, a németeknél 5 évig terjedhető fogház. Ezt a különbséget csak részben egyenliti ki az, hogy nálunk a vétség köre csak 50 forint, holott a németeknél nagyobb értékü dolgok ellopására is kiterjed, mert másfelől a német btk. 243. §-ának 4. és 7. pontjai szerint a dolog értékére való tekintet nélkül büntettet képeznek azok az esetek is, melyek nálunk 50 forinton alul csak vétségnek tekintetnek. A német btk.-ben tehát sok oly lopás van, melynek büntetése 3 hónál kisebb nem lehet s 10 évi fegyházig emelhető fel, mig ugyanezek az esetek törvényünk szerint 1 évi maximum mellett 1 napi minimummal, sőt pénzbüntetéssel is büntethetők.

3. A büntettek első csoportjához tartozó esetek közül a 336. §. 1. pontjának s a 337. §-nak esetei megegyeznek a német btk. 243. §-ának 1. és 5. pontjával, s a különbség csak az, hogy mig az utóbbiak büntetése 3 hónál kisebb nem lehet s 10 évre emelhető fel: addig nálunk a megfelelő büntetés kerete 24 órai fogháztól 5 évig terjedhető börtön. A 336. §. 2., 7., 8., 9. és 10. pontjának esetei a német btk. szerint a vétségek közé tartoznak ugyan, de ép ugy öt évig terjedhető szabadságvesztéssel büntetetendők, mint nálunk a megfelelő s törvényünkben büntettek gyanánt szereplő, de a biró által szintén vétséggé correctionalisálható esetek. A különbség tehát e részben csak névleges, de a büntetés maximuma és minimuma egyenlő.

4. A büntettek második csoportjába tartozó lopások közül a 336. §. 3., 4. és 6. pontjainak esetei megegyeznek a német btk. 243. §-ának 2., 3. és 6. pontjaival — a 336. §. 5. pontjának megfelelő minősitett lopást azonban a német btk.-ben nem találunk. Ez határozott hiba és szembeszökő következetlenség, mert ha már a törvényhozó helyesnek látta az uton s a szállitás alatt levő tárgyakon elkövetett lopást büntetté minősiteni: ugy annál inkább rászabhatta volna a büntett köntösét arra az esetre, midőn a lopás csata, tüzvész, vizáradás vagy más közveszély szinhelyén követtetik el. Ki is emelte ezt minden modern btk. az egyszerü lopások esetei közül, s ha nem tette meg a német: ezt legfeljebb törvényhozói lapsusnak tulajdonithatjuk. Eltekintve tehát ettől az esettől: fenmaradnak az összehasonlitás tárgyaiul csupán a 336. §. 3., 4. és 6. s a német btk. 243. §-ának 2., 3. és 6 pontjai vagyis: a betörés, feltörés és bemászás által, a hamis vagy lopott kulcscsal s a tolvaj vagy rabló-szövetség tagjai által elkövetett lopások, továbbá a visszaesésben elkövetett lopás.

De még ezek közül is kiválaszthatjuk a visszaesésben elkövetett minősitett lopást, melynek büntetése a német btk. szerint 1 évtől 15 évig terjedhet és igy hasonlithatlanul szigorubb, mint nálunk a 338. §. szerint minősülő lopás büntetése. Maradnak tehát csupán a 336. §. 3., 4. és 6. pontjának esetei s a visszaesésben elkövetett egyszerü lopás. Ezekről kell meghatároznunk azt, hogy büntetésök a mi törvényünk szerint, szemben a némettel, tulszigoru-e, mert, hogy a betörő tolvajok, stb. 6 havi minimalis börtönnel tulszigoruan volnának megtorolva: ezt általánosságban azt hiszem senkisem állithatja.

Tehát csak arról lehet szó, hogy relative, t. i. a két törvény szempontjából, hogy áll a dolog. Az összehasonlitás egyszerü. Törvényünkben büntetés a 6 havi börtöntől 5 évi fegyházig, a német btk.-ben 3 havi fogháztól 10 évi fegyházig terjedhet. Nálunk a minimum három hónappal magasabb, a maximum 5 évvel alacsonyabb, mint a német törvényben, a büntetés középmértéke pedig (ha a végpontokat fogadjuk el számitásunk alapjául) nálunk 2 évi, a németeknél $4^3/_4$ évi szabadságvesztés. A középmérték tehát határozottan magasabb a német, mint a magyar btk. szerint, s minthogy ez különösen a lopás legsulyosabb eseteire vonatkozólag döntő jelentőséggel bir: ebből következik, hogy a törvény helyes magyarázata és helyes alkalmazása szerint ezekben az esetekben is szigorubb a német törvény, mint a magyar.

Már most vonjuk le eme párhuzamból az eredményként előálló tételeket.

Tény az, hogy nálunk sok esetben kihágást képez oly cselekmény, mely a német btk. szerint vétség vagy büntett gyanánt büntetendő (1. p.); tény az, hogy nálunk vétséget képeznek oly esetek, melyek a német btk. szerint (243. § 4. és 7. p.) büntettek gyanánt 3 havi áthághatatlan minimummal büntetendők (2. p.); és végre tény az, hogy a német btk. szerint vétséget, nálunk pedig büntettet képező lopások büntetésének maximuma és minimuma egyenlő, a lopás büntettének azok az esetei pedig, melyek nálunk börtönnel (tehát 1 naptól 5 évi szabadságvesztéssel) büntetendők s a melyek a német btk. szerint is büntettet képeznek, az utóbbi szerint 3 hónaptól 10 évig terjedhető szabadságvesztéssel torlandók meg (3. p.). Ezekhez hozzávéve még a visszaesésben elkövetett minősitett lopás büntetését: előttünk áll a lopásnak csaknem egész területe, melyen mindenütt és kivétel nélkül határtalanul enyhébb a magyar törvény, mint a német.

Fenmaradnak tehát még a 4.. csoportból azok, melyek párhuzam tárgyává tétettek s a melyekre nézve in thesi 3 hóval kisebb minimumot találunk a német törvényben, mint a magyarban. Ezekre nézve állitottam és állitom még ma is, hogy a német judicaturában tényleg nem a minimális 3 havi fogházzal, hanem 6 hónapon felül terjedő szabadsagvesztéssel szoktak megtoroltatni. Ezt az állitásomat statisztikai adatokkal nem bizonyithatom, mert e czélból a német birságoknak éveken át hozott itéleteiből ismernem és ideiktatnom kellene mindazokat, melyek betöréses, stb. lopások tárgyában hozattak. A ki ezt képes volna megtenni, az negativ uton bebizonyitaná, hogy a német birságok pl. betöréses lopásra 6 hónapnál kisebb büntetést nem szabnak ki. Ámde a bizonyitásnak ezt a módját senkitől sem lehet észszerüen követelni, hanem igenis megkivánhatjuk azt, hogy a ki az ellenkezőt állitja: az hozzon fel legalább néhány positiv adatot állitásának igazolására.

*

Fayer László ur tagadásba vette azt az állításomat, hogy a német birószágok aránylag szigorubban büntetik a fennebbi negyedik csoportban felsorolt minősitett lopásokat, mint a lopás büntettének enyhébb eseteit. Ha tehát e részben meg akart czáfolni: e végből nem a lopás egész területét átfoglaló statisztikai kimutatást, hanem oly itéleteket kellett volna közölnie, melyek állitásomat megczáfolják. Részemről ilyen itéleteket nem ismerek, s ugy hiszem, Fayer László ur sem ismer, mert különben nem rejtette volna azokat véka alá.

Az a statisztikai kimutatás és összehasonlitás, melyet ő közölt, nem felel meg a feltett kérdésre, s nemcsak világosságot nem áraszt a szőnyegen forgó vitára, hanem nagy mértékben alkalmas az igazság és a valódi tényállás elhomályositására. Már az a körülmény, hogy ő a német birószágok itéleteinek eredményét szazalékos kimutatásban (tehát az alapul szolgáló számok elhallgatásával), a mienket pedig csupán a számok felsorolásával tüntette ki, s hogy mindkét statisztikában egészen más határidőket vett fel a csoportositás alapjául: eléggé bizonyitja, hogy az összehasonlitás realis alappal nem bir s komolyan nem vehető. Csak egy közös pont van, a hol a két kimutatást párhuzam czéljából ketté választhatjuk, és ez: a szabadságvesztés 1 éven alul vagy felül. Azt ugyanis ki lehet számitani a közölt adatokból, hogy hány egyénre mondatott ki 1 éven alul és hány egyénre 1 éven felül terjedő szabadságvesztés lopás miatt, de ezek a számadatok sem volnának megbizhatók annálfogva, mert a fennebbiek szerint sok oly lopás, mely a német btk.-ben büntettként szerepel, nálunk csak vétséget vagy kihágást képez, tehát a kir. járásbiróságok által itéltetik el. Ha tehát igazságos párhuzamot akarnánk felállitani: ehhez szükséges volna a járásbiróságok által kiszabott büntetések egy részét a törvényszéki büntetésekhez áttenni, a mi természetesen lehetetlen.

Nem foglalkozom tehát Fayer ur statisztikai egyvelegével (mert komoly párhuzamnak azt nem tekinthetjük). A mit állitottam, azt a fennebbiekben eléggé igazoltam. A különbség ezek szerint az, hogy nálunk a lopás büntettének büntetése rendszer gyanánt 24 órától 5 évig terjedhető szabadságvesztés, kivételesen pedig a maximum megtartása mellett 6 havi minimalis börtön, holott a német btk. szerint a rendszer, mely alól enyhébb irányban kivételnek helye nincs, 3 hó—10 év. Vajon helyesen lettek-e nálunk az átlagosan enyhébb büntetés keretében a legsulyosabb esetek 6 havi minimalis börtönnel kiemelve, vagy megfelelőbb lett volna-e azokra nézve is a 24 órai minimumot megtartani: ez iránt mindenki tisztában lehet a ki a legvakmerőbb és legveszélyesebb lopások aljasságát és objectiv sulyát ismeri.

Csak az uj olasz btkvet kell e részben megtekintenünk, hogy a civilisált államok felfogásáról némi fogalmat nyerjünk. Ennek 383-ik czikke szerint a szóban forgó esetek rendes büntetése 30 hónaptól 5 évig terjedhető fegyház, melyről enyhitő körülmények esetén az 56-ik czikk megállapitása szerint $^1/_6$-dal lehet leszállani. A büntetés végső minimuma tehát 25 havi fegyház, mely a mi törvényünk 6 havi börtönének felel meg.

Honnan van tehát mégis, hogy nálunk általában tulszigorunak tartják a fegyházzal büntetendő lopás végső minimumát? A választ erre megadják a sokat emlegetett példák: az alma- és rózsalopás. Ezek sok esetben csak pajzánságból vagy torkosságból követtetnek el, és mégis 6 havi börtönnel büntetendők, ha a tettes az almáért vagy rózsáért bemászott valamely bekeritett helyre. Ez az, a mi a közérzületet felháboritá s jogászainkat a lopás büntetéseinek «tulszigora» ellen megszólaltatta. Ámde a hiba nem ott van, a hol rendszerint keresik. A lopás büntetései nem szigoruak, sőt nagyon is enyhék, hanem még mindig hiányzanak nálunk azok a specialis törvények, melyekre a törvényhozó a büntető kodex megalkotásánál számitott. Ezek különösen a *mezei és kertrendőri törvények*, melyekben az afféle kihágások, a minőkről itt szó van, szabályozandók volnának. Ha ezek a törvények megalkottatnak, s ha azokban a virág- és gyümölcslopás megfelelő szabályozást nyernek: ugy a btk. ebben az irányban sem vezethet tulszigoru elitélésekre. Ez legyen tehát első gondja a törvényhozásnak, ne pedig büntetési rendszerünk reformja s btkvünk revisiója. Az utóbbinak ideje még sóká fog elérkezni, az előbbit pedig nem reformálni, hanem helyesen végrehajtani és tökéletesbiteni kell.

Dr. ILLÉS KÁROLY.

Házassági vagyonjogunk átalakulása.[1]

Van ugyan szó ugyanott «a házasság tartama alatt szerzett», tehát közkeresményi vagyonról is, a nélkül, hogy annak természete s jövője megállapitva lenne. Azonban a tervezett «házassági vagyonjog alapelveiből» arról értesülünk, hogy ha telekkönyvezett ingatlanokról van szó, tisztán a telekkönyvi állapot lenne irányadó, a mi lényeges eltérés eddigi gyakorlatunktól, mely a közkeresményi jog érvényesitését — habár az az örökhagyó nevére kebelezett ingatlanok telekkönyvében kitüntetve nem volt — megengedte. Csupán a nem telekkönyvezett ingatlanok s azon ingók, melyek a házastársak közös birtoklásában vannak s egyik házasfél kizárólagos tulajdonát sem képezik, volnának tekintendők közkeresménynek.[2]

Ily nagy változások után: a hitbér sorsa kérdéses, az özvegyi jog megszünik, a közkeresmény oly szük korlátok közé kerül, hogy fentartani is alig érdemes, és igy házassági vagyonjogunk rendszerén hatalmas rés lesz ütve, ugy hogy abból az eléggé homályos természetü és nem igen részletesen szabályozott hozomány és jegyajándék intézményén kivül alig marad valami...

Azonban ezekben mégis megmarad a házasfelek közötti vagyonelkülönözés elve, a mit alapul véve, ismét felépithetjük házassági vagyonjogrendszerünket; a változott viszonyokhoz mért módositásokkal természetesen, azonban a nélkül, hogy jogfejlődésünk hagyományaival teljesen szakitanánk.

Önként kinálkozik erre a mienkhez legközelebb álló dotális rendszer, melyben egy tökéletes és kipróbált jogalkotást lehetne átvenni, s ez egyuttal a legkényelmesebb is volna, mind a mellett az ilyen egyszerü receptiót nem óhajtom.

Ne vádoljon ezért bennünket senki szükkeblüséggel. Bár a tapasztalás arra tanit, hogy inkább van okunk némely hevenyészett alkotásunk miatt, semmint a felett bánkódni, hogy ragaszkodunk régi intézményeinkhez, s aggodalommal nézünk a nem mindig szükségesnek bizonyuló változások elé, mégis nem ez az egyedüli indok, mi a dotális rendszer egyszerü átvételében gátul szolgál.

Az átalakulás szüksége elől elzárkozni képtelen merevség volna, de történjék ez — a mennyire lehet — jogtörténeti alapon, családi, társadalmi és gazdasági viszonyaink és szokásaink figyelembevételével; a jog alkalmazkodjék ezekhez, midőn azokat szabályozza és ne kényszeritse az életet, hogy szabályai szerint alakuljon!

Avagy tegyünk mindjárt egy ugrást? és kötelezzük a szülőt, hogy leányával hozományt adjon? holott — ha a jus capillare-t leszámitjuk — eddig még az sem volt törvényben elrendelve, hogy a szülők kiházasitást tartozzanak adni, és ha tették és teszik mégis, a szülői szeretet érzelmeinek, nem pedig a törvény parancsainak engednek. Hiszen előttünk a példa: az o. p. tkv szerint a szülők kötelesek hozományt adni; és ha megtagadják? a jegyesek kérelmére a biróság a szülők vagyoni helyzetének kinyomozása után megfelelő hozományt

[1] Bef. közl. — Az előbbi közl. l. a 16., 17., 18. és 22. számokban.
[2] Győry E. terv. jkv. 12. l.

állapithat meg, vagy fölmenti a szülőket ilyennek fizetése alól. Ez illetlen, felháboritó huzalkodásnak azzal akarja élét venni a törvény, hogy a nyomozás faggató, bizonyitó természetét tiltja, s igy lesz belőle egy lex imperfecta. A hozományadás kötelessége a dotalis rendszer sajátja, s egymagában elég, hogy a szülő és gyermek közötti gyöngéd viszony miatt őrizkedjünk tőle, s a magunk különvagyon-jogrendszeréhez ragaszkodjunk.

Annak szelleme és érintetlenül hagyott alapelve még mindig elégségesek arra, hogy kivezessenek a zilált helyzetből.

Először is: a házasfelek azon joga — bár milyen legyen is a változás — hogy vagyoni ügyeikre szerződést köthetnek, érintve nem lesz. E jog tehát az uj rendszernek is első tétele: a kik házasságra lépnek, azok vagyoni viszonyaikat szerződésileg szabályozhatják; az általános vagyonközösség iránt is megállapodhatnak, s ez esetben az életközösség egyuttal vagyonközösséget is jelent; a törvénynek csak az lehet feladata, hogy a kezelés, felelősség, biztositás, a vagyonközösség felbontása stbbinek eseteit pótlóan határozza meg, ha a házassági szerződés nem volna elég részletes.

De vagyonközösség csakis ez esetben volna; mert az, hogy az életközösség nem eredményez vagyonközösséget, legyen a második szabály. Hozományt vihet a nő, de azt adni a szülők nem kötelesek, ellenben kiházasitást — mi ugyis általános szokás — tartozzanak adni, ennek vonakodás esetén birói megitélése sem volna visszataszitó, föltéve, hogy ez alatt csak a nő személyes használatára és háziaszszonyi tisztéhez szükséges: ruha, asztal, butor és konyhanemüek értetnek.[1]

A hozomány fogalmának szabatosabb meghatározása, annak a jegyajándék, illetve kiházasitás tárgyaitól való megkülönböztetésén kivül részletesen megállapitandók: a kezelés, a jövedelem hovaforditása, az esetleges tulajdonjog, a felelősség és biztositás kérdése, valamint meghatározandó, hogy mikor, mily alakban követelheti a nő vagy jogutódja a hozományt vissza. A hozomány kérdése mellett a nő külön vagyonának kérdése felett sem haladhat el szó nélkül a törvényhozás; még akkor sem, ha a nő hozományt vitt férjéhez, mert hiába, az életközösségnek még e vagyonokra is lehet hatása, annyival inkább olyankor, midőn a nő hozományt nem ad, magánvagyonnal pedig bir; mert ilyen esetben, ha a házasságból gyermekek születnek, a nőt kötelezni lehetne arra, hogy magánjövedelmének bizonyos hányadával a családfentartási költségekhez járuljon. Ez egy olyan ujitás lenne, a mi társadalmunk jogi felfogásával nem ellenkeznék.[2]

A szerződési hitbér a házastársak szabad egyezkedésének tárgya maradna, sőt a törvényes kelengye, mint a női hüség jutalma, szintén fentartható volna: ezt az özvegy nő férje hagyatékából — mint legalis tartozást — követelhetné, azonban mértéke nem rendi fokozat szerint volna megállapitandó, hanem a férj hagyatékának bizonyos százaléka lehetne s a hagyatéki terhek előnyös tételei közé soroztatnék.

Végezetül — bármennyire népünk jogéletében gyökerezik is — a közkeresmény: eddigi alakjában nem maradhat.

Lehetetlen elzárkóznunk a változott viszonyok hatása elől. Werbőczy kora rég elmult, a rendi osztályok helyébe a hivatásszerü, foglalkozási osztályok léptek, a nemes és nem nemes közötti különbségek elenyésztek s ezzel megszünt a lehetőség a keresményi közösségnek rendi származástól függő, igazságos meghatározása. Avagy nem látunk-e jobbágyi rendből származott férfiakat, kik szellemi vagy müvészi foglalkozással keresik vagyonukat, a miben pedig a nő nem segithet? És mégis kereső társ legyen? És a volt nemesi rendből nem-e foglalkoznak számosan kisebb gazdálkodással, bérlettel, vagy kézmüvességgel, hol a nő ép oly nehéz munkát végez, mint férje? És még se tekintették kereső társnak. Ez a mérték használhatlan.

Azonfelül a keresményi vagyon megállapitása felette nehéz és a hitelezők jogainak kijátszására is vezethet; valószinüleg épen e szempont indithatta legfőbb itélőszékünket annak kijelentésére, hogy csak a mindkét házasfél összes adósságainak levonása után fenmaradt vagyon tekintendő közkeresménynek,[1] a mi pedig — nem a részszerü vagyonközösség, hanem csupán — a legszigorubb vagyonegység eszméjéből volna igazolható.

Ingatlanokra nézve a telekkönyvi intézménynyel mutatkozik összeférhetlennek, vagy ha erőszakolják — mert szerzett dologi jogokat nem érinthet — illusoriusnak; különben a nem telekkönyvezett ingatlanokra sem tennék kivételt, mert remélhető, hogy ilyenek csak átmenetileg szerepelnek birtokviszonyainkban. Egyedül a közös birtoklásban levő oly ingókra látszik fentarthatónak, mikre egyik vagy másik házasfél egyéni tulajdona nem igazolható.

A törvény, mit ez irányelvek szerint alkotnának, nem térne el jogfejlődésünk szellemétől s a házastársak érdekeit kölcsönösen megvédené.

Fölhozható az ellenvetés: szükséges-e ily messzemenő részletekbe való avatkozással a házastársakat mint ügyfeleket egymással szembeállitani? s nem fogják-e ez ujitások a házasélet ideális jellegét átváltoztatni?

Ugy hiszem, felesleges aggodalom. A könnyü, gondtalan élet — ha ez ugyan azonos az idealismussal — bizonyára megszünt; a megélhetéssel járó anyagi gondok, a gyermekneveltetés költségei s a növekvő közkiadások egyre sulyosabban terhelik a házasfeleket; az ősi ingatlant nem védik többé az invalidatiók, a telekkönyv azok feltétlen hatályu elidegenitesét megkönnyiti, az ingó értékek egykor nem sejtett fejlődése pedig oly természetü vagyont teremtett, a minek könnyen lába kerekedik. Ily körülmények között a bizonytalan vagy épen szabályozatlan jogállapot türhetetlen, a kölcsönös vagyonigények reális megállapitása, a rendelkezésre álló jövedelmek ismerete beosztásra, számitásra kényszeritheti a házastársakat, de a házasság benső, eszményi jellegén nem fog változtatni, sőt a félreértések megelőzése s igy a békés egyetértés fentartása által annak megszilárditásához fog járulni.

Közös gyarlóságaik ellen a házasfeleket még oly tökéletes jogrendszer sem védi; a jog megelégednék azzal, ha a hibás ellenében az áldozat érdekét meg tudná oltalmazni.

Hogy az életközösség által nyujtott alkalmat felhasználva; a durva erőszak az erélytelenséget, a könnyelmü pazarlás a munkás takarékosságot nem fogja-e kizsákmányolni? oly kérdés, melyre feleljenek helyettem a költő azon szavai, miket a tagadás összellemének szájába ad:

«Ily elvek mellett pör nem érne véget,
A roszat, mert rosz, senki sem cselekszi.
Az ördög is jogczimeket idéz,
S magáét véli mindenik erősbnek
A törvénytudós széjjel vágja a
Kuszált csomót, minek fonalait
Ezer philantrop föl nem bontaná....»

A gordiusi csomó története nem mese; a jogalkotó gyakran kénytelen e csomót kettévágni, és megelégszik, ha minél kevesebb érdekszálat sért! Dr. SIPOS ÁRPÁD.

Jogirodalom.

A bünügy statisztikája. Sociologiai tanulmányok. Irta Földes Béla.

A bünügyi statisztikát a közerkölcsiség biztos és kizárólagos mértékeül venni nagyon veszedelmes dolog, mert ha a statisztikánál egyáltalában az adatok csoportositása s az azokból levont következtetések könnyen irányzatosakká lehetnek és a tényleges állapotot hamis szinben tüntethetik fel: annál

[1] Ad normam szász ptkv 1661—1663. §§.
[2] L. Code civil 1575.

[1] 6024/878.

fokozatosabb mérvben áll ez a bünügyi statisztikáról, tekintve annak sajátosságait és nagy tökéletlenségeit.

A fenti munka — mely először e lap hasábjain látott napvilágot — ügyesen kikerüli ezen veszélyeket és szerző a legnagyobb objectivitással, biztos kézzel és a büntetőjog egyes kérdései iránt statisztikusoknál majdnem páratlanul álló kiváló érzékkel csoportositja az adatokat. Az összegyüjtött és csoportositott anyaggal szerző nem ugy nehéz és vitás kérdésben mutatja meg az utat a kibontakozásra és nem egy baj gyökerére egyenesen ráutal.

Igy mindjárt az az adat, hogy nálunk évenként a törvényszékeknél és járásbiróságoknál átlag 270,400 bünvádi feljelentés tétetik, szomoru világot vet népünk vádaskodási hajlamára. Ezen bünvádi feljentések közül csak 10,270 utasittatott el, mint bünvádi eljárásra alkalmatlan. Ebből azonban, miként szerző teszi, mi nem mernők azt következtetni, hogy alaptalan vádaskodások nálunk nem igen történnek, hanem ez egyedül annak a jele, hogy az illető hatóságok meglehetős könnyelmüséggel inditják meg az eljárást.

A befejezett vizsgálatok közül 65,688 esetben az eljárás megszüntetése határoztatott el, — a mi csak fentebbi állitásunkat erősiti meg. Tehát több mint egy ötöde a befejezett vizsgálatoknak felesleges, kárba veszett munka volt és 65,688 esetben ügyészséget és biróságot meg lehetett volna menteni a munkától, hacsak kissé több körültekintéssel rendeltetett volna el a vizsgálat.

A tárgyalásra utasitottak közül a törvényszéknél felmentetett 8468, tehát a tárgyalásra utasitottak 19%-a: a járásbiróságok által 51,520, vagyis a tárgyalásra utasitottak 21%-a. Más számokkal is megvilágitva e körülményt: bünvizsgálat folyamatban van évenként 397,377, ezekből tárgyalásra utasittatik 285,647 és elitéltetik 77,557.[1]

E számokban találja magyarázatát a nagy restantia és a biróságok tulterheltsége.

A mi a büntettek megoszlását illeti, leggyakoriabbak a vagyon elleni büntettek, melyek az összeseknek több mint felét képezik. Körülbelül egy harmad esik a személy elleni büntettekre, de feltünő nagy számmal fordulnak elő a hatóságok ellen elkövetett büntettek is, ugy hogy minálunk még ugy látszik több alappal birna Bismarck panasza, ki a német népnek hányta szemére, hogy nem viseltetik elég tisztelettel a hatóságok iránt.

Megbecsülhetlen adatokat nyujt a könyv a kiszabott büntetések sulyosságára vonatkozólag is. Hogy mennyire igaz a mostanában már mind erősebben hangoztatott állitás, hogy büntető-törvénykönyvünk a vagyon elleni büntetteket tulnagy szigorral sujtja, mig ellenben a személy ellen elkövetett büncselekményeknél a büntettek iránt bizonyos atyáskodó jó indulattal viseltetik és hogy bíróságaink ezen rendszertelenséget nem voltak képesek eloszlatni: arról szintén tájékozást nyerhetünk Földes könyvéből.

Két éven felüli büntetés alkalmaztatott a sulyos testi sértés miatt elitéltek 5·6%-ánál, lopás miatt az elitéltek 29·6 %-ánál. Sulyos testi sértésnél a maximalis büntetés nem alkalmaztatott egyetlen egy esetben sem, jóllehet az esetek száma 7783 volt; a lopásnál az 5 évi fegyházmaximum 13,519 eset közül 286 esetben alkalmaztatott.

Még nagyobb lesz az ellentét akkor, ha figyelembe veszszük a németországi statisztikát is; ott épen ellenkezőleg aránylag igen enyhén büntetik a lopást, mert (a nem minősitetteknél) 90%-nál 3 hónapnál rövidebb szabadságvesztés büntetés alkalmaztatott.

A személy elleni büntetteknél szerző szerint feltünő nálunk a szándékos emberölés nagy száma, háromszor annyi, mint Ausztriában; a gyilkosságok viszont Ausztriában fordulnak elő nagyobb számmal. E jelenségből nem mernénk valami következtetést vonni népünk jellemére, mert ennek egyedüli oka az osztrák és magyar kodexek közti különbség.

Jellemző világot vet börtönügyi állapotainkra a szerző által feltüntetett azon tény, hogy börtöneinkben 40%-kal több ember van elhelyezve, mint a mennyi rendes viszonyok közt ott elférne.

Számtalan adatot sorolhatnánk még fel a munkából, melyek sok büntetőjogi és eljárási kérdést egész uj világitásban tüntetnek fel, de erre nézve utaljuk olvasóinkat a könyvre. S most szabad legyen még csak a sok fényes oldala mellett egy nem is annyira hibáról, mint hiányról megemlékeznünk.

Nagyon érdekelt volna bennünket annak kimutatása hogy mily hatással volt és van nálunk a kodex a bünügyi viszonyokra, különösen összehasonlitva a kodex előtti állapotokkal. Igaz ugyan, hogy e tekintetben nagy nehézségekre talált volna szerző a kellő statisztikai anyag hiánya miatt, de ép a feladat nehézsége teszi kivánatossá, hogy egy olyan avatott kéz fogjon a kényes munkához.

Dr. KECSKEMÉTI LAJOS.

[1] Az adatok nagyobbrészt 1884. és 1885. évekből valók.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A permentesités joghatálya.

Sürüen előforduló eset, hogy a közkereseti társaság feloszlásakor a társtagok egyike átveszi a társaság vagyonát, követeléseit és tartozásait, s az üzletből kilépő társtaggal szemben arra kötelezi magát, hogy a társasági hitelezők igényeit ő fogja kielégiteni s a kilépő társtagot a társasági hitelezők igényeivel szemben pertől és kártól mentesiteni (a német terminologia szerint: klag- und schadlos halten).

Kérdés, hogy a mennyiben az üzletet átvevő társtag elvállalt kötelezettségének eleget nem tett s ennek folytán a társasági hitelező a kilépett társtagot, mint amazzal egyetemleges adósát veszi igénybe, utóbbinak — a kilépett társtagnak — csak arra van-e joga, hogy a hitelező igényét kielégitve az ez által keletkezett kárának megtéritését követelje a szerződésszegőtől, avagy igénybe veheti-e a birói kényszert arra is, hogy társtagját köteleztesse, hogy ez a társasági hitelezőt idejekorán elégitse ki és e hitelező őt igényétől, perétől s ennek következményeitől, pl. a végrehajtástól mentesitse.

Ha tehát a kilépett társtag, a ki a társasági hitelező által fizetésre köteleztetik, ettől megmenekülendő, a társasági tartozások kifizetését magára vállalt volt társát a permentesitésre nézve köztük létrejött szerződés alapján megperelné a végből, hogy ez a társasági hitelező követelésének meghatározott idő és végrehajtás terhe melletti kielégitésére köteleztessék, helyes alapon nyugszik-e keresete s helyt adhat-e petitumának birói itélet?

Szembetünő, hogy a kilépett társ helyzete kedvezőtlenebb, ha a megállapodás ellenére ő neki kell előlegeznie a hitelező kielégitésére szükséges tőkét, mintha ez előlegezéstől menekülhet s hogy a kártéritési jog egymagában számtalan esetben nem elegendő a kilépett társon ejtett sérelem orvoslására, mert eltekintve ama bizonytalanságtól, hogy kártéritési jogát sikerrel fogja-e érvényesithetni s vissza fogja-e tényleg kapni, mit társa helyett fizetett, bizonyos, hogy vagyoni existentiájában tönkre mehet az által, hogy a váratlan kiadásra a készpénzt elő kell teremtenie. S ha erre képes volna is, ugy még mindig abban a hátrányban szenved, hogy tőkéjét addig, mig azt kártéritési jogán visszakapja, nélkülöznie kell.

Előfordult eset alkalmából a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék egy általa végérvényesen elbirált

ügyben a fent felvetett kérdést tagadólag döntötte el. Az itélet indokaiból idézem a következőket:

«Kötelmi jogviszonyból kifolyólag csakis vagyonjogi igények és kötelezettségek származhatnak; midőn tehát alperes a szerződésben foglalt kötelezettségének eleget nem tett, e miatt csakis vagyoni felelőséggel t. i. kártéritéssel tartozik.»

«Felperes alperes kötelezettségének teljesitését csak annyiban kivánhatja, a mennyiben e tekintetben vagyonilag érdekelve van; azonban felperes vagyoni érdekeltsége csak az általa kifizetett vagy jövőben fizetendő összeg erejéig terjed.»

Továbbá: «A perben nem álló társasági hitelező jogai és alperesnek ezen hitelezővel szemben fenálló kötelezettségei itt elbirálást nem nyerhetnek.»

És: «Perek inditásához akár alappal, akár e nélkül, bárkinek joga lévén, szorosan véve alperes permentesitési kötelezettségének eleget nem is tehet, mert a felek közös tartozásuknak kifizetése által is felperes nem a netáni per, hanem csak ennek következményét képezhető fizetési kötelezettség alól menekülne.»

Előttem kétségtelen, hogy oly megállapodás, mely szerint az egyik egyetemleges adós arra kötelezi magát egyetemleges adóstársával szemben, hogy a közös hitelező követelését ő fogja kifizetni s adóstársát a hitelező igényétől és keresetétől mentesiteni, jogilag megengedett és lehetséges vagyonjogi kötelmet képez.

Hasonló ez az u. n. fizetéselvállaláshoz (Zahlungs-, Erfüllungsübernahme), melynél egy harmadik az adósnak azt az igéretet teszi, hogy tartozását a hitelezőnél ő fogja kiegyenliteni.

Az adós viszonya a hitelezőhöz sem itt, sem ott nem változik, a fizetést elvállaló azonban az adóssal szemben a megállapodás alapján kötelezve lesz, hogy a hitelező kellő időben leendő kielégitése által az adóst a bepereltetéstől megóvja.

Az a körülmény, hogy a fizetést elvállaló harmadik a hitelezővel szemben egyetemleges adóstársa annak, kinek permentesitését elvállalja, a megállapodás lényegén mit sem változtat.

Két adóstárs közt keletkezett megállapodás, kötelem tartalmát tehát az képezi, hogy az egyik tartozik a közös hitelezőt kielégiteni s a másikát ezen kötelezettsége teljesitése által a közös hitelező igényétől, keresetétől megóvni, mentesiteni.

Ezen kötelem ugyanolyan vagyoni jelentőséggel bir, mint a fentérintett, szoros értelemben vett fizetéselvállalás.

Hogy azzal bir, implicite elismertetik az által, hogy megszegése esetén kártéritésre való igény alapjául elfogadtatik. Mert megállapodásból, mely vagyonjogi jelentőséggel nem bir, nem származhatik vagyoni kártéritésre való jog.

Az idézett itélet egyik tévedése abban rejlik, hogy a kötelemből származó vagyonjogi felelőség kizárólagos következményéül a kártéritési jogot állitja fel, holott kétségtelen, hogy annak épen ugy következménye a kötelem teljesitése iránti kötelezettség, sőt első sorban ez következménye, mert a kötelem rendeltetése, hogy teljesittessék, nem, hogy nem teljesités folytán kártéritésre adjon igényt.

Abban tehát, hogy az egyik adóstárs a másikát a közös hitelező igényétől megóvja, az utóbb nevezett adós nemcsak annyiban van vagyonilag érdekelve, a mennyiben ő a maga részéről a közös hitelezőt már kielégitette. Ekkor nem vagyoni érdekeltsége, hanem kártéritési joga szülemlik meg. Vagyonilag érdekelve van ő már abban, hogy adóstársa a közös hitelezőt kielégitse s igy ez által őt megóvja attól, hogy a közös hitelező által igénybe vétessék.

A két adóstárs közt keletkezett s a fent körülirt tartalommal biró kötelem továbbá nem tartalmaz lehetetlent.

Igaz általában, hogy önkényes, jogtalan megpereltetéellen nem védhető senki.

Azonban a permentesités, mely a szóban forgó kötelezésben elvállaltatik, nem jelenti azt, hogy az egyik adóss társ a másikat általában véve a hitelező általi minden megpereltetéstől (tehát önkényestől és jogtalantól is) meg fogja óvni.

A permentesités tartalma egyáltalában nem ily tág.

Az adóstárs csak arra kötelezi magát, hogy a közös hitelezőt kellő időben ki fogja elégiteni s *ez által* megteremteni azon helyzetet melyben adóstársa a hitelező igényétől és keresetétől mentesitve leend.

A permentesitésre irányuló kötelezettség tehát a közös hitelező kielégitése által be van töltve s ebből kitünőleg nem lehetetlenre irányul.

Másra, mint a közös-hitelező kielégitésére nem kötelezhető az adóstárs a megállapodás alapján s különösen nem fekszik a permentesités kötelezettségének elvállalásában egy oly általános kötelezettség, hogy az azt elvállaló köteles legyen adóstársa megpereltetésének általában elejét venni.

Ha ő a közös hitelezőt kielégitette, adóstársával szemben elvállalt kötelezettségét teljesitette.

Helyesen igy értelmezendő a permentesités, ily értelmezés mellett pedig nem jutunk azon következtetésre, hogy a permentesités kötelezettségének eleget nem tehetni.

Miután a fentemlitett megállapodás az eddigiek szerint egy jogilag megengedett, lehetőre irányuló, vagyoni jelentőséggel biró kötelem, miután szabály, hogy a kötelembeli adós kötelezve van épen azt, a mivel a fenforgó kötelmi viszony alapján tartozik, teljesiteni: nagyon természetes, hogy a mennyiben a fizetést elvállalt adóstárs (a kötelembeli adós) kötelezettségét nem teljesiti, vagyis a közös hitelező igényét ki nem elégiti s adóstársát (a kötelembeli hitelezőt) a közös hitelező általi megpereltetésnek teszi ki, utóbbi (a kötelembeli hitelező) első sorban a kötelem szoros teljesitését vagyis azt követelheti, hogy a fizetést elvállalt adóstársa a közös hitelező igényét elégitse ki, s ez által őt a közös hitelezővel szemben permentesitse.

Teljesen indokolatlan volna azt állitani, hogy a kötelembeli hitelező nem követelheti a kötelem teljesitését, hanem beérni tartozik azzal, hogy miután ő a kötelem nem teljesitése által már megkárosodott, kártéritési igénynyel léphessen fel.

A permentesités kikötésének czélja épen az, hogy az egyik adóstárs a lehető károsodásnak anticipando elejét vegye.

A ki jogositva van a kötelem teljesitését követelni, az jogát, eltekintve a kivételektől, melyekhez a jelen kötelem nem tartozik, birói kényszerrel is érvényesitheti.

Nem fogadható el helyesnek az ezzel szemben tett állitás, hogy birói itélet a fentjelzett keresetnek nem adhat helyt azért, mert a közös hitelezőnek alpereshez való viszonya a két adóstárs közti perben elbirálást nem nyerhet.

Nem azért, mert oly itélet, mely alperest arra kötelezi, hogy felperest a közös hitelezővel szemben permentesitse, a hitelező jogaira és kötelezettségeire absolute nem bir kihatással.

A két adóstárs közti kötelem, miként fent körülirt tartalma mutatja, nem egy u. n. «harmadik személy javára kötött kötelem», mert nem a harmadik személy — a közös hitelező — javára állapit meg jogokat.

Nem egyéb az egy szerződésnél, melyben az egyik szerződő fél által a másikkal szemben egy harmadik részére köteleztetik teljesités. Ily szerződésből — mi tudományban és gyakorlatban egyáltalában nem vitás — az igéretet elfogadó teljesen hatályos követelési jogot nyer arra, hogy az adós a harmadikkal szemben a szerződést teljesitse. A harmadik személynek azonban e szerződésből követelési joga nem támad.

Épen ebben különböznek az e fajta kötelmek az u. n. harmadik személy javára kötött kötelmektől.

Számos oly kötelem létezik, melyekben az adós oly valaminek teljesitésére kötelezi magát a hitelezővel szemben, a mi egy harmadik, a kötelmi viszonyon kivül álló személynek is előnyére van, a nélkül azonban, hogy ama harmadik részére a kötelemből jogigénye támadna. (Tanitót fogadok gyermek számára, stb.)

Ezek körébe tartozik a szóban forgó is. A közös hitelező a két adóstárs közti kötelemből vagy az azt constatáló s alperest teljesitésre kötelező itéletből semminemü jogot nem nyer. Nem ő, hanem kizárólag az adóstárs — a perbeli felperes — hajtathatja végre az itéletet. A közös hitelező jogai és kötelezettségei adósaival szemben ily itélet által egyáltalán nem érintetnek s elbirálást nem nyernek.

Világos ezeknél fogva, hogy az a körülmény, mikép a kötelemben harmadik részére köteleztetik teljesités, nem lehet utjában annak, hogy birói itélet a fenti kereseti kérelemnek helyt adjon.

Fejtegetésem eredménye, hogy az üzlettársak közti megállapodásnak, mely szerint a társasági hitelezők kielégitését az egyik vállalja magára, kötelezvén magát a másikát ezek igényeivel szemben permentesiteni, nemcsak az a joghatálya, hogy nemteljesités esetében kártéritési igényt teremt, hanem az is, hogy annak alapján a permentesitésnek, ugy a mint az elvállaltatott, teljesitése kikényszerithető. Az itélet végrehajthatóságát a végrehajtási törvény III. czimében foglalt szabványok biztositják.

Dr. SZIRMAI RIKÁRD,
budapesti ügyvéd.

Különfélék.

— **Czorda Bódog** kineveztetése az igazságügyminiszterium administrativ államtitkárává küszöbön áll. E kinevezést a magyar jogászok közvéleménye helyesléssel üdvözli. A független birói kharakternek, az igazi jogásznak egyik kimagasló mintaképét tanulta benne tisztelni mindenki, a ki a közpályán eddigi müködését ismerte. Ritka összhangban egyesültek benne és tevékenységében azok az erények, melyek az embert és a jogélet buzgó munkását a közbecsülésben magas polczra emelik. Azok közé tartozik, kikben az egyéni nemes tulajdonok emelik a hivatás méltóságát, mely nem tud annyit viszont adni a kharakternek, mint a mennyit ez a hivatalnak adott. És minő különös végzése a sorsnak! Abban a bátor beszédben, melyet Czorda Bódog az 1885-iki jogászgyülés elnöki székéből tartott s mely mint levegő-tisztitó villám ütött le a jogélet és az igazságügyi administratio tespedt légkörébe, Czorda Bódog volt a magyar jogászok között egyike a legelsőknek, a kik a jó igazságszolgáltatás szüksége mellett, jogászok körében, ünnepélyes alkalommal, a jó közigazgatás nélkülözhetlenségét, mint két ikertestvér-követelményt együtt hangoztatta. Üdvözöljük ama magas állásban, melyre őt igazi jogász-érdemek tették hivatottá s meg vagyunk győződve, hogy mélyen be van vésve lelkébe, mert onnan fakadt, az a programm, melyet az 1885-iki jogászgyülés elnöki székéből adott s melyet az egész magyar jogászság magáénak ismert meg. E programm valósitásában hü munkatársa lesz az igazságügyminiszternek, ki ugyanazon alapokra épitette fel a maga munkaprogrammját, melyet legelőször a nyilt levélben adott.

Büszkén jegyezzük fel, hogy Czorda Bódog évek hosszu sora óta lapunk munkatársa. A kir. Curia örökjogi határozataihoz többnyire Czorda Bódog volt szives szerkeszteni az elvi kijelentést tartalmazó az u. n. fejet, s a főlapban is jelent meg tollából itt-ott egy közlemény. — A Curián legtöbbnyire örökjogi és nagy birtokpereket referált; az illetőségi összeütközések kizárólag neki adattak előadásra. A polgári szakosztály teljes-ülésében szavazata nagy nyomatéku volt. A teljes-ülési határozat indokolásának szerkesztésével sok esetben őt bizta meg a teljes-ülés.

— **Birói körökből** a következő sorokat vettük:

Köztudomásu dolog, hogy igazságügyi kormányunk a birói szervezet tekintetében erélyesebb kezdeményezésre határozta el magát s Szilágyi Dezső igazságügyminiszter tüzetes programmot jelölt meg e tekintetben müködése körül, mely által biztos garantiát látunk arra, hogy jogszolgáltatásunk terén az administrationalis kérdések is egyszer már valahára orvosoltatnak, mi szoros összefüggésben van a kir. itélő táblák decentralisatiójával.

Nagyon helyes és szükséges intézkedés az, hogy a birói szervezet tekintetében a már eddig is elkerülhetetlennek mutatkozott bajok orvosoltatnak; ebből folyólag reméljük, hogy a kinevezések és előléptetések körül is lesz már határozott rendszer. Lesz tekintet arra, hogy egyik vagy másik biró mennyi ideig szolgált, — képesültség mellett megérdemli-e az előléptetést.

Nem volt eddigelé fokozatos előléptetési rendszerünk; a kiérdemült, munkában kifáradt biró sohasem tudta azt, hogy előléptetésének ideje mikor következik be, hanem a Damokles kardja függött felette mindig, még akkor is, ha képesültsége ellen kifogást emelni nem lehetett, mert ha az ellen kifogás van, az előléptetés már beteges intézkedés lenne.

És midőn most a budapesti kir. itélőtáblánál a f. évi május hó 1-én 31,000-et felülmuló hátralékos ügydarab feldolgozására a harminczban megharározott kisegitő biró az első folyamodásu kir. törvényszékektől berendeltetik, örömmel fogja üdvözölni a birói kar, ha látni fogja azt, mikép a berendelések körül a képesültség mellett a szolgálati időre is kellő figyelem lesz forditva, ha még az illető bíró-nak kora olyan, hogy az által az előléptetés hátrányos nem lehet; mert egy elagggott a munkában már teljesen megtört biró mégsem kivánhatja azt, hogy egy még fáradságosabb munkálkodásra előléptessék.

Azt hiszem, hogy ezek méltánylandó észrevételek, melyekkel szemben egyéb melléktekintetek figyelembe nem jöhetnek, legfeljebb az egyenlők közt a választás az igazságos biró tetszésére lesz bizva.

Egy biró.

— **A csődkiosztásokról.** A budapesti ügyvédi kamara választmánya, mint már közölve volt, egy bizottságot küldött ki még f. év márczius havában a csődkiosztások miatti panaszok tárgyában teendő javaslattétel iránt. E bizottság mindenekelőtt arról akar meggyőződést szerezni magának, valjon e panaszok általában indokoltak-e s nem-e csak egyesek elégedetlenségére vezethetők vissza? s ha indokoltak, mily irányban indokoltak? Ennélfogva beszerzi a részletes adatokat nem csak oly irányban, hogy ki hány csődöt kapott az utolsó 10 év alatt, hanem oly irányban, hogy azt is meglehessen itélni, vajon egyeseknek több csődben való részeltetése nem volt-e egészen jövedelem nélküli csődökért való kártalanitás szükségességének folyománya, s általában, hogy a bíróságok 10 évi eljárásának egész hiv képét lehessen nyerni, már eddig is kikerestette a különféle bíróságok levéltáraiban 400 csődesetben, hogy mennyit tett ki minden egyes ügyben a leltározott csődvagyon. Miután számos csőd felebbezés, tárgyalás vagy bünvizsgálat alatt van, s ezek adatainak kinyomozása igen nagy nehézségekkel és utánjárással van összekötve, s abban bizva, hogy a kartársak akkor midőn látják, hogy a bizottság az egész ügyvédi kar érdekében egy ily időtrabló és fárasztó munkának veti alá magát, készséggel segédkezet fog nyujtani maga részéről is, hogy azt megkönnyitse, levélbeli felhivás intéztetett azon budapesti ügyvédekhez, kik az utolsó 10 év alatt csődöket kaptak, hogy sziveskedjenek közölni a bizottság elnökével a nékiek kiosztva volt csődökben constalált leltári csődvagyon mennyiségét. A megkeresett ügyvédek kétharmada már beküldvén feleleteiket, a kimutatás befejezése felé közeledik. A felszólitottak egy harmada azonban még nem felelt, s igy késleltetik a munka befejezését. Ezek felkéretnek ezennel, hogy a tőlük kivánt adatokat a bizottság elnökével (Dr. Friedmann Bernát ügyvéd, Béla utcza 5. sz. a.) mielőbb közölni sziveskedjenek.

Felelős szerkesztő Dr. Dárday Sándor (VIII. József-körut 44. sz.)
Főmunkatárs: Dr. Fayer László (IV. Zöldfa-utcza 31. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (IV. Egyetem u. 4. sz.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

Huszonnegyedik évfolyam. 25. SZ. Budapest, 1889. junius 21.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐI IRODA: *József-körut 44-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az egyes birósági rendszer. TÓTH GÁSPÁR selmeczi ügyvédtől. — Büntetési rendszerünk reformjához. Dr. FAYER LÁSZLÓ egyetemi rk. tanártól. — Az öröklési jog javaslata. PFAFF és HOFMANN bécsi egyetemi tanárok véleménye. — Jogirodalom: Unsere Rechtsphilosophie und Jurisprudenz. Eine kritische Studie von Dr. Josef Schein. Dr. REICHARD ZSIGMOND budapesti ügyvédtől. — *Törvénykezési Szemle:* Terjeszszük és tegyük alaposokká a telekkönyvi ismereteket. Dr. IMLING KONRÁD királyi táblai birótól. — Különfélék. — Irtások.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A pénzügyi közigazgatási bíróság határozatai. — Belügyminiszteri körrendelet az 1874: XXXV. tcz. módositásáról és kiegészitéséről szóló 1886: VII. tcz. 32. és 33. §-ainak egyöntetü alkalmazása iránt. — Belügyminiszteri körrendelet az 1874: XXXV. tcz. módositásáról és kiegészitéséről szóló 1886: VII. tcz.-nek a gyámhatóságok ügykörét érintő, s folyó évi márczius 5-én 10,301. sz. a. kibocsátott körrendeletben emlitett rendelkezései egyöntetü alkalmazása iránt. — A soproni ügyvédi kamara jelentéséből. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az egyes-birósági rendszer.

«Meg volna alkotandó a járásbiróságok hatáskörének végleges megállapitása, ugy, hogy az a nagy organicus átváltoztatásnál állandó maradna. Arra nézve, hogy az milyen legyen, a megállapitásnál a fősulyt arra helyezném, hogy az minden vagyonossági ügyre kiterjedjen és nem annyira arra, hogy épen az 500 frtos érték változatlanul megmaradjon.»

Az igazságügyi programm e tétele a vagyonossági ügyek első folyamodásu bíróságaivá a járásbiróságokat decretálván, alapul az egyes-birósági rendszert fogadja el.

Ha minden vagyonossági ügy elsőfolyamodásulag a járásbiróságok hatáskörébe utaltatik, akkor a törvényszékektől elvonatnak: 1. a váltóügyek, 2. az 500 frt értéket meghaladó követelések iránt támasztott perek és 3. az ingatlanok tulajdona, birtoka, használata stb. iránt inditott keresetek.

Számtalanszor vitattuk ugyan már e lapok hasábjain az egyes-birósági rendszer kimagasló előnyeit, mindazáltal miután a kérdés most már actuálissá vált, nem tartjuk fölöslegesnek azzal ez alkalommal ujolag és ismételve is foglalkozni.

E rendszer inaugurálása mindenekelőtt azt jelenti, hogy a jogegyenlőség uralma felé ismét egy lépéssel közelebb jutunk, mert megszünik egyrészt a váltónak és az 500 frtnál magasabb értékü ügynek, másrészt az ingatlannak azon privilegiuma, mely az által állott fen, hogy az 500 frtnál kisebb értékü és az ingókra vonatkozó ügyeknél elég jogi biztositéknak tartatott az egyes birósági eljárás, mig amazok társas bíróság elé utalva, mintegy fokozottabb biztositék védelme alá helyezetteknek tekintettek.

Habár e fokozottabb biztositék reális tartalommal nem is birt, mindazáltal a különbség fenállott, holott a jogegyenlőség e különbség fenállását jogosultnak el nem ismerhette.

Jelenti továbbá e rendszer inaugurálása azt is, hogy az 1—2 holdas ingatlanokért folyó perek nem fognak többé a per tárgyánál magasabb összegbe kerülni, mint ez eddigelé az irásbeli rendes peres eljárás mellett, sajnos évtizedek óta történik.

A vagyonosodási perek elsőbiróságilag eldöntetvén, ugy a ténykérdés, mint pedig a jogkérdés tekintetében felebbezés, csupán a jogkérdésre nézve pedig revisio helyeztetik kilátásba; azon nézetben vagyunk tehát, hogy az ily biztositékokkal megalkotott eljárás a jó igazságszolgáltatást, a jogvita eldöntésénél az igazság érvényesülését minden körülmények között biztositandja.

Még inkább megnyugtathat bennünket e tervbe vett reform, ha figyelembe veszszük a programm ama tételét, mely kimondja, hogy «a járásbirósági ügykörben a legtapasztaltabb és legönállóbb birák alkalmazandók».

A biztositékok tehát e rendszer mellett:

1. A legtapasztaltabb és legönállóbb egyes birák az első fokon;

2. ezeknek valóságos vagy vélt tévedése esetén ujolagos tárgyalása és eldöntése a jogvitának három biró által és végül

3. a jogkérdés fölülbirálása a legfőbb törvényszék által.

Kimagasló előnye az első fok közelléte, mely mig egyrészt számosakat visszatart attól, hogy jogellenes cselekményt kövessenek el, másrészt épen a közelségnél fogva biztositja azt, hogy könnyü szerrel lévén fölkereshető, kevesebb anyagi áldozatot igényel, mint a rendszerint távolabb fekvő társas-birósági székhelyek fölkeresére.

Fölhozható lenne ugyan, hogy a szóbeliség mellett a felebbezés kizárható lenne s elég volna az első foku társas-bíróság itélete ellen a revisio megengedése: mindazáltal e rendszer mellett vagy rendkivüli nagy számu társas-bíróság lenne felállitandó, hogy a jogkereső közönség közel találja első foku biráját, vagy pedig beállana az az eshetőség, hogy a fél inkább lemondana jogai érvényesitéséről, hogysem érette a távollevő bíróság fölkeresése által tetemes áldozatot hozzon. Az első ellen szól az államnak, a második ellen a jogkereső feleknek érdeke; mig ellenben minden érdek kielégitést nyer, ha fokozottabb biztositék nyujtatik akkor, midőn valamelyik fél fokozottabb biztositék iránti igényének felebbezés által kifejezést ad; nyujtatik ez tehát azon esetben, ha valóban szükség van rá és nem minden egyes esetben, tehát akkor is, midőn szüksége még nem merült föl.

A vagyonossági pereknek egyes-biró elé utalása után a társas-bíróságok, t. i. a törvényszékek mint első folyamodásu bíróságok hatásköre főleg csupán az erkölcsi javak iránt folyamatba tehető ügyekre fog szoritkozni. Ilyenek lesznek például a házassági válóperek, a gyermekek törvé nyességének vagy törvénytelenségének kérdése, a gyámság és gondnokság alá helyezés, az atyai hatalom korlátozása, a kiskoruság meghosszabbitása, holttányilvánitás, stb.

Megfontolandó már most ezeknél: 1. szükséges-e a felebbezés megengedése s nem elég biztositék-e a revisio? 2. ha a felebbezés szükséges, megköveteli-e a polgári ügyek felső foku ellátása, hogy a jelenleg egységes kir. itélő tábla mint másodfoku bíróság decentralisáltassék?

A szóbeliségnek nem elvi követelménye a felebbezés s midőn ezen ügyek társas-biró elé utaltatnak, megadatik a biztositék arra nézve, hogy a ténykérdés helyesen fog megállapittatni s igy sérelem alig tehető fel; a jogkérdésre nézve pedig a jogsérelem a revisio által nyer orvoslást, melynek birósága a legfőbb törvényszék s igy szerény néze-

tem szerint ez ügyekben a felebbezési jogorvoslat mellőzendő lenne.

De ha mindjárt azt föltételeznénk is, hogy a társasbiróság is tévedhet a tényállás, a ténykérdés megállapitásánál, tehát jogsérelmet követhetvén el, itélete ellen a felebbezési jogorvoslat is megengedendő: az ily esetek száma előreláthatólag oly csekély leend, hogy ezek miatt külön főtörvényszékek szervezésének szüksége nem áll elő.

Az egyes birósági rendszer és a szóbeliség tehát a kir. tábla decentralisatióját szükségképen nem vonja maga után.

Kérdés: szükséges-e a decentralisatio a büntető ügyek czélszerü elintézése szempontjából?

Esküdtszéki eljárás mellett csupán egy foku eldöntésnek van helye esküdtszék és törvényszék közremüködése mellett s az egyedüli perorvoslat a revisio, melynek foruma a jogegység szempontjából okvetlenül egy egységes főtörvényszék.

Szakbirósági rendszer mellett pedig a felebbezést szintén czélszerü mellőzni és megelégedni azzal, hogy az ügy az első fokon, minden megadható biztositék mellett tárgyaltassék és döntessék el és az első biró határozata ellen kizárólag és egyedül a revisiónak engedtessék tér a legfőbb itélőszékhez.

A vádaláhelyezési és ezzel rokon előzetes kérdések miatt pedig kerületi főtörvényszékek szervezése nem lenne indokolt. — Megfelelne az egységes kir. tábla is.

Örömmel üdvözöljük tehát a reformokat s különösen az egyes-birósági rendszer diadalát mi is; azonban a decentralisatiót, mint melyet a felállitott miniszteri programm mellett sem elvi, sem czélszerüségi okok nem támogatnak, az igazságszolgáltatás érdekei szempontjából még egyszer megfontolandónak tartanánk. TÓTH GÁSPÁR.

Büntetési rendszerünk reformjához.

Dr. Illés Károly ur szükségesnek látta ujolag két czikkben visszatérni vitánkra s szabad lesz neke n is koczkáztatnom még néhány megjegyzést.

Először is a mi multkori czikkem kifogásolt czimét illeti.

Dr. Illés Károly ur szerint e vita nem érdemli meg azon hangzatos czimet, hogy «Büntetési rendszerünk reformjához». Mert főleg a körül fejlett ki eszmecsere, vajon a minősitett lopás büntetése a magyar vagy a német kodexben van-e enyhébben megállapitva; nem képzelhető pedig, hogy a német törvény volna azon próbakő, melyen minden más kodex jóságát felismerni lehet, mivel e kodex enyhitési rendszere épen nem állja ki ma már a kritikát.

A minősitett lopásnál én a német büntető-törvényt jogászegyleti előadásomban fel sem hoztam. Mindössze ezeket mondtam a minősitett lopásról: «Ha a fegyház minimuma a képviselőház jogügyi bizottságában leszállittatott volna egy évre, ugy többek közt a minősitett lopási esetekben azok a kétségbeejtő büntetés-kiszabási anomaliák, melyek oly gyakran mutatkoznak, legnagyobbrészt elmaradtak volna.«

Dr. Illés Károly ur volt az, a ki ezen pontot kiragadta s első felszólalásában arra szoritkozott, hogy bizonyitgassa a magyar törvénynek a német törvényhez képest enyhébb voltát a minősitett lopásoknál. Ő reá nézve nem birt érdekkel az általam fejtegetés tárgyává tett progressiv büntetési rendszer, a feltételes itéletek kérdése, a pénzbüntetésnek közmunkában leróvhatása, az ügyészi felebbezés megszoritása, a patronage kérdése. Csak a Btk. 336. §-a alapján létrejött judikatura kifogásolása birta őt felszólalásra. Tehát nem én, de egyenesen t. ellenfelem szoritotta a vitát, melyet az egész büntetés-kiszabási rendszer reformjának megbeszélésére kivántam kiterjeszteni, azon egyetlen kérdésre.

S mégis engem vádol dr. Illés Károly ur azzal, hogy szük körben mozgok, hogy egyedül a német törvényt vettem mintául s csak ugy dobálódzik az én egyoldalúságaimmal, elavult, visszalépéses, anachronistikus álláspontjaimmal. Vajon ezen eljárás megfelel-e az irodalmi polemia szabályainak és a dr. Illés Károly ur által folyton hangoztatott komolysági követelményeknek, annak eldöntését az olvasóra bizom.

A kicsinyelt kérdés érdemét illetőleg hivatkozik dr. Illés Károly ur a német tudósok egész sorára, Merkel-re, ki a Holtzendorff-féle Handbuch-ban szól a büntetés kiszabásáról, Schwarze-re, Medem-re és Häberlin-re, (kiket esetleg Merkel is ugyanott idéz), s hivatkozik dr. Illés Károly ur Hälschner tekintélyére is. Ezen tudósokkal bizonyitani kivánja, hogy a németek nincsenek megelégedve büntető-törvényük enyhitési rendszerével, hogy a német törvény büntetési tételeinek spátiumait ők is tulszéleseknek tartják s hogy az u. n. középmértéket a német tudósok egynémelyike elfogadja a büntetés helyes alkalmazásának alapjául.

Az igaz, hogy Merkel az enyhitési rendszert kritika alá veszi; de a minimum emelése ellen határozottan állást foglal. «Es dürfte — mondja Merkel ugyanott — im Allgemeinen ein Fortschritt darin nicht zu finden sein, wenn wir die gesetzlichen Strafrahmen, deren Erweiterung zu Gunsten einer individualisirenden Behandlung der Verbrechensfälle als eine werthvolle Errungenschaft zu betrachten ist, nun wieder verengerten.» (IV. k. 214. l.)

Schwarze az idézett mondatban csak a felett panaszkodik, hogy nincs megállapitva, mi az enyhitő körülmény. A mi kérdésünkre ez alig van közelebbi vonatkozással.

Häberlin 1874-ben, nem tagadom, követelte, miszerint a bíróságok köteleztessenek a büntetés kiszabott mérvét megindokolni; de a hiányon azóta segitett az 1879-ben életbelépett bünvádi eljárás 266. §-a, mely szerint «die Gründe müssen... die Umstände anführen, welche für die Zumessung der Strafe bestimmend gewesen sind». Häberlin kifogása tehát már rég tárgytalanná lett; azt ellenem ma idézni több mint anachronismus.

Az is bizonyos, hogy Medem és Hälschner olyasféle álláspontot hangoztatnak, mint a 49. számu döntvény középmértéke; de ők nem zárják ki a büntetési tétel megállapitásából az enyhébb esetek számára felállitott külön büntetési tételt; tehát az ő középmértékök és a magyar középmérték közt óriási nagy a különbség. (Hogy csak egyet hozzak fel a magyar törvény keretéből: ha az enyhébb esetek számára rendelt büntetési tétel beszámittatik, a 10—15 é.ig terjedhető fegyház középmértéke $7^3/_4$ év, ha pedig be nem számittatik, $12^1/_2$ év.)

S Medem — ki, mellékesen megjegyezve, épen nem «első rendü tekintély» — ujabban vissza is vonta nézetét a középmértékek tárgyában. *Das Deutsche Reichsstrafrecht, für die Aufgaben der Strafzumessunglehre, der Kriminalstatistik und der Revision des Strafgesetzbuchs* cz. munkájában, mely 1885-ben, tehát 10 évvel fent idézett értekezése után jelent meg, egész nyiltsággal kijelenti: «In früherer Zeit habe ich annehmen zu dürfen geglaubt, (Gerichtssaal XXVI. 1874.), dass die (Durchschnitts)-Strafe, welche dem Durchschnittsthatbestand entspricht, gerade in der Mitte der Strafenreihe zu suchen sei. Spätere Beobachtungen haben diese Annahme bedenklich gemacht. Jedoch, was an deren Stelle zu setzen, das steht noch dahin, und soll die Zeit erst lehren.» (6. l.) Tehát Medem 1874-iki értekezése époly avult anyag, mint Häberlin-é.

Hogy pedig Hälschner mit tart a büntetési keret rendszeres felállitásáról, kifejti ugyanő, Medem régibb álláspontjával szemben, kézi könyvének ugyanazon fejezetében, melyből dr. Illés ur vette idézetét. «Der Forderung — mondja Hälschner — eines Schemas allgemeiner Regeln, nach der sich die zu erkennende Strafe berechnen lässt, kann die Doctrin nicht genügen. In Zahlen lässt sich das Massverhältniss von Strafe und Delict nicht ausdrücken, weil es keine dritte Grösse giebt an der sich die der Schuld und Strafe ebenso messen

liesse, wie der Werth oekonomischer Güter am Gelde. *Auf den Versuch, der Praxis durch Construction von Durchschnittsthatbeständen, von denen sie als festem Puncte bei der Strafzumessung ausgehen könnte, zu Hilfe zu kommen, wird sich die Doctrin hoffentlich nicht einlassen.*» (I. 641. l.)

Végül, hogy a sorozat teljes legyen, felemlitem, hogy Merkel is ugyanazon munkában, melyet dr. Illés Károly ur idézett, a középmérték felállitását egyenesen lehetetlennek mondja s hozzá teszi: «wo für die leichteren Fälle ein ausserordentliches Strafmass aufgestellt ist, da entspricht dem Normalfalle offenbar das *Minimum* oder ein dem nahe liegender Strafsatz.» (II. 559. l.)

Azt hiszem, ezekben eléggé kimutattam, hogy dr. Illés Károly ur az általa hivatkozott kis és nagy tekintélyek egyikére sem támaszkodhatik s ha bizonyitott velök valamit, sokkal inkább mellettem bizonyitott, mint saját álláspontja mellett.

És szabad lesz talán e helyütt még pár szóval kiegészitenem a 49. sz. döntvényről mondottakat.

E döntvény, a mint az a Curia által construáltatott, nem a külföldi irodalomban vagy törvényhozásban, de egyedül a magyar Btk. szerkezetében leli alapját. Nincs más törvény, hol a sulyositó és enyhitő körülmények annyira előtérbe tolatnának, hogy a kiszabandó büntetés fő kriteriumává tétessenek. Más törvényekben a sérelem mérve a döntő; nálunk a sérelem nagysága vagy csekély volta legfölebb sulyositó illetőleg enyhitő körülményként szerepelhet, — ott is csak bizonyos igen flagrans esetekben.[1]

Ha pl. nálunk valaki 5 frtot lop, enyhitő körülménynek kellene venni, hogy nem lopott többet. Ha ezt nem tennők, akkor az 5 frtos és az 50 frtos lopásoknak ugyanaz lenne a középmértéke.

Hozzájárul, hogy a sulyositási irányban teljesen szabadjára van hagyva a bíróság, a mennyiben a 90. §. szerint, ha a sulyosító körülmények számuk vagy nyomatékuk tekintetében tulnyomóak, a büntetés legmagasabb mértéke megközelitendő vagy alkalmazandó. Holott az enyhitési irányban, eltérőleg a külföldi törvényektől, a 91. és 92. §§ okban *két* külön fokozatot állit fel a törvény. A biró tehát a lefelé menetelben sokkal inkább van korlátolva, mint a felfelé menetelben, s ez megzavarja az itélethozatal müveletének egyensulyát.

S előmozditja ezt a 49. számu döntvény a maga rideg számtani müveletével, mely egyrészt a bíróságoknak és a vádközegeknek a maguk *külső* igazolását megkönnyiti, másrészt felelősségüket és kötelesség-teljesitésüket tisztán alakivá teszi.

Ha tehát dr. Illés Károly ur annyira hangsulyozza, hogy a mi törvényünk a némethez képest tökéletesitett enyhitési rendszert léptetett életbe, ezt csak oly értelemben fogadom el, hogy a német törvény rendszere rosz, de a keresztülvitel eltürhetővé teszi, a magyarnak pedig a rendszere jó, de ugy a törvényben, valamint a gyakorlatban való keresztülvitel igen nagy igazságtalanságokat hozott létre. — —

Dr. Illés Károly ur az én statisztikai párhuzamom ellen, melyben azt mutattam ki, hogy a magyar gyakorlat a lopás tekintetében szigorubb mint a német, érdemileg nem képes felhozni semmit. Tehát kifogásolja alakilag. Nem fogadja el a bizonyitás e rendszerét, mivel a német gyakorlatra vonatkozólag százalékos kimutatást közöltem, a magyarra pedig általános számokat.

Közlésem e módja abban leli magyarázatát, hogy a német hivatalos statisztika feldolgozza az anyagot százalékokban, a magyar pedig a nyers számokat adja. Nem számoltam át a magyart százalékokba, mivel, mint ott is jeleztem, a két törvény különbözőségénél fogva ez czéltalan is lett volna; de hittem, hogy igy is elég alapot nyerhet az elfogulatlan szakértő arra, hogy megállapitsa magának a véleményt, hogy a magyar gyakorlat a minősitett lopások tekintetében valóban igen szigoru, szigorubb mint a német.

Minthogy azonban dr. Illés Károly ur oly nagy sulyt látszik helyezni arra, hogy a számitási alap azonos legyen, eleget teszek e tekintetben is kivánságának s ide igtatom a pár nappal ezelőtt megjelent osztrák 1885-ik hivatalos kimutatást (L. *Die Ergebnisse der Strafrechtspflege 1885.*) s mellé helyezem *ugyanazon évnek* magyar kimutatását.

Lopás. Ausztria 1885.[1]		**Lopás.** Magyarország 1885.[2]	
10—15 év	6	10 év	2
5—10 «	184	5—10 «	131
3— 5 «	257	2— 5 «	1866
2— 3 «	341	1— 2 «	757
1— 2 «	1975	6 hó—1 év	2274
6 hó—1 év	2488	1 hó—6 hó	1127
3 hó—6 hó	3877	14 nap—6 hó	267
1 hó—3 hó	5536	1 nap—14 nap	295
1 hóig	1751	Pénzbüntetés	7

Két évnél több szabatott ki tehát Ausztriában 788 esetben, holott nálunk 1999 esetben. *S mig Ausztriában az ezren tuli szám az 1—2 évi tételnél kezdődik, addig nálunk ez már megvan a 2—5 évi tételnél.*

Ezen adatok stringens bizonyitó ereje alól még a statisztikai kimutatásokkal szemben oly skeptikus ellenfelem sem fogja magát talán kivonhatni. Különösen, ha figyelembe veszi egyrészt, hogy Ausztriában a lakosság száma 7 *millióval* több mint Magyarországon, másrészt hogy mily nagy szigor jellemzi az 1852-iki osztrák büntető-törvénykönyvet, melynek helyébe ép most készülnek Ausztriában nagy buzgalommal egy sokkal enyhébb, az európai kodexek közt (a hollandi törvény mellett) talán legenyhébb javaslatot, törvénynyé alkotni.[3]— —

[1] Olykor még igen flagrans esetben sem. Egy nő a piaczon elejtette pénztárczáját, melyben néhány hatos volt; egy másik nő felkapta a földről; az elvesztő nő észrevette, megragadta a másiknak kezét, s az azonnal visszaadta a tárczát, tartalmával együtt. A budapesti kir. törvényszék, mivel a tettesnő visszaeső volt, három évi fegyházat állapitott meg. Az érték csekélységét, a kár teljes hiányát figyelmen kivül hagyta; csak a középmértéket tartotta szem előtt. — Ugyanide tartozik a Székács Ferencz törvényszéki alelnök ur által a börtönügyi bizottságban felhozott eset, hol a nyolczszoros visszaeső nő által lopott tárgy értéke 15 kr. volt, de a törvényszék még sem ment le a rendes minimum alá s kiszabta a két évi fegyházat, mert szoros értelemben vett és nyomatékos enyhitő körülmények nem forogtak fen.

[1] Ezek közt több büntetendő cselekményért 2069.

[2] A járásbirósági ügyek sem a magyar sem az osztrák kimutatásba nincsenek felvéve.

[3] A mi a betöréses, bemászásos lopásokat illeti — dr. Illés Károly szerint a legveszélyesebb, legaljasabb és legvakmerőbb lopások — az osztrákok itt is a minimumot teljesen megszüntetik, mivel kétségkivül ezek közt is vannak igen csekély sulyosságu esetek. Sőt a bizottság legujabb határozata szerint a minősitett lopásért járó büntetést is épugy mint minden egyéb cselekménynek hat hónapig terjedhető büntetését, feltételesen *elengedheti* a bíróság. És a mi szakembereink még mindig azt hitetik el magukkal és folyton hirdetik, hogy sulyositási irányban fejlődik a külföldön a büntetőjogi törvényhozás és a biráskodás!

Igen érdekes adalék birtokába jutottam az osztrák gyakorlatra vonatkozólag magán uton. Minekutána a börtönügyi bizottságban bemutattam az osztrák statisztikát, mely ott oly nagy meglepetést okozott, felkértem Földes Béla urat, az egyetemen a statisztika tanárát, szerezne Bécsből bővebb felvilágositást ezen adatok megbizhatósága iránt. Dr. Földes Béla ur a bécsi statisztikai hivatal elnökéhez *Inama-Sternegg*-hez fordult és ez hosszabb levélben válaszolt, melyet dr. Földes Béla ur szives volt rendelkezésemre bocsátani. Kiemelem a levélből ezuttal azt a részt, mely a lopással foglalkozik:

Die im Vergleich zum Jahre 1881 (und überhaupt zur Periode der wirthschaftlichen Krise 1876/81) eingetretene Abnahme der Verurtheilten ist ausschliesslich auf die Abnahme der Verurtheilungen wegen Verbrechens des Diebstahles zurückzuführen, welche (wie die Ziffern des letzterschienenen gemeins. statistischen Handbuches auf Seite 142 ersehen lassen) von 20,074, im Jahre 1881 auf 15,054 im Jahre 1886 gesunken sind. Da weder die Nachweisungen der Strafgerichte noch die Ausweise

*

És még pár megjegyzést azon párhuzamot illetőleg, melyet dr. Illés Károly ur a magyar és a német törvény szóban levő határozmányai közt von.

1. A mi az élelmi czikkek lopását illeti, elsimitani törekszik azon szögletességet, hogy a minősitett elkövetés a magyar törvényben az élelmi szer lopásának kihágását nem is vétséggé teszi, hanem büntetté, és pedig fegyházzal sujtott büntetté. A német törvény szerint a minősitett elkövetés mellett is kihágás marad az élelmi czikk lopása.

2. A magyar törvény magas minimumaival szembe állitja dr. Illés Károly ur a német törvény magas maximumait. Holott a mult alkalommal pontosan kimutattam, hogy a német törvény maximumainak ugyszólván semmi jelentősége nincs, mert öt éven felüli büntetés alig fordul elő; ellenben a mi magas minimumainknak nagyon is gyakorlati a jelentősége, lévén a rendkivüli minimum áthághatlan, a rendes pedig a 91. és 92. §-ok aggodalmas klausuláihoz kötve.

3. Dr. Illés Károly ur ugy állitja fel a' tételt, hogy ha van a magyar törvény 336. §-ában oly pont, hol az talán szigoru, van olyan is, a hol az nagyon enyhe. De azon egyénre, a ki a 336. §. 3., 4., 5. és 6. pontjainak valamelyike alapján fegyházra vagy börtönre itéltetik igazságtalanul, csekély vigasz az, hogy ugyanazon §. 7., 8., 9. és 10. pontjai alapján elitélt más egyének büntetése egy napi fogház is lehet. Egy kodexnél nem az a döntő, hogy a büntetések összeggé alakitva, kölcsönös compensatio utján az átlag ne legyen magas, hanem, hogy mód legyen adva a birónak *minden* esetet külön individualisálni.

4. Azon czélból, hogy a magyar törvényt enyhébbnek tüntesse fel, dr. Illés Károly ur a párhuzam fonalán még az öt évig terjedhető fegyház középmértékét is jóval alacsonyabbra teszi, mint a hova ezt a Curia döntvénye szerint tenni kell, három és fél év helyett két évre. Eltekintve attól, hogy dr. Illés Károly ur ezzel azt tünteti ki, hogy e döntvényt még ő sem fogadja el: a párhuzam alól *az egész alapot kivonja*, mert nem a magyar Btkvet, a mint az a Curia döntvényei által továbbfejlesztetett, hanem egy képzeleti Btkvet állit a német törvény mellé.

5. Dr. Illés Károly ur szerint csakis az alma- és rózsalopások okozzák a nehézségeket a 336. §. alkalmazásánál. Még ebben is alaposan téved. A leggyakoribb nehézségeket okozzák a birónak a pénzlopások, a ruhalopások, az árulopások, müszerlopások, stb., mikor az enyhitő momentumok nyomatékossága (nagy nyomor, igen fiatal kor, stb.) mellett az összeg igen csekély s a lopás betöréssel, feltöréssel, bemászással, hamis vagy ellopott kulcscsal követtetett el. Nem mezei vagy kert-rendőri törvénynyel lehet tehát a nehézségen segiteni, mint dr. Illés Károly ur felteszi, hanem csakis a kodex keretén belől a gyakorlat megváltoztatásával, vagy ha ez a bíróságok conservativ hajlamainál fogva ma már nem lehetséges: törvénymódositással.

Igen becsesnek tartom azonban dr. Illés Károly ur azon beismerését, hogy szakköreink általában tulszigorunak tartják a 336. §. 3., 4., 5. és 6. pontjaiban foglalt lopások büntetéseit.

Mert ha ez igy áll, ha valóban a szakkörök közvéleményét fejeztem ki azon egy mondattal, mely jogászegyleti előadásomban e pontra vonatkozott: helyes volt-e előadásomnak épen ezen tételét támadni meg és a kodex 336. §-ának illető pontjait körömszakadtig védeni? Vajon nem lett volna-e méltóbb a tiz évi gyakorlat folytán minden rendü szakférfiak előtt, — nemcsak biró és ügyvéd, de az ügyészek előtt is — tarthatatlannak mutatkozott pontot egyszerüen feladni?

Szerintem ez nemcsak tárgyilag indokolt, de ez által le is fegyvereztetett volna azon oppositio, mely e pont örve alatt haladás-ellenes oldalról régóta az egész kodex ellen, és különösen a kodex legbecsesebb vivmányai ellen tör.

Annyi bizonyos, ha ezen a kodex utján kivivott kulturális intézmények megmaradnak az országnak, a kodex legujabb fanatikus védelmezőinek vajmi kevés részök lesz ebben.

Dr. FAYER LÁSZLÓ.

der Staatsanwaltschaften eine Andeutung über die Ursachen dieser Erscheinung enthalten, so muss auch ich mich eines Urtheiles enthalten und es Euer Hochwohlgeboren überlassen, dieselbe aus dem Sinken der Getreidepreise oder aus vermehrter Arbeitsgelegenheit der hier in Frage kommenden Volksschichten oder daraus zu erklären, dass die Strafgerichte in jenen Fällen, wo der Werth der gestohlenen Sachen (über 25 fl resp. über 5 fl) über die Qualification des Diebstahls — ob Verbrechen oder nur Uebertretung — entscheidet, gegenwärtig *grössere Milde* walten lassen als früher.

A magyar öröklési jog javaslata.[1]

PFAFF és HOFMANN, bécsi egyetemi tanárok véleménye.

X. FEJEZET. A végrendeletek kihirdetése és végrehajtása.

Ezen fejezet rendelkezései, ugy mint az 5-dik fejezet nagy része, az anyagi és az alaki joggal határosak, azaz részint a tulajdonképeni magánjogba, részint a peres és peren kivüli eljárásba tartoznak. Az osztrák törvényben csak a 15-dik főrésznek van hasonló jellege; az anyagi és az alaki jog között az elkülönités szigoruan keresztül van vive, a mennyiben a hivatalos öröklési eljárás (az u. n. hagyatéki tárgyalás) nem a polgári törvénykönyvben, hanem a perenkivüli ügyeknél követendő eljárásról szóló törvényben van kimeritően szabályozva.

A magyar javaslat ily fejezeteivel szemben nem tartjuk magunkat illetékeseknek a vélemény-nyilvánitásra; nem vagyunk birtokában az ehhez szükséges jártasságnak a magyar gyakorlatban, az eljárási törvényekben, a birósági szervezetben, az illetékességi szabályokban (pl. a 257. §.) és hasonló törvényekben. Az iránt sem vagyunk pontosan tájékozva, hogy mily reformok vannak tervben Magyarországon az alaki jog terén, habár a 376, 386—397, 413—479. §§-ból körülbelül világos képet alkothatunk magunknak az öröklési ügyekben a jövőben követendő eljárásról.

Mindenekelőtt azt látjuk abból, hogy a bíróságoknak hivatalból való nagyon is messzire menő beavatkozását, a mi Ausztriában van, nem akarják utánozni, s ezt nagyon helyesnek tartjuk (pl. a 376., 390. §§.).

A 255—260. §§-hoz csak kevés megjegyezni valónk van.

Hogy a 256. §. végén a hivatalból való kihirdetés határideje 15 napra van leszállitva, mig másutt a határidő hosszabb,[2] azt helyesnek tartjuk; mert kivánatos, hogy a végrendelet kihirdetése ne nagyon késleltessék.[3]

A 259. §. szigorubb, mint az osztrák jog, mely szerint a tanuk előzetesen nem eskü alatt hallgattatnak ki, a mig az eskü kivételét valamely érdeklett nem kivánja.[4] Ezen szigor a szóbeli végrendeletek veszélyessége által van indokolva.

A 260. §. az osztrák törvény 817. §-ával egyez meg; mind a kettő azt akarja jelezni, hogy az örökösök a végakaratnak rendszerinti végrehajtói. Ilyen szakasz azonban szükségtelen és azt lehet ellene felhozni, hogy hiszen az örökösök akkor is kötelesek az örökhagyó végrendeleti intézkedéseit végrehajtani, ha végrendeleti végrehajtó ki is van nevezve.

A végrendeleti végrehajtóról szólnak a 261—273. §§., a melyek a 422. és köv. §§. által egészittetnek ki. Ezen kérdés Németország, Francziaország stb. tulnyomóan rómaijogi irányban képzett jogászainak nagy nehézségeket okozott ugy elméleti, mint gyakorlati tekintetben; mert hiába való fáradozás az, hogy egy német jogintézmény rómaijogi elnevezés alá és szabványok közé szorittassék. Hogy pedig

[1] Az előbbi közl. l. a m. évi 4., 8., 14., 19, 23., 29., 33., 44., 49. és a f. évi 3., 5., 8. és 13. számokban.

[2] Hat hét a porosz Landrechtben I. 12. 216. §. 30 nap, a szász ptkvben 2227. §. és ennek nyomán *Mommsen* javaslatában 175. §.

[3] *Mommsen* 257. l.

[4] L. erről Commentárunkat II. 173. és köv. ll.

német jogintézmény, az legjobban látható a régibb franczia jogban, hol a végrendeleti végrehajtók nem a pays de droit écrit, hanem a frank droit coutumier országaiban honosak.[1] Milyen zavarokba bonyolódtak a német és franczia jogászok a mandatum kérdésében! Épen a legfontosabb pontokban nem alkalmazhatók annak alapelvei a végrendeleti végrehajtóra.[2] Milyen mesterkélt az, ha a franczia jog alapjáról azt mondják: ez az örökösök meghatalmazottja, de rájok van erőszakolva; a meghatalmazás az örökösöktől ki van erőszakolva. S ehhez hasonló vonást találunk a magyar javaslat 264. §-ában is. Ezen szakaszban a meghatalmazott jogai és kötelezettségei ruháztatnak rá, de mindjárt hozzá van téve, hogy: «A meghatalmazást az örökös vissza nem vonhatja.» De vajjon kinek a meghatalmazottja?[3] És illik-e ide az a kifejezés, hogy «visszavonni»,mi oly megbizás visszavételét jelenti, melyet valaki maga adott? Nem lehet a törvényhozás feladata, hogy elméleti constructióba bocsátkozzék. Ellenkezőleg arra van hivatva, hogy a szóban lévő viszonyt, épen azért, mert az elméletben vitás a természete, behatóan és kimeritően szabályozza, a gyakorlati kérdéseket positiv határozmányokkal oldja meg; a végrendeleti végrehajtó állását szemben a hagyatéki bírósággal, szemben a hereditas jacens-szel, szemben örökösökkel és hagyományosokkal és köteles-részre jogosultakkal, szemben az örökhagyó hitelezőivel és adósaival (és a hagyatéki tömeggel) meghatározza; és végre, hogy megállapitsa, menynyiben van joga az örökhagyónak a végrehajtó törvényes jogait és kötelezettségeit megváltoztatni. De természetesen szükséges, hogy ezen egyes határozmányokat egy világos alapgondolat tartsa össze, a nélkül, hogy annak elméleti constructiónak kellene lenni. Hogy mily kérdések és kételyek merülhetnek itt fel, azt mutatja a Porosz- és Franciaországban uralkodó elmélet és gyakorlat. Ausztriában ezen kérdésnek mindig csekély jelentősége volt. Mert micsoda fontossága lehetne oly államban, hol minden örökségi ügy lebonyolitása annyira a biróságok (illetőleg az általuk kiküldött jegyzők) ellenőrzése alá van helyezve?

A magyar javaslat ezen kérdést dicsérendő részletességgel tárgyalja, a mi indokolva van azzal, hogy a végrendeleti végrehajtók intézménye azon arányban nyer jelentőségben, a mint a biróságok hivatalos ténykedése az örökségi ügyekben háttérbe szorul.

Hogy vajon a végrendeleti végrehajtó mandatarius-e vagy bizalmi férfiu, hogy a curator bonorum-hoz vagy a tutor-hoz hasonlitható-e; hogy ugy mint az utóbbi, munus publicum-ot visel-e vagy pusztán magán képviselő-e: mindezek oly elméleti kérdések, melyekre a törvényben nem kell válaszolni. Ama kérdésnél, hogy *miféle* képviselő a végrendeleti végrehajtó, fontosabb volna az, hogy: *kit* képvisel? A javaslat azonban épen az első kérdésre válaszol, a másikra nem; a végrendeleti végrehajtót «meghatalmazott»-nak mondja (tehát mandatarius), de nem mondja meg, kit kelljen képviselnie.

Ha az örökségi adósságok, hagyományok, meghagyások kellő időben nem fizettetnek ki, illetőleg nem teljesittetnek, «a késedelmesek ellen a végrendeleti végrehajtó peruton léphet fel stb.» (267. §.), azaz: perelheti őket. Mily keresettel? mily jog alapján? mint kinek a képviselője?

Ha hagyományok nem szolgáltatnak ki, pereljenek a hagyományosok, adósságok miatt a hitelezők. Ha ezen személyek némelyike talán nem cselekvésképes, akkor különben is van gyámjok vagy más törvényes képviselőjük; mit tartozik tehát a végrendeleti végrehajtóra, hogy helyettök pereljen? Különösen feltünő és tudtunkra nem is felel meg a franczia gyakorlatnak, hogy a végrendeleti végrehajtót az adósságok kifizetésével is meg lehet bizni.

Ha a végrendeleti végrehajtó az örökhagyó meghatalmazottja, akkor egyszersmind meghatalmazott az örökhagyót képviselő örökösökre nézve is. Mint az örökösök meghatalmazottja pedig csak nem perelheti az örökösöket. Meghatalmazottja a hagyományosoknak? De ezek is késedelmesek lehetnek a 267. §-ban emlitett kötelezettségekkel; a végrendeleti végrehajtó tehát abba a helyzetbe jöhet, hogy ellenök «perutra lépjen». De hogyan képviselhetné a hagyatéki hitelezőket? Ezek nem választották őt, és rájok nézve az örökhagyó nem rendelkezhetett, mert jogaik nem az ő végakaratán alapulnak. És vajon a végrendeleti végrehajtó proprio nomine (v. ö. 266. §.) vagy procuratorio nomine pereljen-e, vagy a hagyományosoknak vagy hitelezőknek a késedelmes örökösök elleni pereibe avatkozzék-e?[1]

Nekünk ugy tetszik, hogy ezen annyira fontos 266. és 267.[2] §§. egy világos elvi alapgondolat erős alapját nélkülözik; ezen hiány pedig itt még inkább érezhetőnek látszik, mint a franczia jogban.

Még leginkább értenők a végrendeleti végrehajtó perlési jogát azon esetekben, midőn oly meghagyásokról és más rendelkezésekről van szó (pl. a temetkezés iránt), melyeknél az örökhagyónak csupán eszmei, személyi érdeke, és nem a tulélők anyagi érdekei forognak kérdésben. De ez se illik egészen a megszokott felfogáshoz.

A törvényszékek hivatalból való beavatkozása örökségi ügyeknél egészen nem kerülhető el. Másrészt nem helyes ez irányban nagyon is messzire menni; de nem is lehetséges, hogy a törvényszék egy örökségi ügy részleteire hónapokon vagy talán éveken át ügyeljen. Meglehetős könnyen teheti ezt a végrendeleti végrehajtó, a kinek csak azon egy hagyatékra van gondja. Ha már most a késedelmezők az ő intéseire nem hajlanak, a hagyatéki biróságnak a hatósági tekintélylyel és mindenesetre pénzbirságok (engedetlenségi büntetések) fenyegetésével kellene őt támogatni. Ezt az eljárást (nobile iudicis officium) helyesebbnek tartjuk, mint a perutat, a melyre 267. §. a végrendeleti végrehajtót utasitja. Egészen más a viszony, midőn a végrehajtó maga hitelező (l. pl. a 271. §-t); ily esetben természetesen legyen meg a joga perelni; épen ugy perelhető is legyen akkor, midőn kártérítéssel tartozik vagy egyáltalán adóssá lesz. (l. pl. a 273. §.).

Különben azt hiszszük, a végrendeleti végrehajtókról szóló rendelkezések czélszerüek és kielégitők. Felesleges, hogy egyes részletekkel bővebben foglalkozzunk.[3] (Folyt. köv.)

Jogirodalom.[4]

Unsere Rechtsphilosophie und Jurisprudenz. Eine kritische Studie von Dr. Josef Schein. Berlin. Carl Heymanns Verlag 1889.

A törvénymagyarázatnak szerzőnk által hangoztatott és első czikkünkben ismertetett elvéből távolról sem következik, hogy pl. a biró jogositva van a törvény ellenére itélni. A törvény a bíróra nézve parancs, mit ő követni tar-

[1] Tehát hozzávetőleg mondva: nem déli, hanem északi Franciaországban.

[2] V. ö. *Windscheid* Pandekten 567. §. 7. bek.; megjegyzésünket *Arndts* 504. §. és az ott id. irodalmat.

[3] V. ö. a 267. §-hoz tett megjegyzésünkkel.

[1] Meglehet, hogy a válasz mindezen kérdésekre megtalálható a javaslat indokolásában; fájdalom, mi ezt nem tudhatjuk.

[2] A 3. bekezdéshez: «jogerejü birói határozattal való megitélése után»; hiszen utólagos elismerés vagy kiegyezés szintén tisztázhatják a dolgot. Talán igy lehetne mondani: «csak akkor fizetheti ki, ha ezen kifogások jogerejüleg megszüntek.»

[3] A 270. §-ban az «előleges» szó törlendő; halála *után* természetesen nem jelenthet ki semmit az örökhagyó. A 262. §. azonban jobban van szövegezve, mint *Mommsen* 181. §-a; a 271. §. 2. bekezdését is jobbnak tartjuk, mint *Mommsen* 188. §. 2. bek. Hogy a 272. §. 3. bek. vagy *Mommsen* 183. §-a fogadtatik-e el, az nem bir fontossággal. Egészben véve a 10. fejezet sokkal kevésbé egyezik *Mommsen* javaslatával, mint pl. az előző két fejezet. A franczia és a szász jog is csak nagyon szabadon vannak felhasználva.

[4] Az előbbi közl. l. a 23. számban.

tozik. A kérdés csak az, hogy miként értelmezze azt, hogy kiinduljon-e a törvény czéljának és annak vizsgálatából, hogy mily tényállást feltételezett, a törvény bizonyos intézkedésénél, vagy csak azt nézze, hogy mit mond a törvény szava és kövesse azt vakon.

A rendszerinti jogászi eljárás, mely ellen a szerző kikel, olyan, mintha egy szolga, kinek ura megparancsolta, hogy minden reggel befütsön, télen-nyáron egyaránt befütene. És még azt sem kell hinnünk, hogy e drasticus példa nagyon tulzott. Hazai jogunkból is könnyü e felfogáshoz hasonló döntéseket idéznünk. Mikor pl. végzés ellen a perujitást meg nem engedik azért, mert a perrendtartás illető §-a csak itéletről szól, világos, hogy nem vizsgálták a törvény által feltételezett tényállást, hanem csak a körülirtat. Ugyanily következtetési módnak eredménye azon állitás, hogy birói egyezséget eskütől nem lehet feltételezni, mert «esküt a biró csak végitéletben itélhet meg». E felfogást ugyan bíróságaink nem fogadták el, elfogadták azonban ugyanily érvelés alapján azt, hogy közös okirat kiadása iránti perben az eldöntés eskütől függővé nem tehető, mert az eldöntés nem itélet, hanem végzés formájában történik. Végül, hogy a mindenfelől kinálkozó példák sorát bezárjuk, csak azt emlitjük meg, hogy épen annyira a törvény értelme ellen jár el az a biró, ki a birói egyezségben kikötött eskü hamissága esetén felmentő itéletet hoz, mert a büntető törvény az egyezségi hamis esküt meg nem emliti, mint az, ki az ablakot benyomó almatolvajt nem a kihágás enyhe büntetésével, hanem a betöréses lopás sulyos büntetésével fenyiti.

Az ujkori törvények egy részének az aggódásig lelkiismeretes szerkezete a jogászok szerzőnk által birált eljárásának legjobb bizonyitéka. Az ujkori törvényhozó ismeri a jogászok eljárását és azért kénytelen törvényeit ugy szerkeszteni, hogy bennök a körülirt tényállás a feltételezettel a lehetőségig megegyezzék. Ezen szerkesztési mód mindenesetre helyes, és csekélyebbre reducálja a helytelen törvényértelmezés hátrányait; azonban e mellett sem kell felednünk, hogy a gondosan szerkesztett törvények száma nem nagy és hogy az életviszonyok változtával az ily törvényben körülirt tényállások is mindinkább el fognak térni azoktól, a melyek a törvényhozó szemei előtt lebegtek.

Ez utóbbi tényt a jogászok majdnem szándékosan igyekeztek ignorálni, és teljesen jogosultnak tartják a papirpénz forgalmából eredő jogviszonyokat pl. a római jogi cessio szabályai alapján kifejteni és kijelenteni, hogy a papirpénz kiadása olyan cessio, melyből a római cessio egyik vagy másik kelléke hiányzik. Pedig szembeötlő, hogy a rómaiak a cessio szabályozásánál semmiféle olyan tényálladékra nem gondoltak, mely a mai papirpénzforgalomnak megfelel. Az ily eljárás aztán olyanforma jogtételekre vezet, mintha egy épitész azt mondaná, hogy az alagut nem egyéb, mint egy római vizvezeték, melyben viz nem folyik.

Ezen ferde eljárás tetőpontra hág az egyes intézményekről construált *jogi elméletekben*, midőn pl. a váltó összes jogviszonyait azon alapon fogják fel, hogy a váltó egyoldalu igéret. Itt a magyarázat egyenesen a törvény intentiója ellen fordul. A törvényhozó a váltói jogviszonyok specialis szabályozása által kimondta, hogy a váltói tényálladékot elütőnek tartja a magánjogi obligatiók bármelyikétől. Ezzel szemben aztán a jogászok azon vitatkoznak, hogy *melyik* magánjogi obligátióként lehetne a váltót felismerni, és a legnagyobb dicsőségnek tartják kimutatni, hogy a váltó, daczára a törvény minden ellenkező intézkedésének, mégis azok egyike- vagy másikaként tekinthető. Valamely kétes esetben aztán az eldöntés azon alapon történik, hogy a váltó pl. egyoldalu igéret, a helyett, hogy az vizsgáltatnék, hogy a törvény intentiójának a felmerült esetben milyen döntés felelne meg.

A jogászok ezen eljárásának jellemzésére szerző egy mulatságos hasonlattal él. Felteszi, hogy egy asztalos csak asztalok és padok készitésének szabályaira tanitotta meg segédjeit, egyszer azonban egy könyvszekrényt készit. Megindul most a vita a segédek közt a könyvszekrény «jogi természete» felett. Az egyik azt állitja, hogy az nem egyéb, mint egy asztal több egyenközü fedőlappal, a másik pedig, hogy az egy pad többször ismétlődő ülőhelyekkel. Azon kérdést aztán, hogy mikép kell megfesteni a könyvszekrényt, egyik eldönti abból a szempontból, hogy a könyvszekrény «lényegében» nem egyéb mint asztal, a másik meg abból, hogy az lényegileg pad. Képzeljük aztán ehez, hogy ők a «lényeg» kérdése felett mérgesen összevesznek, hogy a mester meghal és nem döntheti el a vitát, és hogy a segédek sohasem fogják a könyvszekrény czélját venni az eldöntés alapjául, — és előttünk áll egy a váltó jogi természete iránt folytatott vita hü képe.

A jogi elméletek constructiójánál követett ferde eljárást folytatják a jogászok a *jogtételek megállapitásánál is*, mely generalisatio utján történik, ugy hogy az egyes specialis intézkedésekből egy általános jogszabály vonatik le. Ilyen jogszabály pl., hogy a kötelmek tárgya csak vagyoni értékü szolgáltatás lehet, mely csupán azon alapul, hogy a római jog összes kötelmeinek tárgyát tényleg ily szolgáltatás képezi. E jogszabály megállapitásánál ismét csak a törvény által *körülirt* tényállásra voltak figyelemmel, csak arra, a mit a törvényhozó mondott. Azon körülmény, hogy a körülirt tényállás a feltételezettel megegyez-e, azaz, hogy a törvényhozóra nézve relevans körülmény volt-e a szolgáltatás kizárólagosan vagyoni értékü volta, hogy ezen szempont döntőként szerepelt-e a kötelmi jog szabályainak megállapitásánál, és hogy ennek van-e ratiója, egyáltalán nem jön figyelembe.

Természetes, hogy ilyen uton nyert jogi elméletek és jogtételek vagy az ilyenek alapján hozott birói itéletek, melyeknek ratióját és a közöséges logika szerinti helyességét kimutatni nem törekesznek, minden nem-jogászra idegenül hatnak és érthetetlenek. Természetes, hogy mikor egyik bíróság egy perben marasztaló itéletet hoz azon alapon, hogy a váltó egyoldalu igéret, a másik bíróság pedig elutasit, mert a váltó szerződés, melyhez két akarat egybehangzása kell és mikor a vita mind a bíróságoknál, mind a jogi müvekben csak *ezen* kérdések körül forog, a nélkül, hogy kutatni igyekeznének, hogy melyik eldöntés felel meg inkább a forgalom igényeinek vagy a törvény czéljainak, természetes, mondjuk, hogy akkor a nem-jogász minden jogászi okoskodás iránt bizalmatlanságot tanusit. És e bizalmatlanság csak növekszik, ha meggondolja, hogy jogászi okoskodások segélyével maguk a jogászok elismerése szerint mennyiszer lehet a törvényt kijátszani, a nélkül, hogy ily kijátszás ellen orvoslás léteznék.

A munka további fejezeteinek ismertetésétől ismét kénytelenek vagyunk térszüke miatt elállni, s csak azt emlitjük meg, hogy szerző a jogi okoskodások legkülönbözőbb fajait birálja és azon eredményre jut, hogy az alaphiba mindannyiban, hogy azok a czélszerüségre soha nem alapittatnak és hogy folyton a törvény szavait vizsgálják a nélkül, hogy a törvény által *feltételezett* tényállásra tekintettel volnának.

A munka utolsó fejezete a római jog tanulmányozásának kérdésével foglalkozik, és azon eredményre jut, hogy annak, ugy a hogy az ma történik, czélja nincs. A római jog ma már nem mintajog, mint volt századokkal ezelőtt, mert a mai kodexek a rómaiaknál semmi tekintetben sem roszszabbak. Mint történeti anyag már fel van dolgozva, és azok a detail-kérdések, melyek még benne megoldatlanok, legtöbbnyire olyanok, hogy azok megoldása lehetetlen, és azok felett a vita örökös lehet. Csak ugy volna kilátásunk azon kétes értelmü digesta-részleteknek helyes megoldására jutni, melyeket egész maig megfejteni nem sikerült, ha valami módon az irónak lelki állapotáról szerezhetnénk tudomást,

azaz arról, hogy mit gondolt ő akkor, mikor azon részletet megirta. Ezt kutatni pedig, ha lehetne sem volna érdemes.

E mellett még tekintetbe kell vennünk azt is, hogy a római jog studiuma van leginkább telitve mindazon hibás okoskodásokkal, melyek fentebb tárgyaltattak, ugy hogy az, mint jogi előtanulmány a tanuló nemzedékre nézve egyenesen káros hatást is okozhat.

A munka, mint ezen ismertetésből is kitetszik, legnagyobb részt oly gondolatokat tartalmaz, melyek éles ellentétben állnak az általában divó elvekkel, de melyeknek egyikét sem adja elő szerző, a nélkül, hogy azt szigoru logikai indokolással ne kisérné. A munka a jogtudomány eddigi anyagának határozott gazdagitását képezi, és még azoknak elismerését is ki fogja vivni, kik annak irányával egyet nem értenek. A módszer is, melylyel szerző az eredményekhez jut, lényegesen különbözik a jogi müveknek fictiókkal és hagyományos általánositásokkal dolgozó szokásos módszerétől. Szerző folyton azon szigoruan positiv következtetési módot alkalmazza, melylyel a többi társadalmi tudományok az uj korban oly nagy eredményeket értek el, és mely a jogtudományból eddig, annak nagy kárára, majdnem teljesen hiányzott.

Dr. REICHARD ZSIGMOND.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Terjeszszük és tegyük alaposokká a telekkönyvi ismereteket.[1]

Mi szolgált közvetlenül inditó okul a jelen sorok megirására?

Egy nem rég megjelent, «A telekkönyvi rendtartás 74. §-a» czimmel ellátott czikk.

Ha ez a czikk oly lapban lát napvilágot, mely mellékesen jogi kérdések megbeszélésével *is* foglalkozik, és ha a szerző meg nem neveztetik, akkor attól mint ditettans elmefuttatástól, legfeljebb sajnáló mosolylyal el lehetne tekinteni. De a czikk jogi *szaklapban* látott napvilágot és szerzője «közés váltóügyvéd»; mint ilyen pedig maga a czikk, és az a körülmény, hogy megjelent, szomoruan illusztrálja azoknak igazságát és jogosultságát, miket a jelen czikk elején mondottam.

Nem fogok a kérdéses czikk összes fejtegetéseire kitereszkedni, és nem fogom azokat czáfolgatni. Ez nagyon is felesleges és hálátlan munka volna. Csupán néhány állitását, komoly állitását fogom mutatványul kiemelni.

A czikkiró szerint a 74. §. a telekkönyvi rendtartásnak a telekkönyvi hitelt illetőleg «legnevezetesebb §-a», és ez legkevésbé sem szolgálhat a jelzálogos hitelezők biztositására. A 74. §. határozottan az örökös hitelezőiről szól, s mégis «csaknem minden magyarázója e §-nak azt az örökhagyó hitelezőire alkalmazza». «Ez — igy mond — az első kétely!» «Világos — igy folytatja — miszerint a 74. §. kétségben hagy a felett is, hogy bekeblezést avagy csak előjegyzést kérhet-e a hagyaték átadása előtt az örökös hitelezője? Ez a második kétely!» Ezt a kételyt pedig csakhamar eloszlatja a czikkiró azzal a bölcs mondással, hogy miután a jelzálogos hitelező a hagyatéknak az örökös nevére lett átiratását igazolni köteles, «világos, hogy az örökös ellen a hagyaték átadása és átirása előtt csak előjegyzést kérhet». Ellentmondást talál egyrészt a 74. s másrészt a 71. és 57. §§. között, és a 74. szakasz legnagyobb hiányát és árnyoldalát abban az intézkedésben találja, mely szerint a biztositás csak oly fentartással engedtetik meg, hogy az a hagyaték tárgyalásánál előforduló igényekre nézve sérelmes ne legyen. Ha be nem következik az átirás, mivel az örökösnek örökösödési joga sohasem volt vagy arra nézve az örökhagyó életében kielégittetett; ha az örökhagyó által hátrahagyott hagyatéki tartozások a hagyatékot kimeritik: akkor a hitelező mit sem nyert, mert a budapesti kir. itélő táblának 1864. évi 5954. sz. a. kelt itélete szerint ilyenkor az előjegyzés egyszerüen törültetik. És ez ő szerinte roppant baj, oly nagy baj, hogy «egy uj telekkönyvi rendtartás megalkotása felette szükségessé vált!»

Az ügyvéd ur tehát a telekkönyvi rendeletben a jelzálogos hitelt illetőleg, a 74-nél fontosabb szakaszt nem talál.

Soha sem volt még valakinek esze ágában állitani azt, hogy a 74. §-ban az örökhagyónak és nem az örökösnek hitelezőjéről van szó; tudván mindenki, ki a tkvi rendeletet nem mondom, hogy tanulmányozta, hanem csak átolvasta, hogy amazokról a 72. §. rendelkezik. És ő «mégis csaknem minden magyarázótól» azt tudja, hogy a 74. §. az örökhagyó hitelezőire alkalmazandó. Ugyan nem nevezné-e meg a «csaknem minden magyarázónak» csak egyikét is?

A 74. §. oly félreérthetlenül a mint egyáltalában lehet, kijelenti, hogy az örökös hitelezőinek szabadságában áll, követeléseiknek a hagyatéki javakra való biztositását *bekeblezés vagy előjegyzés által* eszközölni. De ez neki még sem elég világos; ő szerinte az örökös hitelezője mégis csak előjegyzést kérhet. Azt a lényeges különbséget, mely az előjegyzés igazolásának feltétele (59. §. *b)* pont) és a bejegyzés (akár bekeblezés, akár előjegyzés) függő joghatálya között létezik (74. és 75. §§.), ő persze nem ismeri.

A szabály és a szabály aluli kivétel közötti viszony ő előtte ugy látszik szintén terra incognita; máskép ellentmondást nem fedezhetett volna fel az 57., 71. és 74. §§. között.

Arról pedig, hogy a 74. §-ban az örökös hitelezőinek nyujtott kivételes kedvezmény foglaltatik; hogy ez a §. nem egyéb, mint az osztr. polg. törvénykönyv 822. §-ának recapitulatiója; hogy ehhez képest az 1871. osztrák telekkönyvi törvény a mi rendeletünk 74. §-ának megfelelő szakaszt fel sem vett, hanem a 24. §-ban egyszerüen kijelenti, hogy «az, hogy mennyiben eszközölhetik ki az örökös hitelezői a biztositást az örökhagyónak az örökösre háramlott ingatlanjaira vagy követeléseire, az ált. ptkönyv 822. §-ában határozatik meg;» hogy a magyar öröklési jogról szóló törvényjavaslat 440. §-a szerint is «az örökös hitelezői az örökség megnyilta után és az örökösödési czim igazolása mellett a hagyatéki ingatlan vagyonra zálogjogot szerezhetnek, ha a zálogszerzésnek a törvényben előirt feltételei fenforognak»; de hogy «az ingatlanokra ekképen szerzett zálogjog csak az által nyer hatályt, ha az öröklött ingatlan az örökös nevére átiratik»; hogy az örökhagyó ingatlanjaira az örökös hitelezője által szerzett zálogjog feltétlen hatályu semmi körülmények között sem lehet, és az örökhagyó hitelezőinek, a kötelesrészre jogositottaknak és a hagyományosoknak jogsérelmére nem szolgálhatnak, a mint ezt az emlitett javaslat 441. §-a határozottan kijelenti; végre hogy a 74. §. értelmében nyert zálogjog hatályának elvesztése tekintetében az esetre, mikor a terhelt javak vagy követelések az adóstól különböző más személynek adatnak át, nincs szükségünk már a kir. itélő táblának határozataira és épen az 1864. évben hozott valamely határozatára hivatkozni, s hogy e kérdésben a kir. Curia 1886 május 21-én 34. sz. a. teljes ülési döntvényt hozott — mindezekről mondom a czikkiró ur semmi tudomással sem bir. De mindez nem akadályozza őt abban, hogy neki menjen az egész telekkönyvi rendeletnek s hogy fennen hirdesse egy uj telekkönyvi rendtartás megalkotásának szükségét, épen most, mikor a telekkönyvi betétek szerkesztése a jelenlegi telekkönyvi rendelet alapul vétele mellett készült törvényhez képest folyamatban van, tehát mikor a tkönyvi rendelet szabályainak lényeges megváltoztatását, mint a mely az átalakitási nagy munkálat sikerét veszélyeztetné, minden ahhoz értő ember valóságos szerencsétlenségnek tartaná.

[1] Az előbbi közl. l. a 23. számban.

Elvétett alkotásnak tartja a czikkiró az 1887 : XXIX. törvényczikket is, azt véli, hogy jobb volt az az intézkedés, mely szerint annak idejében a telekkönyvi ügyeket még a járásbiróságoknál is tanácsülésben intézték el. Ebbeli véleményének megokolását máskorra igéri. De már engedje meg az előzmények után, hogy azokra az okokra kiváncsiak *ne* legyünk. Dr. IMLING KONRÁD.

Különfélék.

— **A tolmács-dijak fizetése tárgyában** a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék elnöke a következő átiratot intézte a budapesti ügyvédi kamarához egy fölmerült panasz alkalmából: — — — — Az idegen biróságokhoz czimzett átiratok és végzések leforditására nézve, a vezetésem alatt álló kir. kereskedelmi és váltó-törvényszéknél a tolmács intézmény felállitásával egyidejüleg keletkezett azt a régi gyakorlatot találtam, hogy minden idegen nyelvre leforditandó ügydarab közvetlenül az ülés befejezése után az irodában különválasztatik és az irodaigazgatónak átadatik, ki is azokat átnézi, a szerint a mely idegen nyelvre azok leforditandók, osztályozza, a tolmácsdijat a fennálló dijjegyzék alapján minden egyes ügydarabra nézve kiszabja és az ekként rendezett ügydarabokat a tolmács-dijak beszedése végett még ugyanaz napon egy hivatalszolgának átadja. Ez a gyakorlat az eredmény gyorsabb elérésének szempontjából az ügyvéd urak kivánsága folytán kiterjedt mind ama biróságokhoz czimzett végzésekre és megkeresvényekre is, melyek leforditása a fennálló szabályok szerint csakis az érdekelt fél kérelmére és költségére eszközölhető. Panasz mindez ideig nem történt, de nem is történhetett, mert a kiszabott tolmács-dij kifizetése vagy ki nem fizetése mindig az illető ügyvéd ur tetszésére volt bizva, és az ügydarab is mindig a szerint küldetett (forditással vagy a nélkül) a mint az illető a tolmács-dijat kifizette, avagy kijejentésével annak, hogy a forditásnak itten eszközöltetését kivánja, a tolmács-dij kifizetését egyszerüen megtagadta. Nehogy azonban a vezetésem alatt álló kir. törvszéknél az eddig követett, egyébként helyes és szabályos eljárás esetleg bármi irányban is ujabb panasz tárgyává tétethessék, az eddigi eljárást mai napon akként módositottam, illetve egészitettem ki, hogy jövőre nézve az irodaigazgató a fiumei, horvát-szlavon, az osztrák, boszniai és herczegovinai és az olasz, tehát egyszóval mindazon biróságokhoz czimzett átiratoknál és végzéseknél, a mely biróságok részére a forditás csakis az érdekelt fél kérelmére és költségén eszközölhető, az illető ügyvéd urakat arra, hogy ha a forditást kivánják, a forditási dijat fizessék le, vagy azt, hogy a forditást nem kivánják aláirásaikkal nyilatkoztassák ki, minden egyes esetben nyomtatott szövegü iven felszólitani köteles legyen.

— **A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék** iktató könyveit az «Assistenz» cz. «Informationsbureau» még mindig egész terjedelmükben másolja és a másolatokat szünetlenül közli előfizetőivel. E visszaélésre ismételve fölhivjuk a törvényszék elnökének figyelmét, mert e közlések ha esetenként egy-egy hitelező érdekeit meg is óvják, általában egyértelmüek a beperelt (a mi nem azonos *adós vagy fizetésképtelennel)* alperes hitelének tönkretételével.

— **A nagyváradi kir. jogakademia százados fennállásának emlékünnepélye.** A csinosan kiállitott füzet változatos tartalmát a következőkben ismertetjük: ünnepi előkészületek, a tanári kar gyülése s ugyanennek felirata a jogakademiák korszerü fejlesztése érdekében, üdvözlő levelek és táviratok az ország minden részéből, dr. Schlauch püspök remek egyházi szónoklata, dr. Bozóky igazgató megnyitó beszéde, Roth hangulatteljes ódája, dr. Sipos r. t. értekezése házassági vagyonjogunk átalakulásáról, Gálbory önképzőköri elnök beszéde, a tanárok banketje, tisztelgés Schlauch püspöknél, a volt jogászok banketje, alapitványok. A 83 lapra terjedő füzet bizonyára becses emlék lesz minden, egykori nagyváradi jogászra nézve. Ára 50 kr.; megrendelhető a jogakademia igazgatóságánál. Ugyanott kapható, a mig a csekély készlet tart, az intézet monographiája, melynek ára 1 frt 20 kr. A pénz előleges beküldése esetén a könyvek bérmentve küldetnek el a megrendelőnek.

— **«Törvényszéki orvosszakértői eljárás»** czimü könyvre bocsát ki előfizetési felhivást dr. Földváry Elek, budapesti egyetemi törvényszéki orvostani tanársegéd. A munka tartalmazni fogja, kellőleg commentálva, mindazon törvényes intézkedéseket, törvényeket, rendeleteket, szabályokat, jogszokásokat, melyek hazánkban az orvos-szakértői müködésre vonatkoznak, ugy a törvényszékeknél mint a különböző hatóságoknál a biráskodási ügyekben; melyek a szakértőnek a birósághoz való viszonyára, a szakértő kötelességeire s jogaira s általában müködésére vonatkoznak. — Továbbá utmutatót nyujt az egyes orvosszakértői vizsgálatok megejtésének alakjára nézve, kijelölvén azon pontokat, melyekre a vizsgálatnak irányulni kell (pl. testi sértés vizsgálatánál, egy szurt, lőtt vagy zuzott sebnél mikre kell szakértői szempontból sulyt fektetni? vagy hulla vizsgálatnál mily irányelvek tartandók szem előtt? stb.) s azon felmerülő kérdéseket, melyekre a véleményben nyilatkozni kell. Előfizetési ár 1 frt 50 kr. küldendő szerzőhöz (Üllői ut 9.)

— **A nemzetközi büntetőjogi egyesület** kiadta közleményeinek első füzetét. Tartalmazza a társaság alapszabályait, a tagok névsorát, az augusztus hó 7. és 8-án Brüsselben tartandó első gyülés napirendjét és az ezen gyülésre szánt véleményes dolgozatokat. Ki vannak tüzve a következő kérdések: 1 Tanácsos-e a feltételes itéletek behozatala? 2. A rövid idejü szabadságvesztés-büntetések korlátolására mily intézkedések teendők? 3. A visszaesés kérdése. 4. Mely életévvel kezdődjék büntetőjogi felelősség? A kényszernevelés függővé tétessék-e büntetendő cselekmény elkövetésétől? A mi a feltételes itélet intézményét illeti, azt a két véleményező (Prins és Lammasch) határozottan ajánlják, az utóbbi azon megszoritással, hogy leginkább a fiatalkoruakra és a nőkre való tekintettel hozassék be.

— **A német büntetőbirósági gyakorlatot** jellemzik a következő adatok, melyeket a Holtzendorff-Jagemann-féle börtönügyi kézikönyvből veszünk át: A porosz belügyminiszterium statisztikai kimutatása szerint 1884—1885-ben egy egyén a *hetedik* lopásért 4 hétre, a *nyolczadik* lopásért 6 hétre; egy másik egyén a *tizenharmadik* lopásért 3 hónapra, az *ötödik* csalásért (huszonharmadik elitéltetése) 1 évi fogházra itéltetett. Boroszlóban egy egyén *tizenegy* lopási esetben a következő büntetéseket kapta: 14 nap, 4 hét, 3 nap, 1 hét, 4 hónap, 3 hónap, 6 hónap, 1 év, 9 hónap, 1 év fogház, végül (harminczadik elitéltetése) $1^1/_2$ év fegyház. Ugy látszik ezen esetek közt egyik-másik csak élelmi szer lopása, mivel ily csekély sulyu büntetéseket egyedül ily lopásoknál lehet a törvény értelmében kiszabni. Mindenesetre mutatják ezen adatok is, hogy Németországban a repressio épen nem erős, s ha ott egy szakember a szigoritás mellett felszólal, annak egészen más értelme van mint nálunk.

Irtások.

104.

A nyitrai kir. törvényszéknél 1888 szeptember 20 óta folyik egy vizsgálat. A gyilkosság kisérletével terhelt nő azóta van vizsgálati fogságban, noha tetten kapatva, mindent bevallott. Kilencz hónap óta még vádhatározat sem hozatott. *(Ügyvédi körökből.)*

Lapunk azon t. előfizetőit, kiknek előfizetési ideje e hó végével lejár, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn szives-kedjenek megtenni, nehogy a lap küldésében fenakadás történjék. *A kiadó-hivatal.*

Lapunk mai számához **postai utalvány** is van mellékelve, az előfizetés könnyebb teljesitése végett. Az előfizetés megujitásánál sziveskedjenek olvasóink *czímszalagjukból*, melyek alatt lapjaikat kapják, egyet a *postautalvány-szelvény hátulsó lapjára* fölragasztani s ugy küldeni be kiadóhivatalunknak.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (VIII. József-körut 41. sz.)
Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (IV. Zöldfa-utcza 31. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (IV. Egyetem u. 4. sz.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

Huszonnegyedik évfolyam. 26. SZ. Budapest, 1889. junius 28

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐI IRODA: *József-körut 44-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A büntetési és börtönrendszer az észak-amerikai Egyesült-Államokban. Dr. GRUBER LAJOS budapesti ügyvédtől. — A kir. közjegyzőség reformja. Dr. BLUM JÁNOS kir. közjegyzői helyettestől. — *Törvénykezési Szemle:* A hozomány biztositékai, különösen jelzálogos biztositása. Dr. JANCSÓ GYÖRGY curiai segédtanácsjegyzőtől. — Váltójogi gyakorlatomból. Dr. HEXNER GYULA liptó-szt.-miklósi ügyvédtől. — A budapesti rabsegélyző-egylet. *B. A.*-tól. — Nyilt levél dr. Fayer László urhoz. Dr. ILLÉS KÁROLY budapesti ügyvédtől. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle. — Irtások.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A pénzügyi közigazgatási bíróság határozatai. — Igazságügyminiszteri körrendelet valamennyi e. f. kir. törvényszékhez és járásbirósághoz. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A büntetési és börtönrendszer az észak-amerikai Egyesült Államokban.

I.

Aschrott birónak neve nem uj azok előtt, kik a külföldi börtönügyi kérdések iránt érdeklődnek; ezen kiváló megfigyelési képességgel megáldott fáradhatlan tudósnak több jeles munkát köszönhet már a német irodalom. Legutóbb az angol és az ir börtönrendszer tanulmányozása után a porosz igazságügyminiszter támogatásával az Egyesült Államokba utazott az emlitett tudós és a hely szinén hét hónapot szentelt az ottani börtönrendszer tanulmányozásának. Szerzett tapasztalatait egy f. évi márczius 9-én a berlini jogászegyletben tartott rendkivül tanulságos előadásban közölte a jogászvilággal és ezen előadás most külön füzetként is megjelent a Virchow által kiadott «Sammlung gemeinverständlicher Vorträge» czimü vállalatban a következő czim alatt: «Aus dem Strafen- und Gefängisswesen Nordamerikas. Rückblicke auf eine Studienreise.» (Neue Folge. Vierte Serie. Heft 76. 60 lap.)

Mielőtt szerző müvét bővebben ismertetném, megjegyzem, hogy az Uniót alkotó egyes államok mindegyikében, ép ugy mint az egyes svájczi cantonokban, külön-külön büntető jog és büntetési rendszer létezik és e téren az unificatio iránti mozgalomról eddigelé még nem is lehet szó. Közös törvényes intézkedések csakis azon vétségek tekintetében állanak fen, melyek az Unio létfeltételei és ennek jogai ellen irányulnak. «Federal prisons», a melyekben az Unio ellen elkövetett büntetendő cselekmények tettesei lennének letartóztatandók, eddigelé még nem léteznek. Az Uniót körülbelül negyven állam alkotja, a melyekben összesen 60 millió lakos él. Ezek számára Sauborn szerint ezer intézet létezik, mely a szabadságvesztésbüntetés végrehajtása czéljának szolgál és ezekben a letartóztatottak naponkinti létszáma mintegy hatvanezerre rug. Hogy az Unióban a büntető eljárás az egyes államok különféleségéhez képest a legnagyobb ellentéteket mutatja fel, ezen azok után, a miket az amerikaiakról hallottunk, senki csodálkozni nem fog. A mondottak jellemzése végett nehány adatot hozok fel. Igy Marylandban igen nagy szigor észleltetett a büntető judicatura terén. De ennek oka igen természetesnek fog látszani, ha arra utalok, hogy ott 1876-ig a büntető birákat *az elitélések száma szerint* dijazták. A börtönökben a rabok fegyelmi büntetései között a testi fenyiték is nagy szerepet játszik és ez rendkivül gazdag változatokban fordul elő, melyek élénken emlékeztetnek az inquisitio torturáira, igy pl. némely helyen farkasguzsba teszik a fegyházi fegyelem ellen vétkezőt; másutt felakasztják azt a hüvelykujján; másutt ismét evezőlapátütéseket mérnek reá. Ezen procedura egy sokszorosan átlyukasztott ruganyos fabot segélyével hajtatik végre az illető hátán, s ez oly fájdalmas, hogy az már kevés ütés után megsebesedik. Másutt egy rostélyban feszitik ki a rab kezeit, vagy pedig egy gépben nyujtják ki tagjait. Ezt senki nem birja el egy percznél tovább a nélkül, hogy javulását meg ne igérné. Némely helyütt megkoronázzák a fegyenczet egy vasból készült nehéz koronával, melynek viselésére kárhoztatják. Másutt szégyenkőre és pellengére állitják a fogház udvarában a közönség bebocsátása mellett. Hideg zuhanyokat és zuhanyfürdőket is alkalmaznak a meztelen testre, mely egy készülék folytán meg sem mozdulhat és mely szellemdus fenyiték nem egyszer már gutaütéseket is eredményezett. Ezzel szemben áll azon szélsőség, hogy másrészről viszont sokkal jobban élelmezik az Unióban a fegyenczeket, mint nálunk; különösen sokkal több hust kapnak ott, mint az európai intézetekben; a mi nem keveset jelent, ha arra gondolunk, hogy mily gazdagon etetik Angliában a fegyenczeket hussal. Kukoriczalepénynyel is elárasztják az észak-amerikai fegyenczeket. De különösen egyenesen bujának nevezendő az élelmezés Illinoisban, hol az étrendben *bisquit, pudding, méz és süteménynyel találkozunk*. Folsomban (California) meg az a különlegesség van, hogy ott a fegyenczek munkaszorgalmának megfelelőleg három különböző asztal létezik, u. m. a főzelékasztal, melyen csak kanalak vannak; a marhahusasztal, melyen már evőeszközök találhatók és végül az ürühusasztal, mely már teritve is van s a hol még vajat is tesznek az asztalra. Az előbb emlitett testi fenyitékkel nem igen egyeztethető össze azon humanus szellem, mely a fegyenczekkel való bánásmódban nyilvánul és mely 1870-ben még azt a concessiót is megadta a thomastoni (Maine államban) büntető intézetben levőknek, hogy az intézeti kápolnában meetinget tarthattak, a hol a fegyenczek megállapodtak abban, hogy kérvényezni fogják a törvényhozásnál a halálbüntetés eltörlését. (L. *Jagemann* dolgozatát a Holtzendorff-Jagemann-féle «Handb. d. Gefängn.»-ben I. köt. 351. s köv. l.)

Valamennyi amerikai államban három főosztálya létezik a büntető intézeteknek: *a)* State prisons vagy State penitentiaries, *b)* District prisons vagy Houses of correction (némelykor County penitentiaries elnevezéssel), County vagy City jails. Az első osztály megfelel a fegyházbüntetésnek és az ily intézetben való letartóztatás mindig diffamáló hatásu. A County jails a vizsgálati foglyok elhelyezésére szolgálnak első sorban, legtöbb helyütt azonban itt a rövid időtartamu szabadságvesztés-büntetések is végrehajtatnak. E két intézet között léteznek a District prisons, melyek a törvényszéki fogházak hivatásával birnak. Ezeken kivül majdnem valamennyi nagyobb városban még Houses of industry vagy Workhouses is léteznek: intézetek, melyekben leginkább koldusokat, csavargókat, iszákosokat stb. helyeznek el.

Az amerikai büntetési rendszer sajátságaként különösen kiemeli Aschrott azon körülményt, hogy a biró az itélet kihirdetése alkalmával megjelöli az intézetet, melyben a büntetés végrehajtandó. A legtöbb sulyosabb beszámitás alá eső büntetendő cselekményeknél a biró tetszésétől függ,

vajon az illetőt egy State- vagy egy Discrit prison-ba akarja-e küldeni; az első esetben az elitélés maga után vonja a hivatalvesztést és a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztését, az utóbbiban nem. Itt még az emlitendő meg, hogy némely államban a végrehajtó hatalom nevezi ki a birákat, másokban közvetlen vagy közvetett választásnak köszönik hivatalukat; itt élte végéig, ott meg csak bizonyos számu esztendeig van az amerikai biró alkalmazva. New-York államban a három State prison közül a sing-sing-i a legnagyobb, mely 1600 fegyenczet képes befogadni. Itt is tultömöttség uralkodik, a miért is az éjjeli magán-elzárást nem lehet keresztül vinni; ép oly kevéssé, mint a hallgatási tilalmat. Beszélgetésért csak akkor büntet az igazgató fegyelmileg, ha ez által a munka megzavartatnék. A fegyenczek itt leginkább czipészettel, mosással és kályhagyártással foglalkoznak. A czipészetet gőzgépek segélyével üzik, mert a kézmüüzem majdnem egészen megszünt az Egyesült Államokban és igy a fegyencz elbocsátása után mint gyári munkás könnyen talál foglalkozást, mert a fegyházban megtanulta a gépekkel való bánásmódot. 1886-ban ezen intézet 75,000 $ dollár (1 dollár = 2 frt $27^5/_{10}$ krral o. é.) tiszta bevételt mutatott fel. A fegyházi munkát illetőleg Sing-Sing-ben az u. n. piece prize system van érvényben.

Az amerikai büntető intézetekben ugyanis négy különböző munkarendszer áll fen, u. m.:

1. A lease system; itt a fegyenczet bizonyos összeg ellenében büntetésének egész tartamára «bérbe adják» egy vállalkozónak, ki annak elhelyezéséről és élelmezéséről köteles gondoskodni, de azért szabadon rendelkezik a fegyencz munkaereje felett. Ezen rendszer még csak néhány déli államban áll fen.

2. A contract system; egy vállalkozó arra kötelezi magát, hogy naponkint bizonyos számu fegyencz munkája után egy megállapitott fejösszeget fizet. Ezen rendszerrel majdnem mindenütt felhagytak már, ámbár eddig Amerikában uralkodott. Ezen rendszerről mondhatta Wiss, hogy az állam kezében tartja az állatot, melyet etet; ellenben a munkavállalkozó megfeji azt.

3. A public account system, melynél az állam saját számlájára elvállalja a fegyenczek foglalkoztatását. A szabadmunkával való verseny elkerülése végett csak állami vagy községi intézeteknek, vagy csak az illető állam területén kivül volt szabad a czikkeket eladni, melyeken észrevehetőleg alkalmazni kellett a «fegyházi czikk» feliratot.

4. A piece prize system mellett egy vállalkozó szállitja a nyers anyagot, gyakran a gépeket is és kötelezi magát, hogy a fegyenczek által elkészitett czikkeket előre megállapitott ár mellett átveszi. Ezt most majdnem általában a legjobb rendszernek ismerik el.

Sing-Singben a fegyenczek naponkint átlag kilencz órán át dolgoznak. A fegyelem erős és ez az u. n. «good time laws» minden várakozást felülmuló kedvező hatásának tulajdonitandó. Ezen törvényt 1868-ban New-York állam kezdeményezte és lassankint majdnem valamennyi többi állam követte ezen példát. Mindeme törvények lényege abban áll, hogy a fegyenczre kiszabott büntetési idő jó magaviselete esetében egy meghatározott részszel, az u. n. «good time»-mal azonnal megrövidittetik. Pennsylvania és Ohio már egy hónapra terjedő büntetésnél alkalmazza ezt, New-York és Illinois csak egy évre terjedőnél. A büntetésrövidités (a good time) New-Yorkban egy évi büntetésnél kitesz két hónapot, Illinoisban csak egy hónapot; azon visszaesőket, kiket az eredetileg megállapitott büntetési idő eltelte előtt ujból elitélnek, arra kényszeritik, hogy a büntetési idő azon részét, melyet nekik elengedtek, utólagosan kitöltsék.

A New-York államban levő District prisons közül emlitésre méltó az u. n. Penitentiary Blackwells Islandsban körülbelül 1000 lakóval. Ezen intézet szigeten létezik, melyen még számos egyéb nyilvános intézet is van: u. m. tébolyda, kórház, vakok intézete, stb. Csak külön, a hatóság tulajdonát képező hajókon lehet itt kikötni; mely hajókon csakis oly személyek továbbittatnak, kik egy, a felügyeletet gyakorló hatóság által kiállitott menetjegy birtokában vannak. Ilyetén képen a szökések lehetősége ki van zárva és az egyik intézet szükségletei a másikban állithatók elő. A Penitentiary-ben a munkánál egyenesen meg van tiltva a gépek használata. Itt mérések eszközöltetnek és átlag tizenkét fontnyi sulynövekedést tapasztaltak a letartóztottattaknál az elbocsátás alkalmával. Kenyeret valamennyi amerikai letartóztatási intézetben annyit kap a fogoly, a mennyit akar. Egyes intézetekben kivánatra még más ételekből is kap egy második adagot. A Penitentiary igazgatója, Mr. Pillsbury ezt azzal indokolja, hogy a fogolynak a munkánál erejét a physikai lehetőség határáig meg kell feszitenie, de ehhez az is szükséges, hogy elegendő mértékben élelmeztessék és egy, valamennyire érvényes szabály által nem állapitható meg, menynyi élelmet szükségel az egyes, hogy teljes erejét megtartsa.

Dr. GRUBER LAJOS.

A kir. közjegyzőség reformja.[1]

II.

Közjegyzői segédek, jelöltek és helyettesek.

Ez az egyik nem elegendőleg méltatott fejezete a kir. közjegyzői törvénynek, mely különösen a közönségre bir nagy fontossággal. Az 1886: VII. tcz. óta az ügyvédi és birói concurrentia folytán már alig szánja magát csak kevéssé is tehetséges ember a közjegyzői jelölti pályára, mert az ily egyénnek a jogi tanfolyam bevégzése után előbb $1^1/_2$ évi ügyvédi gyakorlatot kell absolválnia, azután 2 évig kell közjegyzői gyakorlaton lennie, időközben a jogtudori fokot elérnie s ennek elérte után egy évre tehet ügyvédi vizsgát, a mi őt azután a helyettességre qualificálja, de még nem a közjegyzőségre, mert az ügyvédi vizsga után még két évig kell kizárólagosan közjegyzői gyakorlaton lennie, hogy kir. közjegyzővé kinevezhetővé legyen. Akármilyen falusi zugprókátor ellenben, ki 4 év óta cliens nélküli gyakorlatot folytat, — vagy bármilyen biró vagy ügyész, ki 4 év óta minden mással foglalkozott, csak közjegyzői teendőkkel nem — ezek rögtön kinevezhetők. Ha ez nem szándékos és kiméletlen visszalökése a közjegyzői jelölteknek, illetve helyetteseknek (tehát az ezen szakra kiképzett egyéneknek), szemben a közjegyzői intézménynyel soha sem törődött s a kir. közjegyzővé leendő kineveztetést csupán anyagi érdekből hajhászó és a saját addigi pályáján a legtöbb esetben megélni nem tudó egyéb elemekkel: akkor nehéz volna megmondani, hogy mi az?! Legalább is annyi méltányosság lett volna a novella alkotóiban, hogy kimondták volna a helyettesek qualificáltságát a közjegyzői állásra, de a szakember helyettestől még 2 évi jogggyakorlatot kivánni ugyanakkor midőn a 4 éves biró, ügyész vagy ügyvédtől egy napi közjegyzői gyakorlat sem kivántatik, ez nemcsak méltánytalan, de egyuttal nevetséges is.

Igy aztán mindinkább nagyobb tért foglalnak el a kir. közjegyzői irodákban a nem qualificált segédek, az örökös irnokok, kik évek hosszu során át maradván a kir. közjegyző irodájában, lassan beletanulnak okiratok fölvételébe, tanusitványok szerkesztésébe és hagyatékok tárgyalásába bizonyos chablon szerint, a mi különösen ott sikerül, a hol maga a kir. közjegyző mindent simli szerint szeret csinálni. Az ilyen örökös irnok azután, ha a kir. közjegyző csak egy kissé indolens is, azonnal közvetlen ismeretségbe lép a felekkel, gyakran magán-megbizásokat is vállal tőlük, melyeket a simli szerint el is végez, vagy gyakran el sem végez s

[1] Az előbbi közleményt l. a 22. számban.

megelégszik a költségek beszedésével a saját javára. Ha azután a kir. közjegyző betegség, gyakori távollét vagy más a privát-passiójához tartozó teendői miatt ennek szabad folyást enged, ugy a legnagyobb kellemetlenségek származnak ebből és károk a közönségre, különösen mihelyt oly ügy fordul elő, melyhez jogi képzettség szükséges és mely a betanult simlik egyike szerint nem intézhető el. De még veszélyesb az olyan örökös irnok, kinek segédi functiók engedélyeztetnek s ki ezeket ugy a hogy, jól el is végzi, mert ez aztán a feleket esetleg el is viszi magával, ha összevész a főnökével, különösen oly városban, hol több közjegyző van, de amugy is, ha ügyvédhez lép át vagy ha saját zugirászati irodát nyit, mert bizony a közokirati kényszer oly szükkörü nálunk, hogy a legtöbb ügylet magánokirat alakjában is köthető, melyet közjegyző nem vehet föl, e tekintetben is absurd jelenlegi törvényünk szerint.

Az ilyen emberek kegyére lesznek azután a kir. közjegyzők utalva, sőt sok helyütt vannak is már. Ép azért szigoruan kellene ügyelni a kamaráknak arra, hogy csak jelöltek vagy helyettesek müködhessenek önállóan, s nem kellene az intézmény reputatiója érdekében megengedni, hogy azt irnokok is tehessék széltében.

De arról is kellene gondoskodni, hogy a jelölteknek főnökeikkel szemben is biztosittassék bizonyos emberséges positio, mert a jelen törvény e tekintetben absolute nem intézkedik és a jelölt sok esetben kénytelen a főnöke méltatlan bánásmódját türni és törvényellenes utasitásait is teljesiteni, ha kenyerét nem akarja koczkáztatni. Jellemző e tekintetben már az is, hogy mig a kereskedelmi törvény a hasonlithatlanul kevésbé qualificált kereskedői segédszemélyzetnek 6 heti, illetve a pénztárnok és könyvelőnek 3 havi fölmondási időt biztosit, a közjegyzői jelölt legfölebb ezen törvény analogiájára hivatkozva bir önkénykedő főnökével szemben hason fölmondást magának biztositani, ha ugyan bir. Számos közjegyző azonban nem átalja helyettesének 4 hétre fölmondani. Ezen viszonyt tehát szabályozni kell.

A helyettesek tekintetében a novella 5. §-a behozta a *c)* pontban azon ujitást, hogy helyettes lehet az is, ki 2 év óta gyakorló biró, ügyvéd vagy ügyész. Ezzel segiteni véltek a kir. közjegyzőkön, teremtvén nekik per deus ex machina pár száz kész helyettest. A tapasztalat azonban azt bizonyitotta, hogy az ilyen helyetteseket a kir. közjegyzők nem használhatták s nem is igen alkalmazták, mert az ügyvéd vagy biró vagy érti a saját szakmáját s akkor nem hagyja ott, illetőleg vétek őt onnét elvonni, avagy nem érti s akkor mint helyettes vagy még inkább mint közjegyző csak kárt fog okozni ugy intézménynek, mint a közönségnek, eredménye pedig ezen az ujitásnak épen ellenkezőleg az lett, hogy a jelöltek elriasztattak pályájukról, mert a helyettesi állásokra is egy teljesen jogosulatlan concurrentia nyilt meg. A novella 5. §-ának *c)* pontja tehát ismét redukálandó lesz oly értelemben, hogy: «*c)* két évi közjegyzői gyakorlatot kimutatui képes». Az nem lényeges, hogy ezen két évi közjegyzői gyakorlat az ügyvédi vizsga előtt vagy után töltetett-e ki, de igen is az a fő, hogy közjegyzői gyakorlata legyen annak és ügyvédi oklevele, ki egy közjegyzői irodát mint helyettes esetleg hónapokig lehet hivatva önállóan vezetni. Azon kifogás, hogy a novella ezen ujitása előtt a kir. közjegyzők nem birtak kellő számban helyetteseket kapni, absurd, mert ennek oka épen abban rejlett, hogy a novella előtt a gyá[illegible]mi törvény a [illegible]ok kötelező közjegyzői tárgyalását megszüntette, a hagyaték[illegible]gyző kénytelen volt épen a qualificált midőn is sok [illegible] jelölti személyzetét reducálni. Most, hogy a novella a hagyatékok tárgyalását ismét a kir. közjegyzőkhöz visszautalta, megszünt volna az idegenkedés a közjegyzői jelölti pályától, ha azt ismét a helyettesi és közjegyzői állásokra behozott birói, ügyészi és ügyvédi concurrentiával még nagyobb mérvben és teljes érthetőséggel föl nem ébresztik vala.

Azon phariseusi álokoskodással, hogy biró, ügyész vagy ügyvédtől, ki a közjegyzői pályára például mint helyettes akar átlépni, nem kivánható, hogy két évig practizáljon közjegyzői irodában, már első czikkemben végeztem, s itt csak azt akarom fölemliteni, hogy az igazságügyminiszterium nagyon helyes gyakorlata szerint még a birói ügykörrel sokkal inkább rokonszerü ügyvédi szakból sem neveztetnek ki közvetlenül itélő birák, hanem megkivántatik, hogy előbb 2—3 évig mint törvényszéki vagy járásbirósági jegyzők fogadjanak el kineveztetést, s legfölebb nagyobb hirnevü ügyvédek neveztetnek ki közvetlenül itélő birákká s ezek is inkább a felsőbb biróságokhoz. Ebből azután önkényt folyik, hogy kir. közjegyzőt még kevésbé fognának itélőbiróvá vagy kir. ügyészszé kinevezni s ez egészen helyesen van igy. Ügyvéd pedig azon közjegyző, ki az előirt 1½ évi ügyvédjelölti, gyakran tényleg ki nem töltött gyakorlaton kivül soha tényleg nem ügyvédkedett, szintén nem lehet jó lelkiismerettel, mert egész egyszerüen nem ért hozzá, kivéve, ha ügyvédjelölti 1½ évi gyakorlata alatt szorgalmasan dolgozott és azóta sok idő el nem mult, s ez esetben meg is van a jogosultsága hozzá. A novella 1. és 5. §-ánál hangoztatott «szabad átléphetés» egyik jogi szakból a másikba tehát nem csupán theoretice absurdum, de tényleg csak kárt okoz mindenfelé ugy az egyeseknek, mint az intézménynek s főleg a közönségnek. Ép azért nem lenne czélszerütlen kimondani azt, hogy közjegyzői jelölt, helyettes vagy kir. közjegyző a birói szakban közvetlenül csak jegyzővé nevezhető ki, ügyvédi irodát pedig csak azon esetben nyithat, ha ügyvédi joggyakorlatának befejezése óta öt év még nem mult el, ellenkező esetben köteleztessék ujabb egy évi nem önálló ügyvédi joggyakorlatra.

III.

Közjegyzői kamarák.

A kamarák reformja is sok tekintetben kivánatos, főleg pedig szükséges lenne, a kamarákon kivül egy általános országos közjegyzői közgyülés körülbelül minden öt évben, melyen a kamarák egy-egy küldöttje s ezeken kivül a kir. közjegyzők egyénenként megjelenjenek. Ezen országos közgyülés tárgyalná az előző öt év alatt szerzett tapasztalatokat, fölmerült vitás kérdéseket s főleg a kamarák egyöntetü eljárását szabályozná, mert e tekintetben a közjegyzői kamarák quot capita tot sensus. Az országos közgyülés följogositandó lenne a kormányhoz és az országgyülés[illegible]hez közvetlen javaslatokat tenni szótöbbséggel hozott határozatai alapján.

Ezen országos közgyülésből kellene vizsgáló biztosokat kiküldeni ugy a kamarák, mint az egyes közjegyzők ügyvitelének megvizsgálására. A kamara ügyvitele jelenleg egyáltalában nem vizsgáltatik és gyakran sok kivánni valót tüntet föl. Az egyes kir. közjegyzők ügyvitelét pedig jelenleg ugyanazon kamarai területről való collega vizsgálja meg, s hogy ezen vizsgálatok miként teljesittetnek gyakran félórai kedélyes discursus által, csupán arról sokat lehetne irni. Ezen pedig az uj utasitás nem igen fog változtatni, s azért az országos közgyülésnek kellene idegen kamarai területről küldeni kir. közjegyzőket fölülvizsgálatra.

Dr. BLUM JÁNOS.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A hozomány biztositékai,[1]

különösen jelzálogos biztositása.

Az eddigiekben előadtuk a hozomány biztositékainak keletkezési okát és történeti fejlődését, mely bizonyság arra nézve, hogy a hozományt biztosító eszközök a római jogban nem állottak összhangban a hozomány fogalmával.

[1] Az előbbi közleményt l. a 24. számban.

A mi már most a magyar jogot illeti, itt még nehezebb az összhangot felfedezni a hozomány fogalma és a fogalomból szükségkép folyó biztositékok között. És pedig — eléggé sajátszerü — a nehézség nem abban áll, mintha hazai jogunkban a hozomány nem birt volna biztositási eszközökkel, vagy mintha ezek teljesen a római jogéhoz hasonlók, avagy a hozomány jól megértett fogalmának meg nem felelők lettek volna, hanem a nehézséget az okozza, hogy a hozomány fogalma sohasem birt és ma sem bir jogász ugy mint nem jogász közönségünkben megállapodott, szilárd fogalommal. És pedig nem birt és nem bir azért, mert a hozomány fogalmát és jogi természetét sem judicaturánk határozottan meg nem állapitotta, sem iróink évszázadokon keresztül világosan és biztos alapokon ki nem fejtették.

A hozomány fogalma és jogi természete és ebből kifolyólag, természetszerüleg, még inkább az egyes részletkérdések, egész elmosódott, összefolyó és a mi fő, minden határozott felfogást nélkülöző elbánásban részesülnek még napjaink iróinál és practikusainál is. (L. Jancsó id. m. 26. §.)

Legtöbben akként tanitják és a gyakorlatban alkalmazzák is a hozomány fogalmát, hogy ez alatt mind az a vagyon értendő, melyet a nő férje házához hoz. Hogy aztán a férj házához vitt e vagyonra nézve mi joga van a férjnek és mi a feleségnek, e lényeges kérdésekre, melyek a hozomány jogi természetét teszik ki, csak megközelitőleg sem lehet iróinknál s hasonlóképen judicaturánkban is, nemhogy megállapitott irányelveket, de csak határozott és következetes támpontokat is felfedezni.

Teljes sötétség és ebből kifolyólag teljes bizonytalanság uralkodik theoriában és praxisban egyaránt e téren, nem kevésbé, mint az egész házassági vagyonjog terén.

Ha az a — ugy látszik az elnevezésnél (hozomány) fogva — meggyökerezett és főleg hazai jogrendszerünk szempontjából a lehető leghamisabb felfogás, mely szerint minden a férfi házához vitt női vagyon hozományt képez, megállhatna, akkor a hozomány jogintézménye hazai jogunkban teljesen önálló felfogással birna és elmondhatnók, hogy a magyar jog bir specialis, egyéni jellegü hozománynyal.

Senki sem örülne jobban annak, mint mi, ha nemzeti egyéniségünk, jogalkotó képességünk egy oly jogintézményt is képes lett volna individualisálni, melyet egy nemzet sem volt képes a Justinianbeli jog megállapitásától eltériteni; lévén nemcsak a római, de mind ama jogok szerint is, melyek a hozomány jogintézményét ismerik, a hozomány nem egyéb, mint a hozományi czélzattal átadott női tulajdon felett, a házasság tartama alatt gyakorolt férji haszonélvezet.

Részletkérdésekben eltérhetnek ugyan egymástól az egyes jogok, de a hozomány érintett fogalmára és jogi természetére nézve nem; mert különben a hozomány megszünik hozomány, vagyis egy specialis jogintézmény lenni és vagy egészben, tehát állaga tekintetében is az ajándéknak és az ez uton nyert tulajdonnak, vagy a kölcsönnek avagy haszonkölcsönnek fogalmaival esik egybe.

Ily subtilis lévén a hozomány jogintézményének helyzete a többi jogintézmények között, csak természetszerü, ha — bár nagy sajnálatomra — ki kell mondanom, hogy specialis magyar hozomány nem létezik. A mi hozományunk jogi természetére nézve ép olyan, mint a római és a többi jogoké, vagyis az nem egyéb, mint a nő vagyonán gyakorolt férji haszonélvezet. (V. ö. Jancsó id. m. 16., 20. és 23. §§.)

Ismételve rá kell mutatnunk a hozomány helyesen megállapitott jogi természetére; mert ugy látszik ez is az igazságoknak ama rendszerinti sorsában osztozkodik, hogy csak sok ismétlés után válik közutadattá.

Ezek szerint tisztában lévén a hozománynak hazai jogunk szerint is lehető fogalmával és jogi természetével, lássuk már most, vajon ismer-e hazai jogunk egyáltalán hozományi biztositékokat, melyek azok és egyediek, avagy egyszerüen az idegen jogból kölcsönzöttek-e azok?

Már eleve ki kell jelentenünk, hogy hazai jogunk a hozománynak többféle biztositékát ismeri és ezek nem csak állandóak és a hozomány fogalmának megfelelők, de sok tekintetben individualisáltak és pedig helyes irányban.

Sajátszerü jelenség, hogy mig a hozomány fogalma és jogi természete napjainkig sem tudott helyes és állandó mederbe jutni, addig a biztositékokat ugyanaz a joggyakorlat, mely az egész jogintézményt meghonositá, nem csak állandósitotta, de helyes irányban és egész speciálisan módositotta is.

Hazai jogunk szerint ugyanis, már régi jogforrásaink szerint, nevezetesen pedig a «planum tabulare» számos helye szerint, a hol jogunkban először találkozunk a hozomány jogintézményével s ekként ezt tisztán a judicatura szülöttjének tekinthetjük, a hozomány biztositékait képezik: az u. n. *kiváltságok* (privilegia), nevezetesen az *elsőbbségi* és *megtorlási jog* és az ujabb keletü *zálogjog*. (L. Jancsó id. m. 25. §.)

1. *Az elsőbbségi jog* a magyar jog szerint abban áll, hogy a hozomány minden egyéb követelést megelőzőleg elégitendő ki a férj javaiból. (Planum tabulare 707, 802, 813. sz., 1840: VIII. tcz. 14. §.)

Ez az elsőbbségi jog, mely nem a házasság tartama alatt, hanem csak a házasságnak bármely okból, tehát élők között történő felbomlása esetében is ugy a férj, valamint ennek örökösei ellenében érvényesithető, a férj hitelezőivel szemben csak korlátolt mérvben hatályos. Minthogy ugyanis hazai jogunk értelmében is a hozomány nem egyéb, mint a házasság tartamára szóló haszonélvezet, ennek értelmében pedig a haszonélvezeti idő (házasság tartama) lejártával a haszonélvezett dolog, vagy alkalmazottan szólva a hozomány visszaadandó: ennélfogva a restitutionalis kötelezettségből, mint a hozománynak hazai jogunk szerint is fogalmi kellékéből folyik, hogy az elsőbbségi jog hatályos nemcsak a férjjel, hanem ennek hitelezőivel szemben is; mert különben e hozomány a nőre nézve elvileg mindjárt veszendőbe menne, vagy legalább mehetne, mihelyest a férjnek hitelezői keletkeznek, kikkel szemben a hozomány restitutiója és az ezt biztositani akaró elsőbbségi jog nem hatályos.

Elvileg és következetesen tehát az elsőbbségi jog hatályos volna nemcsak a férjjel, de a férj hitelezőivel szemben is és pedig *mindennemü* hozományi vagyonra nézve.

Minthogy azonban bizonyos természeti minőségü dolgokat, nevezetesen az *elhasználható*, *helyettesithető* és az ezekkel nem természeti minőségüknél, de a felek jogügyleteinél fogva egy categoriába számitott u. n. *becsértékben átvett* (æstimationis causa) dolgokat nem lehet másként haszonélvezni, mint csak állaguk megsemmisitése mellett s következve az érintett minőségü hozományi javakra nézve a férj szükségkép teljes szabad rendelkezési jogot nyer: ennélfogva az ily minőségü hozományi javakra az elsőbbségi jog sem állhat meg a hitelezőkkel szemben; mert ha a férj bizonyos hozományi dolgok felett, állaguk tekintetében is, tetszés szerint rendelkezhet, azokat el is adósithatja, akkor kell, hogy a mely határig a férj szabad elidegenitési joga terjed, ugyanaddig hitelezőjének kielégitési joga is kiterjedjen s következve a mint nem állhat meg az el nem idegenités joga a férjjel szemben a jelzett minőségü hozományi javakra, épugy nem lehet hatályos a férj hitelezőivel szemben az elsőbbségi jog.

Más kérdés az, vajon nem lehetne-e az elsőbbségi jognak helye az elhasználható, helyettesithető és becsértékben átvett hozományi javak tekintetében, ha már nem ezek természetbeni állagára, hát legalább *értékére* nézve?

Kényes kérdés, a melynek igenleges megoldása megfelelne ugyan a hozomány jogi természetének, a mely szerint

az női tulajdon s következve azt sem a férj, sem hitelezői saját kielégittetésükre nem fordithatják s ez által a magyar elsőbbségi jog a római privilegium exigendi-vel is meglehetősen æquiparáltatnék.

Ámde, eltekintve attól, hogy nem tudunk esetet, melyben a kérdés pro vagy contra eldöntetett volna, nagyon meggondolandó az, hogy ha az elsőbbségi jog az érintett minőségü javak értékére, kiterjesztetnék, a legjobb hiszemü hitelezők is kitétetnének a kijátszás veszélyének; mert az elhasználható, helyettesithető és becsértékben átvett dolgok tekintetében senki sem fejthet ki annyi gondosságot, hogy meg tudja különböztetni azt: vajon azok hozományi dolgok, avagy a férj tulajdona-e s következve, vajon e megkülönböztetés szerint tekintheti-e azokat a hitelező kielégitési alapokul vagy sem?

Ehhez járul még, hogy elsőbbségi jogot csak egyes tárgyakra lehet gyakorolni, mert hisz az elsőbbségi jog tartalmát ép az képezi, hogy bizonyos dolgokat azon az alapon, hogy azok az igénylőnek már korábban megszerzett tulajdonait képezik, — visszakövetteltetnek.

Ily visszakövetelési (elsőbbségi) jogot a helyettesithető dolgokra nézve természetszerüleg egyátalán nem lehet érvényesiteni, mert ezeknél a dolgoknál nincs species, egyik olyan lévén, mint a másik s következve az azonosságot, a korábbi tulajdont, mely az elsőbbségi jog alapját képezi, nem lehet bebizonyitani. Az elhasználható és becsértékben átvett dolgok pedig, ha nem mindig helyettesithetők is egyuttal, mégis egy jogi elbánás alá szoktak vétetni a helyettesithető dolgokkal. Ezek megfontolása arra vezet, miszerint az elsőbbségi jogot az elhasználható, helyettesithető és becsértékben átvett dolgokra nézve nemcsak az állag, de ennek értéke tekintetében is, a férj hitelezői irányában, helyes kizárni.

Magával a férjjel és illetve örököseivel szemben azonban nincs ok, hogy az elsőbbségi jog az érintett minőségü hozományi javakra nézve is kizárassék, feltéve, hogy azok természetben megvannak, ha pedig nincsenek, akkor értékükre. Ellenben azokra a hozományi javakra, a melyekre nézve a férj elidegenitési joga nem terjed ki, hatályos az elsőbbségi jog és pedig nemcsak a férj örököseivel, de a férj hitelezőivel szemben is. Az elsőbbségi jog tehát kiterjed átalán minden *ingatlan* hozományra, az ingók közül pedig az *elhasználhatlan* dolgokból állókra.

A hitelezők kijátszathatása ugyanitt is csak az ingatlan hozományra nézve van kizárva; ellenben már nincs az elhasználhatlan dolgokra nézve; mert a hitelezőnek ezek tekintetében sincs mindig, vagy csak rendszerint is módjában meggyőződni arról, hogy azok a férj, avagy a nő tulajdonát (hozományát) képezik-e? Mégis ugy az igazság, mint a méltányosság azt javasolja, hogy itt forditott eljárás követtessék, mint a helyettesithető stb. dolgoknál és adassék hely az elsőbbségi jognak és pedig azért, mert az elhasználhatlan dolgok gyakran speciesek, a melyek tekintetében a tulajdon felismerhető s következve a hitelező kijátszhatása sokkal szükebb körü, mint a helyettesithető stb. dolgoknál.

E czélszerüségi indok tehát az elhasználhatlan dolgoknál nem esik oly sulylyal latba, miként a helyettesithetőknél, hogy annak alapján helyes volna a nőnek hozománya felett való tulajdonjogát feláldozni.

(Folyt. köv.) Dr. JANCSÓ GYÖRGY.

Váltójogi gyakorlatomból.[1]

VI.

Ügyvéd általi fizetés végetti bemutatás. (Váltótörvény 17., 20., 36. §§.)

A váltótörvény 17. §-a feljogositja a váltó *puszta birtokosát* az elfogadás végetti bemutatásra és az elfogadás nem teljesitése esetében a váltó ovatolására.

A 29. §-nak végpontja szerint a váltó puszta birtoka oly meghatalmazásnak tekintendő, melynek alapján az elfogadótól biztonság hiánya miatt biztositást követelni és annak megtagadása esetében, óvással élni lehet.

Ép ugy a magyar váltótörvény 20. §-a, mint annak magyarázói azonban kétséget hagynak fen az iránt, vajon a váltó puszta birtokosa, ha az elfogadó a lát után bizonyos időre fizetendő váltóra az elfogadás keltezését megtagadja, az ovatolásra fel van-e jogositva vagy nincs?

De tény az, hogy a váltó puszta birtoka *egyéb* váltó cselekményre, nevezetesen a fizetés végetti bemutatásra, valamint a fizetés hiánya miatti óvás felvételére nem jogosit.

A magyar váltótörvény 3. §-a 3. pontjában ugy a bemutatóra szóló, mint a blanco váltót határozottan érvénytelennek decretálja, a váltó *lényeges* kellékének rendelvén azon személy vagy czég megnevezését, melynek részére (derjenige, an welchen) vagy rendeletére a fizetés teljesitendő.

A fizetés tehát a váltóban tartalmazott, vagy pedig annak kezeihez teljesitendő, kit ezen személy (a rendelvényes) maga a váltó átadása mellett a váltó hátán kijelöl, mivel a váltótörvény 36. §-a világosan kiemeli, hogy forgatott váltóknál a forgatmányos tulajdonosi minősége a hátiratoknak összefüggő s egész ő hozzá lenyuló lánczolata által igazoltatik.

Fizetés végett bemutatni és fizetés miatti óvást felvétetni csak az jogosult, a ki az óvás keltekor már váltótulajdonosul igazolva van, a mint ezt a kir. Curia 1885. évi május hó 6-ikán kimondta volt.

A kérdés már most az, vajon a váltótörvény 36. §-a értelmében igazolt váltótulajdonos *köteles-e személyesen közvetlenül* a fizetés végetti bemutatást és az óvásfelvételt eszközölni, vagy helyettesitheti-e magát és ki által és mily alakban?

Ha azon generalis szempontból indulunk ki, hogy a váltótörvény specialis minőségénél fogva szorosan magyarázandó, és hogy az gondoskodott az esetről is, melyben a váltótulajdonos személyesen e váltójogi cselekményeket foganatositani nem akarja; amennyiben 15. §-ában világosan decretálja, hogy ha a forgatmányhoz ezen megjegyzés «behajtás végetti meghatalmazással vagy más, a meghatalmazást kifejező megjegyzés csatoltatik, a forgatmány a váltó tulajdonát át nem ruházza», azonban a forgatmányos a váltó összeget felveheti, óvással élhet, forgatója előzőjét a fizetés meg nem történtéről értesitheti, a ki nem fizetett váltót beperelheti, és a letett váltóösszeget felveheti; — azon következtetésre kell jutnunk, hogy a váltó igazolt tulajdonosa a fizetés végetti bemutatást vagy közvetlenül személyesen, *vagy pedig a váltón igazolt meghatalmazottja által visszkeresetének* különbeni elvesztése terhe alatt kell hogy eszközölje, egy szóval, hogy csakis a váltón olvasható összefüggő forgatmányok által külszerüleg legitimált tulajdonos követelhet fizetést.

Ámde a váltótörvény idézett 36. §-a csakis forgatott váltókról és csakis a forgatmányos tulajdonosi minőségéről rendelkezik, holott a tulajdon jogalapjának a forgatmányon kivül még másokat is elismer, nevezetesen a 16. §-ban az engedményt, a 69. §-ában a kezességet, a 106. §-ban a zálogjogi hitelezőt.

Ezekről ez alkalommal bővebben értekezni szándékom nem lévén, áttérek a concrét esetben felmerült kérdésre.

Egy üres forgatmánnyal ellátott váltó ügyvéd által mutattatik be fizetés végett, ki — fizetés nem teljesittetvén — magát minden, akár a váltón akár azon kivül létező legitimatio nélkül az óvásban X. képviselőjének nevezteti. A visszkeresetet kifogást emel, hogy a váltóbirtokos nem volt egitimálva.

Judicaturánk — a mennyiben az előttünk fekvő kir. itélő táblai 1887. évi február hó 21-én 7020/1886. szám alatt

[1] Az előbbi közl. l. az 1888. évi 33. és 44. és a f. évi 1. és 11. sz.

hozott 651/1887. szám alatt helybenhagyott, továbbá az 1887. évi november hó 30-án 1567. szám alatt hozott, 1888. évi márczius 13-án 171. szám alatt a m. kir. Curia által helybenhagyott itéletekből következtethetjük — e kérdésben sajátságos álláspontot foglal el, hirdetvén, hogy ha az ügyvéd az óvásban mint a felperes meghatalmazottja van feltüntetve, akkor a fizetés végetti bemutatás szabályszerü, miből azon eredményre jutnuk, hogy azon személy, kinek a törvényes legitimatio hiányánál fogva a váltókötelezett a fizetést joggal megtagadhatja, sőt — lévén csak a hátiratok valódiságának vizsgálatáról dispensálva — megtagadni köteles, a fizetés hiánya miatti óvás felvételére igen is jogosult, milyen jogforrás alapján, az az alábbi itéletekből ki nem vehető.

Az itéletek a következők;

A kir. itélő tábla 2315/1888. szám alatt: «mert továbbá a váltóbirtokosnak jogában áll a fizetés hiánya miatti óvás felvételét meghatalmazott által is eszközöltetni, miután pedig a *B.* alatti óvásból magából kitünik, hogy . . . . . ügyvéd az óvást csak mint a váltótulajdonos meghatalmazottja vétette fel, ennélfogva ezen jogcselekmény felperes visszkereseti jogának fentartására alkalmas.»

A m. kir. Curia 76/1889. sz. a. «A másodbiróságnak itélete az abban felhozott és az elsőbirósági itéletből elfogadott indokoknál fogva helybenhagyatik.»

Dr. HEXNER GYULA,
liptó-szentmiklósi ügyvéd.

A budapesti rabsegélyző egylet.

A præventiónak a visszaeséssel szemben leghatályosabb eszközei a rabsegélyző egyletek.

Ha a kiszabadult rab elbocsáttatása után uj munkakört iparkodik magának teremteni, magát tisztességes módon fentartani, a legtöbb esetben törekvése meghiusul a miatt, hogy régi mesterségét már elfeledte, vagy mert alig akad, ki benne bizva őt állandóan alkalmazná. Különösen áll ez a vagyon elleni büncselekmények miatt elitéltekre. S a társadalomból igy kitaszitott ember végső elkeseredésében ismét a bün ösvényére lép. A visszaesés megelőzése tekintetében oly nagy fontossággal biró ezen átmeneti időszakot, a szabadság-vesztési intézetből való elbocsáttatás és az életbe való kilépés idejét áthidalni, «a letartóztatásból elbocsátott vagyontalan vizsgálati foglyoknak és elitélteknek a polgári életbe való visszatérést megkönnyiteni s őket a jó ösvényen megtartani» : ezen szerepre vannak hivatva a mintegy társadalmi közvetitő intézetek jellegével biró rabsegélyző egyesületek.

A budapesti rabsegélyző-egyesület a hazai hasonczélu egyletek közt a legvagyonosabb és a legszélesebb müködési körrel bir. Van Kőbányán menedékháza, nagy kerttel s a czélnak megfelelő berendezéssel.

E menedékházat a napokban megtekintettük s az itt tapasztaltakról kiván jelen czikk beszámolni, kapcsolatban ezzel foglalkozva egyszersmind az egylet mult évi tevékenységével.

A menedékház tágas, emeletes épület, szellős, világos termekkel; két osztályból áll: férfi és női osztályból. A kertben nagyrészt konyhai vetemények termesztetnek. A házban, valamint kertben a legnagyobb rend s tisztaság honol. A bennlakók száma jelenleg *13;* mind férfi. A mult évben mindössze *145* egyén (139 férfi, 6 nő) fordult meg a menedékházban, több-kevesebb ideig tartózkodva itt. (A létszám maximuma 39 volt.) Van olyan is, ki már kilenczedszer visszajött, mert még nem kapott munkát.

A létszám ilyetén csekély voltát nem tudjuk minek tulajdonitani. Azt alig hihetjük, hogy a szabadságvesztés-büntetési intézetekből évenként elbocsátottaknak csak ily csekély contingense szorulna rá s volna érdemes az egylet jótékonyságára. Pedig a menedékházban van elég helyiség. Hiszen az első emelet, valamint a női osztály egész éven át üresen, használatlanul áll, pedig nem becsüljük tul a ház befogadási képességét, ha azt száz egyénre számitjuk.

Tizenhárom ember kedvéért nem érdemes oly nagy tőkét meddőn, kamattalanul heverni engedni, mikor azt a segélyezésnek más módjával sokkal hasznosabb módon lehetne gyümölcsöztetni. (Ez épületben közel 35,000 frtnyi tőke fekszik.)

A bentlakók szalma-tok készitéssel s csekély részben házi és kerti munkával foglalkoznak. A munkáltatásnak e módja nem felelhet meg a czélnak, melyet az egylet alapszabályai kitüznek, hogy t. i. «a kiszabadultak megfelelő foglalkozást és oktatást is nyerjenek a végből, hogy jó gazdasági vagy ipari munkásokká avagy cselédekké kiképeztessenek.» Az alapszabályok intentiója tehát az, hogy a kiszabadultak oly mesterségre oktattassanak, melylyel kenyerüket megszerezhetik. A szalma-tok készitésből pedig nem igen lehet megélni, s az ember physikumát épen nem erősiti, munkaerélyét nem fokozza, a mi pedig szintén igen figyelemre méltatandó szempont a munkanem megválasztásánál.

Az intézet vezetősége mult évi jelentésében kiemeli, hogy «törekedett a munkásokat a menedékházon belül foglalkoztatni s e törekvését siker is kisérte.» E törekvésnek okát nem vagyunk képesek megérteni. Ellenkezőleg, a kiszabadultnak a házon kivül való munkáltatása (napszámba járás stb,) felkarolandó volna nemcsak azon szempontból, mert itt önállóságra szokik és saját maga szerez is magának, a miből azután az intézetből való elbocsáttatásáig kis tőkét is gyüjthet: de azért is, mert igy alkalom s kilátás nyilik a kiszabadult elhelyezésére, arra, hogy a szorgalmas, jóravaló munkást munkaadója megkedveli s állandóan is alkalmazza.

Az alapszabályok egy pontja feladatul tüzi ki «az egylet területén élőkkel a személyes összeköttetést pártfogókul választott egyleti tagok által fentartani, viseletüket figyelemmel kisérni, szükség esetén őket alkalmas módon támogatni.» Az egylet évi jelentésében azonban a pártfogói tevékenység e nézetünk szerint kiválólag fontos neméről még csak megemlékezést sem találunk, a miből azt lehet következtetni, hogy az épen nem gyakoroltatik. Óhajtandó volna pedig a patronage nak a külföld mintájára minél szélesebb körü alkalmazása, mert az egylet jótékony munkája a menedékházi ellátással még nincs befejezve, és csak akkor tökéletes és eredményes, ha pártfogoltjait nem téveszti szem elől, s müködésüket jó ideig figyelemmel kiséri.

Nagy sulyt fektetett az egyesület előbbi években a fogházi oktatásügyre is. Még 1882-ben e czél előmozditására külön füzetes vállalatot adott ki az egylet «Magyar könyvtár» czim alatt s a budapesti fogházakban külön férfi és női oktatókat tartott. A mult évben azonban az egylet «e térről, melyen oly szép sikereket ért el, kénytelenségből visszavonult.» Az évi jelentés e körülményt, a megcsökkent bevételekkel okolja meg. Ennek kell valószinüleg tulajdonitani a pénzsegélyek folytonos alászállitását is. 1883-ban 1000 frt, 1874-ben 1000 forint, 1885-ben 750 forint, 1886-ban 550 forint, 1887-ben 720 forint, 1888-ban 680 forint fordittatott pénzsegélyre.

Igaz ugyan, hogy az egyletnek eddig adott 8700 frtnyi államsegély a mult évben 5000 frtra szállittatott le, de ugyancsak a mult évben tett a Jósziv-egyesület egy 12,000 frtot meghaladó alapitványt, ugy hogy az évi bevétel ezzel 21670 forintot, a kiadás pedig csak 8100 frtot tett ki! (Ebből a menedékházra költetett 5776 frt, a rabok segélyezésére 666 frt, oktatási személyzet fizetésére 460 frt, titkári tiszteletdij 600 frt.) Igy tehát azt hiszszük, a bevételek megcsökkenését nem lehet a kiadások apasztására indokul felhozni, annál kevésbé, mert hiszen az egyletnek van 43000 frtnyi kamatozó vagyona is.

Befejezzük szemlénket, mely kissé már a kritika terére is vitt. De a kritika, ha van valami igazság a mondottakban, az egyletnek, ugy hiszszük, csak használhat. *B. A.*

Nyilt levél

Dr. Fayer László urhoz.

Ha «büntetési rendszerünk reformjához» czim alatt folyó vitánk már eddig is tulságosan meg nem terhelte volna e lapok hasábjait és olvasóink figyelmét: tisztelt ellenfelem utóbbi replikája sok tekintetben provocálná a czáfolatot. A jelzett körülménynél fogva azonban egyelőre ajánlatosabbnak tartom a fegyverszünetet, a Jogászegylet őszi ülésszakára tartván fen egyes felvetett reformeszmékre vonatkozólag a vita feleleventését. Egy dologgal mindazonáltal már ezuttal végezhetünk, és pedig annyival inkább, mert az eddigiek után ez pár szóval megtörténhetik. Értem a német btk. büntetési és enyhitési rendszerének s különösen a lopás büntetéseire vonatkozó judikaturának méltatását.

Tisztelt ellenfelem elismerte, hogy «a német törvény rendszere rosz», de hozzá tette, hogy «azt a keresztülvitel eltürhetővé teszi». Az utóbbi állitással szemben a német birósági gyakorlat jellemzésére a «Különfélék» rovatában egy kis statisztikai összeállitást találunk, melynek alapján közlője maga beismerte, hogy Németországban igenis helyes értelme van annnak, ha egy-egy szakember a szigoritás mellett felszólal. A német biróságok gyakorlata tehát e szerint általában tulenyhe volna.

Ha valaki igy érti azt, hogy a keresztülvitel eltürhetővé teszi a német büntető törvény roszaságát: e felett nincs mit vitatkozni; ha pedig maguk a németek elégedetlenek ezzel az állapottal: ám igazitsák el maguk közt saját bajukat.

Én csak egy kérést, illetve kérdést intézek ezuttal Fayer László urhoz. Mutasson fel a tulenyhe német judicaturából csak egyetlen itéletet, melylyel a német btk. 243. §-ának 2., 3. vagy 6-ik pontja szerint minősülő lopás miatt (tehát pl. betörő tolvaj) 6 hónapnál rövidebb idejü szabadságvesztésre itéltetett. Ha képes volna ilyet felmutatni: ez csak még inkább megerősitene abban, mit a «Különfélék» rovatában közölt statistikai kimutatás bizonyit, hogy a német judicatura nem jó nyomon jár; ha pedig még ebből a tulenyhe judicaturából sem képes ily itéletet kihalászni: akkor legyen szives megmondani, hogy minő alapon állitja mégis, miszerint a magyar btk. 6 havi minimalis büntetése a német btk. alapján kifejlett német judicaturával szemben tulszigoru? Egy szál itélet e tekintetben sokkal többet bizonyitana minden hosszadalmas okoskodásnál.

Van még egy észrevételem a czikk utolsó tételére is, mely igy hangzik: «ha a kodex utján kivivott culturalis intézmények megmaradnak az országnak, a kodex legujabb fanatikus védelmezőinek vajmi kevés részök lesz ebben.» Nehéz volna megharározni, hogy valóban léteznek-e nálunk ily fanatikusok; de ha Fayer ur netalán azokra gondolt, hozzájok számitva csekély személyemet is, kik az ő támadásával szemben a kodex helyesnek felismert álláspontját fogadták el: ebből a contrario az következik, hogy ő viszont a kodex fanatikus ellenségének tartja magát. — Én jobb véleménynyel vagyok felőle, — egyszersmind azonban megkivánom, hogy nálam se vonják kétségbe nyilatkozataim tárgyilagosságát. «A magyar büntető törvénykönyvek magyarázata» czimü munkámban eléggé bebizonyitottam, hogy kritikai szemmel itélem meg a kodexet, — s ha ennek daczára azt az álláspontot foglalom el, hogy a revisio ma még idő előtti: ez távolról sem egyértelmü a kodex fanatikus védelmezésével, hanem abbeli meggyőződésem kifolyása, hogy egyetlen nagyszabásu törvényalkotásunkat hazafias kötelesség a divatos revisionalis áramlat veszélyétől megóvni, — mig megforditva: nagy koczkázattal jár az, ha bizonytalan experimentumok kedvéért a kodex oly intézményeit is discreditáljuk, melyek annak legnagyobb erősségeit képezik.

Részemről nem vagyok annyira elbizakodott, hogy a kodexre vonatkozó csekély irodalmi müködésemet akár az egyik, akár a másik irányban hatályosnak vélném, s ezért nem vindikálok magamnak érdemet abban, ha a btk. által elért kulturalis intézmények nálunk megszilárdulnak. De a mint e részben meg kelle nyugtatnom tisztelt ellenfelemet, — másfelől nem mulaszthatom el aggódó figyelmébe ajánlani azt a sejtelmemet, hogy amennyiben «kodex utján kivivott kulturalis intézmények megmaradnak az országnak»: ebben a revisio «legujabb fanatikus hiveinek» szintén alig lesz részök.

Dr. ILLÉS KÁROLY.

Különfélék.

— **A magyar örökjogi javaslatról** legujabban ismét jelent meg birálat a Kritische Vierteljahrschrift für Gesetzgebung und Rechtswissenschaft czimü előkelő folyóiratban. Az ismertető *dr. Jacobi* müncheni ügyvéd terjedelmes és beható birálat után azon eredményre jön, hogy a javaslat fölötte sikerült törvényhozási munka. Különösen kiemeli annak gyakorlati felfogását s az anyag életteljes alakitását; az egyes intézmények közül pedig az öröklött és szerzett vagyon közti különbség elejtését, a törvényes örökösödés szabályozását, a köteles résznek ajándékozások elleni megvédését, a végrendeletekre és a leltári jogkedvezmény mellőzésére, valamint az örökös hitelezőire vonatkozó részeket.

— **Az aszódi javitó intézetet** volt alkalmunk a napokban megtekinteni. Az intézet viszonyait tüzetesen fogjuk méltatni; ezuttal pár adat felhozására szoritkozunk az intézetben mutatkozó népességi forgalom tekintetében. A jelenlegi létszám 164. Az intézet öt év óta áll fen. A mult év végéig 248 egyén volt befogadva. Ezek közül körülbelül kétharmada volt bíróság által elitélve, egyharmada a szülők által beadva.

A kort illetőleg: 10 éven alóli 4, 10—20 éves 17, 12—16 éves 169, 16—18 éves 57, 19 éves 1.

Az apa foglalkozását illetőleg: napszámos és földmives 74, szolga és cseléd 36, államhivatali szolga 45, iparos 62, állami hivatalnok 20, egyéb müveltebb osztályhoz tartozók 41.

A beadás okai: roszra való hajlam 5, csavargás 51, lopás és csavargás 150, lopás és sikkasztás 8, rablás 3, közbiztonság elleni kihágás 1, lázadás 1, orgazdaság 1, becsületsértés 1, gyujtogatás 6, sulyos testi sértés 4, halálos testi sértés 4, gyilkossági kisérlet 1, (14 éves), fajtalanság (sodomia) 1, erőszakos nemi közösülés 4. (A jelen év folyamán be lesz szolgáltatva egy fiu, a ki nagyanyján gyilkosságot követett el.)

— **A kir. Curia** 69. sz. döntvényét a fenyitő zárlat ügyében lapunk zártával megkaptuk. A kir. Curia bünügyi zárlatot és biztositási végrehajtást különböztet meg. Mindkettőt a bünügyi biró rendeli el. Legközelebb közöljük a szöveget.

— **Czélszerütlen ügyvitel.** A következő sorokat vettük:

Minima non curat prætor. A czikk[illegible] is szivesebben foglalkoznak elvi kérdésekkel, megfeszitőbb elmemüködést igénylő tárgygyal. De azért a gépezet apróbb részleteit sem szabad elhanyagolni. A czélszerü kezelés időt takarit meg a tisztán jogászi, szellemi munka részére. És azért bárki, jogász vagy nemjogász is vegyen észre valamely nehézkességet, deritse fel!

Ezuttal azon anomáliára akarok rámutatni, hogy a vett megbizatásban önállóan eljárni hivatott kir. közjegyző és birósági végrehajtó részére a megbizhatóság nem határ*időt* szab, hanem naptári határ*napot* tüz ki.

Igy a már agyonbirált 1877: XII. tcz.-nek 81. §-a alapján «a biró az árverés foganatositására *hivatalból* tüz ki határnapot», még pedig gyakorlat szerint *akkor is, ha* foganatositásra *végrehajtót* küld ki, nem törődvén a bagatell-ügyi biró azzal, vajon nem tüzött-e már ki ugyanazon napra, de *más helyre*, (persze nem bagatell-ügyben) ingósági árverést a végrehajtó, vagy ingatlani árverést a telekkönyvi hatóság; illetve a kiküldött községi jegyző, ki pedig *első sorban közigazgatási* tisztviselő, nem kapott-e a szolgabirótól vagy alispántól más helyre más megbizást? Miért ne lehessen a bagatell-árverés határnapjának kitüzését a kiküldöttre bizni?

Hasonlóan bizza meg a telekkönyvi hatóság a kir. közjegyzőt vételárfelosztással és tüz ki arra szoros határ*napot*, nem törődve azzal, vajon nem kapott-e a kir. közjegyző *ugyanazon napra* más hatóságtól is egyéb megbizatást és talán épen *más* helyre? Itt is miért ne lehetne a határnap kitüzését a kir. közjegyzőre bizni? Egyedül az ingatlani árverésnél mondható a megbizó hatóság általi ezen szoros határ*nap*-kitüzés indokoltnak, miután az kezdő- és véghatárhoz kötve van, ámbár itt is e határokon belül lehetne a kiküldött kir. közjegyzőnek némi szabadkezet engedni.

Dr. RÓNAI JÁNOS,
győri közjegyzői helyettes.

— **Birói körökből** vettük a következő sorokat:

Most van a félévi határidő a «Budapesti Közlöny» előfizetésére, tehát az igazságügyi nagy reformok megkezdése

előtt egy kis igazságügyi igazgatási reform is elcsusznék s a reform csak e néhány szóból áll: «A bíróságok és ügyészségek számára szükséges «Budapesti-Közlöny»-re előfizet az igazságügyminiszterium».

A 66 törvényszék, az ügyészségek, a 390 járásbíróság félévenként fizetnek elő a hivatalos lapra s küldik a 10—10 forintot postautalványon és mert a hivatalos lap kiadóhivatala nem hatóság, minden utalványra reá kell ragasztani a 10 kros postabélyeget.

Körülbelül 500 birósági és ügyészségi főnök, ugyanannyi postás, szolga stb. hozatik mozgásba, talán csak azért, *hogy a hivatalos* lap előfizetési ára, a 10—12 ezer frt, 500-nál több irodaátalány-számadásban könyveltessék el!

Jön a félév és ha már szükséges a «Budapesti-Közlöny», fizessen elő reá az igazságügyminiszterium.

Különben nem félek kimondani, hogy a hivatalos lapra semmi szüksége nincs a bíróságoknak, — a törvényeket, rendeleteket megkapják, a hirdetéseket nem olvassák, a pályázatokat pedig közlik a jogi szaklapok. Az előfizetési összeg sokkal hasznosabban volna a törvényszéki könyvtár szükségletére fordítható.

— **Sommás ügyben** az itéletet nem kézbesitik; ha alperes a marasztaló itélet ellen felebbez, felterjesztik az összes iratokat és hiába végrehajtható az az itélet, mert az eredeti itélet hiányában a bíróság sem biztositást, sem kielégitést nem rendel el. Előfordul gyakran, hogy az itélet több alperes ellen szól, a kiknek egyike felebbez, a mielőtt a másiknak kézbesitve van, a mit felperes csak a felterjesztő végzés kézbesitése után tud meg. Czélszerü volna ez okból annak elrendelése, *hogy a járásbíróság a marasztaló itélet rendelkező részét másolatban tartsa vissza.*

— **Ügyvédi körökből** vettük a következő sorokat:

A nagyszombati kir. járásbíróságtól f. é. 2089. szám alatt a következő idézést kaptam:

«Idézés. P. B. A. ügyvéd ur ezennel idéztetik, miszerint A. A. és S. felperesnek H. I. alperes elleni 271 frt 88 kros ügyben kihallgatáshoz képviselet végett 1889 május 28-ik napjának délelőtti 8 órakor alólirt bíróságnál személyesen a törvényes következmények terhe alatt jelenjék meg.» Szóról-szóra idéztem az «idézést» s kiváncsi vagyok, találkozik-e jogász, ki engem utba igazithatna az iránt, mit akar tőlem a nagyszombati kir. járásbíróság s miért fenyegetőzik «törvényes következményekkel»?

— **A Magyar Jogászgyülés állandó bizottsága** f. hó 27-én ülést tartott az október elejére kitüzött jogászgyülés iránti előintézkedések tárgyában.

— **Dr. Mariska Vilmos** kassai jogakademiai tanár irodalmi munkássága legujabban ismét méltó elismerésben részesült. «Magyar pénzügyi törvényisme» czimü müvét, a mely 13 év lefolyása alatt már négy kiadást ért és eddig több mint 5000 példányban van használatban, Kocian Samu pénzügyminiszteri fogalmazó horvát nyelvre ülteté át. Az Eszéken közzétett horvát nyelvü kiadást a pénzügyminiszterium a horvát pénzügyi tisztviselők figyelmébe ajánlotta.

— **A Rivista Penale** ujabb füzetében Heil Fausztin ismerteti a magyar börtönügyről szóló statisztikai kimutatásokat.

— **Hány fogoly szökött meg 15 év alatt?** 1873—1886. időszakban a budapesti főügyészség területén 776, a marosvásárhelyi főügyészség területén 182 szökési eset fordult elő; közülök 660, illetve 137 került vissza, vagyis összesen 958 szökési esetben 797 egyént (83.19%) ért utól ismét a büntető igazságszolgáltatás. Ezen arány különösen az utóbbi esztendőkben, midőn a szökés a legritkább esetek közé tartozott, tetemesen javult, mi a fegyelem növelésének és fogházaink biztonság tekintetében való javulásának tulajdonitható.

Nemzetközi szemle.

— **Az Annuaire de legislation comparée** 17. évfolyama megjelent s magában foglalja az 1887-ben a föld kerekségének minden államában hozott törvényeket. Ez évben, mint az előszó irja, valamennyire alábbszállott a törvényhozási munkálkodás. Nagyobbszabásu törvényhozási müvek ezen évből egyedül a román kereskedelmi kodex és a zürichi magánjogi törvénykönyv, mely utóbbi azonban csak átdolgozás. Magyarország ezuttal kevés tért foglal el a kötetben. A törvényhozási munkálkodásról szemlészerü czikket közöl dr. *Nagy Dezső*, s fel vannak véve a következő törvények franczia fordításai rövid bevezetéssel: A Btk. 27. §-át módosító törvény (ford. *Dareste* párisi ügyvéd), az ipartörvény módositásáról szóló törvény (ford. *Dubarle* aix-i ügyvéd) s az ügyvédrendtartás módositásáról szóló törvény (ford. *Thevenet* párisi ügyvéd.) A kötet terjedelme ezuttal is meghaladja az ezer oldalt.

— **A huszadik német jogászgyülés évkönyve** megjelent. Véleményes dolgozatokat tartalmaz, melyek a legközelebbi jogászgyülés tárgyalásainak fognak alapul szolgálni. Valamennyi vélemény a német polgári törvénykönyv javaslatára vonatkozik.

— **A feltételes itéletről szóló törvény Angliában.** Angliában két évvel ezelőtt *Howard* parlamenti tag agitatiója folytán törvényt hoztak a feltételes itéletekről. A bíróság felfüggesztheti a büntetés végrehajtását, ha a delictumra nem szabatik ki több, mint két évi fogház, ha az illető egyén előbb elitélve nem volt, ha a bíróság a vádlott fiatal korára, romlatlanságára vagy egyéb jellembeli tulajdonságaira való tekintettel czélszerünek tartja megtenni a kisérletet, vajon az illető egyén correct magatartást fog-e tanusitani. A bíróság a végrehajtás felfüggesztését kautió letevéséhez kötheti. Bizonyos idő mulva a kiszabott büntetés elveszti hatályát. Angliában ez intézmény régóta fennáll; a törvényhozási intézkedéssel leginkább azt akarták elérni, hogy gyakoribbá tétessék az itélethozatal ezen módozata. — (A franczia senatusban 1884-ben Bérenger kitünő kriminalista ugyanily czélzatu javaslatot nyujtott be.)

— **Igazságszolgáltatási tévedések.** Milanoban 1864-ben egy Colombo nevü egyén megöletett. A gyanu Aquati rongyszedő ellen fordult, ki Colombonak ellensége volt. Aquati tagadott mindent, de elitéltetett s a börtönben halt meg. Évekkel később egy nő feljelentése folytán kiderült, hogy ugyanazon napon, midőn Colombo megöletett, egy Baretta nevü egyén megölt egy embert; a vizsgálat kiderité, hogy ő volt Colombo gyilkosa. Minthogy azonban az óta 20 év eltelt, a cselekmény büntethetősége elévült s a bíróságnak most már csak az lett feladata, hogy a szerencsétlen Aquati emlékét rehabilitálja.

Franciaországban Donadei nevü egyén elitéltetett apagyilkosságban életfogytig tartó kényszermunkára. Nem sokára ezen itélet hozatala után befogtak egy egyént egyéb büncselekmények miatt s ez bevallotta, hogy ő követte el azon cselekményt is, melyért Donadei elitéltetett.

Sajátszerü módon tünt ki egy másik tévedés Párisban. Egy nő egy bizonyos egyént (Tiquet) vádolt, hogy ez ellene csalást követett el. Elitélték. Másnap ugyanazon bíróság előtt ismét egy egyén állott (Fillatereau), ki *feltünően hasonlitott* a tegnapihoz és ugyanoly csalással volt vádolva. Gyanusnak mutatkozván az ügy, kihallgatták Tiquet-et és a tegnapi tanukat is és ezek a két vádlott közt nem voltak képesek különbséget tenni. Mindkét csalást Fillatereau követte el. Tiquet felmentése érdekében felebbezést nyujtott be az államügyészség.

— **Ártatlanul elitélteknek angol kárpótlás.** Két egyén 1879-ben elitéltetett Angolországban azon czimen, hogy belopóztak egy házba és ott rablást és sulyos testi sértéseket követtek el. Büntetésük életfogytig tartó kényszermunkában szabatott ki. Később kiderült, hogy a cselekményt másik két egyén követte el. Az angol kormány 20,000 frt kárpótlást adott az ártatlanul elitélt két egyénnek, kik 10 évet állottak ki.

Irtások.

105.

Nyáron némely bíróság 7 órai terminusokat tüz ki. Minthogy az ügyvédek nem szokták az órát is külön megtekinteni, tömeges a makacsság és az igazolás. Igen kivánatos volna a kiadóhivatalokat utasitani, hogy az *óraszámot* ilyenkor ugy irják, hogy az rögtön felismerhető legyen.

106.

A *szegedi* kir. törvényszék mint büntető-bíróság négy hónap óta nem intézett még el egy kiutalványozásért beadott kérvényt. *(Ügyvédi körökből.)*

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (VIII. József-körut 44. sz.)
Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (IV. Zöldfa-utcza 31. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (IV. Egyetem u. 4. sz.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

Huszonnegyedik évfolyam. 27. SZ. Budapest, 1889. julius 5.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐI IRODA: *József-körut 44-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Jogászi közvélemény. Dr. MÁRKUS DEZSŐ budapesti ügyvédtől. — Relativ-e a csalás? Dr. BÁTTASZÉKI LAJOS budapesti ügyvédtől. — Jogirodalom: Der Kindsmord von Dr. Julius Werhli. Dr. KECSKEMÉTI LAJOS-tól. — *Törvénykezési Szemle:* A hozomány biztositékai, különösen jelzálogos biztositása. Dr. JANCSÓ GYÖRGY curiai segédtanácsjegyzőtől. — A telekkönyvi rendtartás 74. §-a. Dr. KEMÉNY DEZSŐ gálszécsi ügyvédtől. — Nyilt levél dr. Illés Károly urhoz. Dr. FAYER LÁSZLÓ-tól. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle. — Irtások. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — A budapesti kir. tábla határozatai. — A pénzügyi közigazgatási bíróság határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Lapunk azon t. előfizetőit, kiknek előfizetési ideje mult hó végével lejárt, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn sziveskedjenek megtenni, nehogy a lap küldésében fennakadás történjék.

A kiadóhivatal.

Lapunk mult számához **postai utalvány** is van mellékelve, az előfizetés könnyebb teljesitése végett. Az előfizetés megujitásánál sziveskedjenek olvasóink *czímszalagjukból*, melyek alatt lapjaikat kapják, egyet a *postautalvány-szelvény hátulsó lapjára* fölragasztani s ugy küldeni be kiadóhivatalunknak.

Jogászi közvélemény.

Alig létező dolog az, a miről itt szólni szándékozom. Mert sokáig kerestem, de sohasem találtam a magyar jogászok közvéleményét, azt az együttérzést és együttgondolkodást, mely egyesiti és erősekké teszi mindazokat, a kik egy pályán haladnak.

Mikor az igazságügyminiszter kifejtette az általa létesitendő reformok nagy sorát: mindenki azt várta, hogy e programm hónapokon át visszhangozni fog a szakemberek társaságában és a szaklapok hasábjain, hogy jó eleve figyelmeztessék az intéző és tervező köröket a valódi szükségletre, az igazi kivánságokra. És mit tapasztalunk? A természetes örömteljes üdvözlésen kivül, mely az uj igazságügyminiszter nyilatkozatát követte, elhallgatott minden és mindenki. A ki azt remélte, hogy jeles jogászaink, kik mint birák és ügyvédek évek óta büszkeségünket képezik, most, midőn megnyilik a *cselekvés* tere, közölni fogják intésül és utmutatásul hosszu tapasztalataik tárházát, megnyitják majd elméleti és gyakorlati tudományaik kincsesbányáját, hogy kiaknázhassák a közélet érdekében — a kik e hitben ringatták magukat, hogy már eddig is annyiszor, most is ujból szomorúan csalódtak. Előző alapos megbeszélés vajmi ritka nálunk, sokkal könnyebb és kényelmesebb lévén az utólagos, akkor már meddő birálat, mely megkeseriti a jelent, a nélkül, hogy meg nem történtté tenné a multat.

Ez az oka jogi irodalmunk lassu fejlődésének, ez az oka a magyar nép jogi érzéke kis mértékének. A kik hivatva volnának megteremteni és tovább fejleszteni a magyar jogi tudományt, a kiknek kötelességük volna hivatásuk szük körén kivül is mindenütt és mindenkor hangoztatni, hogy a modern állam csak a jogon nyugodhatik szilárd biztonsággal: azok visszavonulnak kötelességük jó teljesitése után és nagy közönynyel engednek történni mindent, a mit könnyen megakadályozhatnának kevés cselekvéssel.

Szaklapjainkban ritkán találkozunk nagy nevekkel, döntő szavu férfiak véleményének nyilvánulásával. Jogi egyesületeinkben azok, a kik irodalmilag müködnek, a kik szóval vagy irással iparkodnak megvalósitani az egyesület czéljait, jó részt — bár tehetséges, de kezdő erők, a kiknek szava mintha a pusztában hangzanék el. Pedig ez egyesületek élén hazánk legkiválóbb jogászai állanak, kiknek véleménye irányadó és döntő legfelül és legalul; kiket osztatlan nagyrabecsülés kisér életük egész pályáján és a kiket vezéreknek mondani öröm és büszkeség.

A *Magyar Jogászegylet*, melynek a jogi élet terén az volna a különös hivatása, a melyet a M. T. Akadémia tölt be a magyar szellemi élet minden ágában, tiz éves fönállása után a megmaradás nehézségeivel küzd. Miért? Főleg azért, mert kiváló vezetői nem tudták megtalálni a helyes utat arra, hogy az egyesületet vonzóvá tegyék minden jogászra nézve, mert a választmány tagjai megelégesznek az egyesület külső igazgatásával, a nélkül, hogy maguk is tevékeny részt vennének annak szellemi életében, akár felolvasásokkal, akár a vitákban résztvétellel. Itt is kiválólag a fiatal kezdőknek engedik át a tért, minek következése az, hogy ez egyesület, mely vezérszerepre van hivatva, kevés befolyást gyakorol a jogászok vagy a közönség véleményére és hogy létezésének előnyeit is csak igen szük kör élvezheti. Az *ügyvédi kör* nagyobb munkálkodásra nem talál időt; és a budapesti *ügyvédi kamara*, mely annyi jeles szakférfiut bir tagjai közt, csaknem irtózik jogi dolgoknak tudományosan komoly megbeszélésétől. És hogy a magyar *jogászgyülés* csak négy évi szünet után ülhet össze ujra, nem annak a jele-e, hogy épen legjobb jogászainkból hiányzik a kezdeményező akarat és hogy a magyar igazságügy előbbre vitele — a maguk hatáskörén kivül — nem képezi gondoskodásuk tárgyát?

Hol és miként alakuljon ily körülmények közt a jogászi közvélemény? Honnan és kitől várhatni ilyképen ennek nyilvánulását? Mikép biztositsa a reformer a magyar állam polgárait terveinek igazi jóságáról, ha nincs hivatott, a ki azokat még az előkészités idejében tárgyias tudományossággal megvitassa? Mire valók a jogi egyesületek, ha azok jogi életünk gyökeres átalakulásának küszöbén életjelt sem adnak magukról?

Fájdalommal látom, hogy jogi életünk e sivár képe nem tulzóan sötét. Most itt volna az ideje annak, hogy e kép megváltoztattassék, és csak jogászainkon mulik ez átalakitás. A ki ma is hallgató marad, midőn kérik szavát, annak kötelessége lesz hallgatni akkor is, midőn a nélküle létesült intézmények káros volta nyilvánvaló lesz.

A magyar jogászság előtt ma csak egy czél lebeghet: *a magyar jogi állam megteremtése.* E czél elérésére közremüködni: kötelesség; attól bármely okból tartózkodni: menthetetlen bün.

Dr. MÁRKUS DEZSŐ.

Relativ-e a csalás?

Multkor egy asztaltársaság társalgásánál voltam jelen, melyen hazánk kétségkivül elsőrendü, legkiválóbb büntetőjogásza szokott elnökölni, kinek ajkairól ugy folyik a tanulságos szó, mint a méz. Tulajdonképi eszmecsere, vitatkozás azonban nincsen, mert mindenki elismeri az elnöknek a felmerülő, többnyire büntetőjogi kérdésekben való tekintélyét s arra, tudományának alaposság, sokoldalusága és «harczkészsége» folytán méltán igényt is tarthat. A társaság áhitatosan hallgatja, hogy tanuljon s e czélt el is éri, mert a ki bizonyos kérdés fölött alapos tájékozást akar nyerni, az gyorsan, kellemesebben és kimeritőbben nyeri, mint ha napokig tartó fáradsággal buvárkodnék valamely szakkönyvtárban.

Az alkalommal a csalás egy érdekes esetét beszélte el. Sorsjegyárusok valami kertész-község tudatlan parasztlakosai közül többet kegyetlenül becsaptak azzal, hogy csekély értékü sorsjegyeket a tényleges értéknél sokkal magasabb áron adtak el, azon előadással, hogy Budapest «főelnöke» bocsátja ki a sorsjegyeket, hogy Istenben boldogult Rudolf koronaherczeg ajánlotta s hogy százezreket lehet velük nyerni. A sorsjegyárusokat két bíróság fölmentette, de a kir. Curia bünösöknek itélte a csalásban és szigoru büntetéssel sujtotta, mert a fenti előadást ravasz fondorlattal való tévedésbe ejtésnek, és az ennek folytán a sorsjegyek csekély értéke daczára kicsikart magas összegeket pedig vagyoni kártételnek, illetve jogtalan haszonszerzésnek vette. A sorsjegyárusok előadását ravasz fondorlatu tévedésbe ejtésnek azért kellett nyilvánitani, mert tudatlan kertészek ellen alkalmazták, oly helyen, hol jegyző vagy pap sem volt, kiktől tanácsot, utbaigazitást kérhettek volna. Szóval, azt fejtegette a mély tudományu elbeszélő, hogy a jelen esetben csalás azért forgott fenn, mert tudatlan kertészek ellen használták a sorsjegyárusok a fent ecsetelt előadást és hogy ugyanezen előadás esetleg müvelt ember irányában, vagy oly községben alkalmazva, hol történetesen jegyző vagy pap van, ki a népet felvilágosithatta, a ravasz fondorlatu tévedésbeejtést meg nem állapitotta volna, hogy tehát a csalás relativ büntény, illetve bizonyos helyen és körülmények közt csalás lehet az, mi más körülmények közt, más helyen vagy más személyek ellen nem az.

Ellenmondási viszketeg nélkül, ugyszólván önkéntelenül és legfölebb azért, hogy a szőnyegre került kérdés fölött kimeritő eszmecsere fejlődjék, s én és tán mások is, ezáltal alapos tájékozást nyerjünk, olyasmit találtam megjegyezni, hogy igénytelen felfogásom szerint «az, mi egy kertészközségben csalás, Budapesten is annak kell lennie». Röviden, abbeli meggyőződésemnek adtam nyilt kifejezést, hogy a csalást nem tartom relative elkövethetőnek, hanem a mi csalás, az csalás, mert tényleg ravasz fondorlat általi tévedésbeejtés forog fen, és nem azért, mert többé-kevésbé müvelt és okos vagy müveletlen és együgyü ember esett áldozatául.

Legyen szabad e meggyőződésemet e helyen érvekkel támogatni. Lehet, hogy én tévedek, de alkalmat akarok adni a kérdés tisztázására, a tárgyilagos ellennézeteket tehát köszönettel fogom venni és ha meggyőznek, nem fog semmiféle álszégyen visszatartani annak beismerésétől, hogy le vagyok győzve.

Arra, hogy büntetőjogi értelemben vett csalás létrejöjjön, a ravasz fondorlatu tévedésbe ejtést ugyanis annak tartom, mi a szándékos emberölés vagy gyilkosságnál az eszköz, a fegyver, melylyel e büntények elkövethetők. Ez eszköznek, e fegyvernek *alkalmasnak* kell lenni arra, hogy az emberi életet kioltsa, mert például levegővel töltött, rozzant puskából nem lehet senkit sem megölni, vagy egy jóllehet nagy adagban adott egyszerü hashajtóval lehet ideiglenes roszullétet előidézni, de nem lehet senkit megmérgezni, és e módon nem lehet valakinek halálát szándékosan okozni. Azon eszköznek, azon előadásnak vagy tettnek, mely által a tévedésbe ejtés előidéztetik, tehát — mint grammatikai jelentése is kifejezi — csakugyan *ravasznak* kell lennie; ha nem az, akkor lehet furfang, nagyszerü hazugság, lelkiismeretlen hühó, bizonyos dolgoknak oly tulajdonságokkal való felruházása, melyekkel nem birnak, de nem lehet *ravasz* fondorlat. Ha valakinek azt mondom, hogy az a gönczölszekér ott a csillagos égen az én tulajdonomat képezi, hogy eladom nekie ezer forintért, s ő nekem ezt elhiszi s megadja érte az ezer forintot: akkor én nem ejtettem őt tévedésbe ravasz fondorlattal, hanem ő maga magát eget rugó ostobasága által. Ha valakit megkinálnak valóságos értékkel biró sorsjegyekkel és azt mondják, hogy ezeket Budapest «főelnöke» bocsátja ki, hogy Rudolf koronaherczeg ajánlja s hogy százezreket lehet velök nyerni: akkor sem az ilyeneket hazudozó egyén ejtette tévedésbe «ravasz» fondorlattal az illetőt, mert a mit mondott, az nem annyira «ravasz» fondorlat, mint sem inkább rémségesen együgyü, primitiv nagyzás, hazugság, melynél együgyübb dolog csak az, ha ilyesmit emberi lény elhisz, midőn módjában áll, ha maga nem tud irni és olvasni, és jegyző vagy pap épen kéznél nincsen, bármely olvasni tudó polgártársa vagy a szomszéd község jegyzője vagy papja által a sorsjegyeken lévő nyomtatott felvilágositást, annak értékét, kibocsátási módját és helyét elolvastatni magának s azután a sorsjegyeket vagy meg nem venni, vagy tekintet nélkül az azokra ruházott nagyzolt tulajdonságokra, csak igazi, a sorsjegyen olvasható árát megadni. Ez esetben sem tulajdonitható tehát, nézetem szerint, a tévedésbeejtés a fondorlat *ravaszságának*, hanem vagy a vevő végtelen butaságának, vagy abbeli óvatatlanságának, hogy meg nem győződik arról, a miről némi kis időveszteséggel és fáradsággal könnyen meggyőződhetett volna, bármily tudatlan legyen is maga. A fondorlatnak *magában véve* oly *ravasznak* kell lennie tehát, hogy a némileg gondolkozó, óvatos ember se jöhessen rá a turpisságra, hogy ne csupán esztelensége, óvatatlansága vagy könnyenhivősége legyen oka az előállott eredménynek, a szenvedett vagyoni kárnak, illetve a más által ellenében szerzett jogtalan vagyoni haszonnak, hogy ne lehessen némi józan észszel és körültekintéssel meggyőződnie az előadás ellenkezőjéről. Szóval, nem lehet mondani, hogy a *fondorlat* ravasz azért, mert az egyén, a ki ellen a tévedésbeejtés alkalmaztatik, együgyü, sőt ostoba; nem lehet e fogalom létrejöttét az egyén szellemi tulajdonaitól, észbeli vagy más fogyatkozásaitól függővé tenni, mert ha ettől tétetnék függővé, ha nem kellene magában véve ravasznak lennie, azaz olyannak, mely alattomosságánál fogva higgadt, müvelt vagy csak némileg előrelátó és óvatos embereket képes tévedésbe ejteni: akkor önként következik, hogy egy és ugyanazon esetnél ravasz fondorlat létezhetnék egy ostoba vagy könnyelmü egyén ellenében ott, hol egy okosabb, előrehaladt embernél nem s igy a ravasz fondorlat fogalmának létrejötte nem a rászedni akarónak ravasz eljárásában, hanem a rászedendőnek butaságában rejlenék, mi, felfogásom szerint, absurdum, mert az, hogy többé-kevésbé müvelt vagy müveletlen, okos vagy együgyü, könnyelmü vagy óvatos ember ellen alkalmaztatik a tévedésbeejtés, az legfölebb a büntetés kimérésénél jöhet tekintetbe mint enyhitő vagy sulyositó körülmény, de magának a *ravasz* fondorlat *fogalmának* létre jöttét sem meg nem állapithatja, sem el nem enyésztetheti. Ha pedig az egyik egyén ellenében sikerül, mert tudatlan, müveletlen, a másiknál pedig nem, mert müvelt, okos vagy óvatos volt, akkor az előbbeninél — midőn csakugyan *ravasz* fondorlat forog fen — bevégzett büntény, az utóbbinál csupán kisérlet fog fenforogni.

Azt vethetnék ellen azok, kik a ravasz fondorlattal való

tévedésbeejtést relativ dolognak tartják, hogy hiszen a csalás épen az által különbözik más, a vagyon ellen intézett büntettektől, hogy azon egyénnek, ki ellen csalás követtetik el, épen a maga ténye által is hozzá kell járulnia az eredmény létre jöttéhez. Hinnie kell, hogy megcsalassék. *Nekie* kell tulajdonképen elkövetnie azt a tényt, mely által reá vagyoni kár, az őt tévedésbe ejtőre jogtalan vagyoni haszon háramlik, nagyon helyén van tehát, hogy az ő egyéni minősége a ravasz fondorlat általi tévedésbeejtés létezésének megállapitásánál figyelembe vétessék. No hát, ezt én üres frázisnak tekintem, mert a vagyonában megkárositott egyénnek bármely saját ténye nem állapithatja meg a csalás fogalmát addig, mig a törvény általánosságban annak létrejöttéhez más egyéntől származó cselekményt, az attól eredő ravasz fondorlatu tévedésbe ejtést állitja fel *főkelléknek*, mert *ez* a főkellék, a mennyiben szerezhet magának valaki jogtalan vagyoni hasznot és mellette tévedésbe is ejtette embertársát, de azért ez még mindig nem lesz büntetőjogi értelemben vett csalás, ha a «ravasz fondorlat» hiányzik. Tehát nem az illetőnek a tévedésbe ejtés folytán elő állott hozzájárulásában, hanem a ravasz fondorlatban fekszik a csalás létrejöttének sulypontja s igy, ha netalán könnyebben járrult hozzá, mint más ember hasonló körülmények közt tette volna, az még nem teszi indokolttá azt, hogy azért ellenében igenis ravasz fondorlatnak vétessék az, mi más ellenében annak sem volna vehető, mert alapjában véve nem az.

Ha csakugyan elfogadtatnék az, hogy ravasz fondorlatu tévedésbeejtés által való jogtalan vagyoni haszonszerzés igenis fenforoghat egy és ugyanazon esetben egy tudatlan emberrel szemközt, mig egy müveltebbel szemközt nem — mert csak ezt jelentheti, hogy «ravasz fondorlat» relativ dolog — akkor égbekiáltó igazságtalanság rejlik a büntetőtörvénykönyv ama intézkedésében, hogy ezen törvény nem tudásával nem védheti magát senki, mert van több büntény és vétség, mely nem isteni, vallási törvényeknél fogva is az, mint a lopás vagy gyilkosság, hanem mely csak azért az, mivel a törvény kifejezetten azzá minősiti. Hogy a müveletlen, irni olvasni sem tudó, annál kevésbé törvénytudó vagy olvasó ember ilyenekért igazságosan megbüntethető legyen, okvetlenül meggyőződést kellene szerezni a birónak arról, hogy nekie mindazáltal az a törvényszakasz tudomására lett hozva és következményei előtte megmagyarázva. Már most, micsoda consequentia, logika vagy igazságosság van abban, egyrészt különös oltalomban részesiteni a tudatlant, azért mert tudatlan, és ellenében csalást elkövethetőnek nyilvánitani, ott, hol a nem tudatlan ellenében el nem követhető, mig másrészt ugyanazon tudatlanságot beszámitást kizáró oknak el nem fogadják egy kizárólag irott törvényen alapuló tiltott cselekménynél? Vagy megszerezhető az a tudás, vagy nem. Ha megszerezhető, akkor szerezze meg magának akkor is, mikor rá akarják szedni és ne lehessen ellenében igenis csalást elkövetni és a müveltebb ember ellenében nem. Vagy meg nem szerezhető, akkor ne büntessék oly büntény vagy vétség miatt sem, melyet nem erkölcsi, isteni parancs tilt, hanem csak irott törvény, melyet nem tudhat, mert épen tudatlan. Ha a tudatlan javára bizonyos tett bünténynek minősül csak azért, mert tudatlan, akkor nem követhet el, egy csupán irott törvényen alapuló büntényt sem a tudatlan, épen mert nem tud róla, mert azt sem tudja, hogy az illető tiltott cselekmény egyáltalán létezik. Ez volna a logikai consequentia.

És utóvégre is, a törvény szövege döntő. Addig tehát, mig a büntetőtörvényben az olvasható, hogy csalást követ el az, ki valakit «ravasz fondorlattal tévedésbe ejt», és nem az, «ki másnak tudatlanságát, müveletlenségét felhasználja és tévedésbe ejti»: addig én minden, másnak vagyoni kárt okozó és magának jogtalan hasznot szerző furfangos hazug vagy nagyzoló eljárást, mint tisztességtelent és erkölcstelent, szivemből meg fogok vetni, de mint jogász, büntetőjogi értelemben, nem fogom csalásnak tekinthetni vagy mint biró nem fognám büntethetni s azt fogom tartani váltig, hogy vagy ravasz fondorlat valami s akkor az müvelt emberrel szemközt alkalmazva ép ugy mint müveletlennel, vagy nem az, s akkor *nem* az, sem egy kertész-községben, sem Budapesten. Dr. BÁTTASZÉKI LAJOS.

Jogirodalom.

Der Kindsmord von Dr. Julius Wehrli.

A modern büntetőjognak egyik legjellemzőbb vonását kétségkivül a privilegizált büncselekmények teszik. Hol tekintettel a cselekvő alanyra, hol meg az objectumra, avagy a cselekvés inditó motivumaira alkották meg a codificátorok azon büncselekményeket, a melyekkel csekélyebb büntetés jár. Ez alapon lett construálva a családi lopás, az élelmiszerek lopása, a beleegyezőn elkövetett ölés, a párbaj s a gyermekölés is.

Ez utóbbi delictumról értekezik szerző.

Mindenekelőtt követve a német tudósok systemáját, hosszasabban mondja el a delictum történetét. A római jog és germán jog a gyermekölés büncselekményét nem ismerte. A canonjog ismerte s nagy szigorral büntette. A Carolina már mint fogalmat is ismeri és definiálja, de még mindig kegyetlenül bünteti, mert legfölebb csak annyit enged meg, hogy elkövetője ne karóba huzással, hanem vizbe fulasztással büntettessék.

Csak a mult század végétől kezdve lett igazán privilegizálva e büncselekmény.

Mi e privilegisatio oka?

A mult század végén és a jelen század elején Leyser, valamint Grollmann és Koch, különösen pedig Feuerbach nagyérdekü fejtegetései folytán a privilegisatio okául azt hozták fel, hogy az anyát a tett elkövetésére nemi becsületének megmentése kényszeriti.

Mondanunk sem kell, hogy manapság már sem a theoria, sem a praxis ezen motivummal nem elégszik és nem is elégedhetik meg. A büntett alanyát annyira előtérbe tolni, tisztán motivumok után indulni sem a codificátornak, sem a birónak nem szabad.

A motivumok csak a büntetés kiszabásánál jöhetnek tekintetbe, és nem a büncselekmény construálásánál.

A büntető jogban a czél nem szentesiti az eszközöket.

De különben is a mai korban e motivumnak nem tulajdonitható oly nagy jelentőség; a mai társadalom nem itéli meg oly szigoruan a házasságon kivüli szülést, mint a középkori, a mikor általános megvetés, előirt templomi vezeklés stb. volt a büntetés. A statisztikusok szerint korunkban az uj szülöttek egy nagy része törvénytelen s igy minél többek között oszlik meg a gyalázat, természetszerüleg annál enyhébben itéltetik is az meg.

De teljesen elveszti jelentőségét ezen felfogás az által is, hogy erkölcstelen előéletü személyekre, kiknek nemi becsülete már rég elveszett, a privilegium nem lenne kiterjesztendő, másrészt meg, hogy föltételezi a terhességnek és a lebetegedésnek titokban tartását, és hogy a büncselekmény harmadik személy jelenlétében nem is lenne elkövethető.

A privilegium alapját sok criminalista az anya szorult helyzetében keresi. Egyes élénk phantasiáju irók megragadó vonásokkal ecsetelik a megcsalt s csábitójától elhagyott szegény leány sorsát, a nyomort, a mely elé néz, stb. E motivumok nagyrészben igazak ugyan, de előfordulhatnak egyéb büntetteknél is, különösen lopásnál és sikkasztásnál, másrészt meg férjes nők s özvegyasszonyok szintén lehetnek szorult anyagi helyzetben.

Ezen motivumra alapitva e delictumot és azt általánositva, olyan félszeg helyzet állhatna elő, hogy pl. egy jómódu

*

leánynál nem lehetne a privilegizált büntetést alkalmazni. De különben is, ép ugy kényszeritheti a nyomor az anyát felnőtt gyermeke, mint ujszülött gyermekének megölésére.

A mai büntetőjog a nem teljes beszámithatóságot veszi a privilegium alapjául.

A szülési actusnál fenforgó abnormis physikai és psychikai állapot annyira megtámadja a nő egész idegrendszerét és ez által szellemi és érzelmi világát, hogy annak beszámithatósága lényegesen csökken.

Szerző ezek után még hosszasabban értekezik az e büncselekménynél előforduló egyéb kérdésekről is, különösen a részességről, felbujtásról, a tett elkövetésének időpontjáról («szülés alatt vagy közvetlenül a szülés után»).

Szerző szerint e büncselekvénynél az előre megfontolt szándék figyelembe nem vehető, s itt élénken polemizál Bindinggel és Hälschnerrel, kik præmeditatio esetén egyszerü gyilkosságot látnak fenforogni.

A könyv kiterjeszkedik a szász és a franczia codexekre és judicaturára is és általában a kérdést nagy készültséggel és önálló felfogással tárgyalja és diszére válik Liszt seminariumának, a hol a tanulmány készült, s honnét már annyi jeles munka került ki, minden dicsbeszédnél nyomatékosabban illustrálva a seminariumi rendszer előnyeit.

Dr. KECSKEMÉTI LAJOS.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A hozomány biztositékai,[1]

különösen jelzálogos biztositása.

Láttuk, hogy az elsőbbségi jog bizonyos minőségü hozományi javakra nézve a férj hitelezőivel szemben is érvényesithető.

Tulajdonképeni értelme és lényege azonban a magyar elsőbbségi jognak nem a hozománynak a hitelezők követelései ellenében való biztositásában, hanem a hozománynak a férj javaiból való «mindenek előtt azonnal kiadásában» (1840: VIII. tcz. 14. §.) fekszik. A magyar elsőbbségi jog tehát, mely nem a férj ellen vezetett végrehajtás vagy csőd esetében, hanem az 1840: VIII. tcz. 14. §-a szerint «minden örökösödésnél és osztálynál», tehát a házasságnak akár valamely házastárs halála, akár végelválás folytán megszünése és ebből kifolyólag a házassági vagyonnak megoszlása esetében hatályos, e magyar elsőbbségi jog nem annyira a hitelezőkkel, mint inkább a férj és illetve ennek örökösei igényeivel szemben akarja a hozomány biztositékát képezni és inkább a férj javainak az örökösök között való megosztási, semmint a hitelezők kielégitési sorrendjére vonatkozik.

Történeti és pedig igen helyes és indokolt oka ennek az, hogy az ősiség korában az ősi vagyon sérthetlen volt és az örökösödésnél és osztálynál mindenek előtt az ősi vagyon volt helyreállitandó és kiegészitendő, ha abban hiány találtatott. Az ősi vagyon e hajthatlanul szigoru védelme folytán gyakran megtörtént, hogy az ősi vagyonban támadt hiány nemcsak a férj szerzeményi javaiból, hanem bizonyára nem ritkán, — a feleség vagyonából is, külön vagyonából és hozományából egyaránt — pótoltatott.

Hogy a hozomány ilyféle elkallódásának gát vettessék, e végből statuálta az 1840: VIII. tcz. 14. §-a az elsőbbségi jogot, a mely különben, bár nagyon elmosódva és lényegében kellőleg ki nem domborodva, már a planum tabulare több decisiójában (707, 802, 813, Molnár István: Sententiæ excelsæ curiæ regiæ. Pert 1824 cz. m. II. r. 381. l.) előfordul.

[1] Az előbbi közleményt l. a 24. és 25. számban.

A magyar elsőbbségi jog tehát ugy keletkezési okára, valamint czéljára nézve is nagyon különbözik a római jog «privilegium exigendi»-jétől.

Ellenben már nagyon hasonlit hozzá, sőt czéljára és lényegére nézve azonos a «privilegium exigendi»-vel a jogunkban ismert a *czégjegyzékbe való bejegyzés* és betáblázás általi hozomány-biztositás.

A hozomány bejegyzése, melyet törvényeink (1840. évi XVI. tcz. 9. §., 1840: XXII. tcz. 85., 86. §§., idl. törv. szab. IV. 20., 1875: XXXVII. tcz. 552. §.) ugy a bejelentés és bejegyzés módja, valamint joghatálya tekintetében részletesen szabályoztak, a melyet azonban az uj csődtörvény (1881: XVII. tcz. 267. §.) megszüntetett és mai hatályosságát az uj csődtörvény életbelépése *előtt* bejegyzett hozomány kielégitésére korlátozta (V. ö. Jancsó id. m. 25. §. 13. jegyz. és 26. §. 6. jegyz.), a magyar jogban azonos értelmü volt a római jogbeli privilegium exigendi-vel. Mindkettőnek joghatálya az volt, hogy az ingó hozomány a hitelezők követelését megelőzőleg elégittetett ki a csődbe esett férj vagyontömegéből.

A különbség a kettő között az, hogy mig a magyar jog az előnyös kielégitést a hozománynak a czégjegyzékbe való bejegyzés feltételéhez kötötte, addig a római jog a hozomány ilyféle kitüntetését nem irta elő. A hozománynak magyar csődbeli privilegiuma tehát, mely a külföldi s nevezetesen az ausztriai törvények hasonló intézkedései nyomán keletkezett s mely utóbbiak mind a római jog privilegium exigendi-jére vezethetők vissza mint kutfőre, sokkal észszerübb volt a római jog intézkedésénél; mert mig nálunk a czégjegyzék és illetve a betáblázási jegyzőkönyv (1840. évi XVI. tcz. 9. §.) megtekintése utján a hitelezők megtudhatták, kapott-e a férj hozományt és mennyit és ehhez képest becsülhették meg a férj reális hitelképességét, addig a római jogban hiányzott a hitelezés biztonságának e garantiája. És mig a hazai jogban ki volt a hozomány koholása és ez uton a hitelezők kijátszása zárva, mert a mi nem volt bejegyezve vagy betáblázva, az nem is részesült előnyös kielégitésben (1840: XXII. tcz. 85. §.): addig a római jog az összejátszásnak nem állta utját.

2. A hozomány másik biztositási eszközét jogunkban a *visszatartási* (megtartási) *jog* (jus retinendi) képezi. E jog abban áll, hogy az özvegy nő mindaddig visszatarthatja férje hagyatékát és nem köteles azt az örökösöknek kiadni, a mig hozománya ki nem adatik.

E visszatartási jog a forrást képező döntvény (planum tabulare 818. sz.) szerint eredetileg a férj javainak csak egy, e czélból elkülönitendő *részére* terjedett ki; később azonban oda fejlesztetett, hogy a visszatartási jog a férj *egész* hagyatékára kiterjed és pedig nem csak a hagyaték birtoklására, hanem *használatára* is; valószinüleg abból az okból, mivel a decisio a férj javai egy részének «titulo pignoris» kihasitásáról szól, a régi magyar zálogjog szerint pedig a zálogtárgy használható volt. (V. ö. Jancsó id. m. 25. §. 18. jegyz.)

3. *A zálogjog.* Ez képezi a hozomány biztositékainak keretében a legfontosabb kérdést.

Vizsgálódásunk tárgyát első sorban az képezi: van-e a magyar jog szerint a feleségnek hozománya biztositékául, zálogjoga a férj javaira nézve *tételes* alapon, s ha e szempontból nincs, vajon lehet-e elvi szempontból, nevezetesen pedig a hozomány abstract jogi természeténél és ennek hazai felfogásánál fogva?

Fentebb láttuk, hogy már régibb hazai jogforrásainkban (plan. 818) előfordul a hozomány iránti zálogjog eszméje, a mely azonban a visszatartási jog képében, később pedig — félreértés folytán — a régi magyar zálogjog vagyis lényegében véve a *használati* jog alakjában nyert érvényt. A modern értelemben vett zálogjog, vagy más szavakkal, az egyszerü biztositási jog azonban nem tudott jogunkban keresztül hatolni.

Igaz, hogy erre lehetőség sem volt egész az ujabb időkig, nevezetesen az ausztriai polgári törvénykönyv octroyálásáig, sőt egész az országbirói értekezlet munkálatának befejezése és érvényre jutásáig; mert régibb jogunk szerint a modern zálogjog, különösen pedig a specialis jelzálogjog teljesen ismeretlen, vagy legalább nagyon kezdetleges volt; az osztrák polgári törvénykönyv uralma alatt pedig a magyar hozományi jog szünetelt.

Ámde az országbirói értekezlet óta hazai jogunk ujból uralomra jutott, a modern zálogjog pedig, ugy a kézi-, mint a jelzálogjog alakjában, honos lett jogunkban is és igy lett volna már mód a hozomány iránti zálogjog kérdésének kifejlésére és ugy tudományi, mint gyakorlati megoldására. Mindez azonban annyira nem történt meg, hogy egész napjainkig nem tudunk rá esetet, a melyben kimondatott, vagy érvényre juttatott volna az az eszme, a mi különben az egész kérdés alaptételét képezi, hogy *ha ki van mutatva, miszerint a férj hozományt kapott, akkor e tény törvényi czimet képez a hozomány iránti zálogjog megszerzésére és hogy a hozomány adója jogositva van a férjtől vagy kézi zálogot kérni, vagy ingatlanára a hozomány erejéig jelzálogot bekebeleztetni.*

Legujabban azonban ez a — nyomban hozzátehetjük, nézetünk szerint is helyes — felfogás érvényre jutott a lentebb irt határozatokban; ugy, hogy azokat — feltéve, hogy ellenkező gyakorlat nem keletkezik — a hozomány zálogjoga, vagy legalább *jelzálogjoga* tételes alapjaiul tekinthetjük:

«Kunhalasi kir. járásbiróság: H. Viktoria férj. K. Jánosné zálogjogbekeblezési kérvénye K. János ellen.

Végzés: 486/1887. sz.: «Az 1887. évi február 15-én kelt, Halas város polgármesteri hivatala által 1134. sz. a. felvett s hiteles másolatban csatolt jegyzőkönyv alapján a *zálogjog* 1506 frt 65 kr. *női hozomány* tőke erejéig K. János halasi lakos adósnak, a kiskunhalasi 8093. sz. telekjegyzőkönyvben A+3. 4. sorszám alatt foglalt birtokára, H. Viktória férj. K. Jánosné halasi lakos *javára*, 15 nap alatti igazolás terhével, *előjegyeztetni rendeltetik* s az előjegyzés foganatositása a telekkönyvi irodának meghagyatik.»

Budapesti kir. tábla 18419/1887. sz.: «A kir. itélő tábla az elsőbiróság végzését megváltoztatja és a 486/1887. sz. zálogjogi előjegyzés iránti kérvényt elutasitja; mert habár az érvényben lévő jogszabályok szerint az, ki a hozományt átadja, az átadásnál, vagy a későbbi veszély beálltakor attól, ki a hozományt átvette, kellő biztositást követelni jogosult, tehát a hozomány erejéig, ha a követelés és jogviszony okiratilag tanusittatnak, a telekkönyvi rendtartás 65. §-a és a 88. §. *d)* pontja értelmében a zálogjog előjegyzésének *külön engedély hiányában is* helye van: mindamellett a kérelem nem volt teljesithető, mert az annak alapjául szolgáló okirat a telekkönyvi rendtartás 67. §-ának rendelkezése ellenére nem eredetben, hanem csak hitelesitett másolatban mutattatott be; s mert a hozomány átvételének elismerése az 1886. évi VII. tcz. 21. §-a szerint közjegyzői okirattal lévén tanusitandó, azt az *A.* alatti egyébként sem pótolhatja.»

Curia 1299/1888. sz.: «Tekintve, hogy a polgármesteri hivatal, mint egyezségek felvételére jogositott közhatóság által felvett jegyzőkönyvnek ugyanazon hatóság által hitelesitett másolata az eredetit pótolja; tekintve, hogy K. János ezen közokiratnak tekintendő jegyzőkönyvben *neje hozományi követelésének fenállását elismerte*, sőt annak biztositását is ajánlotta és igy a telekkönyvi rendtartás 87. és 88. §. *a)* pontja alapján ellene a zálogjog előjegyzése elrendelhető: a budapesti kir. táblának végzése megváltoztatik és az elsőbiróságnak végzése hagyatik helyben.» (Dtr. uj folyam XXI. k.)

E határozatokból kitünik, hogy a kir. járásbiróság a hozománynak okirattal való kimutatása alapján, az ez iránti zálogjog előjegyzését (hogy miért nem *bekeblezését*, holott a petitum, a czimzés szerint, erre irányult, — az nem tünik ki!) minden indokolás nélkül elrendelte. A kir. tábla kimondotta az elvet, vagy helyesebben szólva az osztr. polg. törv.-könyv 1245. §-ának rendelkezését szószerint substituálta az állitólagos hazai «érvényben lévő jogszabályok»-nak, a melyek szerint a hozomány adója biztositást követelhet; de ennek daczára, alaki okokból, elutasitotta a hozomány iránti zálogjog telekkönyvi bejegyzéséért szóló kérelmet.

A kir. Curia nem látván alaki hiányt fenforogni, elrendelte a hozomány zálogjogi biztositását, hallgatag magáévá tévén a kir. tábla elvi jelentőségü enunciatióját.

Mellőzve azt, helyes-e a concret eset eldöntése s nem kellett-e a hozományadást közjegyző okirattal kimutatni; valamint mellőzve azt is, hogy midőn a kir. tábla az osztrák polg. törvénykönyv rendelkezését érvényben lévő hazai jogszabályként pertractálja, *alakilag* helytelenül jár ugyan el, minthogy az osztrák polg. törvénykönyv házassági vagyonjogi intézkedései manap nálunk nem birnak érvénynyel, *lényegileg* véve mégis helyes az intézkedése; mert a hozomány, jogi természete szerint, nálunk sem más és nem is lehet más, mint a római jogon nyugvó osztrák polg. törvénykönyvben: — itt csak azt akarjuk, mint elvi jelentőségüt és döntő sulyut kiemelni, miszerint biróságaink elrendelték, hogy ha a hozomány létrejötte annak rendje és módja szerint ki van mutatva, *e tény jogot ad a hozományt biztositó jelzálogjog nyilvánkönyvi bejegyzésének kérésére és pedig a férj erre vonatkozó külön engedélye nélkül is.*

(Bef. köv.

Dr. JANCSÓ GYÖRGY.

A telekkönyvi rendtartás 74. §-a.

E czim alatt egyik szaklapban megjelent czikkre a magyar jogirodalomnak egyik elismert jeles s fáradhatlan tevékenységü munkása s birói karunk egyik disze, a *Jogtudományi Közlöny* f. é. 25. számában megadta a kissé bár éles, de alapos választ, melyből mi elvenni való sincs.

Ezen alkalomból nem ugyan a jelzett 74. §-ra, hanem az ezzel összefüggő és a végrehajtási törvény 138. §-ában foglalt ama jogára a hitelezőnek, mely szerint a végrehajtást szenvedő adós örökös tulajdonjogának bekebelezése végett szükséges lépések megtételére a végrehajtató hitelező jogositva van — kivánok nehány megjegyzést tenni.

Hogy az ilyen hitelező az örökhagyó halálesetét és leltárát felvétetni jogosult, az kétséget nem szenved. Kérdéses lehet tehát csak az, jogositva van-e a hitelező a hagyatéki eljárás további folyamán is jogai megvédése végett befolyni, nehogy adósa örökségéről — hitelezőjét kijátszandó — örökéstársai, vagy más javára egészben vagy részben lemondjon.

Ha jól emlékszem, felsőbb biróságaink egyike azt mondta ki, hogy a hitelező csakis a hagyatékot felvétetni van jogositva, arra azonban tovább befolyni nem.

Nézetem szerint ez sem nem jogos, sem nem helyes, mert:

A végrehajtási törvény 138. §-a szerint a végrehajtató fel van jogositva *az a végből szükséges lépések megtételére, hogy a tulajdonjog a végrehajtást szenvedő javára bekebeleztessék*, már pedig ezen lépések alatt érteni kell *mindazokat*, melyek *ama czél elérésére szükségesek*, nem pedig csak az első lépést, mely a haláleset és leltár felvételében áll.

Magától értetődik, hogy a hitelezőnek ezen joga nem terjed ki arra, hogy azon örökös, a ki neki adósa és a többi örökösök között előforduló igények bármi tekintetben az utóbbiak hátrányára érvényesüljenek, avagy hogy a hagyaték mikénti megosztását illetőleg a hitelezőnek tevékeny befolyás, illetve beleszólási jog adassék, hanem igenis kell, hogy beleszólhasson, midőn adósa az őt (t. i. az adós örököst) megillető jogokat érvényesiteni nem akarja vagy hátrányára kivánja érvényesiteni, hogy tehát ez esetben adósa jogán, de a saját személyében pertractálni jogositva legyen a többi

örökösökkel. *Ezt* és nem *ennél kevesebbet* látok én az idézett 138. §-ban kimondva, mert a telekkönyvi rendtartás 74. §-a és a végrehajtási törvény 138. §-a akkor, midőn az adós örökös hitelezőjének jogokat biztositanak, nem azért alkottattak, hogy az adós azokat «igen», vagy «nem»-je által kénye-kedve szerint illusoriussá tehesse, hanem, hogy — az örököstársak sérelme nélkül — a hitelezőt követeléséhez juttassa.

E nélkül a kérdéses §. «nesze semmi fogd meg jól», mert, ha a hitelezőnek a fenti korlátok között sincs beleszólási joga, akkor — az adós eltekintve a rokoni kötelék folytán hozzá közelebb álló örököstársához való viszonytól — saját érdekében inkább le fog *látszólag* mondani örökségéről (illetve örökségi jutalékáról), sem mint azt igényelni, mert *ez* esetben hitelezője jut ahhoz, de nem ő, mig a *másik* esetben a hitelező háta mögött és kijátszásával, nem ingatlanokban ugyan, de ingóságokban vagy még inkább készpénzben hozzájut örökrészéhez.

Még világosabban kitetszik ez egy példából. *A. B.*-nek adósa 1000 frttal, melyre ez *A.*-nak .... sz. telekjegyzőkönyvi ingatlanból reá esendő örökségi jutalékára a telekkönyvi rendtartás 74. §-ában foglalt fentartással végrehajtási zálogjogi bekebelezést nyert. A .... sz. telekjegyzőkönyvi ingatlant *A.* és *C.* örökölték, értéke mondjuk 2000 frt. Ha *B.* hitelezőnek beleszólási joga nincs, *A.* hitelezőjének *B.*-nek háta mögött megalkuszik *C.* fivérével, ki neki 1000 frtot, vagy mondjuk 800 frtot készpénzben kifizet, miért viszont *A.* a hagyatéki tárgyaláskor kijelenti, hogy örökségéről lemond. Vagy *A.* örökhagyó gyermekével *B.*-vel és fivérével *C.*-vel (tudva, hogy fiának *B.*-nek sok adóssága van, nehogy tehát ennek hitelezői, mihelyt *A.* szemeit lehunyja, a telekkönyvi rendtartás 74. §-a alapján zálogjogot szerezzenek) egyetértve végrendeletileg *C.*-t nevezi általános örökösének, *B.* pedig, kinek *C.* készpénzben kifizeti a hagyatéki ingatlan vagyon teljes értékét, a hagyatéki tárgyalásra meg sem jelen, vagy ha megjelen, a végrendeletet nem kifogásolja és ezzel, vagy akár kifejezetten, elismeri *C.*-t végrendeleti örökösnek.

Kérdem, miért ne lenne megadható a hitelezőnek azon jog, hogy adósa helyett, szükség esetén per utján, követelhesse *adósa részére* ennek örökségi jutalékát, vagy kimutatását annak, hogy ez még a zálogjog *szerzése előtt* örökségi jutalékára nézve kielégitve lett, történt légyen ezen kielégités az örökhagyó által még életében, vagy az örököstársak által, vagy hogy a végrendelet érvénytelenitését vagy félre tételét kérhesse?

Azt lehetne ezekre mondani, hogy azért, mert ezen jogok csak az örököst illetik meg. Ez azonban téves, mert ezen jog nem legszemélyesebb jog, mely átruházható, elidegenithető nem lenne, mert továbbá a perrendtartás 560. §-ában foglalt eseteken kivül, az örökösödési eljárás meg sem inditandó, és ha megindittatik, csak valamelyik érdekelt örökös vagy hagyományos kérelmére indittathatik meg, s mégis a telekkönyvi rendtartás 74., illetve a végrehajtási törvény 138. §-a esetében ezen jog *a hitelezőt is* megilleti, végül, mert azon ok, mintha a hitelező semmiféle *jogviszonyban* nem állana adósának örököstársaival, nem áll, nem pedig különösen a hagyatéki vagyont illetőleg; hogy tehát ennek hiánya miatt a hitelező és adósainak örököstársai közti vitás, tehát perrel eldöntendő kérdésről sem lehet szó, merőben téves, mert csak annyi igaz belőle, hogy *közvetlen* jogviszonyban nem állanak egymással, a pernek, illetve perlési jogosultságnak pedig nem feltétele, hogy a vitás kérdés a felek közti közvetlen jogviszonyon alapuljon. Utalok e részben a végrehajtási törvény 190. §. 4. és 5. bekezdésére és 197. §-ára, midőn az egyik hitelező egy másik hitelező ellen, kivel pedig semmiféle jogviszonyban nem áll, a törvény rendelkezése folytán pert indit, tehát perlési jogosultsággal bir.

Nézetem szerint tehát az ilyen hitelezőnek jogában áll adósát örökösi minőségben érdeklő örökösödési ügyre mindvégig befolyni, adósa helyett örökségi jutalékot ennek javára igényelni illetve követelni, esetleg per tárgyává tenni, vajon a zálogjog bejegyzését megelőzőleg adósa kielégitést nyert-e vagy sem örökségi jutalékára nézve, esetleg az adósa által folyamatba tett ilyen perbe beavatkozni, és ezen jogát a hitelezőnek a végrehajtási törvény 138. §-ában látom kimondva.

Dr. KEMÉNY DEZSŐ,
gálszécsi ügyvéd.

Nyilt levél

Dr. Illés Károly urhoz

Tisztelt ellenfelem felszólit, közöljek egy itéletet, melyben a német btk. 443. §. 2., 3. vagy 6. pontjainak esetében hat hónapnál rövidebb szabadságvesztésbüntetés mondatott ki.

Minthogy a német itéletgyüjtemények tudvalevőleg az elsőfoku itéleteket és a büntetéseket mellőzik, nem lehetek azon helyzetben, hogy ily itéletet felmutassak. Meg kell tehát Illés urnak elégednie azzal, a mit hivatalos statisztikai adatokkal tüzetesen kimutattam, hogy a minősitett lopások körülbelül 15—20%-ában s különösen a visszaesési lopások 20—22%-ában három hónap szabatik ki.

A mi azon kifogásolt állitásomat illeti, hogy dr. Illés Károly ur fanatikus védelmezője a kodexnek: megvallom, hogy ezen nézetemben ujabb nyilt levele csak megerősitett. Követeli ugyan, hogy a kodex részleteiről tett nyilatkozatai tárgyilagosaknak ismertessenek el, másrészt azonban hangsulyozza abbeli meggyőződését, hogy «egyetlen nagyszabásu törvényalkotásunkat hazafias kötelesség a divatos revisionális áramlat veszélyétől megóvni». Nekem ugy látszik, hogy a ki a hazafias szempont alá helyezi a kodex érintetlen maradását, az nem tárgyilagosan itéli meg az egyes határozmányokat, hanem revisio-ellenes elfogult álláspontjának szemüvegén keresztül. Én pedig csakis ezt mondtam.

S ha dr. Illés Károly ur visszaforditva tételemet, azt állitja, hogy én meg a revisionak vagyok fanatikus hive, ezt el is fogadom oly értelemben, hogy hive vagyok a büntető jogi repressio észszerü reformjának — még a kodex-revisio árán is. Mert nagyra becsülöm ugyan a jogi intézmények terén az állandóságot; a magyar büntető-törvénykönyvnek az átmeneti időben teljesitett korszakalkotó kulturmissióját sem ismerem félre; azt is szem előtt tartom, hogy a külföldön ezen törvénykönyvvel becsületet vallottunk és dicsőséget arattunk: de a kodex érintetlen maradását mint *önczélt* mindezek daczára sem vagyok képes felfogni.

Egyébiránt dr. Illés Károly ur ajánlatosnak véli egyelőre fegyverszünetet tartani s kilátásba helyezi, hogy őszkor a Jogászegyletben feleveniti a napirendre hozott reformeszmék iránt a vitát. De ha ezek a reformeszmék csak egy divatos áramlat kifolyásai és «bizonytalan experimentumok»: attól tartok, hogy Dr. Illés Károly ur szemében őszkor sem igen lesznek egyebek.

Vederemo.

Dr. FAYER LÁSZLÓ.

Különfélék.

— **Codificatio pályázat utján.** Valahányszor az állam a képzőmüvészet terén nagy alkotást akar létesiteni, nyilvános verseny utján hivja föl a szakférfiakat a munkálkodásra. Ezzel módot nyujt az ismeretlen tehetségnek is az érvényesülésre és nyilvánulásra s a jeles müvek egész sorának jut birtokába, melyek, ha nem is dijaztatnak, mint a müvészet kiváló termékei, maradandó becscsel birnak. Czélszerünek találnók e módszert az igazságügyi codificatio terén is alkalmazni. Ha az alkotandó törvénykönyvek vagy azok egyes részeinek elkészitésére nyilvános pályázat hirdettetik két vagy három dijjal, az igazságügyminiszter kétségtelenül számos kiváló dolgozatnak jutna birtokába, melyek bizonyára becses anyagot szolgáltatnának a kilátásba vett reformokhoz és fölfödözne számos eddigelé ismeretlen erőt, melynek nagyszabásu terveinél a miniszter nagy hasznát vehetné. Habár ez eljárás nem is szokásos, azért még nem kell visszariadni

e terv keresztülvitelétől, mely irodalmi életünkre nézve is nagy fontosságu volna. És hogy az ilyetén eljárás nem is volna meddő, bizonyitja a Mommsen-féle jeles örökjogi javaslat, mely egy állami kezelésben levő alapitványból hirdetett pályázatnak köszöni létrejöttét.

— **A Magyar Jogászgyülés állandó bizottsága** május hó 27-én ülést tartott. Ujabban beérkezett vélemény Katona Mór győri jogakadémiai tanártól és Lányi Bertalan kir. táblai birótól. Ezen kivül dr. Schwarz Gusztáv és dr. Baumgarten Izidor bejelentették, hogy julius folyamán beküldik véleményüket. A jogászgyülés szeptember 29., 30., október 1. és 2. napjain fog megtartatni. Az időközi jogfejlődésről szóló jelentés szerkesztésére albizottság alakittatott a következő tagokból: Sárkány József, Hodossy Imre, Dárday Sándor, Győry Elek, Králik Lajos, Chorin Ferencz, Weinmann Fülöp. Ezenkivül részt vesznek ez albizottság tárgyalásain a jogászgyülés állandó bizottságának elnöke Czorda Bódog és a titkár Siegmund Vilmos. — A vélemények sajtó alatt vannak.

— **Igazolhatatlan** eljárást követett a közvádló az alább közölt bünesetben. A végtárgyalás folyamán megtagadta az érdemleges inditványtételt mindaddig, mig a törvényszék meg nem hiteltetí a tanukat s ilykép kényszeritette a törvényszéket, hogy a tárgyalást félbeszakitsa s az ügyiratokat a felsőbirósághoz felterjeszsze az incidentális kérdés megvizsgálása végett.

A kir. *tábla* (a pancsovai kir. törvényszék előtt sulyos testi sértés büntette miatt vádolt P. Trifun és társai elleni bür ügyben).. A kir. törvényszéknek azt a határozatát, mely szerint a f. é. junius 30-án tartott főtárgyalást a közbenszóló határozatok felülvizsgálásáig felfüggesztette, megsemmisiti és a kir. törvényszéket utasitja, hogy a tárgyalást folytassa és hozzon az ügy érdemében határozatot. Indokok: A végtárgyalás folyama alatt keletkezett közbenszóló határozatoknak közbenszóló felülvizsgálása a bünvádi gyakorlat szerint csak az ügy érdemében hozott határozat felülbirálása alkalmával eszközölhető; a kir. törvényszék tehát azzal, hogy a végtárgyalás folytatását határozat alapján félbeszakitotta és az ügyiratokat a nélkül, hogy itéletet hozott volna, egyedül a tannk meghiteltetésének eldöntése végett felterjesztette, a bünvádi eljárással ellenkező oly szabálytalanságot követett el, mely miatt határozatát megsemmisiteni és a törvényszerü eljárásra utasitani kellett. A kir. *Curia:* Tekintettel arra, hogy az eljáró elsőfolyamodásu kir. törvényszék a végtárgyalás folyamán kihallgatott több tanunak meghiteltetését azért mellőzte, mert vallomásuk nyilván valótlanoknak látszottak; tekintettel, hogy az erre vonatkozó birói határozat elleni felebbezés a fenálló birói gyakorlat szerint csak az érdemleges végitélet elleni felebbezéssel összekötve érvényesithető s felsőbirói felülvizsgálat alá vonandó; tekintve, hogy a végtárgyalásnál müködött közvádlói közeg merően szabályellenesen járt el, midőn megtagadta a bizonyitási eljárás eredményéhez képest való inditványtételt mindaddig, mig a kérdéses tanuk meg nem hiteltetnek, illetőleg a felsőbiróság az eskü kivétele felett nem határozott; tekintve, hogy ezen eljárásával nyilván az igazságszolgáltatás rendes folyamát megakasztotta, holott minden erre vonatkozó sérelmeit a biróságnak érdemleges határozata ellen nyitva álló felebbezésében érvényesithette volna, mely felebbezés folytán vala felsőbiróságilag azután elbirálandó az is, vajon helyesen járt-e el a kir. törvényszék akkor, midőn a tanuk vizsgálati vallomásaiktól merően eltérő végtárgyalási vallomásaikra való meghitelését mellőzte; tekintve végre azt, hogy a kir. itélő táblának felebbezéssel megtámadott végzése csakis az eljárás, illetőleg a tárgyalás folytatását, s ennek alapján érdemleges határozat hozatalát rendeli; ily intézkedést tartalmazó másodbirósági végzés ellen pedig az 1880. évi XXXVII. tcz. 45. §-ból folyólag felebbezésnek helye nincs: a másodbirósági végzés ellen (vádlottak védője által) közbetett felebbezés hivatalból visszautasittatik. (10122/89. május hó 9.) (Hasonló ügyben a Curia 1885. évi 6886. sz. a. olykép határozott, hogy vádlott felmentendő. L. *Jogt. Közl. Melléklete* 1885. évi 24. sz.)

— **A közegészségi tanács mellőzése a Curia részéről** foglaltatik utóbbinak 1889. május 10-dikén 10,525. szám alatt hozott határozatában, melyben egy a nagy-kikindai kir. örvényszék előtt (saját gyermekein állitólag elkövetett) nyolczszoros gyilkosság büntettének elkövetésével terhelt nő ellen önfeljelentés folytán folyamatba tett fenyitő ügyben az orvosszakértői véleményt az orsz. közegészségügyi tanács felülvéleményezte. Ezen ügyben a Curia feloldó határozata egyebek között a következőt is tartalmazza: «tekintve, hogy erre vonatkozólag a rendkivül fontos eset komolyságának megfelelő tüzetességgel nem tartalmaztatik felelet a szakértői véleményben — a kir. törvényszék utasittatik: hallgassa meg pótlólag a véleményező orvosokat azon kérdés iránt, stb. s adandott nyilatkozatukat felülvéleményezés végett a budapesti tudomány-egyetem orvostani karával is közölvén, *ezen* szakértői vélemények figyelembe vételével ujabb végzést hozzon.» — Ezzel kapcsolatban megjegyezzük, hogy ujabb idő óta az a feltünő jelenség észlelhető jogászainknál, hogy bizonyos ostentativ előszeretettel keresik fel az egyetemet felülvélemény nyerése végett; mig ellenben az orsz. közegészségügyi tanácsnak ily czélból való igénybevétele mind inkább csökkenni látszik.

— **A kir. Curiához** junius hóban 2136, ez évben összesen 13,106 ügydarab (vagyis 378-al kevesebb mint a mult év első felében) érkezett; a mult évi hátralékkal együtt elintézendő volt 20,505 ügy, tehát 652-vel több, mint a mult év hason időszakában. Elintéztetett 13,758 (1888 első felében 13,136); hátralék van 6747, 30-al több mint a mult év hason időszakában.

— **A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék ügykimutatása** 1889 junius havában. Érkezett 5362, mult havi hátralék 488, volt elintézendő 5850. Elintéztetett ülésben (ülés tartatott 33) 4194, ülésen kivül 920, összesen 5114, maradt hátralék 736. Az ülésben előadatott 4194 darab, ezek közt volt: 1. per 208, 2. sürgős ügy (végr. bizt.) 1142, 3. rendes ügy 2844, összesen 4194. Az elintézett 208 darab per között volt: 1. kereskedelmi per 95, 2. váltóper 105, 3. csődper 8, összesen 208. A perek elintézésének minőségét tekintve elintéztetett: 1. érd. itélettel 110, 2. ügydöntő és közbeszóló végzéssel 45, 3. meg nem jelenés indokából 53, összesen 208. Csőd nyittatott 1, csőd megszüntettetett 3. Felsőbbbiróságoktól érkezett 102 darab, ezek közt volt: 1. helybenhagyó 68, 2. megváltoztató és részben m. v. 8, 3. feloldó 2, 4. rendelvény és elállás 9, 5. curiai határozat 15, összesen 102.

— **A pozsonyi kir. akadémián** a most lefolyt 1888/9-iki tanév *első (téli) felében* 97 joghallgató volt beirva, és pedig az I. évi jogi tanfolyamban 35, a II. évi jogi tanfolyamban 28, a jogtudományi szaktanfolyamban 13, az államtudományi szaktanfolyamban 21.

Vallás szerint volt: római katholikus 64, görög keleti 3, ágostai vallásu 22, helvét vallásu 3, unitarius 1, izraelita 4.

Nemzetiség szerint volt: magyar 88, német 2, tót 5, szerb 2.

A második (nyári) félévben be volt irva 94 hallgató és pedig az I. évi jogi tanfolyamban 33, a II. évi jogi tanfolyamban 26, a jogtudományi szaktanfolyamban 14, az államtudományi szaktanfolyamban 21.

Ezek közt volt *vallás szerint:* római kathólikus 63, görög keleti 3, ágostai vallásu 19, helvét vallásu 4, unitárius 1, izraelita 4.

Nemzetiség szerint volt: magyar 85, német 2, szláv 5, szerb 2.

Ösztöndijt élvezett 12 hallgató 2541 frtnyi összegben.

Az igazgatón kivül az emlitett kir. akadémián müködött az 1888/9-iki tanévben 11 rendes tanár, 2 magántanár s az akadémiai könyvtárnok.

A nevezett tanév *első felében* 12 *kötelezett tantárgy* hetenkénti 65 órában, s 21 *nem kötelezett tantárgy* hetenkénti 51 órában, — *a második félévben* pedig 12 *kötelezett tantárgy* hetenkénti 62 órában, s 22 *nem kötelezett tantárgy* hetenkénti 47 órában volt előadva.

Az emlitett tanévben megtartatott 34 első alapvizsgálat, 31 második alapvizsgálat, 5 jogtudományi 15 államtudományi államvizsgálat.

Az akadémiai könyvtár könyvállománya a tanév végén 13280 kötetből állott.

Az akadémián fenálló *jogász-segélyző egylet* alaptőkéje az 1888/9-iki tanév végén 18600 frtnyi értéket képviselt magyarországi földtehermentesitési kötvényekben s egy darab pozsonyi II. kerületi takarékpénztári részvényben.

— **Nevezetesebb bünesetek a budapesti kir. törvényszék levéltárából.** Szerkeszti Kosutány Géza budapesti kir. törvényszéki biró. E czim alatt megjelenő vállalat első kötete

a következő nagyérdekü bünesetet foglalja magában: Erny György meggyilkoltatása 1875 augusztus 11-én. Tartalma: I. A büntény. II. A gyanu. III. Az első nyom. IV. A vizsgálat. V. A vádlottak: 1. Korczynszki László. VI. A vádlottak: 2. Rydel Ignácz. VII. Az ellentétek. VIII. Az ujabb fordulat. IX. A végtárgyalás. X. Az itélet. A vizsgálat adatai szóról-szóra vétettek fel, az eljárás minden tévedése, hibái és sikereivel, mert csak igy alkalmas a mü, az olvasó kritikáját felébreszteni, s ez által tapasztalati tanulmánynyá válni. Hasonló vállalatok minden müvelt nép nyelvén léteznek már és ép ugy a jogászok mint a nagyközönség körében mindenkor erdeklődéssel találkoztak. A vállalat támogatását ajánlva megjegyezzük, hogy ezuttal csupán az első kötetre fogad el a kiadó (Lampel Róbert) megrendeléseket, mely kötet egy teljes egészet fog képezni. Előfizetési ára 1 frttal van megszabva. Bolti ára magasabb leend.

— **Az illető periratoknak a felsőbb bírósághoz lett felterjesztése nem indokolhatja az igazolási kérvény elintézetlen visszaadását.** A *kalocsai törvényszék*: Grelinger József ügyvéd által képviselt H. Mihálynak, Kaszai István képviselte Cs. Sándor ellen inditott perében, alperesnek igazolási kérvénye visszadatni rendeltetik; mert ezen per itélettel már befejezve lévén, felperes felebbezése folytán a periratok felülvizsgálat végett a kir. táblához felterjesztettek. A *kir. tábla* a törvényszék végzését *megsemmisitette* s azt az igazolási kérvény perrendszerü elintézésére utasitotta «mert magában véve az a körülmény, hogy ama perre vonatkozó periratok, a mely perben igazolás kéretett, az ellenfélnek közbetett felebbezése folytán a felsőbb bírósághoz felterjesztettek, nem indokolja a kérelem érdemleges elintézésének mellőzését; de különösen nem indokolja a kérvénynek elintézetlen visszaadását (1889 márczius 18. 58583. sz. a.).

Nemzetközi szemle.

— **Az osztrák birodalmi tanács bizottsága** befejezte a büntető-törvénykönyv javaslatának tárgyalását. A tanácskozás épen nem volt beható. Alig 20 ülés alatt letárgyalták a nagyfontosságu javaslatot. Az igaz, hogy a javaslat 15 év óta van napirenden s most *hatodik* szövege feküdt a bizottság előtt.

— **Az osztrák egyetemekről és a tanpénzkérdésről** jelent meg legujabban igen érdekes könyv egy névtelen szerzőtől, ki, a mint a lapok irják, Ausztriának egyik legjelesebb egyetemi tanára. A könyv czime: Die Universitäten Oesterreichs und die Collegiengelderfrage. (Bécs, Pichler.)

— **Zrodlowski** lembergi egyetemi tanár polgári perrendtartási javaslatot tesz közzé indokolással. *(Entwurf einer Civilprocess- und Executionsordung, nebst Einleitung.)* Az indokolásban erősen kritizálja a német jogtudósokat és azok rendszerét, valamint könyvirási modorukat.

— **Seuffert,** a boroszlói egyetem tanára, hosszabb dolgozatban beszéli meg a legujabb olasz büntető-törvénykönyvet. A bevezetésben a büntető jogtudomány mai állásáról a következő figyelemre méltó megjegyzéseket találjuk:

Grundverschieden namentlich ist die Würdigung der Verbrechen und Verbrecher bei der Mehrzahl derer, die zu verfolgen und zu urteilen haben einerseits, und bei der Mehrzahl derer, welche die Strafe zu vollziehen haben andererseits. Die Juristen und die Gefängnisbeamten urteilen noch recht verschieden über die gleichen Ereignisse und die gleichen Personen. Meistens fällt das Urteil der letzteren milder als das der ersteren aus. Mich bedünkt, dass die *beiden* einander *näher* gebracht werden müssen. Die Juristen namentlich werden sich mehr als es bislang geschehen, auch die Resultate ihres Waltens vor Augen führen, sie werden sich darum kümmern müssen, was aus denen wird, die sie in's Zuchthaus oder in's Gefängniss schicken und denen sie die Ehrenrechte absprechen. Wie der kein guter Arzt sein kann, der nach dem Receptenbuche die Heilmittel angiebt, ohne die Wirkungen seiner Verschreibungen zu beobachten: so erscheint mir auch der Kriminalist als unvollkommen, der dem Angeklagten nur in der Voruntersuchung und in der Verhandlung gegenüber tritt, sich aber nicht darum kümmert, was nachher aus demselben wird. Die Erforschung der Genesis der Verbrechen, die Kriminalstatistik, die anthropologische Behandlung der Verbrechen und die Gefängniswissenschaft mit all' ihren Nebenzweigen treten mehr und mehr in den Vordergrund; und die Zeit wird nicht mehr ferne sein, in welcher die Juristen wohl oder übel auch mit diesen Dingen sich beschäftigen müssen. Die Gefängniswissenschaft wird einen Teil des Rechtsunterrichts ausmachen, und ein Teil der Vorbereitungspraxis wird der Gefängnisverwaltung zugewendet werden müssen. Das ist ein Postulat, welches trotz lebhaften Widerstrebens Anerkennung und Berücksichtigung finden muss und finden wird. Die romanischen Völker und speciell die Italiener sind früher als wir Deutsche zu der Erkenntnis durchgedrungen, dass die Strafrechtspflege zum Teil andere Ziele verfolgen und andere Bahnen einschlagen muss, als es die Menschheit bislang gethan hat.

— **Merkel** a nagyhirü strassburgi tanártól a napokban büntetőjogi tankönyv jelent meg. Ez lesz a német tankönyvek közt talán a legrövidebb. A jogtörténeti, az összehasonlitó és a casuistikus anyagot teljesen mellőzi s a hallgatót e tekintetben az előadásokra utalja. A könyv, a mint Merkeltől nem is lehetett másképen várni, nagyban és egészben conservativ jellegü, de ugy általánosságban, mint a részletek tekintetében is itt-ott igen érdekes eltérések találhatók az eddigi tankönyvektől. — A könyv a *Juristische Handbibliothek* czimü gyüjteményes vállalatban jelent meg Enke-nél Stuttgartban.

— **A német legfőbb bíróság** (Reichsgericht) azon határozatát, miszerint a polgári törvénykönyv javaslatáról, «tagjainak elfoglaltsága miatt» vonakodik véleményt adni, a német lapok különbözőleg kommentálják. Némely lapok e határozatot a javaslat ellen erősen kiaknázzák.

— **A dortmundi kereskedelmi kamara** a westfaliai strike-ok alkalmából kérvényt adott be a birodalmi kanczellárhoz, melyben a munkaszerződésnek megszegése ellen törvényhozási biztositékokat kér s különösen a munkaszerződés tömeges megszegésének büntetési sanctio alá helyezését sürgeti. A német szabadelvü lapok ellenzik a közbelépést.

— **Az agrar politikai kérdések** egész sorát tárgyalja *Miaskovski* egy a napokban megjelent kötetben, többek közt az örökjog és különösen a parasztok örökjogának problemáit. (Agrarpolitische Zeit- und Streitfragen.)

— **Az Annuaire de législation comparée** a mult számban emlitett magyar törvényeken kivül közli egyszersmind a magyar és az osztrák kormány közt 1887-ben kötött szerződést a szellemi tulajdon kölcsönös megvédése tárgyában. Franczára forditotta és bevezetéssel ellátta *Lyon-Caen* párisi ügyvéd.

— **A franczia hivatalos lapban** megjelent az 1889. évi február 15-ki törvény: *a nők törvényes jelzálogjogáról* — az 1845. évi márczius 23-ki törvény 9. §-nak kiegészitéséül; mely szerint ezen jelzálog megszünik a nőnek lemondása által, melyet a jelzálogos javak szerzőjének előnyére tesz; lényeges feltételül szolgálván, hogy a lemondás csak akkor érvényes, ha az közokiratba foglaltatik.

— **A kriminális anthropologia congressusa** fog tartatni Párisban f. é. augusztus 1—8. napjain. A kérdések főleg a következők: 1. Vannak-e a büntevőknek anatomikus sajátságai. 2. Az atavismus a büntevőknél. 3. Ha egy vádlott bünösnek mondatott, megállapitható-e a kriminális anthropologia által a büntevők azon osztálya, melybe az illető egyén tartozik? 4. Az elzüllött gyermekek javitó nevelése. 5. Az erkölcsi felelősség régi és uj alapjai. 6. A feltételes szabad lábra helyezés. 7. Az elmebetegségekről és azok szinleléséről.

—

Helyreigazitás. Dr. Jancsó György urnak lapunk mult heti számában közölt czikkében a 208. oldal második hasábján «*megtorlási jog*» helyett «*megtartási jog*» olvasandó.

Irtások.

107.

A Budapest V. kerületi járásbiróságnál a végrehajtók, daczára a kir. tábla ellenkező határozatának, még mindig szednek dijakat az árverés kitüzéseért. *(Ügyvédi körökből.)*

Felelős szerkesztő **Dr. Dárday Sándor** (VIII. József-körut 41. sz.)
Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (IV. Zöldfa-utcza 31. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (IV. Egyetem u. 4. sz.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

Huszonnegyedik évfolyam. 28. SZ. Budapest, 1889. julius 12.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐI IRODA: *József-körut 44-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Bünügyi statisztikánk s annak legujabb eredményei. Dr. RÁTH ZOLTÁN egyetemi magántanártól. — Perjogi reformok. Dr. FODOR ÁRMIN budapesti ügyvédtől. — A kir. közjegyzőség reformja. Dr. BLUM JÁNOS kir. közjegyzői helyettestől. — *Törvénykezési Szemle:* A hozomány biztositékai, különösen jelzálogos biztositása. Dr. JANCSÓ GYÖRGY curiai segédtanácsjegyzőtől. — A pénzügyi közig. bíróság félévi munkássága. (Ügyforgalmi kimutatás). Dr. FRAENKEL SÁNDOR budapesti ügyvédtől. — Különfélék. — Irtások.

Melléklet: A magyar kir. Curia első polgári tanácsának elvi jelentőségü határozatai. Közli: Dr. JANCSÓ GYÖRGY curiai segédtanácsjegyzőtől. — Curiai Határozatok. — A tizedik magyar jogászgyülés napirendje. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Tartalommutató a Jogtudományi Közlöny 1889. évi első feléhez.

Bünügyi statisztikánk s annak legujabb eredményei.[1]

Az országos m. kir. statisztikai hivatal összeállitotta az 1887. évi bünügyi statisztikánkat s adatai legközelebb világot látnak abban az alakban, melyet már 1881 óta ismer szakközönségünk. A ki összehasonlitja az Évkönyvnek azt a füzetét, mely bünügyi statisztikánkat foglalja magában, a müvelt külföld hasonnemü kiadványaival: kénytelen lesz bevallani, hogy statisztikánk ez ága még ma is szük keretben mozog. Nem vehetjük kezünkbe sem az osztrák hivatalos statisztika terjedelmes kiadványát, sem a franczia igazságügyminiszter évi jelentését, sem a mintaszerü német bünügyi statisztika kötetét avagy az olasz igazságügyi statisztika bünügyi részét a nélkül, hogy az irigység bizonyos nemét ne éreznők e nagyszabásu munkák olvasásánál. Azt az ezer és ezer szempontot, melyből ma a tudomány a bünt vizsgálja, azt a sok leleményesnél leleményesebb eljárást, melylyel a szakemberek a nemzetek erkölcsi életének érverését megfigyelni képesek, azt a tömérdek módot, melyet kitaláltak arra, hogy a bünös akaraterejét ugyszólván mérték alá állitsák és idők és nemzetek között összehasonlitsák: kisebb-nagyobb változatossággal mindezekben felsorolva és alkalmazva látjuk. Nem akarjuk ezzel azt mondani, hogy a mi bünügyi statisztikánk mind ez irányban egyáltalán felvilágositást nem ád. Azon a szük téren, melyre szorulnia kellett, a mi Évkönyvünk nagyon sok becses anyagot tartalmaz: a büntetések alá eső cselekmények minden kategoriáját felöleli s azon részében, a hol az elitéltek személyi viszonyairól van szó, valóban diadalmasan megállja helyét a külföld hasonczélu kimutatásai mellett. De vannak bünügyi statisztikánknak nagy hiányai is. Ezeknek óhajtunk néhány sort szentelni.

A kép, melyet a statisztika egy ország erkölcsi életéről ád s itt csak a bünügy statisztikája az, melytől nagyobb hüséget várunk, mert hisz a morálstatisztika többi segédeszköze, melyet Quetelet már ezelőtt egy félszázaddal oly genialisan használt volt, mindez ideig csak nagyon halvány körvonalokat bir szolgáltatni — e kép, mondjuk, csak akkor igaz, ha lehetőleg részletes. Az a rendkivül finom összetételü anyag, melyet a nép erkölcsi életének nevével jelzünk, csak a legfinomabb eszközökkel vizsgálható. Átalánosságok, összefoglalások s a nagy számokat adó átlagok nem alkalmasak erre. A ki ezekkel akarna behatolni a társadalom lélektanába, ép oly nevetséges szinben tünnék fel, mint az, a ki bárddal akarna hozzáfogni az emberi sziv bonczolásához. Minden egyes büncselekmény annyira önálló, annyira kifejlődött egyéni jelleggel bir, hogy tulajdonkép azt kérdezhetnők, lehet-e azok közül csak kettőt is egy rovatba foglalni? És mégis kénytelenek vagyunk erre, ha statisztikát akarunk adni. Szerencsére vannak oly ismérvek, melyek a büncselekmények osztályokba összefoglalását, azok minden egyedisége mellett is lehetővé teszik. Ilyen ismérveket maga a törvényhozó állit fel a büntető szabályok megalkotásakor. A bünügyi statisztika legtöbbször csak átveszi azokat. Az osztályozásban tovább menni, mint a törvényhozó ment, már csak gyakorlati szempontból, a szigoru keresztülvihetőség tekintetéből sem lesz tanácsos. De a törvényadta osztályozáson alul maradni, szakaszokat egybefoglalni és legfelebb fejezeteket különböztetni meg: nagyobb veszélylyel jár, mint az ellenkező szélsőség. Nem kisebb itt a veszély, mint a büncselekmény jellegének teljes elmosódása, össze nem tartozó elemeknek chaotikus összeolvadása. Hogy világosan szóljunk: nem a legnagyobb zavar fog-e támadni abból, ha egy rovatba foglaljuk azt, ki a Felség személye ellen merényletet követett el — azzal, ki az ország alkotmányát akarja felforgatni; azt, a ki erkölcstelen nyomtatványokat árul — a házasságtörővel; azt a cselédet, a ki egy 10 frtos ékszert elcsen, azzal, ki az ékszerészboltot feltöri; a sikkasztót és birói zártörőt, ki csak a hivatalos pecsétet sértette meg; az ügyvédet, ki ellenfelével összejátszik, s a megvesztegetett hivatalnokot, ki hivatali kötelességét megszegi. Pedig nálunk mindezek egymás mellett egy tételben szerepelnek. Sőt a régibb kimutatásokkal szemben itt-ott hanyatlás is mutatkozik: pl. a szemérem elleni büncselekmények ott elég jól részleteztettek, mig ma azok csak egy tételt képeznek bünügyi statisztikánkban.

Nagyobb tüzetesség a büncselekmények osztályozásában: ez elengedhetlen kelléke statisztikánk tovafejlesztésének. A gyakorlat feladata lesz aztán megállapitani, hogy menynyire menjünk be a részletekbe. Az az osztályozás, melyet a német bünügyi statisztika követ[1] s mely még az élet elleni büncselekmények osztályozásánál is tovább megy a mienknél, körülbelül alkalmas volna a mi viszonyaink közt is, annyival inkább, mert a német büntető-törvénykönyv tagozása nagyon közel áll a mienkéhez. Igaz, hogy sokszor még ezen tul is szeretnénk terjeszkedni. Hogy csak példát emlitsünk, a szülőkön, lemenőkön vagy házastárson elkövetett gyilkosságok vagy szándékos emberölések száma érdekes világot vetne a családi élet viszonyaira s azért az ide tartozó eseteket külön lehetne választani. Legtöbbször maga törvénykönyvünk utal a különbségekre, melyek egy és ugyanazon elnevezés alatt szereplő cselekményen belül is léteznek.[2] A büntetésnek nagyobbra vagy kisebbre szabásával adja tudtul a törvényhozó, hogy ugyanazon jogszabály megsértésénél mely esetben lát nagyobb elvetemültséget, fokozott mérvü ellenszegülést a jogrenddel szemben vagy viszont.

[1] A jelen dolgozat egyidejüleg a *Nemzetgazdasági Szemlében* is megjelen. *Szerk.*

[1] Statistik des deutschen Reichs. Herausgegeben vom k. Statistischen Amt. Neue Folge. Band. 30. I. 3.

[2] Pl. az 1878: V. tcz. 279. és 280. §-a, 281. §. 1., 2. és 3. alineája, a 303. §. 1. és 2. bekezdése, stb.

A nemzet erkölcsi életének megitélésénél mindeme alosztályozások tagadhatlan értékkel birnának. A hány büntetési tételre bukkanunk a törvény egy szakaszában, annyi különböző jellegü büncselekményt kellene megkülönböztetni a statisztikusnak is. Ámde itt technikai nehézségek s a statisztika tulságos elaprózása állják utunkat. Nem az osztályozás nehézségeit értjük. Szakembernek nem lenne nehéz megitélni, minő alosztályába tartozik a cselekmény annak a szakasznak, melybe azt a biró beillesztette. De az anyag nagyon is bő és nehezen kezelhető lenne s a számok egészen eltörpülnének egynémely rovatban. Valahol a középuton kellend tehát megállapodni s ott, a hol a törvény alosztályokat csinált, a jellegzeteseket kiválasztani s a többieket egy csoportba vonni.

De a részletesség a cselekmények megkülönböztetésénél nem minden, a mit bünügyi statisztikánktól kivánunk. Nem vehetünk ki tiszta vonásokat, ha a tükörben egybefoly nyugat és kelet, dél és észak; ha a nagyváros az ő saját büneivel s az izolált hegyi lakók vétségei, a jobb anyagi viszonyok közt létező közép és nyugati tájak s a szegény felvidék és a kezdetlegesebb állapotokkal küzdő Erdély egymást ellensulyozzák számainkban. Csak a német és az olasz statisztika térképeire utalunk a czélból, hogy igazoljuk, minő nagy különbségekkel lehet dolgunk egy ország határai közt is. Nálunk az a kisérlet, melyet legujabban Földes [1] e terén tett, mutatja, hogy sokat kell várnunk még ez irányban bünügyi statisztikánktól. Az emlitett kisérletnél csak a bíróságok szerint összefoglalt elitéltek számaránya a népességhez, szolgált az összehasonlitás alapjául. De az elitélések egyenlő aránya mellett is egészen más lehet és lesz is egyik vidék kriminalisztikai jellege, mint másiké. Ezt csakis ugy tanulmányozhatnók, ha a büncselekmények egyes nemeit területi megoszlásuk szerint ismernők. Az emlitettük államok statisztikája e tekintetben kivétel nélkül szolgál felvilágositással. Nálunk a hiányt csak az elitéltek személyi viszonyairól szóló részből, az elitéltek nemzetisége és vallásából vont következtetésekkel pótolhatjuk némileg: oly mód, mely különben eléggé ismert a magyar statisztikus előtt. Ámde mint minden pótszer, ez eljárás is kevesebbet ér annál, melynek pótlására segélyül vétetett: az egyes büncselekmények elkövetési helyének közvetlen kimutatásánál. Csakis ez uton fogunk tisztába jönni azzal, hol, merre kell az állam büntető karjának nagyobb erőfeszitést tenni a megtorló hatalom gyakorlásánál; hol kell gyógyitani, alkalmazni mindamaz eszközöket, melyeket a modern tudomány a törvényhozónak és a kormányzó hatalomnak kezébe ad. Mert ha alkotmányossági tekinteteknél fogva aggályos lenne is különböző büntetési tételeket alkalmazni az ország egyik és másik részében: a biró részéről a meggyőződés — ott, hol a törvény szigorubb alkalmazása mutatkozik szükségesnek — a közigazgatási hatóságok részéről pedig a præventiv intézkedések egész sora léphet sorompóba a veszélyesnek mutatkozó bünös akarat ellensulyozására. A statisztika legszebb vivmányai közé fog tartozni, ha rámutat az ország beteg pontjaira és feltárja azokat a viszonyokat, melyeknek orvoslása aztán az államhatalom feladata leend.

(Folyt. köv.) Dr. RÁTH ZOLTÁN.

Perjogi reformok.

Képviselőházunk május 29-iki ülése emlékezetes nap fog maradni igazságügyünk történelmében. Az igazságügyminiszter ur ez ülésen kifejtette az igazságügyi reformok programmját. Nemcsak a jogászvilág, de az egész ország feszült figyelemmel csüggött e beszéden. Minden szem az igazságügy, állami életünk e régóta elhanyagolt hamupipőkéje felé fordult. E programmban kiváló helyet foglal el a polgári törvénykezés reformja. Szinte attól lehetne tartani, hogy ez háttérbe fogja szoritani az anyagi magánjognak oly annyira sürgős codificatióját.

A reformok fokozatos életbeléptetését igéri e programm. Lassan és egymás után kell átalakitani az igazságügyi szervezetet, — nem egyszerre és tömegesen, «mert minden reform annál biztosabban ver gyökeret, annál biztosabban hozza meg az eredményt, annál biztosabban olvad át a nemzet szokásaiba, gondolkodásába és organismusába minél jobban elő van készitve.»

Az előkészités nagy munkája pedig a reformok megismertetésében és megvitatásában áll. Az első nem kevésbé fontos mint a másik.

E czélból kivánom megbeszélni a polgári törvénykezés reformtervezetének egyes részleteit. Szolgálatot vélek az által tenni az ügynek. Talán igy is akad e czikksorozatban egyik-másik gondolat, a mely eszmecserére adhat alkalmat.

I.

Az intési eljárás.

A mindennapi tapasztalás azt mutatja, hogy számos per nem onnan ered, mintha a felek közt jogaik és kötelezettségeik tekintetében vita forogna fen, hanem onnan, hogy az adós késedelmes, hanyag vagy pillanatnyilag nem képes kötelezettségét teljesiteni.

Ha ily esetekben követjük a perjog főszabályát, mely mindkét fél meghallgatását irja elő, akkor sértjük ugy a hitelezőnek mint az adósnak jogos érdekeit. A hitelezőét, mert módot adunk az adósnak a huzavonásra; az adósét, mert ama felesleges költségtöbblettel terheljük meg, a mely a tárgyalás megtartása által okoztatik. Hozzájárul még, hogy a birót felesleges munkával terheljük.

Mindezen könnyen segithetünk, ha világos, határozott, és lejárt követeléseknél a hitelező egyoldalu kérelmére meghagyjuk az adósnak, hogy a mennyiben a kereseti igény ellen kifogása nincs, kötelezettségének záros határidő alatt tegyen eleget, mert ellen esetben a birói kényszereljárás a végrehajtás fog ellene foganatba vétetni.

Ez vitte a német perjogot az intési eljárás megalkotására.

Hogy nálunk is mily mélyen érzett szükséget képez az intési eljárás, az kitünik abból, hogy két javaslat van az igazságügyminiszterium elé terjesztve: az egyik dr. Plósz Sándoré, az igazságügyminiszterium megbizásából 1885-ben készült polgári prtás tervezetében, a másik dr. Márkus Dezsőé, melyet a *Jogtudományi Közlöny* ez évi febr. 29-iki számában közölt. Miután e tervezetek bármelyikének életbeléptetése sem a birósági szervezetben nem igényel átalakulásokat, sem más akadályokba nem ütközik, méltán csodálkozhatnánk, hogy az intési eljárás behozatala iránt a közelebbi lépések máig sem történtek.

Ennek okát én abban látom, hogy nálunk jogászkörökben félnek attól, hogy ez eljárással visszaélések történhetnének, hogy földmüvelő népünk el fogja mulasztani a kifogások érvényesitését.

Ez aggálylyal találkozunk az igazságügyminiszter ur beszédében is.

Azon reformok között ugyanis, melyek a világos ügyeknek egyszerübb elintézését és a bíróságok teendőinek megkönnyitését fogják czélozni, felemlitette az igazságügyminiszter ur az intési eljárást és az okiratos pert.

«De az intési eljárásnál — igy folytatta — még egy fentartással kell élnem. Az eljárás ezen faja a kielégitést gyorsitja a hitelező számára, olcsóbb is, megkimél számos formaszerü pert, könnyit a bíróságok terhén. De ez csak az egyik oldala a kérdésnek és nem egyedüli és viszont semmi körülmények közt nem tartanám megengedhetőnek biztositékok

[1] «A bünügy statisztikája» Sociologiai tanulmányok. Budapest, 1889. 40. s köv. lapokon.

nélkül ezen eljárást; óhajtanám combinálni oly biztositékokkal, a melyek azt eredményezik, hogy egyesek tudatlansága, járatlansága folytán a jogos érdekek az eljárás gyorsitásának áldozatul nem fognak esni.»

Ezen aggályok nem ujak. És ha ezek daczára is Németországban évtizedek óta ezen eljárás ellen panasz nem merült fel, sőt minden ujabb eljárás azt mint nélkülözhetlent felvette: akkor nálunk sincs ok arra, hogy az intési eljárásban különös veszélyt lássunk.

Mikor az egyes német államok meghonositották ez eljárást, ott is szóba került, hogy egyes adósok jogtalan követelések fizetésére fognak ily módon szorittatni, mert el fogják mulasztani a kifogásolást. Ennek következménye volt azután, hogy az intési eljárás különféleképen alakult az egyes államokban.

A gyorsaság, melyet az intési eljárás nyujt, kettőben áll: a gyorsabb kielégités eszközlésében és a formaszerü per mellőzése által eszközölt gyorsabb végeldöntésben. Ha alperes az intés, illetve a fizetési meghagyás folytán sem nem fizet, sem kifogásait nem terjeszti elő, akkor beállhat annak fenti mindkét következménye, avagy azoknak csak egyike. Megoldhatjuk a kérdést ugy, hogy az ügy a kifogásolás elmulasztásával itélt dologgá válik, a mivel a végrehajthatóság azután természetesen együtt jár; de kimondhatjuk a végrehajthatóságot a nélkül, hogy az ügyet jogerősen befejezettnek tekintsük, az adóst kifogásainak későbbi érvényesitésétől eltiltsuk.

Itt van tehát a különbség, mely az egyes német eljárásokat egymástól megkülönböztette és azokat három csoportba osztotta.

Az első csoportnál, a minő a hannoveri törvény volt, az intési eljárással csakis a végrehajthatóság volt elérhető. Az adós bármikor később is kifogásokkal élhetett, a nélkül, hogy a res judicata-ra lehetett volna ellenében hivatkozni.

A második csoporthoz, mely ezzel határozott ellentétben áll, tartozott a porosz s bajor intési eljárás és a szász tervezet. E szerint a fizetési meghagyás, ha ellene a megszabott határidőn belül kifogás nem emeltetik, ipso facto jogerőre emelkedik és a feltétlenül marasztaló itélet minden következményeit vonja maga után, a mint az például a mi váltóeljárásunkban van. E rendszert fogadta el az osztrák 1873: april 27-iki törvény az intési eljárásról.

Mig az eljárás az első csoport szerint tulságos tekintettel van az adósra, és minden ok nélkül függeszti fel a szóban forgó jogigény fölötti birói eldöntést az adós tetszése szerinti időre, — addig a második csoport talán a kettőnél szigorubb. Egyrészt nem szabad a hitelezőt határozatlan időre kétségben hagyni az iránt, hogy követelése biróilag jogosnak ismertetik-e el vagy nem, — másrészt azonban nem szabad ezen végdöntést előidézni a nélkül, hogy az adósnak a lehető és a czélszerüség által előirt legnagyobb mértékben módot nyujtunk arra, hogy meghallgatását kieszközölje. Erre a fizetési meghagyásban kiszabott határidő, a melynek elmulasztása után ezen második csoportbeli eljárások csak az igazolásnak szük határok közt mozgó jogorvoslatát adják meg, nem elegendő.

Ezen okból a német birodalmi perrend közvetitő álláspontot foglal el e két megoldási mód közt. Előzményeül szolgáltak e tekintetben a porosz bagatell intő eljárás, a badeni törvény és az északnémet javaslat. Ezek képeznék tehát a harmadik csoportot.

Ezen közvetitő álláspont a következő: a kifogások elmulasztása önmagában nem adja meg a fizetési meghagyásnak ipso facto sem a végrehajthatóságot, sem a jogerős itélet hatályát. A végrehajthatóságot csak ugy éri el, ha a bíróság a hitelező külön kérelmére a fizetési meghagyást a végrehajtási záradékkal látja el. Az itéleti joghatály tekintetében pedig a német perrend a végrehajtási záradékkal ellátott fizetési meghagyást az u. n. makacssági itélet szempontja alá vonja s helyt ad ellene a makacssági itélet ellen is helyt foglaló ellenmondásnak (vagy talán jobban mondva kifogásnak), melylyel a marasztalt a makacssági itélet kézbesitésétől számitott két hét alatt élhet, és mely uj tárgyalás kitüzését vonja maga után (640. §.)

Miután pedig a végrehajtási záradékkal ellátott fizetési meghagyás a végrehajtás foganatositásánál kézbesittetik az adósnak, ennek a végrehajtás foganatositásától számitott két héten belül emelt egyszerü és alakszerüségekhez nem kötött kifogása is elegendő arra, hogy az ügy tárgyalására határidő tüzessék ki és alperes összes kifogásait előterjeszsze.

Nézzük tehát, hogy az intési eljárás ily szabályozásánál mi lehetne azon visszaélés és veszély, mely miatt ezen intézménytől félnünk lehetne.

Ily veszélyről nézetem szerint legfölebb csak akkor lehetne szó, ha az intési eljárás ugy szabályoztatnék, a mint az az általam a második csoportba sorozott törvényekben szabályozva van és a mint az Ausztriában el van fogadva, hogy t. i. a kifogások elmulasztása nemcsak a végrehajthatóságot, hanem a jogerős eldöntést is vonja maga után ipso facto.

Megvallom, hogy az eljárás ily módozata mellett felmerültek egyes inconvenientiák. Hogy azonban ez inconvenientiáknak nem lehet nagy sulyt tulajdonitani, arról könnyen meggyőződhetünk, ha az intési eljárásnak ezen legszigorubb alakulatát összehasonlitjuk akár mai eljárásunkkal, akár az eljárás bármely más módjával.

A rendesen felhozatni szokott panasz az intési eljárás ellen nálunk az, hogy földmüves népünk különösen a felvidéken aratáskor hetekre elhagyja lakhelyét és más vidéken munkát vállal. Ugyanezt lehet mondani azon munkásokról is, kik valamely vállalathoz, például vasutépitéshez, gátmunkálatokhoz szegődnek. Azt mondják: minő igazságtalanság, ha az ily munkásnak ajtajára kifüggesztik, vagy háznépének átadják a fizetési meghagyást, a kifogásolási határidő elmulik, a végrehajtást elrendelik ellene, s a mire haza jön, azon veszi magát észre, hogy árverés alatt áll vagyona, a nélkül, hogy meghallgatták volna.

De máskép van-e ez ma? Lehet-e az máskép bárminő eljárásnál? Perrendtartásunk 116. §-a értelmében a kereset tárgyalására somnias perben 3—8—15—30 napnál tovább nem terjedhető időközre tárgyalási határnap tüzetik ki. Igaz, hogy a gyakorlatban ezen a törvény szerint ki nem terjeszthető időköz a legritkább esetekben tartatik be. De a 2—3 havi határidők, melyek nálunk divnak, még sem tartoznak az egészséges állapotok közé és helyes igazságügyi szervezet mellett a határidők lehetőleg rövidek.

Már most, ha az idéző végzés nem találja otthon alperest, ha ennek folytán elmulasztja a tárgyalást, — elmulasztja az igazolást is, — nem-e találhatja ép ugy hazajöve vagyonát árverés alatt, mint ha egyszerü fizetési meghagyás alapján köteleztetett a fizetésre?

Elvégre is, ha a kifogások beadására keveseljük a 15 napi határidőt, akkor azt meg is hosszabbithatjuk. Hogy helyes-e az vagy nem, azon lehet vitatkozni, de e miatt az egész intési eljárást csak nem lehet elitélni.

De ezen kifogás teljesen tárgytalanná lesz, ha az intési eljárásnak amaz enyhébb módját fogadjuk el, melyet a német perrendben találunk. Ha alperesnek megengedjük, hogy még a végrehajtás foganatositását követő 15 nap alatt terjeszsze elő kifogásait, sőt hogy ezen elkésetten előterjesztett kifogása is, ha azt a hitelező által nyomban meg nem czáfolt bizonyitékokkal támogatja, a végrehajtás további folyamát felfüggeszsze, akkor sokkal jobban biztositottuk őt esetleges mulasztások ellen, mint mennyire a rendes eljárás és tárgyalás mellett biztositva van.

Nem sokkal erősebb alapokon nyugszik az intési eljárás ellen felhozott ama másik indok, hogy az irni és olvasni

nem tudók el fogják mulasztani a kifogások beadását, mig, ha a biró elé idéztetnek és ott szóbelileg előadhatják azokat, ily hátrányok elől óva vannak.

Mindenek előtt is minden intési eljárás szerint a kifogások alakszerüségekhez kötve nincsenek és a bíróság előtt szóval is bejelenthetők.

A tárgyalásra idéző végzést pedig az irni és olvasni nem tudónak ép ugy meg kell magyarázni, mint a fizetési meghagyást. E tekintetben tehát különbség nincs, — a müveletlennek helyzete az idéző végzéssel szemben ugyanaz, mint a fizetési meghagyással szemben.

De mily nagyok viszont ama könnyebbségek, melyekben általa részesül! Először is nincs a kifogásoknál egy naphoz, és e napnak egy órájához kötve, mint a tárgyalásnál. Másodszor pedig, nem kell személyesen elmennie a bírósághoz, hanem minden alakiság nélküli nehány sorban kifejezheti kivánságát. Mindez sokkal könnyebbé teszi a kifogások emelését, mint a tárgyaláson való védekezést. És ha ehhez hozzá veszszük, hogy a német intési eljárás és Plósznak tervezete szerint alperes még a végrehajás foganatositásánál a végrehajtó előtt is előterjeszthetí kifogását, — akkor épen az irni-olvasni nem tudó nép, a müveletlenek érdekében, kik könnyen követnek el mulasztást, kellene az intési eljárást követelnünk.

Természetesen a kifogások után a rendes perfolyam tárgyalásaival vevén kezdetét, alperes itt is követhet el mulasztásokat, de ez már az intési eljárás körén kivül esik. Hogy ép abban lássuk az inconvenientiát, hogy egyik-másik alperes talán azt fogja hinni, hogy a kifogások beadásával minden kötelezettségének eleget tett, és a szóbeli tárgyaláson többé megjelenni nem tartozik, — erre semmi ok sem forog fen.

Az aggályok tehát, melyek az intő eljárás ellen felmerülnek, csak képzeltek, mig az előnyök valódiak és nagyok. Ezek gyanánt rendszerint felhozzák a gyorsaságot és olcsóságot. Mindkettő mindenesetre legfőbb előnye az intési eljárásnak. Egyről azonban megfeledkeznek, pedig ez szintén figyelmet érdemel: kifogások beadása esetén is van ez eljárásnak előnye, a mennyiben érintkezésbe hozza a feleket, megismerteti egymással álláspontjukat, ennélfogva könnyiti az egyezséget, annak létre nem jötte esetén pedig előkésziti a pert.

Nézetem szerint tehát semmi sem állja utját annak, hogy az intési eljárás nálunk mielőbb behozassék. Szervezeti változtatások ehhez nem szükségesek, az intési eljárás teljesen önálló, beleillik ugy a mai, mint a jövendőben alkotandó perrendbe, a tervezetek készen vannak: a halogatásra semmi indok nincs.

Még csak néhány szóval akarok megemlékezni e tervezetekről.

Az előttünk fekvő két tervezet közül a Plószé a német birodalmi, a Márkusé pedig az osztrák intési eljárást vette mintául. Én az eljárás tekintetében az elsőt jobbnak találom, mert a hitelező jogos követelményeinek sérelme nélkül enyhébb az adósra nézve, több alkalmat és könnyebbséget nyujt mulasztások helyreigazitására.

Két főpont tekintetében azonban Márkus javaslatában lényeges javitást találok.

Az egyik az, vajon az intési eljárás az összegre való tekintettel korlátoztassék-e vagy nem.

Plósz itt elhagyja a német mintát, a mely ily korlátozást nem ismer, és az osztrák törvény álláspontját fogadja el, a mennyiben az intési eljárásnak csak oly ügyekben ad helyet, melyek per esetében a járásbiróságok hatáskörébez tartoznak.

Viszont Márkus e ponton eltér az osztrák mintától és a német perrend álláspontjára helyezkedik.

Nézetem szerint a megszoritás nem jogosult.

A német birodalmi perrend tárgyalásánál szintén fel lett vetve e kérdés. *Pfafferott* képviselő ajánlotta a megszoritást oly ügyekre, melyek az összegre való tekintettel az Amtsgericht elé tartoznak. Ezen inditvány általános roszallással találkozott. Felhozták, hogy az intési eljárás azon ügyeknél, melyek a Landgericht elé vannak utasitva, még szükségesebb, mint a kisebb ügyeknél, mert az eljárás itt drágább és nehézkesebb; módot kell tehát nyujtani a hitelezőnek, hogy világos és kifogástalan követelésnél ezeket kikerülhesse. Különben is mindenütt, a hol ily korlátozás létezett, a hitelezők ugy segitettek magukon, hogy a nagyobb követeléseket felosztották, csakhogy az intési eljárást foganatba vehessék.

Azt hiszem, ez indokok elég nyomósak arra nézve, hogy e korlátozást mellőzzük. Ép a nagyobb ügyekben sokkal kevésbé lehet attól tartani, hogy mulasztások elkövettetnének és hogy egyesek tudatlanságával és gondatlanságával visszaélések üzetnének.

Ezért én e tekintetben Márkus tervezetének álláspontját helyesebbnek tartom. Különben is e kérdés elesik, ha a járásbiróság hatáskörének szabályozásánál, az igazságügyminiszter ur kifejezett szándéka szerint, az értékhatárt egyáltalában elejtjük és minden vagyonjogi kérdést összegre való tekintet nélkül a járásbiróság elbirálása alá bocsátunk.

Ép ugy csatlakozom Márkus tervezetéhez a helyi illetékesség kérdésében.

Plósz tervezete szerint ugyanis (516. §.) csakis alperesnek személyes birósága (lakhely, huzamosb tartózkodás, kereskedelmi telep vagy jószág feje szerinti helyi bíróság) előtt inditható meg az eljárás. E tekintetben tehát Plósz tervezete szükebb a német birodalmi perrend szabályozásánál is, a mely a dolog fekvése szerinti bíróság illetékességét is elismeri (P. O. 629. §.). Miután Plósz a tervezetének 27. §-a szerinti illetékességet sem akarja az intési eljárásra kiterjeszteni, ennélfogva ezen eljárás külföldi ellenében, a ki külföldön vagyonnal bir és üzleteket folytat, egyáltalában nem lesz alkalmazható.

Ezzel szemben Márkus tervezete szerint az intési eljárásra illetékes azon kir. járásbiróság, mely peres eljárás esetében az ügy elbirálására illetékes volna. A német perrend tervezetének 582. §-a ugyanez intézkedést tartalmazta. Az igazságügyi bizottságban azonban heves vita keletkezett e körül, *Bähr* és *Struckmann* képviselők azon aggálynak adtak kifejezést, hogy ez az adósok zaklatására fog vezetni, hogy meg lesz nehezitve a kifogások emelése. Ennek alapján azután módositották e szakaszt és csakis az általános személyi, illetve dologi illetőséget fogadtak el.

Nézetem szerint helytelenül. Kifogásokat beadni mindig könnyebb távolabb vidékről, mint a bíróságnál személyesen megjelenni vagy magát képviseltetni. Ha mégis helyesnek fogadjuk el, hogy a perben különös helyi illetékességet is megállapitsunk, akkor semmi indok nincs arra, hogy azt az intési eljárásban is ne tegyük.

A kérdésnek legfőbb jelentősége a könyvkivonati követelések tekintetében van. Hogy a kereskedő saját telepe helyén perelheti adósait, az ellen aligha fog valaki kifogást emelni. Ok nélkül nehezitjük az eljárást, ha pl. a fővárosi nagykereskedőt arra kényszeritjük, hogy az ország minden vidékén szétszórja ügyeit. De ettől eltekintve is mindenféle visszásságokra vezethet az, ha az egyik bíróságnál inditandó meg az intési eljárás és adandó be a kifogás, az ebből fejlődő perben pedig egy másik bíróság jár el. Igaz, hogy ez eset akkor is beáll, ha — Márkus Dezső tervezete szerint — egy összeg tekintetében a törvényszék elbirálása alá eső követelés iránt indittatik meg az intési eljárás; de még sem oly gyakori, mint a minő az illetékesség e megszoritásánál volna.

Az intési eljárás szabályozásánál tehát mindkét tervezet

figyelembe veendő lesz. Mindkettő nagyon becses részleteket tartalmaz, és egymást kiegészitve jó eljárást alkotnának, igazságszolgáltatásunk nem egy baján segitenének. — Ha a reformoknak igért fokozatos behozatala oly ponton fog megkezdődni, a hol az aránylag legkisebb nehézségekkel jár, akkor nem soká kell várnunk az intési eljárás behozatalára.

Dr. FODOR ÁRMIN.

A kir. közjegyzőség reformja.[1]

IV.

A közjegyzői állás megszünte.

Ezen fejezet alatt csupán a régi törvény 40. §-ához kivánok szólni, miután az egész fejezet különben meglehetősen kimeritően tárgyalja az idevágó intézkedéseket.

A régi 40. §. ugyanis azt mondja, hogy ha valamely okirat a közjegyző elhalálozása utáni leltározáskor hiányzik, annak megszerzésére az örökösök szoritandók, s ha az elveszett, a 150. §-ban szabályozott eljárásnak van helye. A 150. §. pedig csupán azt mondja, hogy azon esetben, ha valamely közokirat eredetije elvész, annak hiteles kiadványát tehetik le a felek a közjegyzőnél, már t. i. az utódnál, mihez a megsemmisitési eljárás befejezése után a törvényszék jóváhagyása kivántatik. Itt ki kellene mondani azt, hogy az örökösök költségére az ujonan kinevezett közjegyző legyen köteles a hiteles kiadványt vagy az illetékkiszabási hivatalhoz bemutatott másolatról egy hiteles másolatot beszerezni, továbbá, hogy ha az okiraton az illeték bélyegjegyekben volt leróva, az az igy beszerzett kiadványon az elhalt közjegyző örökösei által ujból lerovandó és végül, hogy azon esetben, ha a hiteles kiadvány vagy illetékkiszabási másolat sem szerezhető be, az ügykönyvből kipuhatolandó felek vagy ennek is lehetetlensége esetében az illetékes kir. ügyész és az uj kir. közjegyző meghallgatása után a kir. törvényszék határozza el, mily összeg tartassék vissza az igy netán károsodó felek vagy kincstár kárpótolhatására a biztositékból. Ez legalább a kellő ovatosságra fogja sarkalni a kir. közjegyzőket, s nem fogják megengedni a föntebb emlitettem irnok urak szabad turkálását az irattárakban.

V.

A közjegyző hatásköréről általában.

A régi törvény 48. §-a azt mondja, hogy az ujonan kinevezett közjegyző csak a hivatalos eskü letétele után kezdheti meg müködését, de arról a törvény sehol sem intézkedik, hogy az áthelyezett kir. közjegyző az uj kinevezés vétele után régi helyén tovább müködhetik-e s ha igen, meddig? Fölmerült esetekben eltértek a nézetek e tekintetben. Legczélszerübb ugyan az lenne, hogy a kir. közjegyző nem csupán hivatalból (mint azt a novella 13. §-a világosan ki is mondja), — hanem egyáltalában ne lehessen áthelyezhető, — mert ugy a közjegyzői intézmény, mint a közönség érdekében épen az áll, hogy a kir. közjegyző mennél jobban ismerje kerületének egyéneit, szokásait és szükségleteit. Ezen minden tekintetben helyes és jogosult tétellel szemben egyáltalában nem jöhet komolyan számba azon ellenvetés, hogy nem átkozható el valaki arra, miszerint egész életét egy kis fészekben töltse, hanem kilátás nyujtandó neki arra is, hogy idővel nagyobb városba, utóbb a fővárosba juthasson. Ez azonban két szempontból téves fölfogás, először, mert a közönség az ilyen áthelyezett közjegyzőt nem ismervén, ha azon városban már közjegyző is van, ahoz fog menni s az uj közjegyző hónapokra, sőt évekre vagy mindenkorra csekély ügyforgalomra marad utalva, másodszor a közönség a távozott közjegyzőnek magánmegbizásokat is adván, az uj közjegyző ezekre nézve a tudakozódókat kénytelen vagy a 6-ik megyébe áthelyezett régi közjegyzőhöz vagy elhalálozás esetében az örökösökhöz utasitani. Mindkét esetben a közönség föl van ültetve, s méltó boszankodásában a közjegyzői intézmény ellen tör ki. Azért maradjon a kir. közjegyző azon helyen, hová kineveztetett visszavonulásáig vagy haláláig, a midőn is nála müködött helyettese, ki az ottani viszonyokat és a közönséget jól ismeri s annak magánmegbizásait is ismeri, először a kamara által rendeltessék ki s ha p. o. két év óta kifogástalanul müködött főnökénél mint helyettes, kineveztetése kötelező legyen. Csakis igy lesz alaposan képzett, kitünően begyakorlott és népszerü közjegyzői kar szervezhető.

Áthelyezésnek csak akkor kellene helyet engedni, ha megfelelő helyettes nincs, s akkor is ki lenne mondandó, hogy az áthelyezett kir. közjegyző a kinevezés vétele után 15 nap alatt tartozik uj kamarájánál uj helye elfoglalásának napját bejelenteni, egyidejüleg a régi kamarájánál távozása napját jelenteni s ezen napig még régi helyén legalább addig müködni, mig a kamarailag kirendelt helyettes az irodát átveheti. Ha a kamara az iránt nem intézkedett, ugy távozás előtt a kir. járásbiró vegye át az irodát.

A kir. közjegyzők hatáskörét illetőleg azt egészen más alapokra kellene fektetni, mit a melyeken az jelenleg nyugszik. Ezen hatáskörét ki kellene terjeszteni az összes közés magánokiratok fölvételére, viszont azonban el kellene vonni a kir. közjegyzőktől mindenféle beadvány készithetésének jogát, mert amugy sem megfelelő az, hogy a hatósági jelleggel biró kir. közjegyző több esetben mint magánmegbizott jelentkezik. A kir. közjegyző legyen egyedül jogositva mindenféle jogügyletet köz- vagy magánokiratba foglalni, viszont bármiféle birósági vagy gyámhatósági beadvány meghatározott dijszabály szerint csakis ügyvéd által legyen készithető. Ez ellen két főkifogást fognak felhozni. Az első az lesz, hogy a falusi ügyfelek nem utazhatnak a gyakran távol lakó kir. közjegyzőhöz mindenféle apró-cseprő ügyben, a második pedig az lesz, hogy igy majd a felek az okiratért a közjegyzőnek, a beadványért az ügyvédnek s igy két helyen fizethetnek.

Az első kifogásra válaszom az, hogy jelenleg nincsenek a falvakban ügyvédek, s igy a felek a községi jegyzők vagy zugirászok hitvány okirataira vannak utalva, de különben is a közjegyzői hatáskör ilyen kiterjesztése esetében a kir. közjegyzők számát meg kellend legalább is háromszorozni a jelenlegihez képest, ugy hogy minden járásban legalább három közjegyző legyen és pedig területileg elkülönitett vidékkel s külön székhelyekkel, s ne valahogy ugy, hogy mindhárman a járásbiróság székhelyén egymás nyakán üljenek. Nagyobb s népesebb járásokban, valamint nagyobb városokban 4, sőt 5 közjegyzői állás lenne szervezendő, a fővárosban pedig legalább 20—22, mert mindezek megélhetése biztositva van az általános okirati és hagyatéki tárgyalási kényszer által.

A második kifogásra nézve csak azt felelhetem, hogy jelenleg, midőn a hatóságok mindenféle jött-ment zugirász okiratát és beadványát kénytelenek elfogadni, a felek gyakran megfizetik az okirat és a beadványnak nem is szabályozott, tehát zsiros árát az első szerző zugirásznak, s midőn hónapok vagy évek mulva rájönnek, hogy ügyük vagy nincs jól elintézve vagy nem is indittatott meg, akkor azután a második zugirász körmei közé esnek, mig talán csak harmadizben harmadik költséggel érnek czélt. Méltányosan megállapitott közjegyzői és ügyvédi dijszabás mellett a felek határozottan olcsóbban és jobban lennének kiszolgálva, mint a mai ázsiai viszonyok közt, mint a milyeneknek declarálnunk kell azokat, melyek közt nyiltan eltürik a zugirászatot, sőt hatóságilag pártfogolják is, hatósági egyének gyakorolják is.

Természetesen kötelezendő lenne ugy a kir. közjegyző,

[1] Az előbbi közleményt l. a 22. és 26. számban.

mint az ügyvéd, hogy a dijjegyzéket az okiratra, illetve beadványra vezesse rá, s az illető hatóság végzésileg értesitse a felet, hogy mennyit tartozik fizetni és hogy a netáni többletet visszakövetelheti.

A végrendelkezések fölvétele szintén kizárólag akir. közjegyzőkre lenne bizandó, mert — fájdalom! — uj öröklési jogunk törvényjavaslata is a magyar nemzeti jogfejlődéssel oly éles ellentétben álló, csupán a leszármazók és szülők köteles része által korlátolt végrendelkezési jogot enged az egyénnek, hogy legalább teljesen megbizható közeg kezébe kellene letenni a végrendeletek fölvételének jogát. Hagyatéki tárgyalásokkal foglalkozott szakemberek széltében bizonyithatják, hogy a jelenlegi végrendeletek nagyobbrészt pressio szülte készitmények, melyeket a magyar nemzeti jogfölfogás folytán a kizárt oldalrokonok például nyakra-főre megtámadnak, még ha alakilag teljesen correctek is.

A hagyatéki tárgyalási kényszerről pedig már más helyen behatóan nyilatkoztam s azt hiszem, minden szakember előtt kétségtelen immár, hogy telekkönyveink csak ugy lesznek rendben tarthatók, az örökösök s a kincstár érdeke csak ugy lesz megóvható, ha minden hagyaték hivatalból fog tárgyaltatni a kir. közjegyzők által. Az ez által s az általános okirati kényszer behozatala által szükségessé válandó tömeges közjegyzői kinevezések legalább sok különben használható, de az ügyvédi concurrentiában megélni nem tudó ügyvédnek adhatnának existentiát s igy az ügyvédi pálya tultömöttségén is segitve lenne.

(Folyt. köv.) Dr. BLUM JÁNOS.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A hozomány biztositékai,[1]

különösen jelzálogos biztositása.

Az már most a kérdés, hogy a fentebb közölt határozatok folytán, tételes alapon nyugvó megengedése a hozomány iránti jelzálogjog telekkönyvi bejegyzésének — helyes-e elvi szempontból, különösen pedig a hozomány jogintézményének hazai jogunk szerinti felfogása szempontjából?

Nem habozunk kijelenteni, hogy a hozomány iránti jelzálogjog telekkönyvi bejegyzésének megengedését helyesnek tartjuk.

A hozomány időleges, a házasság tartamára szóló adomány, a mely a házasság felbontásakor, hazai jogunk szerint is, visszaadandó. A dolog természetében fekszik tehát, hogy a hozomány visszakerülését, a lehetőség határai között, biztositottá kell tenni; mert e nélkül teljesen a férj tetszésétől függ, hogy a hozományt a házasság tartama alatt visszaadja avagy elpazarolja.

Nem szenvedhet kétséget, hogy a hozományt biztositó jogeszközök között a leghelyesebb a *zálogjog* által való biztositás: nem nyujtván az elsőbbségi és a visszatartási jog biztositást sem a hozományul szolgálható dolgok minden fajára, sem pedig, a mi a fő, mindenkivel, tehát a hitelezőkkel szemben is és alig lévén eme biztositékok ma már egyebek, mint régi jogunkból megmaradt specialitások.

A hozománynak zálogjog által való biztositása kétféle lehet, nevezetesen *a kézi és jelzálogjog* által való biztositás.

A kézi zálogjog által való biztositás kérdését és nevezetesen azt, lehet és kell-e azt megengedni tételes és elvi szempontból? ezuttal fejtegetés tárgyává nem teszszük és pedig azért nem, mert nem tudunk rá a gyakorlati életben előfordult esetet.

A mi ellenben a jelzálogjog által való biztositást illeti, láttuk, hogy a fentebb közölt igen érdekes és alapvető határozatok a hozomány jelzálogjogi biztositását megengedik.

Eme határozatok, ha nem is expressis verbis, de maga a zálogjog telekkönyvi előjegyeztetésének ténye által tacite, ugy tekintik a hozomány létrejöttének kimutatott *tényét*, mint a mely *törvényi czimet képez* a jelzálogjog nyilvánkönyvi bejegyzésének kérhetésére. E kérelem előterjesztése, a dolog természeténél fogva, de a kir. tábla határozatának kifejezett szavai szerint is, *egyoldalu*, vagyis a feleség, vagy az, a ki helyette és nevében a hozományt adja, a férj beleegyezése (clausula intabulandi) nélkül kérheti a zálogjog bejegyzését; mert a mihez valakinek törvényen alapuló joga van, annak gyakorlásához nem kell másnak hozzájárulása, beleegyezése; és megforditva, ha ahhoz, hogy a feleség a hozománya iránti zálogjogot a nyilvánkönyvbe bejegyeztethesse, szükséges volna a férj beleegyezése, bejegyzési engedélye, akkor az igy nyert zálogjog *szerződésen* és nem *törvényen* nyugvó zálogjog volna s következve a hozományadás ténye egymagában nem tartalmazna jogczimet arra, hogy a hozomány telekkönyvileg biztosittassék.

Miután azonban ennek ellenkezője, vagyis az áll ugy a fentebb közlött határozatok szerint, tehát tételes alapon, valamint a hozomány jogintézményének helyes felfogása szerint, tehát elvi szempontból is, hogy a hozományadás ténye törvényi czimet képez a hozományt biztositó jelzálogjog szerzésére: ennélfogva az már most a kérdés, hogy mi e tekintetben az *eljárás?*

Kérdés pedig nevezetesen az, és ezt fogjuk az alábbiakban röviden kifejteni, hogy a hozomány iránti zálogjognak, a telekkönyvbe való bejegyzését: *a) ki* kérheti, *b) ki ellenében* kérheti, *c) mikor* kérheti, *d) miként* lehet azt *kérni* és mi *módon megadni?*

Ad a). A hozomány iránti jelzálogjog bejegyzését az kérheti, a ki a hozományt *adja*. Ez rendszerint maga a *feleség* lesz. De ha a hozományt *mások* adják, például a feleség *szülei*, vagy pedig idegenek, akkor ezek is kérhetik a jelzálogjog bejegyzését, ugy hogy ily esetben a feleségnek és a hozományt adóknak concurráló bejegyeztetési joguk van; mert a bejegyeztetés nem czéloz egyebet, mint az adott hozomány biztositását, ezt eszközölni pedig nemcsak a feleségnek állhat jogában, hanem azoknak is, a kik a feleség érdekében vagyoni áldozatot hoztak. Kivételt képez a fentartott hozomány (dos receptitia), melyet csak a hozomány adója van jogositva jelzálogjog által biztositani; minthogy a hozomány állaga ily esetben a feleséget nem illeti meg s következve ahoz sem lehet joga, hogy azt biztosithassa.

A feleségtől különböző *harmadik személyeknek* azonban nem csak joguk, de *kötelességük* is a hozományt biztositani az esetben, ha még *kiskoru* — nem a feleség, — mert jogunk szerint ez a házasságkötés ténye folytán ipso jure nagykoru lesz, — de a menyasszony. E biztositási kötelezettség a menyasszony szüleire és rokonaira ugyan rendszerint nem terjed ki, mert a hozományt rendszerint ezek szokták adni, holott jogunk hozományadási kötelezettséget nem ismer, s következve az adományozók nem lehetnek a hozomány biztositására sem kötelezve. Ellenben kötelesek a hozományt biztositani *a gyámok* és gondnokok, sőt a szülők és rokonok is, a mennyiben a hozomány *nem tőlük ered*; és e kötelezettség alól, szavatosság terhe mellett, a gyámhatóság sem mentheti fel őket. (1877: XXII. tcz. 113. §.)

Ad b). Azt a kérdést illetőleg, hogy *ki ellenében* lehet a hozomány jelzálogi biztositását kérni, kétségtelen, hogy maga a *férj* ellen és illetve, a mennyiben a hozomány még a házasság megkötése előtt átadatnék, a *vőlegény* ellen; mert ez kapja a hozományt a házasság tartama alatt való haszonélvezés végett s következve ez köteles a visszaadás iránt biztositékot nyujtani.

[1] Befejező közlemény. — Az előbbi közleményt l. a 24., 25. és 26. számban.

Nincs azonban kizárva, hogy a hozományt a férj helyett *más* valaki biztositsa. Ez lesz nevezetesen az eset akkor, ha a férj egyátalán nem bir, vagy legalább elégséges vagyonnal nem bir és helyette szülei, vagy mások nyujtják a biztositékot.

Ad c). A hozomány jelzálogi biztositásának *idejét* illetőleg az áll, hogy ezt a hozomány *átadásakor* lehet kérni. Ez rendszerint egybeesik a házasságkötés idejével, — de nincs kizárva jogunk szerint az sem, hogy a hozomány már a házasság megkötése *előtt*, vagy csak a házasság *tartama alatt* adatik által s következve a jelzálogjog bejegyzése is ekkor lesz követelhető.

Hogy azokban az esetekben, midőn nem *hozományátadás* (traditio), hanem *hozomány-hagyományozás* (legatum), vagy *hozomány-kötelezés* (obligatio) forog fen (l. Jancsó id. m. 22. §.), lehet-e biztositást követelni, ez vitás lehet.

Nézetünk szerint, ha hozomány *hagyományoztatik*, a hagyományos azonnal a végrendelet kihirdetése után követelheti az örököstől a hozomány biztositását; ha csak maga a végrendelet ellenkező rendelkezést nem tartalmaz.

Ha ellenben *hozomány-kötelezés* forog fen, ez alapon a hozomány biztositását nem lehet követelni; mert a hozomány kötelezése által maga a hozományul szánt vagyon még nem jut a férj s illetve vőlegény kezébe s ennélfogva nem gyakorolván a hozomány tárgya felett tettleges hatalmat, — elesik a biztositás szüksége is. Egészen más az eset, ha a férj *önként* megengedi a csak kötelezett hozomány biztositását; mert ily esetben a jelzálogjog bejegyzése egyezményen, szerződésen nyugszik.

Ad d). A mi a hozomány jelzálogi biztositásának *kieszközlését illeti*, ez *kérvény* utján szorgalmazandó.

Kérni lehet pedig egyenesen a hozomány iránt való zálogjog *bekeblezését* (tkvts. 63. §.); mert, miként fentebb kimutattuk, jogunk szerint a hozomány átadásának ténye, a férj ellenében, ennek javaira zálogjogot szül s következve ez, mint dologi jog, tkvi bekeblezés tárgyát képezi.

Hogy azonban e bekeblezés megadathassék, szükséges, hogy a hozományadás és illetve átvétel ténye a kérvényhez csatolt eredeti okirattal igazoltassék (tkvts. 67—77. §§.). Eme okirat pedig az 1874: XXXV. tcz. 54. §-a és illetve az 1886: VII. tcz. 21. §-a szerint csak *közjegyzői okirat* lehet. Ha az átvett hozomány nem készpénzből, hanem egyéb *ingó* dolgokból áll, akkor a közjegyzői okiratban kitüntetendő ezek értéke és illetve az a *legmagasabb összeg*, a melynek erejéig a zálogjog bekebelezendő (tkvts. 65. §.).

Ha a hozományadás tényéről közjegyzői okirat nem vétetett fel, akkor keresetet kell inditani a férj ellen, a per során bizonyitandó, hogy a hozomány valóban átadatott és a marasztaló *itélet* alapján ép ugy lehet kérni a hozomány jelzálogi biztositását, mint a közjegyzői okirat alapján. A hozományadás jogügyletének jogérvényes létrejötte ugyanis *ingóságokra* nézve nincs közjegyzői okirat felvételétől feltételezve, hanem csak a létrejövés tényének *okirattal* való bizonyithatása (l. Jancsó id. m. 106—117. l.). Nem szenvedhet tehát kétséget, hogy ha egyszer a hozományadás jogügylete közjegyzői okirat felvétele *nélkül* is jogérvényesen létre jöhet és ez a perben igazoltatik, akkor az ez alapon hozott itélettel ép ugy lehet bizonyitani azt, hogy a férj a hozományt valóban átvette, mint a közjegyzői okirattal s következve az itélet alapján a zálogjog bekeblezése is ép ugy megengedendő (tkvts. 67., 68. §§.); és pedig megengedendő akkor is, ha az itélet csak meghatározott összegü hozományban való *marasztalást* tartalmaz, az ez iránti zálogjog bekeblezését azonban *nem rendeli el.* Ugy a közjegyzői okirattal, valamint az itélettel is csak azt kell kimutatni, hogy a férj határozott értékü hozományt kapott és már ez alapon elrendelendő a zálogjog bejegyzése, a nélkül, hogy ehhez akár a közjegyzői okiratnak a férj *beleegyezését* (clausula intabulandi), akár pedig az itéletnek a zálogjog bejegyzésének *elrendelését* vagy *megitélését* tartalmaznia kellene.

Önként értetik, hogy ha a hozományt biztositó zálogjog bekeblezése, valamely alaki okból, meg nem adatik is, még mindig megengedtethetik a zálogjog *előjegyzése* (tkvts. 87—94. §§.), mely esetben azonban az előjegyzés igazolandó (tkvts. 94—103. §§.).

Ingatlanból álló hozományra nézve nem forog fen a biztositás szüksége; mert az ily hozomány nem iratik a férj nevére, hanem a feleség nevén áll s következve ki van zárva annak lehetősége, hogy azt a férj elidegenithesse. Ellenkezőleg, ahhoz, hogy az ingatlanból álló hozomány iránti jog biztos legyen, kell, hogy a férj hozományi joga a feleség nevén álló és hozományul adott ingatlanra *bejegyeztessék*; mert különben a feleség a hozományi joggal nem terhelt ingatlant eladhatja akármikor és a férj eleshetik az e minőségü hozománytól. Hogy a férj hozományi joga telekkönyvbe bejegyeztessék, ahhoz mulhatlanul szükséges, miszerint közjegyzői okirattal bizonyittassék az, hogy a kérdéses ingatlant hozományul kapta (l. Jancsó id. m. 22. §.).

Végül még csak azt akarom pár szóval kiemelni, hogy a hozomány iránti zálogjog telekkönyvi bejegyzése az *ingatlanok forgalmát* nem veszélyezteti, a *jelzáloghitelre* nézve pedig nem rejt magába legkisebb hátrányt sem.

Mert igaz ugyan, hogy a hozomány iránti zálogjog nyilvánkönyvi bejegyzésének megengedése által tetemes teher nehezedhetik az ingatlanokra és igy azok forgalmát is lassithatja; — ámde mig egy felől ez nem képez valóságos veszélyt az ingatlanok forgalmára nézve, miként az eddigi, főleg pedig az ausztriai polgári törvénykönyv uralma alatt folyt jogéletünk és a külföld is mutatja, addig más felől nem lehet figyelmen kivül hagyni, hogy ha megengedjük is, miszerint a hozományi zálogjog bejegyzése által az ingatlan mobilisatiója lassittatik és ha nem vitatjuk is: vajon viszonyaink között az ingatlanok forgásának gyorsitása, avagy lassitása helyesebb-e? akkor is döntő sulylyal esik a mérlegbe, hogy a hozomány iránti zálogjog nyilvánkönyvi bejegyzésének megengedése szükségkép folyik e jogintézmény fogalmából és tételes constructiójából; elvi szempontból pedig, hogy a hozomány iránti zálogjog bejegyzése által nem csak a tulajdonos joga, de közvetve a család anyag érdeke is biztosittatik.

A mi pedig a *jelzálogos hitelezőket* illeti, ezekre nézve semmi hátrányt sem szülhet a hozományi zálogjog bejegyzése; mert ha a hitelező zálogjoga a hozomány bekeblezését *megelőzi*, akkor erre való tekintet nélkül kielégitheti magát az ingatlanból; ha pedig zálogjoga *későbbi* eredetü a hozományénál, akkor jogsérelemről nem panaszkodhat; mert a nyilvánkönyvből meggyőződhetett hitelezése anyagi biztositékáról.

Dr. JANCSÓ GYÖRGY.

A pénzügyi közig. bíróság félévi munkássága.

(Ügyforgalmi kimutatás.)

E napokban közölték a lapok az ügyforgalmi kimutatás számait.

Igaz ugyan, hogy ezek a számok magukban elég — hogy is mondjuk? — megnyugtató és arányaikban kedvező szinezetet adnak a kimutatásnak, de egészökben fényesen igazolják azoknak helyes voltát, a miket az évi és félévi kimutatások alkalmából már több izben mondottunk el e lapokban.

Hogy az elintézendő volt 9896 ügydarabnak épenséggel 85·5%-a lett elintézve s hogy e szerint az év elején 3876 ügydarabból álló hátralék 1438-ra apadt le, — ez bizonyára világra szóló bizonyitéka ezen legfőbb bíróság személyzete által kifejtett nagy szorgalomnak.

De ha figyelembe veszszük azt, hogy az elintézett ügydarabok épen 22%-a lett tanácsülésen kivül kiegészités vegett «kiadva» (természetesen az alantas hatóságoknak) s hogy e szerint a tulajdonkép elintézett ügydarabok arány-

száma 66·6%-ra apad, akkor ismét felmerül az a sokat hangoztatott panasz, hogy az alantas hatóságok még mindig nem tudnak helyesen — felszerelni, a mi talán könnyebb munka a helyes itélkezésnél. Az igazságügyi kormányzat, mely pedig távolról sem rendelkezik annyi közvetlen hatalmi eszközzel, mint a pénzügyi, egy szigoru rendelettel nagyot lenditett a felszerelési tudomány (!) fejlődésén és méltán csudálkozhatni, hogy az évek óta erélyes kezek által vezetett pénzügyi kormányzat még nem talált alkalmat a felterjesztendő iratok összeállitása körül való egyszerü amanuensisféle munkát, ott a hol kell, nagyobb buzgósággal végeztetni. Legalább tudtunkkal e tárgyban nem jelent meg ujabb rendelet.

Az itéleteknek majd 33%-a, a végzéseknek pedig majd 72%-e volt megváltoztató, a mi még mindig felette kedvezőtlen arány. Az összes érdemleges határozatoknak pedig több mint két ötödrésze (41·46%) volt olyan, a mely az alantas közegek felfogását s eljárását helytelenitette.

A bíróság tehát dolgozott. De valljuk meg őszintén, nem volt tulságos a munkája, mert hiszen az adókivetési cyklusnak most utolsó esztendejét éljük és merjük állitani, hogy a jövő esztendővel ujra el fog kezdődni az a kinos vergődés a hátralékok özönében, melyet évek óta tapasztalunk és szemlélünk.

Ezeken a bajokon csak alapos rendszerváltoztatás segithet, melynek az uj pénzügyi közigazgatási törvény csak látszatát adja. Nézetünk szerint a nagy dikaszteriumokhoz hasonló uj pénzügyigazgatóságok sem lesznek képesek az adókivetést igazságosabbá, a leletezést legalább észszerüvé és az illetékek kiszabását jogilag indokolttá tenni.

Hiszen az illető közegek elnevezése nem változtathat a dolgon és nem vagyunk képesek belálni, mi üdvös lesz majd abban, ha az illeték- vagy bélyegügyi felebbezést ugyannak az igazgatóságnak — *egy másik* hivatalnoka fogja elintézni!

Majd egy éve már, hogy hire ment a pénzügyi közig. bíróság nagy érdemü elnöke által kidolgozott reformterveknek, melyek közül ha már az *anyagi jogot* nem tudták vagy nem értek még reá ujra kodifikálni, legalább *a középfoku pénzügyi bíróságokra* vonatkozó részt lehetett és kellett volna a jogbiztonság és a fiscalis érdekek javára az uj közigazgatási szervezetbe beilleszteni.

De hát a pénzügyi jog terén — várni kell. Addig örüljünk a felett, hogy a legfőbb pénzügyi bíróság 5001 itélete közül 2397 (47·8%) vonatkozott jogilletékekre és 190,000 frtnál nagyobb keveskedést eredményezett, mig másik 43·6% a bélyegilletékkel foglalkozott és 5809 frt 16 krral könnyitett a megleletezettek sorsán.

Hogy azután ez a sok «itélet» nincs nevelő hatással sem a leletezőkre, sem a másodfoku hatóságokra, — ki tehet róla? Csak annyit tudunk, hogy még mindig gyakoriak a leletek oly esetekben, a melyekről a legfiatalabb ügyvédi irnok sem táplál kétséget, az igaz, hogy a leletező sem, de ellenkező irányban.

Et cæterum censeo . . . . . várjuk az alaki és anyagi pénzügyi jog reformját. Addig pedig tanuljunk a bíróság határozataiból felebbezési indokokat. Ezekre sokszor reászorulunk.

Dr. FRAENKEL SÁNDOR.

Különfélék.

— **A kir. Curia** polgári szakosztályának teljes ülése szept. 13-án a következő vitás elvi kérdéssel fog foglalkozni: «Telekkönyvi igazolási határidő elmulasztása miatt kért törlés elrendelhető-e, ha az előjegyzést nyert hitelező, a törlés iránti kérvény beadása után, de a kérvény következtében kitüzött tárgyalást megelőzőleg, az adós ellen fizetés iránti keresetét beadta?» Előadók: *Szabó Albert* és *Németh Lajos.*

— **A fővárosi járásbíróságok elhelyezése** évek óta sürü panaszok tárgyát képezi a budapesti ügyvédség körében. Számtalanszor el lett már mondva, hogy a járásbíróságoknak kerületenkénti megosztása a mellett, hogy az ügyvédeknek gyakran csaknem legyőzhetlen nehézségeket okoz, — mert sokszor megesik, hogy egy napon ugyanazon órában 6—7 bíróságnál kell megjelenni, az ehez szükséges állandó munkaerővel pedig a mai viszonyok közepette alig rendelkezhetik sok ügyvéd, — egyenesen hátrányára van a jogszolgáltatásnak, mert lehetetlenné teszi, hogy az ügyvéd fontosabb ügyeit is mind maga lássa el és elkerülhetlenné teszi a gyakori halasztást. *A járásbíróságok összpontositása* könnyen segithetne e sokkal nagyobb bajon, mint a milyennek irányadó köreink azt tartani látszanak. És ez összpontositás nem sértené senki jogát, mert — a vidéki felekről nem is szólva — a fővárosi embert, kinek nagy ritkán akad dolga (személyesen) a bíróságnál, alig bántaná, ha az néhány utczával messzebb esnék lakásától, a mint hogy nem panaszkodott soha senki sem azért, hogy valamely törvényszék, melynél tanuskodnia vagy esküt tennie kellett, nincs kerületében. Az ügyvédek mai nagy fáradságuktól megkiméltetnének, a pörlekedés gyorsabbá és olcsóbbá válnék. A bíróságok pedig fölötte sokat nyernének, mert fölöslegessé válnék számtalan megkeresés, megszünnék az illetőségi kifogás, együtt maradna a perbeli és végrehajtó bíróság és egyesülnének a segédhivatalok, a mi a költséget is csökkentené. Szóval: semmi hátrány, csupa előny. És azért nem csodálkozhatunk eléggé azon, hogy intéző köreink még mindig nem változtatnak a jelen állapoton.

—*s*—*ő.*

— **Dr. Baumgarten Izidor** «A kisérlet tana» cz. büntetőjogi tanulmányának német kiadását birálja dr. Lammasch innsbrucki tanár a Gerichtssaal utolsó füzetében. A birálatban Lammasch a következőket mondja: «In der deutschen Ausgabe ist *leider* der ungarische rechtshistorische Theil, der gerade zur Vergleichung mit der Dogmengeschichte in den westeuropäischen Staaten von Interesse gewesen wäre, weggelassen und auch jede äussere Spur, die darauf hindeuten würde, dass das Werk an einer ungarischen und nicht an einer deutschen Universität entstanden, verwischt worden.» S tovább: «. . . Nur gerade über das ungarische Recht erfahren wir aus seiner Darstellung nahezu gar nichts.» Mindezeket csak azért emlitjük föl, mert a mult évben, Baumgarten ur e könyvének megjelenésekor, *(Jogt. Közl.* 1888. évi 16. sz.) többek közt mi a következőket mondottuk: «Baumgarten ur . . . teljesen mellőzi könyvében a magyar jogtörténelmi részt és a kir. Curia gyakorlatát, ez utóbbit a német birodalmi törvényszékével pótolva. Nem vélünk csalódni, ha azt mondjuk, hogy Baumgarten ur önmagának és a magyar jogtudománynak nagy kárt okozott. Önmagának, mert kétségtelen, hogy a német jogász a magyar irótól elvárja, hogy legalább rövid vázban megismerhesse őt a tárgyalt kérdést illetőleg Magyarországon uralkodó jogi felfogással . . .» stb. E megjegyzéseinket akkoriban ugy Baumgarten ur, mint a védelmére kelt «Magyar Igazságügy» igen zokon vették és azzal vádoltak, hogy a chauvinismust akarjuk belevinni a tudományba. E váddal szemben idéztük most dr. Lammasch megjegyzését. Az innsbrucki tanárt aligha vádolhatni magyar chauvinismussal; de látható czikkéből az, hogy a tárgyias birálatok rendesen találkoznak, mert mindenkor távol állanak az iró személyiségétől. (Megemlitendőnek tartjuk, hogy Buri a Gerichtssaalban dr. Baumgarten Izidornak kisérleti felfogását tüzetesen tárgyalja. S ide igtatjuk még, hogy lapunk zártával egy füzetet kaptunk, mely a Zeitschrift f. d. ges. Strafr. Wissenschaft legujabb számának külön lenyomata s melyben dr. Baumgarten ismerteti a magyar bünügyi igazságszolgáltatást, a mint az 1880 óta kifejlődött.)

— **A Jogászgyülés** napirendje iránt intéztek több oldalról kérdést hozzánk. Nincs ugyan még a napirend hivatalosan szövegezve és közzé téve, azonban olvasóink tájékoztatása végett — magánfeljegyzéseink szerint — közöljük a napirendet lapunk jelen számának mellékletén.

— **A patronage Francziaországban** olykép van szervezve, hogy az állam az egyleteket, melyek a kiszabadult foglyok támogatásával foglalkoznak, azon mérvben segélyezi, a mily mérvben ezek tevékenységet fejtenek ki. Az egylethez utaltatik az illető egyén és az egylet eltartja mindaddig, mig foglalkozást talál. Mikor ez megtörtént, a kormánynyal közli az eredményt s a kormány minden napra, a meddig az egylet az illető egyént eltartotta, *fél francot* utalványoz az egyletnek. A maximum, a mit az állam egy egyént illetőleg utalványoz, *100 franc.*

Irtások.

108.

A kir. táblánál a végrehajtási és árverési ügyek, melyeknek sürgős elintézését a fél elnöki kérvény segélyével kieszközölte, a tanácsban való elintézés után hetekig hevernek a kiadóhivatalban. A kiadóhivatalra, ugy látszik, nem terjed ki a törvény által előirt vagy az elnök által elrendelt sürgősség.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (VIII. József-körut 44. sz.)
Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (IV. Zöldfa-utcza 31. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (IV. Egyetem u. 4. sz.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

Huszonnegyedik évfolyam. 29. sz. Budapest, 1889. julius 19.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐI IRODA: *József-körut 44-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az ügyészségről. *M. E.*-től. — Bünügyi statisztikánk s annak legujabb eredményei. Dr. RÁTH ZOLTÁN egyetemi magántanártól. — A büntetési és börtönrendszer az észak-amerikai Egyesült-Államokban. Dr. GRUBER LAJOS budapesti ügyvédtől. — *Törvénykezési Szemle:* 12 órai fogház. Dr. SÁNTA ELEMÉR kir. táblai joggyakornoktól. — Ügyvédi helyettesités és kártérítési kötelezettség. Dr. NEUSCHLOSS TIVADAR budapesti ügyvédtől. — Különfélék. — Irtások.
Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az ügyészségről.

Uj igazságügyérünk, Szilágyi Dezső, pozsonyi választóihoz irt levelében hangsulyozza a birói és ügyészi kar szaporitását, mint egyik igen fontos tényezőjét hazánk reformált igazságszolgáltatásának. Különösen érintett egy kis munka, melyet e levéllel egyidejüleg olvastam s mely legalább részben, ugyane tárgyra bir vonatkozásssal. «Recht und Willkür im deutschen Strafprozess» von Landgerichsrath Pfizer, czime e müvecskének, mely — ha a német jogászközönség nézetének ad kifejezést — szomoru világot vet azon visszafejlődésre, melynek a német bünvádi eljárás elébe néz. Nálunk a reformtörekvések az ügyészség és esküdtszék fentartása illetve elérésére irányulnak, nálunk még nem ment feledésbe az epochalis 1844-iki bünvádi eljárási javaslat, mely az esküdtszéket még mint perbefogó széket is elismerte s mint vágyaink és czéljaink egyikét tekintjük azon állapot ujból elérését, melyet majdnem 50 év előtt e hazában akartak létesiteni.

Pfizer fentjelzett müvében esküdtszék és ügyészség ellen küzd azok mai alakjában, a mi nála egyértelmü azzal, hogy az intézményt, mint olyant, nem helyesli. S miért? mert alapjuk az önkény, nem a német szellem szülöttjei, hanem idegen földön teremtek és a német földbe önkényileg ültették át, már pedig a legroszabb önkény szerinte a külföldieskedés. A mai államfejlődés küzdelem a jogért, a jog eszméjéért, s bár a küzdelem pártok közt folyik, melyek egyike intra dominium védi az atyáktól átöröklött jogot, másika pedig ezt — mert benne nem részes — hiányosnak tartja és azért megtámadja, a küzdelem mégis eszmék harcza, a jog eszméjéért való harcz. A biró — ki a pártok feletti törvény hatalmával él — e küzdelem békés kiegyenlitője, de e szerepre csak akkor alkalmas, ha meg van függetlensége. Innét van, hogy mindenütt az alkotmány meghozta a biráskodás és a közigazgatás elválasztását, a szóbeliséget és nyilvánosságot, a birák elmozdithatlanságát. A nyilvánosság és szóbeliség egyik biztositéka gyanánt hozatott be az ügyészség, mely fokozatosan az előzetes eljárásban is szerephez jutott. Az eljárás részei ugyanis az itélet előkészitése, kimondása és végrehajtása. Az előkészités és végrehajtás lényegében nem birói tevékenység és igy nemcsak a biróra bizható, de minthogy a polgárok jogait érinti, biztosabb a biró kezében annak törvényes eszközlése. A német középkori eljárás nyilvános, szóbeli, accusatorius volt, csak a XV—XVI. századokban alakult át titkos, irásbeli, inquisitoriussá. Az állam vette kezébe a büncselekmények üldözhetőségét, ez, valamint az itélet előkészitése a vizsgáló biró feladata. Később csak az előkészités bizatott a vizsgáló biróra, az itéletmondás külön bíróság hatáskörébe utaltatott. Ekkor visszatértek a nyilvános és szóbeli eljáráshoz; az inquisitorius rendszer, mely szerint az állam üldözi a büncselekményeket, nagyjában azonban fentartatott. De az eljárás folyamában az előzetes eljárásra megtartatott a titkos és irásbeli eljárás és csak a főeljárás (főtárgyalás) elrendelése bizatott külön bíróságra ugy, hogy az egész eljárás a következő részekre oszlott: 1. előzetes (titkos és irásbeli) eljárás; 2. vádaláhelyezési határozat (külön bíróság által); 3. főtárgyalás; 4. itélethozatal. Ma az ügyész az előzetes eljárásban is szerepel; nézzük előbb ezen szerepét, vajon szükséges-e vagy czélszerü ez? A főtárgyalás ma contradictorius alakban folyik, de az ügyész itt sem feltétlenül szükséges, a minek bizonyitéka, hogy 1879 előtt az alsóbb bíróságok előtt közvádló nem szerepelt s nem bizonyos, vajon azóta az ezen bíróságok előtti eljárás javult-e vagy sem. Sulyosb büncselekményeknél czélszerü a közvádló alkalmazása, nehogy a biró egyszersmind a vádló szerepét vigye egy személyben, bár igy is elégszer történik meg. Az előzetes eljárás a régi eljárásban a vizsgáló biróra volt bizva egészen és ezt követte mindjárt az itélet az elővizsgálati iratok alapján. Ma az előzetes eljárás feladata ugyanaz, csakhogy azt előbb vádaláhelyezési határozat követi s csak azután a főeljárás. Minek tehát az előzetes eljárásban ma két hivatalnok? Igaz, ma az inditványt az ügyész teszi, de századokon át ezt is a vizsgáló biró tette, csakhogy ma a közigazgatás akarja e jogot az igazságszolgáltatás kezeiből kiragadni és usurpálni. A jog- és rendőrállam harcza ez. Ma az ügyészt illeti az előnyomozás, azután emel panaszt, ezután jő csak az elővizsgálat, melyet a vizsgáló biró teljesit. A régi előzetes eljárás tehát három részre szakad. S hogy előnyomozást vagy elővizsgálatot, avagy a kettőt együttvéve akarja-e az ügyész, teljesen tőle függ, kivéve a legsulyosb büncselekményeket, a hol kell elővizsgálatnak lennie, különben pedig az előnyomozás és elővizsgálat közt semmi a különbség, a czél és eszközök mindkettőben ugyanazok s hogy az egyikben panasz, panaszlott, másikban vád, vádlott az elnevezések, az nem tesz különbséget a dolog lényegében. Végül az, hogy az ügyész el nem foghat senkit, illusorius, mert ha a birót ez iránt megkeresi, a biró az esetről magának tiszta képet nem is alkothat s megadja, az ügyésznek szavában bizva, az elfogatásra az engedélyt. Sürgős esetekben, veszély esetén, pedig az ügyész is eszközölhet elfogatást. Elég tehát az előzetes eljárás vezetésére egy hivatalnok; biró vagy ügyész e szempontból mindegy, mert ezen eljárás befejezését a bíróság határozatában t. i. a vádaláhelyezési vagy az eljárást beszüntető végzésben nyeri; azon kérdés, vajon biró vagy ügyész vezesse-e ezen eljárást, közönyös és irrelevans annyiban, a mennyiben nem birói functio, hanem mindazonáltal az a bíróság illetve a törvény utasitásaihoz van kötve. A mint azonban más hatóság adhat utasitást, akkor a kérdés oda alakul, ki dönt a bünvádi eljárás megindításra felett, a törvény vagy a közigazgatás, a kormány? A törvényt a biró alkalmazza, a kormány azt nézi, mi hasznos a közre nézve és arra figyel, hogy eljárásában a törvénybe ne ütközzék, a biró a legalitas könyörtelen s merev, a kormány az opportunitas hajlékony és rugékony alapján áll. Freydorf az 5-ik német jogászgyülésen az opportunitas elvét védte, mert igy

a közérdek inkább volna megvédve, mintha a biró nem felelne azért, ha a törvényt megszegi, de a politikai perekben ennek veszélyét maga beismerte, s azon érve, hogy az ügyészi inditványnak a bíróság ép ugy helyt nem adhat, mint a magánvádnak, csak azon hibában szenved, hogy ha lehetséges is, hogy helyt nem adhat, de azért helyt ad mégis. Plankh a legalitas mellett tört lándzsát s vele tartott a jogászgyülés többsége, a törvényhozás is látszólag, de lényegében épen az opportunitas elvét vallja.

A törvény szerint a vád emelése az ügyészt illeti, a mennyiben a törvények mást nem rendelnek és a birói szervezeti törvény kimondja, hogy az ügyész felebbvalói utasitásainak feltétlenül köteles eleget tenni s e felebbvalója a kormány, ez dönt tehát a vád emelése vagy elejtése kérdésében. A subsidiarius magánvád ugyancsak gyenge védelem az opportunitas ezen hatalma ellen. A vizsgáló biró ügyészi inditvány nélkül mit sem tehet, el nem foghatja a szökni készülő tettest, a vádat a vizsgálat folyamán senkire ki nem terjesztheti, szóval tehetetlen a kezdeményezésben és igy későbbi szereplése is alárendelt.

A vizsgáló biró ily körülmények közt felesleges, káros; a független birák nem szivesen vállalják át e hivatást és ennek következtében a collegium fiatal, tapasztalatlanabb tagjai vagy segédbirák kénytelenek az intézmény kárára azt elvállalni. Ily hatalmas ügyészszel szemben — ki vádló is — a vádlottat a törvény meg akarja védeni s ráparancsol az ügyészségre, hogy a vádlott előnyére bizonyitó körülményeket is gyüjtse és őrizze meg. Tehát az ügyész véd is és igy nem fél a bünperben. De ezt tőle nem lehet kivánni; a biró feladata a vádlott ellen és mellett felhozott körülményeket mérlegelni, az ügyésztől csak azt kivánhatjuk, hogy alaptalanul és meggyződése ellenére ne vádoljon, mert a főtárgyaláson szükségszerüleg ő fél és neki ott erélylyel és bátorsággal kell vádolnia. Ha mindent felhoz a vádlott mellett és ellen és a biróra akarja az elitélésért az erkölcsi felelősséget háritani, az erkölcsi gyávaság. De az ügyészben is kifejlődik bizonyos egyoldaluság, elfogultság a panaszlott és vádlott ellen; azért nem lehet ő reá bizni az előzetes eljárást sem, a hol a panaszlottban is már vádlottat és ebben már bünöst lát. S végül mi az ügyész szerepe a főeljárásban, a főtárgyaláson? Ha a fél a bíróság alá van rendelve, de a törvény szerint «az ügyész eljárásában a bíróságtól független» és nem is biró — bár a vádlott érdekében is köteles ténykörülményeket felhozni, gyüjteni és megőrizni, de a birói tiszt másra van bizva, igy tehát *a bíróság fölé helyezett törvény őre.* Mert a franczia phraseologia igy nevezte el, mig a biró csak a jog ápolója. Az ügyész kitanitja a bíróságot, hogy mi szól a vádlott mellett és ellen, de önérzetes és független jellemü biró e kitanitást visszautasitja, ez ismét az ügyészt bántja és evvel az ügyész és biró közti feszült viszony alapja meg van adva. Ezt az ügyész csak ugy kerülheti el, ha a törvény szavaival ellenkezőleg a fél szerepére szoritkozik; kevésbé képzett birákat azonban az ügyész könnyen befolyásolhat. E mellett a vád alá helyezési inditvány előtt az ügyész a bünper iratait magánál tartja és tarthatja bármeddig; a bíróság azokat tőle be nem követelheti és evvel az ügyész a vizsgálati fogságot az addig még panaszlottra nézve szinte végtelenül meghosszabbithatja. Ha a panaszlott ill. később vádlott elitéltetik, igaz, ezen vizsgálati fogság neki beszámitható, de ha felmentetik? Franciaországban az ügyész felügyeletet gyakorol a bíróságok felett, Németországban ettől visszariadtak, de bár nem kifejezetten, de lényegében ez mégis ugy van. Ha ugyanis nyiltan megadatik a felügyelet joga, akkor a gyengébb birák engedékenyek lesznek az ügyészszel szemben, ki előléptetésükre befolyással bir, mert a kormány inkább fogja az ügyész által ajánlott hiveit előléptetni. Azonban az ügyész táblázatos kimutatások, észleletei felterjesztésének, előléptetések alkalmával tanácsának megadása által ily titkos befolyást gyakorol, melyet ha a birói collegium tagja volna, kevésbé gyakorolna és gyakorolhatna. De az ügyészi állás e magasb polczra emelése a jobb erőket e pályára csábitja, ezt azután a bíróságok sinylik meg, a hova inkább a kevésbé képzett elemek fognak fordulni. Ezek előléptetésére a jobb erők és jobban is fizetett ügyészek befolyást gyakorolván, biró és ügyész közt legkevésbé sem méltó, helyes és megfelelő viszony fejlik ki.

Maga Pfizer elismeri, hogy a kép, melyet nyujt, talán tulsötét, de a lehetőség megvan ez állapot előidézésére és épen e lehetőség az, melyre a mi magyar jogászköreink figyelmét felhivni érdemes és az itt felsorolt esetleges bajok olyanok, melyeket a törvényhozásnak bünvádi eljárásunk reformjánál vagy jobban mondva az egységes eljárás megteremtésénél mindenekelőtt szem előtt nem szabad tévesztenie és azoknak mindjárt eleitől fogva elkerülésére a szükséges intézkedéseket meg kell tennie, mert az egyszer előállt bajt nehezebb megszüntetni, mint az óvintézkedéseket ellene megtenni, mielőtt beállt. Pfizer ur javaslatai a kép valóban tulságos sötét coloritjából folynak és azért egészükben el nem fogadhatók. Ezek ugyanis 1. Az egész eljárás bizassék a büncselekvények üldözhetőségével együtt (inditvány) a bíróságokra. 2. Az előzetes eljárás birákra bizassék birósági tanácsok felügyelete alatt (vagyis az előzetes eljárás eredménye felett társas-bíróság döntsön). 3. A közvád emelése a bíróság tagjaiból időnkint kiküldendő ügyészt illesse. Ez visszatérés volna a régi inquisitorius eljárásra, csakhogy még roszabb volna, mert a birák egymásra való tekintete folytán a vád épen Pfizer ur intentiójával szemben tulerőssé válnék. *M. E.*

Bünügyi statisztikánk s annak legujabb eredményei.[1]

Az igazságszolgáltatás statisztikájától, jól tudjuk, még mást is szoktak várni, mint az ország erkölcsi életének többé-kevésbé hü visszatükrözését. Nem kevesebbet kivánnak tőle, mint hogy ugy az anyagi, mint az alaki jog megfelelő volta iránt nyujtson tájékozást. A büntető eljárás megitélésén kezdve: annak helyes vagy helytelen szabályozására következtethetnénk, ha tudnók, az esetek mily hányadában vezet az eljárás a való tényállás felderitésére? Természetesen egyenes választ e kérdésre a statisztikától nem kivánhatunk. Legtöbbször megelégszünk azzal, ha tudjuk, hogy a vádlottak hány százaléka itéltetett bünösnek. Erre vannak nekünk is adataink és pedig bíróságról-bíróságra. Fontos kriteriumul szolgálhatna a perujitás folytán jogerejökből kivetkőztetett itéletek arányának ismerése. Nálunk ily adatok nincsenek: eljárásunkban különben nagyon csekély helyet foglalnak el e jogorvoslatok. Más kérdés, hogy minő arányban változtak meg az első bíróságok itéletei a második és harmadik forum előtt? Statisztikánk ez arányt kimutatja, sajnos csak az, hogy a marasztaló és fölmentő itéletek külön kitüntetve nincsenek, mert e számokból lehetne igazán következtetést vonni mai eljárásunk minőségére és felsőbb bíróságaink, köztök a bizonyos fokig nehéz állásban levő kir. itélő tábláink szerepére. Kétszeresen érdekes lenne a statisztika most, mikor kilátásunk van arra, hogy ez adatokat nem sokára összehasonlithatjuk a decentralisatio utáni eredményekkel. S itt nem hagyhatjuk emlités nélkül, hogy statisztikánk nem áll egészen szilárd alapon akkor, mikor az elsőbíróságok itéleteinek közlésére szoritkozik. Ezektől a jogerős elitéltetésig még nem egyszer hosszu ut vezet. Nem volna ez baj, ha a felsőbíróságok itéletei, bár egyedileg különbözők, mégis oly arányban mondanák ki a bünöst — még pedig minden egyes büncselekmény körén belül is — mint az első forum. Ez azonban aligha lesz igy. Igaz, hogy az itéletek — a jogerőre emelkedetteket értem — sokszor nagyon különböző időben elkö-

[1] Az előbbi közleményt l. a mult heti számban.

vetett tettekre vonatkoznak. E hiányon azonban lehet segiteni ugy, mint teszi azt a külföldi statisztika is. Visszatekintő táblázatokat lehet készíteni oly régebbi évekről, melyek ügyei már keresztül mentek minden fokon s az azokban elkövetett büncselekményekről adnak teljes kimutatást.

A bünvádi eljárás statisztikája azonban nem nyujthat biztos módot annak megitélésére, hogy minő mérvben teljesiti az állam feladatát a jogrend ellen elkövetett cselekmények megtorlása körül. Ezt csak a köztudomásra jutott s a megtorolt büncselekmények számának összemérése adhatná meg. Arról, hogy minden büntettes elvegye büntetését, már eleve le kell mondanunk. De minél nagyobb azon bünös tettek száma, melyeknek tettesei, vagy valamelyik tettese kipuhatolható nem volt — ide értve azt is, ha a vádlottra a cselekmény nem bizonyittatott rá — annál gyengébb lábon áll az illető államban az igazságszolgáltatás ügye. A büncselekmények tetteseinek kideritése és a biró elé állitása azonban nem az igazságszolgáltató közegek, hanem nagy részben tisztán a közigazgatási hatóságok feladata. Ezeknek müködése belejátszik a bünügyi eljárás statisztikájába is: ügyes égök könnyiti a biró dolgát, szaporitja az elitélések arányát és viszont. Ámde itt arról van szó, hogyan lehetne a jogállam müködését a bünesetekkel szemben átalában mérni. Erre a kisérletet a franczia statisztikában látjuk. Nem kevesebb, mint 227,276 büncselekmény[2] van itt 1886-ra felhozva, melyet az állam nem üldözött. Ezek jó része nem vétetett törvényszegés, illetve büntetésre méltó jogsértés gyanánt. De azon cselekmények is, melyeknek tettesei nem voltak kipuhatolhatók, 70,068-ra rugtak. Mindenesetre elég magas szám. Tekintve a czél fontosságát, azt hiszszük, hogy megérdemelné a fáradságot, hogy hasonló statisztika nálunk is készüljön.

Az anyagi jog megitélhetésére egy csomó támpontot szolgáltat a bünügyi statisztika. Ámde óvatosnak kell lennünk azok használatában. Mert a büncselekmények számának emelkedése, a visszaesők szaporodása stb. ép ugy lehet a törvény enyhe alkalmazásának, vagy a rossz fogházrendszernek folyománya, mint a büntető törvénykönyv intézkedéseiben rejlő hibáknak következménye. Hogy adott esetben hol keressük az okot, arra a statisztika csak nagyon tág keretek közt fog feleletet adhatni.

Ezuttal csak három idevágó kérdéssel kivánunk foglalkozni: u. m. az inditványi (magán vádra üldözendő) büncselekmények szerepével; a büntetések statisztikájával és végül a visszaesőkre vonatkozó adatainkkal.

Tudva van, hogy a mi büntetőtörvénykönyvünk a modern jogrendszerek között a legtágabban szabja ki a sértett fél inditványára üldözendő büncselekmények körét. Tulmegy e tekintetben az 1871-ki német kodexen, melynek idevágó intézkedései pedig csakhamar, 1876-ban revisio alá vonattak olyképen, hogy az idetartozó büncselekmények száma most már jelentékenyen megkevesbedett. Nálunk is létezik agitatio ebben az irányban. A támpontot az egész intézmény hatásának megitélésére a statisztikának kellene szolgáltatni. Sajnos azonban, a különböző alap, melyen a büncselekmények osztályozásánál 1881 előtt és ma állunk, lehetetlenné teszi az összehasonlitást azon idővel, mikor a kérdéses cselekmények hivatalból üldöztettek. Magának a jogelvnek a bünvád gyakoriságára való befolyását tehát nem itélhetjük meg. Nem tudjuk azt sem, hány esetben kellett beszüntetni az eljárást az okból, mert az inditványozási jog elévült. Csak azon esetekről tudunk számot adni, melyekben a bünvádi eljárás az inditvány visszavonása folytán itélet nélkül ért véget. Évkönyvünk ugyanis tartalmaz egy rovatot, melyben azon tárgyalásra utasitottak foglaltatnak össze, kik ellen a tárgyalás meg nem tartatott, mert «a vád visszavonatott». Itt aztán ismét különböztetés van téve a hivatalból és a magánvádra üldözendő cselekmények között. Csak az utóbbiak tartoznak ezuttal reánk, az előbbieknél egészen más jogi jelenséggel állunk szemben, azzal az esettel, a mikor az ügyész a főtárgyalás után, mert büntetendő cselekményt nem lát fenforogni, vagy bebizonyithatni — a vádemeléstől eláll. A «vád visszavonása» kitétel tehát a jogászi münyelv nyomán «a vád elejtése», illetve az «inditvány visszavonása» kitétellel volna helyettesitendő. Kérdés már most, hogy ezek az utóbbi visszavonások magokban foglalják-e az összes ide tartozó eseteket. Valószinüleg nem. Mert járásbiróságnál ugyan kivételes eset lesz, hogy a sértett fél a tárgyalás kitüzése előtt vonja vissza inditványát; de nem igy a törvényszék előtt. Itt az előnyomozás és a vizsgálat alatt, sőt még a vád alá helyezés után is elég idő van az inditvány visszavonására, mielőtt a végtárgyalás kitüzetett volna. Szerencsénkre, a törvényszék elé tartozó büncselekmények közt a sértett fél inditványára üldözendők csekélyebb részt képeznek s igy nem hibázunk nagyot, ha statisztikánk emlitett rovatából vonunk következtetést az összes visszavonások számára. Egymás mellé állitjuk a következőkben a büntett és vétség miatt törvényszék és járásbiróságok előtt tárgyalásra utasitottakat (levonva az elintézetlenül maradt ügyeket) átalán (I), a magánvád folytán tárgyalásra utasitottakat (II) és azokat, kik ellen a tárgyalás a magánvád visszavonása folytán nem tartatott meg (III), végre kiszámitottuk a visszavonások arányát a magánvádra üldözötteknél (IV):[3]

		1881	1882	1883	1884	1885	1886	1887
Tárgyalásra utasitva	(I)	168,744	189,590	185,866	215,068	220,600	226,458	247,612
Ezek közül magánvádra	(II)	108,905	125,111	122,507	143,584	145,054	147,927	161,614
A vád visszavonatott	(III)	48,940	59,297	61,396	72,842	76,938	75,651	85,015
A visszavonás aránya	(IV)	44'9%	47'4%	50'2%	50'7%	53'0%	51'1%	52'4%

A mint látjuk, a visszavont inditványok aránya azon vádlottaknál, kiknek ügyében a tárgyalás már ki volt tüzve, közel 50 százalék volt már az első két évben, 1883. év óta pedig állandóan több mint fele az inditványoknak visszavonatott. Az arány az utolsó években is emelkedni látszik. Az elmélet dolga azt eldönteni, hogy a visszavonás jogának megadása helyes-e vagy sem. Az elmélet különbséget tesz a sértett fél kivánatára üldözendő s a magánvád alá tartozó cselekmények közt s e szerint különböző feleletet ad kérdésünkre. Nem a mi feladatunk itt e tárgygyal foglalkozni. Csak azt kivánjuk hangsulyozni, hogy a visszavonási jog ily gyakori használata a mellett, hogy visszaélésekre, megalkuvásokra, zsarolásokra enged következtetni, legalább is tág teret hagyva ilyenek számára, nagyon alkalmasnak látszik a jogérzet csorbitására. Mert a nagy közönség mindannyiszor, mikor a bíróság elé vitt vád hősét büntetlenül látja kikerülni az igazságszolgáltatás termeiből, összejátszást sejt, s a legroszabbat képes feltételezni magokról a birákról is. A ki ismeri népünk gyanakvó természetét, igazat fog nekünk adni. Tudjuk, hogy a vád visszavonása akárhányszor csak biráink békéltetési hajlamának, néha hogy ugy mondjuk, szenvedélyének köszönhető. De nagy kérdés, hasznára van-e a buzgóság magának az ügynek? A ki egyszer keveredik valami bajba, ott indokolt lehet a büntetlen maradás.

De hol a mérték arra, hogy az ily büntetlen egyén nem fog-e gyakrabban elkövetni ujra hasonló cselekményt, mint a megbüntetett? A statisztika e kérdésre nem felelhet, mert e visszaesők nem jelentkeznek abban a rovatban, melybe tulajdonkép tartoznának. A birák és ügyvédek, mint a gyakorlat emberei, tudnának itt feleletet adni. Azt hiszszük azonban, hogy adataink e viszonyok egészségtelen voltát eléggé feltárják.

(Folyt. köv.)

Dr. RÁTH ZOLTÁN.

[2] Compte général de l'administration de la justice criminelle p. l'année 1886. LVII. t. 124. l.

[3] *Magyar statisztikai évkönyv* XI—XVII. évfolyam VIII. füzet.

*

A büntetési és börtönrendszer az észak-amerikai Egyesült-Államokban.

II.[1]

Az őrök száma igen csekély az amerikai intézetekben, mert bizonyos felügyelői szolgálatokra foglyokat alkalmaznak, azon elvből kiindulva, hogy nem forog fen ok, mely miatt valakit, ki csak testi sértés miatt lett elitélve, meg ne bizhatnának pl. az ebédek kiosztásával, stb.

A szigeten levő Workhouse-ban letartóztatottak (iszákosok, stb. számára) a mosást végzik valamennyi intézet részére, mely Blackwells Islands-ban létezik. Azután sokan szállitásra és izenetvitelre alkalmaztatnak a szigeten levő egyes intézetek között és a ruhák tisztitására és javitására. Szóval csodálatraméltó a rationalis munkamegosztás elvének rendszere, mely itt észlelhető. A County illet. City jails a börtönügy leggyengébb oldalát képezi. Ezek t. i. a Sheriffs vezetése alatt állanak, kik a befogadottak után fejenkint egy meghatározott dijtételt kapnak és kik ezek után minél nagyobb bevételekre igyekeznek szert tenni. A sheriff érdekében áll, hogy a foglyok magukat sajátjukból élelmezzék, a miért is ezt a legnagyobb készséggel engedi meg azoknak. Aschrott a «Tombs» név alatt ismert és New-York városban levő fogházban egy zárkában látott foglyokat, kik egy opulens lakománál dőzsöltek. Az ételek azonban igen drágák. E tekintetben nálunk is sokat vétkeznek, és a főügyészség egy tollvonással megszüntethetné a nálunk fenálló és némely helyütt kirivó viszszaéléseket, ha a fogházfelügyelők legfeljebb csakis azon maximális árt követelhetnék az általuk történendő élelmeztetésre utalt vizsgálati foglyoktól, melyet az illető kir. ügyész a vezetése alatt álló fogház részére az egyes ételek és italok után az illető hely viszonyainak tekintetbe vételével kötelezőleg megállapitana. (Itt csak azon zsaroló eljárásra emlékeztetek, mely e lapokban a mult évben meg lett emlitve, t. i. hogy egy letartóztatottnak — ha jól emlékszem — egy rántottáért egy frtnál jóval többet(!) kellett fizetnie.)

New-York államban még egy egészen sajátszerü intézet létezik, t. i. a Reformatory Elmirában, melyet az 1877-diki április hó 24-én hozott törvény szabályoz. A biró t. i. fel van jogositva mindazon büntett vagy sulyosabb vétség miatt vádlottakat (kizárólag csak férfiakat), kiknek életkora 16—30 között van és kik büntetve nem voltak, a Reformatorynak átadni, a helyett hogy egy State- vagy County penitentiary-ba küldené. De ezt csak akkor teheti, ha meggyőződött arról, hogy ujonczokról van szó a büntett terén, kik nevelésre és javitásra alkalmasak és kik rendszeres nevelést szükségelnek, hogy belőlük a társadalom hasznos polgárai váljanak. Az intézeti előljáróság (mely az igazgatóból és négy, a Governor által kinevezett tagból áll) fel van jogositva az elitéltet azon ideig az intézetben tartani, melyet a törvény a szóban levő vétség tekintetében mint a büntetés maximumát megállapitott, vagy korábban is elbocsáthatja, azonban rendszerint csak próbaképen történik ez. Ha az előljáróság arról győződött meg, hogy az illető a közbiztonság veszélyeztetése nélkül teljesen szabadlábra helyezhető, akkor a büntetést kitöltöttnek nyilvánithatja. Itt tehát csakis a letartóztatás maximalis határideje tekintetében létezik határ, melyen belül az előljáróság teljes szabad kézzel rendelkezhetik a letartóztatott büntetésének tartamát illetőleg. Ezen intézetben villamos világitás van behozva és az épitkezésnél figyelemmel voltak egy jó léghuzam előidézésére, mi által elkerülték a másutt divni szokott sajátszerü fegyházi szagot. Elmirában három osztály létezik. A harmadik osztály zárkái igen kicsinyek és csakis a legszükségesebb tárgyakkal felszerelvék. Minden további osztálynak zárkái valamivel nagyobbak és valamivel több felszerelési tárgyakkal ellátvák, különösen asztallal, tükörrel, kis szőnyeggel az ágy előtt, stb. Minden fogoly felvétele alkalmával a második osztályba helyeztetik, hol legalább is hat hónapig kell maradnia. Ha magaviselete (melyet havonkint márkák kiosztása által ellenőriznek) rossz, akkor büntetésképen a harmadik osztályba helyeztetik és ebből ismét a második osztályba kell magát felküzdenie. Ha 6 hónapon át szert a tett második osztályban a márkák szükséges számára, akkor az első osztályba megy előre, melyben ismét 6 hónapon át a márkák teljes számát kell kiérdemelnie, hogy ideiglenes elbocsátása javaslatba hozható legyen. Egy évnél előbb senki sem bocsátható el. A márkák külön adatnak jó magaviselet, munkaszorgalom és az iskolai tanulás után. Az igazgató minden hó elején meghatározza a 800 fogoly mindegyikénél, hogy mennyi munkát köteles ez a hó folyamában beszolgáltatni, hogy a teljes márkaszámra szert tehessen. Naponkint 8—9 órán kötelesek a foglyok dolgozni. Elmirában oly iskolaosztályrendszer létezik, mint bármely más iskolában. A felsőbb osztályokban olyaténképen adják elő a történelmet, hogy a tanitó csak rövid áttekintésben adja a tárgyalt történeti korszakot és azután megjelöli a könyveket, a melyekben többet lehet erről találni. Ezen könyveket a kitünő intézeti könyvtárból kapják a foglyok azon rendeltetéssel, hogy azokból bizonyos fejezeteket olvassanak és az olvasottakról vagy irásbeli értekezésben vagy szóbeli előadásban tegyenek jelentést. Aschrott csodálattal látta ezen módszer hatásait 1—2 évi tartózkodás után oly foglyoknál, kik majdnem minden müveltség hiján jöttek az intézetbe.

Elmirában egy «Summary» nevü hetilap is jelenik meg, melybe kizárólag foglyok irnak. Ez első sorban a hét politikai eseményeinek szemléjét hozza, melyet a jobb amerikai ujságokból meritenek, azután hirek következnek az intézet köréből, különösen érdekes előadásokról, melyek a hét folyamán tartattak, a vi sgálatok eredményéről, a foglyok előmozditása, degradatiója és elbocsátásáról stb. Végül azután a foglyok különösen jó dolgozatai közöltetnek, a melyekhez az igazgató vagy az intézeti tanitók gyakran még külön megjegyzéseket füznek. Az intézet minden lakosa kapja az ujság egy példányát, melyet az intézeti nyomdában foglyok állitanak elő. Ezen kivül előfizetni is lehet e lapra, melyhez a foglyok hozzátartozói stb. járulnak, a melynek annyi előfizetője van, hogy a lap előállitásának kész kiadásai teljesen fedezvék. Ezen példát, mely kezdetben általános feltünést keltett, most már más intézetekben is követik.

Itt megjegyzem, hogy Neufchâtelben is két népszerüen tartott és a szabad lakosság számára rendelt hetilapot állitanak elő a fogházban; azokban ki van azonban zárva a politika tárgyalása.

Elmirában hetenkint kétszer tanitják a foglyot valamely mesterségben, két estét az iskolai oktatásnak szánnak és két este és az egész vasárnap marad a fogolynak kizárólag az iskolai oktatásra való előkészület czéljából. A magasabb büntetési osztály előnyökkel van összekötve, u. m. a levelezés, a látogatások fogadása és a könyvtárból szerezhető könyvek száma tekintetében. Az első osztálybeliek élelmezése valamivel jobb; ezek továbbá közös asztalnál is étkeznek, holott a többi osztályok a zárkákban kapják étkeiket. Az első osztálybeli foglyok ruházata is különbözik a többi osztálybeliekétől; ezek az udvarban együtt járkálhatnak és bizalmi állásokra, különösen más foglyok feletti felügyeletre használtatnak. Szántszándékkal viszik ily módon az első büntető osztálybeli foglyokat némelykor kisértetbe. Csak akkor bocsátják el a foglyot ideiglenesen, ha az igazgató bizonyságot szerzett magának arról, hogy az illető elbocsátásakor állandó foglalkozást találand. Ha ilyenre maga a fogoly vagy ennek barátjai nem tehettek szert, akkor maga az igazgató gondoskodik ilyenről. Az ideiglenesen elbocsátott legalább is hat hónapon át köteles jelentést tenni arról, hogy miként

[1] Az előbbi közleményt l. a 26. számban.

folynak dolgai. Ezen idő elteltével vagy visszanyeri teljes szabadságát az illető, vagy meghosszabbitják az ideiglenes elbocsátás próbaidejét. Utóbbinak tartama alatt az igazgató fel van jogositva az illetőt az intézetbe visszaszállittatni, ha attól fél, hogy az elbocsátott különben ismét rossz utra tér. Az illető akkor ismét a második büntető osztályba lép és ugyanazon bánásmódban részesül mint első felvétele alkalmával.

Eddig összesen 1722-en lettek Elmirából elbocsátva. Ezek közül el lettek bocsátva miután Elmirában

12	hónapig tartózkodtak	164 =	9·5%
13—15	« «	451 =	26·2 «
16—18	« «	183 =	16·4 «
19—24	« «	360 =	20·9 «
25—36	« «	312 =	18·1 «
36	hónapnál tovább	152 =	8·9 «

Ezen 1722 fogolynál az elmirai tartózkodás átlagos tartama: 20 hónapot tett ki. Ezek közül:

156 más államokba ment és ezért teljes szabadságot nyert;

10 meghalt;

128 még most is köteles jelentéseket tenni, mivel próbaidejük még el nem telt;

185 csak a maximális büntetési idő elteltével nyert teljes szabadságot;

971 teljes szabadságba lett helyezve; miután hat hónapon át kielégitő jelentéseket küldtek be;

126 nem adta az előirt jelentéseket és további sorsuk tekintetében bővebb tudósitás nem szereztetett;

42 a próbaidő alatt másnemü büntetést kapott;

79 vissza lett hozva az intézetbe;

25 önként jött vissza az intézetbe, mivel a próbaidő közben elvesztették foglalkozásukat s mivel másnemü foglalkozást nem találhattak.

Az ideiglenesen elbocsátottak felett gyakorolt felügyeletet igen felületesnek mondják. Határozott bizonyiték nem szolgáltatható arra nézve, vajon ez az uj intézmény sikeresen müködött-e; de az egész amerikai közvélemény sikerültnek tekinti a kisérletet, melyet sok más államban utánoznak már. Massachussetts államban Concordban máris hasonló intézetek létesittettek; Pennsylvania és Ohióban épülő félben vannak Reformatories; a minnesotai, a michigeni és a jowai törvényhozások előtt ez idő szerint törvényjavaslatok feküsznek, melyek az elmirai minta után a Reformatories behozatalát czélozzák.

Végül megjegyzem, hogy az elmirai intézet élén Mr. *Brockway* áll, kit valamennyi élő amerikai börtönhivatalnok közül kétségtelenül a legkitünőbbnek mondanak. Ez a fenti számok alapján azt állitja, hogy az elbocsátottak közül 83.3%-ot lehet előreláthatólag javultnak tekinteni. Aschrott azonban ugy találja, hogy ily statisztika ellen kétségtelenül sok alapos kifogás tehető.

(Folyt. köv.)

Dr. GRUBER LAJOS,
budapesti ügyvéd.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

12 órai fogház.

A közel multban előfordult oly eset, hogy egy vádlott közcsend elleni kihágás, továbbá sulyos testi sértés vétsége miatt a Kbtk. 41., 22., 23. §§-aira, és a Btk. 301., 302., 102., 96., 53. §§-aira, egyszersmind az 1887. évi VIII. törv. czikk 1. §-ára hivatkozással összbüntetésül egy havi fogházra, valamint a kihágásért 2 frt, a vétség miatt pedig 4 forint pénzbüntetésre mint mellékbüntetésre itéltetett el olyképen, hogy behajthatlanság esetén a vétség miatt megállapitolt 4 frt mellékbüntetés 2 napi fogházra, a kihágásért megállapitott 2 frt mellékbüntetés pedig 12 órai fogházra lesz átváltoztatandó; — a kihágás 2 frt mellékbüntetésének 12 órai fogházba átváltoztatása indokoltatott a Kbtk. 22. §-ával és azzal, hogy a jelen esetben egynemü szabadságvesztésbüntetés alkalmazandó.[1]

Ebben a fenforgó esetben véleményem szerint a kérdéses 2 frt pénzbüntetésnek, mint mellékbüntetésnek szabadságvesztés büntetésre átváltoztatása nem volt volna egy napi fogháznál rövidebb tartamban meghatározható; mivel annak egy napnál rövidebb tartamban meghatározása össze nem egyeztethető a jelen esetnél fönforgó bünhalmazat következtében az összbüntetés kiszabásánál mellékbüntetésül külön meghatározandó pénzbüntetésnek behajthatlanság esetére szabadságvesztés-büntetésre átváltozásánál irányadóul szolgáló Btk. 53. §-ával, a mely szerint ily esetben egy forinttól tiz forintig terjedő összeg helyett egy nap számitható; továbbá ugyanazon Btk. 25. §-ával, mely szószerint ekként rendelkezik: «A fogház öt évig tarthat; legrövidebb tartama egy nap.»

A 2 frt pénzbüntetésnek, mint mellékbüntetésnek 12 órai fogházra átváltoztatásával szemben nyilvánitott szerény véleményem kifejtése szempontjából csak a következőkre szoritkozom.

A mint az itéletnek fentebb közölt kivonatos szövegéből kitünik, az elitélt vádlott a Kbtk. 41. §-ába ütköző közcsend elleni kihágást és a Btk. 301., 302. §§-ai alá eső sulyos testi sértés vétséget, e szerint tehát két külön álló büntetendő cselekményt követett el, minek folytán anyagi bünhalmazat (concursus realis) esete forogván fön, összbüntetés kiszabásának, — egyszersmind valamint a Kbtk. 29. §. *b)* pontja, ugy a Btk. 102. §-a értelmében a kihágásra és a vétségre a Kbtk. 41. §-a és a Btk. 302. §-a szerint törvény által rendelt pénzbüntetésnek mindegyik cselekményre külön megállapitásának volt helye; — az összbüntetés kiszabásánál és az azzal kapcsolatosan teendő volt itéleti rendelkezéseknél a Btk. I. r. 8-ik fejezetének rendelkezéseihez képest ezen Btk. általános szabályai az irányadók, jelesül pedig irányadó a Btk. 96. § a általában az összbüntetés kiszabására, és a vétségnek kihágással fönforgó halmazata következtében annak a 97. §-a is; továbbá a mellékbüntetésül kiszabott pénzbüntetéseknek behajthatlanság esetére szabadságvesztésbüntetés átváltoztatása tekintetében irányadó itt a Btk. 53. §-a is, és ezzel kapcsolatban ugyanazon Btk. föntebb idézett 25. §-a is, mely a fogház leghosszabb és legrövidebb tartamát határozza meg.

Ha pedig ezek a fönforgó esetnél irányadók, — a mi egyébiránt talán nem is kétséges — akkor:

Miután a Btk. 53. §-a második bekezdése értelmében, ha a pénzbüntetések mellékbüntetésként szabattak ki, a mint az a kérdéses concret esetben történt, a pénzbüntetések behajthatlanság esetén olynemü szabadságvesztés-büntetésre változtatandók át, a melyre a vádlott a pénzbüntetésen felül itéltetett; minthogy pedig a jelen esetben vádlott a pénzbüntetéseken felül fogházra itéltetett, ezeknél fogva a Btk. 53. §-a második tétele értelmében a pénzbeli mellékbüntetések fogházra voltak átváltoztatandók, a mint az itéletnek elől közölt szövege szerint ugy is történt, csakhogy az egyik pénzbüntetésnek átváltoztatott fogház tartama 12 órában határoztatott meg.

Miután azonban a Btk. 25. §-a világosan és határozottan rendelkezik akként, hogy a fogház legrövidebb tartama egy nap, miután továbbá a Btk. sem az 53. §-ban, sem más helyen sehol sem tesz oly intézkedést, hogy oly esetben,

[1] Jelen concret esetben czélom egyedül az lévén, hogy a fogháznak 12 órai tartamban megállapitásáról nyilvánitsam véleményemet, ezért az itéletnek és indokolásának csak e részben szükségesnek mutatkozó részét közöltem a fentebbi kivonatos szövegben.

midőn a fogház behajthatlan pénzbüntetés átváltoztatásaképen alkalmaztatik, a fogház egy napnál rövidebb tartamban is kiszabható legyen, és miután a Btk. 25. §-a is ily megkülönböztetések nélkül rendelkezik, ezeknél fogva a fenforgó esetben a vétséggel concurráló kihágásra kiszabott 2 frt mellékbüntetés a Btk. 25. és 53. §§-ai értelmében nem lett volna egy napi fogháznál rövidebb tartamu szabadságvesztés-büntetésre átváltoztatható, és pedig annál kevésbé, mert a Btk. 53-ának második tétele összefüggőleg alkalmazandó annak első tételével, mely szerint egy forinttól tiz forintig terjedő összeg helyett egy nap számitható.[1]

Föntebbi véleményemmel szemben fölhozható volna ugyan a Kbtk. 15. §-a, mely szerint a kihágás büntetései elzárás és pénzbüntetés, ekként tehát soha fogház, továbbá ugyanazon törvény 22. §-ának az a rendelkezése, mely szerint az átváltoztatásnál a 2 frtot felül nem haladó pénzbüntetés helyett 12 óránál hosszabb ideig tartó elzárás nem állapitható meg.

Ily tehető ellenvetéssel szemben azonban elegendőnek tartom megjegyezni azt, hogy akkor, a midőn — mint a concret esetben történt — a vádlott kihágás miatt és azonkivül még vétség miatt összbüntetésre itéltetik, cselekményei a fönforgó bünhalmazat következtében sulyosabb tekintet alá vonandók, és a Btk. 97. §-a értelmében ily esetben a vétségért járó büntetés alkalmazandó; sőt a vétségre törvény által rendelt büntetés egy évvel esetleg fölemelhető, ha ezt a fönforgó körülmények indokolják. A fentebb már kifejtetteknél fogva ily esetekben a mellékbüntetésül kiszabott pénzbüntetésnek szabadságvesztés-büntetésre átváltoztatásánál a Kbtk. 15. és 22. §-a többé nem szabályozó, hanem a Btk. 53. §-a az irányadó.

Továbbá a föntebb emlitetten kivül véleményem ellen még fölhozhatók volnának a Btk. 22. és 24. §§-ai, melyek szerint ámbár a határozott idejü fegyház legrövidebb tartama két év, és a börtön legrövidebb tartama hat hó, mind a mellett a Btk. 53. §-a rendeleténél fogva oly esetben, midőn például a Btk. 308. §-a alapján a börtön mellett kiszabott pénzbüntetés változtattatik át börtönre, ez is lehet ilyenkor hat hónapon alóli tartamban meghatározható, sőt ugyanazon 53. §. szerint a pénzbüntetésnek átváltoztatása esetén az a helyett alkalmazott fegyház vagy börtön sem haladhat tul három hónapot; fölhozható az is, hogy a fegyházra itélt vádlottnak például a Btk. 96., 98., 99. és 102. §§-aihoz képest az összbüntetés mellett valamely cselekményért kiszabott pénzbeli mellékbüntetése az ismételten idézett 53. §. alapján esetleg egy napi fegyházra is változtatható.

Az ilyképen tett ellenvetésre pedig azt jegyezném meg, hogy a Btk. 22. és 24. §§-ainak a határozott idejü fegyház és börtön legrövidebb tartamát megállapitó rendelkezésétől eltérő intézkedést, mondhatni kivételt állapit meg a Btk. 53. §-a első és második tételének rendelkezése arra az eljárásra vonatkozólag, midőn a mellékbüntetésül meghatározott pénzbüntetés a főbüntetésül alkalmazott szabadságvesztés-büntetés nemére átváltoztatandó, a mikor az emlitett 53. §. alapján ily változtatásnál egy forinttól tiz forintig terjedő összeg helyett akár a börtönből egy nap számitható; ellenben a Btk. 25. §-a a fogház legrövidebb tartamát egy napban meghatározó szabályától eltérő, illetőleg kivételes intézkedést a kérdéses 53. §. nem tartalmaz, de annak ily értelmet tulajdonithatni ki is van zárva az id. 53. §. első tételében foglalt azon rendelkezés által, mely a szabadságvesztés-büntetés nemének különböztetése nélkül általában rendel egy forinttól tiz forintig terjedő összeg helyett egy napot számithatónak, azonban egy napnál rövidebb tartamunak számithatásáról emlitést sem tesz.[1]

Az előadottakkal a törvény vonatkozó rendelkezései alapján begyőztem azt, hogy 12 óráig, illetőleg egy napnál rövidebb ideig tartó fogházbüntetésnek egyáltalában nincsen helye.[2]

Dr. SÁNTA ELEMÉR.

[1] Ide vonatkozólag utalok «A Jog» 1889. évi 8-ik számában olvasható következő czikkemre: «Hogyan értelmezendő a Btk. 53. §-ának a pénzbüntetés átváltoztatására vonatkozó rendelkezése». Továbbá utalok a kir. Curiának ugyanezen czikkben idézett büntetőjogi teljes-ülési döntvényére.

Ügyvédi helyettesités és kártéritési kötelezettség.

A budapesti ügyvédi kamara ügyvédi rendtartási törvénytervezetének 106. §-a olyan kérdéssel foglalkozik, a melynek mikénti megoldása az ügyvédség létérdekeit közelről érinti: értem az ügyvédi helyettesités és az ebből folyó kártéritési kötelezettség kérdését.

A tervezet ezen szakasza szóról-szóra egyező az eddigi rendtartás 71., 73. és 63. §-aival és ha az indokolás ennek daczára azt mondja, hogy «megoldatik azon kérdés is, hogy a helyettesitett ügyvéd által okozott kárért a félnek ki felelős», — akkor ezzel nem mondott mást, mint hogy az eddigi rendtartás téves megoldását tette magáévá.

Az *általános* magánjogban érvényes és a legtöbb törvényben elfogadott azon elv, hogy a helyettes cselekvényéből vagy mulasztásából eredő minden kárért a megbizó féllel szemben a *helyettesitő* felelős, a helyettesitő azon kötelezettségéből folyik, melynél fogva ő tartozik minden egyes esetben megitélni és magának meggyőződést szerezni arról, bir-e a helyettesitett a szakértelem és megbizhatóság azon fokával, mely őt a szóban forgó ügylet ellátására alkalmassá teszi. Ezen, a személy megválasztásában kifejtendő «diligentia» hiánya képezi indokát a helyettesitő kártéritési kötelezettségének mindazon esetekben, a melyekben a félre a helyettesitésből kár háramlik.

De ezen általános magánjogi elv alól *kivételnek* van helye mindazon esetekben, a melyekben a helyettesitő vagy egyáltalán nincs azon helyzetben, hogy a helyettes értelmi és erkölcsi alkalmatosságáról magának meggyőződést szerezzen, valamint akkor is, a midőn a helyettest a kérdéses ügylet ellátására törvényes præsumtiónál fogva alkalmasnak tarthatta. Már pedig az első körülmény a legtöbb, a második pedig minden ügyvédi helyettesitésnél fenforog. A helyettesitő ügyvéd nem szerezhet magának meggyőződést a helyettes megbizhatóságáról azon számtalan esetben, a midőn valamely lakhelyétől távol fekvő helyen *sürgősen* kell intézkednie. Kötelezni az ügyvédet arra, hogy ő minden ilyen esetben behatóan informálja magát helyettesének megbizhatóságáról, az ezzel járó időveszteségnél fogva többnyire egyértelmü volna a fél követelésének veszélyeztetésével, nem ritkán pedig annak egyenes feláldozásával. Hiszen a nagyobb helyeken rendszerint van az ügyvédnek megbizható helyettese, személyes ismerőse, barátja. De még több esetben előtte teljesen ismeretlen ügyvédek közül, találomra kénytelen helyettest választani, eltekintve azon esetektől, a mikor egyátalán nem is választhat, mert az illető helyen csak *egy* ügyvéd van.

A második körülmény pedig, mely a fentemlitett átalános magánjogi elvnek alkalmazását az ügyvédi helyettesi-

[1] A Btk. 53. §-ából föntebb kifejtett kivételes intézkedés tekintetében azon elvek irányadók a Btk. 23. §-abeli államfogházra is, mint a 25. §-beli fogházra, mivel mindkét szabadságvesztés-büntetési nemnél a szabadságvesztés tartamának minimuma egy nap.

[2] A gyakorlatban a fölvetett kérdés végeredményét tekintve legalább jelentőséggel nem bir, miután ritkábban fordul elő, hogy egy vétség és egy kihágás halmazata esetében, az utóbbira a bíróság mellékbüntetésül épen 2 frtot fog kiszabni s igy ama helyzetbe jő, hogy az esetleges átváltoztatásnál a Kbtk. 22. §. második bekezdése alapján 12 órai tartamban határozza meg a concurráló vétség miatt fogházban (és nem elzárásban) megállapitandó szabadságvesztés-büntetést; azonban jogászilag a kérdés más szempont alá esvén, érdekesnek tartottam azt röviden megbeszélni.

tésnél kizárja: az, hogy bármely ügyvédet is helyettesitsen az ügyvéd, az illető helyettesnek értelmi és erkölcsi megbizhatósága mellett *törvényes praesumptio* harczol. Mint ügyvédi oklevéllel biró és valamely kamara jegyzékébe felvett egyén *a törvény előtt* egyenlően alkalmas ügyvédi teendők ellátására. Értelmileg alkalmasnak mondja őt *az oklevél*, erkölcsileg megbizhatónak pedig azon körülmény, hogy ügyvédi kamarának *bejegyzett tagja*, a mi erkölcsileg kifogás alá eső egyén törvény szerint nem lehet. A helyettesitő ügyvédet tehát akkor, a midőn ilyen, a törvény által ügyvédi teendők ellátására képesnek és alkalmasnak nyilvánitott egyént helyettesit, a *személy megválasztása körüli vétkesség* nem terhelheti. De ha a személy megválasztása körül nem foroghat fen vétkesség, akkor elesik a helyettesért való felelősség is, mert átalános magánjogi elvek szerint is a helyettesitő *csak a helyettes megválasztása körül kifejtendő diligentiának elmulasztása* folytán válik felelőssé a helyettes cselekvéséből vagy mulasztásából eredhető kárért. A hol ily vétkesség fen nem forog, ott nem lehet szó kártéritési kötelezettségről, ott nem lehet a *helyettesitőt* tenni felelőssé azon kárért, a melyet a saját hatáskörében önállóan eljáró helyettes szándékos vagy vétkes cselekvése vagy mulasztása okozott.

Ezen felfogásnak hódol a német polg törvk. tervezete is, mely ezen kérdésben következően intézkedik: «Hat der Beauftragte befugter Weise die Besorgung des Geschäftes einem Anderen übertragen, so haftet er nur wegen einer bei dieser Uebertragung ihm zur Last fallenden Fahrlässigkeit». (Entw. z. bg. G. B. 589. §.) Ugyanilyen szellemben intézkedett már a porosz Landrecht 40. §-a, valamint a Code civil 1994. §-a. A német polgári törvénykönyv tervezete a hivatkozott szakaszt következően indokolja: «In der gemeinrechtlichen Theorie ist die Ansicht vertreten, der Beauftragte scheide solchenfalls aus dem Obligationsnexus für die Zukunft aus; an seine Stelle trete der Substitut, welcher demgemäss als Mandatar in directe Beziehung zu dem Auftraggeber trete. In modernen Gesetzen wird, wenn auch nicht mit dieser Konsequenz, vielfach allgemein eine *unmittelbare Verantwortlichkeit* des Substituten gegenüber dem Auftraggeber statuirt und deshalb dem Letzteren ein *unmittelbares Klagerecht* gegen den Substituten zugesprochen.»

Ellenvethetik, hogy *a fél előleges értesitése* által a helyettesitő a kamara tervezete szerint is szabadul a felelősségtől. De ezen exemtio nem alkalmas megszüntetni a szabályban rejlő méltánytalanságot. Nem alkalmas azért, mert az ügyvéd, kinek gyakran haladéktalanul kell helyettest megbizni, nem kérheti ki mindig előlegesen ügyfelének beleegyezését, a ki legtöbb esetben zaklatásnak fogná venni, ha az ügyvéd őt kérné fel alkalmas helyettes megnevezésére. A mindennapi élet szükségei után haladó praxisban a dolog igy is áll. Az ügyvédnek nagyobb helyeken megvannak állandó helyettesei, ezeket helyettesiti, a nélkül hogy a fél abba avatkoznék, a nélkül hogy ennek bármi tekintetben kárát vallaná. Annál nagyobb igazságtalanság volna az ügyvédet azért, mert megbizhatatlan helyettesre akadt, felelőssé tenni olyannyira, hogy minden, helyettese által okozott kárért a féllel szemben ő legyen felelős, — mert az esetleges viszkereset, ez a czukorrétege a keserü pilulának, a dolog lényegén nem változtat.

Önkényt folyik ebből, hogy ezen kérdésnek helyes megoldása szerény nézetem szerint annak megállapitására vezet, hogy a helyettes-ügyvédnek minden cselekményéből vagy mulasztásából eredő kárért *a helyettes-ügyvéd* felelős, hacsak a helyettesités a *dolog természete* vagy *külön megállapodás* folytán kizárva és a helyettesitő *személyes* közbenjárása kikötve nem volt. Ez utóbbi esetekben a felelősség — viszkeresetének fentartása mellett a *helyettesitő* ügyvédet terheli.

Dr. NEUSCHLOSS TIVADAR.

Különfélék.

— **A bagatell-eljárás** alá tartozó ügyeket járásbiróságainknál mindig a rangban legfiatalabb birónak osztják ki, ez pedig a jegyzőjére bizza az elbirálást. Ha tekintetbe veszszük, hogy az eljárásnál a felek rendesen személyesen jelennek meg; ha figyelemmel vagyunk arra, hogy a bagatell-eljárásban hozott itéletek ellen felebbezésnek helye nincsen; ha ezekből folyólag tudjuk, hogy az eljárás mennyi tapintatot, türelmet és szakavatottságot igényel az eljáró birótól: méltán csodálkozhatunk ama könnyelmüségen, melylyel nálunk a szegény ember ügyével bánnak. Mert ha ez ügy «bagatelle» is egy rosz törvény alapján a biró szemében: nem «bagatelle» az a felperes vagy a felek előtt. Figyelmébe ajánljuk ez anomaliát az igazságügyminiszternek és a fővárosban a budapesti kir. törvényszék elnökének is, a ki bizonyára a maga hatáskörében orvosolja majd a jogos panaszt.

— **Igazságügyi administratio.** Hogy az administratio mily rendszere áll fen eddig nálunk, azt élénken megvilágitja egyik vidéki törvényszék elnökének mult év végén kibocsátott következő rendelete:

. . . . . szükségesnek tartom a járásbiró urat figyelmeztetni, hogy:

a hivatalos helyiségek takaritásánál a hivatalszolgák által a folyosólámpák használandók, e czélra gyertya be nem szerzendő; a folyosólámpáknál, a téli hónapokban és csak a délutáni órákban használva egy lámpa után óránként (az igazs. miniszterium 10.620/1888 sz. a. rend. szerint) 10·5 gr. kőolaj és legfeljebb fél méter kanócz felhasználható;

folyó homok, mely mindenütt feltalálható, kellőleg átmosva jó porzót szolgáltat, porzó ezentul nem rendelendő;

a hivatalban szükséges törülközők rabnők által kimosandók;

a hivatalos helyiségek tisztogatása rabok által eszközlendő;

a hiv. helyis. fütéséhez szükséges fának apritása foglyok által eszközlendő;

szappan csak a másológépnél szükségeltetvén, e czélra 1 kilónál több fel nem számitható;

czérna és tü a többi irodai anyagokkal általam rendelendő meg;

a szükséges gyufa beszerzésére évente 60 krt előirányzok;

a másológéphez szükséges festék és «præparát», — a többi iroda-anyagokkal együtt félévente általam rendelendő, — a szükséges terpentin, smirgl-papiros, bécsi mész és olaj a füszeres boltban és nem a gyógytárakban a legszükségesebb mennyiségben beszerzendők;

a ténta elkészitéséhez előirt szerek csak a szükséghez képest rendelendők;

arab mézgára (gummi arabicum) egész évre 2 frtot előirányozok.

Ez alkalommal figyelmeztetem a t. jb. urakat, hogy a nyomtatványok és irodai anyagszerek mindig csak az előre látható szükséges mennyiségben megrendeltessenek, valamint, *hogy a fogházi* szükségleteket a rabtartási és *nem az irodai* általány terhére rendeljék meg, — és végre, hogy a «Budapesti Közlöny» papirosa ezentul nem fog eladatni, hanem levélboritéknak felhasználtatni és ezen körülményre való figyelemmel a «boriték» papiros a jövőben kisebb mennyiségben lesz rendelendő.

A mennyiben a fenti áruczikkeken kivül még másokra is szükség volna, azok csakis előleges engedelmem mellett beszerezhetők.

Ipolyság, 1888. okt. 26.

Ugyanezen törvényszék telekkönyvi osztályánál elnöki rendelet folytán a telekjegyzőkönyvek hiteles másolataiért a törvényesen járó egyforintos bélyegen felül még *az irodai általány számára* ivenkint 50 krt szednek; eddig ezt a másoló dijnoknak volt szokás adni rendelet nélkül; most az elnök saját rendelete alapján maga szedi be.

— **A javitó intézetben való tartásra** itélt egyéneket a biróságok addig, mig a miniszteriumtól megérkezik az engedély az elszállitásra, a fogházban tartják a többi elitéltek közt. Részünkről ezt czéltévesztett eljárásnak tartjuk, mivel azon idő alatt teljesen meg fog romlani az a gyermek. Ily esetben vagy szabadlábon hagyás volna tanácsos, vagy ha szökéstől valóban lehetne tartani, külön elzárás.

— **A budapesti V. kerületi kir. járásbiróság félévi ügyforgalma.** Beérkezett 63453 *ügydarab*, elintézést nyert 63260. *Peres ügy* 1888-ban tárgyalás alatt maradt 1985, uj keresettel folyamatba tétetett 6950, folyamatban volt tehát 8935; elintéztetett itélettel 3761, egyezséggel 641, végzéssel 3307, összesen 7709, tárgyalás alatt maradt 1226. *Kereset* befolyt 6950, kereskedelmi 3866, közpolgári 3084, köztük 481 300 forintot meghaladó összeg iránti, 11 tartási, 1 semmiségi, 665 igény, 397 elsőbbségi igénykereset. A *kiadóhivatalba* összesen 46077 ügydarab érkezett lemásolás végett, melyekből 45872 tényleg lemásoltatott. A *kézbesitmények* száma 109124. *Végrehajtói kiküldetés* 11912 volt, foganatositttatott 4769. *Árverés* 2610 ügyben tüzetett ki és csak 384 ejtetett meg. A bíróság vezetése mintaszerü maradt.

— **Az oraviczai járásbiróság** egyike az ország legnagyobb ügyforgalmu járásbirósságainak s személyzetének létszáma épen nem áll arányban az elintézésre váró perek mennyiségével. E biróság 1888. évi kimutatása szerint elintézendő volt 1888-ban 6918 polgári, 9566 telekkönyvi, 5335 bünvádi és 1646 kisebb polgári beadvány, összesen *24028* ügydarab, melyből *12333* névszerinti per, folyó és hagyatéki ügy volt. Elintéztetett 11,368 ügy, hátralék muradt 1889. évre 963. S ezen ügytömeg fogalmazási, foganatositási, kezelési ellátására alkalmazva vannak a bíróságnál: a járásbiró, 2 albiró, 1 aljegyző, 1 telekkönyvvezető, 1 segédtelekkönyvvezető, 4 irnok és 5 dijnok.

— **Az igazságügyi administratio reformjáról** az Egyetértésben érdekes czikk jelent meg. Követeli az uj államtitkártól különösen a bureaukratismus kiirtását a bíróságok köréből.

— **Dr. Nagy Ferencz** kolozsvári egyetemi tanárnak perrendtartási kézikönyvéről a bécsi *Zeitschr. f. d. Privat- und öffentl. Recht* legujabb füzete ismertetést közöl.

— **Két választ** kaptunk lapunk zártával. Egyiket dr. Magyar János szegedi veterán collegánk küldötte dr. Márkus Dezsőnek «Jogászi közvélemény» czimü czikkére; másik a pénzügyi közigazgatási biróság köréből ered s dr. Fraenkel Sándornak mult számunkban foglalt czikkével foglalkozik. Mindkettőt legközelebb közöljük.

Nemzetközi szemle.

— **A feltételes itéletekről szóló javaslatot** az osztrák birodalmi gyülés bizottsága a következő szövegezésben állapitotta meg véglegesen:

«Das Gericht kann den Aufschub des Vollzuges einer zuerkannten, die Dauer von sechs Monaten nicht übersteigenden Freiheitsstrafe mit der Wirkung beschliessen, dass die Strafe als abgebüsst anzusehen ist, wenn der Verurtheilte innerhalb der vom Gerichte festgesetzten Zeit, welche mit mindestens einem Jahre von der Rechtskraft des Urtheiles anzusetzen ist und die Dauer von drei Jahren nicht übersteigen darf, ein Verbrechen oder Vergehen nicht begangen hat. Dieser Beschluss kann nur in besonders rücksichtswürdigen Fällen und nur bei Personen ausgesprochen werden, deren Wohnsitz festgestellt ist und welche noch nicht wegen Verbrechens oder Vergehens abgeurtheilt worden sind, gegen welche nicht auf Schmälerung der staatsbürgerlichen Rechte, auf Zulässigkeit der Stellung unter Polizei-Aufsicht oder Verwahrung in einer Zwangsarbeits- (Besserungs-) Anstalt, auf Verweisung (§. 37.) oder Untersagung der Ausübung eines vorsätzlich missbrauchten Berufes (§ 34, Absatz 1) erkannt wurde. — Auf Freiheitsstrafen, welche im Falle der Uneinbringlichkeit von Geldstrafen an deren Stelle zu treten haben, finden vorstehende Bestimmungen keine Anwendung. Der Vollzug von Nebenstrafen wird von dem Beschlusse auf Aufschub des Strafvollzuges nicht berührt.»

Franciaországban szintén erősen foglalkoznak ily intézmény létrehozatalával. A német szakirodalom is rokonszenvesen fogadja az eszmét és ajánlja létesitését. Berner azt irja a *Nationalzeitung*-ban, hogy ez intézmény ugyanoly gyorsasággal fog meghonosodni Európa minden államában, mint a feltételes szabadon bocsátás. A félhivatalos *Kölnische Ztg* kilátásba helyezi, hogy a német kormányok legközelebb foglalkozni fognak a kérdéssel. *Csak Magyarország hallgat.*

— **A bécsi ügyvédi kamara választmánya** köriratot bocsátott ki, melyben felszólitja azon tagokat, kik legalább öt év óta a tömeggondnokságok és egyéb birósági javadalmak kiosztásánál mellőzötteknek tekintik magukat, hogy ezt a választmánynyal tudassák és ezen kivül a szétosztás körüli észleleteiket is közöljék.

— **A lengyel jogászgyülés** szeptember 12-én ül össze Lembergben. Ünnepélyes isteni tisztelet után tartatik az első teljes-ülés. Tárgyaltatni fog különösen a galicziai ingatlan birtokok jelenlegi állása. E jogászgyülésnek két szakosztálya van: egy jogi és egy államtudományi.

— **A német igazságszolgáltatási statisztikából** megjelent a negyedik kötet. Felöleli az 1886. és 1887. éveket. Kiemeljük, hogy Németországban 7124 biró van; a szaporulat 1887-ben 37. Átlag egy biró esik 6577 lakosra. A perek száma 1.256,994. Némi emelkedés mutatkozik a járásbirósági ügyekben; apadás a törvényszékiekben. Az adóssági keresetek kevesbülnek, hasonlókép az intési ügyek is. Ellenben emelkedik a váltóügyek száma, különösen a *kis összegü* váltóügyeké, a mi arra mutat, hogy, épugy mint nálunk, a váltó nemcsak a kereskedelmi forgalmat közvetiti.

Különös figyelmet érdemelnek a házassági ügyek. Az e tárgyban közzétett statisztikai adatok épen nem örvendetesek. Az 1880 óta mutatkozó emelkedés folyton tart. Az egész német birodalomban 1887 folyamán 9740 házassági per indittatott meg, ezek közt 8883 válóper; 1000 házasságra esik egy válóper.

Csőd nyittatott 1887-ben 4897; e tekintetben is emelkedési irányzat mutatkozik.

— **A német jogászgyülés** véleményes dolgozatainak második kötete szétküldetett a napokban. Ezen kötet is, ugy mint az első, melyről már megemlékeztünk, egyedül a polgári törvénykönyv javaslatát tárgyazó dolgozatokat tartalmaz. Legközelebb megjelen a harmadik kötet, mely az egyéb tárgyu véleményeket fogja hozni.

— **Az Olshausen-féle** büntetőjogi kommentár *harmadik* kiadásából eddig négy füzet jelent meg. Ezen füzet az 177. §-ig megy. Ma ez a kommentár az, mely a német birósági gyakorlatot leginkább dominálja. A Schwarze-féle, szerzőjének elhalálozása folytán, mindinkább háttérbe szorul, az Oppenhof-féle pedig a maga lakonikus kijelentéseivel nem állja ki a küzdelmet Olshausen-nel, a ki az alapos kifejtésre is nagy sulyt helyez.

— **A porosz Oberverwaltungsgericht** kimondotta, hogy az illető fogorvosok szabadon használhatják ezen czimet: *im Ausland aprobiprt.* A bíróságok azonban sorra büntetik a fogorvosokat, kik ily felirást alkalmaznak czimtábláikon, mivel e felirás azon hiedelmet keltheti, hogy az illető egyén valóban orvosi qualifikatióval bir. Igy tehát büntetést szenvednek a fogorvosok oly cselekményért, melyet a közigazgatási biróság megengedhetőnek jelentett ki.

— **A jelenlegi franczia alkotmány** leirását és méltatását nyujtja *Brie* a boroszlói egyetem tanára egy önállóan megjelent dolgozatban. Ez első füzetes feldolgozása a jelenlegi franczia alkotmánynak német nyelven. A dolgozat czime: *Die gegenwärtige Verfassung Frankreichs. Staatsrechtliche Erörterungen.* (Schletter kiadványa.)

— **Belgium** ujabban törvényt hozott, mely azokat bünteti szigoruan, kik nyilvánosan büntett elkövetésére felhivást bocsátanak ki. Kapcsolatban van ezen intézkedés a socialista zavargásokkal, melyek időről időre ez országban igen nagy erővel megujulnak.

— **Genuában** eddig négy jogi folyóirat jelent meg. Ezen folyóiratok most fusionáltak és ezentul közös czim alatt fognak megjelenni *Orsini* ügyvéd szerkesztése mellett. Az uj folyóirat egyetemes jellegü lesz ugyan, de kiválólag mégis a kereskedelmi és tengeri jogot fogja müvelni, mint ez Genua fekvésénél fogva természetes is. Az uj lap czime: *Temi Genovese*, Raccolta di giurisprudenza in materia civile, commerciale, administrativa, finanziaria e penale.

Irtások.

109.

A budapesti V. ker. kir. járásbiróság irattárában eddig négy szolga állott a közönség rendelkezésére és azok is alig győzték a munkát. Jelenleg csak egy szolga végzi a négynek teendőit.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (VIII. József-körut 44. sz.)
Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (IV. Zöldfa-utcza 31. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (IV. Egyetem u. 4. sz.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

Huszonnegyedik évfolyam. 30. SZ. Budapest, 1889. julius 26

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐI IRODA: *József-körut 44-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az előzetes letartóztatás s a személyes szabadság megsértése. Dr. VARGHA FERENCZ komáromi kir. alügyésztől. — A jogászi közvélemény kérdéséhez. Dr. MAGYAR JÁNOS szegedi ügyvédtől. — Perjogi reformok. Dr. FODOR ÁRMIN budapesti ügyvédtől. — *Törvénykezési Szemle:* A fél tanuja által szolgáltatott félbizonyiték kiegészithető-e az ellenfél póteskü jével? Dr. JANCSÓ GYÖRGY curiai segédtanácsjegyzőtől. — Egy német itélet. Dr. FAYER LÁSZLÓ-tól. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle. — Irások.
Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az előzetes letartóztatás s a személyes szabadság megsértése.

Jogállamban az életjavak mindegyike egyenlő védelemben részesittetik; legalább a jogok *lényegének* egyenlő jelentősége a védelem egyenlőségét sürgeti. A legsulyosabb büntettek, pl. az élet elleni merényletek nem azért büntettetnek szigorubban egyéb büncselekményeknél, mintha az élethez való jog másnemü védelemben volna részesitendő, mint az enyhébben büntetendő delictumok; mert hiszen a bünös alany *ott* ép ugy mint *itt*, az állami *parancsot* vagy *hatalmat* hágja át. A szabály (Norm) áthágása pedig két-, vagy többféle nem lehet. Vagy meg van az az által meghatározott imperativum sértve, vagy nincs; tertium non datur. A mi a büntetések különbözőségét indokolja: az a büncselekmények subjectiv és objectiv, psychikai és physicai erejének különbözőségében leli magyarázatát. Kézen fekszik, hogy a polgárok személyes szabadsága ép oly védelmet követel, mint egyéb javak. Ezen kétségtelen igazság daczára némi nehézségbe ütközik ezen kiválóan fontos jog védelmének præcizirozása; s pedig azért, mert — eltekintve a BTK. VII. fejezetében felsorolt esetektől — a büntető igazságszolgáltatás érvényesülése megköveteli, hogy bizonyos körülmények közt a személyes szabadság az emlitett okból, tehát közérdekből kényszerintézkedéseknek vettessék alá s korlátoltassék. Mindazáltal általános szabályként fog állani ezen jog föltétlen gyakorolhatása; s annak korlátozása a kivételt képezi. Épen ezen okból s főkép, hogy a jog korlátozása önkénynyé és zsarnoksággá ne fajuljon: a polgárok érdeke megkivánja azt, hogy a személyes szabadság *mily* esetekben és *kik* által való korlátolhatása præciziroztassék.

Ezen kérdésekre adandó felelet a letartóztatás, vagy a terhelt személye ellen irányuló kényszerintézkedések problémáját foglalja magában.

Ezen thémának azonban annyi ága-boga van, annyi a megoldásra váró kérdés, hogy azokat e helyütt még futólag sem lehet érinteni; s igy kizárólag az előzetes letartóztatásra terjeszkedem ki fejtegetéseimben, mellőzvén itt az *elővezettetés* és *vizsgálati fogság* tárgyalását.

Ha végig pillantunk a letartóztatás történeti fejlődésén, ugy találjuk, hogy evidens eseteknél (offene handhafte That) vagyis a tettenkapás eseteiben nemcsak a tettes rögtöni letartóztatása volt jogosult, hanem ily körülmények közt kivételes eljárás is követtetett. A római *tizenkét táblás törvény* szerint megkülönböztették már a tettenkapás eseteit a titokban elkövetett büntettektől (manifacti, nec manifacti). Az első esetben az ügy nem tárgyaltatott in judicio, hanem az illetékes hivatalnok a népgyülés megkérdezése nélkül hozta meg itéletét.

Hasonló fejlődésre találunk a régi német jogban. Tettenkapás esetén itt is kivételes, sommás eljárás követtetett. A tettenkapott bünös *bárki* által el volt fogható; tartozott azonban a letartóztatást foganatba vett egyén a letartóztatottat haladéktalanul biró elé állitani, hol a legvitálisabb védelmi jogoktól megfosztva, nyomban elitéltetett, s a büntetés rajta végrehajtatott. (Walter, Deutsche Rechtsgeschichte N. 712. 713.).

Hasonló intézményt találunk a franczia jogban a *hareu;* Angliában a *Nue and Cry*-féle eljárásban.

Ha figyelembe vesszük a tettenkapás esetén követett eljárás történeti reminiscentiáit, azon meggyőződésre jutunk, hogy itt *perről* tulajdonképen alig lehet szólani. A régi népek gondolkozásmódjával nem egyezett meg az, hogy evidens büneseteknél is egy hosszadalmas peres eljárás után következzék csak be a büntetés; s épen ez okból állittatott fel egy kivételes eljárás a *tettenkapás* eseteire, a hol a *bünös bárki által* letartóztatható.

Ezen institutio egész napjainkig fentartotta magát. Megtaláljuk annak nyomait régi törvényeinkben is. Hazánk ősi törvényei szerint ugyanis a nemesek sarkalatos jogai közé tartozott az, hogy a törvényesen meghatározott esetek kivételével, hacsak előbb idézve vagy perbe hiva s a törvény rendes utján marasztalva nem voltak, személyükben bárkinek folyamodása, vádja vagy kérelmére *sehol* és *senki* által le nem tartóztathattak. (H. K. I. 9; 1222. 2; 1618. 14; 1723. 5.) Másként volt a nem nemeseknél. Ezek *alapos* gyanuokok esetében elfogathattak. Alapos gyanuokok *nélkül* azonban személyükben védve voltak. (Kálmán: I. 58. 1543. 41. 1630. 40.) Ugyanazt rendeli az 1840 május 5-én 14438. sz. a. kelt helytartótanácsi intézmény: «a jobbágyok ugy összesen, mint külön-külön, minden tekintetben, minden önkénytől mentek s vagyonukra és *személyükre* nézve voltaképen biztositva legyenek.»

Specialiter a *tettenkapás* esetére vonatkozólag régibb törvényeink szintén kijelentik (1435. 7; 1456. 38; H. K. III. 32.), hogy *a tett szinhelyén a büntettesek elfogatását akárki* eszközölheti; az illető hatóságnak azonban erről azonnal jelentést tenni tartozik, ellenkező esetben erőszakos letartóztatásért büntetendő; s az, a ki a büntetteseket három napnál tovább magánál tartja, minden egyes személyért naponkint három nehéz girában marasztalandó. (H. K. III. 32. Pauler büntetőjogtan 452. §.)

Az előzetes letartóztatásnak fentebb nagyon is vázlatosan történt körvonalozásából kitünik amaz általános jogszabály, hogy: *tettenkapás esetén a bünös bárki által letartóztatható; a letartóztatott azonban illetékes bíróságnak haladéktalanul átadandó.*

Lássuk a modern jog állását ezen kérdéssel szemben.

Az ausztriai bünvádi eljárás (1873 máj. 13.) 176. §-a szerint terhelt csak *indokolt* letartóztatási parancs alapján korlátozható személyes szabadságában; ezen általános szabály alól kivételt képeznek a 177. §-ban meghatározott következő esetek:

«Ausnahmsweise kann Verfolgung durch Nacheile und die vorläufige Verwahrung des einen Vergehens Verdächtigen *zum Behufe der Vorführung vor den Untersuchungsrichter* auch *durch* zur Untersuchung nicht zuständige *Richter*

und Organe der Sicherheitsbehörden ohne schriftliche Anordnung vorgenommen werden:

1. im Falle des §. 175. Z. 1. und

2. in den Fällen des §. 175. Z. 2., 3., 4., soferne die vorläufige Einholung des richterlichen Befehles wegen Gefahr am Verzuge nicht thunlich ist.

Der in Verwahrung Genommene ist durch den Richter oder die Polizeibehörde ungesäumt zu vernehmen, uud wenn sich dabei ergibt, *dass kein Grund zu seiner weiteren Verwahrung vorhanden sei, sogleich freizulassen*, sonst aber binnen achtundvierzig Stunden an den Untersuchungsrichter abzuliefern.»

A S. P. O. 175. §-ának itt hivatkozott 1-ső pontja a tettenkapás esetéről szól általában; a 2. pont a szökésre való előkészületről s bizonytalan tartózkodási helyről; a 3. pont a collisionalis esetekről; a 4. pont a büntett ismétlésének vagy a megkezdett büntett bevégzésének veszélyéről szól. Ezen esetekben van helyén az előzetes letartóztatás, de csak akkor, ha a vizsgálóbiró letartóztatási parancsa veszély nélkül be nem várható; — — — soferne die vorläufige Einholung des richterlichen Befehles wegen Gefahr am Verzuge nicht thunlich ist. — Ezen kivételes esetekben azonban tartozik a letartóztatást foganatba vett hivatalnok a letartóztatottat *haladéktalanul* (ungesäumt) kihallgatni, s ha kitünik, hogy a további letartóztatásra nincs kellő alap, azonnal szabadlábra helyezendő.

Ezen törvény rendelkezéséből kiindulva, kérdés merül fel arra nézve, hogy a letartóztatás megszüntetése czéljából a terhelt tartozik-e bizonyitékot nyujtani vagy sem. Minthogy az előzetes letartóztatás csak akkor vehető foganatba, ha a 175. §. 1—4. pontjában felsorolt okok fenforgása mellett legalább is indiciumok harczolnak: természetes, hogy a gyanuokokat a *terhelt tartozik megdönteni.* «*Vermag der Angehaltene nicht darzuthun, dass keine speciellen Gründe gegen ihn vorliegen, welche die Verwahrungshaft rechtfertigen, bezw. das Gewicht der gegen ihn sprechenden Gründe* (§. 175. Z. 1—4.) *nicht zu beseitigen, dann kann allerdings letztere aufrecht erhalten.*»[1]

Az idézett törvény szerint az előzetes letartóztatásra jogosult a — habár vizsgálat foganatositására nem illetékes — *biró* és a *közbiztonsági közegek.*

Vajon az ügyészségnek van-e letartóztatási joga? Mayer S. idézett commentárában erre nézve tagadólag válaszol; mert az ügyész a *terhelttel szemben álló perfél*, kit a terhelt személye ellen irányuló kényszerintézkedés épen nem illet meg.[2]

Ezekből láthatjuk, hogy az ausztriai büntető eljárás a lehető legnagyobb mértékben védelmezi a polgárok személyes szabadságát mindkét irányban; jelesül ugy a *letartóztatás eseteire*, mint a letartóztatásra jogosult személyekre nézve.

A német birodalmi büntető eljárás a letartóztatás eseteit még szükebb korlátok közé szoritja; másrészt azonban a közbiztonsági közegeken *felül* letartóztatási joggal ruházza fel az *államügyészséget* is; az előzetes letartóztatásról a 127. §. következőleg rendelkezik:

«Wird Jemand auf *frischer That betroffen* oder verfolgt, so ist, wenn er der Flucht verdächtig ist oder seine Persönlichkeit nicht sofort festgestellt werden kann, *Jedermann befugt*, ihn auch ohne richterlichen Befehl vorläufig festzunehmen.

Die Staatsanwaltschaft und die Polizei- und Sicherheitsbeamten sind auch dann zur vorläufigen Festnahme befugt, wenn die Voraussetzungen eines Haftbefehls vorliegen und Gefahr im Verzug obwaltet.

Bei strafbaren Handlungen, deren Verfolgung nur auf Antrag eintritt, ist die vorläufige Festnahme von der Stellung eines solchen Antrags nicht abhängig.»

[1] S. Mayer: *Commentar I.* 655. l. 6. p.
[2] Mayer i. m. I. k. 341. l. 11. p.

Tehát mint látjuk az előzetes letartóztatásnak két főkategoriája van; az egyiknek fenforgásánál *bárki* letartóztathatja a bünöst *a) tettenkapás; b) üldözés esetén.* Csak az államügyészség, rendőri és közbiztonsági hatóságokat illeti a letartóztatás joga *veszély alkalmával*, ha az elfogatási parancs esetei fenforognak. (S. P. O. 112., 113. §§.) Végül kijelenti a törvény, hogy az előzetes letartóztatásnál nincs befolyással az, hogy a cselekmény csak inditványra üldözhető. Hogy ezen intézkedés az inditványozási jog lényegét alapjában megtámadja, azt mondani is felesleges; *mert a sértett fél kimélete az előzetes letartóztatással romba dől.*

Az *angol jog* szerint[1] a békebirónak vagy *coroner*-nek, ha jelenlétében követtetett el valamely büntett, jogában áll a tettest nyomban letartóztatni, vagy a tárgyalást szóbelileg elrendelni. A *constable* hasonló joggal bir. Nyomós *gyanu esetén* csak akkor tartóztathatja le a tettest, ha *felonie* követtetett el.

Éjjeli őrök éjszaka a csavargókat elfoghatják s reggelig fogva tarthatják; ezenfelül a ki büntettet követ el (felonie), azt szintén jogukban áll letartóztatni. A törvény minden polgárnak kötelességévé teszi letartóztatását annak, ki büntettet követ el; ezen esetekben a polgárokat a *constable* jogai illetik meg.

Nyomós gyanu esetén, ha *felonie* követtetett el, bármely magánszemély saját felelősségére letartóztathatja a gyanuval terhelt egyént. Mindenki *köteles*, ha neki gyanithatólag lopásból származó dolog ajánltatik megvételre: az eladót letartóztatni. Ha valaki üldözés közben utóléretik (by hue and cry) jogában áll a constable-nak, vagy ha az jelen nincs: bárkinek, az utólért gonosztevőt letartóztatni.

A *Code d'instruction criminelle* 106. §-a az előzetes letartóztatásra nézve kijelenti, hogy mindenki jogositva van a *tettenkapottat* letartóztatni, vagy üldözőbe venni, köteles azonban a letartóztatottat haladéktalanul a kir. ügyészség elé állitani.

A Csemegi-féle javaslat (II-ik) 287. §-a szerint: «Tettenkapás esetében az elfogatás és letartóztatás mindenki által foganatositható. A tettenkapott letartóztattatása után azonnal a járásbiróság, vagy a kir. ügyészség vagy rendőri vagy közigazgatási hatóság, illetőleg községi előljáróság elé vezetendő. Ezen hatóságok kötelesek a tettenkapottat őrizet alá venni és ha nem a kir. ügyészség elé vezettetett volna, ez utóbbit a tényállásról, valamint a tettenkapás egyéb körülményeiről 48 óra letelte előtt értesiteni.»

A Sárga könyv 20. §-a szerint a közbiztonsági közegek a büntett gyanujával alaposan terhelt egyént az esetre, ha szökéstől lehet tartani, kötelesek letartóztatni.

A 41. §. pedig kijelenti, hogy a büntett elkövetésén kapott egyén mindenki által elfogattathatik.

Az előzetes letartóztatás fejlődésének vázlatos ismertetéséből meggyőződhettünk arról, hogy az már a római jogban is ismeretes volt s azóta napjainkig fentartotta magát. A minek oka kézen fekszik. Mióta felismertetett annak szüksége, hogy a büntett büntetéssel toroltassék meg; eszközökről s módokról kellett gondoskodni, hogy ezen czél elérhetősége garantiroztassék. Tehát a büntető eljárás *czéljának* biztositása az, mely az előzetes letartóztatást szükségessé teszi. Minthogy pedig a letartóztatás a polgárok személyes szabadságát sérti, természetes, hogy ezen kényszerintézkedés csak akkor vehető igénybe, ha alapos ok van a veszély föltételezése mellett; másrészt ha alapos támpontok demonstrálják azt, hogy a letartóztatott büntettet követett el. S épen ezen két mozzanatban leli magyarázatát azon körülmény, hogy az előzetes letartóztatást a tettenkapás eseteire szoritották. Természetes, hogy ezen fogalom szorosabban és tágabban határozható meg ugy az *esetekre*, mint azon *személyekre* tekintettel a kik a tettenkapottat letartóztathatják.

[1] Glaser: Englisch-schottisches Strafverfahren 177—183. §§.

Minél szükebb korlátok közt mozog a fogalom meghatározása, annál jobban van a polgárok szabadsága biztositva; de másrészt kétségtelen, hogy a büntető eljárás *sikere* is ép oly arányban fokozottan veszélyeztetődik, a mint az egyéni szabadság garantiája nő. De lege ferenda az eljárási törvény ideája a két imperativum középutjának eltalálásában rejlik. Nálunk törvény hiányában *egyedül* mérvadó a Sárga könyv hivatkozott rendelkezése.

Részben ezen kereten belől, részben ettől eltérőleg mozog judicaturánk is azon kérdésben, hogy az elfogás vagy előzetes letartóztatás mikor tekinthető törvényesnek, s mikor nem. Már pedig eljárási jogunk hiányában soha sem szabad szem elől téveszteni a birónak egyfelől a polgárok személyes szabadságát, azt a jogilag védett érdeket, mely föltétlen elismerésre törekszik; de másrészt a büntető igazságszolgáltatás jól felfogott érdeke is megköveteli, hogy érvényesülhetése elé akadály ne gördittessék.

Hogy de lege ferenda, az előzetes letartóztatás mily esetekben s mily terjedelemben jogosult, valamint hogy az ki által vehető foganatba, arra *ez uttal* nem terjeszkedem ki; hanem a fentebbiek nyomán főbb körvonalakban kívánom jelezni azt, hogy a Btk. 193. §-a értelmében a letartóztatás mikor tekinthető törvényellenesnek.

Perjogunk szerint előzetes *letartóztatásnak* van helye *szökés gyanuja*, valamint *tettenkapás* esetén. Természetes, hogy ezen szabály csak a törvényszékek előtti eljárásban bir érvénynyel, mert a járásbiróságok és közigazgatási hatóságok előtti eljárást szabályozó rendelet 54., illetve 44. §-a szerint előzetes letartóztatásnak csak akkor van helye, ha vádlott állandó lakhelylyel nem bir; vagy ha szökést kisértett meg.

Ezen szabályokból levonva a következtetést, mindazon esetekben, midőn a letartóztatásra az érintett okok egyike sem forog fen: a letartóztatás sem tekinthető törvényesnek; — s igy, mert az a perjogi elvekkel ellentétben áll, *a letartóztatott személyes szabadságát sérti.*

Ezen normativumok csak *bünüldözés* esetén vehetők figyelembe. Ezenkivül azonban a tapasztalat szerint számtalan eset van, midőn valaki személye ellen kényszerintézkedést kell tenni, jóllehet a fentebb 'vázolt processualis okok fen nem forognak. A kényszerintézkedések ezen kategoriája policialis szempontok által támogattatik, s a kényszerintézkedések *eseteinek* száma ép ugy nő vagy csökken itt, mint a a mily mértékben emelkedik a terület lakossága, a közbiztonság jósága, a rendőri intézmény fejlettsége, az általános törvénytisztelet, stb.

Arra nézve, hogy policiális szempontból mikor van helye a letartóztatásnak, általános szabályt alkotni nem lehet. Nagyobb, népesebb városban indokolt lehet a letartóztatás akkor, midőn vidéken, főkép faluhelyen az merőben indokolatlannak tünhetik fel; mert mig nagy városokban a személyazonosság megállapitása sokszor nagy nehézséggel jár, faluhelyen a rendőr minden egyes embert ismer. Már maga ezen egy körülmény eléggé indokolja azt, hogy az államrendőrségről szóló törvényt miért nem lehet a vidéki rendészetre per analogiam alkalmazni. Mindazáltal zsinórmértékül alkalmazhatjuk *a policia* két főfeladatát: az egyik — természetesen *rendőri* és nem *criminalisticai* szempontból szólva, ezt fentebb érintettem — a *megelőzés*; a másik a megkezdett rendzavarás folytatásának *megakadályozása*, ez a két szempont az, mely a személy ellen alkalmazott kényszerintézkedést törvényessé teszi.

Azon kérdést tehát, hogy a személyes szabadságot érintő kényszerintézkedés törvényes volt-e vagy nem, kiindulva büntetőjogi és policialis szempontokból, a fentebb jelzett keretben mozogva fejthetjük meg.

VARGHA FERENCZ,
kir. alügyész.

A jogászi közvélemény kérdéséhez.

Érdekkel olvastam *Dr. Márkus Dezső* collegának e lap 27. számában «Jogászi közvélemény» czim alatt megjelent vezérczikkét. Panaszkodik, hogy daczára annak, miszerint az igazságügyminiszter kifejtette a reformok nagy sorát: még sem szólalnak meg a jogászok, a nagy nevek hallgatnak tapasztalatuk tárházával, sőt maguk a jogászkörök is szóval keresik, de nem találják a magyar jogászi közvéleményt. A képet sivárnak constatálja.

Megvallom, midőn *Szilágyi* levelét és programmját először elolvastam, első benyomásra magam is azon nézetben voltam, hogy ezzel egész irodalmi harcz indul meg a politikai és jogi szaklapokban, de midőn ismét végig combináltam azokat, mindinkább arról győződtem meg, hogy ezen mozgalom még most korán volna, s ime be is következett.

Mert nézzük közelebb, miről beszél Szilágyi, és mennyiben szólhatunk reformeszméihez!

Ha pozsonyi levelét tekintjük, itt inkább politikai nézeteket fejtegetett nagy általánosságban, s mintegy a jelszavakat sorolta föl a közönségnek a codificatióról, az egyesülési és gyülekezési jog szükségéről, az állami administratio és a közigazgatási bíróság elvéről, a gyakorlati vizsgáról. Megérintette röviden a városok emelkedését, a birósági szervezet és szóbeliség kérdését, a Tábla decentralisatióját, közjogi önállóságunk védelmét s nemzeti politika követését; kiemelvén végül a szabadelvüséget, a tiszta kezü hivatalkodást sat., szóval a képviselő akarta tájékoztatni választóit.

Közelebb és concrétebb alakban lépett föl azonban Szilágyi a képviselőházban s itt már mint miniszter részletesebben szólott reformterveiről; azonban ismét inkább általános elveit fejtegette a jogi törvényhozás mezején, megjelölve mégis nagyban a reformok tárgyait, néhol alapelveit: szóval itt is csak általános tájékozást nyujtott a jogreformok összefüggő egészéről, vagyis ugynevezett prorammot és mondjuk ki mindjárt, hogy jótékony programmot adott a várakozó nemzetnek. Előre bocsátva ugyanis röviden fogházaink abnormis állapotát, mindenekelőtt a polgári törvénykönyv megalkotását hangsulyozza, és pedig szabadelvü irányban, és fölemliti mindjárt mellette a büntető kodex novellaris javitását is. Aztán szól legfőbb tárgyairól: a birói szervezet kérdéséről s ennek kapcsában a szóbeliség behozataláról mind a polgári, mind a büntető eljárásban, és pedig ugy az egyes, mint a társas bíróságnál; itt is azonban csak azon pár részletet érinti meg, hogy a járásbiróságtól a föllebbezés a törvényszékekhez leend, és pedig a ténykérdésben véglegesen, jogkérdésben azonban revisio engedtetik a kir. Curiához; továbbá a járásbiróságok hatáskörét 500 frton tul minden vagyonsági ügyekre, aztán az intési eljárást és okiratos pereket kivánja, melegen érvel közben a szóbeliség előnyei mellett, de a nemzetet egyuttal áldozatokra is fölhivja. Megérinti a bagatell-eljárás javitását, kijelenti a kir. táblák szétosztását, igéri a sajtó és hagyaték-eljárás rendezését, a keresk. tkv. revisióját; azonban a büntető esküdtszék kérdését függőben tartja.

Végül szól a birói kar erősitésének szükségéről, az albirák és vizsgáló birák fontosságáról s a kitünően végzett jogászok támogatásáról. Ezzel a programmot körülbelül kimeritettük.

Már most kérdés: vajon miket fejtegessünk ezekből részletesen, midőn Szilágyi még a részletekről nem szólt? tudvalevőleg pedig ezekben fekszik a dolog sulya. Miként és hogyan akarja ezen reformterveket megvalósitani, a miniszter nem nyilatkozott, nem fejtette ki, a mint programmban nem is teheté. Ezeket tehát ő később fogja feldolgozni a beterjesztendő törvényjavaslatokban; majd akkor lesz idő hozzászólani, és reméljük, hogy a hozzászólás tömeges lesz.

*

A programmbeli tárgyak és elvek régóta égető szükségek, de többnyire olyanok, melyeket a jogászközönség helyesel, s igy tulhaladott kérdések; p. o. a szóbeliség és esküdtszék. Lehetne ugyan tárgyalni például a közigazgatási birróság felállitását; de miként tárgyaljuk, ha nem ismerjük, vajon azt a miniszter minő keretben és alakban akarja behozni? Lehetne tán arról is vitatkozni, vajon a büntetőtörvénykönyv novellája kivánatos-e, vagy még most nem? és hogy a járásbirróság hatáskörének kitágitása megfelel-e hazai viszonyainknak? én azonban azt hiszem, várjuk be a részletes javaslatokat; ezek a jogász körökkel és a nagy közönséggel is bizonyára előre közölve lesznek, s tér nyilik mindenki részére. T. collega ur szokott alapos fejtegetéseire is bizton számitunk.

Kétségkivül, habár programmszerüleg voltak is előadva Szilágyi által a jogreformok és azok főbb irányelvei, köszönettel tartozunk neki, mert jótékony esőként hatott jogszolgáltatási parlag állapotainkra; hátha még oly fontos kérdésekről is nyilatkozott volna, mint a házassági jog és ügyvédség rendezése, a közszolgálati pragmatika beterjesztése, katonai törvénykezés, kath. automia sat., miket egészen elhallgatott; de ez hiszszük, nála nem azt jelenti, hogy azokról egyáltalán tudni nem akar; mert mégis fokozatos haladást emleget beszédében. Várjuk be tehát bizalommal a reményteljes jövőnek gyümölcseit. Dr. MAGYAR JÁNOS.

Perjogi reformok.[1]

II. *Az okiratos per.*

Midőn az igazságügy miniszterium megbizásából *Plósz Sándor* és *Emmer Kornél* tervezetei a törvénykezési eljárásról megjelentek, az egész ország jogászközönsége örömmel üdvözölte azokat, mert azt hitte, hogy ezzel nagy lépést tettünk a modern peres eljárás behozatala felé. Sajnos, e remény nem teljesült; máig is még amaz 1868. évi törvény képezi peres eljárásunk alapját, mely akkor sietve és felületesen készült és melynek egyedül az volt a czélja, hogy azon nehány havi ürt kitöltse, mely egy végleges eljárási törvény megalkotásáig eltelik.

A hónapokból évek, évtizedek lettek. A remény egy végleges perrendtartás megalkotása iránt mindinkább távolabb időre lett áttéve. Végre, hogy az 1868. évi perrendtartásnak legalább legfeltünőbb hibái orvosoltassanak, 1881-ben novellaris reformhoz nyultak. Egynémely hibán ily módon segitve lett, de a novella másrészt uj bajok kutforrásává is vált.

Utoljára is belátták, hogy csakis gyökeres reform, uj alapokra fektetett eljárás javithatja törvénykezésünket. A legkitünőbb erők megbizattak, hogy külföldön tett tanulmányok alapján készitsenek perrendtartási tervezetet. Igy született meg a fentemlitett két tervezet.

Hogy e tervezetek alkotása óta a perrendtartás reformja nyugszik s egy lépéssel sem haladt előre, arról azok alkotói igazán nem tehetnek. Bármily eltérők legyenek is az alkotandó eljárás tekintetében egyes kérdésekben a nézetek, azt minden elfogulatlan birálónak be kell ismernie, hogy mindkét tervezet mélyen átgondolt, nagy alapossággal készült munkálat, melyek egyaránt számoltak a tudomány legujabb irányaival és a gyakorlat szükségeivel. Meg vagyok győződve, hogy, ha e tervezetek valamely világnyelvre le volnának forditva, a külföld sietne leróni a megérdemelt elismerést azok alkotóinak, — mig nálunk nem találkozunk egyébbel, mint közönynyel és hallgatással.

A két, részben egymást kiegészitő tervezet közül a *Plósz*-é inkább a német, az *Emmer*-é a franczia eljáráshoz hajlik. Ezt megtaláljuk az eljárás különös nemeinél is. *Plósz* német földről elhozta az intő eljárást és az okiratos pert, *Emmer* franczia földről át akarja ültetni a sürgősségi eljárást.

Ugy az okiratos per, mint a sürgősségi eljárás magán viseli ama két különböző törvénykezés jellegét, melyből eredetét veszi. *A sürgősségi eljárás*, a référé, csak oly ruganyos talajon teremhetett, a minő a franczia per. Az eljárás e ruganyossága mintegy specialisál minden pert, hozzásimul a megoldandó jogvitához, nem köti meg mindenfelé a biró kezét, hanem sok tekintetben szabadságot ad neki, hogy az eset különös természetéhez alkalmazza intézkedéseit. A hol gyors segélyre van szükség, ott adja meg azt gyorsan, a hol alaposabb vizsgálatra van szüksége, ott ejtse meg azt. A per ott nem az anyagi igazság Procrustes-ágya, a hol abból majd az eventualitás elve kedveért egy darabot lefaragnak, majd azt az égető sürgősség daczára az alakiságok által előirt hosszuságra nyujtják. Az eljárás egy főbb elve, a bizonyitás egy szabálya sem változik meg a référé-ben; az egész csoda, melyet az eljárási mód létrehoz, abban áll, hogy a biró ott, a hol sürgős intézkedésre szükség van, sürgősen intézkedik.

Nem igy a német irásbeli pernél (mely alatt azonban nem a mai német perrendtartást értem). Az merev, a hajlékonyság teljes hiányával, lassu és nehézkes. Sürgősséget, a biró discretionarius hatalmát nem ismeri. Ha mégis röviditeni akar bizonyos esetekben az eljáráson, miután merevségénél fogva nem hajlitható meg, elvágja a per fonalát, egy bizonyos ponton megáll, ha a kereseti igénynek csak elengedhetlen, legközelebbi előfeltételei, az u. n. summa causæ, feküsznek a biró előtt és megszoritja alperes védekezését. Ezt természetesen csak akkor lehet megtenni, ha a kereseti igény világos, liquiditása több mint valószinü; ez pedig akkor van, midőn a kereseti igény okiraton alapul. Az irásbeli per ugyis iratokon épül, a biró csak akkor járhat el gyorsabban, ha iratokból meriti meggyőződését; mihelyt az életbe kilép, mihelyt a felekkel érintkeznie, tanukat, szakértőket kell meghallgatnia, a tényeket közvetlenségükben vizsgálnia: akkor máris nehézkes, gyorsaságot itt többé nem fejthet ki.

Innen van, hogy mig a franczia référé-eljárás meggyorsitja a birói müködést ott, a hol sürgős intézkedésekre van szükség, addig a német okiratos per a védelem megszoritása által megröviditi az eljárást ott, a hol egy okiratokon alapuló, tehát prima facie valódi kereseti igényről van szó.

Részemről mindkettőt becses perjogi alakulatnak tartom, melyek közül az egyik nem teszi még szükségtelenné a másikat.

Kissé meg kell állapodnom e ponton, mert az uj per rendtartások szempontjából többek által kétségbe lett vonva, vajon szükség van-e arra, hogy az okiratokon alapuló jogigények részére külön eljárást fogadjunk el.

Azt mondják ugyanis, hogy a modern rendes peres eljárás, a mint az a közvetlenség és szóbeliség elvein felépül, eléggé alkalmazkodik az egyes per természetéhez, a világos és hosszabb birói müködést nem igénylő perekben ugy sem türi a huzavonát. Egyébként a közokiratok minden modern eljárás által különben is a legnagyobb kedvezményben részesülnek, a mennyiben azok alapján közvetlenül elrendelik a végrehajtást. Ha tehát a felek gyors és biztos eljárást akarnak maguknak biztositani, azt közjegyzői okirat utján legkönnyebben érik el. Nincs tehát ok, a miért a magánokiratokat külön privilegiáljuk.

Nézetem szerint ez indokok nem meggyőzők és a német birodalmi perrendtartás sem biratta magát általuk arra, hogy az okiratos pert elejtse.

A szóbeliség és közvetlenség elvein épülő eljárás ugyan tényleg bir azon tulajdonsággal, hogy alkalmazkodik az egyes ügy természetéhez és a világos ügyek gyors elintézését vonja maga után, viszont azonban az esetlegesség elvének elejtése igen könnyen a huza-vona másik forrását ké-

[1] Az előbbi közleményt l. a 28 számban.

pezheti, a mely ellen a jogos igényeket meg kell óvni. A mi pedig a közokiratokra való hivatkozást illeti, igaz, hogy ezek a legrövidebb és legegyszerübb eljárást teszik lehetővé, de ez még nem jogosit fel arra, hogy a magánokiratokat semminemü kedvezményben ne részesitsük. A közés magánokiratok közti különbség csakis valódiságuk beigazolásán alapszik. Mig a közokirat valódisága önmagából kitünik és az, a ki azt nem valódinak mondja, ezen állitását igazolni tartozik, addig a magánokiratnál az, a ki arra hivatkozik, tagadás esetében valódiságát igazolni tartozik. Ha azonban a valódiság igazolva van, akkor nincs jogi indok, hogy miért tegyünk különbséget e kettő között az eljárás tekintetében.

És különösen figyelembe kell vennünk, hogy a váltónál, mely ma már nemcsak a kereskedelmi forgalom eszköze, hanem mindennemü készpénzfizetésre vonatkozó magánjogi kötelezettségnél szerepel, a közokirati minőség egyáltalában figyelembe nem jöhet és a különös eljárás mégis indokolva van. Különösen nálunk, a hol a váltóeljárásban a német Mandatsprocess-nek egyik legroszabb alakja lett elfogadva, mely az anyagi igazsággal egyáltalában meg nem egyeztethető mértékben szükségtelenül szoritja meg a védelmet és bizonyitást, — a nélkül, hogy legalább a német Mandats- és Executivprocess correctivumát, a pervesztes fél jogainak rendes per utján való érvényesitését engedné meg, — jó okiratos per szükséges már csak azért, hogy a váltóperben a jóhiszemü fél ne legyen segély nélkül kiszolgáltatva a roszhiszemü ellenfél önkényének.

Nézetem szerint a mi viszonyaink között még egy külön jogpolitikai elv is szól a mellett, hogy az okiratokat kedvezményben részesitsük. Kivánatos, hogy a jogügyletek egyáltalában okiratokba vétessenek fel; a felek akaratának ily fixirozása számtalan előnynyel jár. Mégis sok ügylet a nélkül köttetik, a mi azután a perek nagy számát és azok bonyolodottságát okozza. A törvényhozónak tehát oda kell hatnia, hogy az okiratolás általánosabbá váljék. Sokan e szempontból kivánatosnak tartják, hogy az esetek nagy számában a bizonyitás a francia eljárás mintájára okiratokra szorittassék. Én azon nézeten vagyok, hogy ez nálunk oly tulszigor volna, mely az anyagi igazság nagy sérelme nélkül nem volna keresztül vihető. Némi előnyben azonban az okiratokat lehet részesiteni, ha nem is megyünk el e pontig, és erre kitünő eszköz: az okiratos per.

Miben áll tehát e különös eljárás, melyet okiratos pernek neveznek?

Az okiratos per történelmileg a *sommás eljárásnak* egyik fejleménye. A sommás eljárás nem azon értelemben veendő, a mint azt a mi perrendtartásunk ismeri, ezen eljárás egyáltalában nem sommás és a fogalmak összezavarásából veszi elnevezését. Közelebb áll a sommás per fogalmához a mi váltóperünk, a nélkül azonban, hogy szoros értelemben ilyennek volna tekinthető.

A sommás pert a német eljárás oly esetek részére irta elő, a hol gyors intézkedésre volt szükség, és a kereseti igény valódisága kézen fekvő volt, — a mint azt a sommás per sokat idézett theoreticusa *Briegleb* (Einleitung in die Theorie der summarischen Prozesse 12. s k. l.) kifejtette, — nem az eljárás külső gyorsaságában állott, a mi a francia référé-t jellemzi, hanem a védelem korlátozásában. Az ügy elbirálása, a causæ cognitio, egyedül a főpontokra, a *summa causae*-ra szoritkozott és innen az eljárás neve is. A biró in summario nem vett figyelembe oly kifogásokat, melyek a felperesi igényt nem döntötték meg nyomban. De alperes ez által nem volt még megfosztva e kifogásaitól és bizonyitékaitól, a mint az a mi váltóperünkben van, hanem azokkal a rendes eljárásra utasittatott. Az alperesi védekezés megszoritása, és egy alperes által a rendes eljárás szerint meginditható utókereset: ebben áll a sommás per lényege, mely tehát nem is annyira a jogerős eldöntést, de a végrehajthatóság gyors elérését tüzte ki céljául.

Ezen sommás eljárásnak több alfaja volt. Ilyenek voltak az u. n. Mandatsprozess, a biztositási intézkedések iránti és a birtokperek stb. Az uj német perrendtartás valamennyit mellőzött és csak egyet tartott fen: az u. n. Executiv-Processt, a végrehajtási pert az okiratos és váltóper elnevezése alatt.

Lényege ennek ugyanaz, a mit fent a sommás eljárás jellegéül hoztam fel. A védelem meg van szoritva. Pergátló kifogások alapján a perbebocsátkozás és az érdembeni tárgyalás meg nem tagadható (Plósz tervezete 535. §.). Alperes kifogásait az első érdemleges tárgyaláson nyomban felvehető bizonyitékokkal tartozik bizonyitani, a német perrendtartás szerint (561. §.) csak okiratokkal vagy eskükinálással, *Plósz* tervezete szerint, melyben én a német törvénynek lényeges javitását látom, magával hozott tanukkal is (537. §.).

Ha alperes ezt nem képes tenni, a biró határozatot hoz. És itt van az okiratos per sulypontja, legnagyobb megfontolásra szoruló kérdése.

A régibb német végrehajtási perben a biró ez esetben elmarasztalta alperest, azonban fentartotta azon jogát, hogy az ügy érdemében rendes eljárás szerint uj keresetet inditson. Ez volt az u. n. separatum, mely szerint az ügy két külön álló per tárgyát képezte: az egyik a causa executiva körül forgott, korlátozott védelemmel, a másik a causa principalist tárgyazó utókereset volt.

Ez azonban alperesre nézve nagyon szigoru eljárás volt. Egy uj kereset megindităsa szemben egy már befejezett ügygyel különben is terhes; hozzájárult, hogy a felek szerepe ezen uj utóperben megváltozott, az előbbi alperes vált felperessé, reá hárult a teljes bizonyitási kötelezettség, szóval helyzete körülbelül olyan volt, mint nálunk a perujitó alperesé.

Ezen segiteni kellett. A német birodalmi perrendtartás a módositást ugy eszközölte, hogy a két pert egygyé olvasztotta, megszüntette a separatumot. A biró a causa executiva felett is itéletileg határozzon ugyan, de itélete csak ideiglenes legyen, quoad executionem. Ha alperes mindjárt az első tárgyaláson előadta az okiratos perben nem érvényesithető kifogásait és bizonyitékait, akkor az ügy ezen ideiglenes itélet után átmegy a rendes eljárás stadiumába, a nélkül, hogy uj keresetre és a felek szerepeinek megváltoztatására volna szükség (563. §.).

Még egy lépéssel tovább megy Plósz tervezete. Az 537. §. szerint az esetre, ha alperes kifogásait az első tárgyaláson nyomban felvehető bizonyitékokkal igazolni nem tudja és ez okból, a tárgyalás folytatásának elhalasztása válik szükségessé, akkor a biróság felperes kérelmére a halasztás, illetőleg a bizonyitás-felvétel elrendelésével egyidejüleg a kereseti követelést *végzésileg végrehajthatónak mondja ki*, a mely végzés ellen csak halasztó hatálylyal nem biró felfolyamodásnak van helye (540. §.). A per az előzetes végrehajthatóság kimondása daczára az általános eljárási szabályok szerint tovább folytatandó (539. §.). A separatumnak utolsó nyoma, az itélet quoad executionem, ezzel elesik. Az okiratos per megkülönböztető jellege csak az, hogy a biró első sorban a végrehajthatóság iránt intézkedik, és azután az ügy a rendes eljárás szerint tovább folyik.

Plósz tervezete nézetem szerint helyesebb és következetesebb e tekintetben a német perrendtartásénál. Ha a separatum tényleg igazságtalanul sujtja alperest, akkor azt teljesen mellőzni kell.

Igaz, hogy ezzel a separatumnak egy előnye is elesik, mely a német perrendtartás mellett még némileg, ámbár csekély mértékben, érvényesülhet. *Briegleb* ugyanis dicséri a summariumot, mert tapasztalati tény, hogy a felek általában

megnyugosznak az itéletben és nagyon kevés alperes nyul az utókeresethez. Ily módon sok bonyolodott per csirájában fojtatik el, és rövid uton találja megoldását (l. fentidézett munkáját 369. és 370. l.). Mindamellett én ezt nem tartom döntőnek. A törvénykezési eljárásnak czélja nem az, hogy a jogvitákat agyonüsse, hanem, hogy azokat az igazságnak megfelelőleg megoldja.

Dr. FODOR ÁRMIN.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A fél tanuja által szolgáltatott félbizonyiték kiegészithető-e az ellenfél póteskü jével?

A kir. Curia 5813/1888. p. sz. határozatában azt az elvet mondotta ki, hogy «a felperes által felhivott egy tanunak alperes javára kedvező vallomása, alperes fél részére ennek póteskü je által kiegészithető félbizonyitékot nem képezhet», — szószerint következőleg nyilatkozván; «K. J. nem alpereseknek, hanem felpereseknek tanuja s ennélfogva annak vallomása alperesek póteskü jével kiegészitő részbizonyitékul egyátalán nem szolgálhatna.»

E nem érdektelen kijelentés, mely, mint halljuk, nem áll egyedül, sőt több tanácsban valóságos gyakorlatot képez, sokkal szükebb szavu, semhogy annak igazi indokát kivenni és ez oknak meg- vagy meg nem állhatóságáról meggyőződni lehetne.

Lássuk tehát röviden, mi szólhat a Curia kijelentése mellett?

Tételes jogi szempontból fel lehet hozni a perrendtartás 236. §-át, mely következőleg hangzik: «Ha valamelyik fél csak félbizonyitékot hozott fel, s azt az ellenfél meg nem erőtlenitette; a bizonyiték kiegészitése végett póteskünek van helye, bár az nem ajánltatott is.»

E szakasz szerint tehát póteskünek akkor van helye, ha valamelyik fél csak rész- (fél-) bizonyitékot hozott fel és ha azt az ellenfél meg nem erőtlenitette.

E kettős feltételből, melyhez a póteskü megitélése törvény értelmében kötve van, folyik a Curia kijelentésének törvényi helyessége; mert ha a törvény ama kitétele «ha *valamelyik* fél csak félbizonyitékot hozott fel», akként értelmeztethetnék is, hogy miután a törvény «*valamelyik* fél» által nyujtott bizonyitékról szól, ezalatt ugy felperes, mint alperes egyaránt értethetik s következőleg a felperes által felhivott tanunak alperesre nézve kedvező vallomása alperes póteskü jével is kiegészithető részbizonyitékot képez, mégis e felfogást megdönti a póteskü megitélhetésének másik feltétele, melyet a törvény ekként fejez ki: «s azt (t. i. a fél által felhozott félbizonyitékot) az *ellenfél* meg nem erőtlenitette.»

Nem elég tehát a póteskü megitélésére a félbizonyiték felhozása, hanem kell az is, hogy a fél részbizonyitékát az ellenfél meg ne erőtlenitse.

Már most, minthogy az ellenfél nem erőtlenithet meg oly félbizonyitékot, melyet ő maga produkált, mert képtelenség, hogy valaki a saját maga bizonyitékát erőtlenitse meg, hanem csak olyat erőtlenithet meg, melyet a fél (t. i. az ő ellenfele vagyis felperes) hozott fel: ennélfogva a törvénynek e nemleges feltételt tartalmazó rendelkezése kétségtelenül mutatja, hogy az a tanu, a kinek vallomása félbizonyitékot nyujt, csak a *félnek* (felperesnek) lehet tanuja, vagy megforditva; mert csak a fél (felperes) tanujának vallomása által nyujtott félbizonyitékkal szemben állhat az be, hogy az ellenfél (alperes) azt megerőtlenithesse.

A törvény eme szószerinti rendelkezése és ennek a Curia által elfogadott értelmezése eltérni látszik az egyéb bizonyitási eszközök által szolgáltatott bizonyitékok alkalmazásától.

És valóban el is tér a fél által felhivott egy tanu vallomása által nyujtott *félbizonyiték* alkalmazása nem csak a többi bizonyitási eszközök által, de még a tanuk vallomása által nyujtott *teljes* bizonyiték alkalmazásától is.

Ha ugyanis akár beismerés, akár okirat, akár tanuk vallomása által *teljes* bizonyiték állittatik elő, akkor ha a fél (felperes) produkálta is a teljes bizonyitékot, mely azonben nem reá, de ellenfelére kedvező, ez figyelembe fog vétetni és a per e szerint fog eldöntetni, vagyis felperes keresetével elutasittatik; mert keresetét saját bizonyitékai megczáfolták.

Teljes bizonyitéknál tehát, állittatott légyen az elő bármily bizonyitási eszközzel, a fél által szolgáltatott bizonyiték az ellenfél javára is figyelembe vétetik, habár a fél által szolgáltatott teljes bizonyiték az ellenfél mellett szól.

Analog rendelkezést tartalmaz a perrendtartás 111. §-a (u. n. «makacsság» esete). Itt is, habár alperes meg nem jelenik is, felperes keresete csak akkor lesz sikeres, ha az saját bizonyitékai által meg nem czáfoltatik; ellenben ha ez beáll, akkor felperes keresetével elutasittatik, noha alperes nem tagadta is felperes keresetét; vagyis ily esetben a fél bizonyitéka az ellenfél javára esik. Másként áll a dolog a *félbizonyitékkal*, mely teljes bizonyitékká valamelyik peres fél póteskü jével egészitendő ki.

Ha a felperes által felhivott egy tanu alperes javára tesz vallomást, ily esetben felperes keresete megczáfolva *még nincs*, de alperes védekezésének helyessége sincs bebizonyitva s ennélfogva a peres kérdésre nézve további bizonyitás engedendő.

Már most az a kérdés, a főeskü vétessék-e alkalmazásba, avagy a felperes által alperes javára produkált tanuvallomásban foglalt félbizonyiték mellé alperesnek póteskü itéltessék-e?

Ha az mondatik, hogy bárki hivta is fel a tanut vallomástételre, annak vallomása, mihelyest szabályszerüen kihallgattatott, félbizonyitékot képez, akár a felhivó fél mellett, akár ellenfele javára szóljon is az s következve a felperes által felhivott tanunak alperes javára félbizonyitékot képező vallomása mellé utóbbinak a póteskü itélendő meg, és pedig esetleg hivatalból is: ugy nem lehet kétségbe vonni, hogy e póteskü alperes javára, ki semmit sem bizonyitott, mert hisz bizonyitási eszközt igénybe sem vett, hanem egyszerüen kihasználja a felperes által nyujtott félbizonyitékot, vagy kihasználja azt javára, és alperes hozzájárulása nélkül hivatalból a biró: voltakép az ily póteskü alperesre nézve nem egyéb mint *főeskü*, és pedig oly főeskü, melylyel felperes (a fél), mint a tanuvallomáson tul fekvő későbbi bizonyitási eszközzel nem élhet, mivel ennek utját vágja a tanuvallomáshoz alperesnek itélt póteskü és ekként felperes, ha megengedtetik, hogy az általa felhivott tanunak vallomása alperes javára vétessék bizonyitékul, elesik egy fontos és a végső bizonyitási eszköztől, a főeskütől.

Hasonlóképen áll a dolog egy törvényeink által statuált másik részbizonyitékkal, nevezetesen a kereskedelmi könyvkivonattal.

Itt is a póteskü mindig a könyvkivonatot produkáló félnek itéltetik meg a teljes bizonyiték kiegészitése végett, de sohasem az ellenfélnek (alperesnek), még akkor sem, ha az mellette és nem a producens fél mellett szolgáltatna részbizonyitékot.

Ezekből látszik, hogy különbség van a *teljes* és a *részbizonyiték* alkalmazhatóságára nézve. Mig a teljes bizonyiték *mind két* peres fél mellett bizonyit, bármelyik produkálta is azt, addig a fél- (rész)-bizonyiték csak az azzal élő fél mellett bizonyithat és csak e fél által egészitheti azt ki póteskü jével teljes bizonyitékká.

Az következik ugy perrendtartásunk világos szavainak

magyarázatából, valamint abból a természetszerü felfogásból is, hogy miután a póteskü által részbizonyiték emeltetik teljes bizonyiték erejére, kell, hogy ez az esküvel való kiegészithetés megtörténhessék, miszerint a részbizonyitékot maga az esküt teendő fél szolgáltassa és ne ellenfele, mert akkor nem a saját, hanem az ellenfél részbizonyitéka emeltetnék teljes bizonyitékká. Már pedig a részbizonyitékot magának a félnek és nem ellenfelének kell szolgáltatni, mivel csak akkor van az eskü által való kiegészitésnek tényleges alapja és mert ellenesetben a póteskü valóságos egyoldalu főeskü lenne, minthogy daczára annak, hogy maga alperes (az ellenfél) félbizonyitékot nem szolgáltatott, a mi a póteskü megitélhetésének előfeltételét képezi, mégis ő tesz esküt, a mely eskü tehát bár póteskü képében, lényegileg véve főeskü, és pedig oly egyoldalu főeskü, a mely kizárja azt, hogy a fél (felperes) e bizonyitékkal élhessen.

Dr. JANCSÓ GYÖRGY.

Egy német itélet.

Dr. Illés Károly ur a f. é. 26. számban azon felszólitást intézte hozzám, mutassak fel a német gyakorlatból csak egyetlen egy itéletet, melylyel a német btk. 243. §-ának 2., 3. vagy 6. pontja szerint minősülő lopás miatt hat hónapnál rövidebb idejü szabadságvesztés-büntetés mondatott ki; a német gyakorlat szigorának mérve tekintetében «egy szál itélet többet bizonyitana, mint minden hosszadalmas okoskodás.»

Nem felelhettem meg azonnal a felszólitásnak, mivel a német itéletgyüjtemények sem az első foku itéleteket, sem a büntetéseket nem közlik. Irtam azonban egy német törvényszéki birónak, volna szives nekem ily itéletet megküldeni, ha azon törvényszéknél, melynél dolgozik, létezik ilyen.

Az itélet immár kezeimhez érkezett.

Kilencz napszámos az urasági pajtában levő zabból akart egy bizonyos mennyiséget ellopni és ezt következőleg hajtották végre. A pajta falán 10 lábnyi magasságban van egy nyilás. A nyilást az által érte el egyikök, hogy társának vállára lépett. Igy a nyiláson bejutott a pajtába. Benn a zárt ajtó závárját hátratolta; ez után a többi nyolcz ember is benyomulván a pajtába, mindegyikök megtöltötte a magával hozott zsákot zabbal és azt elvitte. A kilencz egyén közül három még egy másik egyszerü lopást is követett el.

A törvényszék a minősitett lopásra *négy havi fogházat* állapitott meg; azon három egyénre pedig, kik az egyszerü lopásban is részesek voltak, ezen kivül még két hetet.

A jogerejü itélet igy hangzik:

Im Namen des Königs.
In der Strafsache gegen
1. den Taglöhner Carl Friedrich Christian Gumtow u. Genossen (9 andere Taglöhner u. Hofknechte) wegen Diebstahls

hat die I. Strafkammer des königl. Landgerichts zu Greifswald in der Sitzung von 18. Juni 1889., an welcher Theil genommen haben u. s. w. (5 Räthe, Staatsanwalt und Gerichtsschreiber) für Recht erkannt:

die Angeklagten Gumtow u. s. w. (noch 7 Mitangeklagte) sind jeder eines schweren Diebstahls und ausserdem die Angeklagten Gumtow u. s. w. (noch 2 Mitangeklagte) jeder noch eines einfachen Diebstahls schuldig u. werden desshalb die Angeklagten Gumtow u. s. w. (noch 2 Mitangeklagten) jeder mit einer Gesammtstrafe von 4 Monaten und 2 Wochen Gefängniss,

die Angeklagten Schreiber u. s. w. (noch 4 Mitangeklagte) jeder zu einer Gefängnisstrafe zu 4 Monaten verurtheilt, u. s. w.

Gründe: I. Nach ihrem eigenen Geständniss haben die Angeklagten Gumtow u. s. w. (noch 7 Angekl.) im Winter 1888/89 in einer Nacht zwischen Weihnachten und Neujahr auf dem Gutshofe zu Marienfelde aus der Scheune Hafer entwendet.

Der Mitangeklagte Schreiber, von Gumtow hoch gehoben, ist durch ein etwa zehn Fuss über der Erde befindliches Loch der Scheunenwand in die verschlossene Scheune eingestiegen; er hat die Aussenthür der Scheune von Innen geöffnet und sind dann noch mehrere von den Angeklagten, indem sie die innere Gitterthür auseinanderbogen, in die Scheune eingedrungen. Sämmtliche Angeklagten hatten Säcke mitgebracht, in deren jeden 12 Shippen Hafer eingeschaufelt wurden.

Hienach ist thatsächlich festgestellt, dass der Angeklagte Gumtow u. s. w. (noch 7 Angekl.) zu Marienfelde im Winter 1888/89 in einer Nacht zwischen Weihnachten und Neujahr gemeinschaftlich fremde bewegliche Sachen, nämlich je 12 Shippen gereinigten Hafer, der Gutsherrschaft gehörig, dieser in der Absicht, sich dieselben rechtswidrig zuzueignen, weggenommen haben, und zwar aus einem Gebäude mittels Einsteigens, Verbrechen gegen §§ 242, 243², 47 Str. Gb.

II. Die Angeklagten Gumtow u. s. w. (noch 2 Angekl.) sind ferner geständig, bei einer andern Gelegenheit, als ihnen der Statthalter erlaubt hatte, Kaff (NB. schlechter ausgesiebter Rückstand beim Reinigen des Getreides) mitzunehmen, mit dem Kaff zugleich je etwa 60 Pfund unreinen Hafer mit in ihre Säcke eingeschaufelt und entwendet zu haben.

Es ist demnach weiter festgestellt, dass die Angeklagten Gumtow u. s. w. (noch 2 Angekl.) zu Marienfelde im Winter 1888/89 durch eine zweite selbstständige Handlung fremde bewegliche Sachen, nämlich je etwa 60 Pfund ungereinigten Hafer, der Gutsherrschaft gehörig, dieser in der Absicht sich dieselben rechtswidrig zuzueignen, weggenommen haben, Vergehen gegen § 242. Str. Gb.

III. Die Angeklagten Gumtow u. s. w. (noch 7 Angekl.) waren wegen *schweren* Diebstahls aus § 243² Str. Gb. (Gumtow u. s. w. (noch 2 Angekl.), daneben wegen einfachen Diebstahls aus § 242 Str. Gb. zu bestrafen. Für den *schweren* Diebstahl ist eine Gefängnissstrafe von *4 Monaten*, für den einfachen Diebstahl eine solche von 2 Wochen gegen jeden der Betheiligten festgesetzt.

Es ist dabei die bisherige Unbescholtenheit der Angeklagten, eine gewisse Nothlage zur Winterzeit und dass es sich nicht gerade um ein erhebliches Objekt handelt, berücksichtigt. Es schien demnach die Annahme mildernder Umstände hinsichtlich des schweren Diebstahls zu I. geboten und die erkannte Strafe in beiden Fällen ausreichend und angemessen, indem andererseits in Erwägung gezogen ist, dass ein *geradezu bandenmässiger* Diebstahl gegen die *eigene Gutsherrschaft* vorliegt.

Die Kosten, u. s. w.

Azon törvényszéki biró, kinek ezen itélet közölhetését köszönöm, hozzáteszi levelében szóról szóra:

«Ich darf hinzufügen, dass das Urtheil keineswegs eine Seltenheit in unserer Judikatur ist; es lassen sich ja noch viel leichtere Fälle denken .... Dabei erkennen wir keineswegs auffallend milde. Vielmehr habe ich, als ich vor 18 Jahren aus Westpreussen hieher kam, den Eindruck vom Gegentheil gehabt.»

Azt hiszem, most már dr. Illés Károly ur is kénytelen lesz elismerni, hogy határozottan tévedésben volt, midőn a magyar törvény és a magyar gyakorlat szigorához támpontot a német törvényben és a német gyakorlatban keresett.

Dr. FAYER LÁSZLÓ.

Különfélék.

— **A pénzügyi közigazgatási bíróság** köréből a következő sorokat vettük:

Dr. Frænkel Sándor ur a *Jogtudományi Közlöny* f. évi 28-ik számában ismertetést vagy jobban mondva birálatot irt a pénzügyi közigazgatási bíróság mult félévi munkásságáról az ügyforgalmi kimutatás alapján.

Azt mindenki nagyon jól tudja, hogy az ugynevezett ügyforgalmi kimutatás csak az elintézett ügydarabok számát tünteti fel.

Hogy az ülésen kivül elintézett ügydarabok száma aránylag véve nagy, az bizonyos.

De ezek az elintézések is figyelmes tanulmányt és munkát igényelnek.

Azért a czikkben foglalt megjegyzésekkel szemben polemisálni nem szándékozunk, csak utalunk az 1883: LIII. tcz. ama határozott rendelkezésére, a mely szerint a m. kir. pénzügyi bíróság alaki hibák vagy jobban mondva hiányok miatt megsemmisiti az eljárást, de érdemben feloldási joga nincs, hanem a mennyiben az érdemre nézve ujabb bizonyitékok szükségesek, azoknak beszerzését ülésen kivüli elintézés utján rendeli el, s azok fölött mint első és utolsó forum határoz. Hogy ilyen fajta kiegészitésre gyakran szükség van, azt helyzetünk ösmerete mellett minden szak- és nem szakértő nagyon természetesnek fogja találni, s megérti, hogy az még nagyon sok ideig nem történhetik másként, és hogy a bíróság minél több ilyen kiegészitést rendel el, annál nagyobb biztonsággal intézheti el érdemlegesen az ügyeket. Ezért a bíróságot sem dicséret, sem gáncs nem illeti meg, mert a mi kötelesség, az kötelesség, s az a fődolog; és bármely ügynek csak ugy tehetünk komoly szolgálatot, ha azzal behatóan foglalkozunk, nem pedig kényelmet hajhászva könnyedén bánunk el.

A bíróság elvi jelentőségi határozatai egyébként elég tanuságot szolgáltatnak arra nézve, hogy a bíróság sem időt, sem erőt nem kimélt a tekintetben, hogy az igazságszolgáltatás valódi s egyedüli követelményének vagyis az igazságszolgáltatásnak komoly férfias szolgálatot tegyen.

Az e tekintetbeni 5 és félévi munkásság lényegét és annak eredményét csak a puszta számokból behatóan megbirálni nem lehet.

Nagyon szomoru eredményekhez jutnánk, ha nagyon sokan volnánk, a kik a bíróság müködésének lényegét csakis az ügyforgalmi kimutatások számai alapján birálgatnók.

Különben is egyebekben béke velünk legalább a jövő félévi ügyforgalmi kimutatás megjelenéséig.

Egy munkás.

— **A fővárosi járásbíróságok elhelyezésének** egyik hátrányát panaszoltuk utóbbi számunkban. Most egy másik bajra akarunk utalni, melynek orvoslását már többször megkisérlették, de eredmény nélkül; ez a pestvidéki járásbíróság elhelyezése. A járásbíróság tudvalevőleg Ó-Buda főterén van és területéhez tartoznak nemcsak az Ó-Budához közel fekvő helységek, de a pesti oldalon fekvő Kis-Pest és Szt.-Lőrincz is, mely helységek természetes fekvésöknél fogva a VIII—X. ker. járásbirósághoz tartoznának, továbbá az épen ellenkező irányban elterülő Bia, Budafok, Budaörs, Csepel, Tétény, Torbágy és Török-Bálint. Felesleges részletesebben rámutatni, hogy mily nagy fáradsággal jár az illető feleknek az ó-budai bírósággal közvetlenül érintkezni s hogy menynyivel megkönnyitené a dolgot, hogy ha a pesti oldalon fekvő helységek a balparti bíróságok valamelyikéhez osztatnának be, a budai oldalon levők pedig egy a vizivárosban elhelyezendő bíróság területéhez tartoznának. A mai beosztás egyaránt igazságtalanság és kiméletlenség.

— **Igazságügyi administratio.** Az igazságügyminiszterium számvevősége által 17/1888. szám alatt kiadott észrevételek alapján, a . . . . i járásbirónak 10 faggyu-gyertya árát, 40 krt, meg kellett fizetni, nem azért, mert a 10 szál gyertyát jogtalanul rendelte, hanem mert az árát, az iroda-átalány, nem pedig az anyagszer-számadásban számolta el. A járásbiró azon meggyőződésben volt és van ma is, hogy az anyagszerszámadásban azon anyagszerekről kell számolni, melyeket a járásbiróság nem maga szerez be, pl. papir, irón, toll, ostya, stb., azon néhány forintot pedig, mely a járásbiró rendelkezése alá adatik, az irodaátalány számadásban kell elkönyvelni. Ilyen irányban felterjesztést is tett a járásbiró, de a 40 kr. most is oda van. S milyen iróniája a sorsnak, hogy az igazságügyminiszter, épen a megsrófolt járásbiró vezetése alatt álló járásbiróság ügykezelési teendőinek kedvező állását *elismerőleg* vette tudomásul.

— **Igazságügyi administratio.** Egy felső-magyarországi bíróság elitélt egy egyént pár forint pénzbüntetésre. De minthogy nem tudta feltalálni az elitéltet, köröztette őt. Megtalálták Erdélyben s feltolonczolták a felső-magyarországi törvényszékhez, hogy az egy napi szabadságveztésbüntetést kiállja.

— **A Magyar Jogászgyülés** évkönyvének a véleményes inditványokat tartalmazó kötete augusztus közepén kerül ki sajtó alól és azonnal meg fog küldetni a tagoknak.

— **A régi székelység** czim alatt Szabó Károly a székely jogtörténelemre vonatkozó tanulmányait összegyüjtve kiadta. A kötet hét tanulmányt tartalmaz. U. m.: Az Andrássy-család 1569-i csiki adománylevéléről. — Egy székely örökségi per 1535—1538-ban. — A székely nemzeti névről. — A magyarországi székely telepekről. — Királyi telepitvényesek-e vagy székelyek? — A székelyek régi törvényei és szokásai. — A zöld ág, mint a székely főtisztek jelvénye. — Ára a gyüjteménynek 1 frt 60 kr.

Nemzetközi szemle.

— **Az ügyvédek száma** nem csak nálunk és Ausztriában, de Németországban is folyton emelkedik. Az 1880. év óta az emelkedés 24·6%; Berlinben 157·1%. A német ügyvédek száma 5097; a berlinieké 414. Az emelkedés leginkább a járásbirósági ügyvédekre esik, különösen a nagyobb városokban. Ezen emelkedés az ó-porosz tartományokban mozgalmat idézett elő, mely az ügyvédeskedés szabadsága ellen irányul. Mint a *National-Zeitung* irja, a numerus claususnak mind több hive van e vidékeken. A nevezett lap helyteleniti a mozgalmat, mivel a numerus clausus egyesiti ugy a zárt valamint a szabad ügyvédség hátrányait és az állások vásárolhatóságára visz.

— Egy **berlini postatiszt** téli időben Albrecht porosz herczeg palotájának sikos járdáján elcsuszott és lábát törvén, munkaképtelenné lett. A postatiszt kártéritési pert inditott a herczeg ellen azon czimen, hogy neki mint háztulajdonosnak lett volna kötelessége a járdáinak homokkal való behintése iránt gondoskodni. A berlini *Geheime Justizrath* bíróság megitélte a követelést és pedig olykép, hogy a herczeg tartozik a postatisztnek éltefogytáig havonkint 75 márkát fizetni. Ennyi volt ugyanis a postatiszt havi keresménye.

— **A belga ügyvédek egylete** a napokban állapitotta meg a Mons-ban tartandó közgyülés napirendjét. Tárgyaltatni fog a katonai bünvádi eljárás reformja, a bünügyi elővizsgálat inquisitorius jellegének megszüntetése, a munkáslakások kérdése, a bizonyitás a munkások baleseteinél, a kiskoruak ingatlan javainak eladásáról szóló törvény módositása, az ártatlanul elitéltek kártalanitása, stb.

— **Tarasconban** egy fiatal embert behivtak a katonasághoz. A fiatal ember, ki ekkor már jegyben járt egy 16 éves lánynyal, annyira elkeseredett azon, hogy jegyesét el kell hagynia, hogy az öngyilkosság eszméjével kezdett foglalkozni. Tervét közölte jegyesével, kit rábeszélt arra, hogy együtt menjenek a halálba. A két fiatal, miután szándékukat egy levélben szüleikkel tudatták, kiment a Rhône partjára, ott a fiatal ember a lány kendőjét annak nyaka körül csavarván, hozzákötötte a saját nyakkendőjéhez, és igy ketten összefogózkodva beugrottak a folyóba. E tények a fiatal ember vallomásából állapittattak meg. A fiatal embert kimentették a vizből, a lány azonban belehalt. A fiatal embert a katonai törvényszék elé állitották gyilkosság vádja alapján. A bíróság e vád alól őt felmentette és détournement de mineure, (kiskoru elcsábitása) miatt elitélte.

— **Uj angol jogi folyóirat.** *Juridical Review* czim alatt uj angol folyóirat jelenik meg, melynek első füzete már is *második* kiadásban nyomatott le.

Irtások.

110.

A birák aláirásai rendesen olvashatatlanok, kezdve az idéző végzésen egészen az itéletig. Ez az ügyviteli szabályokba és a dolog természetébe ütközik, mert az aláirás lényeges és nem csak alaki körülmény a hivatalos okmányokon.

(A jelen sorokat ügyvédi körökből vettük. Megjegyzendő, hogy az ügyvédek aláirásai ép oly olvashatlanok. S ez szintén igen sok kellemetlenséget okoz). *Szerk.*

Felelős szerkesztő **Dr. Dárday Sándor** (VIII. József-körut 41. sz.)
Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (IV. Zöldfa-utcza 31. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (IV. Egyetem u. 4. sz.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

Huszonnegyedik évfolyam. 31. SZ. Budapest, 1889. augusztus 2.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐI IRODA: *József-körut 44-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Büntetőjogi reformkérdések. Dr. FAYER LÁSZLÓ-tól. — A magyar öröklési jog javaslata. PFAFF és HOFMANN bécsi egyetemi tanárok véleménye. — Jogirodalom: A büntettekről, vétségekről és kihágásokról szóló magyar büntető-törvénykönyvek magyarázata. Irta dr. Illés Károly. VARGHA FERENCZ komáromi kir. alügyésztől. — *Törvénykezési Szemle:* Roszhiszemüség a nyilvánkönyvi jog szerzésében. GYUKICS VIKTOR békési kir. aljárásbirótól. — A jogászi fictiók kérdéséhez. Dr. REICHARD ZSIGMOND budapesti ügyvédtől. — A két emberen elkövetett szándékos emberölés «több emberen» elkövetett emberölés-e? *M. T.* kir. táblai fogalmazótól. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle. — Irtások.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből. — Dr. Márkus Dezső védbeszéde Herczeg Mária ügyében a nyitrai törvényszék előtt.

Büntetőjogi reformkérdések.

Több izben szóltam a büntetőjog külföldi reform-mozgalmairól. Szabad lesz ezek után jeleznem, mily mérvben vélem ezen reform-intézményeket nálunk behozandónak.

A feltételes itéleteket a külföldi szakirodalom egy része ugy fogja fel mint a melyek a rövid szabadságvesztés-büntetések pótszereül fognak szolgálni. A rövid tartamu szabadságvesztés-büntetéseket az illető elitélt egyénekre nézve javitási szempontból céltalannak, a fogság közösségét egyenesen károsnak tartják s ennélfogva a szabadságvesztés-büntetések minimumát egy hónapban — némelyek hat hétben — vélik megállapitandónak; az igy támadó hézag a feltételes itéletekkel volna legalább részben betöltendő.

Az bizonyos, hogy a rövid szabadságvesztés-büntetésekben, ha azok közös fogsággal minden osztályozás nélkül hajtatnak végre, több a káros mint a hasznos elem. De másrészt a javasolt rendszer szerint mindazon esetekben, hol a feltételes itéletet vagy a pénzbüntetést a körülményeknél fogva alkalmazni nem lehetne, egy havi, illetőleg hat heti vagy ennél is hosszabb szabadságvesztés volna kimondandó, vagyis bizonyos egyének, kik eddig pár napot vagy hetet kaptak, ezentul ennek többszörösére itéltetnének, — a mi egyenlő a büntetési rendszer tetemes szigoritásával. Ez pedig a mi viszonyaink közt, midőn a büntetések már is tulhosszuak, teljesen indokolatlan volna.

Én nem a rövid tartamu büntetések helyett vélem behozandónak ez intézményt, hanem ezek érintetlenül hagyása mellett. A csekélyebb sulyu delictumok számára egy oly büntetésnem volna nyerve, mely kevésbé pusztitó jellegü, mint a szabadságvesztés-büntetés. Csekély jelentőségü esetekben a büntetés különben sem sulyosságánál fogva támasza a jogrendnek, hanem jórészt a birói intézkedés büntetesi jellegénél fogva. A feltételes itélet pedig, különösen ha eshetőleg összekapcsoltatik pénzbiztositékkal, teljesen elegendő sujtó elemmel bir, hogy bizonyos esetekben repressio gyanánt szolgáljon.

Ha ezen büntetésnemet beigtatjuk a büntetések közé s a pénzbüntetés fokozott alkalmazásának is több helyt engedünk a törvényben, a rövid tartamu szabadságvesztés-büntetések felszorulnak a valamivel sulyosabb cselekményekhez; és minthogy fokról-fokra egyik büntetési nem a másikat tolja, az egész büntetési rendszer megérezné a hatást. Erre, megvallom, nagyobb sulyt helyezek, mint a rövid tartamu szabadságvesztés-büntetések számának kevesbitésére. (Szerintem első sorban a nagyon is hosszu tartamuak volnának kevesbitendők s ekkor elérnők többek közt azt is, hogy tér nyilnék a fogházakban, a rövid tartamuakat észszerüen végrehajtani.)

A mi a feltételes itéletek szervezetét illeti, az itélet ezen neme rendszerint lehetőleg összekapcsolandó volna a pénzbiztositékkal. A biztositás alakja különböző lehetne. *Első:* a pénz vagy értékpapir letétele; *második:* ingatlanra való bekebleztetés; *harmadik:* egy vagy több polgár jótállásának pénzbeli sanctio alatti lekötése az iránt, hogy a feltételesen elitélt egyén bizonyos számu éveken át visszaesővé nem lesz. Az utóbbi eszköz igen nagy jelentőségüvé lehet, mivel különösen verekedési és egyéb evvel rokon büneseteknél gyakran találkozik a helységben egy vagy több egyén, a ki azon czélból, hogy rokonát vagy barátját a szabadságvesztés-büntetéstől megóvja, szivesen jót áll annak correct magaviseletéért. Legjobb pótszere volna ez a rendőri felügyeletnek, mert a jótállók, anyagi érdeköknél fogva is, a legnagyobb aggódással őrködnének, hogy védenczök kerüljön minden alkalmat, hol visszaesővé válhatnék.

Ezen jótállási intézmény Angliában régóta jó szolgálatot tesz az igazságszolgáltatásnak; Németországban is beterjesztetett 1875-ben a szövetséges tanácshoz egy javaslat, mely analog institutio létesitését czélozta, de a javaslat az akkori áramlatnak nem felelvén meg, erős támadásoknak volt kitéve s törvénynyé nem lett.

A feltételes itélettel kapcsolatban vagy önállóan ki volna mondható büntetésképp a házi fogság, továbbá bizonyos községből való eltávolitás, vagy bizonyos helységbe való utalás, a mint ezen intézmények a legujabb olasz törvényben is szabályozást nyertek. Az ily büntetésnemek különösen lopási és testi sértési esetekben igérnek sikert.

A mi azon kérdést illeti, mily tartamu szabadságvesztés-büntetésnél volna kimondandó a feltételes itélet, e tekintetben a belga törvény és az osztrák javaslat talán nagyon is sokat adnak a jóból, midőn hat hónapot állapitanak meg mint maximumot. A mi birósági viszonyaink közt nem mernék tovább menni mint addig, hogy legfölebb *három havi* szabadságvesszté-büntetésnél mondassék ki feltételes itélet. Ezen kivül megkövetelendő volna, hogy a bíróságok minden egyes esetben az igazságügyminiszternek, a közigazgatási közegek a belügyminiszternek jelentést tegyenek, s az illető miniszter — mint ez Belgiumban is történik — évenkint az országgyülésnek előterjeszsze az esetek részletes statisztikáját, megjelölve pontosan a vádlottak társadalmi állását is; egyszersmind nyilatkoznék az miniszter, hogy az uj intézmény mennyiben vált be s eshetőleg mennyiben szorul módositásra.

Ha a bíróságok ily erős ellenőrzés alatt lesznek, kétségkivül a legnagyobb gondossággal és óvatossággal fogják az uj itéleti formákat alkalmazni.

Egyébiránt a dolog természetéből következik, hogy ha a biró a büntetések számos alakja közt lesz hivatva választani, sokkal nagyobb körültekintéssel fogja a biráskodást egyáltalán kezelni, mint teszi most, midőn a büntetéskiszabás egész latitude-je abban áll, hogy bizonyos mérvben a tartam meghatározása függ a birótól.

Az *intésre* mint önálló büntetésnemre a büntetések ezen combinált rendszerében szükség alig van. Minthogy a feltételes itélet maga sem egyéb mint sanctióval ellátott intés, a sanctióval el nem látott intés eleshetik. Figyelembe veendő itt az is, hogy az intés büntetésének végrehajtása continentális birósági szervezetünk mellett nagyon meg van nehezitve. Az első fok kimondja, hogy intés lesz a büntetés, de nem hajthatja végre, mivel egyik vagy másik fél felebbez; a felsőbiróság helybenhagyja a büntetést és akkor az elitéltet csakis azon czélra idézik be talán mértföldekre menő távolságról, hogy megintsék. Ezt sem czélszerünek, sem az igazságszolgáltatás tekintélyével összeférőnek nem tartom.

Sürgős a *pénzbüntetés* reformja. Ma a pénzbüntetés ki van vetköztetve jellegéből. A szegény emberre nézve a pénzbüntetés most nem egyéb mint szabadságvesztés-büntetés, a vagyonosra, az oly kis összegekben mint ki szokott szabatni, épen nem büntetés. A pénzbüntetés speciális maximumai tetemesen felemelendők volnának; általános maximumra a törvényben szükség egyáltalán nincs; vannak esetek, hol 50,000 vagy 100,000 frt pénzbüntetés kimondása is indokolt lehet. Figyelemre méltó a külföldön több oldalról felvetett azon eszme is, hogy a pénzbüntetés kiszabásánál mint minimális egység alapul vétessék az elitélt egyén egyenes adójának évi összege. Másrészt a pénzbüntetésnek az elitélt egyén vagyoni viszonyaihoz mért *részletes* törlesztése is rendszeresen szabályozandó volna. A szegényebb sorsu ember, ugy a földmüves, mint az iparos és a szellemi munkás, nagyobb összegü készpénzt egyszerre előteremteni nem képes, de havi részletekben igenis törleszthetné a pénzbüntetést.

A mi pedig az átváltoztatást illeti, az átváltoztatott pénzbüntetés leghelyesebb lerovási alakja a közmunka. Tagadhatlan ugyan, hogy a közmunkára leginkább csak napszámosok, földmüvesek és munkások használhatók; a többi társadalmi osztályoknál a lerovás ezen alakja nem igen foglalhatna helyt. De a behajthatlanság is leginkább a nevezett három osztálynál szokott fenforogni. Alig maradna eset — különösen ha részletfizetés intézménye rendszeresittetnék, — hol a közmunkára való átváltoztatás keresztül nem vihető.

Megengedhető volna az is, hogy pl. a paraszt ember, kinek van kis háza s talán pár lova és tehene, a hol tehát a behajthatlanság esete a maga egész merevségében nem forog fen, a pénzbüntetést és eshetőleg a rabtartási és eljárási költséget közmunkában rója le. Az ily emberre nézve a szabadságvesztés-büntetésnél talán még érzékenyebb büntetés az, hogy az állam megfosztja őt eddigi gazdasági életének folytathatásától. Gyakran észlelhető a parasztnál, kire bizonyos idejü elitélés vár, hogy első sorban azt fájlálja, miszerint dobra kerül a házikó meg a jószág.

A közmunkában való lerovás czéljára épen nem szükséges külön munkatelepeket vagy külön állami munkát fentartani. Az államnál és a községeknél mindig van munka. A többi munkásoktól való különtartás is felesleges. A felügyelet minimális lehet, ha a teljesitendő napi munka mennyisége meg van határozva. Átszámitási kulcs gyanánt pedig szolgálhat az illető vidék napszámja.[3]

A mi *a feltételes szabadlábra helyezés* intézményét illeti, mely szintén egyik legnehezebb reform-problemája a jelen kornak: itt sem volna tanácsos oly messzire menni, mint ment Belgium, hol a büntetés *egy harmadának*, vagy mint Franciaország, hol a büntetés *felének* kiállása után helyzik feltételesen szabad lábra az illetőket. A büntetés birói kiszabása ily módon elveszti biztos alapját. Ha három évből előreláthatólag csak egy év vagy másfél év hajtatik végre, de végrehajtathatik az egész három év is, akkor a biró tulajdonkép nem tudja, mennyit szab ki és ez majd könnyelmüvé, majd tul-ovatossá teszi őt, a szerint a mint egyénileg a börtönigazgatók és a felügyelő bizottságok gondosságába bizik-e vagy nem.

Az oly messzemenő intézkedés, a milyennel legujabban Franciaországban és Belgiumban találkozunk, csakis ott lehet helyén, a hol a törvényhozás arról győződött meg, hogy a biróságok igen nagy mérvben voltak tulszigoruak a büntetések kiszabásában s a fogvalevők *valamennyiének* büntetését egy tollvonással le akarja szállitani, — a mi hatásában egyenlő a már jogerejü, de egészben még végre nem hajtott itéletek radikális utólagos revisiójával.

Hogy a mi törvényünk alapján már jelenleg is volna mód adva a feltételes szabad lábra helyezést három negyedről két harmadra kiterjeszteni, arról más alkalommal[2] szóltam. Ha ujabb törvényhozási szabályozás alá kerülne a kérdés, a *két harmad* kiállása utáni feltételes szabad lábra helyezés volna szerintem alapul elfogadandó; ezt Ausztriában is legujabban megallapitotta a parlamenti bizottság. A visszaesőkre vonatkozó absolut negatiót (BTK. 49. §-a), mint már szintén kifejtettem,[2] nem fogadom el. Ugyanez áll a külföldiekre nézve is. Hogy ezek miért szenvedjenek sulyosabb büntetést mint a belföldiek, nem vagyok képes belátni. Helytelen továbbá az is, hogy a felügyelő-bizottságok a miniszteri utasitást követve, bizonyos nemü büncselekmények esetében, a hol t. i. aljas gondolkozásmódot feltételeznek a tettesnél, épen nem adnak helyt a feltételes szabad lábra helyezésnek. Az aljasságot, ha fenforgott, a biróság már figyelembe vette az itélet kiszabásánál; ha tehát a felügyelő-bizottság még egyszer sujtja ezen egyéneket, kétszer szenvednek egy dologért. Egyáltalán oda kell törekednünk, hogy a feltételes szabad lábra helyezés mint organikus jogi intézmény illesztessék büntetési rendszerünkbe és ne csak mint ré zint administrativ, részint kegyelmi jellegü kedvezés szerepeljen.

A mi végül a *közvetitő intézetbe* való szállitást illeti, ez megállapitható volna a büntetés felének kiállása utáni időre; a közvetitő intézetben töltetnék ki a büntetés a felétől két harmadáig.

Zárom soraimat azzal, vajha irányadó köreink minélelébb munkába vennék a büntetőjogi reformot. A minden oldalról annyira hangoztatott börtönügyi bajok és számos egyebek a büntetés kiszabásának jelenleg fenálló rendszerével a legszorosabb okozati kapcsolatban vannak.

Dr. FAYER LÁSZLÓ.

[1] V. ö. mindezen kérdésekre nézve *Liszt:* Mittheilungen der Internationalen kriminalistischen Vereinigung. 1 füzet.

[1] L. *Jogt. Közl.* 1889. 18. sz.

[2] L. u. o.

[3] Az előbbi közl. l. a mult évi 4., 8., 14., 19., 23.. 29., 33., 44., 49. és a f. é. 3., 5., 8., 13. és 25. számban.

A magyar öröklési jog javaslata.[3]

PFAFF és HOFMANN, bécsi egyetemi tanárok véleménye.

XI. FEJEZET. A hagyományokról.

Ezen terjedelmes fejezet nagyjában és egészében átdolgozása a *Mommsen*-féle tervezet sokkal terjedelmesebb hetedik részének, a melyet nagy mértékben megrövidit és sok helyen javit is, miután az tényleg tulságosan terjedelmes és a kifejezésekben nehézkes. A magyar tervezet lényegtelen részleteket elhagy és rövid szerkezetre törekszik, a mi bizonyára csak dicséretet érdemel.

Hogy a «hagyományok egyes fajairól» szóló szakaszok sorrendileg azok után következnek, melyek «a hagyományok tárgyával» foglalkoznak, azt igazolni lehet ugyan; az átnézet azonban könnyebb volna, ha ama rész mint a hagyományok tanának *különös* része, a fejezet többi szakaszai (az

vázolja. Az után a 333. §. szövegének előrebocsátásával a lopás fogalmát, s annak tényálladéki mozzanatait fejtegeti negyven oldalon át. Ily nagy apparatus mellett nem csodálkozhatunk azon, hogy szerzőnek figyelmét ugyszólván egyetlenegy, akár a gyakorlat, akár az elmélet szempontjából jelentékeny kérdés sem kerülte el, mely kifejtést igényel, vagy melyre nézve többféle nézet tarthatná fen magát. A kommentár alaposságának jellemzéseül felemlitem, hogy a 34 lapon azon kérdésnél, mikor forog fen az eltulajdonitási czélzat, a felhozott s kifejtett öt eset közt az idegen dolog elzálogositásával háromféle szempontból foglalkozik. Jelesül midőn a tettes az elvett dolgot a kiváltás és visszaadás szándéka nélkül, vagy a kiváltás s visszaadás szándékával zálogositja el; vagy végül oly módon, hogy a dolgot elzálogositván, erről a tulajdonost a zálogjegy megküldése mellett azon czélból értesiti, hogy az dolgát kiválthassa. Ez csak egy csepp a tengerből; csak egy apró részlet, mely azonban épen apróságánál fogva következtetést enged vonni arra, hogy kitünő jogtudósunk mily nagy szabásu, mily alapos s egész a legkisebb részletekre is kiterjedő módon irta meg nagybecsü kommentárát. Ezzel azonban nincs megmondva minden. Szerző nemcsak dialecticus módon halad, nem tolja előtérbe egyéni nézeteit, hanem a mely kérdésben a Curia már nyilatkozott, vagy a mely tételt a szakirodalom fejtegetése tárgyává tett; az elvi szempontok felállitása után nyomban beilleszti a forrásokra utalással a vonatkozó itéletet vagy nézetet; s aztán bonczoló, átható elmével, világos tiszta logikával kézzel foghatólag indokolva kifejti azon nézetet, melyet ő helyesnek tart. Ki merem mondani, hogy nincs a szaklapokban megjelent egyetlen elvi jelentőségü határozat; nincs oly bármily csekély jelentőségü értekezés, melyet szerzőnk fel ne kutatott s fel ne dolgozott volna. Ugy, hogy munkája dióhéjba vont s az essentiát tartalmazó tárházának tekinthető mindannak, a mit a magyar büntetőjogi irodalom életbelépte óta termelt.

De nemcsek a magyar irodalmat öleli fel; kiterjeszkedik a német kiválóbb tankönyvekre is, főkép ott, a hol hazánkban megfelelő anyagot nem talált. Gyakran hivatkozik Hälschnerre, s Olshausenre, mint kiknek munkái nálunk is nagyon jól ismeretesek; s habár ezen müveket kiválóan értékeseknek tartom, mindazáltal azon nézeten vagyok, hogy *practicus szempontból* többet ér Illés munkája bármelyiknél. *Olshausené* tultömör; s a helylyel való takarékosság kedveért áldozatul esik az eszme; *Hälschner* pedig annyi gyakorlati kérdést koránt sem világit meg, mint Illés.

Végül még két irányban fejezzük ki óhajunkat; az egyik az, hogy az egész kommentárt mielőbb befejezve birhassuk; másik pedig az, hogy a munka második kiadásának sajtó alá rendezéséhez szerző az előző köteteket, jelesül a II. k. első részét, de mindenek felett a nagyon szükre szabott első kötetet a III. kötet első füzetének mintájára átdolgozza.

VARGHA FERENCZ,
kir. alügyész.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Roszhiszemüség a nyilvánkönyvi jog szerzésében.

Naponta találkozunk e kifejezés használatával ugy a közélet eseményeinek mindennapi megbeszélése, mint a törvényes dolgokkal, ügyekkel szakszerüen foglalkozók hivatásszerü foglalkozása alkalmánál.

Midőn az országbirói értekezlet az ingatlanokra vonatkozó jogszerzések alaptörvényeül az osztrák polgári törvénykönyvnek a roszhiszemü szerzésmódra vonatkozó §-ait és a telekkönyvi rendtartást elfogadta, e cselekményét — miként az Országbirói Értekezletben is kifejezve van — a közhitel és vagyonbiztosság alapelvéből meritette.

A közhitel és vagyonbiztosság elvében ki van mondva, hogy az ingatlanok jogi állására vonatkozó bizalmat, hitet a telekkönyv állása nyujt. Hogy az ingatlanra vonatkozó minden cselekmények, melyek annak jogi állásában változást czéloznak, hatályt csakis a hiteltelekkönyvi bejegyzés által nyernek, és a mi abba bejegyezve nincsen, az jogi beszámithatásra sem tarthat igényt. A vagyonbiztonság elvében kifejezve van, hogy azon jogoknak, melyek nyilvánkönyvi bejegyzés által realisálva lettek, megvédését az állam egyik specialis érdekének tekinti, s ily specialis védelemben azok, kiknek joguk nyilvánkönyvi bejegyzésen kivül áll, nem számithatnak. Ezen közhitelt és vagyonbiztosságot specialis állami czélon alapulónak kell tekintenünk, valamint a nyilvánkönyvi jogváltozások elbirálásánál a scrupulositással határos, s a közönség által gyakran neheztelt sziigornak a gyakorlati életben jogosultságát.

Tételes törvény határozza meg a jogszerzés anyagi s alaki kellékeit, mely minden jognak elbirálásánál kell hogy a törvény czéljainak megfelelő szabatossággal állapittassék meg, hogy megtámadtatás esetében az állam törvénye oltalmazásába vehesse. A magánjog körülirja a jogok érvényesitésének biztositékait, meghatározza a felelősség módját, terjedelmét, utasitást ád az annyira szükséges óvatosságra, az óvatosság a figyelmes körültekintés káros következményeinek felvilágositásával, de a jóhiszemüséget mint ethicai fogalmat a jogszerzési kellékként nem ösmerheti. Jogczimet és módot kiván a törvény és e kellékek melletti szerzéseket törvényeseknek tekinti.

Hogy az elmélet, valamint a tételes törvények is, p. o. az osztrák polgári törvénykönyv a jó- és roszhiszemü birtokról, jó- és roszhiszemü birtokos és azok jogi hatályáról intézkedik, ez való. Bár a birtok is a jog védelmében részesül, de más a birtok, más a jog fogalma és hatálya. A mezőgazda, ki reggel számba veszi nyáját és 20 darab helyett 21-et talál, a 21-ik drbra lehet, hogy roszhiszemü birtokos; de ha a 21-ik darabban, mely nyájához szegődött, a régebben elveszett sertését véli feltalálni s mint ilyet birja, akkor is roszhiszemü birtokos lesz? Ki szomszédja házát megveszi, vagy arra jelzálogilag bizositott kölcsönt ad és a tulajdon, vagy jelzálog joga bekeblezése után felvilágositva s meggyőződve lesz, hogy névazonossági tévedéséből más házát iratta nevére, más telkét terheltette zálogjoggal, nem lesz jóhiszemü birtokosa szerzett nyilvánkönyvi jogának, de a jogszerzés roszhiszemü az által nem lesz.

Vitatják, hogy az ingatlan vagyonnak másodszori eladásáról utóbbi vevőnek már magában véve csak egyszerü tudomása is roszhiszemüséget állapit meg, mert még az esetben is, ha az első vevőnek semmi vagyoni hátrány nem okoztatott is, vagy az maga megtérithető, már maga a tudomás, hogy az ingatlan eladva van s annak daczára az utolsó vevő tulajdonjogát bekeblezteti, cselekményével ha egyéb nem is, az első vevő boszantása, kijátszási czélzata nyilvánvaló, minek védelmére a törvény segitséget nem nyujthat. Már fentebb emlitettem, hogy az osztrák polgári törvénykönyv, az adásvételi ügyletet magával a szerződés kiállitásával még dologbeli jognak, a vevőt tulajdonosnak nem tekinti, csak akkor, ha a szerzési okirat alapján tulajdonjoga bekebelezteteti. Azok, kik a másodszori eladásból kifolyó vételeknél az utolsó vevőnek a korábbi eladásról tudomását oly jogszerzési akadálynak tekintik, mely perrel megtámadható és érvénytelenithető, ellentétbe helyezik a magán tudomást a telekkönyvi állásba törvény által helyezett s kötelezővé tett tudomás közhitelüségével.

A másodszori eladás- és vételnél a korábbi eladásról való tudomás roszhiszemüségének, a közhitelre káros és igaztalan czélzata megczáfolására legyen megengedve a jogegyenlőség alapjából is meriteni indokolásomat. Az eladás tudomásából a másodszori vevőnek tulajdonitott roszhiszemüség képzetét

én visszaforditom, s állitom, hogy az első vevő vétele volt roszhiszemü, talán kizsákmányolta eladó tájékozatlanságát, felhasználta annak szorult helyzetét, de nemcsak állitom, bizonyitom is törvényszerüen, hogy az első vevő vételi ügylete egy jogtalan követelésnek eladó telektulajdonos elleni peresitésből eredő nyomás kifolyása lett. Nemde megváltozik a jogszerzés jó- és roszhiszemüségének képzet-alkotása, s az ahoz kötött jogkövetkezmények törvényes beszámithatósága. A vételről tudomás roszhiszemüségének panaszában tulajdonképen nem a jogsérelem komolysága, de valljuk be őszintén, a vesztett elsőbbség fájdalma nyer kifejezést. Ily fájdalom orvoslására a hiteltelekkönyvi törvény szigora nem vállalkozhat, de igen is nyujt præventiv intézkedést, hogy a kár be ne következzék és ez az óvatosság.

Hogy a másodszori eladásból kifolyólag vannak fenyitő birósági itéletek, melyek azt megsemmisitik, az kétségtelen dolog; de nem azért semmisitik meg, mert másodszori eladás történt, de mert az bizonyult be, hogy azok a magánjogi ügylet czimét mint álarczot használják csak, mert azokban nem a magánjogi szerzés, de a fenyitő törvényekkel tiltott cselekmény czélzata ismerhető fel.

GYUKICS VIKTOR,
békési kir. aljárásbiró.

A jogászi fictiók kérdéséhez.

A *Jogt. Közl.* f. é. 30. számában 463. sz. a. megjelent curiai itélet kimondja, hogy bünügyben az itélet felülvizsgálandó vádlott javára akkor is, ha csak az ügyész és ez csak vádlott terhére felebbezett. Ez elv helyességéhez szó sem fér. De indokolása, a mint az az itéletben foglaltatik, nemcsak hibás, hanem egyenesen typusa bizonyos faju ferde jogászi okoskodásoknak. Az indokolás magva a következő: «Az ügyész . . . az állami jogrendet képviselő közeg levén, hivatali cselekvéseit . . . a jogrend megvalósitására irányzottaknak kell tekinteni. . . . Ha tehát az alsóbb foku birósag itéletében az állami jogrend vádlott téves elitéltetésében . . . mutatkozik megsértettnek: az azon itélet ellen az ügyész által, habár *kifejezetten* csupán vádlott *terhére* használt jogorvoslat a vádlott, illetve a megsértett törvény *érdekében és képviseletében használtnak fogadandó el.*»

A Curia tehát a helyett, hogy kimondaná, hogy az itélet a vádlott javára felebbezés nélkül is felülvizsgálandó, azt mondja, hogy az ügyész ugyan nem felebbezett a vádlott javára, de a Curia mégis ugy tekinti, mintha felebbezett volna. Pedig erre a fictióra semmi szükség sincs. Bünvádi eljárásunk nincs, a curiai gyakorlat ebben de facto nem törvénymagyarázó, hanem törvényalkotó jogforrás, és hogy mi szükség van arra, hogy maga a törvényalkotás már fictiók utján történjék, azt belátni nem lehet. Nincs is egyéb oka az ily fajta indokolásoknak, mint a jogászi okoskodások azon általános hajlama, hogy szeretik a fictiókat.

Pedig ennek a hajlamnak sok rosz következménye van. Saját eljárásunknak más indokokat tulajdonitani, mint a melyek az eljárásra valóban inditottak, ez már magában véve helytelen. Ha az ily módszer aztán szokásszerüvé válik, pedig a jogászi okoskodásokban már szokásszerüvé vált, akkor elvesztjük önmagunk is eljárásunk valódi indokainak tudatát és azt a képességet, hogy helyesen járjunk el. Az álindokok folytonos ismétlése által azt érjük el, hogy valóban az álindokok befolyása alatt fogunk cselekedni, a mi pedig nyilvánvaló, hogy helytelen eljárásra fog vezetni. Hát még, ha mindehhez még az is járul, hogy a Curia által kimondott indok, — jelen esetben álindok, — eljárási szabályát képezi az alsó bíróságoknak!

Nem akarunk ez irányban példákat felhozni, csak a fentebb idézett döntvényre teszünk még egy megjegyzést.

Tegyük fel, hogy holnap ugyanoly eset fordul elő, mint a fenti, de az itéletben ugy a vádlott, mint az ügyész megnyugszik, csak a magánvádló ad be felebbezést vádlott terhére. Mit tesz a Curia ekkor? Ha valóban az volna a vádlott javára leendő felülvizsgálat indoka, hogy az ügyész által használt felebbezés a jogrend érdekében használtnak tekintendő, akkor ez esetben az itélet vádlott javára felülvizsgálható nem volna. Ez esetben tehát a Curia, minthogy az ily itélet is ugyanazon indokból vizsgálandó felül vádlott javára, mint az olyan, mely ellen az ügyész is felebbezett, vagy kénytelen lesz az igazi indokot kimondani, vagy ujabb fictióhoz nyulni, mint például hogy a nem-felebbező ügyészt felebbezőnek, vagy a magánvádlót az állami jogrend érdekében eljártnak fogja tekinteni. Mindkét esetben pedig ki fog tetszeni, hogy tényleg nem az volt a Curia eljárásának indoka, a mit ilyenül itéletében kijelentett.

Azon fictio alatt, melyből a Curia a határozat indokolásánál kiindul, véleményünk szerint a valódi indokokat a következőkben lehet megtalálni. A biró minden elbirált cselekvényre azon büntetést tartozik kimondani, melyet a büntető törvény a birói meggyőződés szerint arra kiszab. E szabály a vádelv folytán korlátoltatik annyiban, hogy a büncselekvények nagy részénél a biró nem marasztalhat vád nélkül és nem marasztalhat a vádnál sulyosabban. Ez elv folyománya aztán, hogy a felső bíróság nem sulyosbithatja a büntetést, ha a vádlott terhére felebbezés nem történt. Nincsenek azonban a vádelvnek folyományai az ellenkező irányban. Azaz a biró meggyőződése értelmében tartozik felmenteni a vádlottat még ha ő maga azt nem is kivánta volna, a vádlott javára történt felebbezés hiánya nem akadályozza a felső birót abban, hogy a kimondott büntetést enyhitse vagy elengedje, ha meggyőződik, hogy büncselekmény nem követtetett el, vagy a kimondott büntetés tulszigoru.

Látjuk tehát, hogy a curiai indokolás fictiója egyenesen akadálya annak, hogy a valódi indok felismertessék. A vádlott javára leendő felülvizsgálathoz a curiai indokolás *szavai* szerint lényeges kellék volna a vádlott javára történt felebbezés, az indokolás *értelme* szerint pedig a vádlott javára történt felebbezés teljesen szükségtelen.

Dr. REICHARD ZSIGMOND.

A két emberen elkövetett szándékos emberölés «több emberen» elkövetett emberölés-e? — A btkv. 280. §-hoz.

E kérdéssel foglalkozik a budapesti kir. itélő táblának 10588/889. sz. a. hozott itélete. Minthogy a fent jelzett kérdés is azok közé tartozik, melyekre nézve a judicatura még ingadozó, egész terjedelmében közöljük az itéleti indokolást, melyet elismerésre méltó alaposság jellemez. — Kiváncsian várjuk, hogy a m. kir. Curia azzal szemben mily álláspontot fog elfoglalni.

1. A kir. tábla meggyőződése szerint a 280. §-ban használt «több emberen» használt szóknak itt meghatározandó értelme csupán a 279. §-ban használt «ember» szó értelmével függ össze. A 279. §. esetében kétségtelen, hogy az «ember» kifejezés alatt «egy ember» értendő; — viszonyitva tehát az egyhez: a hány ember az egynél több — e szerint a két ember is — több ember. Ott, a hol ember életéről van szó: ezt az egyszerü észmenetet találja a kir. tábla a törvényben máshol is, pl. a 431. §-ban.

2. Nincs a büntető-törvénykönyvben arra a következtetésre jogositó intézkedés, hogy a törvény nagyobb sulyt helyezett azokra a rokonsági viszonyokra, a melyek a szándékos emberölés esetében okát képezték a 280. §. szerint meghatározott büntetés megállapitásának, mint a milyen sulyt helyezett arra a tényre, hogy a szándékos emberölés büntettének a 279. §. szerint 10 évtől 15 évig terjedhető fegyházzal büntetendő tettese még egy másik emberen is elkövette ugyanazt a büntettet; ebből pedig az foly, hogy a 280. §-ban ezek a szók: «több emberen» nem jelenthetnek csak két embernél többet, mert ha többet, azaz legalább

hármat jelentenének, ez esetben az a szándék volna a törvényhozónak tulajdonitandó, hogy a jelzett rokonsági viszonyoknak a szándékos emberöléssel lett megsértését egyértékünek akarta tekinteni legalább két emberen véghez vitt szándékos emberölés büntettével; erre azonban még kevésbé jogositanak a bünt. törvkv. rendelkezései, mint a fentjelzett következtetésre.

3. Valamint a szándékos emberölésnek azokban az eseteiben, a melyebben a 280. §.-beli büntetési tétel alkalmazásának okát a már jelzett rokonsági viszony képezi, a 65. §. szerint csak kisérlete forog fen a 280. §. szerint büntetendő szándékos emberölésnek, ha ennek véghezvitele megkezdetett, de be nem végeztetett: épen ugy csak kisérletét képezhetné a «több emberen» elkövetett szándékos emberölésnek is — feltéve, hogy a «több emberen» kifejezés alatt legalább három ember értendő — az a cselekmény, a melylyel a tettes két embert tényleg megölt, még egy emberen vagy többön azonban csak megkezdette a véghezvitelt, de be nem végezte.

Ebből pedig az folynék, hogy az egy tettes részéről két emberen bevégzett emberölés büntette, és még egy vagy több emberen elkövetett szándékos emberölés kisérlete esetében a 22., 66., 280. §-ok összevetett értelmü alkalmazásával a tettesre csak határozott ideig tartó fegyház és pedig 3 évtől 15 évig terjedő keretben volna kiszabható, holott a törvény a 280. §-al bizonyára nem szándékozott kedvezőbb helyzetet teremteni a «több emberen» elkövetett szándékos emberölés tettesének; pedig kétségtelen volna a kedvezőbb helyzet, ha a 280. §. esetében «két ember» nem volna «több embernek» veendő, mert az egy emberen véghezvitt szándékos emberölés büntetése a 279. §. szerint legalább 10 évi fegyház, holott arra az esetre, ha ugyanaz a tettes még egy emberen követné el a bevégzett büntettet és még egy vagy több emberen elkövetné a büntett kisérletét — szóval, ha létrejönne a 280. §. szerint büntetendő szándékos emberölés kisérlete — a büntetési keret nem 10 évnél, hanem 3-nál kezdődnék.

Legkevésbé lehet azonban a 280. §-t megalkotott törvényhozónak azt a tévedést tulajdonitani, hogy a nagyobb büntett tettesének cselekményét a büntetési keret lefelé való tágitásával enyhébb tekintet alá vette. És arra nézve, hogy ez a tévedés nem forgott fen, elég rámutatni a BTK. rendszerére, a mely kizárja, hogy a 280. §. szerint «több emberen» elkövetett szándékos emberölés kisérlete mint ilyen büntettessék oly esetben, ha egy emberen bevégzett büntett már tényleg létesült. Ugyanis sehol sem engedi meg a törvény, hogy a bevégzett büntett, az ama büntett kisérletének büntetésével büntettessék. Ebből pedig az következik, hogy az egy emberen bevégzett szándékos emberölésnek a törvény szerint megállapitott büntetését 10 évi fegyháznál nem lehet kisebbnek tekinteni; a miből pedig ismét az foly, hogy ha az emlitett bevégzett büntetthez ugyanaz a bevégzett büntett vagy annak kisérlete járul, akkor nem a kisérletre megállapitott enyhébb, hanem a bünhalmazatra megállapitott szigorubb szabályok követendők — kivéve azokat az eseteket, melyekben a törvény maga zárta ki a bünhalmazat szabályainak alkalmazhatóságát azzal, hogy külön rendelkezéssel még szigorubb büntetést állapitott meg, mint a milyent a bünhalmazat szabályaival magengedett. Ezek a kivételek az összetett büntettek; ilyen tehát a 280. §. szerint büntetendő «több emberen» elkövetett szándékos emberölés is, a melyre nézve a kivételes rendelkezés okát épen az a körülmény teszi felismerhetővé, hogy a 10—15 évi fegyházzal büntetendő tettest a törvény rendszere szerint nem érné a megfelelő büntetés a még egy emberen bevégzett szándékos emberölésért is, ha a bünhalmazat szabályai szerint büntettetnék.

4. A kir. tábla nem akadt nyomára az ember élete elleni merényletet magokban foglaló összetett büntettek többi eseteiben sem, hogy csak két vagy több ember halála képezné feltételét az életfogytig tartó fegyház alkalmazhatásának, ellenkezően, vitát kizáró bizonyosság az, hogy a szándékos emberöléssel összetett rablásra (a BTK. 349. §-a esetében), az emberhalál okozásával összetett szemérem elleni büntettre (BTK. 242. §. esetében), az emberhalál okozásával összetett gyujtogatásra (BTK. 424. §. esetében), az emberhalál okozásával összetett közveszélyü cselekményre (BTK. 435., 436., 445. §§. esetében), magokban véve enyhébb büntetést rendelt a törvény, mint az egy emberen elkövetett szándékos emberölés büntettére, a melylyel ugyanaz a büntett a 280. §. szerint összetétetett.

M. T.

Különfélék.

— **Két végtárgyalás** volt e hét folyamán, melyek mindegyike külön-külön, de sok okból nagy figyelmet érdemel jogászaink és intéző köreink részéről. E végtárgyalások sok bajt, sok szennyest födtek föl és lehetetlen, miszerint az illetékes körök ne vonjanak azokból megfelelő tanulságokat.

A budapesti kir. törvényszéknél lefolyt bünpör négy irányban tanulságos. Először, mert ujra megmutatta, miként kell a végtárgyaláson tapintattal elnökölni. Másodszor, mert Székács Ferencz urnak alkalmat adott arra, hogy végre valahára az elnöki székből nyilatkoztassa ki ama természetes axiomát, hogy jó igazságszolgáltatás csak a birák és ügyvédek *együttes* müködésével lévén lehetséges, ezeknek egymás mellé rendelt közegek gyanánt kell és lehet csak müködniök egy közös czél érdekében. Harmadszor felfödte e tárgyalás a fővárosi rendőrség előtt való eljárást egész mezteleségében. Végül negyedszer az emlitett végtárgyaláson láttunk egy vádlott ügyvédet *védelem nélkül*. Nem keressük, bünös volt-e, nem kutatjuk, hogy mi inditotta őt tettére, de tudjuk, hogy két éve a legnagyobb kinzásoknak volt kitéve, hogy van soktagu családja, hogy szenvedései megtörték és képtelenné teszik ügyének higgadt áttekintésére és védelmének előterjesztésére. Ily körülmények között kötelességük lett volna a kar ama kitünő tagjainak, a kik a védelem terén szerezték megérdemelt babéraikat, hogy önként — és természetesen ingyen — ajánlják föl szolgálataikat. Ha a rablógyilkost meg tudjuk védeni kötelességből: mennyivel inkább lehetett ezt megtenni itt.

A pozsonyi kir. törvényszéknél lefolyt fegyelmi tárgyalás azt a kérdést veti föl: nem volna-e jó az ország többi bíróságainál is vizsgálatot tartani az irányban, hogy miként szolgálják ki a feleket és talán nem volna fontosság nélkül annak constatálása, hogy a pozsonyi kir. törvényszék az egyedüli, melynek segédhivatalaiban fizetéssel *mindent* meg lehet tenni. Ennek földeritése azért is szükséges volna, mert mindig akadnak skeptikusok, a kik nem akarják elhinni, hogy ilyen visszaélések az ország összes bíróságai közül csak egynél fordulnának elő.

— **Némely járásbíróságoknál** az első tárgyalási határnapot a kereset beadásától számitott 5—6 hétre, sőt egy-két hónapra tüzik ki, daczára a perrendtartás 116. §.-ának, mely az első határnap kitüzését a lehető legrövidebb időre contemplálja. A bíróságok avval mentegetőznek, hogy sok a munka és kevés a biró. Ez azonban a fenforgó esetben nem mentség. Az, hogy az első határidő lehető rövid legyen, a 116. §. szerint *kötelessége* a birónak, arra tehát kell, hogy még akkor is elég idő legyen, ha kevés a biró. Tessék a birónak az érdemleges tárgyalásokat hivatalból elhalasztani, ha valamennyit egy nap alatt elvégezni nem tudja, de tüzze ki az első határnapot hamar, hogy legalább makacssági itélet vagy egyesség rövid idő alatt ki legyen eszközölhető. Nem mulaszthatunk itt a Plósz-féle perrendtartási tervezet idevágó intézkedésére, a per-cæsurára, rámutatni, mely egyéb előnyei mellett az itt panaszolt bajon is gyökeresen segit.

— **A kir. Curián** julius havi kimutatása szerint e hóban érkezett 2643 ügy; elintéztetett 722. A hátralék jelenleg 8668. A mult év hason időszakához képest *kevesbedett* a hátralék 254 ügydarabbal.

— **A Dárday-féle igazságügyi törvénytár** második bővitett kiadása megjelent két kötetben. Az első kötet a magánjogi és a perrendtartási, a második a kereskedelmi és a büntetőjogi anyagot tartalmazza.

— **Lapunk mellékletén** közöljük Dr. Márkus Dezső védbeszédét Herczeg Mária sensationalis bünügyében. Meg vagyunk győződve, hogy olvasóink szivesen veszik a meleg hangu és e mellett erős jogászi érvelésü beszédet.

Nemzetközi szemle.

— **Az osztrák közoktatási miniszter** rendeletet bocsátott ki, melyben tudatja az illető bizottsággal, hogy a prágai egyetemen a jogtörténeti államvizsga jelöltjeitől függ, hogy a vizsgát német vagy cseh nyelven, vagy az egyes tantárgyakból német, más tantárgyakból cseh nyelven kivánják-e letenni. Ezzel a prágai egyetem nyelvi bifurcatiója ismét egy lépéssel előbbre vitetett.

— **A német jogászgyülés** az idén szeptember 11—13-án tartatik Strassburgban. A jogászgyülés tárgyalni fogja azon kérdést is, hogy a házassági váló okokat czélszerü-e korlátozni, mint ezt a német polgári törvénykönyv javaslata teszi. A két véleményező tagadólag válaszol a kérdésre.

— **A németországi intő eljárás kezelését** tárgyazó munka jelent meg *Peters*-től. A könyv a porosz rendeletekre alapitja rendszerét. Czime: *Die geschäftliche Behandlung der Mahnsachen.* Azt hiszszük, hogy az intő eljárás behozása alkalmából nálunk is érdeklődni fognak ezen munka iránt.

— **Berlinben** egy czukrászlegény megbizatott főnöke részéről, hogy egy bizonyos kereskedőnél bizonyos mennyiségü tojást vásároljon a rendes áron, mely 3 márka és 40 pf. A legény lealkudott 10 pfenninget, de főnökének erről nem szólt. Kitudódván a dolog, az ügy bíróság elé került s a berlini járásbíróság a legényt *csalásban* bürösnek mondotta és *3 márka* pénzbüntetésre itélte.

— **A német bíróságok enyhe itélkezését** illustrálja a következő eset, mely a napokban Berlinben előfordult. Egy hirlapkihordó fiu a lakást, melybe be kellett volna adni a hirlapot, zárva találta. Az ajtó előtt levő szalmafonat alatt azonban valami kemény tárgyat érezvén, utána nézett s látta, hogy ez az előszoba kulcsa. Azonnal átvillant agyán a gondolat, hogy bemegy s ha lehet, lop valamit. Be is nyitott és magához vett 20 márkát és egy skatulya szivart. Ez után az ajtót ismét bezárta s a kulcsot visszahelyezte előbbi helyére. Néhány nap mulva kitudódván a dolog, a bíróság a (15 éves) fiut *dorgálásra* (Verweis) itélte. Figyelembe különösen azt vette a bíróság, hogy a fiut atyja testileg megfenyitette a lopásért.

— **Halálbüntetés, szabadságvesztés-büntetés és becsületbüntetés egymás mellett kiszabva.** A német lapokban olvassuk, hogy a straubingi esküdtszéki bíróság elitélt egy leányt, ki hat gyermekét megölte, *halálra, 3 és fél évi fogházra és állandó becsületvesztésre.* A német gyakorlatban nem ritka az ilyen elitélés, mivel a halálbüntetés nem lehet összbüntetés és mivel azon esetre, ha a halálbüntetés kegyelem utján elengedtetik, az ezen büntetés helyébe lépő szabadságvesztésbüntetés a halálbüntetés mellett kiszabott büntetéssel összbüntetéssé alakittatik. Ily körülmények közt a becsületbüntetés kiszabása is helyén van, mivel nem lehetetlen, hogy az illető elitélt valaha szabad lábra helyeztetik.

— **A jogtudomány népszerütlenségéről** tartott előadást Leonhard, göttingeni egyetemi tanár. Szerinte nem a jogászok népszerütlenek, hanem csak hivatáskörük tartalma. Hogy pedig ez, sajnos, igy van, annak tulajdonitja, hogy a jogban az u. n. betürágás honosult meg. A felolvasó szerint szükséges, hogy a jog alkalmazójának nyelvezete népies legyen. — A felolvasás a *Grenzboten* folyóiratban jelent meg ily czim alatt: *Die Unpopularität der Jurisprudenz. Ein populärer juristischer Vortrag.*

— **Érdekes kis munkát** adott ki *Gombothecra* ily czim alatt: *Essai sur le régime parlementaire.* A munka tárgyát képezi a parlamenti kormányzat, a mint az Angolországban és angol minta szerint Belgiumban, Francziaországban, stb. fenáll. Kritikai megjegyzései találók. Ajánlja a politikai jogoknak a nőkre való kiterjesztését. A nőknek az államéletben való activ részvételétől üdvös befolyást vár conservativ és antidoctrinális irányban.

— **Az Annuaire de Législation francaise** 1888-iki évfolyama megjelent s magában foglalja az ezen évi franczia törvényeket. Jogi törvény ez uttal kevés van a kötetben.

— **A franczia igazságügyminiszter** az igazságszolgáltatás menetéről szóló évi jelentésében arra figyelmezteti a bíróságokat, hogy a vizsgálati fogságot lehetőleg ritkán, mindenesetre az eddiginél ritkábban alkalmazzák. Jelentését a következő mondattal zárja be: Sans méconnaitre les nécessités quelquefois impérieuses de l'instructions, je crois devoir insister auprès des magistrats pour qu'ils mettent en pratique dans la mesure la plus large possible les lois protectrice de la liberté individuelle.

— **Caudière** százados egy előkelő párisi fodrászhoz bement nyiratkozni. Nyirás közben a borbélylegény azt állitotta, hogy valami bőrbaja van a fején, mi ellen valami különös fejmosó szeszszel fogja a fejet bedörzsölni. A legény, hogy állitását a hitetlenkedő százados előtt valószinüvé tegye, a kendőt, mely kezében volt és melyen véres foltok voltak láthatók, a századosnak megmutatta avval, hogy a foltok a betegség jelei. Ezután megmosta a fejét, és miután elvégezte a nyirást, az egész munkáért a századostól *45 frankot* kért. A százados részletes számlát kért, melyen a hajnyirás és azok egyes mellékmunkálatai természetesen fantasztikus árakon voltak felszámitva. A százados kifizette a számlát, de egyszersmind feljelentette a fodrászt a büntető bíróságnál. A törvényszék, miután bebizonyult, hogy a százados nem volt az állitott bőrbajban, a fodrászt és segédjét csalás (escroquerie) miatt 500 illetve 100 frank pénzbüntetésre itélte.

— **Goddyn brüsszeli ügyvéd** tanulmányt irt az u. n. *casier civile* intézményének behozataláról. Ez egy oly közokirat, melyben az anyakönyvbe bevezetett tényeken kivül minden olyan tény feljegyeztetik, mely az egyén polgári állapotára befolyással van, (távollét, elitéltetés, gyámság, házasságfelbontás, csőd, stb.). Az anyakönyveket nem volna nehéz ily módon tökéletesiteni. Fel lehetne egyszersmind mindenkit jogositani arra, hogy az ily módon vett anyakönyvi kivonatba minden oly hivatalból tanusitandó tényt rövid uton felvétethessen, a mit magára nézve szükségesnek tart. Ilyen pl. az adófizetés, katonakötelezettség lerovása, árvatlansági bizonyitvány, iparengedély, stb. E rendszer előnyei szembeötlők, ha meggondoljuk, hogy hányszor van az ilyen tanusitásokra mindenkinek szüksége, és mennyi fáradságba kerül ily tanusitások megszerzése. Ily okirat egyszersmind legalkalmasabb azonossági okiratul szolgálna.

— **Argentina köztársaságban** a peres eljárás legujabb fejlődése olyan, hogy egy rendes per az első bíróságnál, hol az egész eljárás irásbeli, körülbelül három hónap alatt befejezhető. Ez az összes határidők szigoru szabályozása által éretik el. A periratok váltása körülbelül egy hónap alatt befejezendő. Ha nemcsak a jogkérdés, hanem a tényállás is vitás, a felek ujabb egy hónap alatt tartoznak bizonyitékaikat felmutatni, és tanuikat is a bíróság által kihallgattatni. *Az előirt határidőket továbbá nemcsak a felek kötelesek megtartani, hanem a bíróság is.* Az idéző végzés a kereset benyujtásának napján meghozandó, és másnap kézbesitendő. A letárgyalt per becsomózása után legkésőbb 30 nappal a biró tartozik az itéletet meghozni *és pedig a felek javára fizetendő 1000 frank pénzbirság terhe mellett.* Az első fokon kivétel nélkül egyes biró itél. A biró mellett több jegyző fungál kiterjedt hatáskörrel és ugy, hogy a birót az administrativ munkáktól lehetőleg megkimélje. A birák évi fizetése az első fokon 32,000, a második fokon 36,000 és a harmadik fokon 43,500 frank. A birói minősitéshez megkivántatik a jogtudori czim és az, hogy az illető nehány évi ügyvédi gyakorlatot folytatott legyen. Ezen évek száma a birói functiók szerint változóan van meghatározva.

Irtások.

III.

A fővárosi kir. adófelügyelő a következő idézést adta ki:

Idézés. T. cz. Döri Ernő ügyvéd ur felhivatik, hogy Szabó Pálné ügyben 1889 évi julius hó 9-én délelőtt 9—11 órakor a fővr. kir. adófelügyelő hivatali helyiségében IX. ker. Vámpalota II. emelet 50 ajtó szám alatt, az 1883. évi XLIV. t.-czikkben foglalt következmények terhe alatt személyesen jelenjen meg. Budapesten, 1889 évi julius hó 2-án. *Juhász.* főv. kir. adófelügyelő h.

Es mikor az ügyvéd megjelent, azt kérdezték tőle, hol lakik Szabó Pálné.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (VIII. József-körut 44. sz.)
Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (IV. Zöldfa-utcza 31. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (IV. Egyetem u. 4. sz.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

Huszonnegyedik évfolyam. 32. SZ. Budapest, 1889. augusztus 9

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY.

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐI IRODA: *József-körut 44-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A felebbezési jog szabályozása. Dr. SZOKOLAY ISTVÁN-tól. — Bünügyi statisztikánk s annak legujabb eredményei. Dr. RÁTH ZOLTÁN egyetemi magántanártól. — Jogirodalom: A jogászi jogról. Dr. RÓNAI JÁNOS győri közjegyzői helyettestől. — *Törvénykezési Szemle:* Az egyes-bírósági rendszer kérdéséhez. TÓTH GÁSPÁR selmeczi ügyvédtől. — Az igényperekben való gyakorlatunkról. *F. A.* budapesti ügyvédtől. — A tárgyalás vezetésének kérdéséhez. Dr. REICHARD ZSIGMOND budapesti ügyvédtől. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle. — Irtások.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A budapesti kir. itélő tábla elvi jelentőségü határozatai. — Igazságügyminiszteri határozat bíróság és közigazgatási hatóság közti illetőségi összeütközés esetén. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A felebbezési jog szabályozása.

I.

A felebbezési jog a törvénykezési rendszernek egyik legérdekesebb s legfontosabb intézményét képezi; nemcsak hatalmas befolyásánál fogva az igazság kideritésére s a valódi jog érvényre emelésére; nemcsak a törvénykezés különféle szerveinek alakitásával való szoros kapcsolata következtében; hanem még azon feltünőségnél fogva is, melyet ezen jog gyakorolhatása körüli irányeszmék különbözősége s vezérelveinek ellentételei idéznek elő a jogéletben.

Midőn egyrészről nagy jogásztekintélyeket látunk fellépni még a felebbezési jog megengedhetősége ellenében is; másrészt vannak kitünőségek, kik teljesen korlátlanul kivánják ezen jog gyakorlatát megadatni. És ha e jog az államban megadatik, ismét annak korlátoltsága vagy korlátlan gyakorlata körül merülnek fel eszmeküzdelmek. A korlátozás elvének megállapitásánál pedig azon jogi tényezők kiválasztása körül forog versengés, melyek által a korlátoltság eszközlésbe veendő. Sőt erős ellentéteket idézett elő azon érték kiszámitása is, mely e jog gyakorolhatásában a határvonalat képezze.

Maga a főkérdés, az *appellata* szükségessége s hasznossága iránt napjainkban számitásba vehető ellenvélemények már nem igen nyilvánulnak.

Helyeseltetik mindenfelé *Ulpiánnak* ismeretes mondata: «Appellandi usus quam sit frequens, quamque necessarius, nemo est, qui nesciat: quippe cum iniquitatem judicantium, vel imperitiam recorrigat.»

Bérenger, a nagy franczia jogtudós, még ostromolta a két fokozatu forumot, s az appellatát teljesen kizárandónak véleményezte.[1]

Az ő ellenvetéseire azonban s különösen arra: hogy ha a felsőbb biróságok nagyobb biztositékot nyujtanak az itélkezés alaposság a s igazságossága iránt, miért nem bizatnak az összes ügyek reájok; ha pedig azok is ki vannak téve a szenvedélyek s tévedéseknek, akkor mire való az appellata? már kortársa a hires *Mayer* megfelelt, mondván: «Il faut quelque voie pour subvenir à celui que se croit injustement condamné; et en général les tribunaux d'appel sont mieux composés; ce serait trop exiger d'eux que de les charger de toutes les causes, et il est de fait, qu'à l'exception d'un petit nombre de plaideurs obstinés, les appels ne sont interjettés, que dans des causes qui présentent quelque importance, soit par rapport à l'objet en litige, soi par rapport à la question de droit.»[1]

Az igaz, a nyugateurópai államokban, korunk birósági, a legelső fokon is nagy előhaladást tanusitanak mind a szakképzettségben, mind a jellemben, a függetlenségben. A prévôtok, uriszékek, tartományi parlamentek kora, vásárolható állomásaikkal, s baksis-rendszerükkel rég elmult, jóformán feledésbe is ment. Elismerte ezt hazája biráira nézve *Bellot* is; de azért az appellátát még sem tartotta kizárhatónak; mert «mais pour ces erreurs provenant de l'ignorance du Juge, de son inattention, d'une instruction insuffisante de la cause, de l'obscurité de la loi, nous avons dû les embrasser toutes également dans notre prévoyance», és különösen kiemeli «pouvions nous sans inconséquence, refuser ici toute voie de recours dans le cas d'une contravention au texte de la loi?»[2]

Elismertetett ez az ujabb törvényhozási munkálatokban is, és pedig nemcsak a népek ősi gyakorlata, hanem azon tapasztalat folytán is, «dass sehr häufig erst durch die Verhandlung und Entscheidung des Rechtsstreits im ersten Rechtswege die Parteien und ihre Vertreter über dasjenige aufgeklärt werden, was für die Entscheidung wesentlich ist, und worin die Mängel ihrer Vertheidigung bestanden», és «dass bei Zulässigkeit eines zweiten Rechtszuges auch über die Thatfrage, die immerhin misslichen Restitutionen (ex culpa partium et advocatorum) im ersten Rechtszuge, fast gänzlich beseitigt werden können.»[3]

A *bajor* codificatióban az appellata kiváló hasznossága azon körülményből is származtatik, miszerint a törvényhozások a felebbezési eljárásra, a felebbezés keresztülvitelére külön uj ügyvédet követelnek, «welcher bei der ihm obliegenden neuen Bearbeitung der Sache, dieser häufig andere Seiten abgewinnen, Thatsachen und Beweismittel erst in ihrer rechten Bedeutung würdigen wird; und dann im Stande ist, das aus dem Irrthum unbenützt gebliebene Material vor dem höheren Richter zur Geltung zu bringen.»[4]

Nem azért hoztam fel ezen adatokat az appellata mellett, mintha szükségességét éreztem volna ezen jogintézmény indokolásának, mint olyannak, mely az összes törvényhozások által elfogadtatott, s manapság már egy müvelt államban sem hiányzik. Czélom csak az, hogy kitünjék, mily erős alapon állnak, s mily nyomatékos, majdnem megdönthetlen érvek által támogattatnak azok, kik a mellett küzdenek, hogy az appellata minden peres ügyben kivétel nélkül megengedtessék.

Mert nem hunyhatunk szemet az elől, mennyi igazság rejlik azon kérdésben, melyet a hires genfi codificator az ellenvéleményüek részéről vetett fel: «Le motif qui a fait introduire l'appel, ce besoin de redresser l'erreur d'un

[1] *Memoires de l'Academie des sciences morales et politiques.* 1835.

[1] *Esprit, origine et progrès des institutions judiciaires.* Tome VI. pag. 163.

[2] *Loi sur la procedure civile* du Canton Genève suivi de l'exposés des motifs. pag. 292.

[3] *Motive zu dem Entwurfe einer Process-Ordnung in bürg. Rechtsstreitigkeiten für den Preussischen Staat.* Pag. 145.

[4] *Motive zu dem Entwurfe einer Process-Ordnung für das Königr. Bayern.* Pag. 62².

premier jugement, n'existe-t-il pas indestinctement pour toutes les causes? En est-il une seule qui puisse être exempte de méprise ou d'injustice?» [1]

Kétségtelen az, mikép azon kérdések között, melyek az appellata jogintézménye körül, főleg a codificatio terén felmerülhetnek, a legnehezebb megoldásu az, hogy annak gyakorlata korlátlanul megengedtessék-e, vagy az bizonyos korlátok közé szorittassék-e s ez esetben melyek legyenek s meddig terjeszkedhetnek ezen korlátok?

A *jog* elve épen ugy, mint az appellata indokoltsága, a *szükségesség*, a korlátlanság mellett szól. A *jog*, mert ez kivételt s kiváltságokat nem türhet s azért nem is engedheti meg, hogy az appellata gyakorolhatásában megkülönböztetések tétessenek. A *szükségesség* éppen ugy, miután a törvényhozások s jogtudósok közelismerése szerint, minden vitás ügy birói eldöntése kitéve lehet tévedéseknek s hibáknak s valamennyinek forrásául szolgálhat az elfogultság s részrehajlóság.

A *jog* ezen általános követelménye mellett nem csodálhatjuk eléggé azt, hogy Franciaországban a 48-iki februári forradalom némely államférfiai, kik szintén a *jogokért* küzdöttek, a felebbezési forumok teljes eltöröltetését sürgették, azon különcz indokból, mert «les cours d'appel ont paru constituer une aristocratie judiciaire dont la superiorité hierarchique froisse les idées égalitaires». Csak a békebiróságokat akarták megtartani, egy semmitőszéki forummal.

A jog elvének világos háttérbe szoritásával megszüntetni czélozták a felebbezés rendszerét akkor, midőn annak még korlátozása sem egyeztethető össze szigoruan a jog követelményeivel.

Igen, maga az appellata korlátozása is, mely véleményem szerint elkerülhetetlen a jogéletben, csak a czélszerüség, a hasznosság, az opportunitás érvein s érdekein alapszik.

Ezek azonban oly erősek és számosak, a jogélet érdekkörébe oly mélyen behatolnak, s általában az igazságügyi politikát oly annyira uralják, mikép minden hódolat mellett is, melylyel a jognak s követelményeinek tartozunk, el kell ismernünk, hogy az appellata korlátozása a jogrendszerben nélkülözhetlen tényezőt kell, hogy képezzen.

Ezt igényeli nemcsak a jogszolgáltatás tökéletesebb kezelése, melylyel a felsőbb bíróságoknak tulhalmozottsága össze nem fér; hanem maguknak a perlekedő feleknek saját érdekeik is; melyekkel nem lehetnek összhangzásban az appellatával járó hátrányok.

Azért *Poroszország* codificatorai határozottan s világosan kimondották: «Sowie man aber sich hierzu entschliesst, es bei dem einen Rechtsmittel der Berufung zu belassen, bleibt nichts übrig, als bei der praktischen Schwierigkeit, wenn nicht Unmöglichkeit, auch in den geringsten Sachen die Berufung zu gestatten, für solche Sachen die Entscheidung des ersten Richters für unanfechtbar zu erklären.» [2]

Azt, hogy a felebbezés gyakorlatának korlátoltsága teljesen indokolt, lejebb tüzetesen kifejteni fogjuk; s most csak a porosz codificatiónak egy érvét emeljük ki, mely a tényleges jogállapot körülményeiből folyik.

Ott ezen korlátoltság indokolásában különös suly fektettetett arra, hogy a német törvényhozás a törvénykezés szervezésében ugy is megkülönbözteti a csekélyebb, a kisebb értékü peres ügyeket, midőn azokra nézve külön sommás — bagatell — eljárást szervezett, megkülönböztetőleg a nagyobb értékü s fontosabb minőségü ügyekben követendő rendes ügymenettől.

Igy van ez rendszerint minden más államban is. Franciaországban, Belgiumban stb. a peres ügyek illetékességére, hatáskörére, s törvénykezési szabályaikra nézve mindenütt *sommás* és *rendes* eljárás van szervezve; csakhogy legujabban a franczia szakférfiak azt sürgetik, hogy az, mi jelenleg sommás eljárást képez, rendessé tétessék s a mostani rendes eljárás legyen kivételes, de a különbséget mégis fentartatni kivánják.

Ezen megkülönböztetés a sommás és rendes folyamu ügyek közt, mint tudjuk, megvan hazánkban is, és pedig már ős idők óta.

Már pedig ezen megkülönböztetés is a jog rovására történik; az is korlátokat állit fel a jogok gyakorlatában, melyek minden peres felet egyenlőn, kellenék, hogy megillessenek.

Mert azon jogbiztositékok melyek a rendes folyamu ügyeknél a birósági szervezetben, az ügyek tárgyalásában, a képviseletben, a határidőkben, s az egész ügykezelésben rejlenek, ezek a sommás ügyekben fel nem találhatók; ezeket nem élvezhetik azok, kik sommás ügyekben perlekednek. Annál kevésbé azon rendszerben, mely nálunk alkalmaztatik, s a melyben nemcsak sommás, hanem bagatell-ügyek is vannak megkülönböztetve, és pedig a törvénykezésben érvényesülő jogbiztosság rovására tulságig; a mennyiben a legcsekélyebb ügyek elintézése még a bíróságok köréből el is vonatott, és a politikai hatóságok körébe utaltatott: mi napjainkban a jogállam fogalmával összeegyeztethetőnek sem találtatik.

És ha a törvényhozások, az előhaladottabb jogállamokban is, az alsóbíróságok szervezetében s eljárásában, ily lényeges jogi különbségeket állithattak fel a nagyobb, a jelentékenyebb és a kevésbé fontos s csekélyebb ügyek közt: miért nem tehetnék ezt az appellata gyakorlatára nézve is, ha azt az igazságügyi politika igényei megkivánják?

Ha az előbbi megkülönböztetés, mi kétségtelenül igen jelentékeny jogi korlátokat tartalmaz, a jogállamban, a jog igényeivel összeférőnek találtatik; miért nem lenne összeegyeztethető a jog követelményeivel, az appellata használatának korlátozása is?

Dr. SZOKOLAY ISTVÁN.

[1] Bellot: *Loi sur la Procedure Civile.* Pag. 287.

[2] *Motive zu d. Entwurfe einer Process-Ordnung für d. Preussischen Staat.* Pag. 146.

Bünügyi statisztikánk s annak legujabb eredményei. [1]

A mi a büntetések szigoruságának vagy enyheségének kérdését illeti, e szempontból már a hetvenes évek itéleteit vizsgálat tárgyává tette két kiváló statisztikusunk: Konek és Jekelfalussy, az első megtámadta biráinkat a tulzott humanitás miatt, a második tisztázta őket a vád alól. Legujabban ismét foglalkoznak jogászköreink e kérdéssel. Azt hiszszük, igaza van Jekelfalussynak, mikor a statisztikus körén tul esőnek mondja, itélni a biró által kiszabott büntetés tulenyhe vagy tulszigoru volta felett. Csak akkor, ha igazolná a statisztika azt, hogy a visszaesők száma nem azért emelkedik, mert börtöneink állapota rosz, a büntetteseké nem azért, mert a társadalmi viszonyok bonyolultabbak, a nevelés hanyagabb, a megélhetés nehezebb lett és igy tovább, akkor lehetne a birói itéletek felett pálczát törni, mint a melyek enyheségök folytán nem alkalmasak a büntől visszariasztani. Ezt a bizonyitékot nyujtani azonban a statisztika nem képes.

Vizsgálódásunk tárgyává csak azt tehetjük, vajon mily szorosan függenek össze a kiszabott büntetések általában a törvényben megjelelt közép büntetési tételekkel. Törvénykönyvünk adja a büntetés maximális és minimális tételét és kijelenti,[1] hogy a sulyositó körülmények fenforgása esetén a magasabb, enyhitő körülmények tulsulya esetén az alsó határ felé kell közeledni a büntetésnek. Az átlag-büntettnek tehát a közép büntetési tétel felel meg. Ha tehát azt látjuk, hogy a büntetések nagyobb része az átlagon alul mozog,

[1] Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a 28. és 29. számban.

[2] L. az 1878: V. tcz. 90. és 91. §§-ait.

ugy azt kell következtetnünk, hogy biráink a törvényszabta büntetést tulmagasnak találják. Lássuk mindenekelőtt, hogyan változtak a lefolyt 7 év alatt a büntetési tételek az összes büntetések közt. A törvényszék itéletei között volt százalékokban:[1]

	1881	1882	1883	1884	1885	1886	1887
Halálra szóló	0·09	0·05	0·14	0·08	0·12	0·10	0·12
Életfogytiglani fegyh. szóló	0·13	0.17	0·23	0·18	0·19	0·22	0·15
10—15 évi fegyházra «	0·62	0·75	0·65	0·87	0·84	0·82	0·90
5—10 « « «	1·68	2·17	2·24	2.82	1·95	2·50	2·39
2—5 « « «	9·28	11·89	11·48	11·73	11·98	10·91	10·04
5—10 évi börtönre «	0·32	0·25	0·23	0·20	0·12	0·25	0·29
2—5 « « «	4·03	3·84	3·88	3·81	3·22	3·81	3·63
1—2 « « «	10·30	9·89	9·62	9·47	8·98	9·57	9·43
6 hótól 1 évig terj. b. «	25·31	24·71	25·40	25·03	24·79	22·90	23·95
2—5 évi fogházra «	0·09	0·13	0·11	0·19	0·16	0·11	0·16
1—2 « « «	0·91	0·79	1·01	1·27	0·81	0·92	1·05
6 hótól 1 évig terj. f. «	3·38	3·13	3·86	3·84	4·16	4·30	3·83
1—6 hóig terj. fogh. «	25·90	24·16	23·04	21·85	22·39	22·32	22·76
14 naptól 1 hóig terj. f. «	7·65	7·66	7·07	7·44	7·41	7·97	8·30
1 naptól 14 napig « « «	8·81	9·18	8·98	9·38	10·20	10·29	10·10
csak pénzbüntetésre «	1·48	1·51	1·76	2·18	2·56	2·62	2·69

A járásbíróság itéletei között volt:

	1881	1882	1883	1884	1885	1886	1887
1—6 hóig tartó fogh. szóló	7·57	7·36	7·04	6·01	6·15	5.65	5·28
14 naptól 1 hóig tartó f. «	16·53	14·67	15·44	13·45	14·41	13·45	13·17
1 naptól 14 napig « « «	44·97	43·70	43·61	43·00	41·39	41·53	41·52
csak pénzbüntetésre «	30·92	33·26	33·90	37·53	38·01	39·36	39.94

A törvényszékekre vonatkozó számaink valami határozott irányt nem mutatnak. Megszakitás nélküli emelkedést csak az utolsó rovatnál találunk, a pénzbüntetések — mint főbüntetések rovatánál. Tudva, hogy törvényünk a büntettekre egyáltalán nem, a törvényszékek elé tartozó vétségek közül pedig csak a hivatalból inditott becsületsértési per s a 443. §. bizonynyal nagyon ritkán előforduló eseteiben szab elő pénzbüntetést, e rovat jó részét a 92. §. alkalmazásai töltik be. Ezért nem jelentőség nélküli az ide tartozók arányának vagy 80%-kal történt emelkedése. Más szempont alá esik a járásbíróságok által kiszabott pénzbüntetések arányának nagy emelkedése — 31%-ról 40%-ra. A pénzbüntetés kizárólagos alkalmazása itt is enyheségnek látszhatnék. De nem szabad felednünk, hogy a bár nagyon csekély számu vétségek közt, melyekre törvényünk e főbüntetést alkalmazza, ott van a becsületsértés, melynek szerepe az elitéléseknél egyre nagyobb lesz. Statisztikánk ugyan nem választja külön az idevágó eseteket, de keveset hibázunk, ha a «mások ellen intézett rágalom és becsületsértés» rovatát a járásbíróságok elitéltjeinél nagy részben idetartozóknak tekintjük. E rovat 1881-ben 33·7, 1887-ben pedig már 40·2%-át adta a járásbíróság által elitélteknek. Itt a pénzbüntetések szaporodása tehát egyszerü magyarázatra talál, bár épen nincs kizárva, hogy a 92. §. szerepe itt is ne fokozódott legyen.

A törvényszékek itéleteire visszatérve, emlitettük, hogy ott határozott irányt az enyheség vagy szigoruság szempontjából nem találunk. A halálos itéletekből, csekély arányuknál fogva, nem vonhatunk következtetést. A fegyházbüntetések összes aránya 1884-ig erősen emelkedett, de azóta egyre sülyed. A legenyhébb büntetési mérv: a 2—5 évi fegyház aránya azonban ujabban (az e nemü büntetések közt) szintén csökken, mig a nagyobb tartamu büntetések szaporodnak. Viszont a börtönbüntetések száma csökken. A fogház aránya változatlan, de a legenyhébb, 1 hónapot meg nem haladó büntetések itt határozott emelkedést mutatnak, főleg az 1—6 hóig terjedő tartamuak rovására. A járásbíróság által kiszabott fogházbüntetések iránya határozottan enyhülő. A fogházra szóló itéletekből 1881-ben még 11%, 1887-ben már nem egészen 9% volt az 1—6 hónapra terjedő büntetés; ugyancsak lement a két héttől egy hónapi tartamu szabadságvesztés-büntetések aránya is, az 1 naptól 14 napra szólóké ellenben emelkedett. A járásbíróságoknál tehát a változás határozottabb jellegü. Jellemző, hogy a németországi itéletek szintén határozott enyhülést tüntetnek fel. 100 itélet közt volt ott (büntett és vétség):[1]

	1882	1883	1884	1885	1886
halálra szóló	0·03	0·03	0·02	0·02	0·02
fegyházra szóló	4·07	3·74	3·48	3·86	3·22
fogházra szóló	69·13	68·00	66·89	65·72	64·65
pénzbüntetésre	25·33	26·70	28·10	29·36	30·58

Mindez ellen azonban azt lehet felhozni, hogy a kisebb büncselekmények szaporodása magyarázhatja meg az itéletek arányaiban mutatkozó változást. S valóban tiszta, meg nem támadható biztosságu mértéket bíróságaink itéleteiről csak ugy nyerünk, ha az egyes cselekmények miatt történt elitéléseket hasonlitjuk össze a büntető törvénykönyv illető büntetési tételeivel. Az eljárást, melyet követni kell, fentebb megérintettük. Kiséreljük meg annak alkalmazását.

Statisztikánk a részletekbe csak némely büncselekményeknél megy be annyira, hogy a büntető törvénykönyv vonatkozó szabályaival való összehasonlitást sikerrel megtehessük. Egészen bátran foghatunk pl. a gyilkosság büntetéseinek vizsgálatába. A törvény halált szab a gyilkosokra, de a 91. §. szerint enyhitő körülmények tulsulya esetén életfogytiglani fegyház alkalmazandó. Nos, 1887-ben 114 gyilkos itéltetett el: 24 halálra, 20 életfogytig tartó fegyházra. Ezek mellett van 35 olyan, kire a birák 10—15 évi fegyházat szabtak, 35 még könnyebben menekült. Ez mutatja, hogy a törvény alkalmazása itt mily enyhe. Mert nem feledve, hogy 8 elitélt 20 éven aluli korban állott, kikre tehát sem halál, sem életfogytig tartó fegyház kimondható nem volt, 62 esetben élt a bíróság rendkivüli enyhitési jogával, tehát az esetek több mint 54 százalékában.

Szándékos emberölés miatt 1887-ben 515 egyént itéltek el törvényszékeink. A büntetés a minden esetre gyakoribb és enyhébb 279. §. esetében tiz—tizenöt évi, a 280. §. esetében életfogytig tartó fegyház. Csakis 134 esetben találunk a törvénynek megfelelő büntetést. Igaz, hogy 1 elitélt 16 éven alul volt. De igy is marad 380 eset, hol a 92. §. alkalmazást talál, tehát 73·8%-ában az összes eseteknek.

A halált okozó sulyos testi sértés büntetése a 306. §. első része szerint legalább is fegyház. Három 16 éven aluli gyermeket is tekintetbe véve, tesz a 92. §. alkalmazása 624 eset közül 59·5%-ot.

A gyakoribb büncselekmények büntetéseinek vizsgálatát, sajnos, lehetetlenné teszi egyrészt azok nagyon is különböző büntetési tételekkel biró osztályokba csoportosulása, másrészt a korrektionalisatio rendszere. Ez utóbbi folytán a sulyos testi sértés, a lopás, stb. büntettéből rendkivüli enyhitő körülmények fenforgása esetén vétség lesz. Azt ugyan tudjuk, hányszor szólt a marasztalás büntett és hányszor vétség miatt. De törvényszékeink az előttök folyamatba tett bünvádi eljárás folyamán megtartják illetőségöket akkor is, ha a tényálladék később csak a vétség jeleivel birónak mutatkoznék s esetleg a járásbirósághoz tartoznék is. Ez eseteket azoktól, hol a rendkivüli enyhitő körülmények miatt szállittatik le a cselekmény bünügyi jellege, megkülönböztetni nem tudjuk. Ezért nem kisérhetjük tovább figyelemmel a 92. §. szerepét. De nagyon kivánatos volna, ha statisztikánk kimutatná jövőre annak minden egyes alkalmazását, mint a hogy a franczia statisztikának van rovata az «admissions de circonstances atténuantes par le jury» számára.

Előrebocsátottuk volt, hogy az itéletben kiszabott büntetések mérvéből nem vonhatunk következtetést sem biráink mellett, sem azok ellen. Habár a fenti esetekben elpalástolhatatlan ürt látunk is törvény és gyakorlat közt,[2] azt hisz-

[1] Az államfogház-büntetéseket csekély számuk miatt mellőzzük.

[1] Statistik des deutschen Reichs. N. F. B. 30. I. 36 (18. tábla).

[2] Földes «A bünügy statisztikája»-ban ez irányban határozottan nem nyilatkozik, bár ugy látszik, mintha enyhének találná némely büncselekmény büntetését. 65—66. l.

*

szük, hogy ezen nem fordul meg a dolog. A börtönügynek legilletékesebb helyen hangoztatott és kilátásba helyezett reformjától és a visszaesőkkel szemben követendő szigorubb eljárástól várunk javulást, A nélkül hogy az olasz iskolát szolgailag követni akarnók: nagynak találjuk a különbséget azon egyén közt, ki egyszer életében letántorodott a törvény által korlátok közé szoritott utról és a közt, kinek második természetévé vált a gonosztevés. Nem itéljük el a birót, ha még oly enyhe is az első ellen, de igen akkor, ha nem alkalmazza a törvény egész szigorát az utóbbi ellen. S azt hiszszük, nem volna felesleges, haszontalan munka, ha törvényhozásunk e tekintetben következetesen keresztülvinné a büntetések bifurkátióját.

A visszaesések kérdése, melyre akaratlanul is rátértünk, szükségessé teszi, hogy statisztikánk ide vonatkozó adatait megvizsgáljuk. A büntett és vétség miatt elitéltek közt olyan, ki már volt büntetve, találkozott százalékokban:

	törvényszéknél		járásbiróságnál		általában	
	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő
1881. évben	27·15	20·06	21·85	17·03	23·61	17·61
1882. «	26·12	21·22	19·84	14·39	21·73	15·48
1883. «	24·78	21·56	20·81	16·08	21·99	16·86
1884. «	24·53	20·62	19·21	16·49	20·71	17·03
1885. «	23·14	18·77	19·19	15·31	20·31	15·76
1886. «	25·23	20·73	19·41	17·88	21·09	18·27
1887. «	22·56	18·96	19·77	18·12	20·59	18·27

Eltekintve tehát az utolsó két évben a nőknél mutatkozó rosszabb aránytól, határozott javulás látszik e tekintetben helyt foglalni. Ilyen kedvező állapotokat másutt nem találunk. Az osztrák statisztika[1] szerint ott a visszaesők aránya a büntett miatt elitéltekhez 1871—75. 18%, 1876—80. már 22·3% és a legközelebb lefolyt 1881—85. öt évben 25·2% volt. Az irány tehát határozottan a rosszabodásra mutat. Ugyanigy állanak a németek is: a visszaesők aránya a német statisztikában felhozott büncselekményeknél[2] 1882. 24·9, 1883. 25·9, 1884. 26·4, 1885. 27·4 és 1886. 28·1. Legsötétebbek a viszonyok Francziaországban, hol az esküdtszék által elitélt személyek között 1871—75-ben 47%, 1876—80 közt 48%, 1881—85 közt 52 és 1886-ban 56% volt a visszaeső.[3]

Sajnos, hogy annak a kedvező helyzetnek, melyben hazánk a visszaesők dolgában lenni látszik, nem igen örvendhetünk és pedig azért nem, mert statisztikánk ez irányban épen nem megbizható. A biró — igaz — megkérdi a vádlottat, hogy volt-e büntetve s a válasz belekerül kimutatásainkba. Ámde, hol a biztositék az iránt, hogy e válasz őszinte lesz? Ha nem az, ki fogja ezt észrevenni? Lehet, hogy a birónak hivatalos tudomása van a régebbi elitélésről — ekkor rajtacsipik a hazugot. De mily ritka eset lesz az! A birák változnak s az emlékezet sem csalhatatlan. Aztán a népesség egyre mozgékonyabb lesz, nagy városokban még a szomszédok is alig ismerik egymást, hogy tartsa tehát számon a biró az előtte megjelent vádlott viselt dolgait? A visszaesők arányának apadása nálunk ép ugy jelenthet tényleges javulást, mint nagyobb merészséget az elszenvedett büntetés elhallgatásában.

Hogy a visszaesések megbizható statisztikájára tegyünk szert, arra csak egy mód van: a birósági lajstromok (casiers judiciaires) behozatala, a mint azokat Francziaországban oly régóta találjuk. Tudva azt, hogy ép a visszaesők szoktak a szabadságvesztés-büntetés javitó hatásának megbirálására mértékül szolgálni, nagyon időszerü lesz e mértékre most szert tenni, hogy a bekövetkezendő reformok jó hatását a statisztika segélyével is beigazolhassuk.

[1] Oesterreichische Statistik: «Die Ergebnisse der Strafrechtspflege im Jahre 1885.» XIX. B. 3. H. XXI. l.

[2] Statistik des Deutschen Reichs. N. F. B. 30. Kriminalstatistik für das Jahr 1886. I. 32. l.

[3] Compte général stb. 1886. XXI. l.

Nem válhatunk meg tárgyunktól a nélkül, hogy — utólag bár — igazságot ne szolgáltassunk hivatalos statisztikánk intézőinek. Felhoztuk bünügyi statisztikánk hiányait minden kimélet nélkül, de épen azért tartozunk annak kijelentésével, hogy legilletékesebb szakembereink e hiányoknak régóta tudatában vannak. Az országos m. kir. statisztikai hivatal a reform kideritése iránt még 1887-ben terjesztett föl egy javaslatot az igazságügyminiszteriumhoz. A javaslat enquêtet-ot inditványoz, melyben az idevágó kérdések alaposan megbeszéltetnének és az anyag terjedelme és összetétele, valamint gyüjtési módja megállapittatnék. A javaslat nem intéztetett el. — Csak a beavatottak tudják, mily óriási nehézséggel jár jelenleg az adatok összeállitása. Az amugy is elfoglalt és a statisztikában járatlan ügyészségi hivatalnokoknak kötelessége az, terjedelmes táblázatokat dolgozni ki a följelentésekről, vizsgálatokról, itéletekről s az elitéltek megannyi személyi viszonyairól, aztán a vizsgálati fogságban levőkről, a jogérvényes itélet alapján letartóztatottakról és a fogházak és kerületi börtönök állapotáról. Mi sem természetesebb, minthogy e terhes munka nem foganatosittatik kellő módon.

Az eredmény a statisztikai hivatal dolgának szaporodása, a kimutatások pótlás vagy kijavitás végett visszaküldése, a mi egyértelmü az ügyészségek uj zaklatásával. Ez az állapot igy nem tartható. A javaslat utal a baj orvoslásának módjára, mikor a számlálólap-rendszer behozatalát kivánja. Ennek kettős előnye van. Az egyik a teendők nagy részének levétele az ügyészségek és járásbirák vállairól. A hosszu táblázatok megszünnek, minden elitéléskor egy kis lap rovatai töltendők ki. Ez egy pillanat müve. A lapocskák évenként — esetleg havonként vagy negyedévenként beküldetnek a statisztikai hivatalba, mely azokból szakértő kézzel összeállitja bünügyi statisztikánkat. Ellenőrzésül esetleg bekövetelhető lenne az itéletek rendelkező részének másolata. A másik előny a tudományos értékesités könnyebbsége. A ki statisztikával valaha foglalkozott, tudja, mit jelent a számlálalópok használhatása akkor, mikor több viszony összevetéséről van szó. A kombinátiók végtelen sora, a kutatás ezer és ezer uj tere tárul fel a vizsgáló szem előtt.

Ugyanazon szolgálatot tehetik e lapok itt, melyet a népszámlálásnál tettek: módot nyujtanak az anyag legteljesebb kihasználására. E módszer el van fogadva a német birodalomban, hol a jogerős itéletekről mindenkor egy lapocska állittatik ki, ezek aztán negyedévenként egy csomóban a birodalmi statisztikai hivatalba küldetnek.[1]

De nem folytatjuk tovább a felterjesztésben megpenditett javaslatok ismertetését; csak annyit még, hogy abban egy nagyon gyakorlati eszme is van felvetve, a statisztikai hivatal által készitett igazságügyi statisztika egyesitése az igazságügyminiszter évi jelentésével, mely az országgyülés elé terjesztetik. Tudva, hogy külföldön is van példa rá, hogy a bünügyi statisztika az ország statisztikai hivatala és az igazságügyminiszterium együttes müködésével készül, azt hisszük, a munka- és költségkimélés mellett szellemi haszon is származnék ebből. A puszta számok megelevenednének az azok elé helyezett magyarázó szövegben és viszont az állitott igazságok s a tett javaslatok legbiztosabb és legkimeritőbb támaszukat lelnék meg a statisztikai táblázatokban.

A bünügyi statisztika iránt nálunk is kezd nyilvánulni az érdeklődés. Másrészről meg a jogászvilág a bünügyi eljárás, a fogházak és a biróságok reorganisatiójának kérdéseivel foglalkozik. A legjobb idő, hogy a statisztika — a hivatalosat értem — szintén megtegye a magáét.

Dr. RÁTH ZOLTÁN.

[1] Behozta a szövetség-tanács 1881. decz. 5. rendelete. Ld. Statistik des deutschen Reichs. N. F. B. 30. I. 1. l.

Jogirodalom.

A jogászi jogról.

«Vom Juristenrecht» czime a dr. Alex. Franken jénai jogtanár és főtörvényszéki biró által Gneist félszázados tudori jubileuma alkalmából kiadott kis röpiratnak.

Kiindulva a német ptkv. megjelent tervezetéből, hibáztatja, hogy az a szokásjogot és vele különösen a jogászi kar tevékenységét hatályából kivetkőztetni czélozza, szorítván a szokásjog figyelembe vehetését azon esetekre, melyekben a törvénykönyv reá utal, mely törvény azonban sehol sem utal reá.

Rövid pillantást vetve a szokásjog természetére, nem azt tartja fontosnak, *hogyan* és *miért* keletkezett a földön a szokásjog, hanem inkább azt tartja kutatásra méltónak, *vajon* létezik-e *bizonyos területen* szokásjog és mely oknál fogva?

A szokásjog eredetét abban találja, hogy az összes *érdekelt* feleknek jogügyleteik megállapitása és lebonyolitása körül követett ősi gyakorlata uralmát a mostani és későbbi érdekeltek is elismerik, azon hiszemben, hogy észszerü a magánforgalmat ugy intézni, a mint az ősök intézték. Ezen *hiedelem* egyszersmind érvényesülő *hatalom*, mely arra törekszik, hogy magának a szervezett társadalmi hatalom *elismerését* (sanctióját) is kivivja. A mint ez eléretett, lett a jogszokásból szokásjog. De ez ismét — a szerző szerint — csak akkor mehet végbe, midőn a jogtétel a «*jogi fogalom*» kifejezése által látható és alkalmazhatóvá lesz. A jogtételek mindenek előtt «tételek» azaz «bizonyos körben közössé lett fogalmakba öltöztetett gondolatok»; melyek az összes érdekeltekben *azonos képzeteket* idéznek elő. Az illető körnek *nem* kell okvetlenül jogászinak lenni, lehet az laikusok köre is, a hol a jogi példabeszéd képezi a bevégzett jogeredés pontját. És a törvényhozás müködése nem egyéb, mint az ingadozó alaktalan szabálynak a jogi fogalom szoros körvonalaiba való foglalása, s a mig szavakban ki nem fejezhető, addig a szabály nem jog, bármily igazságos lenne is. Analogiaképen felhozza a szerző azt is, hogy az «akarat» addig nem szülhet jogi hatást, a mig ki nem jelentetik. (Ez iránt saját nézetemet a «Kard vagy mérleg» czim alatt megkezdett értekezésemben fejtem ki.) E szempontból minden szokásjog egyszersmind jogászi jog, bár *nem* okvetlenül a *tudós* jogászok joga. Ezután röviden utal szerző a jogászi jognak különböző népeknél és különböző időkben érvényesült jelentőségére és üdvös voltára.

Azon tehető ellenvetésre, hogy a jogforrások dualismusa sértené a jog *egységét*, arra utal, hogy nem az kivántatik, hogy valamely gépezetben csupán egyirányu erők müködjenek, hanem az, hogy a különböző irányu erők egységes *eredményt* létesitsenek, vagyis hogy a létesitett *jogrend* legyen egységes. E dualismus megvolt nemcsak többszörösen a római jogéletben, (melyben a praetor a viaskodó jogrendszereket kiengesztelte — a *concret* esetekben), hanem a közép- és ujkorban is.

A birói gyakorlatot is mint a jogászi jogot szokásjogfejlesztő erejünek elismerve, érdekesen utal szerző arra, miként kiséreltetett meg a franczia semmitőszék ez irányu tevékenységenek megbénitása — sikertelenül.

Hazánkban az 1881: LIX. tcz. 4. §-a az ellenkező irányt képviseli.

Manifestánsa a szokásjognak lehet a biró, lehet a theoreticus, lehetnek maguk az ügyfelek is, csakhogy ezek közül is mindig csupán a *prudentes*. Mindez elemek versenyző szabad tevékenységben és egymást kölcsönösen birálgatva fejlesztik és formulázzák a jogot.

Követeli a szerző, hogy mindez elemek szabad tevékénysége továbbra is sértetlenül megóvassék.

Sajnos, hogy e röpirat oly rövid és nem fejti ki bővebben ez érdekes anyagot.

Hazai viszonyainkra alkalmazva, részemről óhajtandónak tartom, hogy hazánk különböző vidékein divó és egyszerüen nem ignorálható jogszokások, meg a jogéletre bizonyos vonatkozásban lévő, vallási vagy egyéb szokások jogászaink által kellő figyelemre méltattassanak. Az első kategoriába sorozom az erdélyi szász községekben még ma is tengődő szép, de elhanyagolt ugynevezett «szomszédságok» intézményét; a másodikba sorozom az oláh «pománát» és a népnél néha észlelt azon versengést, melylyel az örökhagyót utolsó napjaiban egyik-másik hozzátartozója magához édesgetni iparkodik.

Dr. RÓNAI JÁNOS,
győri közjegyzői helyettes.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az egyes-birósági rendszer kérdéséhez.

Az igazságügyi programm a vagyonossági perek egyesbirósági ellátását helyezvén kilátásba, nem tartjuk érdektelennek Tóth Gáspár ügyvédnek az egyes-birósági rendszeren és a szóbeliségen alapuló javaslatát lapunk olvasóival a következőkben megismertetni.

I. *A birósági hatáskör és illetékesség.*

A vagyonosodási perek az egyes bíróságok hatásköréhez csatoltatván, elsőfolyamodásulag a törvényszéki hatáskör a hitbizományi, zálogváltási, urbéri tagositási, arányositási és csődperekre, továbbá ama perekre terjed ki, melyek házassági kötelék fölbontása és ezzel kapcsolatban álló vagyonjogi igények, gyermekek törvényességének vagy törvénytelenségének megállapitása, kiskoruság meghosszabitása, atyai hatalom korlátozása, gondnokság alá helyezés és köztisztviselő hivatalos eljárásából eredő kártérités iránt támasztatnak. (I. Rész. I. fejezet 1—7. §§.)

A hatásköri korlátok a polgári bíróságnak az eljárást csupán az érdekelt fél kérelmére, magánjogi igények érvényesitése végett, ama területen, melyre a megbizás szól és területenkivüli jogot élvező személyekkel szemben a dologi jogokra vonatkozó perek kivételével csak azok önkéntes alávetése esetén engedik meg, az érdekelt birótól pedig a hatáskört elvonják. (I. R. II. fejezet 8—23. §§.)

A hatáskört a bíróság hivatalból tartozik vizsgálni és a fentiek szerint hozzá nem tartozó ügyet elutasitani, érdekeltsége esetén pedig a felet nem érdekelt biró elé utasitani; mindkét irányban a fél is tehet kifogást, a mennyiben a bíróság a hatáskör hiányát vagy az érdekeltséget hivatalból nem észleli.

A bíróküldés a felettes bíróságot illeti. (I. Rész. III fejezet 24—34. §§.)

Az egyenlő hatáskörü bíróságok közt a fél nem választhat szabadon, hanem tartozik azon határokat respectálni, melyeket az illetékesség állapit meg. E szabályok szerint ingatlanokra vonatkozó dologi jogok és terhek érvényesitését tárgyazó perek feltétlenül és mindig ama bírósághoz tartoznak, melynek területén a per tárgyát képező ingatlan fekszik.

Nem ingatlanokra vonatkozó vagyonjogi perekben a felek az illetékességet közmegegyezéssel állapithatják meg; ha pedig az illetékesség nem kizárólagos, sem a felek közt egyezményileg meg nem állapittatott, akkor egyenlően illetékes ama bíróság, melynek területén alperes lakik, vagy a melynek területén a pernek alapul szolgáló jogügylet létre jött, vagy a melyen a szerződés köttetett, vagy végre, melynek területén a kötelezettség teljesitendő és ezen egyenlően illetékes bíróságok között a pert inditó személy szabadon választhat.

Az illetékesség hiányát a bíróság hivatalból veszi figye-

lembe a contradictatorius tárgyalást nem igénylő, tehát egyoldalulag előterjesztett kérelem alapján elintézendő ügyekben és az ingatlanokra vonatkozó perekben. (I. Rész. IV. fejezet 35—48. §§.)

II. *Az ügyfelek.*

Ügyfél minden jogképes személy lehet, perviteli képességgel azonban csak az bir, ki magát jogérvényesen kötelezheti.

A bíróság a perviteli képesség hiányát a per bármely szakában hivatalból veszi figyelembe.

A perviteli képességgel biró személy meghatalmazott által is végeztethet perbeli cselekményeket. Meghatalmazott csupán az ügyfél hozzátartozója (1878: V. t.-cz. 78. §.) vagy ügyvéd lehet; első folyamodásu bíróságok és törvényszékek előtt pedig az ügyvédi képviselet kötelező.

Meghatalmazás nélküli ügyvitel nincs s a meghatalmazás hiányát a bíróság a per bármely szakában hivatalból veszi figyelembe. A meghatalmazás magánokiratban állittatik ki s lehet vagy általános vagyis minden ügyre és minden időre kiterjedő vagy pedig egyszerü, csupán egy ügyre vonatkozó; mindkettő kiterjed a perre vonatkozó minden cselekményre s különösen pénz és érték felvételére és nyugtázására; érvénye a visszavonásig tart, korlátozása pedig az ellenféllel szemben csak annyiban érvényes, a mennyiben a korlátozás vele közöltetett. A meghatalmazott tényei olybá tekintendők, mintha azokat a meghatalmazó teljesitette volna.

Érthető előadási képességgel nem biró és ismeretlen tartózkodásu felek részére ügygondnok kirendelésének van helye, kinek jogköre a meghatalmazottéval azonos. (II. Rész. I. és II. fejezet 49—76. §§.)

Jogközösségben álló személyek együtt perelhetnek, illetőleg együtt vonhatók perbe, ily esetben az alperesek illetékes bíróságai közt a választás szabad, a főkötelezett azonban a mellékkötelezett illetékessége alá nem vonható. A pertársak önálló felek; egyiknek cselekménye vagy mulasztása a másiknak sem előnyére sem hátrányára nem szolgálhat, ha azonban az ügy egységesen döntendő el, a cselekvő pertárs ténye a mulasztók tényének is tekintendő mindaddig, mig ezek cselekvőleg föl nem lépnek. (II. Rész. III. fejezet 77—82. §§.)

Harmadik személyek, a más személyek közt folyamatban levő perbe beavatkozhatnak, esetleg a peres felek által perbe vonathatnak; még pedig az, ki a dolgot vagy jogot, mely miatt más személyek közt per van folyamatban, a maga részére igényli, főbeavatkozási, kinek jogai a más személyek közt folyamatban levő per által érintvék, mellékbeavatkozási pert indit, ily perek a főperrel együtt tárgyaltatnak és döntetnek el.

A fél, ki pervesztés esetére harmadik személytől kártéritést követelhet, vagy ki más személy nevében birlalt dolog miatt pereltetik, eme harmadik személyt perbe vonhatja, ki ha kártéritési kötelezettségét illetőleg a perelt tárgyhoz való jogát elismeri, a perbe vonó féllel egy alapon védekezik s ily esetben egységes eldöntésnek van helye, ha azonban a perbevont fél kártéritési kötelezettséget, illetőleg érdekeltséget el nem ismer, akkor a főper a perbevonásra való tekintet nélkül nyer eldöntést. (II. Rész. IV. fejezet 83—94. §§.)

(Folyt. köv.) TÓTH GÁSPÁR.

Az igényperekben való gyakorlatunkról.

A végrehajtási törvény igyekezett azon czélt elérni, hogy az igényperek a legrövidebb idő alatt fejeztessenek be. E czélból kizárta az igazolást az igénylő részéről, a tárgyalás elhalasztását a felek kölcsönös beleegyezésén kivül, a perujitást és két egybehangzó itélet ellen a további felebbezést; korlátozta a bizonyitást, a mennyiben csak a helyben lakó vagy a bizonyitó fél által előállitott tanuk kihallgatását engedi meg. E czélnak szolgál amaz intézkedés is, hogy az igénykereset tárgyalására a végrehajtatók képviselőjük személyében is megidézhetők, és a huza-vonák meggátlása végett a nyilván alaptalan igénykeresettel élő még 500 frtig terjedhető pénzbirsággal is fenyegetve van. Ily intézkedések mellett azt hinnők, hogy néhány nap alatt az igénypernek el kell dőlnie, és a hitelező, a ki magában a per érdemében mindennemü huza-vonát volt kénytelen eltürni, legalább a végrehajtási stadiumban nem lesz többé annak kitéve.

Sajnos, hogy a mit a végrehajtási törvény egy kézzel nyujtott, azt a másik kézzel elvette, midőn a 94. §-ban azt rendelte el, hogy ugyanazon tárgynak többszöri lefoglalása folytán beadott több igénykereset együttesen tárgyaltatik és döntetik el. Az igényperek ezen kiterjesztése a későbbi felülfoglaltatókra minden egyes igénypert valóságos tengeri kigyóvá tesz.

Hogy csak egy példát idézzek, a budapesti V. ker. kir. járásbíróság előtt a 73,126/1883. sz. keresettel meginditott igényperben ilynemü kiterjesztések folytán öt év mulva 1888 május 18-án hozatott 49,454/1888. sz. a. elsőbiróság, itélet. Felebbezés folytán az iratok a budapesti kir. itélő táblához jutván, az ismét egy év mulva, 1889 április hó 30-án tartott ülésében feloldotta az elsőbirósági itéletet és uj tárgyalást rendelt.

Curiosumként legyen szabad a táblai végzés indokolásából a következő részt idéznünk:

«Tekintve, hogy az 1885. évi május 3-án 34,152. sz. a. felvett tárgyalási jegyzőkönyv *oly szakgatott állapotban terjesztetett fel, hogy annak tartalma ki nem vehető;*»

«tekintve, hogy az iratokból nem tünik ki, miszerint a 82,152/84. sz. a. I. M. ellen bejelentett igény folytán ez utóbbi képviseletében dr. P. V. a további tárgyalásokra megidéztetett volna;»

«tekintve, hogy a kir. kincstár javára vezetett végrehajtásoknál nem felülfoglalás, hanem mindannyiszor külön összeirás eszközöltetett, emez összeirást tartalmazó jegyzékek iránt azonban külön-külön intézkedés nem történt» stb. stb., ennélfogva a kir. tábla az itéletet feloldja s az eljáró bíróságot póttárgyalásra és a hiányok pótlására utasitja.

Ez alatt az iratok halomszámra nőttek fel és tömkelegökben sem a biró, sem a felek nem ismerik többé ki magukat. Ennélfogva e per még hosszu életre számithat. — Ez tehát a comtemplált rövidség. *F. A.*

A tárgyalás vezetésének kérdéséhez.

Pain, rouen-i főtörvényszéki biró a franczia büntető eljárás birálatában erősen kikel a tárgyalást vezető elnökök kérdezési módja ellen, mely a vádlottól akarja önmaga ellen a bizonyitékokat kierőszakolni és mely nem egyéb, mint a középkori tortura maradványa. Nálunk e kifogások még nagyobb sulylyal birnak, mint Franciaországban. Ott az elnöki kérdezés czélja csak az, hogy a per anyagát az esküdtek elé vigye. Nálunk az elnök egyszersmind az ügy birája is. Az elnök előre ismeri az ügyet, arról véleményt alkot és tervet készit a tárgyalás vezetésére. Ennek folytán az elnökből fél lesz, ki a vádlottal és tanukkal valóságos küzdelmet folytat a tényállás kideritése végett. Ilyen küzdelem mindenesetre elfogulttá teszi az elnököt, és, mint ezt a targyalásokon gyakran sajnosan tapasztaljuk, hajlandóvá teszi arra, hogy felekkel és tanukkal durván, a védővel pedig mint akadékoskodó ellenféllel bánjon. Ily küzdelemnek csak a vád és védelem, csak az ügyész és védő közt volna szabad lefolyni. A bíróságnak, mely itél, teljes passivitásban kell maradni addig, mig az itéletet nem hozza. A vádló tiszte a vád anyagát, a védőé pedig a védelem anyagát a bíróság elé vinni. Az ügyész és védő dolga a tanuk és vád-

lottak kikérdezése, nem pedig beszédek tartása, melyeket a bíróság, melynek véleménye a tárgyaláson már teljesen megalakult, csak kénytelenségből hallgat végig. Ha pedig a tárgyalás oeconomiája végett czélszerübbnek tartatik a tárgyalás vezetését egy pártatlan közegre, a bíróra bizni, akkor ugyanazon okoknál fogva, mint a vizsgáló birót, őt is ki kell zárni az itélő tanácsból. Igaz, hogy e rendszer egy bíróval többet vesz igénybe a mostaninál, de ha meggondoljuk, hogy az összes müvelt államokban fenálló esküdtszéki rendszer a birói tanácson kivül még 12 esküdtet vesz igénybe: ugy nem fogjuk még egy biró igénybevételét soknak találni akkor, mikor a büntető eljárás egy alapkövetelményének megvalósitásáról van szó.

A büntető eljárás garantiáinak nagy része egyedül azon czélra szolgál, hogy biztosittassék az, hogy az itélő birák minden előzetes elfogultságtól menten egyedül a végtárgyaláson eléjük terjesztett bizonyitékok alapján itéljenek. Erre irányul a vizsgáló biró és a vádtanács tagjainak kizárása az itélő tanácsból, és erre az, hogy az előadó biró, mint elnök a tárgyalást nem vezetheti. Ez egyszersmind egyik fő indoka az esküdtszékek pártolóinak, mert esküdtszéki rendszer mellett van a legnagyobb garantia arra, hogy az esküdtek előtt az egész bünügy lejátszódván, azok annak minden mozzanatát egyenlően mérlegelve fogják az itéletet hozni.

Ugyane czélra irányul az itt javasolt intézkedés is. A birói tanácsnak az ügy ismerete nélkül kell a tárgyalást végighallgatnia és itélnie egyedül azok alapján, miket hallott. A tárgyalást vezető ne legyen magasabb rangu az itélőknél, hanem vele egyenlő Az ő feladata csak az legyen, hogy a vizsgálat eredményét, a tényálladékot a szóbeliség követelményei szerint egészében az itélő birák elé terjeszsze, és pedig oly teljességben, hogy ezek egyedül ezen adatok alapján itéletet hozhassanak.

Dr. REICHARD ZSIGMOND.

Különfélék.

— **A kisegitő birák** névsorát közlik a napilapok. A mint a budapesti törvényszékek köréből vett hat biró egyéniségéből itélni lehet, a kiválasztás gonddal történt. A vidékiek közt is van egy pár, kit erős szakembernek megismerni volt alkalmunk. Kivánatos azonban, hogy a tanácsokba való osztásnál figyelem fordittassék arra, hogy az illető biró eddig mely szakmában dolgozott kiválólag. Az utóbbi évek folyamán ugy a kir. táblán, mint a kir. Curián szokásba jött a jeles civilistákat a bünügyi, a jeles kriminálistákat pedig a polgári osztályba helyezni. Ezen rendszernek a jelen alkalommal való követése képes volna paralysálni az egész segély-actiót.

— **Az igazságügyminiszter,** mint értesülünk, naponkint több órán át dolgozik a bünvádi eljárás javaslatának revisióján a javaslat egyik szerzőjével. Hogy mily elvekre fekteti a miniszter az eljárási rendszert, még nem tudhatni, annyi azonban már kiszivárgott, hogy annak alapjául az esküdtszéki szervezet — sajnos — nem fog szolgálni.

— **Czorda Bódognak** államtitkárrá kineveztetésekor a lapok irták, hogy az igazságügy kezelése az uj miniszter alatt kétfelé fog osztatni; Teleszky a codificatió élén marad, Czorda Bódog pedig a jogi administratiót vezetendi. Számos barátai, kik ismerik Czorda Bódog kiváló képzettségét, ezt nagy sajnálkozással olvasták. Szerencsére a dolog nem ugy áll, mint közöltetett. Azon két szak elválasztása nem fog oly határozott és szigoru alakot ölteni. Czorda müködése nem fog az administratióra szoritkozni, hanem a codificatióra is ki fog terjedni.

— **A ki vallása miatt szenved.** A mult évben a váczi kir. orsz. fegyintézetben 11 izben alkalmaztak fegyelmi büntetést az isteni szolgálat megzavarása miatt. Ezen fegyelmi kihágást két nazarénus fegyencz követte el, kik közül az egyik ágostai, a másik pedig római katholikus vallásu lévén, semmikép nem akartak ezek sem az isteni tisztelet tartásában, sem pedig a hittani oktatásban részt venni, a miért is az első *14-szer* és a másik 5-ször lett fegyelmileg büntetve és pedig *márczius 29-én történt szabadulásuk napjáig.* Ezen arány mellett tehát az év végéig az egyik fegyencz 56 szor, a másik meg 20-szor lett volna megbüntetve, ha már az első évnegyed vége előtt meg nem szabadultak volna.

— **Egy jelentkező, a ki minden áron kérelmezi a fegyházban leendő elzáratását.** A mult évben az a furcsa eset fordult elő, hogy egy hat évi fegyházbüntetésre elitélt egyén, ki a rimaszombati kir. törvényszék fogházában volt elhelyezve, ezen fogházból kizárólag csakis azért szökött meg és tette meg az utat Váczig, hogy a büntetés kiállása végett a váczi fegyintézetnél jelentkezzék, a mit meg is tett. Célját azonban nem érhette el, mert a kir. járásbiróságnak lett átadva, a honnét ismét Rimaszombatra visszaszállittatott. Ezen fegyencz csakis a fogházi élelmezés hiányai miatt szökött meg a fegyházba, a hol helyzete okvetlenül javult volna.

— **Fegyenczek a vizszabályozásnál.** A mult évben összesen 50 váczi fegyencz és közvetitő-intézeti fogoly volt a fegyintézeten kivüli szabad munkánál, t. i. a Galga vize szabályozásánál Tót-Györkön julius 1-től november 18-ig alkalmazva. Ezenkivül még a pestvidéki törvényszéki és a jászberényi járásbirósági fogházból szintén 50 rab volt ezen munkához rendelve, de ezek a vácziaktól elkülönitve Mácsa község határában dolgoztak. Eleinte a környék lakossága és az érdekelt felek (kiknek érdekében dolgoztak) nagyon gyanakvólag fogadták körükbe a fegyencz- és a fogolymunkásokat, ugy hogy még telepedési helyet sem akartak számukra adni, de később, midőn szorgalmas munkájukról és példás viseletükről meggyőződtek, *nem tudták őket eléggé dicsérni*, és a téli idő beálltakor november 18-án, mikor a napok már rövidek voltak, ugyanazon napi bér mellett, mint a minőben a munkások a nyári hónapokban részesültek, *továbbra is ott akarták őket még tartani.*

— **Miniszteri igazságügyi igazgatás és birósági ügykör.** Hogy a magyar igazságügyminiszternek magasztos teendői között a tentagyártás tökéletesitése is szerepel, arról az igazságügyi közigazgatás nagy theoreticusai bizonyára nem birnak tudomással, mert különben e momentumot minden bizonynyal megörökitették volna. Boldogult Pauler miniszter körrendeletileg meghagyta a törvényszékeknek, hogy a tentát házilag az ő általa legjobbnak talált és a körrendeletben részletesen leirt módon készittessék. Jelenleg is a budapesti bíróságok egy törvényszéki szolga által ezen előirás szerint készitett tentával vannak ellátva. Ezen tentának különlegessége abban áll, hogy az azzal irt betük nyomai a papiron közvetlenül az irás után egyáltalában fel nem fedezhetők.

— **Zugirászat.** Alsóbb bíróságaink még mindig ingadoznak a zugirászat megitélésében; az egyik a beadványoknak körjegyzők általi szerkesztését jogosultnak tekinti; mig mások a hatósághoz benyujtott folyamodványok készitését zugirászati kihágásnak veszik; s igy egyik felmenti, másik pedig elitéli az ily panaszlottakat. Ily ellentéteket mutatnak fel legujabban a nagy-rőczei s a kőszegi járásbiróságok. Az esetek a következők:

1. Z. József körjegyző ellen a nagy-rőczei járásbirósághoz feljelentés tétetett zugirászat miatt. A járásbiróság panaszlottat felmentette, mert nem igazoltatott, hogy vádlott feleket bíróságok vagy hatóságok előtt képviselt s ezt üzletszerüen folytatta volna; az pedig, hogy jegyzői körébe eső községek lakosai részére beadványokat s folyamodásokat készitett, a zugirászat kihágását nem képezi. A kir. ügyész az itéletben megnyugodott. A feljelentő Cz. Imre ügyvéd azonban, mint a nagy-rőczei járásbeli ügyvédek vagy ezek körének megbizottja felebbezéssel élt. A kir. *tábla* f. évi május 15-én 2890. sz. a. azt visszautasitotta; mert a nevezett — felebbező — ügyvédnek sem a nagy-rőczei járásbeli ügyvédektől, sem az ügyvédi körtől nyert meghatalmazása nincs az iratokhoz csatolva s annak felmutatása sem emlittetik az iratokban. De felebbezését mint saját nevében beadottat is vissza kellett utasitani; mert a zugirászat kihágása hivatalból lévén üldözendő, a kir. ügyész által megnyugvással fogadott felmentő itélet ellen csak a vagyoni jogaiban a panaszolt cselekmény által közvetlenül sértett félnek, vagy

a jelen esetben az 1874: XXXIV. tcz. 39. §-ának különös intézkedése folytán az ügyvédi kamara ügyészének van felebbezési joga; a felebbező pedig sem kamarai ügyész, sem azt nem is állitotta, hogy a panaszolt egyes tényei által közvetlenül valami vagyonjogi sérelmet szenvedett.»

2. S. Nándor néptanitó ellen a kőszegi járásbiróságnál zugirászat miatt vád emeltetett, minek folytán a járásbiróság panaszlottat a zugirászat kihágásában vétkesnek kimondotta s 10 frt pénzbirságra itélte, mi behajthatlansága esetén 2 napi elzárásra változtatandó; mert vádlott maga beismeri, de az ügyiratokhoz csatolt, a szombathelyi adófelügyelőséghez czimzett és A. Katalin részére szerkesztett beadványnyal igazolva is van, hogy azon beadványt önmaga szerkesztette s irta; igy tehát a felet hatóság előtt képviselte; és vallomása szerint ily beadványokat több fél részére is készitett, azért dijat elfogadott, sőt jelen esetben névjegyzésül álnevet is használt. A kir. *tábla* 1889 május 15. 3606. sz. a. a bünösség kérdésében helybenhagyta az elsőbiróság itéletét az abban felhozott indokokból, melyek alapján a pénzbirság összege is helybenhagyatott. A pénzbirság azonban elzárásra át nem változtatható, mert az 1874: XXXIV. tcz. azt nem rendeli. A pénzbirság hováforditását pedig az 1874: XXXIV. tczikk 36. §. értelmében az illetékes ügyvédi kamarára kellett bizni.

Nemzetközi szemle.

— **Feuerbachról** érdekes reminiscentiát közöl a müncheni *Allg. Ztg.* Tudvalevőleg Feuerbach a polgári törvénykönyvhöz két tervezetet készitett, melyek egyike sem fogadtatott el. Később ismét felszólitotta a bajor igazságügyminiszter, venné elő harmadszor a munkát. Feuerbach ekkor egy barátjához fordult tanácsért és levelében többek közt ezeket irja: «Die an mich gestellte Frage heisst für mich nichts geringeres, als: ob ich fortan, nach geleisteter amtlicher Tagesarbeit, den besten Theil meines wenigen geistigen Vermögens, wie bisher geschehen, den Wissenschaften nützlich zuwenden oder an eine Arbeit hingeben soll, von welcher, so herkulisch sie ist, mit allem Grund befürchtet werden muss, dass sie vergeblich gethan werde. Ich frage Sie, ob Sie, so wie die sachlichen und persönlichen Verhältnisse im Bayern stehen, es irgend für möglich halten, dass ein Werk, wie ein bürgerliches Gesetzbuch, und wäre es von einem Erzengel geschrieben, durch alle unsere Commissionen, Sectionen, Deputationen und Kammern hindurchdringen könne, ohne, wenn es überhaupt den Durchgang gewinnt, als ein zerlästertes, zerrissenes, verpfuschtes, schändliches Machwerk in die Welt zu treten, welches dem Lande zum Unglück, jedem, der seine Hand dabei im Spiele hatte, vor allem aber dem Sündenbockredacteur zur Schande gereicht? . . . .»

— **Egy német gróf** nőül vett egy tánczosnőt. A házasságból több gyermek származott. A gróf elhalálozása után a rokonok igényt támasztottak a hagyatékra azon alapon, hogy a házasság érvénytelen volt, mivel a nő az *alsó* polgári osztályból származik. A nő ez ellen azt érvényesitette, hogy ő nem egyszerü tánczosnő, hanem táncz-müvésznő, hogy az udvari szinházban mint solo-tánczosnő volt alkalmazva s hogy többször a királyi család előtt is ennek ballett-termében tánczolt. Mindazonáltal a két alsó fok a keresetnek helyt adott. A harmadik fok az ügyet oly fontosnak találta, hogy közvetlen meggyőződést kivánt szerezni arról, vajon a grófnő táncza valóban oly müvészies-e. Igy tehát a grófnő a birói tanács előtt lejtett el nehány tánczot s ez elegendő volt, hogy a magas tanács meggyőződjék, miszerint e nő valóban müvésziesen tánczol, tehát a *felső* polgári osztályhoz tartozik s a házasság e szerint érvényes. — Igy irja ezt a Berliner Gerichtszeitung.

— **Minősitett lopásért négy hónap.** Berlinben egy nő, ki egy előkelő házhoz apróbb szolgálatok teljesitése végett esetről-esetre felfogadtatott, ily alkalomkor feltört egy tartályt és kivette belőle a háziasszony takarékperselyét, melyben 800 márka foglaltatott. A bíróság kimondotta a minősitett lopást (schwerer Diebstahl) s a vádlottnőt enyhitő körülmények fenforgása folytán — nagy nyomor, a kár megtérülése — csak négy havi fogházra itélte. (Nálunk ez a nő legalább két évi fegyházra itéltetett volna.)

— **Tisztelet a hatóság előtt.** Egy fiatal tolvaj állott nemrég Párisban a büntető bíróság előtt; vádolva volt azzal, hogy egy vászondarabot lopott. A tárgyaláson bizonyitékot szolgáltatott a fiatal bünös arról, hogy nem sokat forgatta a «Nem illik»-et. Mindenek előtt az egyik tanura ráförmedt, a ki ellene vallott: «Megállj, te gazember, csak hazudjál, majd megtanitalak, ha kikerülök a fogságból, majd nyakadat szegem.» Midőn az egyik biró e magaviseletéért rendreutasitotta, öklével fenyegette, és a legdurvább szitkolózásba tört ki: «Hát te mit szájaskodol, te kecskeszakállu — támadt a bíróra — ti barmok mind, nem sokat hederitek rátok», és igy folyt ez tovább. A törvényszék elitélte a vádlottat lopás miatt 3 havi fogságra, a tanu elleni becsületsértés miatt egy évi és hatóság megsértése miatt *öt évi* fogságra. Minden esetre kissé érzékeny és drága leczke az illemtanból.

— **Mely időpont állapitja meg a halál beálltát?** A Pranzini-féle bünpernek, mely oly sok port vert föl, utójátékaként egy igen érdekes örökösödési per játszódott le e napokban a párisi törvényszék I. polgári tanácsa előtt.

Regnault Mária, kit Pranzini meggyilkolt, végrendeletet hagyott hátra, melyben gazdasszonya Gremeret Anna természetes gyermekét Gremeret Mária Luizát nevezte ki örököseül. Mindhárman Pranzini gyilkosságának estek áldozatul; először Regnault Máriát ölte meg, azután Gremeret Annát, a ki a gyertyával a zajra elősietett és végül a gyermeket, a ki szintén anyjával kijött. Hogy a gyilkosság e sorrendben történt, az a bünperben teljesen igazolva lett.

Mindazonáltal fontossá vált annak constatálása, hogy mely időpontban állott be a halál.

Gremeret Anna oldalrokonai ugyanis örökösödési pert inditottak a hagyaték iránt a következő alapon: Szakértői véleményre hivatkoztak, hogy a meggyilkoltak sebeiből és az utólagos orvosi vizsgálat adataiból következtethető, miszerint a kis Gremeret Mária Luiza szivverése előbb szünt meg és ennek folytán halála előbb állott be, mint anyjáé. Miután tehát Gremeret Anna tulélte gyermekét, az örökség ez utóbbiról reá szállt, Gremeret Anna után pedig oldalrokonai maradtak örökösökül. (A code civil 756. §-a szerint ugyanis a törvénytelen gyermek nem bir szülei rokonainak hagyatékára örökösödési joggal és viszont a 765. és 766. §§-ok szerint a törvénytelen gyermek hagyatékában is csak azon szülő örököl, ki a gyermeket magáénak ismerte el, valamint a testvérek és leszármazóik. A szülők felmenő vagy oldalrokonai azonban sohasem örökölnek a törvénytelen gyermek után. Ezért volt fontos az, hogy Gremeret Annának, vagy kis leányának hagyatékául tekintendő-e a vagyon.)

Ezzel szemben Regnault Mária örökösei végrendeleti örökös nem létében mint törvényes örökösök igényt támasztottak a hagyatékra, — a kincstár pedig mint a törvényes és végrendeleti örökösök nélkül elhalt Gremeret Mária Luiza hagyatékát maga részére igényelte azt.

A törvényszék elutasitotta a Gremeret örökösöket keresetökkel igen érdekes indokolással, melyben nem fogadja el azon tételt, hogy a szivverés megszünése vagy az organismus belsejében véghez menő, külsőleg világosan fel nem ismerhető folyamat állapitaná meg jogilag a halál momentumát. A sebekből vont következtetések nagyon ingatag alapon állanak; a vérkeringés teljes megszüntének pillanata alig állapitható meg pontosan. A bíróság ennélfogva azon physiologiai tantétel mellőzésével, hogy a halál a vérkeringésnek és a szív működésének megszüntekor áll be, kénytelen volt amaz időpontot venni irányadóul, midőn a szervezet nagyjában és egészében megszünt müködni, a mi külsőleg könnyen felismerhető. Miután pedig Pranzini előbb Gremeret Annát gyilkolta meg, és csak miután meggyőződött, hogy az nincs többé életben, ölte meg kis leányát is: ennélfogva ez utóbbinak hagyatéka nem szállhatott az anyára és nem illeti ennek oldalrokonait.

A Regnault-féle örökösöket a törvényszék szintén elutasitotta igényökkel, mert Gremeret Mária Luiza tulélte Regnault Máriát, és igy részére megnyilt már a hagyaték.

Miután pedig Gremeret Mária Luiza után örökös nem maradt hátra, a hagyaték a kincstárra száll át.

Irtások.

112.

Némely bíróságnál az elitélt ily szavakkal tanittatik ki felebbezési jogáról: «Vádlott jogában áll jogorvoslattal élni.» A vádlott hallgatagon bámul a beszélőre, nem értve, hogy mit jelentenek e szavak, s a biró belevéteti a jegyzőkönyvbe nyugodt lélekkel, hogy vádlott az itéletbe belenyugodott.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (VIII. József-körut 41. sz.)
Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (IV. Zöldfa-utcza 31. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (IV. Egyetem u. 4. sz.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

Huszonnegyedik évfolyam. 33. SZ. Budapest, 1889. augusztus 16.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐI IRODA: *József-körut 44-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A fiatalkoru egyének büntethetőségének kérdése. Dr. FAYER LÁSZLÓ-tól. — A magyar öröklési jog javaslata. PFAFF és HOFMANN bécsi egyetemi tanárok véleménye. — A büntetési és börtönrendszer az északamerikai Egyesült-Államokban. Dr. GRUBER LAJOS budapesti ügyvédtől. — *Törvénykezési Szemle:* Közigazgatási s birói hatóság közötti illetékességi összeütközés. Közli: BIRÓ VILMOS mármarosszigeti kir. törvényszéki biró. — Az egyes-birósági rendszer kérdéséhez. TÓTH GÁSPÁR selmeczi ügyvédtől. — Sulyos büncselekmény, enyhe büntetés, eszélyességből. MURÁNYI ERNŐ-től. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle. — Irtások. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Melléklet: Tartalommutató a Jogtudományi Közlöny 1889. évi folyamának I. felében közölt Curiai Határozatokhoz.

A fiatalkoru egyének büntethetőségének kérdése.

A fiatalkoru egyének büntetésének mérlegeléséről nincs a Btk.-ben kellő gondoskodás. A 16 és 18 évek közti egyének számára a rendes büntetési tételhez képest redukált büntetési tétel felállitása feltétlenül szükséges.

Nálunk ezen fiatalkoru egyénekre igen sok esetben több évre menő fegyház-büntetéseket szabnak. A beszámitás kérdése a kor szempontjából szóba sem kerül; a biró a törvény betüje alapján jogositva érzi magát egyszerüen a teljes büntetést kiszabni. Legfölebb mint enyhitő körülmény szerepel a «fiatal kor».

Holott sok esetben nagyon is indokolt volna felvetni a kérdést, bir-e azon fiu azon bizonyos delictumra nézve a cselekmény bünösségének tiszta felismeréséhez elegendő képességgel, s ha bir, megérdemli-e a teljes büntetést?

Hogy ez nem történik: ebből származott azon jelenség, hogy börtön-intézeteinkben oly sok a fiatal ember, hogy az u. n. gyermekszobán kivül a többi termek mindegyikében találunk gyermekeket, kik ott a megrögzött gonosztevőktől kellő kiképzést nyernek a büntettek elkövetésének tudományában.

A magyar törvény itt is mint sok egyébben a franczia és a belga büntetőtörvény-könyvek példáját követte. Az ujabb törvények, különösen Németországban a kodex szerkesztése alkalmából tett szakértői vizsgálódások és tanácskozások alapján, a határpontot tetemesen felemelik. A német törvény a 18 évet fogadja el s a 12 és 18 év közti idő tekintetében semmi kifejezett különbséget nem állit fel. Az olasz törvény közbenső felosztást is ismer, amennyiben külön állapitja meg a büntetések leszállitását a 9—14, és külön a 14—18 évesekre.[1]

Az utóbbi rendszert vélném a kodex revisiója alkalmával nálunk is alkalmazni. A 85. §. érintetlen maradna s utána közbeszuratnék egy §. a 16—18 évesek számára megállapitott, az előbbinél természetesen valamivel magasabb büntetési sorozattal.

Ezzel ki volna pótolva a hézag, mely jelenleg nem egy igazságtalan elitélést idéz elő.

Az irodalomban ezen kérdés régóta vita tárgyát képezi. Ma már az egész continensen a szakemberekben az a meggyőződés gyökeresedett meg, hogy ezeket a fiatalkoru egyéneket büntetni s a közönséges börtönintézetekbe dugni, nagyon veszélyes dolog. Vannak egyesek, kik a büntetőjogi felelősséget egész határozottan a nagykoruság határpontjával vélik azonositandónak. Érdekes, hogy a mérsékelt s inkább conservativ irányu *Krohne*, a berlin-moabiti fegyintézet igazgatója, azt javasolja tankönyvében, hogy az alsó határpont 12 évről 14 évre, a felső határpont pedig a 18. évről a 20. vagy a 21. évre emeltessék, s megjegyzi: «In je ausgedehnterem Masse bei den Jugendlichen an die Stelle der Strafe die Zwangserziehung tritt, um so besser gelingt es, das Hineinwachsen der Jugendlichen in das Verbrechen zu verhüten, dem Verbrechen den Zuzug abzuschneiden und die Sicherheit der Gesellschaft zu förden.»

A mi a javitó intézeteket illeti, ezek tetemes szaporitása halaszthatatlan.

S határozottan kifejezésre kell juttatni, lehetőleg a törvényben, hogy a javitó intézetbe való utalásnak nincs büntetési jellege s hogy az illető cselekmény a visszaesés kérdésénél sem jön számitásba. Ebből folyólag helyesnek tartom a kormány abbeli intézkedését, hogy a javitó intézetekbe a szülők által önkényt beadott fiatalkoru egyéneket is felvesz. Érdekes az aszódi javitó intézet igazgatójának azon észlelete, hogy sokkal jobban illeszkednek az intézet szabályainak keretébe a biróságok által, mint a szülők által odautalt fiatalkoru egyének. Ottani látogatásomkor az igazgató megjegyezte, hogy a fegyelmi büntetések ugyszólván felesleges válnának, ha csak a biróságok által odautaltakból állana az intézet népessége.

Fontos kérdésnek tartom, vajon nem lesz-e szükséges változtatni a birósági azon gyakorlatán, mely szerint meghatározzák az itéletben az időtartamot, melyet a javitó intézetben lesz köteles tölteni az illető. Ezen tartam aligha határozható meg előre egész pontossággal, mivel nem tudhatja a biróság, mennyi idő alatt fog az illető fiatalkoru egyén megjavulni. Itt bizonyos mérvig befolyás volna adandó a felügyelő bizottságnak. A pécsi kir. törvényszék, mint értesültem, soha sem mondja ki a tartamot. A törvény alapján ez ugyan aligha indokolható meg, mivel az igazgatóra a tartam megállapitását bizni nem lehet, a felügyelő bizottsághoz ez ügy pedig a törvény által ma még nincs utasitva. Mindazonáltal a pécsi törvényszék gyakorlata mellett, észszerüségi szempontból, sok szól.

Nem különben életbevágónak tartom, hogy birósági által a javitó intézetbe utalt fiatalkoru egyéneket, az oda szállitás idejéig, ne tartsák a fogházban az elitéltek közt; mert igy már előre megnehezitik, a legtöbb esetben lehetetlenné teszik a javitó intézet javitó munkáját. Vagy szabad lábon volnának ezek hagyandók, a mi igen ritka esetben fog szökési veszélylyel járni, vagy ha a szökés veszélye valóban fenforogna, oly zárkába lesznek utalandók, a hol nincsenek kitéve az elrontásnak, — szükség esetén magánzárkába.

Érdekes és nálunk is megvitatandó kérdés továbbá az, melyet a nemzetközi büntetőjogi kongressus a napokban tárgyalt, vajon a szülők akarata ellen kényszernevelésnek alávethetők-e azon fiatalkoru egyének, kik delictumot nem követtek el.

Dr. FAYER LÁSZLÓ.

[1] Az olasz törvény ezen kivül 1000 liráig terjedhető pénzbüntetéssel illeti azon szülőket, kik gyermekeiket annyira elhanyagolják, hogy ezek büntetendő cselekményeket követnek el.

A magyar öröklési jog javaslata.[1]

PFAFF és HOFMANN, bécsi egyetemi tanárok véleménye.

XII. FEJEZET. Az öröklési szerződésekről.

Hogy öröklési szerződést csak házastársak és jegyesek (353. §.) és csak solennis formában (356. §.) köthessenek, ez iránt ma teljesen egyeznek a nézetek. Kételyt ébresztenek azonban az öröklési szerződésben harmadik személyek javára tett rendelkezések. Minden aggály nélkül meg lehet ugyan azokat engedni (354. §.), akár helyesnek tartjuk a Hartmann-féle elméletet, akár nem,[2] mert az örökösödési szerződések minden esetre közel állanak a végrendeletekhez. *Az* azonban kétséges, vajon ily rendelkezések mindig visszavonhatlanok, vagy mindig visszavonhatók legyenek-e, vagy pedig majd visszavonhatók, majd visszavonhatlanok. És ezen kérdés ugy az elméletben, mint a gyakorlatban, sőt a nép jogi tudatában eldöntve nincs (legalább Ausztriában); még egyelőre tisztázásra szorul tehát. Egyrészt a visszavonhatóság mellett szól azon körülmény, hogy a harmadik személy nem szerződő fél, sőt annak nem is szabad lennie (l. 353. §.) és gyakran nem lehet az már azért sem, mert még életben sincs. Másrészt azonban elméletünk és gyakorlatunk mai iránya az, hogy «harmadik személy javára szóló szerződések» minél számosabb esetekben engedtessenek meg és ismertessenek el érvényeseknek. És miért ne lehetne az, a mi inter vivos lehetséges, épugy (és még nagyobb mértékben) mint halál esetére, mortis causa szóló rendelkezés érvényes. Hiszen a végrendelkezés lényege a harmadik személyekről való gondoskodás.[3]

Ezen elméleti indokhoz gyakorlati indokok is járulnak: a házastárs a ki öröklési szerződést köt, a harmadik személyek részére (hiszen azok saját gyermekei vagy közeli hozzátartozói lehetnek) történt intézkedések megvalósulására gyakran ép oly sulyt helyez, mint saját öröklési jogára; e várakozásában nem szabad csalatkoznia. Másrészről a végrendelkezés szabadsága nagybecsü, nemes jog, melynek megszoritása nem helyeslendő.[4]

Ily ellenmondó érvek közt a középut czélszerünek látszik, és a magyar tervezet tényleg ezt követi, mert 1. ezen intézkedéseknek szabad egyoldalu visszavonhatósága a 354. §. 2. bekezdésében el van ismerve, melyhez azonban, hogy e §-t népszerübbé, érthetőbbé tegyük a végére hozzátennők: «szabályszerint tehát (l. 367. §.) egyoldalulag visszavonhatók» (l. 363. §-t is). 2. E szabály alól a 367. §-ban a méltányosságnak megfelelő nehány kivétel van. 3. A 364. §. is helyes, azonban világosabban kellene szövegeztetnie, mert ügyetlen magyarázókat azon tévedésre vihetne (ha ugyanis a 354. §. változatlan maradna), hogy ily intézkedések csak a házastársak kölcsönös hozzájárulásával, nem pedig egyoldalulag is visszavonhatók volnának. Ha a fenti toldást a 354. §-nál eszközöljük, akkor semmiféle félreértés nem lehetséges, — főkép nem, ha *Mommsen* nyomán (204. §.) a 364. §. 1. bekezdéséhez hozzátétetnék, hogy nem tesz különbséget, vajon e harmadik személyek a szerződéshez hozzájárultak-e vagy nem; tehát talán igy: «és pedig akkor is, ha az öröklési szerződés egyszersmind harmadik személyek javára szóló rendelkezéseket tartalmaz, melyeket azok előre elfogadtak volt.»[5]

A 364. §. 2. bekezdése ellen kétség merül fel ama római jogi tanszabály folytán: prout quid contractum est, ita et solvi debet (L. 80. D. de solut 46. 3.); vagy: eo genere quidque dissolvere, quo colligatum est. (L. 35. D. de R. J.)

Más kérdés az, vajon az öröklési szerződések a szerződések általános szabályai (különösen a kötelmi szerződések analogiája) szerint, vagy pedig a végintézkedések alapelvei (különösen a végrendeletek analogiája) szerint itélendők-e meg; vagy végre: vajon bizonyos tekintetben az előbbiek, más tekintetben pedig az utóbbiak legyenek irányadók.[1] A 355. és 358. §§-ok e tekintetben a leghelyesebb eldöntést tartalmazzák.[2]

További kérdést képez az öröklési szerződésnek viszonya a törvényes örökösödéshez, a halál esetére és az élők közti rendelkezésekhez. Erre vonatkoznak a 359—361. §§. Ámbár a házastársak többnyire magától értetődőnek tekintik, hogy a házastárs a szerződési örökrész mellett nem igényelhet törvényes örökrészt, mégis a 359. §-nak a házastársra nézve kedvező intézkedése igazolható. A 360. §. végére czélszerü volna e szót «később» vagy «utólag» közbeszurni (e szavak előtt «hagyományokkal terhelje»), hogy azon félreértés kikerültessék, mintha a házastárs magában az öröklési szerződésben nem volna hagyományokkal megterhelhető.

A 361. §. ellen fel lehetne hozni, hogy a 2. bekezdés az 1. bekezdésben adott rendelkezési szabadságot nagyrészt ismét visszaveszi. Bizonyos ellenmondást a 361. §. két része közt elvitatni nem lehet; azonban védelméül hozható fel a köteles rész jogának analogiája. Ez utóbbi is fogalmilag és elvileg az élők közti intézkedést szabadon meghagyja, mert e jog nem oda czéloz, hogy ennyi vagy annyi maradjon hátra, hanem oda, hogy azon vagyonból, *mely* hátramarad, bizonyos hányad *a szükségörökösöknek* jusson. A köteles rész (fogalma szerint) egy actus inter vivos által *egyáltalában nem is sérthető*. Mégis már a későbbi római jog is tultette magát ezen logicán, és æquitatis causa behozta a querela inofficiosæ donationis s dotis-t; még tovább ment a római patronatusi jog az actio fabiana és actio calvisiana-val. És ezek mintájára van alkotva ama jogorvoslat, melyet a 361. §. vége nyujt. Egy további törvényhozási kérdés: vajon egy kezdettől fogva érvénytelen vagy később hatályát vesztett öröklési szerződés bizonyos körülmények közt mint *végrendelet* fentartható-e? A Hartmann-féle constructio követői ezen kérdésre természetesen igennel felelnek. Mig valamely végintézkedés lényeges feltételei léteznek, addig az érvényesnek *tekintessék*, még ha a szerződés nem is *visszavonhatlanként* jelenik meg. De azok is, kik azon nézetet követik, hogy az öröklési szerződés *egységes* jogügylet, nem kénytelenek ama kérdésre tagadólag válaszolni; de lege ferenda lehetnek a jogügylet *conversiója* mellett. Ugy, a mint a római jogban a codicillaris záradék a végrendeletet fiókvégrendeletté alakitja át, az öröklési szerződés itt végrendeletté volna változtatható.

Ez értelemben szól a 366. §. Azonban kétségben marad, vajon ezen §. a 357. §. eseteire is alkalmazandó-e, vagy pedig a 357. §. kivétel legyen a 366. §. alól, ugy hogy *ezen* érvénytelenség általánosan helyt foglalna. Ezen kételynek a törvényben világos nyilatkozat által utját kellene állani.

A 365. § nál kételkedni lehetne, vajon ez esetben egyáltalában lehetne-e még «öröklési szerződés»-ről szólani. Tartalma tekintetében azonban e §. ellen kifogás nem emelhető, mert a végrendelkezési szabadságot előmozditja. Ha az

[1] Az előbbi közl. l. a mult évi 4., 8., 14., 19., 23., 29., 33., 44., 49. és a f. é. 3., 5., 8., 13., 25. és 31. számban.

[2] G. Hartmann: Zur Lehre von den Erbverträgen, 1860. Alapgondolata: Az öröklési szerződés végrendelet összekötve a szerződésszerü lemondással annak visszavonhatóságáról. Nézetét elfogadták *Arndts* az Österr. Vierteljahrschrift VII. 10. számában, *Unger* örökösödési jogának 20. §-ában, *Hofmann* a Grünhut-féle Zeitschriftban III. 665. l. s. k.

[3] L. *Unger* a Jhering-féle Jahrbücher für Dogmatik-ban X. 22. l.

[4] Ezen elvnek köszöni létét a 368. §. is (l. *Mommsen* 207. §.).

[5] E formulából minden egyéb argumentum a maiori ad minus által következtethető. — A rendelkezésnek «elfogadása» harmadik személyek részéről csak tényleges, de nem jogi fontossággal birhat, már a 353. §. miatt is, ép ugy a kifejezett «hozzájárulás» a szerződéshez.

[1] Hartmann e kérdést is felvetette ujolag.

[2] *Unger* nézete (26. §. 14. jegyz.): hogy meg kell különböztetni, vajon a feltétel az örökös nevezésre, vagy pedig a visszavonásról való lemondásra vonatkozik; összefügg nézetével az öröklési szerződés kettős természetéről és sokkal subtilisabb, semhogy a gyakorlati életben alkalmazható volna.

«öröklési szerződés»-ben ily fentartás előfordul, akkor az hatályos is legyen.

A 362., 363.[1] és 368., 369.[2] §§-ok feltétlenül helyeslendők.

XIII. FEJEZET. A halálesetre szóló ajándékozások.

A 370—373. §§-ok hézagosak és arra nézve, a ki az indokolást nem olvassa és a mintát *(Mommsen* 440—442. §§.) nem ismeri, homályosak is. Vajon a 371. §. 2. bekezdése ugy értelmezendő-e, hogy az ajándékozó az ajándékozási igéretet egyoldalulag és önkényesen visszavonhatja akkor is, ha a megajándékozott azt irásbelileg elfogadta? Ugy látszik, és e mellett szól a 373. §. is. És mikép van akkor, ha a szerződők házastársak? Az ajándékozásnak kifejezett elfogadása még nem «kölcsönösen kikötött visszavonhatlanság», és mégis nem áll minden kételyen felül, vajon ily esetekben is megengedendő legyen-e az egyoldalu, önkényes visszavonás.

A 370., 371., 373. §§-ok ajándékozási *igéretről* szólanak mintha másféle halál esetére való ajándékozás nem létezznék; és a 372. §. ezt megerősiteni látszik. De hiszen a tulajdon *feltételes* átruházása is az. Vajon az ajándékozás itt is már teljesedésbe ment, minden tekintetben perfect? vajon sohasem mortis causa donatio az? És ha a hitelező adósának a tartozást *azon* feltétel alatt *engedi el*, hogy ő a hitelező, az adós előtt elhal, vajon nem halálesetre szóló ajándékozás ez?

Mily nehéz gyakran a határvonalat ajándékozási igéret és ajándékképeni átadás között megtalálni. Az ingadozó örökhagyó azt mondja a végrendeleti tanuknak: «Mielőtt a végrendelet alkotásához fognánk, még egy másik ügyet akarnék rendezni. Valamennyi butor, melyet Önök itt látnak, az én hü ápolónőmé, kit N.-nek neveznek. Én ajándékba adom azokat neki, és Önök nyugodt lelkiismerettel tanusithatják, hogy e tárgyak nem tartoznak a hagyatékhoz. Természetesen, ha minden várakozás ellenére mégis meggyógyulok, akkor továbbra is tulajdonos maradok.» Ugyanily esetben mi magunk is tanuk voltunk és hasonlók bizonyára gyakran előfordulnak. A végrendelkező többnyire nem ismeri a törvényt és a jogi fogalmakat. Vajon igéret vagy átadás-e az? A hol közös háztartásban élőkről van szó, stb. nehéz azt eldönteni, mert miben álljon az «átadás»? Már ez mutatja, hogy nem helyes a halál esetére szóló ajándékozást az ajándékozási igéretre korlátozni.

Többször felmerült a kérdés, vajon az ajándékozó[3] korábbi halála az ajándékozás felfüggesztő vagy felbontó feltételének tekintendő-e? Ez quæstio voluntatis. Nézetünk szerint ajándékozási igéretnél inkább felfüggesztő, más esetekben inkább felbontó feltételnek kell azt tekinteni.

A 371. §. 2. bekezdéséből következik, hogy az ajándékozásnak cselekvő végrendelkezési képességgel, a megajándékozottnak pedig szenvedő cselekvési képességgel kell birnia.

És mikép áll a dolog *szenvedő* hagyatéknál? Az ajándékozási igéret csak nem lehet hatályos ez esetben és más ajándékozások, melyek az ajándékozónak előbbi (vagy egyidejü) halálától voltak feltételezve, hatályosak *legyenek?* Ha a dolgok vagy pénzek már (feltételesen) átadattak, a megajándékozott semmit sem tartozzék visszaadni? Vajon a köteles részre jogositottak csak a querela inofficiosæ donationis által,[4] a hitelezők pedig egyáltalában nem, vagy egy az actio pauliana mintájára alkotott megtámadási kereset által védessenek-e meg?[1] Mindez nagyon megfontolásra szorul.

És még több apróbb kérdést is válasz nélkül hagynak a 370—373. §§-ok. Őszintén be kell tehát vallanunk, hogy a 13. fejezetet[2] hézagosnak és elégtelennek tartjuk; az még átdolgozásra szorul. (Folyt. köv.)

[1] L. Mommsen 201., 202. §§.

[2] L. Mommsen 207., 208. §§. 1. bekezd.

[3] Pontosabban kifejezve: azon körülmény, hogy a megajándékozott az ajándékozó halálakor még életben van (ha nem is éli őt tul) l. *Unger* 77. §. (5. jegyz. előtti szöveg) *Arndts* 589. §.

[4] Római jog szerint e querela *nem* vonatkozik a *mortis* causa donatió-ra, mert ez utóbbi érvénytelen, a mennyiben általa köteles rész van megsértve.

A büntetési és börtönrendszer az észak-amerikai Egyesült-Államokban.[3]

III.

New-Havenben Aschrott felkereste az ottani egyetem jogi karának dékánját, *Wayland* Francis tanárt, a legtekintélyesebb amerikai jogászok egyikét, ki azon mozgalom főagitatora, mely arra irányul, hogy oly büntető itéletek hozassanak be, melyekben a biró meg nem határozta a büntetési idő tartamát (undefinite vagy undeterminate sentences), mert a biró a bünöst csakis a főtárgyalás rövid tartama alatt látja és teljesithetlen követelmény, hogy ezen rövid idő alatt helyesen felismerhessék a gonosztevő valódi jellemét; ez inkább még csak a büntetés kiállása alatt történhetik meg, a miért is a büntetési tartam megállapitását kizárólag a büntetést végrehajtó hatóságok kezeibe kell letenni, a mi a jövő eszményképét képezi. A gonosztevő közveszélyességére való tekintet kell hogy döntő legyen a büntetés tartamának megállapitásánál. Ez körülbelül Wayland gondolatmenete, ki a javithatatlan bünösöket életfogytiglan elzárandónak tartja, hogy ezek ilyeténképen ártalmatlanokká tétessenek a közönségre nézve. Ezen eszmék Amerikában már széles körökben nyertek elterjedést és az undeterminate sentences tekintetében támasztott követelmény az elmirai Reformatory-ban már meg is valósult. Igy szintén törvényhozási uton életbe léptették Ohio államban a javithatatlanokkal való bánásmód tekintetében hangoztatott óhaját.

Itt *már a mult században* szüntették meg a javitás bekövetkeztéig szóló határozatlan ideig tartó büntető itéleteket, mert a tapasztalat megmutatta, hogy a javitást akadályozzák; mert vagy képmutatókat nevelnek ilyeténképen, vagy pedig kétségbeesést és elkeseredést eredményez a fogolynál, ki büntetésének biztos végét nem reméli, a miért is ezen itéletek kevésbé hatályosaknak mutatkoztak. (Wahlberg, Prins stb.) Az undeterminate sentences behozatala mellett nyilatkozott ujabban az 1870-ben Cincinnati-ban megtartott börtönügyi congressus is. A legutóbb keletkezett nemzetközi criminalistikai egyesület szintén felvette programmjába a Wayland tanár által felállitott tételek némelyikét.

New-Havenből szerzőnk Bostonba ment, Massachusetts állam fővárosába, mely állam Amerikában a haladás élén áll. Itt a börtönügy központositva van. Az állam kormányzója által öt évre egy öt tagból álló börtönügyi hatóság neveztetik ki (Commissioners of prisons), melynek tagjai tiszteletbeli hivatalukat dijtalanul látják el és kik között két nő is van. Ezen öt személy vezeti a State prisons kezelését és a felügyelet egy bizonyos német gyakorolja valamennyi egyéb büntető intézet felett, mely utóbbiakat időközönkint megvizsgálják és a netalán észlelt hiányokról közvetlenül a törvényhozásnak tesznek jelentést. Arra is van joguk, hogy a rabokat az egyik intézetből a másikba áthelyezzék, ha ezt a büntetés végrehajtása érdekében levőnek tekintik. Ezen u. n. «right of transfer»-ben a biró discretionalis jogositványainak igen lényeges átruházása rejlik a büntető inté-

[1] Római jog szerint az ajándékozások ily esetben hatálytalanok, ép ugy, mint a hagyományok, l. L. 17. D. h. t. 396.

[2] Épugy, mint Mommsen tervezete (140—442. §§), mely után szabadon van alkotva.

[3] Az előbbi közl. l. a 26. és 29. számban.

zet hatóságára, mit nagy haladásnak tartanak Amerikában. A börtönügyi hatóság tevékenységét egy fizetett titkár és nagyobb számu, részint azonban dijazás nélkül müködő felügyelők (visiting agents) támogatják. Massachusetts-ben 3 állami börtön létezik: az általános börtön Charlestown-ban 600 lakóval, a kizárólag nők számára rendelt börtön Sherbornban, körülbelül 250 lakóval és az Elmira mintája után alkotott Reformatory Concordban, körülbelül 700 lakóval. A charlestowni intézetben a public account system (házi kezelés) szerint foglalkoztatnak a rabok és a Superintendent of the Work személyében egy külön igazgató van kinevezve a rabmunka számára, kinek az egész kereskedői kezelés, a nyers anyagok bevásárlása és a munka termelvényeinek eladása képezi feladatát. Ezen munkarendszer itt jónak bizonyult.

Legujabban hoztak egy törvényt, melyben kifejezetten meg lett tiltva, hogy ezen intézet számára uj munkagépek beszereztessenek. Tehát idővel mindinkább nagyobbodó száma a letartóztatottaknak fog kézi munkával foglalkozni.

A sherborni női intézet különös figyelemre méltó, mert ez talán az egyedüli intézet, melynél *az egész kezelés női kezekben van*, sőt nők látják el még az orvosi és a lelkészi teendőket is. Férfiaknak egyáltalában csakis kivételképen engedik meg ezen intézet látogatását. Egyetlen egyszer fordult itt elő a rabok komoly ellenszegülése, de ezt is elnyomta az intézet igazgatónője segély igénybevétele nélkül. A rabnőkkel való bánásmód tekintetében a progressiv rendszer van alkalmazva. Eleintén 3—4 hétre magánelzárásban vannak, mi után a közös elzárás következik, a hol három fokon kell keresztülmenni. Az előmozditás egy alsóbb fokból egy felsőbbhöz — ugy mint Angliában — a munkarendszer alapján történik; a magasabb fok elérésével bizonyos számu kedvezmények vannak összekötve. Az alsófoku rabnők a mezei és házi munkánál alkalmaztatnak; csakis ezeket bocsáthatják a Commissioners of prisons feltételesen szabadon, de ehhez az is kivántatik, hogy az illető személy alkalmas és biztos állást kimutasson. Esetleg naga az igazgatónő gondoskodik ilyenről és ez eddigelé még soha sem esett nehezére. Az intézetben nagy terjedelemben üznek mezőgazdasági munkákat; egy nagyszerü mosóintézet áll fen, mely igen jó hirnévnek örvend Bostonban; továbbá a rabnők utbaigazitást és foglalkozást találnak a szabászatban, ugy mint mindennemü női kézi munkában.

(Folyt. köv.)

Dr. GRUBER LAJOS,
budapesti ügyvéd.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Közigazgatási s birói hatóság közötti illetékességi összeütközés.

Nem mindennapi esetben hozott a budapesti kir. itélő tábla 20186/89. sz. a. határozatot.

Az esetet nemcsak azért tartom érdemesnek ösmertetni, mert *tiz év alatt* nyert elintézést a körülmények következtében, hanem azért is, mert a per megindítása óta alkotott törvény alapján lett az elintézve.

Röviden ebből áll a dolog.

Felperesek X. község adófizető, sőt virilis tagjai, de a község tulajdonát képező két havasi birtok hasznaiban nem részesültek azért, mert bár a havasok a község nevére telekkönyvezvék, mindazáltal azokat nem a község, hanem a közbirtokosság kénye-kedve szerint használta, s felperesek a pert megelőzőleg közigazgatási uton a megyei közgyülési és belügyminiszteri határozat által a törvény rendes utjára, vagyis perutra utasittattak 1876. évben.

Megindították tehát a pert 1877. évben az illetékes kir. törvényszék előtt s akkor kérték — kimutatván belügyminiszterileg lett perre utasittatásukat — hogy községi vagyonuk illetve adójuk arányában ösmertessék el joguk a havasbirtok használatára nézve, s a község ennek türésére kötelezteссék. A keresettel 1879. évben a kir. tszék által elutasittattak érdemileg, főként abból az indokból, mert a községi vagyon felett a képviselőtestület jogosult rendelkezni az 1871: XVIII. tcz. 105. §-a szerint, a képviselőtestület állapithatja meg kinek-kinek használata mértékét és módját, s az ezzel meg nem elégedő félnek ugyanezen törvényben biztositva vannak felebbezési jogai közigazgatási felsőbb hatóság előtt.

A hol voltak tehát felperesek a per megindítása előtt, oda értek ismét az itélet után, a mennyiben a kir. törvényszék a belügyminiszteri rendelet daczára, ismét azt jelentette ki lényegileg, hogy a kérdés közigazgatási utra tartozik. Abban hibát követett el mindenesetre a bíróság, hogy érdemileg határozott, mert az 1868: IV. tcz. 25. §. szerint a minisztertanács elé lett volna a kérdés viendő. Ellenben ugyanennek a törvénynek 19. §-a szerint járt el, midőn a a belügyminiszteri rendelet érvényességét birói hatalmánál fogva itéletében el nem ösmerte. Az elutasitó itélet 1879. évben lett felperes felebbezése következtében a budapesti kir. itélő táblára felterjesztve, a honnan, miután előbb a hivatalból észlelt semmiség indokából az időközben megszünt semmitőszékhez lettek az iratok felterjesztve, majd az 1881: LIX. tcz. 100., 102. §§. alapján az ennek helyébe lépett kir. itélő táblához visszajutottak, az 1889. évi 20186/889. szám alatt hozott végzéssel lettek visszaküldve, s e végzésben az eljárás megsemmisittetik, a kereset felperesnek visszaadatni rendeltetik, s a költségek azért szüntettetnek meg, mert felperes hatóságilag lett perutra utasitva.

E kir. táblai végzés indokolása abból áll:

ugy a kereset megindításakor életben volt 1871: XVIII. törvényczikk 105—107. §§., mint a ma is érvényben álló 1886: XXII. tcz. 112—114. §§. rendelkezései szerint a közjogi vagyon kezelését, jövedelmei hovafordítását, esetleg azok felosztását érdeklő minden ügyeknek s igy a kereseti kérelemnek végérvényes elintézése is közigazgatási utra tartozik; tekintve azt is, hogy a keresethez *G*/. alatt csatolt perre utasitó miniszteri rendelet, a m. kir. belügyminiszterium 1887. évi 33678. IV. 6. szám alatti rendeletével hatályon kivül helyeztetett, ez okból a kereseti ügy illetékes elintézésére nézve a közigazgatási és birói hatóság között illetőségi kérdés fen nem forog: ezeknél fogva az első bíróság itéletét, mint polgári bíróság alá nem tartozó ügyben hozottat figyelemmel az 1881: LIX. tcz. 100., 102. s az 1868: LIV. tcz. 304. §§-ára e törvény 297. §. 2. pontja alapján hivatalból meg kellett semmisiteni.

A budapesti kir. itélő tábla a periratokhoz mellékelte a belügyminiszteri 33678/87. évi rendeletet, melylyel a fentebb hivatolt perreutasitó határozat hatályon kivül helyeztetett, értesittetvén abban a törvényhatóság, melynek t. i. hasonló határozata lett jóváhagyva, miként időközben, törvény által a közigazgatásilag hozott intézkedések meg lőnek haladva s hatályon kivül helyezésük által az illetékességi összeütközés megszüntettetett.

Álljon itt a dolog előzményének kellő megvilágitásául a per előzménye is.

Felperes a per előtt a törvényhatósághoz folyamodott ebbeli kérésével, a honnan azonban, mint fentebb már érintém, azt a választ kapta, hogy jogait peruton érvényesitse, s ezt a törvényhatósági határozatot hagyta jóvá a m. kir. belügyminiszter is 1876. évben 7423/76. szám alatt.

Miután pedig, mint fentebb emlitem, a kir. törvényszék ugyanazt a kérdést közigazgatási uton elbirálandónak mondotta ki, s a kir. tábla az iratokat a hivatalból észlelt semmiség folytán a fenállott semmitőszékhez, a semmitőszék pe-

dig az igazságügyminiszterhez, az igazságügyminiszter pedig a minisztertanács elé vitte, előállott annak szüksége, hogy a belügyminiszteri 7423/876. számu rendelettel szemben a minisztertanács más határozatot hozzon, vagy azt hatályon kivül helyezve, kikerültessék az illetékességi összeütközés hivatalból való megoldása.

Az utóbbi történt. A belügyminiszter ugyanis 33678/87. szám alatt a törvényhatósághoz irott rendeletében következőleg magyarázza az esetet — — «Ez ügyben ugyanis arról van szó, hogy folyamodók (felperes) egy havasi legelő legeltetési haszonélvezetében leendő aránylagos részesités iránt támasztanak igényt, a mely legelők telekkönyvileg X. község nevén állanak, melyek azonban a község aránylagos birtokában nincsenek s a panasz inditásakor sem voltak, hanem a közbirtokosság birtokában vannak, mely közbirtokosság alkotván egyszersmind a község képviselőtestületét is, a községi képviselőtestület a legelőt a község tulajdonául elösmerni nem akarja, sem pedig annak birtokbavétele iránt a tényleges birtoklók ellen a törvényes lépéseket megtenni nem akarja. A jelen eset tehát olyan, a melyre nézve az időközben életbelépett 1886: XXII. tcz. 115. §-a a törvényhatóság számára, ha a törvényhatóság a legelőt községi vagyonnak mondaná ki, az esetleges községi vagyonnak megvédése végett a községi képviselőtestület ellenkezésével szemben a község nevében való cselekvésre jogot állapitott meg. Hogy a törvényhatóság ama jog gyakorlására módot találhasson, az igazságügyminiszter egyetértő véleményének hozzájárulása mellett az 1876. évi 7423. sz. belügyminiszteri rendelet hatályon kivül helyeztetik, mint az idők folyamán az ügynek helyesebb irányban s a községi iratoknak jobb megóvása mellett való elintézésére kellő alapot nyujtó 1886. évi XXII. tcz. életbe lépte által meghaladott rendelet s egyben utasitást foglal magában a rendelet arra, hogy a törvényhatóság törvényhatósági bizottsági közgyülésben állapitsa meg, községi vagyonul tekinti-e a legelőt, s ha igen, a képviselőtestület ellenzése esetében a megyei tiszti ügyész által indittasson keresetet a birtoklók ellen, s a községi képviselőtestület ellen az 1886: XXII. tczikk 86., 87. §§-ában irt felelősséget alkalmazza s a tettleges birtoklásnak peruton eldöntése után lesz az 1886: XXII. tcz. 112. §. szerint folyamodók igénye érdemileg elintézendő, miután addig, mig a község a községi vagyon birtokában nincs, annak miként használása s jövedelmi felosztása felett határozni nem lehet.

Mint ebből látszik, a dolog folytatását képezendi egy rendes perutu birtokper, esetleg egy kiigazitási per a közbirtokosság részéről s ezeknek eldöntése után lehet csak a folyamodók igénye felett érdemlegesen határozni.

Közli: BIRÓ VILMOS,
kir. tszéki biró.

Az egyes-birósági rendszer kérdéséhez.[1]

III. *Az eljárás általános szabályai.*

Birósági eljárás csak magyar nyelvü, irásbeli beadvány alapján inditható, más nyelvüek és táviratok visszautasitandók, azonban szóbeli kérelem is elfogadható a tárgyalás folyama alatt és meghatározott összeg megitélése végett támasztott adóssági perekben.

A beadványoknak tartalmazniok kell a céljuknak megfelelő kérelmet, a bizonyitási eszközöknek és a per tárgyának megjelölését és a felek, illetőleg képviselőik aláirását. A fél aláirása két tanu által igazolandó s ha meghatalmazottja nem ügyvéd, a meghatalmazottnak hozzá tartozói viszonya is bebizonyitandó. Szóbeli kérelmek tárgyuk rövid megjelölése mellett jegyzőkönyvileg veendők fel; a kellékhiányos beadvány pótlás végett visszaadandó s ha záros határidő alatt pótolva nyujtatott be, az első benyujtás ideje irányadó.

A periratváltás facultativ. (III. R. I. fejezet 95—109. §.)

A bíróság elé terjesztett kérelem folytán az ellenfél rendszerint meghallgatandó és védelmének előterjesztése végett a bíróság által megidézendő. Az idéző levél tervezetét a fél csatolja; tartalmaznia kell az idéző levélnek a felek megjelenésre való fölhivását, a periratváltási jogosultságra való figyelmeztetést, kötelező ügyvédi képviselet esetén e kötelezettségnek, továbbá az ügynek megjelölését és a megjelenés elmulasztásának következményeit.

A bíróság a határnapot a lehető legrövidebb időre, azonban akként tüzi ki, hogy a megjelenésre és periratváltásra elég idő maradjon; periratok a tárgyalás előtti időben váltandók, elmulasztásuk sem a tárgyalás elnapolására, sem perorvoslatra okul nem szolgálhat. Határnapok általán a birósági helyiségben tartatnak, határidők pedig a birósági határozat kihirdetését vagy kézbesitését követő naptól számittatnak. Ünnepnap lejárati nap nem lehet. (III. R. II. fejezet 110—131. §§.)

A bíróságnak az ügy tárgyalása előtt, vagy a felek meghallgatása nélkül hozott határozata, tehát az idézés is, kézbesitendő. A kézbesitendő határozatok a bíróság kiadóhivatalában a kézbesitést sürgető félnek adatnak át, ki aztán a kézbesitést végrehajtó vagy postahivatal által eszközölteti.

A kézbesités a félnek lakásán, saját személyéhez átvételi bizonyitvány mellett eszközlendő; az átvételi bizonyitványnak tartalmaznia kell a kézbesitési eljárás lényeges körülményeit. A kézbesitendő határozat elfogadására kijelölt személy az átvételt meg nem tagadhatja, megtagadás esetén az ügyirat a kézbesités hatályával nála hagyatik, ha otthon nincs, ugyanily hatálylyal háznépének adatik át. Irástudatlan félnek a kézbesitendő ügyirat lényeges tartalma tolmácsolandó, e tolmácsolás a posta utján eszközölt kézbesitésnél a levél külső boritékának tartalmára szoritkozik, miért is a levél külső boritékának a tartalmát megismertető kivonattal kell ellátva lennie.

Külföldiek, területenkivüliséget élvező személyek és a királyi ház tagjai részére a kézbesités az igazságügyi minisztérium, — katonai személyek részére az illetékes katonai parancsnokság megkeresése mellett eszközöltetik.

Ismeretlen tartózkodásuaknak a kézbesités hirlapi hirdetés utján és biróságilag kirendelt ügygondnok személyéhez történik. (III. R. III. fejezet 132—168. §§.)

A bíróság a maga elé idézett felekkel tárgyalást tart, mely szóbeli és nyilvános. A törvénykezés nyelve a magyar, az ügyvédek előterjesztéseiket csak magyar nyelven adhatják elő; magyarul nem tudó, siket, néma és siketnéma felek nyilatkozatai tolmács közvetitésével vétetnek föl.

A felek érdekeik sérelmére hivatkozva a nyilvánosság kizárását bármikor kérelmezhetik, mit a bíróság a közrend vagy közerkölcsiség szempontjából hivatalból is elrendelhet; elrendelheti egyszersmind a gyermekeknek és a tárgyalás rendét zavaróknak eltávolitását. Ha a peres fél zavarja a rendet, eltávolittatik és részére ügygondnok rendeltetik.

A tárgyalás felperes keresetének előadásával kezdődik; ugyanazon alperes ellen együttesen több kereset is terjeszthető elő s a bíróság hivatalból is elrendelheti az előtte folyamatban levő és tárgyi vagy jogi összefüggésben álló perek együttes tárgyalását, viszont arra is jogositva van, hogy az együttesen előterjesztett kereseteket külön-külön tárgyaltathatja.

Elhalasztandó a tárgyalás alperes kérelmére akkor, ha a kereset vele a tárgyalást megelőzőleg legalább 15 nappal nem közöltetett.

A kereset előadatván, a felek egyezkedésre hivandók föl, e felhivás az itélet meghozatala előtt többször is ismételhető.

[1] Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

A hatáskör, illetékesség és perképesség tekintetében támasztható kifogások az első megjelenés alkalmával, a tárgyalás kezdetén teendők meg, mert később csak a hivatalból figyelembe veendő akadályok gátolhatják az eljárást. A pergátló kifogások a per érdemétől elkülönitve tárgyaltatnak és döntetnek el s a kifogás elvetése folytán az ügy érdemi eldöntése előtt perorvoslatnak helye nincs.

Viszontkeresetet támaszthat az alperes, ha keresete felperes ellenében lejárt és határozott, ha több felperes által vonatván perbe, követelése a felperesek mindegyikét terheli, ha az eljáró bíróság a viszontkereset eldöntésére is illetékes s végül mindazon esetekben, melyekben a felperes a viszontkereset tárgyalásába beleegyez, hacsak hivatalból figyelembe veendő illetékességi vagy hatásköri akadályok a viszontkereset tárgyalását nem gátolják. A bíróság a viszontkeresetet, ha az folytatólagos tárgyalásokat igényel, mig ellenben a felperesi kereset tárgya az első tárgyalás alkalmával tisztába hozatott, külön perutra utasithatja.

A tárgyalás kezdetén a kereset jogkövetkezmények nélkül, a jogczim kivételével, minden irányban megváltoztatható; a jogczim megváltoztatása esetén azonban alperes a perbe bocsátkozást megtagadhatja, ha azonban a megváltoztatott kereset tárgyalásába belebocsátkozott, jogczimváltoztatás miatt kifogást többé nem tehet.

Az előzetes kérdések elintézése után tárgyaltatik az ügy érdeme, mely a felek kérelmeinek, inditványainak és kifogásainak és az ezek megállapitására szolgáló tények, bizonyitási okok és eszközök előadásából, szóval a tényállás teljes tisztázásából áll. Ennek földeritése végett a bíróság a váltott periratokat fölolvastathatja, a felekhez vagy meghatalmazottaikhoz annyi kérdést intézhet, a mennyi szükséges és a peres felek személyes megjelenését vagy a bizonyitékok fölvételét a per folyama alatt bármikor elrendelheti, joga van ennek azonban idézés nélkül is a bíróság előtt ügyvéde kiséretében megjelenni.

Az ügyállásnak minden oldalról való megvilágitása lévén a czél, a bíróság megengedi azt is, hogy a felek egymáshoz is intézhessenek kérdéseket és minden állitás és kifogás mindaddig fölhozható, mig a bíróság a tárgyalást befejezettnek ki nem jelentette.

Midőn már sem a bíróságnak sem a feleknek kérdésük nincs, a felek ügyvédei perbeszédeiket terjesztik elő; ezen előterjesztés élő szóval és szabadon történik; a perbeszédek számát a körülmények figyelembe vételével a bíróság határozza meg, a végszó azonban mindig alperesé. A személyesen megjelent félnek is megengedhető a felszólalás. (III. R. IV. fejezet 169—227. §§.)

A tárgyalásról és a birói eljárás minden mozzanatáról jegyzőkönyv veendő fel, melynek a tárgyalás általános menetét, a felek kérelmeinek és a per tárgyára vonatkozó ténybeli állitásaiknak felvételét, egyezséget, elismerést vagy lemondást, a tanuk vallomását, a szakértők véleményét, az eskü letételét vagy ennek megtagadását, a bíróságnak a tárgyalás során hozott határozatait és ezek kihirdetésének igazolását s végül a bíróság és a felek aláirását kell tartalmaznia, megjelölésével annak, mely bíróság, melyik bírósági tag, hol, mikor, kiknek közbejöttével, mily perben s nyilvánosan-e vagy a nyilvánosság kizárásával vették-e föl a tárgyalási jegyzőkönyvet?

A bíróság a lényegesebb, a döntő ténykörülményekre vonatkozó nyilatkozatok szószerinti fölvételét rendelheti el.

Pótlólagos tárgyalás esetén az előző tárgyalás jegyzőkönyve az uj tárgyalási jegyzőkönyéhöz mellékletként csatolandó. (III. R. V. fejezet 228—234. §§.)

A tárgyalásra való megjelenés, vagy egyéb perbeli cselekmények a kitüzött határnapon nem teljesittetvén, mulasztást eredményeznek, mely az elmulasztott cselekmény teljesitésére való jogosultság elvesztését vonja maga után. A mulasztásnak ezen általános következményén kivül külön következmények is állapittatnak meg s a következmények rendszerint maguktól állanak meg, ha azonban az ellenfél kérelmének előterjesztésétől függnek, e kérelem benyujtásáig pótólhatók.

Ha tehát a kitüzött tárgyalásra felperes meg nem jelen, alperes a felperesi kereset elutasitását kérni jogosult; ha ellenben alperes nem jelent meg, felperes a kereseti kérelemnek megfelelő itéletet kérhet. A tárgyalás elmulasztása a tárgyalásra kitüzött határnap délelőttjének 11-ik órájával, egyéb mulasztás a határnap vagy határidő lejártával áll be.

Kötelező ügyvédi képviselet esetén a fél személyesen jelenvén meg, költségére uj határnap tüzetik ki, ez azonban nem ismételhető. (III. Rész VI. fejezet 235—244. §§.)

A tárgyalást mindkét fél elmulasztván, perszünet áll be; valamint szünetel a per akkor is, ha törvényszünet van, ha a felek a perszünetbe beleegyeznek, ha valamelyik fél meghalt vagy perviteli képességét elvesztette, ha a fél képviselője meghalt vagy képviselő lenni megszünt s végül, ha a bíróságot müködésében háboru vagy más rendkivüli körülmény gátolja, vagy végül ha valamelyik fél vagy ügyvédje háboruban katonai szolgálatot teljesit.

Megszünvén a perszünet oka, ujra felvételnek van helye; még pedig a törvényszünet, háboru vagy más rendkivüli gátló körülmények elmultával az eljárás hivatalból vétetik fel, máskülönben pedig a szorgalmazó fél kérelmére az elévülési időn belül bármikor. (III. R. VII. fejezet 245—258. §§.)

(Folyt. köv.) TÓTH GÁSPÁR.

Sulyos büncselekmény, enyhe büntetés, eszélyességből.

Az emberi természet egyik legsajátságosabb tulajdonsága az, hogy a végleteket szereti és e tulajdonságának mindenütt, eljárásában, gondolkozásmódjában, itéleteiben, tudományában kifejezést ad és érvényt szerez. Ime, miről folyik a vita? Arról, hogy a büntetések szigoruak vagy enyhék legyenek, de — bár mindegyik párt a maga nézetét tartja igazságosnak és méltányosnak — a valóban igazságosra és méltányosra egyik sem gondol: a középutra, melyet absolut szigoru vagy absolut enyhe büntetésekkel elérni nem lehet. Szabad kezet kell adni az itélő birónak, hogy külsőleg enyhe büntetést alkalmazzon sulyos büncselekményre is, az eset körülményeinek tekintetbe vételével és tekintettel a büntetés czéljára, melyet néhol a szigorral, néhol enyheséggel érhet el hamarább a biró. Ez az igazi középut. Csakhogy ily esetben, kell, hogy a biró ember is legyen, ki érezni tudjon és helyes emberi érzékével belásson a bünös lelkébe, annak érzelmeibe, azok közt olvasni tudjon és ki tudja keresni azt az ürt, melyet a büntetéssel át kell hidalnia, hogy ama bünös büntetésének elszenvedése után a társadalomnak mint hasznos tagja adassék vissza. S hány embert mentene meg az ilyen biró, ki nem gépies alkalmazója a törvény holt betüjének, ki a kellő perczben alkalmazott enyheségével, szinte atyai gondoskodásával és intéseivel nem egy gonosztevőt téritene a jó utra, mig kegyetlen, embertelen szigorával elvaditja, eldurvitja, makranczossá, konokká teszi?

De mindez okoskodásnál erősebb az élet által adott példa. Londonban a criminal central court előtt James Garvey állott. Huszonhét éves, vagy tizszer a legsulyosabb szabadságvesztés-büntetésekre itélt, teljesen romlott lelkü egyén, ki már 13 éves korában megkorbácsoltatása közben felkaczagott. Ismét rablás miatt volt vádolva; elfogatásakor ellenszegült és a rendőri közeget tettleg bántalmazta. A tárgyaláson a hosszu ideig tartó fegyházbüntetést, melylyel a biró fenyegeti, előre megköszöni s a biró csodálkozó fel-

kiáltására és kérdésére, vajon nem fél-e a büntetéstől, igy felel:

«A büntetés komolyságát korán megtanultam ismerni, semhogy félnék tőle. Ha fiatal koromban kiméltek volna, ha akkor, midőn a korbácscsal marczangoltak, több részvéttel és kimélettel lettek volna irántam, akkor ma bánatot, (gondolkodás után) vagy talán félelmet éreznék. Tudom, hogy sorsomat ki nem kerülöm.»

Biró: Igaz, ez az akasztófára vezet. De minek itt szavakat pazarolni? Önre ugyis semmi sincs hatással. A fenforgó tett miatt 20 havi fogházra itélem.

Az itélet meglepetést szült. Maga Garvey gunyos kaczajjal felelt és azt kérdé birájától, nem tévedett-e és nem akar-e fegyházat és éveket kiszabni. A biró itéletét ismételte és Garvey ismét felkaczagott:

«Husz havi fogház — ez semmi (hirtelen gondolkodóvá lévén) — nekem semmi, ki keményebb büntetésekhez szoktam, kit 16 évvel fegyházba zártak, miután már éveket előbb fogházakban töltöttem — mylord — ez kevés. Akkor — — még használhatott volna.»

Biró: «Nem vagyok köteles, talán tulenyhe itéletemnek indokait előadni. De azon meggyőződésre jutottam, hogy annál, ki 27 éves korában ily gyökeresen romlott, a szigoru és megfélemlitő büntetések mitsem használtak. Egyszer *enyheséggel* akarom megkisérteni.

Garvey: (komolyan) Enyheséggel? Valóban mylord ezt akarta? (Megindulva): Valóban emberiességének akarta velem szemben tanujelét adni? Jól van — köszönettel veszem a husz hónapot. Nem nevetek már. Láthatja. Gyökeresen romlottnak mondott? Legyen. Kérdezze meg, mi lett 20 hónap alatt belőlem, hogy Garvey oly gyökeresen romlott-e még? Garvey addigra más ember lesz — ezt megigérem Önnek mylord köszönetből enyheségének és emberszeretetének e sugaráért és a fegyház éveinek száma helyébe, melyeket Ön Garveynek ajándékozott, husz év, egész életem fog lépni, melyben törekedni fogok, jó tettek által istentelen multamat kiengesztelni. Köszönöm mylord!»

Garvey nem nevetett, zokogott, midőn elvezették.

E lélekemelő jelenet commentárra nem szorul. De legyen intő szózat. Talán az ilyen példa nagyobb hasznára van azon elméletnek és szaporitja hiveinek számát, kik azt hiszik és vallják, hogy a birónak adott az a lehetőség, hogy ily itéletet mondjon — ily indokolással, valamint a feltételes itéletek hozatalának lehetősége, inkább kevesbiti a bünesetek számát, mint az, ha egy pár krajczáros lopásra, mely egy esetleges körülménynél fogva büntettet képez, a mi biráink évekig terjedő fegyházat állapitanak meg. Szolgáljon Garvey esete buzditásul a méltó küzdelemre a szigor ellen.

MURÁNYI ERNŐ.

Különfélék.

— **Igazságügyi administratio.** Évek óta sürgetjük, hogy szüntettessék meg a birói ügyviteli szabályok azon rendelkezése, mely szerint az elsőfoku bíróságok a Curiához felterjesztett ügyeket nem közvetlenül ide, hanem a kir. táblához küldik, hogy ez azokat továbbitsa. Többször kimutattuk, hogy ezen «rendszer» semmi által sincs indokolva, hogy a perek lebonyolitását hetekkel, néha hónapokkal hátráltatja, hogy teljesen felesleges kezelési munkával terheli a kir. táblát: intézkedés mindeddig nem történt. Talán az administratióban beállott személyváltozás meghozza itt is az egyszerüsitést.

— **Furcsa viszonosság.** Tudvalevőleg nálunk a keresetek kézbesitéseért semmiféle dij nem jár s igy az osztrák cs. kir. bíróságoknak a kereseteknek kézbesitésére vonatkozó megkereséseit bíróságaink dijtalanul teljesitik. Néhány osztrák tartomány bíróságai azonban minden keresetlevél kézbesitéseért tőlünk 17½ krnyi dijat szednek be.

— **Törvénykezésünk visszásságai.** Ügyvédi körökből vettük a következő sorokat:

I. Ha alperes akár rendes, akár sommás eljárásban a kereseti követelésnek bármily kis részét kifogásolja, felperes a beismert rész érvényesithetésével kénytelen az egész per lefolyásáig várni. Ez természetesen igen kényelmes módjává vált a halasztásoknak, különösen mivel egyuttal megóvja alperest a bizonyitásfelvétel költségeitől is, a mik pl. egy keresetileg érvényesitett épitőmesteri számla *összes* tételei tagadásánál elég nagyok volnának. Perrendünk jelen állapotában elég alperesnek *egy* tételt kifogásolni arra, hogy aránylag csekély költséggel az egész összeg megfizetését elhalaszsza. Ezen alperes persze nem fog a perlekedés drága voltáról panaszkodni.

Még gyakrabban előforduló eset az, hogy a per folyamán nem beismerés, hanem egyéb körülmények, pl. beérkezett tanuvallomások, beszerzett szakértői vélemények stb. folytán válik a kereseti összeg egy része olyanná, hogy abban alperes azonnal marasztalandó volna, ha a kereseti összeg másik része miatt nem kellene az itélethozatallal várni.

A Plósz-féle perrendtartási tervezet e visszásságokon igen egyszerüen segit. Kimondja, hogy ha a kereseti követelésnek egy része alkalmas az eldöntésre, vagy alperes annak egy részét beismeri, a bíróság részitéletet hozhat, illetve felperes kérelmére ilyet hozni tartozik.

II. Sommás eljárásunkban alperes végtelenig elhuzhatja a pert az által, hogy előadásait folyton változtatja és pótolja, uj tanukra hivatkozik vagy uj beszámitási kifogást tesz, stb. Ezen eljárás ellen felperesnek nincs segitsége, mert alperes a tárgyalás berekesztéseig mindig uj előadásokkal állhat elő, és a bíróságnak kötelessége az egész tényállást tisztába hozni. Sőt a gyakorlat e tekintetben annyira megy, hogy a a tárgyalás berekesztése után, de itélethozatal előtt külön beadványban bemutatott bizonyitékot is figyelembe veszi, és ily külön beadvány folytán ujabb tárgyalást tart elrendelendőnek. E gyakorlat a törvény értelmének teljesen megfelelő, mert a törvény egyáltalán nem gondoskodott arról, hogy a sommás per végtelenné válásának eleje vehető legyen. Ha alperes tiz tárgyaláson át tagadta, hogy a kereseti árukat megvette, és a tizenegyediken azt adja elő, hogy a vételárat épen tárgyalás előtt egy héttel kifizette, és ennek igazolására két ausztráliai tanura hivatkozik, akkor felperesnek semmi törvényes mód nem adatik arra, hogy a tanukihallgatás elrendelését megakadályozza.

— **A fővárosi ügyvédjelöltek és joggyakornokok**, mint értesülünk, egyletet szándékoznak alakitani, melyben a tagok felolvasásokat tartanak és ezen kivül egyes jogesetek seminaristikus alakban fognak tárgyaltatni. Az egylet a helyközvetitést is munkakörébe vonja s egyáltalán az ügyvédjelöltek és joggyakornokok érdekeinek képviseletét tekinti feladatának. Néhány évvel ezelőtt már müködött ily egylet a fővárosban, de részvét hiánya miatt megszünt. Talán az uj egyletnek több szerencséje lesz.

— **A Magyar Jogászgyülés évkönyvének** a véleményeket tartalmazó első kötete megjelent és szétküldetett a tagoknak. A kötet tartalmát már vázoltuk egyik utóbbi számunkban.

— **A tett azonosságának kérdéséhez** czim alatt jelent meg dr. Baumgarten Izidortól egy nagyobb dolgozat, melyet szerző a jogászgyüléshez mint véleményes jelentést nyujtott be a kitüzött második büntetőjogi kérdésre vonatkozólag. Conclusiója a következő:

«Ha a főtárgyalás bizonyitási eljárása alatt a vádbeli tényállás megváltozott, megszünik a vádbeli cselekmény azonossága azzal, a mely miatt a vád emeltetett, illetve vádlottnak vádalálehelyezése kimondatott:

a) tisztán tényleges változásoknál, ha törvényes vagy birói egység;

b) tényleges és jogi változásoknál, ha törvényhalmazat

esete nem forog fen a vádbeli delictum és azon delictum között, mely a vádhatározat illetve vádiratban megjelöltetett.»

— **A volt karczagi törvényszék** irattárának egyik része a szolnoki törvényszéknél, másik része a karczagi járásbíróságnál őriztetik. Az irattári sorkönyvek azonban mind Szolnokon vannak. Ha most már valaki a karczagi járásbiróvágnál akarja az iratokat tanulmányozni, kénytelen előbb Szolnokra utazni vagy sürgönyözni az irattári jel kikeresése végett.

— **Az aradi kir. járásbiróság** területéhez tartozik Elek község is. A legcsekélyebb dij, mely az Aradról Elekre kiküldött végrehajtónak a végrehajtás foganatositásáért jár — 16 forint.

— **A budapesti V. ker. kir. járásbiróságnál alkalmazott végrehajtók** nagyon el lehetnek halmozva munkával, mert különben nem magyarázható meg, miért ne lehetne ugyanazon napon a biztositási végrehajtást foganatositani, melyen a kiküldő végzés a végrehajtó kezébe kerül. Pedig az ily végrehajtásoknak gyors foganatositása annál kivánatosabb volna, mivel különben könnyen megtörténhetik, hogy alperes, neszét vevén annak, hogy ellene végrehajtás foganatositandó lesz, a végrehajtás eredményét meghiusitja.

— **Jogakadémiai évkönyvek.** A *nagyváradi* kir. jogakadémián a mult tanév első felében 84, második felében 82 hallgató volt beirva. Ösztöndijt 29 hallgató élvezett 2338 frt erejéig. Müködött 7 rendes és 3 magántanár. Speciál kollegium tartatott az első félévben 11, a másodikban 12. Ezek közül seminárinmi gyakorlatok voltak a következők: *Bozóky:* Gaius olvasása. *Nagy:* Közjogi gyakorlatok. *Hoványi:* Büntetőjogi szeminárium és *Persz:* Jogtörténeti szeminárium. — A *kecskeméti* ref. jogakadémián az első félévben 62, a másodikban 58 volt a hallgatók száma. Ösztöndijban részesült 20 hallgató 448 frt összegben. A tanári kar 7 rendes és 7 magántanárból állott. Speciálkollegium tartatott az első félévben 10, a második félévben 14. Gyakorlati kollegium egy volt: Dr. *Beliczay:* Gaius olvasása és magyarázása. — Az *egri* érseki joglyceumon a mult tanév első felében 54, második felében 53 hallgató volt beirva. Ösztöndijat élvezett 15 hallgató 1015 frt értékben. Müködött 6 rendes, 1 rendkivüli, 1 helyettes és 3 magántanár. Speciál kollégium előadatott 12.

Nemzetközi szemle.

— **A német börtönügyi irodalom** ismét egy nagyszabásu munkával gyarapodott. Az első rendszeres munka e téren a pár évvel ezelőtt megjelent Holtzendorff-Jagemann-féle kézi könyv volt. Most Krohne, a berlin-moabiti fegyintézet igazgatója, ad ki tankönyvet a börtönisméről s be kell vallani, hogy e munka is sok érdekes és uj részletet tartalmaz, bár a börtönügy irodalma Németországban igen bő. A könyv czime: *Lehrbuch der Gefängnisskunde, unter Berücksichtigung der Kriminalstatistik und Kriminalpolitik* (600 oldal és 15 tábla). A szerző tisztult felfogásáról tanuskodik az, hogy a feltételes szabad lábra helyezést — ellentétben a németországi hivatalos körökkel — kiterjesztendőnek és hogy az ifjukori büntettesek redukált büntetési tételeit a 14—21 éves korban alkalmazandóknak véli s hozzáteszi, hogy minél kevésbé büntetjük az e korbeli egyéneket, annál inkább elzárjuk a büncselekmények forrását, mert ezek a fogházakban nyerték eddig kriminalistikus kiképzésöket. Ideigtatunk jellemzésül a könyvből még egy mondatot, melylyel szerző a «jogérzet» czimü fejezetet zárja be: Zur Förderung oder Unterstützung des Rechtsgefühls kann die Strafrechtspflege viel beitragen; wird sie schablonenhaft, entspricht sie nicht dem sittlichen Bewusstsein des Volks; sucht ein hochmüthiges, zünftlerisches Juristenthum die Laien als zu dumm von der Mitwirkung bei der Handhabung des Strafrechtes als Geschworne und Schöffen auszuschliessen, statt sich ihre Mitwirkung zu sichern, dann ist es nicht zu verwundern, wenn breite Schichten des Volks der Strafrechtspflege gleichgültig oder wohl gar feindlich gegenüberstehen.

— **Gierke** berlini tanárnak a német polgári törvénykönyv javaslatáról irt nagyszabásu kritikája, melyet mi is ismertettünk a mult évben, most önállóan is megjelent. A dolgozat 60 oldalra terjed. (Duncker kiadása.)

— **A német kormány** azon felfogásból indulva ki, hogy a részletüzletek (Abzahlungsgeschäfte) gazdasági kárt okoznak, most nyomozásokat tesz a tárgyról s törvényhozási rendszabályokat készül javasolni.

— **Zártörés?** Ha a végrehajtást szenvedett lakását változtatja és ez alkalommal a végrehajtásilag összeirt és az ő birtokában hagyott ingókat uj lakásába viszi, zártörést követhet el. Igy mondta ki a német birodalmi törvényszék folyó évi február 12-én kelt itéletében. E határozat indoka az, hogy az összeirás alkalmával a végrehajtó vette az ingókat birtokába, mert a német birodalmi eljárás szavai szerint e birtokbavétel képezi a lefoglalást. Ezután tehát az ingók csak *birlalatában* maradtak végrehajtást szenvedettnek, ki az által, hogy azokat a *végrehajtó előtt ismeretlen helyre vitte*, és igy a végrehajtónak lehetetlenné tette, hogy azokkal tényleg rendelkezhessék, a zártörés büncselekvényét követte el.

— **Francziaországban** az államtanács többi közt a *közjegyzőség* részleges reformjával foglalkozik. Ez arra irányul — az e téren szerzett szomoru tapasztalatok folytán — hogy a közjegyzőknek tilos legyen pénzeket kamatoztatás végett átvenni, s 6 hónál tovább megtartani azon pénzeket, melyek bármily czimen nálok letéteményeztettek; továbbá azon pénzeket, melyek nekik átadattak vagy náluk letétettek, habár ideiglenesen is, más czélra forditani, mint a melyre átadattak. Az igazságügyér a kamara javaslatára országszerte közjegyzői felügyelőket fog kinevezni, a kik évenkint a verificatiót fogják gyakorolni.

— **Francziaországban** a rövid tartamu szabadságvesztésbüntetések végrehajtási módját ujjászervezik.

Irtások.

113.

A m.-sz. kir. tszék területén egyes ügyvédek azt a praxist kezdik felvenni, hogy fürdőzni menvén, megtiltják irodaszemélyzetüknek a bírósági végzések átvételét, s ez által a biróságot arra kényszeritik, hogy határozataikat a feleknek maguknak kézbesitsék; ezzel szemben az évi kamarai jelentésben a biróságok expeditiója ellen panaszkodnak. *(Birói körökből.)*

Legközelebbi csődbejelentési határidők (aug. 23-tól aug. 30-ig): **Szabó** Ferencz e. a szegedi tsz. aug. 24. (130). — **Braun** Hermann e. a szolnoki tsz. aug. 29. (175). — **Androvics** László e. a b.-gyulai tsz. (175).

Csődök: Bardach Adolf n.-jáczi lakos e. a nyitrai tsz. csb. Névery Ignácz, t. Kropácsy Jenő, ht. dr. Kürth Dávid; bh. aug. 31. felszt. és csődv. vál. szept. 30. (183). — **Scheibner** János e. a pozsonyi tsz. csb. Mérey László, t. Röszner Antal, ht. dr. Somlyai Kálmán; bh. aug. 27. felsz. t. szept. 23. csődv. vál. szept. 26. (185).

Pályázatok: A budapesti keresk. és vtsznél **biró**; bh. aug. 25. e tsz. elnökéhez (184). — A szegedi tsznél **III. oszt. telekkönyvvezető**; bh. aug. 25. e tsz. elnökéhez (184). — A pécsi tsznél **biró**; bh. aug. 27. e tsz. elnökéhez (185). — A b.-gyulai tsznél **biró**; bh. aug. 27. e tsz. elnökéhez (185). — A m.-óvári jbságnál **albiró**; bh. aug. 27. a győri tsz. elnökéhez (185). — A bpesti tsznél **biró**; bh. aug. 26. e tsz. elnökéhez (185). — A trencséni tsznél **joggyakornok**; bh. aug. 27. e tsz. elnökéhez (185). — A szombathelyi tsznél **biró**; bh. aug. 27. e tsz. elnökéhez (185). — A szabadkai tsznél **biró**; bh. aug. 27. e tsz. elnökéhez (185). — Az egri tsznél **biró**; bh. aug. 28. e tsz. elnökéhez (186). — A szegzárdi tsznél **biró**; bh. aug. 28. e tsz. elnökéhez (186). — A zombori tsznél **biró**; bh. aug. 28. e tsz. elnökéhez (186). — Az ipolysági tsznél **biró**; bh. aug. 28. e tsz. elnökéhez (186). — A szegedi tsznél **biró**; bh. aug. 28. e tsz. elnökéhez (186). — A kecskeméti tsznél **biró**; bh. aug. 28. e tsz. elnökéhez (186). — A s.-a.-ujhelyi tsznél **két biró**; bh. aug. 28. e tsz. elnökéhez (186). — A miskolczi tsznél **biró**; bh. aug. 28. e tsz. elnökéhez (186). — A tornai jbságnál **albiró**; bh. aug. 28. a kassai tsz. elnökéhez (186). — A palánkai jbságnál **albiró**; bh. aug. 28. az ujvidéki tsz. elnökéhez (186). — A veszprémi kir. ügyészségnél **alügyész**; bh. aug. 27. a bpesti kir. főügyészhez (187). — A hátszegi jbságnál **albiró**; bh. aug. 29. a dévai tsz. elnökéhez (187). — A veszprémi tsznél **biró**; bh. aug. 29. e tsz. elnökéhez (187). — Az ujvidéki tsznél **biró**; bh. aug. 29. e tsz. elnökéhez (187). — A nyitrai tsznél **biró**; bh. aug. 29. e tsz. elnökéhez (187). — A pozsonyi tsznél **biró**; bh. aug. 29. e tsz. elnökéhez (187).

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (VIII. József-körut 44. sz.)
Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (IV. Zöldfa-utcza 31. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (IV. Egyetem u. 4. sz.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

Huszonnegyedik évfolyam. 34. SZ. Budapest, 1889. augusztus 23

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐI IRODA: *József-körut 44-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .... 6 frt, negyedévre .. 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A közös végrendeletek. Dr. BOZÓKY ALAJOS nagyváradi kir. jogakadémiai igazgatótól. — A büntetési és börtönrendszer az északamerikai Egyesült-Államokban. Dr. GRUBER LAJOS budapesti ügyvédtől. — *Törvénykezési Szemle:* Hozzátartozók tanuzási kötelessége polgári perben. Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvédtől. — Relativ-e a csalás? SERLY ANTAL budapesti kir. aljárásbirótól. — Stylus curialis. *b.*-től. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A budapesti kir. tábla elvi jelentőségü határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A közös végrendeletek.

A magyar öröklési törvényjavaslat, melynek törvény erejére emelése már nem késhetik sokáig, tudvalevőleg nemcsak elfogadta, de meglehetős részletességgel szabályozza is a végrendeletek azon nemét, melyet közös végrendeletnek (testamentum simultaneum) szoktunk nevezni.

Törvényjavaslatunk igen helyesen, a házastársakra (s kivételesen a jegyesekre) szoritja a közös végrendeletek alkothatásának jogait, mig az általános német polgári törvénykönyvi javaslat kivétel nélküli szabályként azt az elvet állitja föl, mely szerint többeknek egy és ugyanazon okiratban foglalt végrendelkezése egyáltalán tiltva van, még pedig oly hatálylyal, hogy az ezen tilalom ellenére alkotott közös végrendelet semmis és érvénytelen.

Azonban a német polgári törvénykönyvi javaslat ezen intézkedése bajosan fog törvénynyé válni, mert habár igaz, hogy miként az indokolásban (V. köt. 254—256. l.) ki van fejtve, a házastársak között előfordulni szokott közös végrendeletek eddig sem divatoztak egész Németországban s igy csak particularis jogintézménynek voltak tekintendők: igen komoly hangok emelkedtek már a házastársak közös végrendeleteinek további föntartása mellett. Névszerint az idei 20. német jogászgyülés (mely f. évi szept. 11—13. napjain Strassburgban fog megtartatni) többek között ezen kérdés fölött is fog tanácskozni: «helyeselhető-e a polgári törvénykönyvi javaslatban foglalt amaz intézkedés, mely szerint a közös (és kölcsönös) végrendeletek eltöröltetnek?»

Erre vonatkozólag két vélemény adatott be, t. i. *Laué Károly* és *Wilke* berlini igazságügyi tanácsosok által.

Mindkét véleményező helyesli ugyan a nem házastársak által alkotott közös végrendeletek tilalmazását, de mindketten ragaszkodnak a házastársak által alkotott közös végrendeletek fentartásához.

Ugy hiszem, alkalomszerü lesz, ha e két dolgozat lényegesebb fejtegetéseit egész röviden ismertetem.

Az indokolás szerint a közös végrendelet már most is Németországnak csak egy részében (Szászország, Hamburg, a porosz Landrecht vidéke) divatozik s igy ezen intézmény további fentartásának szüksége fen nem forog, sőt a kölcsönös végrendeletek igen homályos valamit képeznek az örökösödési szerződés és a végrendelet között, s mindenféle következetlenségre vezetnek az ilyenvégrendeletben intézkedő személyek valódi akaratának kipuhatolása körül, végre tagadhatatlan, hogy a kölcsönös végrendeletek legalább részben a visszavonhatást korlátolják, miből számtalan kétség és perlekedés származik.

Arra nézve, hogy nem házastársak is közös végrendeletet alkothassanak, csakugyan nem forog fen semmi szükség, de a gyakorlati élet bizonyitja, hogy a házastársak igenis szükségét érzik annak, hogy egy és ugyanazon okiratban végrendelkezhessenek, a mire nemcsak vagyoni érdekek, hanem az egész családi élet, a gyermekekről, valamint a mindkét oldalon levő rokonokról való együttes gondoskodás inditja őket. A törvény s a vallás által egyaránt támogatott közfelfogás szerint illik, hogy a házastársaknak ne egymástól eltérő *külön*, hanem ugyanegy czélra irányuló *közös* akaratjuk legyen, melynek a végrendeletben is kifejezésre kell jutnia. A házastársak törekvése a legtöbb esetben arra van irányozva, hogy egyikök halála minél kevesebb változást idézzen elő a családi életben, a közös rokonokról való gondoskodásban, következőleg a családvagyoni viszonyokban is. Ilyen: a nép öntudatában gyökerező jogi meggyőződést nem kell lerontani, hanem inkább ápolni és fejleszteni, annyival inkább, mert a szándékolt ujitás igazolására fölhozott aggodalmak könnyen eloszlathatók és megczáfolhatók.

A mi ugyanis azt az aggodalmat illeti, hogy a közös végrendelet mindenféle nehézségre vezet a végrendelkező igazi akaratának kipuhatolása körül, erre csak azt kell megjegyezni, hogy a nyilatkozók igazi akaratának kipuhatolása mindig nehezebb kétoldalu okiratokból, mint egy nyilatkozó igazi akaratának kipuhatolása egy egyoldalu okiratból. Az első esetben két akaratnyilvánitás fekszik előttünk, melyek összhangzásba hozandók, az utóbbi esetben csak egyetlen akaratnyilvánitás. De hát ugyanezen aggodalomnak kellene fenforognia valamennyi kétoldalu szerződés, névszerint az öröklési szerződések s az ugyanazon személyektől külön-külön okiratban kifejezett akaratnyilvánitás megengedhetősége tekintetében, midőn a külön végrendeletek egymástól függőknek (testamenta correspectiva) nyilvánittattak. Bizonyára könnyebb a különböző személyek által egy és ugyanazon okiratban nyilvánitott akarat magyarázata, mint az ugyanazon személyek által különböző okiratokban kinyilvánitott akarat magyarázata.

Azt a további aggodalmat illetőleg, hogy a kölcsönös végrendeletek igen homályos valamit képeznek az öröklési szerződés és az egyoldalu végrendelet között, és hogy azok által legalább részben a végakarati intézkedések tekintetében fenálló szabad visszavonhatóság korlátoltatik, meg kell jegyezni, hogy a kölcsönös végrendelet igenis középhelyet foglal el az öröklési szerződés és az egyoldalu végrendelet között, de hát ugyanigy vagyunk ám az örökösnevezési és hagyományozási szerződéssel is, ha tekintetbe veszszük, hogy a javaslat 1958. §-a értelmében ilyen szerződésekben a szerződő felek a szerződéstől való egyoldalu visszalépést kiköthetik. A javaslat 1753. §-ának 2. bekezdése szerint az örökhagyó végintézkedését bármikor ismét visszavonhatja, a javaslat 1754. §-a szerint pedig senki sem kötelezheti magát arra, hogy végintézkedést tegyen vagy ne tegyen, megszüntessen vagy meg ne szüntessen. Ezen végakarati intézkedések számára felállitott általános főszabályoknak igenis módosulást kell szenvedniök, ha a házastársak közötti kölcsönös végrendeletek fentartatnak. Ámde ezen általános főszabályok nem oly elengedhetetlenek az egész jogrendszerre nézve

hogy a törvényhozó azok alól kivételt ne tehetne, hisz a tapasztalás bizonyitja, hogy efféle kivételek a jogrendszer egyéb részei mellett bátran fenállhatnak.

Tagadhatatlan, hogy ha a tulélő házastárs az örökséget az elhalt házastárs kölcsönös végrendeletéből elfogadta, többékevésbé a törvény szabályai, illetőleg a végrendelet intézkedései szerint az ő saját, a kölcsönös végrendeletben foglalt végakarati intézkedéseihez kell hogy kötve legyen. De feltétlenül szükségesnek ezt a megkötöttséget a kölcsönös végrendelet fogalmához nem mondhatni. Igen számos esetben a házastársak akarata a kölcsönös végrendelet alkotásánál igenis arra van irányozva, hogy mindkettejök vagyona egyikök halála után is közös maradjon oly értelemben, hogy annak további átszállása az egységes akarat szerint történjék; ha ez a házastársak szándéka, ebbeli akaratjok épugy respectálandó, mintha öröklési szerződést kötöttek volna egymással. Azonban számos más esetben a házastársak akarata oda van irányozva, hogy a tulélő házastárs az örökség elfogadása által ne feltétlenül s ne minden tekintetben legyen kötve az ő saját intézkedéseihez. Gyakran a házastársak már abból a szempontból is, hogy a gyermekek még folyvást a tulélő házastárstól minél nagyobb függésben maradjanak, a kölcsönös végrendeletben azt határozzák, hogy a tulélőnek, az örökség elfogadása daczára, joga legyen saját intézkedéseit ama végrendeletben megmásitani, vagy visszavonni.

A házastársak közötti kölcsönös végrendelet keretébe nagyon is belefér annak megállapitása, hogy a tulélő fél vagyona tekintetében miféle egyes rendelkezésekhez legyen kötve, vagy hogy miféle rendelkezéseket legyen szabad egyoldalulag megmásitani, vagy megszüntetni. A kölcsönös végrendeletnek pedig megvan az a nagy előnye az öröklési szerződés fölött, hogy az egyik házastárs a nélkül, hogy erről a másikat értesitené, ennek tudtán és akaratán kivül az általa a kölcsönös végrendeletben tett intézkedéseket visszavonhatja és megmásithatja. A házastársnak tehát még a házasság tartama alatt megvan az önállóság és a szabad végintézkedés tudata. Igaz, hogy a javaslat 1958. §-a az öröklési szerződésekre nézve is fenhagyja az egyoldalu visszaléphetést, csakhogy ezen visszalépés csupán a bíróság vagy a közjegyző előtt jelenthető ki s nem tekinthető végbementnek, mig ezen birói vagy közjegyzői okirat a másik szerződő féllel nem közöltetik. Ha már most a javaslat készitői a házastársakat a kölcsönös végrendelet alkotása helyett öröklési szerződés megkötésére utalják, feledik, hogy a nép felfogása szerint fonák, a házasság intézményével ellenkező dolognak tartatik az, hogy a házasfelek egymással szerződéseket kössenek, feledik, hogy a szerződések gyakori megkötése a házasfelek által a házasélet bensőségének árt, végre feledik, hogy házasfelekre nézve a javaslat 1958. §-ában a szerződéstől való visszalépés tekintetében megállapitott szükséges formaszerüség egészen más jelentőséggel bir, mint valamely végakarati intézkedésnek egyszerü visszavonása.

Egy férjes nő, ki a házasság folyama alatt az általa a kölcsönös végrendeletben tett intézkedés czélszerüségében kételkedni kezd, de mégis bármely tekintetnél fogva férjét a végrendelet megmásitására reábirni átalja, mert attól tart, hogy evvel a házi békét megzavarhatná, intézkedését egyoldaluan vonhatja vissza végrendeletében. De ha férjének tudtán kivül a bíróság vagy közjegyző előtt nyilatkoztatja ki az öröklési szerződéstől való visszalépését s ezt a nyilatkozatát férjének kézbesittetni kénytelen, evvel okvetetlenül megzavarja a házi békét. A kölcsönös végrendeletekből eredhető perek és czivakodások száma bizonyára nem lesz nagyobb azoknál, melyek a házasfelek által kötött öröklési szerződésekből erednének. Voltaképen a házasfelek kölcsönös végrendeleteinél ilyetén perlekedések csak akkor merülhetnek föl, midőn a tulélő házastárs az örökséget az elhunyt házastárs hagyatékában elfogadta s ez által többé-kevésbé egészben vagy egyes intézkedések tekintetében a törvény vagy a végrendelet értelmében egy öröklési szerződés hatásai állottak be. Nagyon czélszerü e tekintetben a porosz Landrecht (II. rész, 1. czim) elve, mely szerint akkor, a midőn a tulélő házastárs az örökséget a végrendelet alapján elfogadja, az ő saját intézkedéseitől sem léphet többé vissza, mihelyt a végrendelet szavaiból, vagy a körülményekből kitünik, hogy az elhunyt az örökséget csak ezen intézkedésekre való tekintettel kivánta a tulélőre hátrahagyni. Evvel t. i. meg van adva a lehetőség, hvgy az illető házasfelek a kölcsönös végrendeletben a törvény intézkedését mérsékelhessék vagy megmásithassák.

Végül fölhozatott, hogy a kölcsönös végrendelet intézménye alkalmat nyujt az öröklési szerződésekre nézve előirt követelmények kijátszására, és hogy az a körülmény is, miszerint a tulélő házastárs végintézkedésének kihirdetése sem kerülhető ki, szintén inconvenientiákra vezet. Tekintve azt, hogy betöltött 16. életévével mindenki jogositva van egyoldaluan végrendelkezni, másfelől azonban egy öröklési szerződés megkötéséhez mindenek előtt megkivántatik, hogy a szerződő felek korlátlan jogi cselekvési képességgel birjanak, — nem lehet tagadni, hogy lesznek esetek, a midőn a férj, ki nejével kölcsönös végrendeletet csinált, meghal, mielőtt neje a 21. életévét betöltötte volna. Akkor azután a kötelező nyilatkozatot az örökség elfogadása iránt a végrendelet alapján a nő képviselője (gyámja) tenné s ez által a még nem teljes koru nő többé-kevésbé az ő saját intézkedéseihez, mint valamely öröklési szerződéshez lenne kötve. Gyakran nem fog ez előfordulni, s ha amaz aggodalom csakugyan figyelemre méltó, az által lehetne azt elmellőzni, hogy a törvény kimondaná, miszerint kölcsönös végrendeletet érvényesen csak olyan házastársak csinálhatnak, kik 21. életévöket már betöltötték. Azonban ezen aggodalommal szemben constatálni kell, hogy a javaslat 1945. §-a az öröklési szerződésekre nézve világosan ezt rendeli:

«Ha az okirat lezárva adatott őrizetbe, az 1937—1939. §§-ok rendelkezései megfelelően alkalmazandók, még is azzal a módositással, hogy, ha a szerződő felek egyikére nézve az öröklés esete beállott, a még életben lévő másik szerződő félnek az öröklési szerződésben foglalt intézkedései se ki nem hirdetendők, se egyébkép az érdekeltek tudomására nem hozandók.»

Miért ne lehetne ugyanezt a kölcsönös végrendeletek kihirdetésére nézve is elrendelni?

A házastársak közötti kölcsönös végrendeleteket a külön okiratokba teendő, habár correspectiv és reciproc végrendeletek semmikép sem pótolhatják. E fajta végrendeletek főleg a javaslat által contemplált hatással eddigelé nem is divatoztak s bajosan is fognának divatba jönni. Hisz e szerint a tulélő végrendelkező, habár az örökséget már el is fogadta, még sem lenne gátolva az illető correspectiv végrendeletben foglalt rendelkezéseinek hatályos visszavonásában, sőt az ilyen visszavonás ellen csak az előbb elhalt végrendeletének az érdekeltek általi megtámadhatóságának lenne helye. Ezen megtámadásnak azután az a hatálya lenne, hogy a tulélő fél ugy tekintetnék, mintha egyáltalában nem is lett volna az előbb elhaltnak örökösévé.

Már most képzeljük, hogy a tulélő házastárs még 30 esztendeig él s röviddel halála előtt vonja vissza végrendeletét. Mennyi perlekedés támadna ebből a két házastárs örökösei között!

Wilke sem tartja a házastársak közös végrendeleteit másnemü intézménynyel pótolhatónak. Már pedig a törvénykezés feladata, hogy a népet szokott intézményei élvezetében meghagyja, s azokat tovább fejleszsze. A kölcsönös végrendeletek emberemlékezet óta vannak gyakorlatban s valóságos erőszakoskodás lenne, ha most azokat egyszerre

eltörölni s a polgárokat arra kényszeriteni akarnák, hogy végrendeleteiket a megszokott módtól eltérőleg, még pedig meglehetős zaklatással járó alakban készitsék. Egyrészről semmi sérelem sincs abban, ha az általános polgári törvénykönyv Németország ama kevés jogvidékén, a hol eddigelé a közös és kölcsönös végrendeletek ismeretlenek valának (t. i. Lübeckben és a code civil tartományaiban) szintén behozza — s illetőleg csak megengedi — ezen végrendeleteket, mert hát senki sem kénytelen ily módon alkotni végrendeletét, másrészről pedig tekintettel arra, hogy a közös végrendeletek eddig is jobbadán csak a házastársak között fordultak elő, semmi aggodalomra nem szolgáltathat okot, ha ezen végrendeletek ezentul kizárólag a házastársakra szorittatnak. Ajánlatosnak mutatkozik továbbá a kölcsönös végrendeletekből tapasztalás szerint eredő perlekedéseket lehetőleg megelőzni például oly intézkedések által, minők erre vonatkozólag a porosz Landrechtben és az osztrák polgári törvénykönyvben foglaltatnak és meg kellene kisérleni, nem lehetne-e törvényhozási uton azt a vitás kérdést is megoldani, hogy minő jelentőséggel birjanak a valamely kölcsönös végrendeletben egy harmadik javára foglalt közös rendelkezések

Ezek után *Wilke* a javaslat 1913. §-át következőképen véli módositandónak:

1. Többen — házastársakat kivéve — nem alkothatnak közös végrendeletet.

2. A házastársak közös végrendelete elveszti érvényét a házastársak birói elválasztása által.

3. Ugyanezen hatás áll be, ha az egyik házastárs a végrendeletet visszavonja, a másik félnek amaz intézkedései tekintetében, melyekről föl kell tenni, hogy azokat csakis a visszavonó félnek intézkedéseire való tekintettel rendelte el.

4. A közös végrendeletben foglalt hagyományokon vagy egyéb, az örökösödést nem érintő intézkedéseken tett egyoldalu módositások csak annyiban érvényesek, a mennyiben a tulélő házastárs kárára nem válnak.

5. Ha a házastársak a közös végrendeletben közösen egy harmadikat neveznek ki örökösnek, ezen harmadik a megelőzőleg elhalt házastárs halálával ennek örökségét mint általa meghivott utóörökös (hitbizományi helyettes) s a tulélő házastársnak örökségét csak az utóbbinak halála után mint az ő végrendeleti örököse kapja meg.

6. Hasonlókép kell a közös végrendeletben egy harmadik javára közösen elrendelt hagyományokat, a mennyiben a házastársak másnemü akarata ki nem tünik, azon házasféltől eredőknek tekinteni, a kinek tulajdonát képezi a hagyomány tárgya, egyébkép pedig s főleg pénzösszegeknél, mindegyik házasféltől eredőknek egyenlő részekben.

7. Ha a tulélő házastárs az örökséget vagy egyéb részesitéseket a közös végrendeletből már elfogadta, a saját végrendeleti intézkedéseitől többé vissza nem léphet, ha a végrendelet tartalmából vagy más körülményekből kivehető, hogy az előzőleg elhalt házastárs a másiknak javára elhalt óvintézkedéseket csak tekintettel ez utóbbinak saját végrendeleti intézkedéseire tette. E mellett harczol a vélelem a tulélő házastárs olyféle intézkedései tekintetében, melyek a közös leszármazók, vagy az előzőleg elhalt házastársnak rokonai, vagy benső barátjai javára céloznak.

A magyar öröklési törvényjavaslat 250—257. §§-aiban igen részletesen és tüzetesen intézkedik a közös végrendeletekről, névszerint szabatosan kiemeli a közös végrendeletek és az öröklési szerződések közötti különbséget és behatóan tárgyalja a visszavonhatás kérdését, ugy hogy erre nézve alig marad fön valami kétség.

De talán nem lenne fölösleges ezeket a §§-okat, a közös végrendeletben kinevezett harmadik javára tett rendelkezéseket is, főleg azoknak hatását illetőleg, szabatosan körülirni, annyival inkább, mert a magyar javaslatnak az utóörökösödést szabályozó fejezete a legnagyobb gonddal van kidolgozva, s igy csak egy ezen fejezetre utaló rövid §. betoldása vagy valamelyik §-nak kibővitése látszik szükségesnek. Szintugy szükségesnek vélem, mindennemü kétség eloszlatására, annak kimondását is, hogy elválás esetében a korábban alkotott közös végrendelet elveszti érvényét, mert, habár vannak, kik az ellenkezőt vitatják, nem igen tudom elképzelni azt, hogy a közös végrendeletet alkotó, tehát teljes egyetértésben cselekvő házastársak akarata oda irányuljon, hogy közös végrendeletök még a köztük kitört viszályok miatt bekövetkezett elválás után is érvényben maradjon. Sokkal jobb ilyen elveket határozottan kifejezni, mint a törvény szelleméből való lehozásra bizni.

Dr. BOZÓKY ALAJOS,
n.-váradi kir. jogakad. igazgató.

A büntetési és börtönrendszer az észak-amerikai Egyesült-Államokban.[1]

A concordi Reformatoryt az 1886-dik évi junius 24-diki törvény létesitette és ez ugyanazon alapelveken nyugszik, mint az elmirai Reformatory, csakhogy egyes pontok tekintetében lényeges a különbség a két intézet között. Igy pl. itt sokkal szabadabb a biró keze az ezen intézetbe való elhelyezést kimondó itélet hozatala tekintetében. Ennél csakis a birónak abbeli meggyőződése mérvadó, hogy az illető javitásra képes és javitásra szorul. Az intézetbe a visszaesők is elhelyeztethetnek. A kor tekintetében 1888-ban hoztak egy törvényt, melylyel a 40-dik életév lett korhatárként megállapitva. Továbbá nem csak sulyos büntetendő cselekmények miatt helyeztetnek itt el a bünösök, ugy mint New-York-ban, hanem könnyebb vétségek miatt is, különösen pedig az iszákosság vétségének ismételt büntetése esetében, mely Massachusets államban szigoruan üldöztetik. E mellett az az intézkedés létezik, hogy azok, kik kisebb és a törvényben külön felsorolt vétségek miatt helyeztetnek el, nem tartathatnak két évnél tovább az intézetben, holott a többieknél öt évben van a letartóztatási idő maximuma megállapitva. Concordban tehát 2—5 év képezi az elhelyezési idő keretét, holott Elmirában az elhelyezés maximális tartama összeesik azon maximális büntetési időtartammal, mely az általános büntető törvényben az egyes delictum számára meg van állapitva. A feltételes szabadonbocsátás is másként van itt szabályozva, mint Elmirában. Elmirában majdnem kizárólag a letartóztatottnak az intézetben tanusitott jó magaviseletén alapszik ez. Concordban ellenben minden fogoly nevét, ki az első büntetési osztályban könnyebb vétségeknél három hónapig és különben öt hónapig kifogástalanul viselte magát, a Commissioners of prisons-szal közlik a feltételes szabadonbocsátás felett leendő határozathozatal végett. A Commissioners azután egy külön e czélra alkalmazott hivatalnok utján tudakozódnak az illető előéletéről és arról, vajon van-e kilátása szabadulás esetére tisztességes megélhetésre. Csakis akkor, ha ezen tudakozódások alapján meg vannak győződve, hogy az elbocsátás a közérdek veszélyeztetése nélkül megtörténhetik, bocsátják az illetőt feltételesen szabadon. Egy külön hivatalnok szigoruan ellenőrzi ismét az elbocsátottat, és itt sokkal hatékonyabban, mint Elmirában, ügyelnek arra, hogy az elbocsátott szigoruan teljesitse büntetési idejének letelté g a reá rótt kötelességeket. Concordban a bánásmód sokkal kevésbé szigoru és bizonyos tekintetben nem jut a foglyok tudatára, hogy büntetést szenvednek. Pl. meg van ezeknek engedve, hogy saját költségükön jobban berendezhetik és feldiszithetik zárkájukat. Azon comfort, mely ennek következtében egyes zárkákban látható, alig egyeztethető össze egy büntető intézet jellegével. Még aggályosabbnak

[1] Az előbbi közl. l. a 26., 29. és 30. számban.

tartott Aschrott egy másnemü berendezést, melyre az intézeti igazgató, Colonel Tufts, különösen büszke. T. i. a foglyoknak meg van engedve, *hogy maguk között clubokat alapitsanak és bizonyos napokon társas estélyeket rendezhessenek.* Aschrott látogatása idejében körülbelül hat ily club létezett és ő maga két ily club estélyein részt is vett. Valamely club alapitása csakis az igazgató engedélyével történhetik és club igazgatóságának oly egyénekből kell állania, kik az első büntetési osztályban vannak. Ezen igazgatóság kezeskedni köteles arról, hogy az estélyeken teljes rend uralkodik és hogy semmi illetlenség elő nem fordul. Ily estélyeken semminemü felügyelet sem gyakoroltatik intézeti hivatalnokok által; a foglyok teljesen maguk között vannak, ha hivatalnokok jelennek meg ezeknél, akkor csakis mint vendégek jönnek el. *A club ballotage utján választja tagjait és ezeket hasonló módon ki is zárhatja.* A tagok felvétele tekintetében csakis azon megszoritás létezik, hogy a harmadik büntetési osztályhoz tartozó fogoly nem lehet tag. A club ülései, melyeknél Aschrott jelen volt, felette sajátszerü benyomást gyakoroltak reá. Néhány fogoly világos nyakkendőt és szegfüt viselt a gombluykban. Senki azok közül, kik véletlenül jöttek volna el ezen gyülekezethez, nem hitte volna, hogy foglyok között van. Költeményeket szavaltak, történelmi vagy humoristicus tartalmu előadásokat tartottak, dalokat énekeltek, zongorát játszottak stb. Minden a legjobb rendben folyt és a foglyok kitünően látszottak mulatni.

Itt meg kell jegyeznem, hogy Elmirában is szokásosak a *hangversenyek*, még pedig igen gazdag, érdekes és változó müsorral.

A concordi Reformatory igazgatója arra igyekszik, hogy az intézeti életmód — a mennyire csak lehetséges — hasonlóvá tétessék a szabad ember életmódjához és hogy az ily intézetekben uralkodni szokott szellemölő egyhanguságot távoltartsa. A foglyok szerinte büszkék a bennük helyezett bizalomra és eddigelé még sohasem fordult elő e tekintetben visszaélés. Ezen clubok nézete szerint nevelik a foglyokat, a mennyiben nemesebb társalkodáshoz szoknak és azon nyers mulatságok, melyeket az előtt felkerestek, nem tetszenek nekik többé. Aschrott azon kérdést veti fel, vajon ez által nem hagyják-e itt nagyon is figyelmen kivül a büntetésnek elrettentő elemét?

A törvényszéki végtárgyalások Bostonban sokban Angliára emlékeztetnek, a mennyiben a külső alakiságra ott talán felette nagy sulyt fektetnek, holott New-York-ban a végtárgyalások tekintetében az «alaktalanság» kifejezése igen enyhe birálatot tartalmaz.

Egészen sajátszerüen alakul Massachusetts államban *a fiatal vádlottak elleni eljárás*, mely igen érdekes. Itt ugyanis 1869 óta egy külön hivatalnok müködik (State agent), ki arról gondoskodik, hogy a fiatal bünösök ellen a megfelelő rendszabályok alkalmaztassanak. Ezen hivatalnok hivatalból értesittetik minden fenyitő perről, mely 17 éven alóli korban levő személy ellen folyamatba tétetik. Kötelességét képezi, hogy behatóan tudakozódjék azon viszonyokról, a melyek között a vádlott él, és ama közelebbi körülményekről, melyek a büntetendő cselekményhez vezettek, hogy a vétkességnek a biró által történendő kimondása esetében ama rendszabályt inditványozhassa, mely az eset körülményeinél fogva legalkalmasabbnak mutatkozik a vádlottal szemben leendő foganatositásra. E czélból az ifjukori egyének elleni végtárgyalásoknál mindig egy külön hivatalnok van jelen, vagy a State agent maga vagy pedig egy, általa utasitásokkal ellátott törvényszéki vagy rendőri hivatalnok. Az ezen hivatalnok által a biróságnak tett javaslatok általános iránya abban összpontosul, hogy *az ifjukori egyén, ha csak némileg lehetséges, megóvassék a fogházbüntetéstől.* Ha különösen könnyü esetről van szó, akkor *a feddés kimondása* javasoltatik; sulyosabb esetben azonban az inditvány arra irányul, hogy a vádlott a kitünően berendezett javitóintézetek valamelyikébe helyeztessék el (Lyman School for *boys* Westboroughban és State Industrial School for *girls* Lancasterben). Az esetek tulnyomó többségében inditványoztatik, hogy az ifjukori bünös meghatározott ideig *próbára tétessék* (on probation). Az ilynemü itélet által a State agent a meghatározott időn belül felügyeleti jogot nyer az ifjukori egyén felett. Ha azt találja, hogy utóbbi családjánál nem talál kellő felügyeletet és nevelést, akkor kieszközli, hogy az illető az elzüllött gyermekek számára fenálló nevelőintézet által átvétessék. Ha azonban a felügyelet alatt álló ismét rosz uton jár, akkor a State agent ujból a biróság elé vezeti őt, hogy már most arra irányuló itéletet nyerjen, hogy az illető javitóintézetbe helyeztessék. Itt egyszerüen megállapitják, hogy az iletó a próbát, melynek az előbbi itélet által alá lett vetve, ki nem állotta és hogy azért helyén való a javitó intézetbe való elhelyezést kimondó szigorubb rendszabály. A fentebb körülirt rendszer kitünőnek bizonyult: *az ifjukori egyének majdnem egészen eltüntek Massachusetts államban a büntető intézetekből*, és a legtöbb esetben továbbá az is bebizonyult, hogy teljesen elegendő az ifjukori bünöst egy ideig a State agent szigoru felügyelete alá helyezni, hogy annak javulása előidéztessék.

Az itt elért sikerek következtében közelfekvő volt ama kérdés: vajon nem lehetne-e ezen rendszert *a felnőtteknél is* alkalmazni?

Dr. GRUBER LAJOS,
budapesti ügyvéd.

(Bef. köv.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Hozzátartozók tanuzási kötelessége polgári perben.

Ha polgári perben ellenfelem fel- vagy lemenő ágbeli rokonomra, házastársamra vagy jegyesemre hivatkozik mint tanura, mellőzendő-e kifogásom folytán és megtagadhatja-e tanu a vallomástételt?

A perrendtartás 192. §-a értelmében az *ellenfél* kifogása folytán tanuságtételre nem bocsátható a *bizonyitó fel* felmenő vagy lemenő ágbeli rokona, házastársa és jegyese. E szakaszból kétségtelen az, hogy én hasztalan ellenzem az atyámnak tanukép leendő kihallgatását, mert a törvény azt követeli, hogy a kifogásolt tanu a bizonyitó félhez álljon közel.

Nem oly könnyü a feletet azon kérdésre, hogy e hozzátartozók megtagadhatják-e a vallomástételt.

Ptrtásunk 207. §-a e jogot azoknak adja meg, a kik a 192. §. szerint az ellenfél kifogása folytán különben is kizáratnak. Ezen szakasz a fentivel pontosan összevetve azon értelmezésre juttat, hogy a *bizonyitó félnek* felsorolt hozzátartozói nem kötelesek akaratuk ellenére tanuskodni, de ha hozzátartozójuknak az ellenfele hivatkozik reájuk, az esetben a vallomástételt meg nem tagadhatják.

Ezen eredmény azonban meg nem felelhet a törvényhozó akaratának. A törvényi és jogi analogia azon biztos meggyőződésre visz, hagy a törvény szava nem fedi a gondolatot.

A ptrtás hivatkozott 207. §-a azon intézkedést is tartalmazza ugyanis, hogy azon tanu, a ki valamely kérdésre adandó felelet által becsületében vagy vagyonában sérelmet szenvedne, azon kérdésre felelni nem tartozik. Férj és feleség non sunt duo, sed una caro. A gyermek szülőjéhez, a szülő gyermekéhez ép oly közel áll, mint maga magához. Kegyetlenség az anyát arra kényszeriteni, hogy vallomásával foszsza meg gyermekét vagyonától és — válóperben tán — becsületétől. Ezen gyengéd érzelmeket az államnak ápolnia és nem elnyomnia kell, mert a társadalmi rendnek nélkülözhetetlen alapjaihoz tartoznak.

A jogi hasonszerüség ugyanezen eredményre vezet

A büntetőperben ugyanis az ily hozzátartozóknak meg van adva a jog arra, hogy a vallomás tételétől tartózkodhatnak. Jól tudom, hogy a büntetőjogász, a ki a polgári per jelentőségét kevésre szokta becsülni, azt feleli erre, hogy ott életről, szabadságról és becsületről van szó, az emberi lét szükséges alapjairól, nem pedig silány pénzről. De a polgári per fontossága gyakran oly nagy, mint a büntetőé. Elveszhet itt is a becsület, koldussá válhat a családos ember és eredménye, sokszor logikailag szükségesen, büncselekvény lehet, mert az atya, ha éhez önmaga és családja, lophat is. A nyomor sokkal több büncselekvénynek az okozója, mint a penchant au crime.

Ha tehát jogrendszerünk elfogadta elvül azt, hogy bünügyben a hozzátartozó nem köteles a maga vére ellen vallani, ugy ezen elvet a polgári per terére is ki kell terjesztenünk.

Fontos mozzanatot képez az is, hogy alig szabad azt esküre kényszeriteni, a ki a fenálló köteléknél fogva a saját pártatlanságában nem bizik, és nem tudja, hogy a szinezetlen tiszta valót képes lesz-e előadni.

Azon eredményre kell ezek szerint jutnom, hogy a 207. §. szövegezési hibában szenved. Oly hevenyészett és nem elég mügonddal készült törvénynél, mint a minő az 1868. évi perrend, gyakran előáll annak szüksége, hogy a rosszul megválasztott kifejezésen tulmenve, a törvényhozó akaratát juttassuk érvényre.

A helyes felfogást fogadja el a német törvény 348. §-ával egyezőleg az Emmer-féle javaslat 79. §-a, mely szerint megtagadhatják a vallomást a felek *valamelyikének* jegyese, házastársa, egyenes águ rokonai stb. Az osztrák törvény a vallomástétel megtagadását egy esetben sem engedi, mert 160. §-a értelmében minden a biró által felhivott tanu köteles tanuskodni és erre büntetéssel szoritható.

Dr. GOLD SIMON.

Relativ-e a csalás?

A *Jogt. Közl.* f. év 27. számában dr. Báttaszéki Lajos ügyvéd ur érdekes büntetőjogi kérdést vetett fel.

A tényállás az, hogy sorsjegyárusok, valami kertészközség tudatlan paraszt-lakosai közül többeket kegyetlenül becsaptak azzal, hogy csekély értékü sorsjegyeket a tényleges értéknél sokkal magasabb áron adtak el, azon előadással, hogy Budapest «főelnöke» bocsátja ki a sorsjegyeket, hogy Rudolf koronaherczeg ajánlotta, s százezreket lehet velük nyerni. A sorsjegyárusokat két biróság felmentette, de a kir. Curia bünösöknek itélte a csalásban és szigoru büntetéssel sujtotta, mert a fenti előadást ravasz fondorlattal való tévedésbe ejtésnek, és az ennek folytán a sorsjegyek csekély értéke daczára kicsikart magas összegeket pedig vagyoni kártételnek, illetve jogtalan haszonszerzésnek vette. A sorsjegyárusok előadását ravasz fondorlatu tévedésbe ejtésnek azért kellett nyilvánitani, mert tudatlan kertészek ellen alkalmazták *oly helyen, hol jegyző vagy pap sem volt, kiktől tanácsot, utbaigazitást kérheltek volna.*

Dr. Báttaszéki ur a Curia itéletétől eltérő véleményen van, mert szerinte a csalás nem lehet relativ, «az, mi egy kertészközségben csalás, Budapesten is annak kell lennie.» De önmaga megczáfolja ezen thesisének helyességét, midőn mondja, hogy a «ravasz fondorlatu tévedésbe ejtést» (szerintem azonban helyesebben a ravasz fondorlatot magában foglaló ténykedést) épen olyan eszköznek tartja, mint a szándékos emberölésnél vagy gyilkosságnál a fegyvert, melylyel a büntény elkövettetik. Tehát ennek alkalmasnak kell lenni arra, hogy az emberi életet kioltsa, akár a kertész községben, akár Budapesten.

Ez helyes, de csak annyiban, hogy az eszköznek olyannak kell lennie, hogy a hely, idő és körülményekhez képest a büntény elkövetésére alkalmas legyen, s nem lehet azt állitani, hogy Budapesten és a kertészközségben is csak épen ugyanazon eszközzel lehet ugyanazon bünténynyt elkövetni.

A sulypont tehát az «alkalmas» szón fekszik.

Ehhez képest a sorsjegyárusoknak ama kijelentése, hogy a sorsjegyek ilyen vagy amolyan értéküek, holott tényleg kevesebb értéküek, alkalmas eszköz arra, hogy ezen kijelentéssel (ravasz fondorlat) a kertész-községben, a hol senki irni olvasni nem tud, a csalás büntényе elkövettessék, ellenben Budapesten nem elegendő, mert a kiszemelt áldozat az eszköz alkalmatlan voltát demonstrálhatja olvasási (ellentállási) képessége vagy azon kedvező helyzete által, hogy magának a sorsjegy tartalmát elolvastassa. A csalási büntény véghezvitelére tehát Budapesten ez nem elegendő ravasz fondorlat s hogy azzá legyen, olyasvalamit kell a csalónak véghezvinnie, hogy az áldozat mindama ellentállási képessége daczára hitelt adjon a csaló abbeli előadásának, hogy a sorsjegy az abban megjelölt értéknél mégis magasabb értékkel bir.

A ravasz fondorlat tehát nemcsak ténykedésben, hanem a hely megválasztása, a helyzet felhasználásában, valótlan állitásoknak az áldozattal szemben valóvá elhitetésében stb. áll.

Már most megkisérlem bebizonyitani, hogy a Curia itélete a concret esetben *helyes általában a büntetőjog és helyes a magyar büntető-törvény szempontjából is.*

Büntetőjogi értelemben való az, hogy csalást azon egyén követ el, a ki valakit ravasz fondorlattal tévedésbe ejt. Ebben egyet értünk, de már a mit a ravasz fondorlat természetéről czikkiró ur elmond, azzal nem érthetek egyet. Czikkiró ur szerint a ravasz fondorlat fogalma merev, az sem kiterjesztő, sem megszoritó magyarázatot nem tür, relativ ravasz fondorlat nem létezik, az absolut valami, s igy szerinte ezen esz-köz-szülte csalás sem lehet relativ büntény.

Nem tartom ugyan én sem helyes megjelölésnek, hogy e vagy ama büntény relativ, mert ez feltételezi, hogy absolut büntény is létezik. Ilyen pedig nincsen. Ehhez képest absolut csalás sem lévén, mindenesetre csak relativ értelemmel bir, s ugy a jogtudomány, mint a törvény meghatározza annak mivoltát.

E szerint nem tartom helyesnek czikkiró ur azon érvelését, hogy a ravasz fondorlat oly valami absolut eszköz a büntény elkövetésére, mely fokozást, concrét értelmezést a helyzet és egyénhez mérten nem tür, hogy az, azért mert esetleg müvelt egyénnek önmagából kifolyó ellentállási képessége következtében azzal szemben büntény elkövetésére, és igy annak következménye az áldozat megkárositására nem vezethet: nem válhatik bünténynyé oly egyénnel szemben, kit ezen ellentállási képesség hiánya folytán már a büntény *következménye, a megkárositás sujtott*, s ehhez képest a bünös a jogtalan *haszonhoz hozzájutott?*

A magyar büntetőtörvénykönyv értelmében *csalást* követ el az, ki valakit ravasz fondorlattal tévedésbe ejt, hogy ez által másnak vagyoni kárt, magának jogtalan hasznot szerezzen.

Helyesen jegyzi meg czikkiró ur, hogy a positiv jog szempontjából «a törvény szövege döntő».

A törvény nem definiál. A «ravasz fondorlat» tehát definiálandó, vagyis fogalmát, lényegét kell meghatározni. Nem helyes tehát czikkiró urnak olyatén fogalmazása, hogy «a ki másnak tudatlanságát, müveletlenségét felhasználja *és* tévedésbe ejti». Itt még nem következhetik az *és*. Az *és* előtt kérdés van, erre kell megfelelnünk. T. i.: A ki másnak tudatlanságát, müveletlenségét felhasználja, *mit tesz?* mit visz véghez? Ravasz fondorlatot. Igy kell tehát helyesen czikkiró ur mondatát idézni: «A ki másnak tudatlanságát, müveletlenségét felhasználja, az azon más ellen ravasz fondorlattal él és tévedésbe ejti», a ki pedig mást ravasz fondorlattal tévedésbe ejt, az csalást követ el.

Ime tehát a törvény a «ravasz fondorlat» concréte meghatározását a biró cognitiójára bizza, mert annak fogalmát a törvény körül nem irja.

A Curiának a concrét itéletben a ravasz fondorlatra vonatkozó érvelése még az esetben is helyes, ha elfogadnók czikkiró ur abbeli érvelését, hogy a ravasz fondorlatnak olyannak kell lennie, hogy a némileg óvatos, gondolkozó ember se jöhessen rá a turpisságra, nem elegendő tehát az áldozat esztelensége vagy könnyen hivősége.

Mert az itélet azt is mondja, hogy irástudatlanok ellen alkalmazták tettesek a fent ecsetelt előadást, *hol jegyző vagy pap sem volt, kiktől tanácsot, utbaigazitást kérhettek volna.*

Tehát azért is ravasz fondorlattal van dolgunk, mert a tettesek előre tudták azt, hogy az áldozatok lépre mennek, tudták, hogy ez áldozatok ezen *ténykedésének* (a sorsjegyek megvétele) okvetlen be kell következnie. Tudták, mert az áldozatok az által, hogy közelükben irni-olvasni tudók nem voltak, meg voltak fosztva ezen ellentállási eszköztől, mely a csalóknak eleve alkalmasnak látszó támadási eszközét a döntő pillanatban *alkalmatlanná tegye.*

Ha tehát minden ujabb ténykedés kevés lenne is a ravasz fondorlat fogalommeghatározására, a sorsjegyárusoknak ama ravasz körültekintése, hogy tudatában annak, hogy kieszelt tervök meghiusitva nem lesz, meg voltak győződve, hogy az áldozatok ténykedése beáll, biztosra vették győzelmüket: a ravasz fondorlat fenforgását kétségtelenné teszi.

Nem frázis tehát az, hogy az áldozatnak *hinnie* kell a csaló előadását, sőt consequens feltétel, mert e nélkül nem állhat be ama ténykedése, hogy bele menjen a csapdába, a concret esetben, hogy megvegyék a kinált sorsjegyeket azon hitben, hogy azoknak a csaló által állitott értéke van. Eme ténykedés nélkül a büntény be nem fejezhető s eme ténykedése az áldozatnak már eleve föltételezi azt — ha csak az ellenkező be nem bizonyul — hogy a ravasz fondorlattal való tévedésbe ejtés sikerült. E ténykedés nélkül legfeljebb bünkisérlet állhat be.

Ezek után még czikkiró urnak csak azon megjegyzésére kell szoritkoznom, hogy nem lát logikai consequentiát abban, hogy mig egyrészről a tudatlanok nem védekezhetnek azzal, hogy a büntetőtörvényt nem ismerik, holott büntényök ezen törvény nem ismerésére vezethető mint okra vissza, addig másrészről az itélet szerint ravasz fondorlat elkövethető az irástudatlan ellen s ennek oktalanságát a törvény védelmébe veszi. Ez a hasonlat nagyon sántit, mert a büntető hatalom nem teheti függővé az egyén megbüntetését attól, hogy a törvényt ismeri-e vagy nem, sőt egyenesen megmondja, hogy senki magát a törvény nem ismerésével nem mentheti.

SERLY ANTAL,
kir. aljárásbiró.

Stylus curialis.

E. J. felperes H. J. fakereskedő alperest fa szállitása és jár. iráni beperesitvén, a budapesti kir. itélő tábla mindkét fél felebbezése folytán a következő itéletet hozta:

A kir. itélő tábla alperest feltétlenül kötelezi, hogy nyolcz nap alatt végrehajtás terhe mellett 18,000 darab zsindelyt stb. felperes részére, ennek r.-p.-ujfalusi házához saját költségén szállitsa, továbbá 2 db felperes által egyenkint 55 frtról kiállitott váltóelfogadványt ugyanannak kiszolgáltasson; végül 50 frt perbeli és 8 frt 65 kr. felebbezési költséget megfizessen, *mindazonáltal 165 frt hátralékos vételárnak felperes által egyidejüleg leendő lefizetése* mellett. A m. kir. Curia felperes felebbezése következtében már világosabban ekképen rendelkezett:

A kir. itélő tábla itéletének felebbezett azon intézkedése, mely szerint alperes a faáruknak *csak* a 165 frtnyi vételárnak felperes által *egyidejüleg* leendő lefizetése melletti szállitására *és* 50 frt perköltség fizetésére (a felebbezési 8 frt 65 kr. költségen kivül) kötelezetett, e vonatkozó indokoknál fogva helybenhagyatik, stb. — Ugy véljük, hogy mindenki, ki magyarul tud, mást az imént közölt itéletekből nem fog kiolvasni, mint azt, hogy alperes a per és felebbezési költséget szintén csak akkor köteles megfizetni, ha felperes a fa szállitásával egyidejüleg a hátralékos vételárt megfizeti. De a budapesti kir. itélő táblának nyelvismeretei is kiszámithatlanok, miként a következőkből ki fog tünni. Felperes, kinek eszeágában sem volt a fát átvenni olyképen, hogy annak vételárát is kifizesse, kielégitési végrehajtást kért alperes ellen a per- és felebbezési költség erejéig, melyet az elsőbiróság el is rendelt. A biró munkával való tulhalmozottsága folytán észre nem vette, hogy felperes azon feltétel beálltát, melytől ama költség fizetése függött, nem igazolta. Alperesnek a kielégitési végrehajtást elrendelő végzés ellen közbevetett felfolyamodásának elolvasása után azonban tévedését észlelvén, a felfolyamodás felterjesztése előtt tárgyalást tüzött azon reményben, hogy felperes a végrehajtási lépéseket be fogja szüntetni s igy a felfolyamodás felterjesztésének szükségessége el fog esni. De felperes nem tágitott, minek következtében annak jegyzőkönyvi megállapitása mellett, hogy felperes a faárukat át nem vette s a hátralékos vételárt ki nem fizette, a felfolyamodás az előiratokkal együtt a budapesti kir. itélő táblához ment, hol ezen meglepő végzéssel nyert elintézést: tekintve, hogy a kir. itélő tábla . . . sz. és a kir. Curia . . . sz. itéletei szerint az 50 frt perbeli és 8 frt 65 kr. felebbezési költség fizetésére alperes *feltétlenül* (sic!) kötelezetett s *csakis* (?!) a faáruk szállitása tétetett a 165 frt vételárnak felperes által egyidejüleg leendő lefizetésétől függővé; felperes tehát a megállapitott per- s felebbezési költség iránt végrehajtást kérni a faáruk szállitása és a 165 frt vételár egyidejü lefizetése nélkül is jogositva van, a kir. itélő tábla az elsőbiróság végzését helybenhagyja.

b.

Különfélék.

— **A kir. táblai tanácsbeosztáson** régóta észleltük azt a sajátszerü jelenséget, hogy a fiatalabb birák legtöbbje bizonyos tanácsokba van beosztva s az idősebbek ismét más tanácsokba. A napokban közzétett második félévi tanácsbeosztás ezt a jelenséget még fokozottabban tünteti elő s most már az annyira szükséges kölcsönhatás az idősebb és fiatalok közt ugyszólván teljesen hiányzik. Tudjuk, hogy ezen furcsa beosztás a Birói Ügyviteli Szabályokra vezetendő vissza, melyek valamint minden egyebet, ugy a tanácsbeosztást is fejre állitják. Az Ügyviteli Szabályok szerint ugyanis a tanácsban, ha a tanácselnök akadályozva van, a rangban legidősebb biró elnököl. Már pedig az elnökléshez különös tehetség szükséges, mely nincs meg minden rangidős biróban. Minthogy tehát a tanácselnököket meg kell választani s melléjök csak náluknál fiatalabb birák rendelhetők: innen származik az, hogy egyrészt a fiatal tanácselnökök mellett még fiatalabb birák dolgoznak, másrészt az idős tanácselnökök mellé az idősebbek jutnak. Ezen a dolgon azonban végre valahára segiteni kell. Ha az Ügyviteli Szabályokat, bár folyton elavultaknak mutatkoznak is azok, egyenesen módositani nem akarják, bizzon meg a miniszter egyes táblai birákat az elnökléssel ad hoc, s a rangbeli nehézségek el lesznek oszlatva. Összetett kezekkel nézni ily jelenségeket, milyenre fenebb utaltunk, határos a fatalismussal.

— **Az igazságügyi munkaprogramm,** mint hirlik, következőleg van megállapitva. Az első tárgy, mely a törvényhozásban felvétetik, az örökjogi javaslat; utánna következnék a járásbirósági eljárás reformja azon értelemben, mint azt az igazságügyminiszter a képviselőházban vázolta s mely reformra nézve a javaslat már kész is; ezt követi a büntető-törvénykönyv novellájának tárgyalása, melynél több tekintetben az

uj osztrák javaslat fog figyelembe vétetni. S csak mindezek letárgyalása után kerül sorra a legnehezebb problema, a bünvádi eljárás.

— **Ügyvédjelölti körökből** multkori hirünkre vonatkozólag számos felszólalást kaptunk, melyek mindannyian helyeslik az egylet alakitását s megbeszélik az ügyvédjelöltek viszonyait. Valamennyi levelet, térhiány miatt, nem közölhetjük, de esetről esetre helyt szoritunk a felszólalásoknak. Egyelőre álljon itt a következő:

«E lapok mult heti számában olvastuk, hogy a budapesti ügyvédjelöltek egy ügyvédjelölti kört szándékoznak alapitani, melynek czélja lenne felolvasások tartása, egyes jogi kérdések megvitatása stb. által az ügyvédjelöltekben jogfejlődésünk iránt nagyobb érdeklődést gerjeszteni, azokat bele vonni a jogászi életbe és az ügyvédjelöltek érdekeit képviselni. Különösen az utóbbiról kivánok szólni.

Milyen jelenleg az ügyvédjelölt helyzete?

Az ügyvéd és ügyvédjelölt között tulajdonkép olyan viszonynak kellene lenni, mint a milyen tanár és tanitvány között van. Mikor az ügyvédjelölt az egyetemről ügyvédi irodába lép, csak tanulmányai irányát változtatja meg. Theoretikus tanulmányait felcseréli a practikus tanulmányokkal s theoretikus tanárait a practikus ügyvédekkel.

Igy fogják fel a viszonyt mindenütt, kivéve minálunk. Nálunk a viszony ügyvéd és ügyvédjelölt között olyan, mint a milyen főnök és segéd között van, sőt sokszor még ennél is roszabb.

Az ügyvéd nem tanit, hanem parancsol.

Az ügyvédjelölt nem tanul, hanem a legtöbb esetben gépszerüleg végrehajtja a principális rendelkezéseit. Hogy mily indokok, mily körülmények vezették az ügyvédet emennek, amannak tevésére, azt, hacsak a maga éles szemével fel nem fedezi, főnökétől ugyan meg nem tudhatja. Megkérdeznie pedig épen nem lehet, mert akkor meg tudatlanságát, és az ügyekben való járatlanságát fogják szemére hányni.

Ily viszonyok között, mikor az ügyvédjelöltet tisztán csak segédnek tekintik, méltán megvárható volna hogy ezen minőségének megfelelő fizetést adjanak neki.

Nagy költség és nagy nélkülözések és munka után elvégzi a négy évi jogi cursust, leteszi a 3 szigorlatot, megszerzi a doktori diplomát s akkor kap 40—50 frt fizetést. Egy ipari vagy kereskedősegéd, a ki négy elemi osztályt végzett, 60—70 frt fizetésével fitymálva nézi le a doctor juris-okat.»

— **Ügyvédi körökből** vettük a következő sorokat:

A *Jogt. Közl.* utolsó száma panaszolja azt, hogy az osztrák biróságok 17½ krajczár kézbesitési dijat szednek tőlünk. Ez azonban tünete csak a mélyebben rejlő bajnak, melynek megszüntetése sürgős követelményt képez. Az osztrák és vele e tekintetben egyenlően eljáró bosnyák birságoknak van ugyanis egy kitünő kézbesitő közege: a posta. A végzéseit, az itéleteit elviszi ez, a portót a czimzett fizeti a postának, és igy közvetlenül gyorsan és olcsón kézbesitenek. A kézbesités e módját alkalmazzák külföldre is, ugy hogy e sorok irója a külföldi végzéseket 1—2 nap alatt mindig megkapja, a mit a hazaiakról nem állithat, és fizeti a postának az öt krajczárnyi dijakat.

Ezen eljárás eredménye az, hogy az osztrák és bosnyák birságok magyar alperes ellen tüzhetnek 2—3 heti tárgyalási határnapot, és a meghozott itélet a legrövidebb idő alatt jogerőre is emelkedik, ugy hogy a ki ma perel, 5 hét mulva végrehajtást kérhet. Mi azonban Ausztriába a miniszterium, Boszniába a miniszterium és országos kormány utján kézbesittetünk, a minek az az eredménye, hogy 3 hónapos tárgyalási határnapot kapunk, a kézbesitési vevény akkorra *néha* vissza is érkezik, és további negyedévet igényel, a mig az itélet vevénye visszakerül és igy boldog az, a ki rövid félesztendő alatt végrehajtáshoz juthat.

Ha igazságügyi kormányunknak tényleg van érzéke jogszolgáltatásunk sürgős érdekei iránt, ugy rendelje el mielőbb, hogy *a birságok — a mikor csak lehet — a közvetlen postai kézbesitést vegyék igénybe.* *G. S.*

— **Az aszódi javitó intézet** igazgatójához azon kérést intéztük, készittetné el statisztikai kimutatását annak, hogy a jelenleg ott levő növendékek mely birságok által lettek odautalva. Az igazgató ur szives volt a kimutatást velünk közölni s mi ezt olvasóink tájékoztatása végett ide igtatjuk. Kitünik e kimutatásból, hogy — a mint természetes is — a legtöbb fiut a fővárosi törvényszék utalja oda; a pestvidéki törvényszéknél azonban ugy látszik, nem szokásos a javitó intézetbe utalás. A járásbiróságok közül csak öt van a kimutatásban. A kimutatás ez:

Törvényszékek: Békés-Gyula 1, Trencsén 7, N.-Kanizsa 1, Eger 5, Debreczen 2, Rozsnyó 1, Komárom 3, Eperjes 1, Budapest 42, Győr 1, Beregszász 3, Mármaros-Sziget 6, Veszprém 8, Szatmár 1, Nyiregyháza 4, Kecskemét 4, Pozsony 5, Kaposvár 2, Deés 1, Szabadka 4, Kassa 2, Balassa-Gyarmat 4, Pécs 7, Zala-Egerszeg 1, Nyitra 1, Karánsebes 1, Szolnok 3, Beszterczebánya 1, Sátoralja-Ujhely 1, Sopron 2, Lőcse 1, Szegszárd 2, Szeged 1, Miskolcz 1, Nagyvárad 2, Fehértemplom 1, Ipolyság 1. *Járásbiróságok:* Letenye 1, Detta 1, Hatvan 1, Székesfehérvár 2, Rimaszombat 1. *Rendőrség:* 1.

— **A kir. tábla birói személyzete** két évvel ezelőtt tizennyolcz taggal, s most ismét huszonhat taggal szaporittatott. A birói status e szerint százkilenczvenre van emelve. A kezelői személyzet azonban megmaradt ugyszólván változatlanul a régi. Több izben volt alkalmunk e tárgyban felszólalni s figyelmeztetni az igazságügyminiszteriumot, hogy teljesen czéltalan a birói személyzet szaporitása, midőn az elintézett ügyeket a kezelői személyzet nem képes kellő gyorsasággal feldolgozni és expediálni. Kiváncsian várjuk, vajon lesz-e a mostani kormányzatban elég gyakorlatiasság, hogy a kezelési szakot annyira szaporitsa, hogy a *leirási* hátralékok miatt a peres ügyek lebonyolitása ne késleltessék.

— **A végrehajtói dijak tárgyában kibocsátott fizetési meghagyásokról.** Ismeretes dolog, hogy a végrehajtást jóváhagyó végzések hivatalból foganatositott végrehajtások esetén a végrehajtói dijak megállapitása mellett azon meghagyást is tartalmazzák, hogy végrehajtató ügyvédje a dijakat záros határidő alatt különbeni végrehajtás terhe mellett fizesse meg. A zsombolyai kir. járásbiróságnak a végrehajtások ilyeténképen való elintézése nincsen inye szerint. Itt a végrehajtó egy fél iv papirosra nyomatott kérvényekkel bir, melyek már nyomatott végzéssel is ellátvák. A biróság itt semmiféle meghagyással nem toldja meg a végrehajtást jóváhagyó végzést s a báránytürelemmel biró végrehajtó bevár 8 napot. Ha ezen idő alatt végrehajtató a költségeket ki nem egyenliti, mert azon feltevésből indult ki, hogy bizonyosan a végrehajtást szenvedett fizette már ki a dijakat, akkor a végrehajtó amolyan fél ives kérvényt nyujt be a járásbiróságnál s kéri ujabbi költségek megállapitása mellett, a fizetési meghagyás kibocsátását, vagyis, dehogy kéri, hiszen ily *kérelmet* a kérvénynek czimzett valami nem is tartalmaz. A járásbiróság kitölti a nyomatott végzést a nevekkel s ujabbi költséget is állapit meg a végrehajtó részére.

— **A perlaszi kir. járásbiróságnál** patriarchalis felfogás uralkodik. Ügyvédi körökből irják nekünk: B. és L. budapesti czég képviseletében P. M. Lajos perlaszi kereskedő ellen kielégitési végrehajtást hivatalból foganatositottam. Nagynehezen sikerült a lefoglalt ingókra az árverést kihirdetnem. Ekkor kisült, hogy végrehajtást szenvedett már előzőleg az ingókat eladta. Az eljárt járásbiróság a következő végzéssel juttatta tudomásomra a történteket: «A foganatositott árverésről felvett ezen jegyzőkönyv, mely szerint végrehajtást szenvedett bejelentvén, hogy a lefoglalt kukoriczát eladta és a vételárból végrehajtató czéget kielégitette, tudomásul vétetik és az eljárás körül felmerült költségek 2 frt 50 krban megállapittatnak.» Egy f. év május 14-én feladott beadványomban figyelmeztettem a járásbiróságot, hogy alperesnek a követelés kiegyenlitésére vonatkozó állitása valótlan s kértem, járjon el tisztábban s tegye át az iratokat a fenyitő birósághoz. E beadványomra határozatot nem kaptam.

— **Földváry Elek** orvostudor egy, főkép a gyakorlat igényeire sulyt fektető törvényszéki orvostant adott ki, melynek czélja ugy az orvosi, mint a jogi szempontot szem előtt tartva, az orvosszakértői müködésnél utmutatásul szolgálni. A munkában összegyüjtve foglaltatnak, a gyakorlati szükséghez mérten commentálva s példákkal is kibővitve, mindazon törvények, rendeletek, szabályok, jogszokások s jogesetek, melyek az orvosszakértői müködésre, vizsgálatok megejtésére, az orvosszakértő kötelességeire s jogaira, a birósághoz való viszonyára vonatkoznak. A mü ára 2 frt.

— **Miért ne dohányozzanak a fegyenczek?** Az 1843-iki magyar törvényjavaslat tárgyalásairól szóló jegyzőkönyv ezt következőlég indokolja: «A 21. §-ban dohányzási tilalom

ellen többen nyilatkoztak s a dohányzásnak vagy általános vagy mennyiben ez veszedelem nélkül történhetik, megengedését kivánták; köztudomással lévén, miszerint számos egyének, nevezetesen hazánkban olyannyira megszokták a dohányzást, hogy az attól való eltiltás rájok nézve nemcsak szerfeletti sanyaritás lenne (pedig az elzárt vádlottat valamint büntetni, ugy szükségtelenül sanyaritani tilos), hanem egészségök sőt egyeseknél még életök koczkáztatásával is járna; tekintetbe sem vévén azt, miszerint a gazdagabb ezen éldeletet más éldeletekkel fogja pótolhatni — s csak a szegényebb, kire mint legolcsóbbra szorittatott, sinylené legérzékenyebben a tilalmat. A tüzveszedelmet mi illeti, miután a kamrácskák kétségkivül boltozatuak leendenek, és igy legfelebb és csak a szobabutorzatnak, s nem az épületnek veszedelmeztetésétől tarthatni, s miután más oldalról az elzárt vádlott elől a gyertya világitás, (más neme a világitásnak pedig nem igen alkalmazható, ha csak az elzárt néha 16 órai setétségre nem tartatik kárhoztatandónak,) aligha el fog vonatni: a tüz veszedelme tehát szintén elégséges ellensulyul nem szolgálhat. A n. m. országos választmány többsége azonban a dohányzást a fogházakban uralkodni kellető jó renddel s tisztasággal nem egyeztethetőnek találván, de tekintetbe vévén, hogy a füst ha a légfütés alkalmaztatnék, a szelelő nyilásokon át a szomszéd kamrácskájába vonulhat, kire nézve a dohányfüst ép oly sanyaritás lehetne, mint másra nézve a dohányzástól eltiltás; s hogy csakugyan a dohányzás s ennél fogva a gyujtószerek megengedésével a tüz általi károsulás veszedelmei növekednek: az alválasztmány szerkezetét meghagyandónak vélte.

— **A védő ülve intézheti-e kérdéseit?** A védő-ügyvédek némely bíróságok előtt állva voltak kötelesek eddig a tanukhoz, szakértőkhöz és vádlottakhoz kérdéseket intézni, mig ellenben a vádhatóság képviselője a kérdéseket ülve intézhette a tanukhoz és szakértőkhöz. A komáromi törvényszék egy előfordult eset alkalmával, midőn a védő ülve akart maradni, határozatilag kimondta, hogy a védő állva köteles kérdéseit intézni. Az ülve való kérdés-intézést a felsőbb bíróságok is eltiltották, elrendelvén, hogy a védelem állva köteles kérdéseit a hatóság előtt intézni. Egy komáromi ügyvéd, a ki ebben lealázást látott, az igazságügyminiszterhez fordult, a ki elrendelte, hogy a védő épen ugy, mint a vádhatóság képviselője ülve intézheti kérdéseit a perben szereplő tanuk és szakértőkhöz.

Nemzetközi szemle.

— **A nemzetközi büntetőjogi egyesület** második füzete megjelent. Tartalmazza a véleményeket. Kiemeljük egyik norvégiai véleményből, hogy a norvég büntetőtörvénykönyv javaslata a büntetőjogi felelősség kezdetét a 14. életévre állapitja meg. Ugyanezt javasolja Németországra vonatkozólag, mint mult számunkban láttuk, Krohne. Francziaországban is mutatkozik ily irányu tendentia. Érdekes ezzel szemben, hogy az uj olasz büntetőtörvénykönyv a 9. évre állapitja meg a felelősségre vonhatási határpontot. Az eltérés kétségkivül az éghajlati viszonyokkal járó korai fejlettségre vezethető vissza.

— **A nemzetközi büntetőjogi egyesület** f. hó 7. és 8-án tartotta első évi gyülését Brüsselben. Európa csaknem minden államából jelentek meg tagok. Elnökölt *Prins*. Jelen volt a tárgyalásokon a belga igazságügyminiszter *Le Jeune*. Az egylet először is köszönetet szavazott *Liszt* marburgi tanárnak, kit az egylet létesitésének munkájában az oroszlánrész illet. A gyülés egyhangulag elitélte a rövid tartamu szabadságvesztés-büntetések azon rendszerét, mely jelenleg fenáll. A feltételes itéletek intézményét a gyülés egyhangulag elfogadta, mint a rövid idejü elzárás legalkalmasabb pótszerét. Elfogadtatott a büntetési cautio is, nemkülönben a pénzbüntetés reformja. A visszaesés kérdésének tüzetes tárgyalása a legközelebbi gyülésre halasztatott.

— **Gierke** berlini tanár, kinek dolgozatát a mult számban emlitettük, azon javaslattal lép fel, hogy a polg. törvénykönyv javaslata uj bizottsághoz utasittassék, melyben a laikus elem is képviselve legyen: «Dies zu erreichen — irja szerző — gibt es kein anderes Mittel, als bei der Zusammensetzung der neuen Kommission den bisher festgehaltenen Standpunkt der fachmässigen Abschliessung aufzugeben. Juristen gehören in die Kommission, Theoretiker, wie Praktiker. Dabei wird der Zusammenhang mit der alten Kommission zu wahren, vornehmlich jedoch die Gewinnung neuer Kräfte ins Auge zu fassen sein. Dass der unselige Missgriff, welcher die Wissenschaft des deutschen Rechts von jeder thätigen Mitwirkung bei der Herstellung des Entwurfes eines deutschen Gesetzbuches ausgeschlossen hat, gesühnt werden muss, bedarf nur der Andeutung. Vor allem aber darf die gelehrte Privatrechtsjurisprudenz nicht wieder allein zum Worte kommen. Dringend erforderlich ist eine Vertretung des öffentlichen Rechts durch einsichtige Verwaltugsbeamte. Auch die Theilnahme eines hervorragenden Nationalökonomen ist schwer zu entbehren. Unerlässlich endlich ist die Zuziehung sogenannter «Laien», gebildeten Männer, die Kraft ihres Berufes mitten im Leben stehen und mit den Anschauungen und Bedürfnissen des Volkes vertraut sind. Besitzen sie zugleich Rechtskunde, so werden sie um so geigneter sein, vorausgesetzt nur, dass sie den inneren Gehalt ihres Denkens über das Recht nicht aus Büchern, sondern aus dem Leben schöpfen. Den «Laien» ist selbstverständlich volles Stimmrecht einzuräumen; die Juristen aber müssten die Minderheit bilden.»

— **A német gyakorlatból.** A berlini bíróság egy korcsmárost, a ki a maradéksöröket a poharakból visszaöntötte a hordóba, az élelmi szerek hamisitásáról szóló törvény alapján 4 havi fogházra itélte. — Ugyancsak e bíróság egy egyént, a ki egy bábát éjjel pajkosságból kicsengetett az utczára, «grober Unfug» miatt pénzbüntetésre itélt. — Egy öregasszony, a ki többször volt már büntetve és nagy nyomorában ismét néhány krajczárnyi holmit lopott, három havi fogházra itéltetett. Ez az eset is mutatja, hogy Németországban a visszaesési lopások — tekintetében távolról sem oly szigoru a gyakorlat mint nálunk. — Egy frankfurti ügyvéd védett a bíróság előtt egy korcsmárost, ki részegeskedéssel volt vádolva. Az ügyvéd, mint a «Berl. Gerichtztg» irja, azt hozta fel kliense védelmére, hogy üzleti érdekből a jó példaadás kedvéért ivott folytonosan. Mert ha vendégei azt látták, hogy ő is iszsza a sört, ebből joggal azt következtették, hogy a sör jó s ők is rendeltek. Hogy ez a védelmi szempont volt-e kellő hatással a bíróságra, arról hallgat forrásunk.

— **A Bar féle nemzetközi magánjogi kézikönyv** második bővitett kiadása jelent meg két nagy kötetben. (*Theorie und Praxis des internationalen Privatrechts. Von L. v. Bar.* Hannover. Hahn-sche Buchhandlung.) A munka *Ihering*-nek van ajánlva, ki Göttingában kollegája a szerzőnek.

— **A nemrég elhunyt Geyer** összegyüjtött kisebb dolgozatai jelentek meg egy vaskos kötetben *Harburger* müncheni magántanár szerkesztése mellett.

— **A schweizi szövetség törvényeinek gyüjteményét** adja ki *Wolf* ügyvéd. Az anyag szakmák szerint lesz rendezve s felöleli a törvények mellett a rendeleteket és az állami szerződéseket. A szerkesztő megjegyzésekkel kisér egyetmást. A gyüjtemény czime: *Die Schweizerische Bundesgesetzgebung*. Eddig az első füzet adatott ki.

— **Két előadás a prostitutio szabályozásáról.** 1. *Barella:* La prostitution considérée dans ses rapports avec le code pénal et les lois du pays. Bruxelles. Szerző javasolja, hogy kiskoru leányok és férjes asszonyok ne vétethessenek fel az ily házakba; a kiskoru férfiak is eltiltassanak; étel és szeszes ital ne legyen kapható. — 2. *Moeller*: Reglementation de la prostitution. Bruxelles. Szerző az orvosi vizsgálatot teljesen haszontalannak, sőt károsnak tartja. A prostitutionális házak eltiltása mindenütt az egészségi viszonyok javulását eredményezte. Angolországban a felügyeletnek a Contagious diseases prevention Act általi létesitése csak roszabbitotta a közegészségi állapotot.

— **A finnországi büntetőtörvénykönyv** szövege teljesen meg van állapitva s csak az uralkodó szentesitését várja.

— **Spanyol polgári kodex.** A franczia akademia 1889. jan. 12-iki ülésében *Aucoc* ismertette *az uj spanyol polgári kodex* létrejövetelének mozzanatait — melyek még 1819-bén kezdődtek. A kodificationális törekvések Aragonia, Navarra s más tartományok traditióin és főleg az örökösödésre s az özvegyi jogra vonatkozó separatistikus törekvésein hajótörést szenvedtek; 1880-ban ismét és komolyabban hozzá fogtak a munkához a cortesek. A kivitel most az által könnyebbittetett, miszerint a kodex alapelvei — 27 §-ban — előlegesen megállapittattak, s a kodfikáló bizottság azután azok szerint szerkesztette meg a kodexet. (Revue du Droit, de la Legislation 1889 2-me Livr.)

Felelős szerkesztő Dr. Dárday Sándor (VIII. József-körut 41. sz.)
Főmunkatárs: Dr. Fayer László (IV. Zöldfa-utcza 31. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (IV. Egyetem u. 4. sz.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

Huszonnegyedik évfolyam. 35. SZ. Budapest, 1889. augusztus 30

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐI IRODA: *József-körut 44-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A czivilizált államok törvényhozása az 1887. évben. Dr. NAGY DEZSŐ budapesti ügyvédtől. — Perjogi reformok. Dr. FODOR ÁRMIN budapesti ügyvédtől. — *Törvénykezési Szemle:* Az egyes-birósági rendszer kérdéséhez. TÓTH GÁSPÁR selmeczi ügyvédtől. — Külföldi judicatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — A Btk. 48. §-ához Dr. FAYER LÁSZLÓ-tól. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle. — Irtások.

Melléklet: A kir. tábla IV-ik polgári tanácsának döntvényei. Közli: ARANY SÁNDOR kir. táblai tanácsjegyző. — Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A czivilizált államok törvényhozása az 1887. évben.

A külföldi törvényhozások évkönyve,[1] mely a párisi összehasonlitó törvényhozási tudományos társaság szerkesztésében jelenik meg, legközelebb kiadott kötetében a czivilizált államok 1887. évi törvényhozási müködését tartalmazza. Teljesen felesleges, hogy ezen fontos és a maga nemében egyedüli vállalat fontosságát e lapok olvasói előtt ezuttal is fejtegetés tárgyává tegyük. Lapunk folytonos figyelemmel kiséri ezen ugyszólván nemzetközi társaság müködését, de mégis érdekesnek tartjuk a most megjelent évkönyv egyes külső adatairól is ezuttal számot adni.

A könyv 1059 sürün nyomtatott, nagy alaku octáv oldalra terjed. A mü szerkesztésében 87 munkatárs vett részt, kik közül természetesen a tulnyomó többséget a francziák teszik, kik összesen 72-en vannak; a többi munkatársak a különböző nemzetek közt a következőképen oszlanak meg: angol 1, skót 1, schweizi 1, spanyol 2, portugal 1, magyar 1, braziliai 1, szerb 1, román 1, bulgár 1, mexicói 1, egyptomi 1, La Haye-ból 1. Ezen kivül a társaság még számos oly külföldi munkatársakkal is rendelkezik, a kiknek nevei kitüntetve nincsenek, de az anyaggyüjtésnél eljárnak s azt a központba (Páris) küldik be, a hol a társulat franczia tagjai feldolgozzák.

Érdekes az is, hogy miféle állásban vannak a munkatársak. Ezek zömét itt is a jogászság legmozgékonyabb eleme, az ügyvédség szolgáltatja, számszerint 38-an, kik közül négy semmitőszéki ügyvéd; azután következik a jogtanári kar, a mely aránylag igen erősen, 15-el van képviselve; a birói kar 7, az államügyészi kar 4 munkatársat szolgáltatott. A többi 23 dolgozó társai diplomatiai, miniszteri, hivatalnoki és az államélet egyéb functionariusainak sorából került ki.

Hogy mily óriási területre terjed ki az évkönyv törvényhozási relatiója, erről legtisztább képet ugy nyujthatunk, ha felsoroljuk azon államokat, melyeknek törvényhozási müködése felvétetett. Ezek: Nagy-Britannia, Német-Birodalom, Poroszország, Bajorország, Szászország, Würtemberg, Badeni nagyherczegség, Hessen, Braunschweig, a Hansa városok: Hamburg, Lübeck, Bréma, Elsass-Lotharingia, Austria, és ennek egyes tartományai; Magyarország, és itt Horvát-szlavonországok külön törvényhozása, Olaszország, Spanyolország, Portugalia, Monaco, Belgium, Luxemburgi nagyherczegség, Schweiz és pedig ugy a szövetségi, mint minden egyes cantonnak és pedig 21-nek külön törvényhozása, Dánia, Island, Norvégia, Svéczia, Oroszország, Finnland, Románia, Szerbia, Bulgária, Egyptom, Szent-Móricz köztársaság, az északamerikai Egyesült Államok általános és a következő államok: Illinois, Massachusetts, Nevada, New-York és Pennsylvania államok specialis törvényhozása, Canada, Mexico, Costa-Rica, Columbia, az Egyenlitői Köztársaság, Brazilia, Argentiniai köztársaság, Uruguay és az angol Kelet-India. Franczia ország törvényhozása egy külön kötetben[1] van tárgyalva.

A tárgyalási módszer az, hogy minden államnál az első czikket egy ugynevezett «Revue» képezi, mely a főbb vonásokban általános képet nyujt a törvényhozási mozgalmakról, tehát nemcsak a hozott, hanem az előkészités alatt levő törvényhozási munkálatokról, a kormánynál netalán beállott változásokról, a politikai élet irányainak hullámzásáról. A közérdekü törvények ezen kivül magyarázattal kisérve rövid kivonatban ismertetvék, mig a kiváló érdekkel birók szószerinti franczia forditásban vannak közölve.

Az anyag tömegét a jogi törvényhozás képezi, erre van a fősuly fektetve, de gond van forditva az államélet egyéb ágaira is, felöleli a közjogot, pénzügyi jogot, a közigazgatás minden ágát, ugy a szorosabb értelemben vett politikai igazgatást, mint a közoktatást, hadügyet, gyarmatügyet, nemzetközi jogot s a nemzetgazdasági törvényhozást. Valóságos tükrét tünteti fel ez az évkönyv a civilizált államok egy-egy évi életének, mozgalmainak, haladásának. Hünek mondhatjuk a tükröt a szó legszorosabb értelmében, mert az illető államok egy, vagy több szakemberének közremüködésével és ellenőrzése mellett történik a szerkesztés, a mi kizárja a tévedést. Ama sokszor ócsárolt franczia felületességnek semmi nyoma, de sőt megbizhatósága tekintetében minden eddig ismert nemzetközi gyüjtemény felett áll.

Az előttünk fekvő Annuaire tanusága szerint az 1887-dik év nagyobb törvényhozási alkotásokban nem mondható gazdagnak, de az előkészületek az egyes államok törvényhozó testületeinek kebelében annál serényebben folynak.

A közjog terén a hollandok, tekintettel az esetleg beállható regensségre alkotmányukat revisio alá vették, mig a választói jogosultságot jelentékenyen kibővitették. Poroszország ujabb engedményeket adott a katholikus egyháznak. Spanyolország a szabadtársulásról alkotott törvényt, mig Románia a községi igazgatást szervezte uj alapokon. Braziliában törvényt alkottak, melynek tárgya a választói jog korlátozása. Németország és Belgium a szesz- és czukoradót egészen átalakitották, és pedig azon elvek alapján, a melyeket Ausztria és Magyarország az 1888-dik évi hason tárgyu törvényeikben mintául vettek.

A magánjog terén két legnevezetesebb alkotás a zürichi uj polgári törvénykönyv és Románia kereskedelmi törvénykönyve.

Az 1887. évi zürichi polgári törvénykönyv nem eredeti és uj, hanem csak a régi codex alkalmazása a szövetségi törvényhozáshoz, mely a kantoni törvényhozás rovására a magánjog terén is jelentékenyen terjeszkedett. Innen van, hogy az uj polgári törvénykönyv inkább csak reductiója a

[1] Annuaire de législation Étrangère, publiée par la Société de législation comparée contenant le texte des principales lois votées dans le pays étrangers en 1887.

[1] Annuaire de législation Française contenant le texte des principales lois votées en France en 1887.

régi codexnek. A kötelmi jogi rész helyére a schweizi kötelmi jog (Schweizerisches Obligationenrecht) lépett, kiestek továbbá a személyek cselekvési képességére és a házassági jogra vonatkozó részek, mely viszonyok szintén a szövetségi törvényhozás szabályozásának tárgyát képezték. Ezen centralisticus iránynak tulajdonitható, hogy mig a régi codex 2149 czikket tartalmaz, addig a revideált törvénykönyv csak 1108 czikket számlál.

Igen érdekes alkotás az 1887 szeptember 1-én életbelépett román kereskedelmi törvény is. Románia első kereskedelmi törvénykönyvét akkor alkotta meg, midőn mi magyarok e téren szintén az első lépést tettük, t. i. 1840-ben. Mintául akkor a franczia Code de Commerce szolgált, melyet csaknem szóról-szóra átvettek, de a mely az ország gazdasági állapotainak, a kereskedelem kivánalmainak többé meg nem felelt. Még Bratiano kormánya kezdeményezte a reformot, s miután a terv közzététetett, a szaktestületek és a sajtó két éven át foglalkozott vele, a kellőleg megvitatott javaslatot a törvényhozás is elfogadta. Mintául az olasz kereskedelmi törvénykönyv szolgált, de különös tekintettel voltak a franczia, német, holland és belga hason tárgyu törvényekre is.

A román kereskedelmi törvénykönyv sokkal terjedelmesebb, mint a magyar. Négy könyvre oszlik és magában foglalja a váltó-, csőd- és a tengeri jog szabályozását is.

Az angolok és a belgák törvényt alkottak, mely lehetővé teszi, hogy a formaszerü csőd kikerülésével megelőző egyezség utján legyen rendezhető az adós és hitelezők közti viszony. Svédországban behozták a kereskedelmi czégjegyzékeket.

A kormányok különös gondoskodásának tárgyát képezte a munkás-osztály helyzetének javitása: Németország a baleset elleni biztositást kiterjesztette az épitkezésnél és a tengeri hajózásnál foglalkozó munkásokra; Ausztria a német mintára szintén törvényt fogadott el a munkások balesetbiztositására vonatkozólag. Belgium sem akart hátra maradni és három rendbeli törvényt szavazott meg a munkások javára: az egyik a munkások bérét a lefoglalások elől biztositja, a második a munkabérek fizetésének módozatait állapitja meg, mig a harmadik egy ipari tanácsot szervez, melynek czélja volna a munkás és munkaadók közt felmerülő különbözeteket békés uton elintézni. Nagy-Britannia is, a hol e téren sajnos visszaélések fordultak elő, törvényhozás utján orvosolta a munkabérek fizetésénél előforduló bajokat.

A büntetőjog terén Anglia járt elő, mely törvényt hozott némely Irlandban elharapózott büncselekmények szigoru megtorlására; meghonositotta az addig büntetlen előéletü személyekkel szemben a feltételes szabadságvesztés-büntetését, mig a *skót* bünvádi eljárást több czélszerü reformmal javitotta. Belgium erélyes törvényhozási intézkedést tett az alcoholismus ellen, a mennyiben szigoru büntetésnek vetette alá azokat, a kik részeg állapotban nyilvános helyen jelennek meg. Schweizban, Argau és Thurgau kantonon büntető törvényt hoztak az uzsora ellen.

Magyarország ezuttal is kiváló figyelemben részesült az Annuaire-ban. Az 1887-dik év törvényhozási mozgalmairól jelen sorok irója közölt egy terjedelmesebb szemlét. Szószerinti forditásban van közölve a büntető törvényt módositó VIII. törvényczikk, a melyhez *Dareste Péter* semmitőszéki ügyvéd irt magyarázatot. *Dubarle* biró jegyzetei kiséretében közölve van az ipartörvényt módositó XVIII. törvényczikk is, mig az ügyvédi szólásszabadságra vonatkozó törvényt *Thevenet* párisi ügyvéd ismerteti bő kivonatban. Horvát-Szlavon-Dalmátország autonomikus törvényhozásának müködéséről *Rivière* biró ad rövid áttekintést.

Franciaország a jogi törvényhozás tekintetében ez évről nem dicsekedhetik valami nagyobb eredménynyel, de annál több javaslat vár a törvényhozó testület elfogadására. Tervbe van véve a tőzsdebirósági hatáskör kiterjesztése. Oly terv is fekszik a képviselőház előtt, mely a jelenlegi birói szervezetet egészen felforgatná s melynek czélja az igazságszolgáltatást első fokon suffrage universel utján választott egyes biró kezeibe letenni. A senatus által megszavazott uj bünvádi eljárási javaslatot a kamara is tárgyalás alá vette, de azt a közbejött politikai események folytán le nem tárgyalhatta. Törvényjavaslatok nyujtattak be továbbá a Code pénal okirathamisitásra vonatkozó fejezetének módositása és a hivatalos titok hivatali személyek által való elárulásának megfenyitése tárgyában.

Mint az előadottakból kitünik, az Annuaire ezuttal is szerfelett gazdag és becses anyagot nyujt s ma már e vállalat oly jelentőségre vergődött, hogy azt egyetlen igazi államférfiu és jogász sem nélkülözheti.

Dr. NAGY DEZSŐ.

Perjogi reformok.[1]

III. *A járásbirósági hatáskör.*

«Meg volna alkotandó a járásbiróságok hatáskörének végleges megállapitása ugy, hogy az a nagy organikus átváltoztatásánál állandó maradna. Arra nézve, hogy az milyen legyen, bizonyára nem is vár a t. ház tőlem most nyilatkozatot; ezt csak megjelölni kivánom azzal, hogy én annak megállapitásánál a fősulyt inkább arra helyezném, fentartva nézetem kiigazitását, hogy egyes ügyeket kivéve, melyek természetüknél fogva törvényszékhez kell, hogy tartozzanak, *minden vagyonossági ügyre kiterjedjen és nem annyira arra, hogy épen az 500 frtos érték változatlanul maradjon.* (Élénk helyeslés.)»

Nézetem szerint az igazságügyminiszter ur beszédének e szakaszában jelenlegi polgári peres eljárásunk legbetegebb pontját érintette: a hatáskör kérdését.

Ha minden nehány forintos váltóperben, pár arasznyi földterület vagy viskó iránti tulajdon- vagy birtokperben, egy tehénből vagy nehány rosz butordarabból álló örökösödési perben a nehézkes és költséges rendes irásbeli eljárást a maga végtelen perbeszédeivel irjuk elő; ha ezen igazi bagatell-ügyek elbirálása végett korlátlanul három fokon 15 birót mozgásba hozunk: akkor nem csodálkozhatunk azon, hogy igazságszolgáltatásunk drága és rosz, hogy aránylag tetemes birói létszámnál a hátralékok igazságügyünk állandó baját képezik, melyet a legkétségbeesettebb eszközökkel sem vagyunk képesek leküzdeni.

Ha ehhez még hozzáveszszük a lépten-nyomon felburjánzó hatásköri vitakérdéseket, azt az áthatlan, chaoticus homályt, a mely perrendtartásunk szabályait a hatáskörről fedi, akkor nagyon szelidnek fogjuk találni *Plósznak* gunyját ez állapot fölött, «melyet nem a szürke theoria, hanem az ugynevezett gyakorlati érzék létesitett.»

Hogy ezen állapottal szemben a hatásköri szabályok egyszerüsitése és a járásbirósági hatáskör kiterjesztése elodázhatlan követelmény: azt még a társasbiróságok józan hivei is vallják.

A kérdés csak az, hogy mely irányban és mely határig történjék e kiterjesztés.

Hogy a járásbiróság hatáskörét a birtok-örökösödési és váltóperekre ki kell terjeszteni: a fölött nálunk meglehetős egyértelmüség uralkodik. Szükségtelennek tartom tehát, hogy e pontra bővebben terjeszkedjem ki. Hivatkozom e tekintetben arra, a mi a VI. és VII. magyar jogászgyülésen el lett mondva és *Plósz*nak ama kitünő tanulmányára, mely az Igazságügy XXIX. kötetének 2. számában megjelent. Az ezen tanulmányban előadottakhoz alig lehet valamit hozzátenni.

[1] Az előbbi közl. l. a 28. és 30. számban.

Sokkal vitásabb és nehezebb azonban azon kérdés megoldása, vajon a járásbirósági hatáskör megállapitásánál fentartsuk-e az 500 frt értékhatárt, terjeszszük-e azt ki nagyobb összegre, vagy pedig egyáltalában ejtsük el az érték szerinti hatáskört és terjeszszük ki a járásbiróságok hatáskörét minden vagyonossági ügyre.

Nézetem szerint, ha egyáltalában fentartjuk az értékhatáskört, akkor a határ kiterjesztése 500 frton felül alig indokolható.

Vagy jobbak első fokon a társasbiróságok, és akkor egyes ügyek csak azon indokból vonhatók el a törvényszékek hatásköre alól, mert a törvényszéki eljárás nagy költségeit el nem birják. Egy 500 frton felüli ügy azonban e költségeket már elbirja. A fenti feltételek mellett az értékhatárt nem felemelni, hanem alászállitani kellene. Nézetem szerint a német birodalmi igazságügyi bizottság csak következetesen járt el, midőn a társas birói rendszeren alapuló birósági szervezeti törvény tárgyalásánál *Pfaffecott* inditványát, hogy az értékhatár 300 márkáról 500-ra emeltessék, elvetette. (Hahn Materialien zu dem Gerichtsverfassungs-Gesetz 439 — 444. l.) Már pedig, ha Németországban nem mertek 500 márkáig elmenni, mi csak nem vagyunk oly pénzgazdag ország, hogy ez összegnek majdnem kétszeresét, 500 frtot alacsony értékhatárnak tekintsük. Az 1871-ben a képviselőház által kiküldött 25-ös bizottság ama javaslatát, hogy a járásbiróságok hatásköre 5000 frtig emeltessék, elvi szempontból egyáltalában nem lehet megindokolni; gyakorlati alkalmazásában az ily magas értékhatár majdnem egyértelmü, az érték szerinti hatáskör teljes elejtésével.

Vagy pedig ugyanoly jók vagy talán jobbak is első fokon az egyes biróságok és ekkor nem vagyok képes belátni, miért utasitsuk az 500 frton vagy bármily összegen felüli ügyeket a drágább és nehézkesebb törvényszéki eljárásra. Én részemről ellenmondást látok abban, midőn *Dr. Nagy Ferencz*, a ki oly meggyőzően érvel az egyes birói rendszer mellett, és legujabb munkájában a jó birói szervezet követelményeként állitja fel, hogy az I. folyamodásu biróságok szervezete egyáltalában az egyes birói rendszerre fektettessék, (A polgári törvénykezés rendje Magyarországon. 123. l.) — mégis az értékhatár fentartása mellett nyilatkozik. «A polgári törvénykezés reformja» cz. tanulmányában Magyar Igazságügy XXV. kötet 263. l.)

A kérdés tehát ugy látszik, azon fordul meg, vajon az egyes vagy a társas birói rendszert tartjuk-e jobbnak. Ugy azok, a kik a járásbiróságok értékhatáskörét akár nagyobb összegre, akár az összeg elejtésével minden vagyonossági perre ki akarják terjeszteni, valamint azok, a kik ezt ellenzik, — mindig e kérdésből indulnak ki.

Nézetem szerint a vita ezzel rosz mederbe tévedt. A mióta *Bentham* e kérdést felvetette és sikra szállt ama százados előitélet ellen, hogy csak a társas bióság képes jó itéletet hozni, azóta alig van a birósági szervezet körében kérdés, mely több vitára adott volna alkalmat, mint az, hogy az egyes vagy a társas biróságok jobbak-e. A modern áramlat szembetünően kedvez az egyes biróságoknak. Hivei között ott találjuk a legkitünőbb, különösen franczia és angol processualisták neveit. Angliában polgári ügyekben alig van hatáskörük alól kivétel; a county court-ok uralkodnak a polgári perekben, sőt az egyes birói szervezettel a felebbezési biróságoknál is találkozunk. Franciaországban és Olaszországban minden uj perrendtartási reformtervezet az egyes birói hatáskör értékhatárának kiterjesztését hozza meg. Ausztriában a vidéki járásbiróságok müködésére nincs panasz és senkinek se jut eszébe azt a városi delegált biróságok ügykörére szoritani. Nálunk is daczára annak, hogy az értékhatár az 1868: LIV. tcz. szerint nem volt nagyon alacsony, 1881-ben tetemesen felemelték azt és nem hiányoztak kisérletek, hogy az még nagyobb összegre emeltessék. Statistikailag kimutatták, hogy nemcsak nem nagyobb, de sok évben kisebb azon járásbirósági itéletek százaléka, melyeket a felsőbiróságok megváltoztattak vagy feloldottak. A leghatalmasabb érv azonban az egyes biróságok mellett a prorogatio általános igénybe vétele. Alig létesül okirat, szerződés, melyben a felek a járásbirósági hatáskört ki ne kötnék, és nem kevéssé különös tünet, hogy maga az állam, mely perrendtartásban kinyilvánitja, hogy ő a járásbiróságot nem tartja képesitettnek egy 500 frton felüli ügy elbirálására, vagy legalább is oly jó elbirálására, mint a minő a törvényszék által történnék, midőn maga mint kincstár szerződést köt magánosokkal, siet a járásbirósági hatáskört kikötni és e kikötést, bármily nagy összegről legyen is szó, per esetén érvényesiti is.

Mindez erősen az egyes biróságok mellett szól.

Mindazonáltal a vita az egyes és társas biróságok hivei közt nincs befejezve és ez utóbbiak joggal hivatkozhatnak arra, hogy Angliát kivéve, minden európai állam birói szervezetének sulypontja a társasbiróságokon nyugszik, és a legujabb nagy perrendtartási codex, a német birodalmi, — daczára annak, hogy egyes kisebb német tartományokban az egyes biróságok előbb minden értékhatár nélkül biráskodtak első fokon, — a társas biróságok tulsulyát biztositotta és az egyes birói ügykört csak mint kivételest fogadta el.

Ha tehát azon kérdésnél, vajon a járásbirósági hatáskört értékhatár nélkül minden vagyonossági ügyre kiterjeszszük-e vagy nem, abból indulunk ki, hogy az egyes vagy társas biróságok jobbak-e, akkor ingadozó alapon állunk, a melyen a vélemények egybehangzását alig fogjuk létrehozni.

E vitakérdés megoldása nem is szükséges.

Bármint vélekedik valaki az egyes és társasbiróságokról, mindegyik nézet hivei megengedik, hogy ugy az egyiknek, mint a másiknak vannak előnyei és hátrányai. A társas biróságok hivei is kénytelenek beismerni, hogy az egyes biróságok olcsóbbak és gyorsabbak; mig az egyes-biróságok hivei viszont nem tagadhatják, hogy a társas biróságoknál, ha feladatukat jól teljesitik, az alaposabb elbirálásra több lehetőség van. A «több szem többet lát» a törvénykezésnél is csak oly elemi igazság, mint bárhol másutt.

Ne vitatkozzunk tehát azon, hogy melyiknek, az egyes vagy a társas biróságnak több-e az előnye és hátránya, de alkossunk oly birósági rendszert, mely ugy az egyik, mint a másik előnyeit legjobban ki tudja aknázni, a nélkül, hogy azzal azok hibáit tulsulyra juttatná.

E czélt pedig elérjük akkor, ha minden ügyet első fokban egyes, felebbezés esetén pedig másod fokban társas bióság elé viszszük, még pedig ugy, hogy ez utóbbi itélete nem pusztán az előbbinek felülvizsgálata, a mint az a mai perrendünkben van, hanem uj tárgyalás alapján hozott valódi novum judicium.

Ily módon ki vannak elégitve ugy az egyes, mint a társas bióság hivei. Ha a felek megnyugosznak az első foku egyes biró itéletében, akkor ez annak bizonyitéka, hogy az itélet helyes. Ha pedig valamely fél az egyes biró itéletében meg nem nyugszik, felviheti az ügyet a felebbviteli társas biósághoz, a mely a beneficium novorum, a közvetlenség és a szóbeliség folytán ép ugy jár el, mintha mint első bióság járt volna el. Az előzetes járásbirósági eljárás ily esetben csak mintegy a per előkészitéseül szolgál.

Azt fogják talán ez ellen mondani: ez igaz ugyan, de ez esetben csak egy társas bióság itél az ügyben, mig akkor, ha ez ügyek első fokban a törvényszék, másod sorban a kir. tábla elé kerülnek, két társas bióság itél benne. Ez utóbbi esetben tehát a garantia az ügynek alapos eldöntése tekintetében nagyobb.

Nem akarok e helyütt a fölött vitatkozni, vajon igaz-e az, vagy nem. Nézetem szerint a teljes közvetlenség csak

oly bíróságoknál vihető keresztül, melyek ügyköre nem terjed ki nagy területre, bármikép decentralisáljuk is a kir. táblákat, azok területe és ügyköre mindig nagyobb lesz, sem hogy a közvetlenség elve az azok előtti eljárásban érvényesülhessen. Itéletük tehát a legtöbb esetben csak az első birósági itélet tágkörü felülvizsgálata lesz. Már pedig én minden esetre több garantiát látok az eljárás alaposságа iránt akkor, ha két bíróság közvetlen eljárás alapján itél, mintha csak az első bíróságnál érvényesül a közvetlenség, a másodbíróság pedig csak másodkézből kapja az egyes körülmények ismeretét.

Fentartom magamnak e kérdés behatóbb megbeszélését akkorra, midőn a kir. táblák decentralisatiójáról akarok szólni. Azonban ettől eltekintve is az érdemben itélő két társas bíróság követelményében a garantiák tulzását látom, a mi nem kevésbé veszélyes, mint a garantiák teljes elejtése. Elég szomoru tapasztalataink voltak már a garantiák tulhajtásával; midőn mindennemü garantiákkal meg akartuk kötni a biró kezét, hogy ne itélhessen roszul, — meg kötötték kezét olykép, hogy nem itélhet jól. — E tulhajtásoknál a jog garantiái megfojtották a jogot magát.

A garantiák ily tulzása az is, ha nem elégszünk meg azzal, hogy valamely ügyben egy egyes és egy társas bíróság a teljes tény- és jogkérdés közvetlen vizsgálata alapján itél, és ez itéletek harmadik fokon még felülvizsgálat alá is eshetnek.

Ha eltekintünk a garantiák e kérdésétől, akkor semmi sem marad fen, a mit a járásbirósági hatáskör e kiterjesztése ellen fel lehetne hozni. Előnyei pedig számtalanok.

Az eljárás gyorsabb és hajlékonyabb lesz, a nélkül, hogy ez az alaposság rovására menne, mert ez utóbbi biztositva van a felebbvitel és a másodbíróság előtti közvetlegség és szóbeliség által.

A birói munkaerő fele meg van takaritva. Mig amugy egy 3 tagu törvényszéki és 5 tagu táblai tanács, összesen tehát 8 biró volna elfoglalva az üggyel: addig ily módon egy járásbiró és 3 tagu törvényszéki tanács, összesen tehát csak 4 biró van igénybe véve.

A felekre nézve az eljárás olcsóbb és kényelmesebb. Német- és Franciaország elég elijesztő példát szolgáltatnak arra nézve, hogy a két társas bíróság előtti szóbeli és közvetlen eljárás mily óriási költséggel jár a felekre.

El lesznek háritva ama nehézségek, melyek a nem készpénzre irányuló kereseteknél a hatáskör megállapitásánál felmerülhetnek.

A legegyszerübb módon el van háritva ez ügyekben a törvényszéki eljárás ama nehéz kérdése, hogy az előkészitő periratoknak mily arányban adjunk helyet és mily jelentőséggel ruházzuk fel azokat. Az előzetes járásbirósági eljárás a legjobb perelőkészités a törvényszéki eljárás részére.

Szükségtelenné válik ez által a polgári ügyek szempontjából a kir. táblák decentralisatiója. Mert azon kevés ügy részére, melyek a vagyonossági pereken kivül esnek, csak nem szükséges több kir. táblát szervezni.

Talán lesznek, a kik azt fogják mondani, hogy nem vonom le a fenti elveknek valamennyi következményét. Ha mindaz, a mit mondtam, igaz, akkor a járásbiróságok hatáskörét nemcsak a vagyonossági, de valamennyi perre első fokban ki kellene terjeszteni. Őszintén megvallva, nem rettenek vissza e következtetéstől sem. Egyáltalában nem látom be, hogy azon perek, melyek nem a vagyon körül forognak, oly természetüek volnának, hogy külön bíróságokat és külön birósági eljárást igényelnek; sem a fontosság, sem a bonyolodottság nem hozható fel erre indokul. Ha igazán egyszerü és jó birói szervezetet akarnánk létesiteni, (mindig csak a polgári ügyeket szem előtt tartva), igy contemplálom: minden ügyben egyaránt első fokban a járásbiróság, második fokon a törvényszék itél, és ez utóbbinak itélete ellen a harmadik fokot jogkérdésekben a felülvizsgálati jog illeti. Megmenekülnénk ily módon az elvtelen és gyakorlatilag is annyi bajjal járó vegyes birósági rendszertől, hol egy és ugyanazon bíróság majd mint első, majd mint másodbíróság szerepel. Szükség esetére, ha már annyira ragaszkodunk a társas birósági rendszerhez, a járásbiróságok is olykép volnának szervezhetők, hogy egyes ügyekben mint társas bíróságok járjanak el.

Ez volna azon birósági szervezet, melyre *Bentham* gondolt, midőn azt mondta, hogy «minden ügynek egy birája legyen és a fél, a ki a bíróhoz fordulni akar, ép ugy tudja, hogy hová menjen, a mint az, a ki templomba menni akar, tudja, hogy hová kell mennie. Ezen birósági szervezet felelne meg igazán ama szép feladatnak, hogy odahozza az igazságszolgáltatást minden szegény ember küszöbéhez (to bring down justice to every poor mans door).»

Ha mégis nem hatáskör ily szabályozásáról szóltam, hanem csak az értékhatár elejtéséről és a járásbirósági hatáskörnek az összes vagyonossági perekre való kiterjesztéséről, ennek oka egyrészt az, hogy nem akartam a mindent egyszerre akaró radikalismus vádját ellenem idézni, másrészt pedig, mert a reformkérdésekről nem ugy kivántam nyilatkozni, a mint azokat én képzelem, hanem, a mint azok a napi rendre kitüzve vannak.

Reménylem, hogy a járásbirósági hatáskörnek minden vagyonossági ügyre való kiterjesztése ellen most már aligha lesz megtehető a felhőkben járó radikalismus kifogása, miután az oly helyen talált szószólóra, «a honnan igérni nehéz, és tenni könnyü», és hogy az igazságügyminiszter urnak nem lesz oka ama fentartását, hogy nézetét e tekintetben kiigazitsa, tényleg igénybe is venni.

Dr. FODOR ÁRMIN.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az egyes-birósági rendszer kérdéséhez.[1]

A tárgyalás felöleli a bizonyitási eljárást is.

Bizonyitandó a perben vitatott és az ügy eldöntésére fontossággal biró minden tény és körülmény, kivéve ha az a bíróság előtt ismert, köztudomásu, vagy pedig ha arra nézve a felek állitásai megegyeznek.

Bizonyitási eszközök: az okiratok, a tanuk vallomásai, a szakértők nyilatkozatai, a birói szemle és az eskü, melyeket a bíróság nemcsak a felek kérelmére, hanem hivatalból is alkalmazhat s mindezeket, valamint a felek előterjesztéseit is, a peranyag teljes tartalmának figyelembe vételével, szabadon mérlegeli.

A bizonyitékokat rendszerint a per bírósága veszi fel, kivételesen kiküldött vagy megkeresett bíróság. Ez utóbbi alkalmaztatik, midőn más bíróság területén lakó személy meghallgatásának, vagy ott levő tárgy megszemlélésének szüksége forog fen; ha azonban a más bíróság területén lakó személy megjelen, a megkeresés szüksége elesik.

A felek a bizonyiték felvételéhez és a felvétel után megtartandó tárgyalásra megidézendők. (III. R. VIII. fejezet 259—277. §.)

Az okirattal való bizonyitásnál az okirat az ellenféllel közlendő és a bíróság elé terjesztendő s ha idegen nyelvü, akkor magyar forditásban is bemutatandó.

Közhatóság által hivatalos hatáskörében szerkesztett okirat közokiratot, minden más okirat magánokiratot képez; az előbbiek valódisága vélelmeztetik, azonban annak bizonyitása, hogy a közokiratban foglalt tanusitás helytelenül vétetett föl, vagy hogy az abban foglalt nyilatkozat tévedé-

[1] Az előbbi közl. l. a 32. és 33. számban.

sen alapul, megengedtetik; a magánokiratnak valódisága ellenben csak akkor vélelmeztetik, ha azt a kiállitó egész terjedelmében irta és aláirta, ha az idegen kézzel irt okiratot két tanu jelenlétében sajátkezüleg aláirta, ha az irni nem tudó kiállitó két tanu vagy közjegyző jelenlétében kézjegyével látta el az okiratot, mihez még az is szükséges, hogy ily esetben az okirat tartalmát a közjegyző vagy a tanuk is ismerjék és a félnek, ez által értett nyelven megtolmácsolják s hogy ez megtörtént, magán az okiraton tanusitsák.

Ügyvédi és kereskedői könyveket, alkuszok naplóit és kötjegyeit a bizonyitó erő tekintetében a bíróság minden irányban szabadon mérlegeli; az okirattal bizonyitható körülmények tekintetében pedig minden más bizonyitási mód mellőzésével az okiratos bizonyitást rendelheti el.

Az okirattal való bizonyitás a tárgyalás alkalmával történik s ha a fél nincs az okirat birtokában, ennek megszerzését kérelmezheti, mi hatóságtól, az ellenféltől vagy más harmadik személyektől is történhet.

A valódiság tekintetében kifogásolt vagy hamisitottnak állitott okirat, a félnek a hamisitásra vonatkozó bizonyitékaival együtt hivatalból teendő át a büntető bírósághoz.

Okirat használhatlanná tétele esetén a vélelem az, hogy az a megrongáló fél érdekei ellen képezett bizonyitékot. (III. R. IX. fejezet 278—310. §§-ai.)

További bizonyitási mód a tanukkal való bizonyitás, mely akként történik, hogy a fél tanuit a tárgyaláshoz magával viszi vagy ha ez nem lehetséges, a bíróságnak bejelenti, mely aztán a tanut maga elé idézi; tanuságtételre az állam minden polgára köteles, kivéve csupán azok vannak, kik vallomásukkal hivatalos titkot sértenének meg, hivatalos személyek oly tényekre vagy körülményekre nézve, melyeket hivataluk vagy hivatásuk gyakorlása közben tudtak meg, serdületlenek és aggok, a felek hozzátartozói és legközelebbi rokonai.

A tanuk kihallgatását rendszerint a per bírósága foganatositja, nem intézhet azonban s meg sem engedhet oly kérdéseket, melyek fölött a tanuskodás által hivatalos titok sértetnék meg, vagy pedig a hozzátartozóknak vagyoni vagy becsületbeli hátrány okoztatnék. A tanuk elkülönitetten és egyenkint hallgattatnak ki s kiküldött csak akkor járhat el, ha a tanunak a helyszinén való kihallgatása szükséges és a felek a bíróság összes tagjainak a helyszinén való megjelenését nem követelik vagy pedig ha az uralkodóház tagjai, főpapok, tényleges szolgálatban álló miniszterek vagy betegek hallgatandók ki.

A tanu vallomását esküvel erősiti meg; hamis eskü jelensége esetén az ügy a büntető bírósághoz tétetik át.

A kihallgatásról a vallomás lényegét tartalmazó jegyzőkönyv vétetik föl, ha pedig a tanuk az érdemi tárgyalás során hallgattatnak ki, vallomásuk a tárgyalási jegyzőkönyvbe veendő föl, a feleknek pedig minden esetben alkalom nyujtandó arra, hogy a kivett bizonyiték felől nyilatkozhassanak. (III. R. X. fejezet 311. §. — 348. §.)

Hasonló ehez az eljárás, midőn bizonyos tudományt, müvészetet vagy ipart hivatásszerüen üzők szakvéleménye hallgatandó meg; a szakértőkkel szemben és rájuk vonatkozólag ugyanis mindazok a rendelkezések irányadók, melyek a tanukra alkalmazást nyernek, különbség csak annyiban van, hogy a szakértők ellen azok a kifogások is érvényesithetők, melyeknek birákkal szemben van csupán helye, továbbá, hogy a kihallgatás nem egyénkint és elkülönitve történik, hanem a szakértők együttesen szakértő bizottságot képeznek s mint ilyen adnak megokolt véleményt, a véleményeltérés pedig külön véleményben fejeztetik ki. (III. R. XI. fejezet 349—362. §.)

A közvetlenség folyománya, hogy a bíróság egyes esetekben a per tárgyát, vagy ennek értékek által észlelhető körülményeit megszemléli; e szemle, a mennyiben a megszemlélendő tárgy a bíróság elé vihető, a tárgyalás folyamán, különben pedig a helyszinén, ha szükséges, szakértők közbejöttével, eszközöltetik és a megszemlélendő tárgy akár hatóságtól, akár a peres féltől, akár perben nem álló harmadik személyektől megszemlélés végett a bíróság rendelkezése alá bocsátandó. Magára a szemlére nézve a felek inditványokat, észrevételeket és előterjesztéseket tehetnek és a szemle-tárgy rajzát vagy fényképét is a percsomóhoz csatoltathatják. (III. Rész XII. fejezet 363—373. §.)

Ha az eddig elősorolt bizonyitékok czélhoz nem vezetnek, vagy közülök egyik sem áll rendelkezésre, megengedhető a bizonyitás eskü által, melynél a bíróság a felek inditványaihoz vagy kérelméhez sem az általuk ajánlott eskü-szövegre, sem pedig arra nézve, kinek itéljen esküt, kötve nincs.

Eskü a perdöntő határozatba foglalva itélendő meg s abban egyszersmind úgy a letételnek, mint pedig a le nem tételnek következményei megállapitandók; — e következmények az eskü letétele, illetőleg a letétel elmulasztása folytán, önmaguktól állanak be.

Az eskü a fél által, a per bírósága előtt, személyesen, az esküvő fél hitelvei szerint teendő le; oly személyek, a kik a törvényesen bevett, vagy egyenjogositott vallások egyikéhez sem tartoznak, esküvel nem bizonyithatnak. Ki van zárva továbbá e bizonyitási mód azokra nézve is, a kik értelmi vagy erkölcsi fejletlenségük vagy fogyatkozásuk miatt az eskü jelentőségét nem mérlegelhetik és a kik nyereségvágyból elkövetett valamely büntetendő cselekmény, hamis eskü vagy hamis tanuzás miatt bünösnek itéltettek; ez utóbbiakra nézve e korlátozás a politikai jogoktól való felfüggesztés (hivatalvesztés) lejártáig tart. Betegség által gátolt fél az esküt lakásán, kiküldött biró előtt teheti le; ha pedig a fél, kinek eskü itéltetett, a letétel előtt meghalt, vagy az esküvel való bizonyitásra személyi viszonyainál fogva nem képes, az itélet föloldásának és az ügy ujolagos, eskü nélküli eldöntésének van helye. (III. Rész XIII. fejezet 374—405. §.)

Végül midőn már a tárgyalás és bizonyitási eljárás teljesen befejeztetett, a bíróság a perben határozatot hoz; még pedig a pergátló kifogások, a tanuzási vagy szakértői kötelezettség, a birságolás és az ügy érdeme tekintetében Ő Felsége a király nevében itéletet hoz, minden más kérdés fölött végzéssel határoz; itéletet hoz a bíróság, midőn a vitás tényeket és körülményeket tisztába hozva, a vitás kérdést, illetőleg az ügy érdemét eldöntésre alkalmasnak találja.

Az itélet által rendszerint mindama kérdések eldöntetnek, melyeknek eldöntését a peres felek a főügygyel kapcsolatosan kérték és elkülönitett vagy részleges itéletnek helye nincs. Tartalmaznia kell a felek jogainak és kötelezettségeinek a peres ügyre vonatkozó præcisióját, melynek határa a felek kérelme, a biró nem itélhet meg többet, mint a menynyit a fél kér; tartalmaznia kell a kötelezettség teljesitésének záros határidejét, mely a bíróság belátásától függ, rendszerint 8—15 nap. Az itélet a tárgyalás után azonnal hirdettetik ki és 3 nap alatt foglaltatik irásba.

Az irásba foglalt itélet a bíróság és a peres felek, valamint a peres ügy megnevezése vagyis a bevezető rész után tartalmazza a bíróságnak Ő Felsége a király nevében a peres ügyre nézve tett rendelkezését és végül e rendelkezés okait.

Itélet joghatályával bir a bíróság előtt kötött egyezség is, mindkettőnek következménye ugyanaz, t. i. jogerőre emelkedés és illetőleg a teljesitési határidő lejárta után a végrehajthatóság, melyet a közbevetett perorvoslat, ha ennek a törvény halasztó hatályt ad, megakaszt.

Az eljárás általános szabályai általános alkalmazást nyernek minden bíróság előtt; a hol tehát a különös eljárási szabályok vagy a rendhagyó eljárás szabályai rendelkezéseket nem tartalmaznak, mindig és mindenütt eme általános szabályok nyernek alkalmazást. (III. R. XIV. f. 406—427. §.)

(Folyt. köv.) TÓTH GÁSPÁR.

Külföldi judikatura.[1]

93. Az ügyvéd részére kiállitott meghatalmazás rendszerint a megbizó örököseire is kiterjed és ennek alapján nem csupán jogositva, de kötelezve is van az ügyvéd a pert megbizója halála után is az örökösök érdekében befejezni, sőt pénzrekövetelés behajtására irányuló perben a végrehajtási lépéseket megtenni, mert ily esetben az ügyvéd feladata csak az összeg behajtásával ért véget. *(Bécsi legfőbb törvényszék.* Contra prágai másodfoku bíróság, mely az ügyvédet ily esetben a végrehajtási lépések tételére jogositottnak nem tartotta.)

94. Végrehajtás alá az iparosnak csak nélkülözhetetlenül szükséges munkaszerei nem vonhatók. Ilyennek nem tekinthető a mészáros kocsija és lova, a melyen a hus szállitását eszközli, mert a szállitás más módon is eszközölhető. *(Bécsi legfőbb törvényszék.* Contra prágai másodfoku bíróság.)

95. Valamely követelésnek végrehajtási uton való átruházása nem egyéb, mint annak a végrehajtatóra kényszer utján történt engedményezése. Ha ily engedmény egy önkényt történttel, vagy pedig két önkényt történt engedmény egymással találkozik, joghatálylyal az bir, mely a másikat időben megelőzte, és e tekintetben mi befolyással sem bir azon körülmény, hogy az engedmény az engedményezettel mely időben közöltetett. *(Bécsi legfőbb törvényszék.)*

96. A fixügylet fogalmához nem elég határozott teljesitési időnek puszta megállapitása, hanem szükséges annak kikötése, hogy pontosan akkor történjék a teljesités olyképp, hogy a szerződő felek akaratából kitünőleg a nem akkor történt teljesités ne legyen már a szerződés teljesitésének tekinthető. Kétség esetén nem fixnek tekintendő az ügylet. *(Bécsi legfőbb törvényszék.* Teljesen egyez a mi gyakorlatunkkal.)

97. A vevőt nem kötelezik az eladó által a számlába egyoldalulag felvett feltételek *(Hamburgi felső bíróság.* Egyez a kir. Curia álláspontjával.)

98. A hamburgi felsőbiróság kimondta, hogy a tiszta különbözeti ügylet, vagyis azon ügylet, melynél a felek közt megállapodás történt már a szerződés megkötésekor az iránt, hogy a tényleges szállitás ki van zárva és a különbözet megfizetésével az ügylet teljesitve van, keresettel érvényesithető igényt adhat. Érdekes fejtegetése szerint nem tekinthető ugyanis játéknak, mert ennél a döntő tényt: a szerződés kimenetelét a felek saját cselekvőségükkel — a játékkal — idézik elő, a mi a különbözeti ügyletnél nem történik, sem nem tekinthető fogadásnak, mert az árbeli változás irányát és nagyságát nem lehet teljesen állitani, vagy tagadni, hanem csak eltalálni. A különbözeti ügylet oly vétel, mely bizonyos idő mulva teljesitendő és a mely pénzbeli fizetéssel nyeri szabályozását. *A német birodalmi törvényszék* azonban megváltoztatta a határozatot azon megokolással, hogy a különbözeti ügylet csak oly veszélyes és gazdaságilag nem gyümölcsöző, mint a játék és ez okból mindaddig, a mig a tételes jog a különbözeti ügyletet kereshetőségi joggal fel nem ruházza, reá is alkalmazandók a játékra vonatkozó jogszabályok.

99. A kereskedelmi könyvek felmutatása elrendelhető annak bizonyitása végett is, hogy azokban valami *nem* foglaltatik. *(Bécsi legfőbb törvényszék.* Contra bécsi felsőbiróság.)

100. Alperes lova megrugta felperest és ezzel hét fogát sértette meg. A biróság alperest 300 márka megfizetésére kötelezte, számitásba hozva a négy heti betegség alatt elmaradt keresetet, az orvosi dijakat és az általános egészségi állapotban beállott roszabbodást, mely nem morális kár és nem fájdalomdij, hanem pénzben meghatározható anyagi kár. *(Karlsruhei felső biróság).*

101. Az olasz bíróságokat egy sajátkezüleg irt végrendelet foglalkoztatta, melyben a kelet hibás volt. A palermói törvényszék kimondta, hogy ily hiba a végrendelet semmiségét vonja maga után, hacsak a tévedés magából a végrendeletből ki nem igazitható. A felebbviteli bíróság azonban érvényesnek mondta, mert az akaratlan tévedés az egész végrendeletből és más ismert tényekből logikai következtetés utján felismerhető.

102. Azon feltétel kitüzése, hogy az örökös külföldön maradjon és hazájába vissza ne térhessen, mint meg nem engedett, nem irottnak tekintendő. *(Brüsseli felső biróság).*

103. Elcsábitott nő a csábitótól kártéritést követelhet, ha a szülést eredményezett közösülést házassági igéretek vagy csalárd tevékenység (manœuvres dolosives) előzték meg *(Bordeauxi felső biróság).*

Közli: Dr. GOLD SIMON.

[1] Az előbbi közl. l. a 4. számban.

A Btk. 48. §-ához.

A Btk. 48. §-a szerint csak azok bocsáttatnak föltételesen szabadon, a kik vagy fegyházra vagy egy évet felülhaladó börtönre vagy fogházra vannak itélve és büntetésük háromnegyed részét kiállották.

E szerint 14 havi börtön vagy fogház kevesebb mint egy évi börtön vagy fogház. Mert a 14 hónapból, ha az illető egyén jól viseli magát és a javulás reményét megerősiti, egy negyed rész, vagyis 3 és $^1/_2$ hónap elengedtetik; azaz 14 hónap = 10 és $^1/_2$ hónap. Az egy évben kiszabott börtönből vagy fogházból pedig nem engedtetik el semmi.

Megtörténik nem egyszer az is, hogy valaki elitéltetik egy évre, és egy járásbirósági ügy utólagos felmerülése folytán ez az egy év felemeltetik egy év és pl. egy napra. Ez az ember azzal, hogy még egy büncselekményt követett el és még egy napi büntetést kapott, azt nyerte meg, hogy nem egy évig, hanem csak 9 hónapig lesz elzárva. (Ha ezt a mi gonosztevőink tudnák!)

Ugyanez az ellenmondás megvan a közvetitő-intézet tekintetében is.

Közvetitő-intézetbe vitetnek, a kik legalább 3 évi fegyházra vagy börtönre itéltettek és büntetésöknek kétharmad részét kitöltötték.

A 3 év igy oszlik meg:

2 év fegyházban illetőleg börtönben; 3 hónap közvetitő-intézetben; 9 hónap föltételesen szabad lábon.

A 2 és $^3/_4$ év pedig igy:

2 év és $^3/_4$ hónap fegyházban illetőleg börtönben; 8 és $^1/_4$ hónap föltételesen szabad lábon.

Tehát a ki 3 hónappal kevesebbre van itélve, az háromnegyed hónappal többet tartozik tölteni a fegyházban illetőleg börtönben.

Az ellenmondás ugy oszlatható el, ha a föltételes szabadlábra helyezésnél az időbeli határpont elejtetik s bármily rövid szabadságvesztés-büntetésre itéltetik is valaki, a megfelelő hányadot szabad lábon töltheti. Ez uton könnyebben volna a kellő fegyelem fentartható a rövid időre elitélteknél is, mivel jó magaviseletük esetében ezek is hamarabb szabadulnának. Csak a felügyelő-bizottságnak volna több a dolga; de ez nem lehet érv az igazságtalanság további fentartására. (S nem volna ép szükséges, hogy a rövid tartamu büntetéseknél a felügyelő-bizottság teljes-ülésben határozzon.)

Figyelemre méltó módozat a hányad kiszámitására az is, melyet Francziaországban és Belgiumban találunk. Ezen államok a három hónapot állitják fel mint oly minimumot, melyből feltételes szabadlábra helyezés utján elengedés nem adatik. Ezen három hónap azonban ott is minimum, a hol elengedés történt. Francziaországban 6 hónapból elengednek 3 hónapot, 5 hónapból 2 hónapot, 4 hónapból 1 hónapot. Igy elérik azt, hogy az 5 és 4 hónap nem kevesebb mint a 3 hónap. Vagyis a határvonalat a mi törvényünkhöz képest

egy évről három hónapra leszállitják, de ezen határponton tul ebből semmit sem engednek el.

A franczia 1885-ki törvény szövege igy szól: . . . 2. §. Touts condamnés ayant à subir une ou plusieurs peines emportant privation de la liberté peuvent, après avoir accompli trois mois d'emprisonnement, si les peines sont inférieurs à six mois, ou dans le cas contraire, la moitié de leurs peines, être mis conditionellement en liberté, s'ils ont satisfait aux dispositions réglementaires fixées en vertu de l'article premier.

A kiszámitás ugyanezen rendszere van elfogadva az 1878-iki horvát javaslatban és az osztrák javaslatban is. Ezek azonban nem három hónapnak, hanem egy évnek kitöltését követelik meg. A német törvény ily pontos határvonalat nem állit fel; csak általánosságban szabja meg, hogy a feltételes szabadlábra helyezés esete előáll, ha *hosszabb* fegyház vagy fogház szabatott ki.

A közvetitő-intézetnél kétségkivül szükséges egy bizonyos minimum felállitása, mivel egyrészt igen rövid idő alatt az intézet nevelő vagy helyesebben mondva: szoktató hivatása nem fejtheti ki erejét, másrészt az elszállitás költsége, mikor igen rövid időzésről van szó, aránytalanul nagy. Ezek azonban a közvetitő-intézetben töltendő időre feltételesen szabadon volnának bocsátandók, mint más alkalommal bővebben kifejtettem. (L. *Jogt. Közl.* 1889. 18. sz.)

Dr. FAYER LÁSZLÓ.

Különfélék.

— **A kir. tábla IV. polgári tanácsának** elvi megállapodásait közöljük lapunk mellékletén. A határozatok Ráth György tanácselnök vezetése mellett állapittattak meg, s most követik e megállapodásokat a többi tanácsok is, különösen a IV. tanácsból idő folytán alakitott és ugyancsak — mint a IV. polgári tanács — telekkönyvi és ingatlanokra vonatkozó végrehajtási ügyekkel foglalkozó volt VII, most VIII-nak czimzett polgári tanács. Fontosak e megállapodások azért, mert az azokban érintett kérdések legtöbbjében a II. bíróság végérvényesen határoz.

— **A büntető codex novellája**, melyen Sedius Károly s Wlassics Gyula dolgoznak, meglehetősen terjedelmes leend. Azt hiszik, hogy előlegesen Csemegi Károlylyal, a kodex szerkesztőjével, is fog közöltetni. Ezt nagyon kivánatosnak találnók a végett, hogy teljesen előállittathassék a kellő öszhangzás a kodex és a novella irányelvei között. A szükséges intézkedések azonban alkalmasint később fognak megtétetni, mert a miniszter szeptember elején két hétre eltávozik a fővárosból.

— **A budapesti kir. táblának** most már van elég segitsége a kisegitő birákban. De sokan aggódnak a hivatalhelyiségek elégtelensége miatt. Ezek a táblabirák eddigi számának sem feleltek meg, habár három külön épületben léteztek. Most tizzel több tanácsot lehet alakitani. Honnan készitik elő ezeknek a helyiségeket? Vagy állandósittatni fog azon rendszer, hogy hétfőtől vasárnapig mindig fognak a birák ülésezni? Összeegyeztethető ez az ügyek alapos tanulmányozásával s a referáda kivánatos tökélyével?

— **Birói körökben** beszélik, hogy közelebb több táblai biró fog kineveztetni a kir. Curiához. Emlegetik Puky Gyula, Ádám András, Vági Mór, Bene Antal, Emmer Kornél és Bernáth Elemér kir. táblai birákat.

— **A kir. Curia szeptemberi tanácsbeosztásából** megemlitjük, hogy az első polgári tanács vezetését e hóra Daruváry Alajos másodelnök vette át. Összesen öt polgári és három bünügyi tanács fog müködni. Tudvalevőleg a szeptember hónap még fél vacatio, a mennyiben a szüneti birák e hónapban távol vannak. A Curia elnöke is e hóban tölti szabadságidejét.

— **A jogászgyülés elnökévé**, mint jogászi körökben beszélik, *Plósz Sándor* dr. egyetemi tanárt fogják választani. Nagyon örvendenénk, ha e hir valósággá lenne, mert méltóbb szakférfiut alig találhatunk e diszes állás betöltésére. Plósz Sándor az igazi jogász mintaképe, a ki nagy tudománynyal és elmeéllel a legnagyobb szeretetreméltóságot és szerénységet párositja és igy kétszeresen hivatott a jogászgyülés vezetésére.

— **Ügyészi körökben** panaszolják, hogy mig az igazságügyminiszter kir. táblai kisegitő birákként, megkerülve a törvény rendelkezését, a járásbirák közül is behivott négyet, — mit egyébiránt helyesen tett a miniszter — addig az ügyészek e tekintetben teljesen mellőztettek.

— **Tömeges zugirászat.** A fővárosi szatócsok, korcsmárosok, kávések egyesületei, melyek több ezer tagot számlálnak, a napokban körleveleket küldtek szét tagjaikhoz, melyekben köztudomásra hozzák, hogy az egyesületben irodát nyitottak *iparengedély szerzése* s minden hasonnemü, hatóságokhoz beterjesztendő beadványoknak dijazás melletti szerkesztésére; hozzáteszik azonban óvatosság okáért, hogy felelősség elvállalása nélkül. A zugirászat ezen *en gros* üzött faja, mely eddig is már nagy mérveket öltött, kihivja az ügyvédi kamara erélyes gyors fellépését, nemcsak a fővárosi ügyvédi karnak, de a jogkereső közönségnek érdekében is. Mint értesülünk dr. Sik Sándor ügyvéd már tudomására hozta ezen tömeges zugirászati visszaélést a kamara ügyészének.

— **A kikampózás.** A budapesti kir. tábla már több izben kimondotta, hogy hivatalból észlelendő semmiségi okot képez a büntető biróságok érdemleges határozatainak önálló megokolása helyett az ügyészségi inditvány egy részének egyszerü lemásolása. Mint egy, hozzánk érkezett levélből látjuk, ugy a budapesti, mint a vidéki törvényszékek még mindig praktizálják e perjogi szempontból eléggé nem ostorozható s a biróság méltóságát sértő kényelmi módszert. E visszaélésen leginkább elnöki intézkedés segithetne.

— **A Magyar Jogászegylet** felveszi munkálkodását, mihelyt elnöke a fővárosba visszaérkezik. Először is kérdések fognak a választmány által kitüzetni, s egyes tagok fel fognak szólittatni, hogy az illető kérdésről előadást tartsanak. Felkérjük a tagokat, hogy a kitüzendő kérdések iránti javaslataikat a titkári hivatallal közölni sziveskednének. Természetes, hogy az előadási cyklus nemcsak a kitüzött kérdésekre fog szoritkozni.

— **A jogászgyülési évkönyv** nyomán ideigtatjuk Trux Hugó kir. táblai biró véleményét a jogorvoslati rendszer tárgyában. Az inditvány igy hangzik:

«A szóbeliség elvén alapuló perrendet tartva szem előtt

1. kivánatos, hogy az egyesbiróságok hatáskörébe tartozzék minden akár ingó, akár ingatlanra vonatkozó vagyonjogi per, melynek értéke 500 frtot meg nem halad, a hitbizományi viszonyból származó perek és az 1871. XXXI. t. cz. 21. §-ában felsorolt bányaügyek kivételével;

2. kivánatos, hogy a járásbirósági perekben a kir. törvényszékek, törvényszéki perekben a kir. táblák gyakorolják a felebbezési biráskodást, és hogy e másodbiróságok végtételei ellen az 1881. LIX. t. cz. 47. §-ának korlátai közt a kir. Curiához csak valamely törvénynek alkalmazása, vagy helytelen alkalmazása miatt legyen felülvizsgálati kérelemnek helye.»

Igen érdekes és figyelemre méltó Vargha Ferencz kir. alügyész következő inditványa is:

«Mondja ki a jogászgyülés, tekintettel az alkotandó bünvádi eljárásra, hogy

1. Az elővizsgálat a nyilvánosság alapelveire fektetendő, miből folyólag

2. A jelenlétel *kivétel nélkül* minden vizsgálati cselekményre megilleti a közvádlót, sértettet, terheltet és ennek védőjét.

3. Ezen jogból folyólag a most emlitett személyeket megilleti a vizsgálati cselekményekben való közvetlen részvétel joga (activitas).

4. Ellenben a tágabb értelemben vett nyilvánosság (népnyilvánosság, Volksöffentlichkeit) az elővizsgálat jellegével összeegyeztethető nem lévén, ez okból az az alkotandó bünvádi eljárásban mellőzendő lenne.»

— **Államigazgatási reform.** E czimen dr. Kuncz Ignácz pozsonyi jogtanár különlenyomatban kiadta a «Pozsony-

megyei Közlöny»-ben közzétett czikksorozatát. A szerző az államigazgatásnak szőnyegen forgó kérdésével foglalkozva kifejti, hogy a municipalis igazgatás nem ellentéte az államigazgatásnak, hanem annak csak egy alakja, mert az állami és megyei igazgatás jelszavainak egymással ellentétbe állitása fogalomzavarból ered; kikel azok ellen, kik az állameszmét a bureaukratia számára akarják monopolizálni s kijelenti, hogy szintén a reform mellett küzd, de jelszava, hogy az államigazgatásnak reformja valósággal a municipális igazgatásnak reformja. E reformot pedig nem ugy véli szerző keresztülviendőnek, hogy az önkormányzat mindössze csak az ellenőrzésre volna szoritandó, hanem hogy a municipalis igazgatásban a hivatalnokok egy része néporganum, másik része szakszerü, élethivatásos hivatalnok legyen, ugy azonban, hogy a döntő szó a törvényhatósági szervezet minden fokán a néporganumot illesse.

— **Dr. Illés Károly** büntetőjogi kommentárjának *befejező* füzete — mint értesülünk — legközelebb megjelen.

— **Ügyvédi körökből** vettük a következő sorokat:

A napokban egy felebbezést vitt be segédem a pestvidéki törvényszék igtatójába, én épen vidéken voltam s elfeledtem neki megmondani, hogy mennyi bélyeget ragasszon fel. Segédem ez iránt az igtatót kérdezte meg, de az a választ megtagadta. Azt hiszem, ha az iktatónak megvan a joga a leletezésre, ugy meg van az a kötelessége is, hogy a hozzá forduló félnek felvilágositást adjon.

Nemzetközi szemle.

— **A nemzetközi börtönügyi congressus folyóiratának** ujabb füzete jelent meg. A füzet igen érdekes tartalmára lesz alkalmunk visszatérni. Ugyancsak ezen congressus bizottsága következő munkára hirdet pályázatot: *John Howard jelentősége a börtönügy reformjának történetében.*

— **Olshausen** jeles német jogtudós kineveztetett az eberswaldi erdészeti akadémia jogtanárává s előadásai vezérfonalául összefoglalta a tudni valókat egy u. n. Grundrissben. Az első füzet most jelent meg. Czime a munkának: Grundriss zu rechtswissenschaftlichen Vorlesungen. Erstes Heft: Gerichtsverfassung und Prozess.

— **A párisi Faculté de droit** által 4000 franc dijazás mellett kitüzött azon jogi kérdés: «Du meilleur régime de publicité en matière de constitution et de transmission de droits reels immobiliers» sikeres megoldást nem nyervén, az kettőzött dijjal 1890. évre is ki lett tüzve. Azért emlitjük fel különösen, hogy feltüntessük, mikép a francziák épen nem közömbösek vagy lenézők a német tudomány iránt, a pályázási hirdetésben ez állván: «Ils devront, à cet effet exposer et apprécier les systèmes adoptés en France et à l'étranger, *notamment le système allemand.*»

— **A börtönrendszerben** a magánelzárás elvének ismét egy bátor apostola tünt fel Franciaországban M. J. Astor jogtudorban, kitől csak imént jelent meg a következő czimü érdekes mü: «*Essai sur l'emprisonnement cellulaire en France et a l'Etranger.* Paris.» Egyrészt az általános büntetőjogi törvényhozás szempontjából vizsgálja, illetőleg védi ezen intézményt; másrészt erős kritika alá veszi a franczia jelenlegi rendszert, mely e téren a legtöbb európai állam által meg van előzve. *Astor* ellentétben «avec certains humanitaires à outrance — a mint munkájának ismertetője L. Louis Lucas mondja — chez lesquels la cellule a soulevé de vives réclamations et des protestations indignées; c'est a-t-on dit, une peine cruelle, dangereuse pour la santé et la raison des prisonniers; cette humanitairerie vraiment excessive», kimutatja, mikép ezen rendszer okos s czélszerü alkalmazásánál semmi ily veszélytől sem lehet tartani, — nem különösen a hosszasb szabadság-vesztésnél sem. Nem helyeselheti azonban, hogy a nagyon csekély sulyu büntetéseknél is használtassék; egyszersmind szükségesnek tartja, hogy alkalmazása ne egyforma, hanem az elitéltek természete, jelleme, erkölcsisége szerint különböző legyen.

— **Franciaországban** legujabban törvényt hoztak a szülői hatalom megszüntének eseteiről. Ha a szülők a kiskoruakat kicsapongásra szoktatják, ha csavargó életet visznek vagy részegesek, elvesztik a szülői hatalmat. — A törvény tüzetes vázlatának közlését közelebbre kell halasztanunk.

— **A franczia csődjog** legujabb reformja abban áll, hogy a fizetéseit beszüntető kereskedő a birósági liquidatio kedvezményében részesülhet azon feltétel alatt, ha azt a lakása szerint illetékes kereskedelmi bíróságnál kérelmezi. Részesülhetnek e kedvezményben az örökösök is.

— **Belgiumban** a törvényhozást és szakférfiakat folyton foglalkoztatja a *külföldi jogi személyek, testületek magánjogi képességének* ujabb szabályozása. A Belgiumban is érvényes napoleoni Code I. k. első czimének megváltoztatásáról van szó, mi iránt a codificationális bizottság javaslatot készitett, mely a belga parliament elébe terjesztetett. Szükségességét indokolják a kételyek s ellentétek, melyek a külföldi testületek jogköre iránt léteznek; midőn némelyek szerint a külföldi törvényszerüen alakult testületek Belgiumban is eo ipso érvényeseknek s jogosultaknak tekintendők; mig mások szerint azoknak előlegesen a nemzeti közhatalom elismerését kell elnyerniök, «parce qu'elles sont une creation de la loi politique étrangère et que celle-ci ne saurait exercer d'empire au delà des frontières de l'Etat dont elles émanent». Az irányelvek, melyek a szükségesnek tekintett reformot vezérlik, abban összpontosulnak, hogy a külföldi államok, tartományok, községek s azoknak alárendelt intézetek Belgiumban élvezik a polgári jogokat, melyek a külföldi törvények által megállapittattak; de hagyományok s ajándékok elfogadásához a belga kormány felhatalmazása szükségeltetik. «Ils ne peuvent, toutefois y recevoir des dons ou des legs qu'avec l'autorisation du gouvernement belge.» Art. 13. A többi külföldi jogi személyek, ha csak a törvények és szerződések mást nem rendelnek, jogi léttel csak akkor birnak, ha Belgium hasonló intézetei ott a polgári személyiség jogosultságával birnának. Ez esetben ezen testületek is gyakorolhatják a külföldi törvényeik által engedélyezett polgári jogokat azon feltételek s korlátok közt, melyek Belgiumban hason intézetekre nézve érvényben vannak.

— **Olaszországban** az igazságügyminiszter törvényjavaslatot nyujtott be a képviselőházhoz a birói fizetések javitásáról, s ugyancsak törvényjavaslatot a birói képesités és előléptetésről. Másik törvényjavaslat tárgyalja a börtönügy ujjászervezését.

— **Svédországban** módositják a büntetőtörvénykönyvnek a vallás és a közhatóságok elleni delictumokra vonatkozó részét.

Irtások.

114.

Védői oldalról azon panaszt vettük, hogy a Fortunában nagyon késedelmesen folynak a tárgyalások. Az egyszerü itélethirdetésre megjelent felek s ügyvédek 10, sokszor 11 óra utánig kénytelenek várni, mig a tanács összeül.

115.

Az abrudbányai járásbiróság a hozzá május 21-én érkezett végrehajtási megkeresésre a kiküldő végzést julius 23-án hozta meg. Az adós bátyja és nővére, a kik odavalók, időközben mindent lefoglaltak. *(Ügyvédi körökből.)*

Megjelentek:

A kisajátitásról szóló hazai törvények és rendeletek, tekintettel a külföldi törvényhozásokra és gyakorlatokra. Összegyüjtötte és irta Melha Kálmán ügyvéd. I. rész. Hazai törvények és rendeletek. Pallas irodalmi intézet kiadása. Ára 1 frt 50 kr.

Magyar Compass. Pénzügyi közlöny. (Horvát-szlavonországgal.) 1889. XVII. évfolyam. Szerkesztik Ambruster Jakab és dr. G. Nagy Sándor, kiadja özv. Mikók Sándorné. Bolti ára 5 forint. Diszkiadás ára 6 frt.

Ráth Mór kiadásában megjelentek:

Utasitás az állami italmérési jövedék behozatala folytán adandó kártalanitásról szóló 1888: XXXVI. t.-czxk végrehajtása iránt. Ára 50 kr.

Utasitás az állami italmérési jövedékről szóló 1888: XXXV. tcz. végrehajtása iránt.

1889: XXVIII. tcz. a pénzügyi közigazgatás szervezetének megváltoztatásáról. Jegyzetekkel, utalásokkal és magyarázatokkal ellátta dr. Imling Konrád. — *1883: XLIII. t.-czikk a pénzügyi közigazgatási bíróságról.* Jegyzetekkel, utalásokkal és magyarázatokkal ellátta dr. Móder Tibor. — *1883: XLIV. tcz. a közadók kezeléséről.* Jegyzetekkel, utalásokkal és magyarázatokkal ellátta dr. Gruber Lajos. Ára 1 frt.

Felelős szerkesztő **Dr. Dárday Sándor** (VIII. József-körut 41. sz.)
Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (IV. Zöldfa-utcza 31. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (IV. Egyetem u. 4. sz.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

Huszonnegyedik évfolyam. 36. SZ. Budapest, 1889. szeptember 6.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐI IRODA: *József-körut 44-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Királyi árvaszékek. Dr. KENEDI GÉZA budapesti ügyvédtől. — A büntetési és börtönrendszer az észak-amerikai Egyesült-Államokban. Dr. GRUBER LAJOS budapesti ügyvédtől. — Jogirodalom: A magyar váltójog kézikönyve. Irta dr. Plósz Sándor. Második átdolgozott kiadás. Dr. NAGY FERENCZ kolozsvári egyet. tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* Esküdtszéki eljárásunk. BODOR LÁSZLÓ kolozsvári törvényszéki birótól. — Ügyvédi dijjegyzék illetékes birája bünvádi ügyekben. Dr. BARNA IGNÁCZ ügyvéd, keresk. akadémiai tanártól. — Magánjogi itéletek kritikai fejtegetése. XV. Tulajdonzálog. Dr. SCHWARZ GUSZTÁV ügyvéd, egyetemi m.-tanártól. — Külföldi judicatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle — Irtások.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Királyi árvaszékek.

A kik abban a hitben élnek, hogy municipális közigazgatásunk államivá alakitását az ország közvéleménye már *általánosan* óhajtja, vagy hogy ezen korszakos reform előkészitő eszméi és gondolatai, bárcsak az irodalomban vagy hivatalos életben is, valamelyest ki vannak forrva, az kétségkivül nagy csalódásnak engedi át magát.

Szilágyi Dezső miniszternek pozsonyi levelében mindenesetre dicséretreméltó bátorsággal volt odaállitva az államositás elve a közönség elé; de az erre következett consternatio, a több helyről kibocsátott hidegviz-sugár s a sajtónak épen ugy, mint a szakirodalomnak szenvtelensége, sőt csodálatos előkészületlensége azóta meglehetősen megmagyarázta, hogy a bujkáló nagy reform dolgában mikor és mire lehet számitanunk?

Nem mintha ezen hatalmas jogi átalakulásnak nem volna itt az ideje. Nem mintha a vármegyerendszer meg nem érett volna a parlamentáris alkotmányhoz való alkalmazásra. Nem mintha remény volna még arra, — a mint ezt előkelő helyről is mondották, — hogy a meglevő elemekkel *talán* lehet még jó igazgatást is csinálni. — Ezeken a megfontolásokon a jogilag gondolkozó emberek már mind régen tul vannak s még a földesuri és nemesi osztályok uralmának jóérzelmü harczosai is nagyon jól tudják, hogy ebben a tekintetben csak egyetlen kivánság lehetséges: a gyors és átható *reform.* Azonban bármennyire is megértek közigazgatási intézményeink és embereink a nagy átalakitásra, azért még nem lehet ugyanezt és ugyanolyan merészséggel elmondani a *társadalomról* és a reformhoz első sorban szükséges *gondolatokról.* E részben két hatalmas akadálya van az államositásnak, a melynek leküzdése bizonyára évekig tartó parlamenti és irodalmi harczba fog kerülni.

A *társadalomban* az avitikus vármegyei rendszernek fölötte erős érdekgyökerei vannak. A ki összeméri a vármegyei s általában a municipális tisztségekből élő egyének és családok nagy számát, ezek rokonsági, sógorsági és baráti összeköttetéseinek erejét; másfelől azon hatást, a melyet nagyobb jogászi qualifikatióval járó s a mellett a nemzet *más* egyéb tanult elemeivel is számoló állami reform az avitikus osztályok családjainak s a vármegye urainak életviszonyaiban, tekintélyében és befolyásában biztosan előidéz: az, ha e mellett még egy kissé az irányadó gondolkozásmódot és a megcsontosodott hagyományokat is ismeri, körülbelül előre fogja látni, hogy mily számu, mily befolyásu és mily erejü *párt* fog sorakozni a régi intézmények, a régi szokások és a régi érdekek elkeseredett védelmére. Bizonyára az avitikus és modern szellem ujabb nagy harcza lesz ez, mely szenvedélyes lángokban fog egyszer-másszor kitörni s az országgyülést kinos jelenetek szinterévé fogja tenni, a megfelelő «hazaárulási vádak» és párbajok kiséretében.

Ezzel szemben a reform mellett csak vékony és fejletlen *eszméket* lehetne még most harczba vinni. Ma bizonyára meg is verné az avitikus érdek a modern reform-gondolatot, mivel az sem elegendő lelkesültséggel, sem elegendő positiv tudással nincsen fölfegyverkezve s ha fejét egyes hirlapi czikkek általánosságaiban emelgeti is, azért épen nincs abban a helyzetben, hogy a forumon határozott tervekkel merjen megjelenni. Még arra sincsen készen, hogy egy *ily* irányu programmot támogasson, ha az épen a kormány kebeléből venné is kezdetét.

Vagy mit produkált például a magyar szellemi élet a legutolsó évtizedekben a közigazgatási jog irodalma terén? Foglalkozott-e az államjognak ezen fölötte fontos elvi kérdéseivel? Voltak-e pártok vagy ellenkező nézetek az elméletben? S fekszik-e csak egy positiv terv is a közvélemény asztalán arra nézve, hogy *mi* legyen a vármegyéből, ha átalakitottuk.

Egész közigazgatási tudományunk nem produkált egyebet, mint 24 órai életre szánt hirlapi czikkeket, nehány rideg compilatiót s egy sereg keveset érő országgyülési beszédet. Husz év óta a légies Steinizmus importjából élősködünk s mindenki, még maga Grünwald Béla is, — első és egyetlen szaktekintélyünk, — gondosan óvakodik attól, hogy tiszta és határozott tervre vergődjék ki a praktikus élet terén.

A mellett mit ismerünk mi a közigazgatási jogélet praxisából? Egy naiv hang nem régen azt mondotta, hogy a reform már csak azért is szükséges, hogy közigazgatásunk bajait és müködését a positiv adatok napfényre hozásával elvégre megismerhessük és azokon segithessünk. Gyermekes beszéd, a melynek mélyén a naiv őszinteség tanusága fekszik. Sem szakközlöny, sem jelentés, sem statisztika, sem másféle expediens nem tartja evidentiában közigazgatási jogunk rejtélyes müködését s most, mikor a reformok felől beszélünk, alig van egyéb biztos tudomásunk a municipális rendszer müködéséről, mint annyi, hogy abban gyakran fordulnak elő kisebb visszaélések és nagyobb sikkasztások.

A jogászra és államférfiura nézve mindenesetre első rangu érdek volna például megtudni azt, hogy a municipális *árvaszékek* jogszolgáltatása és administratiója, miképen és milyen eredményekkel megy végbe? Tudva van, hogy milyen nagy magánjogi s különösen milyen nagy személyi érdekek vannak letéve az árvaszékek kezébe, a minthogy régi jogunkban, egészen az 1869. IV. t.-czikkben végrehajtott osztályig, a gyámsági jogok mindig birói judikatura utján, az u. n. *árvatörvényszékek* utján gyakoroltattak. A biráskodás és közigazgatás kettéosztásánál ugy fordult, hogy az árvatörvényszékek a vármegye és város imperiumában hagyattak.

Ennek sorsát osztva, a gyámsági jog acclimatizálódott a közigazgatási rendszer légköréhez. Daczára annak, hogy a családi jog, a személyi jog, sőt az 1877. XX. t.-cz. óta az öröklési jog judikaturájának tetemes része az árvaszékek kezébe tétetett le, ez a hatóság teljesen degenerálódott egy

oly administrativ közeggé, mely az árvák és gondnokoltak vagyonát a jogszolgáltatással összekeverve kezeli, administrativ fokok alá van helyezve, a birói garantiákat teljesen nélkülözi és személyzete is teljesen az 1883. I. törvényczikk 3—6. szakaszaiban szabályozott közigazgatási qualificatio alá esik.

A gyámsági jog kiszolgáltatásának tekintetében pedig mindenesetre kinos mosolyra készt az a látvány, mikor az árvaszéktől a fölebbezés, — talán a legnyomósabb magánjogi vagy családjogi kérdésben, — a közigazgatási bizottság elé megy, a hol az ügyet ismét csak az első fok, az árvaszék elnöke referálja (s többnyire ez is dönti el), mig innen a jogi kérdés a belügyminiszter elé kerül, — ha ugyan egyáltalán felebbezhető, — s eldöntetik egy oly hatóság által, a melyet a birói tevékenységtől különben gondosan óvnak az egész világon.

Miképen megy végbe az anyagi jog terén ez az administrativ biráskodás s mik annak elvei és eredményei; miképen és hány esztendeig tárgyaltatnak a kiskoruak hagyatékai (tehát a hagyatékok tulnyomó többsége); mekkora megyénként az árvavagyon s mekkora az egész országban; hol és milyen elvek szerint gyümölcsözik vagy fogy az árvapénz: mindezek nagy és válasz nélkül álló kérdések. A gyámsági törvénykezés egyszer degenerálódván, elveszitette a *nyilvánosság* garantiáit is. Mai állása szerint teljesen absorbeált része az a municipális igazgatásnak s magán viseli mind azokat a sulyos calamitásokat, a melyek egyáltalán e municipális administratiót terhelik. A mivel nem akarjuk azt mondani, hogy rosz; csak annyit, hogy nem jobb, mint a milyen általában a vármegyei közigazgatás.

Azonban a jogász-közvélemény kötelességében állónak hiszszük, hogy napjainkban, mikor mindenki az állami közigazgatás ködében laborál, de mindenki mást ért alatta és senki sem tudja, hol kellene és hol *lehetne* a reformot elkezdeni; hogy épen ma a jogászok kezdjék meg a propagandát s mutassák meg a municipális jognak azt a részét, melynek reformja leginkább szükséges volna s a melynek államivá tétele — kezdet gyanánt — *legkevesebb ellentállásba* ütköznék.

Azt hiszszük, hogy akkor, mikor a jogállam elvét állitjuk föl, vagy legalább a *jog uralmának* biztositását keressük az administratióban, mindent meg kellene előznie a birói és közigazgatási hatáskör végleges rendezésének. Az 1869—1871. évi reform nem volt teljes és nincs is befejezve. Egyszerüen folytatni kell s akkor meglesz az annyiszor emlegetett «jogfolytonosság» is. *Az 1869. IV. t. cz. államjogi rendelkezését végre kell hajtani kellő terjedelemben s ki kell választani és ki kell venni a közigazgatás kezéből a birói hatáskör alá tartozó tárgyakat.*

Tudjuk jól, hogy az árvaszékek nem az egyedüliek s hogy ezeken kivül a kisebb polgári és büntetőjogi itélkezésnek nagy része, valljuk be: igen gyönge és avatatlan administrativ kezekbe került; tudjuk nagyon jól, hogy ezeknek a birói kezekbe való *visszaadása* szintén mellőzhetlen és rég óhajtott dolog: mindazáltal első sorban az *árvaszékek államositását* látnók leghelyesebbnek és legkönnyebbnek. Annál is inkább, mivel az árvaszékek ilynemü reformjánál a gyámhatósági hatáskörből első sorban csakis a jogi természetü ügyek volnának kiveendők és a meglevő birói hatóságokra ruházandók, mig az administrativ jellegü árvapénzkezelés továbbra is megmaradhatna a municipiumok kezén, az általános reformig. Persze akkor is szoros állami ellenőrzés alá kellene helyezni.

A *királyi árvaszékek*, vagy talán «árvatörvényszékek» fölállitásával kezdhetné el tehát a kormány és törvényhozás az államositás nagy müvét. Áttérhetne erről a kisebb u. n. *közigazgatási törvénykezés* államivá tételére s igy befejezvén a birói és közigazgatási hatásköröknek teljesebb szétválasztását, a *közigazgatási biráskodás* intézménye zavar nélkül volna odaállitható a birói hatalom alá tartozó ügyektől megtisztitott administratio mellé. A reform zártételét képezné azután az egész közigazgatás államivá alakitása, — annak idején.

Mert a *jog* és csakis a jog az mindig, a miből minden reform és ujjáalakulás születik.

Dr. KENEDI GÉZA.

A büntetési és börtönrendszer az észak-amerikai Egyesült-Államokban.[1]

IV.

Rendkivül érdekes elvet juttat érvényre azon törvény, melyet 1878-ban hoztak Massachusetts államban, t. i. «*a feltételes szabadság*» intézményének elvét, melyet nem szabad a feltételes szabadságra bocsátással összetéveszteni, mert abban a feltételes itélet intézményét látjuk megvalósitva. Ezen törvény értelmében egyelőre csakis Boston város részére próbaképen egy külön dijazott hivatalnok lett mint Probation officer alkalmazva. Ez köteles magát mind azon egyének körülményei és előélete tekintetében informálni, kik a bostoni büntető törvényszékek által vétségek miatt vád alá helyeztetnek és kinyomozni: mely vádlottaknál tételezhető fel, hogy tulajdonképeni büntetés kiszabása nélkül is meg fognak javulni? Azután ez jelen van az ezek ellen megtartott szóbeli végtárgyalásoknál és indokolt inditványt terjeszt elő a tekintetben, vajon *próbaképen* (on probation) *büntetés nélkül hagyandók-e az illetők?* Ha a bíróság magáévá teszi ez inditványt, akkor az illető 2—12 hónapig próbára tétetik és pedig a bíróság által meghatározott feltételek mellett. A Probation officer formális kezességet vállal az iránt, hogy az illető teljesiteni fogja a reá rótt feltételeket. A probation officer, ki egy magasabb állásu rendőri hivatalnok rangjával bir, fel van jogositva a próbára tett bünöst a próbaidő leteltéig bármikor a rendőri főnök beleegyezésével letartóztatni és a bíróság elé vezettetni oly czélból, hogy utóbbi megállapitsa az eddigelé elhalasztott büntetés kiszabását. A próbaidő leteltével a Probation officer inditványozza, hogy az illető büntetés nélkülinek nyilvánittassék, azaz megszabaditttatik «discharge». Bizonyos esetekben a próbaidő meghosszabbitását lehet inditványozni és kimondani. A próbának kitett irásbeli vagy szóbeli jelentéseket tartozik a Probation officernél tenni és ennek mindenben engedelmeskedni, ki — ha csak lehetséges — személyesen köteles a próbára tett egyén helyzete és viszonyai felől meggyőződést szerezni; a rendőri közegek kötelesek ezen hivatalnokot az emlitett irányban támogatni. Jó magaviselet esetében *megbocsátják* a próbára tett bünösnek előbbi botlását és elengedik neki az ezért járó büntetést; ha bebizonyul, hogy az enyheség nincs helyén, akkor *hosszabb tartamu* szabadságvesztés-büntetés alkalmaztatik vele szemben. A megszabaditás esetében nem maradt a bünös minden büntetés nélkül, mert büntetése abban állott, hogy rendőri felügyelet egy neme gyakoroltatott bizonyos ideig az illetővel szemben és hogy ezen idő alatt feje felett lebegett a büntetés elszenvedése végett leendő letartóztatás Damokles-kardja. Bostonban a Probation officer mindennap meglátogatja az uj vizsgálati foglyokat. Ilyenkor a rendőri közegek megteszik nála a szükséges jelentéseket az egyes esetek és a személyek tekintetében. Ezekből és a vizsgálati foglyokkal folytatott beszélgetésekből «a próbahivatalnok» előleges itéletet alkot magának arról, vajon vannak-e a foglyok között olyanok, kik elitéltetésük esetén tevékenységi körébe esnének és gondoskodik arról, hogy az ilyeténképen kiválogatottak elleni további eljárásról tudomást szerezzen. Ezután a bíróságokhoz jár el. A birák, kik már megelőzőleg tudják, hogy minő esetek iránt érdeklődik a próbahivatalnok, a határnapok kitüzésénél tekintettel vannak arra, hogy utóbbi, ki gyakran

[1] Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. 26., 29., 30. és 34. számban.

a délelőtti órákban különböző bíróságoknál óhajt a tárgyalásoknál jelen lenni, az illető eseteknél megjelenhessék. A szabadlábon levő vádlottak maguk tartoznak a próbahivatalnok hivatalában jelentkezni, ha azt hiszik, hogy esetük alkalmas arra, hogy ezen hivatalnok közbelépjen; egyébként a próbahivatalnok csakis a vizsgálati foglyokkal törődik. Itt kiemelendő, hogy a szabad lábon hagyott vádlottak száma csekély, mert *Észak Amerikában a terhelt letartóztatása képezi a szabályt* és csak kivételesen, nagy óvadék összeg letétele mellett, engedik meg ezeknek, hogy szabad lábon maradjanak. Rendszerint a dolog természetének megfelelőleg csakis eddigelé feddhetlen előéletü személyeknél inditványozza a próbahivatalnok, hogy a bünös próbaképen szabadon hagyassék és egyidejüleg ama feltételeket is kifejti, melyek az illetővel szemben kiszabandók lesznek. A birónak teljesen szabad keze van ezen inditványokkal szemben. Ha az itélet ugy hangzik, hogy az illető próbaképen szabad lábon hagyatik, akkor a próbahivatalnok átveszi ezen idő leteltéig a felügyeletet, meglátogatja az illetőket lakásaikban, időnkint jelentéseket tétet magának általuk, esetleg a rendőri hivatalnokokat keresi meg a nyomozások megejtése végett stb.

1879—1883 ig Bostonban összesen 2803 személy lett próbaképen szabad lábon hagyva; ezek közül 223 lett ismét a bíróság elé vezetve a büntetés megállapitása végett, mivel a próbaidőt kiállani nem tudták; 44 megszökött és ezeket nem lehetett többé kinyomozni.

A próbára tétel leginkább a következő vétségeknél foglal helyet: *iszákosság*, a prostituáltak éjjeli kóborlása, kisebb lopási esetek, magánlaksértések és testi sértések.

Mivel Massachusetts-ban általában arról győződtek meg, hogy a «Probation system» bevált, ennek következtében 1880-ban törvény utján kiterjesztették ezen rendszert az egész államra és kimondták, hogy minden város vagy község fel van jogositva egy próbahivatalnokot az 1878-diki törvényben megállapitott jogositványokkal kinevezni vagy egy rendőri hivatalnokot ezen állás egyidejüleges betöltésével is megbizni.

Dr. GRUBER LAJOS,
budapesti ügyvéd.

Jogirodalom.

A magyar váltójog kézikönyve. Irta dr. Plósz Sándor egyetemi tanár. Második átdolgozott kiadás. Budapest, 1889. nagy 8-r. IV és 454 l.

I.

Plósz váltójoga már az első, 1877-ben megjelent kiadásában, jogosult tekintélynek örvendett ugy az elmélet férfiai előtt, mint a gyakorlati életben. Elismerést érdemelt benne egyfelől a váltójogi alapelvek mély kifejtése, a szabatos fogalommeghatározás, az éles itélet és erős dialektika, melylyel a váltójog legkényesebb és legbonyolultabb kérdéseit megoldotta, a jogi gondolkozásnak ritka önállósága és alaposssága, mely csak kiváló jogtudósnál található; mig másfelől a tételes törvény rendelkezéseinek a legapróbb részleteket felölelő bonczolása és körültekintő kritikai méltatása a gyakorlati alkalmazásnál hathatós segitségül szolgált.

A nemrég megjelent második átdolgozott kiadás ezen jeles tulajdonságokkal fokozott mértékben bir. Már abból, hogy ezen kiadás egy harmadrészszel nagyobb terjedelmü, mint az első, bizonyitja, mennyivel gazdagabb tartalmu és alaposabb munka fekszik most előttünk. Alig van kérdés, mely ezen ismételt feldolgozásnál lényegesen előbbre ne vitetett volna, mely ujabb szempontokkal és érvekkel, bővebb adatokkal ne gyarapodott volna, sőt egyes részek egészen át lettek dolgozva. Különösen nagy gondot forditott szerző az elvi alapok behatóbb tárgyalására, az ujabb törvényhozásra és irodalomra s a minek a gyakorlat legjobban fog örülni: a váltótörvény életbelépése óta keletkezett s már az első kiadás utáni időre eső hazai judikatura is egész terjedelmében van nemcsak közölve, hanem folytonos birálat tárgyává is tévé. E mellett sehol sem találkozunk az egyszer elfoglalt álláspontho z való csökönyös, az erősebb érvektől elzárkózó ragaszkodással. Sőt ellenkezőleg; mindenütt kellemesen lep meg az az elfogulatlanság, az a követésre méltó tudományos szerénység, melylyel az érveket és ellenérveket ujonnan mérlegre veti s az a készség, melylyel előbb vitatott nézetét feláldozza, ha az meggyőződésének többé meg nem felel. E részben utalok különösen azon sarkalatos nézetváltoztatásra, mely szerint a váltókötelezettség létrejöttéhez a váltónyilatkozat egyoldalu kiállitásán felül a váltó kiadását *(emissio)* többé nem követeli (27. §.), holott az első kiadásban a kiadást még szükségesnek tartotta — mely nézetváltoztatásnak részemről annál inkább örvendek, mert miután én az egyoldalu igéret elméletét már eddig is a kiadás követelménye nélkül ismertem el ugy a váltónál, mint az értékpapiroknál általában (l. kereskedelmi jogi kézikönyvemet 144. §. 18. jegyzet): most már teljesen azonos elvi álláspontot foglalunk el. E felfogásnak hódol különben a kir. Curia is, a mint az 1885. márczius 24-én 995. sz. a. (Dtár 40. köt. 136. l.) és u. a. évi szeptember 2-án 296. sz. a. kelt (D. u. o. 297. l.) határozataiból kitünik. Hogy minő lelkiismeretességgel járt el szerző az első kiadásban előadottak meghányásában, kitünik többi között pl. azon önálló levéltári kutatásokból is, melyek az 1763. évi osztrák váltójognak Erdélyben történt behozatalára vonatkoznak s az első kiadásban közölt adatoktól lényegesen eltérő eredményekre vezettek.

Egyik-másik kérdésben ugyan most sem győzték meg szerzőt a nézetünk szerint erősebb ellenérvek. Igy pl. most is ragaszkodik az *aláirás* azon tulszigoru magyarázatához, mely szerint az egyedül a váltónyilatkozat alatt álló névirást jelent (118. l.), mihez képest pl. a kezességvállalásnak azon épen legszokásosabb alakját, midőn a kezes ebbeli minőségét csak a név mellett vagy alatt *(x. y.* mint kezes) teszi ki, most is érvénytelennek tekinti (334. l.), a mi a jognak az élet követelményeivel való összhangzásának határozottan ellentmond. Fentartja továbbá szerző pl. abbeli nézetét, hogy midőn a váltótörv. 95. §-a a külföldiek váltóképességét azon ország törvénye szerint rendeli megitélni, melyhez az illető mint *alattvaló* tartozik: ez nem az állampolgárság, hanem a *lakhely* értelmében magyarázandó, a mit még akkor sem tartanék helyesnek, ha szemet hunynánk azon tény előtt, hogy a cselekvési képességnek az állampolgársággal való kapcsolatba hozása mind nagyobb tért foglal. Végre, hogy egyebektől eltekintve, mikben szerzővel valamint az első, ugy a jelen kiadásban sem érthetek egyet, még egy példát emlitsek, ezuttal is azt a véleményt táplálja és épen velem szemben élénkebben vitatja szerző, hogy a V. T. 37. §-ának 1. bek. által, mely szerint «*a fizetést a váltóban kitett pénznemben kell teljesiteni*»: azon ellenkező pénzügyi szabályok, a melyek szerint ezüst helyett papirpénzt, illetve bankjegyet kell névérték szerint elfogadni, a váltófizetések tekintetében hatályon kivül helyezetteknek tekintendők, még ha az ezüst fizetése nincs is határozottan kikötve (303. l.). Az első kiadásban ugyan még tovább ment volt, a mennyiben a hazai aranypénznemek tekintetében is vitatta a pénzügyi szabályok mellőzését (219. l.); ezekről azonban most már ő is elismeri, hogy nincsenek «folyamatban», hogy tehát reájok a V. T. 37. §. 2. bek. teljesen talál. A nélkül, hogy ez alkalommal hosszabb polemiába akarnék bocsátkozni, legyen szabad csak két kérdést tennem. Először: Ha elfogadjuk szerzővel azt, hogy az ezüst ez idő szerint «folyamatban» lévő pénznem, vajon mit fogunk csinálni, ha az ezüst netalán ismét agiót nyer s ennek folytán a forgalomból eltünik? Másodszor: Miután a pénzrendszer nálunk és Ausztriában az 1867. XII tcz. 66. §-a értelmében egyenlő s annak megállapitása és megváltoztatása «a két minisztérium köl-

*

csönös egyetértésével s a két országgyülés helybenhagyásával» kell hogy történjék s miután az állam- és bankjegyek forgalma Ausztriában és Magyarországon szintén egyenlően és közös egyetértéssel szabályoztatik (v. ö. 1867. XV. tcz. 5. §., 1878. XXV. tcz. 86., 110., 111., cz., 1887. XXVI. tcz. 110. és 111. cz.), sőt a vám- és kereskedelmi szerződés az érczforgalom helyreállitása tekintetében különlegesen is ugy intézkedik, hogy az Ausztriával közösen fog történni (1867. XVI. tcz. és 1878. XX. tcz. 12. cz., 1887. XXIV. tcz. 2. §.): lett volna-e egyáltalában joga a magyar törvényhozásnak, hogy a váltókra nézve a fenálló pénzügyi szabályoktól egyoldaluan eltérjen? S ha nem volt joga, lehet-e feltételezni, hogy mégis el akart térni? Vajon ennek figyelembe vételével nem mondhattam-e én teljes joggal a szerző által megtámadott helyen (Jogtud. Közl. 1878. évf. 3. sz.), hogy «közjogi szabályokkal szemben mindenesetre szükséges lett volna határozottan nyilatkozni»? Arra persze nem gondoltam, hogy szerző ezt a kijelentést mint generális és további általános következtetésekre alkalmas magyarázati szabályt fogja szájamba adni! A mi különösen azt az általa hangsulyozott érvet illeti, hogy hiszen a V. T. ugyis már az által derogált a pénzügyi szabályoknak, hogy az id. §. 2. bek. feljogositja a feleket természetbeni fizetés kikötésére, holott a kényszerárfolyamra vonatkozó szabályok *absolut* természetüek, erre nézve következő megjegyzéseim vannak: Teljesen absolut természettel a kényszerárfolyamra vonatkozó szabályok már egy 1856. február 7-én kelt cs. rendelet óta nem birtak. Igaz azonban, hogy e rendelet csak érczpénzben adott *kölcsönöknél* engedi meg az érczpénzben való visszafizetés kikötését s az osztrák biróságok a felek ezen jogát más szerződésekre átvinni nem is engedték; sőt pl. *Blaschke* az idézett rendeletet a váltókra egyáltalában nem találja alkalmazhatónak, a mi nézetem szerint nagyon messze megy. Az is igaz, hogy az osztrák nemzeti bank 1862. évi alapszabályai (16. §.) épugy mint az államjegyek kibocsátására vonatkozó 1866 augusztus 25-én kelt törvény a felek szerződési szabadságát szintén csak az emlitett rendelet értelmében s annak kifejezett fentartásával ismerték el. De már az osztrák-magyar banknak az 1878: XXV. t.-czikkben foglalt alapszabályai (86. cz.) a szerződési szabadságot minden korlátozás nélkül ismerik el s a mi a bankjegyekre áll, az az államjegyeknél sem lehet másként, miután egymást teljesen helyettesitik. Nem szenvedhet tehát kétséget, hogy ezen törvény óta a kényszerárfolyamra vonatkozó szabályok egyáltalában nem többé absolut, hanem mellőzhető (dispositiv) természetüek, hogy tehát a V. T. 37. §. 2. bek. (egyebektől eltekintve) nem mond ki mást, mint a mi ugyis általában érvényes. Igaz azonban megint, hogy a V. T. már 1876-ban keletkezett, a mikor az 1856. évi rendelet még épségében fenállt, e szerint tehát mégis két évvel előbb derogált volna a korábbi megszoritásnak! Ám legyen. De az bizonyos, hogy a V. T. előmunkálataiban sehol semmi nyoma nem található annak, mintha a magyar törvényhozás a szerződési szabadságot *tudatosan* a kényszerárfolyam absolut természete, illetve az 1856. évi rendelet ellenére állapitotta volna meg. A miből joggal lehet következtetni arra, hogy a magyar törvényhozás a kényszerárfolyam természete iránt tévedésben volt, hogy a kényszerárfolyamot 1876-ban épugy dispositiv jellegünek tekintette, mint a milyennek később kifejezetten nyilvánitotta. E tévedés annál menthetőbb volt, minél kevésbé lehetett a kényszerárfolyam finomabb részletei iránt a magyar irodalomban tájékozást meriteni s minél inkább tekintetett maga a német, illetve osztrák váltórendszabály, a mely lényegesen azonos intézkedést tartalmaz, irányadóul. Lehet-e azonban már most e kényszerárfolyam absolut természete iránti tévedésből arra következtetni, hogy a magyar törvényhozás magának a kényszerárfolyamnak *létezése* iránt is tévedésben volt? Azt hiszem, ezt szerző sem fogja állitani; már pedig, miután szándékos eltérés a kényszerárfolyam rendelkezéseitől sehol ki nem mutatható s annál kevésbé feltehető, mert a magyar törvényhozás illetőségi körét tullépni nem akarhatta: nem marad más hátra, mint a kisebb és menthető tévedésből a lehetetlen tévedésre következtetni. Ime ez szerző érvelésének a tényeknek megfelelő tartalma, melyet bizonyára ő sem lesz hajlandó magáévá tenni.

(Bef. köv.) Dr. NAGY FERENCZ.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Esküdtszéki eljárásunk.

A kilátásba helyezett büntetőjogi reformok sorában aligha van égetőbb szükségü, mint a *sajtórendtartás* megalkotása és egyidejüleg az *esküdtszéki eljárás rendezése.*

A manap érvényben ló ál*esküdtszéki eljárás* rendkivül fogyatékos és legkevésbé sem közeliti meg a jelen haladás szinvonalát. Nem tudjuk, minek tulajdonitsuk, hogy a közvélemény eddig nem sürgette erőteljesebben a törvényhozásnak ez iránybani intézkedését; ha vajon a kegyelet tartotta e fön mostanig az 1848: XVIII. tcz. nyomán készült eljárást, vagy az, hogy nem lévén *mindennap* szükségünk reá: egyik alkalomtól a másikig *megbocsátották hibáit.*

Ez öreg törvényt az akkor érvényben volt *franczia* törvényből compilálták. Ma már ki van korhadva az a vén fa, melynek ágát ide plántáltuk. Francziaországban a kor haladó szelleme nem türte tovább a roskadozó törzset. Azóta Európa minden államában, (hol az esküdtszéki eljárás meg honosittatott), haladó lépés történt ezen a téren. De a *mi* eljárásunkat még nem mozgatta meg a reformok fuvalma.

Akár alapjában, akár részleteiben biráljuk eme, jelenleg hatályban levő szabályzatot: igen sok okot találunk, hogy a helyett egy uj, egy rendszeres törvény alkotását sürgessük.

A vádnak a védelem *fölé* helyezése vagyis a vádló jogkörének a védelemmel szemben aránytalan *kiszélesbitése:* már alapeszméjében tarthatatlanná teszi eme szabályzatot.

A vádlott jogainak olyan megszoritása, minőt különösen a *felebbezés* kérdésében találunk e szabályzatban, mondhatjuk, hogy ma már *páratlanul áll* a culturállamok codificatiói sorában.

A *mai* franczia esküdtszéki eljárás szerint meg van adva a jog a vádlottnak, hogy az esküdtek verdictje után keletkezett birói itéletben megállapitott *büntetés mértéke ellen* felebbezzen. Az uj osztrák büntető perrendtartás (345. §.) szintén megadja vádlottnak ezt a jogot. A hol a büntetés *mértéke* elleni felebbviteli jog korlátozását látjuk, ott *egyéb garantiákat* találunk arra, hogy a vádlott ne eshessen áldozatául a birói tévedésnek, esetleg elfogultságnak. Még az 1834-ben keletkezett *görög* eljárás is (456. §.) meghagyja a bíróságnak, hogy ha az esküdtszék itéletét tulságosan szigorunak tartaná (ott a büntetést is az esküdtek szabják meg), *hivatalból* tegyen ajánlatot a büntetés lejebb szállitására, vagy ajánlja a vádlottat *legfelsőbb kegyelemre.* Csak a *mi* eljárásunk az, mely a bünösség kérdésének eldöntése után kiszolgáltatja a vádlottat egy elnök és két bíróból álló senatusnak, kimondván, hogy az a senatus *infallibilis*, annak itélete ellen, ha különben egyéb szabálytalanság el nem követtetett, nincs a vádlottnak semmi *földi* bírósághoz további *felebbviteli joga.*

Az 1848-iki sajtóbiróság nem ugy alakittatott, mint a mai. A büntetés kimérése tekintetében *több* garantiát nyujtott a birói tévedések s elfogultság tekintetében. Idők multával változott az ügyvitel. Elég lett két biró és egy elnök, hogy törvényt tegyen. A törvény pedig maradt a régi. Ki gondolt arra, hogy azt is, a változott viszonyoknak megfelelően, meg kellene változtatni?

A jogfejlődés mai, előre haladt korszakában a legfrap-

pansabb paradoxia volna elv gyanánt állapitani meg, hogy az esküdtek mellé adott bíróság kijelentése ép ugy kizár minden jogmenedéket mint az esküdtszék verdictje. A tizenkét tagból álló esküdtszéknek a lelkiismeret szaván alapuló, *egyhangu* megállapodása is már nem egy esetben bizonyult *tévesnek*. Hogyan lehetne tehát egy három tagu senatus infallibilitását sanctionálni? Különösen olyan ténykedésben, mely az enyhitő és sulyositó körülmények egybevetése után a *büntetés mértéke megállapitásában nyilvánul* és eme fontos birói functio, *tévedés esetén*, igen sokszor, *helyrehozhatatlan bajokat eredményez.*

Minden államban gondoskodás van arra nézve, hogy a vádlott előtt a jogmenedék utja el ne zárassék. Becsületsértés, vétség vagy kihágási ügyekben, melyekben a *legkevésbé érzékeny* s a személyszabadságot nem érintő büntetések szabatnak, az első bíróság itéletét két felettes hatóság elé viheti a vádlott. Az esetleges birói tévedések correctiójára megadta a törvényhozás a módot, még azokban az enyhe esetekben is, midőn csak a *legkisebb* mértékü *pénzbüntetésről* van szó. Annál megbotránkoztatóbb, hogy ha *ugyanaz a bíróság*, az *esküdtek oldala mellett* szabja meg, bár az igen hosszu szabadságvesztés-büntetést: ne legyen joga a vádlottnak az esetleges tulszigoru elmarasztalás miatt a felső bíróság oltalmát igénybe venni.

Sajtóeljárásunknak eme intézkedése nemcsak hanyatthomlok ellenkezik a mai jogelvekkel, de még nem is *humanus.*

Ennek tulajdonitandó, hogy a sajtóbíróság némely megállapodása legkevésbé sem megnyugtató a közvéleményre s maga az elmarasztaló itélet nem mindig éri el tulajdonképeni *czélját.*

Egyik sajtóbíróság, mely nemrég a *magyar állameszme elleni izgatás miatt* a vádlottra *egy havi* államfogházbüntetést mért: rágalmazás vétsége miatt *hat havi* fogházbüntetést szabott (az enyhitő körülmények számbavételével) egy másik vádlottra.

Semmiségi okot nem talált a kir. Curia. Ennél fogva, bár (biztos tudomásom szerint) megbotránkozott, különösen utóbbi esetben, a tapasztalt tulszigor miatt; de nem talált *törvényes eszközt*, hogy a bíróság tévedését megkorrigálja, s ennélfogva a büntetést végre kellett hajtani.

E szabályzat, mely sok tekintetben a legelementárisabb minutiákba ereszkedik: felületes ott, a hol a legnagyobb szükség volna a körültekintő, kimeritő, szabatos rendelkezésre.

A négy pontban összegezett semmiségi okok nem kimeritők s nem tartalmazzák mindazon eseteket, melyekben *ki kell mondani* az eljárás megsemmisitését; mig ellenben semmisitő oknak vétetett föl (a 97. §. *d.)* oly eset is, mely tulajdonképen *birói helyreigazitás* tárgya és semmi összefüggésben sincs magával az esküdtszéki eljárással.

A három pont alá csoportositható, tulajdonképeni semmiségi okok közül (e tekintetben ez legfelületesebb az összes ismert esküdtszéki eljárások között) a *b)* pont alatti az, mely mint általános intézkedés ugyszólva mindent felölel. «Ha az eljárás lényeges formái megsértettek», igy szól e pont. De, hogy mik tekintetnek *lényegesebb* formáknak: arról egy szó emlités sincs. Tehát a kir. Curia felfogásától függ, hogy mit tartson *lényeges* formahiánynak, mit ne? Igy például, a már fennebb érintett esküdtszéki tárgyaláson részt vett a 60-ik életkort tulhaladott esküdt is s habár az utasitás 6. §-a értelmében ez a szabályba ütközött: a kir. Curia nem vette «lényeges» formasértésnek; igy, bizonyára nem vette volna azt sem, ha az utasitás 6. §-a e többi rendelkezése is megsértetetett volna, ha például az esküdtek sorában irástudatlanok, elitéltek, siketek avagy papok, birák, esetleg más, esküdti minősitéssel *nem biró* egyének vesznek vala részt. Ha a bíróság nem szabály szerint alakult; ha az esküdtek száma a szabályoknak nem megfelelő; ha az eskü nem, vagy nem az előirt módon tétetett le; ha a vádlott kivánsága ellenére védő nélkül tartatott meg a tárgyalás; ha forditások eszközlésére vagy épen nem, vagy nem alkalmas tolmács használtatik, sok esetben hasonló és itt mind elő nem sorolható szabálytalanságok eseteiben, a *mi* eljárásunk szerint a kir. Curia *felfogásától* feltételeztetik, hogy lényeges formasértést lásson vagy ne.

Igaz, hogy ez igen kényelmes módja a procedura alkotásnak, s még a kasuistika veszélyei se fenyegetik; de talán mégis igen primitiv; mert csak egy fokkal mennénk tovább a birónak adott szabadalomban, ha azt mondanánk: semmiségi ok mindaz a szabálytalanság, a mi az eljárási szabályzat lényegesebb rendelkezésébe ütközik s a mit a biró bölcsesége *annak* talál.

Kiterjeszkedik e szabályzat arra, hogy például: a «vizsgáló biró köteles a vizsgálatot befejezni» (minthogy minden kezdetnek vége is kell hogy legyen, 16. §.); hogy miképen kelljen az idéző levelet kézbesiteni; hogyan kell a jegyzőkönyv «fejét» kitölteni (19., 20. §.) s több efféle apróságokkal foglalkozik, a mi, hiszszük, hogy mind a præcis munkálkodáshoz tartozó dolog, de hát az a baj, hogy ez apróságok állanak a fontosabb kérdések helyén; mellőzve van a közvádló és vádló jogkörének szabatos megjelölése; kiegészitéseknél, a vizsgálóbiró véleményétől eltérő nézetkülönbségek, a nyomtatványok «zárlata» körüli eljárás; különösen felmerülhető nézetellentétek eseteiben intézkedései felületesek, legkevésbé se kimeritők. Ama fontos kérdés felett, hogy a védői tisztet ki gyakorolhatja? átsiklik ama pár szóval, hogy *«védő nem ügyvéd is lehet»;* tehát olyan egyén is, ki bíróságok előtti ügyviteltől a procedura más ágaiban *el van zárva.* A 67. §. megadja a jogot, hogy csupán *«valószinüség»* alapján, az állitólag hamis vallomást tevő tanu *letartóztattassék;* az esküdtek verdictje után az *elnöknek* ad felhatalmazást, hogy *felmentse* a vádlottat a vád alól stb. stb. hasonló fogyatékosságok, ellentmondások egész tömege, füszerezve e fajta forditási hibákkal «eszközöltetik a kiviláglás» (bizonyitás helyett, 66. §.), «lefoglalt darabok *elnyomása* vagy megsemmisitése» (90. §.), stb.

De nem akarunk sajtóeljárásunk részletes birálatába bocsátkozni. Hiszen mindenki tudja, érzi, hogy a mai kulturalis helyzet niveaujan jóval alább áll. Általános körvonalaiban is elég gyöngeség tünik szemeink elé arra nézve, hogy további tarthatatlansága iránt tisztában legyen bárki.

De épen azért, mert oly nagyok annak hiányai, mert a birói tévedés vagy elfogultság az eljárási utasitás fogyatékossága folytán még számos esetekben a közvéleményt méltán megbotránkoztató, *helyrehozhatatlan károkat eredményezhet*: szükéges, hogy ez a kérdés mihamarább törvényhozásilag szabályoztassék.

BODOR LÁSZLÓ.

Az ügyvédi dijjegyzék illetékes birája bünvádi ügyben.

A kir. Curia 4861/889. sz. alatt kelt — a *Jogt. Közl.* f. évi 32. számának melléklapjában közölt — itéletében azon elvi kijelentést teszi, hogy bünvádi ügyben az ügyvédi dijjegyzék illetékes birája — a mennyiben a dijjegyzék magában a bünvádi perben meg nem állapittatott — nem az eljárt *büntető* bíróság, hanem a *polgári* bíróság, és pedig az ügyvéd személyes bírósága.

A Curiának ezen igen fontos kijelentése — igénytelen nézetem szerint — nyilvánvalóan téves. Egyaránt ellenkezik tételes törvényünkkel, a fenálló bünvádi gyakorlattal, valamint a dolog természetével.

Ellenkezik mindenek előtt az ügyvédi rendtartás 58. §-ával. E szakasz ugyanis rendeli, hogy az ügyvédi dijjegyzék illetékes birája peres ügyekben a per bírósága, s csak «egyéb» ügyekben, azaz nem-peres ügyekben az ügyvéd személyes bírósága. Azt mondja erre a Curia, hogy peres ügyek

alatt e szakasz keretében csak a *polgári* perek értendők; a *bünvádi* perek ellenben e szakasz értelmében az «egyéb» ügyek, azaz a nem-peres ügyek kategoriája alá esnének. Ámde a Curia ezen állitása — merőben csak állitás, petitio principii, mivel sem megokolva. Mert hiszen a bünvádi per — legalább mai szerkezetében — csak ugy «per», csak ugy «ügyfelek» küzdelme, mint a polgári per. Jószerével miként is állitható, hogy a modern bünper «perenkivüli, nem-peres ügy»? Maga a Curia is itéletének indokaiban folyton «fenyitő *per*ről» beszél. A hivatkozott szakasz szóhangzata sem zárja ki, — habár a szövegezés tagadhatatlanul nem egy tekintetben szerencsésebb is lehetne, — hogy peres ügy alatt a bünvádi pert is, a per birósága alatt a büntető bíróságot is értsük. Hogy — mintegy per incisum — a polgári törvénykezési rendtartás 252. §-ára történik benne utalás, komolyan mitsem nyomhat a latban. Ez utalás szemlátomást csak magyarázó hivatkozás akar lenni, de távolról sem rendelkező utalás, taxativ megszoritás. Az ügyvédi dijak megállapitásáról ez idő szerint — nem lévén kodifikált bünvádi eljárásunk — csak a polgári törvénykezési rendtartás intézkedik, következésképen az ügyvédi rendtartás csakis ezt allegálhatta.

De ellenkezik a Curia szóban forgó elvi kijelentése fenálló bünvádi gyakorlatunkkal is. Legalább a Curia *büntető tanácsainak* judikaturája mindig az ellenkező elvet vallotta magáénak. Igy kimondotta a Curia 9218/881. számu határozatában: «Ügyvédi munkadijak bünügyekben a *büntető* bíróság által az ügyvéd külön kérvénye alapján is megállapitandók.» Ugyancsak kimondotta 7462/883. számu határozatában: «Bünügyben teljesitett ügyvédi munka utáni dijat az illető *bünper* birája állapitja meg», sőt hozzáteszi: «a fél meghallgatása nem szükséges, mivel az ügyvédi dijak megállapitásának alapját a perben teljesitett munkálatoknak a per birája általi mérlegelése képezi.» (l. *Fayer* Bünvádi eljárás. 236. l.).

Leginkább ellenkezik azonban a kérdéses curiai kijelentés magával a dolog természetével. Mert nem-e kézzelfoghatóan természetellenes, hogy a bünvádi eljárásban teljesitett ügyvédi munkálatok pénzbeli egyenértékét a polgári biró állapitsa meg? Nem-e az igazságos és méltányos dijszabás rovásával járhatna, hogy esetleg a járásbiró, vagy aljárásbiró legyen hivatva a magánvádló ügyvédjének vagy a vádlott védőjének érdemeit megbirálni? egy nagyszabásu vád- vagy védbeszédet megtaksálni? a bizonyitékok beszerzése körül tanusitott ügyvédi fáradozást, leleményességet stb. bünperbeli becsükben méltányolni? A mikor ő maga közvetlenül mit sem hallott, mit sem látott. Egyesegyedül a bünügyi akták nyujtotta sovány, halvány kép nyomán! Nincs is egyetlen ujabb büntető perrendtartás, mely — miként Curiánk tétele — az ügyvédet a bünperben kiérdemelt dijaival a polgári biró elé utasitaná. Igy a *magyar* bünvádi eljárás legujabb javaslata 412. §-ában egyenesen kimondja: «A bünvádi eljárásban ügyfelet képviselt ügyvédnek vagy megbizottnak joga van kivánni, hogy diját és költségeit *az eljárt első foku bíróság*, tekintet nélkül arra, vajon kit kötelezett az eljárás költségeinek viselésére, megbirálja és képviseltje ellenében megállapitsa.» Hasonlóan intézkedik — csak hogy még tüzetesebben, az e részbeni eljárást is szabályozva — az *osztrák* büntető perrendtartás 395. §-a: «Im Falle zwischen einer Partei und ihrem Vertreter über die Gebühren für die geleistete Vertretung kein Uebereinkommen zu Stande kommt, steht jedem Theile frei *bei demjenigen Gerichte, welches zur Entscheidung in erster Instanz berufen war*, um die Bestimmung dieser Gebühren anzusuchen, es möge sich die Vertretung auf das Vorverfahren, auf die Hauptverhandlung oder auf die Verfassung von Schriften bezogen haben. Ueber ein solches Gesuch hat das Gericht *die Gegenpartei zu vernehmen*. Bei Bemessung dieser Gebühren sind die Gerichtshöfe an keinen bestimmten Betrag gebunden, sondern sie haben hiebei das wesentliche Verdienst des Vertreters zu würdigen, daher insbesondere die auf die Herbeischaffung von Beweismitteln und auf die Vertretung selbst verwendete Zeit, Mühe und baare Auslagen zu berücksichtigen. Gegen die von dem Gerichte erster Instanz ausgesprochene Gebührenbestimmung steht beiden Theilen binnen 14 Tagen, vom Tage der Zustellung des Beschlusses, *die Beschwerde an den Gerichtshof zweiter Instanz* zu, welcher darüber *endgültig* entscheidet. . . .» Ugyanez alapon állnak a *német* bünvádi eljárás 496. sk. §-ai.

Megjegyezni kivánom végül, hogy a Curia szóban forgó itélete nemcsak az eddig megbeszélt, hanem még a következő másik irányban is határozottan téves, sőt e tekintetben homlokegyenest ellenkezik a törvénynyel. Igénytelen nézetem szerint a Curia az adott esetben egyátalán nem is volt illetékes — az illetékesség kérdéséhez hozzászólni. A kérdéses ügy ugyanis akként került fel hozzá, hogy a polgári biró illetékességét leszállitó *másodbirósági végzés* ellen felfolyamodás vettetett közbe. Ámde a perrendtartási novella 59. §-ának 4. pontja szerint az illetékesség, és pedig ugy a tárgyi, mint a helyi illetékesség kérdésében a másodbiróság végzése ellen csak azon esetekben lehet felfolyamodással élni, *melyekben a rendes birói illetőségtől eltérésnek helye nincs*. Nyilvánvaló, hogy az ügyvédi rendtartás 58. §-ában az ügyvédi dijjegyzék számára felállitott privilegiált illetőség a most érintett esetek közé épenséggel nem tartozik Mert habár az ügyvéd a per birósságának illetőségétől *egyoldalulag* el nem térhet is, de kétségtelenül nincs kizárva az eltérés *compromissum vagy prorogatio utján*. Már pedig a novella hivatkozott szakasza értelmében azon esetek közé, melyekben a rendes birói illetőségtől eltérésnek helye nincs, csakis azon esetek sorozhatók, melyekben a rendes birói illetőségtől eltérésnek *egyáltalán és semmi körülmények közt sincs* helye, azaz még compromissum vagy prorogatio utján való eltérésnek sem.

Dr. BARNA IGNÁCZ.

Magánjogi itéletek kritikai fejtegetése.

XV.

Tulajdonzálog.

Az enyingi kir. járásbiróság: Igénylő felperesnek *A.* alatti végrehajtási jegyzőkönyvben 17. folyó szám alatt lefoglalt rostához való tulajdoni igénye megállapittatván, az zár alól feloldatik. Indokok: Felperes a per folyamán kihallgatott tanuk vallomásaival igazolta, hogy az igényelt rostát a végrehajtást megelőzőleg végrehajtást szenvedett helyett teljesitett fizetések fedezetére megtartási joggal általvette, mint sajátját hatalmában tartotta és a vele járó jogokat gyakorolta. Azon körülmény, hogy felperes 20 forint kifizetésének feltétele mellett a rosta visszaadását ajánlotta, foglaltatókkal szemben a tulajdonjoga elvesztésére alapul nem szolgálhat, csak arra adhatna jogositványt, hogy a rosta 30 forint vételi árban az eladónak visszaadassék. (1888. márczius 2-án 617. szám.)

A marosvásárhelyi kir. itélő tábla: A kir. itélő tábla az elsőbiróság itéletét megváltoztatja s felperest keresetével elutasitja. Indokok: Felperes a keresetbe vett rostát kérte a foglalás alól felmenteni, mert ő azt a végrehajtás foganatositása előtt végrehajtást szenvedett B. Miklóstól meg- és átvette. Habár az *A.* és *B.* alatti jegyzőkönyvek szerint az igényelt ingóság B. Miklós ellen foganatositott biztositási véprehajtáskor felperes birtokában is volt, felperest keresetével mégis el kellett utasitani, mert a felperes hivatkozta és kihallgatott tanuk felperes állitásának valóságát megczáfolták, a mennyiben a tanuk vallomásai szerint B. Miklós a szóban forgó rostát voltaképen csak kézi zálogba, nem pedig tulajdonul adta felperesnek (1888. évi augusztus 30-án 14,154. szám.)

A kir. Curia: A másodbiróság itélete megváltoztatik és az elsőbiróság itélete hagyatik helyben. Indokok: A kihallgatott tanuk vallomásaival bizonyitva van azon körülmény, hogy a felperes a per tárgyát tevő rostát 30 forintot meghaladó követelése fedezetéül kapta a végrehajtást szenvedettől, s ezt még akkor is birtokában

tartotta, mikor az ezen per alapjául szolgáló végrehajtási foglalás foganatosittatott. Ezeknélfogva habár kétségtelen az, hogy felperes a rosta átvételekor megigérte azt, hogy ha pénze, melynek fejében ezt átvette, visszatérittetik, kész e rostát visszaadni, a végrehajtást szenvedettnek csak azon joga maradt fen, hogy a rostát magához visszaválthassa, és igy a végrehajtató sem lehetvén jogositva a rostát kiváltás előtt lefoglaltatni: felperes keresetének helyt kellett adni. (1889. márczius 21-én, 1888. évi 9761. sz.)

A czimbeli névvel szeretném megilletni azon, a forgalomban igen gyakori eseteket, midőn valamely követelés biztositása czéljából valamely dolog a hitelezőre nem *zálog*, hanem *tulajdon* formájában ruháztatik. Ezen ügylet az elméletben még mindenütt elismerve nincsen és a gyakorlat is ingadozik. Véleményem szerint azonban tőle az elméleti és gyakorlati elismerést megtagadni nem lehet. Igen nyomós gyakorlati okok szólhatnak a mellett, hogy a követelés biztositására ne a zálog, hanem a tulajdon formája választassék. Valamint a pactum reservati esetében, ugy ezen tulajdonzálog esetében is a zálog gazdasági czélja a tulajdon jogi formájában éretik el. Természetes, hogy ezen ügylet csak addig ismerhető el, mig valamely tilos ügylet kijátszására nem szolgál. Ezért, valamint a zálog csakis a kézizálog formájában ismertetik el, ugy a tulajdonzálog is csak akkor foglalhat helyt, ha a dolog tényleg a hitelező kezébe adatott.

A constitutum possessorium tehát valamint a zálog, ugy a tulajdonzálog esetében, elismerésre nem számithat. De a mikor a dolog tényleg a hitelező kezeihez kiadatott — mint fenti esetben — ott nincsen ok az elismerés megtagadására és ezért helyesen itélt a kir. Curia, midőn a másodbiróság itéletével szemben, mely a kérdésben forgó ügyletet csakis a maga gazdasági czélja szerint zálogügyletnek minősitette, felperes tulajdonjogát elismerte.

Dr. SCHWARZ GUSZTÁV,
ügyvéd, egyetemi m.-tanár.

Külföldi judikatura.[1]

104. A bábaasszony, a ki gyermekruha készitésével is foglalkozik és a pamutot szolgáltató kereskedőnek azokat készen átadja, kereskedőnő, mert ingó dolgok feldolgozásával iparszerüleg foglalkozik. Az iparszerüség fogalma tekintetében közömbös, hogy ezen üzletből csak mellékjövedelmet szerez-e vagy nem. Abból, hogy a kereskedőnek pamutért 3000 márkával tartozott, és hogy segédei vele nem egy mühelyben dolgoztak, következtetés vonható arra, hogy az üzlet a kisipar körét meghaladta. *(Colmari felső biróság.)*

105. Az elévülés megszakitásához nem szükséges, hogy az adós magával a hitelezővel szemben ismerje el a tartozást, hanem elegendő az elismerésnek oly módon története, hogy a hitelező arról tudomást szerezhessen. *(Bécsi legfőbb törvényszék. Contra bécsi felső biróság.)*

106. A papi fogadalom az 1875. német törvény óta ott nem képez többé házassági akadályt. Franciaországban a semmitőszék 1878-ban még házasságbontó akadálynak mondotta ki. Más felfogás csak gátló akadálynak tekintette. 1888-ban azonban a semmitőszék kimondta, hogy katholikus lelkész házassága teljesen hatályos és az érvényes házasság minden magánjogi hatása velejár. Ugyanily értelemben határozott 1888-ban a párisi felebbviteli biróság.

107. Ha valamely ajándékozási ügyletet az ajándékozó hitelezői sikeresen támadtak meg, a megtámadás hatálya nem terjed ki azon jóhiszemü harmadikra, a ki a megajándékozottól időközben az ajándék tárgyát megszerezte. *(Messinai felső biróság.)*

108. Nagyon vitás azon kérdés, hogy valamely naturalis obligatio teljesitésére vonatkozó későbbi kötelező igéret alapit-e meg keresettel érvényesithető kötelezettséget. A franczia és belga birósági állandóan igenlően válaszolnak, mig a német birodalmi törvényszék az ellenkező felfogást osztja, a melyet azonban a német birósági nem mindig fogadnak el, és igy, minthogy nem minden ügy juthat a birodalmi törvényszék elé, a gyakorlat nem egyöntetü. (A mi gyakorlatunk a birodalmi törvényszék felfogása felé hajol, mert elutasitja keresetével azon váltóhitelezőt, a kinek követelése tőzsdei különbözeten alapszik.)

Közli: Dr. GOLD SIMON.

[1] Az előbbi közl. l. a 4. és 35. számban.

Különfélék.

— **A kir. Curiához** augusztus hóban beérkezett 2211, ez évben összesen 17960 ügydarab, vagyis *egygyel* kevesebb, mint a mult év hason időszakában. A mult évi hátralékkal együtt igy 25359 ügy volt elintézendő ez évben. Elintéztetett augusztusban 387, az egész évben 14867. Hátralék **10492** (közte 86 tavalyi ügy), **207**-el több, mint a mult év hason időszakában.

— **A kir. Curia polgári szakosztálya** f. h. 13-án teljesülést tart. Napirenden lesz a telekkönyvi elsőbbség kérdése, melynek szövegét egyik utóbbi számunkban közöltük.

— **A keresk. és váltótörvényszék elnökének figyelmébe.** Már több izben szólaltunk fel a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék által követett azon eljárás ellen, hogy a külföldi biróságoktól, természetesen idegen nyelven, érkező értesitéseket, valószinüleg, hogy kiváncsiságát kielégitse, hites tolmács által lefordittatja magyarra, ezután végzésileg értesiti az ügyvédet, hogy x. szám alatt érkezett egy tudósitás, melybe a betekintést az ügyvédnek megengedi, de egyuttal utasitja, hogy a tolmácsdijat 3 nap alatt, végrehajtás terhe mellett, az illető tolmácsnak kifizesse. A biróság oly helyesnek találja eljárását, hogy attól tágitani nem akar. Persze a beszedett tolmácsdijat a fizető fél az ellenfelén nem követelheti.

— **Az 1881: LX. tcz. 92.** §-a világosan rendeli, hogy az igénykereset annyi példányban adandó be, hogy a birósánál egy példány megmaradván, *mindenik alperesnek egy-egy példány jusson.* A törvény ezen, minden kétséget kizáró intézkedése daczára nem tartozik a ritkaságok közé, hogy az igénylők ügyvédjei az igénykeresetet csupán egy példányban adják be s a végrehajtató alperesek részére csak felzetet csatolnak. A biróságok ezen hiányt nem is észlelik s a bár csak 15-ik napon benyujtott ily hiányosan felszerelt igénykeresetet halasztó hatálylyal ruházzák fel. Eltekintve attól, hogy a helytelenül felszerelt keresetnek hiánypótlás végetti visszaadása esetleg a keresetet halasztó hatályától is megfosztaná, a mi a végrehajtató alperesre nézve semmiképen sem közömbös dolog, meggondolhatná talán a biróság, hogy alperesre nézve sikeres védekezhetése szempontjából fontos, hogy idejekorán ismerje meg felperes keresetét.

— **A magyar börtönügy német világitásban.** Krohne legutóbb megjelent müvében «Lehrbuch der Gefängnisskunde» Magyarországról is megemlékezik röviden, csak hogy erről azon fejezetben szól, melynek czime: «Das Gefängnisswesen in ausserdeutschen Ländern *mit deutschem Strafrecht*» és itt az «*Oesterreich* feliratu szakaszban foglalkozik velünk. Kritikája (131. l.) a következő: «— — — die Gerichtsgefängnisse befinden sich in beiden Reichshälften, *namentlich aber in Ungarn noch in dem allerübelsten Zustande*, und daher fehlt es an der Möglichkeit, die gesetzlichen Bestimmungen über den Strafvollzug *auch nur annähernd* zur Durchführung zu bringen.»

— **Nevezetesebb bünesetek.** Kossutány Géza törvényszéki biró ily czim alatt inditott meg egy magyar Pitaval-féle vállalatot, melynek első kötetét tölti be *Érny György meggyilkoltatásának esete.* Irodalmunk ilyféle gyüjtemények tekintetében a külföldiekhez képest eddig igen hátramaradt. Kivánatos az uj vállalatnak a siker.

— **A végrehajtó mint negotiorum gestor.** Ugyvédi körökből vettük a következő sorokat. B. és L. budapesti kereskedőczég F. L. és M. végrehajtást szenvedettek ellen árverést

tüzetett ki. *Az árverési hirdetmény kézbesitését követő napon* a végrehajtást foganatositó zsombolyai kir. járásbirósághál kérvényileg bejelenti, hogy az árverési lépéseket beszünteti. A zsombolyai járásbiróság ezen bejelentést tudomásul veszi s a kiküldött részére az árverési hirdetmény kibocsátásáért járó dijon felül 3 frt 67 krt állapit meg a hirlapi hirdetés fejében. Figyelmére sem méltatja, hogy a végrehajtó megbizást az árverési hirdetménynek hirlapba iktatására nem nyert.

— **A csődosztások** tárgyában alakitott kamarai bizottság számos adatot gyüjtött a lefolyt tiz évi gyakorlatra vonatkozólag. A bizottság jegyzője most van elfoglalva az anyag rendezésével s mihelyt e munkájával elkészül, be fog terjesztetni a jelentés.

Nemzetközi szemle.

— **Németországban** mindinkább az angol jogi intézmények felé fordul a közfigyelem. Aschrott munkáiról gyakrabban volt alkalmunk szólni. Ezuttal a polgári eljárásról szóló munkára kivánunk figyelmeztetni, mely az angol intézmények ismertetését tüzte czélul. Ez Schuster dolgozata, melyhez Gneist irt előszót. A munka czime: *Die bürgerliche Rechtspflege in England.* (Berlin. Vahlen.)

— **John,** a göttingeni egyetem nagy hirü tanára, 62 éves korában meghalt. Irodalmi müködésére visszatérünk.

— **A fegyházbüntetés fentartása** mellett szólal fel a *Deutsches Wochenblatt*-ban Liszt marburgi tanár. Tudvalevőleg minden német fegyházigazgató a mellett küzd, hogy a szabadságvesztés-büntetések közti különbségek elenyésztessenek, s ezt már több congressus is kimondotta határozatként. Ezen áramlat ellen lép fel most Liszt s figyelmeztetni kiván arra, hogy a büntetési rendszer érdekében még a mostaninál is erősebb különbségek volnának felállitandók a fegyház és a fogház közt. (A börtönböntetést a német Btk. nem ismeri.)

— **Az atyai hatalom megszüntetéséről szóló törvény Francziaországban.** A franczia minisztertanács elé terjesztett azon törvényjavaslat, mely *az elhanyagolt gyermekek védelméről* intézkedik s melyről a mult számban röviden megemlékeztünk, a *Revue de la Reforme Judiciaire* szerint a következő intézkedéseket tartalmazza.

A szülők vagy egyéb felmenők atyai hatalma elvész és a biróság által megszüntnek nyilvánitandó, ha azok a követ kező büncselekmények miatt elitéltettek:

1. Saját gyermekeiknek a kicsapongásra vagy prostitutióra való csábitása. 2. Gyermekeik személyén elkövetett bármely *büntett*, vagy részesség gyermekeik által elkövetett bármely büntettben. 3. Gyermekeik személyén *másodszor* elkövetett bármely *vétség*. 4. Másodszori elkövetése kiskoruak kicsapongásra való csábitásának.

Ezen eseteken kivül *joga* van a biróságnak az atyai hatalom megszüntetését kimondani, a következő esetekben:

1. Ha a szülők fegyházra vagy kényszermunkára itéltettek, kivéve mégis ezek közől a felségsértés és hütlenség összes eseteit. 2. Ha a szülők gyermekrablás, gyermekeltitkolás, gyermekkitétel vagy csavargás miatt másodszor elitéltettek. 3. Ha a szülők egy évnél kevesebb idő alatt másodszor elitéltettek részegeskedés miatt, vagy a miatt, hogy 16 éven aluli gyermekeiket akrobatáknak kiszolgáltatták vagy csavargók vagy koldusok felügyeletére bizták. 4. Ha a szülők kiskoruaknak a kicsapongásra való csábitása miatt egyszer elitéltettek. 5. Ha a 16 éven aluli gyermek büncselekvény vádja alól felmentetett, de javitó intézetbe küldetett.* 6. Minden elitéltetés nélkül, ha a szülők köztudomásu és botrányos részegeskedés vagy rosz bánásmód által a gyermek egészségét, biztonságát vagy erkölcseit veszélyeztetnék. Az atyai hatalom rehabilitatio utján ismét visszszanyerhető.

Az eljárás folyama alatt a bíróság a szükségesnek látszó biztositási intézkedéseket megteheti.

Ha csak az atya fosztatik meg az atyai hatalomtól, az az anyára száll át. Ha ő is meg van attól fosztva, akkor a bíróság a gyermeket vagy köztörvény szerinti gyámság, vagy a közjótékonysági bizottságok, illetve Párisban és környékén az Assistance Publique gondviselése alá adja, mely ismét vagy maga gyakorolja a gyámságot vagy azt magánosokra ruházza.

Ha meggondoljuk, hogy e törvény intézkedéseinek szigoru végrehajtása esetén ezer és ezer gyermek fog az atyai hatalom alól elvonatni, kiknek számára a köztörvény szerinti gyámságról gondoskodni a gyakorlatban csak ritkán lehet, akkor látjuk, hogy mind e gyermekek nevelését és gondozását vinni és a törvényt gyakorlatban hatályosan foganatositani csak egy ily feladatra alkalmas, hatalmas szervezet utján lehet.

Ily hatalmas szervezetet képeznek Francziaországban a közjótékonysági bizottságok (commissions hospitalières, bureaux s de bienfasisance), illetve Párisban az ezeket helyettesitő Assistance Publique.

Ezek a közigazgatás egy szerves alkatrészét képező községi bizottságok, melyek a magasabb közigazgatási szervek, és végső fokon a belügyminiszter vezetése alatt állnak. A bizottsági tagok részint állami közegek, részint önkormányzatiak. E bizottságok végzik a jótékonyság összes functióit (kórházak, menhelyek igazgatása, szegények segélyezése stb.), sőt önkénytes adományok elfogadása és felhasználása által közvetitik a magánjótékonyság igen nagy részét is. Bevételeiket, adományokon és alapitványokon kivül az állam és departement és községek által hozzájuk utalt jövedelmek és segélyek képezik. A párisi Assistance Publique functiója a vidéki jótékonysági bizottságokétól nem különbözik; csak szervezete centralizáltabb azokénál és müködési köre nagyobb. Az Assistance Publique hivatalnoki kara ezrekre, budgetje pedig számos milliókra rug.

E szervezet az, mely a törvény intézkedéseinek keresztülvitelére hivatva lesz. A törvény egyszersmind az Assistance által berendezett és ezenkivül néhány magánosok által fentartott intézetnek bizonyos az atyai hatalomhoz hasonló jellegü jogokat ad az azokban nevelt gyermekek felett. (Lásd Revue, 15. Janv. 1889. 78. lap.)

— **A franczia népszámlálási statisztika** kimutatta, hogy különösen a paraszt lakosság feltünő csekély mérvben szaporodik. Tulajdonitják ezt különösen annak, hogy a napoleoni polgári kodex a vagyon szétosztását, «pulverizálását», dekretálja s ezen intézkedés hátrányait a paraszt lakosság azzal előzi meg, hogy az u. n. két gyermek rendszert követi.

— **A feltételes itéletek intézményének térfoglalása.** A nemzetközi büntetőjogi egyesület brüsseli congressusán *Leveillé* közölte kéziratban a congressussal azon törvényjavaslatot, melyet a franczia kormány által alakitott bizottság szövegezett. A javaslat szerint a biró mindazon esetekben, melyekben jogositva van enyhitő körülmények folytán pénzbüntetést kiszabni, ha a vádlott még nem volt büntettért vagy vétségért elitélve: mellőzheti az elitélést. A biró meginti a vádlottat s tudatja vele, hogy ujabb törvényszegés esetében nem számithat büntetlenségre. Az ilykép felmentett vádlott *(absous,* nem *acquitté)* az eljárási költségekben és a sértett fél irányában kártéritésben marasztaltatik. A javaslat ezen szakaszának czime: *Du pardon.* A javaslat továbbá kimondja, hogy a bíróság azon esetben, midőn három havi vagy ennél rövidebb szabadságvesztés-büntetést mond ki oly vádlott ellen, a ki még büntettért vagy vétségért nem volt elitélve: a büntetés végrehajtását felfüggesztheti és ha az illető egyén három évig nem követ el delictumot, a büntetés elengedettnek tekintetik. (A három havi maximum elfogadását mi is ajánlottuk a belga és az osztrák hat havi maximummal szemben. L. *Jogt. Közl.* 31. sz.)

* A hivatkozott §. szerint a bíróság a 16 éven aluli vádlottat felmentheti, és szülei felügyelete alá visszaadhatja, de a körülményekhez kepest bizonyos számu évekre javitó intézetbe leendő küldetését is elrendelheti.

Irtások.

116.

A lelet- felvétel körül képzelhetetlen könnyelmüséggel járnak el a fővárosi bíróságok iktató hivatalaiban. A héten is egy kereset lett beadva a VIII—X. ker. járásbirósághoz és az első példányhoz elnézésből egy idegen könyvkivonat lett csatolva. A keresetben könyvkivonatra hivatkozás egyátalán nem történt, a másod példányhoz szintén nem volt csatolva könyvkivonati másolat, az első példányra rá volt vezetve «Melléklet *A*. a. meghatalmazás», az igtató daczára ennek a becsuszott s természetesen fel nem bélyegzett könyvkivonat után felvette a leletet.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (VIII. József-körut 44. sz.)
Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (IV. Zöldfa-utcza 31. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (IV. Egyetem u. 4. sz.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

Huszonnegyedik évfolyam. 37. sz. Budapest, 1889. szeptember 13.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐI IRODA: *József-körut 44-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési díj: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A feltételes itéletek. BODOR LÁSZLÓ kolozsvári törvényszéki birótól. — A tulajdonátruházás kellékeül ingóknál az átadás megkivántassék-e? Dr. SCHWARZ GUSZTÁV ügyvéd, egyetemi m.-tanártól. — Jogirodalom: Die sogenannten Siebenbürgischen Ehen und andere Arten der Wiederverehelichung geschiedener österreichischer Katholiken von Dr. Wilhelm Fuchs. Dr. REINER JÁNOS budapesti ügyvédtől. — *Törvénykezési Szemle:* Telekkönyvi elsőbbség. Dr. JANCSÓ GYÖRGY curiai segédtanácsjegyzőtől. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet: A budapesti kir. tábla V. polg. tanácsának elvi jelentőségü határozatai. Közli: ARANY SÁNDOR kir. táblai tanácsjegyző. — Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A feltételes itéletek.

I.

Örömmel tapasztaljuk, hogy a szabadságvesztés-büntetések feltételes foganatosításának igen fontos kérdése hazai jogirodalmunkban is naponta nagyobb tért foglal el s kiváló jogászok sürgetik, hogy a mielőbb megoldandó büntetőjogi reformkérdések sorába vétessék föl.

Alig mult egy éve annak, hogy megjelent a belga büntető-törvénykönyv novellája, melynek 9. §-a intézkedik a szabadságvesztés-büntetések feltételes foganatositása iránt: napirendre tüzte ezt a kérdést a negyedik nemzetközi börtönügyi congressus állandó bizottsága is s ma már az, a belga kezdeményezés nyomán, több európai állam igazságügyi kormányát foglalkoztatja.

A belga novella életbeléptetésének időtartama sokkal rövidebb, mintsem a gyakorlat tüzpróbáján keresztülmehetett volna a pusztán elméletre alapitott 9. §. Ezért ma is alig áll egyéb rendelkezésünkre, mint az abstract elmélet, annak eldöntésére, ha vajon több előnyt igér-e a büntetés elengedése, mint a mennyire veszélyeztetheti a társadalmi rendet? Mert a büntető igazságszolgáltatás repressiv czélja a büntető itéletek végrehajtásában érvényesül. Ebben nyilvánul az elmarasztaló itélet physikai ereje, mely a gonosz hajlamokat visszatartja a törvényellenes cselekményektől. Helyes indoka van tehát annak a következtetésnek, hogy a büntető itéletek végrehajtásának bizonytalansága fokozza a hajlamot bünelkövetésre.

Sokkal erősebbek azonban azok az érvek, a melyek a mellett szólnak, hogy bizonyos megszoritások mellett megadandó a bíróságnak a büntetés feltételes foganatositása iránti rendelkezési jog.

Igen sok esetben alkalma van meggyőződni a birónak, hogy az előtte álló vádlott teljesen megtört a vád sulya alatt. Oly jeleit adja a megbánásnak, melyek meggyőzik a birót vádlott ama erős elhatározásáról, hogy jövőre tartózkodni fog törvényellenes cselekményektől. Minden ily esetben nem lehet más indoka a szabadságvesztés-büntetés foganatosításának, mint a visszarettentő példaadás. Minthogy azonban számos esetben a szabadságvesztés-büntetés foganatosításából kifolyó, másokat hasonló cselekménytől visszatartásra intő példa jó hatásában sokkal jelentéktelenebb, mint a mennyiben romboló azzal szemben, ki a delictumot elkövette: szükséges felhatalmazást adni a birónak, hogy a büntetést csak feltételesen, vagyis arra az esetre nyilvánitsa végrehajthatónak, ha vádlott bizonyos idő alatt ismét bűntetésreméltó cselekményt követ el s azzal maga szolgáltat bizonyságot arra, hogy megbánása nem volt alapos, és elhatározása, hogy mások jogait nem sérti, nem elég erős.

Még abban az esetben is, ha büntető-törvénykönyvünk büntetési rendszerének *teljesen megfelelő*, mintaszerü fogházak állanának rendelkezésünkre: sok esetben kellene tapasztalnunk, különösen fiatal bünösöknél, hogy a szabadságvesztés-büntetés foganatositása a javitó rendszer elméletétől messze elütő, káros eredményre vezetett. S ha szabad e fontos kérdésnél még a helyi viszonyokat is előtérbe tolni annál több okunk van jelenlegi börtönügyi viszonyaink közepett sürgetni az itéletek feltételes végrehajtásának törvénybe igtatását. Mert nem hiszszük, hogy megczáfolhassa valaki abbeli állitásunkat, hogy az országban nincs egyetlen törvényszéki fogház, melyben a szabadságvesztés-büntetések a rendszer szellemének megfelelően foganatosithatók volnának; nem vévén ki még az *ujonnan épült* egy pár fogházat sem, melyekről alig mondhatunk többet, mint hogy *jobbak a roszaknál.*

Ez a körülmény még inkább indokolja annak szükségét, hogy a bíróság legyen fölhatalmazva, bizonyos esetekben az elmarasztaló itélet végrehajtását felfüggeszteni. Mert immár az általános elvek keretén kivül eső s jó hosszu időre orvosolhatatlan helyi bajok is többszörös óvatosságra intenek a szabadságvesztés-büntetések foganatositása körül.

A tapasztalati adatoknak egész hosszu sorozata áll rendelkezésünkre, annak bizonyitására, hogy egyes esetekben a büntető itéletek foganatositása eredményében kárhozatos.

Néhány év előtt a kolozsvári kir. törvényszék fogházának egyik «kaszárnya»-szobájában, melyet az akkori korosztályozás szerint a kisebb bünösök elhelyezésére használtak, egy alig 16 évét betöltött «rab» volt. Ennek a suhancnak abból állott a büne, hogy kalapjában eleven virággal akart megjelenni egy tánczmulatságon s minthogy ezt a kalapdiszt hamarjában nem tudta másként megszerezni, bemászott volt gazdája kertjébe s leszakitott egy szál rózsát. Midőn a zsákmánynyal távozni akart, egy rendőr a keritésről lehuzta és a rendőrségre kisérte.

Büntető-törvénykönyvünknek a minősitett lopásra vonatkozó *tulszigoru intézkedése* következtében a rózsa-tolvaj *hat havi börtönnel lett sujtva.*

E sorok irója kérte e büntetést, mint legenyhébbet, s a törvényszék megadta, mert kevesebbet nem adhatott.

A gyermek sirva fakadt s azt kérdezte, hogy hát a tömlöczben a «tolvajok» között kell-e kiállania büntetését?

A hajlott koru, sokat tapasztalt elnök, törvényszéki biró az izgatottság miatt nem tudott felelni a gyermeknek. Két év mulva már a *meglett bünösök* kaszárnya-szobájában láttuk ezt a gyermeket. Egy pincze vasrácsozatu ablakait feszitette fel másodmagával. Zsirt loptak onnan. Töredelmesen vallotta be tettét. Neki semmire se volt szüksége, de barátja, kivel a *börtönben ismerkedett meg*, bünre csábitotta. Nagy köszönettel fogadta, hogy csak két hónappal kapott többet mint azelőtt az egy szál rózsáért.

Csak most állott a végtárgyaló bíróság előtt K. J. czipész-tanuló. Gazdája konyha-ablakán át bemászott az ugyanazon telekhez tartozó, de más lakó által kibérelt kertbe s

az ablaknál reá várakozó 14 éven alóli tanoncz társának négy gerezd szőlőt adott ki. Az itélet ezuttal se lehetett kevesebb, mint hat havi börtön.

A gyermek kezeit tördelve kérdezte, ha nem lehet-e segiteni a dolgán, mert ő inkább meghal, mintsem kiállja a börtönbüntetést.

Megtartotta szavát.

Megdöbbentő esetek, melyek közül az első ugyszólva naponta előfordul.

De adjuk ezekhez még ama igen gyakran előforduló eseteket is, midőn a gyermeki meggondolatlansággal elkövetett hasonló lopások a biróságok *tulhalmazott teendője* miatt *évek mulva*, tehát akkor lesznek büntető itélet tárgyai, a midőn a tettes meglett ember s az időközben tanusitott példás magaviselete következtében méltán rehabilitáltnak tarthatja a társasadalom.

Alig hiszszük, hogy lehetne valaki a gyakorlati jogászok sorában, ki a fenebb idézett és hasonló esetek gyakoriságát tagadhatná. Kiváltképen az elől és utóbb idézett esetek oly sürün ismétlődnek, hogy a biróságok előtt ugyszólva már megszokottakká lettek. Annál nagyobb ok van tehát sürgetni, hogy Magyarország törvényhozása is kiterjeszsze gondoskodását arra, hogy a társadalomra nézve hasznossá válható polgárok megmentessenek az erkölcsi haláltól

BODOR LÁSZLÓ.

A tulajdonátruházás kellékeül ingóknál az átadás megkivántassék-e?[1]

I. *Tájékozás a kérdés történeti előzményei, terjedelme és jelentősége iránt.*

A kérdés, melylyel a jelen fejtegetés foglalkozik, régi ismeretes kérdés minden civilista előtt. A mióta a római jognak egykoron kizárólagos uralma mellett a jogbölcselet szabad kritikája fejlődött, állandó vitatételök volt a jogbölcséseknek a czimbeli kérdés is. Szemben a római jogászokkal, kik a traditio kellékét a «naturalis ratio» természetes követelményeként tüntetik fel, mely ugyszólván indokolásra sem szorul,[2] az észjogászok, Grotius és Pufendorfon kezdve századunk Thibaut-jáig, az alaktalan megegyezés, a «nudus consensus» követelményét állitották fel, valamint a kötelmi ugy a dologi szerződés, jelesül a tulajdonátruházási szerződés tekintetében is. Ők, kik az egyéni akarat szabadságára fektetik az összes jogrendszert, az ügyleti alakiságokat általában a «positiv jog» önkényes békóinak tekintik, melyeket az észjog szabad szelleme meg nem tür; ily fölösleges alakiság nekik a traditio követelménye is, mely észjogilag nem igazolható, tisztán a «positiv» római jog önkényes alkotása. Ezért már Grotius szerint: (de jure belli ac pacis II. cap. VI. n. 1.) «ut vero traditio etiam requiratur, ex lege est civili, quæ quia a multis gentibus recepta est, jus gentium impropie dicitur» és ez maradt az észjog álláspontja a traditio római jogi követelményével szemben le egészen századunkig, a melyben nem csekélyebb ember *Thibautnál* állott az észjog pártjára, midőn a maga éles nyelvén elmondta a traditióra: «sie ist das kahlste Ding auf der Welt». (Archiv f. civ. Prax. XX. köt. 1. és köv. ll.)

Korunk nem igazságos az észjog vivmányai iránt. A római jogi történeti iskola tulkapásaival még nem szakitottunk oly régen és oly alaposan, hogy igaz állást foglalhatnánk annak legerősebb ellenségével, az észjoggal szemben. De hogy ha a positiv római jog mindenüvé terjedő hatalmával szemben a legislativ kritika végképen le tünt; ha a jogtudomány a franczia és németalföldi iskola terméketlen «elegantiájában» meg nem merevedett, és a jelen század első felének jogtörténeti orthodoxismusa mellett az érzéket a haladó kor gyakorlati követelményei iránt végkép el nem veszitette: az érdem nem utolsó sorban a jogbölcsészeké, kik a tételest, a megszokottat és a hagyományszerüt a «tiszta ész» magaslatából birálgatván, a legislativ kritika menhelyei voltak oly időben, midőn a tételes jogász a római jog minden betüjében a «ratio scripta» megtestesitését látta. Ilyen volt az észjogászok és a római tételes jogászok állása a traditio kérdésével szemben is. Mi a traditio legislativ oka s czélja? — e kérdés a római jogászok — régiek és ujak — előtt még csak fel sem merült. A rómaiak a kérdést sehol fel nem vetik; az ujabbak (Cujacius, Godofredus és mások) felvetik ugyan a kérdést: cur non pactis dominia transferuntur? de azonnal félre is teszik az egészen máshova vágó felelettel: quia dominia a naturali possessione cœperunt. (V. ö. L. 1. D. de acqu. poss. 41, 2.) És a traditiót a római jogi dogmatica még a legujabb időig oly magától értheto valaminek tartotta, hogy még *Vangerow*-nál is olvasható, hogy a dologi hatásu nudum pactum egyszerü «civilisticus lehetetlenség». (Pand. I. köt. 450. §.) Oly kritika nélküli volt a római jogi orthodoxismus, mely minden jogi elmélkedés kezdetét s végét a corpus juris irott betüjében látta, hogy nem ütközött meg az ellenmondáson, mely egyfelől a tulajdoni traditio és másfelől az *alaktalan szolgalmi szerződés* között fenállott: a tulajdon fejezetében «civilisticus lehetetlenségnek» hirdette, hogy a puszta alaktalan megegyezés dologi joghatást szüljön, a szolgalom fejezetében pedig *Savigny* óta (Besitz §. 45, System II. köt. 289 és k. l.) mindenütt elejtették a régi tant, mely a szolgalom szerződéses megalapitására is a quasi traditiót kivánta volt meg és széltiben tanitották és tanitják a mai napig, hogy a szolgalom nudo consensu is megszerezhető. (*Windscheid* Pand. I. §. 212, 1. jegy. 2.)[1]

Ezen kritika nélküli betüimádással szemben szolgálatot tett az észjog már csak magával a kérdés felvetésével is. Teljes igazsága volt, midőn a traditio követelményét a «természetesség» azon nimbusától, melylyel a római jogi dogmatica azt körülvette vala, megfosztotta és annak mutatta ki a traditiót, a mi: a «tételes» jog önkényes alkotásának. Csakhogy e jogphilosophusok a «tételes» szóval magával már itéletet, vagy jobban mondva, elitélést is véltek kimondani — és ebben állott ismét az ő tévedésök. A traditio «tételes» — azaz positiv jog által teremtett és általa esetleg ismét kitörölhető — követelménye a tulajdonátruházásnak; de ezzel még semmi sincs kimondva a traditio jó vagy rosz volta felől. Nem hogy «természetes»-e vagy «tételes» — hanem hogy törvényhozásilag *czélszerü-e* vagy czélszerütlen? — e körül forog a kérdés, a traditio, mint minden egyéb törvényhozási problema esetében. És e szempontból kell a kérdést fejtegetnünk nekünk is.

Szerencsére nem merőben elméleti discussio terén mozgunk. Ugy a traditio, mint az alaktalan tulajdonátruházás törvényhozásilag ki vannak próbálva — amaz a római jog és az azt követő jogrendszerek, emez a Code Napoléon és az azt követő belga, olasz stb., valamint az angol, amerikai jog területén. És mondjuk ki mindjárt: mindkét rendszer szerint boldogulnak. Az egész kérdés nem az absolut jónak és absolut rosznak, hanem a *viszonylag czélszerübbnek* a kérdése. Hogy az alaktalan tulajdonszerzés nem oly «civilisticus lehetetlenség», mint milyennek *Vangerow* tekintette, mutatja a Code széles érvényköre, és hogy e traditio nem

[1] A jelen dolgozat a f. évi jogászgyülés évkönyve számára készült, de minthogy szerző személyes okoknál fogva a beküldéssel elkésett, a dolgozatott e helyütt közöljük. *Szerk.*

[2] L. 9. §. D. de acqu. rer dom. (41, 1): Res quæ traditione nostræ fiunt, jure gentium nobis acquiruntur; nihil enim tam conveniens est naturalis æquitati, quam voluntatem domini volentis rem suam in alium transferre, ratam haberi. V. ö. §. 40. J. de rer. div. (1, 2.)

[1] Vangerow maga, meg kell adni, következetes maradt: ő a fenti Savigny-Schmidtlein-féle tant mindvégig ellenezte. Pand. id. h.

feltétlenül az a «principe erroné des jurisconsultes romains», a minek a franczia jogban elfogult *Toullier* hirdette, mutatja a következetesség, a melylyel nemcsak a közönséges jog területén, hanem az ujabb codificatiók egész sorában hozzá ragaszkodnak. Mint a legtöbb legislativ-politikai problema, ugy ez a mienk is többféle megoldást enged meg, melyek mindegyike jó is, rosz is egyszerre, és a törvényhozó nem az absolute jót — mert ilyen talán egyik se —, hanem azt fogja választani a több közül, mely az aránylag legtöbb jó mellett a legkevesebb roszszal jár. Igy fény- és árnyoldalai vannak mindkét szóban forgó rendszernek is, az egyik a forgalmi gyorsaságnak, a másik a forgalmi biztosságnak, az egyik a szerződő felek akaratának, a másik a harmadik jóhiszemének felel meg jobban, és a harcz, mely ezen elvi alapok között a jog számos egyéb terén foly, a mi jelen problemánkban is ismétlődik; és e harcz, valamint a törvényhozás számos más terén, a tulajdoni szerződés esetében is *compromissummal* végződött. Mert — mint alább még látni fogjuk — tiszta elvi alakjában sem a traditionalis, sem a szerződési rendszer (mint ezentul nevezni fogom) sehol keresztülvive nincsen. Az átadás nélküli tulajdonszerzés a római jog és követőinek rendszereiben, a traditionalis tulajdonszerzés a franczia jogban is divik. Sőt e két rendszer oly sokféleképen szövődik össze, hogy egyfelől akadnak irók, kik még a franczia jog szempontjából is felállitják a traditio kellékét (l. *Goldschmidt* Zeitschr. f. HR. IX. köt. 74. l. Handbuch I. köt. 804 l. *Kohler* Civilist. Abhandl. 14 l.), másfelől vannak, kik a traditiót a mai római jog szempontjából sem ismerik el a tulajdonszerzés elvi alapjául és kik szerint a mai római jog is elvileg az alaktalan tulajdonszerződés alapján áll. *(Bähr* Otto Urtheile des Reichsgerichts, *Franken* Verhandl d. 15. deutsch. Juristent. I. 26. l. *Geller* Centralblatt f. jur. Prax. I. köt. 390 s köv. l.)

Ha az ellentét, mely a kétféle rendszer elvi alapjai között in idea fenáll, már ezen kiviteli compromissum folytán is lényegesen gyengült: reá kell mutatnom már e helyütt egy körülményre, melynél fogva ez eltérés gyakorlati fontossága is lényegesen csökkent. Értem a tulajdon azon megszoritását, melyet az ujabban a harmadik jóhiszemü birtokosnak mindjobban érvényesülő törvényhozási védelme folytán szenved. Az ujabb jogfejlődés mindinkább szakit a római jogi vindicatio elvével. A római vagyonjog két alapelve «nemo plus juris transferre potest quam ipse habet» — és «ubi rem meam invenio, ibi vindico» (mely tételek közül különben az egyik csak folyománya a másiknak) ma-holnap már csak a jogtörténet reminiscentiái lesznek. A jóhiszemü birtokos mindenütt védelemben részesül a nem-birtokos tulajdonos ellen, a mint ez elvet a mi kereskedelmi törvényünk 299. §-a is magáévá tette. A tulajdon megtörik a jóhiszemü birtokon, a tulajdonkereset a publiciana-n. Ezzel pedig a tulajdonszerzési ügylet nagyot vesztett gyakorlati értékéből. Ha a tulajdonos a maga dolgát harmadik kézből ki nem vindicálhatja — és gyakorlatig szólva az ujabb jogfejlődés ezen eredményre vezet —, akkor a tulajdon nem ér sokkal többet a különben is meglevő kötelmi keresetnél az ellen, a kit szerződési vagy szerződésen kivüli jogviszonyból az obligatio ad dandum, vagy ad restituendum terhel (pl. az actio emti az eladó ellen, ki a dolgot még át nem adta, condictio furtiva stb.). Bárhogy *szereztessék* is a tulajdon — traditio vagy nudum pactum által —: ha a tulajdon *elvész*, mihelyt a dolog harmadik jóhiszemü kézbe kerül, nem sok köszönet volt az egész tulajdon*szerzésben.* A római tulajdonnak itt csak árnya maradt meg.

Ha tehát a következőkben megfelelünk a kérdésre: vajon a tulajdon traditio vagy puszta szerződés által ruháztassék-e át? ne feledjük, hogy amaz csak félig traditio, emez csak félig puszta szerződés, és hogy a tulajdon, melyet ily módon átruházni akarunk, nem többé a római tulajdon. Az ellentét, mely a két rendszerben, és a fontosság, mely az egész problemában első tekintetre rejleni látszik, e megfontolás által igaz értékére csökken.

II. *A traditio törvényhozási kritikája.*

Mi a traditio? És miben áll annak legislativ-politikai értéke?

A traditio egy dolognak birtokátengedése és birtokbafoglalása, a felek azon czélzatával, hogy a birtokkal együtt a tulajdon is átszálljon.

A tulajdonátruházás ezen formája első tekintetre igen tetszetős: a birtok- és tulajdonátszállitás ezen combinatiója *természetesnek* és *czélszerünek* látszik. *Természetesnek:* mert a tulajdon *czélja* végre is a birtok, a ki «a dolgot» akarja, az első sorban annak birtokát akarja. Ezért, akár előirjuk a traditiót a tulajdonszerzés követelményeképen, akár nem: a tulajdonátadással együtt száz esetben kilenczvenszer birtokátadás is fog történni. A paraszt, a ki lovat vásárol, nem fog megelégedni — az alaktalan tulajdonszerződés területén sem — a puszta megegyezéssel, hogy a ló ezentul jogilag nem az eladóé, hanem az övé: hanem kantárnál fogja és haza viszi; mert a ló használati értéke nem az abstract «tulajdonjogban», hanem a birtokban áll, a paraszt nem a reivindicatiót, hanem magát «a lovat» veszi meg. A tulajdonátruházási és -szerzési akarat (animus transferendi et acquirendi dominii) ezért rendszerint magától — minden törvényes parancs nélkül is — a birtoktraditióban fog nyilvánulni; magától értetődő, nem pedig a törvényhozó önkényéből folyó, — vagy hogy a *Jhering* ismeretes terminusaival éljek — «naiv», nem pedig «tendentiosus» nyilvánulási formája az a tulajdonátruházási akaratnak.

És e birtoktraditio első tekintetre igen *czélszerü* kisérője is a tulajdonszerződésnek. Mert ha a tulajdonnak gazdasági becsét a birtok adja meg, akkor czélszerü, hogy az, ki a tulajdont szerzi, vele együtt a birtokot is megszerezze. A kötelmi viszony, mely egyébként a régi és az uj tulajdonos között a birtok átadása iránt előállana, itt a tulajdonátszállással együtt talál elintézést. Birtok és tulajdon ez eljárás szerint mindig egyazon kézben marad, a kettő párhuzamosan mozog, és elejét veszszük ez által számos perpatvarnak, mely a kettő különválasztásából előáll.

Ez igy van és ez igy talál — igen sokszor, de nem mindig. És ezzel átfordulunk azon esetek szemléletére, a melyekre *nem* talál.

A birtokátruházás igen gyakran természetes, ugyszólván magától értetődő nyilvánulási formája a tulajdonátruházási szándéknak. Ez annyira igaz, hogy sok esetben a tulajdonátruházó kijelentés, melyet egyuttal a birtoktraditio is nem követ, valóságos érthetetlenség, igazi magában való ellenmondás leszen. A ki a pékhez megy zsemlyéért, a mészároshoz husért — az követelni fogja az azonnali traditiót, akár római jogi, akár franczia jogi területen éljen: neki a traditio nemcsak *forma*, hanem *czél*, és ezért a traditio nélküli puszta kijelentés: «mostantól fogva te vagy a tulajdonos» neki *czélellenes* és ezért *értelmetlen* szóbeszéd volna. De a mi a zsemlye, hus példájában természetes, azért még nem természetes minden egyéb dolog esetében is; és a mi a paraszt piaczi vására vagy a gazdasszony mindennapi apró szatócsvételei esetében magától értetődő, igen terhes és értelmetlen lehet a forgalom egyéb terein. Vannak *dolgok* és vannak *forgalmi czélok*, melyekkel szemben a traditio egyenesen kivihetetlen.

Ily dolgok első sorban az ingatlanok, továbbá a nehezen mozgatható, a sulyoknál, számuknál, helyzetüknél fogva nem, vagy csak aránytalan nehézséggel átadható ingó dolgok. E dolgoknak birtokbevétele lehetséges ugyan — hiszen minden dolog birtokba vehető — de oly nehéz, időtrabló, költséges vagy körülményes, hogy egy jogrendszer, mely a tulajdon-

*

szerzésre ez esetekben is a birtokbavételt kivánná meg a szerző részéről, ezzel igen «naiv» ügyletformát választana ugyan, de már nem a *Jhering* értelmében.

És valóban, e követelményt komolyan még egyik jogrendszer sem állitotta fel. Mert habár a római jogdogmatika a traditio követelményét *minden* dolog tekintetében tanitja is: a tulajdonátruházási forma, melyet a római jog az ingatlan vagy nehezen átadható dolgok tekintetében felállit, az iskolai dogmatika minden dialectikája daczára sem egyéb annál, a minek a régi iskola nézte: puszta képzet, *traditio ficta.*

Az ingatlanok tekintetében azok után, miket e tekintetben *Jhering* (Grund des Besitzesschutzes 197—208. l.) *Dernburg* (Preuss. Privatr. §. 153, 4. jegyz.) és *Bähr* (Urtheile d. Reichsger. és Jahrb. f. Dogm. 11. köt. 62. l.) kifejtettek, mondani valóm nem marad hátra. Ha *A* és *B* a közjegyző előtt adásvételi szerződést kötnek valamely távoli ingatlan felett, a mely szerint «vevő a mai napon az eladott ingatlan birtokába lép» — ugy helyes nézet szerint minden megtörtént, a mit a római jog a tulajdon átadására szükségesnek tart. Hogy ama birtokbautalásnak az ingatlan közelében kellene történni, hogy az ingatlan tulajdona csak ugy szállana át, ha az eladó és vevő együttesen kisétálnak a telekre, vagy ha az eladó a telket legalább egy közel fekvő helyről megmutatja a vevőnek — ezt a római források ily rideg formában sehol sem mondják és az ilyen üres formaság a tulajdon szerzés kellékéül komolyan fen sem tartható. (Igy *Dernburg* Pandekt. I. 178. §. 15. jegyz.) De ha az ellenkező nézetet fogadjuk is el; ha *Windscheiddal* (Pand. I. 153. §. 5. jegyz.) és az uralkodó véleménynyel a præsentia rei-t az ingatlan tulajdonszerzése esetében meg is kivánjuk: kell-e még kimutatnunk, hogy az ilyen jogügyleti séta a szinhelyre még nem adja meg a vevőnek a «physikai birtokot» a vétel tárgya felett? «Mit tesz a vevő — ebben concludál a Jhering idevágó fejtegetése (id. h. 200 l.) —, hogy a megvett szántó vagy erdő birtokát megszerezze? Kimegy, magában vagy az eladóval együtt, a szinhelyre. Nos aztán? Ha van szeme, megnézi a telket; ha vak, még látni sem látja, és visszajön a puszta öntudattal, hogy most már megszerezte a «physikai hatalmat». De hogyha igy állna a dolog, ugy bárki másnak is, ki ugyane sétát teszi, meg kellene e «physikai hatalmat» szereznie; pedig nem igy van: bárki más kisétálhat az erdőbe, meg is nézheti, de nincs jogi foganatja . . . Igazság szerint el kell ismernünk, hogy amaz egész jogügyleti actus nem a physikai uralmat adja meg, hanem csak arra szolgál, hogy a két fél birtok- s tulajdonátruházási szándékát kifejezésre hozza. Nem a physikai uralom szerzésében, hanem a jogi következményekben van amaz egész ügylet sulya — tekintsünk el ez utóbbiaktól és a mi hátramarad, nem egyéb egy közönséges sétánál.»

Hogy az ingatlanoknál divó ezen átruházási formát traditio-nak akarjuk-e *nevezni*, izlés dolga. De kétségtelen hogy, ha traditio alatt a tényleges *birtok* átruházását értjük, a fenti jogügyleti ceremonia e fogalommeghatározásba *nem* illik. Az ingatlanok tekintetében tehát — még az uralkodó nézet szempontjából is, mely a præsentia rei-t kivánja — meg kell engednünk, hogy a római jog a tulajdonátruházási szándéknak bizonyos előirt *formában*, de nem a *birtokátruházás* formájában való nyilvánulását követeli. És ezért — akár a *Dernburg*, akár a *Windscheid* szempontjából nézzük a szabályt — eredményünk az: hogy római jog szerint az ingatlan tulajdona *nem* kizárólag birtokátadás (traditio), hanem a feleknek (az ingatlan közelében történő?) puszta megegyezése által is átruházható.[1]

[1] Hogy az ingatlanok tekintetében megkivánt traditio nem igazi birtokátadás — mint milyet a traditio igaz fogalma alatt értünk — hanem egy azt pótló üres forma, mely a birtok*jogot* ugyan igen, de magát a physikai *birtokot* nem adja meg: ezt bőven kifejti *Strohal* Succession in den Besitz 1885, 99—100. és 167. és köv. ll. Ugyanigy már előtte *Esmarch* Vacuæ possessionis traditio 1873. *Brunner* Rechtsgeschichte der röm. u. germ. Urkunde 119. és köv. ll. Ezekhez közel áll *Brinz* Pand. I. k. 507. és köv. ll. Ujabban *Pininski* Der Thatbestand des Sachbesitzererwerbs. 1885. I. k. 309—334. l. az ingatlan traditio megmentésére a «birtok»-nak oly testnélküli, levegőszerü fogalmát állitja fel, hogy a birtok «physikai» természetéből alig marad valami. Az ilyen dialektikával erőszakot ejtünk a tényeken, csak azért, hogy az iskola «dogmája» épen maradjon.

De az ingók «átadása» is akárhányszor csak amolyan mondva-csinált «átadás». Az uralkodó doctrina ellenében, mely a legujabb időig a traditiót mint tulajdonszerzésre vezető «birtok»-átadást[1] egész komolyan vette, ujabban mind hangosabban felszólal ismét az a régi tan, melyet a Savigny hires könyve óta minden időkre eltemetettnek hittek, és mely szerint a traditio «birtoka» alatt egészen mást kell értenünk, mint az occupatio «birtoka» alatt. Még *Exner* könyvének megjelenésekor (Tradition, 1867) uralkodónak volt mondható a benne foglalt azon tétel, hogy «a traditiónál megkivánt birtokszerzés semmi különös szabályozás alatt nem áll; a birtok a traditio *alkalmából* szereztetik ugyan, de nem szereztetik a traditio *által;* traditio *által* szerzett birtok nincsen; a traditio alkalmából előálló birtok kizárólag a szerző egyoldalu apprehensio-ja által szereztetik» (id. m. 11. l.). Ezzel szemben ujabban mindinkább utat tör magának a meggyőződés, hogy a «corpus traditionis» mégis csak más mint az egyoldalu apprehensio.[2] Jelesül Strohal a jegyzetben jelölt helyeken, szerintem megdönthetlen módon kimutatta, hogy a római források az ingók traditiója eseteiben megelégszenek oly tényállásokkal, melyek a physikai birtok megszerzésére határozottan elégtelenek, és hogy a traditio ezen eseteiben, hacsak e tények elől szemet hunyni nem akarunk, «birtokjogot» kell elismernünk «birtok» nélkül.

Ide kell számitanunk a következő eseteket:

a) Szabadon — uton, mezőn, telken, erdőben stb. — fekvő dolgok tulajdona átadatik, ha az átadó a szinhelyen kijelenti, hogy a tulajdont az átvevőre ruházza (longa manu traditio). A præsentia rei-n és a puszta kijelentésen kivül egyéb nem szükséges: birtokszerzés — értve alatta a «physicai» birtokot, nem a birtok*jogot* — nem történik. Jellemző, hogy a források ez esetben nem is mondják, hogy valóságos traditio történt, hanem: *pro traditis eas haberi*, si in re præsenti consenserint (l 1 §. 21 de acquir. poss. 41, 2); hasonlóképen l 79 de solut. 46, 3 «quodammodo manu longa tradita existimanda», l 31 §. 1 de donat. 35, 5 «traditas videri», l 51 poss. 41, 2 «etiamsi corpore acervus aut amphoræ apprehensæ nont sunt, nihilominus traditæ videantur», l 15 §. 1 de per. et commod. 18, 6 «videri autem trabes traditas, quas emtor signasset», l 74 de contr. emt. 18, 1 «possessio tradita videtur». Körüliró, sajátlan kifejezések mindezek, melyek mutatják, hogy a római jogászok is érezték ezeknek az eseteknek rendhagyó, a szabálytól eltérő voltát. Nem mondják, hogy a traditio megtörtént, csak annyit mondanak, hogy «olybá vétetik, mintha megtörtént volna». *Tényleg* a longa manu traditio esetében semmi más nem történik, mint hogy a szerző a dolgot az átruházó jelenlétében *megtekinti.* Hogy e puszta megtekintés még a birszerzésre nem elegendő, világos lesz, ha elgondoljuk, hogy valaki az ilyen szabadon fekvő dolgokat puszta megtekintés

[1] Voltaképen nem is birtokátadás — mert ilyen az uralkodó doctrina szerint nincsen — hanem: *egyoldalu birtokszerzés* az eddigi birtokszerzés beleegyezésével. *Exner* Tradition 11. l.

[2] *Brinz* Pand. 2. kiad. I. 505. l.: «Wo der Besitzer selbst den Besitz für uns eröffnet, . . . ist Gewalt oder unmittelbar körperliche Ergreifung nirgends mehr nöthig . . . es ist eine gewisse *Vergeistigung der Körperlichkeit* im Gefolge der Tradition.» *Dernburg* Pand. I. 178. §.: «Bei Tradition durch den bisherigen Besitzer ist eine dèrbsinnliche Weise der Apprehension meist entbehrlich. Das gemeine Recht geht hierin noch einige Schritte weiter als die römischen Juristen, ohne dass begrifflich eine Verschiedenheit vorliegt.» V. ö. főleg *Pininski* id. m. 236—244. l. *Strohal* id. m. 70., 78., 91., 99. és köv. ll. és főleg 166—220. l.

által *occupálni* akarná. Nyilvánvaló, hogy ez esetben a birtokszerzést el nem ismernők;[1] pedig a physikai birtok, a melyet az ilyen szemhódító nyerne, ez esetben csak akkora volna, mint a longa manu traditio esetében.

b) Raktárban, padláson, pinczében, zárt helyiségben tartott dolgok tulajdona a *kulcsok* átadása által ruháztatik át (l 1 § 1 poss. 41, 2, l 9 § 6 de aquir. rer. dom. 41, 1, § 45 J. de rer. div. 2, 1, l 74 de contr. cont. 18, 1, c. 2 § 1 de per. et comm. 4, 48). *Savigny* és követői, ellentétben a régi iskolával, mely ez esetekben «jelképi átadásról» szólt, e kulcsátadást teljesen szabályszerü, magától értedődő birtokszerzési módnak kivánták tekintetni: szerinte a kulcsadásnak is præsenti re kell történnie (Besitz 223. l. Hasonlóan *Exner* 100. l. 33. jegyz.). De az idevágó forráshelyek közül csak az egyik (l 74 de contr. emt. 18, 1 Papinianus) tételezi fel az átadandó dolog közellétét, a többi helyek erről épen egy szót sem emlitenek. Ezért, de más itt nem fejtegethető okokból is (*Pininski* id. m. 285. s köv. l.) azok nézetéhez csatlakozom, kik a præsentia rei-t a kulcsadás esetében *nem* kivánják (*Jhering* Besitzesschutz 162. l. *Baron* Jahrb. f. Dogm. 128. s köv. l.). Pedig világos, hogy a kulcs a távol pinczében fekvő bor physikai birtokát még nem adja meg. Vagy csakugyan mondhatom-e, hogy a bor birtokomban van, ha a kulcs kezemben van ugyan, de a pinczét becsukni elfelejtették, vagy ha másnak is van hasonló kulcs a kezében, vagy ha épen valamely harmadik, az alatt hogy a kulcsadta birtokomban sütkérezem, ott ül a pincze hordóin és a legszélesebb animus possidendi-vel kiiszsza a boromat? (Igy *Exner* 170. l. és *Strohal* 59. l. is.) És viszont: ha egyszer a borok birtokát megszereztem, ki mondaná, hogy azt ismét elvesztem az által, hogy a pinczekulcsot valaki ellopja? A kulcsátadás általi tulajdonszerzés tehát ismét csak: tulajdonszerzés physikai birtok nélkül.

c) Ugyanez áll a «megjelölés általi tulajdonszerzésről»: l 15 (14) § 1 de per. et comm. 18, 6: videri autem trabes traditas, quas emtor signasset. *Savigny* tanával szemben, mely ezen tulajdonátruházási módot mint alkalmatlant egyszerüen kiinterpretálja a forrásokból, ujabban *Kohler* (Das Signiren als Besitzergreifungsakt, Grünhut Zeitschr. 12. k. 1—15. l.) meggyőzően kimutatta, hogy bizonyos áruk megjelölése, valamint manap, ugy a rómaiaknál is kétségtelen tulajdonátruházásképen divott, és hogy az a római jog értelmében annak tekintendő. De ha mindjárt az ilyen megjelölés által *az átruházó beleegyezése esetén* tulajdont és possessiót — azaz birtok*jogot:* az interdictalis védelmet, az elbirtoklási lehetőséget — nyerünk is: vajon ki állitaná, hogy az ilyen krétával, festékkel, bélyegzővel való megjelölés a tárgy feletti physikai birtokot is adja meg? Vagy igazán hiszi-e valaki, hogy ha egy szabadban fekvő rakás fát krétával bemázolok, vagy nevemet irom reá, ez által ennek birtokát is megszereztem?

d) Ismeretes a controversia, melyet a romanisták régtől fogva a *rabszolgapapirok általi tulajdonszerzés* tárgyában folytatnak. A c. 1 C. de donat. 8, 53 (54) szerint: Emptionem mancipiorum instrumentis donatis et traditis et ipsorum mancipiorum traditionem factam intelligis, et ideo potes adversum donatorem in rem actionem exercere. E szerint tehát a rabszolgák tulajdona a vevőre száll, mihelyt a vételi okiratot átvette. Tulajdonátszállás puszta okirat átvétele által! Ez egyenes megtagadása az elvnek, hogy «traditionibus, non nudis pactis dominium transfertur.» *Savigny* itt is ugy segit magán, mint a kulcsátadás esetében: beleértelmezi, hogy a rabszolga is jelen volt az okmány átadásakor: azzal magyarázza a forráshelyet, a mi — nincsen benne. Igazában ez esetben is el kell ismerünk, hogy tulajdonátruházással van dolgunk physikai birtokátruházás nélkül.[1]

e) A római jogban elismert rabszolgapapirokhoz a mai közönséges jogban az összes u. n. *rendelkezési papirok* (Dispositionspapiere, Brunner elnevezése szerint: Traditionspapiere) csatlakoznak: a kereskedelmi törvényünkben is elismert tengeri hajósok elismervényei (Conossements), fuvarozók rakjegyei (Ladescheine), közraktári jegyek (Lagerscheine, Warrants) (keresk. törv. 295, 439. §§.). Hogy az ezen negotiabilis papirok által történő tulajdonátruházás által az átruházott dolgok physikai birtoka nem ruháztatik át: ezt, minden idevágó ellenkező irodalmi kisérlet ellenében *Exner* (id. m. 186—211, különösen 207. l. ujabban *Goldschmidt* ellenében is: Krit. Vierteljahrschr. 13. köt. 314. köv. ll.) előttem kétségtelen módon kimutatta. Sem a régibb, ujabban Goldschmidt (Handelsr. 69—73. §§.) által felelevenitett doctrina, mely ez eseteket is a rendes birtoktraditio keretébe kivánja szoritani, sem az egy ideig divott törekvés, mely e papiroknak csakis kötelmi joghatást akart tulajdonitani, a kritikát ki nem állja: emez ellenkezésbe helyezkedik a forgalom igényeivel, sőt a törvény világos szavával, mely e papiroknak határozottan dologi joghatást tulajdonit (l. a connossement tekintetében a német keresk. törv. 649. §-át), amaz erőszakot tesz a tényeken, a mennyiben «helyettes általi birtokszerzést» süt ki ott, a hol sem a birtok-, sem a helyettesités tényállása valóságban fen nem forog.

f) A tulajdonátruházásnak fent *d)* és *e)* alatt emlitett esetei átmenetet képeznek a *jelképes átadáshoz*, a melyhez sokan amaz eseteket is számitják. Hogy a «jelképes átadás» csakugyan oly forrásellenes római jogi barbarismus, mint a milyennek azt Savigny és követői hirdették: e kérdés a jelen, tisztán a mai jogfejlődés talaján álló, dolgozatban bátran mellőzhető. Részemről aláirom a Strohal itéletét (id. m. 201. l.), mely szerint «a régiek sokat gáncsolt nézete, hogy a római possessio távol a dologtól puszta kulcs- vagy okiratátadás által is közvetithető, sokkal jobban felel meg a római jog elveivel, mint Savignynak elméletileg kieszelt tantétele, mely minden longa manu traditióból valóságos birtokapprehensiót akar kisütni». Azonban, forráshü vagy forrrásellenes, mindegy: a mai római jogban a jelképi átadás kétségtelenül létezik, és ha a Savigny könyve annak elméleti elismerését hosszu időre el is nyomta, a gyakorlatból azt teljesen ki nem szorithatta a mai napig. A bátor támadás óta, melyet *Jhering* a maga forradalmi könyvében «Ueber den Grund des Besitzesschutzes» a Savigny elméletének ezen része ellen is vezetett (206. és köv. ll.), a jelképi átadás elméletileg is mindjobban visszahóditja a maga egykori elismerését; csak abban nem egyezhetem meg a Jhering könyvével, hogy a jelképi átadás valóságos physikai «birtokot» is ruházna át, sőt hogy az a birtok fogalmának továbbfejlesztése volna (207. l.)[2] Szerintem a jelképi átadás a birtok*jogot* — római possessiót — igen, de a birtok *tényét* meg nem állapitja. Minthogy pedig a traditio a tulajdonjogot a birtok *ténye* által kivánja közvetiteni, ez eseteket is a valótlan (fictiv) traditiók közé kell számitanunk: a jelképi átadás eseteiben is tehát birtokátruházás nélküli tulajdonátruházással van dolgunk.

Mig az eddigiekben a traditio alóli kivételeket a dolgok minősége szempontjából tekintettük, addig másfelől vannak bizonyos forgalmi czélok is, a melyek, tekintet nélkül az átruházandó dolog minőségére, a birtokátruházás általi tulajdonszerzéssel ellenkeznek és a birtokátruházási ügylet mellőzését javasolják. Ily forgalmi tekintetekre vezethető vissza a tradi-

[1] *Savigny* Besitz 15. §. 212. ll. szerint, ki a birtokszerzés főmomentumát a dologhoz való physikai közelségben látja (hasonlókép *Randa* Besitz 334. és köv. ll. *Exner* Tradition 96. és köv. ll.), ez esetben is létre kellene jönni az occupatiónak. E felfogás tarthatatlanságát és forrásellenességét kimutatta *Jhering* Besitzesschutz 161—165. l.

[1] Igy *Baron* Jahrb. f. Dogm. 7. köt. 63. l. *Rudorff* a Savigny könyve függelékében 63. l. *Kindel* Krit. Bemerkungen zu den Besitztheorien, Rassow Jahrb. 23. köt. 67. l.

[2] Ez ellen helyesen szólal fel *Pininski* id. m. m. II. köt. 115. l.

tiónak a már fentemlitett dispositionalis papirok általi pótlása, valamint a jelképi átadás számos esete is. És ily szempont alá esik szerintem a traditiónak a *brevi manu traditio* és a *constitutum possessorium* általi pótlása is. Mindkét esetben *két* forgalmi czél kiván kielégitést: az egyik a jelen *birtok*állapot fentartását kivánja, a másik a jelen *tulajdon*állapot megforditását. Ha a testi traditio ez esetben is megkivántatnék, a birtokállás — ha csak rövid időre is — czéltalanul megzavartatnék; a brevi manu traditio és a constitutum mind a két czélnak tesz eleget: a birtokállást, ugy a mint van, meghagyja, a tulajdont pedig átszállitja. Az uralkodó vélemény a brevi m. tr. és a constitutum esetében is traditio általi tulajdonszerzésről szól: a tulajdont mindkét esetben a birtokszerzés által közvetiti, mely birtokszerzés azonban solo animo megy végbe. Ezen Savignytól napjainkig ellenmondás nélkül elfogadott constructio ellen — kevés része van a Savigny birtoktanának, mely a legujabb időig oly békén hagyatott volna — csak e napokban, legujabb könyvében («Der Besitzwille. Zugleich eine Kritik der herrschenden juristischen Methode 1889») szólalt fel a Savigny-féle birtoktan nagy ostromlója, Jhering Rudolf. Ő ugyan csak a constitutumról beszél, de az eredmény, melyet erre nézve levezet, szükségképen áll a brevi manu traditióra is. A constitutum általi tulajdonszerzést Savigny olykép hozza összhangba a traditio követelményével, hogy a képviselő általi birtokszerzést alkalmazza: *A*, ki a maga dolgát constitutum utján *B*-re akarja átruházni, átváltozik *B*-nek képviselőjévé (detentor alieno nomine). *B* ez által megszerzi *A* beleegyezésével a jogi birtokot — és a traditio kelléke meg van mentve. Ám mikép van a dolog — kérdi Jhering (id. m. 211. l.) —, ha a constitutum oly causa alapján köttetik, melynél fogva *A*, ki a dolgot *B*-re akarja ruházni, nem birlalóvá lesz, hanem jogi birtokos marad? Pl. *A* eladja az ingatlanát *B*-nek, egyszersmind pedig örökhaszonbéri szerződést köt vele, melynél fogva *A* továbbra is az ingatlanban benne marad: ha a constitutum a tulajdont csakugyan a birtokátruházás (traditio) utján közvetitené, ugy a tulajdon ez esetben nem szállhatna át *B*-re, mert *A* mint örökhaszonbérlő nem birlaló, hanem jogi birtokos, tehát a jogi birtok *B*-re át nem mehet. Vajon a római juristák igy itéltek volna-e? Bizonyára nem. Ezzel pedig ki van mutatva, hogy a constitutum általi tulajdonszerzés nem a (képviselő általi) birtokszerzés által, tehát nem is a traditio által közvetittetik. A constitutum nem — mint Savignay tanitja — a traditiónak egyik esete, hanem *a traditio alóli kivétel.*

Ha ez pedig igy van a classikus római jog szerint, még kétségtelenebb a mai jogfejlődés szempontjából. A mai jogfejlődés határozottan oda tart, hogy *minden* önérdekü detentort, — tehát a bérlőt, haszonbérlőt, haszonkölcsönvevőt stb. — jogi birtokossá emelje (igy már a porosz Landrecht, még tovább megy a németbirodalmi javaslat 797—824. §§.) és igy a constitutum általi tulajdonszerzés uralkodó constructiója még *formailag* is mind kevésbé tartható fen. *Tartalmilag* pedig az állitólagos «birtokszerzés» ugy a constitutum mint a brevi manu traditio esetében különben is mily gyönge lábon áll! *A* ki *B*-től ennek telkét megvette és kire ez utóbbi a telket — pl. mert haszonbérben visszatartja — csak constitutum utján ruházta: e constitutum után csak oly kevéssé birja a telket «physikai hatalmában», mint azelőtt. Viszont *A*, ki a telket haszonbérben birja és utóbb *B*-től meg- és brevi manu átveszi: e brevi manu traditio *előtt* csak oly «physikai hatalmában» birta, mint utána. A birtok *tényét* — nem pedig a sokszor ezzel együtt járó, sokszor pedig tőle független birtok*jogot*[1] — tekintve, ez sem a const. poss., sem a bevi manu traditio esetében változást nem szenved; a birtok ténye mindkét esetben marad a tulajdonátruházás után is a hol volt azelőtt: e két esetet is tehát birátruházás nélküli tulajdonátruházásnak kell minősitenünk.

Ime, ez a valódi képe a «traditio» neve alatt végbemenő tulajdonátruházásnak. Az elmélet mindez esetekben traditióról beszél. De ha a traditio = birtokátruházás, ugy a traditio tényállása mindez esetekben nincsen meg. Az élet mindez esetekben eltekint a traditiótól, pótolja más, birtokszerzésre nem vezető actusokkal, vagy — mint a longa manu traditio, vagy a constitutum vagy brevi manu traditio esetén — minden pótlás nélkül elejti. Teszi ezt pedig szükségképen, mert a forgalmi könnyüség, gyorsaság megköveteli, mert a birtokátruházás ez esetekben czéltalan, gyakran czélellenes, sőt néha az aránytalan idő-, költség- s munkaveszteség folytán gyakorlatilag ugyszólván kivihetetlen volna. Ilyen gyakorlati békóvá, sőt gyakorlati lehetetlenséggé lesz az élet ezerféle tarkaságában, ezer dologgal s ezer forgalmi czéllal szemben az a traditio, mely nekünk eleinte, a pék zsemlyéje és a mészáros husdarabja esetében, oly «naivnak», oly természetesnek tünt.

Eredményünk: a traditio egyes esetekben természetes, másokban kivihetetlen; valóságban, mint minden esetre találó tulajdonátruházási mód a római jogban sincs keresztülvive; számos esetben a traditiónak csak neve van meg, valóságban e név mögött csak egy fictio lappang.

Ez tehát a traditio szabályának valódi értelme. *Ennek* a szabálynak fentartása forog kérdésben. Nézzük, miben áll e szabálynak legislativ haszna, kára?

(Bef. köv.)

Dr. SCHWARZ GUSZTÁV,
ügyvéd, egyetemi m.-tanár.

[1] A kettő közötti különbséget és a kettő közötti viszonyt kellő szabatossággal először kifejtette és a kettő összecserélése ellen kellő nyomatékkal először intett *Bekker* Recht des Besitzes 33. és köv. ll., 149. köv. ll., 333. köv. ll. et passim. A Savigny birtoktanának legsajnosabb tévedése — mondja helyesen a gyakorlati szemü *Bähr* Ottó (Urtheile des Reichsgerichtes . .) — hogy a sulypontot mindenütt a possessio-ra, azaz a birtok*jogra* fekteti, sőt *ezt* nevezi «Besitz»-nek, és elhanyagolja mellette a látható, tényleges, igazi «birtok»-ot.

Jogirodalom.

Die sogenannten Siebenbürgischen Ehen u. andere Arten der Wiederverehelichung geschiedener österreichischer Katholiken. Dr. Wilhelm Fuchs. Wien, 1889.

Az Ausztriában érvényben álló áptk. 111. §. értelmében ugy a katholikus, mint a vegyes házasság felbonthatlan még akkor is, ha egyik, vagy mindkét fél akatholikus hitre tér is át. Segély ez ellen: az ágy és asztaltóli elválás, vagy oly állampolgárság megszerzése, a hol ily házasság felbontása és uj házasság kötése szabad. Ily házasságok az u. n. erdélyi (kolozsvári), a magyar, a német és a coburgi. A külföldi államokban szintén vannak hason alakulatok. Franczia állampolgárok leginkább belga és sveiczi állampolgárságot szereznek (Bauffremont-Bibesco eset). Magyarországiak osztrák állampolgárságot szereznek, s ott mint felekezet nélküliek házasságra léphetnek zsidókkal. Az angol a sveiczi Neuenburgban, Németországban köt házasságot az elhalt feleség nővérével, a mi Angliában tiltva van; ezen kivül Skotiába is teszi át lakhelyét, hogy megkönnyitse a válást, mely Angliában csak parlamenti-acta alapján történhet. — Az erdélyi házasságoknál az eljárás következő: A válni akaró ágy és asztaltól elválasztatja magát, lakhelyén áttér a protestans vagy unitarius vallásra; ez után mindkét fél magyar állampolgárságot szerez. Az elválasztott fél valamely kolozsvári protestans, vagy unitarius egyházi bíróság előtt a házasság felbontását kéri, mely contradictorius eljárás nélkül, a fél egyoldalu kérelmére mondatik ki. Az uj házasság rendszerint a kolozsvári lelkészi hivatal által delegált bécsi lelkészi hivatal által köttetik meg. A magyar honositási törvény által előirt 5 évi állandó itt tartózkodás követelményén a 8. §. értelmében az örökbefogadással könnyitenek. A kir. Curia 37. sz. t. ü. döntvénye következtében a válni akaró bármely magyarországi egyházközség tagja lehet. Az u. n. magyar, német és coburgi házasságok jelleme: az illető állam állampolgárságának megszerzése, ily minőségben a házasságnak azon államban felbontása; mely után uj házasság köthető. Az itt figyelembe veendő nemzetközi elvek: a házasságkötési képes-

séget meghatározza 1. a házasságkötés helye, 2. a territorialrendszer szerint az állandó lakhely, 3. a személyiségi rendszer szerint a személy állampolgársága. Szerző utóbbi nézetet fogadja el. E szerint érvényes az osztrák katholikus házassága, ha az uj házasság kötése idején oly államnak polgárai a felek, a mely megengedi valamely érvényes, bár eredetileg katholikus házasság teljes felbontását és a házasságban élt fél házassága hazája törvényei szerint föl lett bontva; vagy a házas fél az előző föltételeknek megfelelt s a másik fél osztrák akatholikus nőtlen vagy hajadon, vagy akatholicus házasságban élt, de annak felbontását eszközölte. A bíróságok gyakorlata szerint (mely itt 15 részletesen közölt jogesetben jut kifejezésre) nem alkalmazható az osztrák jog oly házasságra, melynél mindkét fél külföldi, habár egyik fél előbb osztrák állampolgár volt és kath. házasságban élt is Ausztriában; ha azonban nem mindkét fél idegen állampolgár, házasságuk osztrák törvény szerint itélendő meg, ha a házas felek egyike korábban mint osztrák állampolgár katholikus házasságban élt. A büntető bíróságok a közölt 11 jogeset szerint kettő kivételével fölmentették vádlottakat, mivel házasságukat jóhiszemüleg érvényesnek tekinthették. A közigazgatási hatóságok szerepe ezen kérdésben igen jelentéktelen.

Dr. REINER JÁNOS.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Telekkönyvi elsőbbség.

A kir. Curia, legközelebb tartandó teljes ülésében, a következő kérdést fogja eldönteni:

«Telekkönyvi igazolási határidő elmulasztása miatt kért törlés elrendelhető-e, ha az előjegyzést nyert hitelező, a törlés iránti kérvény beadása után, de a kérvény következtében kitüzött tárgyalást megelőzőleg, az adós ellen fizetés iránti keresetét beadta?»

Igénytelen nézetünk szerint a kérdés épenséggel nem lehet vitás és a döntés nem kétséges, ha *a telekkönyvi elsőbbségi jog* nagyhorderejü s telekkönyvi rendtartásunk által határozott szabványban fixirozott elvét szem előtt tartjuk.

A telekkönyvi rendtartás 61. §-a szerint ugyanis: «A telekkönyvi» bejegyezvények hatályossága azon időponttól fogva kezdődik, a melyben az azok teljesitéséért szabályszerüleg felkészitett kérvény a telekkönyvi hatóság igtatóhivatalába beérkezett.» Ennélfogva a bejegyezvények közötti nyilvánkönyvi rangsorozat és e részbeni telekkönyvi kérvények igtatókönyvi számának sorrende szerint határoztatik meg.

Már most a telekkönyvi rendtartás 94 §-a szerint: «minden előjegyzés csak azon föltétel alatt szolgál a dologbani jog szerzése, átváltoztatása, vagy megszüntetése alapjául, hogy az igazoltassék s csak azon terjedelemben, melyben az igazolás megtörtént.» (56. §).

Az igazolás visszahat az előjegyzési kérvény benyujtása időpontjára. Ha az igazolás meg nem történik, az előjegyzés kitöröltetik.

Miként az idézettekből látszik, az előjegyzés által nyert nyilvánkönyvi jog az igazolás tényének beállása feltételéből függ. E döntő tény: az igazolás pedig, mely vagy a terhelt bekebelezési engedélye, vagy ellene inditandó per utján történik (95. §.), szabatosan előirt *határidőhöz* van kötve: «Az igazolási kereset azon naptól számitott 14 nap alatt nyujtandó be, a melyen a végzés, a mely által az előjegyzés az alsó vagy felsőbb bíróság által megengedtetett, az előjegyzést kérőnek kézbesitve lőn.» (97. §.)

Ha az itt megállapitott 14 napos telekkönyvi igazolási határidő be nem tartatik, vagyis az igazolást nyert fél sem kellőleg felszerelt igazolási kérvényét, sem keresetét 14 nap alatt be nem adja, akkor az a fél, a ki ellen az előjegyzés kieszközöltetett, feltétlen jogot nyer az előjegyzés kitörlésének kérésére. Sőt kérdésessé tehető, nem köteles-e a bíróság a kellő időben nem igazolt előjegyzést *hivatalból* törölni? A telekkönyvi rendtartás vonatkozó szabványa e kérdés felvetésére legalább is tért nyit, mivel igen átalánosan rendeli, hogy «ha az igazolás meg nem történik, az előjegyzés kitöröltetik». (94. §.) Hogy hivatalból-e, vagy csak az érdekelt fél kérelme folytán? — ez magyarázat tárgyát képezheti s mi ugy tudjuk, hogy joggyakorlatunk nem hivatalból, hanem csak a fél kérelme alapján rendeli el a nem igazolt előjegyzés kitörlését. Utóbbi magyarázatra a telekkönyvi rendtartás (99. §-a) nyujt impulsust, mig ellenben a hivatkozott szabvány latitude-jének kiaknázását, vagyis a hivatalból való törlést a telekkönyvi bejegyezvények hatályossága és a telekjegyzőkönyvek tisztasága látszik javasolni!

Bármiként legyen is azonban ez a kérdés, bizonyos az a másik, hogy az igazolási határidő eltelte után nyomban kérni lehet az előjegyzés törlését és hogy ha ez iránt a törlési kérvény beadatott, a törlésnek feltétlenül helyet kell adni, vagyis a nem igazolt előjegyzés törlése kérésének feltétlen jogán és a törlés feltétlen megadási kötelezettségén semmiféle utólagos tény nem változtathat.

Ez volna a szigoru következetesség. Telekkönyvi rendtartásunk azonban ettől eltér, és a törlési kérvény beadása után beállható tényeknek is hatályt ad; feltéve, hogy e tények valamelyike a törlési kérvény beadása napján beáll, vagyis ha az igazolási határidő meghosszabbitása iránti kérvény, avagy az igazolási kereset még «a kitörlési kérvény benyujtása napján» beadatott. Telekkönyvi rendtartás 99. §: «Ha a telekkönyvi hatóság előtt a hivatalos irományokból tudva van, hogy a kitörlési kérvény benyujtása napján az igazolási határidő föntartatott vagy az igazolási kereset benyujtatott, ugy a kitörlési kérvény elutasitandó.»

A mondottakból kétségtelen, hogy, miután a telekkönyvi prioritás törvény által is statuált (61. §.) elvénél fogva a korábbi beadvány által szerzett jog a későbbi által nem alteráltathatik; e szabály alól azonban a telekkönyvi rendtartás 99. §-a kivételt tesz annyiban, hogy habár a törlési kérvény benyujtása után, de legalább még ennek benyujtása napján beadott igazolási fentartásnak és keresetnek hatályt tulajdonit és a habár időpontjára nézve előbb beadott törlési kérvényt elutasitani rendeli: ezeknél fogva, ha az igazolási kereset, vagy az igazolás fentartása iránti kérvény sem az előjegyzés törlésére irányzott kérvény beadása *előtt*, sem ennek *benyujtása napján* be nem adatik, akkor a később beadott igazolási kérvénynek vagy keresetnek többé hatálya nem lehet és a törlés feltétlenül elrendelő. Következik ez a telekkönyvi elsőbbség elvéből, melyet telekkönyvi rendtartásunk megszoritó, habár csak *egy napra* terjedően megszoritó rendelkezése nem megváltoztat, hanem csak megerősit.

Midőn az előjegyzéssel terhelt fél a törlés iránt kérvényét beadja, ezzel jogot szerez a törlés elrendelésére, feltéve, hogy a beadás fatalis napján igazolási kereset be nem nyujtatik. A töröltetés iránti jogot, mely az előjegyzést kérő mulasztásával és a törlési kérvény benyujtásával ipso jure és minden további tény nélkül megszereztetik, a telekkönyvi rendtartásban világosan előirt határnap után bekövetkezhető semmiféle tény által sem lehet lerontani. Ez következik nemcsak a telekkönyvi elsőbbség elvéből, a telekkönyvi rendtartás világos rendelkezéséből, hanem a nyilvánkönyvi bejegyezvény biztonsága, a telekkönyvi hitel szempontjából is.

Ha valaki oly ingatlant szándékozik megvenni, mely előjegyzéssel van ugyan terhelve, ennek törlése azonban, igazolás elmulasztása miatt már kéretett, ugy teljes biztonsággal kötheti meg az ügyletet, ha még arról is meggyőződik, hogy a törlési kérvény napján igazolási kereset be nem adatott. Nagyon veszedelmes volna a terhelt ingatlan felett való jogügyletköthetést még később bekövetkezhető tényektől függővé tenni, mert ily módon a legóvatosabb jóhiszemü vevő is eleshetnék jogától; másrészt pedig az előjegyzéssel terhelt ingatlanok forgalma megnehezittetnék.

Mindezekhez járul, hogy ha a törlési kérvény beadásának napja után benyujtott igazolási kereseteknek is joghatály tulajdonittatnék, akkor ezzel csak ujabb mód nyujtatnék telekjegyzőkönyveink összekuszálására; mert az előjegyzés igazolásával nem kellene sietni, miután ezt elég volna a törlési kérvény folytán elrendelendő tárgyalási határnap előtt is megtenni és igy bizonyosra lehet venni, hogy a nem igazolt előjegyzéseknek telekjegyzőkönyveinkben, ép a hivatalból való nem törlés következtében amugy is nagyon felszaporodott száma még tetemesen fogna növekedni.

Dr. JANCSÓ GYÖRGY.

Különfélék.

— **A budapesti kir. tábla V. polgári tanácsának elvi jelentőségü határozatait** közöljük jelen számunk mellékletén. A gyüjtemény második felét egyik közelebbi számunk hozza.

— **Birói körökből** vettük a következő felszólalást:

«Fizetést vagy halált.» Gyakran hangzik e szó s mindig hangosabban. De még eddig megmaradt e jelszó a munkás-

mozgalmak zászlóján. Most «egy biró» aláirás felett van hangoztatva a «Jog» legutóbbi számában, az igazságügyi miniszterhez intézett nyilt levélben. Felszólaló *követeli* a fizetésjavitást. Azt eddig *kértük*, mert okunk volt kérni. De nem követeltünk és nem fenyegetőztünk. Most valaki *mindnyájunk nevében* szól, nemcsak követelve, de fenyegetőzve is. Avval fenyegetőzik, hogyha a legközelebbi tavaszig nem történik meg a fizetésemelés, «a magyar birói kart, mint egy embert, mint egy colossust, magával szemben fogja találni a miniszter, ajkán e három szóval: fizetéstemelést vagy halált!» Ez mindnyájunkat érdekel. Mert az van irva, hogy *mindnyájan* jövünk, mint egy colossus. Elképzelem, hogy ez a vehementia mennyire megzavarhatta a mi miniszterünket, lázas tevékenysége közepett. De véghetetlen zavarba hozott minket is itt a provinczián. Bizalmatlanul néztünk egymás szemébe. Honnan indul ez actio? Kik tartják kezökben a szétágazó szálakat? Mert a *birói kar* nevében csak akkor lehet beszélni, ha már valami megállapodás történt. Sok utánjárásba került, mig alaposabban kipuhatolhattam többek véleményét. Ezek között olyanokét is, kiknek vezéreknek kellene lenni az actióban. Szerkesztő ur! Önt kérem föl, méltóztassék megnyugtatni a közvéleményt. Mi semmit se tudunk arról, hogy karunk colossussá akar tömörülni olyképp, a mint felszólaló irja. Óhajtjuk ugyan a fizetésemelést, mert a mai illetményekkel nem tudunk megélni. De jelenlegi anyagi viszonyaink okán nem akarunk «meghalni», sem sztrajkolni. Maradunk a poros akták mellett. Mi nem szegődtünk a felszólaló zászlója reá. Azt se tudjuk, hogy ki lobogtatja azt *nevünkben*, a mire nem adtunk felhatalmazást.

Egy biró.

— **Igazságügyi administratio.** A mi bíróságainknál a külcsinyra vajmi keveset adnak; hátramaradásunk ezen a téren is igen erősen tapasztalható. Nem szólunk a birósági helyiségekről, melyek tisztelet helyett szánalmat gerjesztenek; megfelelő helyiségek berendezéséhez sok pénz kellene, a melylyel a magyar állam mai pénzügyi viszonyaink közt nem rendelkezik. Nem szólunk arról a közönséges vásári képről, melynek járásbirósságaink tárgyalási termében naponkint tanui vagyunk; nálunk még nem fejlődött ki a jó izlés, mely külsőségek által is kifejezést kiván adni az igazságszolgáltatás magasztos functiójának. Jelenleg csak oly dologról kivánunk mgemlékezni, a melynél a legegyszerübb gyakorlati szüksége által indikált követelmény sem vétetik tekintetbe, a hol egy régi rosszul alkalmazott takarékosság utját állja annak, hogy az itéletek és érdemleges végzések türhető formában kiadmányoztassanak a felek részére. Eme birósági kiadmányok valóban szánalmas, boszantó módon állittatnak ki. Megesik, hogy ezerekről szoló itéletek, melyek családok existentiája felett döntenek, melyek az illető érdekeltnek talán egész életén keresztül legbecsesebb okmányait képezik, törékeny, félivnyi szalma-papirra vannak — nem irva, hanem oly rosszul autografálva, hogy fele olvashatatlan, a másik fele pedig láthatatlanul van nyomatva. Még az is megesik, hogy az itélet kiadmánya már félig eltépve kerül ki a törvényszéki irodából a fél kezébe, de az meg azután épen bizonyos, hogy a használat alá vett kiadmány félév mulva teljesen elrongyolódik, mert az államnak csak faforgácsból vagy szalmából készült törékeny papirra jut abból a sok millióból, a melyel az igazság kereső közönség bélyegekben és illetékekben adózik neki. Külföldön az itéleteket rendesen impregnált finom papiron kiadmányozzák s ugy állitják ki. S vajon a magyar állam oly elárvult szegény volna, hogy neki még ilyenre sem telnék? Ha nem, ugy a fél igen szivesen megfizetné azt a 5—10 krt ivenkint, amivel esetleg többe kerülne a használható és az állam méltóságának is megfelelő kiadmányozás. Ma midőn az igazságügyminiszter a reformok hajnalát hirdeti s midőn az igazságügyi administratio élére külön államtitkárt állitott, terjeszsze ki erre a visszás állapotra figyelmét. Reméljük, hogy a reform ezen a téren sem fog elmaradni.

— **A felügyelő bizottságok.** Birói körökből vettük a következő sorokat, melyeket különösen ajánlunk az illetékes körök figyelmébe:

. . . . «A felügyelő bizottságok jobban tudják, hogy pl. mit csinál a zulu-kafferek fejedelme, mint azt, hogy miképen viselkedett a szabadon bocsájtandó egyén a fogházban vagy fegyházban. Véleményez az ügyész informatiója alapján. Az ügyész pedig véleményez a fogházfelügyelő ajánlatára. Mert az ügyész annyira el van foglalva, és pedig nem is a tulajdonképeni ügyészi, hanem az administrativ természetü dolgokkal, hogy valóban lehetetlenség is figyelemmel kisérnie a feltételesen szabadon bocsátandó egyéneket. Tehát a fogházakból és az *ugynevezett* kisegitő börtönökből feltételesen elbocsátottak ugyszólván csak a fogházfelügyelő jó indulatának köszönik feltételes szabad lábra helyeztetésöket. Ha néha a felügyelő bizottság önálló véleményt akar kifejezni, megtörténik, hogy előterjesztésében nem a vádlott személyét tekinti, hanem azt, hogy milyen sulyosan imputálandó neki az elkövetett delictum.»

— **Dr. Horinka Imre** a győri kir. jogakadémián a közigazgatási jog és statisztika rendes tanára a napokban meghalt. Életrajzi adataiból közöljük a következőket: Horinka Imre már az 1874. év óta müködött a tanári pályán, és pedig 1877. évig a pécsi püspöki joglyceumon, azon idő óta a győri kir. jogakadémián. A tudomány szinvonalán álló, vonzó előadással biró, az ifjuság iránt szeretettel viseltető és a tanári hivatáshoz lelkesülten ragaszkodó tanférfiut vesztett benne a hazai jogi szakoktatás ügye. Daczára annak, hogy már hat év óta mell-hártya lob után maradt sulyos bajokkal küzdött, lelki ereje nem engedte, hogy tanári kötelességei körül bármi mulasztást is kövessen el. E mellett irodalmilag is folyton müködött; különösen a *Közigazgatási Lapok*-ban 1886. évben jelent meg tőle egy érdekes tanulmány, «a közigazgatás története Magyarországon». Kéziratban maradt utána egy nagyobb pénzügytani és «a törvényhatóságokról» szóló tanulmány. Több év óta a győri kir. jogakadémián a nemzetgazdaságtant, mely tudománynyal különös előszereteitel foglalkozott, és a pénzügyi törvényismét is helyettesitőleg előadta; midőn már az életén rágódó láztól el volt lepve, még mindig hetenkinti 11, 12 órán át előadott. A szünidők alatt üdülés végett a pozsonyi hegyek között időzött, a hol meghülés következtében bajához tüdőgyuladás járult, melynek néhány nap alatt augusztus 12-én áldozatául esett.

Nemzetközi szemle.

— **A német polgári perrendtartás** Peters-féle kiadása, mely a legfőbb törvényszék itéleteinek kivonatát is közli az illető §§.-oknál, megjelent 2. kiadásban. Igen alkalmas kis kézikönyv.

— **A franczia népszámlálási kedvezőtlen adatokat** emlitettük utóbbi számunkban. A «*Journal Officiel*» közlése szerint nemcsak a születések, de a házasságok is erősen kevesbednek. Több ezerre megy az utóbbi év különbözete az előbbihez képest. A házassági elválások száma évről évre rohamos *emelkedést* mutat.

— **A csábitás** tekintetében Canadában ujabban uj törvényt hoztak, melynek értelmében két évig terjedhető fogházzal büntetendő minden 21 évnél idősebb egyén, ki házassági igéret mellett egy 21 évnél fiatalabb hajadon leányt elcsábit. *gl.*

— **Nők mint rendőrök.** Massachusetts államban mindazon városokban, melyeknek lakossága 30.000-re rug, külön rendőri állásokat létesitettek nők számára; ezekben a rendőrnők (police matrone) utasitva vannak mindazon nőkről gondoskodni, kiket letartóztatnak és eléjük állitanak. (1887. április 27. törvény.) *gl.*

— **A mulatás korlátozása.** A játék- és a nyilvános mulatóhelyek vállalkozóinak megtiltották Massachusetts-ben törvény utján, hogy 13 éven alóli gyermekeket a helyiségbe bocsássanak, ha csak ezek nincsenek egy, legalább 21 éves személy kiséretében. Ezen tilalom megszegése a gyermek felügyeletére hivatott személyek inditványára kiszabandó és ezek javára eső pénzbüntetéssel büntettetik. *gl.*

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (VIII. József-körut 44. sz.)
Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (IV. Zöldfa-utcza 31. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (IV. Egyetem u. 4. sz.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

Huszonnegyedik évfolyam. 38. SZ. Budapest, 1889. szeptember 20

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐI IRODA: *József-körut 44-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: «Fenyitő zárlat». Dr. SÍK SÁNDOR budapesti ügyvédtől. — A magyar öröklési jog javaslata. PFAFF és HOFMANN bécsi egyetemi tanárok véleménye. — Jogirodalom: A magyar váltójog kézikönyve. Irta dr. Plósz Sándor. Második átdolgozott kiadás. Dr. NAGY FERENCZ kolozsvári egyetemi tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* A zálogjog előjegyzése váltó alapján. TÓTH GÁSPÁR selmeczi ügyvédtől. — A kisajátitási törvény a gyakorlatban. ARANY SÁNDOR kir. táblai tanácsjegyzőtől. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle. — Irtások.

Melléklet: A budapesti kir. tábla V. polg. tanácsának elvi jelentőségü határozatai. Közli: ARANY SÁNDOR kir. táblai tanácsjegyző. — Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

«Fenyitő zárlat».[1]

(Egy nyári döntvény birálata.)

A Curia büntető tanácsainak 1889. jun. 12-én tartott teljes-ülése hivatva volt egy fontos perjogi kérdés megoldására, mely évek óta törvénykezési zürzavart okoz. A teljesülés azonban nem oldotta meg a kérdést, hanem csak fokozta a zürzavart.

A döntvény szerint: a bünvádi eljárás folyamán a károsult fél *anyagi magánelégtételének biztositása* a büntető bíróság hatáskörébe tartozik.

A biztositás csak akkor rendelhető el, ha «nyomatékos terhelő bizonyitó adatok» forognak fenn.

Ez a biztositék.

«Nyomatékos terhelő bizonyitó adatok» azonban mindig forognak fenn, ha bünvádi eljárás folyik, mert hiszen a bünvádi eljárás megindításának (vizsgálat elrendelésének) ez a feltétele. Ha nyomatékos terhelő gyanuokok fenn nem forognak, vizsgálat el sem rendelhető s mihelyt a büntető bíróság a bünvádi eljárást megindítja (vizsgálatot rendel), már egyben ki van mondva, hogy nyomatékos terhelő bizonyitó adatok forognak fenn. A biztositékként megkivánt feltételben tehát semmi biztositék, de — tartalom sincs. E döntvény szerint tényleg *minden* büntető perben elrendelhető a zárlat s a biztositási végrehajtás.

Ilyen, közelebbről vizsgálva, a döntvény perjogi területe s a biztositékokról való gondoskodás.

De mi biztositékot nyujtanak egyáltalán a: «nyomatékos terhelő bizonyitó (vizsgálati) adatok!»

A terhelt összes ingó s ingatlan vagyonának elvétele, lezárolása, zálogjogi lefoglalása, — gyanuokok alapján.

Erre példa nincs a müvelt világban. Uj bünvádi eljárási javaslatunk az egyetlen forrás, melyre e döntvény hivatkozhatik. Nem is emlit e javaslat, mely pedig indokolásában mindenütt tele van idézetekkel, ezen intézmény nyolcz lapnyi indokolásában egyetlen forrást sem. Mert nincs törvény s nincs tankönyv, mely ily bünügyi biztositási végrehajtást tartalmazna, vagy ilyesmiről csak megemlékeznék is. Ezeket a fogalmakat a mai civilisatió nem ismeri.

A teljes-ülés nem árulta el szakbeli érveit. A döntvény felfogásának szószólói[2] azzal indokolják álláspontjukat, hogy a károsult fél nem várhat megkötözött kezekkel, mig a büntető per jogerősen befejeződik, mert az alatt a terhelt s hozzátartozói régen félretehettek minden fedezetet.

A károsult fél semmi körülmények közt sem kénytelen bevárni a per jogerős befejezését. Erről gondoskodva van ugyis, miről alább.

De e megokolás egyáltalán hibás.

Hivatkoznak a veszélyre, s figyelmen kivül hagyják, *hogy még nincs adós.*

A biztositási jog kelléke: a veszély; *de jogalapja: a liquid követelés.* A liquid követelés a biztositás elengedhetlen jogi előfeltétele. E nélkül nincs mit biztositani.

Büncselekményből támasztott kártéritési igényeknél a jogalap: a büncselekmény. Ezért még az adhæsionalis eljárás szerint sem bocsátkozhatik a büntető bíróság a követelés elbirálásába, mig a bünösséget meg nem állapitotta. S ha kimondta a bünösségi itéletet s igy a követelés jogi præmissumát megállapitotta, még akkor is csak az esetben terjeszheti ki itéletét a magánjogi igényre, ha ez jogilag és számszerüleg teljesen liquid. Különben köteles a károsultat a polgári bíróság elé utasitani.

A vizsgálatban pedig nemcsak a magánjogi igény, hanem annak még jogi előfeltétele is bizonytalan. A vizsgálatban *egyenesen ki van zárva még lehetősége is annak, hogy a károsultként jelentkező félnek liquid követelése legyen.*

Még az sincs jogszerüleg megállapitva: lett-e valóban büncselekmény elkövetve? A terhelt követte-e el a büncselekményt? A terhelt bünös-e? S hogy ki tekinthető károsultnak? S hogy miben áll a kár? S hogy mennyi az? A gyanuokok büntető irányulatuak; azokból, sőt még a megállapitott bünösségből sem liquid mindig a magánjogi igény, sem annak terjedelme. S igy még hozzájárulnak magának a magánjogi igénynek liquiditása iránti kételyek is.

Eljárásunk vádrendszere mellett továbbá, az abból folyó védelejtési jognál fogva, az sem tudható még a vizsgálat alatt: nem dől-e össze az egész büntető per, *fog-e az ügy egyáltalán büntető itélet alá kerülni?* Sőt épen azon esetekben tudható ez legkevésbbé, melyeknél a magánérdekü biztositás kérdése leginkább felmerül, mert ezen esetek többnyire a vagyon elleni büntettek köréből valók, melyeknek tekintélyes része magáninditványi.

A vizsgálat szakában tehát még minden kétes és bizonytalan. Vizsgálatnak, gyanusitásoknak ki van téve mindenki.

S maga a «nyomatékos gyanu» mily *ingatag alapon* épül! A mi titkos vizsgálati eljárásunk mellett a biztositás elrendelése hatályos biztositékokhoz nem is *köthető.* A vádló kedve szerint bonyolithatja az ügyet, mert egyoldaluan terjeszti elő gyanusitásait s contradictorius eljárás nincs. A vizsgáló biró pedig rendszerint a vádló oldalán áll. Sőt azzal szokta kezdeni a vizsgálatot, hogy a «siker meghiusithatása» czimén a gyanusitottat bezárja. Mi által egyfelől önmaga késlelteti vagy meghiusitja a vizsgálat sikerét, mert lehetetlenné teszi, hogy a szabadságban hagyott s biztonságba ringatott terhelt minden lépésének titkos felügyeltetése utján a részesek, bünjelek s tények kiderüljenek; másfelől pedig tehetetlenné teszi ekként a terheltet a védelemre. De még ha szabadon marad is a terhelt, akkor sem

[1] A kir. Curia teljes-ülési 69. sz. határozatát l. e lapok mellékletén 1889. 27. sz.

[2] *Miluszavlyevics* Milán (Ügyv. L. 1886. 39. sz.); *Széll* Farkas (V. o. 1887. 52. sz.); *Dr. Balogh* Jenő(Bünt. Jog. T. 1887: XIV. k. 11. sz.); *Székács* Ferencz (Kézikönyv. s Jog. 1888. 52. sz.); *Tóth* Gáspár (Jogt. Közl. 1889. 1 sz. jan. 4.); *Varga* Nagy István (Bünt. Jog T. 1889. VII. k. 25. sz.).

czáfolhatja meg a zárt ajtók mögött jegyzőkönyvezett gyanut, mert az egész vizsgálat alatt sem ő, sem védője nem tudja, hogy mik a gyanu okai.

Ez a titkos eljárás *hiányossá* is teszi a vizsgálatot. A vizsgálóbiró ugyanis a «nyomatékos gyanuokokat» csaknem kizárólag a panaszos előadásaiból s a panaszos tanuinak vallomásaiból meriti. Ezen tanuk pedig többnyire ha nem is érdekelvék, de elfogultak. Ha nem is tesznek hamis vallomást, de vallomásuk nem kimeritő, mert csak a panaszos által megjelölt körülményekre terjednek ki. A vizsgálóbiró pedig nem láthatja minden oldalról tisztán az ügyet, miután a védő, ki az ügyet egyéb oldalairól is megvilágithatná, a vizsgálatból ki van zárva. Innen van az, hogy a panaszos tanuinak vizsgálati vallomásai, melyek a «nyomatékos gyanut» felidézték, a végtárgyaláson a kereszt-kérdezés folytán gyakran ugyancsak ezen tanuk vallomásai alapján összeomlanak.

S ehhez járul a vizsgálati vallomások *megbizhatlansága.* A tanuk ugyanis a vizsgálatban *nem vallanak eskü alatt* s tehát könnyelmüebben. Számtalanszor történik, hogy a tanu a végtárgyalásnál vizsgálati vallomását lényegesen módositja. Számtalanszor történik, hogy közelebbről kikérdeztetve, beismeri, miszerint nem saját észleléséből, hanem csak a vádlótól vagy pletyka után tudja, a mit a vizsgálatban vallott. Gyakran kiderül a végtárgyalásnál, például a személyazonossági kérdéseknél, hogy a tanu nem ismeri a vádlottat, kit a vizsgálatban terhelt s hogy könnyelmüségből, tévedésből, vagy csak azért vallott rá, mert a lapokban olvasta vagy tanutársaitól hallotta, hogy a terhelt volt az, ki a kérdéses jelenetnél szerepelt. Szóval mindennapi dolog, hogy a kölcsönös felvilágositás, emlékeztetés, szembesités folytán, és a minden oldalról való kikérdezésnek kereszttüze s a leteendő eskünek hatása alatt egész másképen hangzanak a vallomások a végtárgyaláson, s hogy ekkép a vizsgálati mestermü összeomlik.

Megengedhető-e, hogy ily adatokra támaszkodó gyanu miatt a terhelt családostul tönkremenjen, mai gazdasági viszonyainknál fogva sokszor magával ragadva a családok egész sorának egymástól függő anyagi lételét. A kereskedőnél pedig *egyenesen maga után vonhatja a csődöt!* Ha kereskedő ellen biztositást vezetnek, a hitelezők kérelmére csőd nyitható. Tehát előáll az a képzelhetlen jogállapot, hogy mihelyt kereskedő ellen akármi büncselekmény czimén a vizsgálat ki van eszközölve s a büntető bíróság bünügyi biztositási végrehajtást rendel el ellene: *már a vizsgálat, a puszta gyanu maga után vonhatja a csődöt*, valamint annak jogi következményeit t. i. a csődállapottal járó társadalmi, politikai s jogi hátrányokat, melyek egyébként csak végérvényes bünösségi itélettel állanak be.

A mai büntetőper egész szerkezete azon elven épül: hogy ártatlan ne szenvedjen. E miatt a sok alakiság: mert hátha a terhelt mégis ártatlan. Inkább megadatik a biztositék a bünösnek is, hogy az ártatlannak meglegyen. A döntvény pedig megforditott alapon construálja a pert, a terheltet anyagilag előre összezuzza: mert hátha csakugyan bünös.

Mily igazságos ehhez képest a polgári perrendtartás! Mily szigoru s határozott előfeltételekhez köti a biztositás elrendelését! Hiányozzék egy tanualáirás a kötvényen s a legégetőbb veszély daczára sem engedi a biztositást. S habár a hitelező kimutatja, hogy követelése elvész, mielőtt még első idézésre kerülne, s 100 tanut állít arra, hogy adósa szökésre készül: biztositást még sem kap a polgári birótól, ha nem igazolja, hogy lejárt, számszerüleg határozott, teljes hitelü okiraton alapuló, szóval egész liquid követelése van. Hiába bizonyitaná tanuival még azt is, hogy az illető csakugyan adósa a kért összeggel. Hát ez a hitelező nem szenved kárt? De nem kaphat biztositást, mert a tanuk vallomásai előbb perrendszerüleg mérlegelendők, mert a követelés előbb birói elbirálást igényel, mert bíróság nem rendelhet biztositást, nem foglalhatja le senki vagyonát, ha ellene liquid követelés kimutatva nincs.

Pedig a polgári jogügyben is jogsérelemről s a büntető perben a biztositásnál *szintén csak vagyoni magánérdekről van szó.*

Hozzájárul, hogy a vizsgálatban nemcsak a biztositás jogalapja hiányzik, de a legtöbb esetben még a biztositás elrendelésének második előfeltétele is. Mert a veszély fogalma itt sokkal ruganyosabb, mint a polgári perben. A polgári biró stringens tények kimutatását követeli a veszély valószinüségére, sőt egész judicatura fejlődött ki a körül, hogy mi minden nem tekinthető «veszély»-nek. A vizsgálóbiró pedig tapasztalat szerint nem is keres ez irányban külön tényeket. A veszély nála csak czim. Rendszerint már abban látja igazolva, hogy terhelttel van dolga, hogy vizsgálat van elrendelve.

S korunk a büntetőper előkészitésének szakából kiküszöbölni igyekszik mindent, a mi *helyrehozhatlan* módon sujt. Ezért küzdenek a perjogászok a vizsgálati fogság ellen is, s törekszenek azt megszoritani s biztositékokkal körülbástyázni s állami kártalanitáshoz kötni. Pedig a bünügyi biztositás még a vizsgálati fogság elrendelési jogánál is kényesebb hatalom. Ha vizsgálati fogságot rendelnek is, előbbutóbb kieresztik a terheltet. A vizsgálati fogság sebet ejt, de nem öl. A zárlat s a biztositási végrehajtás a terhelt anyagi lételét helyrehozhatlanul elpusztithatja. Csekély vagy közép vagyonu családoknál rendesen ez a következménye. S a vizsgálati fogság legalább a bünösség kideritésének eszköze; czélja: közérdek; csak a tulbuzgalom veszélye fenyeget. De a zárlat s biztositási végrehajtás, az pénz kérdése; ennek czélja már nem a büntető per czélja, hanem magánérdek, vagyon elvétele s vagyon juttatása. Itt még ez oldalról is lehet félni. S a tulbuzgalom s gyámoltalanság veszélye itt fokozott mérvben fenyeget. Bonyolódott civiljogi vitás kérdésekről van szó, melyeket polgári törvénykönyv hiányában gyakran mély jogi homály borit s melyek még a contradictorius tárgyalás után itélő polgári szakbiróságnak is sok fejtörést okoznak s a különböző fokokon a legkülönbözőbb módon szoktak eldölni.

S a polgári perrendtartás gondoskodik a sérelmes biztositás elleni biztositékokról. Mihelyt az összeg 500 frtot meghalad, hármas tanacs dönt. A bünügyi zárlat mindig egyes emberre van bizva. Lényegileg s biztositási végrehajtás is, mivel a vizsgálat alatt a vizsgálóbiró a dominus litis, kit a törvényszék nem szokott desavouálni, mert collega s mert az ügyet csak ő ismeri s tekintheti át.

S a büntető perben a szám sérelme is sulyos lehet. 5000 vagy 50,000 frttal terhelik-e az ingatlant, az nagy különbség az injuriában. Az összeg meghatározása többnyire a tiszta önkény. S ha a törvényszék a károsultat követelésével mint számszerüleg nem liquiddal a polgári perutra utasitja: a szerzett zálogjog mégis tovább fennáll a vizsgálat alatt fixirozott szám erejéig! Pedig az itélet által ez illiquidnek mondatott! Mérsékelje a törvényszék a számot? Nem is tehetné. Nincs semmi támpontja, hogy mennyire mérsékelje. Hisz maga mondja, hogy illiquid!

S a ki a polgári bíróságnál valótlan vagy megszünt követelésre biztositási végrehajtást eszközöl, az a criminalis büntetés veszélyének teszi ki magát, továbbá az 1881: LX. tcz. 236. §-a szerint minden okozott kárért felelős, s 500 frtig megbirságolható. Sőt épen erre való tekintettel a bíróság a biztositás elrendelését, ha annak minden előfeltétele fennforog is, belátása szerinti ovadék összeg letételéhez kötheti (1881: LXI. tcz. 229. §.) A károsult fél ellenben, ha bünügyi uton kér biztositást, sem ovadék letételére nem köteles, sem kártéritési kötelezettséggel nem tartozik, és fedve van a büntető bíróság által. Hacsak rágalom vagy hamis vád nem

bizonyitható ellene, a büntető biró intézkedéseiért ő nem felelős.

S a polgári perben van rögtöni felfolyamodás, mely a sürgös ügyek közé tartozik, s melylyel a biztositást szenvedő fél, ha az elrendelés sérelmesen történt, alaposan élhet is, mert látja az actákból, hogy mi alapon lett ellene a biztositás elrendelve. De a bünvizsgálat titkos. Tehát még ha a terheltnek volna is a vizsgálat alatt felebbezési joga a zárlat s biztositás elrendelése ellen — a mi nagyon kétes s miről a döntvény nem szól — akkor sem vehetné hasznát, mert csak töltetlen puskával támadhatna, vaktában. Hisz a vizsgálat befejezéséig sem neki, sem védőjének meg sem mutatják az actákat. Nem mondják meg neki, hogy mily nyomokon halad a vizsgálat, hogy mily adatokon alapul a nyomatékos gyanu. Tehát mi alapon felebbezzen? Mi ellen? Hogyan czáfolhasson, hogyan rontson le adatokat, melyeket nem ismer? *A vizsgálat folyamán elrendelt zárlat s biztositás végrehajtás ellen tehát tényleg jogorvoslat sem létezik.* Ez a rettenetes hatalom a per első küszöbén, a homály s bizoztalanság stadiumában, megadatik egyes embernek ellenőrzés és biztositék nélkül oly módon, hogy a *terhelt jogorvoslást sem kereshet a felsőbiróságnál!*

S ha a törvényszék a vádlottat felmenti? A teljes ülés még annyi óvatossággal sem élt, hogy elsőfoku felmentő itélet esetére, a zárlat s biztositás megszünését kimondta volna. A «nyomatékos gyanu» összedölt. *Az egyedüli alapot, melyen a biztositás el lett rendelve, összezuzta a törvényszék felmentő itélete.* S a biztositás mégis tovább fennáll. Mert a károsult felebbezhet a táblához, ha ez is felmentett, a Curiához. Lehet, hogy csak bosszu kielégitése, vagy egyezség kicsikarása végett felebbez, s lehet, hogy a vádlott ártatlansága világosan bebizonyult, hogy az ügyész is megnyugodott a felmentésben: ekkor még a vizsgálati foglyot is kieresztik, — de a vagyon lefoglalva marad.

S kire van e hatalom bizva? A vizsgálóbiróra. Tehát jegyzőre, aljegyzőre, sokhelyütt (segélydijas vagy segélydijnélküli) joggyakornokra, szóval *birói qualificatio s biztositék nélküli kezdőkre.*

Törvényhozó-e a Curia, hogy közjogi sérelem nélkül a birói hatalmat a büntetőper czéljain tul ily széditő mérvekig kiterjeszthetni véli?

S a ki szórja a hatalmat az egyén jogainak ilyfoku megtámadhatására, annak nemcsak judicaturai, hanem törvényhozói szempontokat is szem előtt kell tartania. Lehet, hogy a Curia megbizik minden egyes fővárosi s vidéki jegyzőben s joggyakornokban. Mi nem osztjuk e feltétlen bizalmat.

Hivatkoznak arra, hogy vannak flagrans bünesetek, melyeknél az állam vagy magánosok magánjogi nagy érdekei forognak koczkán.

Azonban senkinek magánérdeke sem indokolhatja a jogbiztonság feldulását.

S vajon a polgári peres ügyekben nem fordulnak-e elő szintén oly esetek, melyekben nagy magánérdekek forognak koczkán? Még sem adatik biztositás, ha nincs teljhitelüen igazolt liquid követelés.

Pedig megforditva áll az arány. A polgári törvénykezésben mindennap fordulnak elő az ily esetek, a büntető törvénykezésben pedig a ritka kivételek közé tartoznak, a bünügyek tulnyomó része nem ilyen természetü.

Hozzájárul, hogy az ily flagrans bünesetek nagy csoportjára nézve a sürgős biztositás iránt kivételesen gondoskodva is van a törvényben. Az állam, a közalapok, a törvényhatóságok és községek, mindezek pénz- és vagyonkezeléssel megbizott hivatalnokaik, tisztviselőik s előljárósági tagjaik ellen a kezelésből eredő minden követeléseik biztositására: per s veszély kimutatása nélkül egyszerü megkeresésükre eszközölhetik a zárlat vagy biztositási végrehajtás elrendelését (vht. trv. 227., 237. *c)* §§.)

S végül ott van lefoglalási jog, melynél fogva a vizsgálóbiró ugyis minden büntető perben lefoglalhatja a büncselekmény eszközeit s mindazon vagyontárgyakat, melyeket a terhelt a vádbeli büncselekmény által közvetlenül elvont vagy létrehozott. Ezt a büntetőper czéljai teszik indokolttá. Ennél messzebbre menő, vélt kártéritési igényekre kiterjedő biztositási intézkedéseket a vizsgálat szakában engedni nem lehet.

Ez eredményében oda vezetne: *hogy a magánjogi vitás ügyek áttereltetnének a büntető per utjára.* Ha a polgári per utján kétes a siker, a fél a büntető pert használhatná fel vélt igényeinek biztositására. A vagyon elleni büncselekményeknél amugy is könnyebb az ily átterelés, mert a polgári s a büntető jogellenesség határai összefolynak s csak a legfinomabb határvonalak választják el a kettőt egymástól. Mi könnyebb, mint a tények egy kis szinezése, kis gyanuanyag gyártása. Hisz' a vizsgálóbirák ugyis hajlani szoktak a doli præsumptio felé.

Ekként a döntvény *aggasztó mérvben fokozza a zsarolás veszélyét is.* Vádrendszeres eljárásban s magáninditványi büncselekmények rendszere mellett e veszély ugyis megvan. Ma is sokszor történik, hogy a bünvádat zsarolás eszközeül használják. Hivatkozunk a rendőrségre s a vizsgálóbirákra, nem esik-e meg gyakran ma is, hogy a magánfél egyenesen megmondja nekik: hogy nem azért emel vádat, mintha ellenfelének elitéltetését remélné, hanem csak citatoriumot kér, segédkezést egy kis idézéssel, hogy ellenfele megijedjen — s egyezkedjék. De az u. n. fenyitő zárlat s annak hatványa, a bünügyi biztositási végrehajtás, az gyilkos fegyverré lehet zsarolók kezében. S mennél tisztességesebb a megtámadott, annál nagyobb kilátással a sikerre használhatnák jogtalan igények egyezség utjáni kicsikarására.

Továbbá *ismét egy uj praejudicium.* Pedig a bünvádi eljárás legnagyobb átka minden oly határozat, mely a terheltet előre a bünösség vélelmével sujtja. Az előkészitő eljárás egész reformja nagyrészt ezek kiirtására irányul. A vád alá helyezési intézmény elleni küzdelem is e miatt foly. A biztositás elrendelésével pedig oly ujabbi præjudicium zudul a terhelt fejére, mely nemcsak őt sujtja, hanem magára a büntető per további folyamára is vészesen kihat, mert az a bíróság, mely a zárlatot vagy a bünügyi biztositást elrendelte, ezen ténye által engagirozva érzi magát.

S mig a mai kor főtörekvése, hogy a bünvádi eljárásból minden magánérdekü civiljogi kérdés kisöpörtessék: a döntvény szerint a bünügy *már a vizsgálatban ily civiljogi kérdésekkel bonyolódik össze.* S a büntetőper, *esetleg a vizsgálati fogság is*, a magánérdekü viták s azokból folyó jogorvoslatok miatt elhuzódni kénytelen. Ekként előkészitő eljárásunk hasonlitani fog ugyan külsőleg a continens előkészitő eljárásaihoz, tényleg azonban a magánérdek harczának perjogi tömkelegévé lesz.

S *a magánjogi területen* is beláthatlan zürzavar s a megoldatlan kérdések egész tömege áll elő. A jogerős felmentéssel a biztositás összedől. De tegyük föl: *a)* hogy a büntető bíróság az eljárást megszünteti vagy a vádlottat felmenti ugyan, azonban nem azért, mert tagadja a büncselekményt, hanem specificus büntetőjogi okok miatt (pl. elévülés, inditvány elkésettsége, végszükség, jogos védelem, 16 éven aluli kor, stb.), midőn elesik ugyan a büntethetőség, de fennmarad a magánjogi kártéritési kötelem. Vagy: *b)* felment criminalisticus alanyi okokból, melyek miatt a vádlott nem büntethető, de magánjodi elvek szerint felelős lehet. Vagy tegyük: *c)* hogy a büntető biró a vádlottat csakugyan elitéli s elvben megállapitja a magánjogi igényt is: de mivel ez számszerüleg nem liquid, a polgári perutra utasitja a károsult felet.

Mi történik mindezen esetekben? Megtartja-e a zálogjog elsőbbségét? Ha megszünnék, ez az egész intézmény értékét lerontaná. S akkor nem az ex delicto követelésre állana a

*

zálogjog, hanem csak a poena ex delicto esetére, minek épenséggel semmi értelme sem lenne. Kétségtelen tehát, hogy hatályban marad, miután az, a mire adatott, a büncselekményből eredő kötelem, fenáll, s a büntetőbiróság azt megállapitotta, s a zálogjog meg van szerezve, sőt arra harmadik személyek egész lánczolata esetleg már ujabb zálogjogokat is szerzett.

Mármost a polgári perrendtartás megkivánja a biztositás elrendeléséhez, hogy a kereset *már beadva* legyen vagy a biztositási kérelemmel *egyidejüleg beadassék;* s a zárlatnál is, mely előzetesen kérhető, a per 30 napi záros határidő alatt meginditandó, ellenesetben az ellenfél kérelmére a zárlat feloldatik. De a bünügyi biztositás, melylyel a büntető biró zálogjogot konstruált, — *semmi határidőhöz kötve nincs!* Mert a Curia teljes-ülése mondhat ugyan helytelent, de záros határidőt nem decretálhat! Arra nincs hatalma. Nem is tüzött ilyet. *Tehát volna egy lebegő, örök zálogjog!*

Lehet továbbá, hogy ugyanazt, a mit a büntető bíróság bünügyi biztositási végrehajtás utján lefoglalt, lefoglalják mások polgári uton. Mily conflictusok! A polgári foglalás folytán a hitelezők árvereltethetnek. De a bünügyi biztositás folytán az árverésnél befolyt összeg letétbe jönne. Meddig marad letétben? Először is minden esetben letétben hever a büntető per jogerős befejezéseig. De azután meddig? Valamint a vádlott nem szorithatja a károsult felet a civilper meginditására, épugy a hitelezők sem, nem létezvén törvény, mely záros határidőt előirna. *Tehát lebegő örök letét!*

Pedig a kérdés nagyon gyakorlati, mert ha a büntető bíróság a károsult felet a polgári perutra utasitotta, a károsult fél talán épen azért nem megy a nem liquid igénynyel a polgári perutra, mert nem tudná liquiddá tenni. Nem inditja a pert s mégis tartja a vagyont zálogjog alatt.

S igy a terhelt nem nyulhat a lefoglalt vagyonhoz, mert a zálogjog terheli; harmadik személyek elől is el van vonva; s a kinek javára elrendeltetett, az sem nyulhat hozzá, mert nincs megitélt követelése. Valóságos hasonmása a pandektisták komikus jogalakzatának: dominium sine re.

Ugyanily zavar áll elő a telekkönyvben. Perenkivül szerzett zálogjogi előjegyzésnél a telekkönyvi rendtartásban előirt határidő alatt meginditandó az igazolás iránti eljárás, különben kérheti az ellenfél a törlést; biztositási végrehajtás alapján szerzett zálogjogi előjegyzésnél a per már meg van inditva; polgári zárlat feljegyzése esetén záros határidő van előirva a végrehajtási törvényben. Még azon kiváltságos esetekben is, melyekben a vht. törv. 227. §.) kivételesen büncselekményekből folyó biztositást enged, a zálogjog megszünik, ha a biztositást kérelmező fél 30 nap alatt meg nem inditja a pert. De erről az általános bünügyi biztositási végrehajtásról sem a telekkönyv, sem a perrendtartás, sem a végrehajtási törvény sehol intézkedést nem tartalmaz.

Ezt csak a Curia plenuma teremtette s ez természetesen nem irt elő záros határidőt, mert arra hatalma nem volt (uj eljárási javaslatunkban pedig szintén megfeledkeztek erről gondoskodni). Tehát sem a büntető, sem a polgári bíróság által a követelés megállapitva nincs, per sincs folyamatban annak érvényesitésére, hanem van *lebegő zálogjog, lebegő letét, lebegő telekkönyvi előjegyzés — időhatár nélkül.*

Ez is mutatja, hogy tételes törvény kell ily intézmény szervezésére, hogy döntvényileg, odavetett elvi kijelentéssel, ily kérdést eldönteni nem lehet.

S ékesszólóan bizonyit a mellett is: hogy mily leküzdhetlen zürzavart idéz elő az ily idegen elemnek bevitele a büntető perbe, hogy maga az alapfelfogás is, melyből a teljes-ülés kiindult, mennyire hibás.

A kártéritési követelések biztositása egyáltalán nem utalható a büntető bírósághoz: mert *a károsult fél magánelégtétele a büntető per feladatain tul esik.*

A magánérdekek a polgári bíróságok elé tartoznak.[1]

A magánelégtétel: az a középkor büntetőjoga.

A compositiók, a büncselekményi árjegyzékek, a szász tükör «Hals und Hand, Haut und Haar» rendszere, a CCC. duplum és quadruplum iránti büntető perei, mindez eltünt a büntető jogból. A bünügyi actio privata megszünt. Ma nincs többé büntető per erkölcsi magánelégtétel szerzésére, s ma nincs többé büntetőper anyagi magánelégtétel szerzésére. Évszázadok óta a bünvádi eljárás minden vivmánya ép annak köszönhető, hogy az emberiség a magánelégtétel középkori gondolatköréből kibontakozott.

Az ujabbi irók közül az egyetlen *Glaser* kisérelte meg e tant az irodalomban felelevenitени, ezelőtt 27 évvel. Egyetlen követőre sem talált, még saját magában sem. Mert később maga is elejtette, mint fiatalkori tévelygést; kézikönyvében még felemlitését is kerüli mint a tüzet, saját 1873. törvéuyében desavouálta, a német 1875-iki jogászgyülés egyhangulag elvetette. S a franczia action civile ettől különben is lényegesen eltérő és sajátszerü intézményének sem akadt követője.

A mai eljárások is megengedik ugyan, hogy az egyéni jogaiban sértett fél vádoljon. De e magánvád egész más eszmekör szüleménye. Az ügyészi vádmonopolium védelmeinek egyensulyozására s kiegészitésére irányul. Azon kérdésbe nem bocsátkozunk e helyütt, hogy az érdekelt fél beeresztése a büntetőperbe helyes eszköze-e e czél szempontjából. Transactió ez a rideg vádmonopolium s az általános állampolgári vád között s mint minden transactio ez is sok visszásággal jár. A német birodalmi büntető perrendtartás első javaslata egészen s feltétlenül ki is zárta az érdekelt magánfelet, (kivéve természetesen a principalis magánvádat pl. becsületsértés, rágalom stb. eseteiben, hol ügyész nincs). S a német törvény is csak mint u. n. Nebenklägert ismeri, t. i. csak akkor, ha az ügyész a vádemelést megtagadta s a magánfél kezdeményezésére őt a biró a vádemelésére kötelezte. Ily esetben beereszti a magánfelet, ellenőrzés végett, de akkor is megszoritott jogkörrel, s akkor sem emelhet az semmiféle magánigényt. Ez utóbbit teljesen kiküszöbölték, mire még rátérünk. De azon eljárások szerint, melyekben a magánvád elismerve van, sem jelent ez az intézmény czélirányulataiban visszafejlődést a magánérdekü magánvád felé, hanem haladást a rideg ügyészi vádmonopoliumtól az általános állampolgári vád (actio popularis) felé. Csak a *személyben* különbözik a közvádtól, hogy t. i. a vád jogait, a vádból folyó perjogi cselekményeket magánszemély gyakorolja. De lényegében s beltartalmára nézve *a magánvád is közvád.*

Épugy vannak ugyan magáninditványtól feltételezett büntetőperek. De ezek sem irányulnak magánelégtételre, hanem a magáninditvány intézménye csak annyit jelent, hogy az állam a magán- s közérdek nagyfoku összeütközéseinek néhány esetében jus singularé-t enged egyes személyeknek, hogy az állami megtorlást s az ez iránti eljárást *megakadályozhassák.* Még a becsületsértésnél is, melynél a régi felfogás leginkább fentartotta magát, a jus puniendi ma állami jog s a pénzbüntetés az állam-é.

Kétségtelen ugyan, hogy az állam nemcsak a megsértett jogrendet helyreállitani, hanem a büncselekmény által károsult fél kártalanitásáról is gondoskodni köteles. Csakhogy ebből a tételből még nem vonható le az, hogy az állam e feladatát a büntető igazságszolgáltatás utján teljesitse. A biró

[1] «Semmi esetre sem feladata, sőt a büntető birónak, hatáskörén kivül fekszik, oly biztositási intézkedéseket tenni, melyeknek czélja a károsult fél követelésének biztositása». (*Vargha* Ferencz: Bünt. J. T. 1886. XII. k. 25. sz.) Ugyanily értelemben nyilatkozott a B. J. T. szerkesztője:« Semmiféle bünvádi perrendtartás sem kötelezi vagy jobban szólva, nem jogositja fel erre a büntető birót, mert ily irányban való eljárása a büntető biró hivatásával ellenkezik és a legnagyobb zavarokra ad alkalmat.» (B. J. T. 1887. XIV. k. 11. sz.)

utján. Ezt mindenki concedálja, De az még külön kérdés: hogy melyik biró utján? A polgári vagy a büntető biró hivatásába esik-e? A büntetőper alapja más, intézményei külön szakképzettséget igényelnek a bíróban, más jogelvek irányadók a biráskodásnál, más szabályok az eljárásban. Épen ennek felismerése s a két per e szerinti külön szervezése korunk egyik fővivmánya. Korunkban a büntető igazságszolgáltatás alapeszméje: hogy a büntetőjog közjog. A vád közvád, a per causa publica, a büntetés pœna publica. Az eljárás egyedüli tárgya: a bünösség kideritése; egyedüli czélja: az állam reactio-ja a büncselekmények ellen: «faire executer les lois pénales, qui sont elles-mêmes la sanction de toutes les lois» (Faustin *Hélie)*. A mi *erre* vonatkozik, az a bünvádi eljárás keretébe tartozik; a mi *erre* nem vonatkozik, az kivüle esik. Az eljárás kiterjedhet tehát a magánjogi kérdésekre is, de csak akkor s annyiban, ha s a mennyiben azok *a bünösség előkérdései* (p. o. lopás vagy sikkasztásnál a tulajdon kérdése) vagy a *minősitésre* lényegesek (érték-összeg kérdései).

Midőn tehát a Curia a büntető biró hatáskörét a károsult fél magánköveteléseinek biztositására kiterjesztette, a büntető igazságszolgáltatás alapeszméjét támadta meg, a büntető pert levette közjogi talapzatáról.

S ugyanazért alaptalan a hivatkozás a vizsgálati fogságra. T. i. azzal is szoktak érvelni, hogy hisz a büntető biró gyanu alapján vizsgálati fogságot rendelhet a terhelt ellen, miért nem tehetné rá kezét gyanu czimén vagyonára is. A kettő közt azonban óriási válaszfal van. A büntető biró hatalmának határait a büntető per czéljai vonják meg. A vizsgálatban a büntető biró kényszerhatalma csakis arra terjedhet ki, mi e czélokra szükséges. Itt sem *jog*nak gyakorlása az. Valahányszor az állam sujt, mielőtt a biró itélt: a jog terén kivül áll. Mert joggal csak a bünös s itélet előtt senki sem sujtható. De itt az **állami végszükség** esete forog fenn. Az egyén jogának háttérbe kell szorulnia, mert összeütközik a közérdek legfőbb érdekeivel. A vizsgáló biró tehát idézhet, elővezethet, beszerezheti a bizonyitékokat, s e czélból motozhat, levelekel bonthat fel, lefoglalhatja a büncselekmény eszközeit s eredményeit, vizsgálati fogságot rendelhet, szóval használhat kényszereszközöket személyek és tárgyak ellen: hogy a bünösség kideritése meg ne hiusittassék s hogy az itélet végrehajtása lehetetlenné ne váljék. Nem terjeszkedünk ki e helyütt annak birálására, hogy e kényszereszközök között jelesül a vizsgálati fogság helyes eszköz-e e czélokra. De a károsult fél magánelégtétele: az egyáltalán kivül esik a büntető per czéljain. Ennek kényszerbiztositásánál még a tortura is elméletileg helyesebb intézmény vala, mert az bármily kegyetlen eszköz volt is, de a bünösség kideritésének, a büntető per czéljainak eszköze volt. Helytelen eszközöket fájdalom ma is használnak a büntetőper czéljaira, igy a vizsgálati fogságot collusió czimén, sőt szelid nyomást s lelki torturát gyakran ma is gyakorol a vizsgáló biró. De a kényszer vagyoni magánérdekek biztositására a büntető perből fogalmilag ki van zárva, mert ez oly hatalom, mely e per czéljain tul terjeszkedik.

Ép oly kevéssé találó a hivatkozás az adhaesióra. A B. T. K. 292. 311. §.§.-ai, az ideigl. bünvádi eljárás szab. 111. §-a, s a 2265/1880. sz. igazságügym. rendelet 5., 82. §.§.-ai értelmében a büntető biró hivatva van a károsult félnek kártéritési igényei fölött is itélni. Ebből folyólag, ugy érvelnek, azok biztositása iránt is intézkedhetik.

Azonban e következtetés nem találó, mert abból, hogy a büntető biró a bünösséget megállapitó végitéletben a teljesen liquid magánjogi igényre is kiterjeszkedhetik: logikailag távolról sem következtethető az, hogy tehát már az előkészitő eljárás folyamán is kényszerhatalommal intézkedhessék a civilkérdésben. Mert mig az adhaesionalis itélet hozatalánál a magánjogi igény fölötti biráskodásnak minden előfeltétele megvan: addig a vizsgálat alatti biztositás elrendelésénél a biztositás elrendelésének minden előfeltétele hiányzik.

De nemcsak, hogy nem találó, hanem anachronismus is az adhaesióra való hivatkozás, mert ezen egész intézmény a mult megkövült emléke, a régi actio privata utolsó maradványa. Ez nem alkalmas alap kiterjesztő következtetésekre, hanem ellenkezőleg a perjogászok s az ujabb törvényhozások kiküszöbölni törekszenek azt. S csak azon államok tartják még fenn, melyekben rossz a polgári perrendtartás; igy Ausztria s igy mi is. De p. o. Németország, hol a polgári perrendtartás ép oly jó, mint a büntető, szóbeli, közvetlen s nyilvános, ott szakitottak az adhaesióval. A német birodalmi büntető perrendtartás már függetlenitette a magánjogi igényeket a büntető pertől, megszüntette az ósdi ordo judiciorum s praejudicialis kölcsönhatás rendszerét, s teljesen felszabaditotta a büntető pert a magánjogi ügyek alól: civiljogi igény sem a bünvádi eljárásnak, sem büntető birói határozatnak tárgya nem lehet.

S ez véleményünk szerint, — de lege ferenda — nálunk is a kérdés helyes megoldásának egyedüli módja.

Élő jogunk szempontjából pedig a kérdés megoldását abban látjuk:

hogy a károsult fél büncselekményből eredő kártéritési követelései iránt *a biztositás a büntető bíróság első foku bünösségi itélete után s annak alapján a polgári bíróság által legyen elrendelhető.* Végrehajtási törvényünk e részben hiányos, a mennyiben a 223. §-ban a biztositás előfeltételeinek meghatározásánál nem emlékezett meg a bünösséget megállapitó elsőbirósági büntető itéletekről is. Ez azonban nem zárja ki a jogilag annyira indokolt analogia alkalmazását; annál kevésbé, mert maga az idézett §. tág szövege is («feltétlenül marasztaló elsőbirósági itélet») elősegiti ezen analogiát. S hivatkozhatunk közeli példára. Ausztriában a polgári perrendtartás ugyanilyen hézagával szemben a bécsi legfőbb itélőszék a bünügyi biztositás kérdését analogia utján szintén ekként döntötte el.

Végül szabadjon még a döntvény indokolását vizsgálnunk.

A Curia teljes-ülése e határozatot, mely ugy tárgyánál, mint irányánál fogva beláthatlan horderejü, meghozta *a nélkül, hogy szakbelileg csak egy szóval is megokolta volna.* Az egész indokolás abból áll, hogy az eddigi gyakorlatra s kapcsolatosan egy telekkönyvi analogiára hivatkozik.

S a döntvény ez egyetlen érve is alaptalan.

Először is magában véve sajátszerü ez a hivatkozás az eddigi gyakorlatra. Hisz a döntvény ép azért hozatott, mert a gyakorlat ingadozik. Ha e kérdésben egyöntetü gyakorlat léteznék, teljes-ülés sem kellett volna. S hiszen a döntvény maga idézi az ellenkező curiai határozatok egész sorozatát! (2323., 3294., 122, 1546., 5446., 8577., 5031., 1592. sz.) Részünkről pedig e sorozatot még számos hasonló curiai határozattal megtoldhatjuk (igy pl. 2449/1886. sz., 23166/1886. sz., 377/1888. sz., 5679/1888. sz., 9434/1888. sz., 3465/1889. sz. stb.), ezekben a Curia többek közt még a telekkönyvi rendtartás 152. §-át is ugy értelmezte, hogy a feljegyzés elrendelése a büntető-bíróság hatásköréhez nem tartozik. Még 1889. évi február 19-én 6592. sz. a. hozott határozatában világosan kimondotta a Curia: «A büntető cselekményből származó kárkövetelések biztositását czélzó intézkedések megtétele s nevezetesen a zárlatnak elrendelése s foganatositása *nem tartozván a bünvádi eljárás utjára,* mind a két alsóbbfoku bíróság végzéseinek megváltoztatásával a káros fél javára elrendelt s foganatositott *ugynevezett* fenyitő zárlat ezennel megszüntettetik.» A 3464. sz. határozatában pedig a Curia 1889 május 7-én, tehát közvetlenül a teljes-ülés előtt, még a családd bukás esetében is elutasitotta a zárlati kérelmet, mert: «vagyonbukott ellen a hitelező követelésének érvényesitése a (polg.) csődbiróság előtti eljárás alá tartozik.» Sőt 1888 julius 6-án 5031. sz. a. hozott határozatában a Curia

egyenesen «**az elfogadott gyakorlatra**» hivatkozott *annak* kijelentésére, hogy: a károsult fél biztositása iránt *a büntetőbiróság intézkedni hivatva nincs.* Illustratióként utalunk még a Curia 9334/1888. sz. határozatára, melyben egy sikkasztási bünper alkalmából oly végletekig vitte a döntvénynyel ellenkező felfogást, hogy a büntető eljárást megszüntette, mivel: «a kérdéses könyvnyomda vállalatra nézve ugy a panaszos, valamint a terheltek tulajdonjogot igényelnek; azon kérdésnek elbirálása pedig, *hogy a tulajdonjog kit s mennyiben* illet meg, nem a büntető (!), hanem a polgári biróságnak hatásköréhez tartozik.» Kézen fekvő, hogy e határozat téves; mert ebben az esetben a tulajdon magánjogi kérdése a bünösség előkérdését képezte, már pedig a büntető biró a tényálladék magánjogi kérdései fölött ép ugy van hivatva dönteni, mint a tényálladék tisztán büntetőjogi kérdései fölött. De ez a határozat is alkalmas a Curián érvényre jutott ellenkező szellem megvilágitására. Sőt évek óta az az üdvös irány észlelhető a Curia gyakorlatában, hogy a szorosan vett büntető perjogi *lefoglalási* jogot is megszoritja s annak tárgyi terjedelmét mindinkább szigoruan körülhatárolja. Ilyen tehát az «eddigi gyakorlat.»

Az 1880: LX. tcz. 227. §-a, mely az állam, a közalapok és alapitványok, s a törvényhatóságok és községek részére kivételesen biztositást enged büncselekményekből eredő kártéritési követelésekre, kifejezetten szintugy csakis a polgári biróságra ruházza az elrendelés jogát, sőt e tcz. 1. §. *f)* p. egyáltalán még a jogerős büntető itéletben megállapitott civiligény iránti végrehajtás elrendelésének jogát is a polgári bíróság hatáskörébe utalja.

Az 1872. ideiglenes elj. szab. (sárga könyv) az ugynevezett fenyitő zárlatot s biztositást *egyenesen kizárja;* a mennyiben azt (44. §-ában) kifejezetten a szökés egyetlen esetére szoritja; s a mennyiben továbbá (68., 71. §§-aiban) a házkutatást s a lefoglalást is csak az elkövetés bizonyitékaira, eszközeire, s eredményeire, szóval csak oly tárgyakra engedi meg, melyek a tényálladék s a bünösség bebizonyitására szolgál.

Ugyanigy intézkedik az első bünvádi eljárási javaslat is. (191. §. II. K. 198. §.)

Az 1843-tki javaslat sem ismer általános bünügyi zárlatot, sem bünügyi biztositási végrehajtást.

S régibb törvényeink is csak kivételes esetekben ismerték, t. i. a felségsértés és pártütésnél. Itt pedig egész más jellege volt. Ezen esetekben ugyanis a *vagyonkobzás* volt mint büntetés előirva, ezeknél tehát a vagyon előzetes biztositása a *büntetés végrehajthatóságának* eszköze volt, csakugy mint a vizsgálati fogság. A döntvény szerinti bünügyi biztositás egész történeti kutfeje — egy 1816. év aug. hó 13-án 23974. sz. a. kelt helytartótanácsi intézvényre vezethető vissza. Utalunk e részben *Tomcsányi* Mór mély alapossägu jogtörténeti fejtegetéseire.[1] S idézhetjük meg egy szakkitünőségünk s e kérdés körüli ellenfelünk, *Széll* Farkas szavait, a ki maga is elismeri: «ugy régibb törvényeink, mint az osztrák jogszabályok uralma alatt is *nálunk az általános fenyitő zárlat ismeretlen volt.*»[2]

S a hazai szakirodalomban is uj ez az intézmény. Sem Pauler, sem Vuchetich, sem Szlemenics nem tud róla.

A telekkönyvi rendt. 152. §-ára való hivatkozás pedig egy szerü tévedésen alapul, mert a 152. §. szerinti feljegyzés nem a magánjogi biztositás, hanem a szorosan vett bünügyi *lefoglalás* fogalma alá esik.

Tehát a döntvény egyetlen indoka, mely az eddigi gyakorlatra utal, sem fogadható el alaposnak.

Hozatott pedig e döntvény — hallomás szerint — *18 szavazattal 17 szavazat ellenében.* Az ilyen eljárás gyakorlatban van törvényhozói s egyleti üléseken, de tudományos kérdéseket nem helyes ennyi szótöbbséggel eldönteni. Legkevésbé helyes ez teljes-ülési határozatoknál, melyeknek feladata, hogy a gyakorlatra irányadó hiteles alakban a *Curia közmeggyőződését* fejezzék ki.

A magyar jogi tudományosság ez illustris forumának méltósága, s a veszélyeztetett jogbiztonság: uj pleumot követel.

Dr. SÍK SÁNDOR,
budapesti ügyvéd.

[1] «Fenyitő zárlat.» Jog 1886: 34. szám.

[2] Ügyvédek L. id. sz.

A magyar öröklési jog javaslata.[1]

PFAFF és HOFMANN, bécsi egyetemi tanárok véleménye.

III. FEJEZET. Az örökhagyó hitelezőinek jogai, stb.

A 415. §. tekintetében l. 411. §-t és *Kern Tivadar* idézett helyét. Az osztrák jogtól való ezen eltérés következményét képezi a 416. §[2], mely szerint a hitelezők és hagyományosok kérhetik a leltározást, nyilván azért, hogy a hagyaték teljesitési képességét igazolják. Ezzel azonban amaz elvnek előnyei részben fel vannak adva;[3] mert most már a birói beavatkozást ugyan nem az örökösök, hanem a hitelezők és hagyományosok fogják előidézni. Nem eléggé van-e gondoskodva e személyekről az elkülönitési jog által (l. 4. fejezet)?

A 419. §-ban egy helyes gondolat (l. Commentárunkat II. 524. l.) szerencsétlenül és zavarosan van kifejezve. Minő «költségek»? csak nem a tartozásokról magukról van szó, a melyek különben is a hagyatékból vannak véve? És mikép «követelhesse a hagyatéki tömegből költségei megtéritését», ha «a tömeg ki van meritve?» Ezen 419. §. nyilván körülbelül azt akarja mondani, a mit az osztrák polgári törvénykönyv 690. §-a.

A 420—429. §§-okba (hagyatéki gondnok-, pergondnokról stb.) *nem* bocsátkozunk, a már előbb emlitett okokból, miután azok inkább az eljárásra, mint az anyagi jogra vonatkoznak.

IV. FEJEZET. A vagyonelkülönzés.

A 430. §. 2. bekezdésében ama korlátozást, «a kinek köteles része sértve van» elhagynók. Ha az örökhagyó rendeli: «örököseim tartoznak N.-nek köteles része értékét megfizetni» vagy «8400 frtot mint köteles részét megfizetni,»[4] ez esetben N.-nek, kinek köteles része nincs megsértve, ugyanazon érdeke van a vagyonelkülönzésre, mint egy másik szükségörökösnek, a ki mellőzve lett és köteles részét a végrendelet ellenében követeli. Hiszen legalább annyi jogának kell lennie, mint a hagyományosnak.

A 433. §. 1. bekezdése elvi eltérést tartalmaz a római és osztrák jogtól, a hol az elkülönzés csak az azt kérelmezők tekintetében bir hatálylyal. Ez valószinüleg azon alapszik, hogy római és osztrák jog szerint az örökös azoknak, a kiknek javára az elkülönzés elrendeltetett, ugyan sohasem szavatol személyesen, de igenis személyesen szavatol azoknak, kiknek részére elkülönzés nem történt, mig magyar jog szerint az örökös különben is mindig csak örökrésze erejéig szavatol. Mindennek daczára azonban ez ujitást nem helyeseljük; egyrészt, mivel szükségtelen (jura vigilantibus scripta sunt), másrészt pedig, mivel aggályok merülhetnek fel, például, midőn egyes érdekeltek az elkülönzéstől el akarnak állani, mások nem.

Egyebekben a 430—436. §§-ok ellen kifogásunk nincs,[5] részben pedig nem terjeszkedhetünk ki rájok, mivel az eljárással függnek össze.

[1] Az előbbi közl. l. a mult évi 4., 8., 14., 19., 23., 29., 33., 44., 49. és a f. é. 3., 5., 8., 13., 25., 31. és 33. számban.

[2] Felmerülhet itt ama kérdés, vajon valamely könyvkivonat nem-e «okirat»?

[3] A 417. §. is mutatja, hogy emez előnyök csekélyebbek, mint az első pillanatra gondolni lehetne.

[4] Felteszszük itt, hogy ezen összeg in concreto elegendő.

[5] A 435. §-ban ezen szó «Classe» nyilván csak sajtóhiba ezen szó «Masse» helyett.

V. FEJEZET.

A czimfelirat «Rechte der Erbschaftsgläubiger» valószinüleg csak elnézés a forditásnál, mert itt az *örökösnek* hitelezőiről és nem *a hagyaték* hitelezőiről van szó. (A javaslat magyar czime tényleg: «az örökös hitelezőinek jogai.» A szerkesztőség.)

A 440. §. homályos. Csak bizonyos meghatározott tárgyakra lehetséges zálogjog, nem pedig «fölöslegre». A 441. §. pedig az egész javaslatnak legelhibázottabb szakasza. E szakaszban *mindentől eltekintve* nemcsak az örökséget el nem fogadóról, hanem arról is, a ki helyébe lép, dolust tételez fel; collusiót (tisztességtelen összejátszást) tételez fel róluk, sőt erre præsumptio juris et de jure-t állit fel. Ezen §. ugyanazon önmagukban dicséretes, de tulhajtott irányzatoknak gyümölcse, melyek a modern «megtámadási jog»-ba és ezzel a magánjog egész rendszerébe annyi zavart hoztak. Hogy egyik-másik kijátszásnak eleje vétessék, becsületes embereknek jól szerzett jogait veszélyeztetik! Inditványozzuk, hogy ezen 441. §. egyáltalában törültessék, vagy pedig az abban foglalt gondolat határozottabb előfeltételekre szorittassék.

VI. FEJEZET. Az örököstársak jogviszonya.

Római jog szerint az örökhagyónak minden megosztható tartozása az örökösök közt pro partibus hereditatis megoszlik. Ez már a 12 táblában ugy volt előirva. A szigoru személyi végrehajtás idejében ez ellen semmi kifogás nem lehetett; s a rómaiak conservativ gondolkozása e felfogást akkor is fentartotta, midőn a végrehajtás rendszere teljesen megváltozott. Hogy ez elv a közönséges német jogban máig érvényben maradt, abban találja indokát, hogy a (régibb) német törvényhozás oly keveset törődött a magánjoggal; hogy azonban a romanisták részéről törvényhozási szempontból sem merült fel aggály ama régi jogtétel ellen, még egyáltalában nem bizonyitja, hogy az még ma is helyén van, hanem azt bizonyitja, hogy a romanisták legnagyobb része minden időben több tudománynyal (vagy talán tudákossággal), mint törvényhozási bölcseséggel dicsekedhetett.

A modern törvényhozások[1] részben a római jogot követik, részben egyetemleges szavatosságot irnak elő, részben közvetitő álláspontra helyezkednek, mint például — teljesen elvtelenül — az osztrák polgári törvénykönyv a 820., 821. §-okban.[2] Mi azon nézet hivei vagyunk, hogy az örökösök egyetemlegesen szavatoljanak az örökhagyó *tartozásaiért*, de nem a *hagyományokért*. Mert az, a kinek az örökhagyó valamivel adósa volt (hitelezője), minden esetre más bánásmódban részesitendő, mint az, a kit az örökhagyó valamely kedvezményben vagy jótéteményben részesit. A hagyományok pro partibus hereditariis terheljék az örökösöket, hacsak az örökhagyó más módon nem intézkedett.[3] A hitelezőket azonban nem szabad az adós halála által roszabb helyzetbe hozni.[4] Miért legyenek ők kénytelenek követeléseiket eldarabolva többek ellen érvényesiteni, ha például az örökhagyónak tetszett több örököst kinevezni?! Miért szenvedjenek ők a miatt, mert egyik vagy másik örökös fizetésképtelenné válik vagy kivándorol? A római elvnek ezen elviselhetlen következményeit a magyar javaslat kifejezetten kizárja (445. §.), ámbár magát az elvet elfogadja (442. §. 1. bekezdés, 443. §. 1. bekezdés). Más helyütt is gyengiteni igyekszik ez elvet (l. 443. §. 2. s 3. bekezdés, 447. §. 2. és 3. bekezdés és 448. §). Mi azonban azon nézeten vagyunk, hogy egyáltalában a római elv helyébe az egyetemleges felelősségnek ellenkező elvét kellene helyezni, akkor e fejezetben sokat egyszerüsiteni lehetne.

Mi nem találunk különbséget a 443. §. végén és a 445. §. közepén emlitett jog közt. Ugy itt, mint ott a visszatérítésről van szó, és ha már ugyanazon gondolatot két alakban akarjuk kifejezni, akkor a 443. §-ban foglaltakat a 445. §-ba kellene áthelyezni és viszont, mert a 443. §-ban a fizető maga is «egyenes adós,» a 445. §-ban azonban nem.[1]

A 444. §. 1. bekezdése, a mely a szász p. tkv. 2327. §-ával egyezik meg,[2] igazolható. A hitelezőknek nem kötelessége, hogy az örökhagyó ily intézkedésének magukat alávessék (l. 3. pont), de elfogadhatják azt és ez esetben arra alapithatják az örökösök elleni igényeiket, ugyanoly módon, mint a hagyományosok.[3] Ezen még azok sem akadhatnak fen, a kik a harmadik személy javára és terhére kötött szerződéseknek nem barátjai.

A 446. §-t nem értjük. Ha több kirendelt örökös közül az egyik örökrészét nem szerzi meg, akkor az a helyettesitett örökösökre, a növedékjoggal birókra vagy törvényes örökösökre száll. Mindezek azonban részüket teherrel együtt szerzik meg, tehát közvetlenül a többiekkel viselik az «osztatlan terhet», ugy hogy megtéritésre nincs indok. Azonban talán valamely oly esetről van itt gondoskodva, melyre most nem gondolunk.

A 449. §. 1. bekezdése egyezik a porosz joggal (I. 9. 380. §.) és az Ausztriában uralkodó felfogással[4] és jobb, mint a római, a szász polgári törvénykönyv 2344. §-ába átment jogszabály.[5]

450. §. A köteles részre azonban ezen megosztási tilalom talán nem terjed ki? Egyáltalában nem szabad ily tilalomnak a törvényhozás által kedvezményben részesülnie, mert a kikényszeritett közösségek némely örökösnek a többiek általi jogtalan megkárositására vezetnek és könnyen viszályt szülnek a családban. Tiz év talán sok is.[6] Igen kérdéses, vajon ily tilalom ne veszitse-e hatályát az egyik örökös halálával, más szóval ne kösse az örökösök örököseit.[7]

454. §. Nem értjük azon különbséget, a mely az első és második bekezdésben feltételezett tényállások közt fenforog. A hangsuly a 2. bekezdésben valószinüleg e szón van: «több». Ennek azonban (a német nyelvben) oly határozatlan értelme van, hogy nem alkalmas két tényállást egymástól megkülönböztetni. Talán a magyar eredetiben a különbség világosabb.

A 458. §-ban e kifejezés fordul elő: «egy évvel a követelés esedékessége után»; nem kellene-e tekintettel az *alaptalan* követelésekre, talán azt mondani: «a valódi vagy *állitólagos* esedékesség után?» (Bef. köv.)

[1] L. *Mommsen* 299. l. sk., kinek megjegyzése az osztrák jog tekintetében azonban nem pontos.

[2] L. *Unger* 43. §. 5. jegyzet.

[3] Magától értetődik, hogy az örökhagyó a hagyományosoknak tetszése szerint előirhatja, hogy mely örökösök ellen támaszszák igényeiket, és mely arányban járuljanak ez utóbbiak ahhoz. Épugy magától értetődik, hogy a hitelezőkkel szemben az örökhagyót e jog nem illeti. L. 254. §.

[4] Tudni illik *jogilag* roszabb helyzetbe; az, hogy *tényleg* roszabb helyzetbe jönnek, különben is kikerülhetlen.

[1] A 443. §-ban azonban a fizető a többi örökösökkel *együtt* van kötelezve; a 445. §. szerint egyedül az egyik van kötelezve, mig a másik fizet.

[2] L. *Mommsen* tervezetének 254. §.-át.

[3] *Mommsen* 301. lapján behatóan megbeszéli ezen gondolatot, ámbár nem uj és minden jogász előtt természetesnek látszik. Pedig inkább a második gondolat szorul megbeszélésre és alapját a hagyományok analogiájában találjuk. Az örökösnek, kihez az örökhagyó tartozásai legnagyobb részét utalja, bele kell nyugodnia, mert hiszen az örökhagyó hagyományokkal is terheltette volna. A hagyományos is közvetlenül a hagyományból folyólag perelheti az örököst, ámbár a hagyományos is tetszése szerint visszautasithatja a hagyományt.

[4] L. *Unger* Erbrecht 44. §. 18. jegyzet.

[5] Más nézeten van *Mommsen* 277. §. és 215. l.

[6] *Mommsen öt* évet ajánl. A szász p. tkvben (2346. §.) 20 év van előirva («verbindet *uns* (!) auf zwanzig Jahre»), sőt a német tervezet (2153. és 767. §§.) 30 évről szól.

[7] L. a német tervezet 767. §-ának 2. bekezdését. Midőn örökösök örökösei, vagy épen ez utóbbiak örökösei belépnek, mielőtt az első izben megnyilt hagyaték véglegezve van, ez zavarra vezet

Jogirodalom.[1]

A magyar váltójog kézikönyve. Irta dr. Plósz Sándor egyetemi tanár. Második átdolgozott kiadás. Budapest, 1889. nagy 8-r. IV és 454 l.

Ha több kérdésnél szerettem volna, hogy szerző eredeti véleményét épugy módositsa, mint azt egyéb esetekben tette, másfelől van oly kérdés is, melyre nézve ellenkezőleg az lett volna óhajtásom, hogy változtatást ne tegyen. Ez az *együttkötelezés*, *együttaláirás (avallum)*, melynek tudományos megalapitását szemben a V. T.-nek kétségtelen tévedésből származó hallgatásával épen szerzőnek lehet első sorban köszönni. Az első kiadásban szerző minden váltónyilatkozatnál feltétlenül ismerte el az együttaláirást, akár támaszkodik a nyilatkozat megelőző kijelölésre, mint pl. az elfogadmánynál és a forgatmánynál, akár nem s az a körülmény, hogy az együttaláirás mint egyedül álló aláirás is érvényes-e? előtte elvileg közömbös volt. Egyszer utal ugyan erre (250. l.), de egyáltalában nem ugy, mintha ez a további következtetések alapjául szolgálhatna. Most ellenben ez az elvi kiindulási pont, azaz most csak annyiban ismeri el az együttaláirást érvényesnek, a mennyiben az magában véve, tehát nem mint a megelőző aláirás járuléka, hanem mint önálló nyilatkozat érvényes. Feltétlenül érvényes e szerint most csak a kibocsátó és a kezes együttaláirása. Ellenben az elfogadó együttaláirása csakis azon feltétel alatt, ha a nem intézvényezett egyedüli elfogadását, miként maga szerző is, érvényesnek ismerjük el; miglen több forgató csak akkor lehet együttkötelezett, ha azok mindegyike a váltóban rendelvényesként, illetőleg a megelőző forgatmányban forgatmányosként van megnevezve (342. l.). Bármily elismerésre méltó az a körültekintő gondosság, melylyel szerző ezen a gyakorlat által annyi ellentétes felfogásban részesülő intézményt erősebben kidomboritani és jobban megalapitani törekedett: nagyon tartok attól, hogy a gyakorlat ezentul még kevésbé lesz hajlandó vele megbarátkozni, midőn látja, hogy annak kezdeményezője hazánkban most maga is megkülönböztetésekkel és fentartásokkal él. Részemről annál kevésbé tudom szerzőt uj utján követni, mert midőn ő maga ugy az első, mint a jelen kiadásban egyaránt s nagyon helyesen kiemeli, hogy «nincs belső ok, a mely miatt valaki egy más által aláirt váltónyilatkozatot utóbb magáénak is ne vallhatna»: ez nézetem szerint teljesen felment annak szükségétől, hogy az együttkötelezésnek más elvi alapot keressünk. Ez a hogy ugy mondjam: «*csatlakozási elv*» az együttaláirás feltétlen elismeréséhez elég szilárd alapot kölcsönöz s az egyoldalu igéret elméletének is megfelel. E mellett mindenesetre meg van az a fölénye szerzőnek mostani álláspontjával szemben, hogy egységes eredményre vezet s a hazai váltójogot a többi európai váltójogokkal összhangzásba hozza, a mi a váltóforgalom szempontjából bizonyára elsőrendü tekintet.

Ezek után s nehogy birálatom tulhosszura nyuljon, legyen szabad még csak egy-két észrevételt tennem.

A külföldi váltójogok ismertetésénél (12. §.) szerző helyesen törekszik arra, hogy a legujabb törvényhozási alkotások is emlitve legyenek. Igy pl. idézi az 1881. évi skandináv, az 1882. évi angol és az 1883. évi svájczi és olasz törvényhozásokat s az antwerpeni congressus munkálatát. De némelyek mégis kikerülték szerző figyelmét. Igy az 1885. évi uj spanyol és az 1887. évi uj román kereskedelmi törvény, mely utóbbinak váltójogi része *Lehmann Róbert* Magyar váltótörvény stb. Kolozsvártt 1889 cz. munkájában magyar nyelven is van közölve. Portugália is kapott a mult évben uj kereskedelmi törvényt, hasonlag Egyptom 1883-ban; mig Bosznia és Herczegovina részére a közös kormány bocsátott ki váltótörvényt 1883 november 3-án. Az antwerpeni congressust pedig követte a mult évben a brüsszeli congressus, mely az előbbinek munkálatát egy a belga kormány által rendezett nemzetközi irásbeli enquête segitségével teljesen átvizsgálta és sok tekintetben módositotta.

A váltójog irodalmának ismertetésében (13. §.) sajnosan érintett, hogy a nem-német külföldi (franczia, angol, olasz stb.) irodalom még legelső képviselőiben sincs emlitve. Az olvasó e részben egyszerüen a német szerzők közléseire van utasitva. Őszintén megvallva, én az ilyen accessorius viszonyt Plósz váltójogához méltónak nem találom. Oly munkától, mely értékben a legelső német váltójogi munkákkal versenyez s mely ennélfogva a magyar juristáknak általában véve valóban fölöslegessé teszi, hogy még német könyveket is használjanak: el lehet várni, hogy maga szolgáltasson tájékozást a nem-német irodalomra nézve is. Az is óhajtandó lett volna, ha szerző az olyan nem-német külföldi irodalmat, minő pl. a *franczia*, legalább oly kérdésekben használja közvetlenül, melyek magára az illető nemzetre vonatkoznak; annyival inkább, mert a német irók megbizhatósága nem áll mindig annyira kétségen felül, hogy ellenőrzésre ne szorulnának. Igy pl., hogy csak egyet emlitsek: azok a közlések, melyek a német munkákban a franczia váltóelméletekről találtatnak, egyáltalában nem felelnek meg a franczia jogtudomány mai állásának. A *Pothier*, *Pardessus*, *Nouguier* stb. által követett nézetek az ujabb franczia irók, egy *Boistel*, *Lyon-Caen* és *Renault* által már meg vannak haladva, a kik az elméletben is lépést tartanak azzal a kétségtelen hóditással, melyet a német váltójog a különben ellenséges érzületü francziáknál tesz.

Befejezésül nem akarom dicséret nélkül hagyni a második kiadás szebb és correctebb nyomdai kiállitását is, szemben az elsővel. Értelemzavaró sajtóhibák, mint pl. 54. l. 6. szövegsor alulról: «a váltó jogi természetét» e helyett: «a váltó *kötelmi* jogi természetét»; 179. l. 10. sor felülről: «Az intézvényezettnek az elfogadásért való felelőssége» e helyett: «Az intézvény*ezőnek* az elfogadásért való felelőssége» — a legnagyobb ritkaságok közé tartoznak.

Dr. NAGY FERENCZ,
kolozsvári egyetemi tanár.

[1] L. a IV. polg. tanács elvi jelentőségü határozatait. *Jogt. Közlöny* Melléklete. 1889. 35. sz. 519. sorszám.

Befejező közlemény. — Az előbbi közleményt lásd a 36. számban.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A zálogjog előjegyzése váltó alapján.

Telekkönyvi ügyekben a kir. tábla helybenhagyó végzése ellen a továbbá jogorvoslat ki lévén zárva, kiváló fontossággal birnak a k. itélő táblának ily helybenhagyó határozatai közül az elvi jelentőségüek.

Ezek közé sorolandó kétségkivül a f. évi május 1-én 34344. sz. a hozott határozat is, mely szerint: 1 ször. «Zálogjogelőjegyzésnek csak minden lényeges kellékkel ellátott váltó alapján van helye.» 2-szor. «A telekkönyvi hatóság azt, hogy a váltó minden lényeges kellékkel bir-e? vizsgálni tartozik.»

Megokolja pedig a kir. itélő tábla ezen határozatot következőleg: «a végrehajtási törvény 223. §-a értelmében a biztositási végrehajtás a veszély igazolásának feltétele mellett csak oly váltó alapján rendelhető el, mely a törvényes kellékekkel el van látva és még el nem évült; ugyanazon törvény 230. §-ához képest pedig az ily végrehajtás ingatlanokra a zálogjog előjegyzése által foganatositandó; e szabályokból tehát önként következik, hogy a törvényes kellékekkel el nem látott vagy elévült és igy váltójogi erővel nem biró váltó a zálogjogi előjegyzésnek alapjául telekkönyvi kérvényi uton sem szolgálhat és pedig annál kevésbé, mivel ez uton a veszély kimutatásának szüksége sem forog fen».

Készségesen elismerem, hogy a törvényekben kifejezést nyert általános jogi elvek alkalmazásának van helye akkor, midőn a concret eset eldöntésére vonatkozó specialis törvé-

nyeink nincsenek; azt is elfogadom, hogy egy specialis törvényben szentesitést nyert jogi elv is alkalmazást nyerhet, ha a concrét eset külön törvény alapján nem követel eldöntést: kétségbe vonom azonban, hogy oly esetekben, melyekre speciális törvényeink vannak, akár az általános jogszabályok, akár más törvényben kifejezett jogi elvek vétethessenek alapul akkor, midőn a fölmerülő esetek birói eldöntés alá kerülnek.

Vagyis a jelen esetben helytelennek tekintem azon álláspontot, melyet a kir. itélő tábla elfoglalt akkor, midőn telekkönyvi kérvényi ügyben a végrehajtási törvényből vont analogia alapján határozott, holott a telekkönyi bejegyzések elrendelése vagy megtagadása ily esetekben kizárólag csak a telekkönyvi rendeletben foglalt szabályok alapján történhetik; — csak ha a telekkönyvi rendeletben a concret esetre vonatkozó rendelkezés nem foglaltatnék, akkor lenne megengedhető a más törvény analog rendelkezésére való hivatkozás és következtetés.

Igen ám, de a telelekkönyvi rendelet 87. §-a az előjegyzést minden oly magánokirat alapján megengedi, mely a polgári perrendtartás szabályai szerint bizonyitékul szolgálhat; a 88. §. *b)* pontja lejárt követelésekről szóló adóslevelekre az előjegyzést szintén megengedi, a perrendtartás 170. §-ában pedig a váltóról a magánokiratok fejezete alatt történik emlités és az Orsz. Bir. Ért. III. fejezetének 5. §-a «előjegyzett váltóra» vonatkozó rendelkezéseket tartalmaz. Mihelyt a váltó nem váltóbiróság elé terjesztetik, az nem a váltótörvény szabályai szerint birálandó, hanem köztörvényi tekintetek alá esik; — már pedig a perrendtartás 170. §.-ának szempontjából tekintve minden váltó, tehát a kellék-hiányos és elévült váltó is, oly magánokirat, mely bizonyitékot képez s igy a telekkönyvi rendelet fenthivatkozott §§-ai értelmében a zálogjog előjegyzésére alapul szolgálhat.

Állitom ezt a kellékhiányos és elévült váltóról is, mert a hitelezőt senki sem kényszeritheti arra, hogy a váltó alapján feltétlenül a váltóbiróság előtt érvényesitse jogait; a kellékhiányos vagy elévült váltó alapján a váltóbiróság előtt pervesztessé válnék, holott megtörténhetik, hogy köztörvényi uton pernyertessé leszen, mert hisz a perrendtartás 170. §-a szerint a váltó bizonyitékot képező magánokirat, melyhez csupán az érték leszámitását kell még bebizonyitani.

A telekkönyvi hatóság tehát a váltó alapján a zálogjog előjegyzését a telekkönyvi rendelet értelmében elrendelni köteles és nem lehet hivatva arra, hogy a váltó kellékeit vagy váltói érvényét vizsgálja; erre, miként már mondám, csak is a váltóbiróság lehet hivatott, mit bizonyit az a körülmény is, hogy váltóügyekben két egyenlő itélet ellen is van helye perorvoslatnak. Mily visszásság származnék már most abból, ha telekkönyvi uton a telekkönyvi hatóság és ennek határozatát helybenhagyólag az itélő tábla is kimondaná, hogy a váltó kellékhiányos vagy hogy elévült s ha aztán peres uton a legfőbb itélőszék ugy az elévülési, mint pedig a kellékhiányra fektetett kifogást alaptalannak találná?

Mily visszás lenne az, ha az egyes birói functiót gyakorló telekkönyvi biró egyrészt, a váltótörvényszék mint társas bíróság másrészt gyakorolna birói functiót akkor, midőn ugyanazon kérdésről van szó, hogy t. i. valamely váltó bir-e váltói érvénynyel?

Az igazságszolgáltatás egyöntetüsége vagyis a jogi elvek egyöntetü alkalmazása sem engedheti azt meg, hogy e kérdések eldöntése a váltóbiróságon kivül, még valamely más hatóság vagy bíróság hatáskörébe tartozzanak.

A telekkönyvi hatóság eljárását nem szabályozza sem a váltótörvény, sem a végrehajtási törvény, hanem a telekkönyvi rendtartás: tehát határozatait nem alapithatja más törvényre, hanem egyedül erre.

Ha ugyanis a végr. törvény vétetnék a telekkönyvi kérvények elintézésénél alapul, akkor például a hitelesitett könyvkivonatok alapján is megtagadandó lenne az előjegyzés, mert a végr. törvény 223. §-a értelmében a biztositási végrehajtás a veszély igazolásának feltétele mellett csak teljes bizonyitó erejü okirat alapján rendelhető el: ugyanazon törvény 230. §-ához képest pedig az ily végrehajtás ingatlanokra a zálogjog előjegyzése által foganatositandó; miből aztán következik, hogy a nem teljes bizonyitó erejü okmány vagy hitelesitett könyvkivonat alapján a zálogjog kérvényi uton sem jegyezhető elő. Épen igy lehetne a végrehajtási törvénynyel megokolva még számos más oly concret esetben is megtagadni az előjegyzést, melynek különben a telekkönyvi rendtartás alapján hely lenne adandó.

Vizsgálva a táblai határozatot a mindennapi élet szempontjából, még azt is ellenvethetjük, hogy az előjegyzésnek helyt adva a hitelező jogait biztosithatjuk a nélkül, hogy az adóst ez által joghátrány érné; mert vagy igazolhatja a hitelező az előjegyzést és ez esetben az adós joghátrányt nem panaszolhat, vagy nem igazolhatja és ez esetben az előjegyzésnek nem lesz joghatálya.

A megtagadás által ellenben az adós indokolatlan kedvezményben részesül, a hitelező pedig esetleg helyrehozhatlan kárt szenved.

Szerény nézetem szerint tehát ugy minden jogi, mint pedig minden czélszerüségi és méltányossági ok a mellett harczol, hogy a váltó alapján a zálogjog előjegyzésének feltétlenül hely adassék, annál is inkább, mert a váltó kellékeinek vagy váltói érvényének vizsgálása a dolog természeténél fogva a telekkönyvi hatóság ügykörébe nem tartozhatik.

TÓTH GÁSPÁR.

A kisajátitási törvény a gyakorlatban.

I. A törvény 45. §-a.

A kisajátitásról szóló 1881. évi XLI. törvényczikk nyolcz év óta van alkalmazásban s tekintve, hogy épen ez idő alatt nyert nagyobb lendületet a helyi érdekü vasutak épitése, bő alkalom volt a törvény hiányait és több rendelkezésének alkalmazásában követett téves felfogást megállapitani. E kérdések ma is, a nagymérvü vasutépités mellett, napi renden vannak; azok megvilágitása tehát annál inkább időszerünek mutatkozik, mert a kisajátitási ügyeket irodalmunkban még senki sem méltatta figyelmére.

A vasutak és csatornák kisajátitásával kapcsolatos azok központi telekkönyvezéséről szóló 1868. évi I. és 1881. évi XLI. tczikk; tárgyunk tehát, ha az egészet felöleljük, bő anyagot szolgáltat a birálatra, ennélfogva egy megfelelő sorozatban fogjuk a felvetett kérdéseket ismertetni s először is az 1881: XLI tcz. 45. §-át veszszük birálat alá.

E szakasznak csak a végső pontja uj, mely szerint «*a birtokbavezetést az illetékes birtokbiróság a végrehajtás szabályai szerint rendeli el és foganatositlatja, mi ellen jogorvoslatnak helye nincs.*» A § többi része benne foglaltatott az 1868: LV. tcz. 30. §-ában s lényeges tartalma az, hogy a jogérvényes kisajátitási tervekbe felvett területen az épités a kártalanitási eljárás előtt, és a tulajdonos beleegyezése nélkül is megkezdhető, ha azt a kereskedelmi miniszter megengedi, és ha a kisajátitó a biztositékot birói letétbe helyezi.

E §-ban tehát tulajdonkép nincs megirva az eljárás módja, csak ki van mondva az elv.

Kétségtelen azonban, hogy a miniszteri engedély vétele és a biztositék deponálása után az épités azonnal megkezdhető, hogy továbbá a kisajátitó birtokba vezetendő; kérdés azonban, hogy:

1. szükséges-e, hogy a kisajátitó birtokba vezettessék akkor is, ha az ingatlan tulajdonosa a biztositék letétele után az épitést nem ellenzi, továbbá:

2. ha ellenzi, ki viseli a birtokbavezetés költségeit, s végre:

3. hogy a végrehajtás szabályai szerint teljesitendő ez a birtokbavezetés különbözik-e a marasztaló itéletek alapján kért végrehajtástól?

Nézetünk szerint már a törvény szövegezése is nagyon hiányos, sőt végső pontjában (birtokbavezetés a végrehajtás szabályai szerint) a fogalom nincs is helyesen kifejezve. Ugyanis itt tulajdonkép arról vanszó, hogy a kisajátitónak az ingatlan végrehajtás utján adandó át; mert ugy az e törvény beczikkelyezésekor hatályban volt 1868. évi LIV. tcz. III. fejezete, mint az azóta életbe lépett 1881. évi LX. tcz. I., II. és III. czimei szerint a birtokbavezetés a végrehajtás jogfogalmában benfoglaltatik.

A birtokbavezetés csak egyik fokozat a végrehajtási ügyben; a birtokbavezetés a foganatositás. Végrehajtási törvényünk szerint a végrehajtás csak tárgyának neme szerint különböztetendő meg, t. i.:

1. végrehajtás követelés behajtására: *a)* ingókból, *b)* ingatlanokból,

2. végrehajtás ingatlan tulajdona vagy egyéb dologi jog iránt,

3. végrehajtás ingók átadására stb.,

a mely nemek szerint való megkülönböztetés is csak azért szükséges, mert a különnemü jogok érvényesitése külön szabályokat igényel; egyebekben azonban s különösen az alapfogalmakat meghatározó általános szabályok szerint, minden végrehajtás ugyanegy fogalomból indul ki, s ez okból valamennyire szól a végrehajtási törvény I. czime.

A fenti kérdések megvilágitására azonban még előre kell bocsátanom, hogy a kérdéses 45. §-ban a végrehajtás kérését megelőző eljárás nincs is megállapitva. Szerintem az eljárás csak a következő lehet:

Miután a 45. §. a kisajátitót feljogositja, hogy a jogerejü tervekbe felvett területeken, a miniszteri engedély vétele és a biztositék deponálása után a munkát azonnal megkezdhesse, szükséges — bár ezt a törvény nem rendeli — hogy a bíróság értesitse a feleket a feltételek beálltáról tehát határozatilag mondja ki azt is, hogy a kisajátitó most már a birtokos beleegyezése nélkül is megkezdheti a munkát, és én kimondandónak vélem még, hogy: «szükség esetében a kisajátitó végrehajtás utján fog birtokba vezettetni.»

E végzésben azonban a birtok átadására határidő nem szabható ki, mert ez ellenkeznék magával a 45. §-szal, a mely szerint a munkálatok *azonnal* megkezdhetők; a kisajátitó e joga tehát nem csorbitható, annál kevésbé, mert a végrehajtás utján való birtokba vezetés a végrehajtási törvény 221. §-a szerint különben is a kiküldött által 8 nappal korábban kitüzendő határidőben foganatositható csak, s e határidő a végrehajtási kérvény beadása, elintézése és kiadmányozásával is szaporodik; az ekként késedelmet szenvedő épités tehát nem odázható el, — a miniszternek ama rendelete, a melylyel a munkálatokat *közérdekben sürgőseknek* kimondta (e végrehajtás sine qua non-ja), illusoriussá nem tehető.

Azt, hogy a biztositék letétbe elfogadásakor a bíróság a fenebb ismertetett — bár a törvényben elő nem irt — enuntiátiót is megtegye, szükségesnek tartom a következő okokból:

A 45. §. megállapitja in abstracto a kisajátitó vállalat jogát; in concreto azonban a biró alkalmazza a törvényt; és habár a törvény elő nem irja, a bíróság mégis csak abban az esetben jár el helyesen, az általános perjogi szabályoknak megfelelően, ha kimondja, hogy a törvényben megállapitott jog a concret esetben alkalmazásba vehető. Ez az általános jogszabály bővebb megvilágitásra nem szorul, mert ama törvényt nem az ügyfelek, hanem a birósságok hajtják végre, már pedig senkinek sem lehet szabadságára bizni, hogy a világosan a végrehajtásra utalt jogát a nélkül vehesse igénybe, hogy e jogára nézve előbb bíróilag constatáltassék, hogy az a törvény értelmében beállott.

Ha *ezt* kimondja a bíróság, a mint azt kimondania kell is, azt mindenesetre indokolni fogja; tehát kimondja, hogy a *kereskedelmi miniszter engedélye alapján, és tekintettel arra, hogy a biztositék letétetett, a jogerejü tervekbe felvett területeken az épités, az 1881: XLI. tcz. 45. §. értelmében, a birtokos beleegyezése nélkül is megkezdhető.*

És ezzel el van döntve a fentebb feltett első kérdés; mert ha a kisajátitó joga beállott s ezt a bíróság is kimondta, a kisajátitást szenvedőnek *nincs joga* ellenezni az épitést s bizonyos, hogy száz esetben alig akad egy ember, a ki azt még ezután is ellenezné; ellenben kilenczvenkilencz esetben semmi szükség a bíróságra; tehát a 99 esetben jogos panaszt emelhetne minden békés birtokos a fölösleges végrehajtás miatt, már amaz elv alapján is, hogy polgári ügyben a bíróságnak csak ott van hatásköre, a hol a jogrend megzavartatott.

Igy tehát a végrehajtás utján való birtokbavezetés épen ugy, mint egyéb analog ügyben a bíróság ama végzésének sanctiójaként jelentkezik, a melylyel a kisajátitó épitkezési jogát beállottnak kimondotta. Ez a felfogás felel meg a kérdéses 45. §. szerint itt alkalmazást nyerő végrehajtási törvénynek; bár annak első szakaszában az, hogy a kisajátitási törvény 45. §-a esetében is van végrehajtásnak helye, kimondva nincs; ez azonban a végrehajtási törvénynek hiánya, annál inkább, mert e törvény későbbi keletü; s ez indokolja aztán még azt is, a minek szükségét már fentebb kimutattuk, hogy a bíróság a 45. §-a esetének in concreto való beálltát, valamint azt, hogy a kisajátitó szükség esetében végrehajtás utján fog birtokba vezettetni, határozatilag kimondja, nem zárkózhatván el annak az általános jogszabálynak követésétől sem, hogy a végrehajtást mégis csak valamely határozat alapján kell elrendelni, ennek a határozatnak pedig a végrehajtandó jogot (s gyakorlatunk szerint a végrehajtással való fenyegetést mint sanctiót is) tartalmaznia kell, különösen a kérdéses esetben, a midőn a tulajdonnal való sarkalatos szabad rendelkezési jog korlátolásáról van szó.

A perjog alapelvein felépitett ilyen eljárás betartásával a fentebb feltett második és harmadik kérdés is el van döntve. Ugyanis a 45. §. alapján végrehajtás utján való birtokbavezetés egyszerüen birói határozaton alapuló végrehajtás s igy nem szükségszerü, hanem kényszerü folyománya a 45. §-nak, csak sanctiója a beállottnak kimondott jognak.

A mi már most a költséget illeti, tekintve, hogy különben is a végrehajtás szabályai szerint elrendelendő végrehajtásról van szó, a költségeket csakis az épitést ellenző végrehajtást szenvedő tartozik viselni, a mint ezt a végrehajtási törvény 27. §-a rendeli, s igy itt a kisajátitási törvény 65. §-a nem alkalmazható; mert a birtokbavezetés kérdésénél az ügy már nem kisajátitás, hanem a jogérvényesen megszerzett jog érvényesitése. S megfelel e felfogás az általános jogszabályoknak is, hogy t. i. a végrehajtás okozója viselje annak költségeit is, de megfelel e felfogás a kisajátitási törvénynek is; mert annak 59. §-a szerint a kisajátitási ügyben hozott érdemleges határozat, a melylyel már a kártalanitás is megállapittatott, birói uton nem is végrehajtható; a végrehajtás tehát e szerint sem kisajátitási ügy. A 45. §. maga is csak kivételt állapit meg az épités megkezdhetése végett; e szakasz nem is vonatkozik a szorosan vett kisajátitási eljárásra, s a mit szabatosan kisajátitási (a bíróság előtti kártalanitási) eljárásnak lehet nevezni, az épen a törvény 46. §-ával kezdődik; már pedig a 63. §. szorosan csak a *kisajátitási eljárás* költségeivel terheli a kisajátitót, még pedig egyedül abból az indokból, mert a kisajátitási eljárást közvetlenül a kisajátitó igényli; a végrehajtás költségeit azonban közvetlenül csak a kisajátitást szenvedő jogtalan ellenszegülése okozza. Analog az eset ama végrehajtási esetekkel, a melyeknek alapjául szolgált perben a perköltség, pl. azért, mert a perre felperes szolgáltatott okot, kölcsönösen meg-

szüntetve lett. Ebből azonban arra következtetni, hogy itt a végrehajtás is okvetlenül foganatositandó, illetőleg a végrehajtás is felperes költségére esik, egyáltalán nem lehet.

E nézetemet különben a kérdéses 45. §-nak csupán azzal a rendelkezésével, hogy a birtokbavezetés a végrehajtás szabályai szerint rendelendő el és foganatositandó, a mi ellen jogorvoslatnak helye nincs, elegendő volna indokolni, miután a végr. törvény 27. §-a szerint feltétlenül a végrehajtást szenvedő viseli a költségeket; azonban szükségesnek véltem a bővebb indokolást azért, mert két másodbirósági határozatra akadtam, a melyek (korábbi határozatokkal ellentétben) a 45. §. esetében elrendelt végrehajtást nem végrehajtási, hanem kisajátitási eljárásnak tekintik, s a költségeket azok ellen sem állapitják meg, a kik megtagadják a terület átadását, még ha a dolog már majdnem ellenszegülés szinezetével bir is.

E jogeseteket legközelebb közlöm azzal a kapcsolatos kérdéssel egyetemben, hogy az ilyen esetben és általában nem érdemleges kisajátitási ügyben hozott II. birósági végzések ellen van-e felebbvitelnek helye? továbbá, hogy a 45. §-nak az a rendelkezése, hogy jogorvoslatnak nincs helye, tulajdonkép miként értendő? E kérdésben a törvény sokkal homályosabb, mint a többiben.

ARANY SÁNDOR.

Különfélék.

— **A zalaegerszegi bíróság köréből** a következő sorokat vettük:

Tekintes Szerkesztőség!

A birói fizetések felemelése iránti kérvényezést, melyhez az ország első folyamodásu birói kara majdnem teljes számmal csatlakozott, és a mely a jogászvilág kebelében is őszinte viszhangra, a sajtóban pedig oly meleg támogatásra talált: mi kezdeményeztük és a képviselőház erre vonatkozó, nem remélt kedvezőtlen határozatában, fájdalommal bár, de egyelőre megnyugodtunk.

Karunk egy tagja azonban kérvényünk sorsában megnyugodni nem tud és a «Jog» folyó hó 8-án megjelent számában «Sérelem» czim alatt közlött felszólalásában a kérvényezés utjával szakitva, mintegy támadást intéz a kormány ellen és az igazságügyminisztert, a «birói kar» nevében a birói fizetések felemelésének iniciálására, nem reproducálható fenyegetések mellett törekszik kényszeriteni.

Nehogy bárkiben még gondolata is felébredhessen annak, hogy az emlitett felszólalás bár közvetve is tőlünk származik: ezennel kijelentjük, hogy névtelen biró társunk ama felszólalását nem csak hogy nem osztjuk, sőt azt, mint a birói kar közjogi állásával, magasztos hivatásával, tekintélyével és mindenkor tanusitott önérzetével homlokegyenest ellenkezőt és lealázót, határozottan rosszaljuk és arra kérjük a tekintetes szerkesztőséget, miszerint ezen sorainkat becses lapjában is közölni sziveskedjék.

Kiváló tisztelettel kész szolgája:
a zalaegerszegi kir. törvényszék birái nevében:
SOMOGY JÁNOS.
kir. törvényszéki biró.

— **A kir. Curia** f. hó 13-án tartott teljes-ülése a lapunk mult számában dr. Jancsó György által megbeszélt kérdést akként döntötte el, hogy a nem igazolt előjegyzés törlendő, ha a törlési kérvény előbb adatott be, mint az igazolási kereset.

— **Százkét büntető per elintézése 15 óra alatt.** A ki mai jogállapotainkat egyetlen képben látni óhajtja, menjen a Curia épületébe s nézze meg a kapu alatt azt a fekete táblát, mely a III. büntető tanács e heti kitüzvényeit tartalmazza. Százkét bünpert tüzött ki e hétre ezen egy tanács. Még pedig tulnyomó többségben u. n. hetes ügyek azok. Teljes physikai lehetetlenség, hogy a tanács az ügyeket csak megközelitően is ismerje, midőn egy héten vagyis négy ülésben itélennyi ügy fölött.

— **A feltételes szabadlábra helyezés reformja.** A *BJT.*-ban olvassuk:

«A gyakorlat azt mutatta, hogy az eddigi fék — a hátralevő büntetés kitöltése — nem elég erős arra, hogy a feltételes szabadságra bocsátottakat eléggé serkentse a kifogástalan magaviseletre. Azért az igazságügyi kormány e részben hatályosabb intézkedéseket akar alkalmazni, melyek a mi értesüléseink szerint abban állanának, hogy a feltételes szabadságolás visszavonása esetén az elitélt nem csupán a hátralevő büntetést, hanem annak kétszeresét — tehát nem egy negyedet, hanem két negyedet — fogja még kitölteni.»

Nem hihetjük, hogy az igazságügyminiszterium ilyes intézkedést, mely a büntetés tartamának kiszabását kivenné a biró kezéből, tervezne. Azt magunk is hallottuk, hogy az igazságügyminiszteriumban a feltételes szabadlábra helyezés intézményének reformjával foglalkoznak. De tudtunkkal a terv az, hogy két annyi ideig volna az elengedett büntetés végrehajtása függőben tartandó. Vagyis, ha egy egyénnek egy évet engedtek el, két évig tartaná fen az állam a jogot, hogy incorrect magaviselet esetére az *egy évet* végrehajthassa. Az elengedett büntetés helyett két annyit kiszabni, — a mint a *BJT.* irja: ennek nem volna értelme s nem hihetjük, hogy a jelenlegi kormány ilyest tervezne.

— **A marosvásárhelyi gyakorlati birói vizsga,** mint értesülünk, pár év óta, az elnök változása folytán, sokkal szigorubb lett. Voltak hónapok, midőn a jelöltek három negyedrésze visszavettetett. A budapesti vizsga még mindig alkalmas menedék a gyengébbek számára.

— **A Fortunában** folyt le e héten a következő módon egy végtárgyalás. Az elnöklő biró és a perben szereplő egyetlen tanu közt jó ideig vigan folyt a diskursus — tót nyelven. Végül az elnöklő biró behivat a tolmácsolás folytatására — egy szolgát. A tanu s a vádlott kihallgatása után, a nélkül, hogy a bizonyitási eljárás befejezettnek jelentetett volna ki, felhivja az elnök az ügyészt és a védőt a vád- és védbeszéd előterjesztésére. Ezek *után* az egyetlen terhelő tanu megeskettetett, a nélkül, hogy akár az ügyész ezt inditványozta, akár a védő kérelmezte volna. S ilyen alapos tárgyalás alapján a vádlott el is itéltetett.

— **Sztehlo Kornélnak** a házassági elválás jogáról szóló munkája közelebb második átdolgozott és bővitett kiadásban fog megjelenni a Franklin-társaságnál.

— **Dr. Timon Ákosnak** «*A városi kegyuraság Magyarországon*» czimü monografiája németül is megjelent «*Das städtische Patronat in Ungarn*» czim alatt Köhler könyvkereskedő czégnél Lipcsében. Ára 1 frt 20 kr.

— **A londoni ügyvédi kamara** elnöke Sir William Marriot a napokban Budapesten időzött.

— **Ügyvédi körökből** vettük a következő sorokat:

Árvereltettem, de a vételárt az első foglaltatónak itélték oda. Minthogy a bíróság elsőbbségi ügyben három havi halasztásokat adott meg az elsőbbséget igénylőnek bizonyitékok szerzésére, jó soká huzódott az ügy, ugy hogy a végén a végrehajtást szenvedettet már nem találták. Erre a bíróság végzésileg engem odautasit, hogy a lakást nyolcz nap alatt jelentsem be; mert különben az én költségemre ügygondnokot fog kirendelni.

— **Ügyvédjelölti körökből** vettük a következő sorokat: Ugy az ügyvédeknek, mint az ügyvédjelölteknek felette érdekében állana egy olyan közvetitő létezése, ki az irodákban előforduló üresedéseket, valamint az állástkereső ügyvédjelölteket is nyilván tartaná. Akadt ugyan már ilyen helyszerző egy váltótörvényszéki szolga személyében; ez a közvetités azonban nem alkalmas, de nem is méltó sem az ügyvédekhez, sem a jelöltekhez.

— **Az 1868: LIV. tcz. 251. §-ának** végpontja szerint a biró belátásától függ a per körülményeihez képest a perköltségeket kölcsönösen megszüntetni. Miképen magyarázza a törvény ezen rendelkezését a budapesti kir. törvényszék, a következő eset világitja meg. A. Adolf és Sándor czég a M. F. és L. részvénytársaságot 2371 frt 23 kr. járadék iránt beperelte; felperes 375 frt járadék erejéig viszontkeresetet támasztott. A budapesti kir. törvényszék alperest 1751 frt 37 kr tőke

s kamata megfizetésében feltétlenül elmarasztalta, viszonkeresetével pedig feltétlenül elutasitotta. A felperesi követelésnek 619 frt 86 krnyi részét s ennek kamatát felperes czég jogelődje személyében leteendő főeskütől feltételezve itélte meg, de a költségeket az eskü le nem tétele esetén kölcsönösen megszüntette azon indokolással, hogy utóbbi esetben felperes részben pervesztessé válván, a költségeket kölcsönösen megszüntetni kellett.

— **A rokonság és sógorság ágainak és izeinek számitása,** tekintettel a magyarországi törvényesen bevett és elismert összes vallásfelekezetek jogviszonyaira, czimü müre hirdet előfizetési felhivást Csiky Lajos ev. ref. theol. tanár. Előfizetési ára 1 frt.

— **Bün és bünhödés** czim alatt K. Nagy Sándor kir. alügyész a büntetőtörvény rendelkezéseit példákban megvilágitó esetgyüjteményt adott ki, melynek czélja a büntetőtörvénynek a mindennapi életben leggyakrabban előforduló szakaszait különös tekintettel a falusi nép előéletére közismeretüvé tenni.

— **A magyar jogászgyülés állandó bizottsága** szeptember 23-án a budapesti ügyvédi kamara helyiségében ülést tart. *Napirend:* A jogászgyülés elé terjesztendő jelentés megállapitása és ennek kapcsán további intézkedések megtétele.

Nemzetközi szemle.

— **Neuda** bécsi ügyvéd érdekes előadást tartott a bécsi ügyvédjelöltek egyletében a franczia ügyvédségről. A franczia viszonyok festése reánk is különös érdekkel birhat.

Ügyvédnek nem szabad semmiféle mellékfoglalkozással birnia sem nyilvános, sem magán intézetben. Nejének sem szabad oly foglalkozást üzni, a mely férjének állásával össze nem egyeztethető.

Az ügyvédjelöltektől megkivánják a 3 évi jogi cursus elvégzését és a licenciatusi diplomát; csak ennek megszerzése, valamint előéletének és viszonyainak szorgos kipuhatolása után vétetik fel az illető az ügyvédjelöltek közé. A netáni elutasitást a tanácsnak nem kell megindokolni s nem lehet felebbezni. A jelöltnek esküt kell tenni; 2 évi gyakorlat után plaidirozhat, irásbeli beadványokat készithet, feltéve, hogy 22 éves életkorát már betöltötte.

A tanács a legszigorubban ellenőrzi őket kötelességük teljesitésében. Kötelességük pedig szorgalmasan eljárni azon helyekre, hol a barreau egyes tagjai bizonyos napokon a szegényeknek jogi tanácsokat adnak; azonkivül a törvényszéki tárgyalásoknak szorgalmas látogatása és a colonne összejövetelében való részvétel. Évenkint ugyanis 10 colonne alakitattik s mindegyik élén a tanácsnak 2 tagja áll. Ezen colonnokba bizonyos számu ügyvédjelölt lesz beosztva, kiknek munkáira a colonne két vezetője felügyel; ők vezetik tanulmányaikat, egyes jogkérdésekben tanácsot adnak nekik, és az év végén tehetségük- és magaviseletükről a tanácsnak jelentést tesznek.

Kötelességük végül a jelölteknek a conferentiák szorgalmas látogatása is, a melyek hetenként 2 órán át a batonnier elnöklete alatt tartatnak, hol az ügyvédek egyes jogi kérdések felett vitatkoznak és szavaznak.

Három évi gyakorlat után a jelöltet föl lehet venni az ügyvédek közzé. A felvétel itt szintén teljesen a tanács belátásától függ. Más hatóságok és a birróságok egyáltalán nem avatkozhatnak az ügyvédek dolgaiba csak az ex offo és ingyenes védelmeket osztják ki a törvényszékek elnökei, de csak azok között, a kiknek névjegyzékét a batonnier a birósághoz átküldi. Ezek között lenni fiatal ügyvédre nézve a legnagyobb kitüntetés.

Az ügyvédnek joga van az egész országban s minden biróság előtt képviselni. Kötelessége minden reá bizott ügyet lelkiismeretesen tanulmányozni és elvégezni, különösen pedig a szegények védelme. Az eloquence canine — a sértegetések — szigoruan tiltva vannak. Ügyvédnek váltót aláirni nem szabad; adósságot csinálhat ugyan, de nem szabad annak megfizetése alól nem tisztességes módon kibujnia. Szigoruan tiltva van clienseket agensek által szerezni s általában ágensekkel üzérkednie. Egyetlen ily cselekménynek elkövetése az azonnali kitörlést vonja maga után. Az ügyvédi állás méltóságát sérti clienseket hivatalos ügyekben meglátogatni — kivéve természetesen ha a cliens beteg.

Az ex offo védelem minden körülmények között ingyen teljesitendő, bármily dijazás elfogadása a kari méltóság legnagyobb megsértése volna. Ha az ex offo védelem esetén az ügyvéd magát betegnek jelenti, azt a birróságnak el kell hinnie és nem szabad orvosi bizonyitványt követelnie. Különben esküjét az ügyvéd — a törvényszék előtt minden évben megujitja.

Az ügyvédet itéletekben, végzésekben s tárgyalásoknál a «maitre» czim illeti meg; mihelyt plaidirozik, a barettet felteszi és ha azt elmulasztja, a törvényszék elnöke, hogy tiszteletét az ügyvédi kar iránt kimutassa, felszólitja őt ezen szavakkal: «Couvrez vous.» Szakált és bajuszt nem szabad viselnie s ámbár ez törvényileg megtiltva nincs, de sohsem tesznek alóla kivételt.

Beszédében az ügyvédet, különösen az esküdtszék előtt, félbeszakitani nem szabad s a biróság elnöke is csak a legritkább esetben merészli ezt tenni. Házkutatást ügyvéd lakásán elrendelni tilos. Jellemző még a franczia ügyvédek közötti összetartásra az is, hogy a batonnier temetésén az egész kar megjelenik, öregebb ügyvéd temetésén 10, fiatalabbén pedig 6 tagu küldöttség kepviseli a kart.

Dr. K—i L—s.

— **Dernburg** Pandektáinak második átdolgozott kiadása jelent meg ujabban. E könyvnek különös előnye az, hogy a tanulónak nem hosszadalmas és e mellett a jognak nem csak alaki oldalára helyez sulyt, de a jog czél jaira is.

— **A német jogászgyülés** ismét *Gneist* tanárt választotta elnökül. A tárgysorozatot már közöltük. Semmi egyéb nem vétetett fel, mint a polgári törvénykönyv javaslatára vonatkozó inditványok. A vélemények ezuttal három kötetet foglalnak el.

— **A berlini rabsegélyző egyesület** munkaszerző irodájában a nyári hónapok alatt (junius, julius augusztus hónapokban) 511 elbocsátott rab jelentkezett munkára s összesen 747 egyén kapott munkát. Ezek közül 480 téglagyár- s föld bányákban, 144 mezei gazdaságban, 148 gyárakban talált alkalmazást; 47 mint kézmüves, 21 mint kocsis és 6 mint irnok hnlyeztetett el.

Lapunk szerkesztője külföldi utjáról a fővárosba visszaérkezett.

Irtások.

117.

Az 1888. évi julius hónapban egyik elmebeteg fővárosi ügyvéd irodája gondnokául kinevezték Dr. H. J. fővárosi ügyvédet. Ezt a gondnokot a központi dij- és illetékszabási hivatal e napokban igen furcsa meglepetésben részesitette. Ez a hivatal kézbesitett ugyanis neki még az 1888. évből Kj. 2835 sz. alatt kelt egy fizetési meghagyást, melyben az van irva, hogy még az 1887. évben, tehát kirendelése előtt egy évvel felvett két ives jegyzőkönyv bélyege és itéleti bélyeg kiányában kivettetett «az elmebeteg ügyvéd gondnoka Dr. H. J. ur *terhére* 11 frt 25 kr. felemelt illeték, melyet ez 30 nap alatt végrehajtás terhe alatt fizessen meg.» Az ügyvéd, ha gondnokul van kirendelve, ingyen köteles dolgozni, a mi részben a közérdekben is történik, a törvény tehát teljes bélyegmentességet biztosit számára. Ily körülmények közt a zaklatás netovábbját képezi, midőn a gondnokolt évek előtti mulasztását a később kirendelt és ingyen dolgozó gondnokkal akarják évek mulva megfizettetni, holott az elmebeteg ügyvéd vagyontalansága folytán az ügyfelen esetleg megvehetnék a leletösszeget.

Lapunk azon t. előfizetőit, kiknek előfizetési ideje e hó végével lejár, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn sziveskedjenek megtenni, nehogy a lap küldésében fennakadás történjék. *A kiadóhivatal.*

Lapunk mult számához **postai utalvány** is van mellékelve, az előfizetés könnyebb teljesitése végett. Az előfizetés megujitásánál sziveskedjenek olvasóink *czímszalagjukból*, melyek alatt lapjaikat kapják, egyet a *postautalvány-szelvény hátulsó lapjára* fölragasztani s ugy küldeni be kiadóhivatalunknak.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (VIII. József-körut 44. sz.)
Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (IV. Zöldfa-utcza 31. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (IV. Egyetem u. 4. sz.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

Huszonnegyedik évfolyam. 39. SZ. Budapest, 1889. szeptember 27.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐI IRODA: *József-körut 44-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A tizedik magyar jogászgyülés. Dr. ILLÉS KÁROLY budapesti ügyvédtől. — A tulajdonátruházás kellékeül ingóknál az átadás megkivántassék-e? Dr. SCHWARZ GUSZTÁV ügyvéd, egyetemi magántanártól. — Jogirodalom: A közigazgatás rendszere. Irta Grünwald Béla. Harmadik bővitett és javitott kiadás. Négy kötetben. DÁRDAY SÁNDOR-tól. — *Törvénykezési Szemle:* Mennyibe kerül nálunk egy ingókra vezetendő végrehajtás? Dr. BERCZELI ANTAL budapesti ügyvédtől. — Külföldi judicatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék. — Irtások.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Értesitvény a Budapesten 1889. évi szept. 29., 30. és okt. 1., 2-án tartandó X. jogászgyülés tárgyában. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Rendkivüli Melléklet: Hajnik Imre rektori megnyitó előadása.

A tizedik magyar jogászgyülés.

A magyar jogászok testvérisülésének, jogi életünk ujjászületésének magasztos ünnepe volt az a nap, melyen *Pauler Tivadar* 20 év előtt az első magyar jogászgyülést megnyitotta. Mindnyájan egy magasra emelt zászló körül csoportosultunk, melyen jelszó gyanánt ez volt felirva: jogi reformok. Együtt volt e zászló alatt a magyar birói, ügyvédi és tanári kar szine-a java, — összesen 1600-an, kiket egy közös eszme lelkesitett: a magyar jogállam megvalósitásának eszméje. De velünk tartott az igazságügyi kormány is, mely *Horváth Boldizsár* és *Csemegi Károly* vezetése alatt épen akkor lépett a jogi reformok terére, hogy életre keltse és tovább fejleszsze a negyvenes évek vezérférfiai által felkarolt, de időközben háttérbe szorult nagy elveket.

Ennek a kormánynak a tudatlansággal és maradisággal szemben szüksége volt egy erős jogi közvélemény támogatására, s ezt a jogászgyülésben, mely Magyarország összes jogászait volt hivatva egyesiteni, fel is találta.

Azóta husz év telt el, — s ha most, a tizedik magyar jogászgyülés küszöbén, visszapillantunk e husz év jogi fejlődésére: ugy sajnálattal kell constatálnunk, hogy azok a szép remények, melyek az első magyar jogászgyülést és Horváth Boldizsár igazságügyi kormányát eltöltötték, csak részben teljesültek. Sőt kimondhatjuk azt is, hogy ma több tekintetben hátrább vagyunk, mint a hol a hetvenes évek elején voltunk. Akkor már országos közvélemény volt az, hogy minden igazságügyi reform alapfeltételét a birói hatalom függetlensége s a biráskodásnak a közigazgatástól való elválasztása képezi. Ez eszme kifolyásai voltak a birói hatalom gyakorlásáról alkotott sarkalatos törvényeink, s ezek továbbfejlesztését tüzte ki a magyar jogászgyülés is egyik főfeladatául.

Ámde a kormányok és a pártviszonyok azóta megváltoztak. Deák Ferencz s vele a jogállam hivei lassanként háttérbe szorultak s helyöket oly elem foglalta el, mely a jogászi szabadelvüséget nevetséges idealismusnak, a biróság teljes függetlenitésére, az esküdtszék és más culturintézmények behozatalára irányzott törekvést utopiának tekintette. Minél inkább tért foglalt ez a szellem, annál inkább eltávolodott Magyarország a jogállam eszményétől. A birói hatalmat ismét összezavarták a közigazgatással, sőt a biró egyéni függetlenségét is aláásták egyebek közt azzal a törvénynyel, mely az igazságügyminiszternek megengedi, hogy a 65 éves birót akarata ellenére is nyugalomba helyezhesse.

Ebben az irányban mentünk visszafelé a jogi téren s ez a hanyatlás nem maradhatott hatás nélkül a magyar jogászgyülésre sem. A szellem és a törekvés megmaradt ugyan a régi, de a tátongó ür, mely e törekvés s a törvényhozás müködése és iránya közt mindinkább észrevehető lett, lelohasztotta a lelkesedést, megbénitotta a munkakedvet s előidézte a közönyt és részvétlenséget. Az első időben még évenkint összejött a jogászgyülés, — de már a hatodik és hetedik, a hetedik és nyolczadik s a nyolczadik és kilenczedik jogászgyülések mindegyike között két évi időszakot találunk, az 1885-ben megtartott kilenczedik jogászgyülés óta pedig hosszas vajudás után csak a negyedik évben tudott összeverődni a tizedik magyar jogászgyülés; — a mig továbbá az első gyülésnek 1600 tagja volt: addig a későbbieknél a tagok száma mindinkább csökkent, s ma már néhány százra olvadt le.

De a jogászgyülés hatása tekintetében is szembetünő lett a hanyatlás. Kezdetben, a mig karöltve járt vele a kormány és törvényhozás, csaknem minden fontosabb határozata rövid idő multán törvénynyé vált, — később azonban, midőn az államélet vezetésében felütötte fejét a reactio, a jogászgyülés mindinkább elvesztette lábai alól a szilárd alapot s mind sürübben kelle tapasztalnia, hogy legszebb, a gyakorlati életben legüdvösebbnek igérkező határozatai nem a jelennek, hanem csak a messze jövőnek szólanak. Pedig sok van e határozatok közt olyan, melynek megvalósitása már eddig is életszükségletet képezett volna, elodázásuk pedig sok érezhető bajaink kutforrásaként jelölhető meg.

Hol állana ma igazságszolgáltatásunk, ha a bünügyi és polgári törvénykezés a szóbeliség és közvetlenség alapján volna szervezve, és hol áll az ma, midőn a felebbviteli jogorvoslat tultengése folytán csaknem minden ügy a felsőbirósághoz kerül s itt a holt betü alapján döntetik el? Hová fejlődött volna már eddig a jogérzet s a jog és törvény iránti tisztelet, ha esküdtszékek itélnének a fontosabb ügyekben, — és hová hanyatlott az ma, midőn a felek az informatio depraváló eszközéhez kénytelenek folyamodni, ha csak annyit is el akarnak érni, hogy ügyüket a végérvényesen itélő biróság legalább némi figyelemben részesitse? Minő más lábon állana a jogbiztonság, ha volnának közigazgatási bíróságaink, — és hol állunk ma e tekintetben, midőn pártatlan biró helyett önkény határoz a polgárok legfontosabb érdekei fölött?

A ki jogéletünk nyilvánulásait és fejlődését csak némi figyelemmel kiséri, az megadhatja a választ mindeme kérdésekre. A magyar jogászgyülés eddig hiába sürgette a szóbeliség és közvetlenség, az esküdtszék, a közigazgatási biróság s a polgári szabadság és törvény előtti egyenlőség biztositását czélzó más culturintézmények behozatalát, — hiába emel szót a birósági kinevezések és előléptetések törvényhozási szabályozása iránt, hiába irta zászlójára a kötelező polgári házasság behozatalának sürgős voltát, s hiába enumerált még sok fontos határozatot: a törvényhozás az utóbbi évtized alatt érzéketlen maradt a nemzet jogászi közvéleménye és jogos aspiratiói iránt.

Ily körülmények közt nem meglepő az, hogy a jogászgyülés csak nehezen határozta el magát müködésének folyta

tására, sőt nem volna meglepő az sem, ha müködését egyelőre beszüntette volna.

De jól tette, hogy nem engedte magát letántorittatni a helyesen választott ösvényről, — jól tette, hogy bizott a jövőben, mely előbb-utóbb igazat fog adni törekvéseinek. Hisz a jelenségek már is azt mutatják, hogy a reactio ideje lejárt, az ébredés órája ütött s a jogi reformoknak, a szabadsági intézmények életbeléptetesének ideje elérkezett.

Kijelentette ezt maga az igazságügyminiszter, midőn szakitva az eddigi retrograd iránynyal, kilátásba helyezte mindama reformok megvalósitását, melyeket a magyar jogászgyülés már évtizedek óta hiába követelt. A tizedik magyar jogászgyülés tehát már ismét abban a helyzetben van, a melyben az első és második jogászgyülés volt, tudniillik támogathatja az igazságügyi kormányt, előkészitheti és egyengetheti az utat, melyen az meg akar indulni, s teremthet részére jogászi közvéleményt, mely szélesebb körökben is népszerüvé teheti az eddig csak jogászok által tervezett és pártolt törvényalkotásokat.

Vajha a tizedik magyar jogászgyülés elsejét képezné egy ujabb cyklusnak, mely fokozatosan mind nagyobb sikereket érne el, s vajha a további magyar jogászgyülések tagjai már ugy tekinthetnének vissza eme cyklusra, hogy annak végeredményeként a jogászgyülés törekvéseinek teljes sikerét constatálhatnák.

Dr. ILLÉS KÁROLY.

A tulajdonátruházás kellékeül ingóknál az átadás megkivántassék-e?[1]

Hármas szempont az, a melyből a traditio fentartását védeni szokás.

Legrégebben és leggyakrabban a *tulajdon nyilvánosságát* szokás emliteni. Grotius és Pufendorfon kezdve napjainkig a traditio mellett és a formátlan tulajdonszerződés ellen azt hozták fel *(Exner* Trad. 307. l. 61. jegyz.), hogy az előbbi *nyilvánossá*, minden harmadik által ellenőrizhetővé teszi a tulajdonátmenetelt, holott a nudum pactum titkos, kifelé érzékbe nem ötlő, testnélküli valami; hogy ezért a traditio nyilvános, mintegy szemmel látható tulajdont teremt, az alaktalan szerződés pedig titkos, rejtélyes, hogy ugy mondjam, zugtulajdont hoz világra; hogy a hitel és forgalom a tulajdonnak mentül nagyobb nyilvánosságát követeli meg, mely lehetővé teszi, hogy kiki minden pillanatban tudhassa, hogy melyik dolog kicsodáé; ezt pedig a traditio lehetővé teszi, mert a tulajdon itt szemmel láthatólag ugy vándorol kézről-kézre, mint a dolog, holott a nudum pactum ezt a nyilvánosságot kizárja. Közelfekvő e tekintetben a telekkönyv analogiája: ugyanazok a tekintetek, melyek az ingatlan tulajdon tekintetében a telekkönyv publicitását követelik, ajánlják az ingók tekintetében a traditiót.

Ha a traditio az itt körülirt szerepet csakugyan betölthetné, szó se férne hozzá. Eszményi állapot volna az valóban, ha a tulajdonnak — vagy ha lehet: minden jognak — ilyetén publicitása el volna érhető. A tulajdonos mindenki előtt prima facie igazolhatná magát; a telekkönyv publicitása el volna érve a telekkönyvi bejegyzés nehézkessége nélkül; a traditio oly tökéletes jogügyleti forma volna, mihez fogható a jog semmi egyéb terén nem létezik.

Csakhogy valóságban messze elmarad e feladata mögül. Mert a traditio *először:* nem nyilvános (mint a telekkönyvi bejegyzés), hanem *magánügylet* — ezért a nyilvános ellenőrzés lehetetlen. A traditio *másodszor*, még oly esetben is, a mikor valóságos kézről-kézre átadás történik: *pillanatnyi* ügylet, mely a publicitáshoz szükséges *tartós* legitimationalis állapotot (mint minő pl. a telekkönyv, a czégjegyzések, az anyakönyv stb. által előállittatik) nem teremt; azon számos esetben pedig, a melyben, mint fent kimutattuk, valóságos átadás nem is történik, még ezen pillanatnyi ügylet is elesik. A traditio *végül: sokértelmü* actus, mely nemcsak tulajdonátruházás, hanem számos más jogügylet czéljára is használtatik, és ezért abból, hogy traditio történt, tulajdonátruházásra következtetni még nem lehet.

E három körülmény megfosztja a traditiót, mint állitólagos publicitási eszközt, minden értékétől. A publicitás csak nyilvános ügylet által, még jobban pedig: tartós nyomu nyilvános ügylet által érhető el. Ezért publicus ügylet volt a római népgyülésben alkotott végrendelet; ilyen volt a germánjogu nyilvános «Auflassung»; ilyen főleg a manapi telekkönyvi bejegyzés, mely tartós, elenyészhetlen nyomot, *telekkönyvi állapotot*, teremt. De a traditio? Még a legprægnansabb esetet téve is fel, a midőn *A* csakugyan testileg átadja a dolgot *B*-nek — nyilvánvalóvá teszi-e ez a tulajdonátadást? A dolog négy szem között történhetik — nem kell, hogy az átadást bárki is lássa. És ha látja is: kétségtelenebb formája az a tulajdonátruházási szándéknak, mint a szóbeli kijelentés? Kevésbé ötlik-e érzékünkbe az, a mit hallunk, mint az, a mit látunk? Sőt nem kétségtelenebb-e az ilyen szóbeli kijelentés, mint a traditio, a mely csakugy mint tulajdonátruházást, akár szolgalom-zálogátruházást, bérleti, megbizási, letéti stb. viszonyból való birtokátruházást is jelenthet?

És a traditio *után?* Mert végre is a traditio ügylete maga egynehány pillanat müve — ám mennyiben óvja a traditio azt a «jóhiszemü harmadikat», a ki e pillanatnyi actusnál *nem* volt jelen? Semennyiben. És itt van az egész érvelésem sulypontja. Ha a traditio csakugyan valóságos tartós *birtokállapotot* teremtene a tulajdonszerző részén, akkor azt lehetne mondani: a traditio értéke nem a pillanatnyi ügylet elvégzésében, hanem *utóhatásában* áll, abban t. i., hogy az uj tulajdonost a javára teremtett uj birtokállapot által legitimálja. Ez esetben csakugyan meg volna az analogia a telekkönyvi publicitas legbecsesebb oldalához: valamint itt a telekkönyvi állapot, ugy amott a birtokállapot kifelé legitimálná a mindenkori tulajdonost és biztos alapul szolgálna a harmadik jóhiszemü személynek, ki e birtokállapot jogosságába vetve hitét, a birtokossal a dologra vonatkozó jogügyletbe bocsátkozik.

De vajon a traditio e feladatot teljesiti-e? Hivatkozom a fictiv traditiók számos eseteinek a fenti elemzésére. A mit az elmélet traditiónak nevez, az mindez esetekben egy vagy merőben láthatatlan, vagy ha látható is (mint pl. a rendelkezési papir átadása), olyan actus, mely a *tényleges birtokállapotot* meg nem változtatja. A birtok *tényállapota*, a természetes detentio, mindez esetekben az ugynevezett «traditio» után csak olyan marad, mint volt a traditio előtt: a longa manu traditio, a constitutum possessorium, a jelképi átadás, a rendelkezési papirok átadása és (tegyük hozzá) a harmadik személynél levő birtok esetén az *utalvány általi tulajdonátruházás* esetében[1] a tulajdonátruházási ügylet — bár traditiónak *nevezzük* — valóságban nem teremt tényleges birtokot a szerző részén. E traditio csak a római jogi possessiót,

[1] Befejező közlemény. — Az előbbi közleményt l a 37. számban.

[1] Ha a dolog egy harmadik személy tényleges birtokában van, akkor az uralkodó elmélet szerint a tulajdonátmenetelhez elegendő, ha az eddigi tulajdonos a tényleges birtokost arra utasitja, hogy a dolgot ezentul az uj szerző nevében birja, sőt ez értesitésre sincs szükség, mert a tulajdonos puszta constitutum utján ruházhatja át a tulajdont még akkor is, ha a dolog egy harmadik detentiójában van *(Savigny* Besitz 27. §. 1. jegyz. 7. *Randa* Besitz 20. §.) — a constitutumnak mintegy másodfoku sublimatiója! De ha a harmadik e tulajdonátruházást el nem ismeri, vagy (az uralkodó elmélet nyelvén szólva) ha a birlalatot az uj szerző számára gyakorolni nem hajlandó? Ekkor a tulajdonátruházás lehetetlen; de ez esetben is fenmard a rei vindicatio engedménye, mi által az uj szerző gyakorlatilag ugyanannyit nyer, mintha a tulajdon átruháztatott volna. *(Jhering* Jahrb. f. Dogm. I. köt. 101. és köv. l.; még messzebb megy *Bähr* u. o. 444. l., Urtheile 69. l. és legujabban Zur Beurtheilung des Entwurfes eines bürgerl. Gesetzb. 113. l.)

azaz a birtok*jogot* adja meg, a szemmel látható *tényleges* birtokot, azaz a mit a rómaiak detentiónak neveznek, akárhányszor érintetlenül hagyja — pedig a harmadik jóhiszemü többnyire csak az utóbbihoz tarthatja magát, ő előtte többnyire épen *ez* határozza meg, kit tekintsen tulajdonosnak?

De menjünk tovább. Ha a traditio meg is adná a tényleges birtokot, hol van az megirva, hogy a szerző e birtokot meg is *tartja?* A legszigorubb traditionalis forma, a régi elmélet szerinti kézről kézre történő «traditio vera» is csak *pillanatnyi* birtokátadást kiván. Semmi sem gátolja az uj tulajdonost, hogy nyomban, mihelyt a dolgot négy szem között átvette, ismét négy szem között visszaadja vagy továbbadja — az ilyen pillanatig tartó birtokváltozásra pedig lehet-e mondani, hogy kifelé «publicussá» teszi az uj tulajdonost? És ha a traditio *képviselő* közbenjöttével történik — «publicussá» teszi-e ez a pillanatnyi traditio az uj tulajdonost, ki a traditio elvégzése idején (talán a régi tulajdonossal együtt, ki maga helyett szintén egy ügynökkel, mint képviselőjével, végeztette a traditiót) talán hetedik vármegyében van a «birtokbaadás» szinhelyétől?

Ne ámitsuk magunkat: a traditio, sem a maga pillanatnyi jogcselekménye, sem a vele megállapittatni óhajtott uj birtokállapot által, nem alkalmas arra, hogy a tulajdon átmenetelt nyilvánossá tegye. Ha a telekkönyv analogiáját komolyan akarnók venni, azt kellene mondanunk: valamint a telekkönyvi intézmény alapján tulajdonos csak az, a ki a jelen telekkönyvi állapot szerint bejegyzettnek mutatkozik, ugy tulajdonos csak az, a ki a jelen birtokállapot szerint birtokosnak mutatkozik. De ez elv nem csak a traditio felállitására, hanem általában a *birtok nélküli tulajdon elejtésére* vezetne. Ez elv oda vezetne, a hol ma az ingó zálogga vagyunk: valamint itt csak kézi zálogot ismerünk el, és a zálog*birtokkal* együtt a zálog*jog* is veszendőbe megy, ugy csak «kézi tulajdont» (hogy igy nevezzem) volna szabad elismernünk, és ki kellene mondanunk, hogy a tulajdon, a mint birtok által szereztetik, ugy a birtokkal együtt el is vész. Más szóval: meg kellene szüntetnünk a tulajdont és helyette kizárólag birtokvédelmet behoznunk. Ily jogrendszert el tudok ugyan képzelni, — hisz képzelni mindent lehet, — de ez oly gazdasági visszaesést jelentene, hogy beálltát nem hiszem hogy egyikünk is ohajtaná. Az ilyen jogrendszer — hogy mást ne mondjak — a dolgokon való részjogokat (jura in re aliena), a mennyiben azok a dolog detentiójával járnak (kézizálog, használat, haszonélvezet), valamint a dolgok kötelmi alapon való önérdekü detentióját (bérlet, haszonbérlet, haszonkölcsön stb.) kizárná: ily jogrendszer egyszerüen lehetetlen.[1] Más mint ez alakban pedig a «birtokállapot publicitására fektetett tulajdonrendszer» értelem nélkül való phrasis.

Mig a «publicitas» vezérszavával a «harmadik jóhiszemü» érdekét akarják védeni, addig mások *magának a szerződő két fél érdekére* alapitják a traditio fentartását. A szerződő felek közti viszony határozottsága megkivánja — ugy mond a nézet szószólója, *Exner* Trad. 307. l. —, hogy valamely külső, kétségtelen actus által nyerjen kifejezést az, vajon a szerződés még kötelmi téren mozog-e vagy már a dologbeli stadiumba lépett? «Bármi nagy különbség legyen is elméletileg — ugymond — a kötelmi és dologi szerződés fogalma közt, a gyakorlatban akárhányszor felette nehézzé válhatik a kettő közti különbségtétel. Gondoljunk csak az olyan esetre, a midőn a felek igy alkusznak: «Oda adom neked lovamat stb. ha tetszik 200 frtért» — «Elfogadom» stb. Ilyenkor vajon mit akartak a felek: obligatio ad dandum-ot akartak-e csak megalapitani vagy csakugyan tulajdont akartak azonnal átruházni? Az ilyen kérdések megfejtése akárhányszor annál nehezebb a biróra nézve, mert a felek sokszor maguk sincsenek tisztában akaratuk iránt, pedig a kérdésnek ilyen vagy amolyan megfejtéséhez a legfontosabb jogi következmények füződnek. E nehézségen segit a traditio; ha a traditio megtörtént, kétségtelenné van téve, hogy a felek nemcsak kötelezni akarták magukat, hanem közvetlenül a dologi joghatást akarták, hogy nemcsak *igérni* akartak, hanem azonnal *teljesiteni.*»

Ezen érvelésre is már többször megfeleltek.[1] Hisz kétségtelen, hogy az alaktalan szerződés természeténél fogva gyakran kétség lehet az iránt, obligatio ad dandum-mal van-e dolgunk vagy dologi szerződéssel? De vajon e nehézség csak a tulajdonszerződésnél fordul-e elő? Könnyebb-e a különbségtétel a pactum de constituenda servitute és a constitutio servitus között? Könnyebb-e a határszabás a pactum de cedendo és a cessio között? Könnyebb-e a felismerés a pactum de contrahendo és a contractus között? Mindez esetekben ugyanazzal a nehézséggel van dolgunk, a nélkül hogy ez esetekben is a formális szerződéshez akarnánk visszatérni. Mert hiszen világos: ugyanazon jogon, a melyen Exner a pactum de dando és a datio közti különbségtétel megkönnyitése kedveért a formalis traditiót megkivánja, ugyanazon jogon vissza kellene mennünk a formalis stipulatióhoz is, hogy azt a formátlan pactum de contrahendo-tól megkülönböztethessük. Mert semmi kétség: a formai szerződés tartalma mindig kétségtelenebb a formátlannál. De a mennyivel kétségtelenebb, annyival nehézkesebb és hajlithatatlanabb is. Ezért a modern forgalom elejtette a római stipulatiót és helyette befogadta a kevésbé határozott, de kényelmesebb, alaktalan kötelmi szerződést: a nudum pactumot. Ha pedig — az Exner emlitette értelmezési nehézség daczára — az alaktalan *kötelmi* szerződést bevettük, be nem látható, miért ne fogadnók be következményét, az alaktalan *dologi* szerződést is.[2]

De az Exner álláspontját el is fogadva: megfelel-e a traditio a feladatnak, mit e tekintetben neki szab? A traditio «plasticus külső actusa» képezi szerinte a cæsurát «a szerződés kötelmi és dologi stadiuma között». De vajon megvan-e ez a «plasticus külső actus» a traditio minden esetében? Megfeleltünk erre fenebb. Hisz épen ez a plasticus actus az, a mi a traditio akárhány esetében egészen elesik — a traditio akárhányszor minden külső cselekmény nélkül «solo animo» megy végbe. Ily esetben pedig a kétség: kötelmi vagy dologi szerződés? egyformán van meg, akár «traditiónak» nevezzük a felek ez alaktalan megegyezését, akár nem.

De e kétség a gyakorlati életben nem is olyan gyakori és nem is olyan veszedelmes. Mint minden jogügylet, ugy a tulajdonátruházásra czélzó ügylet igaz tartalma is *értelmezés* utján nyerhető csak: az értelmezés feladata ezen mint száz más esetben kisütni: tulajdont akartak-e a felek vagy kötelmet? Ez értelmezés pedig ez esetben miért volna nehezebb, mint a fen emlitett számos hasonló esetben: vajon szolgalmat akartak-e vagy kötelmet? engedményt akartak-e vagy engedményezési kötelmet? szerződést akartak-e vagy előszerződést? — belátni nem tudom. Ez értelmezés helyzete pedig általában kettős lehet. Vagy *kétségtelen* módon fejti ki a felek igaz szándékát: a felek pl. kétségtelen szavakban kijelentették az adásvételi szerződésben, hogy «eladó e szerződés aláirásával a megvett dolog tulajdonát vevőnek átengedi», — ez esetben kérdem: minek követeljünk e kétségtelen kijelentésen kivül még traditiót is? Vagy pedig csakugyan *kétséges* marad az értelmezés eredménye szerint, vajon kötelmet akar-

[1] V. ö. ennek bővebb kifejtését az én «A tulajdonfentartás hatálya» czimü értekezésemben 27. és köv. ll.

[1] V. ö. *Kohler* Gesammelte Abhandlungen 17. és köv. ll

[2] A fenti okoskodás nem áll ellentétben ahhoz, a mit a római alaki szerződések előnyeiről a Jogt. Közl. 1887. évf. 60—61. l. kifejtettem. Sőt épen ott kimutattam, hogy a stipulatio és a traditio egyazon elvet uralják; ugyanazon tekintetek, melyek ujabban az előbbinek elejtésére vezettek, szükségkép megkövetelik a másikét is. Egyébként kimutattam ugyanott azt is, hogy a gyakorlati élet miképen paralizálja ez alaktalan szerződések hiányait is.

*

tak-e a felek vagy tulajdonátruházást? — ez esetben egyszerüen egy értelmezési præsumptióval lehetne segiteni, például azt lehetne mondani: kétség esetében a dolog tulajdona csak annak testi átadásával száll át — vagy pedig ellenkezőleg: kétség esetében a dolog tulajdona már az elidegenitési szerződés megkötésével száll át. Az ilyen értelmezési vélelem segitene az Exner nehézségén, a nélkül hogy, mint a traditionalis rendszer mellett, a forma elmulasztása okából meg kelljen tagadnunk a tulajdonátszállást oly esetekben is, a midőn a felek tulajdonátruházó szándéka iránt kétség *nincsen.*

Végül pedig ne felejtsük, hogy a nehézség, mely Exner szerint e tekintetben a formátlan szerződéssel jár, a traditiónál is ismétlődik, csakhogy más ponton. Amott a szerződés értelme képezi a vizsgálat tárgyát, emitt pedig a *forma létrejötte.* Mert a ki a traditio elméletét ismeri; a ki tudja, mily kétséges, mily határozatlan és mily vitás maga a tényállás, a mit az elmélet «traditiónak» nevez: az meg fogja engedni, hogy akárhányszor nem az a kérdés: tulajdont *akartak*-e a felek átruházni (mert ez akárhányszor egész kétségtelen), hanem az: vajon a beigazolt tényállás elfogadható-e «traditió»-nak? Ily esetben pedig, a *kétségtelen akarat* mellett a *kétséges forma* miatt akadékoskodni — lehet-e ezt is az Exner érvelésével támogatni? A *kétségtelen* tulajdonátruházó (formátlan) szerződéstől tehát az Exner indokából nem lehet az elismerést megtagadni. A kétséges szerződés esetében a szándék igazolása akárhányszor nem lesz nehezebb a formáénál.

A harmadik, gyakran hangoztatott, érve a traditionalistáknak: a jogi «conservatismus»: a traditio ez idő szerint érvényben van, tehát nyomós ok nélkül nem kell bántani. Érvényben van — hol? A tankönyvekben, a periratokban? Kétségkivül. De a köztudatban? Merem kétségbe vonni. A ki a gyakorlatban megfordult, igazolni fogja, hogy a laicus ember nem teszi azt a különbséget «kötelmi» és «dologi» szerződés között, a melyet mi jogászok teszünk. A vevő, a ki a megvett dolog vételárát kifizette, akár át lett neki a a dolog adva, akár nem, azt mondja reá: «ez az *enyém.*» És ha elmagyarázzuk neki, hogy az át nem adott dolog csak kötelmi értelemben «övé», és hogy az eladó csődbe jutása esetében, a szerint a mint az átadás üres formasága megtörtént vagy nem, ő vagy az egész dolgot kapja ki vagy pedig követelése puszta hányadával kénytelen megelégedni — e laicus, mondom, fejcsóválva fogja ezt végig hallgatni és annak fogja venni, a mi: jogi szőrszálhasogatásnak. Merem mondani, hogy kevés jogi tétellel szemben áll oly idegenen, oly értelem nélkül a nem-jogász ember, mint épen a traditióval. A paraszt nem idegenebb a telekkönyvtől, mint bármi mivelt laicus a traditiótól. Ám a telekkönyv az ingatlanok alakisága. Az ingatlanok forgalma ritkább és lassubb, ez ügyleteket majdnem kivétel nélkül — már a tárgy nagyobb értékénél fogva is — szakemberek (ügyvédek, közjegyzők) közbenjöttével szokták végezni: itt a mesterkélt forma sem okoz nagy bajt, főkép, mikor az intézmény jó oldalai másfelől oly dusan kárpótolnak. De a traditio az ingók alakisága. Ezek szünetlen forognak kézről-kézre, és az ezek forgalmát tulnyomóan laicus kezek közvetitik — e forgalmat egy idegen, népszerütlen és gyakorlatilag haszon nélküli formasággal megnehezíteni annyit tesz, mint a mindennapi élet szükségét kijátszani.

Épen a gyakorlati élet e kiáltó szüksége hozta létre a constitutumot, mely nem egyéb mint a traditio szülte gyakorlati inség mentő szellentyüje. Az élet nem ismeri a traditiót, mit csináljon hát a biró az olyan esettel, midőn a tulajdonátruházó szándék egész kétségtelen, de a traditio — a felek jogi járatlansága, vagy az átadás gyakorlati kivihetetlensége miatt — elmarad? A biró, ki az ilyen tulajdonátruházást megtagadná, az életet áldozná fel a betünek. A constitutum possessorium ilyenkor valóságos mentőszer. A biró az előtte fekvő tényekből «megconstruálja» a constitutumot és — a traditio elve meg van mentve. Ha a Glaser-Unger-féle döntvénygyüjteményt átlapozzuk, meggyőződhetünk, mily követelően érvényesiti a constitutum a maga jogát. Egy kereskedő beirja a könyvébe, hogy bizonyos áru X-nek «eladatott» — a bíróság elismeri a constitutumot. Az áru a kereskedő árupostakönyvébe be van irva, de az elküldés még nem történt — a constitutum elismertetik. Valaki értékpapirokat vesz és félreteszi egy csomagba, a melyre az X nevét reáirja — a constitutum megtörtént. Borjut vesz valaki a szomszéd istállójában és megállapodik vele, hogy majd holnap elküld a borjuért — a bíróság érvényesnek itéli a constitutumot. Ez a praxis nem egyéb, mint az alaktalan tulajdonszerződésnek «constitutum» név alatti elismerése. És ezen kibuvóhoz folyamodott, szükségképen feléje szorult a joggyakorlat mindenhol, a hol a traditio járja. Hogy a római jogban, szemben a l. 20 C. de pactis általános elvével «Traditionibus non nudis pactis dominia transferuntur» nem volt-e mégis elegendő a felek puszta irásbeli kijelentése, a melyben az átruházó kijelenti «se tradidisse possessionem?» *Jhering* szerint (Grund des Besitzessch. 204—206. l.) ez igy volt már, vagy legalább ez uton volt a római jog fejlődése a császári korszakban és *Goldschmidt* (Handelsr. 866. §. 610. l.) a mai római jog szempontjából is megelégli a felek puszta kijelentését, hogy «ezennel az átadás megtörtént». Franciaországban még *Pothier* érvényesnek tanitja a traditiót, mint a tulajdonátruházás egyedüli módját. A gyakorlatban azonban minden irásbeli átruházó szerződésnek oly állandó része volt a clausula traditionis (azaz a puszta kijelentés «se tradidisse possessionem»), hogy a *tényleges* traditiót teljesen kiszoritotta a gyakorlatból. Innen van, hogy a Code Napoleon szerkesztői az alaktalan szerződéssel nem is uj jogot véltek teremteni: ők nem a traditiót (mert ezt a gyakorlat jóformán ugy sem ismerte), hanem csakis azt a fölösleges «clause de constitut»-t akarták a tulajdonszerződésből kiteremteni.[1] És nálunk? A ki a közjegyzői irodák titkait ismeri, tudja, mily üres, tartalomnélküli formalitásnak veszi nálunk a gyakorlati élet a tényleges átadást. *Valóságban* a közjegyzői okmányba foglalt «clausula traditionis»-ra szoritkozik nálunk is akárhányszor az egész formaság. Innen pedig már csak egy lépés kell az alaktalan szerződéshez.[2]

Eredményünk tehát: a traditio sem a kifelé való publicitás, sem a felek közti benső viszony tisztázása szempontjából sem nem alkalmas, sem nem szükséges; a traditio másfelől a köztudatban gyökeret nem vert, a laicus jogvilágtól idegen, tényleg és teljesen sehol sem élő intézmény.

III. *Az alaktalan tulajdonszerződés.*

A traditio elejtésével természetesen az «átadás» még meg nem szünik. Ott, a hol a dolog átadása kivánatos és kivihető, az átadás meg fogna történni a «nudum pactum» uralma alatt is. A hol kivánatos; mert a javak forgalmában a dolgoknak természetben való átvétele nem mindig kivánatos. A dolgok ugyanis nemcsak mint használati értékek, hanem mint csereértékek is szerepelnek a forgalomban. A ki a dolgot a maga *használati* értéke miatt szerzi meg, az előbb-utóbb a dolog birtokába (használatába) is akar lépni. Ezért, — hogy a mi kezdetbeli példánkhoz visszatér-

[1] *Kohler* id. h. 11. l.: «Nirgends finden wir bei den Redactoren (des Code) die Ueberzeugung, dass sie eine neue Schöpfung ans Licht gefördert, sie wollten nur das, was bereits feststehende Praxis war, gesetzlich fixiren.» V. ö. *Zachariä* Handb. d. fr. Civr. I. §. 18, 3. jegyz.

[2] Nem mást mint a formátlan szerződést hirdeti a Curiának a *Dtr.* r. f. VII. k. 120. sz. a. közölt következő határozata: «Ha ingóságokra nézve történt adásvevési szerződés létrejötte igazoltatik, azon körülmény, hogy az átadás tényleg meg nem történt, a vevő felet tulajdonjogának igényper utján leendő érvényesitésétől meg nem fosztja és az igényelt tárgy ily körülmények között a végrehajtási zár alól felmentendő.»

jünk — a zsemlyét a pék, a hust a mészáros, a lovat a kupecz Francziaországban is *átadja* mihelyt *eladja*, mert hiszen a vevő e dolgokat azért veszi meg, hogy használja. Ellenben a kereskedő az árut a maga csereértéke szempontjából szerzi meg. Ő nem használni, hanem forgatni kívánja az árut. Neki nem a dolog tényleges birtoka kell, hanem az arról való *jogi* rendelkezés, azaz az eladás és tovább átruházás lehetősége. Ezért ő akárhányszor vesz árut és tovább adja, a nélkül, hogy az árut látta volna. Gondoljunk például a vizen uszó árura, a melyet a kereskedő — rendelkezési papirok utján — vesz és tovább ad, még mielőtt a kikötőbe értek; gondoljunk az értékpapirok kereskedésére: bankáromtól veszek papirokat és tovább adom, a nélkül, hogy láttam volna. Az ilyen esetekben a tényleges átadás bátran elmaradhat.

Az átadás tehát a formátlan tulajdonszerzés terén is előfordul — de csakis akkor, a mikor a felek azt érdekükben levőnek látják. A traditio tanának az a hibája, hogy az átadást, mely a tulajdon átruházásnak gyakran csakugyan *természetes* kisérője, *általánositja* és oly esetekre is kiterjeszti a melyekben — a jog parancsától eltekintve — értelme nincsen. De még amaz első csoport esetében is hiba volna a traditiót *kötelezőnek* előirni. Az átadás ez esetekben is *egyik* természetes formája, de nem *kizárólagos* formája az animus transferendi dominiinak. A feleknek érdekében lehet, hogy az átadást bármi okból — teszem az idő vagy hely alkalmatlansága miatt — elhalaszszák, de a tulajdont mégis azonnal szállitsák át: miért ne adnánk az ilyen megállapodásnak hatályt? Az alaktalan szerződés tehát abban különbözik a traditionális szerződéstől, hogy az átadás itt *egyedüli* és *kötelező*, amott pedig csak *egyik* és *a felek akaratától függő* formája a tulajdonátruházási szándéknak.

Áttérve már most arra a kérdésre, vajon az eddig ecsetelt két rendszer közül melyik érdemel elsőbbséget? — mindenekelőtt ki kell jelentenem, hogy különös indokolásra nem az alaktalan, hanem az alaki szerződés felállitása szorul. Nem azt kell kérdeznünk: miért *ne* kivánjunk törvényes formát a tulajdonátruházásra? hanem azt: miért kivánjunk ilyet? A mai jog — eltérőleg a római jogtól — elvileg az alaktalan jogügylet terén áll. Ha kivételesen kötelező formát szabunk egy jogügyletnek, annak mindig megvan a maga külön oka. Megtudjuk mondani, miért kivánunk különös formát a házasságkötéshez, a végrendelethez, az ingatlanok tekintetében kötött jogügyletekhez, a váltóhoz stb. De szabály manap mindig az, hogy a feleknek bármi alakban nyilvánitott akarata jogot teremt a felek között. «Des Menschen Wille ist sein Himmelreich.» Ezért valamint a kötelmi jog terén, ugy a dologi jog terén is a nudum pactum a szabály, és a traditio ezzel szemben ép oly különös megindokolásra szorul, mintha az alaktalan kötelmi szerződéssel szemben valaki a stipulatio visszaállitását követelné. Reám nézve tehát az alaktalan dologi szerződés megokolására egy puszta *negativum* is elegendő: hogy *nincsen ok* a miért a traditio formaságát *fentartsuk*.

Nem bocsátkozom tehát az okok felsorolásába, a melyek az alaktalan dologi szerződés mellett szólnak, ugyanazok az okok ezek, a melyek az alaktalan jogügyletet általában támogatják. De szóba kell állnom azon ellenérvekkel, miket az alaktalan dologi szerződés ellen felhozni szokás, nehogy az alaktalan szerződés ez állitólagos hiányaiból fegyver kovácsolódjék a traditio mellett.

Ott van első sorban a *szinleges átruházások* veszélye. Az alaktalan szerződés — azt mondják — kényelmesebb szinlelő eszköz a traditiónál: emitt a simulansnak legalább ki kell adnia kezéből a dolgot, a mire sokszor nehezen fogja magát elhatározni, amott e kényelmetlenség elesik: az adós egyszerüen ki fogja jelenteni, hogy a kezében levő dolog ezentul nem az övé, hanem X-é, és a hitelező azután ütheti a nyomát. E veszély kétségtelenül megvan. De vajon kevésbé van-e meg a traditio esetében? Hiszen mi az, a mit a traditio szabálya megkiván? Azt-e, hogy az átruházó a dolgot egyszersmindenkorra kiadja kezéből? Nem, csak egy pillanatnyi ügylet az, a mit a simulánsnak végeznie kell, hogy a traditio követelményének eleget tegyen: átadja a dolgot, és nyomban — bérlet vagy akármi más czimen — ismét visszaveszi. Ezzel a traditio ép ugy ki van játszva, mint az alaktalan szerződés. És vajon mit hisz az olvasó; a ki csalni akar, vissza fog-e riadni e puszta formaság elvégzésétől? Formailag épen a szinlelt szerződések többnyire a legcorrectebbek. Nem a csaló, hanem a becsületes, de jogban járatlan, polgár szokta megkeserülni a jogi formaságokat: akadályok ezek, miket a tapasztalt csaló ügyesen ki szokott kerülni, a becsületes laikus pedig nem ismer és beléjök botlakozik. Sőt a mikor a mi simulánsunknak még ama pillanatnyi traditio sincs inyére: nem-e ott van ismét a constitutum, e traditionális ezermester, hogy kisegitse? Igaz, a constitutumot épen ezen gyanus kényelmessége miatt, mely ezt mindennemü szinlelésre képesiti, ujabban görbe szemmel nézik; divatos a tendentia a constitutum lehetőleges megforditása iránt, sőt egyes törvényhozások — mint pl. a bremai — teljesen ki is parancsolták. Ám e kisérlet nem vált be és nem is talált követőkre. Nem merithetem ki e helyütt a constitutum kérdését; de meggyőződésem, hogy a constiutum valóságos correctivuma a traditiónak és hogy elejtésével a traditio fogyatkozásai egyenesen türhetetlenekké válnának. Ha pedig a constitutumot fentartjuk, akkor a szinlelő, alattomos tulajdonátruházás csak oly simán mehet végbe, mint az alaktalan szerződés mellett. Általában pedig a szinlelő ügyletek létrejöttét megakadályozni nem lehet. Mentül több formasághoz köti a törvényhozó az ügyletet, annál biztosabban rejtőzik a csaló szándék a törvényes forma mögé. A birói értelmezés feladata a szinlelő ügyletnek a valóditól való megkülönböztetése, e feladat pedig egyaránt vár a biróra, ugy az alaki mint az alaktalan szerződés esetében.

Szemére vetik az alaktalan szerződésnek, hogy oly dolgokat is enged átruházni, a melyek az átruházó birtokában sincsenek.

Feleletem: ez talán nem is annyira hiba mint előny; mert a kereskedelmi forgalom megkivánja, hogy a kereskedő a maga áruit mentül gyorsabban adhassa tovább, és hiszen a tradito állitólagos uralma mellett is ott vannak a dispositionális papirok, a melyek segélyével az áru akár husz kézen is megfordul, mielőtt egynek is birtokába jutott volna. De másodszor: e következmény nem is szükségszerü. Mi sem gátolja, hogy az alaktalan tulajdonátruházás előföltételeül megkivánjuk, hogy az átruházandó dolog a szerződés megkötésekor az átruházó birtokában legyen. *Cosack* (Bekker és Fischer Beiträge 13. füzet 22. lap) e körülményben, hogy t. i. csakis a birtokló tulajdonos ruházhatja át a maga tulajdonát, látja a traditio egész értékét. De e czélra nem kell a traditio; a mint Cosack következetesen oda is jut, hogy a tényleges átadás nélküli átruházást, t. i. a constitutumot, *minden megszoritás nélkül* meg akarja engedni. De ez nem más, mint: alaktalan szerződés az átruházó birtoklásának előföltétele mellett. A ki ez előföltételt szükségesnek tartja, elérheti az alaktalan szerzdődésnél ép ugy, mint az alakinál.

Azt vetik továbbá ellen, hogy a franczia, vagyis az alaktalan szerződés rendszere nem tartja széjjel a szerződés *kötelmi* és *dologi* stádiumát. E szemrehányás a Code Napoléon ide vágó szakaszainak hiányos szövegezésére talál ugyan, de nem érinti az alaktalan szerződés lényegét. Mert kétségtelen, hogy valamint az alaktalan szolgalmi szerződésnél a pactum de constituenda servitute mellett magát a constitutio servitutist elismerjük; valamint az alaktalan pactum de cedendo mellett ott van az alaktalan pactum külön cessio; valamint az alaktalan pactum de contrahendo mellett ott van az alaktalan külön contractus: ugy az alaktalan pactum de dando mellett

ott lehet az alaktalan datio is — e megkülönböztetés a traditio fen vagy fen nem tartásával semmi összefüggésben sincsen.

Azt mondják végül, — és ezen érvet *Goldschmidt* óta különös előszeretettel hangsulyozzák, — hogy a jóhiszemü birtokszerző védelme, a melyet a «Hand muss Hand wahren» elve alapján az ujabb törvényhozások hovatovább magukévá tettek (igy a magyar keresk. törvény 299. §.[1] is), inkább illik a traditio, mint az alaktalan szerződés rendszeréhez. A traditio ugyanis — azt mondják — a birtokszerzést állitja a tulajdonszerzés alapjául, egyetértésben a «Hand muss Hand wahren» vagyis a «la possession vaut titre» elvével; az alaktalan szerződés pedig kettős tulajdonost teremt, midőn egyfelől a birtokátruházás nélküli pactumból, másfelől pedig ettől függetlenül a jóhiszemü birtokszerzésből is származtatja a tulajdont. Előállhat ugyanis e szerint, hogy valamely dolgot *A* puszta megegyezés alapján, ugyanekkor vagy előbb vagy később pedig *B* birtokbavétel utján szerzi meg. Ki ilyenkor a tulajdonos?

Ám a tulajdon e duplicitása a traditio mellett sincsen kizárva. Mert ha a «Hand muss Hand wahren» elvét elfogadjuk, megtörténhetik itt is, hogy *A* jelképi átadás vagy constitutum utján vagy rendelkezési papirok alakjában ruházza át a tulajdont *B*-re, egyidejüleg vagy előbb vagy utóbb pedig *C* a dolog tényleges detentióját szerzi meg. Ilyenkor kétségtelen, hogy a traditio daczára a jóhiszemü birtokszerző *C* lesz a tulajdonos — a fenti példa tehát itt is ismétlődik.[1]

E példával pedig megfeleltünk arra is, vajon a traditio mennyiben «megtestesitése» a «Hand muss Hand wahren» elvének? A «Hand muss Hand wahren» elve a tényleges detentióra alapitja a tulajdonszerzést, a traditio pedig tiz esetben ötször egy merőben testetlen actus, a melynek a tényleges birtokszerzéshez semmi köze sincsen.

IV. *Eredményünk.*

És ezzel be is fejezhetjük. Az okok közül, melyekkel a traditio fentartását indokolni szokás, egy sem vált be, az ellenvetések közül, miket az alaktalan tulajdonátruházás ellen felhozni szokás, egy se állta meg helyét, másfelől minden gyakorlati jogász tudja, mennyi körülményességet az üzletkötésnél, mennyi nehézséget a perbeli bizonyitásnál okoz a traditio. Ha a traditio valóban az volna, a minek a régiek vették: igazi kézről kézre átadás, traditio vera, akkor e nehézkes formát csak a forgalom sinylené meg, a perbeli bizonyitás liquiditása nyerne vele; de a traditio modern spiritualisatiójával e nagy áron szerzett előny is megszünt: e traditiónak, mai alakjában sem az ügyletkötés, sem a per nem látja hasznát.

A forgalomban kényelmetlen formasággá, a laikus ember szempontjából valóságos vexatoriummá vált a traditio, a mely a tulajdonátruházást megnehezíti, időt rablóvá és költségessé, sőt akárhányszor lehetetlenné is teszi, perben pedig a legkényesebb bizonyitási eljárásoknak és bonyolulatoknak kutfeje, — a ki öt igénypert letárgyalt életében, tudni fogja, mire czélzok.

Teljesen osztozom Németország egyik legélesebb szemü jogászának, *Bähr* Ottónak már fönnebb idézett azon állitásában, hogy a traditio a mai közönséges római jog — és tegyük hozzá: az azt követő ujabb codificatiók, valamint hazai joggyakorlatunk szempontjából is — csak elméleti tantétel, melyet a «kivételes» esetek (constitutum, jelképes átadás stb.) egész raja a gyakorlatban halomra dönt. A constitutum stb. uralma mellett már ma is a traditio nem többé kötelező formája a tulajdonátruházásnak, hanem merő factum concludens, mely a constitutum stb. által pótolható, azaz, mely el is maradhat. Haladás volna véleményem szerint, ha e feles állapottal szakitanánk és a traditiót, mint elméletileg igazolhatatlant és gyakorlatilag kivihetetlent, *az alkotandó polgári törvénykönyvben elejtenők.*

Dr. SCHWARZ GUSZTÁV,
ügyvéd, egyetemi m.-tanár.

[1] Már a régibb irók is tanitották, hogy a traditio vera és a traditio ficta találkozása esetében az nyeri a tulajdont, ki azt «per veram traditionem» megszerezte. Ezt igy kivánja szerintök a «securitas publica et commerciorum». Igy a porosz Landrecht is: I. 7. §. 74.

Jogirodalom.

A közigazgatás rendszere. Irta Grünwald Béla. Harmadik bővitett és javitott kiadás. IV kötetben. Ára 12 frt.

A közigazgatás szakirodalma utóbbi időben örvendetes lendületnek indult. Eltekintve ugyanis attól, hogy immár több rendbeli megfelelő tankönyvvel rendelkezünk, melyek többnyire *Stein* Lőrincz ösmert müvének nyomán haladva a közigazgatás rendszerét tudományosan müvelik, — igen számos specialis munka is jelenik meg, melyek a közigazgatási jognak egy-egy anyagkörét ölelik fel s a kormány által kibocsátott végrehajtási rendeletek, sőt a törvény alkalmazása körül felmerülő elvi jelentőségü határozatok, tehát quasi a közigazgatási judicatura feldolgozásával becses kézikönyveket szolgáltatnak. Ilyenek a gyámügyi törvény, az ipartörvény, a vizjog, erdőtörvény, állategészségügy rendezése s egyéb speciális szakokra vonatkozó kézikönyvek, melyekhez legujabban a bélyeg- és illetékügyi törvények és szabályok gyüjteményének és magyarázatának majdnem felette sürü kiadmányai csatlakoznak, örvendetes jeleként annak, hogy a pénzügyi közigazgatási biróságnak döntvényei és elvi jelentőségü határozatai mily termékenyitőleg hatnak az illető szakok tudományos s irodalmi müvelésére. Ebből érdekes tanulságként vonható le azon tételnek igazsága, hogy a szellemi élet körében is valósul azon axioma, mely szerint a forgalmi eszközök teremtik a forgalmat és nem megforditva. Ezért nem kételkedünk, hogy a közigazgatási jogszolgáltatás forumának állitólag közeli megteremtésével oly lendületet nyerne közigazgatási szakirodalmunk, mely kiterjedne az anyagi közigazgatási jognak mindazon területére, melyek ez idő szerint csak a hivatalos omnipotentiának mysteriumát képezik. Azt pedig, hogy a szakirodalom mily hatalmas tényezője lenne magának a jogalkotásnak, — e helyen nem szükséges bővebben fejtegetnünk.

Grünwald Béla régi előharczosa a közigazgatási joguralomnak, melynek közigazgatási kézikönyve első kiadásakor legalább a közigazgatási joganyag összefoglalása által kivánt jó szolgálatot tenni. Czélját, hogy a közigazgatás intézőinek legalább egy Ariadne-fonalat nyujtson, nemcsak elérte, hanem hézagpótló müve csakhamar 2-dik kiadásban is elkelt. E munkájának most előttünk fekvő 3-dik kiadása azonban «*A közigazgatás rendszere*» czimét viseli, mely czim arra engede következtetni, hogy a szerző eddigi anyaggyüjteményét feldolgozva, nagy tehetségével s kritikai szellemével közigazgatásunk rendszerét kiépité, vagy is, hogy a tényleges jogalapra fektetett rendszeres müben a szervi kapcsolatok hiányainak feltüntetésével és a megoldatlan feladatok elméleti pótolásával a nagy reformok küszöbén álló törvényhozás számára irányadó müvet létesitett. Ez tagadhatlanul méltó, nagy s korszerü feladat lett volna; de értesülésünk szerint a czimben történt változás a szerző hozzájárulása nélkül történt, ki csakis előbbi kézikönyvének az ujabb törvények és rendeletek alapján bővitett s javitott kiadását czélozta, hogy ekkép annak további gyakorlati használhatósága biztositassék. E szerint tehát nem «rendszeralkotó», hanem még uj munkának sem tekinthető a kézikönyvnek ezen 3-dik kiadása, daczára azon gyökeres és lényeges átdolgozásának, mely az időközbeni törvényalkotásoknak kifolyása. Ennélfogva birálati feladatunk is csak a megjelölt körre szoritkozhatik.

A szerző lelkiismeretes munkássága ebbeli feladatunkat felette könnyüvé teszi; mert az ily müvek szerkesztésénél

a rengeteg anyaghalmaz áttekintéséhez megkivántató szakképesség daczára, az oly könnyen előfordulható elnézések legtöbbnyire nem a szakképzettség, hanem a könnyelmüség rovására irhatók. Hogy birálati feladatunknak megfelelhessünk, mi is hasonló lelkiismeretes szigorral lapoztuk át Grünwald Béla munkáját s ezért semmi sem igazolhatja inkább müvének gondosságát s gyakorlati használhatóságát, mint azon körülmény, hogy négy kötetre terjedő müvében összesen csak két figyelemre méltó hiányra akadtunk. Ezeknek egyike az, hogy a második kötetben a helyi érdekü vasutakra nézve közli az 1880: XXXI. tczikk rendelkezéseit, figyelmen kivül hagyva, hogy azon rendelkezések az 1888: IV. tczikk által igen lényeges részben lettek megváltoztatva s tetemes részben kiegészitve. A másik hiány pedig az, hogy az ipar- és kereskedelemre vonatkozó részben (III. kötet) az áruvédjegyek oltalmáról, melyeknek lajstromozása s nyilvántartása a kereskedelmi és iparkamarák hatáskörébe tartozik, említést nem tesz.

Grünwald Béla kézikönyve a gyökeres átdolgozás daczára terjedelmében nem növekedett, hanem fogyott, a menynyiben a közigazgatási jognak a véderőre vonatkozó részét fel nem öleli s illetve annak csak csekély részére terjed ki, u. m. a katonai beszállásolásra, élelmezésre, katonai előfogatok és a lószükséglet fedezéséről mozgósitás esetében stb., vagyis szerző főleg a polgári hatóságok ügykörére szoritkozik. Igaz ugyan, hogy ez által szerző munkáját egy nagy tömkelegtől szabaditotta meg, de óhajtandó lett volna, hogy a véderőre vonatkozólag legalább *a polgári hatóságoknak egész ügykörét* ölelte volna fel; ennek ratióját belátnók, mig ellenben annak magyarázatát, hogy miért szoritkozott szerző annak csupán egy részére s ép a felvett részére, legfeljebb azon körülményben lelhetjük, hogy az anyagnak hiányzó része a szerző müvének kiadásakor ép átalakulás alatt állott. A hatóságok különben ezen résznek hiányát alig fogják nélkülözni, mert azon joganyagnak birtokában vannak; de a hatósági körön kivül álló közönség (ügyvédek, stb.) részére a jövőbeni kiegészitést kivánatosnak tartjuk.

A hason természetü müveknél különben egyik leküzdhetlen nehézséget képezi a joganyagnak folytonos változása és átalakulása. Igy pl. szerző e müvében még gondos ápolásban részesül a regale-jog (III. k.), mely azóta állami megváltás tárgyává lett és az italmérésnek mint állami jövedéknek ujabb alakzatát e szerint a szerző csakis müvének legközelebbi kiadásában fogja tárgyalhatni. A pénzügyi jogot a szerző már müvének előbbi kiadásaiban is csak azon mérvben ölelte fel, a melyben az a pénzügyi szakközegek körén kivül álló közigazgatási hatóságok ügykörét érinté; de ép ezen kapcsolat vált szorosabbá a pénzügyi közigazgatás szervezetének változtatása iránt ujabban alkotott törvény által, ugy hogy jövőre a pénzügyi jognak jóval nagyobb mértékben leendő felölelése is elkerülhetlenül szükségessé fog válni.

Nagy előnye a négy kötetből álló munkának, hogy minden kötet kimeritő betürendes tárgymutatóval, a negyedik kötet pedig azonfelül közel 1200 utalást magában foglaló, a teljes munka anyagát felölelő betürendes tárgymutatóval van ellátva. Dicsérettel kell még megemlékeznünk a Franklin-társulatról, mely e munkát a megérdemlett diszes kiállitásban bocsátotta közre. DÁRDAY SÁNDOR.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Mennyibe kerül nálunk egy, ingókra vezetendő végrehajtás?

Csak nem rég, a f. évi 33. számban közölte e lap, hogy az aradi kir. járásbiróság területéhez tartozó Elek községbe Aradról kiküldött végrehajtónak a végrehajtás foganatositásáért legalább 16 forint jár eljárási dij fejében. Mindenesetre felette meglepőnek találtuk, hogy igazságügyi kormányunknak még eddig eszébe nem jutott a jogkereső közönség érdekében ezen községet valamely, talán kissé közelebb eső járásbirósághoz csatolni, azonban megnyugtattuk lelkiismeretünket azzal, hogy igazságügyi kormánynak jelenleg sokkal nagyobb eszméken vajudik, semhogy a csekélyebb miseriák orvoslására gondolhatna.

Másrészről országszerte ismeretes dolog, hogy hazánkban legdrágábban a végrehajtó urak utaznak. A hová közönséges halandó 1—2 frtért juthat el, oda a végrehajtónak legalább az ötszörös összeg kell. Hiszen, hogy egyebet ne emlitsünk, itt a fővárosban is, a pestvidéki kir. járásbiróság által a területéhez tartozó pesti részen fekvő községben végrehajtás foganatositása végett kiküldött végrehajtónak az Ó-Budáról Pestre való menetelre a járásbiróság egy kétfogatu bérkocsi diját állapitja meg, holott aligha nincs tudomása arról, hogy meglehetős ideje a lóvasut közlekedik itt s hogy a végrehajtó utja nem oly sietős, hogy a kétfogatu bérkocsit — használja is.

Elvitázhatatlan tény tehát, hogy egyik nemzeti jellegünk, uri természetünk, abban is nyilvánul, hogy a végrehajtók részére megállapitandó költségeknél nem fukarkodunk, noha kénytelenek vagyunk is belátni, hogy az egész intézmény felesleges s hogy azon teendőket, melyeket e végrehajtók ellátnak, legalább is oly alaposan és lelkiismeretesen közönséges hivatalszolgák láthatnák el nálunk épugy, mint azt külföldön teszik. Különben, ugy lehet, hogy a busás költségnek a végrehajtó részére való megállapitásával birságaink az «elrettentési elméletet» a civiljogba is át akarják ültetni vagy pedig a végrehajtónak, mint birósági személynek, tekintélyét emelni.

Bármennyire is tudjuk azonban méltányolni azon okokat, melyek megkövetelik, hogy a végrehajtó dijazása fényes legyen, mégsem tagadhatjuk meg magunktól, hogy a következő esetet megrovandó példaképen oda ne állitsuk.

W. L. ellen M. H. és neje 3377 frt 73 kr., K. M. 500 frt, Sch. és S. czég 25 frt, O. és társa czég 133 frt 80 kr., végre W. és B. czég 8 frt 30 kr s jár. erejéig kielégitési végrehajtást foganatositottak. E végrehajtások a füleki kir. járásbiróság által voltak foganatositandók s pedig — a végrehajtást jóváhagyó végzés tartalmából megitélhetőleg — az első és második helyen nevezett hitelezők a végrehajtási cselekménynél közbenjöttek, mig a többi hitelező javára a végrehajtás hivatalból volt megejtendő. A füleki kir. járásbiróság a mondott végrehajtások foganatositása czéljából G. Gábor végrehajtót küldötte ki. Ez, miként az egyik hitelező ügyvédjéhez irt levelében olvastuk, az öt rendbeli végrehajtást az 1881. LX. tcz. 86. §-ának első és második bekezdése értelmében együtt és egyszerre teljesitette s 2024 frt 25 krra becsült bolti árukat s szobabutorokat, továbbá 3456 frt 16 kr.-ból álló főkönyvi követeléseket foglalt le. A füleki kir. járásbiróság a végrehajtás dijait következőleg állapitotta meg: 1. H. és neje 3377 frt 73 kr.-os ügyében 66 frt 20 kr. végrehajtói dij, 8 frt könyvelői és 4 frt 80 kr. tanudij; 2. K. M. 500 frtos ügyében 62 frt 70 kr. végrehajtói dij, 8 frt könyvelői, 6 frt becsüs és 4 frt 80 kr. tanudij; 3. Sch. és S. 25 frtos ügyében 43 frt 12 kr. végrehajtói, 8 frt könyvelői és 2 frt 13 kr. tanudij; 4. O. és társa 133 frtos ügyében 43 frt 12 kr. végrehajtói, 8 frt könyvelői és 2 frt 13 kr. tanudij; 5. W. és B. 8 frt 30 kr.-os ügyében 34 frt 15 kr. végrehajtói, 8 frt könyvelői és 2 frt 13 kr. tanudij: összesen 4044 frt 83 kr.-nyi követelés végrehajtásánál volt tehát a végrehajtó eljárási dija 249 frt 29 kr. s együttesen 311 frt 28 kr. eljárási költség merült fel. Itt a közbenjáró ügyvédek költségeitől egészen eltekintettünk.

Ily körülmények között igazán nehéz meghatározni, kinek helyzete kedvezőtlenebb, a végrehajtást szenvedetté-e, ki csupán egy végrehajtási cselekményért egy kis vagyont *volna* köteles kifizetni, vagy azon végrehajtatóé-e, a ki egy 8 frt 30 kros követelése behajtásának megkisérléséért 44 frt 28 krt *tényleg* köteles kifizetni. Dr. BERCZELI ANTAL.

Külföldi judikatura.[1]

109. A bérkövetelés fejében történt birói foglalás után a bérbeadó beleegyezésével a házból elvitt ingók tekintetében a bérbeadó törvényes zálogjoga el nem vész. *(Bécsi legfőbb törvényszék.)*

110. Közjegyző előtt felvett végrendeletben az örökhagyó

[1] Az előbbi közl. l. 4., 35. és 36. sz.

olykép rendelkezett, hogy az, a ki őt utolsó betegségében ápolni fogja, kapja meg amaz összes vagyonát, a melyről 600 idegenek javára végrendelkezhetik, ha pedig ily módon mi sem jutna rá, a hagyaték köteles lesz munkadij czimén frcot neki fizetni. — Egy hétig tartó betegség után meghalt. Ápolónője követelte a 600 frcot, de a *berni felsőbiróság* őt elutasitotta. Nem látta ugyan legatum incertum esetét fenforogni, mert a hagyományos egyénisége valamely határozott esemény bekövetkeztével meg van állapitva, és igy ez legatum sub certa demonstratione volna. Hanem a hagyományt remuneratoriusnak tekinti és oly magyarázatot ad neki, hogy a hagyomány feltétele a hosszabb ápolás, mert különben szolgálat és ellenszolgáltatás egymással mi arányban sem állana és igy a hagyományos nem állithatja, hogy a hagyomány feltételét teljesitette.

111. A betéti társaság hitelezője a társaság elkerülésével annak kültagját egyenesen megperelheti. *(Német birodalmi törvényszék.)*

112. A fióktelep csődtömegébe bejelenthetők oly követelések is, melyek a főteleppel szemben keletkeztek és a fióktelep tekintetében mi vonatkozással sem birnak. *(Német birodalmi törvényszék*, egyezően a colmari felsőbirósággal.

113. Azon kérdés, hogy a főnök változása esetén köteles-e az alkalmazott az üzletben megmaradni, általánosságban meg nem oldható. Minden egyes esetben azt kell nézni, hogy az eredeti szerződési viszonyban áll-e be lényeges változás vagy nem. A hol tehát a főnök személye közömbös s a szolgálat azzal összefüggésben nem áll, a mint az részvénytársaságoknál van, a hol a tulajdonosok napról napra változhatnak, ott a szolgálati viszony folytatása meg nem tagadható. *(Német birodalmi törvényszék.)*

114. Azon körülmény, hogy vételügyletből kitünőleg a szerződő felek csupán a hitelező biztositását czélozzák, egymagában még nem elegendő a vételügylet szinlegességének a feltevésére. Ha azonban egyéb ténykörülményekből az látszik, hogy nem vétel, hanem zálogadásra irányult az akarat, ugy az ügylet harmadik személyekkel szemben nem hatályos. *(Zweibrückeni felsőbiróság.* L. a *Jogt. Közl.* 1889. 36. sz. közölt s dr. Schwarz Gusztáv által megbeszélt esetet.)

115. A részvénytársaság azon ténye, hogy egy üzleti tartozását alaptalanul meg nem fizeti, fizetései megszüntetésének tekintendő és a csődnyitásra kellő alapot szolgáltat. *(Berni felső biróság.)*

116. Valamely 1880-ban keletkezett végrendelet 600 frcnyi évjáradékot hagyományoz a végrendelkező szobaleányának («à ma femme de chambre»). Az akkor nála volt szobaleány 1884-ben szolgálatából kilépett s attól fogva az örökhagyó haláláig szobaleányt nem is tartott. A *genfi felső biróság* az 1880-ban nála volt szobaleány keresetének helyt adott. A hagyomány érvényességének ugyanis nem kelléke, hogy a hagyományos megneveztessék, hanem elegendő oly megjelölése, hogy kétség fen ne forogjon. A végrendelet végrehajtása az örökhagyó halálához van kötve, de az örökhagyó hagyományozási akarata a végrendelkezés időpontja szerint értelmezendő. A hagyomány nagysága is arra enged következtetést, hogy czélja tett szolgálatoknak a megjutalmazása, nem pedig megajándékozása oly ismeretlennek, a ki talán csak a halált megelőző napon lépett szolgálatába.

117. A főadós ellenében hozott itélet a kezest egyetlen kifogástól sem fosztja meg, mert kezes és főadós jogilag egy személynek nem tekinthető és a kezes minden a főadóst megillető kifogást a saját jogán használhatja. A főadósnak nem lehet joga a kezes hátrányára bizonyos tényeket beismerni, elhallgatni, vagy hiányos védekezéssel helyzetét roszabbitani. *(Karlsruhei felső biróság.)*

Közli: Dr. GOLD SIMON.

Különfélék.

— **A kir. tábla decentralisatióját** tárgyazó javaslat, mint értesülünk, be fog nyujtatni a jelen ülésszakban oly időben, hogy az még ez ülésszak alatt le is tárgyaltathassék. A legközelebb megjelenő általános költségvetés ugyan még nem tartalmazza a kir. táblák átalakitásának költségvetését, mivel nem vehető fel a költségvetésbe oly tétel, melynek substratuma nincs a törvényben; de magához a decentralisatióról szóló törvényjavaslathoz mellékelve lesz a költségvetés. Az illető összegnek póthitel alakjában való megszavazása fog a képviselőháztól kéretni.

— **Igazságügyi orvosi szaktanács.** A közegészségügyi tanácsnál a felterjesztett percsomók néha félévig vagy több ideig is hevernek s e késedelem tetemesen meghosszitja a bünpereket. Hogy ennek eleje vétessék, az igazságügyminiszter egy *igazságügyi orvosi tanács* felállitását határozta el, mely teljesiteni fogja a felülvéleményezéseket, s az igazságügyminiszteriumnak egyéb orvosi szakkérdésekben is — mint börtön-egészségügy, stb. — ez lesz véleményező közege.

— **Perrendtartási reform.** A járásbirósági eljárás reformjáról szóló javaslatot Plósz Sándor egyetemi tanár elkészitette és átnyujtotta az igazságügyminiszternek. Mihelyt az indokolás elkészül, a javaslat a nyilvánosság elé kerül. A törvényszéki eljárás szóbeliségi relormjavaslata is munkában van s remélhetőleg jövő évi májusig teljesen elkészül. A bagatell-eljárás revisiója és az intő eljárás behozatala tárgyában legközelebb az igazságügyminiszteriumban szaktanácskozmány tartatik. A hagyatéki eljárás javaslata is kész és közelebbi időben közzé fog tétetni.

— **A törvényszéki elnökök és kir. ügyészek** pénzkezelése és egyéb administrativ teendőik egyszerüsitése a miniszteriumban tanácskozás tárgyát képezi. Előreláthatólag az illető közegek mellé egy-egy számtiszt fog adatni, a ki felruházandó lesz bizonyos manipulationális ügykörrel is.

— **Imling Konrád** kir. táblai biró az igazságügyminiszteriumba osztatott Süteő Rudolf helyébe, ki betegsége miatt kénytelen volt hosszabb időre szabadságra menni. Imling Konrád kivalólag a polgári eljárással kapcsolatos materiák kodifikatiójával foglalkozik.

— **Közvetlen felterjesztés a Curiához.** A bécsi Juristische Blätter szerint Czorda Bódog államtitkár javaslatot tett az igazságügyminiszternek, hogy ezentul az elsőfoku bíróságok a Curiának szánt ügycsomókat ne előbb a kir. táblához, de közvetlenül a Curiához terjeszszék fel.

— **A Magyar Jogászgyülés állandó bizottsága** f. h. 24-én megállapitotta a jogfejlődésről szóló jelentést. Beksits Gusztáv visszalépése folytán a IV. szakosztálybeli második kérdés előadójává Hérich Károly választatott. A szakosztályok megnyitására felkérettek: I. szakosztály *Sághy Gyula;* II. szakosztály *Apáthy István*, akadályoztatása esetére *Környey Ede;* III. szakosztály *Sárkány József;* IV. szakosztály *Teleszky István*, akadályoztatása esetére *Dárday Sándor.* — A Jogászgyülésnek jelenleg körülbelül 400 tagja van. — A tárgysorozatot a mellékleten közöljük.

— **A magyar bünvádi eljárásnak** mult őszkor megjelent tervezetét ismerteti a Liszt-féle Zeitschr. f. S. ges. Strafr. Wissenschaften folyóiratban Dr. **Wlassics Gyula.**

A Különfélék folytatása a mellékleten.

Rendkivüli mellékletünk közli dr. Hajnik Imre rektori megnyitó előadását.

Irtások.

118.

Birói körökből vettük a következő sorokat:

A pénzügyi, a honvédelmi, a belügyi, a földmüvelési és a kereskedelmi miniszteriumok mindegyikének megvan a maga rendeleti közlönye és az országos «Rendeletek Tárá»-ban csak is az általános közérdekü rendeleteik közöltetnek. Egyedül az igazságügyi kormány közli körrendeleteit olvashatlan lithographiákban a bíróságokkal, a minek igazolásául szolgáljon az ide csatolt diszpéldány. Ehhez járul még, hogy alakban sem egyformák a néha fél, néha egész s gyakran több ivre is terjedő rendeletek, melyekből természetesen minden kir. törvényszéknek csak egy példány küldetvén, többnyire elnöki rendelkezésre minden törvényszéknél ujra lithographiroztatnak a törvényszék tagjainak használatára. Egy-egy ily rendelet tehát az országban 60 s nehány törvényszéknél ujra meg ujra lithographiroztatik és természetes, hogy szebbnél szebben, a miről csak az birhat fogalommal, a ki ösmeri a mi bíróságaink könyomatu productumait. Önkényt értetik, hogy a bíróságoknál ezen körrendeletek, szabályrendeletek stb. kötelességszerüen gondosan őriztetnek és könnyen elképzelhető, hogy az egyes évfolyamok mily volument képeznek, ugy hogy kezelése s áttekinthetése csupa gyönyörüség. A kiválóan gyakorlati érzékkel biró *Fabinyi* volt igazságügyminiszter törvényszékünk vizsgálatakor kilátásba helyezte ezen miseriának orvoslását és valóban kár, hogy több ilynemü miseriának elháritására már nem volt ideje, mert az ujabb igazságügyi kormányzat csupa nagyszerü tervek conceptiójával van elfoglalva s ezért az ily apró miseriák becses lapjának irtási rovatában állandókká kezdenek válni.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (VIII. József-körut 44. sz.)
Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (IV. Zöldfa-utcza 31. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (IV. Egyetem u. 4. sz.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

Huszonnegyedik évfolyam. 40. SZ. Budapest, 1889. október 4

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐI IRODA: *József-körut 44-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre ... ... 6 frt, negyedévre .. 3 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Unitarius egyházi törvény a házassági jogról. SZTEHLO KORNÉL budapesti ügyvédtől. — A feltételes itéletek. BODOR LÁSZLÓ kolozsvári törvényszéki birótól. — Jogirodalom. A kisajátitásról. Irta Melha Kálmán. ARANY SÁNDOR kir. táblai tanácsjegyzőtől. — *Törvénykezési Szemle:* Döntvények kritikai fejtegetése. III. Az aberratio befolyása a beszámitást sulyositó vagy enyhitő körülményekre. Dr. HEIL FAUSZTIN fiumei kir. ügyésztől. — Egy telephonjogi kérdés. Dr. SZIRMAI RIKHÁRD budapesti ügyvédtől. — X. Jogászgyülés. Dr. FODOR ÁRMIN budapesti ügyvédtől. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet: A budapesti kir. itélő tábla V. polg. tanácsának elvi jelentőségü határozatai. Közli: ARANY SÁNDOR kir. táblai tanácsjegyző. — Curiai Határozatok. — A Magyar Jogászgyülés állandó bizottságának jelentése. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Unitarius egyházi törvény a házassági jogról.

— Megállapittatott az unitarius vallásközönség egyházi főtanácsának 1889. évi márczius havában tartott rendkivüli ülésében. Életbelépett 1889. évi szeptember hó 1-sö napján. —

Sajátszerü jelenség, hogy a mig egyrészt az állami törvényhozás oly lassan halad a codificatio és különösen a házassági jog codificatiójának terén, addig a házassági birás-kodásnak örvendő felekezetek, — a katholikusokat kivéve, a kiknek kánonjoga a «noli me tangere» — egymásután sietnek házassági jogukat codificálni.

Az unitariusok csak 1881-ben alkották meg perrendtartásukat a házassági válóperekben és már is szükségét látták annak ezen perrendtartás helyébe egy uj perrendet készitени, kiegészitve azt az anyagi házassági jog szabályaival, elkészitvén vagy erdélyi nyelven szólva «megállitván» 260 szakaszban a házasság megkötésének, érvénytelenitésének és felbontásának feltételeit és a házassági perrendtartást. A fecskék tehát még nem készülnek elköltözni és azáltal hogy uj fészkeket épitenek, jelét adják annak, hogy erősen biznak abban, hogy a felekezeti házassági jog nyara még eltart egy pár esztendeig, s miután a fecskék, a mint köztudomásu, ösztönükben csalatkozni nem szoktak, mi is nyugton lehetünk aziránt, hogy az állami házassági jog nem egyhamar fog «megállittatni».

Az unitarius házassági jog a m. kir. Curiának ismert döntvénye óta, mely a kolozs-dobokaközi unitarius alpapiszék hatáskörét egész Magyarországra kiterjesztette, a Magyarország területén érvényben lévő házassági jogok közül a legérdekesebb, mert az 1868. évi LIII. törvényczikk értelmében 14 nap alatt minden magyar honpolgár unitariussá lehet és azon rendkivüli előnyöknél fogva, melyeket ezen házassági jog válni akaró feleknek nyujt, alig lehet kétség az iránt, hogy nehány évtized mulva ezen jog fog a válóper terén kizárólagos uralomra vergődni. Érdemesnek tartjuk tehát ezen jogot közelebbről ismertetni.

A törvény három részre oszlik. Az első a házasság megkötéséről, a második a házassági kötelék megszünéséről, a harmadik a házassági kötelék érvénytelenitése és felbontása körüli eljárásról szól. Az első rész, mely a házasság akadályairól, a rokonságról és sógorságról, az akadályok elháritásáról, a házasságkötés előzményeiről, az egybekötésről és a házasságból folyó jogokról és kötelességekről szól, bennünket kevéssé érdekel és különben a protestansok jogától keveset tér el, megemlitendő mégis, hogy mig az unitarius házassági jog a házasság felbontásánál a honossági elvnek hódol, elannyira, hogy nem magyar honos házasságát unitarius bíróság előtt fel sem engedi bontatni, addig a házasságkötési képességnél rendszerint a lakhely jogát mondja irányadónak (5. §.) azon kivétellel, hogy idegen személy, ki a lakhelyén érvényes jog szerint nem bir házasságkötési személyes képességgel, ha a magyar korona országaiban unitarius vallásuval házasságra akar lépni, erre képesnek tekintendő, a mennyiben a hazai egyházi és állami törvények szerint arra képes.

Az unitarius házassági jog a polgári házasságot nem ismeri el érvényesnek, a házasság lényeges kelléke, hogy az «az egyház ténykedése mellett» köttessék meg. (3. §.) Következtethető ez abból is, hogy érvénytelen az oly házasság, melynek megkötésénél a felek megesketése mellőztetett (62. §.), és abból, hogy csak az egyházi házasság képezheti birói érvénytelenné nyilvánitás vagy felbontás tárgyát. (57. §.)

Sajátszerü, hogy a 11. §. szerint nem köthetnek házasságot: nem keresztények, mig keresztény vallásra át nem tértek. E szerint a zsidók közötti házasság nem is lenne házasság. Lehet, hogy csak a szövegezés rosz, és hogy a törvény csak a keresztény és nem keresztény között akarja a házasságot megakadályozni.

A II. Rész, mely a házassági kötelék megszünéséről szól, a házassági kötelék érvénytelenségére és a házasság felbontására vonatkozó szabályokat tárgyazza.

«A bel- és külföldön kötött bármely egyházi házasság megsemmisithető vagy felbontható, ha erre nézve jelen törvény és hitelveink, illetve a hazai törvények szerint okok forognak fenn.» (58. §)

Édekes a 60. §. rendelkezése, mely szerint az a fél, ki házastársa élete ellen tört, ki házasságtörést követett el, vagy házastársát hütlenül elhagyta, engesztelhetetlen gyülölség és a házassági tartozás megtagadása czimén válópert csak ugy indithat, ha a sértett fél kereseti jogát a sérelem megtudásától hat hét alatt, vagy ha bünvádi feljelentést tett, a büntető eljárás befejezése után 30 nap alatt nem érvényesitette. Egészben véve helyesnek tartjuk ezen intézkedést, és a világi törvényszék előtti válóperre is nagyon ráférne a kereshetőségi jog szabályozása, mert mi sem visszatetszőbb, mint ha a házasságtörésben vagy hütlen elhagyásban vétkes fél egyszerüen odalép a bíróság elé, és azt állitván, hogy ő engesztelhetetlenül meggyülölte hitestársát, ez okból szentesitést kér az ő jogsértő eljárására. Helyes az is, hogy a kereseti jog ezen megvonása bizonyos elévülési határidőhöz legyen kötve, de szerfelett rövidnek tartjuk azt a hat heti határidőt, melyet az unitarius törvény előir. Hiszen a hat heti határidő alig elégséges arra, hogy a sértett házastárs a perhez szükséges adatokat és bizonyitékokat beszerezze és a pert megelőző lelkészi békéltetést megejtesse. Azután meg a megvont kereseti jog ujbóli megadása abban találja csak indokolását, hogy, ha a sértett fél bizonyos ideig a sérelem miatt panaszt nem emel, az vélelmezendő, hogy ezen jogot egyáltalában nem akarja igénybe venni. De hát ezen vélelem csak akkor jogosult, ha hosszu idő — évek — telnek el, midőn már a tett dolgok feledékenységbe mentek és a sebek behegedtek. És az sem helyes, hogy a törvény közvetve kényszeriti a sértett felet, hogy a szenvedett sértés rögtönös behatása alatt mindjárt válópert inditson, a helyett

hogy alkalmat és időt engedne neki a későbbi megbocsátásra. Az unitarius törvény szerint a házasságtörő nőnek csak hat hétig kell türelemmel várnia; ha ez alatt a férj válópert nem inditott, akkor a biró elé léphet, és azt mondhatja férjének: «nekem a te megbocsátásod nem kell, engem a törvény szabaddá tett — gyülöllek!» és házasságát felbontják. Tény, hogy ilyféle dolgok a világi bíróságok gyakorlata szerint is megtörténhetnek, de más az, ha a bíróság valamit opportunitásból elnéz, és más, ha a törvény ilyen eljárást határozottan szentesit.

A 62. §. 2. pontja szerint érvénytelen az oly házasság, *melyet nem keresztény fél kötött egy unitariussal vagy viszont.* A törvény ezen szövegezése kételyt hagy fen az iránt, vajon az unitarius törvény csak az unitarius és nem keresztény közötti házasságot tartja-e érvénytelennek, vagy más keresztényeknek nem keresztényekkel kötött házasságát is? Hiszen előfordulhat, hogy katholikus ember nem kereszténynyel külföldön házasságra lép és azután unitarius vallásra áttérvén, házassági perével az unitarius házassági bírósághoz fordul. Nyilvánvaló, hogy ily esetben az idézett törvényszakasz az unitárius birót cserben hagyja.

A 64. §. szerint az egyházi bíróságok, ha feltétlenül érvénytelen házasság létezéséről bármi uton tudomást nyernek, tartoznak annak megsemmisitése iránt hivatalból intézkedni.

Feltétlenül érvénytelen (semmis) különben a házasság a már említett eseteken kivül, ha azt egyenes ágbeli vagy első izben oldalrokon egymással, vagy egyenes ágbeli sógorok egymással kötötték, és a házasság, melyet házastársgyilkos büntársával kötött.

Feltételesen érvénytelen az a házasság, melyet kiskoruak, hadkötelesek és a hadsereg kötelékébe tartozók engedély, illetve felmentvény nélkül kötnek, melynél a kihirdetés szabályszerüleg meg nem történt vagy az alól felmentvény nem adatott, melynél a törvényben előirt alakszerüségek meg nem tartattak, illetve ha a felek a házasságba való belegyezésüket a lelkész és két tanu jelenlétében, esetleg tolmács utján vagy siketeknél és némáknál jelbeszéddel nem nyilvánitották. (67. §.)

Ezen szakasz szerint tehát azon házasság, mely nem a lelkész előtt köttetett, csak feltételesen érvénytelen és igy érvényességét a 72. §. szerint csak maguk a házas felek támadhatják meg, a mi pedig ellentétben áll a házasságnak a 3. §-ban adott fogalomhatározásával és az egész törvény szellemével, a mely szerint csak az «egyház ténykedése mellett» létrejött frigy tekinthető házasságnak. Az unitarius törvény szerint tehát képzelhető oly házasság, mely nem a pap előtt jött létre s mely ezért a törvény fogalomhatározása és szelleme szerint nem házasság, és mely mégis érvényes házasság gyanánt áll fen, mig érvényességét a házasfelek meg nem támadják. És mi történjék akkor, ha a felek az ily nem a pap előtt kötött házasság megsemmisitése vagy felbontása végett a bírósághoz fordulnak? Az 58. §. szerint ugyanis csak az *egyházi* házasság semmisithető meg vagy bontható fel ilyennek pedig az a házasság, melynél a felek beleegyezésüket nem a lelkész előtt nyilvánitották, nem tekinthető, az ily házasság tehát fel sem volna bontható, de talán mert nem egyházi házasság, feltételes érvénytelensége daczára meg sem volna semmisithető. Nyilvánvaló tehát, hogy a törvény confusus, és hogy voltaképen az oly házasságnak, mely nem a lelkész és két tanu előtt jött létre, föltétlenül érvénytelennek kellene lennie.

Feltételesen érvénytelen még a házasság kényszer, nőrablás, tévedés és *szeretet hiánya* miatt is.

A kényszer és nőrablás tekintetében az u. törvény a kánonjog szabályaitól el nem tér; a tévedés akkor forog fen, ha az egyik fél a házasságkötésnél a másik fél azonosságára vagy annak lényeges tulajdonságaira nézve megtévesztetett. Tévedés forog fen akkor is, ha egyik fél rangját vagy állását hamisan adta elő; ha a nő mint leány házasságra lépése előtt szüzességét elvesztette, vagy mint özvegy más által teherbe ejtve kötött házasságot s ezekről a férjnek a házasság megkötése előtt tudomása nem volt; végre ha az egyik fél ragályos vagy undort gerjesztő betegségét a másik féllel szemben a házasságkötés előtt eltitkolta.

Érvénytelen a házasság akkor is, ha egyik fél nem szeretetből, hanem *vagyoni vagy más érdekből*, vagy pedig *rábeszélés* következtében köt házasságot. Ez esetekben azonban csak ugy, ha a házasság elhálttá nem vált. (71 §.)

Az ember önkénytelenül kérdezi, hogy mire való ez? Hiszen, a mint látni fogjuk, az unitarius törvény szerint nem képzelhető eset, hogy valaki a házasság felbontása iránti keresetével anyagi okból elutasitható lenne, nincs tehát egyáltalában szükség az érvénytelenitési okok oly hallatlanul tág kiterjesztésére, a milyennel a 71. §.-ban találkozunk. És mit értünk az alatt «vagyoni vagy *más érdekből*» ? Hiszen a ki egy leányt azért vesz el, mert szereti, az is *más érdekből*, mint vagyoni érdekből veszi el a leányt. És ha még a miatt is érvényteleniteni lehet a házasságot, mert az egyik felet «*rábeszélték*», akkor az a házasság kevesebbet ér, mint egy közönséges szerződés, mert ezt nem lehet «rábeszélés» miatt érvényteleniteni. SZTEHLO KORNÉL.

A feltételes itéletek.*

II.

Ha csak általános körvonalaiban szemléljük a szabadságvesztésbüntetések feltételes végrehajtásának kérdését: sokkal egyszerübbnek tünik föl az, mint a minőnek bizonyulni fog a kivitel részleteiben.

A belga novella 9-ik §-ában foglalt, erre vonatkozó rendelkezés többféle okokból aggályt kelt az iránt, ha vajon ama törvény ebben a kérdésben a bíróságok jogkörét nem terjesztette-e ki tulságosan szélesre? Vajon a bíróságoknak adott nagy szabadalom nem fog-e bátoritólag hatni a törvényszegésre s nem lazitja-e meg a törvény tiltó rendeletei iránti tiszteletet a közbátorság rovására?

E törvény a büntetések feltételes végrehajtásának kimondhatását csak két feltételhez kötötte. Megkivántatik ugyanis: a vádlott büntetlen előélete és az, hogy a kiszabott büntetés hat hónapot ne haladjon meg. A bíróság belátásától függ, megállapitani azt az időt, melynek elteltével a büntetés többé nem foganatositható, mely idő azonban öt évet meg nem haladhat. Megengedi e törvény, hogy még anyagi bünhalmazat esetében (!) is kimondja a bíróság a büntetés végrehajtásának felfüggesztését.

Az a feltevés, hogy vádlottra a vizsgálat javitó hatással volt, hogy a büntetés egyik czélja: a correctio, eléretett, mielőtt a reá kimért roszszal sujtva lett volna, pusztán a birói meggyőződésen alapul s mint minden hasonló subjectiv kiindulási pont, *bizonytalan.*

A biró, ki itél a vádlott felett s kimondja egyszersmind a büntetés foganatositásának elhalasztását, rendszerint a főtárgyaláson látja először a vádlottat s alig nehány rövid percz benyomása alatt mondja ki, ha vajon bizik-e vádlottban, hogy megtartja a büntetés foganatositásának felfüggesztéséhez kötött feltételeket? Minél szélesebb a bíróságok részére nyitott szabadalmi kör, annál nagyobb a birói csalódások tere is, a mi eredményében hátrányos, sőt veszélyt *rejtő.*

Véleményünk szerint általában csak 20 éves életkoron aluli bünösökre volna kiterjeszthető a feltétel végrehajtói kedvezménye. A 20 éves koron felüli egyéneknél ritka kivételként volna alkalmazandó és pedig kizárólag oly delic-

* Az előbbi közl. l. a 37. számban.

tumoknál, melyek rugója nem a gazdagodás, a nyerészkedési hajlam, de ez esetekben is csak akkor, ha kellő megfontolás nélkül követettek el. Az anyagi bünhalmazat eseteire ép ugy mint a visszaesőkre nézve a foganatositás felfüggesztését nem tartjuk czélszerünek.

Az osztrák javaslat lényegileg annyiban tér el a belga törvénytől, hogy a foganatositás felfüggesztésének maximumát három, minimumát pedig egy évben állapitja meg, mely idő letelte után a büntetés *kiállottnak fog tekintetni*, mig a belga novella rendelkezése szerint az itélet *nem létezőnek tekintendő*, ha az elitélt a megállapitott idő alatt ujabb büntettet vagy vétséget nem követett el.

A rehabilitatio kérdését illetőleg az osztrák javaslatban érvényre jutott elvet tartjuk helyesnek, mely szerint épen mint a feltételes szabadon bocsátás eseteiben, csak a büntető itéletben megszabott *szenvedés alól* oldoztatik föl, de az itélet erkölcsi erejében nem gyöngittetik meg. Repressio okából is szükséges, hogy az elmarasztalt, habár nem szenvedett szabadságvesztés-büntetést, de oldoztassék fel az elmarasztaló itélet *erkölcsi következményei alól is*. Ez annál szükségesebb, mert annak kimondása, hogy a büntető itélet *nem létezőnek tekintetik:* a feltételes itéletben megszabott idő lejárta után minden adott esetben akkép értelmezhető, hogy vádlott büntetlen, a mi egyéb káros következmény mellett megbotránkoztatólag hat azokkal a polgárokkal szemben, a kik mindig tartózkodtak a törvényszegéstől.

Szükséges-e, vádlott, mint erkölcsi lényen kivül álló garantiákról gondoskodni a törvénykezésnek, abból a czélból, hogy a feltételeket az elmarasztalt megtartsa?

Dr. *Fayer László* ur a «Jogt. Közlöny» 31-ik számában azt véleményezi, hogy a feltételes itéletek lehetőleg összekapcsolandók *pénzbiztositékkal* és pedig pénz, vagy értékpapir letételét, *ingatlanra való bekebelezést* ajánl, végül ajánlja egy vagy több polgár *jótállásának pénzbeli sanctio alatti lekötését* az iránt, hogy a feltételesen elitélt egyén, bizonyos számu év alatt nem lesz visszaeső.

A biztositék lekötésének hatálya csak a birósági rendelkezésben foglalt ama fenyegetésben nyilvánul, hogy az itéletben meghatározott idő letelte előtti büntett vagy vétség elkövetése esetén a lekötött vagyon vagy teljesen, vagy egészben elvész.

Ha vádlott saját vagyonnal rendelkezik és az elég nagy arra, hogy annak, vagy csak egy részének elvesztésével való fenyegetés visszatartaná a törvényellenes cselekményektől: kevesebb ellenvetésünk fér ahhoz, hogy az állam elfogadja a biztositékot s a vádlottal létesitett szerződés alapján el is vegye a kötés megszegése esetében.

De mi történik azon esetekben, midőn családapáról van szó, midőn a biztositékul szolgálható vagyon nemcsak a vádlott, hanem az egész család fentartására van hivatva? Ha az elitéltet sem a lekötött biztositék, sem a család iránt tartozó kötelesség nem tartja vissza a törvényszegéstől? Elveheti-e az állam ez esetekben a lekötött biztositékot? Hiszen ezzel nem annyira magát a vádlottat, mint az *ártatlan családot* sujtaná.

Egy vagy több polgár jótállási nyilatkozata, egybekötve pénzbeli biztositékkal: visszaesés esetében nem a bünöst, hanem ártatlanokat sujt, a kiknek nem állhat módjukban, hogy minden léptén kisérjék a vádlottat, megóvandó a törvényszegéstől.

Maga az elv, hogy a vádlott, vagy hozzátartozójának vagyona ellen irányzott fenyegetéssel akarjon a hatalom nagyobb bizonyosságot szerezni az iránt, hogy vádlott tartózkodni fog a jogsértő cselekményektől, többféle ellenvetéssel támadható meg. Első sorban kiemelendőnek tartjuk azt, hogy kedvezményt nyujt a vagyonos osztálynak; annak, a mely a statisztika adatai szerint amugy is inkább tartózkodik a törvényszegéstől és háttérbe szoritja épen azokat, kikkel szemben *legtöbb esetben* lesz kimondandó a feltételes végrehajtás.

Honnan veszi a pénzbeli biztositékot a napszámos gyerek, kit, nehány napi munkaszünetelés után, a nagy szükség ugyszólva reákényszeritett a bünre? És föl lehet tenni, hogy egy ilyen elhagyott bünösért ösmerősei le fogják tenni a biztositékot? És ha nem teszik le? Foganatositassék ezeken az itélet, daczára a biró abbeli meggyőződésének, hogy a vádlott a feltételes itélet rendelkezésének eleget fog tenni?

Véleményünk szerint a feltételes itéletek egyetlen alapja a birói meggyőződés lehet. A mint a biró belátására bizatott, hogy szabadságvesztés-büntetés helyett pénzbüntetést állapitson meg, ép ugy reábizandó, hogy legjobb meggyőződése szerint mondja ki a büntetés feltételes végrehajtását is.

A *Fayer* ur által emlitett angol intézmény se mondja ki kötelezőleg, hogy *minden esetben* szükséges a biztositék letétele; rendszerint kivánja ugyan, de önkényt következik, hogy a biró belátása azért mellőzheti a biztositék letételét.

Minthogy ugy a feltételes itélet, mint a feltételes szabadságolásnak alapja a correctio, a feltételes itéletnek *erkölcsi alapját* veszíti el az a birói kijelentés: nem foganatositom a kimért büntetést, mert nemcsak fogadod, hogy becsületes leszel, hanem vagyonoddal is felelsz, hogy megtartod szavad, ha pedig nem tartod meg: elveszem a biztositékul lekötött vagyont.

Ha a birót az a meggyőződés vezeti a feltételes itélet kimondásánál, hogy a vádlott lelkébe látott és felismerte a megbánást, azt az erős elhatározást, hogy példás magaviselettel teendi jóvá hibáját: akkor nem szorul a biró a kezesek és a biztositék gyámkodására; ha pedig oka van kétségeskedni a birónak, hogy a vádlott nem teend eleget a feltételeknek, hogy abban a megbánás nem valódi: nem követi hivatását, ha a kinált biztositékra kimondja mégis a feltételes itéletet; mert akkor a biró mint az államhatalom mandatariusa oly jogot adott föl, minek föladására nem volt jogositva.

Osztozunk *Fayer* ur abbeli véleményében, hogy a szabadságvesztés-büntetés feltételes foganatositása iránti intézkedéssel kapcsolatban, büntetőtörvénykönyvünk büntetési rendszere kiegészitendő közbeneső fokozatokkal, mint: házi fogság, bizonyos községből való eltávolitás meghatározott időre vagy bizonyos helységbe való utalás. De kiegészitenők a közbeneső fokozatokat még azzal is, hogy *a vizsgálatban állás*, bizonyos körülmények között, minden további feltételek nélkül legyen büntetésül betudható.

BODOR LÁSZLÓ.

Jogirodalom.

A kisajátitásról.

E czim alatt gyüjtötte össze Melha Kálmán a kisajátitásra vonatkozó törvényeket és rendeleteket.*

A gyüjtemény azoknál, a kik kisajátitással, különösen vasutak kisajátitásával nem foglalkoztak, hiányt pótol, mert egy helyen találják a szétszórt törvényeket és rendeleteket. Mindenesetre ez is örvendetes, mert biztató arra, hogy kisajátitási jogunk teljesen kopár mezején is fejlik irodalmunk; sőt előszavában birjuk is a szerző igéretét, hogy nem nyugszik meg a közrebocsátott első résznél és bemutatja majd tanulmányait, gyakorlati tapasztalait és a külföldi törvényeket a második részben.

Ezt várjuk is a szerzőtől, mint e téren gyakorlott jogásztól.

* A kisajátitásról. Hazai törvények és rendeletek, tekintettel a külföldi törvényhozásokra és gyakorlatra. Összegyüjtötte és irta Melha Kálmán, ügyvéd. I. rész. Hazai törvények és rendeletek. Budapest, 1889. Pallas.

Majd akkor lesz alkalmunk a munkáról tüzetesebb ismertetést közölni; különösen ha megfelel várakozásunknak, ha a kisajátitási törvény hiányait, érthetetlen rendelkezéseit, az eljárás kettéosztásában, a kisajátitási terveknek nem szakértők kezébe letett tárgyalásában rejlő hátrányait megvilágitja, ezek javitására elmondja nézeteit, — ha a biróságok ellentmondó eljárásait ismerteti, a kártalanitás megállapitása kérdésében kimutatja, hogy a biróságnak nagyobb függetlenségre kell törekednie a legtöbb esetben aggályos szakértői véleménynyel szemben, a mely függetlenségben természetesen a biróságoknak is a szakkérdések alapos tanulmányozását kellend ajánlania, — ha továbbbá a közigazgatási főbb forumoknak a kisajátitási törvény jogelveiben való tévedéseit is kimutatja.

Szükség volna mindezekre, mert irodalmunk e téren a nyugatnak annyira mögötte áll, hogy szégyenkezve kell a sok tévelygésre tekintenünk. Irodalmunkban a kisajátitási jog terén alig iratott még több egy-két szakczikknél; az egész kisajátitási jogot felölelő szakmunkáról pedig még szó sincs.

A biróságok és közigazgatási hatóságok egy része sincs tisztában a kisajátitási joggal. A biróságok sokszor a kisajátitási jogot az eljárással, a közigazgatási hatóságok pedig, a melyek szintén lényeges hatáskörrel birnak a kisajátitási eljárásban, az eljárást a kártalanitási kötelezettséggel zavarják össze és a közigazgatási hatóságok tévedéseinek a biróságok — ugyszólván — felülnek. Van rá eset, hogy kártalanitási kérdés elbirálása a rendes perutról csak abból az indokból tereltetett a kivételes kisajátitási eljárásra, mert a kártérítésre kötelezett a szomszédságban létesitett közérdekü vállalata alapján, a kisajátitási eljárást igénybe venni *jogosult volt;* — holott nem szenvedhet kétséget, hogy a törvénynek e kivételes utja csak jogositvány, de nem zárja el a törvény rendes utját a megkárositottól és nem is teszi kötelezettségévé a kisajátitási joggal birónak, hogy a kisajátitási eljárást vegye igénybe ott is, a hol a meggyőződése szerint kárt nem okozott, kártéritéssel nem tartozik és a kérdéses idegen ingatlanra szüksége nincs is.

Viszont abból, hogy a kisajátitási törvény a kártéritésre vonatkozó magánjogi kérdéseket — természetesen — fel nem öleli, sok alapos kártéritési igény már a közigazgatási uton agyon lesz ütve, csak azért, mert a kisajátitási törvény bizonyos magánjogi kártéritési igényről nem rendelkezik, — holott ez a körülmény nem zárhatja ki a magánjogban szenvedett sérelmet: a törvény rendes utján; — persze, ha a kisajátitási jog, eljárás és kártérités fogalmai olyan homályban vannak, mint nálunk, a hol közigazgatásra terelt kérdéseknek szakavatott birái még nincsenek, a térvedés mindennapi.

Melha Kálmán könyvének II. része lesz tehát az, a mely a jogászt kiválóan érdekelni fogja s a melyet várva várunk.

Az I. részre még csak az a megjegyzésünk, hogy habár az összes vonatkozó törvényeket szándékozik nyujtani, abból (a bányászati kisaj. szabályokon kivül) a következők maradtak ki:

1. a távirda, távbeszélő és egyéb villamos berendezésekről szóló 1888. XXXI. t.-cz. 6—9. §-ai. (A 9. §. alapján az eljárási rendeletet a keresk. miniszter még nem bocsájtotta ki; ugyane 9. §.-ban már ki van mondva, hogy a későbbi károk rendes perre tartoznak);

2. a községek rendezéséről szóló 1886. XXII. t.-cz. 131. §-a, mely szerint a helyi érd. vasutaknak adandó segélyösszegek határozatai helyett 30 csak 15 nappal előbb hirdetendők ki s csak 15 napig teendők közszemlére.

3. a müemlékek fentartásáról szóló 1881. XXXIX. t.-cz. 5—14. §§-ai. (A 14. §. azt a fontos elvet mondja ki, hogy ha a kisaj. abban gyatik, a káros rendes perre lép);

4. a beszállásolási törv. (1879. XXXVI. t.-cz.) 55. §-a, mely kivételes jogot állapit meg;

5. a közegészségügy rend. szóló törv. (1876. XIV.) 11. és 12. §§-ai;

6. a budapesti nagyköruton álló házak tulajdonosainak a körut kisaját. költségeihez való hozzájárulását, mint lényeges kivételt megállapitó 1872: XLII. t.-cz. 7, illetve 1884: XIV. t.-cz. 3. §-a (l. még 1872. XLII. t.-cz. 2., 3. és 5. §§-ait).

A kisaját. jog szempontjából történeti fontossággal birand még az 1873. XXX. t.-cz. 5. §-a, az 1872. évi XIII. t.-cz. 1. §-a és különösen a szegedi — már hatályát vesztett — kisajátitási törvény, mely valószinüleg a II. részben lesz méltatva.

ARANY SÁNDOR.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Döntvények kritikai fejtegetése.[1]

III.

Az aberratio befolyása a beszámitást sulyositó vagy enyhitő körülményekre.

A m. kir. Curia 1889. évi jan. 22-én 4983. sz. a. itéletével (Jogt. Közl. 7. sz. mell.) eldöntött esetben a kő, melyet vádlott anyjára akart hajitani, anyja helyett kedvesét találta, a ki a kapott sérülés folytán meghalt. Mindhárom bíróság ténybeli megállapitása szerint vádlott a tettet erős felindulásban követte el, — a 307. §. 1. bekezdésének hypothesise. Kérdés támadt, vajon az aberratio kizárja-e a 307. §. 1. bekezdése enyhébb büntetési tételének alkalmazását. S a kir. tábla e kérdésre igennel felelt. Mert szerinte a Btk. 307. §. alkalmazására alapul szolgáló erős felindulásnak a sértett fél jogtalan cselekménye által előidézettnek kell lennie, a jelen esetben pedig a sértett fél semmi olyat nem tett, a mi a tettesben erős felindulást kelthetett volna. Concret esetben a 307. §. alkalmazását e §. 3-dik bekezdése alapján is kizártnak tekintette a kir. tábla, mert a tettes szándéka felmenő rokon megsértésére irányult.

A m. kir. Curia ugyan helyesen megváltoztatta itéletét, de részben ki nem elégitő indokolással. A tettes által kiszemelt áldozat rokoni minőségéből meritett specialis érvet a m.kir. Curia helyesen czáfolta meg azzal, hogy a 307. §. 3-dik bekezdése azon esetről intézkedvén, midőn a halált okozó testi sértés felmenő rokonon okoztatott, — ezen bekezdés alkalmazásáról nem lehet szó a jelen esetben, midőn a sértés nem felmenő rokonon okoztatott. — De a kir. tábla általános elvi jelentőséggel biró érvét a m. kir. Curia csak azzal czáfolván, hogy a 307. §. 1. bekezdése nem követeli, hogy a tettes erős felindulását a sértett fél jogtalan cselekménye okozta légyen, minthogy utóbbi esetről a felhivott §. második bekezdése tartalmaz külön rendelkezést, — ebből a contrario az következnék, hogy aberratio esetében a 307. §. 2-dik bekezdése nem alkalmazható. Ha tehát a tettes az őt jogtalanul sulyosan bántalmazó Péter ellen irányozza a csapást, de aberratio folytán Pált találja, a 307. §. 2-dik bekezdésében foglalt privilegiált büntetési tételt igénybe nem vehetné, mert ezen bekezdés csak akkor alkalmazható, ha a sértés folytán meghalt személy volt a bántalmazó.

Hogy a törvény ezen értelmezése a jogérzületnek meg nem felel, alig igényel bizonyitást. De határozottan téves is. Téves már a kiindulási pont is, mely a 307. §. szavaiból akar megoldani egy kérdést, mely a beszámitás általános elveivel függvén össze, csak is ezen általános, a törvény különös részében is mindig érvényes elvekből kiindultan oldható meg.

[1] Az előbbi közl. l. a 15. és 21. számban.

Előre bocsájtjuk, hogy teljesen osztjuk a megbeszélt itéletben nyilvánuló s a 60. sz. döntvénynek megfelelő alapfelfogást az aberratio körül, mely felfogás az uj olasz Btkvben is határozott szentesitést nyert, ellentétben azon elmélettel, mely aberratio esetében dolus és culpa halmazatát akarja megállapitani. Észrevételeink is természetesen a delictum-egység feltevésén alapulnak.

Feltéve tehát, hogy aberratio esetében delictum-egység forog fen, mely nézetnek ismételjük, részünkről hivei vagyunk, a 307. §-nak aberratio esetében alkalmazhatóságára a következő irányadó szempontból kell kiindulnunk.

A 307. §. privilegiált büntetési tételei az affectus, mint a dolus enyhébb fokának méltánylásán alapulnak. Áll ez jelesül nem csak az első bekezdésről, hanem a második bekezdésről is, a mely az első bekezdéssel ugyanazon elven, az affectusban elkövetett büntetendő cselekménynek a dolus csekélyebb intensivitása által indokolt enyhébb beszámitásán alapszik, — a második bekezdésnek az első bekezdéshez képest enyhébb büntetési tétele az affectust előidézett ok különös méltánylásában találja alapját.

Az enyhébb beszámitás ennélfogva tisztán subjectiv momentumon alapszik, — a dolus enyhébb voltán. A jogsértés, a büntett physikai objectiv erejének azonossága mellett a büntett moralis subjectiv ereje oly kevesbletet mutat, mely indokolja az enyhébb beszámitást, a mely tehát a tettesben, tisztán s kizárólag a tettesben, mert a tettes dolusában keresendő.

Ebből önkényt következik, hogy az aberratio a tettest azon privilegiumtól, melyre dolusának enyhébb foka alapján jogot szerzett, meg nem foszthatja, s nem zárhatja ki javára a 307. §. sem 1-ső, sem 2-dik bekezdésének alkalmazását. Az 1-ső bekezdés szerint az enyhébb beszámitás alapja: az affectus. Ugyde ha a tettes affectusban cselekszik, megszünik-e a tettes ezen enyhébb foku dolusa azért, mert a csapás vagy a lövés aberratio folytán mást ért, mint a kinek szánva volt? A tagadó felelet annyira tenyeren fekszik, hogy a kérdésnek még feltevése is feleslegesnek látszik.

Valaki erős felindulásban lő Péterre, mondható-e, hogy nem lőtt erős felindulásban, ha a golyó nem Pétert találja, a kinek szánva volt, hanem Pált? Az erős felindulás már akkor létezett, midőn a tettes lőtt, tehát elébb, mintsem a golyó talált, sőt az enyhébb beszámitás céljából kell is hogy elébb létezett légyen. De ha az erős felindulás a tettesben tényleg létezett, akkor, a midőn a pisztolyt elsütötte, miként volna lehetséges, hogy ex post az eredmény döntsön a felett, vajon a tettes erős felindulásban cselekedett-e vagy sem?

De nem másképen áll a dolog a 307. §. 2-ik bekezdésében sem.

Az első bekezdés enyhébben számitja be a cselekményt, mert a tettes erős felindulásban cselekedett. A második bekezdés további enyhitést állapit meg, méltányolván az «indokot», mely a tettes erős felindulását okozta. Ezen indok az, hogy a tettes jogtalan sulyos bántalmazást szenvedett. A törvény ezen felfogása teljes elismerést érdemel. A mily bizonyos az, hogy az affectus kell hogy enyhitse a beszámitást, ép oly bizonyos az is, hogy az affectust előidéző indok befolyással kell hogy birjon az enyhités mérvére. Ezen indok oly határozó lehet, annyira enyhitheti a beszámitást, hogy a törvényhozó inditva érezheti magát, hogy ennek külön enyhébb büntetési tétel megállapitása által kifejezést adjon. Ezt teszi hazai törvényünk a 307. §. 2-dik bekezdésében. A törvény itt az affectust különös méltánylásban részesiti azon indok tekintetbe vételével, mely a tettesben az affectust előidézte. Ámde, valamint az affectus, ugy az azt előidézett indok szenved-e változást az által, mert az ezen indok által előidézett affectusban kilőtt golyó nem a czélba vett Pétert, hanem Pált találta? Nem cselekedett-e a tettes ez esetben is jogtalanul szenvedett sulyos bántalmazás által előidézett affectusban?

Igaz, hogy nem Pál, nem a sértés folytán meghalt személy bántalmazta jogtalanul és sulyosan a tettest; de a tettes nem is Pált akarta megsérteni, hanem Pétert, a ki őt bántalmazta. Ha ezen aberratio nem is szünteti meg a cselekménynek mint dolusnak beszámitását, ez indokolását és igazolását találja abban, hogy a büntetőjog a jogi javakat társadalmi jelentőségökben védelmezi, ezen szempontból pedig, miután az élet vagy a testi épség jogi java Péterben ép oly társadalmi jelentőséggel bir, mint Pálban, az aberratio büntetőjogilag közömbös, mert habár más alanyban, a tettes mégis ugyanazon jogi rendet szándékozott megsérteni és szándékosan megsértette. De a midőn ezt tette, tette ezt a beszámitást enyhitő azon subjectiv momentum hatása alatt, mely kétségtelenül tekintetbe vétetett volna, ha a golyó azt éri, kinek szánva volt. Ezen tisztán subjectiv momentumban fekvő enyhitéstől a tettes meg nem foszthatá azért, mert akarata ellen a golyó eltévesztette czélját.

Csak a törvény betüjéhez rabszolga-ragaszkodás vezethetne az ellenkező eredményre, a mely azonfelül azon komolyan alig védelmezhető állitást is involvál, hogy az enyhités indoka nem subjectiv; nem a tettesben, hanem az áldozatban s jelesül abban keresendő, hogy mert a sértés folytán meghalt személy a tettest bántalmazta, ez által életének jogi értéke kevesbedett, csökkent. Ily felfogás mellett természetes, hogy nem csak lehetne, de kellene is azt mondani, hogy miután a golyó által, aberratio folytán talált személyben nem állott be azon értékcsökkentés, a mely az enyhébb beszámitás alapját képezi, az enyhébb beszámitásnak nincs helye. De mint megérintettük, az enyhébb beszámitásnak alapja nem az, hogy a bántalmazó életének értéke csökkent, hanem az, hogy a tettes jogtalan bántalmazás által előidézett affectusban cselekedett.

A törvény az itteni kifejtéssel látszólag ellenkezik, s azt követeli, hogy a sértés folytán meghalt személy jogtalanul sulyosan bántalmazta legyen a tettest. De ez csak látszat. A beszámitás általános szabályai a törvény különös részére is kihatnak. Ezen primitiv tételben nem kellene többé kételkedni.

A beszámitás általános alapelvei vezetnek továbbá azon eredményre, melynek helyes volta különben tenyéren fekszik, hogy aberratio esetében a 307. §. zárbekezdése a tettes terhére soha sem alkalmazható.

A törvény az affectustól megtagadja a rendszerint elismert enyhitő hatását akkor, ha a tett felmenő rokon ellen irányul. A tartozó tisztelet és szeretetnek, mely a felmenő rokon megtámadását tiltja, oly erősnek kell lennie, hogy feltétlenül uralkodjék az affectus fölött, bármi lett legyen az affectus indoka. Ha mégis az affectus győzött a szeretet fölött, ez a beszámitás enyhitésére tekintetbe nem vétetik. — Helyes-e ez vagy nem? ennek fejtegetésébe itt nem bocsátkozunk; tény, hogy a törvénynek ez az álláspontja. A 307. §. engedélyezte enyhitésekben tehát nem részesithető az, a ki felmenő rokona ellen követte el a halált okozott testi sértést A beneficium megtagadásának feltétele, hogy a tettes felmenő rokonát akarta megsértetni s tettleg megsértette. Aberratio esetében kétféle alakulat képzelhető.

Először: a tettes felmenő rokon ellen irányozta p. o. a lövést, mely aberratio folytán extraneust talált, vagy

másodszor: az extraneusnak szánt golyó aberratio folytán felmenő rokont talált.

Az első esetben a 307. §. zárbekezdése már a törvény szavainál fogva nem alkalmazható. Nem felmenő rokon, hanem extraneus esett áldozatul, hiányzik tehát a szigorubb intézkedés alkalmazhatásának materiális feltétele;

a másik esetben a szigorubb intézkedés hasonlag ki van zárva. Itt annak materiális feltétele megvan ugyan, de

moralis feltétele hiányzik. Mert a tett nem felmenő rokon hanem extraneus ellen irányult. A tettesnek nem számitható be a felmenő rokon elleni azon tisztelet és szeretet megsértése, melyet a tettes megsérteni nem akart, mert a tudat, a szándék a rokoni viszonyt át nem ölelte.

Épen ugy senki sem kételkedik, hogy a 280. §. nem alkalmazható, ha felmenő rokon csak aberratio folytán öletett meg, s akkor sem, ha a tettes felmenő rokonát vette czélba, de aberratio folytán extraneust ölt meg.

A beszámitás általános elveinek az aberratio esetére alkalmazását tartalmazza az uj olasz btkv. 52. §.-a, mely szerint:

«Ha valaki tévedésből vagy egyéb véletlen folytán más személy ellen követi el a büntettet, mint a ki ellen cselekménye irányult, a sértett vagy káros minőségéből származó sulyositó körülmények terhére be nem számitandók, ellenben beszámitandók javára azon körülmények, melyek büntetését enyhitették volna az esetben, ha a büntettet a czélba vett személy ellen követte volna el.»

A magyar btk. ily speciális intézkedést az aberratio esetére nem tartalmaz ugyan, de a btkv. 82. §-ának általános szabálya ugyanazon eredményre vezet.

Dr. HEIL FAUSZTIN,
fiumei kir. ügyész.

Egy telephonjogi kérdés.

A mióta a telephon a forgalomban mai nagy jelentőségét elnyerte, vita tárgyát képezi a külföldi jogirodalom terén, vajon a szerződés kötése iránt telephon utján tett ajánlat kötelező ereje tartamának meghatározásánál a magánjogi törvényeknek a jelenlevők közt, vagy a távollevők közt tett ajánlat kötelező erejének tartamára vonatkozó egymástól eltérő szabványai alkalmazandók-e?

A kérdés felmerülhet a magyar jog szempontjából is, mert mig a magyar kereskedelmi törvény 314. §-a szerint ellenkező kikötés hiányában az ajánlat, mely jelenlevők közt tétetik, hatályát veszti, ha annak elfogadása iránt azonnal nem történik nyilatkozat, addig ugyanannak 315. §-a szerint távollevők közt ellenkező megállapodás hiányában az ajánlattevő annyi ideig marad kötelezve, mennyi rendes körülmények közt a válaszadásra szükséges.

Hasonló intézkedéseket tartalmaznak a magyar általános magánjogi törvénykönyv tervezete kötelmijogi részének 55. és 56. §§-ai.

A kik a telephon utján tett ajánlatot távollevők közt tettnek tartják, ugy érvelnek, hogy a telephon használata mellett is hiányzik a jelenlevők közti szerződéskötésnek ama kriteriuma, mely szerint a szerződő feleknek animo et corpore kell együtt lenniök, már pedig a telephon nem képes elenyésztetni a térdistantiát, a felek tehát távol maradnak egymástól.

Az ellennézet azzal indokoltatik, hogy a szerződőfelek a telephon által egymással közvetlenül érintkeznek és hogy a másik fél ugyanazon pillanatban hallja az ajánlattevő ajánlatát, melyben az a telephonra bizatik.

A telephonnak nagy jelentősége, ugy mondják e nézet követői, épen abban áll, hogy az általa közvetitett forgalomban a távolságok elenyészetteknek tekinthetők.

Szerintök a telephon utján való érintkezés csak olyan, mint két személynek egy nagy szócsövön keresztül való beszélgetése, mely esetben szintén fenforoghat a térbeli distantia a nélkül, hogy távollevők közti szerződés forogna fen, és hasonló a vak személyek közti közvetlen érintkezéshez, mert mindkét esetben a fősuly a halló- s nem a látószerven nyugszik.

Az a körülmény, hogy nem a beszélő eredeti hangjai érkeznek a halló füléhez, hanem hogy a telephon a hanghullámokat reproducálja, szerintök lényegtelen, mert az eredményt tekintve a telephon utján épen ugy történik a szóbeli érintkezés, mint a közönséges beszélgetésnél szájról szájra.

Nézetem szerint e vita csak akadémikus jelentőségü. Mert akár a kereskedelmi törvény 314. §-át, akár 315. §-át alkalmazzuk a telephon utján tett ajánlatra, mindkét esetben azonos eredményre jutunk.

A telephon utján tett ajánlatot jelenlevők közt tettnek tekintve s arra a kereskedelmi törvény 314. §-át alkalmazva, az következik, hogy az ajánlat hatályát veszti, ha annak elfogadása iránt azonnal, tehát szintén telephon utján nem történik nyilatkozat.

Ha pedig távollevők közt tett ajánlatnak tekintve azt, a 315. §-t alkalmazzuk, ugy az következik, hogy az ajánlattevő annyi ideig marad kötelezve, mennyi rendes körülmények közt a válaszadásra szükséges. Már pedig a telephoni összeköttetésnél rendes körülmények közt a válaszadásra csak annyi idő szükséges, mennyi a hang reproductiójára és a reproducált hanghullámok egyik helyről a másikra való elterjedésére megkivántatik, tehát csak egy-két pillanat.

Hogy a küldöncz, levél vagy sürgöny által közvetitett válaszadásra rendes körülmények közt mennyi idő szükséges, vagyis, hogy a válasz mikor tekinthető kellő időben és módon elküldöttnek, az egyes esetekben különböző felfogásokat enged meg. — Mert bár kétségtelen, hogy a keresk. törvény a «rendes körülmények» alatt nem érti a concret eset véletlen körülményeit, sőt ezekkel, miként a keresk. törvény tervezetének magával a törvény szövegével való összehasonlitása mutatja, a válaszadás késedelmét mentetni nem engedi, a minthogy a tervezet ezen kitétele «... s ez ügylet természete rövidebb vagy hosszabb időt nem kiván...» a törvényben egyenesen mellőztetett: mégis, miután a rendes körülmények mellett a válaszadásra szükségelt idő csak az általános vagy helyi forgalmi szokás tekintetbe vételével határozható meg, mely szerint a válaszadás történni szokott, és pedig ugy a válaszadás ideje, mint módja tekintetében, a mint ezt a német birodalmi magánjogi törvénykönyv tervezetének 84. §-a szabatosabban is fejezi ki, mint a magyar általános magánjogi törvénykönyv tervezete (... nach der *Verkehrssitte* als rechtzeitig zu betrachtenden Absendung der Antwort...), kérdés támadhat esetleg, vajon a levélbeli válaszadásnak postafordultával, vagy csak ugyanaz nap kell-e történnie, melyen az ajánlat kézhez vétetett, vagy történhetik-e másnap is? Kérdés tárgyát képezheti továbbá, hogy sürgönyre sürgönyi választ kell-e adni, vagy elegendő-e levélbeli? A nürnbergi conferentia például az utóbbit mondotta ki abból az indokból, hogy a távirda csak rendkivüli correspondentiális eszköz, holott bátran állithatni ezzel szemben, hogy a távirda ma már épen nem rendkivüli correspondentiális eszköz, s hogy ennélfogva az, ki sürgönyileg tesz ajánlatot, joggal elvárhatja, hogy sürgönyi választ nyerjen.

A távirdánál előfordulhat az az eset is, hogy az egyik helyen este feladott sürgönyre a másik helyről válasz már az nap éjjeli szolgálat hiányában nem adható. Itt tehát a rendes körülmények olyanok, hogy másnap adható a válasz.

A telephonnál azonban, ugy hiszem, ezen és hasonló kérdések nem merülhetnek fel. Itt mindenkor lehetséges lesz a kérdésre nyomban válaszolni, épen ugy, mint a szájról-szájra történő beszélgetésnél.

S általános forgalmi szokás is, hogy a telephon utján tett kérdésre nyomban telephon utján válaszoljunk. Nem volna-e sajátszerü, s mindenki feltevéseivel ellenkező, ha a telephon utján megszólitott válasz adása nélkül eltávoznék a telephontól s levélben közölné válaszát? A ki a telephont használja, teszi ezt nemcsak azért, hogy ajánlatát a másik félnek gyorsabban hozza tudomására, hanem azért is, hogy rögtön nyerjen választ.

A telephon utján való érintkezésnél tehát rendes körülmények között a válaszadásra idő, vagy legalább is számbavehető idő nem szükségeltetvén, még abból az álláspontból is, mely a 315. §-t találja alkalmazandónak, azt kell állitani, hogy a telephon utján ajánlatot tevő, ellenkező kikötés hiányában csak akkor van kötelezve, ha ajánlata azonnal elfogadtatik.

Nyilvánvaló tehát, hogy az eredmény ugyanaz, akár a kereskedelmi törvény 314. §-a, akár 315. §-a alkalmaztatik.

Akademice véve azonban a dolgot, ugy hiszem, hogy a jelzett vita azt igazolja, mikép lehetetlenség a forgalom uj alakulatait, melyekre a régi fogalmak megállapitásánál nem gondolhatott senki, e régi fogalmak egyike vagy másika alá szoritani s hogy azokra nem illenek a más viszonyokra való tekintettel régóta fennálló schemák.

A forgalom eszközeinek eddig nem is sejtett módon való tökélesbülése uj jogi fogalmakat és uj viszonyokat teremt, melyek külön szabályozást igényelnek.

A telephon utján tett ajánlat nézetem szerint sem jelenlevők, sem távollevők közti ajánlatnak nem minősithető. — Nem jelenlevők közöttinek, mert a jelenlét alatt tér- és időbeli együttlétet, nem távollevők közöttinek, mert a távollét alatt tér- és időbeli távollétet értünk; a telephon általi összeköttetés mellett pedig időbeli együttlét térbeli távolléttel párosul.

A telephon által tett ajánlat tehát ugy a jelenlevők, mint a távollevők közt tett ajánlattól különböző fogalom, melyre nézve azonban fent a telephoni érintkezés sajátlagos természetéből folyó azon eredményre jutottunk, hogy az ellenkező kikötés hiányában hatályát veszti, ha azonnal el nem fogadtatik.

Miután pedig a helyes törvényalkotás szempontjából lehetőleg elkerülendő annak szükségessége, hogy a törvénynek bizonyos meghatározott viszony szabályozására szolgáló intézkedése más oly viszonyokra is alkalmaztassék, melyekre a törvényhozó amaz intézkedésnél nem gondolt, melyekre tehát amaz intézkedést nem vonatkoztatta és nem állapitotta meg; miután akár a jelenlevők közti ajánlatra, akár a távollevők köztire vonatkozó törvényes intézkedések analogia utján más viszonyra — a telephon utján tett ajánlatra — való alkalmazásának szükségessége csak ugy kerülhető el, ha a törvény az utóbbira is kifejezetten állit fel jogszabályt, de lege ferenda kivánatos volna, hogy a törvény a telephon utján tett ajánlat kötelező erejének tartamát külön szabályozza, vagyis, hogy ama szabályt, hogy ellenkező kikötés hiányában az ajánlat hatályát veszti, ha azonnal el nem fogadtatik, ne csak a jelenlevők közt tett, hanem egyuttal és *kifejezetten* a telephon utján tett ajánlatra nézve is állitsa fel.

Az a körülmény, hogy a külföldi törvényhozás és a német birodalmi magánjogi törvénykönyv tervezete e részben nem nyujt példát, nem lehet ok a helyesnek felismert kezdeményezés mellőzésére.

Dr. SZIRMAI RIKHÁRD,
ügyvéd.

A X. magyar jogászgyülés tárgyalásai.

I. Szakosztály.

A szakosztály elé terjesztett kérdés a következő volt: «A tulajdonszerzés kellékeül ingóknál az átadás megkivántassék-e?»

Két felfogás áll e kérdés tekintetében egymással szemközt, melyek a civilizált nemzetek jogát két csoportra osztják. Az egyik a római jog felfogása, mely innen a közönséges német jogba, az osztrák és szász polgári törvénykönyvbe, a magyar és német magánjogi törvénykönyv tervezetébe is átment.

A másik csoportot ama jogrendszerek teszik, melyek a code civil rendszerét követik, és melyek szerint a tulajdonjog puszta szerződés által is szerezhető, két egymásutáni jogszerzés között azonban az részesül előnyben, melylyel a tényleges átadás is össze van kötve.

Az első elv fentartása mellett nyilatkozott a két vélemény, melyeket dr. *Katona Mór* győri jogakadmiai tanár és dr. *Lányi Bertalan* budapesti kir. táblai biró terjesztettek a jogászgyülés elé. E nézethez csatlakozott az előadó dr. *Jellinek Arthur* országgyülési képviselő is, a ki egy érdekes visszapillantás után a régibb magyar jogra és jogi irókra, az átadás fentartását a forgalom biztonsága érdekében és a kijátszások kikerülése végett ajánlotta. Nézetét támogatta az angol jog ama szabályainak ismertetésével, melyek az ingók tulajdonátruházását nehezitik.

Dr. Schwarz Gusztáv, a kinek véleményes javaslata az «Évkönyv»-be a beérkezés elkésése folytán nem vétetett fel, de a «Jogtudományi Közlöny»-ben megjelent, e véleményét szóval is indokolja. Az átadás követelménye a tulajdonátruházás minden esetében nehézkes és czélszerütlen formaság, és az a mellett felhozott indokok, hogy a publicitást előmozditja, a felek akaratát jobban kidomboritja, komolyságukat jobban biztositja, harmadik személyek kijátszását megakadályozza: helytelenek, mert az átadás által nem érjük el ezek egyikét sem. A nyilvánosságot nem segiti elő, mert az átadás csak a felek közt történő, pillanatnyi actus; a felek komoly akarata és akaratuk terjedelme nem ily módon határozandó meg; a kijátszás pedig az átadás mellett sincs kizárva, sem megnehezitve.

Mindennek daczára nem kivánja az átadási elv teljes elejtését, hanem inditványát a következőleg formulázza: «Tulajdonátruházási szerződések esetében a tulajdon a felek eltérő megállapodása hiányában csak az átadással szálljon át.»

Dr. *Fodor Ármin* ezen két inditványtól eltérőleg a tiszta franczia rendszer elfogadását ajánlja. Szerinte az átadás a római jogban csak a formalismus iránti előszeretet folyománya volt, melyet a német jogtudomány csak az észjog és a code civil iránti ellenszenvből tartott fen. Hozzájárul dr. Schwarz Gusztáv érveléséhez, hogy az átadás czélszerütlen és gyakorlati értékkel nem bir. Előadja, hogy a vevő ingóknál a kétszeres eladással szemben nincs védve. Az átadás sok esetben nem tényleges, hanem csak jelképi és ilyenkor felesleges formalitás.

Inditványa: «Mondja ki a jogászgyülés, hogy az alkotandó magánjogi törvénykönyvben az átadás követelménye ingók tulajdonszerzésénél mellőztessék.»

Midőn dr. *Schwarz Gusztáv* hozzájárul dr. *Fodor* inditványához, azt azonban olykép kivánja kiegésziteni, hogy «harmadik jóhiszemü jogszerző ellenében tulajdoni keresetnek helye nincs», — mely módositást dr. Fodor is elfogadja, a szakosztály rövid vita után, melyben a véleményezők és előadók saját álláspontjukat fentartják, dr. *Karácsonyi Jenő* és dr. *Klekner Alajos* dr. *Fodor* inditványához hozzájárulnak, dr. *Fodor* inditványát nagy szótöbbséggel elfogadja.

A többség előadóul dr. *Fodor Ármint*, a kisebbség pedig dr. *Jellinek Arthurt* választotta meg.

A teljes-ülés a többség véleményéhez járult 41 szavazattal 37 ellenében. Dr. FODOR ÁRMIN.

Különfélék.

— **A tizedik magyar jogászgyülés** négy évi szünet után megtartatott. A jogász-közönség csekélyebb részvételt és érdeklődést tanusitott tárgyalásai iránt, mintsem azt az előjelekből s azon élénk, mozgalmas életből következtethettük és remélhettük volna, mely jelenleg az igazságügy terén álta-

lában uralkodik. Mikor oly kiváló fontosságu s ugy elméleti, mint gyakorlati szempontból nagy horderejü kérdések, mint a bünügyi elővizsgálat nyilvánossága, a jogi szakoktatás reformja, a tulajdonátruházás módja stb., a szakosztályokban 30—40, a teljes-ülésben 70—80 szavazattal döntetnek el: ugy hiszszük, nem tulzás fentebbi állitásunk. A mi azonban a tárgyalások menetét, az egyes kérdések körül kifejlett eszmecsere szinvonalát illeti, a legnagyobb örömmel s teljes megelégedéssel tekinthetünk vissza azon alapos, kimeritő előadásokra és beszédekre, melyeket a szakosztályokban és a teljes-ülésen hallani alkalmunk volt. — Az állandó bizottság je'entését a mellékleten közöljük.

— **A kir. Curiához** f. é. szeptember hóban érkezett 1649 ügydarab, ez évben összesen 19,609, vagyis 33-al több ügydarab mint a mult év hasonn időszakában. Elintézendő volt igy a mult évi hátralékkal együtt 27008 ügy. Elintéztetett szept. hóban 1739, ez évben mindössze 16,606, vagyis 692-vel több ügy mint 1888. megfelelő időszakában. Hátralék van 10405, azaz 371-el több, mint a mult évi szeptember hó végén volt. **Tavalyi ügy** 15 van hátralékban.

— **A Btk. 85. §-ához.** Gyakran szóltunk arról, hogy a Btk. 85. §-ának hatálya nagyon is szük térre van szoritva, a mennyiben a 16 éves határpont tul-alacsony. Az elsőfoku bíróságok azonban még arra sem forditanak kellő gondot, vajon az illető egyén betöltötte-e 16. élet-évét, — mint ezt az alábbi curiai határozat mutatja:

A m. kir. *Curia*: Lopás büntettével vádolt Kr. Ignácz s bünpártolás, illetőleg tulajdon elleni kihágással vádolt társai elleni bünügyben itélt: Tekintve, hogy Kr. Ignácz I. rendü vádlott 1887. évi julius 25-ike körül szünvén meg E. Vilmos szolgáltatában lenni, életkorának 16-ik évét öt hóval haladta tul akkor, midőn a nevezett szolgálatadója ellen elkövetett, illetőleg folytatott lopásai felfedeztetvén, ellene a bünvádi eljárás folyamatba tétetett; tekintve, hogy a Btk. igen lényeges különbséget állapit meg az esetre, ha valaki a büntetendő cselekményt az előtt követi el, mi előtt életkorának 16. évét tulhaladta és az esetre, ha a büntetendő cselekményt ezen életkor tulhaladása után követte el; tekintve különösen a fenforgó esetet — vádlott a Btk. 336. §. 7. pontjának a 340. §-ához való viszonyitása alapján 5 évig terjedhető börtönnel lenne büntetendő az esetben, ha a szolgálatadója ellen elkövetetett lopások közül, habár csak egyre vonatkozólag is bebizonyittatnék, hogy az életkora 16-ik évének betöltése után követte légyen el; mig ellenben ugyanazon cselekményekért a Btk. 85. §-ának 3-dik pontja szerint a legsulyosabb büntetése két évi fogházat nem haladhatja felül az esetben: ha az általa folytatott lopások közül egyikre sem volna bizonyitható, hogy annak véghezvitele vádlottnak azon életkorára esik, midőn az 16-ik évét már tulhaladta; tekintve, hogy e szerint a törvény helyes alkalmazhatását feltételező küljelenség — a vitátlanul álló többi ismérven kivül — vádlott 16-dik évének egy vagy több lopás elkövetésekori elmulására vagy el nem mulására esvén: arra nézve, hogy a Btk. 336. és 340. §§. a 85. §. mellőzésével legyenek alkalmazhatók, az elhatározó ténykörülménynek — a tettes 16-ik évének a lopás elkövetésekor való tulhaladásának — mulhatlanul és mellőzhetetlenül bizonyitva kell lennie; tekintve, hogy a lefolyt bünvádi eljárás alatt e körülmény teljesen mellőztetett; tekintve, hogy sem a vizsgálat, sem a végtárgyalás alatti bizonyitási eljárásban nem csak nem derittetett ki, de még kérdés sem tétetett az iránt, van-e a vádlott által folytatólag elkövetett számos lopás közül olyan, melyet ez akkor követett el, midőn életének 16-ik évét már betöltötte; tekintve, hogy vádlott anyakönyvi kivonatával kétségtelenné tett azon ténybeli körülmény mellett, mely szerint ez, az általa folytatott lopások felfedezésekor, 16-ik évét csak 5 hóval haladta tul, a Btk. 85. §-ának alkalmazhatóságát kizáró küljelenséget — a lopások valamelyikének vádlott 16-ik éve utáni elkövetését — ezen elhatározó jelenség bizonyitott voltának teljes hiányában egyszerüen vélelmezni s e bizonyiték nélküli egyéni vélelemre a szigorubb törvény alkalmazását alapitani nem lehet: Kr. Ignáczra vonatkozólag mindkét alsóbb foku bíróság itélete a végtárgyalással együtt feloldatik és utasittatik az első foku bíróság, hogy a vizsgálatot a fentebb megjelelt elhatározó ténykörülmény vizsgálatára kiterjesztve, különösen az utolsó lopások elkövetési idejének biztos meghatározására szerezzen adatokat, s a mennyiben ez eszközöltetnék, vagy az ez irányban folytatandó részletes és alapos vizsgálat is netalán eredménytelen maradván, a biztos meghatározhatás az e tekintetben alkalmazható minden törvényes intézkedés kimeritése után is elérhetetlennek bizonyulna, uj végtárgyalást tartva, szabályszerü eljárás után a kifejlendőkhez képest hozzon uj határozatot. (1889. szeptember 18. 1276. sz.)

— **A kolozsvári kir. törvényszéknél,** valamint a város területén müködő két járásbiróságnál ez év tavaszán, még a *hivatalos* fütési időszak alatt, elfogyott a *tüzi fa* s miután a hivatali személyzet többszörös sürgetés után se juthatott tüzelő anyaghoz: saját költségén volt kénytelen azt beszerezni. Most, a szeptemberi hüvös napok alatt ugyanaz ismétlődött. Ismét megkezdődtek a «bundás tárgyalások», melyek annak idejében a fővárosi és kolozsvári sajtó figyelmét se kerülhették ki. Elvégre kénytelenek voltak a birák *saját költségükön* füttetni a hivatali helyiségeket, mert daczára annak, hogy a meleg 5 R°/₀-ra szállott, a hivatalos fütésre nem adatott anyag. A kolozsvári kir. törvényszék administratiójának eme sajnálatra méltó fogyatkozását ajánljuk a miniszter figyelmébe.

— **A Magyar Jogászegylet választmánya** f. hó 7-én ülést tart, melyen a közelebbi munkaprogramm fog megállapittatni.

— **Kinek «ur» az ügyvéd?** Tudvalevőleg az ügyvédek kénytelenek voltak «elkeseredett» harczot vivni, hogy kieszközöljék, miszerint a velük irásban közölt birósági határozatokon nevük mellé odairják bíróságaink az «ur» czimet. Pedig a budapesti ügyvédi kamara azon átiratain, melyekben a bíróságoknak a pártfogó ügyvédeket nevezi meg, a név mellé soha sem teszi az «ur»-at. *(Ügyvédi körökből.)*

— **Pulszky Agost** egyetemi tanár «Jog- és állambölcsészet» cz. mukájának angol kiadását «*The Theory of Law and civil society*» beszéli meg a tübingeni «Zeitschr. f. d. g. Staatswissenschaft» utolsó füzete igen elismerő hangon. A biráló fő kifogása, hogy Pulszky nem méltányolta eléggé és behatóan a vallásnak jelentőségét a jogra és társadalomra; ellenben különösen jelesnek mondja a nemzetiség befolyására vonatkozó részt. « . . . im ganzen aber darf das Werk Pulszky's» — igy végzi a biráló — «als ein solches bezeichnet werden, welches die Untersuchung über die grossen prinzipiellen Fragen, auf welche auch die praktische Politik stets zurückgehen muss, entschieden fördert und welches in dem immerhin kleinen Kreise derer, die sich eingehend mit denselben beschäftigen, seine Wirkung nicht verfehlen wird.» — Pulszky Ágostnak a napokban az egyetemi reformról megjelent müvéről legközelebb szólunk.

— **A családjogba** vágó érdekes munka jelent meg legujabban *Post*-tól. A dolgozat összehasonlitó alapon nyugszik. Czime: *Studien zur Entwicklungsgeschichte des Familienrechts. Ein Beitrag zu einer allgemeinen vergleichenden Rechtswissenschaft auf ethnologischer Basis.*

— **A lipcsei német legfőbb törvényszék** polgári osztályának hivatalos döntvénygyüjteményéből legközelebb már a 22. kötet jelent meg. Ezen kötet 94 jogesetet tartalmaz harmincz iven. Mutatja ezen körülmény is, hogy Németországban a fegfőbb birósági indokolások mennyivel terjedelmesebbek, mint a mieink.

Szászországban az utóbbi években a *koldulók* és a *csavargók* száma határozottan csökkent. 1880-tól 1887-ig 34°/₀-al csökkent a büntetések száma, mig ellenben a szász királyság népessége 1880-tól 1885-ig 7°/₀-kal növekedett. Ennek oka részint a gazdasági viszonyok javulásában rejlik; részint azonban azon számos intézkedésekben, melyek a csavargás és a koldulás elleni harczra irányulnak, u. m.: a koldulás és a szeszes italokkal üzött visszaélések elleni egyletek alapitása, népkonyhák létesitése, mühelyek, munkás gyarmatok alapitása stb. *gl.*

— **Az intő eljárást** illetőleg érdekesek a következő statisztikai adatok, melyeket a német igazságügyi statisztika legujabb kötetéből meritünk. Az 1885. évben a német birodalomban beadatott 1.911,323 fizetési meghagyás, 1886-ban 1.936,966. Visszautasittatott 20°/₀. Ellenmondás használtatott 1885-ben 696,181, 1886-ban 726,053 esetnél.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (VIII. József-körut 44. sz.)
Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (IV. Zöldfa-utcza 31. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (IV. Egyetem u. 4. sz.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

Huszonnegyedik évfolyam. 41. SZ. Budapest, 1889. október 11.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐI IRODA: *József-körut 44-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .... 6 frt, negyedévre .. 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A jogászgyülés és a magyar közjog. Dr. NAGY ERNŐ n.-váradi jogakad. tanártól. — Unitarius egyházi törvény a házassági jogról. SZTEHLO KORNÉL budapesti ügyvédtől. — *Törvénykezési Szemle:* A bizonyitási teher. FÖVENYESSY LAJOS nagykátai kir. aljárásbirótól. — Egyl kihágási eset. Dr. RÓTH FERENCZ n.-károlyi kir. aljárásbirótól. — A X. magyar jogászgyülés tárgyalásai. Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvédtől. — A kisajátitásról. MELHA KÁLMÁN budapesti ügyvédtől. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle. — Irtások.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Az aradi közjegyzői kamara felterjesztése az igazságügyminiszterhez. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A jogászgyülés és a magyar közjog.

El kell ismerni, hogy a X. magyar jogászgyülés hüségesen képviselte a magyar jogászközönséget. Nem vetett föl valami uj eszméket, nem teremtett uj irányokat, de jogásztársadalmunk gondolkozását, a maga kedvencz nézeteivel és ellenzéseivel, lelkesedésével, aggályaival és közönyével hüségesen kifejezte.

A közjoggal sem bánt kevésbé mostohán, mint a hogy bánnak vele jogászaink általában. Ismeretes dolog ugyanis, hogy az államjog tudományos müvelése nálunk nem igen népszerü; hogy még odáig sem jutottunk, miszerint államéletünk structuráját általános tiszteletnek örvendő alapelvekre helyezhetnénk, a melyek a részletekre kihatva, egész államjogunkat rendszeres egészszé ölelnék át.

A felmerülő concrét esetek a pillanat ötletének hatása alatt döntetnek el s midőn egyik-másik, különös fontossága következtében vagy valamely politikai okból kiélesedik, miután általános elvi megállapodásaink, melyek a fölmerülő kérdés mikénti eldöntését már előre irányithatnák — nincsenek, egész forrongás támad.

A legelemibb államjogi kérdés képes a parlamentet, a sajtót, a társadalmat lázba hozni és még sincs garantia arra nézve, hogy a nagy érdeklődés mellett és heves viták közepette eldöntött ügy az ép mozgató factorok befolyása alatt nem ellentétesen intéztetett e el, mint a hogy a rokon természetü ügyek eddig elintéztettek vagy ezután elintéztetni fognak. Ez állapotokért a multra nézve nem tehetünk szemrehányást. Mint többször fölemlitve lett, más egyéb civilizált államokban sem volt ez máskép. Csakhogy mig a németek, francziák, angolok, olaszok a mulasztottat fokozott erővel pótolni törekesznek, addig nálunk a közöny tovább tart.

A jogászgyülések által kitüzött egyetlen egy államjogi kérdés ismét leszorult, (hogy ne mondjuk leszorittatott), a napirendről és másodszor lett megoldás nélkül továbbitva. Azt mondották, és ez igen jellemző, hogy nem actuális. Már tudniillik, hogy a törvény és rendelet egymáshoz való viszonya, a rendelet jogi természete egy népképviseleti monarchiában s a hol a bíróság hivatva van esetleg a rendelet érvényessége fölött itéletet mondani, nem képez actuális kérdést?! Csak annyiban nem actuális, a mennyiben hasonló dolgokkal mi nem igen szoktunk foglalkozni.

Hogy pedig a fentebbi állitás, miszerint államjogunk legegyszerübb kérdéseivel sem vagyunk tisztában, megfelel a valónak, azt számos esettel igazolhatjuk. Nem kell a messze multba fáradni példáért, a midőn a főhatalmat illetőleg még csak a fejedelmet tekintették személynek és rajta kivül minden mást az államban csak objectumnak; sőt még odáig sem kell visszamenni, a midőn a berlini szerződés beczikkelyezése történt, annak kijelentésével, hogy ez bizony akár el is maradhatott volna; ugy hogy az ügy elintézésével sem lettünk tájékozottabbak, mint előtte voltunk. Elégséges lesz, ha csak a lefolyt év eseményei fölött tartunk szemlét.

Mindenkinek emlékezetében élnek még a felségjogok körüli heves parlamenti és hirlapi viták: vajon a felségjog korlátozza-e a törvényt, vagy hogy maga is csak törvényen nyugszik, esetleg a törvényhozó organum hallgatag beleegyezésén? — Továbbá a Doda Traján-féle esetnél ujolag fölmerült és hosszan vitattatott, hogy az országgyülési tag mentelmi joga, a szólásszabadság csak a törvényhozás munkájában véd-e, vagy kiterjed a képviselőház választóival való érintkezésekre is?

Az is vitatott kérdés, hogy Magyarország Ausztriával együtt alkotják-e a souverain államot, avagy külön-külön? A magyar képviselőház elnöke nyilt ülésben az előbbi nézetnek adott kifejezést, az osztrák miniszterelnök az alsóház provocálására kijelentette, hogy Magyarország Ausztriára belföldet képez és viszont, a minek, mellesleg szólva, az osztrák felsőbirósági itéletek ellenmondanak. E kérdéssel legterjedelmesebben foglalkozó magyar munka pedig, német kutfők alapján, ugyancsak azt vallja, hogy az osztrák-magyar szövetség souverain állami jeleggel bir s Magyarországnak, valamint Ausztriának élete az egységgel szemben a particularismus. Továbbá Horvát-Szlavonországok benne vannak-e a magyar állami testben, lévén annak autonomikus részei, vagy külön államot alkotnak Magyarországgal szövetségben? A sz. korona egyik egyetemén az utóbbi nézet lesz nagy hévvel fentartva, a mely nézetet vagy 20 elsőrendü szaktekintély mint egyedül helyeset ismer el. — Nem mondom, hogy e két utóbbi kérdésre nincsen meggyőződésszerü véleményünk, de miután a kellő közjogi müveltségünk hiányzik, nem tudják azt tiszteltté tenni, nem tudjuk a positiv jog tételeiből levezetni.

Azután meg itt van a czimer és a szinek kérdése. Ugyan hányan vannak nálunk, kik jogi szempontból ennek világos megoldására képesek lennének. — És végre, hogy a jogászgyülés köréből is vegyek példát, a mult ülésszak kénytelen volt kijelenteni, hogy a törvényhozási meghatalmazáson alapuló rendelet jogi természetére véleményt nem mondhat, mert nincs eléggé tájékozva. Nincs tájékozva egy ügyben, a mely már százszor előfordult és minden nap előfordulhat.

De ha mindez igy áll, mihez pedig kétség alig fér, akkor a jogászgyülésnek, mely ama nemes czélt tüzte maga elé, hogy jogéletünk homályait eloszlassa, nem szabad a közöny képviselőjeként felcsapni. Nem folyton elodázni kell az államjogi kérdéseket, hogy igy a közöny mintegy szentesitve legyen, hanem lehetőleg ujnak és ujnak kitüzése által az érdeklődést megteremteni.

Szerintem legmegfelelőbb eljárás lenne, ha a jogászgyülés eddigi négy szakosztálya mellé az államjog és közigazgatási jog számára egy ötödiket állitana föl. Midőn a jogászgyülés szakosztályait szervezte, az államjog és közigazgatási jog tudománya mély álomban szendergett még: ideje lenne, hogy e szervezeti változtatással ébredezésére figyelmeztessék. De ennyit inditványozni sem merek. Dr. NAGY ERNŐ.

Unitarius egyházi törvény a házassági jogról.

— Megállapittatott az unitarius vallásközönség egyházi tanácsának 1889. évi márczius havában tartott rendkivüli ülésében. Életbelépett 1889. évi szeptember hó 1-ső napján. —

II.[1]

Az, hogy az unitariusoknál az elválás könnyen megy, köztudomásu dolog. Socinus eredeti tana szerint a házasság csakis házasságtörés és hütlen elhagyás miatt volt felbontható. Az engesztelhetlen gyülölséget a régi források mint váló okot nem ismerik. Bod Péter Synopisa, mely pedig reformatus eredete daczára az unitariusoknál is jogforrásul szolgált, az engesztelhetlen gyülölséget a válás okai közt nem emliti, sőt még azon okok miatt, a melyekkel mai napság az engesztelhetlen gyülölség megindokoltatni szokott, névszerint «a férjnek szerfeletti kegyetlensége; a feleségnek szüntelen veszekedésre, mocskolódásra való viszketege; a házasok közé beférkezett terhes ellenkezések; eltürhetetlen erkölcsök, részegség s több ilyek» miatt (H. t. 217. §.) csupán az ágy- és asztaltól való különvetést engedi meg. Az engesztelhetlen gyülölséget — capitale odium — nálunk II. József császár nyiltparancsa állapitotta meg válóokul, és ebből recipiálták azt az erdélyi reformatusok és az unitariusok. *Mikó Lőrincz*-nek csak kéziratban meglévő tankönyvében, mely az unitariusoknál oly nagy tekintélynek örvendett, hogy arra itéleteikben mint jogforrásra hivatkoztak, az engesztelhetlen gyülölség már mint válási ok szerepel. Jellemző az unitarius felfogásra azon érvelés, melylyel Mikó Lőrincz az *egyoldalu* gyülölséget mint az elválás okát megindokolja:

«Midőn a szentirás azt mondja: «*ha meggyülöli valaki feleségét, bocsássa el*», semmit sem kétkedünk az egyoldalu gyülölséget is az elválasztásra elég oknak tartani; csakhogy a józan okosságnál fogva a nőtől sem tagadhatjuk meg az ez okok alapján való elválást. És ha valamelyik félben a másik iránt halálos gyülölség támad, ott a házasság alapja, a kölcsönös szeretet ugy meg van bomolva, hogy a házasságot a lelkiismeret és erkölcsiség veszélyeztetése nélkül többé fentartani nem lehet. Aztán lélektanilag feltenni lehetetlen, hogy midőn egyik fél a másikat halálosan meggyülöli s azt határozottan nyilvánitja, a meggyülölt fél maga is gyülölségre ne gerjedjen, hanem szeretettel és bizalommal ragaszkodhassék hozzá, tehát tulajdonképen az ily esetben megvan a kölcsönös gyülölség és ez az oka, hogy az ily alapon inditott válóperek többnyire átváltoznak kölcsönös gyülölséggé, mert az alperes a per folytán maga is kijelenti a gyülölséget és sürgetni kezdi az elválasztást; ha pedig ezt nem teszi, annak oka csak világi érdek vagy boszu; de kitünik az, hogy senkinek is világi érdekeiért vagy boszuvágyáért a lelkiismeretet és erkölcsiséget veszélyeztetni nem engedjük.»

Ezen elvi álláspont adja meg a modern unitarius házassági jognak a maga sajátszerü jellegét. A boldog házasság az erkölcsös élet alapja. Ezt kell előmozditani minden áron. Ha valaki a házaséletben boldogtalan, vagy azt reméli, hogy egy más házasságban boldogabb lesz, az első házasságot fel kell bontani és az elégedetlent uj, szerencsésebb házasságra felszabaditani. Ha azután az sem válik be szerencsés házasságnak, nyitva áll az ut egy harmadik, negyedik házassághoz, stb. Ezen tan kétségtelen nagy mértékben hódol az emberi önzésnek. Ha én feleségemmel nem vagyok megelégedve és én más nővel boldog lehetek, mi közöm nekem ahhoz, hogy feleségem évekig hü és önfeláldozó volt irántam, hogy gyermekeimet mint példás anya és feleség ápolta és felnevelte, hogy ifjuságának zománczát és bájait nékem feláldozta. Akkor kellett, most már nem kell, mert én boldog házasság után vágyódom, és senki más kedvéért «lelkiismeretemet és erkölcsiségemet veszélyeztetni nem engedem». Az ily okoskodás egészen beleillik ama tanokba és azoknak logikai kifolyása. Megengedjük hogy az életben nem minden esetre illik ezen erős szinezés, és hogy, vannak esetek, midőn a közerkölcsiségre üdvös az, ha az elválás az egyoldalu engesztelhetlen gyülölség alapján kimondatik, de hogy a megirt elvek ilyen következményekre vezetnek, ki tagadhatja azt?

De lássuk, mit mond az uj törvény a házasság felbontásának okairól?

«Felbontandó a házassági kötelék, ha a házasság tartama alatt annak fogalmával és lényegével ellenkező oly körülmények fordulnak elő, melyek miatt a férj és feleség közötti életközösség fentartása lehetetlenné vagy czéltalanná válik.»

Ezt aláirjuk, de ez egy frázis, melynek semmi értéke nincs, ha azon körülmények felsorolását tekintjük, melyek a 86. §. szerint az engesztelhetlen gyülölség létezésének valószinüsitésére alkalmasak.

A 86. §. több ilyen körülményt sorol fel. Többi között elég ok a gyülölség valószinüvé tételére és ezzel a *házasság felbontására* a házastársak közötti *viszálkodás* (!); de hát hiszen már a válóper megindítása magában véve viszálkodás és igy egyszerübb lett volna azt mondani: a házasság felbontandó, ha az egyik házastárs a másik ellen válópert indit. Elég ok továbbá *a lelkészi vagy birói idézésre meg nem jelenés*. Nota bene az ellenfél a lelkészhez csak *egyszer* idéztetik, még pedig minden sanctio nélkül, és az elmaradás miatt nincs helye igazolásnak. A legfeltünőbb ok végre: «*a lelkészi vagy birói békéltetés sikertelensége.*» Ne tessék kételkedni, ott van a 86. § ban. A gyülölség létezésének valószinüvé tételére alkalmas körülmény és ezzel válási ok az, *ha a lelkésznek vagy a bíróságnak nem sikerül a feleket kibékiteni*. De hát akkor mire való az a sok paragraphus, minek fárasztja magát a törvényhozó a többi válóokok és az engesztelhetlen gyülölséget valószinüsitő többi körülmények részletes felsorolásával? *Ha a kibékéltetés sikerül, nincs válóper, ha nem sikerül, fel kell a házasságot bontani*. Ezen egy tétel szükségtelenné teszi a többit, kicsapongó, erkölcstelen, pazarló életmód, iszákosság, fajtalanság, bántalmazások stb., mit vesződjünk mi ezekkel?

Az unitarius törvény persze az engesztelhetlen gyülölségen kivül még más okokból is megengedi a házasság felbontását. Ezek: a házastárs élete ellen való törés, a házasságtörés, a hütlen elhagyás, a házassági tartozás megtagadása, a magtalanság eszközlése és az őrültség. Az utóbbi ok uj, nyilván az erdélyi szászok jogából vétetett át. Helyeseljük, hogy ez történt.

A házastársa élete ellen törő fél, az, a kire vonatkozólag a házasságtörés teljesen bebizonyittatott (nyilvános házasságtörés), a házastársát ennek beleegyezése nélkül, más nővel, illetve férfival házasságtörés gyanuját megállapitó módon elhagyó fél büntársával ligába vetendő, vagyis az evvel való házasságra lépéstől az itéletben eltiltandó. Előbb különbség volt örökös és egyszerü liga között. Az örökös liga sulyosabb esetekben alkalmaztatott és az alól felmentésnek nem volt helye. Az uj törvény a már hosszabb ideje fenálló gyakorlatnak megfelelően azonban minden esetben feljogositja a püspököt a liga alóli felmentésre, ha

a) a ligába vető itélet jogerőre emelkedésétől fogva hat hónap már lejárt;

b) a ligába vetett fél ez idő alatt erkölcsös életet folytatott és büne töredelmes megbánásának és megjavulásának jeleit adta és

c) valamely kijelölendő egyházi közczélra vagyoni állásához mért mentvényi dijt fizet.

Nincs helye mégis a liga alóli felmentésnek, ha a nő

[1] Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

magát mesterségesen vagy szerek bevétele által foganásra és gyermekszülésre képtelenné tette, és bebizonyitott hitvesgyilkolás esetében.

Egyáltalában véve nem vagyunk barátai a ligába vetésnek és e tekintetben az angol társadalmi felfogást helyeseljük, mely a házasságtörő nő büntársának kötelességévé teszi a nőt elvenni, a kit elcsábitott. A házasságtörés miatt alkalmazott liga ugyis csak az ágyasság folytatását eredményezi és ezzel az erkölcstelenséget elősegiti. De ha már van liga, helytelennek és erkölcstelennek tartjuk az alól pénzért felmentést adni, és ha a pénz mindjárt egyházi czélokra fordittatik is. Az, hogy e mellett még töredelmes megbánás és erkölcsös élet igazolása is megkivántatik, nem jöhet számba, mert az erkölcsi bizonyitványokat könnyü szerrel állitja ki a pap is, meg a községi előljáróság is. A közönség a punctum salienst mindig a pénzben fogja látni és csak fokozza ezen intézmény odiosus voltát azon körülmény, hogy a dij nagysága a vagyoni álláshoz mérten állapittatik meg, a mi elvégre is zsarolásra nyujt módot és alkalmat.

Az igazság kedveért megjegyezzük, hogy a ligának pénzen való megválthatása nem unitarius specialitás, mert az erdélyi reformatusoknál is megvan, ott pedig a püspök kapja a mentvényi dijat. Az erdélyi szászoknál a felmentést az országos egyházi törvényszék adhatja meg, de dij ezértnem jár.

Sztehlo Kornél.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A bizonyitási teher.

(Onus probandi.)

A jog érték, vagyon. A kinek joga van, értéke, vagyona van.

Hogy van-e valakinek joga, azt minden jognál, minden pillanatban kimutatni, ad oculos demonstrálni nem lehet. Legkönnyebben kimutathatók azon jogok, a melyeknek tárgya dolog; s a dologi jogok közül is leginkább a tulajdonjog.

A közéletben gyakran előjön, hogy a jogalanynak jogát, illetve jogának tárgyát ki kell mutatni; vagyis más szavakkal: azt, hogy tulajdona van, be kell bizonyitania, p. o. ha valaki a vásárban árukat, tehát ingókat akar eladni, nem elég neki közhirré tenni, hogy ilyen és amolyan minőségü eladó kalapjai vannak; hanem ezen kalapok létezését be is kell bizonyitani. Itt a bizonyitás a kiállitás által vitetik keresztül.

A vevőnek szintén nem elegendő azt állitania, hogy ő ennyi és annyi pénzt akar az árukért adni, hanem azon pénzösszeget, a melyet megigért, nyomban ki is kell fizetnie, vagyis bebizonyitani, hogy a megigért pénzösszeggel valóban rendelkezik.

A jogi forgalom ezen és hasonló eseteinél még vita nincs; és a bizonyitás mégis szükséges. Mennyivel inkább szükséges tehát még a bizonyitás ott, a hol a jog felett vita támad. Ott, a hol a jog felett vitatkozó felek vitájuk eldöntését egy harmadik érdektelen félre, a biróra bizzák és bizni kénytelenek.

Ezen harmadik érdektelen személy, vagyis a biró, a felek viszonyairól még tudomással nem bir; de sőt előzetes és közvetlen tudomással nem is szabad birnia; mert mihelyt ezen eset fenforog, azon egyén többé biró nem lehet, hanem tanu lesz.

A biró tehát a felek viszonyairól tudomással nem bir. Hogy azonban a vitát mégis eldönthesse, meg kell ismernie a fenforgó ügyet. De miként?

Más módon ez nem történhet, mint ha a jog felett vitatkozó felek a birót azon helyzetbe hozzák, hogy a köztük fenforgó vitás ügyet részletesen megismerje. Vagyis a jogügylet történeti részét a biró előtt elbeszélik: — tényállitás — és ha az ellenfél előadásaikat kétségbe vonná, annak valóságáról a birót okokkal győzik meg: bizonyitás.

Mihelyt ugyanis a fél tényállásait az ellenfél tagadja; a biró előtt — mivel előtte mindkét fél egyenlő hitelességgel bir — a tényállás mindjárt kétes lesz.

Ezen kétely eloszlatása rendszerint csak akként eszközölhető, hogy az állitó fél bizonyitékot szolgáltat.

Tehát bizonyitani kell.

Ha ezen tételt elfogadjuk; önként merül fel azon kérdés, hogy: kinek? Vagyis, hogy kire nehezedik a bizonyitás terhe?

Vita tárgyát képezte és képezi, hogy vajon a bizonyitási teher törvényhozásilag szabályozandó e? És hogy ha igen, a szabályozás a perjog avagy az anyagi jogban történjék-e? A német birodalmi törvényhozás e kérdést akként oldotta meg és igyekszik megoldani, hogy igenis a bizonyitási teher szabályozandó, még pedig az anyagi jogban. Mert ekként nem a biró, hanem a törvény mondja meg a feleknek, hogy igényeik érvényesitése végett mit kell bizonyitaniok, és hogy ezt közülök kinek kell teljesiteni.[1]

Tételes jogunk a bizonyitási kötelezettséget az 1868: LIV. t. cz. 152. §-ában csak nagyon röviden, ezen felül pedig csak nagyon elszórtan és felette hiányosan szabályozza.

Magánjogi és perjogi törvénykönyveink tervezetei a bizonyitási teher tüzetes szabályozását szintén nem karolták fel.

Hogy elméleti szempontból mennyiben helyesen, avagy mennyiben helytelenül, arról nem kivánunk szólani, csakis igénytelen véleményként nyilvánitjuk, hogy: ha már bizonyitani kell, akkor a jogegység- és jogbiztonsággal sokkal inkább megegyezik a bizonyitási tehernek az elmélet által helyesnek ismert mérv- és iránybani szabályozása, mint a bizonyitási teher megállapitásának a biró bölcs belátására való hagyása.

Mert ha a bizonyitási teher szabályait minden esetben és még általánosságban is a biró állapitja meg, akkor a biró törvényt hoz, és nyomban alkalmazza is azt. A törvényhozó és birói hatalmat azonban egy személyben összpontositani veszélyes lehet.

Továbbá, mert a biró felfogását, nézetét és akaratát a felek előzetesen nem tudhatják, mig ha a bizonyitási teher törvényileg van szabályozva, a törvényt mindenki már előre ismeri és perbeli cselekményeit ahhoz alkalmazhatja.

A német birodalmi polgári törvénykönyv tervezete a bizonyitási teher kérdését következőleg czélozza szabályozni:

A) Az, a ki valamely igényt érvényesit, köteles az annak megállapitására szükséges tényeket bebizonyitani.[2] Igényt érvényesit, vagyis érvényesiteni kiván az, a ki a biró előtt keresettel, viszonkeresettel lép fel.

Igényeink létezéséről a támadó fél a birót csak ugy győzheti meg, ha oly tényeket hoz fel, melyek az állitott igény létrejöttének megállapitására alkalmasak.

Ennélfogva a szükséges ténybeli peranyag felhozása a fél kötelezettségéhez tartozik.[3]

A szükséges ténybeli peranyagot pedig az köteles felhozni, a ki követel, a ki állit. Bizonyitani szintén annak kell, a ki igényt érvényesit. A ki állit, bizonyit.

A bizonyitási teher elve egyszerü: bizonyitani köteles az, a ki állit, nem a ki tagad. Ei incumbit probatio, qui dicit non qui negat;[4] mert, ha az állitó fél nem bizonyit, akkor

[1] Entwurf einer Civil-Process-Ordnung für das Deutsche Reich. Motive. 7. §.

[2] Entwurf eines bürgerlichen Gesetzbuches für das Deutsche Reich. 193. §. és Motive I. 382. l.

[3] Reinhold. Die Lehre von dem Klaggrunde, dem Einreden und der Beweislast. Berlin. 1887. 1 lap.

[4] Windscheid. Lehrbuch des Pandektenrechts. I. 133. §.

*

az: actore non probante reus absolvitur szabályának kell alkalmazásba jönnie.

A kérdés csak az, hogy mennyit állitson a fél, hogy saját részére a győzelmet biztositsa.

A bizonyitási teher kérdése tulajdonképen nem más, mint az állitási, a felhozási teher kérdése.[1] Vagyis más szavakkal: ki köteles a biró előtt tényeket felhozni?

Ha ezen kérdésre akarunk feleletet adni, vizsgálnunk kell a jog létrejöttének módozatait. Szemügyre kell vennünk a jogok keletkezésének folyamatát. A jog magától nem, hanem valamely tény eredményeként jő létre. Azon tény, melynek következtében a jog létre jő: a jogalapitó tény.

A jog tehát egy ténynek, a jogalapitó ténynek eredménye. Az oknak okozatja.

Magát a jogot, mint eszményi fogalmat, érzékeinkkel nem láthatjuk. Létezéséről csak értelmi müködés utján nyerünk tudomást, pl. *A.* kölcsön ad *B.*-nek 1000 frtot. Itt jogalapitó tény a kölcsönadás ténye, az ennek folytán keletkezett jog a kölcsön, mely a kölcsönzőt az adott összeg visszakövetelésére jogositja fel.

A biró előtt azonban a követelési jog fel nem mutatható. Mit kell tehát az igénylőnek tennie, hogy a birót jogának létezéséről meggyőzze és ekként a kedvező itéletet magának biztositsa?

Fel kell hoznia a jogalapitó tényt, a kölcsönadás tényét; ebből, mint okból, logikailag következik az okozat, a visszakövetelési jog. Vagyis az igénylő köteles állitani, s az állitott tételt bebizonyitani.

Pl. Felhozott és bizonyitott tétel: *A.* kölcsön adott *B.*-nek 1000 frtot.

Jogszabály: A kölcsön visszafizetendő.

Itélet: *B.* köteles *A*-nak 1000 frtot visszafizetni.

A támadó félnek tehát állitani és bizonyitani elegendő a jogalapitó tényeket.

B) Az, a ki valamely igény megszüntét vagy hatályának akadályait érvényesiti, köteles azon tényeket bebizonyitani, melyek a megszünés, vagy akadályozás megállapitására szükségesek.[1]

A követelő fél csak a jogalapitó tényeket köteles felhozni és bizonyitani. Ha ezt megtette, és ha alperes ezzel szemben az egyszerü tagadással megelégedett, az esetben marasztalva lesz. Mert ugyanis, ha felperes a jog keletkezését bebizonyitotta, akkor az fenállónak vélelmeztetik.

Felperes a jog keletkezése mellett annak szakadatlan és folytonos fenállását bizonyitani nem köteles; mert hiszen sok esetben tagadó tételt bebizonyitani lehetetlen is lenne; a mennyiben ugyanis pl. azt bebizonyitani, hogy *B.* az 1000 frt kölcsönt vissza nem fizette, sokszor lehetetlen, ha csak az eskü megitélésével bőkezüleg bánni nem akarunk.

Ennél fogva, ha a megtámadott fél azt hiszi, hogy a követelő fél joga már megszünt, avagy hogy az valamely ok pl. elévülés miatt már nem érvényesithető, az esetben köteles a jogszüntető s illetve a jog érvényesitését akadályozó tényeket felhozni és, tagadás esetén, be is bizonyitani. Mert ugyanis ezen esetben alperes állitott és reus excipiendo fit actor.

Ha alperes azt állitja, hogy a jog megszünt, vagy hogy valamely akadály miatt nem érvényesithető: kifogással lépett fel. Vagyis ha az állittatik, hogy a követelő fél joga megszünt avagy valamely akadály miatt nem érvényesithető; akkor ezen állitásban benn foglaltatik azon beismerés, hogy a megszünt, avagy valamely ok miatt többé nem érvényesithető jog egyszer már létezett.

Ugyde az egyszer létrejött jog fenállónak vélelmeztetik.

Ennélfogva a ki az egyszer már létezett jog megszüntét vagy érvényesithetlen voltát állitja, felperesnek tekintendő, vagyis oly félnek, a ki valamely igényt kiván érvényesiteni. Agere etiam is videtur, qui exceptione utitur, nam reus in exceptione actor est.[1]

C) Az, a ki valamely tény jogi hatályát különös és a szabályszerinti joghatályt kizáró tények miatt tagadja, köteles ezen különös tényeket bebizonyitani.

Ez áll különösen a jogügyleteknél, ha:

a jogi cselekvési képesség hiánya,

a valódi és nyilvánitott akarat egybehangzóságának hiánya,

az akarat szabadságának fenyegetés vagy csalás miatti hiánya érvényesittetik;

vagy pedig ha azon körülmény érvényesittetik, hogy egy különös alak kikötve lett.[2]

Ezen tételben tulajdonképen nem foglaltatik más, mint a szabály és kivétel egymáshozi viszonyának kiemelése.

Ugyanis a ki valamely tény megtörténtét elismeri; de hatályát tagadja, nem tesz egyebet, mint azt mondja: pl. szabály, hogy az adás-vételi szerződés a dolog átadására kötelezi az eladót; tény, hogy házamat eladtam; a jelen esetben azonban — kivételkép — én még sem vagyok köteles házamat átadni, mert a szerződés kötésekor még csak 19 éves és igy kiskoru voltam.

Itt tehát az általános szabály alól egy kivétel forog fen, a szabály ennélfogva alkalmazást nem talál és vevő a házat nem kapja meg. Hogy azonban a szabály alól kivétel van, azt az köteles felhozni és tagadás esetén bizonyitani, a ki annak alapján igényt kiván érvényesiteni.

Szabály, hogy a valódi és nyilvánitott akarat egybehangzó.

Tény, hogy én 100 frtot ajándékoztam *B.*-nek.

Ezen 100 frtot azonban jogom van visszakövetelni; mért én *E.*-nek akartam bizonyos szolgálataiért jutalmat adni; de a személyben tévedtem, s igy a valódi és nyilvánitott akarat nem egybehangzó.

Hogy azonban a jelen esetben a valódi akarat a nyilvánitottal nem egybehangzó, az kivétel az általános szabály alól, s a ki ezen kivétel fenforgását állitja, köteles azt be is bizonyitani.

Szabály, hogy a kötvényben kölcsönvevőként megnevezett, és a kötvényt ily minőségben aláiró személy a kötvénybeli összeget visszafizetni köteles.

A. egy minden külkellékekkel ellátott kötvényt mutat fel, mely szerint neki *B.* 1000 frttal tartozik. *B.* az aláirást beismeri, azonban azt állitja, hogy az 1000 frtot soha meg nem kapta, a kötvényt pedig csak azért irta alá, mivel halállal fenyegették.

B. tehát azt állitja, hogy az általános szabály alól a jelen esetben kivétel van, minélfogva köteles ezen kivétel valóságát bebizonyitani.

Vagyis az, a ki valamely szabályra hivatkozik, nem köteles azt állitani és bizonyitani, hogy ezen szabály alól a fenforgó esetben egyáltalában semmi lehető kivétel nincs — — mindez a lehetetlenséggel határos — hanem annak a ki a kivétel létezésére hivatkozik, áll kötelességében azt felhozni és bebizonyitani.[3]

D) Az, a ki egy jogügyletből jogot érvényesit, köteles — ha ennek érvényességéhez egy különös alak szükséges, — ennek megtartását is bebizonyitani.[4]

Nem elegendő azt állitani, hogy váltókövetelésem van, hanem köteles vagyok az eredeti váltót fel is mutatni; azaz ezzel bizonyitani, hogy irányomban valaki váltókötelezettséget vállalt.

E) Az, a ki egy jogügyletből jogot érvényesit, köteles

[1] Windscheid. Lehrbuch des Pandektenrechts. I. 133. §.
[2] Entwurf 193. §. és Motive I. 382. lap.

[1] Reinhold. 2. §.
[2] Entwurf. 194. §.
[3] Reinhold. 38. l.
[4] Entwurf. 195. §.

bizonyitani, hogy az az általa állitott módon jött létre, akkor is, ha az ellenfél az ügylet létrejöttét beismeri ugyan, azonban azt állitja, hogy azon jogügylet más módon, különösen egy elhalasztó, vagy felbontó feltétel kikötése mellett vagy pedig egy kezdeti, avagy véghatáridő hozzá tétele mellett jött létre.[1]

Ezen tételnél a bizonyitási teher legvitásabb részéhez, a minősitett, vagy korlátolt beismerés tanához (qualificirtes Geständniss) jutottunk.

Vitás ezen tétel ugy az irodalomban, mint a törvényhozásokban egyaránt.

Az ellentétek két rendszerben, u. m. a franczia és német rendszerben nyilvánulnak.

A franczia rendszer a Code civile 1356. §-án alapszik, mely szakasz szerint, a beismerés fel nem osztható, tehát az ellenfél azt egészben köteles elfogadni, ellen esetben a bizonyitási kötelezettség őt terheli. A német rendszer pedig az 1877. évi január 30-iki német perrendtartás 262. §-ában nyilvánul, mely szerint:

A birói beismerés hatása nem rontatik le az által, hogy ahhoz egy oly állitás csatoltatik, a mely önálló támadási vagy védelmi eszközt foglal magában.

Vagyis a franczia rendszer szerint a minősitett beismerés elemeire, u. m. a beismerés- és tagadásra fel nem osztható.

Pl. felperes kéri alperest 1000 frt kölcsön visszafizetésében marasztalni. Alperes beismeri, hogy az 1000 frtot felvette, azonban azt állitja, hogy nem kölcsön, hanem ajándékba.

A franczia rendszer szerint alperes beismerése és állitása egymástól el nem választható és ha felperes ezen beismeréssel kiván bizonyitani, illetve ha pusztán ezen beismerés alapján kéri az itéletet, az esetben a biró e rendszer szerint felmentő itéletet köteles hozni, mert alperesnek a beismeréshez csatolt állitása szintén valónak veendő, ezen állitás pedig a kereset tényalapját megdönti.

A német rendszer szerint ellenben a minősitett beismerés elemeire bontható. És ezen rendszer szerint azon kérdés megoldása, hogy a megtámadott fél mit akart tagadni és mit nem, a beismert tételnek a tagadott tételtőli elválasztása által történik.[2]

A német javaslat fent idézett 196. §-a a midőn kimondja: «az, a ki egy jogügyletből jogot érvényesit, köteles bebizonyitani, hogy az az általa állitott módon jött létre, akkor is, ha az ellenfél az ügylet létrejöttét beismeri ugyan, azonban azt állitja, hogy azon jogügylet más módon jött létre,» — inkább a franczia rendszerhez csatlakozik.

A fent idézett példánál valóban helyesebb is a franczia rendszer elve.

Mert ugyanis felperes kölcsön visszafizetését követeli; tehát köteles a kölcsönszerződés létrejöttét bebizonyitani, mivel ránézve a kölcsönszerződés megkötésének ténye: a jogalapitó tény; a jogalapitó tény bebizonyitása pedig felperest terheli.

Az által, hogy alperes a pénz felvételét beismeri, de a kölcsönszerződés létrejöttét tagadja, felperes jogalapitó ténye még igazolva nem lett.

A gyakorlati életben azonban felette fontos azon kérdés megoldása, hogy valóban minősitett beismerés forog-e fen, avagy az csak látszólagos.

Ugyanis, ha nem minősitett beismeréssel van dolgunk, akkor mindenesetre leghelyesebb a beismert tételt a tagadott tételtől elválasztani, és mindenikre a reá vonatkozó jogszabályt alkalmazni.

Pl. Ha alperes beismeri, hogy 1000 frtot kölcsön vett, de hozzá teszi e beismeréséhez, hogy a kölcsönszerződés megkötése után tiz nap mulva felperessel a kávéházban találkozva, felperes akként nyilatkozott, hogy a kölcsönadott 1000 frtot alperesnek ajándékozza.

Ezen esetben nem forog fen minősitett beismerés. Hanem fenforog egy tiszta teljes beismerés, hogy t. i. a kölcsönszerződés létrejött és pedig a felperes által állitott módon. Fenforog továbbá alperesnek azon tényállitása, hogy közte és felperes közt egy ajándékozási szerződés jött létre. Ugyde ez a kölcsönszerződéstől egészen különálló jogügylet. Az tehát, a ki ezen jogügylet alapján igényt kiván érvényesiteni, köteles az annak megállapitására szükséges tényeket bebizonyitani. Ha aztán alperes az ajándékozási szerződés létrejöttét bebizonyitotta, ez által beigazolta azt is, hogy felperes követelési joga megszünt.

F) Ha valamely tény a törvény rendelete alapján vélelmeztetik, az esetben ezen tény bebizonyitottként tekintetik, az ellenkezőnek bebizonyitása azonban, ha a törvény mást nem rendel, meg van engedve.[1]

E szakasz a præsumptio juris és præsumptio juris et de jure, a törvényes vélelem általános szabályozását tartalmazza.

Ha a törvény vélelmet állit fel, rendszerint kimondja azt is, hogy az ellenkező bebizonyitását megengedi-e, vagy nem? S igy e szakasz feleslegesnek is tünhetik fel. A bizonyitási teher általános szabályozásának teljessége tekintetéből azonban nem lesz felesleges.

A bizonyitási teher kérdése sokkal fontosabb, irodalma sokkal kiterjedtebb, mintsem hogy azt egy rövid czikkben csak megközelitőleg is tárgyalni lehetne.

Czélunk nem is az volt; hanem csupán rámutatni kivántunk a német javaslat ez irányu tervezetére, hogy kifejezhessük azon ohajunkat: vajha a bizonyitási teher kérdése alkotandó törvénykönyvünkben is szabályozást nyerhetne.

FÖVENYESSY LAJOS.

[1] Entwurf. 196. §.

[2] Plank. Lehrbuch des Deutschen Civilprocessrechts I. 3. 25. l.

Egy kihágási eset.

A nagykárolyi rendőrség hatósági területén elfogott egy előtte ismeretlen siketnéma embert, ki a maga részére könyöradományokat gyüjtött és pedig elfogta azért, mert az illető egyén segélynyerés czéljából a borsodmegyei alispán nevére hamisitott és hamis pecséttel ellátott igazoló bizonyitványt használt. — Az eljáró rendőrség sürgönyileg kérdést intézett a nevezett alispáni hivatalhoz és midőn onnan azon távirati választ nyerte, hogy a táviratban közlött szám alatt és az elfogott egyén nevére könyöradomány gyüjtése czéljából engedély nem adatott ki — vádlottat a Kbtk. 71. §-ába ütköző közbiztonság elleni kihágás gyanuja miatt a helybeli kir. járásbirósághoz bekisértette. Itt kezdődik a bonyodalmas processualis kérdések egész lánczolata.

Az elj. szab. 57. §-a értelmében a kir. járásbiróságok kötelesek a hozzájuk bekisért egyének előzetes letartóztatása iránt azonnal határozatot hozni, mely természetesen csak azon esetben eszközölhető alaposan, tekintettel az elj. szab. 54. §-ában megjelölt körülményekre, ha vádlott előzőleg kihallgattatik. Hasonló intézkedés van a sárgakönyv 42. §-ában is.

A kihallgatás azonban nem foganatosittathatott, mert vádlottal érintkezni siketnémaságában meghatározott testi fogyatkozása miatt teljesen lehetetlen s igy előzetes kihallgatása eszközölhető sem volt.

A fenálló törvények és egyéb jogszabályok a siketnémákkal való érintkezés módjáról nem rendelkeznek, utmutatást azonban találunk a Fabiny-féle javaslatnak a külföldi codexekből átvett 142., 243. és 301. §§-aiban, melyek szerint, ha a tanu siket, ugy a kérdezés irásban történik; ha néma, ugy irott feleletre szólittatik; ha pedig a

[1] Entwurf 198. §.

kihallgatás ekként sem eszközölhető, tolmácsul eskü kivétele mellett oly személy alkalmazandó, ki magát a tanuval megértetni képes. Ugyanezen rendelkezések alkalmaztatnak a terhelt kihallgatására nézve is.

Jelen esetben azonban a hivatkozott javaslat intézkedései alkalmazhatók nem voltak, mert vádlott irni és olvasni nem tudott, sem pedig azon siketnéma, ki nagy utánjárás mellett megidéztetett, nem tudott jelbeszédileg érintkezni vádlottal.

Tovább menve előtérbe lép az elj. szab. 56. §-ában foglalt azon imperativ rendelkezés, mely szerint kihágás esetében elrendelt előzetes letartóztatás negyvennyolcz órán tul semmi esetre sem terjedhet s igy a tárgyalásnak ezen záros határidő alatt okvetlenül meg kell tartatnia ha csak a biró a személyi megbizhatóság hiányában szenvedő s ez okból okvetlenül fogva tartandó vádlottat el nem bocsátja s ez által végnélküli, az elj. szab. 52. §-ában meghatározott, de részletesen körül nem irt és eredményre ritkán vezető ugynevezett puhatolódzási eljárásnak nem ad létet, mely által a feljelentett büncselekmény gyakran törvényszerü megtorlás nélkül marad, avagy a biró a 48 órán tul foganatositott s igy törvénytelen letartóztatás által beállandott személyes szabadság megsértése miatt magát fegyelmi, esetleg büntető eljárásnak kitenni nem akarja avagy végül nem akarja oly, törvényeink által nem ismert s igy tételes jogszabályok alá nem subsummálható fogvatartási helyzetbe juttatni vádlottat, milyenben az eszlári perben szereplő Scharf Móricz vagy legujabban a kis Telkessy Margit volt.

Miután pedig a Kbtk. 32. §-ának végintézkedése által a Btk. 88. §-ában foglalt azon rendelkezés, mely szerint a siketnémák büntett vagy vétség miatt csak azon esetben nem büntethetők, ha cselekvésük bünösségének felismerésére szükséges belátással nem birnak, a kihágások eseteiben is alkalmazandónak lett enunciálva s igy miután a siketnémák cselekményei feltételesen beszámitás alá esnek: semmi kétség nem forog fen arra nézve, hogy vádlott ellen a büntető eljárás az ide vonatkozó 2265/880. I. M. k. sz. a. igazságügyminiszteri rendelet szabványai szerint folyamatba teendő.

Az érdemleges eljárás tárgyalás alakjában történhetvén, azon a felhozott concret esetben mindenekelőtt törvényszerüen constatálandó az, hogy a vádlott által használt hatósági bizonylat hamis-e vagy nem? mert a rendőrség által beszerzett távirati értesités csupán gyanuokot képez de, elitélésre alkalmas jogszerü bizonyitékul nem szolgálhat.

Eltekintve attól, hogy vádlottal siketnémasága miatt tárgyalni nem lehet, hogy továbbá reá nézve a Kbtk. 70. §-ában foglalt rendelkezés azon okból, mert fogva s igy jelen van, nem volt alkalmazható, hogy az 1877. XX. tcz. 28. §-a alapján részére az idő rövidsége miatt gondnok sem rendeltethetett ki, hogy védő ügyvéd hivatalbóli kirendelésének esete fen nem forgott, eltekintve végül attól is, hogy a kir. ügyész az elj. szab. 17. §-a szerint kiállitott s hozzá beküldött — mert helyben ügyészség nincs — *A.* táblázatot 48 óra alatt vissza nem küldhette s igy inditványt nem tehetvén, a hivatalból üldözendő büncselekmény elbirálása folyamán a közvádlói jogkör nem érvényesülhet, csupán mellékesen megjegyezve azt is, hogy a bünv. elj. javaslat 59. §-ának jelen esetben menthető analog alkalmazása folytán vádlott részére védő ügyvéd lett kinevezve s ez idéztetetett meg a kitüzött tárgyalásra — a kérdéses bizonylat hamissága két uton volt megállapitható és pedig vagy a borsodi alispánnak személyes beidézése vagy a jelzett alispáni hivatalhoz intézett megkeresés utján. Miután pedig a valószinüség elvei szerint feltehető volt az, hogy az alispán nem emlékszik a több mint egy évvel előbbről keltezett bizonylat kiállitására, az utóbbi mód vagyis a megkeresés utja mutatkozott inkább czélravezetőnek, de nem szabad felejtenünk itt sem azt, hogy egyik mód szerinti eljárás sem valósitható meg 48 óra alatt.

Ha ekként construáltatik a vádbeli cselekmény, valamennyi objectiv ismérve, illetve a tárgyi tényálladék helyreállittatik, akkor következik az alanyi bünösség megállapitása, illetve in concreto a beszámithatóság orvosszakértői megfigyelés utján nyert adatokra fektetett constatálása. E mozzanatnál, — pedig eltekintve attól, hogy némely esetben különösen a siketnémaság simulálása folytán az orvosi megfigyelés 48 óránál mindenesetre huzamosabb időt igényel — az eljáró biró szerencséjére a letartóztatást követő napon beérkezett a törvényszéki orvosnak a hozzáintézett felhivás folytán kiállitott abbeli határozott és kételyt kizáró indokolt véleménye, hogy vádlott cselekvése bünösségének felismerésére szükséges belátással nem bir s most már könnyü volt ezen orvosi vélemény alapján az eljárás megszüntetését a btk. 88. §-a értelmében kimondó birói határozat meghozatala.

Mi történik azonban azon esetekben, ha helyben orvosszakértő nem létezik, ha az orvosi vélemény nem kielégitő, ha az orvos ellenkezőt véleményez avagy egyéb complicatiók merülnek fel az eljárás folyamán, midőn ugyanis a 48 óra alatt a tárgyalás be nem fejezhető?

Dr. RÓTH FERENCZ,
nagykárolyi kir. aljárásbiró.

A X. magyar jogászgyülés tárgyalásai.[1]

II. Szakosztály.

I. A szakosztály elé terjesztett két kérdés elseje a következő volt: «A munkások kényszerü biztositása a gyári üzem folytán bekövetkezhető balesetek ellen törvényhozási uton rendezendő-e? ha igen, mily elvek szerint, nevezetesen kivánatos-e, hogy a biztositásnak ezen ága állami kezelés alá vétessék.»

A nyugat mivelt államaiban e kérdésekkel hosszu idő óta foglalkoznak és azokat vagy törvény utján szabályozták már, vagy legalább a törvényhozás elé vitték. Ott, a hol a munkásmozgalmak nagy arányokat öltöttek, nem lehetett a megoldás elől elzárkózni.

A véleményező dr. *Beck* Hugó budapesti ügyvéd és az előadó *Hegedüs* László budapesti kir. itélő-táblai biró a törvényes szabályozást elkerülhetetlenül szükségesnek mondják, még pedig a kötelező biztositás alapján. Ma ugyanis a munkás nem talál baleset esetén segélyt, mert a hosszu perrel is csupán a munkaadó bebizonyitható vétkessége vagy hanyagsága fenforgásakor érhet czélt és a munkaadó felelősségének kiterjesztése sem pótolhatja a biztositást, mert ez a munkaadóra tulságos terhet róna és az eredmény az ő fizetésképességétől, tehát véletlentől volna függővé téve.

Dr. *Bródy* Lajos budapesti ügyvéd a kérdést a napirendről levétetni kivánja, mert nálunk nincs még munkáskérdés, és azt felidézni káros volna. Hasonló értelemben szólaltak fel dr. *Weiszberger* Miklós, dr. *Huszár* Kálmán budapesti és dr. *Kardos* Samu debreczeni ügyvéd, mig dr. *Neumann* Ármin, dr. *Wittmann* Mór és ifj. dr. *Neumann* Sándor budapesti ügyvédek az előadó felfogását támogatták, a melyet a szakosztály el is fogadott.

A foglalkozás tekintetében a szakosztály a véleményező és előadó azon inditványát fogadta el, hogy a biztositás körébe bevonandók a mindennemü bányákban, elemi hajtó erővel müködő gyárakban, gőzgéppel dolgozó mezőgazdaságoknál és épitkezési vállalatoknál foglalkozásban levő munkások, és hogy a biztositás a munkaközben bekövetkező balesetekre terjedjen ki. Csak dr. *Huszár* Kálmán kivánta a biztositást állandóan alkalmazott és kellőleg képesitett munkásokra szoritani.

Azon kérdés iránt, hogy a kártérités miben álljon, a szakosztály teljesen egyetértett a véleményező és előadó

[1] Az előbbi közl. l. a 40. számban.

által előterjesztett azon inditványnyal, hogy kártérités fejében keresetképtelenség esetében a munkásnak gyógyitási költség és évi járadék, halál esetében a munkás családjának esetleges gyógyitási költség, továbbá temetési költség és évi járadék jár.

A biztositási dij mikénti fizetése kérdésében a nézetek igen elágaztak. Dr. *Misner* Ignácz, dr. *Neumann* Ármin és dr. *Kán* Béla budapesti ügyvédek kizárólag a munkaadót akarják vele megterhelni, mig dr. *Huszár* Kálmán szerint a munkaadó csak előlegezze e dijat, de utóbb a munkabérből teljesen levonhassa, dr. *Wittmann* Mór pedig statisztikai adatok hiányában e kérdést eldönthetőnek nem tartja. A többi felszólaló a dij közös fizetését kivánja, nagyobb részben a munkaadó, kisebben a munkás részéről. Véleményező a részesedést 70 és 30%-ban kivánja megállapitani, mig az előadó csak az általános elvet akarja kimondani a részletek körülirása nélkül. Ifj. dr. *Neumann* Sándor és dr. *Kardos* Samu az előadó inditványát támogatták, a melyet a szakosztály a véleményező részéről is történt hozzájárulás után elfogadott.

Elfogadta a szakosztály véleményező azon inditványát, hogy a biztositás feltétlen és megtámadhatatlan legyen, továbbá azon előadói inditványt, hogy a biztositott összeg le nem foglalható, át nem ruházható és el nem zálogositható. Csak dr. *Kán* Béla kivánta a megtámadhatóság jogát a dij nem fizetése esetére megadni.

Vita nélkül elfogadtatott a véleményező azon inditványa, hogy a biztositás az együttes biztositás alapján eszközlendő.

A legélénkebb eszmecsere azon kérdés körül fejlődött ki, hogy a biztositás állami vagy magánkezelés alá veendő-e. Előadó az állami, véleményező a magánkezelés behozatalát tartja kivánatosnak. Az állami kezelés támogatójául felhozatott, hogy a munkásnak feltétlen biztosságot kell nyujtani, magánbiztositó talán akadni sem fog, és olcsóbb, mert az állam nyerészkedni nem akar. A magánkezelés hivei pedig tulságos drágának tartják az állami kezelést, mert a kezelési költségek a Németországban tett tapasztalatok szerint óriási összegekre rugnak. A szakosztály ifj. dr. *Neumann* Sándor azon inditványát fogadta el, hogy a biztositás állami felelősség mellett magánkezelés alá veendő.

A teljes-ülés az *előadó* és dr. *Huszár* Kálmán felszólalásai után a szakosztály határozatát magáévá tette.

II. A szakosztály elé tüzött második kérdés a következő volt: «A tőzsdei különbözeti ügyletekből eredő követelések birói uton érvényesithetők legyenek-e vagy sem, és ha igen, feltétlenül-e avagy mily megszoritásokkal?

A kérdés nézetem szerint roszszul van feltéve, mert a válasz bizonyára nem csak a különbözeti, hanem az összes tőzsdeügyletek érvényesithetőségére kivántatott meg és bár az összes felszólalások a tőzsdeügyleteket általában tartották szem előtt, a feltett kérdés hibássága mégis akadályt gördített a tárgyalás menete elé.

A tőzsdeügyletek perelhetőségének kérdése évszázadok óta foglalkoztatja a törvényhozást és birói gyakorlatot, és megállapodásra jutni mindeddig nem tudott. Az elméletben ma már határozott tulsulyban látjuk a perelhetőség pártolóit, a kiknek nagy része azonban a tőzsdeüzelmek kinövéseinek ellensulyozására alkalmas rendszabályokat tart szükségesnek, a nélkül, hogy ezek tekintetében mindeddig bárminő egyöntetü vélemény keletkezett volna.

A véleményezők egyike ifj. dr. *Neumann* Sándor budapesti ügyvéd terjedelmes és alapos munkálatában a feltétlen perelhetőséget ajánlja, mig a másik véleményező dr. *Weinek* József budapesti ügyvéd a tőzsdeügyletet birói uton érvényesithetőnek nem tartja, mert az a fogadás jellegével bir. Az előadó dr. *Félegyházy* Ágost a budapesti tőzsde jogügyi titkára ifj. Neumann Sándor véleményéhez csatlakozik. Érdekes fejtegetésében abból indul ki, hogy a jogszabályoknak összhangban kell lenniök a gyakorlati élet és a forgalom követelményeivel, és minthogy a tőzsde intézménye gazdasági életünkben nélkülözhetetlen, a jog sem zárkózhatik el nyilvánulásai elől. Kiemeli azt, hogy a budapesti tőzsdén 25 évi fenállása óta egyetlenegy eset merült fel, melyben a tényleges teljesitést a felek eleve kizárták, a mely tehát a tiszta árkülönbözeti ügylet fogalma alá vonható volna, és ez esetben is elutasitotta a tőzsdebiróság felperest külömbözetre irányuló keresetével.

Az előadó álláspontja mellett dr. *Wittmann* Mór, dr. *Székely* Lajos, dr. *Neumann* Károly és dr. *Neumann* Ármin szólaltak fel. A legutóbbi főleg a gazdasági szempontokat világitotta meg nagy hatással. Szerinte a mióta a nagy hitelszükségletek magánuton ki nem elégithetők, a mióta termelés és fogyasztás közt a világpiacz közvetit és az eleinte érzéki irányban mozgó forgalom átszellemülve, az értékforgalom kezdett emelkedni, azóta a tőzsde teljesen nélkülözhetetlen. A tőzsdeügyletekre nem alkalmazhatók a fogadás és játék szabályai, de még akkor sem riadna vissza a perelhetőségtől, ha azokhoz volnának hasonlók, mert a felek szabad akaratát a jog csak ugy korlátolhatja, ha az erkölcstelen alappal bir, a mi a tőzsdeügyletekről nem mondható.

A többi felszólaló a perelhetőséget megszoritandónak tartja.

Dr. *Misner* Ignácz elméleti szempontból meg nem tagadhatja a kereshetőséget, mert a vételügyletnek átadás és átvétel sohasem feltétele, az ezek nélkül is érvényesen létrejött. A velük járó nagy bajok miatt azonban a tőzsdetagokra és bejegyzett kereskedőkre kivánja korlátozni, a prämia- és stellage-ügyletektől pedig a perelhetőséget teljesen megvonná.

Dr. *Gold* Simon nem véli a jelenlegi állapotot fentarthatónak, mert ma a tőzsdeügyletekből eredő perek eredménye tisztán azon véletlentől függ, hogy a felek alávetették-e magukat a tőzsdebiróság hatáskörének vagy nem. Abból a tényből, hogy századokon át folytatott küzdelem után maig is kevés helyütt volt képes a perelhetőség elismerése felülkerekedni, azon következtetést vonja le, hogy a megtagadásnak mélyreható oka van, a mely ok a játékszenvedély felcsigázása, gazdaságilag egészségtelen üzletek lehetővé tétele és hasonló veszélyekben nyilvánul. Ehhez járul, hogy évek óta halljuk a panaszt, hogy bécsi kereskedők utazókkal bejáratják Magyarország vidékeit, ott csalárd igéretekkel reábirják a tapasztalatlan embereket kötések jegyzésére, és ezzel oly rétegek körébe terjesztik a tőzsdeügyleteket, a melyekre méregként hathatnak csak. Ez okból az osztrák 1875. törvény mintájára csupán a tőzsdén kötött ügyleteket tartja perelhetőknek, mert az ilyeneknél a kellő akaratelhatározást biztositva látja, és a kereskedő által kötötteket, mert ennek üzérkedés a kenyere, értenie is kell hozzá. A hivatalnok, ügyvéd, pap azonban vigye a megtakaritott fillért a takarékpénztárba, ne a tőzsdére.

Dr. *Hein* József a tiszta árkülönbözeti ügylettől megvonná a kereshetőséget, mert az gazdaságilag káros és a fogadás jellegével bir.

Az előadó és a véleményezők felszólalásai után a szakosztály az *előadó* inditványát fogadta el nagy többséggel, a mely határozatot a teljes-ülés is magáévá tett.

Dr. GOLD SIMON.

A kisajátitásról.

Hogy «a kisajátitásról» czimü könyvem megjelenése által az e tárgyra vonatkozó eszmecserére alkalmat szolgáltattam, megnyugvással tölt el. A *Jogt. Közl.* legutóbbi számában Arany Sándor kir. táblai tanácsjegyző megemlékezik könyvemről és fölsorol néhány törvényczikket, a melyeket könyvem I. részében meg nem emlitettem. Miként czikkiró is tudni fogja, Knorr Alajos kir. táblai biró «a magyar törvénytár tárgymutatója» — 1847/48—1880 és 1881—1885 — czimü könyveinek 361—363. és 340—341. lapjain, tehát majd 5 oldalon a czikkiró által emlitetteken felül még több törvényt fölsorol, a melyek kisajátitásról szólanak, de könyvem

I. részében nem említtetnek. A sok törvény közül könyvem megjelent I. részében a kisajátításról szóló 1881: XLI., a helyi érdekü vasutakról szóló 1880: XXXI. és 1888: IV., a vizjogi 1885: XXIII., a budapesti gőzmozdonyu körvasutakról szóló 1888: XXVII., a vasutak és csatornák központi telekkönyvezéséről szóló 1868: I. és 1881: LXI., az erdőtörvény 1879: XXXI., az ipartörvény 1884: XVII., a halászati törvény 1888: XIX. tcz. említtetnek és közöltetnek vagy egész terjedelemben vagy a kisajátításra vonatkozó részekben, több rendelettel.

Nézetem szerint ezen törvények majdnem naponkint alkalmazásba vétetnek, és a közgazdaság egy-egy általános ágát felölelik. A többi vonatkozó törvényeket könyvem II. részének Magyarországra vonatkozó részében fogom tárgyalni.

A vasutakra vonatkozó törvényeket meg azért vettem föl, mert ezen szempontra nagyobb sulyt fektettem.

A czikkiró által említett törvényekre következő megjegyzéseim vannak: a bányászatra nézve a könyvemben közölt kisajátítási törvény 87. §-a (37. oldal) azt mondja: «A bányászati czélokra szükséges kisajátítások a bányajog szerint eszközlendők.» Könyvem II. részében tárgyalni fogom a többi között azt is, hogy helyes-e ezen rendelkezés, de a törvény a bányaügyeket nem foglalta a kisajátítási törvény keretébe, kivéve az ott említett utak, vasutak és csatornák ügyét, ennélfogva annál kevésbé vettem föl könyvem I. részébe, mert a bányaügy egészen sajátos, a kisajátítási törvénytől egészen elütő elbánás alá esik és mert a bányaügynek már külön irodalma is van; ujabban 1886-ban Litschauer Lajos 578 lapra terjedő könyvet adott ki a bányatörvényről.

A czikkben idézett 1886: XXII. tcz. 131. §-a véleményem szerint nem kisajátítási, hanem segélykérdés.

A közegészségügyről szóló 1876: XIV. tcz. 11. §-ában említett kisajátítás inkább átmeneti természetü; a 12. §-ában idézett 1872: VIII. tczikkbeli 19., 20., 21. és 22. szakaszok pedig az 1884. évi uj ipartörvény XVII. tcz. által hatályon kivül vannak helyezve.

A czikkiró által idézett 1871: XLII. tczikk 2., 3., 5. és 7. §-a, ugy az 1884: XIV. tczikk 3. §-a kivételes hozzájárulási rendelkezéseket tartalmaznak.

Mindezen, ugy a többi, nem különben a csak történeti szempont alá eső nevezetesebb és a kisajátításra vonatkozó törvényeket a II. részben kritikailag is méltatom és a Magyarországra vonatkozó rész az I. rész kiegészitését fogja tartalmazni; mert hiszen első tervem szerint az I. részben csakis a kisajátítási törvényt és a vasutak és csatornák központi telekkönyvezésére vonatkozó törvényeket és rendeletet akartam kiadni, mint a vasuti kisajátításnál szükséges és érvényes rendelkezéseket, kiválasztva az érvényes szakaszokat.

MELHA KÁLMÁN.

Különfélék.

— **A budapesti és a kolozsvári egyetemek jogi karához** és a jogakadémiákhoz a közoktatási miniszter — mint értesülünk — rendeletet fog intézni az iránt, hogy azon hallgatókat, kik kitünő sikerrel vizsgáztak és *kiválóan szorgalmasak voltak*, evidentiában tartsák és a névsort évről-évre a miniszteriumhoz felterjeszszék. A közoktatási miniszter ezen névsort az igazságügyiminiszterrel fogja közölni a kinevezéseknél való figyelembevétel végett. — Az igazságügyminiszter tudvalevőleg már május 29-iki beszédében kifejezte hajlandóságát, hogy a tanári testületek által ilykép kitüntetett ifjakat a kinevezéseknél különösen szemmel fogja tartani.

— **Az igazságügyi orvosi tanács szervezete** az igazságügyminiszterium részéről minden részleteiben kidolgoztatott s csak a törvényhozási felhatalmazás van hátra, hogy az intézmény életbe lépjen. Mint hirlik, a tanácsnak 10—15 tagja lesz. A tagok nem huznak határozott fizetést, de az ülésekben való részvétel aránya szerint fognak dijazásban részesülni.

— **A magyar Jogászegylet választmánya** f. hó 7-én ülést tartott. Az egylet ezentul kérdéseket fog kitüzni s felhiv egyes tagokat, hogy az illető kérdésről előadást tartsanak. A kérdések formulázására albizottság alakittatott, mely f. hó 11-én ül össze. Az albizottság tagjai: Csemegi Károly elnöklete alatt Czorda Bódog, Sárkány József, Plósz Sándor, Schwarz Gusztáv és a két titkár.

— **Érdekes felfogás** jelentkezik a Curiának mellékletünkben közölt három bünügyi itéletében. Tartózkodunk ezuttal a véleménynyilvánitástól; csak is a közfigyelmet kivántuk ezen kiválóan elvi jelentőségü esetekre irányozni.

Nemzetközi szemle.

— **Szászország birói szervezetére** vonatkozó alábbi adatok érdekelni fogják olvasóinkat — ha csak azon szempontból is, mivel ezek világosan kimutatják, hogy a német birói szervezet sulypontja a járásbiróságokra van helyezve. Járásbiróság van Szászországban 103, törvényszék csak 7, másodfoku törvényszék 1. A járásbiróságoknál dolgozik 207 biró, a törvényszékeknél 204, a másodfokon 37. Az államügyészség tagjainak száma az elsőfokon 55, a másodfokon 2. A törvényszékek székhelyei: Bautzen, Chemnitz, Drezda, Freiberg, Lipcse, Plauen, Zwickau. A másodfoku törvényszék székhelye: Drezda. A mi a tanácsbeosztásokat illeti, az első fokon a bünügyi tanácsok száma körülbelül annyi mint a polgáriaké, a másodfokon a polgári tanácsok száma 5, a bünügyieké csak 1, — mi annak folyománya, hogy a német bünvádi eljárás szerint az érdemleges bünügyi jogorvoslatok a másodfok kikerülésével közvetlenül a harmadfokhoz mennek. Külön legfőbb birósága Szászországnak nincs; ugy a polgári mint a bünvádi ügyek a Lipcsében székelő legfőbb birodalmi törszékhez tartoznak. Szászország lakosságának száma: 3.182,005.

— **A második lengyel jogászgyülés** szept. hó 12. és következő napjain tartatott Lembergben. Résztvettek számosan Oroszországból is. A kérdések közül kiemeljük a következőket: 1. a büntettesek kiadása, 2. a tőzsdei ügyletek perelhetősége, 3. a nemzetközi vasuti jog, 4. az erdélyi házasságok, 5. az osztrák büntetőtörvénykönyv javaslata, 6. az eskübizonyitás a polgári perben, 7. a végrehajtás alól kivett tárgyak, 8. a contradiktorius tárgyalás behozatala a vizsgálati fogságot illetőleg, 9. a büntetési eszközök reformja, 10. az államügyészség állása a bünvádi perben, 11. az esküdtszék helyes intézménynek bizonyult-e? 12. nemzetgazdasági főiskola felállitása, stb.

— **Bécsben** egy nő 15 hónapos gyermekével a Dunába ugrott, honnan mindkettőjöket kimentették. A nő azzal indokolta a tettet, hogy férje durván bánt vele. Az orvosi vizsgálat a nő nagyfoku szellemi zavarát állapitotta meg s a törvényszék az eljárást megszüntette.

— **Schröder** heidelbergi tanár a német jogtörténet tankönyvét adta ki egy vaskos kötetben. A munka levezeti a jogtörténetet egész a legujabb korig s felöleli a magánjogot, a büntetőjogot és birósági szervezetet is. (*Veit* kiadása Lipcsében).

— **A jegyzőkönyvvitelről** a bünvádi eljárásban érdekes füzet jelent meg *Seefeld*-től most már második kiadásban. Az osztrák törvényhez és gyakorlathoz van alkalmazva, de sikerrel használható nálunk is. A munka czime: *Das Protokoll im österreichischen Strafprozesse. Theoretisch-praktische Anleitung zur Protocollführung im Strafprozesse.*

— **Schweizban** erősen foly a munka a közös katonai büntető-törvénykönyv és eljárás megállapitásán. Schaffhausen és Neufchatel uj büntető-törvényeket kapnak. Az utóbbit *Cornaz* államtanácsos szerkesztette.

Irtások.

119.

A budapesti IV—X. ker. kir. járásbiróságnál ujabban az a szokás kapott lábra, hogy a magánvádlókat, illetőleg a sértett feleket délelőtti 8 órára, a vádlottakat ellenben délelőtti 9 órára idézik. Ebből azután az a sajátságos állapot fejlődik, hogy ha a vádló fél meg nem jelenik, vádja visszavontnak tekintetik, ha pedig jókor ott van, — várhat még egy óráig. Ennek alapját kitalálni alig lehetséges. De annyi bizonyos, hogy nem volna szabad *tárgyalásra* idézni az egyik felet olyan időre, mikor a másik *még nem is köteles* megjelenni. (*Ügyvédi körökből.*)

—

A mellékleten közöljük az aradi közjegyzői kamara felterjesztését az igazságügyminiszterhez.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (VIII. József-körut 41. sz.)
Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (IV. Zöldfa-utcza 31. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (IV. Egyetem u. 4. sz.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

Huszonnegyedik évfolyam. 42. SZ. Budapest, 1889. október 18.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐI IRODA: *József-körut 44-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Elmekórtani szakvélemények. Dr. SALGÓ a lipótmezei orsz. tébolyda főorvosától. — Unitarius egyházi törvény a házassági jogról. SZTEHLO KORNÉL budapesti ügyvédtől. — Jogirodalom: Az egyetemi kérdések Magyarországon. Irta dr. Pulszky Agost. Dr. KECSKEMÉTI LAJOS-tól. — *Törvénykezési Szemle:* Az elszámolási szerződés tanához. Dr. STAUD LAJOS dunaszerdahelyi kir. járásbirótól. — A X. magyar jogászgyülés tárgyalásai. Dr. NAGY DEZSŐ budapesti ügyvédtől. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle. — Irtások.

Melléklet: A budapesti kir. itélő tábla V. polg. tanácsának elvi jelentőségü határozatai. Közli: ARANY SÁNDOR kir. táblai tanácsjegyző. — Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Elmekórtani szakvélemények.

Még nincsen messze mögöttünk az az idő, melyben elmebetegekkel szemben a törvényszékek csak ugy vagy még roszabbul jártak el, mint ép elméjü egyénekkel. A törvényszék elé került elmebetegek nagy részét mint betegeket egyáltalán fel nem ismerték, másik részét pedig felismerték ugyan, de a betegség fogalmát és jelentőségét jogászilag elferditették, csakhogy valamely büntett elkövetője a büntetés alul ki ne vonhassa magát. Igy jöhettek létre azon theoriák az angol törvényszéki eljárásban, melyek szerint az olyan elmebeteg megbüntethető, ki téveszméi vagy káprázatai folytán olyan büntettet követett el, melyért a téveszmék és káprázatok realitását föltéve, az épelméjü egyént is megbüntetik. Ha tehát valamely elmebeteg kóros üldöztetési téveszméiből kifolyólag azért ölt meg valakit, hogy a további üldöztetéseknek elejét vegye, akkor el lett itélve, mert ezen téveszmék realitását föltéve, nem lett volna szabad mást megölni. Ha azonban olyan téveszmék és káprázatok behatása alatt követtetett el a gyilkosság, melyek a támadó életének komoly veszélyeztetését tartalmazták, akkor nem lett elitélve, mert a betegnek tettét a jogos önvédelem kategoriájába helyezték. Látni való, hogy ezen okoskodásban az orvosi felfogásnak semmi része nem volt. Az elmebetegségek megitélését tisztán jogi, birói feladatnak tekintették és a konkret eset psychiatrikus véleményezése a tettből mint megbüntetendő cselekményből indult ki.

Ebből magyarázható az is, hogy az elmebetegség magánjogi és büntetőjogi jelentősége pl. az angol biráskodásban egymástól egészen eltért aképen, hogy a constatált elmebetegség kizárta ugyan a rendelkezési képességet, de nem zárta ki a beszámithatóságot. A birói gyakorlat t. i. büncselekmények fölmerülésekor nem érte be az elmebaj megállapitásával, hanem a beszámithatóság kérdését különválasztva az elmebetegség tisztán orvosi kérdésétől, csak akkor szüntette be a törvényszéki eljárást az elmebeteg ellen, ha egyszersmind ki lett mondva az is, hogy az illető beteg nem képes *a jót a rosztól, a törvényest a törvényellenestől megkülönböztetni.*

Nyilvánvaló dolog, hogy az ilyenképen fölvetett kérdés nem felel meg a tényleges viszonyoknak. A klinikai elmekórtan számos olyan esetet ismer, melyben daczára annak, hogy a büncselekmény határozottan kóros elmeállapotnak egyenes kifolyása, a beteg cselekményének mint büntetendő cselekménynek teljes tudatában van. Sőt mi több: előfordul az az eset, *hogy a beteg csak azért visz végbe büncselekményt, mert tudja, hogy törvényellenes.* És már most kérdezzük: kevéssé elmebeteg-e az ilyen egyén és inkább megbüntetendő-e ez, mint az olyan, a ki tettét egyáltalában nem birja mérlegelni? De ennél még fontosabb az a kérdés: vajon annak eldöntése, hogy valamely elmebeteg meg birja-e különböztetni a törvényest a törvényellenestől, az orvosi szakértőre tartozik-e vagy sem? Kétséget nem szenved, hogy a szakértő orvosnak világos elmebetegség esetében az lesz a véleménye, hogy az elkövetett büncselekmény nem büntethető meg és pro foro interno ha kedélyes eszmecsere tárgyát képezné a kérdés, azon egyéni nézetének adna kifejezést, hogy az elmebeteg a törvényest a törvényellenestől nem birja megkülönböztetni — legalább *helyesen* nem. Máskép áll azonban a dolog akkor, ha az orvosi szakértőt, *szaktudományának határain belül*, hivatalos vélemény nyilvánitására felszólitják. Ha orvosi szaktudományának határait ismeri és azokon belül, tudományának biztos védelme alatt akar maradni, mindenesetre el fogja utasitani azt a kérdést, mely az orvosi tudománynyal legkisebb összefüggésben sincs. A gondolkodó szakértő érezni fogja, hogy arra nézve, vajon valaki meg birja-e különböztetni a jót a rosztól vagy nem, lehet *egyéni nezete*, de orvosi, *tudományos véleménye* nem lehet.

Lényegben ugyanigy áll a dolog, ha a törvényszék az *akarat szabad elhatározási képesség*, vagy a *beszámithatóság* vagy a *rendelkezési képesség* után való kérdést szoros kapcsolatba hozza az orvosi véleménynyel. Mert ha az orvosi véleményezésnek okát és czélját keressük, akkor azt találjuk, hogy a törvényszék valamely magán- vagy büntetőjogi esetben a kérdéses egyén szellembeli állapota fölött nem jöhet tisztába. Azaz az illető egyénnek magatartásában és ténykedésében olyan mozzanatok merültek fel, melyeket a biró rendes jogi eszközeinek segitségével elbirálni képtelen. Azért az orvosi szakértőhöz, mint oly segédeszközhöz folyamodik, a kitől orvosi felvilágositást kér arra nézve, hogy az illető szellemileg ép-e vagy nem? Mert ezen kérdés eldöntésére sem képesitve, sem jogositva nincs és nem lehet a jogász.

Fölmerül már most az a kérdés, hogy hogyan történhetett az, hogy a betegség vagy egészség tisztán orvosi kérdését kapcsolatba hozták olyan kérdésekkel is, melyeknek fogalmi tartalma minden orvosi tudománynak keretén kivül esik? Mert hogy sem a rendelkezési képesség, sem pedig a beszámithatóság, sem végre a szabad akarat orvosi tudománynak kérdéseit nem képezik, hogy ezen fogalmak megvitatásához, tanulmányozásához és megállapitásához semmiféle orvosi vizsgálati módszer nem vezet, — az kétségen kivül áll. De nemcsak orvosi tudománynak tárgyát nem képezik ezen kérdések, hanem még a jogi tudománynak sem. A jogi tudományban is csak hosszabb jogi deductiónak végeredményét s végkövetkeztetését képezik ezek.

Az orvosi szakértőkhöz intézett orvosi kérdések megtoldása olyan kérdésekkel is, melyeknek semmi orvostani értelmük nincs, csak a jogászok azon laikus felfogásából ered, melyeket minden szakismeret hijával az elmebetegségekről, maguknak alkottak. A laikus felfogás pedig jóformán csak dühöngő elmebetegeket ismer és olyanokat, kiknek «rögeszméjük» van. Az elmebajok mind a két nemét pedig ugy képzelik, hogy a betegség lefolyása egyrészt nem egyenletes, hanem rohamszerü, azaz, hogy betegség és egészség váltakoznak; másrészt pedig, hogy az elmebaj nem totalis,

hanem csak részleges, hogy t. i. az elmebeteg egyén «rögeszméjén» belül beteg, azonkivül pedig egészséges.

Ezen laikus felfogás megfelelő kifejezést is talált némely idevágó törvényben és rendeletben. Még a német törvény is, melynek mintájára készült a mienk is, csak akkor tekinti felmentési oknak az elmebetegséget, illetve önkivületességet, ha az az akarat szabad elhatározását kizárja. A törvény tehát a sorok közt azon felfogásának ad kifejezést, hogy lehetnek olyan elmebetegségek is, melyek mellett az akarat szabad elhatározása nincsen kizárva. Ennek eldöntését pedig, hogy t. i. az akarat szabad elhatározási képessége a megállapitott elmebetegség mellett fenáll-e vagy nem, az orvosi szakértőkre bizza.

Eltekintve azonban attól, hogy, a mint az már emlitve volt, a szabad akarat, a beszámithatóság, a rendelkezési képesség fogalmai az orvosi tudomány keretén kivül esnek s ezeknek meghatározására semmiféle orvosi vagy természettudományi módszer nem vezethet, — eltekintve, mondjuk ettől, a klinikai elmekórtan felfogásának meg sem felel a kérdés fölvetése, sőt vele homlokegyenest ellenkezik. A klinikai elmekórtan az elmebajokban épen ugy lát kóros organikus folyamatokat, mint az orvostan bármely specialis fejezete látja más betegségekben. Kóros szerves folyamatot olyan értelemben, hogy alapjául elfogad bizonyos organikus változásokat, mely változások typikus bekezdéssel, lefolyással és végkimenettel birnak. A mig ezen változások tartanak, addig a megfelelő tünetek is tartanak és megforditva Olyan kóros folyamatot az orvosi tudomány nem ismer, mely óráról órára, vagy egyik napról a másikra jönne és mulnék, sem pedig arról sem lehet szó, hogy a testnek valamelyik szerve részben egészséges, részben beteg.

A központi idegrendszer vagy még határozottabban szólva az agy ezen általános orvosi törvényeken belül áll. Azon kóros folyamat, mely az agyban megindult, nem ingadozik rövid időközökben legszélsőbb végletei, egészség és betegség között, sem pedig el nem képzelhető, hogy az agynak psychikus functiói részben kórosak, részben pedig rendesek. Előfordulhat igenis, hogy valamely kóros agybeli folyamatnak tünetei időközönként világosabbak, rohamszerüen cumulálódnak, de ha a folyamat egyszer chronikus lefolyásunak bizonyult, akkor a látszólagos szabad időközöket nem tekinthetjük egészségnek, épen mert tudjuk, hogy a kóros alapfolyamat teljességében fenáll. Legjobban illustrálhatja ezt egy hozzáférhetőbb példa.

Laikusok is tudják, hogy a váltóláz kitöréseiben bizonyos typus uralkodik: a láz vagy mindennap bizonyos órában, vagy egy—többnapi időközökben jelenik meg. Mindenki természetesnek fogja találni, hogy a váltólázban szenvedő egyént betegnek tartjuk, még a nem lázas órákban és napokon is mindaddig, a mig a láz bizonyos időn át egészen ki nem maradt. Nem állithatjuk, hogy a váltólázas ember csak akkor szenved váltólázban, ha testének hőfoka emelkedést mutat, mert a váltóláz lényege és jellege nem csupán a hőemelkedésben rejlik. Igy vagyunk bizonyos agybajokkal is és különösen a nehézkórsággal, az epilepsiával, a melynél még leginkább fölmerülhetne a betegség megszakitásának kérdése. A nehézkórság tünetei is rohamszerüen szoktak kitörni, a rohamok közti időszakok pedig többékevésbé szabadak; azokban az egyének sok esetben semmi kórosat nem mutatnak. Azért mégis orvosi szempontból kétségtelen, hogy az epilepsia mint betegség nem lép föl rohamszerüen, hanem hogy a kóros folyamat szakadatlanul fenáll és csak a tünetei jelentkeznek világosan különböző időközökben. Mert nem a roham teszi a nehézkórságot, hanem a kóros és chronikus folyamatnak rohamszerü kitörései. Igaz ugyan, hogy számos epileptikus van, a ki rohamain kivül semmi szellemi eltérést nem mutat és igaz az is, hogy az epileptikus egyén ezen rohamon kivüli, szabad idejében olyan büntetendő cselekményt követhet el, mely betegségével kimutatható összefüggésben nem áll, és hogy ilyenkor felmerülhet az a kérdés, vajon az ilyen nehézkórosnál nem szólhatunk-e joggal szabad időközről, *lucidum intervallumról?* Épen ilyen esetekben meg kell fontolni azt, hogy az epilepsia nem az egyes rohamokban áll, hanem az egy chronikus agybántalom, mely akkor is fenáll, ha épen rohamok nem jelzik fenállását és meg kell fontolni azt is, hogy épen a nehézkórság az esetek legnagyobb számában nemcsak muló, hanem maradandó elmezavart állapotokkal szokott járni. Az orvosi szakértő kétszer is meg fogja gondolni, hogy ilyen klinikai tapasztalatok mellett mondhatja-e épen akkor az epileptikusra, hogy egészséges, ha az valamely sulyos vád alatt áll, vagy ha nehéz magánjogi intézkedés vár reá. Hiába hivatkozik ilyenkor a jogász arra, hogy számos epileptikus nemcsak hogy nem elmebeteg, hanem nagy hatáskörben pontosan müködik és szellemi épségének kétségbe vonhatatlan jeleit mutatja. A concret esetben mégis csak sulyos agybajban szenvedő egyénről van szó, a kinek cselekményei valamiképen kételyeket ébresztettek ép elméje iránt.

Ha ilyenkor a véleményező orvos a jogász álláspontjára helyezkedik és annak a rendelkezési képességre, szabad akaratra vagy beszámithatóságra vonatkozó kérdéseire akar megfelelni, akkor nagyon könnyen megeshetik, hogy a jogi szörnyszülött és az orvosi tapasztalatnak meg nem felelő lucidum intervallum fogalmát elfogadva egy sulyos beteget beszámithatónak s igy egészségesnek véleményez. Mert ha ki is fejti a vélemény, hogy az illető epileptikus, de tette betegségével nem függ össze és neki beszámitható, akkor a contradictio in adjecto-tól egészen eltekintve, az orvosi szakértő erősen vétett klinikai tudománya ellen, csakhogy olyanról is mondhasson itéletet, mi tulajdonképen tudományára nem tartozik.

Nem azt akarjuk ezzel bizonyitani, hogy az elmebetegnek minden ténykedése okvetlen kifolyása betegségének és hogy nem fordulhat elő eset, melyben egy tényleges elmebeteg nem cselekedhetnék olyasmit is, a mi betegségével semmiképen nem függ össze, hanem inkább azt, hogy még messze vagyunk attól, hogy egy elmebeteg egyénnek psychikus mechanismusát annyira áttekinthessük, hogy megmondhatnók, hogy valamely cselekménye betegségével, vagyis inkább: betegségének általunk ismert tüneteivel összefügg-e vagy nem. Csak az orvosi hatáskör és tudományos határainak szükséges korlátozását tartjuk kivánatosnak és pedig az orvosi vélemény érdekében. Mert a legnagyobb klinikai tapasztalat sem vezet arra, hogy a beteg elmének minden szálát és visszahatási módját megismerjük, pedig csak ilyen tudománynyal mondhatnók *talán*, hogy olyan-e az elmebetegség, hogy kizárja a szabad akarat használatát vagy a a rendelkezési képességet. Arra azonban eléggé előrehaladott az elmekórtan, hogy legtöbb esetben a betegséget vagy az egészséget világosan megállapithassuk. Ennél többet a tárgy érdekében a törvényszék nem kivánhat, az orvos pedig, ha tudományának biztos talaját elhagyni nem akarja, nem mondhat. A beszámithatóság vagy rendelkezési képesség kérdéseinek eldöntésével az orvos határozottan birói teendőket arrogál és jogi itéletet mond.

Igaz ugyan, hogy világosan megállapitott elmebetegség eseteiben még igen egyszerü a dolog. Mert alig lesz biró, a ki a szaktudomány világos ténye előtt szemet fog hunyni és a szakszerüen megokolt véleményt figyelmen kivül hagyja azért, mert az a betegség klinikai megállapitásánál tovább nem megy. A nehézségek csak azokban az esetekben merülnek fel, melyek az egészséges és beteg szellemi élet közt elterülő határvidékét népesitik. A *Maudsley* által u. n. «borderland» kétes esetei, melyekben az elmebaj klinikus lefolyási módjai vagy tünetcsoportjai nem mutathatók ki; melyekben typikus kórtünetek sem válnak ki elég plastikusan, hanem inkább csak olyan psychikus eltérések és abnormi-

tások forognak fen, melyek az elmebajokra bármiképen hajlamositott egyéneknél olyan gyakoriak, — ezekben az esetekben támadnak a legnagyobb nehézségek és ezeket az orvosi vélemény le sem győzheti mindig. És épen ezen esetekben tünik ki leginkább az orvosi vélemény ingatagsága, ezekben veszit legtöbbet szaktudományos becséből, ha elhagyva az orvosi észlelés és itélet biztos medrét, jogászi vélekedésbe bocsátkozik.

Tekintettel ilyen esetekre meg lett állapitva a «*korlátolt beszámithatóság*» fogalma, mely a büntetés leszállitását célozza. Már ezen czél maga is mutatja, hogy az orvosi vélemény rosz uton indul, ha a «korlátolt beszámithatóság» kérdésére keresi és megadja a feleletet. Ha törvény megállapitja a «korlátolt beszámithatóságot» mint enyhitő körülményt és számba vesz bizonyos körülményeket a büntetés megszabásánál, akkor az orvosi vélemény, a mennyire ilyen körülmények orvostani természetüek, azokra rámutat, de a jogitételi végkövetkeztetést bizza a bíróra. Csak a biró mondhatja, hogy bizonyos mellékkörülmények felmerülése miatt a tettet nem számitja be teljes sulyával és a törvény egész szigorát nem alkalmazza. Az orvosi szakértő nem is helyezkedhetnék azon álláspontra, hogy pl. teljes szellemi épséggel összeférnek a határozott hereditási mozzanat sulya alatt létre jött fejlődési hiányok és psychikus rendellenességek, melyek ugyan nem psychotikus tünetekben nyilvánulnak, hanem olyan szellemi habitusban vagy a szellemi élet olyan apróbb vonásaiban, melyeknek az orvos, tapasztalata után nagy észlelési értéket szokott tulajdonitani, de melyeknek pathologikus jelentőségét csak nehezen vagy semmiképen sem birja demonstrálni a birónak, kinek az idevágó tapasztalatok nem állnak rendelkezésére. Ezen nehézséget pedig az orvosi vélemény nem győzheti le a «korlátolt beszámithatóság» hangoztatásával. Mert a biró azért kéri a szakértő véleményét, hogy az mutassa ki a rendelkezésére álló eszközeivel és tapasztalatának segitségével azon mozzanatokat és tüneteket, melyek miatt esetleg a «korlátolt beszámithatóság» kimondható.

Ilyen körülmények között az orvosi vélemény nem lévén képes eldönteni az egyszerü kérdést: egészséges-e vagy beteg, nem tehet mást, mint hogy elsorolja a birónak azon észlelési tényeket, melyek a vizsgáltnál mint rendellenesek föltüntek és a biró belátására bizza ezen tények jogi mérlegelését. Mert orvosi felfogás szerint a «korlátolt beszámithatóság» tulajdonképen összeesnék a beszámithatlansággal és pedig azért, mert a beszámithatóságot korlátoló fejlődési vagy hajlamositási momentumok olyan organikus természetüek, melyeknek kényszerhatása alul az egyén ki nem vonhatja magát. Természetes, hogy a biró felfogása ettől egészen eltér. A jogtudomány mai álláspontja szerint hajlandó és köteles is a biró *a kétségtelen elmebaj kimutatásával* a vádtól, illetőleg a büntetéstől elállni, de a be nem fejezett és meg nem állapodott orvosi észlelés ingó talajára nem hajlandó rálépni, mert más a fejlődő tudomány változó nézeteinek jelentősége és más egy concret eset birói elintézése. Ezen okból kétes esetekben az orvosi szakértő hivatalának legjobban felel meg akkor, ha az orvosi szempontból felmerülő észlelési tényeket orvosi jelentőségük teljes hangsulyozásával fölhozza és csupán erre szoritkozik is. A biró meggyőződésének és lelkiismeretének dolga azután a nyert fölvilágositás alapján itélni. Mert ne ámitsa magát az orvosi szakértő azzal, hogy a «korlátolt beszámithatóság» kimondásával lényegesen kezére járna az igazságszolgáltatásnak vagy utba igazitotta volna a birói itéletet. A birói intézkedést nem vezetheti a «korlátolt beszámithatóság» orvosi megállapitása, hanem kizárólagosan csak azon orvostanilag kimutatható és kimutatott kóros vagy rendellenes tünetek, melyek a korlátozást okozzák, mert csak azok képezik a szakértői véleménynek lényeges részét.

Dr. SALGÓ,
a lipótmezei orsz. tébolyda főorvosa.

Unitarius egyházi törvény a házassági jogról.

— Megállapittatott az unitarius vallásközönség egyházi tanácsának 1889. évi márczius havában tartott rendkivüli ülésében. Életbelépett 1889. évi szeptember hó 1-ső napján. —

III.[1]

Az egyházi törvény harmadik része 167 szakaszban az eljárást szabályozza. Mint emlitettük, az eljárást már az 1881-iki törvény szabályozta. Ezen eljárás miatt az unitarius bíróságok sok megtámadásnak voltak kitéve és ha nem tévedünk, azért lett az 1881-ik évi törvény megváltoztatása tervbe véve, mert az unitariusoknál az irányadó körök maguk is belátták, hogy a dolgon javitani kell. Ugy látszik azonban, hogy az ige nem tudott testté válni, mert a javitani akaró jó szándék csak igen kis részben valósult meg. Nem is csodálkozunk azon. Ha az unitarius házassági perrendtartás vezérelvét, az ügyek gyors és sima elintézését elejtené, akkor az unitarius egyházi bíróságoknak le kellene mondani azon szerepről, a melyet a válóper terén betöltenek. Oly helyet foglalnának el, mint például, az erdélyi ágost. hitv. egyházi bíróságok. Azokhoz nem fordul senki, mert eljárásuk szigoru és az elválást megnehezitő.

Azután az unitarius házassági perrendtartás nem is lehet más, ha az anyagi joggal karöltve akar haladni. Már igy is tulsok az alakiság, ha figyelemre méltatjuk, hogy egyoldalu gyülölség esetében a házassági kötelék — a mint a törvény imperative mondja — *felbontandó*, és hogy az engesztelhetlen gyülölség létezését valószinüsiti az, ha a felek a lelkésznél ki nem békültek. Ily anyagi jog mellett igen egyszerü lehet a perrend. Alig szükséges ennél a contradictorius eljárás és a bizonyitási apparatus épen meg mire való?

Az unitarius perrendtartás tehát azon kelléknek, hogy a jó igazságszolgáltatás legyen gyors, nagy mérvben megfelel. Hogy csak egyet emlitsünk, az uj törvény átvette a váltóeljárásból azt az intézkedést, hogy a bizonyitó fél kihallgatandó tanuit a kitüzött napon a *tanu általi bizonyitás jogának különbeni elvesztése* terhe alatt a kiküldöttek, illetve a kihallgatásra megkeresett bíróság elé állitani köteles. A mi pedig az igazságszolgáltatás jóságának másik kellékét illeti, hogy az legyen alapos, erre az anyagi törvény nagy elasticitása mellett szükség nincs, mert hiszen nem is igazságszolgáltatásról van itt voltaképen szó, hanem formaszerüségekről, melyek a házasság felbontása körül a rend kedvéért betartandók.

Az igazat bevallva, a világi bíróságok előtti itélkezés válóperekben, legalább a mi a kötelék kérdését illeti, szintén nem igazságszolgáltatás.

Az unitarius eljárástól a dolog lényegére nézve leginkább abban különbözik, hogy a felek alaposabban megkinoztatnak, mig végre czélt érnek. És ezért mindaddig, a mig a jelenlegi állapot fenáll, az unitarius házassági biráskodást feltétlenül elitélni nem lehet.

A mi a birói szervezetet illeti, ez az egyházi bíróságok közös hibájában szenved: hogy a birák nem szakemberek, nem jogászok. Tapasztalatból mondhatjuk, hogy a pap mindig rosz biró, mert nála a judiciumot az érzelem, kiváltkép pedig a felekezeti rokonszenv és ellenszenv nagy mértékben megzavarja. Áll ez minden felekezet papjairól, az unitariusoknál azonban fokozott abban, mert kis felekezet szivósabban tart össze és ridegebben zárkozik el az idegen elemektől. Ez okozza, hogy az unitariusoknál ezen papi tulajdonság még a laikus elemekre is kiterjed. Az unitarius professorok különben, kiknek sorából a bíróság nagyobbrészt kikerül, rendesen felszentelt papok és tudtommal birói vagy ügyvédi qualificatióval biró egyén egyáltalában nincs a papi székek tagjai között. A bíróság tagja még a *házasságvéd* is: lucus a non

[1] Az előbbi közl. l. a 40. és 41. számban.

*

lucendo. Hibája a birói szervezetnek az is, hogy a birák nem kapnak rendes fizetést, hanem esetről esetre a felperes által előlegezendő dijakon osztozkodnak. Ez a birói függetlenség rovására van, különösen ha figyelembe veszszük, hogy a dijak önkénytes felemelése, mint minden más stoladijaknál, tiltva nincs. Végre nem egyeztethető meg azzal, hogy az igazságszolgáltatás nem csak jog, hanem kötelesség is, azon eljárás, hogy a dijak előre szedettek s hogy azok lefizetése nélkül, igazolt szegénység esetét kivéve, nem hozatik itélet. Ez ugyan nincs benn a törvényben, de a gyakorlat igy tartja.

Az unitarius törvénykezésben végre ép ugy mint az erdélyi reformatusban nincs meg a törvény előtti egyenlőség. A szegény ember ügye a rendes üléseken intéztetik el, a gazdagé pedig, a ki magasabb dijt fizet, rendkivüli ülésben, a milyet az elnök összehivhat, «midőn azt szükségesnek tartja», más szavakkal, midőn a rendkivüli ülés dijai lefizetvék.

A harmadbiróságot, mely csak igen ritka esetekben lesz igénybe véve, ezelőtt az egyházi vagy zsinati főtanács gyakorolta, mely évenként csak egyszer tartott ülést. Az uj törvény ezen változtatott, a mennyiben most a harmadbiróságot a zsinati főtanács által évről évre kiküldött bíróság gyakorolja, mely rendkivülileg bármikor összehivható. Ezzel tehát eleje van véve annak, hogy a zsinati főtanácshoz való felebbezés által, a mi persze ezelőtt is csak kivételes esetekben történhetett, az ügy elhuzást szenvedhet.

Hiba végre az is, hogy a papiszékek tagjai állami hatóság előtt fegyelmi felelősségre nem vonhatók. No de ez már nem csak az unitarius bíróságok hibája, hanem minden egyházi bíróságé.

A birói illetőség az egyházközségi illetőségen alapszik. Az eljárásra azon alpapiszék illetékes, melynek kerületében rendes eljárásban a felperes illetve a folyamodó *valamely unitarius egyházközségnek a tagja.* A felek lakhelye a birói illetőségre tehát befolyással nem bir, elég az, ha felperes valamely unitarius egyházközségbe egyházi tagul beiratkozik. Ezen rendelkezés igen megkönnyiti az unitarius bíróságok hozzáférhetőségét olyanoknak is, a kik Magyarországon nem laknak. Előbb Kolozsvárra kellett menni és ott egy bizonyos házat megvenni, most az sem kell, az egész ügy postai uton elintézhető.

A papiszékek a peres feleket személyes megjelenésre megidézhetik, ha azt a tárgyalás céljából szükségesnek látják. Miután azonban ezt rendszerint nem látják szükségesnek, nem is szokták a feleket személyesen idézni. A mit a világi válóperben a birói békeltetésnek nevezünk, az ugyan az unitarius perben is megvan, csakhogy ott nem szükséges, hogy a felek személyesen jelen legyenek, hanem ha a felek személyesen meg nem jelennek, a megjelent ügyvédek lesznek kibékülésre intve. Ezeken persze a szép szó nem fog, ép oly kevéssé, mint a törvényszék előtt személyesen megjelent feleken.

A felek képviselői egyházi ügyvédek is lehetnek, kiket az egyházköri gyülés azon körbeli ügyvitelre a környékbeli belső emberek (papok és tanitók) közül e végre választ és felesket. Miután ezen egyházi ügyvédek bíróságok előtt dijért feleket képviselnek, annak megitélését, vajon az unitarius törvény ezen szakasza nem ütközik-e az ügyvédi rendtartás 39. §-ába, a kolozsvári ügyvédi kamarára bizzuk.

Ugyancsak az ügyvédi rendtartásba, még pedig annak 27. §. 5. pontjába ütközik azon rendelkezés is, mely szerint hatósági bizonyitványnyal igazolt vagyontalanok részére a *papiszék* rendel képviselőt. Ezen jog az idézett törvény szerint csak a kamarai választmányt illeti meg.

Az ügygondnok-kirendelés az unitarius házassági perben igen sürün alkalmaztatik. Ha a szabályszerüen megidézett alperes a perfelvételre meg nem jelenik, ha idegen vallásu alperes megidézésénél a kézbesités bármi okból nem sikerül, ha a *kézbesitő ivből* kitünik, hogy alperes ismeretlen tartózkodásu, ügygondnok rendelendő és az eljárás ezzel folytatandó. Miután a kézbesitésnél a 245. §. szerint egyházfiak vagy harangozók is alkalmazhatók, a kiknél a jó borravaló nem megvetendő dolog, nem tartjuk helyesnek, hogy azok jelentése a helyhatósági bizonyitványnyal egyenlő értékünek fogadtatik el.

Ugyancsak az ügyvédek jogát sérti az unitarius törvény azon rendelkezése, hogy ügygondnokul egyházi ügyvéd is kinevezhető.

(Bef. köv.) SZTEHLO KORNÉL.

Jogirodalom.

Az egyetemi kérdések Magyarországon. Irta dr. Pulszky Ágost. Ára 40 kr. Budapest, 1889. Kiadja az Eggenberger-féle könyvkereskedés.

A közoktatásügyi miniszternek ismert rendelete folytán az egyetemi reformkérdés actualissá vált. Hogy a társadalomnak müveltebb rétegei nagy érdeklődést tanusitanak a tervbe vett reformok iránt, azt bizonyitja az, hogy a legkülönbözőbb oldalról szólottak a tárgyhoz. Mindazonáltal az eszmék még mindig nincsenek tisztázva s csak örvendetes, hogy Pulszky Ágost is kilép a küzdtérre. Az ő nézetei bizonyára nagy sulylyal fognak birni nem csak azért, mert egyetemi tanár s igy legjobban tudhatja, van-e baj, s ha igen, hol annak gyökere, hanem széles látköre, nagy ismeretei, különösen a külföldi egyetemi rendszerek alapos ismerése folytán kiválóan illetékes a kérdéshez szólani.

Mindenekelőtt általános szempontból tárgyalja a kérdést. Nagy vonásokban vázolja az európai egyetemek történeti fejlődését. Eleinte azok mindenütt az egyház befolyása alatt állottak s ennélfogva szervezetök s hivatásuk felfogása világpolgárias volt és nem egyes népnek, hanem az összes kereszténységnek szolgáltak. A renaissance egyidőre háttérbe szoritotta az egyházi szellemet, de leszállitotta az egyetemek jelentőségét is. A reformatio korában ujra fellendült az egyetemi élet, de ekkor már a különböző népek és országok szerint különböző irányu lett a fejlődés. Angliában tisztán közmüvelődési intézménynyé fejlődött. Feladata és szerepe szigoruan társadalmi s vizsgái szakpályára csak kivételes esetben képesitenek. A képesitő szakvizsgák egyáltalában függetlenül vannak szervezve minden tanintézettől, bár a vizsgálók tulnyomóan egyetemi tanárok.

Ezzel ellenkezőleg Franciaországban az egyetemek tiszta állami szakiskolákká fejlődtek, tudományos és társadalmi tekintélyök ugyszólván semmi.

Németországban valóságos hivatást teljesitettek, a mennyiben sok ideig egyedül az egyetemek voltak a nemzeti egység kifejezői s a nemzeti érzület terjesztői. Sőt mondhatta volna szerző, hogy a német egyetemek eme hivatásukat még a mai napig is teljesitik; igy pl. a berlini egyetem még most is főfeladatának tekinti, hogy az ujabb generatio vérébe és érzületébe az egységes birodalom eszméjét átültesse. A német egyetemek azonban a tudományos szempont mellett mindig a szaknevelésnek is közegei voltak.

Nálunk német minta után lettek behozva és szervezve az egyetemek s most bizonyos átmeneti stadiumban vannak, a mint természetes is, mert hisz egész közigazgatási rendszerünk fejlődésben van s még azzal sincs tisztában a közvélemény, hogy a tudományos és szakképzettségnek egyáltalán mily foka kivántatik meg a magasabb hivatalnoki osztályoknál.

A budapesti egyetem gyors fejlődése és felvirágozása sok bajt is juttatott a felszinre. Az egyetemi hallgatók nagy száma lehetetlenné teszi azok szellemi és erkölcsi képességének kipuhatolását; a fegyelem fentartása nehéz, a szorgalom ellenőrzése majdnem lehetetlen. Általános politikai izgatottság esetén az ifjuság szintén bevonatik a mozgalmakba.

Az egyetemen kivül álló nem hivatalos egyének nagy befolyást gyakorolnak az egyetemi kérdésekre. Nincs önálló egyetemi szellem. Nincs testületi érzület nemcsak a tanulók, hanem részben még a tanárok között sem.

Különösen mutatkoznak e bajok a jogi karon, mely nálunk a legfontosabb kar már csak azért is, mert ide nem csak a szakképzettség, hanem általánosabb s magasabb müveltség elnyeréséért is jön a fiatalság.

Az egyetemi mizériák legelső kutforrása a kellő előképzés hiánya.

Nagy része az ifjaknak felkerül az egyetemre s nem tudnak latinul, tájékozatlanok a történelemben, a chronologiát illetőleg a legbámulatosabb tévedéseket követik el, a tudományos módszerekben járatlanok, az irodalom iránt közönyösek.

Biz ez elég szomoru kép!

Ez azt mutatja, hogy az egyetemi tanfolyamra bocsátás előfeltételét képező érettségi vizsgák nem vétetnek elég komolyan és szigorral. S mivel e bajokon csak ugy rövidesen nem lehet segiteni, szerző azt ajánlja, hogy az egyetemen oly bevezető előadások tartassanak, melyek az emlitett hiányokon némileg segitendnek.

Ezen érdekes fejtegetések után átmegy szerző az egyetemi fegyelmi kérdésre. A közoktatásügyi miniszternek ez évi junius hó 13-dikán kelt rendeletének azon részét, mely az egyetemi hallgatóknak az egyetem székhelyén való megjelenésére és tartózkodására vonatkozik, helyesli szerző is, csak hogy ő ennek kikényszeritésére egész más eszközt ajánl, mint a miniszter. Szerinte az egyetemi vizsgáknál kényszeritendő ki az előadások pontos látogatása és pedig akként, hogy a vizsgálatokon oly részleteket érintő kérdések adassanak fel a tanárok által, a melyek ép az az évi előadásokon lettek tüzetesen kifejtve.

Azt a már többször megvitatott eszmét, hogy a jog- és államtudományi kar kebelében több tanfolyam létesittessék, t. i. külön jogászi tanfolyam azok számára, kik biráknak, ügyvédeknek és közjegyzőknek készülnek s külön tanfolyam azok számára, kik hivatalnoki pályára mennek, szerző határozottan elitéli. Már a közszabadságra is nagy veszélyt képezne ha az ország birói és ügyvédi kara tisztán magánjogi szakképzettséggel birna, ép ugy mintha a hivatalnoki kar nem birna kellő jogképzettséggel. Szükségesnek találja azonban szerző a tanulmányi rend olyképeni kibővitését, hogy a bölcsészeti tárgyak még egy latin gyakorlási és egy philosophiai előadással megtoldassanak. Szerény nézetünk szerint szerzőnek ezen inditványa kivihetetlen, nemcsak azért, mert a tanulmányi időszak az uj védtörvénynél fogva ugyis megrövidült, de mert már most is annyi kötelező philosophiai tárgy van előirva egyetemünkön a joghallgatókra nézve, mint sehol másutt a continensen.

Sokkal elfogadhatóbb ennél szerzőnek az az eszméje, hogy az alapvizsgák ezentul irásbeli vizsgák legyenek, az államvizsgák szigorittassanak, a szigorlatok pedig tisztán egyetemi jellegüekké tétessenek, s azok tudományos értéke és komolysága emeltessék.

Az annyit hánytorgatott, pro és contra megvitatott leczkepénzrendszerrel szintén foglalkozik szerző, s dicséretére legyen megemlitve, hogy ritka objectivitással taglalja e kérdést. Ő a jelenleg uralkodó rendszer hive. A leczkepénzrendszernek szerinte vajmi kevés az önmagában rejlő baja s minden hátrány, mely a leczkepénzrendszer mellett létezik, létezni fog az esetre is, ha a leczkepénzek összesittetnek s a tanárok között egyenlően felosztatnak.

Ezzel befejeztük a füzet ismertetését. Azt hiszszük, az abban lerakott s itt csak nagy vázlatokban ismertetett eszmék nemcsak theoretikus értékkel birnak, hanem már a legközelebbi jövőben azok nagy része realis alakot ölthet.

Dr. KECSKEMÉTI LAJOS.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az elszámolási szerződés tanához.

I.

A forgalmi élet legtöbb jogügylete alig éri el célját másképen, mint hogy az érdekeltek összeszámolván viszonyukat, ez uton rendezik s annak eredményét ilykép megállapitják. A jogügyletek ily módon rendezését az élet igen nagy figyelemben részesiti, de a ki a gyakorlat terén működik, annak bő alkalma van tapasztalni, hogy az érdekeltek megbánva az összeszámolást, abban megnyugodni nem akarnak s azt megtámadják. A leggyakoribb ok erre az állitólag fenforgott tévedés, s a mit legtöbben helytelenül szintén a tévedés fogalma alá vonnak, az ugynevezett «számitási hiba».

Az ez alapon támasztott perek s illetve érvényesitett kifogások természetéhez s az azoknál irányadóképen szolgáló jogelvek megállapitásához kivánok néhány adatot szolgáltatni.

A legelső, a mivel az ily pereknél tisztába kell jönni, az, hogy megállapittassék, vajon az összeszámolás mily uton jött létre? Lehet, hogy a fenforgó jogügylet s illetve eredménye körül számtani, s illetve helyesebben mennyiségi bizonytalanság forog fen, s ezen bizonytalanság, mely ilykép a jogügylet terjedelmét érinti, az által oszlattatik el, hogy a felek kölcsönös elnézéssel, kölcsönös engedménynyel állapitják meg az összeget, mely eddig kétséges volt. Ez esetben lényegileg és jogilag egyezség jött létre s az egyezségi szerződés elvei irányadók. Lehet azonban, s gyakoribb eset is, hogy az ügylet terjedelme körüli bizonytalanságot nem ezen az uton, hanem akkép oszlatják el a felek, hogy a nélkül, hogy egymásnak bármit is engednének, követeléseiket felszámitják s a felszámolás eredményét számmüveletek alapján állapitják meg s elfogadják. Ezen esetben az egyezségi szerződés lényeges eleme: a kölcsönös engedmény hiányozván, egyezségről szó nem lehet, hanem miután a jogviszony mégis befejeztetett s a felek a felszámolás eredményében megnyugodtak s azt elfogadták, mégis uj szerződés s illetve uj kötelem jött létre s ez a modern jogtudományban annyira vitatott elismerési szerződésnek (Anerkennungsvertrag) vagy mikép a kötelmi jog tervezete elnevezi «tartozás-elismerés»-nek elnevezett szerződés egyik alosztályát képező elszámolási szerződés.

Mindkét esetben — egyezségi szerződés s tartozás-elismerési szerződés — uj kötelem jött ugyan létre, de ez által a korábban létezett kötelem, melyre az uj kötelem vonatkozik, meg nem szünik, hanem továbbra is fenáll. Az uj kötelem tehát nem ujitás (novatio) hanem csak formailag jött létre, mit leginkább az tanusit, hogy a mellékkötelezettségek, különösen a kezesség és zálog, melyek az előbbi kötelezettségre vonatkoztak, továbbra is fenmaradnak s illetve az uj (formai) kötelezettségre is kiterjednek a nélkül, hogy ezt külön kikötni vagy megállapitani kellene.

Az uj kötelem létezésének azonban a gyakorlati jogászra legfontosabb következménye azonkivül, hogy a korábbi kötelem az uj kötelem létezésének daczára fenáll, abban nyilvánul, hogy az uj kötelem alapján egyuttal — s eo ipso — uj kereseti alap is keletkezett s ez a jogigény érvényesitésének kiinduló pontját képezi. Uj alapokra lett tehát fektetve a régi kötelem, a nélkül hogy létezni megszünt volna, de ugy, hogy érvényesitése csakis ezen uj alapon történhetik. E szerint az igénylő nem tartozik vissza menni az előbbi, előző tényekből álló, előző viszonyokból eredett alapokra, hanem az összeszámolás s illetve ennek módjai szerint létesült uj alapon: egyezségi s illetve elismerési, helyesen s tulajdonképen elszámolási szerződés alapján támaszthatja kerese-

tét. Ezek szerint akár egyezség, akár tartozás-elismerés jött létre az összeszámolás vagy felszámolás következtében, ennek jogi természete abban összpontosul, hogy önmagában, függetlenül az előbbi jogalaptól — tehát a létrejött egyezségi s illetve elismerési, helyesen s tulajdonképen az elszámolási szerződés alapján álló kötelmet állapit meg. Kötelez azért, mert létre jött; bár kötelezésének feltétele nem puszta lételében áll, mert mikép kitünik az eddigiekből, egy már létező s anyagilag meg sem szünt kötelemre vonatkozik s abból s illetve ennek viszonyaiból jött létre. Az anyag megvolt, és meg is van, de alakja megváltozott s jogilag uj alapra lett fektetve az előbbi alap teljes felforgatásával. Ezek szerint az elszámolási szerződés bár a megelőzött számozkodástól függetlenül és azoktól különválva áll is fen, tisztán abstract szerződésnek nem tekinthető, mert megelőző számoskodásra s illetve ennek alapjául szolgáló jogügyletre vonatkozik, s igy materialis alappal biró előzménye van. Minthogy azonban az elszámolás folytán a felek uj megállapodásra jutnak és az elszámolás czélját ép az képezi, hogy egy részről a korábbi ügyletek eredménye s nem maguk az ügyletek állapittassanak meg s más részről ezen eredmény megállapitás folytán — maguk a többnyire bonyolult ügyletek megbeszélés tárgyát ne képezzék: ezen uj megállapodás folytán a felek külsőleg önálló, belsőleg materialis causához csupán viszonyzattal biró alapot teremtenek, mely uj alap, mert előzményeitől czélzatosan különvált, önczéllal, önmagát igazoló léttel bir.

Ebből következik, hogy a már előbb is létezett jogigényt csakis ez alapon kell érvényesiteni s hogy ha az más korábbi alapon érvényesittetik, az uj jogalapból származó kifogás döntőleg érvényesithető. És ez helyes is, mert ez felel meg az élet gyakorlati követelményeinek, melyek elvégre is a jog és intézményeinek valódi próbakövét képezik s egyuttal megfelel az egyéni akaratnak is, mely ha nem is kizárólagos, de az élet és a társas viszony követelményeit kiegészitő fontos tényezőt képez a jog terén. Mert habár az élet, épen mert érdekeivel s az életczélokkal és az élet feladataival ellenkezik, nem türte és nem is fogja türni, hogy az akaratnyilvánitás egyedül és önmagában korlátlanul uralja a jog terét s a materialis causát háttérbe szoritsa és ezt pótolja, s nem is tartalék nélkül fogja felruházni a materialis alaptól teljesen isolált kötelező szándékot a szerződés erejével: mégis a már korábban létező kötelemre vonatkozó, — tehát ez a feltétel sine qua non — elszámolást (materialis causa, tehát a korábbi jogviszony) az annak alapjául szolgált viszonyoktól függetlenül (s ez az egyéni akarat uralma), tehát azokra való visszatérés szüksége s azok igazolása nélkül kereseti alapul elfogadta. Ennek bővebb kifejtése az elismerési szerződés tanához tartozik.

(Bef. köv.) Dr. STAUD LAJOS.

A X. magyar jogászgyülés tárgyalásai.[1]

IV. szakosztály.

Napról napra hangzik a kormánykörökből, hogy a polgári szóbeli eljárás munkában van, de sőt a hivatalos tervezetnek egy bizonyos része már nem sokára napvilágot is lát; az igazságügyi miniszternek pedig az lesz legelső teendője, hogy a szóbeli eljárást legalább a járásbiróságoknál mielőbb életbe léptesse.

Midőn a jogászgyülés állandó bizottsága e kérdést kitüzte, még alig gondolhatott arra, hogy ezen régen óhajtott reform ily közel van a megvalósulás stadiumához; e kérdés az időközben bekövetkezett kormányváltozás folytán lett szerfelett actualissá, s bizonyára ennek tulajdonitható az, hogy ugyanezen szakosztály azon kérdést, melynek tárgyát a törvényhozási meghatalmazás alapján kibocsátott miniszteri rendeletnek rendeleti uton való megváltoztathatása képezte, ezuttal ujból nem tárgyalta, hanem feláldozta azt a harmadik kérdésért. Ez egészen helyes volt igy; mert bár részünkről igen óhajtandónak tartjuk, hogy az annyira elhanyagolt közjogi kérdések is bevonassanak a jogászgyülés tanácskozásának tárgyai közé, a most felvetett közjogi tárgy kevésbé actualis jelentőségénél fogva bátran helyt adhatott a harmadik kérdésnek.

A kérdés más két teljesen önálló kérdést foglal magában. Az első az egyes-birói hatáskör kiterjesztése, a második a jogorvoslati rendszer megállapitása. A két kérdés csak annyiban közös egymással, hogy mindkettő az alkotandó szóbeli eljárás keretén belül oldandó meg.

A kérdések nem is ujak, mert — habár más alakban — mindkettő tárgyait képezte már előző jogászgyüléseknek. A hetedik jogászgyülés kimondotta, hogy a járásbiróságok hatáskörének kiterjesztése a birtokbiráskodásra, beleértve a telekkönyvi pereket is, kivánatos; az ötödik jogászgyülés pedig a felebbvitel kérdésében határozattá emelte azon inditványt: hogy «mint másodfolyamodásu jogorvoslat a felebbezés a tény- és jogkérdésben az ellenfél csatlakozásával és uj bizonyitékok érvényesitésével engedtessék meg. Mint harmadfolyamodásu jogorvoslat felülvizsgálati kérelem a per teljes jogkérdésében engedendő meg.»

Ezektől a most kitüzött kérdés csak annyiban különbözik, hogy határozottabban formuláztatott. Nem mondjuk, hogy az alkotandó szóbeli eljárásnak nem volnának problemái, a melyeknek megvitatása épen vitás voltuknál fogva, s azért, mert azok tanácskozás tárgyát még nem képezték, nem sürgetőbbek volnának, de azért a jogászgyülés nem végzett haszontalan munkát, midőn e kérdésnek egy délutánt szentelt. A vita kellő szinvonalon mozgott és a tárgy egészen uj szempontok szerint lett megvilágitva.

A hetedik jogászgyülésen az egyes-birói hatáskör kiterjesztése egészen a mai perrendtartás tételes jogának keretén belül történt; az akkor lefolyt vita nem annyira a publicistikai és törvényhozói szempontokat tartotta szem előtt, mint inkább dogmatikus irányban mozgott. Az ügy jelenlegi előadója dr. *Králik* Lajos az ügy részleteibe beható előterjesztésében tisztán a legislatorius szempontokat hangoztatta ugyan, midőn inditványozta, hogy a járásbirósági hatáskör 500 frtig terjedő minden vagyonjogi keresetekre terjesztessék ki, de felfogásunk szerint hibás alapból indult ki, midőn a jelenlegi irásbeli eljárás statisztikai adataival és pusztán a jelenlegi irásbeli eljárás jelenségeivel argumentált inditványa mellett. Ez volt az oka, hogy jelen sorok irója inditatva érezte magát a vitánál felszólalni és a szakosztályt figyelmeztetni arra a tévutra, melyre a vita okvetetlenül letért volna, ha az a megkezdett alapon folytatódik. Ezzel megindult a principialis vita az egyes- és társas-birósági rendszer s mindkét rendszernek a saját körében, hazai viszonyaink közt való alkalmazhatósága és a felállitandó hatásköri vonal felett. Jelen sorok irója a collegialis biróságok mellett foglalt elvi álláspontot s az egyes-birósági hatáskör kiterjesztésének, mint szükséges rosznak, csak annyiban kivánt helyet adni, a mennyiben a nagy tömegnek és különösen a föld népének szüksége van arra, hogy minél közelebb találja magához a birót; az egyes-birósági eljárásban azonban különösen ott, a hol nagyobb érdekekről van szó, épen nem találja fel a szükséges garantiát. Ugyanezen elvi állásponton állott dr. *Garay* Dezső, a ki azonban a consequentiák levonásában tovább megy és épen nem hajlandó az egyes birói hatáskör bárminő kiterjesztését megszavazni. Az egyes-birói rendszer mellett foglaltak elvi álláspontot dr. *Fodor* Ármin és dr. *Nagy* Ferencz, csakhogy mig az előbbi azon elvet következetesen keresztülvinni is óhajtotta, addig *Nagy* Ferencz hozzájárult az előadó által is elfoga-

[1] Az előbbi közl. l. a 40. és 41. számban.

dott ama javaslathoz, hogy az egyes-birói hatáskör csupán 500 frtnyi vagyoni keresetekre terjesztessék ki. Az egyes-birói rendszer elvi védői legfőbb érvüket hason irányu külföldi mozgalmakból meritették, a melyekhez azonban sok kritika fér, és sok, gyakran sujtó birálat tárgyát képezte az illető idegen államokban is. Ily irányu felszólalások után, a szakosztály az előadó inditványát elfogadta és az 1. pontban foglalt kérdésre egész terjedelmében igenlő választ adott.

A kérdés második pontja az ötödik jogászgyülésen már tökéletes megoldást nyert. Akkor a vita főképen a körül forgott, hogy felebbezésnek az első birósági itélet ellen ténykérdésben legyen-e helye egyátalán. Abban az időben ez az eszme a német jogirodalomban némi népszerüségre vergődött, de miután a szóbeli eljárás helytelen felfogásából meritette táplálékát, csakhamar le is járta magát. Elitélte az ötödik magyar jogászgyülés is a *Garay* Dezső által akkor oly ritka lelkesedéssel felkarolt eszmét. Azóta csak az 1873-iki osztrák szóbeli eljárási javaslat volt az, a mely boldogtalan hagyományait akarta bevinni e tekintetben a szóbeli eljárás felebbviteli rendszerébe. Ugy látszik azonban, hogy a kettős ténybeli és jogbeli revisio rendszere uj bizonyitékok és tények nélkül, melyeknek átka alatt mi annyit szenvedtünk, Ausztriában is lejárta magát; legalább az 1873-iki javaslat még mindig alszik s felebbviteli rendszere aligha nem a boldog örök álmot aluszsza. Dicséretére válik a magyar jogászgyülésnek, hogy ezen téveszmék tárgyalásába bele sem ereszkedett bővebben s csak kárhoztatólag szólott felőle; még *Garay* Dezső is, ezen eszme egyedüli képviselője, jobbnak látta e vitát fel nem eleveniteni.

A vita eredménye az lett, hogy ugy a szakosztály, mint a teljes-ülés a felebbezést a járásbiróságoktól a törvényszékhez, a törvényszéktől a kir. táblához uj tényekkel és bizonyitékokkal, mint szükségest kimondotta.

A felett sem oszlottak meg a vélemények, hogy mind a járásbirósági, mind a törvényszéki ügyekben a jogi revisiót, mint a jog és törvény és a judicatura egységének őre, a franczia cassationalis rendszer mellőzésével a m. kir. Curia gyakorolja. A franczia semmiségi rendszer mellett egyedül néhai *Ökröss* Bálint véleménye foglalt állást, de pártfogóra nem talált; a mint hogy az nem is annyira a jog követelményeinek megfelelő, mint politikai befolyások folytán képződött intézmény.

Megemlékezünk még dr. *Imling* Konrád kir. táblai biró ur felszólalásáról, a ki jelen sorok irójához csatlakozik s szép érvelés kiséretében elfogadhatlannak találta az előadó inditványát, hogy akkor, midőn a járásbirói illetékesség kiköttetik, felebbezésnek ne a kir. törvényszékhez, hanem a kir. táblához legyen helye. Ebben az értelemben határozott a jogászgyülés is. Dr. NAGY DEZSŐ.

Külföldi judikatura.[1]

118. Valamely gabnaraktár bérlője azt albérletbe adva, az albérlő gabnakereskedő czég szerződésellenesen megterheli a raktárt, az bedől, és a bérlő az okozott kárt a tulajdonosnak megtéríti. A bérlő az időközben feloszlott albérlő czég azt a tagját, a ki a czég jogutóda, visszatéritésre perli a kereskedelmi bíróság előtt. Alperes illetőségi kifogást tesz, mert szerinte helyiség bérbevétele nem képezhet kereskedelmi ügyletet, és mert nem ő bérelt, hanem a czég. A bécsi kereskedelmi bíróság a kifogást elvetette azon megokolással, hogy ha gabnakereskedő üzlete folytatása körében raktárt bérel, ezen ügylete kereskedelmi ügyletet képez, az abból eredő következmények tehát a kereskedelmi bíróság hatásköre alá tartoznak, és hogy a jogutód megperelhető ugyanott, a hol a jogelőd. A bécsi felsőbíróság helybenhagyta ezen határozatot. A bécsi legfőbb törvényszék azonban illetéktelennek mondta ki a kereskedelmi bíróságot, mert az ügylet ingatlanra vonatkozik, tehát meghaladja az ingó-forgalom határát, a mely a kereskedelmi ügyleteknek kizárólagos terét képezi. (E kérdés nálunk is nagyon vitatott. Ellenkező határozat *Dt.* r. f. XX. 58.)

119. A ki a házbeomlás által okozott kára megtéritését a háztulajdonostól követeli, az bizonyitani tartozik azon körülményt, hogy a károsító esemény nem véletlen külső körülmény, hanem vagy az épitésben rejlő hiba, vagy a kellő karbantartás elmulasztása folytán következett be. *(Német birodalmi törvényszék.)*

120. A telek tulajdonosa jogositva lévén a maga telkén mérges anyagot kiszórni a kártékony állatok elleni védekezés czéljából, nem felelős azért, ha e mérgek a mások tulajdonát képező háziállatok halálát okozzák. *(Florenczi semmitőszék* ellentétesen a két alsóbirósággal.)

121. A ki valamely kétoldalu szerződést a maga részéről nem teljesitett, az a másik szerződő felet sem perelheti a teljesitésre. *(Párisi semmitőszék.)*

122. A házassági válóper folyama alatti tartásdijakra vonatkozó itélet sem az összeg, sem az időtartam tekintetében nem bir a res judicata jelentőségével, hanem a viszonyok változásához képest mindenkor módositható. *(Orleansi felsőbiróság.)* Közli: Dr. GOLD SIMON.

[1] Az előbbi közl. l. 4., 35., 36. és 39. sz.

Különfélék.

— **A büntető-törvénykönyv revisiója.** Lapunk egyik barátjától vettük a következő sorokat:

A magyar biró sohasem volt szigoru biró. Minthogy a régi törvények bölcs belátására bizták a büntetés kiszabását, itéleteiben bizonyos patriarchális felfogás érvényesült. Először ember volt s csak aztán jogász. A mi történetünkben nem találkozunk egy Carpzowwal, a ki korának legnagyobb jogásza volt ugyan, de azért, vagy épen azért 20,000 ember fölött mondott ki halálos itéletet.

1880. óta azonban nagy fordulat állott be judikaturánkban. Az uj büntető-törvénykönyv nemcsak uj büntetteket, uj büntetési nemeket, hanem uj birákat is teremtett. A régi joviális táblabirói alakokat szigoru, rideg felfogásu s «modern» képzettségü birák váltották fel, a kik szigor tekintetében jóval tul tesznek még német kollegáikon is. Az öregebb nemzedék, melyben él a régi jó idők emlékezete, kénytelen-kelletlen alkalmazkodik az ujabb szigoru felfogáshoz és az uj törvényekhez, habár sok esetben — miként a budapesti kir. törvényszék érdemes alelnöke megjegyezte — «vérző szivvel» kénytelen is a szigoru törvényeket alkalmazni.

Elismerjük mi, hogy a kodex kitünő jogászi munka, hogy konstruktiója s büntetési rendszere a magyar kodifikáló tehetségnek fényes bizonyitéka, hanem magas büntetési tételei ellenkeznek a magyar nép jellemével és gondolkozásmódjával. A népből ép szigora által kiöli az igazságban való hitet. Hogy egy alma- vagy rózsalopásért, melyeket visszaeső követ el, évekig tartó fegyház szabassék ki, azt sohasem fogja a mi népünk igazságnak tartani.

Ez az oka, a miért büntető-törvénykönyvünk revisióját évek óta sürgetik legkiválóbb jogászaink s hogy Szilágyi Dezső májusi exposéjában szintén programmjába vette a revisiót.

Hogy Szilágyi ezen igérete nem volt puszta szó, azt igazolja az, hogy az igazságügyminiszteriumban immár készül egy javaslat a feltételes itéletekről.

Bármily örömmel üdvözöljük is e javaslatot, mégis kénytelenek vagyunk kijelenteni, hogy a revisio apránkénti keresztülvitelét elhibázott dolognak tartjuk. Már tisztán törvényhozási szempontból is hiba lenne, ha e javaslat a kodex tervbe vett revisióját föl nem ölelné, mert két külön javaslat törvénynyé emelése kétszer annyi munkába és időbe fog

kerülni és kivitele is több nehézségbe ütközik. A kodifikatio terén a maga nemében ritka tünemény lenne, hogy egy uj büntetési nem hozatnék be a nélkül, hogy az alapul szolgáló büntető-törvénykönyv s különösen annak büntetési rendszere az uj büntetési nemmel összhangba hozatnék.

Hisz a feltételes itéletek behozatalának mintegy postulatuma, hogy előbb vagy legalább is egyidejüleg a minimumok jelentékenyen leszállittassanak. Ha ez nem történik, a büntetésekben jelenleg mutatkozó nagy aránytalanságok még hatványozottabb mérvben fognak jelentkezni, mint eddig. A börtönbüntetésnél, melynek minimuma 6 hónap, feltételes itélet nem lesz kimondható, hacsak a feltételes itélet is ki nem terjesztetik 6 havi börtönre, mit azonban részünkről határozottan veszélyesnek tartanánk. A kihágási lopások körének kiterjesztése szintén szükségszerü folyománya a feltételes itéletek behozatalának. . . . .

— **Gyors eljárás.** A hol megróni szoktunk, ott dicséret is hangozzék, ha rászolgáltak. Az üzletszerü alperesek legjobb fegyvere a tanukra hivatkozás. A bíróság a kihallgatást elrendeli, 2—3 havi terminusra a tanukat megidézi, azok közül legalább az egyik meg nem jelenik, és ismét 2—3 havi időre ezt birság terhe mellett kötelezi a megjelenésre. Létezik-e ennél kényelmesebb és törvényesebb moratorium? Mily módon lehet ennek elejét venni, e napokban mutatta meg a budapesti VII. kerületi járásbíróság egyik birája. Alperes bepereltetvén, 1888-ban beismerte a tartozást, de időelőttiségi kifogást tett. Azután eltünt és csak egy évvel utóbb, a midőn e kifogás már tárgytalanná vált, jelenthette be felperes az ujabb lakást. Tárgyaláskor a megjelent alperes csak azt tudta kifogásul felhozni, hogy neki ünnepe van, ő nem tárgyalhat. A legközelebbi köznapra halasztott tárgyaláson már azt tudta, hogy néhány nap előtt szóbelileg részletfizetést engedélyezett neki felperes, és erre két tanuja is volt. A bíróság a következő napra elrendelte a tanuk meghallgatását. Az egyik tanu megjelent, a másik nem. Ez birság terhe mellett idéztetett másnapra. Természetesen egyik sem tudott semmit. Ily módon nem egészen egy hét alatt négy tárgyalás volt, a per befejezést nyert. Ime milyen jó a mi törvénykezési rendtartásunk, s milyen gyors lehet az igazságszolgáltatás!

— **A budapesti kir. kereskedelmi- és váltótörvényszék ügykimutatása** 1889 szeptember havában. Érkezett 5140, mult havi hátralék 860, volt elintézendő 6000. Elintéztetett ülésben (ülés tartatott 23) 4333, ülésen kivül 1020, összesen 5353; maradt hátralék 647. Az ülésben előadott 4333 darab közt volt: 1. per 165, 2. sürgős ügy (végr. bizt.) 1151, 3. rendes ügy 3017, összesen 4333. Az elintézett 165 darab per között volt: 1. kereskedelmi per 71, 2. váltóper 90, 3. csődper 4, összesen 165. A perek elintézésének minőségét tekintve elintéztetett: 1. érd. itélettel 64, ügydöntő és közbeszóló végzéssel 41, 3. meg nem jelenés indokából 60, összesen 165. Csőd nyittatott 1, csőd megszüntetett 1. Felsőbb bíróságoktól érkezett 41 darab, ezek közt volt: 1. helybenhagyó 23, 2. megváltoztató és ½ mv. 9, 3. feloldó 2, 4. rendelvény és elállás 6, 5. curiai határozat 1, összesen 41.

— **A Magyar Jogászgyülés állandó bizottsága** f. hó 19-én ülést tart, melynek tárgyai: 1. a bizottság megalakulása, 2. a kérdések kitüzése tárgyában albizottságok kiküldése.

— **A Magyar Jogászegyletnek** a kérdések kitüzésére alakitott bizottsága f. hó 16-án ülést tartott s megállapitotta a kérdéseket, melyeket tárgyaltatni vél. Mihelyt a szövegezés megtörténik, a kérdések közzé fognak tétetni. Minden egyes kérdés előadására egy vagy több előadó kéretik fel. Mint örvendetes tényt emeljük ki, hogy egyik kérdés előadását *Csemegi Károly*, másikét *Plósz Sándor* vállalta el.

— **A Magyar Jogászegylet börtönügyi bizottsága** pénteken, f. hó 18-án délután 6 órakor ülést tart. Az ülés tárgya: A dologház (kényszermunkaház) behozatalára és szervezésének elveire vonatkozó kérdés. Véleményezők: dr. Sélley Sándor a fővárosi államrendőrség rendőrtanácsosa és Zechmeister Károly Győr sz. kir. város polgármestere.

— **A Döntvénytár** uj folyam 10—22. köteteinek összesitett tartalommutatója fog a jelen hónap folyamán megjelenni.

— **Néhai Biermann Mihály** hagyatékában igen értékes kis szakkönyvtár foglaltatik. Ezen könyveket f. hó 24-én az igazságügyminiszteriumban eladják. Mi részünkről kivánatosnak tartanók, hogy a könyvtár valamely intézetünk által egészben megvásároltassék és mint «Biermann-könyvtár» együtt tartatván, az oly korán elhunyt kitünő szakférfiu emlékének fentartásához hozzájárulna. Zlinszky könyvtára együtt van az ügyvédi kamarájában, Pauler könyvtára az egyetemen. Biermann könyveit maga az igazságügyminiszterium megvásárolhatná könyvtára számára, hol a magánjogi kodifikatio munkálatainál kétségkivül igen jó szolgálatot is tennének.

Nemzetközi szemle.

— **Az alsó-ausztriai ügyvédi kamara fegyelmi bírósága** kimondotta, hogy adósságcsinálás nem képez fegyelmi vétséget, de a kölcsön megszerzésénél tanusitott incorrect magatartás igenis ellenkezik az ügyvedi tisztességgel.

— **A járásbirósági ügykezelést** tárgyazó *Müller*-féle kézikönyv legujabban megjelent második kiadásban. Az osztrák viszonyokra van alkalmazva, de nálunk is sikerrel használható. A könyv czime: *Handbuch für den Manipulations-, Concepts- und Administrations-Dienst bei den k.k. Amtsgerichten. Zusammengestelt von Dr. Philipp Müller, k. k. Landesgerichtsrath.* Manz kiadása.

— **Seidel** bajor államjogi kézi könyvéből a negyedik kötet megjelent. Az első kötet a történeti bevezetést, a második és harmadik kötet az alkotmányjogot, a negyedik a pénzügyi jogot tartalmazza. A nagyszabásu munka az ötödik kötettel lesz befejezve.

— **A járásbiróságoknál folyamatban levő bünügyi elővizsgálatok** Németországban távolról sem érik el azon magas százalékot, mely nálunk e tekintetben mutatkozik. A német bünügyi statisztika kimutatásai szerint ugyanis a járásbíróságok által vezetett elővizsgálatok száma átlag nem haladja meg a 18 százalékot.

— **A rabmunka** Poroszországban azon büntető intézetekben, melyek a belügyminiszternek vannak alárendelve, fejenkint és évenkint 101 márkát hozott, holott az igazságügyminiszternek alárendelt intézetekben csakis 31 márkát.

— **Szivargyártás a fegyházban.** A porosz büntető intézetekben szivargyártással 1886—87-ben átlag 1925 férfi és 213 nő lett foglalkoztatva.

— **Kohler** berlini tanár, (kinek örökjogi dolgozatát lapunk mult évi folyama közölte), legujabban büntetőjogi esetgyüjteményt adott ki, mely a többi német esetgyüjteményektől előnyösen különbözik kiválólag abban, hogy szerző nem tartja magát a szokott iskolai példákhoz, hanem az életből merit.

— **A büntettesek királynéja.** A liverpooli fogházban egy női fogoly volt letartóztatva, ki megelőzőleg már 140-szer volt büntetve.

— **A finnlandi uj büntető-törvényjavaslat** lényegesen eltér egyéb ujabb büntető-törvényektől. A pénzbüntetésnek kiterjedt alkalmazása könnyebb, különösen első törvényszegések esetében; például az első egyszerü lopás 10 frton alóli értéknél csak pénzbüntetéssel sujtatik; sikkasztás, csalás, magánlaksértés, büntetendő haszonlesés és egyéb vétségek egész sorozatánál pénz- vagy szabadságvesztés-büntetés vagylagosan szabható ki. A második, harmadik, negyedik és következő lopásra megállapitott büntetés lényegesen fokozódik, igy pl. a negyedszeri lopás négy évtől életfogytig tartó fegyházzal büntettetik.

Helyreigazitás. Bodor László törvényszéki biró urnak lapunk 40. számában közölt czikkében a 323. oldal második bekezdésében «*de* oldoztassék föl» helyett «*ne* oldoztassék fel» olvasandó.

Irtások.

120.

Mindenki ur, csak az ügyvéd nem. Ügyvéd minőségemben képviselek egy birót, kinek ellenfele egy vitéz százados. A pécsi kir. jbiróság 721/kp.1889. számu végzését ekképen zárja be: «Miről a m. kir. honvéd-fegyverzeti bizottság Budapesten, Cs. A. budapesti *ügyvéd*, Nagyságos . . . *biró ur* Budapesten, ... m. kir. *honvédszázados ur* . . . . értesitendő » Cs. A.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (VIII. József-körut 41. sz.)
Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (IV. Zöldfa-utcza 31. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (IV. Egyetem u. 4. sz.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

Huszonnegyedik évfolyam. 43. SZ. Budapest, 1889. október 25.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐI IRODA: *József-körut 44-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Jogtudomány az akadémiában. — *Törvénykezési Szemle:* Döntvények kritikai fejtegetése. IV. A Btk. 336. §. 3. pontjához. Dr. HEIL FAUSZTIN fiumei kir. ügyésztől. — Az elszámolási szerződés tanához. Dr. STAUD LAJOS dunaszerdahelyi kir. járásbirótól. — A X. magyar jogászgyülés tárgyalásai. III. szakosztály. Dr. VISONTAI SOMA budapesti ügyvédtől. — Külföldi jutdikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle. — Irtások.

Melléklet: A budapesti kir. itélő tábla V. polg. tanácsának elvi jelentőségü határozatai. Közli: ARANY SÁNDOR kir. táblai tanácsjegyző. — Curiai Határozatok. — A budapesti kir. tábla határozatai. — A budapesti kir. közjegyzői kamara felterjesztése. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Jogtudomány az akadémiában.

Semsey Andornak a magyar tudományos akadémia javára tett 100,000 frtos alapitványát az egész magyar közvélemény hálával és lelkesedéssel fogadta. Olyan *tett* volt ez a magyar tudomány érdekében, a mely évtizedekre meg fogja adni az irányt tudományos haladásunknak s hatását rövid idő alatt a tudomány minden egyes ágában éreztetni fogja.

Csak egy tudomány-ág van, melyről a nagylelkü Mæcenas megfeledkezett — s ez a jogtudomány.

A magyar jogászság már hozzászokott a mellőzésekhez, de azért mégis az általános örömben is fájdalmasan érintette, hogy mig Magyarország faunája, flórája, archæologiája megirójának stb. jutott tiz-tiz ezer forint, addig a magyar jogtudománynak egy krajczár sem.

E mellőzésnek sokféle magyarázatot adtak. Némelyek hajlandók voltak azt az alapitó egyéni nézetének és hajlamainak betudni; mások ismét bizonyos klikk befolyásáról beszéltek.

Mi egyik versiónak sem hiszszünk. A mellőzésnek az az oka, hogy az adományozó egyszerüen megfeledkezett a jogászságról.

A jogászok ugyanis az akadémiában egy évtized óta annyira el vannak nyomva, hogy ott már észre sem veszik őket.

A tagválasztásoknál legjobbjai mellőztetnek; a pályadijak kitüzésénél jogi kérdésekre nem jut pénz; az akadémia kiadványai között jogi munka csak elvétve akad; szakosztály a tudomány minden ágára van, csak a jogtudományira nincs, a jogtudományi felolvasások számát pedig, melyek nehány esztendő óta tartattak, bizvást ujjainkon megszámlálhatjuk.

Sokszor elmondott dolgok ezek — de fájdalom, még mindig igazak.

Az ujabban történt elnöki és titkári választás pedig épen nem valami biztató a jövőre nézve. Az uj elnök természettudós, az uj titkár szintén. Nem is lehet várni tőlük, hogy a jogtudomány iránt valami nagy rokonszenvvel vagy érdeklődéssel viseltessenek.

Teljes elismeréssel vagyunk mi a többi tudományos szakok iránt; nem kicsinyeljük azok vivmányait s örülünk sikereiknek. De ugyanezt kell követelnünk a jogtudomány iránt is.

Követeljük pedig annyival is inkább, mert az akadémia egész multja szorosan össze van forrva legjelesebb jog- és államtudósaink nevével.

Alapitói, vezérférfiai, adományozói legnagyobb részt jog- és államtudósok voltak. Széchenyi, Deák, Szalay, Dessewffy, Eötvös, Csengery, Lónyay, Trefort, mindegyik örök diszét és büszkeségét képezi a jog- és államtudománynak. És az akadémia nemcsak fenállását, hanem azon tekintélyt és rokonszenvet is, a mit a társadalomban kivivott, ép ezen férfiaknak köszönheti.

Egyenesen hálátlanságnak kell tehát neveznünk azt az irányt, a mely az akadémiában a hetvenes évek óta lábra kapott s mely a politikai, jogi és társadalmi tudományoktól ugyszólván a létjogosultságot tagadja meg.

Azt mondják ezzel szemben, hogy a Magyar Jogászgyülés és a Jogászegylet eléggé hathatósan képviselik a jogtudomány érdekeit.

De a többi szaktudományok részére is vannak egyletek. Hogy többet ne emlitsünk, ott a természettudományi, a történeti, philologiai egylet, a szépirodalomra ott a Kisfaludy-társaság és a Petőfi-társaság s számos vikéki egyesület. És mégis mindez ágak képviselve vannak az akadémiában, sőt leghathatósabb támogatásukat ép az akadémiától nyerik.

Elvégre a magyar jogtudomány sincs még annyira, hogy ne szorulna e támogatásra. A kezdet kezdetén van még, s ez eléggé érezteti magát az életben. Hol lennénk már magánjogi törvénykönyvünkkel bünvádi és polgári perrendtartásunkkal, ha az akadémia a maga pártfogása alá vette volna e jogtudományi szakokat s pályadijaival, kiadványaival, felolvasásaival segédkezet nyujtott volna a nagy nemzeti munkában a törvényhozásnak?

És nem szorul-e ép igy támogatásra közjogunk? E lapoknak ép egyik minapi számában jelent meg egy czikk, mely felpanaszolja közjogi tudományunk sajnálatos hátramaradottságát; hogy az 1867-iki kiegyezés nagy munkája és anyaga még feldolgozatlan; hogy államjogi rendszerünk nincs visszavezetve az alapelvekre s ép ezért sokszor a legegyszerübb államjogi kérdések a parlamentet, a sajtót, a társadalmat izgalomba hozzák.

Merjük állitani, hogy mind ennek jó részben az akadémiának következetesen a jogtudomány elnyomására irányuló tendentiája az oka.

De van még egy más oka is.

A jogászság közönyössége.

A kik már bejutottak «a halhatatlanok» közé, megelégszenek ezzel a dicsőséggel s nem iparkodnak ott érvényesülni, magoknak és az általuk képviselt szaknak tekintélyt és befolyást biztositani; a künnlevők pedig az akadémia ignorálását szintén ilyen ignorálással viszonozzák. De meg nem is mernek felszólalni, mert felszólalásukat a sértett becsérzetnek tudják be.

Épen azért Semsey adományának meglesz talán az a jó hatása, hogy végre felrázza jogtudósainkat apathiájukból s ösztönözni fogja őket a tudományos világban is azon hely elfoglalására, a melyet méltán igényelhetnek.

Meg vagyunk győződve, hogy fellépésüknek azonnal meg lesz az az eredménye, hogy az illetékes tényezők bele fognak egyezni, hogy a Semsey-féle alapitványból az egyik pályadij jogi themára tüzessék ki.

Kezdetnek ez is elég.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Döntvények kritikai fejtegetése.[1]

IV.

A Btk. 336. §. 3. pontjához.

1889. évi márczius 22-én 1216. sz. a. kelt itéletében a m. kir. Curia kimondja, hogy a bemászó tolvaj cselekménye a Btk. 336. §. 3. pontja alá esik akkor is, ha a tolvaj, ha a helyiség viszonyaival jobban ismeretes lett volna, betörés vagy bemászás nélkül is bejuthatott volna az épületbe, s e szerint a betörést vagy bemászást kikerülhette volna.

Indokoltatik ezen itélet avval, hogy a törvény nem állapitja meg a minősités feltételeül azt, hogy a tettes ne juthatott legyen azon bekeritett helyre bemászás nélkül is, s a minősités criteriumát csak abban állapitja meg, hogy a tettes a bekeritett helyre bemászás által jutott legyen.

Az itélet indokolása hozzá teszi, hogy a törvény világos rendelkezése mellett azon indokok kutatásának, melyek a törvényhozót az illető szakasz megállapitásánál vezették, a törvény alkalmazásánál nincs helye; mert a helyes interpretationalis elv szerint nem a törvényhozó akarata, hanem a törvény akarata az irányadó. (*Jogt. Közl.* f. é. 16. sz.)

Egy másik, f. é. május 22-én 985. sz. a. kelt itéletében (*Jogt. Közl.* 28. sz.) kimondja a kir. Curia, hogy a ki falra való felmászás mellett az udvaron levő fán ülő szárnyasokat ellopja, a Btk. 336. §. 3. pontja alá eső minősitett lopásban bünös.

Ezen felfogásnak megfelel a m. kir. Curiának egy régibb itélete (1885 okt. 29. 3660. sz. Bjt. II. k. 262. l.), melyben a minősités megállapittatott azok ellen, a kik azon czélból, hogy a bezárt kamara magas s a földről el nem érhető ablakához juthassanak, általuk oda vitt létrát a kamara falához támasztottak, azon felmásztak, s a kamara vasrostélylyal ellátott, különben nyitva volt ablakán át egy szénahuzó horog segélyével több darab füstölt disznóhust kihuztak.

Az első itélet elvi kijelentését azon általánosságban, a melylyel felállittatott, a másik itéletben foglalt kijelentést a tételes törvény szempontjából egyáltalán nem oszthatom. Érveim a következők:

Az első itéletet illetőleg:

Nézetem szerint a törvény helyes értelmezéséhez a minősités jogalapjának helyes ismerete s folytonos szemmeltartása szükséges. Ez nem ütközik azon helyes interpretationalis szabályba, melyre az itéletben hivatkozás történik. Különben ezen elv megsértését lehetne találni azon curiai itéletekben, melyek épen a szóban forgó minősitést ismételten azon indokolással zárták ki, mert annak a vádbeli speciesre (jelesül: egy derékmagasságu kerités átlépése; egy bepecsételt levél feltörése) alkalmazása, illetve kiterjesztése ellenkeznék a törvénynek szellemével és czélzatával, a mely a lopás azon sulyosabb eseteire irányul, midőn a tolvaj elszántsága nagyobb akadályok legyőzésében mutatkozik.

Nem a törvényhozó akaratát kutatjuk azon czélból, hogy annak meg nem engedhető tulsulyt adjunk a törvény akarata fölött, akkor midőn a törvény ratiója s jogi indokára forditjuk figyelmünket. Ellenkezőleg, teszszük ezt ép a törvény helyes értelmének megállapithatása érdekében, teszszük ezt nem annak bizonyitása végett, hogy a törvényhozó mit akart mondani, mert ez a törvény alkalmazásánál közömbös, hanem annak megállapithatása czéljából, hogy «mit mond a törvény?»

A szóban forgó minősités jogalapja a fokozott magánvédelem elégtelensége, nem forog fen azon esetben, melyben a bekeritett helyre a tettes bizonyos oldalról «szabadon» bemehetett, s a bemászást csak a helyi viszonyok nem ismerése folytán vagy tán pajkosságból választotta.

De a törvény betüjéhez való ragaszkodás sem vezet más eredményre.

A törvény kétségtelen tartalma szerint a minősitéshez nem csak a bemászás, hanem a bemászás bizonyos helyre, jelesül eltekintve az épülettől, melynél a dolog természeténél fogva bemászás esetében a minősités kizárásáról alig lehet valaha szó — bekeritett helyre való bemászás kivántatik.

A bekeritett hely fogalma a kerités folytonosságát tételezi fel. A kerités büntetőjogi szempontból mint a jogtalan behatolás ellen felállitott akadály bir jelentőséggel. Ezen nagyobb akadály legyőzésében mutatkozik a tettesnek subjectiv, a tettnek objectiv nagyobb veszélyessége. De a jogtalan behatolás ellen felállitott akadályról nem lehet szó, ha az egyik oldalon bekeritett hely, egy másik oldalon bárki által szabadon hozzáférhető. Az akadálytalan hozzáférhetés lehetősége büntetőjogi szempontból a bekeritett hely fogalmával összeférhetlen akkor is, ha természetes értelemben a bekeritett hely fogalma alkalmazható lenne.

Ha a három oldalról bekeritett kertnek negyedik oldalán a kerités egészen, vagy oly részben hiányzik, hogy ezen oldalról a közlekedés teljesen szabad, bekeritett helyről e szónak közönséges értelmében sem lehet szó. A félig vagy általában csak részben bekeritett hely nem bekeritett hely. Az ily körülmények között a keritésen átmászottt olvaj azért nem vonható a sulyosabb minősités alá, mert a részben nyitott hely bekeritett helyet nem képezvén, a tettes nem bekeritett helyre mászott be, s nem bekeritett helyen követte el a lopást. A minősitésnek pedig, ugy mint minden büntetendő cselekménynek fenforgásához nem elegendő az egyik vagy másik vagy nehány elemének, hanem valamennyi elemeinek együttes fenforgása szükséges.

De nem áll másképen a dolog akkor sem, ha a kerités a nélkül, hogy az előbbi értelemben megszakitva lenne, pl. bizonyos helyén bárki által szabadon használható bemenetet nyujt. Igy pl. el nem zárt s felügyelet alatt nem álló ajtó esetében. — A kerités mint a jogtalan behatolás ellen a tulajdonos által felállitott akadály szempontjából teljesen közömbös, vajon a kerités egy része hiányzik-e, pl. nincs még kiegészitve, vagy le van döntve, vagy pedig a keritésbe ajtó van-e alkalmazva, mely sem elzárva, sem felügyelet alatt nem levén, bárki által szabadon használható. Ha a tolvaj az ajtón megy be a bekeritett helyre, a minősitésről bemászás hiánya miatt nem lehet szó, de büntetőjogi szempontból mi különbség van ezen eset és azon eset között, midőn a tolvaj a bemászást választotta, daczára hogy a nyitott ajtó tényleg szabad rendelkezésére állott? A két eset büntetőjogi értéke közt csak azon felfogás találhat különbséget, mely szerint a törvény a mászás gymnastikai miveletét akarja a minősités felállitása által sujtani, mely felfogás hivekre alig számithat. Ellenben a két eset büntetőjogi egyenértéke kétségtelen, mihelyt arra gondolunk, hogy a törvény nem a mászás ellen, hanem a tulajdon védelmére felállitott különös akadályok legyőzése s a tettnek ez oknál fogva nagyobb objectiv veszélyessége ellen irányul. A nagyobb akadály tényleg nem létezvén, annak legyőzéséről s igy a minősitésről sem lehet szó. Az objectiv nagyobb veszélyesség hiányát nem pótolhatja a tettes subjectiv veszélyessége, eltekintve attól, hogy a szükségtelen bemászás ezen subjectiv nagyobb veszélyesség mellett sem képez mindig bizonyitékot. A minősités kizárásának feltétele természetesen mindig az, hogy a nyilt bejáratot a tolvaj akadálytalanul és szabadon, felfedeztetés veszélye nélkül használhatta. Ha a tolvaj azért mászott be, mert a nyitva levő kapu őr felügyelete alatt áll, akkor a minősités fenforgása kétség tárgyát nem képezheti.

Ez esetben lehet és kell is, mig az előbbi esetben nem

[1] Az előbbi közl. l. a 15., 21. és 40. számban.

lehet szó «bekeritett helyről», melynek lényege a Btk. szempontjából abban van, hogy a hely el van látva oly keritéssel, mely arra van rendelve, hogy harmadik személyek jogtalan behatolása ellen akadályt képezzen s erre alkalmas is.

Ezen felfogást követi a lipcsei Reichs-Gericht is, kimondván egyik itéletében (1882. évi aug. 29. Rechtsprechung IV. R. 695. l.), hogy a bekeritett hely ezen minőségét nem vesziti el feltétlenül már az által, hogy ahhoz a vele összefüggésben álló lakházon át betörés vagy bemászás nélkül is jutni lehet. De ha a hozzáférhetés a különben bekeritett helyhez olyan, hogy azt bárki is a lopás véghezvitele czéljából szabadon és akadálytalanul használhatja: akkor a törvény értelmében bekeritett helyről nem lehet szó.

Ugyanezen felfogás alapján egy másik itélet (1883. évi april 16. U. o. V. k. 254. l.) bekeritett helynek nyilvánitja a vadaskertet, ha a kerités nemcsak olyan, hogy a vad ki ne menjen, hanem olyan, hogy az emberek behatolása ellen is rendelve van s arra alkalmas. De nem akkor, ha a kerités el van látva el nem zárt s szabályszerü felügyeletnek alá nem vetett ajtókkal.

Mindezeknél fogva:

«Valahányszor a különben bekeritett hely valamely részében bárki által s jelesül a tolvaj által szabadon s akadálytalanul hozzáférhető, a minősités a tolvaj által használt bemászás daczára nem forog fen, és pedig nemcsak a törvény szelleme és czélja szerint, de a törvény határozott rendelkezéséhez s értelméhez képest sem azért, mert ily esetben a törvény értelmében bekeritett helyről szó nem lehetvén, a minősités egyik feltétele hiányzik.»

A második itéletet illetőleg a kérdés ez:

A bemászás (s épugy a betörés) szerinti minősitéshez szükséges-e az «introductio personæ», vagy sem.

Szükséges-e t. i. a tolvajnak testével behatolása az épületbe vagy bekeritett helyre, a hol, illetve a honnan a lopást elköveti, vagy sem.

Az elmélet e kérdésre tagadólag felel. S a feleletet a minősités alapja teljesen igazolja.

A minősités alapja: a fokozott magánvédelemnek, a jogtalan behatolás ellen a tulajdon megvédése érdekében felállitott nagyobb akadályok legyőzése által bizonyitott elégtelensége.

Ha a minősités alapját a tulajdonos személyének nagyobb mérvü veszélyeztetése képezné, akkor nemcsak lehetne, de kellene is az ellenkező felfogást helyesnek tekinteni; csak a behatolt tolvaj lehet a személyi biztonságra veszélyes.

De ezen felfogás, melynek következménye volt az is, hogy a minősités csak az éjjeli időre szorittatott, mai nap helyt engedett azon másik s helyesebb felfogásnak, mely nem a személy, hanem a tulajdon nagyobb mérvü veszélyeztetésében találja a minősités alapját. Ezen szempontból pedig az introductio personæ közömbös, mert mint Carrara helyesen mondja: «a tolvaj a lopás elkövetése czéljából legyőzte a tulajdonos által felállitott akadályt, nem hatolt be testével, de behatolt kezével, a mely a lopást végrehajtotta.»

Az elmélet tanitása azonban, midőn tételes törvény alkalmazásáról van szó, csak akkor és annyiban alkalmazható, ha s a mennyiben a tételes törvény az ellenkezőt nem rendeli.

Az introductio personæ az elmélet szerint a minősitésnek nem lényeges kelléke, — de lényeges kellékké lesz, ha a tételes törvény határozottan az introductiót követeli.

Ezért lényeges kellék az a most végnapját élő sard codex s a code pénal szerint, melyek kifejezetten az introductiót követelik. A miért a franczia judicatura megállapitotta, hogy nem követ el minősitett lopást a tolvaj, a ki létrán mászik fel a ház tetejére, s ekként lopja el az ereszcsatornát. (L. az itéletet Carrara: Programma Part. spec. IV. k. 2168. §-nál.)

Igy lényeges kellék az a toscanai büntetőtörvénykönyv szerint is, mely ha kifejezetten nem is emliti az introductiót, követeli még is, hogy a tolvaj a bekeritett helyre bemászott vagy leereszkedett legyen.

Ugyanez áll az uj olasz büntetőtörvénykönyvről is.

És ugyanezt kell állitani a magyar büntetőtörvénykönyvről is, mely expressis verbis követeli, hogy a tettes bemászás utján jutott légyen az épületbe vagy bekeritett helybe, a hol a lopást elkövette. — Már maga azon szó «be»-mászás kétségtelen nyelvtani értelme szerint a tolvaj behatolását, az introductiót követeli. Nem elég «fel»-mászni, nem elég «le»-mászni, «be»-mászni kell. De ha már a törvény által használt előrag (be) teljesen bizonyitja a tettes behatolásának szükségét, mert a törvénymagyarázat nem terjedhet annyira, hogy egy szó kétségtelen értelmének más értelmet substituáljon, — minden lehető kétely eloszlik, s minden kiterjesztő magyarázat (melyet a büntető-törvénykönyv 1. §-a különben is kizár) hajótörést szenved azért, mert a törvény az introductiót határozottan s kifejezetten követeli; — «a hova a tolvaj jutott», ez kétségtelen értelme szerint nem más, mint az introductio követelményének felállitása. A ki csak kezével nyul azon helybe, legyen az épület, vagy bekeritett hely, arról senki sem fogja mondhatni, hogy «azon helybe jutott», a bejutás fogalmilag ki van zárva, ha a tolvaj testével kinn maradt.

A 336. §. 3. pontja e tekintetben sokkal határozottabb, mint a német büntető-törvénykönyv 243. §-a: «wenn aus einem Gebäude oder umschlossenen Raume mittels . . Einsteigens . . . gestohlen wird», az uralkodó nézet még is azt tartja, hogy a minősités nélkülözhetlen kelléke, «a belépés». «Das Einsteigen erfordert, dass der Thäter selbst seinen Eintritt in das Gebäude genommen habe.» Csak az iránt térnek el, a németeknél különben nagyon is szőrszálhasogatásig menő vélemények, hogy a belépés mikor tekinthető fenforgónak.

Mig az uralkodó, s kétségtelenül a leghelyesebb, mert legegyszerübb nézet szerint elegendő, hogy a tolvaj bárcsak egy lábával lépett légyen a belső területre (mely nézet a magyar büntető-törvénykönyv szempontjából is elfogadható, mert a törvény nem követeli, hogy a tettes egész testével jusson be a belső területbe, az egy lábbal való belépés tehát már a bejutás fogalmának megfelel), mások szerint, előzetes felmászás esetében elegendő a test nagyobb részének bevezetése, habár a lábak kinn maradtak is, — mások szerint azonban csak akkor, ha ez által a test sulypontja az épület belsejébe esik, — mig ismét mások e két kelléknek (egy lábbal való lépés a belső területre, s a test felső részével való behatolást) együttes fenforgását követelik.

De az iránt egyetértenek a vélemények, hogy a kézzel való puszta benyulás, — előzetes fel-, illetve lemászás esetében sem elegendő a minősités megállapitásához.

«. . Denn ein blosses Hineinlangen in das Gebäude, nach vorherigem Auf- oder Absteigen kann sprachlich als ein «Einsteigen» nicht bezeichnet werden.» Igy Olshausen. (Comm. II. k. 907. l.)

«. . . Dagegen kann von «Einsteigen, nicht gesprochen werden', wenn Jemand in ein offenes Fenster mit der Hand hineingreift, mag er auch auf einer an das Fenster gesetzten Leiter stehen.» (Merkel Holtzendorf kézikönyvében 3. K. 676. l.)

Mondottam, hogy a magyar büntetőtörvénykönyv határozottabb a német büntetőtörvénykönyvnél is. — Ez két irányban áll. Először azért, mert a «bemászás» mellett a tettesnek a belső területére való jutása expressis verbis nem követeltetik, s igy az csak a bemászás fogalmából, igaz hogy benső szükségszerüséggel következtetendő.

Másodszor azért, mert mig a magyar Btk. követeli, hogy a lopás épület-«ben», bekeritett hely-«en» stb. elkövettessék, a német Btk. megelégszik, ha a dolog épület-«ből», bekeritett hely-«ből» ellopatott.

*

Ez fontos azon általában ugyan nem osztott, de a hazai judicaturánkban ugy látszik elterjedtebb nézet szempontjából, mely az elkövetési helyet csak azon helyre szoritja, a hol a tettes volt. Ezen nézet elfogadása mellett, a künn, vagy mint a jelen esetben, az udvar keritő falán álló tolvajról lehet ugyan mondani, hogy a bekeritett helyből — az udvarból — de nem lehet azt mondani, hogy a bekeritett helyen — az udvarban — lop. Hogy «ott» lopjon, szükséges először, hogy «ott» legyen. A ki nincs az udvarban, az nem lophat az udvarban.

Hasonló felfogást, mint a jelen esetben, követett a m. kir. Curia — de ellentétben az alsó bíróságokkal — azon tolvajok ellen, a kik azon czélból, hogy a bezárt kamara magas s a földről el nem érhető ablakához juthassanak, egy általuk oda vitt létrát a kamara falához támasztottak, azon felmásztak s a kamara vasrostélylyal ellátott, különben nyitva volt ablakán át egy szénahuzó horog segélyével több darab füstölt disznóhust kihuztak. (C. 1885. évi okt. 29. 3660. sz. Bünt. J. T. 11. k. 262. l.) Ellenben nem állapittatott meg a minősités azok ellen, a kik létra segélyével káros házának padlásaiból kihuztak egy onnan kiálló szálfát. (C. 1882. évi okt. 12. 8408. sz. U. o. 6. k. 28. l.)

A judicatura tehát ingadozó.

Megjegyzendőnek tartom végül, hogy a minősités kérdése betörés esetében, máskép s ép az ellenkező értelemben döntendő el, mint bemászás esetében. A lopás ez esetben sem fog ugyan a 336. §. 3. pontjának első része szerint minősülni, de minősitett lopást fog képezni ugyanazon pont második része, vagyis a megőrzésre szolgáló készület feltörése alapján.

Érdekes esetet közöl erre vonatkozólag Carrara (id. h.). Egy valaki ugy lopott babot vagy gabonát, hogy az általa lakott szoba mennyezetébe lyukat furt, melyen át a szoba fölötti padláson levő mag a szobába hullott.

Az introductiót követelő törvény szerint betörésről nem lehet szó, de igenis megállapitandó a Btkvünk 336. §. 3. pontja szerinti minősités a feltörés alapján.[1]

Dr. HEIL FAUSZTIN,
fiumei kir. ügyész.

Az elszámolási szerződés tanához.

II.[2]

Az elszámolás alapján érvényesitett, vonatkozólag kifogásolt jogigény alakilag önmagában is létezvén, az alap tekintetéből más mint az elszámolás, s illetve az ebből keletkezett egyezség s esetleg — a mi gyakoribb — az elismerési szerződés, a tartozás-elismerés a perben nem igazolandó,[3] s ha ez igazoltatott, ezen alap, az uj kötelem, más alapon, mint általán a kötelmek, meg nem támadható. Külön megtámadási, megdöntési okok tehát ezen uj kötelemnél sem léteznek. Ha tehát az érdekelt fél tévedés alapján kivánja az uj kötelmet megtámadni, ugy a tévedés tana egész terjedelmében — de egyuttal minden kivételes intézkedés, kivételező tétel nélkül nyer alkalmazást.

A tévedés tanának alkalmazása, a kiindulási pontot szemmel tartva, leginkább a következő két esetnél bir jelentőséggel:

a) vagy a számmüveletben esett meg a hiba, a tévedés, vagy

b) a jogügyletek s illetőleg ezek részeinek, vonatkozólag ezek terjedelmének felszámolásában fordult a hiba, a tévedés elő.

Az *a)* esetben, vagyis ha a számmüveletben esett meg a tévedés, a számmüvelet nem fejezi ki a felek akaratát; az eredménykép felmutatott összeg nem fejezi ki azon összeget, a melyet a felek kifejezni akartak, hanem hibás számmüvelet (helytelen összeadás, kivonás, szorzás, osztás, vagy az arányok hibás felállitása) miatt mást fejez ki. A felek a helyesen keresztül vitt számmüveletet tartották szemmel s azon összeget akarták elérni, mely a hibátlan számmüvelet eredménye. Ha tehát mást értek el, ugy a hibásan elért összeg csak kifejezési hibát képez, melyet a felek szándékolt akaratához képest kimagyarázni lehet s helyesbiteni kell s ez csupán az által történhetik meg, ha a számmüvelet helyes megejtése s illetve a számmüvelet hibájának eltávolitása által a czélzott s akart összeg állapittatik meg. Minthogy pedig ezen eljárás következtében csak a felek akarata és czélzata ennek valóságához képest állittatik helyre, nyilvánvaló, hogy ezen kiigazitó számmüvelet a nélkül ejtethetik meg, hogy az összeszámolás folytán létre jött uj ügylet megdőlne. Ezt mondta ki — a tudománynyal összhangzólag — a magy. kir. Curia is 1886. évi 1584. sz. a. kelt határozatában kijelentvén, hogy «számitási hibát csak a számtani müveletekben előforduló helytelenség képez. Ily számitási hiba nem képez az egész jogügyletre kiható érvénytelenitési okot, hanem csak a hiba által támadt különbözet követelésére jogosit fel.»

Ily számitási hibát képez nézetem szerint az is, ha valamely számtétel, melyet a felek szóval érvényesiteni akartak, de a számmüvelet sorozatából vagy egymásutánjából — a felek akarata nélkül — kimaradt. Könnyebb megértés czéljából a következő példa szolgáljon. A, B, C, D, egy közös gőzcséplőgéppel birnak, melynek jövedelmeiről s a rá vonatkozó kiadásokról pl. B. vezeti a számadást. A gép hátralékos vételára s a javitások fedezetére a tulajdonosok 200 frt kölcsönt vettek fel, s a felvett 200 frtnyi összeget B.-nek adták át. A számtételkor B. a következőleg számol: a gép kibérléséből befolyt nálam 1000 frt, a gép vételárára s javitási költségek fedezetére kaptam 200 frtot, — ennek ellenében a gépésznek kiadtam 200 frtot, a gép hátralékos vételárára fizettem 200 frtot. Ezt a tulajdonosok elfogadják, ámde a bevételekből — nem tudni mi oknál fogva — a 200 frtnyi kölcsön kimaradt s bevételkép csak 1000 frt lett feljegyezve s a kiadott 400 frt ebből levonatván, a fenmaradt 600 frt egyenlően elosztatott. Nyilvánvaló, hogy itt a számoló B. javára hiba esett meg, mert ő neki nem 1000 frt, hanem 1200 frt bevétele volt s ennyit is kellett volna bevételképen feljegyezni, a mikor is a felosztandó összeg nem 600 frtot, hanem 800 frtot tett volna ki s akkor, A, C, D-re nem 150 frt, hanem 200 frt jövedelem esik s B-nek is nem 350 frtja, hanem csak 200 frtja marad. Ezen számitásnál tehát az a hiba történt, hogy kölcsön vett, de kifizetett vagy bevételkép s kiadáskép is, vagy sem a bevételbe, sem a kiadásba felvenni nem kellett volna. — Minthogy azonban a felek egyike sem akarta e hibát elkövetni, sőt ellenkezőleg a megfelelő számitást akarták foganatositani, a későbben észrevett s megállapitott ezen hiba alapján A, C, D, jogosan követelhetik a 200 frtnak rájuk eső $^1/_4$ részét s ez ellen *B.* az összeszámolás kifogásával sikkerrel nem léphetett fel.

Megtörténhet azonban, hogy a felek a helyes számmüveletet meg akarják ejteni de — (esetleg többszöri) kisérletezés daczára — az nem sikerül, s a felek, csak hogy a további számmüveletektől megszabaduljanak, egy összegben megállapodnak, — a számmüveletekre s azok helyességére való tekintet nélkül s ezen tekintet nélküliségnek határozott

[1] A Bünt. Jog. T. 18. k. 253. lapján közölve van épen egy ide vonatkozó eset. A tolvaj az ablak szárnyának felfeszitése mellett bizonyos tárgyakat ellopott, ugy hogy a lakásba be nem hatolt, hanem csak az ablakon benyult értök. Az elsőbiróság a lopást egyszerünek tekintette. A felsőbb bíróságok is helyesen megállapitották a 336. §. 3. p szerinti minősitést, de nézetem szerint helytelenül a «betörés» alapján A minősités a «feltörésen» alapszik. Betörésnél ez gyakorlatilag a büntetési tétel azonosságánál fogva jelentőséggel nem bir. De döntő jelentőséget nyer, mint a szövegben tárgyalt eset mutatja, a bemászás esetében.

[2] Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. mult heti számban.

[3] Az uj kötelem által megállapitott szolgáltatás terjedelme s lejárta itt nem képezi a megbeszélés tárgyát.

kifejezése mellett egy összeget fixiroznak s azt a számolás eredményekép kölcsönös beleegyezéssel elfogadják. Nyilvánvaló, hogy ily körülmények között nem foroghat fen számitási hiba, mert hiszen épen ennek elkerülése céloztatott s a létrejött egyezség folytán el is éretett.

Ha a tévedés magára az ügyletre, mely a felszámolás alapjául szolgál, tehát a régi kötelemre, vagy ennek részeire vagy terjedelmére vonatkozik, ugy a tévedés tana egész terjedelmében nyer alkalmazást. E szerint tartozás-elismerés esetében, minthogy a tévedés csak akkor jöhet figyelembe, ha az az ügylet lényegére vonatkozik, minden attól függ, hogy a fenforgó vagy állitólagos tévedés lényeges-e vagy sem. Ha tehát a régi kötelem terjedelmére, vagy fenállására nézve az illető tévedésben volt, s a tévedés erre állapittatik, ez esetben, minthogy a tartozás-elismerés uj kötelmének létesülése körül csupán az akarat-elhatározás indokában forog fen tévedés, s minthogy a motivumban való tévedés lényegtelen, ez a létre jött tartozás-elismerés (uj) kötelmének érvényességére befolyással nem bir, ha csak, a mi a szabály alul kivételt képez, ezen, a motivumra vonatkozó tévedés a másik által csalárdul nem idéztetett elő, vagy csalárd módon nem lett felhasználva. Kötelezve van tehát a felszámolás alapján az ennek folytonos tartozását elismerő fél akkor is, ha maga a követelés, s illetve ennek részei, melyre a felszámolás vonatkozott, fen sem állott. Nyilvánvaló, hogy midőn a felek tudják, miszerint a felszámolás tárgyát képező kötelmek fen nem állanak — tehát a fenállás tekintetében a felek tévedésben nincsenek — s azokat fenállóknak elismerik, ugy az ennek, tudva nem létező kötelem alapján létrejött tartozás-elismerés valójában csak szinlelt ügyletet képez s ennek természete szerint birálandó el.

Nagyjában és egészben ugyanezen elvek szerint kell eljárni, ha a számadás eredménye egyezségileg lett megállapitva. Az a feletti tévedés, hogy a felszámolás tárgyát képező igény létezik-e vagy nem, vagy hogy ez mily terjedelmü, ez esetben is ugy jelentkezik, mint a kötött egyezség indokában rejlő tévedés mely az egyezség érvényét nem befolyásolja, miért is azon kifogás, hogy az egyezség kötésekor — vagy a felszámoláskor — nagyobbnak vagy kisebb terjedelmünek tekintette az érdekelt fél valamely igényét, s hogy ezen igényt később nem ilyen terjedelmünek találta, a kötött egyezség vagy a felszámolás utján létrejött tartozás elismerés után, sikerrel nem érvényesithető s az uj kötelem ilynemü tévedés alapján többé meg nem támadható. Vigilantibus iura!

Dr. STAUD LAJOS.

A X. magyar jogászgyülés tárgyalásai.[1]

III. szakosztály.

A harmadik szakosztályban az elővizsgálat nyilvánosságának kérdése mint érett gyümölcs ugy hullott le fájáról. Mert érett gyümölcs volt. Kitünik ez már a kérdés szövegéből is, melyet a jogászgyülés állandó bizottsága megállapitott. A kérdés ugyanis az volt, hogy *mily mérvben* érvényesüljön a nyilvánosság elve az elővizsgálatban az alkotandó bünvádi eljárásban. Az állandó bizottság tehát azt, hogy az elővizsgálatban a nyilvánosság alapelve domináljon, kérdés tárgyává sem kivánta tenni: a jogászgyülés vitáját csak abban az irányban kivánta provocálni, hogy ez a nyilvánosság mily mértékben érvényesüljön. És ez természetes is. Abban az időben, midőn az állandó bizottság a kérdést formulázta, az alkotandó bünvádi eljárásnak oly tervezete forgott közkézen és foglalkoztatta a jogászközönséget, mely az elővizsgálat rideg titkos voltával szakitva, a nyilvánosság elvét proclamálta és ennek megfelelő intézkedéseket statuált. Ez a (Csemegi-féle) tervezet tehát javarészét már elvégezte a jogászgyülések számára fentartatni szokott ama nehezebb munkának, mely abból áll, hogy de lege ferenda a közvéleményt a haladás szempontjából szükségesnek mutatkozó mélyebbrehatható rendszerváltozások, átalakulások eszméi és elvei befogadására előkészitse és ezeket ugyszólván propagálja.

Az elővizsgálat *nyilvánosságának* kérdése hazánkban közel egy évtizede, hogy nemcsak a jogreformok napirendjén van, hanem bizonyos legalis jelleget is öltött: ily körülmények között pedig a jogászgyülést méltán illethette volna a retrográd törekvések vádja, ha most nem a nyilvánosság módját és alakját, hanem magát a nyilvánosság behozatalát tette volna kérdés és vita tárgyává. És meg kell adni, hogy az állandó bizottság a kérdés ügyes formulázásával a haladás jelzett követelményeinek eleget tett, mert hiszen mintegy kijelölte az irányt, hogy a tizedik magyar jogászgyülés nem tartja többé vitathatónak a nyilvánosság be- vagy be nem hozatalát az elővizsgálat körében, a magyar jogász-közvélemény ezen már tul van, kérdés csak az lehet, hogy e nyilvánosság mily mértékben érvényesüljön. (Szemben az 1873-iki német jogászgyülés ama kitüzött kérdésével: «Ist der Grundsatz der Oeffentlichkeit für die Voruntersuchung *aufzunehmen?*»)

A harmadik szakosztályban eme kérdés fölött kifejlődött vita beható és érdekes volt és a tárgy fontosságához mért magaslaton mozgott. Az elméleti és ideális szempontok mellett a gyakorlati érveket egyaránt harczba vitték.

A szakosztály *Sárkány* Józsefet a kir. tábla alelnökét választotta meg elnökévé és az ő tapintatos és szakértelmes elnöklete mellett *Székács* Ferencz törvényszéki alelnök mint előadó vezette be a vitát gyakorlati példákkal füszerezett, eszmegazdag beszédével. A kérdésre vonatkozó nézetei és az ezek alapján alkotott véleménye és inditványa tekintetében a *Vargha* Ferencz kir. alügyész által benyujtott véleményre és inditványra támaszkodott és inditványa *formulázása* tekintetében is ezt vette alapul. Valamint Vargha, ugy Székács is a legszélesebb terjedelmü perfélnyilvánosság mellett foglalt állást — de e mellett polemikus módon a közönséget is befogadó teljes nyilvánosság ellen nyilatkozva — ez intézmény mellőzését a jogászgyülés határozata által decretálni kivánta. És ezzel önkénytelenül kijelölte az előadó nemcsak a vita keretét, de szembe állitotta ő maga az elővizsgálat teljes nyilvánosságának eszméjét az ugynevezett perfél- vagy ügyfélnyilvánosság intézményével. Szembe állitotta — nem mint egy és ugyanazon alapelven felépülő és csak a nyilvánosság mértéke tekintetében egymástól eltérő elővizsgálati alakzatot, hanem ugyszólván mint egymást kizáró két ellentétes formáját az elővizsgálatnak. És e felfogáshoz mindenesetre szó fér. A ki a perfélnyilvánosságot oly alakban inditványozza, hogy az elővizsgálatnál a sértetteket és ezek képviselőit — tehát a perfél fogalma alá már nem subsummálható, a bünpörben leggyakrabban tanu számba menő tényezőket — is megillesse föltétlenül nemcsak a részvétel, hanem a teljes activitás joga, annak a teljes, ugynevezett népnyilvánosság kizárása ellen oly kategorice nyilatkozni, mint az akár *Vargha*, akár *Székács* előadó inditványaikban teszik, alig lehet, mert a mit az előadó ur inditványozott, az már több mint a perfélnyilvánosság és kevesebb mint a teljes nyilvánosság.

Az előadó a következőkben foglalta egybe inditványát:

Mondja ki a jogászgyülés, tekintettel az alkotandó bünvádi eljárásra, hogy:

1. Az elővizsgálat a nyilvánosság alapelveire fektetendő. Ebből folyólag

2. A jelenlétel joga általában minden vizsgálati cselekményre megilleti: a közvádlót, magánvádlót vagy sértettet és ezek képviselőit, teherheltet és védőjét.

3. Ezen jogból folyólag a most emlitett személyeket megilleti a vizsgálati cselekményekben való közvetlen részvétel joga (activitás).

[1] Az előbbi közl. l. a 40., 41. és 42. számban.

4. Ellenben a tágabb értelemben vett nyilvánosság (népnyilvánosság) az elővizsgálatból kizárandó.

5. A terheltek terhelt társuk kihallgatásánál a jelenléttől eltiltandók.

Az elővizsgálat *teljes nyilvánossága* elvének érdekes szószólója akadt *Sik* Sándor ügyvédben, a ki a benső meggyőződés hevével ostorozta a divó titkos elővizsgálat félszegségeit és emelt szót a *teljes nyilvánosság* behozatala mellett. Valamint Gneist a nagyhirü tudós az 1873-iki német jogászgyülésen, ugy Sik is az angol bünvádi elővizsgálatok nyilvánosságán kivánja, hogy a jogászközönség okuljon. Sik azonban nem zárkózott el az elől, hogy csak az angolokéhoz hasonló intézmények mellett hozható be a teljes nyilvánosság, ilyen első sorban, hogy a nyomozati anyag gyüjtése; a kutatás kizárólag a rendőrség által teljesittetnék, mert Sik szerint is «tény, hogy bünügyekben az anyag gyüjtése kötelező nyilvánossághoz nem köthető, ez az investigatio természete által kizárva van; a birói præparatio nyilvános csak akkor lehet, ha az anyaggyüjtés rendőri teendője a bíróság keretén kivül történik.» Ezzel Sik inditványa az actualitás jellegét némileg elvesztette, mert egyrészt a kitüzött kérdés *a közelben alkotandó bünvádi eljárásra való tekintettel* volt megoldandó, másrészt a szoros birói és szoros rendőri functiónak ama ketté választására, melyet Sik hangsulyozott, a mint egyáltalán a continensen nem, ugy nálunk sem lehet a közel jövőben kilátás. Addig pedig bizonyára senki sem szeretné a bünvádi eljárás codificatióját elodázni.

Érdekes jelenségként kell itt fölemlitenem, hogy habár a teljes nyilvánosság kérdésének felvetésével a szakosztályban Gneist szelleme idéztetett fel és a mint a későbbi felszólalásokból látható volt, a német jogászgyülés tárgyalásai is kezdtek kisérteni, mégis a megfelelő érvelésekben nagy eltérés mutatkozott. *Gneist* ugyanis a német jogászgyülésen tett felszólalásában a teljes nyilvánosság akadályául leginkább a megszokást és a bureaukratismust emlitette fel, a teljes nyilvánosság behozatalát az adott viszonyok között is lehetőnek állitotta, mert szerinte a rendőrségi kutató és nyomozó müködésnek sem kell a nyilvánosságtól félnie, sőt kimondta, «dass die volle Wirksamkeit der Kriminalpolizei in den heutigen Verhältnissen an erster Stelle durch die Öffentlichkeit der Voruntersuchung bedingt is». Ezzel Gneist az actualitás jellegével kivánta inditványát felruházni, habár jogot kivánt adni, hogy a vizsgálóbiró eme nyilvánosságot kizárhassa. *Sik* inditványa minden fentartás nélkül igy szólott: «*Hasson oda a jogászgyülés, hogy a megalkotandó bünvádi eljárás a teljes és feltétlen nyilvánosság elvei alapján szervezlessék.*» Előrelátható volt, hogy habár Sik inditványával csak fokozta a vita beható és érdekes voltát, inditványa, ha a szakosztály a viszonyok mérlegelésével és a bünvádi pör nem Angliában, hanem a continensen és igy nálunk is tapasztalható fejlődési irányának szem előtt tartásával dönti el a kérdést, győzelemre nem juthat.

A következő szónok dr. *Hexner* Gyula ügyvéd volt, a ki szintén a teljes nyilvánosság mellett szót emelve, Siknél közelebb kivánt járni a német jogászgyülésnek az «als Regel» szóban kifejezett tendentiájához és a szabályt negativ alakban a kivételben kivánta statuálni, inditványozván, hogy a nyilvánosság korlátozható is legyen. Beható megokolás után a következő inditványt terjeszti elé:

«Mondja ki a jogászgyülés — tekintettel az alkotandó bünvádi eljárásra — hogy, a mennyiben a birói elővizsgálat megtartatnék, az: 1. A korlátlan nyilvánosság alapelveire fektetendő. 2. Miből folyólag a jelenlétel joga kivétel nélkül minden vizsgálati cselekményre a közvádlót, sértettet, terheltet és ennek védőjét, valamint a közönséget illeti. 3. Nemkülönben illeti a perfeleket az elővizsgálati cselekmények mindegyikénél a közvetlen részvétel joga. 4. A nyilvánosság egyedül a közjó, közerkölcsiség, valamint a vizsgálat sikerének alapos veszélyeztetése esetében a közönség kizárása mellett a felek jelenlétében — külön indokolt határozat mellett — korlátozható.»

Róth Ferencz aljárásbiró csinos beszédben a teljes nyilvánosság mellett foglalt állást. Sik inditványát támogatja.

Dr. Wlassics Gyula kir. főügyészi helyettes felszólalása nagy érdeklődést keltett. Mint ki a Fabinyi-féle bünvádi eljárási javaslat megalkotásának legkiválóbb tényezője volt, méltán keltett az iránt várakozást, vajon védeni fogja-e a javaslatnak az elővizsgálatra vonatkozó több mint conservativ intézkedéseit vagy sem. Dr. Wlassics nem tagadhatta meg magát. A minden izében szabad szellemü jogász nem hozott dissonantiát a jogászgyülésbe; az opportunismus hátrált az elvi meggyőződés nyilvánulása előtt; Wlassics *a teljes ügyfélnyilvánosság mellett* nyilatkozott és az előadó inditványához csatlakozott.

Dr. Fayer László egyetemi tanár gyakorlati szempontok által vezéreltetve, a perfélnyilvánosságot mint szabályt kivánja felállitani, másrészt a védelem érdekeit — melyeknek dr. Fayer mindenkor szószólója volt — az elővizsgálat során olyképen kivánná biztositani, hogy az esetre, ha a védő a részvételtől elzáratik, a vádhatóság képviselője, a kir. ügyész sem birjon részvételi joggal. Dr. Fayer a következő inditványt nyujtá be:

1. Az elővizsgálat az ügyfelekre nézve nyilvános.

2. Az elővizsgálati cselekményekhez a kir. ügyészség, valamint a magánvádló és a terhelt, illetőleg az utóbbiak képviselői megidéztetnek és joguk van kérdéseket intézni.

3. Ha a vizsgálóbiró, a terhelt vagy a tanuk kihallgatásánál, a vizsgálat czéljainak veszélyeztetésétől tartva, kivételesen kizárja a résztvehetést, vagy ha rendkivüli sürgősségnél fogva mellőzi a terhelt, illetőleg a védő megidézését: ezen esetben a kir. ügyészség sem jelenhet meg a kihallgatásokon.

4. Ha a terhelt kihallgatásánál a védő, vagy egyéb kihallgatásoknál a terhelt vagy védője nincs jelen, a vizsgálóbiró az ügyészség kizárásával csak egy másik biró jelenlétében foganatosithatja a vizsgálati cselekményt.

5. Az ügyfelek távollétében foganatositott elővizsgálati cselekményekről fölvett jegyzőkönyvbe legfölebb 48 óra mulva betekintés engedtetik a feleknek.

6. A bíróságok részéről évenként külön részletes statisztikai kimutatás terjesztendő az igazságügyminiszteriumhoz arról, hogy mily arányban voltak a felek részvételének kizárása mellett tárgyalt ügyek azon ügyekhez, melyekben ily rendelkezés nem történt.

7. E kimutatást az igazságügyminiszter évről-évre bemutatja az országgyülés két házának és véleményét közli, vajon nem találja-e, hogy a megszoritások száma tulterjeszkedik a törvényhozásilag szem előtt tartott határokon.

Illés Károly érvekben gazdag beszédben fejtegette a nyilvánosság előnyeit. Erős kritika alá vette a kormány legujabb bünvádi javaslatát, melyet nem is tart komolyan vitathatónak, mert a védőt az elővizsgálatból egyenesen kizárja. A javaslatnak amaz intézkedését, hogy az elővizsgálatnál két tanu legyen jelen, minden tekintetben félszegnek tartja. A jogfolytonosság szempontjából a kötelező feltétlen ügyfélnyilvánosságra szavaz.

Dr. Barna Ignácz tanár a teljes nyilvánosság mellett szólalt fel és Sik Sándor inditványához csatlakozott. Kijelentette, hogy annak el nem fogadása esetére *Székács* előadó inditványára hajlandó szavazni, javasolván azonban, hogy az 5. pont kihagyassék.

A vita kimagasló pontja *Csemegi Károly* curiai tanácselnök rögtönzött felszólalása volt. Sajnáljuk, hogy a szónoklat e remekét a rendelkezésünkre bocsátott tér szüke miatt terjedelmesen nem közölhetjük. A nagy tudós mint a haladás valódi barátja jelentkezett. Az angol jogszolgáltatás szabad intézményeit annyi lelkesedéssel, oly ékes szavakkal ecsetelte,

hogy a jelenlevőket egészen magával ragadta. Midőn pedig elmondta, hogy az emberiség haladásának szigoru törvényeinél fogva a jogfejlődésben sem létezik a «lehetetlen» fogalma, midőn ennélfogva még a teljes nyilvánosságot sem tartja absolute véve létesithetlennek az elővizsgálat során, midőn ő magát is a nyilvánosság hivének mutatta be és speciális viszonyainkra való tekintettel az előadó inditványához csatlakozva a föltétlen ügyfélnyilvánosság elvét tette magáévá: a hallgatóság zajos helyeslésekkel és tapsokkal fejezte ki hódolatát a magyar kriminalisztika e nagy alakja iránt.

Dr. Friedmann Bernát közvetitő inditványt tett, hogy az összes peres felek inditványára a teljes nyilvánossság legyen kimondható. Egybekben az ügyfélnyilvánosságot kivánja kimondatni.

Dr. Báttaszéki Lajos gyakorlati érvekkel támogatta Sik inditványát.

Utolsó szónokként e sorok irója hosszabb indokolással a következő inditványt terjeszté be:

Mondja ki a jogászgyülés tekintettel az alkotandó bünvádi eljárásra, hogy

1. Az elővizsgálat a nyilvánosság alapelveire fektetendő. Ebből kifolyólag

2. ugy a vád hivatott képviselői, valamint a védő jelen lehetnek a terhelt és a tanuk kihallgatásánál, valamint minden egyéb vizsgálati cselekménynél.

3. E jogból kifolyólag megilleti őket a közvetlen kérdezési, az inditványozási, a teljes részvételi jog (activitás).

4. A károsultakat és sértetteket, a mennyiben nem egyszersmind a subsidiarius vagy az önálló magánvádnak törvényszerü képviselői, a vizsgálati cselekményeknél való részvételnek sem passziv, sem activ joga nem illeti meg.

3. Oly esetekben, melyekben akár a törvény intézkedésénél fogva, akár a felek inditványa vagy előterjesztése folytán elővizsgálatnak van helye: a védői közremüködésnek kötelező volta kimondandó.

Ez inditványt két szempontból tartottam fontosnak. Először, hogy az előadói inditványnak ama része, mely csupa liberalitásból a terheltet az összes sértettek és károsultak valamint ezek ügyvédjei keresztkérdései vesszőfutásának akarja kitenni, módosittassék azért is, mert perrendi lehetetlenséget rejt. A sértettek nem mindenkor egyszersmind peres felek, ügyfelek, sőt legtöbbször tanuk, már pedig az előadó inditványa sem gravitálhatott másfelé, mint hogy a *perfélnyilvánosság* hozassék be. Ezt tisztán véli kifejezni inditványom 2. és 4. pontjának szövege. Hiszen még a teljes u. n. népnyilvánosság elve sem decretálhatja, hogy a közönség passiv részvétele mellett a pernek más tényezői is birjanak az activitás jogával, mint a tulajdonképeni peres felek.

A másik szempont, a mely vezérelt, az volt, hogy a nyilvánosság amaz elleneit, a kik az elővizsgálat nyilvános és contradictorius jellegénél a leggyakrabban védő nélkül álló terhelt elnyomatását és a vádhatóság præpotentiáját szeretik érvül felhozni, lefegyverezzem azzal, hogy az elővizsgálatnál a védelem kötelező volta kimondassék.

Az elnök *Székács* előadó inditványát szavazás alá bocsátván, az a maga teljességében minden változás nélkül elfogadtatott. A teljes-ülés a szakosztály inditványát elfogadta.

A titkos elővizsgálat rendszerének nem akadt szószólója a jogászgyülésen. Dicséretére legyen mondva.

Dr. VISONTAI SOMA.

Külföldi judikatura.

123. A hitelező a letiltott követelésről szóló okmány kiadását azon esetben is követelheti, ha a követelésnek csak egy részét foglaltatta, mert e nélkül gyakran nem érvényesithetné a maga jogait. Az okmányt a szükséges használat és követelésének behajtása után természetesen köteles adósának birtokába visszabocsátani. *(Német birodalmi törvényszék.)*

124. A jóhiszemen alapuló biztositási szerződés természetéből folyólag a biztositott közölni tartozik a biztositóval mindazon tényezőt, a mely az elvállalandó veszély megitélésére fontos lehet. Az értesitési kötelesség egészen a kötvény kiszolgáltatásáig, tehát azon körülmények tekintetében is fenáll, melyek az ajánlat tétele és a kiszolgáltatás ideje közt merülnek fel. Ha tehát a biztositott nő a kötvény kiszolgáltatásakor fenforgó terhességét roszhiszemüleg elhallgatta, a biztositási szerződés érvénytelen. Ha azonban az ajánlat tételekor az orvos ez állapotot valószinünek tartotta már, a biztositott nem volt köteles az utóbb beálló ujabb valószinüsitő körülményeket közölni. *(Német birodalmi törvényszék*, egyezően a karlsruhei felső birósággal.)

125. Elmebeteg végrendelete az esetben is érvénytelen, ha az örökhagyó annak alkotása idejében vagyonát ügyesen és józanul kezelte, mert habár a szellemi képességek bizonyos irányban egészségeseknek mutatkoznak, érzelmeinek és akaratának szabadsága hiányzik. *(Lüttichi felső biróság.)*

126. Érvényes az olyan társasági szerződés, a mely az egyik szerződő tekintetében kiköti, hogy felelőssége csak betéte erejéig terjedhet, vagy hogy a tőkéből mitsem veszithet, csak a betett tőke kamataiból. *(Párisi semmitőszék.)*

127. Azon körülmény, hogy a 36 éves anyától született törvénytelen gyermeket a magáénak valló férfi még nem egészen 16 éves, ezen elismerés hatályát le nem ronthatja, mert a tudomány és a tapasztalat eredményei szerint ily korban a nemző képesség már lehetséges, és a nősülés nem pusztán azért van ily fiatal korban megtiltva, hogy nemileg éretlen emberek közti házasság meggátoltassék, hanem azért is, hogy távol tartassanak a házasságtól oly egyének, a kik a háztartás viteléhez és a gyermekek neveléséhez szükséges szellemi érettséggel nem rendelkeznek *(Brüsseli felső biróság.)*

Közli: Dr. GOLD SIMON.

Különfélék.

— **Az igazságügyi költségvetés** külalakja az előző évekhez képest ugyszólván semmiben sem változott. A reformtervek pénzügyi substratuma póthitelre van fentartva. Csakis a kodifikationális alapnak 43,800 frtra emelése jelzi, hogy a legközelebbi évre nagyszabásu munkálatokat terveznek az igazságügyminiszteriumban. A szakközönség feszült érdeklődéssel várja a kodifikationalis actio folyamatba tételét.

— **A telekkönyvi betétek** szerkesztésének munkálata, mely az egyöntetüség biztositása és a felügyelet közvetlen gyakorolhatásának megkönnyitése szempontjából az 1888. évben csak a pestvidéki kir. törvényszék mint telekkönyvi hatóságnál kezdetett meg, a f. év folyamán több telekkönyvi hatóság területére terjesztetett ki. E telekkönyvi hatóságok a következők: az egri, pécsi, szabadkai, székesfehérvári és zombori törvényszékek, továbbá a bajai, hódsági, mohácsi, moóri, nagykátai és váczi járásbiróságok telekkönyvi hatóságai.

— **A fővárosi alügyészek létszáma** két uj állással szaporittatik, tekintettel főleg arra, hogy a fővárosi ügyészi kar tagjai időnkint kisegitő szolgálatra alkalmaztatnak.

— **A kir. tábla kezelő személyzetének emelését** helyezi kilátásba a költségvetés indokolása. A jelenlegi dijnokok helyett állandó személyzet fog alkalmaztatni. Kérdés, hogy *kellő mérvü* lesz-e a munkaerő szaporitása.

— **Épitkezések.** Az aradi, miskolczi, komáromi, s.-a.-ujhelyi, kolozsvári, zalaegerszegi, nagyszebeni, brassói és szegszárdi törvényszéki, továbbá a magyarláposi, dicsőszentmártoni és a palánkai járásbirósági épitkezések iránt tárgyalások vannak folyamatban.

— **Birói körökből** vettük a következő sorokat.

A *Jogt. Közl.* f. évi 41. száma azon hirt közölte, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter az igazságügyi miniszter megkeresése folytán rendeletet szándékozik intézni a két egyetem tanácsaihoz, hogy a kiváló szorgalmu és kitünő eredménynyel vizsgázott joghallgatók névsorát az igazságügyi miniszterrel leendő közlés végett hozzá terjeszszék fel, a ki a tanári testületek által ilykép kitüntetett ifjakat a kinevezéseknél különös figyelemben kivánja részesiteni. E hirre két megjegyzésünk van. Az egyik az, hogy az egyetemek már több év óta szokták a kitünően vizsgázott tanulók névsorát a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez évenként felterjeszteni, ki azt a hivatalos lapban szokta közzétenni; s igy a rendelet nem tartalmazna valami ujat. (Eddig a fel-

terjesztésnél csak a *vizsgára* voltak tekintettel, és nem egyszersmind a szorgalomra is; a változtatás főleg abban fog állni, hogy ezentul a quadriennium alatt tanusitott *szorgalom* is figyelembe fogna vétetni. *Szerk.*) A másik az, hogy nem tartanók czélszerünek, ha az igazságügyi miniszter ur a kinevezéseknél való előnyösitéseket a vallás- és közoktatásügyi miniszter által nyujtandó adatokra kivánná fektetni, mert először ezekben oly egyének névsorát birná, kiknek csak egy kis töredéke lép az igazságügy szolgálatába; mert másodszor nem képezik egymagukban biztos mérvét az illetők képességének s alkalmas voltuknak az igazságügyi szolgálatra; s mert harmadszor amennyiben csak a jövőre vonatkoznának, számos oly fiatal erő érdekét hagynák figyelmen kivül, kik már is az igazságügy szolgálatában állanak. Mi ez okból az igazságügyi miniszter ur által kitüzött valóban nemes czél elérésére: a legjobb erőket az igazságügy szolgálatába vonni — a következő módozatot tartanók eredményesebbnek. Utasitsa a miniszter ur az összes biróságok elnökeit, hogy a vezetésük alatt álló biróságoknál alkalmazott fiatalabb tagok — mondjuk, fogalmazók, jegyzők, segédfogalmazók, aljegyzők és gyakornokok — minősitésére vonatkozó adatokat szerezzék be, azok alapján azok névsorát állitsák össze, kik *a)* egész tanulmányi idejük alatt kiváló szorgalmat fejtettek ki, *b)* alapvizsgáikat kitüntetéssel, *c)* szigorlataikat dicsérettel tették le, s *d)* a mellett a gyakorlati pályán is olyanoknak bizonyultak, hogy a kinevezéseknél való különös figyelembe vételüket a közszolgálat érdeke javallaná és ezen névsort hozzá évenkint terjeszszék fel. Az utasitás kiegészitő részét képezhetné az is, hogy az elnökök a gyakornokok felvételénél a legnagyobb körültekintéssel járjanak el, maguknak a felveendők képessége és jelleme felől kimeritő adatokat szerezzenek, hogy ez által meg legyen gátolva oly elemek tódulása a birói pályára, kiktől hasznos müködés nem várható. Ekként biztositva volna mind a két czél: a meglevő erőket fejleszteni s alkalmasakat szerezni.

— **Hivatalos közlöny — boriték.** Az igazságügyi kormány f. évi 32798. sz. körrendeletével elrendelte, hogy a hivatalos közlöny ezentul boritékokra használtassék fel s a birósági leltárakból törültessék. Ezen intézkedés folytán az állam jelentékeny — de *nagyon is fictiosus* vagyont vetett ki hajójából. A hivatalos közlöny czimén ugyanis a birósági leltárakban jelentékeny — igy pl. egynémely járásbirósságnál 200 frtnyi vagyon volt felvéve. Ideje, hogy ezen vagyonbeli önámitásnak vége szakadt; de talán egy lépéssel tovább mehetne a magas kormány s elrendelhetné, hogy a Budapesti Közlöny helyébe szaklapot járassanak a biróságok s miután a hivatalos közlöny évenkint 20 frtba kerül, szaklapok, vagy szakkönyvek rendelését engedné meg. Csak igy lehetséges, hogy — főkép a vidéki és járásbirák egy kis szellemi táplálékhoz is jussanak, mert fizetéseikből ezt ugyan meg nem szerezhetik s azon felül azon 9000 frt, melyet most a hivatalos közlönyre költ az állam, hatalmas lökést adna a hazai jogirodalom fejlődésének is — mi bizonynyal előbbre való, mint a különben is olcsóbb uton beszerezhető boritékpapiros. *(Birói körökből.)*

— **A Magyar Jogászegylet** által kitüzött kérdések a következők;

1. Megvannak-e a birói függetlenség lényeges garantiái azon esetben, ha a biró életkora 65-ik évének elérésekor az igazságügyminiszter vagy bármily adminisztrativ hatóság intézkedése folytán nyugdijba helyezhető?

Előadó *Csemegi Károly*, curiai tanácselnök.

2. Jogügyletekre vonatkozólag mi a hatálya azon körülménynek, ha a felek egyikének kifejezett akarata és valódi akarata közt érdemleges eltérés mutatkozik?

Előadó dr. *Schwarz Gusztáv* ügyvéd, egyetemi magántanár.

3. Hogyan szabályozandó az örökös jogi állása szemben a hagyományosokkal és a hagyatéki hitelezőkkel?

Előadók dr. *Jancsó György* kir. törvényszéki biró, dr. *Kern Tivadar* ügyvéd és dr. *Weinmann Fülöp* kir. közjegyző.

4. Minő eljárási elvek szerint szabályoztassék a Curiához a jogkérdésben adandó felülvizsgálat.

Előadó dr. *Plósz Sándor* egyetemi tanár.

5. Mely esetben van helye a letartóztatásnak és a vizsgálati fogságnak?

Előadók dr. *Baumgarten Izidor* kir. alügyész, dr. *Illés Károly* ügyvéd, nyug. kir. ügyész, dr. *Sík Sándor* ügyvéd és dr. *Vargha Ferencz* kir. alügyész.

6. Vajon a váltóképesség függővé tétessék-e az irni-olvasni tudástól?

Előadók dr. *Beck Hugó* ügyvéd, dr. *Barna Ignácz* keresk. akadémiai tanár és dr. *Hérich Károly* egyetemi magántanár.

— **A Magyar Jogászegylet börtönügyi bizottságában** felolvastattak Sélley Sándor és Zechmeister Károly véleményei a kényszerdologház kérdésében. Mindketten megegyeznek abban, hogy a kényszerdologház behozandó.

— **A Magyar Jogászgyülés állandó bizottsága** f. hó 19-én tartott ülésében megalakult. Elnökké választatott — tekintettel *Apáthy István* tartós gyengélkedésére — dr. *Győri Elek*, alelnökké *Sárkány József*, titkárrá dr. *Siegmund Vilmos*, pénztárnokká dr. *Környey Ede*. — A közoktatási miniszterium átiratban azon felhivást intézte az állandó bizottsághoz, hogy a jogi oktatásról folyt jogászgyülési tárgyalásokat közölné a miniszteriummal. Határoztatott, hogy a bizottság az 1885-iki jogászgyülés tárgyalásait nyomtatásban be fogja küldeni, a legközelebb lefolyt jogászgyülés tárgyalásait pedig szintén rendelkezésre bocsátja — egyelőre kéziratban. — A kérdések kitüzésére albizottságok alakittattak azon utasitással, hogy a kérdések az állandó bizottsághoz legkésőbb *1890. febr. 15-ig* bemutattassanak. Az albizottságok a következők:

I. szakosztály: Vajkay Károly elnökete alatt Daempf Sándor, Hoffmann Pál, Jellinek Arthur, Sághy Gyula, Teleszky István.

II. szakosziály: Daruváry Alajos elnöklete alatt Apáthy István, Chorin Ferencz, Hegedüs László, Karap Ferencz, Nagy Ferencz.

III. szakosztály: Csemegi Károly elnöklete alatt Baumgarten Izidor, Sárkány József, Szegheő Ignácz, Székács Ferencz, Wlassics Gyula.

IV. szakosztály: Manojlovits Emil elnöklete alatt Czorda Bódog, Nagy Dezső, Kola János, Králik Lajos, Weinmann Fülöp.

Felkéretnek a jogászgyülés tagjai, hogy a mennyiben bizonyos kérdéseket kitüzetni vélnek, ez iránt az állandó bizottság titkárához küldjék be inditványaikat.

— **Németország egy kis városában** fordult elő a következő érdekes bünügyi eset. Egy családnál eljegyzés történt és a leány szülői az esküvő kihirdetése után megengedték a jegyeseknek a házassági bizalmasságokat. A esküvő azonban különböző okoknál fogva abban maradt s a szétosztozkodáskor a hatóság tudomására jött az egész tényállás. A szülők ellen ennélfogva vád emeltetett csábitás (Kuppelei) czimén, s habár ezek azt állitották, hogy semmi tilost nem láttak a dologban s hogy azon vidéken szokás a kihirdetett jegyesek közti ilyszerü közlekedés, mégis megbüntették őket. Az indokolás a következő:

«Die Ansicht, dass der Geschlechtsverkehr zwischen Verlobten vom Gesetz nicht als Unzucht aufgefasst werde, ist irrig. Unzucht ist ein in geschlechtlicher Beziehung der Zucht und Sitte widersprechendes Verhalten; unter den Begriff der Unzucht fällt hiernach ganz besonders der ausserehelliche Geschlechtsverkehr zwischen Personen beiderlei Geschlechts. Hierbei macht es keinen Unterschied, ob zwischen diesen Personen ein Verlöbniss stattgefunden hat oder nicht, ebensowenig, ob die Verlobten bereits das standesamtliche Aufgebot veranlasst haben, so lange die Eheschliessung noch nicht stattgefunden hat. Aus der Fassung des Strafgesetzes ergeben sich keine Anhaltspunkte dafür, dass das Gesetz solchen Umgang der Verlobten von dem Begriffe der Unzucht ausscheiden wollte. Eine Volkssitte der von den Angeklagten behaupteten Art lässt sich aber, wenn solche möglicherweise in den Kreisen herrscht, welchen die Angeklagten und deren Tochter angehören, nach den Grundsätzen der Moral nicht rechtfertigen, muss vielmehr als eine höchst problematische bezeichnet werden und ist bei Anwendung des allgemeinen Strafgesetzes nicht zu berücksichtigen.»

A budapesti közjegyzői kamara évi felterjesztését lapunk mellékletén közöljük.

Irtások.

121.

Az árverési hirdetmény kibocsátásáért a kir. táblának több egyező határozata értelmében (l. a jelen szám mellékletén 822. szám alatt közölt esetet is) a birósági végrehajtót dij meg nem illeti. A budapesti V. kerületi járásbiróság végrehajtói azonban ennek daczára busásan szedik ama dijakat. Kivánatos volna, ha azon biróság érdemes vezetője megszokott erélyével ezen kérdést is mielőbb rendbe hozná.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (VIII. József-körut 44. sz.)
Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (IV. Zöldfa-utcza 31. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (IV. Egyetem u. 4. sz.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

Huszonnegyedik évfolyam. 44. SZ. Budapest, 1889. november 1.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐI IRODA: *József-körut 44-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A jogászgyülés és a munkásbiztositás. Dr. RÁTH ZOLTÁN egyetemi m.-tanártól. — Unitarius egyházi törvény a házassági jogról. SZTEHLO KORNÉL budapesti ügyvédtől. — Jogirodalom: A fizetésképtelen adós jogcselekményeinek megtámadása a csődön kivül. Irta dr. Fodor Ármin. Dr KECSKEMÉTI LAJOS-tól. — *Törvénykezési Szemle:* A telekkönyvi betétek szerkesztése. FÖVENYESSY LAJOS nagykátai aljárásbirótól. — A közös jogalap — jogközösség. (Illetékjogi tanulmány.) Dr. FRAENKEL SÁNDOR budapesti ügyvédtől. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A budapesti kir. tábla határozatai. — A budapesti kir. közjegyzői kamara felterjesztése. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A jogászgyülés és a munkásbiztositás.

A csak imént lezajlott X. jogászgyülés két, szorosan a közgazdaság körébe vágó kérdést vont be tárgyalásaiba, ugymint a munkások baleset elleni biztositására s a tőzsdei különbözeti ügyletekre vonatkozó kérdéseket.

Előre bocsátjuk, hogy csak örülni tudunk annak, ha jogászaink ily problemákkal foglalkoznak. Nem veszszük tőlük rosz néven, ha arra a térre lépnek, melyet másutt a «Verein für Socialpolitik» vagy «Société d'économie politique», «Académie des sciences morales et politiques», iparos-, munkás- vagy más hasonló testületek tartanak elfoglalva. Szerencsésebb helyzetü országok viszonyaihoz mérni a magunkéit, haszontalan munka volna. S ha már nincs olyan tudományos testületünk, mely közgazdaságunk problemáinak előbbrevitelét tüzte volna ki czéljául: szerencsésnek tarthatjuk az eszmét, hogy társadalmunk azon eleme, mely intelligentiájánál és előképzettségénél fogva a legelső sorban van hivatva nemzeti életünket minden téren irányozni: nyilatkozásra hivassék fel olyan kérdésekben is, melyek a strictum ius körét messze tul haladják.

E helyen csak a fent emlitett II. szakosztályi tárgyak elsejére szoritkozva, nem tartjuk szükségesnek azt bizonyitgatni, hogy a munkások baleset ellen való biztositása nem valamely magánjogi elv tova fejlesztését, kiépitését képezi, nem a kártéritésre vonatkozó kötelezettség következetes keresztülvitele, hanem oly intézmény, mely egészen más természetü forrásból fakadt. Elismeri ezt nagy szorgalommal készült véleményében a véleményező dr. Beck Hugó ur,[1] a' mint tudatában volt annak a szakosztály azon kisebbsége is, mely a munkáskérdés rémétől való tulságos félelmében az egész tárgyat levétetni kivánta a napirendről. A socialdemokraták fenyegető fellépése, az az aknamunka, mely a társadalmi rendet biztonságában egyre fenyegette s már is megdöbbentő jeleneteket idézett elő: birta először a német kormányt arra, hogy a repressiv intézkedések mellett a veszély csirájára is forditsa figyelmét. Igy került a német törvényhozás asztalára a munkásbiztositást tárgyaló javaslatok egész sora és pedig először mindjárt egyidejüleg a baleset és a betegség elleni biztositásról szóló törvényjavaslat (1881). Törvénynyé először a betegség elleni biztositási kényszer vált (1883), azt követte egy évre rá a baleset elleni biztositás szabályozása (1884). Azóta Ausztria is hozott — és pedig egy negyedévi időközben — két törvényt, melyek a biztositás ezen két nemét kötelezővé tették. A többi államok is mozognak és készülnek követni Németország példáját — hazánkban is tartatott már a baleset elleni biztositás tárgyában enquête, melyről — mellesleg mondva, sem a referens, sem a szakosztály nem látszott tudomást venni.

A munkásbiztositás fennen hirdetett humanus czélja megvédeni a munkásokat a munkaképtelenség idején bekösöntő nyomortól; s egyidejüleg megvédeni a társadalmat az elégedetlen, éhező munkásoktól. Jelentékeny, bár nem nagyon hangoztatott előnynyel kinálkozik végre az uj rendszer a vagyonos osztályok szempontjából a reájok nehezedő szegénysegélyezés terhének megkönnyitése révén.

Hogy a munkásbiztositásnak minő közgazdasági és különösen sociális hatása van: azt ma megitélni akarni természetesen még hiu kisérlet lenne. Csodás hatásu panaceát nem szabad benne keresni. Mert végre is igaz az, hogy a társadalmat nem a baleset sujtotta, beteg vagy munkaképtelen, agg emberek forgatják fel. A munka- és tettreképes, de munka nélkül levő emberek csinálják a veszélyes zavargásokat.

A munkahiány, vagy szigorubban szólva, a munkás által elfogadhatónak itélt jutalommal járó munka hiánya ellen való biztositás módját pedig még eddig nem találták fel. Azt hiszszük, hogy a munkás-mozgalom terén jelenleg uralgó viszonylagos csendben még nem a törvényhozási intézkedések gyümölcsét kell keresnünk, hanem annak a tagadhatlanul uralkodó s a munkásokra kedvező közgazdasági conjuncturának következményét, mely a munkabér folytonos, fokozatos emelkedésére vezet. A strikeok nem socialista zavargások, hanem a kedvező viszonyok által diadalra segitett hatásos fegyverek a munkabér felcsigázására ott, hol a vállalkozók nagyon is makacsul ragaszkodnak a tarthatatlan régi állapotokhoz.

A jogászgyülés, mint tudjuk, a szakosztály álláspontját elfogadva, kimondta a baleset elleni kényszerü munkásbiztositás törvényhozási rendezésének szükségét. Élénkebb eszmecserét a szakosztályban csak a biztositást eszközlő alany megválasztása keltett. Az előadó, dr. Hegedüs László, az állami biztositás mellett tört lándzsát, de a többség a magánbiztositás elvét fogadta el az állami ellenőrzés hangsulyozásával. A nélkül, hogy a vitába mélyebben belemennénk, csak azt a két szempontot hozzuk fel, melyre, nézetünk szerint, a jogászgyülés nem fektetett kellő sulyt. Az egyik az, hogy ha már az állam valamely kötelezettséget ró tagjaira, ugy kötelessége neki a szándékolt czél legtökéletesebb elérését tőle telhetőleg biztositani. Ehhez tartozik a teljes bizonyosság megszerzése arra nézve, hogy a munkás minden előforduló esetben legkisebb huza-vona nélkül megfogja kapni a törvényben előirt segélyt. De a magánbiztositó ellenőrzése nem látszik elégségesnek e czél elérésére, ha csak oly mérvü megrendszabályozást nem értünk alatta, mely mellett alig, vagy legfelebb igen nagy áron fog vállalkozó akadni. S ezzel máris a másik szempontot érintettük meg: a biztositás olcsóságának szempontját. S itt Bismarck mondására hivatkozhatunk, mely szerint nem engedhető

[1] A magyar jogászgyülés évkönyve 1889. évre. X. évf. I. kötet 58 s köv. l.

meg, hogy a szegény munkás balesete mások nyerészkedéseinek szolgáljon alapul. A magántársaságok szükségkép osztalékot keresnek: az osztalék pedig megdrágitja a biztositást. A verseny mindenható erejében bizni s attól várni a tulcsigázott biztositási dijak elleni védelmet, mint ezt a jogászgyülés elé terjesztett vélemény is teszi:[1] legalább is kétséges vállalat. Ki biztosit arról, hogy nem vezetnek-e majd a fejlemények egy társaság monopoljához, vagy esetleg két-három nagy vállalat kartell-szerü egyezségrelépéséhez. De feltéve a legjobb esetet, hogy tudniillik, mint a véleményező mondja, a biztositó megelégszik polgári haszonnal is: ép ez a haszon az, a melylyel a biztositók többet fizetnek a magánbiztositásnál, mint az államénál, mely hasznot nem keres és csak a saját költségeit fogja megtérittetni. Az sem áll, hogy az állam általában drágábban dolgoznék, mint a magános. A mi az ipari vagy mezőgazdasági vállalatokra illik, az még nem érvényes szükségkép a biztositási ügylet oly alakjára, minőről itt szó van. A Németországra való hivatkozás szintén nem sokat ér, mert ott a kezelés még a kezdet nehézségeivel küzd és mindamellett még sem kerül annyiba, mint a magántársulatoknál. Ha tehát az állam az érdekeltek szövetkezeteire nem bizhatja a dolgot, legjobb, ha maga veszi kezébe a biztositást: hisz olcsóbb erők állanak rendelkezésére, mint bárki másnak. Szerény nézetünk szerint nagyon fontos az a kérdés, hogy a baleset elleni biztositás behozatala egymagában érdemes-e arra, hogy a törvényhozás gépezetét érette müködésbe hozzuk. Ezzel a kérdéssel a jogászgyülés egyáltalán nem foglalkozott. Pedig akkor, mikor a munkásbiztositás ezen nemének czélszerüségét indokolták, ugy a referens, mint a szónokok észrevehették volna, hogy érveik tul mennek a czélon: többet bizonyitanak, mint a mennyi szükséges. Azon államok, melyek a munkásbiztositást ez ideig behozták — Németország és Ausztria — mint láttuk, nem állapodtak meg a baleset elleni biztositásnál. Azt hiszszük, nem is állapodhattak meg, ha nem akartak félrendszabályt, vagy annál is kevesebbet alkotni. Mert végre is a balesetek ritkák, szórványos jelenségek csupán, mig mellettök ott állanak a munkások nyomorának olyan bő forrásai, minők a betegség, rokkantság, aggság s a kereső családfő korai elhunyta. Ha nem tudjuk is számszerüleg megmondani, mennyi rombolást végez az egyik és másik ok: azt biztosra vehetjük, hogy a balesetek, bár feltünőbb, a közrészvét kihivására alkalmasabb jelenségek, mint a nyomor többi előidézői: fontosságra messze azok mögött állanak. Ne állitsa tehát meg jogászainkat az első lépcsőnél az a tisztán véletlen összefüggés, mely a magánjogi felelősség és a munkásbiztositás kérdése közt létezik.

Mindenesetre megfontolandó lesz az, vajon a munkásbiztositás törvényhozási rendezése — még pedig az adott kiterjedésben — már ma napirendre tüzessék-e? Azt, hogy sürgős szükség volna reá: nálunk alig fogja valaki vitatni. Hisz a munkáskérdés talaja, a sokoldalu és igazán sok munkást foglalkozt atógyáripar csak most áll tulajdonkép előkészités alatt hazánkban. Mig az elkészül, mig az uj nagy ipartelepek megteremtik nálunk az ipari munkásosztályt: addig még azt hiszszük, van időnk. Egyelőre elég lenne a biztonsági és egészségügyi óvintézkedések szigoritása és lelkiismeretes keresztülvitele. Főleg az uj ipartelepek szolgálnak alkalmas térül ez irányban jobb helyzet megteremtésére. A rendelkezésünkre álló időt pedig — mely vajha minél rövidebb lenne — forditsuk a kérdés elméleti és a külföldi példák figyelemmel kisérésével, gyakorlati előkészitésére. S legyen szabad itt végül azon meggyőződésünknek adni kifejezést, hogy ezen előkészitésből ismét jogászaink fogják kivenni az oroszlánrészt.

Dr. RÁTH ZOLTÁN.

[1] Id. évkönyv 73. l.

Unitarius egyházi törvény a házassági jogról.[1]

— Megállapittatott az unitarius vallásközönség egyházi tanácsának 1889. évi márczius havában tartott rendkivüli ülésében. Életbelépett 1889. évi szeptember hó 1-ső napján. —

A harmadik czim az eljárást szabályozza. Ez vagy *rendes* eljárás vagy *kivételes*. Rendes eljárásnak helye van *a)* mikor mindkét peres fél unitarius vallásu; *b)* vegyes házassági válóperekben, midőn a per az unitarius alpapiszéken indittatik.

Kivételes eljárásnak helye van *a)* vegyes házassági válóperekben, ha a per nem unitarius bíróság előtt kezdetett; *b)* az egyoldalu folyamodással inditható válóügyekben.

Csak a rendes eljárásnál szükséges, hogy azt a lelkészi békéltetés megelőzze, a kivételesnél ez utóbbi nem szükséges. A lelkészi békéltetés különben csak egyszer kisérlendő meg és ha alperes a békéltetésre kétszeri megidézés daczára sem jelenik meg, ugy tekintetik, mintha a kiengesztelődést megtagadta volna.

Az eljárás a rendes perben a törvény szerint (130. §.) irásbeli és *szóbeli* együttesen, de mi a szóbeliségből vajmi keveset észlelünk ezen eljárásban. A felek a perfelvételnél a bíróság előtt jelennek meg és ott a békéltetés szóbelileg történik és a netáni illetékességi kifogások szóval terjesztetnek elő, de ebből áll az egész szóbeliség. Az ügyvédek a szóváltásokat a periratok alakjában jegyzőkönyvbe iktatják, a bizonyitási eljárás nem a bíróság szine előtt eszközöltetik és az itélet a percsomóból tett előadás apján hozatik meg zárt ülésben. Az eljárás tehát tisztán irásbeli és a nyilvánosság is hiányzik benne, mert arról, hogy mikor kerülnek a perek előadásra, a felek hivatalosan nem értesülnek és a per előadásánál sem lehetnek jelen.

A kereset kellékei közül kiemeljük, hogy az esetben, ha az unitarius vallásu fél vagy felek nem születtek a magyar korona országai területén vagy honosságukat elvesztették, magyar állampolgárságot igazoló hatósági bizonyitvány mellékendő.

Ezen kellék külföldieknek az unitarius bíróság igénybevételét igen megneheziti, kivált mióta a m. kir. belügyminiszter az örökbefogadás utján magyar honosságot keresőket rendszerint el szokta utasitani. Az unitarius egyházi törvény a honosság kimutatását nyilván azért követeli, hogy külföldiek, különösen osztrákok ne szabadittassanak fel az unitarius bíróság által oly házasságkötésre, mely az ő törvényük szerint érvénytelen. Ugyde az unitarius törvény ezen előzékeny rendelkezésében nincs következetesség és az unitarius házassági jog szempontjából nincs is rá szükség. Miután ugyanis az unitarius egyházi törvény a birói illetőséget az egyházközségi illetőségtől feltételezi, és miután ahhoz, hogy valaki valamely belföldi unitarius egyházközség tagja lehessen, a magyar honosság nem kivántatik meg, nincsen benne ratio, hogy az unitarius bíróság joghatósága a nem magyar honos egyházközségi tagra ki nem terjesztetik. Nem is egyeztethető össze az az egyházi felfogással, hogy a község valamely tagja az egyházi bíróság igénybevételétől el legyen zárva honossága vagy származása miatt. Az egyház és e tekintetben valamennyi egyenlő, az egyházi jogok igénybevételét illetőleg egyáltalában nem tesz különbséget honos és nem honos között, és igy nem is teendő különbség magyar unitarius és osztrák unitarius között, feltéve mindig, hogy ez utóbbi valamely magyar unitarius egyházközség tagja. Nem mondjuk, hogy ez igy helyes lenne, mert egyáltalában azt tartjuk, hogy a birói illetőségnek a lakhelytől kellene feltételezve lennie, de ha már az egyházközségi tagságtól feltételezzük azt, akkor ne törődjünk azzal, hogy az az egyháztag melyik állam polgára. De azzal sem tartozik törődni az unitarius bíróság, mily hatálylyal fog birni az ő itélete az ország határain kivül.

[1] Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a 40., 41. és 42. számban.

Az unitarius bíróság saját joga szerint itél, mint minden más bíróság, és ha ezen jognak, és az annak alapján hozott itéletnek az osztrák unitarius odakünn hasznát nem veszi, lássa ő. És ha ő ovatosságból jónak látja előbb a magyar honosságot megszerezni, ezt helyesen teszi, de ehhez az unitarius bíróságnak semmi köze, és ennek hiánya miatt ő az eljárást meg nem tagadhatja. Hogy ezt a törvény még is teszi, ez csak is annak tulajdonitható, hogy a fogalmakkal nincsenek tisztában.

Az eljárás a rendes perben is a lehetőségig egyszerü. A meg nem jelenő alperessel röviden bánnak el, ügygondnokot rendelnek és ezzel tárgyalják le az ügyet. Ugyanezt teszik, ha az ügyvéd szabályszerü meghatalmazás nélkül jelenik meg. Ezen rendelkezés szigorát emeli azon körülmény, hogy *igazolásnak az unitarius perrendtartás szerint helye nincs.*

Az illetékességi kifogás a tárgyalás kezdetén teendő meg. Ha annak nem adnak helyt, a végitélet előtt külön jogorvoslatnak nincs helye. Ha helyt adnak, felperes a főpapiszékhez felebbezhet.

A perbeszédek a kereseten kivül az ellenirat, válasz és viszonválasz. Végiratot az unitarius perrendtartás nem ismer. A periratok jegyzőkönyvbe iktattatnak, vagy azonnal mig a bíróság együtt van, vagy ha az egyik fél hosszabb időt igényel, a bíróság által kitüzendő időben. Ha a bíróság által kitüzött időben, rendszerint 45 nap alatt a kész jegyzőkönyv be nem terjesztetik, a mulasztó fél részére ügygondnok nevezendő és a per ezzel tárgyalandó.

A kivételes eljárás az, a mely miatt az unitarius bíróságok a legtöbb megtámadásnak voltak kitéve. Ennek, mint láttuk helye van vegyes házassági ügyekben. A vegyes házassági ügyekre nézve az 1868: XLVIII. tcz. 1. §-a akkép intézkedik, hogy a per alperes illetékes birósága előtt inditandó meg, és miután az alperes felett kimondott itélet jogerőre emelkedett, a per hivatalból átteendő a felperes illetékes bíróságához, *mely viszont a felperes felett hoz itéletet.* Ezen törvényt az unitarius egyházi bíróságok ugy magyarázták, hogy az unitarius bíróságnak ily áttett perben azt ujra tárgyalni nem kell, hanem egyszerüen a szentszéki perben felhozottak alapján itéletet kell hozni, vagyis miután a szentszéki perben ha egyéb nem, az az egy bizonyosan kitünt, hogy felperes alperest engesztelhetlenül gyülöli, a házasságot minden további tárgyalás nélkül felperesre nézve engesztelhetlen gyülölség alapján fel kell bontani. Kétséget nem szenved, hogy az 1868: XLVIII. tcz. 1. §-a ezt a magyarázatot eltüri, mert arról, hogy a per az alperesi bíróságnál is tárgyalandó, egy szóval sem tesz említést. Még kevésbé szenved kétséget, hogy ezen eljárás tökéletesen megfelel az unitarius válóper alapirányzatának. Miután azt az unitarius felperest már a szentszéknél két esztendeig alaposan meghurczolták, most az unitarius bíróság előtt ujból kezdődjék a hajsza? Ezt az unitarius bíróság nem engedheti meg, az engesztelhetlen gyülölség felperesi részről megvan és ez elég. Az tehát bizonyos, hogy az ügy ujbóli tárgyalása az unitarius bíróság előtt egészen felesleges.

Megbotránkozást keltett azonban, hogy ily esetben itéletet hoztak a katholikus fél megidézése és meghallgatása nélkül s még akkor sem hallgatták meg a katholikus felet, ha az idézés nélkül maga jelentkezett a védelemre és a birói illetőség ellen kifogást akart tenni. Legtöbb esetben azonban a katholikus fél arról, hogy ellene unitarius per folyik, nem is tudott és csak a hirlapok «hymenhirjeiből» kellett következtetnie azt, hogy volt házastársa valahol »szerencsésebb házasságra felszabadittatott».

Az unitariusok belátták, hogy ez mégis kissé erős dolog. Az uj törvény azt rendeli, hogy ily esetben alperes a tárgyalásra azzal a figyelmeztetéssel idéztetik meg, hogy «kimaradása esetén a beérkezett iratok és felperes ujabb nyilatkozata alapján fog az unitarius félre nézve határozat hozatni».

Ugyancsak megidézendő a más vallásu alperes, ha a keresetet a szentszék tárgyalásra sem fogadta el, hanem azt kánonjogellenes kérelem miatt a limine elutasitotta. A tárgyalás azonban akként tüzendő ki, hogy az idéző végzés vétele és a megjelenési határidő között csak 15 napi idő maradjon.

Ha az ember figyelembe veszi, hogy 24 óra alatt az ország bármely pontjáról el lehet jutni Kolozsvárra, és hogy a zónatarifa mellett ez most nem is oly drága kéjutazás, nem is lehet panaszkodni a miatt, hogy ez a tizenöt napi határidő valami nagyon rövid, csakhogy aztán az alperes a védelemről kellő időben gondoskodjék ám, mert ha meg nem jelenik, ügygondnokkal tárgyalják le az ügyet.

Daczára ezen ujitásoknak, az *egyoldalu* eljárás nem lett egészen kiküszöbölve. Fenmaradt az azon esetekben, midőn az egyik fél a házassági kötelékből már más bíróság által előbb kioldatott és *midőn az ágy- és asztaltóli elválasztás katholikus házastársak körül már jogerejüleg kimondva volt.*

Ily esetben az unitarius vallásra áttért fél egyszerü folyamodásra a másik fél megidézése és meghallgatása nélkül lesz a kötelékből kioldva.

Ezen eljárásnak az a ratiója, hogy az unitarius egyház azon okok alapján, melyek a katholikus egyházban az ágy- és asztaltóli elválasztásra alapul szolgálnak, mindig a házasság felbontását engedi meg, következetesen jár el tehát, midőn az unitarius vallásra áttért félre vonatkozólag az ágy- és asztaltóli elválasztást per nélkül *felbontásra* átváltoztatja. A dolognak azonban van egy kis bibéje. Tudjuk, hogy az az ágy- és asztaltóli elválasztás csak addig tart, mig a felek megint ki nem békülnek. Azt kellene tehát legalább konstatálni, hogy ez meg nem történt és e czélból a másik felet meghallgatni. A mostani eljárás mellett megtörténhetik, hogy az évek előtt ágy- és asztaltól elválasztott, de azóta megint kibékült házastársak egyike egy szép reggelen a napi ujdonságokból értesül arról, hogy a vele együtt reggelizö hitestárs tőle unitarius módon elvált és mással jár jegyben.

Azután talán az is számba veendő, hogy az a másik fél, mikor az *ideiglenes* ágy- és asztaltóli elválásba beleegyezett, nem gondolt arra, hogy ezt egyszerü vegyészeti processus által *végelválássá* lehet átváltoztatni, és igy talán mégis megkérdezendő, hogy a végleges elválásba beleegyezik-e, és hogy nincs-e valami más előterjeszteni valója, például a ligát illetőleg?

Az az egyoldalu eljárás tehát, a melynek következtében kötött házasságot Lajthán tul «erdélyi házasság»-nak nevezték el, mai napság is érvényben van.

A bizonyitási eljárás csaknem szó szerint a polgári perrendtartásból van átvéve. Miután azonban a tanukihallgatás által a pert leginkább el lehet huzni, az unitarius perrendtartás gondoskodott arról, hogy ez meg ne történhessék. Csak azok a tanuk hallgattatnak ki, a kiket a bizonyitó fél a kitüzött határidőben a bíróság elé állit.

A jogorvoslatok közül az unitarius perrendtartás csak a felebbezést ismeri. Igazolásnak és perujitásnak az uj törvény szerint helye nincs, felebbezésnek csak itélet ellen van helye és az eljárást illetékesség hiánya vagy más ok miatt megszüntető végzések ellen. Egyszerübb jogorvoslati rendszer nem képzelhető. Az ügyek gyors lebonyolitását továbbá biztositja az is, hogy az unitarius bíróságoknál nincsenek hátralékok és a felebbezett ügy a felsőbíróságnál néhány nap alatt el szokott intéztetni. Bár igy lenne ez a világi bíróságoknál is.

Mielőtt ezen kritikai megjegyzéseket befejeznők, még egy kérdést bátorkodunk szellőztetni. Láttuk, hogy az unitarius egyházi törvény a házassági jogról egy oly életbevágó fontos törvény, mely a honpolgárok magánjogaiba mélyen belenyul, még pedig, miután az áttérés egyik vallásfeleke-

*

zetről a másikba igen könnyü, nemcsak az unitariusok, hanem más felekezetüek magánjogaiba is. Midőn a magyarországi protestansok zsinataikon törvényeket hoztak, ahhoz, hogy azok életbe lépjenek, mindig megkivántatott a királyi jóváhagyás. Tudjuk, hogy a rózsahegyi, a budai és a pesti zsinatok kánonai azért nem léptek életbe, mert kir. jóváhagyást nem nyertek. Folyománya ez a király Ő Felsége legfőbb felügyeleti jogának, mely ezt a protestans autonom törvényhozás felett is mindig megillette. Régente az erdélyi reformatus zsinatok határozatai is mindig az erdélyi fejedelmek által approbáltattak. Igy például a Gelei Katona István püspök által összegyüjtött kánonok is II. Rákóczi György fejedelem jóváhagyása mellett adattak ki. Az erdélyi fejedelmek jogutóda a magyar király. Kérdés tehát, alkothatnak-e az unitariusok oly házassági törvényt, mint a milyet most megalkottak, a nélkül, hogy ezt királyi jóváhagyás alá terjeszteni kötelesek lennének?

SZTEHLO KORNÉL.

Jogirodalom.

A fizetésképtelen adós jogcselekményeinek megtámadása a csődön kivül. Irta dr. Fodor Ármin. Magyar jogászegyleti értekezések. V. kötet, 4. füzet.

A fizetésképtelen adós jogcselekményei megtámadásának kérdését nálunk a VII-dik jogászgyülés tüzetesen tárgyalta.

Azóta a kérdés a feledés homályába merült, jóllehet ép ezután történt, hogy Ausztriában és Németországban törvény készült, mely a megtámadási jogot ugy a csődben, mint a csődön kivül szabályozza.

Hogy a kérdéssel rövid idő alatt nálunk is kell a törvényhozásnak foglalkoznia, az kétségtelen; ép ezért Fodor értekezése nem tisztán akadémikus jellegü, hanem praktikus jelentőséggel is bir.

Szerző a kérdést négy szempontból vizsgálja.

Vajon szükséges-e a megtámadási kereset és annak törvényhozásilag való szabályozása?

Melyek a megtámadási jog főelvei?

Helyesen szabályozza-e a mi kötelmi jogi tervezetünk e jogot?

És végül a kötelmi jog keretében vagy külön törvény utján szabályoztassék-e ezen jog?

Az első kérdésre szerző igennel felel. A hitelezőket az adósok csalárd kijátszásai és megkárositásukra irányuló cselekményei ellen mindenütt védelmezik, annál inkább szükséges ez nálunk, a hol tudvalevőleg a végrehajtásoknak legalább is felében igényperek adatnak be, a mely perek nagy része akár valódi, akár szinlelt, de mindenesetre a hitelezők megkárositására czélzó roszhiszemü ügyleteken alapszik. Érzik ezt bíróságaink is s ép ezért évenként növekedő szigorral birálják el az igénykereseteket.

Az igényperekben követett eme gyakorlat azonban nagyon kétes értékü surrogatumát képezi a megtámadási jognak, mert hogy mást ne emlitsünk, hány eset fordul elő, a melyben a csalárd jogügylet még a végrehajtás foganatositását is megakadályozza s igényperre nem is kerül a dolog. Az ingatlanoknál még fokozódik a baj; az adós egyszerüen telekkönyvileg átiratja ingatlanát valami jogczimen nejére vagy gyermekeire s a telekkönyvi eljárás formalismusa teljesen lehetetlenné teszi az ügyletnek megtámadását.

Mindezen anomaliákon csakis a megtámadási jog segithet.

Ezek után szerző áttér a megtámadási jog fejlődésének vázolására.

Szerinte az a csődeljárás rendszeréből s nem a római actio paulianából fejlődött. A modern megtámadási jog alapja a kielégitési igény magánjogi megsértése, és nem delictum. Az actio pauliana alapjaiban támadja meg az ügyletet, mely ellen fordul és nem tartja fen a cselekmény érvényességét semmi irányban sem, mig ellenben a megtámadási jog az ügyletet csak a hitelezők irányában teszi hatálytalanná. És e kérdésnél szerző nagyérdekü polemiába bocsátkozik dr. Schwarz Gusztávnak a megtámadási jogról e lapok hasábjain megjelent czikkei ellen.

Dr. Schwarz Gusztáv szerint a megtámadás folytán teljes restitutio megy végbe, teljes visszatérités a megtámadott vagyonából a közadós vagyonába. A szigoru jogi formalismusnak mindenesetre jobban megfelel dr. Schwarz felfogása, mint szerzőé; de a ki figyelembe veszi a gyakorlati eredményeket is, s a ki azt tartja, hogy elvégre is a jognak kell az élethez alkalmazkodnia és nem megforditva — az bizonyára szerzőnek fog igazat adni. Igazat ad neki a Curia is, mely több idevágó határozatával a kir. táblával szemben a szerző által védett álláspontot foglalja el.

Szerző ezek után áttér a megtámadási jognak a magyar kötelmi jog tervezetében való szabályozására. A megtámadási jog szabályozása alapjában el van hibázva. A tervezet e jogot tisztán az actio pauliana alakjában ismeri. Mintául a szász kodex elavult intézkedéseit vette, melyek sem a mai jogi felfogásnak, sem a mai üzleti és hitelviszonyoknak meg nem felelnek. Az ujabb osztrák és német törvényekről nem vesz tudomást. A tervezet nemcsak hogy elfogadja a megtámadás folytán a teljes restitutiót, hanem kimondja azt is, hogy megtámadási joggal csak az élhet, kinek követelése az elidegenitéskor fenállott.

Értekezése további folyamán felveti Fodor a kérdést, vajon a kötelmi jog keretében vagy külön törvény utján szabályoztassék-e a csődön kivül a megtámadási jog.

Szerző egyik módot sem helyesli, hanem ajánlja, hogy a végrehajtási törvény revisiója keretében szabályoztassék ezen jog.

A végrehajtási törvény revisiója ugyis napirenden van, fel kell tehát használni az alkalmat, hogy azt oly intézménynyel egészitsük ki, a melynek hiányát jogéletünk naponként jobban érzi.

Függelékül egy 28 §-ból álló törvénytervezetet is bemutat szerző.

Ugy e tervezet, mint az egész értekezés figyelemre méltó munka.

Tudományos készültségről, a külföldi és a belföldi törvényhozások és a judicaturának alapos ismeretéről, nem különben gyakorlati érzékről tesz tanuságot s mutatja, hogy szerzője nem mindennapi tehetség.

Dr. KECSKEMÉTI LAJOS.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A telekkönyvi betétek szerkesztése.

Az 1886. évi XXIX. t.-cz. és az ennek végrehajtása tárgyában 9178. sz./1888. I. M. alatt kiadott utasitás szabályai szerint a telekkönyvi betétek szerkesztése már folyamatban van.

Hogy a szerkesztés körül mely kérdések fognak felmerülni, az előrelátható nem volt, s igy csakhamar szükségessé vált az 1886. évi XXIX. törvényczikk pótlása és módositása. A pótlás és módositás iránti törvényjavaslat már közzé is tétetett.

E javaslat több czélszerü intézkedései közt a munkakimélést is feladatául tüzte ki és 10., 12. §§-ai, melyek a határozatlan arányban bejegyzett ingatlanok tulajdoni arányainak megállapitása körüli eljárást kivánják egyszerüsiteni, valóban üdvös intézkedést tartalmaznak.

A betétszerkesztési munkálatok folyamatba tétele által

a telekkönyvi hatóságok a nélkül is annyira tulterheltetnek munkával, hogy az arány megállapitását már nem igen lennének képesek személyszaporitás nélkül keresztül vihetni.

Ezenfelül azonban igénytelen véleményünk szerint, a telekkönyvi hatóságok tulterheltségén még más módon is és pedig felette sokat lehetne segiteni, a nélkül, hogy ez által bármily érdek is veszélyeztetve lenne.

Ugyanis tudjuk, hogy bár a telekkönyvi rendelet az elutasitott kérelmek jogerőre emelkedett feljegyzéseit hivatalból rendelte töröltetni; azok régebben — különösen a hatvanas években — csak nagyon ritkán lettek törölve, ugy hogy jelenben az elutasitó feljegyzések száma nem csekély.

Az 1886: XXIX. tcz. 27. §-a értelmében a betétszerkesztő: «ha jogerőre emelkedett elutasitó végzések feljegyzéseit, vagy megszünt és hivatalból törlendő becslés- és árverés-feljegyzéseket talál, a feljegyzéseknek kitörlése végett minden ilyen telekjegyzőkönyvre nézve külön-külön jelentést tesz.»

A telekkönyvi hatóság pedig ennek folytán, a telekkönyvi rendelet szabályainak megfelelőleg kénytelen a törlés elrendelése iránt teljesen szabályszerü végzést hozni; ezen végzést a telekkönyvi irodában szintén minden alakszerüség megtartása mellett be kell vezetni; végül pedig a kiadóban esetleg több példányban is leiratik és szabályszerüleg expediálva lesz.

Ugy de a 15—20 év előtt folyamodó felek sok esetben elhaltak, vagy ismeretlen helyre költöztek, s igy a végzést a kézbesitő visszaterjeszti, a jelentés ismét iktatás alá jön, a fél részére ügygondnok rendeltetik, s a végzés ennek kézbesittetik.

Mindez azonban nem egyéb czélt tévesztett munkánál és semmit érő idővesztegetésnél.

Hiszen ha valaki kérelmével ezelőtt például 10 évvel elutasittatott és akkor felfolyamodással nem élt, most már ugy sem használhat jogorvoslatot. Ha pedig valamely nem szorgalmazott becslés vagy árverés-feljegyzés töröltetik, a fél ugy is teljesen hiába adna be felfolyamodást; mert annak semmi eredménye nem lehetne, mivel itt csakis uj árverési kérelemnek lehet helye.

Minek tehát ily esetekben a feleket értesiteni; az ügyvédi kart semmit érő ügygondnoki kirendelésekkel zaklatni? Vagy egyáltalán minek ily esetekben a jelentés? Nem-e sokkal egyszerübbb és czélszerübb lenne ily esetekben is az 1886: XXIX. tcz. 4. §-át követni?

Vagyis ezen már fen nem álló tételeket, melyek már még korábban és pedig hivatalból lettek volna törlendők — nem czélszerübb lenne-e egyszerüen kihagyni és ez által tetemes időt és munkaerőt megkimélni?

Szerény véleményünk szerint tehát az 1886: XXIX. tcz. 27. §-a szintén hatályon kivül helyezendő, a javaslatba pedig felveendő lenni, hogy: «a jogerőre emelkedett elutasitó végzések feljegyzései, továbbá a becslés-feljegyzések és a hat hónapnál régebbi árverés-feljegyzések a betétbe fel nem vétetnek.»

A 11. számu polgári döntvény a perfeljegyzések eseteit jelentékenyen reducálta ugyan, azonban a perfeljegyzések különösen a régibb időből mégis jelentékenyebb számban fordulnak elő.

A perfeljegyzések hivatalból nem törölhetők, sem pedig ezekre vonatkozólag az 1886: XXIX. tcz.-ben és az utasitásban intézkedés nem foglaltatik.

Szerény véleményünk szerint tehát a javaslat 22. §-ának 7. pontjában az igazságügyminiszter részére az iránt is felhatalmazás lenne adandó, hogy a telekkönyvekben feljegyzett, de időközben befejezett perfeljegyzések — peren kivüli eljárás utjáni törlése iránt rendeleti uton intézkedést tehessen.

FÖVENYESSY LAJOS.

A közös jogalap — jogközösség.

(Illetékjogi tanulmány.)

Régi panasz az, hogy illetékügyi törvényeink szerkezetében és nyelvezetében sok a hiba, sok a homály s ennélfogva nagy a zavar.

Ennek a bajnak nem csekély mérvben az az oka, hogy az egyes jogi kifejezések, melyeknek rendeltetése: jogi fogalmakat vagy sőt egész jogintézményeket röviden és ugy a törvényhozás mint a tudomány és a gyakorlati élet által elfogadott értelemben megjelölni, nincsenek kellőképen megválasztva, nincsenek helyesen alkalmazva.

Ha már ezen hiányok is számtalan téves illetékkiszabásra és igazságtalanságra szolgáltatnak alkalmat, mennyivel nagyobb tévedéseket okoz az, hogy a törvény szövege törvényhozási intézkedés nélkül, de megérthető ok nélkül is meg lett változtatva, még pedig helytelenül.

Jelenlegi bélyeg- és illetéki szabályaink ugyanis alapjukban azonosak az 1850. évben nálunk életbe léptetett «Gebührengesetz» szakaszaival és az 1868: XXIII. tcz. 1. §-a a pénzügyminisztert felhatalmazta, hogy «a bélyeget és illetékeket, valamint a dijak megszabására, mérvére és lerovási módjára nézve fenálló szabályokat 1869. deczember 31-ikéig érvényben tarthassa, a következő §§-ban elősorolt módositásokkal».

Ezen felhatalmazás alapján a pénzügyminiszterium a bélyeg- és illetéktörvényeket és szabályokat magyar nyelven kiadta.

Azóta ezen törvények és szabályok gyakrabban lettek törvényhozási uton megváltoztatva, módositva és kiegészitve, — de mindig és kizárólag *törvényhozási uton*, a mint ez máskép nem is történhetett, miután az 1868: XXIII. tcz. fentidézett 1. §-a azokat implicite törvényerőre emelte. Hatályuk pedig eleinte évről évre vagy két évre is, végre az 1875: XXV. tcz. által «a törvényhozás további intézkedéseig» érvényben tartatott, — de mindannyiszor a törvényhozás által tett és egyenkint felsorolt törvényczikkekben foglalt módositások kifejezett felemlitése mellett, a mi által amazok az alkotmányos uton létrejött törvényekkel nyiltan egyenértékükké lettek emelve.

Nem szándékunk ezuttal a törvény és rendelet közötti viszonyt fejtegetni, de annyit mint bizonyosat merünk állitani, hogy az 1868-ban kiadott bélyeg- és illetékszabályokon közjogi szempontból *joghatálylyal csak törvény utján* s nem rendeleti uton lehetett és lehet változtatni.

Ezt maga a törvényhozás is még határozottabban elismerte, midőn az 1881: XXVI. tcz. 29. §-ában utasitotta a pénzügyminisztert, «hogy a bélyeg- és illetékügyi szabályokat, valamint az 1868: XXIII., 1869: XVI., 1870: LVIII., 1871: LXIII., 1873: IX. és 1875: XVI. és XXV. t.-czikkekben foglalt határozatokat, a mennyiben jelen törvény által nem módosittatnak, ezen törvény egyéb intézkedéseivel együtt, hivatalos összeállitásban kiadja és közzétegye.»

Világos ebből, hogy a törvényhozás a «bélyeg- és illetéki szabályokat» egyenértékünek tartja azokkal a *törvényekkel*, melyek 1867 óta alkotmányos uton hozattak s kétségtelen ebből az is, hogy a bélyeg és illetéki szabályokat törvénybeli felhatalmazás nélkül rendeletileg vagy sőt az ujabb összeállitás révén megváltoztatni nem szabad és *kötelező hatálylyal nem is lehet.*

Nem tartottuk feleslegesnek a jelenleg közkézen forgó és kötelezőknek tartott bélyeg és illetéki szabályoknak ugyszólván külső jogtörténetét részletesebben előadni, mert ritkán fordul elő eset, hogy valaki azt a régi bélyeg- és illetékszabályok szövegével összehasonlitva, jogait közjogi érvekkel is megvédelmezze.

Hogy pedig az uj összeállitás szerkesztésénél miként jártak el, a rendelkezésünkre álló számos adat közül ezuttal

csak egy rövid kis példát emelünk ki, a mely azonban a maga nemében elég tanulságosnak látszik.

Könnyebb megérthetés okából ide igtatjuk az illető szakasz szószerinti szövegét:

«Több rendbeli felek közös beadványa. 47. §. Két vagy több rendbeli felek beadványa egyes beadványi bélyeg alatt csak akkor nyujtható be, ha azok a beadvány benyujtásakor oly közösségben állanak, hogy a beadvány tárgyára nézve egy személynek tekinthetők, *vagy ha kérelmök reájok nézve jogközösségből származik.*»

Ezen szakaszban a régihez képest oly változtatás foglaltatik, mely eltekintve alább kimutatandó helytelenségétől, határozottan törvényellenes, mert nem alapul az 1881: XXVI. tcz. 29. §-ában felsorolt törvényeken.

A régibb bélyeg- és illetékszabályok 58. §-a ugyanis záromondatában ekképen szól: «*vagy ha kérelmök reájok nézve közös jogalapból származik*», a mely szöveg körülbelül megfelelt az eredeti német szövegnek («gemeinschaftlicher Rechtsgrund).

Feleslegesnek látszik annak bizonyitása, hogy a «*közös jogalap*» és a «*jogközösség*» egymástól merőben különböző fogalmat jelöl meg, de első elolvasásra is láthatni, hogy a 47. §. végmondata tulajdonképen *ugyanazt* követeli, a mit az előtte álló mondat tartalmaz, mert az a közösség, melynél fogva bizonyos tárgyra nézve többen egy személynek tekinthetők, az jelenti a jogközösséget, ugy hogy a vagylagos követelményeknek felsorolása, legalább a jelen szövegezésben, teljesen értelem nélküli.

E mellett fel sem emlitjük azt, hogy az eredeti német szövegben a vagylagosság nem is tiszta, mert az «oder *doch*» a kérelemnek közös jogalapból való származását nem emeli épenséggel teljes értékü alternativa magaslatára, s megelégszünk az 1868-iki magyar szöveggel, a mely legalább két *valóban különböző* követelményt állit egymás mellé.

De mily fogalomzavar keletkezett a judikaturában annak az egy szónak törvényellenes odatétele által, megláthatjuk a pénzügyi közig. bíróság idevonatkozó határozataiból és különösen indokolásából.

Egyszer (8766/887) több hitelező által egy beadványi bélyeggel beadott csődmegszüntetési kérvény alkalmából a csődhitelezőket jogközösségben lévőknek állitja azon okból, hogy a csődtörvény szerint a csődtömeg a csődhitelezőket illeti meg és igy «az arra vonatkozó cselekmények tekintetében *minden csődhitelező jogközösségben van*», a mi nyilván a csődeljárás teljes félreismerésén alapul, mert hiszen a csődtömeg épenséggel nem illeti meg csupán a csődhitelezőket, a mennyiben abból másoknak és bizonyos esetben a közadósnak is juthat, de különben is ebben az esetben a «közös jogalap» fenforgása egyedül szolgálhatna helyes indokul az egyes beadványi bélyeg elfogadására, jóllehet az osztrák k. k. Verwaltungsgerichtshof (2243/884) szigorubb felfogásának folyományaképmég azt is kimondotta, miszerint egy közös jogforrás, *t. i. egy törvény, a mely a jogviszonyokat in abstracto szabályozza, — a csődtörvény ezt teszi — nem szolgálhat közös jogalapul.*

Egy másik esetben (4330/888) több foglaltatónak közös zárfeloldási kérvénye alkalmából a bíróság elfogadta az egyes beadványi bélyeget, mert szerinte az illető felek «*mint foglaltatók, jogközösségben vannak*», a mi meg egyáltalán helytelen, mert ez még nem is csőd, a melyben arányos felosztás is lehet, hanem szigoru sorrendben egymás után következő hitelezők eljárása, a kikre nézve még közös jogalapról sem lehet szó, minthogy jogi helyzetük ugy az alperessel szemben, mint a netalán inditott felfüggesztő hatályu vagy e tekintetben elkésett igénykereset miatt egymástól felette különböző, sőt alkalmilag ellentétes is lehet.

Ismét egy másik esetben (11641/1886), a melyben több alperes felebbezéséhez nehány más alperes később egy közös kérvényben csatlakozott, a bíróság szintén elfogadta az egyes beadványi bélyeget és törölte a felebbezési valamint a külön beadványi bélyegeket, mert «az 1868: LIV. tcz. 74. §-a értelmében beperelt alperestársak a bélyegkötelezettség szempontjából az illetékszabályok 47. §-ához képest *egy személynek* tekintendők» s elfelejti az 1881: LIX. t-cz. 35. §-ának rendelkezését, mely szerint ha a pertársak nem mindnyájan felebbeztek, a határozat a nem felebbezőkre nézve rendszerint jogerőre emelkedik, a miből világos, hogy a perrendtartás 74. §-a szerinti *személyegység az itélethozatal után rendszerint megszünik.* Másrészt az utóbb idézett 35. §. második bekezdésében emlitett kivétel sem talált az illető esetben, mert hiszen az egy összeg miatt beperelt 11 alperes közől 8 különkülön más-más összegben lett elmarasztalva és csak a perköltség megfizetésére lettek mindnyájan egyetemlegesen kötelezve, a mi az «*egységes*» *eldöntés* szükségét épenséggel nem bizonyitja.

S hogy végül példáink sorozatát befejezzük, felemlitjük még az 1889: 1036 sz. határozatot, melynek megokolása szerint több siómenti gazda, kereskedő és hajózási vállalkozónak a Sió-csatorna vizének megeresztése iránt beadott kérvénye egyes beadványi bélyeg alatt nem fogadható el, mert ezen jog «*csak a jogközösségben állókat illeti meg*, holott a folyamodók között saját állitásuk szerint csak érdekközösség létezik». Pedig a 47. §. nem ismeri ugyan az érdekközösséget, de annyi bizonyos, hogy a siómenti érdekeltek, ha már nem is tekintethetnek kérelmök tárgyára nézve egy személynek, mégis közös jogalapon állanak akkor, a midőn a Siócsatorna vizének megeresztése iránt közösen kérvényeznek.

Azt hiszszük, a felhozott példák elég anyagot nyujtanak annak megvilágitására, hova vezetett a «közös jogalap» kitételnek a «jogközösség» általi helyettesitése. Megingatta a régi szakasznak helyes szerkezetét és ezzel alkalmazásának biztonságát. *De megingatta azt a bizalmat is*, a melylyel a hivatalos kiadás törvényszerüsége iránt szeretnénk lenni vagy kellene viselkednünk.

Mindensetre hiba volt az 1882-iki összeállitás szerkesztésénél tisztán csak a pénzügyi szakközegek közremüködését igénybe venni. Jól esett volna ott egy kis fegyelmezett jogtudomány is.

Dr. FRAENKEL SÁNDOR,
budapesti ügyvéd.

Külföldi judikatura.

128. A végrehajtás foganatositása iránt megkeresett bíróság köteles vizsgálni, hogy a megkereső tőzsdebíróság jogositva volt-e a foganatositandó végrehajtást elrendelni. *(Bécsi legfőbb bíróság*, ellentétesen a lembergi felső bírósággal.)

129. A bíróság a kikötött kötbért csak az esetben mérsékelheti, ha a szerződést szegő fél az okozott kár és a kikötött kötbér közt aránytalanságot mutat ki. *(Bécsi legfőbb törvényszék.)*

130. Egy államhivatalnokot büntető uton szabadság- és hivatalvesztésre itéltek, de már előzőleg állásától felfüggesztették és javadalma felét tőle megvonták. Perujitás folytán utóbb teljesen felmentették, minek folytán a kincstárt perelte a felfüggesztése idejében visszatartott javadalmának kiadására. Mind a három bíróság marasztalta a kincstárt, mely azzal védekezett, hogy felperes abbeli igénye a jogerejüleg kiszabott büntetéssel megszünt és vissza nem szereztetett az utóbbi felmentéssel, mert ez ama jogerős elitélésnek csak büntetőjogi, de nem egyszersmind polgári jogi következményeit is törölte el. *A német birodalmi törvényszék* abból indult ki, hogy az államhivatalnok javadalmának fele, felfüggesztése idejében a helyettesités és a vizsgálat költségeinek fedezése végett tartatik vissza s igy mihelyt a felmentő itélet ártatlanságát kimondja, neki visszatéritendő.

131. A franczia jog értelmében a biró csak pénzbeli szolgáltatást állapithat meg kártéritésül, mert a személyes szabadsággal nem tartja megegyeztethetőnek azt, hogy valakit valamely egyéb cselekvőségre kényszeritsen. Ezen állásponttal megfér azonban az arra való kötelezés, hogy az, a ki valamely épület teljes elértéktelenedését okozta, tartozzék az épület átvétele mellett annak egész értékét megtériteni,

mert az épületnek tehermentes állapotban való átvétele reá nézve csak jogot alkot, nem kötelezettséget. *(Német birodalmi törvényszék.)*

132. A közadós sem jog-, sem cselekvésképességét el nem veszti, hanem jogositva van minden, a csődvagyont nem érintő intézkedés tételére. A tömeggondnok ily jogcselekményekben nem képviselheti őt, jogai a csődvagyonra szoritvák. Ezen elvből kifolyólag a közadóst terhelő tartozás engedményezése a tömeggondnokkal közlendő, ha az engedményes követelését be akarja jelenteni, de ezen értesitésnek nem lesz hatása a közadós és hitelező közti egyéb, a csődtől független viszonyokra. Csak akkor, ha az engedmény magával a közadóssal közöltetett, nem érvényesitheti az engedményezett az eredeti hitelezője részére az értesités időpontját követő időben történt fizetést vagy az azzal kötött megállapodást. *(Német birodalmi törvényszék.)*

133. Az eljegyzés egyoldalu felbontásához justa causa kell, ez pedig csak akkor forog fen, ha felismertetett a másik félben oly feltételezett tulajdonságok hiánya vagy az ezekben történt változás, a melyek nélkül boldog házasság nem várható. A jegyes felhivása arra, hogy menyasszonya neki az elhálást megengedje, nem csupán az erkölcsiség, hanem a szükséges becsülés ellen is vét. Ezzel a jegyes oly jellemet árult el, a mely az egyoldalu visszalépésre elegendő okot szolgáltat. *(Darmstadti felső bíróság.)*

134. A balesetek elleni biztositásnál a biztositandónak kora, hivatása és egészségi állapota lényeges tényezőknek tekintendők, mig a megelőzőleg fenállott biztositások bevallásáról ugyanez nem állitható. Ha tehát a biztositandó be nem vallja ajánlatában, hogy más társulatnál már biztositva van, ezen körülmény a biztositási szerződést hatálytalanithatóvá nem teszi, mert a biztositó által elvállalt veszély nagyságára befolyással nincsen. *(Berni felső bíróság.)*

135. A biztositó a haláleset bekövetkezésekor nem védekezhetik azzal, hogy maga a biztositott okozta halálát az által, hogy a gyorshajtás tekintetében fenálló rendőri szabályokat megszegte. *(Berni felső bíróság.)*

136. Azon végrendeleti intézkedés, hogy egy nem nagy hagyatéknak örökösei az örökhagyó halálát követő másfél évben 6000 misét kötelesek tartatni egyenként 3 franknyi dijazással, joghatálylyal bir. *(Brüsseli felső bíróság.)*

137. Házassági igéret megszegése kötelezettséget vonhat maga után nem csupán az okozott kiadásoknak, hanem a jó hirnév bemocskolásából eredő erkölcsi kárnak megtéritésére is. *(Párisi semmitőszék.* A német polgári törvénykönyv tervezete csak a vagyonjogi kár megtéritésére kötelez.)

Közli: Dr. GOLD SIMON.

Különfélék.

— **Esküdtek törzskönyve.** Az igazságügyminiszterium ama legujabb rendelete, melylyel Budapest főváros hatóságának meghagyta, hogy a sajtóbiráskodásra, illetve az esküdtszolgálatra alkalmas polgárokról törzslajstromot készitsen, bizonyára megelégedést fog szülni mindazoknál, a kik már eddig sem tudták az 1848-iki sajtótörvény intézkedésével és szellemével összeegyeztetni a polgármesteri hivatalnak az esküdtek összeállitására vonatkozó eddigi eljárását. Köztudomásu, hogy az «esküdtképesség» fogalma eddig csak irott malaszt volt. A főváros mind a mai napig nem tett eleget a sajtótörvény amaz intézkedésének, hogy az esküdtképes polgárokat a teljes összességében összeállitsa, hanem ugy cselekedett — a mint annak idején (1887. év 51. számban) közelebbről méltattuk — hogy a választók lajstromából «válogatták ki» *az évi szolgálattételre* szükséges számu esküdteket. Természetes, hogy ily körülmények között, minthogy az esküdt-törzskönyv szorosan az évi 192 (rendes és pót-) esküdtekből állott, ezek pedig az évnegyedek szerint kisorsolva voltak: a sajtóbiróságnak sohasem volt alkalma, hogy a hiányzó 36 számot, (ha a pótesküdtek nem pótolták a hiányzó rendes tagokat), valóban a törvény értelmében «esküdtképes polgárokból» egészitse ki, hanem kiegészitette a közönség köréből csak vélelmezett esküdtképes polgárokból, leggyakrabban magukból a törvényszéki hivatalnokokból. (Mi magunk is tudunk több ily esetet.) Ámbár a főváros emez eljárása mellett az esküdtszéki intézmény abban a hibában szenvedett, hogy az esküdtszék sohasem volt valóságos népbiróság, a kir. Curia mégis csak az utóbbi időkben — Séllyey előadói müködése óta — adott helyet az ez irányu semmiségi panaszoknak és megsemmisitette mindannyiszor az eljárást, ha nem törzskönyvileg constatált esküdtképes polgárokból egészittetett ki a sajtóbiróság. Ez fölkeltette az igazságügyminiszterium figyelmét s most már rendes, az összlakosságból összeállitandó törzskönyv készitésére van utasitva a főváros.

— **Rettenetes bünügy** van folyamatban egyik alvidéki törvényszéknél. Egy román faluban több asszony, egymásközt egyetértve, megmérgezte férjét. A mérget valamennyi asszonynak egy czigány nő szolgáltatta. A bünügy, mint halljuk, évek óta van folyamatban s a felülvéleményező szakközeg késlekedése folytán nem juttatható befejezésre.

— **Gyujtogatás kisérlete vagy befejezése?** Egy falusi csürben levő szalmának felgyujtásával vádolták S. Jánost. Vádlott tagadott, de a (közvetett) bizonyitékok ellene szóltak, tehát elitélték. Minthogy azonban a szalma lángot sem vetett s csak zsarátnokként égett, a két alsó fok kisérletet állapitott meg és a büntetést két évi börtönben szabta ki. A kir. Curia ellenben «tekintettel arra, hogy: a gyujtogatás büntette be van végezve, mihelyt a gyujtó-anyag a felgyujtandó tárgyat megfogván, ez utóbbin a tüz fellobbant, illetőleg az elhamvasztani szándékolt tárgy kigyulladt, habár a láng még fel sem csapott»: a vádlottat a befejezett gyujtogatásban mondotta bünösnek és *hat évi fegyházra* itélte. — Az esetet a mellékleten közöljük.

— **Feltételes szabadságra** bocsáttatott hazánkban 1887-ben 1224, 1888-ban 1325 egyén; és pedig (1887) férfi: 1113, (1888) 1233; (1887) nő: 111, (1888) 92; az orsz. letartóztatási intézetekből: (1887) 556, (1888) 604; a birósági fogházakból (1887) 668, (1888) 721. *Visszavonatott* (1887) 18 egyéntől, (1888) 23-tól (valamennyi férfi) 1·74%.

— **A Magyar Tudományos Akadémiában** Tóth Lőrincz legközelebb emlékbeszédet tart Ökröss Bálint felett. — Mint értesülünk, az Akadémiában ujolag inditvány fog benyujtatni egy jogtudományi bizottság alakitása iránt. Ily inditvány már néhány évvel ezelőtt megtétetett, de a többség elvetette.

— **A Magyar Jogászgyülés állandó bizottságának** elnöksége felhivja a bizottság tagjait, hogy az alapszabályok 6. §-ához képest a leginkább szükségelt jogreformok köréből kérdéseket, esetleg kérdésekkel kapcsolatos inditványokat formulázni s az állandó bizottság titkárához 1890 febr. 1-ig beküldeni sziveskedjenek.

— **Dr. Vécsey Tamás** egyetemi tanár legközelebb a Magyar Jogászegyletben felolvasást tart a jogi oktatás reformjáról.

— **A Magyar Jogászegylet börtönügyi bizottságában** Fekete Gyula törvényszéki biró a kényszerdologházról szóló előadást csak november hó második felében tarthatja meg. A kérdés feletti vita csak ezen előadás megtartása után fog megkezdetni.

— **Gyors eljárás.** A nyárad-szeredai kir. járásbiróság a K. J. végrehajtást szenvedett ellen megtartott árverésen befolyt vételár felosztása tárgyában a tárgyalást 1888 szeptember 21-ére tüzte ki. A tárgyalás e napra be is fejeztetett. A kielégitési sorrendet megállapitó végzést a járásbiróság 1889 október 17-én hozta meg.

— **Jegyzéknapló** ügyvédek számára; szerkeszti dr. Siegmund Vilmos. E már huszonhatodik évfolyamban megjelenő s a jogászközönség előtt közkedveltségü naptár az 1890. évre teljes czimtárral s számos, a gyakorlati életben naponként szükséges táblázattal, miniszteri rendelettel bővitve jelent meg.

Nemzetközi szemle.

— **Küzdelem a vadházasság ellen.** A reichenbergi kerületi kapitányságnak «hivatalos lapja» a következőket jelenti: Ismételve feljelentések érkeznek, hogy ezen kerület számos községében még mindig léteznek vádházasságok és hogy ezeknek elháritása végett mi sem történt. Mivel azonban *vadházasságoknak nem szabad létezniök*, az erkölcsi rendészet kezelése pedig a községi törvény értelmében a község hatáskörébe tartozik, ennek következtében a polgármesterek és a községi hivatalok ismételve figyelmeztettetnek kötelességükre és felszólittatnak, hogy az illető személyeket oda utasitsák, miszerint ezek meghatározandó és ellenőrizendő határidő alatt *vagy házasságra lépjenek vagy pedig szüntessék meg az életközösséget.* A vadházasságok megszüntetésével egyidejüleg a fenforgó körülményekhez képest oly személyek, kik nem

birnak illetőséggel azon helyen, a melyen a vadházasságot folytatják, a községi törvény értelmében *ki is utasittathatnak.*

— **A részletfizetés** melletti eladásra vonatkozó törvényjavaslat előterjesztését tervezi az osztrák igazságügyminiszterium a küszöbön álló ülésszak folyamára.

— **A börtönügyről** most most már a csernovitzi egyetemen is tartanak előadásokat; ott ugyanis a mostani téli félévben *Hiller* egyetemi tanár olvas hetenkinti 3 órás collegiumban ezen tárgyról.

— **A német birodalmi törvényszék és a nagy igazságügyi organisitio tiz éves fenállását** ünneplik a német lapok. A *Norddeutsche Ztg* az igazságügyi törvényekről ezeket irja: «Auch den Reichsjustizgesetzen sind Angriffe nicht erspart geblieben; zwar richteten und richten sich dieselben nicht gegen die Gesetze als solche, sondern gegen einzelne Bestimmungen, über deren Zweckmässigkeit seit Jahren in der Literatur verhandelt wird, ohne dass man behaupten könnte, die Anschauungen hätten sich bereits in erheblicher Weise geklärt. Jedoch ist soviel klar, dass eine zukünftige Revision dieser Gesetzgebung zahlreiche Punkte finden wird, an welchen sie einzusetzen haben dürfte.» — Másrészt épen most jelent meg a *Grenzboten*-ben *Bähr* tollából egy kritika, mely minden inkább mint jubilaris ünneplés. Többek közt ezeket mondja: «Wenn man dieses ganze System unbefangen in seiner Wirksamkeit betrachtet, so könnte man glauben, dass die Schöpfer desselben voller Bosheit gegen alle Rechtsuchenden gewesen und darauf ausgegangen seien, die Richter zu kalten und gleichgültigen Menschen zu erziehen. Jedenfalls bilden die Gefahren, mit denen die Beschreitung des Rechtsweges heute umgeben ist, einen wesentlichen Theil des Abschreckungssystems, das man gegen die Rechtsverfolgung errichtet hat.

— **A berlini egyetem tanácsa** az egyetemi hallgatóknak hirdetményileg emlékezetébe hozza azon szabályrendeletet, hogy «*azon egyetemi hallgató, a ki a szemeszter folyamán a rektor engedélye nélkül hosszabb időre a városból eltávozik, fegyelmi büntetésnek van alávetve.*» Mint a német lapok irják, ezen hirdetmény különösen azok ellen van irányozva, a kik az utolsó szemesztert a vizsgára való készülés végett otthon töltik és csak pro forma iratkoznak be az előadásokra.

— **A visszaesés** ritka példányai fordulnak elő a porosz büntető intézetek 1886/87-diki statisztikájában, t. i. olyanok, kik 40-szer és 50-szer voltak már büntetve.

— **Párisban** jelenleg 200 avoués, 125 notaires, 15 agréés, 150 huissiers, 60 avocats a semmitőszéknél és 800 bejegyzett avocat van. Azok számát, kik nincsenek bejegyezve és kik jogi gyakorlatot folytatnak, 5000-re teszik. — *Londonban* körülbelül 5000 solicitor és 3000 barrister müködik ez idő szerint.

— **Az angol ügyvédek özvegyi alapjához** (advocates [barristers-at-law] widows fund) 309-en járulnak és az özvegyek száma, kik évi segélyben részesülnek, 73-ra rug. Az első osztályu (a legkisebb) annuitás 66 £ (660 frt.). Az annuitások biztositására szolgál az 1.840,000 frtnyi alap.

— **A feltételes elitélés** tárgyában lapunk egyik munkatársa rendelkezésünkre bocsátott egy levelet, melyet *Tallack*, a londoni «Howard Association» titkárja és a «Penylogical and preventive principles» czimü legutóbb megjelent kiváló mü szerzője, hozzá intézett. Azon kérdés tekintetében: vajon Anglia vagy Massachusetts volt-e az első állam, mely a feltételes szabadság («conditional liberty») intézményét megvalósitá, Tallack igy nyilatkozik: «Anglia számtalan nemzedék, emlékezeten tuli idők óta elfogadta azon intézményt, hogy bizonyos kisebb sulyu büntetendő cselekményekkel, testi biztonság megtámadásával vádolt személyeknek megengedé a szabadlábon való maradást akár téritvény, akár biztonság nyujtása mellett («recognizances», or on «bail.») Hanem a próbatételre vonatkozó eljárás rendszeres elfogadását itéletek alkalmával (the systematic adoption of sentences of Probation.) *Massachusetts alkalmazta előbb.*» *G. L.*

— **Egy angol itélet.** A dorchesteri esküdtszék előtt érdekes végtárgyalás folyt le a mult héten. A vádlott Mrs. Florence volt, ki néhány hónappal ezelőtt ment férjhez egy gazdag és tekintélyes földbirtokoshoz, ki ugy a városban, mint környékén nagy tiszteletnek örvend. Vádlottnő üzletekben bevásárlásokat eszközölt és ezen alkalmakkor különféle csekély értékü tárgyakat ellopott, ugy hogy ezen cselekményei sem nyereségvágyra sem hiuságra nem voltak visszavezethetők. Jóllehet már az elővizsgálat során kitünt, hogy vádlottnő hónapok óta beteges és hogy depressionált lelki állapotánál fogva mindenféle excentrikus tettekre ragadtatta magát, de az u. n. lopási mánia, mely analog esetekben mindig nehéz physikai betegséget feltételez, constatálható nem volt, annál kevésbé, mert az angol biró a «mániákkal» szemben különben is nagyon skeptikus álláspontot szokott elfoglalni. Vádlottnő helyzetét megnehezitette az is, hogy a végtárgyaláson, daczára védője s az elnöklő biró tanácsának, magát bünösnek nyilvánitotta. Ezen nyilatkozata folytán az angol bünvádi eljárás értelmében minden további eljárás fölösleges, sőt ki van zárva, mert ez a nyilatkozat az esküdtek verdiktjét pótolja és a birónak egyedüli functiója ezek után a büntetés kiszabása. Hiába figyelmeztette, sőt kérte az elnöklő biró vádlottat, hogy hagyja a döntést a juryre, ő beteges makacssággal ragaszkodott nyilatkozatához. «Valóban nehéz helyzetben vagyok — mondá az elnöklő biró — a melyből a vádlottnő kimenthetett volna, ha követve tanácsomat, valamint az igen tisztelt kartársamét, a védő urét, a ki oly fényesen vitte a védelmet, elhatározta volna magát bünösségi nyilatkozatát visszavonni és a döntést az igen tiszteletre méltó esküdtekre bizni, a kik bizonyára mint mindig a jogot és törvényt követve, eltalálták volna az igazságot és a kikkel — a mi reám nézve igen hizelgő — mindig egy véleményen vagyok. Most azonban vádlottnőt nyilatkozata folytán kénytelen vagyok bünösnek kimondani, és kénytelen lennék őt a lopásnak meggyalázó büntetésével sujtani, ha az uj parlamenti akta 50. és 51. köv. *c)* 25 folytán jogomban nem állana az itélet kimondását elhalasztani. Meg vagyok győződve, hogy vádlottnő a lopást nem normalis lelki állapotban követte el. Ennélfogva elrendelem, hogy vádlottnő azonnal szabadon bocsáttassék, férje azonban 500 font sterling kautiót tegyen le annak biztositására, hogy vádlottnő a netáni ujabb tárgyalásra vagy itélethirdetésre meg fog jelenni.»

— **Az angol törvénykezési szünidő** most ért véget. Mult csütörtökön a Lord Chancellor a szokásos reggelit adta és a biróságok ismét megkezdték müködésüket.

— **Angliában** minden rab körülbelül 35 font sterlingbe kerül az államnak évenkint. Ez mindenesetre több kiadás — mondja Tallak, a Howard-Association titkárja — mint a mennyit a becstelenek a becsületeseknek tulajdonképen okozhatnának. *G. L.*

— **Udvarias törvényhozás** van Pensylvániában; ott ugyanis a munkásnők egészségét védő legutóbb hozott törvényben a munkaadók kötelességévé tétetik, hogy a munkásnők rendelkezésére bocsássanak megfelelő székeket és hogy ezekre leülni engedjék mindenkor, ha csak mozogniok nem kell, foglalkozásuk betöltése végett. Az ez ellen vétők a békebiró elé állitandók és 25—50 dollárig terjedő pénzbüntetéssel és a költségekkel büntetendők. *G. L.*

— **A fajtalan** iratok és képekről szóló legujabb pensylvániai törvény értelmében mindenki, ki fajtalan könyvet vagy rajzot *kiskorunak* elad, kölcsönöz vagy mutat, 500 dollár pénzbüntetéssel és 2 évig terjedhető fogházbüntetéssel büntetendő. *G. L.*

Kérelem a magyar jogi irodalom müvelőihez. Kiadásunkban a jövő hó folyamán az 1860 óta megjelent összes magyar jog- és államtudományi müvek kimeritő és szakok szerint osztályozott jegyzéke fog megjelenni. A jogász közönségre nézve nagyérdekü jegyzék minél teljesebbé tétele végett felkérjük a jogtudományi könyvek tisztelt szerzőit, hogy a könyvárusi forgalomba nem bocsátott müveik egy-egy példányát nekünk az ár közlése mellett megküldeni sziveskedjenek. Egyuttal kérjük, velünk azt is közölni, vajon az illető mü kapható-e még?

RÉVAI TESTVÉREK
könyvkereskedő
Budapest, IV. Váczi utcza, 1.

Felelős szerkesztő **Dr. Dárday Sándor** (VIII. József-körut 41. sz.)
Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (IV. Zöldfa-utcza 31. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (IV. Egyetem u. 4. sz.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

Huszonnegyedik évfolyam. 45. sz. Budapest, 1889. november 8.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐI IRODA: *József-körut 44-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A jogi oktatás reformja a jogászgyülésen. Dr. NAGY ERNŐ n.-váradi jogakad. tanártól. — A feltételesitéletek. BODOR LÁSZLÓ kolozsvári törvényszéki birótól. — *Törvénykezési Szemle:* A kisajátitási törvény a gyakorlatban. ARANY SÁNDOR kir. táblai tanácsjegyzőtől. — Néhány szó a kereskedelmi czégjegyzékek helyes vezetése tárgyában. WILDENAUER JÁNOS székesfehérvári kir. törvényszéki birótól. — A pénzügyi bíróság gyakorlatából. Dr. KECSKEMÉTI LAJOStól. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A budapesti kir. tábla határozatai. — A pénzügyi közigazgatási bíróság határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A jogi oktatás reformja a jogászgyülésen.

Az idei jogászgyülés tárgyalásainak egyik legérdekesebb részét kétségkivül a jogi szakoktatás reformja képezte. S ha a teljes-ülés határozata nem nyujt is biztos irányt, maga a vita lefolyása eléggé tájékoztatott; s tekintve magas szinvonalát, a fölvetett eszmék, gondolatok értékét, jó szolgálatot tett az ügynek. Kivánatos, hogy hatása el ne maradjon.

A jogászgyülésen is két irányzat, az u. n. tudományos és gyakorlati küzdött egymással, de a nélkül, hogy ezek mibenléte, vagyis ellentétes voltuk, összeférhetetlenségük kiderült volna. A szakosztályban müködő előadó találóan hozta föl, hogy a jog tanitásánál az fog a leggyakorlatibban eljárni, ki annak legszilárdabb alapon álló, legbehatóbb ismeretét, tudományát nyujtja. Azok a szólamok: az elmélet elvont gyakorlat, a gyakorlat megvalósuló elmélet, annyira elfogadtattak, hogy már szinte közhelyekké váltak. Jelenlegi főiskoláinkban, és mindaddig, mig azok hivatali vagy ügyvédi bureaukkal össze nem köttetnek, valamely előadást tudományosnak vagy gyakorlatinak (tehát nem jól vagy roszul szerkesztettnek) csak azon az alapon nevezhetünk el, hogy az előbbi mindazt tanitja, a minek ismeretét a szaktudóstól várni lehet, a helyett, hogy az illető tárgynak gyakorlatra értékes részét domboritaná ki, hogy ezt azután a mellékesre el nem fecsérelt idővel és erővel, a lehető legnagyobb tudást nyujtva tanithassa. Hogy a tantételek megvilágitása dogmatikus magyarázattal, vagy jogi esetek bemutatásával történjék-e, az mindig az előadó egyéniségétől és a tárgy természetétől fog függni. Gondolható jogi oktatás dogmatikus magyarázattal, mely a gyakorlati életre teljesen beválik, mig másik esetek bemutatásával is tökéletlen marad. S a mi áll az egyes előadásokra különösen, az áll nagyban és egészben a tanrendszerre is. Az egyik vagy másik irányra vezető rendszer nevezhető tudományosnak vagy gyakorlatinak, a nélkül, hogy a tudományos a gyakorlatra szükségkép hasznavehetetlen, a gyakorlati pedig tudománytalan lenne.

A jogászgyülés elé terjesztett kérdés a következő volt:

«Kivánatos-e és pedig milyen irányban a jogi szakoktatás reformja, tekintettel egyetemi és akadémiai oktatásunk tan- és vizsgarendszerére? Kivánatos-e s ha igen, milyen intézmények behozatala, mily változtatások eszközlése által?»

Szembeötlő, hogy a kérdés szélesebb alapon lett föltéve, semhogy arra a jogászgyülés kimeritően válaszolhatott volna. Mindazon intézményeknek és változtatásoknak elemzése, melyek a legközelebbi reformnál kivánatosaknak látszanak, messze tulhaladta volna a jogászgyülés idejét. Olyan számos tagból álló testület, mint a jogászgyülés, valamely nagyszabásu kérdést nehány órai tanácskozás alatt még akkor is, hogy ha már a beérkezett vélemények fölvilágositólag közremüködtek, inkább csak igenlőleg vagy tagadólag intézhet el. Legfölebb még valami általános keretekben mozgó enunciatiót tehet, de egy egész tan- és vizsgarendszernek részletekbe kiható szervezésére vagy pótlására nem vállalkozhatik. Igy azután a külön-külön inditványok csak is egyes kérdéseket ölelhettek föl, vagyis kihagytak olyanokat, melyeket mindenki reform alatt állónak tud. Másrészt meg a teljes-ülés által elfogadott javaslat fölvesz egyes elveket, melyek a jelen ülésszak folyamán bővebben megbeszélve nem lettek, mint az egyetemi rendszer, vagy alig érintettek, mint ama tétel, hogy a legközelebbi reform törvényhozási és ne kormányzati uton történjék.

A szakosztályban müködő előadó, dr. *Nagy Ferencz* a nála már megszokott szakavatottsággal ismertette a beérkezett véleményeket s támogatta inditványát, melyet a következőkben formulázott:

Mondja ki a jogászgyülés, hogy 1. a jogi szakoktatás fenálló rendszere a sem tudomány, sem a gyakorlati élet követelményeinek nem felel meg, miért is annak reformja elkerülhetlenül szükséges.

2. A reformnál különösen suly fektetendő arra:

a) hogy a tananyag helyesebben megválasztva és czélszerübben elrendezve legyen, a nélkül, hogy a jogi és politikai pályákra készülők közt különbség tétetnék;

b) hogy az elméleti előadások gyakorlati collegiumok által kiegészittessenek;

c) hogy a vizsgálatok a tanrenddel teljes összhangba hozassanak.

3. Fejezze ki a jogászgyülés egyuttal abbeli óhaját is, hogy a doctoratus az ügyvédség föltételét többé ne képezze s a birói, ügyvédi minősités egységes gyakorlati vizsgára támaszkodjék.

Az előadó a franczia jogi iskolákat védelmébe veszi azokkal szemben, kik csak tudománytalan szakiskoláknak tekintik. A franczia felső oktatás ujabban sok változáson ment át. A facultások isoláltsága megszünt, s ha nem képeznek is még formálisan egyetemet, az administratióra összefüzésök megtörtént. Az államhoz való viszonyban a német egyetemek és a franczia facultások között van különbség, de ez Franciaország előnyére válik. A francziák jogi iskoláikat az államczélokkal szerves kapcsolatba hozták és ennek folytán elő van irva a mi hallgatandó és évenként rendesen vizsgázni kell; Németországban az állam egyéb czéljaival az egyetemi oktatást nem köti össze, de azután mégis reá támaszkodik.

Az előadó is abban a véleményben van, a mi mindinkább terjed, hogy a bifurcatió megszüntetendő, továbbá, hogy a tudori fok ne képezze az ügyvédség előfeltételét, követelendő csak a tanároktól legyen. A vizsgálatoknál a franczia rendszernek határozott elsőséget ad: minden évben egy vizsgálat és a negyedik évvel a jogi tanulmányok befejeztetnek; mig nálunk négy évi tanfolyam után következnek csak valóban a vizsgálatok s ezek a tanidőt még rendesen két évvel meg-

hosszabbitják. Az oktatásnak gyakorlatibbá tételét a practicumoktól és seminariumoktól várja.

Hoffmann Pál egy fenkölt szellemü beszédben tisztán informative szól, s kifejti, miszerint jogi oktatásunkban a tudományos szempontokra nagyobb suly helyezendő, nehogy a népszerüvé vált gyakorlati irány által háttérbe szorittassanak. A kettő szerinte is összeegyeztethető, csak attól óv, nehogy a tudománynak fejlesztése és közvetitése második helyre kerüljön, miután végre is ez képezi az egyetemnek főfeladatát. Figyelmeztet társadalmunk ama jelenségére, mely ugyan többször el lett már mondva, de soh'sem ismételhető eléggé, hogy t. i. a szülők elnézik, de sőt elősegitik, miszerint gyermekeik a tanulási szabadságot átváltoztassák nem tanulási szabadsággá s midőn az elmaradhatlan baj bekövetkezik, még ők panaszkodnak tulterheltetésről, szigorról, zsarnokságról s a tanároknak vizsgák idején a pártfogás egész ostromával kell megküzdeniök.

Hoffmann előadásának consequentiáit egy nem kevésbé szép, magas beszédben *Concha* vonta le és egyszersmind a következő inditványt nyujtotta be: «1. Mondja ki a jogászgyülés, hogy a szakoktatás reformjára szükség van, de az csak a tanulási szabadság alapján vitessék keresztül, a mely a különböző irányu alapos kiképzést is leginkább biztositja. 2. A törvényhozástól bizonyos hivatásokra követelt jogi képzettség igazolása a jogi tanintézetektől elkülönitett vizsgáló bizottságok utján történjék és a vizsgák sikere érdekében a tanszabadság ne csorbittassék.»

Az ellentét erős volt és mindinkább fokozódott, minél több részlet lett a vita körébe vonva. A fontos ügy valószinüleg ismét megoldás nélkül marad, ha Sághy közvetitő inditványával nem lép föl, a melyben mind a két fél megnyugodhatott, igaz, főképen azért, mert mindenki a maga szája ize szerint magyarázhatja. Ez inditvány lett a jogászgyülés enunciatiója is. Szerinte: a jogi szakoktatás reformja föltétlenül szükséges, de az ugy a tudomány, mint a gyakorlati élet igényeinek megfelelően csak az egyetemi rendszer és a tanszabadság alapján eszközölhető s kivánatos, hogy az átalakitás ne rendeleti, hanem törvényhozási uton eszközöltessék. Főbaja, hogy e kifejezések tartalma: egyetemi rendszer, tanszabadság nem él még kellő határozottsággal a köztudatban. Mit is jelenthet az egyetemi rendszer? Pusztán azt-e, hogy a különböző facultások administrative összefüzetnek, s hogy egyik facultás csak ott szervezhető, a hol más, legalább még két facultás szerveztetett. Ha csak ennyit jelentene, akkor bizony nem volna érdemes érette oly küzdelmet folytatni. Ezzel nem azt akarom mondani, hogy a különböző facultásoknak egységgé, egyetemmé szervezése a tanügyre semmi jelentőséggel sem birna. A társitás a részeket csak erősbitené: egyik facultás tekintélye, sulya a másikét fokozná s meglenne a hasonló törekvésüek együttélésének buzditó, erőt adó hatása is. S a mi szinte számba jöhet, apró-cseprő kinövéseket szüntetne meg, melyek kicsinyes viszonyok között, mint a gomba eső után, ugy teremnek. De mindez jogi oktatásunk mai bajaival szemben olyan mellékes, hogy a belőle várható előnyökért nem lehet az egyetemi rendszert mint legfőbb kivánalmat első helyre tolni. Valamint e jelentéssel a jogászgyülés kérdésére sem ad választ, melynek sulypontja még is csak az volt, hogy jogi oktatásunk tanitási és vizsgálati rendszere miképen reformálandó?

Ha pedig e kifejezés értelmét: egyetemi rendszer a tanitási és vizsgálati rend szempontjából kutatjuk, be kell látnunk, hogy a kontinensi egyetemek oktatási rendszerét nem lehet mint egyöntetüt összefoglalni, hogy szembe állitsuk az isolált facultások rendszerével. A kontinensi egyetemek oktatási rendszere nem kevésbé különbözik egymástól, mint a hogy a facultások rendszere különbözik az egyetemitől. Az egyetemek ősi hazájában Olaszországban a jogi oktatás rendszere annyira hasonlit a franczia jogi iskolákban divó rendszerhez, mint, ha szabad e triviális hasonlattal élni, egyik tojás a másikhoz. De teljesen hasonló a franczia és a spanyol egyetemek rendszere is (mert ilyenek is vannak).[1] Több közöttük a hasonlatosság, mint a franczia jogi szakiskola és a magyar jogi szakiskola között, mely utóbbiak nagyban-egészben a magyar egyetemeken divatozó oktatási rendszert követik, ez pedig rokonságban van, lévén annak származéka, az osztrák, illetve német egyetemek jogi oktatási rendszerével, habár a részletekben eltérések is mutatkoznak.

Valljuk be, hogy midőn egyetemi rendszerről beszélünk, előttünk rendesen a német egyetemek képe lebeg. És az iránta, bizonyos mértékig jogosult előszeretet könnyen megakadályoz abban, hogy tisztán láthassuk a dolgokat. Kétséget nem szenved, hogy mi sokat köszönhetünk a német egyetemeknek, még többet a német tudományos irodalomnak. Legtörekvőbb ifjaink, hogy a tudás szomját oltsák, német egyetemi városokba zarándokolnak s bizony csak tőlük függ, hogy ott a tudományok iránti tiszta lelkesedést a magas eredménynyel párosolva, együtt láthassák. Csak az a kár, hogy a legnagyobb rész szemlélődéseit nem terjeszti tovább s igy nem veszi észre, hogy mindez nem kizárólag a német egyetemek specialitásai, hanem megvan más culturnépeknél is. Az pedig köztudomásu, hogy a német irodalom, nagyban és egészben szólva, még csak a közel multban a francziától és angoltól függő viszonyban volt, s hogy ha ujabban emancipálódott is, azért föléjök nem került. Bár elismerem, hogy egyes szakokban, pl. a közjogiban, terjedelmesebb uj irodalommal rendelkezik. Az előadások szinvonalát tekintve meg, bárki hasonlitsa össze Rossi, Laboulaye, Tain Michel Chevalier, Guizot, Leroy-Beaulieu, Boutmy stb. franczia tanárok előadásait a német egyetemek illető szakmáiban tartott előadásokkal s be fogja látni, hogy a szinvonalban való különbség nem a francziák hátrányára dől el.

A német egyetem speciális talajon, speciális helyi és nemzeti ráhatások alatt évszázadon keresztül fejlődött azzá, a mi ma; vagyis tért el az eredetileg hasonló szervezetü franczia, olasz és spanyol egyetemektől. És ebben rejlik ezen intézetek ereje. Több százados nemzeti ráhatások productuma lévén, megfelelnek a nemzeti szellem természetének, hajlamoknak, aspiratióknak s ezeket támogatva, általuk támogattatnak. De a legnagyobb tévedés volna azt gondolni, hogy ez a szervezet, idegen talajra átültetve, a hol az emlitett tényezők, a közszellem vonzódása az elvont szellemi munka iránt, a tudománynak tisztelete, az oktatási intézetekneк, és személyeknek jogos alapon nyugvó traditionális nagy tekintélye nem támogatják, ugyancsak hasonló eredményt hozna.

A német egyetemek kis államocskák központjain, egymással versenyző fejedelmek által szintén a közös versenyre dédelgetve, az álmadozó és philosopháló német szellem támogatása mellett, kétségkivül nagy szolgálatott tettek a tudománynak. Idővel a tantermekből, könyvtárakból, tanári dolgozókból kiindul egy tudományos áramlat, mely izében ugyan sokáig emlékeztet az iskolai gyakorlatokra, kathedrai pedansságra, látkörében a könyvtár, dolgozó szoba szük négy falára, de a mely végre is a világ bámulatát kelti föl.[2] S otthon

[1] I. Napoleon óta a közoktatás a maga egészében, tehát az alsó-, közép- és felsőfoku együtt alkotja a közoktatás egyetemét, de a jelenlegi köztársaság kormánya megengedte, hogy ha valamely felekezet egy helyen kellő qualificatióju, három facultást állit fel, ezeknek igazgatását egyesitheti és elnevezheti egyetemnek. Igy keletkeztek a párisi és lyoni kath. egyetemek.

[2] A német Hillebrand a franczia és német társadalmat összehasonlitó müvében mondja: A franczia irodalom és az egész szellemi élet sokkal szabadabb és inkább világpolgári, mint a német, melyből még mindig hiányzik a dolgoknak általános szempontokból való tekintése vagyis ép a világpolgári jellemvonás. A német irodalom még ma sem képes magát tultenni a tapasztalás hiányából származott idealismusnak a valósággal folytatott küzdelmén.

annyira imponál, emeli az egyetemek tekintélyét, hogy képes több, ugy személyi, mint szervezeti defectust valóban jóvá tenni, másokat meg a fölületes szemlélődő előtt eltakarni. De hogy maga a német jogi oktatás rendje ma már a leglényegesebb javitásokra, pótlásokra szorul, azt Németországban senki sem tagadja, bár általános, de sehol sem olyan erős a jogi oktatás reformjára való törekvés, mint épen ott. Egész könyvtárt képeznek azok a munkák, melyek a reform sürgetése czéljából irattak.

De álljon itt eredetiben Stoerknek, a német egyetem egyik kitünő tanárának és az «Archiv für öffentliches Recht» szerkesztőjének véleménye. Őt senki sem fogja belátás hiányával és a franczia intézmények iránt elfogultsággal vádolhatni. Franczia jogi irodalomról szólva, a franczia és német szakoktatásról következőleg nyilatkozik:

«Wir kommen damit zum Ergebniss, dass der französische Jurist am Schlusse seiner Studien, seine «Amphitheatra« umfassender ausgebildet und belehrter verlässt, als unser einseitig und vielfach an falscher Stelle gelehrter — vom eingepaukten Juristen soll anstandshalber nicht die Rede sein — seine Hörsäle, Seminarien, Conversatorien, Repetitorien etc.» — Alább pedig . . . «Man wird finden, dass die fremden Nationen, wenn sie Deutschlands Universitäten erforschen, um sie ihrem heimathlichen Unterrichtswesen als Modell vorzuhalten, wenig Veranlassung haben, auch das Studium in seiner zur Zeit bestehendem Form in Bausch und Bogen mit hinüber zu nehmen. Es wird vielmehr an der Zeit sein — Offenheit thut endlich Noth — dass wir . . . nun Talent gewinnen, unsere Mängel zu erkennen und sie nach dem erprobten Muster der Fremde zu verbessern; gleichgiltig, ob nun diese Fremde Oesterreich, Russland oder Frankreich heist. Denn in keinem diesen genannten Staaten ist der in Amt und Würden stehende Jurist, der Führer seiner Volksgenossen, so sehr genöthigt seine unzusammenhängenden Stücke staatsrechtlicher, nationaloeconomischer, verwaltungsrechtlicher etc. Kenntnisse nachträglich aus der trüben Quelle der Tagesjournalistik zu schöpfen, wie bei uns in Deutschland.» (Archiv für öffentl. Recht II. (1887.) 341. lap.)

A német egyetemek és a franczia szakiskolák között (idevonva a franczia, olasz, spanyol egyetemeket) oktatási és vizsgálati rendszer szempontjából a különbség főleg abban áll, hogy ez utóbbiaknál a követendő évi tanrendet általános szabályrendeletekben szigoruan meghatározzák, ugy a tanárra, mint a tanulóra nézve. Csak az alapvető főtárgyak kötelezők, de ezek behatólag tanittatnak. E czélból ugyanazok a tárgyak, pl. a római jog, a felsőbb tanfolyamokban ujra előfordulnak. Az óraszám aránylag csekély: a tanárnál hetenként 2—3; a tanulóké 10—12, Olaszországban ép most emelték 16-ra, az államtudományoknak szervezve uj kathedrákat. De e czimen, hogy t. i. az óraszám csekély, a tanártól megkövetelik, hogy minden tekintetben szigoru gonddal kidolgozott előadásokat tartson, hogy a tárgy anyagán teljesen uralkodjék, a részek viszonya egymáshoz a harmonikus egész képét nyujtsa. A tanár komoly mulasztást követne el, ha előadásaiban privát kedvtöltéseknek engedne tért, ha csapongana, idegen anyagot vonna be, ha egyik kérdésnél nagyon is részletekbe bocsátkoznék, a másikat meg elhagyná, ha tárgyát nem fejezné be. A tanulótól pedig sok személyes munkát várnak, tehát nem puszta passiv átvételt. A tantermek mellett vannak a dolgozó-termek, könyvtárak, a melyekben a tanuló, tanári utbaigazitás mellett az előadásokon szerzett quintessentiát öntudatos ismeretévé iparkodik gyurni, illetve kikerekiteni. Ehhez járulnak még az év végén kötelező vizsgák, ugy hogy midőn a tanuló négy évi tanfolyamát befejezte, iskolai jogi tanulmányaival valóban készen van.

Ezzel ellentétes a német rendszer. Nincs általában követendő tanrend, ezt az illető kar vagyis a tanár határozza meg. A tanár valamely kathedra ellátására kineveztetik s azután «docet omnia». Egészen bölcs belátására van bizva, hogy a tárgyat milyen részletekben adja elő: az egészre kiterjeszkedik-e, avagy megmarad egy kérdésnél? A lényeget iparkodik-e kidomboritani avagy változás kedvéért, most a mellékkérdésekkel foglalkozik, talán idegen anyag odavonásával? Tárgyát öt órában adja-e elő teljesen, avagy tizenötben? A szokás és a tandijrendszer az előadások óraszámát magasra emelték, s a világ meg saját ambitiója a nagy óraszámu előadások mellett, vagy jobban mondva előtt, a tanártól kiváló irodalmi müködést is vár; miután pedig egy ember még sem tehet mindent: az előadások gyakran középszerüek, néha alatta állanak.

A tanuló kénye-kedve szerint bolyonghat a különböző collegiumok termeiben. Nincs kötelező tanrendje sem a tárgyakra, sem az óraszámra. Vizsgálatok nem fenyegetik, mert a német egyetemi oktatás vizsgálatot alig ismer. A tudori czimet osztogatják ugyan, de egészen csak mint tudományos fokot, s néha — különösen a multban — elég könnyen. Nagy előnyére szolgált a német jogi oktatásnak a seminariumok, prakticumok stb. általános elterjedése. Ezek a tudományok labyrintusába kilökött tapasztalatlan ifjut mégis némileg tájékoztatni és rendszeres munkához szoktatni képesek.

Az enunciált másik pont a tanszabadság. Érdekes lett volna az egyes szavazóktól megkérdezni, hogy mit értenek alatta. Azt hiszem, a hány szavazat, annyiféle nézet került volna fölszinre. Igaz, hogy a tanszabadság jogi fogalom is, benne van alkotmányunkban, csakhogy törvényeink keveset tartalmaznak reá vonatkozólag. Az 1848: XIX. tcz. csak azt mondja: «az oktatás és tanulás szabadságának azon elve, hogy egyrészről a tanuló arra nézve, mely tant, melyik tanártól kivánja hallgatni, szabad választást tehessen; másrészről, hogy a rendes tanárokon kivül más jeles egyének is a miniszterium által ideiglenesen megállapitandó, később pedig törvény által meghatározandó föltételek mellett oktathassanak, törvény által kimondatik.» Az 1872: XIX. tczikk ujra emliti: «Kolozsvárott a tanszabadság elvének megfelelőleg tudomány-egyetem állittatik.»

Továbbá fogalmához vehetjük még, habár törvény erről nem is szól, miután csak igy egyezik meg alkotmányunk szellemével, egész politikai irányunkkal, hogy a kinevezett vagy előadásra fölhatalmazott tanár az igazat szabadon buvárolhassa s legjobb meggyőződését szabadon kifejezhesse. De a mi a tanszabadság fogalmához ezentul csatoltatik, az már az egyéni sejtelmek köréből való.

Az egyes részletkérdéseknél szólottak még *Daempf*, ki önálló inditványt is terjesztett elő, de később Sághy inditványához csatlakozott, *Hérich*, hangsulyozva a bölcseleti és történeti tárgyak fontosságát a jogászra, *Weisz*, alapjában Sághy inditványa mellett, *Schwarz* Gusztáv, ki a seminariumokat, gyakorlati órákat lelkes szavakkal ajánlotta, mely tanmód mellett egyébiránt Nagy Ferencz, Daempf, Sághy is nyilatkoztak.

Dr. NAGY ERNŐ.

A feltételes itéletek.[1]

A mennyire kétségen kivüli, hogy *bizonyos esetekben* szükséges annak kimondása, hogy a büntetés csak a biróilag megállapitott feltétel meg nem tartása esetén lesz végrehajtva: ép oly bizonyos az is, hogy a feltételes elitélés csakis abban az esetben felelhet meg tulajdonképeni czéljának és akkor teljesülhetnek az ahoz kötött reményeink, ha oly *megszoritások mellett* adjuk meg annak a létjogot, melyek a lehetőségig biztositékot nyujtanak arra nézve, hogy a delictumokkal kapcsolatos és a logika törvényei szerint *elmaradhatatlan társadalmi kár* a büntetés elengedése miatt nem

[1] Az előbbi közl. l. a 37. és 40. számban.

*

lesz nagyobb és következményeiben veszélyesebb, mint a mennyi kárt okozhat a büntetés végrehajtása. Feltünő, hogy e kérdésben az alapfeltételek, s igy maga a *czél* tekintetében is, oly eltérő és sok tekintetben *ellentétes* vélemények nyilvánulnak a jogirodalomban s még a törvényalkotó közegek részéről is, melyekből határozottan kiviláglik, hogy a feltételes itéletek hivei közül némelyek ugyszólva figyelmen kivül hagyják a büntettek által okozott *közvetett kárt*, mely minden polgárt egyformán érdekel s pusztán elvontan, *alanyi* szempontból kivánják megoldani a kérdést a büntettes *javára*, háttérbe szoritván a jogvédelmet, ama becsületes polgárokkal szemben, kik tartózkodnak a büntettek elkövetésétől.

Igy *Prins* Adolf brüsseli jogtanár egyenesen abból a szempontból indul ki, hogy az elitélés előtt *tisztességes* embernél káros következményü az elzárás, mert kiszabadulásakor hozzátartozói és embertársai előtt kisebbitve van; tartózkodnak tőle, megvetik s ebből kifolyólag, meg van nehezitve kenyérkeresete is. Felhozza továbbá, hogy a szegény ember megismerkedik a börtön *jó levegőjü*, *fütött szobáival*, megtetszik a *jó élelmezés*, a *kényelem* s kiszabadulása után sem ő, sem *barátja* nem fog félni a szabadságvesztés-büntetéstől.

A *Prins* theoriája szerint tehát a feltételes itéletek kimondásánál nem az *erkölcsi ember* veendő mindenek felett tekintetbe és nem a *subjectiv* javulás symptomái kell hogy irányt adjanak a birói meggyőződésnek, hanem az, hogy a biróság előtt álló egyén az előtt *tisztességes* volt, s hogy ez után is meg kell élnie neki magának s tartania kell családját is, mely törekvésében nehézségekbe ütközhetik, ha embertársai előtt a büntető itélet foganatositása miatt meg van bélyegezve.

Ez elmélet szerint, az először elkövetett, kevésbé sulyos büntetendő cselekményért *senkit se* lehetne elitélni, mert bíróilag minden büntetlen előéletü egyén igényt tarthat a *tisztességes* jelzőre és a szabadságvesztés-büntetés foganatositás *mindenkit* kisebbit és bizonyos mértékben lealacsonyit embertársai előtt; tehát a kenyérkereset kérdésében is hátrányos.

Tekintetbe vévén még, hogy a belga büntetőtörvénykönyv előbb már ismertetett 9-ik §-ának rendelkezése szerint a feltételes itélet, ha vádlott a feltételt nem szegte meg, *nem létezőnek* tekintetik, tehát hatályát *minden tekintetben* elveszíti: azt lehet következtetni, hogy a belga törvénynek eme rendelkezése következtében (melyet Prins is magáévá tett) ugyanazon egyén *többször is* elitélhető feltételesen, mert mindannyiszor hivatkozhatik *büntetlen előéletére.*

Prins-nek a másik érvelése, hogy a szegény emberen azért nem kell foganatositani a csekélyebb büntetést (a belga törvény szerint 6 hó már az alá a minősités alá tartozik), mert megszereti a fogházi levegőt és élelmezést, s azután a szive később is oda vonzza: azt a következtetést engedi meg, hogy óvni kell a gonoszokat a tömlöcztől, nehogy igen rá szokjanak, hanem hagyjuk szabadon, hogy mindaddig féktelenül garázdálkodjanak a *becsületes* polgárok rovására, mig sulyosabb bünt követnek el, hogy akkor *hosszu időre* lehessen elzárni, mert a büntetés «ereje» azt követeli *(Prins* szerint), hogy a büntettes *hosszu* idei szabadságvesztésre legyen elitélve.

Ha e tan érvényesülhetne, méltán megtörne a polgároknak a jogvédelem iránti bizalma s elvégre a társadalmi rend felforgatását eredményezné; nemcsak a büntető itéletek bizonytalansága, hanem épen a bizonyosság abban, hogy a csekélyebb büntetések foganatositásától féltékenyen őrzik a bünösöket: előbb-hátrább *fékvesztést* kellene hogy eredményezzen a roszra hajlandó egyének között.

A ki átlépte a törvény tiltó határát, a megelőző «tisztességes» élet, vagy azok a kötelékek, melyek a bünöst az ártatlan családhoz csatolják, nem csökkentik a beszámithatóság fokát, legfölebb könyörületességre birhatják a birót, hogy enyhébb büntetést szabjon. Épen ezért ezek mint *külső* okok nem szolgáltathatnak támpontot oly birói kijelentésre, melynek egyetlen alapja a *subjectiv* javulás iránti meggyőződésen nyughatik. A becsületes polgár, kinek joga megsértetett, vagy csak potentialis kárt is szenvedett, több joggal hivatkozhatik *saját* énjére és a családra, mint a *bünös*, ki ezeket megsértette törvényellenes cselekményével; tehát a büntetőjogi fontos czél mellőzésével még következetlenség is lenne azért engedni el a büntetést, mert a bünös az ő, esetleg családja hátrányára kárt szenvedne a büntetés foganatositása által.

Prins tanárnak második alternativáját illetőleg, megjegyezzük még: lehet, hogy Belgiumban az előrehaladt börtönügyi reformok s a kedvezőbb pénzügyi helyzet folytán lehetségessé vált, hogy a letartóztatottak nem csak emberies elbánásban részesülnek, hanem megadják nekik mindazt, a mi az életfentartáshoz igényeltetik, s azt is megengedjük, hogy több kényelmet nyujtanak az ottani letartóztatási helyek, mint a mienk s ebből kifolyólag fordultak s fordulhatnak elő esetek, midőn a jobb ellátás befolyásolja a *visszaesést.* Hiszen a *mi* börtönügyi viszonyaink közepett is volt arra már nem egy példa. Pedig nem mondhatjuk (a mint a belga dicsekszik) hogy tágas, világos, szellőztethető szobát, jó testi és szellemi táplálékot adunk; mert börtöneink legnagyobb részében *fele* se jut ki a letartóztatott részére a *légmennyiségből* annak, a mit a hygienia törvényei, de saját, *irott szabályzatunk* is rendel; e mellett a legtöbb letartóztatás hely *egészségtelen*, *nedves*, nem szellőztethető: csak kivételesen adnak szellemi és testi foglalkozást; a táplálék pedig (a fogházak és kisegitő börtönökben) oly szükön van kimérve (tápérték tekintetében), hogy a mint már más alkalommal *adatszerüleg* bebizonyitottuk, a letartóztatott, bizonyos időn tul, *saját magát emészti*, és mégis, mégis van néha eset, hogy a tunya, dologkerülő, vagy az, ki nem képes dolgozni, folytatni régi foglalkozását, mert a *börtön* megrontotta szervezetét: büntettet követ el, csak azért, hogy a börtön falai között gond nélkül hozzájuthasson az élet fentartásához igényeltető legszükségesebbekhez.

De bármilyen kecsegtető legyen az elzárási helyek humanismusa: mindig csak ritka *kivételnek* fog maradni, ha valaki az oda *vágyakozás* okán követ el delictumot. A hol a hasonló esetek netalán sürün ismétlődnének, ott a *rendszerben* rejlik a hiány, mert annak a feladata, hogy a büntető itélet physikai erejét kifejtse s ez által a repressio hatályos eszköze legyen. A hol pedig a megfelelő intézkedések mellett is ismétlődnek hasonló esetek: meg vagyok győződve arról, hogy mindig csak *kivételek* fognak maradni, mig az emberi természettel összeforrva marad a szabadság utáni vágy. Ezek a kivételek nem adhatnak irányt a törvényhozásnak a feltételes elitélés kérdésében s legkevésbé adhatnak helyet annak a felfogásnak, hogy a feltételes itéletek létesitésénél legyünk tekintettel azokra a megátalkodottakra, a kik azért követtek el törvénysértést, mert be akartak jutni a letartóztatottak közé; ugy azokra, kiket *féltenünk kell*, hogy mint ama megátalkodottak *tanitványai*, elzáratásuk czéljából követték el a büntettet.

Azt elismerjük, hogy a rövid időtartamban megállapitott szabadságvesztés-büntetés a subjectiv javulásnak kevésbé hatályos eszköze, de megvan a visszavezethető hatása minden esetben, ha kellő *szigorral* alkalmaztatik. A szabadságvesztés-büntetések végrehajtásának nem is lehet szükségképen következménye, habár kétségen kivül egyik czél, a tettes megjavitása, mert azt teljes lehetetlenség is volna várni. Igen sok esetben s tán legtöbbször a *rövid* tartamu szabadságvesztés-büntetéseknél meg kell elégednünk a *példaadással.* Nem helyes és nem indokolható tehát az az érvelés, minek *Prins* is kifejezést adott, hogy mert nem lehet a rövid időre

elitélt büntettesre a javitó rendszer egész apparatusával hatni: jobb ha rajta egyáltalában *semmi* büntetést nem hajtunk végre. Felette fontos kérdés, hogy minő feltételek mellett adható meg a birónak a jog, hogy az itéletileg kiszabott büntetés végrehajtását, a kikötött feltételnek, vádlott általi teljesitése esetére elengedhesse?

E jognak a vádlott hátrányára tulságos *megszoritása* ép oly káros, mint az annak érdekében való tulságos *enyheség*. Az utóbbi a jogbiztonság rovására esik, mig az előbbi azért lehet káros, mert könnyen, méltatlanul sujthat olyanokat, a kikben megvan a subjectiv, következőleg az objectiv javulás iránt is az erős elhatározás. Már pedig a büntetés végrehajtásának kérdését nem lehet pusztán individualis kérdésnek tekinteni, mert, a mint a közjó kivánja, hogy a szigoru példaadás által csökkentsük a büntettre hajlammal birók bátorságát, épen a közjó érdekében való az is, hogy ne sujtsunk büntetéssel akkor is, mikor többet ártunk a végrehajtással, mint a mennyit használunk a példaadás által.

Ha lemondunk ama magasztos czélról, mondhatjuk felsőbb missióról, hogy megtévelyedett embertársainkba ne csak félelmet öntsünk, hogy többé ne kövessenek el bünt, hanem erős és benső elhatározásra birjuk, hogy jövőre *önkényt*, a mások jogainak tisztelete okán, tartózkodni fognak a jogsértő cselekményektől, akkor tagadásba vettük az emberi lélekben rejlő isteni szikra létezését is, mely a természetnek örök és megdönthetetlen törvényei szerint a tökéletesedés felé vezérel.

A realisták, vagyis a kik nem biznak az eltévedtek subjectiv javulásában (ezek közé tartozik Carrara is), tagadják az erkölcsi erő létezését, mely a porból is képes fölemelni az elesettet és mindenkiben csak a birót tévutra vezető, tettetőt vélnek látni és mert a javulás kézzelfoghatólag vagy kétséget kizáró számadatokkal be nem bizonyitható: *minden* esetben a repressio fegyvereivel küzdenek a büntettesek ellen, igy ott is erőszakot használnak, a hol óvakodni kellene attól, már csak a *praeventio* okából is, vagyis azért, hogy megmentsük a megtért bünbánót a fogház büntetésével járó és ugy az erkölcsi, mint physikai embert egyaránt sujtó, káros következményektől.

Ama számos feltételek közt, melyek a biró elhatározását szabályozzák e fontos kérdésben, az elsők között áll a *rehabilitatio* kérdése. Erre nézve, a már előadottakkal kapcsolatosan, csak annyit jegyzünk még meg: a belga novellának az a rendelkezése, hogy feltételes elitélés esetében a feltétel teljesitése után az itélet *nem létezőnek tekintetik*, arra a büntetőjogi képtelenségre is vezethet, hogy visszaesés esetében a bün ismétlése még sulyositó körülményül se számitható be, annál kevésbé lehet, péld. lopási esetekben, *minősitő* körülmény (Btk. 338. §.), jóllehet semmivel se indokolható, hogy az a bünös, ki például hat havi szabadságvesztésre lett itélve, de a büntetés nem foganatositttatott, mert a biró bizott javulásában, visszaesés esetében tehát, midőn (habár az itéletben kitett határidő után) bebizonyitotta, hogy nem javult meg, előnyökben részesittessék a felett, ki csak 24 órai fogházbüntetésre lett itélve, de ki kellett állania a büntetést.

BODOR LÁSZLÓ.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A kisajátitási törvény a gyakorlatban.

2. A törvény 45. §-a.[1]

Az e czimü czikkem tárgyára vonatkozó három jogesetet alább közlöm a következő megjegyzésekkel:

Az I. alatt közölt végzés az általam vitatott álláspontot támogatja. Ez ügyben az elsőbiróság (Lőcse) elutasitó végzését csak azzal indokolta, hogy a kártalanitási határozat (nem volt jogerejü) meghozatván, miután a 45. §. csak a kártéritési eljárás előtt alkalmazható, a kártéritési eljárás után pedig a törvény 59. §-a megengedi, hogy a vállalat közvetlenül vegye birtokába az ingatlant, végrehajtásnak nincs helye. Abban a kérdésben, hogy a végrehajtás (birtokbavezetés) szükségszerü folyománya-e a kisajátitási eljárásnak és hogy az a kisajátitást szenvedő költségén foganatositandó-e, az elsőbiróság nem határozott. A biztositék letétele és a végrehajtás kérése között két év folyt le.

A II. és III. alatti esetekben az elsőbiróság már határozott a vitás kérdésben; a II. alattiban az elsőbiróság támogatja álláspontomat; a III. alattiban nem; végre a kir. tábla mindkét esetben véleményemmel (és az I. alatt közölt határozatával) *ellentétesen* döntött.

A III. alatti elsőbirósági határozat indokolása utolsó pontjából és a kir. itélő tábla vonatkozó indokolásából kitünik, hogy a kisajátitó a birtokbavezetésnek azonnal való elrendelését csak az esetre kérte, ha a bióság azt a kisajátitási eljárás szükségszerü folyományának tekintené; ellen esetben azt kéri, hogy mondja ki a bióság, miszerint — a törvényes feltételek beállván — a kisajátitó az épitést megkezdheti s ha ugyanő abban akadályoztatik, a végrehajtási szabályok szerint fog birtokba vezettetni. Az elsőbiróság, ugy látszik, ugy fogta fel e kérelmet, mintha az a felek kitanitását czélozná és megintés jellegével birna; holott épen ez alatt rejlik a két felfogás közt levő különbség magva; ellenben a kir. itélő tábla nem tér ki a vitás kérdés elől s elismerésre méltó kimeritő indokolással bocsátkozik a felfolyamodás czáfolatába; azonban tévesnek tartom felfogását az első czikkemben bőven kifejtett okokon felül még azért is, mert a birtokbavezetést nem tekinti végrehajtási eljárásnak, csak azért sem, mert a törvény 45. §-a a végrehajtási szabályok szerint elrendelendő és foganatositandó «birtokbavezetést» és nem végrehajtást rendel; ez circulus vitiosus; mert másnemü birtokbavezetés, mint végrehajtási, a végrehajtás szabályai szerint el nem rendelhető; de téves a kir. itélő tábla indokolása abban is, hogy ez a végrehajtás azért is a kártéritési eljárás keretébe tartozik, mert a vonatkozó iratok a kisajátitási eljárás irataihoz csatolandók, hogy igy a kártalanitás megállapitásának alapjául ez iratok *is* szolgálhassanak. Azok az adatok azonban, a melyek a kártalanitásnál felhasználandók, nem a végrehajtás folyamán merülnek fel és felmerülnek még akkor is, ha a végrehajtás nem is rendeltetik el; nem alapos tehát a kir. táblának ez az érve sem; ugyanis a 45. §. a biztositékot a kat. tiszta jövedelem 40-szeresében állapitja meg s ha ez letétetik, az épités megkezdhető; az épületekre ellenben ilyen biztositék meghatározható nem lévén, azok előzetesen felbecsülendők s biztositékul a becsösszeg szolgál; ez pedig letétetvén, csak ekkor válik acuttá a kérdés, hogy szükségszerü folyománya-e az eljárásnak a birtokbavezetés? de akár végrehajtással akár a nélkül, a kérdéses épületek valószinüleg még a kártalanitási eljárás előtt leromboltatni fognak, ugy, hogy a kártalanitási eljárásnál az épület már nem lesz felbecsülhető; nagyon természetes tehát, hogy azok becsértékét az előzetesen foganatositott becslés irataiból kell majd megállapitani, még akker is, ha nem foganatosittatott a birtokbavezetés, pl. abban az esetben, ha a két fél, a birtokbavezetés előtti éjjelen, közös egyetértéssel lehordatja az épületet, a miben őket megakadályozni s annak türésére kötelezni, hogy a szerintök sem szükséges birtokbavezetést bevárják, nem lehet. A kártalanitási eljárásban egyéb czélja az előiratoknak nincs és *nem is lehet.*

Az I. és III. alatti ügyek nem mentek fel a kir. Curiához; a II. alatti azonban felvitetett s e felfolyamodással is érdekes kérdés merült fel; mert, ha kisajátitási a kérdés, felfolyamodásnak van helye; ha pedig végrehajtási, a kir

[1] Az előbbi közl. l. a 38. számban.

tábla végzése e végrehajtási kérdésekben végérvényes lévén, a felfolyamodás visszautasitandó; de a kir. tábla maga sem vette az ügyet, a felvetett kérdés szempontjából, végrehajtási ügynek s igy méltán kiváncsiak lehetünk a kir. Curia határozatára. Analog kérdésben különben a kir. Curia is hozott már ellentétes határozatot, a mi t. i. a felebbvitelt illeti. E czikksorozatomban ezekre is ki fogok terjeszkedni.

ARANY SÁNDOR.

I. *A budapesti kir. itélő tábla:* Az eljáró kir. törvényszék neheztelt végzését megváltoztatja, és a végrehajtást arra nézve, hogy a kisajátitási tervben 35. I. sorszám alatt felvett, felerészben özv. W. Mátyásné, felerészben pedig gyermekei, névszerint W. Mátyás, Károly, Hermin és Róbert tulajdonát képező s a gölniczbányai 38. számu tjkvben 83/a. hrsz. alatt bejegyzett «Kovácsmühely szénraktára» lebontassék és anyagai a kisajátitó vállalatnak átadassanak; továbbá a kielégitési végrehajtást az ezennel 15 forintban megállapitott végrehajtási kérvényi költség erejéig a gölniczbányai 38. sz. tjkvben 83/a. hrsz. alatt foglalt ingatlanra a kisajátitó vállalat javára elrendeli és a kir. törvényszéket mindezeknek hivatalból leendő foganatositása és (az utóbb jelzett 15 frtra nézve) a végrehajtási zálogjog bekeblezése czéljából szükségelt intézkedések megtételére utasitja.

Indokok: A kisajátitó vállalat a megállapitott kisajátitási tervben felvett ingatlant az 1881: XLI. tcz. 59. §. értelmében csak akkor veheti tényleges birtokába, és abban őt az illető közigazgatási hatóság háboritás esetében csak akkor tartozik megvédeni, ha a kártalanitás tárgyában hozott birói határozat már jogerőre emelkedett.

Minthogy azonban a 3977/85. sz. határozat ez idő szerint jogerőre még nem emelkedett s igy a kártalanitási eljárás befejezettnek még nem tekinthető: kétségtelen, miként a végrehajtás tekintetében a fenidézett törvénynek nem 59. §., hanem annak 45. §. alkalmazandó.

Ehhez képest, miután a kisajátitó vállalat a kérvényhez *A.* alatt mellékelt okirattal kimutatta azt, hogy felsőbb hatósági engedély folytán az épitkezési munkálatokat a kártalanitási eljárás előtt s a tulajdonosok beleegyezése nélkül is megkezdheti és miután a kártalanitási összeget a birói letétbe befizette, részére a kért kielégitési végrehajtás az 1881. évi XLI. tcz. 45. §. alapján *a végrehajtási törvény szabályainak* alkalmazása mellett elrendelendő volt. (1888 február 3. 302. szám alatt.)

II. *A nagyváradi kir. tszék:* A bihari helyi érdekü vasutnak G. Jánosné és társai elleni birtokbavezetési ügyében a foganatositott eljárás tudomásul vétetik, a felek a jegyzőkönyvet megtekinthetik, stb. Az eljárási költségek 63 frtban állapittatnak meg. (1886 márcz. 11. 6247. sz. a.)

U. a. bíróság: A kérelemnek az 1881: LX. tcz. 27. §-a alapján hely adatik s végrehajtást szenvedett H. F. felhivatik, hogy a 6247/86. sz. a. megállapitott 63 frt eljárási és a jelen kérvényi 4 frt 50 kr. költséget mint egyetemlegesen kötelezett, 15 nap alatt a folyamodó vasuttársaságnak, végrehajtás terhével, fizesse meg. (1888 april 9. 3560. sz. a.)

A budapesti kir. itélő tábla: Az elsőbiróság 3560. sz. végzését megváltoztatja stb.; mert a *kisajátitási eljárás* folyamán felmerült költségeket, melyek közé a birtokba való bevezetési költségek is tartoznak, az 1881: XLI. tcz. 65. §-a értelmében nem a kisajátitást szenvedő, hanem a kisajátitó köteles viselni. (1888 deczember 11. 25897. sz. a.)

III. *A szombathelyi kir. tszék:* A bobajánosháza-sümegi helyi érdekü vasut engedélyesei által az 1881: XLI. tcz. 45. §-a szerinti biztositékul letett 2116 frt 85 kr. készpénz birói letétbe elfogadtatik.

Miután pedig a m. kir. közmunka- és közlekedésügyi miniszterium f. évi május 18-i 21582. számu h. másolatban bemutatott rendeletével a kisajátitandó területeknek a kártalanitási eljárás előtti birtokbavételét engedélyezte, miután továbbá a kisajátitási terv a bemutatott tervrajzok és összeirásokra vezetett közigazgatási bizottsági küldöttségi záradék, ugy a bemutatott tárgyalási jegyzőkönyvek szerint annál is inkább jogerőre emelkedettnek tekintendő, mert a tárgyalási jegyzőkönyvek szerint utak, átereszek és tüztávlat tekintetében tett kifogások érdemileg nem a kisajátitási terv ellen irányulnak, mégis (!) miután a kisajátitandó birtokrészletek adókataszteri tiszta jövedelmének negyvenszeres összege, fent már a birói letétbe utaltatott, épület pedig jelentés szerint a kisajátitandó területen nincsen, ennélfogva a birtokbahelyezés iránti kérelemnek az 1881: XLI. tcz. 45. §-a alapján részben hely adatván, kisajátitó a következő ingatlanoknak u. m. . . . birtokába bevezettetni rendeltetik stb. . . .

Miután a *kisajátitási eljárás* folyamán felmerült költségeket a kisajátitó tartozik viselni, ennek kérelmére az, hogy a fent elrendelt végrehajtás az érdekelt földtulajdonosnak költségén foganatositandó, kimondható nem volt.

A kisajátitó jogait általában, ugy azok minő feltételek alatti gyakorlását a vonatkozó törvény határozván meg, ezeknek a kérelemhez képest az érdekelt földtulajdonosokkali közlése, mint nem a birói határozat körébe tartozó, elrendelhető nem volt. (1888 junius 28. 7658., 7699. sz.)

A budapesti kir. itélő tábla: Az elsőbiróság végzését annyiban, a mennyiben a kisajátitott területekre nézve az elsőbiróság a kisajátitó vállalatnak birtokbavezetését elrendelte, mint nem neheztelt, nem érinti, neheztelt részében azonban helybenhagyja.

Indokok: A kisajátitott területekben az épitési munkálatoknak a kártalanitási eljárás befejezése előtti megkezdhetését a m. kir. közlekedési miniszter engedi meg az 1881. évi XLI. tcz. 45. §. *a)* és *b)* pontjaiban foglalt feltételek mellett, ugyanezen szakasz szerint a birtokbiróság csak *megállapitja* azt, hogy a kisajátitó vállalat az emlitett feltételnek megfelelt, és *ez esetben a kisajátitónak birtokbavezetését rendeli el.* Ez a szakasz nem rendeli azt, hogy az annak alapján hozott végzésben a czél, t. i. *az épitkezés megkezdhetése* kimondassék, de ennek kimondása azért sem szükséges, mert a birtokbavezetés folytán a kisajátitott területen a kisajátitó vállalat az épitési munkálatokat a m. kir. közlekedési miniszternek engedélyénél fogva megkezdheti. E részben tehát a felfolyamodás mi alappal sem bir, de nincsen alapja a felfolyamodásnak a tekintetben sem, hogy a kisajátitó vállalat azt nehezteli, miszerint az elsőbirósági végzésben a birtokbavezetés ugy rendeltetett el, mintha a nélkül az épitési munkálatokat meg se kezdhetné; mert az 1881: XLI. tczikk 45. §-a szerint a birtokbavezetés elrendelendő és foganatositandó, és nem rendelkezik akkép, hogy a birtokbavezetés csak a kisajátitó vállalat kérelmére rendelendő el és foganatositandó. Az elsőbiróság végzését tehát a felfolyamodás 1. és 3. pontjában felhozottakra vonatkozóan (hogy tudniillik nem mondatott ki, hogy a kisajátitó további eljárás nélkül megkezdheti az épitést, — továbbá, hogy a birtokbavezetés akként rendeltetett el, mintha az épitést megkezdeni nem lehetne) helyben hagyni kellett. Az 1881. évi XLI. törvényczikk 59. §-a szerint a kisajátitott területeket, a mennyiben azok még birtokában nincsenek, a kártalanitási határozat jogerőre emelkedése után veheti birtokába a kisajátitó, és csak akkor kezdheti meg az épitési munkálatokat, a miben ha háborgattatnék, nem birtokba vezetést rendel az idézett szakasz, hanem a vállalatot a közigazgatási hatóság részéről való védelmére utasitja; — közérdek szempontjából, sürgősség esetében azonban az idézett törvény 45. §. szerint jogositva van a magyar királyi közlekedési miniszter megengedni, hogy az épitési munkálatokat a vállalkozó a kisajátitási eljárás folytán hozott határozat jogerőre emelkedése és még a kártalanitási eljárás befejezése előtt a kisajátitast szenvedő tulajdonosok beleegyezése nélkül megkezdheti, ez esetben azonban az idézett 45. §. már birtokba vezetést rendel, a mely *a végrehajtási törvény szabályai* szerint rendelendő el és foganatositandó, e szerint a szakasz szerint nem a végrehajtás rendeltetik el, hanem a *kisajátitási kártalanitási eljárás keretében* a birtokba vezetést az 1881: LX. törvényczikk 221. §. szabályai szerint az illetékes birtokbiróság rendeli el és foganatositattja is, ez az eljárás pedig, különös tekintettel arra, hogy az annak folyamán felvett iratok az 1881: XLI. törvényczikk 46. és következő §§. szerint teljesitendő kártalanitási eljárás irataival együtt mutatandók be a törvényszékhez (46. §.) és a kártalanitási ár megállapitásánál azok is alapul szolgálnak és mert a kisajátitásról szóló törvény a 45. és 59. §-ban megjelöli azt, hogy a kisajátitási eljárás folyamán vagy a hozott határozat folytán mikor van végrehajtói eljárásnak helye, a 45. §-ban azonban végrehajtás elrendeléséről nem tesz emlitést; ez az eljárás tehát nem végrehajtási, hanem *szintén kártalanitási* eljárás; — ennek költségeit pedig az idézett törvény 65. §-a szerint a kisajátitó tartozik viselni. Ennélfogva az első biróság végzésének azt a neheztelt részét, a mely szerint a birtokba vezetést nem a kisajátitást szenvedők költségére rendelte el, sőt a mely szerint kimondotta azt, hogy a birtokba vezetés költségét a kisajátitó vállalat tartozik viselni, ezekből és az abban felhozott indokoknál fogva helybenhagyni kellett. (1888 október hó 12.)

Nehány szó a kereskedelmi czégjegyzékek helyes vezetése tárgyában.

A kereskedelmi czégbejegyzések kihirdetésére felügyelő miniszteri biztos ur egy pár héttel ezelőtt szétküldött egy általa kidolgozott «utmutatót» mely szerint a czégjegyzékek egyöntetüleg lennének vezetendők.

Sokban osztom a miniszteri biztos ur nézetét.

Minthogy azonban a kereskedelmi czégjegyzékeknek nemcsak egyöntetüleg vezettetni, hanem a kereskedelmi közéletben tényleg fenálló s a czéglapokra vonatkozó viszonyokat a valóságnak megfelelőleg kimutatniok (tartalmazniok) is kell, ugyanazért szükséges lenne akár törvény, akár rendelet által intézkedni az iránt, hogy az iparhatóságok minden általok kiszolgáltatott iparigazolványról a kereskedelmi törvényszéket hivatalból értesitsék, nemkülönben tartozzék az iparhatóság a kereskedelmi törvényszéket minden vállalat, kereskedés, gyár stb. beszüntetéséről is hivatalból értesiteni,

mert csak ha az illető kereskedelmi bíróság hivatalos tudomást nyer valamely bejegyzés alá eső vállalat létesitéséről, tehet eleget a kereskedelmi törvény 21. és 22. §§-ai rendelkezéseinek,

mert továbbá, ha valamely czég tényleg bejegyeztetet és rövidebb vagy hosszabb ideig fenállott, de később megszünik, a nélkül, hogy a czégjegyzékekből töröltetett volna, ez által igen sok visszaélés, kárositás stb. jöhet létre, mivel az illető, kinek sem üzlete, sem czége fen nem áll, czéglapját mindig hiteles alakban kiveheti, mint bejegyzett kereskedő hitelt szerezhet, holott ő tényleg már nem kereskedő. Ily esetben a kereskedelmi czégjegyzék nem a valóságot, hanem a voltat (multat) igazolja, segédkezet szolgáltat jóhiszemü s távolabb lakó kereskedők, gyárosok, vagy mások megkárositására (megcsalására) a mi bizonyára sem a kereskedelmi törvény, sem az annak végrehajtása tárgyában kiadott rendeleteknek czélja nem volt.

Ma már több százra megy csak egyes törvényszékeknél — az oly bejegyzett czégek száma, melyeknél az illető czégbirtokos vagy nem él, vagy üzlete sincs, vagy másra átruházta, de a czég azért még mindig be van jegyezve. Ez igy nem hagyható, már csak a czégjegyzékeknek mint közokiratoknak megbizhatósága érdekéből sem. Ebben az irányban meg kellene inditani a nyomozó eljárást akként, hogy a kir. törvényszékek közölnék az iparhatóságokkal a náluk bejegyzett czégeket, az iparhatóságok pedig az illető községekben megtévén a nyomozást, a czégbirtokos életben léte, az üzlet fenállása szóval: a czég létezése vagy nem létezése tárgyában és az eredmény az illető törvényszékkel közöltetvén, az, a megszünt czégeket *hivatalból* is tartoznék töröltetni.

Jövőben pedig az elől emlitett mód által eleje vétetnék annak, hogy valamely czég, mely megszünt, bejegyezve maradjon.

WILDENAUER JÁNOS.
sz.-fehérvári kir. tvszéki biró.

A pénzügyi bíróság gyakorlatából.

A pénzügyi közigazgatási bíróság kimondotta, hogy oly felebbezések, a melyekben sem indokolás nem foglaltatik, sem a felebbezett határozat sérelmes pontjai megjelölve nincsenek, érdemleges tárgyalás alá nem vétetnek.

E határozattal a pénzügyi bíróság oly elvet mond ki, melyet sem polgári, sem bünvádi perrendünk, sem pedig a pénzügyi közigazgatási bíróságról szóló 1883: XLIII. tczikk nem ismer.

Polgári és bünügyekben a felebbezés megindokolása teljesen a fél tetszésére van bizva. Élhet vele vagy mellőzheti. Sokszor nem indokolja meg kényelemszeretetből. Másszor meg ugy találja, hogy a sérelmes határozat oly flagrans és szembetünő jogsérelmet foglal magában, hogy azt a felsőbb forum okvetlenül észre fogja venni, ha figyelme nem is lesz rá felhiva; vagy pedig a második forumhoz már nyujtott be megindokolt felebbezést, s elégségesnek tartja, ha a harmadik forum azt a felebbezést elolvassa.

A pénzügyi közigazgatási bíróságról szóló törvényben sem találjuk sehol annak nyomát, hogy a felebbezés megindokolása imperative elő lenne irva. A törvény 8. §-a — melyre a fentidézett határozat is hivatkozik — azt mondja, hogy «világosan meg kell jelölni azon határozatot, mely ellen az (a felebbezés) intézve van, valamint az egyes sérelmes pontokat is.»

E szakasz értelme csak az lehet, hogy a félnek a bíróság előtt minden kétséget kizárólag ki kell jelenteni, hogy melyik határozatot vagy a határozatnak — ha az több pontból áll — melyik pontját tartja sérelmesnek. A pénzügyi bíróság ezt azonban ugy magyarázza, hogy a felebbező által az *indokolás* azon pontja is megjelölendő, melyet magára nézve sérelmesnek talál. Konstruálja tehát a felebbezésnek azt a faját, mely az indokolást támadja meg.

Jelen esetben is a fél sérelmesnek találta a pénzügyigazgatóságnak azt a határozatát, mely őt 2 frt 50 kr. egyszeres és felemelt illeték fizetésére kötelezi. Ezen határozat ellen felebbezett tehát a nélkül, hogy a határozatot támogató indokokra reflektált volna. S ezzel az 1883: XLIII. tcz. 8. §-ának teljesen eleget tett. Ha nem kisérelte megdönteni a sérelmes határozat indokait — az eredményt lássa ő — de arra kényszeriteni nem lehet.

De felette nagy fontossággal bir a pénzügyi bíróság határozata különösen azért, mert a felebbezéseket jövőre nézve megnehezitette, sőt mondhatjuk, sok esetben lehetetlenné tette.

Az ügyvéd, kinek elvégre más dolga is van, inkább fog fizetni egy-két forint felemelt illetéket, mintsem hogy kétszer is irjon megindokolt felebbezést.

A szegény müveletlen ember pedig a kire talán egész jogtalanul róttak ki valami illetéket, sohasem fog felebbezni. Maga nem tudja megirni, ügyvédhez meg nem mehet, mert nincs rá pénze.

Dr. KECSKEMÉTI LAJOS.

Különfélék.

— **Az igazságügyi tárcza költségvetése.** Az igazságügyminiszter minden lépését előnyösen jellemzi az, hogy minden ténykedését elvi szempontra alapitja, noha ez néha csak legtávolabbi kihatásában észlelhető. Igy péld. az idei költségvetésében rendszeresittetni kivánt osztálytanácsosi állás szükségét nem csupán a legközelebb fekvő szükségi s czélszerüségi indokokkal okolta meg, hanem kapcsolatba hozta azon reform szükségének kérdésével, mely az összes miniszteriumok szervezetére kiterjed. A miniszteriumok szervezete és ügykezelése ugyanis 1867-ben a volt helytartótanács szervezete nyomán lett berendezve, sőt az onnan még a bécsi magyar s erdélyi udvari cancelláriákból átvett hivatalnokok képezték kezdetben a miniszteriumok személyzetének instruktorait. Ama dikasteriális szervezet folytán nőtte ki magát mindegyik miniszterium egy óriási dikasteriális testületté, melyben az egyéni felelősség elvén alapuló és a parlamenti alkotmánynak megfelelő kormányzati formát elnyomta ama átöröklött bureaukraticus kormányforma. Ideje már valaha, hogy eme időt és papirost tékozló revisionalis és superrevisionalis igazgatási forma helyébe lépjen a magasabb állások szaporitása és az alsóbbak apasztása mellett az egyéni felelősséget inkább fokozó közvetlenebb igazgatási rendszer. Ausztriában az igazságügyminiszterium személyzete áll: 2 oszt. főnök, 8 miniszteri tanácsos, 1 osztálytanácsos és 11 titkárból. Poroszországban pedig áll: 1 államtitkár, 1 egyenrangu igazgató és 15 előadó tanácsosból 7,500 m.-tól 9,900 m.-ig terjedő fizetéssel. Itt tehát a központi kormányzat körében fogalmazók és segédfogalmazók nincsenek alkalmazva s reméljük, hogy a kir.

itélő táblák decentralisatiójával s ezzel egyidejüleg az igazságügyi administratió észszerübb berendezésével az igazságügyminiszterium szervezete oly átalakulást fog nyerni, mely a többi miniszterium belszervezetének átalakitására is üdvös hatásu leend.

Az *igazságügyi orvosi tanács* intézménye a képviselőház pénzügyi bizottságában egyhangu helyeslésre talált és a költségvetésben e czélra 12,000 frt lett felvéve, habár annak hatásköre és szervezete külön törvény által fog megállapittatni. Az igazságügyminiszter tájékoztató előterjesztése szerint ezen tanács legfeljebb 20 és egyelőre csak 12—15 tagból állana. A dijazás az ülések száma, az előadók munkálata és az ügydarabok száma szerint eszközöltetnék s csak a tanács jegyzője élvezne 5—600 frtnyi állandó tiszteletdijat. Az e tanácsnak körvonalozott hatásköre még gondos törvényhozási mérlegelést fog igényleni, melyre a pénzügyi bizottság nem lehetett hivatva, valamint az ott ötletszerüen felmerült azon eszmét, hogy ezen tanács mellé jogconsulens rendeltessék, — részünkről nonsensnek tartjuk, mert törvénykezési ügyekben az ezen szaktanács elé kerülő kérdéseknek interprætatora nem lehet semminemü kormányi közeg.

A birói fizetések rendezésének kérdésében az igazságügyminiszter a legmelegebben hangsulyozta e feladat elodázhatlanságát; de mi tartunk attól, hogy a küszöbön levő közigazgatási reformok nagy költsége folytán a bíróságoknak elismert méltányos követelményei egyhamar kielégitést nem nyerhetnek. Nézetünk szerint azonban, ha az általános rendezésnek lehetősége még egyelőre nehézségekbe ütközik is, legalább a legégetőbb szükségen kellene segiteni bizonyos osztályozás által. Francziaországban az elsőfolyamodásu birák fizetése: Párisban 8000 franc, a vidéken pedig 3 osztály szerint 3000 és 6000 franc közt változik, mely osztályozás ép ugy kiterjed az elnökök, ügyészek és a többi birósági hivatalnokok fizetésére. Az elnökök és ügyészek fizetése egyenlően 10,000, 7000 és 5000 franc közt változik. A fizetések egyenlősége nálunk a legnagyobb igazságtalanság, mert pl. Fiumében, Pozsony, Sopron és Brassóban az élet drágább vagy legalább ép oly drága mint Budapesten, de a birák fizetése egyenlő az alibunári és ökörmezei járásbirói fizetéssel.

Az igazságügyminiszter azonban ugy látszik egyelőre a kodifikationalis feladatok megoldására szenteli minden erejét, mely czélra bő költséget vett fel költségvetésébe. A dusgazdag Francziaország költségvetésében hasonló czélu kiadásokra csak 35,000 franc szerepel, melyből 15,000 franc az igazságügyi statisztika czéljaira fordittatik. Ezzel szemben a mi codificationalis költségünk tételének nagysága által (43,000 forint = 100,000 franc) az igazságügyminiszter a jogosult várakozást oly fokra csigázta, melynek csak igen nehezen felelhetne meg akkor is, ha nagy tehetsége két testben lakoznék. Értesülésünk szerint egyelőre csak a hagyatéki eljárásról szóló törvényjavaslat hagyta el a sajtót, melynek szerzője ebbeli megbizatását még az igazságügyminiszter elődjétől nyerte. (Időközben beküldetett e törvényjavaslat tervezete.)

— **Jogtudomány az akadémiában** czimü czikkünkre a «Nemzet»-ben *Schwarz Gyula* akadémiai tag válaszol. Legközelebb visszatérünk ezen kétségkivül igen érdekes eszmemenetü fejtegetésre.

— **A kir. tábla visszatetszése.** A budapesti kir. itélő táblának egy legutóbb hozott büntető itéletében a következő passus fordul elő: «— — Visszatetszéssel tapasztalta a kir. itélő tábla s ezt jövőre való figyelmeztetésképen ezennel ki is fejezi, hogy a kir. törvényszék mindamellett, hogy szóban levő vádlottak, a mint az ügyiratokból kitünik, *folyton fogságban vannak*, fölterjesztő jelentésében azokat *szabad lábon levőknek jelentette* és ekként alkalmat szolgáltatott arra, hogy a jelen ügy csak most (t. i. *öt és fél hó után)* vizsgáltatott felül.» — Ezen ügyben a vádlottak, kik f. év január 2-ika illetve január 8-ika óta vannak vizsgálati fogságban, egyenkint 3 hónapi fogházra itéltettek, mely a vizsgálati fogság által kitöltöttnek nyilvánittatott és vádlottak ehhez képest azonnal szabadon bocsáttattak; és mégis több mint háromszor annyi időt töltöttek a fogházban, mint a mennyire ezeket a felsőbiróság személyes szabadságuktól megfosztható vélte.

— **Az 1843-iki magyar javaslat átdolgozása 1867-ben.** Az ujabb nemzedékből kevesen tudják, hogy 1867-ben Horváth Boldizsár igazságügyminiszter azonnal kineveztetése után enquête-t hivott egybe a kodifikationalis munkálatok megkezdése iránt. Ezen enquête — a *Jogtudományi Közlöny* 1867 april 24-iki számában közölt jegyzőkönyv szerint — a következő tagokból állott:

Jelenlevők: Horváth Boldizsár m. k. igazságügyi miniszter; Fábry István, Fabiny Teofil kir. hétsz. táblai birák; Nyeviczkey József orszb. itélő mester; Perlaky József, Babos Kálmán kir. táblai birák, Szinovácz György kir. váltófeltszéki biró, Pauler Tivadar egy. jogtanár; Tóth Lőrincz, Gozsdu Manó, Horváth Lajos képviselők; Ledniczky Mihály, Széher Mihály, Rudnyánszky Béla, Kléh István, Bróde Lipót, Szilágyi Dezső ügyvédek; Ökröss Bálint jegyző.

Ide igtatjuk a büntetőtörvénykönyv kodifikatiójáról folyt vita egy részletét:

Fabiny Theofil előterjeszti azon elveket, melyek a büntetőjogi albizottmány eddigi munkálatainak irányt adtak. Az albizottmány onnan indult ki, hogy az 1843-iki javaslaton csak ott és csak annyiban tegyen változást, a hol és a mennyiben a szükség parancsolja. Az albizottmány oly fokán látja a humanitásnak e javaslatot, hogy csak rendezett bíróságok mellett véli módositás nélkül alkalmazhatónak. Mindamellett lényeges módositásokba nem bocsátkozott. A halálbüntetést csak a rögtönbirósági esetekre szoritotta. A minimum sehol sem lévén megállapitva, ez által tágas tért lát nyitva a biró előtt. De itt is csak arra szoritkozott, hogy ne lehessen mindent, például a fogságot, dorgálássá átváltoztatni. A fenyitő eljárásban mindenre nézve oly szabatos intézkedéseket talált az albizottmány, melyek akkor is használhatók, ha a bíróságokra vonatkozó közelebbi szabályok elejtetnének.

Pauler Tivadar: A látszólagos szigort azon humanistikus iránynyal látja ellensulyozva, hogy a büntetés legcsekélyebb mérve a javaslatban sehol sincs megállapitva, sőt az albizottmány méltán attól tart, hogy innen visszaélések is támadhatnak. Mindenesetre merész ez elv, s az eddigi törvényhozások közt az egyetlen genfi merte csak megkisérleni. De miután az egész munkában el van fogadva és keresztülvive, az albizottmány is érintetlenül hagyta. A netáni visszaéléseket pedig az által akarta eltávolitani, hogy a büntetésnemek átváltoztatása korlátoztassék, a közvádló pedig mindenütt, a hol az alsó bíróság aránytalan csekély büntetést mérne ki, az itélet elleni felebbezésre köteleztessék.

Szilágyi Dezső a következő pontokat emeli ki, melyekben az anyagi büntetőjog eltér az eddigiektől:

1. A halálbüntetés eltörlése. Ez, mint már Szalay László megjegyzé, csak a javitó-magánrendszer mellett alkalmazható. Azóta külföldön sok kisérlet történt. A 40-es években több állam törvényhozása eltörölte azt, a legujabbak azonban ismét visszaállitották. Az albizottmánynak azt is tekintetbe kellett vennie, hogy a javaslat az országgyülésen akadály nélkül keresztülmenjen. A halálbüntetést tehát meghagyandónak véli, nem azért, hogy szükségképen alkalmaztassék, hanem, hogy e fontos kérdés a törvényhozásnak tartassék fen.

2. Második a büntetés-idő minimumának mellőzése. Ez megszoritás nélkül alkalmazva, kegyelmi jogot adna az alsóbiróság kezébe. Az albizottmány a felebbezésnél alkalmazandó ama rendszabályokban vél biztositékot a visszaélések ellen, melyekről Pauler tanár tett említést.

3. A büntetésnemek átváltoztatására nézve ugyanazon korlátozások, melyek már fentebb érintettek.

4. A javaslatnak egyik jellemvonása, hogy a büntetteknek a büntetés kiállásán tul semmi következményt nem tulajdonit. Igy a hivatalvesztett utólagosan még ugyanazon hivatalra is megválasztható. E részben az albizottmány azon óvással élt, hogy e képességet a felsőbb biró elhatározásától tette függővé.

—

A Jogászegyletben f. hó 9-én dr. Vécsey Tamás tart előadást a jogi oktatás reformjáról.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (VIII. József-körut 41. sz.)
Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (IV. Zöldfa-utcza 31. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (IV. Egyetem u. 4. sz.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

Huszonnegyedik évfolyam. 46. SZ. Budapest, 1889. november 15.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐI IRODA: *József-körut 44-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az akadémia és a jogtudomány. — A gyermekek iránti kegyetlenség megakadályozására és a gyermekvédelemre vonatkozó uj angol törvény. Dr. GRUBER LAJOS budapesti ügyvédtől. — A magyar öröklési jog javaslata. PFAFF és HOFMANN bécsi egyetemi tanárok véleménye. — *Törvénykezési Szemle:* Katholikus-e vagy evangelikus? SZTEHLO KORNÉL budapesti ügyvédtől. — Döntvények kritikai fejtegetése. Dr. HEIL FAUSZTIN fiumei kir. ügyésztől. — Különfélék. — Irtások.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A pénzügyi közigazgatási bíróság határozatai. — Dr. Vécsey Tamás egyetemi tanár a jogi szakoktatás gyakorlativá tételéről. (Jogászegyleti előadás.) — Kivonat «Budapesti Közlöny»-ből.

Az akadémia és a jogtudomány.

A «*Nemzet*»-ben Schwarz Gyula akadémiai tag felel czikkünkre. Vázoljuk a czikk eszmemenetét a következőkben.

Az igen t. czikkiró ur beismeri, hogy nincs minden rendén a jog- és államtudományok érdekeinek szempontjából akadémiánkon; de a mi e részben kifogásolható, az épen nem öltött annyira elszomoritó mérveket, mint sokan hangoztatják, sem pedig nem az ugyanazon osztálybeli másszakbeli tagtársak állitólagos szükkeblüségére, hanem egészen más természetü szülő-okokra vezethető vissza. Jobb lenne ugyan, ha még több jogi kitünőség ülésezhetnék ott a dunaparti márványpalotában, de azért az ellen, mintha a bentlevők nem válnának becsületére a hazai jogtudománynak, határozottan tiltakozik a magyar jogi irodalom egész legujabbkori története. Elismeri, hogy teljesen igaza van abban a *Jogtudományi Közlöny* «meleg érdeklődésü» felszólalásának, hogy a jogtudomány mint ilyen, tényleg csakugyan háttérbe szorul egyéb szakmák mellett az akademia II. osztályában és félő, hogy az akadémia jelenlegi szervezete és megdöbbentőleg korlátolt anyagi helyzete miatt nem is igen lehetne e bajokon egyhamar segiteni. A II. osztály a jog- és államtudományon kivül magában foglalja a társadalmi tudományokat, a történelmet s ezeknek számos segédtudományait; nem csoda tehát, ha ezen ormótlanul egybetorlasztott sokaságában a tudományágaknak nem juthat ki a jogtudománynak kellő szerep, és képviselői csekélyebb számban választathatnak be. Valóban kár volt *külön* osztályt nem szervezni a jog- és államtudományok számára mindjárt az 1873-iki reform alkalmával; hisz azelőtt a régi hat osztály közül egyik tüzetesen a «Törvénytudomány» számára volt fentartva. De fényes palotáju akadémiánknak a hetvenes évek reformmozgalmai alatt is oly csekély volt az anyagi ereje, hogy már a takarékosság szempontja is az eddig fönállott osztályok számának apasztására utalt, csak hogy az osztálytitkári fizetéseket ne kelljen szaporitani. De merő tagválasztással a jogtudomány akadémiai igényeinek még nem lenne elég téve. Tért nyitni a jogtudományi erőknek a kellő mérvü szakirodalmi munkásságra — ez lenne az akadémia tulajdonképeni feladata. Ámde erre ujabb állami subventio nélkül alig lenne képes, mert a törvényhozás által évről-évre megszavazott subventiót a történetkutatók, régészek, stb. veszik igénybe és tagadhatlanul, teljes joggal. Sajnálatát fejezi ki azon általunk ugyanazon czikkünkben kiemelt tényen, hogy a Semsey Andor 100,000 forintjából nem jut a jogtudomány egyetlenegy ágának sem; pedig a 10,000 frtot legalább is ugy megérdemelte volna az államjog, mint például archæologia, melynek ápolgatására ugyis oly jelentékeny pénzerő áll országszerte, de különösen az akadémiában, már évtizedek óta rendelkezésre. Reményli, hogy mi nem feledjük ki a jogtudományból az államjogot sem, mert valóban a jogtudomány mindazon ágai, a melyek akár mindennap is gyakorlati érvényesülést nyernek a törvényhozás forumain, elég lendületet vettek nálunk 1867 óta, de a mit mindenek felett sürgetni kell most, az a magyar államjognak korszerü, alkotmányunk szelleméhez méltó, rendszeresen komoly müvelése. A *Jogtudományi Közlöny* — igy fejezi be czikkét szerző — szolgálatot tett az ügynek felszólalása által, melylyel az e részbeni megszégyenitő hiányokra és visszásságokra rámutatott; folytassa e hangot, talán sikere lesz hamarabb, mint eddigi félszegségeink nyomása alatt az elcsüggedt lelkek gondolnák.

Előre bocsátjuk, hogy távol volt tőlünk az akadémia jogásztagjainak tudományosságát és irodalmi müködését kifogásolni.

Arra sem szolgáltattunk támpontot, mintha mi az államjogra nem helyeznénk kellő sulyt. Csak pár héttel ezelőtt közöltük dr. Nagy Ernő nagyváradi jogtanár felszólalását, melyben a jogászgyülésen külön közjogi szakosztály felállitását követelte.

A mi pedig dr. Schwarz Gyula ur czikkének eszmenetét illeti, az csak fokozhatja azon aggályainkat, a melyek multkori felszólalásunkra birtak. Az igen t. czikkiró ur is elismeri, hogy a jogtudomány mint olyan tényleg csakugyan háttérbe szorul egyéb szakmák mellett és ennek az oka szerinte az akadémia korlátolt anyagi helyzetében rejlik, különösen pedig abban, hogy a többi tudományágak annyira igénybe veszik az akadémia segélyét, hogy a jogtudománynak alig jut valami. Ennélfogva czikkiró ur ajánlja egy nagyobb állami subventio kieszközlését.

Mért utaltatik azonban ép a jogtudomány az állami subventióra? Tessék az ősrégészet, régészet, diplomatika, heraldika, sphragistika, genealogia, ethnographia, ethnologia stb. stb. szakoktól elvenni annyit, hogy jusson a jogi szakoknak is. Azt hiszszük, hogy a jog- és államtudományoknak van legalább is annyi jelentősége, mint az itt felsorolt szakok bármelyikének.

Felemliti czikkiró ur az 1873-ki «reformot» is, a mikor a jog- és államtudományok számára fentartott külön «törvénytudományi» szakosztály takarékosságból be lett szüntetve. Szerintünk ezen ujitással lett megadva a kegyelemdöfés és valóban nem tudjuk, vajon e lépésért kit terhel a nagyobb felelősség, az akadémiát-e, vagy pedig az akadémiának azon időbeli jogásztagjait.

E lépést előttünk nem mentheti és nem igazolhatja semmi s különösen nem az, a mit czikkiró ur felemlit, hogy t. i. ezen szakosztály beszüntetése azon okból történt, hogy az osztálytitkári fizetés megtakarittassék. Tehát egy 600 frtos dotatio miatt volt szükséges egy egész szakosztályt megszüntetni? És vajon az akadémikusok közül nem akadt volna egyetlen egy sem, a ki ezen tisztséget fizetés nélkül is ellátta volna? Ezt lehetetlennek tartjuk. Sokkal jobban ismerjük a benn levő jog- és államtudósokat, hogysem ezt feltételeznők róluk.

A megszüntetésnek egyszerüen az indolentia volt az oka.

Olyan intézkedés volt ez, a melynek bénitó hatását fájdalom nemcsak a tudományban, hanem az életben is napról-napra jobban érezzük, és a mely intézkedés annál feltünőbb, mert ép azon tudományszak ellen követtetett el, a mely szaknak képviselői az akadémiát megalapitották és nehéz időkben fentartották.

A gyermekek iránti kegyetlenség megakadályozására és a gyermekvédelemre vonatkozó uj angol törvény.

A következőkben ismertetjük a czimben emlitett uj angol törvénynek [prevention of cruelty to and protection of children act 1889 (52 & 53 Vict. c. 44)] főbb intézkedéseit. Ezen törvény első pontja arról intézkedik, hogy minden személy, ki életkorának tizenhatodik évét tulhaladta és ki egy gyermek felügyeletével lévén megbizva (legyen az tizennégy éven alóli fiu, vagy tizenhat éven alóli leány), azzal szándékosan roszul bánik, vagy ily gyermeket oly módon elhanyagol, mely arra alkalmas, hogy ily gyermeknek szükségtelen szenvedést okoz vagy hogy ennek egészségét sérti, az büntetendő cselekményt követ el. Ennek büntetése, a vád bebizonyitása esetében, 100 font sterling, vagy két évet tul nem haladó fogház; és a «magistrates» előtti eljárásban, 25 font sterling vagy három havi fogház. A fogház mindkét esetben kényszermunkával van összekötve és kimondandó a nélkül, hogy a pénzbüntetés kiszabása között választani lehetne és ezen büntetésen felül. Ha a vétkesnek talált vádlott tudta, hogy pénzhez jut a gyermek halála esetében, akkor a pénzbüntetés 200 font sterlingre emelendő fel. Mindenki, a ki megengedi, hogy egy gyermek, legyen az 14 éven alóli fiu vagy 16 éven alóli leány, az utczán kolduljon, akár az ének ürügye alatt stb., valamely tárgynak megvétel végetti ajánlása utján vagy egyébként, vagy a ki megengedi, hogy egy hasonkoru gyermek az utczán vagy valamely engedélyezett épületben énekeljen, vagy valamit eladás végett ajánljon, 10 óra este és 5 óra reggel között, vagy a ki megengedi, hogy egy tiz éven alóli gyermek bármikor utczán, engedélyezett épületben, közmulatóhelyen, lovardában stb. énekeljen stb., vagy valamit eladás végett ajánljon — az 25 fontnyi pénzbüntetéssel, és 3 havi fogházzal büntettessék. A helyi hatóságok szabályrendeletileg kiterjeszthetik vagy megszorithatják az emlitett órákat. Egy rendőr, felhatalmazás nélkül is, letartóztathat bárkit, a ki egy, ezen törvénybe ütköző cselekményt elkövet, ha ezen személy nevéről és lakásáról meg nem győződik. Bármely rendőr egy biztonsági helyre (mi alatt a dologház is értetik) viheti azon gyermeket, melylyel kegyetlenül bánnak, vagy melyet elhanyagolnak, vagy melyet az utczán koldulni engednek. A gyermek letartóztatható, de rendesen a felhatalmazás nélkül letartóztatott személy jótálló kezes állitására kötelezhető (bailed). A midőn egy (14 éven alóli fiu és 16 éven alóli leány) gyermek felügyeletével megbizott személy ellen be lett bizonyitva, hogy ezen törvénybe ütköző cselekményt követett el egy gyermek ellen, vagy más, a gyermek testi épségét sértő cselekményt, mely kényszerszolgasággal büntettetik (penal servitude), vagy ha ily cselekmény miatt a jury-biróság elé állittatik, vagy ha kezesség mellett arra kötelezteteti, hogy ily gyermekkel szemben nem fogja a békét megszegni, akkor *bárki* fordulhat a «petty sessions»-hoz, mely elrendelheti, hogy a gyermek jelenlegi felügyelőjétől elvétessék és hogy a gyermek egy rokonának felügyeletére bizassék vagy egyéb alkalmas, a biróság által kinevezett személyre. Ezen szakasz a szülőkkel szemben csakis akkor alkalmaztathatik, ha azok valamelyike a jury-biróság elé állittatik ezen cselekmény elkövetésében való részesség miatt, vagy ha ezek részessége bebizonyittatik, vagy ha kezesség mellett arra kötelezteteték, hogy ily gyermekkel szemben nem fogják a békét megszegni. Megjegyeztetik, hogy ezen törvényben a «szülő» kifejezés magában foglalja a felügyelőt és minden személyt, mely a törvénynél fogva a gyermek fentartására köteles.

Ha a gyermek ellátás végett máshol van elhelyezve és a kegyetlenség vagy elhanyagolás oly személytől származik, mely arra felügyel, a gyermekre nem alkalmazható ezen szakasz, kivéve, ha szülője legalább is tettes a kegyetlenségben vagy az elhanyagolásban. A ki a gyermeket ilyeténképen magához fogadja, az felelős annak fentartásáért, jóllehet a szülő kötelességévé tétetik ehhez hozzájárulni. A biróság lehetőleg oly személyt rendeljen ki felügyelőnek, a ki ugyanoly vallásu, mint a gyermek és a más felekezetből kirendeltet mozditsa el. Egy «stipendiary» vagy két biró, eskü alatti panasz esetében oly személy részéről, ki a gyermek érdekében cselekszik, mely eskü arra irányul, hogy el fogadható ok forog fen azon gyanura, hogy hatósági körükön belül egy gyermekkel roszul bánnak, vagy azt elhanyagolják, bárkit felhatalmazhatnak a panasz vizsgálatával, és ha azt találják, hogy roszul bánnak a gyermekkel, vagy hogy azt elhanyagolják, akkor egy biztonsági helyre tehetik azt és akkor a fentebb emlitett módon bánnak azzal. Sürgős esetben egy biró is eljárhat. A vizsgálattal megbizott személy erőszak alkalmazásával is behatolhat. A letartóztatási felhatalmazás végrehajtásával valamely felügyelő vagy más magasabb rangu hivatalnok bizandó meg. A vádolt személy és ily személy férje vagy neje jogosultak, de nem kényszerithetők a tanuskodásra. Serdületlen koru gyermek tanuskodása elfogadandó akkor, jóllehet nem érti az eskü természetét, ha elegendő belátással bir arra, hogy helyesen megitélje a bizonyiték kivételét és ha érti azon kötelességét, hogy igazat mondjon. De senkit ily bizonyitékok mellett elitélni nem lehet, ha csak másokkal ki nem egészittetnek és ha egy gyermek ilyenkor hamis tanuvallomást tesz, akkor ez feljelentendő és mint ifjukori bünös megbüntetendő. A midőn valaki ezen törvénybe ütköző cselekménynyel terheltetik, elegendő, ha az emlitett korban levő gyermek megjelenik a biróság előtt. A sommás biróság itélete ellen a «quarter session»-hez lehet felebbezni. Midőn ezen törvény alá eső «misdemeanour» panasz utján a biróság tudomására hozatik, az üldözés költségei megtéritendők, ugy mint a «felony» esetében. (A «misdemeanour» és a «felony» közötti különbség lényegtelen, ugy hogy az 1880-iki angol büntetőtörvénytervezet a kettő közötti különbséget teljesen el is akarta már ejteni. «Felony» alatt különben azon büntetendő cselekmények értendők, melyek elkövetése a régi hübéri jog szerint a hübéres jószág elkobzását vonta maga után; a többi büntetendő cselekmények többnyire «misdemeanour» névvel jelöltetnek.) A fentebb ismertetett törvény nem érinti a szülők vagy a tanitóknak a gyermekek büntetésére vonatkozó jogát. Skócziára vonatkozólag a törvény néhány eltérő intézkedést tartalmaz.

Hogy fogalma legyen az olvasónak arról, hogy minő brutalis «atrocity» észlelhető az angol nép elvadult kedélyü alsóbb rétegénél, az angol gyakorlatból a következő eseteket emlitem meg, melyek egyszersmind a fentebbi törvény alkotásának nélkülözhetetlenségét is bizonyitják. Legutóbb — ugymond William *Tallack* «Penological and Preventive Principles» czimü legujabb müvének 292. lapján — egy gonosztevőt állitottak egy angol biróság elé, ki kis gyermekét nagy erővel lakásának boltozatához hajitotta. Egy másik azért, mivel 12 éves kis testvére nem akart számára koldulni menni, ezt egészen levetkőztette, 15 órán át egy székhez kötve tartotta és egy szijjal s egy ravaszszal 34-et ütött rá. Mások feleségeiket és gyermekeiket szeges csizmáikkal addig ütötték, mig csontjaikat törték, vagy mig egész élettartamukra elcsufitották; mások védtelen személyeket támadtak meg dorongokkal és késekkel, vagy kézzel kinyomták ezek szemeit; mások halált és nyomort idéztek elő békés polgárok között dynamit vagy hasonló robbanó anyagok segélyével.

1887-ben a londoni «Society for the Prevention of Cruelty to Children» (a gyermekeknek kegyetlenségtől való megoltalmazására alakult egylet) nehány száz esetét sorolja fel a gyermekeken elkövetett nagyfoku kegyetlenségnek, melyek az emlitett évben az egylet tudomására jutottak. Ezek

között pl. oly «atrocity» fordul elő, melyben egy vak leányt izzó piszkavassal kinoztak; melyben süketeket és némákat értelmiségük hiánya miatt ütöttek; melyben egy haldokló fiut majdnem egy egész órán át hideg vizzel telt kádban tartottak, hogy annak halálát siettessék; melyben egy seprőnyéllel egy leány karját törték, azután meghagyták neki, hogy a padlót surolja tört karjával, mely melléről lelógott és még jól el is vertek, a miért nem elég szaporán végezte teendőjét; egy meztelen fiut összekötött kezekkel egy a boltozaton megerősitett horogba akasztották és azután verték és számtalan egyéb ehhez hasonló kegyetlenségek, melyeknek száma legio és melyeket oly gonosztevők követtek el, kik valamennyi közül a legkegyetlenebbek és a leggyávábbak; oly teremtések, kikhez hasonlitva a közönséges tolvaj az erény mintaképét képezi.

Ily megvetésre méltó bünösök fájdalmas testi fenyiték által hatékonyabban megfélemlittetnek és inkább visszatartatnak, mint egyéb büntetések segélyével.

It is — ugymond *Tallack* id. h. 294. l. — for such a class of criminals, those characterised by the most hateful of all crimes, *cruelty*, that corporal punishment is here advocated.

Csakhogy a jelenlegi angol kriminális gyakorlatban a testi fenyitéket nőknél egyáltalában nem alkalmazzák többé; felnőtt férfiaknál azonban csakis azon 2 esetben, melyet az 1863-diki törvény felemlit, mely arra irányul, hogy az alattvalókat a személy elleni erőszakkal szemben jobban oltalmazza (26. a. 27. Vict. c. 44. p. 1). Ezen törvény arról intézkedik t. i., hogy rablás esetében, mely a személy ellen alkalmazott erőszakkal van egybekötve, valamint akkor, midőn egy személy megzsinegelésének vagy megfojtásának kisérlete fenforog (to choke, suffocate or strangle), a férfi vádlottak 1—3 rendbeli testi fenyitékre itélhetők. Az itéletben azonban az ütések száma és az ennél alkalmazandó szerszám pontosan meghatározandó és ha a vádlott 16 éven alóli korban van, ez legfeljebb 25 vesszőcsapásra (birch) itélhető; felnőtt személyeknél az ütések száma a mindenkori megfenyitésnél ne haladjon tul 50-et, összesen tehát in maximo 150-et. Maga a testi fenyités ne hajtassék végre nyilvánosan és 6 hónap mulva az itélet kihirdetésétől számitva végrehajtandó. A finemü ifjukori bünösöknél azonban még ma is gyakran alkalmazzák a verés büntetését. *Aschrott* szerint («Strafensystem und Gefängnisswesen in England» 105. l.) 1883/4-ben az angol sommás bíróságok összesen 3284-et itéltek testi fenyiték elszenvedésére. Ehhez járul meg a rendes bíróságok által kiszabott e nemü büntetés, melyre vonatkozólag azonban statisztikai adatok teljesen hiányzanak. 1882-ben az angol alsóházban azt inditványozták, hogy törvényjavaslat terjesztessék elő, mely szerint a személy megtámadása (assaults) esetében is felnőtt személyek ellen a testi fenyiték kimondathatnék. Az akkori belügyi államtitkár azonban nem fogadta el ezen inditványt.

Dr. GRUBER LAJOS,
budapesti ügyvéd.

A magyar öröklési jog javaslata.[1]

PFAFF és HOFMANN, bécsi egyetemi tanárok véleménye.

VII. FEJEZET.

Ugy mint az előbbi fejezet némely §-a, a 7. fejezetnek is sok §-a tulajdonkép csak a kötelmi és dologi jog általános elveinek alkalmazása; talán egészen fölöslegesek volnának, felvételüket azonban azon óhaj igazolja, hogy az öröklési jogról szóló törvény létrejötte a magánjog teljes kodifikatiójának befejeztétől függetlenné tétessék.

Ezen fejezet nagy mértékben áll a szász polg. tkv. befolyása alatt, ép ugy mint a *Mommsen*-féle tervezet. Nem akarunk időzni amaz elméleti fejtegetéseknél, minő viszony van az örökségi kereset és az universalis keresetek közt (459. és 474. §§.); de aggályunknak kell kifejezést adnunk a 461—463. §§-ok ellen. Mindenesetre beigazolhatja alperes hivatkozással arra, hogy közelebbi rokonok léteznek, miszerint felperest in concreto örökösödési jog nem illeti[1]; de be kell igazolnia azt is, hogy ily rokonok *jelenleg* felperes öröklési jogának utjában állanak (illetve: azt korlátozzák); ellenben annak igazolását, hogy ily közelebbi jogositottak *léteztek*, nagyon elégtelennek tartjuk.[2] A 463. §., a melyre a 461. és 462. §§-oknak vezetniök kellett, első pillanatra elárulja a nem jogászi önkénynek jellegét, ép ugy mint a szász polgári törvénykönyv 2297. §-a és a *Mommsen*-féle tervezet 306. §-a.

A 464—466. §§-ok ellen nagyjában nincs kifogásunk,[3] ép ugy mint a következő §§-ok legnagyobb része ellen sem. Azok közül sokat teljes magánjogi törvénykönyvben a vindicatio általános tanában lehetne elhelyezni. A jelenleg uralkodó elmélet szerint az örökösödési *jog* egyáltalában soha sem évül el, csak a bizonyos személy elleni örökségi *kereset*. Vajon a 478. §-ban ajánlott ujitás gyakorlatilag be fog-e válni, a felett nem merünk véleményt nyilvánitani.

A 479. §. az örökségi kereset különös neméről szól, melyet az elméletben rendszerint, ámbár helytelenül, querela nullitatisnak, az osztrák gyakorlatban Impugnations-Klagenak neveznek. Elévülési határideje *rövidebb*, mert ennél az öröklésre jogositottnak különös oka van, hogy jogát érvényesitse. Ezen ok nálunk Ausztriában abban rejlik, hogy a hagyatékbiróság oly végrendeleten alapuló örökségi nyilatkozatot is elfogad, melyet az öröklésre jogositott érvénytelennek tart. Miután azonban a magyar javaslat hivatalos hagyatéktárgyalást csak kivételesen alkalmaz, az elévülés tekintetében uj kezdőpontot kell megállapitani. Ilyen gyanánt adatik a 479. §-ban: a végrendelet kihirdetése, illetve az öröklési igény érvényesitése a végrendelet alapján. Itt következő aggályaink vannak: 1. a szövegezés «a végrendelet érvénytelenitésére alapitott kereset» (479. §.) elméletileg nem helyeselhető; hamis feltevéseket alkot a kereset alapja tekintetében, a mely pedig szintén hereditatis petitio és positiv öröklési alapon (rokonságon vagy más *érvényes* végrendeleten) nyugszik. Ama végrendelet megtámadása csak «előleges *válasz*» azon kifogás ellen, a melyet az ellenfél előreláthatólag hivatkozással az (érvénytelen) végrendeletre tenni fogna. (L. Unger 22. §. 6. jegyzet.) Ezen szövegezés azonban hamis képzetekre is vezet a bizonyitási teher megoszlásáról.[4] 2. «A végrendelet érvénytelenitését tárgyazó kereset» — az olvasó itt könnyen azon félreértésre juthat, hogy minden kihirdetett itélet, mely öt éven belül meg nem támadtatik, ezentul megtámadhatlan. Hiszen csak nem ez értendő itt!? «Minden igazságügypolitikai elv szól az ellen — mondja *Unger* a már idézett helyen — hogy az örökség birtokában levő örökös az érvényben levő jogával látszólag ellenkező végrendelet megsemmisitése iránt kénytelen legyen pert inditani; egy ily örökös az ellene inditott örökségi keresetre a végrendelet semmiségének elévülhetlen kifogásával válaszolhat.» Különben utalunk a 4. jegyzetben hivatkozott értekezésünkre.

[1] Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a mult évi 4., 8., 14., 19., 23., 29., 33., 44., 49. és a f. é. 3., 5., 8., 13., 25., 31., 33. és 35. számban.

[1] Némelyek ezt sem tartották megengedhetőnek, mert az érvénynyel nem biró exceptio de jure tertii. De ez *szorosabb* technikai értelemben nem is exceptio, hanem az igényelt öröklési jognak *tagadása*.

[2] Más nézeten van *Mommsen* 338. l.

[3] A végrendeleti okmány megsemmisitésének, megrongálásának vagy megváltoztatásának nehéz kérdései tekintetében l. a 242. §-nál felhozottakat és Dvoržaknak ott idézett értekezését.

[4] Aggályaink hordereje világos lesz az olvasó előtt, ha az «Excurse» cz. munkánk IV. köt. 78. lapján foglaltakat figyelembe veszi.

*

A VIII. FEJEZET

«Az örökség elidegenitéséről» olyan, hogy semminemü biráló megjegyzést ahhoz nem füzhetünk; világos, rövid és mégis teljes, a mint mondani szokták «kurz und gut». Hasonló dicséretet érdemel a IX. fejezet «az állam igényéről örökös nemléte esetében». Különösen a 489. §. elismerésre érdemes.[1]

A 493. §. átmeneti intézkedéseket helyez kilátásba, a melyek bizonyára a törvény hatályának *időbeli* határait is szabályozni fogják. A törvény visszaható erejének (illetve vissza nem ható erejének) elmélete tehát ott fogja alkalmazását az öröklési jogra találni és ott fog tételes jogszabályokban megtestesülni. Bátorkodunk arra utalni, hogy mi egy ezen év elején megjelent kötetünkben[2] ezen elméletet nagyon behatóan tárgyaltuk. Az öröklési jogra vonatkozik a 222. s k. l.

A 493. §. is «életbetéptetési intézkedésekről» szól. Kétségkivül azokban a törvény hatályának *területi*[3] és *subjectiv* köréről lesz szó. Valószinüleg ki lesz mondva, hogy a családi hitbizományok tekintetében az eddigi szabályok ezentul is érvényben maradnak; továbbá, vajon a parasztosztályra nézve az öröklés általános szabályai vagy legalább a hagyaték felosztására vonatkozó szabályok változtatásokat szenvednek-e.[4] Miután e kérdéseket ujabban Európa nagy részében annyi hévvel (gyakran tulnagy hévvel, azaz szenvedélyyel) tárgyalták,[5] azokat aligha lehet hallgatással mellőzni.

—

Ezzel befejezzük megbeszélésünket. Inkább biráló széljegyzetek gyüjteménye az, mint összefüggő dolgozat. Igyekezetünk nem is oda irányult, hogy tudós munkát nyujtsunk, hanem oda, hogy gyenge erőnkkel részt vegyünk egy oly törvényjavaslat végleges kidolgozásánál, mely minden esetre kiváló és tiszteletre méltó helyet foglal el az uj törvényhozási munkálatok között.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Katholikus-e vagy evangelikus?

A budapesti kir. törvényszék polgári osztályánál következő vallásügyi kérdés vár megoldásra:

X. földbirtokosnő 1838-ban született *római katholikus* anyától és a róm. katholikus templomban lett megkeresztelve. 1858-ban a törvényben az átmenetre előirt formaságok betartása nélkül az evangelikus pap által felvétetett az evangelikus vallásba azon az alapon, hogy 18 éves életkoráig az evangelikus vallásban neveltetett. X. ezután férjhez ment K. *róm. katholikus vallásu* földbirtokoshoz. Ezen házasság fenállásának idején X. 1868 január 5-én Y. nevü leánygyermeket szült. X., daczára annak, hogy ő maga törvényes házasságban élt K.-val, az Y. leánygyermeket törvénytelennek anyakönyveztette és az evangelikus pap által kereszteltette meg. A gyermeket magáénak ismerte Z. katholikus vallásu földbirtokos, ki később 1872 ben X.-et K.-val fenállott házasságának fejbontása után nőül is vette. Y., ki az anyakönyvben mint törvénytelen gyermek szerepelt, 1881-ben Z. hitestársak kérelmére kir. kegyelem utján törvényesittetett. Z. gyermekkora óta 18. életéve betöltéséig evangelikus vallásban neveltetett. Kérdés, milyen vallásunak tekintendő Y. a hazai törvények szerint? A mellett, hogy a gyermek evangelikus vallásu, a következő érvek hozattak fel.

Y. mint törvénytelen gyermek anyja, X. vallását követi X. pedig evangelikus volt, mert katholikus születése daczára születése óta az evangelikus vallásban neveltetett.

Felvétetett pedig az evangelikus vallásra 20 éves korában az 1844 : III. tcz. 1. §-a alapján, mely következőleg hangzik:

«*Kijelentetik, hogy azok, kik 18 éves koruk eléréséig az evangelika vallásban neveltettek, a nőszemélyek pedig férjhez menetelük után, habár még ezen időkort el nem érték is, sem maguk, sem maradékaik vallásos kérdés alá többé nem vétethetnek.*»

X. evangelikus lévén, nyilvánvaló, hogy törvénytelen leánygyermeke is az. Az 1881-ben, tehát a leány 13 éves korában eszközölt törvényesités, daczára annak, hogy a törvényesitő apa katholikus volt, a már evangelika vallásban nevelt leánygyermek vallására ki nem hathatott és igy a gyermek a törvényesités daczára evangelikus vallásu maradt. Egyébként az 1844: III. tcz. 1. §-a jelenleg is érvényben van és igy nemcsak X., hanem Y. vallására is alkalmazandó.

Az ellennézet, mely a leány katholikus voltát vitatja, a következő érveket hozza fel:

Y. jogilag törvénytelen gyermeknek nem tekinthető, mert X. nőnek K.-val fenállott törvényes házasságának tartama alatt született. Ezen házasság csak 1872-ben, tehát négy évvel a gyermek születése után bontatott fel és a törvényes férj Y. gyermek születését meg nem támadta. A téves anyakönyvezés tehát nem birhat joghatálylyal sem a gyermek törvényességét, sem a gyermek vallását illetőleg, mert ezen körülményeket nem az anyakönyvvezető lelkész bevezetése, hanem a törvény határozza meg.

Y. gyermek 1868 január 5-én született. Ekkor Magyarországon azon kérdésben, hogy a gyermekek a szülők melyikének vallását kövessék, még az 1790/91: XXVI. tczikk 15. §-a volt hatályban, a mely szerint az esetben, ha az apa katholikus, valamennyi gyermek, tehát a leánygyermekek is az apa vallását követték. Az 1868: LIII. tcz. csak 1868. évi deczember hóban lépett életbe s miután a törvény visszaható erővel nem bir, ezen törvény az 1868 január 5-én született Y. vallására nem alkalmazható, hanem alkalmazandó reá vonatkozólag az 1790/91: XXVI. tcz.

Ámde ezen törvényczikk szerint Y. római katholikusnak tekintendő, mert törvényes apja, vagyis anyjának férje K. római katholikus vallásu volt. De ha Y. törvénytelen gyermeknek tekintetnék is, ki később Z. által törvényesittetett, ugyanazon eredményre jutunk, mert az ily gyermek az 1868: LIII. tcz. 16. §-a szerint vallás dolgában a törvényes gyermekkel egyenlő szabály alá esik, vagyis ugy tekintendő, mintha Z.-nek 1868 január 5-én született törvényes gyermeke lett volna. Miután pedig Z. is római katholikus, Y. római katholikus vallásunak lesz tekintendő, akár az első, akár a második férj tekintetik a gyermek apjának.

A mi végre az 1844: III. tcz. 1. §-át illeti, ez Y. vallását illetőleg egyáltalában szóba nem jöhet, mert ő az 1868: LIII. tcz. meghozatalakor csak 11 hónapos csecsemő volt, az ő vallásos nevelése tehát az 1868: LIII. tcz. életbeléptéig meg sem kezdődött. De ha megkezdődhetett volna is, véget vetett alkalmazásának az 1868: LIII. tcz. 12. §-a, amely szerint:

«*A törvénynyel ellenkező bármely szerződés, téritvény vagy rendelkezés ezentul is érvénytelen és semmi* esetben se birhat jogerővel.»

Miután pedig az 1790/1: XXVI. tcz. 15. §-a szerint Y. katholika vallásu volt és ezen vallásban volt nevelendő, Y. anyjának ezzel ellenkező rendelkezése, mely szerint Y.-t az evangelika vallásban nevelte, érvénytelen és nem birhat semmi jogerővel.

Megerősiti a törvényben kifejezett ezen kétségtelen rendelkezést az idézett törvény 2. §-a, mely szerint «áttérni annak szabad, a ki életkora 18-ik évét már betöltötte». Ebből

[1] Mi azon nézeten vagyunk, hogy osztrák jog szerint is áll ezen jogszabály. L. Commentárunkat, II. 673. l.

[2] L. Excurse über österr. bürg Recht. I. k. 2—4 f. 112—350. l.

[3] Például, hogy a törvény Erdélyben is érvényes legyen-e.

[4] Értjük az u. n. «Anerbenrecht»-et, mely szerint a földbirtoknak mindig *egy* fiura (Anerbe) osztatlanul kell átmennie; továbbá a parasztbirtokok oszthatóságának, a minimumnak a kérdését, a melyen alul földbirtokot nem lehet kisebbiteni.

[5] Hiszen egész nagy irodalom keletkezett már e körül!

következik, hogy a 14. §-ban foglalt eset kivételével, mely a 7 éven aluli gyermekek áttéréséről szól, a gyermek vallásában a 18-ik életév betöltése előtt semmiféle változtatást tenni nem lehet, a mi világosan ellenkezik az 1844: III. tcz. 1. §-ával, a mely szerint a törvény által előirt vallás állitólag a szülők ellenkező rendelkezése, az evang. vallásban való neveltetés által megváltoztatható.

Miután pedig az 1868: LIII. tcz. későbbi törvény, még pedig sarkalatos alaptörvény, az által az 1844: III. tcz. 1. §-a, ha valaha ugy magyarázható lenne — a mint azt az ellennézet magyarázza — meg van változtatva és miután Y.-nak az 1868-iki törvény hatálya alatt megkezdett és befejezett vallásos neveltetése és ezen neveltetés jogi hatálya csakis ezen törvény szerint birálható el, az, hogy mikép rendelkezik az 1844: III. tcz. *a vallásos neveltetés jogi hatályát* illetőleg, Y. vallását illetőleg egészen közömbös.

Feltéve, meg nem engedve azonban, hogy Y. törvénytelen gyermeknek lenne tekinthető és feltéve meg nem engedve, hogy a róm. kath. Z. által eszközölt törvényesités nem hatna vissza a gyermek vallására, Y. mint törvénytelen anyától született gyermek is katholikus vallásunak tekintendő, mert anyja katholikus vallásban született és a törvényes formaságok megtartása mellett soha az evangelikus vallásra át nem tért.

Ellent nem áll ennek azon körülmény, hogy X. nő születése óta az evangelikus vallásban neveltetett, mert az 1844: III. tcz. idézett szakasza alapján X. nő evangelikus vallása meg nem állapitható.

Ezen szakasz figyelmes elolvasásánál ugyanis szembeötlő, hogy *csak az evangelika* vallásról van benne emlités téve. Avagy az 1848 előtti törvényhozás az evangelika vallás részére privilegiumot akart felállitani, midőn csakis az evangelikusoknak adta azt a kedvezményt, hogy a különben katholikusoknak született gyermekek a törvénytől eltérőleg evangelikus vallásban nevelhetők, a katholikus vallásnak azonban ezen kedvezmény meg nem adatott? Hogyan egyeztethető össze ez azon köztudomásu történeti ténynyel, hogy 1848-ig a katholika vallás volt Magyarországon az uralkodó vallás, és csak az 1848: XX. tcz. 2. §-ában sikerült a törvényhozásnak a bevett vallásfelekezetekre nézve a tökéletes egyenlőséget és viszonosságot megállapitani?

Nem ugy van a dolog. Az 1844-iki országgyülés koránsem akart az evangelikusok részére privilegiumot felállitani, csak azon vallásbeli sérelmeket akarta orvosolni, melyek *a multban* az evangelikusoknak okoztattak.

E részben teljes és kimeritő felvilágositást adnak az 1840 és 1844-iki országgyülési iratok, melyek ugy a törvényhozó *szándékát*, valamint ebből kifolyólag az 1844: III. tcz. 1. §-ának értelmét minden kétségen kivül helyezik.

Ezen szakasz szoros összefüggésben van *a reversalisok* kérdésével, mely az 1840. és 1844. évi országgyüléseken annyi port felvert.

A vallásügyi sérelmek között nem a legkisebb volt az, hogy a katholikus papok vegyes házasságban élő szülőktől reversalist követeltek, a melyet ha azután a szülők be nem tartottak, az evangelika vallásban nevelt gyermekeket és szüleiket mindenféle zaklatásoknak tették ki. A Karok és Rendek tehát már az 1836-ik országgyülésen követelték, hogy a reversalisok ugy a multra, valamint a jövőre nézve érvényteleneknek nyilvánittassanak, ezen óhajtás azonban a főrendek ellenzése miatt nem valósulhatott.

A főrendek végre az 1839/40-iki országgyülési naplóba foglalt 110. sz. válaszban megegyeztek abban, hogy az *ezentul* kiadandó ilyen reversalisok kötelező erő nélkülieknek nyilvánittassanak, a multra nézve azonban a már adott reversalisok érvényét fentartatni kivánták «*oly czélból mindazáltal, hogy a tekint. Karoknak és Rendeknek az ily Reversalisokból eredhető 's nemzedékekre terjedhető vizsgálódások eránti aggodalmak megszüntessék, annak kijelentésétől nem idegenek, hogy az oly gyermekek, kikre nézve illyetén bár külömben szabadon keletkezett Reversalisok, a vallásos nevelés tekintetében foganatba nem mentek, ha egyszer 18-ik esztendőt meghaladták, a leányok pedig ha a 18-dik évök előtt mentek volna férjhez, ezen időponton tul a Reversalisoknál fogva vallásos kérdés alá többé ne vétessenek.*» . . . «*Ellenben az ezután kötendő vegyes házasságokból származó gyermekek minő vallásbani neveltetésére nézve a mult Országgyülésen kifejtett okoknál fogva e tárgyban a fenálló törvényhez kivánunk ragaszkodni.*»

Ime itt van az 1844: III. tcz. 1. §-ának genesise. Concessio akart az lenni a reversalist adott és azt be nem tartott szülőknek, hogy az esetben, ha gyermekeiket az adott reversalis daczára 18 évig az evang. vallásban nevelték, az utóbbiak többé vallásbeli háborgatásoknak ne legyenek kitéve.

A főrendek ezen intentióját a karok és rendek az országgyülési napló IV. kötet 26. oldalán 137 alatt foglalt negyedik izenetben magukévá tették, és a vallásügyi törvény 1. §-át ehhez képest következőleg szövegezték:

«1. §. A vallásos Reversalisok, vagyis a születendő gyermekeknek mely vallásban neveltetésük iránt ezentul kötendő kötelezések erőnélkülieknek nyilatkoztatnak, kijelentetvén egyébiránt, hogy azok, kik 18 éves koruk eléréséig az evangelika vallásban neveltettek, a nőszemélyek pedig férjhez menetelük után, habár ezen időkort még el nem érték is, sem maguk sem maradékaik vallásos kérdés alá többé nem vétethetnek.»

Az országgyülés végén a koronához szentesités végett beterjesztett törvényjavaslat a IV. kötet 160. oldalán foglaltak szerint ugy szövegeztetett, hogy a karok és rendek által tervezett fenti szakasz két szakaszra osztatott, melyek közül az első szakasz annak kijelentését tartalmazza, hogy az ezentul kötendő reversalisok érvénytelenek, a 2-ik szakasz pedig szóról szóra a törvénynek jelenlegi első szakaszát tartalmazza.

A korona a törvényjavaslat szentesitését megtagadván, az 1843/4-ki országgyülésen ujból felvétetett az ügy. A KK. és RR. az 1843/44. O. N. 40. sz. és 421. sz. alatt foglalt Izenetekben ugyancsak a fentiek szerint már kifejtettek értelmében és ugyanazon intentio által vezéreltetve megint csak a reversalisokkal kapcsolatban sürgették a már szövegezett törvény létrehozatalát, de a korona némely pontokra vonatkozólag engedni nem akarván, az országgyülés végén a K. K. és R. R. (O. N. 586. sz.) *concertatióra* bocsátották az ügyet, a mi azt jelenti, hogy csak azon pontok vétettek fel a törvény szövegébe, melyekre nézve a megegyezés a korona és az országgyülés között megvolt. Igy történt, hogy a Reversalisokra vonatkozó 1. §. a törvényből kimaradt és a 2. §-ból, mely tulajdonképen az 1-ső szakasznak kiegészitő és utómondata és ettől nyeri értelmét, lett a törvény jelenlegi első szakasza.

Világos ezekből, hogy a törvényhozó szándéka koránt sem volt az, az evangelika vallás részére oly privilegiumot felállitani, mely a többi bevett vallásoknak nem volt megadva, hanem csak a *multra* nézve azon zaklatásoknak akarta elejét venni, melyeknek még felnőtt személyek is annak folytán voltak kitéve, hogy a szülőik által adott reversalisok daczára evangelikus vallásban neveltettek.

Hogy a törvény idézett 1. §. csak a multra vonatkozik és hogy az a jövőben születendő, illetve felnevelendő gyermekekre nem alkalmazható, kitünik még a következőkből:

1. Magából a törvény szövegéből, mely a mult időt használja: «azok, a kik az evangelika vallásban *neveltettek*» kétségtelen, hogy a törvényhozó ha nem a multra, hanem a jövőre is van tekintettel, ugy szövegezi a törvényt: «azok a kik 18-éves koruk eléréséig az evangelika vallásban neveltettek, vagy ezután 18 éves koruk eléréséig ezen vallásban *neveltetni fognak*».

2. A törvény első négy szakaszából kitetszik, hogy ezek valamennyien a *multban* elkövetett vallási sérelmekre vonatkoznak, és csak is az 5-ik és következő §§-ban rendelkezik a törvény arról, mikép kell a jövőben az áttéréseknél eljárni.

3. A törvény 5-ik és következő szakaszai határozottan körülirják, mikép eszközlendő ezentul az átmenet a római kath. vallásból az evangelika vallásba, ezáltal mindenkinek módot és alkalmat nyujt saját vallásbeli meggyőződését követni, nincs tehát sem szüksége, sem értelme a jövőre nézve egy oly rendelkezésnek, melynek segélyével a törvényben előirt átmeneti módtól eltérőleg is lehetne az evang. vallásból a katholika vallásra áttérni.

4. A katholika vallásnak nagy sérelmére lenne, ha a katholika valláson született gyermekre nézve a törvény kifejezetten megengedné, hogy ez evangelika vallásban is nevelhető, a nélkül hogy viszont kifejezné, hogy az evangelika valláson született gyermek is a katholikus vallásban nevelhető, már pedig azt a magyar országgyüléstől, mely a vallásfelekezetek közötti egyenlőség és viszonosság elvét folyton hangoztatta, feltételezni nem lehet, hogy a kath. valláson sérelmet akart ejteni.

5. A K. K. és R. R.-nek 1843/4. O. N. 421. sz. a. izenetéből kitünik, hogy ők a már mindkét ház által elfogadott 2. (később 1.) §. mellett is szükségét látták az iránt javaslatot tenni, hogy a jövőre nézve a vegyes házasságokból születendő gyermekek ezentul mely vallásban neveltessenek. Ezen javaslatnak csak ugy van éreltme, hogy a K. K. és R. R. a 2. (később 1.) §-t maguk is ugy értették, hogy az a multra vonatkozik csupán, mert ha ez a jövőre is vonatkoznék, nem tartották volna szükségesnek a jövőre vonatkozólag javaslatokat tenni. Miután pedig a törvényhozó az általa meghozott törvénynek legilletékesebb interpretatora, az iránt, hogy a kérdéses §. csak a multra vonatkozott, kétség nem lehet.

6. Minden kétséget kizár végre az 1868: LIII. törvczikk 12. §-ának azon intézkedése, mely a vallásos neveltetés tárgyában előforduló minden rendelkezést *ezentul is* érvénytelennek jelenti ki. A magyar törvényhozás tehát 1868-ban kimondotta, hogy a reversalisok és ezzel egyenlő elbirálás alá eső más *rendelkezések*, melyek a gyermekek vallását illetőleg a törvénytől eltérőleg tétettek, *azelőtt is mindig* érvénytelenek voltak, és ezzel leghitelesebben megmagyarázta az 1844: III. tcz. 1. §-ának értelmét. A magyar törvényhozás a vallásfelekezetek egyenjoguságára és viszonosságára alapitván rendelkezéseit, egyenlő mértékkel oszt katholikusoknak és evangelikusoknak; képtelenség volna tehát róla azt feltételezni, hogy az oly reversalist vagy rendelkezést, mely az evangelika vallásra vonatkozólag tétetett, — a milyen a jelen esetben fenforog — érvényesnek ismerje el, midőn a katholikus vallás részére tett rendelkezést érvénytelennek jelenti ki.

Mindezekből kiviláglik, hogy az 1844: III. tcz. 1. §-a csak a reversalisokból eredő sérelmekre vonatkozólag bir jelentőséggel és mint ilyen csak a multra vonatkozik, a miért is X. nő vallásos nevelésére sem vonatkoztatható, mert ennek vallásos nevelése az 1868: LIII. tcz. 14. §-ából vont analogia szerint csak 7 éves korában, tehát 1845-ben kezdődhetett, annál kevésbé vonatkoztatható Y. vallására, a kinek vallásos nevelése egészen az 1868: LIII. tcz. uralma alatti időben kezdődött és nyert befejezést.

Miután pedig a m. kir. Curiának ismert határozata szerint a keresztelés nem képez felvételt a felekezetbe és a felekezethez való tartozást a törvény határozza meg, a mely szerint a törvénynyel ellenkező bármely szerződés, téritvény vagy rendelkezés érvénytelen és semmi esetben sem birhat jogerővel (1868: LIII. tcz. 12. §.), kétségtelen az, hogy Y. róm. katholikus vallásu, és azon körülmény, hogy evangelikus pap által kereszteltetett és evangelika vallásban felneveltetett, figyelembe nem jöhet. SZTEHLO KORNÉL.

Döntvények kritikai fejtegetése.[1]

V.

F. évi szept. hó 19-én 8528. sz. a. (l. *Jogt. Közl.* f. évi 41. sz. mell.) a m. kir. Curia kimondja, hogy a Btk. 92-a a pénzbüntetést egészen kihagyja intézkedései köréből, a miért pénzbüntetésnél a 92. §. alkalmazása ki van zárva, s illetve a biró a törvény különös részeiben az illető helyen megállapitott minimum és maximumhoz feltétlenül kötve van.

A Btk. 418. §-án kivül, a melyre a megbeszélés tárgyává tett itélet vonatkozik, a kérdés még csak:

a Btk. 291. §-a esetében (100 frttól — 2000 frtig terjedhető pénzbüntetés);

a 314. §. esetében (100 frttól — 1000 frtig terjedhető pénzbüntetés);

a 419. §. esetében (200 frttól — 2000 frtig terjedhető pénzbüntetés);

a 443. §. esetében (100 frttól — 1000 frtig terjedhető pénzbüntetés) fordulhat elő. Mert csak ezen esetekben tér el a specialis minimum a pénzbüntetésnek a Btk. 26. §-ában meghatározott általános minimumától. — A Btk. 443. §-a esetében a pénzbüntetés fő- vagy a törvény szavaival élve, önálló, a többi esetekben mellékbüntetés. A mi különben a bennünket érdeklő kérdés szempontjából közömbös. A minthogy a curiai itélet sem tesz különbséget a szerint, a mint a pénzbüntetés önálló vagy pedig mellékbüntetésként szabatott ki.

A m. k. Curiának ezen elvi kijelentése homlokegyenest ellentétben áll a Btk. 92. §-át informáló azon magasztos alapeszmével, a mely miatt ezen §. Olaszországban Btkvünk valódi gyöngyének jelentetett ki; de ellenkezik, határozottan ellenkezik, a törvény világos, félreismerhetlen szövegével is.

A 92. §. alapeszméje az, hogy a büntetési tételek felállitásánál a törvényhozó az egyes büntetendő cselekményeknek csak is «rendszerinti» vagy «átlagos» objectiv és subjectiv sulyát veheti tekintetbe, s hogy mindig lesznek cselekmények, melyeknek sulya a legkisebb átlagos sulynak is jelentékenyen mögötte marad annyira, hogy a specialis büntetési tétel minimuma is aránytalanul sulyos lenne. Nem lehet megérteni, hogy ezen általános igazság miért szünnék meg igaz lenni, mihelyt pénzbüntetéssel büntetendő cselekményekről van szó. Nem lehet megérteni, hogy ezen általános igazság x. delictumra nézve a szerint legyen igazság vagy sem, a mint a törvényhozó ezen x. delictum rendes büntetését fogházban, vagy pedig pénzbüntetésben állapitja meg.

Ha az x. delictum rendes büntetési tétele 2—5 évig terjedhető fogház, a 92. §. alkalmazásával, nem csak a fogházbüntetés specialis minimumán alul az általános minimumig = egy napi fogház, — hanem a pénzbüntetés legkisebb mértékeig = egy forintig szállhat le a biró, — de ha azon delictum rendes büntetési tétele 1000 frttól — 4000 frtig terjedhető pénzbüntetés, akkor 1000 forintnál kisebb pénzbüntetés alkalmazása lehetetlen! Minthogy pedig a törvényhozó az x. delictum rendes büntetését a szerint állapitja meg fogházban vagy pénzbüntetésben, a mint abban a jogrend sulyosabb vagy kevésbé sulyos megsértését látja, ebből az következik, hogy a törvényhozó a sulyosabb jogsértésekkel szemben enyhébb, az enyhébb jogsértésekkel szemben szigorubb. De a delictum helyett vegyünk egy gyakorlati példát. A 443. §-ba ütköző vétség büntetése száz frttól — ezer frtig terjedhető pénzbüntetés. — A 438. §-ba ütköző vétség büntetése 2—5 évig terjedhető fogház, a 437. §-ba ütköző vétség akkor, ha a gondatlanság által emberhalál okoztatott, öt évig terjedhető fogház és 1000 frtig terjedhető pénzbüntetés. A curiai felfogás szerint a 443. §. esetében 100 frtnál enyhébb büntetés lehetősége absolute ki van zárva, mig a leg-

[1] Az előbbi közl. l. a 15., 21. és 41. számban.

enyhébb alakulataikban is aránytalanul sulyosabb 438. vagy 437. §-beli vétségek eseteiben a tettes 100 frtnál jóval csekélyebb pénzbüntetéssel menekülhet.

Ily kézzel foghatóan ferde felfogást a törvénynek imputálni nem lehet. Azon törvényről, mely a rendkivüli enyhitésnek a legsulyosabb büntettek eseteiben is helyt ad, nem lehet feltenni, hogy azt épen csak a legenyhébb büntetendő cselekményeknél zárná ki.

A törvényt azért ily értelemben magyarázni nem lehet mindaddig, mig annak szövegezése az ellenkező értelmezést határozottan ki nem zárja. Ez pedig itt nem az eset, sőt a törvény szövege épen az ellenkező értelemben határozott.

A Btk. 92. §-a két foku enyhitést enged.

Első fok: a büntettre megállapitott büntetési nem a legkisebb mértékig leszállitható. Ez természetesen feltételezi, hogy a büntetési tétel minimuma az illető büntetési nem általános minimumánál magasabb. Máskülönben a büntetés ezen mértékben kiszabása nem a 92. §., hanem a 91. §. alapján történik. — Hogy a pénzbüntetés ezen enyhités alul ki volna zárva, azt a törvény sehol sem mondja. Ecce verba legis:

«Ha az enyhitő körülmények annyira nyomatékosak stb., hogy a cselekményre meghatározott «büntetésnek» legkisebb mértéke is aránytalanul sulyos lenne: ez esetben ugyanazon büntetési nem a legkisebb mértékig leszállitható. Hát a pénzbüntetés nem büntetés? midőn a Btk. 20. §-a határozottan azt rendeli, hogy: a büntetések nemei következők: ... 6. pénzbüntetés? A törvény «a cselekményre meghatározott büntetés»-ről, s nem «a meghatározott szabadságbüntetésről» szól. Arra tehát, hogy a «büntetést» (genus): a «szabadságbüntetésre» (species): szoritsuk, a törvényes felhatalmazás hiányzik. A miből kétségtelen, hogy ezen első foku enyhitésnek pénzbüntetésnél csak ugy, mint minden más büntetésnél helye van. Az enyhités szempontjából az is közömbös továbbá, vajon a pénzbüntetés mint önálló vagy pedig mint mellékbüntetés alkalmaztatik-e; mert a mellékbüntetés is büntetés, s mert a törvény fő- és mellékbüntetés között különbséget nem tesz.

A mi a pénzbüntetésnél kizárva van, az az enyhitésnek második foka: enyhébb büntetésnemre való átmenet. De ez, miután a pénzbüntetés a legenyhébb büntetésnem, a dolog természetében fekszik. A törvény szerinti legenyhébb büntetésnemet enyhébb büntetésnemre átváltoztatni nem lehet, mert a legenyhébbnél enyhébb büntetésnem nincs.

De abból, hogy a második foku enyhités a pénzbüntetésnél természetszerüen kizárva van, az első foku enyhités kizárására következtetést vonni nem lehet. Különösen nem akkor, midőn a törvény határozottan az ellenkezőt rendeli.

Az államfogház sem változtatható át más büntetésnemre, p. o. pénzbüntetésre. De abból nem következik, hogy p. o. 5 évtől 10 évig terjedhető államfogház eseteiben a 92. §. első foku enyhitését, az államfogháznak az általános minimumra leszállitását alkalmazni ne lehetne. A mint hogy ebben eddig senki nem kételkedett.

Dr. HEIL FAUSZTIN,
fiumei kir. ügyész.

Különfélék.

— **Az intési eljárásnak** a *Jogi Szemlé*-ben közzétett tervezetéről a *Nemzet* következőket közli:

«A közzétett törvényjavaslat egy oly előleges tervezet, a mely a végből készült, hogy képét nyujtsa, miként lehetne az ugynevezett intési eljárást a kisebb polgári peres ügyekben való eljárás ujabb szabályozásával kapcsolatba hozni. E tervezetet még tárgyalás alapjául sem fogadta el az igazságügyi kormány; s mint nyilvánosságra nem szánt, egyelőre csak egy pár szakemberrel volt bizalmasan közölve. Ha előbb elvileg el lesz határozva, hogy az intési eljárás behozatala a kisebb polgári peres ügyekben való eljárás ujabb szabályozásával kapcsolatba hozatik, az előleges tervezet, még mielőtt a további tárgyalásoknak alapjául vétetnék, a részletekre nézve tüzetes revisio alá fog kerülni.»

Mi részünkről ugyane tárgyban a következő sorokat vettük:

«Az intési eljárás behozataláról és a kisebb polgári peres eljárás ujabb szabályozásáról szóló azon tervezet, mely közelebbről egyik szaklapban egész terjedelemben közzé tétetett, egyátalán nem tekinthető olyannak, mely a jelen stadiumban a nyilvánosságra lett volna szánva. Ezen előleges tervezet, a melyet a további tárgyalások megindítása előtt annak szerzője tüzetes revisio alá kiván venni, előlegesen csupán azon czélból készült, hogy képét nyujtsa annak, miként lehetne az intési eljárást a kisebb polgári peres ügyek ujabb szabályozásával kapcsolatba hozni. Az előleges tervezet egyes részlete, intézkedései, tehát azok is, a melyek a költségek összegére vonatkoznak, még javaslatként is megállapitottaknak egyáltalán nem tekinthetők.»

Ily körülmények közt annál kevésbé van ok az aggodalomra, mivel a tervezet fő-intentiója épen odairányul, hogy az ügyvédi kar és a jogkereső közönség által a kisebb peres ügyeket illetőleg egy évtized óta hangoztatott sérelmek gyökeresen orvosoltassanak.

A tervezet szerint ugyanis:

a) megszüntettetnék a községi biráskodás, a mely annyi jogos panasznak képezte tárgyát;

b) az 50 frtig terjedő ugynevezett kisebb polgári peres ügyekben való eljárás a biráskodási joggal felruházott szolgabirák és kinevezett békebirák hatásköréből kivétetnék és kizárólag a kir. járásbiróságok hatáskörébe utaltatnék;

c) az 50 frtig terjedő ügyekben az elsőfokban való eljárásra nézve minden kivétel nélkül a sommás eljárás szabályai fognának alkalmaztatni; ennélfogva az ügyvédi képviseletre és a költségekre is az általános szabályok nyernének alkalmazást, és a birói illetőségre nézve sem foglaltatván eltérés az általános szabályoktól, megszünnék azon sokszor hangoztatott jogos panasz, hogy a hitelező az ilyen pereket csak az adós lakhelye, vagy az okiratban kikötött teljesitési hely szerint illetékes birósághoz indithatja meg; és hogy a könyvkivonati perek nem perelhetők azon hely birósága előtt, a hol a könyvek vitetnek;

d) az 50 frtig terjedő ügyekben az első biróság érdemleges itélete ellen felülvizsgálati jogorvoslatnak adatnék hely azon esetre, ha a biróság a vitás jogkérdés eldöntésénél az anyagi törvényeket vagy szabályokat helytelenül alkalmazta.

— **Az igazságügyminiszteriumban** elkészült a rendelet tervezete, mely a regále megváltásáról szóló törvény értelmében birói letétbe helyezett kártalanitási összegekre vonatkozó magánjogi igények eldöntésénél s a kártalanitási összegek kiutalásánál követendő eljárást szabályozza. Ezen tervezet tárgyalására enquête hivatott egybe, mely f. hó 16-án kezdi meg tárgyalásait. Az enquête tagjai Teleszky István államtitkár elnöklete alatt: Czorda Bódog államtitkár, Bokros Elek a képviselőház alelnöke, Babos Kálmán curiai tanácselnök, Topler Károly curiai biró, Erdélyi Sándor kir. táblai tanácselnök, Zádor Gyula miniszteri tanácsos, Szántó Mihály miniszteri osztálytanácsos, Imling Konrád és Tergovcsits István kir. táblai birák. A rendelet január 1-én lép életbe.

— **Pfaff Lipót és Hofman Ferencz** a bécsi egyetem tanárainak a magyar öröklési jog tervezetéről irt tanulmányát mai számunkban fejezzük be. Ez alkalommal kedves kötelességünknek ismerjük hazai szakközönségünk nevében hálás elismerésünket kifejezni a tudós szerzőknek azon valóban loyális érdeklődésükért, melylyel hazai jogfejlődésünk iránt viseltetnek s melynek ez érdekes és alapos tanulmányukkal is tanujelét adták.

— **Dr. Vécsey Tamásnak** jogi szakoktatásunk reformjáról a Magyar Jogászegyletben tartott felolvasása széles kö-

rökben érdeklődést idézett elő. Ez érdeklődést nemcsak a felolvasó személye keltette fel, ki már állásánál fogva kiválólag kompetens a kérdéshez hozzászólani, hanem azon életrevaló eszmék is, a melyekben a felolvasás bővelkedett. Ez alkalommal nem foglalkozhatunk a felolvasással; csak azt emeljük ki, hogy Vécsey reformterveinek megvan az az előnye, hogy azok minden nagyobb rendszerváltoztatás és felforgatás nélkül a mai fenálló keretben is megvalósithatók. — A felolvasás egy részét lapunk mellékletén közöljük.

— **Felső oktatásunk reformja**. E czimen jelent meg Fenyvessy Ferencz tollából két füzet, melyek a miniszter terveivel s a tanpénzkérdés megoldásával foglalkoznak. Szerző szerint külön intézetek kellenek a tudományos képzésre és külön intézetek a gyakorlati kiképeztetésre. Az elsőre elég a budapesti egyetem — kevés, de tudományszomjas hallgatósággal, leczkelátogatási ellenőrzés és évi vizsgák nélkül. Másfelől szükség van az ország több nagyobb városában jogi, orvosi, gyógyszerészi és tanári képző szakiskolákra, melyeknek czéljok legyen az átlagos képzettségü és tehetségü hivatásbeli szakembereket nevelni. Ezen intézetekben szerző naponkinti ellenőrzést óhajt. Ez intézetek szintén állitanának ki okleveleket, de tudorrá való promotio jogával csak a budapesti egyetem birna.

— **A hagyatéki eljárásról** szóló törvényjavaslat tervezete megjelent. Készitette az igazságügyminiszter megbizásából az öröklési jogról szóló törvényjavaslatnak a képviselőház igazságügyi bizottsága által megállapitott szövege alapján *Weinmann* Fülöp budapesti kir. közjegyző. A tervezet beosztása a következő: I. Czim. Általános határozatok. II. Czim. A haláleset felvétel és a leltározás. III. Czim. Az igénybejelentés. IV. Czim. Az örökösödési igazolvány. V. Czim. Az osztály. VI. Czim. A hagyományi igazolvány. VII. Czim. A vagyon-elkülönzés. VIII. Czim. A gyámhatósági képviselet. IX. Czim. Vegyes határozatok. X. Czim. Életbeléptetési és átmeneti határozatok.

— **Az igazságügyminiszter** a hagyatéki eljárásról szóló törvénytervezetet megküldte véleményezés végett az ügyvédi és közjegyzői kamaráknak.

— **A budapesti ügyvédi kamara választmánya** a hagyatéki eljárásról szóló törvénytervezetet dr. Jellinek Arthur választmányi tagnak adta ki előadásra.

— **A budapesti kir. törvényszéknél** a jövő évi januártól kezdve rendszeresittetik 1 uj jegyzői és 9 uj aljegyzői állás. Ha hozzáveszszük még, hogy azon 50 joggyakornok közül, kiknek segélydija 500 frtra emeltetik fel, tekintélyes hányad fog jutni a budapesti törvényszékre: ugy e törvényszék joggyakornokainak előléptetési viszonyait épen nem mondhatjuk kedvezőtleneknek.

— **Rabsegélyző egyletek eddig következő városainkban vannak**: Brassó, Budapest, Deés, Déva, Erzsébetváros, Győr, Gyulafehérvár, Jászberény, Karánsebes, Kecskemét, Mármarossziget, Nagyszeben, Nagyvárad, Pécs, Szegszárd, Székesfehérvár, Temesvár, Zombor. Ezeken kivül megalakult még a Szilágymegyei és alakulóban van a kolozsvári.

— **A budapesti kir. törvényszék elnöke** hirdetményileg teszi közzé, hogy az igazságügyminiszterium f. év május hóban kelt rendelete folytán a törvényszék irattárában «selejtezés» fog tartatni. Azon felek, a kik irataikat továbbra is megőriztetni vagy visszaadatni kivánják, ezen szándékukat két hó alatt jelentsék be, «minthogy a határidő lejárta után, azok a fentemlitett rendelet értelmében teljesitendő selejtezés alkalmával megsemmisittetni s az államkincstár javára nyilvános árverésen eladatni fognak.»

— **A kir. Curián** f. hó 12-én ismét uj — a szünet óta már *negyedik* — tanácsbeosztás lép életbe. A kir. tábláról kisegitőkként berendeltetett 6 uj biró (Ádám András, Nagy Odön, Bernáth Elemér, Szabó László, Kiszely Tibor és Nedeczky Ödön) és a tanácsok száma egygyel szaporittatott. Ezentul 6 polgári és 5 bünügyi tanács fog müködni. Nincs elnöke ez időszerint a II. és VI. polgári tanácsoknak.

— **A budapesti kir. ügyészségnek** egyik legutóbbi inditványában ez foglaltatik: . . . «Inditványozom, hogy terhelt korára való figyelemmel — (vádlott t. i. 13½ éves), — részére gyakorlatunkat tekintve *hivatalból védő rendeltessék ki.*» A kir. törvényszék ezen inditványhoz hozzá járult és a kiskoru vádlott részére, ki ellen a Btk. 336-dik §-nak 7. pontjába ütköző lopás vádja emeltetett, hivatalból rendelt védőt.

— **Unicum**. A székesfehérvári törvényszéknél jelenleg csupán *egy* csőd van folyamatban.

— **Az elidegenitési és terhelési tilalomról** dr. Lányi Bertalan kir. táblai kisegitő birótól egy nagy érdekü munka hagyta el a napokban a sajtót. A könyv külön lenyomat a «Jog»-ból, a hol a dolgozat először jelent meg. Kiváló tudományos és praktikus értékénél fogva közelebb visszatérünk még a müre.

— **A Magyar Jogászegylet börtönügyi bizottsága** f. hó 20-án (szerdán) ülést tart, melyen Fekete Gyula törvényszéki biró fogja felolvasni véleményét a kényszermunka tárgyában. — Utána szombaton a Jogászegylet tart teljes-ülést, melyen a jogi szakoktatásról szóló vita fog megkezdetni. Szólásra fel van irva Plósz Sándor és Hérich Károly.

— **Az Unger-Walter-Pfaff-féle osztrák döntvénygyüjtemény** huszonnegyedik kötete megjelent. Magában foglal az 1886. és 1887. évekből 508 döntvényt. Igen jó rendszeres tartalommutató egésziti ki a kötetet.

— **A bécsi bíróság** tiz évvel ezelőtt ártatlanul elitélte Steiner Katalin szabad személyt egy gyilkossági vád alapján. Három év mulva kitünt, hogy e nő ártatlan a vádbeli cselekményben s intézkedés történt, hogy azonnal szabad lábra helyeztessék. Azóta ez a nő Bécsben kéregetésekből élt. Egy bécsi polgár megunta a folytonos alamizsna-adást és feljelentést tett a rendőrséghez, hogy Steiner Katalin «*unschuldig verurtheilt*» felirással ellátott névjegygyel jogosulatlanul koldul. A rendőri bíróság szabadságvesztésbüntetésre itélte s csak a felebbezési fok felmentő itélete akadályozta meg, hogy Steiner Katalin ismét elzárassék.

— **A berlini egyetemen** a jelen szemeszterben a beiratkozások oly tömegesek voltak, hogy több tantermet meg kellett nagyobbitani.

— **A berlini bíróság** egy egyént, a ki 13000 márkát lopott gazdájától, csak egy évi fogházra itélt, mivel a kár teljesen megtérült. Nálunk ily lopásért háromszor annyit szabnak ki. (A kir. Curia egy egyént, a ki gazdájától 70 krt, 50 krt és 1 frt 80 krt lopott és egyik lopásnál álkulcsot használt, két évi fegyházra itélt.)

— **A feltételes itéletek.** Ideigtatjuk a *Norddeutsche Allg. Ztg.* legujabb megjegyzéseit a feltételes itéletről, melyek arra látszanak mutatni, hogy a német vaskanczellár köreiben is mindinkább megbarátkoznak a gondolattal, miszerint ezen intézmény behozása tovább nem halasztható. «Wohl selten hat sich — mondja e lap — die öffentliche Meinung so nachdrücklich für eine gesetsgeberische Neuerung ausgesprochen, wie in der vorliegenden Frage, die in verschiedenen Ländern bereits zum gesetzgeberischen Austrag gekommen ist oder demnächst kommen wird. Die internationale kriminalistische Vereinigung hat sich einstimmig am 7. August für die bedingte Verurteilung erklärt, welche in Belgien bereits Gesetz geworden ist. Das Prinzip hat ebenfalls in dem Ausschussentwurf eines neuen französischen Strafgesetzbuchs Aufnahme gefunden, und der Ausschuss, welcher in Oesterreich den neuen Entwurf eines Strafgesetzbuchs berät, hat die bedingte Verurteilung bereits angenommen. Bei einer solchen Uebereinstimmung der Ansichten dürfte das Prinzip selbst von der Wissenschaft nicht mehr aufgegeben werden.»

Irtások.

122.

Közjegyzői felolvasások. A b.-cs.-i kir. közjegyző *felolvasásokat* tart — dijért. Uti exemplum docet.

Dijak:	aláirás hitelesitése --- --- --- --- ---	50 kr.
	jegyzőkönyv --- --- --- --- --- --- ---	25 «
	bélyeg --- --- --- --- --- --- --- ---	50 «
	felolvasás --- --- --- --- --- --- --- ---	50 «
	összesen --- --- --- --- ---	1 frt 75 kr.

Ennek a közjegyzői hitelesitésnek hitelességére már csak lehet hitelezni, mert nemcsak szövegében bizonyittatik a felolvastatás, hanem a . . . «dijjegyzékben» is.

Hibaigazitás. Bodor László urnak lapunk mult számában közölt czikkében a 304. lapon, a második hasáb harmadik bekezdés 3. sorában «*visszavezethető* hatása» helyett «*visszarettentő* hatása» olvasandó.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (VIII. József-körut 44. sz.)
Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (IV. Zöldfa-utcza 31. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (IV. Egyetem u. 4. sz.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

Huszonnegyedik évfolyam. 47. SZ. Budapest, 1889. november 22

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐI IRODA: *József-körut 44-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Viszonkereset vegyesházassági válóperben. Dr. KOVÁTS GYULA budapesti egyetemi tanártól. — Jogirodalom: A büntetőjog általános tanai az 1878: V. tcz. és az 1879: XL. tcz. alapján. Irta dr. Schnierer Aladár. VARGHA FERENCZ budapesti kir. alügyésztől. — *Törvénykezési Szemle:* Az 1881: LIX. tcz. 64. §-ához. Dr. SZETHLO JÁNOS eperjesi ügyvédtől. — A kisajátitási törvény a gyakorlatban. ARANY SÁNDOR kir. táblai tanácsjegyzőtől. — A Btk. 54. §-ában megjelölt mellékbüntetések kiszabása összbüntetés esetében. Dr. SÁNTA ELEMÉR kir. itélő táblai joggyakornoktól. — Külföldi judicatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A pénzügyi közigazgatási bíróság határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Viszonkereset vegyesházassági válóperben.

E lapok szerkesztősége az iránt kéretett fel, hogy két kérdés felől tájékoztasson. Ezek elseje arra irányul, hogy lehet-e vegyesházassági válóperben az alperesi viszonkeresetre vonatkozólag azt alperes illetékes bíróságának a maga illetékességét megállapitani. A második kérdés arra irányul, hogy feltéve a viszonkereseti illetékesség megállapithatását, lehet-e az, hogy a házasság felbontására irányuló viszonkereset érdemileg elbirálhatónak mondassék ki akkor, midőn felperes a házasság érvénytelenségének czimén perel.

Vélemény adására dr. *Kováts Gyula* urat, az egyházi jognak a budapesti m. kir. tudomány-egyetem nyilv. rend. tanárát kértük fel.

A felvetett két kérdés tárgyában nevezett tanár urtól a következő becses véleményt vettük.

—

Két egymással összefüggő kérdésben adjak véleményt.

Hogy véleményemet jól elmondhassam, azt hiszem a legjobban teszem, ha oly perrendi esetet tartok szem előtt, melyben a megpenditett két kérdés jól kidomborodik.

A római kath. felperes a protestáns alperest illetékes világi bírósága előtt a házasság érvénytelenségének kimondása iránt perli meg. Ezzel szemközt az alperes nemcsak a felperesi kereset elutasitását kéri, de viszonkeresetet is formál s kéri viszonkeresetében, hogy erre nézve az eljáró bíróság a maga illetékességét állapitsa meg, mondja ki azt, hogy a viszonkereset érdemileg elbirálható, a házasságot érvényesen kötött házasságnak mondja ki s ezt alperes irányában engesztelhetlen gyülölség czimén bontsa fel. Hogy ez az egész viszonkereseti kérelem a végső itéletben való megoldást tart szem előtt, ezt fel kell tennem, miután tudvalevő dolog, hogy PTR. 77. §-a szerint a viszonkereset kérdése minden tekintetben a főügygyel közösen tárgyaltatik és döntetik el, tehát a viszonkereseti kérelem egész terjedelmében kell hogy az ügy érdemében hozandó itélet keretében nyerjen megoldást.

I. A két kérdés közül a kellő egymásutánhoz képest első helyen a viszonkeresetre vonatkozó illetékesség megállapitásának kérdése áll.

Erre nézve véleményem az, hogy az alperes bírósága a viszonkereset elbirálására nézve kétségen kivül illetékes.

E tekintetben alapul a vegyesházassági válóperekről szóló 1868: XLVIII. tczikket veszem.

E törvényczikk 1. §-a szerint a vegyesházassági perek «az alperes illetékes bírósága előtt inditandók meg» és «mindegyik félre nézve egyedül saját illetékes bíróságának az illető fél saját hitelvei alapján hozott jogerejü itélete kötelező.»

A mi az első rendelkezést illeti, az nem mond egyebet mint azt, a mi minden perre nézve szabályszerint irányadó hogy tudniillik a felperes alperest ennek a saját bírósága előtt tartozik felkeresni. Ez az actor sequitur forum rég ismeretes elve, minek a vegyesházassági válóperekre vonatkozólag kimondása nem valami eltérő, különleges intézkedés. Ezt azért kell hangsulyoznom, hogy a közönséges törvénykezési rendből vett elvet ebben a minőségben valamiképen ne ignoráljuk.

Az idézett törvényczikk második rendelkezésével kapcsolatos a törvénynek az a további rendelése, hogy «a per legfelebb harmincz nap alatt hivatalból átteendő a felperes illetékes bíróságához, mely viszont a felperes felett hoz itéletet.»

A keresetre nézve világosan fenforgó illetékesség alapján az alperesi bíróság illetékességét a viszonkeresetre nézve is meg kell állapitani, mert a viszonkereseti illetékesség kérdésében az sehol sincs kimondva, hogy a kereset viszonkeresetkép csak azelőtt a bíróság előtt indittathatik, mely elé a kereset, mint önálló kereset tartozik. Ellenkezőleg a kereset viszonkeresetkép oly bíróság előtt is érvényesithető, mely előtt a kereset mint önálló kereset nem támasztható. Ezen az okon sarkallik az, hogy a PTR. 46. §-a a viszonkeresetre külön birói illetékességet is ismer.

De hogy a viszonkereset következtében még a rendes illetékesség sem szenved változást, az abból tünik ki, hogy ha az alperesi illetékes bíróság a viszonkeresetet el is birálja, ezzel az 1868: XLVIII. tcz. 1. §-ának az a rendelése, hogy mindegyik fél felett a saját illetékes bírósága itéljen, a legtávolabbról sem sértetik. Csak azok az illetékes ügybiróságok. melyek különben is itélnének, itélnek abban az esetben is, ha az alperesi bíróság bele is bocsátkozik a viszonkereset elbirálásába. Az eset hasonszerü ahoz az esethez, midőn közönséges polgári perben kereset és viszonkereset oly felek között érvényesül, kik mindaketten, mert teszem egy és ugyanazon bíróság területén laknak, az eljáró bíróság illetékessége alá tartoznak. Valamint ebben az esetben nem áll elő a külön viszonkereseti illetékesség, ugy az illetékes biró előtt indult vegyesházassági perben sem áll elő, midőn a viszonkereset elbirálása mellett is csak azoknak az illetékes ügybiróságoknak az itélkezése érvényesül, melyek minden esetben kell hogy a pernek birái legyenek. A viszonkereset csak azt eredményezheti, hogy alperesre nézve a viszonkereset a keresettel együttesen biráltatik el.

A viszonkereset illetékes elbirálhatása kérdésében tehát a p. t. r. 53. §-a *c)* pontjának az az intézkedése akadályul nem szolgálhat, a mely szerint házassági ügyekben a birói illetékességtől eltéréskek nincsen helye. A házassági ügyekre nézve megállapitott rendes birói illetékesség semmi változást sem szenved. 1868: XLVIII. tcz. 1. §-ánál fogva az iratok áttétele után még az illetékes kath. szentszéknek is módjában lesz itélkezni. Hogy miben állna az a rendes birói illetékességtől való eltérés, nem tudom belátni. Mert, hogy a rendes birói illetékességtől való eltérés tilalma nem szab

más tilalmat, mint azt, hogy ne más bíróságok itéljenek, mint a melyek egyedül hivatvák itélni, ezt bárkinek is be kell látni. Ha már most azt látjuk, hogy még abban az esetben is, ha alperesi bíróság a kereset és viszonkereset felett egyaránt itél, ez nem szüli azt a változást, hogy a per más bíróságok kezére játszatnék át, mint a melyek különben is itélni volnának hivatva, hogy lehessen mégis illetékességtől való eltérést látnunk, még csak felfogni sem vagyok képes.

Ugy látszik, hogy a fogalomzavart csak az okozza, hogy azt a sorrendet, melyben a világi és egyházi bíróság itélkezni vannak hivatva, látják némelyek megbolygatva azzal, ha az alperesi bíróság a kereset és viszonkereset felett egyszerre itél. Álláspontjuk az, hogy ha az alperes lépett volna fel felperesként, neki keresetével a róm. kath. szentszék elé kellett volna menni.

Hát a mi a sorrendet illeti, ez az 1868. évi XLVIII. tczikkben elég világosan van megszabva. Előbb az alperes, aztán a felperes illetékes bíróságára kerül a sor. Ezt mindenesetre meg kell tartani. Csakhogy ebből korántsem következik az, hogy a sorrend megtoldassék vagyis hogy a kereset és viszonkereset feletti itélkezés erőltetett különválasztásával az mondassék, hogy csak a kereset ügye tarthassa meg az előirt kétféle illetékességet s azután a viszonkereset külön perre utasitása következtében még egy megforditott uj illetékességi sorrend álljon elő. Hogy a p. t. r. 53. §-ának *c)* potja ilyen erőltetett érvelésre volna felhasználható, ezt ugyancsak kétségbe kell vonnom. Hisz a viszonkereset ép arra való, hogy a külön perlekedést feleslegessé tegye. Hogy az a *c)* pont a rendes illetékességen kivül megtoldott itélkezési sorrendet is garantirozna, erre a gondolatra már csak az juthat, a ki olyat akar a törvényből kiolvasni, a mi a törvényben nincs s a ki azt téveszti szem elől, hogy a törvény rendelkező szavait nem kell mindenáron valami különleges értelemben felfogni akarni, hanem azokat közönséges értelmük szerint kell számba venni. Az 1868: XLVIII. tcz. 1. §-a sem mond többet, mint a mi abban valósággal foglaltatik s ez a perkezdés dolgában épen csak az, hogy vegyesházassági per az alperes illetékes bíróságánál kezdessék meg, minek külön kimondását azért kellett a törvénybe felvenni, hogy a felperes ne átaljon olyan bíróság elé menni, melynek itélete rá nézve ugysem lesz kötelező. Ennyi az egész s a viszonkereset kérdésében csak a p. t. rendtartást tartsuk szem előtt, melynek 77. §-a még azt is lehetségessé teszi, hogy ha a viszonkereset az elleniratban nem terjesztett elő, alperes viszonkövetelését keresetileg, tehát külön perben, ugyanazon bíróság előtt érvényesithesse, melynél beperelték.

A mondottak az alperesi bíróság által alkalmazandó anyagi joggal is szoros összefüggésben állanak. Figyelembe kell ugyanis azt venni, hogy vegyesházassági perben az alperes bírósága nem azt a jogot van hivatva alkalmazni, melynek alapján a felperes áll, de azt a jogot, mely alperest kötelezi s a mely jog a felperesi fél jogától elütő voltánál fogva a legtöbb esetben nem is vehető igénybe másként az alperesi fél részéről, mint ép csak viszonkereset utján. Azt csaknem akarhatta a törvényhozó midőn az 1868: XLVIII. tczikket megalkotta, hogy az alperes a saját illetékes bírósága előtt meg legyen fosztva attól, hogy a saját hitelveinek megfelelő itéletet eszközölhessen ki, hanem arra legyen kényszeritve, hogy ujabb pert kezdjen a saját hitelvei szerint a házasság felbontása iránt olyan bíróságnál, mely az ellenfél hitelvei szerint döntő szavát már a korábbi perben hallatta s melynek módjában sem áll az ujabb keresetet érdemileg megitélni. Ellenkezőleg a törvényhozó a vegyesházassági váló perekről szóló törvény megalkotásában a törvény szövegének tanusága szerint épen azt állitotta előtérbe, hogy mindegyik fél a saját illetékes bírósága előtt a saját jogát érvényesithesse. Ez a törvény legfőbb elve, mi egyenesen arra utal, hogy a viszonkereset érvényesitésének utja ne zárassék el.

Hogy a viszonkereseti illetékesség kérdését minél világosabban ismerhessük fel, jó lesz azt a viszonyt közelebbről szemügyre vennünk, melyben a vegyesházassági perekben itélni hivatott kétrendbeli ügybiróság egymáshoz áll.

A viszony olyan, hogy a két ügybiróságot tulajdonképen egy ügybiróság számába kell venni. Mintha csak ugy volna a vegyesházassági biráskodás megalkotva, mint ahogy a vegyesházassági biráskodás a német birodalom némely részére vonatkozólag fenáll, hogy t. i. mindegyik félre nézve különkülön jogot egyugyanazon bíróság alkalmaz. Tudjuk, hogy nálunk a vegyesházassági perekben nem folyik külön per az egyik és külön per a másik ügybiróság előtt. Mindegyik ügybiróságnak csak egyugyanazon perrel van dolga. Ebből az egy perből meriti az itéletét mindegyik ügybiróság. Ugy kell tehát valójában a dolognak állani, hogy a két ügybiróság mindegyike ne tekintessék egészen különálló bíróságnak. Egyik bíróság sem járhat el a másiktól függetlenül. A közöttük való érintkezést az 1868. évi LVIII. törvczikk szabja meg, melynek 1. §-a lényegileg csak azt tartalmazza, hogy megállapitja, hogy a két itélni hivatott ügybiróság közül melyik jár el s hogy melyik itél előbb s melyik utóbb. Maga a per azonban a törvény szerint mindakét ügybiróságra nézve csak egy pert képez.

Ez az idézett törvény világos álláspontja, miből a viszonkereset elbirálására vonatkozó illetékességet könnyü szerrel megállapithatjuk.

Ha a vegyesházassági per egy és ugyanazon pert képez mindakét ügybiróságra nézve, ugy az a viszonkereset, mely az alperesi bíróság előtt érvényesittetett, a felperesi bíróság előtt is érvényesitve van. Arra nézve tehát semmiféle ok sem foroghat fen, hogy az mondassék, hogy miután a viszonkereset mint önálló kereset a felperes bírósága előtt volna meginditandó, az alperesi bíróság magát a viszonkereset elbirálására nézve illetékesnek nem ismerheti fel. Az ilyen okoskodást a pernek egységes volta egyenesen kizárja. A per egységes volta bennünket egyenesen arra utal, hogy a vegyesházassági perekben folyó eljárást mindkét ügybiróságra nézve együttesen folyó eljárásnak tekintsük. Hogy e mellett mindegyik ügybiróságnak jogában áll itélethozatala előtt a tárgyalás kiegészitését követelni, ez annak a valóságát hogy a per együttesen folyik mindakét ügybiróságra nézve, egyátalán nem rontja le. Tény az, hogy olyan kereseti igény, mely a tulajdonkép eljáró ügybiróság előtt nem érvényesittetett, nem lesz a másik ügybiróság előtt érvényesithető. Magának a törvénynek a szövegét tartva szem előtt, kétségtelen az, hogy a midőn az egyik ügybiróság eljárt és itélt, a másiknál már nem kerül másra a sor, mint az itélkezésre, minek okából hozzá az ügyiratok egyszerüen áttétetnek és pedig hivatalból. A másodsorban itélni hivatott ügybiróság előtt a per önálló kezdéséről és tárgyalásáról szó sem lehet. Midőn tehát a törvény mindegyik félnek külön illetékes bíróságáról tesz emlitést, csak arra van valójában tekintettel, hogy megállapitsa, hogy az itélni hivatott bíróságok közül melyik járjon el s hogy mindegyik felet az itélni hivatott bíróságok közül melyiknek az itélete köti. Ebből a tekintetből a törvény egészen helyesen szól s szólhattam én is mindegyik fél külön illetékes bíróságáról, ami azonban nem akadályozhatja annak felismerését, hogy a vegyesházassági per csak egy pert képez s igy az ebben a perben itélő bíróságok együttvéve alkotják az egész ügybiróságot.

Hogy nem ezt az álláspontot penditettem meg mindjárt, a mely a szóban levő illetékességi kérdést egészen jól felvilágositja, azt bárki, még az is, ki hajlandó elfogadni azt, hogy a két ügybiróság ugy tekintessék, mintha csak egy volna, ne rójja fel másnak, mint annak a tekintetnek, hogy legelőbb is a p. t. r. szabályaiból magokból akartam a viszonkereseti illetékesség kérdésében tájékoztatni.

II. Áttérek most már a második kérdésre, mely a körül forog, hogy lehet-e az, hogy a házasság felbontására irányuló viszonkereset érdemileg elbirálhatónak mondassék ki akkor, midőn felperes a házasság érvénytelenségának czimén perel.

A kérdés felől az 1881: LIX. tcz. 8. §-ának *a)* pontja alapján a kellő rövidséggel szólhatok.

A törvény e szakasza szerint a viszonkereset akkor mindenkor támasztható, midőn a viszonkeresetnek nem más a jogalapja, mint a kereset jogalapja. Hogy a házasság felbontására irányuló viszonkereset jogalapja nem más, mint a házasság érvénytelenségének kimondása irányuló kereset jogalapja, ez onnét tünik ki, hogy ugy a kereset, mint a viszonkereset ugyanazonegy jogviszonyt, a házassági jogviszonyt illetőleg terjesztetnek elő. Az a törvénykezési gyakorlatban nem egyszer fordul elő, hogy midőn felperes szerződés érvénytelenségének czimén perel, alperes a felperesi kereset elutasitását kéri s egyben viszonkeresetileg azt kéri, hogy a szerződés felbontassék s kártalanittatása megitéltessék. Az, hogy az egyik fél a szerződés érvénytelenségének kimondását, a másik pedig a szerződés felbontását kéri, ez a körülmény azon nem változtat, hogy mindegyik keresetnek egy a jogalapja. E tekintetben csak az a döntő, hogy a felek részéről ugyanazonegy jogviszony tétetik kérdés tárgyává, akár lételére, akár további fenállására nézve.

Az nem zárhatja ki a viszonkereset érdemleges elbirálását, hogy az ugy van érvényesitve, hogy a viszonkereset megitélése a felperesi kereset elutasitásától van függővé téve. A p. t. rendtartás *a)* pontja csak a jogalap ugyanazonosságára van a viszonkereset támaszthatósága kérdésében tekintettel s abban az kimondva nincs sehol, hogy az olyan viszonkeresetet külön perre kell utasitani, melynek sorsa első sorban azon fordul meg, hogy a kereset ne itéltessék meg.

K. Gy.

Jogirodalom.

A büntetőjog általános tanai az 1878: V. tcz. és az 1879: XL. tcz. alapján. Irta dr. Schnierer Aladár egyetemi jogtanár. Második átdolzott és bővitett kiadás. Ára 2 frt.

Szerző ezen munkája irodalmunkban nem uj; mint a czimlapon olvasható, második kiadással lép a jogászközönség elé. — Vajon szükséges volt-e ezen munka második kiadása? Eltekintve attól, hogy valamely mü többszöri kiadásának szükséges voltát a fogyasztás nagysága bizonyitja legjobban, a föltett kérdésre határozottan *igennel* kell felelnünk.

A stereotyp lenyomatásra itt semmi sem emlékeztet. Szerző nemcsak a magyar, de a külföldi ujabb irodalmi termékeket is felhasználta és az első kiadást teljesen átdolgozta.

Az első részben megismertet szerző a büntetőjog történelmi fejlődésével.

A második rész a büntetőjog igazolásával foglalkozik.

A harmadik rész a magyar büntetőjog codificatióját s a magyar büntetőjog forrásait tárgyalja.

Sulypontja, a leglényegesebb része a münek a negyedik fejezet.

Ezen legfontosabb része a münek első sorban megismerteti az olvasót a büntett alanyával; az alany «betudási» képességével; a beszámitást *teljesen* kizáró s részben kevesbitő okokkal; s tárgyalja a személyt, mint az állam büntető hatalmának alárendelt alanyt.

Ezután áttér a büntény tárgyának kérdésére; s azt mondja, hogy a büntény tárgya mindenkor valamely *concret* jog, vagy *oly jogviszony*, mely a büntető-törvény oltalma alatt áll. Azon külső dolog vagy személy, melyen a bünös tett tényleg létesittetett, nem maga a büntény tárgya, hanem csak objectuma azon külső cselekvésnek, mely által a büntett elkövettetik; igy pl. a megöltnek teste, stb.

Itt tárgyalja az aberratio ictus s az error in objecto eseteit; s azon eredményre jut, hogy e két eset egyformán döntendő el.

A bünös tett fogalmához tartozik az alany és tárgy külső cselekvés általi összeköttetése; ez által válik az akarat ténynyé. Azonban nemcsak az igenleges tevés, hanem a nem tevés is ezen keretbe tartozik (omissio). Az omissio pedig a törvény parancsának nem teljesitése által válik külső tetté, jogsértéssé; s igy ezen alakulathoz vagyis a tiszta omissiv cselekményekhez a törvény parancsa szükséges.

A büntény fogalmához megkivántató cselekvénynek: *külsőnek*, *jogellenesnek*, s olyannak kell lenni, mely a törvényben meghatározott különös bünfogalom *minden kellékével* bir. Ezekhez képest nem létesül büncselekmény: 1. beleegyezés; 2. önvédelem; 3. végszükség esetén.

A beleegyezésnél hangsulyozza szerző, hogy az nem jogátruházás; nem is jogról való lemondás; hanem pusztán kijelentése annak, hogy másnak cselekménye a beleegyező akaratával egyezik; ezen kijelentés pedig a jogsértést kizárja.

Szerző ezen fejtegetéséből önkényt foly, hogy a beleegyezésnek a cselekmény elkövetése *előtt* kell már léteznie.

Mi a szándék? Az akaratnak szabad, öntudatos eltökélése valamely bünösnek ismert eredmény létrehozására.

Szerző itt jogi s lélektani alapokon a legnagyobb részletességgel ismerteti a dolus lényegét s nagyon helyesen, szakit azon régebbi iskolával, midőn a szándéknak több faját különböztették meg.

A vétkesség (culpa) az akarat szabad, öntudatos elhatározása valamely tettre, melynél a cselekvő személy a beállott bünös eredményt nem *czélozta* ugyan, de annak bekövetkezhetését belátta vagy beláthatta. Szerző a culpát 1. a *könnyelmüségből* vagy *elbizottságból;* 2. vigyázatlanságból vagy meggondolatlanságból származtatja. Az előbbi esetben a culpa proxima, utóbbiban a culpa remota jön létre. Itt tárgyalja a culpa dolo determinatát, s nagyon helyesen reámutat, hogy ezen alakulatnál korántsem állunk szemben egy uj faju bünös akarattal, mert itt a szándék a gondatlansággal egybefoly.

Ezután áttér a bevégzett bünténre s a bünkisérletre. A büntény bevégzettnek mondatik, ha mindazon kellékek létesültek, melyek a fenálló jogszabályok szerint a büntény fogalmához megkivántatnak.

Ellenben bünkisérlet létesül akkor, midőn a tettes a czélzatában levő büntény megvalósitására vezető valamely külső cselekvényt elkövetvén, a bünbevégzésben valamely akaratán kivül fekvő ok által megakadályoztatott. A bünkisérlet fogalmához megkivántatik: 1. gonosz szándék; 2. külső cselekmény; ebből folyólag mulasztási bünténveknél kisérlet nem fordulhat elő, mert oly büntény, melynél a jogsértés épen csak valaminek elmulasztásában áll, bevégzettnek azon pillanatban tekintendő, midőn a törvényileg parancsolt cselekmény teljesitendő volt s teljesitése szándékosan elmulasztatott. 3. A külső cselekvénynek olyannak kell lenni, mely által a czélba vett büntény véghezvitele már valóban megkezdetett. 4. Végül megkivántatik, hogy a tettes a véghezvitel folytatásában valamely akaratán kivül fekvő ok által akadályoztatott meg, vagy hogy a már teljesen bevégzett tevékenység bünös eredménye *ily* külső ok következtében elmaradt legyen.

A mi a bünkisérlet *kezdőpontját* illeti, szerző itt azon nézetét fejezi ki, hogy a kisérlet ott kezdődik, hol az elkövetett cselekmény czélzott *jogsértés megkezdését* tartalmazza. Az ezen *innen* fekvő tevékenység: az előkészületi cselekmény. Látjuk ebből, hogy a tudó sszerző *nem a rideg subjectiv elméletnek hódol*, hanem az objectiv s subjectiv elmélet közt levő észszerü középutat tartja meg. Ez után ismerteti azon előkészületi cselekményeket, melyek törvényünk szerint, mint ilyenek büntetendők.

*

Legjobban kitünik szerzőnek a subjectiv s objectiv elmélettel szemben elfoglalt álláspontja a «nem alkalmatos eszközökkel vagy nem létező tárgy ellen intézett bünkisérletet» tárgyazó fejezetből. Határozottan elveti itt ugy az egyik, mint a másik szélsőséget s azon nézetét fejezi ki, hogy *az alkalmatlan eszközökkel tett kisérlet is fenyitést érdemlő, de csak azon feltét alatt*, ha a csekmény (az eszköz felhasználása) olyan volt, mely által a szándékolt jogsértés *már valóban megkezdetett*. Tehát miután a *jogsértés megkezdését* kivánja meg, ebből következik, hogy a *veszélyeztetést*, mint a kisérlet külső elemét sem tartja elegendőnek a bünkisérlet tényeleméül, s igy téves azok nézete, kik a tudós szerzőt a rideg subjectiv iskola hivének tartják.

Ez után áttér szerző a bünrészesség tárgyalására. A bünrészesség mint generikus fogalom kifejtése után fejtegeti a bünsegélyezést, felbujtást, tettességet, külön-külön s azután egymáshoz való viszonyukban. Ismerteti a bünszövetséget; bünbandát; véletlen közremüködést a büntény elkövetésénél s végül itt tárgyalja a bünpártolást is.

Végül a mü ötödik része a büntetésről szól; ismerteti itt a (I.) büntetéseket; (II.) a büntetés alkalmazását a bünténye re; s (III.) a büntetés alkalmazhatásának megszüntét.

A könyv, ugy látszik, főkép egyetemi hallgatók számára van irva; de annyi gyakorlatias érzék olvasható ki annak minden sorából, annyi kuszált kérdés van ott a practikus életből megoldva, hogy a tudós szerző müvét nemcsak az elmélet embereinek, de a praktikus jogászoknak, ügyvédeknek, biráknak s ügyészeknek is a legmelegebben ajánlhatjuk.

VARGHA FERENCZ,
kir. alügyész.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az 1881: LIX. tcz. 64. §-ához.

«Az igazolást kérő az ellenfélnek okozott költségekben, az igazolás megadása esetében is elmarasztalandó.»

A törvény minden közelebbi meghatározás nélkül «költségekről» szólván, a gyakorlati életben e miatt sokszor nehézségekbe ütközünk. Felmerül ugyanis gyakran azon kérdés, hol van eme költségfizetési kötelezettség határa?

Ugyanis:

1. Kiterjeszkedik-e az igazolást kérő fél költségfizetési kötelezettsége *csak a szorosan vett igazolási költségekre*, vagyis azokra, melyek az igazolási kérvény beadása folytán meginditott igazolási *eljárás* által idéztetnek elő, avagy

2. kötelezendő-e az igazolást kérő fél azon költségek fizetésére is, melyek nem igazolási költségek, hanem *még az igazolási kérvény beadása előtt* okoztattak az által, hogy alperes pl. egy feltétlenül marasztaló itélet alapján kieszközölt kielégitési végrehajtás elrendelése és foganatositása után adott be halasztó hatályu igazolási kérvényt. Avagy végre

3. tartozik-e az igazolást kérő azon költségeket is megfizetni, melyek nem igazolási költségek, melyek azonban *az igazolási kérvény beadása folytán keletkeztek*. Pl. 1881: LX. tcz. 224. §-a alapján beadott biztositási végrehajtás elrendelésének és foganatositásának költségei.

A törvény mindezekre ily részletességgel ki nem terjeszkedhetvén, minthogy ez egyszerüen «az ellenfélnek okozott költségekről» szól, az ez iránybani ingadozó birói gyakorlat miatt, mindenesetre figyelmet érdemel azon kérdés, meddig terjed eme költségfizetési kötelezettség?

Hogy az igazolást kérő az igazolási ügy letárgyalásának összes költségeit megfizetni tartozik, ahhoz nem fér semmi kétség. Nem igy van ez azonban az itt 2. és 3. pont alatt felhozottak tekintetében, mert erre vonatkozólag ingadozó a birói gyakorlat. Pedig oly kérdés ez, mely minden, a praktikus téren mozgó jogászt — az eset gyakori volta miatt — nagyon közelről érdekel és mely kérdés ily körülmények közt csakis az 1881: LIX. tcz. 64-ának intentiója és igazolás jogelvének alapját képező fogalmak *interpretatiója* által lesz tisztába hozandó.

Az igazolási eljárás behozatalának alapját csakis a méltányosság képezi, mely hivatva van a törvény kategorikus imperativusán bizonyos esetekben enyhiteni. A méltányosság korrigálni parancsolja azt, a mit az alaki jog szigora néha az anyagi igazság rovására elkövetett. A méltányosság kifolyása azonban viszont a másik irányban, miszerint *semmi tekintetben sem* károsodjék az, ki bíróilag immár létezőnek kimondott joga érvényesithetésétől csakis egy ellenfelének engedett kedvezmény folytán elesik. Nem engedi meg ugyanis sem a jog, sem a méltányossági érzet azt, miszerint az egyik perlekedő fél oly anyagi kárt szenvedjen, mely kár kutforrása egyedül ellenfelének — bár véletlen — de még is mulasztása. Ezen elvek érvényét — mindkét irányban — sanctionálni hivatva vannak az igazolási eljárást szabályozó §§-ok és különösen az 1881: LIX. tcz. 66. §-a.

A bíróságok legtöbbjei tudtommal az igazolást kérő költségfizetési kötelezettségét *csak a szorosan vett igazolási költségekre szoritják*. Kiderül az előadottakból, valamint az alantiakból, mily hibás eme eljárás.

Alperes igazolással él. Az igazolási kérvény beadása folytán — *csakis ennek alapján* — ellenfele a biztositási végrehajtási eljárást lebonyolitja, mihez neki az 1881: LX. tcz. 224. § a értelmében feltétlenül joga van. Ha felperes később ügyérdemileg teljesen pernyertes lesz, a biztositási eljárás költségei viselésének kérdése superált dolog; ámde ha felperes perét elveszti és az ellenfél részére fizetendő perköltségben elmarasztaltatik; avagy ha a perköltségek a per körülményeinél fogva, vagy bármely más indokból kölcsönösen megszüntettetnek, — vonatkozhatik-e ez azon költségekre is, melyek felmerülése csakis az igazolási eljárásban birja alapját, melyek azonban nem szorosan vett igazolási költségek; avagy tartoznak-e ezek azon költségek közé, melyek tekintetében az 1881: LIX. tczikk 64. §-a intézkedik?

Méltányos és megfelel-e az igazolás jogelvének az: miszerint eme költségek fizetése az igazolást kérőre szorittassék? Én azt hiszem, miszerint eme költségek ki általi fizetésének kötelezettsége nem képezheti az ujonnan hozandó itélet tárgyát s illetve, hogy ezek ki általi fizetésének kérdése független azon körülménytől, miképen határoz a bíróság az uj itéletben a *perköltségekre* vonatkozólag. Nézetem szerint helyt nem foghat ama birói eljárás, mely ezen költségeket a perköltségekhez sorozza az uj itéletben, mert ezen költségek nem oly természetüek, mint ama perköltségek, melyek az igazolási eljárás befejezte után letárgyalt perből kifolyólag keletkeznek.

Ezen költségek keletkezésének alapja azon itélet, mely az ellenfél mulasztása alapján hozatott. A hibás fél *mulasztása* s illetve az, hogy a mulasztó félnek méltányossági indokokból jogorvoslat engedtetik meg, nem lehet azon forrás, melyből a másik vétlen félre anyagi kár háramlik. A törvény nem azért enyhit az alaki jog szigorán a mulasztó fél érdekében, hogy a vétlen fél ebből kifolyólag károsodjék. Ha ez ugy volna, akkor azon — mindkét iránybani — méltányosság, mely az igazolási jogorvoslat szülő anyját képezi, az egyik irányban méltánytalansággá degenerálódnék, mert hogy a hibás félnek segitsen, büntetnie kellene a másik, nem hibás egyént.

Avagy nem sérti-e a jogérzetet az, ha nekem — ellenfelem mulasztása folytán — feltétlenül megadatik a jog biztositási végrehajtást kérelmezni, mindannak daczára pedig az ez által előidézett költség fizetésének kötelezettsége reám hárittatik?!

Ha alperes készpénz iránt folyamatba tett perben feltétlenül köteleztetik a fizetésre, ő azonban felebbezéssel él a nélkül, hogy a megitélt összegeket biztositaná, — joga van felperesnek biztositást kérni, mely biztositás költségei az ellenfelet — *a per kimenetelére való tekintet nélkül* — feltétlenül kötelezik. Kérdem, mily külömbség van ezen és ama költség közt? Bizonyára semmi.

Az 1881: LIX. t.-cz. 64. §-a szerint az igazolást kérő fél az ellenfélnek «*okozott*» költségekben marasztalandó. Nem okozta-e az igazolást kérő fél pl. azon kielégitési végrehajtási eljárás költségeit, mely végrehajtás a halasztó hatályu igazolási kérvény beadása előtt kieszközöltetett, de az igazolási kérvény beadása folytán felfüggesztendő? Ha felperes biztositási végrehajtást kér azért, mert alperes igazolással él, — nem-e az igazolás a biztositás oka, nem okozta-e tehát az igazolást kérő a biztositással összefüggö költségeket?

Tovább megyek. Méltányos-e, hogy azon fél, ki makacsségi itéletet nyert ellenfele mulasztása miatt, bármely esetben is azon költség megfizetésére kötelezteссék, mely ellenfele mulasztása miatt a makacssági itéletben ellene megitéltetett? Képzelhető-e eset, melyben a méltányosság — mely az igazolási jogorvoslat alapja — megengedhetné azt, miszerint az ily körülmények közt keletkezett költség a mulasztó fél ellenfelére hárittassék és ilyként a vétkes fél hibájának ára megfizettessék a vétlen féllel? Bizonyára nem.

Nem lehet kétséges ezek után az, miszerint ama költségek, melyek megfizetésére az 1881: LIX. t.-cz. 64. §-a az igazolást kérő felet közelebbi meghatározás nélkül kötelezi: *nem csak a szorosan vett igazolási költségek*, mert ezen §-sal ilyként interpretálni csakis a méltányossági elv feladásával lehetne, mely elv épen ezen §. lüktető lételeme és az igazolási jogorvoslat behozatalának egyedüli indoka.

Dr. SZTEHLO JÁNOS,
eperjesi ügyvéd.

A kisajátitási törvény a gyakorlatban.[1]

3. A törvény 45. §-a.

A 45. §-ban megadott végrehajtási jogra nézve azt, hogy az nem szükségszerü folyománya a kisajátitási eljárásnak, már kimutattam. Fenmaradt azonban a törvénynek a következő rendelkezésében: «A birtokbavezetést a végrehajtás szabályai szerint a birtokbiróság rendeli el és foganatositja, mi ellen jogorvoslatnak helye nincs» — a jogorvoslatot illető homályos rendelkezés értelmezése.

Tekintettel arra, hogy — a mint kifejtettem, — a szükségessé váló végrehajtás csak abban az esetben kérhető, ha a birtokos az épitést akkor sem engedné meg, a midőn a kisajátitó a jogerejü *tervek* és a miniszteri *engedély* alapján a *biztositékot* is letette, a fent idézett törvényszövegből azt is lehet következtetni, hogy a bíróságnak a letétet elfogadó határozata ellen van, csak a végrehajtást elrendelő végzés és a foganatositás ellen nincs jogorvoslat megengedve.

Tagadhatatlan, hogy e felfogás felelne meg a törvény szó szerinti értelmének és többen épen ezzel indokolják, hogy mihelyt a kisajátitó a feltétek beálltát kimutatja és a biztositékot leteszi, azonnal elrendelendő a birtokbavezetés; e felfogás szerint ugyanis, ha a biztositék letétbe helyezése, illetőleg a feltételek igazolásakor a bíróság nem rendelné el azonnal a birtokbavezetést, hanem csak külön kérelemre, akkor, miután csak az e külön kérelemre hozandó végrehajtási végzés ellen és a végrehajtás foganatositása ellen van a jogorvoslat — a fentebb szó szerint idézett törvény szerint — kizárva, a jogorvoslat a letétet elfogadó végzés ellen megengedettnek volna tekintendő s ezzel épen az a czél volna meghiusitva, a mit a törvény elérni akart, hogy t. i. az épités megkezdhető legyen azonnal, végrehajtási jogosultsággal. Annyiban igazat adok e felfogásnak, a mennyiben a törvény egyedüli czéljának én is azt tartom, hogy: az épités a kártalanitási eljárás előtt *tettleg* megkezdethessék, mihelyt a biztositékot a bíróság elfogadta; e czél pedig meghiusulna, ha a birtokbavezetés előtt a törvényhozás még egy jogorvoslatot is megengedni akart volna. — És valóban, a Jogt. Közl. 45. számában II. és III. a. közölt esetekben maga a kisajátitó is ezt a reá nézve tetemes költséget okozó felfogást acceptálta; a letéteményezéssel egyidejüleg kérte a birtokbavezetést, mint a kisajátitási eljárás szükségszerü folyományát, nehogy annak foganatositása előtt még egy jogorvoslat sorsának eldőltére kellessék várnia.

A praktikus vállalkozó részéről nem lehet csodálni, hogy ennek a felfogásnak hódol. Ez a felfogás különösen azt nem lepi meg, a ki tudja, hogy ugy is hónapok telnek el, mig a kisajátitási terv jogérvényessé válik és ez alapon a vállalkozó a vitás területre a biztositékot leteheti; ekkor már a kiszabott épitési határidő jó része eltelt; az épitési határidőt pedig rendszerint ezrekre — sokszor százezrekre — rugó birság terhe mellett be kell tartani; sőt az e birság kikerülése végett egyezségileg, áldozatokkal megszerzett s már beépitett szomszédos területeken talán már (vasutaknál) a vágányokat is rakják s csak a vitás területen át nem köthető össze a vonal, nem mehet át az első anyavonat; — természetes tehát, hogy a vállalkozó annak a felfogásnak fog hódolni, a mely őt a *czélhoz* vezeti; a birtokbavezetést, még ha fölösleges is, mint olyant foganatositttatja, mely szükségszerü folyománya a kisajátitási eljárásnak s viseli inkább a költséget, semhogy annak a veszélynek tétessék ki, hogy egy beadandó felfolyamodás esetén a bíróság a végrehajtás elrendelését megtagadhassa.

Ámde miután a törvénynek az a czélja, hogy az épités azonnal lehetővé tétessék, mihelyt a feltételek beállottak, — a mint ezt az ellenvélemény is kénytelen beismerni, akkor én nem azt következtetem ebből, hogy szükségtelen végrehajtást is rendeljünk el, — hogy a bíróság ott is eljárjon, a hol vita s akadály nincs, — hogy ezt a végrehajtási eljárást szükségszerü kisajátitási eljárásnak declaráljuk, tehát a legsarkalatosabb jogszabályokkal ellenkezésbe jöjjünk, és a 45. §-nak a végrehajtási szabályokra való hivatkozását is teljesen semmiseknek mondjuk ki, — hanem abból a kifejtett czélból csakis azt következtethetem, hogy a 45. §-nak a jogorvoslat kizárására vonatkozó rendelkezését a törvény czéljának megfelelően kell értelmezni.

A fentebbiek szerint *a törvényhozásnak akarata egyedül az volt, hogy a 45. §. feltételei igazolása esetében az épitést jogorvoslattal is akadályozni ne lehessen; a mint ez a törvény indokolásában is kétséget kizáró módon kifejezve van.*

A 45. §. ebbeli czélzatának megállapitásánál még figyelembe kell venni, hogy a végrehajtást elrendelő végzés és a foganatositott végrehajtás ellen használt jogorvoslat sem a régi (1868: LIV.), sem a végrehajtásról szóló mostani törvény szerint nem gátolja a végrehajtás foganatositását, illetőleg *a jogorvoslat mindkét irányban csak a foganatositás után válik lehetővé;* igy tehát a 45. §-ba abból a czélból, hogy az épités jogorvoslattal meg ne akadályoztassék, teljesen fölösleges volt volna felvenni a jogorvoslat kizárását, ha annak csak az az értelem tulajdonitható, hogy a végrehajtást (mondjuk birtokbavezetést) elrendelő végzés és a foganatositás ellen van csak kizárva a jogorvoslat.

Ilyen, a czélnak meg nem felelő rendelkezés azonban a törvénynek nem és annál kevésbé tulajdonitható, mert a midőn a törvényhozás a közczélu vállalatok sürgős épitésének biztositathatása végett a jogorvoslatot korlátolta, kétségtelenül olyan jogorvoslatnak akarta utját állni, a mely különben a 45. §-ban foglalt czélt meghiusithatná s igy e törvény §-ban kizárt jogorvoslat nem vonatkozhatik

[1] Az előbbi közl. l. 38. és 45. számban.

egyébre, mint arra a birói (első) határozatra, a melylyel a *jogerejü tervek* a sürgősséget kimondó miniszteri *rendelet* és a biztositék *letétele* alapján a bíróság azt, hogy az épités megkezdhető, kimondja.

Ezek szerint tehát, még abban az esetben is, ha a végrehajtás a biztositék elfogadásakor nem rendeltetik el, hanem csak a kisajátitó végrehajtási joga állapittatik meg, e jogorvoslat ki van zárva s a beadott jogorvoslat visszautasitható lenne; de tekintettel a törvény homályos szerkezetére, a bíróság feladatává válik, hogy határozata megfeleljen az ismertetett két követelménynek:

a) hogy ne kényszerittessék a kisajátitó végrehajtási birtokbavezetést foganatositttatni minden körülmények közt;

b) hogy erre figyelemmel a határozat még se osztassék annyira ketté, hogy a bíróság első rendelkezése jogorvoslattal megtámadható legyen, vagyis ilyen esetekben a határozatban kimondandó lenne, hogy «a birtokosok végrehajtás terhével türni tartoznak, hogy a kisajátitó az épitést azonnal megkezdheti; a végrehajtásnak foganatositására kiküldött rendeltetik, a ki a kisajátitó közbejöttével azok ellen s azok költségére foganatosittatja a birtokbavezetést, a kik az épitést nem türnék».

Igy nemcsak az óriás birtokbavezetési munka lenne meg takaritva, hanem mindkét részről beáll a nyugalom, az épités nem lesz akadályozva, sem a birtokosok, sem a kisajátitó ok nélküli költségekkel nem terheltetnének, illetőleg az épités nem türése esetében a költségek annak terhére esnének, a ki azokat okozza, a mi különösen ama malcontenseket csillapitaná le, a kikkel semmi áron sem lehet a békét arra nézve megkötni, hogy az épités megkezdhető legyen s a kik czéljaik elérésében minden eszközt felhasználnak arra, hogy a kisajátitó minél nagyobb zavarba hozassék és minél több költségei legyenek; a mi különösen külföldi vállalkozóinkkal szemben, miután azokra égető szükségünk van, közgazdasági szempontból is veszélyes lehet.

ARANY SÁNDOR,
kir. táblai tanácsjegyző.

A Btk. 54. §-ában megjelölt mellékbüntetések kiszabása összbüntetés esetében.

Lapunk mai számának mellékletén 882. szám alatt közölt curiai itélet igen érdekes kérdés tekintetében határozott; midőn az itéletre utalok, az abban föltett kérdést az alábbiakban következőleg ismertetem, és pedig: «Oly esetben, midőn a bíróság a jogerős itéletekben kiszabott büntetéseket egy összbüntetésben szabja ki, mikép kell a Btk. 54. §-ában körülirt minden egyes mellékbüntetésnek (t. i. a hivatalvesztés- és politikai jogok gyakorlatának fölfüggesztése) tartamát megállapitani? e mellékbüntetések is egy összbüntetésben szabandók-e ki? és ha igen, ugy azok tartama a Btk. 57. §-beli megkülönböztetés szerint állapitandó-e meg, avagy csak arra kell figyelni, hogy tiz éven tul ne terjedjen?»

E kérdés fölött különböző véleményre nézve eszmecsere csak azért merülhet föl, mert a Btk. 96. és 104. §§-ai csak szabadságvesztésbüntetésről szólanak, de a hivatalvesztés és a politikai jogok gyakorlata fölfüggesztése mellékbüntetéseket nem emliti.

Szerintem azonban a mellékbüntetéseknek a 104. §. folytán egy összbüntetésben kiszabása az alábbiaknál fogva nem okozhat nehézséget.

Szerény véleményem a következő:

Az összbüntetés — akár alkalmaztassék az első bíróság által akkor, midőn egyszerre hoz itéletet több büntetendő cselekmény fölött, akár alkalmazza ezt a bíróság két vagy több jogerős itélet alapján — nemcsak a szabadságvesztésbüntetésre, hanem a hivatalvesztés és politikai jogok fölfüggesztésére is és pedig a Btk. 57. §-a korlátai között lesz kiterjesztendő.

Mert a Btk. 103. §-a világosan mondja, hogy ezen törvénynek a hivatalvesztésre, a politikai jogok gyakorlatának fölfüggesztésére, a kiutasitásra s az elkobzásra vonatkozó rendeletei az 57. §. korlátai között alkalmazandók még akkor is, ha azok a törvény különös részében az elkövetett cselekményeknek habár csak egyikére vannak is megállapitva;

mert a Btk. 57. §-a szerint a hivatalvesztésnek és a politikai jogok gyakorlata fölfüggesztésének tartamát a bíróság határozza meg és ezen időtartam vétség esetében egy évtől három évig, büntett esetében pedig három évtől tiz évig terjedhet s a szabadságvesztés-büntetésnek, elévülés esetében pedig ennek befejeztével kezdődik;

mert a Btk. 104. §. tartalma szerint a Btk. VIII. fejezetében foglalt határozatok akkor is alkalmazandók, ha 1. valaki külön itéletek által több rendbeli szabadságvesztés-büntetésre itéltetett; 2. ha az elitélt szabadságvesztés-büntetésének végrehajtása alatt, már jogerejü elitéltetése előtt elkövetett más büntetendő cselekmény miatt, határozott ideig tartó szabadságvesztés-büntetésre ujólag itéltetik el; továbbá

mert abból, hogy a törvény a mellékbüntetések kumulatiójának esetében nem is állitott föl oly megkülönböztetéseket, mint a szabadságvesztésbüntetéseknek halmozódásánál (Btk. 97—101. §§.) a különös részben az egyes cselekményekre megállapitott szabadságvesztésbüntetéseknél bizonyos mértékkel fölemelhetése iránt megállapitott, ebből nem az következik, hogy a mellékbüntetések összbüntetésképen kiszabhatók nem volnának, hanem ennek következménye egyedül az, hogy bünhalmazat daczára is megtartandók az 57. §-ban körülirt időtartamok; és

mert a Btk. 20. és illetve 22—25. §§-aival s a törvény különös részében minden egyes büncselekményre meghatározott büntetési tételeivel szemben a 96.—101. §§. kivételes jellegü intézkedéseket tartalmaznak, a melyek megállapitják, hogy összbüntetés esetében a szabadságbüntetések mily eltéréssel szabandók ki, és e mellett viszont a Btk. 103. §-a az abban megjelölt hivatalvesztés és politikai jogok fölfüggesztésére nézve az 57. §-beli általános rendelkezéseket kifejezetten föntartja, ezeknél fogva a szabadságvesztésbüntetésekre nézve a föntebb hivatkozott 96—101. szakaszokkal statuált kivételes intézkedések analogia utján a mellékbüntetésekre már ez oknál fogva sem terjeszthetők ki, mivel a törvény kivételes intézkedései szorosan magyarázandók és csak a kivételes esetekben alkalmazandók;

mert végre a Btk. 104. §-ának bevezető rendelkezése szerint az e szakaszban kijelölt esetekben a Btk. VIII. fejezete és ekként az abban foglalt 103. §. is alkalmazandó, ez utóbb fölhivott szakaszban pedig a törvény a mellékbüntetéseket az 57. §. korlátai között rendeli megállapitandóknak.

Ezeknél fogva a kir. itélő tábla kiinduláspontja annál kevésbé fogadható el, mert az, hogy a Btk. 104. §-ának esetében e szakasz bevezető rendelkezése alapján irányadó 96. §-ban csak a szabadságvesztésbüntetés van fölemlitve, a 103. §. tételes rendelkezései mellett nem ok arra, hogy a mellékbüntetéseknekösszbüntetésben kiszabása ne foganatositassék.

A kir. Curia enunciatiója tehát a helyes, a föntebbieken kivül már csak azért is, mert sem a törvény szellemével, sem a méltányossággal nem fér össze az, hogy a bíróság oly esetben, midőn egyszerre itél több büntetendő cselekmény fölött, a mellékbüntetéseket egy összbüntetésben szabhassa ki (Btk. 96. §.), ellenben akkor, a midőn egy jogerejü elitéltetés után hoz ujabb büntető itéletet (Btk. 104. §. 2. p.) vagy több jogerős itélet alapján alkalmazza az összbüntetést (Btk. 104. §. 1. p.), ekkor már a mellékbüntetés összbüntetésben kiszabható nem volna.

Dr. SÁNTA ELEMÉR.

Külföldi judikatura.

138. Ha a hitelező a végrehajtási zálogjogot biztositott követelése tekintetében adósától váltót fogad el, külön kikötés nélkül is novatio létesült, a melynek folytán a régi követelés és vele a zálogjog megszünt és helyébe a váltókövetelés lépett. *(Bécsi legfőbb törvényszék;* ellenkezően a prágai felső bíróság.)

139. A csődtörvényben szabályozott megtámadási jog kereset és kifogás utján gyakorolható. Ha tehát a hitelező a végrehajtási záloggal terhelt csődvagyont a csőd megnyitása után elárverezteti, a csődtömeg jogositva van megtámadási jogát a vételárfelosztási tárgyaláskor gyakorolni. *(Bécsi legfőbb törvényszék.)*

140. Törvényellenesen elrendelt végrehajtás jogerőre nem emelkedhetik s igy annak hatálya bármikor megszüntethető annak daczára, hogy rendes időben jogorvoslattal meg nem támadtatott. *(Bécsi legfőbb törvényszék;* egyezően a grácz felső bíróság.)

141. Ha a férj neje akarata daczára vonakodik a cselédet elbocsátani, adott körülmények közt ez oly sulyos becsületcsorbitása lehet nejének, mely kellő válási okot képez. *(Párisi semmitőszék.)*

142. A férj azon elbánása, hogy teljes egészsége daczára nejével nyolcz hónapi együttélésük alatt nemileg nem érintkezett, noha nejének sem külseje, sem tisztessége ellen kifogása nem lehetett, neje iránt oly sulyos becsületbeli bántalmat képez, mely ezt a válásra feljogositja. *(Besanconi első bíróság.)*

143. Házasságtörés által nemzett gyermek nem törvényesithető és a történt törvényesités utólag hatálytalanitható. A hatálytalanitás eszközléséhez az ezt igénylőnek nem kell anyagi érdeket kimutatnia, elegendő az erkölcsi érdek. Bir erre ez okból kereseti joggal az elvált nő, a ki megtámadja a vele folytatott házasság tartama alatt férje által más nővel nemzett gyermek törvényesitését. *(Szajnai törvényszék.)*

144. A méhraj tulajdonosa az az által okozott kárért felelős. *(Szajnai törvényszék.)*

145. A bérlő felelős a háztulajdonosnak az olyan tüz által okozott károkért, mely az ő hibája folytán az általa lakott házrészben ütött ki. *(Bordeauxi felső bíróság.)*

Közli: Dr. GOLD SIMON.

Különfélék.

— **Csemegi Károly a jogi szakoktatásról.** A Magyar Jogászegyletben Vécsey Tamás előadásával kapcsolatban Csemegi Károly következőleg nyilatkozott a jogi szakoktatásról:

«Az egyletnek alapszabályainál fogva nem lehet határozatokat enunciálnia. De minthogy a tisztelt tanár ur előadásában az egylet meggyőződésére is hivatkozott, és helyes felismeréssel prognostikálta, hogy egyletünk nem fogja megtagadni rokonszenvét a jogi oktatásnak általa hangsulyozott gyakorlati irányától: azt hiszem, hogy az általános meggyőződést — mindegyikünknek meggyőződését fejezem ki, midőn e felhivásra annak kiemelésével és hangoztatásával felelek: hogy egyletünknek alig lehet csak egy tagja is, a ki a jogi oktatásban — a helyesen formulázott és értelmezett gyakorlati irányt ne helyeselné. Teljesen egyetértünk mindnyájan egy nagy férfiu ama mondásával: «A helyes theoriának a gyakorlat által kell irányoztatnia, s a gyakorlatnak a helyes theoria által vezettetnie.» Igen szomoru fogyasztó az államháztartásban a puszta theoretikus, valamint a puszta praktikus is. A kettő kiegyenlitésétől, a kettőnek összhangzásba hozatalától függ a helyes megoldás. A gyakorlatnak termékenyiteni kell az elméletet, s az elméletnek az elposványositó kézimunkásságtól megoltalmaznia — vagy inkább abból kiragadnia — a gyakorlatot. Hitem és meggyőződésem szerint: e harmoniában van egyedül a haladás, ez az, a mi egészséges fejlődést — a tudománynak és az életnek oly szükséges — s nálunk már halaszthatatlanná vált találkozását előmozditani, megvalósitani fogja.»

— **Külföldi votum a magyar Btk.-ről.** A katholikus tudósoknak a mult évben Párisban tartott első nemzetközi kongressusán a jogi szakosztálynál *Dehaye* nyujtotta be és olvasta fel a következő czimü értekezést: «De l'outrage à la réligion et des dispositions qui le répriment dans les législations de l'Europe.» (Megjelent a congressus kiadványainak második kötetében.) A magyar büntető codexre vonatkozólag az emlitett iró igy szól:

«Le Code pénal hongrois de 1878 (Code des crimes et des délits), entré en vigueur le 1-er septembre 1880, est assurément celui, qui occupe aujourd'hui la première place en Europe. Il s'est modélé sur le Code allemand de 1870 et sur le Code français de 1810, mais leur est bien supérieur à tous deux. Or voici ce qu'il statue par ses articles 190 et 191 combinés:

Celui qui, au moyen de paroles proférées en public dans une reunion, ou de la distribution ou exposition en public d'imprimés, d'écrits ou de représentations figurées, cause un scandale par des expressions outrageantes contre Dieu . . . . . comment un délit et sera puni au maximum d'une année de prison et d'une amende de mille florins.»

Örömünkre szolgál, hogy ismét registrálhatunk egy külföldi votumot a magyar Btk. jeles voltát illetőleg. Meg kell azonban jegyeznünk egyet.

Ép mivel a Btk. kiválik valamennyi törvényhozási alkotásaink között, annál inkább elodázhatlan immár, hogy büntetési rendszere az időközben tett tapasztalatok folytán és a büntetőjog ujabb átalakulásának megfelelőleg novelláris uton kiépittessék.

Egész Európában gyökeres reformon megy át a büntető igazságszolgáltatás. Behozatott a feltételes itélet; szélesebb alkalmazást nyer a pénzbüntetés; szabályoztatott ezen büntetési nemnek más büntetési nemre való átváltoztatása; a pénzbeli biztositás nyujtása mint præventiv elem el van fogadva; a fiatalkoru egyének egyrészt, a többszörös visszaesők másrészt teljesen külön itélkezés és a büntetés végrehajtása alatt külön elbánás alá vétetnek; és a mit első helyen kellett volna emlitenünk: a feltételes szabadlábra helyezés a kiszabott büntetésből mind nagyobb hányadot foglal el.

Ily rohamos fejlődésből Magyarországnak is le kell vonnia a tanulságot s e nyomokon haladva kell megállapitania a büntetési rendszert.

S ha a büntetési rendszer reformján kivül a kodexnek a gyakorlati életben tarthatatlannak bizonyult nehány büntetési minimumát, (milyen kiválólag az ugynevezett minősitett lopás és a rablás minimuma), leszállitjuk: el fogja érhetni bünvádi igazságszolgáltatásunk — nem ugyan mint a franczia jogtudós mondja: «la prémière place en Europe», hanem igenis elérheti azon fokozatot, melynél az *észszerü* büntetőjogi repressióról szólni egyáltalán lehet.

— **A birói és ügyészi administratio** egyszerüsitése tárgyában összehivott enquête, melyről régebben megemlékeztünk, a jövő héten kezdi meg tanácskozásait *Czorda Bódog* államtitkár elnöklete alatt.

— **A budapesti ügyvédi kamara fegyelmi bírósága** kimondotta: ha az ügyvéd levelező lapon irja meg a félnek, hogy elárverezteti a lefoglalt tárgyakat, ha nem fizet: ez nem képez fegyelmi vétséget, minthogy az árverési hirdetmény a hivatalos lapban is közzététetik.

— **A tőzsdebiróság** a perhez csatolt meghatalmazásokat mindeddig nem szerelte a hozzá benyujtott végrehajtási kérvényekhez, a mi sok bonyodalmat okozott főleg olyankor, a midőn a meghatalmazás korlátolt volt és csak a tőzsdebiróság előtti képviseletre szólt. Midőn a végrehajtás iránti megkeresés folytán a megkeresett bíróság a behajtott pénzösszeget a budapesti törvényszékhez tette át, a törvényszék ilyenkor nem volt azon helyzetben, hogy a pénzt az ügyvéd kezéhez kiutalhassa. A budapesti törvényszék érdemes elnöke Bogisich Lajos személyes közbenjárása folytán e nehézségek egyszerü megoldást nyertek; ezentul ugyanis a tőzsdebiróság a meghatalmazásokat is át fogja a törvényszékhez tenni.

— **A közjegyzői felolvasások** czimü *Irtás*-ra az illető közjegyző azt a felvilágositást küldte be hozzánk, hogy az 1886. közjegyzői törvény 27. §-a szerint a közjegyző kézjegy vagy keresztvonás hitelesitése esetén tartozik a hitelesitendő okiratot a félnek felolvasni és megmagyarázni, minek előrebocsátása után a hivatkozott §. harmadik alineája ezeket rendeli: «A felolvasás és megmagyarázásért s ennek tanusitásáért a közjegyzőt ivenként 50 kr. külön dij illeti.» A b.-cs-i közjegyző tehát azon alapon bizonyitotta a felolvasást nemcsak a hitelesités szövegében, hanem a «dijjegyzékben» is, mivel meg is magyarázta az okmányt.

— **A váltótörvény** a törvény eredeti szövegével, magyarázattal és iratpéldákkal ujonnan átdolgozott és a curiai döntvényekkel bővitett második kiadás. Irta Kassay Adolf. Az uj váltótörvényre vonatkozó ezen münek első kiadását a szakkörök elismeréssel fogadták, és hogy igazolt volt ezen elismerés, mutatja a második kiadás megjelenése. Szerző ezen uj kiadásban a münek nagyobb részét átdolgozta, azt a váltóügyletek különfélesége szerint mintákkal és a legujabb curiai döntvényekkel látta el. Ára 80 kr.

— **Dr. Gruber Lajos** a «*Gerichtssaal*» utolsó füzetében igen terjedelmes czikkben ismerteti hazánknak az igazságügyre vonatkozó legujabb statisztikai viszonyait.

— **A Magyar Jogászegylet** f. hó 23-án (szombaton) ülést tart, melyen dr. Vécsey Tamás előadása kapcsán tárgyaltatni fog a jogi szakoktatás reformja. Szólásra fel vannak jegyezve: dr. Plósz Sándor és dr. Hérich Károly.

Nemzetközi szemle.

— **Ausztriában** folyton növekedőben van az elmebetegség miatti gondnokság alá helyezések száma. Az évi átlagszám már felülhaladja a két ezret. Németországban szintén emelkedőben vannak a gondnokság alá helyezések. Kérdés, hogy ezen jelenség az elmebetegségek szaporodását, vagy pedig az illető biróságok fokozódó gondosságát jelenti-e. Ellenben a pazarlás miatti gondnokság alá helyezés folyton ritkábbá válik ugy Ausztriában mint Németországban. Ausztriában az évi átlagszám ötszáz.

— **Hányféle magánjog van érvényben Németországban?** Hogy Németországban a magánjog tekintetében mily tarkaság uralkodik, mutatja az alábbi térkép, melyet a legujabban megjelent Schröder féle jogtörténeti tankönyvből veszünk át és mely a főbb magánjogi területeket jelzi.

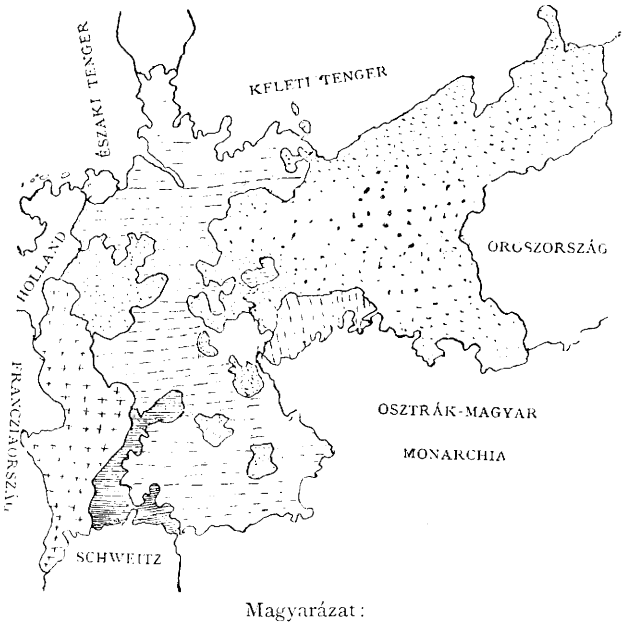

Magyarázat:

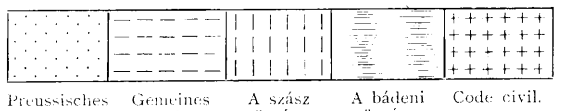

— **Rintelen** titkos tanácsosnak a porosz birói szervezetről szóló rendszeres munkája második kiadásban megjelent: Czime: *Gerichtsverfassung und Justizverwaltung, systematisch bearbeitet für die ordentlichen Gerichte des Preussischen Staats.* Ára 15 márka.

— **Az egyesülési szabadság korlátozása** ellen törvényt kiván hozatni *De Jonge*. A *Gegenwart* folyóiratban tüzetesen kifejti álláspontját s utal különösen arra, hogy az egész közép Európán átvonuló strike-mozgalom nagy veszélyeket rejt az iparra és az egész társadalomra.

— **Schweiz kisajátitási jogáról** vaskos kötet jelent meg *Sieber* J.-től. Tárgyalja általános szempontból az idevágó speciális kérdéseket is, de különös sulyt helyez a schweizi szövetségi és kantonalis jogra. A könyv czime: *Das Recht der Expropriation, mit besonderer Berücksichtigung der schweizerischen Rechte.* Zürich.

— **Az első foku franczia biróságok létszáma és javadalmazása a következő:**

	Létszám	személy	fizetés
Elnök:	Párisban	1	20,000 franc
	1. oszt.	12	10,000 «
	2. «	64	7,000 «
	3. «	282	5,000 «
Alelnök:	Párisban	11	10,000 «
	1. oszt.	22	7,000 «
	2. «	18	5,500 «
	3. «	9	4,000 «
Vizsgáló biró (Juges d'instruction):	Párisban	22	10,000 «
	1. oszt.	23	6,500 «
	2. «	64	5,000 «
	3. «	282	3,500 «
Biró:	Párisban	42	8,000 «
	1. oszt.	66	6,000 «
	2. «	162	4,000 «
	3. «	357	3,000 «
Ügyész:	Párisban	1	20,000 «
	1. oszt.	12	10,000 «
	2. «	64	7,000 «
	3. «	282	5,000 «
Alügyész:	Párisban	28	8,000 «
	1. oszt.	42	5,000 «
	2. «	80	3,500 «
	3. «	126	2,800 «
Greffiers:	Párisban	1	6,000 «
	1. oszt.	12	2,400 «
	2. «	64	1,500 «
	3. «	282	1,200 «
Commis-greffiers:	Párisban	40	4,000 «
	1. oszt.	38	3,000 «
	2. «	95	2,500 «
	3. «	319	2,000 «

Békebirói létszám és javadalmazás.

Békebiró: 2,868		20	8,000 franc
		41	5,000 «
		8	3,600 «
		24	3,500 «
		71	3,000 «
		211	2,700 «
		187	2,400 «
		251	2,100 «
		2,055	1,800 «
Greffiers: 2868		20	1,000 «
		2,848	850 «

— **A fegyenczek kivándorlását** sajátszerü módon mozditják elő az angol fegyházakban; ott ugyanis különös erőszeretettel oly könyveket osztanak ki, melyek a gyarmatok viszonyainak és az ottani életnek leirását tartalmazzák és ezen munkákat szivesen is olvassák a fegyenczek. Ily módon akarják a fegyenczben az óhajt előidézni, hogy büntetésének kitöltése után a gyarmatokba kivándoroljon.

Megjelentek:

Tárgymutató a Döntvénytár uj folyam XI—XXII. köteteihez. A tárgymutató IV. kötete. Kiadja a *Jogtudományi Közlöny* szerkesztősége. Franklin-társulat kiadása. Ára 2 frt 80 kr; angol vászonba kötve 3 frt 60 kr.

Döntvénytár. A m. kir. Curia, a budapesti kir. itélő tábla és a pénzügyi közigazgatási bíróság elvi jelentőségü határozatai. Kiadja a *Jogtudományi Közlöny* szerkesztősége. Uj folyam. XXIII. kötet. (LI. folyam.) Ara 2 frt.

1888: XXXV. tcz. Az állami italmérési jövedékről. 1888: XXXVI. tcz. az előbbi tcz. folytán adandó kártalanitásról. Jegyzetekkel, utalásokkal és magyarázattal ellátta *Fritz Péter*. II. kiadás. Ára 2 frt 50 kr.

Felelős szerkesztő Dr. Dárday Sándor (VIII. József-körut 41. sz.)
Főmunkatárs: Dr. Fayer László (IV. Zöldfa-utcza 31. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (IV. Egyetem u. 4. sz.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

Huszonnegyedik évfolyam. 48. SZ. Budapest, 1889. november 29.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐI IRODA: *József-körut 44-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .... 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Esküdtszék és nemzetiségek. Dr. JESZENSZKY SÁNDOR marosvásárhelyi kir. főügyészi helyettestől. — Jogirodalom: Törvényszéki orvosszakértői eljárás. Irta dr. Földváry Elek. Dr. TELEGDI ZSIGMOND, a lipótmezei tébolyda másodorvosától. — *Törvénykezési Szemle:* Viszonkereset vegyesházassági válóperben. (Válaszul dr. Kováts Gyula a mult heti számban megjelent czikkére.) SZTEHLO KORNÉL budapesti ügyvédtől. — Külföldi judicatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet: A budapesti kir. itélő tábla VII. polgári tanácsának elvi jelentőségü megállapodásai. Közli: ARANY SÁNDOR kir. táblai tanácsjegyző. — Curiai Határozatok. — A pénzügyi közigazgatási bíróság határozatai. — Dr. Plósz Sándor a jogi szakoktatásról. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Esküdtszék és nemzetiségek.

A 40-es évek nagy alkotmányküzdelmeinek nem egy ideálja vesztett varázsának erejéből, fényének ragyogásából. Nem egy ideálját homályositotta el az élet nehézsége és az ember gyarlósága; és nem egy — minden időkig sarkcsillag gyanánt képzelt — ideálját szoritotta hátrább a más ujabb intézmények fejlődése.

E sors érte a 40-es évek egy eszményét, a juryt is.

Egyes, nem biztató verdiktjeit fölkapta a hir szárnya, hogy utat tegyen vele minden országokon keresztül s hirül vigye azt minden népeknek; mintha minden egyes nem biztató verdiktre nem lehetne ráolvasni legalább is 10. hasonlókép ép oly kevéssé biztató birói itéletet bármely ország judikaturájából. A fényes sarkcsillag is elvesztette fölfedezési idejének csillámló ragyogását, mert bebizonyitotta az élet és a fejlődés tapasztalata, hogy *a sajtó* és a közélet minden zugát bevilágitó *nyilvánosság* sokkal hatékonyabb ellenőrzője a hatalmi visszaéléseknek annál, mint a melyre a jury, *mint politikai intézmény* hivatva lehet. Igy tehát a jury mint politikai intézmény — különösen még a birák fölállitott függetlenségénél fogva is — az eszme születésekor kölcsönzött nagy jelentőségü tulajdonságából veszitett. Az azon korbeli eszmék közül ma talán még csak amaz egy nagy kérdés nem veszitette el egészen hitelét: «vajon a büntető igazságszolgáltatás kizárólag oly egyének kezében legyen-e, kik csupán az állam souverainitását, avagy oly egyének kezében is, kik egyuttal a polgárok és igy a nép souverenitását is képviselik.»

De ha ilykép jelentőségében meg is fogyatkozott a jury, — legkevésbé sem vesztett hivatásszerü s eredeti jelentőségéből, mely *kizárólag igazságügyi intézménynyé* minősiti.

A büntett ma: az egész társadalom megsértése. Mi természetesebb tehát, mint hogy annak megbirálásánál meg kell hallgatni a megsértett társadalmat is. Különben is a jogtalan cselekmény és *a bünösség fölismerése* minden embernél, tehát a jogtudó birónál is, *nem jogi ismereten*, nem a theoria schémáinak titkain, *hanem belső meggyőződésen* alapul.

Mig igaz lesz e tétel, addig az intézmény hivatásszerü szükségességét elvitatni nem lehet.

A visszásságok ezrei bizonyitották és bizonyitandják még jövőben is, hogy végzetes lehet a jogászok azon tévedése, mely a jogot s annak kiszolgáltatását a mindennapi élet fölmerülő vitás kérdéseinek *nemcsak* a *rideg kodifikált igazság*, *hanem az embertársi méltányosság* szempontjából való megoldását szorosan és kizárólag elvont *elméleti* és nem inkább az élet és viszonyokhoz simuló, *gyakorlati* tudománynak tekinti.

A szakbiróságok egyedüli müködése előbb-utóbb ide fog vezetni. Ellenben csak megtisztulna és kivilágosodnék az ærariális szoba nem ritkán dohos és homályos levegője, ha a kincstári lámpa fényéhez oda bocsátanók a betoluló napfény aranysugarait s föltárnók az ablakot, hogy szintén ama üde és egészséges levegő lengjen ott is, melynek hullámain fölhatol az alant nyüzsgő élet forrongásainak természetes, bár olykor talán élesen fölcsapó zaja.

Nem eszmény a jury, de fékezője az élet küzdelmeivel számitani hamar feledő büreaukratikus chablon fölfogás elterjedésének. A nagyképü tudákosság olykor gunyosan, vagy szánalmasan mosolyog rajta; de viszont nem döbben e meg csudálattal a nép vagy az egész társadalom — és pedig sajnos, de ez hasonlithatlanul gyakrabban — az indokolt sententiákon is? Azokat a merevségeket, melyeket a helyzetek és viszonyok tarkasága minden törvénykönyvben fölfed, nem az élethez simuló mesterkéletlen és természetes fölfogás tenné hajlékonyabbá? A jogászi czéh rendszerint sehol sem barátja az esküdtszéki biráskodásnak. De a szakemberek gőgje és küzdelme még sem volt képes megakadályozni az intézmény rövid 20 év alatti elterjedését egész Európában — Oroszországig. Ostromolják unos-untalan; de ez intézmény szilárdul áll, sőt érzik mindenütt, hogy a visszalépés — a jury eltörlése — egyuttal hátralépés volna.

Magyarország nem utasitotta vissza a Nyugat intézményeit s kivételt csak az esküdtszékkel tett. E szabad intézmény akadályaul egyenesen Magyarország nemzetiségi viszonyai vannak odaállitva.

Mert ha a Fölvidék, Délmagyarország, vagy Erdély nemzetiségi configurátiója vétetik szemügyre: e területeken nem találhatni oly megyét, hol ne a magyartól különböző nyelven beszélő más nemzetiségü lakosok volnának tulnyomó többségben. Minthogy pedig ezen ország területén sem politikai, sem igazságügyi intézmény — tehát a jury — sem lehet más, mint magyar: az e területeken szervezendő esküdtszékek szükségképen hijján volnának annak a föltételnek, melyet a magyar állam jellegénél, fejlődésénél s nemzeti törekvéseinél fogva egyaránt és méltán megkivánhat.

Árvamegyében 76,000 tót anyanyelvü lakos között csak 355 magyar anyanyelvü él; Liptóban 67,564 tót között csak 1438; Trencsénben 222 ezer tót között csak 2500 a magyar anyanyelvü; Turóczban a tót 34 ezer, mig a magyar csak 1066, és Zólyom 93 ezer tótja között is csak 2669 magyart tüntetnek föl a legutolsó népszámlálás adatai.

Alig kedvezőbb Északmagyarország keleti része is: mert Sárosban 4222 magyar anyanyelvü mellett 10 ezer német és 116 ezer tót él; mig Szepesben a 3550 magyaron kivül 50 ezer a német és 96 ezer a tót.

Ha a délvidék nemzetiségi configuratiója átalánosságban kedvezőbb is, a mennyiben Temesben 148 ezer oláh és 137 ezer német mellett 25,955-re, Torontálban pedig a 158 ezer német és 78 ezer oláh között 78,278-ra rug a magyarok száma; ott van Krassó-Szörénymegye, hol 290 ezer oláh mellett ismét nincs több 7201 magyarnál.

Azután az erdélyi részek egyes megyéi, — például Besztercze-Naszód, hol csak 3540 magyar van 23 ezer német és 62 ezer oláh között; vagy Fogaras, hol 2694 magyarral 75 ezer oláh és Szebenmegye, hol 2991 magyar mellett 40 ezer német és 90 ezer oláh anyanyelvü él: ha nem is mulják fölül, de megközelitik fölvidékünk nemzetiségeinek kedvezőtlen csoportosulását.

Ezen statistikai adatokra való hivatkozás, ezen adatoknak a föntebbi módon egymáshoz való viszonyitása és szembeállitása érleltę meg nem egy jelesünkben azt a meggyőződést: hogy Magyarország nemzetiségi viszonyai egyes törvényszékek mellett, *csak a közvetlenség nagy biztositékának koczkáztatása mellett*, engednék meg az esküdtszékek szervezetét.

A közvetlenség nagy biztositékának koczkáztatása mellett! Holott pedig a büntető jogszolgáltatásnak elengedhetlen föltétele és legsarkalatosabb követelménye épen a közvetlenség. Ha az esküdt nem érti meg a vádlott nyilatkozatait, fölvilágositásait, ellenvetéseit vagy magyarázatait; ha nem érti meg a tanuk vallomásának terhelő vagy mentő erejét, értékét, becsét és tisztaságát; ha homályos marad előtte a vádló és vádlott, a védő és birák földeritő kérdéseire adott válasz; ha csak fogyatékosan érti, mindenesetre az állam hivatalos nyelvén elhangzó vád és védbeszédeket s nem formálhat magának véleményt, hogy valóban bizonyitottnak tekintse-e azt, a mit a vádló talán annak vél tekinteni, ellenben a védő tagad: akkor ismeretlen marad az esküdt előtt a lényeges és elhatározó körülmények azon sorozata, melyek alapján lelkiismerete szerint kimondandó meggyőződését helyesen kinyilvánitani hivatva lehetne. Oly intézmény, mely müködésében ily eredményekre vezetne, nem a jogrend, a személy- és vagyonbiztosság oltalmára, hanem a vádlottak kiszolgáltatásával mindezeknek egyenes rombadöntésére vezetne. Nem akadhat széles e hazában komoly ember, a ki az esküdtszéki intézménynek ily áron való behozatalát óhajtani vagy kivánni merné. Az nem jogszolgáltatásunk szellemének átváltoztatása czéljából kivánt üdvös *reform;* hanem a legnagyobb igazságtalanságok kimondására vezető, és hatásában nem is kétséges, kárhozatos *deform* volna. Nem a jogbiztosság emelése; hanem a «Justizmordok» gyászos sorozatának szaporitása.

De vizsgáljuk meg, *helyesen van-e fölvetve a magyar és a különböző nemzetiségü anyanyelvüeknek föntebbi szám'eli csoportositása* és szembeállitásával a szomoru eredményekre vezető kérdés?

Vajon egy annyira vegyes ajku országban, mint a milyen Magyarország, hol a különböző ajku nemzetiségek mindenuntalan utalva vannak az egymás között való érintkezésre, hol az ország lakosainak nagy része a polgártársaival való érintkezésben nem a saját anyanyelvét használja, de minden lépten-nyomon egy reá nézve idegen nyelv használatára szorul: szabad-e ott helyesen, lehet-e ott igazságosan, valamely nemzetiség nyelvét beszélőinek számát, valamely nyelv elterjedésének fokát a népszámláláskor bemondott *anyanyelv* szerint csoportositani vagy meghatározni? Ki volna zárva a vegyes ajku Magyarországban, hogy az, kinek anyanyelve a tót, a szerb, a román, ne tudna magyarul is? Ki van zárva, hogy a magyar anyanyelvü, ha tót, szerb, vagy román vidéken lakik, ne beszélne, ne értene tótul, szerbül vagy románul? A mindennapi élet tapasztalata azt mutatja, hogy ez nincs igy; mert az egy nemzetiséghez tartozók rendszerint jól beszélnek, teljesen értenek az azon területen lakó más nemzetiség nyelvén is, hiszen a mindennapi érintkezés szüksége utalta őket, saját anyanyelvükön kivül, az ott divó más nemzetiség, esetleg nemzetiségek nyelvének az elsajátitására.

Ha tehát egy vegyes ajku országban, milyen Magyarország, valamely nyelvnek, például a magyar nyelvnek elterjedtségét, mérvét alaposan akarjuk megvizsgálni: akkor nem helyes és nem szabad a magyarul beszélők közé *csupán a magyar anyanyelvüeket* sorolni, az igy nyert számot szembeállitani a más anyanyelvüek összes számával és csak ezen eredmény szerint mérni a magyar nyelv elterjedtségét, mert a más anyanyelvü lakosok között is nagy számban találkoznak a magyart tökéletesen beszélők és teljesen értők; hanem ha szabatosan, ha pontosan akarjuk a mérleget fölállitani, ugy kétségkivül ezeket is hozzá kell számitani az előbbiekhez.

Igy van föltéve egyedül helyesen a vizsgálat alapjául szolgáló kérdés. Ez alapon kell vizsgálni, vajon fenforognak-e az esküdtszék szervezeti nehézségei még akkor is: ha az esküdtszék életbeléptetésének eddigi mellőzésére okul szolgáló és az ország lakosainak anyanyelv szerinti s föntebb közölt szembeállitása helyett, megismerjük a magyar nyelv tényleges, valódi és igazi elterjedtségét.

Hogy fog csoportosulni most a magyar anyanyelvüek és magyarul beszélők létszáma? Tartsuk meg a föntebb követett sorrendet.

A statistikai hivataltól nyert, tehát teljes hitelességü adatok szerint: Árvában a 365 magyar anyanyelvü lakoson kivül még 1980, összesen tehát 2309 ember beszél magyarul; Liptóban az 1438 magyaron kivül 1980 s igy összesen 3471; Trencsénben a 2500 magyaron kivül 4106, összesen 6757; Turóczban összesen 2403; Zólyomban 9022; Sárosban 8919; Szepesben 13,465; Torontálban 114,651; Krassó-Szörényben 14,994; Besztercze-Naszódban 6681; Fogarasban 4950; Szebenben pedig összesen 5919 beszél magyarul.

Bátran lehet állitani, hogy az, ki a megyékben magyarul tud, egyszersmind beszél az ott divó más nyelveken is. Pl. Trencsénben az a 6767 magyar anyanyelvü és magyarul beszélő más ajku, bizonyára elenyészőleg csekély kivétellel, mind beszél tótul is; a 13,465 magyar ajku és magyarul beszélő szepesi tud tótul és németül; a 114,654 torontálinak pedig mindenesetre nagy száma szerbül, románul és németül, ép ugy mint a 6681 besztercze-naszódmegyei polgár németül és oláhul.

A magyar nyelv elterjedtségének a mérve tehát, a föntebb közölt adatok szerint, a kérdésnek ily oldalról való vizsgálata mellett előnyösen változik. Csupán Árva-, Liptó-, Turócz- és Fogarasban kevésbé elterjedt a magyar nyelv. De vajon önálló törvényszéki terület-e Árva ma? Az-e Turócz, az-e Fogaras; nem tartozik-e Árva ma is a liptómegyei rózsahegyi, Turócz a beszterczebányai és Fogaras a brassói törvényszék területéhez? Követeli-e akár a megyék kiterjedése, akár jelenlegi bíróságainak ügyforgalmi nagysága, vagy a népesség száma, hogy ott a közel jövőben törvényszékek s majdan esküdtszékek szerveztessenek? Bizonyára nem; s ha nem, ugy azon törvényszékek területein, melyekhez e megyék tartoznak, hozzászámitva a törvényszéki székhelylyel biró másik szomszéd megye contingensét, oly számban találunk az ott divó más nemzetiség nyelvén is mindenesetre beszélő magyar anyanyelvüeket, hogy azok a magyarul beszélő más nemzetiségiekkel együtt az esküdtszék szervezeti nehézségeinek akadályait e négy megyében is eloszlathatják. Igy a rózsahegyi törvényszék területén (Árva, Liptó) összesen 5780; a beszterczebányai törvényszék területén (Zólyom, Turócz) 11,425; a brassói törvényszék területén pedig (Brassó, Fogaras) 43,454 lesz a magyar anyanyelvüek és a magyarul beszélő más nemzetiségüek összes száma. Igy áll a magyar nyelv elterjedtsége az ország legkedvezőtlenebb helyein.

Mindenütt ezrekre rug a magyarul és — bátran hozzátehetjük — az ott divó nemzetiségek nyelvét is beszélők száma. Oly sötéten fenyeget-e tehát az esküdtszékek szervezése esetén a vádlottak és tanuk vallomásainak, a plaidoyer-k meg nem értésének a veszélye, a közvetlenség nagy elvének a föladása? Ott, hol egy közös nyelv, mely egyuttal a jogszolgáltatás hivatalos nyelve is, annyira el van terjedve, mint a föntebbiek szerint el van terjedve a magyar, melyet a legkedvezőtlenebb helyeken is ezren és ezren beszélnek, egyuttal

az ott divó nyelvek ismerete mellett: állithatni-e, hogy ott az esküdtszék szervezéséhez, annak megalakulásához s majdani üdvös müködéséhez hiányoznak azon szükséges elemek, melyeket a közvetlenség nagy elvének a szüzies érintetlensége megkiván?

Ismételjük, a kérdés vizsgálatánál csak a legkedvezőtlenebb viszonyokat feltüntető megyékre szoritkoztunk. Ezek száma sem több 12-nél; vagyis törvényhozási fölosztás szerint 10 törvényszéki területnél, *melylyel szemben áll az ország 51 megyéje, vagyis 56 törvényszék területe, azaz* ugy területénél, mint lakosainak számánál fogva *az ország tulnyomó része*, hol a nyelvismeret nehézségeiből táplálható aggodalmakat már eleve eloszlatják a statistika adatai.

Tehát csak e 10 törvényszék területén fölállitandó esküdtszék alakulását tekintsük.

Szinte hallani véljük a fölhangzó vádat, hogy itt nem lesz az esküdtek itélete a valódi népbiróság szava; azaz a polgárok ezrei közül a fenforgó ügy megitélésére hivatott és annak elbirálása után ismét a nép ezrei között eltünő polgárok befolyásolatlan nyilatkozata, hanem csak egy szükkörü testület ugyanazon tagjainak csekély félbeszakitással ismétlődő *rendszeres biráskodása.*

Kitérést, megállapodást parancsol ez érv; mert ha az csakugyan igaz és alapos, hogy az esküdtképes polgárok és a bünösséget kimondó esküdtek száma között hiányzik azon kellő arány, mely az esküdtek itéletének esetlegességét vagy befolyásolhatlanságát biztosithatná: ez esetben azon esküdtszékek nem birnának ezen testület valódi kellékeivel, s nem szolgálnának egyébre, mint a jury czéljainak, fölismert biztositékainak s szellemének egyenes meghamisitására.

Meg kell vizsgálnunk, az intézmény üdvös müködése ellen, ezen eleve odavetett nehéz akadályokat, szemügyre kell vennünk e sulyos ellenvetés igazságosságát, annak belső értékét és erejét.

Tudnunk kell e czélból mindenekelőtt, hogy egy esküdtszék megalakitásához hány esküdtképes polgár szükséges, azután tudnunk kell, hogy a közvetlenség semmi körülmények között föl nem adható nagy elvének a legkisebb sérelme vagy koczkáztatása nélkül található-e ama 10 törvényszék területén annyi esküdtképes polgár, hogy számuk elháritthassa azt a veszélyt, mely azzal fenyegethetne: hogy annak a 10 esküdtszéknek a müködése majdan valóban egy szükkörü testület ugyanazon tagjainak rendszeres biráskodásává fajul-e?

Hány esküdt szükséges az esküdtszék megalakulásához egy évnegyedben? Ott, hol az esküdtszék már régen bevált igazságügyi intézmény, elegendőnek tartották 36 rendes és 9 pót-, összesen tehát 45 tag kisorsolása mellett készitени el egy évnegyed esküdteinek szolgálati lajstromát. Egy egész év szolgálati lajstromában tehát legalább 180 rendes és póttagnak kell lenni. De számolni kell az esküdtek akadályoztatásának esélyeivel is s ezért kisorsolandó még az eddigi esküdtek összes számának a fele, vagyis 90. Tehát egy esküdtszéki biróság egy egész évi müködéséhez 270 esküdt elegendő. Nehogy azonban az esküdti kötelesség a polgárokat hivatásuk teljesitésében gyakrabban akadályozza s különösen nehogy biráskodásuk majdan kevés félbeszakitással ismétlődő rendszeres biráskodás legyen: a következő évre is legalább szintén annyi uj esküdttel kell rendelkezni, mint a mennyi a mult év szolgálati lajstromába már kisorsoltatott. Tehát a következő évre ismét 270, vagyis a két évre összesen legalább 540 esküdtképes polgárra van szükség.

Szükkörünek mondható-e az ily számos tagból álló testület? tarthatni-e attól, hogy *540 esküdt közül, a visszavetési jog gyakorlása mellett*, ugy alakuljon *a 12 tagból álló* esküdtbiróság, hogy az a polgároknak épen csak rokonvagy ellenszenv által befolyásolt nyilatkozata legyen? vajon fogja-e veszélyeztetni az esküdtszéki intézményben keresett biztositékokat az esküdteknek — a föntebbi esetben — minden harmadik évben való *nem biráskodása*, mert ez a vádló és vádlott visszavetési jogánál fogva kizárólag ezektől függ, *hanem az esküdt behivatásának az esélye?* Vajon lehet-e még ott is, hol 540-nél valóban nem találkoznék több az esküdti kötelességek teljesitésére alkalmas polgár, az esküdtképes tagok *minden harmad évben való behivatásának az esélye mellett*, 12 esküdt bizonyos töredékének előre fölismerhetővé, vagy rendszeressé fajulható biráskodásáról komolyan és igazán szó?

Az, a ki e kérdésekre minden elfogultságtól, czélzatosságtól és ellenszenvtől menten akar válaszolni: alig adhat arra *igenlő* feleletet. Az esküdtképes polgároknak ezen minimá s, 540 tagból álló tömbjében, ily számu szervezetében tehát a *rendszeres biráskodás* veszélye még az ország legkedvezőtlenebb 12 megyéjében is alig fenyegethet.

De azon 10 törvényszék területén, hol e 12 megye fekszik — *mert az ország többi 56 törvényszékétől, illetőleg 51 megyéjétől, hol a viszonyok határozottan kedvezőbbek, mindig el kell tekintenünk* — vajon nincs-e kilátás arra, hogy ott a minimális 540-nél *ne találnánk több* esküdtképes polgárt? hiszen a legkedvezőtlenebb területeken, a rózsahegyi törvényszék területén 5780, a n.-szebeni törvényszék területén 5919, az eperjesién 8919, a b.-bányai törvényszék területén 11,425, a lőcsei törvényszék területén 13,465 oly ember van, ki nem csak az állam hivatalos nyelvén, de legcsekélyebb kivétellel azon törvényszékek területén lakó más nemzetiségüek nyelvén is beszél, mely puszta tény egyuttal a közvetlenség nagy elve épségben tartásának is már önmagában nyomatékos és positiv biztositéka. Ne kerülne ki a polgárok e tekintélyes ezreiből 540-nél több az esküdti kötelességek teljesitésére alkalmas egyén? Alig lehet ez kétséges, különösen ha a magyarul beszélő idegen ajkuakat veszszük figyelembe. Az ugynevezett nemzetiségi megyékben a magyarul beszélő más nemzetiségüek rendszerint férfiak s nagyobbrészt oly vagyonuak s miveltségüek, mely képesit az esküdti szolgálatra. Alig vélünk tehát csalódni, hogy ezek hozzájárulása — mert számuk, mint föntebb kimutattuk, minden törvényszék területén ezrekre rug — az 540 minimalis számot bőven ne mulná fölül. Számszerüleg azonban a föltevés nem igazolható, mert ahhoz az esküdtképesség föltételeit törvényhozás utján megállapitandó vagyoni, korbeli s miveltségi követelmények ismerete volna szükséges, melyeket azonban ma még nem tudhatunk, mert az esküdtképesség föltételeit nem ismerjük.

Illetheti-e az ekként szervezett, az ily elemekből alkotott esküdtszékeket majd a magyar állam jelleneseinek az a vádja, hogy e szervezet ismét csak a magyar faj uralmának az izmositását czélozza most már a jogszolgáltatásban is? Alapos-e ezen vád, midőn az esküdtszék szervezetének kiindulási pontjául szolgáló elengedhetlen alapkellék: az ország és a jogszolgáltatás törvényes és hivatalos nyelvének az ismerete, egyes vármegyékben *a magyarul beszélő más nemzetiségüeket nagyobb számban képesiti az esküdti tisztre az ott élő magyar anyanyelvüeknél?*

Mert Árvában a 355 magyar anyanyelvü mellett 1941, Liptóban az 1438 magyar mellett 1980, Szepesben a 3672 magyar mellett 9793, Trencsénben a 2500 magyar mellett 4100, Zólyomban a 2669 magyar mellett 6265 más nemzetiségüt fog képesithetni a magyar nyelv ismerete az esküdti tisztre! Foghatja majd az ily számu nem magyar nemzetiségü elemek hozzájárulása mellett szervezett esküdtszékeket terhelni a vád: hogy az abban való részvétel csak a magyar anyanyelvüek hatalmi körének nagyobbitására alakitott kiváltság? a magyar faj uralmának ujabb eszköze? Nem az ott élő s magyarul beszélő más nemzetiségüek többsége fogja-e előreláthatólag nyujtani majd a tulnyomólag nagyobb contingenst e helyeken? Ki lesz zárva, hogy ne azok többsége mond-

*

hasson itéletet a nemzetiségükhöz tartozó vádlottak fölött? Lehet-e méltó a figyelemre tehát a netáni vád, hogy az idegen nemzetiségü büntettesek fölött majd csak a magyar nemzetiségüek ülnek esküdtszéket?

Esküdtszékeink ellenesei kénytelenek lesznek elismerni, hogy a mennyire nem mutatkozott alaposnak a közvetlenség nagy principiumának majdani megsértése miatt táplált aggodalmuk, ép annyira kevéssé nyomatékos az esküdtszék ugyanazon tagjainak majdan rendszeressé válható birászkodása miatt emelt kifogásuk is: mert már a priori mind a kettőt egyaránt eloszlatja és megczáfolja az esküdti kötelességek teljesitésére hivatott és a közvetlenség biztositására szolgáló elemek — föntebb is kimutatott — elegendő mennyisége és száma.

De ha érveiknek e két főbástyája tovább nem lesz sikeresen védhető, megváltoztatják a támadás irányát s fölkeresik a fedezetlen helyeket, hogy ezeket ostromolva, igyekezzenek egyuttal visszahóditani a már elveszett két menhelyet. Meg fogják támadni az ilykép alkotandó esküdtszék *megbizhatóságát és szervezetének helyességét.*

Rámutatnak egy ujabb veszélyre s kérdik: nem veszszük-e észre, ha a föntebbiek után előreláthatólag már többségben is lehetnek a vádlott nemzetiségéből származó esküdtek, hogy az esküdtszék padjain még mindig lehet egy kis — más nemzetiséghez tartozó — töredék. És két, három szavazat a bünösség kimondásánál sokszor dönt. A nemzetiségi kérdés nagy szerepet játszik épen a szóban forgó megyék területén. Ez szitója a legveszedelmesebb törekvéseknek, a legengesztelhetlenebb gyülölködéseknek. S nem lehet-e a vádlott nemzetiségéhez tartozó esküdtek elfogultsága, a vádlott iránt való rokon- vagy ellenszenve veszélyes az államra, talán a más nemzetiséghez tartozó sértett fél jogaira?

A kérdésnek ily alakban való fölvetése valóban alkalmas kételyt ébreszteni az intézmény hiveiben. Különösen állami souverainitásunk megtorlás nélküli megsértésének még a puszta esélye is alkalmas lehet arra, hogy meghidegüljön az intézmény iránt való rokonszenv még azon hazánkfiai részéről is, kik annak egyébként őszinte barátai lennének.

E kételyek eloszlatására csak egy érv van: a jury elé tartozandó büntetendő cselekmények átnézete.

Mely cselekmények tartozhatnak a jury elé?

Kétségkivül csak az 5 évnél nagyobb büntetéssel fenyitendők: vagyis a gyilkosság, az emberölés, a rablás, a gyujtogatás, a gyermekrablás minősitett esetei, a személyes szabadság megsértése, ha a fogvatartás tulhaladott 3 hónapot, a közhivatalnok okmányhamisitása, sikkasztása, az erkölcstelen czélból való leányszöktetés, a kötelességszegéssel járó megvesztegetés, az erőszakos nemi közösülés s általában azon cselekmények, midőn a tettes cselekvése vagy mulasztása emberéletet oltott ki. A fölségsértés, hütlenség, lázadás, pénzhamisitás ma sem tartozik a vidéki, hanem a budapesti és m.-vásárhelyi törvényszékek illetőségéhez.

Az állam, a nemzetiségek, a néposztályok és a vallás ellen elkövetett egyéb cselekmények, pl. a törvény elleni engedetlenségre való fölhivás vagy a törvény kötelező erejének megtámadása, a hatóság elleni erőszak, a vallás szabad gyakorlata elleni büntettek, az országgyülés törvényes joga elleni lázitás, nemzetiség, hitfelekezet, néposztály elleni gyülöletre izgatás, hadi intézkedések nyilvánossá tétele, kikémlése, csapatgyüjtés, fölfegyverzés stb. mind öt éven alul büntetendő cselekmények s igy *nem fognak a helyi jury elé tartozni;* csak a mennyiben egyik vagy másik cselekmény sajtó utján is elkövethető levén, ez uton követtetett el. De az ekként elkövetett cselekmények *ma is* esküdtszék elé tartoznak.

Tehát az esküdtszék elé a közbüntettek közül csak a legundokabb, a legalacsonyabb rugókon alapuló cselekmények, kerülnének, melyek a társadalom *minden becsületes* tagjában, legyen az akár magyar, tót, vagy oláh, egyformán mély megvetést és utálatot keltenek. Szabad-e, lehet-e föltételezni, hogy ott az esküdtszék padjain az a 12 feddhetetlen jellemü, becsületes polgár egyike is, meggyőződvén a vádlott vétkességéről, fölmentőleg szavazzon egy gyilkosra, egy rablóra, embertársának megölőjére, a gyujtogatóra csak azért, mert ez az esküdt nemzetiségéhez tartozik s mivel a sértett esetleg más nemzetiségü. Számtalan és sulyos visszaélésekre vezethetnek a nemzetiség örve alatt elkövetett bujtogatások; de hogy a rablót, a gyilkost, a nagy gonosztevőket, a személy-, a vagyon- és társadalombiztosság megrenditőit az a 12 becsületes polgár nemzetiségi velleitásokból pártfogolná: ennek még csak a puszta föltevése ellen is eleve tiltakozik az ország minden jóra való polgára szivében gyökerező jog- és igazságérzet. A küzdelem széles hullámai ott csapkodnak följebb a szivnél is, hol azok fölháboritására valamely valódi vagy ál-ok van; de soha sem fogja fölverni azokat egy undok cselekmény szörnyü részleteinek a megismerése, egy aljas jellem megátalkodottságának a földeritése, mert természetesebb s igazabb az emberben az önveszélyeztetés el nem fojtható érzelme s a bün fölismerése minden chauvinistikus hajlamoknál.

Nem szittatik-e már a nemzetiségi törekvések czége alatt az ország lakosainak békés együtt élése évek és évek óta; nem az e czimen üzött bujtogatások szolgáltak-e jelszavul arra, hogy az ország egyes pontjain, közéletünk eléggé nem fájlalható kárára, az ottani társadalom a hamis jelszavak varázsa alatt, alig orvosolhatólag ketté szakadt: és tapasztaltuk-e mégis valaha, hogy a két ellentétes tábor valamelyike nemzetiségi gyülöletből rokonszenvet, solidaritást tanusitott vagy vállalt volna a gyilkossal, a gyujtogatóval, a rablóval azért, mivel ez nemzetiségéből került ki s mivel az áldozat vagy káros más nemzetiségü volt? Ennyit az esküdtszék müködésének a *megbizhatóságáról.*

Hátra van, hogy szóljunk még az ekként alkotott *esküdtszék szervezetének a helyességéről.*

Valódi esküdtszék lesz-e az, ha nem vehet részt abban az állam minden polgára? Nem-e az egyik legfőbb biztositéka az intézménynek?

Ezt a kérdést fogják odavetni a doctrinairek az intézmény barátainak.

Már föntebb kiemeltük, hogy az esküdtszék nem politikai, de jogszolgáltatási intézmény. Csak ott követelik meg, hogy az állam minden, törvényileg meghatározott föltételekkel biró polgára tagja lehessen az esküdtszéknek — ha egyébként emberi 5 érzékének háboritlan birtoklásában van, — a hol az előbbi tulajdonság jellegével ruházzák föl azt. Ellenben a hol a jury csak jogszolgáltatási intézmény, csak ezen czélok szolgálatára hivatott, ott azt mondják: hogy a puszta honpolgári minőség még egymagában nem elegendő, mert a birói tiszt megnyugtató gyakorlatára értelmiség, tapasztalat, belátás és függetlenség is szükséges.

Hogy melyik az igaz e két fölfogás közül? Ezt nálunk az 1848-iki törvényhozás bölcsesége már eldöntötte, melyből kifolyólag az esküdtképesség nem pusztán az állampolgárságtól, hanem mintegy az utóbb jelzett tulajdonságoktól van ma is föltételezve. S volna-e, lehetne eltérni ettől okunk? A föltételek csak az állam hivatalos nyelvének az ismeretével egészitendők ki. Ez elengedhetlen követelmény, mert az állam hivatalos és törvényes nyelve a magyar. Nincs Európának állama, mely a birói tisztséggel és e functióra való jogosultsággal ruházná föl azt, ki előtt a törvénykezés nyelve ismeretlen.

Nem lehetne azonban teljes az esküdtszék megnyugtató szervezetébe helyezett bizalom, ha annak alakitásába az *egyes politikai pártok netán befolyhatnának.* Ezért meghivott bizalmi férfiak jelenlétében maga a *kir. (társas)* biróság az,

mely az esküdtek őslajstroma alapján készíti az évi lajstromot, melyből sorsoltatnak ki azután az esküdtek egy-egy évnegyedre.

És ezzel megvizsgáltuk az esküdtszék meghonosítása ellen fölhozott főbb akadályokat s az ellene támasztható ellenvetések valódiságát. Fölállítva a magyar nyelv elterjedésének helyes mértékét, hiteles adatok alapján részletesen kimutattuk, hogy a magyar nyelv ismeretének a hiánya még az ugynevezett nemzetiségi megyékben sem lehet az esküdtszékek szervezésének akadálya, a közvetlenség nagy elvének veszélyeztetője, mert elegendő számu esküdtek az ország egy pontján sem hiányoznak. Utaltunk a hatáskör megjelölése alapján az ekként szervezhető esküdtszékek megbizhatóságára, melyek minden netán illetéktelen oldalról jövő befolyás ellen garantirozhatják, hogy a magyar jury valóban csak az legyen, a mire hivatva van, t. i. *jogszolgáltatási intézmény.*

Dr. JESZENSZKY SÁNDOR,
m.-vásárhelyi kir. főügyészi helyettes.

Jogirodalom.

Törvényszék-orvosszakértői eljárás.

Ezen czim alatt jelent meg dr. Földváry Elek volt törvényszék-orvostani tanársegéd tollából egy kisebb mü, mely irányát tekintve ugy az orvosi mint a polgári szakkörök előtt hézagpótlónak mondható.

Czéljául ama törvények, rendeletek és jogszokások összefoglalását tüzte ki magának a szerző, melyek alapján az orvos mint szakértő in foro meghivható. Mindezeket a mü teljességökben tartalmazza és megvilágositja rövid példákkal, melyek mind a törvénykezési életből vannak meritve, és igen jól összeválogatvák.

Különösen jogi szempontból hálás munkát végzett azzal szerző, hogy röviden körvonalozta ama kérdéseket, melyek az orvosszakértőknek felvethetők. Ámbár általánosságban sohasem határozható meg, hogy egyik-másik esetben nem-e jön még néha más tekintet is orvosszakértői elbirálás alá, mégis ugy tartjuk, hogy eme kérdések összeállitásával véget vet azon állapotnak, a midőn jogi részről oly kérdések elbirálását kivánják, melyekre az orvosszakértő vagy egyáltalán nem felelhet, mert nem is tudományát érintik, vagy már az előzményekben felelt.

A münél, melynek mint segédkönyvnek a legszorosabb értelemben objectivnek kellene lennie, meglehetős nagy tért szentel szerző subjectiv kivánalmainak és panaszainak, melyek részben az orvosszakértők állásának szabályozására, részben ama rendszertelenségre vonatkoznak, mely azt eredményezi, hogy nálunk az eljárás vidékenként változik. Ezen részben is sok igazat és üdvöset ajánl, de mi ily irányu münél eme dolgok kifejtését szükségesnek épen nem találjuk. A lapidaris rövidség néhol tulzásokba viszi szerzőt; igy pl. az ivarképesség meghatározásánál általánosságban mondja: «a nem meghatározása az élő egyénen nem kis nehézségekkel jár», a mi pedig csak egyes esetekre vonatkozhatik.

Ujból kiemeljük, hogy szerző munkájával hasznos szolgálatot tett, és a müvet melegen ajánljuk a jogi szakkörök figyelmébe.

Dr. TELEGDI ZSIGMOND.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Viszonkereset vegyesházassági válóperben.

(Válaszul dr. Kováts Gyula egyetemi tanárnak a mult heti számban megjelent czikkére.)

Dr. Kováts Gyula, a fenti czim alatt a *Jogtudományi Közlöny* 47. számában közzétett véleményében két érdekes perrendtartási kérdéssel foglalkozik. Dr. Kováts Gyulának mint a budapesti m. kir. tudomány egyetem nyilv. rendes tanára és egyházi jogi kérdésekben első tekintélynek véleménye minden esetre nyomatékkal bir. Miután azonban a tudomány nem ismer tekintélyt és a szellemek harczában csak az érvek sulya dönt, meg fogom kisérteni ellenérvekkel kimutatni, hogy dr. Kováts Gyula nézete téves.

A kérdés két részre oszlik. Először, van-e helye vegyesházassági válóperben egyátalában viszonkeresetnek. Másodszor, van-e helye a házasság felbontására irányuló viszonkeresetnek akkor, midőn felperes nem a házasság felbontását kérte, hanem a házasság érvénytelenitése iránt inditott keresetet?

Mielőtt az első kérdést taglalnám, fel kell vetnem azt a kérdést, van-e helye törvényszéki válóperben egyátalában viszonkeresetnek?

Ha a törvény szigoru betüjét veszszük, akkor nincs, mert a perrendtartás 36. §-ának utolsó bekezdése szerint az evangelikus házassági ügyeire valamint az eljárásra nézve az eddigi törvényes gyakorlat szolgál tovább is zsinórmértékül. Már pedig az eddigi gyakorlat szerint az 1840: XV. tcz.-ben szabályozott és az országbirói értekezlet által fentartott rendes szóbeli per szabályai értendők, *ezek pedig a viszonkereset intézményét egyátalában nem ismerik.* Ugyde a gyakorlat ezen szigoru felfogástól eltért és azt az elvet követi, hogy a polg. perrendtartásnak és a perrendtartási novellának szabályai válóperekben is követendők, *a mennyiben ezen perek természete ezektől eltérő eljárást nem igényel.*

Szerintem ezen elvben találjuk a felvetett kérdés kulcsát s azt kell vizsgálnunk, vajon a válóper és különösen a vegyesházassági válóper természete eltüri-e azt, hogy ebben a perrendnek a viszonkeresetre vonatkozó szabályai alkalmaztassanak?

Hogy nem vegyesházassági válóperben, a hol mindkét fél saját bírósága előtt áll, hol mind a két fél ugyanazon kérelmet terjeszti elő és mindkét fél ugyanazon jog szerint nyer itéletet, a per természete a viszonkeresetet eltüri, az nem lehet kétséges, ebben tehát a viszonkeresetnek helyt kell adni és ezt tartja a gyakorlat is.

A mi a vegyesházassági válópert illeti, nem osztom dr. K. Gy. nézetét, hogy ez voltaképen csak egy per, melyben két különböző bíróság ugyanazon peranyag felett itél. Igaz, hogy az 1868: XLVIII. tcz., *mely a per miként tárgyalását* egyátalában nem szabályozza, nem zárja ki azon eddig csak az erdélyi házassági bíróságok által követett felfogást, hogy az alperes bíróságánál letárgyalt per felperes bíróságánál ujból nem tárgyalandó, hanem felperes bírósága csak az áttett iratok alapján mond itéletet. De kizárja ezen felfogást nemcsak a kir. bíróságok által a törvény meghozatala óta állandóan követett gyakorlat, hanem, és ez a fő, a vegyesházassági per természete is.

Az egyházi bíróság előtti perben mások a pert megelőző cselekmények, mások a bíróságnak az itélet előkészitésére vonatkozó intézkedései, más a per tárgyalása és más a bizonyitási eljárás.

Ez által eléggé indokolva van az a birói gyakorlat, mely vegyesházassági válóperekben az alperes bírósága előtt összegyült peranyagot nem tekinti alkalmasnak arra, hogy felperes bírósága az ügy további tárgyalásának mellőzésével az áttétel után egyszerüen itéletet hozzon, és hogy a gyakorlat helyesen jár el, midőn vegyesházassági ügyekben az egyházi és világi bíróság előtti pert két külön pernek tekinti, mely, habár csak egy kereset indittatott is, egészen önállóan előkészitendő és letárgyalandó.

A vegyesházassági válóper ezen sajátszerü természete — és ebben egyetértek dr. K. Gy. urral — mindamellett nem zárja ki azt, hogy alperes saját foruma előtt oly viszonkeresetet inditson, mely a saját joga szerint meg van engedve vagyis a szentszéknél megperelt katholikus alperes kérhet

viszonkeresetileg saját személyére nézve az ágy- és asztaltóli elválasztást és ha az evangelikus fél ellen a polgári törvényszék előtt válóper, de jól értsük meg, *a házasság felbontására vagy ágy- és asztaltóli elválasztásra* irányuló per indittatik, ő viszonkeresetileg kérheti saját személyére nézve a házasság felbontását, mert ezen viszonkeresetet a vegyesházassági per természete is eltüri, és mert az a körülmény, hogy ily esetben voltaképen két külön per folyik, azért nem teszi a viszonkeresetet lehetetlenné, mivel a pert az alperesi bíróságnál már a kereset folytán ugy kell előkésziteni, ugy kell letárgyalni, hogy abban a házasság felbontása, illetve az ágy- és asztaltóli elválasztás kimondható legyen.

Egészen másképen áll a dolog akkor, ha a házasság érvénytelenitése iránti perben alperes által viszonkeresetileg a házasság felbontása kéretik.

Ezen esetben a viszonkereset által egészen más czéloztatik, mint a kereset által. A kereset azt kéri kimondatni, hogy nincs házasság, a viszonkereset azt, hogy az érvényes házasság felbontassék. A két keresetnek egészen más a tárgya, az egyik a kötelék érvénytelenitését, a másik annak felbontását keresi. Az ilyen alperesi kereset tehát már nem viszonkereset, hanem önálló válókereset.

Vizsgáljuk meg azonban ezt a kérdést tisztán az 1881: LIX. tcz. 8. §-a alapján, ámbár szó fér hozzá, vajon ezen szakasz házassági perekben alkalmazható e?

Ezen szakasz szerint alperes viszonkeresettel élhet: *a) ha* követelése a felperesi keresettel ugyanazon egy jogalapból származik; *b)* ha követelése más jogalapból származik ugyan, de valódi, lejárt, a felperesi követeléssel hasonnemü és határozott.

Már ezekből a feltételekből is kitetszik, hogy a törvényhozó korán sem gondolt válóperre, midőn ezen törvényszakaszt megalkotta, de ám tegyük fel, hogy arra gondolt.

Hol van itt a jogalap azonossága?

Dr. K. Gy. szerint ugy a köteléki (érvénytelenitési) per, valamint a válóper ugyanazon *jogviszonyt*, a házasságot tárgyazzák. A törvény azonban nem akkor ad helyt a viszonkeresetnek, mikor mind a két kereset egy jogviszonyból indul ki, hanem midőn mind a kettő ugyanazon *jogalapon* nyugszik. A jogalap azon ténykörülmény, a mire a keresetileg vagy viszonkeresetileg követelt jog alapittatik. Az érvénytelenitési perben pedig más a jogalap, mint a válóperben. Amaz arra fekteti a kereseti kérelmet, hogy nincs házasság, a válóper arra, hogy van házasság. Amaz azt kivánja kimondatni, hogy az, a mi szinleg fenáll, eredetileg semmis, ez az ellenkezőre alapitja jogát és azt kivánja, hogy az érvényes házasság engesztelhetlen gyülölet alapján bontassék fel. Miután mindkét esetben más ténykörülményre alapittatik a jog, lehetetlenség azt mondani, hogy a jogalap azonos. *A jogalapot a jogviszonynyal nem szabad összezavarni*, mint ezt K. Gy. teszi. A jogviszony is lehet jogalap, ha a kereset magára a jogviszony létének vagy nem létének birói constatálására szoritkozik. De ez a feltett esetben nem történik, mert ott az alperesi jogalap, a melyre viszonkeresetét fekteti, nem a házassági viszony, hanem az *engesztelhetlen gyülölet*, mely a házasság felbontására vezet. A feltett esetben csak az lenne elfogadható viszonkereset, ha alperes is a házasság érvénytelenitését kérné azon a jogalapon, hogy nincs házasság.

A szerződés érvénytelenitése iránti perből levont példa mit sem bizonyit, mert ebben azért kérhető viszonkeresetileg a szerződés felbontása, mert az alperes által kért kártalanitás szorosan összefügg azzal a kérdéssel, érvényes e a szerződés vagy nem. A mi esetünkben az a kérdés, felbontandó-e a házasság vagy nem, azzal a kérdéssel, érvényes-e a házasság vagy nem, szoros összefüggésben nincs. Azért, mert a szerződés érvényes, alperest kártalanitani kell, de abból, mert a házasság érvényes, még nem következik, hogy azt fel is kell bontani. Ez egy egészen önálló kérdés, mely más perben oldandó meg. De meg azt is figyelembe kell venni, hogy a szerződés-érvénytelenitési perben, ha a jogalap különböző is, a kereset a viszonkeresettel egészen hasonnemü, a mi a köteléki és válókereset között nincs meg, mert ez a kettő egymást tökéletesen kizárja, az egyik a másiknak negatiója. Ha végre az ellennézet azt az ellenvetést teszi, hogy hiszen az, a ki a szerződés felbontását kéri, az is különböző jogalapon áll, mint ellenfele, ki érvénytelenséget vitat, akkor csak tessék alkalmazni a törvényt és ugy itélni, hogy ennélfogva ilyen esetben sincs helye viszonkeresetnek.

Hogy én is példával éljek, a mienkhez hasonló eset lenne az, ha a férj gyermekének törvénytelenitését kérné és ezzel szemben a gyermek viszonkeresetileg az apai hatalom megszüntetését kivánná. Ime itt is mind a két kereseti kérelem ugyanazon jogviszonyból indul ki, az apa és gyermeke közötti viszonyból, de miután mind a két kérelem más jogalapon fenáll, ki tartaná elfogadhatónak az ily viszonkeresetet.

A jogalap azonosságából levont érvelés tehát ez esetben hajótörést szenved, de eltekintve ettől, jogossági és czélszerüségi érvek is ellene szólanak annak, hogy a házasság érvénytelensége iránt inditott perben a házasság felbontására irányuló viszonkeresetnek hely adassék. Képzelhető oly eset is, midőn felperes azért indit köteléki pert, mert egy kétes házassági akadály léte vagy nem léte iránt tisztába akar jönni és mert talán gyermekei érdekében véget akar vetni a jogbizonytalanságnak, mely házasságát fenyegeti. Az ilyennek aztán eszeágában sincs válni akarni, sőt ha a bíróság jogerejüleg kimondja, hogy a házasság érvényes, örömmel folytatja a házasságot. Nemcsak ténybeli, hanem jogbeli kételyek is szükségessé tehetik az ily kereseteket. Igy pl. Ausztriában több ily per indult a végből, hogy biróilag érvényesnek ismertessenek el az u. n. erdélyi házasságok. Ilyen keresetekkel szemben nem találná talán jogosultnak a házasság felbontására irányuló viszonkeresetet még az ellennézet sem. De nem jogosult az vegyesházasság esetében sem, midőn a katholikus fél a házasság megsemmisitését kéri. A katholikus fél ugyanis, ha a házasság megsemmisitése iránti keresetével elutasittatik, hitvestársához élte fogytáig kötve van. Ő neki tehát, ha a házasság megsemmitéséhez oka is van, vagy legalább gondolja, hogy oka van, érdeke azt kivánja, hogy a házasság felbontását ellenezze, mert ha saját birósága a házasságot meg nem semmisiti, *akkor neki jogi és erkölcsi kötelessége a házasságot folytatni.* Ha már most a protestans fél viszonkeresetének helyt adunk, az elválás kérdése előbb dől el, mint a katholikus fél részére az érvénytelenités kérdése, pedig a dolog természete szerint ez utóbbi a prius, és csak ennek végérvényes eldöntése után lehetne szó arról, felbontható-e az érvényesnek elismert kötelék vagy nem? A viszonkereset megengedése tehát már csak azért sem jogos, mert a katholikus felet kényszerhelyzetbe hozza, midőn egyrészt a kötelék megsemmisitését kérni, másrészt feltételesen a házassághoz ragaszkodni kénytelen. Ebből is kiviláglik, hogy azt a kérdést, beleegyezik-e a házasság felbontásába a katholikus fél vagy nem, a bíróság a katholikus félhez csak akkor intézheti jogosan, midőn már arra vonatkozólag, van-e érvényes házasság vagy nincs, jogerős itélet van.

De ellene szólanak végre a viszonkereset megengedhetőségének tisztán perjogi érvek is. A per előkészitése valamint az eljárás, a köteléki per és a válóperben különböző. A válópert megelőzőleg szükséges a lelkészi békéltetés, a köteléki perben nem, az egyikben szükséges a birói békéltetés és az ideiglenes ágy- és asztaltóli elválasztás, a másikban nem. Már most a bíróság, ha a viszonkereset folytán utólag a lelkészi békéltetést — szerintem későn — elrendeli, ha a feleket a birói békéltetésre megidézi, ha az ágy- és asztaltóli elválást kimondja, ez által a per érdemében hozandó itéleté-

nek *praejudikál*, mert a mint dr. K. Gy. is kiemeli, a felett, hogy van-e helye viszonkeresetnek vagy nincs, csak az ügy érdemében hozhat határozatot. Kérdem tehát, mily joggal és mi alapon tárgyal és készit elő a bíróság válópert, midőn köteléki per indittatott, és midőn csak a per befejezése után az itéletben lesz hivatva azt megitélni, van-e helye itt válókereset inditásának vagy nincs?

Mindezekből kitünik, hogy az ily válókereset, habár viszonkereset czime alatt indittatik, nem egyéb, mint *önálló* válókereset, melynek ezért a törvényben előirt utat be kell tartani és első sorban az ellenfél bíróságánál kell megindittatnia. Katholikus ember ellen protestans fél bíróságánál *válókereset* nem inditható, hanem azzal a protestans fél a katholikus felet saját bíróságánál tartozik felkeresni.

A köztörvényi pernek az a szabálya, hogy a viszonkereset bizonyos feltételek alatt a különben arra illetéktelen bíróság előtt is folyamatba tehető, ezen esetben nem alkalmazható, mert itt nem pusztán a helyi illetőség hiánya, hanem hatásköri hiány forog fen. A törvényben a válóperekre előirt sorrendet nem szabad felforgatni, mert akár felperes, akár alperes indit válókeresetet, akár keresetnek, akár viszonkeresetnek nevezzük azt, az, ha a másik fél válókeresetet nem inditott, mindig annak a félnek a bírósága előtt inditandó, a ki ellen az elválás kéretik.

Végre a házassági perekben nemcsak a felek magánjogairól van szó, hanem közérdekről, és egyházi és felekezeti érdekekről is, melyek addig, mig az állam a felekezeti házassági jogot megtüri, nem ignorálhatók.

Midőn a törvény arra kényszeriti a protestans felet, hogy ügyével első sorban a katholikus forum elé menjen, nagy hatalmat adott annak a katholikus házassági bíróságnak a kezébe. Ennek elve a házasság felbonthatatlansága, és saját álláspontjából helyesen jár el, midőn ezt az elvet vegyesházassági válóperben is érvényesiteni iparkodik. Hogy csak egyet mondjunk, a feleknek az a beható négyszemközti szembesitése és békéltetése gyakran oly hathatós szer a katholikus házassági bíróság kezében, melyet a vegyesházassági perben fel nem adhat. Már most lássuk, mikép áll a dolog, ha a protestans alperes, a ki ellen a házasság felbontása nem is kéretett, a törvényszék előtti viszonkeresete folytán a házassági kötelék alól egyszerüen kiszabadul. A katholika egyháznak a vegyesházasság felett törvényileg biztositott hatalma ezen esetben egészen megsemmisül az által, hogy alperes magát egy egyszerü viszonkeresettel a katholikus bíróság joghatósága alól kivonja. Ezt nem akarta a törvény, mert hiszen a vegyesházasságot legalább részben a katholikus szentszék joghatósága alatt meghagyta. Csodálatos, hogy dr. Kováts Gyulával szemben nekem kell a katholikus álláspontot védelmeznem.

Kiviláglik ezekből, hogy a vegyesházassági köteléki per természete jogossági, czélszerüségi és közjogi okokból nem türi meg azt, hogy abban alperesnek a házasság felbontására irányuló viszonkeresete elfogadtassék.

SZTEHLO KORNÉL.

Külföldi judikatura.

146. A követelés kiegyenlitése daczára meg nem szünik az ingatlanra bekebelezett zálog, annak törlése előtt. Ezen az általános szabály alól tett kivétel a telekkönyv nyilvánosságán alapszik és arra irányul, hogy a hitelezővel szemben megszünt követelés és zálogjog fenállókként hatnak oly személyek tekintetében, a kik a nyilvánkönyvbe bizva ezen követelésre vonatkozólag jóhiszemüleg jogot szereztek. Ezen jogi oltalomban nem csupán önkénytesen megállapitott, hanem végrehajtási uton megszerzett zálogjognak is kell részesülnie. *(Bécsi legfőbb törvényszék.)*

147. Ha a biztositási kötvény kedvezményezettekül az örökösöket nevezi meg, az életbiztositási összeg nem képezi az örökhagyó hagyatékának alkotó részét, mert az örökhagyó maga ezen összeget nem is követelhette, hanem az örököseinek képezte oly követelését, mely nem az örökösödési jog czimén, hanem a biztositási szerződésen alapszik. *(Bécsi legfőbb törvényszék*, ellenkezően az alsóbirósági határozatokkal. Hasonló határozat Dt. u. f. XVIII. 38., de a kérdés nálunk is igen vitatott.)

148. Valamely naturalis obligatio teljesitésére vonatkozó kötelező igéret peres uton érvényesithető-e: sokat vitatott kérdés. A franczia tudomány és gyakorlatban az uralkodó nézet perelhetőnek tartja és ugyanez volt a következetes gyakorlat Németország ama részeiben, a melyek a franczia jog uralma alatt állnak, egészen 1882-ig, a midőn — és azóta folyton — a német birodalmi törvényszék az ellenkező álláspontot fogadta el. *(Karlsruhei felső bíróság.)*

149. Ha más a fának, és más a talajnak a tulajdonosa, a két tulajdon egymásnak alárendelve nincsen, hanem a törvény mindkettőt egyenlően tartozik megvédeni. *(Párisi felső bíróság)*

Közli: Dr. GOLD SIMON.

Különfélék.

— **A kir. tábla VII. polgári tanácsának elvi jelentőségü határozatait** közöljük jelen számunk mellékletén. Itt ujolag szükségesnek tartjuk megemliteni, hogy ezen határozatok közt, valamint a már közlöttek közt is vannak olyanok, melyek lapunkban és a Döntvénytárban már megjelentek. De most midőn rendelkezésünkre állanak az illető tanácsok elvi megállapodásai a maguk egészében, nem tartottuk czélszerünek megcsorbitani a gyüjteményt, mivel jelenlegi közléseinkkel főleg az a czélunk, hogy a kir. tábla küszöbön levő decentralisatiója előtt teljes áttekintést nyujtsunk az egyes tanácsok által szem előtt tartott elvi álláspontok felett. E közlések a felosztatandó budapesti kir. táblának ugyszólván szellemi hagyatékáról szóló végrendeletét fogják képezni.

— **A járásbirósági eljárás reformjának előkészitésén** szorgalmasan dolgoznak az igazságügyminiszteriumban. Erre szolgál azon statisztikai müvelet is, mely jelenleg a kir. táblánál van folyamatban. Kikeresik itt a poros fasciculusokból és összeirják az összes járásbiróságok határozatainak minőségére vonatkozó adatokat 1888 és 1889-ből. Ezekből azt akarják kideriteni, hogy a járásbiróságoktól ezen időszakban mennyi itélet s mennyi végzés felebbeztetett. Néhány egyén napok óta ezzel foglalkozik s talán csak uj évig lesznek készen. Az adatok azután felterjesztetnek az igazságügyérhez, kinek rendeletére történik ezen adatgyüjtés.

— **Ügyvédi körökből** vettük a következő sorokat:

Az eljárás a közadós ellen hivatalból lévén inditandó, az eljárásra hivatott törvényszékek az egyes hitelezőket a saját illetékes bíróságuk utján szokták meghallgattatni a szükségesek iránt, nevezetesen csatlakoznak-e a bünvádi eljáráshoz, van-e tudomásuk bünjelenségekről s minő volt az üzleti összeköttetésük. Az ily megkeresések bíróságainknak sok fáradságot okoznak, és főleg tudjuk ezt a budapesti IV—X. kerületi fenyitő járásbiróságról, melynek egy-két tagját az ily megkeresések elintézése majdnem teljesen igénybe veszi. Még több bajt okoz azonban az eljárásnak ezen módja a kereskedővilágnak. A nagykereskedő idézést kap, hogy bünügyben bizonyos napon d. e. 9 órára jogkövetkezmények terhe mellett megjelenjék. Hogy ő vádlott-e vagy mi, és minő ügyben idézik, azt a meghivóból meg nem tudhatja. Bünügytől fél, pontban kilenczkor ott van. De vele együtt még tiz ember van pontban kilenczre megidézve, és igy szerencséről szólhat az, a ki tizenegy órakor már sorra kerül. Ekkor megkérdik tőle, hogy Nagy Antal tordai kereskedő mennyivel tartozik neki, mióta áll vele összeköttetésben, stb. Válasza az, hogy a könyvében majd otthon megnézi. Kap erre ujból idézést pontban kilenczre. Vár ismét és két jegyzőkönyv felvétele és sok irás után a bíróság megtudja a tudnivalókat. Ennél sokkal helyesebb a budapesti törvényszék azon eljárása, melylyel felhivja a hitelezőt, hogy e körülményekről irásban tegyen jelentést, mert ha ezt nem teszi, ugy fogja tekinteni, mint a ki a közadósra vonatkozó bünjelenségekről nem bir tudomással és a bünvádi eljáráshoz nem kiván csatlakozni. E szokás divik Ausztriában is. A kereskedő ily módon pontos kimutatást küldhet, idejét nem vesztegeti, a bíróság pedig szintén sok munkát és irka-firkát

takarit meg. Ez okból kivánatos, hogy az igazságügyminiszterium ez eljárást rendeleti uton egyöntetüvé tegye. A mig ez mig ez megtörténik is, elvárjuk a budapesti IV—X. kerületi járásbiróság buzgó vezetőjétől annak elrendelését, hogy a megidézett hitelezőt a meghivón értesitsék arról, hogy mily ügyben és minő körülmények iránt fogják megkérdezni. *gs.*

— **A hosszu időn át vonuló bünperben állás mint enyhitő körülmény.** A budapesti kir. itélő táblának 8767/B. 1889 sz. itéletében (előadó: *Mendelényi*) a következő passus fordul elő: «. . . tekintettel az elsőbiróságilag felsorolt egyéb enyhitő körülményeken kivül még arra, hogy a cselekmény elkövetése óta már közel négy év telt el, igy a hosszu időn át vonuló bünperben állás vádlottakra sulyosan nehezedett, e helyütt is a Btk. 92. §-ának alkalmazása indokoltnak találtatott.»

— **Dr. Plósz Sándor** egyetemi tanárnak jogi oktatásunk reformjáról a Magyar Jogászegyletben tartott felolvasását lapunk mellékletén közöljük. Előadó az elméleti és gyakorlati kiképzés közti viszonyt fejtette ki tüzetesen. Az előadásnak ez képezi kétségkivül egyik legbecsesebb részét. De kiváló érdekkel bir azon általa hangsulyozott eszme is, hogy jogi oktatásunkban a fősuly a szoros értelemben vett *positiv jogi* kiképzésre irányuljon s a nem tisztán jogi tárgyak másodsorban vétessenek figyelembe. Szerinte *multum sed non multa* kell hogy legyen a jelszó az egyetemi oktatásnál.

— **A pénzügyi bíróság egyik határozatáról** lapunk 45. számában dr. Kecskeméti Lajostól birálat jelent meg. E közlemény ellenében a *Magyar Pénzügy* a következőket irja: Midőn a pénzügyi közigazgatási bíróság legutóbb kimondotta, hogy oly felebbezések, a melyekben sem indokolás nem foglaltatik, sem a felebbezés határozott sérelmes pontjai megjelölve nincsenek, érdemleges tárgyalás alá nem vétetnek: a jelzett elvi határozat nem a pénzügyi bíróság gyakorlatán, hanem törvényen alapul és pedig az 1883. évi XLIII. tcz. 8. és 20. §§-ain, mely utóbbi szakasz szerint, a pénzügyi bíróság itélete a fél kérelmén tul nem terjedhet. A mi pedig a pénzügyi bíróság gyakorlatát illeti, ezen szakaszok alkalmazása a legritkább esetek közé tartozik, mivel a felebbezések megállapitott kellékeinek elbirálásánál a pénzügyi közigazgatási bíróság a lehető legszabadelvübb felfogás szerint jár el és csak egészen uj kérelmeknek (és nem bizonyitékoknak) tárgyalásába nem bocsátkozik.

— **A «Juridical Review»** hosszabb ismertetést közöl Pulszky Ágost jogbölcsészeti kézikönyvéről, melyet a szerző maga forditott angolra. Az angol folyóirat mindenekelőtt constalálja, hogy «Pulszky a Spencer Herbert és Henry Sumner Maine tanainak alapján áll és általában az angol tudományos iskolának hive, mely iskola tanainak ő nemcsak tehetséges terjesztője, hanem továbbfejlesztője is. A könyvet azoknak is érdemes tanulmányozniok, kik az angol iskola összes tanairól teljesen tájékozva vannak. Szerző e könyve által az angol tudománynak azt, a mit ennek köszönhet, kamatostul visszafizeti.» A könyv tartalmának bő ismertetése után az angol folyóirat igy végzi czikkét: «Pulszkyt bármely szempontból csak elismerés és köszönet illeti meg szép munkájáért. A budapesti egyetemnek pedig gratulálnunk kell ahhoz, hogy Pulszkyban ily tekintélyes és előkelő tanárral bir.»

— **Szerelmi viszony miatt.** Szilhán (Krassó-Szörénymegyében) a községi biró egy nős embert, ki egy leánynyal folytatott viszonyt, és a leányt, az elöljárósági tagokkal együtt hozott itélettel arra itélte, hogy vagy elzáratnak 24—24 órára, vagy együtt körülhordoztatnak a faluban. Vádlottak az utóbbit választották és ezen itélet rajtuk ugy lett végrehajtva, hogy a férfi balkezét a községi biró a leány jobb kezével összekötötte és azután őket maga elébe vette és *körülhordozta dobszó mellett a falu utczáin.* Az alkalmazott büntetés Szilha községében a hajdani időben szokásos volt s igy annak emléke fenmaradt. A községi birót a leány anyja kérte fel, hogy tegyen valamit a viszony megszüntetése végett. E miatt a kir. törvényszék a községi birót a Btk. 92-dik §-ának alkalmazásával a személyes szabadság megsértésének vétségében vétkesnek találta és e miatt 10 frt pénzbüntetésre itélte. A kir. tábla és a kir. Curia (5869/1889 B.) helybenhagyták ezen itéletet és csak a pénzbüntetést emelték föl 20 frtra.

Nemzetközi szemle.

— **Az osztrák birói karban** igen erős resensust keltett a a miniszterium azon rendelete, melylyel a biráknak a katonás egyenruha és a kard viselése hagyatik meg. Épen a legjobb birák agitálnak ellene a legerősebben. A jogi lapok telve vannak felszólalásokkal, melyek többnyire guny tárgyává teszik az uj uniformist, de különösen a praeskribált kardot. Az utóbbiról azt állitják némelyek, hogy hüvelyével elválaszthatlan egészet képez.

— **A porosz első foku bíróságok létszáma és javadalmazása.** A berlini törvényszéki elnök fizetése: 10,500 márka; 91 vidéki *törvényszéki elnök* fizetése 7500 m.-tól 9900 m.-ig, tehát átlag 8700 márka (3 osztályban 600 m.-nyi fokozattal.) A törvényszékeknél 148 *igazgató* 4800 m.-tól 6600 m.-ig, tehát átlag 5700 márka fizetéssel. — *Államügyész:* Berlinben 7500 márka fizetéssel és a vidéki törvényszékeknél 91 első ügyész 4800 m.-tól 5700 m.-ig és 166 ügyész 2400 m.-tól 4800 m.-ig, tehát átlag 3600 márka fizetéssel. — *Birák* (Landrichter és Amtsrichter) összesen 3397 biró 2400 m.-tól 6000 m.-ig, tehát átlag 4200 márka fizetéssel (3 osztályban 300 m.-nyi fokozattal). — A bíróságok ezen javadalmazásával szemben feltünően jól vannak fizetve a fogházi igazgatók. Igy például a berlini vizsgálati fogház (Moabit) igazgatójának fizetése 4800 m. és személyzete áll 4 felügyelőből (Inspector) 2700 m.; 3 titkár 2100 m.; 1 lelkész 3000 m.; 1 tanitó 1800 m.; 1 gondnok 1400 márka fizetéssel. A Berlin közelében fekvő plötzensee-i fegyház igazgatójának fizetése 5400 m.; a hannoveri, a frankfurti és a glückstadti fegyházak igazgatóinak fizetése 4200 márka.

— **Szeminarium fogházi hivatalnokok számára.** Jagemann miniszteri tanácsos régebben azt inditványozta, hogy fogházi hivatalnokok számára szeminariumok létesittessenek, a melyekben a tudományos és a gyakorlati oktatás karöltve járna. Ezeket oly fogházban kellene berendezni, mely egyetemmel biró városban létezik, ugy hogy az illetők az egyetemi előadásokat is látogathatnák.

— **Schweizban** egy uj jog- és államtudományi főiskola alapitásával foglalkoznak. Ezen főiskolában a tanrendszer az egyetemek eddigi tandrendszerétől teljesen eltérő lesz. Igen nagy sulyt fektetnek a sociologia előadására, mely három külön kollegiumot képezne, és pedig magánjog, büntetőjog, közjog. Egyáltalán a főiskola az eddigi egyetemekkel szemben mint reformiskola van tervezve, melynek fő-feladata volna megtenni a kutatásokat arra nézve, mikép volna lehetséges a fenálló jogrendszer keretében a szegényebb néposztályok jogállapotát kedvezőbbé és biztositottabbá tenni.

— **Csalás?** Néhány hét előtt a szajnai törvényszék Párisban a következő esetet tárgyalta: B. Gy. állami adószedő f. év szeptember 12-én feleségével elment a bikaviadalt megtekintendő. A bejáratnál találkozott B.-tal, ki ott belépti jegyeket adogatott el. Az adószedő B. azon megerősitése után, hogy a jegyeket ugyanazon árban adja, mint azok a pénztárnál kaphatók, vett is tőle 2 jegyet 6 frcjával. Elfoglalván helyét a czirkuszban, tudomására jutott annak, hogy az általa elfoglalt hely ára a pénztárnál nem 6 frc, hanem csak 3 frc. Miután az eladó a különbözetet visszatériteni vonakodott, B. Gy. a rendőrség előtt panaszt emel. A végtárgyalás alkalmával a panaszlott ekként védekezett: én, ugymond, elismerem, hogy panaszosnak két jegyet 6 frc-jával adtam el, de nem mondtam neki azt, hogy ez pénztári ár. Én magam a jegyeket 3 frc-jával váltottam. Midőn panaszos az általam elárusitott jegyek árát kérdezte, azt feleltem, hogy darabja 6 frc, mert ezen helyek árnyékosak, holott a pénztárnál váltott 3 frc-os helyek a napnak vannak kitéve. A törvényszék B.-ot csalás miatt 15 napi fogházra itélte el.

— **Az angol** «Incorporated Law Society» október hóban Leeds-ben ülésezett. Az inditványok közül fölemlitjük azt, mely arra irányult, hogy bünügyekben a vádlott javára jogorvoslat létesittessék.

Felelős szerkesztő **Dr. Dárday Sándor** (VIII. József-körut 41. sz.)
Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (IV. Zöldfa-utcza 31. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (IV. Egyetem u. 4. sz.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

Huszonnegyedik évfolyam. 49. sz. Budapest, 1889. deczember 6

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐI IRODA: *József-körut 44-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .... 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Viszonkereset vegyesházassági perben. (Felelet Sztehlo Kornél válaszára.) Dr. KOVÁTS GYULA budapesti egyetemi tanártól. — Észrevételek a hagyatéki eljárásról szóló törvényjavaslathoz. Dr. MARKÓ SÁNDOR rozsnyói kir. közjegyzőtől. — Feltételes itéletek. BODOR LÁSZLÓ kolozsvári törvényszéki birótól. — *Törvénykezési Szemle:* Bélyegköteles bünügyi beadvány. Dr. KECSKEMÉTI LAJOS-tól. — Különfélék.

Melléklet: Házassági válóperekben a budapesti kir. itélő táblán követett perjogi gyakorlat. — Curiai Határozatok. — A pénzügyi közigazgatási bíróság elvi jelentőségü határozatai. — Dr. Plósz Sándor a jogi szakoktatásról. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Viszonkereset vegyesházassági perben.

Felelet Sztehlo Kornél ügyvéd ur válaszára.

Viszonkereset vegyesházassági perben czimü véleményemre, melyet a *Jogtudományi Közlöny* szerkesztőségének felkérése következtében irtam meg, Sztehlo ur e lapok mult számában egészen polemikus modorban felel. Teszi pedig ezt a tudomány nevében. «A tudomány — mondja ő — nem ismer tekintélyt és a szellemek harczában csak az érvek sulya dönt.»

Ezzel a phrasissal látta jónak Sztehlo ur válaszát megkezdeni. Midőn kijelentem, hogy én koráutsem akarok a tekintély álláspontjáról felelni, veszem magamnak azt a bátorságot, hogy az olvasót arra a tudományra figyelmeztessem, mely a Sztehlo ur szellemi harczában érvényesül. Egyuttal felhasználom az alkalmat, hogy a szóban levő két kérdés felől ujra szóljak.

Vegyesházassági perben érvényesülő viszonkereset tekintetében a viszonkereseti illetékesség s a viszonkereset érdemileg való elbirálhatása képezi a kérdés tárgyát. Megjegyzem, hogy a viszonkereset a protestáns fél részéről a házasság érvényét és felbontását tárgyazza a keresettel szemközt, mely annak kimondását kéri, hogy a házasság érvénytelenül lett kötve.

Az én véleményem arra irányult, hogy a biró itéletében megállapithatja a viszonkereseti illetékességet s a viszonkeresetet érdemileg elbirálhatónak mondhatja ki.

Ezekre nézve Sztehlo igen körülményes választ ad. A viszonkereseti illetékesség tekintetében csak feltételesen ért velem egyet s állást a második kérdés körül foglal. Előre kell bocsátanom, hogy mindezt ugy teszi, hogy az egészen röviden való feleletet sokban megneheziti.

A válasz érdemileg azon indul meg, hogy házassági perekben az eljárást nem a ptr., hanem az 1861. évi országbirói értekezleten alkotott ideigl. törvényk. szabályok határozzák meg. Ugy látszik, hogy Sztehlo ur elemi dolgokban is hajlandó nekem oktatást adni s csak azt a concessiót hajlandó tenni, hogy a gyakorlat a szigoru felfogástól eltér s azt az elvet követi, hogy a p. t. r. szabályai válóperekben is követendők, amennyiben ezen perek természete eltérő eljárást nem igényel.

Ami ezt a kiindulási pontot illeti, csak azt jegyzem meg, hogy nem kellett volna egyébből kiindulni, mint abból, hogy a p. t. r. házassági perekre nézve is szabályozza az illetékességet. Hisz az eldöntendő két kérdés első sorban illetékességi kérdés. Igy állván a dolog, semmi, de semmi szükség sincs arra, hogy a törvényen tul holmi, az ideiglenes törvénykezési szabályoktól eltérő birósági gyakorlatot is számba vegyünk.

Maradjunk tehát csak annál, hogy törvényből érveljünk. Ekkor aztán nincs szükség arra, hogy in abstracto még azt a kérdést is szellőztessük, valjon egyáltalában megtüri-e a házassági per természete a viszonkeresetet. Ilyennek a feszegetésére már csak az szorul, ki ahelyett, hogy a törvényt tartaná szem előtt, azon töri a fejét, hogy mindenáron szellemi harczot vijjon olyan kérdés felől, a mi felől még tudományos vita sincs s ami felől akkor, midőn «A házassági elválás joga Magyarországon» czimü könyvét megirta (117. l.), Sztehlo urnak magának se voltak kételyei.

Szerintem a kérdés igen egyszerüen áll. Ha igaz az, hogy a p. t. r. a házassági perekre nézve szabályozza az illetékességet, ugy a p. t. rendtartásnak a viszonkereset illetékességet meghatározó szakasza (46. §.) is alkalmazandó, hacsak ennek az alkalmazását a p. t. rendt. 53. §-a ki nem zárja, mely megmondja, hogy házassági perekben nincs a rendes birói illetékességtől eltérésnek helye. A dolognak ebben az állásában a viszonkereseti illetékesség az idézett szakaszokkal kombinálandó. Ha ugy áll a dolog concrét esetben, hogy a viszonkereseti illetékesség következtében a házassági per rendes bíróságától elvonatnék, a viszonkereseti illetékesség nem állapitható meg, ellenkezőleg a viszonkereseti illetékességet meg kell állapitani. Igy áll a kérdés és nemkülönben. A törvény tekintélye igy tartja. Hanem hát Sztehlo ur a tudomány nevében azon mesterkedik, hogy a viszonkereset támaszthatósága iránt elvi szempontból kételyeket gerjeszszen. Ebben az eljárásában aztán leereszkedik oda, hogy nem a p. t. rendtartással vet számot, hanem azzal, hogy az ideigl. törvényk. szab. által a váltóeljárásból (1840: XV. tcz. II. Rész) a polgári eljárásba átplántált szabályok keretében nem talál törvényhozói intézkedést arra nézve, hogy a viszonkereset meg volna engedve. Valójában tudományos vitatkozás, melyben nagy szellemi harcz érvényesül.

Hanem azért Sztehlo mégis rááll arra az alapra, hogy még vegyesházassági perben is lehessen viszonkeresetet támasztani, hanem szerinte nem azt kell pusztán nézni a szóban forgó perrendi esetre nézve, hogy kereset viszonkeresettel áll szemközt, de azt, hogy az érvénytelenség kimondására irányuló keresettel a házasság felbontását czélzó viszonkereset játszik szerepet.

Most már csak a viszonkereset érdemleges elbirálhatását kifogásolja, mert a házasság érvénytelenségének s a házasság felbontásának elbirálása nem tartozhat egy perbe.

Megtámadja a jogalap ugyanazonosságát. Más a jogalap a keresetben s más a viszonkeresetben. Hogy igaza legyen, arra fektet sulyt, hogy nem azt kell nézni, hogy ugyanazon egy jogviszonyról van szó, de azt, hogy a kereset jogalapja (érvénytelenség) merőben különbözik a viszonkereset jogalapjától (felbontás). E mellett egy oldalvágást is intéz annak mellesleges felemlitésével, hogy az 1881. évi LIX. t.-czikk 8. §-ának alkalmazhatósága, a mely a viszonkereset megengedhetőségére vonatkozik, házassági perekben kérdés tárgyát képezheti. Pedig a viszonkeresetnek, ha van rá törvé-

nyen alapuló illetékesség, legalább a jogalap ugyanazonosságánál fogva mindenesetre helyet kell adni. Hisz ilyenkor az illetékességnek s a viszonkereset érdemleges elbirálásának egy a kriteriuma.

Dr. Sztehlónak tudni kellett volna azt, hogy a 8. §. *a)* pontjában az u. n. *forum connexitatis* lappang. Az *a)* pont azt akarja mondani, hogy ha kereset és viszonkereset jogilag összefüggnek, ezek egy illetékesség alá tartozhatnak. Arra, hogy mi függ jogilag össze, az anyagi jog adja meg a választ A dolog tehát tulajdonkép ugy áll, hogy nem én zavarom össze a jogalapot a jogviszonynyal, mint azt Sztehlo — persze a tudományos vita érdekében — elhitetni szeretné, hanem ugy, hogy ő nem tudja azt, hogy a szóban levő *a)* pontnak a kulcsát hol kell keresni. Ha ezt tudta volna, bizonyára nem szánta volna magát rá arra az olcsó dicsőségre, hogy nekem jogalap és jogviszony felől oktatást adjon, hanem tisztába igyekezett volna jönni azzal, hogy miután forum connexitatisról van szó, a jogviszony ugyanazonosságában kellett volna a jogalap ugyanazonosságát felismernie, amint is a jogalap szónak nemcsak perrendtartási, de magánjogi értelme is lehet.

Csak olvasgattá volna jobban a p. t. rendtartást. Ennek a legelején a 13. §-t vette volna csak fontolóra. Itt is forum connexitatisról van szó s ki van mondva, hogy midőn az ügyfelek egy és ugyanazon jogügyletből vannak egymás elleni keresetek beadására kölcsönösen jogositva . . . . azon bíróság fog eljárni, melynél előbb indittatott meg a per. Sztehlo szerint annak, hogy egy bíróság járjon el, semmi értelme sem lehetne, mihelyst egy jogügyletből szerinte két jogalap kandikál ki. Azt hiszem, hogy ha két külön per egy bíróság által való elbirálásának szüksége forog fen, akkor, mikor egy jogügyletből támadt perekről van szó, talán még sem lehet tagadni, hogy az a viszonkereset is érdemleges elbirálás alá kerülhet, mely ugyanazon jogügyletre nézőleg támasztatott, mely jogyügyletére nézve támasztatott a kereset.

Be nem láthatom, hogy midőn kereset és viszonkereset ép annálfogva állanak a legszorosabb összefüggésben, hogy a felperes a szerződés érvénytelenségét s alperes annak az érvényességét vitatja, mért ne volna mindkét kereset egy füst alatt elbirálható. Hogy alperes az érvényességen tulmenőleg felbontást is kiván, ez nem olyan kérelem, hogy ő azért ne állana ugyanazon jogalapon, helyesebben jogviszony alapján, mely a felperesi kereset következtében is elbiráltatik. Ilyen viszonkereset a birósági gyakorlatban nap nap mellett érvényesül és teljes joggal. Ezt Sztehlo is elismeri, de csak azért, mert a felbontás mellett kártalanitás kéretik. Mintha bizony ezt okvetlenül kérni kellene.

Látni való, hogy Sztehlo milyen megoldásokhoz nyul, hogy mint szellemi harczos helyét állja. Különös kedve telik abban, hogy a kérdéseket felületesen érintse s ha már mást nem tehet, azoknak legalább alágyujtani törekszik.

A házassági perek különlegességei azok, melyeket mértéken tul törekszik előtérbe helyezni. Különösen a vegyesházassági perekben szövevényeit szereti meg szövevényesebbé tenni. Ekkor aztán azt hiszi, hogy jól el van sánczolva.

Annak a kimagyarázására, hogy érvénytelenségi kérelemmel szemközt nem lehetne a házasság felbontását kérni, többféle érvet hoz fel, melyek között még jogpolitikai érvek is szerepelnek. Tételes törvény szerinti eljárásról levén szó, csak azokra reflektálok, melyek a tételes eljárás szempontjából adatnak elő.

Hogy az eljárás mindegyik fajta perben egészen más és más volna, ezt eddigelé nem tudtam. Csak annyit tudok, hogy mindegyik pernek vannak külön mozzanatai, melyek szükségessé teszik az ezekre való tekintetet a bizonyitási eljárásban is. Természetes, ha viszonkeresetileg érvényesitett módon a házasság felbontásáról van szó, az előző lelkészi békéltetésnek meg kellett történni s meg kell történni annak, hogy a törvényszék a feleket békéltesse s még annak is meg kell a per folyamán történni, hogy a bíróság végső itélet hozatala előtt a feleket egyidőre ágy- és asztaltól külön vesse. Az magától értetődik, hogy a bíróságnak a viszonkeresetre is tekintettel a pert abba a stadiumba kell hozni, hogy itélhessen. Ha ez a per során eléretett, ugy annak semmi akadálya, hogy a bíróság a viszonkeresetet is érdemileg elbirálja.

Legfurcsább azonban Sztehlónak az az érvelése, mintha a törvényhozónak az 1868: XLVIII. tczik megalkotásakor az lett volna a szándoka, hogy a protestáns felet a házasság felbontása kérdésében «a katholikus bíróság joghatósága alól ne vonja ki», mert itt a dolgot igazán komolyan veszik. Szóval a törvényhozó a két külön ügybiróság hatáskörére nézve nem a paritás elve szerint járt volna el, hanem a kath. szentszékre fektetett volna sulyt.

Igazán nem is tudom, mit feleljek. Legjobbnak mindenesetre azt találom, ha Sztehlo ur érvelését nem veszem komolyan, midőn azt olvasom, hogy a protestáns felet a törvényhozó az 1868: XLVIII. tczikkben nem akarta a katholikus jurisdictió alól kivenni. Hisz a törvényhozó épen ezt végezte a törvényében.

Azt se vehetem komolyan, hogy Sztehlo ur kijelenti, hogy a fölött csodálkozik, hogy ő kénytelen én ellenemben a katholikus szentszéket védelmezni. Ez a röpke megjegyzés ugy látszik czélzás akar lenni. Arra én is emlékszem, hogy abban «A házassági elválás joga Magyarországon» czimü könyvben sok mindent állitgatott Sztehlo ur, többek közt az én, szerinte nem liberalis voltomat is szőnyegre hozta. Hanem ha én neki könyve felett irott terjedelmes birálatomban megfeleltem («Magyar Igazságügy» 1885. évfolyam 538—563. lapok), bizony kár volt ujra provokálni. Ez épen akkor nem illő, midőn valaki, mint ő kijelentett módon a tudomány nevében vijja a szellemi harczot. Az ilyen harczi modornak még az a kath. szentszék sem fog hitelt adni, melynek jogi hatóságát a protestáns fél felett ma is vitatja. Mert hát — legalább ezt higyje el nekem — okos emberek a papok között is vannak.

Ha ezzel czikkemet nem szakitom meg, ez azért történik, mert Sztehlo ur czikkéből is arról győződtem meg, hogy a vegyesházassági perekre vonatkozólag a viszonkereset kérdésének méltatása csak nehezen tud magának utat törni s magam is megvallom, hogy a kérdést még jobban is meg lehet világitani.

Hogy a viszonkereset vegyesházassági perben szinte a kikerülhetlenségek közé tartozik, ezt kell szem előtt tartani. Amint az 1868: XLVIII. tczikk a vegyesházassági pereket rendezte, már ebben az elrendezésben rejlik annak szüksége, hogy a viszonkereset támaszthatósága elismertessék. Felperes mindig olyan bíróság előtt tartozik a pert folyamatba tenni, mely ő reá nézve nemcsak hogy nem illetékes, hanem amely nem is fog ő reá nézve kötelező itéletet hozhatni. Ez lévén a viszony, melyben kereset és alperesi bíróság egymáshoz állanak, ugyan mire irányuljon az alperesi bíróság előtt főképen az itélkezés, ha nem épen arra a viszonkeresetre, melyet alperes terjeszt elő, kire nézve egyedül az alperesi bíróság illetékes. Viszont a felperesi bíróság, mely egyedül a felperesre illetékes, eljárásában nem a viszonkeresetre, de a keresetre fogja a sulyt fektetni. Ezek a tekintetek kell hogy érvényesüljenek a vegyesházassági per folyamán s annyival is inkább, mert az 1868: XLVIII. tczikk megkivánja, hogy mindegyik fél a saját hitelvei szerint kapjon itéletet. Most már hogy lehessen józanul azt csak el is képzelni, hogy a viszonkereset az eljárásban egészen elejtessék. Ha ez megtörténhetnék, ugy az állana elő, hogy a vegyesházassági perben, mely felett két különálló bíróság itél, mindig csak az egyik fél által előtérbe tolt kérdés szabályoztatnék. Felperes még csak eljutna nagy ne-

hezen oda, hogy arra rá, hogy az alperesi bíróságtól elszabadult, kapna igazságot, de bizony a szegény alperest még a saját bírósága is jóformán üres kézzel bocsátaná el. Igaz, hogy a felperesi kereset során felvetett kérdés némi anyag arra nézve, hogy afelől necsak egy, de két bíróság is elmondhassa a maga álláspontjából az itéletét. Csakhogy bizonyára nem ilyen kicsinyes tekintet vezette a törvényhozót, midőn törvényében azt tartja szem előtt, hogy mindegyik peres félnek a hitelvei érvényesüljenek. Tudjuk jól, hogy ezek a hitelvek egymással a legmerevebb ellentétben állanak. Alig van egy-egy házassági akadály, mire nézve a két külön jogrendszer között ne volna nagy eltérés. Hátha még azt nézzük, hogy ami az egyik jogrend szerint akadály, az a másik jogrend szerint nem az. A dolognak ebben az állásában, hogyan érvényesülhessen mindegyik félnek a hitelve másként, mint csak ugy, hogy egyik fél se legyen a másikhoz kötve. A hitelveknek szabad érvényesitéséről ott szó sem lehet, hol a viszonkereset utja el van zárva. Viszonkereset nélkül egyenesen olyan perek támadhatnának, melyek az egyik félre nézve teszem annálfogva, mert az akadály reá nézve egyáltalán nem is létezhetik, igazi per számába nem is jöhetnek. Ugy hiszem, hogy a törvény értelmét, mely mindegyik fél hitelveinek irányadó voltát hangsulyozza, nem kell csökkenteni s nem szabad az elől elzárkoznunk, hogy vegyesházassági perekben a viszonkereset szinte a kikerülhetlenségek közé tartozik.

Hanem hát a p. t. r. 53. §-ának *c)* pontjával állunk szemközt, mely szerint házassági ügyekben a rendes birói illetékességtől nincsen eltérésnek helye.

Hogy ezt a rendelkezést nem lehet más szempontból, mint csak abból a szempontból tekinteni, hogy házassági perekben ne itéljenek valamiképen más bíróságok, mint a melyek itélkezés dolgában illetékesek, ez — azt hiszem — kétszer-kettő.

Hogy a viszonkereset illetékes elbirálása következtében változás nem áll elő, az is kétségtelen.

Ami némelyeknek a viszonkereseti illetékesség dolgában szemet szur, az nem egyéb, mint az, hogy a viszonkereset felett az alperesi bíróság hamarább fog itélni, mint a felperesi bíróság, amely pedig első sorban volna hivatva, ami onnét tünnék ki, hogy ha alperes lett volna felperessé, ennek keresetével nem a saját bírósága, de az ellenfele bírósága elé kellett volna menni.

Tehát a viszonkereseti illetékesség következtében mégis csak változnék a rendes birói illetékesség.

Ez az okoskodás azonban lényegesen fogyatékos. Fő hibája, hogy az illetékességi kérdést az itélkezési sorrend kérdésével zavarja össze. Az lehetséges ugyan, hogy két illetékes bíróság közül az egyik a másiknak döntését bevárni tartozik (p. t. rendtartás 12. §.), csakhogy ez nem illetékességi dolog. Amiről ilyenkor szó van, az egyszerüen az, hogy az illetékes bíróság, mert egy más illetékes bíróság itéletét (præjudicium) kell majd számba vennie, még nem bocsájtkozhat érdemleges itélet meghozatalába, a mi aztán egészen más, mint az illetékesség kérdése. Hogy ilyenkor különbséget kellene első- és másodsorban illetékes bíróságok között tenni, ez merőben téves felfogás. Az illetékességekre nézve ilyen különbségtevés minden törvényi alapot nélkülöz s az legfelebb arra való, hogy az illetékesség fogalmát elhomályositsa. Az illetékesség fogalmába nem szabad olyasvalamit bele keverni, a mihez az illetékességnek semmi köze.

Más kérdés az, hogy a viszonkereset nem bukhatik-e el már azon, hogy miután a kereset mint önálló és első kereset az ellenfél bíróságánál lett volna érvényesitendő, a viszonkeresetben érvényesitett kérdés felől előbb az ellenfél bírósága kell hogy itéljen.

Kétségtelen az, hogy ha a felperes önállóan fellépve mindjárt azon kezdi, hogy az alperesi bíróság helyett a felperesi bíróság elé megy, keresetét egyszerüen (ex primo decreto) visszakaphatja azzal az utbaigazitással, hogy habár a felkért bíróság egyedül illetékes felperesre, a törvény rendeléséhez képest az alperesi bíróság előtt kezdjen pert. Itt a per megkezdésére vonatkozólag a törvény egyszerü rendedeletének megtartásáról van szó.

Másként áll a dolog, ha már a vegyesházassági per az alperesi bíróság előtt van s az a fél, aki kizárólag az alperesi bíróság elé tartozik, magára nézve, habár felperes ellen, viszonkeresetileg kér itéletet. Itt csak abból a tekintetből bukhatnék el a viszonkereset, hogy a viszonkeresetben érvényesitett kérdésben az alperesi bíróság nem itélhet önállólag, hanem arra szorul, hogy előbb a felperesi bíróság itélete álljon előtte.

A kérdés tehát egyszerüen ugy áll, hogy a vegyesházassági perekben itélő ügybiróságok oly viszonyban állanak-e egymáshoz, hogy az egyiknek az itélete a másik itéletének præjudikál. Látni való, hogy a kérdés nem illetékességi, hanem érdemi kérdés, mely a viszonkereset időelőttiségét illethetné.

A kellő feleletet az 1868. évi XLVIII. törvényczikk 1. §-a adja meg, mely világosan kimondja, hogy mindenik félre nézve egyedül saját illetékes bíróságának az illető fél saját hitelvei alapján hozott itélete kötelező. Ebből azt hiszem mindenki meggyőződhetik a felől, hogy egyik ügybiróság sem tartozik itélete meghozatalában a másikkal törődni még akkor sem, ha az egyik már itélt s itélete a másik ügybiróság előtt fekszik. Annak tehát semmi helyes értelme sem volna, ha a viszonkereset feletti érdemleges itélkezés azzal odáztatnék el, hogy a viszonkereseti kérdés felől előbb a felperes bírósága van hivatva itélni. Az elodázás csak akkor történhet meg, ha a törvény 1. §-ában kimondott elv áldoztatik fel vagy, a mi szintén sajnos volna, ha az illetékesség körül támad fogalomzavar.

Arról, hogy a vegyesházassági per tulajdonkép egy pert képez, melyben mindegyik ügybiróság itélethozatala előtt csak kiegészitéseket eszközöltethet, azért nem szólok, mert ez iránt nézetemet korábbi czikkemben részletesen indokoltam. Csak azt jegyzem meg, hogy a per egységes voltáról vallott meggyőződésemet ma is fentartom. Hogy a gyakorlatban — mint Sztehlo mondja — a pernek erről az egységes voltáról mit se akarnának tudni, erről nem szólok. Én csak azt tudom, hogy a törvény egészen világos, midőn rendeli, hogy ha már az egyik ügybiróság itélt, az ügyiratokat hivatalból tegye át s a másik ügybiróság is itéljen.

Talán nem hizelgek magamnak azzal, ha azt mondom, hogy a taglalt kérdéseket fontosaknak találom. A vegyesházassági pereknek, ezen hazánkban ugyancsak nem ritka pereknek helyes vitelét és az ezekkel való elbánást oly közelről érintik, hogy azok helyes felfogása nélkül vegyesházassági perben jó itélkezést nem tartok létrejöhetőnek. Mert ugyan mit tartsunk az olyan itélkezés felől, mely a viszonkeresetnek, a vegyesházassági per ezen életerének lüktetését kötné le, ami nélkül az alperesre nézve igazában döntő itélet hozatala nem is képzelhető. Nem tudok annyira praktikus lenne, hogy csak azt emeljem ki, hogy nem kell azzal többször bibelődni, amit egy füst alatt el lehet végezni. Egyszerüen csak arra figyelmeztetek, hogy midőn a XLVIII. tczikk 1. §-a azt irja elő, hogy a perben a két illetékes bíróság közül melyik járjon el előbb, ez az illetékességet semmi tekintetben sem érinti, hanem csak arra szól, hogy a pert, miután egyik fél se tartoznék a másik bírósága elé menni, lehetségessé tegye. Ez egy modus vivendi és semmi egyéb. Arra az intézkedésre tehát ne épitsünk fel olyasvalamit, a mi a vegyesházassági perek rendes folyamatát zavarná meg.

KOVÁTS GYULA.

*

Észrevételek a hagyatéki eljárásról szóló törvényjavaslat tervezete felett.

Dr. Weinmann Fülöp budapesti kir. közjegyző ur a magy. kir. igazságügyminiszter ur megbizásából egy tervezetet dolgozott ki a hagyatéki eljárás tárgyában, mely e napokban lett nyomtatásban közzétéve s a jogszolgáltatás ez ágában müködő szakférfiaknak megküldve.

A javaslat, mely 190 §-ból áll s szerzőnek kiváló szakértelméről tesz tanubizonyságot, szorosan alkalmazkodik az öröklési jogról szóló törvényjavaslathoz, s annak kiegészitő részét képezi.

S habár az öröklési jogról szóló törvényjavaslat a törvényhozási előkészitésnek oly előrehaladott stadiumában van, hogy arra vonatkozólag minden szakbeli megjegyzés aligha nem elkésettnek tekinthető, de mivel a két javaslat egymással szoros összefüggésben van, és mert azon körülménynek okát, hogy a Weinmann-féle javaslat nézetem szerint lényeges átdolgozás nélkül czélszerünek nem mondható, nagy részben az öröklési törvényjavaslat jelenlegi szerkezetében és indokolásában keresem, nem mellőzhetem, hogy megjegyzéseimet ki ne terjeszszem az öröklési jogi törvényjavaslatnak a Weinmann-féle tervezettel szervi összefüggésben álló részeire is.

Azt, hogy az örökség megszerzésére vonatkozó anyagi jognak főelvei a magánjogi törvénykönyvbe belejőjjenek, mindenki szükségesnek fogja tartani; azonban hogy a végrendeletek kihirdetése és végrehajtására s örökség megszerzésére vonatkozó eljárásnak oly részletes szabályozása, minő az öröklési törvényjavaslatnak a képviselőház igazságügyi bizottságától kikerült szövege szerinti 258—276 és 373—448. §§-aiban olvasható, egy magánjogi kodexbe czélszerüen beilleszthető-e, az több tekintetben kifogás alá esik.

Az anyagi jog terén kizárólag a jogi szempont az irányadó; mig az eljárás terén, mely az anyagi jog érvényesitésének módját határozza meg, a jogi szempont mellett a czélszerüségi, opportunitási tekintetek is figyelembe veendők; s ez az oka annak, hogy mig az anyagi jogi kodexek rendszerint igen hosszu időn át megtartják érvényöket, az eljárási szabályok a viszonyok változtával gyakori módositásoknak, sőt nem ritkán gyökeres átalakitásoknak vannak alávetve.

De ettől eltekintve, nem czélszerü berendezés az, ha a hagyatéki eljárásra vonatkozó törvények két helyen vannak elszórva, nemcsak azért, mert ez az áttekintést nehezebbé teszi, hanem azért is, mert lehetetlen kikerülni, még a leggondosabb szerkesztés mellett is azt, hogy az egyes szakaszok ugy az egyik mint a másik törvényben elő ne forduljanak, s ez által — az ujabb időben különben is nagyon gyorsan szaporodó — törvényeink sok felesleges szakaszszal ne szaporittassanak. S ez még a kisebb baj, a mit az ismétlés okoz; nagyobb annál az, hogy miután ugyanazon törvény két különböző helyen fordul elő, ez a törvény gyakorlati alkalmazásában nem ritkán különböző felfogást idéz elő.

Még azon esetben is, ha a szöveg mindkét törvényben teljesen azonos, annak más helyen és más sorrendben való elhelyezése némelykor különböző magyarázatra szolgálhat okul; hát még azon esetben, ha a szöveg egymástól eltérő s az egyikben hiányzik az, a mi a másikban megvan, s nem lehet meghatározni, hogy melyik szöveg a két törvényszakasz közül az erősebb, hitelesebb, s melyik alkalmazandó, melyik mellőzendő; ezen esetben a törvény alkalmazásánál a legnagyobb bizonytalanságnak nézhetünk elébe.

Állitásomat példákkal fogom igazolni. Előre megjegyzem azonban, hogy hosszadalmas lennék, ha mindazon szakaszokat fel akarnám sorolni a Weinmann-féle tervezetből, melyek az öröklési jog eljárási részének akár egyszerü, akár (zenei nyelven szólva) transkribált ismétléséül tekinthetők, s csupán nehány szakasz felemlitésére szoritkozom.

Az öröklési törvényjavaslatnak 463. §-a igy szól «Az, a ki a végrendeletnek vagy öröklési szerződésnek érvényességét azon okból támadja meg, mivel az örökhagyó rendelkezési képességgel vagy az alkalmazott tanuk valamelyike tanuskodási képességgel nem birt, avagy a közremüködő közjegyzőre nézve személyes kizárási ok (147. §.) forgott fen, vagy pedig arra hivatkozik, hogy a végrendelet vagy öröklési szerződés később hatályát vesztette: e tényköriilmények fenforgását bizonyitani tartozik.»

A hagyatéki eljárási javaslat 80. §-ának utolsó bekezdése pedig igy hangzik:

«A törvényben megállapitott alaki kellékekkel ellátott öröklési szerződés vagy végrendelet valódisága ellen emelt kifogás, ugy szintén azon kifogás, hogy az örökhagyó rendelkezési vagy cselekvési képességgel vagy hogy az alkalmazott tanuk valamelyike általában vagy a fenforgó esetben tanuskodási képességgel nem birt, csak akkor veendő figyelembe, ha a kifogás okirattal bizonyittatik, vagy ha a kifogás valódisága egyébként kétségtelennek jelentkezik.»

E két, a dolog lényegére nézve azonos szakasz összehasonlitásából kiderül az, hogy az utóbbi szövegből kimaradt a közjegyzőre vonatkozó kizárási ok, kimaradt az az eset, hogy ha a végrendelet vagy öröklési szerződés hatályát vesztette; ellenben hozzá jött az öröklési javaslattól eltérőleg az, hogy csak oly végrendelet vagy öröklési szerződésre alkalmazható e szakasz, mely «a törvényben megállapitott alaki kellékekkel» van ellátva, s a bizonyitási módok közül az okirattal való bizonyitás a külön felemlités kitüntetésében részesült.

Két különben ugyanazt mondani akaró törvényszakasznak egymástól ennyire eltérő ismétlése a törvénynek gyakorlati alkalmazásában nehézséget, s a perlekedési viszketeg fejlesztésére s a felfolyamodások és felebbezések indokolására bőséges tápanyagot fog szolgáltatni.

De menjünk tovább:

Ha valaki tudni akarja, hogy mikor van helye a leltározásnak, annak először az öröklési törvényjavaslat 411. §-át kell megtekintenie, s ha azt hiszi, hogy más esetben a leltározás el nem rendelhető, akkor nagyon csalódott, mert a Weinmann-féle javaslat 39. §-a még öt esetet sorol fel, melyben nemcsak a felek kérelmére, de hivatalból is elrendelendő a leltározás.

Előre bocsátva azt, hogy én csak oly hagyatéki eljárást tartok a mi viszonyaink közt — alább kifejtendő okoknál fogva — helyesnek, a mely a kötező leltározás és kötelező tárgyalás elvére van fektetve, e helyen csupán alaki szempontból megjegyzem azt, hogy ha a leltározás eseteit a magánjogi codexben kell felsorolni — a mi iránt alapos kételyeim vannak — akkor teljesen meg kell azokat ott állapitani, hogy sem azokhoz hozzá tenni, sem azokból elvenni semmit ne lehessen; ez a legkevesebb, a mit egy kodextől elvárunk. Ha pedig a leltározás iránti rendelkezés az eljárás körébe tartozik, akkor intézkedjék az iránt egészen az eljárási törvény, de hogy részben itt, részben ott találjunk erre nézve intézkedést, ezt nem tartom helyesnek.

De maradjunk még egy kissé e szakaszoknál. Az öröklési törvényjavaslat 411. §-ának utolsó bekezdése azt mondja:

«Az örökhagyó hitelezői és a hagyományosok az általuk kért leltározás költségeit előlegezni tartoznak, e költségek azonban ha csak ki nem tünik, hogy a követelés vagy hagyomány fen nem állott avagy kellően biztositva volt, az örökös illetve a hagyatéki tömeg által részökre megtéritendők.»

Ezen szakasznak transskriptióját találjuk a Weinmann-féle tervezet 42. §-ában következő szövegben:

«A hagyatéki biróság a leltározást, melyet az örökhagyó hitelezői vagy a hagyományosok közül valamelyik kérelmez,

csak azon feltétel alatt rendelheti el, hogy a kérelmező a leltározás költségeit a bíróság által belátása szerint meghatározandó összegben, előzőleg készpénz letétele által biztositsa. Azon kérdés eldöntése, hogy a kérelmező által előlegezett leltározási költség a részére, az örökös, illetve a hagyatéki tömeg által megtérittessék: a követelés vagy hagyomány érvényesitése iránt inditandó per érdemére tartozik.»

Mind a két helyen némi eltéréssel ugyanazt olvassuk.

De lássunk még nehány esetet.

A Weinmann-féle tervezet, mely a kötelező tárgyalást mellőzi, meghatározza azt, hogy a hagyatéki eljárás során mikor tartandó tárgyalás, vagy a mivel talán ugyanazt akarja jelenteni, mikor kell a feleket is meghallgatni. Azonban a tárgyalás esetei ezzel nincsenek kimeritve, mert maga az öröklési anyagi kodex is gondoskodik arról némely esetben, hogy mikor kell tárgyalást tartani, mert annak 388., 393., 424., 429. §§. szintén tárgyalást vagy a felek «meghallgatását» vagy azok «megidézését» rendelik el.

Ezen berendezés is a rendszeresség rovására irandó; s különösen kiemelem e tekintetben a vagyonelkülönzésre vonatkozó intézkedést. Hogy mikor van helye a vagyonelkülönzésnek (a minek behozatalát a hagyatéki eljárás terén müködők nagy örömmel fogják üdvözölni), azt az öröklési törvényjavaslat 423. és 424. §§-ai mondják meg; s miután a 424. §. esetében világosan meg van hagyva a bíróságnak, hogy csak a felek meghallgatása után hozzon határozatot, az ember azt hihetné, hogy a 423. §. eseteiben a bíróság azonnal a felek meghallgatása nélkül tartozik a vagyonelkülönzést elrendelni, a mi különösen egy követelésére nézve veszélyeztetett hitelezőre igen nagy fontossággal bir.

A Weinmann-féle tervezet 133. §-a azonban az örökösök meghallgatását fakultative a 423. §. eseteire is kiterjeszti: s ez által a vagyonelkülönzés előnyét a hitelezőre nézve rendszerint illusoriussá teszi, s az öröklési törvényjavaslat 423. §-ának hatályosságát nagyon meggyengiti; a minek ezen felül a gyakorlatban az lesz a következménye, hogy a hitelezők mindig az öröklési törvény 423. §-ára, a fizetni nem akaró s a hagyatékot eltitkolni akaró örökösök pedig mindig a 133. §-ra fognak hivatkozni; s ebből lesz elegendő per és felebbezés.

Még egy példát hozok fel:

«Az öröklési törvényjavaslat 388. §-a azt mondja, hogy a hagyatéki bíróság örökösödési igazolvány alapján rendeli el az ingatlanok tulajdonjogának és más dologi jogoknak az örökös javára való bekebelezését. E szakasz második bekezdése igy hangzik:

«A hagyatéki bíróság az eljárási szabályok által megszabott esetekben örökösödési igazolványt ad ki akkor is, ha az örökösödés tárgyát *nem ingatlanok* vagy telekkönyvileg bejegyzett jogok képezik.»

Itt önkénytelenül felmerül az a kérdés ismét: hogy ha az örökösödési kodex az öröklési igazolvány kiállitásának egyik esetét felsorolta, miért hagyott minket bizonytalanságban a többi esetek iránt? s miért kell egy másik vagy talán egy harmadik vagy további törvényben vagy rendeletben keresnünk a többi eseteket?

Azonban itt van a Weinmann-féle tervezet s mi mohón keressük, hogy megtaláljuk, melyek azon esetek, a mikor *ingatlanok nem létében* is örökösödési igazolvány adandó ki; *s az ingóságok mely faja* részesül a birói átadás vagy igazolvány-kiadás kedvezményében.

Ezen esetek taxativ felsorolását a Weinmann-féle tervezetben sem találjuk; hanem igenis némi világosságot nyujtanak e tervezet 57., 107., 110., 111., 112., 149. §§-ai, s azokból megérthetjük azt, hogy bármit mondjon az öröklési törvényjavaslat 388. §-a, ha az örökös vagy örökösök mindnyájan, vagy ha azok közül csak egy is kérelmezi, az örökösödési igazolvány *minden esetben* kiadandó, álljon a hagyaték akár ingatlanok, akár bármiféle ingókból vagy egyéb kigondolható javakból.

Itt tehát részben az is benne van, a mi az öröklési törvényjavaslat 388. §-ában, részben pedig ennél több s igy sem nem takarja, sem ki nem egészíti egymást a két szakasz teljesen.

Keresem ezen előttem indokolatlannak látszó ismétlés és megkülönböztetésnek ratióját, s találok valamit.

A Weinmann-féle tervezet 105., 106. §§-aiból arra a következtetésre jutok, hogy az öröklési kodex azon esetet akarta præcisirozni, mikor van helye az örökösödési igazolvány *hivatalból* leendő kiállitásának, t. i. ha ingatlanok s dologi jogok képezik a hagyatékot; a Weinmann-féle tervezet pedig ezen eseten kivül más esetben is kiadandónak mondja az örökösödési igazolványt, ha azt a *felek kérelmezik;* ugy látszik tehát, hogy az eljárás megindításának ezen kétféle minősége (t. i. *hivatalból,* vagy a *felek kérelmére)* volt azon vezéreszme, mely szerint az örökösödési igazolvány kiállitásának esetei a két törvényjavaslatban megszakitva elhelyeztettek.

Igen ám, csakhogy ha a leltározás eseteit tekintjük, akkor épen az *ellenkezőjét* tapasztaljuk annak, mert mig az öröklési jogról szóló törvényjavaslat 411. §-a az iránt intézkedik, mikor van helye a hagyaték leltározásának az érdekelt *felek* (hitelezők, örökösök, stb.) *kérelmére,* addig a Weinmann-féle tervezet 39. §-a az ezen szakaszra való hivatkozás mellett meghatározza azon eseteket is, a mikor a leltározás *hivatalból* rendelendő el.

Azt hiszem, a felsoroltak által sikerült igazolnom azt, hogy ugy az öröklési jogról szóló javaslatnak fent hivatkozott szakaszai, mint a Weinmann-féle javaslat ugyanegy tárgyról, a hagyatéki eljárásról intézkednek; hogy az egyes szakaszok némelyike azonos vagy változtatott szövegben mind a két javaslatban előfordul, hogy az egyes intézkedések részben az egyik, részben a másik javaslatban egymástól szétszakitva helyeztettek el, s ezen szétválasztás, eldarabolás nem is egészen helyes rendszer szerint történt, s végül, hogy a hagyatéki eljárásnak ilykénti kodifikatiója a mint egyrészt elméleti szempontból is kifogás alá esik, ugy másrészt különösen a törvény gyakorlati alkalmazásánál végtelenül sok nehézséget, bizonytalanságot s zavart fog okozni.

Mindezeknél fogva szerény véleményem oda irányul mindenek előtt, hogy az öröklési jogról szóló, egyébként igen kitünő javaslat ujabb revisio alá vétessék, csupán azon szempontból, hogy abból mindazon részek, melyek a hagyatéki eljárásra vonatkoznak, elhagyassanak s a hagyatéki eljárási szabályok átdolgozva, helyes rendszerbe öntve s egy javaslatba egyesitve összefoglaltassanak.

Ezt tartottam szükségesnek *alaki* szempontból megjegyezni a Weinmann-féle tervezetre s legközelebb áttérek annak érdemleges birálatára.

Dr. MARKÓ SÁNDOR,
kir. közjegyző.

Feltételes itéletek.[1]

További fontos kérdés, ha vajon *kor- és nembeli különbség nélkül,* mindenki részesithető-e a feltételes elitélés kedvezményében, és vajon nem szükséges-e a deliktumok között is e tekintetben *kivételeket* tenni?

A belga törvény a kor tekintetében nem tesz semmi különbséget s ez elv pártolói között van többek közt *Liszt* a hirneves kriminalista is, mig többen a mellett nyilatkoztak, hogy csak a *fiatal* bünösöknek nyujtható e kedvezmény s ebben az értelemben lett szerkesztve a *angol* törvény is.

Részünkről nem helyeseljük a *korosztályozást.* Ennek

[1] Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a 37., 40. és 45. sz.

ellene mond a törvény előtti *jogegyenlőség* eszméje is. Egy meglett, avagy tapasztalatokban megőszült ember is bünbe sodortathatik. Mert a szenvedélyek befolyása ellen senki sincs vértezve és ezen az okon ugy a fiatal, mint az agg vagy meglett koru egyén eltántorodhatik. Nem helyes tehát, hogy a meglett ember által, pillanatnyi fölhevülés befolyása alatt elkövetett deliktumért kiszabott büntetés végrehajtását csak azért ne kössük feltételekhez, mert a megtévedt egyén több belátással birt cselekményeinek megfontolására, mint a 18 éves fiatal.

De ellene mond a kor szerinti osztályozásnak a korrektio eszméje is. Ha meggyőződött a biró, hogy az előtte álló büntettes megbánta cselekményét és hiszi, hogy a jövőre ovakodni fog törvényellenes cselekmények elkövetésétől s ez okon *szükségesnek tartja* az itélet végrehajtásának felfüggesztését: következetlenség volna ugyanakkor akkép okoskodni, hogy miután a büntettes egy bizonyos életkort már meghaladott, daczára annak hogy a büntetés physikai hatásától semmi jó eredményt nem várhatni, sőt csak annak hátrányait látja a biró szemei előtt, kényszerittessék a büntetés kiállásával járó szenvedést is eltürni.

Bünhalmazat anyagi esetében nem nyujtható a vádlott részére a feltételes elitélés kedvezménye, mint a hogy helyesen megjegyzi *Lammasch* Henrik, bécsi egyet. tanár is. Mert az az egyén, ki nem átallotta többszörös törvényszegést elkövetni, nemcsak hogy nem megbizható a jövendőbeli magaviselete tekintetében, és igy nem részesithető a feltételes elitélés kedvezményében, de már azért is, mert a többszörös törvénysértés fokozta a közvetett kár magasságát, vagy a jogvédelem biztonsága iránti bizalom csökkenését, elmaradhatatlanul szükséges a büntetés foganatositása által példaadólag hatni.

Nem tartjuk kiterjeszthetőnek a feltételes elitélés kedvezményét az oly egyénekkel szemben sem, a kik valamely *jogellenes cselekményért*, habár az csak a kihágási Btk. rendelkezését is sértette, elzárásra voltak itélve, vagy a politikai hatóság által szabály szerint kiállitott bizonyitványban rovott előéletüeknek vannak jelezve. Mert nem csak hogy nem lehet kellőképen megbizni a már szabadságvesztéssel büntetett és a rovott előéletü egyén javulást mutató viselkedésében és igéretében, de azért sem szükséges kimélni a szabadságvesztés-büntetéstől, mert az avval járó következmények amugy se tehetnek már nagyobb kárt.

Nem tartjuk továbbá megengedhetőnek a feltételes itéletet abban az esetben sem, midőn a vádlott elegendő *megfontolás után* követte el a büncselekményt, mert ha a tettesnek volt annyi ideje, a mennyi elégséges, hogy beláthassa az elkövetendő cselekmény következményeit és mégis, daczára a következmények világos belátásának, törvényszegésre határozta el magát: nem lehet megbizni benne, hogy komoly fogadást tesz a javulás iránt.

Abban a kérdésben, ha vajon jogosult-e a bíróság a *magánvádra üldözendő cselekmények esetében* a magánvádló inditványa *ellenére* is felfüggeszteni a büntetés végrehajtását, véleményünk az, hogy a bíróság nem kötelezhető, hogy a közvetlenség alapján szerzett tapasztalatokra alapitott meggyőződését, akár a köz-, akár a magánvádló inditványának alárendelje. Annál inkább, mert mindkettő egyaránt peres fél levén, olyan szempontok is befolyásolhatják, melyekben a biró nem lehet osztozó társ. Ennélfogva a köz-, illetőleg a magánvádló véleményének kikérése mellett ugyan, de az első foku bíróság meggyőződésére bizandó, ha vajon szükségesnek látja-e a bünösség kimondása után az itélet végrehajtását felfüggeszteni. A mennyiben ez intézkedést a közvádló sérelmesnek tartaná, a másodbirósághoz megadható a fölebbezési jog, de e bíróság is, a mennyiben birálatát nem alapithatja a közvetlenségre, nem vizsgálhat egyebet, mint hogy az alsóbíróság az itélet végrehajtásának felfüggesztését a törvény intézkedésének megfelelő módon rendelte-e el? A magánvádlónak ez intézkedés ellen fölebbviteli joga nem lehet, mert közvetlenül magát az *államot* érdekli a kérdés, ha vajon a büntetés felfüggeszthető-e, s a jogvédelem iránti kötelezettsége nem igényel-e hathatósabb eszközt, mint a feltételes itélet?

A feltételes itéletekkel kapcsolatban fölvethető az a kérdés, hogy a szabadságvesztés-büntetés végrehajtásának felfüggesztése esetén végrehajthatók-e a *mellék-büntetések*, mint a hivatalvesztés, politikai jogvesztés és pénzbüntetés?

Véleményünk szerint *végrehajthatók* a mellékbüntetések. Mert a feltételes elitélés a correctióban találván indokolását, az engedményben a szabadságvesztés büntetés elengedésén tul nem terjeszkedhetik, minthogy az alanyi javulás feltétele nem is tesz szükségessé több engedményt a vádlottnak a *külső* sanyargattatástól való megkiméléséné.

Bizonyos foku példaadással minden büntény elkövetése esetén tartozik a jogvédelem gyakorlatára hivatott felsőbbség. Ha a külső büntetés elengedésével megsemmisitjük az itélet physikai erejét: nem semmisithetjük meg abban a pillanatban annak *erkölcsi* erejét is. Mert ebben az esetben mellőznénk a közvetett károsok érdekét. Ha a bíróság szükségesnek látta a feltételes itéletben a hivatalvesztés vagy politikai jogvesztés kimondását, e mellékbüntetések az itélet jogerőre jutása után azonnal foganatositandók, ezzel is példát mutatván a bünre hajlandóknak, hogy habár a bíróság elengedte a külső büntetést, de a polgári jogok gyakorlatában nem helyezi egy szinvonalra a büntettest azokkal a becsületes polgárokkal, a kik tiszteletben tartották és tartják mások jogait.

Ha a bíróság a szabadságvesztésbüntetésen kivül még pénzbüntetést is szabott vádlottra: a pénzbüntetés *behajtandó*. Ennek szükségességét a fenebb már előadott okok támogatják. Ha vádlott vagyontalansága miatt *nem* lehetne behajtani a pénzbüntetést: önként következik, hogy az a szabadságvesztésbüntetés, melynek a pénzbüntetést kellene helyettesiteni, ép azon indokok alapján, melyen a főbüntetés: csak *feltételesen* lesz végrehajtható.

Tárgyunkkal kapcsolatban fölvethető még a *vizsgálati fogság* kérdése is. Vajon részesülhetnek-e a feltételes elitélés kedvezményében azok a bünösök, a kik elitéltetésök előtt *vizsgálati fogságban* voltak? Véleményünk szerint *nem*. Mert arra a vádlottra nézve, a ki fogságban lett vizsgálva: elitéltetése után se lehet károsabb a szabadságvesztés, mint volt a vizsgálat alatt; ennélfogva miután az itélet végrehajtásánál káros következménytől nem tarthatunk, a kivételes intézkedésre sincs szükség; annál kevésbé, mert a vizsgálati fogság, *rendszerint* oly egyénekkel szemben vagy oly deliktumok miatt alkalmaztatik, hogy már ez okon is szükséges, hogy a büntető itéletek példaadó hatását ne gyöngitsük.

Mekkora legyen a feltételes itéletekben megállapitható szabadságvesztésbüntetés *maximuma?*

Ebben a kérdésben ugy a büntető jogászok, mint a különböző államok kodifikatiói nagy eltéréseket mutatnak föl.

Mig az angol törvényhozás megengedi, hogy oly esetekben is itélhessen a bíróság feltételesen, midőn a tettest *két évi* fogházbüntetéssel kell sujtani; mások a belga novellában, osztrák javaslatban stb. 6 hónapban megállapitott maximumot is *soknak* tartják. Ezek között van dr. *Fayer* László is, ki először veté fel a magyar jogirodalomban e fontos kérdést.

Véleményünk szerint nem csak kivánatos, hanem *szükséges* is, hogy a hosszabb időtartamban megállapitott szabadságvesztésbüntetés eseteire *ne* terjesztessék ki a feltételes elitélés kedvezménye. Mennél nagyobb az elkövetett jogsértés: annál nagyobb szükség van a polgárok megnyugtatására, hogy a társadalmi renden ütött csorba az elmarasztaló itélettel helyre lesz hozva.

Ha a bíróság, akár a repressio okán, akár a tárgyi javulás czéljából ugy találja, hogy hosszabb időtartamban szükséges megállapitni a büntetést: nem teheti annak végrehajtását feltételektől függővé, mert akkor ellentmondásba jönne *önmagával.*

Részünkről is csatlakozunk a dr. *Fayer* véleményéhez. Tekintettel azonban büntetőtörvénykönyvünknek egyes deliktumokra, különösen pedig a *minősitett lopásra* vonatkozó *tulszigoru* intézkedésére: a mennyiben eme intézkedés a tervezett módositás során se lenne megváltoztatva, tekintve, hogy büntető itéleteinkben az elkövetett cselekmény és a kiszabott büntetés között a legtöbb és néha a közérzületet is sértő aránytalanság épen a *minősitett lopási esetekből* származik, tehát tekintettel eme, ugyszólva *provisorius* állapotra, *hat hónapra* véljük felemelendőnek a feltételes itéletek szabadságvesztésbüntetésének *maximumát.*

A feltételes itéletek *hatályát* illetőleg a belga törvény öt évben állapitotta meg az időtartam maximumát. E szerint szintén eltérő vélemények nyilvánultak. Részünkről ebben a kérdésben osztozunk *Lammasch* véleményével, leghelyesebbnek tartván, ha a feltételes itéletek hatályának lejárati határideje gyanánt elfogadjuk az itélet tárgyául szolgáló delictumra megállapitott *elévülési határidőt,* még pedig olyképen, hogy a mennyiben a bün miatt vád alá helyezett egyén, a correctionalisatio alapján, csak *vétséggé* minősitett cselekményért lett elitélve: a *vétség* elévülési határideje legyen a feltételes itélet hatályának időtartama. Az ennél rövidebb határidőnek nem volna hely adandó, mert az ellenkeznék a feltételes itélet *czéljával.*

Végül, a feltételes itéletnek *végrehajtását* illetőleg, eltérve a belga novella, valamint az annak alapján készült más törvények, illetve javaslatok s annak nyomán nyilvánitott véleményektől: nézetünk az, hogy nemcsak büntett vagy vétség elkövetése esetében lehet, sőt szükséges az itélet végrehajtása, hanem *minden* jogsértő cselekmény esetében, habár csak a kihágási Btk. rendelkezését is sértik, mint már előbb is emlitettük a kedvezmény feltételei között.

A ki a bíróság előtt tett fogadalma daczára, magaviseletével azt bizonyitja, hogy benne nincs igazi törekvés a megjavulásra, mert mások jogait sérti, megbotránkoztatná a közhangulatot, ha a hatóság mégis javult számba venné a rakonczátlankodót. A ki lopási büntett vagy vétség miatt lett feltételesen elitélve s elbocsátása után meglopja embertársát, de csak *kihágássá minősülő módon,* bizonyára méltóvá tette magát arra, hogy a feltételes itéletben megszabott büntetés rajta foganatosittassék ép ugy, mint a testi sértés miatt feltételesen elitélt, ha nyilvános helyen, korcsmában garázdálkodik, verekedik, habár csak kihágássá minősülő módon, mert a nyilvános botrány-okozással megingatta azt a hitet, hogy a feltételes itélet reá jó hatással volt, hogy igazi megbánásból tett a bíróság előtt ünnepélyes fogadalmat.

BODOR LÁSZLÓ.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Bélyegköteles bünügyi beadvány.

A pénzügyi közigazgatási bíróság 4570/889. sz. a. határozatával kimondotta, hogy fegyenczeknek a feltételes szabadságra bocsátás iránt beadott kérvénye bélyegköteles.[1] Megindokolta pedig ezen határozatát azzal, hogy

1. jóllehet a Btk. 48. §-a a feltételes szabadságra bocsátást bizonyos körülmények között megengedi — ez intézkedés mégis kedvezmény jellegével bir;

2. mert a kérvény a meginditott bünügyi eljárás befejezése után nyujtatván be, nem tekinthető «annak folyamán benyujtott beadványnak.

Meg kell vallanunk, hogy a pénzügyi bíróság határozatában nem találunk semmit ama «messzemenő szabadelvü felfogásból», a mely a *Magyar Pénzügy*-nek e lapok mult számában közölt nyilatkozata szerint a pénzügyi bíróságot itéleteiben vezeti. A legmesszebb menő fiskalitas és bureaukratikus felfogás nyilvánul a fenti határozatban, mely a fegyencz ezen jogából jövedelmi forrást akar nyitni a kincstár számára. A Btk.-nek legértékesebb intézkedése holmi illetéki dijjegyzékkel paralysáltatik, kimondatván, hogy ha annak a fegyencznek nincs bélyegre pénze, akkor rá nézve a 48. §. irott malaszt marad.

És még a határozat megindokolásánál a törvényre történik hivatkozás. Mit mond a 48. §? Hogy a jóviseletü és szorgalmas letartóztatottak a feltételes szabadságra bocsátást kérelmezhetik.

Nem *kedvezményt,* hanem *jogot* biztosit e szakasz a letartóztatottnak.

Bizonyos feltételek beálltával joga van kérnie a feltételes szabadlábra bocsájtást. Nem kegyelmet gyakorol az igazságügyminiszter ennek elrendelése által, ép ugy mint nem kegyelemért folyamodik a fegyencz.

Felhozza a pénzügyi bíróság az indokolásban azt is, hogy a kérvény nem tekinthető a bünügyi eljárás folyama alatt benyujtott beadványnak.

Az igaz. De a büntetés végrehajtása mégis csak egyenes következménye ezen eljárásnak. S ép azért maga a pénzügyi bíróság kimondotta egyik elvi jelentőségü határozatában hogy: «*bünügyi, rendőrségi, mezei rendőri, jövedéki és sajtóvétségek miatti eljárásokban, ha az eljárás már jogerejü itélet vagy egyéb határozattal befejeztetett, a jogerejü határozat következményeként az eljáró hatósághoz még később benyujtott beadványok is bélyegilleték-mentesek.*» (1482/1884. sz. a. Pénzügyi Bíróság döntvényei és elvi jelentőségü határozatai 1884. évről. 132. l.)

Vajon miért találtatott szükségesnek e határozat megváltoztatása — alig érthető. Dr. KECSKEMÉTI LAJOS.

[1] L. Melléklet.

APÁTHY ISTVÁN.

A magyar jogászságot ismét veszteség, gyász érte. A magyar kodifikatió alapvető munkását, a jogirodalom oly kiváló müvelőjét, a kitünő jogtanárt *Apáthy Istvánt* gyászolja az egész jogászvilág, mely csak imént, alig két hónapja egyakarattal választotta meg őt a Magyar Jogászgyülés elnökévé, ezzel méltányolva legméltóbban érdemeit. Mint a képviselőház igazságügyi bizottsága elnökének s több kiváló fontosságu tárgyban előadójának a jogreformok terén nagy szerep jutott neki; Apáthyban a kereskedelmi-, váltó- és csődtörvény megalkotóját, az általános magánjogi törvénykönyvi tervezet egyik alapvető munkását veszitettük el. — Kodifikationális és irodalmi müködéséről legközelebb tüzetesen szólunk.

— **A házassági jog terén** uralkodó nagy bizonytalanság közepett a judikatura egységének szolgálatot vélünk teljesiteni, a midőn lapunk mellékletén közöljük a budapesti kir. itélő táblának a válóperekben követett, a konkrét esetekből levont gyakorlatát. Tudomásunk szerint Sztehlo Kornélnak legközelebb megjelenendő könyvében e gyakorlat szabályai már feldolgozva vannak; mindazonáltal közöljük a gyakorlatot olvasóink érdekében, hogy azt rövidebbre összevonva és egy helyen találják.

— **Az igazságügyminiszteriumban** a kir. ügyészségi administratio egyszerüsitése feletti tanácskozmányok befejeztettek, de a kitüzött kérdések megoldása iránti végleges meg-

állapodások még hátra vannak. Meglehet, hogy a miniszter e részben a törvényhozást is igénybe veendi. A tanácskozmányok eredményeül azonban már eddig is azon örvendetes tényt konstatálhatjuk, hogy a pénzügyi miniszter részéről készségesen elfogadtatott azon javaslat, hogy a *bünügyi* — rabtartási, eljárási — *költségtéritmények behajtása, közadók módjára, a pénzügyi miniszterium által eszközöltessék.*

— **Az igazságügyi miniszteriumban** *Czorda Bódog* államtitkár enöklete alatt a *kir. ügyészség pénzügyi administratiójának egyszerüsitése tárgyában* tartott szaktanácskozmány elé a következők kérdések tüzettek:

1. Egyszerüsitendő-e a rabtartartási, bünvádi eljárási s fegyelmi átalány egy közös czim alatt; s ha igen, elég lesz-e a mostani számadási 27 rovatnak 8-ra leapasztása?

2. Mellőztessék-e a bir. kiküldöttek és szakértők uti számláinak felterjesztése akkép, hogy a kir. ügyész, vagy járásbiró láttamozása s a helyesbités után azonnal kifizettessenek s csak azután érvényesittessenek a számvevőség által?

3. Hason eljárás alkalmazható-e a letartóztatottak elszállitására vonatkozó csend- s fogházőri számlákra is?

4. Elégséges lehet-e a halálos itélet végrehajtója számlájának kifizetésére a k. ügyész láttamozása s a helyesbités?

5. Ha az iroda-átalány pausalizálása elfogadtatik, — a központi fogház illetve a jbirósági fogházak tüzifa-szükségletének biztositására szolgáló árlejtési szerződések jóváhagyása 3 éven alól a kir. főügyészek körébe utasittassék-e?

6. Ugyanez alkalmaztassék-e a világitási anyag szállitásánál is?

7. Mellőztessenek-e a jelenlegi élelmezési naplók, elégeltetvén, ha a fogházfelügyelő reggelenkint két példányban élelmezési utalványt állit ki s ezeket betegeknél a fogházorvos által is aláiratja s azután az egyik példányt a kir. ügyésznek (jbirónak), másikat a vállalkozónak átadja, a számadó pedig hetenkint többször utána néz az élelmek kellő kiadásának; és a napi utalványokat az élelmezői számlával az átalányszámadáshoz csatolja?

8. Elegendő lenne-e a teljes leltárt minden 5 évben csatolni a számadáshoz; évenkint pedig az évi szaporodást s apadást feltüntető pótleltárt mellékelni?

9. Czélszerü-e, hogy a bünügyi költségtéritmények csak akkor vétessenek nyilvántartásba, ha azok behajthatóknak mutatkoznak?

10. Mi legyen a behajthatatlanság mértéke?

11. Az eljáró bíróságra bizandó-e a behajthatatlanság (vagyontalanság) kimondása?

12. Ezen téritmények a közadók módjára az adóhivatalok által hajtandók-e be-, s ha igen, az adóhivatalok havonkint vagy félévenkint küldjenek-e a behajtott összegekről kimutatást a megkereső kir. ügyésznek?

13. Az utólag behajthatatlanoknak bizonyult költségek vagyontalanság miatt azonnal, — az 5 év alatt bármi okból be nem hajtottak pedig elévülés czimén időszakonkint törlesztendők-e?

14. A bünügyi költség-téritmények törvényhozási szabályozásánál ajánlhatók-e a biztositási s kielégitési végrehajtásra vonatkozó kiváltságos rendelkezések? s milyenek?

15. Hason szabályok alkalmazandók-e a pénzbüntetések behajtása körül is?

16. Czélszerü-e a pénzbüntetésnél oly módositás, hogy a visszatartható összeget meghaladó rész havonként egyszer szállittassék adóhivatalba?

17. Helyes-e a vizsgálati foglyok s elitéltek törzskönyveit egyesiteni?

18. Az iroda-átalány pausalizálandó-e? s mily módozatok szerint? melyek közt különösen helyt foglalhat az, hogy az irószerek s irodai anyagra nézve *egyénenkint* átalány állapittatik meg havi kiosztás mellett; miről házi használatra számadás vezetendő volna, de felülvizsgálati felterjesztés nélkül; de az év végén a számadás végösszegei az ügyészségnek bejelentendők.

19. A nyomtatványok megrendelése a főügyészek által történjék-e s költségei az iroda-átalány maradványából födöztessenek-e?

20. A fogházak házilag kezelt iparágairól vezetett számadásokon felül szükséges-e hitelkönyv vezetése s az anyag beszerzési árának kitüntetése a készáruk mellett és népszerü mérleg készitése?

21. Megtámadható-e s mennyiben az iparüzleti forgótőke magassága?

22. Bérleti rendszernél, a fejenkint fizetendő összegek darabszám utáni keresmények nyilvántartására elégséges-e egy juxta-könyv, melybe az adatok naponta bevezettetnek?

23. A letartóztatottak keresményének az államot illető összegéről külön pénznapló vezetendő-e, az átalány-számadás mellőzésével?

24. A letartóztatottakat illető rész pedig feltétlenül vagy csak kivánatukra kezelendő-e postatakarékpénztárilag?

25. Az ügyészségi uti számlák esetenkint s egyenkint való felülvizsgálata helyett, nem lenne-e czélszerübb az illető hivatalt pénzalappal ellátni, melyből az illető összegek azonnal kifizettethetnének?

26. A helyettesitéseknél felmerülő költségekre nézve fentartandó-e a jelenlegi esetről esetre való érvényesités?

27. Szükséges-e a kir. ügyészeknek a számviteli munka s felelősségtől megkimélése s annak szakképzett számadóra, adótisztre, törvényszéki irodaigazgatóra bizatása? s ha igen — a kir. ügyész s a számadó közti viszony mily elvek szerint szabályozandó?

Hogy ezen kérdésekre nézve mily megállapodások történtek, legközelebb megirjuk.

— **A magyar büntetőügyi egyesületnek** mint a nemzetközi büntetőügyi egylet magyarországi fiókegyletének megalakulását nagy örömmel üdvözöljük. Lapunk volt az, mely ugyanazon elveket legelőbb felkarolta s törvényhozás utján való létesitésüket első sorban sürgette: a mely elveknek terjesztése és megvalósitása az ujonnan megalakult egyesületnek is czélját képezi. És jóllehet eleinte lapunknak ily irányu törekvései ellen több oldalról — a Jogászegyletben is — ellenző hangok emelkedtek: az ezen eszmékben rejlő igazságok előtt elvégre az ellenzőknek is le kellett rakniok a fegyvert. Nagy reményeket füzünk ez egylet müködéséhez, s reményünket fokozza, hogy azon férfiu vette kezébe annak megalakitását s vezetését, a ki büntető-törvénykönyvünknek megalkotója s a kinek nevéhez füződnek mindazon reformok, melyek ujabb időben Magyarországon a büntetőjog terén kivivattak. Most már nem késhetik soká a Btk.-nek novelláris uton való kiegészitése.

— **Liszt** a *Zeitschr. f. d. ges. Strafr. Wissensch.*-ban befejezi a büntetőjog reformjáról szóló értekezését. Tudatja, hogy büntető-törvénykönyvi javaslatot dolgozott ki, mely a kodex gyökeres átdolgozásánál alapul fog szolgálhatni. Hogy álláspontja mennyire radikális, mutatják a következő szemelvények értekezéséből: «Wenn alle die schönen Unterscheidungen von «Einbrechen», «Einsteigen» und «Erbrechen von Behältnissen», wenn die Begriffe der «falschen Schlüssel» und der Gegenstände der «Beförderung», der «Nachtzeit» und des «Einschleichens», wenn all diese durch langen Gebrauch liebgewordenen kleinen alten Zöpfe aus der Mode kommen, wenn ein frischer Windzug dieses Spinnengewebe von Streitfragen auseinanderfegt — wie viel Zeit, wie viel Kraft, wie viel Arbeitslust wird uns übrig bleiben für ernstere, wichtigere, des gereiften Mannes würdigere Dinge! .... Hat es einen wirklichen Wert, wenn wir anders nicht mit den Begriffen spielen oder unsern Scharfsinn an juristischen Knackmandeln prüfen wollen, den feinen, niemals greifbaren Unterschied zwischen Diebstahl und Unterschlagung aufrecht zu erhalten, den wir uns künstlich geschaffen haben, obwohl er dem Leben fremd ist? ... Die Strafrechtspflege scheint mir denn doch eine andere Aufgabe zu haben, als die Befriedigung solcher Neigungen. Wenn wir aus den § 242., 243. und 246. den einen Satz machten:

Wer eine fremde bewegliche Sache sich (rechtswidrig) aneignet, wird mit Gefängniss von sechs Wochen bis zu zwei Jahren bestraft,

so würde ich mit herzlicher Freude ein paar Seiten meines Lehrbuches, die mir ebensoviel Arbeit wie Freude bereitet haben, dem gesunden Menschenverstande zum Opfer bringen.»

(Megjegyzendő, hogy a német Btk. 242., 243. és 246. §-ai az egyszerü lopást, a minősitett lopást és a sikkasztást tárgyalják. Mindezen deliktumokra Liszt *két évi* közös maximumot vél megállapitandónak.)

Felelős szerkesztő **Dr. Dárday Sándor** (VIII. József-körut 41. sz.)
Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (IV. Zöldfa-utcza 31. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (IV. Egyetem u. 4. sz.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

Huszonnegyedik évfolyam. 50. SZ. Budapest, 1889. deczember 13.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐI IRODA: *József-körut 44-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Apáthy István. Dr. HÉRICH KÁROLY budapesti egyetemi m.-tanártól. — Észrevételek a hagyatéki eljárásról szóló törvényjavaslathoz. Dr. MARKÓ SÁNDOR rozsnyói kir. közjegyzőtől. — *Törvénykezési Szemle:* Van-e a községi biráskodás alá tartozó kisebb polgári peres ügyekben semmiségi panasznak helye? WILDENAUER JÁNOS székesfehérvári kir. törvényszéki birótól. — Döntvények kritikai fejtegetése. Dr. HEIL FAUSZTIN fiumei kir. ügyésztől. — Részletek bünügyi statisztikánkból. Dr. RÁTH ZOLTÁN egyetemi m.-tanártól. — Külföldi judikatura. Közli: GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A pénzügyi közigazgatási bíróság elvi jelentőségü határozatai. — A jogi oktatás reformjához. (Dr. Herczegh Mihály egyetemi tanár jogászegyleti előadásából.) — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Apáthy István.

Husz éven át mintegy oldala mellett müködtem Apáthy Istvánnak, a néhány nappal ezelőtt a béke országába elköltözött kiváló jogtudósnak. Együtt dolgoztunk a hiteltörvények megalkotása érdekében, együtt fáradoztunk a kereskedelmi és váltójog tudományos müvelése és kathedrai oktatása terén s a magánéletben is szoros összeköttetésben állottunk. Szivesen engedek tehát a tisztelt szerkesztőség felszólításának, hogy ezen derék szaklap olvasói előtt a — fájdalom — korán elhunytnak tudományos müködésével foglalkozzam.

Közvetlenül a magyar miniszteriumnak 1868-ban történt megalakulása után az akkori földmivelési, ipar- és kereskedelmi miniszteriumban sürgős szükségletnek ismerték el, hogy a haladó kor kivánalmainak megfelelőleg a hiteltörvények és nevezetesen a kereskedelmi jogi intézmények reformáltassanak. Különösen a részvénytársaságoknak s a még «extra legem» álló szövetkezeteknek jogi szabályozása mulhatlanná vált az 1873-ig mind nagyobb fokban történő alapitások s az ezek körül tapasztalt visszásságok miatt. Közgazdasági viszonyaink rohamos fejlődésnek indultak, a mióta magyar törvényhozás, magyar kormány viselhette gondját a gazdasági kérdéseknek.

Szlávy minisztersége alatt keletkeztek az előmunkálatok a miniszterium kebelében s ezek csakhamar oda vezettek, hogy egy rendszeres kereskedelmi törvénykönyvnek a kodifikatiója határozatba ment. A további tárgyalásoknak alapjául szolgáló törvénytervezetnek szerkesztésével Apáthy István egyet. tanár bizatott meg. Főelvül kimondatott az, hogy a tervezet alapjául a német kereskedelmi törvény szolgáljon, mint a mely a modern törvények közt a legsikerültebbnek ajánlkozott. Azonban az előmunkálatok alapján részletes utasitás és nagyjában kész tervezetek is adattak ki Apáthynak a részvénytársaságok és szövetkezetek, a kereskedelmi ügyletekre vonatkozó általános határozatok s a biztositási ügylet tekintetében.

Apáthy tiz évi ügyvédkedés után 1870-ben elnyerte volt a kereskedelmi és váltójog egyetemi tanszékét. A szakirodalmat gazdagitotta volt egy váltójogtannal. Ritka expeditiv erélylyel fogott Apáthy a munkához és egy év alatt a kereskedelmi törvény tervezetének szövege és annak indokolása közzé volt tehető. Nagyszámu tagokból álló szaktanácskozmány alaposan foglalkozott a tervezet megvitatásával Ary Ödön államtitkár, majd Daruváry Alajos tanácselnök vezetése alatt két éven át. A kereskedelmi törvény egyes intézményeit külön előadók tanulmányozták a legnagyobb szorgalommal és képviselték azokat a szaktanácskozmányban. Hazánkban szakértekezlet még nem dolgozott oly lelkiismeretes odaadással, a mint azt a tárgyalásokról vezetett jegyzőkönyvek is tanusitják.

Apáthy István az indokolás bevezetéseül felhasználta a Holtzendorff Encyclopädiájában Endemann tollából eredt s a kereskedelmi jog szelleméről szóló fejtegetést s az egyes intézkedéseket majd kommentárszerüen magyarázgatta, majd vitás kérdésekben állást foglalva, saját tervezetét ügyekezett megindokolni. A tervezet azonban a szakértekezlet határozatai alapján lényegesen módosult és egységes szerves egésszé dolgoztatott át. Ezért a szakértekezlet müködése fölötte üdvösnek mutatkozott. Az egyes előadók derekasan megálltták a helyöket, s az elnök tapintatos és szakavatott vezetése egységes lelket öntött a törvényjavaslatba. Apáthy ezalatt mint rendkivül ügyes szövegező vált be s a törvénykönyv folyékony irmodora első sorban neki köszönhető. Kiemelendő továbbá, hogy Apáthy soha csökönyösen semmiféle intézkedéséhez tervezetében nem ragaszkodott és férfiasan meghajlott a kapacitatio előtt. Közös erővel és közös lelkesedéssel folyt a munka.

Apáthy István csakhamar a kereskedelmi törvény hatálybalépte után kézi könyvet állitott össze az uj kereskedelmi jogról, az előmunkálatok kész anyagul kinálkozván neki. Nagy szükség volt erre a világos irálylyal szerkesztett tankönyvre, mert hiszen az uj törvény egészen uj joganyagot tartalmazott. Kereskedelmi jogunk 1840 előtt mindössze abban az egy «de observando Auszugali Processu» szóló czikkben állott, melynek folytán «hinc pro futuro statuitur: ut omnes et singuli mercatores et negotiatores, libros quidem mercantiles rite et formiter institutes teneant, creditis suis et debitis exacte insertis». Az 1840-ki törvényhozás pedig meglehetősen kezdetleges volt s a modern kor forgalmi érdekei egy sokkal nagyobb szabásu törvényt igényeltek.

Következett Apáthy részére a feladat, a váltótörvény tervezetét is elkésziteni. A tervezet nemsokára el is készült és ismét szakértekezlet kebelében lett az tüzetesen meghányva. Apáthy azonban a saját váltójogi szabályozását összefoglalta volt az intézett váltóra vonatkozó intézkedésekkel, a mire a képviselőház jogügyi bizottsága nem akart reá állani, hanem egy szorosan a német váltótörvényhez simuló rendszert léptetett annak helyére, a mely azután törvény erejére is emeltetett. Sajnos, hogy a váltótörvénynek sem szerkesztésére, sem szövegezésére nem fordittatott a kellő gond, miért is sok elméleti vivmány részint kárba veszett, részint kellő figyelmen kivül maradt.

Ezután Apáthy elkészitette a csődtörvény javaslatát ugyancsak a német birodalmi csődtörvény mintájára s az a megfelelő retortákon átszürődve szintén törvény erejére emeltetett.

A szerzői jog kodifikatiója alkalmával a tudományos akadémia tervezete (Arany László tollából) szolgált a szakértekezlet tanácskozmányainak alapjául, a mikor is a forditási jogra vonatkozólag az általam felállitott ellentervezet álláspontja lőn elfogadva és törvénybe iktatva. Apáthy ezen törvénynél a képviselőházban az előadói tisztet viselte.

Utolsó kodifikationalis munkálata volt Apáthynak, kisebb speciáljellegü törvényektől eltekintve (nevezetesen az értékpapirok megsemmisitéséről szólótól), az alkotandó magánjog kötelmi jogi része. Ennek a tervezete is elkészült, de sajnos, hogy Apáthy nevezetesen a rendkivüli apparatussal időközben elkészült német birodalmi magánjogi törvénykönyvnek a javaslatát már nem vehette figyelembe.

Ezeken kivül Apáthy számos tankönyveket is irt a váltó-, csőd- és nemzetközi jogról. Munkás tagja és elnöke volt a képviselőház igazsági bizottságának.

Visszatekintve Apáthynak tevékenységére, azt látjuk, hogy csak óriási munkaerő egyesülten kitartó szorgalommal volt képes a külömben is egész embert igénylő tanári teendőkön felül annyiféle feladatnak megfelelni. Annyi áll ugyan, hogy a müködés ugy a kodifikatio, mint az irodalom, valamint a tanárság terén tartalmilag mintegy összeesett és egymásra termékenyitőleg közrehatott. Mégis állithatni, hogy a kérdések mély átértésének intensivitása s az alapos körültekintés ez alatt egyidejüleg nem fejlődhetett. A folyton egyik intézményről a másikra átterelt elme nem emésztheti meg kellően az átvett anyagot. Ezért Apáthy vitás kérdéseken nem igen tépelődött — reá sem ért volna. Gyorsan kellett haladnia, hogy a munka elkészüljön s az egymásután meg ne zavartassék.

A kereskedelmi és váltójog terén nálunk a törvényhozás megelőzte a tudományos szakirodalmat. Ennek következményeit érezzük. A sikeres kodifikatióhoz ugyanis megkivántatik alapos elméleti képzettség egyrészt, s az élet szükségleteinek átható felismerése másrészt. A kereskedelmi és váltójog pedig különösen kétfélét tételez fel. Először is kitünően értsen a kodifikator a forgalom közgazdasági igényeihez, a nemzetgazdaság- és pénzügytan legfinomabb kérdéseihez, a közigazgatási jog korszerü feladataihoz, hogy a forgalmi jognak tartalmát helyesen megállapithassa s a vállalkozási kedvet megfelelően mozoghatási szabadsággal biztositsa; másodszor pedig legyen a kodifikator kitünő, jogtörténetileg és philosophiailag kellően kiképzett jogász, hogy a helyes tartalomnak helyes formulázást, præcis alakot is tudjon adni s a forgalmi élet érdekeinek megvédése mellett a helyes jogérzet is érvényre jusson.

Apáthy e tekintetben is kiváló tehetséggel, mondhatnám leleményességgel, birt. A kutató, fontolgató, türelmesen latolgató tudós skepticismusa legyőzetett benne a reális élet ugyszólván kézzelfoghatóvá vált követelményeinek elodázhatlansága által. A törvényjavaslatok gyorsan készültek el. A szakértekezleteknek jutott azután osztályrészül, hogy, tagjaikban a legkülönbözőbb elemeket képviselvén, a javaslatot minden irányban megrostálja. Ekként keletkezhettek jó törvények, jobbak mindenesetre az addigiaknál, közvetlenül a gyakorlati élet szükségleteihez simulók.

Apáthy a tudományos szakirodalom müvelésénél a kodikatio alkalmával felhasznált és illetőleg a tanácskozások alatt egybegyült anyagra szoritkozott és ezért tankönyvei nagyban és egészben felvilágositást, tájékozást nyujthatnak, és valóban tisztán érthető szavakkal azt meg is adják, de a tudománymagasabb feladatának még korántsem mindenben megfelelők.

Positiv törvénynek az alakjába öntött jogi anyag tudományos müvelése ugyanis kettős feladattal jár. A kommentárszerü magyarázat szoritkozhatik ugyan az egyes intézkedések szükebb-bővebb körülirására és akkor a gyakorlati életnek hasznos, bár nem alapos, mert nem rendszeres utmutatásul szolgálhat is. Avagy a törvényes anyag rendszeresen dolgozható fel, a «legális rendszer», a positiv törvény positiv szelleme kifejthető és ekként a tanulmányozónak jogi öntudatába átültethető. Ez utóbbi szempontnak felel meg Nagy Ferencz kolozsvári tanárnak kereskedelmi jogról szóló munkája.

A törvénynek tudományos elemzése azonban korántsem elégedhetik meg a positiv intézkedések magyarázatával, mivel ezen kivül megkivántatik az illető tudományos ágnak jogtörténeti levezetése, nemzetközi összehasonlitása, jogphilosophiai constructiója, a tartalomnak közgazdaságtani és közigazgatásjogi kidomboritása, a külföldi szakirodalomnak, és pedig nem csak a német, hanem a franczia, angol és olasz szakirodalomnak is kritikai ismertetése, a birósági gyakorlatnak kitüntetése és tudományos méltatása, szóval a legális rendszeren kivül egy általános tudományos elméletnek a felállitása, mely a létezőt nem csak ismerteti, hanem annak keletkezését, összefüggését, kihatását és jövőben leendő fejlesztését szerves rendszerességgel és kellő tudományos készültséggel tárgyalja.

Ily munka a kereskedelmi és váltójog terén hazánkban még nincs. Leginkább megközeliti azonban ezen kivánalmakat Plósz Sándor egyetemi tanár váltójogi munkája, jóllehet ezen munkának a rendszere sem eléggé következetes, a mennyiben a legális elmélet az általános tantól, a positiv az abstrakt váltójogtól el nem válik eléggé szorosan.

Apáthy István tankönyvei is nélkülözik ezen kétféle elmélet szétválasztásának a feltüntetését. Pedig csak ha ily uton indul a szakirodalom, várhatni oly tankönyveket, melyek egyrészt megfelelnek a gyakorlati élet legsürgősebb igényeinek és másrészt a tudományos felfogás és fejlesztés követelményeinek.

Apáthy az egyetemi tanszéken oda törekedett, hogy azon jogi anyagot, a mely az ő javaslatai alapján törvényes erőt nyert s a melyet ő tankönyveiben is feldolgozott volt immár szóbeli fejtegetés segélyével is hallgatóival tisztán megértesse. Világos, élénk, minden ál-pathost kerülő előadási modora a hallgatóság figyelmét mindvégig lekötötte, a gyakorlati élet mindennapi jelenségeire való utalás pedig okta tása eredményeit élethüen kidomboritotta.

Rendkivüli munkásságot fejtett ki Apáthy kiváló sikerrel. Neve hazánk történetében a jogalkotók sorába vétetik fel és halhatatlan lesz, a mig élni fog a magyar jogtudomány.

Teste pihenőre szállt, de lelkének melegét érezni fogjuk, a mig élünk, mindnyájan, a kik ismertük, a kik vele dolgoztunk, örömben és bánatban vele osztozkodtunk.

Dr. HÉRICH KÁROLY.

Észrevételek a hagyatéki eljárásról szóló törvényjavaslat tervezete felett.

II.[1]

A képviselőház igazságügyi bizottságának az öröklési jogról szóló törvényjavaslatra vonatkozó jelentésében (a 35-ik lapon) azt olvassuk, hogy a «bizottság sem szükségét, sem lehetőségét nem látja annak, hogy az örökség megszerzésének rendszere tisztán elméleti alapon épittessék fel; mert itt a kérdés sulypontja s a gyakorlati megoldás helyessége nem valamely elméleti álláspont merev keresztül vitelében, hanem a részletekben fekszik».

Ezen indokolással vezeti be a bizottság hazai jogunkba az eddigi ipso jure öröklés helyett az elfogadás (aditio) rendszerét olykép azonban, hogy az ezen rendszer folyományát képező s az aditio elvének érvényesitésére vezető legrövidebb, legczélszerübb utat, a kötelező hagyatéki tárgyalást mellőzi; sőt nemcsak mellőzi, de ezenfelül (a 36. l.)némi előleges biztositékot kivánt az igazságügyi kormánytól arra nézve is, hogy bár szükségesnek tartja azt, hogy ott a hol ingatlanok képezik a hagyatékot, a jogviszonyok hivatalból rendeztessenek, a készitendő hagyatéki eljárásban ez is a kötelező

[1] Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

hagyatéki tárgyalás lehető elkerülésével szabályoztassék. Ezen kötött marche route mellett készült a Weinmann-féle javaslat, mely fényes bizonyitékot szolgáltat arra nézve, hogy az oly hagyatéki eljárás, mely az aditio és (ingatlanok esetében) a kötelező birói beavatkozás mellett a kötelező tárgyalást mellőzi, az oly eljárás *jogi és törvénykezési tekintetben:* következetlen, megbizhatatlan, nehézkes, költséges és a perlekedési viszketeget nagy mértékben előmozditó; *gyámügyi tekintetben:* hiányos s ki nem elégitő, *pénzügyi tekintetben pedig:* ugy az államkincstárra, mint a felekre nézve felette hátrányos és káros.

Szóljunk tehát a javaslatról először, jogi és törvénykezési szempontból, mert egy igazságügyi törvény mindenek-előtt s leginkább e szempontból birálandó meg.

A képviselőház igazságügyi bizottsága, melynek tagjai tudvalevőleg tulnyomólag fővárosi gyakorló ügyvédek — a kötelező hagyatéki tárgyalás iránt idegenkedéssel, hogy ugy mondjam borzalommal viseltetik.

A multban volt ennek értelme; egyrészt azért, mert az absolut időben a nemzet méltán idegenkedéssel viseltetett a magánjogi örökösödési ügyekben reá kényszeritett minden hivatalos beavatkozás ellen; másrészt azért is, mert az osztrák polgári törvénykönyv által reánk oktroyált aditionalis rendszer ellenkezett a régi magyar ipso jure örökösödési szabadsággal s rendetlenséggel.

Ezen okok azonban megszüntek; mert maga az igazságügyi bizottság elvetette az ipso jure öröklés elvét s «nem tesz kifogást» az aditio behozatala ellen, és mert a hivatalos beavatkozástól való félelem, mely az absolut időben leginkább politikai s közjogi okokra volt visszavezethető, az alkotmányos viszonyok helyreálltával megszünt. De ezen kivül van egy más félelme is az igazságügyi bizottságnak, t. i. az, hogy a kötelező hagyatéki tárgyalás által «uj terhes formák» hozatnának be. Már pedig ezen formák se nem ujak, se nem terhesek. Hivatkozom az országbirói értekezletre, mely a hagyatéki tárgyalást több esetben fentartotta, hivatkozom a prrtásra, mely ezen eseteket megtoldotta azzal, hogy a felek (egyezség hiányában) maguk is kérhetik a hivatalos beavatkozást (560. §. *c)* pont); hivatkozom a gyámügyi törvényre, mely a tárgyalást nemcsak fentartotta, de sőt nagyon is részletesen szabályozta, s hivatkozom különösen a gyakorlatra. A prrdtartás 560. §-ának *c)* pontja, melyről a törvényhozás megalkotásakor talán azt hitte, hogy az csak kivételes esetekben fog alkalmazást találni, mindig nagyobb tért foglalt, s különösen a közjegyzői intézmény életbelépte óta sok helyen általános szabálylyá vált, s lassanként a nehézkes és költséges hirdetményi eljárás mellőzését idézte elő.

Ha a jogtanár urak példát fognak keresni arra nézve, miként tegyék megérthetővé a jogtanuló ifjuság előtt a törvény kiterjesztő (extensiv) magyarázatának elméletét, ajánlom becses figyelmökbe a prdtás 560. §. *c)* pontjának igen érdekes fejlődési történetét, melynél eklatansabb példa arra nézve, hogy némely törvény értelmezése a gyakorlati szükség s észszerüség által vezetett judikatura által mily nagy mérvü extensivitást érhet el, nem képzelhető.

E törvénynek czélja eredetileg nem volt egyéb, mint az, hogy azon esetben, hol nagykoru örökösök megegyezni nem tudnak, ne kényszerittessenek mindjárt a peres utra lépni, hanem hogy köztök a bíróság közbenjöttével az egyeztetés megkisérthető legyen, a pert megelőzőleg.

A birói gyakorlat — és itt nem csupán az első birósági, hanem a felsőbirósági gyakorlatot is értem, — mindenek-előtt azt magyarázta bele ezen szakaszba, hogy akár van egyezség a felek közt, akár nincs, ha többen vannak az örökösök s azok közül ha csak egy is kéri a birói beavatkozást, az elrendelendő.

A második lépés már kissé merészebb volt ezen törvény hatályának kiterjesztése tekintetében, csakhogy ez annál inkább figyelemre méltó, mert ezt maga a kir. Curia nemcsak egy, de számos esetből kifolyólag initiálta, t. i. helyt adott a birói beavatkozásnak akkor is, ha csak egy örökös volt, a mikor ugyan is örökös-társak nemlétében egyezség hiányáról szólani sem lehetett, s igy a törvény betüi szerint hagyatéki tárgyalásnak helye sem lett volna. Az indok ez esetben igen helyes, t. i. az, hogy örökösödési ügyekben nemcsak az örökös-társak, de más érdekeltek (igénylők, hitelezők, vevők, bérlők stb.) s az örökös közt merülhetnek fel vitás kérdések, a melyekre nézve a perre utasitás előtt az egyezség megkisérlendő, s az is, hogy ha valaki bármi okból szükségesnek tartja, hogy saját ügyei hivatalos közbenjárás mellett nyerjenek elintézést, e jogot tőle megtagadni nem lehet. Később ezen törvénymagyarázat még tovább ment, különösen a végrehajtási törvény 138. §-ának hatása alatt, — mert elrendelte a birói beavatkozást akkor is, ha nem az örökösök, de más érdekeltek, péld. vevők vagy hitelezők kérték a hagyatéki eljárást. Ennek is megvan a maga rátiója. A hitelezőnek jogot ad erre a végrehajtási törvény fenti szakasza; a vevőre nézve pedig, ki — rendszerint zugirászok által készitett s átirásra nem alkalmas szerződéssel bir, — igen czélszerü intézkedés az, hogy nem kényszerittetik mindjárt a per terére lépni, midőn hagyatéki tárgyalás által megadatik neki a mód tulajdonjogának elismerése s érvényesitésére.

S a birói gyakorlat még itt-sem állt meg, mert valahányszor a közigazgatási hatóság betegápolási, gyámügyi stb. követelések, vagy a pénzügyi hatóság adó- és illetékügyi követeléseknek az örökhagyó vagyonából leendő behajtása iránt a hagyatéki eljárás folyamatba tételére nézve a bíróságokat megkeresi, azok más törvény hiányában, ezt a prtás 560. §. *c)* pontja alapján elrendelik.

Nem csoda tehát, hogy a hagyatéki tárgyalások száma évről évre növekedik. Nem állanak rendelkezésemre statisztikai adatok; azonban saját hagyatéki gyakorlatomból felemlitem azt, hogy évről évre emelkedik azon hagyatékok száma, melyek a p. prtás 560. §. *c)* pontja alapján folyamatba tétetnek, és hogy ennél fogva a közjegyzői székhelyemhez tartozó járásban a nélkül, hogy e tekintetben akár részemről, akár a birói vagy közigatási hatóságok részéről bármi intézkedés történt volna, a kötelező hagyatéki eljárás és tárgyalás, csupán annak czélszerüségénél és észszerüségénél fogva, meghonosodott, s hogy épen maguk a vidéki ügyvéd urak — kik bizonyára birnak az ügyvédi kar érdekei iránt annyi érzékkel, mint az igazságügyi bizottságban ülő fővárosi kollegáik, — a közjegyzői intézmény életbe lépte óta az én területemen a hirdetményi eljárást egészen mellőzték, s ők maguk kérik a bíróságot *minden előforduló esetben* az 560. §. *c)* pontja szerinti eljárás folyamatba tételére.

No már ha mindezt figyelembe veszszük, meggyőződhetünk, hogy mennyire alaptalan az igazságügyi bizottság azon indokolása, hogy a hagyatéki tárgyalás uj és terhes formákkal járna, — sem nem uj de még kevésbé terhes az, s hogy az a rendszer, a mely behozatni szándékoltatik, teljes szakitás az eddigi jogfejlődéssel.

A javaslat hivatalból való hagyatéki eljárást tulajdonképen csak egy esetben ismer, t. i. ha ingatlanok tartoznak a hagyatékhoz; azonban ez nincs a javaslatban következetesen keresztül vive, a minek oka az, hogy a kötelező leltározás és tárgyalás mellőzve lett.

Igaz ugyan, hogy a 105. §-ban a hagyatéki bíróságnak kötelességévé tétetik, hogy ha oly hagyatékra nézve, melyhez ingatlan tartozik, 3 hó alatt nem nyujtatik be kérvény örökösödési igazolvány iránt, a felek meghallgatására tárgyalást kitüzni köteles; csakhogy a halálesetfelvételi jegyzőkönyvnek a vagyonra vonatkozó állitólagos és felületes adatai kellő támpontot nem nyujtanak annak konstatálására, maradt-e örökhagyó után ingatlan (esetleg valami dologi

*

jog) vagy sem. Ezt csak a telekkönyvi állással megegyezőleg szabatosan szerkesztett leltár alapján lehet megállapitani.

A telekkönyvi és pénzügyi hatóságokra (106. §.) rótt azon kötelezettség, hogy ott a hol valamely örökhagyó után ingatlan maradt, jelentést tegyenek a bíróságnak, a kötelező leltározás esetében feleslegessé válik s különben is czélszerütlen; mert vagy csak egyes kivételes esetekben tesznek jelentést s akkor e tekintetbeni eljárásuk nem megbizható; vagy pedig minden egyes elhalálozási esetet — hol ingatlanok vannak — bejelentenek a bíróságnak, s akkor el fogjuk érni azt, hogy kap a bíróság minden hagyatéki ügyben két-három oldalról jelentést, a mi felesleges munkaszaporitást okoz, és sok esetben — tekintve azt, hogy ugy a községi előljáróság, mint az adóhivatal a telekkönyv betekintése nélkül teszik jelentésöket — mindezen jelentések a kellő alapot nélkülözni fogják.

Ezen jelentések teljesen elkerülhetőkké válnának az által, ha a halálesetfelvétel alkalmával mindjárt a hagyatéki leltár is *mindig* felvétetnék, még pedig *hivatalból* (s nemcsak a tervezet 39. és 40. §§-ai eseteiben); mert ha szükségesnek tartja a javaslat a haláleset felvételét minden esetben, ép oly szükséges, hogy a leltár is felvétessék; az előbbi konstatálja azt, hogy kik, mily jogczimen hivatvák az öröklésre, s az utóbbi azt, hogy mily vagyonra vonatkozik ezen öröklés; az örökösödési jognak vagyon nélkül nincs semmi értéke; s hivatalból kinyomozni azt, hogy kik az örökösök s meg nem határozni azt, hogy mire vonatkozik ezen öröklés, következetlen eljárásnak mondható, a melynek legelső hátrányos következménye az lesz, hogy a törvénynek azon intézkedése, mely szerint ingatlanokra nézve a kötelező hagyatéki eljárás behozatni czéloztatik, nem lesz pontosan végrehajtható. A leltár felvétele, mely — a vagyonelkülönzés esetétől eltekintve — különben sem okoz semmi jogsérelmet, s ugy gyámügyi mint kincstári szempontból is mulhatlanul szükséges, képezheti csak a halálesetfelvételi jegyzőkönyvvel együttesen minden további hagyatéki eljárásnak alapját.

Dr. MARKÓ SÁNDOR,
kir. közjegyző.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Van-e a községi biráskodás alá tartozó kisebb polgári peres ügyekben semmiségi panasznak helye?

Gyakran előfordulnak oly esetek, hogy a 20 frton alóli kisebb polgári peres ügyek azon részében, melyekben a községi bíróság járt el, a községi bíróság itéletével meg nem elégedő fél az ügyet a járásbiró elé viszi és ha a járásbiró itéletével sincs megelégedve, azután még semmiségi panasszal él.

Ez irányban — bár nem sok törvényszéknél — azon gyakorlat fejlődött ki, hogy a semmiségi panasz érdemleges elbirálás alá vétetik.

Nézetem szerint ez helytelen, mert az 1877. évi XXII. t.-cz. a kisebb polgári peres ügyekről azért intézkedik különlegesen, hogy az ily kisebb jelentőségü ügyekben a felebbvitel korlátoztatván, a rendes bíróságok egyéb fontos teendőiktől el ne vonassanak.

A hivatolt törvény háromféle kisebb polgári peres ügyben eljáró bíróságot állitott fel, a kisebb polgári peres ügyek azon részében, melyek a községi biráskodást meghaladják (1. §.)

Meghatározza tüzetesen, melyekben járnak el a községi bíróságok (14. §.) és megengedi, hogy 1. §-ban meghatározott közegek a 11. §-ban felsorolt ügyekben egyenlő birói hatósággal birjanak.

Az 57. §. akként intézkedik, hogy a kisebb polgári peres ügyek azon részében, melyek a községi biráskodást meghaladják; továbbá a községi biráskodás alá tartozó azon ügyekben, melyekben a békebiró járt el, a felebbezés kizárásával csak semmiségi panasznak van helye; tehát a községi biráskodás alá tartozó azon ügyekben, melyekben községi bíróság járt el, semmiségi panasznak az 57. §. szerint nincs helye, mert ezen ügyet a fél a községi bíróságtól a járásbiró elé viheti, ott az ügy ujból *érdemlegesen* lesz tárgyalva, de aztán már a járásbiró itélete ellen ily ügyekben semmiségi panasznak nincs helye, a mi kitünik a törvénynek már jelzett intentiójából is, mert értelme nem volna, hogy a 20 frtot meg nem haladó ügyben érdemleges felebbvitel engedtetvén a járásbiróhoz, ezen ügyekben még egy harmadik bíróság is eljárjon, (határozzon) holott a 20 frtot meghaladó ügyekben, melyekben a békebiró, vagy a szolgabiró, vagy a járásbiró járt el, csak semmiségi panasznak lévén helye, csupán két bíróság jár el és határoz.

Nem volna igazságos, nem méltányos, hogy a kisebb ügyekben három forumot, a nagyobbakban pedig csak kettőt akart volna felállitani a törvényhozás.

Azok, kik a községi bíróságtól a járásbiró elé vitt ügyekben a járásbiró itélete ellen még semmiségi panaszt is engedhetőnek vélnek, nézetem szerint az által vezettetnek tévutra, hogy a 26. §. azt rendeli, miszerint a járásbiró a községi bíróságtól hozzá érkező ügyekben a 29. és következő §§. szerint jár el. Ez azonban engem és azokat, kik az 57. §-t és a törvény intentióját szem előtt tartják, nem serkenti azon nézetre, hogy a községi bíróság által eldöntött ügyekben, melyekben a járásbiró már másodbiró, még semmiségi panasznak is legyen helye.

Felette kivánatos lenne egyöntetü judikatura szempontjából is, hogy a kartárs urak közül mentül többen nyilatkoznának ezen kérdésben. WILDENAUER JÁNOS.

Döntvények kritikai fejtegetése.

VI.

A Btk. 336. §. 4. pontjához.

A m. kir. Curia f. évi szept. 10-ikán 8681. sz. a. kelt itéletével (l. Jogt. Közl. 41. sz. mellékletét) az itélet alapjául elfogadott azon tényállás alapján, hogy «vádlott B. tanyáján az istállóban éjjeli szállást kapván, minthogy meglátta azt, hogy a cseléd a szobaajtó kulcsát az istállóbeli polczra helyezte el, éjjel a kulcsot magához vette, s azzal az ajtót felnyitván, egy nyitott ládából 7 frt 80 kr értékü ingót (egy pisztolyt és egy lepedőt) ellopott», vádlott cselekményét a Btk. 336. §. 4. pontja alapján minősitette, ellentétben az alsóbiróságokkal, melyek közt az első bíróság a minősitést azért tekintette kizártnak, mert «vádlott a kérdéses kulcsot nem lopta el, hanem azt csak mint keze ügyébe esőt használta fel», a másodbiróság pedig azért: «mert a kulcs nem vétetett el a tulajdonos birtokából, hanem egyébként jogtalanul használtatott.» A legfőbb itélőszék itéletének elvi jelentőségü kijelentése szerint, a Btk. 336. §. 4. pontjában előforduló azon kitétel alatt «lopott kulcs», a kulcsnak nem technikai értelemben vagyis a Btk. 333. §-a értelmében vett ellopása, hanem «a tulajdonos, illetőleg a jogositott által a jogositatlanok elől eltett, félretett, elhelyezett kulcsnak jogtalan elővétele» értetik.

A Btk. életbelépte utáni első időben voltak, kik a «lopott kulcs» fogalmát a kulcsnak technikai értelemben vett ellopása értelmében vették. Nem ugyan a nélkül, hogy egyidejüleg s épen azért, mert — nézetük szerint — csak ez lehet a «lopott kulcs» értelme, a «lopott» jelző helytelenségét ne vitatták volna. A mi nagyon természetes. Mert először, feltevésnek is valóban különös, hogy a tolvaj a kulcsot önmagáért s azért vegye el, hogy magát a kulcsot lopja s tulajdonitsa el, s nem azért, hogy az általa óhajtott tár-

gyakhoz férhessen azon kulcs segélyével, mely csak mint a czélba vett lopás eszköze bir reá értékkel, önmagában pedig reá nézve egészen értéktelen, annyira, hogy, mint jelen a curiai itéletben is helyesen kiemeltetik, a tolvaj a kulcsot használat után rendszerint a lopás elkövetésének szinhelyén hagyja. Mert másodszor a rendkivül sulyos minősitést azon teljesen irrelevans körülményhez kötni, hogy a tolvaj a lopás végbezvitelére használt kulcsot is magával vitte, s ezáltal alig egynehány krajczárnyi kárt okozott, minden józan büntetőjogi fogalmakkal homlokegyenest ellenkezik. A minősitéseknek két észszerü forrása van: a közvetlen kár, melynél a körülményekhez képest nem csak az effektiv, hanem a potentialis kár is tekintetbe vétethetik, és a közvetett kár vagyis a polgárokban a büntett által okozott rémület s a jogbiztonsági érzet csökkenésének nagyobb mérve, mint a melyeknek elseje a büntett természeti mennyiségét, másika pedig politikai mennyiségét emeli. Mindkét szempontból a szóban forgó minősitésnek tulajdonitani akart értelmezés oly absurdum, hogy már csak ezen körülmény is teljes bizonyitékot képezhet az értelmezés téves volta mellett, mert a törvényhozóról nem szabad feltenni, hogy oly kézzelfogható absurdumot akart volna törvényerőre emelni.

A gyakorlat, különösen a m. kir. Curia gyakorlata egészben véve nem is fogadta el ezen tarthatlan értelmezést. Mert habár egy esetben a m. kir. Curia nem is állapitotta meg a minősitést az ellen, a ki azon szekrény kulcsát, a melyből lopott, ugyanazon szobában egy másik szekrényfiókban találta meg (1881. évi 2760. sz. Bünt. Jog T. III. k. 134. l.), ezzel szemben számos más esetben a m. kir. Curia megállapitotta a minősitést, daczára annak, hogy a kulcsnak technikai értelemben ellopásáról szó nem lehetett.

A lopott kulcs szerinti minősitésnek, a mint ez már a két esetnek egy pontba foglalásából is kitünik, alapja nem lehet más, mint az, melyen a hamis kulcs szerinti minősités alapszik. Vagyis: a fokozott magánvédelemnek a tett s a tettes nagyobb veszélyességével szemben bizonyult elégtelensége. A tulajdonosok fokozott gondosságának elégtelensége nemcsak akkor forog fen, ha a tolvaj hamis kulcs segélyével fér a zár alatt tartott értékekhez, hanem bizonyos feltételek alatt, a valódi kulcs használata esetében is. Ez nem tagadható különösen azon esetben, midőn a tulajdonos a kulcsot, mely alatt értékeit zárva tartja, a bonus paterfamilias gondosságával megőrizte, nem hagyta ugy, hogy a tolvajnak azonnal, minden keresés nélkül, keze ügyébe essék, s midőn ezzel szemben s ennek folytán a tolvajnak bizonyos utánjárásra, kutatásra, ravaszságra volt szüksége, hogy a kulcs birtokát megkeritse. Midőn, habár talán sántikáló metaforával élve, nem a kulcs kiált a tolvajnak: «itt vagyok!», hanem a tolvaj kiált a kulcs után «hol vagy?», ki nem látna különbséget ezen eset és azon eset között, midőn a tulajdonos a kulcsot a zárban hagyta, vagy például a szobakulcsot az ajtó mellé függesztette, a honnan azt a tolvajnak csak levenni kellett? Ez azon büntetőjogi szempont, mely az u. n. lopott kulcs értelmének, de egyuttal e fogalom terjedelmének és határainak megállapitásánál egyedül irányadó, mely a védelem mérve és a védelem szüksége között a kellő arányt legjobban biztositani alkalmas. Mert mig egyrészt biztositja a fokozott védelmet ott, a hol az valóban szükséges, másrészt elejét veszi azon veszélynek, hogy a fogalom tulságos kiterjesztése által a szigoru minősités oly esetekben is alkalmaztassék, melyekben a fokozott védelem nem indokolt.

Nagyon természetes, hogy ezen fogalommeghatározás konkrét mathematikai mennyiséget nem fejez ki, hogy az nem méter, vagy liter, a melyen vagy a melylyel az élet számtalan változatosságu eseteit megmérni lehetne. De hiszen, ha a büntetőjog csak méter vagy liter féle fogalmakkal operálna, akkor a büntetőjog nem volna tudomány s annak gyakorlati alkalmazása nem volna müvészet. Az alapgondolat azonban, a konkrét körülményeknek kellő tekintetbevétele mellett, azt hiszem biztos kalauzul szolgálhat. Főkép, ha, a mi nagyon kivánatos, de fájdalom, nem mindig követtetik, a fogalmakon való lovaglás, az u. n. «Begriffsjurisprudenz» helyett, a gyakorlati élet jól felfogott szükségleteinek méltánylása lép előtérbe. Azon körülmény, hogy a «hamis» és a «lopott» kulcs büntetőjogi suly tekintetében parifikálvák, szinte ékesen szóló momentum a szóban forgó minősités indokolatlan kiterjesztése ellen, s a minősités feltétlen mellőzésére vezet, valahányszor a tett s a tettesnek ebből eredményülő veszélyessége, a hamis kulcs használatában rejlő veszélyességnek jelentékenyen mögötte marad.

Helyesen állapittatott meg például a minősités azon esetben, melyben a kulcs elrejtve volt, s rejtekéből elővétetett (Curia 1882. évi szept. 13. Bünt. Jog T. V. k. 47. l.);

azon vádlott ellen, a ki előbbi gazdája kárára elkövetett lopás alkalmából a rácsos kapun belől elhelyezett kulcs segélyével, melynek helyét szolgálati idejéből ismerte, a lakásba hatolt (Curia 1883. évi jun. 12. U. o. VII. k. 81. l.);

a kemencze szájába elrejtett kulcs esetében (Curia 1887. évi április 29. U. o. XIV. k. 246. l.);

az ellen, a ki tudva, hogy a kamara kulcsa hol tartatik, azt onnan elvette s azzal a kamarát felnyitotta (Curia 1887. évi junius 7. U. o. 329. l.).

Ellenben nem állapitatott meg:

egyszer a szobában, egyszer a konyhában nyilt helyen heverő kulcs felhasználása esetében, «mert azon kulcs, melyet valaki «nyilt, szabad helyről» visz el, lopottnak nem tekinthető» (Curia 1884. évi november 28. U. o. XI. k. 167. l.);

midőn az ajtó kulcsa ugyanazon ajtó alatt az ajtófa alatt feküdt (Curia 1887. évi febr. 4. U. o. XIII. k. 333. l.).

Az olasz judikaturában:

a minősités ratiójának helyes felismeréséről tanuskodó indokolással nem állapittatott meg a minősités, midőn a tulajdonos a ház melletti bokorban hagyta a lakás kulcsát, «mert a tolvajnak vajmi könnyü volt a kulcsot megtalálni» (nápolyi semmitőszék 1879. évi decz. 15. Rivista Penale XII. k. 59. l.);

midőn a tulajdonos a kulcsot a zárban vagy egyéb mások látásának kitett helyen hagyta. (Turini semmitőszék 1882. évi máj 3. U. o. III. k. 126. l.)

De nem kerülte ki a megérdemlett kritikát azon itélet, melylyel a minősités mellőztetett daczára annak, hogy a tulajdonosnő távollétében a házba jött tolvaj az otthon maradt gyermekektől megtudta, hogy a szekrény kulcsa a konyhában egy nyitott almáriomban van elrejtve. (Római semmitőszék 1882. évi márcz. 3. U. o. XVI. k. 204. l.)

Ellenben kimondatott, hogy lopott kulcs forog fen:

ha a tettes a kulcsot az előtte ismeretes rejtekhelyről vette el (nápolyi semmitőszék 1883. évi deczember 21. U. o. 567. l.);

ha a tolvaj tudja, hogy a kulcsok hol tartatnak s azokat onnan elveszi (turini semmitőszék 1881. évi julius 13. U. o. XIV. k. 584. l.);

ha a tolvaj a kulcsot azon helyről veszi el, a hova a tulajdonos rejteni szokta. (U. a. 1883. évi jul. 26. U. o. III. k. 364. l.)

Ugyanazon semmitőszék a jelenlegihez hasonló esetben, melyben a pincze kulcsa egy állványon volt feltéve, ugyan szinte megállapitotta a minősitést (U. o. XVII. k. 245. l.), minthogy azonban a jelen esetben a cseléd a szoba kulcsát a kölönben nyitott istállóbeli polczra a tolvaj jelenlétében s ugyszólván szeme előtt helyezte el, s igy a kulcs megőrzöttnek nem tekinthető, a minősités megállapitása alig indokolt.

Dr. HEIL FAUSZTIN,
fiumei kir. ügyész.

Részletek bünügyi statisztikánkból.[1]

Az 1878. évi magyar büntető-törvénykönyv hatályba lépte óta már hét teljes év statisztikai adatai gyültek össze. Elérkezettnek látszik tehát az idő, hogy felvessük a kérdést: szaporodóban vagy fogyóban van-e hazánkban a büntettesek osztálya átalában és vehető-e észre valami jelentékenyebb javulás vagy roszabbodás a büncselekmények egyes külön csoportjainál?

Az elitéltek száma együttéve jelentékeny emelkedést mutat. De nem szabad feledni, hogy a lefolyt évek alatt Magyarország népessége is örvendetesen szaporodott. Ha tehát a kriminalitás változása iránt akarunk tájékozódni, ugy a büntetteseket az illető évekre kiszámitott köznépességhez kell viszonyitanunk, mint azt a külföldi statisztika is teszi.

A táblázatokban mindenek előtt két év nagy ugrást mutató számai tünnek fel, az 1883. és az. 1887. éveké. Az előbbinél nagymérvü apadást találunk a büntettesek számában, az utóbbinál nagy a felszökés. Amott az előző 1882. évnek rendkivüli jó termése elég magyarázattal szolgál. De 1887-ben az előző évi termés nem indokol nagyobb eltérést a rendestől, miután az 1886. év egészben a közepesek közé tartozott, bár voltak egyes inséges vidékek is. Van azonban egy körülmény, mely ezuttal számaink alakulására közbejátszott, a nélkül, hogy tulajdonkép a büncselekmények gyakoriságával a legcsekélyebb összefüggésben is állana, s ez bíróságaink gyorsitott müködése. A bünperre vonatkozó statisztikai adataink mutatják, hogy az eljárás minden fokozata kevesebb hátralékot eredményezett 1887-ben, mint az előző években. Ha pedig gyorsabb az eljárás menete, több vádlott ügye kerül a főtárgyalásra és több lesz az elitélt is. Az 1888. év adatai, mint oly évé, melyet kitünő aratás előzött meg, remélhetőleg vissza fognak térni a rendes kerékvágásba.

A zavaró okok folytán korainak látszik még ma a büntettek gyarapodására vagy fogyására átalában következtetést vonni. S ha tényleg emelkedő irányzatot vennének is számaink, — a mire nagyobb hajlandóságot mutatnak, mint az ellenkezőre s a mint azt a közfelfogás is feltételezi: e körülmény természetesen nemcsak a büncselekmények tényleges szaporodását jelentheti, hanem eredménye lehet a büntettesek biztosabb utólérésének, jobb kinyomozásának — illetve ott, a hol a sértett féltől függ a bíróság igénybe vétele, s ez épen nálunk nagyon is gyakori eset — jele lehet a közönség nagyobb bizalmának a bíróságok iránt. Az előbb érintett irányban bizonnyal nem maradt nyomtalanul a csendőrség behozatala (1881. évi III. t.-cz.) és megizmosodása; az utóbbi tekintetben statisztikánk adataiból bizonyságot merithetünk arra, hogy a magánvád együtt haladt a hivatalos váddal és igy nagy részt vett az elitéltek számának fokozásában. Bővebb felvilágositást a büncselekmények részletes kimutatásából merithetünk, — itt csak a közönséges rágalmazás és becsületsértés vétségeit hozzuk fel, melyek 1881-ben 16,823 egyén elitélésére szolgáltak okul, mig 1887-ben e szám 25,727-re rugott, az emelkedés e rovatban tehát közel 7,000 — pedig itt kizárólag a sértett fél inditványára üldözendő cselekményekkel van dolgunk. Természetes, hogy a magánvád szaporodásából azon elemet, mely a büncselekmények tényleges szaporodására esik, attól, mely a feljelentési arány emelkedését rejti magában, különválasztani teljes lehetetlenség.

Nem adhatunk még biztos felvilágositást a tekintetben sem, hogy a sulyosabb büncselekmények, a büntettek arányának változása kedvező vagy kedvezőtlen irányu e? Az első két évben, igaz, sokkal több büntett miatt elitélt esett 10,000 lélekre, mint az után, de az apadás már 1883-ban megállapodásra jutott. E mellett zavaró ok az is, hogy a bíróság kezében levő büntetés-enyhitési jog közbejátszik a büntettek arányának változásába és a Btkv. 92. §-ának gyakoribb alkalmazása is előidézheti a korrektionalisátió rendszere folytán ez arány csökkenését. A mint számaink most állanak, a vétségek azok, melyeken a jelzettük egész emelkedés sulya nyugszik.

A mi a részleteket illeti, csak néhány, leginkább szembeszökő tünetre hivjuk fel a figyelmet. Az egyik a sulyos testi sértés büntettének és vétségének aránytalan terjedése. Mig az öt évi átlaggal összehasonlitva az összes büntettek és vétségek miatt elitéltek száma 1887-ben 15%-kal lett magasabb, addig a sulyos testi sértés büntette 36·5%, a sulyos testi sértés vétsége pedig közel 34%-kal emelkedett. Ennél még nagyobb arányu emelkedést látunk a szándékos emberölés nem erős, de nagyon fontos rovatánál: 46%-ot. A legnagyobb rovatok közül a rágalmazás és becsületsértés emelkedik folytonosan és 26%-kal magasabban áll, mint 1881—85 közt átlagban Ellenben az átlagos szaporodáson alul áll és csaknem változatlanul maradt a könnyü testi sértés vétsége — mi a fentiek után meglep — és hanyatlást mutat a vagyon elleni vétségek legelterjedtebbike: a lopás, nevezetesen épen az annak minősitett alakjait is magában foglaló lopás büntette, hol a csökkenés az öt évi átlaggal szemben 11%. Mindenesetre figyelemreméltó körülmény, hogy külföldi viszonyokban, nevezetesen az osztrák s a németországi bünügyi statisztikában sok hasonlatosságot találunk a most érintett fejleményekhez. A testi sértés sulyosabb alakjai mindkét helyt erősen szaporodnak; a Német birodalomban az u. n. veszélyes testi sértés miatt elitéltek száma 1887-ben 47%-kal volt magasabb, mint 1882-ben (az összes számitásba vett elitélteknél mutatkozó 6% emelkedés mellett). Viszont a lopás sulyosabb esetei mindkét helyen szintén apadtak: Németországban az ugynevezett sulyos lopás 29%-kal. Ugy látszik, hogy a személy elleni büncselekmények ezen a nagy területen nőnek, mig a vagyon elleniek egyik leggyakoribb alakja fogyóban van. Reánk nézve azonban az összehasonlitás mégsem nagyon vigasztaló, mert ép a személy elleni büntettek legdurvábbja, az emberölés tekintetében oly roszul látszunk haladni, hogy ahoz foghatót a külföldi statisztika egyátalán nem mutat. Megjegyezzük még, hogy az olasz statisztika a büncselekmények majdnem kivétel nélküli apadásáról tesz tanuságot; de ott is határozottan kivehető, hogy a változás inkább a vagyon, mint a személybiztonságra kedvező; a franczia állapotok az ujabb időben meglehetősen változatlanok.

Dr. RÁTH ZOLTÁN.

[1] A «Nemzetgazdasági Szemle» deczember havi füzetéből. — Kivonatos közlés.

Külföldi judikatura.

150. A váltóóvásba az ovatoló közeg nem foglalta bele annak megjegyzését, hogy a telepest üzletében nem találta, hanem szószerint közölte a telepes vejéhez intézett felszólitását, és annak válaszát. Ezen óvás érvénytelen, mert nem világlik ki belőle — a mit a törvény kiván, — hogy az ovatoló a telepeshez intézett felszólitást, vagy hogy az feltalálható nem volt. A törvény kifejezési módja, «hogy feltalálható nem volt», nem jelentőségnélküli, mert kifejezi azt, hogy nem elég, ha az ovatoló belépésekor azonnal meg nem látja az óvatolt személyt, hanem tudakozódnia is kell utána, a mielőtt megálapithatja, hogy feltalálható nem volt. Az ily tudakozódás csak akkor mellőzhető, ha jelen van a czégvezető vagy kereskedelmi meghatalmazott, ennek ebbeli minősége az óvásban ki van tüntetve és a választ ez adja meg. *(Német birodalmi törvényszék;* ellenkezően a boroszlói felső bíróság.*)*

151. A váltóelfogadó a forgatmányossal szemben érvényesiteni akarta a forgató ellenében fenálló kifogását azon alapon, hogy a forgató már kifizette a követelt összeget a forgatmányosnak, ez tehát csak a forgató részére perelhet és roszhiszemüleg jár el, ha a forgatmányt az ő kifogása meghiusitására használja fel. A bíróság nem osztotta e felfogást, mert előfordulhat oly kikötéssel való fizetés, hogy a

forgatmányos érvényesitse az elfogadó elleni jogait, és a fizetett összeg végérvényesen csak ugy marad a hitelezőé, ha az elfogadótól a behajtás nem sikerült, mig ellen esetben azt visszaadni tartozik. Ily esetben a forgatmányos a maga érdekében érvényesiti jogait és joggal utasitja vissza az előzője személyéből folyó kifogásokat, a melyeket az adós csak ugy érvényesithetne, ha bizonyitani tudná a fizetéskor történt ama megállapodást, hogy a per az előző megbizásából és annak részére indittassék meg. *(Német birodalmi törvényszék.)*

152. Az óvás felvétele után történt forgatmány, habár korlátolt hatálylyal bir, mégis főleg a váltótulajdonos legitimátiója tekintetében egészen a forgatmány és nem az engedmény jelentőségével bir. *(Német birodalmi törvényszék.)*

153. Az in blanco aláirt váltó átadása az átvevőt feljogositja váltókötelezettség létesitésére, és az ily váltó átadóját csak az átvevővel szemben illeti meg az exceptio dol azon esetben, ha a váltót szerződésellenesen töltötte ki, a mely kifogás bebizonyitása esetén a váltóadósta megállapodás ellenére váltóba foglalt tartalom nem kötheti. *(Német birodalmi törvényszék.)*

154. Eladó és vevő közt szerződés létesült egy gépnek hat havi hitelre való szállitása iránt. Utóbb azonban csak készpénzfizetés mellett akarta eladó a gépet átadni. A vevő perelte őt 1. a gép kiadására és 2. a szolgáltatás megtagadása óta járó napi 3 frt elmaradt haszon megfizetésére. Az 1. kérelemnek mindhárom bíróság helyt adott. A 2. tekintetében a *bielitzi járásbiróság* napi 1 frt 50 kr. fizetésére kötelezte az eladót, ha a vevő főesküt tesz arra, hogy gyárában a gép részére szolgáló hely és az ehhez való vizerő használatlanul áll. A *brünni felsőbiróság* vevőt kártéritési igényével elutasitotta, mert dolus és culpa lata fenforgását nem látta és mert a károsodás nem szükségszerü folyománya a szerződésszegésnek, nem lévén lehetetlen az, hogy vevő a szükséges gépet máshonnan szerezze be. *A bécsi legfőbb törvényszék* az elsőbirósági itéletet hagyta helyben, de csak napi 1 frtot állapitott meg azzal, hogy a szerződésszegő eladó a teljes kárt köteles megtériteni dolus és culpa lata hiányában is, és mert a vevő nem volt köteles más gépről gondoskodni.

155. Házastársak közti vételügyletek csak kivételesen és jogos ok fenforgása esetén hatályosak. *(Párisi semmitőszék.)*

156. A telektulajdonos felelős a szomszédjának az által okozott károkért, hogy a maga telkén vadászati jogát nem gyakorolván, a vad igen elszaporodik és a szomszéd telken pusztitásokat eszközöl. *(Párisi semmitőszék.)*

Közli: Dr. GOLD SIMON.

Különfélék.

— **A kir. Curiához** november hóban beérkezett 1384, ez évben összesen 22,451 ügy *(nyolczczal* több mint a mult év hason időszakában), s igy az elintézendők fő összege a mult évi hátralékkal együtt 29,850 volt. Elintéztetett 21,905, vagyis 1009-el több mint a mult évben. Hátralék van 7945, tehát 29-el több mint a mult év megfelelő szakában. Különös csökkenést mutatnak a felszólamlási ügyek. A mult évben ugyanis 156, az idén csak 48 felszólamlás terjesztetett fel a Curiához.

— **A pozsonyi kir. törvényszék** egy bünügyben az ottani kir. ügyésznek 7119/89. sz. félretételi inditványát 4546/89. sz. végzésében elfogadta és ezt a következőkkel indokolta egyebek között: «— — — a panaszos czég — — nem jelenti tehát fel X.-t egy elkövetett büntetendő cselekmény miatt, hanem panaszos czég maga is a vizsgálat eredményéből óhajtja csak tudni, vajon nem-e követett el büntetendő cselekményt X.? Minthogy pedig arra, hogy valaki egyáltalán bünvizsgálat alá vonattassék, első és elengedhetlen kellék, hogy valamely büntetendő cselekmény elkövetése a büntető bíróság tudomására hozattassék, a mi a beadott kérvény által nem történt, mert azt, hogy X. ilyent elkövetett, a panaszos czég maga sem meri állitani; s *minthogy a személyes szabadság elvén sarkalló bünvádi eljárási gyakorlatunk szerint bárki ellen is bünvádi eljárás csak vád és nyomatékos gyanu alapján indittathatik*, a kérvény pedig sem konkrét vádat, sem büntethető cselekmény fenforgására utaló gyanuokot egyáltalán nem tartalmaz, ugyanazért annak, mint a bünvádi eljárásnak bármely irányban való megindítására teljesen alkalmatlannak félretételét kellett elrendelni.»

— **Az ügyvéd jogköre.** Minap volt kitüzve a budapesti törvényszéknél egy inditványra üldözendő bünügyben a végtárgyalás. Ez alkalommal az inditványra jogositott panaszos ügyvédje arról értesitette a bíróságot, hogy megbizója időközben meghalt, hogy azonban a vádlott ellen emelt vádat saját személyében továbbra is fentartja. A törvényszék helyt adott a vád fentartásának, mivel az elhunyt panaszos az ügyvédjének adott általános meghatalmazásban ezt arra is feljogositotta, hogy őt (a nyomtatott meghatalmazási blanquet szövegezése értelmében) *örökösei helyett is* képviselje. — Itt megemlitjük, hogy a budapesti kir. tábla egy más bünügyben, melyben a panaszos jogi képviselője a megszüntetési határozat ellen felebbezett, a felebbezést visszautasitotta, mert az ügyvéd részére nem lett a szóban forgó bünügyre vonatkozó *külön* meghatalmazás kiállitva, hanem csakis általános meghatalmazási blanquet volt a panaszhoz mellékelve.

G. L.

— **Felhivás és kérelem az ügyvédi karhoz.** A budapesti ügyvédi kör müködő bizottsága azon tiszteletteljes kérelmet intézi a t. kartárs urakhoz, hogy a kinek gyakorlatában oly eset fölmerült, hogy bármely állami hatóság az 1874: XXXIV. törvényczikk 38. §-ának ellenére az ügyvédi képviselet jogosultságát megtagadta, vagy a jogvédelmet idézett szakasz ellenére megszoritotta, vagy kinek ily értelmü rendeletek vagy utasitásokról tudomása van: ezen adatokat szóval vagy irásban a kör alelnökével, Baintner Imrével (VI. Hajós u. 15.) közölni sziveskedjék.

— **Ügyvédi körökből** vettük a következő sorokat:

Becses lapjának folyó évi november hó 15-iki számában «Unicum» alatt egy közlemény jelent meg, mely szerint a székesfehérvári kir. törvényszéknél csak *egy* csőd van folyamatban. Ezen közlemény engem azon oknál fogva is érdekelt, mert gyakran van alkalmam a székesfehérvári bíróságokkal érintkezni. Legyen szabad azon közleményt egy pár általános érdekü adattal megtoldanom. A székesfehérvári kir. törvényszéknél évek óta restantia elő nem fordult. Ezen tény már annálfogva is érdemes a felemlitésre, mert ott hosszabb idő óta a birói létszám nem teljes, holott a büntető ügyek forgalma évről-évre növekszik. A kereskedelmi és váltó-referens, a ki egyuttal csődbiztos is, évenkint 3500—4000 kereskedelmi és váltó-ügyet referál, a mellett pedig 7 év óta 137 darab csődöt bonyolitott le. Ebből látni, hogy a némely bíróság részéről folyton hangoztatott tulterheltség nem egészen indokolt. Labor omnia vincit improbus. *Egy fővárosi ügyvéd.*

— **A Magyar Jogászegyletben** f. hó 7-én a jogi szakoktatás reformja feletti vita folytattatott. *Herczegh* Mihály egyetemi tanár szólott a kérdéshez, összehasonlitó alapon fejtegetve a különböző egyetemi rendszereket. Herczegh a német egyetemi rendszer mellett törve lándzsát, a teljes tanitási s tanulási szabadságot restituálni s az évenkénti vizsgakényszert megszüntetni kivánja. Előadásának konklusióit lapunk mellékletén közöljük. A vita f. hó 14-én folytattatik.

— **Irodalmi hirek.** *Jancsó György A magyar házassági vagyonjog* czimü munkájának első kiadása két év alatt teljesen elfogyott. A mi irodalmi viszonyaink közt ez kétség kivül ritka siker. A második javitott és bővitett kiadás január hó végéig megjelen Hornyánszky Viktornál. — Uj kiadásban megjelent Ráth Mórnál: *Az államigazgatás és igazgatási jog alapvonalai* foytonos tekintettel Angol-, Franczia- és Németország törvényhozása- és irodalmára. *Stein Lőrincz* után s hazai viszonyainkra és törvényhozásunkra való utalásokkal. *Kautz Gusztáv* jogakad. igazgató által. — *Fenyvessy Ferencz* orsz. képviselőnek Veszprémmegye diszközgyülésén Széchenyi István és Deák Ferencz arczképeinek leleplezése alkalmából elmondott ünnepi beszéde füzetként megjelent. — *Önkormányzat* cz. munkára bocsát ki előfizetési felhivást *Vászonyi Vilmos*. Szerző czélul tüzte ki az állami közigazgatás elméleti alapjá-

nak megtámadását s a demokratikus, modern értelemben vett polgári önkormányzat létjogosultságának igazolását, melyet nem egy osztály, hanem az egész nemzet gyakorol. A mü deczember folyamán jelenik meg.

— **A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszékhez** november havában érkezett 6211, mult havi hátralék 663, volt elintézendő 6874. Elintéztetett ülésben (ülés tartatott 29) 4961, ülésen kivül 1087, összesen 6048, maradt hátralék 826.

— **Sztehlo Kornélnak** az unitarius házassági jogról szóló dolgozatára Kőváry Mihály kolozsvári ügyvédtől, ki a birált egyházi törvény szerzője, hosszabb választ kaptunk. Sajnálatunkra kénytelenek vagyunk a válasz közlését, térszüke miatt, a januári első számra halasztani.

— **Házassági akadályok a római kath. egyházban.** Irta dr. Lukács Antal. Az erdélyi püspöki hatóság által jóváhagyott gyakorlati példákkal felvilágositva és iratformulákkal ellátva ugy a lelkészkedő papság, valamint a gyakorlati jogászok számára tartalmas s hasznos vezérfonálul szolgálhat. Ára 3 frt 50 kr.

— **Rózsa Sándorra** vonatkozólag *Lombroso* azt irja, hogy annak koponyáján Benedikt bécsi egyetemi tanár egy hatalmas benyomatot talált a bal falcsonton, mely löseb folytán keletkezett és mely őt mind annak daczára nem akadályozta abban, hogy napokon át ellenszegüljön az egyesült osztrák és orosz hadaknak. — Benedikt ismert valakit Rózsa Sándor bandájából, ki egy fegyencz-zendülés alkalmával oly sérüléseket szenvedett, hogy hátán több csigolyatörés következett be. A sebek mégis gyógyultak, de az egykori óriásból a törpék egy neme lett. Ezt az embert B. utóbb a fegyházi kovácsmühelyben látta dolgozni és a nehéz kalapácsot forgatni, a mint legnagyobb erejének napjaiban tette volt. Mindez annak illustrálására hozatik fel, hogy a bünösöknél u. n. sebezhetetlenség létezik, mely a fájdalom iránti érzéketlenség (analgesia) rovására teendő, mert csakis utóbbi következtében képesek ezen emberek oly megsebesitéseket elviselni, melyeket senki más elviselni nem tudna. *G. L.*

Nemzetközi szemle.

— **Az osztrák büntető-törvénykönyv javaslatának** tárgyalására alakitott parlamenti bizottságban a kormány azon javaslatot terjesztette be, hogy a büntetésekről szóló fejezetbe a következő rendelkezés igtatandó: «*A biróság a két hónapot meg nem haladó fogházbüntetés helyett ott, a hol azzal a munkáltatás össze volna kapcsolható, a vádlottat közmunkára itélheti.*» A bizottság elvben elfogadta a javaslatot, de a szövegezés tekintetében nem jöhetett létre megegyezés. Ennek folytán a miniszter visszavonta a javaslatot azon kijelentéssel, hogy azt a plenumban ujra be fogja terjeszteni.

— **Érvénytelen sógorsági viszony.** Az osztrák semmitőszék f. é. márczius 11-én 13,833. sz. a. hozott határozatában kimondta, hogy a Btk. 216. §-ban feltételezett sógorsági viszony oly zsidó házasság által, mely a törvényes szabályok figyelmen kivül hagyásával létrejött (128. §. ált. polg. tk.), nem létesithető. (A Btk. 216. §-a a rokonok közötti «Verhehlung» büntethetlenségéről intézkedik.

— **Liszt** a *Zeitschr. f. ges. Straf. Wissensch.* utolsó füzetében közzéteszi az általa vezetett büntetőjogi szeminariumnak a mult szemeszterben kifejtett müködéséről szóló jelentést. Első sorban gyakorlati feladatok oldattak meg. A résztvevők a *Dochow*-féle esetgyüjteményből több esetet részint szóbeli, részint irásbeli uton feldolgoztak. Ezenkivül szabad előadások is tartattak a hallgatók által. Az előadások tárgyai voltak: 1. a halálbüntetés, 2. a felelős szerkesztő büntetőjogi felelőssége, 3. a végszükség a magánjogban. Ezenkivül szoros értelemben tudományos dolgozatok is készittettek. — A szeminarium vezetője legujabban Hallébe neveztetett ki tanárrá, s igy a szeminarium is — 3000 kötetre menő könyvtárával együtt — ezen városba tétetett át.

— **A német ügyvédek segélypénztárának** 3347 tagja van. A tőkealap 173,732 márka. Egy évben körülbelül 24,000 márka osztatik ki.

— **A Wilmowski-féle** csődrendtartási kommentár negyedik kiadásban jelent meg. Különösen a büntetőjogi intézkedések magyarázatára vonatkozó rész van tetemesen bővitve. A kötet ez uttal több mint 600 oldalra terjed.

— **A schweizi jog egységesitése** ismét hatalmas lépéssel haladt előre. Schweizban ugyanis mult hó 17-én megszavaztatták a szavazásra jogosult polgárokat azon kérdés tekintetében: akarják-e az 1889. aprilis 11-diki törvényt az adósságbehajtást és a csődöt illetőleg elfogadni? Közel fél millió polgár vett részt a szavazásban (referendum) és a nép 26,000-nyi szavazattöbbséggel hozzájárult a törvényhez, mely 1892-ben érvénybe lép. Ezen eredménynek a schweizi radikalis párt örül leginkább, mely arra törekszik, hogy teljes központositás létesitessék, és hogy az egyes kantonok az egységes államba olvadjanak; most legközelebb schweizi büntető-törvény, valamint polgári- és büntető-perrendtartás létesitését tervezi ezen párt a jelenleg érvényben levő és a 25 kanton mindegyikében eltérő törvények helyett.

— **Comité de législation étrangère.** A külföldi törvényhozás bizottsága több mint évtized óta működik a franczia igazságügyi miniszteriumban, a legszebb sikerrel mind a jogtudomány, mind a gyakorlati jog érdekében. Külön könyvtára van, mely felülhaladja a 18 ezer kötetet, harmincz különböző nyelveken. Két feladata van: összegyüjteni a külállamok törvényhozási munkálatait és leforditva közzétenni a legujabb külföldi kodexeket, főkép azokat, melyek leginkább érdekesek a tudomány vagy a gyakorlati jogélet szempontjából. Elnökének *Aucoc*-nak ez évi jelentése szerint eddig 10 kötet külföldi törvénykönyv adatott ki ezen bizottság által; nevezetesen a német váltó- s kereskedelmi törvény (1881-ben); Hollandia büntető kodexe (1881-ből); a német bünvádi eljárás (1877) és birósági szervezet; az észak-amerikai államok gyarmati joga; *a magyarországi büntető kodexek* (1878. és 1879-ből); az 1877-ki német birodalmi polgári perrend; az angol 1883-ki csődtörvény (1889-ben). Ezeket követi legujabban két kiadás: a portugali 1888. évi kereskedelmi kodex és a nevezetesb külállamokban az irói s müvészi jogra vonatkozó törvények gyüjteménye. A bizottság könyvtárának használata igen nagy mérvü. Tömegesen keresik fel a tanárok, jogtudósok, kik nem bocsátják közzé munkáikat, mig a kültörvényhozás termékeit nem tanulmányozták; és az ügyvédek, közjegyzők, sőt a bankárok is, hogy a külföldet illető peres vagy üzleti ügyekben magoknak biztos tudomást szerezzenek az ezen bizottság könyvtárában létező forrásokból. A kormány közegei s a kamarák tagjai is gyakran felkeresik tanulmányozás végett a törvények előkészitésénél. — Közöljük ezen adatokat azon meggyőződésben, hogy ily intézményre aligha nem lenne nekünk még nagyobb szükségünk, mint a francziáknak.

— **Nő-ügyvédek.** Megemlékeztünk egy izben már arról a tényről (l. lapunk ez évi 6. számát), hogy a brüsseli Cour elutasitotta Popelin Mária kisasszonyt, a ki «kitüntetéssel» szerezte meg az ügyvédi qualifikatiót, az ügyvédi eskü letehetése s az ügyvédség gyakorolhatása iránti kérelmével. A Cour de Cassation most a kisasszony semmiségi panaszát elvetette. Indokolásában kifejti a semmitőszék, hogy már a rómaiak is statuáltak a nők közszereplésére nézve tilalmakat, melyeknek oka volt azon «pudicitia», melyet tőlök az erkölcs megkövetel s a mely lehetetlenné teszi nekik az ily állásokban való szerepelhetést. A tudori czimet természetesen elérhetik nők is, de ez még nem ad jogczimet az ügyvédi praxisra. A törvényszéknek meg van adva a jog, hogy azokat, a kik a tudori fokot már elnyerték, az ügyvédi esküre bocsáthatja, de a nőknek ez iránti kérvényeit a nélkül, hogy az érdemnek, a tudori oklevél érvényességének vizsgálatába bocsátkoznék, kell visszautasitania. — *Angliában*, a «Juridical Review» értesitése szerint ma csak két nő-ügyvéd van, Miss Richardson és Miss Orme. Ellenben az északamerikai Egyesült-Államokban az ügyvédséghez bocsátott nők száma napról-napra szaporodik. Első nő-ügyvéd volt Cronise Netti k. a., nemsokára utána huge Cronise Florene k. a. Cronise Netti négy évi gyakorlat után férjhez ment Lutes ügyvédhez, kivel azután társ-irodát folytatott.

— **A lissaboni első jogászgyülés** f. év tavaszán tartatott. A megnyitáson jelen volt a királyi család és valamenyi miniszterek. A király üdvözölte a tagokat, sikert kivánt a tanácskozásokhoz és megnyitotta a gyülést. Spanyolország egyik minisztere is megjelent és köszönetet mondott azon meghivásért, mely a spanyol egyetemekhez és bíróságokhoz intéztetett. A jogászgyülés öt szakosztályra oszlik. Az elsőbe a közjog, a másodikba a magánjog, a harmadikba a kereskedelmi jog, a negyedikbe a büntetőjog, az ötödikbe vegyes kérdések tartoznak. Kitüzve volt 24 kérdés, melyek közül 15 elintéztetett. A jogászgyülés alapitása a lissaboni ügyvédi karnak köszönhető. Elnöke egyik előkelő lissaboni ügyvéd.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (VIII. József-körut 41. sz.)
Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (IV. Zöldfa-utcza 31. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (IV. Egyetem u. 4. sz.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

Huszonnegyedik évfolyam. 51. SZ. Budapest, 1889. deczember 20.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐI IRODA: *József-körut 44-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A jog- és államtudományi szakoktatás reformja. Dr. PULSZKY ÁGOST egyetemi tanártól. — Államjog, politika és rendjeladományozás. Dr. SCHVARCZ GYULA országgyülési képviselőtől. — Birói szervezeti kérdések. Dr. WLASSICS GYULA kir. főügyészi helyettestől. — *Törvénykezési Szemle:* Az igazságügyminiszternek egyik legujabb körrendelete. Dr. IMLING KONRÁD kir. táblai birótól. — Bünügyi itéletek kritikai fejtegetése. Dr. HEIL FAUSZTIN fiumei kir. ügyésztől. — Magánjogi itéletek kritikai fejtegetése. XVI. Az engedményező szavatossága. Bizonyitási teher. Dr. SCHWARZ GUSZTÁV ügyvéd, egyetemi m.-tanártól. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle. — Irtások.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A pénzügyi közigazgatási bíróság elvi jelentőségü határozatai. — Kivonata «Budapesti Közlöny»-ből.

A jog- és államtudományi szakoktatás reformja.

Minden őszinte vitának meg van az a kétségtelen haszna, hogy érdeklődést kelt és fogalmakat tisztáz; de vannak vitatkozások, a melyek a keretben, melyben megindultak, egyéb, mint általános eredményre nem vezethetnek s a melyektől a felvetett kérdések összetes megoldása nem várható.

Ilyen, ha nem csalódunk, az a vita, a mely jelenleg a jogi szakoktatás reformja körül terjeng. Megindult a nyáron, az egyetem reformjának átalános kérdéseivel, a melyeket a vallás- és közoktatásügyi miniszter junius havi leiratával felvetett. Folytatták a jogászgyülésen, a hol még mindig leginkább a tanszabadság és tankényszer, a franczia és német, a szakiskolai és az egyetemi rendszerek általános jelszavai közt mozgott. Most ujra kibővitik a jogászegyletben tartott előadások, az elméleti vagy gyakorlati oktatási irány és a különböző tanszakok jelentőségének részletesebb kérdéseit penditve meg. Gazdag változatban követik egymást a különféle előadásokban igen különböző tereken különböző terjedelemmel és jelentőséggel biró eszmék és javaslatok. Az egyetemi rendszerrel való szakitást és szakiskolák szervezését egy lélekzet alatt tárgyalták az «észjog» eltörlésével, a praktikumok tartásának szükségét a colloquálási kényszerrel és annak bizonyitásával, hogy a nemzetgazdaságtan és a jogtörténet hallgatása a jogászra nézve felesleges. A jelenlegi rendszer részleteinek hol elméleti, hol egyéni tapasztalaton nyugvó birálata váltakozik theoretikus, nagyszabásu kivánalmakkal, a melyek a legkülönbözőbb világnézletből és tudományos vagy tudománytalan felfogásból indulnak ki; s a magasabb képzés rendszerének s a tantervnek reformját egyes ötletekkel hozzák kapcsolatba. Ez uton kétségkivül számos, magában értékes eszme, szellemes észrevétel merül fel, de félő, hogy a kérdések nyugalmas meglatolása, rendszeres áttekintése csak nehezebbé válik, s az egyes, szükséges és szükségképen csak fokozatosan keresztülvihető javitások ügye nem hogy előmozdittatnék, de inkább hátrányt szenved.

Valamely tanrendszer s az annak megfelelő tanrend, valamely ágban a magasabb oktatás czéljának kitüzése, eszközeinek megválogatása, az egyes tantárgyak terjedelme, előadási módja, összhangba helyezése — mint minden nagyobb intézmény létesitése — csak két módon történhetik: Vagy lassu, részben szinte öntudatlan, az életviszonyok és körülmények befolyása alatt álló történeti fejlődés utján, a mely mellett szükségképen mindig marad, a különben megfelelő intézkedések mellett, az összefüggéstelenségek, a czélszerütlenségek bizonyos tömege, a melyek folytonos, aprólékos reformot igényelnek, hogy a tanitás eredménye a váltakozó igényeknek megfeleljen, vagy valamely merész és hatalmasabb egyéni, egységes conceptióra alapitott rendszer által, a mely azonban mindig egyoldalu lesz és szintén arra fog szorulni, hogy a társadalmi viszonyok alakulásának megfelelőleg folytonosan módositassék. Csak tervszerütlen előre megállapitott pontozatokhoz nem illeszkedő vitának és ellentétes felfogások egyeztetésének eredménye nem lehetett soha életrevaló tanrendszer és mód.

A ma érvényben levő rendszer történeti jelleggel bir. A hatvanas években fenállott osztrák egyetemi rendszerből alakult fokozatosan az által, hogy az egyetemi tanszékeket specializálták és szaporitották. Ezzel kapcsolatban mind több és több tárgy hallgatását tették kötelezővé. Majd, viszonyaink közt, szükségesnek ismerték fel azt, hogy a tanulmányok sikerességét évi vizsgák rendszere által ellenőrizzék. A szakpályákra való elméleti képesitéseknek szigoru megállapitása folytán az ugyszólván iskolai jellegü vizsgák közül a magasabbak valódi államvizsgákká lettek a szó szoros értelmében, s a tudományos jellegü szigorlatok másrészt az államvizsgák egy fajává törpültek. Majd ismét kötelezővé tették minden hallgatóra minden államvizsgálati vagy szigorlati tárgy hallgatását. A különféle tanulmányok összefüggésének érzete folytán elkerülték a jog- és államtudományi tanfolyamok bifurcatióját, de ezzel egyszersmind megnehezitették azt, hogy a rendelkezésre álló legrövidebb időben az egyes szakpályákra szükséges tanszakokba mélyebben behatoljanak azok, a kik ennek szükségét utólag érezhették ugyan, de a kik több erőt vagy fáradságot az okvetlenül előszabottnál e czélra szentelni nem kivántak.

A rendszer keletkezésének e vázlata magában foglalja a rendszer birálatát is, de nem feltétlen elitélését; mert mielőtt ez bekövetkeznék, szükségképen meg kell vizsgálni, vajon más, a melyet helyébe javasolnak, inkább megfelelne-e a sokszerü kivánalmaknak és szempontoknak, a melyek elől kitérni nem lehet; s csak ezen vizsgálat után lehet eldönteni azt, vajon kevésbé czélszerü-e mégis egyes javitásokat létesiteni s a már elért eredmények koczkáztatása nélkül inkább még nagyobb sikerre törekedni, mint pálczát törni az eddig követett egész eljárás felett és még ki nem próbált uton indulni meg. Ugyanezért azt hiszszük, kivánatos röviden összegezni az átalános szempontokat és feltételeket, a melyek eddigelé a jog- és államtudományi oktatásban irányadók voltak, s azután egyenként a fenálló intézményeknek a netalán észlelt hiányokhoz képest czélszerü módositását meglatolni.

Mindenekelőtt nem szabad szem elől téveszteni azt, hogy a jog- és államtudományi tanulmányok hazánkban ma nem csak szakpályákra való előkészitésül szolgálnak, hanem hazánk értelmisége nagy részének átalában, szakpályára való tekintet nélkül, magasabb tanulmányait képezik, a melyeket a független állásuak nevelésének szükségképi és elengedhetetlen kiegészitéseként fognak fel. Az első kérdés tehát az: helyes-e ezen felfogás vagy sem?

Azt hiszszük, hogy erre a felelet nem lehet kétes. Azon

mértékben, a melyben az ujkori államélet mindenki magán-viszonyaiba mind mélyebben belenyul, s a melyben minden magánegyén közremüködését mind nagyobbodó mértékben veszi igénybe, azon mértékben, a melyben az ujkori viszonyok bonyolultságánál fogva az államélet különböző terei között a kölcsönhatás mind bensőbb és az állami érdekek elintézésével az egyéni magánérdekeket is mind közvetlenebbül érinti, azon mértékben mulhatatlan, hogy épen a független állásuak és nevelésüek az állami életnek lehető áttekintését nyerjék meg és ezen átnézet birtoka képesitsen azon állami és társadalmi vezérlő szerepre, mely alól ha magukat kivonják, vagy melynek ha meg nem felelhetnek, ez csak a közügy kárára és a nemzetet ha nem is egyedül fentartó, hanem mindenesetre képviselő osztályok vesztére válhatnék.

A második, a mit nem szabad feledni, az, hogy a jog- és államtudományi oktatás ma a szakpályák közül nem csupán a szoros értelemben vett jogászi pályákra: ügyvédségre, közjegyzőségre, bíróságra, hanem majdnem valamennyi közigazgatási pálya magasabb fokaira készit elő. Kivánatos-e, hogy az egységes nevelési rendszert, a mely a haza ifjuságának nagy részét e téren összekapcsolja, megbontsuk, más szóval, hogy a jogászi és a közigazgatási pályák tekintetében bifurcatiót létesitsünk, illetőleg, hogy a magasabb tanulmányoknak már megkezdésénél arra utaljuk az ifjut, hogy jövő pályáját teljesen specializálva tüzze ki maga elé, annak terhe alatt, hogy, ha netán utóbb észrevenné, hogy számára kivánatosabb volna másikra áttérni, tanulmányait alapjukból meg kelljen ujitania? Kivánatos-e, hogy már a kiképzésnél az egymással végre is rokon életpályák közt válaszfalakat huzzunk és mintegy osztálykülönbségeket teremtsünk a nyilvános élet és államszolgálat különböző ágai között? És ha ezt megtennők, vajon nem rombolnók-e le épen azon magasabb müveltségi kiképzés lehetőségét, melyet a jog- és államtudományok által eddigelé a magasabb hivatásu osztályoknak átalában megadni törekedtünk?

Erre a különleges jogászi szakok némely képviselője részéről a nélkül, hogy az igy felállitott kérdésre átalában egyenés választ nyernénk, azon ellenvetéssel találkozunk, hogy az általános elméletek tömege mellett ma, a ki gyakorlati jogi pályára készül, a gyakorlatra kellő utmutatást nem lel és hogy, mivel az alaposság szempontjából a tárgyaknak bizonyos zömére kell szoritkozni és kevés tárgyra nagy sulyt kell helyezni, elég, hogy a magyar jogász a magánjogot, büntetőjogot, eljárást és a perjogot tudja, a mely tárgyakhoz még a római jog járulna, mint jogászképző tantárgy, a melyen módszert lehet tanulni és jól kidolgozott jog példáját lehet szemlélni.

Elfogadjuk, hogy a birónak, hogy az ügyvédnek hivatalos feladatai teljesitésére elég e tárgyakat jól tudni. De vajon elég-e e tárgyakat tudni a jog- és államtudományok köréből arra, hogy müvelt embernek tekintsék? Avagy vajon nem szükséges-e, ha müvelt ember számba akar menni, hogy a jog- és államélet átalánosab átnézetével birjon? És valjon megtanulhatja-e e tárgyakat jól, ha sem a multról tüzetes fogalma nincsen, sem azon összekötő szálakat nem ismeri, melyek egybefüzik az állami élet különböző terein való nyilvánulásait a nemzeti szellemnek, sőt mi több, egyátalán az emberi müködésnek és együttlétnek? Vajon van-e, a ki igazán azt hiszi, hogy pl. a magyar magánjog teljesen összefüggés nélkül áll a nemzetgazdasággal, hogy meg lehet érteni az 1848 előtt fenállott ősiségi rendszer és a ma érvényben álló magánjog közötti különbséget a nélkül, hogy a gazdasági eszmék tekintetében bekövetkezett változást felfogjuk? Vagy hogy a büntetőjog vagy a perjog terén történt vagy kilátásba vett reformok lényege megérthető a jogbölcsészeti speculatiók vagy a közjogról, a közszabadság biztositékairól, s az egyénnek és az államnak viszonyáról keletkezett fogalmak változásainak sejtelme nélkül?

Azt hittük volna, hogy legalább a magyar közjog kegyelmet nyer még a tételes tanokhoz leginkább ragaszkodó jogász szemei előtt is, mint okvetlenül köteles tantárgy. S ha azután kissé tovább gondolkodik valaki, meggyőződhetik talán arról is, hogy a politika, mint összehasonlitó alkotmány- és közigazgatási tan, és mint a politikai elméletek történeti eredményeinek összefoglalása, s hogy — nem az észjog, mert hiszen észjogról ma az egy Skóczián kivül Európában már nem szól senki, s azt nem is tanitják sehol — hanem jogbölcselet czimén az erkölcsi és jogi feladatok átalános összefüggésének, a társadalom irányváltozásainak és az emberi gondolkodás e kérdésekre vonatkozó főrendszereinek tárgyalása annyival kevésbé kerülhető el, mert hiszen az egyes technikus alakitások terén történt reformnak is szükségképeni hátterét képezi, inditó okait magyarázza a multban és magyarázza a jelenben.

«A tételes magánjog átnézetének sikeres megfejtésére és más eszközökre van szükség, nem csak az intézmények merő előadására és logikára. Szükséges ugyan kimutatni azt is, hogy valamely rendszer következetessége bizonyos eredménynyel jár okvetlen, de ez nem minden. A jog élete nem logika volt egyedül: főleg a tapasztalat volt. Az idő érzett szükségeinek, az uralgó erkölcsi és politikai elméleteknek, a közérdek felismert vagy öntudatlan ösztönzéseinek, még az előitéleteknek is, a melyben a birák embertársaikkal együtt osztakoznak, sokkal nagyobb rész jutott azon szabályok megállapitásában, a melyeknek az emberek felett uralkodniok kell, mint az egyszerü syllogismusnak. A jog megtestesiti valamely nemzet fejlődésének történetét sok századon keresztül, és azzal nem lehet ugy bánni, mintha csupán valamely mathematikai tankönyv axiomáit és corollariumait tartalmazná. Arra, hogy tudjuk, micsoda, tudnunk kell, mi volt és tudnunk kell, hová irányul fejlődése. Váltakozva a történetet és a törvényhozás létezett és létező elméleteit kell kutatnunk. De a legnehezebb munka mindenesetre abban áll, hogy minden egyes fokon a kettőnek uj eredményekben való összejátszását átértsük. A jognak tartalma minden adott időben megfelel annyira a mennyire annak, a mit azon időben czélszerünek fognak fel, de alakja és gépezete és a fok, a melyben képes kivánatos eredményeket kimunkálni, nagyrészben multjától függnek. Ma minden müvelt országban ugy vagyunk, hogy mig számos szabály áll fen, a melyeket megfelelőleg megfejthetünk világos, józan értelmük alapján, van ismét számos más, melyet csak ugy érthetünk meg, ha visszagondolunk az eljárás gyermekéveire a barbar német törzsek közt vagy Róma társadalmi állapotára a decemvirek alatt.»[1]

Ezeket a mondatokat pedig nem bölcsészeti vagy történeti, hanem a száraz angol magánjogot előadó szakmunka bevezetésében találjuk, a melyet nem is jogtanár, hanem törvényszéki biró bocsátott közzé. Alkalmazásuk a mi «gyakorlati» theoretikusainkra elég tanulságos.

PULSZKY ÁGOST.

Államjog, politika és rendjel-adományozás.

A képviselőház deczember 10-diki ülésében tudomásul vette a miniszterelnöknek Polonyi Géza interpellatiójára adott válaszát a rendjel-adományozás kérdésében. Vannak, a kik ugy a törvényhozó testület népképviseleti alapon nyugvó kamarájának, mint a parlamenti felelős kormánynak ezen eljárásában némileg szemhunyó magatartást vélnek fölismerhetni szemben a magyar államjog követelményeivel. Részemről nem oszthatom e nézetet a maga teljes ridegségében:

[1] The Common Law. By O. W. Holmes Ir. Boston, 1881.

legfölebb annyit ismerhetek el, hogy az interpellatio által fölvetett kérdésben az általános politikai helyzet czélszerüségi szempontja győzött ez alkalommal az alkotmánypolitikai fölfogás pium desideriumai fölött, a nélkül azonban, hogy az ügy fentjelzett parlamenti elintézése bármi tekintetben is csorbát ejtett volna államjogunkon, sőt Tisza Kálmán bizonyos tekintetben oly mozzanatait világitotta meg a rendjeladományozás körül nálunk követni szokott gyakorlatnak, a melyek jobb szinben tüntetik föl ezt a gyakorlatot, mint a minőnek azt a politizáló közönség, sőt maga a jogi szakértelmiség is rendszerint képzelni szokta.

Valóban a felől, hogy ez igy van, nem nehéz meggyőződést szereznie annak, a ki tisztán, világosan formulázva teszi föl magának e tárgyra vonatkozólag a kérdéseket először államjogi, azután alkotmánypolitikai szempontból és végre a czélszerüség szempontjából, tekintettel a közérdek követelményeire, szemben a tényleges politikai helyzettel.

Vizsgáljuk hát először a kérdést államjogi szempontból.

Vannak államok, a melyekben az érdemrendek, lovagrendek törvénybe czikkelyezvék, szintugy a rendjeladományozás föltételei is. Ily állam, a «*Légion d'honneur*» hazájától eltekintve, Spanyolország. 1808 óta valamennyi alaptörvény — tehát ugy az 1812-diki, mint az 1834-diki, az 1837-diki, az 1845-diki, az 1869-diki «*Constitucion*» és a ma érvényben levő 1876-diki «*Constitucion*» is — azt rendeli, hogy a király a kitüntetéseket — con arreglo á las leyes[1] — a törvényeknek megfelelőleg fogja adományozni. Az e tekintetben alkotott törvények és törvényerejü szabványok előzményei visszanyulnak egész a «*Novísima Recopilacion*»-ig (1805), sőt fölnyulnak egész a «*Nueva Recopilacion*» czimü törvénygyüjteményig (1567). Magyarország nem tartozik ezen államok közé. Nálunk csak egyetlenegyszer fordul elő az érdem-, illetőleg lovagrendek rendjeleinek adományozása összes ránköröklött és ujabban alkotott törvényeinkben: az 1848. évi III: 7. törvényczikkben; itt is csak annyiban, a mennyiben e törvényczikk szerint a nemességnek, czimeknek, *rendeknek* (sic)[2] osztása, mindig az illető felelős magyar miniszter ellenjegyzése mellett, egyenesen Ő Felségét illeti» (azaz nem a nádort is esetleg, már t. i. Ő Felségének távollétében). Nem csoda azután, ha az interpelláló ékesszavu képviselő ugy ismeretes törvénytudományának mint jelentékeny logikai erejének minden megfeszitése daczára sem volt képes interpellatiójának alkalmából a magyar állampolgári érdemek jutalmazására magyar állampolgároknak adományoztatni szokott, nem a magyar király által mint magyar államfő által, de az osztrák császár által alapitott lovag-, illetőleg érdemrendek rendjeleinek sérelmesül beigazolni szándékolt adományoztatása ellen egyéb törvényre hivatkozni mint az 1868: XLIV. tczikk 1. §-ára, a mely azt rendeli ugyan, hogy «az ország kormányának nyelve a kormányzat *minden ágazatában* ezentul is a *magyar*», de a mely törvény daczára még ma is *német nyelvü* diplomákkal és statutumokkal adatnak ki magyar állampolgári érdemek jutalmazására magyar állampolgároknak az emlitett rendjelek.[1] Tehát csakis a kérdés nyelvi oldalának szempontjából birhatott *törvényt* vinni tüzbe a Lipót-, Vaskorona-, Ferencz-József stb. rendjelek fentjelzett adományoztatása ellen.

Valóban nem létezik törvényünk, a melyből rá lehetne explicite olvasni a magyar államjog sérelmét szóban forgó rendjeladományozásokra.

Sőt van, mert egész háboritlanul kifejlődhetett az az *usus*, a melynél fogva ugy az 1808 január 8-ikán Ferencz császár már mint osztrák császár által alapitott *Lipótrendet*, az 1816 február 12-ikén osztrák császársági lovagrenddé honositott, eredetileg I. Napoleon által mint Olaszország királya által 1805 junius 5-dikén alapitott *Vaskoronarendet*, az 1849. évi deczember 2-dikán Ferencz József Ő Felsége által mint osztrák császár által alapitott *Ferencz József*-rendet[2] mint az 1757-ben junius 18-dikán Mária Terézia által alapitott *Mária Terézia*-rendet illetőleg, mind e rendek rendjeleit *Tisza Kálmán* nem ugyan *magyar* rendjeleknek, de legalább «*belföldinek tekinthető*» rendjeleknek nevezhette, hogy az *Aranygyapjas* rendet ne is emlitsem. Ezen «*usus*» pedig odavezetett, hogy eltekintve a *Mária Terézia*-rendtől, melynek adományoztatását *magyar* állampolgárok (az akkori időket tekintve: egyszerüleg *alattvalók)* katonai érdemeinek jutalmazására az interpelláló képviselő ur sem kifogásolta, e század első felében ugyancsak számos előkelő hazánkfia mellén tündököltek — ismétlem magyar állampolgári érdemek jutalmául — a *Lipót-* és *Vaskoronarend* nagy, közép és kis keresztjei. Az 1847-diki «*Tiszti névtár*» szerint a *Lipót*-rend nagykeresztesei voltak gróf *Reviczky Ádám* m. kir. főudvarmester; idősebb gróf *Zichy Ferencz* m. kir. főajtónállómester; középkeresztesei voltak: herczeg *Batthyány Fülöp* főispán és *Ürményi Ferencz* koronaőr; *Pyrker* egri érsek a Vaskorona-rend I. osztályu lovagja volt; gróf *Cziráky Antal Mózes* és herczeg *Eszterházy* Pál főispánok pedig aranygyapjasok voltak, nem is emlitve a számos lovagkeresztest stb. Ezen usust nem tüntette föl törvényellenesnek, illetőleg alkotmányellenesnek az 1848: III: 7. törvényczikk sem; sőt lehetővé tette, hogy 1867 után, «*felelős magyar miniszter ellenjegyzése mellett*» adományoztattak és adományoztatnak még ma is Magyarország apostoli királya által magyar állampolgári érdemek jutalmazására magyar állampolgároknak nem csak a Lipót- és Vaskoronarendek rendjelei, de az ötvenes évek egységes osztrák császárságának idejéből származó, statutumaiknál fogva a magyar alkotmányt implicite negáló Ferencz József-rend rendjelei és a hason jogi természetü Érdemkereszt is — lehetővé tette ezt az 1848. évi III.: 7. tczikk t. i. annyiban, a mennyiben csak általánosságban emlitvén a «*rendek osztását*», s nem nevezvén meg egyedüli magyar lovag- vagy érdemrendül a Mária Terézia által alapitott *Szent István*-rendet, fehér lapot hagyott örökül az 1867-diki kiegyezésnek és az 1867-diki közjogi alapon kifejlendő további ususnak.

[1] 1876: Constitucion: Titulo VI, Articulo 54, 8-dik pont. A többiekre nézve l. Muro Martinez, Códigos Espanoles y Coleccion Legislativa, IX, 25. s köv. ll.

[2] Valóban az államjogi műnyelv kifogástalan kezelése nem épen jellegző vonása sem régibb törvényeinknek, sem az 1848-diki törvényeknek. Ez a kifejezés «*rendek*» e helyett érdem- vagy lovagrend (Szent-Istvánrend), rendjeleinek adományozása nem vezethet ugyan félre magyar jogtudóst oly értelemben, mintha a Szent-Istvánrenden (s esetleg az Aranysarkantyuin) kivül még a Lipót-, Vaskorona-, Mária-Terézia-rendre vagy az Aranygyapjas-rendre való czélozgatás lett volna valamikép az 1848. évi III: 7. tczikk megalkotóinak intentiója: ámde megdöbbentő szabatossághiány tekintetében ugyancsak erősen emlékeztet azon «*non vero ad normam aliarum* (!) *Provinciarum*»-féle kifejezésre, a melylyel az 1790/1-diki rendek a 10-dik törvényczikket épen akkor éktelenitették el, midőn azt kivánták vindicálni és vindicálták is, messze időkre kihatólag, hogy Magyarország «Regnum sit liberum — independens — nulli alteri Regno aut populo obnoxium».

[1] A Werbőczy «*Tripartituma*» II. Részének 11-dik titulusára való hivatkozás — nézetem szerint — nélkülözi az államjogi argumentumot. Annak a *privilegiumnak* a fogalma, a melyről ott Werbőczy beszél, nem foglalhatja magában a rendjelekkeli kitüntetés mozzanatát: és ugyan már csak azon okból sem, mert az a privilegium ott tulnyomólag *magánjogi* természetü, a minthogy az előző 10-dik titulusban sem *államjogi* privilegiumokról, hanem *hetivásárokról, vámszedésről* stb. vagyonszó. De még föltéve, hogy a Werbőczy korának magánjogot államjoggal amalgamizáló szokásánál fogva csakugyan ilyesmire is gondolt volna (!) a «*Tripartitum*» szerzője, még ez esetben is csak a *nyelvi* kérdést érintné ezen idézet, kapcsolatban az 1868: XLIV. törvényczikkel, nem pedig a dolog érdemét is. Ezt lehetetlen meg nem jegyeznem, jóllehet teljes mérvben elismerem azon nem mindennapi avatottságot és elmeélt, a melyet t. képviselőtársam e kérdés bonczolgatásánál a saját álláspontjának védelmére kifejtett.

[2] Ide tartozik az 1850-ben alapitott, osztrák császársági érdemkereszt is, a mely szintugy mint a Ferencz Józsefrend kevésbé gyökerezik a rendi tagozatban, mint akár maga a Lipótrendnél jóval szabadelvübb alapon álló Vaskorona-rend is. (L. alább.)

És vajon mi történt ebben az irányban 1867 óta? Törvény nem alkottatott az érdemrendek, lovagrendek, illetőleg a rendjeladományozás tárgyában 1867 óta sem. *Deák Ferencz* jelszava ugy 1867-ben mint azóta e kérdésben csak ugy hangzott mint 1847-ben: «*Quieta non moveri*», és az Andrássy-kabinet politikai okokból belement az 1848 előtti usus folytatásába, «felelős magyar miniszteri ellenjegyzéssel» (1848: III: 7.), fedezvén minden egyes Lipót-, Vaskorona-, sőt Ferencz József-kereszt adományozása alkalmából még az ötvenes évek és a hatvanas évi provisorium alkotmányellenes fejleményeit is. Az Andrássy-kabinet álláspontját tette magáévá gr. Lónyay, Szlávy, Bittó kormánya is: annyira sérelmesnek lehet-e találni tehát a Tisza-kabinet magatartását ebben a kérdésben, mint a minőnek találják azok, a kik nem veszik tudomásul az 1848 előtti évtizedeken át meggyökerezett és soha semmiféle *komolyabb*, diétalis recriminatio által meg nem támadott usus jelentőségét?

A Tisza-kabinet bizonyára tisztában volt magával az államjog követelményeire nézve, és hogy a miniszterelnök válaszát a képviselőház szavazás nélkül vette tudomásul: ez legalább is azt mutatja, hogy a rendjeladományozás kérdésében uralkodó államjogi fogalomzavart semmiféle (tételes) magyar államjogi mozzanatra támaszkodható, ellentétes fölfogás nem volt képes véglegesen eloszlatni, a közérdek szempontjából czélszerüség szempontjai pedig egyenesen a válasz tudomásul vételére sarkallották a képviselőház többségét.

Hogy nem követett el ezáltal a képviselőház többsége még csak oly hibát sem, mint a minőt korábbi, 1848 előtti törvényhozásaink követtek el az államjog rovására: e felől vajmi könnyen meggyőződhetünk, ha fölütjük a «Corpus juris»-t. Ott van mindjárt a franczia forradalom vivmányainak hatása alatt minden nagyobbmérvü nehézség nélkül létrejött 1790/1-diki «Decretum». Mit találunk ebben? Olyasmit, a mi bizonyára sajnosabb irrisiója az akkori magyar alkotmányjognak, mint a képviselőház többségének magatartása szemben Tisza Kálmánnak szavazás nélkül tudomásul vett válaszával. Ime, az 1790/1-diki X. tczikkben a rendek ünnepélyes hazafisággal emelik föl szavukat, mondván, hogy «Hungaria — nihilominus — cum Partibus adnexis, sit Regnum liberum, et relate ad totam legalem Regiminis formam (huc intellectis quibusvis Dicasteriis suis) independens, id est nulli alteri Regno aut populo obnoxium, sed propriam habens consistentiam et constitutionem, proinde a legitime coronato hereditario Rege Suo-propriis Legibus et Consuetudinibus, non vero ad normam aliarum (!) Provinciarum, dictantibus id Articulis III 1715 item VIII et] XI 1741 regendum et gubernandum» — és mégis ugyanezen «Decretum»-ban, néhány hasábbal odább, vagyis az 1790/1-diki XVII. törvényczikkben nem kevésbé ünnepélyesen belenyugszanak abba, sőt egyenesen arra kérik a királyt, II. Lipótot, hogy váltsa be a Mária Terézia 1741-diki Decretuma 11 Articulusának azon igéretét, hogy Ő Felsége a — Magyarország állami önállóságával semmiképen össze nem egyeztethető hatáskörü, bécsi — államminiszteriumban is fogja a magyar nemzet fiait alkalmazni! Decret. I.: 11. Art. §. 4. «Et ad ipsum (!) etiam *Status Ministerium* nationem Hungaram adhibere dignabitur.» Valóban oly naiv kérelem a 10-dik Articulusban Magyarország állami önállóságát, sőt függetlenségét — independens — ünnepélyes hazafisággal hangoztató 1790/1-diki rendek részéről, hogy az ember aligha ütközhetik meg a képviselőház többségének decz. 10-diki magatartása fölött, még ha valamivel nagyobb államjogi érzékkel és tágabb látkörü alkotmánypolitikai tájékozottsággal rendelkezik is valaki, mint a minőt eme 17-dik Articulusban 1790/1-diki rendeink tanusitottak.

Igy áll a dolog, nézetem szerint, államjogi szempontból. Természetesen sokkal kedvezőtlenebbül áll alkotmány-politikai szempontból. Az 1848 előtt magyar állampolgári érdemek jutalmazására hazánkban is adományoztatni szokott nemmagyar rendjelek, illetőleg a Lipót- és Vaskoronarendek, valamint az Aranygyapjas-rend is oly időből származnak, a midőn még a Habsburgok monarchiája nem ismerte a modern alkotmányos jogállam eszméjét, sem ennek alkotmánypolitikai követelményeit, hanem egész mereven a keresztyén-germán világnézlet patrimonialismusán nyugodott. Manap a magyar alkotmánypolitika szempontjából csak azt lehet hangsulyozni első sorban, hogy az állampolgári érdemeknek rendjelek általi kitüntetése határozottan uralkodói actus, minden egyes concret esetben miniszteri felelősséggel fedezendő és igy parliamenti ellenőrzés alá eső uralkodói actus: tehát ha vannak oly érdem- vagy lovagrendek, a melyeknek statutumai ellenkeznek akár a magyar államnak — csakis a közös ügyeket taxative fölsoroló 1867: XII. tczikk által *részben* lekötött — suverainitásával, akár pedig az 1848-diki törvények által — tüzetesen az ezek Előbeszédében «*az összes magyar népnek, jogban és érdekben egyesitését*» legislativ politikai czélul hangoztatólag — proclamált állampolgári jogegyenlőséggel: hát akkor ezen érdem-, illetőleg lovagrendek statutumait a magyar állami souverainitás és a magyar állampolgári jogegyenlőség követelményeinek megfelelőleg módositani kell. Közös uralkodója van Svéd- és Norvégországnak is: de azért e skandináv közös uralkodó mint Svédország királya nem jutalmazhat svéd állampolgári érdemeket a norvég *Szent Olaf*-renddel, sem nem jutalmazhatja a norvég állampolgári érdemeket a svéd *Kard-*, *Seraphin-* vagy *Wasa Gusztáv*-renddel. Magyarországon is arra kellene törekedni tehát, hogy ha már nem állitottak föl régibb királyaink a *Szent István*-renden kivül még egy Nagy Lajos- vagy Hunyady Mátyás-rendet, és ha már az érdemjutalmazási politika ugy kivánja, hogy a nagyon magasrangu Szent István-rend mellett még kevésbé magasrangu rendjelekkel is kifejezhesse az Uralkodó a maga legfelsőbb elismerését miniszteri ellenjegyzés mellett a kevésbé nagy jelentőségü magyar állampolgári érdemek irányában: hát akkor — miután uj magyar lovag- vagy érdemrendek fölállitására senki józanul ez időszerint nem gondolhat — hát akkor mondassék ki törvényhozási uton a Lipót-, Vaskorona-, Ferencz József- stb. lovagrendeknek *mint érdem*rendeknek honositása és statutumaik is vetkeztessenek ki mindabból, a mi azokban akár a magyar állami souverainitást, akár a magyar állampolgári jogegyenlőséget invalidálhatja. Hisz módositották Angliában a kor igényeinek megfelelőleg a IV. Henrik által 1399-ben alapitott *Bath*-rendet már 1725-ben, még szélesebb alapokra fektették pedig 1815-ben és 1847-ben; sőt módositották a József Kelemen bajor herczeg által 1693-ban alapitott *Szent Mihály*-rend alapszabályait is Bajorországon 1837-ben, valamint szélesebb alapokra fektették az 1705-ben alapitott *Vörös Sas-rend* statutumait Poroszországon III. Frigyes Vilmos alatt, IV. Frigyes Vilmos alatt, és utoljára I. Vilmos alatt 1861-ben, hogy a würtembergi *Korona*-rend statutumainak módositását (1864), az angol *Szent Mihály-* és *György*-rend statutumainak 1850-diki módositását, illetőleg szélesebb alapra fektetését csak egyszerüleg jelezzem.[1] És — őszintén szólva — a Lipót-, Vaskorona- stb. rendek statutumainak módositására és ezzel egyidejüleg a Szent István-rend statutumai módositására magyar alkotmánypolitikai szempontból már csak azért is szükség lenne: mert a mostani statutumok alapján a *születésre* és ugynevezett társadalmi (azaz előkelő családi) állásra való tekintet nélkül teljes lehetetlen a magyar állampolgárok politikai, közigazgatási, törvénykezési, közmüvelődési stb. érdemeit oly foku kitüntetésben részesiteni, mint a minőt a haza jelesei számára a kulturállam és az állampolgári jogegyenlőség követelményei igénybe vehetnének. Nem csak Franciaországon, de az Osztrák-magyar monarchiától eltekintve, valamennyi europai

[1] Az angol Szent-András-rend, statutumait 1687 óta pedig ötször módositották (1705, 1714, 1717, 1827, 1833).

Franklin-Társulat nyomdája

Franklin-Társulat nyomdája

Franklin-Társulat nyomdája

Franklin-Társulat nyomdája

A közös telekjegyzőkönyv vagy betét *A.* lapján a birtok jogi természetének megjelölése után bevezettetnek a közös legelő-, erdő- vagy nádasilletőséget alkotó birtokrészletek. A *B.* lap egyelőre üres marad és a *C.* lap csupán a közös birtokot vagy ennek egyes részleteit netalán terhelő telki szolgalmak bejegyzésére szolgál. Utóbb is a közös telekjegyzőkönyv vagy betét *B.* lapján csupán a közös birtokra mint egészre vagy annak egyes részleteire vonatkozó bejegyzéseknek, a *C.* lapra pedig az emlitett telki szolgalmak bejegyzésének van helye.

Valamennyi egyéb további bejegyzés, különösen a zálogjogokra s a személyes szolgalmakra nézve általában, a tulajdonjogra nézve pedig, a mennyiben ennek tárgyát az egyes jogositottaknak osztatlan illetőségei képezik, azokban a telekjegyzőkönyvekben vagy betétekben foganatositandók, melyekben az osztatlan illetőségek vagy a volt urbéri birtok kiegészitő részeiként, vagy a körülmények kivánalmaihoz képest külön telekkönyvi jószágtestként, mindig egy-egy sorszám alatt, de helyrajzi szám, terület és tiszta jövedelem kitétele nélkül az egyes jogositottak tulajdonául vannak bevezetve. Ezekben a külön telekjegyzőkönyvekben vagy betétekben azután semmi bejegyzés sem történik oly esetben, mikor a közös birtoknak csak egy vagy több birtokrészlete vagy egyes birtokrészleteknek elkülönitett része ruháztatik át harmadik személyre; és csak akkor, ha az egész közös birtok képezi az átruházás tárgyát, utaltatik az osztatlan illetőséget tartalmazó telekjkönyv *B.* lapján a közös telekjegyzőkönyvben vagy betétben az egész közös birtokra nézve foganatositott tulajdonjogi bejegyzésre.

Az osztatlan illetőségekre a külön telekjegyzőkönyvekben bejegyzett terhek a közös telekjegyzőkönyvben bevezetett birtok irányában olyanoknak tekintendők, mint azok, melyek közös jószágnál az egyes tulajdonostársak jutalékaira vannak bejegyezve. Másrészt a tulajdoni bejegyzéseket illetőleg az osztatlan illetőségek sorszámonkint, a vázrajz szerinti megoszthatóságot kivéve, a telekkönyvi birtokrészletek jogi természetével birnak.

Ezek a kérdéses igazságügyminiszteri rendeletnek főbb vonásai, melyekből kivehető, hogy a rendelet egyrészt a közös birtok állagának befogadására szolgáló közös telekjegyzőkönyvet vagy betétet, másrészt az osztatlan illetőségeket tartalmazó külön telekjegyzőkönyveket és betéteket, valamint ezeknek és amannak egyes lapjait egymást kiegészitőknek és együttvéve contemplálja olyanoknak, melyek a közös urbéri illetőségeket s az ezekre vonatkozó összes dologi jogokat és e jogoknak megváltoztatását és megszüntét feltüntetni hivatvák.

Kétséget nem szenved, hogy a telekkönyvezésnek fentebb vázolt módja ellen szigoruan telekkönyvi szempontból sok kifogást lehet tenni, főleg a miatt, mert egy telekkönyvi jószágtestről több telekjegyzőkönyv, illetve betét fog vezettetni, és mert az egyes jogositottakat illlető osztatlan jutalékok a megterhelésre nézve valamely egész osztatlan hányadának, ellenben a tulajdonjog átruházására vonatkozólag önálló birtokrészleteknek lesznek tekintendők; és kétségtelen, hogy az 1881. évi 40101. számu rendelet a közös tulajdon fogalmának inkább felel meg és a telekkönyvi rendelet elveit szigoruabban és következetesebben alkalmazza. De époly kétségtelen, hogy az uj igazságügyminiszteri rendelet a gyakorlati élet és a jogi forgalom igényeinek az e tárgyba vágó eddigi rendeleteknél hasonlithatlanul jobban felel meg a nélkül, hogy a jogbiztonságot lekevésbé is veszélyeztetné; sőt hogy már majdnem türhetlenné vált állapotnak fog legalább részben véget vetni, oly állapotnak, mely épen a telekkönyvi jog elveihez hivebben alkalmazkodó rendeleteknél fogva s ezek hatálya alatt keletkezett.

Ismétlem, hogy az uj igazságügyminiszteri rendelet a meglevő bajokat csak némileg fogja orvosolhatni; mert a miniszter a törvényben csak arra nyert felhatalmazást, hogy a közös legelő-, erdő- és nádasilletőségek telekkönyvezését a telekkönyvi átalakitás és a betétszerkesztés esetére szabályozhassa. A rende et tehát csak a törvény által vont korlátok között mozoghat; és e szerint mindazon községekben, hol a telekkönyv az urbéri rendezéshez képest már átalakittatott, a közös urbéri illetőségekre nézve szerkesztett telekjegyzőkönyvek jelenlegi állásuk szerint fognak továbbra is vezettetni; ott tehát, hol az átalakitás az 1869. évi szabályrendelethez képest történt, a fentebb ecsetelt eddigi zavarok folytatódni fognak; a hol pedig a telekkönyvi átalakitásnál az 1881. évi miniszteri rendelet szabályai alkalmaztattak, a közös urbéri illetőségekről vezetett egyes telekjegyzőkönyvek mind vaskosabb kötetekké fognak fejlődni mindaddig, mig a bekövetkezett betétszerkesztés és ez alkalommal a közös ingatlanoknak az uj rendelet szerinti telekkönyvezése folytán végre nyugalomba helyeztetnek. Addig pedig az ország községeinek nagy részére nézve még évtizedek fognak elmulni!

Vajon teljesen ki volna-e zárva annak lehetősége, hogy a törvényhozás az igazságügyminiszternek az 1889. évi XXXVIII. t.-cz. 35. §. 6. pontjában adott felhatalmazást kiterjeszsze abban az irányban, hogy az urbéri rendezéshez képest már átalakitott telekkönyveket a közösen kiadott legelő-, erdő- és nádasilletőségek telekkönyvezésére nézve az 1889: XXXVIII. t.-cz. 35. §. 6. pontjában felállitott elveknek megfelelően általában, vagy legalább ott, hol az illető volt urbéresek a költségek viselésére készeknek nyilatkoznak, ujabban átalakittathassa?

Dr. IMLING KONRÁD.

Bünügyi itéletek kritikai fejtegetése.

VII.

A rablás fogalmához.

Vádlott a czélunknak megfelelőleg összevont tényállás szerint károst a szobából kihurczolta, földre verte, reá térdelt, s zsebéből a pénzt kivette s ekként, tehát személye elleni erőszak alkalmazásával pénzkészletétől megfosztotta. A marosvásárhelyi kir. tábla az erőszak csekélyebb mérve alapján a cselekményt csak zsarolásnak minősitette. A m. kir. Curia rablást állapitott meg. (1889. évi augusztus 29. 8481. sz. a. l. *Jogt. Közl.* 41. sz. mell.) A m. kir. Curia ez által eltért f. évi april 16-án 9683. sz. a. itéletében (l. *Jogt. Közl.* 20. sz. mell.) elfoglalt álláspontjától, melyben az alsóbiróságoknak rablást megállapitó itélete ellen, épen a most helytelenitett indok «az erőszak csekélyebb mérve» alapján zsarolást állapitott meg.

Az eset a következő volt:

Vádlott X.-el kártyázván, elvesztette pénzét. Minthogy X. tovább kártyázni nem akart, vádlott őt mellénél megfogta, s falhoz szoritva tartotta, mi alatt felesége X. zsebéből a pénzt elvette.

Szivesen megengedjük, hogy ez «rablás en miniature», s hogy a 348. §-beli büntetési tétel — 5—10 évig terjedhető fegyház — megállapitásánál nem ily rablások lebegtek a törvényhozó szemei előtt. De azért rablás biz az, s mert a rablásnak a 344. §-ban adott fogalommeghatározás szerinti minden tényálladéki ismérveit kimeriti, a törvény megsértése nélkül, másnak mint rablásnak nem minősithető. A tettel arányban nem álló büntetés ellen a 92. §., melynek alkalmazásával egészen 6 havi börtönre leszállani lehet, elegendő korrektivumot képez. A 92. §. alkalmazhatóságához pedig kétely nem férhet, mert alkalmazásánál nem csak a subjectiv momentumok, hanem a tett objectiv oldala is egyaránt irányadó. Csak helyeselhetjük azért, hogy a kir. Curia jelen itéletében eltért előbbeni álláspontjától, mely különben más tekintetben is teljesen téves volt, s jelesül abban, hogy a rablás mellőzése folytán a zsarolás minősitése alkalmaztatott. Ha egyéb nem, már az, hogy elvétel történt, a zsarolás minősitését feltétlenül kizárja. Ha az idegen ingó dolog másnak birtokából annak beleegyezése nélkül cum animo rem sibi habendi vétetett el, csak arról lehet kérdés, vajon az elvétel rablást megállapitó módon történt-e vagy sem. Első esetben rablás, a másik esetben lopás forog fen. Mert a lopás és rablás között az egyedüli különbség az, hogy az elvétel a Btkv. 344. §-ában meghatározott módon történt-e vagy sem. Az előforduló esetben tehát vagy erőszakkal történt az elvétel, és akkor a rablás minősitése ki nem kerülhető, vagy nem történt erőszakkal, és ekkor lopás, de semmiképen sem zsarolás. A melynek megállapitásával implicite az erőszak fenforgása is ismertetvén el, a törvénysértés kézzel fogható, mert az erőszak fenforgásának elfogadásával a rablás törvény szerinti tényálladéka összes ismérveinek fenforgása elismertetik. Már pedig mihelyt valamely büntett valamennyi törvényszerinti tényálladéki ismérvei fenforognak, azon büntett, és nem más büntett forog fen. «Az erőszak csekélyebb mérvé»-ből meritett indokolás, legalább de lege lata, tarthatatlan. Mert a törvény erőszak között különbséget nem tesz. Ubi lex non distinguit, nec nostrum est distinguere. Teljesen hozzá kell járulni azért a megbeszélt itéletben foglalt azon elvi kijelentéshez is, hogy az erőszak kisebb vagy nagyobb mérve a rablás fogalmának megálla-

pitására befolyással nincsen, oly annyira, hogy a legkisebb mérvü erőszak alkalmazása esetén is a lopás rablássá válik, ellenkező esetben csak is lopás marad.

De a megbeszélt itélet a fenyegetésre alkalmazza, illetve kiterjeszti a tételt, a melyet az erőszakra vonatkozólag felállitott. Az itélet szerint, valamint az erőszaknak, ugy «a fenyegetésnek is kisebb-nagyobb mérve a rablás fogalmának megállapitására befolyással nincsen»; és valamint a legkisebb mérvü erőszak, ugy «a legkisebb mérvü fenyegetés alkalmazása esetén is, a lopás rablássá válik!»

Rablást követ el tehát az, a ki másnak ingó dolgát azon fenyegetéssel veszi el, hogy különben szemébe köp; vagy őt felfricskázza, vagy összegazemberezi, vagy «olyasvalamit mond, a mit még neki senki sem mondott.»[1]

A rablás ily kiterjesztése — pedig a curiai elvi kijelentés erre vezet — de lege lata legalább, el nem fogadható. De lege ferenda természetesen ép oly kevéssé.

A mily kétségtelen törvényes alapon áll a curiai kijelentés az erőszakra vonatkozó részében, és pedig azért, mert a törvény erőszak és erőszak között különbséget nem tesz; ép oly tarthatatlan a kijelentés a fenyegetésre vonatkozó részében.

Vagy én nem jól értem az itéletet, vagy a szövegezésnél figyelmen kivül maradt a Btk. 347. §-a.

Az erőszak fogalmát a törvény közelebbről meg nem határozván, a rablás tényálladékának megállapitására minden erőszak alkalmas. De a fenyegetést a Btk. 347. §-a közelebbről határozván meg, a rablás tényálladékát nem minden, hanem csak azon fenyegetés állapitja meg, mely a Btk. 347. §-ában foglalt meghatározásnak megfelel. — Ez, azt hiszem, világos. — Meglehet, hogy a m. k. Curia is csak ezen fenyegetést tartotta szem előtt; de akkor azt, különösen elvi jelentőségü kijelentésben, határozottan ki kellett volna fejezni; mert az itélet tényleg az ellenkezőt mondja. Az itélet nem értelmezhető másképp, mint ugy, hogy minden, a legkisebb mérvü fenyegetés is elegendő a rablás megállapitására. Ez pedig, a Btk. 347. §-ával kézzelfoghatóan ellenkezik.

Kérdés támadhat, quid juris a Btk. 347. §-a alá nem fogható fenyegetés esetében, s ha a rablás többi tényálladéki ismérvei fenforognak? Miképen minősitendő akkor a cselekmény? A felelet egyszerü. Ha «elvétel» történt, akkor, minthogy a lopás összes tényálladéki ismérvei fenforognak, de azon ismérv, mely mellett a lopás rablássá fajul, hiányzik, lopás forog fen. Ha nincs a szó materialis értelmében vett «elvétel», mert a dolgot nem a tettes vette el, hanem fenyegető felhivása folytán a káros adta át? akkor tekintetbe veendő, hogy büntetőjogi tekintetben a kényszeritett átadás és elvétel közt nincs különbség. Ezen judicaturánkban egy időben félreismert igazság a m. k. Curia több rendbeli idevágó itéletei folytán most már judicaturánkban elfogadottnak tekintendő. S evvel ezen kérdés is el van döntve. Lopás forog fen. Máskülönben ha a most érintett elv a csekélyebb foku fenyegetés esetében alkalmazhatónak nem találtatnék: a mi mellesleg mondva, contradictio in adjecto, mert ha a káros csakis a bár csekély foku fenyegetés kényszeritő hatása a att adta át a dolgot, akkor az átadást önkénytesnek tekinteni nem lehet — akkor az átadott dolog polgári uton, quod metus causa actioval visszakövetelhető, de büntetendő cselekmény meg nem állapitható.

Dr. HEIL FAUSZTIN,
fiumei kir. ügyész.

[1] Tényleg megtörtént fenyegetés, mely miatt azonban birói segély igénybe nem vétetett. A fenyegető a fenyegetett sürgetésére, hogy mondja meg hát, mi az, azt felelte: «ön becsületes ember.»

Magánjogi itéletek kritikai fejtegetése.

XVI.

Az engedményező szavatossága. Bizonyitási teher.

Galgóczi *járásbiróság:* Alperesek mint néhai K. Gy. örökösei kötelesek 66 frt tőkét, a reájuk néhai K. Gy. után jutott, a tótdiósi 121. sz. telekjegyzőkönyvben irt ingatlanok értékének erejéig nyolcz nap alatt egyetemleg felperesnek kifizetni. Indokok. Alperesek nem tagadják, hogy jogelődjük néhai K. Gy. 130 frt B. J.-et szenvedőleg terhelő követelését felperesre engedményezte, és miután beismerik, hogy B. J.-től csak 64 frt volt behajtható, a keresetbe vett hátralevő 66 frt összeg fizetésében alpereseket elmarasztalni kellett; mert a peressé vált követelés a kötvényen olvasható engedmény tartalma szerint szavatosság mellett ruháztatott át felperesre és alperesek felperes tagadásával szemben azt, hogy a keresetbe vett követelés felperes hibája miatt vált behajthatlanná B. J.-től, mivel sem igazolták, és mert alperesek a jogelődjük által engedményezett követelés behajtásáért — miután utána örököltek — az örökség erejéig szavatosak.

Kir. *tábla:* Felperest keresetével elutasitja. Indokok: Mert alperesek tagadásával szemben bizonyitani meg sem kisérlette, hogy az engedményezett követelésért az engedményezőnek a beismerten megkapott 64 frtnál többet fizetett volna.

Curia: Az elsőbiróság itélete hagyatik helyben indokain felül még azért; mert szemben az *A.* a. kötelezvényen látható, alperesek által valódiságára nézve nem kifogásolt engedménynyel alperesek tartoztak volna bizonyitani amaz ellenvetésük valóságát, hogy elhalt atyjuk néhai K. Gy. a felperesre engedményezett követelésért értéket nem kapott, illetve, hogy felperes a kérdéses követelésért az engedményező K. Gy.-nek nem adott többet, mint a mennyit felperes saját beismerése szerint az egyenes adós vagyonából kapott, alperesek azonban ezt a per során bizonyitani meg sem kisérlették. (1889. évi márcz. 29-én 8388. sz.)

Az engedményező hazai gyakorlatunk szerint az engedményezett követelés behajthatóságáért szavatossággal tartozik (l. a Curia 14. sz. magánjogi döntvényét), azonban — az osztr. polg. törvénykönyv 1397. §-ának mintájára — csakis azon érték erejéig, melyet az engedményes az engedményért adott. A fenti esetben a két felsőbiróság ellentétes állást foglal el a *bizonyitási teher* tekintetében: vajon az engedményes tartozik-e az engedményi valutát bizonyitani, vagy az engedményező? Jobban mondva: ha az engedményező azt állitja, hogy az engedményért a kereseti összegnél kevesebbet kapott, az engedményező köteles-e ezt, vagy az engedményes köteles-e az ellenkezőt bizonyitani? A Curia az előbbi, a tábla az utóbbi álláspontot osztja.

A kérdést más-másképp fogjuk megitélni, a szerint, a mint az engedményi valutát az engedményes összigényének jogalapjához tartozónak nézzük, vagy nem. Az előbbi esetben alperes azon előadása, hogy nem kapott a kereseti összeget felérő valutát, puszta tagadás, melylyel szemben felperest terheli a bizonyitás; másik esetben alperes előadása egy joggátló kifogás, melynek bizonyitása alperesre tartozik.

A fenti kérdésnek van egy teljesen hasonló párdarabja a közönséges jogban: a lex Anasthasia-beli védelem körüli bizonyitást értem. E törvény szerint, mint ismeretes, az engedményezett adós csak annyit köteles az engedményesnek fizetni, a mennyit ez az engedményért adott. Az engedményes és adós közti perben tehát itt ugyanazon kérdés merül fel, mint fent az engedményes és engedményező közett: vajon t. i. a felperes köteles-e bizonyitani, hogy az engedményi valuta annyi volt mint a kereseti összeg, vagy pedig az alperes azt, hogy kevesebb volt? E kérdés a római jogban vitás. Az uralkodó vélemény azonban a mellett van, hogy a valuta mekkorasága a kereseti jogalaphoz tartozik és ezért, alperes tagadásával szemben, felperes által bizonyitandó. (V. ö. *Puchta* Pand. 478 l. *Vangerow* III. §. 576, 2. jegyz. *Brinz* II. 409. l. 35. jegyz. — az ellenkező nézetet védi *Windscheid* II. §. 333, 7. jegyz.)

És ezt tartom helyesnek a mi esetünkben is. Ha törvény, hogy az engedményező csak annyiért szavatol, a mennyit az engedményért kapott, akkor a szavatossági perben azt, mennyit kapott alperes az engedményért, felperes tartozik a keresetben állitani és, alperes tagadása esetén, bizonyitani is. A szavatossági kötelesség ugyanis nem a puszta engedményezés tényén, hanem az engedményen felül a valuta-fizetésen is alapszik: ez utóbbi is része tehát a szavatossági jogalapnak, a jogalap pedig felperes által bizonyitandó. Ez elvi alapot pedig elfogadva — és nem hiszem, hogy ez alaphoz szó férne — a Curia fenti itélete csak ugy volna igazolható, ha a szavatossági perben *vélelem* léteznék arra nézve, hogy az engedményi valuta mindenkor egyenlő az engedményezett követeléssel. Ily vélelem pedig nincs. Ezért a tábla itéletét tartom helyesebbnek.

Dr. SCHWARZ GUSZTÁV,
ügyvéd, egyetemi m.-tanár.

Külföldi judikatura.

157. A vőlegény a jegyesének adott ajándékokat akkor sem követelheti viszsza, ha házasság létre nem jött, ha csak nem bizonyitja, hogy ebben a megajándékozott jegyes a hibás. (*Metzi országos törvényszék.* A német polgári törvénykönyv tervezetének 1229. §-a az ellenkező intézkedést tartalmazza.)

158. A debitor cessus az engedményessel szemben nem érvényesitheti azon kifogást, hogy az általa aláirt adóslevél szinlelt ügyletnek az eredménye, de joghatályylyal élhet ama

kifogással, hogy az eredetileg fenállott engedményezett követelés az engedmény történtekor ki volt egyenlitve. *(Német birodalmi törvényszék.)*

159. A férjétől különváltan élő, de bíróilag el nem vált nejéről meghallotta a férje, hogy szült. A gyermeket megakarja nézni, de ebben megakadályozzák. A bíróság kötelezte az anyát a gyermek megmutatására azzal, hogy a férjnek kétségtelenül van joga bizonyosságot szerezni azon gyermek születése felől, a ki az ő nevét viseli. *(Tribunal civil de la Seine.)*

160. A kit a bíróság pazarlónak nyilvánitott, az szabadon nősülhet és a törvény által szabályozott ajándékozást is hatályylyal teljesitheti neje iránt, mert habilis ad nuptias, habilis ad nuptialia pacta. *(Párisi semmitőszék.)*

Közli: Dr. GOLD SIMON.

Különfélék.

— **Törvényjavaslat a felebbvitelről a sommás eljárásban.** Előadói tervezet. A magyar kir. igazságügyminiszter megbizásából készitette *Plósz Sándor*.

Kevéssel lapunk zárta előtt vettük e nagy fontosságu törvényjavaslatot. Az idő rövidsége nem engedte, hogy azt még e számunkban egész terjedelmében közöljük, azért ez alkalommal csak fővonásait akarjuk ismertetni.

A javaslat négy czimből áll 159. §-ban. Az első czim, mely a felebbezésről szól, 5 fejezetre oszlik: 1. Általános határozatok (1—8. §§). 2. A felebbezési tárgyalás előkészitése (9—26 §§.). 3. Szóbeli tárgyalás (27—72. §§). 4. Bizonyitás (73—87. §§). 5. Határozathozatal (88—115. §§). A második czim a felülvizsgálatot (116—142. §§.), a harmadik a felfolyamodást (143—146. §§.) és a negyedik a vegyes és átmeneti intézkedéseket (147—159. §§.) foglalja magában.

Daczára annak, hogy a javaslat czime szerint csak a felebbvitelről szól, mégis teljesen átalakitja a járásbiróságok hatáskörét és az azok előtti eljárást is. A vegyes intézkedésekben kiterjeszti a járásbiróságoknak hatáskörét és a sommás eljárást *a birtokbirósági és örökösödési perekre*, a mennyiben a per tárgyának értéke járulékok nélkül 500 frtot meg nem halad. Ugyanezen értékhatáron belül kiterjed továbbá a járásbiróság hatásköre a telekkönyvi hatósághoz utasitott perekre azon esetben is, ha a járásbiróság telekkönyvi hatósággal felruházva nincsen. *Az esetlegességi elvet teljesen elejti a javaslat*, a mennyiben a bíróság a tárgyalást egyelőre a megosztható követelés egy részére vagy a követelés előkérdésére, vagy a perben előforduló vitapontok egyikére vagy többjére szorithatja, és a felek a tényállitásokra való nyilatkozataikat és bizonyitékaikat a tárgyalás bezárásáig rendszerint bármikor felhozhatják. *A bizonyitékok szabad mérlegelése* el van fogadva s a jelenlegi perrendtartás 190. §-a, mely szerint csak két tanu egybehangzó vallomása képez teljes bizonyitékot, kifejezetten hatályon kivül helyeztetik. Végre elfogadja a javaslat a követelés alapja felett hozható *közbeszóló és a részitéletek* intézményét.

A javaslat sulypontja azonban a felebbezés szabályozásában van.

A felebbezési biráskodást járásbirósági ügyekben a kir. törvényszékek gyakorolják az e czélból alkotandó felebbezési tanácsokban. A felebbezési eljárásban az *ügyvédi képviselet* kötelező. A felebbezést az itélet kihirdetésétől, illetőleg kézbesitésétől 30 nap alatt kell a kir. törvényszéknél benyujtani. A felebbezési tanács elnöke a felebbezés szóbeli tárgyalására határidőt tüz. A felebbező ellenfelének ügyvéde az idézési időköz első kétharmadában erre előkészitő iratban köteles válaszolni, a mely csak akkor maradhat el, ha az idézési időköz nyolcz napnál rövidebb. A felek azonban a szóbeli tárgyaláson mindezen iratok tartalmához kötve nincsenek és az előkészitő iratok tartalma az ügy eldöntésénél csak annyiban vehető figyelembe, a mennyiben a tárgyaláson szóval adatott elő.

Az igy előkészitett ügy azután *szóbeli tárgyalásra* kerül, mely a felebbezési kérelem és ellenkérelem előadásával kezdődik. Ezután következnek a felek előadásai, melyek a legszélesebb alapon mozoghatnak. Felhozhatnak azok a felebbezési bíróság előtt oly tényállitásokat és bizonyitékokat, valamint oly uj jogokat is, melyeket az első bíróság előtt nem érvényesitettek; tényállitásokra, okiratokra és eskükinálásra nézve az első bíróság előtt megtagadott vagy elmulasztott nyilatkozatokat a felebbezési tárgyaláson pótolhatják. Az elsőbiróság előtt tett beismerés, az eskünek elfogadása és visszakinálása köti őket, ha azokat az elsőbiróság a tárgyalási jegyzőkönyvbe felvette.

Ha a felebbező fél a tárgyaláson meg nem jelenik, a bíróság a felebbezést elutasitja; ha ellenben a felebbező ellenfele nem jelenik meg, a felebbezési tárgyalás a megjelent féllel annak kérelmére megtartandó. A mulasztás elleni jogorvoslat *az igazolás*.

A mennyiben szüksége fenforog, a felebbezési bíróság a *bizonyitás felvételét* elrendeli, s azt rendszerint maga, egyes esetekben pedig megkeresés utján eszközli. Ezután a felebbezési kérelem és ellenkérelem határain belül eldönti az ügyet. Bizonyos, taxative felsorolt esetekben az elsőbirósághoz tartozik az ügyet visszautasitani, bizonyos esetekben a beszüntetés, felfüggesztés vagy más birósághoz való áttétel tárgyában végzésileg határoz, minden más esetben itéletet hoz.

A törvényszékek mint felebbezési birróságok itéletei ellen valamely jogszabály mellőzése vagy helytelen alkalmazása miatt *felülvizsgálatnak* van helye, a mennyiben a felülvizsgálati kérelemnek tárgya járulékok nélkül 200 frtot meg nem halad. Nincs helye felülvizsgálatnak a határjárási, mesgyeigazitási és sommás visszahelyezési ügyekben. *A felülvizsgálati biráskodást a kir. Curia gyakorolja.* A beadás határideje, az előkészitő iratok és a szóbeli tárgyalás szabályai majdnem ugyanazok, mint a felebbezésnél. A szóbeli tárgyalás azonban csak fakultativ; a felek elmaradása nem gátolja a felülvizsgálat elintézését. A felülvizsgálati eljárásban a felebbezési bíróság itéletében megállapitott tényállás irányadó. A felülvizsgáló bíróság vagy érdemben hoz határozatot, vagy az itéletet feloldja és az ügyet a felebbezési birósághoz utasitja, mely ujabb eljárásában a felülvizsgáló bíróság által kimondott jogi megitélést követni tartozik.

A járásbiróság végzései ellen a kir. törvényszékhez és ettől bizonyos esetekben a kir. itélő táblához, bizonyos esetekben pedig a Curiához felfolyamodásnak van helye.

Ezenkivül a javaslat a végrehajtásról szóló törvénynek egyes intézkedéseit is megváltoztatja.

Nem mulaszthattuk el, hogy t. olvasóinkkal már ez alkalommal e nagyérdekü és nagyfontosságu javaslatot alapvonásaiban megismertessük. Jövő számunkkal olvasóinknak külön füzetben az egész javaslatot megküldjük.

— **Az igazságügyminiszteriumból.** Örvendetes tudomásul szolgálhat, miszerint az igazságügyi miniszteriumban mindinkább szaporodnak a tények azon irányzat fejlesztésére, hogy a birróságok tagjai megmentessenek a biráskodás körébe szorosan nem tartozó minden idegen feladatoktól. Ennek kifolyásául szolgál azon reformeszme, mely itt jelenleg a vezérférfiakat foglalkoztatja, s a mi abban áll, hogy a *törvényszékek elnökei az administratiótól, a gazdasági s pénzügyi teendőktől feloldassanak* s ezen dolgok egy külön, a szorosan vett birróságon kivül álló közegre bizattassanak. Lehetne ezen közeg az iroda-igazgató, ha arra való képességgel bir; vagy külön számtiszt neveztetnék ki ezen teendők végzésére; viselhetne gondnok, gazda vagy felügyelő nevet. A reform lényege abban rejlenék, hogy ily külön kinevezett hivatalnok végezze mindazon administrativ teendőket, melyek most oly sulyosan nehezednek a törvényszéki elnökök vállaira; és pedig végezzék önállóan, függetlenül saját felelősségük alatt. Csak az ellenőrzés illetné az elnököket. Nem szükséges fejtegetni, mily nagyon emeltetnék ez által a végzendők gyorsasága, melyek sokszor sürgős intézkedéseket is igényelnek; mennyivel több ideje maradna az elnöknek a valódi birósági teendőkre, különösen az egész területen a törvénykezés felügyeletére s mennyire fogyna az irásbeliség, a sok irkafirkák tömege, melyekkel egyrészt az elnökség, másrészt a központi kormányzat elárasztatik, midőn a mai rendszerben jelentéstételekre, iratváltásokra, számvizsgálatokra van szükség, ha csak csekély iroda-felszerelési kiadás, apró igazitás, kloset-készités stb. fordul is elő. Az administratio jelenlegi szervezetének, mely a birróságot kellemetlen összeütközésekbe is szokta hozni az igazságügyi miniszteriummal — a szóbeliség rendszerének meghonositásával meg kellene szünni. De addig is jelentékeny előnyökkel járna annak átalakitása. Ezen reformterv most még csak eszmecsere tárgya, csak embryo, de azt hiszik az illető körben, hogy közel jövőben valósuláshoz jut; minek csak örvendenünk lehetne.

— **A sajtótörvény revisióját** jelenti egyik napilap. E szerint a magánosok elleni becsületsértések kivétetnének az esküdtszék hatásköre alól és a fokozatos felelősség megszüntetése is kimondatnék. Ugyanazon elvek ezek, melyeket évekkel ezelőtt mi ajánlottunk a reform keresztülvitelére.

— **Tóth Lőrincz** az Ökröss Bálint felett a napokban tartott akadémiai emlékbeszédében következőleg emlékezik meg lapunkról. «Ökröss Bálint később, 1866 január 1-től kezdve alapitott s inditott meg Heckenast kiadásában egy uj jogtudományi szaklapot, a Dárday Sándor és Fayer László kitünő szerkesztése alatt maig is virágzó «Jogtudományi Közlönyt», mely, miután ahhoz a legjobb jogi szakirókat nyerte meg dolgozó társakul, csakhamar nagy kedveltségre tett szert s azt maig is fentartotta. És méltán. Mert e derék szaklapnak, amaz években, midőn az alkotmányos igazságügyi kormány nagy buzgalommal és erélylyel vette munkába sorról sorra az igazságügyi reformokat, törvényeket készitett elő, s tett és alkotott, a mennyiben azt az első sorban rendezésre váró politikai s közjogi helyzet megengedte, sikerült a szellemi teremtő s biráló erőket a jogtudomány terén összpontositani, s hasábjait a parlagon heverő termezőnek termékenyitő csatornájául ajánlani fel. Nem szolgai, hanem meggyőződésen alapuló nemes kötelességeül ismerte az akkori valóban szabadelvü igazságügyminiszter magasröptü törekvéseit támogatni, a sötétség baglyaival s rosszakarat fulánkjaival szemközt védelmezni a nehéz küzdelemben, egy részről a megszokott állapotok elfogult rabjai, másrészről a tulzók kicsapongó s alkudni nem tudó követeléseivel szemközt, az eszmék tisztázása s a tudományos nézetek terjesztése s fejlesztése által segiteni. Nagy érdeme volt különösen a jogászegyesületek létesitése körül is, s ez irányu törekvéseit a legszebb siker koronázta, minek jutalmául tekinthető, hogy a budapesti, kassai, nagyváradi ügyvédi egyletek hivatalos közegévé választatott. Irányelve volt kezdettől fogva a szabadelvü jogi haladás, előbb a szabadelvü igazságügyi kormány támogatása, azután, időnkint, az ellenkező áramlatok ellenében kifejtett bátor és következetes ellenzés utján; egyébiránt a tudomány terén egyoldalu pártállást nem ismert.»

Örömmel közöljük a magyar jogtudomány Nestorának elismerő szavait. Magyarországnak jogállammá emelésében közremunkálni: képezte lapunk negyedszázados pályafutása alatt főczélunkat s a bátoritás ujabb erőt és lelkesedést ad a munkára és a küzdelemre.

— **A jogi szakoktatás kérdése iránti vita** mindinkább szélesebb mérvben és fokozottabb érdeklődés mellett folyik a magyar Jogászegyletben, s ez örvendetes jelenség értékét még növeli az, hogy a jogászság minden osztályából történnek felszólalások. Az e hó 14-én megtartott vita alkalmából felszólaltak Pártos Béla ügyvéd, Fenyvessy Ferencz országgyülési képviselő és Hoffmann Pál egyetemi tanár. Pártos főkép a jelenlegi vizsgarendszer viszásságait emelte ki s hangsulyozta a gyakorlati irány fontosságát. Fenyvessy Ferencz magas elvi szempontokból tárgyalta a kérdést, erős támadást intézett az egész fenálló egyetemi rendszer ellen, mely sem a tudományos sem a gyakorlati kiképzés igényeinek meg nem felel. Uj egyetemet kiván szervezni a legnagyobb tanszabadsággal és e mellé tisztán jogi szakiskolákat, a hol a gyakorlati kiképzésre helyeztetnék suly. Mig azonban e gyökeres reform létesittethetnék, addig is kivánatosnak tartja, hogy a mai rendszer keretében az oktatás a jogtörténeti irányon és a gyakorlati tárgyaknál a szeminariális rendszeren alapuló legyen. Ezután Hoffmann Pálra a budapesti egyetem kitünő tanárára került a szólás sora. Nemes idealismus, a tanszabadság iránti rajongó szeretet lengi át az egész beszédet, mely kétségkivül egyik legszebbikét képezi az ezen kérdésben elmondottaknak. Konstatálja a nagy haladást, mely 1848 óta tanrendszerünkben történt, hivatkozik erre nézve a tanárokra és az ujabb jogi nemzedékre. Főczél szerinte a tudományos kiképzés, ezt semmi szin alatt feláldozni nem szabad, ha csak nem akarunk leszállani a régi szinvonalra. — A beszédeket lapunk közelebbi számában közöljük.

— **A vádlott kitanitása.** A következő sorokat vettük:

A napokban a pestvidéki törvényszék előtt egy 16—18 éves suhancz állott, ki gazdája tehenét annyira ütötte-verte, hogy azt nagy veszteséggel el kellett adni a mészárosnak. Idegen vagyon megrongálása miatt vád emeltetvén ellene, a törvényszék három havi elzárásra itélte. Az itélet kihirdetése után elnök, ügyész és vádlott között következő párbeszéd folyt le:

Elnök: Megnyugszol-e az itéletben?

Vádlott: A jó Isten tudja.

Elnök: Nemcsak a jó Istennek, hanem neked is kell azt tudni, fiam.

Vádlott: Nem tudom.

Elnök: Nincs itt édes apád?

Vádlott: Meghalt.

Elnök: Hát édes anyád?

Vádlott: Nincs itt.

Elnök: Hát megnyugszol-e az itéletben vagy nem? Megjegyzem, hogy a tekintetes törvényszék hat hónapi elzárásra itélhetett volna, de tekintetbe véve az enyhitő körülményeket, csak három hónapra itélt.

Vádlott: Hát megnyugszom.

Ügyész: Ha vádlott megnyugszik, akkor én is.

Az itélet ennélfogva azonnal jogerőre emelkedett és vádlott átadatott a fogházfelügyelőnek.

Meg vagyunk győződve, ha vádlott ki lett volna tanitva az iránt, hogy joga van felebbezni és hogy felebbezés esetén a felsőbiróságok le is szállithatják a büntetést — a mit mellesleg megjegyezve jelen esetben majdnem bizonyosnak vehetünk — vagy ha a törvényszék legalább vádlott anyját beidézi és alkalmat ad nekik az értekezésre, okvetlenül felebbezett volna vádlott.

Nem mellőzhetjük azonban hallgatással a kir. ügyész eljárását sem. Helytelen az ügyész részéről a vádlott nyilatkozatától függővé tenni a maga nyilatkozatát. Ha a vádlott tudja, illetve az elnök által arra kitanittatott, hogy ha az ügyész megnyugodott az itéletben, akkor felebbezés esetére az itélet csak az ő javára lesz megváltoztatható: minden esetre jogorvoslattal fog élni, mig ha az ügyész utólag nyilatkozik, még ha ki is van tanitva a vádlott, az ügyésznek utólagos nyilatkozata által szabad elhatározásában gátolva van.

Oly bajok ezek, melyek sanálására szükségtelen törvény vagy rendelet. Hanem igenis szükséges egy kis jó akarat — az elnök urak részéről. Dr. KECSKEMÉTI LAJOS.

— **Magyar tudós a külföld előtt.** *Gran Encyclopedia juridica espanol* czim alatt nagyszabásu munka van előkészités alatt Madridban J. Martos Jimenez szerkesztése mellett is. A munkában való közremüködésre felkéretett a szerkesztő részéről Hoffmann Pál, a budapesti egyetem tanára is.

— **A kir. ügyészség jogkörét** tárgyazó azon nagyfontosságu curiai határozatra, melyet jelen számunk mellékletén közlünk, olvasóink figyelmét különösen felhivjuk.

Irtások.

123.

A kerületi előljáróságok a hatáskörükhöz tartozó kisebb polgári peres ügyekben oly hoszszu tárgyalási határnapokat tüznek ki, a melyekhez képest a törvényszékek által rendes perekben adott perfelvételi határnapok is rövidek. *(Ügyvédi körökből.)*

Nemzetközi Szemle a mellékleten.

Lapunk előfizetőinek a legközelebbi számmal küldjük meg főlap teljes-évi tartalommutatóját.

Lapunk legközelebbi számához a Plósz-féle javaslatot mellékeljük. Az ujonnan belépő előfizetőknek a javaslatot pótlólag fogjuk megküldeni.

Lapunk azon t. előfizetőit, kiknek előfizetési ideje e hó végével lejár, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn sziveskedjenek megtenni, nehogy a lap küldésében fennakadás történjék. *A kiadóhivatal.*

Lapunk mai számához **postai utalvány** is van mellékelve, az előfizetés könnyebb teljesitése végett. Az előfizetés megujitásánál sziveskedjenek olvasóink *czímszalagjukból*, melyek alatt lapjaikat kapják, egyet a *postautalvány-szelvény hátulsó lapjára* fölragasztani s ugy küldeni be kiadóhivatalunknak.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (VIII. József-körut 41. sz.)
Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (IV. Zöldfa-utcza 31. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (IV. Egyetem u. 4. sz.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

Huszonnegyedik évfolyam. 52. SZ. Budapest, 1889. deczember 27.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐI IRODA: *József-körut 44-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A sommás eljárás reformja. Dr. FODOR ÁRMIN budapesti ügyvédtől. — A szóbeli polgári eljárás legujabb tervezete. Dr. NAGY DEZSŐ budapesti ügyvédtől. — *Törvénykezési Szemle:* A végrehajtási törvényből. LENGYEL IMRE hajduszoboszló kir. járásbirótól. — A bizonyitékok közössége. FÖVENYESSY LAJOS nagy-kátai aljárásbirótól. — Kizárólag magánvádra üldözendő büncselekmények esetében idézhető-e magánvádló reggeli 7 órára? Dr. DOLESCHALL ALFRÉD budapesti kir. táblai joggyakornoktól. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A pénzügyi közigazgatási bíróság elvi jelentőségü határozatai. — Nemzetközi Szemle. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Rendkivüli melléklet: Törvényjavaslat a felebbvitelről a sommás eljárásban. Előadói tervezet. A m. kir. igazságügyminiszter megbizásából készitette Plósz Sándor.

A sommás eljárás reformja.

Midőn az igazságügyminiszter ez év május havában a költségvetés tárgyalásakor reformprogrammját előterjesztette: az egész ország, de különösen a jogászközönség a legnagyobb lelkesedéssel fogadta azt. Az a sok vágy, óhaj, remény, mely az igazságügy reformjához füződött, de terv és rendszer nélkül hol homályosan, hol világosabban élt egyesek agyában, egyszerre határozott alakot vett, egy minden izében kidolgozott tervvé vált, szilárd körvonalokkal, melynek minden egyes részébe világosságot hozott azon éles logikával párosult szónoki erő, melylyel e beszéd az egész nemzet figyelmét lebilincselte.

A reformok fokozatos keresztülvitelét igérte e beszéd, a lépésenként, de biztosan és tervszerüen végbemenő fejlődést.

És egyszersmind lépésről-lépésre, fokról-fokra meg is jelölte a haladás irányát. Három csoportba osztotta a reformokat, a melyek végredményben igazságügyünk nagy átalakitását fogják eredményezni. Az első a járásbirósági eljárás reformja és az azzal összefüggő perrendtartási kérdések megoldása, a másik a királyi táblák decentralisatiója és a büntető eljárás megalkotása, és végre a harmadik és befejező lépés a szóbeli polgári eljárásnak teljes életbeléptetése az elsőfolyamodásu törvényszékeknél és a felső forumokon.

És ki voltak domboritva e beszédben már ama reformoknak egyes részletei is. A reformok első csoportjáról hallottuk, hogy — az igazságügyminiszter saját szavait idézve, — oda fog tartozni: «*a járásbiróságoktól az illetőségükhöz tartozó polgári peres ügyekben a felebbvitel behozatala szóbeli eljárás mellett a törvényszékekhez, még pedig a szóbeli eljárásnak teljes életbeléptetésével ezen forumokon, oly módon, hogy a törvényszékek itélete ténykérdésben végleges legyen és a törvényszéktől csak jogkérdésben a revisio jogorvoslata engedtetnék meg, — nem a kir. táblához, hanem a Curiához. Combinálva ezzel egyidejüleg meg volna alkotandó a járásbiróságok hatáskörének végleges megállapitása ugy, hogy a nagy organikus átváltoztatásnál állandó maradna.*»

A haladás ezen első lépését képezi a «Törvényjavaslat a felebbvitelről a sommás eljárásban«, melyet az igazságügyminiszterium megbizásából *Plósz Sándor* készitett.

Három okból helyezünk nagy sulyt e javaslatra. A perrendtartási novella életbeléptetése óta, mely a járásbirósági hatáskört 300 frtról 500 frtra emelte, a sommás eljárás szerint elbirált perek száma évenkint 160,000 és 190,000 közt ingadozik, mig a rendes perek évi száma 15 és 18 ezer közt van. A javaslat tehát körülbelül a pereknek 90 százalékát érinti és ezekre megteremti a jó eljárás alapfeltételeit.

A második ok az, hogy a törvényszéki felebbviteli eljárás hivatva van mintaképül szolgálni a törvényszéki első foku eljárásnak. Egyrészt előkészitő iskolája lesz a birónak és ügyvédnek a teljes szóbeliségre, másrészt a törvényszéki első foku eljárás megalkotásánál és életbeléptetésénél egy már kipróbált rendszerrel lesz dolgunk, melynek jó és rosz oldalait már ismerni fogjuk a gyakorlatból.

A harmadik ok az, hogy ezen javaslat törvénynyé válva kényszeritőleg fog hatni oda, hogy a szóbeliség a perrendtartás egész vonalán életbe léptessék és fel fogja frissiteni a biróságok szellemét. Két évtizedje már, hogy folyvást hangoztatjuk a szóbeliséget, a perrendtartás reformját és alig haladtunk egy lépéssel előre. Ha csak egy helyen rést törünk az irásbeli peren, ha csak a polgári ügyek egy részében is behozzuk a törvényszékek előtt a szóbeliséget: a perrendtartás reformja előhaladásában többé gátolható nem lesz. Az uj szellem, mely a szóbeliség alapján eljáró felebbezési tanácsokból kiindulni fog, önkéntelenül át hatja egész biráskodásunkat és ellenállhatlan erővel az irásbeli per utolsó maradványainak ledöntéséhez fog vezetni.

Az alapelvek, melyeken a javaslat épül, jogászközönségünk előtt nem ujak. A jogászgyüléseken, a jogászegyletben, a szaksajtóban, sőt a napi sajtóban is ismételten megbeszélés tárgyát képeztek. A járásbiróságok hatáskörének kiterjesztése az ingatlanok iránti és az örökösödési perekre, — a felebbezési biráskodásnak sommás ügyekben a kir. törvényszékekre való ruházása szóbeli felebbezési eljárással, — a harmadfoku bíróság jogkörének korlátozása a jogkérdés elbirálására és a kir. Curiának a felülvizsgálati biráskodással való felruházása a jogegység czéljából: mindezek oly elvek, a melyeket a közvélemény rég a magáévá tett. Annyira beleéltük magunkat ez eszmékbe, hogy az eljárás reformját másképen már elképzelni sem tudjuk.

Ezen szilárd alapokon épiti fel a javaslat az egész sommás eljárás tervét, melynek minden egyes részét a szóbeliség rendszerébe illeszti be. Ámbár a javaslat csak a felebbvitelről szól, de a felebbvitelnek átalakitása a szóbeliség alapján visszahat az elsőfoku eljárásra is és ennek is teljesen uj alakot ad. Az egész sommás eljárás reformjával állunk tehát szemközt.

Szemügyre akarjuk tehát venni, hogy mikép alakul a sommás eljárás a javaslat szerint mindhárom fokon.

I. A tervezet tulajdonképi tárgya, a mint czime is mutatja, a felebbvitel szabályozása; a járásbiróság előtti eljárást csak annyiban változtatja meg, a mennyiben az a felebbezési eljárással való konformitás végett mellőzhetlenül szükséges volt. E változtatások azonban mégis oly fontosak, hogy a járásbiróság előtti eljárást is egészen át fogják idomitani.

Ilyen mindenekelőtt a járásbirósági hatáskör kiterjesztése az 500 frtnyi értékhatáron alul a birtokbirósági és örökösödési perekre. Ugyszintén a járásbirósághoz utasitja ezen értékhatáron belül ama pereket is, melyek perrendtartásunk

44. §-a szerint a telekkönyvi hatósághoz tartoznak, u. m.: a telekkönyvi előjegyzés igazolása és az előjegyzés által biztositott tulajdoni és szolgalmi jogok iránti pereket. A telekkönyvi hatóság elbirálása alá esnének csakis a telekkönyvi rendelet első részében emlitett csekély számu kiigazitási, átkebelezési és régi terhek megosztása iránti perek.

A járásbirósági hatáskörnek e kiterjesztése bizonyára közmegelégedésre fog találni. A mai állapot, mely szerint minden néhány forintot érő ingatlan vagy örökség iránti per a törvényszék hatásköréhez tartozik és korlátozás nélkül három társas-birószágot vesz igénybe, igazán türhetlen és ellenkezik a birói szervezet ökonomiájának legelemibb szabályaival.

Ugyanezen indok szólna azonban a mellett is, hogy a járásbirósági hatáskört a váltóügyekre is kiterjeszszük. A javaslat indokolása szerint ennek akadálya az, hogy a budapesti keresk. és váltótörvényszék ez által jóformán feleslegessé válnék, mivel az 500 frton aluli váltóügyek elvonása folytán kevés dolga maradna. Szervezeti változásokat pedig a javaslat lehetőleg kerülni akar. Ezen indok nem teljesen meggyőző; a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéknek ugyis maradna elég dolga, és ha 2—3 biráját valamely megalkotandó felebbezési tanácshoz tennék át, az egyensuly helyre volna állitva, a nélkül, hogy szervezeti változásnak kellene történnie. Azon indok sem fogadható el, hogy ez a kezdet nehézségeit a járásbiróságokra fokozná; a járásbiróságokra sok ujitást a javaslat sem hoz be. Méltányoljuk azonban azon törekvést, hogy e reformot ne bonyolitsuk tulságosan uj intézményekkel; a váltóügyeknek a kir. járásbirósághoz való utalása pedig feltétlenül szükségessé tenné a mai váltóeljárás eltörlését és az okiratos per meghonositását. De ha ez ujitás felvételéről e javaslatba lemondunk is, legyen szabad azon reményünknek kifejezést adni, hogy e reform az ezután létesitendő reformok sorában első helyen talán az intő eljárással együtt külön törvényben fog megvalósulni.

Örömmel vettük, hogy a javaslat, ámbár a bizonyitás részleges szabályozásával nem foglalkozik, ugy a járásbiróság előtti, mint a felebbviteli eljárásban a bizonyitékok szabad mérlegelésének elvét mondja ki és perrendtartásunk 190. §-át kifejezetten hatályon kivül helyezi. Ép ugy közhelyesléssel fog találkozni az, hogy a javaslat a felek személyes megjelenését és a biró kérdezési jogát a tényállás felderitése végett kitágitani igyekszik és e jogot sanctióval is látja el, a mi által az némileg az informativ eszköz körén tullép. El nem nyomhatjuk azonban itt ama megjegyzést, hogy mi addig, mig *a felek tanukként kihallgatása* mint bizonyiték elfogadva nem lesz, és azon minden izében avult és hasznavehetetlen bizonyitékot, mely a «fél esküje» elnevezés alatt perrendtartásunkban és eddigi tervezeteinkben szerepel, nem helyettesiti: sem a bizonyitási eljárást egészében, sem a bizonyitékok szabad mérlegelését teljesnek nem tekintjük.

Az *eshetőségi elv teljes elejtése* és a bíróság ama joga, hogy a tárgyalást egyelőre a megosztható követelés egy részére vagy a követelés előkérdésére, vagy a követelés megalapitására vagy megerőtlenitésére szolgáló vitapontok egyikére vagy többjére szorithatja, a járásbiróság előtti eljárásnak is nagy előnyére fog válni. A pernek ilynemü, szakaszokra való felosztása eredményezi ezután a *részitéleteket* és az alap és mennyiség szerint elkülönithető vitáknál az alap fenállása iránt intézkedő *közbeszóló itéleteket.* Mindkettő polgárjogot nyert minden modern eljárási törvényben.

Ezek azon főbb változások, melyeken a járásbirósági eljárás is át fog menni az uj javaslat szerint. Csatlakoznak ezekhez egyéb kisebb módositások is, pld. hogy minden biró mellett jegyzőkönyvvezető alkalmaztassék, hogy az itélet a tárgyalási határnapon vagy egy nyomban kitüzendő határnapon kihirdetendő, mely utóbbi esetben azonban az itélet a kihirdetést megelőzőleg teljesen irásba foglalandó, stb. stb. Mind e szabályok hivatva vannak részben a szóbeliséget a járásbiróság előtt megóvni, részben a járásbirósági és törvényszéki felebbezési eljárás szükséges egyöntetüségét létrehozni.

II. A reform sulypontja azonban a *törvényszéki felebbezési eljáráson* van, mely a javaslatnak több mint két harmadát (115. §-t) kiteszi.

A javaslatnak e része általános conceptiójában és egyes részei feldolgozásában: a felebbezési tárgyalás előkészitése, a szóbeli tárgyalás menete, a bizonyitásfelvétel és határozathozatal — valódi mestermü. Azt hiszszük, hogy nem létezik perrendtartás, mely e részben a javaslattal kiállhatná a versenyt.

Nem lehet czélunk e czikk keretében az egész felebbezési eljárást beható megbeszélés tárgyává tenni. E lapok olvasói a javaslatnak az előbbi számban közölt kivonatos ismertetéséből felismerhették annak általános vonásait. A teljes szóbeli eljárás életbeléptetése az a törvényszéki felebbezési eljárásban kötelező ügyvédi képviselettel, előkészitő iratokkal, szóbeli tárgyalással és esetleg uj bizonyitásfelvétellel. A felebbezési eljárás nem annak felülbirálata, hogy helyesen járt-e el az első biró, hanem az ügynek a legtágabb alapon való ujbóli elbirálása, a beneficium novorum legmesszebb menő használatával. Ez eljárásnak egyes részeit más alkalommal behatóbban akarjuk taglalni.

A felebbezési eljárásnak egyes kisebb jelentőségü pontjai elleni aggályainkat azonban már itt el akarjuk mondani. A technikus részletekre vonatkoznak azok, és a mennyiben helyeseknek találtatnának, a javaslatban könnyen lesznek helyre igazithatók.

A tervezet 3. §-a értelmében minden járásbirósági itélet ellen felebbezésnek van helye, tehát nemcsak a végitéletek, hanem a közbeszóló itéletek ellen is, a mi még világosabban kitünik a javaslat 94. §-ából, mely szerint a közbeszóló itéletek a perorvoslatokat illetőleg végitéleteknek tekintetnek. A javaslat 4. §-a szerint azonban e közbeszóló itéletek még akkor sem emelkednek jogerőre, ha azok ellen felebbezés be nem adatik, mert azon határozatok alatt, melyek az itéletet megelőző eljárásban hozattak, és melyek ellen sem a jogorvoslat kizárva nincs, sem a felfolyamodás helyt nem foglalhat, a közbeszóló itéletek is érthetők. E 4. §. szószerinti forditása a német perrendtartás 473. §-ának, csakhogy ott van értelme, ha némely közbeszóló itélet a végitélet elleni felebbezésben támadható meg. A német perrend ugyanis a közbeszóló itéletek két nemét ismeri: a 275. §-ban közbeszóló itéletet enged meg minden esetben, midőn a követelés valamely előkérdése, avagy a követelés megalapitására vagy megerőtlenitésére szolgáló vitapontok valamelyike az eldöntésre megérett, — a 276. §-ban pedig megengedi, hogy a bíróság az alap és mennyiség tekintetében elválasztható vitáknál először az alap kérdésében döntsön. Tulajdonképi közbeszóló itélet a német perrend szerint csak az első, a másodikat a német perrend nem tekinti és *nem is nevezi* közbeszóló, hanem végitéletnek. A második ellen a német perrendtartás önálló felebbezést ad, melynek elmulasztásával az jogerőre emelkedik; az első ellen azonban nem ad önálló felebbezést, és azért természetesen az a végitélet elleni felebbezésben kell, hogy megtámadható legyen. A javaslat ellenben az első esetben egyáltalában nem ad itéletet és csak az alap tekintetében enged meg közbeszóló itéletet, a mely ellen külön felebbezést is ad. Mi czélja legyen tehát annak, hogy e közbeszóló itélet ellen a jogorvoslat még a végitéletig nyitva tartassék? Ha a javaslat 4. §-a azonban netalán másképen értendő, akkor az másképen volna szövegezendő, mert jelenlegi szövegében könnyen félreértésre vezethet.

A javaslat 9. §-a szerint a felebbezés határideje 30 nap. Ezen határidőt tulhosszunak találjuk. Igaz, hogy a német

perrendtartás szerint a felebbezési határidő szintén egy hónap, csakhogy ott a perrendtartás meghozatalát megelőzőleg Németország legnagyobb részében még hosszabb felebbezési határidők léteztek és igy az egy hó is már korlátozást jelentett. A *code de procedure civile*, mely a rajnai tartományokban hatályban volt, a 443. §-ban 3 hóra határozta volt meg e határidőt, mely különben Franciaországban 1862-ben két hóra lett leszállitva; *Hannoverában* két hó, *Poroszországban* hat hét volt a felebbezési határidő. A német perrendtartás tehát egy hónapon alul nem mehetett. Mi azonban a nyolcz napi határidőhöz már szokva vagyunk és nincs ok, hogy miért emeljük azt oly magasra. Hogy hosszabb határidő az egyezségeket nagy mértékben előmozditaná, nem tehető fel; az ügyvédnek egy felebbezés elkészitéséhez pedig szintén nincs szüksége oly hosszu határidőre.

Sok inconvenientia származhatik abból is, hogy a teljesitési határidő igy teljesen elvál a felebbezési határidőtől. A teljesitési határidőt a javaslat nem változtatja meg, az ezentul is legfölebb 8 nap lesz. Miután azonban az itélet a felebbezési határidő lejártáig jogerőre nem emelkedik, a jogositott a teljesitési határidő lejártával még teljesitést nem követelhet, kielégitési végrehajtásra joga nincs. A tervezet ezen ugy vél segiteni, hogy a 155. §-ban a teljesitési határidő elteltével már biztositási végrehajtás kérhető. Ez azonban hátrányos ugy a hitelezőre, mint az adósra nézve; a hitelezőre, mert adósa a pénz letételével boszanthatja és mert a végrehajtási eljárás mégis csak hosszabb lesz, ha a kielégitésre való joga később nyilik meg, — az adósra nézve pedig, mert az esetben, ha nem fizet, biztositási és kielégitési végrehajtás fog ellene vezettetni, a mi kétszeres költségébe fog kerülni.

Megfontolandó volna, hogy a hosszu felebbezési határidő helyett nem ejthetnők-e el a franczia rendszert, mely az itélet kihirdetésétől számitja a felebbezési határidőt és nem rendelhetnők-e és a német eljárás mintájára az itéletek kézbesitését, mely esetben a határidő a kézbesités napjától számittatnék.

Attól tartunk, hogy a javaslat 10. §-ának ama rendelkezése is, mely szerint a felebbezés a felebbezési bíróságnál nyujtandó be, sok inconvenientiát fog szülni. Az itélet jogerőre emelkedése nagy bajjal lesz ellenőrizhető. A felebbezőn megeshetik, hogy a járásbiróság jegyzője tanusitani fogja a jogerőre emelkedést a beadott felebbezés daczára, mert a törvényszék megkeresése talán elkésik; másrészt a járásbiróság jegyzője jóval a felebbezési határidő eltelte után is meg fogja tagadhatni a jogerőre emelkedésről szóló bizonyitványt, mert az ő nézete szerint a *megfelelő idő*, mely alatt a felebbezési iratok a törvényszék által bekövetelendők lettek volna, még le nem folyt, a mint azt a javaslat 152. §-a előirja.

Nem látjuk be, hogy miért ne maradnánk a mai rendszer mellett, hogy a felebbezés azon első bíróságnál adandó be, melynek itélete ellen irányul. Az egyedüli indok, melyet a javaslat indokolása ez intézkedése mellett felhoz, hogy a tárgyalási határnap kitüzése igy gyorsabban fog történni, mert a felebbezési tanács elnöke azt azonnal a felebbezés beadásakor tüzi ki és csak ezután követeli be az iratokat az elsőbiróságtól. Ha azonban az elsőbiróságnak meghagyjuk, hogy a felebbezést 3 nap alatt terjeszsze fel, — a mit különben a javaslst is meghagy a bekivánt iratok felterjesztése tekintetében — akkor nem látjuk be, hogy ezen három napi halasztás nagy bajt okozna.

Mindezek bizonyára csekély technikus dolgok. Az elvek magasságáról tekintve fel sem tünnek, de a gyakorlat emberei tudják, mennyi függ a perrendtartási intézményeknél ily csekélységektől.

III. A javaslat a kir. törvényszékek mint felebbezési bíróságok itéletei ellen a jogkérdésben felülvizsgálati kérelemnek ad helyet a kir. Curiához.

E helyütt is fentartjuk magunknak, hogy az ezen czimben foglalt érdekes kérdéseket más alkalommal behatóbban megbeszéljük és csak azon pontokat jelöljük meg, melyek ellen komolyabb aggályaink vannak.

Ezek a következők:

Nem helyeseljük a summa revisionalisnak behozatalát, hanem óhajtandónak találjuk a felülvizsgálat kiterjesztését minden ügyre az értéktől eltekintve. Igaz ugyan, hogy a felülvizsgálati kérelmek özönének valami gátot kell vetni és igaz az is, hogy a javaslat e tekintetben nagyon szabadelvüen jár el, midőn a duæ conformes elvét elvetve, két egybehangzó itélet ellen is ad felülvizsgálatot. Nézetünk szerint azonban ez még nem elegendő, el kell ejteni e tekintetben az értékhatárt is és más ponton kell keresni a korlátot, melylyel a Curiát az ügyek felhalmozódásától meg kell menteni.

Szintugy nem nyugodhatunk bele, hogy az ügyek egész kategoriája, a határjárási, mesgyeigazitási és sommás visszahelyezési perek a felülvizsgálatból kizárassanak. Ez ellenkezik amaz elvvel, hogy a Curiát a jogegység őrévé kell tenni és kétszeresen veszélyes ép ezen perekben, a melyek tekintetében magánjogunkban annyi vita van és judikaturánk eddig ingadozó.

A főeltérést a javaslat indokolása ezen tervezetnek és a német birodalmi perrendnek felülvizsgálata közt abban találja, hogy ez utóbbiban a szóbeliség kötelező, mig az előbbiben — ép ugy mint a franczia cassationalis eljárásban és az osztrák javaslat revisionalis eljárásában — csak facultativ.

Nézetem szerint a felülvizsgálati eljárásban is a szóbeliség jobb, mint az irásbeliség. Ezt a javaslat indokolása sem vonja kétségbe és a szóbeli contradictorius tárgyalás mellőzését csak azzal indokolja, hogy a feleknek költséget fog okozni és ez által a felülvizsgálat igénybe vételét megneheziti.

Nézetünk szerint ez indok nem a kötelező szóbeliség ellen, hanem mellette szól. Itt, a költségkérdésben és nem a summa revisionalisban találjuk a felülvizsgálatnak tulnagy igénybe vétele ellen a szükséges korlátot.

A javaslatnak a felfolyamodásra és a végrehajtási eljárás néhány szabályának megváltoztatására vonatkozó intézkedései nem adnak megjegyzésre alkalmat. Hogy a kir. törvényszéknek mint másodbiróságnak felfolyamodás folytán, valamint a felebbezési eljárásban hozott végzései ellen a további felfolyamodás — (ama három eset kivételével, melyben ma a végzés ellen felebbezésnek van helye) — a kir. itélő táblához és nem a Curiához megy: az csak helyeselhető.

Ezek volnának általánosságban megjegyzéseink a nagy fontosságu javaslatra. Olvasóink meg fognak bocsátani, hogy azok nem mennek a javaslatban megoldott kérdések mélyére. A hely szüke és az idő rövidsége nem engedték ezt meg. Lesz alkalmunk e kérdésekre és a javaslatnak azokkal szemben elfoglalt álláspontjára visszatérni. A fentiekben csak amaz első benyomásról, melyet a javaslat gyakorol, számot akartunk adni.

Nagyjában és egészében, a mint láttuk, elsőrendü törvényhozási munkálattal állunk szemközt. Egyes módositások a részletekben mindenesetre szükségesek lesznek, talán már most, talán később, midőn a tervezet a gyakorlat tüzpróbáját fogja megállni. A javaslat alapjaiban azonban erős hitünk van; ha perrendtartásunk reformjának ideje már megérkezett, — és hiszszük, hogy megérkezett, — akkor ez csak ezen alapokon, csak e tervezet fonalán történhetik.

Szükségesnek tartjuk ezt hangsulyozni, mert már látjuk, miként alakul a két tábor, mely a javaslat ellen állást akar foglalni.

Az egyikhez tartoznak azok, kik a perrendtartás reform-

*

jától jót nem várnak. Félnek a járásbirósági hatáskör kiterjesztésétől, mert nem biznak járásbiráinkban; félnek a törvényszékeknek felebbviteli biráskodással való felruházásától, mert nem tartják törvényszékeinket arra képesitettnek; félnek a szóbeliségtől, mert arra még meg nem értünk. Szóval félnek mindentől és miután reform más alapon meg nem inditható, inkább a mai álláspontnál maradni és várni akarnak, — hogy meddig? azt nem tudjuk.

Ezekkel vitába nem bocsátkozhatunk. A kiknek az igazságügy iránt oly kevés érzékük van, hogy a mai állapot tarthatatlanságát be nem látják, azoknak a reform szükségét meg nem magyarázhatjuk. Vakokkal a szinekről, siketekkel a hangokról nem vitatkozhatunk.

A másik táborba tartoznak azok, a kik nem akarnak lépésről-lépésre haladni, nem akarnak fokozatos reformot, de egyszerre akarják a czélt, egyszerre az egész uj perrendtartást és birói szervezetet. Ha csak egy betü is hiányzik belőle, akkor ők azt nem fogadják el. Már jelszavuk is van, melyet a napi sajtóban hangoztatnak, és ez: nekik nem kell a «*csonka szóbeliség*».

Ha arról volna szó, hogy reformáljuk a járásbirósági eljárást és ezzel állapodjunk meg, hagyjuk meg az elsőfoku törvényszéki eljárást és felebbvitelt irásbeli alakjában, akkor értenők e jelszót és ellenzéki állást. Ezt azonban senki sem akarja. Hiszen a javaslat alkotója, mihelyt e tervezetet elkészitette, már is hozzáfogott a perrendtartás többi részeinek megalkotásához, és mihelyt életbeléptetve lesz e reform, már is megindulhat a további reform.

A legjobb körülmények közt a teljes perrendtartás életbeléptetése és a birósági szervezetnek teljes átalakitása éveket vesz igénybe. Miért várjunk addig, ha a perek 90 százaléka részére már most nagyobb rázkódások nélkül életbeléptethetünk egy jó eljárást? Hisz ez az általános reformot nem hátrálhatja, hanem ellenkezőleg előmozditja.

Hivatkoznak Németország példájára, mely egyszerre teremtette meg uj birói szervezetét és perrendtartását. Csakhogy ott az a politikai viszonyok behatása alatt történt; egy egységes részleges reform a különböző törvényekkel biró államokban lehetetlen volt, ha egységes reformot akartak, akkor az egész perrendtartást kellett megalkotni. Ott van azonban elijesztő példaként Ausztria, mely nem tudja perrendtartását megalkotni épen azért, mert nem lépett ideje korán a fokozatos reform terére.

Nem őszinte barátai azok a reformnak, a kik az egész perrendtartás életbeléptetését egyszerre óhajtják. Melyik azon egész perrendtartás, melyet behozni akarnak? Talán valamely létező tervezet, Plósz-é? Emmer-é? Ökröss-é? Egyik sem. Az az egész perrendtartás tehát, melyet ők óhajtanak, nem is létezik, nem is tudjuk, hogy minő legyen az. És ennek áldozzuk fel az előttünk fekvő kész javaslatot, melyet más czimen nem is támadnak meg, mint hogy az csonka?!

Hiszszük és reméljük, hogy azok, a kik igazságügyünk reformját őszintén óhajtják, és jogászközönségünk zöme tartozik ezekhez, e javaslat körül fognak csoportosulni, és hiszszük és reméljük, hogy mielőbb alkalmunk lesz tapasztalni annak mint elfogadott törvénynek üdvös hatásait jogszolgáltatásunkra.

Dr. FODOR ÁRMIN.

A polgári szóbeli eljárás legujabb tervezete.

(Felebbvitel a sommás eljárásban.)

Történeti visszapillantás.

Igazságügyi reformjaink csigaléptekkel haladnak előre. 1861-ben tabula rasát csináltunk, 1867-ben egy nagyszellemü igazságügyminiszter vezetése mellett fiatalos tüzzel és a magyar lelkesedés szalmalángjával fogtunk igazságügyünk ujjá teremtéséhez, nagyszabásu kereteket teremtettünk, midőn azonban az igazságügyi alkotások vezérlő fáklyája Horváth Boldizsár világitó szövétnekét bevonta, következtek az epigonok, a nagy keretek betöltetlen maradtak s azóta igazságügyünk csak vegetál. Az utána következő időszak a büntető törvénykönyvön kivül egyetlen nagyobb szabásu alkotást sem képes felmutatni.

Mindenek közt azonban a polgári törvénykezésnek volt legszomorubb sorsa. A szóbeli eljárás volt Horváth Boldizsár ideálja és a jobbak törekvéseinek czélpontja. Alig kelt azonban életre az eszme, azon módon el is bukott. A szóbeli eljárás helyett 1868-ban megkaptuk az átidomitott osztrák irásbeli eljárást, tehát kodifikáltunk egy rég elavult rendszert, a mi semmi esetre sem válik dicsőségünkre. Akkor azzal biztattak, hogy ez csak ideiglenes, a szóbeli eljárás megalkotása hosszabb időt igényel, kell, hogy ezen boldogabb idő elérkeztéig is legyen valamelyes eljárásunk, ha még olyan ócska is. A zsibáruspiaczra mentünk vásárolni, attól félve, hogy a jó és uj dologra nekünk nem telik.

Azóta több, mint husz év telt el s még mindig ezen zsibáruval kinlódunk; időközben foldoztunk is rajta s ezzel ruházkodik most a mi szerencsétlen polgári törvénykezésünk.

Az igaz, hogy ócska, foltos ruhánkat folyton szégyeltük, agitáltunk a sajtóban, a törvényhozó testületben, hogy azt el kell dobnunk és ujabbat beszereznünk, a képviselőház több izben meghagyást intézett az igazságügyminiszterhez e tárgyban, de mindennek foganatja nem lett, ma is ott vagyunk, a hol voltunk.

Kisérletekben nem volt hiány, de azok — fájdalom — mindig kisérletezések is maradtak.

Boldogult Ökröss 1880-ban magánszorgalomból készitette az első, indokolással ellátott egységes tervezetet a szóbeli közvetlen eljárásról. Előre látható volt, hogy az efféle magántevékenységnek a gyakorlati életre mi kihatása sem lesz. Ugy is történt. A szaksajtó egy-két czikkben foglalkozott vele s azután napirendre tértek felette. Minekünk azonban, kik azon időben szigoru kritikát gyakoroltunk vele szemben, kötelességünk elismerni, hogy Ökröss e müvével a hazai jogirodalomnak s a szóbeliségnek kétségtelen szolgálatot tett. Anyagot gyüjtött s az eszmét egy lépéssel közelebb vitte a megvalósulás felé.

Ugyanezen időben a hivatalos részről is megindult az actio a polgári szóbeli eljárás megalkotása tárgyában. Emmer Kornél és Plósz Sándor Pauler minisztertől hivatalos megbizást nyertek ezen oly rég ohajtott törvénykönyv megalkotására. A megbizottak külföldi utra indultak, hogy a gyakorlatban is megismerkedhessenek ezen eljárási alakkal. Körülbelől öt évi gyakorlati és elméleti tanulmány után 1885. év őszén két parallel javaslatot tettek közzé tanulmányaik eredménye gyanánt. A szaksajtó részletesen foglalkozott velük, a dolog fontosságához képest szigoru kritika alá vette őket, a tárgyilagos birálat azonban kedvező véleménynyel nem lehetett; a jogász közönséget a javaslatok inkább lehangolták. Ugy látszik, maga az akkori igazságügyi miniszter sem bizott a tervezetek életrevalóságában, azokat magáévá nem tette, még csak szaktanácskozmány sem ült felettük össze, annál kevésbé lettek a képviselőház elé beterjesztve.

Ezen Plósz és Emmer-féle javaslatok sorsa igen tanulságos, és méltó következtetést lehet vonni belőle a jövőre s azon javaslat sorsára is, melyet Plósz Sándor egyetemi tanár ur «a felebbvitelről a sommás eljárásban» csak a napokban tett közzé a mostani igazságügyiminiszter megbizásából.

A Plósz és Emmer-féle javaslat legfőbb hibája volt az egységes conceptió tökéletes hiánya. A tervezetek egyike sem volt teljes, az egyikből az egyik, a másikból a másik rész hiányzott, mindegyikben voltak hézagok, melyeket egymásnál kölcsönösen voltak betöltendők, de voltak olyan részeik is, melyek merőben ellentétes elvi alapokra voltak

fektetve. Az első pillanatra világos volt, hogy igy nem lehet kodifikálni, hogy két olyan ikerrel van dolgunk, a kik egymás miatt tökéletesen ki nem fejlődhettek, de egy egész szerves lénynyé sem olvadhattak egybe s igy a velük született természeti gyengeségnél fogva idő előtt kimultak.

Egy csepp örömünk sem telik abban, hogy ez következett be, mert senki sem óhajtja jobban mint mi, hogy egy a szóbeliség elveire fektetett modern eljárásunk legyen mielőbb, de a bekövetkezett tény kétségtelen tanusága annak, hogy egy helytelen alkotást keresztülerőltetni nem lehet. Ma már jogirodalmunk fejlettebb, szakembereink is nagyobb számmal vannak, ma a törvényalkotások felett ellenőrzésünk sokkal erősebb, mint csak egy-két évtized előtt is, midőn a kodifikationális müvek tömegesen csusztak át a törvényhozó malmán.

A «felebbvitelről a sommás eljárásban» czimü tervezet sem teljes munka, hanem csak töredék, a melynek ha czime után indulnánk, az egy oly picziny részét képezné a polgári perrendtartásnak, a melylyel például a német birodalmi perrend 871 szakaszából csupán 59 szakaszban foglalkozik, a melyben azonban a rendes eljárásbeli felebbezés és felülvizsgálat is szabályozást lel. A szerves kodexből tehát egy incidentális kérdés van kiszakitva s ez lenne beillesztendő a mai irásbeli eljárás keretébe. Plósz ugyanezt 159 szakaszban fejti ki, tehát háromszor oly bőven, mint a német perrendtartás. Ennyiszer többet kell neki beszélnie, hogy megértesse magát s ezen kivül minduntalan hivatkoznia kell a mai merőben ellentétes rendszerü irásbeli eljárás egyes intézkedéseire is, a melylyel a maga partiális szóbeli felebbviteli rendszerét össze akarja olvasztani.

Ha az 1885-diki tervezetben Plósz és Emmernek a szóbeliség elvén alapuló rendszerei összeegyeztethetlen ellentétek gyanánt állottak szemben egymással, ugy ez még elenyésző csekély volt ahhoz az ellentéthez képest, a mely a mai irásbeli eljárás és az ezzel egybeolvasztani szándékolt Plósz-féle legujabb tervezett között van.

Félő, hogy a consequentia ma sem lesz más; a mult élő példa gyanánt szolgál. A tények logikája mindig ugyanaz marad. A különbség a multtal szemben csak az, hogy mostan az eredménytelenség ez irányu tényezői még fokozottabb mértékben megvannak. Ezek előtt szemet hunyni nem lehet.

Dr. NAGY DEZSŐ.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A végrehajtási törvényből.

A végrehajtási törvény szerint végrehajtás alá nem esik s ennél fogva le sem foglalható, a végrehajtást szenvedő és háznépe eltartásához szükséges egy tehén, de ha valakinek egy kis szerény házikója van, ha ez ingatlan értéke egy huszad részét képezi is a tehén értékének, birói végrehajtás utján irgalom nélkül eladják.

Praxisomban többször fordult elő azon eset, hogy belső telket egy-két forintért vagyunk kénytelenek eladni, s többször kebelezzük a kis házikóra a tulajdonjogot vevő javára *egy* forint vételárban, árverési vétel jogczimén. Erre azt mondják a törvénytudók: ott az utóajánlat, tessék a vevő igéretére, ennek legalább egytized részével meghaladó ajánlatot tenni, a bánatpénzt letenni és az ujabb árverési költséget előlegezni. Ez még magában véve nem terhes, de *hitelesitett beadványban kell* az utóajánlatot tenni és ez már terhes, ez már az olcsón elárverelt ingatlan valódi értékéhez viszonyitva, aránytalan költségbe kerül. Igy történik aztán, hogy elég gyakori az egy-két forint vételár, sőt a mult évben a szoboszlói kir. járásbiróságnál a kir. kincstárnak Nánási István elleni végrehajtási ügyében az árverés alá került belsőség *egy*, mondd *egy* krajczárért kelt el H.-Szoboszló rendezett tanácsu, 14000 lelket számláló városban.

A házosztályadója a kérdéses ingatlanoknak egy forint, tehát a kikiáltási ár 200 frt, és mint mondám, elkelnek ezen 1 frt házosztályadóval megrótt ingatlanok egy-két forintért; különösen a kincstár javára elrendelt árveréseknél adjuk el a belsőségeket egy forintért, pedig az egy forint a végrehajtóé, nem a kincstáré lesz, tehát a kincstárnak semmi haszna s *mennyi czéltalan munka a hatóságoknak!*

Nem lehetne ezen segiteni? Ki lehetne mondani a törvényben, hogy azon belsőség, melynek házosztályadója egy forintnál nem több, csak akkor képezheti végrehajtás tárgyát, ha azon belsőségen kivül végrehajtást szenvedőnek más ingatlana nincsen.

A képviselőházban, a végrehajtási törvényjavaslat tárgyalása alkalmával Almási Sándor képviselő tett ugyan egy olyan inditványt, hogy a lakházak és telkek, melyeknek értéke 600 frtot meg nem halad, végrehajtás alá vonhatók ne legyenek, de ez inditványt nem fogadták el. Kár volt. Ha nem is a 600, de a 200 frt értéket meg nem haladó belsőségeket végrehajtás alól ki kellene venni.

De ha már egyáltalában nem veszik ki az ingatlant a végrehajtás alól, nem lehetne-e legalább az ilyen csekélyebb értékü ingatlanoknál az utóajánlattevést megkönnyiteni az által, hogy nem kivántatnék a hitelesitett beadvány, hanem elég lenne a bíróság által felvett jegyzőkönyv az ujabb árverés elrendelésére.

Szeretünk dicsekedni vele, hogy Magyarországon ismeretlen a socialismus, de igyekezzünk azon is, hogy ismeretlen maradjon.

LENGYEL IMRE.

A bizonyitékok közössége.

A contradictorius eljárásnak egyik lényeges tulajdonsága, hogy a peranyag a felek közt közössé válik.

Hiszen ez másként nem is lehet, ugyanis: az inditványozó és ellenindítványt tevő fél, vagyis fel- és alperesnek a per folyamán kifejtett tevékenysége alapjában véve nem egyéb egy — a biró előtt folytatott — párbeszédnél, melybe némelykor a biró is bele szól.

Ugyde a párbeszéd csakis ugy az, a mi; csakis ugy érthető, ha mindkét fél nyilatkozata előttünk fekszik.

Vegyük el a párbeszedből az egyik fél előadásait és marad előttünk egy semmit érő, érthetlen szóhalmoz.

A peranyag pedig párbeszéd utján jő létre. A követelő fél előadására a megtámadott felel, amaz ismét válaszol és igy tovább.

Az egyik fél előadása inditó oka a másik fél nyilatkozatának; felelet a kérdésre és a felelet feltételezi a kérdést.

A biró pedig, ki a párbeszédet — a felek magánharczát — végig hallgatta, mindkét fél előadását összegezi; az egyes nyilatkozatokat belső indokok alapján mérlegeli, abból, és az ellenfél inditványából értelmi müködés utján következtetést von s nem csupán az egyik, hanem mindkét fél előadására alapitva kimondja az itéletet.

Az itélet nem is alapulhat csupán az egyik vagy másik fél előadásán, hanem csakis a két fél által tett nyilatkozatok összevetésén. Pl. A birói határozat hozatala iránt inditványt tevő fél, vagy ha ugy tetszik a felperes, inditványának megokolására felhoz egy jogalapitó tényt, s alperes ennek megtörténtét beismeri. A biró e párbeszédre helyt ad az inditványnak és annak értelmében határoz; vagyis határozott az eljárás összes eredménye felett.

Hogy a peranyag a kétoldalu tárgyalás folytán közössé válik, s hogy a felek türni kénytelenek, mikép állitásaik nem csupán mellettük, hanem esetleg ellenökben is valóknak tartassanak: az az elmélet által el van ismerve.[1]

[1] Plank. Lehrbuch des Deutschen Civilprocessrechts. 52. §.

Az ujabb perrendek és perjogi javaslatok pedig midőn elfogadják, hogy: a bíróság valamely tényállás valóságát vagy valótlanságát a szóbeli tárgyalás egész tartalmából, valamint a bizonyitási eszközökből kiderülő okok szoros összefüggő méltánylása alapján itéli meg[1], a peranyag közös voltát határozottan elismerik.

Ha pedig a peranyag közösségének tételét elfogadjuk: lehet-e a bizonyitékok közös voltát tagadni?

Lehet-e valamely bizonyitékról, például a tanubizonyitékról azt mondani, hogy: «az egyik fél által felhivott tanunak a másik fél javára kedvező vallomása, ezen utóbbi fél részére bizonyitékot nem képezhet»?

Concret esetben némelykor a körülményekhez, nevezetesen pedig a tanu személyének hitelességéhez mérten talán igen; de szerény véleményünk szerint általában nem.

Nem pedig azért, mert a peranyag és igy a bizonyiték is mint a peranyag alkatrésze közös.

Vagyis ha az egyik fél valamit állitott, ezen állitás nem csupán mellette, hanem esetleg ellene is tartathatik valónak.

Ha az egyik fél bizonyitékot hoz fel, azt állitja, hogy azon bizonyiték igaz, való, hiteles.

Miért ne hinnénk neki?

Mi ok indithatna bennünket arra, hogy a perfél bizonyitékának csak akkor adjunk hitelt, ha a felhivó félre kedvező?

Ha más ok nincs, hitelt kell adnunk a bizonyitéknak akár kedvező az a felhivó félre, akár nem.

E tétel, vagyis a peranyag és bizonyitékok közössége a szóbeli perrendekben kétségtelen; azonban az 1868. évi LIV. tcz. 245. §-a midőn rendeli: «Peres ügyekben a biró a per folytán kifejtett tények és előadott bizonyitékok alapján . . . . . hoz határozatot. . . .» a közösséget szintén megállapitja.

De tekintsük a bizonyitékokat egyenkint:

1. A beismerés.

Ha a támadó fél tényállitását a megtámadott beismeri, szolgáltat ugyan alapot a birónak határozathozatalra: azonban nem bizonyiték által; mert a beismert tényállás minden bizonyitási eljárás mellőzésével valónak tartandó[2] s igy a beismerés nem bizonyiték, hanem a bizonyitási eljárást feleslegessé tevő — kizáró ok.

Ha a megtámadott, a kereső fél tényállitását beismeri, tulajdonkép nem tesz egyebet, mint azt állitja, hogy: «a felhozott jogalapitó tény való.»

Már most, ha egy és ugyanazon tényt mindkét fél valónak állit, a biró annak igaz voltában nem kételkedhetik, azt szintén valónak kell tartania és pedig miután e tény valóságát mindkét fél állitotta, következményeit is mindkét fél köteles elfogadni, még az esetben is, ha az a biró által esetleg nem mellette, hanem ellene tartatik is valónak; mert az egész peranyag s igy az abban foglalt beismerés is közös.

Az ujabb perrendek a beismerést nem is sorozzák a bizonyitékokhoz.

2. Az okirat.

Ha valamely jogügylet megalapitásában, megváltoztatásavagy megszüntetésében többen vesznek részt és ha erről okirat állittatik ki: nagyon természetes, hogy az okirat közös lesz.

A többek által létrehozott jogügyletről felvett okirat valójában nem más, mint maga a jogügylet; némely jogügyletnél az okirat készitése pl. a váltónál annyira fontos, hogy az okirat nélkül maga a jogügylet nem jő létre. A menynyiben ugyanis váltókötelezettséget csak irásbelileg — tehát okiratilag — lehet alapitani.[1] Ha pedig a jogügylet közös, közösnek kell lenni az arról kiállitott okiratnak is.[2]

Ha már most az okirat közös, akkor a biró meggyőződésének alkotásánál nem lehet ahhoz kötve, hogy az okiratot melyik perfél mutatta fel, hanem az okirat tartalmát az igazság mellett a bemutató ellen is valónak tarthatja és kell hogy valónak tartsa.

3. A tanu.

Az 1868: LIV. tcz. 200. §-a rendeli: «A biró minden egyes tanut, mielőtt kihallgattatnék, az eskü szentségére s a hamis eskü következményeire figyelmeztessen, s egyszersmind adja értésére, hogy a teendő kérdésekre minden melléktekintet nélkül s egyedül legjobb tudomása és lelki ismerete szerint ugy vallja meg az igazat, hogy vallomását esküvel is meg kell erősitenie.»

A biró tehát nem arra figyelmezteti a tanut, hogy csak a felhivó fél mellett mondja meg az igazat, hanem arra, hogy: «minden melléktekintet nélkül s egyedül legjobb tudomása szerint» valljon.

A biró — a törvény alapján — nem azt mondja a tanunak, hogy csak azt adja elő, a mi a felhivó félre kedvező, hanem hogy a tanu az igazat mondja meg, tekintet nélkül arra, vajon kedvező-e az az egyik vagy másik félre avagy nem.

A tanunak tehát nemcsak az egyik vagy másik fél mellett, hanem az igazság mellett kell tanuskodni.

Ha pedig a tanu az igazat vallja, akkor nem tesz egyebet, mint a felek közt történt vagy őket érdeklő tényeket a maguk valóságában tárja fel, azaz a jogviszony valódi képét adja.

Ugyde a felek közt levő jogviszony közös, s igy közös marad az akkor is, akár beismerés, akár okirat, akár tanuvallomás alakjában hozatik is a biró tudomására.

Miért is semmi kétség nem lehet az iránt, hogy a kifogástalan és aggálytalan tanu vallomása a felhivó ellen épen ugy bizonyit, mint mellette.

4. A birói szemle.

A bizonyitékok közt legmegbizhatóbb a szemle.

A biró itt a vita tárgyát, helyzetét és tulajdonságait maga látja, nincs közvetitőre szüksége, s a forrásból maga merit.

A szemle általi bizonyitásnak azonban eme nevezetes előnyök mellett hátrányai: hogy nem minden perben alkalmazható, hogy a birónak gyakran szakértőkre van szüksége és hogy azt gyakran kiküldött avagy megkeresett biró által kell és lehet csak foganatositania.

A szemle által maga a vita tárgya nyujtja a bizonyitékot és ennek közössége iránt kétely egyáltalán nem támasztható, sőt az által, hogy a biró a szemlét hivatalból is, a felek kérelme nélkül is elrendelheti,[3] — a szemlebizonyiték közös volta törvényileg is ki van mondva.

Ennélfogva a biró a szemle tárgyának minőségét, menynyiségét, helyzetét és tulajdonságait meggyőződésének alkotásánál arra való tekintet nélkül, hogy a szemlét melyik fél kérte, a felek bármelyike mellett és ellen figyelembe veheti.

5. Az eskü.

Az eskü nem jog-, hanem ténykérdésre itéltetik meg.[4]

Az esküformában nem jog, hanem az foglaltatik, hogy

[1] Plósz Sándor. A magyar polgári perrendtartás tervezete 334. §. 1873. évi április 27-iki osztrák bagatell törvény 33. §.
Dr. Emmer Kornél. Törvényjavaslat a szóbeliség, közvetlenség és nyilvánosság elvein alapuló polgári törvénykezési rendtartás tárgyában. 12. §.
Ökröss Bálint. A törvénykezés reformja 143. l.
1877. évi január 30-iki német perrend 259. §.

[2] Ökröss i. m. 395. §.

[1] 1876: XXVIII. tcz. 2., 3., 5. §§.

[2] 1877 jan. 30-ki német perrend 387., 401. §. 1868: LIV. tcz. 188. §.
1873. évi április 27-iki osztrák bagatell-törvény 38. §.
Dr. Emmer Kornél i. m. 56. §.
Ökröss Bálint i. m. 428. §.
Plósz Sándor i. m. 307. §.

[3] 1868. LIV. tcz. 211. §.

[4] 1868: LIV. tcz. 221. §.

megtörtént e a jogalapitó, jogszüntető, jog érvényesitését korlátolt tény vagy nem?

Vagyis az eskü által a közös jogviszonyt szabályozó tényekről tétetik bizonyság.

Ha a felek közt a jogviszony közös, közös fog az maradni az esetben is, ha annak minősége és valósága eskü által bizonyittatik is be.

Tehát közös bizonyiték az eskü is, annyival is inkább; mert a felett a felek közösen és kölcsönösen egyezkednek, és mert az egyoldalu főesküt[1] és a póteskü[2] a biró hivatalból is megitélheti.

Hogy a peranyag és a bizonyiték a felek közt a contradictorius eljárás folytán közössé lesz és hogy a biró meggyőződésének alkotásánál nincs és nem lehet ahhoz kötve, hogy a bizonyitékot melyik fél állitotta elő: az a fent előadattakon felül kitetszik még abból is, mikép az itélet nem közvetlenül magukra az egyes bizonyitékokra alapittatik. A bizonyitékok által csak a jogalapitó, jogszüntető és jog érvényesitését korlátoló tények valósága, vagy pedig az ilyennek állitott tények valótlansága állapittatik meg.

Vagyis a bizonyitékok által nem a jog, hanem csak a ténykérdés döntetik el.

A ténykérdés azonban, vagyis azon tény, a melynek alapján igény czéloztatik érvényesittetni, nem az egyik fél kizárólagos tulajdona, hanem a felek közt közös.

A jog egy és ugyanazon tényből fakad, melyből a kötelezettség ered.

A bizonyiték pedig nem más: mint ezen tény megtörténtének nyoma, jele, okozatja. Ha a bizonyitékból vagyis a nyom- jel- okozatból következtetünk valamely tény megtörténtére, azaz az okra; akkor az oktörvény elvei szerint az inductio utján haladva, logikai tevékenységet fejtünk ki.

Az inductiv logika módszerét követni pedig a feleknek és a birónak egyaránt jogukban áll.

Miért is a bizonyiték nem lehet az egyik fél elkülönzött kizárólagos sajátja, hanem csakis az lehet, a minek lennie kell, azaz történt tényeket kétségen kivül helyező eszköz. S kell, hogy mint ilyen mindenik félnek rendelkezésére álljon, a melyiknek szüksége van reá, s kell, hogy leginkább rendelkezésére álljon annak, a kinek legnagyobb szüksége van rá, vagyis: a birónak.

Ennélfogva nehogy a bizonyitékok közös volta tekintetében jövőre kételyek támadjanak és nehogy ezen fontos perjogi kérdésben ellentétes birói határozatok keletkezhessenek, szerény véleményünk szerint nagyon üdvös volna az, ha alkotandó perrendünkben a biró részére megadatnék azon hatalom, hogy: a vitás ténykörülmények valóságának megállapitása szempontjából a törvény által elfogadott bizonyitási eszközöket inditványra, vagy hivatalból mind felhasználhassa.[3]

Továbbá, hogy a biró meggyőződésének alkotásánál ne legyen ahhoz kötve, hogy a bizonyitó okot melyik fél állitotta elő, avagy melyik fél hivatkozott a bizonyitási eszközre.[4]

FÖVENYESSY LAJOS.

Kizárólag magánvádra üldözendő büncselekmények esetében idézhető-e magánvádló reggeli 7 órára?

A p.-i kir. járásbiróság előtt Gy. J. mártonfalvai lakos könnyü testi sértés vétsége miatt panaszt emelt Cz. I. és társa ellen. A feljelentés folytán a járásbiró *január hó 15-ére reggeli 7 órára* tárgyalást tüzött, arra magánvádlót és feljelentett feleket szokásos módon és formában megidézte és az iratoknál elfekvő kézbesitési iv tanusága szerint magánvádló férje a végzést átvette. A tárgyalás napján a magánvádló délelőtti 9 óráig nem jelenvén meg, a kir. járásbiró vádlottakat az ellenük emelt vád alól a 2265/1880. sz. I. M. rendelet 71. §-a alapján fölmentette és panaszost 4 frt elj. költségben marasztalta. Magánvádló a tárgyalási nap d. e. $10^{1}/_{2}$ órájára megjelenvén, az előtte kihirdetett itélet ellen fölebbezett, minek folytán az ügy az 1883: VI. t.-cz. 1. §. 4. pontja alapján a p.-i kir. törvényszék elé került; mely az első bíróság itéletét helybenhagyta indokain felül azért is, «mert panaszló irásos felebbezésében maga is beismeri, hogy a megjelenésre rendelt határidőn túl $1^{1}/_{2}$ órával jelent meg a bíróság előtt.» Magánvádló a II. b. itélete ellen fölebbezési jogorvoslattal élt, melyben arra való hivatkozás mellett, hogy eddigi törvényes gyakorlat szerint a tárgyalás mindig d. e. 9 órára vala kitüzve, hogy ő — ki e járásbiróság székhelyéről 3 órányi távolságra lakik — január 15-én a legszigorubb téli időben reggeli 7 órára megidézhető nem lett volna, hogy tehát a 2265/1880. I. M. rendeletnek 71. és 72. §§-ban föltételezett *kellő* megidéztetés mellőztetett, mert ő nem tudta, «hogy téli időben sötétben, midőn lámpással kell még az utczán járni», biráskodni szokás, etc. etc., mindkét alsóbb foku bíróság itéletének megsemmisitését kéri. Ily tényállás mellett terjesztettek föl az ügyiratok a kir. tábla mint III. foku bírósághoz.

A fölebbviteli bíróságok szabályozásáról és a fölebbvitekorlátozásáról szóló 1883: VI. tcz. mellett a kir. tábla az ügynek érdemi felülbirálásába nem bocsátkozhatott, mert ezen törvény 4. §-a szerint a meg nem engedett fölebbvitel hivatalból visszautasitandó; ugy hogy, miután perujitási ok nem forgott fen és az igazolás jogorvoslata épen nem szabályoztatik jelen büntető eljárásunk által — az uj bünvádi elj. törvényjavaslat erre is kiterjeszti figyelmét — bár ellenkező esetben sem szolgálhatna a jelen eset igazolás indokául: magánvádló panaszolási, illetve üldözési jogának érvényesitésétől a jogerős itélettel szemben mindenkorra elüttetett. — Az én nézetem szerint igen helyesen járt el m. vádló, midőn az alsóbb foku bíróságok itéleteinek megsemmisitését kérte, kérte pedig azért, mert kellően megidézve nem lett. A kérdés tehát oda tereltetett: kellőnek tekintendő-e az oly megidéztetés, mely reggeli 7 órára szólott? Ugy hiszem, ily alakban vetve fel a kérdést, azt csakis igenlőleg lehet és kell eldönteni; mert nézetem szerint a kellő megidéztetésnek fogalma nem az idézés tartalmára, hanem csakis annak alakiságára vonatkoztatható, arra tudniillik, kinek kezéhez és mikor történt az idéző végzésnek kézbesitése; és a mennyiben perrendszerüleg beigazoltatott, hogy azon végzés az idézettnek vagy annak kezéhez adatott, ki átvételére törvény szerint feljogositva volt, ki maga sem állitja, hogy irni-olvasni tudatlan avagy az idézés nyelvét nem értő — és igy szüksége nem forgott fen annak, hogy a végzés tartalma a kézbesitő által megmagyaráztassék, hogy továbbá kellő időbeli határ engedtetett a végzésnek vétele és a megjelenési határnap között: az idézést kellőnek kell tekinteni. Azon körülmény, hogy az idézés téli időben reggeli 7 órára történt, egyáltalában nem rontja le annak kellő voltát; kérdés azonban, hogy az ily szokatlan és semminemü hivatalos érintkezésben el nem fogadott időpontra történt idézés nem e tartalmaz oly lényeges alaki szabálytalanságot, a mely hivatalból lett észlelés következtében az egész eljárás megsemmisitését vonhatja maga után?

Nézetem szerint a kir. járásbiró lényeges eljárási szabálytalanságot követ el akkor, midőn bárkit is, ki jogát keresi, de akár csak tanut is oly órára idéz, a melyben hivatalosan fungálni sehol sem szoktak; annál kevésbé szabályos eljárás ilyen időre magánvádlót idézni, kire nézve a meg nem jelenés egyértelmü és hatásu a vádtóli elállással, tehát az esetleg felmerült eljárási költségekben marasztalással, a mint az a felvett példában történt. Igaz ugyan, hogy a bíróságok hivatalos óráit semmiféle törvény, sem egyéb kötelező szabály nem irja elő — mindenesetre hiány, főleg a közvetlenség rendszerén álló bíróságoknál, melyeknek discrétiójára van bizva a hivatalos óráknak megállapitása — de a törvényhozásnak e részben való negativ magatartásából arra következtetni, hogy a biró nincs kötve semmiféle hivatali azaz oly órához, melyen innen és tul feleket kötelezőleg, tehát következményeknek terhe alatt ne idézhessen: azt hiszem, még sem lehet, és a mint a kir. járásbiró mindenesetre tiltakoznék, ha valamely kora kelő fél, azt kivánná, hogy téli időben reggeli 7 órakor kezdje hivatalát szolgálni: ép oly méltányos, de jogos is a jogkereső félnek azon követelménye, hogy szokott rendes polgári életmódjában sürgető

[1] 1868: LIV. 235. §.
[2] 1868: LIV. 236. §.
[3] Dr. Emmer Kornél i. m. 11. §.
[4] Plósz Sándor i. m. 336, §.

szükség nélkül ne zavartassék és ne idéztessék meg oly órára, «midőn még lámpással kell az utczán járni.» Egyébiránt van is egy törvényünk, melyben ha nem is jelöltetnek meg kifejezetten a hivatalos órák, mégis kitünik a törvényhozás kivánsága, hogy a közönség családi életét a bíróság is respektálja. A végrehajtási törvénynek 22. §-a t. i. kimondja, hogy reggeli 8 óra előtt végrehajtási cselekményt megkezdeni rendszerint — tehát a sürgős szükség esetét kivéve — nem lehet; ha a törvényhozó ezt rendeli az állam jogszolgáltatási tevékenységei legkiméletlenebbikénél, a hol nem csak arról van szó, hogy valaki jogát érvényesitse, de kötelezettség türéséről is: akkor a magánvádlót arra kényszeriteni, hogy törvény adta jogát téli időben reggeli 7 órakor gyakorolja, legalább is teljesen indokolhatlan következetlenség. A birósági segédszemélyzet és kezelő hivatalok hivatalos órái ugy tudom rendszerint reggeli 8 órakor kezdődnek, miből ismét kitünik, hogy ezen időnél korábban semmiféle hivatali ténykedés nem veszi kezdetét, pedig a dolog természetében rejlik, hogy a hivatalnok várja meg a feleket és nem megforditva.

Midőn a kir. járásbiróság itélete indokolásában arra hivatkozik, hogy «panaszos a megjelenésre kitüzött d. e. 7 órán tul két óra mulva kikiáltatván, szabályszerü idéztetése daczára nem jelent meg», félreérteni látszik a kir. itélő táblának az 1868: LIV. tcz. 111. §-ának hasonlatosságára hozott 3. számu teljes-ülési határozatát, mely a jogkereső közönségnek érdekében és nem a bíróság kényelme kedveért hozatott; a mint a polgári perrendtartásnak, ugy az idézett táblai határozatnak is az volt czélja, hogy szükebb határok közé szoritsa azon hátrány eshetőségét, mely a peres illetve panaszos és sértett felek meg nem jelenése folytán ezekre hárul. Ha már most a bíróságok reggeli 7 órára tüzik ki a tárgyalásokat, azon törvény biztositotta kedvezmény, mely a törvényes gyakorlatból meritett ama föltevéstől indult, hogy a tárgyalások legalább is télnek idején reggeli 9 óra előtt nem veszik kezdetüket, semmivé törpül de sőt a bíróságok önkényének emeli rudját. A kir. törvényszék is helytelenül védelmezi a két órai moratoriumot, midőn az első biróság indokait azzal bőviti, hogy «panaszos irásos fölebbezésében maga is beismeri, hogy a megjelenésre rendelt határidőn tul $1^1/_2$ órával jelent meg a biróság előtt»; a megjelenésre *rendelt* határidő az idéző végzésben kitüzött, a megjelenésre *engedett* határidő az előbbit követő 2 óra, de nem oly értelmezésben, hogy a határidő bármikor tüzessék ki és ezután 2 óra mulva elmakacsolható a peres fél, illetve fölmenthető vádlott, hanem a törvényhozás által supponált és a törvényes gyakorlat által szentesitett, a hivatalos ténykedésre rendelt határidőn belül kitüzött valamelyik órától kezdve 2 óra alatt áll jogában a félnek megjelennie. Soha sem szabad feledni, hogy itt jogról és pedig a *felek jogáról* van szó, mely sohasem értelmezhető azoknak hátrányára, kiknek szolgál; igenis, ha a járásbiró valamelyik felet déli 12 órára idézi, annak jogában áll csak d. u. 2 órakor megjelenni és a birónak kötelessége őt megvárni, ha mindjárt ezen időhatár hivatalos órát nem képezne is.

Hiszen a kir. járásbiróságnak eszmemenete szerint az fel volna jogositva akár reggeli 5 órára is tüzni ki tárgyalást, különösen nyár idején — a mi tulajdonképen még méltányolhatóbb volna mint a télen reggeli 7 órára való idézés és ha a felek 7-ig meg nem jelennének, azokat minden kényelem mellett elmakacsolhatná avagy panaszlottakat felmenthetné, egy eljárás, mely mindenesetre hathatósan előmozditaná az ügymenet gyorsitását és lényegesen könnyitené az ügyek gyors elintézését; de azt hiszem, alkotmányos államban, hol a polgároknak joga nem merő phantasmagoria, türhetlen állapot. Fokoztatni fog a zavar, ha az uj bünvádi eljárás bár átalakitott formában törvénynyé fog válni, mert annak rendelkezései szerint a *rendesen* idézett magánvádlónak igazolatlan elmaradása esetében hozott *megszüntető végzés* ellen minden perorvoslat ki lesz zárva; szükségesnek mutatkozik tehát az eljárási törvényben a rendes idézésnek fogalmát is szabatosan megállapitani és különösen a végrehajtási törvény analogiájára megjelölni az időhatárt is, melyen innen és tul senki meg nem idézhető. Addig is azt hiszem a sokszor gáncsolt «birói bölcs belátás» ily anomáliáknak kikerülését igen könnyitheti különösen oly államban, melyben a törvény-szokásoknak oly nagy szerepe jutott, mint hazai joggyakorlatunkban; bár hason önkényszerü eljárásnak kikerülése eszközölhető volna az által is, ha az alsóbb bíróságoknak hivatalos órái kétséget kizáró módon megállapittatnának, a mi — mint merőben kormányzati tény — nézetem szerint miniszteri rendelet utján történhetnék.

Végezetül ide iktatom a kir. itélő táblának vonatkozó határozatát, mely mint némileg elvi jelentőségü, talán érdekelni fogja a szakköröket. «Tekintve, hogy törvényes gyakorlat szerint a tárgyalásra való megjelenés rendszerint csakis a hivatalos órák idejére tüzhető ki; tekintve, hogy a reggeli 7 óra hivatalos órának nem tekinthető és ebből folyólag *magánvádló megidéztetése szabályosnak el nem fogadható;* tekintve végre, hogy a szabályellenes idézés alaki jogsértést foglal magában és az ily szabálytalanság a felsőbb birságok által minden esetben hivatalból észlelendő: *a kir. tábla mindkét alsóbb bíróság itéletét az azt megelőző eljárással együtt hivatalból megsemmisiti* és a kir. járásbiróságot ujabb szabályszerü eljárásra utasitja.» Dr. DOLESCHALL ALFRÉD,
kir. táblai joggyakornok.

Különfélék.

— **Az «Egyetértés»** kifogásolja a polg. perrendtartási reform két részre osztását. Mi részünkről nem látjuk át, hogy az egyszerre való keresztülvitel kedvéért elejtendő volna a reform azon része, mely már teljesen elő van készitve. A járásbirósági eljárás reformja keresztülvihető nehány hónap alatt; holott ha a jelen tervezet elejtetik, az egész perrendtartási reform ismét elodáztatnék évekre. Egyet nem szabad felednünk: hogy a járásbirósági reform keresztülvitelével azonnal megszünik a kir. táblán az a botrányos állapot, mely szerint minden ügy — ugy polgári mint bünügyi, ugy egyszerü mint bonyolult — csaknem egy évig, néha tovább is hever elintézetlenül. Ha semmi egyéb, már ezen szégyenfolt megszünése is teljesen megindokolja, hogy a perrendtartási reform előkészitett része minél hamarabb keresztülvitessék.

— **A kodifikatió köréből.** Lapunk egyik barátja irja nekünk: Az igazságügyi miniszteriumban folyvást foglalkoznak a *magánjogi* kodifikatio kérdésével. Egyik erősen képviselt versio az, hogy ezen kodex összes alkatrészei együttesen elkészitendők lennének s az egész kodex egyszerre lépne életbe. Ennek utjába azonban oly nehézségek állanak, melyek a kivihetőséget majdnem lehetlenitik. Ehez legközelebb áll azután azon kodifikationális eszme, hogy az *Örökjog* a *Családjoggal* kapcsolatban létesitessék. Ennek kivihetősége nincs kizárva, miután a *Családjog* kodifikatora *Győry Elek* oda nyilatkozott, hogy azzal jövő február elején már készen leend.

— **Teljes-ülés a kir. Curián.** Jan. 4-én tárgyaltatni fognak a következő kérdések:

1. A szőlődézsma-váltság azon részletei, melyek az árverés napját megelőzőleg három évnél régibb időre maradtak hátralékban, a dézsmaváltsággal terhelt szőlőbirtoknak árverésen befolyt vételárából sorolhatók-e a jelzálogos hitelezők követelései előtt? — *Előadók: Osváld Sándor* és *Szabó Ágoston*, a kir. Curia birái.

2. Szülők részéről tett azon végrendeleti intézkedés, melyben a kiskoru gyermekükre hátrahagyott vagyon tekintetében akként rendelkeznek, hogy e vagyon — és pedig vagy azzal a kifejezéssel, hogy a gyermek kiskoruságban beállható elhalálozása esetére, vagy azzal a kifejezéssel, hogy a gyermek nagykoruságának, vagy férjhez menetelének elérte előtt beállható elhalálozása esetére — egy harmadik személyre szálljon: — *korlátozza-e? és mennyiben korlátozza a gyermek végrendelkezési jogát* a reá hagyott vagyonra nézve az esetben, ha elhalálozása ezen határidőn belől következett ugyan be, de oly kort ért, melyben a törvény szerint érvényes végrendelet alkotására már képességgel birt. — *Előadó: Vörösmarty Béla, a kir. Curia birája.*

Nemzetközi Szemle a mellékleten.

—

A perrendtartási javaslat teljes szövegét hétfőn kapják meg előfizetőink. Az ujonnan belépő előfizetőknek pótlólag fogja a kiadóhivatal a füzetet megküldeni.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (VIII. József-körut 44. sz.)
Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (IV. Zöldfa-utcza 31. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (IV. Egyetem u. 4. sz.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

Rendkivüli melléklet a „Jogtudományi Közlöny" 1889. évi 6-ik számához.

Dr. Schwarz Gusztáv védbeszéde

gyilkosság kisérletével vádolt Gnädig Ottó bünperében.

Tekintetes kir. Törvényszék!

Ha igaz amaz életbölcs engesztelő tétele, hogy megérteni mindent annyit tesz, mint mindent megbocsájtani: akkor a védelemnek nincs természetesebb, de nem lehet magasztosabb feladata sem, mint első sorban *megértetni* a cselekményt, a melyet védenie kell. Mert a bűnnek is megvan a maga logikája, a mely azt megérthetővé teszi; a bűn mögül is megnyilatkozik az örök emberi, a mely szánalmunkra és bocsánatunkra számit. De a hol a bűnnek e logikája is cserben hágy; a hol az embert keresve — a téves, indulatos, bűnös bár, de magát állati elfajulásában sem megtagadható embert — hiába keressük; a hol az értelem helyét az eszelősség és az ember helyét a bestia foglalta: ott nincs mit érteni, ott nincs mit védeni, de nincs mit büntetni sem: az őrültet meg a fenevadat ártalmatlanná tenni igen, de büntetni nem lehet; őket védelembe venni igen, de a szó büntetőjogi értelmében védeni oly kevéssé lehet mint vádolni.

Pedig ha Gnädig Ottó ugy tett valójában, a mint a vád előadja, akkor a jelen esetben őrülttel vagy bestiával van dolgunk. Őrült-e a vádlott? — az orvosoktól kérdem: ők tagadólag válaszolnak. Vadállat-e a vádlott? ismerőseitől, családjától, magától a panaszostól kérdem. Tizenhét tanu egyhangulag megadta ma a feleletet: Gnädig Ottó nem a megrögzött gonosz, a kinek az ügyész vádja hirdeti; saját anyja gyöngéd fiunak és testvérnek, saját hitvese szerető apának, házi orvosai odaadó és önfeláldozó férjnek, összes ismerősei jólelkü, jámbor embernek vallják. Nos akkor? Nem-e adäquat functiója többé minden cselekmény az embernek? És ha ugy: honnan ez ellenmondás ember és tett között? Nem, tek. tvszék! Ha Gnädig Ottó nem olyan ember, mint a milyennek a vád szerint lennie kellene, akkor a cselekménye sem lehetett olyan, a milyen a vád szerint volt. Hogy Gnädig Ottó nem a vád *embere:* tizenhét tanu mondta itt a tek. tszék szine előtt. Hogy pedig Gnädig Ottó cselekménye nem a vád *cselekménye:* ezt igazolni képezi felelősségteljes, de ezen bölcs és igazságos bíróság támogatása mellett szivesen végzett, feladatomat.

Nem ismétlem részleteit ama cselekménynek, ama rettenetesnek és utálatosnak egyszerre, a melylyel Gnädig Ottó vádoltatik. Hogy izzó ólmot önt tölcséren át szunnyadó felesége fülébe; hogy földre veti pamlagáról a halálra ijedt védtelen asszonyt, és párnákba temetve, fullasztja, fojtogatja, halántékait öklözi, és bizton meg is öli, ha a kétségbeesett sikoltásra odasietö szomszédasszony a félholtat meg nem szabaditja a gyáva gyilkos körmei közül — : szárnyára vette mindezt legott a tett után a napilapok ujdonsági hire, terjesztette szóban, képben a háromkrajczáros napi irodalom, elmondta itt ujból, a bizonyitás eredményeképen, a közvádló kir. ügyész ur.

Csakhogy az igen tisztelt ügyész ur többet lát bizonyitottnak, mint a mennyit az én felfogásom szerint az előttünk fekvő tények vallanak; bizonyitottnak látja a vádbeli tényállásnak olyan részét is, a melyet a vádlott határozottan tagad, és a melynek elestével, mint a maga helyén bátor leszek kifejteni, a gyilkossági kisérlet vádja többé fön nem tartható. Értem ama fojtogatási és agyonütési kisérletet, a mely a vád szerint az ólomöntés merényletét követte.

Ezt a részét a vádbeli cselekménynek a vádlott tagadja. Tagadta a legelső rendőri kihallgatástól fogva állhatatosan e főtárgyalási bizonyitó eljárás berekesztéseig. Megengedi az ólomöntés kisérletét, bár annak inditó okaira nézve önállólag védekezik, a mire később még visszatérek. De nejét — ugymond — sem a pamlagról földre nem vetette, sem nem fojtogatta, sem párnát reá nem temetett, sem hálántékait nem verdeste, sem azt nem kiáltotta, hogy «most már meg kell halnod». Pedig mindezt igy adja elő, ugy a vizsgálatban, mint a főtárgyaláson Gnädig Ottóné; igy vallja a szembesités próbája alatt: igy erősitette esküje szentségével — mindezt igy tagadja Gnädig Ottó. És férj és feleség igy állva szemtől-szemben, a gyilkosság vádjával ajakán az egyik, a rágalom vádjával a másik — nincs tanu, nincs egyéb bizonyiték, mely utba igazitana ama embersorsot intéző kétség iránt: vajon *melyik beszéli itt az igazat?* Ez ember és ez asszony szavahihetősége kérdésében nincs egyéb támasztékunk, mint ismét csak ők maguk: ez ember meg ez asszony.

De e támaszték, hitem szerint, elég erős is. Mert bármint vélekedjék a tek. törvényszék a Gnädig Ottó vallomásai őszinteségéről, a melyről egyébiránt a magam részéről teljesen át vagyok hatva: de hogy Gnädig Ottóné vallomása nem az igazság vallomása; hogy az ő előadása, történjék bármi részletesen, bármi következetesen, lépjen fel bármi szinével és igényeivel a valóságnak, merőben nyomatéktalan; hogy Gnädig Ottóné, a panaszos, a főtanu, és e jelen pontban fájdalom az egyetlen tanu, vagy *tudva hazug*, vagy *szerencsétlen beszámithatatlan:* ez, tek. kir. tvszék, kétségtelen módon beigazolható; beigazolható a mindennapi valószinüség, a tudományos vizsgálat, és a physikai evidenczia hármas alapján. Bele kell mennem, bármi fájdalmas is, e pontnak bizonyitásába, mert Gnädig Ottó csak a Gnädig Ottónénak szellemi integritása árán menthető. Rágalmazó-e ez asszony vagy beszámithatatlan? Egyik a kettő közül, vagy talán mindkettő egyszerre: *betegségből hazug*. A jogász itt kiadja kezéből az itéletet az orvosnak, és a felháborodás, mely a moralista lelkében a hazug rágalom láttára kél, engesztelő szánalommá olvad a betegség szenvedő képe előtt. Gnädigné vallomása merőben számbavehetetlen: ez a védelem első positiója, a melylyel a Gnädig Ottó sorsa is áll vagy esik.

E czélból pedig ki kell terjeszkednem a jelen peranyag-

nak oly részletére, a mely a vádhatározatban, valamint az ügyész urnak imént előterjesztett vádinditványában nem szerepel ugyan, de a mely ugy a vizsgálatban, valamint ezen tárgyalás bizonyitási eljárásában is nagy szerepet játszott, és a melyre a panaszosnő a maga részéről is nagy sulyt fektet: értem a *tűbeadás vádját.* Gnädigné azzal vádolja férjét, hogy az orvosi pilulákba, a miket neki beadott, varrótűket kevert, a melyeket a panaszos, a nélkül, hogy a merényletet észre vette volna, a porokkal együtt lenyelt, és orvosilag constatálva van, hogy egynehány varrótű tényleg ki is vált a Gnädigné asszony testéből.

Az ügyészség és vele ezen tek. törvényszék vádtanácsa nem látta ezt a vádat kellőleg bizonyitva, és ezért e tény a vádhatározatban elő sem fordul. De nem addig van, tek. kir. tvszék! E pontot nem lehet egyszerüen hallgatással mellőzni. Hogy e tűbeadás ténye igaz-e vagy koholmány? — nem mellesleges dolog, hanem valóságos ugró pontja ezen egész bűnpernek. Szerintem ki lehet mutatni, hogy e tűbeadás kezdettől végig *hazug mese.* Ha pedig ezt ki *lehet,* akkor ki is *kell* ezt mutatni, mert ezzel együtt ki van mutatva *a panaszos Gnädigné teljes szavabevehetetlensége* is. E tűk tartják össze a vádnak egész szövedékét; ha e tűktől megfosztjuk, rongyokba szakad az, és összedől. Ezért van, hogy nem érhetem be az ügyész ur skepticizmusával, hogy *nincs beigazolva,* hogy a tűket Gnädig Ottó adta be; hanem meg kell alapitanom a tántorithatatlan meggyőződést, hogy *be van igazolva,* hogy a tűket Gnädig Ottó *nem adta be.*

Kezdjük a legerősebb bizonyitékon: a *physikai lehetőségen.* A szakértők egyhangulag vallják, de nem kell hozzá különös szakképzettség, hogy magunk is megállapitsuk, hogy a felmutatott nagyságu varrótűt más embernek csak egyszer is beadni ugy, hogy észre ne vegye, alig hihető; be adni pedig *ötször-hatszor,* vagy épen mint az asszony vallja, *huszszor* is, hosszudad labdacsokba burkolva, ugy hogy a beteg azt lenyelje, mintha legjobb rendén volna a dolog, a nélkül, hogy a tű a torokban megakadna, a nyelvet vagy szájüreget sértené, vagy bármi módon érezhetővé tenné magát: még elgondolni is képtelen. A szakértői vélemény szerint ilyen tűt csak erős tudatos izomaccomodatio mellett nyelhetni le. Máskép a dolog egyszer is babonaság volna, huszszor pedig egyszerüen gyerekmese. A lehetetlennek pedig még a bizonyitását sem szabad megengedni, nemhogy elhigyjük még bizonyitás nélkül is. Mert csak nem megy bizonyitás számba az a mese, hogy Gnädig, ki a f. évi juliusig gömbölyű kis pilulákat adott be nejének, *ez idő óta állitólag hosszakat adott be,* a mi Gnädignének azonnal feltünt, mint mondja. Feltünt? És mégis lenyelte? És *huszszor* a nélkül hogy csak egyszer baja esett volna? De hiszen mi láttuk egyik ilyen hires hosszu labdacsot! A skatulyában, a hol a porokat tartogatta, ott talált a rendőrség egyik ilyen hosszukás labdacsot. A rendőrség óvatosan felszelte, ott fekszik a vizsgálati iratoknál 12. sz. alatt: a labdacsban nyoma sem volt a tűnek. Az asszony *a maga gyomorgörcseit ezen beléje csalt tűkre vezeti vissza.* De orvosilag constatáltatott, sőt itt saját apja megmondotta, hogy e gyomorgörcsei már leánykorában is megvoltak, mikor pedig Gnädig még nem is ismerte a panaszost, és szabóműhelyében okosabbat tudott mivelni a varrótűkkel, semhogy azokat tuczatszámra pilulákban nyelesse. De a mi még fontosabb, és a valódi tényálláshoz még közelebb visz: *egy ilyen tű még együttéletük alatt vált el az asszonytól.* Az asszony szólt is urának azonnal, sőt meg is mutatta a tűt, ez azonnal meg is adta a legértelmesebb utasitást: mutassa meg, ugymond, az orvosnak. Az asszony azonban az orvosnak egy szót sem szólt a dologról. Miért? A férj, a kinek, ha csakugyan ő volt a tűgyilkos, bizonyára minden oka volt, a dolgot, miután a tű napra került, titkolni — ő az orvoshoz utasitja a feleségét. És a nő, a ki napról napra legkisebb bántalmát is panaszolta kezelő orvosának, és kinek minden oka volt, hogy a szokatlan és ijesztő tüneményt az orvossal közölje — ő szót sem szól, férje utasitása ellenére titkolja a dolgot az orvos előtt. Nem-e kényszerit ez feltennünk, hogy *oka volt a titkolásra?*

Igenis, oka volt. Mert ha Gnädig nem adta be neki a tűket, — a mint hogy hiszem, hogy az eddigiek alapján nem hiheti többé senki, hogy ő adta be — akkor csak *egy* egyetlen más lehetőség marad fen: *hogy az asszony maga vette be.* És a milyen valószinütlen, a milyen képtelen az asszony fenti vádja, olyan valószinü, minden bizarrsága mellett is, ez utóbbi feltevés.

Mert Gnädig Ottóné hosszu évek óta erősen betege a *hysteriának.* Hystericusnak jelentik ki kezelő orvosai, Apaticzky és Renner Adolf tudorok, kik közül az egyik hysterico-epilepticus rohamokban találta szenvedni. Hysteriát constatálnak egyhangulag ezen birósági szakértő orvosai, Laufenauer, Moravcsik és Ajtay egyetemi tanárok. Hystericus természetü görcsállapotokról tanuskodik a panaszosnő saját apja, a ki vallja, hogy leánya már másfél évvel az esküvő előtt szenvedett ily görcsökben; arról tanuskodik özv. Gnädigné, a ki előadja, hogy fia még a panaszos leánykorában is sokszor mutogatta kezén a nyomait, hogy karmolászta őt össze a leány, a mikor a görcs rohamai reá jöttek. Gnädig Ottóné hysteriája nem kétséges, nem mozog ama bizonytalan határterületen, a melyre a vádlott asszonyok esetében a védelem át szereti játszani a vita szinterét: a panaszosné hysteriája öt orvos egybehangzó itélete által constatálva van; constatálva volt két orvos egybehangzó itélete által régen, mielőtt e bűnpernek még távoli előzményei is lejátszódtak.

A hysteria pedig phantastikus betegség. Hallottuk, hogy irta le annak mivoltát és annak a kérdéses tűbeadási váddal való összefüggését a női hysteria egyik kiváló ismerője, dr. Laufenauer egyetemi tanár ur. Legyen szabad az ő előadását a következő irodalmi tekintélyekkel is megerősitenem:

Kraft-Ebing Törvényszéki elmekórtan 369. kv. ll. ezeket mondja:

> «Az ily betegek (a hysterikus nőkről van a szó) oda jutnak, hogy bántalmaikat túlozzák, szinlelik, hogy minden áron érdekesekké tegyék magukat: *tűnyelés,* önmegsebzés, koholt merényletek stb.»

És *Jolly* strassburgi tanár a Ziemssen-féle Handbuch der Krankheiten des Nervensystems II. köt. 566. lapon:

> «Manche bringen (ismét a hystericáról van a szó), um Aufsehen und Beachtung zu erregen, sich selbst Verletzungen bei, verbrennen sich ... *verschlucken Nadeln* oder stechen sich solche an den verschiedensten Stellen unter die Haut stb ...»

És ismét *Kraft-Ebing* az idézett helyen:

> «Károsan fokozott képzelő tehetségök igen jó szolgálatot tesz és gyöngült erkölcsiségök *semmiféle csalástól és hazugságtól nem riad vissza* ... A betegek kedélyi és szellemi fogékonysága könnyen idéz elő kényszerképzetet. Gyöngült emlékezési szabadság fokozott képzelődéssel egyetemben meghamisitja az emlékezést ... a tulságos képzelőtehetség és az emlékezésnek hiányos hüsége *hamis törvényszéki állitásokra és hamis tanuságra* ad alkalmat ... stb.»

Ime, kell-e hogy folytassam? Nem-e mintha a Gnädigné esetét irták volna le? Az önkénytes tűnyelés, nemcsak hogy nem képzelhetetlen, a minthogy képzelhetetlen a tűbeadás azon módja, a mellyel Gnädigné a maga férjét vádolja, de a tűnyelés egyenesen a hysteria *rendes typusához* tartozik. És rendes typusához tartozik a képzeti csalódás vagy egyenesen a *tudatos hazugság* is; rendes typusához a légből kapott *bűnténynyel való rágalmazás* is. És ha az ilyen sulyosan és évek óta hystericus asszony tuczatszámra varrótűket nyel, ha ezen beteges tényét dissimulálja, ha égre-földre bizonygatva, tagadja a mit cselekedett, és saját hóbortját a férje bűnévé kivánja elcsavarni: van-e ebben valami hihetetlen, van-e ebben még csak valami rendkivüli is?

És vajon ez-e az egyetlen valótlanság, a min e szánni való beteget rajta kaptuk? A hysterismusnak egy másik rendes vonása: az életuntság és az öngyilkossági mánia

nem-e ismétlődik nála, és valahány ilyen öngyilkossági előkészületet tett, nem-e tagadja, ismét tetőtől talpig az igazi femina hysterica, az utolsó szálig is? Dehogy ivott ő valaha választó vizet; dehogy kaparta le valaha egy csomó gyufa fejét; dehogy találtak nála bármikor ölő méreg receptjét; dehogy rimánkodott ő egyszer is a férjének, váltsa meg e földi kintól; és mindenekelőtt: nem tud semmit, épenséggel semmit arról a két bucsuzó levélről, a mit a férjének irt. Mindez költemény. Költemény? De mi czélra? Mit akart, mit akarhatott Gnädig e költeménynyel? Van-e ez bármi összefüggésben az ő cselekményével? Enyhitheti-e annak minősitését vagy büntethető voltát? Gnädignek e tekintetben semmi oka nem lehet a hazugságra, mert nem lehet vele czélja. És mióta hazudnak ily pontos részletességgel? És ha már czélja volt Gnädignek az öngyilkossági mesével: mire kellett neki e czélra mindjárt *öt mese egyszerre?* Nem, tek. kir. tvszék, amennyire emberi ész az emberi valószinüség ismérvei szerint a kétségből leszürheti a valóságot: nincs itt semmi kétség, elő van itt teremtve a való tényállás: e levelek ugy mint ama öngyilkossági kisérletek dolgában, és mindenekelőtt ama rettenetes tűvád dolgában — a vádlott beszéli az igazat és nem a panaszos. Nem védhetem meg e szerencsétlen asszonyt saját betegsége ellen; de meg kell tek. kir. tvszék, hogy védjük e férjet, meg kell hogy védjük magát ez asszonyt attól, hogy betegsége démonjai férje üldözőivé ne váljanak.

Ilyen hát ez az asszony, a ki férje tagadásával szemben azzal áll elő, hogy férje őt amaz ólomöntési kisérlet után (a melyre még visszatérek) földre vágta, fojtogatta és félig agyonütötte, és hogy csak egy véletlen mozdulatának köszönte, hogy férje ujjába haraphatott, a miért ez kezét visszahuzván, segélykiáltására megmentették a szomszédok.

Gnädig máskép adja elő a dolgot. Első kihallgatásától fogva a rendőrségnél a végtárgyalásig azt meséli, hogy a mint reszketve az izgatottságtól és a félelemtől az izzó folyadékot neje arcza felé kezdte önteni, neje első sikoltására megszállta a szánalom és a rémület a saját tette előt: félredobta a tölcsért, kancsót, és ijedten rimánkodott a szegény asszonynak: az Istenért, ne sikoltson, nem lesz már semmi bántódása, csak ne lármázza fel a szomszédságot. Minthogy pedig a halálra ijedt és fájdalomtól kinzott asszony mégis csak kiáltott, a vádlott, ki csak most ébredt a helyzet veszélyességére, hogy a lárma fel ne verje a házat, befogta az asszony száját, folytonos csititgatás és rimánkodás között: ne lármázzon, nem bántja már, nem lesz már semmi baja, csak az Isten kegyelmeért, ne lármázzon. Ő is előadja, hogy neje egyszer beleharapott az ujjába, és hogy segélykiáltására aztán betódult a szomszédság.

Mármost igy tartva egymás mellé a két vallomást, az eltérés közöttük, a mi a *külső tényeket* illeti, nem is olyan nagy. Az eltérés inkább a cselekménynek *belső magyarázatában* rejlik. Mindketten megegyeznek, hogy a köztük lefolyt jelenet *magával az ólomöntéssel nem volt befejezve.* Megegyeznek, hogy Gnädig feleségének első sikoltására hozzá sietett és a kétségbeesés erejével befogta a száját. Megegyeznek, hogy közöttük viaskodás fejlődött, a melyben a nő meg akart szabadulni férje vaskeze alól, férje pedig nem akarta kezét leereszteni a szájáról, mig a nőnek a férfi ujjába harapnia nem sikerült. Csakhogy a mit a férfi, elég érthetően, ugy magyaráz, hogy meg akarta nejét akadályozni a szomszédokat felverő sikoltásban, nehogy tette nyilvánosságra jusson, azt a szegény, fájdalomtól gyötört, fejét vesztett nő, ép oly érthetően, fojtogatási kisérletnek vette. Ennyiben a dolog igen természetes, a megelőző ijesztő cselekmény által előköltött és igy magára a férfira visszaháruló félreértés ugyan, de mégis csak félreértés. És hasonlóan magyarázható azon ellentmondás is, hogy az asszony szerint a férfi rántotta őt le a pamlagról a földre, a vádlott szerint a viaskodás közben az asszony maga esett le — az ilyen dulakodásban, ha az ember elesik, sohasem biztos, esett-e vagy dobták? A mi pedig a többit illeti: hogy halántékait ütötte és egyre kiáltozta: «most már itt az időd, most már meg kell halnod» — ez a hystericus asszony rémlátománya, a melyben, mennyit mond tudva valótlanul, mennyiben vélte ezt igazán érezni és hallani a halálos ijedtség pressiója alatt: csak Isten a megmondhatója. E két részletben tér el külső tényállása szerint is a vádlott vallomása a panaszosétól. Hogy pedig, a mikor e két személy vallomása egymástól eltér, nem mondom, hogy a vádlotté mindenképen igaz, de a panaszosnő előadása egymaga semmi esetre vád alapjául nem szolgálhat: ezt, azt hiszem, a fentiek után nem fogja kétségbe vonni senki.

És igy megmarad a vádbeli tényállásból az, és kizárólag az, a mit, bármi sulyos és bármi szégyenletes, a vádlott sem tagad, és a hangosan kiáltó tényekkel szemben nem is tagadhat: az *ólomöntéssel elkövetett merénylet.*

—

Tek. kir. tvszék! A védelem nem fehérmosó intézet. Nem lehet feladata a védelemnek, hogy fehérre mossa a feketét; de tiszte és feladata, hogy a valóság teljes fényével reávilágitson a cselekményre, nehogy az a homályban sötétebbnek tünjék, mint a milyen.

Elég homály, elég kétség marad fen ez ügyben, még igy is. Mert bárhogy beleképzeljük is magunkat a helyzetbe, a melynek nyomása alatt e szegény ember cselekedett; bármi elevenen állitsuk is elibénk a hármas nyomort, a melylyel ez ember egy teljes esztendőig vivott, és melynek végül áldozatul esett — a gyógyithatlan betegség, a szegénység és a munkanélküliség nyomorát: a más ember élete vagy testi épsége előtt tisztelettel megáll képzeletünkben még a kétségbeesés is, az ezeken keresztül vezető uton még képzeletünkben sem követhetjük. De ha csak ez ut széléig is elkisérhetjük, ha megértjük a kényszeritő erőt, a mely a bünnek határáig hajtotta: már akkor is erős szolgálatot tettünk az igazságnak: ha megértjük, mikép került a bünnek gödre *széléig*, akkor nem fogjuk neki oly sulyosan felróvhatni, hogy *belébukott.*

Széléig pedig mikép jutott? A nyomor országutján. Széles országut, hol százezredmagával bolyong napról-napra a társadalom árvája: a napszámosmunkás. Ha munkája van, megkeresi egy nap szünetlen munkájával az egy napra való ugynevezett létminimumot — mert a nemzetgazdászok ezt igy kivánják, hogy a munkabér nagysága az u. n. létminimum vastörvénye szerint szabályozódjék. És ezen mindennapi betévő falatot is csak az egészséges ember és az egészséges embernek keresheti meg. Már a betegnek nem telik: annak az ugynevezett «drága konyhából», a patikából kell: a beteg ember nem dolgozik, de azért a betévő falatját a drága konyhában készitik. És igy a betegség a szegény munkás házában kétszeresen pusztit: nemcsak a betegét, de az egészségesét is. A betegség nagy fényüzés, a mely a szegény munkás keresményéből nem telik. Egy napi betegség egy napi keresményétől fosztja meg; ha pedig egy állandóan beteg fekszik le a napi munkás házába, akkor künt a háza tetejére fészkét rakta már a halálmadár.

Pedig Gnädig Ottónak ez volt sorsa; ez volt hát végzete is. Beteges volt a felesége kezdettől fogva, és betegsége hovatovább mind rosszabb lett. A munkás embernek pedig a feleség nem csak az, a mi a gazdagnak: az életnek legnemesebb fényüzése; neki a feleség *fele*sége mindenben, tehát a munkában és gondban is. Pedig Gnädig pár hónappal a menyegző után érezhette már, hogy ő nem asszonyt vett a házhoz, csak pátienst; hogy nem házat alapitott magának, csak kórházat. Ez járta, ugy a hogy járta, addig hogy a kis tőkéből tellett, a mit a nő a házhoz vitt. De ez is kiapadt, gyerek is jött a házba, és kettő helyett háromról kellett gondoskodni, az asz-

*

szony nem is dolgozhatott, a legszükségesebb házi munkára tehát cselédet kellett fogadni, kosztot meg, minthogy az asszony nem főzhetett, kétszer kellett venni napjában, készen, drága pénzen: az egészségesének a kocsmából, az asszonynak a patikából. . . .

És mindezt abból az egy embernek való «létminimumból», a mit ez az üreskezü szabóember napszámra kereshetett! Ha más munkásember felesége megbetegszik, kipótolja a mit mulasztott, ha felgyógyul, addig is fentartja az ember életerejét a reménység, hogy majd jobban lesz, vagy fentartja a szomoru vigasz, hogy (ez az egyszerü munkás gondolatmenete): feljavul vagy belehal, de a betegség nem tarthat örökre. De a Gnädigné nyavalyája nem volt abból a fajtából való, a mely feljavul, sem nem abból, a mely a maga emberét sirba viszi. Sinlődés volt az, amelynek sem határozott székhelye, sem határozott tartama, még határozott kórodai jelleme vagy neve sincs, de a mely lassan és biztosan, bár életben hagy, de erejét aláássa nemcsak a betegnek, de az egész háznak. A hysteria rendszerint az előkelő hölgyek betegsége, akár a csúz az előkelő világias aggastyánoké. De épen ezért, ha egyszer beletéved a szegény ember hajlékába, kétszeresen nyomorulttá teszi. Mert a hysteria nemcsak a testet teszi nyomorékká, nemcsak görcsökbe szakgatja a szegény beteg tagjait, az epilepsia minden iszonyával: de ellepi, mint a penész, a beteg szellemét és kedélyét, roszszá, hazuggá, szeszélyessé, ingerlékenynyé teszi; feldulja a nyugodt éjjelt, és álmatlansággal halmozza a napnak nyomorát; felkavarja a női kedélyvilág minden sötét hajtásait; *furiát* csinál a nőből, de *beteg furiát*, a kivel szemben nem marad meg a férfi számára még a dacz vagy ellentállás vigasza sem.

Igy jutott Gnädig a nyomor országutjára. Nyomorult volt mindenképen: lelkileg és anyagilag. Mert a betegség luxusa felfalta a falhatót, az aránytalan háztartás adósságba is keverte. Alig egy évi házasság után már a mult évi február havi házbér csak 100 frt váltókölcsön utján fizethető. A szegény napszámos pedig, ki száz forintos váltót ir alá, aláirta végzetét. A ki napról-napra keresi meg, a miből él, annak napról-napra félre kell tennie a házbére krajczárjait is. Csakhogy egy idő óta a napi keresmény is elmarad. Hiszen betegápolónak kell lennie: hogy kereshetne ő e mellett munkából is annyit, hogy megélhessenek? Mert ő gondosan és odaadóan ápolja a beteget. Hallottuk e tárgyaláson, mily egyhangulag vallják ezt mindnyájan, a kik ismerték. Elmondta itt a kezelő orvosa, dr. Renner orvos, hogy nem győzte csodálni, mily odaadással viselte el neje bántalmait, mily gyöngédséggel ápolta s kezelte; elmondta itt özv. Gnädigné, hogy soha gyöngédebb férjet s apát nem látott; igy vallottak egytől-egyig a többi tanuk, igy még maga a panaszos is. De a gyöngédségből egymagából nem él meg a szegény ember. Pedig beállott a nyár, a holt idény, a mikor a napszámos szabóember már keresve sem talál dolgot. Még májusban az utolsó pillanatban akadt valaki, a ki nagyobb munkát adott neki, ugy hogy a májusi házbért még a keze munkájából fizethette. De már augusztusra nem tellett: sem dologból, mert nem akadt, sem hitelből, mert még a régi váltó sem volt kifizetve. Nem fizethették ki a házbért, adósok maradtak vele. Ez volt a szegénység csődmondása. Mert a szegény ember, a mig a házbére krajczárjait összekaparhatja: csak szegény ember. De a szegény ember, a ki a háziurának sem fizethet, és kinek ez minden pillanatban kiteheti a szürét, vagy jobban mondva, azt sem teszi ki, mert azt is házbére fejében tartja vissza, de őt magát teszi ki ruha s butor nélkül, őt magát a beteg feleséggel és az éhező gyerekkel: az már nem többé szegény ember: koldus biz az!

Ez időben történt, épen az időben, közvetlenül a házbérnegyed előtt, julius 31-én, hogy Gnädignek, kinek se munkája se pénze nem volt semmire, először életében nem telt — *felesége orvosságára sem.* Közel két forintba került az orvosság, a mit neki irtak, és e két forint nem volt meg. Ekkor történik, hogy a beteg asszony levelet ir haza az apjának (szóval szégyenlette a koldulást): kölcsönözzön nekik két forintot — orvosságra. A két forint nem jött. De helyébe jött a mostoha anya, és jelenetet csinál Gnädignek a merészségért. Gnädig visszafelel, szó szót követ, a vő összevész az anyóssal, és ez utóbbi elhagyja a házat, szitokkal az ajkán: «Miattam dögöljetek meg mindketten.»

Az átok fogott. Gnädig határozottan vallja, hogy e pillanattól fogva környékezték a sötét gondolatok: *hátha igazán meghalnának?* Anya, ki halálát kivánja a gyermekeinek — ez szeget vert a fejébe. Elátkozni a gyermekét — és két forint miatt, mely orvosságra kell! A dacz meg a bosszu ágaskodott meg a szegény szabóban: hátha még megbánná a mostoha, a mit nekik kivánt! A betegség nyomorához, meg a szegénység nyomorához, hozzá szegődött harmadiknak: a *boszuvágy.*

Harmincz nap mult el azóta és még több is. A szegény szabó gondolatjai mind sötétebbek lesznek, abban a mértékben, a mint a nyomor nő. Harmincz nap alatt sok fogy el még a szegény ember házában is, és e harmincz nap alatt alig kereshetett egy pár forintot. Egy hónap óta alig aludhatott egyszer is nyugodtan: hánykolódik a holnapi nap gondjaitól. Az ilyen sötét, nyughatatlan, gondteli éjszakákon mily sötét démonokkal folytat párbeszédet! Hogy pillanatokig az öngyilkosságra gondol — Gnädig meséli és én elhiszem. De azért semmi erőszakra még nem vetemedik. Csak a háttérben, ott lakol, ott fészkelődik a visszafojtott dacz és elkeseredés az átkozódó anyós és a közönyös, nyomorukkal nem törődő após ellen.

Egy nap reggel földre szegzett fővel jár az udvarban, mikor valami kerék csillámló fémdarab üti meg a szemét. Lehajlik, azt hiszi hogy valami ezüstpénz. Hát csak ólomdarab. A szerencsés Midásoknak még a sár is aranynyá lesz a kezükben; a kit elhagyott a szerencséje, annak az ezüstdarab is ólommá lesz, ha feléje hajlik. De azért, szegény ember módjára, a mit megtalált, zsebre teszi, este pedig, mikor lefekszik, zsebeit kirakosgatva, bedobja az ólomdarabot az asztalfiókba.

Még hét-nyolcz nap választ el szeptember 4-dikétől. A kánikula magaslatán van és a szabómühelyekben szunnyadoznak még a legyek is. Minden alszik, minden nyugszik, csak a nyomor nem. Ekkor történik, hogy Gnädig, ki már pénzzé tett mindent, zálogba tette minden ingóját-bingóját, az éhséggel az ajtó előtt, és megfosztva minden egyéb segélyforrástól, minthogy már egyenes uton semmikép nem teremtheti elő a nap szükségét: *először életében fordul a görbe uthoz.* Nadrágot adott neki anyjának egyik ismerőse kijavitani. A saját ruháját már mind zálogba adta; zálogba adja hát most — az *idegent is.* Lelki furdalásait az inség logikájával csititja: majd kiváltja, ugymond, egy-két nap mulva, ha ismét pénze lesz.

Csakhogy nem lett, a rendelő pedig már izengeti, hogy hol késik a nadrágja? Öt forintot kapott a nadrágra — honnan teremtsen öt forintot, hogy ismét kiváltsa? A bün utja erősen lejtős és Gnädig Ottó most már ez uton volt. Öreg anyja, a kihez Gnädig még szombaton meg vasárnapon visz egy-egy darab szárnyast, hogy főzze meg a beteg neje számára, öreg anyja is számon kéri tőle a nadrágot. Biztatja szombatról vasárnapra, vasárnapról hétfőre — pedig ekkor már látja, hogy a dolog többé el nem takarható, hogy a ruhát egy két nap alatt kiváltani nem képes. Kitől várjon segélyt? Az apósa segithetné, ha ugy akarná. De nem akar, és a szegény szabóban az elkeseredettség az egykedvü após ellen lázadássá fajul. A véletlen ugy akarja, hogy épen az nap este — hétfőn, a merénylet előestéjén — az após ellátogat hozzájuk. Látja a nyomort, a Gnädig beesett arczát, látja, hogy Gnädigné ismét ágyban fekvő beteg — de nem kérdi, kell-e

valami? *Szótlanúl távozik.* Ez a kétségbe esésig fokozza a Gnädig fájdalmát. Álmatlan hánykolódik egész éjjel, előtte csak kettő van: egyfelől a holnap insége és gyalázata, másfelől az egyetlen reményhorgony: az após. *Ha ezt fel lehetne rázni a maga egykedvüségéből*, ha ennek meg lehetne törni a tétlenségét bármi módon — akkor még minden jóvá lehetne. *Bármi módon?* Könyörgéssel? De hiszen ez hasztalan, megmutatta ama 2 frtos levél története. A szó itt hiába való, itt *valaminek történnie kell*, itt valamit *tenni kell*, valami *nagyot*, valami *rendkivülit*, ami reáijjeszszen és fölrázza a közönyéből. Mit fog tenni — még nem tudja. Mi lesz a foganatja — még nem tudja. De valami erős és rögtöni elhatározásnak kell történnie, és akkor, hogy a Gnädig kifejezésével éljek, «talán valami változás fog beállani».

Ily komor gondolatok közt kél fel reggel az ágyából, gépiesen, a mint máskor szokta, megcsinálja kis vasaló tüzét, és kivasalja a maga egyetlen kabátját. A mint az asztalfiókban a ruhakefét keresgéli, ott csillámlik ismét fel előtte az a szerencsétlen ólomdarab. A tűz kint lobog, az ólomdarab a kezében, és — egy örült pillanat megcselekszi a többit . . .

Igy tette Gnädig Ottó — a mit tett.

—

Tek. kir. törvényszék! Gnädigné asszony husz napnál tovább volt betege a rajta elkövetett merényletnek. A sulyos testi sértés megtörtént.

Ám az ügyész ur nem éri be ennyivel. Ő a tett mögött rejlő szándékot veszi üldözőbe, és e szándék szerinte a hitvesgyilkolásra irányult. Neki a sulyos testi sértés: a hitvesgyilkosság kisérlete.

Szépen fejté ki az igen tisztelt ügyész ur az imént mondott vádbeszédében, hogy a szándék a maga immateriális mivoltánál fogva kézzelfogható módon, azonképen, mint más egyéb érzékbeeső tény, bajosan bizonyitható. Elismerem. De egyet fog velem érteni a tisztelt ügyész ur is, ha azt mondom, hogy azért a szándék, bármi benső, bármi testnélküli legyen is a természete, mindenkor mégis csak *bizonyitandó* és sohasem *vélelmezhető*. Bizonyitandó oly kétségtelen, oly kényszeritő módon, hogy annak necsak valószinüsége álljon elő, hanem fen nem forgása egyszerüen *lehetetlenségnek* bizonyuljon. És ez nem is képtelen követelés. Mert minden testetlen mivolta mellett is, a határozott szándék félreismerhetlen nyelven szólal ki a tettből; lelke az a cselekménynek, mely néma ékesszólással nyilatkozik meg benne. Ki puskát ragad és szomszédjára szegzi, ha a kisütött golyó mindjárt el sem találja — el fogják-e hinni tőle, hogy ezzel csak kedveskedni akart? Dolus clamat ex re — a gonosz szándék harsányan felkiált itt magából a tettből. De vajon ilyen-e a mi esetünk is? A ki puskával lő, az ölni akart, vagy legalább *esetleg* ölni *is* akart. De mióta ölnek tallérnyi ólomdarabbal? Az olyan tettről, melyet százszor egy bizonyos czélra szoktak elkövetni, az olyanról elhiszszük százegyedszer is, hogy *ezért* esett. De kicsoda hallott valaha olyat, hogy agyon ólomcsöpögtetik az embert? Mikor, hol, kinek szolgált valaha ilyen cselekmény ilyen czélra? A szándék, mely valósulásra tör, megkeresi és megtalálja a maga eszközét is; ezért az eszköz alkalmatosságából visszafelé lehet következtetni a szándékra is, a mely azt szolgálatába vette. De forditva is áll a dolog. A ki ép észszel és itélettel egy bizonyos czélra oly eszközt vesz foganatba, a melylyel nyilvánvaló, hogy ama czél el nem érhető: annak nem fogjuk elhinni ama czélt sem, akárhogy bizonygassa. Emitt van az összefüggés a szándék és az alkalmatlan eszköz kérdései között; a kettő nem független egymástól, mint a tankönyvekben tárgyalni szokás, de az egyik mindig jórészben megadja a választ a másikra is, és ezért, a mit később az eszköz alkalmatlan voltára nézve elmondandó leszek: visszaveti a maga fényét a szándék kérdésére is. *Mert* az ilyen módon — mint látni fogjuk — ölni nem igen lehet, azért nem is hihető, hogy Gnädig Ottó ily módon ölni *akart*.

Másfelől igaz: a Gnädig cselekménye, ugy magyarázva, mint ő maga feltünteti, elég sajátszerü. Ha én azt mondom: ily módon nem szokás ölni, az ügyész ur joggal veti vissza: de ily módon nem szokás ijeszteni sem. A cselekmény paradox cselekmény marad, akárhogy magyarázzuk, és nem alap nélkül jegyezte meg a minap egyik napilap idevágó czikkében, hogy ez a nevezetes bünper is uj adalék a régi tanulságra, hogy hiába: mióta szabóember van a világon, annak mindig más volt az eszejárása mint minden más emberé — hiszen a néphumor nem ok nélkül kapaszkodott mindig a szabó alakjába. Ám, mikor feltünő, sajátszerü, paradox marad a cselekmény, akár szerintem, akár a vádhatóság szerint magyarázza az ember: miért fogadnók el épen ez utóbbi magyarázatot? Miért épen azt, mely a vádlottra nézve sulyosabb, és miért nem inkább azt, mely enyhébb, az alapvető büntetőjogi elvhez hiven, hogy «in dubio pro reo?»

De az igen tisztelt ügyész urnak vannak az ölési szándékra bizonyitékai is. Lássuk hát ezeket.

Ott van az első és legerősebb bizonyiték: a biróságon kivüli beismerés. Mert ilyennek tekintem nemcsak a levelet, a melyet Gnädig egy nappal a tett után édes anyjához intézett; nemcsak azon vallomást, melyet a rendőrség előtt tett; de ilyennek tekintem azon beismerő vallomást is, a melyet a vizsgáló biró előtt felvett kihallgatási jegyzőkönyv magában foglal. Mert ha a nyilvánosság és közvetlenség nemcsak szép szó, de gyakorlati elv, ugy lehetetlen meg nem állapodnunk az iránt, hogy a bünpernek csak *egy* organuma nevezhető igazán *birónak*: a közvetlenség hatása alatt és a nyilvánosság ellenőrzése mellett *itélő* biró. Minden egyéb előkészitő tényező jelentősége eltünik az övé mellett. Nem mit a vádlott a vizsgáló biró négy fala között, hanem mit az itélő birói testület előtt, itt a főtárgyaláson mondott: az mondható csak igazában biróság előtti vallomásnak.

Mármost a mi a biróságon kivüli beismerések értékét illeti, ne felejtsük a mélyreható külömbséget, mely a beismerésnek polgári és büntető perbeli jelentősége között fenforog.

A polgári perben a beismerés föltétlenül bizonyit. A fél szabadon rendelkezhetik a maga jogáról. Igaz, nem igaz, a mit a fél a maga kárára beismert, nem a biró dolga, a fél ura a maga magánjogainak, és «volenti von fit injuria». Ennyiben a polgári beismerés nem is puszta bizonyságtétel, vagy legalább nem kell, hogy az legyen; lehet valóságos jogrendelkezés is. Nem kell, hogy animo confitendi történjék, hanem történhetik animo disponendi is — perdöntő ereje azért ugyanaz. Máskép van a dolog a fenyitő perben. Itt nincs tere a fél dispositiójának. Itt nem az a kérdés, hogy a fél mit *akar* igaznak vétetni, hanem hogy valóságban mennyi igaz abból, a mit a fél igaznak állit. A beismerés itt nem bizonyit föltétlenül, hanem csak annyiban, a mennyiben a többi bizonyitékok le nem rontják, és a mennyiben, egymagában is tekintve, az igazság ismérveit magán hordja. Ezért a beismerés a mai criminalis pörben nem többé ama «regina probationum», mint a mely régi névvel az igen t. ügyész ur a maga vádbeszédében megtisztelte. Rég letaszitotta a tudomány a «bizonyitékok királyát» a maga trónusáról, és a modern büntető biró egyedül a beismerés — és főleg a biróságon kivüli beismerés — alapján már alig mer elitélni.

Helyesen mondja *Glaser* a bűnper kézikönyvében (605. l.):

«Das Geständniss nimmt eine Ausnahmestellung im System des Prozesses nicht ein»

és *Geyer* Holtzendorff büntetőjogi kézikönyvében (I. köt. 263. l.) elvül felállitja:

«Unverbrüchlich ist daran festzuhalten, dass auf das Geständniss allein keine Verurtheilung gebaut werden darf.»

Ez elvet elfogadta és ismételve kimondotta a nmélt. kir. Curia is. Igy különösen a következő döntvényeiben:

«A bíróságon kivüli beismerés egymagában nem oly bizonyiték, mely a bünösséget megállapitó büntető itélet alapjául szolgálhatna.» (1883. jan. 27. 14841. Döntvénytár IV. 174.)

«A bíróságon kivüli beismerés egyéb terhelő adat hiányában nem elegendő bizonyiték vádlott elitélésére.» (1883. okt 10. 9546. Büntető jog tára VII. 134.)

«Bíróságon kivüli beismerés végtárgyalási tagadással szemben, oly bizonyitékot, mely a bünösség megállapitására birói meggyőződés alapjául szolgálhatna, nem képez.» (1883. 7666. Dtár. VI. 47.)

L. egyebeket is: *Fayer László* Bünvádi eljárás czimü könyvében 17. lapon.

A beismerés tehát csak annyiban szolgálhat elitélő döntés alapjául, a mennyiben az sem önmagával, sem más a perben felmerült bizonyitékkal ellentmondásban nincs, hanem inkább ezekben is további támasztékot nyer. E szempontból tekintve mármost a vádlott idevágó beismeréseit, könnyü kimutatni, hogy azok ugy magokban véve, mint egymás között ellenmondásosak, és hogy nemcsak, hogy a többi perkörülmények által támasztékot nem nyernek, de általuk egyenesen le is rontatnak. Lássuk!

Ott van a rendőrség előtt és ott van a vizsgálóbiró előtt felvett kihallgatási jegyzőkönyv. A kettő merő ellentétben van egymással, az egyik agyon üti a másikat. Mindkettőben ott van a beismerés, csakhogy mindkettőben más-máskép hangzik. A rendőrség előtt beismeri, hogy feleségének megölésére mintegy nyolcz nappal a merénylet előtt gondolt először. A vizsgáló biró előtt beismeri, hogy már julius 31-e óta, tehát szinte öt héttel előbb jutott már e gondolatra. Melyik az igaz? — A rendőrségnél beismeri, hogy csakis nejét akarta meggyilkolni, a vizsgálóbiró előtt beismeri, hogy mindkettejöknek akart közös véget vetni. Melyik az igaz? — A rendőrségnél beismeri, hogy a tulélés esetére biztositott 1000 frt végett tervezte a büncselekvényt, a vizsgálóbiró előtti előadása szerint pedig, minthogy nejével együtt akart meghalni, ez ezer forint nem lehetett az indoka. Hol az igazság? — De a vizsgáló biró előtti vallomása, a mint egyfelől a rendőri vallomással ellenkezik, ugy ellentétben van magamagával is. Kezdi ugyanis azon beismerésen, hogy «már julius 31-én elhatároztam, hogy mindkettőnk életének véget vessek» — ugyanezen jegyzőkönyv későbbi folyamában pedig a merénylet czélját igy adja elő: «*biztos eredményre ugyan nem számitottam*, de gondoltam, talán majd valami változás fog helyzetünkben beállani.» Itt tehát a gyilkosság eszméje ismét el van ejtve: csak valami erőszakos változást akart a merénylettel előidézni, de felesége biztos halálára nem számitott. Ime, hogy tarkállanak e vallomások öt-hatféle szinben! Az egyik szó meghazudtolja a másikat. Lehet-e ily körülmények között egyiknek is hitelt adnunk?

Nem szerencsésebb a vád a másik önbeismerő bizonyitékkal sem: a levéllel, a mit Gnädig kevéssel elfogatása előtt anyjának irt. E levél ugyanis a vád szempontjából többet bizonyit mint kellene: mert e levélben nemcsak az van, hogy Gnädig a nejét akarta megölni, de benne van, hogy Gnädig nejével együtt saját magát is meg akarta ölni. De ez esetben hol marad azon indok, melyből az ügyész ur az egész tettet magyarázza: az 1000 frtnyi biztositási összeg? Hogy e dilemmát kikerülje, az ügyész ur csavarint egyet a levélen. E levél — ugymond — csak komédia. Nem édes anyjának volt az irva igazán, hanem a rendőrségnek, ha kézre keritik: ezt akarta ő amaz öngyilkossági mesével igaz szándéka iránt megtéveszteni. De ha ugy: mire való a levél azon beismerő tétele, hogy Gnädignét meg akarta ölni? Ha ama második passus csakugyan azért iratott, hogy a vádlottat tisztázza, minek iratott az első, a mely őt compromittálja? Vagy anyjának volt e levél irva, vagy a rendőrségnek. Ha a rendőrségnek: minek vallaná be a gyilkossági szándékot? Ha az anyjának: minek hazudná az öngyilkossági tervet? Látnivaló, az ügyész ur álláspontjából a dilemma ki nem kerülhető.

Nem, tek. kir. tvszék, nincs semmi ok, a miért feltegyük, hogy e levél nem annak volt szánva, a kinek a czime szólt. E levél jóhiszemüleg iratott, bár tartalmában, meg kell vallanom, magam sem bizom. Gnädig nem akart e levéllel ámitani senkit, de önönmagát ámitotta. Gnädig jórészben csakugyan az, a minek az ügyész ur festette: poseur. Ama félmivelt mesteremberek közül való, kik — mint Gnädig magáról előadja — naponta a «Politisches Volksblatt»-ból szivják szellemi táplálékukat. Érzékkel bir a regényes pose-ok iránt. Szereti magát érdekessé tenni. Az egyik levélben, mely ott fekszik e bünper actái között, önérzettel beszél a maga «társadalmi állásáról», és kivánja, hogy e levele, melyben az ujságok ráfogásait helyreigazitja, a «napilapokban közzététessék». Ime, a szabó: a forumon se beszélhetne nagyobb hangon! Az ilyféle embereknek, főkép izgatott állapotban ejtett, szavát sohasem szabad valami nagy kényesen mérlegre vetni. Eleven képzelő tehetségöket elragadja a helyzet; még a szerencsétlenségben is poziroznak. Ily pose szólal hát ki az édes anyjához irt leveléből is. És a helyzet, a melyben irta, csakugyan kedvezett a regényes pose-nak. A kétségbeesés őrjöngő tette után hazulról szökve, üldözőbe véve a törvény emberei, sőt ugyszólván az egész város lakossága által, egy nap s egy éjjel reménytelen bujdosása után, visszatér tette néma szinhelyére. Egy nap s egy éjjel óta éhom, álmatlan; bánva a tegnapot, rettegve a holnapot: ujból gondol, mint már sokszor azelőtt — a halálra. Leül, levélben bucsuzni övéitől. Ekkor reájön a pose. Érzelgős lesz, áradozik, és csak ugy dobálódzik a halállal: bár ő is meghalt volna, bár a felesége is meghalt volna, hisz ugy is azt szerette volna legjobban, ha mindketten együtt elhagyják e sivár életet stb. stb. És kezdi persze szóról-szóra ugy, mint a «Politisches Volksblatt» haláljelöltjei kezdeni szokták: «Ha e sorokat olvasod, nem vagyok» s a többi. Pedig szó se igaz, bár ő maga, szegény, komolyan hitte hogy ugy van, a hogy leirta. Poseur, de jóhiszemü. De mint minden poseur, ő is: poltron. Nincs ereje, nincs bátorsága, sem az öngyilkosságra, sem a gyilkosságra. A levélirásban vitéz, a mikor tettre kerül — szabó. Nem volt ő komolyan elszánva az öngyilkosságra soha, csakugy nem mint «közös halálra» a nejével. E levél — igaza van az ügyész urnak — nem bizonyit a komoly öngyilkossági szándék mellett. De akkor nem bizonyit a mellett sem, a mire ő azt felhozza: a gyilkossági szándék mellett sem.

De különben is, tek. kir. tvszék! lehet-e azt általában bizonyiték számba venni, a mit az ember az olyan szellemi helyzetben ir vagy mond, a milyenben akkor Gnädig volt? Hisz ez a szegény, kétségbeesett szabó akkor azt se tudta, hogy mi történt körülötte, és ő hidegen számot tudott volna adni arról, hogy egy nappal előbb mi történt saját lelkében? Hallottuk e végtárgyaláson, mily határozott ellentétbe jutott Galaj Ferencz tanuval azok iránt, a mik elfogatásakor, tehát kevéssel azután történtek, hogy ama levelet irta. Semmi kétség, e jelenet leirásában Galajnak van igaza (hisz mi oka lehetne a hazugságra?), nem pedig Gnädignek. De Gnädig is, bár tévesen, de jóhiszemüleg adja elő a jelenetet, (hisz ő is ez alantjáró részletekben minek hazudnék?), előadja ugy, *a hogy ő felfogta*. Csakhogy *fonákul fogta fel* — és ez az, a mire sulyt fektetek. Gnädignek ama bujdosó nap s éjjel után kóválygott a feje, tántorgott még a lelke is. A mit Gnädig ama rettenetes szeptember 5-én látott, azt nem fogta fel, a mit irt, beszélt, nem gondolta meg — ez a tanulság, a melyet a részemről a Galaj tanu és a vádlott közt itt lefolyt, kinos szembesitési jelenetből meritettem. És az ilyen helyzetben papirra vetett irka-firka egy-egy szavából akar az ügyész ur fegyvert kovácsolni az egy nappal előbb kelt benső *szándék* bizonyitására? Nem, tek. kir. tvszék! A Gnädig Ottó

szándékának rejtélyes kérdésére ne várjunk *okmányszerű* feleletet. Sőt tovább megyek: ne várjunk általában feleletet tőle magától. Nem mintha megadni nem akarná, hanem mert megadni nem képes. Meggyőződésem, hogy a saját tette, főleg indulatos tette, titkos rugóiról senki sem adhat kevésbé számot, mint épen maga a tettes. És ha már a normalis emberre is áll a régi igazság, hogy mindent könnyebb megismerni mint önönmagát: mennyivel inkább áll az a sodrából kihozott, kétségbeesett, fejevesztett emberre! Hiszen bűncselekménybe nem ugy fog az ember, mint mikor képviselőnek választatja magát: hogy előbb mondja el a részletes programmbeszédet és csak azután lép actióba. Hanem, mint Faust a világ teremtését irja, ugy történik sokszor az ember lelke világában is, hogy «kezdetben vala a *tett*» — és a mikor az ember a tettől föleszmél, mint idegen áll saját énjével szemben, és keresgéli s nem találja, hogy a mit tett, hogy tehette?

Nem, tek. kir. törvényszék! ama bíróságon kivüli beismerésfélék nem eshetnek sulyba, a mikor a Gnädig ölési szándékának bizonyitásáról van szó. És ha sulyba jöhetnének is: nem rontotta-e le sulyukat a vádlott, a mikor e főtárgyaláson az ölési szándékot határozott tagadásba vette? Az ügyész ur is elismeri, hogy a bünpernek összes sulya a főtárgyalásra esik. Ám ha ő, ezt megengedve, ugy teszi fel a kérdést: vajon mert a vádlott e főtárgyaláson tagadott, kevésbé igaz-e, hogy a rendőrség és a vizsgáló biró előtt beismert? — nem-e jogosultabb az ellenkérdés, hogy: vajon azért, mert amott beismert, kevésbé igaz-e, hogy emitt tagadott? A mikor a mi döntő kérdésünkre a vádlott kétféle alkalommal kétféle feleletet ad: mi alapon okvetetlenkedik az igen t. ügyész ur épen az első mellett? Azért-e vajjon, mert a vádlottra terhesebb? Azért-e vajon, mert ama vallomása négy fal között történt, e jelen vallomása pedig a nyilvánosság előtt? Azért-e vajon, mert ama rendőri hihallgatása, mint itt constatáltatott, kórházban történt, mikor a vádlott, megvágott nyakkal, félig eszméletlenül, élet-halál között lebegett, és a kihallgatás alatt egynehányszor el is ájult — itt pedig tiszta fővel, tiszta öntudattal beszélt? Valóban, tek. bíróság, ha kétség is lehetne az iránt, hogy a beismerésre egymagára lehet-e elitélni — de hogy az ilyen kétes, ellenmondásos és gyanus helyzetben tett és ezenfelül határozottan visszavont, még pedig a főtárgyaláson visszavont beismerés alapján elitélni lehetetlen: erre magyar bíróság előtt, hála Istennek, még nem kell bizonyság!

És ezzel beszámoltam, tek. kir. tvszék, az egyetlen bizonyitékkal, a melyet az igen t. ügyész ur az ölési szándékra felhozott. Mert mit a fenti beismerésen kivül emlit, az nemhogy bizonyiték számba menne, de gyanuoknak sem gyanuok, sőt részben tényszerü részében sem felel meg a valóságnak. Gyanuoknak sem válik be különösen, hogy Gnädig magát s nejét *tulélés esetére biztositotta*. Mikor, kinek unszolására, mi módon történt e biztositás? — elmondta e tárgyaláson a közbenjárt biztositó ügynök maga. Gnädig kivánta-e a biztositást? Nem, az ügynök beszélte reá. Gnädig kereste-e fel az ügynököt? Nem, Vécsey szabónál találkoztak véletlenül és Vécsey meg az ágens együttesen birták reá, hogy magát is assekurálja. A szeptemberi merénylet táján történt-e ez? Nem, több mint félévvel előbb, még február havában, mikor pedig az ügyész ur is megengedi, hogy legjobb egyetértésben élt a nejével. És az ilyen körülmények között történt biztositás még csak indicium is lehetne arra, hogy Gnädig szeptember 4-én nejét meg akarta ölni? A mi pedig az ügyész ur azon feltevését illeti, hogy Gnädig, ki a legutolsó időig feltünő gyöngédséggel viselkedett neje iránt, rögtön és egyszerre *meggyülölte volna* — e föltevés a legkétségtelenebb tényeken tesz erőszakot. Valahány tanu e tárgyaláson megfordult, Gnädiget egytől-egyig mintaszerü férjnek mondják. Nem ismétlem vallomásukat, hisz feszült ámulással hallgattuk mindnyájan. A hány vallomás, annyi tanusága a férji szeretetnek; a gyülölségnek egy sincs. Felemeltük a fátyolt a házas együttélés legutolsó órájáról is; birói zárt ülésben megszólaltattuk a házas viszony legbensőbb szentélyét. És vajon, kell-e folytatnom? A férj, ki alig egy fél órával ama szerencsétlen merénylet előtt csókok közt öleli hitvesét: a gyilkosságra tökélt gyülölség symboluma-e ez? Hisz épen, hogy *nem* gyülölte, hogy kétségtelen módon *szerette* a feleségét — ez teszi a jelen bünpert oly rejtélyessé!

Ám tegyük, Gnädig ölni akart. Nézzük: a külső helyzet, melyben a tetthez fogott és a mód, a melyen azt foganatba vette, mennyiben illik a feltevéshez?

Izzó ólmot választott eszközül. Miért épen e hallatlan szerszámot? Azt mondja az ügyész ur: mert nem volt más. Az ellenkezője igaz. Ott volt a borotva a szeme előtt; a borotva, melyet csak egy pár nappal azelőtt — mikor, mint előadja, ideig-óráig ismét az öngyilkosság eszméje szállta meg — élesre köszörült. És kellett-e még csak borotva is? Órahosszant nem feküdt-e az asszony önkivüli állapotban, halálos merevségben, hystericus görcsök között? És nem betegeskedett-e Gnädigné épen a merénylet idejében is? Az ilyen görcsös rohama között, ha Gnädig a gyilkos, a kinek az ügyész ur állitja: sem izzó ólomra, sem borotvára nincs szüksége — ökle egy csapásával, marka egy szoritásával véget vethetett a nyomorultnak, bizton és észrevétlenül. Kimulása kinek tünt volna fel? Hiszen, a mikor e görcsei elfogták, végét várta ugyis mindenki. Soha gyilkos könnyebben, hogy ugy mondjam, *simábban* nem gyilkolhatott — és *ilyen* körülmények között *ilyen* félrefekvő módra vetemedett volna? De menjünk tovább. Ki ölni készül, megválasztja a helyet, alkalmat, készül arra is, hogy szökhessék, ha rajtakapják. Hogy választja meg Gnädig tette szinhelyét? Tárva a szobaajtó, nyitva a konyhaajtó! Még csak annyi fáradságot sem vesz magának, hogy magára zárja az ajtót! Mióta ölnek, jól értsük meg egymást: *tervszerü készülés mellett* mióta ölnek nyilt ajtók mellett? A gyilkosok, ugy tudom, az ilyet «zárt ülésben» szokták végezni! És gondolt-e Gnädig a személyes biztonságára, ha meglepnék? Hallottuk az egyik tanutól: fel se volt öltözve, se kabát, se csizma, ugy, hogy a mikor a szomszédság a szobába tódult, akkor kezdte még csak Gnädig az öltözést! Már engedelmet kérek az igen tisztelt ügyész urtól, de ha ez is tervszerü készülés a gyilkosságra, akkor az álom is az. Soha eszköz, alkalom, hely és mód nem tiltakozott erősebben az ölési szándék föltevése ellen, mint a Gnädig esetében.

Pedig ez utóbbi megfontolás, ha már az ölési szándék ellen küzd, még erősebben küzd, minden alapot leront a vád második, még sulyosabb főltevése, a *praemeditatio* föltevése alól. A vád szerint Gnädig nem csak hogy nejét meg akarta ölni, de ezt előre meg is fontolta, érlelte, előkészitette. Pedig e helyütt nincs is mit czáfolnom, mert az ügyész ur a vád ezen részét, fájdalom, nem is indokolta. «*Ilyen* tettet» — ugymond az ügyész ur — «elő *kellett* késziteni.» Ilyen tettet? Micsoda ez az «ilyen?» A hitvesölés? De hát miért ne lehetne a hitvesen szándékos emberölést is végbevinni? Vagy ama fonák ölési módra vonatkozik-e az az «ilyen»? De ez a fonáksága, ez a hóborttal határos czélszerütlensége a cselekménynek nem mutat-e épen arra, hogy a komoly megfontolás, a higgadt hányás-vetés *nem* előzte meg? Az ólomdarabot, ugymond a vád, nyolcz nappal előbb tette Gnädig az asztalfiába. Hát igen: akkor tette bele, a mikor találta. És ha véletlenül egy évvel előbb találja és odadobja az asztalfiók czókmókja közé, akkor bizony talán ugy találná az ügyész ur, hogy már egy évvel előbb kovácsolta a neje halálát?

Még egy végső pontot kell érintenem: az *eszköz alkalmatossága* kérdését. Büntetőtörvényünk 65. §-a nem emliti ugyan külön, hogy a kisérletnek «alkalmas módon» kell történnie, de azért hazai tudományunk és judicaturánk ez

iránt soha kétségben nem volt. «A német judicatura ismeretes, sajnos aberratiói» — mondja *Heil* Fausztin e napokban megjelent egyik értekezésében (Magyar Igazságügy 31. köt. 8. l.) — «hazai jádzcaturánkban visszhangra nem találtak» és hazai criminalistikánk azon jeles munkása, kit ép a jelen tárgyaláson mint a vádhatóság képviselőjét tisztelnem van szerencsém, a «kisérlet tanáról» irt kiváló könyvében határozottan állást foglal judicaturánk ezen egészséges iránya mellett (*Baumgarten* a kisérlet tana 472—483. l.), a melynek ellenkezőjét büntetőjogi irodalmunk egy másik jelese, *Wlassics* Gyula találóan nevezett «reactiónak a jogszolgáltatásban» (Büntetőjog Tára II. köt. 242. l.). Már most azon kérdésre: alkalmas eszköz-e egy tallérnyi nagyságu ólomdarab arra, hogy izzó állapotban valakinek fülébe jutva, annak halálát idézze elő? — ott fekszik e tek. törvényszék asztalán az irásba foglalt szakértői felelet. E szakértői vélemény az izzó ólmot e czélra határozottan *alkalmatlannak* jelenti ki. Kifejti e vélemény, hogy a nevezett módon kisebb-nagyobb localis fülbetegség igen, de emberhalál *nem* állhat elő. Az igen tisztelt ügyész ur jónak találta a szakértő urat a jelen tárgyaláson faggató keresztkérdezés alá fogni: hogy vajon nem e képzelhető, hogy bizonyos rendkivüli körülmények között, bizonyos alanyi prædispositio vagy más egyéb complicatió hozzájárulása mellett ama localis baj halálossá fajul? Igy téve fel a kérdést, a szakértőnek persze meg kellett engednie, hogy a dolog lehető. De a kérdés nem igy áll. Nem az a kérdés, hogy különös alanyi complicatiók, rendhagyó körülmények hozzájutása mellett halálossá lehet-e a kezdetben ártalmatlan seb? — mert igy formulázva a kérdést, nincs az a jelentéktelen horzsolás vagy bőrkarcz, melyből halál ne állhatna elő. Hiszen bármi legcsekélyebb bőrhorzsolás folytán, ha tisztán nem tartjuk a sebet, külső behatás utján vérmérgezés állhat elő, mely halállal végződik. Igy azután az izzó ólom is, mely a fülbe jutva, rendes körülmények között csak akut lobot idéz elő: ha rendhagyó bonyolulatok forognak fen, pl. a koponyacsont kórosan lágy vagy kórosan vékony, vagy a lob elhanyagolása folytán nagyobb dimensiókat vesz fel és elfajul — esetleg halálos kimenetelü betegségre is vezethet. De mikor a büntetőjogi kisérlet fejezetében alkalmas vagy alkalmatlan eszközről szólunk, nem azt kérdezzük, hogy rendhagyó complicatiók esetén mi minden lehető? — hanem hogy *rendes körülmények között*, minden emberi valószinüség szerint, az élet mindennapi rendje szerint, — «nach der Regel des Lebens» mint az ismeretes criminalista *Bar* mondja — állhat-e elő belőle a czélba vett eredmény? Ezért ha valaki bicskával másnak az ujjába szur oly czélból, hogy ettől meghaljon — hiába fog a t. ügyész ur arra hivatkozni, hogy az ilyen ártalmatlan sebből is, vérmérgezés vagy üszök hozzájárulása folytán, halál állhat elő: testi sértés lesz az ilyen cselekmény, bárhogy forogna is fen az ölési szándék. És testi sértés lesz ezért a Gnädig Ottó cselekménye is.

Tekintetes kir. tvszék! Méltatom az ügyészi vádbeszéd azon igaz megjegyzését, hogy kényes esetekben, mint a jelenben, a biró csak nehéz szivvel menthet fel, csak nehéz szivvel itélhet el. De legyen szabad hozzátennem, hogy Önök, biró uraim, e helyütt nem a sziv hanem a kötelesség és lelkiismeret munkáját végzik. És ha ez izgató tárgyalás terméből tanácskozásuk helyére visszavonulván, lelkiismeretükkel és kötelességérzetükkel tartják ama döntő párbeszédet, melynek eredménye az itélet leszen: könnyü lelkiismerettel csak ugy fogják elhagyhatni birói széküket, ha azt mondhatják magukban, hogy Önök többet nem itéltek, mint a mennyi bizonyittatott s hogy a hozott itélet nem is az Önök itélete, hanem a felmerült kétségtelen bizonyitékoké. Az ügyész ur gyanuokok alapján vádolhat, és a gyanuokok első látszatra talán a gyilkosság kisérlete mellett szóltak; de Önök csak teljes bizonyság alapján itélhetnek, és a bizonyitás eredménye a jelen esetben csakis a testi sértés itélete lehet.

De nem lehet közömbös e tekintetes bíróság előtt, hogy e testi sértés ki által, mi körülmények között, mi czélból követtetett el? És midőn a vádhatóság tisztelt képviselője az igazság mérlegének egyik serpenyőjébe egy eszeveszett pillanat erőszakos tettét veti: beléveti a másikba a vádlott eladdig szeplőtlen egész életét; beléveti a jó fiu, a gyöngéden szerető férj és apa, a becsületes ember jellemét; beléveti mindenekelőtt a hitvese betegsége okozta nyomort, mely a kétségbeesésig, a kétségbeesést, mely a szégyenig, a szégyent mely a bünig vitte. Ha ezeket veti a mérleg másik serpenyőjébe e tekintetes bíróság is: akkor nyugodtan nézek elébe a hozandó itéletnek és bizalommal várom e vádlott számára az igazságos büntetést!

Franklin-Társulat nyomdája.

Rendkivüli melléklet a „Jogtudományi Közlöny" 1889. évi 8-ik számához.

VÉDBESZÉD,

kettős gyilkosság büntettével terhelt *Pribil Ferenczné* bünügyében elrendelt folytatólagos végtárgyaláson tartotta *dr. Brachfeld Manó* budapesti ügyvéd.

Tekintetes kir. Törvényszék!

Közel egy év után ismét csak e teremben látom viszont Pribil Ferencznét — a vádlottak padján.

Nehéz küzdelmet folytattam, hogy megmentsem férjének az eltévedt, de megtért hitvest, fiának az oly soká és oly fájdalmasan nélkülözött gyengéd anyát.

Helyre akartam állitani e sorstól üldözött nő lelki egyensulyát is. Isten és emberek előtt, de legjobban saját lelkiismerete előtt kivántam igazolni azt, hogy e szerencsétlen, ha követett is el bünt, olyat, mely minden iszonyával őt sujtotta legkegyetlenebbül — ugy erre emberfeletti hatalommal csak az elmezavar sötét dämonjai csábithatták.

Ismét elhangzott feje fölött a kettős gyilkosság szörnyü vádja, ismét hangzik a szerető anya fülébe ama rettenetes szózat: gyilkoltál, önkezeddel oltottad ki ártatlan leánykáid életét.

Nincs a világon törvény, mely a gyilkos anya széditő büntettére elég sulyos megtorlást szabhatna.

Aggodalommal léptem az alaptárgyaláskor nehéz feladatom teljesitéhez, mig most összegezve ezen ujabb végtárgyalás megdönthetlen eredményeit, lelkemet a remény sugára éleszti.

Bár a vád mellett egy uj és hatalmas bajnok lépett a sorompóba, ennek oly éles dialecticával előadott és oly szónoki hévtől áthatott érvelései ellen a védelem igénytelen közkatonája, most már küzdhet igazságos ügye győzelmének lelkesitő előérzetével.

Hálával adózom azon jeles büntető jogászunknak, ki a védelem feladatát megkönnyitve, a sulyos elitélés óta, a tudomány minden fegyverével harczolt szakirodalmunkban védenczem büntethetősége ellen.

Nem fogok kiterjeszkedni e bünper társadalmi, erkölcsi és büntetőjogi nagy jelentőségére; mellőzni fogom annak jelenlegi stadiumában az eléggé ismeretes részletek felsorolását s lélektani megvilágitását, s szoritkozhatom egyedül a jogi és az evvel elválaszthatlanul összeforrt elmekórtani kérdések birálatára. Előadásomban tárgyilagos leszek és ezért kerülni fogom a szónokiasságnak még látszatát is, mert czélom nem ékes szavakkal az érzelmekre, hanem érveim sulyával a birák jogi érzékére hatni.

Ki akarom mutatni első sorban azt, hogy a vádbeli cselekmény kellőleg tárgyilagositva nem lett, még Pribilné beismerésével sem; fejtegetni fogom másodsorban azt, hogy e cselekménynél dolus fenn nem forog és hogy a vádbeli minősités tarthatatlan, végre a szakértői vélemények kapcsán vitatni fogom azt, hogy vádlottnő büntetőjogi felelőssége ki van zárva.

Áttérve immár a felállitott thema probandi első részére, tény az, hogy ama mysticus homályt, mely az állitólagos büntettet leplezi, még a közvád oly kitünő szóvivője, fényes argumentátiójával sem birta eloszlatni és hogy most tizenhat hónappal a tett után ugyanazon talány előtt állunk, mint akkor, s csak benső meggyőződésemnek adok kifejezést, midőn azt állitom, hogy eme rejtélyhez a kulcsot csakis az elmekórtan szolgáltathatja.

Pribilné beismerésétől eltekintve, a tett elkövetésére vonatkozólag egyetlen egy objectiv ismérv sem volt felhozható, mert beigazolt ténynek csak azt fogadhatom el, hogy Némedy Klára tanu 1887-dik évi október 7-dikén este hét órakor az Andrássy-uton látta utoljára Pribilnét két leánykája társaságában; továbbá azt, hogy ugyanaz nap este tiz óra tájban Morócsik rendőr a Rudas-fürdő közelében a Duna sekély vizéből vádlottnőt egyedül mentette ki; végre, hogy Hufnagel tanu ugyanakkor csak egy testet látott a Dunában.

Pribilné a rendőrnek azt mondotta, hogy véletlenül esett a Dunába, Hartneréknél pedig annyit mondott, hogy a gyermekeket elhelyezte. A két gyermekhulla rendőrileg körözte-tett és huszonkét járásbiróság különböző időpontokban megejtett kutatása eredményre nem vezetett. Elmult a tavasz, rég elszappanosodhattak a hullák s még mindig nincs a tettnek semmi nyoma.

A körözés természetesen nem terjesztetett ki az élő gyermekekre, hanem csak a két gyermekhullára vonatkozott.

A folyammérnöki hivatal ismeretes jelentése egy *gyermekhullára* vonatkozólag *lehetségesnek* tartja, hogy az ruhájával a Duna medrében levő kőhányásban megakadhatott, azonban egyuttal azt is jelenti ki, hogy véleménye nem állapitja még meg a *valószinüséget.* Ha ezen véleménynyel szemben a lehetőségen tulmenve, a valószinüséget kutatom, azon eredményre kell jutnom, hogy miután a gyermekek vagy pedig a hullák specificus sulya is kisebb, mint a Dunavizé, legalább is egyiknek *élve vagy halva* kellett volna a felszinre kerülni.

Nem tetemrehivás akar lenni, midőn ezuttal óvást emelek a t. közvádló ur által inaugurált ama rendszer ellen, hogy nemleges körülményekkel akar tényleges állitásokat bizonyitani, mert *abból, hogy nincs jelenség a két gyermek életbenléte felett, még nem következik az, hogy meghaltak, de még kevésbbé az, hogy vádlottnő vette életüket.* Ha pedig ezzel szemben a t. közvádló ur vádlottnő beismerésére hivatkoznék, ugy erre csak azt válaszolhatom: *nem az határoz, hogy Pribilné mit mondott, hanem az, hogy ő mit tett.* Ennek bebizonyitása pedig a világ minden bizonyitási elmélete szerint, még a beismerés mellett is, egyedül a vádhatóságot terheli. Judikaturánk is következetesen követelte, hogy a beismerés mindenkor ténykörülményekkel vagy egyéb bizonyitékokkal támogattassék.

De kérdem, helyreállitja-e a cselekmény tárgyi tényálladékát Pribilné beismerése?

Ezen beismerést, mint bizonyitási eszközt, csak osztatlanul lehet elfogadnunk, s nem lehet abból kiküszöbölni azt, a mi a vádra nézve nem kedvező. Ekkép tekintve, ezzel csak annyit lehet igazoltnak venni, hogy vádlottnő *az ölés kisérletét befejezte, a gyermekek halálának bekövetkezése,* vagyis a vádbeli cselekmény eredménye *ezen beismerésből semmiképp sem igazolható;* de határozottan ellentmond az ilynemü következtetésnek azon ténybeli körülmény, hogy vádlottnő maga is élve menekült a Rudas-fürdő melletti sekélyebb vizü part felé; menekült pedig minden nagyobb küzdelem kifejtése, sőt még uszás nélkül, egyedül a Duna áramlata folytán, mely ama helyen a tárgyakat elementaris erővel a part felé sodorja. Pribilné beismerése annyira megbizhatlan, hogy abból még a tett helye sem volt biztosan megállapitható, sőt ez iránt a vádhatóság és ezen királyi törvényszék közt nézeteltérés volt, s azt hiszem, joggal állithatom, hogy mindkét nézet tévedésen alapszik, mert a tett elkövetése időpontjában ugy a tabáni csavargőzös, mint a tabáni helyi hajó állomásain állandóan tartózkodott egy vagy két alkalmazott, sőt nagyobb számu közönség is. A beismerés hitelét lerontja egyébként ama körülmény is, hogy Pribilné állitása szerint a vizbeugráskor *a gyermekek egyike sem kiáltott,* mi teljességgel lehetetlen, mert azt tenniök kellett volna, ha nem is a félelem vagy ijedtség behatása alatt, de legalább is a meglepetés folytán. Pribilné maga állitja továbbá, hogy *menekülésekor hátra sem tekintett,* s ezen állitását meg is erősitette Morócsik rendőr, ezt pedig — ha csakugyan gyermekeivel együtt ugrik a Dunába — tette volna, ha más okból nem is, ugy legalább ösztönszerüleg, miután minden kétséget kizárólag igazoltatott, mikép gyermekeit a rajongásig szerette.

Hosszabb barangolás és három sikertelen, bár komoly öngyilkossági kisérlete után eljön Wagner Herminhez, s miután ez a forgópisztoly kicserélését megtagadja, térdeit átka-

rolva, könnyek közt könyörög előtte, nyujtana neki segédkezet, a szülés alatt való elhaláshoz. *És a buskomorság ily kézzelfogható jelenségei közt, ekkor vádolja magát először ama borzasztó büntettel!* Mily jelentősége lehet pedig annak, hogy *ezen önmaga ellen irányuló denunciatiójáit a hatóságok előtt is fentartja*, ehhez kellő felvilágositást nyujt az elmekórtan ugy a buskomorság, mint a közvetett öngyilkosságoknál. Ez utóbbi fejezethez nem érdektelen adatot szolgáltatott vádlottnő akkor is, midőn a reá kimért *tizenöt évi fegyházbüntetés* kihirdetésekor, az itéletben minden habozás nélkül *megnyugodott*. Érdekes világot vet továbbá az alaptárgyaláskor s ezen folytatólagos végtárgyaláson tanusitott közöny, s ama feltünő viselkedése, hogy mindazt, a mi esetleg mentségére szolgálhatna, szándékosan elhallgatja, s jobbára azon ténykörülményeket emliti föl, melyek sorsa sulyosbitását eredményezhetik.

Ily körülmények közt s ily lelki állapotban nyert beismerés értéke, ugy hiszem, eléggé kétséges s *nem is merek végiggondolni ama eshetőségek sorozatán, melyek Pribilné hamis önvádja vagy a gyermekek élve menekülése esetén elképzelhetők*. Nem kell e helyütt arra utalnom, hogy a gyermekek, de különösen zsengekoru leánygyermekek elsikkasztása a modern bünkrónikákban épen nem tartozik a ritkaságok közé.

Csakis puszta lehetőségek azok, vagy legfeljebb valószinüségek, melyek ama sulyos vádat támogatják, s ha meg is engedem azt, hogy a *lehetőség alapján* megejthető az *előnyomozat*, vagy hogy a *valószinüség felvétele mellett* elrendelhető a *vizsgálat*, mégis kétségtelen, hogy *a gyanuokok ily laza összeillesztése mellett* elitélés elképzelhetetlen s a bizonyitékok szabad méltatása elvének legtágabb magyarázata mellett is, a vád által teremtett *helyzet az itélni hivatott birák lelkiismeretére nézve borzasztó lehet*.

A vádbeli cselekmény jogi minősitésére áttérve, el kell fogadnom azt, hogy a büntett tárgyilagositva lett; illetve, hogy büntett létesült, s ezzel kapcsolatosan fel kell tennem azt is, hogy a t. közvádló ur — ki Pribilné vallomása őszinteségében nem kételkedett — elfogadja az általa beismert indokokat is, t. i. azt, hogy, mert maga is öngyilkosságra volt eltökélve, nem tudta szeretett leányait anyai gondviselés nélkül hátrahagyni s nem akarta őket a jövőben szenvedéseknek kitenni.

Ezzel elismeri a vád t. képviselője egyuttal azt is, hogy Pribilnét gyermekei megölésénél a képzelhető *legnemesebb indok vezérelte*, a — bár torzképszerüen és jogsértőleg nyilvánult — *anyai szeretet*.

Egy ily indokban a *dolus*, a *gonosz szándék ismérve fel nem lelhető, nem a nyelvtan, de még kevésbbé a büntető jogtudomány fonalán*.

Ha gyülölség, nyereségvágy, féltékenység, bosszuvágy vagy más hason indokban találja magyarázatát a büntett, ez indokok mindegyikében megtaláljuk az ártani akarást, mely nélkül a büntett fogalma nem létesülhet.

E felfogást osztja a Curia gyakorlata is, midőn az «*ellenséges indulatot*» a büntethetőség mellőzhetetlen ismérveként jelzi.

De ezen felül vádlottnő még bünösségi tudattal sem birhatott; olyannyira volt saját élete két leánykája életével összeforrva, hogy nem is gondolhatott arra, hogy tettével idegen jog-sfárát fog sérteni s mások jogkörébe jogsértőleg átlépni.

A præmeditatióra vonatkozólag nyugodt lelkiismerettel utalhatok egyszerüen arra, mi e bióság itéletének indokaiban az ellen felhozatott; kizárta ezt az öngyilkossági szándék, a rendellenes physiologiai állapot, és ama lelki lehangoltság s izgatottság, mely Pribilnét épen a kétségbeesés eme tette felé terelte. De akár a gyilkosság, akár az emberölés valamely fajának felvétele mellett, mindaddig csakis kisérletről és nem bevégzett büntettről lehet szó, mig a vád részéről nem igazoltatik az, mit judikaturánk mellőzhetlenül megkivánt mindig, de leginkább az összetett bizonyitékok mellett, hogy a gyermekeknek, akár emberi közremüködés mellett, akár a nélkül való, élve menekülésük lehetősége kétségtelenül kizártnak legyen tekinthető.

Végre, habár személyekről s nem tárgyakról van szó, még sem nyerhet itt alkalmazást a btkönyvnek az anyagi bünhalmazatot tárgyazó 95. §-a. Mert ezen törvényszakasz általános jogelvek szerint valamely vádlott hátrányára csak a legszorosabb magyarázatot türi meg; miután pedig ezen szakasz cselekmények többségét emliti, az a mi esetünkben, hol csak a vizberántás egy tényével állunk szemben, alkalmazást nem nyerhet. A szándék többségét és az eredmény többségét meg is engedve, a cselekmény egysége mellett nem anyagi, hanem eszmei bünhalmazat, s pedig az u. n. *concursus idealis homogenus* alakzatában vehető fel.

Csak akademikus munkát gondoltam végezni, midőn kimutatni igyekeztem, hogy még a dolus felvétele mellett sem találhatnak alkalmazást a közvádló ur által felemlitett s inditányozott törvényszakaszok. — —

Foglalkoztam eddig a vád tárgyát képező büntettel s ezért most, midőn a beszámithatóság kérdésére térek át, foglalkoznom kell az állitólagos tettessel is.

Pribil Ferenczné nem tartozik az emberi nem azon válfajához, melyet az ujabb anthropologiai iskola «*homo delinquens*» elnevezés alatt ismer.

Nem bünözési hajlam, nem megátalkodottság, sem pedig törvénysértési czélzat, hanem tényleges helyzetének tulzott felfogása, az öngyilkosságra való elhatározás és a torzképszerüen nyilvánuló anyai szeretet serkentette a büntettre.

A házasságtörő nő helyzete azon ismeretes *perron-jelenet óta, mely az utóbb bekövetkezett elmekór kezdőpontját jelzi — teljes nyomasztó sulyával helyezkedett a szerencsétlenre:* a szerető hütlensége, — a házasságon kivüli teherbejutás — az elhagyottság — férje nevének viselésétől való eltiltás — talán az anyagi nyomor, végre születendő gyermeke és a két, rajongásig szeretett leánya, valamint saját jövője iránti aggodalma érlelte benne azon eszmét, hogy *ez életet magától eldobja*.

Az öngyilkosság a társadalmi test önbiráskodása, s mert az egyénnek az állammal szemben *csak addig vannak kötelezettségei, mig él, de* az állam által *nem kötelezhető egyuttal arra is, hogy éljen*, ezért a continentalis törvényhozások az öngyilkosságot, ha az kisérlet maradt, nem vonják büntetés alá. A benne gyökeret vert öngyilkossági eszmét, a gyermekek megölésére irányuló elhatározástól ezen hysteriára is hajló szerencsétlen buskomor nő gondolatvilágában egymástól elválasztani nem volt képes, az egyiket a másik nélkül el sem képzelhette. Eme gondolat-solidaritásban is megvan a logika, csak hogy *ez nem az épelméjü egyén, hanem a buskomor elmebeteg logikája*. Ezen sajátszerü gondolatmenet, ezen fürkésző bölcselkedés és eme tévkövetkezések miatt nevezték el a franczia elmegyógyászok a buskomorsági elmekórt, annak jellemzetes tulajdonsága szerint: «*folie raisonnante*»-nak.

Megengedem, hogy igen nehéz megvonni a határt a közönséges értelemben vett és az elmekórtani jelentőséggel biró buskomorság között; de Pribilné esetében még ez sem ütközik nagyobb nehézségekbe. Ha vádlottnő lehangolt kedélyállapotában akár életuntságból, akár kétségbeesésből magát kivégzi, ez oly cselekmény, mely modern felfogás szerint logikusnak mondható vagyis érthető; de ha egyuttal azon szörnytettet elköveti, hogy *azokat viszi magával a halálba, kiknek életét a magáéval minden perczben megváltani kész lett volna*, ugy ily ténykedés ép lélektanilag meg nem magyarázható.

Nem önzés vezényelhette őt tetténél, mert hiszen elég csalódásokon ment keresztül, elég bőven vette ki részét az élet keserveiből s igy az élettől való megválás a szenvedéseitől való megválásként jelentkezett, de nem tudott volna meghalni, ha leánygyermekeit visszahagyja, mert férje leányokat nevelni nem tud, hivatása miatt kénytelen azokat magukra hagyni, vagy idegenekre bizni, azok talán egy mostoha kezére kerülnek, s ha felnevelkednek, anyjuk becstelensége miatt embertársai megvetésének s lelki szenvedéseknek lesznek kitéve.

A legborzasztóbb pedig, a mit izgatott képzeletében maga előtt látott, s minek még itt sem mert kifejezést adni, pedig az, hogy *talán azok is még hason sorsra juthatnak, mint ő.*

Ettől kivánta őket megmenteni, ezért vitte őket magával a halálba.

Mikép jelentkeznek ezen képzelmek az elmekórtan világitásában, arra megfeleltek a szakértő orvos urak.

Előrebocsátom, hogy a magam részéről is elfogadom azt, a mit a vád t. képviselője *a szakértői vélemények bizonyitó erejére* vonatkozólag, *a bünvádi eljárás szempontjából* felhozott, hogy t. i. ezek nem bizonyitékot képeznek, hanem csakis bizonyitási eszközt; azonban nem tekinthető véleményük, a mint ezt a t. közvádló ur állitotta, egyszerü tanuvallomásnak, ez ellen tiltakozik a szokás által szentesitett eljárásunk, s bár a franczia eljárási törvény is elismeri, hogy a szakértői vélemény nem «*preuve légale*», vagyis törvényszerü bizonyiték, s bár Angolországban a szakértők egyszerüen, mint «*scientific witnesses*», vagyis mint tudományos tanuk szerepelnek, azért még ez országokban is ily vélemények nagy erkölcsi nyomatékkal birnak a véleménytadók szakképzettsége miatt.

Magamévá teszem a vád előbbi képviselőjének az alaptárgyaláskor kifejtett ama nézetét, hogy: mi jogászok nem ismerünk korlátozott beszámithatóságot. Vagy ismeri a tettes a szabványt és választhat jó és rossz között, vagy nem. Tertium non datur. A korlátozott beszámító képesség nem egyéb, mint beszámitható állapot korlátozott büntetendőséggel.

A szakértői vélemények részletei eléggé ismeretesek a Tek. Kir. Tvszék előtt, s ha ezek közül elfogadja azokat, melyek mellett *legerősebb érvek harczolnak*, melyek leginkább képesek a lelkiismeretet meggyőző indokok által megnyugtatni, ugy immár nem képezheti többé a kétség tárgyát, hogy *akár nagyobb foku idegességet* (hysteria) *degeneratív és disponáló tünetek kiséretében, akár közvetett vagy családi öngyilkosság* ezeknek elmekórtani jelentőségében, *akár határozott elnevezéssel nem illetett*, de lényegükben az elmetehetségre zavarólag ható *tünetek nagyobb csoportja* észleltetett, *akár* végre *a buskomorság* vagy a «*melancholia puerperalis*» különös válfaja vétetik fel — *Pribilnének* a tett elkövetésekor létezett *elmeállapota, a büntetőjogi beszámitást* **nem korlátolja**, *hanem* **egyenesen kizárja**.

Nem hagyhatom e helyütt említés nélkül, mikép a magyar BTK. 76. §-a, mely az elmetehetség megzavarását s az akaratszabadság hiányát ismeri el büntetést kizáró oknak, tovább megy e tekintetben az összes európai törvényhozásoknál, mert ezen törvényszakasz alá ugy az állandó, mint a muló, sőt még a pillanatnyi elmezavar is subsummálható. Ily értelmezést nyert ez különben a magy. kir. Curia gyakorlatában is, midőn általa bizonyos körülmények között beállott *nagy rázkódtatások eseteiben* is e szakasz alkalmaztatott.

A kir. itélő Tábla, midőn vádlottnő ujabbi és tüzetesebb orvosi megfigyelését és az ujabbi vélemények felülvéleményezését rendelte el, ezzel *az orsz. közegészségügyi tanács iránti bizalmának adott kifejezést.*

Bizonyos voltam benne és nem is csalódtam, hogy ezen, a védelemre nézve oly kedvező felülvélemény a vád részéről a leghevesebb támadásoknak lesz kitéve.

Nem érzem magam hivatva a közegészségügyi tanács védelmére kelni, de nincs is szükség reá, mert *ezen, a törvény által alakitott legfelsőbb felülvéleményező testület eléggé meg tudja védeni önmagát, de megvédi azt saját erkölcsi tekintélye s azon tisztelet, melyben tagjai — kik kivétel nélkül elismert orvosi tekintélyek — egész Magyarországon részesülnek.*

A laikus oldalról jövő támadások ellen különben is orvosi szempontból védelmére kelt a legutóbbi napokban is egy kiváló szakképzettségről tanuságot tevő kimeritő tudományos értekezésben egy kitünő szakemberünk, *dr. Schwartzer Ottó*, egyetemi magántanár.

A *felülvélemény* nem nevez meg egy bizonyos elmebajt, hanem *az elmekórtani tünetek egész csoportját sorolja fel*, e körülményből pedig az ellen fegyvert kovácsolni annál kevésbbé lehet, mert sem a törvény, sem a logika nem kivánja a nomenclatura használatát, azonban már a felülvélemény felületes átolvasása után is világos, hogy az abban *felemlitett jelenségek másra, mint az elmetehetség megzavarására, nem is vonatkozhatnak.* E felülvélemény, nézetem szerint, *szerencsés összeegyeztetését képezi dr. Moravcsik magántanár véleményének dr. Ajtay egyetemi tanár urával*, kik egymástól eltérnek nemcsak az észleletekre, de még az azokra alapitott következtetésekre vonatkozólag, különösen pedig az akaratszabadság korlátozottsági fokát illetőleg. Az előbb nevezett az öröklési terheltségre, a hysteriára s a degenerativ tünetekre fekteti a fősulyt, mig az utóbbi a maga részéről mindezeket figyelmen kivül hagyja és csakis az öngyilkossági elhatározást s a magasfoku terhesség rendellenes physiologiai állapotát méltatja nagyobb figyelemre. Mindkét szakértő tehát a két különböző szempontból kiindulva, *korlátolt akaratszabadságot állapitott meg*, dr. Moravcsik épenséggel jelentékenyen korlátozottat, s igy csak logikai az orsz. közegészségügyi tanács azon eljárása, hogy midőn mindkét szempontot egyenlő fontosságunak ismeri el, *oda concludál*, hogy vádlottnő szabad akaratelhatározása nem nagyobb vagy kisebb mérvben korlátoltnak, hanem *teljesen kizártnak veendő.*

Minthogy a védelem nem egyedül a vélemények tartalmának birálatára tekinthető jogosultnak, hanem kötelessége egyuttal a véleményezők szakképzettségét is vizsgálni és ezen oldalról is megvilágitani az adott vélemények szavahihetőségét és tudományos értékét, itt különösen *dr. Ajtay* egyetemi tanár ur véleményére meg kell jegyeznem, hogy e szakértő az elmekórtannal és elmegyógyászattal sem az elméletben, sem a gyakorlatban soha behatóbban nem foglalkozott, s igy *elmekórtani kérdésekben benyujtott véleménye más specialisták ellenkező véleménye által teljesen lerontatik.* Az különben is tisztán polemikus jellegü, mert alig tartalmaz mást, mint a korábban átnyujtott dr. Moravcsik-féle vélemény czáfolatát.

Egyes markans adatot e vélemény jellemzésére ki kell emelnem. Igy többek közt emliti dr. Ajtay azt, hogy vádlottnőnél *a főfájás objectiv tüneteit nem észlelte, emliti az ellenállhatlan erőt is*, melyet jogászok csakis a physikai kényszer szempontjából vehetnek figyelembe, felhozza végre a *hysteriasist*, mely elnevezést az elmekórtan nem is ismeri, mert csakis hysteria és a hysterismus szakkifejezéseket tartalmazza. Emlitette más alkalommal azt is, hogy *hason helyzetben* levő *100 nő közül 90 abortálni fog*, holott még ha elfogadnám is ezen teljesen önkényesnek látszó statisztikai adatot, orvostudományi értelemben abortusról csakis a hetedik havi terhességig lehet szó, mig azon tul már csak vagy korai, vagy rendes szülés állhat be, még ha holt gyermek születik is; köztudomásunak mondható továbbá azon tény is, hogy a nemcsak nagy lelki felindulások, de még elmebeli sulyos rázkódtatások közt levő *elmebetegek szülései is teljesen rendben folynak le.*

Nem akarok a Tek. Kir. Tvszék türelmével már hosszasabban visszaélni, és azért ezentul csakis egynehány rövid megjegyzésre szoritkozom.

A közvád mélyen tisztelt képviselője beterjesztette *báró Krafft-Ebing tanár* egy magánlevélben foglalt véleményét is, melynek megerőtlenitésére magam részéről is egy ugyanattól származó ellenkező nyilatkozatot csatoltam; azonban magam részéről utóbbit bizonyitéknak vagy bizonyitási eszköznek tekintetni nem kivánom, de ép ezért leghatározottabban tiltakozom a védelem részéről az ellen, hogy az ügyészség megkeresésére adott ily magánjellegü levélbeli nyilatkozat bizonyitó erővel felruháztassék, tiltakozom az ellen annyival is inkább, mert ezen nyilatkozat olykép keletkezett, hogy báró Krafft-Ebing tanárral a tényállás a vád szinezésével közöltetett, s egyutal elküldettek azon törvényszéki orvosi vélemények is, melyek szerint Pribilné u. n. korlátozott beszámithatósággal bir. Bizonyára máskép hangzott volna ama európai hirü tudós véleménye is, ha csakis aktaszerü tényállás és az orvosi véleményre nézve fontos észleleti mozzanatok, nem pedig az ezekből levont következtetések lettek volna közölve.

Nem emeltem a védelem részéről nehézséget az ellen, hogy egy ujabb orvosi vélemény megállapitása végett elrendelt tanácskozásban azon két törvényszéki szakértő is résztvehessen, kik mindketten több izben nyilvánitották azon véleményt, hogy vádlottnőnek beszámitási képessége meg van; nem tettem azért, mert részemről is legszentebb feladatnak ismerem *az anyagi igazság kideritését* és ennek utjába akadályokat gördíteni nem kivántam. Az ily uton keletkezett *u. n. többségi vélemény* azonban, bár annak létesitésében egy oly nagy hirü tekintély, mint *dr. Laufenauer Károly* egyetemi tanár ur is vett részt, az u. n. *kisebbségi véleménynyel szemben*, elfogadásra annál kevésbbé tarthat számot, mert hiányzik abból a határozottság s nélkülözi mindama elemeket, melyek alapos meggyőződés felkeltésére alkalmasak, annak nyomatékát különben is lerontja azon törvényszéki szakértői véleményekből teljesen kiküszöbölendő *jogászkodás*, melyben az emlitett vélemény tetszeleg, midőn a bíróság figyelmébe ajánlja a BTK. 92. §-ának alkalmazását.

Az u. n. kisebbségi vélemény meggyőző erejét a közvád i. t. képviselője hosszas fejtegetésében lerontani igyekezett, s egyes mondatokat, sőt annak egyes szavait az összefüggésükből kirántva, czáfolgatni törekedett, ugyanazt tehetném ugyan, és azt hiszem, eredményesebben azon többségi véleménynyel szemben, de bátran mellőzhetem az okból, mert bizom a tek. Törvényszék belátásában, mely a két véleményt egymással szembetartva, azt hiszem, egy perczig sem habozhat az iránt, melyiket fogadja el itélete alapjául. *Dr. Niedermann Gyula* és *dr. Salgó Jakab* egyaránt elismert elmegyógyászati szaktekintélyek ugy az elmélet, mint a gyakorlat terén, véleményük pedig már ezért is legnagyobb figyelemre tarthat számot. Nem is akarom azon benyomást lerontani, melyet ezek véleménye a közvetlenség nyomán a bíróságra gyakorolt, s ezért mellőzöm egyes érveinek kiemelését s ismétlését, s csak általánosságban jegyzem meg, hogy ebben *nem kóros tünetekről egymagában*, hanem *határozottan elmebetegségről van szó*, olyanról, melyet a laikus fel sem ismerhet, abban a betegség keletkezése, emelkedése s lezajlása oly érthető s meggyőző módon van lefestve, hogy szinte magunk elé varázsolhatjuk annak minden egyes phasisát.

Ez orvosszakértők oly alapos és kimeritő fejtegetéseket szolgáltattak a felvetett kérdésekre, s oly nyomatékos érvekkel harczoltak, hogy minden képzelhető kételyt teljesen eloszlattak, s tisztán az orvostudomány keretén belül mozogva, ebből magából adták meg a szükséges magyarázatokat.

A mi végre Dr. Klempa tanu vallomását illeti, melyet a közvádló ur szintén szakértői vélemény sulyával szeretne felruházni, erre csak annyit jegyzek meg, hogy midőn ezen orvos ur azt állitja, hogy Pribilné azon idő alatt, mig gyógykezelése alatt állott, egészséges volt, s hogy ő sem hysteriát vagy más elmekórtani jelentőségü tünetet nála nem észlelt, ezzel nem tekinthető kizártnak az, hogy utóbb elmebeteg

lett, ép oly kevéssé, mint a büntetlen előéletü egyénnél nem vehető kizártnak, hogy utóbb büntettet követ el.

Ugy az országos közegészségügyi tanács felülvéleménye, mint a kisebbségi vélemény mellett az elmekórtani kérdések megvilágitására nézve bő anyagot nyujtanak Pribilnének férjéhez intézett *utolsó levele*, Némedy István és neje vallomása, vádlottnőnek a tolnai tartózkodása alatti lelki állapotára és viselkedésére vonatkozólag, Hartner Ferencz vallomása, a tett előtti időben s özv. Hartnernének, de különösen özv. Wagner Herminnek a tett utáni időben mutatkozott elmeállapota tekintetében.

Tekintetes Kir. Törvényszék!

A vád részéről megtörtént minden, hogy e büntett tárgyi tényálladéka helyreállittassék, de ezen fáradságot nem koronázta siker.

A védelem részéről ki lett mutatva, hogy dolus nem forgott fen, s igy Pribilnét büntetéssel sujtani nem lehet. — Pribilné elmeállapota a tett elkövetése idejére vonatkozólag alapos vizsgálat tárgyává tétetett, s nyomós érvekkel beigazoltatott, hogy a tettet — ha elkövette, azt csakis beszámithatlan állapotban követhette el.

Büntetés alkalmazása tehát sem jogos, sem czélszerü nem volna. Büntető törvényünk általános része a humanismus aranybányája, mert eszközöket nyujt a birónak arra, hogy az összerü eset individualizálása mellett, lelkiismeretét is megnyugtassa.

Egyetlen egy bün az, tekintetes kir. Tvszék, mely e szerencsétlen nő lelkét terheli, — ez a *házasságtörés büne.*

Ez ama zavaros forrás, melyből minden más tette fakad.

Ezen bünéről csak Istennek tartozik számot adni, a többiért sem Isten, sem ember őt nem vonhatja felelősségre, mert az *elmezavar sötét éjszakája borult reá, mikor a tettet elhatározta s midőn azt végrehajtotta.*

A társadalom meg fogja bocsátani első bünét, mert még a botlás is — emberi dolog.

Ezerszeresen lakolt ő büneért, ennek martyriumát szenvedi egyedül, 16 hosszú hónap óta.

Pedig ő is csak — egy gyenge nő.

A világi birónak nincs már szerepe e bünperben, a büntetéssel nem őt, hanem ártatlanokat sujtana: a köztiszteletben álló férjet, ártatlan fiucskáját.

Nyugodjanak tehát a holtak s ne szaporitsák az áldozatok számát az élőkkel.

Adják vissza e nőt családjának és a kiengesztelt társadalomnak.

És végül még csak egyre kérem a tek. kir. Tvszéket. Legyenek óvatosak a váddal s annak csak látszólag erős érveivel szemben, — óvakodjanak, ha ugy akarják, a védelemtől is ennek gyengesége miatt. De ne zárkózzanak el saját lelkiismeretük sugallata előtt.

Kérem a vádlottnő felmentését.

*

AZ ELSŐFOKU ITÉLET.

A tényállás megállapitása után:

S a beszámitás kérdésénél már a lélektani okok, a melyek egy öngyilkosnak lélkiállapotáról képet nyujtanak, a teljes beszámitást kizárják, a mennyiben az öngyilkos lélekállapotának visszássága mellett is egy feltevést, mint bizonyosat tüntet fel, t. i. hogy az öngyilkos a jónak és rossznak fogalmait a józan elmével ellentétesen felcseréli; az életet veszi rossznak és a halált a jónak, mely után hevesen vágyik.

Elmebetegség feltételezése nélkül is az adott esetben kimutathatók azon életkörülmények, melyek vádlottban a minden öngyilkos lelkiállapotában szükségkép beálló eme fogalomzavart előidézték. Mindazáltal a vizsgálat kiterjesztetett arra is, vajon a lélektani indokok mellett vádlottnak testi alkatában nem mutathatók-e ki oly kóros elváltozások, a melyek akár önmagukban, akár kapcsolatban az eseményekkel, öntudatlanságot, vagy az elmetehetség megzavarását eredményezték?

E tekintetben a vélemények megoszlottak ugyan: 1. a két törvényszéki orvos és dr. Laufenauer Károly méh-szenvi és ideges alapokon az öntudatlanság és elmezavar kizárásával vádlott akaratelhatározásának korlátoltságát tételezik fel;

2. a közegészségügyi tanács véleménye a kórkép ugyanily felfogása mellett a levont következtetés fokára nézve eme véleménytől eltér és a szabad elhatározást kizártnak tekinti;

3. az országos tébolyda igazgatója és főorvosa dr. Niedermann Gyula és dr. Salgó Jakab külön véleménye pedig a melancholicus elmezavart és ebből folyólag az akarat szabad elhatározásának képessége hiányát állapitja meg.

Ily ellentétes szakértői felfogás mellett az ügynek jogi elbirálása az egyes vélemények indokai által eredményezett birói meggyőződés szerint eszközlendő. Az 1. és 2. pont alatt érintett orvosi vélemények a bíróságra meggyőző hatással nem voltak, mert a feltüntetett adatok és felsorolt okok egy határozott kórképet nem mutatnak; a supponált hysteria és idegesség dr. Klempa István kezelő házi orvos által megczáfoltatik és e vélemények helyessége felől alapos aggályt kelt a bíróságban; különben is végzetes jelentőségü lenne az, ha akár a hysteria, akár az idegesség, akár mindkettő együttvéve, sőt kapcsolatban a terhességgel is, a tettesnek teljes mentességéül elfogadtatnék.

Az országos tébolydai orvosok véleménye azonban a melancholiának határozott, sőt typikus kórképét tárja fel az itélő biró előtt. Ezen vélemény vádlott szabad elhatározási képessége iránt alapos aggályt kelt, nemcsak a véleményezőknek már hivatásuknál fogva birtokában levő bő tapasztalati adatai miatt és a véleményben kifejtett okok lánczolatának szoros logikai összefüggése miatt, hanem azért is, mert ezen kórkép a fennforgó bünügy folyamán kideritett események keretébe teljesen beleillik.

A biró meggyőzésére és különösen ezen véleménynek elfogadására döntő hatással volt báró Krafft-Ebing Richardnak a királyi ügyész által bemutatott, Gráczban, 1888. évi deczember 20-án kelt levele, melyben a kir. törvényszéki orvosok véleménye alapján is már első helyen kifejezést ád aggályának a következő szavakban: «ein leises Bedenken hatte ich, ob nicht vielleicht doch eine Melancholie übersehen worden sei»; tehát ezen nagyhirü tudós is a melancholiára egyenesen rámutat.

Igaz ugyan, hogy első látszatra vádlottnak közvetlenül a tett előtt, alatt és után tanusitott észszerü viselkedése a supponált elmezavarral ellentétben áll; miután azonban a tapasztalat és az orvosi tudomány által megerősitett tény az, hogy az öngyilkossági mániában szenvedő elmebetegek igen gyakran a hevesen vágyott öngyilkosság végrehajthatása végett a furfangosságig menő és teljesen czélirányos, következetes eljárásra képesek és ez által számos esetben sikerült nekik környezetök éberségét elaltatni és a legelső kinálkozó pillanatban az öngyilkosságot valóban végrehajtani: ezen cselekvőség észszerüsége az adott esetben is kimagyarázható és pedig annyival inkább, mert vádlott ezen cselekedeteire nézve önvallomásában következetesen azzal válaszol, hogy eme tetteinek indoka az volt, hogy az öngyilkosság kivitelében akadályok be ne álljanak; és vádlott emez észszerü magatartása azon pillanatban ért véget, a midőn öngyilkosságának végrehajtásánál legyőzhetlen akadályba ütközött, t. i. midőn özv. Wagnerné szülésznőnél jelentkezett; itt már a cselekmények visszássága szembeötlik és az elmezavar látható, észrevehető kifejezést nyer.

De még ha az orvosi vélemények eredményét csak általában veszszük is méltatás alá, annyi bizonyos, hogy az összes orvosi vélemények megegyeznek abban, hogy a terhességnek legfőbb fontosság tulajdonitandó és a levont következtetések is csak az okokban és a végeredmény fokára nézve különböznek egymástól; azon hatást pedig, mely a szabad akarat elhatározásának korlátoltsága és feltételezett megszünése között megvonandó volna, kijelölni nem képesek és pedig különösen azon okból nem, mert a terhesség megszüntével a tünetek elenyésztek s vádlott jelen testi állapotából a multra nézve biztos következtetést levonni lehetetlen.

Mindezek alapján tehát a bíróság alapos aggályt meritett arra nézve, hogy a vádbeli tett elkövetésekor vádlott elmetehetsége meg volt zavarva és e miatt akaratának szabad elhatározási képességével nem birt.

Mihez képest vádlottat a Btk. 76. §-a alapján a vád és következményeinek terhe alól felmenteni és azonnali szabadlábra tételét elrendelni kellett.

Franklin-Társulat nyomdája.

Melléklet a «Jogtudományi Közlöny» 1889. évi 31-ik számához.

Dr. Márkus Dezső védő beszéde

Herczeg Mária ügyében a nyitrai kir. törvényszék előtt.

Tekintetes kir. Törvényszék!

Soha sem éreztem még oly sulyosnak az ügyvédi hivatásommal járó felelősséget, mint ma, midőn e szerencsétlen nő védelmére akarok kelni, midőn oly ügyet teszek magamévá, mely alig van arányban korommal és képességeimmel, mely megrenditi egész lelkemet és áthatja egyéniségem minden alkatrészét. És ritkán gördült még feladatom teljesitése elé annyi nehézség, ritkán éreztem tehetségem csekélységének nagy fokát annyira, mint ez esetben és különösen most, a kir. ügyész ur vádbeszédének meghallgatása után. De ha e szerencsétlen leány felé fordulok és áttekintem az ügyet, melyet önök előtt védeni akarok, erősnek érzem magamat; csaknem megfeledkezem tiszteletreméltó és tudós ellenfelemről és vádjának sulyáról; megfeledkezem gyengeségemről és képesnek érzem magamat nyugodtan várni be az önök itéletét, mert meg vagyok győződve arról, hogy az emberiesség, a méltányosság és ez ügy valódi lényegének fölismerése le fogják győzni a vádnak mindamaz érveit, melyeket a kir. ügyész ur oly ékesszólóan csoportositott.

Mert alig van nő, a ki boldogtalanabb, sajnálatunkra méltóbb volna, mint az, a kit védelmezni szándékozom a legsulyosabb vádak egyikével szemben! Meg voltak benne mindama tulajdonságok, melyek a nőt szeretetreméltóvá teszik és a melyekkel a legjobb hitves, a leggyengédebb anya válik belőle; bizalommal volt mindenkinek irányában és nem bántott soha senkit; a szenvedélyt nem ismerte; az egyetlen érzés, mely áthatotta, a háláé és a szereteté volt rokonai irányában, a kik szülőit pótolták. És ime — most itt látjuk a vádlottak padján, kétségbe esetten, megtörve, minden remény nélkül a jövendőben.

Miként történhetett meg, hogy e leány ennyire megváltozzék? Valóban gonosz szándékkal telten akarta e elkövetni a büncselekményt, melylyel vádolják, avagy a kétségbeesés legnagyobb fokán, a legmélyebb és tiszteletre legméltóbb fájdalomban engedett-e egy borzasztó sugallatnak? E két kérdés megoldása van önökre bizva, tekintetes kir. törvényszék és e kérdések méltók megfontolásukra.

El fogom önöknek mondani, honnan származott mindeme baj, ki és mi okozta azt és remélem, ha ezt meghallották, segédkezet fognak nyujtani e szerencsétlen, összetört nőnek a fölemelkedésre.

E bünpör fájdalmas körülményei két részre oszolnak; azokra, melyek megelőzték a büncselekményt és azokra, a melyek közvetlenül erre vonatkoznak. Foglalkozzunk az előbbiekkel.

Herczeg Mária tisztelettel körülvett szülők gyermeke. Zsenge korában árvult el és szerető rokonok, Pápa városának tisztelt és becsült polgárai, iparkodtak nála pótolni a szülőket. E második otthonában vádlottnő nem látott maga előtt egyebet, mint erényeket: a becsületességet, a jótékonyságot, az istenben való hitet és félelmet, a családi élet legnagyobb boldogságát. Ezekben nevelték Herczeg Máriát és ez azzal hálálta meg rokonainak szülői szeretetét, hogy magára vállalta a ház legtöbb ügyének vezetését; legelsőnek kelt föl, utolsónak ment pihenni; mindig szorgalmas volt és sohasem volt fáradt; mindig dolgozott és sohasem szórakozott; egyetlen érzés töltötte be szivét: a háladatosságé és ezért szivesen mondott le az ifju eánykor örömeiről.

Igy lett huszonhárom évessé. Családja már kereste a férfit, a ki méltó párjává lett volna e mintaszerü, a háziasságra született és nevelt leánynak, a ki hálából nem is akart megválni betegeskedő rokonaitól; ekkor közbelépett a végzet az itt mint sértett fél jelenlévő férfi személyében — és Herczeg Mária sorsa el volt döntve.

Hallották önök, hogy mily viszonyok közt ismerkedett meg vádlottnő Csáky Tivadarral. Az orvos visszaélt jogaival és hivatásával, a szerzetes megszegte Istennek tett fogadalmát és a bibliai kigyó mintájára csábitotta e nőt az ismeret fájához, a bünhöz, melynek ez esetben ő volt a megtestesülése.

Mondottam már, hogy vádlottnő rokonai házában nem ismerte a leánykor szórakozásait. És innen volt, hogy férfiakkal sohasem érintkezett, hogy nem ismerte a különbséget a csábitó hizelgés és a megszokott udvariasság közt, nem tudta megkülönböztetni a tisztességes szándékkal közeledő férfiut attól, a kinek egyetlen czélja a durva kéj, az állati szenvedély, a kinek nincs szive, csak ösztöne, a ki nem tud szeretni — hiszen, hogy ezt tehesse, nemes emberi érzéssel is kell birnia, — hanem csak birni óhajtja a nőt, a kit a legaljasabb csábitással kelepczéjébe fogott.

Pedig ilyen volt Csáky Tivadar, az irgalmas rendü szerzetes, ki most sem átallja vallomásával sérteni önök előtt e nőt, a kitől megrabolt mindent, a mivel egy leány birhat, becsületét, hirnevét, családját, jövőjét, lelkének nyugalmát. E sértegetések jellemzik ez embert; és ha valami alkalmas volt arra, hogy vádlottnő szivében az eddig még mindig ki nem aludt szerelmet megvetéssé változtassa át: ugy e tárgyalás volt ez, mely fölfödte előtte e férfinak egész nyomoruságát.

De térjünk vissza az elmult időkbe, hiszen ezek szolgáltatják az eszközöket vádlottnő tettének megértéséhez és ezért ugy remélém, a vád alól fölmentéséhez.

Herczeg Mária hitelt adott Csáky Tivadarnak. Ismerik már a leány életét és elképzelhetik maguknak, hogy a csábitás mily nagy foka, mennyi rábeszélés, mennyi igéret volt szükséges ahhoz, hogy Herczeg Mária letérjen arról az utról, melyet kizárólag látott maga előtt: a becsület utjáról és karjaiba vesse magát egy erkölcsileg annyira romlott férfiunak, mint a milyennek e pör folyamán megismerhettük dr. Csáky Tivadart.

Herczeg Mária szeretőjévé lett a most sértett félként szereplő irgalmas rendü szerzetesnek, «Nem tudta, szabad-e? Istenek, emberek engedik-e? öröm vagy bánat lesz-e belőle? Csak szeretett. Nem kivánt boldognak lenni, nem kivánt büszkének lenni, nem akart urának urnőjévé lenni, nem kivánt megáldatni az isten nevében — csak szeretett». És a mit a kir. közvádló ur vádlottnőnek oly nagy bünéül ró föl — hogy szeretett: az nem Herczeg Mária vétke, az a nő végzete, a nőé, a kit a természet csakis azért teremtett, hogy szeressen és szerettessék És mert a természet a férfiunak kedvez, reá utalja a nőt, a ki gyenge, szerető és szünetlenül szerelmére és védelmére szorul. Ahhoz, hogy ne bizza magát a férfira, a ki biztatóan közelg hozzá, a ki igéri neki «a napot és minden ragyogásait az égnek»; ahhoz, hogy le ne gördüljön ama lejtős sikon, melyet annyiszor maga előtt lát, midőn az életbe lép ki, mindehhez a nő több lelki erőt és számlálhatatlanul több erényt igényelne, mint a mennyire a férfinak valaha szüksége van. Ebből azonban erre kötelezettség is háru). A természet akkor, midőn gyámoltalannak teremti a nőt, megbizik a férfi nemességében. És a férfi visszaél a természet jóságával. Élvezi a nőt és midőn törvényt alkot, magának kedvez és igy fegyverzi föl magát a védtelen nővel szemben, a kinek meg kell magát adnia a természet urának.

*

Herczeg Mária néhány hónapig volt szeretője az irgalmas rendü, szüzességi fogadalmat tett szerzetesnek a nélkül, hogy azt bárki is sejtette volna. Ekkor Csáky Tivadart a fővárosba helyezték át. Most választania kellett a vádlottnőnek rokonai közt, kikhez vonzotta szeretet, hála, együttérzés, összetartozás, és a férfi közt, kit szeretőnek tartott. A választás nem tarthatott sokáig, mert a szerelem nem érti a számitást, a minthogy mindig ellenfele a logikának és nem ismer különbséget bün és erény között. Herczeg Mária követte szive választottját, bizva ennek szerelmében, igéreteiben, melyeket megvalósitani akart a nagy fővárosban, a hol minden föltünés nélkül történhetik meg az, a mi kis városban a legnagyobb izgalmat kelti: elhagyta családját, bár jól tudta, hogy abba többé vissza nem térhetend soha, mert a háznak jelszava a becsület volt, melyen ő csorbát ejtett; elvesztette jó hirnevét és társadalmunk felfogása szerint becstelenné vált. «Igaz, hogy senkit sem bántott meg azzal, hogy természetes gyöngeségében hajlott a szerelem szavára, igaz, hogy nem rabolt, csak ajándékozott, nem gyilkolt, hanem boldogitani vélt, de azért a mi felfogásaink szerint az ilyen nő bukott; hozzá közeliteni szégyen.»

De Herczeg Mária mindezzel nem törődött. Ott volt a szerelmese, a ki megszegte Isten előtt tett szent fogadalmát, hogy neki esküdhessék örökre hüséget és odaadást. És bár nem várta, de szerelmében mégis remélte, hogy az ő odaadásának, az ő feláldozásának is majdan megleend jutalma és mint mostani titkos szeretőjének nyilvános hitvestársa térhet egykor vissza rokonaihoz, kik megtagadták. Csáky ur nevetségesnek találja e fölfogást; ő, a szerzetes, a kinek a breviarium mellett — mint e város nagytudományu püspöke mondja — a coelibatus gravissime officium, ő, a ki ama rendnek tagja, melyet Juan di Dio 1540-ben azért alapitott, hogy gyámolitsa a betegeket és terelje jó utra a bukott nőket; ugyanaz a Csáky Tivadar, ki életében már annyiszor szegte meg fogadalmát és leányoknak tett esküjét — hogyan is tartaná lehetőnek, hogy akad valaki, a ki bizik szavában, a ki hisz igéreteiben, és a ki nem veszi észre rögtön, hogy mindez csak szemfényvesztés és arra való, hogy találhasson egy nőt, a kinek birtokában kielégitheti érzéki vágyát.

De hogy Csáky ur ezt nevetségesnek találja, azon nem csodálkozom; az erkölcsi romlottság az ellenkező fölfogáson ütköznék meg. De bámulatomra ugy találom, hogy a közvádló ur is — más alapon és más szavakkal bár — osztja társadalmunk szégyenletes fölfogását. A tolvajt, a ki a tulajdont sérti, sulyosan megbüntetik; a sikkasztót, a csalót, a ki visszaél a bizalommal, a büntetésen kivül, megvetik és kizárják a tisztességes emberek köréből; de azt az embert, a ki egy nőt megfoszt mindenétől a mije van, attól, a mi becsesebb reá nézve életénél: becsületétől, melynek hijján élni nem tud, nem szabad, azt az embert ne érje büntetés, az az ember sok körben becsült Don Juan, kinek kalandjait az irigységgel párosult tisztelettel hallgatják végig pajtásai. A nőt mindig elitélik; a férfi számára nem is kell mentséget keresni. Hiszen az olyan természetes valami, letörni a rózsát és ha hervadozni kezd vagy elveszti illatát, eldobni magától. Ott egy élet tönkre téve — itt egy pillanatnyi vágy kielégitve. És a ki ugy gyilkolt, mialatt és miután élvezett, az büntelen a mi tövényeink szerint, az mivel sem tartozik áldozatának a mi jogunk szerint. Az igy osztott igazságból aligha lesz valaha kiegyenlitő.

Budapesten Csáky Tivadar beváltotta azt az igéretét, hogy itt föltünés nélkül cselekedhetni mindazt, a mi kis városban izgalmat okoz. Gyakran változtatta szeretőit, válogatás nélkül. De azért nem szakitott még Herczeg Máriával sem, a ki szeretettje, imádottja közelében nyitott egy kis üzletet nagyon leapadt örökrészéből. Herczeg Máriának ünnepnapjai voltak e szerény üzletben. *Ő* sok órát töltött ott nála, és midőn az irgalmas rendü szerzetes nála evett azokból a drága ételekből, melyeket a legnagyobb nélkülözések árán szerzett meg számára — hiszen takarékosan kellett bánni a kis örökrészszel és ezért Herczeg Mária nappal árusitott és éjszaka kötött, hogy megélhessen — midőn Csáky Tivadar szeretője egészségére ivott a drága italokból, melyeket vádlottnő rakott elébe; és midőn a jóllakott Csáky Tivadar, ki az ilyen áldozatokat sem utasitotta vissza, mindezt azzal viszonozta, hogy ismét tett neki igéreteket, melyek beváltására szerinte gondolni is nevetséges, akkor Herczeg Mária boldognak érezte magát, mert hitt neki és remélte, hogy ez az együttlét valamikor állandóvá, családiassá lesz. Ilyenkor minden el volt feledve, mindama kinok, melyeket szeretőjének állhatatlansága okozott neki, el volt feledve a bánatos jelen, az aggasztó jövő és Herczeg Mária ismét csak szerelmének élt.

Elnök (félbeszakitva a szónokot): A védő ur számos oly körülményt hoz föl beszédében, melyek állittatnak ugyan, de bizonyitva teljességgel nincsenek. Kérem azért, hogy a tanura (Csáky Tivadarra) vonatkozó e kifakadásoktól tartózkodjék. És kérem figyelemmel lenni arra is, hogy sajnálatunkra hiába appellál érzelmeinkre; ez nem esküdtszék, mely a szivére való hatás alatt itél, ez bíróság melyet a törvény köt, mely csakis törvény alapján itélhet.

Védő (folytatja): Tisztelettel meghajlok elnök ur figyelmeztetése előtt. De sajnálatomra nem fogadhatom azt el, mert Csáky Tivadar viselkedése és Herczeg Mária tette annyira össze vannak forrva egymással, az egyiknek ismerete és jellemzése annyira szükséges a másik megértéséhez és megitéléséhez, hogy azt hallgatással mellőznöm nem lehet, nem szabad. Csáky ur tette elitéli őt; de én sérteni nem akarom, mert ehhez semmi jogom. És mivel beszédemben eddig nem mentem tul a törvény biztositotta szólásszabadságomon, kérem a tekintetes kir. törvényszéket, miszerint engem ebben ne korlátozzon. Engedjék meg, hogy folytassam.

Csáky Tivadar nem volt szokva azon olyan hü ragaszkodáshoz, mint a milyen a vádlottnőé volt. Ő vagy pénzért vagy ámitással jutott mindig szerelemhez. Az első nem kivánt egyéb jutalmat; és a másik esetben elég jókor vette észre szerencsétlen áldozata, hogy kinek lett martalékává és undorral fordult el tőle.

Herczeg Mária, mint emlitém, nem tartozott e nők közé. Az ő szerelme nem volt krizis, nem volt egy egyfelvonásos dráma, egy muló esemény tapasztalatlan életében. Az ő szerelmének lángja folytonosan égett és csak az volt képes azt kioltani, a ki azt meggyujtotta bünös, gyilkos kézzel.

Ezért nem csodálkozhatni azon, hogy midőn Csáky Tivadar Szakolczára ment, Herczeg Mária nem mondott le szerelméről, mint azt az irgalmas testvér remélé, a ki már régen akarta magától eltávolitani e nőt, a ki — a közvádló ur is ezt a szót használja — üldözte szerelmével, a ki elég vakmerő volt eszébe juttatni igéreteit, a ki elég merész volt őt arra is emlékeztetni, hogy az ő hitegetése folytán áldozta föl nevét, családját és vagyonát is. Herczeg Máriát nem tartotta vissza az ut nagy távoltsága és költséges volta. Többet dolgozott és többet nélkülözött, hogy megszerezhesse magának a szükséges összegeket és ötször *személyesen* juttatta eszébe volt szeretőjének, hogy hamisan esküdözött neki, mert leveleire mindig csak egy volt a válasz — hagyjon békét neki.

Budapesten Herczeg Mária kibékült családjának ide költözött tagjaival, a kik belátták, hogy nem könnyelmüség, hanem a legszentebb és legmélyebb érzés vezette e leány lépteit. De bármit is követtek el: vádlottnő nem tudott feledni, nem tudott lemondani. Tudta már, hogy le kell mondania a családi élet boldogságáról; de szive mégis oda vonzotta ama férfiuhoz, a ki mindenét birta és a kitől ő mindezért csak azt követelte, hogy türje közelében, ha nem is mint szeretőjét, de legalább mint utolsó cselédjét.

Ajánlatát visszautasitották, visszautasitották a legdurvább hangon, melyet férfi a legsülyedtebb nővel szemben használhat. Herczeg Mária ekkor panaszkodni kezdett magával. Maga előtt látta ifju korát a legboldogabb, a legbiztatóbb családi élettel; elvesztette ifjuságát, üdeségét, jó hirnevét; vagyonát fölhasználta, szeretője elhagyta, ő nem tud lemondani szerelméről — és e kétségbeesésből csak egy a szabadulás: a halál. Megszerzi a mérget; megszerzi a fegyvert. És a halállal szemben ujra föléled a régi, az olthatatlan szerelem, mely mindig lát reménysugárt. Még egyszer megkisérti ő nála és ha még egyszer visszautasitja, mily édes kéj lesz megmutatni neki, hogy az ő szerelme mily végtelen nagy volt, hogy ő képes meghalni miatta, miután föláldozta volt életét érette. És ekkor történtek azok a jelenetek, melyek oly élénken lettek festve önök előtt. Ez a leány nem tudta, mi történik vele; nem tudta megérteni, hogy egy ember, a kinek ő annyit adott, ily aljas módon utasitsa vissza, a városi hatóság igénybevételével; és ez ember lel-

kének a sötétsége elhomályositotta az ő agyát: használta fegyverét ellene, önmaga ellen, de csak később tudta meg, hogy mit akart cselekedni.

És *ezt* a tettet mondja a kir. közvádló ur olyannak, a mely előre megfontolt szándékkal követtetett el. *Erről* a tettről állitja a vád, hogy annak — mert hiszen ez benn rejlik az előre megfontolás fogalmában — szülőoka a gonoszság volt és az ártani akarás, *ezt* a tettet tüntették föl előttünk ugy, mint a mely csak azért követtetett el, hogy büncselekmény létesüljön!

Az előre megfontolt szándékra a forgópisztolynak korábban történt vásárlásából és annak rejtve magával hordásából következtet a vád tiszteletreméltó képviselője. De ne feledjük, hogy a præmeditatio fogalma nem egyértelmü az elhatározás és a tett közt lefolyt idő hosszuságával és a kivitel tervszerüségével, noha ez utóbbiról, mint a tárgyalás folyamán kiderült, itt szó se-n lehet. A nyugodt megfontolásnak teljesen át kell hatnia a szándékot, annak tehát nemcsak az elhatározásnál és kitervezésnél, hanem a végrehajtás megkezdésekor is fen kell forognia.

És képes volna-e bárki is, a ki, mint önök ismeri, e szerencsétlen nő történetét, a ki mint önök, végig hallgatta e tárgyalást és élénken maga elé képzelheti a vádlottnő terhére rótt cselekmény elkövetését, azt állitani, hogy e nő tettét higgadt számitással követte el? Nem mutat-e minden körülmény arra, hogy e nő kedélyállapota a legvégső fokig föl volt dulva, hogy nem volt meg benne a cselekmény jellegének és jogellenes voltának tudata, hogy nem okok vezették elhatározását, hanem csak gépies okozatosság? Es ha ez áll — és ki tudná ezt még most is kétségbe vonni — vajon hol található föl e nő tettében a büntető törvény által megkövetelt dolus, mely nélkül büntetendő cselekményről szó sem lehet?

A ki előre megfontoltan akar valakit megölni, az fön akarja tartani a maga életét. A kit a bosszu vezérel, az élvezni is akarja annak gyümölcseit. A jelen esetben nem látjuk-e mindennek ellenkezőjét? Herczeg Mária el volt határozva az öngyilkosságra hetekkel, hónapokkal ezelőtt, mert megunta életét És ha golyója kioltotta volna azt, találkoznék ma bárki is, a ki e leányt gyilkossággal vádolná és nem fogna-e el mindenkit sajnálkozás és részvét e szerencsétlen nő sorsának hallatára?

És mégis, mindezek daczára, mily könnyen ejtette ki a kir. közvádló ur a gyilkosság, a legkegyetlenebb gonoszsággal véghezvitt büncselekmény kisérletének vádját! Minden ellene szól a vádnak, minden a kétségbeesés tettének tünteti föl vádlottnő cselekményét, de a kir. ügyész ur csak a forgópisztolynak eldördülését hallja és ez elégséges a legiszonyubb vád fölépitésére.

Tudjuk, hogy a gyilkosságnál a tettes szándékának a halál előidézésére kell irányulnia. Kérdem: nyujt-e a vizsgálat vagy e tárgyalás legkisebb támpontot arra, hogy e szándék a vádlottnőben valaha csak megfogamzott is? A meditatio lényegében fekszik a számitás is, még pedig a terv kivitelére és a büntetés kikerülésére vonatkozólag. Herczeg Mária fényes nappal, egy tudomása szerint látogatott helyen, követte el cselekményét, Kasenovics József tanu folytonos jelenlétében, ama szolga jelenlétében, a kit Csáky ur fölhivott, hogy dobja ki azt a b...s k...t! A gyilkosságnak gonoszsága a hideg vérrel, a nyugalommal való elhatározásban és véghezvitelben nyilvánul. A vádlottnő hónapok óta a legdurvább sértéseket volt kénytelen eltürni becsülete rablójától és tettét közvetlenül megelőzve ez a legdurvább szitkokkal illette. És az öngyilkosság kisérlete, talán az bizonyit a véghezvitel hidegvérüsége mellett? És azon körülmény, hogy vádlottnő sohasem bánt volt még forgópisztolylyal, talán az bizonyit a tett tervszerüsége mellett?

Egy további kérdés, mely ez esetben szintén döntő fontosságu, az, hogy beszámitható-e vádlottnőnek az általa elkövetett cselekmény, — mert hiszen a bünösségnek alapföltétele az akaratnak *szabad* elhatározása jogsértést előidéző cselekmény elkövetésére.

A fölolvasott orvosi bizonyitványok mindegyike kijelenti, hogy Herczeg Mária, ki tulizgékony, nagy mértékben ideges, sőt a budapesti egyetem szerint, hysterika, nem birt szabad akarattal a tett elkövetésekor és hogy elmetehetsége meg volt zavarva ugy a hónapokon át tartott izgalom, mint a tettet megelőzött óriási ingerültség következtében, melyet Csáky Tivadar viselkedése idézett elő. E két vélemény tárgyias bizonyitékot képez; és különösen az e tekintetes kir. törvényszék orvosai által kiállitott, mely közvetlen észlelesen alapul és azért természetesen nagyobb értékü és sulyu is a másodiknál, — bár formai tőkélyénél és kitünő kidolgozásánál fogva is osztatlan elismerést érdemel — egyenesen kizárja a tettnek beszámithatóságát a vádlottnő terhére, a mit különben a tett elkövetésének módja egymagában is fényesen igazol. Ez orvosi véleményeket a kir. közvádló ur is elfogadja, sőt annyira megy, hogy e nőnek még nymphomaniát is tulajdonit és kéri, hogy mindeme bajok e nőnek tette megitélésénél nagyon enyhitő körülményeknek tudassanak be. De mindazonáltal föntartja az előre megfontolt szándékkal megkisérelt ölés vádját és tagadja a nő beszámithatlanságát! Ezt a következtetést nem tudom megérteni. Mert ha igaz az, a mit az orvosi vélemények alapján állit a kir. ügyész ur, hogy e nő hysterika, tulzottan ideges, folytonosan izgatott és azonfölül még nymphomanika is: akkor e nőnek egyáltalán nem itt a helye, hanem az elmegyógyintézetben. És ha viszont az orvosi vélemények egyértelmü határozottsága daczára is, de saját itt kifejtett meggyőződése ellenére is föntartja az előre megfontolás és a beszámithatóság vádját, akkor mire való volt az orvosi vélemények kikérése? És ha az a forum, melynek saját közegei — a törvényszéki és a fogházi orvosok — esküjükre való hivatkozással, három havi folytonos megfigyelés után mondanak véleményt egy vádlottnak elmebeli állapotáról, mely véleményt helybenhagyta az ország első orvosi egyeteme, ha az a forum nem respectálja ezt a véleményt, akkor szüntessék be a törvényszéki orvosok, az orvosi fölülvizsgálat és véleményezés intézményét, mert az mégis csak egyebet érdemel, mint azt, hogy egyszerüen nem létezőnek tekintsék.

Én, bár visszautasitom a nymphomania imputálását, mert én nem akarom védenczemet azzal sérteni, hogy ily fegyverekkel küzdjek szabadságáért — elfogadom az orvosi szakértők véleményeit, minden hozzáadás és csonkitás, de minden további értelmezés nélkül is; és meggyőződésem, hogy a Btk. 76. §-a ez esetben föltétlenül alkalmazandó azért, mert a tett körülményei és az orvosi szakértők együttesen bizonyitják, hogy vádlottnő elmetehetsége a tett elkövetésekor meg volt zavarva.

Jól tudják önök, hogy büntetőtörvénykönyvünk e kifejezés alatt nem érti azt, hogy a tettesnek elmebetegnek kell lennie, hiszen ebben tér el nagy dicsőségére a többi európai büntetőtörvényektől. A franczia, a belga, az olasz Btk. határozottan kifejezi a «démence» és a «force irrésistibele», «forza irresistibele», az elmebetegség és az ellenállhatatlan kényszer eseteit, mint olyanokat, melyek kizárják a beszámitást; a német birodalmi Btk. 51. §-a a «krankhafte Störung der Geistesthätigkeit» fogalmát ismeri, az az elmetehetségnek beteges megzavarását és már ezen szükebb alapon is sok esetben kimondotta a német birodalmi törvényszék, hogy «der Begriff der krankhaften Störung der Geistesthätigkeit ist umfassender, als der der Geisteskrankheit und umfasst sonach auch gewisse vorübergehend die Geistesthätigkeit beeinträchtigende Krankheitszustände, die an und für sich nicht unter die Geisteskrankheiten zu subsumiren sind. (1881 nov. 30. Entsch. VII. 425. l.) És azt is kimondotta a Reichsgericht: «Die Bewusstlosigkeit oder krankhafte Störung der Geistesthätigkeit brauchen, um Straflosigkeit nach §. 51. zu begründen, nicht derartig zu sein, dass sie die freie Willenbestimmung überhaupt ausschliessen; es genügt vielmehr, dass die freie Willenbestimmung nur für die specielle That durch die Bewusstlosigkeit ausgeschlossen war. (1881. évi január hó 16-án Entsch. VI. k. 338).

A legujabb osztrák javaslat ugyancsak «Krankhafte Hemmung oder Störung der Geistesthätigkeit» kifejezéssel él, de kiszélesbitve e fogalmat azzal «welcher Zustand es ihm (dem Thäter) unmöglich machte seinen Willen frei zu bestimmen oder das Strafbare seiner Handlung einzusehen.»

A magyar Btk. mindezeken tulmegy, midőn e szavakkal él «elmetehetsége meg volt zavarva» és ezzel az összes európai törvények közül a legkevesebb feltételhez köti a fölmentést. Csak azt követeli meg a felmentéshez, hogy a bár pillanatnyi zavarodás olyan erős legyen, miszerint az illető egyén máskép nem tudott cselekedni, az az hogy akaratának szabad elhatározási képességével azon pillanatban és azon ügyre vonatkozólag nem birt.

És most alkalmazzuk e törvényszakaszt Herczeg Máriára az orvosi szakértők véleményének kellő méltatásával. Persze ahhoz,

hogy jól megértsük tettét, az ő eszejárásába kell magunkat beleképzelnünk, mely eltérő volt a közönséges logikai eljárástól. Ő az öngyilkosságot tartotta folyton szemei előtt. És a ki az akaraterő minimumával, az élni akarással sem birt többé, annak elhihetjük, ha azt állitja, hogy az ölés terve önkénytelenül villant meg agyában. Ismétlem, a közönséges észjárás szempontjából nem lehet igazságosan megitélni e leány cselekményét. Bele kell magunkat élnünk az ő eszmevilágába, az ő képzeteibe, az ő kényszerhelyzetébe. Elitélni pedig csak akkor szabad, ha *ezen* szempontból vizsgálva cselekményét, bünös akarat mutatkozik.

Az észnek, a szivnek lelkiismeretnek, és a büntetőjogtudománynak szavaival akartam önökhöz szólni, mielőtt — a teljesség kedvéért — áttérek a biróságok gyakorlatára hasonló esetekben. Mert ugy vélem, hogy a higgadtan gondolkodó birónak, a ki ismeri a törvénynek nemcsak betüjét, de akaratát is és a ki akkor, midőn itél, hallgat szivének és lelkiismeretének sugallatára is (ámbár sajnálatomra erre itt az elnök ur kijelentése szerint nem számithatok), nincs szüksége a biróságok gyakorlatára, hogy kinyilvánitsa, miszerint a nőnek joga lehet védeni becsületét megrablójával szemben, a mint hogy a törvény maga elismeri a férfi jogát, hogy párbajban megvédje férfi becsületét párbajban vagy a tetten kapásnál.

Nem akarok itt részletesen hivatkozni a franczia, az olasz, a belga vagy az orosz esküdtszékek előtt lefolyt hasonló ügyekre, melyekben a sértett női becsület adta kezébe a nőnek a fegyvert, hogy megboszulja vele élete elrontóját és a melyekben az esküdtek a legkülönbözőbb időkben egyhangulag «nem vétkes»-nek mondották az illető tettesnőt. A franczia esküdtek fölmentették Biére Máriát, a ki lelőtte hütlen kedvesét; fölmentették Briettenét, ki lesből meglőtte vetélytársnőjét, midőn ez férjével sétált; fölmentették Clovis-Hugues-nét, ki meglőtte becsülete rágalmazóját; fölmentették Jeufosse-nét, a ki lelövette azt, ki leányának nevét gyalázta; fölmentették Ristehubert, a ki megölte feleségét, a kitől hütlensége miatt elvált volt, mivel ez folytonosan gunynyal sértegette. A capuai esküdtek fölmentették a 46 éves Agostino Waldist, a ki megölte a 16 éves Ducroy Adélt, a ki nem akarta viszonozni szerelmét; a pétervári esküdtek fölmentették a 40 éves Marguerite Janjean-t, a ki megmérgezte szerelemféltésből 16 éves szeretőjét.

Nem hivatkozom ez esetekre közelebbről azért, mert nálunk oly balfölfogás uralkodik, hogy az esküdtszék a közvélemény befolyása alatt szokott itélni és a törvény szerint különösen azért nem, mert az elnök ur szives volt figyelmeztetni arra, hogy itt nem esküdtszék előtt állok, mely szónoki hatás alatt itél. De ezt a megjegyzést nem hagyhatom észrevétel nélkül, anélkül azonban, hogy az esküdtszékek előnyére vagy hátrányaira akarnék kiterjeszkedni. Ha az esküdtszékek verdictjei kielégitik Franciaország és Anglia, a culturában legelőre haladottabb országok jogi érzetét; ha megnyugszik az esküdtszékek itéletében Olaszország, a büntetőjogtudomány hazája; ha türi az esküdtek véleményének szabad nyilvánitását Oroszország, az önkény hazája, ha az esküdtszék nem sérti a többi európai népek jogi érzetét, és ha sziven és meghatottságon alapuló itéleteik nem ingatták meg a hitet azoknak igazságosságában: akkor nem lehet oly könnyen átsurranunk az esküdtszék ilyetén jellemzésével Magyarországon, hol a jogérzet távolról sincsen még annyira kifejlődve, mint az európai culturállamok bármelyikében. Tény azonban az, hogy a magyar Btk., mint azt előbb volt szerencsém kifejteni, a bizonyitékok szabad mérlegelésének rendszere mellett, a birónak esküdtszék nélkül, oly tág teret nyit arra, hogy szivére is hallgathasson, mint egyetlen törvény sem; és azért szabad volt önökhöz is nemcsak az értelem, hanem az érzelem szavaival is szólnom, mert tudom, hogy ezzel nem jutok ellentétbe a mi törvényhozónk igaz szándékával.

Föl fogok emliteni a m. kir. Curia gyakorlatából néhány esetet, melyek igazolni fogják, hogy ama fölfogást, melyet én hangoztatok, követi legfőbb biróságunk is.

Nem állapitott meg a kir. Curia gyilkosságot, midőn vádlottnő bosszuból egy férfinak megölését határozta el és e végből forgó pisztolyt vásárolván, azzal harmadnapra lesből ellenfelére három lövést ejtett, azután önmagát kivégezni megkisérelte «Mert az öngyilkosság elhatározása és végrehajtása fokozatosan emelkedett erős szenvedésének uralmát bizonyitja.» (B. J. T. X. k. 72. l.).

Nem állapitotta meg a kir. Curia a gyilkosságot a következő esetben sem: vádlott besoroztatása után megkérdezte kedvesét, hogy be fogja-e várni visszatérését s ettől kaczérul odavetve azon választ nyervén, hogy ki tudja, ha más nem jön: e miatt az nyomban pisztolylyal lelőtte s azután önmagára, «mert lelki zavargása az öngyilkosságig fokozódott.» (B. J. T. III. 43.).

Fölmentette mindhárom bíróság — és három azonos esetet találtam — azon férfiut, a ki felesége szeretőjén sulyos testi sértést követett el (1881 9381/1881. sz. B. J. T. III. 187. 28/1885. sz. B. J. T. X. 26.).

Fölmentette azt, a ki nejét a házasságtörésen rajtakapás után 6 órával megölte. Mert — ugymond a megokolás — «az elmetehetség oly mérvü megzavarodása, hogy a beszámitás a Btk. 76. §. értelmében kizárassék, beállhat nemcsak elmebetegség esetében, de oly lelki rázkódtatások által is, melyek a tettest megfosztják eljárásának szabad elhatározási képességétől.» (8242/87. sz. Dt. XIX. 74. l.).

Fölmentette azon egyént, a ki feleségét házasságtörési actuson rajtakapta s ki e miatt az asszony szeretőjét megverte és guzsba kötötte, ugy, hogy az negyven napig volt beteg. Mert a Btk. 76. §-a a szabad elhatározási képességnek, az elmetehetség ideiglenes, muló megzavartsága és a beszámitásnak a muló megzavartság alatt elkövetett cselekmény miatti kizárására is kiterjed.

Összegezem most e tárgyalás és bizonyitásunk eredményeit és azt találjuk, hogy Herczeg Máriában nem volt előre megfontolt szándék; nem volt benne ölési szándék; nem volt benne dolus, nem akart ártani, nem akart sérteni, cselekvésének öntudatával nem birt: e tényekkel szemben megszünik a vád, megszünik a büntethetőség.

Ha végig nézek immár e bünpörön, ha ujra keresem Herczeg Mária tettének legbensőbb okait, ha végig nézzek e szerencsétlen leány történetén: mindennek csak egy mozgató okát találom: azt, hogy ő szeretett. A szerelem pedig nem szabályozható, mert az a szivnek örjöngése. E nő szeretett őrülten, kicsapongó hévvel. De a férfi csakhamar ellökte magától durván, cynikusan. A leány véget akart vetni e kétségbeejtő állapotnak. Nem sikerült: életben maradt ő maga és életben maradt a testileg alig sérült férfiu, hiszen egy hét sem kellett egészségének helyreállitásakor és e hétért van fogságban Herczeg Mária tiz hónapnál hosszabb idő óta, oly idő, a milyent nem szabnak ki, a mint hallottuk, még akkor sem, ha a cselekmény — hasonló körülmények közt — be is fejeztetett. E fogság elég volt arra, hogy e leány izgalma csillapodjék; belátta, hogy haragja, fölindulása, bár önkénytelen volt és könnyen érthető, csak árthat neki; és ma nyugodt lélekkel biztosithat arról, hogy mig eddigelé szerette élete megrontóját, addig ma már megveti és ezért soha sem közeledik többé hozzá.

És most, tekintetes kir. törvényszék, itéljenek e szerencsétlen nő fölött. Mérlegeljék az eset minden részleteit és kérdezzék meg lelkiismeretüktől, hogy nem volna-e az igazság arczul csapása, ha e nő továbbra is fogva maradna, mig az a férfi, a ki őt tönkretette, szabadon folytathatná csábitásait. Fontolják meg itéletükben, hogy az egy nagy társadalmi kérdésre fog válaszolni. Meg fogja oldani azt a kérdést, hogy miért nem lehet csak a férfinak megengedni, hogy büntetlenül torolja meg becsületének gyalázóját, hanem miért kell azt kiterjeszteni bizonyos esetekben az elhagyatott nőkre is, kiknek nincs gyámolitójuk, nincs megboszulójuk.

És ha e jelen esetben, mint hiszem, és remélem, kedvező lesz az önök itélete és a leány visszanyeri szabadságát — ez nem fogja neki visszaadni egyuttal élete boldogságát is. Tetténck áldozata mégis csak ő marad, mert elhagyva börtöne sivár falait, uj életet kell kezdenie, tele buval, tele gonddal és csak egy reménye marad: hogy a kényszerü munkásság lassankint visszaszerendi számára, amit oly régóta nélkülöz: lelkének nyugalmát.

Kérem vádlottnő fölmentését.

Franklin-Társulat nyomdája.

Rendkivüli melléklet a „Fogtudományi Közlöny" 1889. 39. számához.

Dr HAJNIK IMRE

REKTORI MEGNYITÓ BESZÉDE.

(1889. SZEPTEMBER 15.)

Még egy fél százada sincs annak, hogy a m. kir. tud.-egyetem évenkint választott rectora és tanácsa, a karokkal együtt igazgatják annak megannyi, kivált tanulmányi ügyeit, egyedüli s közvetlen függésben az ország legfőbb kormányhatóságától. A testületi önkormányzatot, melynek a nyugat egyetemei felvirágzásukat és jelentékeny tudományos hatásukat oly nagy mértékben köszönhetik, egyetemünk csak a legujabb korban, hosszas küzdelmek árán szerezte meg. A nagyszombati egyetem nemcsak akkor, midőn még a Jézus-társaság gondjaira volt bizva és a rend generálisa által tetszésig kirendelt rector és kanczellár kormányozták, nélkülözte azt, hanem akkor is, midőn 1769-ben Mária Terézia a Pázmány alapitotta főiskolát, azt nagyszerű alapitványaival megajándékozva s az orvosi karral kiegészitve, teljes tudomány- s egyszersmind királyi egyetemmé emelte. Mert hisz a királynő az egyetemet nem közvetlenül a Helytartótanácsnak, mely akkor az ország belügyi kormányzatát vitte, rendelte alá, hanem gróf Fekete Györgyöt, kir. főudvarmesterét és alkanczellárt nevezte ki az egyetem és a tanulmányi ügyek főigazgatójává, az egyetemi ügyek közvetlen vezetését pedig a bécsi egyetem mintájára szervezett egyetemi consistoriumra bizta, melynek elnöke az egyetemnek Budára való áthelyezéseig mindig főpap, tagjai pedig, a humaniorá-k, vagyis a gymnasium igazgatóján kivül, a karigazgatók voltak, kik az egyes karok tanulmányi és fegyelmi ügyei kezelésére legfelsőbb helyen kinevezett — de soha a tanári karból kiszemelt — egyének voltak. Az egyetem összes ügyeinek vezetése a consistoriumot illetvén meg, az akadémiai magistratusnak, mely az esztergomi főkáptalan tagjai közül a király által kinevezett kanczelláron kivül a rector és a négy kar dékánjaiból és idősbjeiből állott, igen alárendelt, jobbára csak az egyetem szertartási képviseletére szoritkozó hatásköre volt. Egy csekély lépés az önkormányzat felé volt ugyan, hogy rector és dekánok választattak, de e választás is még korlátolt volt, a mennyiben különösen a rector nem az összes tanári kar befolyásával, hanem csak a dekánok, majd pedig a tanárok alkotta egyetemi négy nemzet procuratorai választása utján nyerte tisztét. Minden törekvés az egyetemi autonomia tovább fejlesztésére és a tanároknak s különösen az akadémiai magistratusnak az egyetem legalább tudományos s szorosan tanügyi kérdéseire befolyást szerezni, meghiusult és csak surlódásokhoz az egyetemi consistoriummal vezetett, mi az egyetem fejlődését jelentékeny mértékben hátráltatta.

Lényeges változást e szervezetben nem idézett elő sem az egyetemnek 1777-ben Nagyszombatról Budára történt áthelyezése, sem az első országos tanulmányi rendszernek, a Ratio Educationisnak, közrebocsátása. — Megmaradt az egyetem főigazgatójának és elnökének állása, mely a helytartótanács mellett szervezett tanulmányi bizottság elnökségével egyesittetett; meg az egyetem consistorium, csakhogy ezt ezóta az egyetem királyi tanácsának (regius universitatis senatus) hivták, melynek elnöke volt tulajdonkép az egyetem elnöke is; és megmaradtak a karok igazgatói az eddigi hatáskörrel. A magistratus, élén az egyetemi nemzetekkel együtt egyetemünk életéből eltünt procuratorok helyett, ezentúl a dekánok által választandó rectorral, továbbra is csak az egyetem törvénykezési, kisebb fegyelmi és rendészeti ügyeit volt hivatva kezelni, az összes tanulmányi és gazdasági ügyeket a királyi tanácsnak levén kénytelen átengedni.

Csak midőn II. József a helytartótanácsot Budára áthelyezte, és annak elnökét mindenkorra a tanulmányi ügyek protectorává és curátorává kinevezte, jutott az általa Pestre áthelyezett egyetem nagyobb mérvü önkormányzathoz és került közvetlenül az országos kormányszék alá. Mert hisz nemcsak az egyetemi elnök és tanulmányi főigazgató méltósága szünt meg gróf Fekete György országbiró halálával, hanem a királyi helytartótanács helyben működése mellett II. József feleslegesnek találta az egyetemi királyi tanács szereplését, melynek elnöksége b. Patachich Ádám, a nagynevü kalocsai érsek elhunytával ép akkor megürült; a karigazgatók hivatalát pedig egyenesen a tudományos haladás egyik akadályának jelentette ki, miért is 1784. márczius 10-én mindkét intézményt megszüntette. Ekkor jutott először az egyetemi magistratus, melynek tagjai sorából az egyetemi cancellár, méltósága eltöröltetvén, örökre kiesett, az egyetemi ügyek közvetlen vezetése birtokába, kivételével az addig gyakorolt birói hatóságnak, melyet II. József ugyancsak 1784. márczius 10-én kelt leiratával megszüntetett. A karok azonban csak rövid ideig élvezték a kebelükből választott dekánok elnöklete alatt ügyeik egészen önálló vezetését, mert habár a karbeli ügyek közvetlen vezetése a dekánoknál meg is maradt, még II. József alatt ujból karukhoz nem tartozó, igazgatói czimmel felruházott egyének felügyelete alá kerültek, mely azonban a korábbi igazgatók hatáskörét messziről sem érte el.

II. József halálával az egyetem ugyan csakhamar megint visszanyerte elvesztett birói hatóságát, de a helytartótanács az egyetemi önkormányzatra jelentékeny csapást mért, midőn az általa szükségesnek kijelentett egyetemi felügyelet érdekében egyetemi elnökségnek s ezzel kapcsolatban egyetemi alelnökségnek is rendszeresitését javaslá, mi sürgetésére 1802-ben elvileg elhatározva is lett; de habár az állásokra már alkalmas egyének is gróf Széchényi Ferencz, a nagy alapitó, és Nittray Mátyás helytartósági titkár személyében kijeleltettek, életbe mégis csak az ujabb országos tanulmányi rendtartás behozatala után lépett.*

Az egyetemi elnökség, a mint azt az ujabb 1806. «Ratio Educationis» szervezé, az egyetemi királyi tanács elnökségének az egykori egyetemi főigazgatói állással való összevegyitése volt. Mert vele egyidejüleg nem élesztetvén fel sem a karigazgatók, sem ez egyetem királyi tanácsának intézményei, hanem az egyetemi ügyek kezelése továbbra is a magistratus és a karoknál meghagyatván, az elnök nem annyira az egyetemet közvetlenül kormányzó, mint inkább csak felügyeleti szerepre volt hivatva s a kapcsolatnak az egyetem és a helytartótanács között közvetítésére, mely utóbbinak rendeleteire nézve repræsentálási joggal is felruháztatott. Sőt utasitása, mely e felügyelet körét mind a tanárok s tanulók,

* Az eddig mondottakra nézve lásd Pauler Tivadar: A budapesti magyar királyi tudomány-egyetem története. I. kötet. Budapest, 1880.

mind pedig a tanulmányi rend megtartása és a tanitás tekintetében megállapitja, óva inti őt, hogy állásával ugy éljen, hogy sem a neki alárendeltek szabadságát el ne nyomja, sem az azok feletti hatóságot valamikép magához ne ragadja.[1] Mindamellett az elnökség alatt, melyet 1807-ben Ürményi József országbiróra, a tanulmányi reformoknak ugy Mária Terézia alatt, mint utána egyik legjelentékenyebb tényezőjére ruháztak, és kit e működésében 1811—18-ig Petrovics József septemvir, egykor jogtanár és a zágrábi jogakadémia igazgatója, a régibb magyar közjogi irodalom egyik munkása, mint alelnök támogatott, az egyetemi autonomia rohamos hanyatlásnak indult.

Már a franczia háboruk idejében, de még inkább azok lezajlása után, kifejlődött az ausztriai örökös tartományokban azon, az akkori politikai viszonyokból könnyen kimagyarázható, szabadságellenes szellem, mely az osztrák egyetemeken 1847-ig kisebb-nagyobb mértékben otthonos maradt, és mely azon hatásánál fogva, melyet Mária Terézia óta az osztrák tanügy a magyarra gyakorolt, hazánkba is elhatott és nemcsak egyetemünk autonomiájának mindinkábbi sülyedését eredményezte, hanem azt idegen hatóságoknak is befolyása alá vetette.

E szellemmel megfelelően a magyar egyetemet is teljesen az állam szolgálatába vonták, melynek tulajdonképi hivatása az államnak derék és erkölcsös polgárokat nevelni és nem a tudományosságot fejleszteni és terjeszteni. Merően államintézetnek tekintve az egyetemet, e század első felében az állam nemcsak szabályozta, ez értelemben az egyetem megannyi, de kivált tanulmányi ügyeit, hanem ezek kezelését is ugyszólván teljesen elvonta az egyetemi magistratus és karoktól és azt külön állami közegekre bizta.

Egyetemi elnökké történt kinevezésével egyidejüleg felhivták Ürményi Józsefet, hogy adjon véleményt, vajjon a karigazgatók intézménye, melyet a bécsi egyetemen már 1802-ben ismét életbe léptettek, ez egyetemen is ujból szervezendő-e, mi a kanczellária ellenkező véleménye következtében akkor elmaradt és csak 1819—20-ban lőn a közigazgatói intézmény egyetemünk megannyi karaira kiterjesztve.[2] Utasitásuk e karigazgatók kezébe adta az egyes karok összes tanulmányi ügyeit, valamint a felügyeletet, maguknak a karoknak csak az administrativ és fegyelmi ügyeket hagyván meg, de még ezekbe is a karigazgatók befolyást vettek, mert hisz ők az illető karoknak nemcsak igazgatói, hanem elnökei is voltak, a karüléseket vezették, a dekánok felterjesztéseit a magistratushoz betekintették és a szigorlatokon is részt vettek. Sőt 1839-ben, ismét hivatkozással az örökös tartományok egyetemeire, a fegyelmi ügyeket is a karigazgatók hatáskörébe helyezték, hogy ilykép az összes igazgatás az ő kezükben összpontosuljon.[3] A karok választott dekánjainak állása ezzel igen alárendeltté vált, de még ezt sem vélték tényleg működő tanárra ruházandónak. 1802 óta dekánná nemcsak tanár volt választható, hanem társas tag is, vagyis az illető karnak valamelyik bekeblezett tudora, sőt a jogi és az orvosi karokban 1818 óta a tanárok kirekesztésével csakis ilyen volt választandó, mi 1836-ig érvényben maradt, midőn a dekánná választhatási jog e karok tanáraira is kiterjesztetett.[4] De még a rector sem volt szükségkép tanár, választható volt ő a bekebelezett tudorok közül is, de minthogy itt a választás szabadon volt hagyva és azt a karok dekánjai a karok idősbjeivel ejtették meg, mégis a legtöbb esetben a rektori tisztet tényleg működő tanárral töltötték be.[5]

Igy került az egyetem mind kizárólagosabban egyének kezelése alá, kik sem a tanitással, sem a tudományokkal, legalább hivatásszerüleg, nem foglalkoztak; mert hisz mind az egyetemi magistratusnak a bekebelezett tudorok sorából választott tagjai, mind pedig a karigazgatók és az egyetem elnökei, táblai ügyvédek, septemvirek vagy más magas állásu tisztviselők, főpapok vagy épen országos méltóságok lévén, egyetemi állásukat csak mellékes tisztségként viselték és vajmi ritkán neveztek közigazgatókká nyugalomba vonult tanárokat, mig tényleg működő tanárokra helyettesitésük sem volt bizható.[1] Sőt az egyetem tanári karát még arra sem tartották hivatottnak, hogy javaslataival a szorosan tanügyi kérdésekbe befolyhasson, minden erre irányzott törekvést a helytartótanács vagy az egyetem elnöke I. Ferencz 1821-iki rendeletének egy ideig csaknem évenkint ujból idézett azon szavaival utasitá vissza: «Nec Decanis facultatum nec Magistratui academico aliquis influxus in res litterarias concedendus est.»[2]

Következménye volt ennek azon, mindent az állam szempontjából tekintő, merően bureaukratikus szellem, mely a tudományosnak rovására egyetemünk életében e század első felében otthonos volt. Az egyetem hozzájárulása nélkül létesitett tanulmányi rendszer csak azon ismeretekre helyezett sulyt, melyeket a lelkész, az államtisztviselő vagy a gyakorló ügyvéd és orvos számára okvetlenül szükségeseknek tartottak, ellenben a kiképeztetésre, az önálló felfogás és tudományos önmüködés fejlesztésére mi tekintettel sem volt. Visszatükrözte ezt leginkább a bölcsészeti karnak a 48 előtti tanulmányi rendszerben alárendelt szerepe, midőn a hozzája tartozó tanszakoknak csupán előkészitő hivatást tulajdonitottak a leendő jogászok és orvosok számára, és nem önálló becset, mi az azok tudományos miveléséhez megkivántató eszközök és intézetek majd teljes hiányában, majd legalább is ezek fukar szolgáltatása és ellátásában nyilvánult. De érezték azt többé-kevésbé a többi karok is, midőn mellőzve, vagy legalább is elhanyagolva látták azon tanszakokat, melyek az illető karhoz tartozó tudománykör alaposabb megértését és magasabb felfogást közvetiteni, vagy pedig a szabadabb politikai gondolkodást és az alkotmányos érzületet fejleszteni hivatvák. És még ezen szükre szabott körben sem engedett az állam a tanárnak szabad mozgást, hanem őt előadásaiban előirt könyvekhez kötötte, vagy ilyenek hiányában előadási füzeteinek felsőbb helybenhagyás végett felterjesztésére kötelezte. Nem saját meggyőződését vagy önálló kutatásainak eredményeit, hanem elészabott tanokat volt tehát a tanár hivatva előadásaiban hirdetni és a szabad szót a tanszéken vallási és politikai tekintetek is korlátozták, vitás kérdések fejtegetését pedig szabályrendeletileg[3] egyáltalában megtiltották. És rajzoljam-e az akadályokat, melyeket a tanár irodalmi munkássága elé az előzetes censura, sőt nem ritkán közvetlenül az államhatalom gördítettek, midőn tudományos müvek megjelenését majd teljesen eltiltották, majd csak lényegbe vágó megcsonkitással engedték meg.[4] Ilykép a tanárnak az erudition kivül ugyszólván csak a betanitás jutott osztályrészül, miért is az állam az egyetemi tanárban nem tudóst, hanem egyszerü hivatalnokot látott, kinek tudományosságára csak bizonyos fokig fektetett sulyt, azontul pedig, mint a rendeletek mondják, inkább «ad cogitandi rationem, moralitatem et religiositatem» tekintett és e szempontokból őt folytonos felügyelet alatt tartotta,[5] sőt a külföldi tudományossággal való érintkezését is korlátozta, még 1832-ben

[1] Lásd: Ratio Educationis publicæ, totiusque rei litterariæ. Budæ, 1806. 192. l.

[2] Lásd az 1808 augusztus 15-én 8964. szám alatt kelt helyt. intézményt, és az 1819 szeptember 16-án 9702/399. sz. a. kelt rendeletet.

[3] Helyt. tanácsi rendelet 1839 julius 16-áról 23,737. sz. alatt.

[4] 1836 julius 20-án az egyetem elnöke az egyetemet értesiti, hogy a május hó 17-én 4567/127. szám alatt kelt rendelettel megengedtetett: «ut ad normam facultatum Theologiæ et Philosophiæ deinceps etiam in Iuridica et Medica decani e gremio D. Professorum eligi valeant.»

[5] V. ö. Pauler Tivadar: Egyetemünk rektorai és kanczellárjai. Pest, 1856.

[1] «Sua Majestas clementer præcipere dignabatur, ut pro supplendo infirmo, aut recedente aliquo studiorum Directore ad Universitatem unquam Professor actualis, sed semper aliud quodpiam idonum individuum delegatur.» Helyt. tan. 1820 augusztus 22., 21.017. szám alatt.

[2] Legfelsőbb rendelet 1821 ápr. 16.

[3] «Doctrinæ capitum, positionumque mere disputabilium» előadását tilalmazza az 1810 nov. 23-án 24,595. szám alatt kelt helyt. tan. rendelet.

[4] Erről érdekesen szól Toldy Ferencz rectori megnyitó beszédében. 1871.

[5] 1821 junius 18-án 15,600. szám alatt kelt helyt. tan. rendelet. mely szerint a tanárok kinevezésénél e szempontok tekintetbe veendők és az évi végjelentések alkalmával is figyelembe veendők.

rendeletileg meghagyatván, hogy külföldi egyetemek részéről az egyetemhez beküldött könyvek az illető karokkal csak akkor közöltessenek, ha azokat megelőzőleg a karigazgatók átvizsgálták.[1]

A tanitási szabadság ez ép ecsetelt hiányával természetszerü kapcsolatban állott a tanulási szabadság hiánya is, az egyetemi tanuló teljes tankényszernek és szigoru fegyelemnek lévén e rendszer értelmében alávetve.

Az államositás lejtőjére jutva, egyetemünk azonban nemcsak autonomiáját vesztette el fokozatosan, hanem egyuttal az akkori politikai viszonyok erejénél fogva idegen hatóságok befolyása alá is jutott. E korszak hivatalos iratai és rendeletei, midőn több izben egyetemünket kifejezetten a prágaival egy szinvonalra helyezik,[2] egyuttal ez utóbbinak mintájára a magy. kir. egyetemet is bizonyos alárendeltségi viszonyba helyezték a bécsi egyetemhez, különösen a mi a tanárok kinevezésének s azok concursusának ügyét illette, és egyszersmind tanuskodnak az udvari tanulmányi bizottságnak beleszólásáról felsőbb tanügyi kérdéseinkbe, miért is az 1848-ast megelőzött országgyülések méltán panaszolhatták a m. kir. tudomány-egyetem politikai függetlenségének hiányát is.

Sem autonomiát s tanitási szabadságot, sem függetlenséget nem élvezve, egyetemünk e század első évtizedeiben a külföldi egyetemekéhez hasonló tudományos hatást kifejteni és a tudományos életnek hazánkban nemzeti irányt adni képes nem lehetett. Müködésének eredményei tehát a tanulmányi rendszer szellemének megfelelően inkább csak gymnasiális természetüek voltak, melyek a mainál valamivel nagyobb, de jegyzőkönyveink tanusága szerint gyakori fegyelmi eljárás árán fentartott külső rendben és szorosan körvonalazott, de az előirt tankönyvekkel együtt nem ritkán már elavult tananyagnak puszta betanitásában nyilvánultak. Voltak ugyan mindig egyes jelesek, kik e rendszer korlátait áttörve, vagy ezek daczára is maradandóbb tudományos hatást gyakorolni, vagy a hazafias érzületnek a tanszéken is érvényt szerezni tudtak, elég e tekintetben Horvát Istvánra emlékeztetni, de általában véve az ép ecsetelt rendszer a hazai tudományosság haladásának jelentékeny akadályát képezte.

Ezt leginkább az egyetem tanárai érezték, még pedig folyvást fájdalmasabban, a mint egyfelől a felsőbb tanügynek Mária Terézia idejében világivá válása óta a tudományosság utáni vágy a világi elemnél is mindinkább terjedt, másfelől pedig a külföld nagy foku tudományos haladása az elmaradottságot folyvást érezhetőbbé tette. Egyidejüek épen azért az emlitett rendszer behozatalával és azt fenállásának egész ideje alatt kisérték az egyetem ellentörekvései, melyek a tanitás nagyobb szabadságára és a tanulmányi ügyekre való befolyásvétel utján a tudományos iránynak az egyetem életében nagyobb érvényre emelésére irányultak.

Már 1790-ben, támaszkodva a neki adományozott apátságokra és hivatkozással az angol egyetemek példájára, azért kérelmezte az egyetem az országgyülési ülési és szavazatjog megadását, hogy a tanügyi kérdések országos elintézése alkalmával, mint mondá, «követségben küldendő férfiai által, a kik életüknek nagyobb részét az ifjuság nevelésében és a tudományok előmozditásában eltöltötték, nem kevés haszonnal szólhasson és voksolhasson»;[3] kérelem, melyet az 1791. évi 67. t.-cz.-el kiküldött országos választmány helyeselt és melyet az egyetem 1811-ben ismételt és azzal megtoldott, hogy 1780-diki nagy kiváltságlevelét és az ebben biztositott jogainak és jószágainak elidegenithetlenségét beczikkelyezni kérelmezte, hivatkozva arra, hogy sokkal csekélyebb s kevesebb jelentőségü alapitványok is a törvény oltalmát élvezik.[4] Az egyetem e kérelme ép oly kevéssé ért czélt, mint azon törekvése, a tudományos szellem és müködés érdekében a tanárokat tudós társaságba egyesiteni, mire nézve 1807-ben tervet is készitett, mely azonban felsőbb támogatást és jóváhagyást nem nyerve, foganatositható nem volt.[1] És Ürményi Józsefnek, az egyetem elnökének halála után az egyetem kisérletet tett nagyobb önállóság felé, midőn 1826-ban hivatkozással arra, hogy külföldön rendszerint uralkodók az egyetemek pártfogói és ők vagy legalább is fejedelmi vérből származott egyének viselik a Rector Magnificentissimus czimét, a főherczegnádort kérte fel, hogy engedje meg az egyetem elnökségének reá ruházását legfelsőbb helyen kérelmezni, mely ajánlatot azonban a nádor az okból, mert az egyetem elnöke a helytartótanácsnak alá van rendelve, elfogadhatónak nem vélt.[2] Ugyanakkor megindult a mozgalom az egyetem függetlenitése érdekében is; az 1825-iki országgyüléshez Aradmegye feliratot intézett, melyben egyetemünknek a bécsitől függetlenitését kérelmezve, a tanszékeknek kizárólag a magyar egyetem által kezelt concursus utján való betöltését törvényileg megállapittatni kivánta, és azóta egyetemünk függetlenségének hiánya egyideig az országos sérelmek állandó pontja maradt, melyet rendszerint azzal intéztek el, hogy az ország összes tanügyének ujjászervezését kilátásba helyezve, e kérdésnek is ez alkalommal figyelembe vételét igérték.[3]

Legerélyesebben lépett fel azonban az egyetem jogai érdekében 1834-ben, midőn deczember hó 13-án az összes tanári karral tartott közgyüléséből a kitünő jogtudós Frank Ignácz tollából folyt emlékirattal fordult a trónhoz, melyben könyvnyomdai tulajdonjogának csonkitása ellen erélyesen felszólalván, alapértéke czélszerütlen kezelésének s a tanulmányok szomoru állapotának élethü rajzát adá és előadva, «hogy azon okok, melyek a leggazdagabb alapitvány csonkitására vezettek, a természetes suly törvényei szerint annak végenyésztét is elő fognák idézni», az egyetem jószágai igazgatását s jövedelmei kezelését közvetlenül az egyetemre ruházni kéré, mi egyfelől a tudományokra forditandó anyagi eszközök szabad használatát, másfelől pedig az egyetem függetlenségét és önállóságát, melynek a régi egyetemek fényüket és tekintélyüket nagy részben köszönték, megadni lett volna hivatva. E kérelem ugyan szintén nem aratta a kivánt sikert, de az egyetem rendezéséről tanácskozó országos választmány ez eszmét javaslatába felvette, a tanárok egynémely sérelmei pedig orvoslást nyertek.[4] És valamint az egyetem mindezen törekvéseit siker alig koronázta, ugy eredménytelenek maradtak a karoknak többször megkisérlett tanügyi javaslataik is, melyek az egyetemi tanulmányoknak tudományosabb alapokra fektetését czélozták, a mint azt a legtöbb szabadságot élvezett és az állam részéről még a legtöbb figyelemben részesült orvosi karra nézve Rupp János e kar fenállásának százados ünnepén tartott beszédében élénken ecsetelte.[5]

De ha egyetemünknek a helyzet javitására irányzott törekvései közvetlenül siker nélküliek voltak is, feleslegeseknek azért nem mondhatók. Feltárva az akkori rendszer hibáit és hiányait, elősegitették annak kevésbé szigoru kezelését és korlátai tágitását. Mert habár a jellemzett rendszer főelveit tekintve, 1848-ig fenállott, mégis 1830-tól kezdve merevségéből mindinkább veszitett. E jobb kor kezdetét egyetemünk életében gr. Cziráky Antal Mózes elnöksége jelezi, azon férfiué, ki már ifjuságában első irodalmi kisérleteivel a magyar nyelv és nemzetiség iránti lelkesültségének élénk jeleit adta, későbbi munkáival a magyar jogtörténet és a magyar közjog tudományának egyik alapvetője lett, sőt élte alkonyán «Conspectus iuris publici» czimü munkájában 48 előtti alkotmányunk rendszerét még mindig felül nem mult tökélylyel fejtette ki.[6] Elnöksége alatt egyetemünknek

[1] 1832 junius hó 15-én 15,123. szám alatti rendelet.
[2] «In universitate Pragensi, cui Pestinensis conformanda præcipitus» irja például az egyetem elnöke 1819-diki előterjesztésében.
[3] A latin és magyar nyelven készült felirat az egyetem 1790-iki actái között található.
[4] 1811-iki 307. egyetemi szám.

[1] Egyetemi iratok 1807-iki, 285 és 461., és 1808-iki 343. sz. a.
[2] 1826 junius 21-én 149. egyet. sz. a.; és a nádor felelete 180. sz. a.
[3] Lásd az 1831/36-iki országgyülés Irásai. II. köt. 97. l.
[4] 1834. 313. sz. a.
[5] E beszéd megjelent Budán 1871.
[6] Lásd e jeles férfiuról Pauler Tivadar: Adalékok a hazai jogtudomány történetéhez. Budapest, 1878. 111—134. l.

nemcsak anyagi ügyei váltak kedvezőbbekké és inditványozta az országos választmány azok kezelésének közvetlenül az egyetemi tanácsra ruházását, hanem az ő közremunkálásával javasolta ugyanezen választmány, hogy az egyetem, mint a tudományos érdekek képviselője, országgyülési szavazatban részesittessék és kiváltságos helyzete törvényessé emeltessék. És az ő elnöksége alatt kezd megtörni az egyetemi tanárságnak merő hivatalkénti felfogása, a mennyiben a tanszékek betöltésénél az idősbség bureaukratikus elve helyett mindinkább a tudományosság nagyobb fokára és az előadási képességre fektettek sulyt: nyilt meg ujból a jogi és az orvosi karok tanárai számára a dékánság tiszte s előkészittetett az orvosi kar igazgatásának különválasztása az ország főorvosának állásától,[1] a karok tanügyi javaslatai pedig a korábbi évtizedekben megszokott rideg visszautasitása helyett nem ritkán támogatásával találkoztak. Sőt az ő elnöksége idejében mutatkozott egyetemünk életében a tanszabadság első csirája is, midőn a tanári karon kivül álló egyes orvosoknak megengedték, hogy mint rendkivüli tanárok egyes speciál tárgyakból előadásokat tarthassanak, a nélkül, hogy ezért az államtól dijazásban részesülnének, mit 1831-ben mint első dr. Wekerle György teljesitett, kit e téren csakhamar mások is követtek.[2] Mindehhez járult még, hogy a politikai szabadságnak és a nemzeti közszellemnek 1825 óta mind érezhetőbb kifejlődése, a külfölddel való tudományos érintkezés sürüebbé válása, de különösen a nagy Széchenyi által felébresztett egyesületi szellem és élet egyetemünkre is kihatottak, tudományos életét pezsgésbe hozták.

Igy történhetett, hogy midőn 1839-ben status- és értekezleti miniszterré kinevezése következtében gr. Cziráky Antal az egyetem elnökségétől visszavonult, mit az akkori helytartótanács «rei litterariæ Hungaricæ jactura»-nak nyilvánitott,[3] az egyetem kormányzata is átalakulásnak indult elébe. A karigazgatóságok egyikét-másikát, mint már Cziráky elnöksége idejében is, huzamosb ideig üresen hagyták, a helyettesitéssel pedig már tényleg működő tanárt biztak meg, mint például Markovits János jogkari igazgató halálával Frank Ignáczot, de különösen az egyetemi elnökség, melyet már az országos választmány ismét az ország összes tanügyének főigazgatóságává átalakitani javasolt, gr. Cziráky lemondása után végkép letünt. 1844-ben ugyan báró Mednyánszky Alajos, a tudománykedvelő s irodalmilag is működött főur, az egyetem elnökévé kineveztetett, de mielőtt ez állását elfoglalhatta volna, halállal kimulván, az elnökség betöltése azon időre halasztatott, midőn az akkor tárgyalás alatt volt ujabb tanulmányi rendszer, melyben az egyetem szervezete is ujból megállapitandó volt, végleges elhatározás alá fog kerülni.[4]

[1] Véglegesen csak 1841-ben következett be, midőn protomedicussá Stáhly Ignácz, az orvosi kar igazgatójává pedig Bene Ferencz neveztettek ki.

[2] Erről bővebben Rupp János fentebb idézett beszéde.

[3] 1839. évi 7052. szám alatt.

[4] 1845 márczius 21-én Bécsben kelt királyi rendelet 4891. sz. alatt.

A lassu és fontolva haladás menetét azonban megszakitotta ama nagy szabadságmozgalom, mely 1848-ban hazánkat is elérte. Valamint állami és társadalmi életünk egyéb terein, ugy egyetemünk életében is ekkor érvényesültek a nemzeti önállóság és a társadalmi szabadság nagy eszméi, melyek a régi alkotások helyébe mindenféle ujaknak létesitését parancsolták. A mikért az egyetem több mint félszázadon át küzdött s miknek csak egyes foszlányait volt képes koronként megszerezni, azokat az 1848-ki törvényhozás a létesitendő uj egyetemi rendszer sarkelveinek jelentette ki, midőn 19-ik czikkelyével, melyben egyetemünket egyenesen a közoktatásügyi miniszter hatósága alá rendelé, az egyetem függetlenségét és autonomiáját és egyszersmind a tanitás és tanulás szabadságát törvénybe iktatta, minek fejében a törvény előtti egyenlőség elve értelmében csak az egyetem birói hatósága enyészett el. A reform elvei ezzel ki voltak tüzve, de magát a reformot, fájdalom, idegen kezek létesitették, miért is az a nemzeti elemet nélkülözte. Magok az elvek azonban oly korszerüek s az egyetemi élet fejlődésének annyira megfelelők voltak, hogy azokat az absolut kormány nem mellőzhette, s igy az általa létesitett reformmű egyetemünk szervezetének máig alapját képezheti. Csakhogy alkotmányos életünk ujjáébredésével 1860-ban eltávolittatott az egyetemi önkormányzatnak azon torzitása, melyet abba a rector és a karigazgatók helyébe minden tekintetben lépett dékánok választásának felfüggesztése 1849 óta hozott, és a tanitás nyelvében, valamint a tanulmányok berendezésében a nemzeti érdekek követelményeinek elég lett téve.

Igy létesült hosszas és nehéz küzdelmek után egyetemünk önkormányzata, s vele kapcsolatban a tanitás szabadsága, melyek emelték csak egyetemünket a szó tulajdonképi értelmében tudomány-egyetemmé s avatták azt a nyugat egyetemei méltó társává. Mert hisz csak velük emelkedhetett a tudományos irány egyetemünk életében a kellő érvényre, vált az egyetemi tanárnak nem csupán magán-foglalkozásává, hanem sajátos hivatásává a folytonos kutatás és az önálló tudományos működésre való törekvés, lett az egyetemi tanszék a szabad meggyőződés szószékévé és a folyton haladó tudományok ujabb és ujabb tanaik, nem ritkán öntalálta igazságok hirdetőjévé s vált mindezek által lehetségessé a minden irányban való tudományos kiképeztetés. Bennök birja tehát egyetemünk haladása folytonosságának alapfeltételeit és ha lehet a javak értékét a nehézségekhez mérni, a melyekkel szereztetnek, ők képezik egyetemünk legdrágább, legféltettebb kincsét. Őrizzük e kincset, nemcsak jogainkhoz való szilárd és egyszersmind ildomos ragaszkodással, hanem még inkább hivatásunk minél odaadóbb teljesitésével. Mert hisz valamint a szabad államoknak, ugy az autonom testületeknek is éltető elemét az erős kötelességérzettől kisért közszellem képezi; és valamint a költő szerint a hazát valóban nagygyá csak fiainak, ugy az egyetemet is valóban virágzóvá csakis tanárais tanulóinak szent akaratja teheti. E szent akarat ápolása és élesztése az, mitől egyetemünk jövője függ.

Franklin-Társulat nyomdája.